חומש

מקראות גדולות

חמשה חומשי תורה

עם

פירושים והוספות רבות

כמבואר בשער השני.

וואַרשא

בדפוס והוצאת

האחים לוין־אֶפשתין.

מקראות גדולות

ספר

ויקרא

מן חמשה חומשי תורה

עם ששה ושלשים פירושים ומעלות. ואלה הם:

א) תורת משה נדפסה בשלמות באותיות גדולות. עם הפטרת. מנוקד. מוגה. ומדויק. עצהיו"ט.
ב) תרגום אונקלוס על התורה.
ג) פי' רש"י בשלמות מאת רבינו שלמה יצוזקי ז"ל.
ד) פירוש שפתי חכמים מבאר כל דבר הקשה בפירוש רש"י ז"ל מבעהמ"ח ס' שפתי ישנים.
ה) פי' הרשב"ם מרבינו שמואל ב"ר מאיר נכד רש"י.
ו) פי' בעל הטורים מרבינו יעקב ב"ר אשר זצ"ל.
ז) פי' דעת זקנים מבעלי התוספות ז"ל.
ח) תולדות אהרן עה"ת מראה מקומות מכל פסוק בש"ס.
ט) מנין המצות למהר"ם חאגיז ז"ל נדפסו בפנים החומש ע"כ הפסוקים.
י) טעמי הקרבנות בהיר חדש ונפלא, נאספו מגדולי המפרשים ז"ל.
יא) דיני הקרבנות בקצרה.
יב) עברי טייטש על התורה. } מלוקט מאת גדולי
יג) עברי טייטש על הפטרת. } מפרשים ומדרשים.
יד) משלי חכמים פירוש ומשלים נעימים המושכים לב הקורא להגות בתורת ה'. מהה"מ מדובנא ז"ל.
טו) ענינו הסדרה פירוש על מקימו נאסף מגדולי המפרשים בטוב טעם ודעת.
טז) ענין הסדרה על עברי טייטש לפני כל סדרה.
יז) ההפטורת עם פי' חדש (כת"י) משלים ופשטים נעימים על כל הפטרת בשלימות.
יח) ספר הישר על התורה מועתק על עברי טייטש. יַעֲדָר וָאם וָעט דָאם לַיינען וַיינט גרוים תַּעֲנוּג הָאבָּען.
יט) ספר פרקי דר"א נעתק על ע"ט.
כ) מצות השם על תורי"ג מצות מועתק על ע"ט. בְּדֵי יַעֲדָר זָאל פָּאר שָׁטַיין דֵי תרי"ג מִצְוֹת כָּקְיִים צוּ זַיין. אוּנ מִיר הָאבָּען יַעֲדָע מִצְוָה צוּ גִישְׁטָעלְט אוֹיף זַיין אָרְט.
כא) החמש מגילות עם הטעמים.
כב) פירוש רש"י על כל החמ"ג.
כג) פירוש שפתי חכמים על כל החמ"ג
כד) מצודת דוד } על שה"ש וקהלת מאת סרכ מו"ה יחיאל
כה) מצודת ציון } הלוי מפריס הנמוק מו"ה דוד מלטשוולערז"ל
כו) תולדות אהרן מראה מקומות בש"ס על החמ"ג.
כז) ק"ל יעקב מהרב המגיד מדובנא ז"ל
כח) תרגום שני על מגילת אסתר.
כט) פתשגן הכתב פי' על תרגום שני.
ל) מצח אהרן מבאר התרגום שני בלשון צח המדוברת מועתק על עברי טייטש.
לא) משלי ישראל על קהלת והוא פירוש יקר ומשלים חדשים מתוקים. וערבים על לב הקורא.
לב) עברי טייטש על כל החמש מגילות.
לג) תפלתקבלת ש"קושאר התפלות לכל שבתות השנה.
לד) יוצרות לארבע פרשיות ולשה"ג.
לה) לוח המולדות לי"ב שנה.

הוספה חדשה

לו) מִיר הָאבָּען מוּסָף גִיווָען פי' ליקוטים יקרים מִיַּעֲדָר טייטש. בְּדֵי יַעֲדָר זָאל פָּאר שָׁטַיין דֵי חִידוּשִׁים פון דֵי תוֹרָה. מְלוּקָט וּמְסוּדָר פְּשָׁטִים נִפְלָאִים וּמְתוּקִים מִכּוֹבְחֵי הַמְפָרְשִׁים הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים, הַיְינוּ.

לז) אלשיך הקדוש. כ) אור החיים הקדוש. ג) אור תורה. ד) אהבת שלום. ה) אור פני משה. ו) אורי וישעי. ז) אותיות דר' עקיבא. ח) אבן עזרא. ט) אמרי בינה. י) אהבת עולם. יא) אור עולם. יב) בעל הטורים. יג) באר מים חיים. יד) ברית מנוחה. טו) גלי רזיא. טז) זוהר הקדוש. יז) זרע קודש. יח) חשב האפוד. יט) חסד לאברהם. כ) חכם הרזים. כא) ישבח משה כב) ילקוט ראובני. כג) ילקוט חבקוק. כד) כלי חמדה. כה) כלי יקר. כו) מדרש תנחומא. כז) מגלה עמוקות. כח) מאור עינים. כט) מדרש הנעלם. ל) מדרש רבות. לא) מורה נבוכים. לב) מבשר צדק. לג) נועם אלימלך. לד) נהל קדומים. לה) ספורנו. לו) ספר חסידים. לז) עשרה מאמרות. לח) עוללות אפרים. לט) עבודת הקודש. מ) עבודת ישראל. מא) פענח רזא. מב) פרקי היכלות. מג) פנים יפות. מד) ציוני. מה) צמח ה' לצבי. מו) צרור המור. מז) צידה לדרך. מח) קרושת לוי. מט) רמב"ן. נ) ריקאנטי. נא) רביד הזהב. נב) של"ה הקדוש. נג) שערי אורה. נד) שפתי קדושים. נה) שפתי צדיקים. נו) שפתי כהן. נז) תרגום יונתן. נח) תרגום ירושלמי. נט) תוצאות חיים. ס) תשואות חן. סא) תקוני זהר. סב) תורת אמת.

ווארשא

בהוצאת האחים לעווין־עפשטיין ושותפם

Orukarnia Lewin-Epstein Warszawa, Pawia 38.

PRINTED IN POLAND

אודה לה' אשר זכני להדפיס החמשה חומשי תורה עם שפעת ענינים מחודשים על פסוקי התורה, אשר כלם המה מלוקטים מגדולי מפרשי התורה, דברים מתוקים וערבים, בדרך פשט ובדרך דרש, ובטוח אנכי כי כל הגדולים בעלי תורה וחכמה ימצאו בהענינים האלה טעם כעיקר על פסוקי התורה, ידעו להוקיר החומשים האלה מכל החומשים הנדפסים לפני ההמון, גם יעודדו את כל איש ישראל להכנים את הברכה הזאת אל ביתם, כי יבינו את ערך הכסף אשר פדתי הון רב לקבץ כל הענינים האלה ולהעמידם על מקומם בטוב טעם ודעת, מלבד כל הפירושים אשר נמצאו ג"כ בחומשים המועתקים לא חסרתי מהם דבר, אך גם המה נתקנו ביתרון הכשר חכמה ודעת ומלבד תקוני הע"ט אשר תקננו הלשון והכונה, להבין על ידי העתקה הזאת פירוש החומש באר היטב המו"ל והמלבה"ד.

	דף	צר
ויקרא		
שנג בע"פ ויקרא אל משה עם טעמי הקרבנות	ד	
שפד בע"פ ואם מן העוף	ט	
שפה בע"פ כל שאור וכל דבש	יב	
שפו בע"פ וכל קרבן מנחתך וגו'		24
שפז בע"פ ואם תקריב מנחת וגו'	יג	"
שפח בע"פ ואם זבח שלמים קרבנו		
שפט בע"פ נפש כי תחטא בשגגה	טו	
שצ בע"פ ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו'		38
שא בע"פ נפש כי תמעול מעל	כב	
שצב בע"פ ואם נפש כי תחטא		44
שצג בע"פ נפש כי תחטא ומעלה וגו'	כג	
צו		
שצד באור על פסוק צו את אהרן וגו'	כז	
שצה בע"פ ואת תורת העולה וגו'	כח	
שצו בע"פ זה קרבן אהרן ובניו וגו'		60
שצז בע"פ זאת תורת החטאת	לא	
שצח בע"פ וזאת תורת זבח השלמים		64
שצט בע"פ המקריב את זבח שלמיו לה'	לו	
ת בע"פ ואת התורה לעולה ולמנחה וגו'	לז	
שמיני		
תא בע"פ ויהי ביום השמיני וגו'	מג	
תב בע"פ כי היום ה' נראה אליכם	מד	
תג בע"פ ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא		94
תד בע"פ בקרובי אקדש	מה	
תה בע"פ זאת החיה אשר תאכלו		106
תו בע"פ אלה הטמאים לכם בכל השרץ	נז	
תז בע"פ וכל אשר יפול עליו מהם וגו'	"	
תח בע"פ מכל האוכל אשר יאכל		114
תט בע"פ וכל אשר יפול מנבלתם וגו'	נח	
תי ענייני טבילת מקוה		116
תיא טבילת [illegible] בע"ש	ס	
תזריע		
תיב בע"פ אשה כי תזריע וילדה זכר	סד	
תיג בע"פ אדם כי יהי' בעור בשרו		132
תיד בע"פ וראה הכהן את הנגע	סז	
תטו בע"פ ואם בהרת לבנה היא		134
תטז בע"פ וראהו הכהן ביום השביעי	"	
תיז בע"פ וראה הכהן והנה שאת לבנה	סח	
תיח בע"פ ואם פרוח תפרח הצרעת	סט	
תיט בע"פ או כי ישוב הבשר החי וגו'		138
תכ בע"פ ובשר כי יהיה בעורו שחין	ע	

תכא	בע"פ או בשר כי יהי' בעורו מכות א"ש		140
תכב	בע"פ ואיש או אשה וגו' בראש או בזקן	עא	
תכג	בע"פ וראה הכהן את הנתק וגו'	עב	
תכד	בע"פ ואם פשה יפשה הנתק וגו'	"	
תכה	בע"פ ואם בעיניו עמד הנתק וגו'		144
תכו	בע"פ ואיש או אשה וגו' בעור בשרם בהרות	עג	
תכז	בע"פ וראה הכהן וגו' בהרות כהות לבנות	"	
תכח	בע"פ ואיש כי ימרט ראשו וגו'	"	
תכט	בע"פ ואם מפאת פניו וגו'	"	
תל	בע"פ וראה אותו הכהן והנה שאת הנגע	"	
תלא	בע"פ והצרוע אשר בו הנגע וגו'		146
תלב	בע"פ כל ימי אשר הנגע בו וגו'	עד	
תלג	בע"פ והבגד כי יהי' בו נגע צרעת	"	
תלד	בע"פ צרעת ממארת היא וגו'		148
תלה	בע"פ פחתת היא בקרחתו וגו'	עה	

מצורע

תלו	עניני טהרת המצורע בכלל	עח	
תלז	טהרת הבתים המנוגעים		166
תלח	טומאת זב וזבה	פז	

אחרי

תלט	סדר עבודת כהן גדול ביוה"כ ושלוח השעיר לעזאזל	צד	

קדושים

תמ	בע"פ קדושים תהיו	קי	
תמא	בע"פ וכי תזבחו זבח שלמים		222
תמב	ממיכות לא תגנובו למצות הצדקה	קיג	
תמג	בע"פ לא תעשוק וגו' ויתר המשך הפסוקים		226
תמד	בע"פ לא תלך רכיל בעמך וגו'	קטו	
תמה	בע"פ לא תשנא את אחיך בלבבך		230
תמו	בע"פ לא תקום ולא תטור	"	
תמז	בע"פ את חקותי תשמורו	קטז	
תמח	בע"פ והיא שפחה נחרפת לאיש		232
תמט	בע"פ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלה	קיז	
תנ	בע"פ לא תאכלו על הדם ויתר הפסוקים		236
תנא	בע"פ אל תפנו אל האובות ויתר הפסוקים		238

אמור

תנב	באור עניני המועדים בכללות	קלז	
תנג	באור פסוק אלה מועדי ה'		274
תנד	באור פסוק כי תבואו אל הארץ וגו'		276
תנה	בע"פ בחדש השביעי באחד לחדש	קמא	
תנו	ענין צום יום הכפורים	קמב	
תנז	בע"פ בחמשה עשר לחדש השביעי וגו' וענין שמיני עצרת		284

בהר

תנח	באור ענין שמטה ויובל		298
תנט	בע"פ והיתה שבת הארץ		300

בחקתי

תס	בע"פ אם בחקתי תלכו ושכר התורה והמצוה	קמג	

הקדמה לסדר הקרבנות

הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר קדשים הרבה לדבר בעניני הקרבנות, וזה לשונו הזהב: ענין הקרבנות בפני אחד בעונותינו הרבים, ואין משגיחים בו אלא מעט מבני אדם, ואין זכרו מונח אצל שום אדם ואפילו נשא ונתן בו, לפי שאין שם מעשה לקיים ההגל, ואין שואל ואין דורש ואין מבקש על שום דבר מהם כל עיקר וכו', ורוב התלמידים אינם יודעים מן הקרבנות אפילו מה שנאמר בהם פסוקים רבים. עכ"ל הטהור, על כן נציע פה עניני הקרבנות בארוכה ובהרחבה כשמותיהן ובדיניהן ובמוסריהן כיד ה' הטובה עלינו, וכפי אשר מצאנו בספרי רבותינו ז"ל, הלא המה: הדינים המפוזרים בהרמב"ם ובושאי כליו, ובהתפארת ישראל, נדרשי המוסר הנמצאים בפדרשי רבותינו ז"ל ואגדותיהם, הזוהר והרקנטי, השל"ה ועקדה ואברבנאל, המדברים בעניני הקרבנות, ועוד ספרים רבים מרבותינו ז"ל, החוקרים ודורשים ומדברים גבוהה בעניני קרבנות, ומחמת כי רבים המה, אי אפשר לפורטם, ושמותיהם יבואו כל אחד על מאמרו ודרשתו, למען יהיו שפתותיהם דובבות בפקומות משכנותם. וההוגה והלומד בהחומש הזה בספר "ויקרא" ידע אל נכון דיני כל קרבן בפרט, וידע גם כן על מה צוה הקב"ה דוקא הקרבן באיפן זה או באופן אחר. ואיזה תועלת יביא הקרבן אל האדם לנופו ונשמתו, ופיני הקרבנות רבים המה, מהדומם והצומח ובעלי חיים, ושמותיהם שונים זה מזה, ע"כ הצענו פה כל שמות הקרבנות אחד מהן לא נערר, ודיני כל קרבן בפרט, ודיני המנחות והנסכים כלן בשמותיהן ופרטי ענייניהם, המדוברים בספר "ויקרא" וסדר "צו". גם הצענו פה קצת דיני טומאה וטהרת הנצרכים לסדר "שמיני", ודיני נגעים ושמותיהן בפרט, הן נגעי אדם והן נגעי בגדים והן נגעי בתים המדוברים בספר "תזריע ומצורע". וקצת דיני נדה וזב וזבה הנצרכים לפסוקי סדר מצורע. ודיני עבודת כהן גדול ביום הכפורים בקצרה המדובר בספר "אחרי". ודיני טובי הכהנים והקרבנות, ומעט מעניני הרגלים הנאמרים בספר אמר. ודיני שמטה ויובל, ודיני ערכין הנאמרים בספר "בהר ובחקתי":

הנה העקרה בשער הנ"ו אמר, ועוד יש ספק עצום במה שלא צותה התורה להקריב קרבן כי אם לשוגג, כי יראה שהצורך יותר גדול לחוטאים בדעת ובזדון וכו'. התירוץ הוא כמ"ש הרב כרכת טוב ז"ל, וז"ל: באשר נודע דהרכבת הגוף עם הנשמה הוא ברמיון מסירת בהמה לרועה, כמו שהבהמה קצרה ידה מהושיע לעצמה, ועל כן מוסרין אותה ביד החשוב ממנה יותר במעלה, דהיינו ביד האדם שהוא מבין מה שמועיל לבהמה ומה שמזיק לה, והוא ירעה אותה ויאכילנה וישקנה ויספיק לה כל צרכה, ובהטיבו בשמירתו ישלם לו שכר טוב, אך אם פשוע יפשע בשמירתה ויגיע היזק לבעליה, אז חייב הוא לשלם, חוץ מנזק שאירע על פי אונס ע"ש. וברמיון זה ממש תבור הנשמה עם הגוף, דהגוף הנגזר אין לו שום מעלה מעצמו, על כן מסרוהו אל הנשמה שהיא תרעה אותו ותגדלנו על פי מנוחות מי התושיה ותרגילהו בעבודתו יתברך, ובעת השיבתה הרעייה והשמירה, טוב לה כל הימים, כי יש שכר לפעולתה, אמנם בהעיתה ופשעה שלא שמרה הגוף מחטוא דחטאו זו היא מיתתו, דהרשעים בחייהם קרוים מתים, ואם כן הנשמה המיתה את הגוף, שהוא הלק חי לבר. ועל כן צריכה לשלם חי אחר תחתיו, כנון שתקריב קרבן, ובחמת שאין זה תשלומין גמורים להקריב בהמת תחת אדם, על כן אין הקרבן מרצה אלא אם כן היה אנוס בחטאו מאונס לפעמים מזוין, היינו מהיצר הרע, דבכהאי גונא פטור הרועה, דלפעמים האדם אנוס בחטאו שמתאמץ בכל כחו לכוף את יצרו ולא עלתה לו, או ששכח כי נצטוה על דבר זה, [אע"פ שהרועה פטור באונס, התם כלתה שמירתו, אין מהצורך לקנסו על להבא, אבל הכא עוד לא כלתה שמירתה, שהנשמה עוד היא חייבת לשמור הגוף, על כן קנסה התורה את הנשמה להביא קרבן] כמ"ש העקדה שתיא תועלת נפלא כו יבואו האנשים החטאים לכלל דעת והברה בש עור חטאתם באשר יראה שהקרבן הנקרב על חטאו ישחט ויופשט וינותח וישרף על האש אשר על המובח, כי ישים או על לבו שכן משפטו על חטאו, וכן ראוי שיעשה לו, לולי ה' שרחם עלינו, לשום איש נפשו, או זולתו מהקרבנות ומתוך כך יהיה מורא שכים עליו באופן שלם, והיתה זאת התבולה נפלאה לפי שעל הרוב לא יכיר החוטא גודל חטאו כי אם בהגיע אליו שיעור ענשו, והכונה כביאורת מכל צד. אמנם באשר יחטא האדם בדעת, הנה אז לא נתן לכפרת קרבן מב' טעמים: הא') בדי שלא יהפרסם לרבים, כי יש אדם משכיל ושלם בדעתו ויודע רבונו, ובלתי כובש את עצמו מעשות הרע בעיניו, כי הוא שלוח רסן והתר רצועה, להורות חטאים בדרך פשעם, והב') כי זה אי"ר חטא בנפש מרברת, אינו ראוי שיתכפר בנפש בלתי מדברת, או בבהמה מטמה, אבל שהנפש החוטאת עצמה היא אשר תבחר והקרב על מובח התשובה הגלמה בציוות ועניים ומעשים טובים:

השם קרבן הוא ג' א') מפני חיותו נקרב על המובח, והב') מפני שהמעשה ההוא יעיבה קרבה רבה בין הבעלים המקריבים אותו ובין האלהים, והרב הרקנטי בפ' נח כתב, דיעבי הקרבן מקרב רצון השפל ומיחת ומקרב רצון העליון, כדי ליהדו ברצון השפל, והמקריב קושר נפשו בנפש קרבנו, ומעלה עליו החתוב כאלו מקריב נפשו עכ"ל. ובפ' בראשית כתב הרקנטי בטעם יתר באור, וז"ל: כי על ידי עיון אש הקרבן המכלה ומחכפר בה מתעוררות להעלות עשנה להעלה, ולהתחבר בענן העל ון, ולהוריד ברוחניות, כעניו הטפר שעירים למעלה בהפסוק ואר יעלה כן הארץ, וכללו של דבר, כי בתחלת העשן עולה עד המעלה והאחרונה הנקראת דצון ואחר הפסק עליונה תעשן יתהפך הקרבן לאש, ונקרא אשה, ואותו אש מתערב באש אוכלה אש וכו', וריחו נקרא ניחוח לה', כי אין אחריו אלא רצון נמור, ונחת רוח מתהוך כרחשים, להתאחד רצונו ית' בנון השפל ולהשלים הפצו, מקרב ובקשר עליתם, כי בהקרבתו אותו צריך לבון גם כן להדביק נפשו וריחו בנפש קרבנו, כמ"ש מעלה עליו כאלו הקריב נפשו, ומתהפך מכחת הרע למדת הרחמים, על כן זהו שמו העקרי קרבן, על שם ההתקרבות

פרק א (א) בעלי חיים אשר מהם יקריבו למזבח הן שלשה מיני בהמות, בקר, צאן, עזים. בקר כולל, עגל, פר, פרה. התחלת זמן הקרבתן הוא מיום השמיני ללידתן, דהיינו אם נולדו ביום א' לשבוע אפילו בסוף היום, מותר להקריבן ביום א' לשבוע הבא אפילו בשחרית [וכן הדין בצאן ועזים], ועגל נקרא מיום הולדו, וכשר להקרבה תוך שנתו עד יום האחרון משנתו הראשונה, ויום האחרון ג"כ בכלל ההכשר, וחשבינן השנה משעה שנולד, דהיינו אם נולד בחצות היום, הוא פסול להקרבה ביום האחרון משנתו אחר חצות היום, ואפילו נשחט קודם חצות ונזרק דמו לאחר חצות, פסול הקרבן. פר ופרה נקראים רק משעברו עליהם שנה ול"א יום משנה שניה, וכשרים להקרבה עד יום האחרון של שנה שלישית ויום האחרון בכלל ההכשר, וחשבינן מעת לעת כנ"ל. צאן כולל, כבש, כבשה, שה לשניהם, גדי איל. התחלת זמן הקרבתן הוא מיום השמיני ללידתן כנ"ל, וכשרים להקרבה עד יום האחרון משנתם הראשונה, ויום האחרון בכלל ההכשר, וחשבינן מעת לעת כנ"ל בעגל. האיל הוא כבש זכר, ואינו נקרא איל עד שיעבור עליו שנה ול"א יום משנה שניה. ועד סוף שנה ראשונה נקרא כבש, וכשר להקרבה כבש זכר. ומן סוף שנה ראשונה עד ל' יום אינו לא כבש ולא איל רק יקרא פלגס ואינו כשר להקרבה כלל, ומאחר ל"א יום נקרא איל וכשר להקרבה עד יום האחרון משנה שניה שלו, ויום האחרון בכלל ההכשר. וחשבינן מעת לעת כנ"ל. עזים כולל, עז ושה עזים ושעיר עזים ושעיר, התחלת זמן הקרבתן הוא מיום השמיני ללידתן כנ"ל. ועז ושה עזים ושעיר עזים כשרים להקרבה עד יום האחרון משנתם הראשונה, ויום האחרון בכלל ההכשר, וחשבינן מעת לעת כנ"ל בעגל וכבש. אבל מקום שנאמר בו סתם שעיר התחלת זמן הקרבתו משיעבור עליו מיום הולדו שנה ול"א יום משנה שניה, וסוף זמן הקרבתו הוא יום האחרון של שנה שניה כנ"ל באיל, וכל אחד ואחד מהם מנו נקרא זקן ואינו כשר עוד להקרבה: (ב) העופות אינם כשרים לקרבן רק תורים ובני יונה. התורים אינם כשרים לקרבן רק כשהם גדולים כל כך שנוצות גופם גדולים ומצהיבים כזהב. ובני יונה אינן כשרים רק כשקטנים כל כך כשיעקר מהם נוצה ממקומה מקום העקירה דם. והתורים אם נוצות נ[illegible] מצהיבים כזהב, הו"ל מחוסר זמן, ובני יונה שעבר זמנן, הו"ל פסולים להקרבה, ואפילו אם הקריבן הקרבן פסול:

פרק ב (א) הקרבנות הם ד' מינים, העולה והחטאת והאשם והשלמים והתודה. סדר הקרבתן כך הוא. כל קרבנות יחיד טעונים סמיכה מהבעלים בשתי ידיו על ראש הקרבן בין ב' קרניו קודם שחיטה, ואפי' קרבן שותפין כולן סומכין, ובשעת סמיכה מתודה על החטאת החטא שמביאו עליו ועל האשם החטא שמביאו עליו. ועל העולה מתודה עון העשה או הל"ת הניתק לעשה שעבר עליו. ועל השלמים או תודה אומר דברי שבח והודאה לה' ית'. חוץ מבכור ומעשר ופסח שאין צריכים סמיכה, וכל קרבן העוף ג"כ א"צ סמיכה, אבל קרבנות הצבור א"צ סמיכה, חוץ משעיר המשתלח שהכה"ג סומך עליו, ותין פר העלם דבר שסומכין עליו שלשה מזקני סנהדרין. וכל קרבן יחיד שצריך סמיכה אינו רק בקרבן זכרים של ישראל ולא בקרבן נשים. והסמיכה צריכה להיות בכל כחו, ותיכף לסמיכה שחיטה, ואם שחט הקרבן בלא סמיכה, הקרבן כשר: (ב) אם עולה קרבנו. מעמיד הבהמה בצפונו של המזבח, ראשו למזבח ופניו למערב, והכהן עומד במזרח ופניו למערב, ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ומתודה כנ"ל בסעיף א'. והשוחט יכול להיות כהן או לוי או ישראל ועומד במזרח הבהמה ופניו למערב, ושוחט בסכין של כלי שרת, ואם שחט בסכין שאינו של כלי שרת בדיעבד כשר, ושוחט ב' הסימנים והורידין, ותיכף אחר שחיטה מגיף הסכין מושך בלא ישפך הדם שעל הסכין לתוך המזרק. והכהן המקבל הדם עומד במערב הבהמה והמזרק בידו, אחוריו לצפון ופניו לדרום. ומניחים המזרק תחת צואר הנשחט. ואותו הסימנין והורידין שיהיו בתוך אויר המזרק, כדי שיקבל כל הדם אחר כך מוליך הדם אל המזבח, ועומד על הרצפה נגד קרן מזרחית צפונית של מזבח, וזורק הדם מהמזרק מרחוק נגד הזוית של המזבח למטה מחוט הסקרא שהיה באמצע גובהו של מזבח ומתכוון שזריקת הדם יהיה על ב' צדדי המזבח, מזרח וצפון, והולך משם לקרן מערבית דרומית וזורק ג"כ על הזוית של המזבח למטה מחוט הסקרא, ומכוון גם כן שזריקת הדם יהיה על ב' צדדי המזבח, מערב ודרום. ושירי הדם שופך על יסוד דרומי של המזבח. ואחר כך מפשיטין עור העולה, ומנתחין העולה לאברים [הפשט ונתוח כשר בזר אפילו לכתחלה, רמב"ם מכ"מ] ומעלין הנתחים על המזבח ושורפין אותן כלן, והבעלים והכהנים אין להם כלום מהעולה. והחלבים נשרפים ג"כ, וקודם שנותן הבשר על המזבח מולחן יפה יפה כדרך שמולחין בשר לצלי, זולתי העור שלה שהוא לכהן המקריב אותה, ואין העולה אלא מזכר הבקר או מזכרי הצאן והעזים או בן תורים ובני יונה ואחד בהן הזכר והנקבה: (ג) ג' מיני עולות הם, עולת חובה, עולת נדר, עולת נדבה, ודיניהם שוים. עולת חובה באה כגון שעבר בשוגג על מצות עשה הכתובה בתורה, ולא קיימה, כששב מביא קרבן עולה, או שעבר על לא תעשה הניתק לעשה, דהיינו שלאו לא תותירו ממנו עד בקר, ואם הותיר מן הבשר עד בקר, באה עליו מצות עשה באש תשרופו, על לאו כזה אינו חייב מלקות, כי העשה באה לתקן הלאו, או כלאו דלא תגזול, הוא ג"כ ניתק לעשה, ואם גזל מה יעשה, והשיב את הגזלה, ואם עבר על לאוין כאלה ובא לשוב, מביא קרבן עולה. נדר הוא כאומר הרי עלי להביא עולה. נדבה הוא כאומר על בהמה אחת הרי זו עולה. והנפקא מינה בין נדר לנדבה. נדר, אם אמר הרי עלי להביא עולה, והפריש בהמה לעולה לשלם נדרו, ומתה הבהמה או נגנבה או נאבדה חייב להביא בהמה אחרת לשלם נדרו. ואם אמר בלשון נדבה, הרי בהמה זו עולה, ומתה או נגנבה, אין צריך להביא בהמה אחרת: (ד) אם חטאת קרבנו. השחיטה וקבלת הדם שוה כעולה, רק דמה יזרוק הכהן ד' מתנות על ד' קרנות המזבח, דהיינו שהכהן לוקח מזרק הדם ועולה לכובש המזבח, ועומד אצל זוית דרומית מזרחית, ואוחז המזרק בידו השמאלית, וטובל אצבע יד ימינו בדם שבמזרק אשר בידו השמאלית ומושך האצבע מטבול בדם של חוד שתי זוית של מזבח למעלה מהכובש, ואחר כך מקנח אצבעו מהדם בשפת המזרק, והולך ומקיף משם דרך ימין לקרן מזרחית צפונית, ומשם לקרן צפונית מערבית, ומשם לקרן מערבית דרומית, ובכל קרן וקרן כשמגיע אליו טובל אצבעו כנ"ל בהדם שבמזרק ומזה כבתחלה ומקנח האצבע כנ"ל. ואח"כ יורד מהמזבח ושופך שירי הדם על יסוד דרומית מערבית. ועולה את האימורין ומקטירין על מזבח החיצון, ושאר הבשר נאכל לזכרי כהונה בעזרה ער"ל מאכל ליום ולילה עד חצות [ואם החטאת הוא מן בקר או מן עזים שורף על המזבח החלב אשר על הקרב והכסלים והשתי הכליות עם החלבים ואת היותרת אשר על הכבד הוא הקלה התחתון היוצא מן הכבד שהוא כדמות הכהן באצבעות היד. ואם היא החטאת מן הכבשים שורפים עוד מלבד החלבים האליה מזכרם את האליה כולה עם הכליות הסמוכות אליה ואלו כולם נקראים אימורים, ר"ל דברים שאמר ה' שישרפו אותם מהחטאת]: (ה) החטאת באה לכפר אם עבר אחד על כל אחד מהכריתות שנזכרו בתורה בשוגג. ואין כל הכריתות בדין זה, כי מי שבטל לעשות הפסח בזמנו או שלא נימול חייב כרת, ואם עבר אלו בשוגג אינו חייב חטאת. לפי שהפסח ומילה הם מצות עשה והתורה לא חייבה להקריב חטאת אלא למי שעבר על מצות לא תעשה בשוגג, כנאמר ועשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה. וכן המגדף את השם חייב כרת, אבל אם גדף בשוגג אינו חייב חטאת שנאמר לעושה בשגגה יצא מגדף שאינו עושה מעשה. וכן אם טמא נכנס למקדש או אכל מן הקדש [illegible]

וחייב על שגגתו חטאת אינה חטאת קבועה כי בתורה אמרה ואם דל הוא ואין ידו משגת וגו׳. אבל שאר הכריתות מהל״ו כריתות שבתורה כל העובר על אחת מהם בשוגג חייב חטאת. אמנם מהו הקרבן שמקריבין על השגגה באלו הכריתות כתב הרמב״ם שיש חלוק בדבר, אם היתה השגגה בע״ז מקריב השוגג עז בת שנתו לחטאת בין שהיה היחיד הזה מלך או הדיוט או כהן משיח, ואם שגג בטומאת מקדש וקדשיו מקריב כשבה או שעירת עזים, ואם דל הוא מקריב שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת. ואם אין ידו משגת מקריב עשירית האיפה. אבל אם היתה השגגה בשאר עבירות, אז יהיה חלוק בין השוגגים, כי אם היה היחיד איש אחד מן העם והוא שקראו הכתוב מעם הארץ, חייב שעירת עזים או נקבה מן הצאן לחטאת, ואם היה נשיא או מלך בכלל נשיא, מקריב שעיר עזים, ואם היה כהן משיח [וע״פ התנאים שהתבארו בהוריות פ״ב] מקריב פר בן בקר לחטאת ודמו נשרף, והוא אשר יקרא פר הבא על כל המצות, וזו דעת הרמב״ם ז״ל:

(ו) ואם אשם קרבנו. שחיטתו וזריקת דמו כמו בעולה בסעיף ב ובאשם מקריב ממנו האימורין והבשר נאכל לזכרי כהונה בעזרה כמו בחטאת בסעיף ד. ואלו הן האשמות, אם נסתפק לו אם עבר על אחד מהכריתות שנזכרו בתורה אם לא, חייב להביא קרבן אשם, וזה נקרא אשם תלוי, שבא על הספק, ואם יודע לו בודאי חטא, יביא חטאת. ועוד יש אשמות שמביאים על ודאי חטא, כגון הבא על שפחה חרופה בין בשוגג בין במזיד חייב איל אשם, ונקרא אשם שפחה חרופה. וכן מי שנהנה מן ההקדש כשוה פרוטה, חייב איל אשם, ונקרא אשם מעילות. וזה אם נהנה בשוגג, אבל אם נהנה במזיד אינו חייב קרבן. וכן שבועת העדות, וטומאת מקדש וקדשיו, ושבועת בטוי, חייב להביא קרבן אשם, וקרבנם שוה. וכן מי שכפר בפקדון ונשבע עליו לשקר, וכן מי שגזל ונשבע על שקר, או מצא אבדה ונשבע על שקר, או שהונה את חברו במשא ומתן ונשבע על זה לשקר חייב איל אשם, וזה נקרא אשם גזלות. אלו הם כל הקרבנות שחייב בהם היחיד על דבר שעשה או שדבר כשעובר עבירה בפועל או במבטא שפתים, אבל אשם נזיר ואשם מצורע הוא דוקא כבש. אשם גזלות אשם מעילות אשם שפחה חרופה אשם תלוי הוא איל דוקא: (ז) קרבנות שמתחייב בו האדם מפני ענין מהענינים שהיה בגופו, א) הזב והזבה שבטהרתן מקריב שתי תורים או שני בני יונה א׳ לעולה ואחד לחטאת. ב) הוא המצורע וקרבנו שני כבשים אחד לעולה ואחד לאשם, והוא הנקרא אשם מצורע, וכבשה אחת לחטאת. ואם היה עני מקריב שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם. ג) הוא קרבן היולדת כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת. ואם היתה עניה מקרבת שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת. ד) הוא קרבן נזיר שנטמא במת, בין שנטמא בשוגג ובין שנטמא במזיד, וקרבנו שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש בן שנתו לאשם. ה) הוא קרבן הגר, שהגר אינו נכנס לברית האלהים ונהיות כישראל לכל דבר אלא בשלשה דברים מילה טבילה וקרבן, כי בשלשתם נכנסו ישראל לקבל התורה, וקרבן הגר הוא שתי תורים או שני בני יונה שניהם עולות: (ח) ואם שלמים קרבנו. שחיטתן בכל מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע [כאמור בעולה] והאמורין מקריבין על המזבח, והכהן לוקח החזה והשוק, והבעלים אוכלים הבשר בכל מאכל ובכל אדם ובכל העיר לשני ימים ולילה אחד. שלמי יחיד והודה באין מכל מיני בהמה בין זכר בין נקבה, דהיינו כבש כשבה איל עז שעיר שעירה עגל עגלה פר פרה: ואם תודה קרבנו, שחיטתן בכל מקום בעזרה, ודמן טעון שתי מתנות שהן ארבע [כאמור בעולה] והאמורין מקריבין על המזבח. והכהן לוקח החזה והשוק, והבעלים אוכלים הבשר בכל מאכל, בכל העיר, לכל אדם, ליום ולילה עד חצות. ומביא עם התודה ד׳ לחמים, עשר חלות חמץ ושלשים חלות מצות, המצות לג׳ מינים, עשרה מהן חלות בלולות בשמן, ועשרה מהן

חלות רקיקין. ועשרה מהן חלות מורבכת. והרבכה חלוט. ומביא חלה אחת מכל מין ונותן לכהן, והשאר הבעלים אוכלין לכל אדם תוך ירושלים: (ט) קרבנות העוף. אין כשר בעופות רק תורים או בני יונה, ואינה באים רק קרבן יחיד לחטאת או לעולה, ואין בהן חלוק אם זכר או נקבה, ואין המומים פוסלים בהם רק מחוסר אבר. ועולת העוף כולה כליל למזבח, וחטאת העוף הדם ימצה על המזבח והבשר נאכל לכהנים. ואינם נשחטים רק נמלקים. והיה סדר מליקתן, בחטאת העוף הכהן עומד למטה על הרצפה אצל קרן דרומית מערבית של מזבח. ובעולת העוף הכהן עולה בכבש ופונה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית של מזבח. ודין בעולה ודין בחטאת כך היה סדר המליקה. הכהן מניח העוף על אחורי כף ידו השמאלית, פני העוף על גב ידו ועורפו למעלה, והכהן אוחז שני רגלי העוף בין אצבעותיו זרת וקמיצה של יד שמאלו, ושתי גפי העוף אוחז בין אצבע לאמה, ומושך בידו הימנית עור הגרון עם הסימנים על גב שיפוי של אגודל ואמה, ואוחז העור ההוא בין אצבע ואגודל. ואח״כ קוצץ בצפרניו של יד ימנית את חוט השדרה של העוף ממול עורפו, ומנתק שתי חוליות המפרקת זה מזה. אבל אינו מנתק עדיין רוב הבשר שמקיף הצואר. ואח״כ מנתק בעולה הושט והקנה או רוב של כל אחד ואחד, ובחטאת מנתק רק סימן א׳ או רובו של סימן. ובעולה מחתך בצפרנו את הבשר שמקיף המפרקת ומבדיל הראש מהגוף, אבל בחטאת אינו מבדילו מהצואר מאחורי הסימן הא׳ שאינו מנתקו. בחטאת אוחז בעוף ומזה דמה מן חוט על קיר המזבח למטה מאמצע גובה המזבח, ואחר שהזה דמה מגלה ודוחק בית המליקה בין אצבעותיו, כדי שעי״ז ירדו שירי הדם ליסוד המזבח, ואם לא מיצה פסול. ולאחר מצוי הדם הבשר כלו לכהנים כחטאת בהמה. אבל בעולת העוף לאחר שהבדיל הראש מהגוף ממצה ודוחק בית המליקה שבגוף העוף על קיר המזבח למעלה מחוט הסקרא כדי שירד הדם וכן כובש את הראש בדוחק בית המליקה שבו לקיר המזבח גם. ואחר שמיצה דם הגוף ודם הראש בעולה, נוטל הראש וסופגו במלח וזורקו ע״ג האש, ואח״כ נוטל הגוף וקורע מתוכו הזפק עם העור והנוצה שעליו ואם הבני מעיים הנמשכין ויוצאין עם הזפק מתוך הגוף ומשליך הזפק ומה שעמו לבית הדשן שהיה במזרח הכבש. ואח״כ שוסע בידיו את הגוף בין הכנפים, וא״צ לשסעו בכל אורך השדרה, גם לא להבדיל ב׳ נתחי הגוף זמ״ז. ואח״כ מולח גם הגוף במלח וזורקו על האש [רמב״ם פ״ו ממעה״ק ה״כ כא כב]:

עניני ודיני המנחות. א] מנחת סלת כיצד, מביא עשרון סלת ולוג שמן ונותן קצת מהשמן בכלי, ונותן הסלת על השמן, ואח״כ נותן קצת מהשמן על הסלת ובוללו יפה. ואח״כ נותן בכלי שרת ומוזג ויוצק כל השמן הנשאר בלוג, ואח״כ נותן גם קומץ לבונה עליו. ומביאו אל הכהן. והכהן מוליכה אצל המזבח ומגיש הכלי שבו המנחה כנגד חוד קרן דרומית מערבית, ואח״כ מסלק לבונתה לצד אחד וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, ונותן הקומץ לכלי שרת, ונותן כל לבונתה על הקומץ בכלי ומעלהו למזבח ומולחו ונותנו על האש אשר על המזבח ושירי המנחה נאכל לכל זכרי כהונה: ב] כיצד קומצין המנחה. אחר שהגיש הכלי שרת שבו המנחה בימינו לקרן דרומית מערבית של מזבח מסלק כל הלבונה שבמנחה לצדדי הכלי, ואוחז הכלי שבו המנחה ביד שמאל, ופושט אצבעות יד ימינו באופן שישאר ריוח בין האצבעות בכפף לפס ידו ומכניס לצדי פס ידו בהסולת במקום שמנה מרובה, ועי״ז הקמח נדחף ונכנס לתוך הריוח שבין האצבעות הכפופים לפס ידו. ואח״כ מוליך ידו כך מהסלת, ומוחק באגודל את הסלת שבולט ויוצא מאצבעות הכפופים מצד זה. ובאצבע הקטנה מיזר ומוחק ג״כ הסלת שבצד האחר כדי שלא יהא בהקמיצה יותר ממה שנכנס תחת ד׳ האצבעות הכפופים האמצעיים. ואח״כ נותן הקומץ לכלי שרת והלבונה עליו כמו שבארנו לעיל: ג] מנחת מאפה תנור כיצד. אם חלות היא לוקח הסלת בשמן ולש בפושרין ואופה ופותת ונותן בכלי שרת ונותן עליה לבונה, ואין בה יציקת שמן, שנאמר חלות מצות בלולות בשמן.

ויקרא א׳ משה יגר. ער האט געפֿרופֿן צו משׂה, אוג ער שפּריכט ניט ווערטלעך, דער מדרש זאגט דאס ניהעד ויקרא צו דיא פֿרישׂרידונג סדרה, למשל אמלך האט ניזאגט צו משה שפּאלט דעם ים, אוג אויב דו ווערסט אים ניט שפּאלטן, איז ניטא איין אנדערער וואס זאל זייא אויסלייזן. ביי דעם ים איז אויך משׂה געשטאנען ביי דער זייט, האט נאט ניזאגט צו משה שפּאלט, אוג משה האט ניט געשפּאלטן, ביי דעם ארבל סיני איז אויך משׂה געשטאנען ביי דער זייט, האט נאט ניזאגט צו משה אויב דיא ווערסט ניט ארויף ניין נעמען די תורה איז ניטא איין אנדערער וואס זאל זי נעמען. ביי דעם אהל מועד איז אויך משׂה געשטאנען ביי דער זייט, האט נאט ניזאגט צו משה ביז ויהא לאנג ווערסט זיין ביי זיך אזוי ניבערינ, אלץ ווענדט זיך נאר אן דיר, דריבער האט נאט באלד גרופֿן צו משׂה. אוג נייל משׂה איז גיוון ביי זיך נאנץ ניבערינ דריבער האט ער ניט גיוואלט שרייבן אויף זיך ניקרא אל משׂה, נאט האט גערופֿן צוא משׂה, ואדום ניקרא איז אלשון ליבשאפט, דריבער האט ער געשריבן ניקרא מיט אקליינ אלף, עם זאל אויסזעהן נליך ווי עם וואלט גישטאנען ניקר אל משׂה, נאט האט זיך ניטפאסט צו משׂה. אוג וויא משׂה ניט נעקומען איז אהל מועד האט נאט ניזאגט צו משׂה דו זאלסט די יודין דין אזוי לערנען דיא תורה.

אוג עס שטייט ניט ווער עס הט נערופֿן, דער מדרש זאנט דאס ניהעד ויקרא צו דיא פֿרישׂרידונג סדרה, למשל אמלך האט ניזאגט צו משה שפּאלט דעם ים, אוג אויב דו ווערסט אים ניט שפּאלטן, איז ניטא איין אנדערער וואס זאל זייא אויסלייזן. ביי דעם ים איז אויך משׂה געשטאנען ביי דער זייט, האט נאט ניזאגט צו משה שפּאלט דעם ים, אוג אויב דו ווערסט אים ניט שפּאלטן, איז ניטא איין אנדערער וואס זאל זי נעמען. ביי דעם ארבל סיני איז אויך משׂה געשטאנען ביי דער זייט, האט נאט ניזאגט צו משה אויב דיא ווערסט ניט ארויף ניין נעמען די תורה איז ניטא איין אנדערער וואס זאל זי נעמען. ביי דעם אהל מועד איז אויך משׂה געשטאנען ביי דער זייט, האט נאט ניזאגט צו משה ביז ויהא לאנג ווערסט זיין ביי זיך אזוי ניבערינ, אלץ ווענדט זיך נאר אן דיר, דריבער האט נאט באלד גרופֿן צו משׂה. אוג נייל משׂה איז גיוון ביי זיך נאנץ ניבערינ דריבער האט ער ניט גיוואלט שרייבן אויף זיך ניקרא אל משׂה, נאט האט גערופֿן צוא משׂה, ואדום ניקרא איז אלשון ליבשאפט, דריבער האט ער געשריבן ניקרא מיט אקליינ אלף, עם זאל אויסזעהן נליך ווי עם וואלט גישטאנען ניקר אל משׂה, נאט האט זיך ניטפאסט צו משׂה. אוג וויא משׂה ניט נעקומען איז אהל מועד האט נאט ניזאגט צו משׂה דו זאלסט די יודין דין אזוי לערנען דיא תורה.

דינים אוג טעמים פון דיא קרבנות

ויקרא א׳ משה יגר. ער האט נערופֿן צו משׂה, אוג עס שטייט ניט ווער עס הט נערופֿן, דער מדרש זאנט דאס ניהעד ויקרא צו דיא פֿרישׂרידונג סדרה, למשל אמלך האט ניזאגט צו אבֿהמיים־משׂה, ער זאל מויערן אפֿאלאץ פון זיינע־טוענג, אויף יעדער זאך פון פֿאלאץ האט ער נעשׂריבן דעם נאמען פון מלך, וויא דער פֿאלאץ איז פֿערטיג ניוואירן אוג דער מלך אליין איז צריין נענאנגען אין פֿאלאץ אוג האט ניזעהן אז אויף יעדער זאך איז נעשׂריבן זיין נאמען, איז אים וויער שיין גיפֿעלין, האט דער מלך ניפֿרעגט וואו איז דער מיסטער, האט מען אים ניזאגט דער מיסטער שטייט אויף די נאס, האט דער מלך ניזאגט דער מיסטער האט מיר ניטאהן צוויי אבֿבוד אוג אויף יעדער זאך האט ער נעשׂריבן מיין נאמען זאל ער שטיין אויף די נאס אוג זאל ניט האבין דעם בבוד צו זיין מיט מיר צוזאמען אין דעם פֿאלאץ, האט דער מלך נעהייסין מען זאל אים צריין רופֿן אין פֿאלאץ, אין די סדרה פֿקודי שמייט ווען משׂה האט אופגישטעלט דעם משׁבן אויף יעדער זאך איז נעשׂריבן כאשר צוה ה׳ את משׂה, ווי נאט האט ניזאטין צוא משׂה, וויא הקב״ה איז צריין נעקומען אין משׁבן אוג האט ניזעהן אז אויף יעדער זאך איז נעשׂריבן זיין נאמען, האט הקב״ה ניזאנט וואו איז משׂה, נעווים אין די מחנה, האט הקב״ה ניזאנט משׂה האט מיר ניטאהן אזוי אבֿבוד אוג האט אויף יעדער זאך נעשׂריבן מיין נאמען זאל ער ניט צריין קומען אז אויף יעדער זאך איז נעשׂריבן זיין נאמען זאל ער ניט צריין קומען אז משׂה דו זאלסט אבֿהמיים־משׂה, ער זאל מויערן אפֿאלאץ פון זיינע־טוענג, אויף יעדער זאך איז נעשׂריבן זיין נאמען זאל ער ניט צריין קומען אז משׂה דו זאלסט

ויקרא א׳ משה יגר. ער האט נערופֿן צו משׂה, אוג עס שטייט ניט ווער עס הט נערופֿן, דער מדרש זאנט דאס ניהעד ויקרא צו דיא פֿרישׂרידונג סדרה, למשל אמלך האט ניזאגט צו אבֿהמיים־משׂה, ער זאל מויערן אפֿאלאץ פון זיינע־טוענג, אויף יעדער זאך איז נעשׂריבן זיין נאמען זאל ער ניט צריין קומען אז משׂה דו זאלסט אבֿהמיים־משׂה, ער זאל מויערן אפֿאלאץ פון זיינע־טוענג, אויף יעדער זאך איז נעשׂריבן זיין נאמען זאל ער ניט צריין קומען אז משׂה דו זאלסט

מענטש. ווייל ער האט גיטאהן השובה אויף זיינע
וינד, איז דער קרבן מכפר אויף אים. נאכדעם
זרקה, שפריצט מען דיא בלוט פון דעם קרבן
אויף דעם מזבח. ווייל ועגען דיא עבירה האט
ער עדארפט זיין נעשמה גיוואירפין ועארין דורך דיא
מלאכי חבלה, דרייבער זאל מען וואירפין די בלוט
פון דעם קרבן אויף דעם מזבח. נאכדעם הפשטה
ציהט מען אפ די פעל פין דעם קרבן, ווייל דער
גוף ואס איז אקלייד צו די נשמה איז פאר
מיאוסה גיוואירין ועגין זיינע וינד, דרייבער ואלט
מען ערדארפט אפצייהען דעם גוף פון די נשמה,
האט נאט אויסגיטאהשט דעם מענטש אויף דיא
בהמה, דרייבער ארוף מען אפצייהען די פעל פון
דעם קרבן. נאכדעם נתוח, צו שניידט מען דעם
קרבן, ווייל ועגין זיינע וינד ואלט מען איהם
ערדארפט צו שניידין אויף שטייקער, האש נאט
אויסגיטאהשט מען זאל דעם קרבן צו שניידין אויף
שטיקי ר. אש על המזבח ערבית הנתחים על
האש, ווייל מען האט ערדארפט אים פארברענען
פאר זיינע וינד אין זיהנם, דרייבער האט מען
אנגעצונדען אפייער איוף דעם מזבח צו פאר
ברענן די שטייקר פליישׁ פון קרבן (וייל דער פייער
פון זיהנם זעט קיין מאהל פארלאשין ועארין,
דרייבער טאר ניט פארלאשין ועארין דער פייער
פון מזבח). והקרב והפדרים יתחז בימים, אוז
ווייל דאס מערסטע וינד ווערם גיטאהן מיט די
העגט אוז די פים איז ואס מען עסט אזעלבע
ואכין ואס מען טאר ניט עסין, דרייבער מוז מען
ואשין די פים אוז די קישקעס פון דעם קרבן,
דער מענטש זאל ערייניקען ער זאל אויף דיין
מאכין זיינע העגט אוז פים אוז די קישקעס פון
זינדיגען מיט ויי: (ד) ואם מן חיטוי עולה קרבנו לה'.
דער מענטש ואס איז רייך איז ביי אים ערלט
נאר ניט ווערט נאר ער זאל דעסטין זיין נשמה,
דער מענטש בריינגט אקרבן פון צהמה אדער
פין שעפסין, פון ציגען, אוז דער מענטש פאר
זיערט זיך אויף דעם קרבן או נאט ווערט איהם
גזווים מוהל זיין דיא עבירה. ואם זאל אדער
שאהן דער אדעמאן ואם האט קיין בהמות צו
בריינגען פאר אקרבן, אוז זיין הארץ איז אים צו
קראכין, ווייל ער וויים ניט מיט ואם ווערט ער
בעווילינט ועארין צו נאט, דרייבער האט די תורה
גיואגט ואם מן העוף, אויב ער רארף בריינגען
אפרקן פון עופות, ווייל ער איז צדעם. עולה
קרבנו לה', זיין קרבן איז שוין לאנג אויסגיגאנגען
צו נאט, ואורום דאס צובראכין הארץ זיינע,
דאס איז ביי נאט דער בעסטער קרבן, דער ארעם
מאן בריינגט אטא פעלין קרבן, זיין צו בראכין

הארץ, אוז דעם קרבן, אוז ווייל נאט ווייזיך
דעם אדעמאן אז זיין קרבן איז ליב בייא איהם.
דרייבער האט נאט גיואגט באלד ווי דער ארעם
מאן ועט בריינגען דעם עוף צו אקרבן, זאל דער
כהן טראגין דעם עוף צום מזבח, צו ווייזען אז
דער קרבן איז ליב ביי הקב"ה. אלע קרבנות
ועארין גישאכטין אפילו דורך אישלאל אוז טיט
אמעסער, אוז דער עוף ווערט גישאכטין נאר
דורך אפהן, אוז מיט דעם נאגיל פון כהן, אוז
ווייל דער אדעמאן איז אונטערטעניג אוז האלט
דעם קאפ אראפגעבויגען אוז זיין נאקן איז אין
דערהייך, דרייבער זאל דער כהן אזוי טאהן מיט
זיין קרבן, ער ליגט די טאהב אוף זיין האנט מיט
דעב פינים אראפ אוז מיט דעם נאקן ארויף. אוז
ווייל אקרבן אוז שעפסין עסין פון דרקאעטע בי־
ציער בעל הבית, דרייבער זאל מען די קישקעס
זייערע אויסוואשין אוז מקריב זיין אויף דעם
מזבח, אבער עופות עסין ואס זיי געפעגען אפילו
פון פרעמדע, דרייבער דארף מען זייערע קישקעס
אונועק וואארפין אוז מען טאר זיי ניט מקריב זיין
אויף דעם מזבח. אוז דאס איז אמוסר פאר דעם
אדעמאן ער זאל ניט נעבען אוז ניט נזלן. ער
זאל נאר עסין פון זיין פארדינסט, ואס ער ועט
ארבעטין אוז פארדינען, אוז די פעדערין ואס
בדעקין די טאהב ווי אקלייד בדעקט דעם מענטש,
זאל מען אויך אראפנעמען פון דעם טאהב, צו ווייזין
דעם אדעמאן אפילו באקעט צו זיין, אוז ניט
נעמען פרעמדע, די גיערים אוז די פעדערין
נעמט דער כהן אוז וארפט זיי אויף די ערד
נעבין מזבח אוז זיי ועארין איינגעשלונגען אין די
ערד. צו ווייזין דעם אדעמאן ער זאל ניט קוקין
זיין דעם נבזיר מיט זיין עסין אוז מיט זיין קלייד־וגב.
וואורום אלץ איז נאר נישט, אלץ ועארט איין
גישלונגען אין די ערד. דאס איז גישמועכט פון
אזוי אדעם מאן ואס בריינגט אקרבן אדער
(א) ונפש כי תקריב קרבן מנחה. אוז דער מענטש פאר
ער האט ניט נעלט צו קיפין אטאהב, אוז ווייל
ער ויל זיין בעווילינגט פאר נאט אויף זייער
ואס ער האט גיטאהן, נעמט ער צבישל כחל
ואס ער דארף האבין צום עסין פאר זיך אוז פאר
זיין ווייב אוז קינדער אוז בריינגט דאס צום כהן
פאר אקרבן אוים צו לייזין זיין נשמה, דער
מענטש זיין הארץ איז אים שטארק צו ברי־כין,
דרייבער האט די תורה גיואגט ונפש כי תקריב
דער אדעם מאן ואס ועט מקריב זיין דאס נפש
דאס עסין פון זיין לעבין, מנחה לה', דאס הייסט
ביי נאט אמטה, ניט אקרבן, אוז ניט דער כהן
איז מקריב די מנחה, נאר די נשמה פון דעם

אָרֶעם מַאן איז מַקְרִיב די מִנְחָה, דְרִיבֶּער זָאל מֶען גִיבֶּען בּוֹימְאֵייל אויף די מִנְחָה, צוּ וַוייזֶען אַז גָאט וֶועט גֶעבֶּען זַיין לִיכְטִיגְקֵייט אויף דֶעם אָרֶעם מַאן ער זָאל אים הֵיילִיגֶען אונ רֵיינִיגֶען פוּן זַיינֶע זִינְד וָואס ער הָאט גִיטָאהן: (יב) וְכָל קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח. אַלֶע קָרְבָּנוֹת זָאלְסְטוּ זַאלְצִין מִיט זַאלְץ, דֶער מִדְרָשׁ זָאגְט דֶער יַם הָאט גִיזָאגְט פַאר הקב"ה רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם די וֶועלְט איז גֶעטֵיילְט אין דְרַיי טֵייל, אֵיין טֵייל איז מִדְבָּר, אֵיין טֵייל איז בֶּעווֹאוּנְט, אֵיין טֵייל איז יַם, אִין דֶער מִדְבָּר הָאסְטוּ גִיגֶעבֶּין דִיא תּוֹרָה, אין דֶעם בֶּעווֹאהְנְטִין אָרְט הָאסְטוּ גֶעבּויט אַ מִשְׁכָּן, אִין דֶעם יַם וָואס וֶועסְטוּ גֶעבֶּין, הָאט גָאט גִיזָאגְט פוּן דֶעם יַם וֶועט מֶען נֶעמֶען זַאלְץ צוּ דִיא קָרְבָּנוֹת:

מצוה על כל אחד מישראל שילמוד תמיד דיני הקרבנות ויהיה בקי בהם כמו שאחז"ל (מגילה לא) אמר אברהם אבינו לפני הקב"ה רבש"ע שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה אמר לו לאו אמר לפניו רבש"ע במה אדע אמר לו קחה לי עגלה משולשת וגו' אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהן אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם:

תרגום

ויקרא א ויקרא

א א וּקְרָא לְמֹשֶׁה וּמַלִּיל יְיָ עִמֵּיהּ מִמַּשְׁכַּן ת"א

א וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה

ויקרא אל. ע"ז לא יומא ד סנהדרין ק"א: וידבר ה'. יומא שם:

בעל הטורים

(א) א' דויקרא זעירא שמשה לא רצה לכתוב אלא ויקר כדכתיב בבלעם כאלו לא נראה לו השם אלא במקרה ואמר לו הקב"ה לכתוב גם באל"ף וכתבה קטנה. ויקרא אל משה ר"ת אמ"ו בעטרה שעטרה לו אמו. הקדים משה לשם כביכול כאחד שמדבר עם חברו ומקדימו דרך מוסר. כתיב לעיל ואם תהיה לילה בו. וסמיך ליה ויקרא אל משה לומר מתוך שקרא לו ודבר עמו היו פניו בוערות כאש: בכל מסעיהם ויקרא אל משה לומר שבכל מסעיהם קרא למשה לומר שיסעו כדכתיב ע"פ ה' יסעו: חמשה אלפין בפסוק כנגד חמשה חומשי תורה וט' תיבות יש בו וכן יש ט' תיבות בפ' אנכי ה' אלהיך לומ' שכל הלומד תורה כאילו הקריב כל הקרבנות. וכן ט' תיבות בפסוק זאת התורה לעולה:

רש"י

(א) ויקרא אל משה. לכל דברות ולכל אמירות ולכל א צווים קדמה קריאה ב לשון חבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו שנ' וקרא זה אל זה אבל לנביאי האומות עכו"ם נגלה עליהן בל' עראי ג וטומאה שנא' ויקר אלהים אל בלעם: ויקרא אל משה. הקול הולך ומגיע

רשב"ם

וזה יסוד רבינו שמואל ב"מ נכדו. ואשר שם לבו לדברי יוצרנו אל יזוז מנמוקי זקני רבינו שלמה ואל ימוש מהם כי רוב הלכות ודרשות שבהם קרובים לפשוטי המקראות והלשון ויש ללמוד כולם וטוב אשר תאחוז בזה אשר פירשתי וגם מזה אל תנח ידיך ספר ויקרא הלכות ארוכות בו והתבוננו החכמים בפירושי זקני כי לא אאריך אלא במקומות שיש לפרש פשוטי מקראות: (א) ויקרא אל משה. לפי שכתב למעלה בסוף הספר ולא יכול משה לבא אל אהל מועד וגו' לכך קראהו הקב"ה מתוך אהל מועד. וכן פי' המקרא

שפתי חכמים

א דקשה לרש"י נ"ל נמכתב ויקרא וידבר שהוא כפל ל' ומפרש וכו' פי' שלא היה מדבר עמו פתאום אלא קראו תחלה משה משה ואמר הנני ואח"כ היה מדבר עמו: ב שבאוהל מועד קדמה קריאה כלומר מכאן בנין אב דכל"מ שנא' וידבר ויאמר לו קודם לכן הי' קריאה. דבור הא דאמרן. אמירה דכתי' בפ' שמות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר. צווי דכתיב בפ' וישמע יתרו ויקרא ה' למשה אל ראש ההר וגו' ויאמר וגו' רד העד בעם

וגו' והוא ל' צווי שלא יהרסו אל ה' לראות אבל קשה למה לא פי' רש"י זה הפי' לעיל בפ' שמות או בפ' וישמע יתרו ולמה הניח עד כאן (ע"ש במ"י ובנה"י): ג פי' מענין קרי כמו מקרה לילה ואף ע"פ שמלת ויקר נופלת על הקב"ה כביכול נדמה להקב"ה בדברו

דעת זקנים מבעלי התוספות

א ויקרא אל משה. מדרש תנחומא לפי שהיה משה עומד בחוץ שהיה מתירא לבא אל אהל מועד כי שכן עליו

טעמי הקרבנות

(א) ויקרא אל משה וגו'. הנה קדש הקב"ה את המשכן בקדושת הר סיני, בעת המעמד הנבחר, וכמו שבמעמד הר

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר גָאט הָאט גֶערוּפִין צוּ מֹשֶׁה אוּנ ער הָאט

ליקוטים על התורה

(א) וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה גָאט הָאט גִירוּפִין צוּ מֹשֶׁה, דֶער אַלֶף פוּן וָוארְט וַיִּקְרָא איז קְלֵיין, וַוייל מִיר וֵוייסִין אַז מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט נָאר גֶעהָאט אֵיין עֲבֵירָה, וָואס ער הָאט גִישְׁלָאגִין דֶעם

שְׁטֵיין, דְרִיבֶּער הָאט די תּוֹרָה גֶעשְׁרִיבֶּען אַקְלֵיינֶעם אַלֶף צוּא וַוייזִין וֶועגִין די אֵיין עֲבֵירָה וָוס מֹשֶׁה הָאט, דְרִיבֶּער איז דָס רוּפִין נִיט גִיוֶוען מִיט גַאנְצְקֵייט, אוּנ אוֹיסֶער די אֵיינֶע עֲבֵירָה וָואלְט דָאס רוּפִין פוּן גָאט צוּא מֹשֶׁה גִיוֶועזִין מִיט גַאנְצְקֵייט, וַוייל עס זֶענֶען דָא הוּנְדֶערְט מִיט צְוַואנְצִיג צֵרוּפִים אִין וָוארְט אֱלֹהִים, אוּנ מֹשֶׁה הָאט נָאר גֶעוֶואסְט הוּנְדֶערְט מִיט נַיינְצֶעהְן, אֵיינְס הָאט אים גִיפֶעלְט, וִויא עס שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַתְּחַסְּרֵהוּ מְּעַט מֵאֱלֹהִים, דוּא הָאסְט אִיהם גִימַאכְט פֶעלִין פוּן וָוארְט אֱלֹהִים, אֵיינְס הָאט אִיהם גִיפֶעלְט אוּנ מַ"ע איז בַּייא אִיהם גִיוֶוען, דָאס וָוארְט מַ"ע בַּטְרֶעפְט הוּנְדֶערְט מִיט נַיינְצֶעהְן, דְרִיבֶּער שְׁטֵייט אִין פָּסוּק וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה מֵאֹהֶל מוֹע"ד לֵאמֹר גָאט הָאט גֶערוּפֶען צוּא מֹשֶׁה אוּנ הָאט מִיט אִיהם גִיוָואלְט

משלי חכמים

וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, גָאט הָט גִירוּפֶען צוּ מֹשֶׁה ער זָאל קוּמֶען צוּ אִיהם אִין אֹהֶל מוֹעֵד, דֶעם פָּסוּק קֶענֶען מִיר פַארְשְׁפִּין

אֵלָ֔יו מֵאֹ֥הֶל מוֹעֵ֖ד לֵאמֹֽר׃ ב דַּבֵּ֞ר

זִמְנָא לְמֵימַר׃ ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ת״א דבר. עירובין נו כ״ה לג חגיגה טז קידושין לו מנחות לג:

רשב״ם

ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו לאמר: מאהל. מוסב על ויקרא כמו ויקרא אליו ה׳ מן ההר לאמר. וישמע את הקול מדבר מאהל. מעל האהל שמע את הקול. ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה לאמר כפל לשון של וידבר כמו שפרשתי בפ׳ נח. כאשר יאמר דבר אל אהרן ואמרת. כן יאמר וידבר למשה לאמר למשה:

רש״י

לאזניו ד וכל ישראל לא שומעין יכול אף להפסקו׳ ה היתה קריא׳ ת״ל וידבר ו לדבור היתה קריא׳ ולא להפסקות ומה היו הפסקו׳ משמשו׳ ז ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרש׳ ובין ענין לענין ק״ו להדיוט הלומד ח מן ההדיוט: אליו. למעט את אהרן ט ר״י או׳ י״ג דברו׳ נאמרו בתורה למשה ולאהרן י וכנגד׳ נאמרו י״ג מיעוטין ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למש׳ שיאמר לאהרן ואלו הן י״ג מיעוטין לדבר אתו מדבר אליו וידבר אליו ונועדתי לך כולן בתורת כהנים יכול שמעו את קול הקריאה ת״ל קול לו קול אליו במשה שמע וכל ישראל לא שמעו (מ״כ בשם הר״ן שדיוקו דרש״י ממה שהתיבה המיוחדת הדבור נורגשת במבטא יותר מאלו הי׳ כתוב לו שג״כ תורה על יחוד הדבו׳ אבל אינה מורגשת וכת׳ אליו שג״כ היא תיבה המיוחדת הדיבו׳ והנגס מורגש׳ במבט׳ להורו׳ יחוד יותר והוא שמש׳ שמע וכל ישראל לא שמעו ודוק מלאתי): מאהל מועד. מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל ל יכול מפני שהקול נמוך ת״ל את הקול מהו הקול הוא הקול המתפרש בתהלים קול ה׳ בכח קול ה׳ בהדר קול ה׳ שובר ארזי׳ א״כ למה נא׳ מאה״מ מלמד שהיה הקול נפסק כיוצא בו וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר החיצונ׳ יכול מפני שהקול נמוך ת״ל כקול אל שדי בדברו א״כ למה נא׳ עד החצר החיצונה שכיון שמגיע שם היה נפסק: מאהל מועד לאמר. יכול מכל הבית ת״ל מעל הכפורת יכול מעל הכפורת כולה ת״ל מבין שני הכרובי׳: לאמר. לא ואמור להם דברי כבושי׳ בשבילכ׳ הוא נדבר עמי שכן מצינו שכל ל״ח שנה

שפתי חכמים

עס בלעם כאלו קיבל מיאוס וטומא׳ על ידו כמו שמקבל מיאוס ע״י הקרי: דר״ל הקול של משה משה כפי מה שהוא עם חתוך אותיות. יכולס לריכין ואיזה משלשתן שנכתב לבדו הוה מוקמינן לי׳ לישראל לבדו אם נכתב ויקרא אל משה וידבר אליו לבד ה״א קול הכרתו היו שומעים אהרן וכל ישראל ואם נכתב ויקרא אל משה וישמע את הקול לבד ה״א אהרן היה שומע אפי׳ הדבור עצמו ואם נכתב וידבר ה׳ אליו וגם וישמע את הקול יחד ס״א שאהרן שמע אפי׳ הדיבור עצמו וכן ישראל שמעו קריאת משה משה ע״כ תורף דבריו של הרא״ם: ה כלו׳ במקום שיש הפסקת פרשה ואין בהם לא דיבור ולא אמירה ולא צווי כמו הפסקת ואם מן הצאן קרבנו ואם מן העוף עול׳ קרבנו וגו׳ ונפש כי תקריב וגו׳ וכיוצא בזה וא״ת למה לא אמר יכול זה לעיל אחר שסיים ויקר אלהים אל בלעם. וי״ל בשלמא לעיל ה״א שהכל היו שומעין הקול אפי׳ ישראל וא״כ לא הי׳ למשה גדולה יותר מלישראל שהרי גם הם היו שומעין כמו משה ופשיטא שאף להפסקות היתה קריאה כי זה היתה גדולה של משה יותר משל ישראל באף להפסקות היתה קריאה אבל עכשיו שפי׳ שמשה לבדו היה שומע קול הקריאה מעתה יש להסתפק אם גדולה זו כמי היתה למשה שגם להפסקות היתה קריאה או לא כיון דבלא״ה היתה לו גדול׳ יותר מישראל שלא שמעו ישראל אפי׳ קול הקריאה ת״ל וכו׳: ו וא״ת והא בכל התורה כולה דכתיב וידבר ה׳ אל משה ולמה לא הקשה רש״י זה לעיל וי״ל דהכא הקריאה היתה משה משה א״כ למה כתיב אל הנא הקול וכו׳ והרא״ם פי׳ דק״ל למה כתיב אל משה הל״ל למשה ומאהרן הקול הולך כו׳ ודרש כאן יותר מבשאר אל שבתורה לפי שבא״כ דרשו וידבר אליו למעט את אהרן מן הדבור מנ״ל דלמא לא בא רק למעט ישראל אבל אהרן שמע בדיבור שמע אלא ע״כ צ״ל דהיכא מיעוט קודם לו שהוא מלת אל משה שממעט שלא שמעו ישראל אפי׳ קריא׳ משה לא שמעו דהא קאי על ויקרא כ״ש דבור של אגו׳ ונשאר מיעוט דאליו למעט את אהרן מן הדבור עלמו ומיעוט דקול לו למעט את כולם אף מקול הדבור: ז בשלמא אי היה בפ׳ קריאה ונבואה חדשה מ״כ הפסיק אבל אי לא היה בפ׳ קריאה הפסקה זו ל״ל ומשני ליתן ריוח וכו׳: ח המיקר הוא כדי נלמיד אותנו שאנו לומדים מפי הדיוטים שלריכים אנו בהכרח ליתן ריוח בין ענין לענין כדי להתבונן בהם וק״ל: ט פי׳ הדבור המיוחד למשה נבדו. ר״ל שלא ישראל ה״ל מיעוט שהרי כתיב אל משה שבא למעט את ישראל אלא אליו בא למעט את אהרן: י (נה״י) נ״ל דל״פ אלא ר״י מפרש דברי ת״ק שלא הפרש אליו למעט את אהרן מדיבור דהכא אם עולה קרבנו דלזה לא הלטריך דהא לא הוזכר כאן אהרן שילטרך מיעוט למעט אותו אלא הנהו ענין להיכא דהוזכר אהרן דהיינו בי״ג מקומות וכן הגירסא בת״כ א״ר יהודה. (ד״ד) הרבה ממציאין עצמם לפרש למה כ׳ רש״י דבור זה כאן ולא קודם דבור של אליו למעט אהרן והדברים פשוטין לפענ״ד דדברי רש״י כאן תלוים זה בזה דעיקר הטעם לחלק בין קריאה לדבור הוא מכח הי״ג מיעוטים שהם הי״ג דברים שנזכר בהם אהרן ומשה והם בדבור דולא לא בקול הקריאה והפסד שבאמת שמעו כל ישראל את הקריאה דהא ע״כ אין מיעוט לגבי אהרן וא״כ כל ישראל הויין כאהרן בזה ואין לאהרן מעלה על כל ישראל בזה כיון דמכח אליו נתמעט אהרן עם כל ישראל וה״א דזה דוקא בדבור אבל לא בקול הקריאה. ת״ל קול לו קול אליו ביחוד דבר זה דהפסיק שבסוף פ׳ נשא כתיב ובבוא משה אל אהל וגו׳ וישמע את הקול מדבר אליו היה אפשר לכתוב קול מדבר לו וכתב מדבר אליו לדרשא דכל ישראל לא שמעו ואמילא גם אהרן לא שמע דבכלל הושוו כיחד כמו שכתבנו: כ כלו׳ היה לו לכתוב קול לו ולמה כתיב קול אליו אלא משה שמע וכל ישראל לא שומעין כלו׳ ישראל פשיטא לא שומעין שהרי אפי׳ קריאה לא שומעין כאהל ממעטינן אלא משה וכ״ש שלא שמעו הדבור אלא לגי׳ על אהרן וקאי על דברי ר״י שסמך לו במיעוט מאליו את אהרן אפי׳ במרום דלתי׳ אל משה ואל אהרן ומקשה יכול ישמע את קול הדיבור בלא היתוך אותיות וממעט מאליו אפי׳ אהרן כך פירש הרא״ם: ל מדלא כתיב ויקרא אל משה מאהל מועד וידבר אליו לאמר ודאי לכך כתיב אליו מאהל מועד כלו׳ אליו למשה נשמע

טעמי הקרבנות

סיני נאמר ויקרא אליו ה׳ מן ההר, כן נאמר כאן ויקרא אל משה

דעת זקנים מבעלי התוספות

הענין אמר הקב״ה אינו דין שיהא משה עומד בחוץ מיד ויקרא אל משה ופרש״י לכל הדברות ולכל האמירות וגו׳ ועוד פרש״י יכול

שמעו כל ישראל את קול הקריאה ת״ל קול לו קול אליו פי׳ לפירושו דכתיב בפ׳ נשא וישמע את הקול מדבר אליו ופי׳ לו לומר מדבר לו

ליקוטים על התורה

דיידין פון אהל מועד, דאס ווארט מוע״ד בטייטש הונדערט ביס צוואנציג, נאר ווען דיא איינע עבירה וואס ער האט גיזאגט דעם שטיין, איז איינס ווייניגער גיווארן, דריבער

פירוש לתורת אלהים

גירעט צו אים פון אהל מועד אונ האט גיזאגט צו אים: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רייד צו די קינדער ישראל

צו אים אקליינע אלף, עס האט דער קליינער אלף אויך גיט גידארפט שטיין, עס האט גערארפט שטיין ויקר, אן אאלף, נאר ווייל דיא עבירה וואס משה האט גישלאגין דעם שטיין איז גיב גיוועזן אגאנצע עבירה, ווארום משה האט גיוואלט בציל זיין דיא יודין, ווארום אז משה וואלט גירעט צוא דעם שטיין אונ דער שטיין וואלט גיגעבין דיא וואסער, וואלט דער עם מאמרג גיוועזן אויף דיזי יודין, ער וואלט זאגין מאדאך ... וואס הערט ניט אונ זעהט ניט, פון דעסטוועגין אז מען האט צו אים גיזאגט האט גיבאטין דוא זאלסט געבין וואסער, האט ער גיגעבין וואסער, אונ יודין טוהען ניט וואס גאט האט גיהייסין טאן שלאגט זייא, דריבער האט משה גישלאגין דעם שטיין, ווייל דיא איין עבירה איז אויך ניט קיין גאנצע עבירה, דריבער פעלט ניט דער אלף אין גאנצין, ער איז גאר קליין (מג״ע):

וְתֵימַר לְהוֹן אֱנָשׁ אֲרֵי אֲ־בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם
יְקָרֵב מִנְכוֹן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ מִן בְּעִירָא מִן כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן

א"א אדם כי . סוכה ל' מנחות קד :
מכס. עיכובין סם חולין ס ע"ג : קרבן נס'. נדרים יב: מן הבהמה . מזיר לה ב"ק מ' זבחים לד מנחות ס :

רש"י

רשב"ם

(ב) כי יקריב . כשיתנדב קרבן שאינו חובה בשביל

שפתי חכמים

שהיו ישראל במדבר מ כמנודין' מן המרגלי'ואילך לא נתייחד בדבור עם משה שנ' ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי לאמר אלי הי' הדבור ל"ש נא ואמור להם דברי והקריבו אם יקטלוס נ כמו שנ' ויצו משה את דברי האם ונו': (ג) אדם כי יקריב מכם. כשיקריב קרבנות נדבה ס דבר העגין : אדם. למה נ' ע מה אדם הרחמן לא הקריב מן הגזל שהכל הי' שלו אף אתם לא תקריבו פ מן הגזל : הבהמה. יכול אף חיה ככלוצ ת"ל בקר וצאן : מן הבהמה. ולא כולה להוציא את הרובע ר ואת הנרבע :

תעלי סמדבר מביאים לחיות נדביהם שנין שקנ"ם מדבר עם הנביאים אלא בשביל ישראל שכן מצינו וכו' וכמו שהתירן בזה בשבילהם: ג ומ"ת אין יתכן לומר שלא ידע שקנ"ם אם יקבלו אם לאו ו"ל דלכך מביא רש"י לשון זה שנ' אדם כי יקריב ולא נ' אם יקריב אדם לומר שלא לדמות דרך ארץ זו"ק : ס ומ"ת לדמות בעולת חובה מיירי וכמ"ש תי' ע"כ אמי כי יקריב אם הוא ולא מצר מיבני אדם שהזהירתי אתכם להקריב קרבן נ' אחי לומר מן הבקר וגו' יקריבנו לשון קטנ מידי דהייתי לומר אדם אדם אתם למעט עו"ג כאשר דבקורין אתם קרוחים אדם ולא עו"ג אבל אתם שפירש אדם כי יקריב קרבן נדבה קטנ מידי דכתי בעגין ונדבה כאשר אפי' מן עו"ג כאשר מרבינן מחיה לומר כי יקריב לרבות עו"ה שנודבים נדבה קטנ ג"ל.
(ד"ה) אבל מינו אמת ד"ה נס' תזכיר דכתיב אדם כי יביא בעוד בכאן מאי קאמרת אדם ביא לומר לא נאמר אדם ומנין אתה מרבה אפי' כל אדם ת"ל נס' אדם כי יקריב מכם והוא נלא מלה מלה היא להרבות אדם לעולה ומה"ת כי יקריב מכם ונפקא לנא מדכתי רש"י נאמן כפל ל' אדם אדם וכו' אבל לומר אדם כי יקריב מכם למוד וזכו אמר רש"י אדם למה נאמר כי לשמוע לגמלי ולא יאמר הנא יקריב מכם ויהיו אדם יתן קונית שהוא מלה יפה ומיותר הוא כפל ניתא ליה לפרש מלה כי יקריב המוקדם דמיירי בנדבה קודם שיפרש המאוחר תיבת מכם כפל עם אדם דהך מיבעיה הוא מיותר ועל כן פי' חכמה כי יקריב שהוא מוקדם ומה"ת אדם שהקונית מכם שהוא מאוחר הכונה לתלות קונית אדם לתיבת כי יקריב הוא לפעמים כלומר ואין כן לילך : פ משה דכתיב שלא גזל בעולה : צ ומשום דאים בכלל בהמה דכתיב ואת האים אשר תחלבו מכל הבהמה
(ה"ה) כת"ל אשר את הבהמה אשר תחלבו שור שה וגו' חיל ובני וגו' והוא פסוק בפ' לקח וזאת הגירסא הנכונה ג"כ בזבחים דף ל"ד: ק בלנו' ל"ל דכתיב מן הבקר ומן הצאן דאם כתם בהמה הוא בקר ולמן מלה למעוטי אתי דוקא בקר ולמן ועל מיה : ר ופ"ה נאמר לריך למעטן ולהיה נקטינן . וי"ל כגון ש"מ עד אחד או שהודה הבעל מעצמו שאינו נסקל לכני מלעיגן למעט וכן

פירוש לתורת אלהים

וַיְאמֶרְתָּ אֲלֵהֶם אוֹנ דוּ וַאלְמֶט צוּ יַיְ זַאגַן אָדָם וָוען
וַ־יַּעֲנֶטֶט פּוּן אַייךְ וַיעֶם מַקְרִיב זַיין קָ־רְבָּן אַנְדֶר
עָדֶר אַנְדָבָה צוּ נָאמֶט . (דְרוּם שְׁטייט דָאס לָשׁוֹן אָדָם אַווי
וַיי אָדָם הָרַאשׁוֹן הָאט נִיט בַּקְרִיב נִיעֶזָען פּוּן גַּוֶל וָוארוּם אַלְץ
אַייךְ דָער וֶעלְט אִיז גַּיעֶזָען זַיינֶס אַווי וָאלְט אִיר אוֹיךְ נִיט מַקְרִיב
זַיין פָּרְנָסָה פַּאר דָעם גּוּף אַרְטָעם דָער מַענְטש פַּאר אוּן נָאכְט
זַיין פָּרְנָסָה פַּאר דָעם גּוּף אַרְטָעם דָער מַענְטש זַיין נְשָׁמָה , וָועם
עֶר זָעהן וְוִיא וַיים עָם אִיז אֵיינֶס פּוּן דָאס אַנְדֶערֶע , וָועגֶן
זַיין פָּרְנָסָה פַּאר דָעם גּוּף אַרְטָעם דָער מַענְטש פַּאר אוּן נָאכְט
אֲפִילוּ עֶר דָאס קֵיין צַאֲרְטָעגֶן כַּיִם וָואס צוּ הָאנְדְלֶען , פּוּן דֶעסְטְוועגֶן שׂוּהם עֶר וָואס נָאר מַעגְלִיךְ אִיז . אוּן עָס הָאלְט
שׂוּהם נִיט אָפּ פּוּן צוּ זַיין אִין דָאס נִיט רָעגֶען אוּן נִיט קְלֶעם אוּן נִיט סְקַיי , אוּן אוֹיב דֶער מַענְטש וַוייסְט בַּייא
זַיךְ אַז עֶר הָאט בְּפֹעל נְפוֹנְדִינְם נָעגֶען מֶלֶךְ , וְוִיא גְרוֹיס אִיז זַיין שְׁרֵעק , מַאמֶער וְוִעם מֶען בְּוואוּסְט וְוִערֶען פּוּן זַיין זִינֶד
וְוִעם עֶר בְּ־שְׁמַאדְט עָרֶען , אַדֶער וָועגֶן זַיין כְּרָנָסָה אִיז פּוּן מַעגְלִיךְ אוּן וְוִיא גְרוֹיס אִיז
דִיא מוֹרָא זַיינֶר בַּאר דָעם בְּעַנְטש , אֲבֶער וָואס דֶער מַענְטש דָארְף מַאהן פַּאר זַיין נְשָׁמָה , עֶרְשְׁטֶענְס מוּהם עֶר נָאר וַיינִיג
פַּאר אִיר, אוּן דָאס בִּיסְל וָואס עֶר מוּהם אִיז אוֹיךְ נִיט גְרוֹיס , אֲבֶער דִיא מוּל אֲבֶער נִיט דִיא נְשָׁמָה,
אוּן אֲפִילוּ דֶער מַענְטש וָואס נִיט אַלֶע מָאל דָאוונְען אִין שׁוּל , דָאס גְרוֹיסְטֶע זָאךְ וָואס עָם וָועט נָאר קֶענֶען שָׁאדֶען
דָאהֶען דָעם גּוּף , דֶעם עֶר פְּרֶעֶר דָער גּוּף וָאל נִיט שָׁאדֶען הָאבֶען דֶעסְוועגֶן עָם דָעֶענֶען אִין דִיא צַייט וָואס כָּעֶן דָארְף זַיין

משלי חכמים

עַל פִּי כָּשָׁל : צַדִּיק הָאט גִיהָאט אִיוֶוייא שְׁרֵים אֲמָאל הָאט
כָּעֶךְ הָאט גִידָארְפְט עָפְעם רֶיידֶין מִים דָעם אַנְדֶערֶן שֵׁם , אִיז
בַּדָארְפְען, דָער כָּעֶךְ הָאט גִידָארְפְט עָפְעם רֶיידֶין מִים אֶיין שֵׁם
דָער מֶלֶךְ נָעגֶענֶען צוּם שֵׁם עֶר וָאל קוּמֶען צוּ אוֹים,
גְרֵים וָואס עֶר הָט נִדָארְפְט, אוֹ אֶיינֶער וָועט פְּרֶעֶנֶען וְוִילְכֶער
שֵׁם אִיז צוּם מֶלֶךְ נָעקוּמֶען, אוּן דָער מֶלֶךְ הָאט טִיא אוֹים
בַּדָארְפְט וָואס עֶר הָאט נִדָארְפְט, אַבֶּאהֶם הָט גִיקְרֶאפְּטֶן אַז דָער

(תוכס צ"ט)

מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם׃ ג אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים

רשב"ם

חטא: (ג) אם עלה. שהתנדב בלשון זה. ולפנינו מפרש ואם זבח שלמים: לרצינו. אם זבח תמים יקריבנו ולפתח

רש"י

שפתי חכמים

כמעבד לו שור שהמית חדם לריך לחתן כן: ש דעבי ליבע כתיב כמעם דכתיב ומים מבר יתן בכספו בכספם וגו' וכתיב כתיב וימיבו את כבודו בתביות שור אוכל עשב וכעבד שיש בו רוח חיים מייבי דמותר להזיוט ולית ליה מבוס ניבד לע"ז ולא מבוס מוקלס לע"ז בדאיתא בתמורה: ת פי' הוקלה וכבדל לע"ז לא יקריבנו ומייבי בבהמיולה בבשיני ע"ז אבל בחמיבה לבדה לא כ"ל' בע' כל הבלמים: א פי' שהמית חדם דוקא ולא בשהמית בכהמה: ב זה מבבר בבהמיה בשבה בשנה בהקדישה בבעל ומ"ב נעשנה ג"ב הייבי לומר שמותר להקריב על המזבח טהיל והיה בשבה בשנה שהקדישה לבהי לריך לאן למעטיו: ג דאל"ב יקריב קרבנו מיבעי לי' פי' לאו דוקא שניט אלא ה"ב שעשה או מאה או אלף כל זמן שלא בחתפו בו כל יבראל: ד פי' מאבל המזבח בשא אין המותרות פי' שנתותרו מן חלאי שקניט מבשר שעשה מיוחן מות. הללי שקרי היו קונין בבשים לעולו והקריבו מיותן על המזבח בשבה שלא היו קרבנות יחידים להקריב וכדי שלא יהא המזבח פנוי בלא הקרבת קרבנות: ה הא דבתיב רש"י הכא מיעוט הוקרים לאפוקי טומאטו ואבדועיטו ולא שאר המיעוטין דלקמן מטום שבא לפרש בתר הכי תמים בלא מום ולקבי לי' מג"ל דאי בלא מום למעי תמי' פי' שיהא תמי' בהיותו שלא יהא טומטום ואבדוגינוס לאבי הכיא רש"י זכר דלמע"

תמים

טעמי הקרבנות

טומעין: (ג) מן הבהמה בתורת בהמיט מסיק למדנו טומטומו

הקרבנות לפי שכלם יהיו מממוש ומפני בבודו לא היה בהם בחשוגה להתהן ולבניו ותמ"ב לבני'בהמ', אבל היה בעלם ולשמוח על זה אל בני יבראל. ולפיכך הבעל בהיה המקריב הקרבן חייב לעשות בעלמו מחשה דבריט, הבמיטים והשלמים הבפשטה ובניתוח והלחילה של הקרב והבלבים, ואפילו בהיה חייב המקריב אלך יבראל היה חייב לעשות בניהו מחשה דבריט הללה, ולין בשר מיטיעוהו מבדניו ומבהמתו אבל עכ"פ יהיו יגעו בעבייתם. ונאמר בחטאת על קרנות המזבח, לפי שד' קרנות המזבח דומיט לד' יסודות שבאדם [שם רוח מיט עפר] שמהם יבא האדם לחטוא, כי בהתגברות בלשם על בלשם בחיתה האדם ויתעוללו תאוותיו בהבהמיט. ובשולה לא היה ציוהו האל על קרנות המזבח, כי תכלית השולה היא לדבק הנשמה השכלית עם יולדה, כמו שהשולה מחבי מותה תעלה בלה בליל לה' וחדבק עם השם האלהי שבה יותר מן הבשמים על המזבח ומשמה יחשלה שמה היא ניחוח לה', בן המקריב האוה בשותו יעלה על מזבח ה' בחוש בשו בשוגג ה"ב בי שם חוכלם הוא ויהיה היא ניחוח לפניו יחב', ולפי שהיט מן בחלן שבר יעשה עוד ולא יחעה בהחוכרו לבו שם מעט ושם הבשה ע"ב תמרו חז"ל שהעושה בשה על החשובי הלב, ע"ז נאמר ובלה לו לבפר עליו. ונאמר דבריט נעשיט בהקרבן עולה. בשיטה, בחיקה, זריקה, הפשטה, בתוח, שם על המזבח, עריבת הבתחיט על השם, לחילת הקרב והבלבים, הכל בשלים על הקרבן בדרבי הוא בשיקר הקרבן. וע"י הולרוי יסיר מעלמו בל שבר היה לרוח לבוש עליו, ויעשה הכל בהקרבן, ומחמת כי היה רלוי שיחיו לבוש בהקרבן, בחו בשמשה הנעוחה הנשם

ליקוטים על התורה

רַאוּנְען, האט ער מיר אַפּעפֿיר ווען ער פֿארקיהלען דעם נוף, רַאוּנְען ער דער היים. וויא פיל שאדין האט דיא נְשָׁמָה, פון קדושה, בְּרכו, אמן, אמן יהא שמיה רבא, אוג דיא מורא פון נאם שרעקט איהם נים אזוי גרוים וויא דיא מורא פאר דעם נוף. דאם זאגט אייב איך האב געזונדיגט, דאם גלייבט האב איך נשמה פאר דיא וויא איך ארבעטן פאר דעם נוף, ווייניגסטענס זאל מען ארבעטן פאר בייד גלייך, ולא שוה לי, דיא נשמה איז אפילו נים גלייך גיוזען בייא מיר מים דעם נוף. אויך דעם זאגט דער פסוק אדם כי יקריב, אז אמעגש ווייל מאהן דעם נענעגן דאם נענעגן צו נאם, מכם קרבן לה' פון אייך ואלט איהר נעמען דאם נענעגן צו נאם, אזוי

תמים

ויא איר מוהט מים אייערע ארבעם פאר דעם נוף, אזוי זאלט איר מאהן פאר דיא נשמה, די נשמה זאל נים זיין בייא אייך ניימיגער ניי דער נוף. אדם כי יקריב, דער תקונים שרייבט תא חזי קרבנות ועגען פון פיר מינים, נעגען דיא פיר זאכין וואם עגענן נעמאהלם אין בכא הכבוד ארזה שיר עשר אדם ואליב אקדם אמעגש, דער ערשטער קרבן דאם איז די תפלה פון דער פריה, בעגען דעם ליב פון בכא הכבוד, וואראום אויב דיא יודין האבן זוכה גיוזען אין

ניצוצות הזיו

(ג) [קמי] (פסח מה) נפסוק סמכה המלה בסכסבה שנת' סם כולה קרבנו מן סכקר זכר תמים יקריבו:

קרב תמים יקריבנו לפני ה' (ג) איז אם עלת קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו

קרבנו אם עלה מן הבקר זכר תמים יקריבנו, אוג דיא בהמה זיין

זיין, אוג ניא טוו זיין אז עלה קרבנו, אוג קען כוו ניא טלה

(הלמט עלט) הו"ל

מַשְׁכַּן זִמְנָא יְקָרֵיב יָתֵיהּ לְרַעֲוָא לֵיהּ קֳדָם יְיָ׃
וְיִסְמוֹךְ יְדֵיהּ עַל רֵישׁ עֲלָתָא וְיִתְרְעֵי לֵיהּ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי׃ ה וְיִכּוֹס

יקריב אותו כ"ה ו יכפות קו קידושין ל בתרא מה ערכין לא כריתות ז׃ לרצונו . ערכין כה׃ לפני כ׳ זבחים קיט ׃ וסמך . עיכובין לו יומא ה כ׳ מגילה יז קידושין לו וזבחים לב לג לו קיט תוכין כ׳ : ושלמה לו. זבחים עב יומא ה זבחים ד מז תוכין כ מכות יג ב ופסחי. יומא כז מגילה כה זבחים לב ולג ומז מכות יט תוכין יג יז׃

בעל הבורים

(ה) בן בקר. [עולה ג"ד שלהן להיות בן שנה׃

רש"י

תמים . ו בלא מום : אל פתח אהל מועד . מטפל בהבלתו עד העזרה ז מהו אומ׳ יקריב יקריבנה חפי׳ נתערב׳ עולת רחילן בעולת שמעון יקריב כל ח׳ לפי מי שהוא וכן עולה בחולין יתכוון לערבי עולות והרי הן כולן עולו׳ ותקרב כל אחת לפי מי שהוא יכול חפי׳ נתערבה בפסולין ט או בטמיו מינו י ת"ל יקריבנו : יקריב אותו . מלמד שכופין אותו כ יכול בעל כרחו ת"ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני : לפני ה׳ וסמך . אין סמיכה מן הכתורה : (ד) על ראש העולה . להכיח עולת חובה לסמיכה נ ולהכיח עול הנפלו: העולה . פרט לעולת העוף: ונרצה לו. על מה הוא מרצה לו ת"ל על כריתות ומיתות כ"ד או מיתה בידי שמים או מלקות הרי עונגן אמור הא אינו מרצ׳ אלא על עשה ועל לאוים שנתק לעשה: (ה)וישחט והקריבו

כתיב אומר כן דאמרי׳ אינ אומרו נאמר אלא להסכים עם מה שאומר בעל פה כי רצונו להפטר מהקורבן ואפי׳ בעניין אין אומרין בפרק הזהב הבתים אמר רב הונא הלה אותו עד דזבין ליה ואפי׳ הכי אמר רב הונא הלה לעשות כן דמקרא גדלך לפניו ולחקריו לפני ה׳ דהיינו דאומר מועד שכם חרון ומסכיים שכויה הוי ג דק"ל דהא בריטא דקרא כתי׳ עולה ועליו קאי אלא לרבות לסמיכ׳ כל שנקרא עולה לסמיכ׳ אפי׳ עולת חובה כה"ג הידוע ר"ל העול׳ הנזכר מן הכתוב ומן הלמ׳ ייי טוען עוף להכיח עולת נאן אפי׳ ג"כ לסמיכה : ס כגון לא תתם אם עד הכניס ובפרק שלח

שפתי חכמים

שמעתא מזכר דלמטה טומטו׳ ואנדרוגינוס ממילא פי׳ על תמים בלא מום: ו כ׳ הכא"ס ואע"ג דכתי׳ במקום אחר כל אשר בו מום לא יקרב וא"כ תמים למה לי כבר הילנו בח"כ ואמרו דהתי תמים דהכא להיקבא הוא דאחת בלו׳ כשם שהם אינו תמי׳ אלא בעל מום אינו לרצון כדאמרי׳ כל אשר בו מום וגו׳ כך אם אינו זכר אלא נקבה או טומטום ואנדרוגינוס אינו לרצון: ז ופי׳ יקריבנו מעניין קודם בפי׳ יביאנו וסומכתו אל פתח אהל ל"ל לכתוב זכר תמים יקריב אותו לרצונו לפני ה׳ ואע"ג : ח פי׳ היה לו לכתוב יקריבנו פתח אהל מועד לרצונו לפני ה׳ כשלמא אלא פי׳ דמטפל בה עד העזרה ה"א יקריב יחידה הא למדת שמחייב לטפל בה עד לפנים מן העזרה אבל מלתא אפי׳ דאינו מחייב לטפל בה אלא עד פתח העזרה יקריב ל"ל: ם פי׳ כגון רוכב וירכב ויכולה בהם: י עם הבשר והחם וכבור ומעשר ופסח ושלמים : כ ולא יקריב מפיק דהוה לרבות בהם שנתערבה עולה בעולת חו עולה בחולין הוה להתם אלא מיבעי׳ דאתאי מפיק ליה : ל דלמאי יכול בהם כיפוי איקרא הזבח להקריב והוה לזבח תמיד אינו רולה לעשות הפ"ה עושה בעל כרחו ת"ל לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ואז הוא מקריב . (ד"ד) ג"א מה מהני תמיכה זו כיון דכתי׳ עולה ועליו קאי אלא לרבות לסמיכ׳ כל שנקרא עולה לסמיכ׳ אפי׳ עולת חובה כה"ג הידוע ר"ל העול׳ הנזכר מן הכתוב ומן הלמ׳ ייי טוען עוף להכיח עולת נאן אפי׳ ג"כ לסמיכה : ס כגון לא תתם אם עד הכניס ובפרק שלח

דעת זקנים מבעלי התוספות

על הקר"ה שלח הכניס בניו להכיח מיות מן הינבות אלא בסמוך

המצויות לכם : (ג) אל פתח אהל מועד יקריב אותו . אלא יסמך אדם לנכון לך וקח בסמיה ויקריב אותה שאין זה דרך כל מעלה אלא בעל הקרבן מדבדו ומביאו עד לפני כיה המלך : (ד) לכפר עליו . כי כשאדם מוכל חלב בשוגג מביא חטאת ועל הספק אשם תלוי ונעשים סבור בודאי שאכל שומן והוא אכל חלב ועליו העולה מכפרת מה אלא ידע לעולם: (ה) וישחט לכון יכ"ד כי כן דרך

טעמי המרכאות

בהוספת תמות , ע"כ יסחט הקרבן . ומחמת כי היה רחוי שתזרק נשמתו ככף הקלע כמו שתמרה מציגיו ותת נפש מיכון יקריב ה

פירוש לתורת אלהים

תָּמִים נַאנְץ אָן אַפֶּעלֶער יַקְרִיבֶנּוּ נָאל עֶר אִים גנֶעהֶנין
אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד צוּ דָעֶר טִיר פּוּן אוֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב
אוֹתוֹ נָאל עֶר אִיהם גנֶעהֶנן בֵּית דִּין נַיים (רש"י שֶׁרייבם
איהם עֶר זאל בֶּרעגנן דָעם קָרְבָּן נָאם עֶר הָאם מנֶדר גיוֹנֶן)
לְרְצוֹנוֹ מִיט זַיין וויללן (כְּלוֹמַר מֶען זַיים אִים בִּיי יֶה מוּז
אַיין זָאגן אִיךְ וויל בֶּרעגנן דָעם קָרְבָּן) לִפְנֵי יְיָ פַּאר נָאט׃
(ד) וְסָמַךְ יָדוֹ אוּנ עֶר זָאל לַיינין זַיין הַאנְד עַל רֹאשׁ
הָעוֹלָה אוּף דָעם קָאפּ פּוּן דֶער עוֹלָה וְנִרְצָה לוֹ אוּנ
עָם נוּעט זַיין צוּ אִים בְּוויליגֶן לְכַפֵּר עָלָיו צוּ מְכַפֶּר
זַיין אוּף אִים׃ (ה) וְשָׁחַט אוּנ עֶר זָאל שְׁעָכטֶן

דָם קָרְבָּן הָאם מֶען נָעמָאכְט דִּיא הָפְלָה פּוּן בְּעֵירִיב , דֶער קָרְבָּן אִיז פּוּן בָּאהֶרִין, אַלְטָע פָּאהֶרִין אָדֶער יוּנְגֶע פָּאהֶרִין ,

משלי חכמים

נַיי מֹשֶׁה שְׁפַיים נָאט [illegible] צוּ כּוֹשֶׁה , אוּנ הָאם כִּיס
אִים גִּירֶעפְט, אַז נָאם הָאם גְּוואלְט בַּיידִין כִּיס כּוֹשֶׁה הָאם נָאם
גְּעוּרֶעפְן מֹשֶׁה צוּ זִיךְ, אוּנ וָוען נָאם הָאם גִּיוואלְט בַּיידִין כִּיס
דִּי רָאטִים אֲפִילוּ וָוִילְן זַיי לֶעבִּין וְנִיטְלֶעבִּיג אוּף אִין עֶשֶׂב

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם וְיָקְרְבוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא יָת דַּמָּא וְיִזְרְקוּן יָת דְּמָא

כמ. כרכום לג יומא כז מניעה יפ קידושין לו זבחים יג לפ פפ מנחות יט : וזרקו את. זבחים לב מז: והקריבו ת"א לפני ה'. זבחים לב מז: והקריבו בעל המזבח

רשב"ם

(ה) והקריבו. קבלת הדם והולכתו כדי לזרקו על המזבח

שפתי חכמים

הקבלה את הכלי וכן לא תיתיבו ממנו עד בוקר וכתיב ממנו עד בוקר כלום משמעו . וכן לא תגזול וכתיב והשיב את הגזילה אלא נכתב בכלי שיש עונש לכל אלו המזכירים עונשם תמיד כאן על מזיד עשוה מיתת ב"ד או מלקות כאן על שוגג עשוה חטאת: ס מדכתיב ושחט אתו ואחריו כתיב והקריבו בני אהרן משמע דשחיטה כשרה בזר(נמ"י) פי' בשם"ר דקבלה מיתרת בזר ומהולכה ואילך מלות כהונה ופי' על והקריב סיימו הולכה ס"ל להזכיר קבלה עם השחיטה קודם והקריבו בני אהרן ומדלא הזכיר ס"מ דוקא והקריבו סיימו קבל.(נ"ח)פי' דודקי אפי' והקריבו הוא קבלה דהולכי ליכא למימר דודקי אהולכה לפי שיש מהלכת עבודה שאם היה נשחט אלא המזבח עד שלא הי' לריך להוליכה לפ הי' לריך הולכה ס"ב לריך לו' והקריבו דוקא והקריבו סיימו קבלה שהיה היתה מלוה בשח"ו בלעדו ומ"ל למה כ' ג' והקריבו אלא משמע נמי הולכה ולמדנו מיניה שלא יהיו שלא בכהן : ע מכל לא בהכל מועד דמ"כ ס"ל למיכתב לפני ה' את פני הכפורת או לפני ה' פתח אהל מועד :

פ כלו' אע"פ שמשמעות ג' הולכה למזבח מ"מ כיון שקבל' הדם היה ראשון' ע"כ לריכין הנו לשדם על הקבלה ולמדנו גם ההולכה ממ"ש : צ וה"ת לשחוק מכני מהכן כבר תירלו בגמ' חולין חלים ולא חולין בעלי מומין ת"ל כני מהכן מה מהכן כשר בלא מום אף הכהן שיהא כשר בלא מום אף כל שכן שהקריב אמי (נ"ח) וה"ת ג"ל קרא לפסול בעלי מומין תיפוק ליה מכל מים שכר בו מום וגו' וי"ל דהתם בעבודה במזבח כדכתי' לא יגש להקריב אמי ה' וכאן מלבד קבלה ושחר עבודות כלם . ה"ג ו' שעובר בעשה ולא תעשה דכך משמע. כני מהכן אף הכהן בלא מום אף כל כהן בלא מום מיתה בהקרבה ולאו הבא מכלל עשה עשה לאשמועינן דעובר בלאו ועשה : ק פי' במיטו דם עולת לחובן בדם עולת שמעון שמיטו מיטו דם עולה בדם תמורה או בדם אשם או בדם כל הקרבנות שדמם טעון מתן הסיקרה כמו דם עולה בדם עולה כלום ביון בשהקריב כלם למזבח מתון הסיקרה את"פ שדם העולה לריך ב' מתנות שכן מלבד ביון שמתר הדמים בשם אלא מתנה אחת אין בכך כלום ויתן הכל מתנה אחת מפני שיום בשם דם שמין שעושה אלא מתנה אחת ויעבור על כל תוספ: ר שדמו נזרק על הפרוכת הפנימי ועל המזבח הפנימי : ש שדמו נזרק במזבח החילון : ת פי' למעלה מתון הסיקרה : א פי' למעט שמעשה דמו הטח הפנימי או החילון ויולל עשה אם נתעבדו אלו שאמה וכן אם נתפרדו דם הנזרק למעלה מתון הסיקרה דדם הנזרק למעה ישפכו ג"כ אל המזבח : ב פי' על הקרן ולא על הבסיס :

טעמי הקרבנות

בתוך כך הקלע , ס"כ יזרק הדם על המזבח . ושחטת שפוף לצד פון לכלום ה.שם נשחם עבור חטאו , ס"כ היה לאוי להפשיטו

דעת זקנים מבעלי התוספות

שחיטה אבל בהקרבה כתיב והקריבו וזרקו ושכהו ותמנו. את בן הבקר . משמע לאחר זריל אלא יכיל זקן או נזלה משום הקריבה: נא לשחוק : בני אהרן. אלא יהו מקריבין כשיש זקנים שבמתתין

ידיסה וכן מז"ל במסכת חולין נמיתתי כשיש פסולין מבזיתת :

ליקוטים על התורה

אויב דיא יודין זענען נישט ארשם דער אדלר פון קדושת אונ נעמט צו די מהבען , אונ אויב זייא זענען נים וזכה נייט ארשם אהדלער פון טוטאה אונ נעמט צו זייער קרבן . דער פערשטער קרבן איז נענץ דעם מענטש וואס אין כשא הכבוד דעם קרבן מיינט מען די מראכמונג וואס דער מענטש מראכט אין דיא מוקא פאר נאט אונ דיא ליבשאפט צו נאט אזו וויא מיר האבן נילערנט אדם כי יקריב מכם קרבן לה' איב מענטש נעמט קריב יין אקרבן דאס איז דיא תורה

משלי חכמים

אז דער מת איז אין א אהל (אניצהלם) נעמט דער אהל אויך קמא. דריבער האט נאט נים נירואלט רופען דעם קשש אקמא צו זיך יין אהל מועד, נוארום אז בלעם נואלט צרייז נעקומען אין אהל מועד וואלט ער אלע קלינע קרעטער פלענין נר נאט אונ שלא נאלט נישט נעמט פלענין נר נאט אונ נישט נעמט אפפליינין די תורה פלענין יי באצאהלין, אונ נעמען אדערע תורה, אמאהל האט נימראכפין מין קרעטער מאונניליך בין האט בייי נאכט זיפענערסין דאס נירואלט אונ שרים נענגנם נעמען סתורה, אונ דער קרעטער איז שפארק אדם נירואדין, דער ווייל האט דער כריסטער סתר איש נעבאדם זיינע נאנצע תורה אונ איז נעבלבן שמיין אן סתורה, אונ נאנצע פארין אין לייפציג לוסין אנדערע סתורה, האט דער סתר ארוים נעשטיקם ברוף אין דיא אלע קלינע שפטליך צו דיא קרעטער וויסיל איינער האט נלם זאל ער אים שקען ווייל ער האדף פארין ברענגן אנדערע תורה עם זאל זיין כיים פון זייערם וענען, וי דער ברוף איז נעטאטן צו דעם קרעטער

עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר דִּי בִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃ וְיַשְׁלַח יָת עֻלְתָא אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ וְהִפְשִׁיט יָת

ת"א סביב. זכמים נג:ופסחים. מוגין יט זכמים קג:

על הטורים

כפי שדמו של נפו דומה לדם הפתח לכך כתיב כאן שמלה כלומ כך, כתיב הקריב דמו:

רש"י

חזרקו ואי אפשר להקיף בזריקה לכי וזרקו ויכול בזריקה אחת ת"ל סביב הא כיצד נותן שתי מתנות ג שהן ל': אשר פתח אהל מועד. ולא בזמן שהוא מפורק: (ו)והפשיט

מזרמים לפוטים ומפרכים דרומים הדם מזוקק נפתח ד' רוחות המזבח והוו שבע, סביב: ד' דפל"ך פתח לפל מועד ל"ג ופל לפיל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ו) והפשיט וגו' לפי שמלינו בפרים הנשרפים ובפיהים הנשרפין שכלן נשרפין ובכר ופרס הולך לשרפו כאן ת"ס שכולה כליל ובשרפת שעטונה הפשט ואין העור נכנף:

כמו שנתמר ופפס לא תכבה, פ"ל שם המזבח תיקד בו לא תכבה, ומתמת כי כיה לאור לעתים מכר מכר, ובפרט הפכר פפר חפץ בו, פ"ל יתחו לעולם לנפכים. ומתמת כי היה לאור להלית עכורו פם הגיפכם, פ"ל יליחו פם פל המזבח עפור הקרבן [ויען כי פם הגיפכם לא יכבה פפר פל ' ' המזבח, ומתמת כי כוה מפוים נפכים כיהים וכרגים פו פלא יכבה ופפס לא תכבה, פ"ל כל המזבח תיקד בו לא תכבה כלפ"ש ופ"ל כי פם הגיפכם לא יכבה כמו שנתמר:

טעמי הקרבנות

רש"ם

וגם רבותי בר' ציישותי: אשר פתח אהל מועד. ולא בזמן הוהב שבתיך אהל מועד:

שפתי חכמים

ג פי' כל הזריקה היה מן הכלי אבל קבל הדם ושוקק כשהוא נכנס מוהו על מזבח בזית מזרחית נפוניה ודפ' מתפשם נפתי רוחות הזית והוי כמין נ"ס יוצא והוא כל"ף פשוט' שלמו הפוכי ואח"כ כח נקרן מערבי' דרומי' שכנגדה כלכסון ושוקק מן הכלי לחודו של זית כמין נ"ס ונמלא שכשהי מתנה אלו בפקרן

פירוש לתורת אלהים

אוג נִיא וְאלִין שְׁרָעְנִגִין דְאם בְּלוּט עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אוּף נְעם מִזְבַּח אֲרוּם מִזְבַּח אֲשֶׁר פֶּתַח אהל מֵיעֵד אוּף נְעם מִזְבַּח וְאוֹא שְׁטֵייט בֵּיי דָעֶר טִיהֶר פון אהל מֵעֵד׃ (ו) וְיַפְשִׁיט אוג עֶר וְאל אֶפּ צִיהָן דִי פֶּעל

תפלה פארטיאוסף בֵּיי נָאם, וויל נִים נָאם הָעֶרְן זַיין תְּפִלָּה אֶלְעֶרְקֶרְנְטֶן קוּסְטֶן פָּאר נָאם. אֶבֶּער נָאם פֶּיילֶם דִי קָרְבָּנוֹת זוֹ פֶּיילֶם דִי קָרְבָּנוֹת וְוָאם וְעָנֶן פְּסוֹל נִים טָאן נִייא צוּם שְׁטָן דָאם אִיז פַּסָּאלּ אוג זַיין תְּהִנָּה, דָער פְּעְנְשׁ וְוָאם וַיינְע בְּעֶשׁ וְעָנֶן וְוִי דִי מַעֲשִׂים פון דִי שָׁרִים גִים טָאן נִייע קָרְבָּנוֹת זוֹ דִי שָׁרִים, דָער פְּעְנְשׁ וְוָאם וַיינְע מַעֲשִׂים וְעָנֶן וְוִיא דִיא מַעֲשִׂים פון מַלְאָכִים, גִים נָאם וַיינְע קָרְבָּנוֹת צוּא מַלְאָכִים, דָער עִיקָר קָרְבָּן פון דִיא מַלְאָכִים וְעָנֶן דִי תְּפִלּוֹת אוג דִי מַעֲשִׂים טוֹבִים, דָער קָרְבָּן פון תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דָאם וְעָנֶן דִיא סוֹדוֹת פון דִיא תּוֹרָה וָאם וַיינְע לְעֶרְנֶן, אוג הַקָּדוֹשׁ בָּרִיךְ הוּא אַלַיין נִיים אֲרָאם אוג נָעמֶם זוֹ דָעם קָרְבָּן, אוג דָער קָרְבָּן אִיז גְלַיִיךְ צוּא דִיא מְנָחוֹת וְוָאם דִיא כֹּהֲנִים פְּלֶעגֶן עֶסֶן: דָער כֶּפֶר צְדוֹר הַסּוֹר שְׁרֵייבֶּם צוּא וְוָאם הָאם נָאם נִיבָּאסֶן טָאן וְאל דָער קָרְבָּנוֹת־יַיִן קָרְבָּנוֹת, וַיינְע דָער שָׁטָן הָאם אִיז דָער כַּלָּאךְ הַמָּוֶת וְוָאם עֶר מָאכְט אַיינֶדע טִים אֶלֶע מֶענְשֶׁן קוּמֶם פָּאר נָאם טָאן וְאל מְשַׁמֶּפֶן דָעם מֶענְשׁ וָאם הָאם נָעוִינְדִינֶם, אוג עֶר וִיל נָאם וְאל דָעם וִינְדִיגֶער אִיבֶּערְנֶעבֶּן אִין זַיין הָאנְט אוג עֶר וְאל אִים פָּארְלֶעגֶן, דְרִיבֶּער הָאם נָאם נִיבָּאסֶן טָאן וְאל בְּרִייגֶן אַקְרָן אוג אִיהם שְׁבְּקֶן אוג טָאן וְאל פָּארְלֶעגֶן וַיינְע פְּלִיישׁ, טָאן וְאל נֶעבֶּן צוּם שָׁטָן דִיא הֶבְלָה פָּאר דָעם מֶענְשׁ, וַיוֵיל דָער וְאךְ וְאוֹא טָאן פוּהם צוּ דִי הֶבְלָה עָם אִיז אַקְרָן דָארְף דָער כְּנִעְשׁ וְאנֶן רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דָאם וְאל זַיין בֵּייא דִיר נִיבְעֶטֶן גְלַייךְ וְוִיא טָאן וְוָאלְט דָאם מִיר גִיסָאהוֹ: דָער וּוֹהֵר וְאנְט רַבִּי שִׁמְעוֹן אִיז אַמָאהל גֶענַאנְגֶן צוּ דִיא שְׁטָאם כְּרֶיָה, דָאם אַיינֶהוֹ נִיזָאגְט זוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן, דָאם אַלֶּיהוּ נִיזָאגְט זוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן, דָאם אַלֶּיהוּ הַנָּבִיא אִים בַּאגֶענִינֶם, רַבִּי, דָאם רַבִּי שִׁמְעוֹן נִיזָאגְט זוּ אַלֶּיהוּ, וָואם פוּהם אִיצֶם נָאם אִין הִימֶעל, דָאם אַלֶּיהוּ נִיזָאגְט נָאם לָעֶרִינֶם אִיצֶם דִי דִינִים פון קָרְבָּנוֹת, אוג נָאם וָאנֶט נִיזָא דִינִים פון דִיין נָאמֶן וְוִעֶגֶן, וָואם דוּא הָאמֶם וַייא נִילֶעֶרִינֶם. דוּא הָאמֶם וּוֶנְט נִינוּוֶן, אוג אִיךְ זַין נִיקוֹמֶן דִיר וָאנֶן שָׁלוֹם, פְּרִידֶן פָּאר דַיין תּוֹרָה לָעֶרְנֶן, נָאר אִיךְ וויל פון דִיר פָּרָגֶן אַנַיין נָאךְ,

משלי חכמים

דָאם טָאן הָאם אִים בָּעֶנֶגֶם אִיז עֶר נָעֶנֶאנְגֶן זוּ וַיינְע נוּסְע אַזוֹי פִיל תּוֹרָה אוג אִיצֶם וְוָעל אִיךְ זוּ אִים קוֹמֶן זַין נָאךְ דָאס דָער בַּעל הַבַּיִת פון נָאכֶם הִיוֶן נִיזָאגְט צוּם קָרְבָּר דוּ בְּרִייגֶ פָּרָעגֶן אַנְשָׁה וָאם עֶר וְאל סִיהָן, הָאבֶן וַיי נִיזָאגְט בִּיוֶם דָאךְ נָעקוֹמֶן אַהֲרֹן עֶר זוּ פָארֶן נָאר וְוָעגֶן דֶם דוּ וְאלְטֶם אוג וְאלְטֶם אִיהם דָערצֵיילֶן דָעם אֶפֶּ דוּ וויל נִים זוּם סוֹהַר, אוג אִ: דוּ וויל נִים זוּם זַיין זוּם סוֹהַר זוּ וָאם בָּעֶנֶגֶם, אוג דָער סוֹהַר אִיז אֶלְעוֶנֶער אוג אַנְדְרֶער מָענְשׁ עֶר וָעם נָעוִיס דִיר קַיין שֶׁלֶעכְטֶם פָּאהן אוג מָאטֶער וָעם עֶר אוּף דִיר רַחֲמָנוּת הָאבֶן וָעם עֶר דִיר נָאךְ אַמוֹכָה אוּף מָאן, דָער קָרְבָּנוֹת הָאם אַזוֹי נִיקָאהן אוג אִיז בָּאלְד נִיפָארֶן אִין דִי שְׁבָּאם וּוִיא דָער סוֹהַר אִיז, אוג אִיז אֲרַיין נִיפָארֶן אִין אֲנַדֶּם אִיז אוג אִיז נִיזָאגְט וָאם עֶר אֲפֶּרַיילִיךְ פְּנִים עֶר פְּלֶעגֶם אֶלֶע דָערְמָאנֶם טִים וָואם פָּאר פְּלֶעגֶם אִים בְּרֶעגֶן נָעלְט פָּאר סְחוֹרָה, אוג הַיינְט אִיז עֶר נִיוָארֶן אֲרֶם, עֶר הָם נִים אִין דָערְמָאנֶם זוּ לָעֶגֶן אוג הָאם קִין נָעלְט

העלה ונתח אתה לנתחיה : ויפלג יתה לאברהא :

ת"א ונגה אותה. זבחים פס :

שפתי חכמים

מימיה נ"כ כתיב פתח אהל מועד: הפי' דהא בעולה קאי והוג"נ והפשיטה אלא וכו' ל"ם עולת נשים וגרים ועבדים וה"א דהעולה ממעט הס נשחט' חוץ לזמנה או חוץ למקומה או שאר פסולי' או פלסה על המזבח כלתי הפשטה שלא תלד שמקטיר' עם עורה ואין לריך הפשטה : ו והנתחים מפורשים כילד יסיו בפ' ב' דיומא:

רש"י

את העולה. מה ת"ל העולה לרבות ה את כל העולות להפשט ונתוח: אתה לנתחיה. ולא נתחיה ו לנתחים :

פירוש לתורת אלהים

און דער עולה ונתח אותה אונ ער זאל זיא שניידען לנתחיה צו איהרע שטיקער :

ליקוטים על התורה

דוא זאלסט מסכים זיין ומיט שטיממען צו דיא שאלה וואס מען האט גיפרעגט אין דער ישיבה וואס אין הימעל, דיא וועלט וואס וועט קומען וועט דאך אין איהר ניט זיין ניט עסין אונ ניט טרינקען, פאר וואס שטייט אין פסוק איך בין געקומען צו מיין גארטין מיין שוועסטער וואס דו ביזט אכלה איך האב גיגעסען מיין וואלד מיט מיינע האניק, האט רבי שמעון גיזאגט צו אליהו וואס האט נאט גיענטפערט צו דיא מענטשין פון די ישיבה, האט אליהו גיזאגט צו רבי שמעון נאט האט גיזאגט, יוחאי'ס זוהן (רבי שמעון) איז דאך דא איף דער וועלט זאל ער זאגין אתירוץ אויף דיא קשיא, בין איך דיך געקומען פרעגין, האט רבי שמעון גיזאגט ווי ליב האט גאט די יודין אונ וועגין זיינע פיל ליבשאפט האט ער גיענדערט זיינע מעשים פון ווי ער פלעגט טאהן אלע מאהל. אפילו עס איז ניט זיין שטייגער ער זאל עסין אונ טרינקען, נאר וויל ער איז געקומען צו איהר האט ער גיטאהן איהר ווילען, דאס ווייסין מיר פון דיא מלאכים וואס גאט האט געשיקט צו אברהם, אויף זייער ארט אין הימעל עסין זייא ניט אונ טרינקען ניט, ווייל זייא זענען געקומען צו אברהם האבין זיי גיגעסין אונ געטרונקען : דער מורה נבוכים שרייבט דער טעם פאר וואס גאט האט גענאטין מען זאל מקריב זיין קרבנות, איז ווייל גאט האט גיוואלט מען זאל אויסרייסען די עבודה זרות פון דער וועלט, ווארום דיא פארצייטיגע פעלקער פלעגין באהען פאלאצין אונ פלעגין אין זייא מקריב זיין קרבנות צו די כוחות פון די מזלות, זיי האבין גירעכינט אז דורך דיא קרבנות וועט זייער מזל געשטארקט אונ פאר בעסערט ווערין, וועלין זיי דורך דעם קענען ארא פציהען פון דעם מזל אגרעסערין כח אונ אגרעסערע הצלחה, ווארום מיר געפינען אז די מצריים אונ די כשדים פלעגין דינען צו אקסין אונ צו שעפסין, די מצריים האבין גדינט צו די צורות וואס זענען געמאכט וויא שעפסין, ווייל זייא האבין געוואוסט וויא גרויס עס איז אין הימעל דער כח פון דעם מזל וואס האט די צורה פון אשעפס, פון דעם מזל ווערט די וועלט גיבענטשט מיט שעפסין, וואס דער פארדינסט פון די שעפסין איז גרויס, אונ מען האט פיל נוטצען פון דיא שעפסין, מען שערט פון זיי די וואל, די קינדער זייערע דיא קליינע שעפסעליך, דיא מילך זייערע, אונ צו געבין כבוד צו דעם כח פון דעם מזל טלה (דער מזל וואס זעהט אויס ווי אשעפס) וואס ער איז אין הימעל, דריבער האבין זיי קיין שעפסין ניגעסין אונ זיי האבין ניט גענוצט מיט דיא שעפסין, די מענטשין פון מצרים האבין ניט געשיטערט די שעפסין אזוי ווי אנדערע פעלקער שיטערין זייא, צום עסין אדער צו איין אנדער נוטצען, וויא דער פסוק זאגט עס איז גיוועזין פאר מיאוסט ביי די מצרים די מענטשין וואס האבין געשיטערט שעפסין צום עסין זייא אדער צום ניטצען מיט זייא, אונ דיא מענטשין פון לאנד כשדים האבין געדינט צו דיא צורה פון אאקס, ווייל מיט אקסין אקערט מען די פעלדער, אונ אז די פעלדער זענען געאקערט ווערט געזייט אונ עס וואקסט אונ פון די תבואה לעבין אלע

[ח"ג]

משלי חכמים

געבין דעם סוחר, וויא אזוי גייט מען צום סוחר אין שטוב אריין, אונ פון גרויס שמערצין האט ער אנגעהויבין וויינען מיט אפארביטערטע הארץ אונ די שטיממע פון דעם וויינען האט זיך אלע מאהל פארגרעסערט ביז דער סוחר האט דער האט זיך אלע מאהל פארגרעסערט ביז דער סוחר האט דער הערט מען וויינט איז ער ארויס געגאנגען זעהן ווער דאס וויינט, וויא ער האט גיעפינט דיא טיר איז דער קרעמער געפאלין אויף דער ערד פאר דעם סוחר'ס פיס מיט נאך אגרעסער געוויין אונ האט אים דערציילט אלץ וואס האט אים געטראפין, דער סוחר האט שטארק רחמנות בעקומען אויף דעם קרעמער אונ האט אים אריין גענומען צו זיך אין שטוב אונ האט אים געטרייסט אונ האט מיט אים גירעט גוטע רייד אונ האט גענומען זיין וועקסיל אונ האט אים צוריסען אונ זאגט צו אים איצט ביזטו מיר גאר ניט שולדיג, אונ דער קרעמער איז אוועק געגאנגען פון סוחר פרייליך, מענטשין האבין גיטראפען דעם קרעמער וויא ער גייט אזוי פרייליך האבין זיי אים גיפרעגט וואס מיט אים איז גיווארין ביי דעם סוחר האט דער קרעמער גיזאגט דער סוחר האט מיר אלץ געשענקט, האבין זיי אים גיפרעגט פאר וואס האט אים דער סוחר אלץ גישיינקט, האט ער זייא דערציילט וויא אזויא ער איז געבליבען שטיין אין דיא ערשטע שטוב אונ האט געוויינט אונ וועגין דעם וויינען האט דער סוחר אויף איהם בעקומען רחמנות אונ האט אים געשיינקט דעם גאנצין חוב וואס דאס האט בעטראפין ביז טויזנד רובל, איז געגאנגען איין מענטש מיט פאלשקייט אונ איז געגאנגען צו דעם סוחר אונ האט זיך גישטעלט אין דיא ערשטע שטוב אונ האט געוויינט, דער סוחר האט נאך אמאהל גיהערט אוויינענדיגע שטיממע איז ער ארויס געגאנגען אונ האט גיפרעגט דעם מענטש וואס ווייגסטו, האט דער מענטש וויינענדיג גיענטפערט אונ האט גיזאגט איך דארף גייטיג טויזנד רובל בעט איך דיך דו זאלסט זייא מיר געבין, פרעגט אים דער סוחר וו. אזוי קומסטו צו פארלאנגען פון מיר טויזענד רובל האט דער מענטש גיזאגט צום סוחר דעם קרעמער האסטו דאך אויך געשענקט טויזנד רובל, האט דער סוחר גיזאגט צו דעם מענטש, דער קרעמער האט ביי מיר געהאנדילט סחורה שוין פיל יאהר אונ האט אייביג בצאהלט, האב איך גיזעהן ער איז אערליכער מאן, דריבער אז אים האט גיטראפין אאומגליק אונ מען האט אים בעגנבת אונ איז ארעם גיווארין, דריבער האב איך אים געשיינקט דעם חוב, אונ וועל נאך מיט אים האנדלען, איך וועל אים געבין סחורה ער וועט שוין די סחורה בעסער היטען עס זאל ניט געגנבת ווערין, אונ ער וועט פארדינען פון מיר אונ איך וועל פארדינען פון אים, אבער דו קומסט וויינען איך זאל דיר געבין געלט פאר.ווס ניט צום האנדלען נאר אויף צו עסין, אונ לעבין מיט פערגעניגען אונ קאמער וויסטו מיר נאך קיין שלעכטס טאהן מיט דעם געלט דאס וויל איך דיר ניט געבין. דער נמשל איז דער גרויסער סוחר פון דער וועלט איז הקדוש ברוך הוא, די גאנצע וועלט אונ אלץ וואס אויף די וועלט געהער צו אים, אונ ער פארזארגט

ז וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ׃
ח וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֵת
הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדֶר
עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר

ז וְיִתְּנוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנָא
אִשָּׁתָא עַל מַדְבְּחָא
וִיסַדְּרוּן אָעַיָא עַל אִשָּׁתָא׃
ח וִיסַדְּרוּן בְּנֵי אַהֲרֹן
כַּהֲנַיָא יָת אֶבְרַיָא יָת
רֵישָׁא וְיָת תַּרְבָּא עַל
אָעַיָא דִי עַל אִשָּׁתָא דִי

ת"א ונתנו בני. ערובין סג יומא כא
כז מה נג. זבחים יח חולין יא:
ועורכו עלים. יומא כו: וערכו בני.
יומא כו זבחים יח חולין כז: את הראש. הולין כב מנחות ג כ בז: הפדר. יומא כח: על העצים. זבחים כז תמיד כט:

רשב"ם

(ח) הפדר. חלב:

רש"י

(ז) ונתנו אש. אע"פ שהאש יורד' מן השמי' מצו' להביא מן ההדיוט: בני אהרן הכהן. כשהוא בכהונו הא אם עבד בבגדי כהן הדיוט עבודתו פסולה: (ח) בני אהרן הכהנים. כשהם בכהונם הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים עבודתו פסולה: את הנתחים את הראש. לפי שאין הראש בכלל הפשט שכבר הותז בשחיט' טלפיכך הולרך למנותו לעלמו: ואת הפדר. למה נא' י ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את בית השחיטה וזהו דרך כבוד של

שפתי חכמים

ז נאו למימרא דבכל יום יורדת אלא האש שירד בימי משה לא נסתלק מן המזבח עד שבאו נבית עולמים ואז ירד אש מן השמים בבנין שלמה ולא נסתלק עד שנסתלק בימי מנשה ולדתניא בפילפי פ"ק דיומא: ח דהא"כ כהן ל"ל וכן בני אהרן הכהנים ל"ל אי למעוטי הנגים הבתא דמעטינהו מקבלת דמים דהיא החשובה לזריקת הדם באחר עבודות שלאחריה לא כל שכן הלא לומ' לך שיהא כל עבודות כ"ג כדרך כ"ג וכהן הדיוט כדרך כהן הדיוט כ"ג בשמנה בגדים וכהן הדיוט בד' בגדים: ט דכיון שנחתכו הסימנים קרי ליה הותז מפני שבלל היותו תלוי בהן וכמונח בדיקולא דמיא ובכלל הפשטה אינו אלא קרב כמות שהוא עם העור: י דבשלמא ראש איצטריך לגווי משום שכבר הותז

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) וערכו בני אהרן וגבי לאן כתיב וערך לפי שבקר שהוא גדול לריך בנים אבל לאן שהוא קטן סגי בחד:

פירוש לתורת אלהים

(ז) וְנָתְנוּ זייא זאלין געבין בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן דיא קינדער פון אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ פייער עַל הַמִּזְבֵּחַ אויף דעם מִזְבֵּחַ (רש"י שרייבט חאטשי עס האט אראפ גינידערט פייער פון הימעל אויף די קָרְבָּנוֹת איז אמצוה די כֹּהֲנִים זאלען אויך לייגין פייער אויף דעם מזבח) וְעָרְכוּ און זיי זאלין לייגין האלץ אויף דעם פייער: (ח) וְעָרְכוּ און די קינדער פון אַהֲרֹן זאלין לייגין אֶת הַנְּתָחִים דיא שטיקער אֶת הָרֹאשׁ דעם קאפ וְאֶת הַפָּדֶר און דעם חֵלֶב עַל הָעֵצִים אויף דעם האלץ וואס איז אויף דעם פייער אֲשֶׁר וואס

ליקוטים על התורה

גשעפעניש פון דער וועלט, ווי שלמה המלך האט גיזאגט פיל תבואה קומט דורך דעם כח פון אקס און ווייל זיי האבין געוואקסט די חכמה פון דעם כח פון אקס און זיין שטארקייט וואס איז אויבין אין הימעל, דאס איז דער מזל שור, דריבער איז ביי זייא אסור גיוועזן צו שעכטין אקסין און זייא פלעגין ניט עסין אקסין פלייש, צו געבין כבוד דעם כח פון אקס ווייל פון אים ווערט די וועלט גיבענטשט מיט שעפסין און אקסין, און נאך ביז היינטיגען טאג זענען די מענטשין פון אינדיען געהיט זייא זאלין ניט שעכטין אקסין, דריבער האט די תורה גיבאטין מען זאל דיא בהמות [שעפסין אקסין] שעכטין פאר גאט צו קרבנות, דריבער זאגט דיא תורה קרבנות זאל מען ברייגגען פון אקסין און שעפסין, צו ווייזין אז די אקסין און שעפסין זענען שוין ניט קיין עבודה זרה:

(ז) וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ, די קינדער פון אהרן הכהן זאלין געבין פייער אויף דעם מזבח, דיא גמרא זאגט אפילו אויף דעם מזבח איז גיוועזן אשטענדיגער פייער פון הימעל וואס האט פאר ברענט דיא קרבנות, פון דעסטוועגין האבין דיא כהנים געמוסט געבין פייער אויף דעם מזבח אלע טאג אין דער פריה, ווארום רש"י זאגט אין די סדרה בראשית פריער האט גאט גיוואלט בשאפין די וועלט מיט מדת הדין אז ער האט גיזעהן אז די וועלט וועט ניט קענען ביישטיין מיט מדת הדין האט ער גיגעבין דעם מדת הרחמים צום מדת הדין, דער מענטש וואס האט געזינדיגט, אז מען זאל אים משפטין מיט מדת הדין, קומט אים מיתה, נאר גאט האט אויף אים רחמנות גיהאט און האט גיזאגט ער זאל טאהן

משלי חכמים

זיין סחורה צו יעדער מענטש, וויא דער תנא זאגט אין דיא מסכת אבות החנות פתוחה, דאס גיוועלב איז אפין, והחנוני מקיף, און דער קרעמער פארבארגט, און ווער עס וויל קומט און בארגט, אמאהל האט גיטראפין כ י א מענטש ער האט גיטאהן א עבירה, און דער ווייל איז אנגעקומען א יום טוב וואס גאט האט אויסגערופין אלע מענטשין זאלין קומען אין ירושלים גיזעהן ווערין פאר גאט, דער מענטש האט זיך אבי"ערמאנט אן זיינע זינד, הייבט ער אן צו זארגין וואס טוט מען וויא קומט מען איצט אין ירושלים פר גאט גיזעהן ווי, אז ער ווייסט ביי זיך ער האט אזוי פיל געזינדיגט, האט די תורה גיזאגט די בעסטע עצה דו גייא אין ירושלים גאט איז ארחום וחנון ער וועט אויף דיר רחמנות האבין און וועט דיר מוחל זיין די זינד, ער האט אזוי גיטאהן און איז געקומען אין ירושלים, ער איז אבער גיזעסין אויף אסטאנציע און האט מורא געהאט צו גיין צום בית המקדש, ער האט גיזאגט, אכט אלע יאהר פלעג איך קומען מיט מצות און מעשים טובים אין בית המקדש און היינט קום איך מיט עבירות ווי אזוי וועל איך קענען אויפהייבין מיין פנים געגין גאט, האבין מענטשין צו אים גיזאגט אויב דו ווילסט ניט גיין אין בית המקדש צו וואס ביזטו אהער געקומען, דו גייא אין בית המקדש וועט אלץ אויספירען, וויא ער איז געקומען אין הויף פון בית המקדש האט ער אנגהובין שפארק צו וויינען, וויא

עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃ ס וְקִרְבּוֹ יִכְרָעָיו
יְרַחֵץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־
הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־
נִיחוֹחַ לַיהוָה׃ ס וְאִם־מִן־
הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־
הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃

עַל מַדְבְּחָא׃ ס וְנָוִיתְ
וּכְרָעוֹהִי יְחַלֵּל בְּמַיָּא
וְיֵיתֵי כָּהֲנָא יָת כּוּלָּא
לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא קוּרְבָּן
דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ׃ וְאִם מִן עָנָא
קוּרְבָּנֵיהּ מִן אִמְּרַיָּא אוֹ
מִן בְּנֵי עִזְיָא לַעֲלָתָא
דְּכַר שְׁלִים יְקָרְבִינֵיהּ׃

ת"א וקרבו . יומא סה: תמה ריש
פרישות מז מנחות קי: ופס"ז
כלמן . מזר לה זכחים מז כתובות מה : זכר תמים . כתובות מה :

רש"י

(ט) וכרעיו . רגליו:

בעל הטורים

(ט) כאן בקר כתיב וקרבו וכרעיו ובלמן כתיב וקרב והקרב והכרעיים מלמד שתלה הדבר לפיהן שכשמלכלכת בהמה דקה מגבהת ומיחת בתלת דבי מניהו לפי שכשמלכלכת בהמה דקה מגבהת כרעיה כמו שתי וערב מכל בהמה גסה מגבהת כרעים לצדדים ולכך בהמה דקה מצטרפת מאליה בכתוב ומכל כן לומר ג"כ מצטרפת מכאמה גסה : כאן הבקר לא כתיב אלא והקריב ובלמן כתיב והקריב והקטיר לפי שלמן הוא מופת ומקריב ומקטיר בכל כאמה . כאן בקר לא כתיב הוא ובלמן וגם בעוף כתיב הוא לפי שעולת העוף לא תחת הכבש בדלות יכול אם עבדו בכבש יפה כשר מ"ל הוא : כאן בקר כתיב בלעולו ולא בלמן ובעוף לפי שמדבה להכניס :

רשבי"ם

(ט) וכרעיו . רגליו:

שפתי חכמים

ותיני בכולה הפרשה אלא הפרד לומה לי: כי' גזירים תחיכת עליו' ומ' שלא יאמו מון למעבד מקום שמקטירין תחיכה' של הקרבנו' ומיתת בתלת דבי מניהו לפי שכשמלכלכת בהמה דקה מגבהת כרעיה כמו שתי וערב מכל בהמה גסה : כאן הבקר לא כתיב אלא והקריב ובלמן כתיב והקריב והקטיר לפי שלמן הוא מופת ומקריב ומקטיר בכל כאמה . כאן בקר לא כתיב הוא ובלמן וגם בעוף כתיב הוא לפי שעולת העוף לא תחת הכבש בדלות יכול אם עבדו בכבש יפה כשר מ"ל הוא : כאן בקר כתיב בלעולו ולא בלמן ובעוף לפי שמדבה להכניס :

רש"י

מעלה: אשר על המזבח. שלא יהיו הגזירין כ יונחין חוץ למערך:(ט)עולה. לשם שולה ל יקטירנו: אשה. כשיתאנה יהא שומט לשם האש מ וכל שאר לבון שם פושט"ר כלעז: ניחוח. נחת רוח נ לפני שאמרתי ונעשה רוצוי:(י) ואם מן הצאן. וי"ו מוסיף על ענין ראשון ם ולמה הפסיק ע ליתן ריוח למאה להתבונן בין פ' לפ': מן הצאן מן הכשבים או מן העזים. הרי אלו ג' מישעין פרש לזקן לחולה פ ולמזוסס

שפתי חכמים

מעלה: אשר על המזבח. שלא יהיו הגזירין כ יונחין חוץ למערך:(ט)עולה. לשם שולה ל יקטירנו: אשה. כשיתאנה יהא שומט לשם האש מ וכל שאר לבון שם פושט"ר כלעז: ניחוח. נחת רוח נ לפני שאמרתי ונעשה רוצוי:(י) ואם מן הצאן. וי"ו מוסיף על ענין ראשון ם ולמה הפסיק ע ליתן ריוח למאה להתבונן בין פ' לפ': מן הצאן מן הכשבים או מן העזים. הרי אלו ג' מישעין פרש לזקן לחולה פ ולמזוסס

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ט) וקרבו לפי שזו באה על שלמן הולך לגירוף להפשות ובקיות שכל קדשים שנשרפין כחוץ נאמר בהם וקרבו וקרבו וכן ושרפו בהם את עורותם ואת בשרם ואת פרשם :

פירוש לתורת אלהים

וְאִם אוֹיִף דָּעם מִזְבֵּחַ : (ט) וְקָרְבוּ אוּן זַיין
אִינְוַוייניגְסְטֵי וִיכְרָעָיו זַיינֶע קְנִיעֶן יְרַחֵץ בַּמַּיִם וָאל עָר
אָפְּ וּואשֶׁן מִיט וּואסֶער וְהִקְטִיר אוּן עָר כֹּהֵן וָאל
דָאס אַלֶץ פֶארְבְּרֶענֶען אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ
עוֹלָה עָר וָאל עָם מִקְטִיר זַיין וָועגֶן אַקָּרְבָּן עוֹלָה
אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ עָר וֶועט גֶעבֶּן אַנְגִישְׁמַאקְנֶן
רִים לַיי צוּ נָאט (כְלוֹמַר נָאט הָאט הִנָּאה וַיילֶ בֶּיזֶן מִיט
דֵין רָבוֹן) : (י) וְאִם מִן הַצֹּאן אוּן אַז פוּן שָׁאף קָרְבָּנוֹ וָועט
זַיין זַיין קָרְבָּן מִן הַכְּבָשִׂים פוּן שָׁעפְסֶן זוּ פִּן הָעִזִּים
לְעֹלָה אָדֶער פוּן צִיגֶע עָר בְּרֶענְגֶן אַקָּרְבָּן עוֹלָה זַכָר וָאל עָם זַיין אַזָּכָר תָּמִים נַיטְגֶן זָיִן

משלי חכמים

אוֹי וָועט עָר אַרַיין גַיין אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ , הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
הָאם גֶיהערְט זַיין וַוייגְען הָאם עָר גֶיוֶוגְען צוּ אִים דַיינֶע זִינד
בֵּין אִיךְ דִיר מוֹחֵל גֶיוֶוען דִי זִינד אוּן הָאם אִים גָעהַייסְן
אַז נָאם הָאם אִים מוֹחֵל גֶיוֶוען דִי זִינד אוּן הָאם אִים גָעהַייסְן
בְּרֶענְגֶען אַקָּרְבָּן הָאבֶּן זַיי גֶעמֶיינְט אַז וַיייל עָר הָאם גֶיבֶּרייגְט
אַקָּרְבָּן דָרֶיבֶּער הָאם אִים נָאם מוֹחֵל גֶיוֶוען דִי זִינד הָאבֶּן זַיי

יא וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה
לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יב וְנִתַּח
אֹתוֹ לִנְתָחָיו וְאֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת פִּדְרוֹ
וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ:
יג וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם
וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: פ שני יד וְאִם מִן הָעוֹף עֹלָה

יא וְיִכּוֹס יָתֵיהּ עַל צִדָּא
דְּמַדְבְּחָא צִפּוּנָא קֳדָם יְיָ
וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן כָּהֲנַיָּא
יָת דְּמֵיהּ עַל מַדְבְּחָא
סְחוֹר סְחוֹר: יב וְיִפְלַג
יָתֵיהּ לְאֶבְרוֹהִי וְיָת
רֵישֵׁיהּ וְיָת תַּרְבֵּיהּ וְיסַדַּר
כָּהֲנָא יָתְהוֹן עַל אָעַיָא
דְּי עַל אֶשְׁתָּא דְּי עַל
מַדְבְּחָא: יג וְנָוָא וּכְרָעַיָא
יְחַלַּיל בְּמַיָּא וְיַקְרֵב
כָּהֲנָא יָת כּוּלָּא וְיַסֵּק
לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא הוּא
קוּרְבַּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא
קֳדָם יְיָ: יד וְאִם מִן עוֹפָא

תא״א ושמט מומו . זכמים מכ מז מח
גם כיד מנמוה כו : וזלקו כנו .
פסמים סד זכמים סף : ומח לחמו .
יומא כה זכמים נמ מולין נז: ומקרא .
זכמים סס: ומקרא ומכלעים . זכמים כה : ומקריב הכהן מת . פסמים כה יומא כז מגינה יפ זכמים ד יד כד סס מנמות י׳, מולין ל:
מולה טוב . זכמים יב . ומס מן . קידושין סד :

בעל הטורים

(יא) צפונה כדי לכנין ממס שנ׳ מלפון תפתח המעם כתיב לפון כלפון כנגד ילמק שמפכנו לפון וכן כמדם כתיב לפון כנגד יפ׳:

שפתי חכמים

רש״י

(יא) על ירך המזבח . על נד צ המזנח : צפונה לפני ה׳. ולין לפון נכמה: (יד) מן העוף . ולא כל העוף ק לפי שנאמר תמים וכר נכקר נכשכים ונעזים תמות וזכרות

צ וקו׳ הלד ירך מפני שהירך הוא נלד וכן ולירכתי המשכן לירכתים ומה נלמד : ק׳ פי׳ מע״ם שהעוף נעל מום כשר מ״מ מחוסר מכר פסול מכל לא תמרו׳ ומה מן העוף ו״ו מוסיף ויהא פסול מפי נעל מום ושיפא זכר ע״כ תעיס זכר שנאמר

טעמי הקרבנות

(יד) ומן העוף עולה קרבנו לה׳. הוא הענשיר מאכר כסף לא שכאכקר או מאכוס כמעיהס, ע״כ ילמק הקרב ויקריכס על המזנח , ומעוף חוכל מאכר ימלא חצילו מן הגזל ע״כ לא יקריב מעיט על המזנח . וזה יהיה מוסר לפעני שלא יקח לחם נאחלל וגבד לנוכוס רק מצלו ומיניע כפו , ע״כ נס כעולה שהוא מלבוש העוף יהיר ממנה . והמעיט והעולה יהליף כלד המזנח ויהיע כחכן ויהיו כלא כלה היו, להרחות לפעני שלא יקנה לעשיר כמחללו וכלכוסו כי כלל הכל וגבלע כחכן . וכל זה הוא לעני המקריב עוף , ומס הוא דל יותר ממין לו לף תור ובן יונה , וכך מעע כלא מאכר לו למחללו ולמחלל כיתו יפליא לקרכנו עכור סדיון נפשו , היא כזה נשכר נמו כקרכנו מלד מלד , ע״כ ממרס תורה ונפש כי תקריב קרבן , מנחה לה׳ . קרבן זכה מאכר פעני מאם לא נפשו ׳ומיותו׳ הקריב , נקרא מנחה ומתנה לה׳ , לף קרבן יקרב . ולף כסכן סוא למקריב, לק נשמת כדל היא למקריב קרבן

ליקוטים על התורה

(יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי ה׳ וְזָרְקוּ
הָאֵם מַתָּן נִיְשָׁאכְמִין אֵין צָפוֹן נִיים פּוּן מִזְבֵּחַ , אַר וָאס
נָאר אֵין צָפוֹן נִיים , וִוי עָס שְׁפִּיים אֵין אַכּוּק כִּי מְצָפוֹן תִּפָּתַח
הָרָעָה פּוּן צָפוֹן נִיים נְעָם וִיךְ אֲנַהֵייבִּין דָּאס שָׁלָעכְטָס , נִיוֵיל אֵין

בְּעִנְיָנָה אוּן דָּעָר סָעְנְטְשׁ פּוּרְם תְּשִׁעָה פִּים עַנִיְינָעָן אוּן בָּעְטִין וְאוּן נָאכְּ עָר נָעָם שִׁין קָעָר נִים יִינְדִינָעָן הָאם נָאס נִיזָאגְן

קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים
אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ׃
וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק
אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה
וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ׃

אונקלוס

עֻלְתָּא קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ
וְיִקְרַב מִן שַׁפְנִינְיָא אוֹ
מִן בְּנֵי יוֹנָה יָת
קוּרְבָּנֵיהּ׃ וְיָקָרֵב יָתֵיהּ
כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא וְיִמְלוֹק
יָת רֵישֵׁיהּ וְיַסֵּק
לְמַדְבְּחָא וְיִתְמְצֵי דְמֵיהּ
עַל כּוֹתֶל מַדְבְּחָא׃

כג: והקריב. זכמים סס מז מולין כמ כריסות ס: ומלק סס. קידושין לו זכמים סס מולין נמ סב: ונמלס דמו. זכמים סס:

רש"ם

(טו) ומלק. חכמים פירשו היאך מדכתיב ומלק את ראשו ולא כתיב ומלק אותו כמו שכתוב ושחט אותו, פירש רש"י. כי ראיה הוא לדברי רבותינו שראו עבודת בית המקדש כי הוא תוהך בצפורנו שדרה ומפרקת מאחריו עד שטניע לצואר ויורד וקיצץ עד שמגיע לסימנין וקיצץ: ונמצה. בדבר רך ראוי לומר כך כדכתיב את קובעת כוס התרועה שת"ת מצית. אד שבריה יכצו:

בעל המורים

שבת' כו ותם עוכות גדיי סעזיס: (טו) ומלק סם רשפי. מליקס מן הלוגר לפי שהיוסס כשהיס סוכרת ממזרס ססימנים ס"נ כלומר. ומוציא עוף למעלס על סס ילחק שהרי יוסף שהפלה למעלס ס"נ ממזרס:

לפתי חכמים

מולק ר"ל ילמד מתתון מעליון מלק למעוסי פתח: ד דתניא סי׳ ג נלתוב כני מוכיס כפ"ם כני יוסה שכם דוקא קטנים מלא כו׳ ולמדנין מכני יוסה שמין לו מלא הכשר לחד דוקא קטנים שהרי כשי שם מיכים שמין לו מלא הכשר אחד וקטנים פ"ל כדסריסים לעיל פ"ב ודאי דוקא גדוליס הוס: ש׳ פי׳ תחלה בשוחט בתחתם: ת פי׳ דתל"ב סי׳ ל כתוב כאי ובקריב כהכן ר"ל דכתיב והקריבו מלא ללמד שם שלח לפניו פלילי שחת שהכשרים בידו וכן דכתיב לעיל והקריב מן המוכי׳ וגו׳ דמשמע שניס למעי מכל מלא לעיכוכא פ"ב דתן התוכיס יקלי אמין מוכיס אפי׳ אחת: ח דתל"ב הכהן ר"ל פשיטא דאין מליקה אלא בכהן דהא אין מקריב על גבי המזבח ואי אלא קרא ס"א דאין מליקה אלא בכהנים מק"ו ממחיוה שכשרה בזר ולכך פתיב כ"ם מליקה פסולה כזר פירוש דאין דלכך פכין נע"ז ק' קדשי קדשים: ב ומנגד פסוכי׳ וכאי יוסה דלמעוכי׳ פסוף הס ואפס כתיב בהדיא ממעל פסוף פי׳ מול סרוחה אם פעוף לא עוקף אלא אם כן שכנגד פעלי׳ מלמעלה כדאמי׳ כי אנו אלי עוקף ולא אלי׳: ג אי ולפי פיל בהמעוכה שהרי אין לריכין הקרבן קרבי אלא לאחר הולפת דרוס יסי׳ לו לומר ומלק ומלה ואח"כ והקריב אלא נאכם, פקשר׳ כיוסיס לפניס לפי שהקשה גופס כתיב והקריב מיסו שכתוב: פוף פנוף וכאי אם נאמי ואח"כ והקריב אף מליקה כהכי בעלמו והנוף בעלמו נמ׳ ס׳ קלסי קדשי׳: ד ופע"פ פסוס פסוכר כפוף כפלוף הפיכה: ה נלמו כפיב ומלק אם לפנו ונמלה דמו ופמ"ק והקסיל:

טעמי המקרא

מקרין סוף, פ"ב ויולך עליו שמן פסוף שעל פי פקיר שעשה עליו פעמעלה לקדמו ולאחרו:

לקוטים על התורה

וְיִקַּח יְיָ מִן דָּעַר וְעוֹלָם וְעַכְשָׁו הָא אִיתְעַר וְאָמַר וְיִתְּנוּן
מִיהַל מִיָּם שָׁדִים אוֹג בָּזוּקִים, אוֹג וַיְיָא וְאוֹרְחָן וְיוֹנָן עִם
וְעִם אֲמָאהַל אֲרוּיִם וְיִין אֲמָשָׁם אוּף דָּעַר וְעוֹלָם כֵּיוָן לְאַל
וְיָא וְוִיכֶם כַּאֲכִין. וְעוֹלָן וְיָא אֲרוּיִם וְיִין וְוִיכֶם כַּאֲכִין לְעֵבָדָר
אוֹג אִיתַיְיסִין שָׁרִים אוֹג שָׁלְאנִין פ וְיִתְּשִׁין מִיָּם אַלָּא לְכָלִי
מָטוֹת, אִין דָּעַם צָפוֹן וְיִיָּם וְיִכְּוָן הָא מִיעָנִיר בְּקַבְּרִיסִים וְיָאם
מְסָרִין אוּף אֶלָּא בְּשִׁיעֲבָּדִים, אוֹג וְוִילְכִין כֵּיוָן וְאַל וְיָא אוֹם
בְּרִיעָנִין, נָאר וְוִייל נָאם וְאָסָן גִּיעָבָּרָן צוּ דִיא יִדְּעָן הַתּוֹרָה
אוֹג מִצְוֹת דְּרִיעָבָר הָאם עָר אוּף וְיָא וְיִיא רַחֲמָנוּת עֲסָאם אוֹג
נָאם גִּיאָסִין יִי נָאלִין כְּקָרִיב וְיִין קָרְבָּנוֹת אוּף וְיִיעָרָע עֲבוֹדוֹת,
אוֹג יְעָבָר קָרְבָּן וְאַל גִּישְׁאכְּטִין וְוִירִין אִין צָמָן וְיִים, צוּ פָאר
וְאלְגִין דִּי מְרָאבִי חֲכָלָה וְיָא וְאלִין וִים קוּכִין אוּף דִּי יִדְּעָן
וְאוֹג דִּי יִדְּעָן וָאלִין וִים גִּישְׁכְּרָאפְט וְוִירִין אוּף וְיִיעָרָע וְיָד:

מָאהַב עַל קִיר מִזְבַּח אוּף דָּעַר וְאָסָם אוּף דָּעַם מִזְבַּח:

כיוצא בדברים

וְיִין וְאַל בְּרִיעָנִין מְרָאבִי, אִבָּער אַז דִּיא נְשָׁמָה הָאם נְעִירִן
וִיכֶּלִיב וִים נָעהִים דָּעַם אוּף הָאבִּין בִּייבֶּר נְעוֹזָאגְט דָּעַר טַּג

ט וְיַעְדֵי יָת כָּרְעֵהּ וְשָׁקֵהּ
בְּאוּכְלֵיהּ וְיַרְמֵי יָתָהּ
לְמַטַּר מַדְבְּחָא קִידוּמָא
לַאֲתַר דְּמוֹשְׁדִין קִטְמָא:
י וְיַפְרִיק יָתֵיהּ בְּ־דַפּוֹהִי
לָא יַפְרִישׁ וְיַסֵּק יָתֵיהּ
כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא עַל אָעָא
דִּי עַל אֶשָּׁתָא עַלְתָּא הוּא
קוּ בֶּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא
קֳדָם יְיָ: ב א וַאֲנַשׁ אֲרֵי
יְקָרֵב קוּרְבָּן מִנְחָתָא
קֳדָם יְיָ סוֹלְתָא יְהֵי
קוּרְבָּנֵיהּ וְיַרֵק עֲלֵהּ

ט וְהִסִּיר אֶת־כָּל־מֵרָאתוֹ בְּנֹצָתָהּ
וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֶדְמָה
אֶל־מְקוֹם הַדֶּשֶׁן: י וְשִׁסַּע אֹתוֹ
בִּכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ
הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר
עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: ס ב א וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב קָרְבַּן
מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ

ת"אוהסיר לת. זבחים סה: מעילה יג:
ופסח מוחו. זבחים סה: בכורים. שבת קמ: לג יבדיל. זבחים סה: מעילה סוף. זבחים סו: פסח רים. שבועות טו מנחות קי:
ופסח כי. מנחות קד: קרבן מנחה. זבחים לח מנחות כג. וקו וקח:

בעל הטורים

(ט) ויפסח כי תקריב קרבן מנחה. לג' נפסח במנחה לפי שהפסוק אומר כאשה ריח ניחוח עד שהעני מוכח עד שמביא להכיל'. כעוף ומנחה לג' לחמר לפני ס' כמו בבן בקר לפי שעניים מביאים תוחם ומתביישים להביא תוחם לפני הכל ולכך אמר לאהרן ולבניו שחיין בפרסים והזיכר לההרן לומר שלא יכנס מנחת סדל:

רש"י

(טז) מוראתו. מקום הרעי זה הזפק: בנוצתה. עם בני מעיה ועולה לשון דבר המקום כמו כי עלו גם נעו וזהו את"ו כאוכלי' וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן אומר עוקל את הקורקבן עמה ורז"ל אומרו קורר סביב הזפק בסכין כעין חרוסה ועוטלו עם העופה אל העור. בעולת בהמה שהיה אוכלת אלא באכזם בעליה נאמר והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר בעוף שנאמר מן הגזל נאמר והשליך את המעים שאכלו מן הגזל: אצל המזבח קדמה. במזרחו של זבח: אל מקום הדשן. מקום שנותנין שם תרומת הדשן בכל בוקר ודישון מזבח הפנימי והמנורה וכולם נכלעים שם שאם במקומן: (יז) ושסע. אין שיסוע אלא בעוף כמו וכן הוא אומר בשמעון ויפסעהו כשפע הגדי: בכנפיו. שם כנפיו ואין לריך למרוט כנפי עולתו: בכנפיו. עוף שם מקריב ריח רע על כנפיו כשרפיס ואין נפשו קלה עליו ולמה אמר בכתוב והקטיר כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של מעי: לא יבדיל. ואינו מפרקו לגמרי לכ' התיכו' אלא קורעי מנכו. לג' בעוף ריח ניחוח וגו' בבהמה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואי הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים: (ב) ונפש כי תקריב. לג נ' נפש בכל קרבנו ונדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב מנחה שני אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו: סלת יהיה קרבנו.

פירוש לתורת אל"ים

(טז) וְהַסִּיר אוֹג דָּעֶר כֹּהֵן וָאל אָפּ טוֹהֶען אֶת
מֵרָאתוֹ זַיין קְרָאפּ דָאם מַיינְט מֶען דִיא וָואלֶיע
בְּנוֹצָתָהּ מִיט אִירהָע פֶּעדֶערן אֶדֶער מִיט אַלֶץ
וָואם אִין דִי מָאהב יְהַשְׁלִיךְ אוֹתָהּ אוֹג עֶר וָאל זַיא
נָאבֶּען בַּיי דָעם מִזְבֵּחַ קֶדְמָה אוֹיף מִזְרַח זַייט אֶל
מְקוֹם הַדֶּשֶׁן אוֹיף דָעם אָרט וָוא מֶען שִׁיט אַלֶע מָארגֶן
פְּרִיא דָאם אַש פּוּן דָעם מִזְבֵּחַ אוֹג פּוּן דֶעֶר מְנוֹרָה:
(יז) וְשִׁסַּע אוֹג עֶר וָאל צוּ שֶׁפָּאלְטֶן דֶעם רוּקן יְהַקְטִיר אוֹג דֶעֶר כֹּהֵן וָאל
כְּלִיט זַייגְט פָּעדֶערן בְּלוֹטֶר עֶר דַארְף נִיט אֶפּ פְּלֶיקֶן
דִי פֶּעדֶערן פּוּן דִי פְלִיגֶעל לא יַבְדִּיל עֶר וָאל דָאם
נִיט צוּ שַׁיידֶן אוֹיף צְוַויי שְׁטִיקֶער נָאר עֶר וָאל צוּ

רש"ם

(טז)מראתו כמו ושמתיך כראי. הוי מוראה ונגאלה. עין טניף המוח. ותרגומו זפקיה. והוא ברעי וזבל. בנוצתה. גם הנוצה עם הזפק: (א) מנחתה לי' דורון. כבר פי' בבראשית.

שפתי חכמים

ו' פי' רבי פיוף כמו ובמתיך ככפי וכו' חכמים רבי בעי"ן וגל"ף בעי"ן מתחלפים: ז לג סי"ל לכתוב מלא והכ"ף חף מקום הדשן ומקו' הדשן ותפרים בפ' לו כתוב מלא ממזבח הכל מלא דכתיב ככל מקבץ ומלא מבעט שהכבש הוא מלא ממזבח שממזבח סיה ל"ג תמם על ל"ג תמם והכבש נתון להכו דכתיב על מזבח וכתבו ר"ו תמם ותכתו ל"ג ובמקר תמו' שהכבוד עד הבגו' הרוח שהקטיר על מזבח שהם מזבחו של בבש שם נתנו מוכלת העוף ותכומת הדשן וכן שניהו בפ' קמא דתמיד: ח לג סי"ל לג' הדשן מלא ודפי' לעלמוד לג שניו לבלעים שם ולג סי'

כיצוד

(ג) [קסז] (עשה מט) לעשות מעשה המנחה כמשפטה שנאמר ונפש כי תקריב קרבן מנחה

השם

ונפש כי תקריב קרבן מנחה וגו') דאם אין אמצית עשה. שם זענען דא רייערדיי קרבנות וואס ווערען גייבראכט

וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה׃
ב וְהֵבִיאָה אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ
וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר

מְשַׁח וְיִתֵּן עָלַהּ
לְבוּנְתָא׃ ב וְיַיתֵנֵהּ לְוָת
בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא וְיִקְמוֹץ
מִתַּמָּן מְלֵי קוּמְצֵיהּ
מִסֻּלְתָּהּ וּמִמְּשַׁחָהּ עַל כָּל
לְבוּנְתָהּ וְיַסֵּק כָּהֲנָא יַת

ת״א ויצק עליה. ספסים לו פוסק יד מנחות ט יח : והביאה. פסחים

סם קידושין לו מנחות ט יח : וקמץ. זבחים סג מנחות ו ח : מלא קמצו. יומא מז מנחות יט יט וכז : מסלתה. סוטה יד מנחות כד ממילה ט כזבורות מד תמורה כח כט נדה מה : רשב״ם

מגזרת נחה את העם : (ב) **מלא קמצו .** חכמים פירשו במס׳ יומא שקימץ בשלש אצבעותיו האמצעיים ג׳ רש״י

שפתי חכמים

סם מלא המקום : ם דמל״כ כל״ל ומפ כי תקריב קרבן מנחה לה׳ סם עולה יהיה קרבנו ותמ״כ כי תקריב קרבן מנחה וגו׳ מאפה תנור וגו׳ כמו גבי קרבן עולה סם עולה קרבנו וגו׳ ותמ״כ ומן הטוף וגו׳ מלא ודלז לזה אמר כל׳ ספק לומ׳ השומר פרי עלי מנח׳ סתם מביא מנחת סולת: ו מימו ר״ל לפי שהיא הרחסונ׳ דמ״כ המנחה עולה יהיה דוקא בן בקר מלא ס״ק מביא מנחת סולת שהיא הרחסונה שבמנחות לא משאר הד׳ מנחות שגם הם מסולת ומומן טעם למה נקרמת הרחסונ׳ מנחת סולת יותר משאר מנחות ומאי מפני שהיא נקמצת בכהיא סולת וכל שאר הד׳ מנחות אינן נקמצו רק אחר שפייתן ואף דהלכת׳ בחמי׳ שאמרו מתיזה טיבל׳ יקריב מפני שזה קרוב לפסוטו ודרך הרב לפרש לף שבנגד ההלכה : כ פי׳ כל עליה שבמקרא רבוי הוא ולפיכך דרשו מרבוי עליה קמץ אינן הקמץ על הסולת כלה ויכלונה עמה ומרבוי דעליה בתרא דמ״ל לרבות אחר אחר ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט דרשו זו שמניח הלבונה על מקלתה ואינה טעונה על כולה שאין לרבות לבונה אלא מניח על הסולת במקו׳ אחד ובשעת הקטרת הקומץ מלקט הלבונה משם ומקטיר׳ עמה: ל כלו׳ דכתי׳ וקמץ משם מלא קמצו מסלת׳ משמע ב״מ שהוא נכלל עם הסולת לפסוקי גבי לבונה כתיב על כל לבונתה ב״מ שאינו וקמץ עמה שם ג״כ לקמוץ את כל הלבונה אלא לאחר שקמץ וכו׳ : מ ר״ל יניקה מוכח מדכתיב ויצק עליה שמן והביאה מה כי להכין ג״כ ב״מ קודם שהביאה לכהן מוכח ניהן עליה שמן ג״כ משמע לפי׳ זה ובלילה שוכח מדכתיב במנחת מחבת בלולה בשמן וגו׳ והדר כתי׳ ויצק עלי׳ ג״כ ב״מ שהיניקה אחר בלילה ויניקה כשרה בזה דפריטי׳ וכל שכן בלילה שהיא קודם יניקה שהיא כשרה בזה (ג״ם) מה שאמר יניקה ובלילה ולא זכר הניתוק על לבונה והכהתה שנזכרת בכתיב מפני שזכר דבר שהמנחה נעשית על ידה לשמעוני נתיבת הלבונה שן המנחה נעשית בזה שהרי אח״כ מלקט הימנו וכן הכלה שן זה מעכבה שהמנחה נעשית על ידה : נ פי׳ מבלבל וכו׳ הוא פי׳ של מבואר שהש״י מפרש מהו מבואר : ס פי׳ וכשהי מלקטת הנשארי׳ שהן מגודל והזכת היה מכוס שהיה מוכח בשלבא קטנה מלמעה והמגודל מלמעל שלא יהא הקומץ מבורר : ע (ג״ם) כי בשאר הלבונות יקרא קומץ מה שהוא בתוך ג׳ מלבונות עד שלבא למילה: פ דסד״ם דהקטר׳ סיגה שלא להוציא בלבד שהיה הכל נשרף כשהוא כלול בלבונה כשהוא כלול בלבונה הקטרה נקרא כל׳ עכשי קמילה לפיכך נקרא קומץ מה שהוא בתוך ג׳ מלבונות כפי שהמלבש הסמוך לא המלבש הקטרה נקרא כל׳ מילה כשהוא כלול הקטר׳ קמ״ל : צ פי׳

פירוש לתורת אלהים

אַמְנָהּ. סוֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ זֶאל דִי מַנְחָה זַיִן פַיְינְע אוּנ זָאל אוֹיף אִיהר גָעבִּין בְּשָׁמַיִם : (ב) וְהֵבִיאָה אֹתָהּ
מָעהְל : (רש״י שְׁרֵייבּט בַּיי אַלֶע קָרְבָּנוֹת שְׁמַיים נִים רָאם לָשׁוֹן עָר זָאל בְּרֶענְגֶען דִי מְנָחָה צוּ דִי כֹּהֲנִים וְקָמַץ אוּנ
נֶפֶשׁ נָאר בַּיי אַמְנָהּ וּואוּרום דָער וָואס אִיז מְנַדֵּר אַמְנָהּ אִיז דָער כֹּהֵן זָאל נֶעמֶען אֶפּוֹלָע הָאנְט מְסֹלְתָהּ פוּן
עָוִוים אַיין אָרוּם מַאן עָר קָען נִים מָעהר מְנַדֵּר זַיִן נָאר אַבֶּיסֶל אֵירֶע מָעהְל וְיִשְׁכְּנָהּ אוּנ פוּן אֵירֶע אַיילְ עַל כָּל לְבוֹנָתָהּ
מָעהְל זָאנְט נָאס ב״ה דִי מְנָחָה אִיז בַּיי מִיר אַזוֹ נִיצֶעכְטִיגְט גְלַיידְ אוֹיסָעֶר דִי בָּשָׂמִים (אִין דִי הָאנְט זָאל זַיין פּוּל מָעהְל מִים
וִי עָר וָואלְט בְּקָרִיב נִיעוֹן זַיין נֶפֶשׁ) וְיָצַק עָלֶיהָ אוּנ עָר אַיילְ אוּנ פוּן בָּשָׂמִים נָאר נִים אַיין שְׁטִיקעל בָּשָׂמִים אוֹיף נִים.
זָאל גִיסָען אוֹיף דָער מְנָחָה שֶׁמֶן אַיילְ וְנָתַן עָלֶיהָ לְבוֹנָה דִי בָּשָׂמִים פַּארבְּרֶענְט שֶׁמֶן בֶּעזוֹנְדֶער) וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אוּנ דָער

מצות השם

פוּן מָעהְל, אַיינְס אִיז דָער לָחֶם הַפָּנִים, דִי צְוָועלְף חַלּוֹת פוּן וָוייץ אַסִיפָה וְוויא עָס שְׁמַיים אִין דִיא מְדָרָה נָשׁאוּ, נָאךְ אִיז דָא
אַמְנָהּ וָואס אַכְטֶן בְּרֶיינְגְט נִיעוֹן עָר הַייבְּט זִיךְ אָן לֶערְנֶען
עֲבוֹדָה, נָאךְ אִיז דָא אַמְנָהּ וָואס דָער כֹּהֵן נָדוֹל הָאס מַקְרִיב
נִיעוֹן אַלֶע שְׁבּוּעוֹת, נָאךְ אִיז דָא אַמְנָהּ וָואס פָּעָן בְּרֶיינְגְט
אַנְדֶער אַנְדֶערָה, נָאךְ אִיז דָא אַמְנָהּ וָואס נִיעוֹרְט
אִין אַמְהֶבֶת וּאִין אַפֶּאפְּעלְצֶן, אִוי אַמְנָהּ וָועְרְט
נֶעבְּרֶיינְגְט אַנְדֶער אַנְדֶערָה, דָער מְעוֹנֶשׁ וָואס

(ה״ש ע״ט) ח״נ 3 4

דְּכַרְתָּה לְמַדְבְּחָא
קוּרְבָּנָא דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא
קֳדָם יְיָ׃ ג וּדְאִשְׁתְּאַר מִן
מִנְחְתָּא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי
קוֹדֶשׁ קוּדְשִׁין מִקּוּרְבָּנַיָּא
דַּייָ׃ וְאֶרֵי תְּקָרֵיב קוּרְבַּן
מִנְחְתָּא מַאֲפֵה תַּנּוּרָא
סֻלְתָּא גְּרִיצָן פַּטִּירִין
דְּפִילִין בְּמִשְׁחָא וְאַסְפּוּגִין
פַּטִּירִין דְּמִשְׁחִין בְּמִשְׁחָא׃

הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה
רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ ג וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־
הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃ ס ד וְכִי
תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר
סֹלֶת חַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן
וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן׃

ג׳א חסר ריש. שבועות עוז והנותרת.
יומא כא סוטה עז מנחות ט
פסיליה ה ט: וכי תקריב. מנחות
סג. מאפה תנור. סס: חלות. סס
פב. ורקיקי מצות. סס עב:

רשב"ם

אזכרתה. ל' זכר רגיל לומר בלבונה מפני הריח העולה וכן כתוב מזכיר לבונה כן והיתה ללחם לאזכרה. מיני מנחות הכתובות כאן מפורשים במנחות מניין חלותיהם וכמה לבוגה וכמה שמן בכל אחת ומהו סחבת ומה הוא פרחשת. פרחשת כלי עמוק ומעשיה רוחשין. אבל סחבת אינו עמוק. וכולן באות מיצה כמ"ש בצו את אהרן:

שפתי חכמים

רש"י

אזכרתה. הקומץ הע"ל לגבוה הוא זכרון המנחה שבו נזכר כעליה לטובה ולעולם רומז: (ג) **לאהרן ולבניו.** כהן גדול נמי חלק בראשם שלא קמלוך' והחליטו במחלוק': **קדש קדשים.** היא להם. **מאשי ה'.** אין להם חלק בה אלא לאכול ר מתנות החיצים: (ד) **וכי תקריב וגו'.** שמעי הרי עלי מנחת מאפה תנור ש ולימד הכתוב שיציא חלות או רקיקין ת החלו כלולו והרקיקין משוחין א ונחלקו רבותינו במשיחתן י"ש מושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונות ליג שמן וי"ח מושחן כמין כף יוצית ושחר השמן נאכל בפ"ע לכהנים. מה ת"ל כשמן כשמן כ' פעמים להכשיר שמן שני ושליסי היולא מן הזיתים ב ואין צריך שמן ראשון שלא נמצרה שכ' כן זך ושנינו במנחות כל המנחות החפויות לפני קמיצתן ונקמלות ע"י פתית כולן חלות עשר חלות ג והחמור בה רקיקין כח עשר רקיקין:

מכיון שהקומץ מכפר פסול שהם עלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה שלו הקומץ מכפר מע"ה פסול והם המכפר כמ"ש הכי לה לפרש מלא קמלו וכו' קודם לבונתה והקטיר וכו' משום דה"א דדוקא שלמה ושמנה כהקטרה שהיא בקמילה אבל לבונתה שהיא בקמיצ' בקמילה היא בהקטרה אבל עכשיו שפי' לבונתה שהיא בקמיצ' אפי' הכי בהקטרה ס"ל שייתר מלא קמלו וגו' ללמדך שהם עלה בידו גרגיר מלח או קורט וכו' ואין להקשות מנ"ל לכ"ש לבונה בהקטרה וי"ל מדכתיב והקטיר לבונתה ס"מ דלא בהקטרה (ג"א) בפ"ק דמנחות הקמיצה כמ"ש לתני לבונה וכ"ש מלח וי"ל הא זו לא קתני אלא מלח ה"א דוקא מלח הא איקבע לה מקום בהדיא שהיה שהוא נתון במנחה אלא בהשם המזבח אבל לבונה שבתחלת המנחה צריך להביא ג"כ לבונה עמה ס"ה שהם עלה בידו קורט לבונה מתכשר קמיצתו לן: ק דתנ"ל מאי לאהרן ולבניו ולי הוא גופו מבניו אלא ולדי שנוטל חנק בלאם אלא מחלוקת: ר' פי' הכותב מן המנחה אין לכם חלק לאהרן ולבניו בחלוקתו אלא לאחר שהקטירו הקומץ לה' ואפילו אכלה: ש שהם לא פי' אלא שהיה הם הכי עלי מנחה מביא מנחת סולת בלשעיל: ת מדכתיב וכי תקריב קרבן מנחה תחר והם דכתיב חלות מלות ורקיקי מלות וי"ו ורקיקי כתו לו:

א פי' דוקא בלולות ודוקא מעושים ושוב אין לעשות מה כיון שלו נאמר מה דכתיב בקרא חלות בלולות ורקיקים מעושים אין רמי' דה"א היינו בלולות סיינו מעושים אלא דנאבי חלו' שייך בלול ונבי רקיקי שייך מציקה ל"פ וכו' ומה כיון בלול למעיקר בקמילה בעודן סולת ומעושים אחר שפיתן: ב והע"ג בפ' תלוס פרש"י לתיס נאמר אחל למנחות שמן ג' כשר וא"כ ג"ל שמן שמן. וי"ל דהא ממילא דהא דכא לכשיר שמן ג' ה"א למנחת אבל במנחת נסכים עלמא נבלול בשמן או למעוה בשמן פסול מ"ס לגיל קבא דשמן שמן (ד"ל) מתרן נהאי דכא להתיר כלן אף הפסיל דה"א למעוה בעיגן זו דסיינו לאכון ונבני מנחות שפתיים אחד דכתיב אף הכי כשר: ג מדכתיב בפ' ו נבי לחמי תודה חלות ורקיקי מלות וכתיב בתריה והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה' וגמרי תרומה תרומה כתיב הכא סרום' וכתי' התם תרומת מעשר מה תרומה מעשר דכתיב התם אחד מעשר אף תרומה דבכא ג' מעשר שהם היו שהוח מעשר או יוסר מעשר ס"ה שיהיו עשירים כל מין אלא פרום ותסור' ממרה ג' מכל קרבן שיהא החלה או הקריב שלם ולא פרום:

פירוש להתורת אלהים

כֹּהֵן וְאֶל מַקְטִיר זַיִן אֶת אַזְכָּרָתָהּ אִיהַר דָּעֲרמַאנונְג פַּיְיעֶר אָפְּער פּוּן נָאט׃ (ה) וְכִי תַקְרִיב אוּן אַז דוּ
רָאם מֵיינְסְט עֶן דִּיסָעל מָעהל אוּן פַאר וָאם רִיפְּט דָאם דָער וָועסְט וָועלְין מַקְרִיב זַיִן אַקָרְבָּן מִנְחָה מַאפֵה תַּנּוּר
פָּסוּק דָּערמַאנונְג וַיִיל דָער בַּעל הַבַּיִת וָועְרְט דִּירְך דָעם דער דַהֲיינוּ עֶר וָועט זָאגְן אִיךְ בֶּעם אוֹיךְ מִיר אִיךְ
בַּאנְט פַאר הקב"ה צוּ נוּטְן) הַמִּזְבֵּחָה אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ וָאל מַקְרִיב זַיִן אַזוֹי אַמַנְהָה וָואם עֶם וָועְרְט
אִשֶּׁה אַפַיְיעֶר אָפְּער רֵיחַ וכו׳: (ג) וְהַנּוֹתֶרֶת אוּן דָאם גַיבאקן אִין אַיין אוּיבְּין אוּן אַל עֶר בְּרָעְנְגְן סוֹלְת חַלּוֹת
וָואם עֶם בְּלִיבְּט פּוּן דָער מִנְחָה נָאךְ דָעם אַז עֶר צָעהֶן קוּכֶן פּוּן פַיְיעֶר מָעהל וָאל דָאם וַיִין אוּם
נָעמְט דָער פּוּן אַראפּ דָאם בִּיסָעל מָעהל וָאל דָאם גִיזַיְיעֶרְטֶי קוּכֶען בְּלוֹלוֹת נִימְיט שֶׁמֶן בַּשֶּׁמֶן מִיט אַיְיל
וַיִין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צוּ אַהֲרן אוּן צוּ וַיְינְע קִינְדֶר קוֹדֶשׁ וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשֶּׁמֶן עֶר וָאל בְּרָעְנְגְן
קָדָשִׁים דָאם אִיז צוּ זַיי נָאנְץ הַיילִיג מַאסִי יְיָ פּוּן דִי צָעהֶן דִינְע מַצוֹת וָואם וָועְרְן גִישְׁמִירְט מִיט אַיְיל׃

מצות השם

מְנָחָה בְּרֵיינְגְן אַמַנְהָה דָאם גְעגְנוּטְן מָעהל אוּן דָאם
וְרָקִיק אִין אַבְּלֵי אוֹיבְּגְעְרְע אֲדֶער אַנְאלְדְעְנְע אֲדֶער
(תהום"ש ע"מ) נח"ט

ס ו וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן מַצָּה תִהְיֶה: ז פָּתוֹת אֹתָהּ פְּתִים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הִוא: ס שלישי ח וְאִם־מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה: ט וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ: י וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה

ו ואם מנחתא על מסריתא קורבנך סולתא דפילא במשח תהוי: ז בצע יתה פיצועין ותריק עלה משחא מנחתא היא: ח ואם מנחתא דרדתא קורבנך סולתא במשח תתעבד: ט ותיתי ית מנחתא די יתעביד מאלין קדם יי ויקרבינה לות כהנא ויקרבינה למדבחא: י ויפריש כהנא מן מנחתא ית אדכרתה וישדר למדבחא קורבן דמתקבל

ת"א קרבנך. מנחות עד: סלת דלולה. סם עם: מלה תהיה. סם גג פסחים סם עם: ופם מנחת. מנחות עד: מכחשת. סם כג:

והכתת אתת. סם ס: והקריבה. סוטה יד מנחות מב: והגישה. סוטה סם זבחים פג מד מנחות פח: והכיר הכהן. מנחות ט כח: המנחה. מנחות נז:

שפתי חכמים

ד פי' שהיה ממוק' חלת טוליס לפיו חלל לוגיס ומתפזר המשמן לחוגיו ככלי ליטלה מחביתה ממלמית קרקיעיתה שהוא המקום שמניח בו את המנחה היה מוגבה מלמטה למעלה ובולע בעין כלי זכוכית שלהו שהיה גבוה בעין תל בחמלעיתו כשהיו נותנים המנחה על תוחו מקום היה נלחה כלהו היה לפה בין שהיה המקום גבוה: ה מדכתיב במנחת מחבת סלת בלולה בשמן ויצקת עליה שמן: ו מדכתי' במנחת מרחשת סלת בשמן תעשה שמן והיינו קודם לעשייתן מדכתיב סלת בשמן וחס"כ כתיב תעשה ויליפי' קרבנך המוזר למעלה מיקרבנך המוזר למטה במנחת מרחשת וכתיבן מה שנ', בזה לזה ומה שנ', בזה לזה נמלא לן לריכים הלילה ויליקה ומתן שמן קודם עשייתן וקודם לעשייתן הכי פירושו קודם שנעשה בו כל העיקר דהא כתיב בלולה בשמן וגו' פתות אותה פתים וחס"כ ויצקת ע"ג ס"מ דלמחר עשייתן ילוק עליה שמן חלת פירושו קודם להקרבתן: ז פי' נלו מפתות אותה פתים הוה דקא מרבה כל המלמות דהא הכא ליכא רבוי דלגופיה הילטריך חלת מסיפ' דקתני דכתיב מנחה היה הוה דקא דייק דמנחה היה יתירה הוה לכדות כל המנחות לפתיתה והא דכתיב אותו ומנחתו מיעוט דכתי' אותו למעט שתי חלחם ולה"פ לפתיתה: ח ומה שמיעטו ויליקה מנחת מחבת תנור וכפתיתה שתי חלחם ולחם"פ מפקם נפ' חלו מנחות משום ויליקה ים כו כ' מיעוטים עליה והיו ממעט מנחת מחבת תנור שים כה כ' מיעוט חלות ולקיקים. ופפתיתה שתין כה חלת חדא מיעוט אותה ממעט שתי חלחם ולחם"פ שתין לריכים חלת חדא מיעוטא: ם שתין המנחה טעונה הגשה למזבח דק כשפוח והקריבה על הכהן כשן בהקרבה שתי עשידות: כ מדפתי' כה' לו הקרב אותה וגו' נשני כ' על שני המזבח ודכתי' מדכתי'

פירוש לתורת אלהים

(ה) וְאִם מִנְחָה עַל מַחֲבַת קָרְבָּנֶךָ אויב דו וְעִסְתָּ וַאֲנָן אִיךְ בְּרֵיינְגָען אַמַנְחָה וָאם וֶוערט נִיפְרֵעגְעלְט אִין נָעם אוֹיף מִיר אִיךְ זאל מַקְרִיב זַיין אַזוי אַמַנְחָה וָום אַטַיפָּע סוֹלֶת בַּשֶּׁמֶן פּוּן פַּיינֶע מֶעל מִיט אַייל זיא וֶוערט גִיבאקְען אוֹיף אֲפְלאטְשִׁיקְע פַּייֶער פַּאן תַּעֲשֶׂה זאל זיא נִימאכְט וֶוערְן: (ח) וְהֵבֵאתָ אוּנ דוּא זאלְסְט בְּרֵענְגען דִיא מַנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה נָואם וְעִסְט נִימאכְט וֶוערְן פּוּן אַיין מִין פּוּן דֵי מִינִים נָואם אוֹיבְן אִיז גִישטַאנְען לַיי צוּ נָאט דָאם מַיינְט סָען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִקְרִיבָהּ אוּנ דֶער בַּעַל הַבַּיִת פּוּן דֶער מִנְחָה זָאל גִינֶענֶען צוּם כֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אוּנ דֶער כֹּהֵן זאל זִי גִינֶעהֶנֶען צוּם מִזְבֵּחַ: (ט) וְהֵרִים

רש"י

(ה) ואם מנחה על המחבת. שמר הרי עלי מנחת מהבת וכלי הוא שהיה במקדש שתופין בו מנחה על האור בשמן והכלי היו עמוק מלא קף ומעט המנ' שבתוכו קטין שמתוך שהיה לפה ד האור שורף את השמן וכולן קטוות מתות שמן ליציק' ובלילה ה ומתן שמן ו בכלי קודם לעשייתה סלת בלולה בשמן. מלמד שבולען כשוען סלת: (ו) פתות אותה פתים. לרבות כל המנחות ז הנאפות קודם קמילה לפתיתה: ויצקת עליה שמן מנחה היא. לרבות כל המנחות ליציקה יכול לא מנחת מאפה תנור כן ח"ל עליה תוליה את החלות ולא תוליה את הרקיקין ת"ל היה: (ז) מרחשת. כלי הוא שהיה במקדם עמוק ומתוך שהיה עמוקה במה נלוז ותין האור שורפו לפיכך מעשה מנחה העבויין לתוכה רוחצין כל דבר רך על ידי מעשה נראה כרוחב ומנעטע: (ח) אשר יעשה מאלה. מלחד מן המיוחס ט הללו: והקריבה. בעליו ו אל הכהן: והגישה. הכהן: אל המזבח. מגיסה לקרן דרומית מערבי' כ של מזבח: (ט) את אזכרתה. היא ל הקומץ

אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃
י וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃
יא כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה
לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־
דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה
לַיהוָה׃ יב קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ
אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ

בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
י וּדְאִשְׁתְּאַר מִן מִנְחֲתָא
לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי קֹדֶשׁ
קוּדְשִׁין מִקּוּרְבָּנַיָּא דַייָ׃
יא כָּל מִנְחֲתָא דִי תְקָרְבוּן
קֳדָם יְיָ לָא תִתְעֲבֵיד
חֲמִיעַ אֲרֵי כָּל חֲמִיר וְכָל
דְּבַשׁ לָא תַסְּקוּן מִנֵּיהּ
קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃
יב קוּרְבַּן קַדְמֵי תְּקָרְבוּן
יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ וּלְמַדְבְּחָא
לָא יִתַּסְּקוּן לְאִתְקַבָּלָא

ת"א לא תעשה. שס ה קיא מנחות נה נו: כי כל שאור. פסחים מג יומא מז יבמות ק נזיר לו סוטה כג שבועות יב זבחים עו מנחות כז נח: לא תקטירו. מנחות קז תמורה ו: קרבן ראשית. זבחים עז מנחות כז נח פד: ואל המזבח. זבחים סז מנחות נז:

בעל הטורים

(יא) לא תעשה חמץ. לפי שיצר הרע דומה לשאור ומטעה זר ג"כ הזהיר על הדבש שיצר הרע מתוק לאדם כדבש:

רשב"ם

(יא) וכל דבש. פירות האילן תמרים קרויין דבש: (יב) קרבן ראשית. שתי הלחם של עצרת הקרויין מנחה חדשה ובכורי פירות המפורשים בכי תבא: תקריבו אותם לה'. בעזרה תביאו אותם לתנופה ולא לקרבן

רש"י

(יא) וכל דבש. כל מתיקת פרי מ קרוי דבש: (יב) קרבן ראשית תקריבו. מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם של עצרת

שפתי חכמים

לפני משמע שצריכה הגשה במערבו של מזבח שהוא כלפי פתח ההיכל שהוא לפני ה' ומדכתיב אל פני המזבח משמע בדרומה של מזבח שהכהנים שם כי מקום פתח הבית הוא פני הבית והא כילד ש"מ שהוא מגישה לקרן מערבית דרומית של מזבח: ל מדכתי' לעיל מיניה והרים הכהן מן המנחה וכתיב בתרי' את אזכרתה והקטיר המזבח' וגו': ם ממה שאמר בסמוך שמביאי' ביכורים מתמרי' ותאני' והלא היה כל דבש לא תקטירו פירושו דבש דבורי' מהו שנא' את"כ קרבן ראשית תקריבו כלו' אפי' מן הדבש והא בכורי' אינן באים מדבש דבורי' אלא ודאי כל מתיק' פרי קרוי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו. לפי שאמר הקב"ה על כל קרבנך תקריב מלח והללו אין מקבלין מלח:

טעמי הקרבנות

(יא—יב) כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו' קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח, פירש"י שתי הלחם של עצרת באים מן השאור ובכורים מן הדבש, וכתב הכלי יקר באיסור הדברים כי כל אדם יש לו תאוה לכל חמדות העוה"ז המכונים בדבש, כי כמו שהדבש מתוק לחיך ורבויו מזיק כן כל המדות העוה"ז הם הכרחיים ורבוים מזיק וזאת העלה היעולה שיבתמש האדם במותרות והמותר יתרים. והשאור הוא דוגמא אל היצר הרע כמ"ש רבי אלכסנדרי בתפלתו רצוננו לעשות רצונך אלא השאור שבעיסה מעכב. וב' אלו ההכרחיים למציאת האדם כ"א לא ישתמש בצרכיו ההכרחיים המכונים בדבש ימות ולא יחיה ולא יהיו אבריו חזקים אף בריאים להטריח במצות ה'. ואלמלא היצר הרע לא היה אדם נושא אשה ולא בונה בית ונמצא העולם חרב. ושתי אלו קודמים בזמן אל עסק התורה והמצוה, כי אם לא יאכל תחלה קמח אין תורה. אבל עסק התורה ראשית במחשבה ובמעלה, ולפי שהשאור והדבש שהזכרנו אין בהם שלמות מצד עצמם לעלות לריח ניחוח לה', אך שהם ראשית והתחלה אל האדם שעל ידם הוא יכול לבוא לידי שלמות הנפש. ע"כ נאמר כל

פירוש לתורת אלהים

(י) וְהַנּוֹתֶרֶת אונ דיא מֶעהְל וואס וועט איבֶּער בְּלייבֶּען פון דֶער מִנְחָה נָאךְ דֶעם אַז דֶער כֹּהֵן הָט דֶעם קוֹמֶץ אַרָאפּ גִינוּמֶען זָאל דָאס זַיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינְדֶער קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים דָאס אִיז גַאנְץ הֵיילִיג מֵאִשֵּׁי כוּן דִיא פַייעֶר אָפֶּער פוּן גָאט: (יא) כָּל אַלֶע מְנָחוֹת אֲשֶׁר וואס אִיר וֶועט מַקְרִיב זַיין צוּ גָאט לֹא תֵעָשֶׂה זָאל נִים גֶעמַאכְט וֶוערִין פוּן חָמֵץ כִּי ווָארוּם כָּל שְׂאוֹר אַלֶערְלֵיי זוֹיֶערְטֵייג וְכָל דְּבַשׁ אוּנ אַלֶערְלֵיי הָאנִיק לֹא תַקְטִירוּ זָאלְט אִיר נִיט מַקְטִיר זַיין דֶער פוּן אִשֶּׁה לַיְיָ אַפַּייעֶר אָפֶּער צוּ גָאט. וואס דֶען מֶעגְט אִיר בְּרֶענְגֶען פוּן זוֹיֶער טֵייג: (יב) קָרְבַּן דָאס וואס אִיר זֶענְט מַקְרִיב פוּן אַייעֶר עֶרְשְׁטֶע תְּבוּאָה וואס וֶוערְט צוּם עֶרְשְׁטִין פַארְטִיג (דָאס מֵיינְט מֶען דִי צְווֵיי בְּרוֹיט וואס מֶען בְּרֶענְגְט אוּם שָׁבוּעוֹת אִין בֵיהמ"ק אַרַיין דָאס מֶעגְט אִיהר בְּרֶענְגִין פוּן זוֹיעֶר טֵייג אוּנ דִי בִּכּוּרִים מֶעגְט אִיהר בְּרֶענְגִין פוּן הָאנִיק דְהַיְינוּ טֵייטְלֶען וואס עֶס רֵיינְט פוּן זֵיי הָאנִיק) אָבֶער וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ פַאר אַקָרְבָּן לֹא יַעֲלוּ זָאלִין אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אַרָאפּ נֶעמִין פוּן דֶער מִנְחָה אֶת אַזְכָּרָתָהּ אִיר דֶערְמַאנוּנְג דָאס בִּיסֶל מֶעל וְהִקְטִיר אוּנ עֶר זָאל מַקְטִיר זַיין דָס בִּיסְעל מֶעהְל אוֹיף דָם מִזְבֵּחַ

מצות השם

(יא) [קיז] (לאו סח) שלא להקטיר שאור ודבש שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה': [illegible] (דבש וגו') דאס איז אַ מִצְוָת לא תַעֲשֶׂה, [illegible] פאר גִים מַקְטִיר זַיין פאר גָאט זָאעֶרע טֵייג אונ נִיט הָאנִיג אונ נִיט זָאפְט פון פֵּירוֹת:

לְרֵיחַ נִיחֹחַ: יג וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתֶךָ
בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח
בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־
קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח: ס יד וְאִם־
תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַיהוָה אָבִיב

בְּרַעֲוָא: יג וְכָל קוּרְבַּן
מִנְחָתָךְ בְּמִלְחָא תִּמְלַח
וְלָא תְבַטֵּל מְלַח קְיָם
אֱלָהָךְ מֵעַל מִנְחָתָךְ עַל
כָּל קוּרְבָּנָךְ תְּקָרֵב
מִלְחָא: יד וְאִם
תְּקָרֵב מִנְחַת בִּכּוּרִין קֳדָם יְיָ

תא"א לריח ניחוח. יומא מז סוטה כג זבחים עז מנחות קו: וכל קרבן. סוטה טו מנחות כ לט: ומן

מנחות ב: על כל קרבנך. מנחות נ: ומן תקריב. מנחות עב עמ: תקריב. מנחות סו עמ עמ עד:

רש"ם

המזבח: (יג) ואם תקריב. לכשתקריב מנחת העומר: (יג) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח. נ' פעמים הזכיר אלמ בפרשה משום דכנ' מקומות המלח נותן בלשכת הפלח ועל כבש ועל המזבח: תקריב מלח. כנ' זה יניח מלח מבל ליכור:

ע'פתי חכמים

דבש: נ פי' ע"י מלח המים נקרבים במזבח כי המלח מתולדות המים: ס ותו אני יכול לפרשו חוכה: ע והא דכתוב פ' יתרו אלח כביח כי אם נ' ולא הביח זה י"ל דבפ' יתרו פי' לגיבא דב"י שכלא פי' לגיבא דב"ד דפי' כתי ואם יהיה ביובל חוכה: פ פי' פנחס כו סיומים המחד שבאה לביד שפירושו בשעת ביובל שחבוחות דהיינו בתחלת הקליר שהיו באה מן השעורים

הקדשים כולן: (יד) ואם תקריב. הרי אם מצמח על' כי ם שהרי אין זה רשות שהרי במנחת העומר הכתו' מדבר שהיה חובה וכן ואם יהיה ע היוכל וגו': מנחת בכורים. במנחת העומר הכתו' מדבר פ שהיה באה מביב בשעת ביובל התבואה ואין השעורים היו באה נאמר כאן מביב וגם' להלן כי השעורה

בעל הטורים

המזבח: (יג) ואם תקריב. לכשתקריב מנחת העומר: (יג) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח. נ' פעמים הזכיר אלמ בפרשה משום דכנ' מקומות המלח נותן בלשכת הפלח ועל כבש ועל המזבח: תקריב מלח. כנ' זה יניח מלח מבל ליכור:

ע'פתי חכמים

דבש: נ פי' ע"י מלח המים נקרבים במזבח כי המלח מתולדות המים: ס ותו אני יכול לפרשו חוכה: ע והא דכתוב פ' יתרו אלח כביח כי אם נ' ולא הביח זה י"ל דבפ' יתרו פי' לגיבא דב"י שכלא פי' לגיבא דב"ד דפי' כתי ואם יהיה ביובל חוכה: פ פי' פנחס כו סיומים המחד שבאה לביד שפירושו בשעת ביובל שחבוחות דהיינו בתחלת הקליר שהיו באה מן השעורים

רש"י

הכאים מן השעור שנ' חמץ תאפינה וכאורים מן הדבש כמו כאורי תאנים ותמרים: (יג) מלח ברית. שהברית כרות' למלח משבת ימי בראשי' שהוכטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח נ ויסוד המים הוא על כל קרבנך. על עולת בהמה ועוף ושיעורי כל

טעמי הקרבנות

מחוי: ולא דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', כי אלו מלמד מין דבש שהוא לד שלמות אבל יעלה לריח ניחוח לה'. לך קרבן לאלים הקריבו חוקה כדי להודות שהם לאלים והחלבה על האדם שבאדם חוטא ומקריב קרבן ומתכפר לו ויודע שהוא נקי מחטאו הוא נזכר אחרי כן בלחטאות ובאלמיות עוד מלובלך בעבירות אבל אם לא היה מתכפר היה מופיע לחטוא כמו שאמר"ל ביין שאבר אדם עבירה ואינה בה הוחרה לו אומרים לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר. משל לאדם שנגדיו נקיים ויפים משאחן מכל טיוף ועל זה אמר שלמה בכל עת יהיו בגדיך לבנים וכן אז"ל לפי הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם חוקה ומלות ולא יעשינו אחעה אם הוא הרבה פלוס שמן הדין אדם משאחן מעלמו ולוא חוקה הקב"ה כדי להרבות בשבחן של ישראל:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) ולא תשביח מלח. לפי שהוא דבר המחקיים לחודיה כי הקרבנות באים לעולם לבפרה ולא לגזוך הקב"ה שהרי אין לפניו לא מכילה ולא שחיקה אלא לזכות להם את ישראל כי כשאדם חוטא ומקריב קרבן ומתכפר לו ויודע שהוא נקי מחטאו הוא נזכר אחרי כן בלחטאות ובאלמיות עוד מלובלך בעבירות אבל אם לא היה מתכפר היה מופיע לחטוא כמו שאמר"ל ביין שאבר אדם עבירה ואינה בה הוחרה לו ס"ד אלא נעשית לו כהיתר. משל לאדם שנגדיו נקיים ויפים משאחן מכל טיוף ועל זה אמר שלמה בכל עת יהיו בגדיך לבנים וכן אז"ל לפי הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם חוקה ומלות ולא יעשינו אחעה אם הוא הרבה פלוס שמן הדין אדם משאחן מעלמו ולוא חוקה הקב"ה כדי להרבות בשבחן של ישראל:

נפש

מנחת: (יג) וכל קרבן מנחתך במלח תמלח. ע"כ לוא הקב"ה כל קרבנך במלח תמלח, ולא השבית מלח ברית אלהיך, להודיעך כי ב"י מחמיעים שבכל יום, ולכל הקרבים הם בנוסף אחד בידו כל הקב"ה: (יד) ואם תקריב מנחת בכורים לה', וגו'. לפי שהרבה מחמי הרפיסה כתבו כי בחביב מתעורר הדם בעוקבי הדם מהחמיעים, ובשביר יתעורר הדם בחדם יתביעך היבר הדע, ולכן נלעויעו להקריב בזמן החביב מנחת בכורים לה', והמנחה חביה נעש כחמל קלוי בחש, לרמז לאדם יחחמם יללו ויבער בו כמו אש להחעיחו, לו יגרסהו ויבלענו, בעוד היבר בקרבו בחמל, כך בהחחלחו ולות לאבהו, וממחת כי בחוכף מן האדם עולה ב"כ לחטוח ממחת קרירות דמו, ובשביר יתהיל החוס לעוח ודמו יחממס בקרבו אז יתעורר בבעו וילכו לחטוח, ס"ל בכל מנח בזמן החביב נריך להקריב קרבן זה להזביר את האדם ביהבר לעמוד על נפשו ולבלוש ילרו, וכן יעשה האדם בכל יתי בחרופו:

פירוש לתורת אלהים

נייא: נִיט אוּיף נִיבְּרַאכְט וְוֶערִין לְיֵיגְט נִיחוֹחַ צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ עַל אוֹיף אַלֶע רַייגֶע קָרְבָּנוֹת תַּקְרִיב
פַּנישְׁמַאקֶן רַיטְ: (יג) וְכָל אוּ אַלֶע רַייגֶע קָרְבָּנְךָ זָאלְסְטוּ גִיינֶעהְגֶן זָאלְץ: (יד) וְאִם תַּקְרִיב אוּ עֶם
כְּרָאוֹת בֶּמַלְט מִיט זָאלְץ תִּמְלָח וָאלְסְטוּ זַאלְצִין וְלֹא
בַּשְׁבִּית אוּ דוּ זָאלְסְט נִיט פַּאר שָׁמֶערִין מֶלַח זָאלְץ
פְּרִית אֱלֹהֶיךָ וָואם דַיין נָאט הָאט כּוֹרֶת בְּרִית גִיוֶוען
מִיט דֶעם זָאלְץ אַז מֶען זָאל זַיא מַקְרִיב זַיין אוֹיף
אָבִיב וָואם וָועֶרט עֶרְשְׁט צַייטִיג אִין דֶער זַעלְבִיגֶר

כיצוה השם

[ל] [קים] (ויק׳ כה) בגוף להבדיל מלח מכל הקרבנות שנאמר **[סם] [קים]** (במד׳ כ) לאלוה כל קרבן שנאמר על כל קרבך **הגם** שבכולם ב״ת בדים מלבד מעל מנחתו: **מקריב פלח:**

ולא תַּשְׁבִּית בְּרִית וגו׳. וָאוֹם אִין אַסְצוֹנֶע לֹא תַּשְׁבִּיתוּ, קֶען
על כָּל קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב כָּרֵ״תוֹ. וָאוֹם אִין אַסְצוֹנֶע
כוי בָּעוֹאלְצִין דִי פְּלַייש פוּן אַלֶע קָרְבָּנוֹת אוּ קֶען טוּט
בָּעוֹאלְצִין דִי פְּלַייש פוּן אַלֶע קָרְבָּנוֹת:

קָלָוִי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֶת
מִנְחַת בְּכוּרֶיךָ׃ טו וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן
וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ לְבֹנָה מִנְחָה הִוא׃
טז וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ
לְבוֹנָתָהּ קוֹרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃
ג א וְאִם נִכְסַת קוּדְשָׁיָא
אִשָּׁה לַיהוָה׃ פ רביעי ג א וְאִם־זֶבַח
שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן־הַבָּקָר הוּא
מַקְרִיב אִם־זָכָר אִם־נְקֵבָה תָּמִים
יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה׃ ב וְסָמַךְ יָדוֹ
עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַטוֹ פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־

ת״ז כרמל. בפת קס מנחות סד סו: מקריב לת.מנחות סג עד: ומקם פליה. מנחות כט: והקטיר. סוטה סו: מנכסה. מנחות יט כז: על כל. מנחות כז: ואם זבח. זבחים ד תמורה יח: זבחים כט: קרבנו. מנחות כב: מן הבקר. בכורות כח: אם זכר. בכורות טו כו תמורה יז יח: יקריבנו. עדיות ג תמורה כ: ושמטו. עירובין ג יומא מג נב. נזיר מה. קידושין כז. זבחים נה נו. מנחות ח:

בעל הטורים

(ג) וסמך ידו. כתיב בפרק. וכאן וכעז כתיב את ידו לפי שהפרק הזה יכול להסמיכו שהמקריב שלריך לסמוך עליו בכל כמו שמצ״ל כאן וכעז ולכך נס׳ את המשמע בהפיון. בפרק כתיב גם זכר גם נקבה וכאן כתיב זכר מו נקבה לפי שהולרך מו

רש״י

הקטיר: קלוי באש. שמיבשין אותו על האור כתבוב של קלחי[פרש״י כמנחו] שם הכלי של מוכרי קליות] שחלוטי כן אינה נטהנת בריחי׳ לפי שהיא לחה: גרש. ל׳ שביר׳ וטחינ׳ גרסה בריחי׳ של גרוסו׳ כמו ויגרס בהקלן וכן גרסה נפשי: כרמל. כעוד הכר מלע צ שהתבוא׳ לחה ומלא׳ בקמין שלה ועל כן נקרחים המלילות כרמל וכן כרמל בלקוטו: (ה) שלמים. שמטילים שלום בעולם ד״ה שלמי׳ שים בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים:

טעמי הקרבנות

(ה) ומם זבח שלמים קרבנו וגו׳. כתב הפרבינאל הרבה טעמים נאמר בחר בהם בחלב ודם להקריב על מזבחו ומכל מ אבר מכילתם

פירוש לתורת אלהים

לְבוֹנָתָהּ אוּן דִי בְּשָׂמִים וָוערְט פַּארבְּרענְט בָּעוּנְדֶער
אִשֶּׁה אַפַייעֶר אָפֶּער לַיי צוּגָאט׃ (א) וְאִם אוּן אויב עֶר
וָועט וועלֶען מַקְרִיב זַיין אַקְרְבָּן שְׁלָמִים צוּ נָאט
אִם מִן הַבָּקָר אויב עֶר וָועט וָועלֶן מַקְרִיב זַיין דִיא
שְׁלָמִים פון רִינְדֶער אִם סַיי עֶר וויל בְּרענְגֶען אַזָכָר
אִם סַייא עֶר וויל בְּרענְגֶען אַיכְבָּה תָּמִים נָאבָן אָהן
אַפֶּעלֶער יַקְרִיבֶנּוּ נָאל עֶר אִים גִינְעהָנֶען פַּאר נָאט
(אבר אז עס האט פאר מען זיך אמום פאר מיר עס נים מקריב זיין פאר
אַקְרְבָּן): (ב) וְסָמַךְ יָדוֹ אוּן דֶער בַּעל הַבַּיִת פון דָעם
קָרְבָּן וָאל לַיינֶן זַיין האנט על ראש אויף דָעם קאפ
פון דָעם קָרְבָּן פַּר דֶער שְׁחִיטָה אוּן תַּיכֶף נָאך דָעם
אי־דַעטֶען וִשְׁחָטוֹ וָאל מען שֶׁעבְּטִין דֶם קָרְבָּן שְׁלָמִים
פֶּתַח פַּאר דֶער טִיר פון דָעם אוֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ אוּן

רשב״ם

גרש. כמו ויגרס בהצץ שיהא טחון ברחים של גרוסות
(א) שלמים. מאחר שאינו לשון עולה אינו בליל אלא לשון שלמים. שמשמע לשון נדר ונדיב לשלם את נדריו

שפתי חכמים

מג״ם דמכיר מכיר: צ פי׳ שמלת כרמל מלא מורכבת כך מלא:

הָדָם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ ג וְהִקְרִיב
מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־
הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת
כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ ד וְאֵת
שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־
הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיוֹת
יְסִירֶנָּה׃ ה וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אַהֲרֹן
הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־
הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ

מדבחא סחור סחור׃
ג ויקרב מנכסת קודשיא
קורבנא קדם יי ית
תרבא דחפי ית גוא ית
כל תרבא די על גוא׃
ד ית תרתין כולין ית
תרבא די עליהן די על
גסמיא ית חצרא דעל
כבדא על כולתא
יעדינה׃ ה ויסקון בנוי דאהרן למדבחא על
עלתא די על אעיא די
על אשתא קורבן
דמתקבל ברעוא קדם יי

ת״א אית סחלב. מולין מם: ופת.
ככוכות לט: יסירנה. סמ״ג:
והקטירו. פסחים סד: והקטירו
אותו. קידושין לו מנחות פ:

רש״י

רשב״ם

שהוא לשון תשלומים אז יהא דינו כמו שמפרש **והולך**, ורבותינו פירשו לשון שלום שהכל זכין בו **איבריו לגבוה חזה ושוק לכהנים בשרו נאכל לבעלי׳:**

(ד) **היתרת שמיתר ונדל על הכבד:**

לכסר על המטח שמשה ממחת כיב שומנו כדכתיב שמנת עבית כסית וכתיב ושמן יכזרון ויבעט נכך מניח המזבח ומלוי הקריב מלבו:

בעל הטורים

לרבות הפלגם ואם לא משמע כאן ובעז לא הזכיר כלל זכר ונקבה לפי שהעז מנהגו לעבוד להוליד זכר ונקבה יחד ומשמע שהוא הזכר ויש׳׳ת שהקדה הקבה לפרשה ניתו. בזכר בקר כתיב והקטירו לומר כי מהכן ג׳ כשים וכאן כתיב והקטירו הכהן לפי שכן בקר לגיל הכהם כהנים: (ג) את החלב המכסה את הקרב. לפי שכל

שפתי חכמים

ק פי׳ וכ״ם שעל הקרן שים כה כ׳ סימנים של מיסוך שהן תוחב וקרוס וקלף ולר״ע דוקא קרן שים כה סימנים תוחב וגם קרוס וקלף אבל שעל הקיר׳ סינו תוחב אלא מחיכות מחיכות אחד יש ופי׳ תוחב שמלה כמו היה שמלתו מתרגמינן היה תוקפיה: ר פי׳ המסך המבדיל בין מבני הקדשים ובין הקדש וקרא חלר הכבד: ש ויסיר פי׳ על עם קלת מן הכבד ד״ל כל הכבד ס״ל יסירם מיבפי ליה: ת פי׳ והכתי׳ ע״ז שעל הכבד הוא מן הכבד וכו׳: א ומה שהקשה הרח״ם דלמעלה פי׳ על עם וכאן פי׳ על לבד י״ל דמלת על יש לו ב׳ פירושים עם ולבד ובזו בלישה ע״כ לריך לפרש לבד מן הכליות דהם כל הכליות מקטירים לגבי מזבח והיה דיכרים על הכבד מן הכבד לאו למימרא דעל דגבי הכבד פי׳ לבד אלא בא לפרש מלת נתיר׳ לומר שלא יקטו מן היותר הדבוק בכבד אלא מה שדבוק ם מקלת הכבד שמקטירים המוזמה לכן פי׳ לבד מן הכבד כלו׳ שכל היותרת היו מקטירים עם מותו עקלת שדבק בכבד: ב לאו

טעמי הקרבנות

ליטרא. המקובלים ממרו על פסוק דודי לי ואמוס, כי הקב״ה הוא ישראל סדין וסוף הכתבים, כאמוס הוא מדת הדין והלא הוא מדה״ר, ולכן **זה** יפה להקריב לפניו מה שיוכה על מדת הרחמים והוא **החלב** ושם מיוכה על מדת הדין והוא הדם, לרמוז שגם את זה

פירוש לתורת אלהים

דיא מִקְרָעֶר פון אַהֲרן די כֹּהֲנִים **זָאלִין שְׁפְּרִיטְצָען** אוּנ דָאם רוּיט פְּלֵייש **עַל** הַכֶּבֶד **עָרְעֶר** עָת הַדָּם דָאם בְּלוּט אֲרוּם דָעם מִזְבֵּחַ: (ג) **וְהִקְרִיב** אוּנ זָאל אַבְּיסָעל **עָעבֶּר** אוֹיף דָעם רוּים דֶּעָר כֹּהֵן **זָאל** נֶעמֶען פון דִיא נִישְׁאכְטֶעגֶע שְׁלָמִים אוּנ לֵייגִין אוֹיף דָעם פַּייֶער **וְאֵת** צוּ גָאט אֶת הַחֵלֶב דָם **הַמְּכַסֶּה** נָס דָעקְט צוּ דָם אִינְווַיינִיגְסְטֶע **אֶת** עַל חַטֶּאת וְגוֹ׳ אוּנ נָאר דָאם **הַקֶּרֶב** מֵעקְייט נָאס אִיז **אוֹיף** דָעם מָאגֶן אֶרֶעָר אוֹיף דִי גֶידֶערִים: (ד) **וְאֵת** שְׁתֵּי אוּנ דִי צְוַוויי נִירִין **הַכְּלָיֹת** וְאֶת הַחֵלֶב אוּנ דָעם חֶלֶב **אֲשֶׁר** אוֹיף דֶעם פַּייֶער אִיז **עֲלֵיהֶן** אוֹיף דִי פְּלֶאנְקֶען **עַל** הַכְּסָלִים אוֹיף דֶעם הַאלְץ **וְאֵת** אוּנ דָעם **הַיֹּתֶרֶת** עֶת הַיֹּתֶרֶת **עַל** הַכָּבֵד אוּנ דָעם חֶלֶב וָאוּ **עַל** הַכְּלָיוֹת אוֹיף דִי נִירִין **יְסִירֶנָּה** נָס דָעקְט מִיט דֶעם פֶּעטְקייט וָאוּ אִיז

(חומש ע״ט) הה״ת

י וְאִם מִן עָנָא קוּרְבָּנֵיהּ
לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ
דְּכַר אוֹ נוּקְבָּא שְׁלִים
יַקְרִבִינֵיהּ : יא אִם אִמַּר
הוּא מְקָרֵב יָת קוּרְבָּנֵיהּ
וְיַקְרֵב יָתֵיהּ קֳדָם יְיָ :
יב וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵיהּ עַל רֵישׁ
קוּרְבָּנֵיהּ וְיִכּוֹס יָתֵיהּ
קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן
בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמֵיהּ עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר :
יג וְיַקְרֵב מִנְּכַסַת קוּדְשַׁיָּא
קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ תַּרְבֵּיהּ
אַלְיְתָא שְׁלֵמְתָא לָקְבֵיל
שֵׁדַרְתָּא יַעְדִּינֶנָּה וְיָת
תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת
כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא :
יד וְיָת תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיָת
תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל
גִּסְסָיָא וְיָת חַצָּרָא דַּעַל
כַּבְדָּא עַל כּוּלְיָתָא

ת"א ומס מן . זכמים ח ט מכמות
פנ תמוכה ב : מס כסב .
פסמים כז לו לז זכמים ט לז מכמות
פנ תמוכה יח כריתות כח : ומחמ
מותו . קידושין נז נח זכמים נה :
וזרקו כני . מילוכין נז : מלבו . זכמים
נח מילין יט יח קיו : לעומת .
מולין יח :

בעל הטורים

(ז) מס כסב . וסוף יותר גדול מן הלמן כדכתיב והכסבים הסליד יעקב . כס"כ בע"ת כ"ש כ"ס על שם נכסו כניס הלמן :

רש"י

(ז) אם כשב. לפי שים בתימורי הכשב מה שאין בתימורי העז שהכשב חליתו קריכה לכך נחלקו לשתי ג פרשיות : (ח) וזרקו. שתי מתנות שהן ד' וע"י הכלי הוא זורק ואינו נותן בחצב ד חלא בחטאת : (ט) חלבו . המוכחר שבו ומהו זה החליה תמימה : לעמת העצה . למעלה מן

טעמי הקרבנות

ויסמוך ימוכין ויבטח , ע"כ לוה ה' בלא לחכול החלב והדם, המביאים את הדם לחטוח , רק ישפכו החלב על המזבח והדם יזרק על כמאמר חז"ל מילך לחוכייחא :

פירוש לתורת אלהים

בית אנשמאקין ריח צו נאט : (ו) וְאִם מִן הַצֹּאן אוּב אַז
עֶר וויל בְּרענגן זיין קָרְבָּן פון שָׁאף עֶבֶר אַשְׁעִטוּנְג
זָאל שֶׁעִטְטִין דֶעם קָרְבָּן פאר דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד
צו נאט זָכָר אוֹ נְקֵבָה סִי אָבֶר אָדֶר אַנְקֶבָה תָּמִים
נאנץ אָן מַמוּם יַקְרִיבֶנּוּ זָאל עֶר דאס מַקְרִיב זיין :
(ז) אִם כֶּשֶׂב אויב עֶר וויל מַקְרִיב זיין אַשְׁעִפֶּם אֶת
קָרְבָּנוֹ פאר זיין קָרְבָּן וְהִקְרִיב זָאל עֶר דֶעם קָרְבָּן
גיעהנגען פאר נאט דאס מיינט כָּעִן פאר דֶעם
אוֹהֶל מוֹעֵד : (ח) וְסָמַךְ אוּב עֶר זָאל לָעהנען זיין

(חומש ע"ט) ח"ג

יָדוֹ עַל רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־
דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : ט וְהִקְרִיב
מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה חֶלְבּוֹ
הָאַלְיָה תְּמִימָה לְעֻמַּת הָעָצָה
יְסִירֶנָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב : י וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־
הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד

רשב"ם

(י) הכליות . הכמים פירשו בשחיטת חולין היאך מסירין אותה :

שפתי חכמים

מעל העולה דייק שתקדים להא לא משתמע מעל שפי' לכך שם שהקדים שם לאחל מועד מדכתיב בתריה תאכל על העליה תאכל על השם משמע שכבר ערכו העולה על העליה תאכל על השם : ג פירש ולא כפ' אחת כמו בעולת נדבה דכתיב כיום ואחם מן הלחם קרבנו מן הכבשים או מן העזים וגו' : ד שהרי בחטאת הפנימי כתיב ושרף הכהן את מלבעו בדם והזה מן הדם ובחטאת חיצוני כתיב

עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ יא וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה׃
פ יב וְאִם־עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃ יג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ
וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ טו וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־
הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד
עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ טז וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ
נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה׃ יז חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־
חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ׃ פ חמישי

ד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

יַעֲדִינֵהּ׃ יא וַיַסְקִינֵיהּ כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לֶחֶם קוּרְבְּנָא קֳדָם יְיָ׃ יב וְאִם מִן עִזָּא קוּרְבָּנֵיהּ וַיַקְרִבִינֵיהּ קֳדָם יְיָ׃ יג וְיִסְמוֹךְ יַת יְדֵיהּ עַל רֵישֵׁיהּ וְיִכּוֹס יָתֵיהּ קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן יַת דְּמֵיהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃ יד וַיְקָרֵיב מִנֵּיהּ קוּרְבָּנֵיהּ קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ יַת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יַת גַּוָּא וְיַת כָּל תַּרְבָּא דִּי עַל גַּוָּא׃ טו וְיַת תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיַת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל גַּסְיָא וְיַת חַצְרָא דְּעַל כִּבְדָּא עַל כּוּלְיָתָא יַעֲדִינֵהּ׃ טז וַיַסְקִינוּן כַּהֲנָא לְמַדְבְּחָא לֶחֶם קוּרְבְּנָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא כָּל תַּרְבָּא קֳדָם יְיָ׃ יז קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן כָּל תַּרְבָּא וְכָל דְּמָא לָא תֵיכְלוּן׃ ד א וּמַלֵּיל יְיָ עִם

רשב"ם

(יז) בכל מושבותיכם כל הלב וכל דם לא תאכלו. אפי' בכל מושבותיכם שנאכלין חולין ואין שם קרבן וחלב

שפתי חכמים

ולקח הכהן מדם החטאת בהאצבע ונתן על קרנות המזבח: ה כי מצאנו פעל בכפ נקודות בוס בסמיך וכמיפיד לפיכך בסמוך סמוכים כענקודי' בחט"ף: ו כי פי' נה' לבב ס' נמ' ביתנהו לו כי בכר כתיב

רש"י

הכליות היועלות: (יז) לחם אשה לה'. לחמו של מקום ה לפסח ו גנזוה: לחם . ל' מאכל וכן נפחיתה עץ בלחמו עבד לחם רב לבחוק עושים להם: (יז) חקת עולם. יפה

פירוש לתורת אלהים

הַחֵלֶב אוּן דָּעִם חֶלֶב וָאוֹם אִיז אוּיף וַיי אֲשֶׁר וָאוֹם אוּיף דִי פְלַאנְקֶען וְאוֹ הַיתֶרֶת אוּן דָאס רוּיט פְלַייש עַל הַכָּבֵד מִיט דִיא לֶעבֶּר עַל הַכְּלָיוֹת חוּץ דִי נִירִין יְסִירֶנָּה וָאלֶעֶר וִיא אָפּ טָאן דָאס מַיינְט מָען דָאס רוּיט פְלַייש: (יא) וְהִקְטִירוֹ אוּן דֶער כֹּהֵן וָאל אִיהם כַּרמִיר זַיין הַמִּזְבֵּחָה אוּיף דָעם מִיזבּח לֶחֶם שְׁפַיי אִשֶּׁה לַיהוָה׃ יב וְאִם־עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃ יג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ יד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃ טו וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ טז וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה׃ יז חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ׃ פ

יַעֲר אָפּעֶר לַיי צוּ נָאט׃ (יב) וְאִבֶּער אוּן אוֹיב עֶר

משֶׁה לְמֵימָר: ב מַלֵּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר אֱנָשׁ
אֲרֵי יֶחוֹב בְּשָׁלוּ מִכֹּל
פְּקוֹדַיָּא דַיְיָ דְּלָא
כְּשָׁרִין לְאִתְעֲבָדָא
וְיַעֲבִיד מִן חַד מִנְּהוֹן:

ל״א נפש כי. יומא לו: מכות ט. שבת פ קג:

ויקרא ד

לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה
מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא
תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה:

טז

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) נפש כי תחטא. תדע כי יחטא הוא כאן חלה נפש וכן הנפש המוטפת היא תמות להודיע שעיקר החטאת תלוי בנפש מצד שהיא נפש אלוה ממעל כמלך אחד נכרי ואחד מבני פלטרין שלו חטאו שניהם לפניהם נדון וזה המלך לפטור את הנכרי ואת בן הפלטרין לדון ויסורין תמרו לו כבני פלטרין שלו והלה גם זה הטא לך תמר להם זה שהוא מבני ביתי ומכיר בעוני ופשעי כי יגיע דין זה עליו. כך הגוף הוא נכרי שנבדל מן התחתונים לכל הנמשך שהיא מן העליונים ודינה להיות סרוסה ואם״ם חטאה לפיכך הגוף הולך בקבר והנשמה מקבל ויסורין. ולעתיד לבא הקב״ה מביא גוף ונשמה ודן אותם וכו׳:

רש״י

מפורש בת״כ זכל הפסוק הזה: (ב) מכל מצות ה׳. פי׳ רבותינו אין העשת בהה אלא על דבר אזדונו ח ללו וכרת ונגנתו חטאת: מאחת מהנה. ממק״ מ׳ מהן כגון הכותב וכרת אין כו מעשה כמו מקלל אביו ואמו ועדים זוממים ומגדף ומכשף והמסית ומדיח וכיוצא בהם מדבתיב תורה אחת משפט אחד יהיה לכם לעושה בשגגה וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשה בשגגת עכו״ם שמיתין על אזהרו כרת ועל שגגתו

שפתי חכמים

שם מרבה לך לומר לך: ז למדו מזה דמיחוב חלב אף בבית שלומים וכזמן הבית ואלא בזמנו בתרן וכת״ל: ח ללמוד שהוא כן ולהו ומיתת ב״ד ולא כרת כנגד מכה אביו ואמו וגונב נפש מישראל וזקן ממרא ולא על אזהרו לפי

רשב״ם

ודם למזבח: (ב) אשר לא תעשינה. בכל חיובי כריתות שהם בלא תעשה פירשו חכמים בכריתות ובהוריות חוץ מפטם ומילה שהם מצות עשה: מאחת מהנה. פירשו

טעמי הקרבנות

(ב) דבר אל בני ישראל נפש כי תחטא בשגגה וגו׳. כתב הפלטיך הכתב כותב התורה כזה נפש יחטא הדבר בשוגג אל יתמה ויפרש לפני החלטים ויכיר גוף הספר בכתף מתון למחכה בספר מוכה בנגד גיבו דבר רשע החכמה כהוה. הנה ס״ל כי היה קרבן החטאת הזה כזה לקרבן העולה, כי העולה היה רמז לעבד ולכפור וחטאי ולכך היתה העולה נשרפת על מזבח העולה, לחכם החטאת הל״ג היה רמז לעונש שהיה לאדם לו לפי שגגתו כי שגגת תלמוד עולם זדון, ולכך היה המעט ממנו נשרף על המזבח וכזאת נשרף מתון למחכה. ולפיכך החטאת השוגג מעט הרבה שעירת עזים נקבה לא זכר, לרמוז שלפיהם המכריע הדיעות ונפסק בשבעה נפלו בזאת השגגה כי הנקבה רומז אל המומר, הנה הכ״ג והסנהדרין והנשיא מפני כבודם לא הלם הכתוב להביאם בקרבן נקבה כדי שלא לפרסם שהיו מחכריע ונפסק בשבעה, ומשום זה לא היה נכנס דם החטאת הפנימה מפני מיעוט עיונו, כי לא היה נכנס אחר לא דם חטאת הכהן הגדול והקהל מפני גודל ערכם, ולזה בעלמו לא היתה נשרפת חטאת הסנהדרין כלה, לפי שנשגתו לא נערכה לחטאת גדול כי הסנהדרין לא היה מחטיאים לא לחכמים. והנה החטאת הוא בערך אדם המעולה, שכל מי שעבר עליה בשגגה הוא חוטא בעבור שלא נשמר כראוי מהעבירה הסיא, כי אם לא היה נזהר לא היה עובר בשוגג על העבירה, ובערך הפשה שתביר יקרא פשה, כלו׳ שאינו שוטר מפני היותו שוגג כי ע״כ יחטא, ולכך אחר ונעשה ממנו והוא יודע ופשה, ובמקום הזה הפשה הוא במקום החטאת [וזה הוא פשה נזלות פשה שפחה חרופה ואשם מן ושמעה קול הלה. אבל פשה מעילות מע״פ שהוא בשוגג בעבור שהוא בקדשי פשה יקרא הקרבן אשם] , ואם יהיה המקריב דל ולא תשיג ידו בהבית בשבה או שעירה אשר יביא שתי תורים או שני יונה ויהיה אחד חטאת ואחד עולה, כי אם היה מקריב בשבה או שעירה עזים, היה חלק ממנה נשרף על המזבח, והם החמורים ואחד חטאת, ומלך כותבו שהיתה בליה ונקיה ולכורות על נקיון נפשו נעשה אחד עולה, שאחרי שפרש חטאו דבקה נשמתו בחלטים. ואם לא תשיג יד המקריב גם לשתי תורים או לשני בני יונה יביא את קרבנו עשירית האיפה, ולדי לעשות הבלל בקרבנו לוה וקמץ הכהן ממנו מלא קומצו את מוכרחה והקטיר המזבחה, באופן שיהיה חלק נשרף ממלא על המזבח והשותר יאכלו הכהנים [ככשבה ושעירה החמורים נשרפים וכשבר נאכל לכהנים]:

פירוש לתורת אלהים

צוּ מֹשֶׁה לֵאמר אַזוּיא צוּ זָאגַן:(ב) דַּבֵּר רֵייד צוּ דֶיא
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמר אוּנ זָאלְסְט זַיי זָאגַן נֶפֶשׁ וֶוען
תֶּחֱטָא נֶעמַאכְט עֶטְוָאס וְנִגְעָגַן אוּם עֶטְוָאס פּוֹן כָּל צַאלִי

(הומש ע״ט) ח״נ 2 13

ג אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא
לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים
לַיהוָה לְחַטָּאת: ד וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה
וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט
אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה: ה וְלָקַח הַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־

ג אם כַּהֲנָא רַבָּא יֶחוֹב
לְחוֹבַת עַמָּא וְיַקְרֵב
עַל חוֹבְתֵיהּ דִּי חָב תּוֹר
בַּר תּוֹרֵי שְׁלִים קֳדָם יְיָ
לְחַטָּאתָא: ד וְיֵיתֵי יָת
תּוֹרָא לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
לְקֳדָם יְיָ וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵיהּ
עַל רֵישׁ תּוֹרָא וְיִכּוֹס יָת
תּוֹרָא קֳדָם יְיָ: ה וְיִסַּב
כַּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא

ת"א אם כהנא. מניומ ס: לאשמת העם. יכפום יח:

רש"י

חכמים מקצתן של אחת מהנה נגון שם משמעון: (ג) אם הכהן המשיח יחטא. בהוראתו גם להחטיא את העם שבו: לאשמת העם. הכתוב דרשו הרי משיח כציבור

שפתי חכמים

חטאת: ס מדכתיב מאחת מאלפי מקלת וס"ל לפי' לוס לאחת דדכתיבין ג"כ אחת כלומר כלא כתיב אחת דמשמע אם כולו לכן ממיכן דאיזו חייב אלא עד שיכתוב אם משמעון אחוס אם כלוס וכולו מקלת אכסה: ד כלו' שמחלקים בשלש מינו הדין וכולם כאלו כאלוס ועשה הוא פלמו ע"ס שקול דכתיב אחת אחת אחת לחטאת' ועשה ע"ס כולהאי פעול הכהן מדכתיב על חטאתו אשר חטא: ב פי' אלו לא כתיב אלא אם כ"ס לפי' בן ד' וס' אכס קמ"ל בן דמ"מ אינו בן בתי מיתס אוס דכתיב קח לך עגל בן בקר תמים ואיל העולה התימים אף כאלוס וכמו אילו הוס בן שתי שני' לכתחלה אף כאן בקר הוס בן שתי שנים ומלו נמי בן וכו' ופי' ומכאן דכתיב אף ועס בן בקר על בכרחך לריך לפרש אף כאן לשון אולי ואפשר ס"ס לעיל ומן הלמן אכס עולה אכס"י מן הכבשים ומן העזים דכס מיעוטים למולה וזקן ומזוכס ול"ל למן מיעוט אחד נזקן וכ"ת דכתיב נבי עולה וכלן נבי חטאת לריך מיעוט אחר ס"ל אכס דס"ל למיכתב כלן אוד מיעוט למולה ולמזוכס ול"ל דלעניין פסול דחול' ומזוכס אוס מיעוט אחד אבל לענין הטעון הקבלת דם מעולה דמכהבה הוא לפוכלו מעוס אפשר דלא לפתחך אכל לענין פסול הזקן דסיינו יותר מבן שנים

פירוש לתורה אלהים

אַבְיסוּל פּוּן דִּי זָאכְן: (ג) אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ אַז דֶער כֹּהֵן
וָואם אִיז גִיוואלְבְט גְיוואוָארִין מִיט שֶׁלְד הַמְּשִׁחָה דָם
מַיינְט בֶּיעִנְדֶער כֹּהֵן גָּדוֹל יֶחֱטָא עֶר וָועט זִינְדִיגֶען
לְאַשְׁמַת צוּ שׁוּלְדִיגֶען הֶעם דָאס פָאלְק. רש"י שֶׁיְּהיוּ
אַז דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל זִינְדִיגְט אִיז דָאס צוּשׁוּלְד צוּ דֶעם פָאלְק נֶיילְ
עֶר דָארְף אויף זִיי כִּיבֶּר זיין אוֹנ עֶר אִיז גִיוואוָארִין שׁוֹלְדִיג. וְהִקְרִיב
אוֹנ עֶר וָאל בַּיקְרִיב זַיין אויף זַיין זִינְד וָואס עֶר הָט
גֶעזִינְדִיגְט פַּר בֶּן בָּקָר צִיזִינְגֶען אָקְס בַּיים נִיצְן אָהֶן
אותו אוֹנ וָאל דָאס בְּלוּט בֶּרֶעְנְגֶען צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד:

משלי חכמים

ג אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וגו' אויב כֹּהֵן
וָאם עֶר גֶיוואלְבְט אִיז גֶיוואוָארִין אויף דֶער כֹּהֵן
דָאס פָאלְק (וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא) וָאל עֶר בְּרֶיינְגֶען
פָאר אַקְרָבָּן אויף זִינְד וָואס עֶר הָט גֶעזִינְדִיגְט
אַקְרָבָּן פַּר בֶּן בָּקָר צִיזִינְגֶען אָקְס בַּיים נִיצְן אָהֶן
פֶּלֶק אוֹנ וָאל דָאס בְּלוּט בֶּרֶעְנְגֶען צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד

לְמַשְׁכַּן זִמְנָא: ו וְיִטְבּוֹל כַּהֲנָא אֶצְבְּעֵיהּ בְּדָמָא
וֶידֵי מִן דְּמָא שְׁבַע זִמְנִין
קֳדָם יְיָ קֳדָם פָּרוֹכְתָּא
דְּקוּדְשָׁא: ז וְיִתֵּן כַּהֲנָא מִן
דָּמָא עַל קַרְנַת מַדְבְּחָ
קְטוֹרֶת בּוּסְמָיָא קֳדָם יְיָ
דִּי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל
דָּמָא דְתוֹרָא יֵישׁוֹד
לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא
דְּעֲלָתָא דִי בִּתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא: ח וְיָת כָּל תַּרְבָּ
תּוֹרָא דְחַטָּאתָא יַפְרִישׁ
מִנֵּיהּ

ת"א מוכח קטורת. יומא כח:

בעל הטורים

(ז) מזבח קטרת בסמים. כפרשת כהן משיח כתיב קטרת בסמים וכפרשה שלפניה לא כתיב בסמים לפי שכ"ג מתעשר בקטורת סוטיק לו בסמים. כלל שכפרות כתיב כפרה וכליתם מון

רש"י

למשכן וכנית עולמים ל להיכל: (ו) את פני פרכת הקדש. כנגד מקום קדושת' מכוון מ כנגד בין הכדיס ולא היו נוגעים דמיס בפרוכת נ ולא נגעו נגעו: (ז) ואת כל דם. שיריו ס הדס: (ח) ואת כל חלב פר. חלבו היל"ל מה ת"ל פר לתרומת פר של יוה"כ לכליות ע ולחלבי ויותרת: החטאת. להניח שעירי ע"ש לכליות פ ולחלבים ויותרת: ירים ממנו. מן המחובר צ שלא יתחנו קודם למשכן וכנית עולמים ל להיכל: (ו) את פני פרכת הקדש. כנגד מקום קדושת' מכוון מ כנגד בין הכדיס ולא היו נוגעים דמיס בפרוכת נ ולא נגעו נגעו: (ז) ואת כל דם. שיריו ס הדס: (ח) ואת כל חלב פר. חלבו היל"ל מה ת"ל פר לתרומת פר של יוה"כ לכליות ע ולחלבי ויותרת: החטאת. להניח שעירי ע"ש לכליות פ ולחלבים ויותרת: ירים ממנו. מן המחובר צ שלא יתחנו קודם

רשב"ם

שפך הדשן דכתיב בצו את אהרן והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה: (ו) את פני פרוכת. לפי הפשט את פני פרכת הקודש. פרוכת המבדיל בין הקדש ובין קדשי

שפתי חכמים

חיטו משתבר תנח דגזרת הכ' לפסול ה"ח היכא דגלי גלי דוקא קמ"ל דגם גבי תנחת כן הוא: ל דלמו דוקא משכן שלא הוא הלין למקדם דכתיב בפ' תקח את משכן ה' טמא וכתיב כאן הכי את מ"ד ה' טמא ודכשו לז"ל שם נתמ' משכן למה לי' מקדש ואם נאמר מקדש למה נאמר משכן שלא ליתן על זה זה ועל זה זה ס"מ בתין הפרש ביניהם שלא שתפש הכ' בלשונו המשכן שהיתה בלותיה שעשה ושלו דלא פי' זה לעניל גבי ואל פתח אהל מועד וגו' משום דהתם קאי על העזרה וכמ העזרה נאמר הוא כן במשכן כן בבית עולמים שכל גבי אהל מועד דלא בייך שם אהל מועד

שלא שמשכן וקדושת משכן מתחלף בקדושת בית עולמים דזה קדושתו קדושת עולמים: מ דאל"כ הקודש ל"ל שלא שמין מזיק בעזרה בכל כוחה דפרוכת בר במקום שהוא נגד בין בדי לתוך הקודש: נ מדלא כתיב על הפרוכת משמע שלא יהא: ס ואע"פ שכבר הזה ממנו קרי ליה כל הדם עלמך שהפוסקו לריך שיקבל כל דמו של פר וכאלו אמר ואת כל דם הפר יקבל ואח"כ יזה ואחר הזיה יפוך השיור הנותר: ע כ' הרמ"ם כך ס"ו ג"כ גבי ואת כל דם הפר יפוך דמו הל"ל וכו' שלא לרכות פר יום כפור לפניהם וכ"ו ז"ל לא הניח לך מה שדקדק בפסוק ואת כל חלב פר ולא ידעתי למה וכמלם מצוה דפלוגתא דר"ע וכ' ישמעאל היה: (ג"ה) כ"ו לא הניח זה מפני שכפ"ב דוחמים דבם כך קבל למילתא מחמיתי שהשוחט לריך לקבל כל דם הפר: פ כך היה הגיהכה בס"כ לפל בנוסח שלנו לבדות בעיני ותמ"ם שלא הגיה בע"ח שלא שעיר ס' בלבד הבא עם פר העולה שהרי הכהן המשיח בפנגת ב"ד בע"ח ות"כ היו י"ב שעירים: צ ופירש ממנו בעודו שלם

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ו) את פני פרכת הבדש. ומבי תעם הקבל כתיב את פני הפרוכת ולא כתיב הקדש נומר לך דכתיב תעם בהן משיח לא בשתלף שכינה אלא כשלטור חוטלין בשתלף שכינה:

פירוש לתורת אלהים

(ו) וְטָבַל אוּנ דָּער כֹּהֵן וָאל איין טוּנְקְעֶן זַיין פִּינְגֶער
אִין דָּעם בְּלוּט אוּנ וְהִזָּה אוּנ עָר זָאל שְׁפְּרִיצֶען פּוּן דָּעם
בְּלוּט וְיָבֶען מָאל לִפְנֵי יְיָ פָּאר נָאט אֶת פְּנֵי פָּאר דָּעם
הַיילִיגֶען אָרְט פּוּן דָּעם פָּרוֹכֶת דָּאם אִיז קֶעגֶען זַיין
הַבַּדִּים (אַדער אַזוי אִיז דָּער פֶּשַׁט פָּרוֹכֶת הַקּוֹדֶשׁ דָּער פָּרוֹכֶת
וָאם הֶעְנְגְט פָּאר דָּעם קֳדָשֵׁי קָדָשִׁים): (ז) וְנָתַן אוּנ דָּער כֹּהֵן
וָאל גֶּעבֶּן פּוּן דָּעם בְּלוּט עַל קַרְנוֹת אוֹיף דִּי וַוינְקֶלֶען
פּוּן דָּעם מִזְבַּח קְטוֹרֶת הַסַּמִּים וָואם מָען אִיז אוֹיף אִים
פּוּן דָּעם מִזְבַּח קְטוֹרֶת הַסַּמִּים וָואם מָען אִיז אוֹיף אִים

משלי חכמים

וַיבְּלַאנְדֶּעם אוּנ אִיז אַראפּ פּוּן וָועג, קָאבִּין אַלֶע פְּרַאבְּט
וָואנְען גִיבְּלַאנְדֶּעט, וָוארוּם זַיי גֶיזִיכֶּן דָאךְ נָאר וְוִיא עֶר גֶיזִיט,
וָאם דֶער בֶּעזֶעס גִיטָען שָׁאדִין צוּ זִיךְ עֶר וָועט דַּרְפִּין צוּרִיק

(חומש ע"ט) [ח"ב]

מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקֶּרֶב
וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃
ט וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים
וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־
הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃ י כַּאֲשֶׁר יוּרַם
מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם
הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה׃ יא וְאֶת־עוֹר
הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־
כְּרָעָיו וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ׃ יב וְהוֹצִיא אֶת־
כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־
מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף

מנייה ית תרבא דחפי על
גואית כל תרבא די על
גוא׃ ט ויית תרתין כלין ויית
תרבא די עליהן די על
גסמיא ויית חצרא דעל
כבדא על פולתא
ייעדינה׃ י כמא די
מתפריש מתור נכסת
קודשיא ויסקינון כהנא
על מדבחא דעלתא׃
יא ויית משך תורא ויית כל
בישריה על ריישיה ועל
כרעוהי וגוויה ואוכליה׃
יב ויפיק ית כל תורא
מברא למשריתא לאתר
דכי לאתר בית מישד
קטמא ויוקד יתיה על
אעיא באשתא על אתר

ת״א ופת עוט. יומא כז: לעמו ויג׳
כרעיו. סם עח: וקרבו. סם מח:
ובקף מוסו. פסחים עה: על שפך.
סם יומא סח:

שפתי חכמים

ק פי׳ והלא כי סיכך דפיכך בזמן המלמים לכולהו מלבים בפרק ה״ב פי׳ לכו הכא נמי פר כהן מבואר: ר מדכתיב ופסח אתא מלמים וגו׳ ס״מ דקכיד בחמאת ביחה מזבח לבם מלמים: ר פי׳ מבוא דכתי לתגמולי פר העלם כל לבור לבעולי ע״ג מיותרת הכתב ושתי כליות מדאיתקש להדדי לעיון הקבורת פימוכים ופר העלם לבור לא כתיב בים כליות ויותרת אלא מסיקבא דפר כהן מביא דכתיב ועבה לפר כהבר עבה לפר החטאת ותניא לפר זה פר העלם לבור לפר החטאת זה פר כהן מביא מה פר כהן מביא ים כתימוניו ב׳ כליות והיותרת אף פר העלם לבור כן ופין למדון למד מן המלד הולרך הכתוב לבתיב הכא בהבר יוכם בפר כהן פס״פ בחין לריך ניה לגופיה לו׳ סם מינו ענין לגופיה תנהו ענין לפר העלם דכד בל לבור ולמדנו מזה בחם לא היה בתיב בו בפי׳ לא היו יכולים בעיהו ע״ג ללמוד מפר העלם דבר מבוא דבר הלמד בהיקש תינו מוחר ומלמד בהיקש: ש מדכתיב בחן מחנה ולקמן בפ׳ זו בתיב בהבר עבה לפר החטאת בן יעבה לו ובתר הבי בתיב והוליא את הפר אל מהון למחנה ל״ל הלא ודאי מיותר הוא בדי לדרוש ממנו עוד מחנה אחת דכתיב בפ׳ זו אל מקום מדכתיב בפ׳ לו והוליא את הדבן אל הבן ואל מחנה ידעינן שחנה דבן למחנה היא כדכתיב בפ׳ זו אל מהון למחנה כו׳ אל בשך הדבן הרי היא אחת למחנה הלא ודאי מיותר הוא לדרוש ממנו עוד מחנה אחת דכתיב הכי בתון ג׳ מחנות הן מחנה שכינה הוא מחנה העזרה ולפיכך ומפחת העזרה עד פתח הר הבית הרי הוא מחנ׳ לויה ומפתח הר הבית עד שער העיר הוא מחנה ג׳ ומשער העיר ולמון הוא חוץ מחנות: ת (ע״ז) פסיס לי ולכל פין

פירוש לתורת אלהים

וביו יְסִירֶנָּה הָאבין כִּיר שוין אויבֶּען כְּפִירָש גיוֶען: (ט) וְאֵת
שְׁתֵּי אוּן דִי צַוַויי נִיירֶען וְאֵת הַחֵלֶב אוּן דָם חֲלֶב וָואם
אִיז אוּוף וַיִיא אֲשֶׁר וָואם אִיז אוּוף דִי כְּלַאנְקֶען וְאֵת
חֵיטֶרֶת אוּן דָאם רוּיט פְלַייש עַל הַכָּבֵד מִיט דִי לֶעבֶּר
כְּלוֹמֶר עֶר זָאל אַבֵיסֶל לֶעבֶּר אוּוף גָעמִין מִיט דָם
רוּיט פְלַייש עַל הַכְּלָיוֹת חוּץ דָיא נִירִין יְסִירֶנָּה זָאל
עֶר אָפּ טָאן דָאם רוּיט פְלַייש: (י) כַּאֲשֶׁר אַווי וויא
עָם אִיז אָפּ גִישַׁייד גִיוָואַרין מְשׁוֹר פּוּן דָעם אָקס
וְאֵת עוֹר הַפָּר וְאֵת כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְעַל־כְּרָעָיו
וְקִרְבּוֹ וּפִרְשׁוֹ׃ וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר אֶל־שֶׁפֶךְ הַדֶּשֶׁן וְשָׂרַף

משלי חכמים

וָאנָם אוּנז דִי תּוֹרָה, וָוען אַפַּראַסָטָער מֶענֶמֶש נַייט אַראַפּ
פּוּן נוּטָען וָוען אוּנז וְיִנְדִינֶען, הָאט עֶר נָאר פַּאראַקְרִיכְטָם דָעם

בַּיִת מֵישַׁד קְטָמָא
יִתְעָקַר: יג וְאִם כָּל כְּנִשְׁתָּא
דְיִשְׂרָאֵל יִשְׁתְּלוֹן וְיֵהֵי
מְכַסָּא פִּתְגָמָא מֵעֵינֵי
קָהָלָא וְיַצְבְּדוּן חַד מִכָּל
פִּקּוּדַיָּא דַיְ דְּלָא כַשְׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְיִחְּובוּן:
יד וְתִתְיְדַע חוֹבְתָא דִי
חָבוּ עֲלַהּ וְיָקָרְבוּן קָהָלָא
תּוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
וְיֵיתוֹן יָתֵיהּ לָקֳדָם מַשְׁכַּן

ת"א על סדר . סס כח : מעיני.
יכמות ט: זקני העדה. סוטה מד:

בעל הטורים

מכ"ג נפי' שבגגת תלמוד עולם זהו: (יג) על סדר סדרן יקרב. לומה סורס לדרוש קדקדו של כהן משיח בפרהסי' בתוך על סדר סדרן שלא יתביים אדם להתודות על חטאו בסתר כ"ג מ"ש וכתודה והביא קרבן על חטאו: (יג) ונעלם. שיש בחסרו' ואם כל עדת בני ישראל ישגו ונעלם ממעיני הקהל ואחיד בסתיר ממנו ממעיני עמדה. ונעלם מעיני מיסב. ינעלמה מעיני כל מי מיירי בתורה דכתיב לעיל מעיני והמכוסה מתין תמלא ה"ל נעלמה המכוסה מעיני כ"ד שעשו בהוראה ונעלם מעיני מיסב זהו שאמרו אפי' שמע מעוף הפורח שבשמאת שוב אין המים כדרכן לומה זה הוא ונעלמה מעיני כל מי ומעוף השמים והעלים עליו לפלו לא ידע שוב אין המים כדרכן לומה: (יד) ונודעה. כ'. ונודעה המעשה ונודעה יד ס' לת עבדיו ונשה לת מויבין שאפי' על השוגג שיש לו להביא חטאת

רש"ם

הקדשים, ומה שמפרש שם פרכת הקדש משרע שיהיו ההוראות כנגד אמצעית הפרוכת מבחוץ שכנגד ארון

רש"י

מקום שמופכין בו הסנהדרין א המסולק מן המזבח כמ"ש והוליח לת הדשן לל מחוץ למחנה: על שפך הדשן ישרף. שאין ת"ל תלה ללמד שאפילו אין ב סס דשן: (יג) עדת ישראל. יחלו ג סנהדרין: ונעלם דבר. טעו להורות בחחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר: הקהל ועשו.

סוף מון ג' ממנות שהוא מון לעיר: א כלו' לא הדשן המסולק מן המזבח כמ"ש והוליח לת הדשן מון לעיר ומון סופכין לומו לת הדשן מון שופכין לומו מחוץ למחנה מלא סים לומה שהדשן מאכל הסם לת הסולה כדכתיב וסכיס לת הדשן וגו': ב ול"ת מ"ל דלמא הא דכתיב לעכובא הוא שלא יהא דשן ספוג. י"ל דלא מל"ל מלא על הדשן שעף מאי על שפך הדשן מלא ודאי על מקום הדשן מע"פ שאין סס דשן בלל: ג מסוס שנהגר כלן עדה וכו' לסלן עדה ושבאו העדה וסניאו העדה מס עדה שמורה לסלן כ"ד לף עדה המסורה לכלן כ"ד מדכתיב עדת ישראל ס"מ העדה שמיוחדת שבישראל ופיו זו

פירוש לתורת אלהים

לַפְּתֶחָה אוֹהָעֶר דִי מַתָּנָה אֶל פְּקוּם פְּתִיר צוּ אַרְיִין אֶרְט
אֶל שֶׁפֶּךְ הַדֶּשֶׁן צוּ דָעם אֶרְט וְואם מֶען שִׁיט אוּם דָאם
אַשׁ פּוּן דָעם מִזְבֵּחַ וְשָׂרַף אוֹתוֹ אוּנְעֶר זָאל אִים
פְּאר בְּרֶענֶען עַל עֵצִים אוֹיף הָאלְץ בְּאֵשׁ אִין פַּייֶער עַל
שֶׁפֶךְ אוֹיף דָעם אֶרְט וּם וָוערְט אוּם גִישִׁיט דָאם
אַשׁ פּוּן דָעם מִזְבֵּחַ דָארְט זָאל עֶר פַּאר בְּרֶענְט
וָוערִין: (יג) וְאִם אוּג אוֹיב אֶלַע יִדְרִין וָועלִין טָאהן
אַיין עֲבֵירָה אוּם גָערִין וְנֶעלַם דָּבָר אוּג עָם וָועט וָועלִין
פְּאר הִלְין אַזַאך מֵעֵינֵי הַקָּהָל פּוּן דִיא אוּיגִין פּוּן

מצות השם

(יג) [קל] (עשה נו) להקריב כ"ד קרבן סס כיהו שלח כהלכה שלמחר ושם כל עדת ישראל ישגו וגו' והקריבו הקהל פר בן בקר לחטאת:

וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגוּ וגו'. דָאם אִיז אֲמַצּוֹת עֲשֵׂה
אוֹיב דִי יֵ"ד אוּג וְעֶבְעֶנִיג דַיְינִים וָואם וְעֶנֶען גִיעֶעסִין
נֶעבִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָאבִין נֶעהָאם אֲמָעוֹת אִין אַדַּאן, אוּג הָאבִין
פְּתִיר גִיוּוּסִין אַזוֹי אַזַאך וָואם אוֹיף דָעם קוּמָם פָּרַת, אוּג דִיא
יוֹדִין הָאבִין גִיסָאהן וְוִי דִי דַיְינִים הָאבִין נֶעשְׁפָּקְת, דַאדְרִפִּין דִי
דַיְינִים בָּרַיְיעֶנִין אַקְרֶבֶּן וְוִי עָם יְשִׂיבִים אִין דִי פְּסוּקִים:

(חכ"ט ע"ט) [ח"נ]

לִפְנֵ֖י אֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃ טו וְסָמְכ֞וּ זִקְנֵ֨י הָעֵדָ֧ה אֶת־יְדֵיהֶ֛ם עַל־רֹ֥אשׁ הַפָּ֖ר לִפְנֵ֣י יְהוָ֑ה וְשָׁחַ֥ט אֶת־הַפָּ֖ר לִפְנֵ֥י יְהוָֽה׃ טז וְהֵבִ֛יא הַכֹּהֵ֥ן הַמָּשִׁ֖יחַ מִדַּ֣ם הַפָּ֑ר אֶל־אֹ֖הֶל מוֹעֵֽד׃ יז וְטָבַ֧ל הַכֹּהֵ֛ן אֶצְבָּע֖וֹ מִן־הַדָּ֑ם וְהִזָּ֞ה שֶׁ֤בַע פְּעָמִים֙ לִפְנֵ֣י יְהוָ֔ה אֵ֖ת פְּנֵ֥י הַפָּרֹֽכֶת׃ יח וּמִן־הַדָּ֞ם יִתֵּ֣ן ׀ עַל־קַרְנֹ֣ת הַמִּזְבֵּ֗חַ אֲשֶׁר֙ לִפְנֵ֣י יְהוָ֔ה אֲשֶׁ֖ר בְּאֹ֣הֶל מוֹעֵ֑ד וְאֵ֣ת כָּל־הַדָּ֗ם יִשְׁפֹּךְ֙ אֶל־יְסוֹד֙ מִזְבַּ֣ח הָעֹלָ֔ה אֲשֶׁר־פֶּ֖תַח אֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃ יט וְאֵ֥ת כָּל־חֶלְבּ֖וֹ יָרִ֣ים מִמֶּ֑נּוּ וְהִקְטִ֖יר הַמִּזְבֵּֽחָה׃ כ וְעָשָׂ֣ה לַפָּ֔ר כַּאֲשֶׁ֣ר עָשָׂ֔ה

אונקלוס

זִמְנָא: טו וְיִסְמְכוּן סָבֵי כְנִשְׁתָּא יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרָא קֳדָם יְיָ וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ: טז וְיַעֵיל כַּהֲנָא רַבָּא מִדְּמָא דְתוֹרָא לְמַשְׁכַּן זִמְנָא: יז וְיִטְבּוֹל כַּהֲנָא אֶצְבְּעֵיהּ מִן דְּמָא וְיַדֵּי שְׁבַע זִמְנִין קֳדָם יְיָ יָת קֳדָם פָּרוּכְתָּא: יח וּמִן דְּמָא יִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא דִּי קֳדָם יְיָ דִּי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת כָּל דְּמָא יֵישׁוֹד לִיסוֹדָא דְמַדְבְּחָא דַעֲלָתָא דִּי בִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא: יט וְיָת כָּל תַּרְבֵּיהּ יַפְרֵישׁ מִנֵּיהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא: כ וְיַעְבֵּד לְתוֹרָא כְּמָא דִּי עֲבַד לְתוֹרָא דְחַטָּאתָא

ת"א ואת כל דם. יומא מח נו נט: אל יסוד. פסחים כב:

בעל הטורים

זלא הביא הקב"ה נפרע ממנו וזהו ונודעה יד ה' את עבדיו מי שחטא ומביא קרבן וזעם את מי שאינו מביא: והביאו אותו לפני אהל מועד. ד' במסו' הכא ואידך והביאו אבני' אחרות גבי מלורע והביאו בנין בחולן והביאו את כל אחיכם לומר מי שמחוייב קרבן לה' ואינו מביאו לכהן סוף שלריך לכהן שיבא לראות נגעי ביתו ואם הוא מביאו זוכה מה שנא' והביאו בנין בחולן והביאו את כל

שפתי חכמים

סנהדרי גדולה היושבת בלשכת הגזית: ד ומלת הקהל נדרש לפניו ולאחריו ונעלם מעיני הקהל שהם סנהדרי גדולה והורו שלא כהלכה ואמרו לעם מותרים אתם. הקהל ועשו שעשו הקהל מעשה על פיהם ואז מביאי' סנהדרי גדולה פר בן בקר וגו': ה דאל"כ אשר פתח אהל מועד ל"ל. וא"ת למה לא פירש רש"י זה לעיל בפר כהן משיח. וי"ל דהא דפי' רש"י הכא אל יסוד מערבי ר"ל היינו לעכובא דלא תימא משום הכי שופך אל יסוד מערבי משום שפוגע תחלה באותו רוח כשהוא יוצא מאהל מועד אחר שהשלים ההזיה של פנים ומשום דאין מעבירין על המצות הוא לכן בא הכתוב השני ללמוד שהמצוה בהכי הוא דוקא ולא משום אין מעבירין: ו הוסיף מלת זה על מלת לפר (החטאת) משום דאלו היה הראשון שעיר או כבש היה נכון לו' ועשה לפר כאשר עשה לשעיר או לכבש אבל אינו נכון לו' ועשה לפר כאשר עשה לפר מ"ה הוסיף מלת זה ואינו נכון נמי לו' ועשה לפר זה כאשר עשה לפר החטאת כ"א בתוספת מלת ראשון משום הכי הולרך לו' כמו שמפורש בפר כהן משיח וכו' דלא נטעה לו' דלמא בפר אחר קמיירי דהיינו בפר יום כיפור אע"פ

רש"י

שעשו לבור ד על פיהם: (יז) את פני הפרכת. ולמעלה הוא אומר את פני פרכת הקדש מ"ל שסרחה עליו מדינה אם מיעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת ואם כולה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת אף כאן כשחטא כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש משחטאו כולם ח"ו נסתלקה הקדושה: (יח) יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד. זה יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח ה: (יט) ואת כל חלבו ירים. ואע"פ שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו' ומפני מה לא נתפרשו בו תנא דבי ר"י מ"ל שזועם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו: (כ) ועשה לפר. זה כאשר עשה לפר החטאת ו כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת

פירוש לתורת אלהים

זאך וואס זיי האבין גיטאהן טאר מען דאס ניט) וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל זאלין די יודין מַקְרִיב זיין איוּנגין אָקס לְחַטָּאת פאר אקרבן חַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ אונ זיי זאלין אים ברענגען לִפְנֵי אוֹהֶל מוֹעֵד פאר דעם אוהל מועד: (טו) וְסָמְכוּ אונ זיי זאלין אן לעהנען דיא עלצטי פון דער עֵדָה אֶת יְדֵיהֶם זייערע הענט עַל רֹאשׁ אויף דעם קאפ פון דעם פַּר לִפְנֵי יְיָ פאר גאט אונ דער נאך וְשָׁחַט זאל ער שעכטין דעם פַּר לִפְנֵי יְיָ פאר גאט: (טז) (וְהֵבִיא וכו' (דיא עטליכי פסוקים האבין מיר שוין פריער אין דער וועלכיגער סדרה אום גיטייטשט ביז דעם פסוק כ'): (כ) וְעָשָׂה לַפָּר אונ

משלי חכמים

פאהן וויא דער כֹּהֵן גָּדוֹל טוהט, קומט אויס דער כֹּהֵן גָּדוֹל האט געזינדיגט אומגעטרין אונ די יודין האבין געזינדיגט געוין, וויבער זאגט דער פסוק וְאִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא, אויב דער געזאלבטער כהן וועט זינדיגען אום געוין, לְאַשְׁמַת הָעָם, אונ דאס פאלק וועט ער פאר שולדיגען זיי זאלין זינדיגען געוין.

לְפַר חַטָּאת בֶּן יַעֲשֶׂה־לּוֹ וְכִפֶּר
עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לָהֶם: כא וְהוֹצִיא
אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף
אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפָּר הָרִאשׁוֹן
חַטַּאת הַקָּהָל הִוא: פ כב אֲשֶׁר נָשִׂיא
יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה
אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה
וְאָשֵׁם: כג אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ
אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ

לפר חטאת בן יעשה־לו וכפר
עליהם הכהן ונסלח להם: כא והוציא
את־הפר אל־מחוץ למחנה ושרף
אתו כאשר שרף את הפר הראשון
חטאת הקהל הוא: פ כב אשר נשיא
יחטא ועשה אחת מכל־מצות יהוה
אלהיו אשר לא־תעשינה בשגגה
ואשם: כג או הודע אליו חטאתו
אשר חטא בה והביא את־קרבנו

מיכס מכל וגו': (כא) חטאת הקהל הוא. וסמיך ליה אשר נשיא יחטא. לומר לך כל שכיפרו למחות ולינו מוחה מעלה עליו כאלו הוא חטא: (כב) את קרבנו. נאמר כאן קרבנו ונאמר כאן קרבנו את לו' ביכורים קרבן שנה וגדול לפי שכבכל יום מוכל פעומות שלא יפה שלחנו שלא ושלמן כאן ביקש. כעז כתיב שעיר עזים זכר שעירם עזים

ושתי כליות ז שפירש שם מה שלא פירש כאן ולכפול במלות העבודות ח ללמד שאם הסר אחת מכל המתנות פסול לפי שמלינו בניתנין על המזבח החילוקם שנתנן במתנה אחת כפר הוצרך לומר כאן שמתנה אחת מהן מעכבת: (כב) אשר נשיא יחטא. ילמדנו מדרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שנגגתו ק"ו שמתחרט על זדונותיו: (כג) או הודע. כמו שם הודע הדבר הרבה או יש שמשמשין בלשון שם ושם במקום זה וכן במקום זה נודע כי שור נגח הוא: הודע אליו. כשחטא הי' סבור שהוא היתר ולאחר מכאן נודע לו שהיסור היה.

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) או הודע אליו. כתיב כאן ביתיר וכשיטת מוטת ויי"מ מוטו כמו שם הודע. אבל בכל הכתוב שור ז"ל כתב לפי שכשיטת ויתיר מצינו שם שלוי דבכתיב בכשיטת ובכל אחת מכל מלות ה' מלמדנו כלומר שמין יודע שלא ה' מלמדנו שהוא שפיר ושם מכיון שבא לכאן שלוי או הודע אליו או מכיון שעשאם וכן בשם דומנו וגבי יתיר דכתיב כיום ממלות ה' וכלים שם"ב בשבים ושם"ב שעשיה שעם שלוי שכל

פירוש לתורת אלהים

חַטָּאת הַקָּהָל: (כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא אֵין עָשָׂה אַחוֹי וַוי עֲר הָט
יֶחֱטָא לְפַר חַטָּאת צוּ דָעם פַּר חַטָּאת פּוּן דֶעם כֹּהֵן
וְעָשָׂה אַחַת אוֹנְעֶר וָועט טָאן אֵיינֶם פּוּן דִיא גִיבָאט
גָּדוֹל כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ אַזוֹי זָאל עָר דָעם פַּר פּוּן קָהָל אוֹיךְ
טָאן וְכִפֶּר עֲלֵהֶם הַכֹּהֵן אוֹנ דָער כֹּהֵן גָּדוֹל זָאל פַּאר
גָעבֶּן אוֹיךְ זַיי וְנִסְלַח לָהֶם אוֹנ עָם וָועט וָערִין פַּאר
גָעבֶּן צוּ זַיי (דָאס הַייסְט נָאס וֶועם זַיי מוחל זַיין דִי עֲבֵירָה):
(כא) וְהוֹצִיא אוֹנְעֶר זָאל אַרוֹס פִירֶן דָעם פַּר אֶל מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה אוֹיסְעֶר דִי מַדֶּבָּה וְשָׂרַף אוֹתוֹ אוֹנְעֶר זָאל אִים
פַּאר בְּרֶענֶן כַּאֲשֶׁר שָׂרַף אַזוֹי וַוי עֶר הָט פַּאר בֶּרֶענְט
דָעם עֶרְשְׁטֶן פַּר דָאס מַיינְט מֶען פּוּן דָעם כֹּהֵן
גָּדוֹל בְּאוּ ז הַקָּהָל הִיא דָער פַּר וָועלְכֶע אֵן גִידוּפְעֶן

שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים׃ כג וְסָמַךְ יָדוֹ
עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ
בִּמְקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה
לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא׃ כד וְלָקַח
הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן
עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־דָּמוֹ
יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה׃
כה וְאֶת־כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה
כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ׃ פ ששי
כו וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה
מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת
יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם׃
כח אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר

דְּבַר שְׁלִים׃ כג וְיִסְמוֹךְ
יְדֵיהּ עַל רֵישׁ צְפִירָא
וְיִכּוֹס יָתֵיהּ בְּאַתְרָא
דְּיִכּוֹס יַת עֲלָתָא קֳדָם יְיָ
חַטָּאתָא הִוא׃ כד וְיִסַּב
כָּהֲנָא מִדְּמָא דְחַטָּאתָא
בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנַת
מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת
דְּמֵיהּ יֵישׁוֹד לִיסוֹדָא
דְּמַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא׃ כה וְיָת
כָּל תַּרְבֵּיהּ יַסֵּק לְמַדְבְּחָא
כְּתַרְבָּ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא
מֵחוֹבַתֵּיהּ וְיִשְׁתְּבֵיק לֵיהּ׃
כו וְאִם אֱנָשׁ חַד יְחוֹב
בְּשָׁלוּ מֵעַמָּא דְאַרְעָא
בְּמֶעְבְּדֵיהּ חַד מִפִּקּוּדַיָּא
דַיְיָ דְּלָא בְשָׁרִין
לְאִתְעֲבָדָא וְיֵחוֹב׃ כח אוֹ
אִתְיְדַע לֵיהּ חוֹבְתֵיהּ דִּי

ת"א וסמך ידו. זכחים מט. מנחות כה: ושחט לומה. זכחים נב מז: תטפת הוח. זכחים ו: ולקח הכהן. זכחים ח יד כד מז מנחות יג: קלעות. זכחים נו: וכפר. סנהדרין מד. זכחים ח: מחטאתו. שבת עא. זכחים ח: וסלח נפש. שבת נג. הוריות ג יפ: מעם הארץ. שבת סט. הוריות ג יפ. חולין ה: בעשותה. שבת ג נב. הוריות ח: ממצות ה'. הוריות ח. כלים ת. ה: ומשה. הוריות כ

רש"י

כך רגילין לפרש. ואני אומר ואשם או הודע אליו על ידי אהרים: (כה) מזבח העולה. החיצון ולא הפנימי

שפתי חכמים

כג"ה כמו דכתיב גם הכהן המשיח ופסח כל עדת וכו': ז וע"ת וכלם כבר נאמר כפ' לו במקום אכר תשחט העולה תשחט החטאת וי"ל לקבוע הוכה בלא החה בחיטתו אלא בפון ומה לא נאמר בלפון יהה פסול: ח פי' מדכתיב הוא דכשיון הוא דהוה מכשיר בהווייתו כלי לכשיהו תהילה בשחט בלא חיטו בהווייתו בכשחטו בחטו בשם עולם פסולה בגמרי: ט לא כל דמו כשכר נתן ממנו

בעל הטורים

נקבה לפי שאין בשמו חילוק זכר ונקבה שכשל נקבה אין לריך לפרש זכר או נקבה שכל כבש יש חילוק בשמו כבש לזכר כבשה לנקבה: (כז) בשגגתה. בני' גם כולה ולא במקלת

רש"י

(כד) במקום' אשר ישחט את העולה. בלפון שהוא מפורש בעולה: חטאת הוא. לשמו כשר ח' ולא לשמו פסול: (כה) ואת דמו. שירי ט הסה: (כו) כחלב זבח השלמים. כלומר לימורין

אונקלוס

חָטָא וְיֵיתֵי קוּרְבָּנֵיהּ צְפִירַת עִזִּין שַׁלִּימְתָּא
נוּקְבָא עַל חוֹבְתֵיהּ דִּי
חָב: כט וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵיהּ
עַל רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִכּוֹס
יָת חַטָּאתָא בְּאַתְרָא
דַּעֲלְתָא: ל וְיִסַּב כָּהֲנָא
מִדָּמָהּ בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיִתֵּן
עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא
דַּעֲלְתָא וְיָת כָּל דָּמָהּ
יֵישׁוֹד לְיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא:
לא וְיָת כָּל תַּרְבָּא יַעֲדֵי
כְּמָא דִּי אִתְעֲדָא תַּרְבָּ
מֵעַל נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
וְיַסֵּק כָּהֲנָא לְמַדְבְּחָא
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא
וְיִשְׁתְּבֵיק לֵיהּ: לב וְאִם
אִמַּר יֵיתֵי קוּרְבָּנֵיהּ
לְחַטָּאתָא נוּקְבָא
שַׁלִּימְתָּא יַיְתִינָהּ:
לג וְיִסְמוֹךְ יָת יְדֵיהּ עַל
רֵישׁ חַטָּאתָא וְיִכּוֹס יָתָהּ
לְחַטָּאתָא בְּאַתְרָא דִּי
יִכּוֹס יָת עֲלָתָא: לד וְיִסַּב
כָּהֲנָא מִדָּמָא דְּחַטָּאתָא

חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים
תְּמִימָה נְקֵבָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר
חָטָא: כט וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ
הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־־הַחַטָּאת
בִּמְקוֹם הָעֹלָה: ל וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ
בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־־קַרְנֹת מִזְבַּח
הָעֹלָה וְאֶת־־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־־
יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: לא וְאֶת־־כָּל־־חֶלְבָּהּ
יָסִיר כַּאֲשֶׁר הוּסַר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח
הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה
לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן
וְנִסְלַח לוֹ: פ לב וְאִם־־כֶּבֶשׂ יָבִיא
קָרְבָּנוֹ לְחַטָּאת נְקֵבָה תְּמִימָה
יְבִיאֶנָּה: לג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ
הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת
בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה:
לד וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת

ח"א והביא. שכח עת. נויר כז כח: על מעשהו. נזיר כח. כריתות כז: ושחט שם. זבחים מט: קדנות. זבחים כז לד: ולח כל. יומא כ. זבחים נז: וכפר עליו. סנהדרין ד. זבחים לח: ולח בכם. פסחים ק. פסוקה ס. כריתות כח: ושחט פוסח. זבחים ד ס ו ס. מגילה נ ד נס:

בעל הטורים

(לא) סופר כ'. כשכר הוסר חלב ומעם סופר שתמיד לו' שמעת סופר שתמיד סופר כל חלב שבזכותו נשתלח כרכה בכל:

רש"י

תימורין המפורשים י כעו התמור תגל שלמי: (לא) כאשר הוסר חלב טעל זבח השלמים. כתימורי עז התמורים בשלמים: (לג) ושחט אותה לחטאת. שתהא שחיטתה כעו התמור תגל שלמים לפי שזבח השלמים של כבש בכללן כו גם התליה בכלל תימורים ותטעתם של נשיא סוף עז ותין לו פניה: פי'

שפתי חכמים

על קדנות המזבח: י אמר כתורת תימורים במקום כתיבו חלב המובן ממלת כחלב משני שתין כוונת הכ' לפרש החלב כי מאמר ואת כל חלבו כולל כל החלבים רק כוונת הפסוק היה לפוסקי הייתרת והכליות שתין כללים במאמר כל חלבו ואמר המפורשים

רעת זקנים מבעלי התוספות

לשמור וכאן מצות אין מכוונין לשם מלוי. לשכור דכתי' הכא נמי תחטא דמשמע שפיר ולא לשבור. כאן מצות דכתיב כיס לשמור שפיר כאן מצות לשכור הלכך לא כתיב כהו מו הודע: (לא) והקטיר. שכאן המזבחה לא נאמר כאן ריח ניחוח רק בקרבן נפ בהקב"ה מקפיד יותר על פגולים כשאן מוטעין: ומעמד

פירוש לתורת אלהים

יז גיזינדיגט תֿביא זאל ער ברענגען אין קרבנו זיין זיין זינד וואס ער האט געזונדיגט: (לב) ואם כבש
קרבן שירת אצקעלע זיפ פון צינגען תמימה נאנץ
אן אפעלער נקבה אנקבה זל יפאתו אשר חטא פאר (חומש ע"פ) ח"נ

בְּאֶצְבְּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבַּח
הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד
הַמִּזְבֵּחַ : לה וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּהּ יָסִיר
כְּאֲשֶׁר יוּסַר חֵלֶב הַכֶּשֶׂב מִזֶּבַח
הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם
הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו
הַכֹּהֵן עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח
לוֹ : פ ה א וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה
קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע
אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ : ב אוֹ נֶפֶשׁ

בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְיִתֵּן עַל־קַרְנָת
מַדְבְּחָא דַּעֲלָתָא וְיָת כָּל
דְּמֵהּ יֵישׁוֹד לְיסוֹדָא
דְּמַדְבְּחָא : לה וְיָת כָּל
תַּרְבֵּהּ יַעֲדֵי כְּמָא דִּי
מְתַעְדָא תַּרְבָּ אִימַּר
מִנְכְּסַת קוּדְשַׁיָּא וְיַסֵּק
כָּהֲנָא יָתְהוֹן לְמַדְבְּחָא עַל
קׇרְבְּנַיָּא דַּיְיָ וְיכַפַּר עֲלוֹהִי
כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵּיהּ דִּי חָב
וְיִשְׁתְּבִיק לֵיהּ : ה א וֶאֱנָשׁ
אֲרֵי יְחוֹב וְיִשְׁמַעְקל מוֹמֵי
וְהוּא סָהִיד אוֹ חֲזָא אוֹ
יְדַע אִם לָא יְחַוֵּי וְיִקְבֶּל
חוֹבֵיהּ : ב אוֹ אֱנָשׁ דִּי

ת"א קרנת. זבחים לו: ופס כל. יומא נז. זבחים ל: וכפר עליו. סנהדרין ד. זבחים ד לח: ונסח כי. סופס לג: שבועות נד לח לו. זנסח

מח. כריתות ג: וסוף עד. סנהדרין ל לז. שבועות נה. מכות ד. מכין יח: ונסח פוטו. פוריות ס:

בעל הטורים

(ה) סם לוח יגיד ונסח פוטו. סם לח מלא ו' קבי כיס סם לו יגיד כוס"ו סי' שבגיד לו בכר שוב פינו מוזר ומגיד ג רש"י

שפתי חכמים

ב סי' ולא על הסם היודע מן השמים שהוא סם ס' ממש דסופס סם מחרת היא ובקבל כתיב סמם לה' סמם עשויום לשם ס': ל' מוהוח עד יתיבל ילוף לשוקוני בעד מפי עד לו קבוב לו פסול מס"ע שמע קול אלה פסול ולגמד פוד וסוף עד סחם בשמע

שהוא עד כו ל שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו בעדות

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) ושמעה קול אלה. כת ולשם שבכל הפרשיות כתיב שגגה ובכאן כתיב שגגתו שגגתה עולה זדון וכן אמר שלמה אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא וגם כשיבא בקבה"ק לדון את הבריות ידין לוחה עם מכשפים ומנחשים שאע"פי שהם מאחר במכשפים ובמנחשים בשאר לשקר:

שיעיד לו: (ב) או נפש אשר תגע וגו'. ולאחר העומס

טעמי הקרבנות

(ה) ושמעה כי תחטא ושמעה קול אלה וגו'. שם רשומן תוכח שם שמעון נאמין לו שמעון לו מיזה דבר, ושמעון כופר ואומר שמין מייב לו כלום, ולשומן לו שמעון מומרים כי לוי פר בדבר, ושבועתו את לוי ביבא ויגיד מה שראה או ידע בדבר זה, ושמא כן הוא כי יודע, שם לוי לא ירצה להגיד, ונסמ פוסק על שבועה זו בשלים, ג' כי של ידו ונשבע היזק ממון, לשלומן או בשמעון, כ' יכול להיות כי בשית די' יעמו בדבר הלכה למשה

שם מזכלי ולזכלי שם המייב, והוא פגורם לעוות הדין הזה, ג' עון בשבועה שבועת שוא ושבועת שקר, כי בשם שבשמתו שבועה לא יוכל לשבול להזיק לחבירו בממון, וכשם ייבא משבועה, שם שם אחר השביעו, כדי שבשבועה לא בשים לתוכ, ומחמת כי שבועה נוכרת שבועה, וכל שבועה ושבועה מוסמת שומשה על השדה, ע"כ יקרבו עוד שבועה מחמת כי ישמע בשיזה שומשה ושבועתה, וילכנו למקדש או יחכל מן הקדשים בעוד שומשתו עליו, וזה הוא שלא נשבר שבועה מקרבן זה, רק יביא שני תורים או שני בני יונה. ושם הוא דל יוסר יביא שבועים שפיסה, וכפר עליו הכהן ונסלח לו:

פירוש לתורת אלהים

אַשְׁעָם אַנַקְבָה אָן אַפֶּעָלְעִי׳ (א) וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא אַז עֲדוּת אִ הַיינוּ אוּ רָאָה אָדֶעֶר חָט גְּיוָאהָן דִי וָאהָ
אַיינֶער וָועט זִיכְרִיגֶן דַהיינוּ וְשָׁמְעָה עֶר וָועט הָעֶרְן אוּ יָדַע אָדֶעֶר עֶר וַיים עֶפֶעָם עֲדוּת צוּ וָאנְין זַיין
קוֹל אָלָה אָקוֹל פוּן אַשְׁבוּעָה וָואם מָען הָאט אִים חָבָר אִם לֹא גַיִיד אוֹדֶר וויל גִיט וָאנְין וָועָם
בָּאשְׁוָואהְרִין אויב עֶר וַיים דָעם חָבָר עֲדוּת צוּ עֶר לַיידִין זַיין זִינְד כְּלוּמֶר נָאט וָועט אִים שְׁטְרָאפִין:
וָאנְין וָאר עֶר וָאנְין וְהוּא עֶר אוֹדֶר עֶר וַיים דָאם (א) אוּ אָדֶעֶר נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַע וָואם וַיוָעט אָן

מצות השם

(ה) [קבל] (עשה נג) להגיד כל מי שיודע עדות לפחיכו כך"ד בשלש שם לא יגיד ונשא עונו: שם לא יגיד עונו וזאם אִיז אַבְּצוּנְט עֶשְׁהוּ אָן אַיינֶער וַיים נִיט, עֶר וָועט נָאבֶּרְנֶם אִיז עֶר טוֹדֶה אָז עֶר הָאם פַּאלְשׁ גִישְׁוָואהְרִין אוּנְד עֶר וַיים וָא, דַארְף עֶר בְּרַיינְגֶען אַבְּרָבֶּן וְוִיא עָם שָׁפִּים אִין דִי פְּרָשָׁה:

יְקָרֵב בְּכָל מְדַעֲם מְסָאְב
אוֹ בִּנְבַלַת חַיְתָא
מְסָאַבְתָּא אוֹ בִּנְבֵלַת
בְּעִירָא מְסָאַבְתָּא אוֹ
בִּנְבֵלַת רְחִישׁ מְסָאֲבוּיֵהִי
מְכַבֵּי מִנֵּיהּ וְהוּא מְסָאָב
וְחָב: ג אוֹ אֲרֵי יְקָרֵב
בְּסוֹאֲבַת אֱנָשָׁא לְכֹל
סְאוּבְתֵּיהּ דִּי יְסָתָאֲב בָּהּ
וְיֵהֵי מְכַבֵּא מִנֵּיהּ וְהוּא
יָדַע וְחָב: ד אוֹ אֱנָשׁ אֲרֵי
יְקוֹם לְפַרָּשָׁא בְּסִפְוָן
לְאַבָּאשָׁא אוֹ לְאֵיטָבָא
לְכֹל דִּי יְפָרֵשׁ אֱנָשָׁא

אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר מָמֵא אוֹ
בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת
בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בִּנְבֵלַת שֶׁרֶץ
טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא
וְאָשֵׁם: ג אוֹ כִי יִגַּע בְּטֻמְאַת אָדָם
לְכֹל טֻמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ
וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם: ד אוֹ
נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם
לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא

ת"א כל דבר . סבטעות יח : קיס טמאה . סבטעות ז : מו בכבלת.

סבטעות יד יט : ונעלם . סבטעות ד ס . כביתות יט . נדה כח : מו כי יגע . סבטעות ד : לכל טומאתו . סבטעות ד ס כה : ונעלם ממנו . סבטעות ד ס . מציעה כה . סבטעות כ כז : להרע מו . נדרים יז . נזיר ב"ק ל . סבטעות כה כו : לכל מאר . סבטעות כ כו נב :

רש"ם

בשפתי חכמים

במשיח וציבור : ממנו והוא טמא ואשם . על ששכח שהוא טמא ונכנס למקדש או אכל קודש ששניהם במויד כרת כמ' סבטעות נדרים כן : ונעלם ממנו. נ הטומ': ואשם . בתכילת קודם מו בכילית מקדם : (ג) בטומאת אדם . זו טומאת מת : לכל טומאתו . לרבות טומאת מגע זבין וזבות : אשר יטמא . לרבות המוגע בכועל נדה : בה . לרבות כולע נבלת ס עוף טהור : ונעלם . ולא ידע שנכנס ע הטומאה : ואשם . בתכילת קדם מו פ בכילת מקדם : (ד) בשפתים . ולא צ כלב : להרע . לעלמו ק : או להיטיב . לעלמו כגון אוכל ולא אוכל אוכל ולא אוכל זלא בזיון : לכל אשר יבטא . לרבות לשבר : ונעלם

הזו יתכל קדשים מ מו יכנס למקדש שהוח דבר שזדונו כרת כמ' סבטעות נדרים כן : ונעלם ממנו. נ הטומ': ואשם . בתכילת קודם מו בכילית מקדש : (ג) בטומאת אדם . זו טומאת מת : לכל טומאתו . לרבות טומאת מגע זבין וזבות : אשר יטמא . לרבות המוגע בכועל נדה : בה . לרבות כולע נבלת ס עוף טהור : ונעלם . ולא ידע שנכנס ע הטומאה : ואשם . בתכילת קדם מו פ בכילת מקדש : (ד) בשפתים . ולא צ כלב : להרע . לעלמו ק : או להיטיב . לעלמו כגון אוכל ולא אוכל אוכל ולא אוכל זלא בזיון : לכל אשר יבטא . לרבות לשבר : ונעלם

והא מלא בא מיעוט הוא . כבר תירלו בגמ' משום דהוה מיעוטא מיעוטא מיותר הוא בטומאת אדם מלמא דבר כגיעה אין דלמא בר כגיעה לא ובכילת עוף טהור אימא מעטא' בנגיעה ג"כ כה דלתד רחמנא ג"ל והוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות : ע (מ"י) ג"ל שהוא טעות סופר ול"ל והוא ידע שנכנס בטומאה והוא דבר כפני עלמו וכ"פ והוא ידע ג"ל עכשיו נודע לו שנכנס בטומאה בשאכל הקדש הוא נכנס למקדש וע"ם : פ מנ"ם דלעיל אך קשה בשלמא הכא ס"ם דכתיב ונעלם ואשם מפני שנעלם ממנו הטומאה בשאכל הקדש הוא נכנס למקדש אבל הכא דכתיב ונעלם ואשם מפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש ואח"כ נודע לו נכנס למקדש . ושמח י"ל דמקרא מסורס הוא וכ"ק ונעלם ממנו ואשם מפני שנעלם ממנו הטומאה נכנס למקדש ואח"כ נודע לו שהוא טמא בכרת"ס . ועוד י"ל דוקא ואשם דלא נמר בלבו בשעושה כלא לאכול ולא הוציא בשפתיו בשוע' ומוכל מייב קרבן : ק לאפוקי מס נשבע להרע שלא יכנס את פלוני ובכך אינו מייב קרבן

פירוש לתורת אדמים

רֵיעָן בְּכָל דָּבָר אִין אִיטְלְעֲבָר זַאךְ וָואם אִיז טָמֵא
אוֹ אֲדֶעֶר בְּנִבְלַת אִין אַנְבְלָה פוּן אַהֲנָה טְמֵאָה אוֹ
אֲדֶעֶר אִין אַנְבְלָה פוּן אַבְהֲמָה טְמֵאָה אוֹ אָדער
אִין אַשֶּׁרֶץ טָמֵא וֶנֶעלַם מֵנּוּ אוֹנְ עִם וָועט פָּאר נָעסִין
וָועֶרִין פוּן אִים וְהוּא טָמֵא אַז עֶר אִיז טָמֵא יאשֵׁם אוֹנְ יֶיד
וָועט פָּאר שולְדִין דַּהֲיינוּ עֶר וָועט עִסִין קְדָשִׁים
אֲדֶעֶר עֶר וָועט אַרֵיין גִּיין אִין. בִּיהמ"ק בְּשַׁעַת אַז עֶר אִיז נָאךְ טָמֵא גִיוועזן :
עֶר אִיז נָאךְ טָמֵא אוֹ אֲדֶעֶר בִּי נַאכְט עֶר וָועט אִין (ד) אוֹ אֲדֶעֶר נֶפֶשׁ אַמֶענְש כִּי תִשָּׁבַע עֶר וָועט שְׁוועֶרִין
לְבַטֵּא עֶר וָועט אַרוים רֵיידְ: עִן מִיט דִי לֶעפְצָעִן לְהָרַע
בְּשִׂפְתַיִם אָדָם אִין דָּעֶר טוּכָאה פוּן אַמֶענְשִׁין דַּהֲיינוּ עֶר וָועט אִין רֵירָעִן אִים דָּעֶר אַרוים רֵידְ
עֶר וָאל זִיךְ שְׁלֶעכְט טָאן דַּהֲיינוּ עֶר שְׁוועֶרְט עֶר וָאל נִיט עֶסִין אֲדֶעֶר עֶר וָאל נִיט שְׁלָאפִין אוֹ אֲדֶעֶר
לְהֵיטִיב עֶר וָאל זִיךְ גוּטֶם טָאן דַּהֲיינוּ עֶר שְׁוועֶרְט עֶר

הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה׃ ה וְהָיָה כִי־יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוַדָּה אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיהָ׃ ו וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נְקֵבָה מִן־הַצֹּאן כִּשְׂבָּה אוֹ־שְׂעִירַת עִזִּים לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ׃ ז וְאִם־לֹא תַגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שֶׂה וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ־שְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָה

בְּקִיּוּם יְהֵי מְכַסָּא מִנֵּיהּ וְהוּא יְדַע וְחָב לַחֲדָא מֵאִלֵּין׃ ה וִיהֵי אֲרֵי יְחוֹב לַחֲדָא מֵאִלֵּין וִיוַדֵּי דִּי חָב עֲלַהּ׃ ו וְיַיְתֵי יָת חוֹבְתֵיהּ לִקְדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵיהּ דִּי חָב נֻקְבָּא מִן עָנָא אִימַרְתָּא אוֹ צְפִירַת עִזִּין לְחַטָּאתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא מֵחוֹבְתֵיהּ׃ ז וְאִם לָא תִמְטֵי יְדֵיהּ בְּמִסַּת שֵׂיתָא וְיַיְתֵי יָת חוֹבְתֵיהּ דִּי חָב תַּרְתֵּין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה קֳדָם יְיָ חַד

ת"א ונעלם. שם כו לא: והיה כי.
שם לד: והתודה. כריתות יג:
מחטאתו אשר. שם כו: ואם לא
תגיע. הוריות ט:

רש"י

ממנו. ועבר ר על שבועתו כל אלה בקרבן עולה ויורד
ש כמפורש כאן ת אבל שבועה שיש בה כפירת ממון אינה

שפתי חכמים

זהוכחתו מדכתיב להרע או להיטיב מקשינן להדדי מה הטבה רשות אף הרעה רשות לאפוקי הרעה לאחרים אין לו רשות דכתיב הרבעים יכנו לא יוסיף אבל הטבה אף לאחרים חייב והא דכתב רש"י הטבה לעצמו איידי דקאמר הרעה לעצמו קאמר נמי הטבה לעצמו ובאמת אפי' הטבה לאחרים נמי חייב: ר ומקרא קלר הוא שהיה לו לכתוב ונעלם ממנו ועבר דאל"כ על מה הוא מביא קרבן וכי אם נעלם ממנו יביא קרבן. והא דלא פיר' כאן ואשם שעבר על שבועתו כדפירש לעיל גבי ואשם דטומאה. י"ל שתלת ואשם הכתובה פה כתיב אחריו לאחת מאלה דמשמע דאכולהו קאי הלכך ע"כ ל"ל דקרא ונעלם ממנו מקרא קלר הוא כאלו אמר ונעלם ממנו ועבר על שבועתו. והוא ידע פי' ואח"כ נודע לו ואח"כ חזר ואשם לאחת מאלה וכו' והביא את אשמו וכו' הרא"ם: ש פי' אם עשיר הוא מביא כשבה או שעירת עזים ואם דל הוא מביא שתי תורים או שני בני יונה ואם דלי דלות מביא עשירית האיפה לכן נקרא קרבן זה עולה ויורד: ת אע"פ שאין לריך לכל זה דמקרא מלא הוא כמו שמפורש בפרשה מ"מ אמר זה כדי שיאמר אבל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) ואם לא תגיע. לפי שטמא הנכנס למקדש ושבועת בטוי אינן נהנין מן החטאת הקל עליהם הכתוב בקרבן עולה ויורד אבל אוכל חלב ודם ואוכל ביום הכפורים ועושה מלאכה בשבת והבא על הערוה שנהנין מן החטא הם בקרבן קבוע וכ"ש עובד ע"ז בשוגג שפשט ידו בעיקר. ונהנה מן ההקדש דאיכא תרתי שנהנה ונשבע לשקר כמו כן מביא אשם בכסף שקלים:

פירוש לתורת אלהים

זאל יוא עסין אדער שלאפין לכל אדער אנדערע זאכין אשר וואס דער מענטש וועט ריידין מיט אשבועה ונעלם ממנו און ער וועט פאר געסין אז ער האט גישוואָרין און וועט עובר זיין אויף דער שבועה והוא ידע און דער נאך וועט ער גיוואר ווערין ואשם אז ער איז שולדיג צו איינעם פון די זאכין כלומר ער הט גיטאהן איינס פון דיא זאכין וואס ער האט גישווארין ער זאל דס ניט טאן: (ה) והיה און עס וועט זיין כי יאשם אז ער וועט פאר שולדין צו איינס פון די דאזיגי זאכין כלומר אז ער וועט עובר זיין אשבועה פון די שבועות וואס פריער איז גישטאנען אדער ער וועט עסין קדשים אז ער איז טמא והתודה און ער וועט מתודה זיין אויף דער זינד אשר וואס ער האט גיזינדיגט: (ו) והביא זאל ער ברייגגען את אשמו זיין שולד ליי צו גאט (כלומר ער זאל ברייגגען אקרבן צו גאט על חטאתו פון וועגין זיין זינד אשר וואס ער הט גזינדיגט. וואס זאל ער ברייגגען נקבה אנקבה פון שאף כשבה אשאף או אדער שעירת אציג אנקבה לחטאת צו אחטאת כלומר דער קרבן ווערט אן גירופין חטאת וכפר און דער כהן זאל פאר געבין אויף אים זיין זינד כלומר דורך דעם וואס דער כהן וועט מקריב זיין דעם קרבן חטאת וועט גאט מוחל זיין די זינד צו דעם מענטשין: (ז) ואם לא תגיע ידו די שה וגו' ער וועט ניט פאר מאגין צו קויפין אשאף אדער אציג צו ברענגען פאר אקרבן זאל ער ברייגגען זיין קרבן אשר חטא

מצות השם

(ו) [קכג] (עשה כד) להביא קרבן על עבירות ידועות כל א' כפי אשר תשיג ידו שנאמר והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא נקבה מן הלאן: (פסוק א) (והוא עד או ראה וגו') דאס איז אמצות עשה], אז איינער וויים צו זאגין עדות פאר זיין חבר, דהיינו ער וויים אז ראובן האט גיבארגם געלט ביא שמעון, אדער ער וויים אז ראובן האט געהרגת אמענטש, און נאך אזעלכע זאכין, און דער מענטש איז אכשרער עדות צו דער זאך, מוז ער קומען צו בית דין און זאגין וואס ער וויים, און אויב ער וויל ניט זאגין עדות, איז דיא עבירה גרויס, און דער דין איז היינט איך אזוי:

לְחַטָּאתָא וְחַד לַעֲלָתָא׃ ח וַיַיתֵי יַתְהוֹן לְוָת כָּהֲנָא
וְקָרֵב יַת דִּי לְחַטָּאתָא בְּקַדְמָיְתָא וְיִמְלוֹק יַת
רֵישֵׁיהּ מִקְּבֵיל קְדָלֵיהּ וְלָא יַפְרֵישׁ׃ ט וְיַדֵי מִדְּמָא
דְּחַטָּאתָא עַל כּוֹתֶל מַדְבְּחָא וּדְיִשְׁתָּאֵר בִּדְמָא יִתְמְצֵי לִיסוֹדָא
דְּמַדְבְּחָא חַטָּאתָא הִוא׃ י וְיַת תִּנְיָנָא יַעֲבֵד עֲלָתָא
כְּדַחֲזֵי וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי כָּהֲנָא מֵחוֹבְתֵיהּ דִּי חָב
וְיִשְׁתְּבֵיק לֵיהּ׃ יא וְאִם לָא תַדְבִּיק יְדֵיהּ לְתַרֵין
שַׁפְנִינִין אוֹ לְתַרֵין בְּנֵי

ח״א וקריב ת״ת. פסחים נט. סוכיות
יג זבחים ב: ומלק ת״ת. זבחים
סח. חולין יז: והזה מדם. זבחים
סד: והנשאר. סח ז כג סד. מעילה
ט: ולת השני. פסחים נט. סוכיות

ט״ז זבחים ב. חולין כה כב: וכפר. כריתות כו: מהטאתו. מנחות קא. כריתות כז: ומח לא. סוכיות ח:

רשב״ם

ואמא ויודע שהוא אשם: (ח) ולא יבריל. סימן אחר מולק ולא שנים: (ט) יהזה מדם החטאת אוחו בכף

רש״י

בקרבן זו נאמר כאשם: (ח) והקריב את אשר לחטאת ראשונה. תשלת קודמת לעולה (זבחים ז) למה״ל לפרקליט שנכנס לרצות ויוה פרקליט נכנס דורון לחבריו: ולא יבדיל. חינו מולק אלא ת סימן אחד: עורף. הוא גובה הראש המשופט לגד העורף: מול עורף. מול הרוחה של העורף והוא חורך כל לחורי העורף: (ט) והזה מדם החטאת. בשולה לא הטעין אלא מלוי וכחטאת הזאה ומלוי חוזר בעורף ומתיו והדם ניתז והולך למזבח:

חטאת הוא. לשמה כשרה א אלא לשמה פסולה: כמשפט. כדת האמור בעולת העוף של נדבה ב נראה

פירוש לתורת אלהים

אויף דֶם וָואם עֶר הָאט גִיזִינדִיגְט שְׁתֵי תוֹרִים צְוַויי קֵין אויף דֶר אוֹדֶר אוֹ אֶדֶר שֵׁנִי צְוַויי יונגֶע טויבִין לַיי צוּ אַלְט טויבִין וָואם וָועט אִיבֶּער בְּלַייבִין פון דֶם בְּלוּט יְמַצֶּה וְאל וָאט אֶחָד אַיין טויב פַּאר אַחַטָּאת אוּנ אַיין טויב פַּר אוים גִיקְוועטְשְׁט וָועְרִין אֶל יְסוֹד צום גְרוּנְד פון דֶם אַיין עוֹלָה (ח) וְהֵבִיא אוּנ עֶר זָיי בְּרַייגְנֶען צום כֹּהֵן וְיַקְרִיב אוּנ עֶר וָאל גִינֶעהְנֶען צום עֶרְשְׁטִין דִי כֹּהֵן וָואם אִיז אַיין חַטָּאת וְטָלַק אוּנ דֶר כֹּהֵן וָאל מִיט אַ עוֹלַת נְדָבָה וְכִפֶּר אוּנ דֶר כֹּהֵן וָאל אויף אִים אַזוֹי וִיי אוּבֶּן אִיז גִישְׁטַאנֶען וְויא בֶּיגֶן אִיז זִיךְ נוֹהֵג מִיט אַ עוֹלַת נְדָבָה וְכִפֶּר אוּנ דֶר כֹּהֵן וָאל אויף אִים אַקְעגֶן זַיין אַקְטִין וְלֹא יַבְדִּיל אוּנ וָאל נִיט אֶפּ שַׁיידִין דֶם קָאפּ פון דֶם גוּף: (ט) וְהִזָּה אוּנ עֶר וָאל שִׁפְּרִיטְצֶן מִדַּם פון דֶם בְּלוּט פִּין דֶם חַטָּאת אֶל נָעבֶן וָועְרִין זַיי״ד: (יא) וְאִם אויב עֶר וָועט זַיין אֶרְעם צוּ בְּרַייגֶען לְשֵׁתֵּי תוֹרִים צְוַויי אַלְטֶע טָאהבִין

מצות השם

(ח) [קכד] (נאו ע) שלח להבדיל חטאת העוף שנאמר ומלק את ראשו ממול עורפו ולא יבדיל:

יבדל את ראשו וגו׳) ודאם איו אמצות עשהו אז איינער בְּרַייגְט אַקְרָבָּן אַלְטֶע טָאהב אָדֶר צַיינְט טאהב,

ואמה מרחוק והנשאר ימצה אבל עולת העוף אין כן הזייה

שפתי חכמים

שבועה וכו׳ כדכתיב בסוף הפרשה וכפר כי תחטא ומעלה מעל וגו׳: ת ובפ״ק דחולין פרש״י משום דכתיב ולא יבדיל ועוף טהור בכלל בהמ׳ ג׳ וכל מה דעדיף טפי מהכשר בהמה טהורה הוא וכל הפחות מזה מחוסר קרוי לכתחלה הלכך מליקתו כי מלק לכוליה סי׳ ולא הבדלה הוא הבל סי׳ שני לפני לכתחלה ליכא כדתניא לחייבי בשני סימנים ס״ח בכבד הוקבו לדגים עכ״ל: א מפורש הוא ולעיל בחטאת דכתיב יהזה דחוק ובתב לפי שזה מיירי בחטאת העוף ולעיל מיירי בחטאת בהמה ולא לחי זה בכלל זה מש״ה הזה ופי׳ בלחן: ב פי׳ שהיא נמלקת בשני סימנים וכלל בחטיות המפורשים בה ומעל כדת

וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא
עֲשִׂירִת הָאֵפָה סֹלֶת לְחַטָּאת לֹא־
יָשִׂים עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ
לְבֹנָה כִּי חַטָּאת הִוא: יג וְהֵבִיאָהּ
אֶל־הַכֹּהֵן וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִמֶּנָּה מְלוֹא
קֻמְצוֹ אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה עַל אִשֵּׁי יְהוָה חַטָּאת
הִוא: יג וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־
חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה
וְנִסְלַח לוֹ וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה: ס

יונה ויתי ית קורבניה די
חב חד מן עסרא בתלת
סאין סולתא לחטאתא
לא ישוי עלה משחא ולא
יתן עלה לבונתא ארי
חטאתא היא: יג ויתיתינה
לות כהנא ויקמוץ כהנא
מנה מלא קומציה ית
אדכרתהויסיק למדבחא
על קורבניא דייי חטאתא
היא: יג ויכפר עלוהי
כהנא על חובתיה די חב
מחדא מאלין וישתבק
ליה ותהי לכהנא

ת"א לג יסיס. סוטה י. זבחים סג. מנחות ד נג נט קח: וכפר עליו. סוכיות ט. מנחות קו. כריתות כז: והיתה לכהן. מנחות טו:

רשב"ם

הזויה אלא ונמצה: (יג) מאחת מאלה. על אחת מג' עבירות אלה. ושמעה קול אלה: ושבועת ביטוי. ושומאת הפרשה: (יא) כי חטאת היא. ואין כדין שיהא קרבנה מהודר: (יב) חטאת היא. נקמ"ל ונקטר' לשמה כשרה אלא לשמה ג פסולה: (יג) על חטאתו אשר חטא. כלן אינה הכתוב שהרי בעשירות וכדלות נאמר מחטאתו וכלן בדלי דלות נא' על הטלתו דקדקו רבותינו (כריתות כז) מכלן שאם חטא כשהוא עשיר והפרים מעות לכשבא לו עשירה והעני יביא ממקצתן שתי תורים הפרים מעות לשתי תורי והעני יביא עשירית האיפה [לכך נאמר מחטאתו] הפרים מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר לכך נא' כאן על חטאתו: מאחת מאלה. מאחת מכלם כפרות האמורות בשתין לו בעשירות לו בדלות לו בדלי דלות [ת"כ] ומה ת"ל שיכול הרי הדברים שאם יהיו בכשבה או בשעירה ה' והקלין יהיו כשוה והקלין שבקלין יהיו בעשירית האיפה, ת"ל מאחת מאלה ל' שוות קלין לחמורין לכשבה ושעירה אם השיגה ידו ואת החמורי' לקלין לעשירית האיפה בדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה. ללמד על מנחת חוטא שיהיו שירים נאכלין ו זהו לפי פשוטו ורבותינו דרשו [ת"כ] והיתה לכהן ואם חוטא זה כהן הוא תהא כשאר מנחת נדבה כהן ז שהוא כליל תהיה לא תהיה לכל

עבירות אלה. ושמעה קול אלה: ושבועת ביטוי. ושומאת

שפתי חכמים

במקום שמשפטם משום לא שייך בקרבן שום דין ומשפט: ג פי' כגון שאם הביאו מחצלת לשם מנחת נדבה וכעת הקריבה קמלא לשם מנחת מרחשת או להיפך ומה שחזר וכתבו שם משפטי שזו היא מנחה ואותן דלעיל הן בכשהיא ושוה ולא רצו שם כלכלי זה: ד אחטאת כשבה או שעירה כשעת שתי תורים או שני בני יונה שלישית עשירית האיפה סולת: ה פי' המעורים דסיימו טומאת מקדש וקדשיו שאם בכרת ולקה הוא שבועת העדות שלין זדונו לרבות לכל שאם שם הכ' ממיד בשוגג מצוה דכתיב בתיב ונעלם ונלן לא נכתב ונעלם לחייב על המזיד בשוגג וקלי קלות הוא שבועת ביטוי שלין זדונו כרת ולא שאם שם המזיד בשוגג. והא דכתיב אם לא תגיע ידו במזיל קמיר כלו' אלא נגע ידו במעל שחייב בעבודה בשבה רק בעון יותר קל יביא שני תורים ואם לא תגיע ידו במעל זה מה שיתחייב בשבועה שתי תורי' אלא במעל קל ממנו יביא עשירית האיפה לפיכך כ' מחטא מאלה להשוו' קלות לחמורות: ו ופי' ממנחת נדבה דלעיל שכל מנחות נדבה שיהיהן נאכלין לכהנים: ז לכהן נדבה לפניו ולאחריו כלו' אם תהיה מנחה של חוטא לכהן אם' לכהן כמנחת נדבתו וכל מנחת נדבתו אין שיהיהן נאכלין

לעשירית האיפה בדלי דלות: והיתה לכהן כמנחה. ללמד על מנחת חוטא שיהיו שירים נאכלין ו זהו לפי פשוטו ורבותינו דרשו [ת"כ] והיתה לכהן ואם חוטא זה כהן הוא תהא כשאר מנחת נדבה כהן ז שהוא כליל תהיה לא תהיה לכל

פירוש לתורת אלהים

אוֹ אֶדֶר לִשְׁנֵי צְוָוִיא יוּגֶגע טָאהבִּין וְהֵבִיא וָ׃וֹל עֶר
בֶּרֶיגֶנֶען זַיִן קָרְבָּן אֲשֶׁר חָטָא אוֹיף דֶעם וָוֹם עֶר הָאט
גִיזִינדִיגְט עֶשִׂירִית א עֶפַהנְטִיל פּוּן אֲמֶאם וָוֹם וָוערְט
אָנגִירוּפְּן אִיפָה סוֹלֶת וָעמִיל לְיעל לְחַטָּאת צוּ אַ קָרְבָּן
חַטָּאת לֹא יָשִׂים עֶר וָאל דְרוּיף נִיט גִיסָען אִייל וִיא יִתֵּן
אוּן וָאל דְרוּיף נִיט גֶעבְּן בְּשָׂמִים כִּי וָוארוּם עֶס אִיז
אַחַטָּאת ערש"י: (יב) וְהֵבִיאָהּ אוּן עֶר וָאל וִיא בְּרֶיגֶנֶען
צוּם כֹּהֵן וָקְמֵץ אוּן דָר כֹּהֵן וָאל פּוּן אִיר אַרָאפְּנֶעמֶן

מצות השם

(יא) [קכה] (לקו עה) אלא יתן סמן כמנחת חוטא שנאמר לא יתן עליה שמן:
(יב) [קכו] (לקו עב) אלא יתן לבונה כמנחת חוטא שנא' ולא יתן עליה לבונה:

בְּמִנְחָתָא: יד וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר: טו אֱנָשׁ
אֲרֵי יְשַׁקַּר שְׁקַר וְיֵחוֹב
בְּשְׁלוּ מִקּוּדְשַׁיָּא דְיְיָ וְיֵיתֵי
יָת אֲשָׁמֵיהּ קֳדָם יְיָ דְּכַר
שְׁלִים מִן עָנָא בְּפוּרְסָנֵיהּ
בְּסַף סְלָעִין בְּסֶם לְעֵי
קוּדְשָׁא לַאֲשָׁמָא: טז וְיָת
דִּי חָב מִן קוּדְשָׁא יְשַׁלֵּם
וְיָת חוּמְשֵׁיהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי
וְיִתֶּן יָתֵיהּ לְכָהֲנָא וְכָהֲנָא

ת"א נפש כי. תמורה ג נב. כריתות
ח. מעילה טו יח יט: ותמעה.
פסחים נב. זבחים מה: לול תמים.
כריתות י כב: ולא יסגר. מלישע נב.
כריתות כו:

יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
טו נֶפֶשׁ כִּי־תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה
בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת־
אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל־
הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: טז וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא
מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִשְׁתּוֹ
יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן

רש"י

מקדש וקדשיו: (טו) מקדשי ה'. נהנה מן הקדש וזהו אשם מעילות: (טו) ונתן אותו לכהן. את איל אשם

שפתי חכמים

(ויקרא ו):(טו) **כי תמעל מעל.** (ת"כ) יכול כל מקום שלא פירש חוכה"ת [דה"ת ה] ויעמלו בחלמי תכותיה' ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ וכה"ת בסוטה [במדבר ה] ומעלה בו מעל: **וחטאה בשגגה מקדשי ה'.** שנהנה מן ההקדש ט והיכן הוזהר נאמר כאן חטא ונאמר להלן חטא בתרומה [ויקרא כב] ולא יאמר עליו חטא מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכלו אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל ת"ל תמעול מעל ב ריבה: **מקדשי ה'.** המיוחדים לגבה יצאו ל קדשים קלים: **איל.** ג' קשה כמו (יחזקאל יז) ואת אילי הארץ לקח אף כאן **קשה** שתים סלעים: (יז) **ואשר חטא מן הקדש ישלם.** כדתנן הנהנה מן ההקדם מע"פ אלא פגם ש"פ מעל דברי ר"ע וחכ"א הבר שיש בו פגם ש"פ ויפדנו וכל דבר שאין בו פגם כיון שנהנה מעל כולל נתנה קטלה בלוחכה ועבעת בידה ושתה כלום אל זהב מעל: כ יכול חוקת היכה דהא נאו מפדיון דכתיב אלא מדמקריב ע"ג דכתיב כאן מעילה ומעל בחלמי תכותיה' ת"ל תמעל מעל עכשיו קודם שהתחיל לה היתה בדמותו ומותרת בהנאה ועכשיו נכתחה לשותה ונכנסה בדמות עכו"ם ונאסרה בהנאה זו היא פגימתה והיינו דיבה בהכתוב לה ע"י שקצה זו אף כאן אם היה דבר שדרכו לקבל פגם אף אם נהנה לא מעל עד שיפגום ת"ס: ל פי' שהשבר קדשים קלים הין לפני זריקה הין לאחר זריקה: הין לגבה מעילה אפני עצמו מייחדים לגבה אחינו נאמרים אלא לפנים מן החומה והוצרכו להדיוט לאוכלן וכן בשבר מעשות ומשמות קודם זריקה מועלין בהן אבל לאחר זריקה הין מועלין בהן שהיו כבר להכהנים: מ ע"ל כפ' ויצא על פסוק ואילי לאחך וגו': ג מידיעלו זה שפירש בערכך הוא שעיין ולא העלכה עמא. שחינו טופל שם

כי תמעל מעל וגו'. נימר מאחר שימעול בחדש מזה יומשך שימעול גם כן, שהוא למעול בקדשים לאכל מקדשי קדשים, וזה כפל לומרו ומעלה מעל:

מעמי הקרבנות

(טו) נפש כי תמעול מעל. נתנו מאחר שימעול בחדש מזה יומשך שימעול גם כן, שהוא למעול בקדשים לאכל מקדשי קדשים, וזה כפל לומרו ומעלה מעל:

פירוש לתורת אלהים

כֹּהֵן אַוִי וַוי אַמְנָחָה (כלומר אוי ויויא בייא אקרבן מנחה אַפָּעלֶר מִן הַצאן פון דִי שָׁאף בְּיֶרְבְּךָ כֶּיט דַיין שַׁאצונג
נִיהֶעֶר צום כֹּהֵן דאם וָואם בְּלַיִבְּט נָאךְ דֶער קְמִיצָה אַוִי בייא דֶעם
חַטָּאת וָואם עֶר בְּרַיינִגְט פון מֶעהל אִיז אוּיךְ אַוי דֶער דין דאם
אִיבֶּערֶיג וָואם בְּלַיִבְּט נָאךְ דֶער קְמִיצָה נִיהֶעֶר אוּיךְ צום כֹּהֵן: (טו) נֶפֶשׁ אַמַענטַש כִּי תִמְעוֹל וָואם וֶועט פֶּעלֶשְׁן אַיין
פֶּעלֶשוּנג וְחָטְאָה אוּן וֶועט זִינדִי עֶן בִּשְׁגָגָה אוּנווִיסענדֶערְהַיט
מִקָּדְשֵׁי פון דִי הַיילִיגקַיִט פוּן נָאט דֶם הַיסְט עֶר הָט
הֵנָּאָה גֶהאט פון הַקֹּדֶשׁ וְהֵבִיא וָאל עֶר בְּרֵיינִגן אֲקַרְבָּן
אָשָׁם צו נָאט אַיל אַווִידֶר תָּמִים וָואם עֶר אִיז נַאטְוִיר אָן

מצות השם

(יז) [וקרן] (עשה נה) נהוסיף המוטל במעילה מן ההקדש חומש על הקרן וימחילנו שנאמר ואת חמישיתו יוסף עליו:

(יז) וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי ה' וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם
אַוִיפֶעלֶר הָאט נָאט זִינדִי גְט בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי ה' וְדָאם אִיז אֶמְפַּנגֶט עֶשְׂהוּ וְוִיעֶר
וְוָאם עֶר הָאט נָיט וִוִילֶענטְלִיךְ הַנָּאָה גֶהַאבְּט פון אַווִידֶר

אונקלוס

יְכַפֶּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ׃
פ וְאִם־נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה
אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא
תֵעָשֶׂינָה וְלֹא־יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא

יכפר עלוהי בדכרא
דאשמא וישתבק ליה׃
יז ואם אנש ארי יחוב
ויעביד חד מכל פקדניא
דיי דלא כשרין
לאתעבדא ולא ידע וחב

ת״א כאיל . זכחים מט׃ ואם נפש .
כריתות ט כב . מכל עלום .

כריתות ס . זכחים עם . כריתות יז כה׃ ולא ידע . נזיר כג . קידושין כה . כריתות ח . כריתות יט׃

רשב״ם

יתן לכהן לכפר בו׃ (יז) ולא ידע ואשם . באשם תלוי מדבר

שפתי חכמים

רש״י

(כריתות כו) קרן וחומש ם להקדש׃ (יז) ולא ידע ואשם והביא . הענין הזה מדבר כמי שכח ספק כרת לידו ולא ידע שם עבר עליו שם לאו כגון חלב ושומן לפניו וכסבור שמתיהן היתר ואכל את האחת אמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע שם זו של חלב אכל הרי זה מביא אשם תלוי

ג׳ העלכה ושומא מלא צויין׃ ם פודיונו כזה שפי׳ את מכר חטאו הקבן כאלו אמר ואת הקבן מכר חטאו עליו ישלם לא את החטאת שהרי כפרה כאן כמוכן מן הכל שהחטאת לא יפול בו חסלומין וכ״ם שיסגאנו לכהן : (נח״י) לפי שמצינו גבי תרומת שמשלם קבן נפעלים וחומש לכל כהן שיכול לפיכך הולרך לפרש שהקבן והחומש ניתן

ומניח עליה כל זמן שלא נודע לו שחטא ואם יודע לו לאחר זמן יביא חטאת : ולא ידע ואשם ונשא עונו . [ת״כ] ר״י הגלילי אומר הרי הכתוב עונש את מי שלא ידע עתה״ו מיעטת את מידע רבי יוסי אומר אם נפסק לידע מהן שכרון של לדיקים לא ולמד מחדש הרחמן שלא נעטוה חלא על מלות לא תעשה ועבר עליה רחה כמה מיתות נקנסו עליו ולדורותיו וכי חיזו מדה מרוכה של טובה או של פורעניות הוי אומר מדה טובה אם מדת פורעניות טובה רחה כמה מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה היובב לו מן הפיגולין והנותרות והמתעמא כיוה״כ עתכ״ו מיזכה לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות רע״ק הרי הוא אומר (דכרים יז) ע״פ ב׳ עדים או ג׳ עדים וגו׳ אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט לך הכתוב ג׳ אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא בהלו לענין עונש והזמ׳ אם כן עם הכתוב לנשפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה עתכ״ו מישלם שכר לנשפל לעושי מצוה כעושי מצוה רחה״כ אומר כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה הרי הוא אומר (דכרים כד) למען יברכך וגו׳ קבע הכתוב ברכה למי שכחת על ידו אלא מצוה אלא אמר מעתה היתה שלא לרורה בשבילו ונפלה

טעמי הקרבנות

(יז—יח—יט) ואם נפש כי תחטא וגו׳ . אשם הוא אשם אשם לה׳ . הנה התיוק בין חטאת לאשם , הוא ז׳ . דהיינו אם היה לפניו תחיכה אחת , ולא נודע לו עד שיה מתחיכה הזאת . שומן לו חלב , ואכלם , ואח״כ נודע לו שהיתה כל חלב , והלב אכל , מביא קרבן חטאת . ואל זמן אלא נודע לו היתה מביאה כלום , ואם היו לפניו שתי תחיכות אחת של חלב ואחת של שומן , ואכל אחת , ולא נודע לו מה באכל , מביא קרבן אשם , ובאשר יתודע לו אז שאכל פיהם ודמי חלב צריך להביא עוד קרבן חטאת . וקבה

פירוש לתורת אלהים

בָּעִרִין אוֹיף אִים (כְּלוֹבֶר אוֹיסֶער דֶם וָאם עֶר דַאַרף צָאלֶן
פַּא׳ דֶם הֶקדֶש וויא פִיל עֶם אִיז וויֶערם גִיוֶוען טוּט עֶר נָאך אֵיין
פִינְפטֶל בֶּער גֶעבִּין) וָענֶן אוֹנ עֶר וָאל דָאם גָעבִּין צוֹם
כֹּהֵן וֶהכֹהֵן אוֹנ דֶר כֹּהֵן וָאל טָרֶפֶּר זַיין אוֹיף אִים בְּאֵיל
טִיט דֶם וויֶדֶר וָום עֶר הָאט טַיקֶריב גֶוֶוען פַּר אֵיין
אָשָׁם וְנִסְלַח לו אוֹנ דוּרְך דֶם וֶועט גָאט אִיהם מוֹחֵל
זַיין דִיא זִינְד׃ (יז) וְאִם אוֹנ אוֹב נֶפֶשׁ אַמֶענטש וֶועט
זִינְדִיגִין וְעָשְׂתָה אוֹנ וֶועט טָאן אַחַת אֵינֶם פוֹן דִי גְבָאט
פוֹן גָאט אֲשֶׁר וָום גָאט הָט נִיט גְבָאטֶן מֶען וָאל דָם נִיט
טָאן דִיא עֲבֵירָה אוֹיב נִיט גְוווסְט אוֹיב עֶר הָאט
גָטָאן דִיא עֲבֵירָה אוֹיב נִיט וְאָשֵׁם אוֹנ עֶר וֶועט פַּאר

כוצות השם

וָואם אִיז גָעהַיילִיגְט גִיוואָרֶן צוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ , דַהֵיינוּ רָאוּבֶן
דָאם גֶעהַיילִיגְט גֶעלְט בֶּען וָאל דָאם גֶעלְט אוֹיסְגֶעבֶּן צוֹא
דָאם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אוֹנ שִׁמְעוֹן דָאם נִיט גֶעוואוסְט
וָאל דָאם גֶעלְט אִיז הַיילִיגְט, דָאם עֶר זִיי אִיז גִיגֶעבֶּן פַּאר זִיךְ
אוֹנ נָאך אֲפִילְטֶל בֶּער וויא עֶר דָאם גֶענוֹמֶן

ע״ט) ח״א

וְיִקַּבֵּל הוֹבְיהּ: יח וְיָתֵי דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפוּרְסָנֵיהּ לַאֲשְׁמָא לְוָת כַּהֲנָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא עַל שְׁלוּתֵיהּ דְּאִשְׁתְּלִי וְהוּא לָא יְדַע וְיִשְׁתְּבֵק לֵיהּ: יט אֲשְׁמָא הוּא עַל חוֹבְתֵּיהּ דְּהוּא חָב אֲשְׁמָא יְקָרֵב קֳדָם יְיָ: כ וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: כא אֱנָשׁ אֲרֵי

עַוֹנוֹ: יח וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגָגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ: יט אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה: פ כ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כא נֶפֶשׁ כִּי

ת"א בערכך. זכחים מח: עיין ביגתו. כריתות ז ח: וטוח לח. כריתות כד: מסס טוח. שקלים ט. זכחים יב קכ. תמורה יז יח: נפש כי תחטא. סוטה לג.

רש"י

מדבר כמו שנאמר על שגגתו אשר שגג: (יח) והוא לא ידע. כשנתחלף לו חלב בשומן ואכלו ולא ידע שיש באן חלב, אבל לבסוף כשהוא שומע שפסק חלב מפסק שומן אכל. ואשם והביא איל תמים מן הצאן לאשם

שפתי חכמים

ניד כהן: ד"ה טוח שמי סלטים על כסף מסלעי הקודש: ס וש"ת לומא חיובא מסס נזיר ומס' מלוטע בן שתי סלעי: ומסס שמסה מרופה מפי' בן סלע מחד כבר תילו בת"כ מרבה אני מסס שמסה מרופה שהוא חיל דומיא דמסס תלוי ומוליא אני מסס נזיר ומסס מלוטע שהוא כבש ולא חיל. בודאי ט"ס הוא דלמה הולרך לכתוב שיהא מסס על שמסה מרופה על שתי סיס דהא חיל לחיב סיס כמו כאן ומאי מולמא חיל דהכא מחיל דשמסה מרופה ועוד דלמה יכול מפי' מסס נזיר ומלוטע חיל בן שתי סיס דהא כבש לחיב נמי שיהא מסס נזיר ומלוטע חיל בן שתי סיס דהא כבש לחיב נמי וכ"מ דלחיב עגל וכבש בני סיס סס. מלא ל"ל שיהא חיל הוא שתי סלעים דלא כתיב אלא שמסה מרופה בערכך מקליס מסמעינן לאן דלעיל שתי סלעים: צ (נח"י) בת"כ וה"ל והלא כבר אמילות כתיב ונפש כי תמעול מעל ולא כתיב בה: ק פי' הקב"ה הוא הסליחי שביניהם ומ"ם מחר כן אי בתמיהת יד או בגזל לו עשה עם עמיתו או כהם בעמיתו לחודים קאי ולא למעל בה. (ד"ל) קשה מפי הכתוב סייק כאן בעדים ובשבר ובגזל על שקר דהא בשים עדים אין נותנין לו שבועה אלא לריך לשלם. ובלאה לתמהיון זהו כמה דתימא בב"מ דתני ר"ח בחומר לחביבו יש לו ביהך מלה זהובים והלם הומר אין לך ביהי לוכה והעדים מעידים שיש לו

כאן חלב, אבל לבסוף כשהוא שומע שפסק חלב מפסק שומן אכל. ואשם והביא איל תמים מן הצאן לאשם

שפתי חכמים

ניד כהן: ד"ה טוח שמי סלטים על כסף מסלעי הקודש: ס וש"ת לומא חיובא מסס נזיר ומס' מלוטע בן שתי סלעי: ומסס שמסה מרופה מפי' בן סלע מחד כבר תילו בת"כ מרבה אני מסס שמסה מרופה שהוא חיל דומיא דמסס תלוי ומוליא אני מסס נזיר ומסס מלוטע שהוא כבש ולא חיל. בודאי ט"ס הוא דלמה הולרך לכתוב שיהא מסס על שמסה מרופה על שתי סיס דהא חיל לחיב סיס כמו כאן ומאי מולמא חיל דהכא מחיל דשמסה מרופה ועוד דלמה יכול מפי' מסס נזיר ומלוטע חיל בן שתי סיס דהא כבש לחיב נמי שיהא מסס נזיר ומלוטע חיל בן שתי סיס דהא כבש לחיב נמי וכ"מ דלחיב עגל וכבש בני סיס סס. מלא ל"ל שיהא חיל הוא שתי סלעים דלא כתיב אלא שמסה מרופה בערכך מקליס מסמעינן לאן דלעיל שתי סלעים: צ (נח"י) בת"כ וה"ל והלא כבר אמילות כתיב ונפש כי תמעול מעל ולא כתיב בה: ק פי' הקב"ה הוא הסליחי שביניהם ומ"ם מחר כן אי בתמיהת יד או בגזל לו עשה עם עמיתו או כהם בעמיתו לחודים קאי ולא למעל בה. (ד"ל) קשה מפי הכתוב סייק כאן בעדים ובשבר ובגזל על שקר דהא בשים עדים אין נותנין לו שבועה אלא לריך לשלם. ובלאה לתמהיון זהו כמה דתימא בב"מ דתני ר"ח בחומר לחביבו יש לו ביהך מלה זהובים והלם הומר אין לך ביהי לוכה והעדים מעידים שיש לו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יח) ואשם מסס. פ"ס ז"ל לפיהן מסס שמסה מרופה שמביא חיל בן שתי סיסים. ויתמיה דודאי כל חיל מיקרי כבש' חיל בן שתי סיסים אלא מלא חיתא לפיהן מסס שמסה מרופה שמביא מסס בכסף שקלים ובני חיתא כמ"ש:

טעמי הקרבנות

היה יכול להביא כשוה חיזהו השומן וחיזהו החלב, ואם לא עשה כן הרי הוא כאלו אכל חיזהו, כיון שהוא שלימנו יבא ויתודה כ"כ מפתיסור, ע"כ יביא אשם תלוי על הספק, שיין מניו מן סיסורין, וכשיתודע לו אז יביא ג"כ חטאת על אכל מלא מן השתא אשר חטא וכלה לו: (כא) נפש כי תחטא וגו'. הקב"ה נתן מתנה למעט פעות לשם אשר מלא מן בעיניו וכן זה ומפף ממנו מתניתו, בשני הקב"ה, כי עכשו ככל, ועיניו מכוסמים ככל, ע"כ נחשב להעלה הוה כמועל בה' [ומקנס כי מחטא המתון ממילא ומקל יבא למעול בס', כי בשם יבא ג"כ לשבע לשקר, נוסף על חטא עשבו ממון חבירו גזלני. ע"כ לפוטם הדלנת חטאו תניה הדלנת תשובתו, כי תחלה יתקן מה שיכיה מוסק לה מעיתו, ושלם את הקרן ומעשיהו ואת חמשו יביא לו', כי השב ממה שגזלו לחבלו יכול גם משם שגזלו מקום, ואחן ס' יתכנן שוה שבשל מביאו יעמיד קטים לתקן ואם ע"כ ואת חמשו יביא לו'. ומעמ"כ אם לא יתקן מה שגזל לה' לא נגמר הקיקון. פ"כ אם שני שלש יעשה ישיב ממון שגזלו ויביא קרבנו. לה' ושלם לו:

פירוש לתורות אלהים

אוּ נְוַעַן עֶר וַיִּים גֶּעוֹוִים אַז עֶר הָאט גֶעוִינְדִינְגט נִיבָּאן דִיא עֲבִירָה כְשׁוּגֵג וְהוּא אוּנְ עֶר הָאט נִים מוּ עֶר בְּרַיינְגֶען אַ קָרְבָּן חַטָּאת: (יח) וְהֵבִיא אוּנְ עֶר גֶעְוִוּסְט (אוֹ וִוי פְרִיעֶר אִיז נִישְׁבַּאנְעֶן) וְנִסְלַח לוֹ אוּנְ זָאל בְּרַיינְגֶען צְוִוּיעֶר תָּמִים נַאטְ אִים אֶפְּעלֶר מִן הַצֹּאן דוּרְךְ דָעם וֶועט אִים נָאט כּוֹחֵל זַיין בִּי עֲבִירָה: פּוּן דִיא שֶׁאף בְּעֶרְכְּךָ אִין זַיין שַׁאצוּנְג עֶר זָאל וועֶרט (יט) אָשָׁם הָאם וֶועֶרט אִן גְרוּפְּן אֲקָרְבָּן אָשָׁם אָשָׁם זַיין צְוִוּיי שֶׁקֶלִים פּוּן הָקְדֶּשׁ לְאָשָׁם פַּאר אִיין אָשָׁם אֶל כַּהֲן וְיכַפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן עֶר הָאט אַ עֲבֵירָה נִיבָּאן פּוּן דָעם וֶועט אִים נִישׁוּלְדִינְגט עֶר הָאט נִישׁוֹגֵג וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ אוּנְ זָאל בְּרַיינְגֶען אַ קָרְבָּן אָשָׁם אָשָׁם זוּ נָאטְ: (כא) נֶפֶשׁ אֲשֶׁר שָׁגַג עוֹם עֶר הָאט

ויצות השם

(יח) [ ] (שסה טו) נהביא היה. מסס על עין לה נהפק [illegible] הטא שם לא מעט כמעטיף כמיוצים על [illegible] כלת

ע"ט) ח"צ

תַּחְטָּא וּמֵעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ
בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד
אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ׃ כב אוֹ־
מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־
שֶׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֶנָּה׃ כג וְהָיָה כִּי־
יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה
אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק
אוֹ אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ

מח נח. סבוטות לב לז: כפקדון. כ"ק קג. מליעא מח: או מלא. כתובות מב. כ"ק קג קה: כ"ק סו לד לח קד. מכות יז. מולין קמח. תמורה ו:

יַחֹב וְיִשְׁקַר שְׁקַר קֳדָם
יְיָ וְיִכְדַּב בְּחַבְרֵיהּ
בְּפוּקְדָנָא אוֹ בְּשׁוּתָפוּת
יְדָא אוֹ בְגַוְלָא אוֹ עָשַׁק
יָת חַבְרֵיהּ׃ כב אוֹ אַשְׁכַּח
אֲבֵדְתָּא וְכַדֵּב בָּהּ
וְאִשְׁתְּבַע עַל שְׁקָרָא עַל
חֲדָא מִכָּל דִּי יַעְבֵד אֱנָשָׁא
לְמֵיחַב בְּהֵנּוֹן׃ כג וִיהֵי
אֲרֵי יֶחֱטֵי וְיֵחוֹב וְיָתֵיב
יָת גְּזֵלָא דִּי גְזַל אוֹ יָת
עוּשְׁקָא דִּי עֲשַׁק אוֹ יָת
פִּקָּדוֹנָא דִּי אִתְפְּקֵיד

ת"א סבוטות לד. כלימות ס לה: מעל. כתובות מב. קידושין נב. כ"ק יב יג. בתרא קכג. זבחים קיה. בכורות גג. תמורה ח: ולכחש בעמיתו. כתובות מב קז. מליעא וסיס כי. מליעא מח: ובסיב לח.

רשב"ם

עד שנודע שודאי חלב אכל ויביא חטאת: (כא) וכחש בעמיתו. סוחיל וכחש בין בפ' בין בעמיתו

(כא) בפ' וכחש בעמיתו. סוחיל וכחש בין בפ' בין בעמיתו

רש"י

בפקדון: או בגזל. שגזל מידו ר כלום: או עשק. הוא שכר שכיר: (כב) וכחש בה. שכפר על אחת מכל אלה אשר יעשה האדם לחטוא ש ולהשבע על שקר לכפירת ממון: (כג) כי יחטא ואשם. (שבועות כד) כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ת ולדעת ולהתודות כי יחטא(ני' ם"ח ובדעתו

שלין זה שיכפור שהרי בממון תכיחו לע"פ דמקשה לין לדם מעיז ממון תכיחו: ת דמנ"ל מי יכיל תאמו להשיב את הגזילה כיון שלין

פירוש לתורת אלהים

זִינְדִּיגְעַן וּמֵעֲלֶה אוּנְגֶעֹר וָועט פָּעלְשִׁין אַפָּעלְשׁוּנְג אָן
וָאט דַהַיינוּ וְכִחֵשׁ עֶר וָועט לֵייקְעְנָען אִין זַיין חָבֶר
בְּפִקָּדוֹן עֶר וָאט אִים עֶפָּעם גִינֶעבְּעִן צוּ בַּאהַאלְטִין
אוּנְ עֶר וָאט אִים דָאם פַּאר לֵייקִינְט . (רש"י שְׁרִייבְּט
פַּר וּם זָאגְט דֶער פָּסוּק עֶר וָאט בֶעזִינְדִיגְט צוּ נָאט דָען אֵיינֶער
בְּאנְדֶט דֶם אַנְדֶערִין בֶּעלְט אֲדֶער עֶר מַאכְט מִיט אִיהם אַהַאנְדֶיל
וֶוערְט דִיא זַאךְ בֶּעמַאכְט פַּאר עֶרוּאךְ אֲדֶער מִיט אַ כְּתַב וָוארוּם
עֶר הַיט זִיךְ נִיט פַּאר קֵייגֶעם אוּנְ אַז עֶר לֵייקְעְנְט אִיהם לֵייקְעְנְט
עֶר דִי עֶרוּאךְ אוּנְ דָאם כְּתַב אֲבֶער אַז אֵיינֶער גִיט דֶעם אַנְדֶערִין
עֶפָּעם צוּ בַּהאלְטִין טָן הַסָּתָם וֶויל עֶר הָאבִּין קֵייגֶער זָאל נִיט וִויסֶען
נָאר נָאט אִיז דֶער עֶרוּאךְ אוּנְ אַז עֶר לֵייקְעְנְט דִי זַאךְ לֵייקְעְנְט עֶר
דָאךְ אִין נָאט בְּרוּךְ הִיא דְרוּם רוּפְט דָאם דֶער פָּסוּק אָן עֶר הָאט
בֶּעזִינְדִיגְט צוּ נָאט) אוּ אֲדֶער בִּתְשׂוּמֶת יָד אֲדֶער דֶער חָבֶר
הָאט אִים גִינֶעבְּעִן גְּעלְט אַז עֶר זָאל מִיט דֶעם גְּעלְט
הָאנְדֶלְען אֲדֶער עֶר הָאט אִיהם גִינֶעבְּעִן גְּעלְט
בָּהַלְוָאה אוּנְ עֶר פַּר לֵייקִינְט אִים אוּ אֲדֶער בְּגָזוֹל עֶר

מצות השם

(כג) [קכט] (עשה נז) להשיב את הגזילה שכח' ויש כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל:

(חורוויץ עי"מ) ה"ב

וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה וגו' וְדָאם אֵין אַבְּצוֹת בְּיָדוֹ אויב אֵיינֶער
וְרָאוּבֵן הָאט גְּעִנְּזֶלְט בֵּייא זַיין חָבֶר וּשְׁמְעוֹן אויב עֶר

לְוָתֵיהּ אוֹ יַת אֲבֵדְתָּא דִּי אַשְׁכַּח: כג אוֹ מִכּוֹלָא דִּי אִשְׁתְּבַע עֲלוֹהִי לְשִׁקְרָא וְיִשַׁלֵּם יָתֵיהּ בְּרֵישׁ הַ וַחוּמְשֵׁיהּ יוֹסִיף עֲלוֹהִי לְדִי הוּא דְלֵיהּ יִתְנִנֵּיהּ בְּיוֹמָא דְחוֹבָתֵיהּ: כה וְיַת אֲשָׁמֵיהּ יַיְתֵי קֳדָם יְיָ דְּכַר שְׁלִים מִן עָנָא בְּפוּרְכָנֵיהּ לַאֲשָׁמָא לְוָת כַּהֲנָא: כו וִיכַפַּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתְּבִיק לֵיהּ עַל חֲדָא מִכֹּל דִּי יַעְבֵּד לְמֵיחַב בָּהּ: פ פ פ

אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא: מפטיר כד אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשָּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשְׁתָיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ: כה וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן: כו וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָהּ: פ פ פ

ת״א אוֹ מכל. מליעז מח: כרמסו. כ״ק סה: ומחסיחיו. סס קג. מנחות עו: למסב הוס. כ״ק קג. מליעז מג: ומח מחמיו. כ״ק סח. ערכין ד: בעכבד. זבחים מח כריתות נב:

בעל הטורים

סמכתם כדבר שמיונו יודע הוא מלת הקב״ה ומכיהו: (כד) למסב כ׳ במסורה למסב הוס לו יתננו ביום מחמתו ויהיה למסב מלת סמל הוא יתננו לקוחו ויהיו כדתנן בכ״ק סגוזל את מכיהו ובסבע לו מפילו סוס סכוסה יוליכנו מחכיו חפי׳ למדי:

רש״י

להתודות כי חטא) ומסם: (כד) בראשו. הוס הקרן א רמס הממון: וחמשתיו. (כ״ק קג) רבתה תורה חמסיות הרבה לקרן אחת שמס כפר בחומס ובסבע יהודה חוזר ומביא חומס על לותו חומס וכן מוסיף והולך עד שיתמעט הקרן שנסבע עליו פחות משוה פרוטה: לאשר הוא לו. [למפוקי כגון ומלוחו. ת״כ] למי ב שהממון שלו (כ״ק שם):

חפלת פרשת ויקרא

פירוש לתורת אלהים

הַפְּקִדוֹן דָּעִם קֳדָמוֹן אֲשֶׁר וָאִם מֵעִן הָאִט אִים גִּינֶעבִּין וַיִל תְּשׁוּבָה טָאן אוֹיף זַיְנֶע זִינְדֶ: (כה) וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא
בַּהַאלְטֶן אוֹ אֶרֶר דָם פַּרלִירוּנְג אֲשֶׁר מָצָא וָוס עֶר הָט אַקְרְבָּן אָשָׁם יָבִיא לַיְי זָאל עֶר בְּרִייְנְגֶן צוּ נָאט אַיִל
גְּפוּנֶעז: (כד) אוֹ אֶרֶר מִכֹּל פּוּן אַלֶע וַאכֶן אֲשֶׁר וָוס דָר תְּמִים אַנַאנְצֶן וְוִידֶר אָן אַפֶּעלֶער מִן הַצֹּאן פּוּן דִי שָׁאף
מֶעמְשׁ וָועט דְּראוֹיף פַאלְשׁ שְׁוָוערִן אוּנְ דָער נָאךְ בְּעֶרְכְּךָ טָאהִן וְשִׁלַּם זָאל עֶר צוּם וָועט עֶר וֶועלֶן הְשׁוּבָה טָאהִן וְשִׁלַּם
עֲרְשָׁטִין בַּצָאלִין דָעם קֶרֶן וַחֲמִשְׁתָיו אוּנ זַיִן פִּינְפְטֶל (כֹּלוֹמַר וְיִי פֵּיל דִי זַאךְ אִיז וֶועֶרם וָאל עֶר נָאךְ אַפִּינְפְטְחֵלֶךְ מֶעֶר
יֹסֵף עָלָיו) לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ צוּ דָעם וָואם דִי זַאךְ אִיז זַיינֶם יִתְּנֶנּוּ זָאל עֶר אִים גֶּעבִּין דָעם קֶרֶן מִיט דָעם חוּמֶשׁ
בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ אִין דָעם טָאג וָואם עֶר אִיז מְתֻוָּדֶה אוּנ

מצות השם

הָאם גִּינֶזֶלְט גֶעלְט אַפְרוּטָה אַדֶער עֶר הָאט בַּייא אִיהם גִּינוֹמֶלְט (ג״כ נָאכְדֶעם הָאט שְׁמָעוֹן מוֹדֶה גִיוֶועזֶן, אַז עֶר הָאט פַאלְש גִישְׁוואוֹרִין, אוּנ עָם קוּמְט נִיט פּוּן אִיהם גֶעלְט צוּ רָאובֶן. דַארְף שְׁמָעוֹן בְּצָאהְלִין דָאם גֶעלְט וָואם עֶר הָאט מוֹדֶה גִיוֶועזֶן, אוּנ נָאךְ אַפִּינְפְטֶל אַז עָם קוּמְט טַאקִי גֶעלְט צוּ רָאובֶן. דַארְף שְׁמָעוֹן בְּצָאהְלִין דָאם גֶעלְט וָואם עֶר הָאט מוֹדֶה גִיוֶועזֶן, אוּנ נָאךְ אַפִּינְפְטֶל מֶעֶר, אוּנ דַארְף בֶּרִייְנְגֶן אַקְרְבָּן אוֹיף דִיא פַאלְשֶׁע שְׁבוּעָה:

(כה) [קל] (עשה נח) להקריב קרבן על כל עבירות ידועו׳ הסוגג סמיע״ל לו בגזל׳ לו בשפח הכוס׳ לו כופר בקרבן ובסבע על שקר שנשמר ולא נמצא ביש לה׳ לוֹ תמים מן הצאן:

(חומש ע״ט) [ח״ג]

כא עַם־זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ: כב וְלֹא־אֹתִי קָרָאתָ
יַעֲקֹב כִּי־יָגַעְתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל: כג לֹא־הֵבֵיאתָ לִּי שֵׂה
עֹלֹתֶיךָ וּזְבָחֶיךָ לֹא כִבַּדְתָּנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה
וְלֹא הוֹגַעְתִּיךָ בְּלְבוֹנָה: כד לֹא־קָנִיתָ לִי בַכֶּסֶף
קָנֶה וְחֶלֶב זִבְחֶיךָ לֹא הִרְוִיתָנִי אַךְ הֶעֱבַדְתַּנִי
בְּחַטֹּאותֶיךָ הוֹגַעְתַּנִי בַּעֲוֹנֹתֶיךָ: כה אָנֹכִי אָנֹכִי הוּא
מֹחֶה פְּשָׁעֶיךָ לְמַעֲנִי וְחַטֹּאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר:
כו הַזְכִּירֵנִי נִשָּׁפְטָה יָחַד סַפֵּר אַתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק:
כז אָבִיךָ הָרִאשׁוֹן חָטָא וּמְלִיצֶיךָ פָּשְׁעוּ בִי: כח וַאֲחַלֵּל
שָׂרֵי קֹדֶשׁ וְאֶתֵּנָה לַחֵרֶם יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל לִגְדוּפִים:
א וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל בְּחַרְתִּי בוֹ:
ב כֹּה־אָמַר יְהוָה עֹשְׂךָ וְיֹצֶרְךָ מִבֶּטֶן יַעְזְרֶךָ
אַל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְיְשֻׁרוּן בְּחַרְתִּי בוֹ:

ישעיה מ"ג

פירוש ע"ט

(כא) יָשַׁעְיָה הַנָּבִיא הָט נָאטָט פּוּן נָאטָט וָועֶנֶן אֵם זוּ
דָם פָּאלְק יִשְׂרָאֵל יָצַרְתִּי הָאב אִיךְ בַּשַׁאפֶן
לִי צוּ מִיר תְּהִלָּתִי יְסַפְּרוּ זֵי זָאלֶן דָּעָר צַייכֶן מַיין
לוּב אָבֶּער דִּיא יִשְׂרָאֵל הָאבֶּען נִיט אַזוֹ גְטָאהָן:
(כב) וְלֹא אוֹתִי דוּא יַעֲקֹב הָאסְט מִיךְ נִיט גְרוּפֶען
פַּאר אַנְאסְט כִּי יָגַעְתָּ נָאר דוּא יִשְׂרָאֵל בִּיסְט מִיר
גְנוּאהְן דּוּרְךְ מִיר: (כג) לֹא הֵבֵאתָ לִי דוּ הָאסְט מִיר
נִיט גְבְּרַאכְט שָׁה אַשְׁעָפֶּם טְהוֹתִיךְ פּוּן דַיינֶע
עוֹלוֹת יְזְבָחֶיךָ אוּן מִיט דַיינֶע שְׁעָכְטוּנְג לֹא כִּבַּדְתָּנִי
הָאסְטוּ מִיר קַיין כָּבוֹד גְנֶעבֶּען לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה
אִיךְ הָאב דִיךְ נִיט שְׁווֶער גְטָאכְט מִיט דֶר מְנָחָה
(לְווֹסֶר אִיךְ הָאב קֵין גְרוֹסֶע מְנָחָה פּוּן דִיר נִיט בֶּגֶערְט נָאר
אֵיין הָאנְפֶם מֶעהְל אוּן אֶפְּלִיכֶּע דָּר צוּ הָאב אִיךְ דִיךְ נִיט גְעֶייט
אִיךְ הָאב גְוָאנְפְט אוֹב דוּא וִוילְסְט מֶעכְטְסְט בְּרֶעכֶּען) וְלֹא
הוֹגַעְתִּיךָ בַּל־נְה אוּן אִיךְ הָאב דִיךְ נִיט מִיר גְטָאכְט
מִיט דֶעם בְּשָׂמִים: (כד) לֹא קָנִיתָ דוּא הָאסְט נִיט
בֵּיאַרְפְט קוֹפֶּן פּוּן מַיינֶעם וָועֶגֶן פַּאר גֶעלְט
צִימְרִינְג צוּ דִי קְטוֹרֶת וְואהְרוֹם עֶם אִיז פִּיל צִימְרִינְג
אִין דִיין לַאנְד גְרֶעֶנֶן וְחֵלֶב זִבְחֶיךָ אוּן מִיט דֶעם חֵלֶב זִבְחֶיךָ
פּוּן דַיין שְׁעָכְטוּנְג קוֹרְבָּנוֹת לֹא הִרְוִיתָנִי הָאסְטוּ מִיךְ
נִיט גֶנוּעְט אַז נִייעֶרְט הֶעֱבַדְתַּנִי דוּ הָאסְט מִיךְ גְטָאכְט
דִינֶען בְּחַטֹּאותֶיךָ דּוּרְךְ דַיינֶע זִינְד (וְואהְרוֹם אִיךְ הָאב
עֶטְווָאס אַיין נֶעמֶען אוּנְטֶער נְבוּכַדְנֶצַּר דִי נֶאבֶּע וָועלְט כְּדֵי
סָען זָאל נִיט וָאגֶן אוֹ נָאט חָאט זַייֶנֶע קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אִיבֶּער
נֶיטֶנֶעְרְט צוּ אֵיין אוּמְה שְׁבָלָה) הוֹגַעְתַּנִי בַּעֲוֹנֹתֶיךָ דוּ הָאסְט
סִיךְ מִיר נִיטְאכְט מִיט דַייֶנֶע זִינְד: (כה) אָנֹכִי אִיךְ
בִּין דֶער נָאט וָואס הָאב דַייֶנֶע זִינְד פּוּן לַאנְג אָפּ
נִימֶעקְט אָנֹכִי אִיךְ בִּין דֶער נָאט הוּא מֹחֶה וָואס אִיךְ
עֶס הַייבְט אוֹיךְ אָפּ פְּשָׁעֶיךָ דַייֶנֶע זִינְד אוּן דָאס

(תוכיש ע"ט) [ח"נ]

טוּא אִיךְ נָאר לְמַעֲנִי פּוּן מַיינֶעט וָועֶגֶן אָבֶּער נִיט פּוּן
וָועֶגֶן אַייֶער זְכוּת אוּן אַייֶער עֶלְטֶערוּנְם זְכוּת
וַחֲטֹאתֶיךָ לֹא אֶזְכֹּר אוּן דַייֶנֶע וָועל אִיךְ נִיט
גִידֶענְקֶן: (כו) הַזְכִּירֵנִי דוּ יִשְׂרָאֵל מַאךְ מִיךְ גִידֶענְקֶן
וָואס פַּאר אַזְכוּת אִיר אוּן אַייֶער אָבוֹת הָאבֶּען
נֶשָׁפְּטָה יָחַד לָאמֶער זִיךְ מִשְׁפָּטֶן מִיט אֲנַנְדֶר סַפֵּר אַתָּה
דֶער צַייל דוּ צום עֶרְשְׁטֶן דַייֶנֶע טַעֲוּת לְמַעַן פּוּן
וָועֶגֶן תִּצְדָּק דוּ וָאלְסְט גֶרֶעכְט זַיין וָואהְרוֹם אוֹ מֶען
הֶערְט אַייֶנֶעם טַעֲנֶען אִיבֶּער מֶען הֶערְט אֶפְּלִיכֶּע
אַנְדֶערֶן מִיינְט מֶען דֶר עֶרְשְׁטֶר אִיז גִיבֶּעכְט (רד"ק)
נָאר וִוי אַזוֹי קֶענְסְטוּ טַעֲנֶען אוּן זָאגֶן דוּ וָאלְסְט
זְכוּת אָבוֹת: (כו) אָבִיךָ הָרִאשׁוֹן דַיין עֶרְשְׁטֶר פָּאטֶר
דְהַיינוּ אַבְרָהָם חָטָא הָאט דָאךְ גֶעוִונְדִיגְט אוּן הָט
גִיזָאגְט בָּמָה אֵדַע וְכִי צֵיךְ אוּן דַייֶנֶע מְלִיצִים דִיא
אַנְדֶערֶע אָבוֹת פָּשְׁעוּ כִי הָאבֶּן אוֹךְ גֶעוִונְדִיגְט צוּ
מִיר מְלִיצָה קְאנְסְטָא דִיךְ נִיט כּוֹסֵהַ זַיין אוֹף זַייֶער
זְכוּת: (כח) וַאֲחַלֵּל אוּן אִיךְ וָועל פַּר שְׁווֶעבֶּן שָׂרֵי
קֹדֶשׁ דִי הַייליגֶע הֶערֶרֶן דָּאם מַייְנְט מֶען דִי
צַדִּיקִים פּוּן אַייֶער זָאךְ וָועֶגֶן וֶאתֶּנָה אוּן אִיךְ וָועל
גֶעבֶּן לַחֵרֶם יַעֲקֹב צוּ וִוסְט יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל אוּן דִיא
יִשְׂרָאֵל וָועל אִיךְ גֶעבֶּן לְגִידוּפִים צוּ לֶעסְטֶערוּנְג:
מר (א) וְעַתָּה אוּן אַצוּנְד שְׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי הֶער צוּ יַעֲקֹב

מִיין קֶנֶעכְט וְיִשְׂרָאֵל אוּן יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בוֹ וְוָם
אִיךְ הָאב אִין אִים אוֹיס דֶער וִוילְסְט: (ב) כֹּה אָמַר יְיָ
אַזוֹי הָאט נָאט גִיזָאגְט מִיט דֶער בַּשַׁעֶפֶער וְיוֹצְרְךָ
אוּן דַיין אֶן בְּרֵיטֶער מִבֶּטֶן פּוּן בּוּךְ פּוּן דַיין מוּטֶער
יַעְזְרֶךָ וָואם אֶר גִיהָאלְפֶן דִיר אַל תִּירָא דוּ
זָאלְסְט דִיךְ נִיט פַארְכְטֶן מַיין קֶנֶעכְט
יַעֲקֹב וְיְשֻׁרוּן אוּן יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתִּי בוֹ וָואם אִיךְ הָאב

16 3

משלי חכמים

עִם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפְּרוּ וגו׳
נָאם זָאגְט דָאם פאלְק דָאם אִיךְ
בַּשָׁאפֶן בִּין מֵיינֶעטְוועגֶן וְויא אַלְזוֹ
דַערצַיילְן מַיין לויב. לְכָשֶׁל אַסְחֵר
הָאם אַמָאהָל אַרוֹיס גֶעשִׁיקְט דְרֵיאִי
טֶענְסְשֶׁן זִי זָאלֶן אַיין קוּיפֶן אַחְדָה.
אִיינֶעם הָאם עֶר גֶענֶעבֶּן פִּינְף אִיבֶּער
רִיבֶּל אוּן הָאם אִים גִיזָאגְט עֶר זָאל
פָּאהְן אִין פָּארִיז דָאהְט וִוייט עֶר
קוּיפֶן אָפָּארְטֶה. דֶעם אַנְדֶערֶן
הָאם עֶר אוֹךְ גֶענֶעבֶּן פִּינְף מִיט רִיבֶּל אוּן
הָאם אִים גִיזָאגְט עֶר זָאל
פָּאהְן אִין לַייפְּצִיג קוּיפֶן לַייפְּצִיגֶר
סְחוֹרָה. אוּן דֶעם דְרִיטֶן הָאם עֶר
אוֹךְ גֶענֶעבֶּן פִּינְף מִיט רִיבֶּל אוּן
הָאם אִים גִיזָאגְט עֶר זָאל פָּארִין אִין
עֶנְגְלַאנְד קוּיפֶן עֶנְגְלִישֶׁע סְחוֹרָה.
פַּאר יַעֲדֶער שֶׁלַיחַ אִיז גִיזוּגְן בְּרֶעכֶּענִם
עֶר זָאל נָעכְטֶן צֵיכֶן רִיבֶּל אֲהֲבָה
שְׂכוּרוֹת אוּן זָאל נָעכְטֶן פַּאר זַיין
עֶסֶן אוּן מְרוּנְקֶן אוּן סְפָאנְצִיג אִיךְ
וִוייס, דִי דְבָרִי זָענֶן גִיפָּארִין יָעֲדֶר

נ כִּי אֶצְקְךָ־מַיִם עַל־צָמֵא וְנוֹזְלִים עַל־יַבָּשָׁה אָצֹק
רוּחִי עַל־זַרְעֶךָ וּבִרְכָתִי עַל־צֶאֱצָאֶיךָ: ד וְצָמְחוּ בְּבֵין
חָצִיר כַּעֲרָבִים עַל־יִבְלֵי־מָיִם: ה זֶה יֹאמַר לַיהוָה אָנִי
וְזֶה יִקְרָא בְשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַיהוָה וּבְשֵׁם
יִשְׂרָאֵל יְכַנֶּה: ו כֹּה־אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ
יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדַי אֵין
אֱלֹהִים: ז וּמִי־כָמוֹנִי יִקְרָא וְיַגִּידָהּ וְיַעַרְכָהּ לִי
מְשׂוּמִי עַם־עוֹלָם וְאֹתִיּוֹת וַאֲשֶׁר תְּבֹאנָה יַגִּידוּ לָמוֹ:
ח אַל־תִּפְחֲדוּ וְאַל־תִּרְהוּ הֲלוֹא מֵאָז הִשְׁמַעְתִּיךָ
וְהִגַּדְתִּי וְאַתֶּם עֵדָי הֲיֵשׁ אֱלוֹהַּ מִבַּלְעָדָי וְאֵין צוּר בַּל־
יָדָעְתִּי: ט יֹצְרֵי־פֶסֶל כֻּלָּם תֹּהוּ וַחֲמוּדֵיהֶם בַּל־יוֹעִילוּ
וְעֵדֵיהֶם הֵמָּה בַּל־יִרְאוּ וּבַל־יֵדָעוּ לְמַעַן יֵבֹשׁוּ:
י מִי־יָצַר אֵל וּפֶסֶל נָסַךְ לְבִלְתִּי הוֹעִיל: יא הֵן כָּל־

*נקוד עליו

פירוש ע"ט

אוים דָּער וויילְט אין איהם: (ג) כִּי אֶצְקְ מַיִם עַל צָמֵא
אַזוי וויא איך גיס וואסער אויף דָּעם דָּארשטיגען
תּוֹילִים אוּנ רִיינְעדִיגְ וואסער אויף דָּער טְרִיקְנִישׁ
אַזוי אֶצְקְ רוּחִי עַל אִיךְ מאכען רוּחַ מיין רוּחַ
הַקוֹדֶשׁ עַל זַרְעֶךָ אויף רייגְ קינְדער וּבִרְכָתִי אוּנ מיין
בְּרָכָה וָעַל איך נָעבען עַל צֶאֱצָאֶיךָ אויף רייגְ
קִינְדער: (ד) וְצָמְחוּ אוּנ זייא וָוערען שְׁפְּרָאצְען בְּבֵין
חָצִיר צְווישָׁען דָּעם גְּרָאס דָּאס מיינְט מָען אין דָּעם
לאנד פּוּן אֶמְלַךְ כַּעֲרָבִים אַזוי וויא די ווַידָען בַּיי מָער
מיינְט מָען וָוערְבִים עַל יִבְלֵי מַיִם וָאס זייא
כְּיִיא דִיא בָּעך וָואסער: (ה) זֶה יֹאמַר דָּער וָועט
זָאגְען בְּלוֹמָר דִיא צדיקים גְּמוּרִים וָועלְען זָאגְען
לַיי אֲנִי איך בין צו גָאט יהוה אוּנ די קְלֵיינְע קִינְדער
פּוּן דִיא רְשָׁעִים וָועלְען אִן רוּפְען דָּעם נָאמען פּוּן
יַעֲקֹב זייא וָועלְען זָאגְען מִיר זַיגְען דִיא קִינְדער
פּוּן יַעֲקֹב וזה יִכְתֹּב יָדוֹ לַיי אוּנ דָּער וָועט זיך אונטער
שְׁרַייבְען מִיט זַיין האנְט צו גָאט דָּאס מיינְט מָען
דִיא בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל אוּנ עָם וָועט זַיין
מַעְנְטְשָׁען וָואס זייא וָועלְען זיך מְנַיר זַיין זייא
זָאגְען זיך אִן רוּפְען מִיט דָּעם נָאמען פּוּן יִשְׂרָאֵל:
(ו) כֹּה אָמַר יְיָ אַזוי דָּאס גיזָאגְט דָּער גָאט פּוּן יִשְׂרָאֵל
תָּאלְי אוּנ זַיין אוים לייזער יְיָ צְבָאוֹת דָּער גָאט וָואס
הָעֶרְשְׁט אֲנִי ראשון איך בין דָּער עֶרְשְׁטֶער וַאֲנִי אַחֲרוֹן
אוּנ איך בין דָּער לעצְטֶער וּמִבַּלְעָדַי אוּנ חוּץ מיר
אֵין אֱלֹהִים איז נִיט פָּאר דָּאנֶרְען־קיין נָאט: (ז) וּמִי
אוּנ וָער איז פָּאר דָּאנֶרְען כָּמוֹנִי יִקְרָא עֶר זָאל זיך
אִן רוּפְען אַזוי אָנָאט וויא איך וַיגִּידֶהָ עֶר זָאל זָאגְען
וְיַעַרְכָהּ לִי אוּנ זָאל אִן גְּרַייטֶען צו מיר אַלְץ וָואס
איז גָּוועזען פּוּן דָּער צייט אִן מְשׂוּמִי עַם עוֹלָם וָואס איך
הָאב נָאך אוּנ הָאב בְּשָׁאפְען דָּאס קְלֵיינְע

(חומש ע"ט) ח"נ 4 1

חֲבֵרִיו יִבָּשׁוּ וְחָרָשִׁים הֵמָּה מֵאָדָם יִתְקַבְּצוּ כֻלָּם
יַעַמְדוּ יִפָּחֲדוּ יֵבֹשׁוּ יָחַד: יכ חָרָשׁ בַּרְזֶל מַעֲצָד וּפָעַל
בַּפֶּחָם וּבְמַקָּבוֹת יִצָּרֵהוּ וַיִּפְעָלֵהוּ בִּזְרוֹעַ כֹּחוֹ גַּם־רָעֵב
וְאֵין כֹּחַ לֹא־שָׁתָה מַיִם וַיֵּעָף: יג חָרָשׁ עֵצִים נָטָה קָו
יְתָאֲרֵהוּ בַשֶּׂרֶד יַעֲשֵׂהוּ בַּמַּקְצֻעוֹת וּבַמְּחוּגָה יְתָאֲרֵהוּ
וַיַּעֲשֵׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בָּיִת:
יד לִכְרֹת־לוֹ אֲרָזִים וַיִּקַּח תִּרְזָה וְאַלּוֹן וַיֵּאְמֵץ־לוֹ בְּעֹצֵי־
יָעַר נָטַע אֹרֶן וְגֶשֶׁם יְגַדֵּל: טו וְהָיָה לְאָדָם לִבְעֵר וַיִּקַּח
מֵהֶם וַיָּח�all אַף־יְשַׁיֵּק וְאָפָה לֶחֶם אַף־יִפְעַל־אֵל
וַיִּשְׁתָּחוּ עָשָׂהוּ פֶּסֶל וַיִּסְגֹּד־לָמוֹ: טז חֶצְיוֹ שָׂרַף בְּמוֹ־
אֵשׁ עַל־חֶצְיוֹ בָּשָׂר יֹאכַל יִצְלֶה צָלִי וְיִשְׂבָּע אַף־
יָחֹם וַיֹּאמַר הֶאָח חַמּוֹתִי רָאִיתִי אוּר: יז וּשְׁאֵרִיתוֹ

ין זעירא

נוּ אִים הָאב אִיךְ דָען דִיר נִיגְעבִּין גָעלט אוֹיךְ שְׁפָּאצִירְן פָּארִין. אִיךְ הָאב דָאךְ זִיר ,נִיגְעבִּין גָעלט וָאלְט דוּא קִיפְּן קְחוֹרָה. דָער סוֹחֵר הָט גָענוֹמָען דָעם שָׁלִיחַ צוּם מְשָׁפָּט אוּן מָען הָאט גֶעפָּאקְט דָער שָׁלִיחַ טוּט בַּצָּאהלִין דָעם סוֹחֵר דִי נַאנְצֶע

פֵּירוּשׁ ע"ט

אָפְּ נָאט וּפָּאל נָפְךָ אוּן הָאט גָנָאטָען אַיין בִּילְד לְבִלְתִּי
הוֹעִיל דָאס קָאן אִיהם נִיט הֶעלְפָּען: (יא) הֵן נוּן כָּל
חֲבֵרָיו אֲלָע זַיינֶע חֲבֵרִים וָואס בֶּהָעפְטָען זִיךְ צוּ
אִיהם אוּן וויִלָּען אוֹיךְ דִיזָען דָער צוּ בָּשׁוּ וְוָעלָען
פָּאר שָׁעמְט וְוָערָען וְחָרָשִׁים אוּן דִי מַייסְטָערָם הַכָּה
מֵאֵדָם וְעָנָען נִיט מֶער אַז מֶענְטָשָׁען אִיז שׁוּין אֲבָל
שָׁבָן דִי בִילְדֶער וָואס נַייא הָאבֶּען גֶימַאכְט וָענָען
גָעווִיס גָאר נִיט יִתְקַבְּצוּ נַייא אֲלָע וְאמְלָען זִיךְ אַיין
יַעֲמוֹדוּ אוּן שְׁטַייֶען צוּ דִי בִילְדֶער אֲבֶער דָער נָאךְ
יִפָּחֲדוּ וָועלָען נַייא זִיךְ פָּארְכָּטָען בָּשׁוּ נַייא וָועלָען
פָּאר שָׁעמְט וָוערָען אֲלֶע מִיט אֲנַנדֶער: (יב) וְאנְט
נָאט ב"ה חָרַשׁ בַּרְזֶל דָער וָואס שְׁמִיט אַיינָען מַעֲצָד אוּן
דָער וָואס אַרְבֶּעט מִיט אַיין הוּבָּעל וּפָּעל אוּן דָער
וָואס אַרְבֶּעט בְּפֶחָם מִיט קוֹילָען וּבְמַקָּבוֹת אוּן מִיט
דָעם הָאמֶער יְצָרֵהוּ בְּרַייט עֶר אִיהם אָן וַיִּפְעָלֵהוּ אוּן
אַרְבֶּעט דָעם בִּילְד מִיט דֶעם כֹּחַ פוּן אַיין אֶרֶם גַּם
רָעֵב אוֹיךְ אַז דָער בַּעל מְלָאכָה וָועלְט הוּנְגֶעריג
וְאֵין כֹּחַ הָאט עֶר קַיין כֹּחַ נִיט לֹא שָׁתָה מַיִם אוּן אַז
עֶר מְרִינְקְט קַיין וָואסֶער וַיֵּעָף וָועלְט עֶר הִיפְּךְ מִיד
מְמַילָּא וָוען דָער מַייסְטָער אִיז גָאר נִיט אִיז שׁוּין
אכ"ש אַז דָער בִּילְד וָואס עֶר מאכְט אִיז גָאר נִיט:
(יג) חָרַשׁ עֵצִים אוּן דָער צֶעשְׁלָעט אַז עֶר וִויל מַאכֶּן
אַ בִּילְד פוּן הָאלְץ מאכְט עֶר זַיא מִיט צַנַּנדֶער
שְׁטֶייגֶער נָטָה קָו נַייגְט עֶר דָעם שְׁנוּר יְתָאֲרֵהוּ
בְּצַייכְנוּט עֶר אִיהם בַּשְּׂרֶד מִיט אַוְוענְקעל מָאס
אָדָער מִיט אַוֹעג דְרַיינוּ אוֹיף דָעם אָרְט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֶר
צַייכְנְט מִיט דָעם שְׁנוּר דָארְטָען וְנָעמְט עֶר אִיהם
אַרוּם יַעֲשֵׂהוּ עֶר מאכְט אִיהם גְּלַאט מִיט אַיין הוּבָּעל
אוּן אַז עֶר וִויל פּוּן אִיהם עָפּעס אוּיס מאכֶּן
בַּמַּחוּגָה מאכְט עֶר דָאס גַּישְׁמַאלְט מִיט אַצִּירְקָל

אוֹיף דִי צַייכְנִים דָאס גַּיפֶּעל וַיַּעֲשֵׂהוּ אוּן אָפְּט מאל
מאכְט עֶר פּוּן דָעם בִּילְד אַזוֹי אַנִּישְׁמַאלְט פּוּן
נָאטָענְטשָׁען עֶר מאכְט אִיהם וויא דָער שָׁענְסְטָער
מֶענְטש וְעָמאכְט אִיז גָעמאכְט צוּ וַיִּצְּעֶן
אַיין שְׁטוּב אַרוֹיס גַיין פּוּן שְׁטוּב קֶען עֶר נִיט אוּן
אַייְדער עֶר (יד) מאכְט אִיהם מִיד עֶר זִיךְ לִכְרֹת אָפּ
צוּ שְׁנַייְדֶען טָענָען בַּיימֶער עֶר וָאל הָאבֶּען הָאלְץ
צוּ מאכֶּן אִיהם בַּוקְט אוּן עֶר נֶעמְט אַזוֹי אַהָאלְץ
וָואס וָועכְט אָן גָעוּוענְען הָרָזָה אוּן אַלּוֹן וַיַּאֲמֵץ לוֹ
אוּן עֶר מאכְט צוּ אִיהם אַשְׁמַרקוּנְג בְּעִצֵּי יָעַר מִיט
עָטְלִיכֶע מִינִים הָאלְץ פּוּן דֶעם וָואלְד. וָואס נָאךְ
טוּט עֶר אַז עֶר גֶעפִּינְט אַצָוויי וָואס עָם קוּמְט
אִיהם צוּ נִיץ דָער צוּ נָפַע פְּלַאנְצְט עֶר דִי צְוויי
וְגֶשֶׁם אוּן דָער רֶעגֶען מאכְט זַיא אוֹיף וָואקְסָען:
(טו) וְהָיָה אִיז דָאס צוּ דֶעם אַייגֶענֶע מֶענְטשָׁען לְבַעֵר
צוּ בֶּרֶענֶען בַּוקְט אוֹיךְ נֶעמְט דָער מֶענְטש דָער פּוּן
אוּן צִינְדְט דָם אָן אוּן וָוארִימְט זִיךְ דָער בַּייא אַף
אוֹיךְ יַשֵּׁק עֶר הַייצְט דָער מִיט וְאָפָה אוּן באקְט
דָער בַּייא בְּרוֹיט אַף אוֹיךְ יִפְעַל אֵל עֶר מאכְט אַיין
אַף נָאט פּוּן דֶעם אַיבֶּרִיגֶען וַיִּשְׁתַּחוּ אוּן בּוֹקְט זִיךְ
דָער צוּ עֶשְׂהוּ עֶר מאכְט אַבִּילְד פּוּן דֶעם וַיִּסְגֹּד אוּן
בּוֹקְט זִיךְ צוּ אִיהם: (טז) חֶצְיוֹ הָאלְב הָאט עֶר פָּאר
בָּרֶענְט אִין פַּייעֶר עַל חֶצְיוֹ אוֹיף דָער הָעלְפְט בָּשָׂר
יֹאכַל עֶסְט עֶר פְלַייש יִצְלֶה אוּן בְּראט אִיין בְּראטָען
וְיִשְׂבָּע אוּן וָועכְט זַאט אַף אוֹיךְ יָחֹם עֶר וָוארִימְט זִיךְ
דָער בַּייא וַיֹּאמֶר אוּן זָאגְט הָאח אִיךְ פָּרַי מִיךְ הַמּוּתִי
וָואס אִיךְ הָאב מִיךְ דָער וָוארִימְט רָאיתִי אִיךְ הָאב
גִּיזָעהָן לָעכְט (כְּלוֹמַר בְּשָׁעַת עָם הָאט גִּיבֶּרענְט אִיז מִיר

לעכטיג

ע"ט) ח"ג

זָאגְט דָער סוֹחֵר צוּם שָׁלִיחַ אִיךְ הָאב דָאךְ דִיר נִיגְעבִּין פִּינְף טוֹיזִינְד רוּבֶל אוּן סְחוֹרָה אִיז נָאר דָא פָּאר צְוויי טוֹיזִינְד רוּבֶל, וּוא אִיז נָאךְ דָרַייא טוֹיזִינְד רוּבֶל. זָאגְט דָער שָׁלִיחַ דָרַי טוֹיזִינְד רוּבֶל הָאט מִיךְ נִיְקאסְט הוּנְדֶערְט סָאמְענְצִיג נָאךְ אַנְדֶערע הוּנְדֶערְט, דָער סוֹחֵר הָאט נִיְזֶעהן צוּ בָּערְעכָּענען דִיא נְרוֹיסֶע הוּנְדָאה אוֹיךְ דִיא וַיְיניג סְחוֹרָה אוּן הָאט נֶעטוּם דִי סְחוֹרָה פַּייעֶר פָּאר קִיפְּן אוּן וַיְיניג פָּאר דִינָען עֶר זָאל נָאר אָפְּנֶעמָען פּוּן דִי סְחוֹרָה וַיְיניג פִּינְף טוֹיזִינְד רוּבֶל. נָאכְּדֶם אִיז נָעקוֹמָען דָיר סָאפָּער שָׁלִיחַ אוּן אָן סְחוֹרָה. דָער סוֹחֵר פָּרֶעגְט אִים וּוא זָענָען מַייגֶע פִּינְף טוֹיזִינְד רוּבֶל. זָאגְט דָער שָׁלִיחַ דָם נַאנְצֶע נָעלְט אִיז מִיר אַנְווענְק גִיבֶּען אִין דִי הוֹצָאה אַהִין פָּארְנֶעדִיג אוּן צוּרִיק פָּארְנֶעדִיג. דָער סוֹחֵר זָאגְט

לֵאלֹהִים עֲשֵׂה לְפִסְלוֹ יִסְגּוֹד־לוֹ וְיִשְׁתַּחוּ וְיִתְפַּלֵּל אֵלָיו
וְיֹאמַר הַצִּילֵנִי כִּי אֱלִי אָתָּה: יח לֹא יָדְעוּ וְלֹא
יָבִינוּ כִּי טָח מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם מֵהַשְׂכִּיל לִבּוֹתָם:
יט וְלֹא־יָשִׁיב אֶל־לִבּוֹ וְלֹא דַעַת וְלֹא־תְבוּנָה לֵאמֹר
חֶצְיוֹ שָׂרַפְתִּי בְמוֹ־אֵשׁ וְאַף אָפִיתִי עַל־גֶּחָלָיו לֶחֶם
אָצְלֶה בָּשָׂר וְאֹכֵל וְיִתְרוֹ לְתוֹעֵבָה אֶעֱשֶׂה לְבוּל עֵץ
אֶסְגּוֹד: כ רֹעֶה אֵפֶר לֵב הוֹתַל הַטֶּהוּ וְלֹא־יַצִּיל אֶת־
נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמַר הֲלוֹא־שֶׁקֶר בִּימִינִי: כא זְכָר־אֵלֶּה
יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי־אָתָּה יְצַרְתִּיךָ עֶבֶד־לִי אָתָּה
יִשְׂרָאֵל לֹא תִנָּשֵׁנִי: כב מָחֵיתִי כָעָב פְּשָׁעֶיךָ וְכֶעָנָן
חַטֹּאתֶיךָ שׁוּבָה אֵלַי כִּי גְאַלְתִּיךָ: כג רָנּוּ שָׁמַיִם כִּי־

עוֹיִן דִּיר אוֹיְסגֶיבִּיג. דֶער שֶׁלִיחַ הָם אַבֶּער נִיטְאָמְס עֶר הָאם נִיט צוּ פֶּרְשְׁטֶיהֶן. דָאם טָאן נָעמַאכְט דֶער שֶׁלִיחַ זָאל נִיין אִין נָעמָעֶנְקְעְנִיס אֶפּ זִיצָען דָאם גְעלְד. דֶער נָכְשָׁל אִיז הָקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָאם בַּשָׁאפֶן דִי כָּעְנְטְשֶׁין אוֹיף דֶער וָועלְט אוּן הָם עֶרְדֶערְן נִיבְּעֶרְן אוֹיף דֶער הוֹצָאה זִיבְּעְצִיג יָאהר. מִיט דִיא זִיבְּעְצִיג יָאהר זָאל עֶר אִיין הָאבְּן תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים. אוּן דָאךְ דִיא זִיבְּעְצִיג יָאהר זָאל עֶר בֶּרַיְיטְגָען פַּאר הָקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דִי תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים. אַנְדֶערְע מֶענְטְשֶׁין הָאבְּן זִיךְ נָענוֹמֶן צוּ תּוֹרָה לֶערְנֶען אוּן צוּ טָאן מִצְוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים אוּן הָאבְּן נַמָאכְט אוֹיף דֶער וָועלְט קְלֵיינֶע הוֹצָאוֹת.

עוֹיא דֶער הַנָּא וָאנְט בְּרוּיס מִיט זַאלְץ אוּן וַואסֶער אוּן וַויינְט נִישְׁלָאפֶן. זַייא הָאבְּן וַויינְט צַייט פּוּן דִי זִיבְּעְצִיג יָאהר אֶרְנִיצְט אוֹיף וָועלְטְלִיכְע זָאכֶן. זַייא הָאבְּן בֶּעֶרֶיטְגְט דִי תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת פַּאר דִיא נָאנְצֶע זִיבְּעְצִיג יָאהר. הַקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָאם צוּ נֶענוֹמֶן דִיא תּוֹרָה אוּן הַייסְט מֶענְטְשֶׁין אֲרַיין נֶין אִין גַן עֵדֶן זִיךְ אֶפְרוּהֶן, אוּן דָאם נִיט מֶען אִים נִין שְׁכַר מִיט מַתָּנוֹת, אַנְדֶערְע מֶענְטְשֶׁין הָאבְּן פִּיל יָאהרֶן פּוּן דִיא זִיבְּעְצִיג יָאהר פַּארְנִיצְט אוֹיף וָועלְטְלִיכְע זָאכֶן. אוֹיף עֶסְן קְרִיגְקֶען שְׁלָאפֶן הָאנְדֶלְען, אוֹיף דִי תּוֹרָה לֶערְנֶען אוּן בְּצוֹת מִיט מַעֲשִׂים טוֹבִים אִיז זַייא עֶבְּלִיבְּען וַויינִיג צַייט, עֶטְלִיכֶע יָאהר הָאבְּן זִיךְ נִיצְעַנְדִיגְט אוּן עֶר אִיז נֶעקוֹמֶען פַּאר הָקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מִיט זַיין בִּיסְעל תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים, דִיא בִּיסְעל תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת קָאסְט שׁוֹין מֵיעֶר, נָאר פּוּן דֶעסְטְוועגְען אִיז נָאם אוֹיךְ דֶעם אוֹיךְ בֶּעשְׁטָאנֶען, פּוּן דֶעסְטְוועגְען גִים מֶען אִיהם אוֹיךְ שָׂכָר. וַויא פִּיל זַיין בִּיסְעל תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת זָענֶען וָועֶרם. אֲדְרִיבֶּער מֵיל מֶענְטְשֶׁין זָענֶען דָא נָאם הָאבְּן פַּאר בֶּרַיְיטְגְט דִי נָאנְצֶע זִיבְּעְצִיג יָאהר נָאר אוֹיף וָועלְטְלִיכְע זָאכֶן אוּן תּוֹרָה מִצְוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים זָענֶען נָעפִּינְט זִיךְ אוּן נָאר קוּמְט לַיידִיג פַּאר הָקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. פִּירְט מֶען אִיהם צוּם טִשְׁפּ וּואס עֶר הָאם אִין דִי זִיבְּעְצִיג יָאהר הָנָּאהם פּוּן אַפְּרִעמְדֶע וָועלְט, אוּן כָּען פְּקֹדֶּת אִיהם עֶר נָאל נִיין אִין גֵיהֶנֹם, אִין דִי צַייט פּוּן דֶעם גְּבִיא יְשַׁעְיָה זָענֶען נָענֶענְגְט פּוּן [יְרֹ] אוּן מִצְוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים וּוִיי עֶר הָאם זַיי נֶעזָאגְט מִטֶּר בַּאלְד אִין עֶרְשְׁטֶין קַפִּיטֶל), זַיי הָאבְּן גֶעמֵיינְט אִיךְ דֶער וָועלְט נָאר אוּם עִסְן אוּן קְרִיגְקֶען אוּן פְּרִיגְקֶען אוּן נָאכְּן, וּוִיא עֶס שְׁטֵייט אִין פְּסוּק וְהָנֵה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה הָרוֹג בָּקָר וְשָׁחֹט צֹאן, עֶס אִיז נִיטְוועֶרְט בֵּייא זַייא פְּרֵייליךְ זַייא הָאבְּן נָעהַרֶגְט אֶקְסֶן אוּן נָעשְׁאבְּטִין שָׁעפְּסֶן אוּן הָאבְּן נִיטְאם מִיר וָועלֶן עִסְן אוּן קְרִיגְקֶען. דְרִיבֶּער הָאם נָאם נִיטְאם צוּ דִיא יוּדִין דּוֹרְךְ דֶעם גְּבִיא יְשַׁעְיָה עֶם זוּ עַצְרָתִי לִי תְּהִלָּתִי יַסַּפְּרוּ. דָאם פָּאלְק הָאב אִיךְ פַּאר מִיר בַּשָׁאפֶן זַייא וָאלֶן דָערצַיילֶן מַיין לוֹיב אוֹיף דֶער וָועלְט. אוּן דִי יוּדִין וָאלֶן דִיא תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת אִיז פַּאר זַיי אַמֵּעֶרִיש כִּי יִנָּתֵשׁ בִּי יִשְׂרָאֵל. דוּ יִשְׂרָאֵל הָאסְט זִיךְ אָפְּגֶעמַאטֶערְט מִיט מִיר, אוּן וַויל זַייא הָאבְּן זִיךְ דֶערוַויסְעֶרְט פּוּן נָאם וְנָתַן זַייא נָעמַאכְּט צוּ דִי עֲבוֹדָה זָרָה דֶרְבֶּער אַז וַויא אִיז שְׁלֶעכְט נִיטְוואֶרְן הָאבְּן זַייא נִיט נָעקְרִיגְט צוּ נָאם נָאר זַייא הָאבְּן

פירוש ע"ט

לְכָסִיא נִיוּוּען אוֹיךְ: (יז) וְשִׁאֲרִיתוֹ אוּן דָאם אִיבֶּעְרִיגְע הָאלְץ לְאֵל עָשָׂה מַאכְט עֶר פַּאר אַיין אָפְּ נָאט לְפִסְלוֹ יִשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי הוּא בְּיסְט מַיין קְנֶעכְט יְצַרְתִּיךָ אִיךְ הָאב דִיךְ בַּשָׁאפֶן עֶבֶד הוּא זָאלְסְט זַיין צוּ מִיר אַקְנֶעכְט יִשְׂרָאֵל אוּן זָאלְסְט מִיךְ דִינֶען לֹא תִנָּשֵׁנִי דוּא זָאלְסְט מִיךְ נִיט פַּאר גֶעסֶען: (כב) מָחֵיתִי בָּעָב אִיךְ הָאב אוֹיס גִימָאכְט נָאךְ דֶאנְג אַיין דָאר מִדָּבָר אַזוֹי וּוִיא אוֹיסְלֶעשְׁן פְּשָׁעֶיךָ דַיינֶע זִינְד וְכֶעָנָן אוּן אַזוֹי וּוִיא אוֹיסְלֶעשְׁן הָאב אוֹיס גִימָאכְט דַיינֶע עֲבִירוֹת אוּן נָאנְ דִיר הַייסְט אוֹיךְ שׁוּבָה אֵלַי קָעֶר זִיךְ אוֹם צוּ מִיר אוּן טוּא תְּשׁוּבָה כִּי גְאַלְתִּיךָ וָוארוּם אִיךְ הָאב דִיךְ אוֹיס נִיכְּוִיזְט (כְּלוֹמַר בַּייא נָאם אִיז שׁוּץ גְּלֵיִיךְ וּוִיא עֶר הָאם שׁוּץ אוֹיס גִילֵיזְט): (כג) רָנּוּ שָׁמַיִם זִינְגְט

אִיהר הִימְלֶען כִּי עָשָׂה וָוארוּם עֶר קָען אִיהם לַיְיזֶען זַיין פָּאלְק הֲרִיעוּ שְׁאלְט הַתְּחִתִּיוֹת אֶרֶץ רִיא אוּנְטֶערְשְׁטֶע עֶרְד פִּצְחוּ עָכִינְט הָרִים רִיא יַעַר וְכָל עֵץ בָּהּ

אוּנְאנְט

כ"ש) [ח"נ]

עָשָׂה יְהוָה הַרְיעוּ תַּחְתִּיּוֹת אָרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל־עֵץ בּוֹ כִּי־גָאַל יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר׃

עֲרוּפִין צוּא זַייעֶרְע עֲבוֹדָה עֲרוּת־ דָאם אִין וּלא אוּתְרָאתָ יַעֲקֹב. גִיט פּוּן דֶאסְטוּ נֶעֲרוּפִין יַעֲקֹב, נָאר דִיא עֲבוֹדָה זָהָה דֶאסְטוּ נֶעֲרוּפִין ׃

פִּירוּשׁ ע״ט

אַנוּאנְג יַעַר דָעָר וַואלְד מִיט אַלֶע בֵּייטָעָר וָואם עָם אִיז דָא אִין אִיהֶם וָאלָען אוּיף וְינְגָען כִּי נָאל וָוארוּם

נָאט הָאט אוּים גְלַייזט יַעֲקֹב וּבִישְׂרָאֵל אוֹנ מִיט דִיא יִשְׂרָאֵל יִתְפָּאר טוֹט עָר זִיךְ בַּארִיהְמִין.

דיני וסדר הקרבנות לפרשת צו

(ב) צַו אֶת אַהֲרֹן וגו׳ זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה וגו׳. דָעָר מְדָרֶשׁ תַּנְחוּמָא פֶּרֶעגְט פַּאר וָואם שְׁטַייט אִין פָּסוּק זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה עָם קָען דָאךְ שְׁטַיין אִין פָּסוּק זֹאת הָעוֹלָה נָאר דָעָר פָּסוּק מֵיינְט בָּעִין נָאל לֶעְרְנָען דִיא תּוֹרָה פּוּן קָרְבָּנוֹת, וָעהְט וויא לִיב עָם אִיז בְּייא נָאט דָאם תּוֹרָה לֶעְרְנָען, דֶרְיבָּער דַארְף דֶעָר מֶענְטֶש אַוועק גֶעבִּין זַיין נַאנְצֶע גֶעלְט צוּ לֶעְרְנָען תּוֹרָה פַּאר זִיךְ אוּנ פַּאר זַיינֶע קִינְדֶער, וויא עָם שְׁטַייט אִין פָּסוּק נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה דוּא זָאלְסְט גֶעבִּיטָען צוּ אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער צוּ זָאגָען, וָואם מֵיינְט מֶען צוּ זָאגָען, וויא זָאלָען זָאגָען צוּ דִי יוּדִין וויא זָאלָען לֶעְרְנָען דִיא תּוֹרָה פּוּן דֶעם קָרְבַּן עוֹלָה, וָוארוּם אֲפִילוּ מֶען אִיז מַקְרִיב אַשְׁלָה פּוּן דֶעסְטְוועגִין דַארְף מֶען לֶעְרְנָען דִיא תּוֹרָה פּוּן דֶעם קָרְבַּן עוֹלָה, מֶען זָאל זוֹכֶה זַיין אִין דֶעם קָרְבַּן עוֹלָה אוּנ אִין תּוֹרָה לֶעְרְנָען דִי דִינִים פּוּן דִי עוֹלָה, אוּנ אַזוי הָאט רַבִּי שִׁמְוֹאל בַּר אַבָּא גִיזָאגְט נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין אֲפִילוּ דֶעָר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עָוט חָרוּב וָוערִין אוּנ קָרְבָּנוֹת וָוערִין אוּנ זָאלְט אִיהר נִיט פַּאר גֶעסִין דֶעם בֶּרֶד פּוּן דִיא קָרְבָּנוֹת נָאר אִיהר זָאלְט זַיין גֶעהִיט צוּ לֶעְרְנָען דִיא תּוֹרָה פּוּן קָרְבָּנוֹת, אוּנ דִיא מִשְׁנִיוֹת מִיט גְמָרָא פּוּן קָרְבָּנוֹת, אוּנ אוֹיב אִיהר וָעט אַוּוי לֶעְרְנָען וָעט אִיךְ אוּיף אַייךְ רֶעכֶענָען, גְלַייךְ וויא אִיהר זָאלְט דִי קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב גִיווֶען, אוּנ אוֹיב דוּא וויללְסְט וויסֶען אַז עָם אִיז אַזוי, וָוען נָאט הָאט גֶעוויזֶען צוּם נָבִיא יְחֶזְקֵאל דִיא צוּרָה פּוּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וויא עָס זָאל גֶעבָּאוְט וָוערִין אוּנ וויא עָס זָאל גֶעמַאכְט וָוערִין אוּנ וויא עָס זָאל גֶעשְׁטַאנֶען, דֶרְיבָּער שְׁטַייט אִין פָּסוּק זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה דָאם אִיז דִיא לֶעְרְנוּנג פּוּן דִיא עוֹלָה, עָוט עָם לֶעְרְנְען דִיא דִינִים פּוּן דִיא עוֹלָה עָוט זוֹכֶה זַיין צוּ עוֹלָם הַבָּא, רַבִּי אַסְיָא הָאט גִיזָאגְט פַּאר וָואם הַייבְּען אָן דִיא קְרִיעָה קִינְדֶער צוּ לֶעְרְנָען חוּמָשׁ פּוּן כֶּסֶף נִיקְרָא, וויל אִין דֶעם סֵפֶר וַיִּקְרָא זַעֲנָען גֶעשְׁרִיבְּען דִיא דִינִים פּוּן קָרְבָּנוֹת, אוּנ וויל דִי קְלֵיינֶע קִינְדֶער זָעֲנֶען בִּיז אִיצְט זַיין פּוּן זִינְד, אוּנ וויא וויסֶען נָאךְ נָאר נִיט וָואם זִינְדִיגָען אִיז, דֶרְיבָּער הָאט נָאט גִיזָאגְט דִיא קְלֵיינֶע קִינְדֶער אַלֶען לֶעְרְנָען דִיא דִינִים פּוּן קָרְבָּנוֹת, נָאךְ קִימֶען דִיא קְלֵיינֶע קִינְדֶער וָואם זָעֲנֶען זַיין עֲבֵירוֹת אוּנ זָאלֶען לֶעְרְנָען דִיא דִינִים פּוּן קָרְבָּנוֹת וָואם קָרְבָּנוֹת מַאכְען אוּיךְ זַיין עָם מֶענְטֶש פּוּן זַיינֶע זִינְד, אוּנ דָאם וָועט זַיין בְּייא מִיר גְלַייךְ וויא עַייא וָואלְטֶען מַקְרִיב גִיווֶען פַּאר מִיר קָרְבָּנוֹת, אוּנ הַיינְט אַז דֶעָר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חָרוּב גִיווָארֶען וָוען נִיט דִיא קְלֵיינֶע קִינְדֶער וָואם לֶעְרְנָען דִינִים פּוּן קָרְבָּנוֹת, וָאלְט נִיט גֶעשְׁטַאנֶען, דֶרְיבָּער הָאט נָאט גִיזָאגְט דִיא יוּדִין מִיט זַייעֶרע קִינְדֶער אַפִילוּ דֶעָר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חָרוּב גִיווָארֶען אוּנ דִיא קָרְבָּנוֹת זָעֲנֶען בָּטֵל גִיווָארֶען, אוּנ דֶעָר קָרְבַּן עוֹלָה אִיז נִיטָא אוֹיב אִיהר וָועט לֶעְרְנָען דִיא פָּרָשָׁה פּוּן עוֹלָה אִיז בְּייא מִיר גְלַייךְ וויא אִיהר זָאלְט מַקְרִיב גִיווֶען אַשְׁלָה, דֶרְיבָּער שְׁטַייט אִין פָּסוּק זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה דָאם אִיז דִיא לֶעְרְנוּנג פּוּן דִיא עוֹלָה, וָועט עָם לֶעְרְנְען דִיא דִינִים פּוּן דִיא עוֹלָה וָועט זוֹכֶה זַיין צוּ עוֹלָם הַבָּא, הקב״ה הָאט גִיזָאגְט מָאכְעָר וָועט אֲמֶענְטֶש זָאגָען וויל נָאט הָאט גִיזָאגְט אוֹיף קָרְבָּנוֹת וָועל אִיךְ גְזִ״ךְ גֶעלְט אוּנ וָועל קוֹיפֶען בְּהֵמוֹת אוּנ וָועל מַקְרִיב

(חומש ע״ט) ח״ג ‡ 4 ‡

דִּין קָרְבָּנוֹת, דְּרִיבָּעֶר הָאט נָאט גִיוָאנְט אֲנִי ה' שִׁינֵא אֵל בְּשׁוּלָה אִיךְ נָאט הָאב פַּיינְט מֶען וָאל נוֹלֶנֶן גֶעלְט אוּנ מַקְרִיב זַיין עוֹלוֹת, דִיא יוֹדִין הָאבֶּען גִיוָאנְט פַּאר נָאט וָוען דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִיוָוען אַז מֶען הָאט גֶעזִינְדִיגְט הָאט מֶען מַקְרִיב גִיוֶוען אַקְרִבֶּן אִיצְט אַז דֶער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז גִיטָא וָואם וָועט מֶען מְאהֶן אַז מֶען וָועט זִינְדִיגֶן, הָאט נָאט גִיוָאנְט צוּ דִיא יוֹדִין אוּיב אִיהר וִוילְט אִיךְ וָאל אִייךְ מוֹחֵל זַיין אַיינֶע זִינְד וָאלְט אִיהר לֶעְרֶנֶען אוּנ הַיְסֶען דִיא תּוֹרָה, וָועט בִּייא מִיר זַיין גְלֵיכְּ וִויא אִיהר וָואלְט מַקְרִיב גִיוֶוען פַּאר מִיר אֶלָּע קָרְבָּנוֹת, דְּרִיבָּעֶר הָאט דָּוִד הַמֶּלֶךְ גִיזָאגְט וִויא לִיבּ הָאב אִיךְ דִיא תּוֹרָה, וַויֵיל דִיא תּוֹרָה לֶעְרֶנֶען אִיז מְכַפֵּר אֶלָּע עֲבֵירוֹת:

אונקלוס

ויקרא ו צו

ו א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: ב פְּקֵד יָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי לְמֵימָר דָּא אוֹרַיְתָא דַּעֲלָתָא הִיא עֲלָתָא

ת"א זאת תורת. זכתיב כז סח סט עד לב מנחות ו כז מט נלה ס: סוס העולה. יומא לג מה סנהדרין לד כוריות ג. זכתיב כג כו. תמורה יד:

בעל הטורים

(ב) זו את מהכן. מה כתיב לעיל מניה נאמה כה לו אח מהכן נומר סיינו זכיניו כתורה ומלות שבגגת תלמוד עולה זכון: מסס לומר לו את. ס"א תורה לוה חוח' סיעסקו בתור': זאת תול' העול' סוח העול'. לו' כל העוסק בתורת עול' כלמו הקבי' עול'. הקרבנו'

רש"י

(ב) צו את אהרן. [ת"כ] אין לו אלא א' זרו מיד ולדורו' ב תר"ם כיוצר לריך הכתוב לזרו במקום ג שים כו אסרון כיס: זאת תורת העולה וגו'. הרי העניו הזה כת ללמד על הקטר חלביה והזיכרי' שיהא כשר ד כל הלילי וללמד על הפסולין שיזה אם עלה יהר ויזיה אם עלה לא יהר שכל תורה לרבות הוא כת לו' תורה ח' לכל העולים ולפי' פסולין אתם עלו ה לא יהרו: הוא העולה. למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן אלא הי פסולן נקרב שנפסלו קול' שכאו

מן העולה אלא מעוב העולה והיה גם היא מיהא נלמח אלא לכהן המקריב לותה מ"ם נקרא ג"כ מ"כ. והרמ"ם כתב שכ"ם לא כת להוסף על דברי ת"ק אלא לפרוש בת ומתר שהשבח סיוחר גדולה שאפלו שים בה מ"כ מאכל כשאין בה מ"כ לא תבא עליו אלא לו וה"ם אם אין בה זיהרו ועד ולדותיו אף ע"פ שים בה מ"כ לא תבא עליו אלא לו וכו' ע"ם כי התכיר. והם דכתיב לו את כני אהרן גבי חיוב כל מ"ע אע"פ שאין שם ת"כ ל' דכיון דכל יהרון לא היו אוין לעניו כיוהם אהרן ובניו אלא לו לכך נחול יותר מבל אחיהן יש שלקח חלקו בפרים ויש שלקח חלקו בשעירים וכן בכבשים ויש שלקח חלקו בכולן ת"ק: ד' פי' הוהתהו מפ"ש דקאי דכתיב ביה כל הלילה עד הבקר הוא דקדייה: ה משום שהמזבח מקדש אינו יכתיב בתריה היה העולה למעט המאכל דמשמע היא עלה אחר ריא העולה מיעט את הנרבע וכיוצא בהן אלא היה פסולן בקדש כ"ל פיכולין להיות בפיו פסולים קודם הקדש אבל אחר פסולים כגון שנטמאו או אחר דבריהם ס"א אלא למאי אקדם אקדש וכתיב הכא כרבה"ם כתב רבה"ם

טעמי הקרבנות

(ב) זו את מהכן ואת בניו וגו'. לריך להבין מדוע בסדר ויקרא בכל הקרבנות לא נזכר שם מהכן, רק בני מהכן, והקריבו בני מהכן, ופתני בני מהכן, ושוד כתב פעמים עד כאן בקרבן תמיד שנזכר מהכן ב"כ, אך ידוע כי כל זמן היות ישראל במדבר ארונם ש שכח, לא היו מקריבין שום קרבן בד ובדבר ואפלו בשעת חטאת העגל ומשה רק התידים ומוספים וקרבנות נדור הקבוצה נשם זמן, ומחמת שכל הסדרה ויקרא מדבית רק מקרבנות יחיד ואלה לא הקריב אהרן בניו, וכל דיני הקרבנות המעורים בסדר ויקרא הוא כשיכולו לאהרן בניו, ומחמת כי ידע הקב"ם שאהרן

לשב"ם

(ב) צו את אהרן. זאת תורת העולה. כל הקרבנות האמורים בפרשת ויקרא חוזר ונומר כל דיניהם: הוא העולה. הנקטרת ביום. כדכתיב ביום זבחכם ביום

שפתי חכמים

ס פי' רש"י כגמרא שיהא מכיר וזכיר. ות"ת ומשה לא פי' ע"ש לעני' מקרא דפרשת תלוה. די"ל דהזיכרו כת משום שלריך לומנות יתילה לגרגרו בכלים הזית ולכותבו במכתב: שיהיה כלא שגגתו: ב מדכתי' לו את יהוסע ומקהו ומשלמו זהו זיכרו ולדורות כתיב כאן לתוד לו את כני ישראל ויקחו אליך שמן ונו' מעיד על כקר נפני ה' תמיד תקת עולם לדורותיכם ככי לדורות מיד כתיב כאן כתעלותך ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר לוה ה' ונו' וזהו מיד: ג כלומר דוקא במקום שים מהכין כיס לריך לכתוב לו לזיכרו אבל במקום שאין שם מהכין כיס אינו לריך לכתוב לו אפי' אם הוא במקום שאין שם מהכין כיס אלא ה לא יהרו: הוא העולה. למעט את הרובע ואת הנרבע וכיוצא בהן אלא הי פסולן נקרב שנפסלו קול' שכאו

דכתיב הכא לו את"ם שאין כאן ת"כ י"ל כיון שאין שהכתוב נכתוב

ליקוטים על התורה

ב צַו אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו וגו' דֶּרֶךְ אָדָם וְאַף אֲנִי אֶתְנַהֵג עִמָּהֶם בְּדֶרֶךְ הָאָדָם וְיַקְרִיבוּ אֶת קָרְבָּנָם. דִּיא תּוֹרָה גִיזָאגְט סַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת זָאלֶן דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן, וְיַקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן וְגוֹ', דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זָאלֶן שְׁפְּרִיצֶן דִיא בְּלוּט אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ, דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זָאלֶן לַיְיגֶן דִיא שְׁטִיקֶער פְלַיישׁ פוּן קָרְבָּן אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ. דִיא קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן זָאלֶן נֶעמֶן נָאט פַּיינֶער אוֹיף דֶעם פְּנִימָה, נַיין אֲבָל זָאלֶן נֶעמֶן נָאר דֶערמָאנט דִיא קִינְדֶער פוּן

הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ

ת"א כל הלילה. יומא כ מה זבחים פז: כל הלילה עד הבקר. מגילה כא חגיגה י זבחים פו פז:

דְמִתּוֹקְדָא עַל מַדְבְּחָא
כָּל לֵילְיָא עַד צַפְרָא
וְאֶשָּׁתָא דְמַדְבְּחָא תְּהֵי

רשב"ם

הקריבו את זבחו: כל הלילה. תמור הקט־תה: ואש

בעל הטורים

נקראים אש והתורה נקראת אש שנ' הלא כה דברי כאש. מימינו

טעמי הקרבנות

להקריב תמיד של שחר בעתו וזמנו רק יאחרהו, אזי יהיה זמן קלר לשאר הקרבנות להקריבם ויבואו לידי פסול ויהי' חסרון כיס להבעלים שיצטרכו להביא קרבנות אחרים להקריבן למחר, ע"כ לוה הקב"ה לכהנים שיהיו זריזין להקריב קרבנות תמידי שחרים בעתם וזמנם שלא יהיה חסרון כיס לשום אדם, וזהו מאמר רבי שמעון ביותר לריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס]: זאת

פירוש לתורת אלהים

בִּיז אִין דֶער פְרִיה וְאֵשׁ אוּנ דָס פַייֶער פוּן דֶעם מִזְבֵּחַ זאל

ליקוטים על התורה

אהרן, אבער ניט אהרן, וויא משה האט געהערט פון גאט אז נאר די קינדער פון אהרן זאלען מקריב זיין די קרבנות און אהרן דערמאנט מען גאר ניט, האט משה געזאגט פאר גאט דעם ברונען האסטו פיינט און די וואסער פון דעם ברונען האסטו ליב, אז דער ברונען גיט דיר גוטע וואסער דארפסטו דאך דעם ברונען אויך ליב האבין, אז אהרן גיט דיר גוטע קינדער און דוא האסט זייא ליב, דארפסטו דאך דעם פאטער אהרן אויך ליב האבין, האט גאט געזאגט צוא משה אזוי וויא דוא לעבסט אז וועגין דיינע רייד וועט אהרן אויך מקריב זיין קרבנות, דריבער זאגט דער פסוק גאט האט גירעט צו משה דוא זאלסט געביטען אהרן ער זאל מקריב זיין קרבנות. דער אהבת יהונתן זאגט פאר וואס איז ניט דערמאנט דער נאמען פון אהרן בייא די קרבנות וואס שטייט אין די סדרה ויקרא, ווייל ווען די יודין זענען גיוועזן אין דער מדבר האט מען נאר מקריב גיוועזן תמידין און מוספין אבער אנדערע קרבנות האט מען ניט מקריב גיוועזן ביז מען איז געקומען אין ארץ ישראל, און ווייל יענע סדרה שמועסט פון קרבנות וואס מען האט מקריב גיוועזן אויף עבירות און פון נדרים און נדבות. וואס די קרבנות האט מען אין דער מדבר ניט מקריב גיוועזן נאר אין ארץ ישראל, און אהרן איז דאך אין ארץ ישראל ניט גיוועזן, צו וואס זאל מען דערמאנען דעם נאמען פון אהרן בייא די קרבנות אז אהרן האט זייא ניט מקריב גיוועזן, אבער אין די סדרה צו וואס דא שמועסט פון קרבן תמיד און דעם קרבן תמיד האט מען מקריב גיוועזן אין דער מדבר, האט דאך אהרן אויך מקריב גיוועזן דעם קרבן תמיד, דריבער שטייט אין דער סדרה צו את אהרן, מען זאל געביטען צו אהרן ער זאל אויך מקריב זיין דעם קרבן תמיד. דער ספר שמן הטוב זאגט עס זענען דא צווייא ערלייא עבירות און צווייא ערלייא קרבנות, איין עבירה וואס דער מענטש טוהט מיט די הענט, אויף דעם ברייננט מען אקרבן חטאת, און נאך איין עבירה וואס דער מענטש טוהט טראכטענדיג, אויף דעם ברייננט מען אקרבן עולה, איז דאך אקשיא די גמרא זאגט אז אשלעכטע מחשבה רעכינט ניט גאט פאר אעבירה, צו וואס דארף מען ברייננען אקרבן אויף אשלעכטע מחשבה, נאר אז איינער איז אגרויסער צדיק און ער וויל ניט האבין אויף זיך אפילו אעבירה פון אמחשבה, ברייננט ער אקרבן עולה, וויא איוב האט געברייננט קרבנות עולה פאר זיינע קינדער, ער האט געזאגט טאמער האבין זייא גילעסטערט גאט אין הארצין, און ווייל דעם קרבן עולה וואס ווערט געברייננט אויף אשלעכטע טראכטונג, דאס ברייננט נאר אגרויסער צדיק, דריבער זיין קרבן דארף מקריב זיין דער כהן גדול, דאריבער זאגט גאט צו משה דוא זאלסט זאגין צו אהרן ער אליין זאל מקריב זיין דעם קרבן עולה וואס קומט אויף אשלעכטע טראכטונג, נאר אויב עס וועט טרעפין אהרן וועט ניט קענען מקריב זיין דעם קרבן עולה, זאלען די קינדער מקריב זיין דעם קרבן עולה, אבער אין די סדרה ויקרא שמועסט פון אזעלכע עבירות וואס דער מענטש טוהט מיט די הענט, אויף די עבירות ברייננען אלע מענטשין קרבנות, דריבער די קרבנות קענען מקריב זיין אפילו די קינדער פון אהרן אויך. נאך זאגט דער ספר שמן הטוב די גמרא זאגט כל העוסק בתורת הקרבנות כאילו הקריב הקרבנות, דער מענטש וואס לערנט די דינים פון די קרבנות איז גלייך וויא ער וואלט מקריב גיוועזן די קרבנות, דריבער זאגט דער פסוק זאת תורת העולה, וואס דער מענטש לערנט די דינים פון דעם קרבן עולה, היא העולה דאס איז די לערנונג פון די עולה און דאס איז די עולה, האט גאט געזאגט צו משה דוא זאלסט געביטען צו אהרן און צו זיינע קינדער זיי זאלין זאגין צו די יודין אפילו אקרבן עולה וואס זיא איז דאס בעסטע פון אלע קרבנות. ווייל זי קומט נאר אויף אשלעכטע טראכטונג און זיא ווערט אין גאנצין פארברענט נאר פון גאטס וועגין. פון דעסטוועגין אז מען לערנט תורה איז גלייך ווי מען וואלט מקריב גיוועזן אפילו אקרבן עולה. און נאך בעסער ווי דער קרבן עולה. ווי דער פסוק זאגט היא העולה. די תורה איז נאך העכער פון די עולה. ווארום אעולה [אדער אנדערע קרבנות] איז מען נאר מקריב ביי טאג אבער ביי נאכט טאר מען ניט מקריב זיין קרבנות און תורה לערנט מען ביי טאג און ביי נאכט. דער ספר באר מים חיים פרעגט די גמרא זאגט כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה. דער וואס לערנט די דינים פון אעולה איז גלייך וויא ער וואלט מקריב גיוועזן אעולה. פאר וואס שטייט כל העוסק און שטייט ניט כל הלומד. עוסק איז דער טייטש ער בשעפטיגט זיך. און לומד איז דער טייטש ער לערנט. דער תירוץ איז מיר ווייסין דער מענטש וואס האט ליב הקדוש ברוך הוא מיט אמת און מיט זיין גאנצע הארץ און זיין הארץ גלוסט נאר צו טאהן דעם ווילען פון גאט. וויא דוד המלך האט געזאגט צו גאט מיין נשמת איז דארשטיג צו דיר. מיין נשמה ווערט פארלענד גלוסטענדיג צו דיר. און ער וואלט גערין טאהן אזעלכע זאכין וואס גאט זאל האבין פערגעניגען פון זיי. דער מענטש איז מקיים די גאנצע תורה און אלע מצות יעדער רגע. ווארום ער וואלט וויללין יעדער רגע מקיים גיוועזן אלע מצות ער וואלט וועלין אלע טאג זאל זיין פסח. ער זאל מקיים זיין די מצות פון פסח. אלע טאג זאל זיין סוכות ער זאל מקיים זיין די מצות פון סוכות. און עס איז אים צו שווער צו ווארטין איאהר פון איין פסח ביז צום אנדערן פסח. אדער פון איין סוכות ביז צום אנדערין סוכות. אזוי ווי איינער האט געזאגט צו זיין חבר ער וועט אים געבין פון היינט אין איאהר ארום צעהן טויזענד רובל און ער וועט אים גליקליך מאכין. ווי שווער איז דאס דעם מענטש צו ווארטין אגאנץ יאהר. אפילו ער ווייס בעווים אז דער יאהר וועט זיך ענדיגען וועט ער זיין גליק בעקומען

וְקָדָא בֵיהּ: ג וְיִלְבַּשׁ תְּוֹקַד בּוֹ: ג וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד

כַּהֲנָא לְבוּשִׁין דְּבוּץ

ת"א מדו בד. פסחים סה יומא כג:

בעל הטורים

סם דם נמו. מותיות תלמוד. הקרבנות נקרסים נחם סת קרבני נחמי יהתוכה נקרסת נחם נכו נחמו בלחמי כסם שחי תפשר נעוכם בלח נחם כך ס"ח נעוכם בלח תוכה: (ג) מדו בד. כ' הכח ותיכך ויוחב חגור מדו נכוכו שבגדי כהונה היו בעין כגדי רש"י

שפתי חכמים

לעזרה [כל הענין בת"כ ובזבחים פ"ג ופ"ד]: (ג) מדו בד. ופ"ת ג"ל שהי מיעוטא דהיה העולה למעט רובע ונרבע שאם עלו ידהו והלה נכר מיעוטן הכ' מן הקרא דמן הבהמה וגו' כפרשת ויקרא וכיון דמיעוטן מהתם הלה קדשו ג"ל למעוטי הכא דאם עלו ידהו פסיונה כיון הלה קדשו חולין ניהלו ופסיו' דידהו נכר תיהלו

טעמי הקרבנות

תורת העולה וגו'. פיתח בתמ' בהכות (דף כו) תפלות כנגד תמידים תקנום, כמו שבעניני הגוף דרך בני אדם לסעוד בבקר

פירוש לתורת אלהים

זְאֵל דְּרִינָן בְּרָעָנָן: (ג) וְלָבַשׁ אוּן דָּר כֹּהֵן וְאֵל אֶנְקְלֵיְדָעָן מִדּוֹ זַיִן הָעִבְּוד בַּד פּוּן לַיְינָן וּמְכַנְּסֵי בַד אוּן מַכְנָסַיִם

ליקוטים על התורה

עֵיהּ אִיהּ אָבָּר יָעָדָּר מָאנּ אַיאהר. אַזוֹיא אִיז בַּייא דִיא בֵּיעִנְשָׁשֵׁן נְוָאם זַייֶר גַאנְצֶער גְלוֹסְטוּנג אוֹיף דָּער וָועלְט אִיז נָאר תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת. וַיוֵיל עֶר וַויִיס אַז דִי וָועלְט אִיז נָאר נִיס. דִיא מָעג אוּנ דִיא יָאהרֶן גֵיזֶען אַוֶועק וִוי אַשָּׁאם וְנָאם שְׁוִוימְט אוֹיף דָּם וַואסָער. יְעדָּער מָאג וָועֶרט עֶר גְעִנְטֶער צוּם טוֹיט. אוּנ עָם אִיז נִיטָא אוֹיף דָּער וָועלְט אַגְעוִוִיסֶרע זָאךְ וִוי דָּער טוֹיט אִיז. אוּנ וְנָאם עֶר דָּאס גְעאַרְבָּעט אוֹיף דָּער וָועלְט. נָעמְט עֶר נָאר נִיס מִיט זִיךְ אִין קֶבֶר. וִוי דָּער פָּעלִין. עֶר לָעְזִינְט סַאקִי אָבָּער עֶר דָּאס נִיט אִין זִיְנען פּוּן תְּשׁוּבָה נִיט פּוּן וִוידּוּי. אוּנ עָר לָעְרִינְט נִיט צוּ מַאכִין רֵיַח נִיחוֹחַ וַאֲפִילְגִינְגְען צוּ נָאם. וִוי אַזוֹי קֶען זַיִן אַזוֹי אַלֶעְרָנָען גְלַייךְ וִוי מֶען וָואלְט מַקְרִיב גִיוֶועזֶן אַקְרָבָּן. דְרִיבָּער זָאגְט דִי גְמָרָא כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת הַקְרְבָּנוֹת. דָּער וָואס בַּשְׁעפְּטִיגְט זִיךְ מִיט דֶם לָערְנָען פּוּן דִי קָרְבָּנוֹת. עֶד לָערִינְט דִיא אַלָע זַאכֶן וָואס גֵיהָערִין צוּ דִי קָרְבָּנוֹת. וִוי אַזוֹי עָס זָאל זַיִן דָּער וִידּוּי אוּנ עֶר אִיז זִיךְ מִתְוַדֶּה. עֶר לָעְרִינְט וִוי אַזוֹי עָס זָאל זַיִן דָּאס תְּשׁוּבָה. עֶר טוּהט תְּשׁוּבָה. עֶר לָעְרִינְט דִיא דִינִים וְוִיא אַזוֹי מֶען דָּארְף מַקְרִיב זַיִן דֶם קָרְבָּן. אוּנ עֶר טָאכְט בַּייא זִיךְ עֶר אַלֵיין דָּאס נְעִמֶּארְפְט זַיִן דֶּער קָרְבָּן. אֶלֵיְן וָואס דֶם קָרְבָּן וָועֶרט גֵיטָאהן דָּאס אִים גִיזֶמֶארְפְט גִיטָאהן וָועֶרִין. אַז מֶען לָעְרִינְט אַזוֹי דִיא דִינִים פּוּן קָרְבָּנוֹת אִיז סָאכִין גְלַייךְ וִוי מֶען וָואלְט זִיךְ אַלֵיין מַקְרִיב גִיזֶועזֶן פַּאר אַקְרָבָּן. נָאר אוֹיסֶער דִי תּוֹרָה וָואס דֶּער מֶענְטֶש לֶערִינְט דַארְף נָאךְ דֶּער מֶענְטֶש דָּאבִין גוּטֶע מִדּוֹת. דֶּער פִּרְזֶאמְענְט פּוּן אַלֶע גוּטֶע מִדּוֹת אִיז דֶּער מֶענְטֶש זָאל זַיִן בֵּיי זִיךְ נִיְדעִרִיג. וִויא דִי נְמָרָא זָאגְט עֲנָוָה גְדוֹלָה מִכּוֹלָן. דָּאס נִיְדעִרִיגְקִיים וָואס דֶּער מֶענְטֶש אִיז בֵּיי זִיךְ דָּאס אִיז דִי גְרֶעסְטֶע מִדָּה פּוּן אַלֶע מִדּוֹת. אֲבָּער דֶּער מֶענְטֶש וָואס אִיז גְרוֹיס בֵּיי זִיךְ. וָועט עֶר גֶעמֶשְׁפְּט וְיִרְעִרִין פּוּן גָאם מִיט פַיֶיעֶר. וִויא דָּער פָּסוּק זָאגְט הִיא הָעוֹלָה עַל מוֹקְדָה. דֶּער מֶענְטֶש וָואס גֵיט אוֹיף דֶם מִיט גְרוֹיסְקִיים אוֹיף דָּער וָועט עֶר זַיִן אוֹיף דֶם גֵיהָאךְ. נָאךְ אַמּוּסָר זָאגְט דֶּער פָּסוּק דִי תּוֹרָה וָואס מֶענְטֶש לֶערִינְט זָאל זַיִן אִין נָאנְצִין נָאר פַּאר גָאם. אוּנ עֶר זָאל פּוּן אִיר־קֵיין הַנָּאָה הָאבִין פַּאר זִיךְ. אַזוֹיא וִויא דֶּער עוֹלָה אִיז אִין נָאנְצִין צוּ גָאם אוּנ קֵיינֶער הָאם פּוּן אִים הַנָּאָה. דָּאם זָאגְט דֶּער פָּסוּק זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה. דִי תּוֹרָה וָואס דֶּער מֶענְטֶש לֶערִינְט זָאל זַיִן וִוי דִי עוֹלָה. עֶר זָאל פּוּן אִיר־קֵיין הַנָּאָה הָאבִין. הִיא הָעוֹלָה אֲבָּער אַז עֶר וִויל דִיא תּוֹרָה וָואס עֶר לֶערִינְט זָאל אִים אוֹפְּגֶרֵיינְגְען צוּ אַהוֹיכָּע מַדְרֵגָה. עֶר זָאל הָאבִין דִּירֶךְ. אִיהר כָּבוֹד אֲנֶדֶערְע וַאכִין. עַל מוֹקְדָה אִיז דֶּער מֶענְטֶש וָועֶרט עֶר זָאל וְוִירְעִרִין פַּארבֶּרֶענְט אוֹיף דֶם פַיֶיעֶר. נָאךְ זָאגְט דֶּער פָּסוּק כָּל הַלַּיְלָה. מֶען זָאל לֶערְנָען תּוֹרָה אִין גָלוּת וָואס זִיא אִיז גְלַייךְ צוּ דִי נָאכְט. וָואנְט דִּירְךְ דִי תּוֹרָה לֶערְנָען וָועלִין דִי יִוְדִין אוֹיסְגְלַייזִיגְט וְוִירְעִן פּוּן גָלוּת:

(ג) מִדּוֹ בַד, דֶּער בְּאֵר מַיִם חַיִים זָאגְט מִדּוֹ, זַיִן מָאס. בַּד

וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים
אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־
הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל

וּמְכַנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרֵיהּ וְיַפְרֵשׁ
יָת תִּיכוֹל אֵשְׁתָּא יָת
עֲלָתָא עַל מַדְבְּחָא

זבחים פז: ומנו. פסחים כו כז זבחים מו מנין קיז תמורה לד כריתות ו. מעילה יח יב.

בעל הטורים

מלמטה וכן המעיל כפי תוקפה כזכותם היו מתנדבים במלחמה. ומנו

רש"י

בגדיו. ומדיו קרועים לשון בגדים: והרים את הדשן. זהו מצוותה בכל יום לתמיד של שחר אכל והוציא את הדשן

שפתי חכמים

הוא לזמן מרובה לפנות את המזבח מריבוי דשן שעליו: רש"י

כגמ' פרק יולה דומין דתלישיבין קרא נכתמת קדשים תע"ג דקדש לגו מעיקרא אם עלו ירדו. עכל"ל ד"ק"ל למה כתיב ונכפה כלמן מדו בד שהרי היו כתיב לעיל נפי בגדיו על מכנן. ומתרן היו כהתורת וסוכר בפגדי כהונה שהוא הסמוך לכפרה ועל כפרה דכתי' בקרא קמי מחבוייהו דתי על מכנסים נכד מי"ל לכתוב ונכפה הכהן מדו בד ומכנסי בד על כפרה ונכפה ל"ל אלא דקמי נמי סמדו שהוא כהתורת: ז' אי' לא תכוכה ולא קלקה מגופו דה"ק יש יש בגופו ויש לו בגדים תחלים למעלה ממנו אם היתה קלקה מגופו לית לן בה קמ"ל. דתל"ל למה לא קמי' כהתיב בתורת כמו בשאר מקומות: ח מכוח דכתי' והרים אם הדשן שהוא ל' תרומ' משפיים מן הדשן ואם היה תוחו אלא יש יש בפרכה: ט מכוח שהוא סברה מה שכוכב בתמלע הוא נשלף מאד לכך היו מוציאים הדשן הפעימים: י מכוח דכתיב אצל המזבח שכבר היה אצל המזבח מלמן שהיו המזבח על כבש מיכח מכוח דקמתה ויקרה יש שם מאמר אצל הכבש וכתי' והניח קדמה ת"ל במעט מיכח שהיו הדשן היה במזבח דהיינו על קרקע מכאן היה מוכלה שהיו הדשן כל פ' ומשמש

טעמי הקרבנות

סעודת שחרית, ומסעודה זו ממתינין עד סעודת מלכדי', ומסעודת הלכדים ממתינין עד סעודת הלילה, ומסעודת הלילה ממתינין כל הלילה עד מחרתו, ולפי הגמרא מסעודה לסעודה הוא שכתוב בעוזו, ומסעודה עדרית עד הנקר הוא דכתיב ר"ל בעוז, כן הוא עניין הכאמר ברי[illegible] תפלת שחרית ומנה בנקר כוותיהון הוא דת"י סמיום וכ[illegible] ביין שעה בעוז [וכפי מוכח בעוז שכתוב הוא בעה ל] תל"ל עוד בכתוב בעוז ומתלה [למוכח בעוז שלנו הוא שהלך לייסן] ומן מנחה, בשקיעת החמה יהלת הכוכבים זמן ערבית, ומן זה עד הנקר הן שוס תפלה, כמו שכתוב שכב כל הלילה

פירוש לתורת אלהים

פון לייגן ווּבֶּש זָאל עֶר אָנקלייִדן אויף זַיין לַייב וְהֵרִים
תּאכַל הָאֵשׁ עוֹם דָם פַיִיעֶר וועט פַּרבָּרענֶן אויף דָעם
אוֹנ עָר זָאל אָפשַיידָעו דָאם אֵש פון דָר עוֹלָה אֲשֶׁר מִזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אוֹנ עֶר זָאל מָאהן דָאם אֵש בַּייא דָעם

ליקוטים על התורה

בַּייגֶם מַען דָער מֶענְטש אַל נִים זַיין בַּייא זִיך נָכעסֶער
וּוי זַיין מָאם אִיז. דִיא מָאם פון דָעם מֶענְטש אִיז. עֶר אִיז
נִיבָּארן פון אַפעראשטענקעָנם בְּרָאשִׁית זָרע. אוֹנ עֶם וועט וועַרין
פון אִים וּוי דָוִד הַמֶּלֶךְ הָאם נִיזָאגט בְּבֶקֶר יָצִיץ וְחָלָף לְעֶרֶב
יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ. אַזוי וּוי דָער גָּרַז אין אֶנְהַייב זוּמֶער שְׁפָּראצט
עֶר אַרוים זַייֶער שַיין. בִּיס שַיינֶע כְּאַרבִּין אוֹנ אַזוּיא כְּרִישׁ
לָעבֶּעדִיג וָאם עֶם דוּכְּט זִיך עֶם וועט אַלֶע מָאהל אַזוי זַיין.
אַז עֶם קוּמְט אָבֶּער דָער סוֹף וועֶט אוֹנ דָער אֶנְהַייב וויעֶט
וועֶרם פון דִי אַלֶע גְּרָאזין נָאר נִישְׁט עֶם וועֶרם פַּארטְרִיקנְט
אוֹנ עֶם פַּאלְט אַראפּ אויף דָעם עֶרד אוֹנ עֶם וועֶרם צו פַּרשַׁוִין.
דָער מֶענְטש אִיז אויך דָער סוֹף עֶם וועֶם אַלֶע מָאהל אַזוי זַיין.
וָאכְּטֶם אויף דִיא קַלַייִדעֶר זַייֶע וָאם עֶר וועֶם זַיין נָאך זַיין
טוֹיט וּוי דִי מִיכְּלִים זָאגן אַז פַּאר דָעם תַּת אִיז גוּט עֶר זָאל
וועֶרן בַּיגראבֶּן אִין לַייגוּאדֶעשֶׁע קַלַייִדעֶר. עֶם זָאל נִים זַיין
אַיין פָּאדֶם פון אִין אַנדֶער זָאך אוֹנ כָּעֶר וועֶם עֶר נִים הָאבֶּן
פון זַיין אַרבֶּעם וָאם עֶר הָאם וועַרבֶּעט אויף דָער וועלְט.
גַיִיר דִיא תּוֹרָה אוֹנ מְצוֹת אוֹנ מַעֲשִׂים טוֹבִים. דְרַייבֶּער וָאם
וועט הָאבֶּן דָער מֶענְטש פון דִי תּוֹרָה וָאם עֶר וועט לָערנֶן
פון וועגֶן כָּבוֹד אַדֶער גֶעלְט. פָאמֶער רופְט מַען אִים פְלוּצלוּנג
צום שַׁאבֶּן אַיידֶער עֶר וועט זָאך הָאם נָעהן בֶּעלְד אַדֶער
דָעם כָּבוֹד. וועט עֶר בַּיידֶע וועלְטֶן נִים הָאבֶּן:

מצות השם

(ג) [קלא] (פסח כו) להרים הדשן מעל המזבח שנאמר והרים
את הדשן אשר תאכל האש את העולה וכו'

(הוסש ע"ט) [ח"ג]

ד וישעוניה בסטר מדבחא: ד ושלח ית לבושוהי
ולבש לבושין אוחרנין ויפק ית קטמא למפרא
למשריתא לאתר דכי: ה ואשתא על מדבחא
תהי יקדא ביה לא תטפי ויבער עלה כהנא אעין
בצפר בצפר ויסדר עלה ית עלתא ויסיק עלה תרבי
ת"א ופשט את. שבת קיד יומא כג: והוליח את. יומא כה סנהדרין
מג זבחים קה מעילה יג: והשם
על. יומא לה: ודעד עליה. זבחים כט יומא כז לג: וערך עליה. ב"ק קיח מכות מט תמיד כח: ומקטיר
עליה. פסחים נט. יומא לג:

בעל הטורים

אשמו. בגימ' ומבלע במקומו: לחכיח והוליח. בגימ' הכהנים בעלי חיים שבעל חום כבר להוליח הדשן: (ה) והשם. ג'. והשם על המזבח. והשם ידיה מן הבשרים. והשם תאכלנה. וכן בזיהוקלא והנה ו' מנחות ועשתו אלא מזבח המובדל והע"כ היה נקוטת ע"ם וחולין כשין מחוסת קנא. אבל מזבח הפנימי כנגד שכינה דכתיב ידיו גלילי זהב לכן כל דם שהם נכנס בפנים לא תאכל לותה החטאת שאין מכניס למעלה:

רש"י

(ד) ופשט את בגדיו. (יומא כג) אין זו חובה אלא ד"ח שלא יצלכך בהוצאת הדשן בגדים שהוא מטמא בהן תמיד ל בגדים שכשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו אלכך נאמר בגדים אחרים פחותין מהן: והוציא את הדשן. (תמיד כח) הלכור בתפיה מן שהוא רשה ואין מקום למערכה מוציא משם ואין זה חובה בכל יום אלא לכל התרומה חובה בכל יום: (ה) והאש על המזבח תוקד בו. ריבה בהן יקידות הרבה על מוקדה ושם המזבח תוקד בו והשם על המזבח תוקד בו שם תמיד תוקד על המזבח כולן נדרשו במס' יומא (ד' כח) שהלקו רבותינו במנין המערכות נ' בהיו שם: וערך עליה העולה. עולת תמיד היתה תקדים (פסחים נח) (כר"י ומנין שלא יהא דבר קודם על המערכה לתמיד של שחר ת"ל העולה) מערכה גדולה מתגבית זאת המערכה של בני גזרי עליה שהיו מוסיפים עליה היה מקיימת אותה ומגברת ואח"כ היה מסדר סוד עליה מערכה לחתת בדי להקטיר עליה התיכרים שלא נתעכלו. וקוטם כלה המערכה הגדולה בקרן מערבית דרומית ומשוך מן קטורם כלה המערכה הגדולה בקרן מערבית דרומית ומשוך מן

פירוש לתורת אלהים

מִזְבֵּחַ: (ד) וּפָשַׁט אוּנְ דָר כֹּהֵן וָאל אוּיסְטָאן דִי קְלֵייד
וָוסְ עָר טוּט אִין זִיי דִי עֲבוֹדָה וּלְבַשׁ אוּנְ וָאל אַנְטָאן
אַנְדֶערֶע קְלֵייד וָוען וְעלְוֶועלְעֶרע וְהוֹצִיא אוּנְ וָאל אוּיס
צִיהֶען דָאס אַש אוּיבֶּער דֶער מַחֲנֶה צוּ אַריין אָרט:
(ה) וְהָאֵשׁ אוּנְ דָס פַייֶער וָאל בְּרֶענֶען אוּיף דֶעם מִזְבֵּחַ
לֹא תְכֻבֶּה עָם וָאל גִיט פַּרלָאשֶׁן וָוערן יִבְּעֵר אוּנְ דָר כֹּהֵן
וָאל אַנְצִינְדֶען אוּיף דֶעם פַייֶער הָאלְץ בַּבֹּקֶר אַלֶע
פְּרִיהְמָארְגֶען וָעֶרֶךְ אוּנְ עָר וָאל אָנְרִיכְטֶן אוּיף דֶעם
טְראכְטִינְגען. וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים אוּנְ וָאל נֶעמֶען אִין זַייֶנע טְראכְטוּנְגען הַיילִיגע זאכֶן:

מצות השם

(ה) [קנ"ב] (עשה ס) להדליק אש על המזבח תמיד שנא' וכאש על המזבח תוקד בו לא תכבה וכעל וגו':

אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ וגו' דָאס אִיז אֲמִצוֹת עֲשֵׂה אַש תָּמִיד אוּיף דֶעם מִזְבֵּחַ אוּנְ וָאל בְּרֶענֶען אוּיף דֶעם מִזְבֵּחַ:

חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: ט וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ
תּוּקַד עָלָיו לֹא תִכְבֶּה: ס י וְזֹאת
תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְרֵב אֹתָהּ
בְּנֵי־אַהֲרֹן לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ: יא וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְקֻמְצוֹ
מִסֹּלֶת הַמִּנְחָה וּמִשַּׁמְנָהּ וְאֵת כָּל־
הַלְּבֹנָה אֲשֶׁר עַל־הַמִּנְחָה וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחָה רֵיחַ נִיחֹחַ אַזְכָּרָתָהּ לַיהוָה:

נְכִסַת קוּדְשַׁיָּא: ט וְאֶשְׁתָּא
תְּדִירָא תְּהֵי יָקְדָא עַל
מַדְבְּחָא לָא תְטַפֵּי:
י וְדָא אוֹרַיְתָא דְמִנְחְתָּא
דְיַקְרְבוּן יָתָהּ בְּנֵי אַהֲרֹן
קֳדָם יְיָ לְקֳדָם מַדְבְּחָא:
יא וְיַפְרִישׁ מִנַּיהּ בְּקוּמְצֵיהּ
מִסּוֹלְתָּא דְמִנְחְתָּא
וּמִמִּשְׁחַהּ וְיָת כָּל לְבוֹנְתָּא
דִי עַל מִנְחְתָּא וְיַסֵּיק
לְמַדְבְּחָא לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא אֲדַכָּרְתָּהּ קֳדָם

ת"א אם תמיד. יומא סס ו מד: וזאת תורת. סוטה יד קידושין לו זבחים ט מנחות נ' ד יט גג: בני

יכבה. קידושין לו זבחים קיט: לפני ה'. זבחים יח כו פג. מנחות יט: והרים. יומא כד מו זבחים כג מנחות יח יט כה כד קו: ואת כל הלבונה. סוטה יד מנחות יח כו:

שפתי חכמים

מוקין נחלים להכניס למזבח הפנימי שחרית וערבית להקטיר עליהם קטורת: ם דק"ל בשלמת שולה הי' בכל יום שולת התמיד אבל זה אמת היינו לפי שאם יכיחו שם שלמים יקטירו אותם אחר התמיד של שחר: ע הסוקסה לרבותינו ת"כ חלבי שלמים מיבעי ליה מאי השלמים כה"ת. ל"פ והוציאו ממשמעו ופי' אותו מענין השלמה: פ ות"ת הרי לעיל הוא פי' ריבה כאן יקידות הרבה שבולן נדרשו במסכת יומא וגם אם תמיד הוקח לעיל. ויל"ל דהכי פירושו לעיל ריבה כאן יקידות הרבה וגיל בשלמת אם תמיד נריך אני למדרש מזה אם שנאמר כה תמיד אבל השאר למה לי. ועל זה פירש רש"י כונן נמדבנו וכו': צ דכתיב שני פעמים לא תכבה: ק פי' שכל מלת תורה דכתיב בקרא נרשות בא כמו שפרש"י לעיל: ר ולא הקטרה כמשמעה שהרי לא היה מקטיר אלא אותו הקומץ בלבד ולא את כולה כדכתיב והריס ממנו בקמלו והקטיר המזבחה וגו': ש ומפרש רש"י עלמו שהרי כתיב לפני ה' הוא מערב כו' אל פני המזבח הוא דרוס כו': ת פי' אלא יעשה בלי שמחזיק קומץ וימלוד בו והוכחתו מדכתיב בקמלו ולא כתיב אלא קמלו: א דאם ל"כ ומשמנה ל"ל הא ככר כתיב בפי' ויקרא שכל הסולת היתה מעורבת עם השמן וכיון שקומץ מסלת ולבי גם השמן בכלל ויהיה ות"ו משמנה וח"ו הכיאור כאלו אמר ובאיזה מקום הוא קומץ משמנה שים כו רוב השמן: ב כדכתיב והריס ממנו בקמלו ותמ"ל כתיב

תהא מתערבת בתחריס: ואת כל הלבונה אשר על המנחה. ונקטירו ב ולפי אלא פירש כן אלא בתחת מן המנחות בויקרא הנלרך לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כמשפטן:

ליקוטים על התורה

אש תמיד תוקד על המזבח וגו'. אשכענדיגער פייער זאל ברענען אויף דעם מזבח עם זאל נים פר לאשען ווערן, דער פייער דאם מיינם מען. דיא תורה. ווייא עם שפייס אין פסוק הלא כה דברי כאש. מיינע ווייא פייער. דם מיינם מען דער מענש זאל אייביג לערנען תורה עם ווען נים פאר לאשין ווערן דאם מיינם מען אבעבירה פאר לעשה נים די תורה. דער מענש ווען לערנים תורה אפילו ער וידרינים פון דעסט וועגען דער זכות פון יין תורה לערנען ווערט נים פאר לאשין. רבי חייא זאגט אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה. אשכענדיגער פייער וועט נים פאר לאשין ווערן. דאם מיינם מען דעם פייער פון יצחק. וויא עם שפייס אין פסוק הגה האש. דאם איז דער פייער. והעצים. אזו דיא חאלץ. אלו עצים דאברהם. דאם מיינם מען דיא חאלץ פון אברהם אבינו, ואש פר האם נישטאנען דיא חאלץ טים דיא פייער צוא דיא עקדה (דכתיב) ויאמרו

(ו) [יקנ] (ולא עג) אלא לכבות אם מעל המזבח אמ"י לא תכבה: לא הבבה וגו' [דאם אז אמצית לא תעשה] מען פאר נים

(העוש ע"ט) [ה"נ]

מצות השם

פאר לעשען דאם פייער פון מזבח. אזו אויב איינער האט דאם פייער פאר לאשין. קיטם מען זאל אים שלאגען מלקות ב

י : ט וּדְאִשְׁתָּאַר מִנְּהּ
יֵיכְלוּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי
פַּטִּיר תִּתְאֲכַל בַּאֲתַר
קַדִּישׁ בְּדָרַת מַשְׁכָּן זִמְנָא
יֵיכְלֻנַּהּ : י לָא
תִתְאֲפֵי חָמֵיעַ חוּלָקְהוֹן
יְהָבִית יָתַהּ מִקּוּרְבָּנַי
קֻדָּשׁ קוּדְשִׁין הִיא
כְּחַטָּאתָא וְכַאֲשָׁמָא :
יא כָּל דְּכוּרָא בִּבְנֵי אַהֲרֹן
יֵיכְלֻנַּהּ קְיָם עָלָם
לְדָרֵיכוֹן מִקּוּרְבָּנַיָּא דַיְיָ
כָּל דִּי יְקָרֵב בְּהוֹן
יב וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר : יג דֵּין
קוּרְבָּנָא דְאַהֲרֹן וּבְנוֹהִי

ט וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו
מַצּוֹת תֵּאָכֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בַּחֲצַר
אֹהֶל־מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ : י לֹא תֵאָפֶה
חָמֵץ חֶלְקָם נְתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשַּׁי קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם :
יא כָּל־זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה חָק־
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם מֵאִשֵּׁי יְהוָה כָּל
אֲשֶׁר־יִגַּע בָּהֶם יִקְדָּשׁ : פ שני
יב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר :
יג זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ

בעל הטורים

(ט) בַּחֲצַר . בְּגִי' זוּ הָעֲזָרָה : (י) תֹּאפֶה חֹמֶץ חֵלְקָם . ס"ת מֵלֶּה תֹּאפֶה חֵלֶק מֵלֶּה : (יג) זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו . בְּגִי' זוּ מִתָּלֶה לְאַהֲרֹן וּמִתָּלֶה לִבָנָיו :

רש"י

(ט) במקום קדוש . וְתֵיזוֹהוּ בְּחַצַּר גֵּ' אֹהֶל מוֹעֵד : (י) לֹא תֵאָפֶה חֹמֶץ חֶלְקָם . ס"ת מִסִּירִים ד' מִסִּירִים בְּחֹמֶץ : כְּחַטָּאת וְכָאָשָׁם . (מנחות נה) חֹף הַמִּירִים מִסִּירִים כְּחַטָּאת הָ לְפִיכָךְ קְמִיצָה שֶׁלָּהּ לְשֵׁמָהּ מִנְחַת נְדָבָה הָרֵי הִיא כְּחַטָּאת לְפִיכָךְ קְמִיצָה שֶׁלָּהּ לְשֵׁמָהּ כְּשִׁרָה : (יא) כָּל זָכָר . חִפֵּי' בְּעֵל מוּם לְמֵ' גִּ' שֶׁם לְחַכִּילָה הָרֵי כֹּהֵן חָמוּר (ויקר' כה) לְשֶׁם חֻלִּיו מִקִּדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים וְגוֹ' חֻלִּין לִרְשׁוּת בַּעֲלֵי מוּמִין וּ לִמְחִלּוֹקֶת (זבחים קג) : כָּל אֲשֶׁר יִגַּע וְגוֹ' . (ת"כ) קְדֻשַּׁי קָלִּי וּ חוֹלִין שֶׁנִּגְעוּ בְּהֶן וְלֹא פִּגְּלוּ מִמֶּנּוּ : יִקְדָּשׁ . (ת"כ) לְהָיוֹת כְּמוֹהוּ שֶׁשָּׁם פִּסּוּל וְיִפָּסְלוּ ח וְשָׁם כְּשֵׁרָה יֵאָכְלוּ כְּתוֹמֵר בַּ מִּנְחָה : (יג) זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וּבָנָיו . (מנחות

פירוש לתורת אלהים

(יא) כָּל זָכָר אַלָּע זְכָרִים פּוּן דִּי קִינְדֶר פּוּן אַהֲרֹן זָאלָן זִי עֶסֶן חָק עוֹלָם דָּאס אִיז אַ אֵיבִּיגֶר נִיבְאט לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַיינֶעֶם דוּרוֹת מֵאשֵׁי פּוּן דִּי פֵיֶיעֶראָפֶּר פּוּן נָאט כָּל אַלָּע עֶסִינְוואָרְג סַיי קָדֶשִׁים קַלִּים אָדֶר חוּלִין וָאוּם רִירְט אֶן דִּיא מִנְחָה אוּן זָאפֶּן אַיין פּוּן אֵיהֶר יְקִדָּשׁ זָאל הַייליג וָעֶרֶן אַזוֹי וִויא דִי מִנְחָה (עיין רש"י) : (יב) וַיְדַבֵּר נָאט הָט גִיבֶּעט צוּ מֹשֶׁה : (יג) זֶה דָּאס אִיז דֶּר קָרְבָּן פּוּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער אֶשֶׁר וָאס זַיי

מצות השם

(ט) [קלד] (עשה סח) לֶאֱכוֹל כְּסִיסֵי זִיכּוּי מִנְחוֹת שֶׁנֶּ' וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה וגו' וְדָאס אִיז אֲמִצּוֹת עֲשֵׂה דִּיא מִיהָל וָאוּם מִמֶּנָּה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו :

(י) [קלה] (לאו עד) שֶׁלֹּא לֶעֱשׂוֹת כְּסִיסֵי זִיכּוּי מִינְחוֹת הַמִּן שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם וגו' וְדָאס אִיז אֲמִצּוֹת לֹא תַעֲשׂוּ דִּי מֶעהָל וָאוּם דִּיא כֹּהֲנִים הָאבֶּן גֶעוּוֹנֶען פּוּן דִּיא מִנְחוֹת פַּאר זִיךְ צוּם עֶסֶן מָארֶן נַיי דָאס נִיט בַּאקֶן חָמֵץ :

רשב"ם

(ט) בהצר אהל מועד . בעזרה ולא בירושלים :
(יא) יקדש . קודם הנגיעה יהיה טהור : (יג) זה קרבן

שפתי חכמים

כתיב ואת כל המנחה ממש סתין הכתובה בכלל הקמיצה : ג וש"מ במקום קדוש ג"ג . וי"ל לרבות נסכות ופסולות בחול ופסוקות לאהל מועד שכן כשרין לאכילת המנחו' (ע' זבחים ו) : ד וכ"ם מה שעולה לגבוהי' דכתי' כיס בהדי' כפ' ויקרבן וכוכתחו מדסמוך לה תפאה חמץ חלקם : ה מדכתיב חטאת היא כשוייהם תהא שיחטינו לשם חטאת אבל כחשם לא נאמר אשם היא אלא אחר שקטרת לגבוה ושוה עלמו אלא שקשיבו לגבוה כשר : ו פי' שחולקים את המנחה בהדי תמימים חלק כהלק דש"מ דוקא לאכילה הוא דבעי בקדשים דכתיב בהם אלהי מקדשי הקדשים יאכל אבל לחלק עם התמימים כיון דלאו בני הקרבה ניהו לה קמ"ל : ז מדכתיב אשר יגע בהם ג"ל . אלא לומר לך יגע ויכנס בהם שיבלע בתוכו : ח דהייו מקום שניתנו ולא חולו : ט כלם לומר שיאכל לפנים מן הקלעים ליום ולילה עד חצות דמה

ליקוטים על התורה

עִם שְׁמָיִים אֵין פֶּסוּק וּבְיָעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר . דָּעַר כֹּהֵן זָאל אָנְצִינְדֶען פַּיֶיעֶר אִין דִּיא הָאלְץ אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ אַלָּע אִין דָּעַר פְּרִיה . אַזוֹי הָאט אַבְרָהָם אוֹיךְ מִיט נָענוּמֶען הָאלְץ מִיט פַּיֶיעֶר אָן צוּ צִינְדֶן אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ וָאוּם עָר וִויעט מְאכֶן צוּ דָעַר עֲקֵדָה (תֵּצֵא) מִיר הָאבֶּן גִילֶעזֶען (מְאֶשָּׁא דִיצְחָק עַל מַדְבְּחָא כִּתַהֲלָתָן מְנִיחוּ כַּמָּה תַּקְקִיפִין עַל מַדְבְּחָא) פּוּן דָעם פַּיֶיעֶר פּוּן יִצְחָק וָאוּם אִיז גִיוֶיזֶן אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ . פּוּן זַייא וָעֶרֶן פַּארְבְּרֶענְט פִּ"ל מְקַטְרְגִים אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ (מִסְתַּמֵּר אִינּוּן מָארֵי דְּחִילוּ גְבוּרָא דְעָלְמָא) פּוּן דִּי זַייט וּם זַיי זָענֶען דִּי שֶׁרֶעקְלִיכֶע שָׁטַארְקֶע פּוּן דָעָר וָועלְט וְאִלְמָלֵא כַּהֲנָא

לַיהוָה בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ עֲשִׂירִת
הָאֵיפָה סֹלֶת מִנְחָה תָּמִיד מַחֲצִיתָהּ
בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעָרֶב׃ יד עַל־
מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה מְרֻבֶּכֶת
תָּבִיאֶנָּה תִּפְינֵי מִנְחַת פִּתִּים
תַּקְרִיב רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃ טו וְהַכֹּהֵן
הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ

ת"א מנחה תמיד. סם נמ נכ : מחליפה. סם : על מחבת. סם כ: תעשה. סם ג: תפיני. טוסיות יה יכ מנחת כה כריתות ה:

די יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא
דְּרַבְּיָתֵיהּ חַד מִן עַסְרָא
בְּתְלַת סָאִין סוֹלְתָא
מִנְחָתָא תְּדִירָא פַּלְגוּתַהּ
בְּצַפְרָא וּפַלְגוּתַהּ
בְּרַמְשָׁא׃ יד עַל מַסְרֵיתָא
בְּמִשַּׁח תִּתְעֲבִיד רְבִיכָא
תַּיְתִינַהּ תּוּפִינִי
מִנְחַת פִּיצוּעִין
תְּקָרֵב לְאִתְקַבָּלָא
בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃
טו וְכַהֲנָא דְיִתְרַבֵּא
תְּחוֹתוֹהִי מִבְּנוֹהִי יַעֲבֵד

רש"ם

אהרן ובניו. לפי הפשט בני אהרן הכהנים הגדולים העומדים תחתיו. וחכמים דרשו על כהן הדיוט בשעושה עבודה ראשונה צריך חינוך במנחה: (יד) מרובכת. לפי ענינו רכה בשמן לפי שהיה מאפה הנור צריך לרככה בשמן: תפיני. לשון אפייה. א' חסרה. והרבה יש. לא יהל שם ערבי. לא יאהל. וימש חשך כמו ויאמש:

שפתי חכמים

(יד) ממה ת"ל ובניו הכי כתיב גדולי תמוכי כתיב והכהן וגו': כפי' במנ' תמיד דכוס שם כהן המשיח לא עם כניו וה"כ מנחת חינו תמיד לה ביום תיכונו דומיא דכיום המשח שכהן גדול שהוא מנוכו לכ"ג ולכתב ביום המשח ולא מיום המשח לכלול גם לכהנים הדיוטים דתל"ב מיום מיצחו ביום במלואים ביום ויתיך מעיר ויקריב ל מדכתיב תפיני שה ח תיכונו תפי לא מצאנו בכולה מיום למדנו שכשיפסה תכה חי ולא מצוננת לכך פרש"י שביום תפוי מתכנס ותל"ב מצוננת: ב תע"ג דמקרא מלא הוא זה לא לתפיקי מדכ"ם דאמר מנחת כהנים ומנחת כהן מביא חין בכם פתיחה כלומר שלא יכפול תחת לכנים ובניו נהכהנים כו' ניין שחין בכם פתיחה קמילים ולא כתיב בכה הלא פתים ולא פתות הוחו פתים כמו במעזת

טעמי הקרבנות

(יג) זה קרבן אהרן ובניו וגו'. סתם מכרכתלא כתב טעמים כאן על מנחת כהן גדול שהקריבה בכל יום בקרב ובערב (ח) ישן כי אין לדבר בתחן תכר יעסה טוב ולא יתנה לתוך לחמי בשביל כל ישראל עליו לקבל בעדם ביחיד נקי' מכל חטא וזה ע"י הקרבן. ואמר כדי נהזכיר את המוחלות שיכפרו במעשיהם לבוא לתל"ם ולהקריב קרבנותיהם בשניו כי יתעצו הלא תכ"ג מכפר בעד נפשו בקר ובערב מה בעבה תחתו. ושל כדי שלא יתבישו המוטלים

ליקוטים על התורה

קָאִים עַל מַדְבָּרָא) וְעִין דְּעֵר כֵּהֵן וְיָאלְט נִים גִישְׁמַאנְען אִיף דָּעם מִזְבֵּחַ (מִסְפַּר אִינוֹ לָהּ וְכִיל עֲלֵיהָ לְמִיקַם קֳמֵייהוּ מֵיעִילִין בּוּכְרִין וְזֵיקִין) פּוּן זַיְיעֶר זַיִים וְאלְט דִיא וְיאלְט נִים גֶיקוּקְט בֶּיעִישֶׁיין נֶעמֶען זַיי פּוּן דֶי קִילִין אוּנ דֶי פּוּנְקֶען:

וּמַחֲצִיתָהּ אוּנ הַאלְב וְאלְ עֶר מַקְרִיב זַיין אִין אָבִינְט׃ (יד) עַל מַחֲבַת אִיף אַ פַּייעֶרפַּאן בֶּשְׁמֶן מִיט אַייל תֵּעָשֶׂה וְאלְ זִי גְמַאכְט וָוערְן מִיט בּוּטֶער גְוואמֶען וְאכְ דָעם אוּ וִיא אִיז נְוואמֶען בַּווארְן וְאלְ מֶיי זִי בַּאקֶן אִין אַ אוֹבֶן אוּנ דְרָאקֶךְ וְאלְ מֶען זִי פֶּרְעְנֶלֶן אִין אַפַּייעֶרפַּאן מִנְחַת דִי מְנָחָה וְאלְ זַיין צוּ בְּרָעְקִירְט אוּיף שְׁטִיקֶער תַּקְרִיב וְאלְסְטוּ וִיא גְנְעהֶעֶן בַּאר אַנִישְׁמַאקְעֶן רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ (טו) וְהַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ תַּחְתָּיו מִבָּנָיו יַעֲשֶׂה אֹתָהּ וְאלְ עֶר מַקְרִיב זַיין דִי מִנְחָה דָאם אִיז אַנְיִיבְּאט אוּיף אִי בִּיט אַז אַהֲרֹן נְדוֹל וְאלְ אֲלֶע טָאג מַקְרִיב זַיין אַזוֹי אַמְנָחָה

צו

ביאור השם

(יג) [קְרְבַּן] (מצה סב) נִקְרִיב כהן גדול מנחה בכל יום שנא... זה קרבן אהרן וגו' ואיזו מהם קריבו נס':

זֶה קָרְבַּן אַהֲרֹן וגו' (ואם איו אמצות עשה) דער כֹּהֵן גָּדוֹל

(חומש ע"ט) ת"ג ● ש

חָק־עוֹלָם לַיהוָה כָּלִיל תָּקְטֵר׃
טז וְכָל־מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא
תֵאָכֵל׃ פ יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם
אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט
הַחַטָּאת לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הִוא׃ יט הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ
יֹאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם קָדֹשׁ תֵּאָכֵל
בְּחַצַר אֹהֶל מוֹעֵד׃ כ כָּל אֲשֶׁר־יִגַּע

חק עולם. מנחות ח נח עז׃
וכל מנחת. שקלים ב סוטה
כא מנחות עז נא פג חולין קלא קלב
ערכין ד׃ זבחים תורת. זבחים ט לב
מנחות ג יג קו׃ במקום. זבחים מט מנחות נה׃ תשחט. זבחים נב׃ קדש קדשים. שם ג נא לה׃ הכהן. שם י נב לב יג קב׃
במקום קדוש. שם לב׃ כל תאכל. ניזיר לו זבחים לז חולין לט׃

רש״י

ג תחתיו׃ כליל תקטר. אין נקמצת להיות סדיוס נאכלין חלה כולה כליל וכן כל מנחת כהן ע״ש נדבה כליל תהי׳: (עז) כליל. כולה זהב פ לנבוה׃ (יט) המחטא אותה. השובד עבודתה בהיא נעשית חטאת על ידו: המחטא אותה יאכלנה. (זבחים קב) הרחוי לעבודה יהא עמה בשעת זריקת דמים צ שחיטו חולק בכשר ואי אפשר לומר אחוסר שחר כהניס נאכלית׳ חוץ מן הזורק דמה שהרי נאמר למעה כל זכר בכהניס יאכל אותה: (כ) כל אשר יגע בבשר׳.

שפתי חכמים

ג תחתיו: כליל תקטר. אין נקמצת להיות סדיוס נאכלין חלה כולה כליל וכן כל מנחת כהן ע״ש נדבה כליל תהי׳: (עז) כליל. כולה זהב פ לנבוה׃ (יט) המחטא אותה. השובד עבודתה בהיא נעשית חטאת על ידו: המחטא אותה יאכלנה. (זבחים קב) הרחוי לעבודה יהא עמה בשעת זריקת דמים צ שחיטו חולק בכשר ואי אפשר לומר אחוסר שחר כהניס נאכלית׳ חוץ מן הזורק דמה שהרי נאמר למעה כל זכר בכהניס יאכל אותה: (כ) כל אשר יגע בבשר׳.

במחטא יאכל דהא כתיב כל זכר בבני אהרן יאכלנה. ואין להקשות דלמא דלאו בעבודה יאכלנה לאפוקי בעל מום שאינו רשאי לאכול במחטא יאכל דהא כתיב כל זכר בבני אהרן יאכלנה. ואין להקשות דלמא דלאו בעבודה יאכלנה לאפוקי בעל מום שאינו רשאי לאכול

דעת זקנים מבעלי התוספות

(סז) וכל מנחת כהן. דאם לא תיתם כליל אומר לא לאכל הסדיוס דמעי דורון יש לפני המקום כמלא קומצי שאינו חלה דבר מועט דכשלמת יהרהל המנחה מנחה מבית שכרון והקומץ נקטר וכסדיוס נאכלים לכהנים וכהנים מתלמן נמוס קא זכו ומשלח כולו

פירוש לתורת אלהים

צו וְאֵת כָּל־מִנְחָה כָּל זְאֵל זִי אִין נַאנָצָן כְּמַקְטִיר זַיִן
נִיט אִוו וִוי אַאֲרֶע מִנְחָה אִיז מָעַן נָא־ כְּמַקְטִיר דָם
קוֹמֶן צוּ נָאט אוּנדָאם אִיבְּרִיגֶע וֶועֶרט גֶּגֶעסָן צוּ דִי
כֹּהֲנִים אָבֶּר דִי מִנְחָה אִיז מָעַן נִיט נַאנָצִין מַקְטִיר׃
(סז) וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן אוּנ צָלָע מִנְחַת כֹּהֵן וָואם עֶר אִיז
כָּלִיל תִּהְיֶה וְאֵל מָעַן אִין נַאנָצָען כְּמַקְטִיר זַיִן צוּ
נָאט לֹא תֵאָכֵל זִי וָאל נִיט גֶּגֶעסָן וֶועֶרִין׃ (יז) וַיְדַבֵּר כוּ׳:
(יח) דַּבֵּר בְּרַיִיד צוּ אַהֲרֹן אוּנ צוּ זַיינֶע קִינדֶר לַאסֶט דִוא
מִצְוָה

(סז) [קנז] (לקו סה) סלק תאכל מנחת כהן שנמצר וכל מנחת
כהן כליל תהיה לא תאכל:
(יח) [קנח] (עבה סג) לעשות מעשה החטאת כמשפטה שנא׳
זאת תורת החטאת:
כָּל מִנְחַת כֹּהֵן וגו׳ וְאֵל אִיז אַמֶּיסִיגֶע לֹא תֵעָשֶׂה אוּיף אַכְּסֶן
בְּרַיינִגֶּע אַמֶּנְחָה בַּאר זִיך, טוּ מָעַן דִיא נַאנְצֶע מִנְחָה

זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת וגו׳ וְאֵל אִיז אַמֶּיסִיגֶע לֹא תֵעָשֶׂה אוּיף אַכְּסֶן
בְּרַיינִגֶּע אַמֶּנְחָה בַּאר זִיך, טוּ מָעַן דִיא נַאנְצֶע מִנְחָה

פאר ברענען זיא ואל ניט גענעסען ווערין׃
זאת תורת החטאת וגו׳ ואל איז אמיצות עשה. או מיך
זינדיגט אזוי אזוינד וואס איך אירה קומט כרת, או
אלס תורת החטאת׃
כל מנחת כהן וגו׳ ואל איז אמיצות לא תעשה. או איך אכסן
בריינגע אמנחה באר זיך, טו מען דיא נאנצע מנחה

בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל־הַבֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ׃
כא וּכְלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל־בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם־בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בֻּשָּׁלָה וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם׃
כב כָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃
כג וְכָל־חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר

אונקלוס

בִּבְשַׂרַהּ יִתְקַדַּשׁ וְדִי יִדִּי מִדְּמַהּ עַל לְבוּשָׁא דִּי יַדֵּי עֲלַהּ תִּתְחַוַּר בַּאֲתַר קַדִּישׁ׃ כא וּמָן דַּחֲסַף דִּי תִתְבַּשַּׁל בֵּיהּ יִתְּבַר וְאִם בְּמָנָא דִנְחָשָׁא תִּתְבַּשַּׁל וְיִתְמְרֵק וְיִשְׁתְּטֵיף בְּמַיָּא׃ כב כָּל דְּכוּרָא בְּכָהֲנַיָּא יֵיכוּל יָתַהּ קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הִיא׃ כג וְכָל חַטָּאתָא דִּי יִתָּעַל מִדְּמַהּ לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְכַפָּרָא בְקוּדְשָׁא

ת"א אשר יזה. זבחים צג צח מעילה ט: מדמה. זבחים צג: על הבגד. זבחים צג צד: אשר יזה. שם צג צד: תכבס. שם צד: וכלי חרש. שם צה: ישבר. שם צו: ואם בכלי. שם צד צו צז: כל זכר. שם צו צז צט קב: וכל חטאת. פסחים יג זבחים פב: לכפר. שם פג:

רשב"ם

(כ) תכבס. שלא יהא נאסר בנותר שבשרפה: (כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו'. חטאות הפנימיות. פר כהן המשיח ופר העלם דבר של צבור ופר ושעיר של יום הכפורים ושעירי עבודת כוכבים כל אלו כתיב בהם מתנות

רש"י

(שם כז) כל דבר אוכל אשר יגע ק ויבלע ממנה: יקדש. להיות כמוה אם פסול' תפסל ואם היא כשרה תאכל כחומר שבה: ואשר יזה מדמה על הבגד. ואם הוזה מדמה על הבגד (ת"כ) אותו מקום דם (הבגד ר אשר יזה עליה) תכבס בתוך ש העזרה: אשר יזה. יהא נזה כמו (איוב טו) ולא יטה לארץ מנלם יהא נטוי: (כח) ישבר. לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר ת והוא הדין לכל הקדשים: ומרק. לשון תמריקי הנשים (אסתר ב) אסקורי"ר בלע"ז: ומרק ושטף. לפלוט את בליעתו אבל כלי חרס למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי דפיו לעולם: (כב) כל זכר בכהנים יאכל אותה. הא למדת שהמחטא את שאינו ראוי להטיי: (כג) וכל חטאת וגו'. (זבחים

שפתי חכמים

כתיב כל זכר לרבות בעל מום אלא ע"כ בא לאפוקי טבול יום שאין לו חלק וא"ל איפכא ע"י יאכל נאורתא ובע"מ לא יאכל כלל מסתברא בע"מ יאכל שהוא באכילה לאלתר לאפוקי טבול יום אינו באכילה עד הערב שמש: ק (נח"י) בת"כ יכול אע"פ שלא בלע ת"ל בבשרה עד שיבלע כו': ר דמשמעות הקרא דלריך להזות על הבגד וזה אי אפשר לכן פירש ואשר יהא נזה כמו שפרש"י בסמוך. (בת"כ) יכול יהא בגד כולו טעון כבוס ת"ל אשר יזה עליה תכבס מקום הדם טעון כבוס ואין הבגד כולו טעון כבוס: ש דכתיב במקום קדוש באלר אהל מועד ס"מ דאלר אהל מועד מקום קדוש הוא: ת לאחר יום ולילה הבא אחריו. וא"ת ולשהייה לאחר עמוד השחר דלמאחר דליהוי נותן טעם לפגם ולא ליהוי בשבירה ומריקה. וי"ל לומר כיון שבעמוד השחר דלמאחר מיד אל עניהם חיוב שבירה ומריקה תו לא פקע אפילו לאחר מכן הלא"כ:

אותה האמור למעלה לא להוציא שאר הכהנים אלא להוציא

דעת זקנים מבעלי התוספות

דורון אבל של כהן אם היה אוכל הבירים אין זה דורון ולא דמי לחטאו' ואשמו' של כהני' דהתם החלב והאימורין נקטרי' והבשר עם העורות לאנשי משמר:

טעמי הקרבנות

חטאתו, ע"כ אמרה תורה במקום אשר תשחט העולה תשחט ה..את, וכאשר יביא בהמה לקרבן ותשחט לחטאת לא ידע מזה רק השוחט, וכל העומדים שם יאמרו אולי עולת נדר או נדבה הביא: קדש קדשים הוא. כתב האלביך מחמת שלא יעלה על לב איש כי העולה שהיא כלה כליל חשובה יותר לפני הקב"ה מהחטאת שהיא נאכלת, ע"כ אמרה תורה במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, לומר שבקולים הם, כי אף החטאת שנאכלת קדש קדשים היא. ואפילו אם אוכל אשר יגע בו יקדש לאכלו בקדושת החטאת. גם דמה אם יזה ממנה על הבגד תכבס במקום קדוש, ואסור להוציא הבגד חוצה כדם שעליו. הנה כי הבשר והדם קדושים המה לה' עם היותה נאכלת ואינה כליל. ולאו דוקא הנוגע בבשר בעוד הבשר בעין או הדם הניתז על הבגד עודנו בעין על הבגד ונראה בו. כי אפילו הבלוע תוך דפנות הכלי ואינו נראה יחשב לשקדה נותר. וחייב לשברו אם הוא של חרס או להגעילו אם הוא של מתכת, הרי כי גדול קדושת הנאכל כאשר הוא מה שהוא כליל:

פירוש לתורת אלהים

פְלֵייש פוּן דֶעם חַטָאת יִקְדָּשׁ זָאל עֶס וֶוערְן גֶעהַייליגְט וַאֲשֶׁר יִזֶּה אוּנ עֶס וֶועט וֶוערִן גִישְׁפְּרֵיינְגְט פוּן איהר בְּלוּט אוֹיף אַ קְלֵייד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ דָם אָרְט ווי דֶער אוֹיף איז גִשְׁפְּרֵייגְט גְוָוארְן תְּכַבֵּס זָאל עֶס גִיוַואשְׁן וֶוערִן בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אוֹיף אַ הֵיילִיג אָרְט דָאס מֵיינְט מֶען אִין דֶר עֲזָרָה: (כא) וּכְלִי חֶרֶשׂ אוּנ אַ עֶרְדִינֶע כֵּלִי אֲשֶׁר וָוס דֶער חַטָאת וֶועט גֶקָאכְט וֶוערִן דְרִינֶען יִשָּׁבֵר זָאל וֶוערֶן צוּ בְּרָאכֶן וְאִם אוּנ אַז עֶס אִיז גִיקָאכְט גְוָוארֶן אִין אַ קוּפֶּערְנֶע כֵּלִי אָדֶר אַ אַנְדֶערֶע כֵּלִי פוּן אַייזֶענ־וַוארְג וּמֹרַק זָאל עֶס וֶוערִן לוֹיטֶער אוּנ רֵיין הַיינוּ מֶען זָאל דִיא כֵּלִים אוֹיס כַּשֶׁרְן כְּדֵי דֶער טַעַם פוּן דֶעם קָרְבָּן זָאל פוּן דֶער כֵּלִי אַרוֹיס גִינוּמֶען וֶוערִן: (כב) כָּל זָכָר אִיטְלִיכֶער זָכָר פוּן דִי כֹּהֲנִים יֹאכַל אוֹתָהּ מֶעג זִי עֶסִין מֵיינְט מֶען דֶעם חַטָאת קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִיא זִיא אִיז גַאנְץ הֵיילִיג: (כג) וְכָל חַטָאת אוּנ אִיטְלִיכֶער חַטָאת אֲשֶׁר יוּבָא כו' וָוס וֶועט גִבְּרַאכְט וֶוערִן פוּן איר

מצות השם (כג) [קלט](לאו עו) שלא יאכל מבשר חטאות הנעשות בפנים שנא' וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר וגו':
וְכָל חַטָאת אֲשֶׁר יוּבָא וגו' דָאס אִיז אַ מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה אַ קָרְבָּן חַטָאת וָואס ד' א בְּלוּט זַיינֶע וֶוערְט גֶעשְׁפְּרִיצְט אִין אֹהֶל מוֹעֵד טָאר מֶען אִיהם נִיט עֶסִין נָאר מֶען מוּז אִיהם פַארבְּרֶענֶען מִים דִיא פָּעל:

בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: פ
זוְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הוּא: ח בִּמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחֲטוּ אֶת־
הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת־הָאָשָׁם וְאֶת־
דָּמוֹ יִזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ט וְאֶת
כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאַלְיָה
וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב:
יוְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־
הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת
יסִירֶנָּה: יא וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן
הַמִּזְבֵּחָה אִשֶּׁה לַיהוָה אָשָׁם הוּא:
יבכָּל־זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֶנּוּ בְּמָקוֹם
קָדוֹשׁ יֵאָכֵל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא:

דָּא תִּתְאֲכֵל בְּנוּרָא
תִּתּוֹקַד: א וְדָא אוֹרַיְתָא
דַּאֲשָׁמָא קוּדָשׁ קוּדְשִׁין
הוּא: ב בְּאַתְרָא דִּי יִכְסוֹן
יָת עֲלָתָא יִכְסוֹן יָת
אֲשָׁמָא וְיָת דְּמֵיהּ יִזְדְּרוֹק
עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:
ג וְיָת כָּל תַּרְבֵּיהּ יְקָרֵב
מִנֵּיהּ יָת אַלְיְתָא וְיָת
תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא:
ד וְיָת תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיָת
תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן דִּי עַל
גַּסְסַיָּא וְיָת חַצְרָא דְּעַל
כַּבְדָּא עַל כּוּלְיָתָא יְעַדְּנַהּ:
ה וְיַסֵּק יַתְהוֹן כַּהֲנָא
לְמַדְבְּחָא קוּרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ אֲשָׁמָא הוּא: ו כָּל
דְּכוֹרָא בְּכַהֲנַיָּא יֵיכְלִינֵיהּ
בְּאַתַר קַדִּישׁ יִתְאֲכֵל
קוּדָשׁ קוּדְשִׁין הוּא:

ת"א בקדש. פסחים נד זבחים לג:
ולחם תודה. סם מע מנחות
קי כריתות כב: קדש קדשים.
זבחים כ תמורה יח: במקום. סם
פט: ואת דמו. סם: לשם הוא.
גיטין כה זבחים י יב: כל זכר. סם נז
קנ: קודש קדשים. סם יג נה:

בעל המורים

(ה) ויזה תורת השלמים. ס' פעמים לשון זריקה השם בפרשה כנגד ס' פעמים ודלים:

רש"י

פב) שלא הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים פסולה. זכל לרבות שאר קדשים: (ז) קדש קדשים הוא. (תמורה יח ת"כ) הוא קרב וזה ן א תמורתו קרבה: (ג) וישחטו. ריבה לנו שחיטו הרבה לפי שמיעטו השם בגבור נאמר ישחטו רבים ותלמוד לומר שחיטה עולת נכור לנפיון: (ג) ואת כל חלבו וגו'. עד כאן לא נתפרשו חיסורין בשלמים לכך הולרך לפרשם כאן מכל חטאת ככר נתפרשו בה בפרשת ויקרא: את האליה. לפי שהיו כה חלה חיל לו ככם ב ואיל וככם נתרבו בחלביה: (ה) אשם הוא. עד כאן אמר משה לישראל ומכאן ואילך אמר להם אמתו בעליו ג לו בשחיטתו ד אע"פ שעומד להיות המזבח הם שחטו את' היו ככר לעני' קודם שנתן לרעיי' והיו כה ללמ' על השלם שיהא פיזול בלא לשמו כמו שדרשו הוא הכתוב בחטאת לפי שלשם לא נ' בו השם הוא חלה לאחר הקטרת חיסורין והוא עלמו שלא הקטירו ה חיסוריו ככר (זבחים דף ל'. וע"ם ברש"י): (ו) קדש

פירוש לתורת אלהים

בְּלוּט צוּ דֶעם אֱהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקּוֹדֶשׁ צוּ פַאר־גֶעבֶּן קָדָשִׁים הוּא עֶר אִיז נאָנְץ הֵיילִיג: (ב) בִּמְקוֹם אויף דֶעם אֵין הֵילִיגקייט לֹא תֵאָכֵל וָאל דָאס ניט גֶעשֶׁען וָועלן אָרט ווֹו מען שֶׁעכְטן דִי עוֹלָה יִשָּׁחֵט וָאל מען שֶׁעכְטן דֶעם אָשָׁם וְאֶת דָּמוֹ כּוֹ' אוּן זַיין בְּלוּט זָאל מען שְׁפְּרֶיינְגען אַרוּם דֶעם מִזְבֵּחַ: (ג) וְאֶת כָּל חֶלְבּוֹ אִיז נאָר

סצות השם (ה) [קמ] (עשה סד) לעשות כהשם שנאמר וזאת תורת השלמים קי ז קדשים הוא:
וְזֹאת תּוֹרַת הָאָשָׁם וגו' ודאם איז שחיטת עולת עופות בצפון ויזה
אָשָׁם עוֹפוֹתָיו אוּן עֶר עֶרְגֶיסְט אויף דֶעם עֶרְדְּרִיךְ, בארץ

עַר בְּרֶיינְגען אַרְבֵּן אָשָׁם

רש"ם

לפנים בהיכל על הפרוכת ומזבח הזהב. וזהו פשוטו:

שפתי חכמים

פי' לוקה קריב'סיה בעשמ'ומ'ם קדוש'חל עליה ולא נפקא לחולין ותבשל עד שיפול כה מום ואז תעלה ויפלו דמיה לנדבה: ב דק"ל למה לא כתיב ואם בבם הוא מקריב וגו' ואם עז הוא מקריב וגו': ג דסיינו עד שלא הקריב את החטאת דשוב ס"ל להקריב לפי שחטית' מבפרת: ד רבנן שהפריש חטאת ואבד ממנו והקריב חטאת אחר ומת"כ נמלא חטאת ראשון ס"כ כבר נכפרו בעליו ולריך לרעות ומת"כ זה עד שיפפלג ומת"כ מוכיח אותו וקיומי בדמיו עולה. ופכבש"י דסקרא בא לסודיעכו שע"פ שעומד להיות דמיו עולה לגרון המזבח הם שחטו הרי הוא כבר לעולה קודם שניתק לרעייה שכל משניתק לרעייה הם שחטו הרי הוא כבר. מדכתיב אשם הוא משמע שכל גו עולה ופכיוצ'ו אשם ולא עולה אלא משמע שפעמים יכול הוא להיות עולה כגון שניתק לרעייה ושחטו אחר כבר לשולה: ה כלומר ואכיון שלא הוקטרו אימוריו כבר הו לא

ז כְּחַטָּאת כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם
הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ לוֹ יִהְיֶה׃
ח וְהַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֶת־עֹלַת אִישׁ
עוֹר הָעֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לַכֹּהֵן לוֹ
יִהְיֶה׃ ט וְכָל־מִנְחָה אֲשֶׁר תֵּאָפֶה
בַּתַּנּוּר וְכָל־נַעֲשָׂה בַמַּרְחֶשֶׁת וְעַל־
מַחֲבַת לַכֹּהֵן הַמַּקְרִיב אֹתָהּ לוֹ
תִּהְיֶה׃ י וְכָל־מִנְחָה בְלוּלָה־בַשֶּׁמֶן
וַחֲרֵבָה לְכָל־בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ
כְּאָחִיו׃ פ שלישי יא וְזֹאת תּוֹרַת זֶבַח

ס"מ. קידושין נג מנחות סג עג עד׃ וכל מנחה. קידושין ס"ם מנחות עג עד קג׃ ומנחה. ס"ם ג עג׃ לכל בני. קידושין ס"ם מנחות עג׃ לוט כאחיו. קידושין ס"ם מנחות ס"ם ו׃ וזאת תורת. זבחים ו קג׃

י כְּחַטָּאתָא כָּאֲשָׁמָא
אוֹרַיְתָא חֲדָא לְהוֹן כַּהֲנָא
דִּי יְכַפַּר בֵּיהּ דִּילֵיהּ יְהֵי׃
ח וְכָהֲנָא דְּמְקָרֵב יָת עֲלַת
גְּבַר מַשַּׁךְ עֲלָתָא דְּיַקְרֵב
לְכָהֲנָא דִּילֵיהּ יְהֵי׃ ט וְכָל
מִנְחָתָא דִּי תִתְאֲפֵי
בְּתַנּוּרָא וְכָל דְּתִתְעֲבֵד
בְּרַדְתָּא וְעַל מַסְרֵיתָא
לְכָהֲנָא דְּמְקָרֵב יָתָהּ
דִּילֵיהּ תְּהֵי׃ י וְכָל מִנְחָתָא
דְּפִילָא בְמִשַּׁח וּדְלָא
פִילָא לְכָל בְּנֵי אַהֲרֹן
תְּהֵי גְּבַר כַּאֲחוּהִי׃ יא וְדָא
אוֹרַיְתָא דְּנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא

ת"א כחטאת. סם יח כה׃ לו יהיה. סם פז׃ עולת תיש. סם פג׃ עור העולה. סם קנ׃ תאכל תקריב. סם קנ׃ לכהן לו. סם פו קכ׃ וכל

רש"ם

(י) וחרבה. מנחת חוטא ומנחת סוטה׃

שפתי חכמים

צריך לומר נשמו כבר שלח נשמו פסול בחת"כ יהא מסס לריך סקטרא לימוריו נשמו מאחר שמסס הוא כתיב לאחריו וכני מס לא הוקטרו לימוריו כבר דאין בפרה שלח בדם ו׳ פי׳ תוכא אחת להס לדוק עס הכהן אשר יכפר וגו׳ הכא מאחריו אתם לפשוות ומסס הא כבר כתיב בחטאת כאשם בסומו זה לזה׃ ז פי׳ ופין לו בעבד אתם׃ ח פי׳ פעמים יש טמא בלריך להקריב קרבן נאחר׃ ט פרט לט"י וכו׳ ופ"ק אמיעטן הכתוב מלחלוק בכבר כדלעיל ה"ג דוקא כבר דקאי לאכילה וכם חיסס לאוויין לאכילה ה"ג עכשיו לכך מיעטן הכתוב לכל עורות כיון דלא קאי לאכילה ה"ג אע"ג דלא חזיין לאכילה דוקא חזיין בעורות קא"ל וכו׳ לאתעטן מעורו׃ י סכסנים היו נחלקים לכ"ד מאחות כל מאחר לבבת וכל מאחר נאפלת לבבת בתי לבבת כיחים לבבת כיחים לכל יום בית אב אחד ודיוק שבת אחות כל הבבת בתי לבבת כיחים ביהר׃ יא פי׳ זו מנחת סלת של נדבה המאוכה בפרבת ויקבל דבה אלא מיוחים בבר תבב כדבתי׳ וכל נעבה במרחבת ועל מחבת וגו׳

טעמי הקרבנות

(יא) וזאת תורת זבח השלמים וגו׳. שני מיני שלמים יש, שלמי תודה ושלמי נדבה, סבם שלמי תודה באים על נס ומלגה שבאה לאדם מאתו יח׳ בענין הולכי מדבריות, וחולה שנתרפא, ומבוש שיולא מבית האסורים, ויורדי סיס. ונגד אלבעה דברים אלו באה הקרבן תודה עם אלבעים חלות, וסם נחלקים להלבעה מיוחים, עשר חלות ועשר רקיקים, ועשר רבוכה, ועשר חלות

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יא) זבח השלמים. לשון נקבה שאם שלמים שמשימים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים וכן בתיב זובח תודה ישבחנני בשני מינין בעולם הזה ובעולם הבא׃

פירוש לתורת אלהים

זַיִן חָלֶב יַקְרִיב זַיִן אֵת הָאַלְיָה כו׃ מְנָחוֹת וָוּאם אִיז גִימַאכְט גִיוָוארִין אִין אַטִיפָּע פַאן
(ז) כַּחַטָּאת אַווִי וַוִי דָּעָר דִין פּוּן אַחַטָּאת נָאשָׁם וְעַל מַחֲבַת אָדָעָר זִיא וָוערְט גִימַאכְט אוּיף אַווִי אַפַּאן
אִיז דָּעָר דִין פּוּן אַיין אָשָׁם הַמְּכַפֵּר דָּעָר כֹּהֵן וָואם אִיז וָואם אִיז דָּאווִי דָּאם מַקְרִיב צוּ זַיִן לוֹ צוּ אִים יִהְיֶה וָאלָעם זַיִן
כְּלוּמַר עֵר וָאל פּוּן דֶעם קְרְבָּן אַחֲלֵק נָעמֶן (עיין רש"י׃)
(ח) וְהַכֹּהֵן אוּנ דָּעָר כֹּהֵן וָום אִיז רָאווִי צוּ מַקְרִיב זַיִן
דִּי עוֹלָה פּוּן אֲמַעַנְטש עוֹר הָעוֹלָה דִי פָּעל פּוּן דָּעָר
עוֹלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב וָום עֵר הָאט מַקְרִיב גִיוָוען לְכֹהֵן לוֹ
יִהְיֶה וָאל דָּאם זַיִן צוּם כֹּהֵן כְּלוּמַר עֵר הָאט אַחֲלֵק
אִין דִי פָּעל׃ (ט) וְכָל מִנְחָה אוּנ אַזָעלְכֵי מִנְחָה אֲשֶׁר
וָואם וָועלְט גִיבאקִין אִין אַיין אוֹוִבִין וְכָל אוּנ אַלָע

דִי יְקָרֵב קֳדָם יְיָ׃ יב אִם עַל תּוֹדְתָא יְקָרְבִינֵיהּ
וְיַקְרֵב עַל נִכְסַת תּוֹדְתָא גְּרִיצָן פַּטִּירָן דְּפִילָן
בְּמִשְׁחָ וְאִסְפּוּגִין פַּטִּירִין דְּמִשְׁיחִין בְּמִשְׁחָ וְסוֹלְתָא
רְבִיכָא גְּרִיצָן דְּפִילָן בְּמִשְׁחָ׃ יג עַל גְּרִיצָן
דְּלֶחֶם חָמִיעַ יְקָרֵב

ח״א סמ על תודה. קידושין סה זבחים כ מנחות עז עט פ

הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר יַקְרִיב לַיהוָה׃ יב אִם עַל־תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב עַל־זֶבַח הַתּוֹדָה חַלֹּת מַצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחָים בַּשָּׁמֶן וְסֹלֶת מֻרְבֶּכֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן׃ יג עַל־חַלֹּת לֶחֶם חָמֵץ יַקְרִיב

תמורה יח: והקריב. מנחות עט פ: מלות. סה עז עח: ופלח. זבחים נה: על תלות. סה כו מנחות עה עח:

בעל הטורים

נומר שלמים שעוסקים בתוכם נעשו כחמים ואף סה מקטירין זסחם תודה מביא קרבן על שניצל מצרותיו כמו שאמרו חכמים ד׳ צריכין להודות. ורבותינו פי׳ שכל החלות מ׳

רש״י

(יב) אם על תודה יקריבנו. סה על דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא שהם צריכין להודות שכתוב כהן (תהלים קז) יודו לה׳ חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה סה על אחת מאלה נדר שלמים הללו. שלמי תודה הן וטעונות לחם החמור בשעיר ואין נאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש כאן: והקריב על זבח התודה. ל׳ מיני לחם חלות ורקיקין ורבוכה ג׳ מיני מלה וכתי׳ על חלות לחם חמץ וגו׳ וכל מין ומין ו׳ חלות ל כך מפורש במנחות (דף נז) בשיעורן ה׳ סלין ירושלמיות שהן ו׳ מדבריות מ כ׳ עשרון: מרובכת. לחם חלוט ברותחין נ כל לרכו: (יג) יקריב קרבנו

טעמי הקרבנות

לחם חמץ. כי מלבד הקרבן שלריך לו אחד להביא, חייב עוד להודות לה׳ בשני שבירה חמלים, ונגד זה עשרה עשרה חלות

פירוש להורת אלהים

קָרְבָּן שְׁלָמִים וְאִם עַל זָעַת מַקְרִיב יַיִן צוּ נָאֱמ׃
(יב) אִם אוֹיֵב עֵר אִיז מַקְרִיב דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים פַּאר
אַיין רוֹיבונג, פּוּן וועלכֶן אֲנַם וָאם אִיז אִים נִישְׁעהן
וָאם מָעַן דַארף לוֹיבֶן אוּנ דַאנָקען השי״ת, דַהֵיינוּ
וָועַן אֵיינֶער אִיז דָעם יַם אֶדֶער דִיא מֶדבָּר בְּשָׁלוֹם
אִיבֶּר גֶיפָארֶן אֶדֶער מֶען הָט אִים פּוּן דֶער תְּפִיסָה
אַרוֹיס גֶילָאזט אֶדֶער עֶר אִיז גֶיוֶוען קְרַאנְק אוּנ אִיז
גֶיזוּנְד גֶיוָואָרֶן אוּנ אַז עֶר הָאט אוֹיךְ אַיינֶם פּוּן דִי
פַּיר זַאכֶן מְנַדֵּר גֶיוֶוען אֲקָרְבָּן שְׁלָמִים וֶועֶרט דָאם
אֶן גִירוּפֶן אֲקָרְבָּן תּוֹדָה נָאל דֶר קָרְבָּן אַזוֹי גֶימַאכְט
וָועֶרֶן וְהִקְרִיב נָאל עֶר מַקְרִיב זַיִן בַּייא דֶעם קָרְבָּן
הוֹדָה פִּיר מִינֶי חַלוֹת אִין אִיטְלִיכֶעם מִין נָאל זַיִן
צֶעהן חַלוֹת אַזוֹי וִוי וַוייטֶער אִין פְּסוּק וָועט שְׁטֵיין עֶר נָאל בְּרֵיינְגן חַלוֹת מַצוֹת קוּכֶען מַצוֹת פּוּן אוּמגֶי־
זַיירְט מֵיוּ בְּלוּלוֹת נִיטִישְׁט מִיט אֵייל דָאם אִיז אֵיין מִין וִרקִיקֵי מַצוֹת אוּנ דְרֶינֶע מַצוֹת וָום נָענֶן נִישְׁמִירְט
מִיט אֵייל דָם אִיז דֶר אֲנדֶערֶר מִין וְסוּלֶת מֻרְבֶּכֶת אוּנ פּוּן מֶעהל וָאם אִיז גֶמִישְׁט גְנוּאהְן מִיט הַייסֶע
וָואסֶר חַלוֹת בְּלוּלוֹת בַּשָּׁמֶן חַלוֹת מֻמִישְׁט מִיט אֵייל דָם אִיז דֶר דְרִיטֶער מִין: (יג) עַל חַלוֹת לֶחֶם חָמֵץ מִיט עֶצְהן חַלוֹת

מצות השם

(יג) [קמץ] (עשה סה) לעשות זכח השלמים כמשפטו שנאמר וזבח תודת זבח השלמים מצד יקריב לה׳:

וְזאת הַתּוֹרָת זֶבַח הַשְּׁלָמִים וגו׳ וָדאם אִיז אִיוךְ אֲמַצּוֹת עֶשְׂהז

עֶם אִיז אַבֵּיזָה מֶען נָאל בְּרֵיינְגֶן אֲקָרְבָּן שְׁלָמִים, עֶם
בֶּענֶן דָא פִּיר עֶרְטֶי שְׁלָמִים, אִין דָעם יוֹם טוֹב שְׁבוּעוֹת הָאם

רש״ם

(יב)אם על תודה. שנדר על תודה. ולא הזכיר ל׳ שלמים.

שפתי חכמים

ופ״ב נסמר וכל מנחה בלולה בשמן בהכרח על מנחת סלת: ל נמ׳ כאן תרומה לה׳ ונאמר בתרומת מעבר תרומה לה׳ מה להלן ג׳ מעשרים אף כאן ג׳ מעבר׳ ונאמר כל מין ומין היו עבר׳ חלות אחם היו אחים מעשרה או יותר על עשרה פ״ח סיהם עשירית מכל מין אלא מחיכה מן החלה אחת או חלי החלה וכתוב׳ אחר׳ ג׳ מכל קרבן שפיכולו אחד אלם מכל מין ומין יעול אחים: ס מדכתי׳ לחן לחם חמן וכתיב גבי נזמי עלרת לחם חמוד גבי עלרת שני עשרונים וס״ב נמרינן לחם לחם מה לחם האמור גבי עלרת אחם כל לחם ולחם היה עשרון אחד וכאן היה י׳ בכרות של חמן דכל מין היה עשר עשרונים וס״ב שיעור הלחם היה י׳ עשרונים וכאן אחד ג׳ מינים בכללן לא היו כי אם עשר עשרונים ומנלן דלאחת כל מין היה עשר עשרונים. דמ״ב היה לו לכתוב ולחם חמן וגו׳. מלי ס״מ דכתיב על חלות לחם וגו׳ הכי כבר אמור לעיל הנ׳ מיני חלות אלא לומר לך ביהיו החלות דומות ללחם כלו׳ כל החלות לא יהיו אלא י׳ עשרונים כמו לחם בלבד: ג אימו ס״ל שחעשה

משלי חכמים

(יב) אִם עַל תּוֹדָה יַקְרִיבֶנּוּ אויב דִיא שְׁלָמִים וָאם עֶר וָועט
מַקְרִיב זַיין וָועט דָאם זַיין אַדאנְק פַּאר אַטוֹבָה וָאם
נָאם הָאט אִיהם נֶעמַאהן. אזוֹיא אֲקָרְבָּן אִיז לִיב בַּייא הַקָּדוֹש
בָּרוּךְ הוּא. דָוד הַמֶּלֶךְ הָאם אִיךְ נִיטָאם. נָאם וָאטָ זוֹבַח
תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי. דֶער מֵעַנְטְש וָואם שֶׁעהְט אֲקָרְבָּן תּוֹדָה גִיט
מִיר כָּבוֹד. וָואהרוּם אַלֶע אַנְדֶערֶע קָרְבָּנוֹת מוּז מֶען פַּרֶיער
זִיגְדִיגֶן. נָאכְדֶעם בְּרֵיינְגְט מֶען דֶעם קָרְבָּן. נָאט וויל בֶּעסֶער
מֶען נָאל נִיט זִיגְדִיגֶן אוּנ מֶען נָאל נִיט בְּרֵיינְגֶן אֲקָרְבָּן.
אֶבֶער אֲקָרְבָּן תּוֹדָה בְּרֵיינְגְט מֶען דָאךְ אָן אַזִיגֶן. דְרֵיבֶּער אִיז
דֶער קָרְבָּן תּוֹדָה לִיבֶּער בַּיי הַקָּדוֹש בָּרוּךְ הוּא מֶער פּוּן אַלֶע
קָרְבָּנוֹת. לְמָשָׁל אֶרֶב וָאם עֶר אִיז גִיוֶוען אֲנַרוּיסֶער נָאזוֹן אִיז
אַמָאהל גִיקוּמֶען אִין אַשְׁטָאט דִי מֵעַנְטְשֶׁן פּוּן שְׁטָאט הָאבֶּן
אִיהם נִיט גִיקְנֶעט וָואר עֶר אִיז. דְרֵיבֶּער הָאט אִיהם קֵיינֶער
נִיבְעטֶן צוּ זִיךְ. נָאר אִין מֵעַנְטְש אַפִילוּ עֶר הָאט אִים נִיט

קָרְבָּנוֹ עַל־זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמָיו׃ יג וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל־קָרְבָּן
תְּרוּמָה לַיהוָה לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת־דַּם
הַשְּׁלָמִים לּוֹ יִהְיֶה׃ טו וּבְשַׂר זֶבַח
תּוֹדַת שְׁלָמָיו בְּיוֹם קָרְבָּנוֹ יֵאָכֵל
לֹא־יַנִּיחַ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר׃ טז וְאִם־נֶדֶר

קורבניה על נכסת תודת
קודשוהי׃ יד ויקרב מניה
חד מכל קורבן
אפרשותא לקדם ייי לכהנא
דיזרוק ית דם נכסת
קודשיא דיליה יהי׃
טו ובשר נכסת תודת
קודשוהי ביום קורבניה
יתאכיל לא יצנע מניה
עד צפרא׃ טז ואם נדרא

ר״א על זבח. סם יט כז עו עח: והקריב. פסחים לז מנחות עז עח: הזורק את. זבחים כ קד: ובשר זבח. סם ד ז לו לח: יניח. סם לו: ויום נדר או. פסחים עח ר״ה ה:

רשב״ם

הם ופירשו שמנן כמה וכמה עשרונים: (טו) ואם נדר
או נדבה. שאמר הרי עלי שלמים שזהו לשון נדר

שפתי חכמים

כרוסתם ומן חופים חוסן חת״כ בתמוך אלא לכיכים אלו לחפותם
אחר חליטתה כמו במנחה׳ שכ׳ כה בהדיא תופיני וילפינן מובכבת
מובכבת לג״ם: ם דאל״כ יקריב קרבנו על זבח תודת שלמיו ל״ל
הם לעיל מיעוט כתוב והקריב על זבח תודתו חלות מצות וגו׳ אלא
ם״מ אינו אלא לדבשם שאין לחם קדוש וכו׳ ויהיה אלא לחם מתן
גדרם לפניו ולאחריו לפניו חלות מצות בלולות בשמן וגו׳. ושלח
מרכבת בלולות בשמן על אלת לחם וגו׳. ולאחריו על חלות לחם
מתן יקריב קרבנו זזהם תודת שלמיו: ע דק״ל והלא לא היה אלא
קרבן אחד שלמי תודה. ל״ם לחם אחד וגו׳ דהל מין ומין נקרא
קרבן: פ ופע״ג שכתב״י פי׳ בפרקא דלה גבי וזה יהיו מן הבשר
לחניגת י״ד כה׳ מדכר ולומד עליה שהאכלת שני ימים ויום ולילי אחד
י״ל שכתב״י ז״ל פי׳ הכא אליבא דבן תימא דאמר לחניגה שבאה
עם הפסח נאכלת ליום ולילה כמו הפסח והא דקאמר לעני ימים
וגו׳ הוא אליבא דרבנן דפליגי עליה דבן תימא וס״ל דהא דשלמים
לחניגת י״ד שבאו עליה שהאכלת לשני ימים ולילי אחד
כשאים מחמת הפסח אינן נאכלים אלא ליום ולילה היינו אותן
שלמים שבאים ממותר הפסח כגון שהפרישם מעות לפסחו וקנה
בהן פסחו ונותרו מן המעות שמותן מצות יבוא שלמים ויהיו
דמהם פסח קלחי דינן כפסח לאכול ליום ולילי: צ מדכתי׳ קרבנו ולא כתיב ביומו יאכל תלמוד לומר לך שיהיו חלות כמו קרבן
עלמו לעניו מהילתן דהחלות כמו כן נקראו קרבן דכתיב והקריב ממנו אחד מכל קרבן: ק״ל למה תמרו מכמים שיאכל לאותו עד

טעמי הקרבנות

מכל מין. וכו׳ מפ שהם כריחים, דסיינו יוחדי סיס, והיולי מביא המסורים, והולכי מדברות. שבאלה מיוין חלות שלהן, כן

משלי חכמים

גִּיקְעָנְט נָאר פּוּן דֶעם וָואס הָאט אֶר אַרְשְׁטָאנְען אַז אֶר אִיז
אַלְמָדָן הָאט אֶר אִים אַרַיין גִיבָּעטִין צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב אוּן
הָאט אִים גִיגֶעבִין אֶיזְוּוֶנְדער חֵדֶר אוּן אַלֶע וָואס אֶר הָאט
גֶעאַרְבֶּעט. וְויֵיל דֶער רַב אִיז דָאכְט גִיזִיטִין עֶמְלִיכֶע טָאג,
הָאבִין אַלֶע שְׁטָאם מִיטְנַיְשְׁטִין שׁוּין גֶעווּאסְט וָועֶר דֶער רַב אִיז
אַז אֶר אִיז אַגְרוֹיסְער נָאוּן אוּן אַגְרוֹיסְער צַדִיק. דֶער גְבִיר

וואס

חַלָה עִם זָאל זַיין תְּרוּמָה אַ אָפְשִׁיידוּנג צוּ נָאט) לַכֹּהֵן צוּ דֶעם כֹּהֵן הַזּוֹרֵק
לוֹ יִהְיֶה צוּ אִים זָאל דָם זַיין (כְּלוֹמַר דִי תְּרוּמָה גִיהֶער צוּ דִי כֹּהֲנִים פּוּן דֶעם טָאג וָואס דָאס
אִיבֶּעריִג בְּרוּט מִים דֶעם פְלַייש פּוּן דֶעם קָרְבָּן זָאלֶן עֶסִין דִי בַּעֲלֵים פּוּן דֶעם קָרְבָּן נָאר דִי חַזֶה וְשׁוֹק אִיז צוּ דִי כֹּהֲנִים אֶזוֹי וִוִי
וַויְטֶער וָועט שְׁטֵיין): (טו) וּבְשַׂר אוּן דָם פְלַייש פּוּן דֶעם שֶׁעכְטוּנְג פּוּן דֶעם בְּיוֹם
צוּ דִי בַּעֲלִים נָאר אִין דֶעם טָאג וָום מֶען טָט דֶעם קָרְבָּן מַקְרִיב גִיווֹען לֹא יַנִּיחַ מֶען זָאל דִיא פְלַייש פּוּן
דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים גִיט לָאזֶען בִּיז מָארְגֶען פְרִיה: (טז) וְאִם נֶדֶר אוּן אַז עֶר הָט מְגַדֵר גְלוּבְן פְרִיה, אוּן

מצות

(טו) [קמכ] (לקו ע:) שלא להותיר מקרבן תודה עד מחרת יום
שזבחתו שנאמר ובשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא
יניח ממנו עד בקר:

לא יָנִיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְאִין דֶעם דִין אִיז דָא אַמַצוֹת לֹא
תַעֲשֶׂה אוּן אַמַצוֹת עֲשֵׂה מֶען שָׁעכְט אַקְרְבַּן תּוֹדָה
פָאר מֶען גִיט לָאזֶען פּוּן דִיא פְלַייש בִּיז מָארְגֶען פְרִיה, אוּן

(חומש ע״מ) ח״ג

ואונקלוס

קורבניה על נכסת תודת
קודשוהי: יד ויקרב מניה
חד מכל קורבן
אפרשותא לקדם ייי לכהנא
דיזרוק ית דם נכסת
קודשיא דיליה יהי:
טו ובשר נכסת תודת
קודשוהי ביום קורבניה
יתאכיל לא יצנע מניה
עד צפרא: טו ואם נדרא

ותשלומים כמו שפירשתי למעלה. כלומר שאינו תודת
אלא נדר: ביום הקריבו. ביום שהקריב הוא כבר את

רש״י

קרבנו על זבח. (סם דף טו ת״כ) ם מניד אין הלח׳ קדוש
קדוש הגוף ליפסל ביוצא ומכזל יום ומלנא׳ לחולין בפדיון על
שיזבח הזבח: (יל) אחד מכל קרבן. לחם אחד מכל מין
ומין ע יטול תרומה לכהן העובד עבודתה והשאר נאכל
לבעלים וצברה לבעלים חזה ושוק שבה כמו שמפורש
למטה תנופת חזה ושוק בשלמים והתודה קרויה שלמים:
(טו) ובשר זבח תודת שלמיו. (זבחים לו ת״כ) יש כאן
רבויין הרבה לרבות חטאת ואשם ואיל נזיר וחגיגת י״ד פ
שיהיו נאכלין ליום ולילה: ביום קרבנו יאכל. וכזמן
שהוקצץ ומן לאכמה: לא יניח ממנו עד בוקר. אבל אוכל
הוא כל הלילה אם כן למה אמרו ק עד חצות כדי להרחיק
האדם מן העבירה (ריש ברכות): (טז) ואם נדר או נדבה.

אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ
קוּרְבָּנֵיהּ בְּיוֹמָא דְיַקְרֵב
אֶת־זִבְחוֹ יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר
יַת נִכְסַתֵּיהּ יִתְאֲכַל
מִמֶּנּוּ יֵאָכֵל׃ וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח
וּבְיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף׃ וְאִם
וְדַאֲשְׁתְּאַר מִנֵּיהּ
הָאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו
יִתְאֲכֵל׃ וְאִם מִבְּשַׂר נִכְסַת קוּדְשָׁהִי
תְּלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד׃ וְאִם אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל

ת"א ביום הקריבו . זבחיו ט : והנותר . ספרים ג זבחיט כח סב : ומס סאכל . סס יג ס כח כט עד מנחות יז מולין סט :

רש"י

זבחו יאכל לאחר הזרקה : (יח) **ואם האכל יאכל** . חכמים עקרוהו מפשוטו. ופירשוהו במחשב לאכול מזבחו

שפתי חכמים

מלת הניחה על הוודאה של גם ר' חיים טעותה לחס ונאכלת לב' ימים כמו שמפורש בענין: **וממחרת והנותר ממנו.** כדלקמן ש יאכל . (ס"ח והנותר ממנו יאכל) וה"ו זו יתירה היה יום כמוה הרבה במקרא כגון ולקח כני לבעון ויהי ועבה (כראשית לו) תת וקדם ונבא מרמס (דניאל ח) : (יח) **ואם האכל יאכל וגו'** . (ת"כ) במחשב בשחיט' לאכלו בשליסי הכתוב מדבר ת יכול אם אכל ממנו כשליסי יפסל למחרת א ת"ל המקריב לזותו לא יחשב בשעת הקרבה הוא נפסל ופיגול בשליסי וכן פירושו בשעת הקרבתו לא תעלה זאת במחשבה

מעמי הקרבנות

על יום ג' אלא ודאי הוא"ו יתירה אבל לעיל מן מקום שפיגול ומחשב בשעת הקרבה ואי"ו זו יתירה ודו"ק : ת"ר' אם מחשב עליו כשאר שחשבן אוכל לתוך זמנו ולמחרתו פסול דכיון שהוא מחשבת פסול דכיון שהוא מחשבת פסול אבל אוכל לאחר הקרבתו שחשבה על עבודתו בכשרות מן שוה מחשבה ולא שוה פסול כו : א ומן למחר ליון שהקריבן שעשה בהכשרו ג"כ מלך אלא נטעה לפרש והכותב מיום שני דעליה קאי משמשמע דהני מילי ביום ג' אלא ודאי הוא"ו יתירה אבל לעיל מן מקום שפיגול ומחשב ג"כ פיגול ואי"ו זו יתירה ודו"ק : ת"ר' אם מחשב עליו כשאר שחשבן אוכל לתוך זמנו ולמחרתו פסול דכיון שהוא מחשבת פסול דכיון שהוא מחשבת פסול אבל אוכל לאחר הקרבתו שחשבה על עבודתו בכשרות מן שוה מחשבה ולא שוה פסול כו : א ומן למחר ליון שהקריבן שעשה בהכשרו ג"כ מלך אלא נטעה לפרש והכותב מיום שני דעליה קאי משמשמע דהני מילי ביום ג' אלא ודאי הוא"ו יתירה אבל לעיל מן מקום שפיגול ומחשב ג"כ פיגול ואי"ו זו יתירה ודו"ק : ת"ר' אם מחשב עליו כשאר שחשבן אוכל לתוך זמנו ולמחרתו פסול דכיון שהוא מחשבת פסול דכיון שהוא מחשבת פסול אבל אוכל לאחר הקרבתו שחשבה על עבודתו בכשרות מן שוה מחשבה ולא שוה פסול כו : א ומן למחר ליון שהקריבן שעשה בהכשרו ג"כ מלך אלא נטעה לפרש והכותב מיום שני דעליה קאי משמשמע דהני מילי ביום ג' אלא ודאי הוא"ו יתירה אבל לעיל מן מקום שפיגול ומחשב ג"כ פיגול ואי"ו זו יתירה ודו"ק : ת"ר' אם מחשב עליו כשאר שחשבן אוכל לתוך זמנו ולמחרתו פסול דכיון שהוא מחשבת פסול דכיון שהוא מחשבת פסול אבל אוכל לאחר הקרבתו שחשבה על עבודתו בכשרות מן שוה מחשבה ולא שוה פסול כו : א ומן למחר ליון שהקריבן שעשה בהכשרו ג"כ מלך אלא נטעה לפרש והכותב מיום שני דעליה קאי משמשמע דהני מילי ביום ג' אלא ודאי הוא"ו יתירה אבל לעיל מן מקום שפיגול ומחשב ג"כ פיגול ואי"ו זו יתירה ודו"ק :

פירוש לתורת אלהים

גְּיוּוִין דֶעם קָרְבָּן שֶׁלָמִים אוּנ עֶר הָאט דָאס נִיט
גִיבְראכְט אוּיף אַלוֹיבְּינְג פּוּן אַנֶם בַּאַרְעֶרְע נִיט
בְּרֶיגְנְגֶן חַלּוֹת אוּנ דָם פְּלֵייש הָט אַנְגֶעֶרְירְן רִין בְּיוּם
אִין דֶעם טָאג נוֹם טָען הָט מַקְרִיב גִיוּוִין דֶעם קָרְבָּן
זָאלָן דִי בְּעֲרִים יֶעסֶן דָם פְּלֵייש וְהַנּוֹתָר אוּנ דִי פְּלֵייש
וּואס וֶועט בְּלֵייבֶּן פּוּן דֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג זָאלָן וֵייא
דָם מָארְגִין עֶסְן: (יז) וְהַנּוֹתָר אוּנ וָוס עֶם וֶועט בְּלֵייבֶּן
פּוּן דִי פְּלֵייש אוּיף דֶעם דְרִיטֶּן טָאג זָאל עֶם אִין
פֶיעֶר פַּרְברֶענְט וָוערְן: (יח) וְאִם אוּנ אוֹיב וָוען עֶר
הָאם גִישְׁאבְּטֶן דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים הָט עֶר גִטְראבְט
הֶאכּוֹל עֶם זָאל גִיגֶעסְן וָוערְן פּוּן דֶעם פְּלֵייש פּוּן
דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים בְּיוּם הַשְּׁלִישִׁי אִין דֶעם דְרִיטֶן טָאג

לא

דָאפָאלם הָאבְּן שׁוּין דִי שְׁאפֶּט פֶּעגְעסְשֶׁן גֶעווּאסְט אַז דֶער פֶּעגְעסְן אוֹפְּפֶער וֶועט נִיט אִיז
אַרְאפְּגֶענוֹמֶען אוֹיף דֶער וָועלְט נֶעבְּן דִי תּוֹרָה . הָאבְּן דִיא פֶּעלְקֶער הָאם גִים גִיקְנִיגְט . אוּנ קֵיינֶער הָאט גִים נֶעגְנוֹמֶען דִי

מצות השם

(יז) [הנותר] (עכ"פ סו) נאכלים הנותר מבשר הקדשים ממר עבור זמן שלהן ממח ומחר שנשחר והנותר עבשר הזבח ביום השלישי כחם ישרף.

בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יַחְשֶׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: יט וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל־טָהוֹר יֹאכַל

ת"א לא ירעא. זכחים כג כה ו מקריב. ל"ה ו זכחים יג: לא יחשב. פסחים ז יומא ז נדרים לו זכחים כג כט מנחות נה: פגול יהיה, זכחים כח: והנפש. מנחות יג סמוכה יג כריתות ה: והבשר. פסחים עז כד עט פג מגיגה כד יבמות עד סוטה נמ זכחים לד חולין לו: והבשר. פסחים לד לה מט סוטה כט מנחות כה:

רש"ם

ביום השלישי באחד מד' עבודות שהישב בשחיטה או בהולכת הדם או בקבלה או בזריקה: (יט) כל טהור שפתי חכמים

מחזקת טהרה לפ זה כן: ב פי' לפי שפיקח קרא בלשון לא יחשב לומר לך דמחשבה הוא שפסל וה"ק המקריב שלא דעתו שיהא הקרבת הזבח כדאי לא יחשב לו פי' לא תעלה לו זאת מחשבה של אכילת יומו ולמחר אינו חייב עליה: ג פי' אם עבר ומחשב הרי שיקר הוא כמה עניינים שפיכת המקריב שלא בשעת הקרבת הזבח כדלעיל ולא הכהן המקריב כפי המוכן גם פי' לא יחשב לו מעניין מחשבה לא מעניין הכשיר, גם הוסיף מלת זאת להורות שמחשב' שהוא מוזהר שלא תעלה לו היא זאת המחשבה של אכילת יומו ג' שהוא מחשב אכילת חוץ לזמנו מחשב' אכילת חוץ למקומו הוא נדרש מפסוק זה בכל יחלל ביום הג' שבפ' קדושים שאם היו עניין לחוץ לזמנו כדפרש"י שם גם הוסיף ומח' מחשב קודם פיגול יהיה מפני שבזולת זה יהיה המוכן ממנו שכפר לא יעלה במחשבתו שיאכל חוץ לזמנו פגול יהיה: ד דהכי כתיב זמנו ג"כ פיגול הוא כיון שפסול במחשבה בשעת שחיטה מ"ו זריק' לכן מניה הפי' בתוך הזמן: ה לאפוקי של פיגול שסמוך לו שהוא פיגול הוא כיון שלא חל עליו גזירת טומאה: ו פי' שיצא חוץ לעזרה מ"ו ק"ק חוץ לאחת מארבע רוחות שבעזרה לא תאכל מקום בשר בשרה טבלה לא תאכל והפנימי מותר ת"ש שיוצא בקיבול ולא במדיון היוצא בשוגג ומזיד ובמחשב' הבשר לדבוק כח הפסל' כל טהור יאכל בשר וה"ג לא מאי ובשר שלא נדבוק שום מותר: ז ו"ת ג"ל קרא תיפוק ליה מדאיצטריך למכתב גבי פסח דמיפו נאכל שלא למניינו דהייתו בעניים מכלל דשלמים הנאכלים לשני ימים ויו"ל אחד נאכלי' לכל אדם דתל"ת שאינן נאכלין שלא נאכלי' פסח דכתב למעוטי דהייתו בעניים מכלל דשלמים הנאכלים לשני ימים ויו"ל ת"ש שיוצא בקיבול שלא נאכל שלא לבעלים פסח החמור שיוצא בקיבול שלא נאכל ליום ולילה ומיהו נאכל שלא לבעלים ל"ש. יו"ל דאי לאו קרא ה"א שאר שלמים אינן נאכלים שלא לבעלים וקרא דפסח גריכא לגופיה דאין נקבעים בעלי' שחיטתו מכל מקום שחיטתו לא לפסוקי

רש"י

במחשב' ב ואם מחשב פגול ג יהי': והנפש האוכלת ממנו. לפי' בתוך הזמן ד עונה תשא: (יט) והבשר. על קדש שלמי' ה אשר יגע בכל טמא לא יאכל: והבשר. לרבות אכר שיצא מקלתו ו שהפנימי מותר: כל מהור יאכל בשר. (פסחים עט) מה ת"ל לפי שנא' (דברים יב) ודק זבחיך יפך והבשר תאכל יכול לא יאכלו שלמי' חוץ לקלעי ז לכך נאמ' כל טהור יאכל בשר: (והבשר כל טהור יאכל בשר. כלומר כל מה שהסרתי לך בהעלות ושם יאמר חוץ לקלעי' הסורח

בעל הטורים

זה לא כדדרשי' את ושב כסופה: (יט) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. הפ' מתחיל בבשר ומסיים בבשר לומר שאם נפמא

אונקלוס

בְּיוֹמָא תְלִיתָאָה לָא יִתְרְעֵי לְרַבְעָא דְמַקְרֵב יָתֵיהּ לָא יִתְחַשֵּׁב לֵיהּ מְרַחַק יְהֵי וְאֶנֶשׁ דְּיֵכוּל מִנֵּיהּ חוֹבֵיהּ יְקַבֵּל: יט וּבְשַׂר קוּדְשָׁא דִי יִקְרַב בְּכָל מְסָאֲבָא לָא יִתְאֲכֵיל בְּנוּרָא יִתּוֹקַד וּבְשַׂר קוּדְשָׁא כָּל דְּיַדְכֵּי לְקוּדְשָׁא יֵכוּל בְּשַׂר

משלי חכמים

תּוֹרָה, נָאר דִּיא יוֹדְן הָאבְּן דֶּערְקֶענְט אוּנ הָאבְּ עֶנוּטֶּען דִּיא תּוֹרָה, בֵּיי דִּיא יוֹדְן זָענֶן זָיא אוֹיךְ דָּא מֶענְשֶׁען זָואס דֶּערְקֶענֶן נִים דִּיא גְּרוֹיסְקֵיים פּוּן גָּאט אוּנ דְּרֵיבֶּער זֵינְדִּיגֶן זֵיא, אֲפִילוּ נָאכְדֶעם זָען זֵיא וַוייטֶען שׁוֹין דִּיא גְּרוֹיסְקֵיים פּוּן גָּאט אוּנ הָאבְּן הֶרְטָה אוֹיף זֵייעֶרע זִינְד אוּנ בְּרֵיינֶגֶן אֶרְבָּן אוּנ גָּאט אִיז זֵיא מוֹחֵל אוֹיף זֵייעֶרע זִינְד, אִיז נָאךְ אוֹיךְ נִים נָאטֶען דָּאר בָּכּוֹר פּוּן גָּאט, אָבֶּער דֶּער סָענְטֶּ זָואס הָאט נִים גֶּעזִינְדִּיגְט אוּנ הָאט בְּאלְד דֶּערְקֶענְט דָּעם כָּבוֹד פּוּן גָּאט, אוּנ אַז צוּ אִיהם אִיז גִּיטָאהֶן גִּיזָאגְט אַמּוֹבָה אַדֶּער אַגַּם וַוייס עֶר בַּאלְד אַז דָּאס הָאט־קִיינֶער נִיטָאן נָאר גָּאט, אוּנ עֶר קוּמְט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנ דֶּערצֵיילְט מֶאר אַלֶּע מֶענְשֶׁען דָּעם גָּם זָואס גָּאט הָאט אִיהם גִּיטָאהֶן, אוּנ בָּעִם צוּ דֶּער דְּעוּדָה גָּאךְ אוּנ בֶּרֵיינְגֶט אֶרְבָּן תּוֹרָה, אוּנ בָּעִם צוּ דֶּער דְּעוּדָה גָּאךְ אִין פַּיְיעֶר פַּרְבֶּרֶענְט וָוערִין וָואס דָּאס פְּלַייש

פירוש לתורת אלהים

לֹא יֵרָצֶה וָועט דָּאס נִיט בַּוויליגְט וָוערִין פַּאר נָאט הַמַּקְרִיב וָועֶן עֶר אִין דָּעם קָרְבָּן מַכְרִיב לֹא יֵחָשֵׁב עֶר אוֹיךְ נִיט מְרַאכְטֶן עֶר זָאלְ דָּעם דְּרִיטֶן טָאג עֶסֶן דִּי פְּלַייש אוּנ אַז עֶר הָאט יָא אַזוֹי גִּיטְרַאכְט פִּגּוּל זָאלְ דֶּר קָרְבָּן זִין אוּמְוָועְרדִיג וְהַנֶּפֶשׁ אוּנ דֶּר מֶענְטְש וָום וָועט עֶסִין פּוּן דֶּעם פִּגּוּל אֲפִילוּ אִין דִּיא צָווייא טָאג עֶנְדֶּ וָועט עֶר גִּישְׁטְרַאפְט וָועֶרִין וָום עֶר הָאט גִּיעֶסִין פּוּן אֶזוֹי עֶר אֶקְרְבָּן וָואס אִיז פָּסוּל: (יט) וְהַבָּשָׂר אוּנ פְּלַייש פּוּן שְׁלָמִים וָום הָאט אֲנְגִירִירְט אֲמֶמָא זָאךְ לֹא יֵאָכֵל טָאר מֶען דָּם נִיט עֶסְן בָּאשׁ יִשָּׂרֵף עֶם זָאלְ אִין פַּיְיעֶר פַּרְבֶּרֶענְט וָועֶרִין וְהַבָּשָׂר אוּנ דָּאס פְּלַייש

מצות השם

דִּיא תּוֹרָה הָאט גִּיגֶאבְּען מֶען זָאלְ אִיהם עֶסִין. אִיז דֶּער קָרְבָּן פָּסוּל בָּען טָאר אִים נִיט עֶסִין אֲפִילוּ אִין דִּיא צַייט:

(יח) [קמץ] (נאו עח) טלא נאכל פיגול שנאמר לא יחשב לו פיגול יהיה:

(יט) [קמה] (נאו עט) בלא נאכול בשר הקדשים שנטמא שנאמ' והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל:

(סה) [קמו] (עשה סז) שריפת קדשים שנטמאו שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף:

וְהַנֶּפֶשׁ וגו' נָאר אִיז אַמְצוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה אוּ אַיינֶער שֶׁעֶבְּט וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע וגו'. נָאט אִיז אַמְצוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה דִּיא קָרְבָּנוֹת זָואס זָענֶן פָּאר אִיהם גִּיטָאהֶן מִיט מֶען פַּארְבֶּרֶענֶן, אוּנ תְּרוּמָה וואס אִיז פָּאר פַּארְבֶּרֶענֶן מִיט מֶען אוֹיךְ פַּארְבֶּרֶענֶן

קוּדְשָׁא: כ וְאֱנָשׁ דִּי־יִקְרַב בִּשְׂרָא מִנְכְּסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי קֳדָם יְיָ וְסָאוֹבְתֵּיהּ עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ: כא וֶאֱנָשׁ אֲרֵי יִקְרַב בְּכָל מְסָאַב בְּסוֹאֲבַת אֱנָשָׁא אוֹ בְּבְעִירָא מְסָאֲבָא אוֹ בְּכָל רִחֲשׁ מְסָאֲב וְיֵכוֹל מִבִּשְׂרָא נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ: כב וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: כג מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בָּשָׂר׃ כ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: כא וְנֶפֶשׁ כִּי־תִגַּע בְּכָל־טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ בִבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל־שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר־זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: כב וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כג דַּבֵּר אֶל־

ת"א והנפש . פסחים כד לה ובמות ז מכות יד מנחות כה בכורות לג ובמות כג: ג' שבר לה' . פסחים לב ובמות כג: מנחות כה : ושומאתו . מכות יד זבחים לג לד שג מו : בנשמא . שבועות ז חולין פח : ואכל . זבחים מג מד :

שפתי חכמים

רש"י

כמו שכתוב בחגר מהל מועד יהכלוה בכשר זה אחי אומר לך כל שהוא יהכל בשר בכל העיר) : וטמאתו עליו . (זבחים מג ת"כ) בעומדת הגוף הכתוב מדבר ח אכל טהור שאכל את הטמא אינו עתיד כרת אלא אזהר' והכשר שאר יבא בכל טמא וגו' ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפורשת בם בתורה אלא חכמי למדוה בגזיר' שוה (ת"כ) י ג' כריתות חמורות בחולי קדשים בעומדת הגוף כ ודרשוהו רבותינו בשבועו' (דף ו) אחת לכלל ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויורד ל אלא נאמר אלא על עומדת מקדש וקדשיו :

פוכסין אלא"כ מזהירין . ג"ם אינה מפורשת וכו' : י ג"ם כתיב בשאכל בשר מבשר זבח שלמים כתיב בשר בשר כאן בשר בשר להלן מה להלן בעומדת הגוף אף כאן בעומדת הגוף ילפינן עומדת דכתיב ונפש הכהדיא כתיב כאן וכל נפש אשר יגע בטומאת אדם וגו' אשר לה' . פסחים לב ובמות כג : ושומאתו עליו . מכות יד זבחים לג לד שג מו : בנשמא . שבועות ז חולין פח : ואכל . זבחים מג מד :

משלי חכמים

פירוש לתורת אלהים

פוּן שְׁלָמִים כָּל סָהוּר אִיטְלֵיבֶער מֵינְטְשׁ וָואם אִיז סָהוּר יאבֶּר בָּשָׂר מָעג פוּן דֶעם פְלֵייש עֶסְן: (כ) וְהַנֶּפֶשׁ אוּג דָער מָענְטְש וָואס וָועט עֶסְן פְלֵייש פוּן שְׁלָמִים אֲשֶׁר לַיְיָ וָום טָמְאָתוֹ עָלָיו אוּן אִיהם בֶּראכְט פַּר אַקְרָבָן צוּ נָאם וּמָמְאתוֹ אוּג זַיין טוּמְאָה אִיז אוֹיף אִיהם עָר אִיז נָאךְ טָמֵא וּנִכְרְתָה וָועט דָם לַייבּ פַּרשְׁנִיטְעָן וָועֶרְן פוּן אִירֶער פָאלְק: (כא) וְנֶפֶשׁ אוּג אַיינֶר וָום וָועט אָנרִי־רֶען אַיינֶם פוּן דִי אַלֶע וָאבָּן וָום אִיז טָמֵא סַייא עֶר וָועט אָנרִירֶן בְּטֻמְאַת אָטוֹמָאה פוּן אָמֶענְטְשֶׁן אוֹ אֶרֶער אֶן אַ בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ אֶרֶר בְּכָל שֶׁקֶץ אָן אַיינֶם פוּן דֶ אַלֶע וָאבָּן וָום אִיז טָמֵא אוּן עֶסְט פוּן פְלֵייש פוּן שְׁלָמִים וָום יָאם גֶּ־הֶער אַקְרָבָן צוּ נָאם וּנִכְרְתָה וָועט פַּרשְׁנִיטְעָן וָועֶרְן דָם נֶפֶשׁ פַּעמֶיהָ פוּן אִיר פָאלְק: (כב) דַּבֵּר רֶייד

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל־חֵלֶב שׁוֹר
וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ: כד וְחֵלֶב נְבֵלָה
וְחֵלֶב טְרֵפָה יֵעָשֶׂה לְכָל־מְלָאכָה
וְאָכֹל לֹא תֹאכְלֻהוּ: כה כִּי כָּל־אֹכֵל
חֵלֶב מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיב
מִמֶּנָּה אִשֶּׁה לַיהוָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הָאֹכֶלֶת מֵעַמֶּיהָ: כו וְכָל־דָּם לֹא
תֹאכְלוּ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לָעוֹף
וְלַבְּהֵמָה: כז כָּל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר־תֹּאכַל
כָּל־דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מֵעַמֶּיהָ: פ כח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־

לְמֵימַר כָּל תַּרְבָּ תּוֹר
וְאִימַר וְעֵיזָא לָא תֵיכְלוּן:
כג וְתַרְבָּ נִבְלָה וּתְרֵבָ
תְּבִירָא יִתְעֲבִיד לְכָל
עֲבִידְתָּא וּמֵיכַל לָא
תֵיכְלוּנֵיהּ: כד אֲרֵי כָּל
דְּיֵיכוֹל תַּרְבָּא מִן בְּעִירָא
דִּי יְקָרְבוּן מִנֵּהּ קוּרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּצֵי אֲנָשָׁא
דְּיֵיכוֹל מֵעֲמֵיהּ: כה וְכָל
דְּמָא לָא תֵיכְלוּן בְּכָל
מוֹתְבָנֵיכוֹן דְּעוֹפָא
וְדִבְעִירָא: כו כָּל אֱנָשׁ
דְּיֵיכוֹל כָּל דְּמָא וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֲנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ:
כז וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

ת"א כל חלב. יומא עד זבחים פ מולין קיז כריתות ד: ותלב זבלה. זבחים סט מולין לז: יפתח

לכל. פסחים כג: ותלב לא. זבחים ע: כי כל. פסחים מג כתובות טו כריתות ד: וכרתה. סט יז קג: וכל דם. כריתות ד נא נב:

רשב"ם

יאכל בשר. מהור: (כה) מן הבהמה אשר יקריב. ממין אותה הבהמה: אשה לה'. ואפי' חולין: (כו) בכל מושבותיכם. אע"פ שודאי הן חולין בגבולין:

שפתי חכמים

רש"י

(כד) יעשה לכל מלאכה. (פסחי' כ"ג ת"כ) כח ולמד על החלב שהיו מטמא מ טומאת נבלות: ואכל לא תאכלהו. (חולין פ' ג"ה) תמרה תורה יכול חיסור נבילה וטרפ' ויהול על חיסור חלב שהם חלבו יתחייב קף על לחו של נבלה נ ולא תמצי לומ חיסור חל על חיסור: (כו) לעוף ולבהמה. (סם ה) פרט לדם דגים ם וחגבים: בכל מושבותיכם. לפי שהיה חוכת הגוף ומיהו חוכת קרקע נוהגת בכל מוקמות ע וכמסכת קידושין כפ"ח (דף לז) מפר' למה הולרך לומר:

כד) יעשה לכל מלאכה. פסחים כ"ג ת"כ) כח ולמד על החלב שהיו מטמא מ טומאת נבלות: ואכל לא תאכלהו. (חולין פ' ג"ה) תמרה תורה יכול חיסור נבילה וטרפ' ויהול על חיסור חלב שהם חלבו יתחייב קף על לחו של נבלה נ ולא תמצי לומ חיסור חל על חיסור: (כו) לעוף ולבהמה. (סם ה) פרט לדם דגים ם וחגבים: בכל מושבותיכם. לפי שהיה חוכת הגוף ומיהו חוכת קרקע נוהגת בכל מוקמות ע וכמסכת קידושין כפ"ח (דף לז) מפר' למה הולרך לומר:

פירוש לתורת אלהים

צוּ דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל אוּנ זָאלְסְט זַיי אַזוֹי זָאגֶן כָּל חֵלֶב
אַלֶע חֵלֶב שׁוּר וּכֶשֶׂב וַיי פּוּן אַיין אָקְס אָדֶער פּוּן
אַ שָׁאף אָדֶר פּוּן אַ צִיג לֹא תֹאכֵלוּ זָאלְט אִיר נִיט עֶסְן:
(כד) וְחֵלֶב אוּנ חֵלֶב פּוּן אֲנְבָרָה וְחֵלֶב טְרֵפָה אוּנ חֵלֶב פּוּן
אַבְהֵמָה וָואס אִיז אַטְרֵפָה יַעֲשֶׂה זָאל גֶיטָאהן ווֶערִין
לְכָל מְלָאכָה צוּ אַלֶע מְלָאכוֹת. מֶען מֶעג מַאכֶן דֶערפּוּן
וָואס מֶען ווִיל וְאֹכוֹל אָבֶּר עֶסְן טָאר מֶען אִים נִיט:
(כה) כִּי כָּל אִיטְלִיכֶר מֶענְטְש וָום וָועט עֶסְן חֵלֶב פּוּן
בְּהֵמָה פּוּן אַווֹי אַבְהֵמָה וָום מֶען אִיז מַקְרִיב פּוּן אִיר
אַקְרְבָּן צוּ נָאס וְנִכְרְתָה וָועט דָאס לַייב פַּר שְׁנִיטֶען
וָועֶרִין מִשָּׁפְּיָה פּוּן אִירֶער פָאלְק: (כו) וְכָל דָּם אוּנ אַלֶע
בְּלוּט וָאלְט אִירֶער נִיט עֶסְן בְּכָל אִין אַלֶע אַיינֶערְלֶע
זִיצוּנְג לָיוּף סַיי פּוּן אַ עוֹף אוּנ סַיי פּוּן אַבְהֵמָה (רש"י
שְׁרֵייבְּט פּוּן דָאסֶען לֶערְנִין מִיר אָפּ אַז דָאס בְּלוּט פּוּן פִּישׁ אֶדֶער
בְּלוּט פּוּן אוֹיגֶלֶע הַיישֶׁערְקֶען וָואס זָאגֶען מֶען מֶעג מֶען עֶסְן):
(כז) וְכָל נֶפֶשׁ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְש וָום וָועט עֶסְן חֵלֶב פּוּן

בעזרת השם

(כג) [קמץ] (נלמו פ) שלש לאכול כל חלב בהמה מסורה שנאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו:
כָּל חֵלֶב שׁוֹר וָכֶשֶׂב וגו'. וָאשׁ אִיז אֲמָצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מֶען
מָאר נִיט עֶסְן דִיא חֵלֶב פּוּן אֲאָקְס אוּנ נִיט פּוּן אַשְׁעָפְּ
אוּנ נִיט פּוּן אַצִיג, אָבֶּר דִי חֵלֶב פּוּן אַהֲיָה וָואס מֶען מֶעג
וויא עֶסְן, מֶען אֶהֱרֶג חֵלֶב אִיוְך עֶסְן
(חמש ע"פ) ח"נ

לְמֵימָר: כט מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דְּמְקָרֵב יָת נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי קֳדָם יְיָ יַיְתֵי יָת קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ מְנַכְסַת קוּדְשׁוֹהִי: לידוהי ייתון ית קורבניא דייי ית תרבא דעל חדיא ייתיניה ית חדיא לאערמא יתיה ארמותא קדם יי: לא וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת תַּרְבָּא לְמַדְבְּחָא וְיִהֵי חַדְיָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי:

לְמֵימָר: כט מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דְּמְקָרֵב יָת נִכְסַת קוּדְשׁוֹהִי קֳדָם יְיָ יַיְתֵי יָת קוּרְבָּנֵיהּ קֳדָם יְיָ מְנַכְסַת קוּדְשׁוֹהִי: לידוהי ייתון ית קורבניא דייי ית תרבא דעל חדיא ייתיניה ית חדיא לאערמא יתיה ארמותא קדם יי: לא וְיַסֵּק כַּהֲנָא יָת תַּרְבָּא לְמַדְבְּחָא וְיִהֵי חַדְיָא לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי:

ת"א דכר אל. קידושין לו מגמו' שם: ידיו תביאנה. סוכה יז סוטה יט קידושין לו מכות יב מנחות כח נג: את החלב. מנחות שם: להניף. קידושין לו: לפני ה'. מנחות פח חולין קו: והקטיר. פסחים כט:

בעל הטורים

הכשר מקלתו נטמא כלו: (ל) להניף אותו. בגימט' מוליך ומביא מעלה ומוריד לכן כתי' ג' פ' תניפה ולמד מהם התנופה והה"פ

רש"י

(ל) **ידיו תביאינה וגו'.** (מנחות שם) שתהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזות נתונין בה ויד כהן פ מלמטה ומניפן: **את אשי ה'.** ומה הן החזים את החלב על החזה: **יביאנו.** כשמביאו מביא המעכבים נותן חלב על החזה וכשנותנו ליד הכהן המניף נמלא החזה למעלה והחלב למטה וזהו החמור במקום אחר (ויקרא י) שוק התרומה וחזה התנופה על שני החלבי: **יניפו להניף וגו'** ולאחר התנופ' נותנו לכהן המקטיר ונמלא החזה למטה וזהו שנאמר (שם ט) **וישימו את החלבים** על החזות ויקטר החלבים המזבח למדנו שג' כהנים זקוקין לה צ כך מפורש במנחות (דף סב): **את החלב על החזה יביאנו.** ואת החזה למה מביא להניף אותו הוא מביאו ולא שיהא הוא מן החזים כי לפי שנא' את שתי ה' את החלב על החזה יכול שיהא לף החזה לחזים לכך נאמ' את החזה להניף וגו': (לא) **והקטיר הכהן את החלב.** ואת"ל והי' החזה לאהרן (ת"כ) למדנו שאין הכשר נאכל בעוד שהחימורים

טעמי הקרבנות

(כט) **דבר אל בני ישראל לאמר המקריב את זבח שלמיו לה' וגו'.** כתב אבן כספי אב"ר יצחק המקריב את זבח שלמיו לה' לא יחשוב בלבו שיעשה דבר מהם לאכול מפני החזה והשוק אשר יאכל מהם, אבל המקריב המתנדב הטוב יביא את קרבנו לה' ויגמור בלבו שכל קרבנו הוא נגש אל המלכים והטוב יתברך מעל שלחנו נותן אל הכהנים משכרתו עושי רצונו מה שיאכלו, ומפני זה ידיו של מקריב תביאנה את שני ה' שהם פמלא של החזה להניף אותם תנופה לפני ה' לפורעות שאליו נקרב

שפתי חכמים

ו"ל בלא זאת ה"ג בכל מוסבותיכ' בה לרבו' כל מה שבמוסבותיכ' יהא מסו' אפי' דני' וחגבי' אבל הסמוך לעוף ולבהמ' דממע' דני' וחגבי' ה"ק בכל מוסבותיכם אלא בה לגמרי שאף בחמ"ל יהא נהוג לפי שהו' מוד' הגוף. וה"ת פסיט' כיון דחוד' הגו' הוה נוהג בחמרן וכו' ל"פ הם"י וכמ' קודוש' וכו' והתם מפו' הכי מי לא כתיב בכל מוסבותיכ' סד"א הואיל ובפנים הקבצנו' כתיבי בזמן דמיכן קרבן נאסר אחד ודם בזמן דניכן קרבן לא קמ"ל: פ מדכתיב ולקח הכהן הצפו מידך מה התם יד הכהן תחת יד הבעלים הא כיצד מייתי בידו של כהן וכתיב ידיו תביאינה דמייתי בבעלים הא כיצד אחסה יד בעלים כו': צ ואע"פ שרי בחחד משום דכרוך עם הדלת אלא: ק פי' כיון דכתיב את החלב על החזה יכיתו לא היה לריך לכתוב עוד את החזה לכך פירש דכשי את החזה כתלת מלהניף אותו מקי כאלו אמר שאת החזה שמביא עם החלב תניו מלא להניף כדי להניף אותו בלבד שנוהג זה ב"ת ואת שרי ה' דלעיל כולל החלב והחזה הבאים מחניו. וה"ת הא בהדיא כתיב אחד זה והקטיר הכהן המזבחה את החלב והיה החזה לאהרן ולבניו ושיכי תיפוק לדעתיך שיהא לף החזה לחזים. י"ל דאי לאו קרא דאת החזה להניף ה"א דקרא והקטיר הכהן את החלב המזבחה והיה החזה לאהרן ולבניו הא למד אלא תמיד דכתיב את החלב על החזה למד שאף החזה לחזים אבל לא למד אחין הכשר

וּלְבָנָיו׃ לב וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ
תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם׃
לג הַמַּקְרִיב אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת־
הַחֵלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק
הַיָּמִין לְמָנָה׃ לד כִּי אֶת־חֲזֵה הַתְּנוּפָה
וְאֵת ו שׁוֹק הַתְּרוּמָה לָקַחְתִּי מֵאֵת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם וָאֶתֵּן
אֹתָם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחָק־
עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ לה זֹאת
מְשִׁחַת אַהֲרֹן וּמְשִׁחַת בָּנָיו מֵאִשֵּׁי
יְהוָה בְּיוֹם הַקְרִיבוֹ אֹתָם לְכַהֵן
לַיהוָה׃ לו אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָתֵת
לָהֶם בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אֹתָם מֵאֵת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם׃ לז זֹאת

ר"א סמקריב. זבחים ד לח קד
מנחות ב ג מולין קלב כתובות
ג: עבני מסרן. מולין קלג: שוק

לב וְיָת שׁוֹקָא דַיְמִינָא
תִּתְּנוּן אַפְרָשׁוּתָא לְכָהֲנָא
מִנְכְּסַת קוּדְשֵׁיכוֹן׃
לג דְּמְקָרֵב יָת דַּם נִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא וְיָת תַּרְבָּא מִבְּנֵי
אַהֲרֹן דִּילֵיהּ יְהֵי שׁוֹקָא
דַיְמִינָא לְחוּלָק׃ לד אֲרֵי
יָת חַדְיָא דַאֲרִמוּתָא וְיָת
שׁוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא
נְסֵבִית מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִנְכְּסַת קוּדְשֵׁי הוֹן
וְיָהֲבִית יָתְהוֹן לְאַהֲרֹן
כָּהֲנָא וְלִבְנוֹהִי לְקְיָם
עָלַם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
לה דָּא רְבוּת אַהֲרֹן
וּרְבוּת בְּנוֹהִי מִקּוּרְבָּנַיָּא
דַיְיָ בְּיוֹמָא דְקָרִיב יָתְהוֹן
לְשַׁמָּשָׁא קֳדָם יְיָ׃ לו דִּי
פַקֵּיד יְיָ לְמִתַּן לְהוֹן
בְּיוֹמָא דְרַבִּי יָתְהוֹן מִן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְיָם עָלַם
לְדָרֵיהוֹן׃ לז דָּא אוֹרַיְיתָא

סימן. סס קלד: כי את חזה. יבמות פז: שלמיכם. מנחות סב: ואתן לאהרן. מולין קלז:

רשב"ם

(לה) זאת משחת אהרן ובניו. שכך משחת אהרן ובניו כמו שנא' בצו את אהרן ואת בניו בשר חטאת ואשם לחמי תודה וחזה ושוק של שלמים הנותרת מן המנחה:

בעל הטורים

שמי לרבוי עוד אחד ויסיח ד' שמוליך ומניף לאהרן רומת וכ'

שפתי חכמים

כאלו כתוב שתורמים למעלה מן המזבח הסמוך אל המזבח
הנמכרת עם הראש עד הפרק האחרון שהוא סוכך על ירך:
ויניחו הזרועות והחזה על גבי הלחם, ואלה ביחידי התרומה למזבח
כי התרומה היתה לכל ד' רוחות למזבח שיניחו יחזו על הפתח
בעולם ממזרח וממערב לפון ודרום, ויהיה כל אחד על המזבח,

טעמי הקרבנות

לפי שאלו הקריבים רומז למחשבות, ויורה שהוא רואה ויודע
ומוזה מחשבות הלב, וכאן סמוך למה שנאמר לפי שאלו החמומה
היה הכהן מעלה ומוריד וזהו מעשה הנשגחה מגביה שפליס
ומשפיל גבוהים מוריד בשול ויעל וכן אמר"ל המוסיף במזבח מוליך

פירוש לתורת אלהים

צו אַהֲרֹן אוּן צוּ זַיינֶע קִינְדֶר׃ (לב) וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין אוּן
דִי רֶעכְטֶע פָּאלֶק תִּתְּנוּ תְּרוּמָה וְאלְט אִיר גֶעבֶּן אַפּ
שַׁיידוּנְג צוּם כֹּהֵן פּוּן אֵיערֶע שְׁלָמִים׃ (לג) הַמַּקְרִיב
דֶר כֹּהֵן פּוּן אַהֲרֹן'ס קִינְדֶר וּם עֶר מָעג מַקְרִיב זַיין
דָּם בְּרוּט פּוּן דִיא שְׁלָמִים אוּן דֶעם חֶלֶב לוֹ תִּהְיֶה צוּ
אִים זָאל דָּם זַיין שׁוֹק הַיָּמִין דִיא רֶעכְטֶע פָּאלֶק לְמָנָה
צוּ אַמַּתָּנָה׃ עֶר הָט אִין דֶעם אַחֶלֶק׃ (לד) כִּי אֶת וגו'
וָוארוּם דִי בְּרוּסְט אוּן דִי פָּאלֶק וָואם עֶר הֵייבְט
אוֹיף אוּן שֵׁיידְט רָאם אָפּ פּוּן דֶעם קָרְבָּן שְׁלָמִים

(בְּמִדְבַּר ע"ץ)

לַקָּחְתִּי הָאב אִיךְ גִינוֹמֶן פּוּן דִי קִינְדֶר׃ יִשְׂרָאֵל פּוּן דִי
שֶׁעכְטוּנְג פּוּן זַיינֶע שְׁלָמִים וָאתֵּן אוּן אִיךְ הָאב
גִיגֶעבִּן צוּ אַהֲרֹן אוּן צוּ זַיינֶע קִינְדֶר וּם עֶר מָעג זַיין
אַנְגֶענֶע אוֹיף אֵייבִּיג פּוּן דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל׃ (לה) זֹאת
מְשִׁחַת אַהֲרֹן דָּם אִיז דָּם גְרוֹסְקֶייט פּוּן אַהֲרֹן יִמְשְׁחַת בָּנָיו
אוּן דָם גְרוֹיסְקֶייט פּוּן זַיינֶע קִינְדֶר וּם נָאט הָט זַיי
גֶענֶעבִּן מֵאִשֵּׁי יְיָ פּוּן דִי קָרְבָּנוֹת פּוּן נָאט בְּיוֹם אִין דֶעם
טָאג אַז מֶען הָט זַיי גִינֶעהַנְט צוּ דִינֶען פַּאר נָאט׃
(לו) אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָום נָאט הָאט גִישאפְט אִין דֶעם שָׁאט

הַתּוֹרָה לָעֹלָה לַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת
וְלָאָשָׁם וְלַמִּלּוּאִים וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים:
לח אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר
סִינָי בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְהַקְרִיב אֶת־קָרְבְּנֵיהֶם לַיהוָה
בְּמִדְבַּר סִינָי: פ רביעי ח א וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב קַח אֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וְאֵת הַבְּגָדִים
וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת ו פַּר
הַחַטָּאת וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִים וְאֵת סַל

לְמִנְחָתָא
וּלְחַטָּאתָא וּלְאָשְׁמָא
וּלְקוּרְבָּנַיָּא וּלְנִכְסַת
קוּדְשַׁיָּא: לח דִּי פַקִּיד יְיָ
יָת מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינַי
בְּיוֹמָא דְפַקִּיד יָת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְקָרָבָא יָת
קוּרְבָּנַיהוֹן קֳדָם יְיָ
בְּמַדְבְּרָא דְסִינָי:
ח א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: ב קָרֵב יָת אַהֲרֹן
וְיָת בְּנוֹהִי עִמֵּיהּ וְיָת
לְבוּשַׁיָּא וְיָת מִשְׁחָא
דְרִבּוּתָא וְיָת תּוֹרָא
דְחַטָּאתָא וְיָת תְּרֵין
דִכְרַיָּא וְיָת סַלָּא דְפַטִּירַיָּא:

ת"א זשם המורה. זכמים ד ס מ לו מנחות כב פג קי: ביום צוותו. שבת קלב מגילה כ זכמים ז לא מנחות פג:

רש"י

(סוכה לז) מוליך ומביא ר מעלה ומוריד: (לז) ולמלואים. ליום חימוך ש הכהונה: (ב) קח את אהרן. פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן ת שתין מוקדם ומאוחר בתורה: קח את אהרן. קחנו א בדברים ונשכנו: ואת פר חטאת וגו'. הלו החמורים בעיני עוות המלואים בותתה תלוה (שמות כז) ושכינו ביום רחצן למלואים חזר

מועד לפי שכל ז הימנים היה מעמידו ומפרקו וכר"ח הוקם המשכן ולא נפרק כי אם בעת המסעות: א לא מנ' לקיחה:

טעמי הקרבנות

ומביא ותרומה בשוק מעלה ומוריד. ולא יתשוב היום המקריב את זבח השלמים שהכהנים נוטלים את קרבנו ואוכלים בשר שלמיו בלא מדעתו, כי הנה הקב"ה נקח החזה והשוק הנתן לאהרן מהשלמים והוא כרמיונו וכרוב חסדיו נתנם לפרנסת הכהנים. וא"ב לב' הם ולגיון הנובו והוא נתנם למשחתיו:

(לז) זאת התורה לעולה ולמנחה. לתרני כל הקרבנות כאשם

פירוש לתורת אלהים

וְזֹאת מָעַן הָט וַיי נַוַאלְבָּט אַז מָעַן וָאל יַי נָעבֶּן דָעם
חָזֶה וְשׁוּק פּוּן שְׁלָמִים חִינֶקְט עוֹלָם אַנְיוַעץ אויף אייבִּיג
צוּ וַיְיעֲרָע דוֹרוֹת: (לז) זאת הַתּוֹרָה דָם וָוס פְּרַיעָר אִיז
נְשְׁמאַנְען אִיז דָם עֶרְנוּנְג לְעוֹלָה דָר דִין בִּיי אַקְרָבָּן
עוֹלָה אוּן בַּייא אַמְנָחָה אוּן בַּיי אַחֲטאת אוּן בַּיי אַ
אָשָׁם וְלַמִּלּוּאִים אוּן בַּיי דָעם שֶׁלְמוּנְג פּוּן דִי שְׁלָמִים:
(לח) אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ וָוס נָאט הָאט גְּבאטֶן צוּ מֹשֶׁה אויף
דָעם בַּארְג סִינַי בִּיום צַוֹּתוֹ אִין דָעם מָאג וָוס עֶר הָט
גְּבאטֶן דִי קִינְדֶר יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב מַקְרִיב זַיי זָאלֶן מַקְרִיבּ
דִין וַיְיעֲרָע קָרְבָּנוֹת צוּ נָאט אִין דָער מִדְבָּר סִינַי:
(ב) קַח אֶת אַהֲרֹן נָעם אַהֲרֹן אוּן זַיינֶע זִיהן מִיט אִיהם
אֶת הַבְּגָדִים אוּן דִי קְלֵיידֶר דָם מַיינְט מָעַן דִי בְּגָדֵי
בְּהוּנָה וְאֶת שֶׁמֶן אוּן דָעם אייל וָוס מָעַן הָט דְרִמִּיט
וְאֶת פַּר הַחַטָּאת וגו' אוּן דָעם פָּר הַחַטָּאת אוּן
(חומש ע"ט) ח"נ

דִי צְווַיי וְוִידֶר וְאֶת אוּן דָעם קָארְב מִיט מַצּוֹת אַוּף

שפתי חכמים

להניף שלמדנו מזה שאין החזה מן הכבשים נאמר קרא דוסיס החזה להכהן וכניו ללמד שאין הכבר נאכל כעור הקיומין" למעט מן המנחה. הרמ"ם. (ג"ל) ה"ה שלא נאמר קרא דאת החזה להניף ה"ל המקלת החזה לאכלה ומקלתה לאהרן: ר מדכתיב ואתר הוקף ואתר הורם דפי' תנופה מל' הנפה מיל' ויניף ופי' תרומה לשון הרמה למעלה וממילא מוריד: ש שכל מלוי יד בכ"מ מינה מלא ל' מיוחד: ת דהקמת המשכן היה בר"ח ניכן וזה היה בכ"ג בחדר. ופי' ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים ל' במקום פתח אהל

הַמִּצְוֹת׃ ג וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְהֵל
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַתִּקָּהֵל
הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃
ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעֵדָה זֶה הַדָּבָר
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת׃ ו וַיַּקְרֵב
מֹשֶׁה אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו וַיִּרְחַץ
אֹתָם בַּמָּיִם׃ ז וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הַכֻּתֹּנֶת
וַיַּחְגֹּר אֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ אֶת־
הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת־הָאֵפֹד וַיַּחְגֹּר
אֹתוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפֹד וַיֶּאְפָּד לוֹ בּוֹ
חצי התורה בפסוקים׃ ח וַיָּשֶׂם עָלָיו אֶת־הַחֹשֶׁן
וַיִּתֵּן אֶל־הַחֹשֶׁן אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־

ג וְיָת כָּל כְּנִשְׁתָּא כְּנוֹשׁ
לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃
ד וַעֲבַד מֹשֶׁה כְּמָא דִי
פַקִּיד יְיָ יָתֵיהּ וְאִתְכְּנִשַׁת
כְּנִשְׁתָּא לְתָרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ ה וַאֲמַר מֹשֶׁה
לִכְנִשְׁתָּא דֵין פִּתְגָמָא דִי
פַקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד׃ ו וְקָרֵב
מֹשֶׁה יָת אַהֲרֹן וְיָת
בְּנוֹהִי וְאַסְחֵי יָתְהוֹן
בְּמַיָּא׃ ז וְיַהַב עֲלוֹהִי יָת
כְּהוּנָא וְזָרִיז יָתֵיהּ
בְּהַמְיָנָא וְאַלְבֵּישׁ יָתֵיהּ
יָת מְעִילָא וְיַהַב עֲלוֹהִי
יָת אֵפוֹדָא וְזָרִיז יָתֵיהּ
בְּהֵמְיַן אֵפוֹדָא וְאַתְקֵן
לֵיהּ בֵּיהּ׃ ח וְשַׁוִּי עֲלוֹהִי
יָת חוּשְׁנָא וְיַהַב בְּחוּשְׁנָא
יָת אוּרַיָּא וְיָת תּוּמַיָּא׃

ת"א ויאמר משה . יומא פ: ויתנוכ. סס ו ז׃

שפתי חכמים

ב כאן לא נזכר למעלה סוס דכר ויתמר עליו זה הדכר ל"פ דדכיים שהכתוב ג כי בכתוב לא נזכר את מי ציוה לכן הולרך לפרש לזאת׃

הדבר . דכריים שתרגו ב שהני עושה לפניכם צוה הקב"ה הענין הזה לפרשת המלואים פירשתי בזאת תצוה (שם): **המצנפת** . פתילי תכלת הקבועים בלין

ח) הקהל אל פתח אהל מועד . וזרזו בשעת מעשה : (י) זה אחד מן המקומות שהחזיק מיעט את המרובה : זה לעשות ואל תתמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה . כל שם המפורש : ויושם על נתן על המצנפת

רש"י

ליקוטים על התורה

אַאלְפָּא אוֹג אַיוּנְגָא , וְעִין דְיָא יוּדִין וְעִלְיָן פַּאר מִיר מַקְרִיב זַיִן דְיָא קָרְבָּנוֹת וְעִל אֵיךְ זַייא מוֹחֵל זַיִן דְיָא עֲבֵירוֹת , קָאם אַבְרָהָם אָבִינוּ גֵיזָאגְט פַּאר נָאט רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דָאס אִיז גוּט וְעִין דָער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעִם זַיִן , אָבֶּער וְעִין דָער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעִם גִים זַיִן אוֹג דְיָא יוּדִין וְעִלְיָן זִינְדִיגָן , וְאַם וְעִם זַיִן מִיט זַייא , דָאט נָאט גֵיזָאגְט צוּ אַבְרָהָם אָבִינוּ , אֵיךְ הָאב שׁוֹין לַאנְג אָנְגֶעגְרֵייט פַּאר זַייא דָעם דָּרָר פּוּן דָיא קָרְבָּנוֹת נאִין דְיָא תּוֹרָה וְעִין דְיָא יוּדִין וְעִלְיָן זַייעֶנְען דָעם דָּרָר פּוּן קָרְבָּנוֹת , וְעִל אֵיךְ אוֹיךְ זַייא רַעכֶענְען נָלַייךְ וְוִיא זַייא וָאלְטֶן דְיָא קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב גִיוֶוען פַּאר מִיר , אוֹג אֵיךְ וְעִל זַייא כּוֹחֵל זַיִן זַייעֶרָע אַלָע עֲבֵירוֹת׃

בָּנָיו אוֹג זַייֶנְע וְיהַן וַירְחַץ אוֹתָם בַּמָּיִם אוֹג דָאט זַייא צוּ אַהֲרֹן אֶת הַכְּתֹנֶת דָאס הֶעמְר פּוּן דִי בְּגָדֵי כְּהוּנָה אַ נָארְטִיל וַילְבֵּשׁ אוֹתוֹ אוֹג הָט אִים אָנְגִיקְלַייְדְט דָאס גִיעֶבְען אֶת הָאֵפוֹד דָעם אֵפּוֹד וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ אוֹג עָר הָט אַפּוֹד אִיז בְּחֵשֶׁב הָאֵפוֹד וַיֶּאְפָּד לוֹ בּוֹ אוֹג הָט אִים דָערְטִיט אָנְגִינוּדְט׃

ט וְשַׁוֵי יָת מִצְנַפְתָּא עַל
רֵישֵׁיהּ וְשַׁוֵי עַל מִצְנַפְתָּא
לְקֳבֵיל אַפּוֹהִי יָת צִיצָא
דְּדַהֲבָא פְּלִילָא דְּקוּדְשָׁא
כְּמָא דִי פַקֵיד יְיָ יָת
מֹשֶׁה: י וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת
מִשְׁחָא דְּרְבוּתָא וְרַבִּי
יָת מַשְׁכְּנָא וְיָת כָּל דִּי
בֵיהּ וְקַדֵישׁ יָתְהוֹן:
יא וְאַדֵי מִנֵיהּ עַל מַדְבְּחָא
שְׁבַע זִמְנִין וְרַבִּי יָת
מַדְבְּחָא וְיָת כָּל מָנוֹהִי
וְיָת כִּיוֹרָא וְיָת בְּסִיסֵיהּ
לְקַדְשׁוּתְהוֹן: יב וְאַרִיק
מִמְשְׁחָא דְּרְבוּתָא עַל
רֵישָׁא דְאַהֲרֹן וְרַבִּי יָתֵיהּ
לְקַדְשׁוּתֵיהּ: יג וְקָרֵיב
מֹשֶׁה יָת בְּנֵי אַהֲרֹן
וְאַלְבְּשִׁינוּן כְּתוּנִין וְזָרִיז
יָתְהוֹן מַנְיָנִין וְאַתְקֵן לְהוֹן
כּוֹבְעִין כְּמָא דִי פַקֵיד יְיָ
יָת מֹשֶׁה: יד וְקָרֵב יָת
תּוֹרָא דְּחַטָאתָא וְסָמַךְ
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן

ת"א ויקח מכס. כלימות ס:
ויקח .סמן. סוכיות יח יג
כלימות ס: ויקרב. יומא ה:

הַתְּמִים: ט וַיָּשֶׂם אֶת־הַמִּצְנֶפֶת עַל־
רֹאשׁוֹ וַיָּשֶׂם עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל
פָּנָיו אֵת צִיץ זֵר הַזָּהָב נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: י וַיִּקַּח
מֹשֶׁה אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּמְשַׁח
אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ
וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם: יא וַיַּז מִמֶּנּוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ
לְקַדְּשָׁם: יב וַיִּצֹק מִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה
עַל רֹאשׁ אַהֲרֹן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:
יג וַיַּקְרֵב מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן
וַיַּלְבִּשֵׁם כֻּתֳּנֹת וַיַּחְגֹּר אֹתָם אַבְנֵט
וַיַּחֲבֹשׁ לָהֶם מִגְבָּעוֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: חמישי יד וַיַּגֵּשׁ אֶת פַּר
הַחַטָּאת וַיִּסְמֹךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־

שִׁפְתֵי חֲכָמִים

נמצא הנין תלוי במצנפת: (יח) ויז ממנו על המזבח. לפ
ידעתי היכן נעשוה בהזאות הללו: (יב) ויצק. ויומשח.
כתחלה יוצק על ראשו וחסר כן ריסי עיניו ומוסף
ויחטא

פירוש לתורת אלהים

בַּלִּים וְאֶת הַכִּיּוֹר אוֹנְ דָּעִם חוֹשֶׁן דִי אוּרִים
וְתוּמִים: (ט) וַיָּשֶׂם אוֹנְ עָר הָט נְטָאן דִי מִצְנֶפֶת אוֹיף
זַיין קָאפּ וַיָּשֶׂם אוֹנְ עָר הָט גִיטָאן אוֹיף דִי מִצְנֶפֶת אֶת
צִיץ הַזָּהָב דִי גִילְדֶעטָע בְּלָעך וָאס וָעִרְט אָנגְרוּפָן נֵזֶר
הַקֹּדֶשׁ אַ הַיילִיגָע קְרוֹין כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אַזוֹי וִויא
גָאט הָאט גְבָאטֶן צוּ מֹשֶׁה עָר וָאלְ נִאהן צוּ אַהֲרֹן
אַזוֹי הָט מֹשֶׁה גְטָאן: (י) וַיִּקַּח מֹשֶׁה גְנוֹמֶן
דָעם שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוּן הָאט גִיזַאלְבְט דָעם מִשְׁכָּן
אוּן אַלֶץ וָואס אִיז גִיוֶוען אִין מִשְׁכָּן וַיְקַדֵּשׁ אוֹתָם אוּן
הָט זַיי גִיהַיילִיגְט: (יא) וַיַּז אוֹנְ עָר הָאט גִישְׁפְּרֶענְגְט
מִפֶּנּוּ פּוּן אִים אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים וַיִּמְשַׁח אֶת
גִיסַאלְבְט אוֹנְ עָר הָאט גִיזַאלְבְט דָעם מִזְבֵּחַ מִיט וַיְיטָע

(חומש ע"ט) ח"נ 11

יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ פַּר הַחַטָּאת׃ (טו) וַיִּשְׁחָט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם
וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב בְּאֶצְבָּעוֹ וַיְחַטֵּא אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ וַיְקַדְּשֵׁהוּ לְכַפֵּר עָלָיו׃ (טז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַחֵלֶב
אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן
וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה הַמִּזְבֵּחָה׃ (יז) וְאֶת־הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־בְּשָׂרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ
שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃ (יח) וַיַּקְרֵב אֵת
אֵיל הָעֹלָה וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל׃ (יט) וַיִּשְׁחָט
וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב׃ (כ) וְאֶת־הָאַיִל נִתַּח לְנְתָחָיו

עַל־רֵישׁ תּוֹרָא דְּחַטָּאתָא׃ (טו) וּנְכִיס וּנְסֵיב מֹשֶׁה יָת
דָּמָא וִיהַב עַל קַרְנָת
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר
בְּאֶצְבְּעֵיהּ וְדַכֵּי יָת
מַדְבְּחָא וְיָת דָּמָא אַרִיק
לְיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא
וְקַדְּשֵׁיהּ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי׃
(טז) וּנְסֵיב יָת כָּל תַּרְבָּא
דִּי עַל גַּוָּא וְיָת חֲצַר
כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין כּוּלְיָן
וְיָת תַּרְבֵּיהוֹן וְאַסֵּיק
מֹשֶׁה לְמַדְבְּחָא׃ (יז) וְיָת
תּוֹרָא וְיָת מַשְׁכֵּיהּ וְיָת
בִּסְרֵיהּ וְיָת אוּכְלֵיהּ
אוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא
לְמַשְׁרְיָתָא כְּמָא דִּי פַקֵּיד
יְיָ יָת מֹשֶׁה׃ (יח) וְקָרֵיב
יָת דִּכְרָא דַּעֲלָתָא וּסְמָכוּ
אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן
עַל רֵישׁ דִּכְרָא׃ (יט) וּנְכִיס
וְזָרַק מֹשֶׁה יָת דָּמָא עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר׃
(כ) וְיָת דִּכְרָא פַּלַּג

ת"א סניב. זבקיס ס׃

שִׁפְתֵי חֲכָמִים רש"י

ה כלו' מי סמך את המזבח שלריך לעשרו ועל זה סיכם מזרות כו' : ו דפ"ל כמו קדשו : ז כלו' אמר ויקדשהו לסיות הכפרו' : (טז) ואת יותרת הכבד. לבד הכבד. שהיה נועל

פירוש לתורת אלהים

אויף דעם קאפ פון דעם פר החטאת׃ (טו) וישחט אונ
מען הט דעם פר גישאבטן ויקח אונ משה הט גנומן
דם הלוט ויתן על קרנות המזבח אונ׳ער הט גגעבן אויף
די ווינקלען פון דעם מזבח סביב מיט
זיין פינגער ויחטא את המזבח אונ׳ער הט גיריניגט דעם מזבח
ער׳אל ווערין הייליג ואת הדם אונ דאם אויבערשטע
הלוט צוק הט ער אויסגגאסן צום אפגרונד פון דעם
מזבח ויקדשהו אונ דערמיט הט ער אים גיהיליגט
לכפר עליו צו פרגעבין אויף אים (כלומר או איינער ווערט
זינדיגן אונ ווערט ברייניגן אקרבן אונ ווערט מקריב זיין אויף דעם
מזבח מיט די זינד פרגעבין ווערין׃ (טז) ויקח גי׳ אונ ער
האט גנומן פון דעם פר נאר דעם חלב ואם איז

(טו) ויחטא את המזבח. הטילו וטהרו מזרות ה ליכפר לקדוש׳: ויקדשהו. ו כעבוד זו: לכפר עליו. מעת׳ ז כל

(חומש ע"ט) ח"ג 12 5 לנתחיו

לְאַהֲרוֹהִי וְאַסֵּיק מֹשֶׁה
יַת רֵישָׁא וְיַת אַבְרֵיָא
וְיַת תַּרְבָּא: כא וְיַת נָוָא
וְיַת כְּרֵעָיָא חַלַּל בְּמַיָּא
וְאַסֵּיק מֹשֶׁה יַת כָּל
דִכְרָא לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא
הוּא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא
קוּרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ
כְּמָא דִי פַקֵּיד יְיָ יַת
מֹשֶׁה: כב וְקָרֵיב יַת דִכְרָא
תִּנְיָנָא דְכַר קוּרְבָּנַיָּא
וְסָמְכוּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יַת
יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִכְרָא:
כג וּנְכִיס וְנָסֵיב מֹשֶׁה
מִדְמֵיהּ וְיַהַב עַל רוּם
אוּדְנָא דְאַהֲרֹן דְיַמִּינָא
וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהּ דְיַמִּינָא
וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהּ דְיַמִּינָא:
כד וְקָרֵיב יַת בְּנֵי אַהֲרֹן
וְיַהַב מֹשֶׁה מִן דְּמָא עַל
רוּם אוּדְנְהוֹן דְיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן יְדֵיהוֹן דְיַמִּינָא וְעַל
אִלְיוֹן רַגְלֵיהוֹן דְיַמִּינָא
וְזָרַק מֹשֶׁה יַת דְּמָא עַל
מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

וַיַּקְטֵר מֹשֶׁה אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־
הַנְּתָחִים וְאֶת־הַפָּדֶר: כא וְאֶת־הַקֶּרֶב
וְאֶת־הַכְּרָעַיִם רָחַץ בַּמַּיִם וַיַּקְטֵר
מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה
הוּא לְרֵיחַ־נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ששי
כב וַיַּקְרֵב אֶת־הָאַיִל הַשֵּׁנִי אֵיל
הַמִּלֻּאִים וַיִּסְמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל: כג וַיִּשְׁחָט
וַיִּקַּח מֹשֶׁה מִדָּמוֹ וַיִּתֵּן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־
אַהֲרֹן הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית
וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: כד וַיַּקְרֵב
אֶת־בְּנֵי אַהֲרֹן וַיִּתֵּן מֹשֶׁה מִן־הַדָּם
עַל־תְּנוּךְ אָזְנָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן
יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית
וַיִּזְרֹק מֹשֶׁה אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ

רש"י

מעט מן הכתב עמה: (כב) איל המלואים. איל המלואים ממלואי ל' שלמים ח שממלאים ומשלימים את הכהני' בכהונתם:

שפתי חכמים

מכפר עליו שסיימו מכאן ואילך: ח שמלואים דכתיב וחלת

פירוש לתורת אלהים

לִנְתָחָיו הָט עָר צוּשַׁנְטָן אוּיף שְׁטַיְקֶר־בַּיְקֹפֶר הָט מֹשֶׁה
מַקְטִיר גִיוֶוען דֶעם קָאפּ מִיט דִיא שְׁטַיְקֶר וְאֶת הַפָּדֶר
אוּן דִי נֶעץ: (כא) וְאֶת הַקֶּרֶב אוּן דִיא אִינְווַיְינִיגְסְטֶע
וְאֶת הַכְּרָעַיִם אוּן דִי קְנִיעֶען רָחַץ הָאט עָר גִיוואשֶׁן
אִין וַואסֶר־בַּיְקֹפֶר הָאט מֹשֶׁה מַקְטִיר גִיוֶוען נָאר דֶעם
אַיִל אוּיף דֶעם מִזְבֵּחַ עוֹלָה הוּא דָס אִיז אַיין עוֹלָה לֵירֵיחַ
נִיחוֹחַ צו אַנְגְשְׁמַאכְטְן רִיחַ אִשֶּׁה הוּא לַיי דָם אִיז אַפַּייֶערְ־
אָפֶּער צו נָאט בַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אַזוֹי וִוי נָאט הָאט
גֶבאטֶען צוּ מֹשֶׁה: (כב) וַיַּקְרֵב אוֹנְ עָר הָאט גִימַאכְט
גִיגֶענֶען דֶעם אַנְדֶערִין וַיְדֶר דֶם וַיְדֶר הַמִּלֻּאִים דָס דֶר
צֵילוּנְג וַיְסְמְכוּ אוּן אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע זִיהן הָאבֶן אֶנְ־
זַיילֶענְט זַייעֶרע הֶענְט אוּיף דֶעם קָאפּ פוּן דֶעם אַיל:

(חומש ע"ט) ח"נ 13 5

סָבִיב׃ כה וַיִּקַּח אֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־
הָאַלְיָה וְאֶת־כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב וְאֶת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת־שְׁתֵּי
הַכְּלָיֹת וְאֶת־חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק
הַיָּמִין׃ כו וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר | לִפְנֵי
יְהוָה לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת
לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם
עַל־הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין׃ כז וַיִּתֵּן
אֶת־הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי
בָנָיו וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃
כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם
וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה מִלֻּאִים
הֵם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה׃
כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הֶחָזֶה וַיְנִיפֵהוּ
תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים

כה ונסיב ית תרבא וית
אַלְיָתָא וְיָת כָּל תַּרְבָּא דִי
עַל גַּוָּא וְיָת חַצַר כַּבְדָּא
וְיָת תַּרְתֵּין כּוּלְיָן וְיָת
תַּרְבֵּיהֶן וְיָת שׁוֹקָא
דְיַמִּינָא׃ כו וּמִסַּלָּא
דְפַטִּירַיָּא דִי קֳדָם יְיָ
נְסֵיב גְּרִיצְתָּא פַּטִּירְתָּא
חֲדָא וּגְרִיצְתָּא דִלְחֵם
מְשַׁח חֲדָא וְאִסְפּוֹג חָד
וְשַׁוִּי עַל תַּרְבַּיָּא וְעַל
שׁוֹקָא דְיַמִּינָא׃ כז וְיָהַב
יָת כּוּלָּא עַל יְדֵי אַהֲרֹן
וְעַל יְדֵי בְנוֹהִי וַאֲרִים
יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ׃
כח וּנְסֵיב מֹשֶׁה יָתְהוֹן
מֵעַל יְדֵיהוֹן וְאַסְיֵק
לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא
קוּרְבָּנַיָּא אִינוּן
לְאִתְקַבָּלָא בִּרְעָוָא
קוּרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ׃
כט וּנְסֵיב מֹשֶׁה יָת חַדְיָא
וַאֲרִימֵיהּ אֲרָמָא קֳדָם יְיָ
מִדְּכַר קוּרְבָּנַיָּא לְמֹשֶׁה
הֲוָה לְחוּלָק כְּמָא דִי

בעל הטורים

פסעים תכותה בסעלא ומוכיד׳ (כח) מלמיס. קסר כתיב כי נסמך לסס לריסס [בסתו נדב ואביסוס]׃

רש״י

שפתי חכמים

(כו) וחלת לחם שמן. היא רכוכ׳ שהי׳ מרכה כה שמן מ כנגד ההלות והרקיקין כך מפורש במנחות: (כח) ויקטר והמזבחה. משה שמש כל שבעת ימי המלואים׳ כהלק לכן׳ על

פירוש לתורת אלהים

שְׁפְּרַיינְגְט דָאס אִיבְּרִיגֶע בְּלוּט אַרוּם דָעם מִזְבֵּחַ׃ (כה) וַיִּקַּח אוּן עֶר הָאט גְנוֹמֶען אֶת הַחֵלֶב וְאֶת הָאַלְיָה גו׳׃ (כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אוּן פּוּן דָעם קָארְב מִיט מַצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ שְׁטוֹם אִיז פַּר נָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם עַל הַחֲלָבִים וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין׃ כז וַיִּתֵּן אֶת הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֹתָם מֵעַל כַּפֵּיהֶם וַיַּקְטֵר הַמִּזְבֵּחָה עַל הָעֹלָה מִלֻּאִים הֵם לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה הוּא לַיהוָה׃ כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הֶחָזֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים

הַייבּוּנְג פָּאר נָאט׃ (כח) וַיִּקַּח אוּן מֹשֶׁה הָט גְנוּמֶען דִי אַלְיָה וְאַכְּן עָם פֶּרְיָעֶר אִיז גִישְׁמַאלְצֶען פּוּן וַיְיעֶרִי הָענְג וַיקַּח אֶת הַחֵלֶב וְאֶת הָאַלְיָה וְאֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב וְאֶת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין׃ (כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אוּן פּוּן דָעם קָארְב מִיט מַצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ עָם אִיז פַּר נָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם עַל חֵלֶב וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין׃ (כז) וַיִּתֵּן אוּן עֶר הָאט דָאס אַלְץ גִינֶעבְּן עַל כַּפֵּי אוֹיף דִי הֶענְד פּוּן אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אוֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אוּן עֶר הָט גִיהוֹיבְּן זַיי אוֹיף דִי הֶענְד פּוּן אַהֲרֹן אוּן אוֹיף דִי הֶענְד פּוּן זַיינִי קִינְדֶער וַיָּנֶף אוֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הֶחָזֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים

הֵייבּוּנְג פָּאר נָאט׃ (כח) וַיִּקַּח אוּן מֹשֶׁה הָט גְנוּמֶען דִי אַלְיָה וְאַכְּן עָם פֶּרְיָעֶר אִיז גִישְׁמַאלְצֶען פּוּן וַיְיעֶרִי הָענְג וַיקַּח אֶת הַחֵלֶב וְאֶת הָאַלְיָה וְאֶת כָּל הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב וְאֶת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת חֶלְבְּהֶן וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין׃ (כו) וּמִסַּל הַמַּצּוֹת אוּן פּוּן דָעם קָארְב מִיט מַצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ עָם אִיז פַּר נָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד לָקַח חַלַּת מַצָּה אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד וַיָּשֶׂם עַל חֵלֶב וְעַל שׁוֹק הַיָּמִין׃ (כז) וַיִּתֵּן אוּן עֶר הָאט דָאס אַלְץ גִינֶעבְּן עַל כַּפֵּי אוֹיף דִי הֶענְד פּוּן אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וַיָּנֶף אוֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ כח וַיִּקַּח מֹשֶׁה אוּן עֶר הָט גִיהוֹיבְּן זַיי אוֹיף דִי הֶענְד פּוּן אַהֲרֹן אוּן אוֹיף דִי הֶענְד פּוּן זַיינִי קִינְדֶער וַיָּנֶף אוֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה׃ כט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הֶחָזֶה וַיְנִיפֵהוּ תְנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים

פקיד יי ית משה :
ל ונסיב משה ממשחא
דרבותא ומן דמא די
על מדבחא ואדי על
אהרן על לבושוהי ועל
בנוהי ועל לבושי בנוהי
עמיה וקדיש ית אהרן
ית לבושוהי וית בנוהי
ית לבושי בנוהי עמיה:
לא ואמר משה לאהרן
ולבנוהי בשילו ית
בישרא בתרע משכן
זמנא ותמן תכלון יתיה
ית לחמא די בסל
קורבניא כמא די פקדית
למימר אהרן ובנוהי
ייכלוניה: לב ודאשתאר
בבשרא ובלחמא בנורא
תוקדון: לג ומתרע משכן
זמנא לא תפקון שבעא
יומין עד יום מישלם יומא
קורבניכון ארי שבעא
יומין יקרב ית קורבניכון:

ח״א כסלו פת . זכמיס כו : כפסר . יובב כ ג ד :

למשה הוה למעבד כאשר צוה יהוה
את־משה: שביעי ל ויקח משה משחן
המשחה ומן־הדם אשר על־המזבח
ויז על־אהרן על־בגדיו ועל־בניו
ועל־בגדי בניו אתו ויקדש את־
אהרן את־בגדיו ואת־בניו ואת־
בגדי בניו אתו: לא ואמר משה
אל־אהרן ואל־בניו בשלו את־
הבשר פתח אהל מועד ושם
תאכלו אתו ואת־הלחם אשר בסל
המלאים כאשר צויתי לאמר אהרן
ובניו יאכלהו: לב והנותר בבשר
ובלחם באש תשרפו: מפטיר לג ומפתח
אהל מועד לא תצאו שבעת ימים
עד יום מלאת ימי מלאיכם כי
שבעת ימים ימלא את־ידכם:

פירוש לתורת אלהים

האט גיבאטין צו משה: (ל) ויקח משה אוג משה הט איר אים עסין ואת חלחם אוג דאם ברויט אשר בסל
נינומען משמן פון דעם אייל המשחה דאם זאלבונג נואם איז אין קארב זאלט איר אויף עסין פאר דער
אוג פון דעם בלוט ואם אויף דעם מזבח ויז וכו׳ אוג טיר פון דעם אוהל מועד באשר צייתי אזוי ווי איך
ער הט גישפריינגט אויף אהרן אוג זייני קלייד׳ער בין גיבאטין גיוואירין פון נאט לאמר איך זאל איך
אוג אויף זייני אוג אויף די קלייד׳ער פון זייני זאלין דאם עסין אים וועין ער האט גישפריינגט אויף
זין את מים אים וועין ער האט גישפריינגט אויף אהרן הט ער אויף זייני קלייד׳ער אוג אויף זייני זין
מים וייעע קלייד׳ער אויף גישפריינגט ויקדש אוג ער וייעע קלייד׳ער אויף גישפריינגט ויקדש את אוג
זייעע קלייד׳ער את אהרן אוג זייני זין אוג זייני זין אוג ער האט גיהיילינט את אהרן זין אוג זייעע קלייד׳ער
את אהרן הט ער אויף גישפריינגט ויקדש את מיט אים: (לא) ואמר אוג משה הט גיואגט צו אהרן אוג
צו זייני קינד׳ער בשלו קאבט דאם פלייש פון דעם אל יש המלואים פתח אוהל מועד פאר טיר פון
דעם אוהל מועד : ושם תאכלו אותו אוג דאלט זאלט

(חומש ע״ט) (ח״נ)

ימלא

לד כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם׃ לה וּפֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד תֵּשְׁבוּ יוֹמָם וָלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא תָמֻתוּ כִּי־כֵן צִוֵּיתִי׃ לו וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ ס ס ס

לד כְּמָא דִי עֲבַד בְּיוֹמָא הָדֵין פַּקִּיד יְיָ לְמֶעְבַּד לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן׃ לה וּבִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא תֵּתִבוּן יוֹמָם וְלֵילֵי שַׁבְעָא יוֹמִין וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרָא דַייָ וְלָא תְמוּתוּן אֲרֵי כֵּן אִתְפַּקֵּדִית׃ לו וַעֲבַד אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת כָּל פִּתְגָמַיָּא דִי פַקִּיד יְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה׃ ס ס ס

ת"א תשבו . סוכה מג׃

בעל הטורים

(לד) לעשת . תמר ו' דתמרין בפ"ק דיומא לעשות ז' מעשה פרה ששין מזין עליו כל ו' ימים ולא היו מזין עליו בשבת׃

שפתי חכמים

רש"י

העולה. אחר העולה כ ולא מיניו שוק של שלמים קרב בכל מקום חוץ מזה׃ (לד) צוה ה' לעשות. כל שבעת ל' הימים ורז"ל דרשו לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים ולמד שכהן גדול עטין פריסה קודם יום הכפורים מ שבעת ימים וכן הכהן השורף את הפרה׃ (לה) ולא תמותו . הא אם לא תעשו כן הרי ג' מתם חייבים ם מיתה׃ (לו) ויעש אהרן ובניו . להגיד שבחן ע שלא הטו ימין ושמאל׃ חסלת פרשת צו

עכ"ל. ומי"ל דק' לרש"י למה הקטירו השוק על המזבח כי לא מיניו בשום שוק של שלמים שהקטילו וכמ"ש רש"י בסמוך. ותתרץ מעשה היה משמע וכו' ונבי חזה ושוק כתיב לאהרן ולבניו יהיו למנ' מ"ם הקטיר המזבחה ולא נתנה לו למנה אלא החזה כדי לעשות סיכר כינו וכן לאהרן וכניו כי שם היו כהנים ושוק היה ליו ולא שמע אלא ז' ימי המלואים ומיכר זה עשה הקב"ה בינו וכין כהנים כני אהרן : ב ולא על עסק דמה כשר הקטיר את העולה כולה שחיטתו על זה לחוד : ל פי' מקרא קלר שוה ושים לריך להיות כאשר עשה ביום הזה דכוך למעלה עם שבעת ימים ומלא את ידיכם כאשר עשה ביום הזה ס"ל כאשר לוה ס' לעשות יאשר עבדו אתן לו עתה. אבל רז"ל פירשו לעשות זה מעשה פרה לכפר זה מעשה יום הכפורים כאשר עשה ביום הזה עם הקרוב לו ומאחר לוה ס' לעשות מאחר שם ע"ש הוא שהכפר עשה הפרה ולכ"ג לכפר עליהם ביה"כ על ידי פריסת שבעת ימים : מ כמו שלריך לעשות ביום הכפורים כמלן כך לריך שם ל' שמכתב בלל ולא תמותו ולמי לא יאמרו כשימצאו מלות ס' לא לא לאחר שיעשו כן ומפני שכוונת המקרא הזה היו רק להעניש למי שלא יעשה כן ולא לומר שאם יעשה כן לא ימות כיון דעיקר הגיזום היה שיעשה סולרך רש"י לומר כאן שמכלל לאו אתה שומע כן וכאלו אמר שאם לא תעשו כן תמותו : ע דתנ"כ ל' למיכתב ויעש פשיטא לדיק כמותו ח"י לא יעשה מה שלוה לו הקב"ה. כתב הרמ"ם גבי דבר אל בני ישראל ויאמר גו' ויעשו כן וכפרשת אחרי גבי ויעש כאשר לוה ס' את משה וגו' וכפרשת בא גם אל פרעה גבי וילכו ויעשו בני ישראל וגו' וכפרשת בשלוחך גבי כאשר לוה ס' את משה וגו' אבל בפרשת בשלוחך גבי ויעשו את הפסח וגו' לא פירשו כלום . ונמלא מפני שכמעט על מה שדרשו בפסח עלמו בפ' בא ס"ל. ול"ל מה שלא פירשו בפ' בשלוחך גבי ויעשו את הפסח וגו' מפני שכל לותה פרשה מדברת בגמולן של ישראל כמו שפירש רש"י שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר לא עשו פסח אלא זה וכו' מ"ם לא דרשו גבי לותו ויעשו וגו' כמו בשאר ול"ל. ועוד כתב הרמ"ם לך לך בפ' קרח גבי ויעש משה כשאר שלא דרשו כלום לא ידעתי למה ס"ל. ול"ג משום דלא שייך בי לדרוש פסח בהגיד שבחו וכו' כיון שהוא שלוחו של מקום דמזקק שלים עושה שלוחיו ואין זה שבח לשלים כשעשו' שליחות שמשלחו מאלו ישראל ולהכי וכניו עשו ע"פ דכתוב על משה ולא שינו כלום ומשמיעו לשליחותו על זה שייך למדרש להגיד שבחו כנ"ל. וק"ל׃

פירוש לתורה אלהים

יְמַלֵּא אֶת יַדְכֶם זָאל דָער פִּילְט וָוערִן אַיְיעֶרע הָענְד פּוּן דָעם אוֹהֶל מוֹעֵד זָאלְט איר זִיצֶן זִיבֶן טָאג (כְּלוֹמַר די מָלוּאִים וועט ניְיוערִן זִיבֶן טָאג : (לד) כַּאֲשֶׁר טָעג פּוּן דִי מָלוּאִים וועט ניְיוערִן זִיבֶן טָאג טָעג אוּנ אִיר זָאלְט הִיטֶן דָאס עָשָׂה בַּיּוֹם הַזֶּה אַזוֹי וִוי עֶר הָאט גִיטָאן דָעם טָאג צָוה הִיטוּנג פּוּן נָאט וְלֹא תְמוּתוּ אוּנ אִיר זָאלְט נִיט שֶׁאַרְבִּין אַז אִיר וָועט אַזוֹי נִיט טָאן וָועט אִיר חַיָּיב מִיתָה כִּי וָוארוּם אַזוֹי בִּין אִיךְ גִיבָאטִין גְוָוארְן פּוּן נָאט: וַיַּעַשׂ אוּנ אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער הָאבִין גִיטָאן אֶת כָּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ עַל יַד מֹשֶׁה׃ הָאט גִיבָאטִין בַּיד מֹשֶׁה דוּרְךְ מֹשֶׁה׃

הפטרת צו בירמיה סימן ז

יא כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹלוֹתֵיכֶם כתו

פירוש ע"ט

(א) כֹּה אָמַר יְיָ אַזוֹי הָאט גָּזָאגְט נָאט צְבָאוֹת דָּער וָואס הַמְעַרְשְׁט אִיבָּער נָאר דִי וָועלְט אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דָּר נָאט פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל עוֹלוֹתֵיכֶם אַייעֶרע עוֹלות וָואס זַיי

סְפוּ עַל־זִבְחֵיכֶם וְאִכְלוּ בָשָׂר׃ כִּי לֹא־דִבַּרְתִּי אֶת־
אֲבוֹתֵיכֶם וְלֹא צִוִּיתִים בְּיוֹם הוֹצִיאִי קרי אוֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־דִּבְרֵי עוֹלָה וָזָבַח׃ כִּי אִם־אֶת־
הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי אוֹתָם לֵאמֹר שִׁמְעוּ בְקוֹלִי וְהָיִיתִי
לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם וְהָלַכְתֶּם בְּכָל־
הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֶתְכֶם לְמַעַן יִיטַב לָכֶם׃ וְלֹא
שָׁמְעוּ וְלֹא־הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיֵּלְכוּ בְּמֹעֲצוֹת
בִּשְׁרִרוּת לִבָּם הָרָע וַיִּהְיוּ לָאָחוֹר וְלֹא לְפָנִים׃
לְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר יְצָאוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
עַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֶשְׁלַח אֲלֵיכֶם אֶת־כָּל־עֲבָדַי
הַנְּבִיאִים יוֹם הַשְׁכֵּם וְשָׁלֹחַ׃ וְלוֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְלֹא
הִטּוּ אֶת־אָזְנָם וַיַּקְשׁוּ אֶת־עָרְפָּם הֵרֵעוּ מֵאֲבוֹתָם׃
וְדִבַּרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא
יִשְׁמְעוּ אֵלֶיךָ וְקָרָאתָ אֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲנוּכָה׃
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַגּוֹי אֲשֶׁר לוֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהָיו וְלֹא לָקְחוּ מוּסָר אָבְדָה הָאֱמוּנָה
וְנִכְרְתָה מִפִּיהֶם׃ גֹּזִּי נִזְרֵךְ וְהַשְׁלִיכִי וּשְׂאִי עַל־

נז) כִּי אִם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה צִוִּיתִי
אוֹתָם לֵאמֹר, נָאט זָאגְט צוא
דִיא יִידִין אִיךְ הָאב קֵין מָאהל נִים
פַֿארלַאנְגְט פּוּן אַיְךְ אַיהר זָאלְם
בָּרֵיגֶענְען קָרְבָּנוֹת, נָאר דִיא זָאךְ
הָאב אִיךְ אֵייךְ גֵיבָאטֶן אִיר זָאלְם
הֶערֶן מֵיין שְׁטִימֶע וָעל אִיךְ מֵיין
צִי אֵייךְ אַנָאט אוּן אִיר וָעט מֵיין
צוּ מִיר אַפָּאלְק אוּן אִיר וָעט בֵּיין
אִין גָאנְצִין וָעג וָאס אִיךְ
וָעל אֵייךְ גֶענְבִיטֶן, עָס וָאל אֵייךְ
גוּט זַיין. לְכָשֶׁל אִיין אֶרֶם מַאן
וָאס הָאט נִאר גִילַעבְט פּוּן נְדָבוֹת,
עֶר פָֿלֶגְט נִיין פּוּן שָׁמָאם צוּא
שְׁמָאם צוּזַאמֶן נֶעמֶן נְדָבוֹת,
אוּן אִין יָעדֶער שְׁמָאם הָאם עֶר
שׁוֹין גִיקְנֶעט דִיא גְבִירִים, יָעדֶער
גְבִיר מִיט זַיין פִֿירוּנְג וַויא אַוִיי עֶר
פִֿירְט זִיךְ מִיט דִיא פֶֿרעמְדֶע אָרוּמֶע
לַיִים וָאס קוּמֶן צוּ אִים, אוּן אַוִי
אִיז עֶר גִיוּוֹרֶן שָׁמְלִיבֶּע יָאהר אִין
וָעג, אַמָאהל הָאם זִיךְ גִיטְראָפֶֿן
מִיט אִים אֵיין אֶרֶם מַאן, וָאס
עֶר אִיז נִיט לַאנְג גִיוְואִירִן אַרֶם,
אוּן מוּז אִיךְ אַרוּם גֵיין נָאךְ נְדָבוֹת
עֶר הָאם אָבֶּער קֵיינֶעם גִיקֶענְט אוּן
הָאם גִיט גֶעווּאסְט זַייעֶר פִֿירוּנְג,
דִיא זַיידֶע אָרעמֶע זָענֶען גִיוְואהרָן
צִוִּישֶׁן זִיךְ גוּטֶע פְֿרֵייְנד, אוּן

זְענֶען גֶענַאנְגֶען צוּזַאמֶן, אַמָאהל זָענֶען דִיא זַיידֶע אָרעמֶע גָעקוּמֶן אִין אַנָאסְט הוּיז, וָאס טָען הָאם גֶעווּאוּסְט אַז
דָער בַּעל הַבַּיִת גִיט עָסֶן אָרעמֶע לַיִים אוּמְזוּסְט אַזוֹי וִוי זַיי וָואלְטֶן גִיוְואלֶן זַייֶנֶע קִינְדֶער. זַיי הָאבֶּן זִיךְ גִיזעצְט בַּיי אֲסִישׁ אוּן
זָענֶען גִיזֶעסֶן גֶיווִיס דְרַיי שָׁעה אוּן וַאהרֶטֶן מֶען וָאל וַיא גָענֶען עָסֶן, אוּן כָּען הָאס וַיא גִיט גִיגֶענֶען, הָאס דָער בַּיישׁ
אָרֶם מַאן גִיזָאגְט צוּ דֶם אַלְטֶן וָאס שְׁווַייגֶען מִיר. פַֿאר וָאס זָאגְט מִיר גִיט מֶען וָאל אוּנְז גֶענֶען עָסֶן, מִיר וָועלֶן גֵיין
צוּם בַּעל הַבַּיִת אִים זָאגֶן מִיר זִיצֶען שׁוֹין דָא צְוַייא דְרַייא שָׁעָה אוּן מִיר זָענֶען הוּנְגֶעריג אוּן מֶען גִיט אוּנְז גִיט
עָסֶן, הָאס דָער אַלְטֶער אֶרֶם מַאן אֲנְגֶעשְׁרִיגֶען אוֹיף אִים אוּן זָאגְט צוּ אִים הָאלְט פַֿארְבָּאכְט דָאס טוֹיל אוּן שְׁווַייג

פירוש ע"ט

בֶּרֶעגְט צוּ מִיר מַקְרִיב זַיין פְּסִי מָערְט וַיא בֶּעסֶער
מַקְרִיב צוּ זַיין אוֹיף אַיינֶערְע שְׁלָמִים וְאִכְלוּ וָועט אִיר
יָאבֶּען דָאס פְֿלֵייש (כְּלוֹמַר נָאט זָאגְט וָאס בַּדַארְפֶֿען וַיא
עוֹלוֹת וָואס עָס וָוערְט פַֿאר בֶּרֶעגְט אִין נַאנְצֶען אוּן עָס אִיז נִיט
צוּ מֵיין וִויללֶן בֶּעסֶער לָאזֶען וַיא שְׁלָמִים מַקְרִיב וַיא וָועלֶן
וַיא הָאבֶּשׁי עָסֶן דָאס פְֿלֵייש): (ב) כִּי לֹא וָואהרוּם אִיךְ הָאב
נִיט גֶערֶט מִיט אַיינֶערְע עֲלָטֶערֶן וְלֹא צִיוִּיתִים אוּם אִיךְ
הָאב זַי נִיט גְהָאטֶן בְּיוֹם אִין דֶעם טָאג וָואס אִיךְ
הָאב זַי אוּים גִיצוֹגֶן פּוּן לַאנְד מִצְרַיִם עַל זָאלֶן
מַקְרִיב זַיין עוֹלָה אוּן שֶׁעבְטוּנְג: (ג) כִּי אִם צִוִּיתִי אִיךְ
הָאב וַיא נָאר גִיבָאטֶן שְׁמִעוּ בְּקוֹלִי הֶערְט מֵיין
שְׁטִימֶע וְהָיִיתִי אוּם אִיךְ וָועל זַיין צוּ אַייךְ אַגָאט
וְאַתֶּם אוּם אִיר וָועט צוּ מִיר זַיין אַ פָֿאלְק וְהַלַכְתֶּם אוּם
אִיר זָאלְט גַיין אִין אַלֶע וָועגֶען אֲשֶׁר וָאס אִיךְ טוּא
אַייךְ גִבִּיטֶען לְמַעַן דְרוּם זַייב עָס זָאל אַייךְ גוּט זַיין:
(ד) וְלֹא שָׁמְעוּ אוּן זַי הֶאבֶּען נִיט גֶהֶערְט וְלֹא הִטּוּ אוּם
זַי הָאבֶּען נִיט גְעוּוִיגְט וַיֵּלְכוּ אוּן זַי הָאבֶּען גִיטָאהן
וָענֶען גִיזָאגְט וַיֵּעֶרְע אוֹיגֶען בְּשְׁרִירוּת מִיט זַיינֶע
וַיֵּעֶרְע גִיזִינֶען וְלֹא לִפְנִים אוּן נִיט גִיהֶערְט דֶעם
גְבִיר מִיט זַיין פִֿירוּנְג וַויא אַוִי עֶר
פִֿירְט זִיךְ מִיט דִיא פֶֿרעמְדֶע אָרוּמֶע
לַיִים וָאס קוּמֶן צוּ אִים, אוּן אַוִי
אִיז עֶר גִיוְואהרָן שָׁמְלִיבֶּע יָאהר אִין
וָעג, אַמָאהל הָאס זִיךְ גִיטְראָפֶֿן
מִיט אִים אֵיין אֶרֶם מַאן, וָאס
עֶר אִיז נִיט לַאנְג גִיוְואהרָן אַרֶם,
אוּן מוּז אִיךְ אַרוּם גֵיין נָאךְ נְדָבוֹת
עֶר הָאס אָבֶּער קֵיינֶעם גִיקֶענְט אוּן
הָאס גִיט גֶעווּאסְט זַייעֶר פִֿירוּנְג,
דִיא זַיידֶע אָרעמֶע זָענֶען גִיוְואהרָן
צִוִּישֶׁן זִיךְ גוּטֶע פְֿרֵייְנד, אוּן

זְענֶען גֶענַאנְגֶען צוּזַאמֶן, אַמָאהל זָענֶען דִיא זַיידֶע אָרעמֶע גָעקוּמֶן אִין אַנָאסְט הוּיז, וָאס טָען הָאס גֶעווּאוּסְט אַז
דָער בַּעל הַבַּיִת גִיט עָסֶן אָרעמֶע לַיִים אוּמְזוּסְט אַזוֹי וִוי זַיי וָואלְטֶן גִיוְואלֶן זַייֶנֶע קִינְדֶער. זַיי הָאבֶּן זִיךְ גִיזעצְט בַּיי אֲסִישׁ אוּן
זָענֶען גִיזֶעסֶן גֶיווִיס דְרַיי שָׁעה אוּן וַאהרֶטֶן מֶען וָאל וַיא גָענֶען עָסֶן, אוּן כָּען הָאס וַיא גִיט גִיגֶענֶען, הָאס דָער בַּיישׁ
אָרֶם מַאן גִיזָאגְט צוּ דֶם אַלְטֶן וָאס שְׁווַייגֶען מִיר. פַֿאר וָאס זָאגְט מִיר גִיט מֶען וָאל אוּנְז גֶענֶען עָסֶן, מִיר וָועלֶן גֵיין
צוּם בַּעל הַבַּיִת אִים זָאגֶן מִיר זִיצֶען שׁוֹין דָא צְוַייא דְרַייא שָׁעָה אוּן מִיר זָענֶען הוּנְגֶעריג אוּן מֶען גִיט אוּנְז גִיט
עָסֶן, הָאס דָער אַלְטֶער אֶרֶם מַאן אֲנְגֶעשְׁרִיגֶען אוֹיף אִים אוּן זָאגְט צוּ אִים הָאלְט פַֿארְבָּאכְט דָאס טוֹיל אוּן שְׁווַייג

עֲפָיִם קְרָאָה כִּי מֵאֵת יְהוָה וַיִּטֹּשׁ אֶת־דּוֹר עֶבְרָתוֹ׃
יב כִּי־עָשׂוּ בְנֵי־יְהוּדָה הָרַע בְּעֵינַי נְאֻם־יְהוָה שָׂמוּ
שִׁקּוּצֵיהֶם בַּבַּיִת אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי־עָלָיו לְטַמְּאוֹ׃
יג וּבָנוּ בָּמוֹת הַתֹּפֶת אֲשֶׁר בְּגֵיא בֶן־הִנֹּם לְשָׂרֵף
אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיהֶם בָּאֵשׁ אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי
וְלֹא עָלְתָה עַל־לִבִּי׃ יד לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־
יְהוָה וְלֹא־יֵאָמֵר עוֹד הַתֹּפֶת וְגֵיא בֶן־הִנֹּם כִּי אִם־
גֵּיא הַהֲרֵגָה וְקָבְרוּ בְתֹפֶת מֵאֵין מָקוֹם׃ טו וְהָיְתָה
נִבְלַת הָעָם הַזֶּה לְמַאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת
הָאָרֶץ וְאֵין מַחֲרִיד׃ טז וְהִשְׁבַּתִּי ו מֵעָרֵי יְהוּדָה
וּמִחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן
וְקוֹל כַּלָּה כִּי לְחָרְבָּה תִּהְיֶה הָאָרֶץ׃ יז בָּעֵת הַהִיא
נְאֻם־יְהוָה וְיוֹצִיאוּ אֶת־עַצְמוֹת מַלְכֵי־יְהוּדָה וְאֶת־
עַצְמוֹת שָׂרָיו וְאֶת־עַצְמוֹת הַכֹּהֲנִים וְאֶת ו עַצְמוֹת
הַנְּבִיאִים וְאֶת עַצְמוֹת ז יוֹשְׁבֵי־יְרוּשָׁלַם מִקִּבְרֵיהֶם׃

*) יוציאו קרי

פיר מיזען ניאטקען גיי טען פיסט
אונ רופען צום זען, דערוויל
זענען ארויס נעקומען אין דעם
נאסק הויז עטלעכע מענטשן
סוחרים אונ האבען ניזאגט טיס
אהין עס שמועט נעשווינד גים אסך
זען אונ פרייגקען, באלד איך
נעשווינד דאס זען זייא ניינענ
זען אונ מרייקען אונ אלץ וואס
זייא האבין ניזוואלט, דער זייער
אלעס מאן האס זיך נעווואנדערט
אונ האס ניזאגט אין דער שפיל
צום אלפין ארעם מאן מאר וואס
נאל איך אויך גים אזוי קאטש,
איך נעל אויך שרייגן קען נאל
טיר נעבין ערסין, דער אלטער
אלעם מאן האס אים פארמאכט
דאס מויל ער נאל שווייגין, נאך
דעם איז דער בעל הבית נעגאנגען
זען האס ער ניזאגט צוא דיא
ארעמע ליים קומט ערסין טיס טיר,
דיא צוויי ארעמע ליים האבע
ניגעסען איג נעפרוגקען צוזאמען
טיס דעם בעל הבית, אונ האבע
דאכטין גוט ניגעכסיגט, האס דער
אלטער ארעם מאן ניזאגט צום

ניים ארעם מאן וואס האסמו אוי׳ נעאיילם אונ האסם גים גיקענט רוהען, איך האב דאך דער ניזאגט דיא צייט ווען
קומען ווען מען אונו בייזעד איך רופען צום עסין, האס דער נייער ארעם מאן ניזאגט איין ואך ווייס איך נים, פאר וואס
זענען מיר אנדערש פון דיא סוחרים, פאר וואס האבען דיא סוחרים נים נעשווינגן, נאר באלד

פירוש ע״ט

בייגע האר והשליכי אונ ווארף אנווענ ושאי אונ הייב
אויף על שפים אויף די הייך קינה איין קלאנ כי ווארום
נאס האס פאר מיאוסט ויושב אונ האס פאר לאום
דאס דור וואס האס עובר גיווען אויף ניינ בייר׃
(י) כי וארום די קינדער פון יהודה האבען גימאן
הרע בעיני וואס עס איז שלעכט אין די אויגען פון
נאס נאס יי אזוי נאנט נאס שמו ניי האבען גימאן
זייער אום ווערדיקייט אין דעם הויז וואס מיין
נאמען איז דרויף נירופען מיינט מען דאס ביהמ״ק
למטמאו צו פאר אום רייניגען׃ (יא) ובנו אונ זיי האבען
גיבוען את במות די הויכע ערטער אשר בגיא וואס
אין דעם טאל (רש״י שרייבם זייא האבען ניהאס איין
עבודת כוכבים פון קופער וואס זיא הייסט מולך פלענען זייא
פון היינפען איין הייצען איז זיא ניוואלקן זייער הייס האבען זייא
נענומען דאס קינד וואס דער פאסער האס געבראכט פאר
אקדבן אונ האבען עס ארויף ניעוצט איף דיא הענד פון דעם
טולה איז דאס קינד פאר ברענט גיוואלקן אונ דיא כומרים
פלענען פויקען דער פאסער זאל נים הערען וויא דאס קינד
שריים דרום ווערם דיא עבודת כוכבים אן נערוכען במות
התופת ויארום התופת איז מיסט פויקען בן הינום דער זון
ברוסם אונ שרייס אזוי וויא אויבען איז נישבאנגן) ואנט
נאט די עבודת כוכבים האבען זיי גיבוען לשרוף
צו פאר ברענגען את בניהם זייערע ויהן ואת בנותיהם
אונ זייערע טעכטער באש אין פייער אשר ואום איה

טז וְשִׁטְחוּם לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ וּלְכֹל | צְבָא הַשָּׁמַיִם
אֲשֶׁר אֲהֵבוּם וַאֲשֶׁר עֲבָדוּם וְאַשֶׁר הָלְכוּ אַחֲרֵיהֶם
וְאֲשֶׁר דָּרְשׁוּם וַאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם לֹא יֵאָסְפוּ
וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֶמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ: יז וְנִבְחַר
מָוֶת מֵחַיִּים לְכֹל הַשְּׁאֲרִית הַנִּשְׁאָרִים מִן־
הַמִּשְׁפָּחָה הָרָעָה הַזֹּאת בְּכֹל־הַמְּקֹמוֹת הַנִּשְׁאָרִים
אֲשֶׁר הַדַּחְתִּים שָׁם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת:
יח כֹּה | אָמַר יְהוָה אַל־יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל־
יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל־יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ:
יט כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אוֹתִי
כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי
בְאֵלֶּה חָפַצְתִּי נְאֻם־יְהוָה:

ברכות אחר ההפטרה

וְיִשְׁתַּחֲווּם לַשֶּׁמֶשׁ וְלַיָּרֵחַ וּלְכֹל צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר אֲהֵבוּם וַאֲשֶׁר עֲבָדוּם וְאַשֶׁר הָלְכוּ אַחֲרֵיהֶם וְאַשֶׁר דָּרְשׁוּם וַאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲווּ לָהֶם לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבֵרוּ לְדֶמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ: וְנִבְחַר מָוֶת מֵחַיִּים לְכֹל הַשְּׁאֲרִית הַנִּשְׁאָרִים מִן־הַמִּשְׁפָּחָה הָרָעָה הַזֹּאת בְּכֹל־הַמְּקֹמוֹת הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: כֹּה אָמַר יְהוָה אַל־יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ וְאַל־יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בִּגְבוּרָתוֹ אַל־יִתְהַלֵּל עָשִׁיר בְּעָשְׁרוֹ: כִּי אִם־בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשְׂכֵּל וְיָדֹעַ אוֹתִי כִּי אֲנִי יְהוָה עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בָּאָרֶץ כִּי בְאֵלֶּה חָפַצְתִּי נְאֻם־יְהוָה:

וייא האבין האנאה נעהאם פון דער ועלט און ועלכע מוזן בצאהלן:

פירוש ע"ט

אוים ציען מקברים פון זיערע קברים: (טז) ושטחום אלע עדטער ואם זיי ואנען געבליבען אשר ואם
אוג ועלען פאר שפריטען זיי פאר דער זון אוג איה האב נאר ניטאנט ואם זיי נאכגעגאנגען נאכ
פאר דער לבנה ולבל צבא אוג פאר אלע הערשאפט זאנט נאט איבער אלע
פון דעם היממל אשר ואם זיי האבען גערינט ואשר הלכו אוג ואם זיא זענען נאך נינאנגען נאך זיא
ואשר דרשו אוג ואם זיי האבען גיפארשט זיי ואשר אוג ואם זיי האבען זיך נעבוקט צו זיי לא יאספו
ועלען ניט פארזאמולט ווערען אוג ועלען ניט בגרא־אבען ווערען לדומן צו מיסט ועלען זיא זיין
אויף דעם פעלד ואנט דער פסוק אפילו די מתים ועלען ליגען אין פעלד מיט גרוים בזיון פון דעסט
ועזענן: (ח) ונבחר ועם אוים דער וויילט זיין דער מוים בעסער וויא דאס לעבען לכל צו אלע איבער
בלייבונג פון די ישראל הנשארים ואם זיי זענען נעבליבען פון דער שלעכטער משפחה בכל אין
איה בנערען נאום ני אזוי ואנט נאט:

נְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ וגו׳. נָאט הָאט
גִירָעט צוּ אַהֲרֹן וַיין אוּן זִינֶרעֶר מַשְׁקֶה
וָואם מַאכְט שִׁכּוּר וָאלְטְוּ מִיט דַיינֶע קִינְדֶער נִיט
טָרִינְקען, דָער מַדְרֵשׁ הַנַּחוּמָא זָאגְט פַּאר וָואם
הָאט נָאט גִיבָאטֶען צוּ אַהֲרֹן מֶען זָאל נִיט טְרִינְקען
וַיין, וָוארוּם דָער מֶענְטֶש וָואם טְרִינְקְט וַיין
קוּמְט אוֹיף אִיהם מִכּוֹת אוּן חֲרָפוֹת, דָער מֶענְטֶש
וָואם טְרִינְקְט פִיל וַיין וָוערְט דָער סוֹף זַיין עֶר וָוערְט
פֵאַרְקְרִיפֶּעט אַלֶע וַאכֶען פּוּן זַיין שְׁטוּב, אוּן אַלֶע
בְּלִים וָואם עֶר אַרְבֶּעט מִיט זַייא אוּן עֶר וָועט
קֶיין קְלֵייד הָאבֶּען אוּן דִי שְׁטוּב זַייֶנע וָועט זַיין
לַיידִיג פּוּן אַלֶע, זַיין סוֹף וָועט זַיין עֶר וָועט זִיךְ
מַהִיר זַיין אַלֶע עֲבֵירוֹת, אַז עֶר וָועט טְרֶעפֶּען
אַשָׁה אִין נַאם וָועט עֶר מִיט אִיהר שְׁמוֹעֶסִין
מִיאוֹסָה רֶייד אוּן וָועט זִיךְ נִיט שָׁעֲמֶען וַויל עֶר
וָועט זַיין שִׁכּוּר וָועט עֶר נִיט וויסֶען וָואם עֶר רֶעט
אוּן וָועט נִיט וויסֶען וָואם עֶר טוּהְט, דָאם וַיין
טְרִינְקען אִיז אַזוֹי וַויא אַשְׁלַאנְג וָואם בֵּיסְט
אֶמֶענְטְשִׁין, וָועֶן דֶיר שְׁלַאנְג טוּהְט אִיהם אֲבִיס
וַוייסְט דָער מֶענְטְשׁ נָאר נִיט, אוֹן עֶר לֶיבְט אַהֲיים,
נָאכְדֶעם פֵּארְשְׁפְּרֵייט זִיךְ דָער גִיפְט אִין דֶעם
נַאנְצֶען קָערְפֶּער, בֵּיא דֶעם וַיין טְרִינְקְט אִיז
אוֹיךְ אַזוֹי, וָועֶן דָער מֶענְטְשׁ טְרִינְקְט דָאם וַיין
וַוייסְט עֶר קֶיין שְׁלֶעכְטֶם פּוּן דֶעם וַיין אוּן הָאט
פֵּארְגֶענֶען, נָאכְדֶעם פֵּארְשְׁפְּרֵייט זִיךְ דָער וַיין
אִין דֶעם נַאנְצֶען קֶערְפֶּער אוּן עֶר וָועְרְט שִׁכּוּר,
דָאם שְׁפְּרוּת בְּרֵייגְט דֶעם מֶענְטְשׁ צוּ מְזֶנֶה זַיין
אוּן צוּ מֶענְטְשִׁין הַרְגֶּן אוּן צוּ עֲבוֹדָה זָרָה רֶינֶען
אוּן צוּא נָאךְ פִיל עֲבֵירוֹת גְּרוֹיסֶע אוּן קְלֵיינֶע,
דְרֵיבֶּעט הָאט נָאט גֶיזָאגְט וַויל דָער וַיין בְּרֵייגְט
צוּ אַזֶעלְכֶע שְׁלֶעכְטֶע זַאכֶען וָועל אִיךְ גֶעבִּיטֶען
אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זַייא וָאלֶען נִיט טְרִינְקען
וַיין, דָער וַיין פֵּארְמִישְׁט דֶעם פֵּארְשְׁטַאנְד פּוּן
מֶענְטְשׁ, וָועֶן דָער מֶענְטְשׁ אִיז שִׁכּוּר וָאכְט עֶר
אַלֶע סוֹדוֹת וָואם עֶר וַוייסְט, וָועֶן לוֹשׁ אִיז גִיוָואן
שִׁכּוּר הָאט עֶר מְזֶנֶה גִיוָואן מִיט זַיינֶע מֻיכְטֶער,
וָועֶן נַח אִיז גִיוָואן שִׁכּוּר הָאט עֶר זִיךְ אוֹיפְגִידְעקְט
אִין זַיין שְׁטוּב, עָם אִיז אֲמָאהל גִיוָואן אַהֲלָמִיד
וָואם זַיין פָּאטֶער הָאט עָבְּטְרוּנְקען פִּיל וַיין, אוּן
וָועֶן עֶר אִיז גִיפָאלֶען שִׁכּוּר אִין נָאם פְּרֶעגְען קוֹמֶען
קִינְדֶער אוּן פְּלֶעגְען אִיהם שְׁלַאגֶען מִיט שְׁטֶיינֶער
אוּן מִיט הֶאלְצֶער אוּן פְּלֶעגְען שְׁרֵיען אוֹיף אִיהם
שִׁכּוּר, אוּן וָועֶן דָער זוּהְן הָאט דָאם גִיזֶעהֶן
עֶר זִיךְ שָׁאמֶרְט גִישְׁעמְט אוּן הָאט גִיבֶּעטֶען אוֹיף
זִיךְ דֶעם טוּיט, אֲלֶע מָאל הָאט דָער תַּלְמִיד גִיזָאגְט
צוּ זַיין פָּאטֶער אִיךְ וָועל שִׁיקֶען קוּבֶּען וָועלְכֶען
וַוייסְט דוּ עֶר קֶיין שְׁלֶעכְטֶם פּוּן דֶעם וַיין אוּן הָאט
פֵּארְגֶענֶען, נָאכְדֶעם פֵּארְשְׁפְּרֵייט זִיךְ דָער וַיין
אִין דֶעם נַאנְצֶען קֶערְפֶּער אוּן עֶר וָועְרְט שִׁכּוּר,
דָאם שְׁפְּרוּת בְּרֵייגְט דֶעם מֶענְטְשׁ צוּ מְזֶנֶה זַיין
אוּן צוּ מֶענְטְשִׁין הַרְגֶּן אוּן צוּ עֲבוֹדָה זָרָה רֶינֶען
אוּן צוּא נָאךְ פִיל עֲבֵירוֹת גְּרוֹיסֶע אוּן קְלֵיינֶע,
דְרֵיבֶּעט הָאט נָאט גִיזָאגְט וַויל דָער וַיין בְּרֵייגְט
צוּ אַזֶעלְכֶע שְׁלֶעכְטֶע זַאכֶען וָועל אִיךְ גֶעבִּיטֶען
אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶער זַייא וָאלֶען נִיט טְרִינְקען
וַיין, דָער וַיין פֵּארְמִישְׁט דֶעם פֵּארְשְׁטַאנְד פּוּן
מֶענְטְשׁ, וָועֶן דָער מֶענְטְשׁ אִיז שִׁכּוּר וָאכְט עֶר
אַלֶע סוֹדוֹת וָואם עֶר וַוייסְט, וָועֶן לוֹשׁ אִיז גִיוָואן
שִׁכּוּר הָאט עֶר מְזֶנֶה גִיוָואן מִיט זַיינֶע מֻיכְטֶער,
וָועֶן נַח אִיז גִיוָואן שִׁכּוּר הָאט עֶר זִיךְ אוֹיפְגִידְעקְט
אִין זַיין שְׁטוּב, עָם אִיז אֲמָאהל גִיוָואן אַהֲלָמִיד
וָואם זַיין פָּאטֶער הָאט עָבְּטְרוּנְקען פִּיל וַיין, אוּן
וָועֶן עֶר אִיז גִיפָאלֶען שִׁכּוּר אִין נָאם פְּרֶעגְען קוֹמֶען
קִינְדֶער אוּן פְּלֶעגְען אִיהם שְׁלַאגֶען מִיט שְׁטֶיינֶער
אוּן מִיט הֶאלְצֶער אוּן פְּלֶעגְען שְׁרֵיען אוֹיף אִיהם
שִׁכּוּר, אוּן וָועֶן דָער זוּהְן הָאט דָאם גִיזֶעהֶן
עֶר זִיךְ שָׁאמֶרְט גִישְׁעמְט אוּן הָאט גִיבֶּעטֶען אוֹיף
זִיךְ דֶעם טוּיט, אֲלֶע מָאל הָאט דָער תַּלְמִיד גִיזָאגְט
צוּ זַיין פָּאטֶער אִיךְ וָועל שִׁיקֶען קוּבֶּען וָועלְכֶען
וַוייסְט דוּ עֶר קֶיין שְׁלֶעכְטֶם פּוּן דֶעם וַיין אוּן הָאט
נִיט זַיין אִין וַויין הָאבֶּרְזִיל טְרִינְקען, וָוארוּם עָם

ער אויפגעשטאנען אין דער פינסטער און איז געגאנגען צום וויין האנדליל און האט אנגעקלאפט און האט געזאגט פארקויף מיר אגלאז וויין, האט דער וויין הענדלער גיזאגט איך וועל דיר ניט עפענען ווארום אין שטוב איז פינסטער, און איך האב מורא דיר צו עפענען פאר דיא פאטראל טאמער וועלין זיי אנקומען. וועל איך בעשטראפט ווערען, דערווייל האט דער שכור גיזעהן עס איז דא אלאך אין טויער, האט דער שכור גיזאגט צום וויין הענדלער גיב מיר צום טרינקען דורך דיא לאך וואס איז דא אין טויער, דוא וועסט פון אינוויינינג אריין שטעקין דיא פלאש אין דיא לאך און איך וועל שטיין אויסוויינינג און טרינקען. דער וויין הענדלער האט אזוי גיטאהן און דער שכור האט געטרונקען און איז אנטשלאפין גיווארען נעבען טויער, דער פאטראל איז פארביי געגאנגען און האבען איהם גיטראפען ליגען נעבען טויער האבען זייא געמיינט אז ער איז אגנב האבען זייא איהם גישלאגען און געפירט אין געפיינקעניס,

רבי יודן זאגט דיא אלע זיבען יאהר וואס שלמה האט גיבאהט דעם בית המקדש האט ער קיין וויין געטרונקען, וויא דער בית המקדש איז פערטיג גיווארין האט שלמה חתונה געהאט מיט בתיה דיא טאכטער פון פרעה, דיא נאכט האט שלמה געטרונקען וויין, און עס איז גיוועזן צוויי שמחות צו זאמען, איין שמחה וואס דער בית המקדש איז פערטיג גיווארען, און איין שמחה פון דיא חתונה, האט גאט גיזאגט וועלכע שמחה זאל איך בעסער אן נעמען, דיא שמחה פון בית המקדש, אדער דיא שמחה פון שלמה'ס חתונה, דאמאלס האט גאט גיוואלט חרוב מאכען דיא שטאט ירושלים, רבי הונא זאגט אכציג ערליי טענץ האט דיא טאכטער פון פרעה געטאנצט דיא נאכט, און שלמה איז גישלאפען ביז פיר שעה אויף דעם טאג, און דיא שליסלען פון בית המקדש זענען גילעגין אונטער זיין קאפין קישען, איז דיא מוטער אריין געגאנגען צו איהם און האט איהם געשטראפט:

ויקרא ט שמיני

ט א וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

אונקלוס

ט א וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְמִינָאָה קְרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי וּלְסָבֵי יִשְׂרָאֵל׃

ת"א ויהי ביום. מגילה יא:

בעל הטורים

(א) ויהי ביום השמיני קרא משה. בגי' היה ביום ר"ח ניסן אמר משה לפי שהרבתי ז' ימים בסנה לא זכיתי לשמש אלא

רש"י

(א) ויהי ביום השמיני. שמיני למלואים א הוא ר"ח ניסן שהוקם המשכן בו ביום ב ונטל י' עטרות השנויות ג בסדר עולם: ולזקני ישראל. להשמיעם שע"פ הדבור אהרן נכנס ד ומשמש בכהונ' גדול' ולא יאמרו מאליו נכנס:

רשב"ם

(א) ויהי ביום השמיני. למלואים שהוקם המשכן

שפתי חכמים

א מדכתיב בסוף פ' צו ופתח אהל מועד תשבו שבעת ימים וגו' ויעש אהרן ובניו וגו' ואח"כ כתיב ויהי ביום השמיני ודאי קאי אמה שלפניו דהיינו שבעת ימים דדרשינן סמוכות. ועי"ל דלא בא הכ' לסתום אלא לפרש ולמה לא פירש איזה יום היה אלא ודאי ת' למילואים הוא ולא צריך לפרש כיון דסמיך ליה: ב דק"ל כיון שהפסוק בא להגיד לנו באיזה זמן היה ענין זה באמרו ויהי ביום השמיני עדיין אין אנו יודעים באיזה חודש היה שמיני למילואים או בכמה לחודש וע"ז פירש הוא ר"ח ניסן ור"ל דהפסוק לא צריך להגיד דודאי הוא ר"ח ניסן דהא הוקם המשכן בו ביו' כמו שמפו' בואלה פקודי וכיון שמצינו דהיה קדושה בר"ח ניסן ודאי זה היה ג"כ בר"ח ניסן דתלינן קדושה ביום קדוש וע"ז סמך הפסוק לכך סתם זמנו. ותו קשה לרש"י מנ"ל דסברא הוא דתלינן קדושה ביום קדוש דהפסוק סמך על זו הסברא וע"ז פירש ונטל עשר עטרות השנויות בס"ע ר"ל דהא אמרינן בס"ע דאותו היום נטל עשר עטרות ולמה הניח הקב"ה לו כל המעלות יותר משאר ימים קדושים אלא לאו ש"מ מדזה היום היה מקודש כבר בהקמת המשכן תלינן קדושות ביום קדוש: ג ומ"ה קאמר בה"א כידיעה השמיני המיוחד מפום העשר עטרו' שנטל ואלו הן ראשון למעש' בראשית ראשון לחדשים ראשון לנשיאים ראשון לכהונה לעבודה לירידת האש לאכילת קדשים לאיסור הבמות לשכון שכינה בישראל לברך את ישראל: ד דקשה לרש"י למה קרא זקני ישראל אין לו' שרצה לדבר להן שיאמרו לישראל להקריב קרבנם דהא כתיב אחריו ואל

טעמי הקרבנות

(א) ויהי ביום השמיני וגו' קח לך עגל וגו'. השתנות הקרבנות של אהרן מהקרבנות של ישראל, הוא מחמת שעיקר הקרבנות אלו באו לכפר על מעשה העגל, וקרבן חטאת בא על עבירה שנעשה בלי מחשבה רעה, דהיינו שוגג. ועולה באה על מחשבה רעה בלי מעשה. ואהרן עשה העגל בלי מחשבה רעה, ע"כ

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ויהי ביום השמיני. תלינו קריאה לשבע פנא' וקראתי אם הדנן והרכיתי אותו. קריאה לרעב שנא' כי קרא ה' לרעב. קריאה לגדולה שנא' קרא משה לאהרן ולבניו ואמר לו משה כך אמר לי הקב"ה למנות אותך כהן גדול ואני שמח עמך בגדולתך כמו ששמחת בגדולתי שנא' וראך ושמח בלבו: ולזקני ישראל. ידי

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְהִי און עס איז גיוועזן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי אין דעם אכטן טאג פון דעם בעניהונג פון דעם מִשְׁכָּן ווארים אז דער מִשְׁכָּן איז פארטיג גיווארען האט איהם משה איטליכען טאג אויף גישטעלט און האט אין איהם מקריב גיוועזן קרבנות און מיט דעם היום ער בעניים דעם מִשְׁכָּן אז מען

ליקוטים על התורה

(א) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה וגו', דער ילקוט שמעוני שרייבט רבי שמואל בר נחמני זאגט דיא גאנצע זיבען טעג וואס משה איז גיוועזן מיט גאט בייא דעם סנה, און גאט ב"ה האט גירעט און גיבעטין בייא משה ער זאל גיין צו פרעה אין מצרים, און משה האט יעדער מאהל גיזאגט איין אנדער תירוץ, ביז צום זיבעטן טאג האט משה גיזאגט

ב וַיֹּאמֶר אֶל־אַהֲרֹן קַח־לְךָ֥ עֵגֶל בֶּן־ ב וַאֲמַר לְאַהֲרֹן סַב לָךְ
ת"א קם ג׳ך . יומס ג :

שפתי חכמים

רש"י

(ב) קח לך עגל. להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל וה

דעת זקנים מבעלי התוספות

טעמי הקרבנות

ליקומים על התורה

פירוש לתורת אלהים

עַגֶל בֶּן תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא
וּדְכַר לַעֲלָתָא שְׁלִמִין
וּקְרֵיב קֳדָם יְיָ: ג וְעִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל לְמֵימַר
סָבוּ צְפִיר בַּר עִזִּין
לְחַטָּאתָא וְעַגֶל וְאִמַּר
בְּנֵי שְׁנָא שְׁלִמִין לַעֲלָתָא:
ד וְתוֹר וּדְכַר לִנְכַסַת
קוּדְשַׁיָּא לְדַבָּחָא קֳדָם יְיָ
וּמַנְחָתָא דְּפִילָא בְּמִשְׁח
אֲרֵי יוֹמָא דֵין יְקָרָא דַייָ
מִתְגְּלֵי לְכוֹן: ה וְנַסִיבוּ

בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה תְּמִימִם
וְהַקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה: ג וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּדַבֵּר לֵאמֹר קְחוּ שְׂעִיר־עִזִּים
לְחַטָּאת וְעֵגֶל וָכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה
תְּמִימִם לְעֹלָה: ד וְשׁוֹר וָאַיִל לִשְׁלָמִים
לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה
בַּשָּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם:

בעל הטורים

ז': (ב) עגל בן בקר. תיע' לכפר מעט העגל: (ג) ועגל וכבש. כבש לכבוש מעשה עגל ואיל שהיו מרקד לפניהם כפיל ושיירו דכתיב וירקידם כמו עגל:

רש"י

דאל מעט העגל שעש: (ב) כי היום ה' וגו'. להודיעו שכינתו

רשב"ם

ונתחנכו כבר אהרן ובניו לעבודה: (ד) כי היום ה' נראה. ויוציא אש מן השמים לשרוף הקרבנות:

שפתי חכמים

מדכר בעד מחכן לכדו: ה' וה"ה הם מן קטיגור נעשה סניגור. ו"ל דדוקא בעבודת פנים כמו בנגדי להלום בפסיס כ"ג ככתוב לפני ולפנים לא ככתוב בעגל אינה למיתה לפי קטיגור נעשה סניגור כמו בפ"ק דסנהדרין פיסקא בפני עצמו. וקשה לי מכאן לכאורה דאינה למיתה לפי קטיגור נעשה סניגור אבל הכא לא הים מכפר אלא על עצמו מן ניין טעם זה. כ' הרמ"ם ז"ל. ומתמה שהכהל המהוכי כפי מסכנותיו יסופק אללו שהנהה

טעמי הקרבנות

(ד) כי היום ה' נראה אליכם. כתב הרמב"ן ז"ל מסן מן עלמן הסלהיות בפרטים למעלת המעגים ולשפלות הסיפים הנשפדים ולהיותו יתברך בלתי נגשי ולא בעל חומים להסיג הדבקי' הפקרי', ומפני זה כדי להסרים הקב"ה מתחת הסנחתו בלא עבדיו עם כל רוממות מעלתו, ע"כ הוליד הסם מן הסמים על המזבח לעיניהם כעיניהם כי עם היות הסם קל בטבעו הוא יוכד למטה על דרך הפלא וככה היה הסשנחה הסלהית שעם היותה מחימסת אל העליונים הנה ס"ד הפלא והכלון הסלהי היתה יוכדת למטה להשנים בשם. ועוד טעם שהחורה הסלהית נמשלה נסם כמ"ש גם דת נמו והגיד מאר הלא כה דכרי הסם, ומפני זה היות המזבח בשלמותו ושכלול הקרבנותיהן יכד הסם מן הסמים לומר שהשלמות הסחתי הוא בשמירה החורה המשלמת נסם שניהנה מן הסמים ועוד טעמים נאותים כתב הרבינו"ל ע"ש:

ליקוטים על התורה

פירוש לתורת אלהים

זַיי וָאלָען זַיין נַאנְץ אַן פָּעלֶערְם וְהַקְרֵב אוּנ מַאך גַּנָּעהָנֶן צוּ פַאר נָאט: (ג) וְאֶל בְּנֵי אוּנ צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְאלְסְטוּ וָאנֶען קְחוּ נָעמְט אַצִיקָעלֶי פַאר אַקָרְבָּן חַטָּאת וְעֵגֶל אוּנ אַקאלְב אוּנ אַשְׁעפְּם וָואס אִיטְלִיכֶם וָאל אַלְט זַיין אַיאר תְּמִימִים לְעוֹלָה נַאנְצָע צוּ אַקָרְבָּן עוֹלָה: (ד) וְשׁוֹר וָאַיִל אוּנ אַיין אָקס אוּנ אַווידֶער לִשְׁלָמִים פַאר אַקָרְבָּן שְׁלָמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְיָ צוּ שָׁעכְטֶן פַאר נָאט וּמִנְחָה אוּיךְ וָאלְט אִיהר נָעמָען אַמַנְחָה וָואס אִיז אִים נָעמִישְׁט מִיט אֵייל כִּי הַיּוֹם וָוארוּם הַיינְט וָועט זִיךְ נָאט בַּוַויזָען צוּ אֵייךְ צוּ מַאכָן רִנָּן זַיין שְׁכִינָה אִין דֶעם מִשְׁכָּן דָרוּם אִיז אַחִיוּב אַז אִיר וָאלְט הַיינְט מַקְרִיב זַיין דִי קָרְבָּנוֹת:

(ד) כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם, וָוארוּם הַיינְט וָועט נָאט נִיצָההן וָוערְן צוּ אֵייךְ, נָאכְדֶעם וָאנְט דָער פָּסוּק דִיא יוּדִין

חָאבְּן נָענוּמָען אַלָּע וָואס מֹשֶׁה נָאט גִיבָּאטָען אוּנ הָאבְּן זִיךְ גִישְׁטַעלְט פַאר נָאט, נָאכְדֶעם וָאנְט דָער פָּסוּק מֹשֶׁה הָאט נִיצָאגְט צוּ דִיא יוּדִין דִיא אַךְ וָאהְ וָואס נָאט הָאט נִיבָּאטָען וָאלְט אִיהר טָאהן וָועט צוּ אֵייךְ גִיצָההן וָוערְן דָער בָּבוֹד פוּן נָאט, וָוארוּם דִיא יוּדִין הָאבְּן נִים גָעגְלוֹיבְּט אַז נָאט וָועט זַיי מוֹחֵל זַיין דִי עֲבֵירָה פוּן דֶעם עֵגֶל אֲפִילוּ זַיי וָועלְן דָאכְּט דִיא קָרְבָּנוֹת, נָאר זַיי זָאנְען בָּאשְׁטָאנְען צוּ בְּרֵיינְגָען דִיא קָרְבָּנוֹת זַיי זָאלְן הָאבְּן גִיזָאגְט צוּ דִי יוּדִין אִיר זָאלְט נָעמָען אַמַנְחָה דָער פָּסוּק מֹשֶׁה הָאט גִיזָאגְט וָואס מֹשֶׁה הָאט גִיבָּאטָען, הָאט מֹשֶׁה גִיזָאגְט צוּ דִי יוּדִין אִיר זָאלְט נָעמָען

ה וַיִּקְחוּ֙ אֵ֚ת אֲשֶׁ֣ר צִוָּ֔ה מֹשֶׁ֖ה אֶל־
פְּנֵ֣י אֹ֑הֶל מוֹעֵ֔ד וַיִּקְרְב֖וּ כָּל־הָעֵדָ֑ה
וַיַּעַמְד֖וּ לִפְנֵ֥י יְהוָֽה׃ ו וַיֹּ֣אמֶר
מֹשֶׁ֔ה זֶ֚ה הַדָּבָ֔ר אֲשֶׁר־צִוָּ֥ה יְהוָ֖ה
תַּעֲשׂ֑וּ וֵיֵרָ֥א אֲלֵיכֶ֖ם כְּבוֹד־יְהוָֽה׃

ה וַיְקַבְּלוּ֙ יָת דִּי פַקִּיד מֹשֶׁה לְקֳדָם
מַשְׁכַּן זִמְנָא וּקְרִיבוּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא וְקָמוּ קֳדָם יְיָ׃
ו וַאֲמַר מֹשֶׁה דֵּין פִּתְגָמָא
דִּי פַקִּיד יְיָ תַּעְבְּדוּן
וְיִתְגְּלֵי לְכוֹן יְקָרָא דַּיְיָ׃

ת"א ויקבלו . מ"ק כה׃

שפתי חכמים

רש"י

לכל מה שמת לחודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י טעל זה על מעשה העגל לא ידעתי איך חודיע זה מה שעשו שכפלה לכפר ככוד ס'
ע"י קרבנות הללו שמוכה שמכפר לו הקב"ה ע"י טעל זה על מעש' העגל ס"ה אפי' בלא טעל נמי ידעינו שמכיון שנתפה לכפר ככוד
ס' ע"י קרבנות אלו שמוכה שמכפר לו הקב"ה דכיון דכתי' כוה מדכתיב קח לך ע"ג וגו' לך ל"ל גם כ"ל גם קח טעל כמו גבי משה דכתי' קחו זעיר מזי' וגו' מגם ע"כ מדכתי' קח לך טעל לך בקר לחטאת' פי' קחינ' כיה לך כלו' לטובתך ניתנ
לחודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י טעל זה על מעש' העגל שכפלה לכפר ככוד ס׃

ליקוטים על התורה

דיא קָרְבָּנוֹת וַיֵּיל נָאם הָאם נִיבָּאטָען נִים וַיֵּיל אִיךְ הָאב נִיבָּאטָן, אוּן אוֹיךְ אִיר וִיסֶם זָאזִי פָאהֶן וִועם נִיזָעהֶן וֶעֶרֶן צוּ אַייךְ דָּער בָּבוֹד פּוּן נָאם. וָוארוּם דִּיא תּוֹרָה אוּן כִּצּוֹת אוּן תְּפִלּוֹת וָואם מִיר סוּהָען זַייא, זָענֶען נָאר מִיר זָאלְין אֲרַאפְּבֶּרַיינֶען דִּיא חֲסָדִים פּוּן נָאם אוֹיף דִּיא וֶועלְט, וָוארוּם נָאם הָאם בַּשָּׁאפֶן דֶּעם מֶענֶשׁ עֶר זָאל מִיט אִיהם פָאהֶן חֲסָדִים אוֹיף דִּיא וֶועלְט אוּן אוֹיךְ עוֹלָם הַבָּא, אוּן וִויא אַזוֹי צִיהֶם דֶּער מֶענֶשׁ אֲרַאפּ דִּיא חֲסָדִים פּוּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וַיֵּיל יֶעדֶער פָּסוּק תּוֹרָה אוּן דִּיא וֶועלְטֶער פּוּן תְּפִלָּה אוּן דִּי כִּצּוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים וָואם דֶּער מֶענֶשׁ לֶיידְט אוּן דָאווֶענֶט, דָאם זָענֶען אַזוֹי וִויא רִינְגֶע דּוּרְךְ זַייא וָאלְין אֲרַאפּ רִינֶען דִּיא בְּרָכוֹת פּוּן הַיכָּל אוֹיף דִּיא עֶרד, לְמָשָׁל אִין נִיסָּעטָען אֲכָואל וָאסָער, דֶּער קָנוֹאל אִיז גִיוֶועזֶן זַייעֶר רֵיין, אוּן דִּיא וָואסָער אִיז קַלָּארֶה אוּן רֵיין נִיוֶועזֶן, אוּן נָאכְּדֶעם צוּם מַרְגֶּקֶן טָם אִיז קֵין בָּעמֶערְע וָואסָער נִיס נִיוֶועזֶן אוֹיף דֶּער וֶועלְט, אוּן דִּיא וָואסָער אִיז זַייעֶר גוּם, דָאם יֶעדֶער מֶענֶשׁ גֶעבְּראוּכְט אֲרַיבֶּר פּוּן קָנוֹאל בִּיז צוּ זַיין שְׁטוּב, דֶּי וָואסָער זָאל קוּמֶען פּוּן קָנוֹאל בִּיז צוּ זַיין שְׁטוּב, נָאר אַיין זָאךְ מִיזִין זַייא זָאהֶן, דֶּי רִינֶען, דָם זָאל אִינְוַוינִיג קֵין מִיאוּסְקִיים זַיין, עָם זָאל קֵין שֶׁלֶעכְטֶער רֵיחַ זַיין, דָאכְּאלְם וִועם דִּיא וָואסָער וָואם דִּיא רִינֶע הָאם גֶעבְּרַייגְט זַיין אוֹיז גוּם וִוי מֶען וָואלְם דִּיא וָואסָער גֶעשְׁרַיבֶּען פּוּן קָנוֹאל, אָבֶּער אַז דִּיא רִינֶע אִיז נִים רֵיין גֶעדֶער עָם הָאם אַשְׁלֶעכְטֶען רֵיחַ, דֶּי וָואסָער וָואם קוּמְט אִין שְׁטוּב דּוּרְךְ דִּי רִינֶע אִיז נִים גוּם, אָבֶּער וָועֶר אִיז שׁוֹלְדִיג וָואם דִּיא וָואסָער אִיז נִים גוּם, דִּי רִינֶע, וַיֵּיל זַיא אִיז נִים רֵיין, אוּן אוֹיב דִּיא רִינֶע אִיז גוֹשֶׁפֶּאלְטֶען אוּן גִילֶעכֶּערְם, אִיז נָאךְ עֶרֶנֶער וָואהְרוּם דִּיא וָואסָער לִיפְּט אַרוֹיס פּוּן דִּיא רִינֶע אִין מִיסֶען וָועג, אוּן בִּיז צוּם שְׁטוּב קוּמְט נָאר נִים דִּיא וָואסָער, אוּן דֶּער מֶענֶשׁ קֶען שָׁאהֶרְן פּוּן דֶּעסֶם, אָבֶּער וָועֶר אִיז שׁוֹלְדִיג וָואם דִּיא רִינֶע אִיז נִים רֵיין אוּן צוּבָראכֶען, דָאם אִיז שׁוֹלְדִיג דֶּער בַּעל הַבַּיִת פּוּן דִּי רִינֶע, בַּייא דִּיא בְּרֵכָה וָואם גַיים אַרַאפּ פּוּן הַיכָּל פּוּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אִיז אוֹיךְ אַזוֹי, דִּי בְּרֵכָה אִין הַיכָּל אִיז קַלָּאר אוּן רֵיין אוּן נִים, דִּיא בְּרֵכָה אִיז דָּא צוּ אֱלֹהֵי אַבְּנִין וָואם אֲמֶעֶנֶשׁ דָּארְף וֶועֶנֶן וֶועֶנֶן לֶעבֶּן וֶועֶנֶן בְּרָכָה וֶועֶנֶן קִינְדֶער, צוּ אֱלֹהֵי יְשׁוּעוֹת כִּי אֱלֹהֵי נְקָמוֹת פּוּן דָאם קָלֶעמֶענְט וָאךְ בִּיז דָאם נָרֶעכֶּענְט, אוּן אַזוֹי וֶועֶנֶן דִּי בְּרָכוֹת צוּ עוֹלָם הַבָּא אוֹיךְ, צוּ הָאבֶּן הַצָּלָחָה אִין תּוֹרָה לֶערֶנֶען, אִין צְדָקָה גֶעבֶּן, כֶּען וָאל כְּרַאפֶּן צוּ גֶעבֶּן צוּ פְּרוּכְט אֲרַעכְּט לִיים, צוּ בַּאֲרַפְּמֶעכְט אֲרַעכְּט לִיים, מֶען וָאל הָאבֶּן עוֹלָם הַבָּא פּוּן דִּיא צְדָקָה, וַיילְכֶע וֶועֶנֶן דִּיא רִינֶע וָואם דּוּרְךְ זַייא וָאלְין אֲרַאפּ קוּמֶען דִּיא בְּרָכוֹת צוּ יֶעדֶער מֶענֶשׁ, דָאם וֶועֶנֶן דִּיא תּוֹרָה אוּן מִצּוֹת אוּן תְּפִלָּה, וָואם דֶּער מֶענֶשׁ שְׁוִיקְט אֲרוֹיךְ אִין הַיכָּל, דְּרֵיבֶּער אוֹיב דִּיא תּוֹרָה אוּן מִצּוֹת אוּן תְּפִלָּה, וֶועֶנֶן נִיכְּאהֶן נִיוֶועהֶן רֵיין נָאר פּוּן נָאכְּטֶן וֶועֶנֶן דִּי תּוֹרָה וָואם עֶר הָאם נִילֶערְנֶט אִיז נָאר נִיוֶועזֶן לְשָׁוְא, וַיֵּיל נָאכְּדֶעם הָאם נִיבָּאטֶען, אוּן עֶר הָאם נָאר נָעכְּטֶיגֶם צוּפְּאהֶן אֲנַאחַת רוּחַ וְאַפְּרַעכְּטֶען צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אוּן פּוּן זַייֶנֶם וֶועֶנֶן הָאם עֶר נִים נָאר גִיטָּיגֶם, אוּן אַזוֹי אִיז נִיוֶועזֶן בַּיי צְדָקָה, אוּן בַּייא תְּפִלָּה וֶועֶן עֶר הָאם נָעדַאוּוֶועגֶן אֲדֶער וֶועֶן עֶר הָאם נָיטָאגֶט אֲבֶרֶכָה, אִיז נִיוֶועזֶן מִיט בָּרָכָה עֶר הָאם יֶעדֶער שֵׁם נִיטָאגֶט מִיט כָּוָונָה אוּן מִיט מְרָא, דָאם הַייסְט דִּיא רִינֶע וֶועֶנֶן רֵיין אֲפִילּוּ אַשְׁלֶעכְטֶער רֵיחַ אִיז נִים נִיוֶועזֶן אִין זַייא, דֶּער מֶענֶשׁ בְּעקוּמְט דִּיא אֱמֶת"ע רִינֶע בְּרָכָה פּוּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוּן עֶר וֶועֶרְט נִיבֶּענֶשְׁט מִיט דִּיא אַלֶע גוּטֶע אוֹיךְ דִּיא וֶועֶלְט אוּן אוֹיךְ יֶעֶנֶע וֶועֶלְט. אָבֶּער אַז דִּיא תּוֹרָה וָואם עֶר לֶערְנְט אוּן צְדָקָה אוּן מִצּוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים וָואם עֶר טוּט, וֶועֶנֶן מִיט אַשְׁלֶעכְטֶען רֵיחַ אִין דִּיא וֶועֶלְט אוּן אוֹיךְ יֶעֶנֶע וֶועֶלְט. אָבֶּער אַז דִּיא תּוֹרָה וָואם עֶר לֶערְנְט אוּן צְדָקָה אוּן מִצּוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים וָואם עֶר טוּט, וֶועֶנֶן מִיט אַשְׁלֶעכְטֶען רֵיחַ, אִין דִּיא תּוֹרָה זַייא נִיטָּיגֶם נָעכְּטֶיגֶם זַיין אַייגֶענֶע הַנָּאָה, עֶר וָאל קֵינֶען דּוּרְךְ טוּהֶם, וֶועֶנֶן מִיט אַשְׁלֶעכְטֶען רֵיחַ, אִין דִּיא תּוֹרָה זַייא נִיטָּיגֶם נָעכְּטֶיגֶם זַיין אַייגֶענֶע הַנָּאָה, עֶר וָאל קֵינֶען דּוּרְךְ אִיר פָּארְדִינֶען גְּמִילוּת, צוּ זַיין אֲרֶב אַמּוּרָה הוֹרָאָה אַמְלַבֶּד וָועם דָאם זַיין דִּיא פְּרִנְסָה זַייעֶר, אוּן וָועם הָאבֶּן בָּבוֹד, אוּן נָאךְ אַזוֹעֶלְבֶּע וַאבֶּן, אָבֶּער אִין דִּיא תּוֹרָה וָואם עֶר לֶערְנְט אוּן פִּי כִּצּוֹת אוּן צְדָקָה אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים וָואם עֶר טוּט, אִין אוֹיךְ נִיוֶועזֶן אֲכָואל וָאסָער, דֶּער

(חומש ע"ט) [חיג] 10 5 איז

ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קְרַב אֶל־
מִזְבְּחָא וַעֲבִיד
הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־
וְכַפֵּר עֲלָךְ וְעַל עַמָּא
עֹלָתֶךָ וְכַפֵּר בַּעַדֶךָ וּבְעַד הָעָם
וְעַבִּיד יָת קוּרְבַּן עַמָּא
וְעֲשֵׂה אֶת־קָרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם
וְכַפֵּר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דִי
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן
פַּקֵיד יְיָ: ח וּקְרַב אַהֲרֹן
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֵגֶל
לְמַדְבְּחָא וּנְכֵיס יָת עֻגְלָא
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: ט וַיַּקְרִבוּ בְּנֵי
דְחַטָּאתָא דִי לֵיהּ:
ט וּקְרִיבוּ בְנֵי אַהֲרֹן יָת

ת"א ויקריבו . מ"ק כח :

בעל הטורים

(ז) קרב אל המזבח . ת"כ) שהיה אהרן כוש וירא לגעת ז ת"ל מה למה לתתם כוש לכך נכחרת : את חטאתך . ענל כן נקר:ואת עולתך. ליל: קרבן העם.ח שעיר עזים ומנחה פי' חמשתך ועולתך וכו' וע"פ . ופ"ח מה לריך כ"י לפרש זה ממילתא דפסיקא הוא דודאי קאי לשלמים וע"ק מה שפירש כ"מ וכו' לשם לא פיל' זה לעיל בפסוק שכתוב כן ענל וכמו שהקשה כ"ם . ופ"ק דכתם נמי גלמד מכאן ולמה לא נקט ל"מ שכתוב ענל לו כתם . ויל דפייתי לומר מדכתיב חטאתך ועולתך דרך פרט וגבי כתם כתיב קרבן העם דרך כלל ולא כתיב השלמתם ועולתם אלא ודאי לא פייתי בקרבנות דלעיל לכך סולרך לכ"י לפרש דשם"ס מייתי בקרבנות דלעיל ומה שהשמיט בפסוק בלשונו שכר כ"י אלא קשה מידי דגבי חטאת משמע דיכול בלכתוב קרבנך דרך כלל דפייתי לומר דמייתי בשתם חטאת שכתיב כ"ג שעון פר בגון פר כהן משיח או שר יום"כ לכך לריך לפרש חטאתך שר' יהן דקר וכו' שכל כעם לריכ עעות דמשמעות

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) קרב אל המזבח . שהיה משמן מלמד לפניו דמות ענל ובים ילפ אלא יפה למו לעבודה לאו לו משה קרב אל המזבח ואל תירא כי לן כתב ס' ; ובפר בעדך ובעד העם . ל"ע שהרי קרבן זה לן אלא כשביל משכן וקרבן העם ולאו בשמוך כדלמיל ומשם את קרבן העם ובפר בעדם וכפר בעדם וה"ל לאמ ל"ל ובעד העם וי"ל שכא ליתן טעם מפני מה יקריב תחלה קרבנו קודם שלכול אלא כדי שיבא זכוי ויכפר על הסייב וה"ק לו משה ובפר בעדך ואח"כ תעשה זכוי תוכל לכפר קרבן העם :

ליקוטים על התורה

אִיז נִיעזען אֶן בְּנֵעה , דִיא טוּיל דָאס נָעדְאוּוינֶם , אָבָּער דִיא הָארְץ־וַיינֶע אוּנ דָער מוֹחַ דָאבֶּין נָעטְרַאכְטֶם פּוּן אַנְדֶערְע וַאכֶּין , דִיא בְּרָכוֹת וָואס קוּמֶען אִין אַוַּעלְכָע רַיכְטֶם זָענֶען נִים גוּם , עֶר דָאס קִינְדֶער עֶר דָאס אָבָּער פּוּן וַייא גְרוֹיס צֵער , עֶר מוּז אַרְבֶּעטֶן שְׁוֶועֶר אוֹיף זַיין פַּרְנָסָה , פּוּן אַיין זַייט פַּארְדִינְט עֶר , פּוּן דִי אַנְדֶערע זַייט דָאס עֶר שָׁאדִינְט טִים קְרַאנְקְהַיטֶן , אוּנ דָאס קֵין רֵיאִיגֶע רְעבְּט : עֶדֶער נָאךְ עֶרְנֶער דִי רִיכְטֶע אִיז נָאר אַצוּוֶארְאכְטֶע , וָואס טָען נִיכְט אַרַיין אִין דִי רִיכְטֶע קוּמְט נָאר נִים צוּ אִיהם , עֶר אַרְבֶּעט אוּנ פַּארְדִינְט נָאר נִים , עֶר דָאס קִינְדֶער אוּנ זַייא שְׁמֶארְבֶּן , אָדֶער עֶר דָאס קִינְדֶער , דָאס אִיז וָואס מֹשֶׁה דָאס נִיזָאגְט צוּ דִי יִזְרָעֵלִים נִיזָוֶרְן דָרוּם הָט עֶר צוּ אִים נִיזָאגְט קְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ : (ח) וַיִּקְרַב הָט אַהֲרֹן גְנֶעהְנְט צוּ דֶעם מִזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אוּנ עֶר הָט נִישְׁאכְטֶן אֶת עֵגֶל דָאס־קַאלְב וָואס אִיז אַהֲרֹן חַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וָום אִיז צוּ אִים:(ט) וַיַּקְרִיבוּ אוּנ דִי קִינְדֶער

בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת הַדָּם יָצַק אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ : י וְאֶת הַחֵלֶב וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת מִן הַכָּבֵד מִן הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה : יא וְאֶת הַבָּשָׂר וְאֶת הָעוֹר שָׂרַף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה : יב וַיִּשְׁחַט אֶת עֹלַת הַזָּבַח וַיַּגִּשׁוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : יג וְאֶת הָעֹלָה הִגִּישׁוּ אֵלָיו לִנְתָחֶיהָ וְאֶת הָרֹאשׁ וַיַּקְטֵר עַל הַמִּזְבֵּחַ : יד וַיִּרְחַץ אֶת הַקֶּרֶב וְאֶת הַכְּרָעָיִם וַיַּקְטֵר עַל הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ : טו וַיַּקְרֵב אֶת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח שְׂעִיר הַחַטַּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיַּחֲטָא בּוֹ כָּרִאשֹׁנָה : טז וַיַּקְרֵב אֶת הָעֹלָה וַיַּעַשׂ כַּמִּשְׁפָּט : יז וַיַּקְרֵב אֶת הַמִּנְחָה וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיַּקְטֵר הַבֹּקֶר עַל עֹלַת הַבֹּקֶר : יח וַיִּשְׁחַט אֶת הַשּׁוֹר וְאֶת הָאַיִל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיַּגִּישׁוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב : יט וְאֶת הַחֲלָבִים מִן הַשּׁוֹר וּמִן הָאַיִל הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה וְהַקְּלָרֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד : כ וַיָּשִׂימוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הֶחָזֹת וַיַּקְטֵר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה : כא וְאֶת הֶחָזֹת וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה : כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשׂוֹת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים : כג וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת הָעָם וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה אֶל כָּל הָעָם : כד וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל הָעָם וַיָּרֹנּוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם :

בְּנֵי אַהֲרֹן דָם אֵלָיו אוּנ עֶר הָט זַיין פִּינְגֶער אֵין דָם אוּנטֶן אוּנ הָט עֶס אוֹיף דִי הֶערְנֶער פוּן דֶעם אַלְטָאר , אוּנ דָאס בְּלוּט הָט עֶר אוֹיסְגֶעגָאסֶן אוּנטֶן אוֹיף דֶעם גְרוּנְט פוּן דֶעם אַלְטָאר : י אוּנ דָאס פֶעט , אוּן דִי נִיר , אוּן דָאס נֶעץ פוּן דֶער לֶבֶר פוּן דֶעם חַטָּאת־אָפֶער הָט עֶר אוֹיפְגֶעבְּרַענְט אוֹיף דֶעם אַלְטָאר , אַזוֹי וִוי גָאט הָט גֶעבָּאטֶן . יא אוּן דָאס פְלֵיש אוּן דָאס פֶעל הָט עֶר פַּארְבְּרַענְט מִיט פֶיַיר אוֹיסֶן אַרוּם דָאס לָאגֶער : יב אוּן עֶר הָט דָאס בְּלוּט פוּן דֶעם בְּרַענְד־אָפֶער גֶענָאמֶן אוּן עֶס אוֹיף דִי הֶערְנֶער פוּן דֶעם אַלְטָאר גֶעשְׁפְּרֶענְגְט רִינְגְסְהֶרוּם : יג אוּן דָאס בְּרַענְד־אָפֶער הָט מַען אִים גֶעגֶעבְּן שְׁטִיקְוַויז אוּן דָעם קָאפּ , אוּן עֶר הָט עֶס אוֹיפְגֶעבְּרַענְט אוֹיף דֶעם אַלְטָאר : יד אוּן עֶר הָט דִי אִינְוֶועְנְדִיגֶע אוּן דִי פִיס גֶעוַואשֶׁן אוּן אוֹיפְגֶעבְּרַענְט אוֹיף דֶעם בְּרַענְד־אָפֶער אוֹיף דֶעם אַלְטָאר : טו אוּן עֶר הָט דָאס קָרְבַּן פוּן דֶעם פָאלְק גֶענָאמֶן אוּן דָאס בָּאק פוּן דֶעם חַטָּאת־אָפֶער פוּן דֶעם פָאלְק גֶענָאמֶן אוּן עֶס אוּמְגֶעבְּרַאכְט אוּן עֶס אוֹיפְגֶעבְּרַענְט אוֹיף דֶעם אַלְטָאר אוּן עֶס אוֹיפְגֶעבְּרַענְט אַזוֹי וִוי דָאס עֶרְשְׁטֶע : טז אוּן עֶר הָט דָאס בְּרַענְד־אָפֶער גֶענָאמֶן אוּן עֶס אוֹיפְגֶעבְּרַענְט אַזוֹי וִוי עֶס אִיז גֶעשְׁרִיבְּן . יז אוּן עֶר הָט דָאס שְׁפַּייז־אָפֶער גֶענָאמֶן אוּן אוֹיפְגֶענוֹמֶן אַ הַאנְט פוֹל פוּן דֶעם אוּן עֶס אוֹיפְגֶעבְּרַענְט אוֹיף דֶעם אַלְטָאר , אוֹיסֶער דֶעם מָארְגֶענְדִיגֶן בְּרַענְד־אָפֶער : יח אוּן עֶר הָט דָאס אוֹקְס אוּן דָעם וִוידֶער גֶעשְׁלָאכְט אוּן דָאס פֶעט פוּן דֶעם פְרִידֶען־אָפֶער פוּן דֶעם פָאלְק , דָאס בְּלוּט הָט עֶר אוֹיסְגֶעגָאסֶן אוּנטֶן אוֹיף דֶעם גְרוּנְט פוּן דֶעם אַלְטָאר רִינְגְסְהֶרוּם : יט אוּן דָאס פֶעט פוּן דֶעם אוֹקְס אוּן פוּן דֶעם וִוידֶער , דָאס פֶעט פוּן דֶעם שְׁוַואנְץ , אוּן דָאס פֶעט וָואס בֶּעדֶעקְט דִי אִינְוֶועְנְדִיגֶע , אוּן דִי גְרוֹיסֶע נִיר , אוּן דָאס נֶעץ פוּן דֶער לֶבֶר : כ אוּן זַיי הָבְּן דָאס פֶעט אוֹיף דִי בְּרוּסְט גֶעלֶגְט , אוּן עֶר הָט דָאס פֶעט אוֹיפְגֶעבְּרַענְט אוֹיף דֶעם אַלְטָאר : כא אוּן דִי בְּרוּסְט אוּן דִי רֶעכְטֶע שׁוֹלֶע הָט אַהֲרֹן גֶעוַוענְט אַ וַוענְדוּנְג פַּאר גָאט , אַזוֹי וִוי מֹשֶׁה הָט אִים גֶעבָּאטֶן : כב אוּן אַהֲרֹן הָט אוֹיפְגֶעהוֹבְּן זַיינֶע הֶענְט צוּ דֶעם פָאלְק אוּן הָט זַיי גֶעבֶּענְשְׁט , אוּן עֶר אִיז אֶראָפְגֶעקוּמֶן פוּן דֶעם חַטָּאת־אָפֶער אוּן דֶעם בְּרַענְד־אָפֶער אוּן דֶעם פְרִידֶען־אָפֶער : כג אוּן מֹשֶׁה אוּן אַהֲרֹן זַיינֶען אַרַיין גֶעקוּמֶן אִין דָאס אוֹהֶל מוֹעֵד , אוּן זַיי זַיינֶען אַרַוֶיסְגֶעקוּמֶן אוּן הָבְּן דָאס פָאלְק גֶעבֶּענְשְׁט , אוּן דִי הֶערְלִיכְקַיְט פוּן גָאט אִיז דֶעם גַאנְצֶן פָאלְק אֶרְשִׁינֶען : כד אוּן עֶס אִיז אַ פֶיַיר אַרַוֶיסְגֶעקוּמֶן פוּן גָאט אוּן הָט פַּארְצֶערְט דָאס בְּרַענְד־אָפֶער אוּן דָאס פֶעט אוֹיף דֶעם אַלְטָאר , אוּן דָאס גַאנְצֶע פָאלְק הָט דָאס גֶעזֶען אוּן הָט זִיךְ גֶעוָואלְגְט אוּן אוֹיפְגֶעפַּאלְן אוֹיף זַיינֶע פָּנִים :

אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ
בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃ יוְאֶת־
הַחֵלֶב וְאֶת־הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת מִן־
הַכָּבֵד מִן־הַחֲטָאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃
יאוְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרַף
בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ יבוַיִּשְׁחַט אֶת־
הָעֹלָה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֵלָיו אֶת־

דְּמָא לֵיהּ וּטְבַל אֶצְבְּעֵיהּ
בִּדְמָא וִיהַב עַל קַרְנָת
מַדְבְּחָא וְיָת דְּמָא אֲרִיק
לְיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא׃ יוְיָת
תַּרְבָּא וְיָת כּוּלְיָתָא וְיָת
חַצְרָא מִן כַּבְדָּא מִן
חֲטָאתָא אַסִּיק לְמַדְבְּחָא
כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה׃
יאוְיָת בִּשְׂרָא וְיָת מַשְׁכָּא
אוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא
לְמַשְׁרְיָתָא׃ יבוּנְכַס יָת
עֲלָתָא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן לֵיהּ יָת דְּמָא

שפתי חכמים

היה שעיר עזים וגם חטאת נכור פתח הוא שעיר עזים : ם הולרך לפרש שלא תאמר כיון דכתיב גבי אהרן עגל בן בקר ולא פתח עגל היינו עגל בן בקר היינו פר דעגל בן בקר הוא נמי בן ג' אמה משום דפתח עגל כתורה הוא בן ג' שנים לכך היכא דמפורש בהדיא בן שנה ומיהלא הכא דכתיב עגל בן בקר הוא בן ג' שנה ת"כ הקושיא דלעיל בתקושא עומדת למה שינה בני אהרן ולא כתב פתח קרכינך . וע"ז פי' כ"מ שנת' עגל פתח הוא בן שנה ומיהלא אתה למד דכתיב בן בקר הוא בן שתי שנים ות"ל בן היה יכול לכתוב גבי אהרן קרכינך פתח בלא לכך לידי טעות לומר היינו עגל בן בקר היינו פר תלת כ"מ שנת' פר הוא בן ד שנה ועגל בן בקר הוא בן שתי שנים ועגל פתח הוא בן שנה לף אם תימו מפורש בהדיא בן שנה ומכאן אתה למד וכו' כלומר כיון דכתיב בכתוב בני אהרן וכו' כדפרישית והו"ק . ובזה יתורלו כל קושיות הרמ"ם שהקשה למה לא כתב לותו בפסוק ועגל וכבש בני שנה תכל המתין עד כאן וכן למה לא אמר כ"מ שנת' עגל בן בקר הוא בן שתי שנים דהא תרוייהו דכרי ר"ם הם וגם מה שהקשה מ"ל דכתיב תכ הוא דלמה לל מקום שנת"ר פתח הוא בן שתי שנים לכך היכא שמפרש קרא בהדיא והו"ק כ"ל : י דק"ל הא חטאת נתכלת מ"ע דקשה לרמ"ה כיון דהכל הוא עטודת עגל ויחבת את העולה היה לו לכתוב כאחר זוה ם את משה אחר קרא דותת הכבר וגו' דאז היה קאי תכל הפרשה . ומהרן דפרשה זו לא נעשוה למשה קודם לכן תלת עכבת דלא מלינו וכו' תלת זו ובל מילואים מ"ה לא כתיב לכפות וק"ל . והא דפרש"י לעיל כפי הנוה לא מלינו העלת חילוה בפרשת תלת זו ל"ל לאו דוקא זו תלת זו וכל כיולא בו דהתי נמי בל מלואים נקרא תלת שתיתי בל ז' ימי המילואים היתה לחיתוך הבכורה שאת עליהם שם בכורה תע"פ שלא התחילו בעבודה עד יום שמיני למילואים היתה לחיתוך העבודה וגם פר שני של עיט שבפרשת בהעלותך שפרש"י שני לשולם מה עולה היתה נתכלת אף העלת חיטה נתכלת וכו' וגם היה של מילואים היה בכר

פירוש לתורת אלהים

פון אַהֲרן האָבן גענֶעהמט אֶת הַדָּם דָם בלוט אלייו צו
אים־ויסבויל אצבֶּע אוג עֶר הט־אַיין־גיטונקט זיין פינגֶר
אין דָעם בלוט ווֵיהן אוג עֶר הט גענעבן עֶר האָט
נשפרייגט די בלוט אוף־די עקין־פון דָעם מִזְבֵּחַ וְאֶת
הַדָּם אוג דָם איבריגע בלוט הט עֶר אוס גאָסן צו
דָעם אַפּ גרונד פון דָעם מזבח׃ (י) וְאֶת הַחֵלֶב וגו׳
(יא) וְאֶת הַבָּשָׂר וגו׳ דִּי טייטש פון די פסוקים האבן
מיר שון וויפיל מאל מְפוֹרָשׁ גינוען׃ (יב) וַיִּשְׁחַט אוג

נאם ניאמאן צוא אַהֲרן איך ווייס וואם דוא האסם נעמיינט , דוא האסם ניטואלם דיא זינד נאל ניס זיין אויף קיינֶעד דְרִיבֶּער האסם דוא גינומען דיא זינד איף זיך , ווייל דוא האסם אוי ניטאהן , דְרִיבֶּער אוי לאנג ווייא דוא ועסם לעבען זאלסט פון פיין שטוב ניס ארוים ניין , תיא עס שטייט אין פסוק ומן המקדש לא יצא . פון בית המקדש נאל ער ניס ארוים ניין , אוג ווֹאם עס ועסם בלייבן פון מיין טיש זאלסט דוא עסן , ווייא עס שטייט אין פסוק והאוכל מן המנחה , ווֹאם עס ועסם בלייבן פון דיא מנחה זאלן עסן דיא כהנים , פיר אוג צוונאנציג מתנות זאלסט דוא נעמען , תירומה ביכורים אוג שייטער בייא פיר אוג צוונאנציג , ועהן מיר תייל דיא יזדן האבן ניטואלם מאכן דָעם עֶגל , אוג אַהֲרן האָם אים גימאכט דְרִיבֶּער האָם ער וזכה ניוזען צוא זיין אפהן גדול . דָאם האָם משה ניזאגט צוא אַהֲרן וואם דוא זאלסט עם מזבח וויא אפקם , זאלסם דוא ניס טרָא האבן , ווארום פון דָעם אקם אז ארום נעקומען דיין נרויסקיים , דְרִיבֶּער ניזען צוא דָעם מזבח

אוג זייא בחריב בייגע קרבנות אוג דיא בהמות פון דיא יזדן :

לקוטים על התורה

נעמאהן אויף דעם נעגערַאל אוג האָם ניזאגט צוא אים איך
זייס וואם דיין בייזוגג איז ניזוען , דוא האסם ארום נענומען
דעם שוועד פון מיין זוהן , אוג דוא האסם ניזאגט דוא
ווערסט סיך נארנישן , דיא עבירה נאל ניט זיין אויף מיין זוהן
נאר אויף דיר , נאז איך דיר צוא אזוי לאנג וויא דוא ועסט
לעבען , זאלסט דיך ניט אטוק רירין פון מיין פאלאץ אוג
וואס עס דעם בלייבן פון מיש זאלסט עסן פיר אוג
צוואנציג מתנות זאלסט נעבען , בייא אהרן איז אויך אזוי
ניזוען , דיא יזדן האבן ניוואלם מאכן דעם עגל דם אהרן
ניוואם צוא דיא יזדן מאטערם אייך ניט צוא מאכן דעם
עגל ניט מיר דאס נאלד איך ווועל מאכן דעם עגל , האם

(חומש ע"ב) [ח"ג] 6 10

הַדָּם וַיִּזְרְקֻהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃
ט וְאֶת־הָעֹלָה הִמְצִיאוּ אֵלָיו לְנִתְחֶיהָ
וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיְקַטֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃
י וַיִּרְחַץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַכְּרָעָיִם
וַיְקַטֵּר עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחָה׃
יא וַיִּקְרַב אֶת קָרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח
אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם
וַיִּשְׁחָטֵהוּ וַיְחַטְּאֵהוּ כָּרִאשׁוֹן׃
יב וַיַּקְרֵב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂהָ
כַּמִּשְׁפָּט׃ שני יג וַיַּקְרִבוּ אֶת־הַמִּנְחָה
וַיְמַלֵּא כַפּוֹ מִמֶּנָּה וַיְקַטֵּר עַל־

ת״א ויקרב קם כמנחם . פנקוס ס

רשב״ם

(יז) ויקטר על המזבח . שם אותם על המזבח ובבא אש מעלה נקטר׃

שפתי חכמים

נתחנכו הלוים לעבודת לויה . הרח״ס : כ דקדק לרש״י היכן שקלה על חטאת שהיא לשון נקבה היה לו לכתוב כרתיובה . ומתרץ דרשכן קלי על ענל שהוא ממי ל׳ זכר לכך נא נקט רש״י בחטאת שלו . מ״א יל דהכי קיל לל׳ של רחמן משמע שקלי תמה שכ׳ לפניו ולפניו כ

בעל הטורים

(טו) ויעשה . כ׳ . הכא ותיכך ויעשה לחים הכא חלין נגי דוד נעגין ולרש אין כל כי אם כאשה . פירוש ויעשה כמשפט שהוא

רש״י

(טו) ויחטאהו . עשהו כמשפט חטאת : כראשון.כענל שלו כ׳ : (טז) ויעשה כמשפט . המפורש בעולת נלכה ל נויקרא׳ : (יז) וימלא כפו . היה ט קמילה : מלבד עולה ותיך תמר ויעשה דין חטאת בעולה . ל״פ כענל שלו ר״ל לא קלי מאלפניו מלא מאלפני חטאת דהויו חטאת דהיינו ענל שלו . הרח״ס ל כתב הרמ״ם במצות פ״ע וכניהם פ״ב תני תנא קמיה דר״י ויקרב וגו׳ ויעשה כמשפט עולת נלכה למד על עולת חובה שטעונה סמיכה וכו׳ ואין להקשות והא כתי׳ ויקרב פרט״ו נגי על רחם העולה לרבות עולת חובה לסמיכה וק״ל ל״ל כמשפט ללמד על עולת חובה לסמיכה . ויל דעולת חובה הכא הוא עולת מהרן שהקריב ביום השמיני שהטיל בכי עליו חובה ליום ועליל כיקרב בא בכי ללמד על עולת חובה של יחיד לדורות שטעונה סמיכה והכא מיירי בעולת חובה לשעה ואין ליקח קדמי שעה מקדש דורות . וא״ת מכ״ל נרמ״י דלמא קלי נמי לעולה שכ׳ כאן לעניין זריקת דמים ע״ג המזבח שכ״כ ולעניין נתוח מיכיהם ורחילת קרב וכרעיו כ״ו חטאת שקלי לחטאת דכאן . ויל מדכתי כל׳ כיוצאנו וכתיב בחטאת כרחמן וכאן כמשפט ע״כ ל״ל ויעשה כמשפט בחטאת הנסוב כעולה וזה סיגו מלא בעולה דפרשת ויקרא שכם נתפרש משפט העולה : ס׳ דמל״כ למה נשתנה מנחה ז מנחה׃

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יז) ויקרב קם כמנחה . גמ״כ ויעשה לת כשור ואת הלול לכלמים . ול״ע כי אין זה כשדר הלווין כתמלה נאמר ושוב ולפלמים והדר ומנחה כלולה בשמן :

פירוש לתורת אלהים

עָר הָט גְשָׁאכְטָעז דִי עוֹלָה וַיַּמְצִיאוּ אוּג דִי קִינְדֶר פּוּן
אַהֲרֹן הָאבֶן גֶּעבְּעז אֶלְיו צוּ אִירֶם אֶת הַדָּם דָאס בְּלוּט
וַיְזָרְקוּ אוּג עָר הָט דִי בְלוּט גִישְׁפְּרֵייגְט עַל הַמִּזְבֵּחַ
אַרוּם דָעם מִזְבֵּחַ׃ (ט) וְאֶת הָעוֹלָה אוּג דִי עוֹלָה הָאבֶן
זַיי דָרלַאנגְט לִנְתָחֶיהָ צוּ אִירֶע שְׁטִיקֶר וְאֶת רֹאשׁ אוּג
דָעם קָאפּ וַיְקַטֵּר אוּג עָר הָט מַקְטִיר גָעזִין אוּיף דָעם
מִזְבֵּחַ׃ (י) וְאֶת הַקֶּרֶב אוּג דִי גֶעדַארְמֶס אוּג דִי כְּרָעַיִם
אִינְווַיינִיגְסְטֶע וְאבֶּן וַיְקַטֵּר אוּג דִי קִינְדֶעז וַיְקַטֵּר
אוּג עָר הָם זַיי מַקְטִיר גָעזִין מִיטְדֶר עוֹלָה אוּיף דָעם
מִזְבֵּחַ׃(פט) וַיַּקְרֵב אוּג עָר הָט נַמְאכְט גָעבְּרַאכְט אֶת קָרְבַּן
הָעָם דָעם קָרְבַּן פּוּן דֶעם פָאלְק וַיִּקַּח אֶת שְׂעִיר אוּג עָר

(חומש ע״ט) [ח״נ]

הַמִּזְבֵּחַ מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר׃
ח וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׂוֹר וְאֶת־הָאַיִל זֶבַח
הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקֵהוּ עַל־
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃ ט וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־
הַשּׁוֹר וּמִן־הָאַיִל הָאַלְיָה וְהַמְכַסֶּה
וְהַכְּלָיֹת וְיֹתֶרֶת הַכָּבֵד׃ י וַיָּשִׂימוּ
אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הֶחָזוֹת וַיְקַטֵּר
הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחָה׃ יא וְאֶת הֶחָזוֹת
וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין הֵנִיף אַהֲרֹן תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה׃
יב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת־יָדוֹ אֶל־הָעָם
וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת

בַּר מֵעֲלַת צִפְרָא׃
יח וְנָכֵיס יַת תּוֹרָא וְיַת
דִּכְרָא נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא דִּי
לְעַמָּא וְאַמְטִיאוּ בְּנֵי
אַהֲרֹן יַת דְּמָא לְיָתֵהּ
וְזָרַקִיהּ עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר׃ יט וְיַת תַּרְבֵּיָא מִן
תּוֹרָא וּמִן דִּכְרָא אַלְיְתָא
וְחָפֵי נְוָא וְכִלְיָתָא וְחַצַר
כַּבְדָּא׃ כ וְשַׁוִיאוּ יַת
תַּרְבֵּיָא עַל חֲדְוָתָאוְאַסֵּיק
תַּרְבֵּיָא לְמַדְבְּחָא׃ כא וְיַת
חֲדְוָתָאוְיַת שׁוֹקָא דְיַמִּינָא
אֲרִים אַהֲרֹן אַרְמָא קֻדָּם
יְיָ כְּמָא דִי פַקִּיד מֹשֶׁה׃
כב וַאֲרִים אַהֲרֹן יַת יְדוֹהִי
לְעַמָּא וּבָרִיכִינוּן וּנְחַת
מִלְּמֶעֱבַד חַטָּאתָא

ת"א ושימו שם. מקום כך׃
ושם מכהן. מגילה יח סוסס
לח תענית לג: ויכל מעבוה. פוסס
עם׃

ידידו קרי בעל המורים

כעמלו מכן מעשהו ושם סכיסה יפלס מרכעתים׃ (כה) תוספ.
ומניך ליס ושם ידיו שהגופא כפיו לניך לסניף כידיו׃

שפתי חכמים

דורות שכם׳ ויקרא יוסר מעולה דעולת שעה סיס סוס לעולה נדב׳
סכיס לדורות ומנחת שעה סיס סוס למנחת דורות: ג פירושו
מלבד עולת שבקר דפי הוה פי׳ כל שלא עשה בלא עולת הבקר
סיס לו לכתוב כסוף הפרשה אחר שהקריב שלמים שגם שלמים
הקריב בלא עולת הבקר לו סיס לו לכתוב בתחלת הקרבה ומ׳
סיס משמע שכל הפ׳ מ״ש בתוכ דמן בשלמי לי סי׳ כל שלא עשה
אחר עולת הבקר ש״ב דכתיב ד ק״ק לפן דכא ללמד דקרבנו׳ ר״ל
הקריבם אחר עולת שבקר ואי הוה כתיב בסוף סיס משמע בגם
שלמים דוקא אחר עולת הבקר וז״ל דאין לפס סדר לשלמים מיזה מקן קודס. והכ״ס פירש דשם כן תלכד עולת
שחודש מיכאי ליס כמו במוספי שבתות וחגדים ומיעודות: ס מקן כיוס שהמכסה הזה אף על פי שהוא שתם מיום רק אחלב
שמכסה שם הקריב מפני שלא מלינו שיקרב בשם מכסה רק אחלב שהעלה אם הקרב לא זולתו: ע דק״ל הא כ׳ סוק המחופס
ומזה שהמוסף על שני הכלבים משמע שאחזה למעלה ואחלב למע׳ וכפ׳ לו בשהם״י מביאים ישיב בפסוק המתחיל ידיו שביניהם:
פ וק״ת מה לניך כש״י לנקוט יכניך יאי יבא כיון שנקט בלבת בשניס ודאי סוא יכניך יאי יבא וי״ל שאל תקשי מנ״ל דבלבת

פירוש לתורת אלהים

מַקְטִיר גִּיוְעִין אוּף דָּעַם מִזְבֵּחַ מִלְּבַד חוּץ דִי עוֹלָה
וְאוֹם שָׁעַן פְּרֶעְגְט מַקְרִיב וְיין אַלְע מְאַרְגָעַן פְּרִי
(נְלִיטֶר דִיא אַלֵּע קָרְבָּנוֹת הָאוֹם עָר שָׁקְרִיב נִיוּוּעִין נָאךְ דֶם עוֹלַת
הַתָּמִיד׃ (יז) וַיִּשְׁחַט אוּנ עָר הָאט גִּשְׁאכְטֶן דָעם אָקְס
מִיט דָעם וּוּירָר דָאס שָׁעְכְטוּנְג פּוּן דִי קִינְדֶער פּוּן וְיהָרן
אִיז צוּם פָּאלְק וַיְמְצִיאוּ בְּנֵי אַהֲרֹן דִי קִינְדֶער פּוּן וְיהָרן
הָאבְּן דָעְרַלַאנְגט אֶת הַדָּם דָאס בְּלוּט אַלֶיו צוּ אַהֲרֹן
וַיִּזְרְקֵהוּ אוּנ עָר הָאט גֶשְׁפְּרֶענְגט דִי בְּלוּט אֲרוּם דֶעם
כ׳ סָבִיב׃ (יז) וְאֶת הַחֲלָבִים אוּנ דָעם חֵלֶב פּוּן חַשּׂוֹר פּוּן
דָעם אָקְס וּפּוּן הָאֵיל אוּנ פּוּן דָעם וּוּידָר הָאַלְיָה דִי אַלְיָה
(נח מ״ש ע״ס)

ח׳ ג

וַעֲלָתָא וְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא׃ וְהַעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים׃ כג וַאֲתָא מֹשֶׁה
כג וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּקוּ
לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפַקוּ וּבָרִיכוּ יָת עַמָּא וְאִתְגְּלֵי וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ
יְקָרָא דַיְיָ לְכָל עַמָּא׃ וַיֵּרָא כְּבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־
כד וּנְפַקַת אֶשָּׁתָא מִן קֳדָם הָעָם׃ שלישי כד וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה
יְיָ וְאָכְלַת עַל מַדְבְּחָא יָת וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה

ת"א ותאכל. סנהדרין נב ו:

בעל הטורים

מן הסמ"ג שנאמר כאן מצוי. יפה לכתר טוב שנאמר שתרד האש: וירא כבוד ה' אל כל העם. כיוצד: דרך מזבח הזהב להקטיר קטורת שהוא קודם להקטרת תמיד כו' במס' יומא. ושם מצא בני אהרן אצל מזבת

רש"י

(כג) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד. להתפלל (כד) ותצא אש מלפני ה'. מביח קודש הקדשים

שפתי חכמים

מעל צ המזבח: (כג) ויבא משה ואהרן וגו'. למה נכנסו מנחתי כפ' מלואים בברייתא הנוספת על ת"כ שלנו למה נכנס משה עם אהרן ללמדו מעשה הקטורת ק"ו מה לא נכנס אלא לד"ח הרגיל בן ירידה ועיסה עשות ברכה מה ירידה מצי עבודה אף כיסה מצי עבודה הא למדת למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטרת ד"ח כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ועשו כל המעשים ולא ירדה שכינה ליישראל היה מצטער ואמר יודע אני שכועס הקב"ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל אמר לו למשה משה אחי כך עתיד לי שנכנסתי ותכייסתי מיד ונכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל: ויצאו ויברכו את העם. אמרו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו (תהלים ל) ר' ויהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם לפי שכל ז' ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ומשם בו ופרקו בכל יום לא שרתה בו שכינה והיו ישראל נכלמים והומרים למשה משה רבינו כל העורת שערתנו שתשרה שכינ' ביניהו ונדע שנתכפר לנו עון הענל לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכ' כבוד ה' אהרן אחי וכלתי כבוד ה' תעשו וירא אליכם

פירוש לתורת אלהים

פּוּן צוּ מַאכָן חַטָּאת וגו': (כג) וַיָּבֹא אוּן עָר אִיז נְקוֹמֶען
מֹשֶׁה מִט אַהֲרֹן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד. (רש"י שֶׁרַיְיבְּט מֹשֶׁה
מִט דְרַיְיבֶר אַרַיין נַאנְגֶען מִט אַהֲרֹן אִין אוֹהֶל מוֹעֵד כְּדֵי עָר זָאל
אִיהם לֶעְרֶנֶען וִוי אַזוֹי פָּען אִיז מַקְטִיר דִי קְטֹרֶת, נָאךְ אַפְּאס אִיז
וָואוֹרוּם אַז אַהֲרֹן הָם נִשְׁהָן אַז עָר הָאט מַקְרִיב גֶיוֶוען דִי קָרְבָּנוֹת
אוּן דִיא שְׁכִינָה הָאט זִיךְ נִיט בַּאוִוִיזֶען צוּ יִשְׂרָאֵל הָאט עָר זִיךְ
מְצַעֵר גֶיוֶוען אוּן הָאט גִיזָאגְט אִיךְ וֵויס אַז נָאט אִיז אוֹיף מִיר
בְּרוֹגֶז, אוּן אִיבֶּער מִיר בַּוַוייסְט זִיךְ נִיט דִי שְׁכִינָה צוּ דִי יִשְׂרָאֵל,
הָאט עָר גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה וָואוֹרוּם הָאסְטוּ מִיר אַזוֹי גִיסָאהָן דִיא
הָאסְט מִיר נִחַייסֶען דִיא קָרְבָּנוֹת מַקְרִיב זַיין כְּדֵי דִיא שְׁכִינָה זָאל
זִיךְ בַּאוַוייזֶען צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אוּן חַיינְט בִּין אִיךְ מְבוּיְשׁ גֶיוֶוארֶען
אִיז תֵּיכֶף מֹשֶׁה מִט אִיהם אַרַיין גִינַאנְגֶען אִין אוֹהֶל מוֹעֵד אוּן
הָאט מִתְפַּלֵל גֶיוֶוען הָאט זִיךְ דִי שְׁכִינָה בַּאוַוייזֶען צוּ דִי יִשְׂרָאֵל)
וַיֵּצְאוּ אוּן זַיי זָענֶען אֲרוֹיס גִינַאנְגֶען פּוּן דָעם אוֹהֶל
מוֹעֵד וַיְבָרְכוּ אוּן זַיי הָאבֶּען גִיבֶּענְטְשְׁט דָאס פָאלְק
(רש"י שֶׁרַיְיבְּט וַיֵּצְא הָאבֶּען נִיזָאגְט וִיהִי עָם זָאל זַיין דָער וִויילֶען
פּוּן נָאט אַז דִיא שְׁכִינָה זָאל רוּען אִין דִיא וְועֶרְק פּוּן אַיינֶערֶע
הָענְט דָאס מִיינֶען הֶען דָאס מִשְׁכָּן וַיֵּרָא הָאט זִיךְ בַּאוַוייזֶען נָאכְּדֶם
גְבוֹד צוּ נָאר דָאס פָאלְק). וָואוֹרוּם אַלֶע זִיבֶּען טָעג וָואס

וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא כָּל־הָעָם וַיָּרֹנּוּ
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם: י א וַיִּקְחוּ בְנֵי־
אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מַחְתָּתוֹ
וַיִּתְּנוּ בָהֵן אֵשׁ וַיָּשִׂימוּ עָלֶיהָ קְטֹרֶת
וַיַּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא
צִוָּה אֹתָם: ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה

אונקלוס

עֲלָתָא וְיָת תַּרְבָּא וְחָזָא
כָּל עַמָּא וְשַׁבָּחוּ וּנְפָלוּ
עַל אַפֵּיהוֹן: א וּנְסִיבוּ
בְּנֵי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא
גְּבַר מַחְתְּתֵיהּ וְיָהֲבוּ
בְּהֹן אַשָּׁתָא וְשַׁוִּיאוּ
עֲלָהּ קְטוֹרֶת בּוּסְמִין
וְקָרִיבוּ קֳדָם יְיָ אֲשָׁתָא
נוּכְרָיְתָא דִּי לָא פַקִּיד
יָתְהוֹן: ב וּנְפָקַת אֲשָׁתָא

רש"ם

והוא זשרפם ואה"נ יצא ובא לו על המזבח ואכל על המזבח את העולה ואת השלמים: (א)ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא. קידם שיצא האש מלפני ה' כבר לקחו איש מחתתו להקטיר קטורת לפנים על מזבח הזהב שהרי קטורת של שחר קודמת לאיברים ונתנו בהן אש זרה אשר לא צוה אותם משה ביום הזה שא"י שבשא' יומים כתיב ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח היום לא צוה. ולא רצה משה שיביאו אש של הדיוט לפי שהיו מצפים לירידת אש גבוה ולא טוב היום להביא את זה כדי להתקדש שם שמים שידעו הכל כי אש בא מן השמים. כמו שאמר אליהו ואש לא תשיטו לפי שהיה רוצה לקדש ש"ש בירידת האש מלמעלה: (ב) ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם. והוא ותצא אש של פסוק ראשון כמו שפירשתי אצל וישב משה את דברי העם. וכן וישב את הכסף לאמו. עתוב שני פעמים בפסל מיכה ששניהם אחר הם. אף כאן שני הפסוקים אחד הם. כשיצא האש ותאכל את השלמים של מזבח החיצון כשלקחו בני אהרן והקריבו אש זרה על המזבח הפנימי להקטיר קטורת לפנים תחלה ותצא אש מלפני ה' ופגעה בני אהרן שם ומתו ואח"כ יצאת

שפתי חכמים

מהרן. ועוד ומה מצה לוי סיה והיאך כיון ב"כ: **ש"מ** מקרא ס"ז והא מן מוקם גלח מזבח מסקנא כסמוך: **ת"ש** מסר לא לוה מוקם מיכח מיקם גלח לחודיע שמעלמס התנדבו כו **וגלח** שלוה מוקם כמו שלוה לח מהרן קח לך מגל וגו' ופי' בקרבתם בעת קרבתם וגלח שבעבור שם זרה מתו גלח עיקר מיקתם מיקם מפני שחויי יין ונוגה בהלה בקב"ה להתקדש על ידם לא מיקם מיקתם עכשיו ת"ש בכבר יגזלה עליהם מיקם בעם' שהעליו וכן לא היו מתים ביום זה שהיה שמחה ליהוה כמו שפי' עוד בעת היא"ג שמחה על שהיו מקריבה שבכנסו לפני ולפנים מתו וה"ע שמחה מתו ובדבר כה בקהל שמחה בשם שהיו מתים בן שלשה בשבוע ד' דבכי' מתו על הקריבה ועל הקרבה שהקריבו קרבן שלח נלטוו על שם זה מעכבי שהיו מקריבים קרבן שלח נלטוו על שלח נעלו עלה זה עוזה:

רש"י

ועבודתו תשרה שכינה בכם **ותלמו שהמקום כחר בו:** (ב) **ותצא אש.** ר"ח אומר לח מתו בני אהרן ש חלח ע"י **שהורו הלכה בפני משה רבן** רבי **ישמעאל** אומר **שתויי יין** נכנסו למקדש **תדע** ת **שלחר** שיתתן הזהיר הנותרים שלח יכנסו **שתויי יין** למקדש משל למלך וכו' **כדאי' בויקרא רבה:**

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) ויאמר מליהם קטרת. פי' על **המזבח:** שם זה שם **שבר** לה לוה מוקם. לומר בכל הזמנים מליהם שלח לעלות בדמיהן ולא תעלה שם זה ושם לה לוה מוקם שלח שהיה פתח לשם לפי שעה כי לשמים שקב"ה מוכר דבר ומתיר לפי שעה לגדל שמו בעולם כמו שמלינו בהליהם בכר שכלמל שהקריב בשמה: (ג) ותלח. לפי שלח עשו כהוגן דמלוה להביא שם מן השמיים בדבריהם ונתנו בני אהרן שם **ותצא** ותאכל שם מיד שירדה מן השמים פעם אחת שבל קודם לכן לה היו להביא מן השמיים **ומתעסקים** בכבוד שמים שיאמרו בשם של הדיוט נאכל הקרבן ולפי' **שהביאו** מוסף שנעשה בהן שלח מיוחדת מן השמים. ולפ"ש **שקודם** לכן בחיי שלח מלפני ה' אך זה היו לקרבנות ולא לקטרת: **ויומיפו** כיו. פלונתא מיכא בש"ס ר"י אומר בחוץ במקום שהעיוט מוחבים ליכנס שנא' ויקרבו ויהושע בכתמוסח ות"ל מלי לפני ה' שנענש המלך ויהושע לחוץ ל"ש אומר לה מתו אלא בפנים שנא' לפני ה' ומלי ויקרבו ויהושע בכתמוסח מלמד שנתנו שכח של כהנל לתוך פיהם ונלרלום ויהושע לחוץ. ותימה לדבר ר"ש מ"ש נשמח המשכן דתיקני לוהל משומחת מת ולריך הולה **שלחי** ושביעי ולא מלינו שעשקו תשבוחתם כלל וכן בחיי בשיטום

בעל המורים

בשלוחך לרחות. שלוש בנגד שלמים: (ב) שבר לא לוה. לין נר לא לוה להביא שם זרה ונר לא לוה שלא להביאו שלא שיהום שבר לא לויתי של לא לוה לוסם וכן לכל נכא שבשים שבר לא לויתי:

קְטֹרֶת וַיָּמָת לִפְנֵי יְהוָה: ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר
בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעָם אֶכָּבֵד
וַיִּדֹּם אַהֲרֹן: ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל
וְאֶל־אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד־אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר
אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי
הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׂאוּם
בְּכֻתָּנְתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
מֹשֶׁה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־אֶלְעָזָר
וְאֶל־אִיתָמָר בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ
וּבִגְדֵיכֶם לֹא תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־
הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
יִבְכּוּ אֶת־הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה: ז וּמִפֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי שֶׁמֶן
מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כִּדְבַר מֹשֶׁה:

וְיָת קְטוֹרְתָא וּמִיתַת קֳדָם
יְיָ: ג וַאֲמַר מֹשֶׁה
לְאַהֲרֹן הוּא דְּמַלֵּיל יְיָ
לְמֵימָר בְּקָרִיבַי אֶתְקַדַּשׁ
וְעַל אַפֵּי כָּל עַמָּא אֶתְיַקַּר
וְאִשְׁתְּתִיק אַהֲרֹן: ד וּקְרָא
מֹשֶׁה לְמִישָׁאֵל וּלְאֶלְצָפָן
בְּנֵי עֻזִּיאֵל דַּהֲוָה רַבָּא
לְאַהֲרֹן וַאֲמַר לְהוֹן קִרְבוּ
סַלְּקוּ יָת אֲחֲכוֹן מִן קֳדָם
מַקְדְּשָׁא לְבָרָא מִן מַשְׁרִיתָא:
ה וְקָרִיבוּ וְסַלִּקוּ יָתְהוֹן
בְּכֻתָּנְתְּהוֹן לְבָרָא מִן
מַשְׁרִיתָא כְּמָא דְּמַלֵּיל
מֹשֶׁה: ו וַאֲמַר מֹשֶׁה
לְאַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר
בְּנוֹהִי רֵישֵׁיכוֹן לָא תְפָרְעוּן
וּלְבוּשֵׁיכוֹן לָא תְבַזְּעוּן
וְלָא תְמוּתוּן וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא
יִתְרְגַז וַאֲחֲכוֹן כָּל בֵּית
יִשְׂרָאֵל יִבְכּוֹן יָת תֻּבְרָא
דְּאוֹקִיד יְיָ: ז וּמִתְּרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא תִפְּקוּן
דִּלְמָא תְמוּתוּן אֲרֵי מְשַׁח
רְבוּתָא דַּייָ עֲלֵיכוֹן וְעַבְדוּ
כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה:

פירוש לתורת אלהים

דָּאס פָּאלְק הָאט דָאס גְּעהַרְן נִיטְאהְן וַיְי גְלוּבְט
צוּ נָאס וַיְילִי אוּנ וַיְי זָעגְן גְּפָאלְין עַל פְּנֵיהֶם אוֹף וַיְיעֶר
קְטֹרֶת בַּיקְרִיבוּ אוּנ הָאבְן גִיגָעהָנְט פָּאר נָאס אֵשׁ זָרָה
פְּרֶעמְד פַיְיעֶר אֲשֶׁר וָואס בֶּעהָאט וַיְי נִים גִיבָאטְן:
(ב) וַתֵּצֵא אֵיז אַרוים גִיגַאנְגָען אפַיְיעֶר פּוּן נָאס

ותאכל

יהוה קדם יי ואכלת
יתהון ומיתו קדם יי :
ה ואמר משה לאהרן
הוא די מליל יי למימר
בקריבי אתקדש ועל
אפי כל עמא אתיקר
ת"א וימותו . סם : הוא דמר .
זכמים קטו : וידום . סם :

ותאכל אותם וימתו לפני יהוה :
ג ויאמר משה אל־אהרן הוא אשר־
דבר יהוה לאמר בקרבי אקדש
ועל־פני כל־העם אכבד וידם

בעל הטורים

(ב) (ותאכל) ותאכם בגימ' זה הנפש . ותמת מלת וי"ו שהסיפא בשאר דכרים אם זכה . ואהו נפני רבנו . שחויי יין . כניס לא היו להם. ואמו מיניהם בפרנסות. לא נטלו עלה :

(ג) וידום כ' . וידום מהכון וידום בשאר למה שאמרו מאמרים

אל תתרל מן העבודה. כי הדבר הזה אשר אני אומר

רש"י

(ג) הוא אשר דבר ה' וגו'. היכן דיבר ואועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמו כט) ח"ת בכבודי חלת ממכובדי ח"ל משה לאהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או כי או כך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך : וידם אהרן . קבל שכר על שתיקתו או מה שכר קבל שתייחד עמו הכתוב שנאמרה לו לבדו ב פרשת שתויי יין : בקרובי . בכהוני . בכהיי : ועל פני כל העם אכבד . כשהקב"ה עושה דין בגדיקים מתיירא ומתעל' ומתקלם ג אם כן בחלו כ"ש ברשעי' וכה"ת [תהלים

טעמי הקרבנות

כי לא יוכה הקב"ה שיכלו כיום זה שם זכה , דק כשם מן השמים שמתמשו כיום זה, ע"כ עגש הקב"ה שוחם מדש במדה , שם לא יעמדו לא מן השמים שיכרוך הקטרת , ע"כ אומה שם מן השמים

דעת זקנים מבעלי התוספות

ומשמה שהל מועד לא תלוה דכתיב לת"ק ג"ל שדחתן שבועת למון קודש ילינה נשמה שלא לר' עקיבא קכיט ונ"ש :

רשב"ם

משם ובאה אל מוכח החיצון והאכל את העולה: וימותו לפני ה', ומיד כששמע אהרן היה רוצה להניח העבודה ולהתאבל על בניו :

(ג) ויאמר משה אל אהרן . אל תתאבל ואל תבכה לך הוא אשר דבר ה': בקרובי אקדש. בכהנים גדולים

פירוש לתורת אלהים

הַאֲבֵל אוֹן עִם הָאַט וַיְיא פַּאר בְּרֶעְנֵט אוֹן .
וַעֲנֶן גִישְׁטָאדְבִין לִפְנֵי יְיָ פַּר נָאט אִין אוֹהֶל מוֹעֵד :
(ג) וַיאמֶר הָט מֹשֶׁה גְיוֹאגְט צוּ אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דָאם
אִיז וְוָאם נָאט הָאט גיוֹאגְט בִּקְרוֹבַי דוּרְךְ דִיא צַדִיקִים
וַעֲנֶן צוּ מִיר נָאהֶינְט בְּלוֹמֶר דוּרְךְ דִיא צַדִיקִים
אֶקְדֵּשׁ וְעַל אִיךְ וָועֶרֶן גִיהַיילִיגְט וַעַל פְּנֵי אוֹנ פַּאר
נָאר דָאם פָאלְק אֶכְּבֵּד וְועֶל אִיךְ וָועֶרֶן גִיעֶרְלִיכְט .
רש"י שֶׁרַייבְט מֹשֶׁה הָט גְיוֹאגְט צוּ אַהֲרֹן הַקב"ה הָט
גוּ מִיר גְיוֹאגְט בִּקְרוֹבַי אֶקְדֵּשׁ אִיךְ וְועֶל גִיהַיילִיגְט

(הושע ע"ט) [ח"ג]

שפתי חכמים

א ר"ל למה כאיש ודום מהכון מה היה לו לומר על נזירת הש"י הש"י ב' יכיר . וב"ז פי' קיבל שכר על שתיקתו כלו' ומ"ש בתיב ודום משום שקבל שכר על שתיקתו : (ג"ב) ומה שהפך לפרש ודום מהכון קודם בקרובי כדי להודיע למה שתק מהכון לפי שהיה שומע שבניו היו יראי שמים וקרובי' ומיודעי' להקב"ה לכך שתק: ב בניו' תרתי קתמר מפני שתיקתו זכה שנאמר שפי הש"י זכה עד שתה ש"ג דכתי' נאמרו למשה ולאהרן וכנגדן ג' מיטותי' ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן . ועוד זכה שנאמרה לו לבדו ולא בפתוח עם משה על שיהא מפני זכותו על משה זכה לשמוע הוא מפי הגבורה ועש"י ריש ויקרא: ג והא דלא פי' לש"י זה על בקרובי מקדש היון שהשיו לא לוים שנוכח

(ג) בקרובי אקדש . פ"י מיתת קרובין ס"ג מקדש ושהנדב נעשו

משלי חכמים

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' תוֹ' מֹשֶׁה
הָאט גְיוֹאגְט צוּ אַהֲרֹן דָאם אִיז וְואם נָאם הָאט גִיעֶרט
אִיךְ נָאל דִיר עֶנְגֶן (בְּקְרוֹבַי אֶקְדֵּשׁ) דוּרְךְ דִיא בִיגְשִׁשֶׁן וָואם
וַעֲנֶן נָאהֶינְט צוּ מִיר, דוּרְךְ וַיא וְועֶל אִיךְ נָעהֵיילִיגְט וְועֶרֶן
וְעַל פְּנֵי כָּל הָעָם אֶכָּבֵד) אוֹת נָעֶנְן דָעם נָאהֶנְן קָאלְק הֵאל
אִיךְ הָאבֶּן כָּבוֹד , דָער מָדְרָש וָאגְט מֹשֶׁה הָאט גִיזָאגְט צוּ
אַהֲרֹן , אִיךְ דָעם בָּארֶג סִינַי עֶנְן נָאם הָאט גִיבאטֶן צוּ מִיר
מֵעֶן נָאל כָּאבֶּן אַמְשֶׁטֶן , הָאם נָאט צוּ מִיר נְיָאגְט אִין דָעם
סָאג וָואם דָער מְשָׁכֶּן וְועֶם אוֹיבְגִישְׁטֶעלְט וְועֶרֶן וְיעל אִיךְ
הַיילִיגֶן דָעם מִשְׁכָּן דוּרְךְ דָעם מְעֶנְטֶש וְואם אִיז דָעם

נעמנסזער

אַהֲרֹן: ד וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִישָׁאֵל
וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דֹּד אַהֲרֹן
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת־
אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מִחוּץ

*הקורא יפעים הגרש קודם תתלישא

אונקלוס

וּשְׁתַק אַהֲרֹן: ד וּקְרָא
מֹשֶׁה לְמִישָׁאֵל וּלְאֶלְצָפָן
בְּנֵי עֻזִּיאֵל אֲחֹהֲהוֹהִי
דְּאַהֲרֹן וַאֲמַר לְהוֹן
קְרִיבוּ טוֹלוּ יַת אֲחֵיכוֹן
מִן קֳדָם אַפֵּי קוּדְשָׁא
לְמִבְרָא לְמַטְרִיתָא:

רש"ם

הקרובים אלי לשרתני אני רוצה להתקדש ולא שיתחלל שמי ועבודתי שכן אמר לי הקב"ה והכהן הגדול מאחיו וגו' את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו. הא אם יצא לא קידש. ואין מוקדם ומאוחר בתורה. ולכך אל תגיח העבודה שאתה כהן גדול ולא תצא ולא תחלל אלא אכבר. זהו כבוד השכינה שרואה בניו מתים ומניח אבלו בעבודת בוראו: וידום אהרן. מאבליתו ולא בכת ולא התאבל שכן כתיב ביחזקאל בן אדם הנני לוקח ממך את מחמד עיניך במגפה וגו' האנק דום מתים אבל לא תעשה. אף כאן וידום ממה שהיה רוצה להתאבל ולבכות. וזה מוכר ואמיתת פשוטו. אבל האגד' שאומר שהיה מנחמו משה לאהרן על שאמר לו הקב"ה ונקדש בכבודי ובכור הייתי או אני או אתה עכשיו תדע שהם גדולים ממני וממך אין זה לפי הפשט וכי היה מבשר הקב"ה למשה עשו לי משכן ובו ביום ימותו הגדולים

שפתי חכמים

מלהיות ממקדשך. (עי' בקל"מ): ד לאחיהו שלא תפרע דוד הוא שם של דודתו דכפרשת אחרי מות מלינו נמי דודתך והיא אמת דוד. מ"ב ללא נטעה לומר דוד אהרן ממישאל ואלצפן קחי לכן בני עוזיאל אחי עמרם היה. וק"ל: ה דתל"ב קרבו שמו את אחיכם וקברום מיבעי ליה מאי מאת פני הקודש שלא הטביחו

רש"י

סם] נורא מלהיות ממקדשיך אל תקרח ממקדשיך שלא ממקודשיך: (ד) דד אהרן. עוזיאל אחי ד עמרם היה שנאי (שמות ו) וכני קהת וגו': שאו את אחיכם וגו'. כלפי החומר לחזרו העבר את המת מלפני הכלה ה שלא לערבב

משלי חכמים

נָעְנְטָסְקָעֶר צוּ מִיר וָאס הַייסְט אִין דָעם מָאג וָעט שְׁפָּארְצִין דִּירְךָ דָעם מְשָׁכֵּן דָּעֶר נָעְרִעסְטֶער צַדִּיק פּוּן דִּי יוּדְיוֹ, קְאָנ אִיךְ נָעמַיינְט אָז דָאס וָעט זַיין דּוּרְךְ מִיר אֲדָעֶר דּוּרְךְ דִּיר אִיצְט אָז דַיינֶע צְוַויי זִיכְן וָעלְן הַייסְט גִישְׁפָּארְצִין, וְנִתְּנָה סִיר אָז דַיינֶע צְוַויי זִיכְן וָעלְן נָרעסְטֶע צַדִּיקִים פּוּן מִיר אוֹז פּוּן דִּיר. מִיר זָאגְן נָאר וַוִיסָען פָּאר וָאס דָאס בֶּאטְרַאכְט דָעם מְשָׁכֵּן. אוֹז וָאס אִיז גִיוֶוען דִּי תּוֹרַיסְפּוּנְג וָאס מֹשֶׁה הָאט נָעסְקְרַיִיבְּט זַיין בְּרוּדֶער אַהֲרֹן, נָאר דָאס וָעלְן מִיר וִוִיסָען ע"פ כָּשֵׁל אַגְרוּיסֶער שֵׂר הָאס אַמָאהל אוֹיפְגֶענֶאהְם אַגְרוֹיסְע שְׁפָאס מִים אַלֶע עֶרְלִי שַׁיינְקִיים, מִים שַׁיינֶע הַייזֶער, שַׁיינֶע נָארְמֶענֶער, אֲלֶע עֶרְלִי פְּרוּכְטֶן, אֲלֶע עֶרְלִי בְּהֵמוֹת, וָאס עֶס קֶען נָאר אֶפְּעָנְטְש דָארְפְן אִיז אֲלֶע דָארְט גִיוֶוען, נָאר אַיין זַאךְ הָאס דָארט גִיפֶעלְט, וָואסֶער, צוּא וָואס טִיג אֲלֶע הַייזֶער אֲלֶע פֶּערְנֶענִיגְט, אָן וָואסֶער, דָעם הָאס גִיהָאלְטֶן פִיל נְרִיבֶּער אִין דִיא עֶרֶד אוֹז וָואסֶער אִיז נָעשְׁוִוענְן גִיוָוארְטֶן, דָעָר שֵׂר הָאס גָעשִׁיקְט רוּפְן צוּ זִיךְ אֲגְרוֹיסֶן סַייפֶּער וָאס וָוייס וִויא גוֹ צִיהֶען וָואסֶער פּוּן דִיא אֲדָעֶרְן וָואס אִין דִיא עֶרֶד, פָּאסֶער גִיעס עָר קֶענְען פּוּן זַיין חָכְמָה נָעפִינְען אֲקוּוַואל וָואסֶער וָואס קֶען אַל פּוּן אִים קֶענְען זִיהֶען וָואסֶער אִיךְ שָׁפֶּאנְדִינְן, אוֹז אִיבּ מֶען וָועט נִים נָעפִינְען אִשְׁפֶּענְדִינְן קְוַואל וָואסֶער אִיז דָאךְ דִי עֶרְנְעם פּוּן דִיא שָׁפֶּאס נָאר אוֹיסְזִיפְּט, דָעָר סַייפֶּער אִיז

בעל הטורים

נוקין על אל כ"ך שעם וכני מהכן היו אל כ"ך: (ד) קרבו. יש כו ל' טעמים מלמד שלא קרבו סלסיס להיכל אלא כשם מניח

דעת זקנים מבעלי התוספות

למתים היינו כהנים הדיוטים ביום משחתם שאין מטמאין לקרובים אים להם דין כהנים גדולים. וכן פי' הרב בכור שור רבינו שלמה ז"ל תפרעו דתל"ג דכהנים הדיוטים לא טוהרו על פריעה ופריעה למטמאין הן לקרובין ביום משחתם הרי הן ככהנים גדולים. ונ"ל דסיינו מהי דקאמר סיפי' דקרח כי שמן משחת קדש עליכם:

ח וּקְרִיבוּ וְנָטְלוּנוּן בְּכְתָנֵיהוֹן לְמִבְרָא לְמַשְׁרְיָתָא כְּמָא דִי מַלִּיל מֹשֶׁה: ט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנוֹהִי רֵישֵׁיכוֹן לָא תְרַבְּעוּן וְלִבּוּשֵׁיכוֹן לָא תִבְזְעוּן וְלָא תְמוּתוּן וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא יְהֵא רוֹגְזָא וַאֲחֵיכוֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוֹן יָת תּ״

לַמַּחֲנֶה: ה וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֵם בְּכָתְנָתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה: ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־אֶלְעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר בָּנָיו רָאשֵׁיכֶם אַל־תִּפְרָעוּ וּבִגְדֵיכֶם לֹא־תִפְרֹמוּ וְלֹא תָמֻתוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וַאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְכּוּ אֶת־

ה״א רמסיכם. ע״ק יד יס: וכגדיכם. סם עו:

בעל הטורים

חנית של כרזל תגרום והוציאו אותם לחוץ: (ה) ויקחום. כ׳. ויקחום בכתונתם. ויקחום כני קיש אחיהם. כמוצא שלם חייב להלביש כדמיון שכשותם לא ינרע וזכו ויקחום כני קיש ויקחום בכתונתם שכיון שנקחום יתחייבו בכתונתם: (ו) ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר. הקד פניו כנגד אהרן ודבר עמו פה אל פה ולכך כתיב אל אהרן אבל לא פה ולכך לא נאמר כתם אל: ולאיתמר כניו. פסיק לומר שאף הם היו רחוקים אלא שפסקה מהם הנזירה וזה הוא שנאמר בפינחס וגם הכהנים ס׳ הכהנים אלו אהרן ו׳ כניו אלא שבזכות אהרן ניצולו: תפרעו. כ׳. אל תפרעו. ואיזהו ומעט מוסר וחכמו ואל תפרעו כשביל אלא שמעו מוסר ופרעו שהורו כפני רבם או שהכניסו עם זרם גרמא לנשתרים שנעלמו כאל תפרעו: ועל כל העדה יקוף.

רש״י

את השמרה: (ה) בכתנתם. אל מתיסו אלא כשרפו בגדיהם אלא בשמתם כמין שני חוטין של עם נכנסו לתוך מוטותיהן: (ו) אל תפרעו. אל תגדלו ז׳ שער מכאן שהכל אסור בתספורת ח׳ הכל אחת אל תערבבו שמהתו של מקום: ולא תמותו. הא אם תעשו ט כן תמותו: ואחיכם כל בית ישראל. מכאן שנתרתן על ת״ח מוטלת על הכל להתאבל

רש״י

נתגדל שערה: ח כתב הרמ״ק פ״ב פרש״י מהילטעריך קרח למשרי לבני אהרן מכלל דאחרים לאסורים דס״ל ל״ת ול״ל לאזהורי שבועה הכתוב הוא דאתי ליתן לה כל כלל אחר דברי הרשות אחין אחין בשם חיוב נוסף בשם ויומר לא תעשה לא יעשה לא ימות וכן יש לפרש ולא תמותו דיין ושכר כמקר על זה ולא פירשו ומיתורא דלא תמותו דרש כן כיון שהתיר להם לשכר ס״מ אלא ימותו עכ״ל. ולרבינו הרמ״ה דייק מכלל דכ״ע לאזהרי אחי כ״ע שרי ולא כת שכתוב אלא לאזהורי אלא יפרעו אלא היה קשיא ל״ל לקרא לאזהורי להו כיון דלכ״ע שרי מהיכא תיתי שיגלו פרע ומאי להו לאחמיר ולערבב שמהתו של מקום ועוד כ״ל נומר ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו למה ליה לאזהרה אחר אזהרה כולי האי סגיאה לי דלכ״ע לאזהרי מ״ם לריך לאזהרה אחר אזהרה אלא תלמודו הא אם תעשו כן תמותו אי אפשר שהורגו בגלל שערותיהם מ״מ ימתינו על עלמם ויעשו מדת חסידות כיון דלכ״ע לאזהרי מ״ם לריך לקרא להסיר אותן ולכתוב ולא תמותו הא אם תעשו כן תמותו. ומזה נתייסבו כל תמיהות הרמ״ם כל״ל ודו״ק: ו רל״ל דהכל

רש״ם

שבכם: (ו) ראשיכם אל תפרעו וגו׳. כך אמר לאלעזר ולאיתמר אע״פ שכהנים הדיוטים אתם ואין אתם מצווים בפריעת ראש ובפרימת בגדים כי בכהן גדול כן ולא

בעל הטורים

חנית של כרזל תגרום והוציאו אותם לחוץ: (ה) ויקחום. כ׳. ויקחום בכתונתם. ויקחום כני קיש אחיהם. כמוצא שלם חייב להלביש כדמיון שכשותם לא ינרע וזכו ויקחום כני קיש ויקחום בכתונתם שכיון שנקחום יתחייבו בכתונתם: (ו) ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאיתמר. הקד פניו כנגד אהרן ודבר עמו פה אל פה ולכך כתיב אל אהרן אבל לא פה ולכך לא נאמר כתם אל: ולאיתמר כניו. פסיק לומר שאף הם היו רחוקים אלא שפסקה מהם הנזירה וזה הוא שנאמר בפינחס וגם הכהנים ס׳ הכהנים אלו אהרן ו׳ כניו אלא שבזכות אהרן ניצולו: תפרעו. כ׳. אל תפרעו. ואיזהו ומעט מוסר וחכמו ואל תפרעו כשביל אלא שמעו מוסר ופרעו שהורו כפני רבם או שהכניסו עם זרם גרמא לנשתרים שנעלמו כאל תפרעו: ועל כל העדה יקוף.

שפתי חכמים

וכו׳: ו מדכתיב בכתותם וכל כתונת דכתיב בת״כ מיירי בכתונת של בגדי כהונה ומיפשל ואילך לא היו כהנים אלא לוים ומתון היה להם כתונת אלא ודאי קלי תמתים: ז פי׳ שהוא שער ראשו כלו׳ מי שערותיו נדוליס מתחלקים בשערות אלו מאלו ועשה פרע. ומה דפירש רש״י לקמן בפרשת סוטה ופרע ראש כתיב פי׳ סותר קלישת שערה וכו׳ ומכל פירש פרע לי נידול. י״ל כי סתירת קלישת שערה הוא נידול שערה במרחות שין כי עד פתח היה קלוע וכו׳ אבל כאילו אין לה שער ובסתירת שערה נראה כאלו

שפתי חכמים

וכו׳: ו מדכתיב בכתותם וכל כתונת דכתיב בת״כ מיירי בכתונת של בגדי כהונה ומיפשל ואילך לא היו כהנים אלא לוים ומתון היה להם כתונת אלא ודאי קלי תמתים: ז פי׳ שהוא שער ראשו כלו׳ מי שערותיו נדוליס מתחלקים בשערות אלו מאלו ועשה פרע. ומה דפירש רש״י לקמן בפרשת סוטה ופרע ראש כתיב פי׳ סותר קלישת שערה וכו׳ ומכל פירש פרע לי נידול. י״ל כי סתירת קלישת שערה הוא נידול שערה במרחות שין כי עד פתח היה קלוע וכו׳ אבל כאילו אין לה שער ובסתירת שערה נראה כאלו

פירוש לתורת אלהים

(ה) וַיִּקְרְבוּ הָאבְיִן זִיי גַּנָּבְהַנְט וַיִּשָּׂאוּם אוּן זִיי הָאבְן זַיי אַרוֹם גִּטְרָאגֶן בִּכְתָנוֹתָם אִין זַייעֶרֶע הָעמְדָער. רש״י שֶׁרַיִיבְט פוּן דַאגֶן לֶעֶרגֶן מִיר אֶפּ אז זַייעֶרֶע קְלַיידֶער זָענֶן גִיט פַּרבֶּרעֶנְט גְוָואָרֶן אֶ כְּהוּץ צוּ אוֹסגְוַוייגִיג פוּן דָר מַחֲנֶה כַּאֲשֶׁר אַז וַוי משֶׁה הָט גֶרֶעט: (ו) וַיֹּאמֶר

מצות השם

(ו) [קמט] (לקו פב) אלא יכנסו הכהנים למקדש פרועי ראש קרועי מגולי שער כתכתיב שנאמר לתשכח לא תפרעו:

וַאֲשֵׁכֶם אַל תִּפְרָעוּ. אַייעֶרֶע הָאר פוּן קֶאפּ זָאלְט אִיר נִיט לָאזֶן וַיאקסֶן וְאַם אִיז אַמְצות לא תַּעֲשׂוּן אַכְטֶן

הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף יְהוָה׃ וּמִפָּתֵחַ
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תָּמֻתוּ כִּי־
שֶׁמֶן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ
כִּדְבַר מֹשֶׁה׃ פ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ ט יַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ ו
אַתָּה ו וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל־

יבפון יַת קַדְתָּא דִי
אוֹקִיד נוּ׃ וּמִתָּרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא תִפְּקוּן
דִלְמָא תְמוּתוּן אֲרֵי מְשַׁח
רְבוּתָא דַיְיָ עֲלֵיכוֹן
וַעֲבָדוּ כְּפִתְגָמָא דְמֹשֶׁה׃
ח וּמַלֵּיל יְיָ עִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר׃ ט חֲמַר וּמְרַנִי לָא
תִשְׁתֵּי אַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ
בְּמֵיעֲלְכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא

ה״א יין ושכר . תמצית יז נזיר ד מציעא ל סנהדרין פב ־ פג זבחים יז כריתות יג׃

רשב״ם

בהדיוט הרי אתם היום ככתת גדול לדורות, למה: (ז) כי שמן משחת ה׳ עליכם . אתם נמשחים מחדש עם אביכם ובכהן גדול כתיב טעם זה ראשו לא יפרע וגו׳ ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלהיו, כי

שפתי חכמים

מהייבים להתאבל אם ח״מ מלבד עלמו כגון הכא שמכאן סיה מלשל עלמו. אבל מין לומר דלמה מלבן משמע שאם ח״ח מת מיטל על הכל להתאבל עליו מדכתיב כל בית ישראל יבכו וגו׳ דמ״כ סיה לו לכתוב ומחיכם כ״ל מחיכם של מתים דסייגו כ״י יבכו את השרפה ומדכתיב ומחיכם משמע מחיכם של מכאן ולעזר ומיתמר מותן שהיה משה מדבר עמהם׃

כפי׳ אם הספיק בו מים כל שהוא פטור. והא דל׳ רבי״ס מתם דבישת חוט״מ יש בו מיהה וכת״כ מביא דוקא אם היה מיכוך ועבד עבודה כזו במיהה . ו״ל כיון דיליף מג״ם ובקידושין יחיד כפ׳ כי אתם כתיב בהדיה דין בעשתה לו בנשתה לשרת וה״ה דוקא בעשה עבודה גם כזו בלנין כאן בשכח ק״ל . ל כלו׳ סיהה שבדל בין עבודה קדושה למחוללת כי כל העבודות שהם בשכרות

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ט) יין ושכר אל תשת . לפי שעיו שמיתו יוסר מדלקי כוהנות ומרפוס כפות עליו. וגם שלמה המע״ה לוות למי שיו לפי שכרו וגו׳

משלי חכמים

אִיךְ דִיר נָעבֶּן אַסִיקָן נָעזָן דִיא וַאסָער וָעם אַרוֹים קוּמָען
פוּן דִיא עֶרד וָעם זִיא קוּמָען טִים אַנדרוֹיסִין שִׁפּוּרעם אַז זַיי
וָעלִין קֶענֶען אוּמוּוערפֶען דָעם שֶׁמאַרקסטֶן מָאהֶער , דָאס
דָער שַׂר נִקטֶבּט צוּם מֵייסטֶער וָאס אַמָאהֶער וָעט איינפַאלִין
דוּרך דִיא וַאסָער , דָאס הֶארט קוּמְט גִישׁוִוער אִיךְ וָאלְט
שׁוִין נֶענֶען נִיזֶהן אוֹיב דַיינֶע דַייד אִין אֶטוָאס אוֹיב אִיךְ וָאלְט
הָאבֶּן נֶענוּג וַאסָער פַאר דִיא מֶענֶשׁשִין אוּן בְּהֵמוֹת פוּן
אוֹיף נָאר דָר עֶדָה יְקַוּוֹט וָועט נָאט צֶערֶענִין וָאחֶיכֶם
יִבְכּוּ זָאלְן בְּוַוייגֶן דִי שְׂרֵפָה אֲשֶׁר וָם דָאס פַיֶיער פוּן
כִּיר אָפּ אַז עֶס קוּמְט אַצָרה אוֹיף אִיין תַלְמִיד חָכָם אִיז אִיטְלִיכֶר מְחוּיב צוּ קֶלַאגִין׃ (ז) וּמִפֶּתַח אוּן פוּן דָר
טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ זָאלְט אִיר נִיט אַרוֹים גִין פֶּן טָאמֶר וָועט אִיר שְׁטַארבֶּן כִּי וָוארוּם
שֶׁמֶן אֵייל מִשְׁחַת זָאלְבּוּנג יָ גָאט עֲלֵיכֶם אוֹיף אַייךְ וַיַּעֲשׂוּ הָאבֶּן זִיא גִיטָאהן כִּדְבַר אַזוֹיא וִויא דִיא רֵייד פוּן
משֶׁה׃ (ח) וַיְדַבֵּר הָאט גָאט גִירֶעט צוּ אַהֲרן לֵאמֹר אַזוֹיא צוּ זָאגֶן׃ (ט) יַיִן וְוַיין וְשֵׁכָר אָדֶער אַלְטָען
וָויין אַל תֵּשְׁתְּ זָאלְסטוּ נִיט טְרִינקֶען אַתָּה דוּא וּבָנֶיךָ מִיט דִיר בְּבוֹאֲכֶם אִין אַיֶיער

אונקלוס

יבפון יַת קַדְתָּא דִי
אוֹקִיד נוּ׃ וּמִתָּרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא תִפְּקוּן
דִלְמָא תְמוּתוּן אֲרֵי מְשַׁח
רְבוּתָא דַיְיָ עֲלֵיכוֹן
וַעֲבָדוּ כְּפִתְגָמָא דְמֹשֶׁה׃
ח וּמַלֵּיל יְיָ עִם אַהֲרֹן
לְמֵימָר׃ ט חֲמַר וּמְרַנִי לָא
תִשְׁתֵּי אַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ
בְּמֵיעֲלְכוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא

רש״י

כה: (ט) יין ושכר . יין כ דרך שכרות : בבואכם אל אהל מועד . אין לי אלא כשאתם להיכל כשאתם למזבח מנין נאמ׳ כאן בישת אהל מועד ונא׳ בקידום ידים ורגלים בישת אהל מועד מה להלן עשה גישת מזבח כאן בישת אף

בעל הטורים

לפי שהיו שלומי לבור וס״ל שטעה סימן הע לשלומיו: ושתיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה . שם״מ שאם הכל נעשים קרובין: (ט) יין ושכר . ומה שאם כדי להיות יין מסור לכוהנים. משם נוטריקון הפל״ח שכו״ר תופשי״ם : לאחר וכיוצ׳ . כגי׳ יפלו החללים וכעלי מומין: יין ושכר . אין מסוק מפתיל יין אלא זה שהביא

רש״י

כה: (ט) יין ושכר . יין כ דרך שכרות : בבואכם אל אהל מועד . אין לי אלא כשאתם להיכל כשאתם למזבח מנין נאמ׳ כאן בישת אהל מועד ונא׳ בקידום ידים ורגלים בישת אהל מועד מה להלן עשה גישת מזבח כאן בישת אף

(ז) [קכ] (נאו סג) שלא יכנסו שם שכשניס קרועי כגדים שנא׳ וכגדיכם לא תפרומו׃

(ז) [קכא] (נאו סד) שלא יצאו שכשניט מן המקדש· כשעת עבודה שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו׃

(ט) [קכב] (נאו סה) שלא ליכנס למקדש כשהוח יין ולא שאר כשרים המשכירים שנאמר יין ושכר אל תשת אתה ובניך וכיוצ׳ אתך בשותיכם אל אהל מועד׃

ובניכם לא תפרומו . אייערע קלייידער נאלט איר נים רייסין נאמ׳ איז אמצות לא תעשה אחהן שאר נים ארויים נים פון דעם הויזגינג פון ישראל נאט הט פר ברענט . רש״י שרייבט פון דאנן לערנען כיר אפ אז עס קומט אצרה אויף איין תלמיד חכם איז איטליכר מחויב צו קלאגין׃ (ז) ומפתח אוג פון דר טיר פון דעם אוהל מועד לא תצאו נאלט איר נים ארויס גיין פון טאמר וועט איר שטארבן כי וואורום שמן אייל משחת זאלבונג יי גאט עליכם אויף אייך ויעשו הבאן זייא ניטאהן כדבר אזויא וויא דיא רייד פון משה׃ (ח) וידבר האט גאט גירעט צו אהרן לאמר אזויא צו זאגן׃ (ט) יין ווין ושכר אדער אלטען ווין אל תשת זאלסטו ניט טרינקען אתה דוא ובניך אתך מיט דיר בבואכם אין אייער

השם

נים אין בית המקדש :

ומפתח אהל מועד לא תצאו , איהר זאלט נים ארויס גיין פון טיר פון אהל מועד נאמ אין אמצות לא תעשה׳ אבהן נוטריקון הפל״ח כשכו״ר תופשי״ם : ובניכם לא תפרומו . איי״ע קלייד׳ר זאל איר ניט צוריסין נאמ׳ איז אמצות לא תעשה׳ אבהן פרוש לתורת אלהים

חָט מֹשֶׁה נָאנְאנט צוּ אַהֲרן אוּן צוּ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר דִי
זִיהן פוּן אַהֲרן רָאשֵׁיכֶם דִי הָאר פוּן אַייעֶרע קָאפּ אַל
תִּפְרְעוּ זָאלְט אִיהר ניט לָאזֶן וָואקסֶן אוּן צֶערִיכֶּם אוּג
אַייעֶרע קְלֵייֶדֶר לֹא תִפְרֹמוּ זָאלְט אִיר ניט צוּרֵייסֶן ,
וְלֹא תָמוּתוּ וָועט אִיר ניט שְׁטַארבֶּן אָבֶּער אַז אִיהר
וָועט נוֹהֵג זַיין אֲבֵלוּת וָועט אִיהר שְׁטַארבֶּן וְעַל אוּג
אוּג אַייעֶרע בְּרִידֶר כָּל בֵּאר דָם הוֹיזגָוִינג פוּן יִשְׂרָאֵל
נָאט הָט פַּר בְּרֶענט . רש״י שֶׁרַייבּט פוּן דַאנֶן לֶערנֶען

אהל מועד ולא תמתו חקת עולם
לדרתיכם: י ולהבדיל בין הקדש
ובין החל ובין הטמא ובין הטהור:
יא ולהורת את־בני ישראל את כל־
החקים אשר דבר יהוה אליהם
ביד־משה: פ רביעי יב וידבר משה
אל־אהרן ואל אלעזר ואל־איתמר׀
בניו הנותרים קחו את־המנחה

ולא תמותון קים עלם
לדריכון: י ולאפרשא בין
קודשא ובין חולא ובין
מסאבא ובין דכיא:
יא ולאלפא ית בני ישראל
ית כל קימיא די מליל יי
להון בידא דמשה:
יב ומליל משה עם אהרן
ועם אלעזר ועם איתמר
בנוהי דאשתארו סבו
ית מנחתא דאשתארת

ת"א חקת עולם. זבחים יח: ולהבדיל. מליעא ל שבועות יח כריתות יג: ולהורות. שבועות יח זבחים יז יח כריתות יג: וידבר משה. ערכות סא יומא פו תענית יז:

בעל הטורים

אלא בעולם כמ"ד שתויי יין היו ולכך מתו: (י) החול. ב׳. הכא ואידך כובד הלבן וגטל החול כיון שנבדל בין קודש לחול במול"ש איכא כובד האבן ונטל החול שאדם כבד במול"ש בשביל נשמה (יא) ולהורות. אותיות ולתורה: אליהם. בגימטרי׳ שאכדה: יין ושכר. וסמיך ליה ולהבדיל שמבדילין על היין: וזהו ההלכה: ביד משה. בגימטרי׳ זה הוא המקרא:

רשב"ם

נזר שמן משחת אלהיו עליו אני ה׳: (י) ולהבדיל

רש"י

כאן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד: (י) ולהבדיל. כדי שתבדילו בין עבודה קדושה למחוללת ל הא למדת שאם עבד עבודתו פסולה: (יא) ולהורות. למד שאסור שיכור בהוראה יכול יהא חייב מיתה מ ת"ל אתה ובניך אתך ולא תמותו (במדבר יח) נ כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמי׳ בהוראתם במיתה: (יב) הנותרים. מן המיתה מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל ס הוא שנא׳ (דברים ט) ובאהרן התאנף ה׳ מאד להשמידו ואין השמד׳ אלא כלוי בנים שנא׳ (עמוס ב) ואשמיד פריו ממעל ותפלתו של משה בטלה מחצה שנא׳ (דברים ט) ואתפלל גם בעד אהרן ע בעת ההיא: קחו את המנחה. אע"פ שאתם אוננין פ וקדשים אסורים לאונן: את המנחה. זו מנחת שמיני צ ומנחת נחשון:

שפתי חכמים

כלן מחוללות והיינו דפרש"י הא למדת שאם עבד פסול כיון דכי בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו וילפי׳ גזרה שוה מקידוש ידים ורגלים והתם דוקא כשיעבוד עבודה כדפרישית וש"מ דעבודה שהיא בשכרות חייב מיתה עליהם א"כ כל עבודות שהם בשכרות הם מחוללות וא"כ מאי האי דכתיב ולהבדיל אלא ע"כ צ"ל כדי שיהא הבדל וכו׳ ואף דגבי ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן שנא׳ שאם השתו לא יהיה הבדל בין טהורה לטמאה שכולן יהיו טמאות וכי שתוי שעבד עבוד׳ תהא טמא׳ הא מחולל׳ היא וע"כ צ"ל ולהבדיל בין הטמא וגו׳ שתדעו להבדיל ולא כדי שתבדיל וכו׳ אפ"ה הוכרח רש"י לפרש כן גבי עבוד׳ ויהי׳ פירושו דמלת ולהבדיל פעם כדי שתבדילו וכו׳ לגבי עבוד׳ ופעם שתדעו לגבי טמאה וטהורה. ובזה נ"ל לתרץ קושיות הרא"ם שהקשה והא גבי להבדיל בין הטמא ובין הטהור לא שייך לפרש כן: מ פירוש ותהיה וא"ו להבדיל והוא"ו של ולהורות מוסיף על ענין ראשון שגם הם במית׳: נ דלא היה לו לכתוב אלא אתה ובניך אלא מדכתיב

אתך הוי כאלו אומר אתך יהיו בניך ל"ל והלא כבר כתיב אתה ובניך אלא ללמד כהנים בעבודתן וכו׳. ובזה יתורץ קושיית הרא"ם מנא ליה למדרש הכי הא אתה ובניך לגופיה איצטריך דאף הבנים בכלל האזהרה. ואין לו׳ דמלת אתה קדריש דאתי למעוטי דא"כ אתה במיתה מיבעי ליה עכ"ל וק"ל: ס וא"ת והא לעיל מביא רש"י פירוש דהנשיאים דלאחד משום שהורו הוראה בפני רבן ולאחד מפני שנכנסו למקדש שתויי יין. וי"ל דהא והא גרמא אי הוה מעשה עגל להוד למה המתין עד עכשיו. א"נ למה המית נדב ואביהוא ולא אלעזר ואיתמר אלא ודאי תלוי נמי בעון אחר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואי הוי טעם אחרון לחוד הייתי אומר הא אין עונשים בלא אזהרה לכך צריך נמי עון העגל דיש בו אזהרה: ע גם לרבות הבנים: פ דאל"כ למה הוצרך לו׳ להם זה הרי כבר נאמר בפ׳ ט והנותרת נומנה יאכלו אהרן ובניו. רא"ס: צ פי"כ נשיאים שהתחילו להקריב קרבנם ונחשון היה הראשון אע"ג דהיה

פירוש לתורת אלהים

באן קומען אל אוהל מועד אין אוהל מועד ולא תמותו וועט איר נים שטארבין חקת דס איז אגיזעץ אוף אייביג לדורותיכם צו אייער גבירט: (י) ולהבדיל כדי איר זאלט וויסען צו מאכען אצווישען שייד בין הקודש צווישען איין עבודה וואס איז הייליג ובין החול אונ צווישען אזוי איין עבודה וואס איז נים הייליג ובין הטמא אונ צווישען טמא ובין הטהור אונ צווישען טהור: (יא) ולהורות אונ זיי זאלן וויסן צו לערנען את בני ישראל די קינדער ישראל את כל החקים אלע די גיזעץ אשר וואס גאט הט צו זייא גרעט דורך משה (יב) וידבר האט משה גרעט אל אהרן צו אהרן ואל אלעזר אונ צו אלעזר ואל איתמר אונ צו

משלי חכמים

שמאס, דער מייגסטער האט געארבעט מיט זיין חכמת עטליכע טעג, אין עטליכע טעג ארום האט גיגעבין אשפאר ארויס דאס וואסער פון דיא ערד ביז עס האט פאר פלייצט וויא אגרויסער טייך אונ עס האט איינגיווארפין אשטארקען מאהער אהויכען. דער בעל הבית פון דיא מאהער איז געקומען פאר דעם שר מיט אגעווין זיין מאהער איז איין געפאלען, אונ דער שר האט זיך געפרייט אונ געלאכט, באלד איז געקומען נאך איינער מיט אגעווין זיין מאהער איז אויך איין געפאלין פון דעם וואסער, אזו זענען געקומען עטליכע בעלי בתים וויינענדיג פאר דעם שר אויף זייערע הייזער וואס זענען איין געפאלען אונ דער שר האט געלאכט דיא מענטשין זענען געשטאנען אונ האבין זיך געוואונדערט וויא אזו קען דער שר זיך פרייען אונ לאכען אויף אזוי אגרויסען שאדין וויא דיא מענטשין האבען, האט דער שר זייא גיענטפערט דאס גאנצע פאר מעגין וואס איך האב ארין

הַנּוֹתָרֹת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מַצּוֹת אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃ יג וַאֲכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חָקְךָ וְחָק־בָּנֶיךָ הִוא מֵאִשֵּׁי יְהוָה כִּי־כֵן צִוִּיתִי׃ יד וְאֶת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר

ת"א ואכלוה. זכמים ס: ואכלתם. שם כח: כי כן. יומא ס: זכמים קא: ואת חזה. זכמים נה: שוק. מנחות מ:

מקורבניא רעיי ואכילתה פטיר בסטר מדבחא ארי קודש קודשין היא: יג ותיכלון יתה באתר קדיש ארי חולקך וחולק בנך הוא מקורבניא דיי ארי כן אתפקדית: יד ית חדיא דאתרמותא וית שוקא דאפרשותא תיכלון באתר דכי את

רש"י

ואכלוה מצות. מה ת"ל לפי שהיו מנחת נסכים ק ומנחת שעה וחין כיוצה בה לדורו' הוזרך לפרש כה דין אחר מנחות: (יג) וחק בניך. חין לבנות חק בקדשים: כי כן צויתי. בחניות יחכלוה: (יד) ואת חזה התנופה. על שלמי ר' עבור: תאכלו במקום טהור. וכי חת הרחשונים חכלו במקום טמח חלח הרחשונים שהם קדשי קדשים הוזקקו לכילתם במקום קדוש חבל חלו חין נזריכי' ליחכל תוך הקלעי'

שפתי חכמים

כמי שעיר ר"ח ופי' ג' שעירים. מ"מ נ"מ רמב"ם ע"ש ב' לפרש שעיר כפי' שעל שותפו מכחה לח זוה לו משה לחכול כמו שמשמע כ"מ לפי' שעל שותפו מכחה לח זוה לו משה לחכול כמו שמשמע בסוף שהכהן חמר למשה סח שמעת בקבלי שעה וכו' ומשה סודה לדבריו ומשמע שלח חמר בחחלה בהדיח לחכלו: ק' ות"ת לעיל כמי למה לח מפרש קרח חת המכחה מה ת"ל לפי שהיה וכו'. ולמה סולקן לפרש חע"פ שהיה חומיס וקדשים מסורין לחומן. ועיד קשה בסמוך במשה כי כן ציוית בחניות יחכלוה למעלה כי כן ציוית שיחכלו חת המכחה מלוח. וי"ל כי כן ציוית משמע תידוש חע"פ שחין דרין כן בשחר מכחות ורק חמה יחכלו חת המכחה, מלות זה פשיטח הוה דכל מכחה חוכלים לוחה מלות. לכך הוזקך לפרש בחניות יחכלוה ולכך הוזרך הוח לעיל קרח חת המכחה ופע"פ שהיה חומיס וכו' משום דכי כן ציוית קרי עליה לפרש בחניות יחכלוה ולכך הוזרך לפרש כה דין חחר מכחות: (יג) וחק בניך. חין לבנות חק בקדשים: כי כן צויתי. בחניות יחכלוה: (יד) ואת חזה התנופה. על שלמי ר' עבור: תאכלו במקום טהור. וכי חת הרחשונים חכלו במקום טמח חלח הרחשונים שהם קדשי קדשים הוזקקו לכילתם במקום קדוש חבל חלו חין נזריכי' ליחכל תוך הקלעי'

משלי חכמים

גָּעלְיָיתָא אִין דִּיא שְׁתָאם אִיז בִּיז אִיצְט בִּיי מִיר גִיוֶועֶן פַּאר רָעכְנֶט וויא פַּארלָארֶן, וויֶיל עֶם אִיז קֵיין וואסֶער גִיוֶועֶן, וואם טוִיג אַשְׁתָאם אֶן וואסֶער. אוג אַז דֶער מֵיסְטֶער האט גָּעפּוּנגֶען וואסֶער, האב אִיך דָאך נִיט גֶעוואוסְט אוִיב עם וָועט זַיין אַזוי פִּיל וואסֶער וואם עם וָועט גָענוג זַיין פַּאר דִי נאנְצע שְׁתָאם, אוג אוִיב דִיא וואסֶער וָועט זַיין אוִיף שְׁפַּעטֶער נאר דֶער מֵיסְטֶער האט מִיר גֶיזָאגְט אַצִיכֶּען אוִיב דִיא וואסֶער וָועט קוֹמֶען מִיט אוֹיט אַבַּה אִז עם וָועט פַּארפְֿלִיצֶען דִיא שְׁתָאם אוג עם וָועט האֶערֶן אַיין וואַרֶפְֿען גַאנְץ אִיך וויסֶען אַז דִיא וואסֶער וָועט זַיין אוִיף אַייבִיג, אִיצְט אַז אִיר זָעט גֶעקוֹמֶען מִיר זָאגְן אַז אַייֶערע מַאהֶערֶן זָענֶען אַיין גָּעפאלְען פּוּן דֶם וואסֶער, וויֶיס אִיך דָאך אַז דִיא רַייד פּוּן מֵיסְטֶער וָענֶען אֶמֶת אוג אִין שְׁתָאם וָועט זַיין אַייבִיג גָענוג וואסֶער דְרִיבֶּער אִיז בַּיי מִיר דִי שְׁמָחָה גְרוֹיס. דֶער מְשַׁלֹּשׁ אִיז נאט האט גֶעהַייסֶען מֹשֶׁה'ן בֵּיזן וָאל בָּאהַאלְטֶן אַמְשָׁכָן. דֶער מְשָׁכָן וֶדער אַהֶל מוֹעֵד אִיז גֶעבָּאהט גִיוָואָרֶען מִיט גְרוֹיס רַייכְקֵיים. מֹשֶׁה האט אֲבֶער גֶעוואוסְט אוִיב נאט וָועט מַאכֶּען רוּהֶען דִיא שְׁכִינָה אִין אַהֶל מוֹעֵד, אִיז וָועֶרט גִיוָועֶן צוּ מַאכֶּען דֶם מִשְׁכָּן אֲפִילוּ פּוּן בְּרִילְאַנְטִין, פַּאמֶער וָועט נאט נִיט מַאכֶּען רוּהֶען זַיין שְׁכִינָה אִין מִשְׁכָּן, האט נאט גִיזאגְט צוּ מֹשֶׁה פַּאר אַוֶועֶרט האט דֶער מִשְׁכָּן, האט נאט גִיזאגְט צוּ מֹשֶׁה אִיך וָועל מַאכֶּען רוּהֶען מַיין שְׁכִינָה אִין דֶם מִשְׁכָּן אַצִיכֶּען וָועֶנְסטֶו מַאכֶּען אִיך וָועל מַאכֶּען רוּהֶען מַיין שְׁכִינָה

דעת זקנים מבעלי התוספות

נח. ולפי שנקנסה מיתה על המזיד בשביל תיקון הגוף ד"ה עץ הדעת יין היה ונטו העולם בשתכרו ולשתכרן לומר שכרי מרקן וסם מוות לחיים. ומיניך יכלו זכות שע"י היין המזיד מתיר עצמו לעבירה ולשכר זה מל זה. ולא עוד אלא שעושה ע"י שנשתכר לו היתה לו לכך. ולכך יהיה מהפוכות שגורם לתרבע' דכריס

פירוש לת ורת אלהים

אִיתָמָר בְּנֵי זַייֶע זין פּוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וָואם וָעֶנְען אִיבָּעֶר גִיבְלִיבֶּען אוג וָעֶנְען נִיט גִישְׁטָארְבֶּען, רש"י שֶׁרַייבְט פּוּן דָאנֶען אִז גְּדָרוֹנֶען אַז וַייא וָעֶנְען אוִיךְ חַיָּיב גִיוֶועֶן אַז וַיי וָאלֶען שְׁטָארְבֶּען מַחֲמַת דֶעם עָוֹן פּוּן דֶם אֶנֶען וָועֶנְען אִיר דִיא תְּפִלָּה פּוּן מֹשֶׁה הָאט הָאלְב מְבַטֵּל גֶיוֶועֶן וָעֶנְען צְוַויי זִיהן גִישְׁטָארְבֶּען אוג צְוַויי וָעֶנְען אִיבָּעֶר גִיבְלִיבֶּען קְהִי וָעֶמְט פּוּן דִי מְנָחָה וָואם אִיז גִיבְלִיבֶּען מֵאשֵׁי יְיָ פּוּן דִי פַייעֶר אָפְֿעֶר פּוּן נָאט וְאֲכִילָה אוג עֶסֶט זִי פּוּן קוֹרָן אֲצֵל וַמִּזְבֵּחַ בֵּיי דֶם מִזְבֵּחַ כִּי וָואוּרוּם קוֹדֶשׁ זִיא אִיז נאנְץ הֶיילִיג: (יג) וַאֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ אוג אִיר זָאלְט זִיא עֶסֶן בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אוִיף אַיין הֶיילִיג אָרְט כִּי וָואוּרוּם חֻקְּךָ דַיין גָּנְעָץ וָחֹק בָּנֶיךָ הִיא אוג דָאם אִיז דָאם גִיוָועֶן פּוּן דַיינֶע זין מֵאשֵׁי יְיָ פּוּן דִי פַייעֶר אָפְֿעֶר פּוּן נָאט כִּי כֵן צִוִּיתִי וָואוּרוּם אַזוֹי בִּין אִיךְ גִיבָאטֶן גִיוָואָרֶן אַז אֲפִילוּ אִין דֶעם טָאג וָואם אִיר זָעלְט אוּנְגֶנִים מָעֶגְט אִיר אוִיךְ דִי מְנָחָה עֶסֶן אַז עָם שְׁטַארְבְּט בֵּיי אַייגֶעם אַיין קָרוֹב וָואם עֶר דָארְף אוִיף אִים נוֹהֵג אֲבִילוּת זַיין הַייסְט דֶער אֶבֶל דֶעם טָאג אַיין אוּנְן: (יד) וְאֶת

וּבְנָךְ וּבְנָתָךְ עִמָּךְ אֲרֵי
חוֹלָקָךְ וְחוּלַק בְּנָךְ
אִתְיְהִיבוּ מִנְכַסַת
קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וּ שׁוֹקָא דְאַפְרָשׁוּתָא
וְחַדְיָא דַאֲרִמוּתָא עַל
קוּרְבְּנֵי תַּרְבְּיָא יֵיתוּן
לַאֲרָמָא קֳדָם יְיָ
וִיהֵי לָךְ וְלִבְנָךְ עִמָּךְ
לְקָיְמָא כְּמָא דִי פְקִיד

אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבִתֶּךָ אִתָּךְ כִּי־חָקְךָ
וְחֹק־בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ וּ שׁוֹק הַתְּרוּמָה וַחֲזֵה
הַתְּנוּפָה עַל אִשֵּׁי הַחֲלָבִים יָבִיאוּ
לְהָנִיף תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ
וּלְבָנֶיךָ אִתְּךָ לְחָק־עוֹלָם כַּאֲשֶׁר

ת"א כמאכר לוס . יומא ס זבחים קח:

רש"י

אכל לריכים הם להתכל תוך מחנה ישראל ש שהוא טהור מליככם שם מלורעים מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר: אתה ובניך ובנותיך . אתה וכניך בחלק אכל כמותיך לא בחלק אלא שם תתנו לכסן מתנות רשאות הן לאכול בחוכה ובזוק אלו הינו אלא לאף הכמות בחלק ת"ל כי חקך וחק כניך נתנו סך לכנים ואין חק לכמות: (ו) על אשי החלבים . מכאן שהחלבים למטה בכעת תנופה ויסוד המקרמות אלא יכחיצו

דעת זקנים מבעלי התוספות

ס"ז וגלוי עריות וס"ד ולמען הרע . ועוד תמהו ז"ל כל שדעתו מיושבת עליו הייתו יש לו מדעת שבעים זקני' שכן יין נתן בשבעים לשונות ותמה רבי חיננא כל המתפחד בייתו פי' שלא ס שכות' סכות מתרפא לעולם יש לו נדעת קונו שבע' ויכח ס' שם ריש סניומות וגו' וכיש

פירוש לתורת אלהים

אוּן דִי בְרוּסְט דָאם אוּיף הַייבּוּנְג וְאֶת שׁוּק תַּתְרוּמָה
אוּן דָעם שָׁעְנְקְעִל דָאם אֶפְּ שַׁיידוּנְג תּאכְלוּ וָאלְט
אִיר עָסְן בְּמָקוֹם טָהוֹר אוּיף אַרַיין אָרְט אַתָּה דוּ וּבָנֶיךָ
אוּן דַיינֶע וִיהֶן כְּלוּמֶר אִיר וָאלְט אַחֲלָק נַעמֶען
וּבְנוֹתֶיךָ אוּן דַיינֶע מֶענְטֶער מָעגֶען דָאם אוּיךְ עָהְן
אִתָּךְ מִיט דִיר אַז אִיר וָועט וַיא גֶעבֶּען כִּי וָוארוּם
חָקְךָ דַיין גִיוֶועט וְחָק אוּן גִיוֶועט בֶּייךְ פּוּן דַיינֶע קִינְדֶער
נִתְּנוּ וָעגֶען וַיי גִיגֶעבֶּן גִיוָוארֶן מִזִּבְחֵי פּוּן שֶׁלֶמְטָאנְג
שַׁלְמֵי דֶּי פָּרִיד אָפֶּער בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל׃
(ס) שׁוּק תַּתְרוּמָה דָאם שָׁעְנְקֶעל דָאם אֶפְּ שַׁיידוּנְג
תֶּחֱזֶה אוּן דִיא בְרוּסְט תְּנוּפָה דָאם אוּיף הַייבּוּנְג עַל
אוּיף אִשֵּׁי דִיא פַייעֶר אָפֶּער הַחֲלָבִים דֶעם חֶלֶב יָבִיאוּ
וָאלְען וַייא בֶּרֶענְגען לְהָנִיף תְּנוּפָה צוּ אוּיף הַייבֶּען תְּנוּפָה
אַיין אוּיף הַייבּוּנְג לִפְנֵי פָּאר וָאט וְהָיָה אוּן עֶר וָאל
זַיין לְךָ צוּ דִיר וּלְבָנֶיךָ אוּן צוּ דַיינֶע וִיהֶן אִתְּךָ מִיט
דִיר לְחָק עוֹלָם צוּ אַנְיָעוִיג כַּאֲשֶׁר צָוָה יְיָ

וְעַרְאַרְפֶּם בְּעִנְיָען דָעם מְשֻׁכָּן וָואס אוּיף דִיא עֶרְד מִיט קָרְבָּנוֹת וָואס אוּיף דִיא עֶרְד מִיט קָרְבָּנוֹת וָואס אִין הַיטְל, אַזוי הָאס
פָּען נְעַרְאַרְפֶּם בְּעִנְיָען דָעם מְשֻׁכָּן וָואס אִין הַיטְל מִיט קָרְבָּנוֹת אוּן דִי קָרְבָּנוֹת וָואס פָּען אִיז מְקָרִיב אִין הַיטְל
וָאנָען דִי נְשָׁמוֹת פּוּן דִי צַדִּיקִים , וַויא דִיא נְטָרָא וָאנָט אִין חֲגִינָה דָער מַלְאָךְ מִיכָאֵל אִיז דָער כֹּהֵן צוּ מְקָרִיב זַיין דִיא
נְשָׁמוֹת פּוּן דִי צַדִּיקִים , דְרֵייבֶּער דָעם מְזַבֵּחַ וָואס אִין הַיטְל , דְרֵייבֶּער דָעם אוּיפְגִישְׁפֶּעלְט דָעם מְשֻׁכָּן
אוּנְטֶען הָאבֶּען נְעמוּזְט שְׁפָּארְבָּען צַוַיי צַדִּיקִים דִי גְרֶעסְטֶע גִיוָוען טָעג וָאל מִיט וַיינֶעם
נְשָׁמוֹת בְּעִנְיָען דָעם מִזְבֵּחַ וָואס אִין הַיטְל , אוּן וַויל אֲקְרָבָן וָואס אֲפֶּעלֶער אִיז פְּסוּל , דְרֵייבֶּער הָאבֶּען גְעמוּזְט
שְׁפָּארְבָּען דִי גְרֶעסְטֶע צַדִּיקִים וָואס אִין וַייטֶע נְשָׁמוֹת אִיז קֵין פֶּעלֶער דָא . וַייא וָאלְען וַיין כָּשֵׁר צוּם מִזְבֵּחַ וָואס אִין
הַיטְל. נְאָך אַלֶּעם וָאס פָּאר וָואס אַהֲרֹן הָאס נְעשְׁווִיגְען אוּן זִיא נְעסְהֶרייסְט גִיוָוארֶן אוּיף דָעם שְׁפָּארְבָּען פּוּן גְּדִי אוּן
אֲבִיהוּא , לְמָשָׁל אַקְוִיד אִיז אַפְּאהל נְעקוּמֶען פּוּן חֲדָד וַויינְעְנְדִיג פָּאר זַיין פָּאטֶער, הָאס דִי פָּאטֶער צוּם
קִינְד וָאנ מִיר וָואס זִיינֶען , הָאס דָאס קִינְד גִיוָואגְט וַויל דָער רַבִּי הָאס אִים גִישְׁלָאגֶען , הָאס דָער פָּאטֶער גִיוָוגְט צוּ
דָעם קִינְד נַיי מַיי אַיר וָאס הָאס דָער רַבִּי דִיךְ גִישְׁלָאגֶען, הָאס דָאס קִינְד גִיוָואגְט דָער רַבִּי הָאס אִינְז גִיזָאגְט אַקְשָׁיא

שִׁפְתֵי חכמים

כמאון עם מנחת שמיני של לכור וכו': (ג"מ) דנכי מנחה שנת להתיר לכם מנינות סולרך לרכום מנחת נחשון שלח תחמר מנחת לכור דנכי קכל נלי מנחת נחשון דלח נלי לח נלי זחמור' כתינות לחל נכי חזה שהטופה שלח למדנו כו חידוש שיהו כשחר שנחים למה לריך לרכום מנחת נחשון דמ"ם שנחי מנחת נחשון מכלמים חלו: ש פי' וסע"ם שנחמי מתים וכל שחר שנחי' סולכי' סס. וכוכמתו

דעת חכמים

כשתים . ועוד תמהו ז"ל כל שדעתו מיושבת עליו הייתו יש לו מדעת שבעים זקני' שכן יין נתן בשבעים לשונות ותמה רבי חיננא כל המתפחד בייתו פי' שלא ס שכות' סכות מתרפא לעולם יש לו נדעת קונו שבע' ויכח ס' שם ריש סניומות וגו' וכיש

משלי חכמים

דָעם מְשֻׁכָּן , אַווי וַויא מַיין שְׁכֵנָה וָועם אַרַיין קוּמֶען זִיץ
מְשֻׁכָּן וָועם דָאמָאלְס זַיין בְּקִדּוּשׁ אֱקְדָּשׁ , וָועם דָאמָאלְס
שְׁמָארְבִּין אַזַּדִיק , וָאנָר מֹשֶׁה הָאס נְעהָאס אַפְּעוּת עֶר
הָאס נְעלַיידֶענְט בְּקִרוּבִי מִיט אַחֲרִיק. אִיז דָער פְּשׁ אַיין
קָרוּב , דְרֵייבֶּער הָאס עֶר נְעמֵיינְט אָדֶער עֶר וָועס שְׁמָארְבִּין
אָדֶער אַהֲרֹן וָועס שְׁמָארְבִּין , אֵין אֱמֶת הָאס עֶר נְעדְרֶאפְּט
לַייגְענְען בְּקִרוּבִי אֱקְדָּשׁ מִיט אַפְּתָּח , דָאס מֵיינְט פָּען נִיס
נַייגְיגְער וַויא צְוַויי צַדִּיקִים , נָדָב אוּן אֲבִיהוּא , דְרֵייבֶּער
אִיצְט אַז מֹשֶׁה הָם נִיגְעהָן נָדָב אוּן אֲבִיהוּא זָענֶן נִישְׁמָארְבִּין
אוּן אַהֲרֹן הָאס צַער , הָאס מֹשֶׁה נִיזָאגְט צוּ אַהֲרֹן פְּאַרְקְעהְרְט
מִיר דָארְפָען זַיין פְּרַיילָאךְ , הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לְקְרוֹבַי אֱקְדָּשׁ
עָם אִיז דָאךְ נְעקוּמֶען דָער סִיכָּן וָאס הָאס נָאס נִיזָאגְט ,
נַייגְיגְער מִיר דָאךְ שׁוֹין אַז נָאס וָועס מָאכָען רוּהָען זַיין שְׁכִינָה
אִין מִשְׁכָּן , נָאר מִיר דָארְפָען אָבֶּער וַויסֶען אִין אֱמֶת פָּאר
וָאס הָאבֶּן נָעמוּזְט שְׁמָארְבָּען צְוַויי גְרֶעסְטֶע צַדִּיקִים וָועָן
דָער מִשְׁכָּן אִיז אוּיפְגִישְׁטֶעלְט גִיוָארֶן . נָאר דָאס וָאנָען אוּנְז
דִיא מְקוּבָּלִים אַז עָם אִיז דָא אַבִּית הַמִּקְדָּשׁ אִין הַיטְל נָעגֶן
דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָואס אוּיף דִיא עֶרְד , אוּן וָועָן פָּען דָאמָאלְס
אוּיפְגִישְׁטֶעלְט דָעם מִשְׁכָּן אוּיף דִי עֶרְד הָאס פָּען דָאמָאלְס
אוּיף גִישְׁטֶעלְט אַמִּשְׁכָּן אִין הַיטְל , אוּן אַווי וַויא פָּען הָאס

צֹוָה יְהוָה׃ חמישי טז וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרַף נִיקְצֹף עַל־אֶלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי

יז-טז וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא סְתַבְּעָה מֹשֶׁה וְהָא אִתּוֹקַד וּרְגִיז עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר

ת"א וְאֵת שְׂעִיר. זִמְרוֹס קָפ: וְכַפּוֹף. סַפְּמִים כד:

*והוא חצי התורה בתביה רשב"ם

להורות כמו שאמרו חכמים שכור אל יורה: (טז) ואת שעיר החטאת. חכמים פירשו בשעיר של ר"ח שהוא ג

שפתי חכמים

מדלא כתב במקום קדוש ס"מ שאר מקלת קלמר ומדכתיב לעיל נבי מנחה ואכלו אותה במקום קדוש תוחה ולא תחרת לבק: במקום שכיבה ותוקמוה תחתיה לויה ומדכתיב אח"כ במקום טהור תשפוך בקבל עוד עליו ואכלוהו במחנה ישראל דכלא מלחת דפסיעה הוא דלא יאכלוהה כשומאה: ת שעיר מוספי ר"ח שבח בשביל חטאת לכפר דכתיב כיה ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לחם שעיר נושא את עון העדה הוי אומר זה שעיר של ר"ח: א ר"ג הרח"ס מפני מה בשרף זה ומפני מה לא נאכלו אלו כלומר שלא נאכלו כיום מפני תגיעות שלא כניתו לאוכלן עד בין השמשות שאז כלם ומן תגיעות כר' יוסי ור"ש שאמרו לא הותר אלא בלילי ואותו שנשרף לא כניתוהו לאכלו משום טומאה שנעשה בה ואליבא דר"ג משום שהוא קדשי דורות והאוגנים לקורין לאכלו כיום ובלילה מדאורייתא מ"ם שרפו מיד. ר"ס. אבל לי נרסי' מפני מה

דעת זקנים מבעלי התוספות

לאוכלו ויין למרי עפ: (טז) ואת שעיר. פרש"י דלא מלינו הטעם חילוקה בשרפת אלא זו ופר חטאת המיוחדים וס"ם הדבר היה אבל חטאות הציבוריות מלינו הרבי: פרש הגבריים ושעירי הנשרפין. וק' מפר החטאת דמי בשלוחך דלוים ושם פרש"י שאותו שנשרף מלינו שלא נאכל אע"ג דחטאת החיצון היה. ויל"ל דרש"י ראל דלא מלינו חטאת היצונה נשרף עור ובשר מחוץ למחנה אלא שהיה שעיר העולה אלא כל הבשר נשרפת על גבי המזבל כלול כמו פר השולח ואין קרוי שרפה אלא הקרבה. ויש"י מפני טומאה נשרפה. ויעש

משלי חכמים

אַזוי וויי נאָס האָס גיבאָטעס: (טז) ואת שעיר וגו׳ דָּם צִיקְעלי וָאוּ מֵעַן האָס ניבראָכט פאר אַהֲרֹן תַּחַטאת דאָס מײַנט מען דעם שָׁעִיר מוסף ראש חודש דען דעם מאָנ האָס מען מקריב ניטען רביי ציקעלך אייִנס איז ניטען דער קרבן חמאת פאר כָּל יִשְׂרָאֵל וויי אין החילת סדרה איז גישמאנען אין פסוק (נ) אוג דאָס אנדערע איז ניטען דאָס ציקעלי ואָס נחשון דער נשיא פון יְהוּדָה האָס מקריב ניטענען מחנך צו זין דאָס משקן אוג דאָס דריטע איז ניטען דער שעיר מוסף פון ראש חודש דען דאָס איז ניטען ראש חודש ניקן אוג פון אַלע רבני שעירים האָס מען נאר פאר ברעם דעם שעיר חטאת פון ראש חודש. אנטייל פון אינערע חכמים ואנין נייל אמיאה האָס אין דעם אדם נערירט אוג אנטייל ואנין נייל די כהנים ועמדו גיטען אוגנים דעם מאָנ וואָס גדב נאבהוא איז גישמאדרען אוג אינן מאר גים עסין קדשים וואס הייסם קדשי רורות אבער די אנדערע שעירים האבען זיי גים פאר ברעם וואדום דאש זכרם מקריב גיטען אועלבע קרבנות ואס מען האָס נאר מקריב ניטען צו די צייט בעניין דעם משקן האבען זיי ויך פארלאום איף משה ואהן ער האָס נחשון ביי דער מחה זיי ואלין ניא עבודה

בְּנֵי אַהֲרֹן דְּאִשְׁתַּאֲרוּ לְמֵימָר: יז מַה דֵּין לָא אֲכַלְתּוּן יַת חַטָּאתָא בְּאַתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קוֹדֶשׁ קוֹדָשִׁין הִיא וְיָתָהּ יְהַב לְכוֹן לְמַלָּחָא עַל חוֹבֵי כְּנִשְׁתָּא לְכַפָּרָא עֲלֵיהוֹן

אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר: יז מַדּוּעַ לֹא־ אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחַטָּאת בְּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לָשֵׂאת אֶת־עֲוֹן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה:

ת"א מדוע לא . פסחים פה זבחים קא : ותאוכם נתן . שבועות יח זבחים קא מנחות ד :

רשב"ם

קדשי דורות אבל שעיר העדה ושעיר נחשון נאכלו : (יז) לשאת את עון העדה. טומאת מקדש וקדשיו .

שפתי חכמים

נאכל זה אז הכל דבוסה לחם מפני מה נשרף זה וזה נאכל היה לסם או סניסה נשרף או סניסה נאכל וזה דביסה אחת היא ולכן נגמרי' מפני מה לא נאכלו : ב דאל"כ למה קלף עליהם והלא קף מחכון הוא בכלל הכפם ומ"ל להביא ותקלחתה תותי כחלם : ג הולרך לפרש כן דכל למאר שבתורה למאל לאחים ת"כ ומ"ל כלל לאמר פרט אכל הכא ליכא לפרש כל הפיטומים הכ"ל ומ"ש ג"ל הסיבוי על דבורי : ד פי' דקס"ד דשאלת מדוע לא תאכלתם מקום קדוש ומש"ה ק"ל וכי חון לקודש אכלוה וסניא שאלת מדוע דקוק עם לא תאכלתם אותה ופירוש במקום הקודש מאחר שסיחם במקו' הקודש שלא יהיה להפסל ומפני שפ"ת ל' זה אם לא שאל קודש אם יהיה וסניאו לו לאו הוסיף הכא לו' שמא חון לקלעי' יהיתם

(יז) לשאת את עון העדה. טומאת מקדש וקדשיו .

דעת זקנים מבעלי התוספות

דקיין דשפיר שם ב"ם פיי"ל ניקרב כטומאם דכל קרבנות לגבי קרבנות דכתיב כמותו ודכתי' לף כטומאה ופ"ם :

פירוש לתורה אלהים

אֲזַעלְכֶע קָרְבָּנוֹת וָואם מָען אִיז נָאר מְקָרִיב לְפִי שָׁעָה מָעג מָען עָסָען בַּאֲנִינוֹת דָרְש פָארְשְׁטַעהן דָרַש אוֹיסְלֵייגִינג, עָס אִיז דָא אַיין אַנְדֶער מָענְטש וָואם עָר אִיז קַיין פָּרַיילֶיכער מָענְטש אוֹז מָען וָועהם נִיט פוּן אִים צַאלְיב שָׁאפְט צוּ מָענְטשֶׁן, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן וָועהם מָען אִים אַפָּאהל שָׁאפְט צוּ מָענְטשֶׁן, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן וָועהם מָען אִים אַפָּאהל שָׁאפְט צוּ מָענְטשֶׁן, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן וָועהם מָען אִים אַפָּאהל שָׁאפְט צוּ מָענְטשֶׁן, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן וָועהם מָען אִים אַפָּאהל שָׁאפְט צוּ מָענְטשֶׁן, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן וָועהם מָען אִים אַפָּאהל

משלי חכמים

פַּארְזִיכֶערונְג אוּן גְלוֹיבּונְג אִין נָאם לָאזְט אִים נִיט וָוארְטֶן, דְרַיבֶּער אִיז עָר אַייבִּיג פְּרַיילִיךְ דָאם קוּמְט פּוּן אִינְווַייניג אוֹיף אוֹיסְווַייניג, עָס אִיז דָא אַיין אַנְדֶער מָענְטש וָואם עָר אִיז קַיין פָּרַיילִיכֶער מָענְטש מֶשֶׁה אוּן מֶען וָועהם נִיט פוּן אִים צַאלְיב שָׁאפְט צוּ מָענְטשֶׁן, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן וָועהם מָען אִים אַפָּאהל שָׁאפְט צוּ מָענְטשֶׁן, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן וָועהם מָען אִים אַפָּאהל שָׁאפְט צוּ מָענְטשֶׁן, פוּן דֶעסְטְווֶעגֶן וָועהם מָען אִים אַפָּאהל

אוֹיף דִי אַרְבֶּעט פוּן אַהֲרֹן דִי כֹּהֲנִים אוּן זַיי וָואם זַיי וָועלֶן אִים נָאכְטָאן אוֹיף דֶעם אַלְטָאר אוּן אוֹיף אִיתְמָר בְּנֵי אַהֲרֹן דִי קִינְדֶער פוּן אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים דִי וָואם זַיי וָועלֶן גִיבְלִיבֶּען לַאסְט עָר הָאט צוּ זַיי נָאכְגָטְאן עֶנְפֶּעלְט מִיר אוֹיף דִי רֵייד וָואם אִיךְ פְּרָעג אַייךְ: (יח) פַּרוּשׁ וָוארום הָאט אִיר נִיט גִיעֶסֶען דָעם חַטָּאת דָאם מֵיינְט מָען דָעם שָׁעִיר פוּן רֹאשׁ חֹדֶשׁ בִּמְקוֹם הַקֹּדֶשׁ אוֹיף אַיין הַיילִיג אֹרְט כִּי קֹדֶשׁ עִם אִיז דָאךְ נָאכְּן הַיילִיג הָאתְּ אוּן וְיא נָתַן לָכֶם הָאט נָאם נִיטְעבֶּען צוּ אַייךְ כֹּהֲנִים לָשֵׂאת צוּ פָאר עֶדְעֶר עֶדָה אֶת־עֲוֹן דִי זִינְד הָעֵדָה פוּן דֶעָר עֵדָה לְכַפֵּר צוּ פַאר נָעבֶּען עֲלֵיהֶם אוֹיף זַיי לִפְנֵי יְיָ פָאר נָאם בְּלוֹמֶר דִי כֹּהֲנִים וָאלְן עֶסֶען אוּן דִי בַּעֲלֵי זָאלְן טָה־כֵּן וָועלֶן אֲנִיהוּא אוֹיךְ אֵיבֶּערְגֶעבֶּן וָואם הָאט אִיהר נִיט גִיעֶסֶען נָאר נִיט גִיעֶסֶען נָאר נִיט אוֹיף אַהֲרֹן אִיז הָאבֶּן זַיי אוֹיךְ נִיט גִיעֶסֶען נָאר דָאם נָאר בְּרֶענְט נָאר

(חוטש ע"ט) ח"נ 7 7

יח הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דָּמָהּ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ
בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי׃ ס וַיְדַבֵּר
אַהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ
אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֹלָתָם לִפְנֵי
יְהוָה וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי כָּאֵלֶּה

יח הֵן לָא הוּבָא יָת דְּמָהּ לְגַוֵּי
קוּדְשָׁא גַּוָּאָה מֵיכַל
תֵּכְלוּן יָתָהּ בְּקוּדְשָׁא
כְּמָא דִי פַקֶּדִית׃ ס וּמַלֵּיל
אַהֲרֹן עִם מֹשֶׁה הָא
יוֹמָא דֵין קְרִיבוּ יָת
חַטָּוָתְהוֹן וְיָת עֲלָוָתְהוֹן
קֳדָם יְיָ וְעַרְעוּ יָתִי עָקַן
כְּאִלֵּין וְאִלּוֹפוֹן אֲכָלִית

ת"א הן לא. פסחים סב פג זבחים פד קה: כלאב. זבחים קג: הן היום. זבחים טז במ: ופקלמנס. זבחים קג:

רש"ם

כמפורש בשבועות: (יח) הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה. בהיכל. שכל חטאות הפנימיות נשרפין כמו שכתוב וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש ישרף. אבל זו חטאת חיצונה היא: (יט) הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם. היא העולה והחטאת של אהרן ובניו שכתוב למעלה קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעולה תמימים והבנים סייעו לאהרן בקבלת הדם כאמור למעלה. וכן אמר אהרן למה קצפת על בני הלא היום הזה הקריבו אני ובני קרבנותינו שנתחנכנו בהם לעבודה ובתוך הגדולה הזאת באה לנו צרה גדולה ותקראנה אותי כאלה והאיך אוכל חטאת של קדשי

שפתי חכמים

ומאמר כי קדש קדשים הוא טעם על מאמר שמא תון לקלעי וכו': ה ז"ת הן בתחלת הפרשה כתיב וכפר בעדך להיינו חטאת שמיני ס"מ שם אלו כתו לכפרה. ויל דמה שכתוב וכפר בעדך לאו דוקא שהוא כפרה ממש אלא ל' קיצות והכפר בעלמא וכמו זה מצינו גבי מלואים שכתוב וכפר עליו הכהן וכי מה חטאת שלהן כפרה אלא ודאי גם החם ל' הכפר הוא: ו שהיו קדש קדשים ואכילתה כמוהן ממנו שהרי נכר נפרפה: ז שהיו קדש קדשים ואכילתה בקודש כמוהו אבל ל"ל בחצר לויתי לכם בחוה התעופה ושוק התרומה שאמר לכם ג"כ שיאכלו אותן די"ל מפני שהן ק"ק ואכילתן בחקום טהור מ"ם הן לגמוד קדשי קדשים מק"ק: ח פי' פיבת הלא כתי אחריו לאמר כמו שפרש"י בפ' ואלה. ל"ג בשיטות הסדור במקו' פרטי כמו ויסדר הטפ' בלאלים ומש' למה העליתנו וגו' היה לריך לומר ויאמר מאחר שהוא סדור פרטי אף כאן היה לו לומר ויאמר אהרן וגו' ניין שהוא סדור פרטי. הרא"ם: ט פי' לאחוז עורך הולרך לומר הן היום הקריבו וגו' היה די בותקרלתם אותי כאלה ואכלתי היום וגו' אלא ה"ק ל"ל משה אחת ושתים דמה מוטעים יותר מיתת אחיהם והאומן בעבד חילל ולפיכך לא אכלתם אתמה שאם לא רצה מעבודתם עם הפגימה בשתו יום וחצי שמא מלאה דם בעיר הזה אלא נזרק עדיין ודקוקה. והשיב אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות עד שיקבלו שנפשלה מני פקרבתי שעלי מוטל לסדוך קרב על המזבח וכ"ג מקריב תמיד

רש"י

שחטאת שמיני ושעירי נחשון ה לא לכפרה כתו: הן לא הובא וגו'. שהיו היכו היה לכם לשרפה כמ"ש (ויקרא ו) וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו': אכל האכלו אתה. היה לכם לאכלה ו אע"פ שאתם מוטעים: כאשר צויתי. לכם ז במזבה:(יט) וידבר אהרן. הן ל' דבור אלא ל' ח מן שנאמר (במדבר כח) ויובר העם וגו'. לפשר משה קלף על הלעזר ואיתמר ואהרן מדבר הה ידעת שלא היתי' אלא מדרך כבוד אמרו אינו דרך שיהא אביהו יושב ואני מדברים לפניו ואינו דרין שיהא תלמיד משיב את רבו יכול מפני שלא היה בהלעזר להשיב ת"ל (שם לח) ויאמר אלעזר הכהן אל אהרן הנכדו וגו' הרי כשרלה דבר לפני משה ולפני הכשיחים: הן היום הקריבו. מהו אומר ט אלא אמר להם משה אתם זרקתם דמה מוטעים בהאונן שעבד חילל אמר לו אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שתי כהן גדול ומקריב אונן: ותקראנה אותי כאלה. לפי לא היו אתי' כני אלא אחר קרובים שתי חייב להיות אונן עליהם כאלו כגון כל המוזרים בפרשת כהנים שהכהן מטמא להם:

פירוש לתורת אלהים

מֹשֶׁה האט זיי אויז גיפֿרֶעגט מאמֶער האט מען דֶעם
חַטָּאת ארויס גימאכט אין אויסֶער דֶעם משכן דריבֶּער
אִיז עֶר בָּאזוּרגט גיוואָרין אוּנ מען טאר אים ניט עֶסען
האבן זייא אים גיענפֶּערט ניין אוּנ אַזוי איז דֶער
פֶּשט פון דֶעם פסוק מדוע לא אכלתם את החטאת פאר
וואס הט איר דֶעם חַטָּאת ניט גיגעסען עֶר איז דאך
גנוען במקום הקדש אוף איין הייליג ארט כלומר מען
דאַרף אים ניט ארוים גימאכט אין אויסֶער דֶעם
משכן כי קודש קדשים היא ואורום דער חַטָּאת פון
ראש חודש איז קדשי קדשים אוּנ עֶס וואלט פסול
ניוואָרען אז מען וואלט אים ארוים גימאכט פון
משכן נאר איר זאלט דאך אז מען האט אים ניט
ארוים גימאכט פון משכן פרעג איך פֶּר וואס
האט איר אים ניט גיגעסען: (יח) אוג וויידער האט

(חומש ג"ש) [ח"ג]

משה צו זיי נאגט הן לא דאם בלוט פון דֶעם חַטָּאת
איז דאך ניט ארַיין גיבראכט ניוואָרען אינוועניג
אין אהל מועד אוּן אל זאלט איר נבריגנס
ווערען אין אוהל מועד וואלט מען דֶעם חַטָּאת
גראקפט פאר ברעגען אזוי וויא עֶס שטייט אין
(ויקרא ו פסוק כג) וכל חטאת אשר יובא מדמה ונר
באש תשרף(אכול תאכלו) וואלט איר אים בראקפט
עֶסען אוף אַהייליג ארט האטשי איר זאלט אוגנים
באשר צויתי אזויא וויא איך האב גיבאטען צו אייך
כי דער מנחה: (יט) אוג נאך האט משה גיפרעגט
צו אלעזר ואיתמר די קינדר פון אהרן אפשר וויל
איר הט נישפרנגט דם בלוט אוג איר זעלט אוננים
אוג איין אונן אזֶער טוט די עבודה איז די עבודה
פסול האט איר אפשר מחמת דעם פר קרעמט דעם

חַטָּאתָא יוֹמָא דֵין הַתֵּקִין וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיּוֹם הֲיִיטַב בְּעֵינֵי
קֳדָם יְיָ׃ ג וּשְׁמַע מֹשֶׁה יְהוָה׃ ג וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּיטַב בְּעֵינָיו׃
וּשְׁפַר בְּעֵינוֹהִי׃ יא וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה׃ יא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל
וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימַר לְהוֹן׃ ב מַלִּילוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם׃ ב דַּבְּרוּ אֶל
ת"א ואכלתי . זבחים קא׃

רשב"ם

קרבנ"ם ביום הזה שנתקדשה ונתערבה שמחתנו דוגמת עלובה בלה שוינתה תיך הופתה : (א) לאמר אליהם. למש' לאהרן . ומזה יש להוכיח על כל לאמר הכתוב

ויבבר ה' אל משה כי פירושו לאמר למשה ולפי שלמעלה נתייחד הדבור לאהרן לבדו נאמר כאן לאמר אליהם

שפתי חכמים

וגו"ן של יום היום כמקום מ"ס כמו שלמן מצבכנם : ו' ומ"ם בפ מצוכם זו מיכם מלא נמ"ך מצום טומאה שנגעה בו נצרף דמי מצום מיניות כ"ם קבה למה שרפו תומו היום להם להמתין עד לילה וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל ח"כ מאי כ"מ שמצינו לו מיניות היום מסור ולא לילה יין שנצרף מצום טומאה שנגעה בה מה מצינו לו היתר אכילה בזה . י"ל בדוחק כי מצה לא היה חוקר ע"ז דלמא טומאה נגע' בה כי לפי שברכתו בהיום להם לאכול מיד ס"ב כודאי היום נמצר מלינע בטומאה בשעה קלה שהיו מרוקק הדם עד שעת אכילה כי מסתמא מיד יאכלוהו אותה כי זריזים מקדימין למצות ומצינו לו להתן היום כלו' מיניות היום מסור ולוכרתו להכיחו עד הלילה ולפשר נגעה בו טומאה ונצרף : ב אלא כך שמעתי ובאחתי : ל די"ג דברות נאמרו בתורה אל מצה ואל מהרן ובגמרא בתיב י"ג מיעוטי' לפעט אלא דבר שהב"ם עם מהרן אלא

רש"י

ואכלתי חטאת . ואם אכלתי היום וגו' : היום . אלו מיניות לילה מותר : בחון חון אלא ביום קבורה : הייטב בעיני ה' . אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות : (כ) וייטב בעיניו . הודה ולא כוס לומר כ אלא שמעתי : (א) אל משה ואל אהרן . למשה אמר ל שיאמר לאהרן : לאמר אליהם . אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר או היו אלא נאמר לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור אמור לישראל הא מה אני מקיים לאמר אליהם לבניהם לאלעזר ולאיתמר : (ב) דברו אל בני ישראל . את כולם הסוה להיות שלוחים בדבר זה לפי שהוא בדמיו

פירוש לתורת אלהים

חַטָּאת וַיְדַבֵּר הָאט אַהֲרֹן גִּירָעט צוּ מֹשֶׁה רש"י שְׁרַיְיבְּט
וַוי גִּישִׁיקְט זִיךְ דָאם מֹשֶׁה הָאט זִיךְ גֶּבַיְיזֶערְט אוֹיף
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר אוֹנ אַהֲרֹן וְאֶל אִים עֶנְפָּעָרֶען נָאר
עֶם אִיז גִיוֹוָען מַדָּרָךְ כְּבוֹד זַיי הָאבֶּן נְאָאטְ עֶם אִיז
נִיט קַיין דָּרָךְ אֶרֶץ אוֹ אוֹנְזֶער פָּאטֶער זִיצְט אוֹנ טִיר
זְאלֶן רַיידֶן אוֹנ וְוִידֶער עֶם אִיז נִיט רֶעכְט אוֹ
אַתֶּלְמִיד וְאוֹ אֶפּ פְֿרֶעגֶען דֶעם רַבִּי דֶען מֹשֶׁה אִיז
דָאךְ גִיוֹוען דֶער רַבִּי אוֹנ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר וֶענֶען
גְּוֹוען תַּלְמִידִים דְּרוֹם הָאט אַהֲרֹן גֶּענֶפָּעָרְט צוּ מֹשֶׁה
אוֹנ הָאט גְּוֹואְנְט הֵן הַיוֹם הָאבֶּן זַיי דֶען הַיינְט מַקְרִיב
גִיוֹוען דֶעם חַטָּאת מִיט דֶער עוֹלָה וְואם זַיי וֶענֶען
כֹּהֲנִים הֶדְיוֹטוֹת וֶוען זַיי וֶואלְטֶען מַקְרִיב זַיין
בְּאֲנִינוּת וְואלְט דֶער קָרְבָּן פָּסוּל גִיוֹוען נָאר אִיךְ
הָאב מַקְרִיב גִיוֹוען וָום אִיךְ בִּין אֲפִלּוּ נָדוֹל אוֹנ אִיךְ
מֶעג יוֹא מַקְרִיב זַיין בְּאֲנִינוּת נָאר פַּר וָום הָאט מֶען
דֶעם חַטָּאת נִיט גִינֶעסֶען וְוארוּם וַתִּקְרֶאנָה אֹתִי אוֹ עֶם
וְואלְט מִיר גִינֶטֶען אֲבָלוֹת בְּאֵלֶּה אָזוֹי וְויא דִיא
דָאזִיגִי כְּלוֹמֶר אֲפִילּוּ וֶוען דִיא מֵתִים וְואלְטֶען נִיט
גִיוֹוען מַיינֶע קִינֶדֶער נָאר אַנְדֶערֶע קְרוֹבִים וָאם
אִיךְ מוּז זַיין אַיין אוֹנְן אוֹיף אוֹיף וֶויא אָזוֹי וְויא אוֹיף דִיא
דָאוֹנֶע וְאָכַלְתִּי חַטָּאת הַיוֹם אוֹנ אִיךְ וָאל עֶסֶן אַחֲטָאת
דָעם טָאג וָאם אִיךְ בִּין אַיין אוֹנְן הֵייטַב בְּעֵינֵי יְיָ וָואטְ
דָען דָאם וואר גִיפָּעלֶען אִין דִי אוֹיגִין פּוּן נָאט אַפִּילּוּ
דִי מֹשֶׁה הָאסְט גֶטָערְט פּוּן נָאט אָדֶער הָאט אוֹנְ

גישייד

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר
תֹּאכְלוּ מִכָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל־
הָאָרֶץ: ג כֹּל | מַפְרֶסֶת פַּרְסָה
וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה

אונקלוס

לְמֵימַר דָּא חֵיתָא דִּי
תֵכְלוּן מִכֹּל בְּעִירָא דִּי
עַל אַרְעָא: ג כָּל דְּסַדְּקָא
פַּרְסָתָא וּמְטַלְּפָא טְלָפִין
פַּרְסָתָא מַסְּקָא פִּשְׁרָא

ת"א זאת החיה. מוקין מד עמ׳ מכל הבהמה. מכות יח מוקין סם:

רש"י

אליהם לשניהם: (ג) מפרסת פרסה. ציפורן אחד בעין מנעל ולא צפרנים בכל אצבע כארנבת ושפן: ושסעת שסע. מובדלת הפרסה לשנים ולא פרכה אחת שלמה כסוס וחמור, ולפי פשוטו של מקרא ותשובת אפקורסים כל הבהמות והחיות והעופות והדגים ומיני ארבה ושרצים שאסר הקב"ה לישראל מאוסים הם ומקולקלים ומחטמים את הגוף ולפיכך נקראו טמאים, ואף בתלמוד עכו"ם שאוכלים שקצים ורמשים חביל גופייהו: מעלת

בעל הטורים

(ב) לאכר תאכלו. גימט' חיה מכול שחיטה חיה לא תאכלו: אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ. למעוטי שחיטה שור חיה וטרפה

שפתי חכמים

עם מסה לבדו: מ דחל"ל זאת חיה אשר תאכלו מכל הבהמה מכעי ליה: נ פי' מסוס דמלת זאת חיה כתיבא על הכמוה אליו וכתיב עמו ס"ת לא הי' אם סוס טומאה: ס דלמ הל"ל רק זאת החיה וגו' מע"ג דמפיק ממלת החיה ל' חייס י"ל דדייק מה"ת יכיכה דכתיב החיה אלא דבא ללמד כו': ע ר"ל שהיו מגזמת פרסה אלא ל' פדוקה היא. והוכחת התרגום הוא מדכתיב ואת

ג ומרבה אותה ליטרא זאת תאכלו וזאת לא תאכלו: את זה תאכלו וגו'. חף כשרצי המי' לחה תאכלו מכל מין ומין והרמ' להם וכן בעוף ותלה תאקלו מן העוף וכן בשרצים וזה לכם הטמא: זאת החיה מכל הבהמה. מלמד שהבהמה ם בכלל חיה: (ג) מפרסת. כתרגומו עסדיקת: פרסה. פלחיט"ה בלע"ז: ושסעת שסע. שמובדלת מלמטה ומלמעלה בשתי סימנים כשרים ומטלפת מלמעלה ואינן שסועות ומובדלות לגמרי מלמטה מחוברות

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע. פירש רש"י למעוטי גמל שפרסותיו סדוקות מלמעלה ומלמטה הם מחוברות ג"ע דשם כן הוא למעט גמל מדין שסועה ולכתוב ושסע סימנו שוסע:

טעמי איסורי אכילות

וכל

(ג) זאת החיה אשר תאכלו וגו'. הכל הם יכול שהרי מתחת מלה שהבהמות והחיות והעופות והדגים הטעונים. אשר יכולתו בשרם בנתן שהרי, ויעשה מבשרם אשר שהרי, הכשר הזה יוליך בשרו טבע הכליותיה שבו, ויסחוט את טבע שהרי מיסה שהרי לחיה טוכפת ע"כ מנעה התורה אותם ואת בני יכשל מאכילת אותן החיות והעופות והדגים הטעים, ינתן לנו סימנים להכיר ולהבדיל אלה מאלה שלא נכשל מאכילתן, וכעל העקרם לכך שמנם מה שנאמרו לשם הוא לעניין חולני הנפש וכליותם כי הם מתוקנים ומזיקים לא הנפש המשכלת ומולידים בה הרהורים ורוע המזג וקלקול התחות אשר מהם תתהוה רוח הטומאה המטמא הדעות והמעשים והמגרם רוח הטהרה והקדושה ממנה, וזהו טעם ונטמאתם בה כי הטומאות והטומאה נמשכים זה מזה. ולזה נקראו כתורה המאכלות האסורות הטמא יטהרה, כדכתיב וזה לכם הטמא מן

הבהמה, וכל אשר סעוף עמא הוא לכם, כל נפור טהורה, מן הבהמה הטהורה. ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור. להורות כי פשם פיכוכם הוא מלך רוח הטומאה לטומאה, וכשומר עלמו ירחק מהם כמו שיזהר מיי הדבקים

ליקוטים על התורה

(ב) זאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וגו'. מְפָרְשִׁים פְּרָעֲנִין פָּאר וָאס

רופט דִי תּוֹרָה דִי בָּשָׂרָה בְּהֵמוֹת סִים דָּעם נָאמֶען חַיָּה,
נָאר דָאס וָואלְט חַיָּה, לְעבֶּן, וָועלְט נָערוּפֶען, אז מֶען לָעבְּט
אויף אֵיבִּיג, אין דִי וָועלְט אוּנ אין יָענֶע וָועלְט, וָויא דִיא
נָמְרָא זָאגְט דִי רְשָׁעִים וָוען וַיי לְעבֶּן וָועלְן נִירוּפֶען סַתִּים
נַיי"ל וַיי נָאר אויף דִי וָועלְט. נִים אויף יָענֶע וָועלְט.
אוּנ דִיא צַדִּיקִים וָועלְן נִירוּפֶען חַיִּים, אֲפִילוּ נָאך וַיי"ער
שְׁפָארְבֶּן, וַויי"ל וַיי זָענֶן נָאר נִישְׁפָארְבֶּען פּוּן דִיא וָועלְט
אֲבֶּער וַיי לֶעבֶּן אויף יָענֶע וָועלְט, דָּרִיבֶּער דִיא בְּהֵמוֹת
וָואס אַיזָט מֶען וַיי זָען, אז דָער יוּד עָסְט וַיי וָועלְט דָאך
פּוּן דִי בְּהֵמָה פְּלַיישׁ בָּעְנְשְׁשֶׁן פְּלַיישׁ, אוּנ אֲלֶע יוּדִין הָאבֶּן דָאך דִי בְּהֵמָה אויף הָאבֶּן
אַמֶּלֶך צוּ עוֹלָם הַבָּא, דָּרִיבֶּער וָועלְן דִי בָּשָׂרָה בְּהֵמוֹת חַיּוֹת נָערוּפֶען חַיָּה:

פירוש לתורת אלהים

גִישַׁייד פּוּן דִיא אַלֶע וַאבֶּען וָואס זֶענֶען טָמֵא:
(ג) כֹּל מַפְרֶסֶת אִיטְלַיבֶּעם וָואס אִיז צוּ שְׁפָאלְטֶען דִיא
קְלָאעֶען וְשׁוֹסַעַת אוּנ דִי קְלָאעֶען זֶיין דוּרְך פּוּן
אוּיבֶּען אוּנ פּוּן הוּנְטֶען אָפּ גִישַׁייד מִיט צְוַויי קְלָאעֶען
דָאס אִיז אַיין סִימָן טָהֳרָה אוּנ דָער אַנְדֶערְער סִימָן
אִיז מַעֲלַת גֵּרָה וַיי יוּד עָסְט וַיי וָועלְט דָאך
אִין דִי בְּהֵמָה פְּלַיישׁ בָּעְנְשְׁשֶׁן פְּלַיישׁ, אוּנ אֲלֶע יוּדִין הָאבֶּן דָאך דִי בְּהֵמָה אויף הָאבֶּן
אַמֶּלֶך צוּ עוֹלָם הַבָּא, דָּרִיבֶּער וָועלְן דִי בָּשָׂרָה בְּהֵמוֹת חַיּוֹת נָערוּפֶען חַיָּה:

מצות השם

(ב) [קנ] (מצה סח) לבדוק סימני בהמה וחיה כשנלמד לאוכלם בידיעי מעלה גרה ושוסעת שסע שנאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסות מעלת גרה בבהמה אותה תאכלו:

זאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ, דָּאס אִיז דִי חַיָּה וָואס אִיהר טָעטְן

בְּבַעֲיְרָא יָתָהּ תֵּיכְלוּן׃ ד בְּרַם יָת דֵּין לָא תֵיכְלוּן
מְמַסְקֵי פִּשְׁרָא וּמְסַדְּקֵי פַּרְסָתָא יַת גַּמְלָא אֲרֵי
מַסִּיק פִּשְׁרָא הוּא וּפַרְסָתֵיהּ לָא סְדִיקָא
מְסָאֲב הוּא לְכוֹן׃ ה וְיָת
טַפָּנָא אֲרֵי מַסִּיק פִּשְׁרָא
הוּא וּפַרְסָתֵיהּ לָא סְדִיקָא
מְכָאֲבָא הוּא לְכוֹן׃ ו וְיָת
אַרְנְבָא אֲרֵי מַסְקָא
פִּשְׁרָא הִיא וּפַרְסָתָא
לָא סְדִיקָא מְסָאֲבָא
הִיא לְכוֹן׃ ז וְיָת חֲזִירָא
אֲרֵי סְדִיק פַּרְסָתָא
הוּא וּמְטַלְּפָא טְלָפִין
פַּרְסָתָא וְהוּא פִּשְׁרָא לָא
פָּשַׁר מְסָאֲב הוּא לְכוֹן׃

בְּבַהֲמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ׃ ג אַךְ אֶת־
זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה
וּמִמַּפְרִסֵי הַפַּרְסָה אֶת־הַגָּמָל כִּי־
מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ
מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ה וְאֶת־
הַשָּׁפָן כִּי־מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה
לֹא יַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם׃ ו וְאֶת־
הָאַרְנֶבֶת כִּי־מַעֲלַת גֵּרָה הִוא
וּפַרְסָה לֹא הִפְרִיסָה טְמֵאָה הִוא
לָכֶם׃ ז וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מַפְרִיס
פַּרְסָה הוּא וְשֹׁסַע שֶׁסַע פַּרְסָה וְהוּא
גֵּרָה לֹא־יִגָּר טָמֵא הוּא לָכֶם׃

ת"א אותם. זמיט לד: לך לת זה. בכורות ו ז טז: ומפריסי. בכורות טז: לת הגמל. חולין נט בכורות ו ז: ולת השפן. בכורות ו: ולת החזיר. חולין נט בכורות טז: ולת המזיר. חולין נט בכורות טז:

בעל הטורים

דימע מסור: (ד) ממעלי הגרה. מלא יו"ד ו' מיכן מעלה גרה. סוד ככם ועז וז' מיכי חיות:

רש"י

מעלת גרה. מעלה ומקיאה החוכל ממעיה ומחזרת חותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק: **גרה.** כך שמו וייתכן להיות מגזר' מים הגגרו' (ס"ב יג) שהוא גגרר לחר הפה ותרגומו פסרת טע"י הגרה החוכל ופסר ומוח: **בבהמה.** תיכה זו יתירה פ היה לדרשה להתיר את השליל הנמלה כמעי אמו: **אותה תאכלו.** ולה בהמה טמחה והלה כחזרה היה חלה

רשב"ם

גרה. מעלת את מאכלה בגרגרת לאחר אכילתה:

שפתי חכמים

הפסן כי מעלה גרה הוא ופרסה לה יפריס והלה לכולם יש פרסו
שדוקסי' דה על המקן חלה ע"כ מפרסת ל' סדיקה הוא: פ דהל
כאך כתיב לאשר תעלו מכל הבהמ' חלה תיב' זו יתיכה כו' ודומה
כתיב לאשר תאכלו מכל הבהמה לאשר בבהמה היינו השליל
שנמלא בבהמה לאשר תאכלו מכל הבהמה קאי לכולם פרסה

טעמי איסורי אכילות

ממיתים. וזה טעם מה שאמרו במדרש [ויק"ר פי"ג] אמר ר"ש ב"ר לרופא שבקש לרפאך שני חולים אחד יש בו כדי לחייס ואחד אין בו כדי לחייס מה יאכל ומה לא יאכל, וזה שאין בו כדי לחייס אמר להם שרופא כל דבר

פירוש לתורת אלהים

אוּ צוּ קַיְיטְ דָּאס נָאךְ אַמָאל בַּבְּהֵמָה אִין דֶּר בְּהֵמָה
אתָה תאבלוּ דִיא וָעלְבִּינֶע מֶעגְט אִיהר עֶסְן׃ (ד) אַךְ
נָאר דִי דָאזִינֶע וָאלְט אִיר נִיט עֶסְן מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה פּוּן
דִי בְּהֵמוֹת וָום וָענֶן מַעֲלֶה הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי אֲרֶעֶר נִי
דָאבִין צוּ שְׁפָּאלְטֶענֶע קְלָאעֶן אֶת הַגָּמָל דָּם קֶעמִיל כִּי
מַעֲלֵה גֵרָה הוּא אֲפִילוּ עֶר אִיז דָאךְ יוא נִישְׁט גֶּשְׁפָּלְטֶע גֵּרָה
וּפַרְסָה עֶר הָט אֲבֶּער נִיט נִישְׁפָּאלְטֶענֶע קְלָאעֶן אֶת הַשָּׁפָן כִּי
דָּאס אִיז צוּ אַייךְ טָמֵא אִיר טְארְף דָאס נִיט עֶסְן׃

מצות

(ד) [קיד] (לאו פו) שלא לאכול מבהמה וחיה ממאה שנא' לך שם זה לא תאכלו ממעלי הגרה ומפריסי הפרסה הם סגמל וגו':

(ה) וְאֶת הַשָּׁפָן אוּ דָם קִינִינְגִיל כִּי אֲפִילוּ עֶר אִיז מַעֲלַת
גֵּרָה וּפַרְסָה אוּ קְלָאעֶן לֹא יַפְרִיס אִיז אֲבֶּער נִיט צוּ
שְׁפָּאלְטִין פָּמֵא הוּא דָאס אִיז צוּ אַייךְ טָמֵא׃ (ו) וְאֶת
הָאַרְנֶבֶת אוּ דִי הָאזְענְ כִּי מַעֲלַת גֵּרָה הִיא וכו׳׃ (ז) וְאֶת
הַחֲזִיר אוּ דֶער שְׁוַוויין כִּי מַפְרִיס אֲפִילוּ עֶר הָאט צוּ
שְׁפָּאלְטֶענֶע קְלָאעֶן וְשֹׁסַע אוּ דִי קְלָאעֶן וָענֶן אֲפִ
גִישַׁייר אַיינֶם פּוּן דֶּעם אַנְדֶערִין וְהוּא גֵּרָה לֹא יִגָּר עֶר

אין

השם

נואם אין פָּמֵא, אוּ נִיט פּוּן עוֹפוֹת אוּ פִּישׁ וָאם עָנֶען
פָּמֵא, אוּ מֶען פָּאר נִיט מְרַעֲקְנֶען טֵילְךְ פּוּן אַצְּהָרָה וָאם מֶען פָּאר וָוא נִיט
אִין אַרַיין גֶּעמִישְׁט טֵילְךְ פּוּן אַצְּהָרָה וָאם מֶען פָּאר וָוא נִיט
פָּסוּל, אוּ כֶּען פָּאר נִיט פָּסוּל קֶען אַנְדֶערִין פּוּן אַצְּהָרָה׃

ח מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וּבְנִבְלָתָם
לֹא תִגָּעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֶם: ט אֶת־
זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם כֹּל
אֲשֶׁר־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם
בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים אֹתָם תֹּאכֵלוּ:
י וְכֹל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת
בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים מִכֹּל שֶׁרֶץ הַמַּיִם
וּמִכֹּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שֶׁקֶץ

אונקלוס

ח מִבִּשְׂרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן וּבִנְבִלְתְּהוֹן לָא תִקְרְבוּן מְסָאֲבִין אִנּוּן לְכוֹן: ט יַת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל דִּי בְמַיָּא כֹּל דִּי לֵיהּ צִיצִין וְקַלְפִין בְּמַיָּא בְּיַמְמַיָּא וּבְנַחֲלַיָּא יָתְהוֹן תֵּיכְלוּן: י וְכֹל דִּי לֵית לֵיהּ צִיצִין וְקַלְפִין בְּיַמְמַיָּא וּבְנַחֲלַיָּא מִכֹּל רִיחֲשָׁא דְמַיָּא וּמִכֹּל נַפְשָׁא חַיְתָא דִּי בְמַיָּא

ת"א תאכלו. חולין סו סז: ובנבלתם. ר"ה טז: מכל אשר. שבועות ס: סנפיר. חולין כג נדה כא: במים בימים. שבועות ס:

רשב"ם

(ח) ובנבלתם לא תגעו. בשעה שאתם צריכים ליגע בקידש או אוכל קודש כדכתיב כל הנוגע בהם יקדש. יקדש את עצמו. גם בכלי שרת גם במזבח גם בבשר חטאת כולם כתיב כל הנוגע בהם יקדש ויטהר תחלה שאם נגע בנבלה או בשאר טומאות הכתובות בתורה יקדש ויטהר ויטבול תחלה קודם נגיעתו בקודש:

בעל הטורים

(ח) טמאים הם לכם. וסמיך ליה את זה תאכלו רמז המאכל דימא טהרי. לא הזכיר בדגים שמות לפי שמכוסים מבני אדם אין להם

שפתי חכמים

צ דלאו הכא מכלל עשה עשה הוא ולא תעשה' כתיב בהדיא בסמוך את זה לא תאכלו וגו' אבל לא בא נלמד כפשוטו שמותר לאוכלו דהא כבר אמר אבל תאכלו מכל הבהמה וגו': קוא"ת והא אין מזהירין מן הדין וי"ל דהאי הכא דיש בו עשה אותה תאכלו פי' רש"י ולא בהמה טמאה וזה קאי על כל בהמה טמאה דהא כתיב אותה תאכלו משמע הם שכתובים בפרשה מותר לאכול אבל שאר בהמות שאין בהם סימנים אף שלא כתובי' בפרשה אסיר לאוכלם א"כ יש עשה אף על בהמות שאין בהם סי' טהרה מזהירין נמי מן הדין שיהא בו נמי ל"ת אבל היכא דאין עשה אין מזהירין מן הדין. לא"ס: ר' דרגל פי' ביו"ט כלו' שכל ישראל חייבין לטהר עצמן ברגל מפני עולת ראייה שחייב להביא לעזרה מבא"כ בשאר

רש"י

נעבור עליה בעשה צ ול"ת: (ח) מבשרם לא תאכלו. אין לי אלא אלו שאר בהמה טמאה שאין לה שום סי' טהרה מנין. אמרת ק"ו ק ומה אלו שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו' (כל הענין בת"כ): מבשרם. על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים: ובנבלתם לא תגעו. יכול יהו ישראל מוזהרים על מגע נבלה ת"ל אמור אל הכהנים וגו' (ויקרא כא) כהנים מוזהרין ואין ישראל מוזהרין ק"ו מעתה ומה טומאת המת חמורה לא הזהיר בה אלא כהנים טומאת נבלה קלה לא כ"ש ומה ת"ל לא תגעו ר ברגל וזהו שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל: (י) סנפיר. אלו ששט בהם: קשקשת. אלו קליפין הקבועין בו כמו שנא' (ש"א יז) ושריון קשקשים הוא לבוש: (י) שרץ

בכ"מ

טעמי איסורי אבילות

פנו ליה כך השכו"ס וכו'. אבל ישראל שהם לחיי העוה"ב זאת הבהמה אשר תאכלו אך את זה לא תאכלו וגו'. הנה מבואר יפה שאין הכונה לחיי העולם הזה כי אלו ואלו כלם חיים אמנם הכונה היא לחיי הנפש וכריאותה כי מי שחלקו בחיים בעולם הבא יאות לו טבע אחר ממה שיאות לזולתו בהין חלקו בחיים עכ"ל:

פירוש לתורת אלהים

איז אָבער ניט מַעֲלֶה גֵרָה טָמֵא הוא וכו': (ח) מִבְּשָׂרָם פון זייער פְלייש כְּלוֹמַר פון די וָוס האָבין ניט דיא צְווייא סִימָנֵי טָהֳרָה וָוס איבין איז גישריבּען זאָלט איר פון זייער פְלייש ניט עֶסען וּבְנִבְלָתָם אונ אז עֶס פַיינגערט איינס פון די בְּהֵמוֹת טְמֵאִים זאָלט איר דיא נְבֵלָה ניט אָן רירען. רש"י שרייבּט אַ יִשְׂרָאֵל טאָר ניט אָן רירען אַנְבֵלָה אום יום טוב אונ כֹּהֲנִים טארין קיין מאָל ניט אָן רירען: (ט) אֶת זֶה תֹּאכְלוּ דָס מֶעגט איר עֶסען מִכֹּל פון אַלֶץ וָוס אין וַואסֶר כֹּל אִיטְלִיכֶס אֲשֶׁר לוֹ וָואס האָט סְנַפִּיר פְלוס פֶעדֶערין וָוס שְׁווימְט דֶער מִיט אין וַואסֶער וְקַשְׂקֶשֶׂת אונ שופּען בַּמַּיִם סַיי עס איז אין וַואסֶער בַּיַּמִּים אָדער אין דיא יַמִּים וּבַנְּחָלִים אָדער אין די טַייכֶען אֹתָם תֹּאכֵלוּ מֶעגט איר זֵיי עֶסִין: (י) וְכֹל אונ אִיטְלִיכֶעס אֲשֶׁר אֵין לוֹ וָואס הָאט ניט סְנַפִּיר פְלוס פֶעדֶערין בַּיַּמִּים וכו' מִכֹּל שֶׁרֶץ פון אִיטְלִיכֶעס ווִידְמוּנג הַמַּיִם פון דֶעם וַואסֶער וּמִכֹּל נֶפֶשׁ

מצות השם

(ט) [קנה] (משה סט) לבדוק סימני הדגים כשרלא לאוכלם שיהיה להם סנפיר וקשקשת כנאמר את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו:

אֶת זֶה תֹּאכְלוּ וגו' דאס זאלט איר עסין פון פיש ודאס איז אמצות עשה וויבן איוד וויל עסין פיש זאל ער פריער אכטונג געבין אויב זייא האבין דיא כשרה סימנים וואס דיא תורה האט גיזאגט:

שְׁקָצָא אִנּוּן לְכוֹן׃ יא וְשָׁקְצָא יְהוֹן לְכוֹן מִבְּסְרְהוֹן לָא תֵיכְלוּן וְיָת נְבִלְתְּהוֹן תְּשַׁקְצוּן׃ יב כָּל דְּלֵית לֵיהּ צִיצִין וְקִלְפִּין בְּמַיָּא שְׁקָצָא הוּא לְכוֹן׃ יג וְיָת אִלֵּין תְּשַׁקְצוּן מִן עוֹפָא לָא יִתְאֲכְלוּן שְׁקָצָא אִנּוּן נִשְׁרָא וְעִדָּה וְעָזְנְיָא׃ יד וְדַיְתָאוּטָרְפִיתָא לְזַנֵּהּ׃ טו יָת כָּל עוֹרְבָא לְזַנֵּיהּ׃ טו וְיָת בַּת נַעֲמִיתָא

ת"א ואת נבלתם. חולין סו: הנאכר. חולין קמ: ואת הפרס. חולין סה: ואת הדלה. סס סג: ופס סד. סס סד:

חֻמָּס לָכֶם׃ יא וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ׃ יב כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ יג וְאֶת אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם אֶת הַנֶּשֶׁר וְאֶת הַפֶּרֶס וְאֶת הָעָזְנִיָּה׃ יד וְאֶת הַדָּאָה וְאֶת הָאַיָּה לְמִינָהּ׃ טו אֵת כָּל עֹרֵב לְמִינוֹ׃ טו וְאֶת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֶת הַתַּחְמָס וְאֶת

בעל הטורים

שמות: (יג) את הנשר. פתח הנשר סתום מלך לעופות. נשר נוסר נוסרתו דכתיב תתחדש כנשר נעוריכי: (טז) התחמס. תומם ותוכן:

שפתי חכמים

רש"י

כל"מ משמע ודבר נמוך ברוחם וגו' על הארץ: (יח) ושקץ יהיו. לאסור את ש ש שירוציכן אם יש בו בטחון ת עשם: מבשרים. היינו מוזהר על הסנפירים ועל העשמות: ואת נבלתם בו'. לרבות יבחושין א שסיננן והם זבוכים קטנים: (יב) כל אשר אין לו וגו'. מה ת"ל ב סיכול ג אין לי שיהא מותר אלא המעלה סימנין שלו ליכנסה הסירן בשים מכין ת"ל כל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בשים הא אם היו לו בשים אע"פ שהסירן ד בעלייתו מותר: (יג) לא יאכלו. להוציא את המאכילין לקטנים שכך משמעו לא יהיו נאכלים על ידך או היינו אלא לאסרן בהנאה ת"ל (דברים יד) לא תאכלו בהכילו: אסורין ה בהנאה מותרין. כל עוף שנא' כאן למיטב למיטב למיכהו יש בשותו האין דומין אלו לזה לא

פירוש לתורת אלהים

הַחַיָּה אוּנ פּוּן אִיטְלִיכֶן נֶפֶשׁ וָאס הָאט אִין זִיךְ׃ אַחֲיוֹת שֶׁקֶץ אוּם וָועַרְדִיג זַיִן צוּ אֵייךְ׃ (יא) וְשֶׁקֶץ אוּנ אוּם וָועַרְדִיג יִהְיֶה זַיִן לָכֶם צוּ אֵייךְ׃ מִבְּשָׂרָם פּוּן זֵיעֶר פְלֵייש לָא תֹאכֵלוּ וְאֶת נִבְלָתָם אִיהר נִט עָסְן וָאלְט תְּשַׁקֵּצוּ נְבָלוֹת תְּשַׁקְּצוּ וָאלְט אִיר פַּאר אוּם וָועַרְדִיגָן׃ (יב) כָּל אֲשֶׁר אֵין וכו׳: (יג) וְאֶת אֵלֶּה אוּנ דִי רָאזִיגֶע תְּשַׁקְּצוּ וָאלְט אִיר פַּאר אוּם וָועַרְדִיגָן פּוּן עוֹפוֹת לֹא יֵאָכְלוּ זַיי וָאלָן נִיט גֶיגֶעסָן וָועַרִין שֶׁקֶץ הֵם זַיי וָאלָן גֶיט גֶעגָן דֶעם נֶשֶׁר אֶת הַנֶּשֶׁר וְאֶת הַפֶּרֶס אוּנ דֶעם אָדְלֶער וְאֶת הָעָזְנִיָּה אוּנ דֶעם הָאפִּיךְ׃ (יד) אֶת הַדָּאָה אוּנ דִי רוֹטֶע וַיְיא וְאֶת הָאַיָּה אוּנ

מצות הש

(יג) [נקו] (נלמ סו) אלמ נאכול ת סמא שנפ' ושקץ יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו

(יג) [נקו] (נלמ סמ) אלמ נאכא טוף סמא שנפ' ופס אלמ תשקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם

הַשָּׁחַף וְאֶת־הַנֵּץ לְמִינֵהוּ׃ ׀ וְאֶת־ הַכּוֹס וְאֶת־הַשָּׁלָךְ וְאֶת־הַיַּנְשׁוּף׃ יח וְאֶת־הַתִּנְשֶׁמֶת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־ הָרָחָם׃ יט וְאֶת־הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוּכִיפַת וְאֶת־ הָעֲטַלֵּף׃ כ כָּל־שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם׃ כא אַךְ אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע אֲשֶׁר־לֹא כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֵן עַל־ הָאָרֶץ׃ כב אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ

וְיָצָא וְצַפַּר שַׁחֲפָא וְנֶצָא לְזַנּוֹהִי׃ ׀ וְקָרָא וְשַׁלְיָנוּנָא וְקִפּוֹפָא׃ יח וּבוּתָא וְקָתָא וְיַרְקְרָקָא׃ יט וְיַת חַוָּרִיתָא וְאִבּוֹ לְזַנֵּהּ וְנֶנֶר טוּרָא וַעֲטַלְפָּא׃ כ כֹּל רִיחֲשָׁא דְּעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע שְׁקָצָא הוּא לְכוֹן׃ כא בְּרַם יַת דֵּין תֵּיכְלוּן מִכֹּל רִיחֲשָׁא דְּעוֹפָא דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע דִּי לֵיהּ קַרְסוֹלִין מֵעִלַּוֵי רִגְלוֹהִי לְקַפָּצָא בְּהוֹן עַל אַרְעָא׃ כב יַת אִלֵּין מִנְּהוֹן תֵּיכְלוּן יַת

ת"א סלע. סם סנ: לעיטא. סם: סלעא. סם: תנשמת. סם: סרסם. סם: חסידה. סם: הדוכיפת. סם: לעיטו. סם סם סו: לנתר בהן. ס"ק נמ: מת מלט. מולין סם:

ולו קרי

רש"ם

(כא) ההולך על ארבע. בעין דבורים: לנתר. כתרגום זיתר גויים. כמו ויזנתר. כמו ויפל מן נפלו: על כפיו. כגון כל סרוסה סותה יבוס: סקלת דכרו להקיש מלכלו: סרסם.

שפתי חכמים

ופ"ב לחייב על המלכלוכי לקמיה: ו ופ"ח סילף מוסב זה על מנין שסרסם"י לפניו וי"ל הכתב דסי' לפניו הטעמים שכתבתיו כתוב בהדיא דמותר בהנאה מדבריו"ל תתכלוס מלינו לעכו"ם ובהיב דמיניו למינהו אף שמין דומין ז"ל שם במלתיהם ולא בשמותיהם הכל מין אחד הוא אבל אם היו אותן שכתבתיו בתוכה לסוכין בהנאה מדבריו"ל יהא כיכל מפרסין היכא דכתיב למינה למינו לגלגד גם שמינס אמת הוא אלא שדומין במלתיהם וכשמותיהם שכתבתיו כמו אלו שכתבתיו בתוכה אבל אלו שמין דומין לכם במלתיהם ובשמותיהם אותן שכתבתיו בהדיא מין בכם מיסור הנאה ס"ב אין יכולים לו' אותן שכתבתיו בהדיא מין בכם מיסור הנאה ס"ב אין יכולים לו' אותן שמין כאותי' כתבי' שאור יוסי ע"ב לאוכלו' גם שמין ג' סוג

רש"י

במרחיבים ולא בשמותם ו וכולן מין אחד: (טז) הנץ. מיספרוי"ר: (יז) שלך. פירשו רבותינו זה השולה (פירש מנציה) דגים מן היס וזכו את"ת ושליונונא: כום וינשוף. הם הנעקים בלילה ויש להם לסתות כלתות: (יח) תנשמת. דומה לעכבר ופורה בלילה ותנשמת החמורה בארצינו היא דומה לה ויתין לה עיניס וקורין לה טלפ"ח: (יט) החסידה. זו דיה לבנה ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עס חברותיה במזונות: האנפה. היא דיה רגזנית: הדוכיפת. תרגמו הכר וכרכלתו כשולה ולמ' נקרא שמו דוכיפת שהודו כפות וזו היא כרכלתו וגבר טורא נקרא על שם מעטיו כמ"ש רבותינו במס' גיטין (דף סג): (כ) שרץ העוף. הס ויתושין ומנגיס: (כא) על ארבע. על ד' רגליס: ממעל

כדקיס סגמוכים כרוחצין על הארץ כגון זבובים וכרעין

פירוש לתורת אלהים

אוג דָּר אַמְסִיל וְאֶת הַשָּׁחַף דָּר קָאקוק וְאֶת הַנֵּץ אוג
דָּר שְׁפָארוויר לְמִינֵהוּ צוּ זַיין מִין׃ (יז) וְאֶת הַכּוֹס אוג
דִּי אֵייל וְאֶת הַשָּׁלָךְ אוג דֶּר רַייגֶר וְאֶת הַיַּנְשׁוּף אוג דֶּר
שְׁטָאק אֵייל׃ (יח) וְאֶת הַתִּנְשֶׁמֶת אוג דִּי פְּלַעדֶרמוּז
וְאֶת הַקָּאַת אוג דִּיא קְרָאה וְאֶת הָרָחָם אוג דֶּר
אַגְלֶשְׁמִיר׃ (יט) וְאֶת הַחֲסִידָה אוג דִּי שְׁטָארְאךְ דִּי
וויד הָאפּ וְאֶת הַדּוּכִיפַת אוג דֶּר הָאן וְאֶת הָעֲטַלֵּף
פוּן דִּי עוֹפוֹת הַהֹלֵךְ וָאם גַּייט אויף פִּיר פִּיס שֶׁקֶץ
הוּא לָכֶם אִיז עָם אום וְוִירְדִיג צוּ אַייךְ׃ (כא) אַךְ זֶאר
דָּאם מָעגְט אִיר יָא עֶסְן פּוּן אַלֶּע וְוִירְמוּנְג פּוּן דִּי
עוֹפוֹת הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע וָאם גַּייט אויף פִּיר פִּיס אֲשֶׁר לֹא
וָאם הָאט כְּרָעַיִם קְנִיא מִמַּעַל לְרַגְלָיו הָעבֶּער פּוּן דִּיא
פִּיס לְנַתֵּר צוּ שְׁפְּרִינְגֶען מִיט גַּייא אויף דֶּער עֶרד׃

כצות השם

אֶת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכֵלוּ. דִּיא הַייִשְׁרִיקֶען פֶּעגֶען אִידֶער פֶּסַח
וְדָאם אִיז אַכְצוֹת שֶׁהֵזו אוֹ אִידֶ וויל פֶּסַח הַייִשְׁרִיקֶען
וָאל דֶּער וָאתָן אוּיב גַּייא הָאבֶּען דִּיא כָּשֵׁרָה סִיגֶּעס עָאם דִּי
תּוֹרָה הָאט גֶּיוָאגֶט׃

(חומט ע"ט) ח"ג

גּוּבָא לְזֵנֵיהּ וְיָת רָשׁוֹנָא
לְזֵנוֹהִי וְיָת חַרְגּוֹלָא
לְזֵנוֹהִי וְיָת חַגָּבָא לְזֵנוֹהִי׃
כג וְכָל רִיחֲשָׁא דְעוֹפָא
דִּי לֵיהּ אַרְבַּע רַגְלִין
שְׁקָצָא הוּא לְכוֹן׃
כד וּלְאִלֵּין תְּסָתָּאֲבוּן כָּל
דְּיִקְרַב בִּנְבָלְתְּהוֹן יְהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
כה וְכָל דְּיִטּוֹל מִנְּבָלְתְּהוֹן
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיְהֵי
מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
כו לְכָל בְּעִירָא דִּי הִיא
סְדִיקָא פַּרְסָתָא וְטִלְפַּן
לַיְתָהָא מַסְקָא וּפְשִׁרָא
לַיְתָהָא מַסָּקָא מְסָאֲבִין
אִינּוּן לְכוֹן כָּל דְּיִקְרַב
בְּהוֹן יְהֵי מְסָאַב׃ כז וְכָל

ת״א כמלעיל. סם סו: ספ״ע ס״ם: למינהו. סם׃

אֶת־הָאַרְבֶּה לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַסָּלְעָם
לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת־
הֶחָגָב לְמִינֵהוּ׃ כג וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף
אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם׃ כד וְאֵלֶּה תִּטַּמְּאוּ כָּל־הַנֹּגֵעַ
בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ כה וְכָל־
הַנֹּשֵׂא מִנִּבְלָתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא
עַד־הָעָרֶב׃ כו לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת אֵינֶנָּה
שֹׁסַעַת וְגֵרָה אֵינֶנָּה מַעֲלָה טְמֵאִים
הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם יִטְמָא׃

חדוב והכלב: (כד) ולאלה תטמאו. כל הנוגע בנבלתם
ומפרש והולך בהמות טמאות. הבהמה אע״פ שהיא

רש״י

לרגליו. סמוך לגומרו יש לו כמין שתי רגלים לכך ד׳ רגליו
וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן הארץ מתמוך בהומן שתי כרעי׳
ופורח ויש מהן הרבה מכל מין מהו בקיאין בהן מד׳ סימני
טהרה נאמרו בהם ארבע רגלים ד׳ כנפים וקרסולין חלו
כרעים הכתובים כאן וכנפיו תופין את רובו וכל סימנים
הללו מעויין בחומן שבניותיו מכל יש שרשען חרוך ויש שאין
להם וכך וצריך שיהא שמו מגיד ומהו אין יודעים להבדיל
ביניהם: (כג) וכל שרץ העוף וגו׳. כת ללמד שאם יש
לו ז חסם טהור: (כד) ולאלה. העתידין להיאמר לפסק
בענין: תטמאו. ח כלו׳ ט בנגיעת׳ יש טומא׳: (כה) וכל
הנשא מנבלתם. כ״מ שנאמרה טומאת משא תמורה
מטומאת מגע י שהיא טעונה כבוס בגדים: (כו) מפרסת
פרסה ושסע איננה שוסעת. כגון גמל שפרסתו סדוק׳
למעלה אבל למטה היא מחוברת כאן למדך שנאכלת בהמה
טמאה מטמאה ובענין שנאסף הפרשה כ פירש על בהמה

מפרסת פרסה. אבל שסע אינה סרוקה כגון סוס וחמור
(כו) וגרה איננה מעלה. כל הנוגע בהן, בין מתים

שפתי חכמים

וק״ל: ז דמ״ל ג״ל אפי׳ סס לעיל כת׳ לקמן זה תאכלו מכל אשר
בעוף פסוק על מרכז וגו׳ ומשמע דאפי׳ מכתם מיני׳ דוקא מכל
אשר שבעוף פסוק שיש להם ד׳ רגלים אסורי׳ לאכול מלמ ודאי
מלמד שיש וכו׳: חולה מדלעיל קאי מכתפה ואיה ועופות דגים
וחגבים: ם כלו׳ לא שמעתי איזה אסור לטמאות אלא ס״פ שאם תגעו
בהם תהיו טמאים: י כ׳ סרע״ס לא שמעתי טעם נכון ע״ז אה כה
להשמיענו כזה שכלל אבי בהדיא כתיב אפי שבטומאת מגע היו
פטין ביכום בגדים ובטומאת משא פטין ביכום בגדי׳ ואפ לאידוא
שכתב״מ סוף כמ״ם אפ לאתי מ״ם ומאי ר״ל שבא להשמיענו כזה
שאין טומאת מגע למדא מק״ו מטומאת משא להפטיר ביכום
בגדים ומה משא שאינו נוהגת בשרצים פטין ביכום בגדים מגע
שנוהג בכל מיני טומאות אינו דין שפטין ביכום בגדים וע״ז
פרכ״י כ״מ שנא׳ טומאת משא תמורת מטומאת מגע ולא תמלא
בכוס מקום טומאות מגע שתייר בה בכתוב ביכום בגדים ואלו
היתה טומאת מגע טעונה ביכום בגדים מק״ו לא ליהתמיה קרא
בכוס דוקא דלכתוב בטומאת מגע יכבס בגדיו: כ כלו׳ מיקרי
שכתוב לשנים לו׳ שנתיחדה בהמה טהורה מם היה׳ טרפ׳ ומחטא
שמיחדה מטהרה מידי נבילה וס״ה כתיב החם וכי יעות וגו׳
דוקא מקף מעמעט טומאת נבלה שכל שבפה מע״ם שכוס׳ נעוש

פירוש לתורת אלהים

(כב) אֶת אֵלֶּה מֶעֱנָם אִיר עָסִין אֶת הָאַרְבֶּה לְמִינוּ דָּעָם
הַיְישָׁרִיק צוּ זַיִן מִין אֶת הַחַרְגֹּל לְמִינוּ אוּנְ דָּעָם חַרְגוֹל
צוּ זַיִן מִין וְאֶת הֶחָגָב לְמִינוּ אוּנְ דָּעָם חָגָב צוּ זַיִן מִין
רש״י שְׁרֵייבְּט דִּי אַלֶּע פִּיר מִינִים וַעֲנָען אַלְץ הַיְישְׁרִיקֶן
וָאם וַעֲנִין קְהוֹר נָאר מִיר וַוייסִין זַיי נִיט: (כג) וְכֹל
אוּנ אִיטְלִיכֶם שֶׁרֶץ הָעוֹף וַוידְמוּנְג פּוּן דִּי עוֹפוֹת אֲשֶׁר
לוֹ וָאם הָאם אַרְבַּע רַגְלַיִם פִּיר פִּים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם דָּאם
איז אוּם וַוידְרִיג צוּ אַייךְ אִיר מְאַרְט זַיי נִיט עָסִין:
(כד) וְלָאֵלֶּה אוּנ צוּ דִיא מִינִים וָאם טַייטְשָׁר וועט

[ח״נ]

מז וְכָל־הוֹלֵךְ עַל־כָּפָיו בְּכָל־הַחַיָּה
הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טְמֵאִים הֵם
לָכֶם כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־
הָעָרֶב: כח וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָם יְכַבֵּס
בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב טְמֵאִים
הֵמָּה לָכֶם: ם כט וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא
בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד
וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ: ל וְהָאֲנָקָה
וְהַכֹּחַ וְהַקָּמֶאלֹן וְהַחֹמֶט וְהַתְּנִשְׁמֶת:
לא אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ

דְּמְהַלֵּךְ עַל יְדוֹהִי בְּכָל
חַיְתָא דְּמְהַלְכָא עַל
אַרְבְּעָא מְסָאֲבִין אִינוּן
לְכוֹן כָּל דְּיִקְרַב
בִּנְבָלְתְּהוֹן יֵהֵא מְסָאֵב
עַד רַמְשָׁא: כח וּדְיִטּוֹל
יָת נִבְלְתְּהוֹן יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיֵהֵי מְסָאֵב עַד
רַמְשָׁא מְסָאֲבִין אִינוּן
לְכוֹן: כט וְדֵין לְכוֹן
דְּמָסָאֵב בְּרִיחֲשָׁא
דְּרָחֵישׁ עַל אַרְעָא חוֹלְדָא
וְעַכְבְּרָא וְצִבְיָא לְזַנּוֹהִי:
ל וְיַלְיָא וְכוֹחָא וְהַלְטָתָא
וְחוּמְטָא וְאַשׁוּתָא:
לא אִלֵּין דְּמְסָאֲבִין לְכוֹן
בְּכָל רִיחֲשָׁא כָּל דְּיִקְרַב

ת"א וכל הולך. חולין ט: וזה לכם. מנחות כט כריתות ד כב מעילה יז: בכבן. חולין קלז: והטבכר. סם:

רש"ס

בין שחוטים וכאן לא פירש במותם. אבל בבהמה טהורה כתיב לפנינו וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו' דוקא מתה אבל שחוטה טהורי ואפי' טרפה: (כח) והנושא. ומסיט ממקומה אע"פ שלא נגע. אבל אם טענוהו נבלה על כתפו ולא נגע ולא זז ממקומו אינו טמא. וכן שנינו במסכת זבחים. ואפילו מת מוטל על המטה וכתחתיו נייר המפסיק בין המת לכלים שתחתיו טהורים הם שכת אינו מטמא אלא במשא שהוא היסט וכן שנינו שם. ובתרגום ירושלמי

בעל הטורים

כסם כלום בבבל הנקם שהוא מסס: (כז) המוגע בנבלתם יטמא. בגימ' זה הכוגע מפי' בבעדשם: (כט) השרץ. בגימ' בשמוש

שפתי חכמים

שהוא טהורים מטומאות נבלה מכל מקום מעלה כין מתה כין שחוטה מין שחיטתה מטהרתה מידי נבילה ולכן נקרא כל נבלתם שהם בין ע"י מיתה כין ע"י שחיטה. כלמ"ס: ל פי'

רש"י

טהורה: (כז) על כפיו. כגון כלב ודוב ל והתול: טמאים הם לכם. למנע: (כט) וזה לכם הטמא. כל טומאות הללו אין לאיסור אלא לטומאה ממש להיות מטמא

כמגען ונאסר לאכול תרומ' וקדשי' וליכנס במקדש: והצב. דומה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כז) וכל הולך על כפיו. פרש"י כגון דוב וכלב וחתול דומיי מפרים פרסות וגומרו אך גאסרין מטעם הולך על כפיו וע"כ לריך עיון גבי שפן וארנבת למה נאסרו מטעם שמין מפריסין פרסה היה נאסרו מטעם שהולכים על כפם: (כט) וזה לכם הטמא. מכאן לכם ולא לגמו ז"ס וזה שמעל הכתוב לחה ויתר גויה בפרשתיי לכם שקלים וכמכים. מכל לגבי מולים שבגוף הוסף לבקלם וכו' כדמי' בפרשת משפטים:

פירוש לתורת אלהים

תַּרְגּוּם אִיטַלְיָעָר וְאִם רִירָט אָן אִין זַיְיא יִטְמָא וְאִל טָמֵא וְאַל
טָמֵא וְעֶרֶב: (כז) וְכָל הוֹלֵךְ אוּב אִיטְלִיכְם וְאִם גֵיְיט
אוּיף נַיְיגֶע הָעִנְט בְּכָל חַיָּה הַהוֹלֶכֶת אוּב אַלֶע חַיוֹת הַהוֹלְכֹת עַל
זַיְיא גֵיְיט אוּיף פִּיר פִּים הַיְינוּ אֵיין הוּנְט אָדֶר אַגְדֶרְע מִינִים וְאִם זֶענֶן גְלֵייךְ דֶער צוּ מְכֻאִים הֵם
לָכֶם: (כח) וְהַנֹּשֵׂא וכו': (כם) וֶה אוּב דָאם אִיז צוּ אַיְיךְ

מצות השם

(כה) [וקיום] (עשה עח) להיות השמה מבדיל בקדושה בטומאה ומטמאים שפ' וזה לכם השמע בשכן השורץ על הארץ והעכבר וגו':

וֶה לָכֶם הַטָּמֵא וגו'. וְדָאם אִיז אַמְצוֹת עֲשֵׂה דְּ מַבְדִּיל דְּרְלִיי שֶׁרֶצִים וְאִם זֶענֶן גָעצַיילְט אִין פָּסוּק וכט לז וְעִנְיָן טָמֵא. אוּב דֶער עִם רִירָט אָן אֲשֶׁר יִפֹּל עֲלֵיהֶם אִין אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו טָמֵא. אוּב דֶער אוּיף פָּמָא:

בְּהֹון בְּמוֹתְהוֹן יְהֵי כָּל־הַנֹּגֵעַ בָּהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא עַד־
יְמָמָא עַד רַמְשָׁא: לֹה וְכָל דִּי יִפֹּל עֲלוֹהִי מִנְּהוֹן בְּמוֹתְהוֹן יְהֵא
טְמָא מִכָּל מָאן דְּעָבֵד בְּמוֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד
אוֹ לְבוּשׁ אוֹ מִשַׁךְ אוֹ שַׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה
מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר: שביעי לג וְכָל־כְּלִי
חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כָּל דִּי

ת"א כל סגוגע. מגיעם יח נזיר נח נדם כו: במותם. תוליז עד קיט נדם לו: יפול עליו. מגיעם יח נזיר כח תוליז עד נדם מז ב: או כגד. שבת סג: או כגד או עור. סס כד מנחות לע: או שק. שבת סד: כל כלי. סס: במים יוכא. יבמות עס:

רשב"ם

מתורגם נושא מסיט: (לב) מכל כלי עץ. ולא כלי אבנים ולא כלי אדמה: שק. טלית של נוצת עזים: אשר יעשה מלאכה בהם. ולא תשמיש כיסוי שאין עושין

רש"י

דומה לספרדע: (לג) במים יובא. ולף לאחר שכיולתו טמא הוא מ לתרומ': עד הערב. ולח"כ: וטהר. כהערב הסמ: (לד) אל תובו. אין כלי חרס מעמא נ חלא מאוירו:

שפתי חכמים

אין כפות רגליהם מכוסות בטלפים: מ כלומר אלא תאמר שמפני שיוכל במים להיוכו שהכל יטמא עד הערב כפי מה שיוכן מבמים יוכל ושמא עד הערב לפיכך הוסיף לף לאחר שכיל ו לוכו מועיל לו לאחת מטומאתו עד שיעריב שמשו: נ כלומר לם הגיע טומאה לאוירו ולא נגעה בו טמא ומגבו טהור תני׳ נגע בו טומאה ולים

לה מכל אשר יפול עליו מהם מה תוכו כשהכלי מטמא אוכלים שבתוכו תני׳ לוכו נוגע בהן הטומאה טמאים דהא תני׳ אם היה הכלי חלא חרדל הכל טמא ת"ש אין הכלי נוגע בכולם חלא מה שבמוך לדפנות שהי אתה יכול לומר אזה מטמא את זה שהרי אין אוכל מטמא אוכל ושוב מ"ש זה שני וזה שלישי ואין שלישי מטמא רביעי חלא ת"ש מאויר כלי חרס הם נעמאים לף תוכו כאומר כאוכרס

עניני טומאה וטהרה

(לג) ואחר זה מדבר בכתוב מעניני הטומאה והטהרה, כאומר חלה הטמאים לכם בכל הארץ וגו', כל הבהמות וכל החיות וכל השרצים והן השקצים והכח והלטאה והחומט והתנשמת החלד והעכבר והלב, הן עלמן לא הטומאה במותן, ויטמאו במותן כל מה שיגעו, ע"כ אמרה תורה כל הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב (ובהמות הטמאות מטמאים הן אמתו מעלמן הן שנשחטו, ובהמות טהורות הן מטמאין חלא מ"ש מתו מעלמן):

(לד) וכל אשר יפול עליו מהם במותם וגו'. לפו דוקא בהמה שלמה או ארז שלם מטמא, חלא לף כזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ מטמא, ומה הן מטמאים כל כלי עץ או בגדי לאר או פשתים או מבי או קנבוס, או עור של בהמה וחית הארץ לכל עור של חיות הים הוכו טמא. או שק, טלית העושה של עזים. כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם, ולא תאמרם כשוי שהין עושה כתוכם כלום. במים יוכא, זו היא הטבילה המקובלת מטומאתו. וטהר עד הערב ושהר. תני׳ שיוכל במים עדיין טמא כל יום הטבילה עד הערב ואז טהר. ורז"ל דרשו וטמא ושהר כאחד, שהוא שהור לאחר טבילה לאולין ולמעשר ושמא לתרומה עד שיעריב שמשו: (לה) וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כלי חרס הוא

פירוש לתורת אלהים

דִּי מוֹלֵד וְאֹרֶךְ: (לא) אֵלֶּה דִּי יְהֵנְעֵן צוּ אִיךְ אוּם
בֵּין בְּכָל הַשֶּׁרֶץ אִין דִּי אַלָּע שְׁרָצִים כָּל הַנּוֹגֵעַ אִיטְלִיכָער
וְאוֹם רִירְט אִין זַיי בְּמוֹתָם אִין זַיי עֶרְע טוֹיט: (לב) וְכָל אוּם אִיטְלִיכֶם אֲשֶׁר וְאוֹם עֲבָוְעט פַאלִין אוֹף
אִים בֶּתֶם פּוּן דִּיא שְׁרָצִים בְּמוֹתָם אַז זַיי וְעֶנְעֵן טוֹיט
וְאִמָּא וְאַל דִּי זַאךְ טָבוֹא זַיין טָפָל כְּלִי עֵץ פּוּן הֵילְצֶרְנִי
בֶּגֶד אוֹ בֶּגֶד אָדֶר אֶקְלֵיד אוֹ עוֹר אָדֶר אַפְּלִי פּוּן
שָׂעֵל אוֹ אָדֶר שַׂק אַזַאק כָּל כְּלִי אִיטְלִיכָע כְּלִי אֲשֶׁר וְוֹם
וְעֶרְט נְטָאן אַמְלָאכָה מִים זַיי אוּם דָּעֶר שְׁרָץ הָאט

(חוסר ע"ט) [ח"נ]

אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תְשַׁבֵּרוּ׃
לה מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר
יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה

בְּגַוַּיהּ יְהֵא מְסָאַב וְיָתֵיהּ
תְּתְבָּרוּן׃ לה מִכָּל מֵיכַל
דִּי מִתְאֲכִיל דִּי יֵעָלוֹן
עֲלוֹהִי מַיָּא יְהֵא מְסָאַב
וְכָל מַשְׁקֵי דִּי יִשְׁתֵּי

ת"א כתוכו . גדפ מב : כל מאכר . פסחים ג פסוק כז חולין לג נד : מכל שאוכל . שבת קלח פסחים יח כ יומא פ מנחות קא חולין לו קכט כלורות ט: וכל מאכר . שבת יד פסחים יז יח :

רשב"ם

עושין בתוכם כלום : (לד) אשר יבא עליו מים יטמא. מי שרוצה לתת טעם בפצות לפי דרך ארץ ולתשובת שפתי חכמים

המינין לא הוזקק הקב"ה טומאה למיני אוכלים ומשקין עד שתיקנם לצורך מאכל ונתינת טעם הוא תחלת

פומאה לכלי חרש פלא נגע טומאה בכלי חלל תלויה בו טמא הכלי : ם מדלא כתיב כל אשר יגע בתוכו חלל יטמא לח נגע חלל שבא לאוירו טמא מ"ש לח שבכלי הוא כאילו חלל טומאה ומה שבתוכו נוגע בו דאיכ למה נתמעטו כלים מליטמא מאויר כלי חרס כדלקמן ברש"י חלל ודלי הכלי עלמו קבל טומאה מהכרן שבאויר והכלי נעשה רחמן וחוזר ומטמא מה שבתוכו לעבירתו שני ונתמעטו כלים שיין כלי רחמן מטמא כלי . הרא"ם : ע כלו' אם יתה רולה לעשותו מיני טומאה שבראו עד שלא יהא רלוי לתשמיש הרחמן שאם עשוי לאוכלין יקבלו עד שיעלו זיתים ואם למשקה עד שיקבל כלומר מבקה : פ מפני שיין לו דבקות עם ואינו הבאורו הממוך לו ופי' יבא יגע עליו מים יבא בהו עליו מפני שיבא יוכל מיהו אחר שיהא בתוך כלי חרס הטמא אם יגע עליו מים יטמא וין הדבר כן שהרי התורה אמרה וכי יותן מים על זרע וגפל מכלתם עליו וכו' הוא טמא והוסיף עוד הרב לומר והוא בתוך כלי חרס שלא תאמר שכיון שנגעו בתוך כלי הטמא ואחר שילא מן הכלי אם נא עליו מים יטמא כאחר הטומאה ויוער אחר שיצא עליו מים לכן יאמר והוא בתוך הכלי : צ שהרי (לא) תלה הכ' את טומאתו לב אחר שיצא מהם כתם לא שנא נוגע לא שנא לח : ק כ' הרא"ם נראה לי דהאי ומשקה מכשבאת היא ונרוך לגרום לוכל מיטמא מאויר כלי חרס לא לוכל ומשקה שהרי משקה דבתיב בהרן בכר בתר דע"ו לעיל שבוע בח להכשיר ולוינא דר"ח ולא לימא כר"ו וכר"ו ור"ש היך יתכן לומר אח"כ ועוד למדו דכותיהו וכו' ועוד בת"כ בלמיהו ובפסחים (ד"כ) היכו בתיב רק לוכלין מיטמאין מאויר כלי חרס ואין כלים מיטמאין מאויר כלי חרס : ר מי שבאתלו לאוכלים מן הקרקע דאלים הין לך שלא בלו עליו מים ואחו אבר יבא עליו מים : ש ר"ל כגי אדם לאוכלים אלילה שיין כח שיעור היין טמאים . אבל הין פיהוסו שיין לוכל מטמא דברים אחרים כשיין כי שיעור שהרי אפי' אם יש כו שיעור טומאה הין מטמא דברים אחרים שיין לוכל מטמא לוכל מן התורה . מלחתי . וכן דלא מטמא את אחרים יאפי' מדלא כתיב טמא דלא יטמא והוי כאלו אמר טמא הוא ואי לטמא אחרים :

טוד שיין לוכל מטמא אחרים ש אח"כ יש בו כביצה שנא' אבר יאכל לוכל האוכל בבת אחת ושיערו הכמים הין בית

ענייני טומאה וטהרה

(לד) מכל האוכל . פירש הכתוב ענין הרחצין כל אבר בתוכו יטמא , אמת אחמר גם כלים וכגדים שבתוכו טמאין , אלא מכל האוכל . לא אמרתי לך אלא לוכלין ומשקין , ולמדנו שיין ולד טומאה מטמא כלים : אבר יאכל . לאחר , פרט לזוכלי בהמה , ופרט לכרות : אבר יבא עליו מים יטמא . לריך שיהי' מוכשר לקבל טומאה ע"י מים שבתו עליו , אבל אם לא בתו עליו מים הינו מוכשר לקבל טומאה , ואע"פ שבבר נאמר בענין וכי יותן מים על זרע וגו' (פסוק לח) , זהו בטומאת מגע אבל בטומאת מאויר כלי חרס שהוא חדום בפני עלמו , סייתי אומר אפי' הינו מוכשר יטמא , לכן כתיב אבר יבא עליו מים , ומלת יבא הוא שתיב במקום עבר ,

בשם לא בא עליו מים בבשם שהיה בכלי חרס ובא עליו כאבר יגע הינו טמא : וכל מבקה אבר יפתה בכל כלי יטמא . מים יין ושמן יכיונא בהיו חרס שנטמא גם הם טומאין מאויהו , ועבשו שהי חלוקות , לפי שהילרך לומר אבל לוכל אבר יבא עליו מים , אבל מבקין מוכשרים ושומדים : בכל כלי . להוליא מי כורות שיהן ומערות שאיין מקבלים טומאה , וכן אם בשם כלי חרס על מי כור , הין המים הנכנסים בחוירו טמאים בעוד מחוברים . ור"ל דרשו פסוק זה לענין הכשר , שכל דבר הנקרא משקה אבר יפול על האוכל מכשיר את האוכל שיקבל טומאה אם יגע אחד מכל הטומאות , אבל הין למשקין טומאה מן התורה כל עיקר :

פירוש לתורת אלהים

דָּעָר עֶרדִינְע כְּלֵי וָעם דָּר שֶׁרֶץ אִיז דְּרִינֶען אֲרַיין (לד) מִכָּל הָאֹכֶל פּוּן דֶּאם עֶסְנִוואָרג וָוָם גִיעֶסִין וָוערְט גִיוואָרֶן וָוָם עֶם וָוערְט גִיעֶסִין אֶשֶׁר וָוָם וואסֶר גִיסִינְוואָרג דְרִינֶען אִיז הַיִינְט גִיבַּאלֶין דָם עֶסְנִוואָרג דְרִינֶען אִיז אֲשֶׁר יִבָּא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אוֹג דָאם עֶסְנִוואָרג אִיז אִין שוּן טְרוּקֶען זִיכְּבָא וָאל עֶר טָמֵא זַיין וְכָל מַשְׁקֶה אוֹג

מצות השם

(לד) [קס] (עבה עב) להיות כל האוכלין אחר שנתלכו ובא עליהן מים הו כל דבר הנקרא משקה (המסומנים ד"ה בח"ט ד"ס) מביאר ובשים לטומאה בלתחר מכל האוכל אבר יאכל אבר יבא עליו מים יטמא :

בְּכָל מָאן דְּיֵהֵי מְסָאֲב׃ לה וְכָל דִּי יִפֵּל מִנְּבֵלְתְּהוֹן
עֲלוֹהִי יְהֵי מְסָאֲב תַּנּוּר
וְכִירַיִם תִּתְרָעִין מְסָאֲבִין
אִינוּן וּמְסָאֲבִין יְהוֹן לְכוֹן׃
לו בְּרֵם מַעְיָן וְגוּב בֵּית
כְּנִישְׁתָּ מַיָּא יְהֵי דְּכִי
וְדִיקָרֵב בִּנְבֵלְתְּהוֹן יְהֵי
מְסָאֲב׃ לז וַאֲרֵי יִפֵּל
מִנְּבֵלְתְּהוֹן עַל כָּל בַּר
זְרַע זַרְעָא דִּי יִזְדְּרַע דְּכִי
הוּא׃ לח וַאֲרֵי יִתְיְהַב מַיָּא

אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא׃ לה וְכֹל
אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנִּבְלָתָם | עָלָיו יִטְמָא
תַּנּוּר וְכִירַיִם יִתָּץ טְמֵאִים הֵם
וְטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם׃ לו אַךְ מַעְיָן וּבוֹר
מִקְוֵה־מָיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגֵעַ
בְּנִבְלָתָם יִטְמָא׃ לז וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם
עַל־כָּל־זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵעַ טָהוֹר
הוּא׃ לח וְכִי יִתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל

ת"א וכל מסאב . מאנין קכנו : תנור וכיריס. שבת קלא מולין קיח : וטמאים יהיו. שבת לבב : אך מעין.
פסחים יח נזיר כד שבועות כז פסחים כה מולין פד : על כל זרע. שבת לא זבחים קא מנחות ע מולין קיז קיח קיט כריתות כא נדה נא : ומי יומן. שבת יח שיטורין מז פסחים יד יח מגילה יט קידושין נה מגילה כב סולין מז קיח קכא כריתות מז מכשירין סו מז סח :

רש"ם בעל הטורים

תיקונם ועיקר חשיבותם לצורך אכילה : (לו) אך מעין שמעוטו כשעורה : (לז) זרע זרוע מסר יזרע טהור סוף. בניע'
וגבור . לפי הפשט אין מקבלים טומאה מים הכמ"ם בקרקע אלא כמו שפירש למעלה וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא : (לו) אשר יזרע טהור. כל המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה : זרע זרוע. זרע של זרעונים. וכמו ויתנו לנו מן הזרעונים בדניאל לשון רבים. זרוע

רש"י

כבליעה מהזיע יותר מבית תרנגולת: (לה) תנור וכירי. כלים המיטלטלין הם והם על חרס ויש להן תוך ת וסופה את הקדרה על נקב החלל וכשיהם פיהם למעלה : יתץ. שתין לכלי חרס טהרה כשבילה: ומטמאים יהיו לכם. שלא תאמר מצווה הני לעוסקים ת"ל ומטמאים יהיו לכם מס רמה לקיימן כטומאתן רבתי : (לו) אך מעין ובור מקוה מים. המחוברים לקרקע אין מקבלין טומאה א ושוד ים לך ללמוד. יהיה טהור. הטובל בהם מטומאתו : ונוגע בנבלתם יטמא. לפי' הוא כתוך מעין וכור ב ונוגע בנבלתה יטמא שלא תאמר ק"ו ג מה מכהר את הטמאים מטומאתם ק"ו שיטיל את הטהור מליטמא לכך נאמר ונוגע בנבלת' יטמא: (לז) זרע זרוע. זריעה של מיני זרעונין . זרוע אם דבר הוא (דניאל ב) ויתנו לנו מן הזרעונים : טָהוֹר הוּא. למדך הכתוב שלא הוכשר ותתקן לקרות ד לוכל לקבל טומאה עד שיכוחו עליו מים : (לח) וכי יתן מים על זרע. לאחר שנתלש שאם תאמר ים הכשר שמחובר הין לך זרע שלא הוכשר : מים על זרע. הין מים הין שאר משקין ה הין הם

ענייני טומאה וטהרה

(לה) וכל אשר יפול מנבלתם עליו יטמא . פד לפן דבר מבלי עין בקרקעין תיך , ועל כלי חרס שלא יטמא מגבו , ושאם יהבר על שאר כלים ממתכות שהן מטמאין מגבן , שכל אשר יפול מהן

פירוש לתורת אלהים

אִיטְלִיבְעם גִיטְרַאנְק אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה וְאוֹם עֶם וֶוערְט
גִיטְרוּנְקֶען בְּכָל כְּלִי אִין אַלֶע עֶרְלִי כֶּלִים אוּנ עֶם
אִיז גִילֶעגִין אִין דֶר עֶרְדִינֶע כֶּלִי וָם אִיז טָמֵא
יִפֹּא וָאל דִיא מַשְׁקֶה טָמֵא זַיין : (לה) וְכֹל אוּנ אַלֶע
וָאטֶען וָם דְרוּף וֶוערְט פַאלִין פוּן דֶר נְבֵלָה אֲדֶער
פוּן אֲשֶׁרֶץ יִטְמָא זַיין טָמֵא תַּנּוּר אִיין אוֹבִן וְכִירַיִם
יִתָּץ אכוימען דאם זַיענֶן צוּזַאלֶבֶע עֶרְדִינֶע כֶּלִים
טְמֵאִים הֵם יִהְיוּ אִיר דִינֶען פַּערַאמוֹלְט וּנאסר יִהְיוּ וָאל

(חומש ע"ט) [ח"ג]

מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם : ס
לט וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא
לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב : מ וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב
וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו

מֵיא עַל בַּר זַרְעָא וְיִפֵּל
מִנְּבַלְתְּהוֹן עֲלוֹהִי מְסָאֵב
הוּא לְכוֹן : לט וַאֲרֵי יְמוּת
מִן בְּעִירָא דִי הִיא לְכוֹן
לְמֵיכַל דְּיִקְרַב בְּנִבְלְתָהּ
יְהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא :
מ וּדְיֵכוֹל מִנְּבַלְתָּהּ יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיְהֵי מְסָאֵב
עַד רַמְשָׁא וּדְיִטּוֹל יָת
נִבְלְתָהּ יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי

ת"א וכי ימית. סבא קלן זכמים סט פולין לז קיח קכה נדס קו: כנגע. סם פס קיז קכד קכה קכו: וסמוכל. סם עמ נדס נמ וכנוסח. מולין קכד קכה:

רשב"ם

לשון יחיד: (לט) וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה וגו'. אבל אם נשחטה אינה נבלה ואפי' נמצאת טרפה אבל בנבלת בהמה טמאה לא הזכיר בה מיתה לפי שאפי' אם נשחטה היא נבלה ומטמאה. וחכמים

שפתי חכמים

מיס נ"ש ממיס דלעיל דגבי כלי חרס סמס עמס כאן שאר מקומות כתיב: ו דכתיב וכי יותן מים על זרע וכתיב בסמוך ונפל וגו' קרי ביה נמי ונפל על מה שכתוב לפניו ונפל זרע על מים: ז פי' כשפירכו ממקום שכונן תכונן מכל מכאן מתוכרים בנבר הנוגע בהן כנוגע בכבר אי מקום יד אי מקום זומר: ח פירשתי לעיל. והא דפרט"י הכא והא בכר פי' זה לעיל. י"ל דמדכתיב הכא והאוכל מנבלתה ליתן שיעור אוכל לנוגע ולנוגע ה"ג כיון דסמוס שותן כל לשיעור טומאה ה"ג נמי לעיין כיצים כנדים ה"ג לגיל רמ"י לחור ולפרש פה. ול"ל מנ"ל לרמ"י בבר תי' הרמ"ם כיון דלא מיסתמיע קרא כמוס דוכתא דלכתוב בטומאת מגע יכמס נגדיו: ם מה שפי' לותו אחר והנוגע את נבלתה לא כסדר כדי לזידק הנוגע עם הנוגע לגודיע שהכבל שבגדים בטומאת מגע

עניני טומאה

אבירים של מתכות, שברי נתמן יותר, ואין למתכות בלילה, וכן אמרו בת"כ לע"ם שבתילה נאמר על הרוסת מחובר וגם תלוד מתכות חשבר לחכרו בחרן, אבל כולל הבתילה גם שבר חלקיו, חם לינו במתכות, אבל אין דינן ככלי חרס, שבריכין להיות מתבלבלין, ואם קבועים בקרקע אינן מקבלין טומאה, בלין טומאה במחובר, ותלוד וכירים לע"ם שקבועין בקרקע מקבלין טומאה וגזרת הכתוב הוא, ולפי הטעם מפני כלי חרס [ושיין במסכת שבת קכה ע"ש בגמרא וכרמ"י ע"ש היטב]: יחץ. לע שחיב לפתילו, אלא ר"ל אחץ לו עפרה בעבילה, ורמב"ן ז"ל כתב

פירוש לתורת אלהים

זַיִן טָהוֹר זַיִי וָוערִין נִיט טָמֵא וְנוֹגֵעַ אוּנ דָּעָר וָואס רִירְט אָן בְּנִבְלָתָם אַנְבְּלָה פּוּן דִי שְׁרָצִים אֲפִילוּ עֶר וֶענֶפֶל אוּנ עֶם אִיז גִיפַאלֶען פּוּן דָּעָר נְבֵלָה פּוּן דֶיא שְׁרָצִים דְּרוּךְ אֶרְטִילוּ־רַאמַאלֶם וָוען עֶם אִיז טְרַנְקְען טָעטִיט רַאמַאלֶם אִין דֶעם קְנוֹאל בְּרוּנֶען אָדֶער אִין דָעם גְּרוּב מִיט וַואסֶער יִפָּא זָאל עֶר טָמֵא זַיִן : (לט) וְכִי יָמוּת אוּנ וָען עֶם וָועט שְׁטֶארְבֶּען פּוּן דֶיא בְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב : מ וְהָאֹכֵל מִנִּבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהַנֹּשֵׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו

(לח) וְכִי יָוֵעון עֶם רִירְט אָן רִרְנֶען אַטוֹמֶאה וָוערְט נִיט טָמֵא : (לט) וְכִי יָמוּת אוּנ וָען עֶם אִיז אֶעֶר נֶעֶעֶבְּען

דרשו מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה ומקצתה אינה מטמאה. זו טרפה ששחטה טהורה מידי נבלה: (מ) והאוכל מנבלתה. פי' שו חכמים שיעור הוא שאם נגעה שיעור אכילת או נוגע טמא. וזהו כזית. ולפי רש"י

על הזרע כין הזרע נפל לתוכו: ונפל מנבלתם עליו. אף מסגגב מן המים בלא הקפידה תורה חלה להיות עלד אם תוכל ומצירד עליו הכבר קבלת טומאה פעם אחת שוב אינו נעקר לימנו: (לט) בנבלתה. ולא בטלמות וגידים ז ולא בקרנים וטלפים ולא בעור: (מ) והנושא את נבלתה. חמורה טומאת מגע מטומאת אכילה שהמגע מקנה בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין בלא נאמר כן יכבס בגדיו: והאוכל מנבלתה'. יכול תטמאנו אכילתו ט כשהוא אומר בנבלת שוף טהור (ויקרא כב) הלכה ופרפה לא יאכל

וטהרה ומקוה

שייתן אין במשמעו שיטברו לאוקים דקים מאד, אלא יהרסם שלא יוכלו עוד לעשות מלאכתם: טמאים הם. כ"ו שהן שלמים הרי הן בטומאתן לעולם: ועומדים יהיו לכם. עיין רש"י:

ומתמה כי פרשה זו מדברת מענין טהילת המקוה, שכל הכלים שיטברו במקוה מטומאתן, ע"כ רואינו לדבר פה מעט מענייני המקוה לעברת התורם. הנה הכלים הקדום בשער התחיות כתב כי סגולת הטבילה היא להחזיר הנשמה למקומה כי מי שטמא אין לו נשמה וכפרט מי שנגע בכרית קדם שנשתו משהלקת ממנו ואף אם יסוב אין הנשמה חוזרת אלא עד שיעבור במקוה כשרה.

(לח) [קמץ] (עשה עג) לשון הכלה טמאה ומטמאה כמוש קַטְנִיעַ בְּנִבְלָתָהּ וגו'. ודָמֶה אין אַמְצוּת עֲשֵׂה) וָוערְט עֶם רִירְט אָן בְּנִבְלָתָהּ, וָוערְט זִיא טָמֵא, אוּנ מָען אִיז טָמֵא בִּיז נָאכְט דִי נְבֵלָה דָאס אָנְגערִירְט וָוערְט זִיא טָמֵא, אוּנ אַפִילוּ דִיא נְבֵלָה דָאס נִיט אָנְגערִירְט דִיא עֶרְדֶענֶע כְּלֵי אִינְווַיינִינְג, נָאר דִיא נְבֵלָה אִיז גִיוָוען אִינְווַיינִינְג

אערדענע כלי אויסטויינינג, ווערט זיא נים טמא, אוג איינ די נבלה דאס אנגערירט די ערדענע כלי אינווייניג ווירד זיא טמא, אוג אפילו דיא נבלה דאס נים אנגערירט דיא ערדענע כלי אינווייניג, נאר דיא נבלה איז גיוועז אינווייניג

וְטָמֵא עַד־הָעָֽרֶב׃ מא וְכָל־הַשֶּׁרֶץ
הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא
יֵאָכֵֽל׃ מב כֹּל הוֹלֵךְ עַל־גָּחוֹן וְכֹל ׀
הוֹלֵךְ עַל־אַרְבַּע עַד כָּל־מַרְבֵּה
רַגְלַיִם לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־
הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם׃
מג אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־
הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִֽטַּמְּאוּ בָּהֶם

וִיהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
מא וְכָל רִחְשָׁא דְּרָחֵישׁ
עַל אַרְעָא שִׁקְצָא הוּא
לָא יִתְאֲכֵל׃ מב כֹּל
דִּמְהַלֵּךְ עַל מְעוֹהִי וְכָל
דִּמְהַלֵּךְ עַל אַרְבַּע עַד
כָּל סַגִּיאוּת רַגְלִין לְכָל
רִחְשָׁא דְּרָחֵישׁ עַל אַרְעָא
לָא תֵיכְלִנּוּן אֲרֵי שִׁקְצָא
אִנּוּן׃ מג לָא תְשַׁקְּצוּן יָת
נַפְשָׁתְכוֹן בְּכָל רִחְשָׁא
דְּרָחֵישׁ וְלָא תִסְתַּאֲבוּן

ת"א וכל השרץ. כילה ו נזיר סד חולין ד סו זבחים כג: גחון. חולין סז: לא תאכלום. יבמות קיד: אל תשקצו. שבת ל מכות יז: בכל השרץ. מכות יז: ולא תטמאו. יומא כט:

י' רבתי והיא חצי התורה באותיות

רש"י

טמאה בה אותה מטמא' בגדים באכילתה ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משאו כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליע' א"כ מה ת"ל האוכל ליתן שיעור לנושא ולנוגע כדי אכילה י והוא כזית: וטמא עד הערב. אע"פ שטבל צריך כ הערב שמש: (מא) השורץ על הארץ. להוציא את היתושין שבכליסין ושבפולין ואת הזיזין שבעדשי' שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האוכל אבל משיצאו לאויר ושרצו הרי נאסרו: לא יאכל. לחייב על המאכיל כאוכל ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים ל שאינו נראה אלא כרוחש ונד: (מב) הולך על גחון. זה נחש ולשון גחון שחייה שהולך שח ונופל על מעיו: כל הולך. להביא השלשולין מ ואת הדומ' נ לדומ': הולך על ארבע. זה עקרב: כל. להביא את החפושית ואת הדומה לדומה: מרבה רגלים. זה נדל שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן: (מג) אל תשקצו. באכילתן שהרי כתי' נפשותיכם ואין שקוץ בנפש אלא באכילה... [illegible] בניס וכס הנמלאים בחפפות וביותר נמלאים בינות בהמה אחר

שפתי חכמים

חמור' מטומא' מגע וכדפי' לעיל דאל"כ מה בא להשמיענו: י דהיינו חצי כילה. והא דפרש"י לעיל אוכל הנאכל בבת אחת ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מביצת תרנגולת דהיינו כילה שלמה זה מיירי ע"י הדחק והכא מיירי שלא ע"י הדחק: כ כבר פי' לעיל גבי במים יובא וטמא עד הערב עיין עליו וכן פי' כאן והרא"ם פי' בענין אחר שפי' אע"פ שטבל צריך הערב שמש דאל"כ ואחר ירחץ במים וטהר מבעי ליה והערב שמש רוצה לומר ביאת אורו דהיינו ל"ה דוטהר יומא הוא דאל"כ ויטהר מבעי ליה ופי' זה בכאן ולא באחריני לפי שזה לא בא ללמד על שיטמא עד הערב כאחריני אלא ללמד שיעור לנושא ולנוגע פי' אע"פ שכ' כפ' אמור ובא השמש וטהר ההוא באחר טומאות והאי בנבילת בהמה וכתביה בהאי ובהאי עכ"ל: ל וא"ת היאך מוסב זה על מה שפרש"י לפניו היה לו לפרש על הקרא וי"ל כדי שלא תאמר דלמא לא יאכל אתי לאסור שרצים בהנאה ולא תאכלום דשרצים אתי לאסור באכילה דבר נמוך וקצר רגלים אע"ג דלאו שרצים הוא וע"ז פי' ואין קרוי שרץ וא"כ דבר נמוך היינו שרצים האמורים בתורה א"כ לא תאכלו לא אתי אלא לשרצים ומהשתא ע"כ לא יאכל לא אתי לאיסור הנאה דהא כתיב לא תאכלום וכן הא דפי' לעיל כל עוף שנא' בו למינו צריך לפרש בענין זה. מלאתי: מ הם התולעים הארוכים היוצאים מן הארץ שאין להם סיפסוק הגסס: נ כט' שיש להם סימני רגלים מעט אלא שהם

עניני מקוה

וכל אדם צריך טבילה בכל ערב שבת כמבואר בזוהר ויקהל כדי לפשוט לבוש רוח חול וללבוש רוח קדושת שבת שהוא רוח חסוד מעתיקא יגו'. עוד כתב השל"ה הקדוש סגולה בספר כנפי יונה סוד הטבילה ערב שבת דוקא אחר חצות. ובספר כנפי יונה ח"ג (סי' מה) מצאתי שם בזה הלשון הטובל ע"ש מן המנחה ולמעלה כשהוא בתוך המים ישתחוה למערב ואם אינו יודע איזהו מערב

פירוש לתורת אלהים

זיינע קליידער וואס ער איז גיגאנגען אין זייא דאמאלס אונ אויך דער וואס טראגט די נבלה יכבס בגדיו וגו'׃ (מא) וכל השרץ וגו'׃ (מה) כל הולך אלע שרצים וואס גייען אויף דעם בויך וכל אונ אזעלכע וואס גייען אויף פיר פיס עד כל ביז אזעלכע וואס האבין נאך מיין פיס לא תאכלום זאלט איר זיי ניט עסין שקץ הם זיי זענען אום ווערדיג׃ (מג) אל תשקצו איר זאלט ניט פר אום ווערדיגען אייערע לייבער בכל השרץ וכו'

מצות

(מא) [קסב] (לאו פט) שלא לאכול שרץ הארץ שנאמר וכל שרץ השורץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל׃
(מב) [קסג] (לאו צ) שלא לאכול מיני שרצים הנקראים בפי"ן זה ובזרעים שנא' וכל השרץ השורץ על הארץ לא תאכלום וגו'׃
(מג) [קסד] (לאו צא) שלא לאכול משרץ המים שנא' אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ וגו'׃

וכל השרץ השורץ וגו'. ודאס איז אמצות לא תעשה) איוד מאר ניט עסין הערים אונ ניט אנדערע שרצים וואס קריכען אויף דער ערד׃
וכל השרץ השורץ וגו'. ודאס איז אמצות לא תעשה) מען טאר ניט עסין די ווערים וואס מען געפינט אין פירות אין די פירות וואס וואקסען אויף ביימער. סיי די ווערים

השם

זענען אין די פירות וואס וואקסין אין די ערד, טאר מען ניט עסין די ווערים נאור מען דארף ארום שניידען דעם ארט וואו דער ווארעם איז גילעגין אונ דעם ארט וואו דער ווארעם האט גיגעסען, אונ ארבעס ווערעמדיגע דארף מען די ארבעס אוועק ווארפען׃
אל תשקצו וגו'. ודאס איז אמצות לא תעשה) מען טאר ניט עסין די שרצים וואס געפינען זיך אין וואסער, א אלע אנדערע לעבעדיגע חיות בהמות וואס געפינען זיך אין וואסער טאר מען ניט עסין נאר דיא פיש וואו האבין די כשרה סימנים מעג מען עסין׃

וְנִטְמֵתֶם בָּם׃ מד כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ׃ מפטיר מה כִּי ו אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וִהְיִיתֶם

אונקלוס

בְּהוֹן וְתִסְתָּאֲבוּן נִפּוֹךְ בְּהוֹן׃ מד אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא וְלָא תִסְתָּאֲבוּן יָת נַפְשָׁתְכוֹן בְּכֹל רְחֵשָׁא דָּרָחֵשׁ עַל אַרְעָא׃ מה אֲרֵי אֲנָא יְיָ דְּאַסֵּיק יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֵאלָהָא וּתְהוֹן

ה א והתקדשתם. שבועם יש׃

שפתי חכמים

רש׳

מתגלגלים על הכתף כמו הכתם: ם פי׳ משום דכל כי הוא לשון ספק שמא לא שלמעלה ומ״ם פי׳ כמם וכו׳: ד דקדק יתירה הוא שסיים בו׳ והתקדשתם כי קדוש אני ולא לנכרי שייסר לעבדם שכי׳

נפשותיכם ואין שקוץ נפש בשבע וכן אל תטמאו בהכילת׳ ונטמתם בם. אם אתם מטמאין בהן בארץ אף אני מטמא אתכם בטולם הבא וכיוצא בו מעלה: (מד) כי אני ה׳ אלהיכ׳. כאשר אתני קדוש ם אתני ה׳ אלהיכ׳ כך והתקדשתם קדשו את ע עצמכם למצוה: והייתם קדושים. לפי שאני חקדם אתכם למעלה וכעי״ס הבא: ולא תטמאו וגו׳. לעבור עליהם בלאוין הרבה פ וכל לאו מלקות וזהו שאמרו בגמ׳ לכל פוטיתא לוקה חרבע גמלה לוקה תמם צרע׳ לוקה שם: (מה) כי אני ה׳ המעלה אתכם. ע״מ שתקבלו מניתי העליתי אתכם (ד״ח כי אני ה׳ המעלה אתכם בכולן כתיב והוצאתי אתכם כתיב המעלה תנא דר״י אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כאשר תזמות דיים ומעליותא הוא בגייהו והוא ל׳

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מה׳ וכיוצא קדושים כי קדוש אני. ולשון שכיון שסוף קדוש ומשרתיו קדושים. וכן יפה שפיים נפש לקדוש שפר מקדושים:

עניני מקרא

שפולם יהייך כדעתו ד׳ בוחות וייבום לעבוד ויהמר עסם ראשונה בקבל עשה שבא ויאמר סריני טובל בפיטום מלבובי קטנה. ופם היה מזכי שכלות יבמה בעין עסק מעלה פליטים קטנים כדים מלפרני ידיו. ואחר כך יחזור ויסחה שניה ויאמר סריני טובל כדי לקבל המרם שכא זכור ושמור בהבורה אחד. מה״ל יחזור ויסחה ויאמר סריני טובל עבור לקבל עשמה יפיפה, וכשיולא מעשהקום פוסע לפחוריו כמו שיולא מבכל״ב וכבולבם בגדיו דסריני כסות נקיים יאמר ג״כ כל כלי אלה שליך לא יעלה וכל נשון תקוס תחך למספם תרשיעי. סרי בכל ע״ם ג׳ טבילות, ומי שבועל לכם תשוכה בחיזם יום מהיעים לריך י״ד טבילות, וסעשם מבוסלים בכתבי הקדש של סלר״י ז״ל. ובספר תיקון שבת כתוב לם הוא בכיח וכבול לסבול יסבוא י״ד טבילות לשלוש לשלוש על י״ד עשים הרעים ולשפוך סיהם לשוכה:

ליקוטים על התורה

(מד) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים וְלֹא תְטַמְּאוּ וגו׳. אִיהֵר וְאַלְמָ אַיִיךְ הַיִילִיגָן וְעָם אִיר זַיִן הַיִילִיג, אוּג אִיהֵר אַלְמָ נִים קֶמָא וְעָרִין, פָּאר וָאס בִּיי הַיִילִיגְקִיים וָאנֶם דִיא תּוֹרָה צְוִויי קָאהל אִיר וָעָם אַיִיךְ הַיִילִיגָן וְעָם אִיהֵר זַיִן הַיִילִיג, אוּג בְּעוִויס אַז פָּאן הַיִילִיגֶם זִיךְ אִיז פָּאן הַיִילִיג, אוּג בִּייא קֶמָא וְעָרִין שְׁפַּיים נָאר זַיין קָאהל, אִיר וָאלְמָ נִים קֶמָא וְעָרִין, אוּג עָם שְׁפַּיים נִים אִיהֵר וָאלְמָ נִים קֶמָא וְעָרִין אִיר וָעָם קֶמָא וְעָרִין. נָאר דִיא נֶמֶרָא וָאנֶם וַיין סַפֶּקָה יוקא לחז דָער טָענֶפש וָאס וַויל וָעָרִין קֶמָא, לָאוּם פָּאן אִים וָעָרִין קֶמָא, אֶבֶּער פָּאן הָעלְפֶּם אֵיהֶם נִים צוּ דִיא כְּנֶאָה, אוּג דָער טָענֶפש וָאס וַויל וָעָרִין הַיִילִיג, הָעלְפֶּם פָּאן אִים פּוּן הִיסְעל צוּ דִיא הַיִילִיגְקִיים. וָאנֶם דִיא תּוֹרָה צוּ דִי יוּדִין אוֹיב וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם, אִיר זָעָם אַיִיךְ הַיִילִיגָן, וְהִיִיתֶם קְדֹשִׁים, אִיז גָעוִויס אַז אִיהֵר וָעָם וָעָרִין הַיִילִיג, וָאראוּם כָּאן וָעָם אַיִיךְ הָעלְפָּן פּוּן הִיסְעל אִיר וָאלְמָ וָעָרִין הַיִילִיג, אִייל כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי, אִיךְ בִּין הַיִילִיג, דְּרֶיבֶּער וָעל אִיךְ אוֹיךְ אַיִיךְ הַיִילִיגְקִיים, אִיר דַּארְפְּט נָאר זַיין הַיִילִיג צוּ וָעָרִין הַיִילִיג, וְלֹא תְטַמְּאוּ, אִיר וָאלְמָ נִים קֶמָא וָעָרִין, אוּג דִי תּוֹרָה וָאנֶם נִים וָאראוּם אִיר וָעָם קֶמָא וָעָרִין אִייל דָאס אִיז נִים אַנְטְווִיסְט וָאךְ אַז פָּאן וִויס בְּלַיבְּן קֶמָא, אִיר זָאלְמָ נִים אַנְהַיִיבְּן וָעָרִין קֶמָא, אוּג פָּאן זַיין אַנְטְווִיסְט וָאל אָנְהַיִיבְּן וָעָרִין קֶמָא, עָם קָאן זַיין נָאר נִים בְּלַיבְּן קֶמָא, נָאר עָר וָאל וָעָרִין צוּרִיק פָּהרֶן, נַייל עָם הָעלְפֶּם אֵיהֶם נִים צוּ דִיא סוּנְדֶה

פירוש לתורת אלהים

כְּרוּמָר אִיר זָאלְט נִי נִיט עָסְן וְלֹא אוּג אִיר זָאלְט זִיךְ נִיט פַּאר אוּם רַייניגָען מִיט זַיי וְנִפְסְתֶּם בָּם אוּג אִיר וָעָט מָכָא וָעָרָען דוּרְךְ זַיי. רש״י שַׁרְצֵיכֶם נָאם הָאט גָאנְט אַז אִיר וָעָט זִיךְ מִיט זַיי מְטַמֵּא זַייךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה וָעל אִיךְ מְטַמֵּא זַיין בְּעוֹלָם הַבָּא אוּג אִין דֶער יְשִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה: (מד) כִּי וָאראוּם אִיךְ בִּין אַיְיגָער נָאט וְלֹא תְטַמְּאוּ וכו׳: (מה) כִּי אֲנִי יְיָ וָאראוּם אִיךְ בִּין דֶער נָאט הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם וָאט הָאט אַייךְ אוֹיף גֶיבְּראכְט פּוּן דָעם לַאנְד מִצְרַיִם לִהְיוֹת צוּ זַיין צוּ אַייךְ פַּאר אֱלֹהִים וִהְיִיתֶם דָרוּם וָאלְט

מצות השם

(מד) [קסה] (ויקי יב) שלא לאכול מן השרצים המתועים מן הטעמים שנאמר ולא תטמאו את נפשותיכם וגו׳. ודאם אין אכיצות לא תעשה לא תטמאו את נפשותיכם וגו׳. פאן פאר נִים זָפִין דִי וָעָרִים וָאס וָעָרִין פּוּן דִי גְּרֹ

קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא׃ מו זֹאת תּוֹרַת קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי׃ מו זֹאת תּוֹרַת
מו דָּא אוֹרַיְתָא דִּבְעִירָא וְדִּעוֹפָא וְלָכֹל נַפְשָׁא חַיְתָא הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכֹל נֶפֶשׁ הַחַיָּה
דְּרָחֵישָׁא בְּמַיָּא וּלְכָל נַפְשָׁא דְּרָחֵישָׁא עַל הָרֹמֶשֶׂת בַּמָּיִם וּלְכָל־נֶפֶשׁ הַשֹּׁרֶצֶת
אַרְעָא׃ מו לְאַפָּרָשָׁא בֵּין עַל־הָאָרֶץ׃ מו לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא
מְסָאֲבָא וּבֵין דַּכְיָא וּבֵין חַיְתָא דְּמִתְאֲכָלָא וּבֵין בֵּין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת
וּבֵין הַטָּהֹר וּבֵין הַחַיָּה דְּלָא מִתְאֲכָלָא

ת"א זאת תורת. פסחים מט זבחים סט חולין כז מט: להבדיל בין. שבועות יח:

בעל הטורים

זרעים שבלין טהורות: (מז) להבדיל. הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד כמו לרוב מיסורין שביעוהו דם': וכן פחים ומלכלת וכן פחים מצר לא תאכל. בני זה שמנה עשר טרפות:

רש"י

מעלה): (מז) להבדיל. לא כלבד הזוטא צ חלה שתהא יודע ומכיר וכאן כהן: בין הטמא ובין הטהור. מל"ל בין המור לפרה ק והלא כבר מפורשים הם חלה בין טמאה לך לטהורה ר לך בין נשחט חציו של קנה ש לנשחט רובו: ובין החיה הנאכלת. מל"ל בין לבי לערוד והלא כבר מפורשים הם חלה בין שנולדו בה סימני טרפה ת כשרה לגולדו בה

סימני א טרפה פסולה: חסלת פרשת שמיני

רשב"ם

הפשט אוכל טמא אע"פ שלא נגע בידיו כמי שכתוב נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה:

שפתי חכמים

פ דאל"כ הא כבר כ' לעיל ולא תטמאו וגו': צ פי' הם דהזכיר להבדיל לא בלבד שימוד וידע הלכותיהן חלה לקיל ג"כ להטיתם עצמו להכירן אימו טמא ואימו טהור: ק פי' והלא כבר נתפרשו סימניהן אימו טמא ואימו טהור ור"ל כ למה נ' להבדיל: ר פי' טמאה לך ע"י פעולתך וטהורה לך ע"י פעולתך: ש כלומר הם שחטת בבהמה כל הוסט ואלו של קנה בלבד טמאת אותם בהמה נאכלת ע"פ שהיו טהורה בין נשחט רובו של קנה טהרת אותם בהמה. (נמ"י) אע"פ שהיתה עד הנה אסורה בהמה מכאן ואילך: ת כגון נקבה שנגררת או נפחתה הנגלגלת ולא ניקב קרום של מוח ויוצאין בהן שביו כשרה: א ומן כל י"ח טרפות שמנו חכמים. (לד"ל) כ' המזקוני וז"ל בין שנולדו לו סימני טרפה ובשרה בגון שנחט הקנה וניקבה סרעיף קודם שחיטת הוושט והיינו סימני טרפה ובשרה משום דמיי ביה תלויין בהדה בין שנולדו לו סימני טרפה ופסולה בגון שניקבה סרעיף קודם שחיטת הקנה וכו' ואיתא בפ' חולין טכ"ל ואני אומר לא זו הדרך כיון שרש"י ז"ל לא מפי עצמו אמר דכרים הללו אלא כריעתא דהוא דת"כ וכבר הסכימו רוב מנין ורוב כנין דלית הלכתא כר"ל ע"ס:

ענייני מקוה

וכספר יסוד יסרים העבודה כתב אחר נטילת נפרנים יש להטבל במקוה לכבוד שבת קדש ומודאי מדם שבלאי טהור הוא משומאת קלי כ"ל מי מקוה של שבילת מלוי מודאי מיוב גדול הוא לטבול ש"ע בעב"ק בלא יכוון בקדש ומומאתו עליו טומאת הגוף מ"ו אלא אף מי שע מד בחזקת טהרה מלוי גדולה לטבול בעב"ק

פירוש לתורת אלהים

אִיר הַיִלִיג נִין כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וָאוּרוּם אִיךְ בִּין הַיִילִיג׃
(מז) זאת תורת דאם איז דאס ליערנונג אוג דר צווישען
שַׁייד הַבְּהֵמָה פוּן דִיא בְּהֵמוֹת טְהוֹרוֹת אוּג פוּן דִיא
בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת וְהָעוֹף אוּג פוּן דִי עוֹפוֹת טְהוֹרוֹת אוּג
עוֹפוֹת טְמֵאוֹת וְכֹל אוּג צוּ אַלֶע לַיִיבֶּעֶר וָאם דאס
אִין זִיךְ אַחִיוֹת הָרוֹמֶשֶׂת וָאם טוּט וַוירְמִינֶען בַּמַּיִם אִין
נוֹאסָע וּלְכָל נֶפֶשׁ וכו׳: (מז) לְהַבְדִּיל אוּג צוּ וַוייסֶען בֵּין הַטָּמֵא
אַצַווישֶען שַׁייד אוּג איהר וָאלְט וַוייסֶען בֵּין הַטָּמֵא
צַווישֶען אַזאך וָאם אִיז טָמֵא וּבֵין אוּג צַווישֶען דֶער
זַאך וָאם אִיז טָהוֹר וּבֵין אוּג צַווישֶען אַזוי אַחַיָּה
וָאם מֶען גִיסֶען וועֶרֶען וּבֵין הַחַיָּה אוּג צַווישֶען
קינֶדֶער הָאבֶּן שׁוֹין נֶעגלויבְט אַז עָס אִיז דָא אַגָאם אוּיךְ דִיא וָועלְט, וֶענֶען גִיוָואלְט גֶרעסֶער אִין דִי מֶדרָגָה
פוּן דִי בְּהֵמוֹת, דֶרבֶּיעֶר הָאם מֶען זַייא פַּסֶען פַּליֶישׁ, אוּג אַז עָס אִיז שׁוֹין אֵיין מָאהל מִיהר גִיוואלְדִיג, אִיז
שׁוֹין מוּהר גִיוואלְדִיג צוּ אַלֶע דוֹרוֹת, פוּן דֶעסטוֶועגֶען זָאגְט דִי גְמָרָא שֶׁאסוּר לֶאֱכוֹל בָּשָׂר, אֶעס הָאלְט טָאר גִיי
עָסֶען פַּליֶישׁ, וְדִי גְמָרָא שְׁמוּעֶסֶט פוּן אַזוֹי אֶעס הָאלְט וַויִיס גָאר גִיט פוּן תּוֹרָה אוּג מִצְוֹת, אֶבֶּער דֶער
מֶענֶש וָאם אִיז אַצַדִיק אוּג עֶר עֶסט פַּליֶישׁ, טוּהט עֶר אַטוֹבָה דִי בְּהֵמָה וַויל פוּן דִיא בְּהֵמָה פַּליֶישׁ וועֶרט מֶענֶשֶׁן
פַּליֶישׁ, נָאר דִי תּוֹרָה הָאם אֶפגֶשַׁייידְט וועלְכֶע בְּהֵמָה חַיָה עוֹפוֹת מֶען זָאל עֶסֶן אוּג וועלְכֶע מֶען זָאל נִיט עֶסֶן, מִיר
זֶעהן דִי אַלֶע בְּהֵמוֹת חַיוֹת עוֹפוֹת פִּישׁ וָאם דִיא תּוֹרָה הָאם גִיוואוּסט דִי יוֹדִין מֶעגֶן זַייא עֶסֶן, דִי עֶסֶן קִין פַּליֶישׁ, אִיז
עָם הַרְגִישׁ נִיט אֵיינֶער דָעם אַנדֶערֶן, דֶהֵינְטִי דֶער אֶקֶס עֶסט וָואם עָם וַואקסֶט אִין פֶעלֶד, אוּג אַז עֶר וָועם נִיט הָאבֶּען צוּ
עֶסֶן, וָועם עֶר נִיט אֵיינֶער דָעם אַנדֶערֶן, דֶהֵינְטִי דֶער אֶקֶס עֶסט וָואם עָם וַואקסֶט אִין פֶעלֶד, אוּג אַז עֶר וָועם נִיט הָאבֶּען צוּ עֶסֶן, אוּג עֶר קִין זִיךְ

וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל: פ פ פ חַיְתָא דִי לָא תִתְאֲכָלָא: פ פ פ

ת"א וכן בסיה. מולין מב:

ענייני מקוה

פעמים, וכך כאשר כן הם נספקה מן הסוף ונשתלה כראוי מחמת קדושת עלמה כעי שנשתלה כראוי מחמת עלמה קדושת עכ"ל. ויעכוב אל"ם לא פחות מג' סאין, כתריע"ל. וכך העולם נוהגין לעכוב ד' סאין מחמיות כוי"ס כ"ם, וכן הוא. גם לחתי נוהגין כ"ג-ובלין י"ד סאין ומשרי מלקח כי כל המרכה בסאין זה אמוכח שבכל סאין שמדם מולכ לת עלמו יותר ממשיין עליו קדושה כיותר הן בחול והן בשבת, ומדם מקדם ס"ע מלמעלה מלמעלה יותר ויותר. ומחר סאין דוקא ישפדל מחר מים ממין לרמון בסס פניו ידיו ורגליו על סדר זה דוקא. ומי שהחר לו ה' פיני שבט ס"ק. ומה טוב אם היה יכול לרחוץ כל הגוף בסס וחן יהרן רחוץ בכל מקום ויחמר בשעת רחילה לכבוד שבת קדש ויכוין לחת כזה כהת תחלה להזדרז יח"ק. ובכוחו מן הסאין לעבד בשבי שבת ויחמר שיר השירים בקול נעים וכמתון, וגדול מעלת המרחק סוס ז"ק בכמה מקומות:

ליקוטים על התורה

קיין עֵצָה נָעבֵּן פּוּן נָאנָען עֶר נָאל נָעמָען זַיין עָסָן, אוּן דָאס קיין חָכמָה נָאר עֶר שָׁאפָּט דִּי הונגֶער, דָרִיבָּער אַז זַיין פָלַיישׁ קוּמְט צוּ רַיר אין דָעם מָענטש, יָא פָלַיישׁ קען נִיט שׁלָעכט מַאכָּן דָעם כָּינדְש, אוּן אויב עָס סְרִיעפּט אָמָהל אַבְּהָמָה אָדער אַחַיָה אָדער אַחַיָה וואס הָרֶגנִן אָמָענטש פָאר פָּען זַייעֶר פָלַיישׁ נִיט עָסָן נָאר פָּען מוּז אִיהם הָרֶגנִן. אָבָּער דִי אַלָּע בְּהֵמוֹת הַיוֹת עוֹפוֹת פִּישׁ וואס הָרֶגנִן לָעבָּדִיגָ נָאכָּן אוּן הָאבָּן אין זִיךְ רְצִיחָה אוּן הָאבָּן אין זִיךְ חָכמָה וויא אַוֹי צוּ בֶּעקוּמָען זַייעֶר עָסָן, דִיא בְּהֵמוֹת חַיוֹת עוֹפוֹת פִּישׁ פָאר פָּען נִיט עָסָן, וויל אַז וויא קוּמָען אַרַיין אין דָעם מָענטש אוּן פּוּן זַייעֶר פָלַיישׁ וועֶרט מָענטשׁין פָלַיישׁ, קען דָער מָענטש אויך הָאבָּן אין זִיךְ רְצִיחָה, וויא וויא הָאבָּן נָעמָאכּ, דְרַיבָּער וָאנָט דִי תּוֹרָה מָען זָאל אָפּשַׁיידִן דִי חַמַּאים אוּן דִיא טְהוֹרִים, דִיא תּוֹרָה וָאנָט נִיט מָען זָאל אָפּשַׁיידָן צְווישָׁען אַכְשָׁרָה בְּהֵמָה אוּן אַטְרָפָה, נָאר דִיא תּוֹרָה רוּפְט דָאס חַמֵּא אוּן טָהוֹר וועלכָּע עָס זְענען חַמַּאי דִיא נְשָׁמָה אוּן וועלכָּע זְענען נִיט חַמַּאי דִיא נְשָׁמָה, אוּן מָען זָאל אָפּ שַׁיידָן צְווישָׁען אַחַיָה וואס וועֶרט נִיגָעטָען אוּן אַחַיָה וואס וועֶרט נִיט נִיגָעטָען, אַוֹי אַחַיָה וויא וועֶרט נִיגָעטָען אַיינָע פּוּן דִי אַנדָערָע חַמַּי מָען עָסָן, אוּן אַוֹי אַחַיָה וואס וועֶרט נִיט נִיגָעטָען אַיינָע פּוּן דִי אַנדָערָע חַמַּי מָען עָסָן:

פירוש לתורה

דָער חַיָה אֲשֶׁר לֹא הַאָכֵל וָואס זִיא טָאר נִיט נִיגָעטָען וָועֶרָן:

פרשת שמיני (שמואל ב ו ז)

א וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף: ב וַיָּקָם | וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו: ג וַיַּרְכִּבוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נֹהֲגִים אֶת־הָעֲגָלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן: ה וְדָוִד | וְכָל־בֵּית

משלי חכמים

סממר זה שייך לפסוק כ' (ותצא מיכל בת שאול לקראת דוד ותאמר) מיכל די מאכטער פון שאול ודאס וויב פון דוד איז ארויס געגאנגען אקענען דוד אוג דאס גיזאגט צו אים (מה נכבד היום מלך ישראל) וויא גרויס איז דאס חיינט גיזען דער בעוד פון דעם יודישען מלך, דו ביזט חיינט גיזאהן ניזואקען פאר דיא דינסטפּען פון דיינע קנעכט אזוי וויא איינער פון דיא פראסטע טענטשין, דו ברויסט אראנע פון ניזוין, אבת ביזט דו מאקי מיכל איז נישט נאנען ניטערייג דאס איז נאר בייי דיר נעגען נאט, אבער נעגען די יודין, מוזסו דאך נייזען או דו ביזט אמלך, וואדום דער דין איז דאך אזוי, אמלך מוז וואכסען אויף ניין צו מיכל, איך האב נעטאנצט אוג גישפרונגען פאר נאט וואס ער האט מיך אויס דערוויילט פון דיין פאטער ער נאל מיך נעבישטן צו זיין אשר אויף דעם פאלק פון נאט אויף דיא יודין איך האב נעשרייט פאר נאט, דוד דאס ניטאנען צו פאר שמין זיין נייב מיכל, דעם אונפערשייד וואס עס איז צווישען די מלוכה פון יודין אוג די מלוכת

פירוש ע"ט

(א) וַיּוֹסֶף עוֹד דָּוִד האט דוד נאך נמערט אוג האט איין הָעֶרְשַׁעֶר שַׁפּ הַכִּיתִּים וָואס ויצט אויף דיא כְּרוּבִים נְזאכְלט אֶת כָּל אַלָּע יונגע נְעזונגע מענטשין עָלָיו וועֶרט נרופען אויף אים: (ג) וַיַּרְכִּבוּ אוג זייא האבין גימאכט רייטען דעם ארון פון נאט אֶל עֲגָלָה אויף אנעשין וָואגין וַישָּׂאֻהוּ אוג זיי האבין גימרעט פון אבינדב אים אַוועק נפירט מבית אבינדב פון דעם הויז פון אבינדב אֲשֶׁר וָואס הויז איז ניוון בַּגִּבְעָה אין דער שטאט נבעה ועזא ואחיו אוג עזא אחיו דיא קינדער פון אבינדב נוהגים האבין נפירט דעם נייעם וָואגין: (ד) וַיִּשָּׂאֻהוּ אוג זיי האבין

ישראל משחקים לפני יהוה בכל עצי
ברושים ובכנרות ובנבלים ובתפים ובמנענעים
ובצלצלים: י ויבאו עד־גרן נכון וישלח עזה
אל־ארון האלהים ויאחז בו כי שמטו הבקר:
י ויחר־אף יהוה בעזה ויכהו שם האלהים על־
השל וימת שם עם ארון האלהים: ח ויחר לדוד
על אשר פרץ יהוה פרץ בעזה ויקרא למקום
ההוא פרץ עזה עד היום הזה: ט וירא דוד את־
יהוה ביום ההוא ויאמר איך יבוא אלי ארון יהוה:
י ולא־אבה דוד להסיר אליו את־ארון יהוה על־
עיר דוד ויטהו דוד בית עבד־אדם הגתי:
יא וישב ארון יהוה בית עבד אדם הגתי שלשה
חדשים ויברך יהוה את־עבד אדם ואת־כל־ביתו:

משלי חכמים

פון אַנדערע פּעלקער, דער מלך
וואס קינניגט איך אַנדערע פּעלקער
איז נאר צו פּירדן ווייערע מלחמות
אוו אַנדערע קערפּערליכע נאַטורן,
אַבער וואס עס ניהער ווי אַן צוי
ווייערע עבודה זרות, דאס ניהער
ניט צום מלך, אַבער דער מלך פון
יודן, איז דער עיקר מלוכה ער
נאל ווי לערנען אוו אַכטונג נעבן
איך ווייס נויא אַזוי ווי נאלין דינען
נאט, איך בין נאר ניט ווייניר מלך
ווייניר מלך איז נאט, אוו נאט
האט מיך נעמאכט פאר אשר איך
ווייס, אוו נענין נאט בין איך מיט
ווי נאליך, אוו וויל די שמחה איז
אנאמאליע, דריבער האב איך
נעפאנצט מיט אלע יודין נאליך,
נאט ב"ה האט מיך אויסדערוויילט
פון דיין פאטער איך נאל ווין אשר
איך די יודין, דיין פאטער האט
פאר נעהאט איין כח אין זיך, ער
ווי ניטון בייו זיך ווייער ניטרינ,
אוו ער האט ניט ניקענט ווין אשטריינגער מענטש צו בעפעלין אויף דעם פאלק מיט מורא ווייו מוזן אזוי פאהן
ווי ער נאנט, אוו ווער עם ווייס אים ניט פאלגין נאל מען איהם הרגנן. דאס האט ער ניט נעקענט, דריבער או ער
איז ניטון אין די כללמה פון פאלק האבין ניפלאוט לעבן אלע בהמות פון עמלק, אוו דער נביא שמואל
האט ניזאנט צו שאול פאר וואס האסמי ניפלאוט לעבן אלע בהמות, האט שאול ניטנפערט צו שמואל דאס פאלק
האט רחמנות נעהאט איוך דיא בהמות, האט שמואל ניזאנט צו שאול, אוו וואו ביזוט ניזוין דוא ביום דאך אמלך.
האסמי דאך נעדארפט בעפעלין איוך דעם פאלק וואס ווייא זאלין שאהן. אויב דוא ביזט קלין בין זיך, דו ביזט דאך
דער קאפ פון אלע יודין, אבער איך בין אייניענליך ניט בעטער פון דיין אמאטער, נור מיט דאס איינע דאס איך האב
אין זיך בייכע קרעפטין, צו ניין נענין צו פירין אמלוכה ווייער שפרייניג, אוו וואס נאר ניהער ניט צו דיא סלוכה.

פירוש ע"ט

אים נפירט מבית פון דעם הויז אבינרב וישר וואס
ארון אריין כדארף מען ניט האלטין ווייטה שם אוו ער
אין דארטין נישטארבין לעבין ארון פון נאט:
(ת) ויחר לדוד אוו עם האט ניבראכין צו דוד על אויף
מיט עם ארון פון נאט ואחיו אוו אחיו איז גינאנגין
דעם עשר פרץ יי וואס נאט האט ניבראכין פרץ בעזה
פאר דעם ארון: (ה) ודוד אוו דוד אוו אלע ישראל
משחקים האבין נלוכט לפני יי פאר נאט בכל מיט אלע
העלצער פון באקסין האלץ בכורו מען האט דער
למקום צו דעם ועלבינין ארט פרץ עוזא אי ביז דעם
ראזינין טאג ווערט דאס אזוי גרופין: (ס) ויבא דוד
האט דוד זיך דעם דאזינין טאג ניפארכטין כפאר
נאט ניאמר אוו ער האט נזאנט איך וויא אזוי ועמד
קומין צו מיר דער ארון פון נאט דוד האט מורא
גהאט צו זיך דעם ארון אריין צו בריינגין ווארום
ער האט ניזעהן אז מחמת דעם ארון איז עזא
נישטארבין: (י) ולא אוו דוד האט ניט נזואלט להסיר
בריינגין צו אים דעם ארון פון נאט על עיר צו דער
שטאט פון דוד ויטהו דוד נעפירט דעם ארון.
צום הויז פון עובד אדום הגתי פון דער שטאט אי
וישב ארון יי אוו דער ארון פון נאט איז גיוועז בית איש
הויז עובד אדום הגיתי שלשה חדשים דריי חדשים
ויברך האט נאט נבעטשט דעם עובד אדום ואת כל
ביתו אוו דאס הויז גיינינד פון עובד אדום ואת אוו
אלץ וום איז צו ים פון ועלגין דעם ארון פון נאט:

וילך

יג וַיִּגַּד לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֹבֵד
אֱדֹם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ
דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר
דָּוִד בְּשִׂמְחָה: יג וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן יְהוָה שִׁשָּׁה
צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: יד וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֹז
לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד: טו וְדָוִד וְכָל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בִּתְרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר:
טז וְהָיָה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל
נִשְׁקְפָה ו בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז
וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבֶז לוֹ בְּלִבָּהּ: יז וַיָּבִאוּ אֶת־
אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּגוּ אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר
נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים:
יח וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־
הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: יט וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם לְכָל־
הֲמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת לֶחֶם
אַחַת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם אִישׁ
לְבֵיתוֹ*): כ וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיכַל
בַּת־שָׁאוּל לִקְרַאת דָּוִד וַתֹּאמֶר מַה־נִּכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אֲמְהוֹת עֲבָדָיו כְּהִגָּלוֹת

*) הספרדים מסיימין כאן

פירוש עברי טייטש

(יא) וַיֵּלֶךְ חֵד אִיז דָּוִד גִיגאנגען וּנד הָאט אוֹף
גִּבְראכְט דֶּעם אָרוֹן פוּן גָאט פוּן דֶּעם הוּז פוּן עוֹבֵד
אֱדוֹם עִיר דָּוִד בִּיז דֶּר שִׂמְחָה פוּן דָּוִד בְּשִׂמְחָה מִיט
פְּרֵייד: (יב) וַיְהִי וּנד עֶס אִיז גֶעווֹען כִּי צָעֲדוּ אַז זֵייא
הָאבֶּן גֶטרָעטֶן נֹשְׂאֵי אֲרוֹן יְיָ דִי וָום הָאבֶּן גֶטרָאגֶן
דֶּעם אָרוֹן פוּן גָאט שִׁשָּׁה צְעָדִים וְעֶקֶס טְרִיט וַיִּזְבַּח אוּן
דָּוִד הָט גֶשׁלַאכְטֶט שׁוֹר אַיין אֶקֶס וּמְרִיא אוּן פֶּעטֶ
אֶקֶסֶן: (יג) וְדָוִד אוּן דָּוִד הָט גֶשְׁפָּרוּנגֶען מִיט נָאר
זַיין שְׁטַארְקְייט לִפְנֵי יְיָ פַּר נָאט וְדָוִד חָגוּר אוּן דָּוִד
אִיז גֶעווֹען אָן גֶגוּרְט אֵפוֹד בָּד אַיין מַלְבּוּשׁ פוּן לֵיינֶן
וְדָוִד אוּן דָּוִד אוּן אַלֶּע יִשְׂרָאֵל בְּעֲלִים הָאבֶּן אוֹף
גִּבְראכְט דֶּעם אָרוֹן פוּן גָאט בִּתְרוּעָה מִיט שָׁאוֹנְג
אוּן מִיט אַקוֹל פוּן שׁוֹפָר: (יד) וְהָיָה וּנד עֶס אִיז גֶווֹעֶן
אַז דֶּר אָרוֹן פוּן גָאט אִיז גֶקוֹמֶען אַין דֶּר שְׁטָאט
פוּן דָּוִד אוּן מִיכַל פוּן שָׁאוּל נִשְׁקְפָה דוּרְךְ דֶּעם פֶֶענְצְטֶער וַתֵּרֶא
הָאט גֶקוּקְט בְּעַד הַחַלּוֹן דוּרְךְ דֶּעם פֶֶענְצְטֶער וַתֵּרֶא
אוּן זִיא הָט גֶזֶעהֶן דֶּעם מֶלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי
יְיָ עֶר הָאט גֶטאנְצְט וּנד גֶשְׁפָּרוּנגֶען פַּר נָאט וַתָּבֶז
בְּלִבָּהּ אִים פַּאר שְׁעֶמְט בִּלְבָּהּ אִין אִיר הַאֶרְץ עֶר
הָט גֶקֶלֶיין גֶעוֶארֶן בֵּיי אִיר אִין הַאֶרְץ בּוּחָמַת זִיא הָט
דָּוִד נָבְראכְט עֶס פַּאסְט נִיט אֲלֶיךָ וְאֹל טַאנְצֶען

(תושב ג"כ) [ח"נ]

יז וַיָּבִיאוּ אוּן זֵייא
הָאבֶּן גֶבְראכְט דֶּעם אָרוֹן פוּן גָאט פוּן דֶּעם הוּז פוּן עוֹבֵד
אֱדוֹם עִיר דָּוִד בִּיז דֶּר שִׂמְחָה פוּן דָּוִד בְּשִׂמְחָה מִיט
פְּרֵייד: (יב) וַיְהִי וּנד עֶס אִיז גֶווֹעֶן אַז זֵייא
הָאבֶּן גֶטרָעטֶן נֹשְׂאֵי אֲרוֹן יְיָ דִי וָום הָאבֶּן גֶטרָאגֶן
דֶּעם אָרוֹן פוּן גָאט שִׁשָּׁה צְעָדִים וְעֶקֶס טְרִיט וַיִּזְבַּח אוּן
דָּוִד הָט גֶשְׁלַאכְטֶט שׁוֹר אַיין אֶקֶס וּמְרִיא אוּן פֶּעטֶ
אֶקֶסֶן: (יג) וְדָוִד אוּן דָּוִד הָט גֶשְׁפָּרוּנגֶען מִיט נָאר
זַיין שְׁטַארְקְייט לִפְנֵי יְיָ פַּר נָאט וְדָוִד חָגוּר אוּן דָּוִד
אִיז גֶווֹעֶן אָן גֶגוּרְט אֵפוֹד בָּד אַיין מַלְבּוּשׁ פוּן לֵיינֶן
וְדָוִד אוּן דָּוִד אוּן אַלֶּע יִשְׂרָאֵל בְּעֲלִים הָאבֶּן אוֹף
גִּבְראכְט דֶּעם אָרוֹן פוּן גָאט פוּן בִּתְרוּעָה מִיט שָׁאוֹנְג
אוּן מִיט אַקוֹל פוּן שׁוֹפָר: (יד) וְהָיָה וּנד עֶס אִיז גֶווֹעֶן
אַז דֶּר אָרוֹן פוּן גָאט אִיז גֶקוֹמֶען אַין דֶּר שְׁטָאט
פוּן דָּוִד אוּן מִיכַל פוּן שָׁאוּל נִשְׁקְפָה דוּרְךְ דֶּעם פֶֶענְצְטֶער וַתֵּרֶא
הָאט גֶקוּקְט בְּעַד הַחַלּוֹן דוּרְךְ דֶּעם פֶֶענְצְטֶער וַתֵּרֶא
אוּן זִיא הָט גֶזֶעהֶן דֶּעם מֶלֶךְ דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי
יְיָ עֶר הָאט גֶטאנְצְט וּנד גֶשְׁפָּרוּנגֶען פַּר נָאט וַתָּבֶז
בְּלִבָּהּ אִים פַּאר שְׁעֶמְט בִּלְבָּהּ אִין אִיר הַאֶרְץ עֶר
הָט גֶקֶלֶיין גֶעוֶארֶן בֵּיי אִיר אִין הַאֶרְץ בּוּחָמַת זִיא הָט
דָּוִד נָבְראכְט עֶס פַּאסְט נִיט אֲלֶיךָ וְאֹל טַאנְצֶען

נגלות אחד הרקים: כא וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־מִיכַל לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בָּחַר־בִּי מֵאָבִיךְ וּמִכָּל־בֵּיתוֹ לְצַוֹּת אֹתִי נָגִיד עַל־עַם יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי לִפְנֵי יְהוָה: כב וְנִקַלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי וְעִם־הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם אִכָּבֵדָה: כג וּלְמִיכַל בַּת־שָׁאוּל לֹא־הָיָה לָהּ יֶלֶד עַד יוֹם מוֹתָהּ: א וַיְהִי כִּי־יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיהוָה הֵנִיחַ־לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל־אֹיְבָיו: ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה: ג וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לֵךְ עֲשֵׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ: ד וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיְהִי דְּבַר־יְהוָה אֶל־נָתָן לֵאמֹר: ה לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־עַבְדִּי אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה הַאַתָּה תִּבְנֶה־לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי: ו כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי בְּבַיִת לְמִיּוֹם הַעֲלֹתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֱהִי מִתְהַלֵּךְ בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן: ז בְּכֹל אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲדָבָר דִּבַּרְתִּי אֶת־אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי אֶת־

יולד קדי

פירוש עברי טייטש

לְעִינַי אֲמָהוֹת עֲבָדַי פַּאר דִי דִינְסְט מִידָּעַן פּוּן זַיְינָע קְנֶעכְט כְּהֲנֻלּוֹת נְגֻלּוֹת אַוּוי וְוִיא עֶם טוּט זִיךְ בֶּעַוויזִין אֶחָד הָרֵקִים (כא) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיכַל לִפְנֵי יְיָ אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאָבִיךְ וּמִכָּל בֵּיתוֹ לְצַוֹּת אֹתִי נָגִיד עַל עַם יְיָ עַל יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי לִפְנֵי יְיָ פַּאר נָאטְ אֲשֶׁר בְּחַר בִּי אִיז אִיך בֶּעסֶר וָאוּם עֶר הָט אוֹיס דֶר וַוּיילְט אִין מִיר מֵאבִיךְ בֶּעסֶר פּוּן דֵיין פָאטֶער וּמִכָּל בֵּיתִי בֶּעסֶר פּוּן זַיין הוּיז גֶוינְד לְצַוֹּת צוּ גִבּיטֶן אוֹתִי כִּיךְ אִיךְ זָאל זַיין נָגִיד עַל עַם יְיָ עַל יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי (כב) וְנִקַלֹּתִי אוּנ אִיךְ זָאל נָאךְ קְלֶענֶער כֵּאבֶּען פּוּן וְוִיא אִיךְ בִּין וְוָאלְט אִיךְ זִיךְ נִאךְ הַקב"ה נָאךְ גְרִינֶגֶער גְמַאכְט חֲיֵיתִי אוּנ אַז אִיךְ זָאל קֶאנֶען זַיין נִידְרִיגֶער אִין מִיינֶע אוֹיגֶן אִיךְ זָאל קֶאנֶען גְרִינֶגֶער גְמַאכְט דִי דִינְסְט מֵיידָעַן אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם דִּוא הָאסְט גְזָאגְט מִיט מִיר זָאלְסְט דוּ זָאלְסְט זַיא בַּצָאהְלֶען, וְעִם סָאלְסְט גְשְׁווִינְד וְוערֶן אֲרָם אִין גָאנְצֶן, פַּיין עֶצָה אִיז אַווי אוֹיסְרַיינִג זָאלְסְט פִּירֶען דִי גְלֵבִיגֶע גְרוֹיסֶקיים וְוִיא דוּ הָאסְט גֶעפִירְט נָאר נִיט זַיין וְוִיינִגֶער, עֶם זָאל נָאר נִיט זַיין צוּ דֶערקֶענֶען אַז דוּ בִּיזְט הַיינְט וְוִיינִגֶער רַייךְ וְיִי זַיְינֶן, וְעִם סָאל דִיר גֶעטְרוֹיֶען גִישֶׁעפְטֶן אוּנ קוּמְט זִיא דֶרְצוּ אִין דִי וְוֶעלְט וְוֶעלֶן קוּמֶען צוּ דִיר כִּים אֵין כָּאהַל דוּ זָאלְסְט זַיא בַּצָאהְלֶען, וְעִם סָאל דִיר גֶעטְרוֹיֶען גִישֶׁעפְטֶן אוּנ אֲלֶע מֶענְשֶׁען וָאוּם קוּמְט זַיי גֶעלְט וְוֶעלֶן קוּמֶען צוּ דִיר כִּים אֵין אִיז גְאנְצֶן, פַּיין עֶצָה אִיז אַווי אוֹיסְרַיינִג זָאלְסְט פִּירֶען דִי גְלֵבִיגֶע גְרוֹיסֶקיים וְוִיא דוּ הָאסְט גֶעפִירְט נָאר נִיט זַיין וְוִיינִגֶער, עֶם זָאל נָאר נִיט זַיין צוּ דֶערקֶענֶען אַז דוּ בִּיזְט הַיינְט וְוִיינִגֶער רַייךְ וְיִי זַיְינֶן, וְעִם סָאל דִיר גֶעטְרוֹיֶען גִישֶׁעפְטֶן אוּנ קוּמְט זִיא דֶרְצוּ אִין דִי וְוֶעלְט וְוֶעלֶן קוּמֶען צוּ דִיר כִּים אֵין אִיז גְאנְצֶן, אַמָּהוֹת עֲבָדַי אִין שְׁטוּב וָאלְסְט פַּארְקֶלֶענֶערן דִי קְלֵיינֶע נְבִירִים, הָאסְט דֶער חָכָם גִיזָאגְט צוּם נָבִיר דַיין עֶצָה אִיז נִיט גוּם, וָאוּרוּם אַז דוּא וְוִעסְט פַּארְקֶלֶענֶערן דַיין הוֹצָאה וְוִעם דֶען בַּאלְד וָאגֶן אַז דוּא בִּיזְט אֶרֶם גִיזָאגְט, וְוִעם מֶען דִיר שׁוֹין נִיט גֶעטְרוֹיֶען גִישֶׁעפְטֶן אוּנ אֲלֶע מֶענְשֶׁען זַיי גֶעלְט וְוֶעלֶן קוּמֶען צוּ דִיר כִּים אֵין אִיז גְאנְצֶן, פַּיין עֶצָה אִיז אַווי אוֹיסְרַיינִג זָאלְסְט פִּירֶען דִי גְלֵבִיגֶע גְרוֹיסֶקיים וְוִיא דוּ הָאסְט גֶעפִירְט נָאר נִיט זַיין וְוִיינִגֶער, עֶם זָאל נָאר נִיט זַיין צוּ דֶערקֶענֶען אַז דוּ בִּיזְט הַיינְט וְוִיינִגֶער רַייךְ וְיִי זַיְינֶן, וְעִם סָאל דִיר גֶעטְרוֹיֶען גִישֶׁעפְטֶן אוּנ קוּמְט זִיא דֶרְצוּ אִין דִי וְוֶעלְט וְוֶעלֶן קוּמֶען צוּ דִיר כִּים אֵין אִיז גְאנְצֶן, אַמָּהוֹת עֲבָדַי אִין שְׁטוּב וָאלְסְט פַּארְקֶלֶענֶערן דַיין הוֹצָאה, דֶער נָבִיר הָאסְט אַזוֹי גִיזָאגְט, אֲמָאהל הָאסְט גִיסְטָאפְּען אַז דֶער חָכָם אִיז גֶעקוּמֶען צוּ נָאסְט צוּ דֶעם נָבִיר, דֶער נָבִיר הָאסְט גֶעהַיימְען מַאכֶּען אַמִיקָאנ פַּאר דֶעם נָאכְט, אוּנ עֶר הָאסְט

(חומש ע"ט) ח"ג

יִשְׂרָאֵל לָמָּה לֹא־בָנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָזִים: יחוְעַתָּה
כֹּה־תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי
לְקַחְתִּיךָ מִן־הַנָּוֶה מֵאַחַר הַצֹּאן לִהְיוֹת נָגִיד עַל־
עַמִּי עַל־יִשְׂרָאֵל: טוָאֱהִיֶה עִמְּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר הָלַכְתָּ
וְאִבַּרְתָּה אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ וְעָשִׂתִי לְךָ שֵׁם
גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ: כוְשַׂמְתִּי מָקוֹם
לְעַמִּי לְיִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא יִרְגַּז עוֹד
וְלֹא־יֹסִיפוּ בְנֵי־עַוְלָה לְעַנּוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר בָּרִאשׁוֹנָה:
כא וּלְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוִּיתִי שֹׁפְטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל
וְהֵנַחְתִּי לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ יְהוָה כִּי־בַיִת
יַעֲשֶׂה־לְּךָ יְהוָה: כבכִּי וִימַלְאוּ יָמֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ אֶת־
אֲבֹתֶיךָ וַהֲקִימֹתִי אֶת־זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ
וְהֵכִינֹתִי אֶת־מַמְלַכְתּוֹ: גהוּא יִבְנֶה־בַּיִת לִשְׁמִי
וְכֹנַנְתִּי אֶת־כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ עַד־עוֹלָם: דאֲנִי אֶהְיֶה־
לּוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה־לִּי לְבֵן אֲשֶׁר בְּהַעֲוֹתוֹ וְהִכַּחְתִּיו
בְּשֵׁבֶט אֲנָשִׁים וּבְנִגְעֵי בְנֵי אָדָם: הוְחַסְדִּי לֹא־יָסוּר

ניצואנם מקן זאל מאכן אפראמפן
מיטאנ וויא אלע בעלי בתים עסין.
דאם וויב פון דעם נבֿיד האם
ניצואנט צו איר מאן. פאר אזוי
פיל פרעמדע טענמשין וואם קיסן
צו דיר יעדער מאנ וויסט או דו
ביזט רייך, אזנ מען איז נייא מבֿבר
טים מייערע. עסינוואנרע אנ טים
ניין, אזנ או צו דיר איז נעקומען
דיין בעסטער גוטער פרייַנד היסט
מאכן פאר אים אפראמפן מיטאנ
אזוי וויא אלע פרעמדע בעלי בתים.
האם דער נבֿיר ניצואנט צו זיין
נייב. דער מיטאנ ווען מען כאכט
פאר ביין פרייַנד איז איינעמליך
פונקם גליך נאך מיין רייכקיים.
אזנ וואם איך בין אנדערע מענמשין
מבֿבד טים אנרעסערע חצאה.
דאם האט דער פרייַנד מיינער טיר
געהיסען איך זאל אזוי מאהן. איך
זאל אלע מענמשין ענאנרכן מען
זאל מיינען איך בין רייך, אבער
דער פרייַנד וויסם או איך בין ארעם
או איך ועל פאר אים מאכן
אנרויסען מיטאנ, ווען ער דאך
ויך האלטן וויא אפראנרייַנער.

פירוש עברי טייטש

דָּעם אַלְטִין פּוּן דִּי שְׁבָטִים פּוּן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר צִוִּיתִי וְוָם
אִיךְ הָאב גִּיבאטִין לִרְעוֹת צוּ שַׁפַּייִזין אֶת מַיין פָאלְק
יִשְׂרָאֵל נֵאמֹר אִיךְ זָאל זַיי זָאגִן דָּמָה וָואדרום לא בִּנְיתֶם
הָאט איר ניט גיבוי"עט ל פּוּן מַייגָעט וָועגִן
בַּיִת אֲרָזִים אַהוּיז פּוּן טֶעגָען בוי"ם: (ח) וְעַתָּה אוּנ
אַצוּנְד כֹּה אַזוֹי זָאלְסטוּ זָאגִן צוּ מַיין קְנֶעכְט דָּוִד
כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת דֶּר גָּאט וָום הֶערְשְׁט אִיבֶּער
אַלֶּע הֶערֶרן אֲנִי לְקַחְתִּיךָ אִיךְ הָאב דִּיךְ גֶּענוֹמֶען
מִן הַנָּוֶה פּוּן וואהנונג כְּלוֹמַר פּוּן דִּי בֵּידֶלְיךָ
מֵאַחַר הַצֹּאן פּוּן אִינְטֶר
דִּי שָׁאף לִהְיוֹת דּוּ זָאלְסְט זַיין נָגִיד אַהֶער אוֹף מַיין
עַל יִשְׂרָאֵל: (ט) וָאֱהִיֶה עִמְּךָ אוּנ אִיךְ בִּין גִיווֶען
מִיט דִיר בְּכֹל אִין אַלֶּע עֶרְטֶער אֲשֶׁר הָלַכְתָּ וָואם דּוּ
בִּיזְט גִיגאנְגֶען וָאכְרַתָּה אוּנ אִיךְ הָאב פַּר שְׁנִיטֶען
אֶת כָּל אוֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ פּוּן פַּר דִיר וְעָשִׂיתִי
אוּנ אִיךְ הָאב דִיר גִימַאכְט אַגרוֹיסְן שֵׁם כְּשֵׁם אַזוֹי
וִי עֶר שֵׁם פּוּן דִי גְרוֹסֶע הֶערֶרן וָום אוֹיף עֶרֶד
עֶרֶד וָועגֶן אוּנ מַחֲמָה אִיךְ הָאב דַיינֶע פַיינְד
פַּארְשְׁנִיטֶען דָּרום אִיז אוֹיף גִיגאנְגֶען אוֹיף דַיין
מַחֲשָׁבָה דּוּ זָאלְסְט בּוֹיעֶן אַבִּית הַמַּקְדָּשׁ, נָאר
אִיךְ וויל דִי יִשְׂרָאֵל זָאלְן נָאךְ מֶער מְנוּחָה הָאבְן
פּוּן זַייֶערָע פַיינְד אִין דִי טָעג פּוּן דַיין וּוהְנֶן וְשָׁמַתִּי
אוּנ אִיךְ ועל טָאן פָּלָאץ צוּ מַיין פָאלְק
יִשְׂרָאֵל וְנָטַעְתִּיו אוּנ אִיךְ ועל אִים פְּלַאנְצֶן וְשָׁכַן אוּנ
דִי יִשְׂרָאֵל וְעָלֶן רוּעֶן אִיטְלִיבֶּר אוֹיף זַיין אֶרְט

(חושש ע"פ) [ח"ג]

וְלֹא יִרְגַּז אוּנ וְועלֶן שִׁין מֶער נִיט פַּר וואגִילְט וְועֶרֶן
וְלֹא יוֹסִיפוּ אוּנ זַיי וְועלֶן נִיט מֶערֶן בְּנֵי עַוְלָה דִיא
אוֹמְרֶעכְטִיגֶע לַייט לְעַנּוֹתוֹ צוּ פִּינִיגֶן אִים כַּאֲשֶׁר אַנְ
וִי צוּם פָּרְשָׁטֶן אַיידֶער דִי שׁוֹפְטִים וָעֶרֶן גִיווֶען
וּמִן הַיּוֹם אוּנ אַז מִין צִוִּיתִי דִי שׁוֹפְטִים וָעֶרֶן גִיווֶען
עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהֵנַחְתִּי לְךָ מִכָּל אֹיְבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ
פּוּן דִי פַיינְד אִין דִי טָעג פּוּן דַיין וּוהְנֶן וְשָׁמַתִּי
אוּנ אִיךְ ועל טָאן אַ גרוֹסְן פָּלָאץ צוּ מַיין פָאלְק
יִשְׂרָאֵל וְנָטַעְתִּיו אוּנ אִיךְ ועל אִים פְּלַאנְצֶן וְשָׁכַן אוּנ
דִי יִשְׂרָאֵל וְעָלֶן רוּעֶן אִיטְלִיבֶּר אוֹיף זַיין אֶרְט

(חושש ע"פ) [ח"ג]

מִמֶּנּוּ כְּאֲשֶׁר הֶסַרְתִּי מֵעִם שָׁאוּל אֲשֶׁר הֲסִירֹתִי
מִלְּפָנֶיךָ: וְנֶאֱמַן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ עַד־עוֹלָם לְפָנֶיךָ
כִּסְאֲךָ יִהְיֶה נָכוֹן עַד־עוֹלָם: ס כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וּכְכָל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר נָתָן אֶל־דָּוִד:

אַזוי האָט גיזאָגט דָוִד צו יַיין זייַ
מִיכַל, אִיךְ וועל אָבער פֿאַר גאָט
זיין נאָר נישט, אָבער פֿאַר אַזאַ איך
מעג נאָך מער ווי דאָס נישט אַזאַ מיר
גיבאָטן האָבן, אויך וועל איך נאָך
נייא וואָלטן מייגן אַז איך בין פֿאַלק,
בעסער פון נייא, אוּן דאָרף יַיין

הפטרת שמיני

מִמֶּנּוּ כַּאֲשֶׁר הֵסַרְתִּי מֵעִם שָׁאוּל אֲשֶׁר הֲסִירֹתִי מִלְּפָנֶיךָ: וְנֶאֱמַן בֵּיתְךָ וּמַמְלַכְתְּךָ עַד־עוֹלָם לְפָנֶיךָ כִּסְאֲךָ יִהְיֶה נָכוֹן עַד־עוֹלָם: ס כְּכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּכְכָל הַחִזָּיוֹן הַזֶּה כֵּן דִּבֶּר נָתָן אֶל־דָּוִד:

אומרים ברכת הפטרה תמצ"ת בסוף הספר

פֿאַר אַזאַ איך יַי, אוּן איך פֿאַר נייא נים נאָכן דָעם אָמת אַז איך בין נאָר נים, וואָרום נייא וועלן דאָך מיך נים האַלטן
פֿאַר אַמָלַך, אוּן נאָט האָט דאָך מיר גיבאָטן איך זאָל יא יַיין אַמָלַך, אָבער וועמען קען איך נאָענארין מענטשן, אָבער
נאָט וואָס ער ווייס דָעם אָמת אַז איך בין נאָר נים, אויכ קען איך דאָך נים נאָענארן, פֿאַר אים קען איך דאָך מיך נים
נרוים מאַכן, נאָט שמייט אין פּסוק דָוִד האָט גיזאָגט צו מיכל "לִפְנֵי ה' איך שמייא דאָך פֿאַר נאָט, וואָס ער האָט
מיך אויסדערוויילט פון יַיין פֿאָטער אוּן פון אַלע יַיינע שטוב מענטשן, וואָס ער האָט מיך גיבאָטן אַז איך טוו יַיין
אַהרשאָפֿט אויף יַיין פֿאָלק, דַרְכָּבָר נענין נייא ווען איך בין: טוו איך יַיין אַמָלַך. אָבער וְשָׁחַקְתִּי לִפְנֵי ה', איצט
האָב איך דאָך מיך נעפּרייט פֿאַר נאָט, וואָס ער ווייס אַז איך בין נאָר נישט שלעכט אוּן נעמוזט אויעק שטעלן מיין פֿלוכה
אוּן יַיין וויא אַלע פֿראָמע יודען: וְהָמְדִי לֹא יָסוּר מִמֶּנּוּ כַּאֲשֶׁר הֵסַרְתִּי מֵעִם שָׁאוּל אֲשֶׁר הֲסִירֹתִי מִלְּפָנֶיךָ. נאָט אָנפּ
מיין חסד ווען איך האָב אפּגיטאָהן פון אים ופון דָוִדו אזוי ווי איך האָב אפּגיטאָהן פון שָׁאוּל וואָס איך האָב אים אפּגיטאָהט
פון פֿאַר דיר, די ווערשָׁאפֿט זָהן אוים טאפֿילט צו יַיין וויא איך האָב אפּ ניטאָהן וַיַיין חסד פון שָׁאוּל וואָס איך האָב אים
אפּגיטאָהן פון פֿאַר דיר, נאָר מיר זָהן לְמַשָּׁל אייגער האָט נאָט ניזאָגט צַוויי פַייגער זייערלִיך וואָס ער ווייס נאָך נעקוקפּט
שמאַרבָּן, אוּן ער האָט נאָט ניזאָגט זיכן אויף אַלט ניוואַרען אוּן ער ניזעהן אז דיא צייט זייַנ איז נאָהנט צום
אוּן ער האָט נייא ניוואָנט איר וואָלט ווילטן אז אַזעלכָע זייערלִיך איז ניטא אויף דָער ווָעלט, דַרְכָּבָר וָעמָן די זייערלִיך
נאָנץ פייער אוּן איר וואָלט זייא קיין פֿאַהר פֿאַרקויפֿען. אוּן דָער פֿאָטער איז ניטשוידבן, אין אַצייט שפּעטער נאָך זייער
פֿאָטער שמאַרבָּן, האָט אונזהויבן דיא קינדָער זייער שלעכט צו יַיין וועמָן שפּאַרק אָדער ניוואָרן, בִּיז דָער
נים האָט בייַדע קינדָער צו נעדרייקט זייא וואלין בייַדע פֿארקויפֿען די זייערלִיך, אוּן וויל זייא האָבן זיך נישטפּט אייגער
פֿאר דָעם אַנדערין, זייא וואלין נים האלטן וואס דָער פֿאָטער האָט זייא ניזאָטן פֿאר יַיין שמאַרבָּן, דַרְכָּבָר האָבן
זייא פֿארקויפֿט די זייערלִיך אין דָער שמיל, יעדער האָט פֿארקויפֿט דָער אנדערער ברודער וואל נים וויסן אז ער האָט
פֿארקויפֿט, אָבאהל האָבן די בייַדע ברידער זיך ניטראָפֿן אוּן האָבן נעשמוידט אלאנג ציים בִּיז זי האָבן נעדערפּט
וויסן ווָעלט שעה עס איז, האָבן בייַדע פֿארשָׁאנען אייגער אויף דָעם אנדערין אז בייַדע האָבן שוין נים די זייערלִיך
האָט אייַן ברודער וראובן ניפֿרעגט צו יַיין אנדערין ברודער ושמעון פֿאר וויַ פיל נעלט האָבטו פֿארקויפֿט דיין זייערלִיך
האָט שמעון ניזאָנט איך האָב אים פֿארקויפֿט פֿאר ווייניג נעלט, וויל דָער וואס האָט בייַ מיר דָעם זייערלִיך נעקויפֿט
פֿארשטייט נאָר נים די טייערקייט פון דָעם זייערלִיך, אוּן מיט מאָטערנישט אוּן שווערינקייט האָב איך פון אים ווענטשט
דאָס בִּיסל נעלט, האָט ראובן ניזאָנט צו שמעון האָב איך דאָך שוין גיזאָהן קלוגער פון דיר, איך האָב אים בעזוכט
צוטענקש וואס נאל נוט פֿארשטייט דיא ווערם פון דָעם זייערלִיך, אוּן האָב מאקי נענוטען פיל נעלט פאר דָעם זייערלִיך,
אזוי ווי מען האָט נעדארפּט נעסען, האָט שמעון ניזאָנט צו ראובן, וואו איז דיין הכמה ועה נאר די גרוסע נארשקייט
ווען דוא האָסט ניטאָהן, אז דָער זייערלִיך איז אַריין נעקומטן צו אזעלכָן וואס ווייס די מעלות פון אים, ווענט מען דיר דָעם זייערלִיך שוין
שוין קיין מאהל נים האָבן, אפילו דוא ווענסט האָבן נעלט צום אויסקיפֿן אירהם, ווענט מען דיר דָעם זייערלִיך שוין
נים צוריק נעבן, אָבער איך האָב נים אזוי ניטאָהן איך האָב נאָר נעזוכט אזוי אמעטש ווען וואל נים יַיין פֿארשטענדיג
אויף דָעם זייערלִיך אוּן וואל נים ווילטן זייַנ מעלות, אוּן האָב ענוטן פֿאר אים ווייניג נעלט, דאמים צו יעדער ציים
ווען איך ווָעל נאָר האָבן דאָס בִּיסל נעלט אוּן ווָעל אים צוריק נעבן, ווענט מיר באלד צוריק נעבן דאָס זייערלִיך.
אזוי האָט נאָט ניזאָנט אויף דָעם מלך דָוִד, מיט שָׁאוּל, ווען איך האָב צו ניטן די מלוכה פון שָׁאוּל, איז דיא מלוכה
צו נענטן ניוואָרן אויף אייביג, וויל איך האָב זיא דיר ניזעבן, אוּן פון דיין האנד ווָעל איך שוין די מלוכה נים קענען
צוריק אָדער נעטן, וויל דוּ ביזט ווערם צו האבן די מלוכה, אוּן פאָטער ווענט זיך מאכן אויף ווָעל פון דיר אויף
אויעק נעטן די מלוכה אוּן ווָעל זיא אַנדערן, ווענט די מלוכה צו דיר צוריק נעבן ווייל
ווענט ווענט נים ווערם יַיין צו האבן דיא מלוכה, דַרְכָּבָר ווענט מיין חסד נים אפּגיטאָהן ווערן פון דיר וויא עס איז
אפּ קומט ניוואָרן פון שָׁאוּל, וּזאָרום פון שָׁאוּל איז אפּגיטאָהן ניוואָרן מיין חסד אויף אייביג, וויל דיא מלוכה ווענט
שין בֶּן בָּאבל נים צוריק קומען צו אים, אָבער פון דָוִד איז נים אפּגיטאָהן ניוואָרן מיין חסד אויף אייביג, וּזאָרום די
מלוכה ווענט צו אים צוריק קומען:

פירוש עברי טייטש

לֹא יָסוּר וְעִמּוֹ נִיט אָפּ נִיטאָהן וְוָערן פון אִים כַּאֲשֶׁר אַייבִּיג לְפָנֶיךָ פַּאר דִיר כִּסְאֲךָ דַיין שְׁטוּל יִהְיֶה וָאל נִיין
אַזוי ווי איך האָב אָפּ ניטאָהן מיין חֶסֶד פון שָׁאוּל אֲשֶׁר אָן נִיבְרַייט עַד עוֹלָם בִּיז אַייבִּיג: (יז) כְּכֹל אַזוי וויא
וואס איך האָב אים אָפּ ניטאָהן פון אַמַלכוּת מַלְכוּתְךָ די אַלַי רַייד וּכְכֹל אַזוי וְוי דִי נְבוּאָה וואס נאָט האָט
פון פַּאר דִיר: (טז) וֶנֶאֱמַן אוּן וואַרהאַפּטיג וָאל זַיין גיזאָגט צו נָתָן הַנָּבִיא כֵּן דִּבֶּר אַזוי האָט נָתָן הַנָּבִיא
בֵּיתְךָ דיין הויז וּמַמְלַכְתְּךָ אוּן דיין מַלוּכָה עַד עוֹלָם בִּיז גיזאָגט צו דָוִד הַמֶּלֶךְ:

(חומש ע"פ) (ה"ק)

אשה כי תזריע וילדה זכר רבי לוי האט גיזאגט דריי
ואכין, לשלשל איינער ואל נעבין בעהאלטין
בייא ווין חבר אביטיל מיט זילבערנע נעלט אין
דערשטיל קיינער היאט ניט נעווואסט, האט דאך
דער חבר נעקענט פארלייקענען דאם נעלט אונ
ואנין ער האט נאר ניט נענומען, דער חבר האט
אבער בעמער גיטאהן ער האט אים צוריק גינעבין
אפונט נאלר, אונ אלע האבין דאם גיזעהן, נעווים
דארף ער דאנקען דעם חבר פאר די טובה, בייא
הקב ה איז אויך אזוי דער מענטש בעהאלט אפאר
שטונקענעם טראפין ברע אין דערשטיל, אונ
הקב"ה ניט אימהם צוריק אשייגעם קינד ואם אלע
נעהן, נעווים דארף ער דאנקען צו הקב"ה, נאך
אמשל האט רבי לוי גיזאגט, ווען אמענטש איז
אין אפינסטערע נעפיינקענים את קיינער קומט
נים צו אימהם אבטונג נעבין ואם אימהם פעלט,
את איינער איז נעקומען צו אים אין נעפיינקענים
אונ האט דארט אנגעצונדין אלייכט פון זיינעט
ונעגין, נעווים דארף ער אימהם דאנקען, בייי דעם
קינד איז אויך אזוי, ער זיצט אין זין מוטער בויך
ויא אין נעפיינקענים, אונ נאט מאבט אימהם
אינווייניג אבעלייכטונג, נעווים דארף ער דאנקין
נאט, נאך אמשל האט רבי לוי גיזאגט ווען אמענטש
איז אין אנפענקענים אונ עם האט קיין מענטש
אויף אימהם רחמנות נעהאט, אונ איינער איז
נעקומען אונ האט אימהם ארוים נענומען פון
נעפיינקענים, נעווים דארף ער אימהם דאנקען, בייי
דעם קינד איז אויך אזוי, ער איז בייא די מוטער
אין בויך ויא איינער איז אין אנפענקענים, אונ
נאט האט אימהם ארוים נענומען פון נעפיינקענים,
דארף ער אימהם נעווים דאנקען, שלמה המלך האט
גיזאגט אין קהלת תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי אתה
צו ויבען אונ צו צבט אויך, כיב אחלק צו ויבען
דאם מיינט מען דיא ויבען טעג פון אנדה, אונ צו
אבט אויך דאם מיינט מען די אבט טעג ואם מען
מארט בייו דעם מל יין דאם קינד, נאט האט גזאגט
אויב דוא האבט נעהיט דיא ויבען טעג ואם דיין
וייב איז גיוועהן אנדה אונ דוא האבט זיך נער
וייטערט פון איהר, ועל איך דיר נעבין אזוהן
ואם דוא ועסט אימהם מל יין צו אבט טאג, מיר
האבין גילערונט דיא צוהה פון דעם קינד ועהן ער
איז בייא יין מוטער אין בויך, איז אזוי, אין
אנהייב ועהן ער ועהרט בעשאפין איז ער נרוים ויא
נער איישעריק ואם הייסט רשין, ויינע צווייא
אירין ונעגן ויא די צווי ווינין פון אפליג, אונ
ויינע צווי נאן לעבער ונעגן ויא די צווי טראפין
פון אפליג, אונ ויינע צווי אויערין נעהן אויך ויא
די צווי טראפין פון אפליג, אונ ויינע צווי אערטס
(חומש ע"ט) ח"נ

ונעגן ויא צווי פערדים ויי"ד, יין מויל איז לאנג
ו' אנערשט, יין קערפער איז נרוים ויא אמרבעם,
אונ דיא אינערינג נלידער ויינע ונעגן צו נאטען
נעקקעבט ניזוגן נעבין איהם אונ ער האם ארס
גיוועהן ויא איין שטיק, טען האם ניט דערקענט
די העבט אונ פים בעזונדער, ויא אזוי לינט דאם
קינד בייא די מוטער אין בויך, איינגעלייגט אין
צווייען אזוי ויא אבוך, די קאפ לינט צווישען ויינ
קניה, די צווי העבט האלט ער אויף ויינ צווי
שלייפין פון שטערין, ויינ צווי פים האלט ער
אונטער זיך, יין מויל איז פארמאכט, יין נאפיל
איז אפין, ער עסט ואם יין מוטער עסט, את
טרינקט ואם יין מוטער טרינקט, איין ארוים
נאנג האט ער ניט, ווען ער קומט ארוים אויף
דער ווילט, ווערט פארמאכט דער נאפיל אונ די
מויל ווערט נייעפונט, די נמרא זאנט דריי שופים
זענען דא אין דעם מענטש הקב"ה אונ דער
פאטער אונ דיא מוטער, פון דעם פאטער קומט
נייע נבע פון דעם ווערט בייי דעם קינד ער
אדערין נענייל אונ דער מוח ואם אין קאפ אונ
דאם נייסט ואם אין דיא אוינין, פון דיא מוטער
קומט רויט נבע פון דעם ווערט בייא דעם קינד
די הויט דאם פלייש די בלוט די הער דאם שוואנגע
ואם אין די אוינין, אונ הקב"ה ניט אין דעם קינד
דאם לעבונג אונ די נשמה אונ דאם שייגקייט פון
דעם פנים אונ די אוינין זאלין זעהן אונ די אויערין
זאלין הערין, די מויל זאל ביידין, די פים זאלין
נין, אונ דיא חכמה אונ ויסענשאפט אונ פאר
שטאנדיגקייט, אונ ווען עם קומט דיא צייט דער
מענטש זאל אוועק נין פון דיא ועלט, נעמט
הקב"ה צו זיך יין חלק אונ דער חלק פון פאטער
אונ מוטער בלייבט ליגען נעבין נייא, דער רביט
בחני שרייבט עס זענען דא דרייא ועלטין בייא
דעם מענטש, דיא ערשטע ועלט איז, ווען ער
איז בייא יין מוטער אין בויך, דאמאלם זעהט ער
נרויסע וואנדער פון נאט, אליבט ליבט איבער
יין קאפ, אונ ער זעהט פון איין עק ווערט ביז
צום אנדערין עק ועלט אונ טען לערונט מיט
איהם די נאנצע תורה, אונ איידער ער נייט ארוים
אויף דער ועלט קומט אמלאך אונ נים אקלאפ
אויף יין מויל פארנעסט ער ואם ער האט
נילערונט, אונ איידער האם קינד נייט ארוים אויף
דער ועלט בשעאתרט טען איהם דוא זאלסט יין
אצדיק אונ זאלסט ניט יין ארשע, זאלסט ויסען
הקב"ה איז טהור ויינע מישרתים זענען טהור דיא
נשמה ואם טען האט אין דיר אריין נינעבין איז
טהור, אויב דוא ועסט היטען דיין נשמה ואם
אין דיר ויא זאל בליבין טהור ביין פון עבירות

איז גוט (וועטסט אויס לעבן דיינע יאהרן וואס דוא דאך פֿעסט לעבסט) אוג אויב דוא וועסט מטמא זיין די נשמה מיט עבירות, וועט מען זיא פון דיר צו נעמען פאר דיא צייט, אוג מען וויזט איהם דעם גן ערך אוג דעם גיהנם, אוג מען זאגט צו אים אויב דוא וועסט זיין אצדיק אויף דער וועלט וועסטו קומען אין גן ערך אוג אויב דוא וועסט זיין ארשע וועסטו קומען אין גיהנם, אוג דאס קינד וויל ניט גיבארין ווערין, נאר ער וועלט ארוים־גענשטויסין פון זיין מוטערס בויך אוג ער קומט ארוים מיט אנעווויין אויף דער וועלט, וויל דאס הארץ זאגט איהם וואס פאר איהם איז אלץ אנגעגרייט אויף דער וועלט, אוג אז ער וועלט שוין איינגעוואונט מיט די וועלט, אז עס קומט זיין צייט אוועק צו גיין פון איהר, גייט ער אויך אוועק פון איהר טרויערינג אוג ווייענדיג, עס איז איהם אשאר אוועק צו גיין פון זיין טייב אוג קינדער פון נוטע פריינד פון אזוי אשיינע וועלט צו גיין אין דעם פינסטערין גרוב, די צווויא וועלטין האבין אזוי־גיענטע צייט וויא לאנג ער זאל אין זיא זיין, אין דער מוטערס בויך איז ער ניין חדשים, אמאהל עפעס מער, אדער עפעס ווייניגער, אויף דיא וועלט איז ער זיבעציג יאהר, אמאהל ווייניגער, אוג אמאהל אביסעל מער, אבער די וועלט וואס די נשמה קומט דארטין אלין אן דעם גוף דאס איז שוין אויף אייביג:

אונקלוס

ויקרא יב תזריע

יב א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: ב מַלֵּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר
אִתְּתָא אֲרֵי תַעֲדֵי וְתֵלִיד
דְּכַר וְתֶהֱא טְמֵיָא

יב א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה

ת"א דכר סל. יכמות מד כריתות ז: מסם כי. כרכות ס סנס קלס סכוסות יח כריסות ז נדס כד: וילדס זכר. נדס מ:

רש"י

(ב) אשה כי תזריע. ס"ר משלחי כסס ציורתו של מדס מחר כל כהמה היה ועוף כמעשה כרכשית א כך תורתו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) אשה כי תזריע. תחלה. אז: וילדה זכר. ואס נקבה תלה כטעה ואס יזריע תחלה תחלה אז נקבה תלה. ונסו לשון ואס

לקוטים על התורה

(ב) אשה כי תזריע וילדה זכר. פאר וואס שפייט ניט אין פסוק אשה כי תלד זכר. איז דאס אשה ועשה גיזונדערן אנדר. פיר

רש"י

(ב) אשה כי תזריע. סמך והתקדסתם (פסס כי תזריע) לכיאך נקבה עלמו כשעה תשמיש. וכמיב לשיל מל תשקלו מס

שפתי חכמים

א ומ"ת ומסס נופל מ"ס ילידתן של כהמה וחיה קודם ליולדתו של מדס. ככר מיכלו בגמ' (בכורות לח:) מפני מס נכרע מדס

עניני טומאת יולדת וטהרתה

(ב) אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'. הנה הפרשה הזו הקדימה לפרשת השבוע המוזכר' (לעיל, ע"כ התחילה הפרשה מהמלת

פירוש להורה אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֺתָהּ תִּטְמָא׃ ג וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ׃ ד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת

אונקלוס

שַׁבְעָא יוֹמִין כְּיוֹמֵי רִיחוּק סְאוֹבְתַהּ תְּהֵי מְסָאֲבָא׃ ג וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה יִתְגְּזַר בְּסַר עָרְלְתֵיהּ׃ ד וּתְלָתִין וּתְלָתָא יוֹמִין

ת"א כימי נדת. נדה לה לז: וביום. שבת קלב קלג קלה פסחים ד יומא נח מגילה כ יבמות ב בתרא קכז סנהדרין נט נדה כד מרלתו. שבת קא: יום. כריתות ג:

רשב"ם

דינה. כולל ואחר כך מפרש: שבעת ימים. אפילו לא ראתה דם: כימי נדת דותה. בימי ריחוק חלייה המפורש לפנינו ע"י ראיית דם טמא לראיית דם לידה: נדת. לשון נדוד ומרוחק מבעלה: דותה. לשון חולי. כמו כן ילך: (ג) וביום כו'. פסוק זה יש בו תיבות ואותיות כמו שבפ'

בעל הטורים

נפשותיכם. ודרשי' מיניה שלא ישהה את נקביו רמז לבא מכה"ג. ל' ישמש מטתו מיד: להבדיל בין הטמא ובין הטהור. וסמך אשה כי תזריע שצריך להמתין ג' חדשים להבחין בין זרע לזרע ולפרות ממנה סמוך לוסתה: תזריע ול' ה. בגי' צורת אדם: זכר. בגי' ברכה: וטמאה שבעת ימים. וכן ז' ימי אבלות כל עומת שבו ויקלו לומר שמילה דוחה שבת: וביום השמיני ימול בשר. בגימטרי

שפתי חכמים

בע"ש כדי שלא יהו אומרים שותף היה להקב"ה במע"ב ד"א שאם זוח דעתו עליו אומרים לו יתוש קדמך ד"א כדי שיכנס למצוה מיד ד"א כדי שיכנס לסעודה מיד. וא"ת ואם נתפרשה התורה כסדר הבריאה היה לו להקדים סדר מצורע לפרשת כי תזריע דהא מצורע מדבר באיש ותזריע מדבר באשה ואדם נברא קודם חוה. י"ל דיותר תדיר שאשה תלד ממה שאיש להיות מצורע. ועי"ל נ"ה שקדים תזריע למצורע דעיקר הצרעת בא כשמשמש עם אשתו נדה כדאמרי' בגמ' ועי"ל דאשה היא כמו קרקע עולם שמצמחת מה שזורעים בה והאדם מקרקע עולם נברא לכן כתב באשה כי תזריע וילדה זכר כלו' שהזכר נברא מן האשה שהיא קרקע עולם וק"ל: ב דלא הל"ל רק אשה כי תלד זכר אלא לרבות שאפי' ילדתו מחוי וא"ל דללמד אשה מזרעת תחלה וכו' הוא דאתא דא"כ כי תזריע האשה וילדה זכר מבעי ליה אלא סמך הזריעה ללידה וכו' וילדה זכר בוא"ו שמורה על הודאי ולא כ' אם דומיא דאם נקבה תלד ש"מ תרתי והא דפרש"י בפ' ויגש אלה בני לאה וגו' ואת דינה בתו תלה הכתוב הבנים בלזה ואת הבנות ביעקב ללמדך אשה מזרעת תחלה יולדת זכר וכו' ל"ל והא מהכא נפקא וי"ל דמהכא ליכא ל"ו"ף אלא אשה כי תזריע וילדה זכר אבל לא שנא' אם האיש מזריע תחלה או שהזריעו שניהם בב"א יולדת נקבה קמ"ל ואת דינה בתו דאם הזריעו שניהם בב"א בא זה ואוכד את זה ומהתם לחודא ליכא למילף דאיכא למימר דהא דהלה הזכרים בלאה לפי שלא היה יגול לתלות ביעקב שהיו לו זכרים אחרים ותלה הנקבה בו לפי שלא היה לו בת זולתה ומתרווייהו ילפינן שפיר: ג מפי' רש"י משמע שמתחלה קודם שנולד היה מקלת ולד ואח"כ נעשה מחוי מדכתיב כי תזריע דמשמע אפי' אם לא ילדה אלא דבר שהוא כעין זרע וכתיב וילדה זכר משמע שהוא ולד גמור הא כיצד אלא ע"כ צ"ל דמתחלה היה ולד גמור ואח"כ נמחה ונעשה כעין זרע: ד שמטמאה במשכב ומושב כנדה וכל שאר דיני נדה נוהג בה. וא"ת מנ"ל לרש"י דלמא ה"פ של קרא כימי נדת דותה שהוא שבעת ימים כך שיעור טומאה של לידה ז' ימים. וי"ל דלוה ל"ל קרא שהרי בהדיא כתיב וטמאה שבעת ימים א"כ כימי נדת דותה ל"ל אלא בא נלמד על שאר טומאה. וא"ת פשיטא הרי נדה היא שהרי בשעת קישוי ראתה דם. ל"פ אפי' נפתח הקבר בלא דם: ה לפי שויי"ן מתחלפת בזל"ת שהרי מתרגמי' זב דב וא"כ שי

רש"י

נתפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף: כי תזריע. לרבות שאפי' ילדתו ב מחוי שנמחה ונעשה כעין זרע ג אמו טמאה לידה: כימי נדת דותה תטמא. כסדר כל טומאה האמורה בנדה ד מטמאה בטומאת לידה ואפי' נפתח הקבר בלא דם: דותה. לשון דבר הזב ה מגופה. לשון אחר ל' מדוה וחולי שאין אשה רואה דם שלא תחלה ראשה ואבריה כבדין עליה: (ד) תשב. אין תשב אלא ל' עכבה כמו (דברים א) ותשבו

פירוש לתורת אלהים

אזו צו זאגן אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר אַז אַ אִשָּׁה וועט גבארן אַזָכָר וְטָמְאָה זאל זיא זיין טָמֵא שִׁבְעַת יָמִים זיבען טעג כִּימֵי נִדַּת דְּוֺתָהּ תִּטְמָא אזו ווי די טעג ווס זיא איז אנדה זאל זיא טמא זיין כלומר אזו ווי דער סדר טומאה וואס איז גזאגט גיווארין ביא אנדה אזוי איז די יולדת אוך מטמא אלע זיבען טעג נאך איר געווינען: (ג) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי אונ אין דעם אכטען טאג זאל מען דעם קינד מל זיין: (ד) וּשְׁלֹשֶׁת אונ דריי אונ דרייסיג טאג תֵּשֵׁב זאל זיא זומען בִּדְמֵי

ליקוטים על התורה

וואס שטייט תזריע, נאר דיא תורה דערציילט אונז די נאטור פון אאשה. כִּי תַזְרִיעַ, באלד וויא דיא אשה ווערט סעוברת נעט זיא ביא הקדוש ברוך הוא זיא זאל גיבארין אזכר, דער פסיקתא זאגט פאר וואס רופט מען דעם מאנספערזאהן זכר, ווייל ער דארף געדענקין אן גאט אונ זייני מצות, ער דארף גידענקין אז וועגין די תורה אונ מצות איז ער בשאפען גיווארין אונ וועגין דיא תורה אונ מצות לעבט ער אויף דער וועלט. אונ דיא אשה ווערט גערופין נקיבה, ווייל דאס איז צווייא ווערטער נקי בה. זיא איז ריין פון תורה אונ מצות. נאך אפשט איז פאר וואס רופט מען אים זכר, ווייל זכר איז צווייא ווערטער זה כר, דער מאנספערזאהן קומט באלד מיט זיין ברויט, ער ווערט אליין ארבעטין אויף זיין ברויט. די אשת רופט מען נקבה, דאס מאכט נקיה באת, זיא קומט ריין, ליידיג, זיא מוז אן קומען צוא איין אנדערין מען זאל איר שפייזען: וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ, זיא זאל זיין טמא זיבען טאג דעם אכטען טאג זאל מען דעם קינד מל

מצות השם

(כ) [קסו] (עשה עד) לטמא היולדת שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו':

וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה וגו'. [דאס איז אמצ"ת עשה] אאשה וואס גיבארט אקינד איז זיא טמא אונ איז מטמא אלץ וואס זיא רירט אן, אויב זיא האט גיבארין אזכר איז זיא טמא זיבען טאג אונ נאך דיא זיבען טאג ביא נאכט איז זיא זיך טובל אונ ציילט דרייא אונ דרייסיג ריינע טעג, אפילו עס רינט פון איר בלוט פון דעסט וועגין איז זיא טהור צום מאן. אונ אויב זיא האט גיבארין אנקבה איז זיא טמא פירצעהן טאג, אונ נאך דיא פירצעהן טעג ביא נאכט איז זיא זיך טובל אונ זיא ציילט זעקס אונ זעכציג ריינע טעג אפילו עס רינט פון איר בלוט פון דעסט וועגין איז זיא טהור צום מאן, אונ אפילו זיא האט גבארין אטויטע קינד, איז אויך דער זעלביגער דין, אויב ער איז אזכר איז זיא טמא זיבען טעג אונ ציילט דרייא אונ דרייסיג ריינע טעג, אונ אויב זיא איז אנקבה איז זיא טמא פירצעהן טאג אונ ציילט זעקס אונ זעכציג ריינע טעג, אונ אויב זיא האט זיך נים טובל גיוועזן נאך דיא זיבען טעג אדער נאך דיא פערצעהן טעג איז זיא אייביג טמא צום מאן אונ צוא אלץ הייליגקיים:

תֵּתֵיב בְּדַם דְּכוּ בְּכָל קוּדְשָׁא לָא תִקְרַב וּלְמַקְדְּשָׁא לָא תֵיעוֹל עַד מִשְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתָהּ: וְאִם נוּקְבָתָא תֵּלִיד וּתְהֵי מְסָאֲבָא אַרְבָּעָה עֲסַר כְּרֵיחוֹקָהּ וְשִׁתִּין וְשִׁתָּא יוֹמִין תֵּתֵיב עַל דַּם דְּכוּ: וּבְמִשְׁלַם יוֹמֵי דְכוּתָהּ

יְמֵים תֵּשֵׁב בִּדְמֵי טָהֳרָהּ בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ: וְאִם נְקֵבָה תֵּלֵד וְטָמְאָה שְׁבֻעַיִם כְּנִדָּתָהּ וְשִׁשִּׁים יוֹם וְשֵׁשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל דְּמֵי טָהֳרָהּ: וּבְמָלֹאת

ה"א תסב כתרת קכו נדה גג לח ת: כל קדש. יבמות עח ע"ב: מכות יד שבועות ז זבחים לב לג לד: ואל המקדש. שבועות י: עד מלאת. יבמות עח ע"ב נזיר סד: ולא נקבה. כתובות מז כריתות ז נדה ל: ונמלאת. זבחים לז לח נדה לז לח: ושבעים יום. כריתות י: ושבת ימים. שם כב: ובמלאת. נזיר סד:

בעל הטורים

כל קדש יהיה כפר למול: (ד) ושלשים וגו' כלפי סמוכים ולא לבי דוי: (ה) בדמי טהרה. שאינו דם נדות. פשוטו כמאן דאמר שני מעיונות הן. זה של ל"ג ימים מעין טהור הוא:

רש"י

בקדש (ברחצית יג) ויבא בחלוני ממרח: בדמי טהרה לע"פ שרואה ו טהורה: בדמי טהרה. לת מפיק ה"ל והו"ל שם דבר כמו טוהר: ימי טהרה מפיק ה"ל ימי טוהר שלה: לא תגע. מזהרה לאוכל ז וכו': בכל קדש.

דעת זקנים מבעלי התוספות

ומכ"ן אמרו ז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ואם מזריע תחילה יולדת נקבה. וי"ל שאלתו בשכר שבעה שים בשדה ז' נקבים ג' מיומין וג' משמאל ו' באמצע אם נכנס הזרע בראותן על ימין תלד זכר. ואם כנגד שמאל תלד נקבה. ואם באמצע תלד טומטום או אדרוגינוס. כשהיו שוכבת על ימין נכנס הזרע בראותו על ימין ותלד זכר וממשרת הטומאה לצאת ולפיכך היום טמאה כי שם ז' ושהרתה ל"ג. וכשהיו שוכבת על שמאל יולדת נקבה ואין הטומאה ממשרת לצאת ולכך טמאה שבועים:

דם זיבה, תיקף מתקבר הולד בבטן אמו בחולי הדם הזה,

ליקוטים על התורה

זײַן. מורנוסרופום האָט גיזאָגט צוא רַבי עַקיבָא ווײַסע שַׁעפּס זײַנען שְׁנֶעגער, ווָאס נָאט כַּאבּם. אַדער ווָאס מעגטשען מאכן, האָט רַבי עַקיבָא גיזאָגט ווָאס בֶּענטשען מאכן איז שְׁנֶעגער האָט מורנוסרופום גיזאָגט צוא רַבי עַקיבָא דָא זָעהסטו דיא היימל אין דיא ערד קֶענסטו מאכן שְׁנֶעגרע פאר נַיִא. האָט רַבי עַקיבָא גיזאָגט צוא מורנוסרופום ואלטס ניט ריידין מיט מיר פון דיא זאכן ווָאס זענען הָעכער פון אַלע בֶּשעפענישׂ נאר מיר ווילען ריידין פון דיא זאכן ווָאס זענען צוישׂשען בֶּענטשען, האָט מורנוסרופום גיזאָגט צוא רַבי עַקיבָא פאר ווָם זענטשען איר מַי שַׁיעָרע קינדער. האָט רַבי עַקיבָא גיזאָגט צוא מורנוסרופום איך האָב פרַיער בעווײַזט אַז האָט ווילְסט דוא מיך פרַענגין, דרַיבער האָב איך דיר באלד גיזאָגט אַז די זאכן ווָם מֶענטשען מוהן איז שְׁנֶעגער ווײַא דיא זאכן ווָאס נָאט מוהט. האָט רַבי עַקיבָא גיבראכט פאר מורנוסרופום זאָגען אוג אייך געבאקט קיכלאך, אוג האָט גיזאָגט צו אים דיא זאָגען האָט נָאט גימאכט דיא קיכלאך האבן מֶענטשען גיטאכט, זענען דען ניט דיא קיכלאך שְׁנֶעגער? האָט מורנוסרופום גיזאָגט צוא רַבי עַקיבָא, אויב נָאט ווייל מֶענטשען ואלן זײַן גיטאכלט

מצות השם

(ד) [וקסז] (לז ג) בלא יחלל שמות מן הקדשים עד שיטהר ויערב שמשו ויקח לעיל כפרים עד שיכוה שנאמר בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא וגו':

בָּל קוֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וגו'. ודאם אינו אמצות לא תעשה דער מענטש איז אַמאל נאר ניט עסן קדשים והיילינע

בעל הטורים

(ד) ושלשים יום. כריתות י: ושבת ימים. שם כב: ובמלאת. נזיר סד:

רשב"ם

(ד) בדמי טהרה. שאינו דם נדות. פשוטו כמאן דאמר שני מעיונות הן. זה של ל"ג ימים מעין טהור הוא:

שפתי חכמים

כלומר נכתב זכותה: ו דחל"ל כדמי ל"ל ח"ל דה"ק וכי לא סגי שלא תהיה דם דכתב לי' תצב כדמי וש"מ פי' לעיל ב: ז מדכתיב בכפיוך ואל המקדש לא תבא וכתיב אל המקדש בטומאה בכרת הוא ונמרי' בכל קדש לא תגע מכלל דיש מקדש מה ביתיה בית המקדש בכרת אף מה ביתיה בכל קדש בכרת הוא ולא ש"מ ע"ל לא תגע מזהרה לאוכל זה דתכילת קדשים בטומאה

ענייני טומאת יולדת וטהרתה

לידת הזכר, לפרקות כי נגעי אים כיוצא"לי לינו דומה לנגעי תצא ות"ח, כי לאו"ה הנגעים באים עליהם בעבע לידתם, ע"כ רפואת נגעיהם באה ג"כ ע"י הרופא המרפא בעבע למחים. אבל בני יעקב"ל נגעיהם לא בא להם מלד העבע, כי מלד העבע רחוקי' הם מנגעים, ונגעיהם המה תוכחות על עון, ע"כ רפואתם ג"כ אצל ע"פ רופא עבעי, רק ע"פ כהן, המורה לו דרכי התשובה ע"י הסגר, והנה כחולי המכניה את האדם לנגעים תחלתה הוא ע"י הלב והם המשמשים מעתה בעת נלותם וזיבתם, והולד הנולד מהדם ההוא, אשר טפת קודע מתערבת עם דם נדתה לו כן הוא בהשומות שהיום נזהרים בזה. אבל לבני ישראל שהיולד

פירוש לתורת אלהים

אין בְּלוּט מְהֻרָּה איר ריינקייט כְּלוֹמַר נָאךְ די זיבָּן טָאג נָאל זײַא צַיילין דָּרַיי אוג דְּרַייסִיג טָאג אוג אַפֵּילוּ זײַא וָעהט בְּלוּט אין די מַעג איז זײַא טָהור אָבֶּער בְּכָל קוֹדֶשׁ אין אִיטְלִיכֶע נָאךְ וָום איז הֵיילִיג נָאל זײַא ניט אִנְרִירֶן וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ אוג אין דָּעם מִקְדָּשׁ נָאל זײַא ניט אַרַיין קוּמֶען עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ בֵּיי עַיִי וַיעלין דָּר פִּילְט וָוערין אִירֶע רַיינֶע טָעג כְּלוֹמַר בֵּיי עָם וָועט זִיךְ אוֹם לָאזין די דָּרַיי אוג דְּרַייסִיג טָאג דָּאם איז דָּער דִּין אז זײַא הָאט גִּיהַאט אַזכָּר: (ה) וְאִם נְקֵבָה אז זײַא וָועט אָבֶּער גִּיבּאירין אַנְקֵבָה וּמְטַמְּאָה נָאל זײַא צַוויי וָואכֶן כְּמוֹ זַיין אז זוי אַנְדָּה אוג נָאךְ די צַוויי וָואכֶן אוג זִבָּן וָעקס אוג וָעכצִיג טָעג אוף איר ריין בְּלוּט אוג די וָעקס אוג וָעכצִיג טָעג הָאבּין דָּעם דִּין אז זײַא די דָּרַיי אוג דְּרַייסִיג טָעג וום בֵּיי אָנְכָר: (ו) וּבְמָלֹאת אוג אז עָם

(חומש ע"ט) [ח"ג] 1

לְבֶן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן־יוֹנָה אוֹ־תֹר לַחַטָּאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן׃

לְבָרָא או לְבַרְתָּא תַּיְתֵי אִימַר בַּר שַׁתֵּיהּ לַעֲלָתָא וּבַר יוֹנָה או שַׁפְנִינָא לְחַטָּאתָא לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָת כָּהֲנָא׃

ת"א לבן. נדה יו: או לבת: כריתות מ': ובן בן. סס כו: ובן יונה. כריתות כח:

בעל הטורים

מפוזרים: (ו) וכן יונה או תור. כל"מ מקדים תורים לבני יונה מן מכאן לפי שאינו מוכיח תלת אחד שאם ימלוך יונה לא יקח תור לפי שכן וגו מתכבל עליו ואינו מזדווג לאחר:

שפתי חכמים

במית' הוא כדכתיב ומתו בי כי יטמאו אותו אבל מגע קדשים בטומ' לרבות את התרומה לפי שזו טבולת יום תרוץ ח שבלה לסוף שבעה ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה של יום תרביעים שלמחר תביא את כפרת טהרתה: לחן בו כרת. רח"ס. ועי"ל דרש"י פי' בשמוך בכל קדש לרבות וכו' וע"ש לא פי' זה על הקרא דהא בכל קדש כתיב לפני לא תגע ומה מהכא רש"י. ולא דמוסב על פירובו שפי' לפני בכל קדש וכך פי' לא תגע תזהרה לאוכל ומגלן דתזהרה לאוכל הוא ומפרש דהא בכל קדש לרבות את התרומה לא תגע נמי קאי עליו ת"ל שמוך לא תגע תזהרה לגניעה ממש דהא מותר ליגע בתרומה מיד לאחר טבילה היא טבלה מיד לאחר ז' ימים וע"י מותר ליגע בתרומה אלא תזהרה לאכילה הוא: ח פי' אין להקשות דהא תרומה מותר באכילה בהערב שמש ומה תהא טהורה באכילה מכוח ז' ולילך. ומתרץ לפי שזו ט"י לתרוך וכו' עד יום מ' שמקריבים בו קרבנות של לידה דבשקיעת החמה שלפני יום מ' מותרת לאכול בתרומ':

עניני טומאת יולדת וטהרתה

התורה שימשו מנדה ומזיבה ומליבה. גם פרשת תורת הבכורה ופשוט הוא לקדושה לפרשת הנגעים כי עוד דבר אחד הוא המחליץ ומזכה את גוף האדם, להכיל עליו נגעים בעצם, אם הדבריה אבר הוא אוכל הוא מהדברים הנכונים והנמשלים כמ"ש חז"ל (שבת קמה) מפני מה בכליים מזוהמים מביא שאוכלים בקליים ורמשים. וכמו שלא יוכל המאכל הגם ויסין את הים הכפרי ועובד האדמה, אבל יוק לאפטנים ורך המוג, כן לא יוכלו המאכלים הסם לגוף, אבל ליסראל זוס הקב"ה שלא יאכלנו כי אם אבר התיר להם לאכול ע"כ גופם נקי מנגעים. ואם עכ"ז יקרה להם חיזה נגע, ע"כ כאן התורה ללמוד תנאי ודיני והתנהגות הנגעים שהם בכלל ובפרט כאשר יבואו לי"ה:

פירוש לתורת אלהים

וְעֹשֶׂת דֶּשֶׁר פִּילֶט וְעֵרִין כְּלוֹמֶר עֵם וֶעֹשֶׂת זִיךְ אוֹים לָאוּיִן אִירֶע רַיְיגֶע טָעג צוּ דֶעם גְּבָארוּנְג פּוּן אַזוֹהָן וְעֹשֶׂת זִיךְ אוֹם לָאוּן דְּרֵיי אוּנ דְּרַייסִיג טָעג אָדֶר צוּ דֶעם גְּבָארוּנְג פּוּן אַטְאכְטֶער וְעֹשֶׂת זִיךְ אוֹים לָאוּיִן זְעקס אוּנ זְעכְצִיג טָאג וָאל זִיא בְּרֵיינְגָן אַשְׁעפֶּם וָוס גִיוִ אַלֶט אַיאר פַּר אַקָרְבָּן יוֹנֶה אוּנ אַיוִנֶע טָאהֶב אוֹ תוֹר אֶדֶר אַטֶערְקָל טָאהֶב לְחַטָּאת פַּר אַהֲטָאת אֶל פֶּתַח צוּ טִיר פּוּן וּאוֹהָל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן צוּם כֹּהֵן:

וַיֵּיל וָעֹן דִיא אִשָּׁה בֶּעקוּמֶט שֶׁבֶּערצִין צוּם קִינְד גִיבָארִין וְוִיר זִיא וָאל זִיךְ נִיט בַּאהֶעפְטִין טִים אִיר מַאן. נָאךְ דֶעם אַז זִיא הָאט שִׁין דָאס קִינְד גִיבָארִין הָאט זִיא חֲרָטָה אוֹיךְ דִיא שְׁבוּעָה. דְּרֵיבֶּער רַאדְ זִיא בְּרֶענְגָן אַקָרְבָּן. נָאךְ הָאבֶּן דִיא תַּלְמִידִים גִיפְּרָעגֶט בַּייא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי פַּאר וָואם בַּייא אַזָכֶר רֶעכְטֶע מִין נָאר זִיבֶּן מָאג אוּנ בַּייא אֲנַקְבָּה פֶּערצָאהְן מָאג. הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן גִיזָאגְט וַיֵּיל דִיא אִשָּׁה גִיבָארט אַזָכֶר רֶעכְטֶע זִיךְ אִים הָאט זִיא חֲרָטָה אוֹיךְ דִיא שְׁבוּעָה צוּא וִיבֶּען מָעג, אָבֶּער בַּייא אֲנַקְבָּה וּאוֹם אַלֶט זְעגְען טְרוֹעג מִים אִיר. הָאט זִיא הֶרְמֶה צוּא פֶּערצִין מָאג. נָאךְ הָאבֶּן דִי תַּלְמִידִים גִיפְּרָעגֶט בַּייא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי פַּאר וָואם הָאט נָאם גִיזָאגְט כֵּין וָאל לַיִן דֶעם אֲבָטֶען מָאג, הָאם רַבִּי שִׁמְעוֹן גִיזָאגְט אוֹיב מֶען וִועט כַּל נִיין פַּאר דֶעם אַבְּטִין מָאג וִועלִין אַלֵי זִיין פְּרֵיילִיךְ אוֹף דֶעם בְּרִית אוּנ דִיא פַּאטֶער אוּנ מוּטֶער וִועלִין זִין פְּרֵיילִיג, וַיֵּיל זִיא אִיז טָבֵא, דְּרֵיבֶּר הָאט נָאם גִיזָאגְט דִיא אִשָּׁה וָואם גִיבָארט אַזָכֶר וָאל זִיין טָבֵא גִיבֶּען טָעג, בַּייא נָאכְט אִיז זִיא זִיךְ טוֹבֵל, אוֹיךְ מָארְגִין דֶעם אַבְּטִין מָאג אִיז מֶען כַּל דָאם קִינְד צוּם בְּרִית וְעֹנְען אַלֵי פְּרֵיילִיךְ, כִּיר הָאבֶּן גִילֶערְנְט רַבִּי מֵאִיר זָאגְט פַּאר וָואם הָאט דִיא תּוֹרָה גִיזָאגְט אַנְדָה וָאל זִיין טָבֵא זִיבֶּן מָאג, וַיֵּיל דִיר טַאן אִיז גְעוּואהְנְט כִּים אִיר וִועלְט זִיא בַּייא אִים פַּאר מִיאוֹם. דְּרֵיבֶּער הָאט דִיא תּוֹרָה גִיזָאגְט דִיא נִדָּה וָאל זִיין טָבֵא זִיבֶּן מָעג, אִין דִיא זִיבֶּן מָעג וִועט דִער מַאן זִין רֶעכְט עֶיעֶנְטֶעם פּוּן אִיר, נָאךְ דֶעם אַז זִיא וִועט זִיךְ טוֹבֵל זִין אוּנ זִיא וִועט סוֹף זִין אוּנ זִיא וִועט זִיךְ טוֹבֵל זִין טָבֵא בַּיי אִיר טַאן עֶוִי וִוי זִיא וָואלְט אִיצְט אַוְועק גִינַאנְגִין פּוּן דִיא הוּפָּה:

מצות השם

(ו) [קסת] פַּערצִינְסטִין מָאג בַּייא אַזָכֶר, אֶדֶר אוֹיךְ דֶעם אֲבְטִינְסטִין מָאג בַּיי אֲנַקְבָּה, דָאךְ זִיא בְּרֶענְגָן קָרְבָּנוֹת, אִשְׁעפֶּם דָאךְ זִיא בְּרֶענְגָן צוּ אַקָרְבָּן עוֹלָה, אוּנ אַיוִנֶע מָאהֶב אֶדֶר אַאלְט טָאבְּ דָאךְ זִיא בְּרֶענְגָן פַּאר אַקָרְבָּן חַטָּאת, אוּנ אוֹיב דִיא אִשָּׁה אִיז אֲרֶעם אוּנ זִיא קָען נִיט בְּרֶענְגָן אִשְׁעפֶּם פַּאר אַעוֹלָה וָאל זִיא בְּרֶענְגָן צְווֵייא יוֹנֶגע טָא־בִּין אֶדֶר צְווֵייא אַלְטֶע טָאבִּין. אַיין טָאהֶב וָאל זִיין אַעוֹלָה אוּנ אַיין טָאהֶב לְחַטָּאת:

ט וְיִקְרִיבִינֵיהּ קֳדָם יְיָ וְיַכַּפֵּר עֲלַהּ וְתִדְכֵּי מִסּוֹאֲבַת דָּמָהָא דְּא אוֹרַיְתָא דְּיִלְּידָתָא לִדְכַר אוֹ לְנוּקְבָא: ח וְאִם לָא תַשְׂגַּח יָדָהּ כְּמַסַּת אִמְרָא וְתִסַּב תְּרֵין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה חַד לַעֲלָתָא וְחַד לְחַטָּאתָא וְיכַפַּר עֲלַהּ כַּהֲנָא וְתִדְכֵּי: יג א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמֵימָר: ב אֱנָשׁ אֲרֵי יְהֵי

ט וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לַזָּכָר אוֹ לַנְּקֵבָה: ח וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֲרָה: פ יג א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־ מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ב אָדָם

ת"א וקריבו. זמנים יע סנהדרין

פנ: ועטרה. נדם יס לח: זמם תולת. נדריס לה כריתות פ נדם מ: ולקמה. כריתות כח: וכפר. יכמות מד סנהדרין פג זמנים יס: מדם כי. קידושין ו עכילין ג נדם מד:

בעל הטורים

(ז) ממקר. מסר מותיות מרקס וסמיך ליס וטהרה ממ כתמיס כתמיס מרקס טהורים: ושהכה ממקר דמיס. כגימ' ממשה מיני דמיס שמחיס כה: ממקר. כ'. הכא. ומדרך ס' ממקור יהמלא. דומס מכאן שהכתה תהיים בשעהה משום דכתיב ושהכה ממקר דמיס מיזו דמיס טהוריס הוי לומר דס בתולים מלמה דמיילי בחתן: דמיס. ג'. ממקור דמיס. ויהיו גלחה מקור דמיס. וגלחה בחתן ממ דמיס ולא הכתה עוד על הכתוים דמיתקט ג"ע בס"ד כדכתיב כי כשבר יסוס חיס על רעהו וכלמו נפש כן שהכך סוס:

רש"י

(ז) והקריבו. ללמדך שאין מעכבה לאכול בקדשים מלה מ' מהס ט ומי זה הוא זה שאמת נאמ' וכפר עליה הכהן ומהרה מי שהוא בא לכפר ו כו הטהרה תלויה: ובטהרה. מכלל שעד כאן כ קרויה טמאה: (ח) אחד לעולה ואחד לחטאת. לה הקדימה הכתו' מלה למקרא' ל אבל להקרב'

שפתי חכמים

ם דק"ל דהיס לו לכתוב והקריבם בפה כ' קרבנות יס לגידה ככה כן שנתו וכן יונה לו תור מלה ללמדך וכו': ו שכ"מ כתיב מלה מהעתה וכפר עליו הכהן ונפלה לו ופה הכיאור קדוש לכן וכפר עליו ושהרה ספרשה ולא הכיא קרא דהאמר קודם לכן וכפר עליו ושהרה. ל"ל דמקרא זה לאו דוקא הכתוב דהעתה בא לכפרה דלמה השולם בא לכפרה מאל מקרא זה מיבא שפיר שפיר כתיב וה' לפשוט יהו מצמע דהעתה בא לכפרה ושו"ל משום שהקדיש עולה להפשה וגם הקדיש מלה למקרא. וקשה למ"מ הקדיש מלה לפשוט וכפר לפשוט ללמד שהכפרה תלויה בפשוט: כ דעת רש"י כזה שאל מקשה לו ע"מ דפ' בתין מעכבה לאכול בקדשים מלה לחד משם יכו' ס"ל משמע דוקא קדשים שהויים ולא תרומה ולעיל פי' בכל קדם לרבות תרומה שגם היא שהורה כהילכה ל"ש ושהרה מהלל שעד כאן קרויה טמאה וע"כ טומאה זו לעניין לאכול בקדשים מיירי שהרי תרומה מותרת לאכול מטעבד שמש של יום שהביאים ומיל מכלל דבקדשים מיירי עד אחר כפרתם ל"ש ל כ"ל לעניין קריאת התורה שהיום שהקורא בתורה יקרא אלא שולש פעמים שהל נפ"ל כפרה וכו' ופה דלא פי' זה לעיל דכתיב תביא כבש בן שנתו לעולה וכן יונה או תור לחטאת משום דלעיל בין פיום שנעשים

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ז) ושהרה ממקור דמיה. פי' קשה וכלא כפי' רוסה כל ימי טהרתה דמיה טהורין ופי' חת"ל דמי טומאה קל' מ"מ נח היה לו להזכיר דמיה כי אין הדבר אלו בדמיה דפלילה יכיה"ה טמאה. ויל"ל דה"ק ושהרה מדין מקור דמיה שדינם שהיה טמאה ופ"ג דקשה דמי טהרה ציין לומר דו לעיל ושהרה לפי שהיתה מולמת בתרומה ובקדשים: (ח) ולכפר עליה הכהן. יש לפרש ל' קרבן כמו הוא לכפר ידיה דעניפת דחבורי' וכן וכפר על המטהר דמלוכע וכן וכפר על הבית דנגעים וכן וכפר עליו דנגי זב דכלל נגעים

פירוש לתורת אלהים

(ט) וְיַקְרִיבוּ אוּנְ דָּעַר כֹּהֵן וָאל אִים מַקְרִיב זַיין בַּאר אַנְקְבָה: (ח) וְאִם אוּנְ אַז אִיר הָאנְט וָועט נִיט גְּרֵייכֶן גְּאט וְכִפֶּר אוּנְ וָאל פַאר נָעבֶּען אוּיף אִיר וְתִדְּרָה אוּנְ זִיא וָאל זַיין בַּיי גָעזוּנְט שֶׁה אַשְׁעפְּם מַיינְט מָען זִיא וָועט נִיט כַּאר מָאכֶּן צוּ קוֹפֶּן אַשְׁעפְּם וְלָקְחָה וָאל זִיא נָעמֶּן שְׁתֵּי תּוֹרִים צָוויי מֶעלְקִיל הָאבֶּן אוּ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד צָוויי יוּנְגֶע טָאבֶּן אֶחָד לְעוֹלָה אֵיינֶם וָאל זַיין אַיִן עוֹלָה אוּנְ אֵיינֶם וָאל זַיין אַחַטָאת וְכִפֶּר אוּנְ דָּעַר כֹּהֵן וָאל אִיר מְכַפֶּר זַיין וְתִדְּרָה אוּנְ זִיא וָאל זַיין רֵיין

(חומש ע"ט) ח"ג 9 8

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ נָאט הָאט נִיעֶרעט צוּ מֹשֶׁה אוּנְ צוּ אַהֲרֹן לַאט זָוויי צוּ וָאנְען: (ב) אָדָם אַמָענְטש כִּי יִהְיֶה אִם עָם

וועט

כִּי־יִהְיֶה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סַפַּחַת אוֹ בַהֶרֶת וְהָיָה בְעוֹר־בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרָעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן

בְּמִשְׁכַּךְ בְּשָׂרֵיהּ עַמָּקָא אוֹ עַדָיָא אוֹ בַהֲרָא וִיהֵי בְּמִשְׁכַּךְ בְּשָׂרֵיהּ לְמַכְתַּשׁ סְגִירוּ וְיִתְיֵתִי לְוָת אַהֲרֹן כַּהֲנָא אוֹ

ת"א והוא מל. מהדרין ל"ז נדה ג:

רשב"ם

אלא המדרש של חכמים וחקותיהן וקבלותיהן מפי החכמים הראשונים הוא העיקר: כי יהיה בעור בשרו. לפי שלפניו ואמר כי יהיה בו נגע בראש או בזקן הוצרך כאן לומר בעור בשרו: שאת. לשון גובה. שאינה לבנה כל כך כבהרת. אבל הבהרת לבנה היא כדכתיב בהיר הוא בשחקים ונראית עמוקה יותר

שפתי חכמים

שתקדים לפי שמדבר בעשיר שמביא כבש לעולה וכן יונה לו תור לחטאת (ולפי' להקדים עולה קודמת לכפרה חסוב יותר) לכך כתיב בעני שמביא שתי תורים לו שני בני יונה שמביאם שניהם ה"ק שגם להקדים עולה. קודמת לחולין והקדימה וכו' ל"ק לא הקדימה הכי וכו': מ דעת רבי הכי לפי שכ' בסמוך והוסף על אחרן ככהן לו על אחד מכניו הכהנים ל"ל למכתב אחד וגם מכניו הכהנים לא היה לו למכתב רק ואל בניו הלא אחד כת לרבות אף בעל מום ידוע כי' שומא שתקח על פי שהיו כהן ומה דכתיב בתר הכי מכניו הכהנים ללמד תס"ם שהבאין על ידי כומיו העומחה הלא נרוך להכלות ת"ח אף בזמן כהן מ"מ היו רבותי ת"ח לאחר זה סימן עומחה וזה סימן שהבא הלא הוא ילמד לכהן דין עומחה ושברה כדי שהכהן יתבר לאדם שהנגע בו עשור אחד או עמת וע"ז כתב"י נזירת כי כו':

ענייני טומאת נגעים וטהרתם

(ב) אדם כי יהיה בעור בשרו. כתב רשב"ם ז"ל כל פרשיות נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים ומרחיציהן ומכסין הסגרים ושערות לבנות ושפר אחור ולסוך אין להו אחר פשוטו של מקרא כלום, ולא ע"פ קבלת דרך תרן כל כיי אדם, אלא המדרש על חכמי' וקבלותיהם וקבלותיהם מפי החכמי' שהחכמים הוא העיקר, ודברי אמונה. ע"כ נייבר שכתובים ע"פ דרך קבלת חכמים ז"ל. כתב הספר דרכי יוסף הגם שהחלה מגם שלמה מיני נרעת שאת או ספחת או בהרת וייתם הנגעים ההלו נאחור אדם כי יהיה בעור בשרו שאת וגו'. ואח"כ מגם בחין ומכוה, וייתם תוהם בשפר, וכשר כי יהיה כו בשורו בחין וגו' או מכוה וגו'. ואח"כ מגם נגע סתק וקרחת וגבחת, וייתם לשמוגע הזה תואר חיש ותשה. וגם כשימני טו"ש יש בהם כמה שנויים, זה שמא בשפר לבן ובפיון, וזה גם כמראיהם, ושם בשפר לשוב. ומהוש מעת לאחר גלינו מהרתקנו מעל אדמתינו, אין לנו לא נגעי אדם ולא נגעי בגדים ולא נגעי בתים המכוערים בחורה. והרמב"ן ז"ל כתב הכוונה העקרית מהנגעים הכאים בעור בשרו בשפר או בכנדו או בקרחת מזה כי ה' סר מעליו, ואינו נוהג אלא בארץ שהיא נאלת ה' והבית הנקבה בתוכה. הרי מבואר מזה שכל מקום שהקדושה יש לה מקום לחול בתוכה, אז שכיניו נשפרת מאד. אזי גם בחטאי הקל שזהה רושם שם למען יפחין כי ה' סר מעליו. ויתפעל מזה לחטיב מעבריו וייעזב ה' ולא יוסיף ליסרה, תולם במקום הטומאה אין בחטאי פוזה רושם, כמו שלא יוזק המאכל הגם ובישרי. עתה נבוא על ביאור הכתובים ונאמר שהנדל בין אדם לאיש, כי שם איש הוגה על האיש המשולה וחשוב מכל שין האנושי, כמ"ש ואיש משה, וילך איש מבית לוי, המורה על עמרם שאמרו עליו חז"ל שמת בעשיו של נחש. וילך איש מבית לחם יהודה, זה אלימלך, כמ"ש חז"ל שאמר לחי מלכות. וכן בדברי חז"ל לחיי כ"ג. וכן שם אשה המיוחד לנוקבה כמ"ש לזוקח יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת. אך אלם אדם נרוש מבחינת איש. והוא שם הכולל לכל שין האנושי, זכר או נקבה, נעלה וכלחי נעלה. כי שם זה מורה על רחיניתו כי לוקח מן האדמה, ונקרא כן משכוניים בתחלה נקרא אדם ואחרי כשם איש ואשה כמ"ש לזוח יקרא לשם איש כי מאיש לקחה זאת, ושם איש קדם לאשה. ואחר שחטאו ואכלו מעץ הדעת, אז טוב נקראו שניהם כשם אדם, ע"כ נאמר שם זכר ונקבה ברא אותם ויקרא את שמם אדם ביום הבראם. כאמור חז"ל שבאותו יום חטאו וחז"ל אמרו כי שם אדם הוא מיוחס אלא ליזראל, כמ"ש ואתם קרוים אדם וכו'. אבל שים שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים הוא נקרא בשם בכר, ולא אם הוא מבני ישראל. נמלא כי שם איש הוא הנדול בשלשה, ושם אדם הוא הכיוני, ושם בכר הוא הנדול מכלן, ועפ"ז נבוכל להבין התייחסות השמות שנזכרה תורה בשמות המולקים. והוא על ליות התרוגות היולד המצוי הכא מלד השבע שבשביע היולר בראשית כמו זה ובכה שם אדם ושם לידה, בחיים כאיש על חטא ועון דוקא. רק שם איש בעתים מזומנים כמו שחזו"ל אורה בזמנו כך, ע"כ יהשם התורה בשם אדם ואיש. כמ"ש איש לא תשה כי יהיה זב ומבשרו וגו'. וכן בשומאת לידה נאמר אשה כי תזריע וגו'. ואיש כי תלח ממנו ש"ו. וכן בנדה נאמר ואשה כי

דעת זקנים מבעלי התוספות

נגעי בחין מ"ש הא תיכפר בנגעי ויולדת אע"פ שהרי"ל שחוקקת בשבוע שבורעת ליל נידה כולל עוקר עוד לבעלה מ"מ לפי פשוטו דקרא לא משמע הכי קרבנה בא על הטהר ואין וכפר אלא על הטמא ומטהרת את הכתי:

פירוש לתורת אלהים

וְנֶעט זַיִן בְּעוֹר אִין הוּט בְּשָׂרוֹ פּוֹן זַיְן לַיִב שְׂאֵת אַגְשִׁוויֶלְעכְּץ אָדֶר כַּפַּחַת אַבְּהֶעפְּטוּנְג אָדֶר בַּהֶרֶת אַפֶּלְעק דָם וְעָנְען אַזֶלְכֶע נֶגָעִים אוּנ אֵיינֶם פּוּן דֶעם אַנְדֶערִין אִיז וַוייסֶער וְהֶיה אוּנ עָם וְוָעט זַיִן בְּעוֹר אִין הוּט בְּשָׂרוֹ פּוֹן זַיְן לַיִב נֶגַע צוּ אֵיין פְּלֶאג צָרַעַת פּוֹן קֶרֶעץ וְהוּבָא וְאל אָר וְוערִין

מצות השם

(ג) [קסט] (עסה פו) בכל מי שיסיה מצורע יבא אל הכהן לצחול את פיו לעכרו או לעמתו בשאמר אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' וכל אל תהרן הכהן או אל בניו מתר מכניו וגו':

לוֹת חָד מִבְּנוֹהִי דַּהֲנָיָא׃ וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא יַת מַכְתְּשָׁא בְּמְשַׁךְ בִּשְׂרָא וְשַׂעֲרָא בְּמַכְתְּשָׁא אִתְחַפִּיךְ לֶחָוֹר וּמֶחֱזֵי מַכְתְּשָׁא עָמִיק מִמְּשַׁךְ בִּשְׂרֵיהּ

הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים׃ וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־ הַבָּשָׂר וְשֵׂעָר בַּנֶּגַע הָפַךְ לָבָן וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ

רשב"ם

(ג) ומראה הנגע עמוק. לבן: ועמוק אין מראה. שאינו לבן מאחד ממראות נגעים המפורש במסכת נגעים:

רש"י

(ג) ושער בנגע הפך לבן. מתחלה שחור והפך ללבן בתוך הנגע נ ומטוט שפר ם גיעס (ת"כ): עמוק מעור בשרו. (ת"כ) כל מראה לבן עמוק הוא ע כמראה חמה קרוי בתוך הנגע לומר דוקא שקדם הנגע לשער לבן אבל קדם שער לבן לנגע טהור ס"מ דלמעמים לה כלום נגע השער והפך ללבן וה"ל כשנהפך השער ללבן בתוך הנגע לא יהא טמא דלמא שינה מחמת הנגע והכן ודלמא קרוי לו שום מקרה שנהפך. ומ"ש ומיטוט שפר גיעס וכיון שפרו שערות נהפכו ללבן מדהי אין זה מקרה כי אם מחמת הנגע הוא דכל דבר שהוא הרבה מינו מקרה. והו"ק כ"ל: ם (הרא"ם) לא ידעתי מנ"ל לרז"ל שפשר מורה על רובי שערות וכו': ע דהא כתיב ומראה הנגע וגו' משמע דמראה נראה בשעתו מכאנו ולא שהנגע ממש עמוק מכאנו ולמה נראה מראה לבן עמוק: "ל משום שעיקר רואים בל תדם בשחור שבעין וכשראוה על דבר גיס כי שחור ולבן כגון חמה שהיא לבנה ולא שחור נראה לו שהשחור קרוב לו יותר מהלבן משום דשחור שבעין

שפתי חכמים

נ מל' שפרש"י בתוך הנגע לומר לך לא תסגור לומר הפך לבן חס כשיש שער לבן שמוך לנגע סי' עומאה הוא ל"פ לך דוקא כשהן בתוך הנגע וגם שלא תאמר חס נהפכו ללבן קודם שיהיה כו נגע סימן טומאה הוא ל' בתוך הנגע. ותו קשה לרש"י כיון דכתיב

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ג) ושער בנגע. פי' שער שחור שהיה בו קודם שנולד בו הנגע ונהפך ללבן טמא הוא שהשער שנתלבן סימן הוא שנתלש השער ומת שהנגע ממית הכאר כדכתיב גבי מרים לא נא תהי כמת

ענייני טומאת נגעים וטהרתם

תהיה זבה וגו'. להורות כי כל תלה המקרים הכתובי בסורים יוכל להקרה גם לזיב ולכך החשובים המיוקים מחטא ועון, ומ"ש לתזהר מדם יקרה זאת. או מלד הענב או ע"פ סבוא הקודמות והם מביאים עומאה להאומה הנכחרת שהם דקי הטומר ופשרה

פירוש לתורת אלהים

גִּיבְרַאבְט אֶ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן צוּ אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אָדֶר אֶל אֶחָד מִבָּנָיו צוּ אַיינֶעם פּוּן זַיינֶע זוֹהֲן דִּי כֹּהֲנִים׃ (ג) וְרָאָה אוּן דֶר כֹּהֵן וְאֶל וָעהֶן דִי נֶגַע וָום זִיא אִיז אִין הוּט פּוּן דֶעם לַיִיב וְשִׂעֶר אוּן דִי הָאר וָום אִין דֶר נֶגַע הָפַךְ הָט פַר קֶעהְט לָבָן וַויִים דַהַיינוּ זִיי זֶעהֶן פְּרִיעֶר גִיוֶען שֶׁוַואכְּר אוּן הַייבְט וָעהֶן זִיי וַויִים וְמַרְאֵה הַנֶּגַע אוּן דָאם גִישְׁטַאלְט פּוּן דֶער נֶגַע עָמֹק אִיז טִיפֶּער מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ פּוּן דֶר הוּט פּוּן זַיין לַייב דַהַיינוּ דִי מַרְאֶה פּוּן דֶר נֶגַע אִיז וַויִיסֶער פּוּן דֶר

צַייכֶן דִיא בַּיינְדֶלִיךְ וָועט עֶר זִיךְ מִים דֶער צַייט אוּס לֶערֶנֶן דֶערֶענֶען, אַזוֹי אִיז גִינֶען עֶר הָאט זִיךְ אִיס גֶעלֶערְנְט דֶערֶענֶען אוּן הָאט דִיא בַּיינְדֶלִיךְ אֲוועק גִינוּאָרְפֶּן, עֶר אִיז עלְטֶער גֶעוָואָרֶן אוּן הָאט חֲתוּנָה גֶעהָאט מִים אֲמֶאכְטֶער פּוּן אַנְדֶרֶע, עֶר הָאט שׁוֹין נֶעהָאט אַקִינְד פּוּן אַדְרֶעי יְאהְר אַמָאהְל אִיז עֶר גֶענַאנְגֶען מִים זַיין שְׁוֶוער שֶׁאַצִיתֶן, הָאט עֶר גִיזֶעהֶן אוֹיף דִיא עֶרֶד אִין דִי מִיטְּט לִינִין פִיל בַּיינְדֶלִיךְ, הָאט עֶר אֶן נֶעהִיבְּען קְלוֹיבֶּען דִיא בַּיינְדֶלִיךְ, פְּרֶענְט אִיס דֶער שְׁוֶוער צוּא וָואס דֶאכְּטְּס דִיא בַּיינְדֶלִיךְ, הָאט עֶר נֶעוָואכְט אִיךְ נֶעדֶענְק וַויִן אִיךְ בִּין גֶעוֶוען אַקִינְד הָאט מַיין פָּאטֶער מִיר גִיבְּעבֶּען בַּיינְדֶלִיךְ עֶר זָאל מִיךְ לֶערֶנֶן רֶעכְּטְּענֶן מִים דִיא בַּיינְדֶלִיךְ, וַויל אִיךְ אוֹיךְ צוּ וָאכְּטֶן קְלוֹיבֶּען בַּיינְדֶלִיךְ אוּן

לִיקוּטִים עַל הַתּוֹרָה

נְעבֶּען מַיין קִינְד עֶר זָאל זִיךְ אִיךְ לֶערֶנֶן מִים וַויא רֶעכְּטְּענֶן, הָאט זַיין שְׁוֶוער נֶעלָאכְּט, אוּן זָאכְּט צוּא אִים דַיין פָּאטֶער אִז גִיוִוען אַ אַרוּמָאן הָאט עֶר נִיט גֶעהָאט אִין אֲנְדֶערֶע זָאךְ מִים וָואס דִיר צוּא לֶערֶנֶן רֶעכְּטְּענֶן נָאר מִים דִיא בַּיינְדֶלִיךְ, אֲבֶּער אִיךְ בִּין דָאךְ אֲנְבִּיר אִיךְ קֶען נֶעבֶּען דֶעם קִינְד גֶענוּג מַסְבָּעוֹת עֶר זָאל זִיךְ לֶערֶנֶן מִים וַויא רֶעכְּטְּענֶן, אַזוֹי הָאט מֹשֶׁה נִיכְּאכְּט צוּ דִיא יִדִּידִי, דֶער מֶענְטְּש וָואס אִז אֶרֶם וַויא דִיא גֶעצֶען דִיעֶר וָועלְטְּן זַיין, אִז נָאכְּט וָועט זַיא וָועלְטְּן שְׁטַרָאפְּן מִיט עֶר זַיי שְׁטַרָאפְּן זַיי וַויִיבֶּער קְרִיגְּט מִיט צֶרֶת אוּן אֲנְדֶערֶע קְרַאנְקְּהַיט, וָואהְרוּם אִיסְט זַיי וַויִיבֶּער קְרִיגְּט הָאט עֶר זַיא נִיט מִיט וָאס צוּא שְׁטַרָאפְּן, אֲבֶּער דִיא יִדִּידִי וָועלְטְּן זַיין רַיִיךְ אוּן עָסִין אוּן וָועלְטְּן נָאר עָסִין אוּן פַרַיילִיךְ זַיין, אִז נָאכְּט וָועט נַיא וָועלְטְּן שְׁטַרָאפְּן, וָועט עֶר זַיא פָּרִיעֶר פָּארְמָעגְּן מִים זַיינֶער פָּארְמָעגְּן׃

נֶגַע צָרַעַת הִוא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא
אֹתוֹ: ד וְאִם־בַּהֶרֶת לְבָנָה הִוא
בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעָמֹק אֵין־מַרְאֶהָ מִן
הָעוֹר וּשְׂעָרָה לֹא־הָפַךְ לָבָן וְהִסְגִּיר
הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים:
ה וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה
הַנֶּגַע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע

מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הִיא
וְיַחֲזִינֵיהּ כָּהֲנָא וְיָסֵאַב
יָתֵיהּ: ד וְאִם בַּהֲרָא
חִוָּרָא הִיא בְּמַשַׁךְ
בִּשְׂרֵיהּ וְעָמִיק לֵית
מַחֲזָהָא מִן מַשְׁכָּא
וּשְׂעָרָה לָא אִיתְהַפִּיךְ
לְמַחֲוַר וְיַסֵּגַר כָּהֲנָא יַת
מַכְתְּשָׁא שַׁבְעָא יוֹמִין:
ה וְיַחֲזִינֵיהּ כָּהֲנָא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְהָא מַכְתְּשָׁא
קָם כְּדְחֲזָה לָא אוֹסִיף

ת"א ואם כהרת. שכועות ז:

שפתי חכמים

מקבל הרשות מדבר שחור יותר מדבר לבן: פ כלומר ולא ביטמא אותו כידוע בשום טומאה מלמות טומאה ו"ק רש"י שבער לבן סי' טומאה וכו': צ משום דק"ל בין דכהרת לבנה היא נמי אינה עמוקה מן העור דהא כל מראה לבנה עמוקה מן השחור כמ"ש ומכוה קושיא זו לא ידע רש"י לפרש טעמא דקרא כן פי' הרמב"ן ז"ל. והרמב"ן ז"ל תירן קושיא זו לפי פירושו שפירש דעת רש"י ז"ל: ק פי' מיסגיר את בעל הנגע ומצא שגם הנגע נסגר לא מיכסה הנגע כל שבעם: ר ומה דפרש"י עוד וכשיורו הרופאין לא שפיר זה הא כתיב בהדיא לא פשה הנגע וכשיורו הרופאין וע"ק מה דפרש"י והסגירו שנית הא אם פשה וכו' פשיטא מדכתיב שנית הא אם פשה והסגירו וגו' משמע הא אם פשה טמא מוחלט הוא. וי"ל דדעת רש"י כזה לומר כך צריך לדייק שהוא במראה הרופאין וגם כשיורו הרופאין עמוק מן העור: וטהיא אתו. יאמר לו טמא אתה פ שבער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב: (ד) ועמוק אין מראה. לא ידעתי צ פירושו: והסגיר. יסגירנו כבית אחד ק ולא ירחה עד סוף השבוע ויוכיחו סימנים עליו: (ה) בעיניו. במראהו ר וכשיורו הרופאין: והסגירו

רש"י

עמוקה מן הגלד: וטהיא אתו. יאמר לו טמא אתה פ שבער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב: (ד) ועמוק אין מראה. לא ידעתי צ פירושו: והסגיר. יסגירנו כבית אחד ק ולא ירחה עד סוף השבוע ויוכיחו סימנים עליו: (ה) בעיניו. במראהו ר וכשיורו הרופאין:

שפתי חכמים

מקבל הרשות מדבר שחור יותר מדבר לבן: פ כלומר ולא ביטמא אותו כידוע בשום טומאה מלמות טומאה ו"ק רש"י שבער לבן סי' טומאה וכו': צ משום דק"ל בין דכהרת לבנה היא נמי אינה עמוקה מן השחור כמ"ש פ"ק מראה לבנה עמוקה מן השחור ומכוה קושיא זו לא ידע רש"י לפרש טעמא דקרא כן פי' הרמב"ן ז"ל. והרמב"ן ז"ל תירן קושיא זו לפי פירושו שפירש דעת רש"י ז"ל: ק פי' מיסגיר את בעל הנגע ומצא שגם הנגע נסגר לא מיכסה הנגע כל שבעם: ר ומה דפרש"י עוד וכשיורו הרופאין לא שפיר זה הא כתיב בהדיא לא פשה הנגע וכשיורו הרופאין וע"ק מה דפרש"י והסגירו שנית הא אם פשה וכו' פשיטא מדכתיב שנית הא אם פשה והסגירו וגו' משמע הא אם פשה טמא מוחלט הוא. וי"ל דדעת רש"י כזה לומר כך צריך לדייק שהוא במראה הרופאין וגם כשיורו הרופאין עמוק מן הגלד: וטהיא אתו. יאמר לו טמא אתה פ שבער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב: (ד) ועמוק אין מראה. לא ידעתי צ פירושו: והסגיר. יסגירנו כבית אחד ק ולא ירחה עד סוף השבוע ויוכיחו סימנים עליו: (ה) בעיניו. במראהו ר וכשיורו הרופאין:

עניני טומאת נגעים וטהרתם

לכן, וסימן הוא שבר במקום זה נתקרר הדם והוא במקום מת, ומחמת כי נתייבש הלמות במקום זה, ע"כ הסערות המחורות שבר במקום זה נתכפלו בלבן. ומראה לו הקב"ה כי מן הראוי היה כי הנפש החושבת היתה תמות, וס' כרחמיו המית במקום אחד בגופו למען ע"י יתעורר הדם לשוב אל ה' כתשובה שלמה, ע"כ מראה הנגע עמק משור בשרו, כפי' רש"י. כי עור בשרו כהה נוטה מעט לשחרות מחמת חלמיות הדם שנכשרו תחת העור, ומראה הנתק הוא לבן, ע"כ המקום הזה נראה עמוק מהעור שבר סביבותיו: נגע צרעת הוא. לא לצרעת, רק נגיעה מעט מלרעת, כי אם לא ישוב יתהוה מזה לצרעת, כי הנתק הזה

י ד עמוק עמוק מהנכאר, ע"כ ישמעאל מן הכהן:

(ד) ואם בהרת לבנה היא וגו' ועמוק אין מראה מן העור. כלומר לבנה היא אך לא לבנה כל כך שע"י לבנותה תהיה נראית עמוק מהעור שבר סביבותיה, בעדיין יש בנתק זה מעט לחות וחמימות שם שבר ע"כ ובשרה לא הפך לבן. ע"כ יסגיר הכהן ביום השביעי לאחר כחדר מיוחד על שבעת ימים: (ה) וראהו הכהן ביום השביעי והנה הנגע עמד בעיניו. במראהו הרופאין, לא נתלבן יותר, ולא הוכהה. וגם לא פשה הנגע, לא נתפשטה ולא נתגדלה יותר מפיתיה, ע"כ והסגירו הכהן שבעת ימים שנית, לראות מה יהיה בסופה. ועניין הסגר הזה כי בשבר יהיה האדם לבדו פרוש ונבדל מכל עניני העולם, יתן יתר אל נפשו להתבונן על כל מעשיו שבר עשה עד כה וישוב אל ה' וירפאהו [והבהרת והבהרת הם עקרי שמות הנגעים, והספחת הכתוב בתמלא הוא תולדה לבהרת או תולדה לבהרת, כלי שם משמות הנגעים, רק פשם תולדה יקרא לה.

פירוש להורת אלהים

הויט אוג אז ווייס מיט שנוארץ ווענען צו ואמען
וויינט זיך אום דיא וויסע מראה איז טיפער פון
דר נגע איז ניט פארקערט ניוארין אויף
וויים איז דער דין אזו והסגיר הכהן ואל דער כהן
פר שלישען את נגע דעם מענטשין ווען ער האט
די נגע שבעת ימים אוף ויבען טאג: (ה) וראהו אוג
דער כהן ואל אים ווהן דעם ויבעטין טאג והנה
אויב דיא נגע עמד בייניו איז ניבליבען שטיין
ניין ערשטאלט פון דער נגע וויינט זיך
ואמען ניט אום טיפער פון דער הוט ושערה אוג די הער
פון דר נגע יא איז ניט פארקערט ניוארין אויף
דר שנוארצער מראה נגע צרעת הוא דם איז אפלאג
פון צרעת וראהו הכהן אוג דער כהן ואל דאם ווהן
ומטא אותו ואל ער אים טמא מאכין ער ואל אים
ואמען דו ביזט טמא: (ד) ואם אוג אויב עם איז
בהרת אוויסער פלעק אין דר הוט פון זיין פלייש
ואמען אוג דאם גישטאלט פון דער נגע וויינט זיך
ניין ערשטאלט גישטאלט וואס ניא איז גיוועז ווען

סַכְּתָשָׁא בְּמַשְׁכָּא וַיַּסְגִּירִנֵּיהּ כַּהֲנָא שַׁבְעָא יוֹמִין תִּנְיָנוּת׃ וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא יָתֵיהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה תִּנְיָנוּת וְהָא עָמְיָא מַכְּתָשָׁא וְלָא אוֹסִיף מַכְּתָשָׁא בְּמַשְׁכָּא וְיַדַּכִּינֵיהּ כַּהֲנָא עֲדִיתָא הִיא וְיַצַּבַּע לְבוּשׁוֹהִי

בָּעֹר וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית׃ שני וְרָאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שֵׁנִית וְהִנֵּה כֵּהָה הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע בָּעוֹר וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן מִסְפַּחַת הִוא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר׃

ת"א כהה. כתודות עם׃ וטהרו. מגילה ח׃

רש"י

שנית הא אם פשה כשכוב רחמן ש טמא מוחלט׃ (ז) כהה. הוכהה ממראיתו הא אם עמד במראיתו ת"ל פשה עמו׃ מספחת. שם נגע שהור׃ וכבס בגדיו וטהר. הואיל וזקוק להסגר נקרא עמו וצריך עכילה׃

שפתי חכמים

שנית הא אם היה פשה כשכוב רחמן ש טמא מוחלט הוא אם לא עמד במראיתו הא אם פשה טמא מוחלט׃ (ז) כהה. הוכהה ממראיתו הא אם עמד במראיתו ת"ל פשה עמו׃ מספחת. שם נגע שהור׃ וכבס בגדיו וטהר. הואיל וזקוק להסגר נקרא עמו וצריך עכילה׃

אכל אם היה פשה הנגע ועומד בליבון רחמן אז טמא מוחלט הוא אבל אם לא עמד במראיתו אלא פשה טמא מוחלט׃ (ז) כהה. הוכהה ממראיתו הא אם עמד במראיתו ת"ל פשה עמו׃ מספחת. שם נגע שהור׃ וכבס בגדיו וטהר. הואיל וזקוק להסגר נקרא עמו וצריך עכילה׃

מדיין לא טמא מוחלט מדלא כתיב ולו לא פשה דמשמע מי שלו זה כך הוא כללא דסיפוקו של הרמ"ס. אך מה שהקשה שם למה אינו ג' פעמי טומאה שעמד במראיתן ופסיון הא ד' הם ועמד במראיתן. וי"ל דלא אמרו אותן פעמי טומאה דבכוב רחמן אלא שעמד במראיתן דבכוב כולה. כללות היא שאפילו אלו לאחת פעמים הן. מפני שהדיוקים היולאים מזה הם שנים הא אם לא פשה והא אם אינו אלא אחת הא אם לא פשה לא הא אם היה פשה אלא שעמד במראיתו כיון שהשלמה הראשון ואחרון שניהם מלמה טומאה הן בעמד בפעם קיימן שם. רמ"ס: ת בלומר אל תדייק שהכתב ממראיתו הא"ח דפשה הנגע אלו לא פשה הע"ג דעמד בפעם ראשון ה"ל לכתוב כך תדייק הוכתב ומטור הוא שלא כתב אלא אם לא פשה הנגע אלו לא פשה הע"ג דעמד בפעם ראשון ה"ל לכתוב כך תדייק הוכתב וגם לא פשה אלו ג"ל לכתוב ומטור הוא כדמשמע בכתוב ולא פשה וגו' הא אם עמד במראיתו אף על גב דלא פשה אלו פשה אף על גב דהוכתב לריך לכתוב ומטור הוא כדמשמע בכתוב ומה פשה תפשה וגומר ולא כתיב ועמד בפעם ראשון משמע אלו זה אלו אי׃

דעת זקנים מבעלי התוספות

פשו. ותימה הרב בכול שור שהוא תלוי בפלוגתא דר"ג ורבי יהושע ור"ל דמשמע זה בלא זה ומשמע שניהם כאחד בעי שני סימנים. ולע"ד משמע כל אחד בע"ע סגי בהד סימן: (ו) כיוס הסגיעי שנים. משמע שלא יסגר הנגע ת"ל ימעט וכן פרש"י כשהוא שהוכהה ממראיתו הא אם עומד במראיתו אלו פשה טמא ופלוגתא היא כי עמד בפעם ראשון בשבוע שנייה אם לא פשה שהוא טהור וכבי תנן בפס' נגעים ד' מראים מלטרפות זע"ז להסגר ולפטיר ולהחלט פי' להסגיר את העומד בשבוע לשבוע להפטיר העומד בשבוע שנייה בסוף וה"פ אם היה בשלג מהלה ובסוף בשבוע כשיר שסיגל הלא חציו כהה מלא עומד עד שיתמעט ממלאות נגעים. וי"ל דלהכי נקט הכא והכא כהה הא אם עמד במראיתו פעם דסיגר הלא לרבותא נקטיה שלא תאמר שאם נסתחה לסיר או מסיר לשלג דכיגע חדש הוא וכבי הסגר כבתחל' קמ"ל דכעומד פיו ופסוק. ד"ה דלהכי נקט והכא כהה הא אם נסתחה לפי' שוב פשה לא יעמוד לכך ע', אם היה כהה הנגע ולא פשה לו' הא אם פשה טמא פס' כהה שהרי אם פשה תפשה דכתיב' לכהה' דלעיל קתי:(ז)ונקל' פנים. מן הדין היה לו לכתוב שניהם הוא לעיכוב לחיות היה שניהם׃

ענייני טומאת נגעים וטהרתם

וכשהר מתחלה היה נגע בשאת או נגע הסברת, וכוכבת הנגע, ולא פשה, לא הרמיזה עלמה על העור מאחר היה עד עתה, אז נקראת הנגע מספחת, תולדה להנגע שהיה עד עכשיו, ע"כ יטהרהו הכהן, כמ"ש הכאות מספחת היא וכבס בגדיו וטהר, ומה שמעתה תוכה לשיל (פסוק ג) ומהלה הנגע עמק מעור בשרו, זה קאי על נגע הבשאת, אבל נגע הסאת פיוכה שעוקה, אלא תדבקה הבשאת בלחית נגוה, כמ"ש חז"ל (שבועות ו) ולחן שאת אלא נגוה, וכן אמרו בת"כ (פ"ח ד) מה ל' שאת מוגבהת למלאה אלא שהוא נגוה מבחוץ, ע"כ אמרה תוכה בפסוק [י] ולקח הכהן ומהש שאת נכוה בעור והיה הפכה שער לבן, ולא כתוב כאן ונתלה הנגע עמוק מן העור. כי לדבר' בשאת הוא נגוה מן העור, ואעפ"כ היה הפכה שער לבן, מחמת לריכת הדם ועפוש שלחוש שתהא פסוס. ע"כ נתקלקל מלאה הפעד לובן, כי נפסקה חיות הפעד במקום זה. והלמ"ן ז"ל פי' והיה הפכה שער לבן ועיקר הפעד לבן מי, כ"ל שער לבן הו מחית בשר מי, כי אחד לבד הי לפי' טומאה, והוא"ו ומחית, הוא ומ"ו המחלק, כמו מכה מכיו ומחי (ומ"ש ת"כ פ"ג ח) ובשר מי היה הנקלה (וילך פלייש) שהיו מרגיש בעיקר, ופין לך בפסקת הלמות והסריכות יותר מיה שזה הוא שהיה טמיאה ומוכח מזה שהוא נגוע נגדול מבבר, ע"כ החליטה שהוכה לכוות הנגע שזה בשר שהפעד הכהר בשבר מי ונפסק לפומו ולסיבתו, ע"כ יטמא מיכף ולא יסגירנו כי מין לך פיטון טומאה יותר גדול מזה׃

פירוש לתורת אלהים

עֶר הָאט אִים פַאר שְׁלָאכִין לֹא עֶם אִיז נִיט נִיוּוארִין בַּהֶה הַעֶנֶג דִי נֶגַע אִיז טְיִנְקֶעלֶער גִיוּוארֶן וִוִיא זִיא גִימֶערְט דִי נֶגַע אִין דֶעֶר הוּיט כְּלוּמֶר דִי נֶגַע אִיז אִיז פְּרֶעֶר נִיוּוען וְלֹא פָשָׂה אוֹג דִי נֶגַע הָאט זִיךְ נִיט גִיט גְרֶעסֶער גִיוּוארִין וְהִסְגִּירוֹ וְאל דֶעֶר כֹּהֵן פַּאר שְׁלִיסֶען אִיהם נָאךְ אוֹיף וִיבֶּען טָעג אֲבֶּער אַז דִיא נֶגַע אִיז יוֹא דֶעֶר מֶענְטש אַיין מַמָּא מוּחְלָט דֶם הַיִּמָּט דֶעֶר נָאךְ אַז דִיא נֶגַע וְוערְט פַּאר הֵילְט מוּז עֶר בְּרֵיינֶגען אַקֶרְכֶן אוֹג מוּז זִיךְ אֶפּ נָאלֶען אַזוֹי וִוִיא עֶם וְוערְט שְׁטֶיין אִין פְּרֶשֶׁת מְצוֹרָע׃ (ו) וְרָאָה אוֹג דֶעֶר כֹּהֵן וְאל דֶעֶם מֶענְטש פּוּן דֶעֶר נֶגַע אִין דֶעֶם וִיבֶּען טָאג שֵׁנִית דֶאם אַנְדֶערֶע כְּאהל וְהִנֵּה

ז וְאִם־פָּשֹׂה תִפְשֶׂה הַמִּסְפַּחַת
בָּעוֹר אַחֲרֵי הֵרָאֹתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן
לְטָהֳרָתוֹ וְנִרְאָה שֵׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן׃
ח וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשְׂתָה
הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן
צָרַעַת הִוא׃ פ ט נֶגַע צָרַעַת כִּי
תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן׃
י וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לְבָנָה
בָּעוֹר וְהִיא הָפְכָה שֵׂעָר לָבָן וּמִחְיַת
בָּשָׂר חַי בַּשְׂאֵת׃ יא צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת

אונקלוס

וְיִדְכֵּי׃ ז וְאִם אוֹסָפָא
תוֹסֵיף עֲדִיתָא בְּמַשְׁכָא
בָּתַר דְּתִתַּחְזֵי לְכָהֲנָא
לְדַכָּיוּתֵיהּ וְיִתַּחֲזֵי
תִּנְיָנוּת לְכָהֲנָא׃
ח וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא וְהָא
אוֹסִיפַת עֲדִיתָא בְּמַשְׁכָא
וִיסָאֲבִינֵיהּ כָּהֲנָא
סְגִירוּתָא הִיא׃ ט מַכְתַּשׁ
סְגִירוּ אֲרֵי תְהֵי בֶּאֱנָשָׁא
וְיִתֵּיתֵי לְוָת כָּהֲנָא׃
י וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא וְהָא עֲמָקָא
חִוָּרָא בְּמַשְׁכָא וְהִיא
הֲפָכַת שַׂעֲרָא מְתוֹר
וְרוֹשֶׁם בִּשְׂרָא חַיָּא
בַּעֲמִיקְתָא׃ יא סְגִירוּת
עַתִּיקָא הִיא בְּמַשַׁךְ

רשב"ם

(ח) צרעת היא. ומוחלט הוא וישב בדד עד שיתרפא ויביא צפרים: (ט) נגע צרעת. שיהיה מקום הנגע בשר לבן כדכתיב מצורעת כשלג. כך נקרא הנגע כשהוא לבן: (י) ומחית בשר חי. לא כמו בשר מבושל כי אם חי שגדלה חתיכת בשר בתוך הנגע:

בעל הטורים

(ה) והנה הנגע. ל' והיה נופל על דבר שלא נודע קודם לכן כמו בכאן שהיה סגור ע' עתה וכן והנה היא לאה: (ט) באדם. ד'. הכא ואידך או באדם אשר יטמא לו ובוגדים באדם תוסיף אשר שלט האדם באדם ובוגדים באדם תוסיף איירי באשה זרה שמפתה האדם עד שיטמא לה וזהו אשר שלט האדם באדם שהיא שולט בו ואם יטמא לה סוף שילקה בצרעת ויטמא כמת. סמוך נגעים לוולד לו' שכל מי שאינו שומר נדות הולד מצורע (נד"ה) והקב"ה אומר נולד אם תשיב מעשיך ראה מה כתיבי למעלה מכן בהמה

שפתי חכמים

א כנו' משא"כ במצורע מוסגר שאין בו אחד מכל אלו ומפני שכאן הוזכרו טומאת מצורע מוסגר וטומאת מצורע מוחלט דבשניהם הוזכרו טומאה דבמוסגר כתיב וכבס בגדיו מכלל שהיה טמא וגבי מוחלט כתי' וטמאו הכהן וגו' הודיענו כאן ג"כ ההבדל שביניהם: ב הוצרך לפרש זה מפני שמספחת הוא שם פרטי לנגע שהוא הוכרח לפרש שמלת היא שבה אל המספחת הזאת ופירושו שהנגע שהיינו מוספים שהוא מספחת שהוא טהור אינו אלא צרעת שהוא טמא אבל לעיל גבי מספחת היה בודאי אבהרת דלעיל קאי ובהרת הוא שם כולל לכל נגע בהיר א"כ לו' מספחת היא כנו' הבהרת דלעיל וא"ל לפי' רש"י כלום לעיל. הרא"ם: ג ק"ל דלעיל כתיב נגע לרעת הוא ש"מ דלרעת ל' זכר וכאן כתיב נגע לרעת כי תהיה שהוא ל' נקבה ומז"פ לרעת ל' נקבה ונגע הוא ל' זכר מ"ה לעיל דכתיב נגע לרעת הוא מלת הוא שב על הנגע שהיא לשון זכר: ד דלקמן בפרשה זו כתיב וביום הראות בו בשר חי יטמא משמע אם יש בשר חי יטמא הוא אף כאן הפך שער לבן א"כ מה דכתיב הכא והיא הפכה שער לבן ומחית פירושו הפך שער לבן בלא מחיה או מחיה בלא הפך שער לבן: ה דמרבינן ממה דכתיב נגע לרעת ל"ל למיכתב נגע לא היה לו לכתוב רק לרעת וגו'. אלא לרבות לכל מראה נגע אם כיון בו הסימנים דמפרש ואי

רש"י

(ח) וטמאו הכהן. ומשטמאו הרי הוא מוחלט וזקוק לצפרים ולתגלחת ולקרבן א האמור בפ' זאת תהיה: צרעת היא. המספחת ב הזאת: צרעת. ל' נקבה: נגע. ל' ג זכר: (י) ומחית. שנהפך מקצת הלובן שבתוך השאת למראה בשר אף הוא סי' טומאה שער לבן בלא מחיה ומחיה בלא שער לבן ד ואע"פ שלא נאמרה מחיה אלא בשאת אף בכל המראות ותולדותיהן ה הוה סימן טומאה: צרעת נושנת

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) צרעת היא. גבי צרעת כתיב היא ל' נקבה אך בההוא כתיב גבי נגע הוא ל' זכר. צרעת נושנת כאן לא דקדק רש"י ז"ל כל הלורך וכת"כ מסיק בשער לבן סימן טומאה ומחיה סימן טומאה מלמד שמטמאה מחיה בלא הפכה והא דרבינן מדכתיב היא:

פירוש לתורה אלהים

מראה ווי פריער ווען מען האט אים פאר שלאסין אדער דיא נגע איז גרעסער גיווארין דיא אנדערע וואך איז ער טמא: (ז) ואם אונ אויב פשה מערען תפשה זיא וועט מערען די מספחת אין דער הויט אחרי הראתו נאך זיין טאהן ווייזען צום כהן לטהרתו צו זיין ריינקייט כלומר נאך דעם אז מען האט געוויזען צום כהן אונ ער האט זיא ריין גימאכט איז זיא דער נאך גרעסער גיווארען ונראה זאל דאס נאך איין מאהל געוויזען ווערין צום כהן: (ח) וראה הכהן זאל דר כהן זעהן והנה פשתה די מספחת האט זיך גמערט אין דער הויט וטמאו זאל דער כהן אים מאכין טמא ער זאל זאגין דוא ביסט טמא אונ ער האט די דינים פון א מצורע מוחלט אזוי וויא עס וועט שטיין אין פרשת מצורע: (ט) נגע אפלאג צרעת אז עס וועט זיין ביי א מענטש והובא זאל דר מענטש גבראכט ווערין צום כהן: (י) וראה הכהן אונ דר כהן זאל זעהן והנה שאת עס איז אוויס געשווילעכץ אין דער הויט והיא אונ זיא הפכה האט פארקערט די האר לבן ווייסע האר דיא זענען פריער שווארץ גיוו[עזן]

הוּא בְּעַוֹר בְּשָׂרוֹ וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן לָא
יַסְגְּרִנְיהּ אֲרֵי מְסָאַב
הוּא: יב וְאִם מַסְגָּא
תִּסְגֵּי סְגִירוּתָא בְּמַשְׁכָּא
וְתַחְפֵּי סְגִירוּתָא יָת כָּל
מִשַׁךְ מַכְתְּשָׁא מֵרֵישֵׁיהּ
וְעַד רַגְלוֹהִי לְכָל חֵיזוּ
עֵינֵי כָהֲנָא: יג וְיֶחֱזֵי
כָּהֲנָא וְהָא חֲפַת סְגִירוּתָא
יָת כָּל בְּשָׂרֵיהּ וְיִדְכֵּי יָת
מַכְתְּשָׁא כּוּלֵיהּ אִתְהֲפִיךְ
לְמֵחָוַר דְּכֵי הוּא:
יד וּבְיוֹמָא דְּיִתְחֲזֵי בֵּיהּ
בִּשְׂרָא חַיָּא יְהֵי מְסָאַב:

הוּא בְּעַוֹר בְּשָׂרוֹ וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן לֹא
יַסְגִּרֶנּוּ כִּי טָמֵא הוּא: {יב} וְאִם־פָּרוֹחַ
תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר וְכִסְּתָה
הַצָּרַעַת אֵת כָּל־עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ
וְעַד־רַגְלָיו לְכָל־מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן:
{יג} וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת
אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטִהַר אֶת־הַנָּגַע
כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבֶן טָהֹר הוּא:
{יד} וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא:

בעל הטורים

וסיס למכלך ומס הרעות מעציך הכי נגעים כלפך: עזה בגימ' נקן: (יב) פרוח תפרח. ב'. דין. ומיד פרוח תפרח ומגל נומר כספרוח תפרח הלרעת בכולו יגיל כי מז יטהר:

רש"י

היא. מכה יצאה היא תחת המיחס וחבורה זו גרמית בריאה מלמעלה ותחתיה מלאה להה שלא תאמר הוחיל ועלתה מחיה ו חטהרנה: (יב) **מראשו.** של חדם ז ועד רגליו: **לכל מראה עיני הכהן.** פרט לכהן שהשך מאורו: (יד) **וביום הראות בו בשר חי.** לפ שמחה בו מחיה הרי כבר פי' שהמחיה פי' טומחה (ת"כ) חלה הרי שהיה הנגע כחחד מכ"ד רחשי חיברים שהן מטמחין מפום מחיה לפי שהן גרמה הנגע כולו כחחד שנפוע חילך וחילך וחזר רחש

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יד) וביום הראות. פרש"י חע"פ שמפורש בקיבוץ שהן נגע ולח מחיה מטמח, בב"ד רחשי חיברים מפום דכעי לכל מראה עיני הכהן ופתח קבח למימר שפם פרח בהם נגע עד שהתגלה ומלמד להניח כגון שהבחיה בפומן ונעשה רחש החבר רחב שפום שמא, ולח דקדק להכלומה לחו בהתגלה מייחי חלח מחיה לו נגע מטמחין ברחשי חיברים בלבד גזירת מלך הוא שפו' טומחה

עניני טומאת נגעים וטהרתם

(יב) ומס פרוח תפרח הלרעת בעור וגו'. כ"ל הם שפשת התפשט בכל הגוף, טהור הוח, כי זה רחים ודחית שהן זה קלקול פרם בהגוף, כי הם היה זחת נגע ממטוי ע"י קלקול פרם כלומו לח היה נפחברי שיחיה המנוגע זה הם יוסיף לחזותו בכל בשרו (ועיין פ"ח דנגעים מ"ב), חבל וכיוס הרחות בו בשר חי טמח, וכפלה התוכה עוד קבח למחר ולפה הכהן חת הנגע הפי ושמחו בשר חפי טמח הוח וגו'. ומלומד בהכפלתו קרק בשר חי שהן מיחס טומחה כפשיכה כלו לגבן, כי זה הוח מיכה בפשיטות על הפשקה הלחות שבחי כי זה הוח בשר המת שהיו מרגיש בהיחמל, חבל שהר חי' טומחה כמו שטר לגן שהוח בפריחת כולו שיו מטמח. וכן כתב הרמב"ם בה' טו"ל (פ"ו ה"ב) ושם חח"כ פרחה בכלו שהר זה שהוח ושפי' נולד לו שטר לגן, רק כשנולדה בו מחיה טמח. וכן פיחה בו בהרת וכו והוחלט ושח"כ פרחה בכלו חע"פ שטטר לגן במקומה טומדת שהר שלחמל וכיוס הרחות בו בשר חי דוקח הוח טמח. כי שטר לגן שיהו רחים על הפשקה הלחות כי טומחה שלוכן זה הפשו לשטר הטמוד לגבן. שנחמה כך מפני הלשנות ז:הפך כלו למחה לוכן ושין בו נגע ממש. כ"ל:

פירוש לתורת אלהים

אֲרֵי אַנְהֲרֵי מַרְאֶה אוֹ מַחְתֶּת דֶּעֶם-גִּישְׁוִוילֶעְבְּץ
וָעָנָעַן וִיי פַאר עֶנְדֶעְרְט גְוָוארְעָן אוֹ וָעָנָעַן גְוָוארְעָן
וַויים וּמְחִית בָּשָׂר חַי אוֹ אַצַייְבָעַן פּוֹן וַוילְד פְלַיישׁ
בַּשְׁאת אִיז אִין דָעם גִישְׁוִוילֶעְבְּץ: (יא) צָרַעַת דָאם אִיז
אַפַאר עֶלְטֶעְרְטִי צָרַעַת בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ אִין דֶעָר הוֹיט פּוֹן
זַיין לַייב וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן זָאל אִיהם דֶעָר כֹּהֵן מַאכִין טָמֵא
לֹא יַסְגִּרֶנּוּ עֶר זָאל אִיהם נִיט פַאר שְׁלִיסִין כִּי טָמֵא הוּא
וָוארוּם עֶם אִיז נָאר פַאר קֶעֶרְט גְוָוארְעָן צוֹא
אַנְוייסָע מַרְאֶה טָהוֹר הוּא אִיז דֶעָר מֶעְנְטְשׁ טָהוֹר:
(יד) וּבְיוֹם אוּן אִין דָעם טָאג וָואם עֶם וָועט גְוָוארְעָן
וָועְרְעָן אִין דֶעָר גַנַע וַויילְד פְלַיישׁ יִמָּצֵא זָאל עֶר טָמֵא

הוֹיט וכפתה הצרעת אוג דִי צָרַעַת וָועט בֶּרֶעקְעָן אֶת
עַל עור הייא נָאר דִיא הוֹיט פּוּן דָעם מֶעְנְטְשׁין וָואם

טו וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַבָּשָׂר הַחַי וְטִמֵּאוֹ הַבָּשָׂר הַחַי טָמֵא הוּא צָרַעַת הוּא: טו או אוֹ כִי יָשׁוּב הַבָּשָׂר הַחַי וְנֶהְפַּךְ לְלָבָן וּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: יז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ הַנֶּגַע לְלָבָן וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע

טו וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא יָת בִּשְׂרָא חַיָּא וְיִסְאַבִינֵיהּ בִּשְׂרָא חַיָּא מְסָאֲבָא הוּא סְגִירוּתָא הוּא: טו או אוֹ אֲרֵי יְתוּב בִּשְׂרָא חַיָּא וְיִתְהַפֵּיךְ לְמַחֲוַר וְייֵתֵי לְוָת כָּהֲנָא: יז וְיֶחֱזִינֵיהּ כָּהֲנָא וְהָא אִתְהֲפֵיךְ מַכְתְּשָׁא לְמַחֲוַר וְדַכֵּי כָּהֲנָא יָת

שפתי חכמים

רש"י

החדר ונתגלה שפוטו ע"י גומן כגון שהבריח ונעשה רחב ורחיצת בו המחיה למדנו ח הכתוב שתעמת: וביום. מה ת"ל ללמד יש יום שאתה רואה בו ויש יום שאין אתה רואה בו ט מכאן אמרו התן ניתנין לו כל שבעת ימי המספה לו ולאינטליותו י ולכסותו ולכיותו וכן ברגל ב נותנין לו כל ימי הרגל: (טו) צרעת הוא. הכהר הוה.

עניני טומאת נגעים וטהרתם

(טז) או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן וגו' ובאר הכהן את הנגע. כי זיל בתר טעמא הכ"ל כתבר שב הבשר החי שהוא נראה כשר כגלה הבשר החי שהוא נראה כשר כגלה מזה שאם יכול לקבל עד הנה היזה גוון בהירי אמנם אח"כ שב ללבן בהירי כמלחה שאח הקדוש, נגלה מזה שבב הבשר החי לבהירותו וע"כ הוא מקבל גוון מלבה בהיריות ע"כ ושבר הכהן את הנגע, ובפל עוד לומר טהור הוא, כ"ל ובבר את הנגע כי אין זה הספקת הלמות וגם טהור הוא האדם המנוגע, כי נגלה מזה שבב אל ס' בתשובה שאמר וטהור הוא ע"כ ריוקם ס' עליו וריפא לחיו ושב הבשר החי לבהירותו וכנ"ל. ומעבד נהגים בספוקים אלה מדוע נתתנו החן ומכוח שייחסם קודם לבבר ואח"כ לשור, לא כן לעיל ים מקלות שהנגע הוא מיוחס רק לשור, ויש מסם שאמר לשור בשרו. נאמר זה כי עד הנה דבר הכתוב בכתם לבד, או בנגע ממשיית, לזאת בבר הכתם יגיע גם עד הבשר נאמר אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת וגו' ואם בכתם לבהה היא בעור בשרו וגו'. ומכ"מ אח"כ בבירים לנגע לבעת המיהם על נגע ממשיית למליחת רעתו נאמר והיה בעור בשרו לנגע לבעת, כי לריכת הדם המקולקל הגיע גם עד הבשר, ומסם יהללם בשר טוב מדבר בנגע ממש. נאמר בכ"מ בעור בשרו כי הגיע גם עד הבשר, ובפשיון לא נאמר דק בעור כי אף אם יפשה דק בעור ויגיעהו הקה"ס בעיני הכהן בפרסום שיפשה בעיניו ויביל מזה כי הוא מוטם ע"כ יטמאנו, ג"כ בכתם הספת נאמר בם והנה שאת לבנה בעור לבד, ולא הגיע עד הבשר, לאמנם מתיח בשר מי בשאת, לא יסגירנו כי טמא הוא, כי מחיה הוא סימן על הספקת הלמות גם בשר לזה סיים בם לרעת בעבת היא בעור בשרו, כי המחיה נגעה גם עד הבשר. וכן בפריחה בללו נאמר בהתחלת תפרת הלרעת בעור לבד, ובספח הלרעת את כל עור הנגע, ואח"כ נאמר ובספח הלרעת גם את כל עשרו, כ"ל שנתיים שבספח גם את הבשר, אבל לא הגיע הכאת עד הבשר כי אם היה מגיע בפריחה גם להכאיב בשר כולו לא היה בתסבלו לחיות כנ"ל ע"כ הוא טהור כי ניכר מזה שרק המראה הגיע עד הבשר ולא הכאיב, לאמנם בללת ספוק ים וגם להלן ספוק בד שמדבר בשחין ומכוח לזאת ייחסם הכתוב מלת ובשר כי יהיה בעורו שחין או מכוה, כי השחין ומכוה בלתי ספק יגיעו גם לבשר, רק שיתחילו מהעור שהיא קודם ואח"כ יגיעו גם לבשר, ונרפא השחין, ואח"כ והיה במקום השחין שאת לבנה או בהרת לבנה מדמדמת, כ"ל שהוא אחוד ומעורב בשחי מראית, לבן ואדום, או ראתה הכהן והנה מראה שפל מן העור ושערה הפך לבן, בלומר הכהן יראה בזה הבחנות כי לף במראה הספת הנראית נגזה או במראה הבהרת שהיא עזה וזרוקה לפזר הרחוה ולהסתיק את העין מלבוש בו, ע"כ אין מראיהן כ"מ עמוק מן העור. לאמנם במקום שהיא קודם שחין. ע"כ נלקח מקום השחין היא מכסה את המראות שעל נפש. וע"כ מראה הספת היא מראה נזוה שם וגם הבהרת היא בהירי אבל נראים שחוזה מעט לחודם, ע"כ הם נראים שפלים מן העור כי הכהני מהסתין אחתיה הוא מלמעלה שהלים ונלקין עמוק מן העור, וגם ושערה הפך לבן, או ושמאו הכהן כי היה מזה שנגע נראת היא ממשיית אשר בשחין שרחה, ונלאה מבל אלה זוה הוא בא למליחות שבעגע בקבל כי המנוגע הזה הוא נכתם בעין, ע"כ עשאו ס' בתרתי לריעותא, נגע נראת בשחין, ואין לתלות לתן הסיפוך שער לבן מהראה הספת הנראית נזוה בכ"מ ע"כ נראה הספעל כמו לבן, כי בכלן המראה הספת נראה עמוקה כנ"ל. וא"כ מלד המראה לא היו"ל בם ל"ל להתבפן, ס"כ נראה מזה וגם מזה שעשאו הס"י בתרי לריעותא מבל זה מוכח שהוא נגע ממשיית בלריכת הדם ומהבפן הכשר ללבן מלד הספקת הלמות שבתר הזה, ובכגון זה הכ"ל סימן טומאה גם במראה הספת בשחין במקום נגע ממשיית כנ"ל כמאמר ושער בנגע הפך לבן. אבל ואם יראה הכהן והנה אין בם ש"ל ובפלה לעיניה מן העור וא"כ אין זוה יכולת הלמות, והיה בהה, רמז במאמר והיה בהה, אף שהיה בהה, ומבואר לעיל (פסוק ו) במראה הבהרת אם היה בהה הספגר אזי יסגירנו, לאמנם בכאן יסגירנו אף שהיה בהה. כי אם ישן במראה הזה במקום לקות השחין, ס"כ אין רואים מזה הכהני שבב להותו ובריותו ע"כ הוכיח המראה, כי אזי נלקת השחין בהבה מראהו ולאמת היזו שב לקדמותו, הוסם במקום הבריא הכ"ל אם הוכיח מראיתו זאת היא לאות על הזוקם הלמות ויטהרנו כנ"ל. ואם פשה תפשה בעור אחר הסגר. נראה שהקד"ס בייבו בעיני הכהן לעניש אותו בבני לקיות, בשין במקום השחין, נלאה מזה שהוא מכוה בעין. ומאחר הכהן כי נגע ממשיית היא בהספקת הלמות שבו. לאמנם ואם תחתיה תעמוד הבהרת ולא פשתה, לחבת השחין היא ועבדו הכהן, הוסיף עם הדבה שלא במקום שב לקיות שהוא חמור כנ"ל. על"ז אם לא יפשה אחר הסגר הרופאן, יטהרנו תיכף ולא יסגירנו שנית, כי יען בזה סימן טומאה ב"ש לו פסיון יש עם מקום לחלות הלבעבע שהיה רק לחבת השחין הקדומה.

פירוש לתורת אלהים

זַיִן: (טו) וְרָאָה אוֹג רֵעַ כֹּהֵן וְאֶל וְעָהֶן דָּאם וְוִילְד פָּלֵייש וְטָמְאוֹ אוֹג עֶר וְאֶל אִיהֶם טָמֵא מַאבָען הַבָּשָׂר הַחַי דָּאם וְוִילְד פָּלֵייש אִיז אַסִיקְן טוּמְאָה צָרַעַת הוּא עָם אִיז צָרָעַת: (טז) או אָדֶער כִּי יָשׁוּב אַז עָם וָועט וִיך

(חומש ע"ט) ח"ג 10 9

מַכָּתָ֣שָׁא דְכִי הוּא׃
יח וֶאֱנָ֣ש אֲרֵי יְהֵי בְּיהּ
בְּמִשְׁכֵּיהּ שִׁיחָנָא וְאִתְסֵי׃
ט וְיִהֵי בַּאֲתַר שִׁיחָנָא
עַמְקָא חִוָּרָא אוֹ בַהֲרָא
חִוָּיָא סַמְקָא וְיִתְחֲזֵי
לְכָהֲנָא׃ כ וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא
וְהָא מֵחֲזָהָא מַכְיךְ מִן
מִשְׁכָּא וְשַׂעֲרֵהּ אִתְהֲפִיךְ
לְמַחֲוָר וְיִסְאַבִנֵּיהּ כָּהֲנָא
מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא הִיא
בְּשִׁיחָנָא סְגִיאָה׃ כא וְאִם
יֶחֱזִינַהּ כָּהֲנָא וְהָא לֵית
בָּהּ שְׂעָר חִוָּר וּמַכְיכָא
לַיְתָהָא מִן מִשְׁכָּא וְהִיא
עַמְיָא וְיַסְגְּרִנֵּיהּ כָּהֲנָא
שָׁבְעָא יוֹמִין׃ כב וְאִם
אוֹסָפָא תּוֹסִיף בְּמִשְׁכָּא
וְיִסְאַב כָּהֲנָא יָתֵיהּ
ת"א וגרפא . סוטה ס : בחמ לכנס . שבועות ו :

טָהֹר הֽוּא׃ פ שלישי יח וּבְשָׂ֕ר כִּֽי־
יִהְיֶ֥ה בֹו־בְעֹרֹ֖ו שְׁחִ֑ין וְנִרְפָּֽא׃
יט וְהָיָ֗ה בִּמְקֹ֛ום הַשְּׁחִ֥ין שְׂאֵ֖ת לְבָנָ֣ה
אֹ֑ו בַּהֶ֣רֶת לְבָנָ֗ה אֲדַמְדֶּ֔מֶת וְנִרְאָ֖ה
אֶל־הַכֹּהֵֽן׃ כ וְרָאָ֥ה הַכֹּהֵ֖ן וְהִנֵּ֣ה
מַרְאֶ֣הָ שָׁפָ֔ל מִן־הָעֹ֑ור וּשְׂעָרָ֣ה הָפַ֔ךְ
לָבָ֖ן וְטִמְּא�ֹ֥ו הַכֹּהֵ֖ן נֶ֣גַע־צָרַ֑עַת הִ֥וא
בַּשְּׁחִ֖ין פָּרָ֥חָה׃ כא וְאִם־ יִרְאֶ֣נָּה
הַכֹּהֵ֗ן וְהִנֵּ֤ה אֵין־בָּהּ֙ שֵׂעָ֣ר לָבָ֔ן
וּשְׁפָלָ֥ה אֵינֶ֖נָּה מִן־הָעֹ֑ור וְהִ֥יא כֵהָ֖ה
וְהִסְגִּיר�ֹ֥ו הַכֹּהֵ֖ן שִׁבְעַ֥ת יָמִֽים׃ כב וְאִם־
פָּשֹׂ֥ה תִפְשֶׂ֖ה בָּעֹ֑ור וְטִמֵּ֥א הַכֹּהֵ֖ן

רש"י

(יח) שחין פירשו רבותיני שבא על ידי חמימות מלקות שהכוהו אבל שחין של מכות אש הוא שבא על ידי חמימות אש : שפתי חכמים

לשון זכר : (יח) שחין . לשון חמוס שנתחמס הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה שלא מחמת ל החור : ונרפא . השחין העלה לרוכה מ ומקומו העלה נגע לאחר : (יט) או בהרת לבנה אדמדמת . שחין הנגע לבן חלק שלא נ פתוך ומעורב בשאר מרקות לונן ולודם: (כ) מראה שפל . ואין ממשה שפל שלא מתוך לבניונו הוא נראה שפל

דעת וקנים מבעלי התוספות

(יח) ונרפא . כתב ר"ת דרים מלמד שמטמא בספוק פי' מעורב בלונן ולודם לא פשתה בעור והיא כסה הא

ענייני טומאת נגעים וטהרתם

(יח) וכשר כי יהיה בו כעורו שחין וכרפא. הגה נשתנה הנגע הזה מהנגעים שקדם זכרם . כי הנגעים האמורים למעלה הנה רק לבנים בעור . והנמתים בשרו מינו מרגיש לעד ולכאן

פירוש לתורת אלהים

צוּ וַיִּים וְזַהַר וְאַל דָּעֵר כֹּהֵן מַאכֶען טָהוֹר דִי נֶגַע
טָהוֹר הוּא דָעֶן עֶר אִיז טָהוֹר׃ (יח) וּבָשָׂר אוּנוֹ דָאס לַיְיכְ
פּוּן אֶמְעֶנְטְשִׁין בִּי יְהְיֶה אַז עֶם וָוֶעט זַיין אִין זַיין הוּט
שְׁחִין גְרוּנְד (רש"י שֶׁרַייבְּט דָאס וָואוּרט שְׁחִין אִיז לָשׁוֹן
הַיְן כְּלוּמַר דָאס אִיז אִיהם נְקוּמֶען מַחֲמַת מֶען
דָאס אִיהם אַקְלַאפּ נְטָאהֶן דָאט זִיךְ דָאס פְלַייש
דָעֶר הִיצִּיג אוּנ עֶם אִיז וָואוּרען אוּוִיף עֶם אֶרְט דָעֶר
שְׁחִין וְנִרְפָּא אוּנ עֶם אִיז פַּאר־הֵיילְט גִיוָואוּרין׃
(יט) וְהָיָה אוּנ עֶם וָוֶעט זַיין בִּמְקוֹם הַשְּׁחִין אוּוִיף דֶעם
אֶרְט וְוא עֶם אִיז גִיוָוען דָעֶר שְׁחִין שְׂאֵת לְבָנָה אַוַוייס
גֶעשְׁוָוילֶעכְט אוֹ בַּהֶרֶת אָדֶער אַפְלֶעק וָואס זִיא הָאט
אַיין זִיךְ צְוַוויי גֶעמִישְׁבֶּט מַרְאוֹת וַויִּיס מִיט רוֹויט

אֹתוֹ נֶגַע הוּא׃ כג וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבֶּהָרֶת לֹא פָשְׂתָה צָרֶבֶת הַשְּׁחִין הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן׃ ס רביעי
או בשר כי־יִהְיֶה בְעֹרוֹ מכות מחין דמכוה או לבנה: כד אוֹ בָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בְעֹרוֹ מִכְוַת־אֵשׁ וְהָיְתָה מִחְיַת הַמִּכְוָה בַּהֶרֶת לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת אוֹ לְבָנָה׃ כה וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נֶהְפַּךְ שְׂעָר לָבָן בַּבַּהֶרֶת וּמַרְאֶהָ עָמֹק מִן־הָעוֹר צָרַעַת הִוא בַּמִּכְוָה פָּרְחָה

כַּהֲנָא׃ כג וְאִם בְּאַתְרָהא קָמַת בַּהַרְתָּא לָא אוֹסִיפַת רוּשָׁם שִׁיחֲנָא הִיא וְיַדַּכְּיניהּ כַּהֲנָא׃ כד אוֹ אֱנָשׁ אֲרֵי יְהֵי בְמַשְׁכְּיהּ כְּוָאָה דְנוּר וְתֶהֵי רוֹשָׁם כְּוָאָה בַּהֲרָא חַוָּרָא סַמְקָא אוֹ חִוָּרָא׃ כה וְיֶחֱזֵי יָתַהּ כַּהֲנָא וְהָא אִתְהַפִּיךְ שַׂעֲרָא לְמֶחֱוַר בְּבַהֲרְתָּא וּמֶחֱזָהא עַמִּיק מִן מַשְׁכָּא סְגִירוּתָא הִיא בִּכְוָאָה סַגִיאַת וְיסָאֵב

ת"א ואם תתחתיה. תחותיה טז׃ מכוה מם. שם כב: המכוה. בהרת מד שבועות ו מולין סג בכורות מה׃

רש"י

זעמוק כמראה חמה עמוקה מן העור: (כב) נגע הוא. הסגת הזהב הוא הבהרת: (כג) תאזניה. כמקומה: צרבת השחין. כתרגומו רושם שיכוה שיהא לבן רוסם החמוס היכר בבשר. כל נ"ת ל' רגישה עיר הערבי מחמת חימום

ענייני טומאה נגעים וטהרתם

יען כי נאמר בסם מדם והוא מדם ניתוי, אבר חעוקו לא היו מביאים בשבון, מכחן ולא מבפנים, ע"כ הנגעים באים עליו מלא בשבון. ע"כ מכחן לא מבפנים. ולמדנו מזה יכולה בשר בשר כי לא בשר מדם הוא הכולחאה תלוי לבן, וכל חעוקו המה בכלון פנימי ג"כ, ע"כ בעיבו ס' בשעור הכילוני בשחין, כי טוח מין דלקת ביסורים, מאחר זה ירדם החולי לפניס לקלקל הבשר להכלימו מדם במדם, מלא"ז נאמר ג"כ הכאוב לו בשר כי יהיה בעורו מכוח אש וגו' הוא ע"כ לשר ויסורין מבחון ומבפנים, מדם במדם, והלכותיהן עיין במפרשים: (כד) או בשר כי יהיה בו בעורו מכוח אש והיחה מחית המכוה וגו'. ר"ל כפי' רש"י בשאיחה המכוה נגלה עם בהרת לבנה מדומדמת או לבנה וגו'. מז דיני שיש בכל הפרטים לשחין לטמא עם"ל ופסיון ולטהרנו בשלושה הפסיון כי זה שני לקוחות עזו שחין. ובבר אמרנו מז"ל בע"כ פיומי שחין ומכוה שוין, ולמה חלקן הקבוה, לומר שחין מלטרפין, וגם במראה הנגלח נלמוד משחין הקדום. לחמה על"ז שכנו ולהיות בלא נפיעת דין המכוה בלח בשבי"ל דבר שנחחדש עם, הוא מה שנאמר פה או לבנה, בלח נאמר בשחין. וגם בפסוק כח בשלושת הפסיון היסופה החולה עם מעיה, הוא מאמר והיה בשם המכוה היא, ובשחין לא נאמר זה. כי למזה בזה לפוסיף הפסר עם בחכוה הוא שבשבר נכוה בשם שנעצם להכהות את הבשר כמו בשר שכוף נראה בהוי מבד, ע"כ עם בח מח"ז על המקום הזה לף בהרם לעצם (ולא פחוחה) בהיעים ועזה היותה אבר בכ"מ היא מפזרת טרפות, ועמוק אין מראה מן העור, עכ"ז יכול לסיות פם ב"ל לפמיון טומאה. כי בלבוי מהמכוה, מהבשר הכרוך במקום הזה הכיבה גם את הנגלה בהסיעים שהיא עזה (מה שבהני השחין לא יעשה זאת) עד שע"י הבהוי מהמכוה הלמעה את הרואים שיסלוע בם העין יותר ותראה עמוקה ופשלם מן העור וגם ושערה הפך לבן, ובמקום שמראה

כמו(יחזקאל כח)ועגרבי עם כל פניס:(כד)מחית המכוה. בשחיתה המכוה והפכה לבהרת פתוכה או לבנה הלקה וסימני מכוה וסימני שחין שין הס ולמה הלקן הכחוב לו' שחין מלטרפין זע"ז גולד חלי גרים בשחין וחלי גרים במכוה

ע"ט)

וְטִמְּאוֹ אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶגַע צָרַעַת הִוא׃
כו וְאִם ו יְרָאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־
בַּבַּהֶרֶת שֵׂעָר לָבָן וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה
מִן־הָעוֹר וְהִוא כֵּהָה וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן
שִׁבְעַת יָמִים׃ כז וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי אִם־פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה בָּעוֹר
וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן אֹתוֹ נֶגַע צָרַעַת הִוא׃
כח וְאִם־תַּחְתֶּיהָ תַּעֲמֹד הַבַּהֶרֶת
לֹא־פָשְׂתָה בָּעוֹר וְהִוא כֵּהָה שְׂאֵת
הַמִּכְוָה הִוא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן כִּי־צָרֶבֶת
הַמִּכְוָה הִוא׃ פ חמישי כט וְאִישׁ אוֹ
אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ

וטמא אתו הכהן נגע צרעת הוא׃ כו ואם יראנה הכהן והנה אין־בהרת שער לבן ושפלה איננה מן־העור והוא כהה והסגירו הכהן שבעת ימים׃ כז וראהו הכהן ביום השביעי אם־פשה תפשה בעור וטמא הכהן אתו נגע צרעת הוא׃ כח ואם־תחתיה תעמד הבהרת לא־פשתה בעור והוא כהה שאת המכוה הוא וטהרו הכהן כי־צרבת המכוה הוא׃ פ חמישי כט ואיש או

ת"א ופס' מ. קידושין נה׃

רש"י

לג ידונו כגרים׃ (כט) בראש או בזקן. פה הכ' להלה כיון שגע שבמקום שער לנגע שבמקום כשר אזה סימנו בשער

ענייני טומאת נגעים וטהרתם

(כה) ומים מי מבול כי יהיה בו נגע בהלם או בזקן וגו'. פיתחה הכתוב שם ליתן נגעי הלחי והזקן לתוכן מים ותלה, ולא נתן תדע, כלומר ייתכן עד היכן לנגעי עור בשר, כי התורה רמזה שם להודיע לבר תורה מים ותלה המורים על נגעי מבוגים ויקיים לבר שם מיים עליונים להטות כ"ב עד שינגעו בנגעי עור בשר. תמהני שם יתלה מיהו קשה ויתן מים העלה וחשוב מי יתן שבשביל שעשה מלה, מזי יעשיבהו שם"י יותר בגלוי, ומי יהיה בו נגע כ"ל נגיעת יד ס' בו לעיל יהיה דוקא בהלם או בזקן, שם מקומות הגלוים לעיני כל, להכותם לבני תדם בתין תיכו בשבי, ואף בשיה בהלה לתים התוב ויקר וקדוש יתנר לו, תבל בתמה לא כן הוא, ל"ל הוא בהלה בעין, ע"כ פרשמוהו ס' בעוים גלוי למען שלא יעמדו ממעבדי, ובס' שימורק תובו ע"י תבפתו הגדולה בנגעים שבגלוי שפי תשבה להתהדיתם ושב ורפא לו, והודיעם התורה לף שאנשו הם"י בעוים גלוי כזה על ע"ז לפי שמתו סהבן עד שיהלה בו שימני טומאה המבוהרים, כי אם לא יהיה סימני טומאה יכול להיות שימורק תיבו בשבשים לטהרו זו בגלוי ואז ילמה שהבן את הנגע ושם מלהבי עמיק מן העור ובו שער להוב דק, כמ"ש בהלה"ע שבשלבן ישמעשל תלת להוב הוא קלוב קלוב, לומת שידע שהבתוב תשר תלב תים הטלה לף שהשקת תלחות המעוטה תשר השער השמור נשתנה רק לשעל להוב דק סיה לבעונית קלוסה תשר השמור נשתנה רק לשעל להוב תין בו שער שחור מוכה עליון שתין למקום שזה לה השמיהה לללוי כי היפבה לחותו, ושלילות מלמה עמיק מוכה שתין בזה השפקת הלחות וע"כ תינו מבורר עניני לשהבין אם הוא רשוי להטמיע לעשו יותר

פירוש לתורת אלהים

מיר ניט מְפוֹרֵשׁ זיין וָאורום זַייא וָענען גָלַייך מיט
דיא דינים פון שָׁחִין אין דעם קאפ אדער בארט: (כט) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע אוֹ וָעטט זַיין
אין אִם אַנְגַע בְּרֹאשׁ אויף דעם קאפ או אדער בָּזָקָן

(ח"ג)

לפנינו] ממוכה על העתקה מדעה והשתנות, כ"ל לף שלף נגעם כמו המדם המטוני בנגע ממכי ת שיתפשך השער ללבן ממש המוכה על הפשקת הלחות גדולה לבל עכ"פ נתק הוא, כ"ל העתקה והשתנות מעוטה היא זו. השתול לשער להוב, ממוכה עכ"פ על הפשקת הלחות המעוטה והתחלת לפיסת הכתוב המתיר המיתה אבר בתים הנעלה מוסה גם זתם רוסם גדול להודיע שהוא מעוזק מאת הש"י עשוי הטעו. ושב' נקלו לרעת זאת בשם נתק על העתקת הנגע מכל הגוף ומביא הסתלים שלא רק על העזקן הגלוי הוא לא הרואה והל הזקן. ניכר מזה אבר לרעת הרואה מו הזקן הוא אבר כיוצא בש"י להמליץ רעתו בפרסום ובגלוי, ע"כ יצמיהנו הכהן ויבב בדד ושמא יקרע וגו'. אבל וכי יתלה הכהן את הנגע שנתק והוא אין מלאתו עמוק כ"ל זה שלפי שאין בו הפשקת הלחות, אבל גם ושער שחור אין בו כמ"ש הש"י ז"ל שהשער שחור הוא סי' שהרא כמ"ש ושער שחור למח בו וגו'. והוא מתבאר ג"כ לפי דרכנו הנ"ל. כי במקום שהרא מו הזקן הבר מוכשם יצמח בהמין מיתת הללו שערות שחורים, וזה מורה על בריאות הבשר במקום ההוא שים בו הן הלמיחה הללוי, ע"כ זה הוא סימן שהרא שהבריא הבשר [אבל בשאר הגוף אין דרכו לצמיחת שערות שחר, ע"כ לף הוסרטה לעיל בנגעי עור בשר לצמיחת שערות לפי שהרא, או שלילותם לסימן טומאה]. ע"כ הש במ"ס נגע הנתק שניתק לבהם או לזקן אין בו שער שחור מורה עליון שאין למקום הזה הן הלמיחה לללוי כי היפבה לחותו, ושלילות מלמה עמיק מורה שאין בזה הפשקת הלחות וע"כ תינו מבורר עניני לשהבין אם הוא רשוי להטמיע לעשו יותר

ליקוטים על התורה

(כט) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקָן וגו׳

בַּיי דִי נֶגַע וָאוּ קוּמְט אויף דעם קָאפ אָדער אויף דעם אָדם וָאוּ פון דָאדטען וָואוֹ־סָען דִי הָאר פון בָּארָד, שְׁפַּייט דָער וָואדט אִישׁ אוּג אִשָּׁה, אוּג עם שְׁפַּייט נִיט אָדָם, נָאר אַז עם וָואלְט נִישְׁטַאנְען אָדם, אַמְעַנְטש וָואוּ עָטש הָאבְּען

בְּזָקְנוֹ׃ וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה
מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר וּבוֹ שֵׂעָר
צָהֹב דָּק וְטִמֵּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נֶתֶק
הוּא צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן הוּא׃
וְכִי־יִרְאֶה הַכֹּהֵן אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק
וְהִנֵּה אֵין־מַרְאֵהוּ עָמֹק מִן־הָעוֹר
וְשֵׂעָר שָׁחֹר אֵין בּוֹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן
אֶת־נֶגַע הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים׃
וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לְאֹ־פָשָׂה הַנֶּתֶק
וְלֹא־הָיָה בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב וּמַרְאֵה

ל וְחָזֵי כָּהֲנָא יָת מַכְתְּשָׁא
וְהָא מַחְזוֹהִי עָמִיק מִן
מִשְׁכָּא וּבֵיהּ שְׂעַר סוֹמַק
דַּעֲדַק וְיַסָּאב יָתֵיהּ כָּהֲנָא
נְתָקָא הוּא סְנִירוּתָרַיְשָׁא
אוֹ דִקְנָא הוּא׃ לא וַאֲרֵי
חָזֵי כָּהֲנָא יָת מַכְתַּשׁ
נְתָקָא וְהָא לֵית מֻחְזוֹהִי
עָמִיק מִן מַשְׁכָּא וּשְׂעַר
אוּכָּם לֵית בֵּיהּ וְיַסְגַּר
כָּהֲנָא יָת מַכְתַּשׁ נְתָקָא
שַׁבְעָא יוֹמִין׃ לג וְיָחֵזֵי
כָּהֲנָא יָת מַכְתְּשָׁא בְּיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה וְהָא לָא אוֹסִיף
נְתָקָא וְלָא חֲזָה בֵּיהּ שְׂעַר
סוֹמַק וּמֻחְזֵי נְתָקָא לֵית
עֲמִיק

רש"ם

(ל) נתק צרעת הוא. מקום שער קורא נתק שעל כך מתנתק השער: (לא) ושער שהוּר אין בו והסגיר. שאם היה

שפתי חכמים

ם מדכתיב וראה הכהן לא נגע הנתק הקיש נגע לנתק מה נגע שער לבן אבל אינו מטמא אלא הסוף לפי נתק שער לסוף אינו מטמא אלא הסוף וכללו כתי' ושער כנגע הפך לסיפא:
ע דמל"כ למה סיפא אם נגע טמא זה כלון מטמו על נגע פסמא דלעיל דכתיב נגע לרעת סוף. רמ"ס: פ כדי שלא תפסח וכנה מין מרפאו עמוק מן העור אפי' יש בו שער שחור וכוה מעידא דשער שחור סוף סימן טומאה הוא לין בו שער שחור שאינו מרפאו עמוק מן העור לעיל הסגר וסו"ו דושער

ענייני טומאת נגעים וטהרתם

נתקתו לא נגעיו למקום נגעי, פז והסגיר הכהן את נגע הנתק שבעת ימים. וראה הכהן את הנגע ביום השביעי והנה לא פשה הנתק לין בעמק מן העור סימן טומאה שהשער שחור בו ולא פשה בו שער לסוף ומראהו עמוק מן העור סימן טומאה שהשער שחור בו ולא פשה הנתק ולא עמד במקומו הרי זה סימן טומאה שהרי הוא כמכה בעור ופשה הנתק ולא עמד במקומו הרי זה סימן טהרה שהרי הוא כצרבת האש:

בעל הטורים

(ג) מזקן. נ'. פרשם מן מזקן. מזקן זקן תחכון. ונם את מזקן תפשה כמשלש שנאמר מעלמד שלקו בלבעה ובשביל שתחכון רופא את הנגעים ומהכהם בלון שמן זקם לשמן סעוד של שמן

רש"י

לבן יוה סימנו כשפר נהוה: (ל) ובו שער צהוב. שהפך שער שחור ס שבו לצהוב: נתק הוא. כך שמו של הנגע (ת"כ) ע שבמקום שער: (לא) ושער שחור אין בו. אע פ שיה בו שער שחור פהור פ ופ"ש להסגר משער שחור סי' מהרה הוא נתקים כמו שנא' ושער שחור צמח בו וגו': (לב) והנה לא פשה וגו'. הע פם פשה או פם היה ט

עניני טומאת נגעים וטהרתם

נחומו, ומניעות מרפאה עמוק מורה שחין זוה הפסקת הלחות וע"כ לימו מבורר עכינו להכהן פם הוא רפוי להמליה לעפו יותר כקפל לשמאו או שדי לפניו וקבל למעפסים כמה שביישו פם"י

ליקוטים על התורה

אַנְגְּע אויף דָּעם קָאס אַדְער אויף דָּעם בָּארְד, וְואלְטָען מִיר זָאגְן אז דָעם טָענְקש מיינְט קָען אַזָּבר אוּן נִים אַנְקְבָּה וואוּרום אַנְקְבָּה הָאט דָאךְ־קיין בָּארְד דְּרֵיבְּער הָאט דִי תּוֹרָה גענְקשְׁעלְט אִישׁ או אִשָּׁה, אֶפִילוּ אַשָּׁה אז זִיא בְּעְקוּמְט אַנְגְּע אויף דָּעם אָרְט עוּאם בייא אַנַאנְפִּירְהָאן וואְקְעם אַבָּאר, אִיז בַּיי אִיר דָּער יְעלְבְּינָער דִין וויִ בַּיי אַנַאנְפָּער זָאהן, אָדָער קָען קִין זָאגְן דְּרֵיבְּער שְׁטָעלְט דִי תּוֹרָה אִישׁ או אִשָּׁה, נייל דָּער וואְרְט אָדָם וערְט גִיזָאגְט אויף אַלָע פָּענְקשְׁען, אוּן אִישׁ וערְט גִיזָאגְט אויף גְרוֹיסָע לַיים, צוא וויִיזְען אויב עס מְרֵעפְּט אז אַיינְער וואם קָען הָאלְט אִים פָּאר אַנְדְרוֹיסָען צַדִּיק הָאם זָעוִינְדִיגְם אין דָּער שְׁטִיל אוּן קיינְער לַיים נִים פון זַיינָע זִינְד, אז נָאט שְׁטְרָאפְט אִים מִיט אַנְגְּע פָּאר זַיינָע זִינְד, קוּמְט דִיא נֶגַע אויף אַזוי אַדְרָם וואם אַלָע פָּענְקשְׁען וָאלְן זִיא קָען נָאל וויסָען אז דָער פָּענְקש קָאם נְעוִינְדִיגְם, אוּן קָען נָאל וָעהָן אז אֶפִילוּ דָעם צַדִּיק שְׁטְרָאפְט אויף נָאם אויף יָעדָער בֶּעְרָה וואם עָר זִינְדִיגְם, אוּן אז דער צַדִּיק וועם זָעהָן אז דִיזָּך דִי נֶגַע אִין בָּעווּאוּסְט

רעם

עָמִיק מִן מַשְׁכָּא׃ לג וְיִנַּלַּח
סַחֲרָנִי נִתְקָא וּדְעֵם נִתְקָא
לָא יְנַלַּח וְיַסְגַּר כָּהֲנָא יָת
נִתְקָא שָׁבְעָא יוֹמִין
תִּנְיָנוּת׃ לד וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא
יָת נִתְקָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
וְהָא לָא אוֹסִיף נִתְקָא
בְּמַשְׁכָּא וּמַחֲזֵהִי לֵית תְּהֵי
עָמִיק מִן מַשְׁכָּא וְיַדְכֵּי
יָתֵיהּ כָּהֲנָא וְיִצְבַּע
ת״א וסתגלא . סס׃

הַנֶּתֶק אֵין עָמֹק מִן־הָעוֹר׃
לג וְהִתְגַּלָּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֶּחַ
וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתֶק שִׁבְעַת
יָמִים שֵׁנִית׃ לד וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־
הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־
פָשָׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר וּמַרְאֵהוּ אֵינֶנּוּ
עָמֹק מִן־הָעוֹר וְטִהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן

בעל הטורים

סמסמה סיוכד על זקנו: (לג) והתגלח. גימ״ל גדולה סג׳ לריסיס שכך כתוב לפנינו ושער שחור צמח בו נרפא הנתק טהור הוא וטהרו הכהן:

רש״י

שער צהוב טמא: (לג) והתגלח. סביבות הנתק: ואת הנתק לא יגלח. (ת״כ) מניח את שערות סמוך לו סביב כדי שיהא ניכר שם פשה שאם יפשה יפשו שערות וילמוד למקום הגילוח: (לד) אחרי טהרתו. יהן לי שלא פושה לאחר הפעור מנין לף כשוף שכוע רשעון וכשוף שכוע שני

שפתי חכמים

בו שער שחור הרי הוא טהור לגמרי ואין צריך הסגר
רש״י
שהור כמו מי לכך פיכם שהכל תלוי בשער שהור כמו ושער שהור וגו׳: ג׳ שהל תדייק והכה לא פשה אע״פ שיש בו שער לבהב מו יהן בו שער לבהב אע״פ שפשה לריך הסגר ושוי טוה״ו דולא היה בו שער לבהב במקום שי לכל שם היו שני סימנים טעון מוקלא מנא כך תדייק והכה לא פשה וגם שער לבהב יהן בו אז לריך הסגר דמשמע והכה לא פשה ולא היה בו שער לבהב ות״ו מוסיף על עיון רבשון לכל שם פשה אע״פ שהן בו שער לבהב אז בתיב בהדיה ורבשו הכהן והכה פשה הנתק בעור לא יבקר וגו׳ משמע

עניני טומאת נגעים וטהרתם

יהן בו שום עיון סיסים מוכח על הפסקת הלבות. אז והתגלח יהל הנתק לא יגלח. כ״ל בוסיף פה יהן שפשה מקומות שהשערות לומתום שם, ע״כ קשה להבין סיום שהו מלתם שי פסיון מלד השערות שבסביבות הנתק וסם מפסיקים הלמים בדוקה בזה, ע״כ והתגלח כל סביבות הנתק לא יגלח הנתק לא יגלח כפי׳ רש״י:

(לד) ורשם הכהן את הנתק ביום השביעי והנה לא פשה הנתק בעור וגו׳. בוסיף מלת בעור מה שלא נאמר בהסגר הראשון כי קודם גילוח לא נגלה בעור, לוהם לאחר גילוח כבר נגלה בעור במקום פנוי משער סביבות הנתק ויכיר שלין שם פסיון בעור שפניו. וגם מלהתו לימנו עמוק אז ושער הכהן ליתו וכבה בגדיו וטהר: (לה) ואם פשה תפשה בעור אחרי טהרתו. כ״ל אף לאחרי טהרתו. אז ולשון הכהן והנה פשה הנתק בעור לא יבקר הכהן לשער הלבוב טמא הוא. בוסיף פה לומר ממאר לא יבקר וגו׳. ולא נאמר כן לעיל פסוק מ׳ בפסיון המפשפה ושמאו, ולא לאחר שם לא יבקר לשער הלבן, וכן לעיל (פסוק ה) בשגיונות הפסיון לאחר הסגר הראשון לא נתנה שם ולא היה בו שער לבן כמו שנתנה פה בנתק בשגיונות הפסיון ג״כ ולא היה בו שער לבוב אז יסגירו שנית. מכל זה נתבונן כי כוונ בוכדלו נתקי כלשם ולוזקן יהן שהם מקומות שמכוסים בשערו ע״כ לא יהמוך להסגיר בשגיונות הפסיון לשר כי אולי לא ניכר הפסיון מלד השערות המלפיפין פה, ע״כ אתנה (בפסוק לב) גם ולא היה בו שער לבוב ומלהתו לימנו עמוק, כ״ז הוא לפי׳ שהיו בו הפסקת הלבות לכ״ל אז יסגירנו שנית, ולכו קולס הגיונות. ממנס להסגר הפני מהר הגילוח דייקה התוכה לו׳ פה ואם פשה וגו׳. שוב לא יבקר לשער הלבוב כמו שביקר קולס הגיונות אבל בפסיון לבר יטמאנו כ״ל. הולס לעיל בנגעי עור בשר שהיס שלא במקום השערות, אז בשגיונות הפסיון לשר מסגירו או מטהרו, וגם בפסיון יטמאנו ולא הזכיר שם לא יבקר לשער לבן כי מעולם לא ביקר שם לשער בעיון הפסיון, כי אין שם מקום שערות. כ״ל:

פירוש לתורת אלהים

דָּעם זִיבְּעטָן מָאג יְהִי אַז דָּער נָאקָ הָאט זִיךְ נִיט
גֶּימָערְט אוּן אִיז נִיט גֶּרֶעסֶער גִיוָואךְין וְלֹא הָיָה בּוֹ
אוּן אַנְעלָבָּע הָאר וְוִיא נָאלְד פַארְב אִיז אִין דָּער
נָגַע נִיטָא וּמַרְאֵה הַנֶּתֶק אוּן דָּאם גִישְׁטָאלְט פּוּן דָּעם
נָאקָ נִיוִיז זִיךְ נִיט אוּים טִיפֶּער פּוּן דָּער הוֹיט׃
(לג) וְהִתְגַּלָּח וְאֶל דָּער הָאר אָפְּנָאלָעְן וְאֵת הַנֶּתֶק
אוּן דָּאם אָרְט וְוֹו דִי נָגַע פּוּן דָּעם נָאקָ אִיז לֹא יְגַלֵּחַ
וְאֶל דָּער נִיט אָפְּ נָאלָעְן (רש״י שְׁרֵייבְּט עָר וְאל צְוַוִיי הָאר אִיבְּערְאָנְעְן נָאהֶנְט בִּיי דָּער נָגַע כְּדֵי מָעְן
וְאל וְוִיסָּעְן אוֹיב דִי נָגַע וָוערְט גְרֶעסֶער דָּען אַז עָס וָועְט גְרֶעסֶער וָוערְן וָוָעְט זִיא אַרַיבָּער גִיין אִיבָּר
דִי הָאר) וְהִסְגִּיר אוּן דָּער כֹּהֵן וָאל פַּארְשְׁלִיסְעְן דָּעם מֶעְנְטְשְׁן פּוּן דָּעם נָאקָ אוֹיף זִיבְּעְן טָאג דָּם אַנְדֶרֶי
מָאל׃ (לד) וְטִהַר וָאל דָּער כֹּהֵן אִיהם מַאכְּן טָהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר אוּן עָר וָאל נְוַאשְׁן זַיְינָע קְלֵייְדָער

מצות השם

(לג) [קע] (לשו לד) שלא לגלח שער שעל מקום הנתק שנאמר ואת הנתק לא יגלח:

וְאֶת הַנֶּתֶק לֹא יְנַלֵּחַ וגו׳. ונאם אין אמצות לא תעשה) דָּער
מֶעְנְטְש וָאם הָאט אַנְגָּעְנ אוֹיף דָּעם קָאפּ, וָאל עָר נִיט
(חומש ע״ט) [ח״ג] 15 9

וְכִבֶּם בְּגָדָיו וְטָהֵר׃ לה וְאִם־פָּשֹׂה
יִפְשֶׂה הַנֶּתֶק בָּעוֹר אַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ׃
לו וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּתֶק
בָּעוֹר לֹא־יְבַקֵּר הַכֹּהֵן לַשֵּׂעָר
הַצָּהֹב טָמֵא הוּא׃ לז וְאִם־בְּעֵינָיו
עָמַד הַנֶּתֶק וְשֵׂעָר שָׁחֹר צָמַח־בּוֹ
נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ
הַכֹּהֵן׃ ס לח וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה
בְעוֹר־בְּשָׂרָם בֶּהָרֹת בֶּהָרֹת לְבָנֹת׃
לט וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה בְעוֹר־בְּשָׂרָם
בֶּהָרֹת כֵּהוֹת לְבָנֹת בֹּהַק הוּא פָּרַח
בָּעוֹר טָהֹר הוּא׃ ס

ששי סליקי כסדן מחוברין

לְבוּשׁוֹהִי וְיִדְכֵּי׃ לה וְאִם
אוֹסְפָא יוֹסִיף נְתָקָא
בְּמִשְׁכָּא בָּתַר דְּכוּתֵיהּ׃
לו וְיֶחֱזִינֵיהּ כָּהֲנָא וְהָא
אוֹסִיף נְתָקָא בְּמִשְׁכָּא
לָא יְבַקַּר כָּהֲנָא לְשַׂעֲרָ
סוּמָקָא מְסָאֲבָ הוּא׃ לז וְאִם
כַּד הֲוָה קָם נְתָקָא
וּשְׂעַר אוּכָּם צְמַח בֵּיהּ
אִתְסֵי נְתָקָא דְּכֵי הוּא
וְיַדְכִּינֵיהּ כָּהֲנָא׃ לח וּגְבַר
אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְּמִשְׁכֵּהּ
בְּשָׂרְהוֹן בַּהֲרָן בַּהֲרָן
חִוָּרָן׃ לט וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא
וְהָא בְּמִשְׁכֵּהּ בְּשָׂרְהוֹן
בַּהֲרָן עַמְעָן חִוָּרָן בּוֹהֲקָא
הוּא סְגִי בְּמִשְׁכָּא דְּכֵי
הוּא׃ מ וּגְבַר אֲרֵי יַתִּר

בעל הטורים

נילוס גדול בכ״מ שים כו שער נזיר ומלורע ולויט׃ (לו) לא יבקר.

שפתי חכמים

שמעת מיד שפשה וגו׳ שלים כו שער להוד ממילא משמיען נמי
להיפך שם יש כו שער להוד וגו״ש שלא פשה . רמ״ש : ק (דב״ט)
מה שפירש״י זה כלון ולא למעלה בפסוק וכו שער להוד מפני
שלמעלה יוכל לפרש כל מה שלימו שמוד לקרא להוד אבל מלחר
שפירש שלהוד ויכול נחכשה במלא ושער שהוא בכלל שחור ק״ל
קשה ג״כ מהו להוד ל״ש וכו׳ : ר ללא תימא כיון דגזירת הכתוב
הוא שלין טומלות ושהכהן נגעים שלא ע״פ הכהן וע״פ שכל סימני
טומלה יש בנגע היכו שמא כל זמן שלא יאמר הכהן שמא הוא
ה״ה שם יש כו סימני טומלה ושיהיו הכהן יאמר שהוא שמא ל״ל

ענייני טומאת נגעים וטהרתם

(לז) ואם בעיניו עמד הנתק ושער שחור נמח הוא נרפא הנתק
שהור הוא . המאמר כולו לימו מיוחן מה הוסיפה התורה
שלא ככר נאמר (בפסוק לב) לא פשה אחר הסגר שהור הוא .
ולדרכה נלמה מזה שתירה לקודמיו , פשה לא התנה אשר יאמר
הוא שער שחור לסי׳ שהכה רק בשלילות הפסוק לבד שיהיו וכלו
לא שיהר בעמידתו בעיניו בלבד . רק בלופן שגם שער שחור נמח
הוא . גם מדוע חזקה התורה לפרוט שם מאמר ואם בעיניו וגו׳
יותר שבכל נגעים שלא נאמר זאת . לזאת נאמר בכל הנגעים

דעת זקנים מבעלי התוספות

שם פשה אפי׳ כשהגיה טמא : (לז) והנה פשה הנתק בעור טמא
הוא . תימה הלי קרא למה לי והלא ככר נאמר והנה לא פשה
הנתק ושהר אותו ואמא יש לומר דאי לאו הלי קרא הייתי מסכים
קרא דוהנה לא פשה הנתק הכי קאמר שם לא פשה וגם שער
שחור שין בו טמא שכל מבעיין בלבד לא יטמא ת״ל והנה פשה
דמשמעין בלבד טמא : (לז) ואם בעיניו וג״ש מה לא זה ללמדנו
והלא ככר נאמר שם לא פשה עשוי ושמא דין דשער שחור נמא

בו

פירוש לתורת אלהים

עֵת עֵר זַיִן רַיִן׃ (לה) וְאִם אוּג אַז דֶעֶר נָתָק וָועט
גְמָערְט וָועֶרְן אִין דֶעֶר הוּיט נָאךְ דֶעם אַז דֶעֶר
כֹּהֵן הָאט אִיהם גְמַאכְט׃ (לו) וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְאל
אִיהם דֶעֶר כֹּהֵן וְעֶהְן וְהִנֵּה אַז דֶעֶר נָתָק הָאט זִיךְ
גְמָערְט אִין דֶעֶר הוּיט לֹא יְבַקֵּר וְאל דֶעֶר כֹּהֵן נִיט
זוּכְן לַשֵּׂעָר הַצָּהוֹב דִי הָאר פוּן נָאלְד פַארְב כְּלוּמָר
אֲפִילוּ עֶם אִיז נִימָא אִין דֶעֶר גָנְע הָאר פוּן נָאלְד
פַארְב מֵבִיא הוּא אִיז עֶר אוּיךְ טָמֵא׃ (לז) וְאִם אוּג אוּיב
בְעֵינָיו אִין זַיִן קְאלְטֶער עָמַד הַנֶּתֶק אִיז דֶעֶר נָתָק

(חומש ע״ט) [ח״ג]

שְׂעַר רֵישֵׁיהּ קַרְחָא הוּא
דַּכְיָא הוּא: מא וְאִם מִקְבֵּיל
אַפּוֹהִי יְתַר שְׂעַר רֵישֵׁיהּ
גְּלִישׁ הוּא דַּכְיָא הוּא:
מב וַאֲרֵי יְהֵי בְּקָרְחוּתָא
אוֹ בְּגַלּוּשְׁתָּא מַכְתַּשׁ
חִוַּר סָמוֹק סְגִירוּת סַגְיָא
הִיא בְּקַדְחוּתֵיהּ אוֹ
בְּגַלּוּשׁוּתֵיהּ: מג וְיֶחֱזֵי
יָתֵיהּ כָּהֲנָא וְהָא עַמִּיק
מַכְתְּשָׁא חִוַּר סְמוֹק

מ וְאִישׁ כִּי יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ קֵרֵחַ הוּא
טָהוֹר הוּא: מא וְאִם מִפְּאַת פָּנָיו
יִמָּרֵט רֹאשׁוֹ גִּבֵּחַ הוּא טָהוֹר הוּא:
מב וְכִי יִהְיֶה בַּקָּרַחַת אוֹ בַגַּבַּחַת
נֶגַע לָבָן אֲדַמְדֶּם צָרַעַת פֹּרַחַת
הוּא בְּקָרְחָתוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ:
מג וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־

רש"י

לעדשה מכהיק הכשר בלובן לח: (מ) קרח הוא. טהור מטומאת נתקין שאינו נדון כסימני רגש וזקן שהם מקום שער אלא כסימני נגעי עור כשר בשער לבן ומחיה ופסיון: (מא) ואם מפאת פניו. משפוע קדקד כלפי פניו קרוי גבחת ואף הנדעין שמכאן ומכאן כולל אלפי אחוריו קרוי קרחת: (מב) נגע לבן אדמדם. פתוך מין שאר המרוחת ת"ל כמראה צרעת עור בשר כמראה הצרעת החמור בפרשת עור בשר לחדש כי יהיה בעור בשרו ומה חמור בו שמטמא בד' מרוחת ודון בכ' שבועות ולא כמראה צרעת החמור בשאין שהוא נדון בשבוע ז', ולא כמראה

דעת וקנים מבע"י התוספות

וז הם לגמרו כפי: (מב) בקרחתו בין במקום שאין בו שער שהם שלא במקום גידול שער אין מקום להודעה זאת. וגם לפי בין סולרכה, כי נכלל זאת לאהן (פסוק מז מה) משהם המיוחלים שער

ממה יצא שם בדד עד שאר יתרפא מנגעו כמ"ש שם והלרוע שאר בו הנגע וגו' כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו' בדד ישב וגו'. הולם בכאן פרטה התורה עניו חדש בעיניו הנתק במקום שהוא שדרך לגדל שער, ע"כ שם בעיניו עמד הנתק כלומר מלא בעיניו קאי על עיני הכהן, והוא שאר שער"י הפסיון הוסגר בשומאה, עכ"ז אינו לריך להמתין לטהרו עד בהיתרפא מנגעו. שאל שם לא בעיניו הכהן נראה שעומד הנתק על עמדו הרגשון ואינו מגדיל ויכול בעת טומאתו וגם עוד שער שהוא לאחו לאחו מהנדל בדרך מקום הרגש והזקן לאחו בכל עת שערות אחו ויכול אחז שהכהן הסגר מתחתיו והוא לו כח להטמיאה, נראה מזה כי נרפא הנתק ושב הסגרותו לקדמותו. ע"כ טהור הוא. ועיכהו הכהן אף קודם שהשלקות הנגע מכל וכל. והוי שהאחו התורה בהפלות הלבן טהור הוא. וגם ושהרו הכהן. כי רמז בשלח טהור הוא על האיש ההוא שליכר אחו שהוא מוקף מעיו, ע"כ הכהן הנגע ונרפא הנתק והזקן לו כח להטמיאה ע"כ ושהרו הכהן אף קודם שהשלקות הנגע מהשער כל. לא כן בשאר הנגעים שלא במקום לאחיה שער לא יטהרהו מפלגתו עד שאר יתרפא ויסתלק הנגע מהשער כל"ל. כל ימי אשר הנגע בו יטמא: (לא) ואיש או אשה כי יהיה בהם נתק בשרם שהוא נתק במקום שאין בו שער וגו'. כלו' הודיעה התורה שאר בחיים שאחזים על הנתק שהוא מקום שער ויעברו אף על מחשבת רעה, ע"כ יאמר בהם בהיות בהיות לנגעים: (לו) והלה הכהן והנה נתק לא פשה בעור בשרם בהיות בהם לנגעים. כ"ל שאיכם עזים בשלג שאר הוא מראה טמאה שאל בם לנגעים וגם כאות, זהו לשיטת שזה רק בהם הוא שהשאר מבהיק (ובל"ח עם גלימלערע) כלובן ובאמת אינו לובן. שיבוא לזה מידי נגע ממציית. אבל בהם הוא שרק בעור לשעתו, לשון לעולל את האיש הנעלה שיש בו חיזק הרשות רע אל המשובח ודי לו בהעלה הזאת ובעת שיסיר הוא: (מ) ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא: כ"ל אף כי מריעת רגשו הוא בגלוי ע"ז יען שאין בזה נגע ממציית, אין גלוי יתר ועטמו. רק טהור הוא ומעוקה מכל עון ודי לו בהעלה זו לשוב מהשלוחי עכילה שבידו: (מא) ואם מפאת פניו ימרט ראשו. כיכר יותר שהוא מעוזף מאת ה' שהוא במקום גלוי ביותר, ע"כ נקרא גבח הוא, שהוא מגזרת [קרוע] מאת ה'. ועכ"ז יען שאין בזה נגע ממציית טהור הוא, כי אין זה הולאה על עון בפועל לק הוא בא על הרשות רע ודי לפניו הכיוש הזה. וכ"ש ז"ל פי' טהור מטומאת נתקין. שאינו נדון כסימני הרגש וזקן שהם מקום שער אלא כסימני נגעי עור ובשר, היינו שם יהרע נגעים במקום הזה. אבל בלא נגעים טהורים הם. וזהו שאמר פא"ז וכי יהיה בקרחתו או בגבחתו נגע נדון מדמדם לרעת היא. כ"ל ביכר שזהו למעלות לעתו בקבל הוא המצוון: פתוח היא. שפרש בהכרתו או בגבחתו: (מג) והלה הוחו הכהן והנה שאת הנגע לבנה מדמדמת וגו' כמראה לרעת עור בשר. ופרש"י ו . .

פירוש לתורת אלהים

בָּהֶרֶת אֲוַיר כִּי פָּרָעִקְן בֶּהוֹת וָאם עֲנִין טוּנֶקֶל וַיִים ראשו דִי הָאר פוּן קָאפּ גֶּבַּח דָם וָועֶרט גִירוּפָּען אַיין
גֶּבַּח הוּא דָאם וָועֶרט גִירוּפָּען בֶּהַק דָּרְט דָאם דָאט פָארוּנט נָאלוּנג טָהור עֶר אִיז טָהור: (מב) וְכִי אִי
גִיבְּליט אִין דָּער הוֹיט טָהור עֶר אִיז טָהור: (מג) וָאיש וָועט אוֹים גִיפְּלִיקְט אוֹ אֲמָעֲנְטָש כִּי יִמָּרֵט אַז עֶם וָועט אוֹים גִיפְּלִיקְט
אוֹ אֲמָעֲנְטָש כִּי יִמָּרֵט פּוֹן אִינְטֶן אַקָעגִין הָאלְז וָועט הָאבִּין אַמַּרְאָה וַויִים מִיט רוֹיט גִימִישְׁט צָרַעַת
וָועֶרִין דִי הָאר פוּן זַיין קָאפּ פּוֹן אִינְטֶן אַקָעגִין הָאלְז וָועט הָאבִּין אַמַּרְאָה וַויִים מִיט רוֹיט גִימִישְׁט צָרַעַת
אוֹ אַקְן קְרֵחַ דָאם וָועֶרט גִירוּפָּען אַיין אוֹנְטֶער דָאם דָאט קֶרֶעץ גִיבְּלִיקְטָע אִין זַיין אִינְטֶער נָאלוּנג
נָאלוּנג טָהור הוּא עֶר אִיז טָהור: (מא) וְאִם אוֹ אַז פּוֹן אֲדָעֶר אִין זַיין פָארוּנט נָאלוּנג: (מג) וְרָאָה אוֹן דָעֶר
דָער זַיִט וואם צוֹם פָּנִים וָועט אֶפּ גִיפְּלִיקְט וָועֶרִין כֹּהֵן זָאל אִים זָעהֶן וְהִנֵּה דָאם גִישְׁוויל עָכְט פּוֹן דָער

מצות השם

(מ) [קעח] (עשה עז) שיתנהג המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנא' וזה יהיה פרוע ולמעו יהיה פרוע ועל שפם יעטה וגו':

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל משֶׁה לֵאמֹר: וְאָדָם אִישׁ אִמְצוֹנָע מוּז צוּרַייסְן נַיְינָע קְלַיְידֶער
מְעַנְטָש וָום אִיז אִמְצוֹנָע מוּז צוּרַייסְן נַיְינָע קְלַיְידֶער אוֹן וויל נַיְינָען, אוֹן מוּז
(חומש ע"ט) ח"נ 10

גַיין בְּדָעקְט זַיין פָּנִים, אוֹן גַיְיעֲנְדִיג מוּז עֶר שַׁרַיְיעֶן עֶר אִיז
טָמֵא, אוֹן עֶר זָאל וַיְיטֶער אוֹיסֶער דִיא שְׁטָאט אַלַיְין אָפְּגִישַׁיידָם
פּוּן מֶעְנְטָשֶׁן:

הַנֶּגַע לְבָנָה אֲדַמְדֶּמֶת בְּקָרַחְתּוֹ
אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ כְּמַרְאֵה צָרַעַת עוֹר
בָּשָׂר: מד אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא
טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ:
מה וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ
פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־
שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא ו טָמֵא יִקְרָא:

בְּקֻרְחוּתֵיהּ אוֹ
בְּגַלְּישׁוּתֵיהּ כְּמֶחֱזֵי
סְגִירוּת מְשַׁךְ בִּשְׂרָא:
מד גְּבַר סְנִיר הוּא מְסָאַב
הוּא סָאֲבָא יְסָאֲבִנֵּיהּ
כַּהֲנָא בְּרֵישֵׁיהּ מַכְתְּשֵׁיהּ:
מה וְסִגְרָא דִּי בֵיהּ
מַכְתְּשָׁא לְבוּשׁוֹהִי יְהוֹן
מְבַזְּעִין וְרֵישֵׁיהּ יְהֵי פְרִיעַ
וְעַל שָׂפָם כַּאֲבֵלָא
יִתְעַטַּף וְלָא תִסְתָּאֲבוּן
וְלָא תִסְתָּאֲבוּן יְקָרֵי:

ת"א בקרחתו. זכחים כ נדה יט: מיט לגרוע. מכילתין ג כריתות ח: והלרוע. מגילה יח סוטה כג מכילתין ג כריתות ח: ת"ק ח טז כריתות ח: ועל שפם. מ"ק ח סוטה לב כ"ק לח מזלין מח נדה סז:
סז סנהדרין לז: וטמא טמא. שבת סז מ"ק ח סוטה לב כ"ק לח מזלין מח נדה סז:

בעל הטורים

כשכיל לח יבקר בין טוב לרע ע"כ לח יבקר הכהן ויטמאנו שעל ז' דכרים נגעים כתיב: (מד) טמא. כ'. דין ולידך למען טמא את מקדשי רמז לזר שמשמש שלוקה כלרעת פי' למען טמא מקדשי שזר שנכנס בו לעבוד טמא ישמאנו והיינו דכתיב בעזיסו ובידו מקטרת להקטיר והלרעת זרחה כמלמו: נגעו. כ'. דין. ולידך שאר יוצא מים את נגעו בעיון תפלת שלמה פי' כרשנו נגעו בתחלת העיון לירך בידם נגעו ויטהר ממנו בתשובה קודם שיתפללו: (מה) והלבו ד'. דין. ולידך והלבו בשמים. ולפשו

שפתי חכמים

טהור הוא ויטהרו הכהן וכו': ש פי' אין לו לגלח נתקן שלרוך שיהיו בגדיו פרומים והלבו וגו'. וא"ת היה לו לרמ"י לפרש כל זה על בגדיו יהיו פרומים וי"ל דדעת רש"י הכי אל תסבור לומר דהא כהלבו נגעו יהיה הוא דכולם פרטה מדכתיב בהלם ע"כ בא להדות שאר נגעים. זה אין לומר דלא למדנו מהלבו נגעו אלא שאר המוגעים שהם מנגעי הנתקים דהא דומיא דקרחת וגבחת כתיב כהלבו שיהיו בגדיו פרומים וכל שאר דיני מוגעי קרחת וגבחת ושיטמאנו הכהן מניין לרבות אף שאר המוגעים שהם שאין מנגעי לרעת עור בשר שיהיו המוגעין שהם בבגדים פרומים ופרועי ראש ושאר סימנים כשיטמאנו הכהן ת"ל טמא יטמאנו כ"פ לרבות את כולן והיינו דמסיים בסיפא שעל כולן הוא לומר בגדיו יהיו פרומים. הלם"ס: ת לא שיהא שם סמנים

עניני טומאת נגעים וטהרתם

הלרעת הממור בפרשת עור בשר וגו'. שמעמת כד' מלרות ושידון בכ' שבועות הסגר, ועל המלחה השמין ומכוה שידון בשבוע שמך ועל המלחה נתקן של מקום שער שאין מטמאין בד' מלרות. לוקח מה שפרט הכתוב שם והכה שאת הנגע לכהה וגו'. ושמעת הוא משמע בכל הד' מלרות. נשמר כזה שאין הכוונה שמשמר והכה שאת הנגע וגו' על מלחה הבאת בכר שאם כן היה לו לומר והכה שאת לכהה וגו' אלא ר"ל מה שהנגע נרחה שם לשמשיית נשוקה למעלה בנבשוניות זה הוא מלד מלחיפה, לכהה שלמדמת בקרחתו או בגבחתו, כ"ל מלחיפה פתיכה והיל במלחה לבעת עור בשר. שאר לשדו מזה שהיל מטמאה בלחת מד' מלרות, כמ"ש בעור בשרו שאת או שפחת או בהרת וכשיטים מחים או שבוון וכשני שכוות הסגר, אז ניכר מזה שאר מיס לרוח הוא וגו'. ר"ל הוסיף שם מלוה מה שלא נאמר קודם, הוא מאמר מיס לרוח הוא טמא הוא טמא יטמאנו. וגם מאמר בקרחתו נגעו הם שלא נאמר כן בנתק, שגם שם הוא נגעי בהלם. אולם לפי דלכהו נכון שנוסיף שם המחלים אלו כי במזה הכתוב שיהא בהלה הכהן נגע ממשיית נשוקה בד' מד' מלרות בקרחתו או בגבחתו שהם שני לקיוסות במקום ג' וכגלו בלשם שהוא פרסום גדול, אז יכיר מזה שאף שעד שהם היה מהולל בשם מיס חכוד ונעלה, אבל עכשיו פרסמו שהוא מיס לרוח ר"ל שמעת מיס לרוח הוא ואין בוקו לבבו. ע"כ טמא הוא ר"ל יאמר לו טמא הוא ויבא בדד. אבל עוד טמא יטמאנו. ר"ל יטמאנו לפני כל ויודיע לכהן שהוא מיס טמא ובבא תוכיחו בלבו. למען בלא ילמדו ממנו בני אדם, ומופת זה שאר בהלבו נגעו זה, שאר עכשו שהוא פרסום שמשיית, במקום לקיוסת אחרת, היא בקרחתו או בגבחתו וכגלוי ראש וכשיטין טומאה, ניכר מזה שגדול הוא מכשות. ע"כ יטמאנו לפני כל בשיטה כפרסום כל"ל. לוקח לע"ל בנתק תף שכם ג"כ הנגע בהלבו בגלוי עכ"ז יפן שאין שם רק לקיוסת אחת נגע בהלם או בזקן. למאם מחמיה הנגע הוא בגיה. ע"כ לא תאמר הכתוב שם לשים לרוח שכל תוכיו נמלא רע. וגם לא נאמר שם טמא יטמאנו המורה על פרסום טומאתו כנ"ל. כי אין מלקיחת אחת מיכחה כ"כ בטומאה בקרבו אלא ממוך רק נאמר שם שעם אחת ועמד לוקו בהלם וגו' בימלה לעתו בקהל ע"י יפיחת בדד ועמד יקרע בגדיו המוכעים המיתלטים בסימני טומאה, ולדבכה נאמר מזה שלים חשוב הוא ובביכיו נבשרו מאד. ע"כ בייסו שקב"ה בגלוי בימוכת עוון עי"ז כנ"ל. לא כן בתני לקיוסות בנמלא בדמים המוחזק לים נעלה וכגלוי סיסוף בו בכתיב המלות שלו לים לרוח הוא וגם טמא יטמאנו כנ"ל: (מה) והלרוע שאר הו בגדיו יהיו פרומים וגו' ועמד עמד יקרא. להודיע לעבו לרבים שהם בזה

פירוש לתורת אלהים

נֶגַע לְבָנָה זֶיא אִיז וַוייס מִיט רוֹיט גְּמִישְׁט בְּמַרְאֵה אַזוֹי (מה) וְהַצָּרוּעַ אוּב דָּער מְצוֹרָע אֲשֶׁר וָואס אִין אִים אִיז
וַוי דָם גְּשָׁטַאלְט צָרַעַת פּוּן דִי קְרֶעץ עוֹר בָּשָׂר וָום אִיז דִיא נֶגַע בְּגָדָיו זַיינֶע קְלֵיידֶער וָאלִין זַיין רִיסָען
אִין דָּר הוֹט פּוּן דֶעם לַייב: (מד) אִישׁ דָּר מֶענְטְש אִיז וְראשׁוֹ אוּן דִיא הָאר פּוּן זַיין קָאפּ זָאל עֶר וָאוּין
אִייז קְרֶעצֶינֶער מָמֵא דֶער כֹּהֵן זָאל אִיהם זָאגִין עֶר טָמֵא הוּא טַמֵּא יְטַמְּאֶנּוּ אִים דָּער כֹּהֵן וואקְסָען וַעל שָׂפָם אוּב אוֹיף דִיא לִיפֶּען יַעֲטֶה עֶר זָאל
אִיז טָמֵא בְּרֹאשׁוֹ וַוייל עֶר הָאט אוֹיף זַיין קָאפּ נֶגַע: זִיךְ צָרוּם הִילֶען אִיבֶּער זַיין קָאפּ בְּיז אִין מוֹיל וָמֵמָא

מו כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא
בַּיהּ יְהֵי מְסָאַב מְסָאַב
הוּא בִּלְחוֹדוֹהִי יִתֵּיב
מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא
מוֹתָבֵיהּ : מז וְלִבּוּשָׁא
אֲרֵי יְהֵי בֵּיהּ מַכְתַּשׁ
סְגִירוּ בִּלְבוּשׁ עֲמַר אוֹ
בַּלְבוּשׁ כְּתָן : מח אוֹ
בִּשְׁתָיָא אוֹ בַעֲרְבָא׃
לְכְתָנָא וּלְעַמְרָא אוֹ

מו כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא
טָמֵא הוּא בָּדָד יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
מוֹשָׁבוֹ : ס מז וְהַבֶּגֶד כִּי־יִהְיֶה בּוֹ
נֶגַע צָרַעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד
פִּשְׁתִּים : מח אוֹ בִשְׁתִי אוֹ בְעֵרֶב
לַפִּשְׁתִּים וְלַצֶּמֶר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְכָל־

ת"א כל ימי. מגילה ח: בדד יצב. כלכות כה פסחים סז זבחים קיז עכילין יז : כנד נמר . שבת כז כט מנחות לט כלכות י: לט בעוכוט. שבת כח :

בעל הטורים

מגיע הטמיאה. וכתבו לעד יגיע, בשביל שהגיע לחצו עד לשמים ס"ב נגעים כתים עליו וכתבו יסיס פרוש : (מו) בדד יצב. לפי

רש"י

(מו) בדד ישב. שלא יהיו שאר טמאים יושבים עמו ויחמרו רבותיו מה נשתנה משאר טמאים ליתב בדד הוחיל והוא הכדיל כלה"ר א כין הים לאחתו וכין הים לרעהו אף הוא יבדל: מחוץ למחנה. חוץ לג' ב מחנות: (מח) לפשתים ולצמר. שלא פשתים ג או שלא צמר: או בעור. זה עור שלא נעשה כו מלאכה : או בכל מלאכת עור. זה עור

דעת זקנים מבעלי התוספות

כין במקום כים כו שעל : (מו) בדד יצב לפי שחותו חוטי מתפשה בדרי שדם שכנילין שלנו ונם אסור בשאמים המטה לפי שהוא מעוטו . ויעשה כדיוט המיוחס בחוכת המלוכה כיום שנכנס לפנים המלכות : (מז) ובגד כי יהיה בו נגע לרעת וגו'. שכתב"ס ז"ל בסוף הלכות טומאת לרעת כתב בשם גאון ופלא כיאשלמ להזהירן מלה"ר. שהמספר לפ"ר

עניני טומאת נגעים וטהרתם

מס' : (מו) כל ימי אשר הנגע בו יטמא. כי כלשה מזה שלא שב עדיין בתשובה שלמה, ט"ר בדד יצב וגו'. עד שאב יושב על ס' ויפספו מלבעותו ויתרפא מנגעו מכל וכל אז יוכר כי הוא נקי לאשה עד שיבא מים ויכפר עליו הכהן ויטהרנו ויתר הדברים מוכנים ומפורשים בתורת כהנים :

פירוש לתורת אלהים

עָר וָאל רוּפָען אוּנ אוּס שְׁרַיְיעָן אִיךְ בִּין טָבָא בְּדִי
מֶענְטֶשׁין וָאלְין זִיךְ פּוּן אִים אֶפּ שַׁיידָען : (מו) כָּל יְמֵי
אַלָע טָעג אֲשֶׁר וָאם דִיא נֶגַע אִיז אִין אִים יִטְמָא וָאל
עָר טָמֵא זַיין בָּדָד יֵשֵׁב עָר וָאל אַלַיין זִיצָען אֶפִּילוּ
אַנְדֶערֶע מֶענְטֶשׁין וָאם נֶענָען אוֹיךְ טָמֵא טָאכֶּען
נִיט זִיצָען נֶעבִּין אִים . (רש"י שרייבט פאר וואם איז פר
עֶנְדֶערְט אֶמְצוּרָע פּוּן אַנְדֶערֶע טְמֵאִים דָען אַנְדֶרֶע
טְמֵאִים מֶעגֶן זִיצָען צוּ וָאטָען. דָער הִירוּיז אִיז עָר
אִיז דָאךְ גִישְׁטְרָאפְט גִיוָוארִין מִיט צָרַעת וַויל עָר
הָאט לָשׁוֹן הָרַע גֶירֶעט צוּוִישָׁען מַאן אוּנ וַוייב אוּנ
הָאט צוּוִישָׁען זַיי אַצוּוִישָׁען גִימַאכְט אֲדֶער
דוּרְךְ לָשׁוֹן הָרַע הָאט עָר גִימַאכְט אַצוּוִישָׁען שַׁייד
צוּוִישָׁען אִין מֶענְטֶשׁין אוּנ צוּוִישָׁען אַנְדֶערִין דְרוּם
וָאל עָר אַלַיין זִיצָען אוּנ וָאל זַיין אֶפְּגִישַׁייד פּוּן אַלָע
מֶענְטֶשׁין מִחַיִּין זַיין זִיצוּנְג וָאל זַיין אוֹיסֶער דִיא
מַחֲנֶה : (מז) וְהַבֶּגֶד אוּנ אַקְלַייד וָואם וֶוועט אִין אִיהר
זַיין אַפְּלָעק פּוּן צָרַעת בְּבֶגֶד אִין אַקְלַייד פּוּן וָואל
אוֹ אַדֶער אַקְלַייד פּוּן פְּלַאקֶס : (מח) או אָדֶער בִּשְׁתִי

מצות השם

(מז) [קעב] (עשה עח) לעשות כנגעי בגדים כמעשה הכתוב בפרשה שנתמר והבגד כי יהיה בו נגע לרעת וגו' :

וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צָרַעַת וגו'. וְדָאם אִיז אֲמִצוּת עֲשֵׂה
דָער מֶענְטֶשׁ וָואם הָאט נֶעפִּינְגען אַפְּלָעק אוֹיף זַיין קְלַייד
בַּד עָר זַיין צוּם כֹּהֵן , דָער כֹּהֵן וָאל אִים זָאגִין וָואם עָר וָאל

מְלֵאֵת עוֹר: מט וְהָיָה הַנֶּגַע יְרַקְרַקן
אוֹ אֲדַמְדָּם בַּבֶּגֶד אוֹ בָעוֹר אוֹ־
בַּשְׁתִּי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר
נֶגַע צָרַעַת הוּא וְהָרְאָה אֶת־הַכֹּהֵן:
ג וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהִסְגִּיר
אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: נא וְרָאָה
אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־פָשָׂה
הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְׁתִּי אוֹ־בָעֵרֶב אוֹ
בָעוֹר לְכָל אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה הָעוֹר
לְמַלָּאכָה צָרַעַת מַמְאֶרֶת הַנֶּגַע
טָמֵא הוּא: נב וְשָׂרַף אֶת־הַבֶּגֶד אוֹ
אֶת־הַשְׁתִּי ו אוֹ אֶת־הָעֵרֶב בַּצֶּמֶר
אוֹ בפִּשְׁתִּים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלִי הָעוֹר
אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־צָרַעַת

בְּמַשְׁכָּא אוֹ בְּכָל עֲבִידַת
מַשְׁכָּא: מט וְיהֵי מַכְתְּשָׁא
יָרוֹק אוֹ סַמוֹק בִּלְבוּשָׁא
אוֹ בְמַשְׁכָּא אוֹ בִשְׁתָיָא
אוֹ בְעֵרְבָא אוֹ בְּכָל מָאן
דְּמַשְׁכָּא מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא
הוּא וְיִתְחֲזֵי לְכַהֲנָא:
ג וְיֶחֱזֵי כַּהֲנָא יַת מַכְתְּשָׁא
וְיַסְגֵּר יַת מַכְתְּשָׁא שָׁבְעָא
יוֹמִין: נא וְיֶחֱזֵי יַת
מַכְתְּשָׁא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
אֲרֵי אוֹסִיף מַכְתְּשָׁא
בִּלְבוּשָׁא אוֹ בִשְׁתָיָא אוֹ
בְעֵרְבָא אוֹ בְמַשְׁכָּא לְכָל
דִּי תִתְעֲבִיד מַשְׁכָּא
לְגַבֵּי דְּתָא סְגִירוּת
מַחַסְרָא מַכְתְּשָׁא מְסָאָב
הוּא: נג וְיוֹקַד יַת לְבוּשָׁא
אוֹ יַת שְׁתָיָא אוֹ יַת עַרְבָא
בְּעִמְרָא אוֹ בְכָתְנָא אוֹ
יַת כָּל מָאן דְּמַשְׁכָּא
דִּי יְהֵי בֵיהּ מַכְתְּשָׁא
אֲרֵי סְגִירוּת מְחַסְרָא הִיא

ת"א וכרך לת. יכמות קטז:

רשב"ם

(נא) צרעת ממארת. כמו סילון ממאיר וקיץ מכאיב.

שפתי חכמים

לאח שפיכוסו על מי לאחם: ד פיכס"י לי סילון ממאיר ופיכוסו קין מכלים: ה ולא שכפי"ת כמקום על רק כמקום מ"ס כמו וסמוסר כבשר וכלחם: ו וכפי"ת כמשמעו ודבוק עם וכרך:

(נב) בצמר או בפשתים. על כמר אי על פשתים ה זהו פשוטו ומדרשו יכול יכיא ניזי כמר ותניזי פשתן ויטרפם עמו ת"ל היה כאח תשרף תיכה לריכה דכר אחר עמה ת"כ מה ת"ל בגמר אי כפשתים להוליא את המיטריות שכו ואתן

ענייני טומאת נגעים וטהרתם

לפ"ר משתנות קיכוס ביתו, ואם לינו חוזר משתנין כלי שעור שעליו, ואם עדיין עומד כרשעו משתנה עורו ויללבע, ויוסיף מיכדל ומפורסם עדכו, ושוב כתכיך שם. וכעת תכאות רק שמות הנגעים המלו, דסיינו הסגי שם המוטים המלכיגים כגבדים, ועכב שם המוטים המלכיגים לכוחב הסגר: (נה) לרעת ממארת.

דעת וקנים מבעלי התוספות

קשה לו: (נב) לרעת ממארת היא כשתשתה פלרעת מתיכה

רש"י

שנעשה בו מלאכה: (מט) ירקרק. ירוק שבירוקין: אדמדם. לשון שבשדומים: (נא) צרעת ממארת. ל' סילון ד ממאיר (יחזקאל כח). ומדרשו תן בו מחרה שלא תהא היממנו:

פירוש לתורת אלהים

אין דֶּעם סְנָאוֹוע פָּאדִים אוֹ בֶּעֶרֶב אין דֶּעם דוּרְךְ
וָואנְרְף פָּאדִים לַפְּשְׁתִּים פּוּן פְלַאקְס יְלַצְמֶר אָדֶער פּוּן
וָואל אוֹ אָדֶער בְּעוֹר אָדֶער אַפְעל וָואם אִיז נָאךְ דֶּעם פּוּן
קַיין כְּלֵי גַיְמַאכְט גָעוָואָרן אוֹ אָדֶער בְּכָל כְּלֵאכֶת אין
אַלֶע בְּגָדִים וָום פּוּן דֶּעם פְעל אִיז גַיְמַאכְט גִיוָואנדין
אוֹנְעם וָועט דְרִינְגען זַיין אַנְגַע: (מט) וְהָיָה אוֹנְט דִיא
נֶגַע וָועט זַיין יְרַקְרַק נַאנְץ גְרִין אוֹ אָדֶער אַדַמְדָּם נַאנְץ
רוֹיט בְּבֶגֶד אין דֶּעם קְלֵייד אוֹ אָדֶר בְּעוֹר אין דֶּר פְּעל
אוֹ אָדֶער בַּשְׁתִּי אוֹ פְלַאקְס אוֹ אָדֶער בְּעֶרֶב אין
דוּרְךְ וָואנְרְף אוֹ אָדֶער בְּכָל אין אַלֶע בְּגָדִים וָואם מָען

(חומש ע"ט) ח"ג 4 10

בְּנוּרָא תִּתּוֹקַד: נג וְאִם
יֶחֱזֵי כָּהֲנָא וְהָא לָא
אוֹסִיף מַכְתְּשָׁא בְּלֶבּוּשָׁא
אוֹ בִשְׁתָיָא אוֹ בְעַרְבָא
אוֹ בְּכֹל מָאן דְּמַשָּׁךְ:
נד וְיִפְקֵיד כָּהֲנָא וְיִחְרוֹן
יַת דִּי בֵיהּ מַכְתְּשָׁא
וְיַסְגְּרִינֵיהּ שָׁבְעָא יוֹמִין
תִּנְיָנוּת: נה וְיֶחֱזֵי כָּהֲנָא
בָּתַר דְּאִתְחָרוֹ יַת מַכְתְּשָׁא
וְהָא לָא שְׁנָא מַכְתְּשָׁא
מִן כַּד חֲוָה וּמַכְתְּשָׁא
לָא אוֹסִיף מְסָאַב הוּא
בְּנוּרָא תּוֹקְדִינֵיהּ תַּבְרָא
הִיא בְּשִׁחִיקוּתֵיהּ אוֹ
בְּחַדְרְתּוּתֵיהּ: נו וְאִם חֲזָא
כָּהֲנָא וְהָא עֲמָיָא
מַכְתְּשָׁא בָּתַר דְּאִתְחָרוֹ
וְיַתִּיהּ וְיִבְזַע יָתֵיהּ מִן

ת"א בקרחתו פי׳ זכמיס נ נדפ

מַמְאֶרֶת הִוא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: נג וְאִם
יִרְאֶה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה לֹא־פָשָׂה הַנֶּגַע
בַּבֶּגֶד אוֹ בַשְּׁתִי אוֹ בָעֵרֶב אוֹ בְּכָל־
כְּלִי־עוֹר: נד וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְכִבְּסוּ אֵת
אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע וְהִסְגִּירוּ שִׁבְעַת־
יָמִים שֵׁנִית: שביעי רביעי כשהן מחוברין נה וְרָאָה
הַכֹּהֵן אַחֲרֵי ו הֻכַּבֵּס אֶת־הַנָּגַע
וְהִנֵּה לֹא־הָפַךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ
וְהַנֶּגַע לֹא־פָשָׂה טָמֵא הוּא בָּאֵשׁ
תִּשְׂרְפֶנּוּ פְּחֶתֶת הִוא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ
בְגַבַּחְתּוֹ: נו וְאִם רָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה
כֵּהָה הַנֶּגַע אַחֲרֵי הֻכַּבֵּס אֹתוֹ וְקָרַע

בעל הטורים

סַפְסִירִים כְּהִגְלָם טְטוּעִין סַכְּפָם: (נד) וְכִבְּסוּ. גְּנִימָ׳ כִּי מְדַס. סְלִיווּי כְּכֵן וְכִכּוּיכוּס כְּלָל מְדַס: (נה) בְּקָרַחְתּוֹ. מְלוֹ הַסְּמָכִים שְׁכִּנְשְׁמַק סְכִנּוּד נוּסַר הַסְּעָר וְעִסְּפָם כְּמוֹ קָרַח: בְּגַבַּחְתּוֹ. מְלוֹ

רש"י

מִמֵּן לְאַחַר. לְיִמְרִיוּת ל׳ סְפָק כְּמוֹ לְיִמְרָא: (נד)את אשר בו הנגע. יכול מקום הנגע בלבד ז ת"ל את אשר בו הנגע יכול כל הבגד כולו טעון כבוס ת"ל הנגע ח הא כיצד יכבס מן הבגד עמו: (נה) אחרי הכבס. ל׳ העשות: לא הפך הנגע את עינו. ט לא הוכהה ממראיתו: והנגע לא פשה. שמענו שאם לא הפך ולא פשה עמא וחזן ל"ל לא הפך ופשה י הפך ולא פשה טהיר יודע מה יעשה לו כ ת"ל וסגיר את הנגע מ"מ דברי ר"י וחכ"ח וכו' כדאי׳ בת"כ ורמזתיה בחזן־ליזאכ המקרא על חופניו: פחתת היא. ל׳ גומא כמו (ס"כ יז) בחתת הפחתים כלומר שפלה היא נגע שמראיו שוקעין: בקרחתו או בגבחתו. כתרגומו בשחיקותיה או בחדתותיה: קרחתו. שחקים יצניס ומפני הדרס שהולרך לגז"ס מצין לפריסה בבגדים שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת בחדס ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור לכך נאמר הכתוב ל׳ קרחת וגבחת. ולעניו פירושו ותרגומו זהו משמעו קרחת לשון יצניס וגבחת ל׳ חדשים כאלו נכתב בחחריתיו או בהדמותו שהקרחת ל׳ לחוריים והגבחת לשון פניס כמו שכתוב ושם מפחת פניו וגו׳ והקרחת כל שמופע ויורד מן

דעת זקנים מבעלי התוספות

כְּרִסְפוֹ סוֹפוֹ שְׁהַשְּׁטוּ הַנֶּגַע: (נה) פְּחֶתֶת הִיא. פּוֹחֶת וְסוֹלֵךְ סוֹ וְלֹכֵד כְּתָם שְׁהַרְאָנוּ וְלֹא סָנִי לְהַכּוֹתוֹ מְקוֹם הַלְּטוּעָה מִן הַבֶּגֶד:

ענייני טומאת נגעים ושהרתם

סוֹף מְלְשׁוֹן מְחֻרָּם, הַלְּטוּעָה מְקֻלֶּלֶת וּמְכֻלֶּה לְתִ הַבֶּגֶד: (נה) פְּחֶתֶת הִיא בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְגַבַּחְתּוֹ. סְיוֹק וְהַפְּסֵד סוֹ, וְהַפְּסֵד כְּלַל עֲיוּנוֹ שֶׁל הַבֶּגֶד (פוּנְטַעלְיֵיג):

פירוש להתורת אלהים

אוֹ עֶר זָאל פַאר בֶּרֶעגֶן אֶת הַבֶּגֶד וכו': (נג) וְאִם יִרְאֶה וגו': (נד) וְצִוָּה זָאל דֶער כֹּהֵן שֶׁאפֶּן וְכִבְּסוּ זָאל מָען דָאם קְלֵייד אוים וַואשֶׁן אָבֶּער ניט אין נַאנְצִין נָאר דָם אָרְט וואו דִי נֶגַע פַּר נֶעמְט אוּנ אַבִיסָעל וַוייטֶער וַהַסְגִּירוּ אוֹנְ עֶר זָאל פַאר שְׁלִיסֶען דָאם אַנדֶערֶע מָאל אויף זִיבֶּען טָעג: (נה) וְרָאָה דֶער כֹּהֵן זָאל וָעהֶן אֲחֲרֵי נָאךְ דֶעם אָרְט פוּן דֶער נֶגַע אִיז נֶעוואשֶׁעז גֶיוואָרֶן וְהִנֵּה אוּנ דִיא נֶגַע הָאט ניט פַּאר עֶנדֶערְט דָאם נֶעשְׁטָאלְט וְהַנֶּגַע אוּנ דִיא נֶגַע הָאט זִיךְ ניט נֶימֶערְט מִמַּה הוּא אִין עֶם טָמֵא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרְפֶנּוּ אִין פַייֶער זָאל מָען דָאם פַאר בֶּרֶעגֶן פְּחֶתֶת הִוא דִיא נֶגַע אִיז אַיין גֶעגְרָאבֶּן אִין קְלֵייד בָּקָרַחְתּוֹ אִין זַיינֶע אַלְטֶע קְלֵיידֶער אוֹ אֶדֶער בְּגַבַּחְתּוֹ אִין דִי נַייֶע קְלֵיידֶר: (נו) וְאִם אוּנ זַא דֶער כֹּהֵן נָועט זָעהֶן וְהִנֵּה וכו' וְקָרַע אוֹתוֹ

רשב"ם

וכן המארה והמהומה לשון קללה וחסרון:
(נה) פחתת. לשון מארה שמפחית ומחסר:

שפתי חכמים

ז פי׳ נה לכיך נכנס אלא מקום הנגע ולא הבגד שים עליה הנגע ת"ל אשר בו הנגע וכו': ח פירוש לקמן כפרשה זו כתי׳ גבי כנוס הנגע והכא כתי׳ הנגע לאחרי הכבס מלמד שיהו הנגע: ם ותיבוק מיניה הא כתי׳ מטור אלא הנגע ותיבוק הא הנגע טהור אלא מוסגר שהרי זה יותר קשה מלא הפך עינו שהוא טמא: י שפשה יותר קשה מלא פשה שהוא טמא: כ אלא נמלא כתוב מקום שם

אֹתוֹ מִן־הַבֶּגֶד אוֹ מִן־הָעוֹר אוֹ מִן־
הַשְׁתִּי אוֹ מִן־הָעֵרֶב׃ מפטיר נ וְאִם־
תֵּרָאֶה עוֹד בַּבֶּגֶד אוֹ־בַשְׁתִּי אוֹ־
בָעֵרֶב אוֹ בְכָל־כְּלִי־עוֹר פַּרַחַת הִוא
בָּאֵשׁ תִּשָּׂרְפֶנּוּ אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנָּגַע׃
נח וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשְׁתִּי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־
כָל־כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר תְּכַבֵּס וְסָר
מֵהֶם הַנָּגַע וְכֻבַּס שֵׁנִית וְטָהֵר׃
נט זֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צָרַעַת בֶּגֶד
הַצֶּמֶר ו אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְׁתִּי אוֹ
הָעֵרֶב אוֹ כָל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ
לְטַמְּאוֹ׃ פ פ פ

בְּבוּשָׁא אוֹ מִן מַשְׁכָּא אוֹ
מִן שְׁתָיָא אוֹ מִן עַרְבָּא׃
נז וְאִם תִּתְחַזֵי עוֹד
בִּלְבוּשָׁא אוֹ בִּשְׁתָיָא אוֹ
בַּעַרְבָּא אוֹ בְּכָל מָאן
דְּמַשְׁכָּא הֵיא בְּנוּרָא
תּוֹקְדִינֵיהּ יָת דִּי בֵיהּ
מַכְתְּשָׁא׃ נח וּלְבוּשָׁא אוֹ
שְׁתָיָא אוֹ עַרְבָּא אוֹ כָל
מָאן דְּמַשְׁכָּא דִּי יִתְחַוַּר
וְיֶעְדֵי מִנְּהוֹן מַכְתְּשָׁא
וְיִצְטַבַּע תִּנְיָנוּת וְיִדְכֵּי׃
נט דָּא אוֹרַיְתָא דְּמַכְתַּשׁ
סְגִירוּ לְבוּשׁ עַמַּר אוֹ
כְתָּנָא אוֹ שְׁתָיָא אוֹ עַרְבָּא
אוֹ כָל מָאן דְּמַשְׁכָּא
לְדַכּוּתֵיהּ אוֹ לְסַאֲבוּתֵיהּ׃
פ פ פ

ת״א והכגד . זכחים נד : וכבס שנית . חולין נפ : למספרו גזיר מס ׳

בעל הטורים

מחדשים שכתוב הדם בערוותיו כולטוח . ז״פ כתיב נגע לרעת כבי תזריע וכפ׳ זאת תהיה שם״ז דכתיב נגעים כאיס: (נט) זאת תורת נגע . תורת המלוכע . תורת מכת כו . זאת תהיה תורה

הלרעת . ס״פ כנגד ס׳ חומשים לו׳ שהמספר ל׳ הרע כאלו פוסק על ס׳ חומשי תורה . י׳ פרשיות של נגעים סס בין נגעי בגדים ונגעי בתים סמס יקיימו י׳ דכרות יגללו מאלו מפרה :

שפתי חכמים

הפך יותר קשה מלפ הפך פס לפ : ל לפ שיקרעינו בלבד מלפ יתלכלו ו״ר ילף בלפ מזכלם שכפס כבר הוזכל לעיל וכאי מוזל לפרש חופן הפלפס לית הוף :

רש״י

הקדקד ולאחריו. כך מפורש בת״כ : (נו) וקרע אותו. יקרע מקום הנגע מן הבגד ל ויתרפו : (נז) פרחת היא. דבר החוזר ונומח : באש תשרפנו. את כל הבגד :

(נה) וסר מהם הנגע . אם כשכבסוהו בתחלה ע״פ כהן סר ממנו הנגע לגמרי : וכבס שנית . ל׳ טבילה תרגום של כבוסיו שכפרשה זו למען לבון ויתחוור חוץ מזה שחיוו לעוכן מלא לטבול לכך תרגומו ויצטבע וכן כל כבוסי בגדים שהן לטבילה מתורגמין ויצטבע : חסלת פרשת תזריע

פירוש לתורת אלהים

וָאל ער אוים רַייסָען דָאם אָרט פּוּן דָער נֶגַע פּוּן
דָעם קְלֵייד אוֹ מִן הָעוֹר וכו׳ : (נז) וָאם אוֹג אוֹיב אַז נָאךְ
דָעם אַז מָען הָט אויסגָערִיסָען דָם אָרט פּוּן דָער נֶגַע
פּוּן דָעם קְלֵייד וָועט וויידָער גִיוָועהן וֶועהרִין דִי נֶגַע
בְּגֶד וכו׳ פּוּרַחַת הִיא דָאם אִיז אַבְלֵיהוּנְג פּוּן אַנֶגַע בְּאֵשׁ
וָאל מָען פַיֶיער פַּאר בְּרֶענֶען דָאם קְרֵייד וָואם
דִיא נֶגַע אִיז דְרִינֶען : (נח) וְהַבֶּגֶד אוֹג דָאם קְלֵייד אוֹ
מַאכִין אִים אוֹ לְסַאבוּתֵיהּ אָדָער אוים רַיין מַאכִין אִיהם׃

בְּבוּשָׁא אוֹ מִן מַשְׁכָּא אוֹ
מִן שְׁתָיָא אוֹ מִן עַרְבָּא׃
נז וְאִם תִּתְחַזֵי עוֹד
בִּלְבוּשָׁא אוֹ בִּשְׁתָיָא אוֹ
בַּעַרְבָּא אוֹ בְּכָל מָאן
דְּמַשְׁכָּא הֵיא בְּנוּרָא
תּוֹקְדִינֵיהּ יָת דִּי בֵיהּ
מַכְתְּשָׁא׃ נח וּלְבוּשָׁא אוֹ
שְׁתָיָא אוֹ עַרְבָּא אוֹ כָל
מָאן דְּמַשְׁכָּא דִּי יִתְחַוַּר
וְיֶעְדֵי מִנְּהוֹן מַכְתְּשָׁא
וְיִצְטַבַּע תִּנְיָנוּת וְיִדְכֵּי׃
נט דָּא אוֹרַיְתָא דְּמַכְתַּשׁ
סְגִירוּ לְבוּשׁ עַמַּר אוֹ
כְתָּנָא אוֹ שְׁתָיָא אוֹ עַרְבָּא
אוֹ כָל מָאן דְּמַשְׁכָּא
לְדַכּוּתֵיהּ אוֹ לְסַאֲבוּתֵיהּ׃
פ פ פ

הפטרת תזריע במלכים ב סימן ד ה

* ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים

פירוש עברי טייטש

(א) ואיש בא מבעל שלישה עם איז גיוועזן הונדערט אין
לאנד ארץ ישראל אוג אליש׳ע פלעגט שפייזין

מופתי אלישע

(א) ואיש בא מבעל שלישה וגו׳.
אמעגטש איז געקומען פון

לֶחֶם בִּכּוּרִים עֶשְׂרִים־לֶחֶם שְׂעֹרִים וְכַרְמֶל בְּצִקְלֹנוֹ
וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ: ב וַיֹּאמֶר מְשָׁרְתוֹ מָה אֶתֵּן
זֶה לִפְנֵי מֵאָה אִישׁ וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ כִּי
כֹה אָמַר יְהוָה אָכוֹל וְהוֹתֵר: ג וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם
וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתִרוּ כִּדְבַר יְהוָה: ד וְנַעֲמָן שַׂר־צְבָא
מֶלֶךְ־אֲרָם הָיָה אִישׁ גָּדוֹל לִפְנֵי אֲדֹנָיו וּנְשֹׂא
פָנִים כִּי־בוֹ נָתַן־יְהוָה תְּשׁוּעָה לַאֲרָם וְהָאִישׁ
הָיָה גִּבּוֹר חַיִל מְצֹרָע: ה וַאֲרָם יָצְאוּ גְדוּדִים
וַיִּשְׁבּוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קְטַנָּה וַתְּהִי לִפְנֵי
אֵשֶׁת נַעֲמָן: ו וַתֹּאמֶר אֶל־גְּבִרְתָּהּ אֲחַלֵי אֲדֹנִי
לִפְנֵי הַנָּבִיא אֲשֶׁר בְּשֹׁמְרוֹן אָז יֶאֱסֹף אֹתוֹ מִצָּרַעְתּוֹ:
ז וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לַאדֹנָיו לֵאמֹר כְּזֹאת וְכְזֹאת דִּבְּרָה
הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: ח וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ מֶלֶךְ־אֲרָם לְךָ
בֹּא וְאֶשְׁלְחָה סֵפֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ
עֶשֶׂר כִּכְּרֵי־כֶסֶף וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים זָהָב וְעֶשֶׂר חֲלִיפוֹת
בְּגָדִים: ט וַיָּבֵא הַסֵּפֶר אֶל־מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
וְעַתָּה כְּבוֹא הַסֵּפֶר הַזֶּה אֵלֶיךָ הִנֵּה שִׁלַּחְתִּי אֵלֶיךָ אֶת־
נַעֲמָן עַבְדִּי וְאָסַפְתּוֹ מִצָּרַעְתּוֹ: י וַיְהִי כִּקְרֹא מֶלֶךְ־

דָּעם אָרָם בַּעל שָׁלִישָׁה אוּן הָאט
גֶעבְּרַייגְט צוּם נָבִיא אֱלִישָׁע בְּרוּיט
פּוּן דֵי עֶרְשְׁטֶע צַייטִיגֶע תְּבוּאָה,
דָּעָר יַלְקוֹט פְּרֶעגְט אִיז דָּעָן אֱלִישָׁע
גִיוּעזן אֲכַזָן וָאט זָען הָאט אִיהם
גֶעבְּרַייגְט בְּכּוּרִים, נָאר דָּער
פָּסוּק לֶערְנְט אוּנְז וָועֶר עָם בְּרַייגְט
אַמַּתָּנָה צוּ אַמַּלְמִיד חָכָם אִיז גְלַייךְ
וִוי עֶר בְּרַייגְט בְּכּוּרִים צוּ אַכזָן,
אוּן אַזוֹי וִויא בְּכּוּרִים הָאט נִיט
אַשְׁיעוּר וִויא פִּיל מָען זָאל גֶעבְּען
נָאר וִויא פִּיל אַייגֶער הָאט גֶעבְּרַייגְט
צוּם כֹּהֵן פַּאר בְּכּוּרִים, הָאט דָּאס
דָּער כֹּהֵן גֶעוִוַּארְט פְּרַיינְדְלִיךְ אָן
גֶעמֶען אוּן נִיט בַּייז וְוָערֶען אוֹיךְ
דָּעם מֶענְטש צוּ זָאגֶן עֶר הָאט
וַוייניג גֶעבְּרַייגְט, אַזוֹי דַארְף זַיין
יֶעדֶער תַּלְמִיד חָכָם, וִויא פִּיעל
אַייגֶער בְּרַיינְגְט אִים אַמַּתָּנָה דַארְף
עֶר דִי מַתָּנָה פְּרַיינְדְלִיךְ צוּ נֶעמֶען,
אוּן נִיט זַיין בַּייז אוֹיף דָּעם מֶענְטש
עֶר הָאט אִיהם וַוייניג גֶעבְּרַייגְט
וַיֹּאמֶר תֵּן לָעָם וְיֹאכֵלוּ. אֱלִישָׁע
הָאט גִיזָאגְט צוּ זַיין דִּשָׁרֶת גִיב
דִי בְּרוּיט פָאלְק זָאלֶן זַייא
עֶסִין, הָאט דָּער דִּשָׁרֶת גִיזָאגְט
צוּ אֱלִישָׁע מָה אֶתֵּן זֶה לִפְנֵי מֵאָה
אִישׁ

פירוש עברי טייטש

נְעָרָה קְטַנָּה אַקְלֵיינִי יוּנְגֶע פְּרוֹי פּוּן דָּר שְׁטָאט נַעֲרוֹן
וַתְּהִי אוּן זִיא אִיז גִיוֶוען אַיין מְשָׁרֶתֶת לִפְנֵי אִשְׁתּוֹ נַעֲמָן
פַּאר דָּם וַוייב פּוּן נַעֲמָן: (ו) וַתֹּאמֶר הָאט דִּיא יוּנְגֶע
פְּרוֹי גִיזָאגְט צוּ אִיר הַארִינְטֶע אַחֲלַי אֲדֹנִי דָּם גִיבֶּעט
פּוּן מַיין הַארְן זָאל זַיין לִפְנֵי הַנָּבִיא פַּאר דֶעם נָבִיא
וָואם וואְנְט אִין שׁוֹמְרוֹן אָז דֶעְנְצְטָמָאל אֶיאְסוֹף וֶועט
עֶר אִים הֵיילֶען פּוּן זַיינֶע קְרָעץ: (ז) וַיָּבֹא אִיז נַעֲמָן
גִיקוּמֶען וַיַּגֶּד לַאדוֹנָיו אוּן הָאט גִיזָאגְט פַּאר זַיין הַאר־
פַּאר דֶעם מֶלֶךְ אֲרָם כְּזֹאת וְכְזֹאת אַזוֹי אוּן אַזוֹי דִּבְּרָה
הָאט דִי יוּנְגֶי פְּרוֹי פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל גֶערֶעט: (ח) וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ
מֶלֶךְ הָאט גִיזָאגְט דֶער מֶלֶךְ פּוּן אֲרָם צוּ נַעֲמָן לֵךְ גֵּי
אַהין בֹּא קוּם וְאֶשְׁלְחָה אוּן אִיךְ וֶועל שִׁיקֶען אַבְּרִיף
צוּם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ אִיז נַעֲמָן גִינַאנְגֶען וַיִּקַּח בְּיָדוֹ
אוּן הָאט גִינוֹמֶען אִין זַיינֶע הֶענְט אַמְתָּנָה צוּ
בֶּרֶענְגֶען צוּם נָבִיא עֶשֶׂר דָּער הוּיבְּט מַאן פּוּן דֶעם
חַיִל פּוּן מֶלֶךְ אֲרָם הֵיה אִיז גִינֶוען אֵיין גְרוֹיסֶר מַאן
פַּאר זַיין הַאר וּנְשֹׂא פָּנִים אוּן דֶער מֶלֶךְ הָאט אִיהם
זַייעֶר לִיב גֶהָאט כִּי נָתַן יְהוָה בּוֹ דוּרְךְ אִים נָתַן יְיָ תְּשׁוּעָה
הָט נָאט גִיגֶעבֶּען אַהֵילְף צוּ אֲרָם וְהָאִישׁ אוּן דֶר מַאן
אִיז גִינֶוען שְׁטָארְק הָאפְּטִיג מְצֹרָע אוּן אִיז גִינֶוען
קְרֶעצִינְגֶארָם אוּן דִי כַּייט פּוּן אֲרָם יָצְאוּ זֶענֶען אֲרוֹם
גִינַאנְגֶען שָׁארֶן וַיֶּזא זָאלֶן רוֹיבֶּן וָואם זַייא וֶועלֶן
גֶפָּינֶן וַיִּשְׁבּוּ הָאבֶּען זַיי גִיפַאנְגֶען פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

יִשְׂרָאֵל אֶת־הַסֵּפֶר וַיִּקְרָע בִּגְדָיו וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲנִי
לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת כִּי־זֶה שֹׁלֵחַ אֵלַי לֶאֱסֹף אִישׁ
מִצָּרַעְתּוֹ כִּי אַךְ־דְּעוּ־נָא וּרְאוּ כִּי־מִתְאַנֶּה הוּא לִי׃
יא וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ | אֱלִישָׁע אִישׁ־הָאֱלֹהִים כִּי־קָרַע
מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר
לָמָּה קָרַעְתָּ בְגָדֶיךָ יָבֹא־נָא אֵלַי וְיֵדַע כִּי יֵשׁ נָבִיא
בְּיִשְׂרָאֵל׃ יב וַיָּבֹא נַעֲמָן בְּסוּסוֹ וּבְרִכְבּוֹ וַיַּעֲמֹד פֶּתַח־
חַבִּית לֶאֱלִישָׁע׃ יג וַיִּשְׁלַח אֵלָיו אֱלִישָׁע מַלְאָךְ
לֵאמֹר הָלוֹךְ וְרָחַצְתָּ שֶׁבַע־פְּעָמִים בַּיַּרְדֵּן וְיָשֹׁב
בְּשָׂרְךָ לָךְ וּטְהָר׃ יד וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל בַּיַּרְדֵּן שֶׁבַע
פְּעָמִים כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיָּשָׁב בְּשָׂרוֹ כִּבְשַׂר

איש, דער משרת האם נענומען
אברים׳ אין האם אוג האם ניזאגם
צו אלישע ווהם זאל איך נעבען
אזוי אבֿרוים פאר הונדערם
טענטשין, עם איז ניזוען צוזאנצינ
ברוים,אוג צוויי מיזענדער טענטשין,
קומט אוים איין ברוים איך
הונדערט טענטשין. ווילין דאך
די טענטשין פון די ברוים נאר ניס
האבען, איז דאך בעסער איך וועל
בֿאהאלטין די צוזאנצינ ברוים פון
דיינעמטוענגין אליין, דאנאכלס איז
ניזונד אהונגער (אהר) אוג צוויי׳טינם
די ברוים זענען דאך בעברינגם
ניזוארן פון דיינעמטוענגין פאמער
ווייל דער ברינגער אז נאר דוא
זאלסט עסין דיא ברוים, אוג ניס
זייא זאלין עסין. האם אלישע נאך
אמרתי אלי ו יצא יצוא ועמד וקרא בשם־יהוה
אלהיו והניף ידו אל־המקום ואסף המצרע׃ יט ויהלא
טוב אבנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל
הלא־ארחץ בהם וטהרתי ויפן וילך בחמה׃
יט וינשו עבדיו וידברו אליו ויאמרו אבי דבר גדול
הנביא דבר אליך הלוא תעשה ואף כי־אמר
אליך רחץ וטהר׃ יז וירד ויטבל בירדן שבע
פעמים כדבר איש האלהים וישב בשרו כבשר

*בסוסיו קרי *אמנה קרי פירוש עברי טייטש

ברויך ווקרע בגדיו האט ער צוריסען ווינע קלייד׳ער
ויאמר אוג ער האט ניזאגט האלהים אני כין איך דען
אנאט להמית ולהחיות איך זאל קאנען טייטען אוג
לעבעדיג מאכען כי זה ואם דער שיקט צו מיר
לאסוף איך זאל היילען אמענטש פון ווינע קרעץ כי
ואורום זאך דיא נא ווייסט ואורו אוג זעהט כי מתאנה הוא
לי ער זוכט אויף מיר עפּים איין עלילה׃ (יא) ויהי
כשמוע אלישע או אלישע איש האלהים דער נביא פון
נאט האט ניהערט כי או דער מלך ישראל האט צו
ריסען ווינע קלייד׳ער וישלח האט ער גישיקט צוים
מלך ליאמר אזוי צו זאגען למה ואורום האסטו צו
ריסען דיינע קלייד׳ער יבא נא זאו נעמן קומען צו מיר
ועל איך אים היילען וידע אוג לאו ער ווייסען כי יש
או עם איז דא אנביא בי ישראל׃ (יב) ויבא איז
נעמן ניקומען בסוסיו מיט ווינע פערד וברכבו אוג
מיט ווינע רייט ויעמד ניענין פתח הבית לאלישע אוג
האט זיך גישטעלט פאר דער טיר פון דעם הויז פון
אלישע׃ (יג) וישלח האט אלישע צו אים גישיקט
לאמר ער זאל אים זאגען הלוך גייא ורחצת אוג דוא
זאלסט זיך וויידער קערין ליב צו דיר אזוי וויא
עם איז פריער גיוון אייד׳ער דוא ביסט מצורע
גיוואר׳ען ושהר אוג דוא ווערסט ווידער ריין׃ (יד) וירד

(חומש ע״ט) (ח״ג)

נַעַר קָטֹן וַיִּטְהַר׃ יי וַיָּשָׁב אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא וְכָל־מַחֲנֵהוּ וַיָּבֹא וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה קַח־נָא בְּרָכָה מֵאֵת עַבְדֶּךָ׃ יי וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־עָמַדְתִּי לְפָנָיו אִם־אֶקָּח וַיִּפְצַר־בּוֹ לָקַחַת וַיְמָאֵן׃ כ וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וְלֹא יִתֶּן־נָא לְעַבְדְּךָ מַשָּׂא צֶמֶד־פְּרָדִים אֲדָמָה כִּי לוֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עֹלָה וָזֶבַח לֵאלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לַיהוָה׃ כא לַדָּבָר הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵית־רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא נִשָּׁעֵן עַל־יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמֹּן בְּהִשְׁתַּחֲוֹתִי בֵּית רִמֹּן יִסְלַח־נָא יְהוָה לְעַבְדְּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה׃ כב וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשָׁלוֹם וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ כִּבְרַת אָרֶץ

יא כתיב ולא קרי

פירוש ע"ט

אזוי ווי דער נבֿיא האָט אים גיזאָגט ווַשָׁב האָט זיך ווידער גיקערט ציין לייב כּבשׂר אזוי וויא דאָס לייב פון אקליין יונגעל ווַיטָהר אוג ער איז גיוואָרן ריין: (יד) ווַיָּשָׁב אוג ער האָט זיך גיקערט צו דעם נבֿיא פון נאָט היא ער נעמן וכל מַחֲנֵהוּ אוג נאָר ווַיָּבֹא פאָר ער אין גיזעמט אוג נעמן האָט זיך גישטעלט פאָר דעם נבֿיא ווַיֹּאמֶר אוג ער האָט גיזאָגט הִנֵּה־נָא אזוי ווי נאָר ווַיָּבֹא פאָר ער אין מַחֲנֵהוּ אוג ווַיַּעֲמֹד ער האָט זיך גישטעלט פאָר דעם נבֿיא אזוי ווי ער איז גיוואָרן ריין פון דער מצורע: (טו) וַיָּשָׁב אוג ער קערט זיך אום גיקערט צו דעם נבֿיא פון נאָט אוג ער אין גיוואָרן ריין פון דער מצורע אוג ווַיָּבֹא אוג ווַיַּעֲמֹד ער האָט זיך גישטעלט פאָר דעם נבֿיא ווַיֹּאמֶר אוג ער האָט גיזאָגט הִנֵּה־נָא אזוי ווי נאָר ווַיָּבֹא פאָר ער אין מַחֲנֵהוּ אוג ווַיַּעֲמֹד ער האָט זיך גישטעלט פאָר דעם נבֿיא ווַיֹּאמֶר אוג ער האָט גיזאָגט חַי־יְיָ אזוי ווי

שְׁוֵוער אזוי וויא נאָט לעבט אשר ווָאס אזוי ווי גישטאָנען פאָר אים אקח אוב אזוי ווי ווָעל נעמען די מתּנה ויִמָּאֵן אוג ער האָט ניט גיוואָלט: (כ) וַיֹּאמֶר אוג נעמן האָט ניט גיוואָלט ולֹא אוג ווָער ווָאלט יתּן עם נאָל גיגעבען ווערין צו ריין קנעכט מַשָּׂא אזוי פיל

וי עם קאָן טראָגען צמד מויל אייזלען אדמה

לפרשת מצורע עניני לשון הרע

זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע וט׳ שלמה המלך האט גיזאגט מות ומוות בידי הלשון דער טויט אוג דאס לעבען פון דעם מענטשן דאס גיהאנגען, אויב דער צונג איז צו גוטין, איז ניטא קיין עסער פון איהם, אוג אויב ער איז שלעכטין איז ניטא ערגער פון איהם, מיט דעם צונג קען מען רייזין הפלה אוג לערנען תורה, ואם די תורה איז אבויב פון לעבין, תפלה ברייגט דעם מענטשן צו גוטע פרנסה, מיט דעם צונג קען מען זיך ברענגן

ווערין זען גיהנם ואלט איהר אייך דער וויטערין
כיון לשון הרע ועט איהר זוכה זיין צו האבין עולם
הזה או עולם הבא, או דער מענטש ואם רעט
לשון הרע, האט נאט גיואגט צוס שר פון גיהנם,
מיר ביידע ועלין איהם משפטין, אין וועל אויף
איהם ואגרפין פיילין פון הויבין או דוא ועסט
איהם כרענגן מיט כרענדיגע קויקין פון אונטן.
דער מענטש ואם רעט לשון הרע וערט ער
געמשפט מיט צרעת, ויא שלמה המלך האט
גיואגט שופר פיו ולשונו שופר מצרות נפשו ואגט דיא
נמרא מיר לייענען מצרעת, דער מענטש ואם
היט זיין מויל או זיין צונג פון צו ריידין לשון
הרע, היט ער אז אויף זיין לייב ואל ניט קומען
צרעת, דוד המלך האט אויך גיואגט ועלכער
מענטש עם ויל לעבין ער האט ליב דיא טעג צו
זעהן גוטס, היט דיין צונג פון צו ריידין שלעכטס,
היט דיינע לעפצין פון צו ריידין פאלשקייט, משה
רבינו האט אויך גיואגט אין דיא תורה זאת תהיה
תורת המצורע דאם ועט זיין דיא לערנונג פון דעם
מענטש ואם האט גירעט שלעכטע רייד, ער
האט גירעט לשון הרע, די רבנן האבין גילערונט
ועגין עלעף עבירות קומען נגעים אויף מענטשין,
או מען דינט עבודה זרה, או או מען איז חלל
השם ומען פארשעמט דעם נאמין פון נאמו, או
או מען איז מזנה, או או מען נגנבת, או או מען
רעט לשון הרע, או או מען ואגט פאלשע עדות,
או או ארין פקקת פאלשע דין תורות, או או
מין שוערט פאלשע ארר אומזיסטע שבועות
ואלעלע שבועה ואם מען דארף ניט שווערין,
או ער ואם געמט אזאך ואם עם איז ניט זיינ,
או ער ואם מראכט צו טאהן פאלשקייט. או
ער ואם מאכט קריג צוישען גוטע פריינד,
אנרערע ואגין ער מענ[illegible] ואם פארנינט ניט זיין
סבר ואם ער האט, קומט אויף איהם צרעת,
ער ילקוט שרייבט רבי יהושע בן לוי ואגט פינף
קאהל התורה שמייט בייא אמצורע זאת תורת נג-
צרעת. זאת התורה לכל נגע צרעת. זאת תהיה תורת הכי גירע.
זאת תורת אשר בו נגע צרעת. זאת תורת חצרעת צו לערנען
או ער ועלט עטליכע פיל ווערטער ואם ניט
גוט זיין ווייל עס ויקונט אין אלע פינף כפרים
פון דיא תורה, דיא עבירה פון לשון הרע איז
גרעסער ווי דיא דרייא עבירות, עבודה זרה
דינגן, מנה זיין, ועון קען האט
גהרגת זיין ברודער כל האט ער גיואגט פאר
נאט נדול תני תנשוא מיין זינד איז גרוים, ועון
פוטיפרס ווייב האט אנגיהרעט צו יוסף ער אל מיט
איהר קנה זיין, האט יוסף גיואגט ווא אזוי קען

יד א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: ב דָּא תְהֵי אוֹרַיְתָא דְּסַגִּירָא בְּיוֹמָא דַּדְכוּתֵיהּ וְיֵיתֵי לְוָת כָּהֲנָא: ג וְיִפּוֹק כָּהֲנָא לְמִבְרָא לְמַשְׁרְיֵתָא וְיֶחֱזֵי

יד ב׳ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְּצֹרָע בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וְהוּבָא אֶל־הַכֹּהֵן: ג וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה

ת״א זאת. יומא מא כריתות כח: זאת תהיה. מגילה כא נדרים לג מכות ח יט כו עכ״ן טו כריתות ט: ויצא הכהן. מגילה ח:

בעל הטורים

(ב) זאת תהיה תורת המצורע. שתי לפרים ע״ם כלפוי נודדה מקנה כן לים נודד ממקומו דכתיב כיס נדד יסב לכן שהכתוב

רש״י

(ב) זאת תהיה תורת המצורע. מלמד שאין מטהרין אותו א בגליה: (ג) אל מחוץ למחנה. חוץ לשלש מחנות

שפתי חכמים

א ופ״ת שמא לו למכתב ביום שהכתיב סה כתיב במקום אחר ביום ליותו ביום אבל לא בגליה וי״ל מי לא כתב ביום שהכתיב ס״ם סופיל וקרבן שלו מצוה מכל קרבן שלריך תנופה מחייט לף ביום

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) זאת תהיה. מלשון סמכו ר״ל לומר דעל לעזן סרע נגעיט כאים המצורע קרי ביה המוציא ס״ב וגם מליהו ד׳ שכתבתו מן הפעולה ע״י לשונם כלעג דוגמ ומחיתופל וגמזי וכו׳ כדמי׳

עניני טהרת המצורע

(ב) זאת תהיה תורת המצורע וגו׳. כתב אברבנאל דמזי הפסוק על המצורע ביום שהכהן, וז״ל והכלמה לו כזה הוא שהמצורע ביום

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוֹנ נָאט הָאט גֵּירֶעט צוּ מֹשֶׁה לְאמר אַזוי צוּ זָאגֶן: (ב) זאת תִּהְיֶה דָּאס זָאל זַיין דָּאס לֶעֶרנוּנג אוּנ דִי דִינִים פּוּן דָּעם מְצוֹרָע בְּיוֹם אִין דָּעם מָאג וָואס עֶר וִועֶרט טָהוֹר וְהוּבָא אֶל הַכֹּהֵן אוּנ עֶר זָאל גִּבְרַאכְט וָוערִין צוּם כֹּהֵן: (ג) וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אוּנ דֶער כֹּהֵן זָאל אַרוֹיס גַיין אוֹיסֶער דִיא מַחֲנֶה צוּ דֶעם אֶרְט וָוא עֶר אִיז פַּאר שִׁיקְט גָוואָרן

נָעמען צוּ לֶעֶרנֶען תּוֹרָה אַלֶע מָאגז וִוי עֶם שְׁמַיִים אִין פָּסוּק זאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמְצוֹרָע, דָּאס זָאל זַיין דִיא לֶעֶרנוּנג פּוּן אַמְצוֹרָע. דָּאס זָאל זַיין דִיא לֶעֶרנוּנג פּוּן דֶעם מֶענְטְש וָואס גִיבְּרַאכְט נָאמֶען אוֹיף זַיין חֲבֵר. רַבִּי חִיָּא וְאָמַר דָּער מֶענְטְש וָואס רֶעם לָשׁוֹן הָרָע אִיז מֶען פּוּן הִימֶל מְסַמֵּא זַיינֶע גְלִידֶער אוּנ עֶר אִיז וָועֶרט מֶען זָאל אִים פַּארְשָׁלִיסֶען וִוי אַמְצוֹרָע וָואס דֶער שֶׁלֶעכְטֶער וָואֶרט וּם דָּער מֶענְטְש דָּעם אַרוֹיס פּוּן זַיין בּוּיל גַיִים אַרוֹיף אִין הִימֶל אוּנ עֶר דָּער וָועקְט אוֹיבֶּן אַרוּם דָּער רוּחַ טוּמְאָה אוּנ דָּער מֶענְטְש אוֹיף דָּעם מֶענְטְש אוּנ דָּער מֶענְטְש וָועֶרט טָמֵא. אִין פְּסִיקְתָא שְׁמַיִים אוֹיב מִיר וִוילֶן זֶהֶן וִוי גְרוֹיס אִיז דִיא עֲבֵירָה פּוּן לָשׁוֹן הָרָע, קֶעֶנֶן מִיר דָּאס זֶהֶן פּוּן מִרְיָם, זִיא הָאט גִירֶעט חִיט מֹשֶׁה לָשׁוֹן הָרָע אוֹיף אִיר בְּרוּדֶער מֹשֶׁה, אוּנ וָואס הָאט נִיא דָעֶן גִירֶעט. וִיא הָאט נָאר נִיטְאט דָעֶן נָאט נָאר מִיט מֹשֶׁה גִירֶעט, עֶר הָאט דָאךְ מִיט אוּנז אוֹיךְ גִירֶעט, פּוּן דֶעסְטְוועגֶען זָאגֶען מִיר נִיט אֲפֶּגֶעשֶׁיידט פּוּן תַּשְׁמִיש, אוּנ מֹשֶׁה הָאט זִיךְ אֲפֶּגֶעשֶׁיידט פּוּן תַּשְׁמִיש, אוּנ פּוּן וועגֶען דִיא רַייד אִיז מֶרְיָם גֶעשְׁטוֹרְבֶן. אוּנ דִי נְקֵבָה זָאגְט אַהֲרֹן אִיז אוֹיךְ גֶעשְׁטוֹרְבֶן מְצוֹרָע. דָּער זוֹהַר זָאגְט דָער מֶענְטְש וָואס דָעם לָשׁוֹן הָרָע זַיין תְּפִלָּה גַיִים נִיט אַרַיין פַּאר גָאט, וַיֵּיל עֶר אִיז טָמֵא גֶעשְׁטוֹרְבֶן, אֲבָּער אַז עֶר טוּט תְּשׁוּבָה גַיִים נִיט אַרַיין פַּאר נָאט. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי זָאגְט פִּנְחָס פָּאהֵל שַׁמַּיִים בֵּייא מְצוֹרָע דָּער וָועֶרט תּוֹרָה, צוּ לֶעֶרנֶען אוּנז דָּער וָואס רָעם לָשׁוֹן הָרָע אִיז גְלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט עוֹבֵר גֶעוֶען אוֹיף אַלֶע פִּנְחָס סְפָרִים פּוּן דִיא תּוֹרָה. שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הָאט גֶיזָאגְט מָוֶת וְחַיִים בְּיַד לָשׁוֹן, דָּער טוּט אוּנ דָאס לֶעבֶן אִיז דִי צוּנג. דָּער מֶענְטְש וָואס לֶעֶרנוּנג תּוֹרָה מִיט זַיין צוּנג אִיז עֶר זוֹכֶה צוּם לֶעבֶן, וָוארוּם דִיא תּוֹרָה אִיז אַמוּם פּוּן לֶעבֶן צוּ דִיא מֶענְטְשֶׁן וָואס הָאלְטֶן דִי תּוֹרָה, אוּנ דִיא תּוֹרָה לֶעֶרנֶען אִיז אַרְפּוּאָה צוּ דִי עֲבֵירָה לָשׁוֹן הָרָע, וִויא עֶם שְׁמַיִים אִין פָּסוּק מַרְפֵּא לְשׁוֹן עֵץ חַיִים, דָּער בּוּים פּוּן לֶעבֶן דָּאס אִיז דִי תּוֹרָה הַיֵילִיג דִי עֲבֵירָה פּוּן דָּעם צוּנג וָואס רָעט לָשׁוֹן הָרָע, אוּנ דָער מֶענְטְש, אַז מֶען הַרְגָּת אַמֶענְטְש, אַז מֶען הַרְגָּת אַמֶענְטְש הָאט מֶען דָאךְ נָאר גֶעהַרְגָּת אַיין מֶענְטְש, אוּנ דָער מֶענְטְש וָואס רָעט לָשׁוֹן הָרָע הָרְגָּת אַמֶענְטְשֶׁן, דֶהַיינוּ רָאוּבֶן הָאט גִירֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹיף שִׁמְעוֹן פַּאר לֵוִי, וֶועלֶן אַלֶע דְרַייא שַׁמַּארְבֶּן רָאוּבֶן וָועֶם שַׁמַּארְבֶּן נַויֵיל עֶר הָאט גִירֶעט דִיא לָשׁוֹן הָרָע, לֵוִי וָועט שַׁמַּארְבֶּן פַּאר גָאט, אוּנ פּוּן דֶעם קוּמְט אוֹיס צוּ שִׁמְעוֹן עֶר זָאל שַׁמַּארְבֶּן, וִוי מִיר נָעמְעֶן דוּאָג הָאמוֹי הָאט גִירֶעט לָשׁוֹן הָרָע פַּאר שָׁאוּל אוֹיף אֲחִימֶלֶךְ, אִיז אֲחִימֶלֶךְ גֶעהַרְגָּת גִיוָואָרן, אוּנ שָׁאוּל אִיז גֶעהַרְגָּת גִיוָואָרן, אוּנ דוֹאָג אִיז אַרְלַאָרן גִיוָואָרן פּוּן בַּייֶדֶע וְוֶלְטֶן וואוּנ אַבְשָׁלוֹם כֹּהֲנִים פּוּן דִיא שְׁמַאם נוֹב וְנָעמֶן אוֹיךְ גֶעהַרְגָּת גִיוָואָרן דוּרְךְ דִיא לָשׁוֹן הָרָע פּוּן דוֹאָג פּוּן וְנָעמֶן אִיז שָׁוְועֶר זִיךְ אַיין צוּ הִימֶען, פּוּן דֶעם וָואס הָרְגָּת מִיט

אשוועריי

מצות השם [קנג] (עשה טע) לעשות טהרת המצורע כמשפט הכתוב בפרשה שנ׳ זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו: (ב) זאת תהיה תורת המצורע וגו׳. וקאם איז אמצות ע״שה מן ואל ריין מאכין דעם מצורע מיט די אלע דינים וואס

עָם שְׁמַיִים אִין דִי קְדֻשָׁה:

וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע כַּהֲנָא וְהָא אִתְסֵי מַכְתַּשׁ

עניני טהרת המצורע

יכי׳ספסדו כד׳ דכריס.הפ׳ כהעדר המום מכאדו כהוא נכדם.יכ׳ דלחוקיו כים כסם עפום ורוע מזג . סנ׳ כמלאכו כאוכ מום ומיום כיד לכוון לאפו על שלמותו לפי שכאכד לפ יוליד כדם ולאמות כשלמות׳ע׳ ספסד כדם ולכנימותו ישתנה מלאה פניו על המצורע ויהיה נוטה על הלובן המופלג כמו שאמר מלוכנת כשלג . וכד׳ הוא כדים שים למליכע ליה מוסרת מפני עפום לחוקיו והפסדם . ושנה המצורע הזה כים מרוחק כשתי הרחקות לאמ אלת עמו שהיה יושב כדד מחוץ למחנה מושבו . ושנוי ממקדש ס׳ ומשכנו , ולכך כים לריך שתי שכלות אחת שיתפרסם שהוא כריא ולכול לבוא כמחנה שלשת ימים ויתעכב לכל כים מהעם, והשכלה השנית היא כשהיכהו קכדן לפני ס׳ שיכפר לו ואז כבל קדש יגע ואל המקדש יבא. ושעשוי זה ביום שהכהו הכלכלוה לוה יתלכך שיריח ד׳ דכריס שהלו שמוכלו כשהוא לטוכות שהוא בריא כבל אחד מהד׳ דכריס הרעים שהיו בו כחלוי,

דעות וקנים מבעלי התוספות

כתלוק וגם אלו אין לכם חלק לעוה״ב וגם כתיב אל תתן את פיך לחטיא את בשרך כמתי בלועזית ועוד כתיב מות ומיים ביד לשון מות אם שכר לכה״ר ומיים אם עשק כתורה ותתור׳ הוא רפואתו אל לשון הרע שנא׳ מרפא לשון עץ חיים שע״י שהוא פוסק בתור׳ הוא נמנע מל׳ הרע ומקבל לשון הרע שנא׳ מה״ד שהרואה הולא נפש אחת ומהמספר לשון הרע הוא שלשה הפוגעו ומהמקבלו ומהאמר עליו כמו במליו דהולא שהכהו שהבו וכ עיר שהכלים שהאמר עליהם לשון הרע שהול שקבל ושהב כתוקו עון שהאמר אמור נא ומותתי כי לחטיו שבהו לשון הרע עון שלא נגדו לפוגע שהאמר ושבלה שהתיות שב ודוהג שהאמר נשבר מן העולם״ז ומן העולם הבא שנא׳ גם אל יתלך לנלח וגו׳ . ועוד מלינו שקבה לשה״ר ע״ש וס״ך : ושוהב אל שכהן. קרי ביה ושוה בא שהין לו מי יכיתו שבכל בדלים ומתרחקין ממנו שנא׳ בדד ישב מחין למחנה מושבו:

ליקוטים על התורה

אַשְׁוּעְרָה , אֲדָעֵר פּוּן דָעם וָאס הַרָגַת כִּים אַבֵּייל , גְעווּיס אִיז שְׁוּעְרָעֵר זִיךְ . אַיין צוּ הִישְׁטֶען פּוּן דָעם וָאס הַרָגַת כִּיט אַבֵּייל וָאוּרוּם דָר וָוָס הַרָגַת כִּיט אַשְׁוּעְרָד מוּז זַיין צוּם מֵענְטְש וָוָס עֶר הַרָגַת אִים, קֶעֶן עֶר זִיךְ שְׁטֶעלֶען נָעבֶּען אִים אוּן רָעכְטֶען זַיין לֶעבֶּן , אֲבֶער דָער וָאס הַרָגַת כִּיט אַבֵּייל שְׁטֶייט נָאר פּוּן וַויטֶען אוּן שִׁיכְט אוֹיף אִים , אוּן עֶר וַויל נָאר נִים וָוערֶן עָם הָאס אוֹיף אִים נִישָׁאסְען, לָשׁוֹן הָרָע אִיז אוֹיךְ וַוי אַבֵּייל . רָאוּבֶן זָיבְט בַּיי זִיךְ אֶין שְׁמוּב כִּיט לַוַי אוּן רָעכְט לָכֶ״ן הָרֵיט אוֹיף שְׁבָעֶן אוּן הַרָגַת אִים, מֵיר קֶענֶען זָאגֶן אַז דִיא צַבֵּירָה פּוּן לָשׁוֹן הָרָע אִיז גְרֶעסֶער פּוּן דִיא עֲבֵירָה צַבּוֹרָה וָהָה דִינְען אוּן פּוּן כָּוָנָה זַיין אוּן כֶּיעֶנְטְשֶׁען הַרְגֶענְ . בַּיי דִיא עֲבֵירָה פּוּן מַזָּנָה זַיין שְׁטֶייט יוֹסֶף הָאס נִיאָבְט צוּ פּוֹטִיפַּרְ נַייאף וָאיךְ אֲשָׁה הָרָעה הַגְדוֹלָה הַזֹאת, וַויא אַזוֹי קֶען אִיךְ כָּאהן דִיא גְרוֹיסֶע שְׁלֶעכְטְס אוּן כִּיט דִיר כְּוָנָה זַיין . בַּיי דִי עֲבֵירָה פּוּן אֲמֶענְטְשֶׁען קֶען הָאס נִיאָבְט צוּ נָאס גְדוֹל עֲוֹנִי מֶנְשׁוֹא, מַיין זִינְד אִיז גְרוֹיס פּוּן צוּ טִיחֵל זַיין. וָואס אִיךְ הָאב נֶעהַרְגְט מַיין בְּרִידֶער הֶבֶל . בַּיי דִי עֲבֵירָה פּוּן עֲבוֹדָה זָרָה שְׁטֶייט , וַויל דִי יוּדֶן הָאבֶן נֶעמַאכְט דָעם עֶגֶל , הָאס מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גִיזָאגְט פַּאר נָאס אָנָא חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדוֹלָה, אִיךְ בִּעט דִיךְ הָאס בָּאלֶק הָאס בְּעוִינְדִיגְט אַנְדְרוֹסְע וַויגְ , וַויעֶרֶן דִי אֶלֶע דְבָרִי כְּבוּרוֹת נֶעדְרוּפֶען נָאר אֵיין הָאהֶל נְרוֹיס, אוּן בַּיי לָשׁוֹן הָרָע שְׁטֶייט לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְדוֹלוֹת, דָער צוּגְנ דָעם גְרוֹיסֶע עֲבֵירוֹת , וַויבְט דִי עֲבֵירָה לָשׁוֹן הָרָע נִיכְעכְנְט וַוי אֶלֶע גְרוֹיסֶע עֲבֵירוֹת צוּ זַאכֶען . דָער מֶענְטְש וָואס רֶעדְט לָשׁוֹן הָרָע לַייקְנְט עֶר אִין נָאס וַויי עָם שְׁטֶייט אִין פְּסוּק שְׁפָּחֵנִי אִתָּנוּ כִּי אָדוֹן לָנוּ, אַז אוּנְזֶערָע לְעֶבְּצֶען זָענֶען כִּיט אוּנְז, וַוער אִיז אַהֲרֹן אִיבֶּער אוּנְז, וַוער הָאס צוּ גִיוֶוענְדִיגֶען אִיבֶּער אוּנְז , הָקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁרַיִים אוֹיף דִיא מֶענְטְשֶׁין וָואס רַייִדְן לָשׁוֹן הָרָע . מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים עֶר קֶען בְּעֶשְׁטֶייט מִיט דִי שְׁלֶעכְטֶע מֶענְטְשֶׁין. אוּנ הָער גִיהָנֶם שְׁרַיִים אִיךְ קֶען אוֹיךְ נִים כֶּעשְׁטֶייט מִיט וַויא. הָאס נָאס גִיזָאגְט צוּם גֵיהָנֶם אִיךְ וָועל זַיין אוֹיף וַויי אִיז פּוּן אוֹיבֶן . אוּנ דוּ זָאלְסְט זַיין אוֹיךְ זַיי פּוּן אוּנְטֶן . אִיךְ וָועל וַוארְפֶען אוֹיף וַויא פַיילֶין פּוּן אוֹיבֶן אוּנ דוּ וָועְסְט אוֹף זַיי אַרוֹיס שְׁטֶעֶן בְּרֶענְנֶענְדִיג קֶילֶין אוֹיךְ זַיי פּוּן אוּנְטֶן . אוּנ אַזוֹי נֶעפִינֶען מִיר בַּיי דָעם עֶרְשְׁטֶען שְׁלַאנְג עֶר הָאס גִיזָאגְט לָשׁוֹן הָרָע אוֹיף נָאס אִיז עֶר גִישְׁלַאגֶען נִייעֶרִיג מִיט צַרַעת . דָער שְׁלַאנְג הָאס גִיזָאגְט צוּו חַוָּה וַויל נָאס וַויס אִין דָעם נָאס וַואס אִיהר וָועְט עֶסֶן פּוּן דָעם עֵץ הַדַּעַת, וָועט גִיעֶפְנְט וָועְרֶן אוּנ אִיר וָועְט אוֹיךְ זַיין וַוי נָאס . דְרִיבֶּער וַויל עֶר נִים אִיר זָאלְט עֶסֶן פּוּן דָעם עֵץ הַדַּעַת , וְיֵדְעֶר מֵייסְטֶער הָאס פַיינְט זַיין חֲבֶר וָואס עֶר אִיז אוֹיךְ אַזוֹי אַמֵייסְטֶער וַוי עֶר אִיז . נָאס הָאס אוֹיךְ גִיעֶסֶן פּוּן דָעם בּוּם אוּנ הָאס בַּשָׂאפֶען דִי וָועלְט , עֶסְט אִיר אוֹיךְ פּוּן דָעם בּוּם וָועְט אִיר אוֹיךְ בַּשָׂאפֶען וָועלְטֶן . הָאס נָאס גִיזָאגְט צוּם שְׁלַאנְג וַויל דוּ הָאסְט נִיכְט לָשׁוֹן הָרָע דְרִיבֶּער וָועְסְטוּ גִישְׁלַאנְגֶן וָועְרֶן מִיט צַרַעת , דִיא גְרוֹיסְע פְלָעקֶן וָואס זָענֶען אוֹיף דָעם שְׁלַאנְג דָאס זָענֶען אוֹצְלָע קְרֶעטְץ. אֶלֶע בַּשְׁעפֶענִישֶׁען וָואס הָאבֶן בֶּעלֶערְט וָועלֶן נֶעהַיילְט וָועְרֶן וַויל כָּשָׁה קוֹמֶן . נָאר דָער שְׁלַאנְג וָועט נִים נֶעהַיילְט וָועְרֶן. וַויל עֶר הָאס נֶעטְאכְט אוּ מֶענְטְשֶׁין אוּנ אֶלֶע לֶעבֶּעדִיגֶע זַאכֶן זָאלֶן קוֹמֶן אִין דָער עֶרֶד . דָאס אֶלֶע אִיז גֶעפִינֶען פּוּן לָשׁוֹן הָרָע , מִיר גֶעפִינֶען דִיא גְזֵרָה וָואס אִיז גְזֵרָה וַוי אוּנְז אִיר אוּנְזֶרָע עֶלְטֶערִין זַיי זָאלֶן שְׁאַרְבֶּן אִין דָער כִּידֶבָּר אִיז אוֹיךְ גִיוֶוען דּוּרְךְ לָשׁוֹן הָרָע וָוָס דִי מְרַגְלִים הָאבֶן גִיטָעט אוֹיף אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִיר הָאבֶן גִילֶערְנְט רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן פְּרָטָא הָאס נִיזָאגְט נָאס וַוי גְרוֹיס אִיז דָער כֹּחַ פּוּן לָשׁוֹן הָרָע . מְאַדְאַךְ ז׳ מְרַגְלִים וָום זַייא הָאבֶן נָאר נִיטָעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹיף הָאלֶץ אוּנ שְׁטֵיינֶער פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . זָענֶען אַזוֹי שְׁטַארְק נִישְׁטַראפְט נִיוָוארֶן אַז אֵייגְנֶער רֶעט לָשׁוֹן הָרָע אוֹיף זַיין חֲבֶר וַוי גְרוֹיס וָועט שׁוֹין זַיין דָער שְׁטַראפ אַיינֶער. רַבִּי יִהְנָן הָאס גִיזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹסִי בֶּן זִמְרָא׳ס וָועגֶן וָואס מֵייגְט רַבִּי אִיךְ זַיין חַבֶר וַוי גְרוֹיס וָועט שׁוֹין זַיין דָער שְׁטַראפ אַיינֶער. רַבִּי יִהְנָן הָאס גִיזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹסִי בֶּן זִמְרָא׳ס וָועגֶן וָואס מֵייגְט רַבִּי אִיךְ זַיין חַבֶר וַוי גְרוֹיס וָועט שׁוֹין זַיין דָער שְׁטַראפ אַיינֶער. פְּסוּק מַה יִּתֶּן לְךָ וּמַה יֹּסִיף לָךְ לָשׁוֹן רְמִיָה . וָואס וָועט דִיר גֶעבֶּען אוּן וָואס וָועט דִיר מֵיהָרִין דָער פַאלְשֶׁער צוּנְג . נָאס הָאס גִיזָאגְט צוּ דָעם צוּנְג אֶלֶע גִילֶידֶער פּוּן דָעם מֶענְטְש זָענֶען אוֹיפְגִישְׁטֶעלְט אוּנ דוּא לִינְטְס , אֶלֶע גִילֶידֶער פּוּן דָעם מֶענְטְש זָענֶען אוֹיסְווַוייגִינְג אוּנ דוּא בִּיזְט אִינְווַוייגִינְג , נָאך מֵיר הָאב דִיר גִיטָאהְן, אִיךְ הָאב גִישְׁטֶעלְט אֲרוּם דִיר צְווַוי מַאהֲרִין, אִין מַאהֲרִין פּוּן בֵּיין הָאס זָענֶען דִי צֵיין אוּנ אִין מַאהֲרִין פּוּן פְלַייש וְדִי לָעפְצִין, וָואס גִישְׁטֶעלְט אֲרוּם דִיר צְווַוי מַאהֲרִין, אִין מַאהֲרִין פּוּן בֵּיין הָאס זָענֶען דִי צֵיין אוּנ אִין מַאהֲרִין פּוּן פְלַייש וְדִי לָעפְצִין, וָואס מֶענְטְש וָואס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע קוּמֶן וָועלֶן נִקְנָס . בַּבִּי יוֹחָנָן הָאס גִיזָאגְט פּוּן רַבִּי יוֹסִי בֶּן זִמְרָא׳ס וָועגֶן דָער מֶענְטְש וָואס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע קוּמֶן אוֹיף אִים נִקְנָס וַמְכוֹתוֹ. רַב חִסְדָּא הָאס גִיזָאגְט פּוּן מַר עוּקְבָא׳ס וָועגֶן דָער מֶענְטְש וָואס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע אִיז עֶר וָועְרֶט מֵצֶן זָאל אִים נִקְנָס וַמְכוֹתוֹ. רַב חִסְדָּא הָאס גִיזָאגְט פּוּן מַר עוּקְבָא׳ס וָועגֶן דָער מֶענְטְש וָואס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע אִיז עֶר וָועְרֶט מֵצֶן זָאל אִים בְּעוִיאַרְפֶען מִיט שְׁכֵינְגֶר . נָאך הָאס רַב חִסְדָּא גִיזָאגְט פּוּן מַר עוּקְבָא׳ס וָועגֶן דָער מֶענְטְש וָואס רֶעט לָשׁוֹן הָרָע וָאנְט נִים אִיךְ קֶען נָאס נָאס אִיךְ דָער וָועלְט צוּ זַאכֶען . דָער מֶענְטְש וָואס רֶעט לָשׁוֹן קוּמֶן וָועלֶן אַלֶע חַיוֹת זִיךְ פַארְזַאמְלֶען אוּנ וָועלֶן קוּמֶן צוּם שְׁלַאנְג אוּן וָועלֶן זָאגֶן צוּ אִים דָער לַייב הַרָגְת אֲמֶענְטְש הָאס עֶר הַנָּאה . עֶר עָסְט זַיין פְלַייש , דָער וָואלְף אֲדָער אַיין אַנְדֶער חַיָה הַרָגְת אֲמֶענְטְש הָאס עֶר הַנָּאה עֶר עָסְט זַיין פְלַייש , אֲבָער דָער שְׁלַאנְג וָואס פַאר הַנָּאה הָאסְטוּ פּוּן דָעם וָואס דוּא בַּייסְט דָעם מֶענְטְש , דוּא עָסְט דָאך אִים נִיט, הָאס דָער שְׁלַאנְג נִיכְט בֶּעשְׁטֶייט וָועלֶן קוּמֶן הָאס דָער מֶענְטְש וָואס רֶעט לָשׁוֹן

סְגִירוּתָא מִן סְגִירָא : ד וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וְיִסַּב לְמְדַכֵּי תַּרְתֵּין צִפְּרִין חַיִּין דְּכִין וְאָעָא דַּאֲרָזָא וּצְבַע זְהוֹרִי וְאֵזוֹבָא : ה וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וְיִכּוֹס יַת צִפְּרָא

ת"א ושתו תת . סוטה יו יז :

הַצָּרַעַת מִן־הַצָּרוּעַ : י וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמִּטַהֵר שְׁתֵּי־צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהֹרוֹת וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְאֵזֹב : ה וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְשָׁחַט אֶת־

רש"י

ב שנאמלח שם כימי הלוטו : (ד) חיות . פרט ג לטרפות : טהורות . פרט לעוף טמא ד לפי שהנגעים באים על נפש"ר שהוא מעשה פטעוטי דברים לפיכך הוזקקו לטהרתו בפרים שמפטפטים תמיד בלפוף קול : ועץ ארז . לפי שהנגעים באין ה על גסות הרוח : ושני תולעת ואזב . מה תקנתו ויתרפא יפסיל עלמו מגאוותו כתולעת וכזוב : עץ ארז. מקל ו של ארז: ושני תולעת. לשון של צמר ז לצוע זהורית:

ומתרגם פרט לטרפות ר"ל דבעינן בהמה שיהיה נהוגה חיה ולא טרפה דטרפה אינה נהוגה ומילטריך מיעוטא לטרפה שלא תימא כיון דלמי קבדן הוא אלא מתון למתוק בחטוה ויתכבדו טרפות לטהרת מילוע קמ"ל : ד כ' הרמ"ם דמשמע דס"ל בחיה שם לפרים מולה על טוף טהור אבל הוא מוהה על הטמא ועל הטהור . ולקמה כפ' שלוח הקן שכו דטוף טמא פעור מלמלה . ומה"מ למה כ"ש דבמיב בקרא כי יקרא קן לפניך בדרך בעוף בין טהור בין טמא פעור מלמלה דמיקרי טמא לה מבלבל דמיקרי וכו' . מלמד לפרים דקרא בטהורים דמיירי ולא בטמאים וכו' עכ"ל . ו"ל דרמ"ם דרגים בקושיא זו ותכלים במ"ש לפי שבנגעים באין כו' ולקמה ל"ל פי' זה על שתי לפרים ומתירון עד כה הלא ידלי רש"י בה לתרץ ל"ל טהורות הא לפרים דקרא מהורות קמיירי . ומתרץ לפי וכו' ר"ל ס"מ מפני שפטפוט קול מביא לפרי ולא בהמות ס"ל דכ"ם ביבית עופות טמאים בהם לפרים ומבהעים קול יותר מעופות טהורים ומה דכתיב בקרא לפרים לאו למעוטי טמאים הוא דאתא אלא לרבות לפי עופות טהורים וכ"ם טמאים מ"ם כתב קרא טה כיוב . ר"ב מ"ם כתיב לפרים שהוא מוכה על הלפלוף שהם מלפלפים מלפרא ולפור מל' לפרא במ"ם הכמוב"ן ז"ל. וק"ל: מ"ם צריך ליקח עץ ארז שהוא גבוה ויפה מאד מכל אילנות. וה"ת גבי לרעת בתים ג"כ שילהן הכתוב ליקח עץ ארז ומה גפות הוא יש בבית . י"ל דהלולעת שנתן הקב"ה על הבתים מצוה שהעניו המהוריים מולות בקירות הבתים לכך נתן הקב"ה לרעת על הבתים כדי שיהיו לריכים לנתון בתים ויתלולו הולות כדפי' רש"י לקמן ומי שיש לו ממון הרבה יעשה גם כיוב שגם כפ' עקב ובקרך ולמלך ירביון וגו' וכתיב מחריו וכסף ובנבב וגו' לכך הולרך הכתוב ליקח עץ ארז כלו' שלא תהא גם הבית ממהת כוב המהון שנתתי לך בקירות הבית: ו נפו תילן של ארז כמלא עץ בל"ת דהמיך יכול ליקח כל הילון : ז כלו' שמיר בית שהוא ארוך כמו

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ד) ולקח את לפרים . כוה טעה מעשה פטיש וגו' : (ה) ושחט את הלפור החת . למה כוהב החת ומלמה החת לומר שהם יעשה תשובה מין הלרעת מוהרת עליו :

שממנו יבוא שלמות מרפאו . ולזה להורות על שלמות ביתו שעיב שבבר נתרפא שהלה מוכיח על הד' תקיעים שבתקון מזגו ושבעו ממה בהיה בלרעתו . והבה לוה שיהחנו את הלפור החיה על כלי חרס של מים חיים , ואת הלפור החהרת עם עץ הארז וכו' שהוא יעשוי בדם הלפור הפהוטה . לרמוז שבת הלפרים החלו היו חיות קודם לכן ובשלוח ס' ובדבו מהם החת נמלו . כן הם בני אדם שהם החד מהם יחלה לו יומות ואחר מים יחיה בכל הוא בגזרת ס' . ולכן לוה שיחחנו על כלי חרס לרמוז שבאדם בכלי חרס מעשה ידי יולר יחד' ובלה לפניו כתומר כיד היולר . ושחטה על מים חיים שבבלי לרמוז על הפוהט לפר היא בלה החהט כי בסבת הפוהט שלא נפמרה בלחוי הפלוך הפהוטה , ולוה שיטבול הלפור החיה עם שאר הלפרים בדם הלפור הפהוטה להודיע בחיי הלרעת חולי מתדבק מפאת שבעו בדברי חכמי הרופאים לפל הוא בלילו ס' וגזרתו על החיה

פירוש לתורת אלהים

כֹּהֵן וְאֶל וְעָהֶן וְהֶנֶה נְרָפָא נֶגַע עֶם אִיז פַאר הַיילְט גִיוואריז דִיא קְרֶעץ פּוּן דֶעם קְרֶעצִיגֶען מֶענְטשִׁין : (ד) וְצִוָּה הַכֹּהֵן דֶער כֹּהֵן וְאֶל שֶׁאפְּען וְלָקַח לְמִטַּהֵר אוּנ מֶען וְאֶל נֶעמְען צוּ דֶעם וָאם וְוערְט טָהוֹר פּוּן דֶעם צָרַעַת שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת רֵיינֶע פֶייגֶל וָאם מֶען מָעג וֶייא עֲסִין וֶעץ אֶרֶז אוּנ טֶענֶן הָאלְץ וּשְׁנִי תוֹלַעַת אוּנ אֵיין רוֹיטֶען פָּאדֶם וְאֵזוֹב אוּנ קְרֵייטֶעכְע וָאם וָוערְט גְרוּפֶען אָזוֹב : (ה) וְצִוָּה הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן וְאֶל שֶׁאפְּען וְשָׁחַט אוּנ מֶען וְאֶל שֶׁעכְטֶן אַיין פּוּנְג אֶל כְּלִי חֶרֶשׁ

גִיוָאנְט דֶער טוֹט אוּנ דָאם לֶעבֶּן אִיז אִין דִי הָאנְט פּוּן צוּנְג דָאם דָען דֶער צוּנְג הָאהֶנֶט , נָאר שְׁלֶמה מֵיינְט צוּ זָאנְען אָזוֹי וִוי הֶעמְט קֶעגֶן הַרְגָּנֶן אָזוֹי קֶען דֶער צוּנְג אויךְ הַרְגָּנֶן . אִיךְ וָואלְט מֵיינֶען אָזוֹי וִוי דִי הָאנְט קֶען נָאר הַרְגָּנֶן דֶעם מֶענְטשׁ וָואם אִיז גֶעבֶּן דִיא הָאנְט אָזוֹי דֶער צוּנְג קֶען נָאר הַרְגָּנֶן דֶעם מֶענְטשׁ וָואם אִיז גֶעבֶּן דֶעם צוּנְג . דֶרִיבֶּער זָאנְט דֶער גָּבִיא יִרְמְיָה חַי שֶׁהוּט לְשׁוֹנָם , וַיַּער צוּנְג שֶׁעכְט אָזוֹי וִוי אַפֵּייל , אָזוֹי וִוי אַפֵּייל קֶען הַרְגָּנֶן אֲמֶענְטשׁ וָואם אִיז וַיַּיט פַּרְצִיג אֶדֶער פּוּפְצִיג אֵיילִין . אָזוֹי דֶער צוּנְג קֶען אויךְ הַרְגָּנֶן אֲמֶענְטשׁ וָואם אִיז וַיַּיט פּוּן אִים . רָבָא זָאנְט וָואם שְׁלֹמה הַמֶּלֶךְ דָאם גִיוָאנְט דֶער טוֹט אוּנ דָאם לֶעבֶּן אִיז בֵּיי דִי צוּנְג , מֵיט דֶעם צוּנְג קֶען הַרְגָּנֶן אוּנ מִיט דִי צוּנְג קֶען מֶען

(חבורש ע"ט) ח"ג

שפתי חכמים

מסוטה לכך מילטריך כיוס טהרתו : ב ומ"ל ל"ל לרש"י לפרש אם וסה כבר פי' זה לעיל גבי מתון למתוק בפ' תזריע . ויל"ל ה פי' הכה שבית דלה תימה מדכתיב והובה אל הכהן דמשמע כן המלוכע אל אחת המהוות ושם ירמזו הכהן לכך הוכיר דהה כתיב ויולא אל אל מתון למתוק והה דכתיב והובה לו המלוכע קאי אלה על טהרת המלוכע בלו' והובה אל הכהן לוך שהמלוכע טעהר מלרעתו. וק"ל : ג ר"ל ל"ל חיות הם לפול לאו חיים הוא דלין לו זחיות ר"ל בתהת חיים ולא מתה דהא אח"כ כתיב ושחט אח כלי חרס ־ החהת וכתיב ושלח אח הלפור החיה על פני השדה . ומתרן פרט לטרפות ר"ל דבעינן בחייה שהיה נהוגה חיה ולא טרפה דטרפה אינה נהוגה ומילטריך מיעוטא לטרפה שלא תימא כיון דלמי קבדן הוא אלא מתון למתוק בחטוה ויתכבדו טרפות לטהרת מילוע קמ"ל : ד כ' הרמ"ם דמשמע דס"ל בחיה שם לפרים מולה על טוף טהור אבל הוא מוהה על הטמא ועל הטהור . ולקמה כפ' שלוח הקן שכו דטוף טמא פעור מלמלה . ומה"מ למה כ"ש דבמיב בקרא כי יקרא קן לפניך בדרך בעוף בין טהור בין טמא פעור מלמלה דמיקרי טמא לה מבלבל דמיקרי וכו' . מלמד לפרים דקרא בטהורים דמיירי ולא בטמאים וכו' עכ"ל . ו"ל דרמ"ם דרגים בקושיא זו ותכלים במ"ש לפי שבנגעים באין כו' ולקמה ל"ל פי' זה על שתי לפרים ומתירון עד כה הלא ידלי רש"י בה לתרץ ל"ל טהורות הא לפרים דקרא מהורות קמיירי . ומתרן לפי וכו' ר"ל ס"מ מפני שפטפוט קול מביא לפרי ולא בהמות ס"ל דכ"ם ביבית עופות טמאים בהם לפרים ומבהעים קול יותר מעופות טהורים ומה דכתיב בקרא לפרים לאו למעוטי טמאים הוא דאתא אלא לרבות לפי עופות טהורים וכ"ם טמאים מ"ם כתב קרא טה כיוב . ר"ב מ"ם כתיב לפרים שהוא מוכה על הלפלוף שהם מלפלפים מלפרא ולפור מל' לפרא במ"ם הכמוב"ן ז"ל. וק"ל: מ"ם צריך ליקח עץ ארז שהוא גבוה ויפה מאד מכל אילנות. וה"ת גבי לרעת בתים ג"כ שילהן הכתוב ליקח עץ ארז ומה גפות הוא יש בבית . י"ל דהלולעת שנתן הקב"ה על הבתים מצוה שהעניו המהוריים מולות בקירות הבתים לכך נתן הקב"ה לרעת על הבתים כדי שיהיו לריכים לנתון בתים ויתלולו הולות כדפי' רש"י לקמן ומי שיש לו ממון הרבה יעשה גם כיוב שגם כפ' עקב ובקרך ולמלך ירביון וגו' וכתיב מחריו וכסף ובנבב וגו' לכך הולרך הכתוב ליקח עץ ארז כלו' שלא תהא גם הבית ממהת כוב המהון שנתתי לך בקירות הבית: ו נפו תילן של ארז כמלא עץ בל"ת דהמיך יכול ליקח כל הילון : ז כלו' שמיר בית שהוא ארוך כמו

עיני טהרת המצורע

כי סגה הבית אחי לפרים חיות לסוכות סגה כבר מי וכו' ומי נעדר החום כמלוכע , יען ארז שמעמו הלבעיים ונחמעת בנסיון שלא יתעבב כלל וימהיד זמן לרוך לסוכות סגה כבר גלוי מעשה לחותיו . ומי תולעת סגה ממרפה חדום לסוכות על שלמות דמו

על הבתים כדי שיהיו לריכים לנתון בתים ויתלולו הולות כדפי' רש"י לקמן ומי שיש לו ממון הרבה יעשה גם כיוב שגם כפ' עקב ובקרך ולמלך ירביון וגו' וכתיב מחריו וכסף ובנבב וגו' לכך הולרך הכתוב ליקח עץ ארז כלו' שלא תהא גם הבית ממהת כוב המהון שנתתי לך בקירות הבית: ו נפו תילן של ארז כמלא עץ בל"ת דהמיך יכול ליקח כל הילון : ז כלו' שמיר בית שהוא ארוך כמו

הַצִּפֹּר הָאַחַת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׁ עַל־ חַדָּא לְמָאן דַּחֲסַף עַל מַי

שפתי חכמים

רש"י

(ה) על מים חיים. נותן לתוכם תחלה כלי חרס כדי שיכנס

עניני טהרת המצורע

ליקוטים על התורה

פירוש לתורת אלהים

מַבּוּעַ׃ ו אֵת צִפֹּרְא חַיְתָא
יַסֵּב יָתָהּ וְיָת אָעָא
דַּאֲרָזָא וְיָת צִבְע זְהוֹרִי
וְיָת אֵזוֹבָא וְיִטְבּוֹל
יָתְהוֹן וְיָת צִפֹּרְא
חַיְתָא בִּדְמָא דְצִפֹּרְא
דְנִכְסְתָא עַל מַי מַבּוּעַ׃
ז וְיִדֵּי עַל דְּמַדַּבֵּי מִן
סְגִירוּתָא שְׁבַע זִמְנִין
וִידַכְּיִנֵיהּ וְיִשַׁלַּח יָת
צִפֹּרְא חַיְתָא עַל אַפֵּי
חַקְלָא׃ ח וְיִצְבַּע דְּמַדַּבֵּי
יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִנַּלַּח יָת

ת״א וכל תותם. סוטה יז: ומלח פת. קידושין כז:

מַיִם חַיִּים׃ ו אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה יִקַּח
אֹתָהּ וְאֶת־עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת־שְׁנִי
הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב וְטָבַל אֹתָם
וְאֶת ו הַצִּפֹּר הַחַיָּה בְּדַם הַצִּפֹּר
הַשְּׁחֻטָה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים׃
ז וְהִזָּה עַל הַמִּטַּהֵר מִן־הַצָּרַעַת שֶׁבַע
פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר
הַחַיָּה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה׃ ח וְכִבֶּס
הַמִּטַּהֵר אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־

בעל הטורים

כלפריס: (ה) מים חיים. כמו שמציאו בנעמן שנתרפא מלרעתו במים חיים ולכך זה לריך טבילה במים חיים מה שאין כן בשאר טמאים שאינן לריכים להתרפאות על ידי מים חיים: כגימטריא לא דמים מלוחים: (ז) והזה על המטהר ז׳ פעמים. כנגד ז׳ דברים שנגעים באים עליהם מזה עליו שבעה פעמים: ושלח את הלפור ימוז שתפרח ממנו הלרעת. ולפור אחת שחוטה כן לא תבא עוד הלרעת ואתה משולחת לומר שאם יוסיף להכו תחזור הלרעת כמו שלפור שבלומה:

רש״י

דם לפור ניכר בשה וכאן הם ט רבוצות: (ו) את הלפר החיה יקח אותה. מלמד שהיו מוגדה עמהם ו אלא מפריסה לעלמה אבל העץ והחוט כרוכים יחד בלשון הזכורית כ כעניז שנ׳ ואת עץ הארז ואת שני התולעת התולעת ואת החוט קיהה אחת לשלשתן יכול כשם שהיה בכלל מגודה כן לא תהא בכלל טבילה ת״ל וטבל אותם ואת הלפור החיה החזיר את הלפור לכלל טבילה:

שפתי חכמים

מים חיים הא כילד ומתכז דשם והא מיתא נתז אוחו וכו׳: ם מדכ׳ אחכיו וטבל אותם ואת הלפור החיה כדם השחוטה וגו׳ משמע שלריך שיהא הדם ניכר במים: ז דק״ל דסיה לו לכתוב קימה אחת אחכיו את הלפור וגו׳ ואת החוט יקח אותם: ס כלו׳ שוז אחד וחוט וגם הכ׳ זכורים כדכוכים יחד כאגודה אבל אין הלשון זכורים כדוך שכ׳ הסבי׳ אלא כדוך עמהן כאגוד׳ ולא זכו׳ דקרא כמה הן כדוכין: אותם ואת הלפור החיה החזיר את הלפור לכלל טבילה:

ליקוטים על התורה

וְיִי רש״י ז״ל וְאִנְּשׁ נַוְיל פַּיְיגִיל רַיְידִין שֶׁשָּׁנוּ ג׳, דְּרִיבְּעֶר
הָאט מֶען נָעמוֹטֶען צְוַוויי פַּיְיגִיל, וַוייל דָּער מֶענְטְש הָאט
צְוַוויי עָרְלֶיי רַיידוּנְג, אַיז מָאהל וָואס דִּיא נְשָׁמָה דָּעם פֿאר
זִיךְ הָאט תּוֹרָה בְּצוֹוּת מע״ס, אוּן נָאךְ אַרַייזוּנְג וָואס דָּער גוּף
דָּעט פֿאר זִיךְ, וָואס כְּמוֹ דָּארְף צוּ פַּרְנָסָה אוּן אַנְדֶערְע
זַאכֶן, אוּן בַּייְדֶע פַּייגִיל זָאלְן זַיין חֲבֵרִים, וַוייל בַּייְדֶע רַייד
פוּן מֶענְטְשֶׁן קֶענֶן זַיין רַיין, אֲפִילוּ דִי רַייד וָואס פֿאר זַיין
גוּף קֶענֶן אוֹיךְ זַיין רַיינֶע רַייד, אוּן אַיז פַּייגִיל זָאל מֶען
שֶׁעכְטֶין אוּן דִיא בְּלוּט זָאל אַרַיין רַיינֶן אִין אֲעְרְדָעֶנע בֶּלֶי
אוֹיךְ פְּרִישָׁע וָואסֶער לֶעבֶּעדִיגֶע, דָּאס מֵיינְט מֶען דָּעם גוּף זָאל
נִישָׁאכְטִין וְאוּנְטֶערְטָעגִיג וָויְרְט צוּ דִי תּוֹרָה עָם זִיא וָויְרְט
נָעוּרוּפֶין מַיִם חַיִּים, לֶעבֶּעדִיגֶע וָואסֶער, דָּער מֶענְטְש זָאל נָע־
דַייגְקֶט זַאז פּוּן אִיצְט אוּן וַוייטֶער זָאל עָר נִיט נָאכְגֶעבֶּן דָּעם
גוּף וָואס עָר וִויל, נָאר דָּער גוּף זָאל זַיין אַייגְנְגִיבִּיגִיז אוּנְטֶער
דִי נְשָׁמָה, צוּ מָאכֶן וָואס דִי נְשָׁמָה וִויל, וָואס עָר זָאל
נָעדַייגְקֶט זַאז דָּעם גוּף וָואס עָר אֲפִילוּ אַוּועק שִׁיקֶט אוֹיף
דָּעם פֶּעלְד אִין קֶבֶר, אוּן צוּ דִי צְוַוויי פַּייגִיל זָאל עָר נֶעמֶען
אַצְוַוייג פּוּן אַשֶׁעכְטֶין בּוּם וָואס עָר אִיז דָּער הֶעכְסְטֶער בּוּם
אוּן זָאל נֶעמֶען אַזוֹב, דָּס נִידֶעדִיגְסְטֶע בּוּיסְלֶע וָואס וָואקְסְט
נִידֶעדִיגֶער פּוּן אַלֶע בּוּיסֶער, דָּאס וִויזְט אוֹיף דָּעם גוּף מִט דִי נְשָׁמָה, דָּער גוּף אִיז גָּרוּיס בַּיא זִיךְ אוּן דִי נְשָׁמָה אִיז קְלֵיין
בַּיי זִיךְ, אוּן עָר זָאל נֶעמֶען שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת, דָּאס אִיז רוֹיטֶע וָואל אוֹיסְגָעאַרְשָׁטֶען וִוי אֲצִינְג אוֹיבֶּן בָּרַייט אוּן אוּנְטֶן שְׁמָאל,
אוּן רוֹיט וִוי אַזִינְג, אוּן מִט דִי וָואל בִּינְט מֶען דָּעם צְוַוויג מִט דָּעם אֵזוֹב, צוּ וִויזְן אַז דָּער צִינְג בִּינְדְט צוּ וָואס
דָּאס גוּף מִט דִי נְשָׁמָה, אַז דָּער מֶענְטְש דָּעט מִט דֶעם צִינְג תּוֹרָה, מאכט עָר לֶעבֶּעדִיג דִיא נְשָׁמָה מִט דעם גוּף אוּיף
בַּייְדֶע וָועלְטֶן׃

שְׁעָרוֹ וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר וְאַחַר
יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיָשַׁב מִחוּץ
לְאָהֳלוֹ שִׁבְעַת יָמִים׃ ט וְהָיָה בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יְגַלַּח אֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ אֶת־
רֹאשׁוֹ וְאֶת־זְקָנוֹ וְאֵת גַּבֹּת עֵינָיו
וְאֶת־כָּל־שְׂעָרוֹ יְגַלֵּחַ וְכִבֶּס אֶת־
בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהֵר׃
י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי־כְבָשִׂים
תְּמִימִם וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ
תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת

ת״א ויבא מחוץ. מולין קמא כריתות
ח: ומיום ביום. סוטה יז: שם

רמב״ם. יכפרו ס נזיר מג נמ: ופתח זקנו. יבמות ה מיל מ מג נה: ורחץ את. כריתות ו חגיגה י קדושין כג קמג כב: וכיוס. שבת קלג: יקח שני. יומא סב: ומנחתו. מנחות לג:

שפתי חכמים

ל דגמרינן מהלו מהלניהם דכתיב נבי מ״ת לך חמור לחם שוכו לכם להלניהם דכתיב לחם הפנים המטה: מיגלח את כל שערו כלל את רחצו ואת זקנו ואת גבות עיניו פרט ואת כל שערו וגלח מזר וכלל ופרט וכלל מי שהיה דן אחת דן אחת כעין הפרט מה הפרט מפורש מקום כנוס שער אף כל היכא דאיכא אף מקום כנוס שער ואיכא למפוקי שער של בית הפתחי ושל בית העכוס תע״פ שכנוס שער הוינן גלמה ולמפוקי שער בעל גבי בידים תע״פ אינהו כנוס שער כמו הפרט: נ וכבש אחד בן לחטאת וכתיב וקח את הכבש האחד והקריב הוינן למיכל בכבש האחד וכתיב האחד אף כי כלום רק קרא ואמר האחד לעולה ואחד לחטאת

רש״י

(ח) וישב מחוץ לאהלו. מלמד שאסור בתשמיש ל המטה:
(ט) ואת כל שערו וגו׳. כלל ופרט וכלל להגיד מ כל מקום כנוס שער ורחמ: נ וכבש אחד בן לחטאת
ושלשה עשרונים. לנסכי שלמי שבועתו

פירוש לתורת אלהים

דָּעָר וְאוֹם וְוערט רַיין זָאל וַאשֶׁען זַיינֶע קְלַיידֶער
וְגלַח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ אוּן עָר זָאל אִפּ נָאלֶן נָאר זַיינֶע
הָאר וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּן עָר זָאל זִיךְ בָּארִין אִין וַאסָּער
וְזאל עָר קוּמֶען אִין דָּער מַחֲנֶה וְיָשַׁב אוּן עָר זָאל
זִיבֶּן אוֹיסָער זַיין גֶּעצֶלְט זִיבֶּען טָאג׃ (ט) וְהָיָה אוּן
עָם וָועט זַיין בַּיּום הַשְּׁבִיעִי אִין דָּעם זִיבֶּעטֶען טָאג
יְגַלַּח אֶת כָּל זָאל עָר אַפּ נָאלֶן זַיינֶע הָאר אֶת ראשו פּוּן

מצות השם

(מ) [קמד] (עשה פ) ציגלח המצורע את כל שערו שגמ׳ וגלח
את כל שערו וגו׳:
(פ) [קמה] (עשה פא) שנצטוו עליהוין כמו מקוה של מ׳ סאה
כלי שנטהר מכל טומאותיהם וכולל גם נאכלות קדשים וליכנס
למקדש שנא׳ והקין להם בשלו במים וטהר וגו׳:
(צ) [רמ] (עשה פב) ביקריב המצורע קרבן כשיתרפא שנאמר
וכו׳ והשלישי יקח כבש תמימים וכשנא׳ את בת
שנתה תמימה ושלשה עשרונים וגו׳:

וַיְהִי בַּיּום הַשְּׁבִיעִי וגו׳. ואם איז אמצות עשה דער מצורע
וז״ל. וְגִלַּח כָּל שְׂעָרוֹ פון זַיין גאנצין לייב דעם וועט
אוֹיך אִין דִּי הָאר פון זַיין נאנצין לייב דעם וועט
אוֹיך פון זַיין ווערין פון דעם צרעת.
וְרָחַץ בַּמַּיִם זאל ער זיך טובל זיין אין אמקוה וועם
עֶר זיין טהור אוּן וועט שוין־קיין־עם מַמְּאַ זיין. אוּן אזוי

בְּמִשְׁחוֹ וְלָנָאחַד דְּמִשְׁחָה׃
יא וְיֵקוּם כַּהֲנָא דְמַדַּכֵּי יָת
נַבְרָא דְמִדְּכֵי וְיַתְהוֹן
קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן
זִמְנָא׃ יב וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת
אִמְּרָא חַד וְיָקְרֵב יָתֵיהּ
לַאֲשָׁמָא וְיָת לוֹגָא
דְמִשְׁחָא וְיָרִים יָתְהוֹן
אֲרָמָא קֳדָם יְיָ׃ יג וְיִכּוֹס
יָת אִמְּרָא בַּאֲתַר דִּי יִכּוֹס
יָת חַטָּאתָא וְיָת עֲלָתָא
בַּאֲתַר קַדִּישׁ אָרֵי
כְּחַטָּאתָא אֲשָׁמָא הוּא
לְכַהֲנָא קוּדָשִׁין
הוּא׃ יד וְיִסַּב כַּהֲנָא מִדְּמָא

ת"א והעמיד. פוטס מ: והקריב
ליתו. יומא כ מנחות סט:
ושמט את. יבמות ו זבחים נו:
בחטאת. יומא כא יבמות סה זבחים
נו: מנחות עג: ולקח הכהן.
יומא סה זבחים מז:

רש"י

ומשמו - על מצורע מטעונין נסכים: ולוג אחד שמן. להזות עליו שבע וליתן ממנו על תנוך אזנו ומתן ע בהונות: (יא) לפני ה'. כשער נקבור פ ולא כעזרה עלמה לפי שהוא מהוסר כפורים: (יב) והקריב אותו לאשם. יקריבנו לתוך העזרה צ לשם אשם: להניף. שהוא טעון תנופה הי: והניף אותם. את האשם ק ואת הלוג: (יג) במקום אשר ישחט וגו'. על ירך המזבח בצפון. ומה ת"ל והלא כבר נאמר בתורת אשם כפרת לו את אהרן שהאשם טעון שחיט' בצפון לפי שיולא זה מכלל אשמות לידוך כהעמדה יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נ' ושחט במקום אשר ישחט וגו': כי כחטאת. כי ככל החטאות: האשם. הזה: הוא לכהן. ככל עבודות התלויות בכהן ש הוא שם זה לחטאת

שפתי חכמים

ומשמו כתבי ע"כ כת לעולה דלין מדיליו נקבה לעולה כדלכתי' כפ' ויקרא וע"כ כבשה לחטאת: ס כלו' מע"ס שאשר חטאות ואשמות טעונים נסכים ויליפינן להו מקרא דלעלה נדר או נדבה הכא בנדר ובנדבה טעונין נסכים שמיהו בת בנדר ובנדבה טעונין נסכים ת"כ ה"ת דהכי ג' עשרונים דהכא בשהה הכשה בפני עלמה קמייתי ולא בשנתה נסכים דת"כ לא היה לריך לומר אלא עשרון אחד נעולה לכך הולרך לפרש שהן בתין בג' כבשים הללו: ע כת"י רולה לתת טעם על לוג זה למה לא נזכר בכוס אחד מן נסכי הכשמות וע"ז כתי' להזות וכו' כרת"ס ולכאורה דיוכל לפרש דכת"י בת לפרש דלא נטעה כו' שהוא השמן למנחת נסכים ומה שכתב הרת"ס לית נטעה כו' וכו' ל"ל דה"ק מנא"ל כלו' כשמן וכשמן שמן הוא כולל את המנחה כלוג ת' שמן לכך הולרך לפרש להזות וכו': פ כ"ה שהוא למזלח העזרה וכי עומד שם מדם ושניו למעלה הוא כולה פתח הסיכול והייט לפני ה' כו' ולא נתקדש חלל שאר נקוד בקדושת עזרה כדי שיוכל המלוקע שהוא מת"כ לעמוד שם כדי שיוכל להכניס ידו לפניס לזהות עליו ומת"כ שכתוב בפרשת

מייב כלת לכך לא קדשוהו בקדושת עזרה. עי' בהרת"ס: צ מדכתי' לת"כ ושחט את הכבש מנמע דעדיין הי והיינך מקריבין מותו אלא יקריבנו לתוך עזרה ונמן פעם אחת כדי להניף אותו מי לפי שהוא טעון תנופה הי לא כמו חימולי בלמים וכו': ק לכאורה ולא שני כבשים וכבשה וג' עשרונים דריש דקרא אי נמי שאין הכבש בכלל תנופה לפי שהקריבה מיוחד לבבש וסיכף לזה ומלי אותם שהוא ג' כבשים לכלול הלוג והעשרונים אבל הכבש לא מ"מ כיון שנכתב ואת לוג השמן מלמדין הוא שהקריב אותו וגם את לוג השמן שנסיפס בהקרבה זו ובשחוב ואתר וסיף אותם שבבש ולוג אלו כל הוא ולקח הכהן את הכבש וגו'. הרת"ס: ר ול"ת גבי חטאת ועולה נמי נמה לא גילה הקרא טעונין שחיט' בלפון דהא הם נמי יליתו מבלל חטאות ועולה לידון בהעמיד כדתכי' והעמיד הכהן וגו' דקאי על כל הקרבנות שלריך שהיה. וי"ל דמשיכה היתי בלא יהו לריכין שחיטה בלפון בשלמא גבי אשם דלריך לגלות משום דבשחי אשם דלריך ניתן מדמו על גבן ועל תנוך אזן ובהן ג' דמותר ה"א דמותר ג"כ לאשתוי אשם במקו' אחר תעדיף לים שעשר ביון שמוליך הדם לשם ניתן על ס' הזיות ועל הנך תוזן מבל גבי חטאת ועולה לא לריך שם לדם ללו: ש"י בשר

אָדָם אוֹ עֵר וָאל נַיי אוֹף הַייבֵּען אַיין אוֹף הַייבּוּנג׃
צוּ פַאר נָאט׃ (יג) וְשָׁחַט אוֹ וָאל שֶׁעְטָען דָעם
שָׁעְפּס בִּמְקוֹם אוֹף דָעם אָרט וְוא מָען שֶׁעְטּ
אַ חַטָּאת אוֹן אַ עוֹלָה דָאם הַייגְט מָען אוֹף צָפוֹן
צוּיט פוֹן דָעם מִזְבֵּחַ בִּמְקוֹם הַקּוֹדֶשׁ אוֹף אַ הַייליג אָרְט
כִּי כַּחַטָּאת נָוארוּם אַזוֹי וְוִיא אַ חַטָּאת הָאָשָׁם אַזוֹי אִיז
דָר אָשָׁם בִּיי הֶם כֹּהֵן גָלַייךְ אוֹן זַייגָע עֲבוֹדוֹת קוֹדֶשׁ
זוֹגָען גָאנְץ הַייליג׃ (יד) וְלָקַח הַכֹּהֵן אוֹן דָעֶר כֹּהֵ

הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־
תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־
בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ
הַיְמָנִית׃ יז וְלֻקַּח הַכֹּהֵן מִלֹּג הַשָּׁמֶן
וְיָצַק עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמְאלִית׃
יח וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית
מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמְאלִית
וְהִזָּה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע
פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה׃ יט וּמִיֶּתֶר הַשֶּׁמֶן
אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ יִתֵּן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּךְ
אֹזֶן הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל
דַּם הָאָשָׁם׃ כ וְהַנּוֹתָר בַּשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטַהֵר
וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה׃ כא וְאִם

דַּאֲשָׁמָא וְיִתֵּן כָּהֲנָא עַל
רוּם אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי
דֵימִינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהּ
דֵימִינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהּ
דֵימִינָא׃ טו וְיִסַּב כָּהֲנָא
מְלוֹגָא דְמִשְׁחָא וְיֵרֵיק עַל
יְדָא דְכָהֲנָא דְשְׂמָאלָא׃
טז וְיִטְבּוֹל כָּהֲנָא יַת
אֶצְבְּעֵיהּ דֵימִינָא מִן
מִשְׁחָא דִי עַל יְדֵיהּ
דִשְׂמָאלָא וְיִדֵּי מִן מִשְׁחָא
בְּאֶצְבְּעֵיהּ שְׁבַע זִמְנִין
קֳדָם יְיָ׃ יז וּמִשְּׁאָר מִשְׁחָא
דִי עַל יְדֵיהּ יִתֵּן כָּהֲנָא
עַל רוּם אוּדְנָא דְמִדַּכֵּי
דֵימִינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהּ
דֵימִינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהּ
דֵימִינָא עַל דְּמָא
דַאֲשָׁמָא׃ יח וּדְיִשְׁתַּאַר
בְּמִשְׁחָא דִי עַל יְדָא
דְכָהֲנָא יִתֵּן עַל רֵישָׁא
דְמִדַּכֵּי וִיכַפַּר עֲלוֹהִי

ת״א ולקח כהן . מנחות ס :
וסכל כהן . מנחות ו י :
ומיתר . קדושין ס : תנוך מזן . יומא סה : רגל . יבמות קד : ומל דם . מנחות י :

שפתי חכמים

בעבודות המלוות כהן ומה מעשה כשמה מן המולין וכיוצ וכיד ימינו ושעונה כלי אף אשם כן לא נחסרה להכתן לכהן : ת סי׳ שכבר ידוע שעיכב המזבח עשר אמות ובמלא גובה היסוד חוט של סיקלג חוגרו סביב המזבח להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים ובחטאת כתיב על קרנות המזבח ב״מ מן הנחתים למעלה הוא ובאשם לא כתיב קלנות ס״מ למעלה היסוד : א ח״ל זאת תורת האשם שכל תורה לרבות כיסה כאשם מלוכע מתן דמים שלו שהוא למטה מחוט הסיקלג עיפ שהוקש לחטאת בשאר דברים : ב דהא באשם לאו מכיסל כפוליס הוא ומוכר לו ליך לעזר׳ ובפיים

ש״י

שלא תאמר הואיל ויצא דמו מכלל שאר אשמות להתתן על תנוך וכאומות לא יהא טעון מתן דמים ולחזרים לגבי מזבח לכך נאמר כי כחטאת האשם הוא לכהן יכול יהא דמו ניתן למעלה כחטאת ת״לאוכו׳: (יד) תנוך. גדר אמצעי שבאוזן ול׳ תנוך לא נודע לי והפותרי קורין לו טנדרו״ס: בהן. נוהל: (טז) לפני ה׳. כנגד בית ב הקדש הקדשים : ואת

פירוש לתורת אלהים

וְאֶל נְעָמָן פּוּן דֶם בְּלוּט פּוּן דֶם אָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן
אוּן דֶר כֹהֵן וְאֶל נָעבָען־עַל תְּנוּךְ אוֹיף־דֶם לָעפִּיל
פּוּן דֶם רֶעכְטֶן אוֹיעֶר פּוּן דֶם מָעטָשׁ וְאוּם
וָוערְט רַיין וָעל אוּן אוֹיף דֶם דוּם פּוּן זַיין־רֶעכְטִי
הָאנְד וָעל בֹּהֶן אוּן אוֹיף דֶם דוּם פּוּן זַיין־רֶעכְטֶן
פּוּם׃ (טו) וְלָקַח אוּן דֶר כֹהֵן וְאֶל נָעמָען מִלּוּג הַשָּׁמֶן
פּוּן דֶר מָאס אַיִיל וְיָצַק אוּן וְאֶל אַרוֹיף גִיסֶן
עַל כַּף אוֹיף דֶר זִינקֶע הָאנְד פּוּן דֶם כֹהֵן׃
(טז) וְטָבַל אוּן דֶר כֹהֵן וְאֶל אַיין טוּנקֶען זַיין־רֶעכְטֶע
הָאנְד מִן הַשָּׁמֶן פּוּן דֶם אַיִיל אֲשֶׁר עַל כַּפּוֹ וְאוּם אִיז אוֹיף

(חומש ש״מ) ח״ג

כהנא קדם יי: יט ויעבד
כהנא ית חטאתא
ויכפר על דמדכי
מסאובתיה ובתר כן
ישחוט ית עלתא: כ ויסק
כהנא ית עלתא וית
מנחתא למדבחא ויכפר
עלוהי כהנא וידכי:
כא ואם מסכין הוא ולית
ידיה מדכפקאן וסב אימר
חד אשמא לאנפא
לכפרא עלוהי ועשרונא
סולתא חד דפיל אבמשח
למנחתא ולוגא דמשחא:
כב ותרתין שפנינין או
תרין בני יונה די תדביק
ידיה ויהי חד חטאתא
וחד עלתא: כג ויתי
יתהון ביומא תמינאה

ת"א ופסח כהנן. זבחים ח:
וכפר. סם: ושעלה. ספרים
מנחות כח: ואם לא. יומא מח
פרכין י' כריתות כח: ואין ידו.
פרכין ז' לתמורה. יומא ס מנחות נג
לד: ועשרון. מנחות נט פז:
רש"י

(כ) זאת המנחה. מנחת נסכים ג של בהמה:
(כא) ועשרון סלת אחד. לכבש זה שהוא אחד יביא
פעשרון ד' לנסכיו: ולוג שמן. לתת ממנו על הכהונות
הממן של נסכי המנחה לא הוזקק ה הכתוב לפרש:
(כג) ביום השמיני לטהרתו. שמיני לניסוך ולהזות

ספרים שכתוב ועשרון סולת אחד לכבש זה שהוא אחד דהשתא הוא מחוסר לכבש ועל אחד דכתיב גבי כבש קאי: ה וה"מ לאם לא ס'
כבשים ג' זה לעיל גבי ג' עשרונות סלת לפיכך אחד ג' עשרונים לג' המנחות והתם נמי לא כתיב אחד שמן לכיך לנסכי המנחות. ו"ל דמה
שכתוב ועשרון סלת לכבש זה וכו' מזה לבד לפרוכיה מה ספרים למעלה שחטאתו ואשמו של מלורע שתוין נסכים שלא הקריב מביאים
לפעמים ג' עשרונים לנסכי עולה לפיכך חטאת ואשם של מלורע בשלו חטאת ואשמו של מלורע שתוין נסכים ומפרש שהלי בדל ג'
ועשרון שלם לכבש זה שהוא מביא אחד לא יביא פלח עשרון אחד ומשמע ג"ש לומר דגבי עשיר שלשה עשרונים לעולה לחוד
ולשאשם ולאשם לא כלום ת"ל דל נמה לא מביא רק עשרון אחד כיון דבעשיר תלוי הכל בשאשם ולכיך לכשאה אחת ג' עשרונים
גבי דל ג"כ יהיו שלשה עשרונים פלח לפריטים חטאתו ואשמו של מלורע שתוין נסכים ופ"ש שאשם עשרונים שנים ס' לחטאת ופ' לאשם:

שפתי חכמים

ופוד דאין הזאשם בשעור מקוור וע"כ הלי לשני ס' ככנד כיח קדשי קדשים: ג כלו' הכאה על הכהמה שהיא מנחת נסכים לא מלאם הכאה בשני עלמה שהמנחה הכאה בשני עלמה היא נקמלת והעותר נלכל לנסכים ומנחה זו שהקשה לעולה שכולה לגיל: ד (ג"ם) דלא ס"ל אחד בשלמה הא דכתיב וכבש אחד שניר לפי שהשניר מביא ג' כהמות אחד בשני אחד אבל נבי עשרון ליכא למימר הכי דכיון שהשעשרון הזה עשל לכהמה לא ס"ל דלא ועשרון סולת לפיכך נ"ל דש"י

פירוש לתורת אלהים

פאר נאט: (יח) ושאה אוב דער כהן ואל מאכין דעם
בעאד דאם מיינט מען דעם שפּם ואם ער האט
ניבראכט אל ער מקריב זיין פאר אחטאת וכפר אוב
אל פאר געבין אויף דעם ואם ווערט נירייניגט
פון זיין טומאה ואחר ישחט
שעבטען דעם אנדערין שעפּם פאר אעולה: (כ) והעלה
הכהן יכו': (כא) ואם דל הוא אוב ועון דער מענטש ואם
איז נייעין מצורע איז ארמים מאן ואין ידו משגת אוב
דין האנט נרייכט ניט דאם הייסט ער פאר מאנט
ניט צו קויפען דרעי שעפּכין ולקח אל ער נעמען
שעפּם אנכר פאר אאשם לתנופה צוא איין אויף

(הוכיח ע"ט) [ח"ג]

חַטָּאת וְכִפֶּר עַל־
הַמִּטַּהֵר מִטֻּמְאָתוֹ וְאַחַר יִשְׁחַט
אֶת־הָעֹלָה: כ וְהֶעֱלָה הַכֹּהֵן אֶת־
הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחָה
וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהֵר: ס חמישי
כא וְאִם־דַּל הוּא וְאֵין יָדוֹ שלישי כשמן ממורין כא
מַשֶּׂגֶת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד אָשָׁם
לְתְנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת
אֶחָד בָּלוּל בַּשָּׁמֶן לְמִנְחָה וְלֹג שָׁמֶן:
כב וּשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה
אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְהָיָה אֶחָד חַטָּאת
וְהָאֶחָד עֹלָה: כג וְהֵבִיא אֹתָם בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי לְטָהֳרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־

פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה׃ כי וְלָקַח
הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאָשָׁם וְאֶת־לֹג
הַשָּׁמֶן וְהֵנִיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה׃ כא וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ
הָאָשָׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם
וְנָתַן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־הַמִּטַהֵר
הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־
בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית׃ כב וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק
הַכֹּהֵן עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמְאלִית׃
כג וְהִזָּה הַכֹּהֵן בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית מִן־
הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ הַשְּׂמְאלִית
שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה׃ כד וְנָתַן
הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן | אֲשֶׁר עַל־כַּפּוֹ עַל־
תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַהֵר הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן

לְדִכּוּתֵיהּ לָוֵת כַּהֲנָא
לְתַרְעָ מַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם
יְיָ׃ כה וְיִסַּב כַּהֲנָא יַת
אִמְּרָא דַּאֲשְׁמָא וְיַת לוֹגָא
דְּמִשְׁחָא וִירִים יַתְהֶן
כַּהֲנָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ׃
כו וְיִכּוֹם יַת אִמְּרָא
דַּאֲשְׁמָא וְיִסַּב כַּהֲנָא
מִדְּמָא דַּאֲשְׁמָא וְיִתֵּן עַל
רוּם אוּדְנָא דְּמִדַּכֵּי
דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהּ
דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהּ
דְּיַמִּינָא׃ כז וּמִן מִשְׁחָא
דְּעַל יְדֵיהּ כַּהֲנָא עַל יְדָא
דְּכַהֲנָא דְּשְׂמָאלָא׃
כח וְיֵדֵי כַּהֲנָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ
דְּיַמִּינָא מִן מִשְׁחָא דְּעַל
יְדֵיהּ דְּשְׂמָאלָא שְׁבַע
זִמְנִין קֳדָם יְיָ׃ כט וְיִתֵּן
כַּהֲנָא מִן מִשְׁחָא דְּעַל
יְדֵיהּ עַל רוּם אוּדְנָא
דְּמִדַּכֵּי דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן

ת״א על תניך. יכמות קה: ופל כסף. מנחות ס׳: כתגבטו. זבחים כד:

שפתי חכמים

ו דק״ל דמסמע שזה יום שמיני להכאת הספיס שהוא טסור זה מיום דהא ביום שמיני מביא הקרבנות ועל כרחך מיום טהור קודם לכן ועל זה פירש שמיני לספיס כי שזה ג״כ נקרא טהרה מלטוענת מסכת ומוכח . ולפי לסקבות מג״כ שהוא שמיני להוסיף דלעולם קאי ביום הכאת עולתו וחטאתו . ויש לומר דכתיב נעיל ומיס ביום השביעי יגלח ודלמ השביעי קאי על השביעי ופ על גב דלעיל גם כן כתיב וביום השמיני ויש לפי׳ כיום מבוס דלעיל כתי׳ ויבא מתוך לאהלו שבעת ימים וכתי׳ וביום היום השביעי ומיד ח״ב וביום השמיני ודלמ קאי על השביעי :

רש״י

עץ ארז ו וחזוב ושני תולעת :

פירוש לתורת אלהים

אוֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְיָ׃ כא קָרֵב אוֹנ דָּעֵר כֹּהֵן : (כב) וְלָקַח אוֹנ דָּעֵר כֹּהֵן
וָאֵל נָעֶמָעֵן דָּאֵם לַאֵם פּוּן דֶּעֶם שׁוּלְד אַפָּעֶר וָאֵת
לֹג הַשָּׁמֶן אוֹנ דֶּעֶם לוֹג אֵייל וְהֵנִיף אוֹנ דָּעֵר כֹּהֵן וָאֵל
דֶּיֶא אוֹיף הֶייבִּין צַיין אוֹיף הֶייבּוּנְג פַּאר נָאט׃
(כג) וְשָׁחַט אוֹנ עֶר וָאֵל שְׁעִכְטֶען דָּאֵם לַאֵם פּוּן דֶּעֶם
שׁוּלְד אָפָּעֶר וְלָקַח אוֹנ דָּעֵר כֹּהֵן וָאֵל נָעֶמָעֵן פּוּן
דֶּעֶם בְּלוּט פּוּן דֶּעֶם שׁוּלְד אָפָּעֶר וְנָתַן עַל תְּנוּךְ אוֹנ עֶר
וָאֵל טָאן אוֹיף דֶּעֶם רֶעכְטֶען אוֹיעֶר לָעפֶּל פּוּן דֶּעֶם
וָאֹם אִיז צוּ רֵייניגֶען עַל כֹּהֵן אוֹנ אוֹיף דֶּעֶם דּוֹים פּוּן
זַיין רֶעכְטֶע הַאנְט עַל בֹּהֶן אוֹנ אוֹיף דֶּעֶם דּוֹים פּוּן זַיין
רֶעכְטֶען פּוּס׃ (כד) וּמִן הַשֶּׁמֶן יִצֹק אוֹנ פּוּן דֶּעֶם אַיֵּיל וָאֵל
דֶּעֶר כֹּהֵן גִּיסֶען אוֹיף דִּי לִינְקֶע הַאנְד פּוּן דֶּעֶם כֹּהֵן :

(חומש ע״ט) [ה״ג]

וְהִזָּה הוֹנ דָּעֵר כֹּהֵן וָאֵל שֶׁפְּרִיטְצֶען מִיט דֶּעם
פִּינְגֶער פּוּן זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד מִן הַשֶּׁמֶן פּוּן דֶּעם אַיֵּיל
וָאֹם אִיז אוֹיף זַיין לִינְקֶע הַאנְד שֶׁבַע פְּעָמִים וְיִבֶּען וָאֵל
פַּאר נָאט׃ (כה) וְנָתַן הַכֹּהֵן הוֹנ דָּעֵר כֹּהֵן וָאֵל נָעֶמָעֵן פּוּן
הַשֶּׁמֶן פּוּן דֶּעם אַיֵּיל וָאֹם אִיז אוֹיף זַיין הַאנְט עַל הַבֹּהֶן
אוֹיף דֶּעם רֶעכְטֶען אוֹיעֶר לָעפֶּל פּוּן דֶּעם וָאֹם אִיז
צוּ רֵייניגֶען עַל הוֹנ אוֹיף דֶּעם דּוֹים פּוּן זַיין רֶעכְטֶען
הַאנְט הוֹנ אוֹיף דֶּעם דּוֹים פּוּן זַיין רֶעכְטֶען פּוּס עַל
מָקוֹם אוֹיף דֶּעם אָרט וָוֹאוּ עֶר הָט גִּיגֶעבֶּן דָּאם בְּלוּט
פּוּן דֶּעם אָשָׁם . (רש״י שְׁרֵייבְּט דְּרוֹם שְׁטֵייט עַל מָקוֹם
אִיךְ וָאֵל דָּעֵר פּוּן אָפּ לָעֶרְנֶען וָוֹיטֶער אוֹנ פּוּן דֶּעם אַיֵּיל וָאֵל
נָעוּוִישְׁט גִּינְוָארְן דָּאם בְּלוּט וָאֵל עֶר נָעכְטִין דָּאם אַיֵּיל

יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית
עַל־מְקוֹם דַּם הָאָשָׁם׃ כח וְהַנּוֹתָר
מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יִתֵּן
עַל־רֹאשׁ הַמִּטַהֵר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי
יְהוָה׃ ל וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־
הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה מֵאֲשֶׁר
תַּשִּׂיג יָדוֹ׃ לא אֶת אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד
עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל
הַמִּטַהֵר לִפְנֵי יְהוָה׃ לב זֹאת תּוֹרַת
אֲשֶׁר־בּוֹ נֶגַע צָרָעַת אֲשֶׁר לֹא־תַשִּׂיג
יָדוֹ בְּטָהֳרָתוֹ׃ פ
לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר׃ לד כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנַעַן
אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי

רבועי ששי כפהן ממוכרין

ת"א פג מקוס. מנחות י נגעים מה: וכמזבל מן. יומא סה: מכל עמא יב: עכרין יז כריתות ט: לפחוס.

רש"י

(כח) על מקום דם האשם. חפי' נתקנח הדם למד שאין הדם

פירוש לתורת אלהים

אויף דעם ארט וואדם בלוט איז גיוועז׃ (כח) והנותר
סון השמן אוב ואם איבעריג בליבט פון דעם אייל
וום איז אויף די האנט פון דעם כהן יהיו על ענבין
אויף דעם קאפ פון דעם ואם איז צו ריינגען לכפר
עליו צו פאר גאט יי׃ פאר נאט׃ (ל) ועשה את האחד אוב ער ואל מאכען די איינע מן
התורים פון דיא אלטע טאהבען אדער פון די יונגע
מאהבען אשר ואם זיינע השנט וועט גרייכן׃
(לא) את אשר ואם זיינע השנט וועט גרייכן את האחד
דאם איינע איין זינד אפפער ואת האחד אוב דאם
איינע איין בראנד אפפער אויף דעם מנחה וכפר אוב
דעם כהן על אויף דעם ואם איז צו
ריינגען לפני יי פאר נאט׃ (לב) זאת דאם איז

חומש ע"ט) ח"ג 11 5

ווען

נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם׃
לה וּבָא אֲשֶׁר־לוֹ הַבַּיִת וְהִגִּיד לַכֹּהֵן
לֵאמֹר כְּנֶגַע נִרְאָה לִי בַּבָּיִת׃ לו וְצִוָּה
הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת־הַבַּיִת בְּטֶרֶם יָבֹא
הַכֹּהֵן לִרְאוֹת אֶת־הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמָא
כָּל־אֲשֶׁר בַּבָּיִת וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַכֹּהֵן

אונקלוס

מַכְתַּשׁ סְגִירוּ בְּבֵית אֲרַע אַחֲסַנְתְּכוֹן׃ לה וְיֵיעוֹל דִּי דִילֵיהּ בֵּיתָא וִיחַוֵּי לְכַהֲנָא לְמֵימַר כְּמַכְתָּשָׁא אִתְחֲזִי לִי בְּבֵיתָא׃ לו וִיפַקֵּד כַּהֲנָא וִיפַנּוּן יָת בֵּיתָא עַד לָא יֵיעוֹל כַּהֲנָא לְמֶחֱזֵי יָת מַכְתָּשָׁא וְלָא יִסְתָּאַב כָּל דִּי בְּבֵיתָא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל כַּהֲנָא

ת"א ונתתי נגע. הוריות י: בבית ארץ. יומא יא יב מגילה כו נדרים כו גיטין פב ב"ק פג: ובא אשר. יומא יא יב ערכין טז: כנגע נראה. נגעים מד: ולוה הכהן. ערכין יז נגעים עד: ולא יטמא. שבועות יז:

בעל הטורים

(לה) נראה לי. ב'. דין. ואידך מרחוק ה' נראה לי שאחז"ל שאפי' ת"ח ובקי בנגעים לא יאמר נגע אלא כנגע וזהו מרחוק נראה שיקח הדבר מרחוק ולא יפסוק לו' נגע: (לו) ואחר כן ב'. דין. ואידך ואחר כן תבא אליה ובעלתה כמו הכא שפפנס

שפתי חכמים

ז דאל"כ כי תהיה מבעי ליה מאי ונתתי. וא"ת תינח מנגעים של בתים אבל נגעים של בגדים למה הם באים. וי"ל לפי שלא ידעו איזה בגדים היו תשמישי ע"א ובאותן בגדים באו הנגעים וצריך לשורפם. מלאתי: ח דלמדה תורה ד"א שיאמר ל' ספק כמו שאחז"ל למד לשונך לו' איני יודע: ט כלו' מיד שיראה הנגע מיד יטמא כל אשר בבית אפי' לא שהה בבית בכדי אכילת פרס דאל"כ מה

רש"י

הדם גורס אלא המקום גורס: (לד) ונתתי נגע צרעת. בשורה היא להם ז שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר וע"י הנגע נותץ הבית ומוצאן: (לה) כנגע נראה לי בבית. אפי' ת"ח שיודע שהוא נגע ודאי לא יפסוק דבר ברור לו' ח נגע נראה לי אלא כנגע נראה לי: (לו) בטרם יבא הכהן וגו'. שכל זמן שאין כהן זקוק לו אין שם תורת טומאה: ולא יטמא כל אשר בבית. (ת"כ) שאם לא יפנהו ויבא הכהן ויראה ט הנגע נזקק להסגר וכל מה שבתוכו יטמא ועל מה חסה תורה אם על כלי שטף יטבילם ויטהרו ואם על אוכלין ומשקין יאכלם

עניני טהרת הבתים המנוגעים

בנגעי בתי כתו' לאמ' (לד) כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחזה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם. (מדרש פ' יז) ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם, הה"ד אך טוב לישראל אלה ס, יכול לכל, ת"ל לברי לבב, אלו שלבם בריא במצות. דיאור הדברים כי הש"י התקין יסורים לברואיו לטובתם למען

דעת זקנים מבעלי התוספות

(לד) ונתתי. א"ל הקב"ה לישראל ראו מה ביניכ' לאו"ה או"ה כשהן חוטאין אני מלקה בהם תחלה ואח"כ בבתיהם שנא' ויגע ה' את פרעה וגו' אבל אתם אם חטאתם בתיכם אני מלקה תחלה שנא' ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם. וכי מה חטאו העצים והאבנים אלא כדי שילאו ויקחו מוסר וכן אתה מוצא בשפטס

פירוש לתורת אלהים

וועט איר מוזען די וועגט צו וואַרפען און צו ברעכען וועט איר געפינען דיא אוצרות: (לה) ובא און דער מענטש וואס די שטוב איז זיין זאל קומען והגיד און ער זאל זאגען צום כהן כנגע עס דאכט זיך מיר עפעס אזוי ווי אַנגע האט זיך מיר געוויזען אין שטוב, (רש"י שרייבט דאס ווארט כנגע ווייזט אונז אפילו אז דאס הויז געהער צו אַתלמיד חכם און ער ווייסט אז עס איז אַרעכטע נגע זאל ער פאַרט אַליין ניט טמא מאכען און זאל ניט זאגען עס איז בוודאי אַנגע אין מיין הויז נאר ער זאל זאגין בלשון ספק מיר דאכט זיך אזוי ווי אַנגע האט זיך געוויזען ביי מיר אין הויז): (לו) וציוה און דער כהן זאל שאפען ופנו און מען זאל אויס ראַמען אלע זאַכען וואס איז אין שטוב בטרם איידער דער כהן וועט קומען זעהן דיא נגע ולא יטמא כדי עס זאל ניט טמא ווערין אלע זאַכען וואס איז אין הויז (רש"י שרייבט איידער

ליקוטים על התורה

(יד) וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת וגו'. רַבִּי חִיָּא האָט גילערנט איז דען דאָס אַגוטע בְּשׂוֹרָה צוא דיא יודין אז אין זייערע שטובין וועלין זיין נגעים. נאר רבי שמעון בן יוחאי האָט גילערנט ווען די כנענים האבין גיהערט אז די יודין וועלין קומען אין זייער לאנד און זיי וועלין דארפין האבין אַמלחמה מיט די יודין, האבין זיי בעהאלטן זייער גאלד און זילבער אין די ווענט פון די מאַהערין און אין די פעלדר. די יודין זענען אריין געקומען אין ארץ ישראל און האבין געהרגעט די כנענים האבין זייא געפונען אלץ ליידיג וואָרום זייא האבין דאך נים גיוואוסט פון דעם בהעלטעניש. האָט גאָט גיזאגט איך האב דאך נים ניזאגט צו די יודישע אלטערין אז איך וועל ברייגגען זייערע קינדער אין אַוויסטע לאנד. איך האב דאך גיזאגט איך וועל זיי ברייננען אין הייזער וואס וועלין זיין פול מיט גוטס, און די הייזער זענען דאך ליידיג. וואס האָט הקדוש ברוך הוא גיטאהן ער האָט גיגעבין נגעים אין די שטובין האָט מען געמוזט די שטובין צוּוואַרפין האבין זיי געפונען די אוצרות, נאָך האָט געשיקט אוינם און האָט אויסגעקלאפט די קערנער פון די תבואה, איז געבליבען די שמרוי האָט מען געמוזט באלד אַקערין די פעלד האבין זיי

מצות השם

(לה) [קטז] (עשה פג) לטמא בית המנוגע כנאמ' ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית: וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת וגו'. ודאס איז אַמצות עשה) אויב אין אַשטוב איז דא אַנגע. מוז קומען דער בעל הבית פון די שטוב צום כהן און אים זאגין איך האב גיזעהן אין שטוב אזוי ווי אַנגע, און דער כהן זאל טאהן ווי עס שטייט אין די פרשה:

לְמַחֲזֵי יַת בֵּיתָא: לי וְיֵחֲזֵי יַת מַכְתָּשָׁא וְהָא מַכְתָּשָׁא בְּכוֹתְלֵי בֵיתָא פַּחְתָן יַרְקָן אוֹ סַמְקָן וּמֵחֲזֵיהֶן מַכִּיךְ מִן כּוֹתְלָא: לחוְיִפּוֹק כָּהֲנָא מִן בֵּיתָא לְתָרַע בֵּיתָא וְיַסְגַּר יַת בֵּיתָא שַׁבְעָא יוֹמִין: לטוְיִתוּב כָּהֲנָא בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְיֵחֲזֵי וְהָא אוֹסִיף מַכְתָּשָׁא בְּכוֹתְלֵי

ת"א בקיכוס. כ"כ קסד סנהדרין עמ' פז נדה ט: ומרמיזין. סנהדרין עמ' פז נדה יט: ויולף הכהן. נדרים כו מולין ו נגעים מד: וספניר מת. נדרים נז: ומכ הכהן. עדיכין נמ יומא כ יכמות יז נזיר ה מכות יג טוכיות פז מגמות ד מה מולין סה נכוכות לכ נדה כב:

בעל הטורים

כלים נמ"ס שנמ יטמאו לף הסם כמי לכיכה להסיר כלים הנמים (לז) שקערורות. מין אחד מן המראות הוי"ו שחבריו מוכיחים עליו ירקרקות אדמדמות כמו שמצינו אמוצים ברודים בתרי עשר בזכריה, מיני מראות

רש"י

בימי טומאתו הא לא נתה התורה אלא על כלי חרס שאין להם י טהרה כאמור: (לז) שקערורות. (ת"כ) שוקעות

דעת זקנים מבעלי התוספות

יסרחל ולפי הקב"ה להגלות הבית לפי שהכניס על כל הטומאו' כדי שיראו יסרחל ויעשו תשובה שמא הכהני גויס וגו' לכך הקב"ה מצלם נתתי ומלקה כיצד תחלה לפי מזל בו מוטב ואם נתו נגעיו ליקוים שמא' אחר כן ולפרעה הכנה ושדיין לפי מזל בו מוטב ואם נתו נתה בגופו שמא' נכסוף לים כי יהיה זב וגם נוקה בג' מיני הללו נשמת ולפפתא ולכהכת זב"ה נכוכו לללים שפשים אמר הקב"ה עד שלא כראתיו התכתי לו לפי הללו. משל לעבד רע בשוק והלך פדם לקנותו ומכיר בו שהוא רע ולקח ממנו בכלים ומקל

שפתי חכמים

בפ כס"י ז"ל להשמיענו דזילקרי בי כל הוא: ו' וא"ת ניתמא ליתמא בו בשעת טומאתו כמו מוכלין טמאין דתמרי דמוכל לוקן בימי טומאתו. וי"ל דשאני מוכלין שהן נאכלין לזמן מוטב ולא מייבי'

עניני טהרת הבתים המנוגעים

ביפפעלו ע"ז להכיר מעשיהם ויכולו חיי העוה"ב כמ"ש בילקוט מכלי אמר הקב"ה עד שלא כראתיך את האדם התכתיו לו יסולרס, נפי שאתי יודע את יצרו כי יצר לב האדם רע מנעוריו, משל לעבד רע שהיה מכור לפני רבו נקנוהו והיה יודע בו שהוא רע נוקח עמו כלים ומגלגיס בהם יכלה יהא יודע בהם כיון שמלת הבית בכלים וכבלו והגלגים והכהו אמר לו העבד לא היית יודע שאני רע למה נקחתני מיתי. אמר לו נפי שהיתי יודע שאתה רע התקניתי לך כלים ומגלגים שלא תסבול מני אדם אחר. כך

ליקוטים על התורה

בָּעפּוּגָען דִי אַרְצוֹת וָאוּ וָעֶנְען נְיָוּעֶן בָּאהַלְטֶן אִין דִי עֶרֶד, פְּרֶעמְד דָער יִלְקוֹם וָוער דָאס דָען נְיָוּאָנם דִי כְּנַעֲנִים אַז דִי יִידֶן קוּמֶען אִין זַיִיעֶר לַאנְד, דָאס רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן גְיָואנם יְהוֹשֻׁעַ דָאס בָּעשִׁיקם אֶשְׁלַיחַ צוּ דִי כְּנַעֲנִים אוּג דָאס זַיי גְיָואנם דִי בְּרֵירוֹת, וָוער עָם וָויל אֲרוֹיס בַּיין פּוּן דִי לַאנְד, קֶען אֲרוֹיס גיין, וָוער עָם וָויל מַאכֶן שָׁלוֹם טִים דִי יִידֶן, מַעג מַאכֶן שָׁלוֹם. אוּג וָוער עָם וָויל מַאכֶן אַמְלָחָמָה מִים דִי יִידֶן. מַעג אֲרוֹיס גַיין צוּ אַמְלָחָמָה. דָאס פַּאלְק גְרַנְשׁי וְעָנְען אוֹעקְגָעמַאנְגען פּוּן דָעם לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּג זָענען גָעמַאנְגען אִין דָעם לַאנְד אַפְרִיקָא, דָאס זַיי דָאטְשׁ גְיַיעְבֶּען אַוּוי אַלַאנְד וָוי דִי לַאנְד וָאוּ זַיי הָאבֶּן גְיהַאט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. דִי גִּבְעוֹנִים הָאבֶּן נָעמַאכְט שָׁלוֹם מִים דִי יִידֶן. אַיין אוּג דְרַייסִיג מַלְכֵי הָאבֶּן נָעהַאלְטֶן מִים דִי יִידֶן וָענען זַיי נָעהַרְגָת גְיָוואָרֶן. וָועגֶן נָעבוֹת אוּג וָועגֶן אוּמְוִיסְקָט שְׁבוּעוֹת קוּמֶען נָעגֶעם, וָועֶן עָעגְקְשִׁין זִינְדִיגְען וָוערֶם דִי עֶרֶד גִישְׁלָאגֶן, וָוי עָם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק אֶרֶץ פָּרֵי לְמַלְחָה מַרַעַת יוֹשְׁבֵי בָהּ. דִי פְּרוּכְטְבָארְע עֶרֶד וָועם וָוערֶן נָעמַאלְצֶן אוּג עָם וָועט אִין אִיר קֵיין פְּרוּכְטֶן נִיאקֶען, נִייל דִי מֶענְשְׁשֶׁן וָאוּ זִיצֶן אִין דִי לַאנְד וָענֶן שָׁלעכְטָע. פַּאר וָואם קוּמֶען יְסוּרִים אוֹף דִי וָועלְט, וָועגֶן דִי מֶענְשְׁשֶׁן, זַיי וָאלֶן נָעהֶן דִי יְסוּרִים וָועלֶן זַיי נָאנֶן וָוער עָם הָאט גִים נָעזִינְדִיגְם וָוערֶם גִים וָוערֶם גִישְׁלָאגֶן אוּג וָוער עָם הָאט גִים נָעזִינְדִיגְם וָוערֶם גִים

לִרְאוֹת אֶת־הַבָּיִת: לי וְרָאָה אֶת־ הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבַּיִת שְׂקַעֲרוּרֹת יְרַקְרַקֹּת אוֹ אֲדַמְדַּמֹּת וּמַרְאֵיהֶן שָׁפֵל מִן־הַקִּיר: לח וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן־הַבַּיִת אֶל־פֶּתַח הַבָּיִת וְהִסְגִּיר אֶת־הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים: לט וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת:

ט וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלַּצוּ אֶת־הָאֲבָנִים
אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן
אֶל־מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מ וְאֶת־הַבַּיִת יַקְצַע מִבַּיִת סָבִיב
וְשָׁפְכוּ אֶת־הֶעָפָר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃

רש"י

(מא) יקציע. יקליף כמו יעשהו במקצועות ובתלמוד המקצע מכולן טפח: אשר הקצו. הקצות את הבית מחטופי פעל למ"ד הה"א הוא. מן קצה יאמר הקצו. וי"ל שפתרונו לשון קיצוץ מדכתיב אחר הקצות את הבית נמצא שהקיצוץ קרוי הקצות שהרי הלשון כתוב למעלה ואת הבית יקציע:

שפתי חכמים

לתקנה מבלי בלי שקיומו לזמן מרובה חייבין למפץ מפני גו לידי תקלה שיפחתם גו בימי טהרתו לו יגע בתלומה וקדשים: ב כ' כלים"ם וקשה בעיני מלה שם"ב מה זה שכתב לתמר זה ומלישון שפל מן הקיר. ונמצ"ל דהכתוב מפרש בעלמו מפו ל' שקעורות: ל בלו' ומה פי' שב ויפלפון ומפרש יעלוס מפס ופמ"ב מפ' מע"ל לפרגוס שפי' כן ומפרש כמו וחלצה נעלו מבל רש"י לפ ס"ל. על הקלה יעלוס מפס למינן לו: ס"ל מן סביב כי יחסר ס"ל. גם מין טעם לו' שיקליע הבית מן סביב: ג דמ"ל סביבות הבית מלרבע כותלים ס"ל סביב ל"ל הם בבר כתיב ומת סביב יקציע

ענייני טהרת הבתים המנוגעים

לימתי היסודים הוא תיקון להבדוקים בזמן שיטמינו שפפ בפיס לעוכתם כשפר יוכר לים אם בנו אפר כוכת הפפ הוא רק לקויות הטוב ממנו שייעיב מעשיו עי"ז, כן ס' מלכיך מיסכך לעוכ לך. כמ"ש במדרש עפ"ם ויהי זרעך כעפר הארץ, מה עפר מעפו דים לכל כך כניך יהיו עפויים דים לכל וכו' מעפ"כ לעוכתך מפקשקין וממרקין לך מן מיכך וכו'. אכי לפניך שכל הפוגעים שפפ"י מביא על עמו ישראל, הכל לעוכתם מכוון ולא להרע ולהליק, ומי שהוא מתמיין כך אז בשיבות עליו לאיזה עוגם יחבך לקלקל כוללו וילמוד לא תאכיך ,וז"פ דעביך דיעך בלא דינך וכלי ספק מעשי מקולקלים, ע"כ יכתדל לפפפם במעשיו ויתקנם וכך ולבפ לו. לתמם מי שהיו מתמיין שהפב"ה מכוון עוכתו, רק הוא תומב בכוונתו ית, רק להרע ולהליק אז לא יתפעל מהעוגם לפפפם המעשים, ואז לא יהיו היסודים לתועלת עבורו, כמ"ש הכפיח ירמיה לשוא הכיתי את בניכם, לתר שפר מוסר לא לקחו מוא. וזה"ק היא הפפלה בשוא ונמנן לגלה תועלת, ויען שהיא הקב"ה שהשרשת תמונה הזאת היא שכתהיו ליהראל לעמך ויהיו העוגשים הבאים עליהם לתועלת כנ"ל, ע"כ לתר הקב"ה כי תבואו אל ארץ כנען וגו' ונתתי נגע לרעת וגו'. וחז"ל הרגישו על לשון נתינה הכתוב כאן, ונתתי נגע לרעת משמע שהיא מתנה טובה ליהראל ולינו מפולם מהות הטובה הזה, ומדוע רק ליהראל. לזה לתרו הפ"ד לך טוב ליהראל וגו'. כ"ל הנגעים הללו פפ יהפבדים למתנה טובה לך ליהראל בהיותם שוכנים בבית ארץ מחוזתם, למען ויכתיון פפ' פר מעליו, כמ"ש בתמיד"ן כי הנגע יהי' לו להתבלה בייעיב מעשיו, וכן הוא מבואר בילקוט פוף פ' תזריע בשפא להזהיר על הנגעים לתר לפני הקב"ה לפפוש ידו בתלה, אלא מתרה לותו ומלקח ביתו שתתר ונתתי נגע לרעת בבית ארץ מחזתכם וגו'. תזר זו יפה. ותם לתו מלקחו בבנדו שנא' ובנגד כי יהיה זו נגע לרעת. תזר זו יפה. ותם לתו, בתין לגופו של תלה שנא' תלה כי יהיה זו נגע לרעת, וזפו שתתרו תז"ל פס"ד לך טוב ליהראל שלטים, כ"ל רק ליהראל בהיותם שלטים לפ', תז גם תדת הדין תשר פס שלטים תוכה על דין [כידוע תחכמי תמת] ונראה לרע בהשקפה. ע"כ"ז הוא לך טוב לפפ, ותרע הבא עליהם הוא הכנה לטוב, וע"כ תאתה התוכה לת הנגע בבית בפפ תתנה טובה, שע"י התלפה זו יגלו מעוגם גופו. יכול לכל, ר"ל יכול לכל היו שרע הכנה להטוב שנשתר תז.

פירוש לתורת אלהים

כְּלוֹמַר זֶיא אִיז גֶּרעֶטֶער גִיוָואלֶען׃ (מ) וְצִוָּה זָאל דֶר כֹּהֵן שֶׁאפֶען וְחִלְּצוּ מֶען זָאל אוים צֶיהֶן דִי שְׁטֵיינֶער וָואם דִי נֶגַע אִיז אִין זֵייא וְהִשְׁלִיכוּ אוּנ מֶען זָאל זֵייא וַוארפֶען אֶל מְחוּץ לָעִיר אַרוים פוּן דֶער שְׁטאט אֶל מָקוֹם אוּיף אַיין אוּם־רֵיין אָרט׃ (מא) וְאֶת הַבַּיִת אוּנ דָאם הוּיז יַקְצִע זָאל עֶר אַרוּם הַאקֶען פוּן אִינְווַייניג דָארטֶען וָוא דִי שְׁטֵיינֶער פוּן דֶער נֶגע זָענֶען גִיוָואלֶען אִין גֶימֶערְט זָאל עֶר דָאם לַיים אוּנ דֶרם־קאלֶךְ וָואם אִיז גִיוָואלֶען אַרוּם דִי שְׁטֵיינֶער פוּן אִינְווַייניג אֶפּ שִׁיילֶען אוּנ אַרוּם הַאקֶען וְשָׁפְכוּ אוּנ מֶען זָאל אַרוים שִׁיטֶען אֶת הֶעָפָר דִי עֶרד אֲשֶׁר הִקְצוּ וָואם מֶען דָאם

(חומש ע"מ) ח"ג

אונקלוס

בַּיְתָא׃ מ וְיִפְקֵד כַּהֲנָא וְיִשְׁלְפוּן יַת אַבְנַיָּא דִי בְהֵן מַכְתְּשָׁא וְיָרְמוּן יָתְהֶן לְמִבְרָא לְקִרְתָּא לְאַתַר מְסָאב׃ מא וְיַת בַּיְתָא יְקַלְּפוּן מִגָּוָא סְחוֹר סְחוֹר וְיִרְמוּן יַת עַפְרָא דְיַקְלִיפוּ לְמִבְרָא לְקִרְתָּא

ת"א וחלצו ופ. יכמות קג: נפיס מד:

דעת זקנים מבעלי התוספות

כ במדרשין: (מ) וחלצו את האבנים. כתרגומו ויפלפון יעלוס מפס ל כמו (דברים כה) וחלצה נעלו ל' הסרה: אל מקום טמא. (ת"כ) מקום שאין טהרות מפתמפות פס למדך הכתוב שהכהנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו: (מא) יקצע. (דרש"ר בלע"ז) וכל' מגזה יש הרבה: מבית. (ת"כ) מ מבפנים: סביב. סביבות הגגע נת"כ נדרש כן שיקוף הטיה שפניב לתני הגגע: הקצו. ל' קלף

ליקוטים על התורה

גִישְׁלָאגען. פַּאר וָואם וָועֶרען גִישְׁלָאגען דִי הָאלץ אוּנ דִי שְׁטֵיינֶער אוּנ דִי וָועֶנְדֶען. דֶער בַּעל הַבַּיִת וָועט וָאהֶן וָואם עֶר וָועט הָאבֶּען תְּשׁוּבָה׃

אֲדֶער מֵיר קֶענֶען זָאגען דִי פְּרָשָׁה שְׁמוּעֶסֶם פוּן מוֹסָר. דֶער נוּף וָועֶרט גִירוּפֶען אֲשֶׁטוּב, דִי נְשָׁמָה וָועֶרט גִירוּפֶען דֶער בַּעל הַבַּיִת פוּן דִי תּוֹרָה דֶער מֶענְש וָואם נִיכְט וִויל לֵישֶׁבֶת לְשׁוֹן הָרָע קוּמֶם דִי נְשָׁמָה וָואס זוּ אִיר גִיהֶער דִי שְׁטוּב וְדֶער נוּף אוּנ זֵיא זָאגט זוים כֹּהֵן וָאם אִיז קָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אִין דִי שְׁטוּב וָואם אִיךְ בִּין אִין דֶעם נוּף וָואם אִיךְ בִּין אִיז מִיר נִיטְעהֶן גִיוָואהֶרְן אַזוֹי וִוי אַנֶּגע. אַאֲגְרִירוּנג פוּן לָשׁוֹן הָרָע. הַיסֶם קָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֶען זָאל אוּיסְרַאמֶען דִי שְׁטוּב וָאהֶן זָאל אוּיסְרַאמֶען דִי עֲבִירָה פוּן דֶעם נוּף) אַייֶדֶער וָאם וָועט קוּמֶען זָאהֶן דִי עֲבֵירָה (אַייֶדֶער וָאם וועט קוּמֶען שְׁמֶרֶאפֶען דֶעם נוּף) אוּנ אַייֶדֶער דִי עֲבֵירָה וועט

לַאֲחַר מִסְאָב: מה וְיִסְבּוּן אַבְנִין אָחֳרָנִין וַיְעַלּוּן לַאֲחַר אַבְנַיָּא אַחֲרָנַיָּא וְעַפַּר אָחֳרָן יִסַּב וְיִשְׁוֵי יָת בֵּיתָא: מו וְאִם יֵיתוֹב מַכְתְּשָׁא וְיִסְגֵּי בְּבֵיתָא בָּתַר דְּשַׁלִּיפוּ יָת אַבְנַיָּא וּבָתַר דְּקַלִּיפוּ יָת בֵּיתָא וּבָתַר דְּאִתְּשַׁע: מז וְדֵיעוֹל כָּהֲנָא וְיֶחֱזֵי וְהָא אוֹסִיף מַכְתְּשָׁא בְּבֵיתָא סְגִירוּת

מב וְלָקְחוּ אֲבָנִים אֲחֵרוֹת וְהֵבִיאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת־הַבָּיִת: מג וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפָרַח בַּבַּיִת אַחַר חִלֵּץ אֶת־הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הַקְצוֹת אֶת־הַבַּיִת וְאַחֲרֵי הָטְוֹחַ: מד וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בַּבַּיִת צָרַעַת מַמְאֶרֶת

ת"א ולקחו . נגעים מד: ופער מלמד . סם: ובא הכהן. נזיר ה מכות יג הוריות ה מנחות ד מה מולין סם כתובות לב נדה כג עכילן לא יומא ב יבמות יז:

שפתי חכמים

מבפנים: ס מפני שמלת הקלו על מנקל ממנו לת כוחו והמכוין סם היה הקליפה לא הקלה. לכן אמר שהכוונה היה אחר קלפו הנגע סביב ואם היה אומר אחר קלפו לא ידענו שומא קלפה היכן היה: ע"פי: מבפנים נפעל וכן הטוח משום דנקוד הס"ה בחיר"ק ל' התפעל הוא כלומר שהבית קבל הקליפה בקלות הנגע אחר מגע את התבנים וגו': פ כלומר שהוא מן תוריות הדגושים לכן הוא נקוד בחיר"ק כמו דבר כפר: צ"פי' אחי לדעת ממאכת לא קאי אלמא הכהן אינו יכול לומר ישוב הנגע כאלו אמר ואם ישוב הנגע וגו' עד ואחרי הטוח לדעת ממאכת היא בבית טמא הוא ונתן את הבית וגו' עד והבא אל הבית וגו' עד והסוכל בבית יכבס את בגדיו ואם"כ הבא הכהן וראה והנה פשה מוכן וקולף והנה פשה מוכן וקולף ואם אמו ואם שכבת דלעיל: קפי' אחי ואם והנה פשה לאו להזהיר יסוכה קאי דאם גמרינן ממאכת ג"ם דלעיל דאפי' אם לא פשה טמא ות"ס כמו שכתוב מדבר אי בפשה בראשון אחרי כבר אמור ובא הכהן היום השביעי והנה פשה אינו לשנוי בכתם כלום אינו לשנוי בכתם אלא לומר שעומד בשיעוי ופשה בשנים נמרינן היתם מטיהם בג"ם מה להלן קולף ואח ונותן לו שנוי אף כאן וקלף ונתן את הבית וגו' פומ יבוא ופרח קלף אלא דבר כלום שכתוב בו כי' להן בשום בבתילה אבל שומד

עניני טהרת הבתים המנוגעים

כג"ל. אמר הבלאי כדי לבא במנו', ואינ' הפלי' קרבת אלהי'. אבל הם הולכים אחר שרירות לבם ומהמירים כדעתם ע"כ הם שומים לפניו ית', אף לא יתכפר אותם הנגע בבית ובגדיו עד שיסיה כדבר הזה שכתוב להשוב שיגלה עי"ז מעומם גופו, שבל יבוא עליהם

ליקוטים על התורה

סַמְמָא זַיין דָּעם נַאנְצִין גוּף, אוּנ אַז דָּער כֹּהֵן וָאקם אִיז הַקְּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְיֶעט קוּמְען וָעֶהֶן דִי שְׁמוּב וְדָעם גוּף, אוּנ עֶר וָעט וָעֶהֶן אַז דִי נֶגַע וְרִי עֲבִירָה אִיז נָאךְ דָא אִין שְׁמוּב נאִין גוּף דָּער מֶענְשׁ הָאט נָאךְ נִים תְּשׁוּבָה גִיטָאהן, אוּנ דִי עֲבֵירָה אִיז שׁוֹין סִיךְ אֵיינְגֶעוָואךְסִילְט גִיוָואךְרִין אִין גוּף, אוּנ אִין דָעם גוּף זָענָען שׁוֹין דָא פְלָעקִין פּוּן דִי עֲבֵירָה גֶרֶינְג אָדֶער דִיקְע וְוִי יְרָקָה הַבִּיא הָאט בֶּעזָאמֶט נַכְתָּם עָנָךְ לְקָנֵי, נָאט וָאנְט דַיינֶע זִינְד וָענָען פָּארְפָלֶעקְט פָּאר מִיר אִיךְ זָעה דִי פְלָעקִין, וֶעט דָּער כֹּהֵן הקדוש ברוך הוא אַרוִיס גִיין פּוּן דִי שְׁמוּב (פּוּן דָעם גוּף) נָאר נִים וַיְיס פּוּן דִי שְׁמוּב (פּוּן דָעם גוּף) פָאמֶער וֶעט עֶר נָאךְ טָאהן תְּשׁוּבָה, דָאס זַיינְט מָען דִי מִיר פּוּן שְׁמוּב, דִי טוּיל, וֶעט עֶר פָארְשׁלִיסְען, עֶר וָאל שׁוֹין נִים דָּער רַיידִין מִים מֶענְשׁקִין נָאר וָואס עֶר מוּז, אוּנ וַיְיסָעֶר וָאל עֶר נָאר רַיידִין תּוֹרָה, אוּנ אַוִי וָאל עֶר טָאהן זִיבְען טָעג, אוּנ אוִיב נָאךְ דִי זִיבְען טָעג וֶעט נָאט זֶעהֶן אַז עֶר הָאט תְּשׁוּבָה גִיטָאהן, נָאר דִי עֲבֵירָה הָאט זִיךְ נָאךְ פָארְגֶעסְטֶרְט, דָּא אִיז שׁוֹין דִי תְּשׁוּבָה שְׁוֶוירֶער. וְוָארוּם עֶר מוּז שׁוֹין אַרוִיס זִיכְען פּוּן זִיךְ אַלֶע שְׁמַיינֶער. אַלֶע כְּחוֹת פּוּן סִוּמְאָה, אוּנ כֵּען וָאל זִי צוּנְעק וָואךְסִין אוֹיסָער זִיךְ, וַיְיס פּוּן זִיךְ, אוּנ

(הוסיף ע"ט) ה"ל

הֽוּא בַּבַּיִת טָמֵא הֽוּא׃ מה וְנָתַץ
אֶת־הַבַּיִת אֶת־אֲבָנָיו וְאֶת־עֵצָיו
וְאֵת כָּל־עֲפַר הַבָּיִת וְהוֹצִיא אֶל־
מִחוּץ לָעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא׃
מו וְהַבָּא אֶל־הַבַּיִת כָּל־יְמֵי הִסָּגֵר
אֹתוֹ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ מז וְהַשֹּׁכֵב
בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו וְהָאֹכֵל

מְחַסְרָא הִיא בְּבֵיתָא
מְסָאֲבָא הוּא׃ מה וְיִתְרַעְיַת
בֵּיתָא יַת אֲבָנוֹהִי וְיַת
אָעוֹהִי וְיַת כָּל עֲפַר בֵּיתָא
וְיִפֵּק לְמִבְרָא לְקִרְתָּא
לַאֲתַר מְסָאֲב׃ מו וּדְיַעֵיל
לְבֵיתָא כָּל יוֹמִין דְּיַסְגֵּיר
יְהֵי מְסָאֲב עַד
רַמְשָׁא׃ מז וּדְיִשְׁכּוֹב
בְּבֵיתָא יְצַבַּע יַת

ת"א וכתן קס. יכמות קנ נגעים יד: וכלם סג. יכמות קנ:

שפתי חכמים

כשכוע רחמון ופסח כשכוע סגיס מוכן וקולס וטח ומותן לו שכוע:
ר פי' אין לי שהוח קולס וטח ומותן שכוע ואם הזל ופרס מותן אלא שפסח כסוף שכוע לחמון סיס כה פסיון ולף שטמד בעיטו כשניס מו שטמד בלחמון ופוסח כשניס מוכן וקולס וטח דגמריכן ביתא מעיכה כדלעיל אבל היכא שטמד בעיטו בשכוע לחשוכ ומניס מניכן שלף כזה מוכן וקולס וטח ומותן לו שכוע כמו כשיס אם פסיון ת"ל ואם לא יכא פי' שהיס לו לו' וכא ומתי אם לא יכא אני פעמי' אלא לאוקמי ביתות לחדדי מה ביתא לחשוכ מוכן וכו': ש כלומר שעדיין לא שמעטו מזה הפסוק דכשומד כזה וכזה קמייכי מפני זה שמד כמה הכתוב מדבר אם כפוסח בלחמון ולא חלן ובסוף בשבת בשני לחמון פשה הכי מוכן וקולס וטח אע"פ שלא פשה בשני שהכי הוא לומר ובכ הכתן ביום השביעי וגו' דמשמע ביין פשה מוכן אע"ג דשמד כתב הכי ואם פשה בשני ולא חלן ושמד בשלישי וכפוף שלישי מלאו שהוא עומד בפסיון הלחמון כלו' בפסיון שבשכוע שני' ביין שפשה מוכן וכו' שהכי הוא לומר ובכ הכתן ולשה וכתב פשה ואוקמינן בפשה בשני ומשמע שחוכן וכו' אע"ג דשמד בשלישי: ת אלא גרסי' הכא וכא ואם לא יכא וגו' אלא ה"ג הא היכא לומר

רש"י

כשכוע רחמון ונמדך כיון בפסיון זה שחיכו מדבר אלא בעומד ברחמון ופסח בשני ומה יעשה לו יכול יתלנו כמו שמנך לו ונתך לת הבית ת"ל וכך הכהן וכא הכהן גלמד כיולה מעיכה מה מיכה חולן וקולה וטח ומותן לו שכוע אף כיולה חולן וקולה וטח ומותן לו שכוע ואם חזר ונתן לו שכוע טהור (ת"כ) ומניו שאם עמד כזה וכזה חולן וקולה וטח ומותן לו שכוע ת"ל (וכא) ואם לא יכא כמה הכתו' מדבר ש אם בפוסה ברחמון הרי כבר לומר אם בפוסה בשני הרי כבר לומר הא היכו לומר (וכא) ואם לא יכא ת אלא אם שכא בפוסה שכוע ג' וכא בפוסה שכוע שני ורחה והנה לא פשה. זה העומד מה יעשה לו יכול יפטר וילך כ"ת כאן וטהר ת הבית ת"ל כי נרפה הנגע לא שהרתי אלא ת הרפוי מה יעשה לו כיולה לחמורה למעלה וכיולה לחמורה למטה מת

ענייני טהרת הבתים המנוגעים

חיכף יסודי הגוף בכלה ונהכלה. ולא יהיה לפה אלפים הוא מדת הדין אך טוב לפה, אבל יהיה לפה הכא דעה מיוחלפת אלא יומבך מזה ייוכר רש"ל. ומה מת כי נגעי בתים לחוזים ולבוקים עם נגעי

פירוש לתורת אלהים

פְּסוּקִים מ"ה מ"ו אוּנ דָּעֶר נָאךְ וְוָעֶן מִיר
מְפוֹרָשׁ זַיִן דָּעם פָּסוּק מ"ד׃ (מה) וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת אוּנ
עֶר זָאל צוּ שְׁטוֹיסִין דָּאם הוּיז אֶת אֲבָנָיו זַיינֶע שְׁטֵיינֶר
וְאֶת עֵצָיו אוּנ זַיין הָאלְץ וְאֶת אוּנ נָאר דִּי עֶרְד פּוּן זַיין
הוּיז וְהוֹצִיא וכו׳: (מו) וְהַבָּא אֶל הַבַּיִת אוּנ דָּעֶר וָואס
וָועט קוּמֶען אִין הוּיז אַרַיין כָּל אִין אַלֶּע דִּיא טָעג
וָום מָען הָט אִים פַּר שָׁלָאסִין יִמָּאל עַד הָעֶרֶב זָאל דָּעֶר
טָמֵא זַיין ביז דָּעם אָבִינְט׃ (מז) וְהַשֹּׁכֵב בַּבַּיִת אוּנ דָּעֶר
וָואס לֵיגְט אִין הוּיז יְכַבֵּס זָאל עֶר וָואשֶׁען זַיינֶע
קְלֵיידֶער וְהָאוֹכֵל אוּנ דָּעֶר וָואס וָועט עֶסִין אִין הוּיז
יְכַבֵּס זָאל עֶר וָואשֶׁען זַיינֶע קְלֵיידֶער וְהַיינְט וָועלִין
מִיר מְפוֹרָשׁ זַיִן דָּעם פָּסוּק מ"ד (רש"י שַׁרַייבְּט דָּעֶר
פָּסוּק שְׁמוֹעֶסְט אִין אִזוֹי אִיין אוֹפֶּן אַז דִּי עֶרְשְׁטֶע
וָואךְ פּוּן דָּעם פַּאר שְׁלִיסֶען אִיז דִּי גָּנְץ נִיט גְּרָעסֶער
גִּיוָוארֶען זָאל עֶר דָּאם הוּיז פַּאר שְׁלִיסֶען נָאךְ אוֹיךְ
אַנְדֶּערְע וִיבֶּען טָאג זָאנְט דָּער פָּסוּק וּבָא הַכֹּהֵן אוּנ
דֶּער כֹּהֵן זָאל קוּמֶען אִין סוֹף פּוּן דִּי אַנְדֶּערְע זִיבֶּען טָאג וְרָאָה אוּנ עֶר וָועט זָעהֶן פֶּשָׁה אַז דִּי נֶגַע אִיז
גְּרֶעסֶער גִּיוָוארֶען אִיז דָּער דִּין אַז עֶר זָאל אֲרוֹיס נַעמֶען פּוּן דָּעֶר וָואנְט דִּי שְׁטֵיינֶער וָואם דִּי נֶגַע

לְבוּשׁוֹהִי וְדַיְכוּל בְּבֵיתָא
יְצַבַּע יַת לְבוּשׁוֹהִי :
מח וְאִם מֵיעַל יֵעוֹל כַּהֲנָא
וְיֶחֱזֵי וְהָא לָא אוֹסִיף
מַכְתְּשָׁא בְּבֵיתָא בָּתַר
דְּאִתְּשַׁע יַת בֵּיתָא וְיַדְכֵּא
כַּהֲנָא יַת בֵּיתָא אֲרֵי
אִתְסֵי מַכְתְּשָׁא : מט וְיִסַּב
לְדַכָּאָה יַת בֵּיתָא תַּרְתֵּין
צִפְּרִין וְאָע דְּאַרְזָא וּצְבַע

בַּבַּיִת יְכַבֵּס אֶת־בְּגָדָיו : מח וְאִם־
בֹּא יָבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא־
פָשְׂתָה הַנֶּגַע בַּבַּיִת אַחֲרֵי הַטַּח אֶת־
הַבַּיִת וְטִהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבַּיִת כִּי
נִרְפָּא הַנָּגַע : מט וְלָקַח לְחַטֵּא אֶת־
הַבַּיִת שְׁתֵּי צִפֳּרִים וְעֵץ אֶרֶז וּשְׁנִי

רש"י

כעליונה חולץ וקושה וטח ומותן לו שבוע דגמר לה זהו סיכה זהו כיחה לף בתחתונה כן וכו' כדתני' בת"כ. גמרו על דבר זה נתיכה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקלוי וטיחה ותין החוזר לריך פסיון וסדר המקראות כך הוא ואם יסוב ונתן והכה אל הבית. והתוכל בבית. ובא הכהן וראה והנה פשה. ודבר הכתוב בעומד ברחטון שנותן לו שבוע שני להסגירו וכשוף שבוע שני להסגירו כא וראה שפשה ומה יעשה לו חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון לפרים שתין בנגעים יותר מג' שבועות: (מח) ואם בא יבא. לסוף שבוע שני: וראה והנה לא פשה. מקרא זה כא ללמד כעומד בשיני ברחטון וכשני מה יעשה לו יכול יטהרנו כמשמעו אל מקרא ושהר הכהן את הבית ת"ל כי נרפא הנגע לא טהרתי אלא את הרפוי ותין רפוי אלא הבית שהוקלה והוטח ולא חזר הנגע אבל זה טעון חליצה וקלוי וטיחה ושבוע שלישי וכן המקרא נדרש וסן כא יכא בשני וראה והנה לא פשה יטיחנו ותין טיחה כלא חולץ וקלוי ואחרי הטוח את הבית ושהר הכהן את הבית סן לא חזר לסוף השבוע כי נרפא הנגע וסן חזר כשר פי' על החוזר שטעון נתילה: (מו) כל ימי הסגיר אותו. (ת"כ) ולא ימיס שקלף את נגעו אי יכול שאני מוליא המוחלט שקלף את נגעו ב ת"ל כל ימי: ושמא ער הערב. (ת"כ) מלמד שתין מטמא בנגדים ג יכול אפי' שהה כדרי אפילת ד פרס ת"ל והתיכל בבית יכבס את בגדיו תין לי אלא תוכל שוכח מנין ת"ל והשוכב לף תוכל ושוכח מניו ת"ל יכבס

שפתי חכמים

ואם כא יבא כו' אלא שבא בסו' שבוע ג' אע"פ שלא פשה אימו טהור' והסגירו ובא בסוף שניה ולא פשה אלא שלא פשה לף שלא פשה תולץ וכו': א פי' דכל ימי הסגירו ילדה עליו טומאה בהכחילפיכך הלכנס בו טמא אבל ימים שתולץ וקולה ואם אימו מטמא בביאי' שהטומאה שלבה לה עד שיתחיל למנות שבועות ההסגר: ב שהוא הבית אחזר ופרח בו הנגע אחר שתלץ וקולה ואם אחזר הנגע ופרח ולקף נגעו והוליא האבנים שבהן הנגע אלא יטמא בביאה ת"ל כל ימי הסגיר למיכאל בימי הסגיר לאיתו מלי כל לבתים המוחלט לף שקלף נגעו מטמא כיון דלנתילה קאי הוי כל הבית טמא ומטמא את הבאים בביאה: ג דאל"כ מי' לכתוב וכבס בגדיו ושמא עד הערב: ד פי' ד' כילי'. פי' לא יטמא בגדים דהא קתמר בביא ואבא על הבית יטמא עד הערב דמשמע אפי' שהה כל היום כולו אימו מטמא בגדים ומפרש ואזיל ת"ל והשוכב כלו' כי היכי דהשוכב שהה כו ומטמא בגדים ה"ג נמי הבא על הבית דכתב קרא שם שהה כדי סיליה דמטמא בגדים אע"פ שלא אכל דת"ל לאכילה דוקא אבל שוכב דאין כו אלא שהיה לא הכי ת"ל והשוכב דמשמע' מייתי דטעמא דשוכב לא משום סיליה אלא משום שהייה הוא וה"ה ביאה נמי שהה כדי סיליה טמא דת"ל דוקא שם אבל לו שבב קאמר דמטמא אבל לא שבב ולא אבל כגון כיאה לחוד אע"פ שהשה אימו מטמא בגדים. ת"ל שם ת"ל יכבס יכבס תרי ומני דה"ל למיכתב והשוכב בבית והשוכב בבית יכבס בגדיו אלא ע"כ לרבות מי שבא ושהה אע"פ שלא אכל ולא שבב אלא שהה מטמא בגדים והדר בעי ת"כ כיון שהשהייה תלויה מלתא ת"כ שוכב ל"ל כשלמא שוכב מיבעי לן לשיעור שהייה כשיעור שוכב ומי משום יכבס יתירה דמכבס אפי' כשהייה לחודיה בלא סיליה ושביבה לכתוב קרא במקום והשוכב והכא מכיון דשיעור שהייה בכלל שביבה הוי שם ת"ל והשוכב והשוכב אלא ליתן שיעור לשוכב ופי' כל' הזה אחר ואם כא יבא אלא על הסדר כדי

פירוש לתורת אלהים

אִיז אִין זַיִיא אוּנ אוּיף אֶרְט זָאל עֶר אַנְדֶערֶע
שְׁטֶיינֶער אַיין מוֹערִין אוּנ זָאל נָאךְ וַואסְטֶן אַוֶועךְ
אוּנ אַז דִי נֶגַע הָאט זִיךְ שׁוִין נִיט אוּם גֶקֶערְט אִיז
דָאם הוּיז טָהור אוּנ עֶר מוּז בְּרֶעכְּנִין דִי קָרְבָּנוֹת
וָואם וַוייטֶער אִין דֶער פָּרָשָׁה וָועט שְׁטֶיין אוּנ אַז
דִי נֶגַע הָאט זִיךְ יָוא אוּם גֶקֶערְט מוּז עֶר דָאם הוּיז
צוּ שְׁטוֹיסֶן וָוארוּם צֶרַעַת אַיין קָרֶעץ מַכֶּאֶרֶת וָואם
דָאם מַאכְט מִיינֶערִין אֲדֶער אִין פַאר שָׁאלְטֶענִי הִיא
זַיא בַּבַּיִת אִין הוּיז פְּנֵי הוּא עֶם אִיז טָמֵא , הַיינְט וָועלִין
מִיר פָּסוּק זַיין דָעם פָּסוּק מ"ח (רש"י שְׁרֵייבְט) דֶער
פָּסוּק שְׁמוּעֶסְט אַז אִין דִיא עֶרְשְׁטֶע וָאךְ אִיז דִיא
נֶגַע נִיט גֶערֶעכְּט גִיוָוארֶן אוּנ אִין דִיא אַנְדֶערֶע
וָאךְ אִיז זַיא אוֹיךְ נִיט גֶערֶעכְּט גִיוָוארֶן וְאנְט דֶער
פָּסוּק : (מח) וְאִם בֹּא אוּנ אַז דֶער כֹּהֵן וָועט קוּמֶען אִין
סוֹף פּוּן דִיא אַנְדֶערֶע וָאךְ וְרָאָה אוּנ וָועט זֶעהֶן וְהִנֵּה

חומש ע"ט) [ח"ג]

תּוֹלַעַת וְאֵזֹב׃ ט וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפֹּר
הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חֶרֶשׂ עַל־מַיִם
חַיִּים׃ יא וְלָקַח אֶת־הָעֵץ הָאֶרֶז וְאֶת־
הָאֵזֹב וְאֵת ו שְׁנִי הַתּוֹלַעַת וְאֵת
הַצִּפֹּר הַחַיָּה וְטָבַל אֹתָם בְּדַם
הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמַּיִם הַחַיִּים
וְהִזָּה אֶל־הַבַּיִת שֶׁבַע פְּעָמִים׃
יב וְחִטֵּא אֶת־הַבַּיִת בְּדַם הַצִּפּוֹר
וּבַמַּיִם הַחַיִּים וּבַצִּפֹּר הַחַיָּה וּבְעֵץ
הָאֶרֶז וּבָאֵזֹב וּבִשְׁנִי הַתּוֹלָעַת׃
יג וְשִׁלַּח אֶת־הַצִּפֹּר הַחַיָּה אֶל־מִחוּץ
לָעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְכִפֶּר עַל־
הַבַּיִת וְטָהֵר׃ חמישי נד וֹאת הַתּוֹרָה
לְכָל־נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק׃
יד וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת׃ טו וְלַשְּׂאֵת
וְלַסַּפַּחַת וְלַבֶּהָרֶת׃ טז לְהוֹרֹת בְּיוֹם

זְהוֹרִי וַאֲזוֹבָא׃ ט וְיִכּוֹס
יַת צִפָּרָא חַדָּא לְמָאן
דַּחֲסַף עַל מַי מַבּוּעַ׃
יא וְיִסַב יַת אָעָא דְאַרְזָא
וְיַת אֲזוֹבָא וְיַת צִבַּע
זְהוֹרִי וְיַת צִפָּרָא חַיְתָא
וְיִטְבּוֹל יַתְהוֹן בְּדַמָּא
דְצִפָּרָא נְכִסְתָּא וּבְמֵי
מַבּוּעַ וְיַדֵּי לְבֵיתָא שְׁבַע
זִמְנִין׃ יב וְיִדְכֵּי יַת
בֵּיתָא בְּדַמָּא דְצִפָּרָא
וּבְמֵי מַבּוּעַ וּבְצִפָּרָא
חַיְתָא וּבְאָעָא דְאַרְזָא
וּבַאֲזוֹבָא וּבְצִבַּע זְהוֹרִי׃
יג וְיִשְׁלַח יַת צִפָּרָא חַיְתָא
לְמִבְרָא לְקָרְתָא לְאַפֵּי
חַקְלָא וְיכַפַּר עַל בֵּיתָא
וְיִדְכֵּי׃ יד דָּא אוֹרַיְיתָא
לְכָל מַכְתַּשׁ סְגִירוּתָא
וּלְנָתָקָא׃ טו וּלְסְגִירוּת
לְבוּשָׁא וּלְבֵיתָא׃
טז וּלְעַמְקָא וּלְעַדְיָא
וּלְבַהֲרָא׃ טז לְאַלָּפָא בְּיוֹם

ת״א וחטא את. מוקן כז נדה כח׃
וכלה את. נגעים טה׃ למשת.
בשם טב סוטה ד קידושין סבועות ו׃

רשב״ם

(נו) ולבהרת. ה״א אחה״ע גורמת להפוך את התיבה באתנחתא וסוף הפסוק, בהרת בהרת. השעיר החי

פירוש לתורת אלהים

טָעגין הָאלְץ אוּנ רוּיטָען פָאדֶים אוּנ אַיין קְרייטָעקְ
וָואס דָאס הַייסְט אָזוֹי׃ (נ) וְשָׁחַט אוּן עֶר זָאל שְׁעכְטִין
דָעם אַיינְעם פּוֹגִיל אִיבֶּער אַיין עֶרְדִינֶע כֶּלִי עַל
מַיִם חַיִּים אִיבֶּער קָוואלִידִינְע וַואסֶער׃ (נא) וְלָקַח אוּנ
עֶר זָאל נָעמֶען אֶת עֵץ הָאֶרֶז טָעגָען הָאלְץ אוּנ רוּיטִין
פָאדֶים אוּנ אַיין קְרייטָעכְץ וָואס דָאס הַייסְט אָזוֹב וְאֵת
הַצִּפּוֹר הַחַיָּה אוּנ דָעם לֶעבְּרִיגֶען פּוֹגִיל וְטָבַל אוֹתָם אוּנ
עֶר זָאל זַייא אַיין טוּנקֶען אִין דָעם בְּלוּט פּוּן דָעם
פּוֹגִיל וָואס אִיז גִישׁאכְטָעט גִינוֹארֶן וּבְמַיִם הַחַיִּים אוּנ
אִין דִיא קָווֶעלִידִינֶע וַואסֶער וְהִזָּה אֶל הַבַּיִת אוּנ עֶר
זָאל בְּשְׁפְּרִיטְצָען דָאס הוּיז זִיבֶּען מָאהְל׃ (נב) וְחִטֵּא
אֶת הַבַּיִת אוּנ עֶר זָאל רֵייניגֶען דָאס הוּיז מִיט דֶעם

(חומש ע״ט) [ח״ג]

בְּלוּט פּוּן פּוֹגִיל וּבַמַּיִם הַחַיִּים אוּנ מִיט דִי קָווֶעלִידִינֶע
וַואסֶער וּבַצִּפּוֹר הַחַיָּה אוּנ מִיט דֶעם לֶעבֶּדִיגֶען פּוֹגִיל
וּבְעֵץ הָאֶרֶז אוּנ מִיט טָעגָען הָאלְץ אוּנ רוּטִין פָאדֶים
אוּנ אַיין קְרייטָעכְץ וָואס דָאס הַייסְט אָזוֹב׃
(נג) וְשִׁלַּח אוּנ עֶר זָאל לֶעבֶּדִיגֶען פּוֹגִיל לָאוּיפֶן
אֲוֶועק פְלִיעֶן אָל מִחוּץ לָעִיר אוֹיסָען וַוייניג דָר שָׁטָאט
אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה אוֹיף דֶעם פְּרייעֶן פֶעלְד וְכִפֶּר עַל הַבַּיִת
וְטָהֵר אוּנ עֶר זָאל פַאר גֶעבֶּען אוֹיף דֶעם הוּיז אוּנ
עָם זָאל רֵיין זַיין׃ (נד) זֹאת הַתּוֹרָה דָאס אִיז דָאס
לֶעהְרוּנְג לְכָל צוּ אַלֶע פְּלָאגֶען פּוּן צָרַעַת וְלַנָּתֶק אוּנ
צוּ אַזוֹי אַצָּרַעַת וָום אִיז אוֹיף דֶעם קַאפּ׃ (נה) וּלְצָרַעַת
אוּנ צוּ אַזוֹי אַצָּרַעַת וּוָאס אִיז אִין אַקְלֵייד וּבַבַּיִת אוּנ

12 11

הַטְּמֵאָה וּבְיוֹם הַטָּהֳרָהּ זֹאת תּוֹרַת
הַצָּרַעַת: פ טו א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ב דַּבְּרוּ
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם
אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ
טָמֵא הוּא: ג וְזֹאת תִּהְיֶה טֻמְאָתוֹ

בְּזוֹבוֹ רָר בְּשָׂרוֹ אֶת־זוֹבוֹ אוֹ־

ת"א דכרו מל. שבת פג: מים מים. עירכין ג כריתות מ נדה לד טו עד: מכשרו. תולין כת נדה לד לז: זובו טמא. נדה לד נח נו: וזאת תהיה. ב"ק פד נדה נו: טמא'תו. נדה מג: לר בשרו. נדה מג נז:

בעל הטורים

מעלים כדי שתתגלה בעיניו ולא יטמאו כה: (ב) דכרו מל בני ישראל. וכפרשת נגעים לא אמר דכרו לפי שענין שכאה מכרן כאו נגעים על ישראל. וסמך פרשת זב למזוזה לפי שעל ידי

רש"י

יכנס ריבה ת"כ למה נא' לוכל ולוכה ליתן שיעור לשוכה כדי תכילת פרס: (ז) להורות ביום וגו'. תיזה יום שטהרו ה ותיזה יום שטמאו: (ב) בי יהיה זב. יכול זב מ"מ ו יהי טמא ת"ל מבשרו ולא כל בשרו אחר שחלק הכ' בין בשר לבשר זכיתי לדין ז טמא כזב וטמא כזכה מה זכה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה כדה ח מטמאה טומאה חמורה זיבה לך הזב ממקום שמטמא טומאה קלה קרי טמא טומאה חמורה זיבה: זובו טמא. (ת"כ) למד על השפה ט שהיא מטמאה. זב דומה למי כיבק של שערין ודחוי י ודומה לנוכן כיבה המוזרת ב שכבת זרע קטור כלוכן כיבה שהיא מוזרת: (ג) רר. ל' ריר זב זה בשרו: את זובו.

רש"ם

באתנחתא השעיר החי, כזה וכזה תאכל החרב: וכבסו בגדיהם והטהרו. והטהרו בלא אתנחתא: (ב)זב מבשרו. רבותינו פירשו מראה זוב ומראה קרי: (ג) רר בשרו

שפתי חכמים

שיודעת שם בא יבא עם ובא הכהן ובודקה שבשיעם מטמין ג': הוכ"ת ביום שפרשתו הוי כני"ת ובחזקת שהן למלחת ובחזקת שן בגדיהם והטהרו. והטהרו בלא אתנחתא: (ב)זב מבשרו. שפיזובו בעניו הכזקת שהן ס"ס ס"ק להזקות בעניו היום שטמא ויום שטהור דהיינו ביום ולא בלילה שהן מטמאין ולא מטהרין בלילה: ו פי' אפי' הזב מפיו לו מחוטמו ואזני יהא טמא: ז ואי לא תימא כל ס"ס לטומא מ"מ זב ממנו טמא הוא אפי' ב ס"כ ס"ס זב מפיו או מאזניו או מן המחוט ואין לדון בג"ס מהמה דחיכה למיפרך מה לשאר שהן חיכה מטמאה כזבה אלא בג' כחיים שאם בג' יחיים לוקים להזקיק ז' נקיים וקרבן אבל ג' כחיות ביום ח' אין כה דין זבה אבל בזב אפי' בג' כחיות ביום ח' יש לו דין זב ב"כ ס"ס שהוא טמא מ"מ אינה זיבה ממנו אבל שאחת דגלי קרא מבשרו ולא כל בשרו דזב אינו טמא מ"מ אינה זיבה ממנו אבל שאחת דעדיין לא ידענו מאיזה בשר זב ממנו שהוא טמא ומאיזה בשר זב ממנו שהוא טהור צריכי לדין כו': חמה שקולה נדה טומאה קלה משום שהן למיכיבה ז' נקיים וקרבן מבשר"ם זבה גדול' שלכיבה ז' נקיים וקרבן:

טוה"ת פשיטא ולא זב זמא מטומאה חמורה טיפה טומאה שמטמא חדם וכלים טיפה לכ"ם שחטמא. וי"ל דאי פי' כן אייתי לומר דטיפה פיהם מטמאה דלעי' מטעיר המתחלת שהמתעסק בו טמא ומטמא את המתים והוה עלמו אינו טמא ה"ג דכמו כן גבי זיבה לכן פרש"י לימד על הטיפה וכו': ' ודהוי פי' דק: כ ר"ל דספינת מלחעה ולא בת מזוכה. פי' אל תתמה הואיל וטומאתו חמור,

ענייני טומאת זב וזבה

(ב) דכרו אל בני ישראל וגו' אים אים כי יהיה זב מבשרו וגו'. מבשרו ר"ל מעבוחו, אבל מבם בעין זכ אלי לאונו והוא חולי בא לאחוזי מעיים להולבם הכח המחזיק, טמא הוא, ר"ל אבל בעלמו הוא טמא. ילימחו אלא כרשות לאויר העולם, טמא הוא. ונקבל הוא אב הטומאה בכרן וכבגלה לעמא כגדים וכלים אדם במשא וכמגע וכספט ובמשכב וכמושב. וב"ז נקבל המוליא זרע לבטלה אל בשיושב עם אבם. ולפי שבהיות האדם שוכב עם אבמו אין כו עון אבל מעא בהיותו זומים הרחוים מאיו. לכן לא

פירוש לתורת אלהים

צו אַזוי אַצַרעת נוֹם איז אין אַ הויז: (נו) וְלִשְׁאֵת כו':
(נז) לְהוֹרוֹת צו לערנען ביים אין וועלכען טאג ער
זָאל אום ריין מאכן ביים אוג אין וועלכן טאג מען
זָאל ריין מאכט דאם אויג ווערנונג זאת תורת דאם איז דאם לערנונג
פון דעם צרעת: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ וכו': (ב) דַּבְּרוּ רעד צו די
קינדער ישראל וַאֲמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אוג איהר זאלט צו
זייא זאגין איש איש איטלישער מענטש כי ווען יִהְיֶה
מצות השם (ג) [קעס] (עשה פד) להיות זה בשתי לשון
איש כי יהיה זב וגו'. נדאם איז אמצות עשה אנב איז טמא
זאז ער זעהט פון אים אזוי ווי ברע, ער זאל ווארטן
ווען עס רינט פון אים אזוי ווי ברע, ער זאל ווארטן

טמא ומטמא טמא: וזאת תהיה טומאתו בזובו לר בשרו אם זובו:

ויצא אויף איר אדער ער ליגט אויף איר אדער ער בערירט
די זאך, איז די זאך טמא ואוב די איבערגעג דינג שמייס
אין די פרשה:

הֶחְתִּים בְּשָׂרוֹ מְזוֹבוֹ טְמֵאָתוֹ הוּא׃
כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֶׁב עָלָיו יִטְמָא׃ ה וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ ו וְהַיֹּשֵׁב עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֶׁב עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ חצי הספר ז וְהַנֹּגֵעַ בִּבְשַׂר הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־

או חתים בשריה מדוביה סאובתיה היא׃
כל משכבא די ישכוב עלוהי דובנא יהי מסאב וכל מנא די יתיב עלוהי יהי מסאב׃ ה וגבר די יקרב במשכביה יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ו ודיתיב על מנא די יתיב עלוהי דובנא יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא׃ ז ודיקרב בבשר דובנא יצבע לבושוהי ויסחי

ת"א או החתים . שם מג : וכל המשכב . נדה כד לג : סוכה.

נדה נד : שבר יפרוש . בבא בב : ושים שכר . בבא בב ב"ק כו : ופיובב . מנחות כד נדה עט :

רש"ם

את זובו , כמו ויורד רירו על זקנו , כלומר אם מריר ומטפטף בשרו את זובו, שהזוב קלוש בעין קרי : או החתים. שהוא מובדב על הבשר: (ד) אשר ישכב עליו, אפי' הוא תחת האבן שלא נגע בו כלל . כללו של דבר זב וזבה ונדה כולן מטמאין מה שתחתיהם טומאה

בעל הטורים

סגיאה נתקללה שהשם בזיבה וכתם בלערעה : (ג) שהחתים בשרו מזובו . בגימ' זב שהחתימת פי שתמם : (ד) ישכב עליו . בגי' זה מיוחד לשכיבה: וכל הכלי . בגימ' שכל לא שהכלי : (ה) וכרחץ במים. בגימ' ושלכבעים שהם ד"ש כמים כמו מ' פי' שלכבעים שהם:

שפתי חכמים

דאפי' טיפה שהם של זוב טמא מיכי ידעינן שם יוצא ממנו טיפה אחת דלמא טיפה קלי הוא וטהור לו זוב וטמא וע"ז פירש זוב דומה למי בלק כו': ל פי' שם שלא רציים לשמוש הוא כדלמה ס"ז שלינו מטמא רק במגע וכרלי' שניה מטמא שלם במגע ומטמא משכב ומושב וטעון כפיכת ז' נקיים וכשלישים שלם לקרבן: ם פי' בגון שם של נשתומים או עריבה גדולה : נ כלו' שם"ש בעת שהיה מטמא בו למלאכה אחרת ניכה שוכב עליו : ס כלומר שהמשכב מגע בו הזב הוא שם של השומאה ומטמא שדם לטמא בגדים שעליו דכתי' כיס יכבס בגדיו וכתן במים שהל ד"ש שלינו מיוחד לשניה ומגע בו הזב לינו שם של השומאה שהוא שדם לשהן בלבד ובשעת תיכוכו מטמא שלי שהם במגעו ולא שדם ולי חרם. ולשהר שלינו מטמא שלם שהוא שהור לשהן שלם. ע כ"ל שלינו של משכב : פ מדקתני' ויכוכב על הכלי שהר יכב עליו הזב מקים יכוכב של שסור לינכם של זב שם יכוכב של זב שם יכוכב שלם הוא שסור שלי שטמאין הכלי' ממנו כגון שהן מטמא שך יכוכב של שסור שהוא לטמא שדם שלי שטמא שהזב שם כשלם מגע בו. שהן מטמא שהן לטמא שדם לטמא בגדים ושלם לו זב יוסבין עליס מע"ם שלם הכבודו של הכלים טמאים הכלים כדלמי' כל שהר יכוכ שהתיו : פ דילפינן שמה מלינו משוכב פי' שהם שכב שסור של שהן מטמא וכיכ שהן שהר שהכנו של זב

רש"י

כמו ריר יוצא נגוף: או החתים . שיוצא עב וסותם את פי החמה ונסתם בשרו מטפת זובו זהו פשוטו ומדרשו מלה הכתו' הרשעון רשויות שתים וקרלו טמא שהל' זב משברו זובו טמא הוא ומלה הכתו' הבני רשויות שלם וקרלו טמא של' עומשתו בזובו רר בשרו את זובו לו החתים בשרו מזובו טומשתו היא הל כיולד שתים לעומשה והבלוים ל מוקיקתו לקרבן: (ד) כל המשכב. הרשוי למשכב יכול שפי' מיוחד למלאכה אחרת מ ת"ל אשר ישכב אשר שכב לא ילמר אלא ישכב ישכב המיוחד תמיד לכך יצא זה שהומרים לו ג עמוד ועשה מלאכתו: אשר ישב . יכב לא ילמר אלא אשר ישב עליו הזב במיוחד תמיד לכך: (ה) ואיש אשר יגע במשכבו . לימד על המשכב שהמור מן המגע מזה עשה אב העומשה לעמא אחד לעמא בגדים והמגע שלינו משכב שלינו אלא ולד העומשה ם ושלינו מטמא אלא מוקלין ומקרין: (ו) והישב על הכלי . (ת"כ) שפילו לא נגע שפי' עשרה כלים זע"ז כולן ע מטמלין משום מושב פ וכן במשכב :

פירוש לתורת אלהים

רִיעָן דַּהֲיָינוּ דָּאם וָאוּם עָם רִיבָט אִיז גִיזָעכְט אוּנ
דָּער פּוּן וָועלְט פַּאר שָׂמָאפְּט זַיין לַייב מִיטָּאתּ הִיא
דָּאם אִיז זַיין אוּם רַיינִיקְייט כְּלוּמֶר עֶר אִיז טָמֵא׃
(ד) כָּל הַמִּשְׁכָּב אַלֶּע זַאכָּן וָאוּם מָען קָען אוּנ עָם אִיז
גָעמָאכְט גִיוָואלְטָען מָען זָאל דְּרוּיף לִיגָען אוּנ גִיט צוּ
אַנגִידְרִי מָלְאכָה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב אוּנ דָּער זָב וָועט
דְּרוּיף לִיגָען יִמָּא זַיין וְכָל הַכְּלִי אוּנ
(חיתום ט"ת)

14 11 ה"י

דַּמְשָׂא׃ ח וַאֲרֵי יָרוֹק
דּוֹבְנָא בְּדַכְיָא וְיִצְבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּמַיָּא
וְיֶהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׂא׃
ט וְכָל מַרְכְּבָא דִּי יִרְכַּב
עֲלוֹהִי דּוֹבְנָא יְהֵי
מְסָאַב׃ י וְכָל דִּי יְקָרֵב
בְּכָל דִּי יְהֵי תְּחוֹתוֹהִי
יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׂא
וְדִי יְטוֹל יַתְהוֹן יְצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּמַיָּא
וְיֶהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׂא׃
יא וְכָל דִּי יְקָרֵב בֵּיהּ
דּוֹבְנָא וְיָדוֹהִי לָא שְׁטַף
בְּמַיָּא וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וְיֶהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׂא׃ יב וּמָאן

הָעֶרֶב׃ ח וְכִי־יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר
וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעֶרֶב׃ ט וְכָל־הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב
עָלָיו הַזָּב יִטְמָא׃ י וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכֹל
אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו יִטְמָא עַד־
יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׂא
וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יא וְכֹל
אֲשֶׁר יִגַּע־בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא־שָׁטַף
בַּמַּיִם וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יב וּכְלִי־חֶרֶשׁ

ת"א וכי יקץ. שבת טו כה ו: בעטור. נדה נה: כל המוגע. שם לג: והנוטלם. שם לג נה: כל אסר. קידושין כה מולין קו נדה מג

בעל הטורים

(יא) שטף. ד'. דין. ופירך והלף ביסודו שטף ועבר מזה לריך לישיבה אע"פ שלא נגע בהם כלל: (יא) וידיו לא שטף חמורה לטמא אדם ובגדים אם הכלים שתחתיו מיוחדין

במים. הזב לא טבל, כך דרשו הכמים. ולי נראה לפי פשוטו לפי שאמר למעלה רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו שהוגלד ונדבק על בשרו לכך דבר לשון נקיה וידיו לא שטף במים שאם לא שפשף יפה את בשרו וגם פי האמה שהחתים כמפורש בסמ' נדה אע"פ שטבל עדיין טמא הוא הואיל ולא שפשף יפה קודם טבילה וכל הנוגע בו יטמא. ולפי שדרך פי האמה הזב יוצא וצריך שישפשף דיבר ל' שטיפת ידיו למשל בעין מה שכתוב אצל זונה אבלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און וכן אך מסיך הוא את רגליו. לפי שמדבר על יציאת חוץ. אף כאן שטיפת ידים על מקום יציאת הזוב מאותו מקום. וגם לשון שטף מזכיר שהוא להעביר לכלוך שום דבר ממקומו. כמו ומזרק ושוטף במים. להעביר שומן של חטאת שבכלי. וכן מים כבירים שוטפים. וכן תשטף ספיחיה עפר הארץ. אף כאן להעביר את הזוב

רש"י

(ח) וכי ירק הזב בטהור. ונגע בו לא נטמו שהרוק צ מטמא במשא: (ט) וכל המרכב. לע"פ שלא יגע עליו ק כגון התפוס על סרגן שקורין ארלו"ן טמא משום מרכב והחוקף שקורין אלויי"ם טמא טומאת מושב: (י) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו. (ת"כ) על זב ר בא ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ירין טעון כבוס בגדים והוא חומר במושב ממרכב: והנושא אותם. כל האמור בענין הזב זובו ורוקו וס"ז ומימי רגליו והמושב והמרכב משלח מטמא לדם לטמא בגדים: (יא) וידיו לא שטף במים. בעוד שלא טבל מטומאתו ש ולפי' פסק מזובו וספר שבעה ומהוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו וזה שהוליא הכתוב מכילת גופו של זב כל' שטיפת ידיו' ללמדך שאין בית הסתרים

ת טעון כיאת מים שלא אכר הגלוי כמו הידים: (יב) וכלי חרש אשר יגע בו הזב. יכול אפי' נגע בו מאחוריו וכו'.

פירוש לתורת אלהים

וכו': (ח) וְכִי יָרֹק אוֹג אַז דֶּעֶר זָב וָועט שְׁפַּיִעַן אוֹיף
אֶמֶעֲנְטְשׁוָום אִיז טָהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו כו': (ט) וְכָל הַמֶּרְכָּב אוֹג
אוֹיף אִיטְלִיכָעם רַייטוּנְג וָואם דֶּער זָב וָועט דְּרוֹיף
רַייטָען יָסָּא זָאל טָמֵא זַיין: (י) וְכָל הַנּוֹגֵעַ אוֹג דֶּער
וָואם וָועט אָן רִירָען אִין דִּיא זַאךְ וָואם וָועט זַיין
אוּנְטֶער דֶעם זָב יִטְמָא זָאל טָמֵא זַיין וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם אוֹג

(חומש ע"ט) ז"נ

שפתי חכמים

סרי הוא טמא לף שמפסיק ביניהם הכלן והכלן הוא מקבל טומאה ס"ם הוא טמא ופ"ג דנכי מסכת נכד הוא דכתי' ילפינן מינים לף למוסב כיון דשוי מסכת ומוסב כתומר מגען לטמא בגדים מדא מילתא היא: צ דהכי דכתיב ניס וכי יכוק הזב בטהור כלי' כמה בניך הטהור היינו כשירוק על המקל שביד טהור והוא נגעו הוא טמא: ק ר"ל לא שיוסב ממש עליה היינו מוסב דכתי' בקלח שבך לך לסיוסב שסה טן שלפניו ולאחריו שהיו יוסב עליו אלא שהסכוכ מחזיק בו אלא יתלוק מלפניו או לאחריו ולכך נקלח תפוס ע"ם שחופס בו: ר כלו' ולא שתאמי של מרכב שהמעיך בו אלא אזד קאי כלומר שנגע במרכב שהיה תמהיו של זב טמא ולאו טעון כבוס בגדים: ש ואזד קאי ולא לטוגע בו לו' שקודם שנבל הכי הוא טמא וטעון כבוס בגדים דאל"כ לא ס"ל למיכתב אלא ולכל אשר יגע בו הזב וכבס בגדיו ורחץ במים וידיו לא שטף ל"ל: ת כגון חוך פיו ופי האשה דלטמא ואון הקטני' דאע"ג דלא עלו בהן מים טהור

אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַזָּב וְשָׁטַף בַּמַּיִם: יג וְכִי־יִטְהַר הַזָּב
מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים
לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ
בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר: יד וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה
וּבָא | לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וּנְתָנָם אֶל־הַכֹּהֵן: טו וְעָשָׂה
אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְהָאֶחָד
עֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹבוֹ: ס ששי שבעי בשהן מחובריו טז וְאִישׁ

דַּחֲסַף דִּי יִקְרַב בֵּיהּ
דּוֹבָנָא יִתְבַּר וְכָל מָאנָא
דְּאַע יִשְׁתְּטַף בְּמַיָּא:
יג וַאֲרֵי יִדְכֵּי דּוֹבְנָא
מִדּוֹבֵיהּ וְיִמְנֵי לֵיהּ
שַׁבְעָא יוֹמִין לְדָכוּתֵיהּ
וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיֶסְחֵי
בִּשְׂרֵיהּ בְּמַי מַבּוּעָא
וְיִדְכֵּי: יד וּבְיוֹמָא
תְּמִינָאָה יִסַּב לֵיהּ תַּרְתֵּין
שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה
וְיֵיתֵי לְקֳדָם יְיָ לִתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִתְּנִינוּן
לְכָהֲנָא: טו וְיַעֲבֵיד יָתְהוֹן
כָּהֲנָא חַד חַטָּאתָא וְחַד
עֲלָתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי
כָּהֲנָא קֳדָם יְיָ מִדּוֹבֵיהּ:

ת"א כי יטהר . מגילה ח נדה טו:
ובא לפני . נזיר מד: וכפר עליו כהן מגילה ח:

וכתן כפרו . מכילתין יד: ושבעה לוקחה . יומא מח: וכפר פניו . מגילה כ: ולוים כו. כ"ק פא ע"ג סח נדה מג:

בעל הטורים

מים חיים: (יב) ונגע. כנגע׳ כיסה. ליזהר מגע כמקלתו בסוף כלומר זה כדאי׳ בת"כ עד תיזהו מגעו בסוף כלומר הוי לומר זה א כיסה: (יג) וכי יטהר . ב כמיפוק: שבעת ימים לטהרתו. שבעת ימים מטורים מטומאת זיבה ג בלא ירחה

שפתי חכמים

רק רמוי נכיסה מים כעיקר: א פי׳ בכתנדנד וסוסס כלו מכח סוד סלין כיסה לעקלתו בלא כלום והם דפקים קלה לכיסה כל׳ מגע לעיטלא כיסה דומיא דמגעו מה מגעו בידו מכלי אף כיסה בידו מכלי לפקוקי קנה בקומטו דוד דסם כיס קיס בקומטו וכיסוי זה את הטיסר כמור ליון כיסה לא בא בלא מכח סוד כיסוי ולמן כמים מיים ומכח: ב פי׳ בלא ז׳ ימים לכיסים לטיוח סם לא בסק סיגו כוסר ומי לא יסוי כסוכים מזיכה סם לא בסק ופיכם עוד כולם לנוסים מזכיכים לעסקתיו בתכסה מסקתו סמם

פירוש לתורת אלהים

וּמִן אָן רִירִין יִשָּׁבֵר וְאֶל צוּ בְּרָאבָּעַן וָעֵרִין וָכָל כְּלִי עֵץ
אוּן אִיטְלִיכָע הִילְצֶערְנֶע כְּלִי וָאוּם אַבֶּ הָאט וִי אָן
גִירִירְט יְשֻׁטַּף בַּמַּיִם וָאֶל מֶען אוּס שְׁווִיסְגֶען כְּלוּמֶר
טוּבֶלְען אִין וָואסֶער: (יג) וְכִי יִטְהַר אוּן אַז דֶער זַב וָועט
טָהוֹר וָועֶרִין פּוּן זַיין רִיסְגֶען דַּהֵינוּ עָם וָועט אוּיף
הֶערִין פּוּן אִים צוּ רִיסְגֶען וְסָפַר לוֹ צֵיילִען זִיבֶּען
טָאג צוּ זַיין בֵּיסְגֶען כְּלוּמֶר זִיבֶּען טָעג וָאל שׁוּין
פּוּן אִים נִיט רִיסְגֶען וְכִבֶּס בְּגָדָיו אוּן עָר וָאל וַואשֶׁען זַיין קְלֵיידֶער וְרָחַץ
נִיסְגֶען קְלֵיידֶער וְרֶחֶץ אוּן עָר וָאל וַואשֶׁען זַיין לֵייב
מִים כִּוועלִידִיג וַואסֶער וְאִם הַיסְט עֶר וָאל זִיך

מצות השם

(יד) [וְלָקַח] (סכסא סה) סיקיכ סוד קדכן כסיתרפה בסוס וכיוס
סכמיני יקח לו סתי תוליס לו סני כני יוסף:
(טו) [וְלָקַח] (סכסא סו) לסיות ס"ג כל לאדם טמא בסוס וטמא
כסכדבסה סמא: וְאִם כִּי תִּטַּהֵר מִמִּנּוֹ בסכסא זסא וכתן כמיס
סם כל כסכנו וטמא עד הסרכה:

בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי וגו׳. וְהָאִם אֵינוֹ אַמְצָעוּת עֲשָׂהוּ אֲ"עֶר בָּא הָאִם
שׁוּין אֶבֶּנְעֶצְוִילְט וִיבֶּען הַיְינְט סָגֶט אוּן בַּיי נַאכְט נָאךְ
דָּעם וִיבֶּעטֶען סָאג הָאם עֶר זִיךְ טוֹבֶּל נִיטְען, וָאל עֶר דעם

וזו כיסטו: (יד) וכם לפני ס' סג פתח. כני׳ סכם מלמד שסוב סוס

רש"י

א כיסטו: (יג) וכי יטהר . ב כמיפוק: שבעת ימים לטהרתו. שבעת ימים מטורים מטומאת זיבה ג בלא ירחה

כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע וְרָחַץ
בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ יז וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־
יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת־זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם
וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ יח וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע
וְרָחֲצוּ בַמַּיִם וְטָמְאוּ עַד־הָעָרֶב׃ פ
יט וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זָבָה דָּם יִהְיֶה
זֹבָהּ בִּבְשָׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה
בְנִדָּתָהּ וְכָל־הַנֹּגֵעַ בָּהּ יִטְמָא עַד־
הָעָרֶב׃ כ וְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו
בְּנִדָּתָהּ יִטְמָא וְכֹל אֲשֶׁר־תֵּשֶׁב

כ״י תֵּיצֵי מִנֵּיהּ שִׁכְבַת זַרְעָא וְיַחֵת
בְּמַיָּא יַת כָּל בִּשְׂרֵיהּ וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רְמִשָׁא׃
יז וְכָל לְבוּשׁ וְכָל מָשְׁכָּא דִּי יֵהֵי עֲלוֹהִי שִׁכְבַת
זַרְעָא וְיִצְטַבַּע בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רְמִשָׁא׃
יח וְאִתְּתָא דִּי יִשְׁכּוּב גְּבַר יָתַהּ שִׁכְבַת זַרְעָא
וְיִסְחוּן בְּמַיָּא וְיֵהֵון מְסָאֲבִין עַד רְמִשָׁא׃
ט וְאִתְּתָא אֲרֵי תֵּהֵי דַיְבָא דַּם תֵּהֵי דּוֹבָהּ
בְּבִשְׂרָהּ שַׁבְעָא יוֹמִין תְּהֵי בְּרִיחוֹקָהּ וְכָל
דְּיִקְרַב בָּהּ יֵהֵי מְסָאַב עַד רְמִשָׁא. כ וְכָל דִּי
תְּשַׁכּוּב עֲלוֹהִי בְּרִיחוֹקָהּ יֵהֵי מְסָאַב וְכָל דִּי תְּתֵיב

ת״א וכמן כמים . עככין ד : וכל בגד . בבת סד פג ב״ק נה : לותה שבבת . יבמות לד : וכחלו במים . נדה מו מב : ותשה . סס לג מד : ותשה כי . סס לו עג: סד יהיה. סס נד נה : כשבתה. סס כח : שבעת ימים. פסחים ג :

בעל הטורים

טובל מבעו״י: (עז) תלת ממנו . בגי׳ זה זכר יוכה כאן : כי תלת ממנו. בגי׳ זכר לח לת יבא : וכמן במים את כל בשרו . בגימ׳ ולח יסת כו תליה כבשרו ובעלו : (יט) דם יהיה זובה בבשרה . בגימ׳ כן דם נדה מטמא לח ויבא : תהיה בנדתה . (עם התוספות) בגימ׳

רש״י

זוב וכולן רלופין: ורחצו במים . גזירת מלך היא שתטמא התשה בכיאה ואין הטעם משום טוגא בם״ז שהרי מגע בית ד הסתריס היא: (יט) כי תהיה זבה. (ת״כ) יכול מאחת מכל היכיריה ת״ל (ויקרא כ) והיא גלתה את מקור דמיה אין דם מטמא אלא הבא מן המקור : דם יהיה׳ זובה בבשר׳. (תוס׳ יח) ומתבל יגילוהו שהיא מעוטה ממגע כל לדם : תהיה בנדתה. אפי׳ לא רואה אלא רואה רואה:

שפתי חכמים

פי׳ דלא מזי זיבה בטמלעו ולא מזי לה בטמלעו סתב ליומי קמאי ומוכח שבעה ימים טסוכין מביטא: ד ומגע בית הסתרים טהור אפי׳ בזב ומיניה יפלי׳ דכל מגע בית הסתרי׳ לית מטמא מדאפקיה להיסטו של זב כל׳ נגיעה יפלין לכל נגיעות דמגע בית הסתרי׳ לית מטמין דגזירת המלך היא: ה דתניא יהיה וס״ק ותשה אין זוכה קרוי זוב לעמא אלא״כ הוא לחוש : בנדתה . כמו תהיה בנדתה. אפי׳ לא רואה ה רואה רואה:

פירוש לתורת אלהים

(מז) וְאִישׁ אוֹ אֲמַעֲנְטָשׁ כִּי תֵצֵא אַז עָם וָועָט פּוּן אִים אַרוֹס גַיין שִׁכְבַת זָרַע וָרַחְץ זַאלֶען טוֹבֶל זַיין זַיין גַאנְץ לַייב וָמַא וכו׳: (יז) וְכָל בֶּגֶד אִיטְלִיכְעס קְלֵייד אוֹ עוֹר אָדֶער אַפֶּעל אֲשֶׁר אַז עָם וָועָט אויף אִים זַיין שִׁכְבַת זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם וכו׳: (יח) וְאִשָּׁה אוֹנ אַיין אִשָּׁה אַז אַיין מַעֲנְטָש וָועָט זִיא בַּאשְׁלאָפֶן מִיט שִׁכְבַת זָרַע וְרָחֲצוּ בַמַּיִם וכו׳: (יט) וְאִשָּׁה אוֹנ אַיין אִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָבָה אַז זִיא וָועָט זַיין אַזָבָה דָם יִהְיֶה עָם וָועָט רִינֶען פּוּן אִיר בְּלוּט שִׁבְעַת יָמִים זָאל זִי זַיין זִיבֶּען טָאג אַנְדָה (רִידִינִים וָאם אִיטְלִיכֶער וָאם וָועָט זִיךְ אִין אִיר אָן רִירֶען זָאל אֶר טָמֵא זַיין בִּיז בִּיז אָבֶנְט: (כ) וְכָל אוֹנ אוֹיף אַלֶע זַאכֶען וָאם זִי וָועָט

השם

וְאִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָבָה וגו׳ . וְדָאם אִיז אַמְצִיה עֲשֵׂה: אַאִשָּׁה וָואם אִיז אַנְדָה אִיז זִיא טָמֵא אוֹנ אַלֶע וָואם זִיא רִירְט אָן אִיר טָמֵא, אוֹנ זִיא אִיז אָסוּר צוּם מַאן, בִּיז זִיא וָוערְט רֵיין אוֹנ אִיז זִיךְ טוֹבֶל אִין אַמִקְוָה

מצות

(יט) [קפא] (עשה פז) להיות סגדה טמאה ומטמא שבעת׳ ותשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב :

עָלָיו יִטְמָא׃ כא וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּמִשְׁכָּבָהּ
יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ כב וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־כְּלִי
אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ כג וְאִם עַל־
הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־
הוּא יֹשֶׁבֶת־עָלָיו בְּנָגְעוֹ־בוֹ יִטְמָא
עַד־הָעָרֶב׃ כד וְאִם שָׁכֹב יִשְׁכַּב אִישׁ
אֹתָהּ וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא
שִׁבְעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־

עֲלוֹהִי יְהֵי מְסָאַב׃
כא וְכָל דְּיִקְרַב בְּמִשְׁכְּבָהּ
יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי
בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב עַד
רַמְשָׁא׃ כב וְכָל דְּיִקְרַב
בְּכָל מָאנָא דִי תִיתֵב
עֲלוֹהִי יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי
וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וְיֵהֵי מְסָאַב
עַד רַמְשָׁא׃ כג וְאִם עַל
מִשְׁכְּבָא הוּא אוֹ עַל
מָאנָא דִי הִיא יָתְבָא
עֲלוֹהִי בְּמִקְרֵיהּ בַּיהּ
יְהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא׃
כד וְאִם מִשְׁכַּב יִשְׁכַּב
גְּבַר יָתָהּ וּתְהֵי רִיחוֹקָהּ
עֲלוֹהִי וְיֵהֵי מְסָאַב
שַׁבְעָא יוֹמִין וְכָל מִשְׁכְּבָא

ת״א סגר טיל. נדס כד: ותסי נדתס. יבמות מס קידושין סס סבועות יח נדס נג: ומעמ נדס סס:

רש״ם

ולא לובן כזוב ושכבת זרע שהם לבנים: (כג) ואם על המשכב הוא וגו׳, השוכב או היושב על מדרס שלו אף ע״פ שאינו נוגע בהם יטמא עד הערב. לטמא אוכלין ומשקין כמ״ש בנגעו בו יטמא עד הערב כמו ששנינו במס׳ נדה שעליונו של זב מטמא אדם לטמא אוכלין ומשקין: בנגעו בו יטמא עד הערב. כלו׳ או אפי׳ נגע במרכב יטמא עד הערב. ולא יטמא לטמא בגדי׳ שהמרכב חלק מגעו מטשאו. שהנושאו מטמא אדם לטמא בגדיו ולא הנוגע מטמא אלא האדם ולא בגדים: אשר היא ישבת עלי׳. פירשו חכמים במרכב: (כד) אשר ישכב

שפתי חכמים

כי תכסס דס מסי׳ סעס סמס שבעת ימים תסס כנדתס: ו כמו שפרש״י לעיל על ומיושב על הכלי מפי׳ לס נגע וכמיותיו פירשתי לעיל בשוכב ומושב מטמא מע״ם שלס נגע בו ודעת רש״י שכי לל תסבור לו׳ מה דכתי׳ לסמר ושס על המשכב וגו׳ בנגעו בו יטמא עד הערב משמע לף בשנגעו בו במשכב ומושב ומכוב ל״ל כיכוס בגדים ויסיס פי׳ בו בכל אחד מהם זס לישו דלס קאי על ושס על המשכב וגו׳ דסס מפי׳ לס נגע טעון כיכוס בגדים. ולין להקשות על מס קאי בשנגעו בו יטמא עד הערב לכן פרש״י על הכלי לרבות וכו׳ כלומר למס לריך למיכתב על הכלי לס לכתוב שלס שבר היס יושבת עליו שלס לרבות שס המרכב ל״ל מה דכתיב בשנגעו בו וגו׳ קאי על המרכב כדפרש״י דלין טעון כיכוס בגדים: ז פי׳ כשכילף לפיות נכנס לימי טהרה כשכילף כלו׳ מיד שנכנסה לימי

רש״י

(כג) ואם על המשכב הוא. (ת״כ) השוכב או היושב על משכבה או על מושבה אפי׳ לא נגע בה או לף על פי שהוא כדת טומאה האמורה במקרא העליון שטעון כיכוס בגדים: על הכלי. לרבות את המרכב: בנגעו בו יטמא. יכול מדבר אלא על המרכב שנתרכה מעל הכלי: בנגעו בו יטמא. ואינו טעון כיכוס בגדים שהמרכב אין מגעו מטמא אדם לטמא בגדים: (כד) ותהי נדתה עליו. יכול יעלה לרגלה ז שלם כת עליה בתמיהי לנדתה לף יטמא אלא ג׳ ימים כמותה ת״ל ושמא שבעת ימים ומה ת״ל ותהי נדתה עליו מה היא מטמא

דִי יִשְׁכּוֹב עֲלוֹהִי יְהֵי
מְסָאֲב: כה וַאֲתָא אֲרֵי
יִדּוֹב דּוֹב דָּמֵהּ יוֹמִין
סַגִּיאִין בְּלָא עִידָן
רִיחוֹקֵהּ אוֹ אֲרֵי תִדּוֹב
עַל רִיחוֹקֵהּ כָּל יוֹמֵי
דּוֹב סְאוֹבְתֵּהּ כְּיוֹמָא
רִיחוֹקֵהּ תֶּהֵי מְסָאֲבָא
הֵיא: כו כָּל מִשְׁכְּבָא דִּי
תִשְׁכּוֹב עֲלוֹהִי כָּל יוֹמֵי
דּוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב רִיחוֹקֵהּ
יְהֵי לָהּ וְכָל מָנָא דִּי תִתַּב
עֲלוֹהִי מְסָאֲב יְהֵי
בְּסוֹאֲבַת רִיחוֹקֵהּ: כז וְכָל
דְּיִקְרַב בְּהוֹן יְהֵי מְסָאֲב

יִשְׁכַּב עָלָיו טְמֵא: כה וְאִשָּׁה כִּי־
יָזוּב זוֹב דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֶת־
נִדָּתָהּ אוֹ כִי־תָזוּב עַל־נִדָּתָהּ כָּל־
יְמֵי זוֹב טֻמְאָתָהּ כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה
טְמֵאָה הִוא: כו כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־
תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב
נִדָּתָהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר
יֶשֶׁב עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת
נִדָּתָהּ: כז וְכָל־הַנּוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא

ת"א ומסם. סם מד: כי יזוב. סם כה כב ג"ם: כלא עת. סם סכ: כל ימי זובה. מגילה כ סוליות ד: כמשכב. שבת פד נדה טו

בעל הטורים

פד שבת שבת במים (עם התיבות): (כו) כטומאת. כ'. כטומאת נדתה. כטומאת כנדה תיתה וגו'. כדתי' במדבר שמדמה טומאה לטומאת נדה מה נדה יש לה שבעה במים אף זבה כמו כן שבעה במים ועוד, וזרקתי עליכ' מים וגו' ג"כ מה נדה כאן נכל' עמים כאן אף

רש"י

נדה וכלי חרס אף הוא מטמא נדה וכלי חרס: (כה) ימים רבים. שלשה ח ימים: בלא עת נדתה. לאחר שיצאו שבעת ם ימי נדתה: או כי תזוב. לת ג' הימים י הללו: על נדתה. מופלג מנדתה יום ל' כ זו היא זבה ומשפעה חרוז

שפתי חכמים

שהרי אף הוא מטמא נדה וכלי חרס. כתב ז' טוב"ד שם ס"ק ב' ימים שיש לכלים שבאה לו מיום שלא שבאה אחר ימים ואחר כיום מה יומים מיעוט ימים שיש אף כיום מיעוט כיום שבאה ושבאה שכי אחר נאמר ימים וכיום וכו': ם פי' ואחר שבאה לאחת שבאה ימים כלופים לו היא זבה ולריכה שבעה נקיים וקרבן אחר שם לאחת שבאה ימים כלופים כתוך עת נדתה לימים אלא כנדה

רשב"ם

עליו יטמא. אוכלין ומשקין. תחתונו של בועל נדה בעליונו של זב. בפרק בנות בותים:(כה)בלא עת נדתה. לאחר ימי נדתה. כמפורש במס' נדה אין אשה קרויה

ומיהו שמעתי מאחד מגדולי הדור שכתב שהסקה אחר ז' טובלת ומטמאת עם בעלה ומיהו לריכה לא שבעה נקיים ולא קרבן ומ"ם טובלת מקרא זו אלא מדרבנן ולא מדאורייתא ולריכה לשבעה נקיים כדאמרינן ביומא פ"ק דף ח' ע"ב. ודכרי רש"י. ע"ל סס תלמוד ערוך במס' נדה ע"ש: ' כלו' לא כי הזוב שמטמא מפי' יום א' מפני שמוסיף שהזוב יום ג' הוי זבה גדולה אלא זבה קטנה ושומרת יום כנגד יום דלעת ערב טובלת את עלמה ומטמאת עם בעלה ואלו דנקד רש"י כלו' כנזכרים לעיל כי היכי דלא תקשה עליו מדוע שהם הכי, ולא פי' לפי שהם הנזכרים למעלה: כ דאין לו' שמוך לנדה גלמור שלא

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כה) ומסם כי תזוב. זס"ס בעלמות יפר שמקרא ע"י שבאה מתעללת לנדוק את עלמה מדמים מטמאה כל שבועות שבאה

פירוש לתורת אלהים

עָר לֵינֻט דֶעְרוּיְךְ יַסְבָּא וָאל טָבָא זַיִן: (כה)וְאִשָּׁה אוֹנ אַזוֹי וִוי זִי אִיז אוּם רַיין אִין דִי טָעג פּוּן אַנְדָה טְמֵאָה
אֵיין אִשָּׁה כִּי יָזוּב אוֹ עֶם וָוערְט־רִינְגען זוּבָהּ דָּמָהּ רָאם רִינְען הִוא וִיא אִיז טָמֵא: (כו) כָּל הַמִּשְׁכָּב אַלָע גִילֶעגְער אֲשֶׁר
פּוּן אִיר בְּלוּט יָמִים רַבִּים פִּיל טָעג נִיט אִין דֶער צַייט תִּשְׁכַּב עָלָיו וָואם זִי וָועט דֶערוּיְךְ לֶעגְען אִין אֵיין טָאג
פּוּן אִיר נִדָּה (כְּלוֹמַר אוֹ דִי זִיבֶּען טָעג פּוּן אִיר נִדָּה פּוּן אַלָע דִי טָעג וָואם זִי אִיז אַנְדָה כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ כִּי הָאבְּן זִיךְ אוּם גִילַאוּט הָאט פּוּן אִיר גִירוּעְגען בְּלוּט הָאט דָאם פּוּן אִיר אַזוֹי וִוי דָאם גִילֶעגְער דַרְכֵי טָעג אַנְאנְד אוֹ אֶדֶר דִיא דְרַיי טָעג פּוּן וָואם זִי אִיז דֶערוּיְךְ גִילֶעגְען וָועט זַיין אַנְדָה) דָעם רִינְגען וָועט זַיין אַיין טָאג וַוייטֶער פּוּן דֶער צַייט וְכָל הַכֵּלִי אוֹג דִי כְּלִים וָואם זִי וָועט דֶערוּיְךְ זִיצֶען וָועט
פּוּן אִיר נִדָּה כָּל יְמֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה וָאל זִי זַיין אוּם רַיינְקַייט פּוּן אַנְדָה אַזוֹי וִוי דָאם אוּם רַיינְקַייט פּוּן אַנְדָה: (כז) וְכָל
פּוּן אוּם רַיינְקַייט כִּימֵי נִדָּתָהּ תִּהְיֶה וָאל זִי זַיין אוּם רַיין זִי אִיז גִיוָוען אַזוֹי וִוי זִי וָועט זַיין אִין אִירֶער אַפְּלִילוּ, מִנּוּ זִיא וָואלְטִין וִיבֶּען
אִיר הָעמְד אֲדֶער אוּיְךְ אִיר לֵייליךְ, מִנּוּ זִיא וָואלְטִין וִיבֶּען

מצות השם

(כה) [קסד] (עשה פח) לטיות הזכה טמאה ומטמאה שבעה' ומסם כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה וגו':

וְאִשָּׁה כִּי יָזוּב זוֹב דָּמָהּ וְגוֹ'. דָּאם אִיז אַמְצוֹת עֲשֵׂה אוּג פּוּן דָעם טִיבֶּעטִין קָאג בִּיי נַאכְט הַייבְּט
עֶם רִינְגט פּוּן אַשָּׁה בְּלוּט נִים אִין דִי צַייט וָואם זִיא זִיא אֵין צוּ צַיילִין זִיבֶּען רַיינְע טָעג, אִין דֶעם זִיבֶּעטִין קָאג פּוּן
אִיז אַנְדָה יַרַיינְט אִיז בִּיי אוּנְז גְלַייךְ אַנְדָה אוּג אַנְדָה וָועט דִי רַיינְע טָעג בִּיי נַאכְט אִיז זַיךְ טוֹבֵל אוּג אִיז טָהוֹר, דִי
אַשָּׁה זָעהְט בְּלוּט אֶדֶר אַפְּלִילוּ נָאר אַפְּלָעק פּוּן בְּלוּט אוּיְךְ דִינְים שׁוּין אֵין דָעם סָפָר טַעַץ
אִיר הָעמְד אֲדֶער אוּיְךְ אִיר לֵייליךְ, מִנּוּ זִיא וָואלְטִין וִיבֶּען טָהוֹרָה:

וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב׃ כח וְאִם־טָהֹרָה מִזּוֹבָהּ
וְסָפְרָה לָהּ שִׁבְעַת יָמִים וְאַחַר
תִּטְהָר׃ שביעי כט וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
תִּקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי
יוֹנָה וְהֵבִיאָה אוֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃ ל וְעָשָׂה הַכֹּהֵן
אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד
עֹלָה וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזּוֹב טֻמְאָתָהּ׃ מפטיר לא וְהִזַּרְתֶּם
אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטֻּמְאָתָם וְלֹא

ת"א מזוכה . נדה לז: וספרה לה . ויחכו כתובות פב סוכות ד: ויחכו נדה סו סח לג לז: וכזכרתם אתי . מ"ק ה שבועות יה נדה סג:

ויצבע לבושוהי ויסחי
במיא ויהי מסאב עד
רמשא׃ כח ואם דכיאת
מדובה ותמני לה שבעא
יומין ובתר כן תדכי׃
כט וביומא תמינאה תסב
לה תרתין שפנינין או
תרין בני יונה ותיתי
יתהון לות כהנא לתרע
משכן זמנא׃ ל ויעבד
כהנא ית חד חטאתא
וית חד עלתא ויכפר
עלה כהנא קדם יי
מדוב סאובתה׃
לא ותפרשון ית בני
ישראל מסאבתהון ולא

שפתי חכמים

פסקה מלכלות כל שבעת ימי נדתה וביום השמיני ונדתה לילה ג"כ ע"ש עדיין נדה היא ויום נדה לכלל זבה עד שתפסוק ותעשר לכל הפחות יום ה' לכלות שפסקה מלכלות ד' נדות ומעיינה מדם נדות הוא כתוס' ועתה נפסק מעיין מחר . ודברי רש"י ז"ל הם ממדרש אגדה דמס' נדה (קף עג) ומס דרש מקרא בלא עת נדתה כמוך לנדתה ומקרא דמו כי תזוב על נדתה מוסיף עת נדתה : ל פי' שכל דמי הפלה מיום שתקבע לה וסת עד שתמות או עד שתעקר כוסת ליום אחר היא כוסלת ז' מתחלת יום כוסת ואחר כן י"ח יום ואחריהם ז' וכן תיזר הלילה וכפותן ז' ימים כל דם שתראה בהן הן דמי הנדה ויושבת בנדתה ז' ימים אפי' לא ראתה אלא יום א' ואפי' פוסקת דם כל ז' ימי נדתה ופסקה בסוף השבעה לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה לריכה לא ראתה אלא יום א' ואפי' פוסקת דם כל ז' ימי נדתה ופסקה בסוף השבעה לערב טובלת ומשמשת עם בעלה ואינה לריכה לא ראתה אלא יום א' ואפי' פוסקת דם כל ז' ימי נדתה הן דמי הזיבה וזה מצפצפים שם תלתה יום או יומים בתוכן י"ם יום היא שומרת יום כנגד יום ואינה טמאה אלא יום א' ואינה מטמאת שם לא ראתה כל היום לעולם טובלת ומשמשת עם בעלה ואם ראתה ג' ימים רלופים בתוכן י"ח יום אז לריכה ז' ימים נקיים וקרכן : כ דסופיל ז' דוזכרתם דגופה מביא ס"ן

דעת זקנים מבעלי התוספות

למפרע ועשיה מכה ישנים כמו שמלינו בשפחתו של כ"ג שסיתה מפנה הביות ממקום למקום וסיתה בודקת עלמה בין כל אחת ואחת לסוף בדקה עלמה ומלאה טמאה ואלו לא בדקה בין כל אחת ואחת היו כולן שמאות ובלך תמלי חכמים כל היד המרבה לבדוק בתוך ג' ימים מצוכתת:(כח) ואחר תטהר.כמי מקוה כתיב וכן במ'. וכן דכתיב רע"ל לך כמי נדה יתחטאו מים שהנדה טובלת בהן ועכשיו'ורחץ בשר בגדיו במים ודע"ל מים שכל גופו עולה בהם ושיעורו חכמים מי מקוה מ' סאה ומתך נדבר מי הבלוה הסולכים נאלו בגו' מ' סאה:

ליקוטים על התורה

(לא) והזרתם את בני ישראל מטומאתם וגו' . איר ואלם אף שיירין די יודין פון ייאר טומאה . רבי יוחנן האט גיזאגט פון רבי שמעון בן יוחאי'ס ועגען , דער מאן ואס שיידט זיך גיט אף פון זיין וויב נאנט צו די ציים ואס זי צוריק ועזען אנדה , אפילו ער קאט קינדער ואס זענען צדיקים ווי די קינדער פון אהרן , ועלין ניט שטארבן . דרויי מצות זענען גיגעבן גיוואארן צו די אשה חלה . נדה . ליכט ציונדן הקדוש ברוך הוא האט גיזאגט די אשה וחזרתם האט פארנאסען די בלוט פון אלע מענטשן, ווייל זיא האט גיגעסן

רש"י

בפרשה זו ולא כדת הנדה אזו טעונה ספירת ז' נקיים וקרבן והנדה אינה טעונה ספירת ז' נקיים אלא שבעת ימים תהיה בנדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו בפרשה זו י"ח יום שבין סוף נדה לתחלת נדה ל שכל שלשה רלופין שתראה בתחד טבר יום הללו תהא זבה: (לא) והזרתם . אין מזירה אלא פרישה מן וכן (ישעיה ח) מזורו לחור וכן (ברחשי' מח) נזיר לחיו : ולא ימותו בטמאתם . הרי הכרת על מעמא

יָמוּתוּ בְּטַמְּאָתָם בְּטַמְּאָם אֶת־
מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם: לג זֹאת תּוֹרַת
הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע
לְטָמְאָה־בָהּ: לג וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ
וְהַזָּב אֶת־זוֹבוֹ לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וּלְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה: פ פ פ

בסואתון בְּסוֹאֲבַת תְּזוֹן
בְּסַאֲבִיהוֹן יַת מַשְׁכְּנִי דִי
בֵינֵיהוֹן: לג דָּא אוֹרַיְתָא
דְּוֹבָנָא וְדִי תֵיפּוֹק מִנֵּיהּ
שׁוּכְבַת זַרְעָא
לְאִסְתָּאֲבָא בָּהּ:
לג וְלִדְסָאוֹבְתָּא
בְּרִי חוֹקָהּ וְלִדְדַּאֲבִית יַת
דּוֹבֵיהּ לְדִכְרָא וּלְנוּקְבָא
וְלִגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב עִם
מְסָאֲבְתָּא:

ת"א זמת מוכת. מגילה כ מדכיס לס נדה כב לד לס: ומדוה. שבת סד שבועות יח נדה כד: וזב זמ. ניר כט סה ס"ק כד ערכין ג נדה כח לח: לזכר. נדה לב לד:

בעל הטורים

ישראל מע"פ שהן טמאים שכיבת ביניהם שנע' השוכן עמהם בתוך טומאתיהם ולא כתיב שהיו שוכבים עמו בבית. י"ל פעמים כתי' בפרשה זכר חזו זוכה נגד י"ם יום שבין נדה לנדה: (ג) ולנקבה. ג'. דין. ומידך ולמים שהיו מכשות לטהר. ולמים כותח בן שמוש כי סה ס' שכוח ולמים שהן מאר יבשה כי לפתכיים כדכתיב ולמים כותח כילד יעבה כמו שמלינו בר"ם פסיס מגלה עפה ומכשה עפה ודומה לו כמו שכפלו שד וזכו ולמים שהיו מכשות:

רש"י

ג מקדם קרוי מיתה: (לב) ואת תורת הזב. כעל רחיה לחת ומכו תורתו: ואשר תצא ממנו שכבת זרע. הרי הוא כבעל קרי עמ טומאת ערב: (לג) והזב את זובו. כעל ג' רחיות וכעל ג' רחיות ם מתורתן מפורשת למעלה:

סטומאתו. היו חלק כבעל קרי שהוא טומאת ערב ומ"ש כתיב והדוה בנדתה וגו' שמדמה לותו לנדה בהיא טומאה טומאה סמורה ועל זה פי' שהה קלי על בעל שהי לחיות שהן טומאין טומאת ערב והבעל שהי לחיות הוא מקושו לנדה שהיא מביאה קרבן ומדהזכיר כב' ג' לחיות שהיו מוכה על בעל ג' לחיות שהיו שמביא ג"כ קרבן כמו שמפורש לעיל בפרשה:

שפתי חכמים

לפניה והוי כללו כתי' והמזרקת והוכה דומכה הוא נזר: ג דק"ל על מה דכתיב הכא בטומאת מקדם מיתה דמיתה סיכוכו הוא נכרת ואין זבוח נכרת לאפוקי לדם הוא וזבוח נכרת והא כתיב בהמלת פלגם מקח דעל טומאת מקדם נכרת הוא. ומתרץ הכי סכרת וכו' והכי' מיתה נאמר על כלנות מיתה בידי שמים ועל פרשות ג"כ: ם דק"ל דסא מדמה לה הוא לבעל קרי להודיע

רשב"ם

זבה להביא קרבן אלא לאחר שבעת ימי נדה בין אם תראה ג' ימים רצופים בתוך אחד עשר יום בתחלתו בין בסופו צריכה שבעת ימים נקיים רצופים וקרבן בשמיני:

ליקוטים על התורה

פון עֵץ הַדַּעַת אוּן זִיא הָאט גִּיגֶעבֶּן צוּ אִיר מַאן אָדָם אוּן עָר אִיז אִיךְ גִּיגַעסֶן פון עֵץ הַדַּעַת, דְּרִיבֶּער אִיז נִגְזַר גִּיוָארֶן אִיךְ אַלֶּע מֶענְטשֶׁן זֵי זָאלֶן שַׁפֵּארֶן, זָאל זִיא הִיסָּען דִי דִינְגֶען פון נָדָה, וְיֶעס דָאס אוֹיךְ אִיר כְּבַכָּר זַיין. נָאךְ דֶאם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גִּיוּאגְט אִיךְ הָאב צוּ זַאמֶען גֶענוֹמֶען עָרֶד פון דֶער נַאנְצֶער וֶועלְט וְאוֹזוֹ זִיי מֶען נֶעמֶט חַלָּה פון אֲסֵייגֶ אוּן נֶיקֶענֶטִיגְט אוּן גִימַאכְט אַמֶענְטשׁ, אוּן דִי אִשָּׁה אִיז גֶעקוֹמֶען אוּן הָאט אִים מְסַמֵּא גִיוֶועזֶן בִּיס דִי עֲבֵירָה פון עֵץ הַדַּעַת, דְּרִיבֶּער זָאל זִיא הִיסָּען חַלָּה פון טֵייג, דִי אוּן פון דֶעם וָאס אִים רֶינְט זִיבָה לַזָּכָר סַייא פון אַזָּכָר וַלְנְקֵבָה אוּן סַייא פון אֲנְקֵבָה וּלְאִישׁ אוּן צוּ אַזוֹי אַמֶענְטשׁשֶׁן וָאס עֶר וָועט לֶיגֶען מִט אַזוֹי אַיין אִשָּׁה וָאס זִי אִיז טָמֵא וְעֶגֶען אַלֶּע דִינְגֶס גִישְׁטַאנֶען אִין דֶער פָּרָשָׁה

פירוש לתורת אלהים

וְלֹא יְמוּתוּ כְּדֵי זִיי זָאלֶן נִיט שְׁטַארְבִין פון וָועגֶן זַייעֶר אוּם־רֵיינִקֵייט בְּטַמְּאָם אֶין זַייעֶר טָאן פַּאר אוּם־רֵיינִיגֶן אֶת מִשְׁכָּנִי מַיין רוּאוּנְג וָאס אִיז צְווִישֶׁן זִיי: (לב) זאת דָּאס אִיז דָאס לֶערְנוּנְג אוּן דִי דִינְגֶס פון אֲזָב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא אוּן פון אַזוֹי אַמֶענְטשֶׁן וָאס גֶייט פון אִים אַרוֹים שִׁכְבַת זֶרַע לְטָמְאָה וָאס עֶר וָועְרְט דֶער מִיט אוּם רֶיין: (לג) וְהַדָּוָה אוּן דִי וַוייאַנְדִיגֶע בְּנִדָּתָהּ אִין אִיר נָדָה וְהַזָּב אוּן פון דֶעם וָאס אִים רֶינְט זִיבָה לַזָּכָר סַייא פון אַזָּכָר וַלְנְקֵבָה אוּן סַייא פון אֲנְקֵבָה וּלְאִישׁ אוּן צוּ אַזוֹי אַמֶענְטשׁשֶׁן וָאס עֶר וָועט לֶיגֶען מִט אַזוֹי אַיין אִשָּׁה וָאס זִי אִיז טָמֵא וְעֶגֶען אַלֶּע דִינְגֶס גִישְׁטַאנֶען אִין

ספורי אלישע

פֶּתַח הַשָּׁעַר. פֵּיר
מֶענְטשֶׁן זָענֶען גֶיוֶועזֶן מְצוֹרָעִים אִין

הפטרת מצורע במלכים ב סימן ז

יא וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצֹרָעִים
פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ
אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים פֹּה עַד־כִּי־נָמוּת:

פירוש ע"ט

וְאַרְבָּעָה אֲנָשִׁים אוּן פִּיר מֶענְטשֶׁן הָיוּ זָענֶען גֶוֶועזֶן מְצֹרָעִים פֶּתַח אוּן זָענֶען גֶעזֶעסֶן פַּר דֶעם רֵיוֵיי נַאנְג אִין טוֹיֶער פון דֶער שְׁטָאט וָאוּרוּם

ג אִם־אָמַרְנוּ נָבוֹא הָעִיר וְהָרָעָב בָּעִיר וָמַתְנוּ שָׁם
וְאִם־יָשַׁבְנוּ פֹּה וָמָתְנוּ וְעַתָּה לְכוּ וְנִפְּלָה אֶל־מַחֲנֵה
אֲרָם אִם־יְחַיֵּנוּ נִחְיֶה וְאִם־יְמִיתֻנוּ וָמָתְנוּ: ד וַיָּקֻמוּ
בַנֶּשֶׁף לָבוֹא אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קְצֵה מַחֲנֵה
אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־שָׁם אִישׁ: ה וַאדֹנָי הִשְׁמִיעַ | אֶת־
מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּס קוֹל חַיִל גָּדוֹל וַיֹּאמְרוּ
אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה שָׂכַר־עָלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־
מַלְכֵי הַחִתִּים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עָלֵינוּ:
ו וַיָּקוּמוּ וַיָּנוּסוּ בַנֶּשֶׁף וַיַּעַזְבוּ אֶת־אָהֳלֵיהֶם וְאֶת־
סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר הִיא וַיָּנוּסוּ
אֶל־נַפְשָׁם: ז וַיָּבֹאוּ הַמְצֹרָעִים הָאֵלֶּה עַד־קְצֵה
הַמַּחֲנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ
מִשָּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבְגָדִים וַיֵּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ וַיָּשֻׁבוּ
וַיָּבֹאוּ אֶל־אֹהֶל אֶחָר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיֵּלְכוּ וַיִּטְמְנוּ:
ח וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן | אֲנַחְנוּ עֹשִׂים
הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֹׂרָה הוּא וַאֲנַחְנוּ מַחְשִׁים וְחִכִּינוּ
עַד־אוֹר הַבֹּקֶר וּמְצָאֵנוּ עָוֹן וְעַתָּה לְכוּ וְנָבֹאָה

ג אַרְיִין נַאנְג פּוּן טוֹיעֶר, דִי נַעֲרָה
נָאנְט וָעֶר זָענֶן גִיטָען דִי פִּיר
מְענְטְשֶׁן, דָאם אִיז נִיחְנִי מִיט
נִיעֶנְע דְבָרִיי זִיכָן - מָארוּם אִין פְּסוּק
דָאט גִידַארְפְּט שְׁפִּיין וַארְבָּאנְט
אֲנָשִׁים מְצוֹרָעִים הָיוּ פֶּתַח הַשַּׁעַר,
פִּיר מֶענְטְשֶׁן מְצוֹרָעִים זָענֶן גִיוֶעזֶן
אִין אַרְיִין נַאנְג פּוּן טוֹיעֶר. פְּאר
נָואם שְׁפִּייט פִּיר מֶענְטְשֶׁן זָענֶן
גִיוֶעזֶן מְצוֹרָעִים, נָאר מֶען מֵיינְט
פִּיר מֶענְטְשֶׁן זָענֶן גִיוָארִין
מְצוֹרָעִים, אֲבָל פִּיר מֶענְטְשֶׁן
זָענֶן גִיוָארִין מְצוֹרָעִים מִיט אַיין
מָאהל, דֶרְבַּיי פְּרָעגְט דִי גְּמָרָא
וִוי אַווִי קֶען דָאם זַיין פִּיר
מֶענְטְשֶׁן זָאלֶן וָעזֶן מְצוֹרָעִים
אֲבָל מִיט אַיין מָאהל, עֶנְטְפֶּערְט דִי
גְּמָרָא דָאם אִיז נִיחְנִי מִיט זַיינֶע
דְבָרִיי זַיין. זַיי זָענֶן גִיוָארִין
מְצוֹרָעִים אֲבָל מִיט אַיין מָאהל,
וָיארוּם וִוי דֶער גְּבִיא אֱלִישָׁע דָאם
אַרוֹיס גִיהְעט דִי קְלָלָה צוּ נִיחְנִי דִי
צְרַעַת פּוּן נַעֲמָן אַל זַיְךְ בְּאַהֲפְּטֶן
אִין דִיר אוּנ אַין דַיינֶע קִינְדֶער
זָענֶן זַיי שׁוֹין גִיוָארִין מְצוֹרָעִים
אֲבָל פִּיר מִיט אַיין מָאהל: וַיֹּאמְרוּ
אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים
פֹּה עַד מָתְנוּ. אַיינֶער דָאם גִיזָאגְט

פֵּירוּשׁ עִבְרִי טַיִיטְשׁ

נָואם וָועלֶן מִיר דָא זִיצֶן עַד מָתְנוּ בִּיז מִיר וָועלֶן
שְׁטַארְבֶּן אִם אֶרְיִנְי אוּיב מִיר וָועלֶן נֶאנְגֶן נְבוֹא
מִיר וָועלֶן קוּמֶן אִין שְׁטָאט וְהָרָעָב אִיז
דָאךְ אַהוּנְגֶער אִין שְׁטָאט וָמַתְנוּ וָועלֶן מִיר דָארְטֶן
שְׁטַארְבֶּעז וְאִם יָשַׁבְנוּ אוּנ אַז מִיר וָועלֶן דָא זִיצֶן
וָמַתְנוּ וָועלֶן מִיר דָא שְׁטַארְבֶּן וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְד
לְכוּ קוּמְט וְנִפְּלָה לְאמֶ"ן צוּ פַאלֶן צוּ דֶער מַחֲנֵה
פּוּן אֲרָם דָאם הַייסְט לָאמֶער גֵיין צוּ זַיי־עֶר מַחֲנֵה
אִם יְחַיֵּנוּ אוּיב זַיי נָועלֶן אוּנז לָאזֶן לֶעבֶּן נִחְיֶה
וָועלֶן מִיר לֶעבֶּן וְאִם אוּנ אוּיב זַיי וָועלֶן אוּנז
טַייטֶן וָמַתְנוּ וָועלֶן מִיר שְׁטַארְבֶּן וַיָּקוּמוּ אוּנ זַיי
זָענֶן אוֹיף גֶעשְׁטַאנֶן בַּנֶּשֶׁף אִין אָבֶּענְט לָבוֹא צוּא
קוּמֶן צוּ דֶער מַחֲנֵה פּוּן אֲרָם וַיָּבֹאוּ אוּנ זַיי זָענֶן
גֶעקוּמֶן בִּיז אִין אָנהַייב פּוּן דֶער מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה
אוּנ דָארְטֶן אִיז קֵין מֶענְטְש גָעוָועזֶן אוּנ וָוא אִיז
דִי מַחֲנֵה פּוּן אֲרָם אַהִין גֶעקוּמֶן וָאט דֶער פְּסוּק
וַאדֹנָי אוּנ וָאט הִשְׁמִיעַ הָאט גֶעמַאכְט הָערֶן דִיא
מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל רֶכֶב אַקוֹל פּוּן רַייט וָועזֶן וָקוֹל סוּס
אוּנ אַקוֹל פּוּן פֶּערְד קוֹל אַקוֹל פּוּן אַגְרוֹיס חַיִל
וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הָאבֶּן זַיי גֶעזָאגְט אַייגֶער
צוּם אַנדֶערֶן חִנֵּה נוּן שָׂכַר עָלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל דֶער מֶלֶךְ
פּוּן יִשְׂרָאֵל הָאט גֶעדוּנגֶען אוֹיף אוּנז אֶת מַלְכֵי דִיא
מַלְכִים פּוּן חִתִּים וְאֶת מַלְכֵי אוּנ דִיא מַלְכִים פּוּן
מִצְרַיִם לָבוֹא צוּא קוּמֶן מִלְחָמָה הָאלְטֶן אוֹיף

(חומש ע"ט) ה"נ

ו אוּנז וַיָּקוּמוּ וָועזֶן זַיי אוֹיף גֶעשְׁטַאנֶן דִיא מַחֲנֵה
אֲרָם אִם אֶרְיִנְי אוּיב מִיר וָועלֶן נֶאנְגֶן נְבוֹא
מִיר וָועלֶן קוּמֶן אִין שְׁטָאט וְהָרָעָב אִיז
דָאךְ אַהוּנְגֶער אִין שְׁטָאט וָמַתְנוּ וָועלֶן מִיר דָארְטֶן
שְׁטַארְבֶּעז וְאִם יָשַׁבְנוּ אוּנ אַז מִיר וָועלֶן דָא זִיצֶן
וָמַתְנוּ וָועלֶן מִיר דָא שְׁטַארְבֶּן וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְד
לְכוּ קוּמְט וְנִפְּלָה לְאמֶ"ן צוּ פַאלֶן צוּ דֶער מַחֲנֵה
פּוּן אֲרָם דָאם הַייסְט לָאמֶער גֵיין צוּ זַיי־עֶר מַחֲנֵה
אִם יְחַיֵּנוּ אוּיב זַיי וָועלֶן אוּנז לָאזֶן לֶעבֶּן נִחְיֶה
וָועלֶן מִיר לֶעבֶּן וְאִם אוּנ אוּיב זַיי וָועלֶן אוּנז
טַייטֶן וָמַתְנוּ וָועלֶן מִיר שְׁטַארְבֶּן וַיָּקוּמוּ אוּנ זַיי
זָענֶן אוֹיף גֶעשְׁטַאנֶן בַּנֶּשֶׁף אִין אָבֶּענְט לָבוֹא צוּא
קוּמֶן צוּ דֶער מַחֲנֵה פּוּן אֲרָם וַיָּבֹאוּ אוּנ זַיי זָענֶן
גֶעקוּמֶן בִּיז אִין אָנהַייב פּוּן דֶער מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה
אוּנ דָארְטֶן אִיז קֵין מֶענְטְש גָעוָועזֶן אוּנ וָוא אִיז
דִי מַחֲנֵה פּוּן אֲרָם אַהִין גֶעקוּמֶן וָאט דֶער פְּסוּק
וַאדֹנָי אוּנ וָאט הִשְׁמִיעַ הָאט גֶעמַאכְט הָערֶן דִיא
מַחֲנֵה אֲרָם קוֹל רֶכֶב אַקוֹל פּוּן רַייט וָועזֶן וָקוֹל סוּס
אוּנ אַקוֹל פּוּן פֶּערְד קוֹל אַקוֹל פּוּן אַגְרוֹיס חַיִל
וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הָאבֶּן זַיי גֶעזָאגְט אַייגֶער
צוּם אַנדֶערֶן חִנֵּה נוּן שָׂכַר עָלֵינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל דֶער מֶלֶךְ
פּוּן יִשְׂרָאֵל הָאט גֶעדוּנגֶען אוֹיף אוּנז אֶת מַלְכֵי דִיא
מַלְכִים פּוּן חִתִּים וְאֶת מַלְכֵי אוּנ דִיא מַלְכִים פּוּן
מִצְרַיִם לָבוֹא צוּא קוּמֶן מִלְחָמָה הָאלְטֶן אוֹיף

וְנִגִּידָה בֵּית הַמֶּלֶךְ׃ ח וַיָּבֹאוּ וַיִּקְרְאוּ אֶל־שֹׁעַר הָעִיר
וַיַּגִּידוּ לָהֶם לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין־
שָׁם אִישׁ וְקוֹל אָדָם כִּי אִם־הַסּוּס אָסוּר וְהַחֲמוֹר
אָסוּר וְאָהֳלִים כַּאֲשֶׁר הֵמָּה׃ ט וַיִּקְרָא הַשֹּׁעֲרִים
וַיַּגִּידוּ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה׃ י וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ לַיְלָה
וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו אַגִּידָה־נָּא לָכֶם אֵת אֲשֶׁר־
עָשׂוּ לָנוּ אֲרָם יְדְעוּ כִּי־רְעֵבִים אֲנַחְנוּ וַיֵּצְאוּ
מִן־הַמַּחֲנֶה לְהֵחָבֵה בַּהַשָּׂדֶה לֵאמֹר כִּי־יֵצְאוּ
מִן־הָעִיר וְנִתְפְּשֵׂם חַיִּים וְאֶל־־הָעִיר נָבֹא׃
יא וַיַּעַן אֶחָד מֵעֲבָדָיו וַיֹּאמֶר וְיִקְחוּ־נָא חֲמִשָּׁה מִן־
הַסּוּסִים הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־־
הֲהָמוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִשְׁאֲרוּ־בָהּ הִנָּם כְּכָל־הֲמוֹן
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תַּמּוּ וְנִשְׁלְחָה וְנִרְאֶה׃ יב וַיִּקְחוּ שְׁנֵי
רֶכֶב סוּסִים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחֲנֵה־אֲרָם לֵאמֹר
לְכוּ וּרְאוּ׃ יג וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָל־
הַדֶּרֶךְ מְלֵאָה בְגָדִים וְכֵלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֲרָם

צוּם אַנֶדערן וָאוּם וָועלין מיר דָא
זיצן בֵּיז מיר וָועלין שָׁאדרבן ,
דָער שְׁפַּייגָער איז דִי מַענְטשן
וָאוּם זיי איז דָאס לָעבן פַּארמִיאָסם
אוּנ וויללן שָׁאדרבן , ווילָען זיי אַז
דָער טוּים זָאל שוין קוּמָען , זיי
זָאלין ווי אַמָּגָעשְׁווינדָעסטין פָּסוּר
וָועלין פּוּן דָעם לָעבן , דִי פִּיר
מַענְטשן איז אויך גָיווען פַּרְמִיאָסם
דָאס לָעבן . דָרשְׁטָענָם ווייל זיי
זָענָן גיווען מְצוֹרָעִים , אוּנ אַמָּצוֹרָע
איז גָלִיךְ ווי ניט שָׁאדרבן . צווייטענָם
וָואוּם זיי זענען גָאנְג אוּן זיצן
אוֹיסער דִי שְׁטָאט , דִרִיטָענָם וויל
עָם איז גיווען מְהוּנָגָער , זיי הָאבין
אָבֶּער ניטָקֵין אַז זיי שָׁאדרבן זָאלְ
נים , הָאבין זיי אָנָגָעהויבין זוכָען
מַיטָלען ווי אַזוי זיי זָאלין אויךְ
גָעשְׁווינד שָׁאדרבן , הָאבין זיי
ניְזָאגט הָה אַנַחְנוּ יוֹשְׁבִים הָה , וָואם
וָועלין מיר דָא זיצן אוּנ ווארטין
דָּד מָתְנוּ , בֵּיז מיר וָועלין שָׁאדרבן
וָואם וָועלין מיר ווארטין בֵּיז דָער
טוּים וָועם קוּמָען צוּ אוּנְז , וָועד
וויסְט זיי לָאנְג מיר וָועלין ווארטין
אויךְ אִים , מיר וָועלין זיין זוכָען
דָעם טוּים , מיר וועלין פָאהן מיטָלען

פירוש ע"ט

צוּם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַאֲנַחְנוּ אוּנ מיר שְׁוַוייגָען וְחָכִינוּ אוּנ
אַז מיר וָועלָען ווארטָען אוּנ וָועלָען ניט זָאגָען דִי
בְּשׂוּרָה בֵּיז עָם וָועט אָן הַייבָען לֶעבְטִיג צוּא
וָועלין אויךְ דֶעם טָאג וּמָצְאנוּ וָועט אוּנְז גְרֵייכָען
אַזִינָד אַקְעגָען מַלְכוּת וְעַתָּה אוּנ אַצוּנְד לְכוּ גייט
וְנַגִּידָה אוּנ לָאמָער דָאס זָאגָען אין הויז פּוּן דֶעם
מֶלֶךְ וַיָּבוֹאוּ אוּנ זיי זָאגָען זיך־קְרָאוּ אוּנ זיי
הָאבָען גָּעפּוּמָען אֶל שֹׁעַר צוּ דִי שׁוֹמְרִים וָואם זיצָען
אין טוּיעָר פּוּן דָער שְׁטָאט וַיַּגִּידוּ אוּנ דִי מְצוֹרָעִים
הָאבָען זיי גָּזָאגְט בָּאנוּ מיר זָאגָען גָעקוּמָען צוּא
דָער מַחֲנֵה אֲרָם וְהִנֵּה אֵין שָׁם עָם איז דָארְטָען קיין
שׁוּם מֶענְטְשׁ אוּנ קוֹל פּוּן אֶמֶעְנְטְשׁ כִּי
אִם נייֶערְט הַסּוּס דָאס פָּערְד אָסוּר זָאגָען צוּ גָעבּוּנְדָן
וְהַחֲמוֹר אוּנ דָאס אֵייזִל איז אויךְ אָן גָעבּוּנְדָן
וְאֹהָלִים אוּנ דִי גִיצָעלְטָען כַּאֲשֶׁר זָאגָען אַזוי ווי זיי
זָאגָען פְּרֶיעָר גיווען בְּשַׁעַת אַז זיי זָאגָען גָעזָאגְט
אין זיי וַיִּקְרָא אוּנ עֶר דָאס גָעפּוּמָען דִי
מֶענְטְשׁן פּוּן דִי טוֹיעֶרְן וַיַּגִּידוּ אוּנ זיי הָאבָען
גָּזָאגְט אין הויז פּוּן דֶעם מֶלֶךְ בֵּית הַמֶּלֶךְ פְּנִימָה
אֵינְווייניג וַיָּקָם איז דָער מֶלֶךְ אויךְ גָעשְׁטָאנָען בֵּיי
נַאכְט וַיֹּאמֶר אוּנ דָאס גָעזָאגְט צוּא זייגָ גְקָנָכְט
עַבְדָיו אִהְיוּ אָהין גָעקוּמָען וַיֹּאמֶר אַזוי זָאגְט
אֵלָיו וָועל אייךְ זָאגָען אֵת אֲשֶׁר וָואם דִי לייט
פּוּן אֲרָם הָאבָען אוּנְז גָעטָאן יָדְעוּ זיי ווייסָען אַז
מיר זָענָן הוּנְגָעְריג וַיֵּצְאוּ זָענָן זיי אַרוים גָעגָאנְגָן
פּוּן דָער מַחֲנֶה צוּא בֶּיעהָאלְטָען זיך אין פֶּעלְד

(חומש ע"ט) [ח"נ]

בְּהַחֲפִזָם וַיִּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים וַיַּגִּדוּ לַמֶּלֶךְ: יד וַיֵּצְאוּ
הָעָם וַיָּבֹזּוּ אֶת מַחֲנֵה אֲרָם וַיְהִי סְאָה סֹלֶת
בְּשֶׁקֶל וְסָאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל כִּדְבַר יְהוָה:
טו וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אֶת־הַשָּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעָן עַל־יָדוֹ
עַל־הַשַּׁעַר וַיִּרְמְסֵהוּ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּרִדֶּת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו:
טז וַיְהִי כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר
סְאתַיִם שְׂעֹרִים בְּשֶׁקֶל וְסָאָה־סֹלֶת בְּשֶׁקֶל יִהְיֶה
כָּעֵת מָחָר בְּשַׁעַר שֹׁמְרוֹן: יז וְהַשָּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ
הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אֲרֻבּוֹת בַּשָּׁמַיִם
הֲיִהְיֶה כַּדָּבָר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנְּךָ רֹאֶה בְּעֵינֶיךָ וּמִשָּׁם לֹא
תֹאכֵל: יח וַיְהִי־לֹו כֵּן וַיִּרְמְסוּ אֹתוֹ הָעָם בַּשַּׁעַר וַיָּמֹת:

מיר זאלן געשווינד שטארבן
האט אײנער פון זיי ניטאנט, וואס
זאלן מיר מאהן, אם אמרנו נבוא
העיר והרעב בעיר ומתנו שם. מיר
זאלן זאגן מיר וועלן ארײן ניין
אין שטאט אוג אין שטאט איז דאך
אהונגער וועלן מיר דארט שטארבן
דאם טויג אויך ניט, ואם ישבנו
פה נמתנו. אויב מיר וועלן דא
דאצען וועלן מיר אויך שטארבן
פון הונגער, דאם וועט דאך אבער
לאנג דויערן, דריבער איז מיין עצה
מיר וועלן ארײן אין די מחנה
ארם, וועט זיין איינס פון די בײדע,
אם יחיינו ונחיה, אויב זיי וועלן
אונז לאזן לעבן, וועלן מיר שוין
לעבן, מיר וועלן שוין ניט בעטן
דעם טויט ער זאל אונז צו נעמען,
וואהין מיר וועלן בלייבן וואהנען
אין ארם, ואם ימיתונו ונמות. אוג
אויב זיי וועלן אונז ניט אנגרייפן. אזוי ווי מיר שוין שטארבן
אבער די עצה פון דאם אנדערש גיוון, ס אין דארף זיי נעקומען אנעשווינדע הילף צו די יודין:

פירוש ע"ט

ב- אוג דיא שלוחים האבען צוריק גיקערט וניגידו
אוג האבען דאם נעזאגט צום מלך פון ישראל ויצא
איז דאם פאלק ארויס נענאנגען ויבזו אוג זייא
האבען נעריבט דיא מחנה פון ארם ויהי אוג עס
איז נעווען סאה סולת בשקל אמאם זעמעל פעל בשקל פאר
אשקל וסאתים אוג צוויי מאם נערשטין פאר אשקל
כדבר יי אזוי ווי די רייד פון נאט והמלך אוג דער
מלך האט געזעצט דעם גיוועלטיגער אשר ווען
דער מלך איז גיוועזן נעלעהנט אויף זיין האנד
דעם ועלכיגען האט דער מלך נעזעצט על השער
אויף דעם טויער אוג מחמת ענגשאפט ווען דאם
פאלק איז נענאנגען הין אוג הער וירמסוהו האבין
דאם פאלק איהם צו טויט גיטראטין אין טויער ויתמות אוג
ע- איז גישטאנדין כאשר אזוי ווי דער נביא פון
נאט טו נעזאגט בשעת דער מלך האט נעניידערט
צו אים. איז דער פסוק מפורש ווען האט ניזאגט
דער נביא יהי אוג ע איז נעזעהן כדבר אז דער
איז מקוים נעזאהרין די רייד פון דעם נביא:

נביא פון נאט האט נעזאגט צום מלך סאתים צעוויא
מאם נערשטען פאר אשקל ופאה סולת אוג איין מאם
זעמעל מעהל פאר אשקל והיה ווען זיין כעת מחר
מארגען אין דער צייט בשער שומרון אין טויער פון
שומרון ושם השלישי אוג דער נעזועלטינער האט
גיענטפערט את איש האלהים צו דעם נביא לאמר אוג
האט אזויא ויא די רייד פון נאט והמלך אוג דער
מלך האט נעזעצט דעם גיוועלטיגער אשר ווען
מאכען פענצטער אין הימעל אז עסען זאל אראפ
נידערין היהיה כדבר הזה קען דען זיין אזוי אזאך עס
זאל מיט אמאהל אזוי ווארווי ל ווערין ייאמר האט
דער נביא נעזאגט הנך דוא וועסט דעם זול ועהן
מיט דיינע אוגען ומשם לא תאכל אוג וועסט פון
דארטען ניט עסין ויהי לו בן איז צו אים אזוי גיוון
ירמסו אותו האט מען איהם צו מרעטין אין דעם
טויער פון דער שטאט ויתמות אוג ער איז גישטארבן
בין אוג האט ניט ענעמען פון דעם זול אוג עס

לפרשת אחרי עניני מוסר

בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה.
וָעַן אַהֲרן האט נעבראקט ארײן קומען אין
קָדְשֵׁי קָדָשִׁים יוֹם בְּפוּר, האט ער נעמוזט האבין
דעם זכות פון אברהם אבינו, דאם איז דער זכות
פון גמלות חסדים אוג הבטחת אורחים ווס אברהם

אבינו האט נעזאהן, אוג עס איז ניט נענוג נעווען
ער זאל זיי נעבין עסין אשטיקול ברויט ווי ער
הט פריער נעזאגט צו די אורחים איך וועל נעמען
אשטיקול ברויט, אוג ועל אייך נעבין, אוג דיא
אורחים האבין ניט טער פערלאנגט, זיי האבין

געזאגט

בֶּעזאגט צו אַבְרָהָם אַזוי זאלסטו טאהן ווי דוא
האסט געזאגט, פון דעסטוועגען האט אַבְרָהָם
בֶּעזאלט מקיים זיין ריא מצוה וויא אַמבעסטען,
אוג אוי אליין געלאפין אין פעלד אוג האט
געבריינגט איין אקס (אדער רַחַיי אקסין) אוג הַט
זיי געגעבין עסין, דריבער האט דער כֹּהֵן גָּדוֹל
בענומען אקס אוג האט אים געשאכטין, אוג
מיט ריא בלוט איז ער אַרַיין געגאנגען אין קדשי
קדשים, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זָאל געבריינגען דעם
זכות פון אַבְרָהָם אבינו צו די יודין אין דעם טאג
יום כִּפּוּר ער זאל זיי מוחל זיין די עבירות, נאך
אַיין זכות האט דער כֹּהֵן גָּדוֹל בֶּעדאַרְפט אויף יום
כִּפּוּר, דעם זכות פון יִצְחָק, דריבער
הט ער בענומען אַפיל, הקב"ה זאל געבריינגן דעם
אַיל וואס ער האט בשאפין באלד וי ריא ווֹעלְט
איז בֶּעשאפין בֶּענוארין, מיט דעם אַיל זאל ער
סלייזין יִצְחָק פון טויט. אזוי זאל הקב"ה אין
דעם יום כִּפּוּר אויסליינען אלע יודען פון טויט אוג
זאל זיי מוחל זיין ריא עבירות וואס זייא האבין
בֶּעטאן דעם נאנצין יאהר. נאך אדריסטין זכות הט
דר כֹּהֵן גָּדוֹל בֶּעדארפט דעם זכות פון יעקב אבינו,
וואס ער הט זיך מצער גיוועזן ווען מען הט בעבריינגט
פאר אים די העמדיל פון יוסף איינגעטונקט אין
בלוט, אוג דעם צער האט דאך הקב"ה בעבריינגט
אויף אים. דורך דעם וואס די ברידער האבין פאר
קויפט יוסף אין מצרים איז יעקב מיט זיין קינדער
געקומען אין מצרים, אוג דורך דעם נלות מצרים
איז גרוים גיוואָרין דער נאמען פון נאט אויף דער
וועלט אוג ריא יודין האבין בענומען ריא תורה,
דריבער איז דער כֹּהֵן גָּדוֹל אַרַיין געקומען אין
קדשי קדשים מיט אליינועגען העמד, הקב"ה
זאל געבריינגען וואס פון ריא העמד איז אליץ
גיוואָרין, אוג ער זאל כיבּר זיין די יודין זייערע
עבירות, דער מדרש שרייבט רב חייא בר אבא
האט גיזאגט די קינדער פון אהרן (געגען גישטאנדין
ראש חודש ניסן פאר וואס דערמאנט טען זייער
שטאנדין אום יום כפור, נאר דער פסוק (ערונט
אונז, אזוי וויא יום כפור איז מכפר ריא עבירות
פון די יודין, אזוי דאס שטאנדין פון די צדיקים
(ענען אויך מכפר די עבירות פון די יודין, נאר
אזוי וויא יום כפור איז אנדערש ניט מכפר ריא
עבירות סיידין מען טוהט תשובה, אזוי דאס
שטאנדין פון די צדיקים איז אויך אנדערש ניט
מכפר די עבירות סיידין מען טוהט תשובה, דער
מדרש (אגט בזאת יבא אהרן אל הקודש דאס מיינט
מען מיט דעם זכות פון די תורה וועט אהרן קומען
אין קדשי הקדשים, אזוי לאנג וויא די יודין (ועלין
(ענען תורה, וועט שטיין דער בית המקדש,

אָבֶער זײַן נְשָׁמָה איז שׁוין לאָנג פֿאַרשָׁנוטָען דְרִיבָּער דאַרף יְעדֶער יוד לְעֶרנען הוֹרָה עֶר זָאל וָוײַסָען זיך דָערוַויטָערן פּוּן עֲבֵירוֹת אוּן זָאל אִין גֵיהִנָּם. אוּנ עֶס איז דָא כָּרֵת פּוּן גוּף מִיט דִי נְשָׁמָה זוֹ זָאמָען, דָער גוּף שְׁטַארְבְּט פַאר דִיא צַייט, אוּן דִי נְשָׁמָה איז פַארְלָארָען אִין גֵיהִנָּם,

ויקרא טז אחרי

טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ

אונקלוס

א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בָּתַר דְּמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֵי שָׁתָּא נִיכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ: ב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַלֵּיל עִם אַהֲרֹן אָחוּךְ וְלָא יֵעֵי

ת"א אחרי מות . יומא נג סם מגילה ל נא סוטה מ שבועות יח : דבר אל אהרן . מנחות כז :

רשב"ם

(א) **אחרי מות .** הזהיר את אהרן שלא ימות כבניו על נדב ואביהוא כשכבר מי שלא ימתין עד שימות אלא יכנס ויפרוש. ועוד כתיב לעיל ולמים אשר יכבד עם שמשם ומשמע שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל משכני אשר הקמתי ואחרי מות . רצה לומר שהוקם המשכן עם הטהורים ופרסה עליו אחרי מות כמו שאומרו עם הטהורים ופרסה

(ב) **אחרי מות .** כתיב לעיל ולמים אשר יכבד עם שמשם ומשמע שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל משכני אשר הקמתי ואחרי מות . רצה לומר שהוקם המשכן עם הטהורים ופרסה עליו אחרי מות כמו שאומרו עם הטהורים ופרסה

(ג) ויאמר ס' אל משה . והלא כבר נאמר וידבר . אלא כבר הדיבור ס"ג' לו' מעשה פרט בגם סיג לגידר פרוצת ז' ימים קודם ליכנס לפנים:

זפתי חכמים

א פי' טחב כ"מ שהוא מקרר ומלחלח ויפוג המקלות כן הוא דקדוק נכון"ו מה ת"ל כאשר לכתוב ויבכר ס' אל משה גם הוא היה לו לכתוב רק ויהי אחרי מות וגו' ויאמר ס' אל משה דבר אל אהרן לו היה לו לכתוב ויבכר ס' אל משה אחרי מות וגו' דבר אל אהרן וגו' למה לריך לכתוב ויאמר ס' אל משה וגו' וע"ז פרש"י מה ת"ל כו' והכיא עליו מכל דרכי לעזבר וכו' כלו' כך הוא פי' הקרא דומיא דמבכל זה וכו' ס"ל שכבי יזכיו יותר מהרלבנון ויפלוגו דקרא נמי כן הוא מה דכתיב וידבר ס' אל משה וגו' כ"ל בלא יאמר משה לאהרן רק בלא יבא אל הקודש מביא לפכוכת ולא יזכיר

רש"י

(ה) **וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'.** מה ת"ל (ס"א מיז אני יודעים מה נאמר לו כדבור ראשון) היה רואה"ע מוסלו מכל להולה שאכנס אלא רופא ס"ל אל תאכל טוז ואל תשכב כשהוא א בא אהר וא"ל אל תאכל טוז ואל תשכב כשאתה בלא תמות שמת פלוני זה זרוז יותר מן הראשון לכך נס' אחרי מות שני בני אהרן: (ב)**ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן וגו'.** בלא ימות בדרך שמתו בניו:

בעל הטורים

(ה) **אחרי מות .** כתיב לעיל ולמים אשר יכבד עם שמשם ומשמע שמתו על שהורו הלכה בפני רבן. ועוד כתיב לעיל משכני אשר הקמתי ואחרי מות . רצה לומר שהוקם המשכן עם הטהורים ופרסה עליו אחרי מות כמו שאומרו עם הטהורים ופרסה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ה) **אחרי מות.** זה כתוב כאומה אלו בני אהרן בלא שמו אחרי מות שזה בא שניהם זה קרא ועדתו לגו נכתבו ואלו נכתבו. אחר בני אחר ממקומו לא היו בניו של זאת אמר מיוחס לפי לומה יאחר בני אחר ממקומו לא היו בניו של

ליקוטים על התורה

א וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן. נָאכְדָעם וִוי דִי צְוַוויי קִינְדֶער פּוּן אַהֲרֹן וָעֶנֶען גִישְׁטָארְבֶּען דָאם נָאם גִירָעם צוּ מֹשֶׁה, אוּן דָאם צוּ אִים גִיזָאגְט פַאר וָאם דִי קִינְדֶער פּוּן אַהֲרֹן זָעֶנֶען גִישְׁטָארְבֶּען בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמוּתוּ. וְוַייל זַיי זָעֶנֶען גִיוֶוען נָאנְט צוּ נָאם. אוּנ נָאם דָאם גִיזָאגְט בְּקִרוֹבֵי אֶקְדֵּשׁ, דוּרְךְ מַיינָע נָאנְטָע וָעלְט אִיךְ נָעהַיילִיגְט וְוֶערֶן דָרִיבָּער זָעֶנֶען זַיי נָעשְׁטָארְבֶּען, אֲבָער זַיי זָעֶנֶען נִיט גִישְׁטָארְבֶּען עֶנְגִין אֲבֵירָה, נָאר וַוייל זַיי זָעֶנֶען נָיוֶוען דִי גָרעסְטֶע צַדִיקִים דָאם מֶען גָעאַרְפְּט זַייעֶרע נְשָׁמוֹת בְּקָרִיב זַיין פַּאר אָבְקָרָן אִין דָעם זַייעֶם מִשְׁכָּן וָאם אִיז גָעמַאכְט גִיוָוארֶן אִין הִימֶל. דְרִיבָּער וָעֶנֶען אֲדוֹים זַייעֶרע נְשָׁמוֹת פּוּן זַייעֶרע גוּפִים נָקְרָבָן עֶרְעֶר), אוּנ הָאבֶּען זִיךְ בָּאהָעפְט מִיט דָעם פַייעֶר פּוּן נָאם אוּנ זָעֶנֶען אֲרוֹיף אִין הִימֶל וַאזוֹי וִוי מִיר גְעפִינֶען בַּיי פְּנִינָה וָעֶן עֶס אִיז אֲרַאפּ גְעקוֹמֶען אֲפַייעֶר פּוּן הִימֶל צוּ פַארְבְּרֶענֶען דָעם קָרְבָּן אִיז דָער כֹּלָּה אֲרוֹיף אִין הִימֶל מִיט דָעם פַייעֶר צוּ אַמְתְּן: (ב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וגו'. נָאם דָאם גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה זָאג דַיין בְּרוּדֶער אַהֲרֹן גֶּר זָאל נִיט קוֹמֶען צוּ יָעדֶער צַייט אֶל קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, נָאר יוֹם כִּפּוּר כְּמוֹ עֶר אַרַיין קוֹמֶען אִין קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, פְּרִיגְט דָער אַלְשִׁיךְ אִיז דָאךְ אֲקֵדָּא מַאדָאךְ אֲנַאגְן וָאהר נִיט אַהֲרֹן קוֹמֶען אִין קֹדֶשׁ קָדָשִׁים וַיייל דָאדָם אִיז דִי שְׁכִינָה, יוֹם כִּפּוּר אִיז דָאךְ דָער בָּאם הַייליגְער, אִיז דָאךְ נָאךְ שְׁטַארְקֶער דִי הַייליגְקַייט אִין קֹדֶשׁ קָדָשִׁים דָאדָם נְגוּיִים זַיין אַז אַהֲרֹן זָאל נִיט אַרַיין קוֹמֶען אִין קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, נָאר דָער מִדַּת הַדִּין אִיז דָעם וָאהר וָאם שְׁמוֹת הַצַּדִיק אִיז גִישְׁטַארְבֶּען, דָאם נָר קְרִיגְער

עֲלֵיל בְּכָל עִדָּן לְקוּדְשָׁא וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ
מְנִיו לְפָרוּכְתָּא לְקָדָם מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת
כַּפּוּרְתָּא דִי עַל אֲרוֹנָא אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶעָנָן
וְלָא יְמוּת אֲרֵי בֶּעַנָנָא אֵרָא עַל־הַכַּפֹּרֶת: ג בְּדָא יֵהֵי
אֶגְלֵא מִתְגְּלֵי עַל בֵּית כַּפּוּרְתָּא: ג בְּדָא יֵהֵי

ה"א ולא ימות. יומא נג: כי בענן. יומא יט כג: בזאת יבא. יומא ג ד כ:

בעל הטורים

מות שני ל"ת בגימ' סכה סדומה: (ג) בזאת. עולם ת"ו. רמז לבנין

נראה כל שעה על הכפורת כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת ואתה מעל הכפורת. לפיכך פשוטו שהרי מתוך עמוד הענן אני בא אני ואל ימות. שם כח ב הוש מת: כי בענן אראה. כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ג ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו. ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ד ביוה"כ: (ג) בזאת. גימ' שלו ד' מלות

רש"י

שפתי חכמים

ג"כ כמו שם: ב הולך לפרש זה לפיו' כם"י שם משל מצ' רופאים והשני הזהירו יותר שלא תמות כדרך שמת וכו' ובקרא לא כתיב כי שם ולא ימות ולא כתיב שם יבא תמיד בכל עת ולא ימות משמע כדרך שלא בא ולא ימות. לזה פי' שמלת ולא ימות מרומז כאן שם יבא ימות כי מכלל לאו אתה שומע כן. ג ולפ"ז כי טעם שלמעלה לפיכך מיתה כאי שנכנס אל הקודש ומלת כי משמע כי' דשם בכל כי שנמקרא ויסיח פי' על בענן ענן ממש ומה שסוסיף לפרש תמיד אני נראה שלא שלחה יונה עתיד ומפרש שלא מרמז אני נראה שהוא שמוש ביונה שלח ולא חזרה כעתיד: ד ולפי דבריהם אינה לעתיד: ה הוא לנו. אל יבא אל הקדש שלא בענן הקטרת ביוכ"פ כי עצן הקטרת דומה לענן לפסוקי פירוש שמוד הענן לעשל שפשיהם שהשניה שוכה בוולא שיהיו כמ"י כפי' זה שיבא עם ענן הקטרת מבהון שזה הוא דעת לדוקים שלא לפסוקי פירוש ממה שפי' תלמה שהוא שהשניה שוכה בו. ומה שפרש"י ביוה"כ

דעת זקנים מבעלי התוספות

סדר עבודת כה"ג ביוה"כ

פירוש לתורת אלהים

ליקוטים על התורה

אַהֲרֹן וְאַל יָבֹא עֵר וְאַל נִיט קוּמֶען אַלֶע צַייט אִין
קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מִבֵּית לַפָּרֹכֶת פּוּן אִינְווַיְינִיג פּוּן דָעם
פָּרֹכֶת אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת פַּר דָעם כַּפּוֹרֶת אֲשֶׁר וָום אוֹיף
דָעם אָרוֹן וְלֹא יָמוּת כְּדֵי עֵר וְאַל נִיט שְׁטַארְבִּין אַזוֹי
וִוי זַיינֶע קִינְדֶער זָענֶען גֶעשְׁטַארְבִּין וְואוּרום אַז עֵר
וָעט יָא קוּמֶען וָועט עֵר שְׁטַארְבִּין כִּי וְואוּרום מִיט
מִין וְואלְקֶענְדִינֶע זַייל טוֹה אִיךְ מִיךְ בֶּעווַייזֶען
אוֹיף דָעם כַּפּוֹרֶת אוּן וַייל אִיךְ תָּמִיד
דָארְטֶען מִיט מַיין שְׁכִינָה וְאַל עֵר נִיט אָפְּט אֲרֵיין
קוּמֶען אִין דָעם אָרְט: (ג) בְּזֹאת מִיט דָעם דָאזִיגֶען

אַמֶענְשׁ, נָאר רַבִּי פִּנְחָס הָאט גִיזָאגְט וָועִן דָער רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ הָאט גֶערוּהט אוֹיף דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל הָאט זַיין פָּנִים גִיפְּרָעגְט וְוִי פְלֶאטִין פַּייֶער אוּן עֵר הָאט אוֹיסגִיזָעהֶן וְוִי אַמְלָאךְ. זֶעהֶן מִיר אַז נָאט זוֹלִיין אִיז אֲרֵיין גֶעגַאנְגֶען מִיט שְׁמוֹעֶן הַצַּדִּיק אוּם יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. מִיט אַהֲרֹן אִיז דָאךְ גֶעווֹיס נָאט אֲרֵיין גֶעגַאנְגֶען יוֹם כִּפּוּר אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דֶרְיבֶּער

מצות השם

(ב) [קמד] (ויק' טז) שלא יכנסו הכהנים אל מקומות המקדש שלא כדי לעשות עבודתם בעת שצוונו כה ולא יוכל שלמה שלא יבא ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות:

(חומש ע"ט) ח"ג 11 12

בזאת מקדש שלא כדת: (ב) כי בענן אראה על הכפרת. פשוטו שהרי מתוך עמוד הענן אני

אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפָר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה׃ כְּתָנֶת־בַּד

עָלִיל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא בְּתוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא וּדְכַר לַעֲלָתָא׃ כִּתּוּנָא

ת"א כפר . יומא סט מנחות עז׃ כתונת בד קדש יומא לג זבחים יט י׳

שפתי חכמים

כמנהג מצרים רש"י בשעתו דכותה פרכא זו מבחעי ביומ"פ׃ ה דק"ל למה לפיל מיבעי ליה מיהו לפי מה שכתבנו בזוה"ק מה שכתוב במפורש אח"כ דק"ל למה לפיל מיבעי ליה מיהו לפי מה שכתבנו בזוה"ק מה שכתוב במפורש אח"כ זכיה הן. ועוד יש לי נקבה והקרבנות המפורשים אח"כ זכיה הן. ולו לא ס"ל כנמצי בזוה"ת ומלת אלה ס"ל כי בענין מלתא יפה בסבירת ובפר הן פסכן וגו' אלא לרמז כמה פעים יש לעשידם בית המקדש וכי פעים בימי המקדש גדולי׳ ואם אף פעים קטנים. וי"ל דכך פירושו של קרא ביום הכפורים הזה יהיו פעים גדולים ואם אי יהיו פעים גדולים. וי"ל דכך פירושו של קרא בשעה שיהיו פעים גדולים בבית המקדש הזה יהיה מותר לאכול בשר בחלב ובגבינה ואם לאו אסור. ומלת אלה מורה על הפעים הגדולים שיהיו בבית המקדש הזה שיהיה מותר לאכול בשר בחלב ובגבינה ואם לאו אסור. ומלת אלה מורה על הפעים הגדולים שיהיו בבית המקדש הזה שיהיה מותר לאכול בשר בחלב ובגבינה ואם לאו אסור.

סדר עבודת כה"ג ביה"כ

ויכול נבא לידי קרי. ת"ל יוכ"פ נא סיו מניחין פותו ליהן כלל. אם היה מבא דופא ואם לאו תעמידו מבאים דוכאים לפניו, ואם רצונ לקבות קבה ואם לאו קוכין לפניו, ואמה קוכין לפניו בחיוב ובעזבה ובדבני סיומים. מבהגים זכיתה שבאם שהיה סיה סולך לבטול עמו, פושב בגדי עלמו ולובש במלא בגדים מבאים וכתונת בבא ומלבוש מבן ואפוד ומעיל ולין, וסיה מקדש ידיו ורגליו בכיור וכולך וגזיה בבחיטה בכיור ת תעיד על בתר שתעו וקבל דמו וזרק דמו על פמזבח הפולה. ובלבם לפיכך לפקריב קטרת על מזבח הזהב ומעיל גזות שמעה ומקריב את שהפוליון ופמקטיר ופיין מהפתיד בדרך כל יום. אחר זה עושה קלת מיוחף ביום, ר"ל בפר ובשעיר בבעים. ואם תל יוכ"פ להיות בשבת סיה עושה גם בן בשעיר לזה עושה בשבת שני בשבעים ומקחה ובכיכים, אח"ז סיה מקדש ידיו ורגליו ופובש בגדי בזהב עם בתר בגדים ושובל ולובש בגדי בבן ומקדש עוד ידיו ורגליו, ועיד בא בלל פרו וסמך שתי ידיו על לפבו ומתודה עליו חטאות ואשמות ביתו, ומשם היה בא למזרח העזרה וסמך ומזבח ושבון בשני שעירי העזים, ונותב גורל בשני השעירים, אחד לשם ואחד לעזאזל ומושך מיד אלל פרו וסמך ומתודה עליו בעבו ובעד ביתו ובעד אחיו הבהנים, ונותב בפר הפוף בין שני בדי אהרן ומבעבע אהרן בחכמה בית הראשון בם בקדש הקדשים גפות מן בפרכת דקה מן בדקה, וסיס ב"ג לוקח מאותו הפילון ונותן על בחתה בימהה בם בחתה בל זהב וכלי מלא קטרת דקה מן בדקה, וסיס ב"ג לוקח מאותו כלי מלא תפיגו קטרת ונותן לתוך בפיגו ומולך בחתה בימינו ובקח בשמאלו וסולך ליכנס בפנים בקדש קדש הקדשים, ובסגן בניס בימינו ובקח בת אם בסיס בשמאלו היו מגביהין בפרוכת מלפניו ובכנס הב"ג בקדש הקדשים ומעיה את המחתה בין שני בדי האהן ומבעבע האהן בהבהן בית האהן בהן בהיה בם בקדש הקדשים גפות מן בפרכת ואומה את המחתה בפני הכפורת אשר על העדות בפן יפות וכשבו שלשתיהן לו בניהו ומעמה הקטרת עהכף בתוך הפיגו בדוק בעד יפות ויזהר הפיגו לפעלה מהקטרת בפרכת ע"ג נחלים שבמחתה וסיה ממתין בם עד שיעלה בניס עשן הקטרת מלך הכפורת פניו בעבר האהן ואחוריו כלפי הפתח עד שיפה בקדש הקדשים. וכלפה הב"ג מקדש הקדשים בהיכל סיה מתפלל תפלה קלה על הפונה האמה ועל מלכות בית דוד, ואח"כ היה לוקח את הדם מיד הכהן בשיה ממכה אותו וכבש עם הדם פעם אחת בנגד הקדש הקדשים ובמה סיה מזה ממנו על הכפורת ולפני הכפורת, ר"ל כלפי מעלה פעם א' וכלפי מעה בבע פעמים, וסיה מונה בהזאות אלו בקב, אחת לאחת ואחת לאחת ובאחת לאחת ואחת לאחת ובבע לאחת ויולף מקדש הקדשים ומיה את מזבח הפנימי שהיה לפני ה' בפר אשר לפני ה' ומיד היה לוקח את בשעיר יום הכפורים אשר נשחט בבית המוקדש ומזה בבע פעמים בנגד הקדש הקדשים ומזה בבע פעמים בנגד ההיכל ומזה בבע פעמים בנגד המזבח הפנימי ומולף את המזבח בפר ומזה בבע פעמים בהיכל ובגד המזבח מדם הפר ומזה בבע פעמים מזבח הם בשעיר הפוף על בן אחר מזבח בפים ג"כ בהיכל, ולוקח הם הפר ומזה בבע פעמים בהיכל בנגד המזבח

ליקוטים על התורה

וָאִם דָּבָר פְּסוּק כִּי בָּעֵנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת, וָאִם וַיַּיִל יוֹם כִּפּוּר וְיֵר אִיךְ נִיחָהן מִים וַאוֹאֵלְקִין אִיךְ דָּעִם כַּפּוֹרֶת אוֹג אִיךְ וְעַל אַלְיֵי אַרְיֵי נִיי מִיסְדָּעִם כֹּהֵן גָּדוֹל אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דָּרְיָבָּר אִין דָּעִם בָּאוֹ וַיְעִם קֶעגֶן הֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אַרְיֵין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, אֶבֶּער אַנַאֶנְץ יָאהר וָאם וַיְעִם נִיט אַרְיֵין מֵיִם דָּעם כֹּהֵן גָּדוֹל, וּוְעִם נִיט קֶעגֶן הֶער כֹּהֵן גָּדוֹל אַרְיֵין קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׃

וְאֶת בּוֹאוֹ יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה. דֶּער מֶדְרָש וָאם דֶּער פַּר בֶּן בָּקָר אִיז נִיטְעֶן צוּ דֶּער פְּרִיעֶר דָּעם זְכוּת פּוּן אַבְרָהָם, וָאם עֶר הָאם נִיטְאהן מִים דָּעם אָקְס נְכִילוֹת הַחֲדָם וּוִי עָם שְׁכִיט אִין פָּסוּק וָאל דַּבָּקָר רָץ אַבְרָהָם, אַבְרָהָם אִיז נִיכְאפֶן צוּ דִי אָקְסִין צוּ נֶעמֶן אַפֶּקָם אוֹג אִים נֶעבֶן עֶסֶן צוּ דִי אוֹרְחִים וְאוֹג נְכִילוֹת הַחֲדָם אִין דָּאךְ אַוּוֹי אַמֵּיצָה וָאם דִי וְוְעלְט שְׁכִיט אוֹיף אִיר, אוֹג דֶּער נְכִילוֹת הַחֲדָם אִיז דָּאךְ נִיוְוִין פָּאר אוֹרְחִים, אוֹג דִי מֵיצָה צוּ נֶעבֶן עֶסֶן אוֹרְחִים (פָּרֶעמֶדֶע נֶעטְשִׁיוֹ) דָּאם אִיז נָאךְ גְּרֶעסֶער וּוִי צוּ הָאבֶן דִי שְׁכִינָה בִּיי זִיךְ אִין שְׁטוּבּ, דֶּער אֵיל אִיז נִיוְוִין צוּ דֶּערְוִוִיסְקִין דָּעם זְכוּת פּוּן יִצְחָק, וָאם פּוּן נַיינֶעטְוֶוענְצִיג נִיוְוִין אַזוֹי אַאֵיל, וָאם נָאם דָּאם אִים בֶּשֶׁאפֶן אִין דָּעם עֶרְשְׁטֶן פְּרִישָׁאג פָּאר נָאכְט וְוְוִיל עֶר הָאם בֶּעשֶׁאפֶן דִי וָעלְט) נָאר פּוּן יִצְחָק וָוענִין, אִין דָּאךְ דִי קְשִׁיָּה פָּאר וָאם דָּאם עֶר נִים מַכְרִיב נִיוְוִין דָּעם זְכוּת פּוּן דֶּערְוִוִיסְקִין צוּ אַבְרָהָם וְוִיל עֶר הָאם נִיטְאהן מִים דָּעם אָקְס נְכִילוֹת הַחֲדָם וּוִי עָם שְׁכִיט אִין פָּסוּק וָאל דַּבָּקָר רָץ אַבְרָהָם, אִיז מַכְפֶּר. אִיז דָּאךְ נָאר וְוִיעגן דִי תּוֹרָה צוּ כַּבֵּד זַיין וָאם דִי יוֹדִין הָאבֶן נִיטָּאהן אוֹג הָאבֶן נִים נֶעהַלְטֶן דִי תּוֹרָה, וְוִי הָאבֶן נִים בְּקִיעֶן נִיוְוִין דִי מִצְוֹת עֲשֵׂה אוֹג הָאבֶן נִיבְּרוֹת אוֹיף מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, מִצְוֹת עֲשֵׂה זָענֶען דָּא צְוִויי הוּנְדֶערְט אַכְט אוֹג פְּערְצִיג. וְוִי עָם בְּעטְרָפֶט דֶּער נָאכְט דָּעם שְׁלַאפֶט אוֹיף זִי מַלְאָכִים אַבְרָהָם, מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וָאם דָּעם מִצְוֹת עֲשֵׂה אִיז נִיבְּלִיבֶן

פירוש לתורת אלהים

וָם וַוייטֶער וָועט שְׁטַיין בָּוא אַהֲרֹן וָאל אַהֲרֹן קוּמֶען אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אֶבֶּער אוּיף נִיט אַלֶע צַייט נָאר אום יום בְּפוּר בִּפְּנֵי בֶּן בָּקָר מִיט אִין פַּר וָם אִיז אַיין יוֹנְגֶע רִינְד פַּאר אַחֲטָאת וְאַיִל אוֹג אַוּוידֶר פַּאר אַבְּרֶבֶן עוֹלָה: (ד) כְּתֹנֶת בַּד אַהֲעמֶד פּוּן לַייְנֶען קוֹדֶשׁ וָם

(ג) [קבה] (עסה ג) טיעסה הכהן גדול כל עבודת יום הכפורים עד סהדם בפר בן סהדם בזאת בשמאל ומזה בזולת וגו׳:

מצות השם

בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וגו׳. וָאם אִיז אַמְצוֹת עֲשֵׂה דֶּער כֹּהֵן גָּדוֹל וָאל מָאהן דִי עֲבוֹדָה יום כִּפּוּר אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אַוּוֹי וְוִי עָם אִיז גַּעשְׁרִיבֶּן אִיז דִי סדרה:

דְּבוּצָא דְּקוּדְשָׁא יִלְבַּשׁ
וּמַכְנָסֵי בַד יְהוֹן עַל
בִּשְׂרֵיהּ וּבְהֶמְיָנָא דְּבוּץ
יְסַר וּמִצְנַפְתָּא דְּבוּצָא
יָחֵית בְּרֵישֵׁיהּ לְבוּשֵׁי
קוּדְשָׁא אִינוּן וְיַסְחֵי
בְּמַיָּא יָת בִּשְׂרֵיהּ
וְיִלְבְּשִׁינוּן: ה וּמִן כְּנִשְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרִין
צְפִירֵי עִזִּין לְחַטָּאתָא
וּדְכַר חַד לַעֲלָתָא:

קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־
בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת
בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ
בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם: ה וּמֵאֵת
עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי
עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:

ת"א ומכנסי בד . יומא כה סנהדרין עט : נשנו . יומא יב : נגדי קדם סס יומא יט זבחים פט : ומאת עדת בני ישראל . יומא ג סב שבועות יד : ואיל אחד . יומא ג ע :

בעל הטורים נסיבת רשמון בעמד ת"י שנה : (ד) ובכשם . פוחיות כלו סס סעטינין

רש"י

מחיצו ממש לפנים בממונה בגדים ז שהוא ממש כהם כחוץ שים בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור (ר"ם כו) חלה על ככהן הדיוט ח וכולן של כוהן : קדש ילבש . (ת"כ) סיהיו ט משל הקדש : יצנף . כתרגומו יחית כריסיס י יניח כרשמו כמו (כרשפי לט) ותנח בגדו ואחתתיה : ורחץ במים . לחותו היום טעון טבילה בכל תליפותיו (יומא ג) חמש פעמים היה מחליף ב מעבודת פנים לעבודת חוץ ומחוץ לפנים ומשנה מכגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב ובכל הליפה טעון טבילה ומני קדושי ידיים ורגליס

תרגומו ומלמעלתא הלא כי"ת ומשר הכיולו לזה מפני שאין בגי' החרמי לניסס שכל בגי' הקרבן מיוחו לנוף ולנוף וייתפרש הכי"ת בגי' עס כמו ובהבגד זה יחגור חף כהן עס מלמעלה בד יסבד לחשו ובכרת להסיר התרגום לסודיעינו שהלניסס הוא בדשם ולא במקום אחר . ומגד זה סי' מגלח יחיים בהוא ג' יומ : כ והוא סדר העבודות בי"כ בתחלה טבל ולבש בגדי זהב לתמיד של שחר שהוא עבודת חוץ ותמ"כ פשט וטבל ולבש בגדי לבן לעשות עבודת פר ושעיר וקטרת של מחתה בפנימי ותמ"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת היל שלו ושל עם ומקלת המוספין בחוץ ואחר כך פשט בגדי זהב וטבל ולבש בגדי לבן ליכנס לפנים ולהוליא הכף והמחתה ותמ"כ פשט בגדי לבן וטבל ולבש בגדי זהב לעשות עבודת חוץ ושיירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטרת הסמים ודו"ק ותמלא . וכדפרס"י לקמן על קרא זה וכתן במים וגו' משמע שהיה לריך לטבול קודם לניסת בגדי לבן ולקמן ג"כ כתיב שלריך לטבול קודם לניסת בגדי זהב ממרי' דבכל פעם שמשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומלבן לזהב שלריך טבילה ומס שפ' עוד שלריך עוד שני קדושי ידיים ורגליס דמס"ה סניול הקרא וכתן במים בין ופשט ולבש ליתן רחילה לפשיטה ולחילה ללניסס ומס' חימו עיי

סדר עבודת כה"ג ביה"כ

על הפרכת ולפני הפרכת תחת למעלה ובשש כמו שהוא מוח חוץ מלמטה כמיתה שהוא מלמעלה למטה , והיה תוחה שהדם שעל מזבח הזהב ולילך עד שמגלה זהב וגמו על מזבח ושם היה מזה מזה מדם התעבודת הסוח שבא פעמים ובלבד שהדמים שהם היה שופך

פירוש לתורת אלהים

אוי, חייבינ בלומער עס איז געמאכט געווארען פון בית המקדש געלט יעלש זאל ער אנקליידען זיך מכנסי בד און מכנסים פון לייגען זיין זאלען זיין אויף זיין לייב ובאבנט און מיט אלענען נאכטיל פון לייגען זאל ער זיך חרום נאכטלען ובמצנפת בד און אהיטול פון לייגען זיכוך זאל ער אן טאן אויף זיין קאפ בגדי די קלייד ער זאלין זיין פון הקדש ורחץ און ער זאל נואשען זיין לייב אין ואאסר און ד ער נאך זאל ער די קלייד ער אן קליידען : (ה) ומאת און פון די יודין נקי זאל ער נעמען צוייא ציגען פאר אחטאת ואיל אחד און איין וויידר זאל ער נעמען

שעור איז לעזאזל , דאס זיגען גיגען די צוויי שעירים וויאס רבקה האט גיזאגט צו יעקב דוא זאלסט נעמען צוויי גדיי עזים טובים . צוויי ציגען גוטי , זאגט ד ער בדרש רבקה האט גיזאגט צו יעקב זיי זיגען גוט צו ד יר , דורך זיי ווערסטו נעמען די ברכות , און זיי זיגען גוט פר דיינע קינדער , מיט זיי ווילען דיינע קינדער האבין אפארנעם אויף זיי ער זיך זיי אום יום

יוהקריב אהרן את־פר־החטאת
אשר־לו וכפר בעדו ובעד ביתו:
ז ולקח את־שני השעירם והעמיד
אתם לפני יהוה פתח אהל מועד:
ח ונתן אהרן על־שני השעירם

רש"ם

יביא דם הפר ודם השעיר: (ו) והקריב אהרן. בעזרה
את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו יתירה עליו מיד,
ולפי השעת יביאנו בעזרה כדי להקריב אותו לכפרה

שפתי חכמים

למכילה דכבר למדנוה תנהו עניין לקרבוה: ל דק"ל ל"ג מכפר לו
ומה ת"ל פר מחמת נזיר כפרתה זו אלא על מהכין בדמיו, נזקקת יכא
מהכין על מקדש כפר כן בקר וגו' משמע להביא מקדשו משלו. וגם
מדמיו' כמשמ ומתת עדת כ"י ויקח מני שעירי עזים וגו' משמע
דקרבנו' מכחוני' למעלה בשביל עלמו מביא: ס דכפרה ממש ס"ל
לו' דמין כפר' אלא לחחר זריקת דמים כדכתי' כמשמ וכפר עליו
ולקח מדם וגו', ונתן על קרנו' ממזבח וזה עדיין פר הוא שהרי מ"ב כתי' ומחט את פר החטא' לכך נ"פי מלכפר עליו שמיכוסו וידוי:

בעל הטורים

שמפורש בזיבוח: (ו) וכפר. כתי' זה כוידוי דכתי' שמפיד' על שרו:

רש"י

מן הכיור: (ו) את פר החטאת אשר לו. הממור למעלה
ולמדך כאן שמשלו הוא כח ל' על מכל נכור: וכפר בעדו
ובעד ביתו. (ת"כ) מתודה עליו עוונותיו מ ועונות ביתו:
(ח) ונתן אהרן על שני השעירים גרלות. מעמיד ג'

אונקלוס

יוְיָקְרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא
דְחַטָּאתָא דִי לֵיהּ וְיכַפַּר
עֲלוֹהִי וְעַל אֱנַשׁ בֵּיתֵיהּ:
זוְיִסַב יָת תְּרֵין צְפִירִין
וְיָקִים יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ
בְּתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:
חוְיִתֵּן אַהֲרֹן עַל תְּרֵין

ת"א ולקח לם שני. סכוסות יג
מ"ק יח: ונתן מסכן. יומא
נג קידושין ד:

עניני עבודת כה"ג ביה"כ

מנ יסוד מערכי שנ מזמה המילון ומשם היו נספנים ויולמים לנמל
קדרון, ומיד סיס מוזר כ"ג נשעיר המשתלח וסמך שתי ידיו עליו
ומתודה עליו עוונות בני ישרחל ופושעיהם לכל חטיהם עתי המדבר
ושם היה שלח ביד נזוק והשליח ילוהו ביד חים עתי המדבר
ונסרים, וכשחלח הכ"ג חת השעיר היה מוליח לחיומרי הפר והשעיר
שהכנים דמם לפני ולפנים ומוחן לחוחם בכלי הקרישים על המזבח
וספר והשעיר עלמם היה משלח ביד הדחן לנפרפר, כי כמו
שהשעיר היה מכוזח חון לחומה כן פר החטחת ושעיר החטחת
היו נשרפים חון לחומה, וכשהגיע לחוחם ומשלח חת השעיר היו
מטמחים יטעוניס כשום נגדים, ובכל מעניד להניד שהגיע
השעיר המשתלח המדבר היו יוצחים זה מזה עם היוחו י"ב
מיינן מירושלים לפי שהיו דרך מנדליס ולופים עליהם ומניפים
שם דרים זה לזה כתופן שנזמן מועט היה נודע הדבר בירושלים.
מע"פ שכחתים שתי לח כי חוזר כחותו יום, ונם לחת"ל שהי' נתון
שם הוכיח חלוי בפחתו של היכל ושהגיע השעיר למדבר היו מלבין,
ושיודע שכ"ג שהגיע השעיר למדבר היה שם לעזרת הנסים ולוקח
ספר תורה בחיקו וקורא בפרשת מהרי מות ובלך בשבור לכוחסף
בחוסף קדושים זו לזו, וכן היה קורא בפרשת מוסף שבשבת שנחם

ליקוטים על התורה

דָּעַר יַלְקוֹם נָאנְט־רַב בִּיבִי דִ״ם גִּיזָאגְט פּוּן זַיין פָּאטֶערְס וַיינְען
דָּעַר קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים אִיז אַזוֹי וִוי דָּעַר גַּן עֵדֶן, וְוָען דָּעַר כֹּהֵן
גָּדוֹל אִיז אַרַיין גֶעגַאנְגְען אִין־קָדְשֵׁי־קָדָשִׁים אִיז נָאר אַרַיין
גֶעגַאנְגְען זַיין נְשָׁמָה אֲבָער נִיט זַיין גוּף. דָּעַר הָאט גֶעטרוּם
אַרַיין גַיין מִיט גְרוֹיס כַּוָּנָה אוּן שָׁרָעק אוּן צִיטֶערְנִיש אוּן מִיט
גְרוֹיס רֵייגְקִיים, דִי כְּרוּבִים וְוָאט זֶענְען גִיזְעסְן אוֹיף דֶעם
פָּארֹכֶת הָאבֶּן זִיךְ בְּהַעֲפִּט אֵיינֶער צוּם אַנְדֶערְן, אוֹיב דָּעַר כֹּהֵן
גָּדוֹל הָאט וְוָכֶה גִיזְעסְן אִיז עֶר אַרוֹיס גֶעגַאנְגְען פּוּן דֶארְטֶן
בְּשָׁלוֹם, אוּן אוֹיב עֶר הָאט נִיט וְוָכֶה גִיזְעסְן אִיז אַרוֹיס גֶעגַאנְגְען
מִפְּנֵי פּוּן צִיטֶערְנִישׁ דִי צְוַוויי כְּרוּבִים אוּן עֶר אִיז פַּארְבְּרֶענְט
גִיוְוארְן אוּן עֶר אִיז גֶעשְׁטַאנְדְען אִינְוַוייניג, דִי כְּרוּבִים פּוּן
קָדְשֵׁי קָדָשִׁים זֶענְען גִיזְעסְן וְוִי דִי כְּרוּבִים וָואס שְׁפַּייזְן בֵּיי דִי
טוֹיזֶיךְ פּוּן גַּן עֵדֶן, רַבִּי יְהוּדָה הָאט גִיזָאגְט וואהל אִיז גִיזְעסְן
דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל וָואס הָאט וְוָכֶה גִיזְעסְן אַרוֹיס צוּ זַיין פּוּן קָדְשֵׁי
קָדָשִׁים בְּשָׁלוֹם:

פירוש לתורת אלהים

פַּר אֲעוֹלָה:(ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אוּנ אַהֲרֹן וָאל מַקְרִיב זַיין
דָּעם פַּר חַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ יָוֹם עֶר אִיז צוּ אִיהם דָּאם
אִיז דָּער פַּר וָוֹם פְּרָעָר אִיז גֶעשְׁטַאנְען אִין פְּסוּק
ג, אוּנ דָּרוּם שְׁטַייט אֲשֶׁר לוֹ צוּ וִויזֶען אז אַהֲרֹן וָאל
בְּרֵייגְגֶען דָּעם חַטָּאת פּוּן זַייגְ גֶעלְט נִיט פּוּן צְבוּר
וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אוּנ עֶר וָאל פַּר גֶעבְּען פַּר זִיךְ אוּנ פַּר זַיין
הוּיז גֶעוִינְדְ. (רש"י שֶׁרַייבְט עֶר הָט אוֹיף אִים מְרַוָּדָה
גִיוֶוען זַייגְ זִינְד אוּנ דִי זִינְד פּוּן זַיין הוּיז גִיזִינְדִ;
אוּנ עֶר וָאל זַיי שְׁטֶעלְען פַּר נָאט פְּתַח אִין דָּעָר טוּ
(ז) וְלָקַח אוּנ עֶר וָאל גֶעמֶען דִי צְוַוויי כְּרוּבִים וָואס שְׁפַּייזְן בֵּיי דִי
פּוּן דָּעם אוֹהֶל מוֹעֵד: (ח) וְנָתַן אַהֲרֹן אוּנ אַהֲרֹן וָאל
גֶעבְּען עַל אוֹיף דִי צְוַוויי צִיקֶעלְעךְ גוֹרָלוֹת אַיין גוֹרָל
צוּ נָאט וְגוֹרָל אוּנ אַיין גוֹרָל צוּ עֲזָאזֵל, (רש"י שֶׁרַייבְט

עֶר הָט גֶעשְׁטֶעלְט אַיין צִיקֶעלְע גֶעבְּען זַיין רֶעכְטֶע הַאנְד אוּנ דֶם אַנְדֶערֶע צִיקֶעלְע לֶעבְּען זַיין לִינְקֶע
הַאנְט אוּנ הָט צְוַויי גֶעלֶיגְט אִין אַיין קֶעסְטֶל צְוַוויי קְוַוויטְלֶעךְ אוֹיף צְוַוויי גֶעוִינְט אִיז גֶעוֶוען

הַצְּפִירִין עַד בִּין עַדְבָּא חַד
לְשַׁמָּא דַיְיָ וְעַדְבָּא חַד
לַעֲזָאזֵל: ט וְיִקְרֵב אַהֲרֹן
יָת צְפִירָא דְסָלִיק עֲלוֹהִי
עַדְבָּא לִשְׁמָא דַיְיָ
וְיַעְבְּדִינֵיהּ חַטָּאתָא:
י וְצְפִירָא דִי סָלִיק
עֲלוֹהִי עַדְבָּא לַעֲזָאזֵל
יְתָקֵם כַּד חַי קֳדָם יְיָ
לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי לְשַׁלָּחָא
יָתֵיהּ לַעֲזָאזֵל לְמַדְבְּרָא:

גְּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל
אֶחָד לַעֲזָאזֵל: ט וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־
הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל
לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת: י וְהַשָּׂעִיר
אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל
יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו
לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:

ת"א לעזאזל . יומא סז : סח סמגיר . יומא מ : ועסקו
סמגיר . יומא מ : ועסקו
סמגיר . יומא מ מא קידושין יז סוטה כד כריתות כח: וסמגיר מסכ' . יומא נם : יעמד מי . יומא מ מד סם עם: לכפר עליו .
יומא מ סם : לעזאזל סמדרש . יומא סז :

בעל הטורים

(ז) תורב . כ'. הכא ותיהך וגורל לבוזזיו דכייכו המן שנאמר כו ויבז בעיניו וסביל גורלות על יבכתפ' ואמר שקב"ס מיכנו שוס לך כסף שפלתי גורלות ובפל מבלי כיבכתפ' מכל ע' לומות וז"ם גורל ס' לה' וגורל ס' לעזאזל שמכפר עוונותם של ישראל דכתיב ונשא עוונותם שנית שם הוא מכפר . נ"ם כתיב עזאזל (לעיל ו' דנא סמיר דמשלח) כנגד נושא עון ופשע ותשלח בעזאזל נ' פשוט:

(ז) לשלח אותו לעואזל המדברה . לפי פשוטו לשלח אותו חי אל ההרים אשר במדבר כמו שמצינו בצפורי מצורע ושלח את הצפור החיה על פני השדה לטהרו מטומאתו . אף כאן לטהר את ישראל מעונותם משלחו אל המדבר והוא מקום מרעה הבהמות כדכתיב וינהג את הצאן אחר המדבר . ובתלמוד מדבריות בייהות .

כמס' ביצה: לעואזל . לט"ד יתירה כלט"ד בית ארבאל שהוא מל' וארב לו. וכן מ"ם של רוקם וחנם יתירה לתיקון פעולה כמו נו"ן של שגעון ועצבון ועשרון:

רש"י

ליתן ות' לשמאל נ ונותן על ב' ידיו כקלפי ונוטל גורל בימין ומכרו בשמאל ונותן עליהם את שכתוב בו לשם הוה לשם ואת שכתוב בו לעזאזל משלח לעזאזל: עואזל . הוא הר גז וקשה לוק גבוה ם שנא' תרץ נזרה מתוכה: (ט) ועשהו חטאת . (ת"כ) כשמניח הגורל עליו קורא לו שם ע ומומר לה' חטאת: (י) יעמד חי . כמו יוועמד מי על ידי תחריס ותרגומו יתקם כד חי . (ת"כ) מה ת"ל פ לפי שנא' לשלח אותו לעזאזל ואיני יודע שילוחו שם למיתה שם לחייס לכך נא' יעמד חי עמידתו חי עד שישלחנה מכאן שמליחותו למיתה: לכפר עליו . שיתודה עליו צ כדכתיב והתודה עליו וגו':

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) גורל אחד לה' כו' לעזאזל. כתב הרב מהרש"ם בן עזיאל ז"ל עד כד כד וכל נמי תלוק כפי תיבה לשנים לפי לאל וזה שפיר כשמניח שעונך לעז לנוק שכר שעוש עז שגך מתכפרין לאל ולא

פירוש לתורת אלהים

וְעָשְׂרִיבָעֶן זַיי אוּ אוּיף דָעם אַנְדָערִן קְוִויטֶעל וָאל גְּעהָעֶן עָשִׂיר אֶשׁר וָום אִיז אוּיף גִינאנְגֶען
אִיז גִיוֹוען וָעשְׂרִיבָעֶן לַעֲזָאזֵל אוּ דָער כֹּהֵן גָּדוֹל אוּיף אִים דָער גוֹרָל וָום אִיז גָעשְׂרִיבָעֶן לַיי וְעָשׂוּ
דָס אַרִיין גָעלַיְיגְט זַיי בִּיידָע הָעֶנְט אִין דָעם אוּנְער וָאל אִיהם מַאכִין פַּאר אַחֲטָאת. רש"י שְׂרִיבְּט
קָעטְטֶל אוּ הָט גָענוֹמֶען אַיין קְוִויטֶל אִין דָער עֶר הָט גָערוּפֶן צוּ אִיהם אַנאמֶען אוּ הָט גִוֹאנְט
דָעכְטָער הָאנְד אוּ דָם אַנְדָערָע קְוִויטֶל אִין דָער לַיי חַטָּאת: (י) וְהַשָּׂעִיר אוּ דָער שָׂעִיר אֶשֶׁר וָום אוּיף
וְיִקְעָר הָאנְד אוּ הָט גָעלַייגְט אוּיף אִיהְלִיכָען אִים אִין אוּיף גָענאנְגֶען דָער גוֹרָל וָום אִיז גֶשְׂרִיבָעֶן
זִיקְעלָע אַיין קְוִויטֶל אוּ אוּיף דָעם צִיקְעלָע וום לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו
אִיז גָעקוּמֶען דָם קְוִויטֶל וום דְרוּיף אִיז גָעשְׂרִיבָעֶן לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:
יֶע דָם אִיז גִיוֹוען אַקְרָבָן צוּ נָאט אוּ אוּיף דָעם
זִיקְעלָע וום אִיז גָעקוּמֶען דָאם קְוִויטֶל לַעֲזָאזֵל
דָם הָט מָען גָעשִׁיקְט צוּם עֲזָאזֵל אַווי וִוי גְוִויטֶער
אִין אַן עֶרְטֶער פָּסוּק וָעט שְׁטֵיין: (ט) וְהִקְרִיב אוּ אַהֲרן

א וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת
אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ
וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ׃
יב וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ
מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא
חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא
מִבֵּית לַפָּרֹכֶת׃ יג וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת
עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה עֲנַן
הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־
הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת׃ יד וְלָקַח מִדַּם

א ויקרב אהרן ית תורא
דחטאתא די ליה ויכפר
על־נפשיה ועל אנש ביתיה
ויכוס ית תורא דחטאתא
די ליה׃ יב ויסב מלי
מחתיתא גומרין דאשא
מעלוי מדבחא מן קדם
יי ומלי חפנוהי קטורת
בוסמין דקיקין ועיל
מניו לפרוכתא׃ יג ויתן
ית קטורת בוסמיא על
אשתא קדם יי ויחפי
ענן קטרתא ית כפורתא
די על סהדותא ולא
ימות׃ יד וייסב מדמא

ת"א סגי לו. סם נפ שבועות יד׃
וכתב לפ סך. מכות יט׃
סגי לו. שבועות יד׃ ולקח מלפ
סמחתה. יומא מח סם זבחים נח׃

נמלי סם. פסחים עה׃ ומלא מפניו. יומא מו מז זבחים קט׃ והביא מבית. יומא מז מח מנחות יט׃ ונתן סם פקחים. יומא נג׃ וכפה ענן. סם נג׃

בעל הטורים

(יב) ומלא חפניו. ד'.דין. ומידך ומיתת הכהני נסתיים גבי יהוי. סנהדרין עבודה יח"כ היו נלמדים במלחמה: פעמים דקס.

שפתי חכמים

ק ונס זה היו כפרת דמים שהרי מדיין נס נעשה שרו. ופ"ת למה נס כפר מהרן על מחיו שכבשים כיוצאו בשאון שהקוד' בעדו ובעד ביתו. וי"ל משום דכתיב שתקובשו וקובו ומתר כ"ל קשים לפלגך ופת"כ קשוט שהיה לכך בקודש שהרן מתחלט בעדו ובעד ביתו לעבדו ופת"כ כיוצאו שי שהודש נמי בעד מחיו. ומלא ביתו שמעכב נס על מחיו שנ' בית מהרן וגו': ר מזה כולם נ"כ לעוכית דמס שכתוב ובעד ביתו דקאי מהל מחיו שבכהנים שסרי כל בשבתו ביתו נס על סומאת מקדש וקדשיו. פ"כ כל שבכהנים לריכים כפרס פ"ז: ש מדכתיב מעל המזבח מלפני ס' ובכת"י מלד שהוא לפני שמתח זה נקרא לפני ס' וה"ל ע"כ מזבח שהיון הוא דמי שמיני מלי מלפני ס' משמע מהלך שלפני ס' וכל כולו מזבח שמיני לפני ס' מלא מזבח שהיון הוא ולד מערבי היה בגבי מזבח שמקדש שהי הוא שתח מקדש שהקדש שהקדש פנים: ת שמוקי

פירוש לתורת אלהים

(א) וְהִקְרִיב אוּן אַהֲרֹן וָאל גָּעְנָעְגָן דָּעם פַּר הַחַטָּאת
וָואם אִיז צוּ אִירֶם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אוּן עַר וָאל פַאר גָּעבֶּן
פַאר אִירֶם אוּן פַאר זַיין הויז גָּעזִינְד. מִיינְט מָען
עַר וָאל אוֹיף אִירֶם מְתוּרָה זַיין זַיינֶע וְיִנְד אוּן
דִיא זִינְד פּוּן זַיין הויז בָּעוִינְד וְשָׁחַט אוּן עַר וָאל
שֶׁעְכְטִין דָּעם פַּר הַחַטָּאת וָואם אִיז פַאר אִירֶם׃
(ב) וְלָקַח אוּן עַר וָאל גָּעמָען אַפַייעֶר פַאן פוּל מִיט
פַייעֶרדִיגֶע קוילֶין פּוּן דָּעם מִזְבֵּחַ פּוּן פַאר נָאט וּמְלֹא
אוּן פוּל זַיינְע הָעמְט וָאל עַר אִן גָּעמָען קְטֹרֶת
דָּעמְפּוּנְדְט פּוּן גָּעווירְץ דַּקָּה דַיינֶע וַהֲבִיא אוּן עַר וָאל
דָּאם בְּרַיינְגָען פּוּן אִינְווַיינִיג פּוּן דָּעם פָּרוֹכֶת

(חומש ע"ט) ח"ג 12 16

יא ויקרב אהרן ית תורא
דחטאתא די ליה ויכפר
על־נפשיה ועל אנש ביתיה
ויכוס ית תורא דחטאתא
די ליה׃ יב ויסב מלי
מחתיתא גומרין דאשא
מעלוי מדבחא מן קדם
יי ומלי חפנוהי קטורת
בוסמין דקיקין ועיל
מניו לפרוכתא׃ יג ויתן
ית קטורת בוסמיא על
אשתא קדם יי ויחפי
ענן קטרתא ית כפורתא
די על סהדותא ולא
ימות׃ יד וייסב מדמא

(יא) ויקרב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו ושחט את פר החטאת אשר לו׃ (יב) ולקח מלא מחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני יי ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא מבית לפרכת׃ (יג) ונתן את הקטרת על האש לפני יי וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות׃ (יד) ולקח מדם

דְּתוֹרָא וְיַדֵּי בְּאֶצְבְּעֵיהּ
עַל אַפֵּי כַּפּוֹרְתָּא קְדוֹמָא
וְלִקְדָם כַּפּוֹרְתָּא יַדֵּי
שְׁבַע זִמְנִין מִן דְּמָא
בְּאֶצְבְּעֵיהּ: טו וְיִכּוֹס יָת
צְפִירָא דְּחַטָּאתָא דִּי
לְעַמָּא וְיָעֵל יָת דְּמֵיהּ
לְמַנְיוֹ לְפָרוֹכְתָּא וְיַעֲבִיד
לְדְמֵיהּ כְּמָא דִי עֲבַד
לְדְמָא דְּתוֹרָא וְיַדֵּי
יָתֵיהּ עַל כַּפּוֹרְתָּא
וְלִקְדָם כַּפּוֹרְתָּא:
טז וְיכַפַּר עַל קוּדְשָׁא
מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמְמָרַדַיהוֹן לְכָל

ת"א על פני הכפרת. סם נפ
סנהדרין ס מכות כז:
וכפר על הקדש. מכות ז ק יב:
ומפשעיהם לכל. מכות ח י:

הַכִּפֻּרִים הַזֶּה בְּאַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֶּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה: {ס}
וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה: {ס}
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: {ס}
דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר: {ס}
אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: {ס}
וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: {ס}
לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהֵבִיאָם לַיהוָה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אֹתָם: {ס}
וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם עַל מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: {ס}
וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה זֹאת לָהֶם לְדֹרֹתָם: {ס}
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כָל תּוֹעֵבָה הָאֵלֶּה: {ס}
וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הָעֹשָׂה אֶת הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ: {ס}
כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר: {ס}
עַל כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָכֶם לֹא יֹאכַל דָּם: {ס}
וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צֵיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר: {ס}
כִּי נֶפֶשׁ כָּל בְּשָׂרָה דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא כָּל אֹכְלָיו יִכָּרֵת: {ס}
וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהֵר: {ס}
וְאִם לֹא יְכַבֵּס וְלֹא רָחַץ בְּשָׂרוֹ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: {ס}
וְאִשָּׁה כִּי תִזְנֶה מֵאִישָׁהּ וּמָעֲלָה בּוֹ מָעַל: {ס}
וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִוא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתָּפָשָׂה: {ס}
וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִוא לֹא נִטְמָאָה: {ס}
וְהֶעֱמִיד הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת כָּל תּוֹרָתָהּ הַזֹּאת עַל הָאִשָּׁה: {ס}
וְהִשְׁקָה הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה וְהָיְתָה אִם נִטְמְאָה וַתִּמְעֹל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ: {ס}
וְאִם לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּטְהוֹרָה הִוא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע: {ס}
זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה: {ס}
אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת: {ס}
וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ: {ס}

בעל הטורים

כנגד כה דקה יה יח קול דממה דקה ויהלאם כבוד ה': (יד) יזה. כנגד ד' דין ומידך כן יזה גויס כביס כפרקת הנה יכביל עבדי מעבד בעניו מעיס בעפיד הקב"ה להמציר ב' המבפחות מבביבא מלך המשיח תחזור ג"כ מבפחת בסוכה (ובית דוד) לעבדתם: ולפני הכפורת יזה ז"פ למה מזה אחת למעלה וז' למטה כי בי להתחטוים ביסיו ל' מז' בעליונים וכן למר דוד ז' פעמים. ו' מן השמים ואי' הללו את ה' מן השמים וכן משה לא הזכיר השם בהתזיו אלא לאחר כ"ח תיבות למר בי בחמים ל' מז' מהמלאכים שמזכירים השם אחר ג' תיבות. ט"ז הזאות על הכפורת כנגד ט"ז בביאות שנכנסו בסיני. ט"ז על הפרוכת כנגד ט"ז שבחתל מועד. ט"ז על מזבח הזהב עם שיזוי הדם שעל המזבח החילון כנגד ט"ז שבעבות מזבח החילון לכפר על הנפש כיום לה ס' אמות. ו' קדושין כנגד י"פ שמזכיר השם בו ביום. ובפרשה י"פ הפעם עד תעשנו. וכ"ד בפרות בתוכיו בעניו יום"כ כוללת תלוש וכהר סיני וכלן ובמזמור של הכהנים ובפעמים לכפר על כ"ד עבירות

רש"י

לח עשתה כתקנה א מייב מיתה: (יב) והזה באצבעו. הזאה אחת ב כמשמע: ולפני הכפרת יזה שבע. ה' למעלה וז' למטה: (טו) אשר לעם. מה להפר מכפר על הכהנים מכפר העניר על ישראל ג והוא העניר שעלה עליו הגורל לשם: כאשר עשה לדם הפר. ה' למעל"ד וז' למט': (טז) מטמאת בני ישראל. (ת"כ) על הנכנסין למקדש בעניר ונטמאו דמים למטה כפר מה למטה כפר שבע אף עניר למטה שבע וכשם שלמעלה בעניר אחת מדכתי' והזה ממנו ז' פעמים הוא מיעוטא הוא עשה אחת יזה ולא יותר למדנו שדם העניר למעלה על הכפרת היו שלא אחת אף הזאה אחת לא למעלה אחת ולמטה שבע דמים למטה גם"ם. כדמ"ס: ג כלו' דהסך מכפר על הכהנים על טומאת מקדש כדפי' דס"י לעיל בסמוך כך בעניר לבוד מכפר על טומאת מקדש. וה"פ דק"ל מה לכיך לכתוב שבע ושם אין בעניר אחת אלא אחת שבע ושם אלא לעשה שבע לומר לך מה מכפר הפר על הכהנים אף מה שמכפר בעניר על העם ובעניר אחר לעם ולמי מכפר על טומאת מקדש דכתי' נביא וכפר על הקדש מטומאות וגו'. וכך ולמי מכפר פר הכהן על טומאת מקדש: ד פי' מה שלכיך הס"י לפרש זה כדי שלא נילף דמים עליונים מתחתונים ומתחתונים מעליונים ונמצא נמעלה ונמעה לא מחד מן ז' דס"ל דנילף גופא מגופא קמ"ל כשאר עשה להקיש בעניר לפר לכל עניותיו:

פירוש לתורת אלהים

אַיִן מָאהל מִיט זַיין פִּינְגֶער פַּאר דָעם כַּפּוֹרֶת
קֶדְמָה מְזָרֵחַ זַיִט וּלְפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אוּן פַּאר דָעם כַּפּוֹרֶת
אַבְּיסָעל וַוייטֶער וָאל עֶר אויך שְׁפְּרִיטְצָען מִיט
זַיין פִּינְגֶער וִיבֶּען בָּאהל פּוּן דָעם בְּלוּט (עי"ן
במשניות במסכת יומא): (מו) וְשָׁחַט אוּן עֶר וָאל שֶׁעכְטִין
דָעם שְׂעִיר הַחַטָּאת וָואם אִיז צוּם פָאלְק וָואם
אויף אֵיהם אִיז גֶעפַאלֶען דָער גוֹרָל פּוּן לַיי אוּן
זָאל בְּרַיינְגֶען דָאם בְּלוּט פּוּן דָעם שָׂעִיר אִינְווַוייניג
פּוּן דָעם פָּרוֹכֶת וְעָשָׂה אֶת דָמוֹ אוּן עֶר וָאל מָאהן
(הושט ע"ט) [ח"נ]

וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאָהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם
בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: טז וְכָל־אָדָם לֹא־
יִהְיֶה | בְּאָהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד
בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל: שני
יז וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה
וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם
הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ

וְכֵן יַעֲבִיד
לְמִשְׁכַּן זִמְנָא דְּשָׁרֵי
עִמְהוֹן בְּגוֹ סוֹאֲבָתְהוֹן:
טז וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵי
בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא בְּמֵיעֲלֵיהּ
לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא עַד
מִפְּקֵיהּ וְיכַפַּר עֲלוֹהִי
וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ וְעַל כָּל
קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל: יז וְיִפּוֹק
לְמַדְבְּחָא דִי קֳדָם יְיָ
וְיכַפַּר עֲלוֹהִי
מִדְּמָא דְתוֹרָא וּמִדְּמָא
דְצִפְּרָא וְיִתֵּן עַל קַרְנַת

ת"א ולקח מדם פסר ומדם פעטיר. יומא נג נח זבחים פט מנחות כב חולין לח תמורה ס:

בעל הטורים

פרישקלא בפ' פודה את יהושפט וכ"ד עריו' בכתובי' בזה הסדר: (טז) הכופר לחם בחוץ. בגימטריא לחם עם פחם היו פעמים בשבוע בזיעה:

שפתי חכמים

ה פי' על הכלכוס בשגגת טומאת מקדש וקדשיו ולא על טומאת ע"ז וג"ע ולו ס"ד הכלכוס טומאה מדכתיב וכפר על הקדש ס"מ בטומאת מקדש וקדשיו קמייתי: ו דלו' נודע בסוף לשם בסוף לשם בקרבן שעירי עזים ואם לעיל בפ' ויקרא כתיב ואם כל עדת וגו' ונודעה החטאת אשר חטאו עליה והקריבו שקבל פר בן בקר שלא ע"כ שכח מייירי בשוגג גמור מ"ס הקריבו שעיר עזים ולא פר וקרבן זה מביא לתוך עליו לפנים עליו מן הסיורים עד שיודע לו ויבוש לכלל חטאת עולה ויורד: ז וכפ"ת בפס כי תחטא בשגגה ומפשיטים פס המוזדים וכפ"ת מלך מוסף פעם בי ומייירי כמי שאין יודע לשם בסוף: ח ור"ת יאמר לשונו לריך בפרס כ"ם מזיד. וי"ל דפ"ת מזיד שהוא חמור לין לו בפרס לעולם לכך נ"ל ומפשיטים. ומדלילטריך מזיד ס"ל לשחוק משונג וי"ל דפ"ת מזיד החמור לריך בפרס לכל שונג שבכל ס"ל בפרס: ט ס"ל דפ' מהכן קודם לזה היה גבי פרכת בפס שהם ההזאות וכתיב ולא תמצא בילא מפרכת לחון ומפרש הש"י דעל זה כמי שייך לו ולא דהוה היה ללל הפרכת והפרכת ממזבח ולפנים הוא ממילא כשחזר למזבח שייך לומר ולא. ומה שפיכש"י ויתן מקרן מזרחית לפניות כ"ל כשכלה להזות היה סופך פניו ללד המזבח כמלא לך ללד לפון והולך מלד לפונו של מזבח כדתמרינן כל פיות שהיה פונה לא יפה ללא דרך ימין הילכך כשחזר הוא הולך על לד לפונית הוא הולך עד שיו המזבח שהוא מזרח ומשם היה מתחיל מיד בקרן מזרחית לפונית לפי שהיו מעיירין על המלות: י דפ"ת שהוא ויהי דשם לעיל מיעט כתיב וכפר בעדו

רש"י

בטומאתם ה ולא נודע להם בסוף ו שגגת לכל חטאתם ותעלת היה ז שוגג: ומפשיעיהם. לף הכלכוסין ח מזיד בטומאה:
וכן יעשה לאהל מועד. (יומא נז) כשם שהזה מפניהם לפנים לחת למעלה וכבש למטה כך מזה על הפרוכת מבחוץ מפניהם לחת למעלה וכבש למטה: השכן אתם בתוך טומאתם. תע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם: (יח) אל המזבח אשר לפני ה'. זה מזבח הזהב שהוא לפני ה' בהיכל ומה ת"ל ויצא ט לפי שהזה ההזאות על הפרוכת ועמד מן המזבח ולפנים והזה וכמתנות המזבח הזקיף לגלות מן המזבח ולחוץ ויתחיל מקרן מזרחית לפונית (יומא נח): וכפר עליו. ומה היה כפרתו ולקח י מדם הפר ומדם

פירוש לתורת אלהים

בְּיהמ"ק בְּשׁוּגָג בְּשַׁעַת נַיא וַעֲנַעַן נֶעוּעַן טָמֵא קַיְיט אַפִּילוּ דִיא יִשְׂרָאֵל וַעֲנַעַן טָמֵא
וּמְפַשְׁעֵיהֶם אוּנ פּוּן נַיְיעֶרֶע מִיטְטאט דָאס אִיז וָעוַן דִיא שְׁכִינָה צְוִוישֶׁעְן נַיא: (יח) וְכָל אָדָם אוּנ־קיין
אַיְינְעֶר אִיז טָמֵא גְּיוּעַן אוּנ אִיז בְּמֵזִיד נִיט אֵין אוֹהֶל מוֹעֵד בְּבוֹאוֹ בְּשַׁעַת מֶעְנְטְשׁ זָאל נִיט זַיין אִין קֹדֶשׁ קְדָשִׁים
גְּעִנְאגְּעַן אִין בִּיהמ"ק דְּרוּיף וָועט אַלֶּץ דָּער דָּער כֹּהֵן גָּדוֹל קוּמְט מְכַפֵּר זַיין אִין קֹדֶשׁ קְדָשִׁים
עָשְׂיר מְכַפֵּר זַיין לְכָל חַטֹּאתָם צוּ אַלֶּע וַיְיעֶרֶע זִינְד בִּיז עֶר גַייט אֲרוֹים פּוּן דָארְטָען וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ אוּנ עֶר
וְכֵן יַעֲשֶׂה אוּנ אָזוֹי זָאל דָּער כֹּהֵן מָאהְן צוּם אוֹהֶל זָאל פַאר זַיין זַיין פַאר גָאט אוּנ פַאר זִיךְ וּבְעַד בֵּיתוֹ אוּנ פַאר
מוֹעֵד כְּלוֹמַר אָזוֹיא וַיא עֶר הָאט גֶעשְׁפְּרִיצְט פּוּן הַוויז גֶעזִינְדִיגְט אוּנ פַאר גָאט אֵיין זַאמְלוּנְג פּוּן
דֶעם בְּלוּט פּוּן בֵּייֵדע פּוּן אִינְווַיינִיג פּוּן דֶעם פָּרוֹכֶת אִין מָאהל גָעבְּן דֶעם כַּפּוֹרֶת אוּנ זִיבֶּען
מָאהל אוּנְטֶען פַאר דֶעם כַּפּוֹרֶת אָזוֹיא זָאל עֶר אוֹיף דֶעם פָּרוֹכֶת פּוּן אוֹיסְווַיינִיג אוֹיךְ שְׁפְּרִיצְטָען
אֵיין מָאהל גָעבְּן דֶעם פָּרוֹכֶת אוּנ זִיבֶּען מָאהל אוּנְטֶען פַאר דֶעם פָּרוֹכֶת הַשּׁכֵן אִתָּם וָואם עֶר רוּהט
בֵּייא נַיא בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם צְוִוישֶׁען נַיְיעֶר אוֹמְרֵיינִיג

יט וְיַדֵּי עֲלוֹהִי מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵיהּ שְׁבַע זִמְנִין וִידַכְּיִנֵיהּ וְיַקְדְּשִׁנֵיהּ מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ כ וְיִשֵּׁיצֵי מִלְכַּפָּרָא עַל קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא וְיָקְרֵב יַת צְפִּירָא חַיָּא׃ כא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן יַת תַּרְתֵּין יְדוֹהִי עַל רֵישׁ צְפִּירָא חַיָּא וְיוַדֵּי עֲלוֹהִי יַת כָּל עֲוָיַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיַת כָּל מָרָדֵיהוֹן לְכָל חַטָּאֵיהוֹן וְיִתֵּן יָתְהוֹן עַל רֵישׁ צְפִּירָא וְיִשַׁלַּח בְּיַד גְּבַר דָּזְמִין לְמַהַךְ לְמַדְבְּרָא׃ כב וְיָטוֹל צְפִּירָא עֲלוֹהִי יַת כָּל חוֹבֵיהוֹן לַאֲרַע לָא יָתְבָא וְיִשַׁלַּח יַת

ת"א וטהרו וקדשו. יומא נט: וכלם מכפר מם הקדש. יומא נז ם סם זמניס ת נמ: וסיין מסכן. סנהדרין לג: המי. סם נמ: והמיתה עליו. יומא לו כליתות כה: ולם כל. כליתות כם ו: לוים עתי. יומא לו כליתות יד: סמדכרם. יומא סז יבמות יג: סל מכן נזכח. יומא סז: במדכר. סם: ידיו קר

רשב"ם

(כא) ביד איש עתי. איש הבקי ברוכים ובמדברות ורגיל בכל עת ששולחין אותו: (כב) גזרה. ארץ חרבה שאין בה שום תבואה שהיא גזורה וגברתת מכל טוב:

רש"י

שפתי חכמים

הסעיר מעורכין כ זה נתוך זה: (יט) והזה עליו מן הדם. לחר שנתן מתנות בהלנבו על קרנותיו מזה ז' הזאות ל על גגו (ת"כ): וטהרו. ממה מ שעבר: וקדשו. לעתיד לבח: (כא) איש עתי. (יומח סו) המוכן לכך מיום נ לחתמול:

ובא

כיולד הם כ' דמיס הם דם הפר ודם הסעיר חלח מעורכין זה בזה: ל מדכתי' עליו משמע על גגו סוח נוסף. ם פי' וטהרו מן הטומחה שעבכה וקדשו מיזכרו מלשמעו לעתיד: נ בח"כ עתי מיזים מזומן וכהכח עתי הסוח מוכגל לנלכם הם עשים הכבה:

פירוש לתורת אלהים

מִישֶׁעָן וְנָתַן אוֹנ עֶר וָאֶ גָּעבִין אוּיף דִיא וַוינְקֶעלָען אִיז גִיפַאלָען דֶער גוֹרָל פוּן לָעזָאזֵל׃ (כא) וְסָמַךְ אוֹנ אַהֲרֹן וָאֶ אָן לָעהנָען וַויינָע בַּיידֶע הָענְד עַל רֹאשׁ פּוּן דָעם מְזוּבֶּחַ סָבִיב אַרוּם׃ (יט) וְהִזָּה עָלָיו אוֹנ עֶר וָאֶל שֶׁפְּרִיטצָען אוּיף אִיהם פּוּן דָעם בְּלוּט מִיט זַיין פִּינגֶער וְיִטָּהֲרוּ אוֹנ עֶר וָאֶל אִיהם וְקִדְּשׁוֹ בַּיינִיגָען וְקַדְּשׁוּ אוֹנ עֶר וָאֶל אִיהם חַיילִיגָען מִטּוּמְאוֹת פּוּן דִיא אוֹם בַּיינִיגֶקוּיט פּוּן דִיא יוּדִין׃ (כ) וְכִלָּה אוֹנ עֶר וָאֶל פַאר לֶעְנדִין דָאם הֵיסְטֶעֶר וָאֶל אוּיף הָעֶרִין מִכַּפֵּר פּוּן צוּ פַאר גָעבִין אֶת הַקֹּדֶשׁ אִין קָדְשֵׁי קֳדָשִׁים אוֹנ דָעם אוֹהֶל מוֹעֵד וְהַמִּזְבֵּחַ וְאֶת הַכֹּהֲנִים וְאֶל כָּל עַם הַקָּהָל אִין גָאנְצֶען אוֹנ דָעם מַאכִין גָעזָהנָען דָעם לָעבָּ־ דִינָען שָׁעִיר מַיינְט מָען דָאם צִיקְעלָע וְואם דָרוּיף אָן גָעבְרַייט דָער צוא פּוּן גָעבְּטִין וָאֶל מָען דָאם אַוּועק שִׁיקְען בְּיַד אִישׁ עִתִּי דוּרְךְ אַוּוא אֲמֶעגְטֶ וָואם אִיז גִיוּוּען אִין גְּעבִּירֶט דָער צוא פּוּן גָעבְּטִין וָאֶל מָען דָאם אַוּועק שִׁיקְען בַּיד אִישׁ עִתִּי דוּרְךְ אַוּוא אֲמֶעגְטֶ וָואם אִיז גִיוּוּען

(כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אוֹנ דָער שָׂעִיר וָאֶל אוּיף זִיךְ

הַשָּׁעִיר בַּמִּדְבָּר׃ {נ} וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם׃ {נא} וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ

צְפִירָא בְּמִדְבְּרָא׃ {נ} וְיֵעוֹל אַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַשְׁלַח יָת לְבוּשֵׁי בוּצָא דִי לְבַשׁ בְּמֵעֲלַיהּ לְקוּדְשָׁא וְיַצְנַע יָתְהוֹן תַּמָּן׃ {נא} וְיַסְחֵי יָת בִּשְׂרֵהּ בְּמַיָּא בַּאֲתַר קַדִּישׁ וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִפּוֹק וְיַעֲבֵיד יָת עֲלָתֵיהּ וְיָת עֲלַת עַמָּא וְיַכַּפַּר עֲלוֹהִי וְעַל

ת״א וכפר אהרן אל. סם נא ם: ופשט ת. סם עא: וכתן את בבגדי.

סם נא: וסניחם סם. פסחים כו יומא יג כד זבחים מז מוצין קטז כריתות ו מעילה יח: ולבש את. סם כלה: וילץ ופשט ״ל ע עג

בעל הטורים

(נג) והניחם (סם). תוספות (ו״ח מנח. כתקר סיס לכוס בגדים של י״ס מנח:

שפתי חכמים

רש״י

ס ומשם הפסיק למד כי מסדא גמירי מעט מעילות ומסר קדושין סוכה כ״ג ומקדם כו כיום ותילו כסדרן לא משכח מלא בלא ובסם״י לא משכחת מלא בלא מעילות אחת לתמיד של שחר ואחת בין הערבים ובין עבודת היום כולו עם סולת כף ומחתה ואחת בין הערבים כף ומחתה לבוזיו ולוגל עשר ומשקם המוספים ותמיד של בין הערבים לפיכך לריך לכפסיק חילו ולוגל עשר בין עבודת היום לסולת כף ומחתה. והולמתן מפסיק בין חילו ולוגל עשר לתמיד של בין הערבים כדי חמש מעילות תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן חילו ולוגל עשר בבגדי זהב של מוסף יום הכפורים סולת כף ומחתה בבגדי לבן ומוספים ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב עכ״ל כב״י ובין כל לביבה לריך מעילה כדי ס׳ עשילו. וכל מעילה לריך קידוש לפניה ולאחריה כדי י׳ קדושין: ע פי׳ מלא יתעצם כ״ג אפי׳ ניו״כ מכח ולא כהן הדיוט בכל יומות מסעה דמ״ל שיעה מותם במקום שהפשיטם ולא יוליאם חולם דהא לא כתב בשוב מקום לפני ס׳ דשלא קלי ומניחם שם מלא מלמד וכו׳: פ פי׳ ולכך סולכלו שניהם: צ פרש״י בגמ׳ מבפנים ס׳ בגלוח ובמו סכוס: קלא״ס. סיתה כחול דהא כל יומא נמי מיתא מבל מרבע מעילות חוסך של יום כתיב הכא במקום קדוש: ר לא בגדים שלו שלבשן כל ימות השנה שלא בשעת העבודה והם בגדי חולין שהרי היה עובד חילו ולוגל עשר ב״פ בשם בגדי קודש ושם קדושין בגדיו משיה שהיה עובד בהן כל ימות השנה: ש לאחר הנזה״ס תימה לשם הולכן לפרש דבר אחות מעולה כוה וכו׳. ו״ל דהא דפרש״י את עולתו חילו לשולה כי נלמד כח בשם שעולם של אהרן חילו שלא שמעולה כי אהרן לא משכח מלא עולם אחת כך ואת עולת העם נמי להעשר לשעלה לאפוקי מעולות הכתיבים בפ׳ פנחס ובשבוע לאחד וכו׳ ומקריבתם עולה לפ׳ פר בן בקר אחד וגו׳ ומולתו וכפר בעדו ובעד כל עולת העם וכפר בעדם מלא כתיב וגו׳ שגם

וכאן למדנו בשהוא משנה פ מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה: במקום קדוש. המקודש בקדושת עזרה והוא שיתה בגג בית הפרוה צ וכן ד׳ עבילות הבאות מוכה ליום אחד הרמשונה היתה ק בחול: ולבש את בגדיו. אמנה בגדים שהוא עובד בהן ר כל ימות השנה: ויצא. מן ההיכל אל החלר שמזבח העולה שם: ועשה את עלתו. של לעולה בשהוא כוזלת יבא בהרן וגו׳: ואת עולת העם. (יומא נב) ואל לעולה החמור למעלה ש ומלת עדת בני

פירוש לתורת אלהים

מָדְבָּר׃ {נ} וְיָבֹא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְיִפְשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְיַנִּיחֵם שָׁם׃ {נא} וְיִרְחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בִּמְקוֹם קָדוֹשׁ וְיִלְבַּשׁ אֶת בְּגָדָיו וְיָצָא וְיַעֲשֶׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת עֹלַת הָעָם וִיכַפֵּר בַּעֲדוֹ

מָדְבָּרָה וְיָבֹא אַהֲרֹן לְאֹהֶל מוֹעֵד וְיִפְשֹׁט אֶת בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְיַנִּיחֵם שָׁם׃ {נא} וְיִרְחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בִּמְקוֹם קָדוֹשׁ וְיִלְבַּשׁ אֶת בְּגָדָיו וְיָצָא וְיַעֲשֶׂה אֶת עוֹלָתוֹ וְאֶת עוֹלַת הָעָם וִיכַפֵּר בַּעֲדוֹ

עַמָּא׃ כה וְיָת תַּרְבָּא דְחַטָּאתָא יסַקְלְמַדְבְּחָא׃
כו וּדְמְשַׁדַּר יָת צְפִירָא לַעֲזָאזֵל יְצַבֵּע לְבוּשׁוֹהִי וְיֵסְחֵי יָת בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵעוֹל לְמַשְׁרְיָתָא׃
כז וְיָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דְי אִתְעַל מִדְּמְהוֹן לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא יַפֵּיק לְמִבְּרָא לְמַשְׁרְיָתָא וְיוֹקְדִין בְּנוּרָא יָת מַשְׁכְּיהוֹן וְיָת בִּשְׂרֵהוֹן וְיָת אוּכְלֵיהוֹן׃ כח וּדְמְשַׁדַּר יַתְהוֹן יְצַבֵּע לְבוּשׁוֹהִי וְיֵסְחֵי יָת בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵעוֹל לְמַשְׁרְיָתָא׃
כט וּתְהֵי לְכוֹן לִקְיָם עָלַם בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה

ת"א ופת מנכ . סס עמ : ומסמלח לת . סס ס עמ : ולת פר. סס זמרים פנ : לכפר בקדש . סס : ויליף לל מתון למתכה . יומע סס זמרים קכ : לת עוכתס ולת כשכס. יומע פז : והסוכף . סס סס עמ זמרים פג :

וּבְעַד הָעָם׃ שלישי שני כשהן מחוברין כה וְאֶת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה׃ כו וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃ כז וְאֶת פַּר הַחַטָּאת וְאֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם׃ כח וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה׃ כט וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ

רש"י

יזרוֹל וגו': (כה) ואת חלב החטאת. לימודי ת פר ושעיר: יקטיר המזבחה. על מזבח החיצון ולא כפנימי כתיב לא תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה (שמות ל): (כז) אשר הובא את דמם. להיכל ולפני א ולפניס:

א לא כמו וכל חטאת אשר יובא מדמם אל אהל מועד לכפר בקדש ספיכוסו

שפתי חכמים

עולת העם סוף ג"כ המעור למעלה כמו עולת תמיד ולא עולות המעוכים בפ' פינחס : ת דלמ סיס לימודי פר חטאת נמי כדי שיבא לבד שהוא קרבן העם סיס לו למיכתב חלב חטאת העם לו מי סוס של פר נמי סיס קרבן של תמיד סיס לו למיכתב וחלב החטאת מאכל לו כדמיתיב לעיל לת פר החטאת מאכל לו אלא ולמי מקרמיב חלב החטאת מאכל של שני שהוא סיס : ספיכוסו

פירוש לתורת אלהים

בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ אוֹיף אַיין הַיילִיג אָרְט וְלָבַשׁ אוּן עֶר זָאל אָן טָאן דִי קְלֵיידֶער וָואס עֶר טוּט אִין זַייא דִּיא עֲבוֹדָה אַנַאנְץ זָאהר וְיֵצֵא אוּן עֶר זָאל אַרוֹים גַיין פּוּן דֶעם הֵיכָל אִין דֶעם חָצֵר וְוא דֶער מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה שְׁטַייט וְעָשָׂה אוּן עֶר זָאל מַאכְן זַיין עוֹלָה פְּלוֹמֶר עֶר זָאל זִיא מַקְרִיב זַיין אוּן דִיא עוֹלָה פּוּן דֶעם פָאלְק זָאל עֶר אוֹיף מַקְרִיב זַיין וְכִפֶּר אוּן עֶר זָאל מְכַפֵּר זַיין פַּאר דֶעם פָאלְק׃ (כה) וְאֶת חֵלֶב אוּן דָאס חֶלֶב פּוּן דֶעם חַטָּאת זָאל עֶר מַקְטִיר זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ׃ (כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ אוּן דֶער וָואס אוֹיף דֶעם שָׂעִיר לַעֲזָאזֵל זָאל עֶר וואשְׁען זַיין קְלֵיידֶער וְרָחַץ אוּן עֶר זָאל זִיךְ טוֹבְלָן זַיין לֵייב אִין וואסֶער אוּן דָער נָאךְ זָאל עֶר קוּמֶען אִין דֶער מַחֲנֶה׃ (כז) וְאֵת אוּן דָעם פַּר וָואס אַהֲרֹן הֶאט גִּבְרַאכְט פַּאר אַחַטָאת וְאֵת שְׂעִיר אוּן דָעם שָׂעִיר הַחַטָּאת דָאס מֵיינְט מָען דָעם שָׂעִיר וָואס אוֹיף אִיהם אִיז גִּפַאלְן דֶער גוֹרָל לַיי אֲשֶׁר הוּבָא וָואס עֶם אִיז גִּבְרַאכְט גְוָוארֶן זַיי עֶר בְּלוּט צוּ מְכַפֵּר זַיין אִין הֵיילִיגְקִייט דָאס מֵיינְט מָען אִין הֵיכָל אוּן אִין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים יוֹצִיא זָאל מָען דָם פַּר מִיט דָם שָׂעִיר אוֹים צִיהֶן פּוּן דֶער מַחֲנֶה וְשָׂרְפוּ אוּן מָען זָאל פַּאר בְּרֶענֶען זַייא מִיט זַייעֶר פֶּעל אוּן מִיט זַייעֶר פְּלֵייש אוּן מִיט זַייעֶר מִיסְט׃ (כח) וְהַשּׂוֹרֵף אוֹתָם אוּן דֶער וָואס וָועט זַייא פַּאר בְּרֶענֶען זָאל עֶר וַואשְׁען זַיין קְלֵיידֶער וְרָחַץ אוּן עֶר זָאל זִיךְ טוֹבְלָן זַיין לֵייב אִין וואסֶער אוּן דָער נָאךְ זָאל עֶר קוּמֶען אִין דֶער מַחֲנֶה׃ (כט) וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם אוּן דָאס זָאל זַיין צוּ אֵייךְ אַחוּק אוֹיף אֵייבִּיגְע

הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: כִּי־
בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר
אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
תִּטְהָרוּ: שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִוא לָכֶם
וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:
וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ
וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת
אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי
הַקֹּדֶשׁ: וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ

בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא תְּעַנּוּן
יָת נַפְשָׁתְכוֹן וְכָל עֲבִידָא
לָא תַעְבְּדוּן יַצִּיבָא
וְגִיּוֹרָא דְיִתְגַּיַּרוּן
בֵּינֵיכוֹן: אֲרֵי בְיוֹמָא
הָדֵין יְכַפַּר עֲלֵיכוֹן
לְדַכָּאָה יָתְכוֹן מִכֹּל
חוֹבֵיכוֹן קֳדָם יְיָ תִּדְכְּיוּן:
שַׁבְּתָא שַׁבָּתָא הִיא
לְכוֹן וּתְעַנּוֹן יָת
נַפְשָׁתֵיכוֹן קְיָם עָלַם:
וְיכַפַּר כָּהֲנָא דִי יְרַבֵּי
יָתֵיהּ וְדִי יְקָרֵב יָת
קוּרְבָּנֵיהּ לְשַׁמָּשָׁא תְּחוֹת
אֲבוּהִי וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשֵׁי
בוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא:
וְיכַפַּר עַל מַקְדַּשׁ

ת"א תענו ית נפשותיכם. יומא עד
נדכיו ס: כי ביום סזה. יומא
לה מא סו: שבת שבתון. סס סז
מולין קא: ועניתם ית נפשותיכם. יומא עד: וכפר כהן. סס ס:

רשב"ם

(לב) וכפר הכהן אשר ימשח אותו. לפי שאמר בואת יבא אהרן ואם אין אהרן תהיה עבודת יוהכ"פ בכהן

שפתי חכמים

רש"י

(לב) וכפר הכהן אשר ימשח וגו'. (ת"כ) כפרה זו אל יוה"כ תהיה כפרה אלא בכ"ג ב לפי שנאמרה כל הפרשה כאהרן הוצרך לומר בכ"ג הכא אחריו שיהא כמותו: ואשר ימלא את ידו. (ת"כ) יון לי אלא המשוח בשמן המשחה

פירוש לתורת אלהים

בַּח׳דֶּשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ דָאס מַיינְט
כָּעֶן תִּשְׁרֵי בָּעָשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ אִין דֶעם צָעהְנטֶן טָאג
אִין חוֹדֶשׁ דָאס מֵיינְט כָּעֶן יוֹם כִּפּוּר תְּעַנּוּ וָאלְט
אִיהר פַֿיינְגֶען אַיינֶעֶרְע לֵייבֶּעֶר וְכָל מְלָאכָה אוֹנְ־קִיין
שׁוּם מְלָאכָה וָאלְט אִיהר גִיט טָאהְן אִין דֶעם טָאג
הָאֶזְרָח סִי אַיין אַלְט גֶּנֶעסֶינֶער וְהַגֵּר אוֹנ סַייא אַנֶּר
הַגָּר בְּתוֹכְכֶם וָואם וואנְט צְווִישֶׁען אַייךְ: (ל) כִּי בַּיּוֹם
הַזֶּה וָוארוּם אִין דֶעם טָאג יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם וָועט נָאט אויף
אַייךְ מְכַפֶּר זַיין לְטַהֵר אֶתְכֶם צוּ רֵיינִיגֶען אַייךְ פּוּן
אַלֶּע אַייעֶרֶע זִינְד לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ פַֿאר נָאט וָועט אִיר
גְּרֵייניקְט וָועֶרֶן. דִיא גְּמָרָא לֶערִינְט אָפּ פּוּן דֶעם
פְּסוּק לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ אַז אַזֶעלְכֶע עֲבֵירוֹת וָואם דֶער
מֶענְטֶש הָאט חוּצְא גְּוִוען אֶקְעגֶען הַשׁ"ת אַלֵיין אִיז
הַקב"ה אוּם יוֹם כִּפּוּר מוֹחֵל אָבֶּער דִיא עֲבֵירוֹת
וָואם אַיין מֶענְטֶש טוּהְט צוּם אַנֶּערֶן אִיז אִיהם
הַקב"ה נִיט מוֹחֵל נָאר עֶר מוּז דֶעם חָבֶר פְֿרֶעֶר

(חומש ע"ט) ח"י

קוֹדֶשׁ וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא
וְעַל מַדְבְּחָא יְכַפֶּר וְעַל
כָּהֲנַיָּא וְעַל כָּל עַמָּא
דְּקָהָלָא יְכַפֵּר: לד וּתְהֵי
דָּא לְכוֹן לִקְיָם עָלָם
לְכַפָּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִכָּל חוֹבֵיהוֹן חָדָא
בְּשַׁתָּא וַעֲבַד כְּמָא דִּי
פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:
יז א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: ב מַלֵּיל עִם

הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־
כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: לד וְהָיְתָה־
זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת
בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה: פ רביעי יז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן

רשב"ם

המשיח תחתיו: (לד) ויעש. אהרן כשהגיע יוהכ"פ כאשר

רש"י

קדושה ג כגדים מגין ת"ל ומשח ימלא את ידו וגו' והם כ' הכהנים הגדולים שמשמו מיומשיהו ואילך שכיומיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה: לכהן תחת אביו. (ת"כ) ללמד שאם כנו ממלא את מקומו הוא קודם לכל אדם:(לד)ויעש כאשר צוה ה' וגו'. כשהגיע יוה"כ עשה כסדר הזה ולהגיד שבחו של אהרן שלא היה לוכחן ז לגדולתו אלא למעלה לגבוהי מ"מ מדסמכו נבי לכהן תחת אביו אחת ג"כ לדרש זה: ו לא מיד אחר המלואים עשה כן שהרי מיתתן של נדי אהרן היה ניסו ה' למילואים ומשמעת היתה המלואים מיד כדי שלא יבא למקדש וה' למילואים היה כ"ח ניסן ואיך עשה אהרן

שפתי חכמים

לא שייך אלא בכה"ג כדכתיב והכהן הגדול מאחיו וגו': ג וה"ה ס"ל לסתוק מאשר ישמשו תחתיו ואני אומר ומה אפי' מבוזה כבגדי נעשה כ"ג מי שנמשח בשמן המשחה כ"ש ו"ל דסייתי לו' אפי' היכא שאין שמן המשחה אינו לריך רק לבגדים בגדים לכך מלעריך שיהיה: ד פי' דלעיכא בגדים הוא מלוי ידים דכתיב בפ' תלוה והלבשת ואפרת חושן וגו' ומלאת יד אהרן ובניו ובניו ופרש"י ומלאת על ידי הדבריס הללו: ה מדכתיב בשמוע ואשר ימלא ר"ל ואשר ימלא מקום אביו לו הוא כהן תחתיו. תע"ס שהש"י רלה

ליקוטים על התורה

(לג) וְכִפֶּר אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְגוֹ'. אַז עָם קוּמָם יוֹם הַכִּיפּוּרִים
אוּן אַלֶע יִידִין זָענֶען אִין שׁוּהל אוּן פַאסְטִין אוּן דָאר
שָׁתָּם זָעהם אוּ בֵּיי דִי יִידִין אִיז גִיטָא קִין עֲבֵירָה, זָאגְט עָר
פַאר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דוּ הָאסְט אֲפָאלְק
אוּיף דִי עֶרד וָואס זִיי זָענֶען וִוי דִי מַלְאָכִים אִין הִימֶל. אַזוֹי
וִוי דִי מַלְאָכִים גֵיין בָארְוִוים, אַזוֹי דִי יִידִין גֵיין בָארְוִוים אוּיף בָארְוִוים
אוּם יוֹם כִּפּוּר. אַזוֹי וִוי דִי מַלְאָכִים עֶסְן נִיט אוּן טְרִינְקֶען נִיט,
אַזוֹי דִי יִידִין עֶסְן נִיט אוּן טְרִינְקֶען נִיט אוּם יוֹם כִּפּוּר, אַזוֹי
וִוי מַלְאָכִים זִיצֶען נִיט נָאר זִיי שְׁטֵיעֶען אוּיף דִי פִּיס, אַזוֹ דִי יִידִין
שְׁטֵיעֶען אוּיף דִי פִּיס אוּם יוֹם כִּפּוּר, אַזוֹי וִוי בֵּיי דִי מַלְאָכִים
אִין הִימֶל אִיז שָׁלוֹם אַזוֹי אִיז בֵּיי דִי יִידִין אוּיךְ שָׁלוֹם אוּם יוֹם
כִּפּוּר, אַזוֹי וִוי דִי מַלְאָכִים זָענֶען רֵיין פּוּן זִינְד, אַזוֹי זָענֶען דִי
יִידִין אוּיךְ רֵיין פּוּן זִינְד אוּם יוֹם כִּפּוּר, אוּן גָאט הֵערְט זֵיין
דָאם שָׁתָּם זָעהם וָואס עֶר טָאר נִיט הֵערֶן אוּם יוֹם כִּפּוּר, אוּן גָאט הֵערְט זֵיין
דָאם שָׁתָּם אַלֶע וָואס עֶר טָאר נִיט הֵערֶן אִין אַנְדֶערֶע טָעג.
דָאר פַאר עֶר דָאס אִין דֶעם הֵימֶל אוּן זִיצְט אוּיף דֶעם כִּסֵּא הַכָּבוֹד
וְיֵיד וָואס עֶר דָאס אוּיף דִי יִידִין, אִיז גָאט מוֹחֵל אַלֶע זִינְד
וָואס זָענֶען גֵיטָאהן גֵיוָואָרין אִין קְדֻשַּׁת אַייבִיג אוּיף דִי יִידִין דִי גוּטֶע
מִזְבֵּחַ אוּן בֵּיי דִי כֹּהֲנִים אוּן בֵּיי דִי גַאנְצֶע יִידִישֶׁע פָערְזַאמְלוּנג
וִוי עָם שְׁמַיִים אִין פָּסוּק נָאט וָועט מוֹחֵל זַיין דִי זִינְד וָואס
זָענֶען גֵיטָאהן גֵיוָואָרין אִין קְדֻשַּׁת אַייבִיג, אוּן אַזוֹי אִין אָהֶל
מוֹעֵד, אוּן דִי זִינְד וָואס זָענֶען גֵיטָאהן גֵיוָואָרין אוּיף דֶעם
מִזְבֵּחַ, אוּן דִי זִינְד וָואס דִי כֹּהֲנִים הָאבֶּן גֵיטָאהן, אוּן דִי
זִינְד וָואס דִי גַאנְצֶע יִידִישֶׁע פָערְזַאמְלוּנג הָאבֶּן גֵיטָאהן, וְוִיעֶ
אַלֶע גָאט מוֹחֵל זַיין:

פירוש לתורת אלהים

מִקְדַּשׁ מֵיינְט מָען דֶעם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וְאֶת אוֹהֶל
מוֹעֵד אוּן אוֹיךְ דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד אוּן אוֹיךְ דֶעם
מִזְבֵּחַ זָאל עֶר אוֹיךְ מְכַפֶּר זַיין אוּן אוֹיךְ דִי כֹּהֲנִים
אוּן אוֹיךְ אַלֶע יוּדִין זָאל עֶר מְכַפֶּר זַיין: (לד) וְהָיְתָה
אוּן דָאם זָאל זַיין צוּ אַייךְ כְּלוּמֶר דֶער טָאג פּוּן
יוֹם כִּפּוּר זָאל זַיין צוּ אַייךְ צוּ אַחוֹק אוֹיךְ אֵייבִיג
לְכַפֵּר צוּ מְכַפֶּר זַיין אוֹיךְ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל פּוּן
זֵייעֶרע זִינְד אַחַת בַּשָּׁנָה אֵיין מָאהל אִין יָאהְר. וְאָנְט
דֶער פָּסוּק אַז עֶס אִיז גָקוּמֶען דִי צֵייט פּוּן יוֹם
כִּפּוּר וַיַּעַשׂ הָאט אַהֲרֹן גְטָאהָן כַּאֲשֶׁר אַזוֹי וְוִיא גָאט
הָאט גְבָאטֶען צוּ מֹשֶׁה. (רש"י שֶׁרַייבְט דֶער פָּסוּק
דֶער צֵייגְט דֶעם שְׁבַח פּוּן אַהֲרֹן עֶר הָאט דִיא
קְלֵיידֶער נִיט אָן גִיטָאהָן פּוּן זַיין גְרוּבְהֵיט וְוֶעגֶען נָאר
אַזוֹי וְוִיא אַיינֶער אִיז מְקַיֵּים דִי גְזֵירָה פּוּן דֶעם
מַלְכוּת: (א) וַיְדַבֵּר אוּן גָאט הָאט גֶערֶט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹי
צוּ זָאגֶן: (ב) דַּבֵּר רוּא מֹשֶׁה רַייד צוּ אַהֲרֹן אוּן צוּ
זֵיינֶע זִיהֶן אוּן צוּ אַלֶע יוּדִין אוּן זָאלְסְט זַייא זָאגֶן
זֶה הַדָּבָר דָאם אִיז דִי זַאךְ אֲשֶׁר אָם גָאט הָאט גְבָאטֶען

וְאֶל־כָּל־בְּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־
צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר׃ ג אִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר
אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר
יִשְׁחָט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃ ד וְאֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב
קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם
יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת
הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃ ה לְמַעַן
אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־

אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם
כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן דֵּין פִּתְגָמָא דִּי
פַקִּיד יְיָ לְמֵימָר׃ ג גְּבַר
גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דְּי
יִכּוֹס תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ
עִזָּא בְּמַשְׁרְיָתָא אוֹ דְּ
יִכּוֹס מִבָּרָא לְמַשְׁרְיָתָא׃
ד וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
לָא אֲיְתֵיהּ לְקָרָבָא
קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ קֳדָם
מַשְׁכְּנָא דַּיְיָ דָּמָא
יִתְחַשַּׁב לְגַבְרָא הַהוּא
דָּמָא אֲשַׁד וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֲנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ׃
ה בְּדִיל דִּי יַיְתוֹן בְּנֵי

ת"א זה הדבר. נדבים עם כתיב קו זבחים קו: לוי לוי מביא יבראל. יומא סג זבחים קז קח: סוכה מו כלכ. סם קטו: במדבר. סם קטו: קז: מו מלכ. סם: ממון למחנה. סם: ואל פתח. יומא כג קידושין נז ע"ז נח זבחים קו קז קיב קיג קטו תמורה ו' יג: קדשן לה'. יומא כג זבחים קיג: לה'. יומא סה זבחים קח קיג: לפני משכן ה'. סם קיב: דם יחשב. קידושין מג סנהדרין לד זבחים קז קח: וכרת הפיגול קידושין מג: למען יחשב ע"ז נח זבחים קו:

רש"ם

כאשר צוה ה' את משה: (ד) דם יחשב לאיש ההוא כמתחלת לומר מע"פ שהתרתי לך שעיר המשתלח בחון בדמיותו

שפתי חכמים

כשהגיע יום מצה ושם נח לומו שקב"ה מנח דוקא ביו"ב לכך פי' כשהגיע כו': ז לשון פע' שמיני פיכסתי ע"ם: ח פי' בקדמיס שהשה בחון כל' מדבר: ט כ"ל מ"ם הכא במחנה נח מייבי במחנ' כלומר דהייגו מעזרה ולפניס דהם שהם הזבח בנח במקומו דהייגו בלפנים אל מזבח יהא בכרת דהף שם יחשב חוצה בדליס מה לך סיפור יש כאן כשהשה מעזרה ולפניס מנח הון לעזרה: י כלומ

בעל הטורים

(ב) ואמרת אליהם. מנח י' לומר לך שליך נפרשם הדבר ב': (ג) אשר ישחט שור או כשב. כמוקדשין הכ' מדכר ח שנאמר להקריב קרבן לה': במחנה. הון ט לעזרה: (ד) דם יחשב. כשופך דם החדש י שמתקייב כנפשו: דם שפך. (ת"כ) לרבות את

רש"י

כמקיים גזירת המלך (ת"כ): (ג) אשר ישחט שור או כשב. כמוקדשין הכ' מדכר ח שנאמר להקריב קרבן לה': במחנה. הון ט לעזרה: (ד) דם יחשב. כשופך דם החדש י שמתקייב כנפשו: דם שפך. (ת"כ) לרבות את

פירוש לתורת אלהים

אִיהְ וָאל אַיִךְ וָאנְגִן׃ (ג) איש איש אִיטְלִיכֶער מֶענְטֶש
פּוּן דֶעם הויז וָזוּנְדֶ פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט וָואם
עֶר וָועט שָׁעכְטִין א אָקְס אָדֶר אַשָּׁעפְּ אָדֶר אַצִיג
סַייא עֶר וָועט דָאס שָׁעכְטִין בַּמַּחֲנֶה אִין דֶער מַחֲנֶה
אוֹיסֶער דִי עֲזָרָה או אֶרֶער עֶר וָועט שָׁעכְטִין אוֹסְען
וַוייניג פּוּן דֶער מַחֲנֶה׃ (ד) וְאֶל פֶּתַח אוּן צוּ דֶער טִיר
פּוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד וָועט עֶר דָאס ניט בְּרֶענְגֶען
אוּן עֶר וָאל פַאר שְׁנִיטֶען וָועֶרְען דֶער מֶענְטֶש פּוּן
צְוִוישֶׁען זַיין פָאלְק׃ (ה) לְמַעַן פּוּן וָועְגֶען אֲשֶׁר יָבִיאוּ

מצות השם

(ד) [קפו] (לעו לו) שלח להקריב קדשים כמון שנאמר ואל פתח אישׁ אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר וגו'. ודאם אין אמנות לא תעשה כן אוהל מועד לא תביאו להקריב קרבן לה' וגו':

זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי
הַשָּׂדֶה וְהֵבִיאָם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי
שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם: ו וְזָרַק הַכֹּהֵן
אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ
נִיחֹחַ לַיהוָה: ז וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־
זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים
אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת
לָהֶם לְדֹרֹתָם: חמישי סליקי כסהן מהוכרין ח וַאֲלֵהֶם
תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל

יִשְׂרָאֵל יַת דִּבְחַיהוֹן דִּי
אִינוּן דַּבְחִין עַל אַפֵּי
חֶקְלָא וַיַתִינוּן קֳדָם יְיָ
לְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָת
כַּהֲנָא וְיִכְסוּן נִכְסַת
קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ יַתְהוֹן:
ו וְיִזְרוֹק כַּהֲנָא יַת דְּמָא
עַל מַדְבְּחָא דַייָ בִּתְרַע
מַשְׁכַּן זִמְנָא וַיסֵק תַּרְבָּא
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם
יְיָ: ז וְלָא יִדַּבְּחוּן עוֹד
יַת דִּבְחֵיהוֹן לְשֵׁייְדִין דִּי
אִינוּן טָעַן בַּתְרֵיהוֹן קָיְם
עָלַם תְּהֵי דָא לְהוֹן
לְדָרֵיהוֹן: ח וּלְהוֹן תֵּימַר
גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל

ת"א וסביחוס לכ'. ע"י: סם זבחים
כו מם קו תמורה יב: וזבק
סכהן. זבחים קח קיח: והקטיל
המזבח.מסחים עט זבחים קיט מנחות
כו: ולא יזבחו עוד. סנהדרין פח
ע"ז נמ זבחים קו: חקת עולם. סם:
לדרתם. פסחים קד: ומניחס תמור. זבחים קז קט: לוים לוים. סם קח:

בעל הטורים

בחיטתי מעצ"כ הסמר בפסר קדסים לפוחתן בחומן: (ס) והביאם. ג'. דין. ולחידך והביאוס בפנים כנכיחת ישמים על המזבח. ולחידך ולקחוס עמים לבים והביאוס לל מקומם כפניל שהיו מביאין זבחיס לפעיריס בהיו עובדים לפיהס והביאוס הכלה ומיד כפיעו מפוכה

רש"י

הזורק דמיס בחוץ: (ה) אשר הם זובחים. אפר הס רגילים כ לזבוח: (ז) לשעירים. לפדיס כמו (ישעי' יג)

ליקוטים על התורה

(לז) ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים וגו'. נאך אזוי אנליקיין פלענין מהאן די פארציטינע פעלקער ייי
פלענין פלאנצין אבוים אין די שדה ואם ייי האבין געוואסט
דערך כשוף, אז אין די שדה דארף מען דעם בוים פלאנצין,
נאך דעם יאהר האבין ייי אפגעהאקט דעם בוים ויו ייי האבין
געוואסט מיט ייער כשוף אז כיין דארף אים אפהאקין,
נאכדעם פלענט קוקען אשר אוז האט זיך ניצעצט איוף דעם
שפיץ בוים אוז ער האט נ' שפרונגען אוז געטאנצט אויף
דעם בוים אזוי ויי אציג. אוז ער האט ניזאגט ואם וועט
זיין, אוז מען האט צו דעם שד נישאכטין קרבנות, דרייבער
האט די תורה ניזאגט צו די יודין ייי נאלין ניט שעכטין
קרבנות צו די שעירים וצו די שדים! ואם ייי שעכטין ביז
איצט אויף דעם פעלד, פאר ואם רופט מען די שדים שעירים
ואורים די שדים ואם זענען גקרים האבין האר אויף דיקעפ,
אוג די שדים ואם זענען גקבות האבין קיין האר אויף זייערע
קעפ, דרייבער זיען רוים איז גקוקט צו בוצו בייי נאכט, אוג
ער האט ניט געוואסט ווער זיא איז האט ער מורא ניהאט
פאר איז האס אשר אנקה, דרייבער האט ער געליגט
פאנאר אויף איר קאפ אז ער האט אננעטאפט זיא האט ער דעם קאפ, האט ער דאוואס אז האס איז אפענפש
האט ער בייי איר ניקאנעגט ווער איא איז:

ישב"ם

דם שפך. חייב מיתה יחשב משמים לאיש ההוא אותו דם ששפך בשעת שחיטת חוץ: (ה) אשר הם זובחים על פני השדה. ויש מהם שטועים לשעירים ולא לשמים:

שפתי חכמים

אמר רם אדם יחשב לאיש ההוא דמ"ש ובי לא ידעתו שדם יחשב כשפך דם בשחיטה: כ דאי זבחיהם מעם היינו אם זבחיהם יתכי קרבי ל"ג מלא אמר רם דוחים אפר הם רגילים לזבוח וק"ל.

פירוש לתורת אלהים

וַיֹּא וְאַלִין בְּרַעְגֶען דִּיא יִשְׂרָאֵל אֶת זִבְחֵיהֶם וַיִּעֶר
שֶׁעכְטוּנג אֲשֶׁר וְוִאם וַיֹּא וָעֶנְען גַוַוינְטלִיךְ גוֹעָן צוּ
שֶׁעכְטָען עַל אוֹיף דֶעם פֶּעלְד וְאַלִין וַיֹּא שׁוּין ניט
אַזוֹי טָאהֶן נָאר וְהֵבִיאָם וַיֹּא וְאַלִין וַיֹּא בְּרַעְנֶען צוּ
נָאט צוּ דֶעָר טִיר פוּן דֶעם אוֹהֶל מוֹעֵד צוּם כֹּהֵן
וְוִבְחוּ אוּג וְאַלִין וַיִי שֶׁעכְטָען פַּאר שְׁלָמִים צוּ נָאט:
(ו) וְזָרַק אוּג דֶעָר כֹּהֵן וְאל שְׁפְּרִיצֶען דָאם בְּלוּט אוֹיף
דֶעם מִזְבֵּחַ פוּן נָאט אִין דֶעָר טִיר פוּן אוֹהֶל מוֹעֵד:
(ז) וְלֹא יִזְבְּחוּ אוּג וַיֹּא וְאַלִין ניט שֶׁעכְטִין וְזִבְחֵיהֶם
וַיְעֶרֶע שֶׁעכְטוּנג לַשְּׂעִירִים צוּ דִיא שֵׁדִים אֲשֶׁר וְוִאם
וַיֹּא וָעֶנְען זִיך טוֹעֶה נָאךְ וַיִי חֻקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוֹיף
אַייבִּיג וְאל דָאם וִיין צוּ וַיְעֶרֶע דוֹרוֹת וָום וְוִעט
קוּמֶען נָאךְ וַיֹּא: (ח) וְאֲלֵיהֶם אוּג וְאלְסְט צוּ וַיֹּא
וָאנְען אִיטְלִיכֶער מֶענְטש פוּן דִי יוּדִין אוּג פוּן דֶעם

וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־
יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח: ט וְאֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֻנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לַיהוָה וְנִכְרְתָה הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו:
י וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם
וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם
וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ: יא כִּי
נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו
לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־
נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ

וּמִן גִּיּוֹרָיָא דִי יְתָגְרוּן
בֵּינֵיהוֹן דִּי יַסִּיק עֲלָתָא
אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:
ט וּלְתָרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא
לָא יֵיתִינִיהּ לְמֶעְבַּד
יָתֵיהּ קֳדָם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי
אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּיהּ:
י וּגְבַר גְּבַר מִבֵּית
יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָיָא
דְיִתְגְּרוּן בֵּינֵיהוֹן דִּי
יֵיכוֹל כָּל דָּמָא וְאֶתֵּן
רוּגְזִי בְּאֱנָשָׁא דְיֵיכוֹל
יָת דָּמָא וַאֲשֵׁיצֵי יָתֵיהּ
מִגּוֹ עַמֵּיהּ: יא אֲרֵי נַפְשָׁא
בִּשְׂרָא בְּדָמָא הִיא וַאֲנָא
יְהַבְתִּיהּ לְכוֹן עַל
מַדְבְּחָא לְכַפָּרָא עַל
נַפְשָׁתֵיכוֹן אֲרֵי דָמָא
הוּא עַל נַפְשָׁא מְכַפַּר:

ת״א מצר יעלם עולה. סס קס: מו זבח. סס קו: ואל פתח מהל מועד. סס קו קז: לעשות אתו. סס קז קח קם: לה׳.
סס קח תמומה ו: כל דם. חולין עד: כי נפש הבשר. יומא נט זבחים ג כו חולין קז מעילה יט: כי דמו סוס.
פסחים סס יומא ס זבחים מו מכתות לג חולין קו כריתות כג מעילה יח:

שפתי חכמים

דק״ל מצר סס זובחים מסמע בכבר זבוח והכי מח״ס כתיב יזבחו זבחי שלמים. רס״ס: ל דק״ל מה לא נאמר מצר יעלה עולה סס לאסור שחיטת הקדשת חוץ ולכך כבר נאמר הים סס מצר יעתק וגו׳ומשם דכלא נאמר לחייב על המקטיר חייבים בתוקבשותם כלו׳ מע״ם שמשם אתה בכר בחוץ והפסול הקריבו ר״ח סס כי׳ מקריב אחר שחיטת פסול הינו עיכר עליו דכבר פסליהו הכתוב בח לכך נאמר שמיהם עובדים ומייבים: ם (נח״י) הם דלא פי׳ זה לעיל מלתה מסוס דלעיל כאחד מעמו שהוא ל׳ יחיד מצר מעמיו הוא ל׳ רבים מסמע קלת הדבה מיני כליותיו: נ כ׳ הרס״ם ויש לתמוה ל״ל כל לרבות לה דם חולין אלא לאוכלו תיפוק ליה מקרא דלא תאכלו כל דם׳ ולמה שהדבו לה מע״ם שתין סס זריקת מזבח הוא לחזכרה. והיכן שמעת ר״ל כתיב בספרי וכתיב בספרי כדלמרי׳ גבי חייב בשוה כדלמרי׳ בפ׳ [נח״י] דבודו במקומו מונח אלא ירד להלן בין ל׳ חייב בפיכוכו כרת ובין לשון לא תאכלו שהוא בחזכרה ותיעוך זה פשוט הוא. ומהאחמיטיים להכלל״ם מה שתמכו פ״ק דכליתות תמר רבא ג׳ כליתות המתוכות בדם למאי וכו׳ ע״ש: ם מפני שנתיחת פניו על מקום בכ״מ הוא לעוכה וכאן הוא לרעה: ע תיקו זוב דבכר דבקרבן הוא לאו בכר ממש אלא כל כריה הוא נקרא בשם בכר כמ״ש כי הבהמת כל בכר

אונקלוס

שפתי חכמים

וכעירים ירקדו שם: (ה) אשר יעלה עולה. לחייב על המקטיר חיבריס ל בהון כשוחט בחוץ שהם שחט ח׳ והעלה הכירו שניהם חייבים: (ט) ונברת. זרעו ונכרת מן ויומיו נכרתין: (י) בל דם. לפי שנא׳ נפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשין ת״ל נ נ כל דם: ונתתי פני. (ת״כ) פנחי בלי ם פוגה אני מכל עסקי ועוסק בו: (יא) כי נפש הבשר. שכל כל בריה בדם היא תלויה ע ולפיכך נתתיו על המזבח לכפר על נפש החדש תבוא נפש ותכפר

פירוש לתורת אלהים

גֵּר וָאם וואהנט צְוויִשֶׁען זַיי אֲשֶׁר יַעֲלֶה וָאם עֶר
וָועט אויף בְּרייְנגען דָאם מַיינְט מָען עֶר וָועט
מַקְטִיר זַיין דִיא אַבְרִים אין דָעראוֹיסָען: (ט) וְאֶל
פֶּתַח אוּנ צוּ דָעֶר טִיר פּוּן דָעם אוֹהֶל מוֹעֵד וָועט
עֶר אִיהם נִיט בְּרייְנגען לַעֲשׂוֹת צוּ טָאן אותו אִיהם
לַיי צוּ נָאט וְנִכְרְתָה אוּנ עֶר וָאל פַאר שְׁנִיטָען וָועֶרין
דָעֶר מֶענְטש פּוּן זַיין פָאלְק בְּלוֹמֶר עֶר אִיז חַיָיב
כָּרֵת: (י) וְאִישׁ אִישׁ אוּנ אִיטְלִיכָעֶר מֶענְטש פּוּן דִיא
קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אָדֶער פּוּן דִי גֵּרִים וָאם וואהנָען
צְוויִשֶׁען אַיךְ וָאם וָועט עֶסְן אֵיינֶם פּוּן אַלֶע
בְּלוּטִין וָאם מָען טָאר נִיט עֶסְן וְנָתַתִּי פָנַי וָעֶל אִיךְ
גֶעבִּין מַיין צָארֶן בַּנֶּפֶשׁ אין דָעם לַייב הָאוֹכֶלֶת וָאם

יג עַל כֵּן אֲמָרִית לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל אֱנָשׁ מִנְכוֹן
לָא יֵיכוּל דָּם וְגִיּוֹרָיָא
דְיִתְגַּיְרוּן בֵּינֵיכוֹן לָא
יֵיכוּל דָּמָא: יג וּגְבַר
גְּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן
גִּיּוֹרָיָא דְיִתְגַּיְרוּן בֵּינֵיכוֹן
דִּי יְצוּד צֵידָא חַיְתָא
אוֹ עוֹפָא דִי מִתְאֲכִיל
וְיֵשׁוֹד יַת דְּמֵיהּ וִיכַסְיִנֵיהּ

יכפר: יג עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם: יד וְאִישׁ
אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ־עוֹף
אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ

ת"א כל נפש מכם. פסחים כב יבמות קיד חולין קכ: מסר יומי פד: חיס לו עוף. חולין פד: מסר יפכל. שם פה: ושפך את דמו. שם פד פז שבת כב בילמ כ בב"ק לח: וכסהו בעפר. חולין ל פג פד פז:

בעל הטורים

ימזכו כדכתיב וכיכוסו על מקומם: (יג) ושפך את דמו וכסהו רש"י

על הנפש: (יב) כל נפש מכם. להזהיר גדולי' על הקטנים: (יג) אשר יצוד. יזן לי חלת ליד חווזין והרגנולין מנין ת"ל ליד מ"מ ת"ק למה נאמר מסר יצוד חלת יפכל כסר חלת פ כהזמה זאת: אשר יאכל. פרט צ לעמיס:

יפכל כסר תהיר חלת יעני: צ וח"ת דלמא למעט טרפה הוא

פירוש לתורת אלהים

בְּלוּט פּוּן דָּעם קְרָבָּן הִיא טָהוּט מְכַּפֶּר זַיין אוֹיף
אַיָיגֶר נֶפֶשׁ: (יב) עַל כֵּן אָמַרְתִּי דְרוּם הָאב אִיךְ גִיוָואגְט
צוּ דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל כָּל נֶפֶשׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְשׁ
לֹא תֹאכַל דָּם וְאַל נִיט־עֶסְן בְּלוּט וְהַגֵּר דָּר פְרֶעמְדֶר
וָואם וואהנְט צְווישֶׁען אַייךְ דָּאם הַיימְט וָואם עֶר
הָאט זִיךְ בַּאוָועְגט צְווישֶׁען אַייךְ לֹא יֹאכַל דָּם מֵאר
אוֹיךְ נִיט עֶסְן בְּלוּט: (יג) וְאִישׁ אִישׁ אוּן אִיטְלִיכֶער
מֶענְטְשׁ פּוּן דִי יוּדֶן וּמִן הַגֵּר וכו' אֲשֶׁר יָצוּד וָואם עֶר
וָועט פַאנְגֶען אַחַיָּה אוֹ אֶדֶער אַיין עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל
וָואם מֵען מֶעג דָּאם עֶסְן אוּן וָועט דָּאם וֶועלֶען
עֶסְן וְשָׁפַךְ וְאַל עֶר פַאר גִיסֶען זַיין בְּלוּט כְּלוֹמַר
מֵען וְאַל דָּאם פְרִיעֶר שֶׁעכְטֶען וְיכַסֶּהוּ בָּעפֶר אוּן מֵען
זְאַל דָּאם בְּלוּט צוּ דֶעקֶן מִיט עֶרד אַדֶער מִיט

פּוּן מֶענְטְשׁ. אוּן וְוייל דָּאם נַאנְצֵע הֶעבְּעדִינְג זַאבְּן אִיז אֵין דִי בְּלוּט, דְרִיבְּער אַז עֶס קוּמְט אַרַיין אִין דָּעם קָערְפֶּער דִי בְּלוּטֶען פּוּן אַבְּהֵמָה אָדֶער פּוּן אַחַיָּה אָדֶער פּוּן עוֹף, גַייט אַוֶועק דָּער פַארְשְׁטַאנְד פּוּן דָּעם מֶענְטְשׁ נָאךְ דָּעם דָּעם מֶענְטְשׁ, אוּן דִי תּוֹרָה גִיבְּאט מֵען אַל קִיין בְּלוּט עֶסְן. וָואהְרוּם אַז עֶר וִועט זִיךְ גְעוָואהְנֶען מִיט דָּעם בְּלוּט עֶסְן, קֶען זַיין אַז מִיט דָּער צַייט אַל עֶר פַארְלִיכֶרְן דָּאם נַאנְצֵע מֶענְטְשְׁלִיכְע פַארְשְׁטַאנְד אוּן זְאל וָועלְן וְוי אַבְּהֵמָה, בִּיי דִי בְּלוּט פּוּן אַבְּהֵמָה אִיז דָּא צְווֵיי דִינְגֶען, וָועלְן דִי יוּדֶן זָענֶען גִיוָואהְן אִין דָּער בִּדְבָּר אוּן אַל וָועלְן זֵיי הָאבֶּן גִיבְּעסְן וָואס אוֹיךְ דִי בְּלוּט פּוּן דָּעם שֶׁעכְטֶען פַארְנֶאסְן גִיוָואהְרֶען נָאר אוֹיךְ דָּעם מְזַבֵּחַ. אוּן וָועלְן דִי יוּדֶן זָענֶען אַרַיין גֶעקוּמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן זֵיי קָאבֶּן זָענֶען גִיוָואהְן אִין דָּער בִּדְבָּר אוּן אַל זֵיי הָאבֶּן גִיבְּעסְן וָואס אוֹיךְ דִי בְּלוּט פּוּן דָּעם שֶׁעכְטֶען פַארְנֶאסְן גִיוָואהְרֶען, נָאר דִי בְּלוּט וָועלְן אַרַיין גֶעמִישְׁט אִין דִי אֶדֶערְן גִיעֶנֶדֶערְט, נָאר דִי בְּלוּט וָועלְן אַרַיין גֶעמִישְׁט אִין דִי אֶדֶערְן

ליקוטים על התורה

(יב) כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם. דָּער אַבְּרְבָּנְאל פֶּרֶעגְט פַּר וָואס הָאט דִי תּוֹרָה גִיבָּאטְן מֵען זָאל נִיט עֶסְן בְּלוּט, מִיר קֶענֶען נִיט זָאגְן זַייל דִי בְּלוּט הָאט מֵען גֶעשֶׁפְּרִיצְט אוּיף דָּעם מִזְבֵּחַ, פַּאר וָואס מֵען נִיט עֶסְן דִי בְּלוּט פּוּן חַיּוֹת אוּן נִיט דִי בְּלוּט פּוּן עוֹפוֹת, וָואס פּוּן זֵיי הָאט מֵען נִיט מַקְרִיב גִיוָואהְן קָרְבָּנוֹת, אוּן פַּאר וָואס אִיז דָּער אִיסּוּר פּוּן בְּלוּט עֶסְן גֶּרֶעסֶער וְוִי דֶער אִיסּוּר פּוּן נְבֵלוֹת אוּן טְרֵפוֹת, נָאר דָּער תֵּירוּץ אִיז זַייל אֶלֶע עֶסְנְוָואהְרֶע וָואס דָּער מֶענְטְשׁ עֶסְט וָועלְן דָּאם עֶסֶן צוּ מֵיילֶם אִין דָּעם מֶענְטְשׁ, אַבֶּיסּוּל וָועלְן פּוּן דָּעם עֶסֶן פֶּלֶייש. אוּן אַבֶּיסּוּל וָועלְן עֶסְט, אוּן אַבֶּיסּוּל וָועלְן מִיסְט, אוּן דָּאם אַלֶּע גַייט אַרַיין אִין גּוּף פּוּן דָּעם מֶענְטְשׁ אָבֶּער צוּם שֵׁלֶל פּוּן דָּעם מֶענְטְשׁ קוּמְט דָּאם נִיט, אוּן דִי אַלֶּע עֶסְנְוָואהְרֶע אֲפִילוּ דִי וָואס מֵען טָאר נִיט, עֶנְדֶערְט נִיט דָּעם פֶּערְשְׁטַאנְד פּוּן דָּעם מֶענְטְשׁ, אֲבָּער דָּאם בְּלוּט פּוּן אַבְּהֵמָה אָדֶער אַחַיָּה אָדֶער עוֹף, זַייל דָּאם בְּלוּט וָועלְן זִיא קוּמְט אַרַיין אִין דָּעם מֶענְטְשׁ וָועלְט דָּאט בְּלוּט נָאר נִיט גִיעֶנֶדֶערְט, נָאר דִי בְּלוּט וָועלְט אַרַיין גֶעמִישְׁט אִין דִי אֶדֶערְן

(יג) [קסז] (עכה נפ) נכסות את דם חיה ועוף יאמר שמיטתן שנאמר כי יצוד ניד חיה או עוף וגו, ושפך את דמו וכסהו בעפר: וְיִשְׁפֹּךְ אֶת דָּמוֹ וִיכַסֶּנּוּ בֶּעָפָר. נִדְאָה אִיז אֲמִצְוֹת עֲשֵׂה אִז מֵען שָׁעכְטְ אַהַיָּה אָדֶער אַוֹף מוּז מֵען זִי דֶעקֶען מִיט עָרד וְמֵען נִיט עֶרד, אוּן אוֹיךְ דִי בְּלוּט מִיט עָרד וְמֵען שִׁיט אֶן אַבֶּיסּוּל וַייכֶע עֶרד, אוּן אוֹיךְ דִי

בָּעָפָר: יא כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ
בְּנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ
כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת:
יב וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה
וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר:
יג וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ
וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: פ יד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־

בְּעַפְרָא: יא אֲרֵי נַפְשָׁא
כָּל בִּשְׂרָא דְמֵיהּ
בְּנַפְשֵׁיהּ הוּא וַאֲמָרִית
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל
בִּשְׂרָא לָא תֵיכְלוּן אֲרֵי
נַפְשׁ כָּל בִּשְׂרָא דְמֵיהּ
הִיא כָּל דְּיֵכְלֵינֵיהּ
יִשְׁתֵּיצֵי: יב וְכָל אֱנָשׁ
דְּיֵיכוֹל נְבֵלָא וּתְבִירָא
בְּיֵצִיבְיָאוּבְגִיוֹרָיָאוְיֵצַבַּע
לְבוּשׁוֹהִי וְיֵסְחֵי בְּמַיָּא
וְיֵהֵי מְסָאַב עַד רַמְשָׁא
וְיִדְכֵּי: יג וְאִם לָא יֵצַבַּע
וּבְשָׂרֵיהּ לָא יַסְחֵי
וְיִקְבֵּיל חוֹבֵיהּ:
יד א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה

ת"א כי נפש כל בשר. הוליז פו: ואמר לבני ישראל. שם כז: וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה. זבחים סט ע"ב:

רש"י

(טז) אשר תאכל נבלה. אפי' קטן יטמא: (טז) ונשא

שפתי חכמים

מדכתיב הכא וכבס את בגדו וכסהו ולעיל כתיב דם שפך ממי להלן מכיסה בעפר לחוכה כיון שכתב הכא וכס"ם כתיב וכסהו בעפר ק"ל ומכל ג"ל אלא מכאן לטמאים הוא למתני מליקה דר"מ ולא כהכמים דמלכתא כוותייהו ול"ע: ק לא אדמיו של אדם תלויין בנפשו הלא נפשו תלוי בדמו: ד לעולם להרן וכני הכשר ושדם שניהם ל' זכר שם ואמה כתיב כיה. ומתכון הנפש היא דם ומלת היא קאי על הנפש כמיש ל' נקבה: ש"פ' מדקאי ולא יאכל לטמאה שם כלו' בתין לו שם טומאה אלא ע"י שיכילתה ילתת נפלת כמתה טומאה שמטמא במגע וכמשא ומ"ם כתיב כאן וכל אשר תאכל ללמדך שמטמאה בהכילה ולא במגע וכמשא ואין זה כ"ש בנבלת עוף טהור דכתיב מטמאה במגע וכמשא: ה לאפוקי קודש כליעה שבעזרה כפיו שהוא ולאפוקי לאחר הכליעה בעזרה כתוך מעיו אף הוא נאכל כתעכל עדיין ובכל לאחר הכליעה שהוא טהור: א כלו' קודש לכן היא שכר ועכשיו נטרף יצא זה

ליקוטים על התורה

בְּיִשְׂרָאֵל. מִכָּאן לְבָשָׂר בָּעֲקִין מִיט עֶרֶד, דָּער שָׁפֶּר בַּחַל קְדוֹמִים וָאנְט פָּאר וָואס הָאבְּן דִי חַיּוֹת אוּן דִי עוֹפּוֹת זוֹכָה גְיוֶוען מָען זָאל זַייעֶר בְּלוּט צוּ דֶעקְן מִיט עֶרֶד אוּן מַאבְּן אַבְּרָכָה, נַיייל וָוען קַיין הָאס נָעהַרְגָּת זַיין בְּרוּדֶער הָבֶל אוֹיף דָעם פֶּעלְד, אוּן עֶר הָאס אִים גְיוֹלָאזְט לִיגָען אוֹיף דָעם פֶּעלְד וָעגָען גְעקוּמֶען חַיּוֹת אוּן עוֹפּוֹת אוּן הָאבְּן אוֹיסְגְיגְרָאבְּן אַגְרוּב אִין דִי עֶרֶד אוּן הָאבְּן אִין אִיר בְּגְרָאבְּן. הָבֶל דָרְפְט בְּער הָאבְּן זַיי זוֹכָה גְיוֶוען דָען זָאל בַּדָעקְן זַייעֶר בְּלוּט מִיט עֶרֶד אוּן טָאגְן זָאל זָאגְן אַבְּרָכָה. דָר מֶדְרָש תַּנְחוּמָא זָאגְט אַיין אַנְדֶער טַעם פָּאר וָואס הָאס גִיבָּאטְן מָען זָאל בַּדָעקְן דִי בְּלוּט פּוּן אַחֲיָה אוּן דִי בְּלוּט פּוּן עֵשָׂו, נַיייל וָוען קַיין הָאס נָעהַרְגָּת זַיין בְּרוּדֶער הָבֶל, הָאס קַיין נִיט וָוועלְן הָאס עֶר זָאל קָאהן מִיט אִים, זָענָען נָעקוּמֶען צְווַיי פַייגְיל אוּן אַייגָער הָאס נָעהַרְגָּת דָעם אַנְדֶערְן אוּן הָאס אוֹיסְגְיגְרָאבְּן אַגְרוּב אוּן הָאס בְּגְרָאבְּן דָעם נֶעהַרְגָּתְן פוֹיגְיל, הָאס קַיין אוֹיף זַיי נִיט קָאהן:

סַיי אַיוּד וְוועט דָאס עָסְן וּבְגֵר אוּן סַיי אַגֵּר וְוועט דָאס עָסְן וְכִבֶּס בְּגָדָיו זָאל עֶר וָואשְׁן זַיינְע קְלַיידֶער וְרָחַץ בַּמַּיִם אוּן זָאל זִיך טוֹבְלָן אִין וָואסֶער וְטָמֵא אוּן עֶר זָאל זַיין טָמֵא בִּיז פָּאר נַאכְט אוּן דָער נָאכְט וְעט עֶר זִיך טְבִילָה טָהֵר זַיין רַיין: (טז) וְאִם לֹא יְכַבֵּס אוּן אַז עֶר וָועט נִיט וָואשְׁן זַיינְע קְלַיידֶער וּבְשָׂרוֹ אוּן זַיין

(חומש ע"ט) [ה"ג]

בעל הטורים

בעפר. דם חיה ועוף טעונין כסוי אחין מקרקעין ממנו על המזבח אלא מהא מדמ"ד מקערכ"ת מיך דם יאכל דם לכך נוהג לכסותו

רש"י

(יד) דמו בנפשו הוא. דמו הוא לו במקום הנפש ק' שהנפש תלויה בו: כי נפש כל בשר דמו הוא. הנפש ר' היא הדם. דם וכבר ל' זכר. נפש ל' נקבה: (טו) אשר תאכל נבלה וטרפה. בגמלת עוף טהור דכך הכ' ש אחין לה טומאה אלא בשעה שבלעת בבית ת הבליעה ולמדך כאן שמטמאה בהילותה והיא מטמאה במגע. וטרפה החמורה כאן לת נכתב אלא לדרוש וכן בגיטין יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא, בבית הבליעה ת"ל טרפה מי שיש במינו א טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה: (טז) ונשא עונו. שם יאכל קדש

לְמֵימָר: ב מַלֵּיל עִם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן:
ג כְּעוֹבָדֵי עַמָּא דְאַרְעָא
דְמִצְרַיִם דִּי יְתֵיבְתּוּן בַּהּ
לָא תַעְבְּדוּן וּכְעוֹבָדֵי
עַמָּא דְאַרְעָא דִכְנָעַן דִּי
אֲנָא מַעֵיל יַתְכוֹן לְתַמָּן
לָא תַעְבְּדוּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן
לָא תְהָכוּן: ד יָת דְּיָנַי
תַּעְבְּדוּן וְיָת קְיָמַי תִּטְּרוּן

ת"א וכתקוניהם לא תלכו. ס"ה דברין נב ע"ג יא נב תולין עח: ומת מקחי. יומא פז:

מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר
יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה
אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם
שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא
תֵלֵכוּ: ד אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־
חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי

בעל הטורים

סמך לפרשת דם: (ג) וכחוקותיהם לא תלכו. רמז שתין שומטין כאוך

דש"י

לו יכנס למקדש ב חייב על טומאה זו ככל שאר טומאות: ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. על רחילת גופו עונש כרת ועל כאוס ג בגדים במלקות: (ב) אני ה' אלהיכם. אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ) אנכי ה' אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה קבלו גזרותי. ר' אומר גלוי וידוע לפניו שסופן להקבל בעריות כימי עזרא לפיכך נא עליהם בגזרה אני ה' אלהיכם דעו מי גוזר עליכם. דיין להפרע ד ונאמן לשלם שכר: (ג) כמעשה ארץ מצרים. (ת"כ) מגיד שמעשיהם של מצריס ושל כנעניים מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שיצאו בו ה ישראל מקולקל מן הכל: אשר אני מביא אתכם שמה. מגיד שאותן שממין שבכאן ישראל ו מקולקלים יותר מכולן(ת"כ): ובחקותיהם לא תלכו. מה היה הכ' שלא אמר אלא אלו נמוסות שלהן דברים החקוקין להם כגון ז טרטיות ח ואלטדיות רמ"ח אלו דברי החמורי שמנו חכמים: (ד) את משפטי תעשו. אלו דברים החמורים כתורה ט במשפט שאלו לא נאמרו היו כדאי לגומרן וחו"ה ע"ח מסיבין עליהם למה לנו לגומרן ולבסוף חוזר ולבישת שעטנז ועבירת המלך שילה"ר מסיב עליהם למה לנו לגומרן: ואת חקתי תשמרו. דברים שהם גזירת

שפתי חכמים

שתין כו' כלו' שלא היה לו שעת הכושר: ב דק"ל הכ"נ עין ומפ' דל' עונו מצעת בעונש המיוחד הכתוב בעומאה למקדש ופיינו העונש הכתוב בשאר כל טומאות שהוא ברת. ת"ס. ג"כ דק' לרש"י למה יפת עונו שם מטמא ג"ע: ג (מכרע"י) דק"ל ג"ל שבכו הכ"ל ואם לא בכם בגדיו ולא לקן בעים כדכתיב בסמוך ובכם בגדיו ובקן בעים. ומתקן דמ"ס כתיב ובשרו על רחילת גופו כו' פי' אם לא שבל שהיה רחילת הגוף עונש כרת אם אכל קודם לו בכגם למקדש אבל אם לא בכם בגדיו וזקקן למקדש ואפי' נגעו בגדיו בעודנו עליו בעת ובכגם למקדש בעודן טונעין בעת פעול מן הכרת ויהייב במלקות: ד (רמ"ס) דאלוסים זה מדת הדין כלו' ליפרע על עוונות. ס' זו מדת הרחמים כלו' לכפר על עוונות אם יעשה תשובה ולכאם שכר על המצות. (נמ"י) ולא זכר מ"ש הרב ריש פ' ואלה חקי ה' וגו' הכי דמתני הוא מפיק לה בלא מלת אלוסים ע"ש: ה פי' אדם גושן דאם לא כן אאל יאכלם הם ל"ג: ו פי' אף ממעשה אדם גושן וכ"ם מאל מלרים דאל"כ מאי וכמעשה אדם כנען שאכתוב הולך ומיסיף ממלרים לגושן ומגושן לכנען: ז פ"ק דכתובות שכב"ו טרטיאות פלטי ע"ח וסריס אל עובדי אלוסים: ח (ג"ח) ואלטדיאות שוק ממסיתים את הסיוריס ושאר היות לנגתם ולכלתם זע"ז: ט כגון

חקתי תשמרו ללכת בהם אני

(חומש ע"ט) ח"ג

מעון

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה: ס ששי ו אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה:

אונקלוס

לִמְהַךְ בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: ה וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי דִּי יַעֲבֵיד יָתְהוֹן אֱנָשָׁא וְיֵחֵי בְהוֹן בְּחַיֵּי עָלְמָא אֲנָא יְיָ: ו גְּבַר גְּבַר לְכָל קְרִיב בִּשְׂרֵיהּ לָא תִקְרְבוּן לְגַלָּאָה עֶרְיָא אֲנָא יְיָ:

ת"א ושמרתם את. עקרים מד מה: אשר יעשה. ב"ק לח סנהדרין נט מכות כג ע"ז ג: וחי בהם. יומא פה סנהדרין עד ע"ז כו עקדה בשער ע: אני ה'. יומא סו: איש איש אל כל שאר בשרו. שבת יג חגיגה יא כתובות מז סנהדרין ז ע"ז יז:

רשב"ם

עונו. אם יאכל קדש או יכנס למקדש: (ה) וחי בהם. אבל אם לא יעשה. ונכרתו הנפשות העושות מקרב

שפתי חכמים

ג"ל וכ"ד: י דאל"כ ללכת בהם ל"ל שהרי תשמרו כתיב: כ דאל"כ ושמרתם ל"ל הרי כבר כתיב ואת חקותי תשמרו: ל פי' דלעיל כתיב ואת חקותי תשמרו והכא כתיב אשר יעשה אותם דקאי אחוקים ומשפטים ושמירה ועשייה למשפטים לעיל כתיב את משפטי תעשו והכא כתיב ושמרתם את חקותי ואת משפטי: מ וא"ת והא דרך הפסוק לדבר כן בכל' רבים ר"ל כל א' מכם כמו בסמוך דכתיב תשמרו ולא תעשו ולא תלכו. וי"ל דשאני הכא הואיל ובתחלה כתב ל' יחיד דכתיב איש וגו' והא"כ כתיב תקרבו ל' רבים אלא ע"כ תקרבו לרבות הנקבה. וא"ת למה אצטריך לרבות גבי עריות בשוה ל"ת והא נקבה ג"כ חייבת במצות ל"ת דהא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה. וי"ל דעריות שאני בשלמא שאר איסורין שבתורה כגון אכילת איסור ונבלה וטרפה באשה חייבת דהא היא עשתה האיסור כמו האיש אבל גבי עריות

בעל הטורים

בתוך הגומא שלא יחקה את המינין (חולין פ"ב): (ה) וחי בהם. וסמיך ליה לא תקרבו לגלות ערוה לומר אע"פ שלויתי וחי בהם לא תקרבו לגלות ערוה כי בגילוי עריות יהרג ואל יעבור: (ו) אני

רש"י

הטאת לכך נא' אני ה' גזרתי עליכם אי אתם רשאי להפטר: ללכת בהם. אל תפטר מתוכם שלא תאמר י למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות: (ה) ושמרתם את חקותי. לרבות שאר דקדוקי הפרשה כ שלא פרט הכתו' בהם. (ת"כ) ד"א ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים ל לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה לחוקים: וחי בהם. לעוה"ב שאם תאמר בעוה"ז והלא סופו הוא מת: אני ה'. נאמן לשלם שכר: (ו) לא תקרבו. להזהיר הנקבה כזכר לכך נא' מ ל' רבים: אני

השוכב עוסס מעשה והנשכבת לא עשתה ולא כלום דשרי הוה

ליקוטים על התורה

(ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וגו' הָאָדָם וָחַי בָּהֶם וגו'. די גְמָרָא לֶערוּנְט פוּן דֶעם פָּסוּק אַז אַלֶע מִצְוֹת פוּן די תּוֹרָה ווערִין בָּטֵל אוֹיב עֶס אִיז סַכָּנַת נְפָשׁוֹת, דֶער מֶענְטשׁ זָאל נָאר טָאהן די חֻקִּים אוּנ מִשְׁפָּטִים אוֹיב עֶר וֶועט לֶעבִּין דוּרְךְ זַייא, אָבֶּער אוֹיב עֶר קֶען שְׁטַארְבִּין דוּרְךְ זֵיי, זָאל עֶר נִיט טָאהן די חֻקִּים אוּנ מִשְׁפָּטִים, זֶענֶען די חֻקִּים אוּנ מִשְׁפָּטִים אוּנְטֶערְטֶענִיג אוּנְטֶער דֶעם מֶענְטשׁ, פַאר וָואס זָאל דָאס אַזוֹי זַיין, נָאר מֶען קֶען זָאגִין ווַייל יֶעדֶער יוּד הָאט אֵיין אוֹת אִין דִי תּוֹרָה, דִי נְשָׁמָה פוּן יֶעדֶער יוּד אִיז אַפָּאר מִיט זַיין אוֹת פוּן דִי תּוֹרָה, אַזוֹי וִוי אַמַאן מִיט אַווייבּ, אַזוֹי וִוי דֶער מַאן גִיט צוּ זַיין ווייבּ אַלֶע זַאכִין וָואס זִיא דַארְף, אַזוֹי גִיט דִי תּוֹרָה צוּ דֶעם מֶענְטשׁ אוֹיךְ אַלְץ וָואס עֶר דַארְף. אוּנ אַז דֶער מַאן זָאל דַארְפִין עֶסִין אָדֶער אַקְלֵייד אוּנ דָאס ווייבּ זָאל דַארְפִין עֶסִין אָדֶער אַקְלֵייד. אוּנ אַז עֶס אִיז נָאר דָא פַאר אֵיינֶעם, וֶוערְט אַוֶועק גֶישְׁטוֹיסִין דֶער מַאן פַאר זַיין ווייבּ. דַארְף מֶען אִיר גֶעבִּין נִיט אִים, אַזוֹי אִיז בַּיי דֶעם מֶענְטשׁ מִיט דִי תּוֹרָה, אוֹיב מֶען קֶען נָאר טָאהן אֵיינֶס, אוֹיב מֶען וֶועט מְקַיֵּים זַיין דִי תּוֹרָה וֶועט שְׁטַארְבִּין דֶער מֶענְטשׁ. אוּנ אוֹיב מֶען ווִיל דֶער מֶענְטשׁ זָאל לֶעבִּין מוּז מֶען מְבַטֵּל זַיין דִי תּוֹרָה, וֶוערְט אַוֶועק גֶישְׁטוֹיסִין דִי תּוֹרָה פַאר דֶעם מֶענְטשׁ:

(ו) אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ וגו'. דֶער קְדוּשַׁת לֵוִי זָאגְט

פירוש לתורת אלהים

מֶען זָאל דָאס טָאהן אוּנ דֶער יֵצֶר הָרָע פְרֶעגְט פַאר וָואס הָאלְטִין מִיר אַזֶעלְכֶע מִצְוֹת וָואס אִיז אָהן אַטַעַם דְהַיְינוּ וָואס מֶען טָאר נִיט עֶסִין חָזִיר אָדֶער וָואס מֶען טָאר נִיט גֵיין אִין שַׁעַטְנֵז אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע זַאכִין דְרוּם שְׁטֵייט ווייטֶער אִין פָּסוּק אֲנִי יְיָ אִיךְ גָאט הָאבּ דָאס גוֹזֵר גֶיוֶועזְן טָארְסְטוּ דִיךְ דֶער פוּן נִיט פַאטֶערְן נָאר לָלֶכֶת בָּהֶם דוּ זָאלְסְט גֵיין אִין זֵיי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אֵייעֶר גָאט אִיךְ בִּין בַּגְלֵייבְּט צוּ צָאלִין שָׂכָר: (ה) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חוּקוֹתַי אוּנ אִיר זָאלְט הִיטְן מַיין גֶזֶעץ וְאֶת מִשְׁפָּטַי אוּנ מַיינֶע גֶרֶעכְט וָוס דֶער מֶענְטשׁ וֶועט זֵיי טָאהן וָחַי בָּהֶם וֶועט עֶר לֶעבֶּען דוּרְךְ זֵיי לְעוֹלָם הַבָּא אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּאגְלֵייבְּט צוּא בַּצָאלֶען שָׂכָר:

(ו) אִישׁ אִישׁ אִיטְלִיכֶער מֶענְטשׁ אֶל כָּל צוּ זַיין לֵייבּ פְרַיינְט לֹא תִקְרְבוּ זָאלְט אִיר נִיט גִינֶעהֶנֶען לְגַלּוֹת צוּ אַנְפְלֶעקִין עֶרְוָה אִיר שַׁאנְד כְּלוֹמֶר אִיר זָאלְט נִיט מְזַנֶּה זַיין מִיט זֵיי אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין

מצות

(ו) [קפח] (לאו לז) שלא נתעדן ונתקרב לאחת מן העריות בשום מין קירוב כחבוק ונשוק וכדומה לעידונים אלו שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה אני ה':

איש איש אל כָל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ וגו'. וְדָאס אִיז אַמִצְוָת לֹא תַעֲשֶׂה) אַיוּד טָאר זִיךְ נִיט דֶערְנֶעהֶנְטֶערִין צוּ אַזוֹי אַאִשָּׁה וָואס עֶר טָאר נִיט חַתּוּנָה הָאבֶען מִיט אִיר, עֶר טָאר זִיא נִיט אַרוּם

השם

גֶעמֶען מִיט דִי הֶענְד, עֶר טָאר זִיא נִיט קוּשֶׁען, עֶר טָאר נִיט לַאכֶען צוּ אִיר, עֶר טָאר נִיט קוּקֶען אוֹיף אִיר שֵׁיינְקַייט, אוּנ עֶר טָאר נִיט זַיין אִין אַשְׁטוּבּ מִיט אִיר אַלֵיין (אוּנ אַפִילוּ אַזוֹי אַאִשָּׁה וָואס זִיא הָאט קֵיין מַאן אוּנ עֶר מֶעג זִיא נֶעמֶען פַאר אַווייבּ, פוּן דֶעסְטְוֶועגֶען טָאר עֶר נִיט זַיין מִיט אִיר אַלֵיין אִין אַשְׁטוּבּ:

ס׳ עֶרְוַת אֲבִיךָ וְעֶרְוַת
אִמְּךָ לֹא תְגַלֵּי אִמְּךָ הִיא
לֹא תְגַלֵּי עֶרְיָתָהּ׃
ח עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ לֹא
תְגַלֵּי עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא׃
ט עֶרְוַת אֲחֹתְךָ
בַּת אָבִיךָ אוֹ בַת אִמֶּךָ
יַלִידָא מִן אֲבוּךְ מִן
אִתְּתָא אוֹחֳרִי אוֹ מִן
אִמָּךְ מִן גְּבַר אוֹחֳרָן לָא
ס׳ עֶרְוַת בִּתְּךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא
תְגַלֵּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ׃
ס יא עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֵּה
עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא׃ ס יב עֶרְוַת אֲחֹתְךָ
בַּת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמְּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת
אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן׃

ת״א ערות אביך. סנהדרין נד: ויערות אמך. סם עפ עם : ערותה. סם נג : ערות אשת. סם כד : ערות מחותך . יבמות קב כג :

בעל הטורים

ס׳. ערות אביך וערות אמך. כי שלשה שותפין יש באדם :

רש״י

ה׳. (יחזקאל ג) ואשם שכר: (ז) ערות אביך. זו אשת אביך. זו היא ערוה שלא כמשמעו (ג׳ כאן ערות אביך ואמר להלן (ויקרא כ) ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביו: וערות אמך. להביא אמו שהיא ע אשת אביו: (ח) ערות אשת אביך. לרבות לאחר מיתה : (ט) בת אביך. אף בת חוסה פ במשמע: מולדת בית או מולדת חוץ. כאן שהזהירו לו לאביך קייס את אמה וכן שהזהירו

ג״כ בזוהרא וע״כ מוכרח לומר מאשת אביו גלה ע״ש : ע כ״ל כגון שנולד מפלונית אביו או ממפותה אביו : פ וקרא לערוה

פירוש לתורת אלהים

(ז) עֶרְוַת אָבִיךָ דִּיא בַּאנְגַלְייָבְט צוּא בְּצָאלִין שָׁבַר׃ אַנְד פּוּן דַיין פָּאטֶער דָּאס מֵיינְט מֶען דָּעם שַׁאנְד פּוּן דַיין פָּאטֶער וַוייב אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט זַיין מוּטֶער דְּעֶרְוַת אִמְּךָ אוּנְד דִיא שַׁאנְד פּוּן דַיין מוּטֶער אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט דַיין פָּאטֶערְס וַוייב דְּהַיינוּ דָּעָר פָּאטֶער הָט אִיר גֶּט נִיטְ גֶעגֶעבֶּן לֹא תְגַלֵּה וָאלְסְטוּ נִיט אַנְבְּלֶעקֶן אִמְּךָ הִוא זִיא אִיז דַיין מוּטֶער לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ טָארְסְטוּ נִיט אַנְבְּלֶעקֶן אִיר שַׁאנְד׃ (ח) עֶרְוַת אֵשֶׁת אָבִיךָ דִיא שַׁאנְד פּוּן דַיין פָּאטֶערְס וַוייב אֲפִילוּ דַיין פָּאטֶער אִיז נִישְׁטאַרְבֶּן לֹא תְגַלֵּה טָארְסְטוּ נִיט אַנְבְּלֶעקֶן וָואורום עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא עֶס אִיז אַשְׁאנְד פּוּן דַיין פָּאטֶער׃ (ט) עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ דִיא שַׁאנְד פּוּן דַיין שְׁוֶועסְטֶער בַּת אָבִיךָ וָואס זִיא אִיז דַיא טָאכְטֶער פּוּן דַיין פָּאטֶער אוּנְד נִיט מִיט דִיר אַשְׁוֶועסְטֶער פּוּן אַיין פָּאטֶער אוּנְד נִיט

ליקוטים על התורה

עָם שְׁמַיִים אֵין פָּסוּק בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֲהוּ׃ אֵין דַיינֶע אַלֶע וַוענְגֶען וָאלְסְטוּ וויסְען נָאס, אַלֶע זָאבֶן וָואס דָּער מֶענְטש טוּהט זָאל עֶר נָאר פְּראכְטֶן, אוּ עֶר טוּהט דִי זָאךְ וַויל נָאס הָאס גִיבְּאטֶן, וָועֶן עֶר עֶסְט אוּנְד פְּרִינְקְט, זָאל עֶר פְּראכְטֶן׃ עֶר עֶסְט אוּנְד פְּרִינְקְט עֶר זָאל הָאבֶּן כֹּחַ צוּ דִינֶען נָאס, וָועֶן עֶר שְׁלָאפְט זָאל עֶר פְּראכְטֶן עֶר זָאל זִיךְ אָפְּרוּהֶן וָועס עֶר הָאבֶּן כֹּחַ צוּ דִינֶען נָאס, אוּנְד אַזוֹי זָאל יַיְן בֵּיי אַלֶע זָאכֶן, זָאגְט דִי תּוֹרָה דָּער מֶענְטש וָואס נָעמְט אַוַויי זָאל עֶר נִיט נִינֶעמֶען צוּ יַיְן וַוייב וויבְּלֶעכֶע וָועגֶען וָועגֶען לַגְלוּת עֶרְוָה, וָאלְט אִיר נִיט נִינֶעמֶען וָועגֶען לַגְלוּת עֶרְוָה, וָועגֶען דֶּעם הַצְנוּעַ וָואס מֶען הָאט פּוּן דִי אִשָּׁה, נָאר אִיר זָאלְט נִיבְּאטֶען צוּ אַיינֶע וַויל אֲנִי ה׳, וַויל אִיךְ נָאס הָאב גִיבְּאטֶן מֶען זָאל דָּאס טָאהֶן. נָאךְ זָאגְט דִי תּוֹרָה אִישׁ אִישׁ אָל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ, דָּעָר מֶענְטש וָואס זִיא אִיז אָסוּר צוּ אִים, דָּאס נִיט נִינֶעמֶען צוּ אַזוֹי אַשָּׁה וָואס זִיא אִיז אָסוּר צוּ אִים, דָּאס מֵיינְט מֶען עֶר זָאל נִיט זַיין אַלֶין מִיט אִיר אִין אַשְׁטוּבּ, עֶר זָאל נִיט פִּיל בֵּיידִין אוּנְד נִיט לַאבֶּן מִיט אִיר. וַויל דָּאס וָועס

מצות השם

(ו) [קפט] (נלו לח) שלא לגלות ערות הקב שנאמר ערות אביך לא תגלה :
(זה) [קל] (נלו לט) שלא לגלות ערות הקב שנא׳ וערות אמך לא תגלה אמך היא לא תגלה ערותה :
(ח) [קלא] (נלו מ) שלא לגלות ערות הקב לעולם שנאמר ערות אשת אביך לא תגלה :
(ט) [קלב] (נלו מא) שלא לגלות ערות אחותו מאביו או מאמו בכל עניין שהכתוב מדבר בו שהכל אחותו מאמו מן הזנות בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן :

ערות אביך לא תגלה. ודאם איז אַמְצוֹת לא תעשה טַיין טָאר נִיט מְזַנֶּה זַיין מִיט דָּעם פָּאטֶערְס וַויב. אֲפִילוּ זִיא אִיז נִיט טוֹטֶער׃

(חומש ע״ט) ח״ג 13 15

ס עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ֣ אוֹ בַת־בִּתְּךָ֗ לֹ֤א
תְגַלֶּה֙ עֶרְוָתָ֣ן כִּ֥י עֶרְוָתְךָ֖ הֵֽנָּה׃ ס
יא עֶרְוַ֥ת בַּת־אֵֽשֶׁת֙ אָבִ֣יךָ מוֹלֶ֣דֶת
אָבִ֔יךָ אֲחוֹתְךָ֥ הִ֖וא לֹ֣א תְגַלֶּ֑ה
עֶרְוָתָ֖הּ׃ ס יב עֶרְוַ֥ת אֲחוֹת־אָבִ֖יךָ

תגלי ערותהן: יא ערות
בת ברך או בת ברתך
לא תגלי ערותהן ארי
ערותך אינון: יא ערית
בת אתת אבוך דילידא
מן אבוך אחתך היא
לא תגלי ערותה:
יב ערות

ת"א עכום בת בנך. סם כך כג לז: ערות בת סבת מבך. יבמות כב: ערות סמום מבך. סם נד:

שפתי חכמים

בת בתך מבין לגמד מי שים לו מיכות לבניך כה פרט לבתותו שבילדה נבניו מן הספחה משום דלא תפסי בה קדושין: צ' רל"ם בתך תמיד מדכתיב בת בנך ובת בתך הא בת בנה ובת בתה מיהם מחר מוחר והא כתיב ערות בתך ובתה לא תגלה את בת בנה ובת בתה. ג"פ שמייתי בתוספה דלהו בתבתו ולפיכך מינו בתוספה לה תגלה בתך בת בתו ובת בנו הכתוב מזהיר בהן על תוספת הכתוב ומזהיר בתוספת מחברים מינו בתוספת לה תגלה וס"ם בת בתו דלהו בתו: ק' פי' ומ"ם מהר שזה המקרא של ערות בת בנך וגו' בתוספת קמייתי ס"ב בתו ובת בנו מתוספתו מניין לרבות לחתיה בק"ו מתוספתו דבת בתו מזהירין ואין מזהירין מן הדין ובבית בתו שלו למדין וכו': ר' פי' ק"ו נבתך מן התוספת דלהו מן הכתובים ומערות בת בנך בת בתך

ליקוטים על התורה

בְּרַיְיתָא דְּגָלוּת עֶרְוָה עַל מַיִם אִיר מְזַנֶּה זַיִן, וְתוֹסֶפוֹת זַאנְט אִין דִי מְסֶכְתָּ דְּגָלוּת דְּרַבְּעֶר לַיְיגְנֶט פְּעֶן יוֹם כִּפּוּר צוּ סְנָהֶה דִי פָּרָשָׁה פּוּן עֲרָיוֹת, מִיר דֶּרְמַאנְען פַּאר גָּאט אַזוֹי וִוי דוּ הָאסְט אוּנְז גֶּיבָּאדֶּרְין מִיר זָאלֶן נִיט אוֹיפְדֶּעקֶן וָואס אַשֶּׁאנְד אִיז, אוּן מִיר הָאבֶּן דִיךְ נִיפָּאלְנֶט, אַזוֹי זָאלְסְטוּ נִיט אוֹיפְדֶּעקֶן אוּנְזֶער שַׁאנְד פּוּן עֲבֵירוֹת. נָאךְ אֲמַעַם אִיז וַיְיל דִי וַיְיבֶּער גַיְיעֶן יוֹם כִּפּוּר גֶּעצִיכְט וְוֶעגֶן דִי הַיְילִיגְקֵיט פּוּן פָּאנְ אוּנְז פַּארֶן נָאכְט וַיְיל בֶּעֶן אִיז מִיד פּוּן תַּעֲנִית גַיְיעֶן אַרוֹיס וַיְיבֶּער אוּן מַאכְּנֶט לַיְיט פּוּן שׁוּהל אֶפְּצוּרוּפֶן. דְּרִיבֶּער לַיְיגְנֶט פְּעֶן דִי פָּרָשָׁה פּוּן עֲרָיוֹת דָּעְרמַאנְען דָּעם אִיסּוּר פּוּן צוּ גֶיגְעֶנֶען צוּ אַשָּׁה, בֶּעֶן זָאל גִיס קוּמֶען חַס וְשָׁלוֹם צוּ לְבָטָלָה, אִין דָּעם הַיְילִיגֶן פָּאנ:

מוֹלֶדֶת אָבִיךָ וְאִם זִיא אִיז גִיבָּארֶן פּוּן דֶּיזֶן פָּאטֶער זָאלְסְטוּ נִיט אַנְפֶּלֶעקֶן אִיהר שַׁאנְד: (יב) עֶרְוַת דִי

מצות השם

(י) [קנג] (נלא קכ) סלא לגלות ערות את הבן שבא' ערות בת בנך לא תגלה:
(סם) [קלד] (נלא קג) סלא לגלות ערות את הבת שבא' ולו את בתך לא תגלה עכותן כי ערותך הנה:
(סם) [קלה] (נלא קד) סלא לגלות ערות הבא ק"ו מערות בת בנך ולפי שלין עוכרין מן הדין לא למדה הכתוב הלא מג"ם כמבואר בסמ' יבמות (דף ג) (ובכרי היא מצוה תוכיה):
(יפ) [קלו] (נלא קה) סלא לגלות ערות את הבת אבין דכיינו שהולד מבעולת אביו שבעמד ערות את הבת אביך מולדת הבית אחותך כ"ש לא תגלה עכותה:
(יב) [קלז] (נלא קו) סלא לגלות ערות אחיו האב מ"מ שבעמד ערות אחות אביך לא תגלה שאר אביך היא:

עֶרְוַת בַּת אִשָּׁת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה. נָאם אִיז אַמְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, אֲז אַיְינֶער נָאם תּוֹרָה נְכַהאם נִיט אַנְוייב אוּן עָן נָאם נִיט אִיר אִיזִיקְן מִיט אַשֶּׁאכְטֶער, אָדֶער עֶר נָאם אַשֶּׁאכְטֶר פּוּן אַיֶּין וַוייב גוּט אַיֶּין זִיקְן פּוּן אַיינְאַנְדֶער וַוייב, אָדֶער דִי מוּטֶער נָאם אַזוֹיקְן פּוּן אַיֶּין כַּאן אוּן אַשֶּׁאכְטֶער פּוּן אַיֶּין אַנְדֶער כַּאן, פָּאר נִיט דֶּער זִיקְן נְכַטֶּן דִי עֶרְוַת אָבִיךָ אֲנְדֶער נַוייב, אָבֶּער אֲז דֶּער כַּאן נָאם אִזוֹיקְן פּוּן אַיֶּין אַנְדֶער נַוייב, אוּן דָּאם וַוייב נָאם אַשֶּׁאכְטֶר פּוּן אַיֶּין אַנְדֶּער כַּאן, מָעגֶען דִי קִינְדֶּער חַתּוּנָה הָאבֶּן אַיינְאַנְדֶּער מִיט דֶּעם אַנְדֶּערֶן: עֶרְוַת אֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה. וְנָאם צְוִוייא מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, פְּעֶן זָאל גִיס נָעמֶען אַמְוַיִיב, פַּי זִיא אִיז אַיֶּין מוּטֶערס שְׁוֶועסְטֶער, אוּן פַּי זִיא אִיז אַיֶּין מוּטֶערס שְׁוֶועסְטֶער

רש"י

לו הוגד לת אמה כגון ממזרת לו נתיבה: (י) ערות בת בנך וגו'. בכתו מלמדנו הכ' מדבר צ' ובתו בתו מלמדנו ק"ו מנו למדין מערות בתה ובתה שנה' כאן לא תגלה בין שהיו ממנו בין שהיו מאיש אחר: ערות בת בנך. ק"ו לבתך ר' הגד לפי שאין מזהירין מן הדין למדוה מנו"ש ש בתם' יבמות: (יא) ערות בת אשת אביך. לימד שהיו הייב על אחותו משפחה וכרית לכך נאמר בת שה

לָא תְגַלֵּי קְרִיבַת אֲבוּךְ הִיא: (יג) עֶרְוַת אֲחוֹת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי קְרִיבַת אִמָּךְ הִיא: (יד) עֶרְוַת אֲחִי אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי לְאִתְּתֵיהּ לָא תִקְרַב אִתַּת אָח אֲבוּךְ הִיא: (טו) עֶרְוַת כַּלָּתָךְ לָא תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתָהּ: (טז) עֶרְוַת אֲחוּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתָא דַּאֲחוּךְ הִיא: (יז) עֶרְוַת

לֹא תְגַלֵּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס
יג עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי
שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס יד עֶרְוַת אֲחִי
אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא
תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא: ס טו עֶרְוַת
כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא
לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס טז עֶרְוַת אֵשֶׁת־
אָחִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא:

ת"א שאר אביך היא. בתרגום קס: שאר ממך היא. סם: ערות שאר אביך. סנהדרין נד: ערות שאר ממך. יבמות כה: ערות אחיך היא. סם: כלתך לא תגלה. יבמות כה: ערות שאר אחיך היא. סם:

רש"י שפתי חכמים

אביך קרוביו לקידושין: (יד) ערות אחי אביך לא תגלה. ומה היא ערותו על אשתו ת לא תקרב: (טו) אשת בנך היא. לא אמרתי אלא בשעת לכתך לחופה

מצוה לפרש לקידושין מכאן ואילך כדכתיב בת אביך וכתיב ג"כ הכא מה הכא בת אביך וכתיב ת לא תקרב הכא נמי ערות אביך לא תגלה על כן פרש"י לא אשתו ולקמן כתיב ערות אשת אחיך וגו' והכא כתיב ג"כ הכא מה הכא בת אביך וכתיב ת לא תקרב הכא נמי ערות אביך לא תגלה על כן פרש"י לא אשתו: ת מצוה לפרש לקידושין מכאן ואילך כדכתיב בת אביך וכתיב ג"כ הכא מה הכא בת אביך וכתיב ת לא תקרב הכא נמי ערות אביך לא תגלה על כן פרש"י לא אשתו: ת מצוה לפרש לקידושין מכאן ואילך כדכתיב בת אביך וכתיב ג"כ הכא מה הכא בת אביך וכתיב ת לא תקרב הכא נמי ערות אביך לא תגלה על כן פרש"י לא אשתו: ת מצוה לפרש לקידושין מכאן ואילך כדכתיב בת אביך וכתיב ג"כ הכא מה הכא בת אביך וכתיב ת לא תקרב הכא נמי ערות אביך לא תגלה על כן פרש"י לא אשתו:

פירוש לתורת אלהים

אַנְפַּלְעָקְן שַׁאר אָבִיךְ הוּא וָוארום וָיא אִיז אַיין לַייב אוּנ נִיט נָעמָען פַאר אַוַייב וָוארום דוֹדָתְךָ הִוא וָיא פָּרַיינְד פּוּן דַיין פָאטֶער: (יג) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פּוּן דַיין מוּטֶער שְׁוֶועסְטֶער זָאלְסטוּ נִיט אַנְפַּלְעקְן כִּי שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא וָוארום וָיא אִיז אַלַייב פָּרַיינְד פּוּן דַיין מוּטֶער: (יד) עֶרְוַת דִי עֶרְוָה פּוּן דַיין פָאטֶערס בְּרוּדֶר לֹא תְגַלֵּה זָאלְסטוּ נִיט אַנְפַּלְעקְן אוּנ וָואס אִיז זַיין עֶרְוָה אֶל אִשְׁתּוֹ צוּ זַיין וַוייב זָאלְסטוּ נִיט גְנָעהֶנְען דָאס הַייסְט דוּ זָאלְסְט נִיט אִיהר נִיט נָעהֶנ זַיין

אוּנ נִיט נָעמָען פַאר אַוַייב וָוארום דוֹדָתְךָ הִוא וָיא אִיז גְרָעבּוּנְט וויא דַיין מוּטָע: (טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ דִי אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא זָיא אִיז דַיין זוּהְן וַוייב דָרוּם לֹא תְגַלֵּה זָאלְסטוּ נִיט אַנְפַּלְעקְן אִיהר זוּהְן וַוייב אוּנ נִיט חֲתוּנָה הָאבְּן מִיט אִיר, אוּנ אֲפִילוּ דֵער זוּהְן אִיז אַמַּמְזֵר פּוּן דֶעסְטָוועגְן פַאר נִיט דֵער פַאטֶער כְּזַנֵּת זַיין אֶרְוָה פּוּן דַיין בְּרוּדֶרס וַוייב זָאלְסטוּ נִיט אַנְפַּלְעקְן וָוארום עֶרְוַת דַאם אִיז דִי שְׁאנְד פּוּן דַיין בְּרוּדֶער:

מצות השם

(יג) [קלח] (נאו קז) שלא לגלות ערות אחות האם בכל מיני התיכוי שלא ערות אחות אמך לא תגלה כי שאר אמך היא:
(יד) [קלט] (נאו קח) שלא לגלות ערות אחי אביו בכל מיני התיכוי שלא ערות אחי אביך לא תגלה:
(טו) [ל] (נאו קט) שלא לגלות ערות אשת בנו אפי' אחר שנתארסה לבנו ערות כלתך לא תגלה:
(טז) [רכ] (נאו קי) שלא לגלות ערות אשת אחיו אפי' אחר שנתגרשה ממנו ערות אשת אחיך לא תגלה ערותה:
(יז) [רכ] (נאו קיא) שלא לגלות ערות אשת אחיו בכל מיני התיכוי בין מכשיורי בעילה בין שנתקיימה האשה בפיטוי ובכל שלא כדרך ערות אשה ובתה לא תגלה ערות שתיהן אסורות לבא עליהן:

(יג) עֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: (יד) עֶרְוַת אֲחִי אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה אֶל אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב דֹּדָתְךָ הִוא: (טו) עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: (טז) עֶרְוַת אֲחִי אִשְׁתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא:

(חומש ע"ט) ח"ג

ס יי עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה
אֶת־בַּת־בִּנָּהּ וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא
תְגַלֶּה לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הִנָּה
זִמָּה הִוא: יח וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא
תִקַּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ
בְּחַיֶּיהָ: יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ

אִתְּתָא וּבְרַתָּהּ לָא תְגַלֵּי
יַת בַּת בְּרַהּ וְיַת בַּת
בְּרַתָּהּ לָא תִסַּב לְגַלָּאָה
עֶרְיָתְהוֹן קְרִיבִין אִינּוּן
עֲצַת חֶטְאִין הִיא:
יח וְאִתְּתָא עִם אֲחָתָהּ
לָא תִסַּב לְאַעֲקָא לָהּ
לְגַלָּאָה עֶרְיָתְהּ עֲלָהּ
בְּחַיָּהָא: יט וּלְאִתְּתָא

ה"א ערות אסה ובתה. סם כב לז: סם בת בתה. סם כח: סתגיגה יח יבמות ג כריתות ס: זמה סוס. תגיגה יח יבמות ג סנהדרין עם כריתות ס טו: ואסה אל אחתה. יבמות ג יד כח קידושין נ: לצרר עליה בחייה. יבמות ס ט ת: לגלות עליה. כוריתות ח: ואל אסה בנדת. שבת יג מכות יד שבועות יח כריתות ב:

רש"ם

בעיני לפי פשוטו: (יח) לצרור. כמו וכעסתה צרתה. **שתי נשים לאיש אחד נקראות צרות זו לזו:**

שפתי חכמים

תגלי ערות אמה סיס לבעך לישות כה פרט לאמיסה וכו' סמין לבעך לישות כה וכו': ב ומקלה על ערות כת כנך וגו' דאסר הקרא לישות כה ואסיסה לא אסר אלא כת ואת מלישות אצל כת וכת וכת כתה לא: ג כי דגם אמ"ס מניה לא הכשיל והוי זמה אסוא לאון מחשבה: ד כדאתן המקדש אסה וכתה או אסה ואחותה כאחת פיגה מקודשת מדכתיב אסה על אחותה לא תקח יכו לקיומים

יומלך לאחות: (יח) אל אחתה. סתיהן ד כאחת: **לצרר.**

רעת זקנים מבעלי התוספות

(יט) ואל אסה. לפי פסוס מנוי מלגלות כיסי מסרסה סייך למיעוט שלא תקרב ביאתה אלא במקום מד שתסכר:

פירוש לתורת אלהים

(יז) עֶרְוַת דִּי עֶרְוָה פּוּן אַיִן אִשָּׁה אוּן אִירּ־טָאכְטֶעָר
לָא תִגְלֶה וְאלְסָטוּ נִיט אַנֶפְלֶעקִין כְּלוּמֶר וָוען אִייגֶער
גָאמְט אַוַוייב טָאר עֶר נִיט גָעמָען פַאר אַוַוייב אוּן
נִיט מְוַנֶּה זַיין מִיט אִירּ טָאכְטֶעָר אָדֶר אַז עֶר
גָאמְט דִי טָאכְטֶעָר טָאר עֶר נִיט גָעמָען פַאר אַוַוייב
אוּן נִיט מְוַנֶּה זַיין מִיט אִירּ מוּטֶער אֶת בַּת בְּנָהּ דַיין
וְוייבְּס זוּנְם טָאכְטֶעָר וְאֶת בַּת בִּתָּהּ אָדֶער אִירּ
טָאכְטֶערְם טָאכְטֶעָר לא תִקַּח טָאר נִיט גָעמָען
לַגְלוֹת עֶרְוָתָהּ צוּ אַנֶפְלֶעקִין אִירּ נִיט גָעמָען
הִנֵּה זַייא גָענָען אִירּ שַׁאנְד וָוארוּם שַׁארְת
קָרוֹב זַייא וָוענָען מִיט דָעם אַנֶדֶערָען לַייב
פְרַייגֶד זִמָּה הִוא דָזוּם אִיז אַיין עֲצָה פּוּן דָעם יֶצֶר

(יח) וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקַּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ: (יט) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ

(יח) אוּן אַיין אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ צוּ אִירּ טָאר שֶׁוֶוועסְטֶער לא חֲקַח
זָאלְסְטוּ נִיט גָעמָען פִּלוּמֶר טָאר עֶר נִיט גָעמָען
צְוַוייא שֶׁוֶוועסְטֶער זַייא זָאלִין בַּייא דִיר זַיין פַאר
וַוייבְּער לְצָרֹר צוּ בַאלַיידִיגֶען דָאס הַייסְט אַז עֶר
קָאט צְוַוייא וַוייבְּער אִיז אַיינֶע צוּ דָער אַנֶדֶערָער
אַצָרָה לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ צוּ אַנֶפְלֶעקִין אִירּ עֶרְוָה עֶלְיָהּ
בְּחַיֶּיהָ בְּייא זַיין וַוייבְּס לֶעבְּן טָאר עֶר נִיט גָעמָען
אִירּ שֶׁוֶוועסְטֶער פַאר אַוַוייב אָבֶּער אַז דָאס וַוייב
שְׁטַארְבְּט מֶעג עֶר אָ גָעמָען אִירּ שֶׁוֶוועסְטֶער:
(יט) וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ אִין אִיז אַיין עֲצָה פּוּן דָעם יֶצֶר

(יז) [רנ] (נאו קיב) שלא לגלות ערות אסה וכתה שלא' ערות אסה וכתה לא תגלה וגו':
(יח) [רד] (נאו קיג) שלא לגלות ערות אסה וכת כתה על ידי שאומו סרסתוסה כנזכר במיוס הקודמים שלמעד אם כת כתה ואם כת אסה לא תקח וגו':
(יח) [רה] (נאו קיד) שלא לגלות ערות אסה וכת כתה על ידי שאומו סרסתוסה שלא' ואם כת אסה לא תקח לגלות עריות אסוסה אסרה תורה זמה הוא:
(יח) [רו] (נאו קטו) שלא יקח אדם אחות אסתו בחייה כ"ז שאסתו בחייה ופשי' שאדם את אסתו אחותה אסוסה עליו ככל עניו עד שתמות אסתו זו שהתקדשה לו ראסוסה שלא' ואסה על אחותה לא תקח לגלות עריותה עליה בחייה:
(יט) [רז] (נאו קטז) שלא לבוא על האסה נדה ולא יקרב אליה בשום קירוב וגילוי שלא' ואל אסה בנדת טומאתה לא תקרב:

תָּעֲשֶׂה זַיין אוּן נִיט תַּחְוִנָּה הָאבֶּן מִיט אִיר טָאכְטֶעָר אוּן נִיט
גָאמְט זַיין אוּן נִיט תַּחְוִנָּה הָאבֶּן מִיט אִיר טָאכְטֶעָר אוּן נִיט
טוֹבֵל, אוּן דָער טָאר זִיךְ נִיט בַּיי דָעם טוֹיט אִיר טָאכְטֶעָר אוּן נִיט

מצות השם

(יז) [רנ] (נאו קיב) שלא לגלות ערות אסה וכתה שלא' ערות אסה וכתה לא תגלה וגו':
(יח) [רד] (נאו קיג) שלא לגלות ערות אסה וכת כתה על ידי שאומו סרסתוסה כנזכר במיוס הקודמים שלמעד אם כת כתה ואם כת אסה לא תקח וגו':
(יח) [רה] (נאו קיד) שלא לגלות ערות אסה וכת כתה על ידי שאומו סרסתוסה שלא' ואם כת אסה לא תקח לגלות עריותה אסרה תורה זמה הוא:
(יח) [רו] (נאו קטו) שלא יקח אדם אחות אסתו בחייה כ"ז שאסתו בחייה ופשי' שאדם את אסתו אחותה אסוסה עליו ככל עניו עד שתמות אסתו זו שהתקדשה לו ראסוסה שלא' ואסה על אחותה לא תקח לגלות עריותה עליה בחייה:
(יט) [רז] (נאו קטז) שלא לבוא על האסה נדה ולא יקרב אליה בשום קירוב וגילוי שלא' ואל אסה בנדת טומאתה לא תקרב:
תָּעֲשֶׂה זַיין אוּן נִיט תַּחְוִנָּה הָאבֶּן מִיט אִיר טָאכְטֶעָר אוּן נִיט גָאמְט זַיין אוּן נִיט תַּחְוִנָּה הָאבֶּן מִיט אִיר טָאכְטֶעָר אוּן נִיט

תִּקְרַב לְגַלָּאָה עֶרְיָתָהּ׃ כ וּבְאִתַּת חַבְרָךְ לָא תִתֵּן שְׁכוּבְתָּךְ לְזַרָּעָא לְאִסְתָּאָבָא בָּהּ׃ כא וּמִזַּרְעָךְ לָא תִתֵּן לְאַעְבָּרָא לְמוֹלֶךְ וְלָא תְחַיֵּל יַת שְׁמָא דֶּאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃ כב וְיַת דְּכוּרָא לָא תִשְׁכּוֹב מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֲבְתָּא הִיא׃ כג וּבְכֹל בְּעִירָא לָא תִתֵּן שְׁכוּבְתָּךְ לְאִסְתָּאָבָא בָּהּ וְאִתְּתָא לָא תְקוּם קֳדָם בְּעִירָא

לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ׃ כ וְאֶל־ אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע לְטָמְאָה־בָהּ׃ כא וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־ תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ שביעי כשהן מחוברין כב וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃ כג וּבְכָל־ בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה־ בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה

ת״א לא תקרב. שבועות יח: ומזרעך לא תתן. מגילה כה סנהדרין עד: משכבי אשה. יבמות פג סוטה כז קידושין כב סנהדרין נד נה סוטה ד: וכל בהמה לא תתן. סנהדרין נד:

בעל הטורים

זאת אומרת בנדה עמי המלות שמא לא קרב אל שאם נדה כתיב כיס לדיק הוא היס יהיס אבל אם קרב אליה בנדת טומאתה

רש״י

שפתי חכמים

לפי׳ כלשון מהן. ופי׳ אל תחזור עליה כמו על תחזור כמו עם תחזור כמו על כאשר שפירושו עם כאשר: ה (דב״ע) דאל״כ כתיב ל״ל הא כיצד

לכומרים ועוסקין אתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין אתי מדורות האש: לא תתן. זו היא מסירתו לכומרים: להעביר למלך. זו העברת האש: (כג) תבל הוא. לשון קדם ערוה וגילוף וכן וחפי על תבליתם (יעש׳

פירוש לתורת אלהים

אום ריינינקייט פון דָּעָר נָדָה לֹא תִקְרַב זָאלְסְטוּ נִיט גִּדַּיינְט אַמֶּענְטְשׁ הָאט זַיין קִינְד אִיבָּער גענֶענֶפֶּערט גענָאהנין צוּ אַנֶפֶלֶעקן איהר עֶרְוָה דָּאם מֵיינְט מָען צוּ דִּיגֶערם אוּנ זַייא הָאבּין גמַאכְט עֲוָוי גְרוֹסָע אַמאנס פֶּערָאהֶן מאר ניט מְשַׁמֵּשׁ הַמִּטָּה זַיין מיט פְּלַאקֶערין אוּנ הָאבּין דָּאם קִינְד גפִּירט אִאִשָּׁה וָואם זַיא אִיז אֲנְדָה אֶפִּירוּ זַיא אִיז זַיין וַוייב׃ צוּיוִישָׁען דִּי צַוויִייא פְּלַאקֶערין וְלֹא תְחַלֵּל אוּנ זָאלְסְט (כ) וְאֶל אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ אוּנ צוּם דַּיין חָבֵר לֹא ניט פַּאר שָׁעמָען דָּעם נָאמָען פון גָּאט אָבֶּער אז תִּתֵּן זָאלְסְטוּ בַּיי גָּעבָּען דַיין גלָעגָער לְזֶרַע צוּ זַיין רוּא וועסְטוּ יָא אזוי טָאהָן וועסְטוּ פַּאר שָׁעמָען כְּלוֹמַר מיט אַיין פֶּרְעמְד וַוייב טָארְסְטוּ ניט מְזַנֶּה נָאטָם נָאמָען אֲנִי יְיָ רוּא זָאלְסְט וַוייסָען אז אִיךְ בִּין זַיין לְטָמְאָה צוּ פַּאר אום ריינִינְן זִיךְ מיט אִיהר׃ נָאט אוּנ קָאן בַּצָאלְען דִּיר אַיין עוֹנֶשׁ׃ (כא) וּמִזַּרְעֲךָ לֹא תִתֵּן זָאלְסְטוּ (כב) וְאֶת זָכָר אוּנ מיט אַנְדָה זָאלְסְטוּ ניט מְזַנֶּה זַיין מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה ניט נָעבָּען אִיבָּער פָּאר דָּעם גָּאט מָאלֶךְ דוּרְךְ אַזוי וויא מיט אַיין אִשָּׁה וָוארום תּוֹעֵבָה הִוא דָּאם מָען מָולֶךְ ת״א ע״ז שֶׁרַיְיבְּט דִּיא אִיז אום וַוערְדִיג׃ (כג) וּבְכָל בְּהֵמָה אוּנ זָאלְסְט ניט מְזַנֶּה זַיין מיט אַבְּהֵמָה לְטַמְּאָה דוּא זָאלְסְט דִּיךְ ניט

מצות השם

(כה) [רח] (לאו קיג) שלא למסור אחד מז׳ שבניו כדי להעבירם באש בדרך עבודת המולך שנא׳ ומזרעך לא תתן להעביר למולך:

(כד) [רט] (לאו קיד) שלא לבא על זכור ולא להכניס זכור עליו שנא׳ ואת זכר לא תשכב משכבי אשה תועבה היא:

(כג) [ר] (לאו קיה) שלא לבוא בכל שום בהמה ויש ולא יבוא עליו שנא׳ ובכל בהמה לא תתן שכבתך לטמא בה:

ומזרעך לא תתן להעביר למולך וגו׳. ודאם אינו אמצות לא תעשה] עם אין גיוון אין מין עבודה זרה. פון דָּאם גְעמַאכְט צוּיוִי פְּלַאמֶען פַּייעֶר. איינֶם נעמען דָּאם אַנְדֶערֶע, אוּנ אַפאטער פַּלֶעגְט גְעבּין אַיין קִינְד אַנְדֶער צוּיוִי קִינְדֶער פון זַייעֶר פַּאמֶען פַּייעֶרן אוּנ דָּאם קִינְד אִיז פַּארְבְּרֶענְט צוּיוִישָׁען דִּי פַּייעֶרן אוּנ דָּאם קִינְד אִיז פַּארְבְּרֶענְט אוּנ דִּי כּוֹמָרִים פון פְּלֶעגְן פְּיִרְן דָּאם אַייגְע קִינְד אַדָּער דִּי צוּיוִי קִינְדֶער צוּיוִישָׁען דִּי פַּייעֶרן אוּנ דָּאם קִינְד אִיז פַּארְבְּרֶענְט אוּנ דִּי כּוֹמָרִים פון דִּי עֲבוֹדָה זָרָה, אוּנ דִּי כּוֹמָרִים פון דִּי עֲבוֹדָה זָרָה הָאט מָען גידופט מולך ודוגרך פירן וָאנָם דִּי תּוֹרָה דָּעָר פַּאטֶער וָאדָּער דָּעָר כּוֹמָר וָאם אִיז בָּעוואהָרן וָאל מָען אִים הַרְגָּענען:

לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הִוא׃ כג אַל־תִּטַּמְּאוּ
בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם׃
כה וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ
עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ׃
מפטיר כו וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי
וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל
הַתֹּעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכְכֶם׃ כז כִּי אֶת־כָּל־הַתֹּעֵבֹת
הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר

לְמִשְׁלַט בָּהּ תִּבְלָא הִוא׃
כג לָא תִסְתָּאֲבוּן בְּכָל
אִלֵּין אֲרֵי בְּכָל אִלֵּין
אִסְתָּאֲבוּ עַמְמַיָּא דִי אֲנָא
מְגַלֵּי מִן קֳדָמֵיכוֹן׃
כה וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא
וַאֲסָעֲרִית חוֹבָהּ עֲלָהּ
וְרוֹקִינַת אַרְעָא יַת
יַתְבָהָא׃ כו וְתִטְּרוּן אַתּוּן
יַת קְיָמַי וְיַת דִּינַי וְלָא
תַּעְבְּדוּן מִכָּל תּוֹעֲבָתָא
הָאִלֵּין יַצִּיבָיָא וְגִיּוֹרַיָּא
דִּי יְתַגְּרוּן בֵּינֵיכוֹן׃
כז אֲרֵי יַת כָּל תּוֹעֲבָתָא
הָאִלֵּין עַבְדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא

ת״א על תטמאו בכל אלה . סנהדרין כה מכות כד : ומטמא טמאין . סנהדרין נבא נג : ומטמאים טמאים . סנהדרין

ם׃ כי אלה כל . שבת לג יבמות כה נדה ל פח תמורה כט׃

משלי חכמים

(כד) אַל תִּטַּמְּאוּ בְּכָל אֵלֶּה וגו׳. נָאמַר הָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה
עֶר זָאל זָאגֶן צוּ דִי יוּדֶן אִיר זָאלְט אַיךְ גִיט מְסַמֵּא
זַיִן מִיט דִי אֲלֶע מִיאוֹסֶה זָאכֶן, וָואהִוס דִי פֶּעלְקֶער וָואס
אִיךְ שִׁיק זֵיי אַרוֹיס פוּן דֶעם לַאנְד פוּן אֵייעֶרְטְווֶעגֶן, זֵיי זָענֶן
סָמֵא גִיוָוארֶן מִיט דִי מִיאוֹסֶה זָאכֶן אוּן זֵיי הָאבֶּן מְסַמֵּא
גִיוָוארֶן דָאם לַאנְד, דְרֶיבֶּער דָאם דָאם לַאנְד זֵיי אוֹיסְגֶעשְׁפֵּיגֶן
פוּן זִיךְ, אוּן אִז אִיר וָועט טָאהֶן דִי מִיאוֹסֶה זָאכֶן וָועט דָאם
לַאנְד אַייךְ אוֹיךְ אוֹיסְשְׁפַּייֶן פוּן זִיךְ, אוּן נָאךְ מֶעהֶר וָועט
אַייךְ נָאט שְׁטְרָאפֶן, דִי מֶענְטשֶׁן וָואס וָועלֶן טָאהֶן דִי מִיאוֹסֶה
זָאכֶן וָועלֶן פֶּארְשְׁנִיטֶן וָועֶרֶן פוּן זַייֶער פָּאלְק. דִי פְּסוּקִים
זָענֶן גִיוָוארֶן מִיט דִי אֲלֶע מִיאוֹסֶה זָאכֶן, זָעהט אוֹיס אַז דִי כְּנַעֲנִים
הָאבֶּן גִימָאהְן אֲלֶע מִיאוֹסֶה זָאכֶן, דָאמָאלְס זָענֶן זֵיי
נִישְׁטְרָאפְט גִיוָוארֶן, אָבֶּער וָען זֵיי הָאבֶּן נָאר גִימָאהְן
אַבִּיסוֹל פוּן דִי מִיאוֹסֶה זָאכֶן, זָענֶן זֵיי נִישְׁטְרָאפְט
גִיוָוארֶן, אוּן דִי יוּדֶן הָאט נָאט גִיבָאטֶן וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל
הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה, עָם שְׁטֵייט נִיט וְלֹא תַּעֲשׂוּ כָּל הַתּוֹעֵבוֹת,
אִיר זָאלְט נִיט מְאהְן אֲלֶע מִיאוֹסֶה זָאכֶן, נָאר עָם שְׁטֵייט
אִיר זָאלְט נִיט מְאהְן פוּן דִיא אֲלֶע מִיאוֹסֶה זָאכֶן, מֵיינְט מֶען
אַפִּילוּ אַבִּיסוֹל פוּן דִי מִיאוֹסֶה זָאכֶן זָאל מֶען אוֹיךְ נִיט מְאהְן
אוּן אַז דִי יוּדֶן וָועלֶן מְאהְן אֲפִילוּ אַבִּיסוֹל פוּן דִי מִיאוֹסֶה
זָאכֶן וָועלֶן זֵיי אוֹיךְ גֶעשְׁטְרָאפְט וָועֶרֶן גְלַייךְ מִיט דִי כְּנַעֲנִים, וָואס זֵיי הָאבֶּן גֶעמָאהְן אֲלֶע מִיאוֹסֶה זָאכֶן. פַּאר
וָואס זָאלְט דִי יוּדֶן זַיִן גֶרֶגֶער צוּם גֶשְׁטְרָאפְט וָועֶרֶן וִוי דִי כְּנַעֲנִים, נָאר אַז מִיר וָועלֶן זָאגֶן אוּן אַכְטוּנג גֶעבֶּן
אוֹיף דִי מֶענְטשֶׁן וָואס זָענֶן אוֹיף דֶער וֶועלְט, וָועלֶן מִיר גֶעפִּינֶען צָוויי עֶרְלֶיי מֶענְטשֶׁן, עָם זָענֶן דָא מֶענְטשֶׁן וָואס
זֵיי זָענֶן אַייְדֶעלֶע, אַז מֶען זָאגְט צוּ אִים עֶר זָאל גַיין עְסֶן מִיטָאג, וָועט עֶר גֶרֶנֶען וָואס וָועט מֶען אִים גֶעבֶּן עְסֶן,
וַייל נִיט יֶעדֶער עְסֶן אִיז פַּאר אִים גוּט, אוּן נִיט יֶעדֶער מַשְׁקֶה אִיז פַּאר אִים גוּט, אוּן אֲפִילוּ דָאם עְסֶן אָדֶער דָאס
טְרִינְקֶען וָואס עֶר קֶען עְסֶן, עְסֶט עֶר דָאם מִיט דִי מָאס אוּן מִיט דִי מָאס, וָואהְרוּם מָאכְט וָועט עֶר עָסֶן אָדֶער טְרִינְקֶען

פירוש לתורת אלהים

(כד) אַל תִּטַּמְּאוּ בְּכָל אֵלֶּה וגו׳. נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה
פַּאר אוּם רַייניגֶען מִיט אִיהר וְאִשָּׁה אוּן אַיין אִשָּׁה
זָאל זִיךְ נִיט שְׁטֶעלֶען פַּאר אַבְהֲמָה לְרִבְעָהּ צוּ מְזַנָּה
זַיין מִיט אִיהר תֶּבֶל הוּא דָאם הַיִסְט נִיאוּף אָדֶער
דָאם הַיִסְט אֲפֵאר מִישׁוּנֶג׃ (כד) אַל תִּטַּמְּאוּ אִיהר
זָאלְט זִיךְ נִיט פַּאר אוּם רַייניגֶען אִין אַלֶע דִיא
זָאכֶן וָום פְּרִיעֶר אִיז גִישְׁמַאנֶען כִּי וָואהְרוּם אִין דִי
אַלֶע זָאכֶן נִטְמְאוּ זָענֶן פַּאר אוּם רַייניגְט גִיוָוארֶן
דִיא פֶּעלְקֶער אֲשֶׁר וָואס אִיךְ פַּאר שִׁיק פַּאר אַייךְ
וַתִּטְמָא אוּן דוּרְךְ דֶעם אִיז דָאם לַאנְד פַּאר אוּם
רַייניגְט גִיוָוארֶן וָאפְקוֹד הָאב אִיךְ עֶנְטְדֶעקְט אִיהר
זִינְד אוֹיף אִיהר וַתָּקִא דְרוּם הָאט דָאם לַאנְד אוּם
גֹשְׁפֵּיגֶן אִירֶע וְיֹשְׁבֶהָם׃ (כה) וּשְׁמַרְתֶּם אוּן אִיהר זָאלְט
הַיִסְטֶן מֵיין גֶזֶעץ אוּן אִיר זָאלְט אַייךְ דֶערְווַייטֶערְן
פוּן אַלֶערְלֵיי דִי אוּם וָועֶרְדִיקְייט הָאזְרָח דֶער אַלְט
גֶזֶעסֶענֶער אוּן דֶער גֵּר וָואס אִיז צְווִישֶׁן אַייךְ׃
(כז) כִּי וָואהְרוּם אַלֶע דִי אוּם וָועֶרְדִיקְייט עָשׂוּ הָאבֶּן
גִימָאהְן דִי מֶענְטשֶׁן אֲשֶׁר וָואס וָייא וָענֶן דָרִינֶען

מצות השם

(סם) [ריש] (נאו קכ) בלא תבוא התאה הכתוב על עשתה שנאי, בפסח לא תעשון לפני הכתוב לרבות חבל הוא ;

זָאת זָכָר לֹא תֵשְׁבֵּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה וגו׳. נָדָאם אִיז אֲמַצִּית לֹא
תַּעֲשֶׂה אַיין זָכָר גִיט פַּאר גִיט מְזַנָּה זַיין מִיט דֶעם אַנְדֶערְן
(חומש ע״ט)

לפניכם ותטמא הארץ: כח ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה

די קדמיכון ואסתאבת ארעא: כח ולא תרוקן ארעא יתכון בסואביכון

ת"א ולא תקיא. שבת לג:

רש"י

י). ד"א תבל הוא ל' בלילה ופיבוב זרע אדם וזרע בהמה: (כח) ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לשון

שפתי חכמים

כתיב אל האותה דמשמע שתיהן כא׳: ו דלפי פשוטו של מקרא משמע שלא תקיא הארץ את ישראל אפי׳ אם יטמאו אותה כאשר קאה את הגוי שטימאו אותה וא"כ מה גיזום להם שישמרו את החוקים והמשפטים לכן הביא משל לבן מלכים וכו׳ כלו׳ שאתם תהיו כמו בן מלכים שאם יאכל דבר מאוס מיד מקיא מפני שסוף

פירוש לתורת אלהים

גזעסין פאר אייך דורך דעם ותטמא איז פאר אום ריינגט געווארין דאס לאנד: (כח) ולא תקיא אונ דאס

משלי חכמים

אביסול מ"הר ווי די מאס וועט ער שוין קראנק ווערען, אונ אויב ער דארף ערגעץ גיין אדער פארען וועט ער פריער פרעגען אויף דעם וועטער וואס אין גאס איז, אונ אויב דער וועטער וועט אים ניט גיפעלין וועט ער ניט ארויס גיין פון שטוב. אונ עס זענען דא אנדערע מענטשין וואס זענען גאר פארקערט זיי זענען שטארק אין דער נאטור, אז ער דארף גיין אדער פארען פרעגט ער גאר ניט אויף דעם וועטער, ווייל עס איז אים קיין אונטערשייד וועלכער וועטער עס איז, אפילו עס רעגענט אדער עס שנייט אדער עס איז אגרויסער פראסט וועט ער אלץ גיין אין וועג אונ עס וועט אים ניט שאדין טאהן, אונ ווען ער וועט וועלען עסין וועט ער ניט פרעגען וואס מען וועט אים געבין עסין, נאר וואס מען וועט אים געבען וועט ער עסין אונ וואס מען וועט אים געבען טרינקען וועט ער טרינקען, אונ ער וועט ניט אפמעסטין ווי פיל ער זאל עסין אדער ווי פיל ער זאל טרינקען, נאר ער וועט אריין לייגען אין בויך ווי פיל עס וועט קענען אריין, אונ ער איז גאנץ שטארק אונ געזונד, אונ ניט אזוי געשווינט וועט אים שאדין טאהן אעסין ער זאל אים דארפען צוריק אויסברעכען. ווי איז אבער עס זאל ביי דעם מענטש טרעפין ער האט זיך אנגיגעסען אפולען בויך זאט מיט שלעכטע עסין אונ ער איז קראנק געווארען, אונ מען האט אים מיט גרויסע שווערע ארבייט צוריק געזונד געמאכט, אבער דער מאגען איז שוואך געווארען, אונ דער גאנצער קערפער זיינער איז שוואך געווארען, ער קען שוין איצט אויך ניט עסין אלע עסענווארג, ער קען שוין איצט אויך ניט גיין אין גאס אויף יעדער וועטער, ער איז אויך געווארען איידיל, ווייל ער איז קראנק גיוועזן אונ האט קאליע געמאכט דעם מאגען איין לעפיל עסין איבעריגע ער וועט עסין וועט דאס אים אויך שאדען טאהן אונ ער וועט קראנק ווערען, דאס זעלביגע איז ביי ארץ ישראל אויך, אין די ערשטע יאהרען איז די לאנד גיוועזן געזונד אונ שטארק [זיא איז גיוועזן ריין פון זינד], נאך דעם ווי די פעלקער האבען זיך בזעצט אין די לאנד אונ זיי האבען אין איר פילגעזינדיגט ביז די לאנד איז טמא גיווארין אונ זיא האט ארויסגעווארפען פון זיך אירע שלעכטע זינדיגע מענטשין, אונ ווען די יודין זענען אריין געקומען אין די לאנד, זענען זיי דאך שוין געקומען נאכדעם ווי די לאנד איז שוין קראנק געווארען וויזיא איז שוין טמא געווארען] אונ איר נאטור איז שוין קאליע געווארען, דריבער מוז מען איצט זיין מעהר אפגעהיט, אקליין ביסעלע עבירות מען וועט איצט טאהן, דערוועקט זיך די פריערדיגע טומאה, אונ זיא וועט ניט קענען דערהאלטען אויף זיך די זינדיגע מענטשין. דאס איז וואס דער פסוק זאגט צו די יודין איר זאלט אייך ניט מטמא זיין מיט די אלע מיאוסה זאכין, ווארום מיט די אלע מיאוסה זאכין זענען טמא געווארען די גוים פריער, דורך די אלע מיאוסה זאכען זענען זיי טמא געווארען, אונ די ערד איז אויך טמא געווארען, איר נאטור איז קראנק געווארען, האב איך אויף איר דערמאנט אירע זינד אונ די ערד האט זיי ארויס געטריבען, דריבער דארפט איר איצט היטען מיינע חקים אונ מיינע משפטים אונ איר זאלט ניט טאהן די מיאוסת זאכען, אפילו אביסול פון די מיאוסה זאכען זאלט איר ניט טאהן:

(כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם. די לאנד וועט אייך ניט אויסשפייען אז איר וועט זיא מטמא זיין אזוי ווי זי האט אויסגעשפיגען דאס פאלק וואס זענען גיוועזן אין איר פאר אייך. כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה. ווארום אלע מענטשין וואס וועלען טאהן פון די אלע מיאוסה זאכין וואס די פעלקער האבען גיטאהן ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם. די מענטשין וואס וועלען טאהן די מיאוסה זאכין וועלין פארשניטען ווערען פון זייער פאלק, דאס ערשטע וועלין מיר פרעגין אויף די ווערטער וואס די תורה האט געזאגט, די לאנד וועט אייך ניט אויסשפייען ווען איר וועט זי מטמא זיין, עס דארף דאך שטיין פערקעהרט די לאנד וועט אייך יוא אויסשפייען אז איר וועט זיא מטמא זיין. אזוי ווי זיא האט אויסגעשפיגען דאס פאלק וואס איז גיוועזן פאר אייך ווייל זייא האבען זיא מטמא גיוועזן. נאך אקשיא איז דער פסוק זאגט די מענטשין וואס וועלען טאהן די מיאוסה זאכען וועלען פאר שניטען ווערין פון זייער פאלק, פאר וואס זענען די כנענים ניט פארשניטען געווארען פון זייער פאלק. די צווייטע קשיות אויף די פסוקים וועלען מיר ענטפערין מיט אמשל, וועלין מיר פארשטיין וואס גאט האט גיזאגט צו די יודין. למשל אמאהל איז גיוועזן אבעל הבית וואס האט ביי זיך גיהאט אקנעכט פון די פראסטע פאלק פון דארף, דער קנעכט האט ניט געוואסט אונ האט ניט פערשטאנען די איידעלקייט פון דעם בעל הבית. ער האט נאר גערעכונט ער מוז ארבייטען אונ מוז פאלגען דעם בעל הבית, ווייל דער בעל הבית צאהלט אים פאר די ארבעט אונ גיט אים עסין. אמאהל האט דער קנעכט זיך געטראפען מיט נאך אנדערע קנעכט אין אפייער טאג, אונ האבען צווישען זיך געשמועסט זיי האבען שווערע ארבייט ביי זייערע בעלי בתים אונ מוזין ארבעטען ביי טאג אונ ביי נאכט, איז ביי זיי געבליבען זיי מוזין זיך אליין פריי מאכען אלע טאג צוויי שעה אונ קומען דא אין די שיינק, זיי האבען אנגעהויבען קומען אין די שיינק אלע טאג, אונ האבין געטרונקען ביז זיי זענען שכור געווארען. דר איידלער בעל הבית האט געזעהן ווי דער קנעכט קומט אלע פארין נאכט אדער ביי נאכט, אהיים שכור, האט דער בעל הבית מיט אים גאר ניט גירעט נאר ער האט אים ארויס געטריבען פון שטוב. אונ האט גענומען אויף זיין ארט אין אנדער

כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם:
כט כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת
הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת
מִקֶּרֶב עַמָּם: ל וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת
הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא

יָתַהּ כְּמָא דִּי רוֹקִינַת
יַת עַמָּא דִּי קַדָּמֵיכוֹן:
כט אֲרֵי כָּל דִּי יַעֲבִיד
מִכָּל תּוֹעֲבָתָא הָאִלֵּין
וְיִשְׁתֵּיצוֹן נַפְשָׁתָא
דְּיַעְבְּדוּן מִגּוֹ עַמְּהוֹן:
ל וְתִטְּרוֹן יַת מַטְּרַת
מֵימְרִי בְּדִיל דְּלָא
לְמֶעְבַּד מִנֵּימוֹסֵי
תּוֹעֲבָתָא דְּאִתְעֲבִידָא

ת"א כי כל מאן . יכמות מ לד קידושין סז כתובות נז כריתות כב : וכרתו . קידושין כב כ"ה לב מכות כג כריתות כ : ושמרתם את . מ"ה מ חגיגה יח יכמות כח שבועות : לבלתי עשות . חגיגה יח שבועות ז :

בעל הטורים

כרי סוף כנדת עמי המלעוז : (כט) הנפשות העשת . כתיב חסר לומר שחייב אפי' בלא התכלה :

שפתי חכמים

רש"י

מפוקן כך אם אתם עושין אתכם כאילו מיד תקיאם אתכם ולא תאכלו ימים על האדמה כמו הגוי אשר לפניכם שהקיאו ימים על האדמה אף אתם עשו כל התועבות הללו אבל אתם אם תעשו התועבות האלה מיד תקיא אתכם : ז עי' לעיל בפסוק לא תקרבו: ח דאי להזהיר את יכול על כך הרי כבר נאמר ושמרתם את חקותי וגו' ולא תעשו מכל התועבות הללו : מ"ק"ל והא כתיב שמרתם את משמרתי ה' אלהיכם . נכן פרש"י דאפי' ה' אלהיכם שהשם יתב' ה' אלהיכם דכתיב הכא סוף קבלת מלכותי וגזרותי ומ"ה סולאתי אתכם וא"כ כשתשמרו את עצמכם ולא תעשו את גזרותי ת"כ כאילו אתם מקיימים גזירות ומשפטים של הקב"ה וכ"ם אתן אתם מקיימים גזירות ומשפטים של בשר ודם ומגילה אתם מייבים שליה כיון שאתן לוכר בכם ובפרט שאתם עובדים אלילים :

ריקן מריקה עצמה מהם : (כט) הנפשת העשת . הזכר והנקבה : במשמע: (ל) ושמרתם את משמרתי . להזהיר כ"ל אם תעמדו בהם אני ה' אלהיכם. הא אם תעמדו חייב אלהיכם ט ואתם נפסלים מלחרי ומה הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים כליה לכך נאמר חני ה' אלהיכם : חסלת פרשת אחרי

משלי חכמים

קְנָעַכְט, דָּר קְנָעַכְט אִיז שׁוֹין גִיוָוען אַאֲייֶדְעלְער מֶענְטש פּוּן אַיידָעלֶע עֶלְטֶערִן, נָאר יַי וָענָן אָהֶם עָענְטָערָן הָאט עָר נָעמוּזְט וְוערִן קְנֶעכְט, הָאט דָּער בַּעַל הַבַּיִת גָּעוָואנְט צוּ דֶם נַייֶעם קְנֶעכְט נָאלֶטֶע וְוִיסֶען דֶעם פְּרַיעְרדִיגֶען קְנֶעכְט הָאב אִיךְ אַרוֹיס גֶעטְרִיבֶּען וַויִיל עָר פַלֶיגְט קוּמֶען אַלֶע מָאל שְׁבוּר, אִיצְט וָאב אִיךְ דִיר דוּ וָאלְסְט נִים טְרִינְקֶען אַזָעלְכָע מֶשֶׁקֶה וָואם מַאכֶּען שְׁבוּר, נָאר וָועֶען דֶּרֶי זַאכֶּן, דֶּאם עֶרְשְׁטֶע אִיז, אַזוֹי וִוי דוּ זֶעהְסְט אִיךְ הָאב אַרוֹיס גֶעטְרִיבֶּען דֶעם קְנֶעכְט וָואם פַאר דִיר, וַויִיל עָר אִיז גִיוָוען שְׁבוּר, נָעווִיס אַז דוּ וָועסְט זַיין שְׁבוּר וַויִיל אִיךְ דִיךְ אוֹיךְ אַרוֹיס טְרֵייבֶּען, דֶּאם צְווַייטֶע אִיז, דוּ וָאלְסְט דִיר בַּרֶעכֶּען מַאכֶּען דֶעם פְּרַיעְרדִיגֶען קְנֶעכְט וָואם עָר אִיז גִיוָוען פּוּן אֲדָרְבָּה, נָאב אַזוֹי וִוי דוּ נָאטוּר, וָואם זַיין שְׁטַיינֶער אוּן זַיין גָּעוואהְנהַייט אִיז צוּ שְׁבוּר זַיין, פּוּן דֶעסְטְווענֶען הָאב אִיךְ אִים אַרוֹיס גֶעטְרִיבֶּען וַויִיל עָר אִיז גִיוָוען שְׁבוּר, דְּוִא, וָואם דוּ בִיסְט פּוּן אַאֲייֶדָלֶע אֶמֶעס"לֶע אוּן דוּ אַלֶיין בִּיסְט אוֹיךְ אַזָעלְכָע כַּעֲנָטש, אִיז דָּאךְ גָּעווִיס אַז אִיךְ וָועל דִיךְ אַרוֹיסְטְרֵייבֶּען וָועסְט זַיין שְׁבוּר, דָּאם דְּרִיסְטֶע וָועל אִיךְ דִיר זָאגָען, דֶעם פְּרַיעְרדִיגֶען קְנֶעכְט הָאב אִיךְ נִים גֶעקֶאנְט בְּרֶענְגֶען אִין דֶעם בֶּעשְׂטְרָאפְטֶען נָאר מִים דֶעם וָואם אִיךְ הָאב אִים אַרוֹיסְגֶעטְרִיבֶּען. אֲבָער דוּ וָואם דוּ בִיסְט אַיינְסְטֶער דֶעם וָואם אִיךְ וָועל דִיךְ אַרוֹיסְטְרֵייבֶּען וָועל אִיךְ נָאךְ בָּאקֶענֶם מַאכֶּען אִיךְ דִי נָאנְצֶע וָועלְט זַיין נָאמֶען מִים זַיין שָׁלֶעכְטֶע פֵּירוּנג וָועֶם אוֹיךְ דִיר קֵיינֶער רַחֲמָנוּת הָאבֶּען וָועסְטוּ שְׁטֶארְבֶּען פּוּן הוּנְגֶער. אַזָעלְכָע וָועֶרטֶער הָאט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גֶעשְׁטוּמְט מִים דִי יוּדִין אִין דֶעם תּוֹרָה, אִיר זָאלְט וַויסֶען אִין דִי לֶאנְד הָאב אִיךְ גֶעהַאלְטֶן דִי כְּנַעֲנִים, אוּן הָאב דִי כְּנַעֲנִים אַרוֹיסְגֶעטְרִיבֶּען פּוּן דֶעם לֶאנְד, וַויִיל יֵי הָאבֶּען דִי לֶאנְד מְסֻמָּא גִיוָוען מִים וַייעֶרֶע זִינְד, אִיצְט וָועם אִיר אַרַיין קוּמֶען אִין דֶעם לֶאנְד, זָאלְט אִיר אַייךְ הִיטֶען אוּן אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט מְסֻמָּא זַיין מִים דִי מִיאוֹסָה זָאבֶּען וָואם דִי כְּנַעֲנִים הָאבֶּען זִיךְ מְסֻמָּא גִיוָוען, וָואוּרום אִיר זָאלְט וָואם אִיר זָאלְט וַויסֶען אַז וַוִי אִיךְ הָאב דִי כְּנַעֲנִים אַרוֹיס גֶעטְרִיבֶּען פּוּן דֶעם לֶאנְד וַויִיל יֵי הָאבֶּען גֶעמַאכְט מִיאוֹסָה זָאבֶּען, אַז אִיר וָועט וָאכֶּן דִי מִיאוֹסָה זָאבֶּען וָועל אִיךְ אוֹיךְ אַרוֹיס טְרֵייבֶּען פּוּן דֶעם לֶאנְד, צְווַייטֶענְס וָועל אִיךְ זָאגָען, אִיר זָאלְט נִים טְרֶאכְטֶען אַז מָער וִוי מִיט אַרוֹיס בְּרֶענְגֶען וָועל אִיךְ אוֹיךְ נִים שְׁטְרָאפְטֶען, נָיין, דָּאם אִיז אֲמָעוֹת דִי כְּנַעֲנִים הָאב אִיךְ נָאר גֶעשְׁטְרָאפְט מִיט אַרוֹיס טְרֵייבֶּען, וַויִיל מָער וִוי מִיט אַרוֹיס טְרֵייבֶּען הָאב אִיךְ נִיט גֶעקֶאנְט שְׁטְרָאפֶען, וַויִיל יֵי הָאבֶּען קֵיין נְשָׁמוֹת, אֲבָער אוֹיךְ, וְלֹא תַקִּיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ, וָועט נִיט זַיין גָּענוּג דָּער

פירוש לתורת אלהים

לַאנְד וָועט אַיִיךְ נִיט אוֹיס שְׁפַּייעֶן בְּטַמַּאכֶּם אַז אִיהר וָועט זִיא פַּאר אוּם רֵיינִיגִין כְּאֶשֶׁר אָזוֹי וִוִיא זִיא הָאט אוּם גְּשָׁפַּייגֶען אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וָואם נַייא זָענָען גְּזָעבֶּן דִּרֵינְגֶען פַּאר אַייךְ: (כט) כִּי נָאר אִיטְלִיכֶעֶר וָואם וָועט טָאכֶּן פּוּן אַלֶע דִיא אוּם וָועֶרדִיקֵייט וְנִכְרְתוּ וָועלֶן דִי מֶענְטשֶׁן וָואם וָועלֶן דִי זָאכֶּן טָאכֶּן פַּאר שְׁנִיטֶען וָועֶרֶן מִקֶּרֶב עַמָּם פּוּן צְווִישֶׁען וַייעֶר פָאלְק: (ל) וּשְׁמַרְתֶּם אוֹן אִיהר זָאלְט הִיטֶען מַיין הִיטוּנג. (רש"י) שְׁרֵיבְט דָּער פָּסוּק אִיז מַזְהִיר אַז דָאם בַּיִת דִין זָאל אַבְטוּנְג גֶעבֶּען דָּרוּף לְבַלְתִּי אַז מֶען זָאל נִיט טָאכֶּן מְחוּקוֹת פּוּן אַזָעלְכָע אוּם וַוִי אִיךְ הָאב דִי כְּנַעֲנִים אַרוֹיס גֶעטְרִיבֶּען וַויִיל יֵי הָאבֶּען גְּמַאכְט מִיאוֹסָה זָאבֶּען וָועט אִיר נִיט זַיין גָּענוּג דָּער

קדמיכון ולא תסתאבון בהון אנא יי אלהכון:

תטמאו בהם אני יהוה אלהיכם:

פ פ פ

פירוש לתורת אלהים

פאר אייך ולא תטמאו און איהר זאלט ניט ווערען פאר אום ריינגט דורך זייא אני יי איך בין אייער גאט:

משלי חכמים

שטראף וואס די לאנד וועט אייך ארויסטרייבען אז איר וועט איר מטמא זיין, אזוי ווי זיא האט ארויס געטריבען די פעלקר וואס פאר אייך אז זיי האבען איר מטמא גיוועזן, נאר אייך וועל איך נאך מער שטראפין, איך וועל נאך שטראפין אייערע נשמות אויך, ונכרתו הנפשות העושות מקרב עמם. די נשמות וועלען פארשניטען ווערען פון זייער פאלק, זיי וועלען זיין אין גיהנם. דריבער זאלט איר היטען די תורה און מצות, וועט איר האבען עולם הזה אין די לאנד ארץ ישראל און איר וועט האבען גן עדן צו עולם הבא:

משלי חכמים

הנה עיני ה' בממלכה החטאה וגו'. די פסוקים וועלין מיר פארשטיין מיט א משל, א מלך האט אמאל געהאט צוויי שרים, איין שר האט ער ליב געהאט ווי זיין לעבען, דעם אנדערין שר האט ער פיינט געהאט, אמאל האט דער מלך גדארפט פארין אוועקטען ווענ. האט ער גיבאטין די צווייא שרים זיי זאלין טאהן פון זיינעטוועגין איין זאך אנאנץ בייטיגע, און ער האט זיי צוגיזאגט ווער פון זיי עס וועט די זאך טאהן ריכטיג ווי דער מלך פערלאנגט, וועט מען אים אנטאהן די קעניגליכע קליידער, און ער וועט רייטין אויף דעם קעניגליכען פערד, און מען וועט אויסשרייען פאר אים, אזוי ווערט גיטאהן צו דעם מענטש וואס דער קעניג וויל אים געבין כבוד, נאך האט דער מלך גיבאטין צו די צוויי שרים אויף אזאך, די זאך זאל ניט גיטאהן ווערין, און אויב מען וועט די זאך יוא טאהן, וועלכער פון די שרים עס וועט האבין גיטאהן די זאך וועט מען פון אים אפציהען זיינע קליידער, און מען וועט אים אנטאהן אלטע צוריסענע קליידער און מען וועט אים פירען אין גאס און מען וועט רופין פר אים אזוי ווערט געטאהן צו דעם מענטש וואס האט ניט געהאלטען דעם בעפעל פון מלך. דער מלך איז אוועק גיפאהרין און די צוויי שרים האבין ביידע גיטאהן ווי דער מלך האט זיי גיבאטין, אבער די אנדערע זאך וואס דער מלך האט גיבאטין מען זאל זיא ניט טאהן, האבין זייא יוא גיטאהן, דער מלך איז געקומען אהיים און ער האט געזעהן אז די ביידע שרים האבען פארדינט מען זאל זיי געבען דעם כבוד וואס ער האט זיי צו גיזאגט און מען זאל זיי געבען די שאנדע וואס ער האט זיי צו גיזאגט, האט דער מלך געשוויגען און האט גאר ניט גירעט, אמאל האט גיטראפין, דער מלך מיט די צוויי שרים און זייערע בעדינטע האבען ארויסגערייטין אין וואלד, האט דער מלך גיבאטין זיינע בעדינטע זיי זאלין נעמען דעם שר וואס דער מלך האט אים ליב און זאלין אראפ ציהען פון אים זיינע קליידער, און זאלין אים אנטאהן אלטע קליידער צוריסינע און זאלין אים פארשעמען מיט אלע ערליי פארשעמונג, און אזוי זאלין זיי אים פירען אין וואלד, און די בעדינטע האבען אזוי גיטאהן, נאכדעם האט ער געבאטין די בעדינטע זיי זאלין נעמען דעם אנדערין שר און זאלין אים אנטאהן קעניגליכע קליידער און זאלין אים זעצין אויף דעם קעניגליכען פערד, און זאלין אים אנטאן קעניגליכע צירונג. און זאלין אים פירען אין וואלד, און זאלין זאגין אזוי ווערט גיטאהן צו דעם מענטש וואס דער קעניג וויל אים געבין כבוד, די בעדינטע פון קעניג האבין זיך געוואונדערט אויף דעם קעניג, דער שר וואס איז גווען געליבט ביי

הפטרת אחרי (עמוס ט)

א הלוא כבני כשיים אתם לי בני ישראל נאם
יהוה הלוא את־ישראל העליתי מארץ מצרים
ופלשתיים מכפתור וארם מקיר: ב הנה עיני
אדני יהוה בממלכה החטאה והשמדתי אתה
מעל פני האדמה אפס כי לא השמיד אשמיד את־

פירוש ע"ט

זאגט דער נביא צו דיא ישראל אזוי זאגט גאט פאר וואס זאל איך אייך ניט שטראפין פאר אייערע עבירות, הלא פאר וואר כבני איהר זענט ביי מיר אזוי ווי די כושים וואס זענען שווארץ און זיי קענען ניט ווייס ווערין אזוי וועט איהר ישראל געווים ניט בעסער ווערין. און פאר וואס זאל איך אייך אן נעמען פאר איין פאלק איהר וועט וועלען מיינען הלא ווייל איך האב אייך ישראל אמאהל אויס געצויגען פון מצרים דרום זאל איך אייך האלטין פאר איין פאלק דאס איז קיין ראיה ניט ופלשתיים מכפתור איך האב דיא פלשתים אויך אויס געצויגען פון דעם לאנד כפתור און אזוי וועל איך אויס ציהען וארם מקיר ארם פון דעם לאנד קיר וואס זייא זענען אהין פאר טריבען געווארין און פון דעסט וועגין האב איך זיי מיר ניט גענומען פאר איין פאלק. אזוויא אויך די ישראל אפילו איך האב זיי אויס גיצויגין פון מצרים אז זיי וועלין ניט ווערט זיין וועל איך זיי ניט האלטען פאר איין פאלק דרום זאלט איר זעהן תשובה צו טאהן: (ב) הנה נון עיני דיא אויגין פון גאט וועלין זיין אין דעם זינדיגן קינגרייך מיינט מען אין מלכות יהוא וואס ער איז א מלך איבער דיא צעהן שבטים והשמדתי און איך וועל די מלוכה פר טיליגען פון דער ערד אפס נייערט

בֵּית יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה׃ ג כִּֽי־הִנֵּה אָנֹכִי מְצַוֶּה
וַהֲנִעוֹתִי בְכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוֹעַ
בַּכְּבָרָה וְלֹא־יִפּוֹל צְרוֹר אָרֶץ׃ ד בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כֹּל
חַטָּאֵי עַמִּי הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים בַּעֲדֵינוּ
הָרָעָה׃ ה בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת
וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי
עוֹלָם׃ ו לְמַעַן יִירְשׁוּ אֶת־שְׁאֵרִית אֱדוֹם וְכָל־הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר־נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה עֹשֶׂה זֹּאת׃
ז הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקֹּצֵר
וְדֹרֵךְ עֲנָבִים בְּמֹשֵׁךְ הַזָּרַע וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עָסִיס
וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוֹגַגְנָה׃ ח וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת

דעם מלך איז ביז געווען אין הארצען אויף די שאנדע וואס דער מלך האט אים געטאהן, און אויף דעם כבוד וואס ער האט געגעבין דעם אנדערין שר, און דער שר וואס איז געווען געפיינט פון מלך איז געווען פריילך אויף דעם כבוד וואס דער מלך האט אים געגעבען, און אויף די נקמה וואס ער האט געהאט צו זעהן ווי שענדליך מען האט געטאהן דעם אנדערין שר וואס ער איז געווען געליבט פון מלך. נאכדעם איז דער מלך מיט די צוויי שרים און זיינע בעדינטע געקומען צוריק אין שטאט, די זאך וואס דא איז געווען אין וואלד איז שוין באלד פארגעסין געווארין. אמאל האט געטראפין אין די שטאט פון מלך איז געווען אגרויסער יריד אויף דעם יריד זענען צו זאמען געפארען פיל מענטשין, פיל גרויסע שרים פון פיל שטעט, האט דער מלך געבאטין זיי־נע קנעכט זיי זאלין נעמען דעם שר וואס ער האט אים פיינט און זאלין אים אויסטאהן זיינע קליידער, און זאלין אים אנטאהן אלטע צוריסענע קליידער, און זאלין אים פירען אין אלע גאסען און זאלען אויסשרייען אזוי ווערט געטאהן צו דעם מענטש וואס האט ניט געטאהן ווי דער קעניג האט געבאטין, נאכדעם זאלין די קנעכט נעמען דעם אנדערין שר וואס דער מלך האט אים ליב, און זאלין אים אנטאהן קעניגליכע קליידער מיט קעניגליכע צירונג און זאלין אים זעצין רייטען אויף דעם קעניגליכען פערד, און זאלין אים פירען אין אלע גאסען און מען זאל שרייען פאר אים אזוי ווערט געטאהן צו דעם מענטש וואס דער מלך וויל אים געבין כבוד, דאמאלס איז דער וואסט געווארין די חכמה פון מלך, ווייל דער מלך האט געדארפט געבען צו ביידע שרים אבעלוינונג און אשטראף, אזוי ווי ער האט זיי צוגעזאגט, און ער האט ניט געוואלט געבין זיין גוטען פריינד אזוי אגרויסע פארשעמונג, און ער האט ניט געוואלט געבין זיין שונא אזוי אגרויסען כבוד, דריבער האט דער מלך געגעבען דעם גוטען פריינד זיין פארשעמונג אין וואלד פאר די ביימער, און דעם שונא האט ער געגעבען זיין כבוד אויך אין וואלד פאר די ביימער, דער גוטער פריינד איז ניט פארשעמט געווארין, און דער שונא האט קיין כבוד געהאט, אבער די שאנדע וואס דער שונא האט געהאט אין שטאט אויף דעם יריד פאר טויזענטער מענטשין דאס איז טאקי געווען אשאנדע, און דער כבוד וואס דער גוטער פריינד האט געהאט אין שטאט אויף דעם יריד פאר טויזענדער מענטשין. דאס איז טאקי געווען כבוד, אזוי טוהט הקדוש ברוך הוא וואס ער איז דער מלך פון דער וועלט, מיט זיינע קנעכט, מיט די צדיקים און רשעים. די צדיקים קומט שכר פאר זייערע מצות, און ווייל עס איז ניטא אפילו אצדיק אן זינד, קומט זיי אשטראף פאר זייערע זינד. די רשעים קומט אשטראף פאר זייערע עבירות, און

פירוש ע"ט

כי איך וועל ניט פאר טיליגען דאס הויז געזינד פון יעקב נאר דיא מלוכה פון יהוא וועל איך פאר טיליגען נאום יי אזוי זאגט גאט: (ג) כי דען איך וועל גיביטען והניעותי בכל הגוים און איך וועל איהם פאר וואגלען צווישען אלע פעלקער און בית ישראל דאס הויז געזינד פון דיא ישראל כאשר ינוע בכברה אזויא וויא דיא גראבע קלייען ווערין גיוואגעלט אין דער זיפ ולא און עס קאן ניט פאלען אשטיקול אויף דער ערד אזוי וועל איך דיא ישראל אויך פאר וואגלען: (ד) בחרב ימותו מיט דער שווערד פון דעם שונא וועלען זייא געטייט ווערען כל חטאי עמי אלע זינדיגער פון מיין פאלק האומרים וואס זיי זאגין לא תגיש ותקדים עס וועט ניט גינעהנען און עס וועט ניט געשווינט קומען בעדינו הרעה פון אונזערע שלעכטע מעשים וועגין דאס בייז: (ה) ביום ההוא אין דעם דאזיגען טאג וואס איך וועל זיי שוין פאר וואגלען וועט דער נאך קומען דער טאג פון דער גאולה אקים את סוכת וועל איך שוין אויף שטעלען און אויף רעכטען דיא סוכה כלומר דיא מלוכה פון דוד הנופלת וואס זיא איז היינט גיפאלען וגדרתי את פרציהן און איך וועל פאר צאמען זייערע אויס־ברעכונג והריסותיו און זיין צו וארפונג אקים וועל איך אויף שטעלען ובניתיה כימי עולם און איך וועל זיא באהען אזוי וויא דיא ערשטע טעג: (ו) למען יירשו דיא ישראל וועלען ירשנן את שארית דאס איבער בלייבונג פון אדום אשר וום מיין נאמען ווערט גרופען אויף זיי אויף די ישראל: (ז) הנה עס וועט קומען אזעלכע טעג זאגט גאט ונגש חורש בקוצר עס וועט גנעהנען דער וואס אקערט צו דעם שניטער ודורך ענבים און דער וואס טרעט וויין טרויבין וועט זיך באגעגענען במושך הזרע מיט דעם וואס זייעט והטיפו ההרים עסים און דיא בערג וועלען טריפען זיסקייט וכל הגבעות און דיא אלע הייך תתמוגגנה וועלען צו גיין מחמת רעגען: (ח) ושבתי און איך וועל ווידער קערען דאס וויל־

עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוֹ עֲרִים נִשְׁמוֹת וְיָשְׁבוּ וְנָטְעוּ כְּרָמִים
וְשָׁתוּ אֶת־יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת־פְּרִיהֶם:
וְנָטַעְתִּים עַל־אַדְמָתָם וְלֹא יִנָּתְשׁוּ עוֹד מֵעַל
אַדְמָתָם אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

דַּוְיִיל עָם אִיז נִיטָא זָאזִילוּ אַרָשָׁע אָן מִצְוֹת, קוּמְט אִים שְׂכַר פַּאר זַיינֶע מִצְוֹת, אוּנְדְ וַיִּיל נָאט וִויל נִיט פַּאר שָׁעמֶן דָעם צַדִּיק אוֹיף דָעם הִימֶל צְוּוִישֶׁן אֶלֶע מַלְאָכִים שְׂרָפִים אוֹפְּנִים חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ, דְּרִיבֶּער שָׁמֶּאפְּט אִים נָאט אוֹיף דִי וֶועלְט צְוּוִישֶׁן דִי מֶענְטשֶׁן וְוָאס נָאר גֶּרֶעכְטִגְט וִוי נָאר נִישְׁט, זַיינֶע אִיז דָער מֶענְטשׁ, הַיינְט אִיז דָער וֶועלְט, אוּנְ דָער וֶועלְט אוֹיף דָער וֶועלְט, אוּנְ אַזָ דָער צַדִּיק וְוִערְט אֲרֶעם אוֹיף דִי וֶועלְט אוּנְ אַמָאהל מִיט צוּרִיסְעֶנֶע קְלֵייְדֶער אוּנְ אַמָאהל פֶּעלְט אִים עָסֶן, דָאס אִיז אֲבֶּער אֶלֶץ נָאר נִישְׁט, וָוארוּם פַּאר וָועמֶן דָאס עָר זִיךְ צוּ שָׁעמֶן, אֲבֶּער אַזָ עָר קוּמְט אוֹיף דָעם הִימֶל וְוִיא עָם אִיז דָר וואהְנוּנְג פּוּן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוּנְ דָארְטֶן זֶענֶן אֶלֶע מַלְאָכִים אוּנְ טוֹיזֶענְדֶער צַדִּיקִים, אוּנְ דָארְט גִּיט אִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כָּבוֹד, דָער כָּבוֹד אִיז וִוי דִי גְּמָרָא זָאגְט צַדִּיקִים וִיצֶען אוּנְ זַייעֶרע קְרוֹיְנֶן אוֹיף זַייעֶרע רָאפּ, אוּנְ דָאס אִיז מַאקִי אַמָּתֵּר כָּבוֹד, וַיִּיל דָער כָּבוֹד אִיז אוֹיף אַייבִּיג. דָעם רָשָׁע גִּיט נָאט פַּארְקֶערְט, זַיין כָּבוֹד גִּיט עָר אִים אוֹיף דִי וֶועלְט, וָוארוּם עָר אַלֵּיין וִוועט נִיט זַיין לַאנְג אוֹיף דִי וֶועלְט, אוּנְ דִיא גֶּעלְט אוּנְ פַּרְנַעֲנֶעגְן וָואס דָער מֶענְטשׁ הָאט אִין אוֹיךְ נָאר נִישְׁט, עָם אִיז נָאר אוֹיף אַמְנוּט, דְּרִיבֶּער אִיז דָער כָּבוֹד נָאר נִיט וָועְרט, אֲבֶּער אַז עָר קוּמְט אִין גֵּיהֶנֹּם צְוּוִישֶׁן אֶלֶע רְשָׁעִים, וָואס דָאס אִיז אַאֲייבִּיגְע שְׁאנְדֶע, אוּנְ אֶלֶע צַדִּיקִים אוּנְ מַלְאָכִים זֶענֶן וִויא מֶען פִּירְט אִים אִין גֵּיהֶנֹּם אוּנְ עָר שָׁעמְט זִיךְ פַּאר זַיי, דָאס אִיז דָער אוּנְטֶרְשַׁייד צְוּוִישֶׁן דִי יִידִן אוּנְ דִי פֶּעלְקֶער, אַמְנוּט דָער נְבִיא עֲיֵנִי ה' בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה. דִי אוֹיְגֶן פּוּן נָאט זֶענֶן אוֹיף דִי זִינְדִּיגְע קְנֶעכְטֶן אוּנְ נָאט גִּיט אַכְטוּנְג אוֹף זַייא עָם זָאל זַייא נָאר נִיט פֶּעלְן אוֹיף דִי וֶועלְט, זַיי זָאלְן אֶפְּנְעמֶן זַייעֶר שְׂכַר אוֹיף דִי וֶועלְט, אַז זַיי וֶועלְן שׁוֹין קְאַבְּנְעוּמֶן זַייעֶר שָׂכָר, נָאכְדֶעם וְהִשְׁמַדְתִּי אוֹתָה מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וֶועל אִיךְ זַיי פֶּערְטִילְגְן פּוּן דִיא וֶועלְט, זַיי זָאלְן נִיט קְאַבְּנְעוּמֶן עוֹלָם הַבָּא, אֶפְּם כִּי לֹא הִשְׁמַד אַשְׁמִיד אֶת בֵּית יַעֲקֹב. אֲבֶּער דִי יִידִן וֶועל אִיךְ נִיט פַּארְטִילְגְן, אִיךְ וֶועל זַייא פַּארְטְרַייבְּן אִין גָּלוּת זַיי זָאלְן אֶפְּ נָעמֶן דָעם שְׁטְרָאף אוֹף דִי וֶועלְט, אוּנְ נָאכְדֶם זַיי וֶועלְן מְשׁוּחָרִים וֶועט קוּמְען, וֶועט נָאט אוֹיפְּבָאהָן נָאךְ אֲמָאל אַבִּית הַמִּקְדָּשׁ אוּנְ זַייעֶרע אֶלֶע זִינְד וֶועט נָאט זַיי מוֹחֵל זַיין, אוּנְ דָער יֵצֶר הָרַע וֶועט שׁוֹין נִיט זַיין אוֹיף דָער וֶועלְט, אוּנְ זַיי וֶועלְן אַרְיִין גִּיין צוּרִיק אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אוּנְ זַיי וֶועלְן שׁוֹין קֶיין פְּאהָל נִיט אַרוֹיס גִּיין צוּרִיק פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל זַיי וֶועלְן שׁוֹין דָאךְ נִיין אוֹיף אַייבִּיג וֶועט נִיין אַ אַייבִּיגְער כּבוד:

פירוש ע"ט

דֶּעקְייט פּוּן מַיין פָּאלְק יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשָׁמוֹת וְיָשְׁבוּ וְנָטְעוּ כְּרָמִים אוּנְ
אוּנְ זַיי וֶועלְן בָּאהָעֶן דִיא וּוִיסְטָע שְׁטֶעט וְיָשְׁבוּ אִיךְ וֶועל דִיא יִשְׂרָאֵל פְּלַאנְצִין אוֹיף זַייעֶר עֶרד
אוּנְ זַייא וֶועלְן דָארְט זִיצִין וְנָטְעוּ כְּרָמִים אוּנְ זַיי דָאס אִיז אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִנָּתְשׁוּ אוּנְ זַייא וֶועלְן
וֶועלְן פְּלַאנְצִין וויין וֶועְרטֶנֶער וְשָׁתוּ יֵינָם אוּנְ שׁוּין נִיט פַּאר וָואנֶען וֶועְרֶן פּוּן זַייעֶר
זַייא וֶועלְן טְרִינְקֶען זַייעֶר וויין וְעָשׂוּ גַּנּוֹת אוּנְ זַייא עֶרֶד אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם וָוס אִיךְ הָאב גִּינֶעבֶּין צוּ זַייא
וֶועלְן מַאכְן גֶּעֶרטֶנֶער וְאָכְלוּ אֶת פִּרְיהֶם אוּנְ זַייא אָמַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ דָאס הָאט גִּינָאגְט נָאט דַיין גָּאט:

עניני מוסר לסדר קדושים

קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ וגו' זַייעֶר מֶענְטֶש אִיז צוּזַאמֶען
גִּישְׁטָעלְט גִּינוּאריִן פּוּן צְוַוייא זַאכְן,
אֲגוּף מִיט אֲנִשָּׁמָה, אוֹיף דִי וֶועלְט קֶען נִיט זַיין דִי
נְשָׁמָה אָן אֲגוּף, אוּנְ דָער גּוּף קֶען נִיט זַיין אָן דִי
נְשָׁמָה, וָואס דָער גּוּף וִויל, דָאס וִויל נִיט דִיא
נְשָׁמָה, אוּנְ וָואס דִיא נְשָׁמָה וִויל, דָאס וִויל נִיט
דָער גּוּף, דָער גּוּף וִויל גוּט עָסֶן גוּט טְרִינְקֶען,
מָעג דָאס זַיין כָּשֵׁר אוּנְ אֲפִילּוּ טְרֵפָה, עָר וִויל
שַׁייְן קְלֵייְדֶער אַשַׁייְן וּואהְנוּנְג, אַשַׁייְנֶע אִשָּׁה,
זַיינֶע אֲדֶער נִיט זַיינֶע, אוּנְ נָאךְ אַזָעלְבֶע פָּער־
גְּנִיגוּנְם, וָואס מֶען מֶעג אֲדֶער מֶען מֶעג נִיט,
אֲבֶּער דִי נְשָׁמָה אִיז אֶלֶץ פַּארְקֶערְט, פַּאר אִיהר
אִיז גֶּענוּג אַשְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט מִיט זַאלְץ, אַבִּיסֶעל
וואסֶער, קְלֵייְדֶער מֶען זָאל נָאר קֶענֶען מִיט זַייא
גִּין אִין גאם, אוּנְ נָאךְ אַזָעלְכֶע זַאכְן וָואס נָאר
מֶען מוּז, דִי נְשָׁמָה וִויל נָאר לֶערְנֶען תּוֹרָה דַאוּנֶען
מְאהָן מִצְוֹת אוּנְ מַעֲשִׂים טוֹבִים, אוֹיב דָער גּוּף
אַלְזאַרְבֶּקְט זִיךְ אוֹיף דִי נְשָׁמָה אוּנְ טוּהְט מִיט אִיהר

צו נאך מעהר, וויא פיל ער האט זאל איהם זיין
וויניג, צו וואס זענען די צוויי פארקערטע כחות
אין דעם מענטש, איין כח איז פאר דעם גוף, דאס
אנדערע כח איז פאר דיא נשמה, דעם כח וואס
דער מענטש זאל האבן אלץ גענוג, האט מען
גיעבין פון וועגען דעם גוף, פאר דעם גוף זאל
אלץ זיין גענוג, דעם כח עם זאל דעם מענטש
אלץ זיין וויניג, דאס האט מען גיגעבין פון וועגען
די נשמה, טאג און נאכט צו לערנען תורה און צו
טאהן מצות און מעשים טובים זאל אלץ זיין וויניג
פאר דיא נשמה, דער מענטש האט נאר ניטאהן
פארקערט, ער האט פארטאהשט די כחות, דעם
כח פון בענוגען זיך גיט ער דיא נשמה, פאר דיא
נשמה איז איהם אלץ גענוג, אביסל דאווענען אן
כוונה איז אוך גענוג, עטליכע קפיטלין תהלים,
איז גענווים גענוג, מיט אפרק משניות מאכט ער
שוין זאט די נשמה זיא זאל נאר ניט מעהר וועלען
לערנען, און נאר ניט מעהר צדקה גיבין, אוב איהם
נישט גענוג, מיט אפילו עם גייט עטוועס אלאנגע צייט
וואס ער האט קיין תורה געלערנט פון דעסטוועגין
איז ער נאר נית הונגריג, ער בענוגענט זיך מיט
זיין ביסל דאווענען, אבער דעם גוף האט ער
גיגעבין דעם נאנצין כח פון תאוה, וויא פיל ער
האט זאל איהם זיין וויניג, עס איז ניט שווער צו
ארבעטין טאג און נאכט צו פארדינען, האט דער
מענטש נאר פארטאהשט די כחות, די כחות וואס
זענען גיגעבין גיוואהרין פאר דעם גוף האט ער
גיגעבין דיא נשמה, אוב דיא כחות וואס זענען
גיגעבין גיוואהרין פאר די נשמה האט ער גיגעבין
דעם גוף, דריבער זאגט דר תורה קדושים תהיו,
איר זאלט זיין הייליג, איר זאלט זיין אפגעשיידט
פון אלע פערגעניגונג, אוב איהר זאלט נעמען פון
דער וועלט נאר וויא פיל ער גוף דארף צו זיין
געזונד. אוב דאס אנדערע כח זאלט איהר נעמען
פאר די נשמה, אלע טעג זאלין פאר איהר זיין
וויניג צוא תורה אוב מצות, וועט דיא נשמה
הייליגען דעם גוף אוב בייד וועלען זיין הייליג.
דער מדרש הנחומא שרייבט עם שטייט אין פסוק
קדושים תהיו כי קדוש אני וגו' למשל אמלך האט מקבש
גיוועזן אשה, נאך ער חתונה האט דער מלך
גיזאגט צו זיין וויב, ווייל דוא ביזט מין וויב
ביזטו דאך אוך מין נאמען, דריבער אזוי וויא
מיר רופט מען מלך מוז מען דיך רופין מלכה,
ווייל דוא דארפסט זיין גלייך צו מיר. הקב"ה האט
אוך אזוי גזאגט צו די יודין, ווייל איך האב אייך
גענומען צו מיר פאר אפאלק, אוב איהר ווערט
גערופין אוך מיין נאמען, דריבער מוזט איהר זיין
הייליג אזוי וויא איך בין הייליג, איהר זאלט זיין
גליך צו מיר, אוב אז איהר וועט זיין הייליג וועט
איהר מורא האבין פאר אייערע פאטער אוב
מוטר. ווארום דער מענטש ואם לעבט אוך
דער ווילט נאר צו האבין פערגעניגען, אז ער
בעקומט ניט זיינע פערגענוגען, אדער ער איז
ארעם, האט ער פיינט זיינע פאטער אוב מוטר,
פאר ואם האבין זיי איהם געבריינגט אויף דער
ווילט ער זאל האבין יסורים פון זיין אדעמקייט,
אדער ער זאל דארפין מקנא זיין אנדערע מענטשין
מיט זייער רייכקייט, אוב איהם זאלין פוילין דיא
ביינער פון קנאה, אוב אפילו ער איז שוין נאר
בייך עם פעלט איהם נאר ניט, אז ער דערמאנט
זיך אבער אז ער ויעט דארפין שטארבין, ואם
טוג איהם ואם ער איז גיבארין געווארין, פאר
ואם זאל ער מורא האבין פאר זיין פאטער אוב
מוטר, אבער דער מענטש ואם איז הייליג, ער
ווילט ניט הנאה האבין פון די ווילט, נוייל בייא
איהם איז דער עיקר עולם הבא, אוב זיין ביסעל
עולם הזה ואם ער דארף, פעלט איהם קיין
מאהל, אוב ער האט זיין לעבין פארבריינגט מיט
תורה אוב מצות, דער מענטש פריט זיך מיט זיין
שטארבין, ער ויים געווים ער גייט שוין אין גן
עדן, דער מענטש ועט דאנקן זיין פאטער אוב
מוטר ואם ייא האבין איהם געבריינגט אויף
דער ווילט, אוב ער ועט ייא געבין כבוד אוב
ועט מורא האבין פאר ייא, אוב דער מענטש
ואם בייא איהם איז דער עיקר עולם הזה, אוב
ער ארבעט טאג אוב נאכט נאר ער זאל האבין
אפערמעגין, אוב זאל שיין וואהנען, מיט שיינע
קליידונג אוב נאדל מיט ויכבר זאל זיין גענוג אין
זיין שטוב, דער מענטש האט קיין פערגענוגען פון
דעם טאג שבת, ווייל שבת מוז ער אווענ זייען
זיינע גישעפטין פארמאכין זיין קראם זיין קאנטאר
ער קען ניט פארין, ער קען ניט הנאה האבין פון
זיין עסין אוב טרינקען שבת אזוי ויא ער האט
הנאה אין ואכענדיגען טאג, דער טאג שבת איז
בייא איהם אצער גיט אהנענוג, אבער דער מענטש
ואם איז הייליג, דער מענטש קען היטען שבת
ויא נאט האט גיבאטין, ער גלויבט נאט ועט
איהם געבין זיין פרנה אין די נעקם טעג, איז ער
דעם שבת רוהיג אוב פריילין, ער האט קיין צער
ואם זיין קראם איז פארמאכט, ער האט הנאה
פון דעם טשאלינט, ער דארף ניט אנקאבטע זוף
אום שבת, אז ער דארף ערגעץ פארין האט ער
קיין צער ואם ער קען ניט פארין אום שבת, ווייל
ער ויים זיכער אז ער ועט נאר ניט שאדין האבין
אז ער ועט פארין זונטאג, דריבער האט הקב"ה
גיזאגט די אלע דרייא נאכין צוזאמען, איהר זאלט
זיין הייליג, אוב אז איר ועט זיין הייליג ועט איר

יט א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: ב מַלֵּיל
עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
קַדִּישִׁין תְּהוֹן אֲרֵי קַדִּישׁ

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
ב דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי

ת"א קדושים תהיו. עקדם שעב כד:

בעל הטורים

(ב) קדושים תהיו. לעיל מיניה כתיב ושמרתם את משמרתי ויסמיך ליה קדושים תהיו אלא יסמוך עלמו מן התעב שוב אין תעב בך

רש"י

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל. מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל א מפני שרוב גופי התורה תלויין בה: קדושים תהיו. הוי פרושים מן העריות ב ומן העבירה שכ"מ שאתה מוצא גדר ערוה לתה מוצא קדושה (ויקרא כא) אשה זונה וחללה וגו' לחי ה' מקדשכם. (שם) ולא יחללו זרעו לחי ה' מקדשו. (שם) קדושים יהיו לאלהי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ב) קדושים תהיו. ויהו קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אל תפנו אל האלילים ואפי' תאמרו לשם שמים אנו עושין כדי להכיר שכולם

פירוש לתורת אלהים

(א) וַיְדַבֵּר יְיָ אוֹנָא נָאט הָאט גֶעֶרֶעט צוּ מֹשֶׁה אוּנ
הָאט עָנְאנְט צוּ אִיהם: (ב) דַּבֵּר רֶייד צוּ
דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְאַמְרָתָּ אוּנ זָאלְסְט נָאנְין צוּ זֵיי
קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ אִיהר זָאלְט זַיין הֵיילִיג אִיר זָאלְט זִיךְ

הָאט עָר גֶעדִינְגְט מֶענְשְׁשֶׁן זָאלְן הִישֶׁן דִי זַיין, דִי הִיטֶערְס זָענְען גֶיוֶוען שְׁכּוּרִים, אוּנ אֵיינֶערְלֵיי זָענְען גִיוֶוען נָזִירִים וָואס קָארְן נִיט טְרִינְקְען זַיין. וָוען דָער בַּעַל הַבַּיִת אִיז גֶעקוֹמְען צוּם קֶעלֶער

משלי חכמים

קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה'. נָאט הָאט גֶיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה
דוּ זָאלְסְט נָאנְען צוּ דִי יוּדֶן אִיר זָאלְט זַיין הֵיילִיג
וָוארוּם אִיךְ בִּין אִיךְ הֵיילִיג , דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן דִי יוּדֶן
מֵיינְט מֶען, אֶפִּילוּ פוּן דִי זַאכְען וָואס מֶען טָאנְ , זָאלְט אִיר
אִיךְ זַיין הֵיילִיג אוּנ אַבְּגֶעשֵׁייד , וָועלְן מִיר פָּרְעֶנְען פָּאר
וָואס הָאט נָאט אַזוֹי פִּיל הֵיילִיגְקֵייט פֶּערְלַאנְגְט פוּן דִי יוּדֶן ,
נָאר לָמָּשָׁל אִיינֶער מֶענְשְׁט הָאט אַמָאהל גִיוָואלְט אֲנֶהֱייבֶּען
הָאנְדֶלְען עָר הָאט גֶעדִינְגְען אֶקֶרְם , אוּנ אִיז גֶיפָארֶען אִין
לַייפְּצִיג קוֹיפֶּען סְחוֹרָה , וִוי עָר אִיז גֶעקוֹמְען אִין לַייפְּצִיג הָאט
עָר גֶעטְרַאפֶּען זַיין פֶּעטֶער , דֶער פֶּעטֶער הָאט אִים גִיפְרֶעגְט
וָועגְן וָואס עָר אִיז גֶעקוֹמְען אִין לַייפְּצִיג , דֶער יוּנְגֶער מַאן
הָאט אִים דֶערצֵיילְט אַז עָר אִיז גֶעקוֹמְען אִין לַייפְּצִיג קוֹיפֶּן
סְחוֹרָה, דֶער וַוייל הָאט דֶער פֶּעטֶער אִים גִיפְרָעגְט אִין וָועלְכֶן
הָאנְדֶעל עָר אִיז אֲרֵיין גֶעפָארֶען אוּנ אִין וָועלְכֶן נוּמֶער גֶענוֹמֶען
עָר , אוּנ וָועלְכָע סְחוֹרָה עָר וִוייל קוֹיפֶּן , דֶער יוּנְגֶער מַאן
הָאט גִיזָאגְט צוּם פֶּעטֶער דֶם נָאמֶען פוּן הָאנְדֶעל אוּנ דֶם
נוּמֶער פוּן זַיין סְטַאנְצְיָע אוּנ דֶם נָאמֶען פוּן דִי סְחוֹרוֹת וָואס
עָר וִוייל קוֹיפֶּן , אוּנ דֶער יוּנְגֶער מַאן אִיז גֶענַאנְגֶען צוּרִיק אִין
הָאנְדֶעל צוּם אֲפְרוּהֶען. דֶער פֶּעטֶער אִיז בַּאלְד גֶיגַאנְגֶען אִין
דֶערשְׁטֶיל צוּ אֶלְטֶע סוֹחֲרִים אוּנ פֶּאבְּרֵיקַאנְטֶן וָואס מַאכְען דִי
סְחוֹרָה וָואס דֶער יוּנְגֶער מַאן הָאנְדֶלְען, אוּנ עָר הָאט
גִיזָאגְט צוּ דִי סוֹחֲרִים אִיר זָאלְט וִויסֶען אַז עָר אִיז גֶעקוֹמֶען
אִין לַייפְּצִיג אֵיינֶער סוֹחֵר, אוּנ עָר וִוייל קוֹיפֶּן סְחוֹרָה , אוּנ
אִין דֶם הָאנְדֶעל אִיז זַיין סְטַאנְצְיָע גֶיים שִׁין גֶעשְׁווִינְד מִים
סְחוֹרָה אִיר וָועט בַּיי אִים לַייזֶען פִּיל גֶעלְט, עָר וָועט פוּן אִיךְ
פִּיל סְחוֹרָה קוֹיפֶּן, דִי סוֹחֲרִים הָאבֶּן אֲנֶגֶעהוֹיבֶּען זַיין צוּ אִים
מִים סְחוֹרָה, אוּנ עָר הָאט גֶעקוֹיפְט פוּן זֵיי פִּיל סְחוֹרָה , אֵיין

שפתי חכמים

א וש"ת והן כל הסורה כולה שנה משה ליסראל. וי"ל דפרשה זו נאמרה בהקהל משום ושם כל ישראל וכ"ש דכתיב כל עדת בני ישראל דכתיב בפ' ויקהל את העדה המשכן והקמים ושמה אמר משה לא שנה אלא לאנשים. עי"ל דמשה שנה לפני כתות כתות זו אחר זו אבל פרשה זו היה במעמד כל ישראל וכ"מ שחיפש יהושע למשה מי אפשי במלוה זו היה לו לשמוע עליה ומה שלא שמעו מיד למשה לפי שלא היו כל ישראל. ומ"ש היו כל ישראל כיחד שלא יהושע למשה כזה: ב דהא אין קדושה שייך אלא

רשב"ם

(ב) קדשים תהיו. מפני שהרבה מצות הוזהרו להתקדש

שפתי חכמים

א וש"ת והן כל התורה כולה שנה משה ליסראל. וי"ל דפרשה זו נאמרה בהקהל משום ושם כל ישראל וכ"ש דכתיב כל עדת בני ישראל דכתיב בפ' ויקהל את העדה המשכן והקמים ושמה אמר משה לא שנה אלא לאנשים. עי"ל דמשה שנה לפני כתות כתות זו אחר זו אבל פרשה זו היה במעמד כל ישראל וכ"מ שחיפש יהושע למשה מי אפשי במלוה זו היה לו לשמוע עליה ומה שלא שמעו מיד למשה לפי שלא היו כל ישראל. ומ"ש היו כל ישראל כיחד שלא יהושע למשה כזה: ב דהא אין קדושה שייך אלא

עיני קדושה ופרישות

(ב) דבר אל כל עדת בני ישראל וגו' קדושים תהיו וגו'. מדוע בפרשה זאת כמעט בכל מלוה ומלוה נאמר אני ה' אלהיכם, מה שלא נאמר כן בשאר פרשיות שבתורה. התירון בזה, כלם

ליקוטים על התורה

קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ וגו'. רַבִּי אֶבְּין וְאָמַר אֵין דָּבָר שֶׁבְּסוֹף שֶׁמְּיוּשָׁב בְּרֹאשׁ תִּהְיוּ, אֵיר זָאלְט זַיין הֵיילִיג, אוּנ עָם שְׁמַיְיט אִין בְּסוֹף וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים. אֵיר זָאלְט אֵייךְ הֵיילִיגֶן וְוֶעט אִיר זַיין הֵיילִיג, בְּאר וָואס זָאגְט אַלְץ דָּר בְּסוֹף וְוֶעגְען דִי הֵיילִיגְקֵיים, נָאר אַבְּאל הָאט אֵייגֶער גֶעמַאכְט אַקֶעלֶער זַיין

דעת חכמים

קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה'. נָאט הָאט גִיזָאגְט צוּ מֹשֶׁה
דוּ זָאלְסְט נָאנְען דִי יוּדֶן אִיר זָאלְט זַיין הֵיילִיג
וָוארוּם אִיךְ בִּין אִיךְ הֵיילִיג , דִי הֵיילִיגְקֵייט פוּן דִי יוּדֶן
מֵיינְט מֶען, אֶפִּילוּ פוּן דִי זַאכְען וָואס מֶען טָאנְ , זָאלְט אִיר
אִיךְ זַיין הֵיילִיג אוּנ אַבְּגֶעשֵׁייד , וָועלְן מִיר פָּרְעֶנְען פָּאר
וָואס הָאט נָאט אַזוֹי פִּיל הֵיילִיגְקֵייט פֶּערְלַאנְגְט פוּן דִי יוּדֶן ,
נָאר לָמָּשָׁל אִיינֶער מֶענְשְׁט הָאט אַמָאהל גִיוָואלְט אֲנֶהֱייבֶּען
הָאנְדֶלְען עָר הָאט גֶעדִינְגְען אֶקֶרְם , אוּנ אִיז גֶיפָארֶען אִין
לַייפְּצִיג קוֹיפֶּן סְחוֹרָה , וִוי עָר אִיז גֶעקוֹמְען אִין לַייפְּצִיג הָאט
עָר גֶעטְרַאפֶּען זַיין פֶּעטֶער , דֶער פֶּעטֶער הָאט אִים גִיפְרֶעגְט
וָועגְן וָואס עָר אִיז גֶעקוֹמְען אִין לַייפְּצִיג , דֶער יוּנְגֶער מַאן
הָאט אִים דֶערצֵיילְט אַז עָר אִיז גֶעקוֹמְען אִין לַייפְּצִיג קוֹיפֶּן
סְחוֹרָה, דֶער וַוייל הָאט דֶער פֶּעטֶער אִים גִיפְרָעגְט אִין וָועלְכֶן
הָאנְדֶעל עָר אִיז אֲרֵיין גֶעפָארֶען אוּנ אִין וָועלְכֶן נוּמֶער גֶענוֹמֶען
עָר , אוּנ וָועלְכָע סְחוֹרָה עָר וִוייל קוֹיפֶּן , דֶער יוּנְגֶער מַאן
הָאט גִיזָאגְט צוּם פֶּעטֶער דֶם נָאמֶען פוּן הָאנְדֶעל אוּנ דֶם
נוּמֶער פוּן זַיין סְטַאנְצְיָע אוּנ דֶם נָאמֶען פוּן דִי סְחוֹרוֹת וָואס
עָר וִוייל קוֹיפֶּן , אוּנ דֶער יוּנְגֶער מַאן אִיז גֶענַאנְגֶען אִין
הָאנְדֶעל צוּם אֲפְרוּהֶען. דֶער פֶּעטֶער אִיז בַּאלְד גֶיגַאנְגֶען אִין
דֶערשְׁטֶיל צוּ אֶלְטֶע סוֹחֲרִים אוּנ פֶּאבְּרֵיקַאנְטֶן וָואס מַאכְען דִי
סְחוֹרָה וָואס דֶער יוּנְגֶער מַאן הָאנְדֶלְען, אוּנ עָר הָאט
גִיזָאגְט צוּ דִי סוֹחֲרִים אִיר זָאלְט וִויסֶען אַז עָר אִיז גֶעקוֹמֶען
אִין לַייפְּצִיג אֵיינֶער סוֹחֵר, אוּנ עָר וִוייל קוֹיפֶּן סְחוֹרָה , אוּנ
אִין דֶם הָאנְדֶעל אִיז זַיין סְטַאנְצְיָע גֶיים שִׁין גֶעשְׁווִינְד מִים
סְחוֹרָה אִיר וָועט בַּיי אִים לַייזֶען פִּיל גֶעלְט, עָר וָועט פוּן אִיךְ
פִּיל סְחוֹרָה קוֹיפֶּן, דִי סוֹחֲרִים הָאבֶּן אֲנֶגֶעהוֹיבֶּען זַיין צוּ אִים
מִים סְחוֹרָה, אוּנ עָר הָאט גֶעקוֹיפְט פוּן זֵיי פִּיל סְחוֹרָה , אֵיין

קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ג אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

ענייני קדושה ופרישות

הקב"ה נכתר נכוי יכתוב בספרם זו בתין רחוי שיעלו המעלות והמדות המשובחות מפני שיגזור בהם בשכל המטובי. ולא מפני שלום הקב"ה בהם נלכת בדרכיו ולדבקה בו יעשו כל מה שיעשו מהטוב והשלמות, לא מפני בהיכה מחרת ומשפט שלכי מדותיו. לכך אמר קדושים תהיו, שלא נאמר זה על העריות בלבד אלא על כל הסדבות בכלל שיהיו קדושים ומקדשים עצמם בכל הדברי, לומר על שהתירה לכם המשגל עם הנשים והיתיית היין ושאר התעונים, לא מפני זה תהיו שטופים בעניני הגשמיים בהמה, אל תהיו כסוכלי יין בזוללי בשר נמו. אבל תהיו קדושים כ"ל פרושים מן המחריות. ולא תעשו זה כפילוסופים המתפודדים ביטנפו נופש להמשך אחר שכלם, אלא כי קדוש אני ה' אלהיכם, נבדל מכל הומר וגשמיות, ודי לעבד להתנהג במנהג הפדון ותלכו בדרכיו להיות קדושים כמוני. ולפי שבמדות המשובחות בעוד אל ופח היות יותר מסוכסמת מהמדו' המשובחות וכל אדם יחזיק בה מילדותו. וכן אמרה הכתב הוא מלת מצות' והשקט וכל אדם יתפוץ בה להיות שבחיות ימיו במצוה. ע"כ זכרה הכתוב. ואמר גם אלה לא יאמרו בני ישראל אלא מפני שהן מצות אלהיהן, וזהו אמרו איש אמו ואביו תיראו, כלומר הע"פ שכל איש ירא את אביו ואת אמו מילדותו, אתה לא תירא את האב ואת האם ולא תעשו את השבתות אלא מפני שציותי אני שהוא אמרו אני ה' אלהיכם בעבודי רבוי שתעשו זה בשתיכה אחרת. וכן אמרו אל תפנו אל האלילים וגו'. לא אמרתי אתהדבו בזה להיותה דבריהם שאין בהם ממש והשכל מכחיל קולתם, אלא מפני שאני לויתי עליו, והוא אמרו אני ה' אלהיכם, כי היין שאני בכח הסבות אלהיכם ומשגיח ומנהיג אתכם מה לכם לדרוף אחרי הפסילים שהם שכל ואין בם מועיל. הנה התפלה למה נוסף ס'

ליקוטים על התורה

אוג האט נאיזען די ליין איז גוט געהיים ניזואריז עם פעלט נאר ניט, האט ער ניטבען איין דריטיל לוין נעלט צו די נזירים, אוג צוויי דריטיל האט ער ניטבען צו די שבורים, האבען די נזירים ניזאגט צום בעל הבית פאר ואס האסטו נעטבען צו די שבורים צוויי דריטיל אוג צו אונז האסטו נאר ניטבען איין דריטיל, האט דער בעל הבית ניזאגט איר זעט נזירים אוג איר מאכט ניט מריינקקן ליין, אוג אז איר זעט ניזיפסין נעבען די ליין אוג געהיים אוג איר האט ניט נעשרונקן פון די ליין, האט איר פון דעם קיין צער נעהאט, אבער די שבורים ואס נאכט ניט מריינקקן ליין אוג נעוואהנט צו מריינקקן ליין אוג זיי זענען

פירוש לתורת אלהים

אף שייידן פון זנות אוג פון אנדערע עבירות בי נוארום איך יי נאט אלהיכם איינער נאט בין הייליג:

איש

משלי חכמים

זאלען דיר ברענגן די אלע סחורות, זיי זאלען בייי דיר צו נעמן די נעלט מיט די ציים נאר אויף די סחורה, דו זאלסט האבין אין אין איין אנדער לאנד, יעדער האם נילטבען ברוך הוא האט ארא נעשיקט דעם מענטש דא אויף די וועלט ער זאל מאכען אהאנדיל, ער זאל איינקויפען תורה אוג מצות אוג ער זאל זיי ברענגן אהיים אויף יענע וועלט ער זאל האבען פרנסה פר די נשמה. נאר ווי דר מינטש קומט אהער אויף די וועלט איז אבער דא צו ארבייטן אלוסבא־באלאן צו פלייהן אין דר הויך הונדרט מייל אשעה, דער דריטער האם נעבריינגט אזוי ציהען ריח פון דעם וועט ער נעהן ניט צו פרנסה, דער אוג אויף דעם וועט ער פארבעשנען די נאנצע ציים פון זיין לעבען וועט אים ניט בלייבען בייי זיי, זיי זאלען נייז דריבער האט נאט נעשאפן פיל פערנניגונג, ער האט ניבאטען נואס מען זאל עסן ואס מען זאל ניט עסן, אוג וועלכע זייבער עס זאנען מוסר אוג וועלכע זייבער זאנען אסור, אוג אויף דעם וועט אים ניט בלייבען ביי זיי, זיי זאלען נייז אלע דריי אין דער וועלט זוכטן פרנסה פון זייערע מאשינען, יעדער האט נענוטען זיין מאשין אוג זענען נעצאנגען, ווי זיי זאנען זאלן עקוטען אין וועג האבען זיי ניבלאנדעט, אוג האבען ניט נעוואסט וואס מען מעג טוהן, הט נאט אויף ניבאטען קדושים תהיו, איר זאלט זיין הייליג, איר אפנעשייידט אפילו פון די פערנניגונג ואס מען מעג זיי טוהן, אוג מען האט באלד ניזאגט צו זיי די אלע דינים פון די סדרה אוג די דינים פון די נאנצע תורה, וויל זיי ונעלין זיין בשעפטינג מיט אזוי פיל דינים אוג ואלען זיין אפנעשייידט פון פערנניגן,

ויעלין זיי נאר זוכטן פרנסה פאר די נשמה :

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמורו אני ה' אלהיכם.

יעדר מענטש מוז מורא האבין פר זיין פאטער אוג מוטער די נמרא זאנט וויל נאט האט ניבאטטן מיר זאל מורא האבין פאר פאטער אוג מוטער, ואלטן מיר זאנען איב דר פאטער אוג מוטער זאנען צו דעם וזהו שכל איר זאל מחלל שבת זיין ואדער ער זאל טוהן איין אנדער עבירה? דריבער זאנט דר פסוק ואת שבתתי תשמורו, מיינע שבתים מוזט איר היטען, ווארום איך בין אייער נאט, דאם ויעלין מיר צו פארשטיין נעבען מיט אמשל אין אשטאט זענען אמאל ניזוען דריי מענטשין ואם האבען קיין פרנסה, זיי זאלען נייז דעם וועט ער נהן צו דעם ערשטין אוג איר ניזאגט דעם עפיל צו דיר נאו, ויו זיא האט נאר אשמעק נימאהן פון דעם עפיל צו איר באלד בעסער גיוואהרן, פארן נאכט האט ער איר ניבאטען נאך אמאל דעם עפיל צו שמעקן פון אים, איז ז נעוזונד ניוואהרן. ביי דעם קייזער אין שטוב איז ניוואהרן אנרוסע פרייד, פון האט נעמאכט אנרוסע

(חומש ע"ט) (ח"ג)

כָּל אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ד אַל־תִּפְנוּ

ת"א מיה ממו יפכיו תיכלו. יכמות ס ו קידושין כט ו מציעה לב כליתות כח: מת שבתותי תשמורו. שבת סט יכמות ז׳.

בעל הטורים

על ידו ומקדשין אותו מלמעלה: אמו ס' מלסיכס. ומסיק ליה דכתיב אל כל עדת בני ישראל לומר שבני ישראל יחיו הכא ויאמרו ס' אמר עדת בני ישראל. ומסיק ליה קדושים שבכל שבקדושים ס' לרוך שבכה דהיינו עדה וכן י"פ ס' מלסיכס בפרשה זו: אמו ס' מלסיכס שים ממו ואביו תילולו לומר שבקול אכוד אב ואם ומולפס בכבוד הכא ומולו. ומסיק ליה את שבתותי תשמורו אלו ס"ל תניו לשבת ע"ג שבקולוים הם מגסך יין לע"ג ומחלל שבת כדמי' בפ"ק דחולין: מלסיכס. ומסיק ליה אל תפנו כלומר אל תעשיתם מדעתכם אל תפנו לו:

רש"י

זוכה והללה וגו': (ג) איש אמו ואביו תיראו. כל אחד מכם תירלו ג אביו ואמו. זהו פשוטו. ומדרשו אין לי אלא חיים תנא מנין כשהוא אומר תירלו ד הרי כאן שיש ח"כ למה נא' חיים שהחיים סיפק בידו לעשות אבל תנא רשות מחריס ה עליה: אמו ואביו תיראו. כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהכן ירא את אביו יותר מאמו. וכשכוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהכן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמסדלתו בדברים: ואת שבתותי תשמרו. סמך שמירת שבת למורא אב לומר לך על פי שהזהרתיך על ז מורא אב. אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המלות: אני ה' אלהיכם. לתת שכר מייבין בכבודו ח לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי. חיזהו מורא לא יבא במקומו ט ולא ידבר במקומו י ולא יסתור את דבריו. וחיזהו כבוד מאכיל ומשקה כ מלבים ומעטיל מכנים ומוליא: (ד) אל תפנו אל האלילם. מלכיכן אחם מדבתיכ תילולו ומ"מ אים מוהכ עפי מאחם מדבתי' אים כמו שפרש"י לעיל ואם אינו מוהר לפנין אחר אלא אל תפנו אל האלילים שלא יאמרו אחרים שאני מוהר לפנין זה ולא לפנין זה לפיכך נאמר אל תפנו: ו' כנון שהזקנים מדבריס זה אחר זה וכשיגיע הזמן שהוא מדבר לא יבבר הכן במקומו: כ ו"ת היפך מיוחד אים לו אלא זקנים: ' כנון שהזקנים מדבריס זה אחר זה וכשיגיע הזמן שהוא מדבר לא יבבר הכן במקומו: כ ו"ת היפך

רשב"ם

ולשמור: (ג) ואת שבתותי תשמורו. כשם שבעשרת הדברות נאמר כבוד אב ואם אצל שמירת שבת שהושוו כבודם לכבוד המקום אף כאן סמכן הכתוב לפי פשוטו:

שפתי חכמים

כמה שכם פרוסים וכבדלים מן העמים כמעשה כנון בלילית ותפילין ומזה מ"ש מכל בשר ואל תעשה אין ניכר שום פרישות. ומתחלת הוו פרושים וכו' כ"ל דקאי לפרשה של עריות דלעיל. ומן השעיריות דנקוט רש"י כ"ל כמי שעיריות של עריות: ג דק' לכס"ד דאים ג' יתיר ותילולו ג' רגיס: ד וא"ת ומה תמרי' שהוא מכלל לאים. וי"ל דהיינו סיכת דכתיב בל' זכר אבל סיכת דכתיב אים משמעינן שהוא אי לאו ריבויא: ה ואין להקשות אם כן למה מלריכן שהוא. די"ל כנון גלוסה או אלמנה דאין רשות לחריס עליה: ו פי' שפחה אותו כדמתרגמינן כי יפתה אדי יסדל: ז דעת רש"י זה שאל תקשה מנ"ל לפרש לילך שמכו יחד כדי לומר שאע"פ שהזהירתיך על מורא אב ואם אין דומה שבת אם כך ס"ל כפ' ויקהל להיפך דמה שמוקדם בפסוק הוא עיקר. וכאן הקדי' מורא אב ואם לשבת ס"ל דלמא מורא אב ואם דוחה שבת. ועוד מנ"ל לפרש וכן בשאר כל המלות דלמא דוקא שבת אינו דוחה שהוא תמיד ויש בו מ"ע וס"ת שאר כל המלות נדחין מפני מורא אב ואם ולכך פי' אני ה' אלהיכם לתת שכר כו': ח ול"ת והא בפרשה זו לא כתיב בשבת אלא מורא וגם לעיל פרש"י שם כן לשם ג' חיים שבמקום כו' משמע שאר ל' דפרשה זו מדבכת בכבוד דגבי מורא אין שייך סיפק ואין סיפק. וי"ל דלעיל מלכיכן אחם מדבתיכ תילולו ומ"מ אים מוהכ עפי מאחם מדבתי' אים כמו שפרש"י לעיל ואם אינו מוהר לפנין אחר אלא אל תפנו אל האלילים שלא יאמרו אחרים שאני מוהר לפנין זה ולא לפנין זה לפיכך נאמר אל תפנו: ו' כנון שהזקנים מדבריס זה אחר זה וכשיגיע הזמן שהוא מדבר לא יבבר הכן במקומו: כ ו"ת היפך

ליקוטים על התורה

גיזעקן נעבען די ניין אוג האבען פון אירן פאר זיין מוטער אוג פאר זיין טאטער תירלו ואלט איר זיך פארבעטן אוג מייגע שבתים ואלט קומט זיי צוויי דריטיל לוין גלעלט, דרייבער האט גאט גיזאגט צו משה די מלאכים וואס בייז זיי איז ניטא איצר הרע, אז מען גיט אויף זיי איין באהל היל גקויט איז שוין נעגוג. אבער מענטשען וואס בייז זיי איז דא איצר הרע זאלסטו זיי נאנען זיי זאלען זיך צווויי מאהל וואס פיל באהלן היילגן, אוג הלואי זאלין זיי ווערען הייליג:

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו. ידעדר מענטש זאל מורא האבען פאר זיין מוטער אוג איר

משלי חכמים

שמחה אוג אסעודה פאר די אלע דריי מענטשין, ווייל דורך זיי איז די טאכטער פון מלך נעזונד גיוואירן, נאכדעם האט דער מלך גיזואגט פון איר ואלט גיט אפגיין פון מיין שפאקטיק אז דעם מלך טאכטער איז קראנק, פון וואנען ואלט איר נעוואסם. דריבער בין איך רב. עיקר פון דעם מלך טאכטער נעזונד ווערען קומט מיר דעם מלך טאכטער פאר אנוייב, דער אנדערער האט גיזאגט ווען גיט מיין לופט־באלאן ווי אזוי ואלט מען נעקומען צום מלך, בין איך דער. עיקר פון

מצות השם

[כיב] (עשה נב) ליראת מהפלות שפחי' הכו לבן ויקרו בפניו לא יכלימם שנא' לא תוכלון להם ומו ומחיו תילולו: אישׁ אמו ואביו תיראו ואת אמצות עשׂה אין אמדער אויף אין אנדער שפראכע ואם זאל אים רופען פאטע ואדער אויף אין אנדער שפראכע ואם דער בעדייטונג איז מאטע, אוג אזוי ווי ער מוז מורא האבען פאר זיין פאטער, אזוי מוז ער מורא האבען פאר זיין מוטער, אוג אפילו דער פאטער אדער די מוטער האבען אים נישט לאנגן אדער פארשעמט אוג האבען אים נישט פארשעמן: ער זיי ניט פארשעמן:

תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה
לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
ה וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה

אונקלוס

בָּתַר טַעֲוָן וְדַחֲלָן דְּמַתְּכָא לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: ה וַאֲרֵי תִכְּסוּן נִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ

ת"א אל תפנו אל האלילים. שבת קמט:

רש"י

ל לעבדם (ת"כ) אלילים לשון אל כלא הוא חשוב: ואלהי מסכה. תחילתן אלילים הם אם אתה פונה אחריהם מ סופך לעשותן אלהות: לא תעשו לכם. לא תעשו לאחרים ולא אחרים נ לכם. וא"ת לא תעשו לעצמכם אבל אחרים עושין לכם ם. הרי כבר נאמר (שמות כ) לא יהיה לך לא שלך ולא של אחרים: (ה) וכי תזבחו וגו'. לא

שפתי חכמים

יתלה זה בכאן לעיל היה לו לפרשו וגם גבי כבוד היה לו לפרשו בפ' וישמע יתרו. וי"ל דבלא פי' זה הייתי אומר דמורא היינו דאפי' אמר לך הלל השבת תשמע לו והללו וכן בשאר כל המלות אם אומר לך עביר עליהם הייב אתה לשמוע לו ולעבור עליהם וכבוד דכתיב במקום אחר הוא שלא ישב במקומו כו' אבל הפשא דפרש"י דמורא אב ואם אין דוחה המלות ע"כ מורא היינו לא ישב במקומו א"כ איזה הוא כבוד ומתרן מאכיל אותו וכו': ל פי' לא תפנה מחשבתך לעבדם ואין פי' לעבדם כמשמעו שזה כבר אסור אחת בעשרת הדברות ואחת בפ' משפטים וילמד דאף שלא כדרכן אסור לעובדן. ועוד הא כ' אחר זה אם אתה פונה סופך כו' והא כבר עשאן אלהות כיון שעובדן. אלא ע"כ צ"ל לא תפנה מחשבתך לעובדם. וא"ל אל תפנו לראות א"כ היה לו לכתיב לא תביטו: מ דהל"כ למה קראן תחלה אלילים ואח"כ קראן אלהות: נ ר"ל דמחלקינן הפסוק לא תעשו פי' לאחרים. ולכם פי' ולא אחרים לכם והוא שתי אזהרות אחת לא תעשו ואחת לכם: ס ואין להקשו'

עניני קדושה ופרישות

למשה שידבר אל כל עדת בני ישראל המלות האלה, שהיה מפני שהכינס בזה לכרות הברית שבפרשה בחקתי, וגם להזהירם על המלות בכלל שישמרו אותם לא מפני שיחייב אותם השכל האנושי אלא מפני שלוה בהם השם, ולכך התחיל בכבוד אב ואם שהיא המפורסם שבפעולות בני אדם, ואח"כ אמר על שמירת שבת וכל המלות שבא זכרם בפרשה זו, ובכל אחת אומר אני ה' אלהיכם להזכיר שישמרו המלות בעבור שהוא יתברך לוה בהם:

(ה) וכי תזבחו זבח שלמים לה' וגו'. אם יהיה כל עבודתכם לשם השם לא תחטאו ולא תצטרכו להביא קרבנות החטאות והאשמות רק כאשר תזבחו איזה קרבן יהיה שלמים, ורק לרצונכם תזבחו אותו, אני איני מלוה לכם שתזבחו אף שלמים. רק אם תרצו לזבוח זבחי שלמים תוכלו לזבוח, ואף שהזבחי שלמים הוא לרצונכם עכ"ז יש בו קדושת קרבן, ע"כ נתתי זמן לאכילתו שני ימים, ואם ישהא במחשבה זרה פגול הוא לא ירלה, כי בשמה לא יוכלו הוא וביתו לאכול שור שלם בשני ימים, מסתמא יזמין אליו איזה עניים ויתומים שיאכלו אתו. ע"כ יהיה לרלון לפני הקב"ה כאילו הקריב כל הבשר על מזבח ה', ולא מבשר זבח שלמים לבד יתן לעניים, רק אף בקולרכם את קליר ארלכם לא תכלה פאת שדך לקלור ולקט קלירך לא תלקט וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם, והאי לעני ולגר העזוב אותם קאי על שלמים ופאה ולקט ועוללות ופרט, שהעיקר מכל אלה שהעניים יהנו מהם, ולא תעשה כל זה מגד הרחמנות, כי יקך לבבך, ותאמר איך אוכל לאכול בשר לבדי ולקלור בדי וכרמי לי לבדי ונכרם אין כל, ולמען יהיה לבבך טוב עליך, ע"כ התן לעניים חלקם כדי שתאכל אתה את כל במנוחת הלב, לא זהו עובד ה' רק עובד את עלמו, וטובתו ידרוש. ע"כ אמר הקב"ה על כל מלות אלה אני ה' אלהיכם, לשם מלות ה' תעשה כל זאת ותתן לעני חלקו מחמת אני ה' אלהי כלכם אלהיך ואלהי העני, והלק העני הוא אצלך, וכך הלקתי אנכי, שעלך יהיה כך וכך, ולהעני יהיה כך וכך, ומדוע ככה חלקתי אין לך עסק בנסתרות אלא אתה התן להעני גבלם הוכך אשר יש להעני עמך:

דעת זקנים מבעלי תוספות

סבורא ולהבדיל כמה שהעכו"ם עושין א"ס אל תפנו: (ד) ואלהי מסכה לא תעשו לכם. מהו לכם שהרי לעשות לאחרים יש אזהרה אלא אמר הקב"ה ואלהי מסכה לא תעשו לאחרים ומה שאחרים עושין לא תקבלו באלוה:

ליקוטים על התורה

זָאלְט הִיטְען מֵיינֶע שַׁבְּתִים. וָואס גִיהֶערִין דִי שַׁבָּתִים הִיטֶען צוּ דִי מוֹרָא פוּן פָּאטֶער אוּנ מוּטֶער. צוּ זָאגִין אוּנז אוֹיב דֶער פָּאטֶער אוּנ מוּטֶער וֶועלִין זָאגִין צוּם קִינְד עֶר זָאל פַּאלְגִין וָואס זֵיי זָאגִין אוּנ עֶר זָאל נִיט פָּאלְגִין וָואס גָאט זָאגְט וַוייל זֵיי זֶענֶען צְוֵויי שׁוּתְּפִים אוּנ גָאט אִיז נָאר אֵיין שׁוּתָּף. דְרִיבֶּער זָאגְט גָאט אִיר זָאלְט הִיטְען מֵיינֶע שַׁבָּתִים, פַאר וָואס הִיט מֶען שַׁבָּת וַוייל שַׁבָּת וַוייזְט אַז גָאט הָאט בַּשַׁאפִין דִי וֶועלְט אִין זֶעקְס טֶעג אוּנ שַׁבָּת הָאט עֶר גֶערוּהְט אַז גָאט הָאט בַּשַׁאפִין דִיא וֶועלְט הָאט דָאךְ גָאט בַּשַׁאפִין דֶעם עֶרְשְׁטֶען מֶענְטְשׁ. זֶענֶען דָאךְ אַלֶע מֶענְטְשִׁין קִינְדֶער פוּן גָאט אִיז דָאךְ דֶער

פירוש לתורת אלהים

מִיט דַיין פָּאטֶער אוּנ מוּטֶער זֶענְט אִיר אַלֶע חַיָּיב מִיר כָּבוֹד צוּ גֶעבִּין אוּנ מִיךְ צוּ הֶערִין דְרוּם זָאלְסְטוּ זֵיי נִיט פָאלְגִין אַיין עֲבֵירָה צוּ טָאהְן: (ד) אַל תִּפְנוּ אִיר זָאלְט זִיךְ נִיט קֶערִין צוּ דִיא צוּרוֹת פוּן כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת צוּ דִינֶען זֵיי וֵאלֹהֵי אוֹיךְ זָאלְט אִיר נִיט מַאכִין גֶעצִין בִּילְדֶער צוּ אַנְדֶערֶע אוּנ אַנְדֶערֶע זָאלִין נִיט מַאכִין צוּ אַייךְ אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין אַייֶער גָאט: (ה) וְכִי תִזְבְּחוּ אוּנ וֶוען אִיהר וֶועט שֶׁעכְטִין

משלי חכמים

דֶעם מֶלֶךְ'ס טָאכְטֶער גֶעזוּנְד וֶוערֶען, קוּמְט מִיר דֶעם מֶלֶךְ'ס טָאכְטֶער פַאר אַוַּייבּ, דֶער דְרִיטֶער הָאט גִיזָאגְט וֶוען נִיט מַיין עֶפִּיל וָואלְט דָאךְ דֶעם מֶלֶךְ'ס טָאכְטֶער נִיט גֶעזוּנְד גִיוָוארִין קוּמְט מִיר דֶעם מֶלֶךְ'ס טָאכְטֶער פַאר אַוַּייבּ, אִיז מֶען גִיקוּמֶען פְרֶעגֶען דֶעם מֶלֶךְ'ס טָאכְטֶער וָואס זִיא וֶועט זָאגִין וֶוער זָאל זַיין אִיר מַאן. הָאט זִיא גִיזָאגְט גִירֶעכְט זַיינֶען אַלֶע דְרַיי. מַיין רְפוּאָה אִיז גֶעקוּמֶען דוּרְךְ אַלֶע דְרַיי. אֵיינֶער אָן דֶעם אַנְדֶערֶען הָאט נִיט גִיקֶענְט הֶעלְפֶען. דָאס אִיז אַלֶץ אַז מִיר

מצות השם

(ד) [ריג] (לאו קכא) שלא לפנות אחר העבודת כוכבים לא במחשבה ולא בדבור ולא בפתום שנאמר אל תפנו אל האלילים:

(שס) [ריד] (לאו קכב) שלא לעשות אלילים ואפילו לעובד כוכבים שנא' ואלהי מסכה לא תעשו לכם:

אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים וגו'. נָדאס אִיז אַמִּצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה] מֶען זָאל זִיךְ נִיט קֶערִין צוּ דִיא עֲבוֹדָה זָרָה פוּן דִי גֶעצִין דִינֶער, מֶען זָאל נִיכְט טְרַאכְטִין אוּנ נִיט רֵיידִין אוּנ נִיט אַקוּק טָאהְן צוּא עֲבוֹדָה זָרָה פוּן דִי גֶעצִין דִינֶער:

וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. נְדָאס אִיז אַמִּצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה מֶען זָאל נִיט מַאכִין אַבִּילְד אֲפִילוּ פַאר אַגֶעצִין דִינֶער עֶר זָאל דִינֶען צוּ דֶעם בִּילְד:

לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסוּנֵיהּ׃
ו בְּיוֹמָא דְיִתְנַכֵס יִתְאֲכֵל
וּמִיוֹמָא דְבַתְרוֹהִי
וּדְיִשְׁתְּאַר עַד יוֹמָא
תְלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקָד׃

לִֽרְצֹנְכֶ֖ם תִּזְבָּחֻֽהוּ׃ ו בְּי֧וֹם זִבְחֲכֶ֛ם
יֵאָכֵ֖ל וּמִמָּחֳרָ֑ת וְהַנּוֹתָר֙ עַד־
י֣וֹם הַשְּׁלִישִׁ֔י בָּאֵ֖שׁ יִשָּׂרֵֽף׃

ת"א לרלונכם תזבחוהו. זבחים מז מנחות קי חולין יג כט: ביום זבחכם יאכל. פסחים ג מגילה כ: והנותר עד יום. זבחים לו: השלישי. זבחים כח כט:

בעל הטורים

ס' אלהיכם. וסמיך ליה וכי תזבחו שלריך לזבות לה':
(ס) תזבחהו חסר וי"ו שלא יהיו שנים שוחטים זבח אחד:

[רשב"ם]

(ה) לרצנכם. שיהא תמימים לסמיכה ולכל משפטיו של קרבן וכמו שמפרש והולך:

רש"י

נאמרה פרשה זו אלא ללמד שלא תהא זביחתן אלא ע"מ להאכל בתוך הזמן הזה שאם לקבוע להם זמן אכילה הרי כבר נאמר (ויקרא ז) ואם נדר או נדבה זבח קרבנו וגו': לרצנכם תזבחהו. תחלת זביחתו תהא ע"מ נחת רוח שיהא לכם לרצון שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני: לרצנכם. אפיי"מנטו. זהו לפי פשוטו. ורבותינו למדו (חולין יג) מכאן למתעסק בקדשי' שפסול שצריך שיתכוין לשחוט: (ו) ביום זבחכם יאכל. כשתזבחוהו תשחטוהו ע"מ זמן זה שקבעתי לכם כבר:

שפתי חכמים

למה לא מקשה רש"י נמי וגם תעשו לאחרים. דזה אין מתורץ דלא משמע מלא יהי' לך אלא אם עושה הוא או אחרי' לו שאסור לקיימו אבל שהוא לא יעשה לאחרים לא משמע מלך. וא"ת הואיל וכן הוא דלמה הוא מותר לעשות לאחרים דדוקא כתיב לא תעשו לכם. וי"ל הואיל ומרבינן מלך לא שלך ולא של אחרים ע"כ לכם דכתיב כאן לא קאי אלא תעשו דהא של אחרים נמי אסור לך וצריך לחלק הפסוק וא"כ לא תעשו ע"כ לא תעשו לאחרי' משמע. מהרי"ן: ע ר"ל שמתעסק בדבר אחר וכא שהיטה לידו כגון שזרק סכין בכותל לנועצו ובדריקה נשחטה הבהמה בלא כוונה:

פירוש לתורת אלהים

אַשְׁעֶכְטוּנְג פוּן שְׁלָמִים צוּ גָאט לִרְצֹנְכֶם זָאלְט אִיר שֶׁעכְטִין. עֶס זָאל אַייךְ זַיין לְרָצוֹן פַאר מִיר כְּלוֹמַר אִיהר זָאלְט נִיט טְרַאכְטִין בְּשַׁעַת שֶׁעכְטִין אַיין מַחֲשָׁבָה פְּסוּלָה וָוארוּם אַז אִיהר וֶועט יוֹא הָאבִּין אַ מַחֲשָׁבָה פְּסוּלָה וֶועט אַייךְ דֶער קָרְבָּן נִיט בְּוִוילִיגֶען פַאר מִיר: (ו) בְּיוֹם דֶער קָרְבָּן שְׁלָמִים זָאל גֶעשָׁאכְטִין וֶוערִין אוֹיף דֶעם תְּנַאי אַז עֶס זָאל גִיגֶעסִין וֶוערִין דֶעם טָאג ווּס וֶוערְט גִישָׁאכְטִין וּמִמָּחֳרָת אוּנ מָארְגִין כְּלוֹמַר עֶס זָאל גִיגֶעסִין וֶוערִין צְוַויי טָאג וְהַנּוֹתָר אוּנ דָס וָוס בְּלַייבְּט אִיבֶּר אוֹיף דֶעם דְרִיטֶען טָאג בָּאֵשׁ זָאל פַר בְּרֶענְט וֶוערִין אִין פַייֶער:

ליקוטים על התורה

פָאטֶער אוּנ דִי מוּטֶער אוֹיךְ קִינְדֶער פוּן גָאט. מוּזִין זַיי דָאךְ אוֹיךְ פָאלְגִין גָאט. אַז גָאט הָט גִיבָּאטִין אוֹיף אַ מִצְוָה. אִיז דֶר פָאטֶער אוּנ דִי מוּטֶער אוּנ דֶער קִינְד מְחוּיָב צוּ טָאהן דִי מִצְוָה. וַוייל אַלֶע צוּ זַאמֶען וֶוערִין גֶערוּפֶען דִי קִינְדֶער פוּן גָאט:

ולא

משלי חכמים

וָועלִין שְׁמוּעֶסִין פוּן דִי אִיצְטִדִיגֶע הֵיילוּנְג מַיינֶע. אָבֶּר אַז מִיר וָועלִין שְׁמוּעֶסִין פוּן וַוייטֶער דַארְף מֶען שׁוֹין נִיט דֶעם שְׁפַּאקְטִיף אוּנ מֶען דַארְף שׁוֹין נִיט דֶעם לוּפְט־בַּאלָאן מֶען דַארְף נָאר דֶעם עֶפִּיל. אוּנ דֶעם עֶפִּיל דַארְף אִיךְ אַלֶע טָאג. וַוייל אִיךְ בִּין שְׁוַואךְ. אוּנ אִיךְ קֶען עֶפְּטֶערְס קְרַאנְק וֶוערֶען. דְרִיבֶּער דֶעם מֶענְטְשׁ מִיט דֶעם עֶפִּיל קֶען אִיךְ נִיט אַוֶועקְלָאזִין פוּן זִיךְ אוּנ מִיט אִים מוּז אִיךְ חַתוּנָה הָאבִּין. דֶער נִמְשַׁל אִיז יֶעדֶער מֶענְטְשׁ אִיז גִיבָּארִין גִיוָוארִין פוּן דְרַיי שׁוּתָּפִין. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוּנ פָאטֶער אוּנ מוּטֶער. אִיצְט לָאמִיר זֶעהן וֶועמֶען דַארְף דֶער מֶענְטְשׁ בֶּעסֶער פָאלְגֶען, דֶעם פָאטֶער אוּנ מוּטֶער אָדֶער הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אֱמֶת אַלֶע דְרַיי זֶענֶען גְלַייכֶע שׁוּתָּפִין אָן אֵיינֶעם פוּן דִי דְרַיי וָואלְט דֶער מֶענְטְשׁ נִיט גִיקֶענְט גִיבָּארֶען וֶוערִין. מִיר וֶועלִין אָבֶּער נִיט שְׁמוּעֶסִין פוּן וָואס עֶס אִיז גִיוֶוען, מִיר וֶועלִין שְׁמוּעֶסִין פוּן וָואס עֶס וֶועט זַיין, אַז דָאס קִינְד אִיז שׁוֹין דָא אוֹיף דֶער וֶועלְט, אַפִּילוּ וֶוען עֶר אִיז נָאךְ קְלֵיין קֶען עֶר אוֹיסְקוּמֶען אָן זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער. זַייגֶען קֶען עֶר פוּן אַיין אַנְדֶערֶע אִשָּׁה אוֹיךְ. אוֹיף גֶעאַדֶעוֶועט קֶען עֶר וֶוערִין פוּן אַנְדֶערֶע מֶענְטְשִׁין אוֹיךְ, אוּנ אַז עֶר וֶוערְט שׁוֹין גְרוֹיס דַארְף עֶר קֵיינֶעם נִיט, אָבֶּער צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דַארְף עֶר אֵייבִּיג אָן קוּמֶען. מִיט לֶעבִּין מִיט גֶעזוּנְד מִיט פַּרְנָסָה. פַארְשְׁטֵייעֶן מִיר וֶועמֶען מוּז דֶער מֶענְטְשׁ פָאלְגֶען. צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. נִיט צוּ זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער. דְרִיבֶּער זָאגְט דִי תּוֹרָה יֶעדֶער מֶענְטְשׁ זָאל מוֹרָא הָאבִּין פַאר זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער. יֶעדֶער מֶענְטְשׁ דַארְף גֶעבֶּען כָּבוֹד צוּ זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער. דָאס אִיז נָאר אַז דִי פָאטֶער אוּנ מוּטֶער זָאגֶען צוּם קִינְד אַזֶעלְכֶע זַאכִין וָואס אִיז נִיט דֶערְגֶעגֶען דִי גֶעבָּאט פוּן גָאט. אָבֶּער אַז דֶער פָאטֶער אוּנ מוּטֶער זָאגִין אַנְדֶערְשׁ ווִי גָאט זָאגְט מוּז מֶען פָאלְגִין ווִי גָאט זָאגְט:

מצות השם

(ס) [רטו] (לאו קכג) שלא לאכול הנותר מן הקדשים אחר זמן המוגבל לאכילתם שנאמר והנותר עד יום השלישי באש ישרף וגו' ואוכליו עונו ישא וגו':

וְהַנּוֹתָר עַד יוֹם הַשְּׁלִישִׁי וגו'. וְדָאס אִיז אַ מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה] דִי קָרְבָּנוֹת וָואס הָאבִּין אַ אוֹיסְגִיזֶעצְטֶע צַייט בִּיז וִוי לַאנְג מֶען זָאל זַיי עֶסִין, אַזוֹי ווִי שְׁלָמִים וַואס מֶען דַארְף זַיי עֶסִין צְוַויי טָאג, אוֹיב עֶס אִיז גֶעבְּלִיבִּין פוּן דִי פְלֵיישׁ אוֹיף דֶעם דְרִיטִין טָאג טָאר מֶען נִיט עֶסִין דִי גֶעבְּלִיבֶּענֶע פְלֵיישׁ, נָאר מֶען מוּז זֵייא פַארְבְּרֶענֶען:

ז וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה: ח וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: ט וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לְקֻצֹּר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: י וְכַרְמְךָ לֹא

ז ואם אתאכלא יתאכל ביומא תליתאה מרחק הוא לא יהי לרעוא: ח ודיכליהי חוביה יקבל ארי ית קודשא דייי אחיל וישתיצי אינשא ההוא מעמיה: ט ובמחצדכון ית חצדא דארעכון לא תשיצי פאתא דחקלך למחצד ולקטא דחצדך לא תלקט: י וכרמך לא

ת"א לג יכלה. פסחים טז יומא ז: ואכליו עונו יצא. זבחים כח תמורה ג כריתות ה: כי את קדש ה' חלל. זבחים כח מד מס: לג תכלה. שבת כג מוגן קמץ תמורה ו: פאת שדך. נדרים ו: לקיטך. מוגן קנו: וכלשך לג. פיסח י מוגן קלג:

רשב"ם

(ז) ואם האכל יאכל. במחשב לאכלו חוץ ממקומו פירשו חכמים: (י) לא תעולל. פאה משמע כדכתיב עוללו בגפן:

בעל הטורים

(ט) וקלקלכם. קרי ביה וקלקר כה שלריך לכתיב ק' מסמ"ך שהוא סימוך של פיאה. וד' פעמים ק' קלויר בפסוק למעוטי קלוסו לפטים. כרסמוהו נמלים. שכחתו לכרום. תלכלו בסמיה: פאת שדך. כנגד (בזיוק) הפאה אחד מעשרים. וכלכתה וסמיך ליה שהוא יגיע ממה שבעוזל את הפיזים וקבע לה קיבעיהם נפש: לג תלקט. וסמיך ליה לג תגיעו בשקר ולא ישקרו איש בעמיתו. כדתנן בפיס לקט שלשה סימן לעניים. וכן להזהיר לעניים שלא יגנבו מעל בעל הבית ולא יקחו יותר מהראוי לפי שלשה סימן לעניים:

שפתי חכמים

פ ר"ל שלא חישב בזמן שחישב ע"א לאכול חוץ למקומו. ת"ל והנפש האוכלת בהן בזמנו כתיב: צ"ל בשחישב שיהי מחשבתו לאכול חוץ למקומו. ר"ל חוץ לכלעיס: ק ק"ל כיון דקרא דוקא האכל יאכל ונו' מדכר בשחשבת חוץ למקומו ואין עונש כרת עליו שלא כתיב ואוכליו עונו ישא משמע דוקא עליו עונש כרת. ומתכן דוקא בשהכר בעובר גמור: ר נאמר־כאן כי את קדש ה' חלל ונאמר להלן בפ' תליה ובדפת את העובר בהם לא יחללו כי קדש הוא מה להלן מדבר בעובר גמור אף כאן בעובר גמור: ש פרש"י בגמר קיילת שדהו ולא בתחילתו: ת פי' ולא בשעת קטוף מליטות שלא יאסף מידו שיהו לקט לקיטר במגל הוא שדהו כלך: א דבפ' לאמור כתיב ג"כ ולקט קציר לא תלקט יעני ועני העזוב לוקט ומיעוט דיוק הוא. ושוד מלחתי שפ' ולקחתם לכם תעודת מזוד ופרש"י ג' קלמים נקרמים מגודה לכך פרש"י כאן שבל ג' מיני לקט שלא

אחת הן שהיה מכל שלא א מיני לקט: (י) לא תעולל. לג תעזוב

פירוש לתורת אלהים

(ז) וְאִם אוֹג אַז עֶם וְיִעט גְּעֶסֶן וְעֶרְעֶן דָּעם דְרִיטֶּען פּוּן אַיְיעֶר לַאגֶר לֹא תְּכֻלֶּה וָאלְסְטוּ נִיט פַּאר לֶעגֶּען מָאג פִּסוּל הוּא אִין דָּאם אוּם וָועֶרדִיג לֹא יֵרָצֶה עֶם וְיִעט נִיט זַיין בְּוויליגְט פַּאר אֲקֶרֶן: (ח) וְאוֹכְלָיו אוֹג וְועֶר עֶם וְיִעט עֶסֶן דִיא שְׁלֶמִים דָּעם דְרִיטֶּען מָאג עֲוֹנוֹ יִשָּׂא וָאל עֶר לַיידֶען זַיין וְוַיְל כִּי וָוארוּם עֶר הָאט אֶת קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל שֶׁוועכְט דָאם הַיילִיגְטוּם פּוּן גָאט וְנִכְרְתָה אוֹג פֶּעלְד בֵּיו צוּ דָעם עֶק פּוּן פֶּעלְד וֶועלְכֶּע אוֹג דָאם עֶם וְיִעט וְועֶרֶן פַּאר שְׁנִיטֶּען הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ דָאם דָאוּיעֶרְט לַייב פּוּן אִירֶער פָאלְק: (ט) וּבְקֻצְרְכֶם אוֹג וָועֶן אִירֶער וְיִעט שְׁנַיידֶען אֶת קְצִיר דָאם שְׁנִיט פּוּן דָעֶר תְּבוּאָה פַּאר שְׁנַיידֶען אַרָאפּ בְּשָׁעַת דִּיא שְׁנַיידְטְ דִי תְּבוּאָה לֹא תְּכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּשָׁעַת דִּיא שְׁנִיטֶּען וָאלְסְטוּ נִיט אֶפְּ צוּ שְׁנַיידֶען דָאם חַיִּיסְט פּוּן דֶעם פֶּעלְד לְקֻצֹּר וְלֶקֶט קְצִירְךָ עֶסֶן דִיא אַרְמֶע לַייט אוֹג פְּרֶמְדֶע לַייט וָאלְסְטוּ נִיט נָעמֶען דִיא שְׁלֶעכְטֶע צְוויֶיגֶען צוּ דִירְ

מצות השם

(ט) [בקצרכם] (לקו קכד) שלא לקוט כל זרע תבואה בשעת וקלקלכם את קוצר לקיטך מלכלם לא תכלה פאת שדך לקוט:

(שם) [ריז] (לקו קכה) שלא לגלקט לקט השבלים המופלים בשעת הקוצר ולקט קוצירך לא תלקט:

לא תְּכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ, וְדָאם אִיז אֲמֶרִיקָא לֹא תַּעֲשֶׂה פּוּן דִּירְ־אַמֶרִיקָא נִיט אֶפְּשְׁנַיידֶען דִי תְּבוּאָה פּוּן דִּירְ־אַמֶרִיקָא פֶּעלְד

תַּעֲלִיל וְנִתְרָא דְּכַרְמָךְ לָא תְלַקֵּט לַעֲנִיָּי וְלִגְיוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק יַתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן׃ יא לָא תְּגַנְּבוּן וְלָא־תְכַדְּבוּן

תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעניי ולגר תעזוב אותם אני ה' אלהיכם: יא לא תגנבו

ת"א לא תלקט. גיטין יג חולין קלג קלד: תעזוב. יומא לו ב"ק לד תמורה ו: לא תגנוב. מ"ש כאן סנהדרין נו:

בעל הטורים

(יא) לא תגנובו. וסמיך ליה ולא תכחשו. שהגונב את לידי לא

רש"י

תעול עוללות ב שכח והן ניכרות חיזהו עוללות כל שאין להן לא כתף ג ולא נטף: ופרט כרמך. גרגרי ענבים ד המוציים כשעת בצירה: אני ה' אלהיכם. דיין ה להפרע ואיני גובה מכם אלא ו נפשות שנאמר (משלי כב) אל תגזל דל וגו' כי ה' יריב ריבם וגו': (יא) לא תגנבו. חזהרה לגונב ממון אבל לא תגנוב שבעשרת הדברות חזהרה לגונב נפשות דכר ל"ד מעניו ז דכר שהיכין עליו מיתת ב"ד: ולא תכחשו. לפי שנ'

רשב"ם

(יא) לא תגנבו. ממון: לא תכחשו. בפירת הממון

שפתי חכמים

תעולל: ב ג' עולל ויונק. כלי' שהשכלות הקטנות: ג פ' שאין תכופים ושוכחין זע"ז כמו הבריות שזה שוכח על כתף הפיבי. נטף פי' כמו טיפים הטופפים זה"ז ואין תכופין וכמוהן כמו בכתף זה מקרי נטף. פי' שהשכול יש שמעמי יולאין מהשדרה שלו פלוגים מכאן ומכאן זענ"ז ובאותן הפלוגים תלוין גרגרי ענבים יחד בקיבוץ ס' ומתוכה כל הפלוגי' עם הגרגרי' שמהן זו השכול וים ממעי שאין פלוגין יולאין ממנו כלל אלא גרגרי ענבים תלוין מהשדרה שלו ויורדין מרחק השכול עד סופו וכל ג' מב' המיני הללו הינו נקרא עוולת אלא השכול שמו מבל מי שאינו מב' המינים המוזכרים לעיל אלא שהגרגרים בולם מקובלים יחד במקום אחד ואין שם שדרה כלל והכוונ מזה המין נקראים בוסר ומתלחין כשהי גרגרי ענבים: ה"ק לדבתי' לא תעולל וגו' לא תלקט בולן ג' יחיד וכתיב ס' רבים אלא ה"פ אי אתי ס' שאני דיין ליפרע ואם אין אתי שפיר דכתיב ג' רבים שלהיהם מחחר שפולט לפניו ובשם גם כשם הוא גזלן שיהלכו יחיומי: ו(ג"ם) דשם ל"ב למה נזכר כאן נאמן ליפרע יותר ממקום אחר: ז ר"ל דהחם לא תלחם לא תגנוב אחת ב"ד אף לא תגנוב מדבר במיחת ב"ד ע"כ לא תגנובו דכאן אינו אלא לממון דהל"ב תרתי ל"ל. וכ' הרמ"ם ויש להחמיה למה צריך רש"י להוכיח מהחם דכאן מדבר בגונב ממון. הרי מלאו ג"כ מוכח דהכא הלמד מענינו הוא דכאן פיני מדבר אלא במממ. וי"ל דכאן ג"כ מדבר

מצות בין אדם לחבירו

(יא) לא תגנובו וגו'. ואם תקניט מצות הצדקה, תחמה בלבבך אם אני נותן מה שהוא שלי לעניים, איך אגנוב מה שציוך

פירוש לתורת אלהים

אֲהֵיִם וּפֶרֶט כַּרְמְךָ אוּנ דִי וַוייְנְטְרוּבֶּען וָואם פַאלָען צוּם גֵּר אַז וַייא וָאלין דָאם צוּא נֶעמֶען אוּנ אויף אַרָאפּ בְּ שָׁעת דוּא שַׁנַיידסט דַיין וַוייְנְגָארְטָען לא קְלוּיבֶּען אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין נָאט אַייעֶר נָאט׃ תְּלַקֵּט וָאלְסטוּ נִיט אויף קְלוּיבֶּען לֶעֲנִי נָאר דוּא (יא) לא תְּגַנֵּבוּ אִיהר וָאלְט נִיט נֶעמֶען אוּנ גֶענֶען גָעלְט אוּנ אויב וָאלְסְט דָאם אַלֵין פַּאר לָאזָען צוּם אָרעם מאן אוּנ מֶען הָאט עֶפּעס בֶּעהַאלְטֶען בִּיי אַייךְ וָאלְט אִיהר

מצות השם

(י) [ויק] (עשה נג) להניח פאה מזרע השדה לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:

(סה) [ויק] (עשה נד) לעזוב אותם השכחים שילקטו העניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם:

(סו) [שם] (לאו קכו) שלא לאסוף כל פירות הכרם שנאמר וכרמך לא תעולל:

(סז) [ויק] (עשה נה) להניח פאה ועוללות בכרם לעניים

לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזוֹב אוֹתָם. וְדָאם אֵינוֹ אֲמָצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה דְּעַנְגָּען וָואם פַאלֶען אַראפּ אויף דִי עֶרֶד וָען בָּעַל שַׁנַיידְט דִי אֲבוּאָה מוּ מָען וַי לְאזָען פַאר אָרְמֶע לַיים אוּנ פַאר אָרְמֶע גֵּרִים וַייא וָאלֶן דָאם נָעמֶען פַאר זִיךְ׃

לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזוֹב אוֹתָם. וְדָאם אֵינוֹ אֲמָצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה דְּוַיינְטְרוּבֶּען וָואם פַאלֶען אַראפּ עֶשֶׂה דְּעַנְגָּען וָואם פַאלֶען אַראפּ אויף דִי עֶרֶד וָען בָּעַל שַׁנַיידְט דִי אֲבוּאָה מוּ מָען וַי לְאזָען פַאר אָרְמֶע לַיים אוּנ פַאר אָרְמֶע גֵּרִים וַייא וָאלֶן דָאם נָעמֶען פַאר זִיךְ׃

(סח) [ויק] (עשה נו) לעזוב פרט הכרם בשוכח לעניים שנא' ולעני ולגר תעזוב אותם:

(סט) [ויק] (עשה נז) שלא נלקט פרט הכרם שהן גרגירי ענבים שנושרים מן השכול בשעת הבליל שנא' ופרט כרמך לא תלקט:

(ע) [שם] (עשה נח) לעזוב עומר השכחה לעניים שנא' ולעני ולגר תעזוב אותם:

(עא) [ויק] (עשה נט) לעזוב פאה בשדה לעניים שנא' תעזוב אותם:

תִּשְׁקְרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ׃ יב וְלֹא־ תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־ שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ יג לֹא־תַעֲשֹׁק

וְלָא תְשַׁקְרוּן אֱנָשׁ בְּחַבְרֵיהּ׃ יב וְלָא תְשַׁתְּבְעוּן בִּשְׁמִי לְשִׁקְרָא וְתֶחֱל יָת שְׁמָא דֵּאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃ יג לָא תַעֲשׁוֹק

ת״א לָא תְכַפְּלוּן. כ״ק כָּפוּ בְּכוּוֹ׳ פִּי׳. לָא תִּשְׁבְּעוּ. שְׁבוּעַת שֶׁקֶר גָּזַל שְׁבוּעוֹת כ כְּתִיב לוֹ׃ לָא תַעֲשׁוֹק. מְגִיעַת קוֹיָם׃

רשב״ם

תמופקר בידו. בדבתיב וכחש בה׃ לא תשקרו. מִמּוֹן שֶׁהַלְוָהוּ׃ (יב) ולא תשבעו. אפי׳ בלא כפירת ממון׃ (יג) לא תעשק. עושק שכר שכיר ומְמוֹנוֹ׃

שפתי חכמים

שמיתה דכתיב מיני׳ ס׳ מלכיות. ופרש״י דיין ליפרע ומיני גופיה מכח מלא נפשות. ולכך כתיב רש״י לשיל דכתב זו. ועוד כ״ל לומר לפרש דלא מקשה ומיומא ליפרע דכאן מיירי בגוונא דנפשות

רש״י

ת״ל ולא תשקרו: לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו ולא תשבעו. הם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להשבע לשקר: (יב) ולא תשבעו בשמי. למה נאמר לפי שנאמר (במות כ) ולא תחל את שם ה׳ אלהיך לשוא יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד מנין לרבות כל הכינויין ת״ל ולא תשבעו בשמי לשקר כל שם שים לי: (יג) לא תעשוק

(ויקרא ה) וכחש בה מכלס קרן וחומש למדנו עושק מזהרה מנין ת״ל ולא תכחשו: ולא תשקרו. לפי שנאמר (שם) וכשבע על שקר יכלס קרן וחומש למדנו עושק מזהרה מנין

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) ולא תגזל. כתוב בס״ק מין לי אלא שכך אדם שכך בשמא ובכך קרקעות מנין. ת״ל ולא תגזל פעולת שכיר כדי כל דכך בשמע ומכאן יש ללמוד דמשכיר בית או בשמא להכיר ומשכיר שכרו שעובד עליו מבוה כל הגזל. ותלמוד שלנו מיהו מזכיר קרקעות כגון:

מצות בין אדם לחברו

לאחרים, וליקח לעצמו, ע״כ בשל לא תגזול, ושם לא תגזלו לכתם ולכך ולא ליבבע לשקר, ולא יהיה פועל שכם, ולא תעשה זאת מלד שבשכיר מחייב תוכך, רק מחמת כי אני ה׳ מצוה תוכך על כל זה: (יג) לא תעשוק וגו׳. שם תשכיר פועל למלאכתך אל תעשוק שכרו. כי זהו גזל גמור, ומכ״ם אלא תגזול, ופך לעבד את שכרו אתך עד יום אחר תיכך לבקר, כי לילו פועל נותן את נפשו, ושם תעבד שכרו אתך, וכפועל יבא לעת ערב ליאחו בידים ויקניות, והוא ואבותיו ובניו לעבדים, וכל היום הוי מלשים כי ביום יבא שכירם עם שכרו ויוכלו לקנות ג״כ בשכיר דעבוד, ומשכיר כלשכר גם בפועל לכיתו ומחומש אין בידו, יאמרו

פירוש לתורת אלהים

דָּאס נִיט פַֿארלַיקענען וְלֹא תְשַׁקְרוּ אוּן אִיהר זָאלְט שְׁוָוערָען דָּעם נָאמָען פּוּן דַיין נָאט אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גִּיט זַיין פָֿאלְש אַיין מָענְטש צוּ זַיין חֲבֶר׃ (יב) וְלֹא תִשָּׁבְעוּ אוּן אִיר זָאלְט נִיט שְׁוָוערָען מִט מַיין נָאמָען וָואס עֶר אִיז מְקֻדָּשׁ אוּן שְׁטָראפְֿען צוּ אוֹיךְ פַֿאלְש נִיט וָואס אִיז וָועטָא פַֿאלְש שְׁוָוערָען דָּעם וָואס פָֿאלְגְט מִיךְ נִיט׃ (יג) לֹא תַעֲשׁוֹק מַיִן נָאמָען וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ וָועסְטוּ דוּא זָאלְסְט נִיט רוֹבָּען דַיין חָבֵר (רש״י שְׁכִירְךָ דָּאס

מצות השם

(יא) [ככ] (נלו׳ ככח) שלא לגנוב ממון הכירו מפי׳ לכחישו לכעשה ומפי׳ ע״מ לכלם מיכעשה והמעם שכפ׳ לא תגנבו׃ (שם) [ככ] (נלו׳ ככט) שלא לכחש ממון מחכיר שכידו כפירה לופיה שיכיה שכמכר ולא תכחשו׃

(שם) [ככ] (נלו׳ קכ) שלא ליכבע על כפירת ממון שכפר בו וכחש ושם נכבע עובר גם על שם שנאמר ולא תשקרו שים בעמיתו׃

(יב) [ככז] (נלו׳ קלח) שלא ליכבע לשקר שנאמר לא תשבעו בשמי לשקר׃

(יג) [ככח] (נלו׳ קלב) שלא לכחזיק בממון מחבירו דרך מלמות או לחייב ומלמות וזהו שנאמר לא תעשוק את רעך׃

לא תְגַנְּבוּ. וְדָאס אִיז אֲמָצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מָען זָאל נִיט גָּנְבָּנען נָעלְט אוּן נִיט אַוָּאךְ וָואס אִיז וִויכְטִיג נָעלְט, אֲפִילּוּ עָם אִיז נָאר וָועְרְט אַפְֿרוּשָׁה, נָאר מָען נִיט גַּנְבָּנען. אוּן מָען נָאר נִיט גַּנְבָּנען אֲפִילּוּ מָען מֵיינְט נִיט צוּ גַּנְבָּנען מָען מֵיינְט נָאר יְעָנער זָאל דָּרְוַויְיזְל זוּכָען וָואס מָען לַאכְּט פּוּן אִים אָדָער מָען וִויל יְעָנער זָאל הָאבְּען אֲבִיסְל נָאר. וְוַארוּם דָּאס הַיִּיסְט אוֹיךְ גַּנְבָּת אוּן מָען נָאר נִיט קוֹיפְֿן פּוּן אַיינְעם אַוָּאךְ וָואס מָען וַויִיס אַז דִּי זַאךְ אִיז אַנְעגענָהָה׃

לֹא תְכַחֲשׁוּ. וְדָאס אִיז אֲמָצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה (וַיִּקְרָא) אַז אַיינָער וְאוּבְן הָאט נָעבָארְגְט נָעלְט בֵּיי זַיין חָבֵר (שְׁמָעוֹן) אָדָער נִיט ראוּבֵן

(חומש ע״ט) ח״נ 15 2

אֶת־חֻבַּרְךָ וְלָא תִנְזַל לָא־תָלִין פְּעֻלַּת
לָא תְבִית אַגְרָא דַאֲגִירָא
שָׂכִיר אִתָּךְ עַד־בֹּקֶר: יד לָא־תְקַלֵּל
תְּלִוּט דְּלָא שְׁמַע וְקֻדָּם
חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לָא תִתֵּן מִכְשֹׁל

ת"א ולא תגזול. מגיעה כז קיג מכות טז שבועות מה מוגין קמא תמורה ו: לא תלין פעולת שכיר. ב"ק לט מגיעה ק קיח קיט שבועות מה: לחך. מגיעה קיח: לא תקלל חרש. סנהדרין סו שבועות לה תמורה ד: ולפני עור לא תתן מכשול. פסחים כב מ"ק ה יז נדרים סה קידושין לב מגיעה עה ל ע"ג ו כו מוגין ז כדה נז:

בעל הטורים

תכחשו ונידוי לא תעשקו ולידי לא תשבעו: (יג) לא תלין פעולת שכיר. וסמיך ליה לא תקלל כי לף סם יהין שכרך על תקללהו מלא תתשבעו כב"ד: (יד) לא תתן מכשל. מסר ו"ו לומר לפני סמיו

רש"י

(ת"כ) זה הכותם ח שכר שכיר: לא תלין. לזמן נקבה מוסב ט על הפעולה: עד בקר. כשכיר יום הכ' מדכר שיגיחתו י משמעה המה לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה וכמקום אחר הוא אומר (דכרים כד) ולא תבוא עליו השמש מדכר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משיעל' עמוד השחר (ב"מ קי) לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום לפי שמתחה תורף זמן לכעל הבית עושה כ לכקש מעותיו: (יד) לא תקלל חרש. אין לי אלא חרש מנין לרבות כל אדם ת"ל (שמות כב) בעמך לא תאר ל ת"כ למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחייס אף כל שהוא בחייס יכול אפי המוסיף (ת"כ): ולפני עור לא תתן מכשול. (ת"כ) לפני המוסיף

רשב"ם

ולא תגזול. כעין ויגזול את החנית מידו: ולא תלין. שכר לילה: (יד) לא תקלל חרש. בהווה דבר הכתוב. ושעמו ברי"ש כי משקל דגש הוא. כמו עור גבן ז

שפתי חכמים

ולעיל מייכי בגוזב ממון ואיכן דבר הלמד מענייכו וכו': ח דכל ל' עושק בכיתת שכר שכיר הוא: ט ופי' הכת"ס דאי' תי"ו הכוכח ת"ל הוי פיעל יולא ולא מציכו המלא בשום מקום שכיב יולאת אלא פועל עומד כמו ויליכו אם ויליכו אם כי בכתוב אלין אך בפסוק עכשיו יאין כאי לגזוב. ויותר טוב לפרש על הפעולה ויהיה עומד. וז"ל דאי קאי אפעל הבית לא נתקשר עמו אלא אחר דלא הכ"ל אלא לא תלין פעולת שכיר עד בוקר: דק"ל דמשמע כל הלילה מותר בעמך ל"ל אלא ללכות על שבעמך. ומה שהכתוב בעושה עמך היינו אלא מסמיכות מדמסיק מזונות כשיכ לאשכחת עמך: מ דאי לא תעשוק ה"ל דגם את בכלל דהא לקמן כתיב שכיר ומאי קאל לרבות לאחר מיהא לך מיעטיך למיעוטיה:

ליקוטים על התורה

וְלֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר. אויב דו ווּעסט דינגען
אַיין אַרבעטער עֶר זָאל בַּיי דִיר אַרבַּייטען אַפֿאר זָאלסטו
אִים באלד זָאגֶ דִי אַרבָּעט באַצאָלען. אוג זַיין אַרבָּעט גָעלט
זָאל נִיט גָעבְּטִיגען בַּיי דִיר בִּיז אִין דָעֶר פְרִיה. וָואהרום פּוּן
דֶעם וָועט אַרוּיס קוּמֶען פִּיל עֲבֵירות וָואהרום עָם קָען זַיין אַז
דָאם ווייב אוג קִינדֶער האָבען אַנגענָאמען נִיט גִיבְּטִיגען זַיי
הָאבען גָאר גָעוואהרט דָעֶר מַאן אוג דָעֶר פָאטָער וָועט קוּמֶען
פַּארַין נָאכט אַהֵיים וָועט עֶר בְּרַייגְנֶען־זַיין אַרבַּייט גָעלְט וָועט
שוין זַיין צוּ עָסֶען אוג זִי דָעֶר אַרְמֶער אַרְבָּעטער וָועט קוּמֶען
אַהֵיים צום ווייב אוג קִינדֶער מִיט לַייִדִיגָע הָענָט אָן גָעלְט.
קָען זַיין ווייב וָאלֶן קְרִאנק ווערֶען אָדֶער שְׁטַארְבָּען פַּאר
הונגֶער וָועט עֶר שוין הָאבען גָעהָרֶגט אַמָּענְטְשֶׁן אוג נָאך
עֲבֵירות קָען זַיין ווי דָעֶר צַלְשִׁיךְ וָאנְט:

מצות השם

(סם) [רכט] (נאו קנ.) שלא ליטול דבר מתת חבירו בעל כרחו ולא כלאחו בכח וזהו ובפירוסו בגמרא ולא תגזול:
(סם) [רל] (נאו קנד) שלא לאחר פרעון השכר שכיר עד אחר זמן המוגבל בגמ' לו תלין פעולת שכיר אתך עד בקר:
(יד) [רלח] (נאו קנה) שלא לקלל בשם כל אדם כשר מישראל שהוא בחיים ודומה לאחר שבגמרא לא תקלל חרש:
ולא תגזול. ודאם איז אַמָּצות לא תַעֲשֶׂה מען טָאר ניט אַוועק
נעמען איינער פּוּן אַנדערען, ניט גָעלְט אוג ניט אַנדָאך וָואס
איז וָוערט גָעלְט. אַז עָס איז נָאר וָוערט אַפּרוּשָׁה טָאר מען
ניט אוועק נעמען:
לא תלין פעולת שכיר. ודאם איז אַמָּצות לא תַעֲשֶׂה אז איינער
דינגט אַיין אַרבָּעטער עֶר זָאל בַּיי אִים אַרבָּעטען אַנאַנצָע טָאג

וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ שני חמישי
כתן מחוברין טו לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט
לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר
פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ׃

ת"א וירחת מלקיך. ס' הוסיף פ' ויקהל: בלדק תשפט עמיתך כנהדרין ח לג שבועות ג:

תִּקְלָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ
אֲנָא יְיָ׃ ה לָא תַעְבְּדוּן
שְׁקַר בְּדִין לָא תִסַּב
אַפֵּי מִסְכֵּנָא וְלָא תֶהְדַּר
אַפֵּי רַבָּא בְּקוּשְׁטָא
תְּדִינֵיהּ לְחַבְרָךְ׃

בעל הטורים

נותן מכשול ממש אלא לפי יועצו כגון המלוה את חבירו בשעת הדחק ונוטל ממנו שכר: ויראת מאלהיך. ומניין ליה לא תעשו עול במשפט כי לא נאמר אלא ויראת מאלהיך (טו) בלדק תשפוט עמיתך. רמז שכ"ך יושבים בשני ובחמישי: בלדק. פירוש במזל לדק ולדק מכשיר בשני וכיוצא בו ס' בחלוקו: בלדק תשפוט עמיתך. ומניין ליה לא תלך רכיל בעמך אלא מהכא לדיין אלא יכול אף לזה וקשה לזה ולא יאמר לי מוכה ומכיר מחייבין

רש"י

שפתי חכמים

ג וח"ת מ"ל לכתוב כן ללמוד כמשמעו ו"ל דכתב"י בעלמו מתרגם וירחת מלקיך שהדבר הזה כו'. ולי נראה לפרש טור כמשמעו שה דבר זה מסור לבריו' דדעתו של זה לרצות שהבי נתן תקלה לרגלי הטור ואיך שייך וירחת מלקיך בדבר המסור לבריות אלא ודאי אין פירושו כמשמעו: ס כמו לא תלך עליו בעקיפין (ול' ערמה הוא) דכתי בכתי ופרש"י בג"ק (דף קיג) בעלילות והוא כמו עוקב ל' ויעקבני זה פעמים כי פ"א מתחלף בג' ס' הדבשמוך דפרש"י בעלמו: ע וגם התיבה קרויה בשם אבל כי כל תועבת ה' אשר שנא כתי רמה: פ דלא"ל מלי לא תלך בפי לל אלא שכי כלל לאו בכלל לא תעשו עול במשפט: צ כ"ל דוקא בשופט מדיוק תדין חומו לכך זכות אבל אם הוא רשע הוי דן חומו לחובה:

שני חמישי

כתן מחוברין טו

ת"א וירחת מלקיך. ס' הוסיף פ' ויקהל: בלדק תשפט עמיתך כנהדרין ח לג שבועות ג:

בעל הטורים

שפתי חכמים

רש"י

כדבר לא תתן עלה שהיה רוצה לו נ לל תאמר מכור שדך וקח לך החמור ואתה עוקף עליו ם ומוטלה הימנו: ויראת מאלהיך. לפי שהדבר הזה חיוו מסור לבריות לידע מי דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר בו וירחת מלקיך המכיר מהשבותיך וכן כל דבר המסור ללבו של אדם השומעו ואין שאר הבריו' מכירין בו נאמר בו וירחת מלקיך: (טו) לא תעשר עול במשפט. מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול. שמוו. ומשוקן. חרס ותועבה. שהעול קרוי תועבה שנא' (דברים כה) כי תיעבת ה' ונו' כל עושה עול תועבה. והתועבה קרוי שקן וחרס שנאמר (שם ז) ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וגו': לא תשא פני דל. (ת"כ) שלא תאמר עני הוא זה פ והעשיר חייב לפרנסו חזקנו לדין ומלא מתפרנס בנקיות: ולא תהדר פני גדול. שלא תאמר עשיר הוא זה כן גדולים הוא זה היאך אכייבנו ואחרהו כבושתו עוגם יש בדבר לכך נאמר ולא תהדר פני גדול: בצדק תשפט עמיתך. כמשמעו, ד"א הוי דן את חבירך צ לכף זכות (סנהדרין לב):

עניני משפטים ב"א לחברו

שמות משלשה דיניים נכון לומר כל' רבים לא תעשו עול במשפט, לא תשא פני דל, לעזרו בכשר שבשבילו. לא תהדר פני גדול בעשרתו, אבל בלדק תשפט עמיתך אם דל ואם עשיר:

פירוש לתורת אלהים

עָר גַּיִט וָוארוּם עָר אִיז דָאךְ בְּלַיְינְד וַועט עָר פּוּן דֶעם אֶרֶעם מַאן בְּלוֹמֶר וָוען אַיין אֶרֶעם מאן דְּרִיבֶּער פַאלְיֶין (רש"י שְׁרֵייבְּט אָווי אִיז דָער פְּשָׁט פַאר דָאט אַמְשְׁפָּט מִיט אַיין עָשִׁיר זָאלְסְטוּ נִיט זָאגְן עַמָּנְטָש נָואם עָר אִיז בְּלַיְינְד אִין אַזַאךְ וָואם עָר וַוייסְט זִיךְ דְּרִינְען קֵיין עֵצָה צוּ גֶעבֶּן אוּן עָר מַאן וָועל אִיךְ אִיהם מַכָּה זַיין בַּייא דֶעם דִּין וָועט פְּרֶעגְט דִיךְ אַיין עֵצָה טָאךְ אִיהם נִיט גֶעבְּען אַשְׁלֶעכְטָע עָר שֶׁעְנִיר מִתְפַּרְנֵס וָועֶרְען טָאךְ אִיהם נִיט נָאר וָועֶר עִם אִיז גֶרֶעכְט דֶעם זָאלְסְטוּ מְזַכֶּה זַיין וְלֹא תֶהְדַּר אוּן דוּא זָאלְסְט נִיט בַּאשֶׁיינְען דֶעם פָּנִים פּוּן אַיין עָשִׁיר בַּייא דֶעם מִשְׁפָּט דוּא זָאלְסְט נִיט זָאגְן עָר אִיז אַיין עָשִׁיר אוּן מִיוחָם אַז אִיךְ וָועל אִיהם מְחַייֵב זַיין וָועל אִיךְ אִיהם מְבַייֵש זַיין דָאם טָאךְ בְּצֶדֶק תִּשְׁפּוֹט מִיט גֶרֶעכְטִיקְייט נִיט נָאר זָאלְסְטוּ נִיט גֶרֶעכְטִיקְייט זָאלְסְט דוּ מִשְׁפָּטְן דַיין חַבֶּר דָער וָואם אִיז גֶרֶעכְט אִין דֶעם מִשְׁפָּט סַייא דָער עָשִׁיר סַייא דָער אֶרֶעם מַאן דֶעם זָאלְסְטוּ גֶרֶעכְט מַאכְּען

(טו) [רלג] (לאו קלו) שלא לייעץ לאיש חס וישר שהוא סומא בדבריו הטובים ולימו מבחין בין טוב לרע. עלה שידע כח פיוטן שיוכה הנוכח למתייעץ כין בלבבי הגוף כין בלוכך תיקון הנפש. ונתמר ולפני עור לא תתן מכשול:

(טו) [רלג] (לאו קלו) שלא יעווה הדיין המשפט דהייט שידין בגד מה שידע כו שהוא המעט כדין שהוכח שגגה שלא תעשו עול במשפט:

מצות השם

וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל וְדָאם אִיז אֲמִצּוֹת לֹא תַעֲשׂוּ אַזַאךְ סוּמָא בְּאֵר נִיט בָּעֶבֶּן אַשְׁטֶרוּיכְלוּנְג בַּאר אֲמַנְמָשׁ וָואם עֶר אִיז בְּלַיְינְד אִין אַזַאךְ וָואם עֶר וַוייסְט נִיט בָּעֶבֶּן אַמַנְמָשׁ אַשְׁלֶעכְטֶע עֵצָה אִין אַזַאךְ וָואם עֶר וַוייסְט נִיט אוּן טָאךְ אִיהם נִיט גֶעבְּען אֲנִיצָה צוּ טָאהן אֲמִצּוֹת:

לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט דָאם אִיז אֲמִצּוֹת לֹא תַעֲשׂוּ אַזַאךְ וָואם עֶר וַוייסְט נִיט בָּעֶבֶּן אַמַנְמָשׁ אַשְׁלֶעכְטֶע עֵצָה אִין אַזַאךְ וָואם עֶר וַוייסְט נִיט אוּן טָאךְ אִיהם נִיט גֶעבְּען אֲנִיצָה צוּ טָאהן אֲמִצּוֹת:

* לֹא תֵילֵךְ קוֹרְצִין בְּעַמֶּיךָ לֹא תַקוּם עַל טז לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד

ת"א לא תלך רכיל. כתובות מו סנהדרין ל לא: לא תעמוד על דם רעך. סנהדרין עג:

בעל הטורים

(טז) רכיל בעמיך. מלא יו"ד שהרכיל עובר כו' סדברות. כיוצא בזה מוהר לומר לשם"ר על בעלי מריבה שנאמר לא תלך רכיל [בעמך בעושה מעשה עמך] לכל לא תעמוד על דם רעך וכן מליני בגמ' וכן ירעם בשמים מתורגם אכלי מן שמיא. ל' השמעת קול: לא תעמוד מנגד אלא

רש"י

(טז) לא תלך רכיל. יש חומר ע"ם שכל מצותי מדיש זמספרי לה"ר הולכים בכתי רשיעם לרגל מה ירחו עו מה ישמעו רע לספר בעוק נקרוים הולכי רכיל הולכי רגילה ורחים לדברי שלא מצינו רכילות שחיתו כתוב בל' הליכה, לא תלך רכיל. הולכי רכיל נחשת וברזל (ירמי' ו) ושחר לה"ר אין כתוב בו הליכה (תהלים קא) מלשני בסתר רעהו (שם קב) לשון רמיה (שם יב) לשון מדברת גדולות לכך יש חומר שהל' רכיל הולך ומרגל שהכ"ף נחלפת בגימ"ל שכל האותיות שמוחליפים ממקום אחד ק מתחלפות זו בזו כי"ת כפ"ת וגימ"ל בכ"ף וקו"ף וגו"ן בלמ"ד וזיי"ן בשי"ן וכן (ס"כ יט) וירגל בעבדך רגל במרמה לחמר עלי רעה וכן (תהלים טו) לא רגל על לשונו וכן רוכל הסוחר ומרגל לחר כל סחורה וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים ע"ם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל ל' רוגל. ותרגומו לא תיכול קורצין כמו (דניאל ג') ואכלו קורציהון די יהודאי אכלו קורצא נרחה בעיני שהיה מספפס לאכול בבית המקדש דבריהם שם הלעטה והוא גמר חזוק שדבריו מקוימים ומעמידם על האמת ואותה הלעטה נקראת אכילת קורצין לשון קורץ בעיניו (משלי ו') שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן שלא יכירו שהר הנומעים: לא

שפתי חכמים

ק ר"ל שים בהלת האותיות שמוחליפים בכפה וקלתן בלשון וקלתן בגרון

רש"י

(טז) לא תלך רכיל. יש לומר שכל מצותי שלא מדיש בלשון הרע מזה אל זה, ותרגום לא תיכול קורצין. לא הכריז רכילות. וכן בדניאל אכלו קורציהון דיהודאי. הכריז.

ספורנו

(טז) לא תלך רכיל. המחזר בעיירות מהלך לומר לשון הרע מזה אל זה, ותרגום לא תיכול קורצין. לא הכריז רכילות. וכן בדניאל אכלו קורציהון דיהודאי. הכריז.

עניני מצות ב"א לחברו

(טז) לא תלך רכיל בעמך. י"מ שהרכיל הכ' במקום ג' כמו רגיל כלומר לא תלך מביא לבית לרחות ולשמוע, לרחות מה יאכלו ומה ישתו, ומה יעשו שמה, ולשמוע מה יבכרו כדי שיסיח לך מהלכיו בין אנשים רכיל, ותפסר בבית לחזק מה שראית ושמעת בבית שמעון, ובבית שמעון תפסר מה שראית ושמעת

פירוש לתורת אלהים

(טז) לא תֵלֵךְ דוּא וַאלְטֶט נִיט גֵיין רְכִילוּת וָאגֶען אִין דָּער טְרוּנְקֶען אִין אַטַיִיךְ אָדָער גְוַלְגִים וְוִיֶלְען דַיין פָאלְק לא תַעֲמוֹד דוּ וַאלְטֶט נִיט שְׁטַיין אוֹף דָעם אִים הַרְגֶענִין אוּנ דוּא קָאנְטֶט אִים מַציל זַיין בְּלוּט פוּן דַיין חַבָר כְּלוֹמָר וָוען דַיין חַבָר וָועֶרט וַאלְטֶטוּ נִיט שְׁטַיין אוּנ וָעהֶן וְוִיא דַיין חַבָר

מצות השם

(סה) [רלה] (נאו קלח) שלא לכבד לאחד מבעלי הדין בשעה שעומדין בדין ואפי' לגדול וכשופ פניט שכאן לכבוד שנא' ולא תהדר פני גדול:

(סה) [רלה] (עשה נז) להשוות בעלי דיניט בכל הדברים ובדון ביניהם הדין תוכיח כמו שיודע בו ואם יעשה בשררה שיש בה שלום מה טוב לו כמ"ש בלדק תשפוט עמיתך:

(סו) [רלו] (נאו קלט) שלא להגיד לחבירו דברים הרעים שבכנגדו דבר עליו שלא בפניו שנא' לא תלך רכיל בעמך:

(סה) [רלז] (נאו קמ) שלא להמעט מלהציל בפה מיברלו בשברלו לוחו בשבשה ויש בידינו להציל בשום לד שנאמר לא תעמוד על דם רעך.

לֹא תֵהֱדַר פְּנֵי גָדוֹל. וְדַאם אִיז אֲמָצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אוֹיב צִוְוִיי כְּעֶנְטְשִׁין קוּמֶען צוּם דַיין הָאבִין אַדְרַין תּוֹרָה. אַיינֶער אִיז אַהֲלְמִיד חָכָם אוּנ אַיינֶער אִיז אַעם הָאָרֶץ. אָדָער אַיינֶער אִיז בַּייךְ דָער אַנְדָערֶער אִיז אָרֶם. וָאל נִיט דָער דַיין גְעבֶּן כְּבוֹד עם גָר עַסְטֶרין פַאר דָעם קְלֶעְנֶערין נָאר בַּייֶדֶע וָאלִין זַיין בַּייא אִים גְלַייךְ:

(חומש ע"ט) ח"ג

עַל־דָּם֙ רֵעֶ֔ךָ אֲנִ֖י יְהוָֽה׃ יז לֹא־תִשְׂנָ֥א
דְּמָא֙ דְּחַבְרָ֔ךְ אֲנָ֖א יְיָ׃ יז
אֶת־אָחִ֖יךָ בִּלְבָבֶ֑ךָ הוֹכֵ֤חַ תּוֹכִיחַ֙
לָ֣א תְשַׂנֵּ֔י יָת אָחוּךְ֙
בְּלִבָּ֔ךְ אוֹכָחָ֥א תּוֹכַ֖ח יָת
חַבְרָ֑ךְ וְלָ֥א תְקַבֵּ֖יל עַל
אֶת־עֲמִיתֶ֔ךָ וְלֹא־תִשָּׂ֥א עָלָ֖יו חֵֽטְא׃
דְּיָלֵ֖יהּ חוֹבָֽה׃ יח לָ֣א
יח לֹא־תִקֹּ֤ם וְלֹא־תִטֹּר֙ אֶת־בְּנֵ֣י עַמֶּ֔ךָ
תְקוֹם֙ וְלָ֣א תְטַ֔ר יָת בְּנֵ֖י
לְבָנֵ֣י עַמָּ֑ךְ וְתִרְחֲמִ֖ית

ת"א לא תשנא . פסחים קיג נדרים סה סוטה ג ערכין עז: סוכה תוכיח . מציעא לא: לא תקם ולא תטר . יומא כג:

רשב"ם

ניתן להצילו בנפשו של רודף: (יז) לא תשנא את אחיך בלבבך . אם נמלך רעה רא תתראה לפניו כאוהב וצבקרבו ישים ארבו לא טוב אל תשנאהו בלבך אלא הוכח תוכיחהו על מה שעשה ומתוך כך יהיה שלום ג ולא תשא עליו חטא. בלבבך : (יח) לא תקם. לגמול לו רעה תחת רעה : ולא תטר. אפי' בלבבך אלא עבור

בעל הטורים

כיבוש ומי מכה מתריך ומלפתי את דבריך : (יז) ולא תשא עליו חטא . ומצינו ניס לא תקום ומצינו נוכח תשא עליו חטא ולא תקם ולא תטר . יומא כג :

שפתי חכמים

בגרון : ר נמקוימים המזכות : ש פי' למיכרים כסס : תוס"ת ונמה סתחיל בתקום כמגל ובתשור סתחיל בכרכדום . וי"ל דנבי נקיעה נקט מגל כריסה לכדומה דתפילו אם לא רלה להצילו תפילו מגל שסוא את זה תחד וסוא מבקש ממך קרדום שסיא בת

רש"י

תעמוד על דם רעך . לרחות כמיתתו ואתה יכול להצילו (ת"כ) כגון טובע בנהר ויהיה הוא לפ . יס כחיס עליו: אני ה' . נאמן לגמול כשכר ונאמן ש להפרע : (יז) ולא תשא עליו חטא . לא תלבין את פניו ברבים : (יח) לא תקום . חמר לו הצילני מגלך חמר לו לאו למחר חמר לו הצילני קרדומך חמר לו זיני מכחילך כדרך שלא הצלתני זו היא נקימה וזיזו היא נעירה ת"ל הצילני מגלך חמר לו לאו למחר חמר לו הצילני מגלך חמר לו הא לך לך וזיני כמותך

ענייני מצות בין אדם לחברו

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך . אם כשרו להוכיחן דברים רעים על שמעון , לא תשנא את שמעון בלבבך , רק תוכיח את שמעון בדברים ברים . למה עשית זו למה דברת כזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז , או שמעון יודה על עבמו , ויאמר טון פעולתי ולא מוכיח עוד , או שמעון יכער כי אקל הדבר , ומעולם לא דבר עליו בוש רע , והיית אתה נושא עליו בדם הדבר מלבו , וכן כם וכם יעבו שלום ביניהם , וגם תוכיח את עמיח שאל לך תשנא את אחיך בלבבך . אם כשרו להוכיחן דברים רעים על שמעון , לא תשנא את שמעון בלבבך , רק תוכיח את שמעון בדברים ברים . למה עשית זו למה דברת כזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז , או שמעון יודה על עבמו , ויאמר טון פעולתי ולא מוכיח עוד , או שמעון יכער כי אקל הדבר , ומעולם לא דבר עליו בוש רע , והיית אתה נושא עליו בדם הדבר מלבו , וכן כם וכם יעבו שלום ביניהם , וגם תוכיח את עמיח שאל לך תשנא את אחיך בלבבך . אם כשרו להוכיחן דברים רעים על שמעון , לא תשנא את שמעון בלבבך , רק תוכיח את שמעון בדברים ברים . למה עשית זו למה דברת כזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז , או שמעון יודה על עבמו , ויאמר טון פעולתי ולא מוכיח עוד , או שמעון יכער כי אקל הדבר , ומעולם לא דבר עליו בוש רע , והיית אתה נושא עליו בדם הדבר מלבו , וכן כם וכם יעבו שלום ביניהם , וגם תוכיח את עמיח שאל לך תשנא את אחיך בלבבך . אם כשרו להוכיחן דברים רעים על שמעון , לא תשנא את שמעון בלבבך , רק תוכיח את שמעון בדברים ברים . למה עשית זו למה דברת כזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז , או שמעון יודה על עבמו , ויאמר טון פעולתי ולא מוכיח עוד , או שמעון יכער כי אקל הדבר , ומעולם לא דבר עליו בוש רע , והיית אתה נושא עליו בדם הדבר מלבו , וכן כם וכם יעבו שלום ביניהם , וגם תוכיח את עמיח שאל לך תשנא את אחיך בלבבך . אם כשרו להוכיחן דברים רעים על שמעון , לא תשנא את שמעון בלבבך , רק תוכיח את שמעון בדברים ברים . למה עשית זו למה דברת כזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז , או שמעון יודה על עבמו , ויאמר טון פעולתי ולא מוכיח עוד , או שמעון יכער כי אקל הדבר , ומעולם לא דבר עליו בוש רע , והיית אתה נושא עליו בדם הדבר מלבו , וכן כם וכם יעבו שלום ביניהם , וגם תוכיח את עמיח

(יז) לא תשנא את אחיך בלבבך . אם כשרו להוכיחן דברים רעים על שמעון , לא תשנא את שמעון בלבבך , רק תוכיח את שמעון בדברים ברים . למה עשית זו למה דברת כזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז , או שמעון יודה על עבמו , ויאמר טון פעולתי ולא מוכיח עוד , או שמעון יכער כי אקל הדבר , ומעולם לא דבר עליו בוש רע , והיית אתה נושא עליו בדם הדבר מלבו , וכן כם וכם יעבו שלום ביניהם , וגם תוכיח את עמיח שאל לך תשנא את אחיך בלבבך . אם כשרו להוכיחן דברים רעים על שמעון , לא תשנא את שמעון בלבבך , רק תוכיח את שמעון בדברים ברים . למה עשית זו למה דברת כזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז , או שמעון יודה על עבמו , ויאמר טון פעולתי ולא מוכיח עוד , או שמעון יכער כי אקל הדבר , ומעולם לא דבר עליו בוש רע , והיית אתה נושא עליו בדם הדבר מלבו , וכן כם וכם יעבו שלום ביניהם , וגם תוכיח את עמיח שאל לך תשנא את אחיך בלבבך . אם כשרו להוכיחן דברים רעים על שמעון , לא תשנא את שמעון בלבבך , רק תוכיח את שמעון בדברים ברים . למה עשית זו למה דברת כזה וכזה, ותשמע מה יענה שמעון ע"ז , או שמעון יודה על עבמו , ויאמר טון פעולתי ולא מוכיח עוד , או שמעון יכער כי אקל הדבר , ומעולם לא דבר עליו בוש רע , והיית אתה נושא עליו בדם הדבר מלבו , וכן כם וכם יעבו שלום ביניהם , וגם תוכיח את עמיח

ליקוטים על התורה

לא תִשָּׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ וגו'. אַל אֲפַעְנֶעֶשׁ הָאם דִּיר גִּיטָאהָן שֶׁלֶּיבֶּטֶם אֲדֶּר דוּ הָאסְט גִּינֶהָן עֶר הָאם גִּיטָאהָן אַבֶּיר . וְאלְסְטוּ גִּיט הַאלְטֶן דִּי פַיינְדשָׁאפְט אִין הַארְצִין . נֶאר אוֹיךְ עֶר הָאם דִּיר גִּיטָאהָן שֶׁלֶּיבֶּטֶם וְאלְסְטוּ אִים פְּרָעגֶן פַּאר וָאם עֶר הָאם דִּיר גִּיטָאהָן דִּי שֶׁלֶּעכְּטֶם גִּיטָם גֶּעווִיס דֶּער מֶענֶשׁ דִּיר זָאגֶן פַּאר וָאם עֶר הָאם דִּיר גִּיטָאהָן אַז אִיר נָאם אַיִּיךְ בַּייֶּא דְּרָךְ שְׁמוּעָן . וְעָם גֶּעווִיס וֶועֶרֶן שָׁלוֹם צְווִישֶׁן אַיִּיךְ . אוּן אוֹיךְ דוּ הָאסְט גִּינֶהָן דֶּיין חֶבֶר הָאם גֶּעזִינְדִיגְט צוּ נָאם וְאלְסְטוּ אִים נִיט פַיינְד הָאבֶּן אִין הַארְצִין . נֶאר וְאלְסְט אִים שְׁטְרָאפֶן אוּן וָאגֶן אִים וְיין עֶבֶירָה צְווִישֶׁן מֶענֶשׁ כְּדֵי דוּ וְאלְסְט אִים נִיט מְבַייֶּשׁ וְיין נָוארוּר אַז דוּ וועסְט אִים מְבַייֶּשׁ וְיין עֶבֶירָה בְּלוֹמֶר דוּ וְאלְסְט אִים נִיט מְבַייֶּשׁ וְיין

שְׁטְרָאפֶן אוּן וָאגֶן אִים וְיין עֶבֶירָה צְווִישֶׁן מֶענֶשׁ כְּדֵי דוּ וְאלְסְט אִים נִיט מְבַייֶּשׁ וְיין נָוארוּר אַז דוּ וועסְט אִים מְבַייֶּשׁ וְיין עֶבֶירָה: (יח) לא תקום

מצות השם

(יז) [כלא] (נלו קמא) שגם נשנה את אחיו בלבבו לא תשנא את אחיך בלבבך : (נמ) [כלנ] (עשה לח) לנוכיח לחיליו מלה פעמים ולפני' קטן לגדול שבלמה בו שהיו מתיגא כשורה בין בדבריה שבין אדם לחבירו ומ"ם בדבריה שבין אדם למקום שגם" שוכח תוכיח את עמיתך :

(נם) [נמ] (נלו קמב) שלא לנייים פני תבירו בדברים ופפילו בדבר המוכרח בדבריה שבין אדם למקום שגם" ולא תשא עליו חטא :

לא תִשָּׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ וָאם אִיז אַמְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה , עַיין בַּעְנְפְּשׁ נֶאל נִיט פַיינְד הָאבֶּן זַיין הַאר אִין הַארְצִין :

לְחַבְּרָךְ כְּוָתָךְ אֲנָא יְיָ׃ ד יָת קְיָמַי תִּטְּרוּן בְּעִירָךְ לָא תַרְכִּיב עִירוּבִין חַקְלָךְ לָא תִזְרַע עִירוּבִין וּלְבִישׁ עִירוּבִין שַׁעְטְנֵזָא

ת"א ולחברך כמוך. פסחים עח כתיבות לג נדרים סה סוטה ח קידושין מא ב"ק נה סנהדרין נט נח פד נדה יז עקיצים מ"ד פמ"ה

וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה׃ יט אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא

עקדה פערה ח ופערה כג: את חקותי תשמרו. קידושין לט: ובגד כלאים שעטנז. יבמות ד נדה סא:

בעל הטורים

ומוסר: (יח) ואהבת לרעך כמוך. יסמיך ליה לא תרביע כלאים ומוסר כתוב אצלו לא ישמע עמם ועיניו בהסב תחרת ולא יכופו להשמים: (יט) לא תרביע כלאים. ויסמיך ליה ויום כי יבוכב את המינין. כשם שצוה הכתוב שכל אחד ואחד יוציא פרי למינהו במעשה בראשית כך צוה להנהיג את העולם

רש"י

שלא השתלתני זו היא נטירה שנוטר תחיבה בלבו את"ף שחיטו מוקס: ואהבת לרעך כמוך. (ת"כ) תר"ע זה כלל גדול בתורה: (יט) את חקתי תשמרו. ולהלן הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חקים שלו גזרות המלך שאין טעם לדבר: ובגד כלאים למה נאמר לפי שנאמר לא תלבש

ענייני מצות ב"א לחברו

שפתי חכמים

תמצ זוז תם"ס לא תקוס והכאילו ומצ"ס גבי נטירה נקט קרוב כדי לדקדק ולכתוב הכאותה לעיל: א ר"ל כמלוה זו נכלל כל התוכיח כמו שתמר שלא יוקן מאי דסיי לך לחבירך לא תעביד

רש"י

שלא השתלתני זו היא נטירה שנוטר תחיבה בלבו את"ף שחיטו מוקס: ואהבת לרעך כמוך. (ת"כ) תר"ע זה כלל גדול בתורה: (יט) את חקתי תשמרו. ולהלן הן בהמתך לא תרביע כלאים וגו' חקים שלו גזרות המלך שאין טעם לדבר: ובגד כלאים למה נאמר לפי שנאמר לא תלבש

ענייני מצות ב"א לחברו

שפתי חכמים

תמצ זוז תם"ס לא תקוס והכאילו ומצ"ס גבי נטירה נקט קרוב כדי לדקדק ולכתוב הכאותה לעיל: א ר"ל כמלוה זו נכלל כל התוכיח כמו שתמר שלא יוקן מאי דסיי לך לחבירך לא תעביד

רשב"ם

על מדתך: ואהבת לרעך כמוך. רעך הוא אם טוב הוא אבל לא אם הוא רשע כדכתיב יראת ה' שנאת רע: (יט) בהמתך לא תרביע כלאים. לפי ד"א ותשובת המינין. כשם שצוה הכתוב שכל אחד ואחד יוציא פרי למינהו במעשה בראשית כך צוה להנהיג את העולם

פירוש לתורת אלהים

דֶּעֱנְען בְּלִיבְּט וֶען דוּא הָאסְט גִיוָוא׳ט עֶפּעס בָּארְגֶן בַּייא דֶיין חָבֶר אוּן עֶר הָאט דִיר נִיט גִיוָואלְט בָּארְגֶן אוּן דֶּער נָאךְ קוּמְט דַיין חָבֶר צוּא דִיר עֶפּעס בָּארְגֶן טָאךְ נִיט זָאגֶן נוֹיוָואלְט בָּארְגֶן וֶוייל דוּ הָאסְט מִיר נִיט גִיוָואלְט בָּארְגֶן וֶוען אִיךְ דִיר אוֹיךְ נִיט בָּארְגֶן וְיא טָארְסְט אוּן דוּא טָארְסְט נִיט הָאבֶּן אַשְׁנָאה אִין הַארְצֶן צוּ דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס זָאגֶן מִיט דֶּר אֵין פָּאלְק דוּ זָאלְסְט נִיט זָאגֶן אִיךְ וֶועל דִיר יוא בָּארְגֶן אוּן אִיךְ בִּין נִיט אַזוֹ וויא דוּ וָואס דוּא הָאסְט מִיר נִיט גִיוָואלְט בָּארְגֶן וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אוּן דוּא זָאלְסְט לִיב הָאבֶּן דַיין חָבֶר אַזוֹ וויא דִיךְ אַלֶיין אֲנִי יְיָ׃ (יט) אֶת

מצות השם

(יח) [רמח] (לאו קמג) שלא לנקום ולהכזיר כמעשהו הרע שהרע לו אלהו נקימה ונטירה: (רמג) (לאו קמד) שלא לשנוא בלב הדבר שהרע לו תוכיח תוכיחנו: (רמד) (עשה לט) לאהוב כל אחד מהבריות שהרי הוא כמוני וכמו שמחוייב על עלמו ועל ממונו כך צריך לחמול על חביבו כי זה כלל גדול בתורה שנאמר ואהבת לרעך כמוך: (יט) [רמה] (לאו קמה) שלא להרביע שום בהמה וחיה כמין עם שהיו מינו שנאמר את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים: (רמו) [רמה] שלא לזכרות בע"י שני מיני זכרים כגון הטה ושעורה או סוס וחמור שנאמר כלאים שדך לא תזרע כלאים: לא תקום ולא תטור. שלא להחזיר לחבירו כמו שהחזיר לך שנאמר לא תעשה. אויב ראובן איש לעקוב מעמו צו שמעון בעמיו ער אל אים פאהן אמוה האט שמעון ניט ענטפאהן צוא ראובן ריא טיבה. נאכדעם האט גימארא פין אז שמעון האט געדאכט בעסיו בייו ראובן צו שמעון, ווייל דו האסט פאהן אמוה, טאר ניט ראובן זאגן צו שמעון, ווייל דו האסט ניט ענטפאהן אמוה לעול איך דיר אויך ניט פאהן אמוה. נאר ראובן מוז פאהן די טיבה צו שמעון

(יח) [רמז] (לאו קמג) שלא לנקום ולהכזיר כמעשהו הרע שהרע לו אלהו נקימה ונטירה: (רמג) (לאו קמד) שלא לשנוא בלב הדבר שהרע לו תוכיח תוכיחנו: (רמד) (עשה לט) לאהוב כל אחד מהבריות שהרי הוא כמוני וכמו שמחוייב על עלמו ועל ממונו כך צריך לחמול על חביבו כי זה כלל גדול בתורה שנאמר ואהבת לרעך כמוך: (יט) [רמה] (לאו קמה) שלא להרביע שום בהמה וחיה כמין עם שהיו מינו שנאמר את חקותי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים: (רמו) [רמה] שלא לזכרות בע"י שני מיני זכרים כגון הטה ושעורה או סוס וחמור שנאמר כלאים שדך לא תזרע כלאים: לא תקום ולא תטור. שלא להחזיר לחבירו כמו שהחזיר לך שנאמר לא תעשה. אויב ראובן איש לעקוב מעמו צו שמעון בעמיו ער אל אים פאהן אמוה האט שמעון ניט ענטפאהן צוא ראובן ריא טיבה. נאכדעם האט גימארא פין אז שמעון האט געדאכט בעסיו בייו ראובן צו שמעון, ווייל דו האסט פאהן אמוה, טאר ניט ראובן זאגן צו שמעון, ווייל דו האסט ניט ענטפאהן אמוה לעול איך דיר אויך ניט פאהן אמוה. נאר ראובן מוז פאהן די טיבה צו שמעון

לוקוטים על התורה

וָואס דוּ וָועסְט זָאגֶן דַיין חָבֶר וָועט אֲמָאל גוּט זַיין פַּאר דִיר אַלֶיין אויך. אוֹיב עֶס וָועט דִיר פָּארְקוֹמֶען צוּ טָאהן אַזוֹי אַ עֲבֵירָה. וָועסְטוּ זָאגֶן וויי אַזוֹי קָען אִיךְ זִיךְ דֶּינֶען אַז אִיךְ אַלֶיין הָאב נִיטְאגֶט מִיסְר מַיין חָבֶר עֶר זָאל נִיט זִיךְ דֶּינֶען. דָאס מֵיינְט דֶּער פָּסוּק וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא. דוּרְךְ דֶם מִיסְר וָועסְטוּ אוֹיךְ זִיךְ נִיט טָרָאגֶן אַזוֹי וָועסְטוּ נִיט זִיךְ דֶּינֶען׃

וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ וגו'. דוּ זָאלְסְט לִיב הָאבֶּן דַיין חָבֶר וויי דִיךְ. דֶּער שְׁמַייעֶר אִיז בַּיי מֶענְטְשֶׁן צְוויי סוֹרְטֶן וָואס בַּיידֶע הָאבֶּן דֶם זֶעלְבִּיגֶן הָאנְדֶל. אֶדֶר צְוויי בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת וָואס בַּיידֶע אַרֶבֶּעטֶן דִי זֶעלְבִּיגֶע אַרבֶּעט הָאט אֵיינֶער פַּיינְט דֶם אַנְדֶערְן וַוייל יֶעדֶער מֵיינְט וָוען עֶר וָואלְט זַיין אֵיינֶער וָואלְט עֶר גֶעהַאט גָענוג פַּרְנָסָה אוּן דֶער אַנְדֶערֶר גֶעמְט אַוֶועק פּוּן אִים זַיין פַּרְנָסָה דַרִיבֶּער וָאגְט נָאט וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ דוּ זָאלְסְט לִיב הָאבֶּן דַיין חָבֶר כָּמוֹךְ אַפִּילוּ דַיין חָבֶר אִיז וויי דוּ עֶר אִיז אויךְ דֶער זֶעלְבִּיגֶער סוֹחֵר וָואס דוּ בִיזט

וְלֹא תַשְׁחִית וְדֶם אִיז אַמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. וָוען רַאוּבֵן טוּהְט דִי טוֹבָה צוּ שִׁמְעוֹן, טָאר ניט יְאוּבֵן זָאגֶן צוּ שִׁמְעוֹן אִיךְ בֵּין נִיט אַזוֹי שְׁלֶעכְט וויא דוּא, דוּא הָאסְט מִיר נִיט גָעטָאהָן אַמַצּוֹת אוּן אִיךְ וֶועל דִיר יוא טָאהָן אַמוֹבָה, נָאר רְאוּבֵן וָאל טָאהָן צוּ שִׁמְעוֹן דִי טוֹבָה מִיט זַיין נָאנְצִין הַארְצִין אָן אֲפֵּיינִיגֶּן שַׁאפְּט אויךְ שִׁמְעוֹן אוּן זָאל נָאר ניט דֶערְמָאנֶען וָואס אִיז גֶיוֶוען׃

וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ וְדֶם אִיז אַמַצּוֹת עֲשֵׂה. אַיין טָעמְט״ש וְאל לִיב הָאבֶּן דֶם אַנְדֶערְן וויי לִיב הָאט עֶר זִיךְ אַלֶיין׃

בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם וְדֶם אִיז אַמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. מֶען טָאר ניט צוּ מֶען וָאלְטֶן פָּארֶן צְוויי מִינִים בְּהֵמוֹת אֶדֶר צְוויי מִינִים חַיוֹת וֵיי וָאלְן הָאבֶּן קִינְדֶר אֵיינֶם פּוּן דֶם אַנְדֶרֶן׃

שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם וְדֶם אִיז אַמַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. מֶען טָאר נִיט זָאגֶן צוּ דֶם פֶּעלְד דֶּר אִיז נָאר בַּיי דִי פֶּעלְדֶר וָואס זָענֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָבֶּער אוֹיסֶער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּיי

יַעֲלֶה עָלֶיךָ׃ כ וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־ לָא יִסַּק עֲלָךְ׃ ה וְגַבַר
אִשָּׁה שִׁכְבַת־זֶרַע וְהִוא שִׁפְחָה אֲרֵי יִשְׁכּוֹב יַת אִתְּתָא
נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה שְׁכִבַת זַרְעָא וְהִיא
אַמְתָא אֲחִידָא לְגַבַר
וְאִתְפְּרָקָא לָא אִתְפְּרַקַת

ת״א לֹא יעלה עליך . יומא סט ביצה יד תמיד כז : ואיש כי ישכב את אשה . סנהדרין נח כריתות ט יא : שכבת זרע . כריתות יא . וסיה שפחה . קידושין ו כריתות יא : והפדה לא נפדתה . גיטין לט מא כריתות יא :

רשב״ם

בבהמות בשדות ואילנות וגם בחרישת שור וחמור , שהם שני מינים. וגם בצמר ופשתים אחר שזה מין בהמות וזה מין קרקע וגידוליו . ולמינים אמרתי הצמר צבוע והפשתן אינו צבוע וקפיד בבגד של שני מראות . וחכמי הדור הודו לי : (כ) נחרפת . מסורה ומיוחדת לעבד עברי אם אדוניו יתן לו אשה . בתרגום: לא נפדתה . שאינה משוחררת . ואינגה באשת איש לידוי בחנק :

בעל הטורים

אשה ב״ז וסיא שפחה נתרפא דסיינו כמו כלאים שסיא מלים שפחה וחליה את היהיו . ומתיך לשפחה תרופה ערלתו את פריו ליתר שסשועל שפחה קליפה ספרי יהיה בשע ועוד דתמרי׳ בעיעשה מקטע רגליסון דבועלי נדות כמו זה שלא סיה יכול להמתין עד שנשתחרכה: (כ) והפדה לא נפדתה. בגי׳ יהיה בכסף וכשוב כסף: ודומה לו עם דרף נפשו למות, מסר נפשו . וכן בקרת : באשת איש לידוי בחנק : ואינגה

שפתי חכמים

זו סיא כל התורה כולה ותידך פירושא סיא : ב שנאמר פירוש מצוה : ג וזאת מעורבת : ד לשון כמא ר״ל כמא נתקשה כמו דבר שזור שהוא קשה : ה ר״ל שעשנו לשון תיבול שמתבל למר לפשתים : ו לפי שמשמיע לו דמיון כמו הכי את מרופתי ביסודה וכו׳ זסו פשוטו לפי שכל מדרשו בכריתות דף י״ח : ז ר״ל מדקתיב בסמוך והפדה לא נפדתה דשמה זה את זה סם הפדה היא למא לומר לא נפדתה ולא לא נפדתה למא למר והפדה תלה פדויה ותיהא פדויה כמו בפירקא בס״ו דסמוך : ח ר״ל דיולפי מקודשת לאיש מדלאיטריך הכתוב לגופיה לפשוט מסה ולי מקודשת לגבי חורין מסוק לפשתעם בלה שבחות שבה ולי מקודשת לעבד כעבני שחליו בן חורין מסוק בלה עבדות שבו לפשתעם בלה

עניני החקים והמשפטים

(כ) ואיש כי ישכב את אשה וגו׳ והיא שפחה נחרפת לאיש וגו׳. כגון שפחה כנענית של בני אישים , ולחד פשיטים שחרב אותה ולחד לא שחררה, ומקדשה לבן חורין, והיא מקודשת ואינה מקודשת וזינתה , מיתת שניהם אינה שוה מהודיה , כי לא מופשה . ע״כ קידושין אינה קידושין . מ״מ היא לוקה מדוע הפקיעה טומאת גזונה , כי לפי דעתה היא מרוצה , והוה יהיא קבלן כי מעט קידושין יש בה ובשפחה היא כעין כלאים , תירוש ומעשר כנוף אחד :

פירוש לתורת אלהים

חקותי אות מין גיוע מיונט מען אועלבע מצות
נואם זייא וענען נאר אן אטעם תשמורו ואלט איר
היטן נואם וענען זיי בחמתך דיינו בהמות ואלסט
ניט בהעפטין צוזוייא מינים , דהיינו דוא ואלסט
ניט צו זאמען פארין א אקם מיט א אייזיל אנקבה
זיי זאלען גיבארין קינדער שדך דיין פעלד ואלסטו
ניט זייען כלאים בלומר דוא ואלסט ניט זייען צו
זאמען וויייז מיט נעשטטין ובגד כלאים אוג איין
קלייד פון כלאים אדער נאך אזו אגלייכן שעמנו
מיונט מען ואם איז גישפונען גיוואלען ליינען
מיט ואל צוא זאמען לא יעלה עליך ואל דאם ניט

מצות השם

מען זייען צוויי מינים פיונם נעמען דאם אנדערע , אבער בייי
ביימער ארויס זעצין אצוזוייגיל פון איין מין בוים אין דעם
וואקציל פון איין אנדער מין בוים , דהיינו מען ואל וועלין איין
פלאנצין אצוזייג פון אתרוג בוים אין אנוארצייל פון אצייקרן
בוים טאר מען ניט :

אוֹ חַפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת
תִּהְיֶה לֹא יוּמָתוּ כִּי־לֹא חָפְשָׁה׃
וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אַיִל אָשָׁם׃
וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם
לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃ פ
שלישי וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם

בבסף או חירותא לא
אתיהיבת להּ בשטר
בקורתא תהי לא יומתון
ארי לא אתחררת׃
כא וית אשמיה קדם יי לתרע משכן
זמנא דיקרא לאשמא׃
כב וכפר עלוהי כהנא
בדיקרא דאשמא קדם
יי על חובתיה די חב
וישתבוק ליה מחובתיה
די חב׃ כג ואריי תעלון
לארעא ותצבון כל אילן

ת״א נקרת תהיה . שם : לה יומתו .
גיסין מג כריתות שם : והביא את אשמו . שם : איל חשם . שם כב : איל חשם . ב״ק קיח זבחים מט כריתות ט: ונפטפס. פסחים כג סוכה לה :

בעל הטורים

ונסלח לו מקטלתו שם מטא . וסמיך ליה וכי תבואו על הארץ
בקרת תהיה . כמו לא יבקר הכהן . כן פתרונו דונ״ש ומנחם . יחקרו בית דיו אם לא חופשה לא יחייבו מיתה כאשת איש׃

רש״י

וסתם פדיון נכסף : או חפשה. ט כשטר : בקרת תהיה. היה לוקה ולא הוה יום על כ״ד לבקר את הדבר שלא לחייבו׳ מיתה כי לא הפסה ואין קידושיה גמורין. ורבותינו למדו מכאן כמי שהוא במלקות יהא בקריאתך בי שהדיינים המלקין קורין על הלוקה (דכרים כה) אם לא תשמור לעשות ונו׳ והפלה ה׳ את מכותך ונו׳ : כי לא חפשה . (מכות כג) לפיכך אין חייב עליה מיתה ל אחין קידושיה קידושין הא חופשה קידושיה קידושין מ ואחייב מיתה : (כב) ונסלח לו מחטאתו אשר חטא . לרבות את נ

רשב״ם

בקרת תהיה . כמו לא יבקר הכהן . כן פתרונו דונ״ש ומנחם . יחקרו בית דיו אם לא חופשה לא יחייבו מיתה כאשת איש׃

שפתי חכמים

חירות שכא מלא ע״כ ל״ל שמקודשת לעבד עברי שסוף מותר כה : ט מדכתיב הי בה חפשה לא נתן לה ונמר לה מחפשה דכתיב ובכה ונתן לה : י דלא תימא גילה הכתוב מלקות בחפשה ושפה בחיים וילמוד שחתך מחביריו שחפשה מחפשה במלקות ושפה וכן בחיים מ״ם כתיב תהיה למעט חיים ממלקות : כ ל״ל מדכתיב בקורת שסוף לסון קריאה שקורין על הלוקה שם לא תוסיף וגו׳: ל ל כי שכשקרא הוא נתינת טעם שלשיעור : ט הולך לדיוקא שחפש לומר דאף שם חופשה אפי׳ בכסף נעשית כת חורין להפיכה לבן חורין וקידושיה קידושין : ג יופיכ״ו כפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה לעשות מזיד כשוגג ביבמ׳ הכהן על המזיד דפ׳ קמא יפיכה הוא דהפ לעיל מיתה כתיב על חטאתו שכר

ענייני חקים ומשפטים

(כג) וכי תבואו אל הארץ וגו׳. אמר הקב״ה כשאני מבואו אל הארץ , לך עדיין לא היה מי שילכש , וכך היו הולכין ומנגד נכרי יחיים , לך עדיין לא היה מי שילכש , וכך היו הולכין לכך׳ על כריאתם , ויהיה החמישי היו הכל למאכל לבהמות וחייתו ארץ , כן לוה ס׳ שיתנהג בבריאתם לארץ , שלא יהיו שנים מלאכולים יהיו ספירות מאכולים למכול כאילו לא היו בעולם , כפי׳ רש״י לשון ערלה שאוה ומכוסה , ובשנה החמישית יהיה כל פריו קדש הלולים לה׳ , ובשנה החמישית תאכלו את פריו וגו׳. ובשנה ששית נתלמה מלות ערלה בפרי שלמדה כמו שנתלמה בפרי סען . כי

פירוש לתורת אלהים

אִיז צוּ אִיר נִיט נִיגְעבָּען נִיוּאָרָען פּוּן אִיר הָאר צוּא נָאט אֶל פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד צוּא דָעָר טִיר פּוּן
בְּקֹרֶת תִּהְיֶה וָאל דָאס בַּיִת דִין פְּאַרְשְׁטָעהן אוּנ דָעם אֹהֶל מוֹעֵד אַיל אַוְוידָער פַּאר אַקְרָבָן אָשָׁם׃
וָאלָען נִיא נִיט מְחַיֵּיב זַיין מִיתָה לֹא יוּמָתוּ זַייא (כב) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן אוּנ דֶער כֹּהֵן וָאל אויף אִיהם
וָאלָען נִיט גִיטַיִיט וָוערִין כִּי לֹא חֻפָּשָׁה וָוארום זַיא פַּאר גֶעבִּין מִיט דֶעם אַיל וָואם עֶר אִיז אַקְרָבָן
אִיז נָאך נִיט אִין נַאנְצָען פְּרַייא אַרוים גִינַאנְגָען אָשָׁם לִפְנֵי יְיָ פַּאר נָאט עַל חַטָּאתוֹ אויף זַיין עֲבֵירָה
אוּנ עֶם אִיז אִין אִיר נִיט אָן גֶענוֹמָען דִי קִידוּשִׁין וָואם עֶר הָאט מְזַנֶּה גֶיוָוען וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא׃
דָרום וָענָען זַייא נִיט חַיָּיב מִיתָה נָאר זַיא וָאל מִיט דֶער טִיר פּוּן אִיר הָאר זַיא נָאט אֶל פֶּתַח אוֹהֶל מוֹעֵד צוּא דָעם
מֵען שְׁלָאגְען מַלְקוּת אוּנ אִים גִיט (כא) וְהֵבִיא אוּנ פַּאר גֶעבִּין מֵחַטָּאתוֹ פּוּן זַיין עֲבֵירָה אֲשֶׁר חָטָא וָואם
עֶר וָאל בְּרֶענְגְען אֶת אֲשָׁמוֹ לַיְיָ זַיין קָרְבָּן אָשָׁם עֶר הָט גֶעזִינְדִיגְט׃(כג) וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אוּנ אַז אִיר

ליקוטים על התורה

וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם וגו׳ . אַז אִיר וָועט קוּמָען אִין דִיא לַאנְד יִשְׂרָאֵל וָאלְט אִיר פְּלַאנְצִין בּוֹיֶם , נָאם

כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־ פְּרִיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל׃ כה וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה׃

דְּמֵיכַל וְתִתְחַקְּנוּן רְחָקָא יַת אִבְּיָהּ תִּלַּת שְׁנִין יְהֵי לְכוֹן מְרַחַק לַאֲכָדָא לָא יִתְאֲכֵל׃ כה וּבְשַׁתָּא רְבִיעָתָא יְהֵי כָּל אִבְּיָהּ קוּדָּשׁ תּוּשְׁבְּחָן קֳדָם יְיָ׃

ת"א וערלתם ו. כרכות לו ומא סף קידושין נז ב"ק קא חולין

רבא: ערלתו. שבת הח: שלש שנים. כ"ה ט: ערלים לא. פסחים כב קידושין נו ב"ק קא: ובשנה הרביעית. חולין נה. ברכות לה ב"ק סט:

רשב"ם

(כג) וערלתם. ל' סתימה ואטימה והתחקה. ערלה אזנים. ערל לב. שתה גם אתה והערל: (כה) קדש

שפתי חכמים

סבר מטע ונסנם לו ולמה חזר וכתב עוד מחטתתו מבר חטע לו' שלש שמזיד מבית קרבן: ם וה"ק פרי שלש שנים יהיו ערלים ומשם ואילך הן עלמן יהיו מותרין(כ"ח)וכ"ל בשלמא לר' מאיר הנ' שנים מעשה שמוציא פרי פשיטא דהוי ידעינן שכל מה שגדל בג' שנים לשון לעולם שכל שהשת דמוציו מכוניתו ואפילו שלש גדל כלום ומה שיגדל לאחר ג' שנים מותר מיד ס"מ דלמו בפרי שלש מילת' שלש בשנים מעשה ס"ל אפי' מה שגדל בתוך ג' שנים מותר לאחר ג' שנים הוסיל ובשנים שלש מלמת לכך ג' שנים: ע כלומר בהוייתו שנים לו בג' שנים שהוא שמור יפה כן: פ דלכך שלש בפרי דלעיל שהל תקבי ליה מכח ליה לפרש דגמרינן קדש קדש

בעל הטורים

לומר כל הדר בארץ ישכחאל שכוי בלא עין: כל עץ מאכל. בגימ' זסו פלפלין: סמך לא תאכלו על הדם לערלה לומר שאסור לאכול

רש"י

המזיד כשוגג: (כג) וערלתם ערלתו. ולשמתם לשעיתו יהא לשוט ונסתם מליהנות ממנו: שלש שנים יהיה לכם ערלים. מלימתי מונה לו משעת נטיעתו (ת"כ) יכול אם הלטיבו לאחר שלש שנים יהא מותר ם תלמוד לומר יהיה ע בהוייתו יהא: (כד) יהיה כל פריו קדש. כמעשר שני שכתוב בו (ויקרא כז) וכל מעשר הארץ וגו' קדש לה'. מה מעשר שני חינו נאכל חוץ לחומת ירושלים אף כפריון לף זה כן. ולכך זה הלולים לה' הוא שנותנו שם פ לשכת

דעת זקנים מבעלי התוספור

(כג) וערלתם הספוק הזה על תיקון לומר שלש שנים יהיה לכם ערלים שאינו יודע לדבר. ושבשה הרביעית תאכלו את פריו שאז מתמילו לקרות בתורה ומשם ואילך להוסיף לכם תבואתה כמו

שמוז"ל מכאן ואילך תקבל ליה וסבי ליה בתיקון מכאן ואילך הכמים בן חמש שנים למקרא בן עשר למשנה:

ליקוטים על התורה

וְאִם גַּיְיאנַט צוּ דִי יוּדֶן אַפִּילוּ אִיר וְועט בָּעפִינֶען אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִין פּוּהל מִיט אַלֶּם גוטֶען פּוּן דֶעסְטְוועגִין וָאלְט אִיר נִיט אִין וַאנְען מִיר וְועלֶן וַיצֶען אוּנ מִיר וְועלֶן נִיס פַלַאנְצִין בּוימֶער, אַזוֹי וִוי אִיר זְעט אַרַיין בָּאר אִיר זָאלְט יוא פַלַאנְצִין בּוימֶער, אַזוֹי וִוי אִיר זְעט אַרַיין בָּעקוֹמֶען אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָאט אִיר בֶּעפִינֶען בֶּעפַלַאנְצְט בּוימֶער וָאוּ אַנְדֶערֶע הָאבֶּן נִיפַלַאנְצְט פּוּן אַיעֶרְמְוועגִין אַזוֹי וָאלְט אִיר פַלַאנְצִין בּוימֶער פַּאר אַיעֶרֶע קִינְדֶערְם וְועגִין אוּנ אַפְענְטְשׁ זָאל נִיט וָאנְען אִיךְ בִּין שׁוֹין אַלְט וִוי פִיהל יָאהרֶען וָועל אִיךְ נָאךְ לֶעבֶּן וָאוּ זָאל אִיךְ מִיךְ מַאטֶערֶן פַּאר אַנְדֶערֶע מֶענְטְשֶׁן. וְוארוּם נָאט הָאט נִיט אוֹיס גִיוַאנְט צוּ דִי מֶענְטְשֶׁן וִוי לַאנְג עֶר וְועט לֶעבֶּן עַיי וְועלֶן לֶעבֶּן אַז אַפְענְטְשׁ וָואלְט וִויסְען וִוי לַאנְג עֶר וְועט לֶעבֶּן אַז עֶר וָואלְט זָעהן עֶר הָאט גָאר וַיינִיג צוּם לֶעבֶּן וָואלְט עֶר זָאנֶען אִיךְ וָועל בָּאלְד שָׁמאךְבֶּן צוּ וָואוּ זָאל אִיךְ בָּאהָאלְטֶן אוּנ פַּלַאנְצִין אוּנ אַרְבֶּעטֶן פַּאר פָּרַעמְדֶע מֶענְטְשֶׁן דְרֶיבֶּער הָאט גָאט נִיס אוֹיסגֶעוַאנְט דָאם מֶענְטְשׁ וִוי לַאנְג עֶר וְועט לֶעבֶּן דֶער מֶענְטְשׁ זָאל בָּאהָאלְטֶן אוּנ פַלַאנְצִין וָועט עֶר זוֹכֶה זַיין וָועט דָאס זַיין פַּאר אִים וְועט עֶר נִיס זוֹכֶה זַיין וָועט דָאס זַיין פַּאר זַיינֶע קִינְדֶער אָדֶער פַּאר פְּרֶעמְדֶע מֶענְטְשֶׁן. עָם הָאט אַמָאהל גִיסְרָאפִין דֶער

מצות השם

(כג) נרמון (לאו קמז) שלא נאכול ערלה שלש שנים הרמשוים לנטיעת האילן שנה' שלש שנים יהיה לכם ערלים וגו' ודאם איז אמצות לא תעשה:

(כד) [רמז] (עשה ק) להיות כל פירות היולאים מאילן בשנה הרביעית לנטיעתו קדש כדי שיאכלוהו הבעלים כמו מעשר שני בירושלים שנא': ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה': שלש שנים יהיה לכם ערלים וגו' ודאם איז אמצות לא תעשה:

וְעַן אֵייעֶר פַלַאנְצְט אַבּוים אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַדֶער אוֹיסֶער אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דִי פֵּירוֹת וָואס וַואקסְען אוֹיף דֶעם בּוים דִי עֶרְשְׁטֶע דֶרֵי יָאהר יִשְׂרָאֵל אִיר זָאלְט זֵי נִיט עֶסְען אוּנ קֵיין אוּנ קֵיין אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַנָּאָה הָאבֶּן פּוּן דֶעם בּוים פַּאר נִיס

וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִית וגו' ודאם איז אמצות עשה דִי פֵּירוֹת וָואס וַואקסְען אוֹיף דֶעם בּוים דֶעם פַּערְטֶן יָאהר פּוּן זַיי

(חומש ע"ט) ח"נ 10 15

כה וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־
תֹּיכְלוּן יָת אִבַּיהּ לְאוֹסָפָא
פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי
לְכון עֲלַלֵּיהּ אֲנָא יְיָ

ת"א בשנה חמישית . כ"ס י : להוסיף לכם תבואתו . כנכות לה :

בעל הטורים

כלא כנכה כעכלה כלא תיולו : לא תאכלו עד סדם . וסמיך ליה לא תנחשו כלא ינחש כמכילה כדכך שמיטין כזוללים למס על הסכוס כלא ינקמו נוסמי הסכוס :

(כה) להוסיף לכם תבואתו . לכך תזכו אם תעשו כאשר רש"י

ולהלן למסים : (כה) להוסיף לכם תבואתו . המנה הזאת שתאמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו שבשכרה תני מנרך לכם פירות הנטיעות , היה ר"ש חומר בשרה תורה כנגד יצה"ר שלא יחמר מדם הרי תרבץ שניס תני מעטער

פירוש לתורת אלהים

אוּ זָאל דָארְט קוֹמֶען עֶסְן וַוארְג אוּן זָאל עֶס
עֶסְן אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּן דָאס אִיז הִלּוּלִים לַיי אַיין
לוּיב צוּ נָאט בְּלוֹמֶר דָארְט אִין יְרוּשָׁלַיִם וְוועט עֶר
לוּיבֶּען נָאט : (כה) וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת אוּן אִין פִּינְפְטֶן
יָאהר תּאכְלוּ מֶענְט אִיהר שׁוֹין עֶסְן זַיינֶע פֵּירוֹת
אִין דֶּער הַיים אוּן דָאס וְוועט אַיידְ זַיין לְהוֹסִיף צוּ
טָעֶרֶען אַיידְ זַיין תְּבוּאָה כְּלוֹמֶר אֹז אִיהר וְוועט
מְקַנִּים זַיין דִּיא מְצְוָה פּוּן עֶרְלָה אוּן אוֹיךְ פּוּן
רְבָעִי וְוועל אִיךְ נָאט אַיידְ פַּאר דֶּעם שָׁבר מֶעֶרֶען
דִּיא פֵּירוֹת אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין נָאט אַייֶעֶר נָאט
בְּלוֹמֶר אִיךְ נָאט וָאנ אַיידְ עֶס צוּ אוּן אִיךְ בִּין

אַרַיין גֶעלַיידְט דִי עֶרְשְׁטֶ צַיימֶען פַיינֶען דִי שְׁעַנְסְטֶע אוּן הֶם דָאס גִישְׁמַעלְט פַּאר אַנְדֶרֶנוּס , אוּן הָאט נִיצְאנְגְט צוּ אִים זָאל
דָאר קָעמֶען פוּן זַיין קָנֶעכְט אִיךְ בִּין דֶּער אֱלֹהֶעך מַאן וָואס דוּא הָאסְט מִידְ נִיטְהָאפֶען וָוען דוּ בִּיזְט גֶעצָאנְגֶען
צוּ דִי מִלְחָמָה אוּן דוּ הָאסְט צוּ מִיר גִיזָאגְט דִי וָוערְטֶער „דוּ אֱלֹהֶעך מַאן פַּאר וָואס מַאסְטֶען דוּ זַיידְ צוּ פְּלַאנְצִין אֲבִיס
פַּאר פְּרֶעמְדֶע מֶענְטְשֶׁן" וְהַסְּטוּ אִיךְ הָאב וּזָה גִיוָוען פּוּן נָאט צוּ עֶסְן דִי פֵּירוֹת פּוּן מַיין פְּלַאנְצוּנג אוּן דִי פַיינֶען וָואס
אִין דִי קָארְב וָעגֶען פּוּן דֶּעם בּוּיִם וָואס אִיךְ הָאב גִיפְלַאנְצְט . הָאט אַנְדֶרְנוּס גִיזָאגְט צוּ נַיינֶע קְנֶעכְט נֶעמְט דִי קָארְב פַיינֶען
אוּן אִיר זָאלְט אוֹיסְשִׁיטֶען דִי פַיינֶען אוּן דִי קָארְב נָאלְט אִיר אַרַיין שִׁיטֶען פּוּל גָעלְט , דִי קְנֶעכְט הָאבֶּען אָזוֹי גִיטָאהָן
אוּן הָאבֶּען גִיגְעבֶּען דֶּעם אֱלֹהֶען צוּ רִיק דִי קָארְב פּוּל מִיט גָעלְט דֶּער אֱלֹהֶעך אִיז גָעקוֹמֶען אֲהֶיים מִיט דִי קָארְב גָעלְט אוּן הֶם
דֶּרְצַיילְט דִי גֶעשִׁיכְטֶע פַּאר זַיין וַוייב אוּן פַּאר זַיינֶע קִינְדֶער , זַיינֶע אַשְׁכְּנָה אִיז דָארְט גֶעשְׁאַפֶּענֶען אוּן זִיא הָאט גִיהערְט
וָואס דֶּער אֱלֹהֶעך הָאט דֶּרְצַיילְט הָאט זִי גִיזָאגְט צוּ אִיר מַאן אֶלֶע מֶענְטְשֶׁן גַיינֶען אוּן טהוֶען עֶפֶּעס אוּן נָאט גְרַייט אֶן פַּאר
זַייא אֶלֶע גוּטֶס , אוּן דוּ זִיצְט אִין שְׁטוּב פִּינְסְטֶער , וְזֶה אוּנְזֶער שָׂכָר הָאט גִיבְּרַיינְגְט סַמַּתָּנָה צוּם מֶלֶךְ אֲקָארְב מִיט פַיינֶען הֶם
מֶען אִים גִינְעבֶּען צַאוּבֶּרְט אֶלֶע קָארְב גָעלְט , נֶעם דוּ אַנְדְרוֹסְ קָארְב אוּן לַייג אַרַיין אִין אִיר פּוּהל מִיט זַיידְ פְּרוּכְטֶן , עֶפֶּל פַיינֶען
אוּן נָאךְ שַׁיינֶע פְּרוּכְטֶן וָואס דֶּער קָנֶעכְט הָאט זַייא לִיב , אוּן בְּרַייְנְג דָאס אֲהֶיים פַּאר דֶּעם קְנֶעכְט , הָאבֶּען זִיא אַזוֹי גִיטָאהָן
דַיין קָארְב אוֹיךְ אַרַיין שִׁיטֶען פּוּהל גֶעלְט אָזוֹי וִוי מֶען הָאט גִיטָאהָן צוּ אוּנְזֶער שָׂכָר . דֶּער מַאן הָאט גִיפְאלְגְט זַיין
וַוייב אוּן הָאט גֶענוֹמֶען אַנְדְרוֹסְ קָארְב אוּן הָאט אִינְווַייניג אַרַיין גֶעלַיידְט אַלֶע זִיסֶע פְּרוּכְטֶן פַיינֶען עֶפֶּל אוּן הֶם גִיטְרָאגֶען
דֶּעם קָארְב אוֹיךְ זַיין אֲקֶטֶל אוּן אִיז אַרַיין גֶענַאנְגֶען אִין דֶּעם הוֹיף פּוּן מֶלֶךְ אוּן הָאט גִיזָאגְט הֶערְ קָנֶעכְט אִיךְ הָאב גִיהערְט
אַז דוּ הָאסְט לִיב פְּרוּכְטֶן בַּיי אִיךְ גֶעקוֹמֶען אוּן הָאב דִיר גִיבְּרַיינְגְט פַיינֶען עֶפֶּל וָאוּ נָאךְ שַׁיינֶע פְּרוּכְטֶן הָאט דֶּער
מֶלֶךְ גִיזָאגְט צוּ נַיינֶע קְנֶעכְט פּוּן אִים דָאם קָארְב פְּרוּכְטֶן אוּן וָוארְפְט דִי פְּרוּכְטֶן אוֹיךְ זַיין פֶּגִים , דִיא קְנֶעכְט הָאבֶּען
גֶענוֹמֶען דֶּם מֶענְטְשׁ אוּן הָאבֶּען אִים אוֹיסְגִיטָאהָן נָאסְקֶט אוּן הָאבֶּען גִיוָוארְפֶּען דִי פֵּירוֹת אוֹיךְ אִים אוּן אוֹיךְ זַיין פֶּגִים בִּיז זַיין
פֶּגִים אִז גִישָׁוואלֶען גִיוָוארֶן אוּן הָאבֶּען אִים בְּלִינְד גִימַאכְט זַיינֶע אוֹיגֶן אוּן הָאבֶּען גִיעֶנְדִיגְט זַיין צִיטְרָה אוּן עֶר אִיז
גֶענַאנְגֶען הֲיים טְרוּיעֶרִיג מִיט אַפַּארְגֶענְדֶערְם פֶּגִים , דָאם וַוייב הָאט גִיזָעהֶן פּוּן וַוייטֶן אִיר מַאן גֶיים הָאט זִיא גִימַיינְט
אַז עֶר קוּמְט מִיט אֲקָארְב גֶעלְט , וִוי עֶר אִיז גִיקוֹמֶען גֶענַאנְטֶער הָאט זִיא גִיזָעהֶן וִוי זַיין פֶּגִים אִיז אַפַּארְגֶענְדֶערְם אוּן דִי אוֹיגֶן
זָעגֶען גִישָׁוואלֶען אוּן זַיין גַאנְצֶער קֶערְפֶּער אִיז צוּ בְּרֶאכֶן אוּן זִיא גִיזָאגְט צוּ אִים וָואס אִיז דִיר , הָאט עֶר
גִיזָאגְט צוּ אִיר דָאס אֱלֶע אִיז גֶעקוֹמֶען וַוייל אִיךְ הָאב דִיךְ גֶעפַאלְגְט אוּן בִּין גֶענַאנְגֶען בְּרַיינְגֶען אַמַּתָּנָה צוּם מֶלֶךְ דִי קָארְב
פְּרוּכְטֶן , הָאט מֶען דִי פְּרוּכְטֶן מִיר גֶעוָוארְפֶּן אִין פֶּגִים , אוּן וָוען אִיךְ וָואלְט דִיךְ גִיפַאלְגְט אוּן וָואלְט גִיטְרָאגֶען אִין דֶּעם
קָארְב אִיתְּנוֹגִים וָואלְט מֶען נָאנְצִין קֶערְפֶּר בֶּעוָוארְפֶּן מִיט דִי אִיתְּנוֹגִים וָואלְט אִיךְ גֶעהַרְגְט גִיוָוארֶן פּוּן זַייא אוּן אִכְטְנְטְשׁ זָאל נִיט
בְּרֶעכֶן אִיךְ זַיין אֱלֶטֶער , נָאר עֶר זָאל בְּאֶהֱעֶן אוּן פַּלֶאנְצִין , וִוי דֶּער אֱלֶטֶער מַאן אִיז גְלֵיכְלִיךְ גִיוָוארֶן פּוּן דֶּעם פַּלַאנְצוּנג :

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־ אֱלָהכון׃ כו לָא תֵיכְלוּן
הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ׃ עַל דְּמָא לָא

ת"א לא תאכלו על הדם . ברכות יח מ"ק יד סנהדרין נג ספר הזוהר פ' ויקהל : לא תנחשו ולא תעוננו. סנהדרין כו :

רשב"ם

באשר צויתי : (כו) לא תאכלו על הדם , לפי פשוטו דבר הלמד מענינו : לא תנחשו ולא תעוננו , אף זה ועשו כחקות הגוים שאומרי' על קבר ההרוג לשם מכשפו' שלא ינקום או מכשפות אחר כעין שאנו אומר ם במסמר מן הצלוב. ורבותינו דרשוהו בכמה ענינים במס' סנהדרין :

שפתי חכמים

צ מו בקרי מתן מו בפניעתן אם הוא לטיבה מו לרעה.ולישיזב עבד מכרסם ויסיחן לא סמכו על סדבר. לשיזב סמך על זכותו של מכרסם ויסוגתן כן שמול לזכו את נעריו אמר כן יכלאו כני כיס עילם . כחוליו לא :

רש"י

כו חנם נפיקך נאמר נהוסיף לכם תבואתו : אני ה' . לתי ה' המכעיס על כך ונאמן לשמור הבטחתי : (כו) לא תאכלו על הדם . להרבה פנים נדרש בסנהדרין (ס"ג) אזהרה שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים ואזהרה לאוכל מבהמת חוץ טרם שתזלוק נפשה ועוד הרבה: לא תנחשו.(שם ס"ו) כגון הלו המנחשין בחולדה ובעופות צ פתו גפלה מפיו לבי הספיקו בדרך: לא תעוננו . ל' עוות ובעות שתומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה בעה כ' קשה לעשות:

עניני חקים ומשפטים

לֹא תֵילֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ : (כו) לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם . כתב מברכאל דרש המ"ג שהיה דרכי בעבורם ע"ם לשפוך דם הרבה בארץ וכתוב הדם הזה בעבור הארץ. ר"ש אומר לעומת. ע"כ הזהירה התורה שלא יאמרו מפני שהן בעבורו מותר לו שפוך עליו בארץ. והיה דרכם לעשות הפך בעבור יודע לפני מידוד בכבודם ומלכם וכפי מסלך הנכבד. ע"כ אמרה תורה לא תעמדו ולא תעוננו . ר"ל אל תעבדו את ועוזר יודעיה ויהיה בעות בד-ל אם . גם היה מדרכי שמעוני להקיף פתח בשוטע והשתחוה פתח אקנו . ע"כ לזה הקד"ם לא תקיפו פתח להשבה ולא תשחית פתח זקנך , ולזו זה שייך לעטיפת תפיליות , וכזה ג"כ נלזו תמידי לכל היום ולשם , כי גם בשיש לו יקיפו בעד בשם לשיות בשלה בשמים , ושם להתעודד בהלכות וכרמחים ועשיתם השערה בשבת , כי היה זה מיוחד שלשם לעזוריה שם בחוש היסודי שפועל בהוש וכמו שרמזנו בשיעל שבדי לעזריה השם על המזבח

ליקוטים על התורה

לא תאכלו עַל הַדָּם . דְּי גְּמָרָא וְאָמַר דְּאִם מֵיזִיק מֵעִן אֲפֵעְנְפְּשׁ זְאל נִיט עֶסְן אֵייֶדְער עֶר בֶּעט אוּיף זַיין בְּלוּט , אֵייֶדְער עֶר דַאוּוְנְט , דֶער זוהר זאמט די נְשָׁמָה פּוּן עֶדֶער מֵענְפְּשׁ גֵייט אֲבֶּע נַאכְט אַרוּיף אִין הִימֶעל וְוען עֶר לֵייגְט זִיךְ שְׁלָאפֶן , אוּן זִיא קוּמְט נִיט צוּרִיק אִין מֵענְפְּשׁ בֵּיז נָאךְ דֶעם דַאוְונְען אִין דֶער פְּרִיה :

גַייט אַרוּים לֹא תְנַחֲשׁוּ אִיר זְאלְט נִיט מַאכִין סִימָנִים אִיהר זְאלְט נִיט זָאגְן מַיין בְּרוּיט אִיז אַרוּים גִיפַאלְן פּוּן מַיין מוּיל אִיז אוּיף עֶפֶּעם אַסִימָן אֶדֶער אַהֶערְש אִיז מִיר אִיבֶּער גֶעגַאנְגֶען דֶעם וְוָעג אִיז אוּיךְ אוּיף עֶפֶּעם אַסִימָן אוּן נָאךְ פִּיל זַאכִין אִיז פַּר הַאנְדְרִין וָום דִי אֲמוֹרִיִים הַאבִין זִיךְ אַלְץ גֶעמַאכְט סִימָנִים מָארְט אִיר עֶם אַלְץ נִיט טָאן וְלֹא תְעוֹנֵנוּ אוּן אִיר זְאלְט נִיט מַאכִין צַייטִין אִיר זְאלְט נִיט זָאגְן דִיא צַייט אִיז נִיט גוּט אַרוּים צוּ גֵיין אִין וָוען אַרַיין דֶעם טָאג אִיז נִיט גוּט אָן צוּ הַיִבְּן דִי מְלָאכָה:

מצות השם

(כו) [רמה] (לאו קמח) שלא לכרכות בתולים וכתים המגיעים לשפוך דם והוא שלא כן סוכר ומוכה שלהיותו זועק וסוכה קייב מיקה וזהו בכוזבים התוכה לא תאכלו על הדם :

(כז) [רמט] (לאו קמט) שלא יומר הדם רבר זה מיבת לי טוב מו יומו טוב ומפני כך יאמר מלעשות פוס מעשה כי זה: ניתוס שמוזהרנו עליו בגמרא לא תנחשו :

(כח) [רכ] (לאו קנ) שלא לקבוע עתים ולומר בעת פלונית בוטח יעשות כה פעולה פלונית מו לפחך בגמרא ולא תעוננו :

לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם וְדָאם אִיז אַבְּצוּת לֹא תַעֲשֶׂה אַפֵּעְנְפְּשׁ טָאר זִיךְ נִיט עְנוּאהְנֶען צוּ זַיין אֲפָּרָעסֶער אוּן אוֹיפֶּער וָוארוּם עֶם קֶען עֶר וָוען אֲכָאהל נִיט הָאבִין צוּ פָּרָעסִין אוּן צוּ זוּיפִין וָוען עֶר וִוירְט אַנְגֶעלֶן אוּן וָוען הַרְגֶען מֵענְפְּשׁ . דִי דַרְגֶען וָאגִין מֶען מֵיינְט מֶען זְאל נִיט עְסֶן אֵייֶדֶר מֶען דַאוְונְט : לֹא תְנַחֲשׁוּ וָדאם אִיז אַבְּצוּת לֹא תַעֲשֶׂה אַפֵּעְנְפְּשׁ טָאר נִיט בְּאכִין סְמָנִים אוֹיף גוּט אֶדֶער אוֹיף שְׁלֶעכְט . עֶם זָענֶן

כז לָא תַקִּפוּן פְּאַתָא דְרַשֵׁיכוֹן וְלָא תְחַבֵּל יַת פְּאַתָא דְדִקְנָךְ׃ כח וְחִבּוּל עַל מִית לָא תִתְּנוּן בְּבִשְׂרֵיכוֹן וְרוּשְׁמִין חֲרִיתִין לָא תִתְּנוּן בְּכוֹן אֲנָא יְיָ׃ כט לָא תַחֵיל יַת בְּרָתָךְ לְאַטְעָיוּתָהּ וְלָא

כז לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ׃ כח וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אֲנִי יְהוָה׃ כט אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ

ת"א לא תקיפו פאת מחסכם. ויפחות ס כגיל כז מא קידושין כט לא מכות כ: ולא תשחית. שבת סז קכא נזיר נח קידושין כט לא ב"ק לא מכות כו סוטה ז: ושרט לנפש לא תתנו. מכות כ: ובתבת קעקע. סם כה: לא תחיל את בתך. סנהדרין עו:

בעל הטורים

(כז) לא תקיפו. בגימ' ע' המקוף ות' הניקוד חייבים הם: ולא תשחית. בגימ' זהו תער וגם מספרים: פאת זקנך. וסמיך ליה ושרט לנפש לומר כשם שחייב על הפאה כך חייב אם שרט ס' שרטות כך מלקות: (כח) קעקע בגימ' שם שכותב

שפתי חכמים

קיכלנו ממך לא תשחיתו לדעיכם. וקרוקם פאת רואם מפני שמוף הכלם הוא סוף עיקרי השער שבשדמתו וסוף עיקרי השער שבחמורי החגים וסוף עיקרי השער שבחמורי הקדקד שמשם ולמטה שער העיוף דעיוף להדי הלוקר הוא ומעלה שכל עיקרי השער הם נטועים בהקף סביב בעיגול מין מן הלדעים סיובלין מכאן ומכאן למטה ומשכיבים שיגיעל וכשיחים שער הלדעים בתעל ויכוה הוא לחחירי מזיגו ולפדחתו נשחר כל חלמו מוקף סביב בעיגול ולפיכך אמר לא תקיפו פאת רואכם במקום לא תשחיתו לדעיכם: ר"ל במקום חכול הלחי עם הלדע לחדדי הן שני פאות והוא רחם השלם שבלחי ואחת בסוף רוכב הלחי הלשון שהוא כרחוב ושם הנקרחים חפוחי הפנים וכל אותו הקלף שבחלע הפנים והוא סוף לוהב הלחי ואחת במקום חכול שני הלחיים יחד בשיטרו שני שכול שבולת הזקן. רש"י. ועיין בעור ויק"ר סי' קפ"ח: ש דאמ"כ מה ענינו לכאן אלא לא תגמגמו ולא תעשו שהן מעשה האמוריים: ת כוכם נמו כזה שהיו חייב אחד מ"כ כתב ואיזהו חייב מ"כ קעקע: א כ"ל כאדם שנחלה עליו

רש"י

(כז) לא תקיפו פאת ראשכם. (מכות כ) זה המשוה לדעיו לאחוריו מזמו ק ולפדחתו ומעלה הקף רואשו ענול סביב שהל לאחוריו מזמו עקרי שערו למעלה מלדעיו הרכה: פאת זקנך. סוף הזקן ובגוליו והן חמש אתיס בכל לחי ולחי למעלה אצל הרואש ר שהוא רחב ויש בו אתי פאות ואחת למטה בסנטרו מקום חבור שני הלחייים יחד: (כח) ושרט לנפש. כן דרכן של אמוריים ש להיות מזרטין בשרם בשמת להם מת: וכתבת קעקע. כתב המשוקה ומקוע שחיטו נמחק לעולם ת שמקעקעו במחט ויהא מבחיר לעולם: קעקע. ל' (במדבר כה) והוקע אותם (שמואל ב כא) והוקעתם תוהבין עז בארץ ותולים אותם עליהם וגמלו מהוקעין ותחובין בקרקע א: (כט) אל תחלל את בתך להזנותה. במוסר כתו פעויה לביאה

פירוש לתורת אלהים

(כז) לא תַקִּיפוּ אִיר זָאלְט נִיט אַרוּם רִינְגֶלְען אוּן אָפְּ עָם אִיז אַיִן גֶעגְרָאבֶּן אִין לַיִיב צוּא נָעמָען נָאלִין דִיא עֶקְצִין פּוּן אַיֶיעֶר קָאפּ וְלֹא תַשְׁחִית אוּן אַנָאדֶעל אוּן אוֹיס קְרִיצֶען אִין לַיִיב אוֹתָיוֹת לֹא זָאלְטָ נִיט פַּאר דַארְבִּין דִיא עֶקְצִין פּוּן דֶעָר פְּאַת רֹאשְׁכֶם נִיט פַּאר דַארְבִּין דִיא עֶקְצִין פּוּן דֶעָר בָּארְד׃ (כח) וְשֶׂרֶט אוּן אֶקְרָאצוּנְג לְנֶפֶשׁ פּוּן וָועגֶן תַּתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וְאָלְט אִיהר נִיט אַיין טוּיט לַייב לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וְאָלְט נִיט רַייסֶן אִיהר זָאלְט דִיא זָאכֶען נִיט טָאהן אוּן אִיךְ בִּין גֶעבֶּן אִין אַייֶעֶר לַייב וָועגֶן צֶעֶר אוֹיף אֲמֶענטְש וָואס אִיז אַייֶעֶר לַייב וָועגֶן צֶעֶר אוֹיף אֲמֶענטְש וָואס אִיז גֶעשְׁטָארְבֶּן וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אוּן אַשְׁרַייבּוּנְג וָואס

מצותהשם

(כז) [רכח] (ולאו קנח) שלא לגלח ולהשוות שערות ראשו לאחוריו מזנו ולפדחתו כי זהו הנקרא הקפת פאתי הראש שנאמר לא תקיפו פאת ראשכם: (כח) [רכט] (ולאו קנט) שלא לגלח אחרי פאת ראשו ומעלה מלמטן שנקרא שבולת הזקן ועל כל אחת מהן לוקה מלקות אחד ואם גלחם כאחת אחת לוקה חמש מכות ולא חמשים על פאת הזקן: (כח) [רלג] (ולאו קנג) שלא יכתוב בבשרו כתב חקוק וכשוה בדיו או בשאר לעולם שזהו הנקרא כתובת קעקע שמשרטים תולה ופיזו ומחקו לעולם שזהו הנקרא כתובת קעקע שמשרטים תולה שנא' וכתובת קעקע לא תתנו בכם אני ה':

לֹא תַקִּיפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְאֵת אֵין אַמְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מָען זָאל נִיט אַרוּם שְׁנֵידֶן דִי הָאר פּוּן קָאפּ עָם וְאָל נִיין גְלַייךְ בָּאר נִיט אַרוּם שְׁנֵידֶן אוּן פָּארְשׁוּירֶן זִיבְּטִין אוּן פָּארְנֶם עָם וְאָל נִיין אִין נַאנְצִין־קְלַייכֶר־דִיג, אוּן מָען דָאר נִיט אָפְּגָאלִין דִי הָאר פּוּן נִיבְּ־בִּין קָאפּ מִים פָּאוֹת צוּ זָאמֶען׃

(חומש ע"ט) ח"ב 15 1:

ולא־תזנה הארץ ומלאה הארץ
זמה: ל את־שבתתי תשמרו
ומקדשי תיראו אני יהוה: לא אל־
תפנו אל־האבת ואל־הידענים אל־
תבקשו לטמאה בהם אני יהוה

תטעי ארעא ותתמלי ארעא עצת חטאין: ל ית יומי שביא דילי תטרון ולבית מקדשי תהון דחלין אנא יי: לא לא תתפנון בתר בידין ודכורו לא תתבעון לאסתאבא בהון אנא

ת"א ומלאה הארץ זמה. יומא ית יבמות לו נזיר מ: את שבתותי תשמרו. ס' הזוהר פ' בראשית:

רשב"ם

(כט) להזנותה. זנות של פנויה להיות בקדשה:

בעל הטורים

שם הטומאה (כדאי' במס' מכות דף כא): (כט) ומלאה הארץ זמה. וסמיך ליה את שבתותי לומר שקבלה דשתא ריגלא (ועיין בש"י קידושין דף פא) שאוכלין ושותין ושמחין בשבתות. והיינו דכתיב זנות יין ותירוש יקח לב. סמך שבתותי תשמורו לאל תפנו אל האובות בהשואל אוב אינו מועה בשבת: (ל) אני ה'. וסמיך ליה מפני שיבה תקום אמר הקב"ה אני כבדתי זקנים שנא' ונגד

שפתי חכמים

סוה נתמב בקרקע וסוקע ל' תהיבה: ב וא"ת היאך ס"ד דבנין מקדש דוחה שבת הא מקדש עשה ושבת עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה וי"ל דאי לאו קרא ה"א הואיל ומקריבים במקדש קרבנות שדוחין שבת דעבודה דוחה שבת א"כ ק"ו בנין המקדש שדוחה לכך איצטריך קרא. ואע"פ שהקדים שבת לבית שמקדש ש"מ דבנין ביהמ"ק אינו דוחה שבת כמו שפרש"י בפ' ויקהל א"כ למה נא' אני ה'. וי"ל כיון דכתיב יראה גבי מקדש ה"א שהוא דוחה שבת שאין בה אלא שמירה בעלמא מש"ה כתיב אני ה' וכזה נמי יתורץ קושיות דגעיל: ג לפי שנא' בפ' שופטים לא ימצא בך וגו' והתם ג"כ אזהרה על זה ולא נא' שם כרת והכא כתיב כרת שנא' והכרתי אותו מקרב עמו א"כ ודאי בכאן מדבר בבעל אוב עצמו והתם מדבר בשואל בבעל אוב: ד כ' ר"ש בשם

רש"י

שלא לשם קידושין: ולא תזנה הארץ. אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם וכה"א (ירמיה ג) וימנעו רביבים וגו': (ל) ומקדשי תיראו. לא יכנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל רגליו ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין ביהמ"ק ב דוחה שבת: (לא) אל תפנו אל האובות. אזהרה לבעל אוב ג וידעוני. בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו. וידעוני המכניס עצם חיה ששמה ידוע ד לתוך פיו והעצם מדבר: אל תבקשו. להיות

עניני חקים ומשפטים

(לא) אל תפנו אל האובות ואל הידעונים. לדעת העתידות ואל תבקשו אותם, כי אין בהם זולת טומאה לפי שהם נעשים בעלמות אדם או בעצם נבלת בהמה וחיה ידועה, והוו לטמאה בהם, ואמר בזה אני ה' אלהיכם, ר"ל משגיח בכם ושוכן בתוככם ואין ראוי שתבואו לפני טמאים, ואם תאמרו שצריכים אתם לדעת הדברים העתידים ולתקן הדברים הטבעיים, הנה להשיב ע"ז אמר מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, ואמר זה על החכמי' האמתיים כלם, וכזה ישתלמו בשאול מאתם לא באוב וידעוני. והנביאים וזקני הדור שילך אליהם וישאל מהם והם יודיעום וע"כ אמר בהדור הזקן ויראת מאלהיך לפי שטבע הנערים והבחורים לבזוק ולהלעיג מהזקנים ולכן הזהירם שייראו מהשם, כי אם לא יעשו כן ונא יהדרו פני הזקן לא יגיעו להיות זקן כמוהו, וכדומה לזה נאמר ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך, כלומר שהם תלעיג מהעיור ותתן מכשול לפניו יהיה

ליקוטים על התורה

אל תחלל את בתך להזנותה. דער אור החיים זאגט דאס איז אמוסר פאר אלטערין זיי זאלין נים לאזין זייערע טעכטער גיין געפוצט אין די גאסין אדער אין פרעמדע הייזער ווארום דאס קען ברייננען צו זנות, וועלין די אלטערין אליין האבין געברייננט זייערע קינדער צו זנות:

פירוש לתורת אלהים

דוא זאלסט נים געבין דיין טאכטער צו איינעם ער זאל מיט איהר מזנה זיין ולא תזנה אונ דיא ערד זאל נים אפ קערין כלומר ווארום אז דוא וועסט נים מקיים זיין וואס איך האב אייך געבאטען וועט דיא ערד אויך אפ קערין אונ וועט אייך נים געבין פירות אין אייער לאנד נאר דיא פירות וועלין זיין אין אפרעמד לאנד ומלאה אונ עס וועט ווערין דער פילט דיא ערד מיט שלעכטע עצות פון זנות: (ל) את שבתותי אונ מיינע שבתים זאלט איהר היטען איהר זאלט קיין מלאכה טאהן ומקדשי אונ פאר מיין ביהמ"ק זאלט איהר זיך פארכטין, רש"י שרייבט דאס מיינט מען, מען טאר נים אריין גיין אין ביהמ"ק נים מיט אשטעקין אונ נים מיט שיך אונ נים מיט דעם שטויב וואס אויף דיא פים אונ נים מיט אנדערע זאכען וואס איז שלא בכבוד אני יי איך בין גאט: (לא) אל תפנו איהר זאלט זיך נים קערין

מצות השם

(ל) [רנד] (עשה קא) לירא מן המקדש דהיינו לנהוג בו כבוד ולא יקל ראשו כי לא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על מוראו שנאמר ומקדשי תיראו אני ה':

(לא) [רנה] (לאו ינד) שלא לעשות מעשה אוב ולא לפנות לשאול בו ואז"ל אוב זה פיתום המדבר משחיו שנאמר אל תפנו אל האובות:

ומקדשי תיראו דאס איז אמצות עשה מען זאל מורא האבין פאר גאט אונ מען זאל אין דעם בית המקדש אריין גיין בים כבוד, מען זאל נים אריין גיין מים אשטעקין, אונ נים מיט שיך אויף די פים, אונ נים מיט דעם שטויב וואס אויף די פים:

אל תפנו אל האובות דאס איז אמצות לא תעשה איר זאלט אייך נים קערין צום דעם כשוף וואס הייסט אובות, דאס איז אזוי אכישוף וואס דער מכשף הט גימאכט מען זאל הערין אשטימע גיים ארוים פון אונטער די ערד, אדער עס גיים ארוים אשטימע פון אונטער דעם מכשף, זאלט איר נים גיין צום מכשף ער זאל פין אייערטוועגין מאכין דעם כשוף, אונ איר זאלט נים גלויבין די שטימע וואס איר וועט הערין:

יי אֱלָהֵיכוֹן: לב מִן קֳדָם דְּסָבָר בְּאוֹרַיְתָא תְּקוּם וְתִתְהַדַּר אַפֵּי סָבָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ: לג וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר עִמְּכוֹן גִּיּוֹרָא בְּאַרְעֲכוֹן לָא תוֹנוֹן יָתֵיהּ: לד כְּיִצְּבָא מִנְּכוֹן יְהֵי לְכוֹן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר עִמְּכוֹן וְתִרְחֵם לֵיהּ כְּוָתָךְ אֲרֵי דַיָּרִין הֲוֵיתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם אֲנָא

ת"א מפני שיבה תקום והדרת. מגילה יז יבמות מו: לא תונו תוהו. מציעא נו:

אֱלֹהֵיכֶם: לב מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: רבינו ששי כשהן מחזירין לג וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ: לד כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה

בעל הטורים

זקניו ככוד: (לב) זקן וירמת. מהסהר לזקן שלש יעריס: מפני שיבה תקום. וסמיך ליה וכי יגור אתך גר לומר שפני זקן

רש"י

עסוקים בם ה שאם תעסקו בם אתם מיטמאין לפני ואני מחעב אתכם: אני ה' אלהיכם. דעו את מי אתם מחליפין כמי: (לב) מפני שיבה תקום. יכול זקן ו חכמתי. ת"ל זקן אין זקן אלא שקנה ז חכמה: והדרת פני זקן. איזהו הדור לא יעב במקומו ולא יסתור את דבריו יכול יעשים עיניו ח כמי שלא ראהו לכך נא' וירמת מאלהיך שהרי דבר זה מסור ללבו של עומדו אתין מכיר בו שלא הוא וכל דבר המסור ללב נא' בו וירמת מאלהיך: (לג) לא תונו. הוגנת דבריס ט לא תאמר לו אתמ היית עובד ע"ז ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנאתה מפי הגבורה: (לד) כי גרים הייתם. מוס שכך אל תאמר

פירוש לתורת אלהים

אַ צוּ דִיא כִּישׁוּף מַאכֶען וְאוּן זַיי וֶועֶרִין גֶעֶרוּפֶן אוֹבוֹת אוּן יִדְּעוֹנִים אַל תְּבַקְּשׁוּ אִיהֶר זָאלְט נִיט מַאכֶּען צוּ עוֹסֶק זַיין אִין זַיי צוּ טָמֵא וֶועֶרִין דוּרְךְ זַיי אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין אַיֶיעֶר גָאט: (לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה פַּאר אֲגֶרַייז גְרַיאֶען תָּקוּם וְאלְטְט אוֹיף שְׁטֶיין וְהָדַרְתָּ אוּן דוּא זָאלְט בְּשַׁיינֶען דֶעם פָּנִים פּוּן אַיין זָאכֶען דִיא אוֹינֶן אוּן וֶועסְט זָאגֶן דוּא זֶעהְסְט נָאר נִיט דֶעם אַלְטֶען מַאן אוּן טָאמֶער וֶועסְטוּ וויל עֶנְדִיג צוּא פַּארְכְטֶען פַּאר דֵיין גָאט כָּלוֹמָר גָאט וויסְט אַז דוּא הָאסְט דָאס גֶעטָאהֶן וְיִילֶעֶנְדִיג אֲנִי יְיָ: (לג) וְכִי יָגוּר אוּן אַז עֶם וואהְנְט מִיט דִיר אַגָר בְּאַרְצְכֶם אִין אַיֶיעֶר לַאנְד לֹא תוֹנוּ זָאלְטְט אִיהם נִיט נַאֶרְגֶען מִיט וֶוערְטֶען: (לד) כְּאֶזְרָח וְוִיא אַיין אַלְט גֶיזֶעסֶעֶנֶער פּוּן אַייךְ וְאל זַיין הַגֵּר גָאר גַר וָאם וואהְנְט מִיט אַייךְ

מצות השם

(סה) [רמו] (ואו קיה) שלא לעשות מעשה שסוא מעשה דימה לאוב להטיח עצם כתוך פיו וכיוצא מדבר מאליו ויש בסכיסה ממן עבודה כוכבים ומזלות שנאמר ואל סידעוניס אל תפנו ולעשותה כסה אני ה' אלהיכם:

(נב) [רמז] (עשה קב) לנהוג את הזקנים ולקום מפניהם שנא' מפני שיבה תקום והדרת פני זקן:

וְנֶעֶל הַיְדְּעוֹנִים וְדָאם אִיז אֲמָבּוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה אִיר זָאלְט אַייךְ נִיט קְעֶרְעֶן צוּ דִי כְּשׁוּף וָאם הַיִּיסְט יְדְּעוֹנִי דָאם אִיז גִיוֶועֶן דָער כְּשׁוּף קְעֶרְעֶן צוּ דִי כְּשׁוּף וָאם הַיִּיסְט יְדְּעוֹנִי דָאם אִיז גִיוֶועֶן הָאם דָעם בַּיינְדִיל אַרַיין נֶעלֶייגֶם צוּ אֲמֶענְטְש אִין מוּיל אוּן דָאבֶּען נֶיטֶבּען דֶעם פֶּענְטְש אַזוֹי דָאם אִיז גֶעפַאלֶען אוּן טוֹיט אִיז אִיז גֶעפַאלֶען אוּן דֶער מֶענְטְש אִיז פַּארְמִישְׁט גִיוֶועֶרִין אִיז וְוִי שְׁכוֹר אוּז אִיז גֶעפַאלֶען אוּן דָאם גִירעט אַזוֹעלְכֶע וועֶרֶען וויאם קִיינֶער הָאט נִיט פָּעֶר־

(חומש ע"ט) ח"ב

שפתי חכמים

כ' מאיר כך קלוטומוס שסיא מיס שסעשה ידוע וכמין חבל גדול יולא מפוכס שבאחרן שסס גדלה פותס מיס כמין קשוחים ודלוטים שלא שסיזוע לוכתו כלוכת מדס בין בלוכת פניו בין בלוכת שאר מאכיו וכשוכו סוא מפוכס כפוכו מבל ופין כל כניה לשתי להתקבל במלח ההבל שעוכפת והוכגת את הכל ובמלח ההבל רוצה את כל שסביניהם וכשבאים לגוד פותס מוציס בחליס מכחוץ את כל אחד עד שיסטוך ומיד מתה. סמ"ג ע"ב: ה דק"ל דשביעית סוא דאין אדם מעמא ס"ע מדעתו ומתכון לשיוח עפוקי' וי כו': ו רש"י מפרש ל' אדם כלו' רשע שחייב שהרגו אחרים. ור"ת מפרש שהוא כור ל' אל לא תעשו מתרגמינן לא תעבור כ"ל ויל דס"פ יכול יעשים עיניו קודס שיבא לד"ת שלו דשוכו חייב לקום מפניו אלא כשיבא לד"ע שלו: ס דהא בפ' בסר כתיב לא

ליקוטים על התורה

מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן. סְפָרֵי מוּסָר וְאָנֶן, דִּי תּוֹרָה מֵיינְט, יָעדֶער מֶענְטְש זָאל מְהַאן תְּשׁוּבָה אַייֶיעֶר עֶר וָועֶרְט אַלְט, וָועֶן עֶר אִיז נָאךְ אִין דֶער יוגֶענְד, אַז עֶר וָועט קוּמֶען אוּיף דֶער אָלְטֶער וָועט זַיין פָּנִים וְועֶרֶען בְּשַׁיינְט פּוּן נָאט אוּן פּוּן מֶענְטְשֶׁן:

אֱלֹהֵיכֶם׃ לה לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמְּשׂוֹרָה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה׃ לו מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ

יי אֱלָהֳכוֹן׃ לה לָא תַעְבְּדִין שַׁקַּר בְּדִין בְּמִשְׁחָתָא בְּמַתְקָלָא וּבְמִכְלָתָא׃ לו מֵאְזְנַן דְּקִשׁוֹט מַתְקָלַן דְּקִשׁוֹט מְכִילָן דְּקִשׁוֹט וְהִינִין דְּקִשׁוֹט יְהוֹן לְכוֹן אֲנָא יי אֱלָהֳכוֹן דִּי אַפֵּיקִית יַתְכוֹן מֵאַרְעָא

ת"א לה תעבו עול במשפט. מליעז סף בתרזי פט: מאזני לדק. סנהדרין לט: וטין לדק. מליעז מט

רשב"ם

(לה) במדה. במדת קרקע: ובמשורה. מדת הלח כמו ומים במשורה תשתה: (לו) והין. מדת הלח:

בעל הטורים

פרשנותם כתוכן. מה תהם מיני במדת קרקע אף הכא מיירי במדת קרקע ומיני מדות הקרקע לומר שמעמית במדות כאלו עובר על כולם:

שפתי חכמים

תוכו שמדבר בתוארת ממון דכם מדבר במקח וממכר וע"כ לא תוכו דכתיב כאן מדבר בתוארת דכרים: ר' משום דכתיב משפט מלמד שהמודד נקרע דיין וכ"מ שהם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקרוי עול שנאמר ומשוקך חרם ותועבה וגורם להמשך התורים דכרים התורים כדיין כ מטמא את הארץ ומחלל את הכם ומשלך את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם: במדה. זו מדת ל הארץ: במשקל. כמשמעו: במשורה. היא מדת מ הלח: (לו) אבני צדק. הם המשקולות שבוקלין בננדן: איפת. היא נ מדת היבש: והין. זו היא מדת ם הלח: אשר הוצאתי אתכם. ע"מ כן. ד"ח לתי הבחתי במצרי' כין טיפה של ככור לטיפה שחיבה של ככור ותני התחמן להפרע ממי שטומן משקלותיו במלח ע להוטות את הכריות

רש"י

להכרך: אני ה' אלהיכם. מלהיך ותנהיו תני: (לה) לא תעשו עול במשפט. תם לדין הרי כבר נא' לא תעשו עול במשפט ומהו משפט השנוי כאן היא המדה והמשקל והמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין ו שתם שיקר במדה הרי הוא כמקלקל את הדין וקרוי עול שנאמר ומשוקך חרם ותועבה וגורם להמשך התורים דכרים התורים כדיין כ מטמא את הארץ ומחלל את הכם ומשלך את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם: במדה. זו מדת ל הארץ: במשקל. כמשמעו: במשורה. היא מדת מ הלח: (לו) אבני צדק. הם המשקולות שבוקלין בננדן: איפת. היא נ מדת היבש: והין. זו היא מדת ם הלח: אשר הוצאתי אתכם. ע"מ כן. ד"ח לתי הבחתי במצרי' כין טיפה של ככור לטיפה שחיבה של ככור ותני התחמן להפרע ממי שטומן משקלותיו במלח ע להוטות את הכריות

ענייני חקים ומשפטים

שכתוב שתפיס עור כמותו, גם סזהירה התירה שלא יעניו מהגר, ויסיים הגר שהכא מלמד כמלחת המדן, כמו שסיים ונר

פירוש לתורת אלהים

וְהַבְּתָת אוג דוא וָאלְטָט אִיהם לִיב הָאבִּין אַזוי וויא
דִיךְ אֵלַיין כִּי וָוארום אִיהר וָעלְט גִיוָוען גָרִים
אִין לַאנְד מִצְרַיִם אֲנִי יְיָ אִיהְ בִּין אַייָער גָאט
בְּלוֹמֶר אִיהְ בִּין דַיין גָאט אוג זַיין גָאט׃ (לה) לֹא
תַּעֲשׂוּ אִיהר וָאלְט נִיט טָאהן קַיין אוּם רֶעכְט אִין
מִשְׁפָּט אוג וָואם אִיז דָער מִשְׁפָּט בְּמִדָּה אִין דָער
מָאם פּוּן דָער עֶרד וָוען אִייגָער קוּיפְּט בַּיי דָעם
אַנדֶערִן אַפָּעלְד פּוּן צָעהן אֵייֶלן טָארְפְּטוּ אִים

מצות השם

(לה) [רכמ] (לאו כקו) שלא לעוות במדת שלא וכיוצא כמדת שלא כמשקולות ולא ככל דכר המעיד במדת הקרקעות וכסנדיס שנאמר לא תעשו עול במשפט, במדה, במשקל, ובמשורה: (לו) [רכמ] (עשה קג) לנדק המאזנים המשקולות והמדות ולייסר תותם כתלוית יוכל המיתיות כתוכן כמלעיונן שלא יהיה כהן גוש לך רמאות לעוות הכריות ולגזוד תותם כמלעיונן שלא יהיו כולם מיוסרות ומכוונות על המעמ יפה יפה שנא' מאזני לדק מכני לדק תיפה לדק וכן לדק יהיה לכם תני ס' וגו':

לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט וגו' ודאם איז אַמְצִית לא תַעֲשֶׂה כֵּן
פָּאר נִיט וויינען אוג נִיט מְעִסְטֶן מִיט אַקְלָעגֶע וָאג אוג
נִיט מִיט אַקְלָעגֶע פָּאם נִיי אֶלָּא מְעִנְטְשֶׁן פּוּן שְׁפָּאם וָוענען

(חומש ע"ט) ח"נ 15 16

מִצְרַיִם׃ לי וְתִטְּרוּן יָת כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ׃ א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ ב וְלִבְנֵי יִשְׂרָאֵל תֵּימַר גְּבַר גְּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרַיָּא דְּיִתְגַּיְּרוּן בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יִתֵּן מִזַּרְעֵיהּ לְמוֹלֶךְ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמוּנֵיהּ בְּאַבְנָא׃ ג וַאֲנָא אֶתֵּן יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא וַאֲשֵׁיצֵי יָתֵיהּ מֵגוֹ עַמֵּיהּ אֲרֵי מִזַּרְעֵיהּ יְהַב לְמוֹלֶךְ בְּדִיל לְסַאֲבָא יָת מַקְדָּשִׁי וּלְאַחָלָא יָת שְׁמָא דְּקוּדְשִׁי׃ ד וְאִם מַכְבָּשׁ יְכַבְּשׁוּן עַמָּא בֵּית

מִצְרַיִם׃ לי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃ פ חמישי כ א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר ו הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן׃ ג וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי׃ ד וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת־

ת"א מאכר יתן. תגיגה יח: כי מזרעו. סנהדרין סד: למען עמא. שבועות ז: ואם העלם. כתיבות ל:

בעל הטורים (ג) ואני אתן, כ'. דין. ומידך ואני אתן את שכיח שאם מזר כתשובה

שפתי חכמים

רש"י

שלין מכירים בהם: (ב) ואל בני ישראל תאמר. עומדין פ על האזהרות: מות יומת. (ת"כ) נכ"ד ואם לין כה לכ"ד עם הארץ צ מסייעין אותן: עם הארץ. (ת"כ) עם שבניו נכרתת הארץ ד"ח עם ק שעתידין לירש את הארץ ע"י מלות הללו: (ג) אתן את פני. (ת"כ) פנאי שלי ר פוגה אני מכל עסקי ושוסק בו: באיש. ולא בלבור שלין כל ש הלבור נכרתין: כי מזרעו נתן למלך. לפי שנא' מעביר בנו ובתו באש בן בנו וכן בתו ת מנין ת"ל כי מזרעו נתן למולך. זרע פסול מנין. ת"ל בתתו מזרעו למולך: למען טמא את מקדשי. את כנסת ישראל שהיא א מקודשת לי בלשון (ויקרא כא) ולא יחלל את מקדשי: (ד) ואם העלם יעלימו. שם העלימו בדבר אחד סוף

פירוש לתורת אלהים

זאלט מיך פאלגן: (לו) ושמרתם אונ איהר זאלט היטען אלע מיינע גיזעץ ואת כל אונ אלע מיינע דינים ועשיתם אונ איהר זאלט זיי טאהן אני יי איך בין גאט איך בין באגלייבט צוא באזאלן שכר צו דעם ואמן אלע מקריים מיינע מצות: (א) וידבר אונ גאט האט גירעט צו משה אזויא צו זאגען: (ב) דאל אונ צו ריא ישראל זאלסטו זאגין אישיטליכער מענטש פון ריא קינדער ישראל פון חגר אונ פון דעם גר ואמן אלר וואטש צווישען ריא ישראל אשר יתן ואמן אלר ועט געבען פון זיינע קינדער צו דעם ע"ז מולך למיזן דרום מבא צו פאר אום ווערדיגען מיין הייליגקייט ולחלל אונ צו פר שנועבען מין הייליגען

(חומש ע"ט) ח"ג 16 1

עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ׃
ה וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־
הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם׃ ו וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה
אֶל־הָאבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים לִזְנוֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ
הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃ ז וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ ששי שביעי כשהן מחוברין
ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃ ט כִּי־
אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו

בעל הטורים

בפסיקתא ומי מתן שכרך בעוה"ז נהפכין לו לזכיות: (ח) מי

שפתי חכמים

כאב הרמ"ס מכל מ לתמוה מיך מעמא כ"י בפיס אחד מכאן מחמ וכו'. וכ"ל כיון בעובד ע"ז ס"ב נפסלקא הסכיבה מן סמרן וכפסלקות הסכיבה יבואו רוחות הטומאה בסרן וממילא פמלו כל יכולן: ב"ל שכולן מכפרין זכותו לפי שקבוצין לו פפיק כולן גזלנים. (סה"י) כ"ל שקני מדעתו ואם סלמה ועליהן ומסתעף מפני שמתירלין ממנו ומהפשתה שמכפרין עליו לפיכך ומפשתתו וכו': ג מפני שכיבר כתיב והכרתי אותו מקרב עמו והכרתי אותו ת"ל מלא לפני סדל כתיב דלכתוב ביה עם כל הזונים וגו' שפיכולו לזנות אחר המולך נעשות כמותו ואת כל המשפחה בהכרת מלא בזונות אחרי המלך. בשאר ע"ז שאינה בסיה מלא כדרכה אלא עובדה בקו מייב עליה

ג עבודתה: (ז) והתקדשתם. זו פרישות ע"ז: (ט) אביו ואמו

רש"י

שיעלימו בדברים הרבה אם העלימו שהדרי קטנה סוף שיעלימו שהדרי גדולה: (ה) ובמשפחתו. אמר ר"ש וכי משפחה מה העלה אלא ללמדך שאין לך משפחה שיש בה מוכח שאין כולם מוכנין שכולם ב מחפין עליו והברתי אתו. למה נא' לפי שנא' וכמשפחתו יכול יהיו כל המשפחה בהכרת ת"ל לותו. לותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא ביסורין: לזנות אחרי המלך. (ת"כ) לרבות אחר ע"ז שעבדה וכפילו אין זו

פירוש לתורת אלהים

נָאמָען: (ד) וְאִם אוֹג אוֹיב הַעֶלֶם פַאר הוֹיבֶען יַעלימוּ
זִיי וָעלֶען פַאר הוֹיבֶען עֶם הָאָרֶץ דַאם פָאלֶק פון
דָעם לַאנְד אֶת עֵינֵיהֶם זַיֶיעֶרע אוֹיגֶען פון דָעם
דָאזִיגֶען מֶענטֶשֶׁין בִּתתוֹ וָואם עֶר הָאט גִיגֶעבֶּן פון
זַייעֶע קִינְדֶער צוּא דָעם ע"ז מוֹלֶךְ לְבִלְתִּי זַייא וָועלֶען
אִיהֶם נִיט טַייטֶן: (ה) וְשַׂמְתִּי וָועל אִיךְ נָאט טָאן
מַיין צָארֶן בָּאִישׁ אִין דָעם דָאזִיגֶען מֶענטֶשֶׁין אוֹג
אִין זַיין מִשְׁפָּחָה וְהִכְרַתִּי אוֹג אִיךְ וָועל אֵיהֶם פַאר
שָׁנֵיידֶן וְאֶת כָּל אוֹג וָואם הָאבֶּן אֶפּ גִיקֶערְט
נָאךְ אִיהֶם לִזְנוֹת אַפּ צוּ קָערֶן נָאךְ דָעם ע"ז מוֹלֶה

(חומש ע"ט) ח"נ 16 2.

אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אֲבִיו וְאִמּוֹ
אֲבוּהִי וְאִמַּיהּ לָטְ קְטָלָא קְלָלֵל דָּמֵיו בּוֹ׃ י וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף
חַיָּב׃ י וּגְבַר דִּי יְגוּף יָת אִתַּת גְּבַר דִּי יְגוּף יָת אִתַּת חַבְרֵיהּ
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל גַּיָּפָא וְגַיָּפְתָּא׃ יא וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב יָת אִתַּת אֲבוּהִי
עֶרְיָתָא דְּאֲבוּהִי גְּלֵי אִתְקְטָלָא יִתְקְטְלוּן תַּרְוֵיהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין׃
יב וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב יָת כַּלְתֵּיהּ אִתְקְטָלָא אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת יוּמְתוּ
אֶת־אִמּוֹ מוֹת יוּמַת אָבִיו וְאִמּוֹ׃ יא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־
קְלֵל דָּמֵיו בּוֹ׃ יא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף יָת אִתַּת גְּבַר דִּי יְגוּף
אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־ יָת אִתַּת חַבְרֵיהּ
אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף יִתְקְטֵיל גַּיָּפָא וְגַיָּפְתָּא׃ יב וּגְבַר דִּי
וְהַנֹּאָפֶת׃ יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־ יִשְׁכּוֹב יָת אִתַּת אֲבוּהִי
עֶרְיָתָא דְּאֲבוּהִי גְּלֵי אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גָּלָה מוֹת־ אִתְקְטָלָא יִתְקְטְלוּן
יוּמָתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם בָּם׃ יג וְאִישׁ תַּרְוֵיהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין׃
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ מוֹת יוּמְתוּ יג וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב יָת כַּלְתֵּיהּ

ת"א מבין ומתו. שבועות כו מוען עמ: ומיש מסכ. קידושין יט סנהדרין נא נב: ומיש מסכ. שם נד: עבות מבוי. שם עמ:

בעל המורים

ס' מקדשכם. סמך לגל מבוי ומתו כי ג' שותפין יש בפרס. סמך ושמרתם את משפטי יפלוג מסכ יגלף שם משם דעשו ומתו מקלל מבוי ומתו לפי שהממזר

רש"י

זאתו כלל. לרבות לאחר ד מיתה: דמיו בו. זו סקילה זכן כ"מ בגמ' דמיו בו דמיהם בם ולמדנו מחוב וידעוני בגמ' בהם בחבן ירגמו אותם דמיהם בם. ופשוטו של מקרא כמו דמו בראשו אין נענש על מיתתו אלא הוא שגרם לעצמו

מיזרנ: (י) ואיש. פרט ה לקטן: אשר ינאף את אשת איש. פרט לאשת קטן למדנו שאין לקטן קידושין. ועל

מיזו אשת איש ו תייבתי לך: אשר ינאף את אשת רעהו. פרט לאשת עו"ג למדנו שאין קידושין לעו"ג: מות יומת הנואף והנואפת. כל מיתה המזורה בתורה סתם ז אינה

עניני חקים ומשפטים

מבני יבמלו, ע"כ לפ יעשו לפגר עול במדם במשקל ובמשוכה ובדרך כלל תומר לכם ושמרתם את מהתי ואת משפטי ועשיתם
פ' אתם מני ס':

פירוש להורת אלהים

נָאַט כְּלוֹמַר וַוייר אִיךְ בִּין הַיילִיג דְרוּם וְאלְט אִיר אַמֶענְטְש וָואם עֶר וָועט מְוָנֶה זַיין אֶת אֵשֶׁת אִישׁ
אוֹיךְ זַיין הַיילִיג׃ (ח) וּשְׁמַרְתֶּם אוּג אִיהר וָאלְט וַיִיא מִיט אַיין אֵשֶׁת אִישׁ אוּג מִיט וָואם פָאר אַיין אֵשֶׁת
הַיטָען מִיין גָעזעץ וַעֲשִׂיתֶם אוּג אִיהר וָאלְט וַיִיא אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עֶר וָועט מְוָנֶה זַיין מִיט
טָאהן אֲנִי יְיָ אִיךְ נָאט בִּין אַייער הַיילִיגְער כְּלוֹמַר דֶעם וַוייב פוּן זַיין חָבֵר מוּת יוּמַת וָאלְ דָער מָענְטְש
אִיךְ טוּה אַייךְ הַיילִיגְען׃ (ט) כִּי אִישׁ וָוארום אוּג דִיא אִשָּׁה וָואם וַיִי הָאבּין בִּיידע מְוָנֶה גִינָוען
אִיטְלִיכְער מָענְטְש וָואם עֶר וָועט שָׁעלְטֶן זַיין פָּאטֶער אָדֶער זַיין מוטֶער מוֹת יוּמַת וָאלְ עֶר וָועט
גָעטַייט בִּיי דֶעם בֵּית דִין וָוארום אָבִיו וְאִמּוֹ עֶר וָועט מְוָנֶה זַיין מַיט זַיין פָּאטֶערם
וָועט אַמֶענְטְש וָועט מְוָנֶה זַיין מַיט זַיין פָּאטֶערם דָאט גָעשָׁאלְטֶן זַיין פָּאטֶער אוּג מוטֶער דָרוּם דָמָיו
זַיין בְּלוּט אִיז אִין אִיהם כְּלוֹמַר קֵיינֶער דָאט קַיין עוֹנֶשׁ גִיט אוֹיף זַיין מִיתָה וָואם עֶר דָאט אַלַיין
גוֹרֵם גָעוָען עֶר וָאלְ גָעהַרַגְת וווערן׃ (י) וְאִישׁ אוּג

מצות השם

(ט) [כח] (לעו קנ) שגה לקלל אב ואם ופרי למחר שמחו
כשם מן השמות המיוחדים ואם קללם מיתתו בסקילה שגה'
כי שם שים מסכ יכלל שם מבוי ואת אמו מות יומת מבוי ומתו
ג דמיו בו׃

רשב"ם

(ט) דמיו בו. דמיו בראשו. הוא חייב עצמו מיתה:
(י) את אשת רעהו. ולא עובד כוכבים:

שפתי חכמים

כרת: ד דגם סקים למכם מבוי שמייב דוקא בחייט דמג"כ סני
כ"כ שמוד שים מסכ יקלל שם מבוי ואת אמו מגם כתן בת לרבות
למחך מיתה: הוס"ם פשיטא הא לאו כל שיכולן הוא: ו"ל דהם
קמ"ל דקטן אינו נענש אבל שיש נענש אבל אינו מ"מ בת קטן עליה:
ו הוכיח כ"י להסריך פם ועל מיזו מ"מ וכו' ולא תאמר שמא
דעתו פרע למסת ע"מ כמו שתמר ושים פרט לקטן מגם דק"ל למ
שים לקטן להסריך ולכתוב כ"פ מסכ יגלף לא שים לו לכתוב
מגם מסכ יגלף שם מ"מ מסכ דעתו ג"ל מכ"ם פי' דקרא עלמו
פי' דבריו ועל מיזו מ"מ וכו' ומה שפי' עוד למדנו כו' מגם
מקשה לו מ"מ מ"מ שיש: ומ"ם שתין מייבים במלות מ"מ
הא מסכ שיש ג"פ למדנו כו': ז מדכתיב מות יומת סתם ומוס

שְׁנֵיהֶם תָּבֶל עָשׂוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃ יג וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר
מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם
מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם׃ יד וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ
זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֹתָהֶן
וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם׃ טו וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת
יוּמָת וְאֶת־הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ׃
טז וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה

יִתְקְטְלוּן תַּרְוֵיהוֹן הֲבָלָא
עֲבָדוּ קְטָלָא חַיָּבִין׃
יג וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוֹב אֶת
דְּכוּרָא מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא
תּוֹעֲבְתָּא עֲבָדוּ תַּרְוֵיהוֹן
אִתְקְטָלָא יִתְקְטְלוּן
קְטָלָא חַיָּבִין׃ יד וּגְבַר
דִּי יִסַּב אִתְּתָא וְיָת
אִמָּהּ עֲצַת חֶטְאִין הִיא
בְּנוּרָא יוֹקְדוּן יָתֵיהּ
וְיָתְהֶן וְלָא תֶהֵי עֲצַת
חֶטְאִין בֵּינֵיכוֹן׃
טו וּגְבַר דִּי יִתֵּן
שְׁכוּבְתֵּיהּ בִּבְעִירָא
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל וְיָת
בְּעִירָא תִּקְטְלוּן׃
טז וְאִתָּא דִּי תִקְרַב
לְוָת בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בָּהּ

ת"א דמיסם כס. סס כריתות הס: ואיש אשר יסכב יסכב את זכר. סנהדרין סס: את אשה
ואת־אמה ג יבמות ג סנהדרין עס ע"ח יז כריתות ס: בסס יסכבו. יבמות לד לס
סנהדרין עו: ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה. סס תמורה כח: ואת הבהמה תהרגו. סנהדרין נ:

שפתי חכמים

מיתה בידי אדם ומליגו נמי מיתה סתם סמוך מיתה בידי שמים
גבי עד ואוקמן דכתיב ויומת גם אותו מה מיתה בידי שמים אין בה
כרת אף מיתה בידי אדם אין בה כרת: ח נפשי. כלשון שכתבו
תכל ויכלול ל' גנאי ועוון בגילוי כל התלוות. ולפי' הכ' שהרבו
בלג: ט דאל"כ מאכבי אשה ל"ל וכי יש לו לזכר משכב אחר עד
שיאמר מאכבי אשה לפסוקי משכב האחר. מלאול כדרך במכניסין
קיסם בפסיפס' מלוא שהלאול בתוכו ומוליאין מן הלאול במלאול

רש"י

אחת הנק: (יב) תבל עשו. גנאי. ל"ח מבלבלין ח זרע
האב בזרע הבן: (יג) משכבי אשה. (סנהדרין נה)
מכניס כמלאול ט בפסיפרת: (יד) וישרפו אתו ואתהן.
(סס טה) לי אתה יכול לומר לפתוח הרחמנה ישרפו שהרי
נפשה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא אשה ואמה הכתובים
כאן שתיהן לאיסור שבא את אמותו ואמה. ויש מרבותינו

אחת הנק: (יב) תבל עשו. גנאי. ל"ח מבלבלין ח זרע
האב בזרע הבן: (יג) משכבי אשה. (סנהדרין נה)
מכניס כמכחול ט בפסיפרת: (יד) וישרפו אתו ואתהן.
(סס טה) לי אתה יכול לומר לפתוח הרחמנה ישרפו שהרי
נפשה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא אשה ואמה הכתובים
כאן שתיהן לאיסור שבא את אמותו ואמה. ויש מרבותינו

אחת הנק: (יב) תבל עשו. גנאי. ל"ח מבלבלין ח זרע
האב בזרע הבן: (יג) משכבי אשה. (סנהדרין נה)
מכניס כמכחול ט בפסיפרת: (יד) וישרפו אתו ואתהן.
(סס טה) לי אתה יכול לומר לפתוח הרחמנה ישרפו שהרי
נפשה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא אשה ואמה הכתובים
כאן שתיהן לאיסור שבא את אמותו ואמה. ויש מרבותינו

אחת הנק: (יב) תבל עשו. גנאי. ל"ח מבלבלין ח זרע
האב בזרע הבן: (יג) משכבי אשה. (סנהדרין נה)
מכניס כמכחול ט בפסיפרת: (יד) וישרפו אתו ואתהן.
(סס טה) לי אתה יכול לומר לפתוח הרחמנה ישרפו שהרי
נפשה בהיתר ולא נאסרה עליו אלא אשה ואמה הכתובים
כאן שתיהן לאיסור שבא את אמותו ואמה. ויש מרבותינו

פירוש לתורת אלהים

סְקִילָה תֶּבֶל עָשׂוּ אוּם וָעֲרֵיג הָאבִין זַיי בָּעטָאהן׃
(יג) וְאִישׁ אוּנ אַמָּענטֶשׁ וָוס עֶר וָועט כְּזוּנָה זַיין מִיט
אַזָכָר אַזוֹי וִוי מָען אִיז מְזוּנָה מִיט אַיין אִשָּׁה תּוֹעֵבָה
עָשׂוּ שֶׁנֵיהֶם הָאבִין זַייא בֵּייָדע גִיטָאהן אַיין אוּם
וָועֲרֵידִיקֵייט מוּת יוּמָתוּ זָאלֶן זַייא בֶּעטַייט וָועֲרֶן׃
(יד) וְאִישׁ אוּנ וָועֶן אַמָּענטֶשׁ וָועט נֶעמֶען אַיין אִשָּׁה
מִיט אִיהר מוּטֶער בֵּייָדע פַּאר וַויֵיבֶּער זֶה הִוא
דָּאם אִיז אַיין־עֵצָה וָואם דָּער יַעַר הָרָע עָף
וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח וגו' דָּאם אִיז אַמְצוֹת עֲשֵׂה בַּיִת דִּין וְאֵין
מְשַׁפְּטִין מָען זָאל הַרְגָנָן דִּי מָענטֶשׁטִין וָואס דִּי תּוֹרָה דָּאם
נִיבָּאטֶין מָען זָאל זַיי הַרְגָנָן אוּנ מִיט דֶּם זָעלְבִּיגָען מִיט וָואס
דִּי תּוֹרָה דָּאם אוֹיסְגִיוִיצְט אוֹיף יְעֶדֶער עֲבֵירָה, דָּאם אִיז
נִיטְעוֹן אִין דִּי צַייט וָואס דָּער בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ אִיז נָעשְׁפָאנָגָן ב

(יד) [כסס] (עסס קד) לסיות ד"ד פוסין כמקלס מכירות מסכסס
כסכסס ומסס מסן סיס סכס על מסס ועל מסס שנאמר
ופיס לסכ יקח לת מסס ולת מסס ומס סיס כסס יסכסו פוסו
ומסכן:

וַתְּקַטֹּל יַת אֲתָּא וְיַת בְּעִירָא אִתְקְטָלָא
יְתַקְטְלוּן קְטָלָא חַיָּבִין:
יוּגְבַר דְּיִסַּב יַת אֲחָתֵיהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת אִמֵּיהּ וַיֶחֱזֵי יַת עֶרְיָתָהּ וְהִיא תֶחֱזֵי יַת עֶרְיָתֵיהּ קְלָנָא הוּא וְיִשְׁתֵּיצוּן לְעֵינֵי בְּנֵי עַמְּהוֹן עֶרַיַּת אֲחָתֵיהּ גְּלֵי חוֹבֵיהּ יְקַבֵּל:
יחוּגְבַר דְּיִשְׁכּוֹב יַת אִתָּא מָסְאָבָא וְיֶגְלֵי יַת עֶרְיָתָהּ יַת קְלָנָהּ גְּלֵי וְהִיא תְגַלֵּי יַת סוֹאֲבַת דָּמָהָא וְיִשְׁתֵּיצוּן תַּרְוֵיהוֹן מִגּוֹ עַמְּהוֹן:
יטוְעֶרְיַת אֲחַת אִמֵּךְ וַאֲחַת אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי יַת קָרִיבְתֵּיהּ גְּלֵי חוֹבֵיהוֹן

ת"א וסרגת לת פתסם ולת סבסמה. סם טז: ולוס לסבר יקח.

יבמות עז סנהדרין נו מכות ח יל: מסד טוס. עקדה שער סד: עכוס לחוות. מכות יד כריתות כ טו: ולוס לסבר יסכב לת, יבמות נד מכות יד נדה מו: לת מקרה. סוכיות ד: והיה גלסם. נדה יט: ועכוס לחוות לחמך. יבמות נד:

בעל הטורים

ליט יודע מי מכיו ומקללו: (יז) ולוס לסבר יקח לת לחוותו. סמך לת לחוותו לסמה לפי שסניהם מלוין כמו בניס יסמיך ליס נדה שנס היס מלויס עמו תמיד: והיה תלמה לת עכוסו: ונכרתו לעיני בני עמם. רמז למה שלמדנו המסתכל בחוותו מקום סויין ליה בניס סומין וזהו וכרתה לת עכוסה שמסתכל בחוותו מקום וכלכתו לעיני בני שהבניס יכרתו עיניהס: (יח) דוה. ג'. דין. ולידך תזכה כמו דוה כל היום דוה מ"ג מעמלה כנדה וכתיב שעבדו עו"ג גרמו לסיות כל היום דוה: מקלה. כ'. דין, ולידך וכוכבתי לת מקילה שבשביל שהעבה עקורה יבש מקילה ד'. זיל עיניהס יהיו ולא תיליד: העבה. ג'. דין. ולידך כי לת שלכו העבה לסת העלה שבשביל שהעבה שלכו העבה לסוח נפשו שבשביל שהעבה ושתלתה: מקור דמיה. קבי דיה דמי ס' שס' דמיס טמלים בשפה. בכולס לה נ"ן יגלף מלה על משה כעשו שהכה"ס מלה עליו לף שהוסיפה על בעלה:

רש"י

רבינו מדרך חיים נדרכי מיתה עלכ"ו: (יז) חסד הוא. ל' לרמי הרפה חיסודה (שם נח) ומדרשו ג"ת קין נשא לת לחוותו הסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו שנ' (תהלים פט) עולם חסד יבנה: (יח) העבה. גלה וכן כל ל' ערוה גלוי הוא וכו"ו יורדת בתיבה לשם דבר כמו זשוה מגזרת (אסתר ה) ולא קס ולא זע וכן לחוה מגזרת לח. והערלה אי נתלהו בה רבותינו (יבמות נה) י"ן זו נסיקת שמש וי"ן זו הכנסת עטרה: (יט) וערות אחות אמך. שנה הכתו,

פירוש לתורת אלהים

צוּ א בְּהֵמָה לְרִבְעָה אוֹתָהּ דִּיא בְּהֵמָה וָאל מִיט אִיהר
בְּוֵנֶה זַיִן כְּלוֹמֶר דִּי בְּהֵמָה וָועט מְוֵנֶה זַיִן מִיט דֶר
אִשָּׁה וְהִרְגַּן וְאלְסטוּ הִרְגֶּנֶן דִּיא אִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה וכו'
אוּג דִּיא בְּהֵמָה וָאלְט אִיהר אוּיךְ הִרְגֶּנֶן: (יז) וְאִישׁ
אַו אַמֶּעְנְטֶשׁ וָועט כְּוֵנֶה זַיִן מִיט זַיִן שְׁוֶועסְטֶער פּוּן אַיין
בַּת אָבִיו וָאם זִיא אִיז זַיִן שְׁוֶועסְטֶער פּוּן אַיין
פְּאטֶער אוֹ בַּת אִמּוֹ אֶדֶער פּוּן אַיין מוּטֶער וְרָאָה אוּג
עֶר וָועט זָעהן אִיר שֶׁאנְד וְהִיא אוּג זִיא וָועט זָעהן
זַיִן שֶׁאנְד חֶסֶד הוּא דָאם אִיז אַשָּׁאנְד וְנִכְרְתוּ וָועט
אַבֶּר זַיי פַּאר שַׁנְיידִיז פּוּן זַייֶער פָּאלְק וָוען אַלֶע
(חומש ע"ט) [ח"ג]

בעל הטורים

(יז) חסד הוא. כמו פן יחסרך שומע וכן וחסד לאומים חטאת קלון לאומים על ידי חטאת וכן תרגם רב יוסף

רשב"ם

אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ׃ כ וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ
גִּלָּה חֶטְאָם יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ׃
כא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו
נִדָּה הִוא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים
יִהְיוּ׃ כב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי
וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
וְלֹא־תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ׃
שביעי כג וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקַּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־
אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־

יַקְבִּלוּן׃ כ וּגְבַר דִּי
יִשְׁכּוֹב עִם אִתַּת אַת
אֲבוּהִי עֶרְיָתָא דְאַח
אֲבוּהִי גְּלֵי חוֹבֵיהוֹן
יַקְבְּלוּן בְּלָא וְלַד יְמוּתוּן׃
כא וּגְבַר דִּי יִסַּב יַת אִתַּת
אֲחוּהִי מְרַחֲקָא הִיא
עֶרְיָתָא דַאֲחוּהִי גְּלֵי
בְּלָא וְלַדַיְהוֹן׃ כב וְתִטְּרוּן
יַת כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל
דִּינַי וְתַעְבְּדוּן יַתְהוֹן
וְלָא תְרוֹקֵן יַתְכוֹן אַרְעָא
דִּי אֲנָא מֵעֵיל יַתְכוֹן
תַּמָּן לְמִיתַב בַּהּ׃ כג וְלָא

תַּהֲכוֹן בִּנִימוּסֵי עַמְמַיָּא
דִּי אֲנָא מְגַלֵּי מִן
קֳדָמֵיכוֹן אֲרֵי יַת כָּל
אִלֵּין עַבְּדוּ וְרָחִיק מֵימְרִי

ה״א עכות דודו. יבמות נד׃ עריכות ימותו. סם נט: ופוש

מצר. סם נד: עכות תמיו. סם נט: עריכים יהיו. סם נה׃

רשב״ם

וחיסוד דעמא חטאוהי: (כ) ערירים ימותו. לא יניחוהו מהשמים להחיות להוליד בנים׃

שפתי חכמים

ומעכירין על סעין: ו׳ פי׳ דאמרי מום נכתב אחר כל העבירות ונכתבו וגו׳ שהוא בעונש עבירי דסחם כתם הוא נכתב וזכרנו נכתב אבל לא ידעינן היזק זרע נכתב אם תוכן שהיו לו קודם החטא שהם בכלל העונש ואם אם תוכן שנולדו לאחר החטא דוקא שהם כגי בשע ואחר קרא דעכירים ימותו דמשמע דימותו כמו שהם ערירים עתה ואחר קרא דעכירים יהיו דמשמע שבשעת מ תהן סיגן נכתב לידי עכירי שאם יש לו בניס קיבלן בין

בניס קוברן אין לו בניס את בלא בניס שהם בגני מקרוות אלו ערירים ימותו ערירים יהיו ערירים ימותו אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו לו בחיות שקוברן בהיו ערירים יהיו שאם אין לו בשעת עבירה יהיה כל ימיו כמו שהוא עכשיו: (כא) נדה היא. השכיבה הזאת מנודה היא ומאוסה. וכיוצא דהכא לאסור הערוה כה כגדה שהערוה מפורשת כה את מקור׳ הערה: (כג) ואקץ. ל׳ מיאוס כמו (ברחשית כז) קלתי נפשי כחיי שהוא קץ

רש״י

כשזהרתן לומר שהוזהר עליהן בין על אחות אביו ואמו מן התה בין על אחיותיהן אין התה אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא על אשת אחי אביו מן התה: (כ) אשר ישכב את דדתו. המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלה ׳ שהוא בעונש הליכת ערירי: ערירים. כתרגומו בלא ולד ודומה לו (ברחשית טו) ואנכי הולך ערירי ים לו

פירוש לתורת אלהים

שְׁוָעְטָעַר אָדָר פּוּן דַּיִן פָּאטֶרְס שְׁוָעְסְטֶעַר נִדָּה הִיא אִיז דָּאס מִיאוּס עֶרְוַת אֲחִיו גִּלָּה הָאט עָר
לֹא תְגַלֶּה זַיִן אוּן אוֹיב עָר הָאט מִיט זַיִיא וָאל מִיט זַיִיא אַנְפָּלֶעקְן עָר אַנְפָּלֶעקְט דִיא שַׁאנְד פּוּן זַיִיא
נִיט מַוָּנָה זַיִן אוּן אוֹיב עָר הָאט מִיט זַיִיא מְזוֹנָה וָעלְן זַיִיא אַלַיין כְּלוּמַר זַיִי וָעלֶעַן שֶׁמַּארְבִּין
גָּעוָעזֶן עַוּנָם יִשָּׂאוּ וָעלְן זַיִיא לַיידֶען זַיֶּער זִינְד׃ (כב) וּשְׁמַרְתֶּם אוּן אִיהר זָאלְט הִיטֶען
(כ) וְאִישׁ אוּן וָעוָן אֲמֶעִנְטְשׁ וָעט מְזוֹנָה זַיִן מִיט זַיֶּער מוּמָּע עֶרְוַת הָאט עָר אַנְפָּלֶעקְט דִיא שַׁאנְד פּוּן
זַיִן פֶּעטֶר חֶטְאָם יִשָּׂאוּ וָאלְן זַיִי לַיידֶען זַיֶּער זִינְד׃ עֶרִירִים יָמֻתוּ אוּן אִיהר זָאלְט מֵיינֶע
אַלְע מֵיינֶע גֶּעזֶעץ וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי אוּן אַלְע מֵיינֶע דִינִים וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אוּן אִיהר זָאלְט זַיִי טָאן וְלֹא אוּן
עַם וָאל אַייךְ נִיט אוֹיס שָׁפֵיעֶן הָאם לַאנְד אֲשֶׁר אַיֶּער חֻקַּת בְּרֵעֶנְג אַייךְ שָׁמָּה דָּארְטֶען לָשֶׁבֶת בָּהּ צו
אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־ וָאם אִיךְ בְּרֶעֶנְג וָעלֶעַן זַיִי שַׁמַּארְבִּין׃ זִיצֶען אִין אֲמֶעִנְטְשׁ וָעט גָּעמֶען זַיִן
בְּרוּדֶערְס נַיִיב אֶפִּילוּ וָעוָן זַיִן בְּרוּדֶער אִיז שׁוּין מִצְוֹת וָעט אִיהר נִיט פַּאר טְרִיבֶּען וָעלְן פּוּן
נָעשְׁטָארְבֶן אוּן זַיא הָט קִינְדֶער פּוּן זַיִן בְּרוּדֶער אַיֶּיער לַאנְד׃ (כג) וְלֹא תֵלְכוּ אוּן אִיר זָאלְט נִיט נַיִיבֶּ

מצות השם

(כג) [רסד] (נאו קנה) שלא ללכת בחקות וגימוסי העובד כוכבים שנא׳ ולא תלכו בחקות הגוי אשר אני מגרש מפניכם׃ עבודה זרות. ואלין די יתדין דאם ניט באותה ׳

אלא עבודה זרות. יבמות נד׃ ואלין עבדו ורחיק מימרי

אֶלָּה עָשׂוּ וָאָקֵץ בָּם׃ כּה וָאֹמַר לָכֶם
אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם וַאֲנִי
אֶתְּנֶנָּה לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים׃
מפטיר כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה
הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא
לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם
בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא׃
כו וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי
יְהוָה וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים

תרגום אונקלוס

יַתְהוֹן׃ כה וַאֲמָרִית לְכוֹן
אַתּוּן תֵּירְתוּן יָת אַרְעָהוֹן
וַאֲנָא אֶתְּנִינַהּ לְכוֹן
לְמֵירַת יָתַהּ אֲרַע עַבְדָא
חֲלַב וּדְבַשׁ אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפְרֵשִׁית
יַתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא׃
כּוֹ וְתַפְרְשׁוּן בֵּין בְּעִירָא
דַכְיָא לְמָסְאֲבָא וּבֵין
עוֹפָא מָסְאֲבָא לְדַכְיָא
וְלָא תְּשַׁקְּצוּן יָת
נַפְשָׁתְכוֹן בִּבְעִירָא
וּבְעוֹפָא וּבְכֹל דִּי תִרְחֵישׁ
אַרְעָא דִּי אַפְרֵשִׁית לְכוֹן
לְסָאֲבָא׃ כּוֹ וּתְהוֹן קַדְמַי
קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא
יְיָ וְאַפְרֵשִׁית יַתְכוֹן מִן

ת"א וכדלתם בין. גמולי טז׃
תרגם סמדגם. מכות ד׃

בעל הטורים

(כד) ואבדל אתכם. ע' עגלות בפ' קדושים כנגד ע' לשונות שהבדלתי אתכם מהם׃ (כו) ואבדל אתכם מן העמים. וסמיך ליה לא תעשו אתכם כי יסיח בכם גוי אלו שהבדלתי מתכם מן העכו"ם והשרתי שכינתי ביניכם ואיכפת לריכין לאוד וידעתי בשהר העכו"ם שאין להם נכיה ולא יודע עד מה ולכך לריכין לאוד וידעוני׃

שפתי חכמים

רש"י

במזמו׃ (כה) והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה. לין ג"ל בין פרה לחמור שהרי מובדלין וכרין הם אלא בין טהורה לך כ לעמתה לך בין שאתה רוכו על סימן לנאתו חליו וכמה בין רוכו לחליו אלא שערה: אשר הבדלתי לכם לטמא. ל לאסור: (כו) ואבדל אתכם מן העמים להיות לי. אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של ג"ע והכריו רשב"ע לומר מנין שלא יאמר הדם נפשי קלה בעבר חזיר לי אפשי ללוום כלאים תכל יאמר אפשי ומה תעשה ואני שכשמים גזר עלי ת"ל ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם

פירוש לתורת אלהים

אִין דָּעם גָּעוֶעזְ פּוּן דָּעם פָאלְק אֲשֶׁר וָוִם אִיךְ שִׂיק צְווישָׁען דָּעם אוּם רַיינְעם עוֹף אוּן צְווישָׁען דָּעם
אָוועק פּוּן פַּאר אַיידְ פִּי וָוארוּם דָאס אַלְץ וָואס רַיינֶעם עוֹף [עיין רש"י] ולא אוּן אִיהר זָאלְט נִיט פַּר
פָּרְיֶער אִיז גָּעשְׁטאנֶען הָאבְּן זַייא גָּעטָאן וָאקְץ בָּם אוּם וָועלְכֶע אַיינֶע בַּהֲמָה וּבְעוֹף אִין דִּיא
אוּן אִיךְ הָאב פַּאר מִיאוּמְט אִין זַיי׃ (כד) וָאמַר לָכֶם בְּהֵמוֹת טְמֵאוֹת אוּן אִין דִּיא עוֹפוֹת טְמֵאִים וּבְכֹל
אוּן אִיךְ טוּה זָאגְן צוּ אַיידְ אִיר וָועט יַרְשָׁנָן אַתֶּם אִיר וָועט יַרְשֶׁנָּן וְאָנֹכִי אִין אַלְע זַאכְן וָואס וויִדְמֶענְט דִּיא אֲשֶׁר
וַייֶעֶר לַאנְד וַאֲנִי אוּן אִיךְ וָועל גָּעבְּן זַיא צוּ אַיידְ נָתַתִּי לָכֶם צוּ אַיידְ וָואס אִיךְ הָאב אָפְּ גָּעשְׁוויידְ צוּ אַיידְ אוּם
לַנֶּשֶׁת צוּ יָרְשָׁנָן זַיא אֶרֶץ עִם אִיז אַוויִא אַלַאנְד וָואס בְּהֵמוֹת טוּט רִיגֶען מִילְדְ פּוּן דִּיא דָארְטָען אוּן
הָאנְיק פּוּן דִּי טַייטֶלַען אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אֱלֹהֵיכֶם וְיֵין אִיהר זָאלְט נִיט אַייֶעֶר גָאט אֲשֶׁר וָואס אִיךְ הָאב אַיידְ אָפְּ גָּעשְׁוויידְ
פּוּן דִּי רָאזְוונְג פָּעלְקֶער׃ (כה) וְהִבְדַּלְתֶּם אוּן אִיהר זָאלְט מַאכְן אַצְווישָׁען שַׁייד צְווישָׁען דִּיא רַיינֶע וָאלְט נִיט עָסְן
בְּהֵמוֹת אוּן עוֹפוֹת טְמֵאִים אוּן זָאלְט נִיט עָסְן דִּיא רַיינֶע בְּהֵמוֹת אוּן צְווישָׁען דִּי אוּמְרַיינֶע בְּהֵמוֹת וּבֵין אוּם

לְדָיוֹת לִי: כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־
יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ
בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם: פ פ פ

עַמְמַיָּא לְמֶהֱוֵי פָּלְחִין קֳדָמַי: כז וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְהוֹן בִּידִין אוֹ דְכוּרוּ אִתְקְטָלָא יִתְקַטְלוּן בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן יַתְהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין: פ פ פ

ת"א יהיה מי שמת. סנהדרין סו: סוכה מו ידעוני. כריתות כח סנהד' סה: מות יומתו בסקילה. סנהדרין סו: כריתות ס:

רש"י

מהם נעמי פורס מן הטבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים: (כז) כי יהיה בהם אוב וגו'. כאן נלמוד כהם מיהה ולמעלה כרת. עדים והתראה כסקילה מזיד בלא התראה כהכרת ובגגתם חטאת וכן בכל הייבי מיתות שנאמר כהם כרת:

פירוש לתורת אלהים

זַיי וָעֶנְען טָמֵא: (כז) וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוּנ מַאנְס אֵיין מַאנְס בָּאֶבֶן סְטַיינֶען פֵּאר שְׁטַיינֶען פְּרִשׁוֹן אָדֶער אֵיין אִשָּׁה כִּי אֵז עֶס וָעט זַיין בַּיי דֶּמְיהֶם בָּם זַייֶער בְּלוּט אִיז אִין זַיי כָּלוּמֶר זַיי וָעֶנְען זַייא אַווי אַבִּישׁוּף נָואם וָועֶרט גֶעְרוּפֶן אוּב זוֹךְ אַלַיין שׁוּלְדִיג אִין דֶעם נָואם זַיי וָועֶרֶן גֶּהַרֶגְט אָדֶער יָדְעוֹנִי מוֹת יוּמָתוּ זָאלֶן זַיי וָועֶרֶן גֶעטַויט קֶיינֶער וָועֶרט נִיט גֶעשְׁטְרָאפְט דֶער פֵּאר:

הפטרת קדושים

דברי יחזקאל

הפטרה זו נאמרת ביחזקאל כ"ב. ואם תחרי מות וקדושים מחוברים זו מפטירין הפטורת אחרי מות הלא כבני כושיים.

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב וְאַתָּה בֶן־אָדָם
הֲתִשְׁפֹּט הֲתִשְׁפֹּט אֶת־עִיר הַדָּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֶת
כָּל־תּוֹעֲבֹתֶיהָ: ג וְאָמַרְתָּ כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה עִיר
שֹׁפֶכֶת דָּם בְּתוֹכָהּ לָבוֹא עִתָּהּ וְעָשְׂתָה גִלּוּלִים עָלֶיהָ
לְטָמְאָה: ד בְּדָמֵךְ אֲשֶׁר־שָׁפַכְתְּ אָשַׁמְתְּ וּבְגִלּוּלַיִךְ
אֲשֶׁר־עָשִׂית טָמֵאת וַתַּקְרִיבִי יָמַיִךְ וַתָּבוֹא עַד־
שְׁנוֹתַיִךְ עַל־כֵּן נְתַתִּיךְ חֶרְפָּה לַגּוֹיִם וְקַלָּסָה לְכָל־
הָאֲרָצוֹת: ה הַקְּרֹבוֹת וְהָרְחֹקוֹת מִמֵּךְ יִתְקַלְסוּ־בָךְ

א ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: ב ואתה בן־אדם
התשפט התשפט את־עיר הדמים והודעתה את
כל־תועבתיה: ג ואמרת כה אמר אדני יהוה עיר
שפכת דם בתוכה לבוא עתה ועשתה גלולים עליה
לטמאה: ד בדמך אשר־שפכת אשמת ובגלוליך
אשר־עשית טמאת ותקריבי ימיך ותבוא עד־
שנותיך על־כן נתתיך חרפה לגוים וקלסה לכל־
הארצות: ה הקרבות והרחקות ממך יתקלסו־בך

פֵּעלֶקער אוּנ צוּ אַשאנְדע אִין אַלֶע לענְדער, אַלֶע פֵּעלֶקער ווֶעלכֶע זוֹךְ שׁכֶּעלֶן טִיט דֶעם נָאכֶּען יוד:

פירוש עברי טייטש

(א) יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא הָאט גִיזָאגְט וַיְהִי אוּנ עִם אִיז גִיווֶען
דִי נְבוּאָה פּוֹן נָאט צוּ מִיר אוּנ הָאט מִיר
אַזוֹי גִיזָאגְט: (ב) וְאַתָּה אוּנ דוּ בֶּן אָדָם אוֹיב דוּ וָועסְט
הָאבִּין אִיין וִויכּוּחַ אֶת עִיר מִיט דִי מֶענְטשִׁין פּוֹן דֶעם
בְּלוּט שׁוּלְדִיגֶע שָׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם וְהוֹדַעְתָּהּ זָאלְסְטוּ אִיר
עֶרְגֶער אוּנ זִינְדִיגֶע טָאטֶן: (ג) וְאָמַרְתָּ אוּנ דוּ זָאלְסְט
גִיזָאגְט עִיר דִי שָׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם וְאוּן דִי מֶענְטשִׁין
פֵּאר גִיסָאגְט אוּנ שׁוּלְדִיג בְּלוּט אִין אִיר דְרוּם הָאט נָאט
גִיזָאגְט לָבוֹא עִם אִיז גִיקוֹמֶען אִיר צַייט זִי זָאל חֻרוּב
וָועֶרִין וְעָשְׂתָה אוּנ וָואם זִי הָאט גִימַאכְט גֶעצִין בִּילֶד־
דֶער צוּ פַּאר אוּם רַייניגֶען זִיךְ דְרוּם הָאט גִיזָאגְט
נָאט עִם אִיז גִיקוֹמֶען אִיר צַייט פּוֹן פּוּרְעָנוּת:
(ד) בְּדָמֵךְ פּוֹן וָועלְכֶען דֶעם בְּלוּט וָואם דוּ הָאסְט פַּאר
נָאסְטוּ אַשְׁמַת הָאסְטוּ גִיוִינְדִיגְט וּבְגִלּוּלַיִךְ אוּנ מִיט דֶעם

(חומש ע"ט) (ח"ג)

טְמֵאַת הַשֵּׁם רַבַּת הַמְהוּמָה׃ ו הִנֵּה נְשִׂיאֵי
יִשְׂרָאֵל אִישׁ לִזְרֹעוֹ הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם׃
ז אָב וְאֵם הֵקַלּוּ בָךְ לַגֵּר עָשׂוּ בָעֹשֶׁק בְּתוֹכֵךְ יָתוֹם
וְאַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ׃ ח קָדָשַׁי בָּזִית וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי
חִלַּלְתְּ׃ ט אַנְשֵׁי רָכִיל הָיוּ בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם
וְאֶל־הֶהָרִים אָכְלוּ בָךְ זִמָּה עָשׂוּ בְתוֹכֵךְ׃
י עֶרְוַת־אָב גִּלָּה־בָּךְ טְמֵאַת הַנִּדָּה עִנּוּ־בָךְ׃
יא וְאִישׁ אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ עָשָׂה תּוֹעֵבָה וְאִישׁ אֶת־
כַּלָּתוֹ טִמֵּא בְּזִמָּה וְאִישׁ אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו עִנָּה־
בָךְ׃ יב שֹׁחַד לָקְחוּ־בָךְ לְמַעַן שְׁפֹךְ־דָּם נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית
לָקַחְתְּ וַתְּבַצְּעִי רֵעַיִךְ בַּעֹשֶׁק וְאֹתִי שָׁכַחַתְּ נְאֻם
אֲדֹנָי יֱהוִה׃ יג וְהִנֵּה הִכֵּיתִי כַפִּי אֶל־בִּצְעֵךְ אֲשֶׁר
עָשִׂית וְעַל־דָּמֵךְ אֲשֶׁר הָיוּ בְתוֹכֵךְ׃ יד הֲיַעַמֹד לִבֵּךְ
אִם־תֶּחֱזַקְנָה יָדַיִךְ לַיָּמִים אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אוֹתָךְ
אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי׃ טו וַהֲפִיצוֹתִי אוֹתָךְ

זה סוף הפטרה פסוק ל"ז׃
בַּגּוֹיִם וְזֵרִיתִי אֹתָךְ מִן־הָאֲרָצוֹת וְתַמּוֹתִי מִמֵּךְ
טֻמְאָתֵךְ׃ טז וְנֶחֱלַתְּ בָּךְ לְעֵינֵי גּוֹיִם וְגוֹ׳. אֵין
אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לְפָרֵשׁ כָּאן הַקָּדָ"ה
צַיְיטְנְס זוּ יְחֶזְקֵאל עֶר זָאל זָאגִין
מִיטָּר זוּ דִי יוּדִין אוּנְ עֶר זָאל אוֹיס
דֶעְרְעָגִין זַיְיעֶרָע עֲבֵירוֹת וָואס זַיְיא
טוֹהֶען, אוּנְ דִי אַלֶע עֲבֵירוֹת זָענֶען
פּוּן דִי גְּרֶעסְטֶע עֲבֵירוֹת וָואס קָאס
דָאס אוֹיךְ זַיי גִיבְּאטֶן, נָאכְדֶעם
דָס יְחֶזְקֵאל זַיי גִיוֶוּאגְט דָעם שְׁטְרָאף
וָואס זַיי וָועלֶן הָאבֶּן פַּר דִי עֲבֵירוֹת
זַיי וָועלֶן גֶיין אִין גֶלוּת, אוּנְ אִין
גָלוּת וָועלֶן זַיי גֶיבְּאטֶן, אוּנְ
דִי טוּמְאָה פּוּן זַייעֶרָע עֲבֵירוֹת וָועט
אֲוֶועקגֶיין פּוּן זַיי, זַייעֶרָע הָארְצֶער
וָועלֶן רֵיין וֶוערֶן פּוּן זוּ טָראכְטֶן
וָועגֶן זִינְד, דַאמְאלְס וָועט הַקָּבָ"ה
צוּריק נָעמֶן דִי יוּדִין פַּאר אַפָּאלְק,
דָאס אִיז וַוי דִי תּוֹרָה הָאט גִיזָאגְט
הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ וְלֹא תִשָּׂא
עָלָיו חֵטְא, דוּ זָאלְסְט זָאגִין מִיסְר
דַיין חָבֵר עֶר זָאל נִיט זִינְדִיגֶען אוּנְ
נָאל טָאהן תְּשׁוּבָה אוֹיף דֶעם וָואס
עֶר הָאט גֶעזִינְדִיגְט וָועסְטוּ טָאהן
דִיר אַשׁוֹבָה דוּ וָועסְט נִיט לַיידִין

פירוש ע"ט

שְׁפָּעטֶן אוּנְ רֵיידִין פּוּן דִיר אוּנְ וָואס וָועלֶן זַייא
נָאגִין חֲמַאת הַשֵּׁם זַיא הָאט טְמֵאַ גִיוִוען אִיר נָאמֶען
וָוארוּם פְּרִיעֶר הָט זִי גֶיהַיסֶען עֶם קָדוֹשׁ אִיז טַייטְש
אַיין הֵיילִיג פָאלְק אוּנְ הַיינְט הַיסֶען זַיי עֶם מַמָּא
אַפָּאלְק מִיט אוֹמְרֵיינְע לֶעפְּצִין רַבַּת עֶם אִיז פִּיל אוּנְ
גָרוֹיס אִיר בְּרוּמוּנְג מַהֲמַת הוֹנְגֶער אוּנְ מַהֲמַת רְצִיחָה
פּוּן דֶעם שׁוֹנֵא אוּנְ פַּאר וָאס וָועט דָאס אוֹיף אֶייךְ
קוּמֶען וָוארוּם׃ (ו) הִנֵּה נְשִׂיאֵי דִי הָארִין פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ אִיטְלִיכְער מֶענְטְשׁ נָאךְ זַיין שְׁטַארְקֵייט וְעָנֶען
זַיי גִיוֶוען אִין דִיר וָועלְכֶע עֶס אִיז גִיוֶוען אִין דִיר
דֶער הָאט בִּיי דֶעם אַנְדֶערִין אַוֶועק גִינוּמֶען לְמַעַן פּוּן
וָועגִין שְׁפֹךְ זוּ פַארְגִיסֶן בְּלוּט׃ (ז) אָב וְאֵם פָּאטֶער אוּנְ
מוּטֶער הֵקַלּוּ הָאבֶּן זַיי מְבַזֶּה גִיוֶוען בְּךָ דִי מֶענְטְשֶׁן
וָואס וואנֶען אִין דִיר יְרוּשָׁלַיִם לַגֵּר זוּ אַגֵּר הָאבֶּן זַיי
גִיטָאן גְוַלְגֶן בְּתוֹכֵךְ צָווִישֶׁן דִיר. אַיין יָתוֹם אוּנְ אַיין
אַלְמָנָה הוֹנוּ בָךְ הָאבֶּן זַיי גִינאַרְט אִין דִיר׃ (ח) קָדָשַׁי
מַייֶנע קָדְשִׁים הָאסְטוּ מְבַזֶּה גִיוֶוען וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי אוּנְ
מַייֶנע שַׁבָּתִים הָאסְטוּ פַּאר שְׁוָועכְט׃ (ט) אַנְשֵׁי
מֶענְטְשֶׁן רְכִילוּת וְאֲנֶערְם זֶענֶען גִיוֶוען אִין דִיר לְמַעַן
פּוּן וָועגִין שְׁפֹךְ דָּם צוּ פַּאר גִיסֶען בְּלוּט וְאֶל הֶהָרִים אוּנְ
אוֹיף דִי בָּעֶרג אָכְלוּ הָאבֶּן זַיי גֶיגֶעסֶען דִי קָרְבָּנוֹת פּוּן
דֶער עכּוּם"ז זִמָּה אוּנְ שֶׁלֶעכְטֶע עֲצוֹת פּוּן זִינְד עָשׂוּ
הָאבֶּן זַיי גִיטָאן שֶׁלֶעכְטֶע עֲצוֹת פּוּן זִינְד בְּתוֹכֵךְ׃
(י) עֶרְוַת דִי שַׁאנְד פּוּן אַיין פָאטֶער הָאבֶּן זַייא אַנְטְפָּלֶעקְט צָווִישֶׁן דִיר
בְּלִ"מָר זַייא הָאבֶּן כִּנּוּי גִיוֶוען מִיט זַייעֶר שְׁטִיף
מוּטֶער מַמַּאת דָאס אוֹמְרֵיין פּוּן אַיין נִדָּה עִנּוּ בְךָ הָאבֶּן

(חומש ע"ט) ח"ג

בגוים וזריתיך בארצות והתמתי טמאתך ממך׃ טוונחלתי בך לעיני גוים וידעת כי־אני יהוה׃

זייגע זינד, ווי די נעמרא זאגם דאם ר׳ שמעון בן־עזי׳ זין חבר אוז ער זאגם אים גים ועמם ער גישמראפט ווערין פר זיין חברם זינד, אוז דו ועמסט טאהן אמטבה דיין חבר ער זאל נים גישמראפט ווערין אוף זייגע אייגענע זינד, אוז ווייל יחזקאל איז שוין מאהל גישמראפט ניוואורין באר די יודען אוז זאלן זי אים נים שעיים ׳ין־קפ״ט ד׳, דריבער האט אים אים איצט הקב״ה גיזאגם ער זאל גיין צו די יודין אוז זאלן זי מוסר אויף זייערע עבירות, ועמם ער פאהן זיך אטובה ער ועמם נים זאך אן מאהל גישמראפט ווערין פון זייערמוינגן אוז ועמם פאהן אטובה די יודין זי ועלין צוריק ווערין אפאלק צו הקדוש ברוך הוא׃

פירוש ע״ט

והתיטותי אוז איך ועל פארלענדין טומאתך דיין טומאה דו האסט גיטאן וייטת אוז דו ועמסט ווישען או איך פון דיר׃ (סו) ונחלתי אוז דו ועמסט קריין פון דיר בין איין נאט׃
אליין דאם הייסט פון דיינע שלעכטע מעשים ואם

הפטרת קדושים ביחזקאל כ׳ לספרדים והאשכנזים׃

רד״ק

א ויהי דבר־יהוה אלי לאמר׃ ב בן־אדם דבר את־ זקני ישראל ואמרת אלהם כה אמר אדני יהוה הלדרש אתי אתם באים חי־אני אם־אדרש לכם נאם אדני יהוה׃ ג התשפט אתם התשפוט בן־ אדם את־תועבות אבותם הודיעם׃ ד ואמרת אליהם כה־אמר אדני יהוה ביום בחרי בישראל ואשא ידי לזרע בית יעקב ואודע להם בארץ מצרים ואשא ידי להם לאמר אני יהוה אלהיכם׃ ה ביום ההוא נשאתי ידי להם להוציאם מארץ מצרים אל־ארץ אשר־תרתי להם זבת חלב ודבש צבי היא לכל־הארצות׃ ו ואמר אלהם איש שקוצי עיניו השליכו ובגלולי מצרים אל־תטמאו אני יהוה אלהיכם׃ ז וימרו־בי ולא אבו לשמע אלי איש את־ שקוצי עיניהם לא השליכו ואת־גלולי מצרים לא עזבו ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בהם בתוך ארץ מצרים׃ ח ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים אשר־המה בתוכם אשר נודעתי אליהם לעיניהם להוציאם מארץ מצרים׃ ט ואוציאם מארץ מצרים ואבאם אל־ המדבר׃ י ואתן להם את־חקותי ואת־משפטי הודעתי אותם אשר יעשה אותם האדם וחי בהם׃ יא וגם את־שבתותי נתתי להם להיות לאות ביני וביניהם לדעת כי אני יהוה מקדשם׃ יב וימרו־בי בית־

(ג) כן־אדם. את זקני ישראל. כמו עם מי אתה מדבר. מ״ש במחוק׳׃ (ג) התשפט. ת״י תחוכח יתהון תחוכח על מדם כלומר תדקם לפשוט אותם הוכח אותם ועל מעשיהם הרעים והודיעם גם כן את תועבות אבותם כי מקדם הכעיסוהו במעשי ידיהם׃ (ד) ואמרת. ביום בחרי בישראל. תחי״ת בקמ״ץ חטף לפתיחת הקריאה תחת התוכחה מעת שהיו לעם בגלות מלרים ויום שבחר בהם הוא יום שבלח להם תחלי נביאיהו ומי הם מבה ואהרן מרים וזה הענין והתוכחה שהוכיחם במלרים ע״י נביאיהו לא רלינו לשמוע מדברי יחזקאל במדבר הרי שבלה זו שיתה בכולם לפני העקרו׳ קרוב לתבע מאות שנה מאחרו במלרים עד יחזקאל וכיון שהכאיב מתחה עליהם וע״י נסיו עתה מרכיח לפשוע ונתעורר שנאת׳ ע״ז נאמר שבלה תעורר מדניו ושל כל פשעים תכסה אהבה׃ ואתח ידי. כמו נשא אתי ידי לתת לחם עמהם לגילחק ולגילעקב ולגילחקב לגודע יעקב כי אם בגמן לאברהם ולגילחק בעבור זרע יעקב אמר. וכן אמר אם ושתי אותה לכם מוכיח אני ה׳׃ ולודע להם. נודעתי להם ע״י נביאי שבלחתי להם.ואשא ידי להם כמ״ש אני ה׳. ואני ה׳ שבועה. וכן נשאתי את ידי ואשא את ידי וי״ת קייימית במימרי. וכמו כי אשא אל שמים ידי ואמרתי חי אנכי לעולם׃ (ה) ביום בחרי. כמו שאמר לכן אמור לבני ישראל אני ה׳ והוכחתי אתכם: לפי שיש לכל התלונות. תפארת ותמדה לכל התלונות שיש כי שיש סוף המשפטי הוא ומה שנוכח עכשיו הוא מוזג ושוב מכל התלונות. וכן אמר יפה סוף מעשה מכל התחלתו. וה״ר נפי שיש תוכחתו היא לכל מדינותיו (ו) ואמור אליהם, קודם לכן אמלתי להם ע״י הנביאים להתנהג שבאת להם מלע״ם׃ שים שכלי עיניו בשביכו. כי הענינים מדיוקת בשדה נאמר ולא תשוב כמו שאמר ולא תחזו לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם וכן אמר בשבאתם זו כי אחרי גילולים לכם

טוען מלאתי לא תסתכנו׃ (ז) וימרו בי וגו׳. לשפוך חמתי לכלות אפי בשביל כמ״ש כי בשבילך הוא מכלה ממנו מה שבחוכו׃ (ח) ואשא. לבלתי החל מבנין נפעל ולרי החי״ת מקום פתח וכן כי אחל לזעות והם עניו אחול׃ ואבה ודעתי. על ידי הנביאים׃ לעיניהם. כי המלרים היו שומעים בדבר מליהם הנביאים ויהי מענישים אותם להוליאם מתוכם לא ידעו מה

ישראל במדבר בחקותי לא הלכו ואת משפטי
מאסו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ואת שבתתי
חללו מאד ואמר לשפך חמתי עליהם במדבר
לכלתם: יי ואעשה למען שמי לבלתי החל לעיני
הגוים אשר הוצאתים לעיניהם: יט וגם אני נשאתי
ידי להם במדבר לבלתי הביא אותם אל הארץ
אשר נתתי זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות:
יט יען במשפטי מאסו ואת חקותי לא הלכו בהם
ואת שבתותי חללו כי אחרי גלוליהם לבם הלך:
יי ותחם עיני עליהם משחתם ולא עשיתי אותם
כלה במדבר: יי ואמר אל בניהם במדבר בחוקי
אבותיכם אל תלכו ואת משפטיהם אל תשמרו
ובגלוליהם אל תטמאו: יי אני יהוה אלהיכם בחקותי
לכו ואת משפטי שמרו ועשו אותם: כ ואת
שבתותי קדשו והיו לאות ביני וביניכם לדעת
כי אני יהוה אלהיכם: כא וימרו בי הבנים בחקותי
לא הלכו ואת משפטי לא שמרו לעשות אותם
אשר יעשה אותם האדם וחי בהם את שבתותי
חללו ואמר לשפך חמתי עליהם לכלות אפי בם
במדבר: כב והשיבתי את ידי ואעש למען שמי לבלתי
החל לעיני הגוים אשר הוצאתי אותם לעיניהם:

דעם פירוש ע"ט האבין מיר ניט גישטעלט ווייל די הפטרה ליינען נאר ספרדים און איטאלינים.

לע"ה כי מצאנו לגיהם מצה רע"ה בצליחות החל לא התזיקו במעשיהם הרעים שהרי אמר ויאמן העם ויאמעו כי פקד ה' את בני ישראל והתמינו במצה מפני החותות שעשה לעיניהם. ולא עשו כן הכתיים הרשעים. ודבכרי רבותי' ז"ל כי לף מצה לגיהם מצה רבי' ע"ה בצליחו' החל היו בהם רבעים ולא שבו מדרכם הרעה והוזם מהו בני ימי תפלה כדי שלא יהלו המלכים במפלתם ויאמרו לסם: (ע) ותוליחם. ותהכם. תפל לסם: (י) ונתן. ותי בהם. כתרגום: יו"ד: ויהי בהן לתיי עולמי וכן ת"ה ותי בהם תני ה': (יח) וגם את שבותי. אמר וגם כי היה עמהם עוכם נתנם לגיהי' לעמו ישראל כדי לזכות להם כו את יום המועוח שהניח להם והוציא לוחם מעבדות למיכות וזהו החות שהוא בין החל ובין ישראל שהוא קדשם והכדילם מן החותות והפריסם מגלולי מלרים ונתן להם תורה קדושי' חקים ומשפטים לדוקים. ואמר שבחותי לשון רבים כנגד כו שביתת המועדים כי גם הם זכר ליליאת מלרים ולפי שמלות שבת גדולה ושקולה כנגד כל המלות אמר כאן בשבת בפרשה שבתות מלות שבת: (יג) וימרו בי. בחקותי לא הלכו. שלוה לותם במרה כמ"ש שם שם לו חק ומשפט: תללו מאד. כי שבת לשמוה תללו שיצאו לגלקוט המן לגיכך אמר מאד וכך החקים והמשפטים שבר לוס עברו עליהם. כמ"ש עד מתי מאנתם לשמור מלותי ותורותי: ואומר. מבואר הוא: (טו) וגם אני נשאתי את ידי להם. בדבר מרגלים שאמר ואוסם הי אני ומלת כבוד ה' את כל שהרן: (יז) ותחס. עיני. ולא עשיתי אותם כלה. כי שבאתי בניהם שהניחם להכיאם אל שהרן: (יח) ואומר. בחוקי. בוי"ו עם הדגש וכל הענין הוא מבואר:

סדר מועדי ה' לפרשת אמור

אֲלֶה מוֹעֲדֵי ה' וגו'. קב"ה האט גיזאגט צוא משה
עֶר זאל זאגען צו דיא יודין די שבתים אוג
יָמִים טובים וואם הקדוש ברוך הוא גיט זייא,
זיא טעג זעגען געהיילינט פאר דיא נשמה אוג
אַפערענינגען צו דעם גוף. דער גוף ווערט רוהען
פון זיין ארבעט אוג ווערט עסין אוג טרינקען אוג
זיין מיט פערענינגען, אוג די נשמה ווערט האבין
פערענינגען פון דיא מצות וואם ווערט גיטאהן
ווערין אום שבת אוג אום יום טוב אוג וואם מען
ווערט קוסען יום טוב אין בית המקדש גיוועהנען
ווערין פאר נאט, אוג נייל יום טוב טעג מען
טאהן מלאכות וואם גיהער צום עסין,
נאמער ווערט מען האבין אטעות אוג מען ווערט
מיינען או שבת טעג מען אוך טאהן מלאכות
וואם גיהער צום עסין, דריבער האט הקב"ה נאך
אמאהל גיבאטין מען זאל היטטען שבת אוג מען

אין דיא הגדה פון פסח הוציאנו מעבדות לחרות,

נאט האט אונז ארויס גענומען פון מצרים מיר זאלן מער קיין קנעכט זיין, נאר מיר זאלן זיין פרייא. אונ ווענען דאס אנדערע אויסלייזונג פון דיא נשמה, האט אונז נאט גינגעבין התורה אונ מצות, מיר זאלן דינגען צום מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, אונ ווייל דיא נשמות פון דיא יודין ווענען גינוון אין מצרים טרויעריג, ווייל ווי האבין ניט געדינט צו הקב״ה, האט נאט פרייליך געמאכט דיא נשמות אוך מיט דיא מצות אונ דינים ווען גיהערין צום פסח אונ צום יום טוב, אוך דעם לויב זאגין מיר אין דיא הגדה ועל פדות נפשנו, ווען נאט האט אוים געלייזט אונזערע נשמות פון דיא טומאה פון מצרים, דריבער ווערט דער יום טוב גערופין צוויא נעמען חג המצות אונ חג הפסח, חג המצות ווערט ער גערופין, ווייל דיא יודין ווענען אויס־געלייזט גינוארין פון דיא שוועריע ארבעט, ויא דער בעל הגדה זאגט דיא יודין האבין געבאקין דיא טייג ווען ווייא האבין ארויס גענומען פון מצרים, מצות, ווייל ווייא האבין ניט גענקענט ווארטין ביז עס וועט ווערין חמץ וויל הקב״ה איז צו דיא יודין גיוועהן גינוארין אונ האט ווייא געשווינט ארויס גענומען פון מצרים, חג הפסח ווערט דער יום טוב ערופין, נוייל דיא יודין האבין געדינט צו אשעפם אזוי ויא דיא מצרים, אונ איידער דיא יודין ווענען ארויס גענאנגען פון מצרים האבין ווייא דעם שעפם גישאבטין צוא נוייזין אז ווייא דינגען שוין ניט צו אים, דאם איז גיוון דער קרבן פסח ווויא עם שטייט אין דיא סדרה באו דער חג הפסח איז א אנדיינקען אויף דיא אויסלייזונג פון דיא נשמה. דער אנדערער יום טוב איז שבועות ווען אין דעם טאג איז גינגעבין גינוארין דיא תורה צו דיא יודין, ווען דאם נאנצע בעשאפונג פון דער ווילט איז נאר ווענין דיא תורה, אונ נאט האט בעשאפין דיא ווילט מיט אהנאי אויב דיא יודין ווילין נעמען דיא תורה ווועט דיא ווילט בלייבין שטיין אונ אויב ווייא ווילין ניט נעמען דיא תורה ווועט צוריק וויהרט (אויס ווילט) אזוי ויא עם איז גיוון דיא ווילט אידער דיא ווילט איז בשאפין גינוארין, אונ ווייל דיא יודין ווילין נעמען דיא ווילט מיט אהנאי אויב דיא הצלחה פון דעם מענטש. איז נאר עולם הבא, ויא דער הנא ואנט איין שעה פערגענגען פון עולם הבא איז טייגער ויא ויבעציג נאהר פערגענגען פון דיא ווילט, דריבער ראף יעזיר זאגט האבין גארויס שמחה מיט דעם יום טוב שבועות, דאס גוף צו זאמען. דריבער ראפין בייד זה

(חומש ע״ט) ח״י

פרייען דעם יום טוב, דעם נוף ראף מען נעפין זין חלק, עסין אונ טרינקען, ויא דיא נמרא זאגט אלע וענען מוה אז שבועות מוז איוד עסין אונ טרינקען לכבוד יום טוב, אונ ער ראף לערנען תורה צוא דערפרייען דיא נשמה, אזו ער ראף דרבעער איז דער נאמען פון דעם יום טוב שבועות, וויל מען זאל ווייסען דיא תורה שבועות, ויא נאט האט גיזאגט צו משה ווען דו ווילסט ארויס נעמען דיא יודין פון מצרים איר דינגען נאט אויף דעם בארג סיני. דער דריטר יום טוב איז סוכות, וויל דער מענטש ווען ויל לערנען תורה מוז זיך אפשיידין פון דיא פערנגע־ניגונם פון עולם הזה, אונ אין די צייט פון סוכות הייבט זיך אן דיא צייט פון פערנענגען, ווייל דאמאלם האבין דיא יודין ארויס גענומען פון מצרים, מצות, ווייל דאמאלם שוין קיין חמץ אנדעם אין פלעלד, ער בלייבט זיצען רוהיג אין זין שטוב, איז דאמאלם דיא צייט ער זאל לערנען תורה, דריבער האט נאט גיבאטין פריער זאל ער ארויס גיין אויף זיבען טעג פון זין וואהנונג אין דיא סוכה ווען זיא איז אוא זאמען גישטעלט גינוארין פון דינע בריעטלין אונ בריקט פון הויבין מיט אביסול גראז, אונ אביסול אשטאקעד ווינטול ווארפט זיא אין נאנצין אויף דיא ערד, צוא ווייזין דיא מענטשין אז זייער לעבין אויף די ווילט זיבעציג יאהר, איז נאר ניט זיבער, נאר איצט לעבט ער אונ קען שוין שטארבין, אונ ווילבע הנאה קען זיך דער מענטש ווען קען ניט לערנען תורה, דריבער האט נאט גיבאטין מען זאל ווען דיא יודין זאלין זיצען זיבען טאג אין סוכה מען זאל גיעדיינקען אז ווען דיא יודין ווענען ארויס גענאנגען פון מצרים האבין ווייא נאר אין גיועסין נאט האבין דער מענטש ווייסען אפילו גאט האבין

דיא וועלט או מען וועט אין איר זייען נאל
נאקסין, או דיא ביימער זאלין געבין פון זיך
פרוכטין יעדער יאהר, פון דעסטוועגין זענען
אלע נאקסונגען בייא נאט אין זיין האנט, או
נאט האלט אין דיא נאלקינם עם נאל ניט
רעגענען, אדער עם רעגינט ניט אין דער צייט,
אדער עם איז קיין מאה, קיין נואר עם ווא מען
דארף, איז דאס נאקסונג ניט אין ארדענונג, עם
נאקסט וייניג אדער נאר ניט, דריבער או עם
קומט דער יום טוב סוכות, או דער מענטש
דאס פארזאמולט אלע ערליי הבואות או פֿירות,
דאס אים נאט גיבאטין ער נאל געמען פון דיא
שענסטע פֿירות נדאס איז דער ארתרוג לולב
הדסים ערבות] או נאל קומען אין בית המקדש
אדער אין דיא שוהלען אין די בתי מדרשים או
נאל לויבין נאט אוף דעם אלעם גוטען נואס
נאט הט אים גיגעבין, ניט עם איז אלין גינוארין
פון זיך, אדער פון זיין כח, או וייל ער האט
אלין אמתנה דריבער נאל ער אפשיידין פון דאס
זיניגע או געבין צו ארעמע לייט אוף צוס לוי
אוף, דער עיקר פון דיא דרייא ימים טובים איז
געגין דיא דרייא זאכין נואס דיא וועלט שטייט
אוף נייא, תורה עבודה גמלות חסדים, פסח איז
עבודה, וייל אין אים ווערין גימאהן פיל מצות,
וויא דיא תורה זאגט ועבדתם את העבודה הזאת
בחדש הזה, דו זאלסט טאהן די עבודה אין דעם
חדש, די מצות פון דעם יום טוב פסח רופט דיא
תורה עבודה, שבועות איז גיגעבין גיוואורין דיא
תורה, סוכות דארף דער מענטש טאהן גמלות
חסדים מיט דיא אלע הבואות או פֿירות נואס
נאט האט איהם גיגעבין נואס ער האט אראפ
געשוועמן פון זיינע פעלדער מיט דיא ברכה פון
נאט, או וייל סוכות איז דיא מצוה פון גמלות
חסדים זוי אברהם אבינו איז גיוועזן דער עראשטר
פון דיא מצוה גמלות חסדים, או יצחק האט
אוך גיטאהן גמלות חסדים וויא עם שטייט אין
פסוק ויזרע יצחק בשנה ההיא מאה שערים, יצחק
האט אפגעמאכטין דיא הבואה פון דעם יאהר
או האט גערעכנט מאס הבואה, זאגט
רש״י ז״ל ער האט גימאסטין די הבואה צו געבין
מעשר, יעקב אבינו האט אוך גיזאגט צו נאט
נואס דוא וועסט מיר געבין נועל איך פון דעם
געבין מעשר, משה רבינו האט אוך גימאהן
גמלות חסדים מיט די יודין, אין זיין זכות האבין
דיא יודין גינעסין פערציג יאהר מן, אהרן האט
אוך גימאהן גמלות חסדים מיט דיא יודין אין
זיין זכות זענען דיא יודין בעדעקט גיוואורין מיט
דיא נאלקינם ודאס איז דער אנדיינקען פון דיא

(חומש ע״ט) (ח״ג

סוכה], יוסף האט גימאהן גמלות חסדים מיט זיין
פאטער או מיט אלע ברידער, נואס ער האט
נייא געשפייזט אין מצרים, דוד המלך האט
גימאהן גמלות חסדים מיט דיא יודין ער האט
איינגישטעלט זיין לעבין מיט דיא אלע מלחמות
נואס ער האט גימאהן פון יעדער נאט אין דער
נייא געמאכט ירשנן ארץ ישראל או אנגענריט
נאלד או זילבער צום בית המקדש באהין,
דריבער דארף מען אין סוכה פארבעטין דיא
זיבען אושפיזין, או מען דארף געבין עסין
ארעמע לייט אין סוכה, די אושפיזין זאלין נואל
אז דער מענטש טוהט איוך גמלות חסדים אזוי
ווייא נייא האבין גימאהן. באלד נאך דיא זיבעו
טעג סוכות איז דער יום טוב שמיני עצרת,
נואוס פסח או שבועות האבין דיא יודין זיך
נעאייליט צו גיין אהיים, ועגין דיא הבואה נואס
אין דיא פעלדער, אבער נאך סוכות האבין דיא
יודין ניט געהאט נואס זיך צו איילין אהיים צו
גיין אלע הבואות נענן גינוען אין די שפייכלערם,
דריבער האט נאט גיזאגט דיא יודין זאלין זיך
אופהאלטין נאך אטאג אין ירושלים. נאך נענן
דא צוויי ימים טובים נואס נייא נענן גינעגבין
גינוארין נאר ועגין דיא נשמה אליין, דאס איז
ראש השנה או יום כפור, הקב״ה האט אוים
געקליבען איין טאג אין יאהר דאס איז ראש
חדש תשרי, או עם דעם טאג משפט הקב״ה
אלע מענטשין פון דער ועלט, ווער עס זאל
לעבין פון דעם חדש תשרי ביז עם אנדערין
חדש תשרי, או ווער עס זאל אין דעם יאהר
שטארבין, או מיט ועלכין טויט ער זאל
שטארבין, מיט אנעווייניליבען טויט, אדער דורך
אומגליק, או דורך ועלכין אומגליק זאל ער
שטארבין, דורך פייער, דורך נואסער, נוויא עס
שטייט אין מחזור בראש השנה יכתבון], ווער
עס זאל רייך ווערין, אדער ארעם ווערין, אלע
זאכין נואס עס זאל דעם יאהר טרעפין או צו
ווענען עס זאל מרעפין, אומגליק אדער גליק,
דאס ווערט אלין אפגעמישפט ראש השנה, או
דאס ווערט נעמישפט נאך די מעשים נואס דער
מענטש האט גיטאהן ביז דעם ראש השנה, או
אז דער מענטש טוהט תשובה אוף ווענע ווענד,
ענדערט הקב״ה דיא גזרה נאך ניינע איצטינע
מעשים, דריבר הט נאט נעהייסין מען זאל ראש
השנה בלאזין מיט אשופר, פאר אציכין אז מען
האט איצט צייט צו טאהן תשובה, או הקב״ה
נוארט אוף דיא תשובה פון די מענטשין צדהן
טאג ביז יום כפור, או יום כפור ווערט שוין
נעהאלטין פון הקב״ה אוף אלע גזרות נואס ער

דאט גוזר גיווען אויף דעם יאהר, צוא יעדער מענטש בעזונדער, אוז צו יעדער מדינה בעזונדער, אוז אויב דיא נאנצע־וועלט צו זאמען, דער עיקר וואם יודין בעטין בייא הקב״ה ראש השנה יום כפור, ער זאל זייא גיט לאזין צו דיא טרעפונג פון דיא צייטין, נאר הקב״ה אליין זאל אבטונג געבין אויף זייא, נאך מעמים יענעז דא אויף דעם שופר בלאזון, דער עיקר פון תשובה איז דער מענטש זאל הרהר האבין אויף זייגע שלעכטע מעשים וואם ער האט גיטאהן, אוז פון היינט אוז נייטער זאל ער דיא שלעכטע מעשים נישט מער טאהן, אוז ער זאל בעטין ביי הקב״ה ער זאל איהם מוחל זיין דיא וואס ער האט נעזונדיגט ביז איצט, אוז זאל געבין צרקה צוא אראעץ לייט, אוז זאל לערנען תורה אוז טאהן מצות אוז מעשים טובים, אוז וויל יום כפור איז שוין דער לעצטער טאג פון התשובה, אוז אויב דער מענטש וועט דעם טאג ניט טאהן תשובה, קען זיין ער זאל ח״ו געהתמת וועלין דעם יאהר אויף שלעכטם, אוז הקב״ה וועט איהם שוין ליינגער גיט יארטין, דריבער דאט הקב״ה גיבאטין מען זאל ים טאג פאסטין, אוז מקריב זיין קרבנות, אוז דער כהן גדול זאל אריין גיין אין קדשי קדשים, אוז אלע יודין זאלין מודה זיין פאר נאט זייערע זינד וואס זיי האבין גיטאהן, אוז דורך דיא תפלות אוז בקשות וועט הקב״ה רחמנות האבין אויף דיא יודין אוז וועט זיי מוחל זיין זייערע זינד אוז וועט זיי אויסלייזין פון גלות אוז וועט זיי חתמנן צו אגוט יאהר אוז מצליח אין אלע זאכין אמן סלה׳

ויקרא בא אמור

אונקלוס

כא א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ

כא א ואמר יי למשה אימר לכהנים בני אהרן. ת״א תמור על הכהנים בני אהרן כ״פ עז יכומת פם סוטם כנ קידושין לם לו: תמור ותמרת. יכומת קיד: רש״י

שפתי חכמים

(ו) אמור אל הכהנים. תמור ותמרת להזהיר א גדולים על הקטנים: בני אהרן. יכול תלוים תלמוד לומר ב הכהנים: בני אהרן. תף בעלי מומין במשמע: בני אהרן. ולא בנות אהרן: (ת״כ) נעוד בסמם

א דלא היה לו לכתוב אלא תמור אל הכהנים תלא תמור לאזהיר גדולים על הקטנים עלא עלמן ותמרת אליהם להזהיר הגדולים על הקטנים ומם תאמר למם לא מתרן רש״י נמי דבר ותמרת לכתיב בפרשת קדושים. וי״ל דדבור הוי כלל ולא מפרש מהו לדבור ותמרת הוי פרט כ״ל דבר זה תמור למם אבל שבח גבי תמור הוא לשון קשה לרש״י למה לי ג׳ פרשיות: ב ובקשה למה מספיק רש״י בפי׳ כל פסוק בהחלט היה לו לכתוב בני אהרן ותח״כ ותמרת אליהם. וע״ק מנ״ל למילף כל הלימודים מבני אהרן. וי״ל דה״פ כיון שפירשתי ותמרת אליהם קשה לי״ל הכהנים בני אהרן בשלמה הלא זה הייתי לומר מי כתיב הכהנים ולא בני אהרן ה״פ דוקא גדולים אבל לא קטנים לכך הילטרין למכתב בני אהרן להזהיר הגדולים על הקטנים. אבל השתא דלמדתי זה מותמרת אליהם קשה ל״ל למכתב הכהנים. ומהרן מי כתיב בני אהרן ולא הכהנים ה״פ יכול אפילו תלוים ת״ל הכהנים ה״פ יכול אפילו בעלי מומין ת״ל הכהנים ה״פ יכול אפילו חלוקי דעות ת״ל הכהנים ומהרן מי כתיב בני אהרן ולא הכהנים ה״פ דומיא דבני אהרן שהם תמימים לאפוקי בע״מ לכך הילטרין הכהנים לרבות בעלי מומין. ומהרן דמן בני אהרן ה״פ בע״מ במשמע ולא היה מתוקן למם בני הכהנים תלא לכך הילטרין כמו שתילטרי לעיל למעט תלוים. ומהרן מי לא כתיב בני אהרן ל״ל דלא היה לו למכתב רק הכהנים ויכול תלי למעט תלוים ולרבות בע״מ שהרי שניהם נתמעטו ממלת הכהנים. ומהרן מי לא כתיב בני אהרן ה״פ דגם בעות אהרן במשמעות של הכהנים דב״מ שנכתב בתורה כל׳ זכר אף הם הכשרים בכלל לכן הילטרין בני אהרן ולא בעות אהרן ע׳ ממזרי שפירש דלהכי הילטריכו הכתוביס דלולי מבני אהרן גריד׳ ס״ת אף תלוי במשמע ות״ל אין לאן מיעוט ממעט תלוים ויכולים להיו׳ כפלוני בבני אהרן ת״ל הכהנים יכלו תלוים והדר תמר ומיון לרבות אף בע״מ ת״ל בני אהרן לומר דלא אתי אוס מיעוט למעטיכו כמו שבא מיעוט הכהנים למעט תלוים ומשתי בני אהרן אף בע״מ במשמע ולמעט בעות אהרן ולהו הכהנים גריד׳ ס״ת בסמם בכלל דסומיו לכל טוענין שבתורה לחים ול״ל מיפלא דסוס למומרת הכהנים יכול ולא תלוים ת״ל בני אהרן ואף תלוים בכלל

ליקוטים על התורה

אמור אל הכהנים וגו׳ לנפש לא יטמא בעמיו וגו׳. דער טעם פאר וואס אין מענטש טמא אן ער שטארבט, ויארום ער הגא ואנגם אין די מסכת ארבות ברק חמישי צעהן ואכין האט גאם בשאפין ערב שבת צווישען טאג אוז נאכט. איינם איז די בזיקין ושדים, ואנט דער מדרש ערב שבת פארין נאכט האט גאם בשאפין די נשמות פון די שדים אוז איידער ער האם בענומען בשאפין די גופים זיינען, דער ווייל איז ניזואירין שבת, דריבער ואנען די שדים נעבליבין נשמות אן גופים, אוז יעדער שר וובם אנוף ער ואל אין אים ארין ניין. אוז אזוי ווי אש דער ועהם איינער איז גישאפארבין אוז די נשמה איז פון אים ארוים גינאנגין אוז דער גוף איז נעבליבין לייד׳ג, ניים באלד ארין דער שר אין דעם גוף אוז איז אים מסאה. אוז נוייל די כהנים הארפין מאהן די עבודה מקריב זיין קרבנות אין בית המקדש, דריבער טארין זיי גים מסא ווערין פון אסה,

אַהֲרֹן וְתֵימַר לְהוֹן עַל
מִית לָא יִסְתָּאַב בְּעַמֵּיהּ:
ב אֱלָהֵן לְקָרִיבֵיהּ דְּקָרִיב
לֵיהּ לְאִמֵּיהּ וְלַאֲבוּהִי
וְלִבְרֵיהּ וְלִבְרַתֵּיהּ
וּלְאָחוּהִי: ג וּלַאֲחָתֵיהּ
בְּתוּלְתָּא דְּקָרִיבָא לֵיהּ

אַהֲרֹן וְתֵימַר לְהוֹן עַל
מִית לָא יִסְתָּאַב בְּעַמֵּיו:
ב כִּי אִם־לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לְאִמּוֹ
וּלְאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו:
ג וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו

ה"א לנפש לא יטמא בעמיו. סוטה ג קידושין כט סנהדרין טז: כי אם לשאר. יבמות כב סוטה ג: לאמו ולאביו. גזיר מג מד זבחים ק: ולאחותו. ברכות יט מגילה ג גזיר מח זבחים ק: הבתולה. יבמות ס:

בעל הטורים

(ב) לאמר אל הכהנים. סמך מוכרח כהנים לגלגל יטמאו לאוב ידעוני וכן מת מצוה. סמך כהנים לאוב וידעוני שהם תמיכו ממי נדע שיש לו לגלגל באוב וידעוני לכך סמך לו לאמר אל הכהנים כלי לך כהן שיגלגל לך באוב ורומים. ומכי מיתת בתמימה ואיש או אשה כי יהיה בהם באוב וידעוני זה שהוא כהן יש לו לגלגל באוב וכיון דמתמיכין כהן שנשתמש בעומאה מהיו הכהנים' מפלשים את נוחו: אל הכהנים. בגי' זה לא תלגלג: כי אם לשארו. בגי' זה גם בעלי מומין. למה אמר כי אם לשארו לגדולות: לאמר אל הכהנים וגו' ואמרת בגי' לגדולות: ואמרת שם מוחיות תמכות עטרות. אמור ואמרת תמיכה לשונה כדי שלא ליטמא כמת ואמיכה שניה ליטמא למת

רש"י

שמות ג בתוך עמיו ילא מת ד משה: (ב) כי אם לשארו.
(ת"כ) יון שאחרו אלא ה אחותו: (ג) הקרובה. לרבות את

לבעל או ואת משה הוא כל שקיבלו ואין אחרים טיני לוחו: ה ר"ל שאחרו הכא ופ"ת היה לו לכתוב הכהנים שניה ל

רשב"ם

(א) לנפש לא יטמא בעמיו, איש בעם הכהנים לא יטמא לנפש אדם. כמו בתולה מעמיו יקח אשה. אבל אלו היה כתיב לעמיו היה משמע לא יטמא לעמיו. כמו שבתוב לנפש לא יטמא: לאחיו ולאחותו לא יטמא להם, ולא נאמר בהם. גם יש לפרש לנפש הנמצא

שפתי חכמים

כני אהרן דס"ל מצוה להכהנים מאי מוקמת ליה ג דמ"ל בעמיו ל"ל אלא ר"ל בשבו בתוך עמיו כיש להכה מהם שמתעסקין עמו לקבור לוחו: ד ר"ל שאין לו קוברין שמוסך

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) לנפש לא יטמא. כלומר לפני לעמיו לקרובים וכ"ש לנכרים. ולאחיו ולאחותו לא יאמר אם בבני קיימא אף כל אלו בני קיימא יכולין לטמא אם בבני קיימא הילכך לא הדיוט מקדים לבני אחיו מצוה לבד. ומ"ש דכתן גבי כהן מבעיא לאחיו שהוא ולבי אלא לפני' לאחיו שהוא ולבי יטמא. וגבי כ"ג דכתיב לא יטמא קאמר לא מבעיא לאחיו שהוא ולבי אלא לפני' לאחיו שהוא ולבי לא יטמא: לאחיו ולאחותו. פירוש כל שהוא יכול לאחיו ולאחותו מן שהם ס"ב לבנו ולבתו שהם שוים יוכלין אף לאחיו ולאחותו היוכלין לאחיקו מן שהם שוים יוכלין: (ב) כי אם לשארו הקרוב אליו. פירוש בת"כ הקרוב

פירוש לתורת אלהים

אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים אוּ וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם צוּ וַוייזִין
דִּיא גְרוֹיסֶע כֹּהֲנִים זָאלִין אֵף הִיטֶען דִּיא קְלֵיינֶע
כֹּהֲנִים וַיִיא וָאלִין זִיךְ נִיט מְטַמֵּא זַיין צוּ אַמָּת:
(ב) כִּי אָר צוּ זַיין נַוייב הַקָּרוֹב אֵלָיו וָואם זִיא אִיז
נָאהֶנְט צוּ אִיהֶם מֶעג עֶר זִיךְ צוּ אִיר מְטַמֵּא זַיין לְאָמוֹ
צוּ זַיין מוּטֶער אוּ צוּ זַיין פָאטֶער אוּ צוּ זַיין זוּן
וּלְבָתּוֹ אוּ צוּ זַיין בְּרוּדֶער אוּ צוּ זַיין שְׁוֶעסְטֶער אוּ צוּ זַיין בְּתוּלְתָּא דְּקָרִיבָא לֵיהּ

דִּי יִבָּעַן מֵתִים מֶעג עֶר כֹּהֵן זִיךְ מְטַמֵּא זַיין, אוּ עֶר אִיז מְטַמֵּא זִיבָּעַן מָאג:

לְאָמוֹ וּלְאָבִיו וגו'. דֶּער כֹּהֵן מֶעג זִיךְ מְטַמֵּא אוּ צוּ זַיין פָאטֶער, פָאר וָואם בֵּיי מְטַמֵּא זַיין שְׁמֵייס פְרִיעֶר
דִּי מוּטֶער נָאכְדֶם דֶּער פָאטֶער, אוּ בֵּיי דֶם כֹּהֵן גָּדוֹל
נָאכְדֶם דִּי מוּטֶער, נָאר מִיר וַויסֶן אַז בֵּיי יְעֶדֶער מֶענְטְש אִיז דִּי מוּטֶער גְעוִוייסֶער אַז זִיא אִיז זַיינֶע מֶער וַוי דֶער פָאטֶער,
פָאטֶער אִיז עֶר נָאר נִיט זַיין פָאטֶער, דֶּרְבֵּיי דֶם אַז דֶער כֹּהֵן נָאר נִיט זַיין, נָאגט דִּי תּוֹרָה דֶער כֹּהֵן מֶעג

מצות השם

(ג) [רסג] (ויקו קיט) שלא יטמא כהן הדיוט למתים זולתי על המתים שמקרבת שנא' לעמו על כהנים כני אהרן ומצות מלויים לנפש לא יטמא בעמיו:

(ד) [רסד] (עשה קס) שיטמאו הכהנים לקרובים המפורשים בכתוב שהם שבה ושם לא רלו מטמאין לאיסה בעל בכתב כאשר מפורש מללנו מהכתובים המקובלים על פסוק שנאמר לא יטמא:

אֲשֶׁר לֹא־הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא:
ד לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחַלּוֹ:
ה לֹא־יִקְרְחָה קָרְחָה בְּרֹאשָׁם
וּפְאַת זְקָנָם לֹא יְגַלֵּחוּ וּבִבְשָׂרָם

יקרחו קרי

די לא הות לגבר לה יסתאב: ד לא יסתאב רבא בעמיה לאחלותיה: ה לא ימרטון מרט ברישיהון ופאתא דדקנהון לא יגלחון ובבשרהון לא יחבלון,

ת"א לא יטמא. נזיר מז סוטה ג יבמות לז: לא יטמא. יבמות כב ל קידושין עז זבחים ק: להחלו נזיר מג: לא יקרחו. קידושין לו מכות כ: ופאת זקנם. יבמות ה נזיר מ מא נח קידושין לה מכות כא:

רשב"ם

בעמיו לא יטמא: (ד) לא יטמא בעל בעמיו. שום בעל בעם הכהנים לא יטמא לאשתו: להחלו. שהרי מתחלל מכהונתו. ולפי דברי חכמים, לא מטמא לאשתו פסולה וחללה אבל מטמא לאשתו כשרה: (ה) לא יקרחו. על מת. והוא הדין לישראל:

בעל הטורים

מצוה: נכנס לא. בגי' בדם המת: (ה) לא יקרחה. כתי' בה"א לחייב על ה' קרחו' אפי' קרח המיבתן בפ"א: ופאת זקנם בגי' זו בתער:

דעת זקנים מבעלי התוספות

דאינו מטמא הא הוא מטמא למת מצוה. ונמצא בספר הרמב"ם ז"ל דהיינו מת מוטל על הדרך והוא רחוק כל כך מבני אדם שאם ילעק סמולאו מאותו מקום לא יהא קולו נשמע לאחרים. וזהו שאז"ל קורא ואין אחרים עונין אותו זהו מת מצוה וזהו חומרא גדולה דמשמע שאם אני מוצאין שום מתעסקים אחרים דאין כהן יכול להטמא למת מצוה: (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. פירש הרב בכור שור כמו לבעל בעמיו כלומר באפי' לכ"ג שמת שהוא בעל ואדון וקדושתו גדולה אפ"ה לא יטמא לו כהן אחר אם אינו מהרוביי המוזכרים בפסוק:

שפתי חכמים

נקבה. וי"ל דכל היכא דכתיב שאר היינו שאר בשר והוי כאלו כתיב שאר בשר ובשר לשון זכר הוא לכך כתיב הקרוב בל' זכר: ו יש מקשין ואימא איפכא למעט הארוסה שלא יטמא לה. וי"ל דא"כ לשתוק קרא ולא יכתוב הקרוב' ואנן ידעינן דארוס' ממועט מדכתיב אשר לא היתה דהשתא הויה הוא קדושין וא"כ ממילא אנו יודעין דארוסה אסור' מלטמא לה אלא ע"כ הקרובה לרבו' בא שיטמא לה ואשר לא היתה פי' למשכב הוא לדפי' רש"י בסמוך. וא"ת מנא ליה לרבות ארוסה דלמא הא דכתי' הקרובה לרבות מוכת עץ הוא דהא שלא תמעט מוכת עץ מדכתיב הבתולה ולא בעולה ואשר לא היתה בא למעט הארוסה וי"ל דא"כ לא לכתוב קרא לא הבתולה ולא הקרובה ואנא ידענא דלמוכת עץ מותר לטמא אלא על כרחך צ"ל דהקרובה לרבות ארוסה הוא בא ואשר לא היתה לאיש פי' למשכב וממילא איתרבי מוכת עץ כיון דבלא משכב נעשית בעולה, ואין להקשות לשתוק קרא מבתולה ולא לכתוב כמי אשר לא היתה לאיש. א"כ ה"א הקרובה למעט ארוסה הוא בא מש"ה הולרך לכתוב אשר לא היתה לאיש כדפי' רש"י לעיל וממילא ילפינן נמי למוכת עץ: ז מדכתיב לפניו לא

רש"י

ו ואח וסה: אשר לא היתה לאיש. למשכב: לה יטמא. ז מצוה (ת"כ): (ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. (ת"כ) לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהיא בתוך עמיו שיש לה קוברין שאינה מת מצוה ובאיזה שאר אמרתי באותו שהיא להחלו להתחלל הוא מכהונתו: (ה) לא יקרחו קרחה. (ת"כ) על מת ח והלא אף ישראל הוזהרו על כך אלא לפי שנאמר בישראל בין עיניכם (דברים יד) יכול לא יהא חייב על כל הראש ת"ל בראשם וילמדו ישראל מהכהנים בגזר' שוה נאמר כאן קרחה ונאמר להלן בישראל קרחה מה כאן כל הראש ט אף להלן כל הראש במשמע כ"מ שיקרח בראש ומה להלן על מת אף כאן על מת: ופאת זקנם לא יגלחו. לפי שנא'

יטמא בעל בעמיו כי אם לשארו וגו' ולאחותו הבתולה וגו' משמע דכל הני דקחשיב רשאי לטמא להן נ"ל למכתב עוד לה יטמא אלא למצוה: ח כמו שמוכיח רש"י מג"ש: ט וא"ת דלמא איפכא מה להלן בין עיניכם דוקא אף בכהנים בין עיניכם דוקא ולא על כל הראש. וי"ל דאין יכול למילף כהנים מישראל לענין זה דהא בהדיא כתיב הכא בראשם דמשמע כל הראש. ואין להקשות השתא כמי היאך ילפינן גבי ישראל נמי כל הראש הא כתיב בין עיניכם. די"ל דודאי כל הראש במשמע והא דכתיב בין עיניכ' נ"ל אהרת אצטריך כדי שילמוד תפילין מיניה דכתיב והיו לטוטפות בין עיניכם בלא תאמר בין עיניכם ממש דילפינן ג"ש כתיב הכא בין עיניכם ולהלן כתיב לא יקרחו קרחה בין עיניכם מה להלן מקו' שעושה קרחה אף גבי תפילין מקום שעושה קרחה. ואין להקשות היאך ס"ד שילמוד כהנים מישראל דדוקא בין עיניכם דא"כ לא יקרחו קרחה ל"ל וגו' הא בכלל ישראל הם. די"ל דלכך אצטריך כדי שילמוד ממנו שאם קרח הרבה קריחות בבעם אחת שחייב על כל קריחה וקריחה, ובזה יתורץ קושית רא"ם שהקשה היאך מצי ה"ל לדרוש לפי שנאמר לא תשימו קרחה בין עיניכם אין לי אלא על בין עיניכם מנלן לרבות את כל הראש ת"ל בראשם והא בין עיניכם כתיב ואם קרא בראשם בא לרבות כל הראש קרא דבין עיניכם היכי מיתוקמא והדרכה הוה ליה למדרש איפכא לפי שנאמר לא יקרחו קרחה בראשם שומע אני כל הראש ת"ל בין עיניכם לא אמרתי אלא על בין העינים בלבד דהשתא ליכא נאהבוי והא בראשם כתיב דבין העינים נמי ראשם מקרי והא דסדר כתביה גבי כהנים שינו אנס שאפילו מהלת ראשו הוא ...

ליקוטים על התורה

זיך מטמא זיין צו זיין מוטער, אונ אפילו צו זיין פאטער מעג ער זיך אויך מטמא זיין, ווארום מיר זאגין געווים איז ער זיין פאטער מיר דארפין ניט חושד זיין אאשה, אונ ביי דעם כהן גדול זאגט די תורה פארקערט ער זאל זיך ניט מטמא זיין צו זיין פאטער, אונ אפילו צו זיי מוטער וואס זיא איז געווים זייז מוטער זאל ער זיך אויך ניט מטמא זייי:

פירוש לתורת אלהים

די אלע מעג דר כהן זיך מטמא זיין: (ג) ולאחותו אונ צו זיין שוועסטער וואס זיא איז אבתולה יונג זיא איז נאהנט צו איהם אפילו זיא איז שוין אכלה נאר זיא האט נאך ניט חתונה געהאט לה יטמא צו איר איז אמצוה ער זאל זיך מטמא זיין: (ד) לא יטמא בעל אמאהל טאר זיך ניט מטמא זיין דער

מאן וואס ער איז אכהן צו זיין ווייב לינגט גישטארבין צווישען זיין פאלק אין שטאט וואס איז דא אנדערע מענטשין זאלין זיך מיט איר בשעפטיגען, אונ ביי וועלכע ווייב איז אזוי דער דין להחלו אזוי אווייב וואס זיא הט פסול געמאכט דעם מאן פון דיא כהונה ווען זיא האט גילעבט, אבער צו אכשרה ווייב מעג ער זיך מטמא זיין ווען זיא שטארבט אפילו..עס זענען

לֹא יִשְׁרְטוּ שָׂרָטֶת׃ קְדֹשִׁים
יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם
אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה לֶחֶם
אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ׃
אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה
גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי־קָדֹשׁ
הוּא לֵאלֹהָיו׃ וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת־

ת"א קדושים יהיו. יבמות כ סנהדרין נג פג זבחים יז: סה מקריבים. סנהדרין נא: ומשה גרושה, יבמות נח לב לד. ניטין פב. קידושין עח: גרושה. יבמות פד פה: וקדשתו מ"ק כח. יבמות פה. נדרים סב. ניטין נט סוטיות יג:

בעל הטורים

(ח) וקדשתו. שנא קדושות בפסוק לפחות רמזון ולכך רמזון רש"י

ביאור על (ויקרא יט) לא תשחית יכול לקטן כמלקט ו והריטני לכך נא, לא יגלחו שחיטו חייב חלה על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה וזה תער: ובבשרם לא ישרטו שרטת. לפי שנא' ביאור על (ויקרא שם) ושרט לנפש לא תתנו יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה כ שחיבה זו יתירה היא לדרוש שהיה לו לכתוב לא ישרטו ומי יודע שהיא שרטת: (ז) קדושים יהיו. (ת"כ) על כרחם יקדושים ל ב"ד ככך: (ז) זונה. שנבעלת בעולת ישראל האסור לה כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר: חללה. שנולדה מן הפסולים שבכהונה כגון בת חללה מכ"ג או בת גרושה וחלוצה מכהן הדיוט וכן שנתחללה מז הכהונה על ידי ביאת אחד מן הפסולים מ לכהונה: (ח) וקדשתו. על כרחו שתש לו רלה

פירוש להורת אלהים

דא אנדערע מענטשן נום זאלין זיך בשעפטיגען מיט איהר קבורה: (ה) לא זייא זאלין ניט אויס פּלוקען דיא האר פון זייער קאפ ווען עס איז געשטאנדען זייערער אפּריינד ופּאת אוג די עקען פון זייער בארד זאלין זיי ניט אפּ נאלין ובכשרם אוג זיי זאלין ניט ריסין זייער לייב ווענגן אמת: (ו) קדושים די כהנים זאלין זיין הייליג צו זייער נאט, בית דין זאלין אבטוגג געבין אויף די כהנים זיי זאלין זיין הייליג ולא אוג זיי זאלין ניט פאר שענדן פון נאט לחם את אשי יי דאס פייער אפּער פון נאט לחם אלהיהם זיי מקריב דרום והיו קדש זאלין זייא זיין הייליג: (ז) אשה זונה וחללה לא יקחו זאלין זייא ניט נעמען, רש"י שרייבט זונה חייסט וואס ער איז אסור צו איהר דהיינו חייבי כריתות וואס ער אמתר אדער אמזר זאלין זיי ניט נעמען אפּהן האט גענומען אנרושה אוג דאבין געהאט אטאכטער אחללה חייסט די טאכטער אחללה כי קדוש הוא לאלהיו וקדשתו כי אתה

ת"א את השם (ז) [רסה] (ילמ קס) אלא יטמא כהן מבוא יום עד שיעריב שמשו כי קדוש הוא. ת"א ומשה גרושה, שמא תאמר הואיל ומותרת לכהן גדול למה נאמר לו וקדשתו לפיכך נאמר לכל ישראל שלא יבעלו אלא בעולת בית דין שהיא כבתולה שנאמר ואשה מנעוריה כי תמאס: (ח) [רסה] (ילמ קסב) אלא יטמא כהן מבוא יום עד שיעריב שמשו כי קדוש הוא. ת"א וקדשתו, שמא תאמר הואיל ומותרת לכהן גדול למה נאמר לו וקדשתו לפיכך נאמר לכל ישראל שלא יבעלו אלא בעולת בית דין שהיא כבתולה שנאמר ואשה מנעוריה כי תמאס: (ט) [רסה] (ילמ קסג) אלא יטמא כהן מבוא יום עד שיעריב שמשו כי קדוש הוא. ת"א ובת איש כהן, שמא תאמר הואיל ומותרת לכהן גדול למה נאמר לו ובת איש כהן לפיכך נאמר לכל ישראל שלא יבעלו אלא בעולת בית דין שהיא כבתולה שנאמר ואשה מנעוריה כי תמאס: (ז) וחללה. באותן שבתוב בהן ולא יחלל זרעו:

שפתי חכמים

משום קרמה יתיבה דמים היה לחייב על כל קרמה וקרמה וכו' והכא סיום הדבר בל"ע ודו"ק: ו ר"ל יהא נמי חייב וכו' ולעולם יבעלנה מכשיר דכיון דכתב בהן סכ' מצות יתירות שם"ם אין מייתין מזה בגיטות כעין תער ישרטו לנ"ש: כ ולעיל יבעלנה מכשיר מ"ש דשריטה שריטה אבל ח"ל דלעיל נמי מצינו יבעלנה מכשיר סיסו מייתין על כל שריטה לחיכך למיפרך מה לכשיש שריטה בהן מצות נמי לכשיש שריטה אחת הוי נ"ש. ולפ שלא הזכיר זה בכ"ש ז"ל משני שכשנך בתם שכתב בנ"ש דקרחה קרחה. ועוד תם לשיטתיך: ל מדלא כתיב קדושים הם אלא קדושים יהיו משמע על כרחם: מ כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט שנתחללה היא מן הכהונה ונקראת חללה אע"פ שקודם לכן ג"כ היתה אסורה לכהן ל"מ אם כן הכא מאי קאי שחייב שני לגאול אמר

לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֵשׁ
יְהוָה־לָךְ: כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה
מְקַדִּשְׁכֶם: ט וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל
לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ

קוּרְבַּן אֱלָהָךְ הוּא מְקָרֵיב
קַדִּישׁ יְהֵי לָךְ אֲרֵי קַדִּישׁ
אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן:
ט וּבַת נְבַר כָּהֲנָן אֲרֵי
תִּתְחַלֵּל מִטַּעֲי יַת קִדּוּשַׁת
אֲבוּהָא הִיא מְתַחֲלָא

ת"א וכת איש כהן. סנהדרין נ נא סו עז: אם מכיה היא מחללת. סם ס עב עו: כתם תצרף. פסחים עם:

רשב"ם

(ט) ובת איש כהן. ארוסה. ומפורש בסנהדרין:

שפתי חכמים

מצות גרושה ומחר מצות חלוצה. ת"ק: ג ומ"ת סח לעיל נמי כתיב קדושים יהיו על כרחם. י"ל דלעיל מייתי לעניין סלא יטמא למתים חייב כ"ד לספריסו בע"כ וכאן מייתי בסמה הפסולה וזהו דקתני כל"ו הכא ואם לא רצה לגרש הלקהו כו': ס דק"ל דמשמע דוקא כשתחילת לזנות היה בשביסה אם אם כבר התחילה לזנות ולא היו יודעין ולבסוף נודע הדבר ליה בשביסה וה אין לו סוס טעם לכן פי' בשתחלה ע"י זנות והודיעו שתלת תחל מל' חלול ולא לשון התחלה: ע זיקה ל' קדיכה ומלכיסם נהוגים ת"י ומלכיסם

ליקוטים על התורה

וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תָחֵל לִזְנוֹת וגו' וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו. אויב אֲמאכְּמָער פון אַכֹהֵן וועט פֿאַרשָׁעקען איר פָּאטֶער אוּנ זיא וועט וָמְוָנָה זיין, זָאל עָמָן איר פַאַרבָּרענֶן אין פַיָיער, נָאכְדעם שפֿיים דָער דין פון אַכֹהֵן גָדוֹל, וָואס גיהער דָער כֹהֵן גָדוֹל צו דיא וָואס הָאט מְוָנָה גיוָוען, דָער יַלְקוֹט וָאגט לְמָשָׁל אַמָלָךְ הָאט נָעשׁיקט זיין שַׁר אין אַמְלָחָמָה, אוּנ דָער שַׁר איז אִנְטָלָאפֿן פון די מִלְחָמָה. אוּנ הָאט גילָאזען די עָלְנֶר אֲלַיין, דָער מָלָךְ הָאט נָעשׁיקט רַייטער אין אַלֶע וועגֶן פָּעָן זָאל אים זוכֶען אוּנ מען הָאט אים נָעחָאפט. דָער מָלָךְ הָאט נָעהַייסֶן מען זָאל אים אָפּ הַאקֶן דָעם קָאפּ. אַייֶדער מען הָאט אים אָנְנֶעהיבֶן פִירֶן צוּם הַרְגָנֶן. הָאט דָער מָלָךְ נִיבֶּאטֶן מען זָאל נָעמֶן אַגרוּיסֶע כֶּלי אוּנ מען זָאל אין איר אַרַיין שִׁיטֶן נָאלְדָנֶע מַטְבָּעוֹת בִּיז פּוֹהל. אוּנ דָאס זָאל מען טָרָאגֶן פָאר אוֹים פָּאר דָעם שַׁר בִּיז צוּ דָעם אָרְט וָואס מען וועט אים הַרְגָנֶן. אוּנ מָן זָאל נֶעמֶן אַגרוּיסֶע כֶּלי אוּנ דָאס זָאל מָן טָרָאגֶן פָאר אוֹים פָּאר דָעם שַׁר בִּיז צוּ דָעם אָרְט וָואס מען וועט אים הַרְגָנֶן. אוּנ מָן זָאל נָעמֶן צוּ אים זָעהָר פִיל נָאלְדָנֶע מַטְבָּעוֹת אוּנ לָאזֶן אִנְטָלָאפֶן פון די מִלְחָמָה. אוּנ דָאס גילָאזען די עָלְנֶר אַלֶיין, דָער מָלָךְ הָאט נָעשׁיקט רַייטֶער אין אַלֶע וועגֶן פָּעָן זָאל אים זוכֶען אוּנ מען הָאט אים נָעחָאפט. דָער מָלָךְ הָאט נָעהַייסֶן מען זָאל אים אָפּ הַאקֶן דָעם קָאפּ. אַייֶדער מען הָאט אים אָנְנֶעהיבֶן פִירֶן צוּם הַרְגָנֶן. הָאט דָער מָלָךְ נִיבֶּאטֶן מען זָאל נָעמֶן אַגרוּיסֶע כֶּלי אוּנ מען זָאל אין איר אַרַיין שִׁיטֶן נָאלְדָנֶע מַטְבָּעוֹת בִּיז פּוֹהל. אוּנ דָאס זָאל מָן טָרָאגֶן פָאר אוֹים פָּאר דָעם שַׁר בִּיז צוּ דָעם אָרְט וָואס מען וועט אים הַרְגָנֶן. אוּנ מָן זָאל נֶעמֶן צוּ אים זָעהָר פִיל נָאלְדָנֶע מַטְבָּעוֹת אוּנ לָאזֶן אִנְטָלָאפֶן נָאר

משלי חכמים

צוּם גִינִיגֶראל מִים זיינֶע עֶעלְטֶער, אַמָאהל הָאט גִימָאכְּט דָער גִינִיגֶראל אִיז גִינַאנְגֶען אין אַמַלְחָמָה אוּנ הָאט די מִלְחָמָה נִיט גוּט נָעפִירְט אוּנ פִיל עָלְנֶר זָענֶען נָעפָאלֶן אין די מִלְחָמָה, אוּנ עֶר אִיז מִיט דיא עִיבֶּערִיגֶע עָלְנֶר אַנַאלָאפֶן פון די מִלְחָמָה, אוּנ עֶר גֶיהָער דָער כֹהֵן גָדוֹל צו דיא וָואס הָאט מְוָנָה גיוָוען, דָער יַלְקוֹט וָאגט לְמָשָׁל אַמָלָךְ הָאט נָעשׁיקט זיין שַׁר אין אַמְלָחָמָה, אוּנ דָער שַׁר אִיז אִנְטָלָאפֶן פון די מִלְחָמָה. אוּנ הָאט גילָאזען די עָלְנֶר אַלֶיין, דָער מָלָךְ הָאט נָעשׁיקט רַייטֶער אין אַלֶע וועגֶן פָּעָן זָאל אים זוכֶען אוּנ מען הָאט אים נָעחָאפט. דָער מָלָךְ הָאט נָעהַייסֶן מען זָאל אים אָפּ הַאקֶן דָעם קָאפּ. אַייֶדער מען הָאט אים אָנְנֶעהיבֶן פִירֶן צוּם הַרְגָנֶן. הָאט דָער מָלָךְ נִיבֶּאטֶן מען זָאל נָעמֶן אַגרוּיסֶע כֶּלי אוּנ מען זָאל אין איר אַרַיין שִׁיטֶן נָאלְדָנֶע מַטְבָּעוֹת בִּיז פּוֹהל. אוּנ דָאס זָאל מָן טָרָאגֶן פָאר אוֹים פָּאר דָעם שַׁר בִּיז צוּ דָעם אָרְט וָואס מען וועט אים הַרְגָנֶן. אוּנ מָן זָאל נֶעמֶן צוּ אים זָעהָר פִיל נָאלְדָנֶע מַטְבָּעוֹת אוּנ לָאזֶן אִנְטָלָאפֶן נָאר

מצות השם

(ח) [רסט] (עשה קו) לקדש זרעו של כהן ולהקדימו לכל דבר שבקדושה מצוה"ע כתר כסא וקרקע ונקחם לעבודתו שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב:

נָעמֶן נָעמֶן אוּנ דָאס וייב הָאט גִיבָּארִין פון אים אַמָאכְּטָר, די מָאכְּטָער הַייסְט חִלָּה, אוּנ אַכֹהֵן מָאר גים נָעמֶן די חִלָּה פָאר אַוועֶר, אוּנ אַכֹהֵן מָאר גים נָעמֶן אַוועֶר וָואס זיא הָאט שויי נעהָאט אַמַאן אוּנ דָער מָאן הָאט זיא גִיגֶבֶּן:

(חומש ע"ט) (ח"ג)

בעל הטורים

ונ"ן לו מנה יפה רמזון: (ט) כתם תצרף. לפי שכל מעשה רש"י

רמה לגרשה הלקהו נ ויסרהו עד שיגרש: קדוש יהיה לך. נהוג בו קדושה לפתוח רמזון בכל דבר ולכרך רמזון בסעודה(ת"כ):(ע)כי תחל לזנות. כשתתחלל על ידי זנות ס שהיתה בה זיקת ע בעל וזנתה לו מן האירוסין לו מן הנשואין. ורבותינו נחלקו בדבר והכל מודים שלא דבר הכ' בפנויה: את אביה היא מחללת. הללה וכזתה את כבודו

פירוש לתורת אלהים

כֹּהֵן אִו הַיילִיג צוּ זַיין נָאט: (ה) וְקִדַּשְׁתּוֹ אוּנ דוּא זָאלְסט הַיילִיגֶען דָעם כֹּהֵן מִיט גָעוָואלְד, בֵּית דִין זָאלֶן אִיהם שׁלָאגֶן אוּנ שְׁטְרָאפֶן בִּיז עֶר זָאל זיא נֶעמֶן כִּי וָוארוּם אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ עֶר אִיז מַקְרִיב דִיא קָרְבָּנוֹת פוּן נָאט דָרוּם קָדוֹשׁ זָאל עֶר זיין הַיילִיג צוּ דִיר כִּי וָוארוּם קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ אִיךְ נָאט בִּין הַיילִיג מְקַדִּשְׁכֶם אוּנ אַיעֶר הַיילִיגֶער: (ט) וּבַת אִישׁ כֹּהֵן אוּנ אַטָאכְּטָער פוּן אַכֹהֵן כִּי תָחֵל לִזְנוֹת אַז זיא וועט וָונָה זיין וָואן עָמָן הָאט זיא נִיבֶּאטֶן אוּנ הָאט זיא נִיט גֶענוּמֶן זיך גָעווּאונְדֶערט פָאר וָואס אַז דָער עֶרְשְׁטֶער שַׁר הָאט פָאר־לָארִין די מִלְחָמָה הָאט דָער מָלָךְ זיך נָאר נִיט אוּמְגֶקוּקט אוּף אים, אוּנ אַז דָער אַנְדֶערֶער שַׁר הָאט פָארלָארִין די מִלְחָמָה פוּן דֶעסְטָוועגֶן הָאט דָער מָלָךְ אים צוּ גֶענוּמֶן מִיט גָרוֹס לִיבֶּשׁאפֶט אוּנ הָאט נִיבָּאטֶן מָן זָאל נֶעבֶּן כָּבוֹד. דָאס אַייעֶר פוּן די שֶׁמָאט מָעכְּטֶשׁטֶן זַיי גֶעוָואנְדֶערְט, אִיר זַייט דָען נִיט דָעם אוּנְטֶרְשַׁייד פוּן די בֵּיידֶע שָׁרִים, דָער עֶרְשְׁטֶער שַׁר אִיז אֲפֶּרָטְדָער צוּם מָלָךְ מָן הָאט אים גֶעמַאכְט פָאר אַשַׁר נָאר וָועגֶן די מִלְחָמוֹת, דָרִיבֶּער אַז עֶר הָאט דיא מִלְחָמָה פָארְשְׁפִּילְט וָואס מוּיג עֶר דָעם מָלָךְ. דְרִיבֶּער הָאט מָן בֵּי אים צוּ גֶענוּמֶן דָעם כָּבוֹד, דָער אַנְדֶערֶער שַׁר אִיז אוֹוזוֹ פון מָלָךְ, דָרִיבֶּער קוּמְט אים אַייבִּיג כָּבוֹד, אַפִילוּ עֶר פָארְשְׁפִּילְט

וְקִדַּשְׁתּוֹ וגו' נְדָאם אִיז אֲמְצוֹת עֲשֵׂה מָעָן זָאל גָעבֶּן כָּבוֹד צוּם כֹּהֵן צוּ עֲדָעֶר זָאךְ וָואם אִיז אַבָּבוֹד זָאל דָער כֹּהֵן זַיין דָער עֶרְשְׁטֶער, עֶר זָאל זַיין דָער עֶרְשְׁטֶער צוּ די תּוֹרָה, דָער עֶרְשְׁטֶער צוּם בָּענוּמֶן:

בְּנוֹרָא תִּתּוֹקֵד: י וְכַהֲנָא דְּיִתְרְבֵּא מֵאֲחוֹהִי דְּי
יִתְרַךְ עַל רֵישֵׁיהּ מַשְׁחָא
דְּרַבּוּתָא וְדָקְרֵב יָת
קוּרְבָּנֵיהּ לְמִכְּבַּשׁ יָת
כְּבוּשַׁיָּא יָת רֵישֵׁיהּ
לָא יְרַבֵּי פֵּירוּעַ
וּלְבוּשׁוֹהִי לָא יִבְזַע:
יא וְעַל כָּל נַפְשָׁת מִיתָא

תְּשָׁרֵף׃ ס וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו
אֲשֶׁר־יוּצַק עַל־רֹאשׁוֹ שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
וּמִלֵּא אֶת־יָדוֹ לִלְבֹּשׁ אֶת־הַבְּגָדִים
אֶת־רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם׃
יא וְעַל כָּל־נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו

ת"א וכהן הגדול מאחיו . יומא יח. סוכות ט יב. מולין קלד: אם כאשו לא יפרע . סוכות יב יג: ועל כל נפשות מת. סנהדרין ד:

בעל הטורים

סכהנים בשם לפיכך מיתתם בשם: (י) והכהן הגדול. כה' הכריס גדול מאחיו בזיו הכתר בהכמה ובעשיר: יולק. כ' דין ומיכך ונכר יולק יסוד מלמד שעמד המשכה לפל עשה מעשה סיס מוכך כנהר וממנו היו מושחין כל המלכים: לגדוס . כ' דין ומיכך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוס כלדכריהן גדלהו מכל אחיו וזהו כיון שמלא ידו ללבוס הבגדים אז ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוס:
(יא) ועל כל נפשות מת וגו' . כל פעשור הפותיות של סופי תיבות בפולות למד לכניעים דס הכא משני מתים שמטמא:

רש"י

שלומריס עליו לחזור אזו ילך לחרוב אזו גדל: (י) לא יפרע. לא יגדל פרע על אכל פ ואיזהו גידול פרע יותר מל' יום: (יא) ועל כל נפשת מת. כאהל צ המת: נפשת מת. להכיא רביעית דס מן ק המת שמטמא באהל: לאביו

שפתי חכמים

זקוקין: פ"דיסקין מבני אהרן אזו ילך לחרוב דכתיב כאשיכם על תפרעו מס נאכן על כאכל לף כאן על כאכל ואיזהו גידול פרע יותר מל' יום: (יא) ועל כל נפשות מת. כאהל צ"ל כתיב כמת כטמא ופרש"י בכפס זו יום דלפסין מבזיל דכתיב בו יסיס גדל פרע יסיס בגי' שלפיס: צ"ל מדכתיב לף יכף ואין שייך כיסא שלף דכתיב בים לו בוך ק ול"ם וסא כפ' תקח ג"ל כתיב כמת בכפס ופרש"י בכפס זו רביעית דס ול"ל אהלי קרמי. וי"ל דכאן מדכתב שמטמא באהל

פירוש לתורת אלהים

גָּעוֹן בְּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף מָעַן וְאַל זִיא פַּאר בְּרָעְנָן אִין
פַּיְיעָר: (י) וְהַכֹּהֵן אוֹג דָּער כֹּהֵן וָאסְעָר אִיז גְּרֶעסָעָר
פּוּן זַיְינֶע בְּרִידֶער מַיְינְט מָעַן דָּעם כֹּהֵן גָּדוֹל אֲשֶׁר
וָאס אִיז גֶּעגָאסְן גָּעוָוארְן אוֹיף זַיין קָאפּ שֶׁמֶן
פַּאזַלְבּוּנְג אוֹיל אַיְיל וּמִלֵּא אֶת יָדוֹ אוֹג עָר הָאט דֶּער
פִּילְט זַיין הָאנְד אָן צוּ קְלֵיידֶען דִּי אַבְט קְלֵיידֶער
אֶת רֹאשׁוֹ זַיינֶע הָאר פּוּן דֶּעם קָאפּ וָאל עָר נִיט
פָּאנְאנְד אוֹיס אוֹן דִּי קְלֵיידֶער זַיינֶע הָאר
לֹא יִפְרֹם אוֹן דִּי קְלֵיידֶער נִיט קָלֵיין
רֵיסְן וָואקְסְן מָעַר פּוּן דֶּרְרֵיסְן טָאג אֶפִּילוּ
וָועָן עָר וָועט זַיין אַאבְּל וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם אוֹג זַיינֶע קְלֵיידֶער זָאל עָר נִיט רֵיסְן וָועגְן אַמַת׃
(יא) וְעַל אוֹג אִין אַשְׁטוּב וָוא דָּארְטָען לֵינְט אַמַת לֹא יָבֹא וָאל דֶּער כֹּהֵן אַהִין נִיט קוּמָען (עיין רש"י)
לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ אֶפִּילוּ צוּא זַיין פָאטֶער אוֹג צוּא זַיין מוטער

משלי חכמים

אַמַּלְתָּה קוּמָט אִים אוֹיף בָּבוֹד, דִּי תּוֹרָה וָאגְט צוּ דִי יוּדִין
אוֹיף דָּאם זָעלְבִּיגְע, וְקִדַּשְׁתּוֹ . דוּ וָאלְסְט הַיילִיגְען דָּעם כֹּהֵן,
כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב, וְוייל דֶּער כֹּהֵן אִיז מַקְרִיב
דַּיינֶע קָרְבָּנוֹת, פָאמֶער וָועסְטוּ מֵיינֶען נָאר וָוען דֶּער בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ אִיז דָּא אוֹג דֶּער כֹּהֵן אִיז בַּקְרִיב דַּיינֶע קָרְבָּנוֹת
דָּארְפְסְטוּ אִים הַיילִיגֶן, אֲבָל אַז דֶּער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָועט נִיט
זַיין, אוֹג דֶּער כֹּהֵן וָועט נִיט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת, דָּארְפְסְטוּ
אִים נִיט הַיילִיגֶן, דְּרִיבֶּער וָאגְט נָאט קְדוֹשׁ יִהְיֶה לָךְ, אַייבִּיג

מצות השם

(יט) [כט] (לקו קסד) שלא יכנס כ"ג בכל שעת ושפי' לפותם המקיף שמוקף על כל כהכיכל לעשות שלא יהו יכול לכעשות שלמחר ועל כל נפשות מת לף יכא:
(כא) [כעא] (לקו קסה) שלף יעשה כ"ג לף כמגע ולף כמשא שפי' נפשו ולפתו שלמחר נפשו ולפתו לף יטמא:

ליקוטים על התורה

דוּ וָאלְסְט גִּיטָאהְן וִוי אַלֶע שָׁרִים טוּהָן, וָואלְסְטוּ גָעבְּלִיבֶּען
לָעבִּין אוֹג מָעַן וָואלְט דִּיר גִּיגְעבִּין דִּי בַּלִּי מִיט נָאלְד, אִיצְט
הָאסְטוּ דָאם נָאלְד פַּארְלָארְן אוֹג דַיין לָעבִּין פַּארְלָארְן, אַז אַז
אַפָאכְטְעָר פּוּן אַכֹּהֵן הָאט מְנַעֶה גִיוָוען אוֹג מָעַן פִּירְט אִיר צוּם
פַּארְבָּרֶעגְן, גַיים דֶּר כֹּהֵן גָּדוֹל פָּארָאוִיס אוֹג מָעַן זָאגְט צוּ אִיר
וָוען דוּ וָואלְסְט גִיוָוען וִוי אַלֶע וַיייבֶער וָעגְען וָואלְט מָעַן דִיךְ
גִיט פַּארְבָּרֶעגְט אוֹג דוּ וָואלְסְט גִיקְוקְט הָאבִּין אַמַאן אַכֹּהֵן גָּדוֹל
אָדֶער אַזוּהִן אַכֹּהֵן גָּדוֹל אַזוֹי וִוי אִיךְ בִּין, אִיצְט הָאסְטוּ פַּאר־
לָארִין דַיין לָעבִּין אוֹג הָאסְט פַּארְלָארִין דַיין כָּבוֹד:

והוא

וּלְאִמּוֹ לֹא יְטַמָּא׃ יב וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ
לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל אֶת מִקְדַּשׁ
אֱלֹהָיו כִּי־נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו עָלָיו
אֲנִי יְהוָה׃ יג וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ
יִקָּח׃ יד אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זוֹנָה
אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם־בְּתוּלָה
מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה׃ טו וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ

לָא ייעול לַאֲבוּהִי
וּלְאִמֵּיהּ לָא יְסָתָּאֵב׃
יב וּמִן מַקְדְּשָׁא לָא יִפּוֹק
וְלָא יְגַל אַת מַקְדְּשָׁא
דֵּאֱלָהֵיהּ אֲרֵי כְּלִיל
מַשַּׁח רְבוּת אֱלָהֵיהּ
עֲלוֹהִי אֲנָא יְיָ׃ יג וְהוּא
אִתְּתָא בְּבְתוּלָהָא יְסַב׃
יד אַרְמְלָא וּמְתָרְכָא
וְחַלִּילָא מַסְעָיָא אַלֵּין
לָא יְסַב אֱלָהֵין בְּתוּלָתָא
מֵעַמֵּיהּ יְסַב אִתְּתָא׃
טו וְלָא־יְחַלֵּל זַרְעֵיהּ בְּעַמַּיהּ

ת"א נִפְּדֵי וְנִטְמוֹ לֹא יִטְמָא. סַם מִם: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא. סַכְסְדִּירִין יח יט פַּד זַכְמִיס
יז: כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן. סוּכְיוֹת יכ: וְהוּא לְסַם בִּבְתוּלָיו יִקָּח. יְבָמוֹת נט ע"כ: אַלְמָנָה.
יְבָמוֹת נט: אַלְמָנָה וְגֵרוּשָׁה וְחֲלָלָה כֹּהֵן וְכ"כ: בְּתוּלָה מֵעַמָּיו. יְבָמוֹת עח עז קִידּוּשִׁין עג: יִקַּח לְסַם: וְלֹא
יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו. יְבָמוֹת ס ע"כ:

בעל הטורים

(יג) והוא לסם בבתוליה יקח. והוא עולה י"ת רמז כן י ח סנהם נמוסם וכן והוא כתתן יוסף מחופתו:בבתוליה. בי"ת ויו"ד יתירין דהוי מלי למכתב בתולה רמז עד י"ב סניס בתוליה בלעזיס ב

שפתי חכמים

ולאמו לא יטמא. נפ בפ אלפ להתיר ר' מת מצוה:
(יב) ומן המקדש לא יצא. פיהו הולך אחר המטה ועוד מכלן למדו רבותינו סכ"ג מקריב חוץ ש וכן מטמטו אף אם מתו אבזו ואמו פיהו צריך לנאת מן המקדש אלא עובד עבודה: ולא יחלל את מקדש. שיהו מהגל בכך את העבודה שהתיר לו הכתוב אף כהן הדיוט שעבד חוץ הלז: (יד) וחללה. שנולדה מפסולי ת כהונה: (טו) ולא יחלל זרעו. הת אם נפת אחת מן

רש"י

ולאמו לא יטמא. נפ בפ אלפ להתיר ר' מת מצוה:
(יב) ומן המקדש לא יצא. פיהו הולך אחר המטה ועוד מכלן למדו רבותינו סכ"ג מקריב חוץ ש וכן מטמטו אף אם מתו אבזו ואמו פיהו צריך לנאת מן המקדש אלא עובד עבודה: ולא יחלל את מקדש. שיהו מהגל בכך את העבודה שהתיר לו הכתוב אף כהן הדיוט שעבד חוץ הלז: (יד) וחללה. שנולדה מפסולי ת כהונה: (טו) ולא יחלל זרעו. הת אם נפת אחת מן

שפתי חכמים

ופתם מדכר שטמטה במגע: ר' דהם כבר כתיב ועוד כל נפשות אם לא יבא וכ"כ זה בא ללמד שאינו מטמא אף לאביו ולאמו דאי דוקא נפשי כ"ש הוא דאתא פשיטא דהא אפי' כהן הדיוט הוא אסור כדכתיב לנפש לא יטמא אלא מ"כ על כל נפשות אם לא יבא לאסור כ"ג אף אם אסתיר בכהן הדיוט דהיינו אביו ואמו וה"כ לאביו ולאמו לא יטמא כ"ש אלא ודאי לכך אילטריך דאי לאו ה"ל למימר כהן הדיוט אסור לטמא לאביו ואמו אבל לכ"ג אסור לו דאי אסתיר בכהן הדיוט ועיל אתיר לו ג"כ אם אינו נדול אף אם אסתיר בכהן הדיוט ועיל אתיר לו ג"כ אם אינו לאביו ואמו וכאן בכ"ג אסר לו בכל והוזיל ואסר לו אם אינו לכהן ה"ל אף בלאביו ואמו אם אסר אינו אסור לו ליטמא לכהן הדיוט הוה לימלך לכך תזר וכתב לנאביו ולאמו לא יטמא לומר לך דאביו ואמו לא דמי לשאר אדם דאסור ליטמא אפי' אם אינו לאביו ולאמו דה"ל מדכתיב לא יצא ילפינן מיניה דהייגו מדכתיב ולא יחלל אף מקדש לא יצא ילפינן מיניה דהייגו מדכתיב ולא יחלל אף מעבד עבודה וכיון שלא נעבודה ופסי המדרש אחר יחייב פיפרש בשעת עבודה: ת"ח אם כבר פי' לעיל ופי' רוש נפרש

פירוש לתורת אלהים

מוֹעֵר טָאר עָר זִיךְ ניט טְמַא זַיין׃ (יב) וּמִן אוּנ
פּוּן דֶעם ביהמ"ק וָאל עָר ניט אַרוֹיס גַיין אֲפִילוּ
זַיין פָאטֶער אָדֶער זַיין מוּטֶער וָעגֶען גִישְׁטָארבֶּן
טָאר עָר ניט גַיין וַיא טְמֵאָה זַיין אוּנ עָר מָעג
טָאן דִיא עֲבוֹדָה דֶעם אֱייגֶענֶעם טָאג וְלֹא יְחַלֵּל אוּנ
עָר וָועט דָער מִיט ניט אוּנְהֵייליג מַאכִין דֶעם
מַקְדָּשׁ פּוּן זַיין גָאט כִּי וָוארוּם גֵיר אֲקְרוֹן שֶׁמֶן אִיז
דִיא זַאלְבּ אֵייל פּוּן זַיין גָאט אויף אִים כְּלוֹמֶר
וַיייל עָר אִיז גִיזַאלְבְּט גִיוָוארֶען פַאר אַבְּהֶן גְדוֹל
מצות השם

(יג) [כעד] (כסא קז) סיסא הכהן הגדול יעשה כתולה ולא
קטנה ובוגרת שלמד והוא לסם בבתוליה יקח:
(יד) [כעג] (לאו קסו) שלא יסא כ"ג את האלמנה ואפי' מן
הקידושין שלמד ונגרושה וחללה וזונה הוא לסם את
עמיו יקח:
(טו) [כעד] (לאו קסז) שלא יפעול כ"ג את החללה ואפי' בלא
קידושין שלמד ולא יחלל זרעו בעמיו:

וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקַּח. וְהָאם אִיז אֲמְצוֹת עֲשֵׂה אַבְּהֶן גָדוֹל
זָאל נֶעמֶען אַבְּתוּלָה פַאר אַוְוייב׃

וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ וגו׳ וְהָאם אִיז אֲמְצוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה אַבְּהֶן גָדוֹל
טָאר ניט נֶעמֶען אַפִּילוּ פַאר אַפְּלָגָה, וַיייל דִי קִינְדֶער וָואס זַיא וָועט הָאבֶּן פּוּן אִים
אוּנ קְדוּשִׁין, וַיייל זַיי וֶועלֶען צוּ זַיין כֹּהֲנִים׃ וָועלֶען זַיי אפסול

אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁיהּ׃ סט וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ עַמַּלֵּיל עִם אַהֲרֹן לְמֵימַר גְּבַר מִבְּנָךְ
לְדָרֵיהוֹן דִּי יֶהֱא בֵיהּ מוּמָא לָא יִקְרַב לְקָרָבָא
קוּרְבַּן אֱלָהֵיהּ׃ יח אֲרֵי כָּל גְּבַר דִּי בֵיהּ מוּמָא
לָא יִקְרַב גְּבַר עַוֵּר אוֹ
חַגֵּיר אוֹ חָרֵים אוֹ שְׁרֵיעַ׃
יט אוֹ גְּבַר דִּי יֶהֱי בֵיהּ תְּבַר

בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשׁוֹ׃ ס שני
טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
יז דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר אִישׁ מִזַּרְעֲךָ
לְדֹרֹתָם אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוּם לֹא
יִקְרַב לְהַקְרִיב לֶחֶם אֱלֹהָיו׃ יח כִּי
כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ מוּם לֹא יִקְרָב
אִישׁ עִוֵּר אוֹ פִסֵּחַ אוֹ חָרֻם אוֹ שָׂרוֹעַ׃
יט אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה בּוֹ שֶׁבֶר רָגֶל

ת"א מים מזרעך. תוליו כד: יט
טיל. ככולות עד: לו מכס.
סם: שבר רגל. סם מס׳

שפתי חכמים

דש"י

הפסולות זרעו הימנה הלל מדין קדושת א כהונה:
(יז) לחם אלהיו. מאכל אלהיו כל ב סעודה קרויה לחם
כמו (דניאל ה) עבד לחם רב: (יח) כי כל איש אשר
בו מום לא יקרב. ומה דין ג שיקרב כמו (מלאכי ג)
הקריבהו נא לפחתך: חרם. שחוטמו שקוע כין שתי העיניים
שכוחל שתי עיניו ך כאחת: שרוע. שאחד מאיבריו גדול
מהבירו עימו אחת גדולה ושינו אחת קטנה או שוקו אחת

לשאינו מקדוש אלינו נאמר ולאבינו סיום לו לכתוב ולמדנו: א (כא"י) כ"ל שבניו הזכרים מותרים ליטמא ולישא גרושה וכל כיולא בזה:
ב וש"ם נמי לא פי' זה לעיל דכתיב לחם אלהיהם מה מקריבי' והיו קודש. ו"ל דלעיל ה"א מה דקדש לחם וגו' קאי על לחם הפנים שסיים בהיכל אבל הכא כתיב לא יקרב לאקריב וגו' לאקריב ל"ל אלא ע"כ בכל הקרבנות שמקריבים על המזבח מייתי לכך הולכך
לפרש כל מאכל וכו': ג דאל"כ לא יקרב ל"ל דהא לעיל כתיב לא יקריב: ד פי' שחוטמו שקוע סמוך לעיניו עד שכשרואים נכחו[ו]
שתי עיניו אין מוטעו מעכבת מלכהול שתיהן יחד כשהילם אחת: ו"ל

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יז) מאכל אלהיו. תימה למאי מלריכינן במסכת קידושין קרא דנתן לו אף קרבי שלוש לומר בפסוק שלש ולא בפסוק אחר תיפוק ליה מהכא ול"ע:

פירוש לתורת אלהים

זָאל נִיט פָּסוּל מאכין זַייני קִינְדֶער פּוּן דֶּעם כְּהוּנָה
זָוועלְכֶע זַיין פָּאלַק נָואָרָען אוֹ עֶר וָועט יוֹא נָעמָן
אַנדֶערשָׁה אָדֶער אַ אַלְמָנָה וָועלָכֶע דִּיא קִינְדֶער
וָואס עֶר וָועט הָאבָּען מִיט אִיר נִיין פָּסוּל פּוּן
כְּהוּנָה כִּי אֲנִי יְיָ וָוארום אִיךְ נָאט בִּין זַיין
הַייליגֶער בְּלוֹמֶר אִיךְ וָועל אִיהם הַיילִיגֶן׃
(מז) וַיְדַבֵּר אוֹנ נָאט הָאט גִּירֶעט צוּ מֹשֶׁה אַוויז צוּ
זָאגָען׃ (יז) דַּבֵּר רֶייד צוּ אַהֲרֹן אוֹנ זָאלְסט אִים אַוז
זָאגָען אִישׁ מִזַּרְעֲךָ אַמָּענְטֶש פּוּן דַיינִי קִינְדֶר לְדוֹרוֹתָם

אוֹיף דוֹר דוֹרוֹת אֲשֶׁר וָואס וָועט זַיין אִין דֶעם
מֶענְטֶשִׁין אַפֶּעלֶער לֹא יִקְרַב זָאל עֶר נִיט גִּיעֶהֶנָען
זַיין קָרְבָּנוֹת אִישׁ אַמֶּענְטֶש עֶר אַבלִינְדֶער אוֹ פִּסֵּחַ
אָדֶער אַהִינְקעדִינְגֶר אוֹ חָרוּם אָדֶער עֶר הָאט אַיין
אַיינְגִיפַאלֶענע נָאז אוֹ שָׁרוּעַ אָדֶער עֶר הָאט אַנדֶרוִים
גְּלִיד׃ (יט) אוֹ אִישׁ אָדֶער אַמֶּענְטֶש אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ

מצות השם

(יז) [רעה] (לאו קסח) שלא יעבוד כהן בעל מום קבוע בכית המקדש שנאמר אים מזרעך לדוריהם אבר יהיה בו מום לא יקרב להקריב וגו':

(יח) [רמו] (לאו קסט) שלא יעבוד כהן בעל מום מאכר כל זמן שהוא בו שנאמר כי כל איש אבר בו מום לא יקרב וגו':

אוֹ שֶׁבֶר יָד׃ כ אוֹ־גִבֵּן אוֹ־דַק אוֹ
תְּבַלֻּל בְּעֵינוֹ אוֹ גָרָב אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ
מָרוֹחַ אָשֶׁךְ׃ כא כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־בּוֹ
מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יִגַּשׁ
לְהַקְרִיב אֶת־אִשֵּׁי יְהוָה מוּם בּוֹ
אֶת לֶחֶם אֱלֹהָיו לֹא יִגַּשׁ לְהַקְרִיב׃
כב לֶחֶם אֱלֹהָיו מִקָּדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים וּמִן־
הַקֳּדָשִׁים יֹאכֵל׃ כג אַךְ אֶל־הַפָּרֹכֶת
לֹא יָבֹא וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִגַּשׁ כִּי־

רַגְלָא אוֹ תְּבַר יְדָא׃
כ אוֹ גִבֵּן אוֹ דַקִּיק אוֹ
חִילֵּיז בְּעֵינֵיהּ אוֹ גַרְבָּן
אוֹ חֶזְוָן אוֹ מְרִיס בְּאַדְרֹן׃
כא כָּל גַּבַּר דִּי בֵיהּ מוּמָא
מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן כָּהֲנָא
לָא יִקְרַב לְקָרָבָא יָת
קוּרְבְּנַיָּא דַיְיָ מוּמָא בֵּיהּ
יָת קוּרְבַּן אֱלָהֵיהּ
לָא יִקְרַב לְקָרָבָא׃
כב קוּרְבַּן אֱלָהֵיהּ מִקָּדְשֵׁי
קוּדְשַׁיָּא וּמִן קוּדְשַׁיָּא
יֵיכוֹל׃ כג בְּרַם לְפָרוֹכְתָּא
לָא יֵיעוֹל וּלְמַדְבְּחָא לָא
יִקְרַב אֲרֵי מוּמָא בֵּיהּ

ת"א או גבן או דק. מגילה כט כתובות לט מג: או תבלל. סם מד: בעיניו. סם מד: או גרב. כתובות מח מג: או מריח מאך. סם מד: כל איש אשר בו מום. סם: לחם אלהיו. זבחים קא קב: לא יבא. עירובין קא.

בעל הטורים

(כב) לחם אלהיו. הפסוק מתחיל בלמ"ד ומסיים בלמ"ד. למז לפ' מומין כתדם: (כג) אך אל הפרכת לא יבא. הר מיטוטא

שפתי חכמים

ה וז"ל ר"י פירוש פסח דו"ל פסח מיירי שאכיהו כשאר כל תדם לך שוק ל' יוסף קלקה לשל שרוע הוא להיפך כי כל תיכיהו כשאר תאכלים של תדם לך שוק ל' הוא יותר תרוך ול' שרוע הוא תל' כי קלר המלע מהשתלע: ו' כ"ל שים לו כמין תלזון או כמין נחש או לגרגיר של ענב פשיטו יש שגורסין תלזון נחש פירוש כ"ל שים לו כמין תלזון או נחש פשיטו וי"ח ענב ל' עגיבה דדרך של נחש שכורך את עלמו ועגיבה הוא ל' כריכה והכל הוא דבר אחד: ז פתדין בי' כינים: ה דאל"כ כל שים תסר בו מום שנים ל"ל הא לעיל כתיב שים מומו לדיוקותם תסר יותר בו מום וגו': ט וז"ת והם כש"י פי' זה לעיל וע"ק דכאן מפרש כל תאכל ולעיל פירש דוקא תאכל תלמי. וי"ל דלעיל תדבר בקרבן תמידין דשם נקלקים לחם שנאמר לחמי לאשי והכא תדבר בקדשי קדשים וה"ק דלא תקרי לחם לכן פירש כל תאכל קרוי לחם: י דאל"כ תא לי ולפרוכת עד שיזכה הכ' תלבח שם: כ וז"ת תגח ליש לכ"י דלעמ תוזח ספנימי וי"ל דתי תדבר בתוזח

שגח' (דכרים כה) וגגרב וכתרם כשמוך גרב תל הרם קורח לילפת גרב וכאהו' כמוך תל ילפת קורח להרם גרב כך תפור' (בכורו' תד) מרוח אשך. לפי התרגו' מרים פתדין ז שפתדיו מרוססים שכיליס שלו כתותין. פתדין כמו (תיוב מ) גידי פתדיו יפורנו: (כה) כל איש אשר בו מום. לרבות שתר ח מומין: מום בו. בעוד מומו בו פסול תם שבר מומו בשר: לחם אלהיו. כל תאכל ט קרוי לחם: (כב) מקדשי הקדשים. אלו קדשי הקדשים: ומן הקדשים יאכל. אלו קדשים קלים. ואס גאמרו קדשי הקדשים למה נאמרו קדשים קלים (ת"כ. זבחים קא) תם לא נת' הייתי תומר בקדשי הקדשי' יאכל בעל מום. שמיגו שהותרו לזר שהכל תשה בשר המליחים תכל בזה ושוק של קדשים קלים לא יאכל שלא מיגו זר תולק בהן לכך נאמרו קדשים קלים: (כג) אך אל הפרכת. להזות ז' הזאות

י שעל הפרכת: ואל המזבח. החיצון ומיהם הוציאו להכתיב ב ויפורש בת"כ: ולא

פירוש לתורת אלהים

וואם האט שֶׁבֶר רֶגֶל אצויבראכענ פוס אדער
אצויבראכענע האנד: (כ) או גבן אדער דיא האר
פון זיינע ברעמען נאנץ נאנץ לאנג או דק אדער
פיינער אפער פון נאט וואראום מום בו עם איז אין אים
דאאפגעלעדרמם את לחם אלהיו דיקרבנותום טען איז
מקריב צו נאט לא יגש נאל דער פהן ניט גינגעהנען
מקריב זיין: (כב) לחם אלהיו די קרבנות פון זיין נאט
מקדשי הקדשים פון נאנץ הייליגע קרבנות ומן הקדשים
אוב פון גרינגע קדשים יאכל מועג עסן דער פהן
וואם האט אפגעלעגר (עיין רש"י): (כג) אך נאר צוא

וְלָא יְחַלֵּל יָת מַקְדְּשַׁי
אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁיהוֹן:
כגוּמַלֵּיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן
וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: א וּמַלֵּיל יְיָ עִם
משֶׁה לְמֵימָר: ב מַלֵּיל
עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי
וְיִפְרְשׁוּן מִקּוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְלָא יְחַלּוּן יָת
שְׁמָא דְקוּדְשִׁי דִי אִינּוּן
מַקְדִּישִׁין קָדָמַי אֲנָא יְיָ:

ת"א ולא יחלו . בכוכות מג:
דבר על מהלן . סנהדרין פג
זכמים או עז יז תמולה ג: בני יעקב.
זכמים מה: ולא יחללו . שבת נג
ע"ז כז נד זכמים מד י:

רשב"ם (ב) וינזרו . מאכילת קדשים בטומאת הגוף:

רש"י

ולא יחלל את מקדשי . שמא עבד עבודתו
ל מחוללת להפסל: (כד) וידבר משה . המצוה
הזאת: אל אהרן וגו' ואל כל בני ישראל .
להזהיר כ"ד על מ הכהנים (ת"כ): (ב) וינזרו. לין נזירה
אלא פרישה וכן הוא אומר (יחזקאל יד) וינזרו מאחרי
(ישעיה ל) נזורו אחור, יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן.
ד"א וינזרו מקדשי בני ישראל אבר הם מקדישים לי
ולא יחללו את שם קדשי שהם המקרא ג ודרשהו:
אשר הם מקדישים לי. לרבות קדשי כהנים עמהן:

שפתי חכמים

מקדישים לי אני ה' להפרש מהם אכל מיום כחילול וכו'. כהמ"כ. ועלי מלאתי בספר מיום דהתי ד"ת שנלם כב"י לעיל ט"ם ולייך להגיה אלו ד"ת למעה וכך הוא הגיהת יפרכו מן הקדשים בימי טומאתן וינזרו מקדשי בני ישראל אבר הם מקדישים לי אני ה' ולא יחללו את שם קדשי כהם המקרא ודרשהו ד"א אבר הם מקדישים לי אני ה' וינזרו מקדשי בני ישראל בימי טומאתן ולפי הד"ת שפרש"י וינזרו וכו' דקאי אכהנים הנזהרו בהנאה מקדשים שלא יאכלו אותם אלא בימי טהרתן ולפי הד"ת שפרש"י וינזרו וכו' דקאי אכהנים הנזהרו בהנאה מקדשים שלא יאכלו אותם אלא בימי טהרתן מזכח דלא תימא מאחר דקדשים מותרים לכהנים אחר הקרבת אמרינן ת"ל בהמה מבהקדישה אותם תהא נאי מותרת לכן ה"ה ע"ז ולכך מפרש רש"י הקרא ודורשו כאלו כתוב וינזרו מקדשי אבר הם מקדישים לי ישראל על קדשי אבר הם על הקדש:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כג) לך אל הסרכה לא יבא. בת"כ מביא לגיהותא מפרכה וממוכח דאי כתיב פרכת משמע לפניה ואי כתיב מזבח משמע לבר מזבח סוף:

פירוש לתורת אלהים

שְׁפְּרִיטְצָען דִי בְּלוּט פּוּן קָרְבָּנוֹת אוֹף דָעם פְּרוֹבָּת
וָאל הַמִּזְבֵּחַ אוּן צוּם מִזְבֵּחַ מַקְרִיב צוּ זַיִן קָרְבָּנוֹת
לָא צַיִט טָאר עֶר נִיט גִיגָעהָנָען כִּי מוּם בּוֹ וָוארוּם אִין
אֵיהֶם אִיז דָא פַאלְעֶר וְלֹא יְחַלֵּל אוּן עֶר וָאל נִיט
אוּנְהַיילִיג מַאבִּין מַיין בִּיהמ"ק כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ
נָאט בִּין וַיי עֶר הַיילִיגֶר וָום אִיךְ הַיילִיג זַיי: (כד) וַיְדַבֵּר
הָאט מֹשֶׁה גִיזָעט דָאם אַלֶץ צוּא אַהֲרֹן אוּן צוּא
זַיינֶע קִינְדֶער וְאֶל כָּל אוּן צוּא אַלֶע יוֹדִין הָאט עֶר
גִיזָאגט מָען וָאל וָאנִין צוּא בֵּית דִין זַיי וָאלֶען

אמור

מצות השם

(כג) [רעז] (לאו קפ) שלא יכנס כהן בעת מום נכנס שנת מד אל הפרכת לא יבא:

(כג) [רעח] (לאו קפא) שלא יעבוד כהן בעודו טמא בשלא יתקדשו ואם יתקדשו את שם הקדש:

ג אֱמַר אֲלֵהֶם לְדָרֹתֵיכֶם כָּל־אִישׁ | אֲשֶׁר־יִקְרַב מִכָּל־זַרְעֲכֶם אֶל־ הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִלְּפָנַי אֲנִי יְהוָה: ד אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל־טְמֵא־נָפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר־תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת־זָרַע: ה אוֹ־ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־ לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא־

ג אֵימַר לְהוֹן לְדָרֵיכוֹן כָּל גְּבַר דִּי יִקְרַב מִכָּל בְּנַיכוֹן לְקוּדְשַׁיָּא דִּי יַקְדְּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קֳדָמַי וְיֵי וּמְסָאֲבְתֵּיהּ עֲלוֹהִי וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מִן קֳדָמַי אֲנָא יְיָ: ד גְּבַר גְּבַר מִזַּרְעָא דְאַהֲרֹן וְהוּא סָגִיר אוֹ דָאִיב בְּקוּדְשַׁיָּא לָא יֵיכוֹל עַד דִּי יִדְכֵּי וְדִיקְרַב בְּכָל מְסָאֵי נַפְשָׁא אוֹ גְּבַר דִּי תִפּוֹק מִנֵּיהּ שִׁכְבַת זַרְעָא: ה אוֹ גְּבַר דִּי יִקְרַב בְּכָל רִיחֲשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵיהּ אוֹ בֶּאֱנָשָׁא דִּי יִסְתָּאַב לֵיהּ

ת"א ממר מליסס. בתרע קכ: מסר יקרב. זבחים מה מגילה ו: מים מים מזכא להכן. מנחות ד ומ"כ: עד מסר יטבל. יבמות עד עס: והנוגע בכל טמא נפש. ב"ק כה:

ו מים מסר תלת. שבת סד ומ"כ: או מים מסר יגע. שבת סס ב"ק סס בתרע סס נדה סס ·

רש"י (ג) אשר יקרב. לאכול:

שפתי חכמים

ס ס"ג ולמדוהו רבותיו בסיקס וכי יש נוגע חייב מ"כ כו' כ"ל לס על הנגיעה חייב לס הולכך לחייבו על האכילה תלת ע"כ ל"ל לין קריכה זו תלת אכילה . ומ"ת לעולס ימיא לך יקרב מייבי בנגיעה ודקתס לך מ"כ לשמוע מן האכילה התמול כלו תת שהכתוב לילטריך דס"מ לין טוענין מן הדין . וי"ל דוקא בעוסס דיבי לדס לין טוענין מן הדין שכל כדיבי שמים טוענין מן הדין : ע כ"ל לימו חייב תלת מ"כ קרב דבר המתיר את הקרבן באכילה דהיינו מלב וזריקת דס : פ"ל לפי מה שפירשתי לעיל שהרי נמ' כרת על האכילה כלו תת שהכתוב אתי כריתות זו תלת זו ותס על האכילה כלו תת שהכתוב אתי כריתות זו תלת זו ותס על הכזיעה חייב לת הולרך לחייבו על האכילה וכן נדרש בת"כ וכי יש נוגע חייב מ"כ מה ת"ל יקרב מקיכבר להקרב שתין חייבין עליו משום טומאה תת"כ קרבו מתיריו ע ות"ת שלש כריתות בטומאה למה פ כבר נדרשו בשם (שבועות ז) תחת לכלל ותחת לפרט וכי : וטמאתו עליו . ושומאת המדש עליו. יכול בכבר הכ' מדבר ושומאתו על כשר עליו ובטהור שאכל תת הטמא הכ' מדבר ע"כ מהשמעו אתה למד כמי שטומאתו פורחת ממנו צ הכ' מדבר וזהו המדש שים לו טהרה בטבילה : ונברתה וגו' . יכול מלד זה לנד זה יכרת ממקומו וייתיב במקום אחר ת"ל אתי ה' בכל מקום אתי : (ד) בכל טמא נפש . אתי שטמאת נמת :

(ה) בכל שרץ אשר יטמא לו. כשיטור הרחוי לטמא ק כבטבעה (ת"כ) : או באדם. ר נמת: אשר יטמא לו.

פירוש לתורת אלהים

(ג) אמור אלהים ואג צו ויא דאם ואל ניין אויף דור דורות כל איש איטליבער מענטש פון די כהנים ואם ער ועט גנעהנען אל הקדשים צו די קדשים ואם די יודין האבין מקדיש גיוועזן ועט ער כהן עם ועלין עסין קדשים עד בין ער ועט ווערין ריין והנוגע בכל אונ ועער עם רירט אן אזוי אמענטשין ואם ער איז טמא גיוואירין פון אמת או איש אדער אמענטש ואם איז פון אים ארוים גינאנגען שכבת זרע : (ד) איש איש מזרע אהרן

לְכָל כְּאוֹבֹתֶיהָ: י אֲנָשׁ
דִּי יִקְרַב בֵּיהּ וִיהֵי מְסָאֲב
עַד רַמְשָׁא וְלָא יֵיכוֹל
מִן קוּדְשַׁיָּא אֶלָּהֵן אַסְחֵי
בִּשְׂרֵיהּ בְּמַיָּא: יא וּבְמַיָּעַל
שִׁמְשָׁא וְיִדְכֵּיהּ וּבָתַר כֵּן
יֵיכוֹל מִן קוּדְשַׁיָּא אֲרֵי
לַחְמֵיהּ הוּא: יב נְבֵלָה
וּתְבִירָא לָא יֵיכוֹל
לְאִסְתָּאֲבָא בָּהּ אֲנָא יְיָ:
יג וְיִטְרוּן יָת מַטְרַת
מֵימְרִי וְלָא יְקַבְּלוּן
עֲלוֹהִי חוֹבָא וִימוּתוּן
בֵּיהּ אֲרֵי יְחַלּוֹנֵיהּ אֲנָא

לוֹ לְכָל טֻמְאָתוֹ: י נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע־
בּוֹ וְטָמְאָה עַד־הָעֶרֶב וְלֹא יֹאכַל
מִן־הַקָּדָשִׁים כִּי אִם־רָחַץ בְּשָׂרוֹ
בַּמָּיִם: יא וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר
יֹאכַל מִן־הַקָּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא:
יב נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־
בָהּ אֲנִי יְהוָה: יג וְשָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא־יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא
וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְהוָה

ת"א נפש מאכל תגע בו. יכמות פג מכות יט: ולא יאכל מן הקדשים יכמות עד: ולא משמש ושבר. כריתות ג שבת יד יכמות עה: ואחר יאכל מן הקדשים. יכמות עד: נבלה וטרפה. חולין ק נדה מב: ושמרו אלא. סנהדרין פג: ולא ישאו. זבחים מה: ומתו בו. יכמות פז: חולין קיג כריתות ז: מגי ס'. סנהד' פג:

רשב"ם (ח) נבלה וטרפה לא יאכל. אף ע"פ שמליקת העוף הותרה

רש"י

כשיעורו לטמא ש וזהו כזית: לכל טומאתו. לרבות טובע בזב וזבה ת נדה ויולדת: (ו) נפש אשר תגע בו. כאחד מן הטמאים א הללו: (ז) ואחר יאכל מן הקדשים. כדרך ביכורות בתרומה שמותר לאכלה ב בהערב השמש: מן הקדשים. ולא כל הקדשים: (ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה. לענין הטומאה הזהיר כאן ג אפילו אכל נבלת עוף טהור שאין לה טומאת מגע ומשמ ד אלא טומאת מאכילה בכית הבליעה אסור לאכול בקדשים וכ"ל וטרפה מי שים כמינו טרפה ולא נבלת עוף טמא שאין במינו טרפה: (ט) ושמרו את משמרתי. מלאכול תרומה ה בטומאת הגוף: ומתו בו. למדנו שהיו מיתה ו בידי טומאת מאכילה בכית הבליעה. וי"ל בכ"י כולה לסוכים מה שנקט נבלת עוף טהור ולא נקט נבלת בהמה משום דבקרקע בהיר נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה באכילה כ"ל באכילה טומאה ואין טומאה למגע ומשא ומי מדכר בנבלת בהמה אע"פ שאין טומאת מגע ומשא בנבלתה מ"מ מדבר בנבלת עוף אף שאין יאכל נבלת עוף טהור אין לה טומאת מגע ומשא אלא טומאת מאכילה כו': ה פירוש דומיא דלעיל קאי למייכי בפרומה דכהנים ו לעיל: ו בהסס כרש"י ים

שפתי חכמים

כשיעורו לטמא ש וזהו כזית: לכל טומאתו. לרבות טובע בזב וזבה ת נדה ויולדת: (ו) נפש אשר תגע בו. כאחד מן הטמאים א הללו: (ז) ואחר יאכל מן הקדשים. כדרך ביכורות בתרומה שמותר לאכלה ב בהערב השמש: מן הקדשים. ולא כל הקדשים: (ח) נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה. לענין הטומאה הזהיר כאן ג אפילו אכל נבלת עוף טהור שאין לה טומאת מגע ומשא ד אלא טומאת מאכילה בכית הבליעה אסור לאכול בקדשים וכ"ל וטרפה מי שים כמינו טרפה ולא נבלת עוף טמא שאין במינו טרפה: (ט) ושמרו את משמרתי. מלאכול תרומה ה בטומאת הגוף: ומתו בו. למדנו שהיו מיתה ו בידי טומאת מאכילה בכית הבליעה. וי"ל בכ"י כולה לסוכים מה שנקט נבלת עוף טהור ולא נקט נבלת בהמה משום דבקרקע בהיר נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה באכילה כ"ל באכילה טומאה ואין טומאה למגע ומשא ומי מדכר בנבלת בהמה אע"פ שאין טומאת מגע ומשא בנבלתה מ"מ מדבר בנבלת עוף אף שאין יאכל נבלת עוף טהור אין לה טומאת מגע ומשא אלא טומאת מאכילה כו': ה פירוש דומיא דלעיל קאי למייכי בפרומה דכהנים ו לעיל: ו בהסס כרש"י ים

פירוש לתורת אלהים

אָדָר אַמְעַנְטָשׁ וְאוֹם עָר וֶעט אָן רִירֶען אַשֶּׁרְן אֶשֶׁר
יַמָּא לוֹ אָזוֹי אַשִׁיעוּר וְאוֹם עָם אִיז מַטַּמָא [אַזוֹי גְּרוֹיס
וְוִיא אַיין אַרְבִּיס] אוֹ בָּאדֶם אָדָר עָר וֶעט אָן רִירֶען
אַטוּיטָן מֶעְנְטָשׁ אֲשֶׁר אָזוֹי אַשִׁיעוּר וְאוֹם מֶען וְוערְט
דָּער פּוּן טָמֵא דַּהַיְינוּ אָזוֹי גְּרוֹיס וְוִי אַיין אַיילְבִּירְט]
אָדָר לְכָל טוּמְאוֹתוֹ צוּ אַלֶּע טוּמְאוֹת עָר וֶעט טָמֵא
וָוערִין רוּחַ אֲנָדֶערֶע טוּמְאוֹת דַּהַיְינוּ עָר הָאט אָן
גְּרִירְט אַזָב אָדָר אַנְדָה אָדָר אִיוֹלֶדֶת: (ו) נֶפֶשׁ דָּער
מֶעְנְטָשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וָאוֹם וֶעט אָן רִירֶען אַיינֶעם פּוּן
דִּי טוּמְאוֹת וְטָמְאָה זָאל עָר טָמֵא זַיין בִּיז נָאכְט וְלֹא
יֹאכַל אוֹן עָר זָאל נִיט עְסִין קָדָשִׁים כִּי אִם רָחַץ נָאר אַז
טָמֵא וּמְתוּ בוֹ וָעלְין זַיי נִטְייט וָוערִין בִּירִי שֶׁמֵּים
כִּי יְחַלְּלֻהוּ וָוארוּם זַיי לַייב אִין וָואסֶער: (ז) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ
עָר וֶעט טוּבְלִין זַיין לַייב אִין וָואסֶער אוּן דִּי זוֹן וֶעט אוּנְטֶער גַיין וְטָהֵר וֶעט עָר וָוערִין
רֵיין וְאַחַר אוּן דֶּר נָאךְ מָעג עָר שׁוֹין עְסִין פּוּן קָדָשִׁים
רש"י שֶׁרַייבְּט דָּאם מַיינְט מָען תְּרוּמָה מָעג עָר עְסִין
אַטוּיטָן מֶעְנְטָשׁ אֲשֶׁר אָזוֹי אַשִׁיעוּר וְאוֹם מֶען וְוערְט
דָּער פּוּן טָמֵא דַּהַיְינוּ אָזוֹי גְּרוֹיס וְוִי אַיין אַיילְבִּירְט]
אָדָר לְכָל טוּמְאוֹתוֹ צוּ אַלֶּע טוּמְאוֹת עָר וֶעט טָמֵא
וָוערִין רוּחַ אֲנָדֶערֶע טוּמְאוֹת דַּהַיְינוּ עָר הָאט אָן
גְּרִירְט אַזָב אָדָר אַנְדָה אָדָר אִיוֹלֶדֶת: (ו) נֶפֶשׁ דָּער
מֶעְנְטָשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וָאוֹם וֶעט אָן רִירֶען אַיינֶעם פּוּן
דִּי טוּמְאוֹת וְטָמְאָה זָאל עָר טָמֵא זַיין בִּיז נָאכְט וְלֹא
יֹאכַל אוֹן עָר זָאל נִיט עְסִין קָדָשִׁים כִּי אִם רָחַץ נָאר אַז
טָמֵא וּמְתוּ בוֹ וָעלְין זַיי נִטְייט וָוערִין בִּירִי שֶׁמֵּים
כִּי יְחַלְּלֻהוּ וָוארוּם זַיי לַייב אִין וָואסֶער: (ז) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ

מצות ה'(ז)[רעט](לאו קעב)אלא יאכל כהן טמא תרומה שעה' אים אים מזרע לכהן ואוכל לזרע אז זה בקדשים לא יאכל עד שיכא עליו שמש ויטהר: קדשים לא יאכל נדאם אין אתצות לא תעשה אכהן ואאם בזאר ניט עסין תרומה אוג ניט קדשים:

מְקַדְּשָׁם׃ ט וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ
תּוֹשָׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל קֹדֶשׁ׃
י וְכֹהֵן כִּי־יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ
הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִּיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ
בְלַחְמוֹ׃ יא וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ

י מְקַדְּשֵׁהוֹן׃ ט וְכָל
חִלּוֹנִי לָא יֵיכוֹל קוּדְשָׁא
תּוֹתְבָא דְכָהֲנָא וַאֲגִירָא
לָא יֵיכוֹל קוּדְשָׁא׃
יא וְכָהֲנָא אֲרֵי יִקְנֵי נַפְשׁ
קִנְיַן כַּסְפֵּיהּ הוּא יֵיכוֹל
בֵּיהּ וְיַלִּידֵי בֵּיתֵיהּ אִינוּן
יֵיכְלוּן בְּלַחֲמֵיהּ׃ יב וּבַת

ת"א וכל זר לא יאכל קדש. ספמיס כג יצמות כח ע עמ כתובות כה קידושין סט סנהדרין פג מכות יח כריתות ד׃ תוספ כסן. יצמות ע עמ קידושין ד זבחים פב׃ וכסן יי יקנה.
יצמות נז סו כתובות נז׃ קנין כספו. יצמות סז, כתובות נח, ניתין מב פס, קידושין ס׃ וילד ביתו. ניתין מג נדה מד׃ וכת כהן־
יצמות סח סט וס"ו, ספר הזוסר פ׳ מכפטים וס׳ ויקרא פ׳ וס׳ קדושים׃

רשב"ם

הותרה להם . שרומה לנבלה׃ (י) **וכל זר לא יאכל**

בעל הטורים

(י) תוספ כהן ושכיר. צגית׳ זה קנוי קנין פרוט וקנוי קנין שנים׃
(יא) וכהן כ׳. דין . ולידן ויתמן בושע הפו מלך וכהן. והו שאגרו

שפתי חכמים

כפ׳ מקום שנהגו ד׳ לוותות לוותה מזרח שלו שערים לשמיכם וילכם ישמעאל בן פילדי ויפשם שנים לדיק ודכים
סוכלי שלמו ולא נמלא מותר ביניהו. וזהו וכהן כי יקנה נפשת כספו לו שרשם קנינו נפשות ולכך הוא בלא עסוק בשים לדיק לאכל ויתמן
ויתמן בושע הפו הוא יפלי המלך שהיה רשע לכן הוא סוף הפסוק. ד"ה לפי שהיו מסס לשנים רשעים לקנות כהונה משפר לא לשם על כך
ויתמן בושע הפו מלך וכהן: גלמתי. ג׳. שכא. ולידן ושמיתה מן גלמתו עד גלמתו ע"כ גלמתו שלשלו גדולה משני מרע בשיבה וקשה

רש"י

שמיס: (י) לא יאכל קדש. בתרומה הכתוב מדבר שכל
הענין לכך נה: **תושב כהן ושכיר.** תוזכו של כהן
ושכירו ז לפיכך תוכב זה נקוד פתח לפי שהוא דבוק ולויזהו
תושב זה נרצע שהוא קנוי לו עד היובל ולויזהו שכיר זה קנוי
קנין שנים שיולא בשש ח נה הל׳ ולמדך כאן שאין גופו קנוי
לאחזוניו להאכל בתרומתו: (יא) **וכהן כי יקנה נפש.** עבד
כנעני שקנוי ט לגופו: **ויליד ביתו . אלו** בני השפחות
ואפילו כהן יכן שכיר לאחזו מפוס קנין שנים לפסיד בתרומתו׃ ח ולויז לשקבות ל"ב לכתוב תושב שקנוי לו עד היובל
ומ"ס אין אוכל בתרומה ואז לא לילמיך לעצמך שכיר שלויו אוכל בשר דלי לא כתיב שכיר אלא מוקמינן קרא
ממשמעו ול"א תושב זה שקנוי קנין שנים ליובל בשש מ"ה היו אוכל. אבל כלא שקנוי לו אר שיובל אוכל בתרומה לכך אלטריך
תושב ושכיר: ם דק"ל שם בספרא שלפנינו משמע שאין גופו קנוי לו ומכאן ג׳. ומתכן דלא"ל מדכר בעבד עברי

פירוש לתורת אלהים

אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם׃ איה בין גאט וואם איך טוה אייך
הייליגין׃ (י) וְכָל זָר אוּא אַישְׂרָאֵל נֶאל נִיט עָסִין
תְּרוּמָה תּוֹשָׁב כֹּהֵן אֲקֶנְעָבְט פּוּן דֶעם כֹּהֵן וָואם עָר
אִיז אַישְׂרָאֵל אוּא הָאט שׁוּין אִיהם גְּרִינְט וָעקֶם יָאר
אוּא הָאט נִיט גְּנוּאלְט אֲרוּיס גַיין פְּרִיי בּוֹעֲרְט טָעַן
אִיהם דָאם אוּיעֶר אוּא עָר וָאל דִינֶען בַּיי יוּבֵל דָעַר
וְועִיט גְּרוּפֶען הוֹשֵׁב וְשָׂכִיר אוּא דָעַר גְּרוּנְגְעְנֶער פּוּן
דָעם כֹּהֵן וָואם עָר הָאט נָאך נִיט אוּיס גְּרִינְט דִיא
אַשְׁאְטָעַר פּוּן אַהֲרֹן עָר אַז זִיא וָועט

מצות השם

אֲפִילּוּ דָעַר יְשׁוֹעֵל אִיז אֲנֶעקֶם בִּיי אַבְּהָן, טָאר עָר אוּיךְ נִיט
עָסִין תְּרוּמָה אוּא נִיט בֵּיכּוּרִים גוּאוּ נ"ע אֲנֶעדֶעקְט קָדֶשִׁים׃

וְכָל עָרֵל וגו׳ וְדָאם זִיז אֲמֶצוֹת לֹא תַעֲשׂוּן דָעַר כֹּהֵן וָואם אִיז
נִיט נֶעמֵילְט גִּין יִשְׂרָאֵל בְּרִידֶער וְנָעגֶן גֶעשְׁאַרְבִּין פּוּן דֶם
בַּיי גִּין, דָרִיבֶּער דָּם בֶּעזֶן אִים נִיט נֶעלִיטְן טָאר נִיט עָסִין
תְּרוּמָה וְדָם דִין לְעִרְנְט פָּעזֶן מִיט אֲנֶעזֶה שָׁוֶה פּוּן קָרְבָּן פֶּסַח׃

וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר וגו׳ וְדָאם אִיז אֲמֶצוֹת לֹא תַעֲשׂוּן׃
אוּיךְ אֲאַהֲרֹן פּוּן אַהֲרֹן הָאט חַתּוּנָה גֶעהַאבְּט מִיט אַלֶּה
אֲדֶעָר מִיט אַישְׂרָאֵל טָאר נִיט עָסִין תְּרוּמָה אוּא נִיט בֵּיכּוּרִים, אוּא

חִלּוּנֵי הִיא בְּאַפַּרְשׁוּת קוּדְשַׁיָּא לָא תֵיכוּל :
ג וּבַת כַּהֲנָא אֲרֵי תְהֵי אַרְמְלָא וּמְתַרְכָא וּבַר לַיִת לַהּ וּתְתוּב לְבֵית אֲבוּהָא כְּרַבְיוּתָהָא מִלַּחְמָא דַּאֲבוּהָא תֵיכוּל וְכָל חִלּוֹנֵי לָא יֵיכוּל בֵּיהּ : ד וּגְבַר אֲרֵי יֵיכוּל קוּדְשָׁא בְּשָׁלוּ וְיוֹסֵף חוּמְשֵׁיהּ עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְכַהֲנָא יָת קוּדְשָׁא : ט וְיִטְּרוּן יָת קוּדְשַׁיָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּי יְפָרְשׁוּן קֳדָם יְיָ :

זָר הוּא בְּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לָא תֹאכֵל : ג וּבַת־כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל־בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל־זָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ : ד וְאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת־הַקֹּדֶשׁ : ט וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת־קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר־יָרִימוּ לַיהוָה :

ת"א היא בתרומת הקדשים. יכמות פז, קידושין סט: ובת כהן כי תהיה למאיש. יבמות סח סוטה כו קידושין עד: וזרע אין לה. יבמות ע קידושין ד סד נדה מד: ובבה אל בית אביה. יבמות סח פו ום"כ: מלחם אביה תאכל. יבמות פז: וכל זר לא יאכל בו. סח סח: ואיש כי יאכל. עירובין לב יומא פ מגילה כט מעילה יט: ויסף חמשיתו עליו. יבמות פז מגילה לד חולין קו: ונתן לכהן את הקדש. פסחים לב מגילה כד: ולא יחללו. סנהדרין פג זבחים יג מם מו תמורה ג נדה לב:

בעל הטורים

דכוכה: (יג) כנעוריה. מלה וי"ו לומר לך שאין בין נעורית לבוגרת:

רש"י

(יב) לאיש זר. ללוי וישראל: (יג) אלמנה וגרושה. מן החיים הזר: וזרע אין לה. ממנו כ: ושבה. הא אם יש לה זרע ממנו לא תסורס בתרומה כ"ז שהזרע מ קיים: וכל זר לא יאכל בו. לא בת ולא להוציא את האוכל שמותר בתרומה זרות שמרתי לך ולא מגיעות: (יד) כי יאכל קדש. ג תרומה: ונתן לכהן את הקדש. (ת"כ) דבר הרשות להיות קדש שאינו פורש לו מעות חלף פירות של חולין והן נעשין תרומה: (טו) ולא יחללו וגו'.

פירוש לתורת אלהים

זַיִן אַנְוַויִב צוּ אַפֶּרְעְמְדִין צוּ אַלְוִי אָדֶר צוּ אַיְשְׂרָאֵל הֵיא בְּתְרוּמַת טָאר זִיא נִיט עֶסְן תְּרוּמָה : (יג) וּבַת כֹּהֵן אוּנ אַז דִיא טָאכְטָער פּוּן דֶעם כֹּהֵן אִיז גִיוָוארִין אַ אַלְמָנָה אִידֶר מַאן דֶער יִשְׂרָאֵל אִיז גִישְׁטָארְבִין אָדֶר וּגְרוּשָׁה וְיא אִיז גִיבְּט גִיוָוארִין פּוּן דֶעם יִשְׂרָאֵל זֶרַע אֵין לָהּ אוּנ קִינְדֶער הָאט זִיא נִיט פּוּן דֶעם מַאן וְשָׁבָה אֶל זִיא זִיךְ אוּם קֶערְן צוּ אִיר פָאטֶערְם הוּיז כִּנְעוּרֶיהָ אַזוֹי וִויא אִידֶר יוּנְגְט מִלֶּחֶם אָבִיהָ פּוּן אִידֶר פָאטֶערְם בְּרוֹיט מֵיגְט מָען תְּרוּמָה מֵעג זִיא שׁוּין עֶסְן וְכָל זָר אוּנ אִימְלִיכֶער פְרֶעמְדֶער אַלְוִי אָדֶר אַיְשׂרָאֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ טָארְן נִיט עֶסְן תְּרוּמָה : (יד) וְאִישׁ אוּנ אַיְשְׂרָאֵל אָדֶר זִיא אַלְוִי כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ אַז עֶר וִועט עֶסְן תְּרוּמָה בִּשְׁגָגָה אוּם גֶעְרְן וְיָסַף וָאל עֶר בְּצאלְן דָאם קֶרֶן אוּנ וָאל נָאךְ מוֹסִיף זַיִן אַפִּינְפְטֶעל וְנָתַן אוּנ עֶר וָאל גֶעבְּן צוּם כֹּהֵן אַזעלְבֶּעם וָואם קֶען זַיִן תְּרוּמָה עֶר וָאל נִיט גֶעבְּן גֶעזעלְט נָאר פֵּירוֹת פּוּן חוּלִּין אוּנ דִי פֵּירוֹת וועֶרְן תְּרוּמָה : (טו) וְלֹא יְחַלְּלוּ אוּנ זִיא זָאלְן נִיט פַּאר שֶׁעמֶען אֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָאם הֵיילִיקְייט פּוּן דִי יוּדִין מֵיינְט מָען דִי תְּרוּמָה אֶת אֲשֶׁר וואם זַיי וועלְן אָפּ שַׁיידֶן פּוּן נָאכְט וָועגְן :

מצות השם

(טו) [רפד] (לאו קנז) שנא לפכוי טבל דסיימו הדבר שלא ניטל ממנו תרומה ומעשרות שנא' ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' :

ולא יחללו וגו' ודאם איז אמצות לא תעשה מען פאר ניט עסן תְּרוּמָה אוּנ מַעֲשֵׂר עֶסְט דָער זִיי תְּרוּמָה אוּנ מַעֲשֵׂר . נאר די תְּרוּמָה אוּנ מַעֲשֵׂר אִיז גֶעבּוֹט אַז עֶר זָאל אִיר גֶעבְּן אַ שׁוּל פּוּן אִיר גְרֶעְסְטְן גְרֵיין אוּנ וַויין אוּנ אוֹיךְ פּוּן אַלֶע אַנְדֶערֶע פֵּירוֹת אוּנ דָאם כֹּהֵן וָואם עֶר זִיי גִיבְּט אִיז גֶעבּוֹט אַז עֶר זָאל נִיט פַּאר קוֹיפְן אִיר גְרֶעְסְטְן גְרֵיין אוּנ וַויין אוּנ אוֹיךְ פּוּן אַלֶע אַנְדֶערֶע פֵּירוֹת אוּנ דָאם כֹּהֵן וָואם עֶר זִיי גִיבְּט אִיז גֶעבּוֹט אַז עֶר זָאל נִיט עֶסְן אִיר גְרֶעְסְטְן גְרֵיין אוּנ וַויין אוּנ אוֹיךְ פּוּן אַלֶע אַנְדֶערֶע פֵּירוֹת

טז וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם עֲוֹן אַשְׁמָה בְּאָכְלָם
אֶת־קָדְשֵׁיהֶם כִּי אֲנִי יְהוָה
מְקַדְּשָׁם: פ שלישי יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
משֶׁה לֵאמֹר: יח דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־
בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יַקְרִיב
קָרְבָּנוֹ לְכָל־נִדְרֵיהֶם וּלְכָל־נִדְבוֹתָם
אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה לְעֹלָה:
יט לִרְצֹנְכֶם תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר
בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים: כ כֹּל אֲשֶׁר־בּוֹ

טז וְיִתְקַבְּלוּן עֲלֵיהוֹן עָנְדָּ
וְחוֹבִין בְּמֵיכְלֵיהוֹן
בְּסוֹאֲבָא יַת קוּדְשֵׁיהוֹן
אֲרֵי אֲנָא יְיָ מְקַדְּשֵׁהוֹן:
יז וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר: יח מַלֵּיל עִם
אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם
כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן גְּבַר גְּבַר מִבְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָיָא
בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יְקָרֵיב
קוּרְבָּנֵיהּ לְכָל נִדְרֵיהוֹן
וּלְכָל נִדְבָתְהוֹן דִּי
יְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ לַעֲלָתָא:
יט לְרַעֲוָא לְכוֹן שְׁלִים
דְּכוּרָא בְּתוֹרָיָא בְּאִמְּרַיָּא
וּבְעִזַּיָּא: כ כָּל דִּי בֵיהּ

ת"א וכשיטו תופס עון אשמה סנהד' ל: וידבר ס' אל משה נשמר. פסחים מד, תמורה ז: שיש מביא ישראל. נזיר סד מנחות מג חולין יג: אשר יקריב קרבנו. מנחות קד: לכל נדריהם ולכל נדבותם. נזיר כה: אשר יקריבו לה'. מנחות מג: לעולה. נזיר כח: כל אשר בו מום. תמורה ה ו:

רש"ם

(טז) באכלם. הזרים: את קדשיהם. תרומה:

בעל הטורים

טיעון לו לרעתו וזכו והשיאו תופס עון אשמה. י"ח פעמים מזכיר קדשים בזמן הקריבם (מן שיש מזה מכאן עד כי אני ה' מקדשם דחד לגופיה) כנגד י"ח דברים שבין תרומה לקודש: באכלם. ג'. הכא. ולהיך באכלם מעכב אפילו בתוכו לזרים. הרמ"ם: ב כ"ל ואם נאכל שיעור קודם שקרבה חייב בתמציתו: צ ואם נאכל חיוב חייב בתמציתו: ק שלא תאמר אם חצה בלבו להניח נדר יניח נדר ל"פ לספרים וכו'. ופ"ת

שפתי חכמים

ם דק"ל הא כבר מכל התורה כיון שנאכל ונאמר כתיי ונתן לכהן את הקדש: ע פי' בלשה שמתכפר שיש שלא יחללו מוסב למעלה על ויזכרו מקדשי בני ישראל כלו' יזכרו בשם שלא יחללום ויטילו את עצמם עון בקריבתם בטומאה. ולפיכך כתב וזמן לורך כי כבר אפשר שיסורם ולא יחלל על עניני שלא יכילו לזכרם. הרמ"ם: ס כ"ל ואם נאכל שיעור קודם שקרבה חייב בתמציתו: צ ואם נאכל חיוב חייב בתמציתו: ק שלא תאמר אם חצה בלבו להניח נדר יניח נדר ל"פ לספרים וכו'. ופ"ת

(יח) נדריהם. הרי פ עלי: נדבותם. הרי צ זו: (יט) לרצונכם. הביאו דבר הרשות לרצות אתכם לפני שיהא לכם לרצון. ומיזהו הרשות לרצון: תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים. אבל בעולת העוף ח"ל נזמות וזכרות

פירוש לתורת אלהים

(טז) והשיאו אותם אוֹן יִשְׂרָאֵלִים אֲדַעַר לַיוֹם וֶועלין אוֹף
זיך מֶראגין עַיִן אַשְׁמָה אַיין עֲבֵירָה בְּאָכְלָם אַז יַיי וָועלין
עֶסְן דִיא הַיילִיגֶע תְּרוּמָה כִּי וָוארום אִיךְ נָאט בִּין
זַייֶער הַיילִיגֶער: (יז) וַיְדַבֵּר אוֹג נָאט הָאט גֶערֶעט צוֹ
מֹשֶׁה אַווי צוֹ וָאנֶען: (יח) דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן רֶייד דוֹ מֹשֶׁה
צוֹ אַהֲרן אוֹג צוֹ זַיינֶע קִינְדֶער וְאֶל כָּל אוֹג צוֹ אַלֶע
יוּדֶן וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוֹג דוּא זָאלְסְט זָאגֶן צוֹ זַיי אִישׁ
אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אִיטְלִיכֶער מֶענְטש פוֹן דִי יוּדֶן וּמִן
אוֹג פוֹן דֶעם גֵּר וָואס עֶר וואוֹהְנְט צְווישֶׁן דִי יוּדֶן
אֲשֶׁר יַקְרִיב קָרְבָּנוֹ וָואס עֶר וָועט מַקְרִיב זַיין אַקְרְבָּן לְכָל
נִדְבוֹתָם צוֹ אַלֶע זַייֶערֶע נְדָבוֹת דֶהַיינוּ עֶר הָאט גְּזָאגְט
דִי בְּהֵמָה וָאל זַיין אַקְרְבָּן עוֹלָה אֲשֶׁר וָואס וַיי וָועלין

(חומש ע"ט) ח"ג

מוֹמָא לָא תְּקָרְבוּן אֲרֵי לָא לְרַעֲוָא יְהֵי לְכוֹן׃ כאוּגְבַר אֲרֵי יְקָרֵב נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ לְפָרְשָׁא נִדְרָא אוֹ לִנְדַבְתָּא בְּתוֹרֵי אוֹ בְעָנָא שְׁלִים יְהֵי לְרַעֲוָא כָּל מוּמָא לָא יְהֵי בֵּיהּ׃ כגעוֹיר אוֹ תְבִיר אוֹ פְסִיק אוֹ יַבְּלָן אוֹ גַרְבָּן אוֹ חֶזְזָן לָא תְקָרְבוּן אִלֵּין קֳדָם יְיָ וְקוּרְבָּנָא לָא תִתְּנוּן מִנְּהוֹן עַל מַדְבְּחָא קֳדָם

מום לא תקריבו כי־לא לרצון יהיה לכם: כאואיש כי־יקריב זבח־ שלמים לה׳ להפלא־נדר או לנדבה בבקר או בצאן תמים יהיה לרצון כל־מום לא יהיה־בו: כגעור ואו שבור או־חרוץ או־יבלת או גרב או ילפת לא־תקריבו אלה לה׳ ואשה לא־תתנו מהם על־המזבח

ת״א כי לא לרצון. מגמות כה: תמים יהיה לרצון. מגמות כז

בכורות לג לט: כל מום. בילמ כז מגמות כז בכורות לג: סוטה מז בכורות יד תמורה ו: או חבור. בכורות מא: או גרד או ילפת. בכורות מא: ואפה לא תתנו מהם. יומא כג: על המזבח. תמורה ז:

רש״י — שפתי חכמים

ומינו נפסל במום הלז בהסרון אבר: (כה) לפלא נדר. להפרים ק בדיבורו: (כב) עורת. אם דבר על מום ר עורון כל׳ נקבה הלז יהי׳ כו מום על ע״רת: או שבור. לח ש יהיה: חרוץ. ריס על עין שנסדק או שנפגם וכן שפתו שנסדקה או נפגמה: יבלת. ורוא״ה בלע״ז: גרב. מין חזזית וכן ילפת ולשון ילפת כמו (שופטי׳ טז) וילפת שמשון שתחוזק בו עד יום מיתה שתין לה רפואה: לה״ז תקריבו. ג׳ פעמים להזהיר על הקדשתן ועל שהיותן זריקת

פירוש לתורת אלהים

מ״מ במה נרבה״י למינקט בדבורו כיון שפירש להפרים פסיטא שבדבורו הוא. וי״ל הלא תאמר שספלים בהמה וה״ק לא יהיה ספקם בין נדר לנדבה ל״פ בדבורו אם תאמר הרי זו או הרי עלי: ר׳ יוסי אין עורת תולה לגמרי בהמה שעורת בהמה עורת כל העניין הוה הוא כל׳ זכר רק היא שם דבר כמו עורון הלז שם עורון הוא כל׳ זכר ושם עורת הוא כל׳ נקבה הלזי תמר לא יהיה בו מום שנקבו של עורת: ש והא דלא נקט כש״י לא יהיה בו שבור כמו שנקט גבי עורת משום דשבור הוא שם שתואר לומר שהקרבן לא יהיה שבור מ״ם תירוץ נוסף עליו הלז ל׳ יהיה שבל כשיהיה שם דבר של עורון נוסף עליו ל׳ בו ולא יהיה לומר לא יהי׳ בו המום של עורת:

אֲשֶׁר בּוֹ מוּם אֵלֶּה הָאֵבְרִין אַפֶּעלֵר לָא נָאט בַּבָּקָר אוֹ בַּצֹּאן עֵר וָועט בְּרֶענְגען פּוּן רִינֶדער תַּקְרִיבוּ אֹתָם אִיר זָיט מַכְרִיב זַיין כִּי לֹא לְרָצוֹן וָואהרום אָדֶער פּוּן שָׁאף תָּמִים יִהְיֶה זָאל עֵר זַיין גַאנְץ אַן עָם וָועט אַיִיךְ נִיט זַיין בְּאוויליגְט פַּר מִיר: (כא) וְאִישׁ אזוּ וָועט אַמענְטש וָועט מַקְרִיב זַיין אֲשֶׁר יַקְרִיב שְׁלָמִים צוּ גָאט לְפַלֵּא נֶדֶר צוּ אַרויס רַיידין אַנֶדֶר עֵר בְּרֶענְגְט דָּעם קָרְבָּן וַויל עֵר הָאט אַנֶדֶר גִיטָאהן דַהֵיינוּ עֵר הָאט גָאט אוּיף נָעם אוּיךְ מִיר אִיךְ זָאל בְּרֶענְגען אַקָרְבָּן שֶׁרְמִים צוּ גָאט אוֹ לִנְדָבָה אֶדֶער צוּ אַנֶדֶרְבָּה עֵר הָאט גָאט נִיט זַיין וָואלְגְרִיג אוּיף דִי בְּהֵמָה זָאל זַיין אַקָרְבָּן אִיהר נִיט מַקְרִיב זַיין דָּאס אִיז אַמְצוּת עֲשֵׂהוּ אוֹ מָעַן אִיז מַקְרִיב תָּמִים יִהְיֶה לָרָצוֹן נָדָאם אִיז אַמְצוּת עֲשֵׂהוּ אוֹ מָעַן אִיז מַקְרִיב אַקָרְבָּנְזוּ דָּעָר קָרְבָּן זַיין אַן אַפֶּעלֵר נָאוּ דִי בְּהֵמָה מוּז זַיין דִי בַּעְסְטָע פּוּן זַיינֶע הָעמות, אוּנ יְעדְעָר זָאךְ וָואס אַמֶענְטש טוּהט פּוּן גָאט וָועגֶן מוּז דָאס זַיין דָאס בַּעְסְטָע , אוּיב עֵר גִיט עִמְנָם צוּ אַמֶענְטש מַאן מוּז עֵר אִים גֶעבֶּן פּוּן זַיין בַּעְסְטָע עָסְן וָואס עֵר אֶלֵיין עָסְט׃

כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוּם לֹא תַקְרִיבוּ וְדָאם אִיז אַמְצוּת לֹא תַעֲשֶׂה דִּיר מְעַנְטְש וָואס הָאט בְּהֵמָה טִיט אַפֶּעלֵר טָאר עֵר נִיט זִיא מַאכֶן פַּאר אַקָרְבָּן׃

מצות השם

(כב) [רפה] (לעו קעח) שלח להקדים בעלי מומין כשהם נגבי מזבח שנ׳ כל מום בו מום לא תקריבו כי לא לרצון יהיה לכם:

(כה) [רפו] (עשה קח) שיהיו כל הקרבנות הקריבים נגבי המזבח שלמים בעלי תמימים מן המין שיתפרסו בכל ואותו שמתנו ע״פ הקבלה שהן מומין פסול שנאמר תמים יהיה לרצון:

(כה) [רפז] (לעו קעט) שלח יבחן מום בקדשים שנ׳ כל מום לא יהיה בו:

(כב) [רפח] (לעו קפ) שלח לשחוט בעלי מומין לשם קרבן שנ׳ עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב לא תקריבו מהם לה׳:

(שם) [רפט] (לעו קפא) שלח להקריב תמורי בעלי מומין שנ׳ ומשם לא תתנו מהם על המזבח לה׳:

לַיהוָה: כג וְשׁוֹר וָשֶׂה שָׂרוּעַ וְקָלוּט נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ וְלֶנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה: כד וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: כה וּמִיַּד בֶּן־נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ

יי: כג וְתוֹר וְאִימַר יַתִּיר וְחַסִּיר נַדְבָתָא תַּעֲבִיד יָתֵיהּ וּלְנַדְרָא לָא יְהֵי לְרַעֲוָא: כד וְדִימְרִים וְדִירְסִים וְדִיגְזִיר לָא תְקָרְבוּן קֳדָם יְיָ וּבְאַרְעֲכוֹן לָא תַעְבְּדוּן: כה וּמִן יַד בַּר עַמְמִין

ת"א ושור וטה סרוע. פסחים נא, מולין פ: נדבה תביאנה אתו. תמורה ז: ולנדר לא ירצה. טה: ומעוך וכתות. שבת קיא, קידושין כה מנחות נז, בכורות לג: לט, תמורה ו: לא תקריבו. טה: ובאדמלכם לא תעשו. מגילה יד: ומיד בן נכר. סוטה מו וב"ק:

רשב"ם

(כג) וקלוט. פרסותיו קלוטות: נדבה תעשה. לברק הבית: ולנדר. לקרבו:

שפתי חכמים

ת ר"ל כמפרסת פרסה וכגמל פ' פרסותיו קלוטות ומיהו סדוקה כשאר פרסות רגליים אלא שדומה רגליו לכל סוס ולפל תמורה: א בר"י רואה להוכיח מזה שאל תקשה מנ"ל דנדבה תעשה אותו לנדבה שכיח ולנדר לא ילפה היינו למזבח דלמא מיפכח. ומתחן מיהא קשיא כו' הוי אומר זה קודם המזבח הילכך מ"מ לא ילפה מנדר במזבח וממילא מה שכתוב נדבה תעשה מנדר קודם נדבת הבית. והרמ"ם פי' מפני שכתוב נדבות הם לנדבת הבית וכתב נדריכם למזבח. לכן קרא נדבת הבית בשם נדבה ושל מזבח נדר: ב לא אלא תקריבו בהילכם מעוך וכתוש שאתי לתן הקרבה בח"ל אלא מאי לא תעשו פסיחים בלבד הוא דקאמר: ג פי' שם"ח לו' שפי' והילכך לא תעבו הוא אלא ילפינן לפיסול פסיחים אלא מהכא ולא בח"ל אבל לא נרבות כל שהילכך פסיחינו אף הטעמא. דהא פסיחים חובת הגוף הוא ואינם תלויים בארץ אלא ע"כ לא בח אלא לנדבות שפי' בהמה טמאה. רמ"ם: ד פי' וב: ורצכם לא תעשו. דבר זה לפרס סוס בהמה וחיה שח"ת לומר לא נעשו על הפרוס אלא בארץ ג שהרי פרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל: (כה) ומיד בן נכר. נכרי שהביא הקרבן ליד כהן להקריבו לפמים לא תקריבו לו בעל מום ד ועי"פ אלא נאמרו בעלי מומים לקרבן בני נח אל"כ מחוסר מכור. זאת נוהגת בכמה שבמדות אבל על המזבח שבמקדש לא תקריבוה אבל בתמימה

בעל הטורים

בשומשת הגוף (עיין קידושין דף נד): (כד) ובאדמלכם לא תעשו. ומשמיע לי' ומיד בן נכר לומר שאסור לפסח מפני ע"י עכו"ם:

רש"י

דמן: ואשה לא תתנו. מזהרת הקטרתן: (כג) שרוע. אבר גדול מחבירו: קלוט. פרסותיו ת קלוטות: נדבה תעשה אתו. לבדק הבית: ולנדר. (ת"כ) למזבח: לא ירצה. ליזה הקדם בו לרצות הוי אומר זה א הקדם המזבח: (כד) ומעוך וכתות ונתוק וברות. בציצים או בניד: מעוך. ניצוץ מעוכין ביד: כתות. כתוש ב יותר ממעוך: נתוק. תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלויים בהן אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש: וכרות. כרותין בכלי ועודן בכיס: ומעוך. תרגומו ודימרים. זהו לבושו בארמית ל' כתישה: וכתות. תרגומו ודירסים כמו (עמוס ו) הבית הגדול ירסיסים בקועות בקועות דקות וכן קנה הממוסם: ופפילו עמיה ב לכך נ' בארלכם נרבות כל אבר בארלכם

פירוש לתורת אלהים

אֲקָרְבָן וָאלְט אִיר נִיט גָעבִין פּוּן זַיי אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ צוּ נָאט: (כג) רשׁוֹר וָשֶׂה אוֹנ אַ אָקס אָדֶער אַשָּׁעפּ שְׂרוּעַ וָאוּם עֶר הָאט אַגרוּים גְלִיד וָקְלוּט אָדֶער זַייַנֶע קְלָאעָן זָענען צוּנוּיף גִינוּאקסִין וּוִי בִּיי אַבְהֵמָה נְדָבָה תַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ מָעגְט אִיר אִים מַאכִין פַּאר אַנְדָבָה אִיר מָעגְט אִים מְקַדֵּישׁ זַיין אוֹיף גֶעלְט מָעַן וָאל דָאם פַּאר קוּיפִּין אוֹנ מָעַן וָאל פַּאר דֶעם גֶעלְט פַּאר רִיכְטִין דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְנֶדֶר לֹא יֵרָצֶה אָבֶּער צוּ אַקְרְבָן קָרְבָּן צוּ נָאט פּוּן דִי וָאוּם וָועלִין בְּרֵיינְגָען אַקְרְבָן זַיי

(כד) [כד] (וְאֹ קְפד) אֵלּוּ לִזְכּוֹק דֶם בְּעֲלֵי מוּמִין לִגְבֵי הַמִּזְבֵּחַ אֵבֶּר/ וּמְעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַ/:

(כה) [כה] (וְאֹ קְפג) בָּאוּ לִסְרֵס כּוּס כְּבְעֲלֵי מוּמִין מִיד בֶּן נֵכָר לֹא תַעֲשׂוּ:

(כה) [כה] (וְאֹ קְפד) אֵלּוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת בְּעֲלֵי מוּמִים מִיד הַטְּיבְדֵי כּוֹכָבִים אֵבֶּר/ וּמִיד בֶּן נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ:

עֲוֶרֶת אוֹ שָׁבוּר וְגוֹ' וְדָאם זָענען דְרַיי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מָעַן מָאר נִיט שָׁעכְטִין דֶעם קָרְבָּן וָואם הָאט אַפֶּעלֶער , אוּנ בֵּין מָאר נִיט מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִי חֵלֶב פּוּן אַקְרְבָּן,

(חוביש ע"ט) ח"ב

מצות השם

וָואם הָאט אַפֶּעלֶער אוּנ בֵּין מָאר נִיט שְׁפָּרִיכְטְצָען אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ דִי בְּלוּם פּוּן אַקְרְבָּן וָואם הָאט אַפֶּעלֶער :

וּבְאַרְצְכֶם לֹא: תַּעֲשׂוּ וְדָאם אִיז אֲמִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה הִזְהִירָנוּ מָאר נִיט מַאכִין אַפֶּעלֶער אִין לַיְבְּדִיגֶע זַאכִין זַיי זָאלִין נִיט קְלֵנְגָען הָאכִין קוּנְדֶער :

וּמִיַּד בֶּן נֵכָר וגו' וְדָאם אִיז אֲמִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אַז אַגוּי בְּרֵיינְגְט אַקְרְבָּן מִיט אַפֶּעלֶער מָאר נִיט מַקְרִיב זַיין אוֹיף דֶעם מִזְבֵּחַ :

וּמִיּוֹם

14 17

לָא תְקָרְבוּן יָת קוּרְבָּנִין
אֱלָהָכוֹן מִכָּל אִלֵּין אֲרֵי
חַבּוּלְהוֹן בְּהוֹן מוּמָא
בְּהוֹן לָא לְרַעֲוָא יְהוֹן
לְכוֹן: כּוּ וּמַלֵּיל יְיָ עִם
מֹשֶׁה לְמֵימָר: כּוּ תּוֹר
אוֹ אִימַר אוֹ עִזָּא אֲרֵי
יִתְיְלִיד וִיהֵי שַׁבְעָא יוֹמִין
בְּתַר אִמֵּיהּ וּמִיּוֹמָא
תְּמִינָאָה וּלְהָלְאָה יִתְרְעֵי
לְקָרְבָּא קוּרְבָּנָא קֳדָם
יְיָ: כּח וְתוֹרָתָא אוֹ
שֵׂיתָא לָהּ וְלִבְרַהּ לָא
תִכְסוּן בְּיוֹמָא חַד:

אֶת־לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־אֵלֶּה כִּי
מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יִרְצוּ
לָכֶם: כוּ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: כוּ שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי
יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ
וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן
אִשֵּׁה לַיהוָה: כח וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ
וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד:

ת"א כי מצחקם בהם מום כס. יומא עד ע"ז כג זבחים עז חולין כג תמורה כה: טוב לו כשב. ב"ק סה עז עמ ובע"כ: ויהיו שבעת. זבחים יב חולין פח ומיהו המיני. שבת קלה זבחים יב חולין פח: ירצה לקרבן. יומא סג: ושור ושה אותו ואת בנו. חולין עח עט פב קטו: לא תשחטו. יומא סד חולין פב: ביום אחד. חולין פג:

בעל הטורים

(כז) שור או כשב או עז. סמיך לבן נכר לומר שאין מקבלין קרבן חוצה לארבעת ימים וגו'. ואיהי בשבעת ימים וגו'. תמר הקנ"ם כגו. כ'. הכא. ואידך ועבדו אותו וגו' ואת כגו גבי ל'. בשביל שנאן, אותו ואת כגו לא תשחטו ביום אחד והוי לא תשחטו כן עשה גם אלא שאת כי לקריאו לעיניו ע"כ תמר כו ועבדו אותו וגו' ואת כגו עד כה עת מלכו גם הוא ועבדו בו גויים שהכרת בלשלר וכעלם ממנו המלכות. סמך אותו ואת כגו לשור או כשב לומר שנוסף בעולם בשבת ימים וכחתי בשביעי ויצחק לשמי: (כח) אתו ואת בנו לשון נוסף לשון מוסף מלמד שאסורין לשחטן ביום אחד: ואת בנו לשון נוסף לשון מוסף מלמד שאסורין לשחטן ביום אחד: ואת בנו לשון נוסף לשון מוסף מלמד שאסורין לשחטן ביום אחד: ואת בנו לשון נוסף לשון מוסף מלמד שאסורין לשחטן ביום אחד: ואת בנו לשון נוסף לשון מוסף מלמד שאסורין לשחטן ביום אחד:

רש"י

תקבלו מהם לכך נאמר למעלה מום מום לרבות את הנכרים שנדרים נדרים ונדבות כישראל: משחתם. חבולהון: לא ירצו לכם. לכפר עליכם: (כז) כי יולד. פרט ליולד דופן: (כח) אתו ואת בנו. נוהג בנקבה אחסור לשחוט ולהם והכן לו ו' הכת ואינו נוהג בזכרים ז' ומותר לשחוט ולהכן: אתו ואת בנו. לפי כאן ולהלן ח' במשמע:

שפתי חכמים

דוקא לקרבן יחיד שהביאו לכהן להקריבו אז לא יקבלו מ"מ אבל אם הם תמימים יקבלו כמו שפרש"י מום מ"ם לרבות את הנכרים וכו': ה פי' דמלת יולד לכם משמע שהם מקובלים לשם ואינו נופל לומר ע"ז מלת לכם שם לא שייסיף מלת לכפר גם שייכ מלת לכם וכתב עליכם כי עם מלת כפרה שייכ נופלת רק ל' על כמו וכלשם לו לכפר עליו: ו דילפינן מאשה הכן כדלקמן ומה התם לפי הנקבות בכלל הסא כתיב מי על האפרוחים שכולל בין זכרים בין נקבות ה"ס ה"כ ג"ס זכרים וג"ם נקבות: ז דילפינן מינו מצינו הכן דמלות אותו ואת בנו נאמרה בכבש ובתבות ומלות שילוח הכן נאמרה בכבש ובתבות מה להלן בכבש ומם דכתיב והסא לובלת לפי שהוא כבש. וי"ל כיון שכתוב לגבי שור או שה ל' זכר נקט נמי אותו ואת בנו דסמיך ליה ל': ח ר"ל שם שחט בשם קודש סוף ג"כ מייב מדכתיב לא תשחטו משמע דמלינו שני שוחטים

פירוש לתורת אלהים

מָשְׁחָתָם בָּהֶם וָארוּם זַיְיעֶר פַּארַאדְרוּנְג אִיז אִין זַיי
מוּם בָּם אִין זַיי אִיז דָא אַפֶּעלֶעך לֹא יִרְצוּ לָכֶם זַיי וֶוועלֶען
נִיט זַיין בַּאווִילִיגְט צוּ אַייךְ דִי קָרְבָּנוֹת וֶוועלֶען אויף
אַייךְ נִיט מְכַפֵּר זַיין: (כז) וַיְדַבֵּר אוּן נָאט הָאט נִיְיעט
צוּ מֹשֶׁה עֶר זָאל זַייטֶען זָאגְען: (כז) שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אֹ אֶקֶם
אָדֶער אַצִיג כִּי יִוָּלֵד וֶוען גִיבָּארֶען וֶוערֶען וְהָיָה זָאל עֶם
זַיין וִיבֶּען טָאג מִיט זַיין מוּטֶער אֶבֶּער מָען טָאר עֶם נָאךְ נִיט מַקְרִיב זַיין צוּ אַקְרְבָּן פַּאר נָאט וּמִיום אוּן
פּוּן דֶעם אַכְטִין טָאג אוּן זַוייטֶער יֵרָצֶה וֶוועט עֶם בַּאווִילִיגְט וֶוערֶען צוּ אַקְרְבָּן פַּאר נָאט כְּלוֹמַר מֶען
מָען עֶם שׁוֹין וִוא מַקְרִיב זַיין פַּאר אַקְרְבָּן צוּ נָאט וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אוּן אֹ אֶקֶם אֶדֶער אַשֶּׁעפּ אִים מִיט זַיין
קִינְד דִי מוּטֶער מִיט אִיר קִינְד לֹא תִשְׁחֲטוּ טָארְט אִיר נִיט שֶׁעכְטִין אִין אֵיין טָאג אֶבֶּער דֶעם אַכְטִין טָאג מִיט

מצות השם

(כז) [רנג] (עשה קע) להקריב קרבן מבהמות מתר שיהיו מבן שמונת ימים או יותר מך לא פחות מזה כי אז יקרא מחוסר זמן בגופו שנאמר שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה יהיה להקרבן אשה לה':
(כח) [רנד] (לאו קפה) שלא נשחוט כל עיקר בהמה וחיה ביום אחד שנא' ואת בני וגו' ודאם אין אמצות לא תעשה מען טאר נים אותו ואת בנו וגו' ודאם איז אמצות לא תעשה מען טאר נים שחטם כאחד בין בשוגג בין במזיד חייב שתים:

כט וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוָה לְרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ: ל בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְהוָה: לא וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה: לב וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי

כט וְאֲרֵי תִכְּסוּן נִכְסַת תּוֹדְתָא קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסוּן: ל בְּיוֹמָא הַהוּא יִתְאֲכֵל לָא תְשַׁאֲרוּן מִנֵּיהּ עַד צַפְרָא אֲנָא יְיָ: לא וְתִטְּרוּן פִּקּוּדַי וְתַעְבְּדוּן יַתְהוֹן אֲנָא יְיָ: לב וְלָא תְחַלְּלוּן יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי וְאִתְקַדַּשׁ בְּגוֹ בְנֵי יִשְׂרָאֵל

ת"א וגט מחללו . סנהדרין עד : ונקדשתי יח מגילה כג סנהד' עד :

בעל הטורים

כמוקדשין : (כט) וכי תזבחו . סמך לאותו ואת בנו . רמז למה שאמרו בד' פרקים בשבת לריך לסודיע שמו מכרתי סיום לפחות וכל הפרטי כרגלים לכך סמך אותו לרגלים : (ל) לא תותירו ממנו

שפתי חכמים

מייכין בין שסיעת הפה בין שסותה הפת ויסיכן מליכו ע"כ ל"ל דמייכי בג' פרות פה ופתה וכת פתה ולעולם הרחסון פטור. וה"ג דמייכי כגון שאפת זה הפה ובשם אחריס שאפ כ"ח פתה דזה שסיעת הוא דשכם אחרונים מייכים דהא תלוייכו אותו ואת בגו ניחא. אלא ודאי כך מליכו כגון שאפת אחד פרס ואחד שאפ אחד אחר דהוה מייב ואחד שאפ פתה ב"ש בהאחין שאפת פתה קודש ואפי יתחייב מי שאפת הפה אלא ה"מ אם אחד בגו קודש ואח"כ שאפ אותו מייב : ם בפ' לו דכתיב ואם בהבל יאכל מאכר זכר שלמיו ביום שסלימי לא יאכל. תזר ופרש בהאחיים וכו' שהשלמים המוזרים כאן הם אלמים האלואים ליום אחד : י ר"ל שסוגם ושומר כל המלות בלא ואח"כ ושאיחם מה שהמיר בלא כי לעולם שפעולה אחר המהבשה דהיינו שהמירם בלא :

וחל יקל בעיניך: (לח) ושמרתם . (ת"כ) זו ו המשנה :

ליקוטים על התורה

וועט נאט רעטטין דעם צדיק , טיר נעפינען הבל איז נעיאגט נייואריז פון קין, האט נאט צו נעשטעלן די מנחה פון הבל אוג ניט פון קין . נה איז נעיאגט נייואריז פון די מענטשין פון זיין דור , זענען די מענטשין רעדטרוקקן נייוארין, אוג נה איז נעבליבן לעבין . אברהם איז נעיאגט נייואריז פון נמרוד , איז נמרוד מיט זיינע דורות אפגיבראקט נייואריז פון דער וועלט , אוג נאט האט איסדערוויילט אברהם מיט זיינע קינדער , יצחק איז נעיאגט נייואריז פון די פלשתים , זענען די פלשתים נעקומען אים איבערבעטען אוג האבין נייאגט צו אים מיר האבין ניינהן אז נאט איז מיט דיר , יעקב איז נעיאגט נייואריז פון זיין ברודר עשו. הם נאט איסנעקלידן יעקב ראר זיין פאלק. יוסף איז נעיאגט נייואריז פון זיינע ברודער , איז נאט נייוון מיט יוסף . משה איז נעיאגט נייואריז פון פרעה . האט נאט איסדערוויילט משהן , די יודין וענען נעיאגט נייואריז פון די פעלקער , האט נאט איסדערוויילט די יודין , דריבער ווייל דער אקע ווערט נעיאגט פון לייב , דער שעפס ווערט נעיאגט פון נואלף , די ציג ווערט נעיאגט פון לעמעך, דריבער האט נאט איסדערוויילט די דריי ערליי בהמות צו קרבנות :

(ל) ביום ההוא יאכל לא תותירו ממנו עד בקר , אין דעם ענלבינגן פאג נאל בזכן עסן דעם קרבן ער זאלט ניט איבער

(חומש ע"ט,

מצות השם

(נב) [רלמ] (לחו קפו) שלח לעשות כוס דכר שימשך ממנו זילוג הסם הנלבב וסגולה מבר בחר כמו מבל עם לסיות לו עם סגולתו בגא, ולא תחללו את שם קדשי :

וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי מִבְּאוֹ גִיט מָאוֹ אַזוֹי אַזאַך נוֹאט אִיר אַרְאַסְטָע מִיטְגִשְׁין דָאס אַזאַ בִּירָה , אֲפִילוּ דער לַבָּן וַויִיס אַז דָאס אִיז קִיין עֲבֵירָה , מַאר עֶר דָאס גִיט פָאהַן עָרָן זִיי זָעהָן ,

ונקדשתי

אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃
לג דְּאַפֵּיק יַתְכוֹן מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם לְמֶהֱוֵי לְכוֹן
לֵאלָהָא אֲנָא יְיָ׃
כג א וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
לְמֵימָר׃ ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
יַרְחֵי תַּעֲרוּבָּא דִּי תַעַרְעוּן

יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃
לג הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ פ
רביעי כג א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְהוָה

בעל הטורים

זסמיך ליה מועדים שכמועדים מתקבלים כדי להתפלל ולהקל נ"ק"ב שכיוצא עם סדרת מלך: מקדשכם. וסמיך ליה מועדי ה' מדשים שלושים יומים: מקרא קדש. כגימ' משכח: מקרא

רש"י

דברי מזידין כ ממשמע שמ"ו ולא תהללו מה ת"ל וקדשתי ל מסור עצמך וקדש שמי יכול ביחיד ת"ל בתוך בני ישראל וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו ע"מ למות שכל המוסר עצמו ע"מ להם אין עושין לו כם. שכן מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן ע"מ להם שכן' (דניאל ג) והן לא ידיע להוה לך מלכא ונו' מגיל ולא מגיל ידיע להוי לך ונו': (לג) המוציא אתכם. ע"מ כן: אני ה'. נאמן לשלם שכר: (ב) דבר אל בני ישראל וגו' מועדי ה'. עשה מועדות שיהיו ישראל מלומדין להם שמעכרין את השנה

מ על גליות שנעקרו ממקומן לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלים

ענייני המועדים

(ב) דבר אל בני ישראל וגו' מועדי ה' וגו' אלה הם מועדי. הנה התורה מכתם את קדושת השבת לקדושת המועדים, והקדימה קודם כל המועדים, כי כן דרך העולם בתחלה ניתן היסוד של הכניין, ואם היסוד הוא חזק ויכול לכנות עליו תתקיים הבניין ושלשים אמה גבוה מאד, יתן היסוד הוא אלם ורפה כל הבניין יפול ברוב ימים ברוח מצוי וקלה. הנה היסוד כל המועדים הוא יום השבת, כי בני ישראל בתכם התורה על שביתת השבת. ג', כי שבת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ. ד', וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים וגו' על כן יוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת. ואמה ילמו אני מעמיס על שביתת השבת, הלא באחד הוי. לך באחת עשה אחד הוא וזה תלוי בזה, כי כל הכתוב והקבלות שבשבת הקד"ם במלכים, לא היו בשביל להוליא את ישראל ממלכים, כ"ש לשה הקד"ם היה מעורר את רוח פרעה לשלח את ישראל חפשים. כמו שהעיד את רוח כורש מלך פרס ויעורר קול בכל מלכותו וגו' מי בכם מכל עמו וגו' ויעל. לו שמשמה הרחשונה, לו אמת אשר המצות נשמר נאו על פרעה ועל מלכים לא היה הקד"ם מסיכם מפה עד שישלחו את ישראל מארלם, ואמה היו רבוי המכות ושמיים ושמוי

פירוש לתורת אלהים

וַוערין גיהייליגט צַווישֶׁען דִי יוּדִין איר זָאלְט זַיך מוֹסר נֶפֶשׁ זַיין אויף קידוש הַשֵּׁם (עיין רש"י) אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם אִיךְ גָאט בִּין אַייֶער הַיילִיגֶער׃ (לג) הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם וָאס אִיךְ הָאב אַייךְ אוים גיצווינגין פון דֶעם לַאנד מִצְרַיִם לִהְיוֹת צו זַיין צו אַייךְ אֲנָאט אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין גָאט אִיךְ בִּין בַּאגְלַייבְּט צו בַּאצָאלִין שְׂכַר צו דֶעם וָאס אִיז מְקַיֵּם מַיינֶע מִצְוֹת׃ (א) וַיְדַבֵּר וגו׳ וכו׳׃ (ב) דַּבֵּר רייד צו דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אוּנ

מצות השם

(סם) [רלו] (עשה קו) חוכה עליכו לקדש את השם ולמסור נפשכו לשמו על קיום מלות שלא שנ' ונקדשתי בתוך בני ישראל אני ה' מקדשכם:

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וָאס אִיז אֲמָצוֹת עֲשֵׂה וֶעדֶער יוּד זָאל זִיך הַיילִיגֶן דֶעם גָאט אוּנ אויף דֶעם גָאט זָאל מען זִיך מוֹסר נֶפֶשׁ זַיין

אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי׃ ג שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ פ ד אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם׃ ה בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם

יַתְהוֹן מַעֲרְעֵי קַדִּישׁ אִלֵּין אִינּוּן מוֹעֲדַי׃ ג שְׁתָּא יוֹמִין תִּתְעֲבַד עֲבִידְתָּא וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבָּא שַׁבְּתָא מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידְתָּא לָא תַעְבְּדוּן שַׁבְּתָא הִיא קֳדָם יְיָ בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן׃ ד אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַיְיָ מְעָרְעֵי קַדִּישׁ דִּי תְזָרְעוּן יָתְהוֹן בְּזִמְנֵיהוֹן׃ בְּיַרְחָא קַדְמָאָה בְּאַרְבְּעַת עַשְׂרָא לְיַרְחָא בֵּין שְׁמַשְׁיָא פִּסְחָא קֳדָם

ת״א מִבַּר מִקְרוֹי. כ״ס כד: מוּעֲדֵי. סם: שַׁבַּת סוּף. מוֹלִין קפ: סלם מועדי ס׳. כ״ס כח כב כד לם:

רשב״ם

(ב) אשר תקראו אותם מקראי קדש. אשר תזמנו אותם זמני קדש. כל לשון קריאה שאצל מועדים לשון קביעת ראש״י

שפתי חכמים

לירושלים: (ג) ששת ימים. מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאלו חלל את השבתות וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאלו קיים את השבתות: (ד) אלה מועדי ה׳. למעלה מדבר בעבור שנה וכאן מדבר בקדום החדש: (ה) בין הערבים. משם שעות ם ולמעלה: פסח לה׳. הקרבת ע קרבן

דסוכתין שתין יכולין לבא לירוסלים קודם הרגל מעבדין. ועיין בסנהדרין (דף יא): ג ר״ל לעיל בתיב מועדי ה׳ אשר תקראו אותם וקרינן אתם. ר״ל דאלו הכל בא״ד אם משתכרין סלגם מעובר יכם לאו אינו מעובר. וכאן ג״כ בתיב מועדי ה׳ מקראי קודש אשר תקראו אתם משמע דאלו בא״ד אשם קדשיהו מקודם ואם לאו אינו מקודש: ס״ל דבתקלת סיום עד אשם שעות מאיר סיום כיוצא וכיוצא משם שעות ומעלה אינו מאיר כ״כ בתקלת וז״ל משם ואילך נקרא ערב וכשיקרב הלילה אסור מלאכול כיותר זהו ערב ממש נמלו משם שעות ואילך עד הלילה נקרא בין הערבים: ע דפסח לא קאי אי״ע אלא אסהכפס

עניני המועדים

הקב״ה שהוא כרש העולם בששת ימים, נמלא עיון השבת שהוא מולה על תדום העולם, שוא יסוד כל מקראי קודש שנזכרים ונעשים זכר ליציאת מלרים, כי אם לא השבת לא ה׳ המועדים, ע״כ טרם אתל הקב״ה לגות על המועדים, היה כראתן לגות על השבת, כי אם יאמינו בני ישראל תמונת תומן כי שבת יתים עשה ה׳, אז יאמינו ואת התרן ויתת יסוד שבתי, ע״כ יאמינו אם השבת להדשו בכל פרטיו ודקדוקיו אז יאמינו תמונת שלמה

משרי חכמים

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת וגו׳. וְקִשֵּׁט שֶׁצִּוָּה אֶל נְבִיאֲךָ שֶׁיּוֹדִיעַ לְעַמּוֹ אֶת יוֹם רוּחָנִי, לְמָשָׁל אֵיזֶהוּ אָדָם אֲשֶׁר אֵינוֹ לָאֵל, אוֹ אֵין דָּתִיִּים הָאֵם עֵר גִּלְגּוּל מֵת קִנְדֵּר אוֹ וַיַּע עֲלָמָיִן אוֹ אֲנָאנָצָא פַּאמִילְיָא, אוֹ עֵר הָאֵם אֵלָּא מָאֵן גָּעוֹזְכְט מָאמֶר וָועט עֵר גָּעפִינֶען אַבֶּינְבְּשׁ וָואם אִין אִיצְט נִיט לַאנְג גָּעקוּבְטֶן פּוּן זַיִן שְׁמָאם עֵר וָאל קֶעגֶן וויסֶן וָואם מֶען הָערְט בֵּיי אִים אֵין דָּרְהַיִּים, אוֹ עֵר הָאם נִיט גִּיטְרָאפֶן, אַמָּהל אִין צֵרֵי גָּעקוּמֶען צוּ אִים אֲרָעם מאן וָואם גַּייט אִין דִּי הַייזֶער הָאט עֵר אִים דָּערְקענט אז עֵר אִין פּוּן זַיִן שְׁמָאם, הָאט עֵר זִיךְ שְׁטַארְק גָּעפָּרייט מִט אִים אוֹ הָאט אֲנְגעהוּיבֶן פְּרָעגֶן בֵּיי אִים אוֹיף זַיִן וויב אוֹ קִינְדֶער, וָאוּם דֶּער אֲרָעם מאן צוּ אִים פַּאר וָואם זִיצוּנְג סִי אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סִי אִין חוּץ לָאָרֶץ וָאלְט דִּין פּוּן שַׁבָּת לָעבִּין דָּעם דִּין פּוּן יוֹם טוֹב צוּ וויזִין דָּער וָואם אִיז מְחַלֵּל יוֹם טוֹב אִיז גְּלֵייךְ וִוי עֵר הִיט שַׁבָּת אוֹנ דָּער וָואם אִיז מְחַלֵּל יוֹם טוֹב אִיז גְּלֵיין וִוי עֵר טוֹבִים פּוּן נָאט מִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ וָואם אִיר וָאלְט זַיי רוּפִין הַיילִיג בְּמוֹעֲדָם אִין וַיַּעֲר צַייט: (ה) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן אִין דָּעם עֶרְשְׁטִין חוֹדֶשׁ דָּאם אִיז נִיסָן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ פֶּערְצִין טָאג אִין חוֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם צְווישֶׁן דִּי אָבִינְטִ׳

יד: ו וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ: ז בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: ח וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת
יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: פ

יד: ו וּבְחַמְשָׁה עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין חַגָּא דְּפַטִּירַיָּא קֳדָם יְיָ שַׁבְעָא יוֹמִין פַּטִּירָא תֵּיכְלוּן: ז בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מַעֲרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחַן לָא תַעְבְּדוּן: ח וּתְקָרְבוּן קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ שַׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מַעֲרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פּוּלְחַן לָא תַעְבְּדוּן:

ת"א וכהמשה עשר יום. סוכה כז כה:

רש"י

שמו פסח: (ח) והקרבתם אשה וגו'. הס המוספים המזורים בפרשת פנחס ולמה נ"ש כאן לומר לך שאין המוספין מעכבין זה את זה: והקרבתם אשה לה'. מ"מ אם אין פרים הבא אילים ואם אין פרים ואילים הבא כבשים: שבעת ימים. כ"מ שבעת אם דבר הוא שבוע של ימים פ שהיי"ט בלע"ז. וכן כל לשון שמונת שבת חמשת שלשת: מלאכת עבודה. לפי מלאכות התשובות לכם עבודה ולורך גוים אסרון כאן בשבולה שלהם כגון דבר האבד כך התכתי מת"כ דלקתני יכול לא חולו של מועד יהא אסור

שפתי חכמים

כו': ב והכוונה בזה כי שבעה הוא כמו אם תילד לקבון שבעה' שאם בעלי מומר אז ב"ח אז לימים אז דומה אבל השבוע מורה על השבעה המוספתים אן המומר כמו שנזכיר ושהמעה שאם מוספתים מהמומר לא כמו שנזכיר והחכם שהוא מורה על התיכור עם שמומר ומפרש לחליו ממה הוא קקבון מימים. וע' בפרשת

פירוש לתורת אלהים

מיינט מען נאך האלבן טאג נאלט איר מקריב זיין אקרבן פסח צו נאט: (ו) ובחמשה עשר אונ אין פופצעטן טאג אין דעם חודש חג ואל צו אייך זיין יום טוב פון מצות פון נאטס ווענגן שבעת ימים זיבן טאג נאלט איר עסן מצות אונ וייל מען בעראדף עסן זיבן טאג מצות ואל מען רופן דעם יום טוב חג המצות: (ז) ביום הראשון אין דעם ארשטען טאג מקרא קודש ואל צו אייך זיין ארופונג פון הייליקייט כל מלאכה נואם עם איז אין ארבעט נאלט איר ניט טאן: (ח) והקרבתם אונ איר נאלט מקריב זיין אקרבן צו נאט שבעת ימים זיבן טעג ביום השביעי דעם זיבעטין טאג מקרא קודש ואל צו אייך זיין ארופונג פון הייליקייט כל מלאכה נואם עם איז אין ארבעט נאלט איר

דו נאלסט מיר דערצייליז נואם בײ מיר אין שפוב איז נואם מיין־וייב אונ קינדער נואם מיין־אמיליע סיהם, אונ דו ווילסט דיך ליגען שלאפן, האב איך דען דיר בצאהלט פאר דעם שלאפן, דער נמשל איז נאט האט גיגעבן צו דעם מענטש אנשמה פון אונטער דעם כפא הבבוד, אונ די נשמה איז דערטייטערט ניטארין פון איר וואהנונג, אונ אנאנטע נואך

מצות השם

(ז) [רלז] (עשה קיח) לשבות ממלאכת עבודה ביום הראשון של חג שהוא יום טוב כמו שכתוב בפרשת פנחס: (סא) [רלח] (לאו קמז) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום הראשון של פסח שהוא יום ט"ו בניסן שנאמר ביום הראשון מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו:
(ח) [רלט] (עשה קיג) להקריב קרבן מוסף בכל ז' ימי הפסח שנאמר והקרבתם אשה עולה לה' שבעת ימים:
(סב) [ס] (עשה קיד) לשבות ממלאכת עבודה ביום ז' של פסח שנאמר ביום השביעי מקרא קדש:
(סג) [סא] (לאו קסה) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום ז' של פסח שנאמר ביום השביעי מקרא הדש כל מלאכת עבודה לא תעשו:

ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן
לָכֶם וְקָצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם
אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־

ט ומַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה
לְמֵימָר׃ י מַלֵּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי
תַּעֲלוּן לְאַרְעָא דִּי אֲנָא
יָהֵיב לְכוֹן וּתְחַצְּדוּן יָת
חֲצָדָהּ וְתַיְתוּן יָת עוּמְרָא
רֵישׁ חֲצָדְכוֹן לְוָת כַּהֲנָא׃

ת"א כי תבואו אל הארץ. מגמות פד: וקצרתם. מגיעה יז מגמות עח: והבאתם את. שבת קל מגמות קלישרים. פסחים כג כ"ס יג:

רשב"ם

זמן הוא. כמו קרא עלי מועד, וכן התרגום מערע

שפתי חכמים

כה: צ ומתכן דבתחיל המועד מותר דבר האבד מבעוד דביו"ט עלמו חפי' דבר האבד תמוד: ק כלומר שלא יפה בכוח ליהרהל

בעל הטורים

קדש.בגימ'במלכו ובכסו' נקיה:(י)קלירה.בגי' וקלרתם את קלירה בידוע קלירם. שתם תביאו העומר וקלרתם את קלירה ואם לאו

רש"י

במלאכת עבודה צ וכו': (י) ראשית קצירכם. שתהא רחשונה ק לקלור: עומר. עשירית האיפה כך היתה

ענייני המועדים

המועדים, ונכתב שם בקריאה יען כי בכר התביאם התורה בכל חקותיו וכבל מצפטיו בסדר בה, וכה כאן עוד הפעם לספר לותו למועדים שלתם תבר בה זכות עד שבא בקריאה ופה התביאם התורה לכתוב מכם: (י) כי תבואו אל הארץ בבר אני נותן לכם וגו'. כתב העקדה שהם חג הבבעות מעורר ומזכיר לותנו בעיקר התמונה בבעולה ותורה מן השמים, ע"כ בתו בפרשה תבר בו נלטווינו לתוג לותו עניעים התעיתסים לקניין התורה והתכתה התלמית, כי ידוע שתף בקניין הטובות הזמליות הוא הבבתי לחיי השדם עלי תרץ, בבל זאת תיון לחויות לחיות התבלית המבוקש ב"ח השתדלות ובוות הקונה לותן לחיבה לחיות תמיד רק לבח על ידן ובתמלטותן על קניין הבלמות הנפשיות, כי בזמלת ספק ומחסורי השדם הגופיים, יוכל יותר על נקלה להתעסק בבשלמת נפשו מבלי עלב ודחגב, ומה שהבתיחה ג"כ התורה בניני הזמן שלא יבבר עושי מלותיה הוא רק יען כי מלבד שהם קוים ונמין על הבבר הרחוקי, יגיע גם השדם על ידם יותר על נקלה על היכולת והשפטרות להוסיף עוד שלמותו השתתית ולקנות על ידה השבר הבלתי, גם בפרשתנו ים רמז על זה, כי בזמנו כי תביאו אל הארץ אשר אני נותן לבם, יורה כי הארץ וכל תבואתה הן מתנות אלוהיות למלות מחסוריבו השבלתייס למען השיג מי"ז התבלית הבללי בניני ה', יהבהר, שהוא קנין התורה והמלות נפשיות, וע"כ חוזרה למאמר זה מלות שבאת לחשות הקליר לפני ה' לרלון, לעורר לותנו בזה כי בל קניניבו התלייסים לריבים להיות תמיד קודם לב', ונועדים ממנו רק לתבלית הבללה לפניו, ויום הנפה שעומר היה לפי קבלת חז"ל ממחרת מועד הפסח [עז ניסן] עת לותנו ממלרים ותחל בבו בספרת תלסים הנסיית ולא ממרית שבא בהשבת אשר בו החלה ספרת העולם הטבעית, לתורות בזה בי גם בהבת תבואת הארץ

משלי חכמים

אֲפִילוּ נָאם וְאֶלֶם נָעֲרִין עָשָׂם גּוּטָעם נִיהֲרָעֶרְם פּוּן דִי נְשָׁמָה, נָאר וַויֵיל דָעֶר מֶעְנְטָש אִיז בֶּשְׂעָפְּטִיגְט אַגְאנְצֶע וָועְג קֶען מָען נִישְׁט פּוּן דִי נְשָׁמָה־קֶען גּוּטָעם הָערֶן, נָאם נָאט נִיוואָרְט מִיט זַיין פְּרֵייהֵיטְקֵייט מִיט אוּנְז אִין דָעם שַׁבָּת, אוּנ עֶר נָאם אוּנְז גִיבָּאטֶן מִיר זָאלֶן אָנְגֶרֵייטִין פּוּן עֶרֶב שַׁבָּת אוֹיף שַׁבָּת, אוּנ שַׁבָּת זָאל מָען נִיט הָאנְדֶלְען נִיט אֶרְבֶּעטֶן מִיר זָאלֶן דָעם טָאג שַׁבָּת זַיין גַיידִיג מִיר זָאלֶן אוּנְז דָעם טָאג שַׁבָּת קֶעְנֶען בֶּשְׂעָפְּטִיגֶען נָאר מִיט הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא, דָער נָאךְ אַז עֶס קוּמְט שַׁבָּת בַּיי טָאג לֵייגְט מָען זִיךְ שְׁלָאפֶן, הָאט דָאךְ נָאט קֶין לַיידִיגֶע צַייט צוּ פֶּרֵייעֶן זִיךְ מִיט דִי נְשָׁמָה, דְרֵיבָּער הָאט נָאט נִיוואָרְט צַייט צוּ פֶּרֵייעֶן זִיךְ מִיט דִי נְשָׁמָה, דִי וָאלְטְמָט הָאבֶּן צַייט צוּ נָאט נִיוואָרְט וָאלְטְמָט אַרְבֶּעטֶן אַבָּער נָאר וַויינִיגְטְמֶען דָעם אַיין טָאג שַׁבָּת וָאלְטְמָט אַרְבֶּעטֶן אוּנ וָאלְטְמָט הָאבֶּן צַייט צוּ שְׁמוּעְסֶן מִיט נָאט וואָרוּם נָאט הָאט דִיר גִיגֶעבֶּן דָעם טָאג אוֹיךְ גִיגֶעבֶּן דִיר יְמִים כּוֹתְבִים צוּ דִי יוּדִין:

מצות השם

(י) [סב] (עשה קיד) נהקריב ביום שני של פסח שהוא ט"ז בניסן יתר על הקרבן המוסף מנחת העומר שנ' והקרתם את עומר בראשית הקליכם וגו' וכניסן את העומר לגלוגכם מעברת השנה:

נְהֲבֵאתֶם אֶת עֹמֶר וגו' (ויקרא כג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִטְהַר וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת מִקְדַּשׁ יְיָ טִמֵּא לֹא זֹרַק עָלָיו מֵי נִדָּה טָמֵא הוּא בְּתוֹכָם: (במדבר יט)

4 18 (הושע ע"ט) ח"ג

אוֹרִים עַל עוֹמֶר אֲקַדֶּם יְיָ
לְרַעֲוָא לְכוֹן מִבָּתַר יוֹמָא
טָבָא יְרִימִינֵיהּ כַּהֲנָא :
יג וְתַעְבְּדוּן בְּיוֹם
אַרֲמַתְכוֹן יַת עוּמְרָא
אִימַר שְׁלִים בַּר שַׁתֵּיהּ
לַעֲלָתָא קֳדָם יְיָ :
יגוּמַנְחָתֵיהּ תְּרֵין עֲשְׂרוֹנִין
סוּלְתָא דְפִילָא בְּמִשַׁח
קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ
לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא
וְנִסְכֵּיהּ חֲמָרָא רְבִיעוּת
הִינָא : יד וּלְחֵם וְקָלִי
וּפִירוּכָן לָא תֵיכְלוּן עַד
בְּכָרַן יוֹמָא הָדֵין עַד
אַיְתּוֹאֵיכוֹן יַת קוּרְבָּנָא
דֶּאֱלָהְכוֹן קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן:

הַכֹּהֵן : טז וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי
יְהוָה לְרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת
יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן : יז וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם
הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוָה: יח וּמִנְחָתוֹ
שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
אִשֶּׁה לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכֹּה יַיִן
רְבִיעִת הַהִין : יט וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל
לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד
הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:

ת"א כיוס קריבכם . מגילה כ : ומנחתו שני . מנחות כט : ונסכה יין . סוכה : ולחם וקלי . פסחים כג כריתות ה : עד עצם היום . סוכה מה ר"ה ל מנחות סה : עד הקריבכם . מנחות פח שבת קלח : לדרתיכם . מנחות פד :

דשב"ם קדיש. ולשון כמקרה הנסיל : (יא) ממחרת השבת , ממחרת ס"ונסכו קרי

רש"י

ד אמה כמו (שמות טז) וימודו בעומר : (יא) והניף . (מנחות סה) כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד ש מוליך ומביא לעזרה ומעלה ומוריד לעזרה ת עוללים רעים : לרצנכם . שם תקריבו כמספר זה יהיה לרצון לכם : ממחרת השבת . (שם סו) ממחרת יו"ט ז' של פסח שהוא יחה תאמר שבת כרחמנא א אי יחה ב יודע לחזותו: (יב) ועשיתם . כבש . מוכה לשומר ג הוא בן : (יג) ומנחתו . מנחת ד נסכיו : שני עשרונים . כפולה היתה : ונסכו יין רביעית ההין . (מנחות פט) לפי ע"פ שמנחתו כפולה יין נסכיו כפולים : (יד) וקלי . קמח עשוי מכרמל רך שמייבשין אותו בתנור : וכרמל . הן כליות שקורין גרניל"ש : בכל משבתיכם . (קדושין לו) נחלקו

שפתי חכמים

לקמור שדותיכם עד שיקמור השומר תהילם נכל סנקלרים ולם שנפקרם רשעים קלירכם כלומר דוקא מכשעים קלר שנדם תקריבו שומר אבל לם מסוף קלר שנדם לו למעלה : ר כלומר שם שנדם המכילם בתוכם עבירות שניפקרם קרוי עומר : ש ול"ת מ"ל לכם" דתנופה נאמר ג"כ על מעלה ומוריד . וי"ל דילפינן ג"ם סוף סיוף דכתיב כף' תלוש אבר סוף ומאבר סוכם ושהם מוליך ומביא מעלה ומוריד דהיף היינו מוליך ומביא דהוא ל' שנפה בסודרין שעשו להכרים הזבוכים שמוליכים ומביאים לוחם וסוכם היינו מעלה ומוריד דסוכם ל' סרמס ושם מגביס לרוך שהם להוכידו לף כאן כן : ת"ל סיוסים הטל לנדבה ולם לקללה: א כל שבת נקרא שבת בלשון כ"ם שבשבת בו שקד"ם במעשה בראשית : ב ומע"ם שנאת שלשים היה שריבה בעגלה ושניה שם ראשון לחנוכה . מ"מ שביה ראשים זו משום שהיה חשוכה לדבקי לדוקים ובייחסיהן מש"ם שביה ראשים זו : ג דק"ל שה בפ' פנחס מנה קרבנות המוספין כמו שפרש"י ולמה לף מנה ג"כ ככאן . ומתרץ דכאן זה לף בא למוספין שלף חובה לעומר כף : ד כ"ה

דעת זקנים מבעלי התוספות

(יג) ומנחתו שני עשרונים . מנ"ל זה מלוה מכל שאר קרבנות שהם ג' עשרונות ונשתנה כאן , ונלמד

ענייני המועדים

וידיעתם , כי רק מז שם מלוה לספר ג' ס נפשות נשתנה כה , ונלמד

פירוש לתורת אלהים

(יא) וְהֵנִיף אוֹנ דָּעָר כֹּהֵן זָאל אוֹיף הֵייבִּין דָּעם עוֹמֶר
לִפְנֵי יְיָ פַּאר נָאט מִמָּחֳרַת אִין דָּעם אַנְדָּערִין טָאג יוֹם
טוֹב פּוּן פֶּסַח יְנִיפֶנּוּ זָאל אִים דָּער כֹּהֵן אוֹיף הֵייבִּין :
(יב) וַעֲשִׂיתֶם אוֹנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אִין דָּעם טָאג
וְאם אִיר וָועט אוֹיף הֵייבִּין דָּעם עוֹמֶר כֶּבֶשׂ אַשֶּׁעפּ
מצות השם
(יד) [גג] (לאו קסט) שלא לאכול לחם העשוי מתבואה חדשה קודם שיביא
קודם שיעשה יום ט"ז כניסן שנאמר ולחם וקלי וכרמל לא
תאכלו עד עצם יום הזה :
(טו) [דד] (לאו קנ) שלא לאכול קלי מתבואה חדשה קודם שיביא
יום ט"ז בניסן שנא' ולחם וקלי לא תאכלו עד עצם יום הזה :
(טו) [הה] (לאו קנא) שלא לאכול כרמל מן החדש קודם שיביא
יום ט"ז בי שנא' וכרמל לא תאכלו עד עצם יום הזה :

וָלָחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל וגו' וְאם וָועָן דְּרֵיי מִצּוֹת לא תַּעֲשׂוּ מִן
זָאל נִיט עָסְן בְּרוֹיט וָואם אִין גַּעמַאכְט פּוּן דִּי נַייֶע תְּבוּאָה,
אוּן מָען זָאל נִיט עָסְן גְּעמָרְיקְנְט קְערְנער פּוּן דִּי נַייֶע תְּבוּאָה,
אוּן מָען זָאל נִיט עָסְן וַויישֶׁע קְערְנער פּוּן דִּי נַייֶע תְּבוּאָה בִּ
נָאכְדָּעם וויי מָען וָועט הָאבְּן מַקְרִיב גְּיוֹוען דָּעם עוֹמֶר :

טו וְסָפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת
כִּיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה
שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה׃
טז עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת
תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם

טו וְתִמְנוּן לְכוֹן מִבָּתַר
יוֹמָא טָבָא מִיּוֹם
אַיְתָאֵיכוֹן יָת עוֹמְרָא
דְּאָרְמוּתָא שְׁבַע שְׁבוּעִין
שַׁלְמִין יְהֵוְיָן׃ טז עַד
מִבָּתַר שְׁבוּעֲתָא
שְׁבִיעָאָה תִּמְנוּן חַמְשִׁין

ת"א וספרתם. סם סה: ממחרת
השבת. סם פה: מיום הניפכם:
סם סו: שבע שבתות. סם סם סו: תספרו חמשים. מגיה יז מקמות סם ב:

שפתי חכמים

רש"י

טו ממחרת השבת. מסורה בפ' ויקרא מדכתי' בתרי' ונסבו לה מבחיצים דסיון דיון היה יום הנסיכים ודלי מנחה היה ג"כ מנחת נסכים ס"פ ג' שבועים ומנחת נסכים לכבש טוב עשרון ג' ס"פ ס"ה היה מנחת נסכים שלה שהיה כפולה: ה"ק ל' ממחרת שבת ממש ס"ל שבת שבתות לה יהיו תמיד יום שלה מ"ב יום: ו כ"ל כיון שמין מונין שלה מ"ט יום היאך מיובב מ"ב בקרא ג' יום ומתרגם הכי לפי שתספרו קמי שלה שתקריבו קמי ה' תקריבו ויחסר בי"ת בתלי תמי כיום הג' תקריבו:

ענייני המועדים

נעזוב לה לפיקי מימים, הבא גם היה כמים בקרבנו, ותכה בנכנו כוחם בל ימוש, כמ"ש כי הוי כל למח וגו', ומחז"ל והוי פיהם נשמע לה דכניכם, ויהיה ב' הקרבנות אשר נלעטו יפכחל בתחלת המיהם שלשם שבועות לפיה ומכוף ימי הספירה, אשר הם בעין הכנה ליום נתינת התורה, כמים ממיעים צוחים, כי מנחת העומר הוא מהשעורים אשר הובאה בחג הפסח, היה רומזת על הפומה היבשלמים בכלל, אשר בעבור תחיות עלכם הם מלכל מפוחם לחלם ולכמה, ומנחת שני הלחם בחג השבועות הבאה מן החטים שהם מלכל מדם ביחוד, בעבור חשיבותה, רומזת להשלמים בעם. [והנה היום הזה יום מתן תורה גדול כבודו מלך עד שביום היות קנה העולם קדושה ושלמה שלין כמוהו בעולם עד שמתו חז"ל כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, למה כתיב הששי, לומר שבל העולם שנברא תלוי ביום הששי, סוף יום מתן תורה, ול"ל כדאי הוא היום הזה לקבוע עליו יום תג לה'] וכמו שהמלכים והסרים לה על הלחם לבדו ישמחו הלחם כ"ש על מיני כבר הנכחרים שבמינים, כן מפני הדמיון הוה הקב"ה מיקריבו על הלחם שבעה כבשים תמימים ופר בן בקר ואיל ומנחתם ונסכיהם, וכל זה לכבד השלחן שלפני כבשו ובלחם ממיעים צוחים, כשמן ויין, ולכך אמר וקרבתם על הלחם מנחה חדשה לה', שעשיו מקריבו בעבור שמחת הלחם המנחה החדשה לפני ה' לשבח ולפוחות לשעה על שבח מקדו לשמחתו ולעשיו גופנו בכחך מצוחות שלנו:

דעת וקנים מבעלי התוספות

דמין לך בכם בחוכה ביהת בשמחתו יותר מעשרון לבל מן הנסך תיהו חלוק בדבריהם ונכנו יין בניעת סנין. ולבך לנו מפרשים בתחלת המוסף שלבם שבועות לפי ובני עשרונילוין ושנין לבבך לפי שמליהו בבם בשמחתו חלוקה ביהת משני עשרונים לבל מן הנסוך אין לנו לומרים כ"ש ויין לנסכו בלבד ואין לנו משכח' הנסכים לפי שלא מליהו שום בבם חלוק בנסוך היין ולבך בחיב ונסכו הבבה בה"ש לשדבם ונסכה דלבלה משנה קלי דלי בחיב ונסכו ה"ש לבל שעשרון ושעשרון קלי. ולפי הפשט משמע בי לחד משני עשרונים הוי משנה הפומל שהוא בשרון והוא בא שם זה בבבם והשעשרון השני הוא שעשרון שלהו לנוקמאו ולדע שלין בנסכו כ"ש

ליקוטים על התורה

שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה וגו' תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יום. אִיר זָאלְט צַיילֶן פוּנְפְּצִיג טָעג אוּן זִיבֶּן וָואכֶן, פָּאר דֶּער צַיילְט מַען עֶס אַ וָואךְ, אַזוֹי וִוי מַען צַיילְט פוּנְפְּצִיג טָעג אוּן וָואכֶן, מַען צַיילְט זִיבֶּן טָעג בִּיז עֶס וִוערְט אַנְואךְ זָאגְט מַען אַכְדָּעם צַיילְט מַען נַייעֶר וָואךְ, זִיבֶּן טָעג בִּיז עֶס וִוערְט אַנְואךְ זָאגְט מַען צְווייי וָואכֶן. פַּאר דֶּעם צַיילְט מַען טָעג אוּן וָואכֶן, דֶּער מֶענְטש זָאל זִיךְ נְעמֶען אֲמוּסָר, צוּ מַאכֶן פּוּן נַייֶנ טָעג וָואכֶן אוּן פּוּן וָואכֶן חֲדָשִׁים אוּן פּוּן חֳדָשִׁים יָארֶן. אוּן עֶר זָאל קֶעגֶן זָאגֶן אִיךְ דָּאכ זִיבְּעציג יָאהר, דַּהֵיינוּ דֶער צַדִּיק וָואס עֶר טוּהְט יֶעדֶער טָאג מְצוֹת אוּן בַּעֲשִׂים טוֹבִים דָּאווֶענְט אוּן לֶערְנְט תּוֹרָה, אֲפִילוּ דִּי טָעג אוּן דִּי יָארֶן זָענֶן גָּעגַאנְגֶן. אֲבָּער דִּי תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת וָואס עֶר הָאט גֶּעקְוִיקְט אִין דִּי יָארֶן זַייֶנ דָּאס אִיז גֶּעבְּלִיבֶּן אִיז גְּלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט אִיצְט גֶּעהַאלְטֶן אַלְע זִיבְּעציג יָאהר, אַזוֹי וִוי אַייֶנֶער הָאט גֶּעהַאט טוֹיזֶנְט רִיבּוֹא אוּן עֶר הָאט גֶּעקְוִיקְט פַּאר זַיי סְחוֹרָה, אִיז גְּלַייךְ וִוי עֶר וָואלְט גֶּעהַאט דִּי טוֹיזֶנְט רִיבּוֹא אִיז עֶר אוּנְטֶערְשִׁייד

פירוש לתורת אלהים

בְּרוּיט פוּן נַייעֶם גֶּעְרֶשְׂטֶן וְקָלִי אוּן מֶעל וָואם אִיז נִימָאלִין גִּינוּארִין פּוּן וַוייצֶן וָואגֶן וָואם וָועגֶן גֶּעסְרִיקוּנְט אִין אוֹיבֶן וְכַרְמֶל אוּן פִּיכְטֶע וָואגֶן גֶּערְשְׂטֶן לֹא תֹאכְלוּ וָאלְט אִיר נִיט עֶסְן בִּיז דֶּעם אַנֶּדֶערְן טָאג פֶּסַח עַד הֲבִיאֲכֶם בִּיז אִיר וָועט בְּרֶינְגֶען דֶּעם קָרְבַּן פּוּן וָאט דֶּעם עוֹמֶר דָּאם וָאל זַיין צוּ אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם אַחוֹק אוֹף וָויבִיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַיְיעֶרֶע קִינְדֶער בְּכָל אֲשֶׁר תֵּשְׁבוּ: (טז) וּסְפַרְתֶּם לָכֶם אוּן אִיר וָאלְט צַיילֶן צוּ אַיִיךְ מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת פּוּן דֶּעם אַנֶּדֶערְן טָאג יוֹם טוֹב מִיוּם פּוּן דֶּעם טָאג וָואם אִיר וָועט בְּרֶינְגֶען דֶּעם עוֹמֶר שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת זִיבֶּן וָואכֶן תְּמִימוֹת נֶאנְצֶע וָואכֶן זָאלֶן זַייא זַיין דָּאם אִיז נִיין וִוי פִּיל דִּינְגֶען שֶׁמַּיְיכֶלְ

מצות השם

(טו) [טז] (עשה קעו) נספור מיום הבאת העומר יום יום יכנוו שבוע עד מלאת תשעה ושרבעים יום שהם שבע שבועות תמימות שיהמל ובספרתם לבם ממחרת השבת מיום בביאכם את עומר התנופה תביאו שבעה שבועות תמימות תהיינה עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום:

(חומש ע"ב) ח"ג 18 ט

יוֹמִין וּתְקָרְבוּן מִנְחָתָא
חַדְתָּא קֳדָם יְיָ׃
יז מִמוֹתְבָנֵיכוֹן תַּיְתוּן
לְחֶם אֲרַמוּתָא תַּרְתֵּין
גְּרִיצָן תְּרִין עֶשְׂרוֹנִין
סוֹלְתָא יְהֵוֶן חֲמִיעַ
יִתְאַפְּיָן בְּכוּרִין קֳדָם יְיָ׃
יח וּתְקָרְבוּן עַל לַחְמָא
שַׁבְעָא אִמְּרִין שַׁלְמִין
בְּנֵי שְׁנָא וְתוֹר בַּר תּוֹרֵי
חַד וְדִכְרִין תְּרֵין יְהוֹן
עֲלָתָא קֳדָם יְיָ
וּמִנְחָתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן
קוּרְבָּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעֲוָא

מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה׃ יז מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם
תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה
בִּכּוּרִים לַיהוָה׃ יח וְהִקְרַבְתֶּם עַל־
הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי
שָׁנָה וּפַר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם
שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה׃

ת"א מנחה חדשה. מנחות ח פג סד: ממושבותיכם תביאו לחם תנופה. זבחים כז מנחות מו כז סט עז עח פג פד: סלת תהיינה. מנחות מה עז: והקרבתם על הלחם. מנחות מה: יהיו עלה. שם:

בעל הטורים

א דגוש

בידוע קלירה: (יח) על הלחם. כ' במסו' והקרבתם על הלחם שבעת לכבשים כי לא על הלחם לבדו יהיה מחדש ע"כ והקרבתם

רש"י

השבת השביעית שהוא יום החמשים תספרו ומקרא מסורס הוא: מנחה חדשה. היא המנחה הראשונה שהוכלה מן החדש וז"ת הרי קרבה מנחת העומר לגיזה כשאר כל המנחו' שהיא נלקח ז מן השעורים: (יז) ממושבותיכם. ולא מהו"ל: לחם תנופה. לחם תרומת המורם לשם גבוה ח ווז היא המנחה החדשה החמורה למעלה: בכורים. לשמוחה לכל המנחות לף למנחת קנאות הבאה מן השעורים ט ולא תקריב מן רחדש קודם לשתי הלחם: (יח) על הלחם. בגלל הלחם חובה י ללחם: ומנחתם ונסכיהם. כמשפט מנחה ונסכים המפורסים בכל פרשה בפ' נסכים (במדבר טו) ג' עשרונים לפר וב' עשרונים לאיל ועשרון לכבש זו היא המנחה והנסכים הלו היין לפר ושליסית ההין לאיל

פירוש לתורת אלהים

פון דָּעָר זִיבֶּעטֶער וָואךְ דָּאס אִיז דָּעָר פּוּפְצִיגְסְטֶער טָאג וָאלְט אִיר צֵיילִין אוּנ אִין דָּעם פּוּפְצִיגְסְטֶן טָאג
דָּאךְ דָּאס וָאלְט אִיהר מַקְריב זַיין פּוּן נַייֶע תְּבוּאָה
אַמְנָחָה צוּ נָאט׃ (יז) מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם פּוּן אַיירֶע וִיצוּנְגָען
נָאר פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תָּבִיאוּ וָאלְט אִיר בְּרָענְגָען לֶחֶם
בְּרוֹיט דֶּער בְּרוֹיט תְּנוּפָה וָאל אוֹיף גִיהוֹבֶּן וֶוערָען
פּוּן נָאטְ וָוענָען שְׁתַּיִם צְוַוויי בְּרוֹיט וָאלְט אִיר בְּרָענְגָען
פּוּן שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים צְוַוויי עֶענְטֶלָען מֶעל סָלֶת עִם וָאל
גֶּבאקָען וָוערָען פּוּן גְּנַייֶערְט טֵייג בִּיכּוּרִים פּוּן נַייֶע
תְּבוּאָה לַיְ דָּאס וָאלְטְוּ בְּרָענְגָען פּוּן נָאט וָועגֶן׃
(יח) וְהִקְרַבְתֶּם אוּנ אִיהר וָאלְט מַקְריב זַיין פּוּן וָועגֶן
דָּעם בְּרוֹיט שִׁבְעַת זִיבֶּן שָׁעפְּסֶן וָואס אִיטְלִיכֶס
אוּנ צְוַוויי וּוִידֶּעֶר וָאלֶן זַיין אַקָּרְבָּן עוֹלָה צוּ נָאט אוּנ מִנְחָתָם אוּנ זַייֶערָ נָסְכִים אִשֵּׁה

מצות השם

(יז) [זז] (עשה קנז) להביא ביום מחמשים מקרבת העומר
שתי הלחם חמץ עם הקרבנות הבאים בגלל הלחם מלבד
סיוסף היום שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתים שני
עשרונים סלת תהיינה חמץ תאפינה וגו׳:
(חומש ע"ט) [ח"ג]

רש"ם

ממחרת יום ראשון של פסח: (טז) מנחה חדשה. להתיר חדש במקדש כי הוא זמן בישול תבואות:

שפתי חכמים

ז כ"ל היה תהילה מן החטים ועומר תחלה מן השעורין: ח פי' אין התנופה הולת מחומה התנופה בעמר מועיל ומביא וכו' כי חומה תנופה הוא לתר החלחה וזאת התנופה הוא קודם החלחה כדכתיב מלחם החנופה תביאו שהתנופה קודם החלחה הלכך ע"כ ג"ל תנופה הבאה מל' הרמה והפרשה המוזמנת לשם גבוה: ט הלא רחשונה לקרליס הלא היא עלמה היא בכורים נקיות בחטות' לכל המנחות דהל"כ בכורים ג"ל דהם נעיל כתי' והקרבתם מנחה חדשה לה' שמצות מנחה מן החדש הלא לחכי כתי' בכורים ג' בכור כדי שתהא היא רחשונה לכל המנחות וכו' כלומר שלף מנחת קנאת שעיל מן השעורים היתה בלח הלא לחם הלא לחכ המנחה הזאת ומ"ש במנחת הקנאות היתה בלח מן התחיון: י ולא תוכל היות לחם לא הכיל הלחם היתו מביא לבכורים כו'. ותמר בגלל לחם כי לא יתכן להיות במשמעו עליו ממש הלא על פי' בגלל שמליהו שעל מנחת במקום לא"ל המשמשת במקום בגלל. (יח"י) כ"ש מלחין לבאר בולת בכר וכ' שם לא הלית לחם היו מביא

ליקוטים על התורה

צוּ עָר הָאט דִי קְהוָה צוּ עָר הָאט זָאט בָּעלְט , דָּא אִיז אוֹיךְ
קיין אוּנְטֶערְשַׁייד צוּ עָר הָאט דִי וָאהְרִין צוּ עָר הָאט דִי תּוֹרָה
אוּנ מִצּוֹת וָואס עָר הָאט גֶּימַאהְן אִין דִי וָאהְרִין , אֲבָּער דָּער
מֶענְטְש וָואס הָאט פַֿארְבְּרֵיינְגט זַייֶע וָאהְרִין מִיט עֶטְוָאס אוּנ
טְרֵינְקְען אוּנ אֲנְדֶערֶע פֶֿערְגֶעהְונְגִען , דָּאס עֶסְן אוּנ טְרֶינְקְען
זָאגְען דָּאךְ שׁוֹין גִיטָא , אוּנ דִי וָאהְרִין זָאגְען שׁוֹין אוֹיךְ נִיטָא ,
זַיין הַאנְדִיל אוּנ קְהוָה בְּלַייבְט אוֹיךְ דִי וֶועלְט . עֶר הָאט גִים
מֶער פּוּן זַייֶנע וָאהְרִין אוּנ טָעג נָאר דִי מְנוּס וָואס עֶר לֶעבְּט
אִין אִיר , נִים דִי פְֿרֵיעֶרדִיגֶע וָאהְרִין אוּנ נִים דִי שְׁפָּטֶערדִיגֶע
וָאהְרִין , דָּעם מוֹסֶר הָאט דִי תּוֹרָה גָּעהַיסְן דִי יוּדִין וָאלֶן אִים
בָּרֶעכְטְגֶען אֲיֶידֶער זַיי וֶועלֶן גָּעמֶין דָּיא תּוֹרָה אוּם שְׁבוּעוֹת ,
זַיי וָאלֶן וָוִיסָן אַז זַייֶער נַאכְצָאט לֶעבֶּן אִיז דִי תּוֹרָה , אוּנ אַווי
טוֹהֶען מִיר דָּעם מוֹסֶר אַלָּא וָאהר :

שֶׁעפְּס אִיז אַלְט אַיאהר יֹפִי בֶּן בָּקָר אוּנ אַיונְגֶע רִינְד
אוּנ צְוַוויי וּוִידֶּעֶר וָאלֶן נִין אַקָּרְבָּן עוֹלָה צוּ נָאט אוּנ זַייֶערָ מִנְחָה אוּנ זַייֶערָ נָסְכִים אִשֵּׁה

מְמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ וגו׳ וְדָאס אִיז אַמְצוֹת עֲשֵׂהוּ אִין דָּעם
יוֹם טוֹב שְׁבוּעוֹת וָאל מֶען בְּרַייְנְגֶען אִין בַּיִת
הַמִּקְדָּשׁ צוּ דִי קָרְבָּנוֹת צְוַוויי בְּרוֹיט נֶעבַּאקְט פּוּן חָמֵץ׃

יט וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת
וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח
שְׁלָמִים: כ וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל
לֶחֶם הַבִּכֻּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה
עַל־שְׁנֵי כְבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה
לַכֹּהֵן: כא וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת
עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:
כב וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם
לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ

יט ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת. זבחים נח: וכשלמים כב: וכקצרכם. מגיגה יז: וכקצרכם. שם תולין קלא: נח תכלה פאת. מכות יז: תולין קלא: בדך. שם קלה: בקצרך. שם קלו:

קדם ייי: יט וְתַעַבְדוּן
צְפִיר בַּר עִזִּין חַד
לְחַטָּאתָא וּתְרֵין אִמְרִין
בְּנֵי שְׁנָאלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:
כ וְיָרִים כָּהֲנָא יַתְהוֹן
עַל לְחֶם בִּכּוּרַיָּא אֲרָמָא
קֳדָם ייי עַל תְּרֵין אִמְרִין
קוּדְשָׁא יְהוֹן קֳדָם ייי
לְכָהֲנָא: כא וּתְעַרְעוּן
בְּכַרְנָן יוֹמָא הָדֵין מְעָרַע
קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן כָּל
עֲבִידַת פּוּלְחָן לָא
תַעְבְּדוּן קְיָם עָלָם בְּכָל
מוֹתְבָנֵיכוֹן לְדָרֵיכוֹן:
כב וּבְמֵחְצַדְכוֹן יַת חֲצָדָא
דְאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי
פְּאַתָא דְחַקְלָךְ בְּחַצָּדָךְ

ת"א ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת. זבחים נח: וכשלמים כב: על שני כבשים. מנחות סב: מו סב: בעל הטורים

על שנים שנעת כבשים. כי לכילת המזבח מעין מכילת אדם כדתמרי' גבי נסכים מה לכילת אדם מכילת מרובה משתייס וכו':

רשב"ם

(כב) ובקצרכם. ממחרת הפסח לאחר הקרבת העומר:

שפתי חכמי

כבשים. והכיח רמיה דכרי הת"כ ומשמיענה סת דתמרינן במנחות (דף מה) במשנה ויותר מכולה בסוגיא. וכני תמרינן הסם בדכרי ר"ע: כ פי' תע"ם שמספר הכבשים והשעיר שבחוק הפרשה הם כמספר חומן שבע פעמים מ"מ מספר פרים ואילים שבחוק הפרשה חין מכוון עם פר ואיל שבע" פעמים דכאן כתי' פר בן בקר אחד ואילים שנים ובפ' פעמים כתיב פרים בני בקר שנים ואיל אחד: ל דילפי' ג"ש דאותם אותם כתיב הכא והניף הכהן אותם ונאמן בפ' מלואים כתיב והניף אותם תנופה אם להגן מתייש שהרי כתיב אחריו ושחט אף כאן ממייש. והכת"ס פי' מדכתיב בשלמי יחיד לח חזה התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם דמשמע ג' דכרים והכ"ל בל' יחיד כיון דבשלמי יחיד מייכי ליעד על שלמי לכיד שהעושים תנופה הם כן והניף אותם תנופה לפני ה' דכתיב הכא ל"ל אלא ללמד שחנופה שלמי לכור תנופתם מחייס. והוה בפרק כל המזבות: מ דאל"כ קדש יהיה ל"ל אלא ללימי שלמי לכור משלמי יחיד שהם קודש קדשים. שם קלו:

פירוש לתורת אלהים

(יט) וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: אַפֵּייעֶר אֶפֶּעֶר אַגְישְׁמַאקֶען־רִיחַ צוּ נָאטְ:
וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים: אוּנְ אִיר זָאלְט מַאכֶּן אַצְקֶעלְפֶּר אַקְרֶבֶּן חַטָּאת
(כ) וְהֵנִיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכֻּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁנֵי כְבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן: מִיט דֶם בְּרוֹיט פּוּן בְּכּוֹרִים לְפַנֵּי יְיָ פַּאר נָאטְ עַל שְׁנֵי
(כא) וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: מִיט דִי זֶעלְבֶּן שָׁעפְּסִין זָאלְ עֶר אוֹיף הַיִּבֶּען אָבֶּער
(כב) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ: אִיהר נִיט טָאן: (כב) וּבְקַצְרְכֶם אוּנְ אַז אִיהר וֶועט

מצות השם

(יט) [שם] (עשה קיג) לשחוט ממלאכת עבודה ביום עלרת שנת' וקרלתם בעלם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם:
(שם) [שם] (לאו קלב) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום עלרת שנת' כל מלאכת עבודה לא תעשו:

(חומש ע"ט)

וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר
תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ
כג חמישי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: כד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד
לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן
תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ: כה כָּל־
מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה: כו ס וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כז אַךְ

ולקט קציר. סכ קלט: תעזוב. ב"ק לד תמורה ו: כחדש השביעי כאחד לחדש. מגילה ל: שבתון זכרון תרועה. ר"ה יח כו כח כט לב לד: כל מלאכת עבודה לא תעשו. ר"ה כח:

בעל הטורים

כד) שבתון זכרון תרועה. שבשבת אין תוקעין שאין תקיעת

רש"י

מעלין עליו כאלו בנה בית המקדש והקריב עליו קרבנותיו כתוכו: תעזוב. (פאה פ' ד) הגח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם: אני ה' אלהיכם. נאמן לשלם שכר: (כד) זכרון תרועה. (ר"ה לב) זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות נ לזכור לכם עקדת יצחק שקרב תחתיו איל: (כה) והקרבתם אשה. המוספים האמורין בחומש הפקודים: (כז) אך. כל אכין ורקין שבתורה מיעוטין מכפר הוא לשכיס ואינו מכפר על שחיטת שכיס.

שפתי חכמים

שלא נאמר שהם קדש קדשים: נ פי' דק"ל לעמה לא נג' יום תרועה כמו בפ' פנחס וע"ז פי' זכרון פסוקי זכו' ומו ק' ליה לעמה מזכיר פסוקי שופרות בשלמא פסוקי מלכיות שהמלכים חותם משום דהקב"ה דן בכ"ה כל העולם כאלו שלא פסוקי שופרות לעמה

דעת זקנים מבעלי התוספות

כ"ף רבינו כמו בשאר נסכים: (כז) אך בעשור לחדש. מכאן אך לפי שכל שאר ימים טובים נקרבים שלא לצורך ולשחוט ולהפשיט וזה שחוט כל צרכו אלא לכך כתיב אך לומר שאינו נקרב מקרא קדש שלא לצורך היום להקריב קרבן ולפשטו במלאכתו לך

רשב"ם

(כד) זכרון תרועה. ע"י התרועה תזכרו למקום ברכתיב

ענייני המועדים

(כג) בחדש השביעי כאחד לחדש וגו'. כתב המלבי"ז ז"ל כי דרכו של הקב"ה הפך דרך מלכי הארץ, כי הנה זה דרכם כי בהשמע לאחד מהמלכים כי אנשי עיר אחת מעבי מעשלתו אשר לא טוב בעיניו עשו יהבע יום מועד להעמידם במשפט ומי אשר

פירוש לתורת אלהים

שְׁנֵי־יְדִי דִּי תְּבוּאָה פּוּן אַיְיעֶר לַאנְד לֹא תַּבְּלָה וָאלְסְטוּ מֹשֶׁה רַיידְ צוּ דִיא יוּדִין לְאמֹר אַזוי צוּ וָאנְין בַּחוֹדֶשׁ
נִיט פַּאר דַארְבִּין דֶעם עֶק פּוּן דַיין פֶּעלְד שְׁנַייְדֶעְנְ־ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבֶעטֶן חוֹדֶשׁ מַיינְט מֶען הִשְׁרִי
דִיג, דִי תְּבוּאָה וָאם וַואקְסְט אִין עֶק פֶּעלְד וָאלְט בְּאֶחָד לַחוֹדֶשׁ אִין אֵיין טָאג אִין חוֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וָאל
אִיהר נִיט אֶפּ שְׁנַייְדִין וֶלֶקְט קְצִירְךָ אוּנְג דֶעם קְלוֹבּוּנְג זִכְרוֹן תְּרוּעָה
פּוּן דַיין שְׁנִיט כְּלוֹמֶר דִי תְּבוּאָה וָאם פַּאלְט אַראפּ בְּשַׁעַת שְׁנִייְדִין לֹא תַלֶּקֶט וָאלְסְטוּ דָאם נִיט אוּיף מִקְרָא קֹדֶשׁ
אַיין אַנְדֶערְנוּנְג פּוּן שׁוּפָר בְּלָאזִין מֶען מַיינְט אִיהר וָאלְט וָאנְין פְּסוּקִים פּוּן זִכְרוֹנוֹת אוּנ פּוּן שׁוֹפָרוֹת כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה
לֶעָנִי וְלַגֵּר נָאר רוּא וָאלְט עֶם לָאזִין צוּם אִיהר נִיט מַאכְן דֶעם טָאג יוֹם טוֹב: (כה) כָּל מְלֶאכֶת אַלַע מְלָאכוֹת פּוּן אַרְבַּייט וָאלְט אִיר
אָרוּם מַאן אוּנ צוּם גָּר זַיי וָאלִין עֶם אוּיף קְלוֹבֶּעְן נִיט טָאן וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה אוּנ אִיר וָאלְט מַקְרִיב זַיין אַקְרַבָּן
אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין נָאט אַייְעֶר נָאט אִיךְ בִּין בַּגְלַייבְט צוּ בְּצָאלִין שָׁבָר: (כג) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (כד) דַּבֵּר דוּ צוּ נָאט: (כו) וַיְדַבֵּר: (כז) אַךְ נַייְעֶרְט בָּעשׂוֹר אִין דֶעם

מצות השם

(כד) [כז] (עשה קיח) לכבות ממלאכת עבודה כר"ה שנאמר בחדש השביעי כאחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש:
(כה) [כח] (לאו קנג) שלא לעשות מלאכת עבודה כר"ה שנא' כל מלאכת עבודה לא תעשו:
(כז) [כיב] (עשה קיט) להקריב קרבן מוסף כר"ה שנאמר והקרבתם אשה לה':

בחודש השביעי וגו' ודאם איז אמצית עשה אוב אמציית לא תעשה השנה דעם יום טוב ראש השנה זאל מען רוהען פון אלע ארבעט אוב זאל קיין ארבעט טאהן:
והקרבתם אשה לה' וגו' ודאם איז אמצות עשה קרבן מוסף אום ראש השנה:

בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ כח וְכָל־ מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כט כִּי כָל־ הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם

אונקלוס

לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין יוֹמָא דְכִפּוּרַיָא הוּא מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וְתַעֲנוֹן יַת נַפְשָׁתֵיכוֹן וְתַקְרְבוּן קֻרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ כח וְכָל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן בְּכַרְנָן יוֹמָא הָדֵין אֲרֵי יוֹמָא דְכִפּוּרַיָא הוּא לְכַפָּרָא עֲלֵיכוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ כט אֲרֵי כָל אֱנָשׁ דִי לָא יִתְעַנֵּי בְּכַרְן

ת"א כך בעשור . יומא עח סו סוטה מ שבועות יג כריתות ז ס' הזהר פ' תצוה : יום הכפורים סוה . שבועות יג חולין קלז : ועניתם את יומא פה : וכל מלאכה לא תעשו . סס יבמות מ : כי כל הנפש אשר לא תעונה סס :

רשב"ם

והרעותם בחצוצרות וגו' ונזכרתם וגו': (כז) **אך בעשור וגו'**, **בשאר י"ט הותרה מלאכת אוכל נפש ונאסרה מלאכת עבודה. אבל יוה"כ שהוא יום עינוי כל מלאכה אסורה כשבת: והקרבתם אשה. כדכתיב באחרי מות** יותר מלא תלו נתמעים מיד להייס ותלו למיתה והייט תין זכרון לחכם . ונם בפסוק הבליטי כתיב זכרון שהוא כנגד הכיוונים שתלוין ועומדין ולריך להכניסם שוה בית"כ : (כז) אך בעשור לחודש . עיניוים סס מלילה ובתיב וכחילה ועיניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש בערב מערב לערב תעשו סבת : כי כל הנפש אשר לא תעונה סבר לא תעשה .

בעל הטורים

סיפר דומה סבת ותין כו תלה זכרון תרועה סבל במקדש תוקעין- תקעו סופר בליום כ"ת בבת בבליום תוקעין תפי' בשבת : זכרון . ג' במוסרה . דין . ותידך תין זכרון לרחבויים . ותידך תין זכרון לחכם עם הכס"ל . כנגד ג' ספרים שנפתחים בר"ה ע"כ בשבים כתיב תין זכרון בהיותו לדוקים ובכתים שתין לרוכים להכניסם תוך בית הכנסת . ואין בפסוק הבאי כתיב תין זכרון אלא בית"כ : (כז) אך בעשור לחודש . סך מיעוטא הוא שנכפר לבשבים ותינו מכפר לבשרין בבים . וכ'

ענייני המועדים

מצוה לו יממו מספרו מן הטולם . הלא דבר המלך הוא שתהן

משלי חכמים

אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה וגו' . דָּבָר צָעֳהָנְטִין חָאג אִין דָּעם זִיבְּעטִין חֹדֶשׁ זָאל זַיין יום כִּפּוּר , דֶּער מְדַבֵּר זָאגְט דָּוִד זִיבְּעטִין חֹדֶשׁ זָאל זַיין יום כִּפּוּר , דֶּער מַלְאָךְ גַּבְרִיאֵל זָאגְט דָּאם עֶר אִיז דָּער אוֹיבְּערְשְׂטֶער אוֹיבְּער נַאנְצֶע וועלְט , וָואס רוּחַ אִיךְ צוּ אִים, אוּם ראשׁ הַשָּׁנָה , לָאז גוֹמֵר עָלָיו, אִיךְ רוּחַ צוּ נָאם וָום עָנְדִינְם פּוּן מַיינְטְוועגִין דָּעם מִשְׁפָּט יום כִּפּוּר, דָּעם מָדְרָשׁ וועלִין מִיר פַּארְשְׂטֵיין מִים אַלְשָׁל , אַאלְעם מַאן דָּאם אֶמֶאל גֶעהַאט אַבְּחוּר וָואס עֶר אִיז גִיוְוועזִין זַיינֶער שַׁיין אוּנ דָּאם גִיקְענְגם גוּם לְעֶרְנֶען , אִין דִי שְׁטָאט אִיז גִיוְוועזִין אַרְייכֶער מְענְטְש דָּאם עֶר גִיוואלְט נֶעמֶען דָּעם בְּחוּר פַּאר אַאיידִים , עֶר דָּאם אִים צוּ גִיזָאגְט צוּ גֶעבִּין עָטְלִיכֶע טוִיזִינְד רוּבֶל נָדָן אוּנ אַייבִּיגֶע קֶעסְט . נָאר דֶּער פָּאסְטֶער זָאל אִים מַאכִּין צוּ דִי חֲתוּנָה אַפָּאר קְלֵיידֶער , דֶּער פָּאסְטֶער דָּאם גֶּהַאט גְרוּים שֵׂכֶר וְוִיא וָועם עֶר נֶעמֶען אוֹיף דִי פַּאר קְלֵיידֶער , אוּנ וָועגִין אַזוֹי אַקְלֵיינִיגְקִייט זָאל זַיין זוֹכֶן פַּארְלִירְען אַזוֹי אַמֶּייעֶרִין שִׁידּוּךְ , וָועגִין אַמֶּענְטְש זָאל קוּמֶען צוּ דָּעם יָארְעם מַאן אוּנ זָאל אִים נֶעבִּין אַנְדָּבָה אַפָּאר קְלֵיידֶער וִוי גְרוּים וָואלְט דָּאם גִיוְוועזִין דִי טוֹבָה , אוּנ דִי טוֹבָה וָואלְט גִיוְוועזִין טוִיזִינְד בָּאהַל אַוּי פִּיל

מצות

(כז) [צוי] (עשה קכ) להתענות ביה"כ שנאמר אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא מקרא קדש יהיה לכם ועניתם את נפשותיכם :

(כח) [ציד] (עשה קכא) להקריב קרבן מוסף ביה"כ שנאמר והקרבתם אשה לה' :

(כח) [צטו] (לאו קלד) שלא לעשות מלאכה כל עיקר ביה"כ שנאמר וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה :

(כט) [צטז] (לאו קלה) שלא לאכול ולשתות ביה"כ שנאמר כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה והכרת' מעמיה:

פירוש לתורת אלהים

צָעֳנָטָען חָאג אִין דָּעם זִיבְּעטָען חוֹדֶשׁ יום הַכִּפּוּרִים הוּא אִיז דָּער חָאג יום כִּיפּוּר מִקְרָא קוֹדֶשׁ זָאל צוּ אַייךְ זַיין אַרוּפּוּנְג פּוּן הַיילִיקְייט רש"י שֶׁרַייבְּט דָּארְטָן וְואוּ עָם שְׁטֵייט דָּאם נָואוֹרְט אַז אִיז אַמֵּיעוּט וַויינִיגֶער צוּ מַאכִּין אוּנ דָּא בַּייא יום כִּיפּוּר שְׁטֵייט אוֹיךְ אַז אִיז אוֹיךְ מְמֵעט אַז יום כִּפּוּר אִיז נָאר מְכַפֵּר צוּ דִיא וָום טוֹגֶען הְשׁוּבָה אָבֶּער נִיט צוּ דִי וָום טוֹהֶן נִיט הְשׁוּבָה וְעִנּוּיֵיהֶם אִיהר זָאלְט פַּיינִיגֶען אַיינֶעֶרְע לַייבּ מִיינְט מָען אִיהר זָאלְט פַּאסְטֶען אוּנ נָאךְ עִנּוּנִים (עיין מסכת יומא פרק ח) וְתַקְרִבְתֶּם אוּנ אִיר זָאלְט מַקְרִיב זַיין אַקָּרְבָּן צוּ נָאם : (כח) וְכָל מְלָאכָה אוּנ אַלֶּע אַרְבֶּעט זָאלְט אִיהר נִיט טָאן בְּעֶצֶם אִין דָּעם רָאזִיגֶען טָאג יום כִּפּוּר כִּי יום כִּפּוּרִים הוּא וָוארוּם דָּער טָאג אִיז יום כִּפּוּר לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם צוּ פַּאר גָּעבִּין אוֹיף אַייךְ אַיינֶעֶרְע עֲבֵירוֹת לִפְנֵי יְיָ פַּאר אַיינֶעֶר נָאט : (כט) כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ

השם

וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וגו' וְדָאם אִיז אַמְצִית עֲשָׂהז מָען זָאל פַּאסְטִין יום כִּפּוּר :

וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה' וְדָאם אִיז אַמְצִית עֲשָׂהז מָען זָאל מַקְרִיב זַיין אַקָּרְבָּן מוּסָף אוּם יום כִּפּוּר :

כָּל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ וְדָאם אִיז אַמְצִית לֹא תַעֲשֶׂהז מָען זָאל יום כִּפּוּר קֵיין מְלָאכָה טָאהן :

כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה וְדָאם אִיז אַמְצִית לֹא תַעֲשֶׂהז מָען זָאל פַּאסְטֶען אוּם יום כִּפּוּר .

יוֹמָא דֵּין וְיִשְׁתֵּיצֵי מֵעַמֵּיהָ: ל וְכָל־אֱנָשׁ דִּי יַעֲבִיד כָּל עֲבִידָא בְּיוֹמָא הָדֵין וְאוֹבִיד יָת אֱנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּיהּ: לא כָּל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן קְיָם עָלַם לְדָרֵיכוֹן בְּכָל מוֹתְבָנֵיכוֹן: לב שַׁבְּתָא הוּא שַׁבְּתָא לְכוֹן וּתְעַנּוֹן יָת נַפְשָׁתְכוֹן בְּתִשְׁעָה לְיַרְחָא בְּרַמְשָׁא מֵרַמְשָׁא עַד רַמְשָׁא תְּנוּחוּן

ת"א וכל מלאכה לא תעשו . יומא פה : והאבדתי את . יומא פד : שבת שבתון . סה פז : ועניתם את נפשותיכם . ברכות ח מסכתים סח יומא פה כ"ס ע : תשבתו .

הַזֹּה וְנִכְרַתָּה מֵעַמֶּיהָ: ל וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ: לא כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: לב שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִוא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם: פ ששי

רש"י

(ג) והאבדתי . לפי שהוא אומר כרת בכ"מ ואינו יודע מה הוא כשהוא אומר והאבדתי למד על הכרת שאינו חלוי

תכבון: (לה) כל מלאכה וגו'. לעבור עליו בלאוין הרבה מן

עניני המועדים

התשובה יכיר לכם מקרא קדש, לכן כל מלאכת עבודה לא תעשו, ומה שהוא מוכל נפש תעשו, כמו בכל מועד, וכל זה הוא כ"ס, לך בעשור לחדש הזה הכתיבו הזה לומן זה לא תכילה ולא שתים, כי מן י"ס הוא כי תשובה תולה יום כ"ס מכפר, ואינו כ"ס שאתם מוכלים ומזמנם מוכל, כ"ש שאתם תרעבו ומזמנם יאכל, וזהו ועניתם את נפשותיכם והקרבתם אשה לה'. הנה כלל הדברים כי ביום יתי' כיפה יחמון ולמחר לכל תחלואי נפשנו מעלה תרוקם כי הוא יתי' לוקח ליבנו ולמען לכל תחלואי נפשנו, כי מיום כ"ס מתחיל לעוררנו מתקדמת לולחנו בהכמיע קול שופר כי ישמיע לאזנינו קול ושיברנו עמו

פירוש לתורת אלהים

וָאוּרוּם אִיטְלִיכֶעֶר מֶעֶנְטֶש וָאוּם וֶועֶט נִיט וֶוערֶען גַּפֵּיינִיגְט בֶּעֶצֶם אִין דֶעם טָאג וְנִכְרָתָה וֶועט דָער מֶעֶנְטֶש אַר שְׁנִיטֶען וֶוערֶן פּוּן אִיר פָאלְק: (ל) וְכָל הַנֶּפֶשׁ אוּ אִיטְלִיכֶעֶר מֶעֶנְטֶש וָאוּם עֶר וֶועט טָאהן אַמָלָאכָה בֶּעֶצֶם אִין דֶעם טָאג וְהַאֲבַדְתִּי וֶועל אִיךְ מַאבִּין פַארלִירֶן דֶעם מֶעֶנְטֶשֶׁן מֶקֶרֶב עַמָּהּ פּוּן צְווישֶׁען אִירֶר פָאלְק: (לא) כָּל מְלָאכָה וָאוּם עֶם אִיז אַמָלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ אִיר נִיט טָאן דָם וָאל זַיין צוּ אֵיךְ חֻקַּת עוֹלָם אַחוּק אוּיף אֵייבִיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייעֶרֶע דוֹר דוֹרוֹת בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרֶע זִיצוּנְג: (לב) שַׁבַּת רוּאוּנְג שַׁבָּתוֹן נַאנְץ רוּאוּנְג וָאל זַיין דָער טָאג צוּ אַייךְ בְּתִשְׁעָה נַיין טָאג אִין חוֹדֶשׁ הִשְׁרִי אוּיף דָער נַאכְט וָאוּם נִיהֶער צוּם עֶענְטֶן טָאג זָאל זִיךְ אִן הֵייבִין דָאם רוּאוּנְג מֵעֶרֶב פּוּן אֵיין נַאכְט בִּיז דָער אַנדֶערֶר נַאכְט מֵיינְט מָען מַעת לַעת תִּשְׁבְּתוּ זָאלְט אִיר רוּעֶן אַייעֶר רוּאוּנְג: (לג) וַיְדַבֵּר יְיָ:

מצות השם

(לא) וָאו (עשה קכב) נכנות ממנהגם כל עיקר בית"כ שנת' בכ ז שבתון הוא לכם :

(חומש ע"ט) חי"ג

לג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
לד דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיהוָה׃
לה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ לו שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם

לג וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃
לד מַלֵּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר בְּחַמְשָׁא עֲשַׂר יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה הָדֵין חַגָּא דְמַטַלְיָא שַׁבְעָא יוֹמִין קֳדָם יְיָ׃ לה בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עִבִידַת פּוּלְחַן לָא תַעְבְּדוּן׃ לו שַׁבְעָא יוֹמִין תְּקָרְבוּן קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא תְמִינָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ יְהֵי לְכוֹן וּתְקָרְבוּן

ת"א כתמצה עכ"ל. סוכה כז, כה: חג הסכות. סם ע כיצה ל: כיוס הכפורים. פסחים פ חגיגה יח: כל מלאכת עבודה לא תעשו. שם:

שפתי חכמים

לומרים לומן. ומתרגן לזכור לכם וכו': ס וא"ת למה חיצטריך להכי מה"ת למעט ליום. וי"ל ה"ק הוחיל וכתיב בעצם היום דמשמע בעצומו של יום דוקא כמו בעצם היום הזה בה נח. בעצם היום הזה ימות מכריסם דהוה דוקא בעצומו של יום. אף אצל מלאכה בעצם היום הזה הוה דוקא בעצומו של יום. לכך מיצטריך כל מלאכה. רש"י. ה"ג הוחיל ובעצם היום מעט תוספת יו"ט מה שמוסיף מחול על הקדש בכניסתו וביציאתו שהיו בכלל חג עושה בהם מלאכה ס"ל דמשמע ליה נמי ממלאכה לכך מיצטריך רבותיה: ע ושם המספר רש"י הקרא דקדש

רש"י

או להזהיר על מלאכת ליל ם כמלאכת יום: (כו) מקרא קדש. כיוה"כ קדשהו בכסות נקיה ובתפלה ע ובצחר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה:

ענייני המועדים

מצרך הרי עוונותינו ומצער שלפני שמצינו כי הוא זכרון תרועת מלחמה אבר ילחמו עלינו מיל תשמותינו לפניו כוונו בכ"ך הגדול והכולל אבר בשמים ממעל ביום הרת עולם ביום יעמוד במשפט כל יושבי עולם וגבדנו מן הלחץ ולהתידנו כי חז נכנע ומשוב של שלומנו כי יבדה לשלום. והיום הולכים ומכים יום יום עד בת יום הפעור כי חז ע"י מיכוין ושטוף דבק חלאת טומאת תשמותינו הדבקים בנפשותינו ואבר תלכף עבודת היום עם עלומו של יום זה' עמים תוכך פעם אחת כל חלאת תשמותינו עד תומם, כי קשה יומא דכפורא מיומא דדינא כי נוכח הוא ומי יכילנו כי הוא השלום נדוגים ביה"כ וזה בשני בחינות ה' שיעמוד בין החיים ובין המתים לציונים, בניח דרך כלל לכל יושבי עולם לכפר על עוונותם לפי תשובה על חיים ומתים וזכיותו:

(לד) בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסכות וגו'. כתב הרמב"ן הטעם שהם בחג הזה כלו שתי מצות יסם הסוכה והלולב [עם עוד ג' מינים] ובסם חיים בשעתים כי מלות סוכה היא לזכרון הענן כמ"ש כי בסכות הושבתי את בני ישראל כשהוציאי אותם מארץ מצרים. והלולב הוא מפני הסוס בכל שנה לתת שבח והודאה עליו על הפיסת התבואה שבזמן הסוה היו נאספות מן השדה, ולפי שהיה ענין הסכות בהשמוטה, ע"כ נקרא חג הסכות ולא נקרא חג הלולב, והחג הזה שבעת ימים.

משלי חכמים

דָּעֶר חוּב פּוּן דֶעם דִּיהָ הָעלְט וָועֶרט אַלֶע מָאהל גֶרעסֶער דוּ וָאלְסְט וויסֶען אִיךְ וָועל דִיר גִיט שָׁווייגִין, אִיךְ וָועל פּוּן דִיר דֶי הוּיט אַרָאפְּציהֶען, אוּג דוּ וָאלְסְט בָּאלְד אַרוּיסְצִיהֶען פּוּן דִי שׁיינְק, דֶער אֶרֶם מַאן אִיז גִישׁטַאנֶען אוּג הָאט גֶעוויינְט, הָאט דֶער שֶׁרֶה גִיזָאגְט צוּם אֶרֶם מַאן דֶעם חֲסָד קֶען אִיךְ דִיר בֶּאהַן אִיךְ וָועל דִיר נָוארְטִין נָאךְ עֶטְלִיכֶע טָעג וָאלְסְט דִיר שָׁאפִין גֶעלְד, אוּג דֶער אֶרֶם מַאן שְׁטַייט נָאךְ אוּג וַוייְנְט וויא קֶען אִיךְ מִיר הֶעלְפִין צִ גֶעמֶען גֶעלְד, אוֹיב דוּ וָועסְט מִיר גִיט שׁיינְקֶען דֶעם חוּב הָאבּ אִיךְ גִיט צוּ בֶּצָאהלִין. דֶער נִמְשָׁל אִז אוּם רֹאשׁ הַשָּׁנָה וָועֶרט גֶערִיכְט מֶענְטש עֶר וָאל בֶּצָאהלִין דִי חוֹבוֹת פּוּן דֶעם גַאנְצִין וָאהר וָואס עֶר אִז שׁוּלדִיג צוּ גָאט, דֶער מֶענְטש שְׁטֶעלְט זִיךְ וַוייְנֶען פַאר גָאט עֶר הָאט גִיט צוּ בֶּצָאהלִין, אוּג גָאט זָאגְט אִיךְ וִויל מִיט אַייךְ מָאהן חֶסֶד אוּג

מצות השם

(לד — לה) [ד"ח] (עכ"פ רבנו) לעבות ממלאכת עבודה ביום הכפורים (עכ"פ רבנו) לשמור על חג הסכות שנאמר בחמשה עשר יום לחדש הזה חג הסכות שבעת ימים לה' ביום הראשון מקרא קדש:

(לה) [ד"ט] (נאו רבנו) שלא לעשות מלאכת עבודה ביום הכפורים על הכתוב שנאמר כל מלאכת עבודה לא תעשו:

(לו) [שב] (עכ"פ קכד) להקריב קרבן מוסף בחג הסכות שנאמר שבעת ימים תקריבו אשה לה':

(חומש ע"ט) ח"ג 12 18

וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה עֹלָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר
שְׁנַיִם אַיִל אֶחָד שִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה
תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
כָּל־מְלָאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ
אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה
לַיהוָה עֹלָה וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים
דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: מִלְּבַד שַׁבְּתֹת
יְהוָה וּמִלְּבַד מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד
כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם

קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כְּנִישִׁין
תְּהוֹן כָּל עֲבִידַת פּוּלְחָן
לָא תַעְבְּדוּן: לְ אִלֵּין
מוֹעֲדַיָא דַיְיָ דִי תְעָרְעוּן
יַתְהוֹן כְּעַרְעֵי קַדִּישׁ
לְקָרָבָא קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ
עֲלָתָא וּמִנְחָתָא נִכְסַת
קוּדְשִׁין וְנִסּוּכִין פִּתְגַם
יוֹם בְּיוֹמֵיהּ: לח בַּר
מִשַּׁבָּתָא דַיְיָ וּבַר
מִמַּתְנָתֵיכוֹן וּבַר מִכֹּל
נִדְרֵיכוֹן וּבַר מִכֹּל
נִדְבָתְכוֹן דִּי תִתְּנוּן קֳדָם

ת"א עלה ומנחה סיחות מד: זבח ונסכים. סס כלומות יז מעורס יד: מלבד שבתות ס'. סס:

רש"י

(לז) עצרת היא. עצרתי אתכם אצלי כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים כיון שהגיע זמנן להפטר אמר בניו בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד קשה עלי פרידתכם: כל מלאכת עבודה. אפילו מלאכה שהיא עבודה לכם שאם לא תעשוה ים כשרון כיס בדבר: לא תעשו. יכול אף חולו של מועד יהא אסור במלאכת עבודה ת"ל היא: (לז) עלה ומנחה. (מנחות מד) מנחת נסכים הקריבה פ עס העולה: דבר יום ביומו. חוק הקבוע בחומש צ הפקודים: דבר יום ביומו. הח אס עבר יומו

שפתי חכמים

דהיה לו לפרש לעיל קודם פי' והתנדבתי וקודם כל מלאכה נא תעשו. וי"ל דנעשיל נא יכול לפרש קודשו בכלות נקיה וכו' ולא"ת הא דכתיב מקרא קדש לאסור הלילה כיום לענין עשיית מלאכה וכתיב אבל עכשיו דכתיב כל מלאכה לא תעשו אסור מיותר ומה ללמד ולהזהיר על מלאכה ל לא כיום ע"כ האי מקרא קדש נא תעשו. ד"ק דכתיב בכלות נקיה וכו': פ דק"ל דהכתיב מכלות כתוכים גם ויקרא ומה לא מפרש היה מהן. והכא"ס פירש אי מ' ס גם ע"ש היא עולה והכא ונסכים ומנחה מבע"ל: צ גם' פנחם ו"ס מפורש כל המוספין שים יום שים בו מוספין הכתוב יום יום שים

עניני המועדים

והיום הזמיני הוא ג"כ קדש ומקרא עלינו, ויעלנו הסג עוד ביום הסוא, ויעלנו לשבת כיכוסלים גם לוכו היום, ומחמת כי כעת היה לכם פנוי מענין תבוותיכם שהיו כולם בכך נפסוק מן הסדה אל בחיסם, ט"כ יוכלו להתעכב כיכוסלים ולשמוח עס

לקוטים על התורה

וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַה' וגו'. רש"י וְאַתֶּם עֲם שְׁתֵּיהֶם אֵין מֻקְרָשׁ פָּאר וָאוֹם רוֹפֶם מָעַן דָּם אַכָּמִין מָאג סוּכוֹת עֲצֶרֶת, וַיִּיל דָּאם אֵיז גְּלַיִיךְ צוּ אַמֶּלֶךְ וָאוֹם הָאם גִּיבָּעטִין זַיִינֶע אַלֶּע קִינְדֶער זַיי וָאלֶין קוּמֶען צוּ אִים אוֹיף עֶטְלִיכֶע טָעג יָעדֶר מָאג הָאם דָּער מֶלֶךְ גֶּעמַאכְט פָּאר זַיי אֶסְעוּדָה אוּג זַיי הָאבִּין זִיךְ גֶּעפְּרֵייט אַלֶּע צוּ זַאמֶען, וָוען זַיי הָאבִּין שׁוֹין גֶּעדַארְפְּט אֲוֵועק גַיין. וָאגְט דָער מֶלֶךְ צוּ דִי קִינְדֶער, מַיינֶע קִינְדֶער פִּירְבְּלַיבְּט בִּיי מִיר נָאךְ אַמָאל, עֶס אִיז מִיר אַשָׁאד אַייֶער אֶפְּשַׁייְדִין זִיךְ פּוּן מִיר אוּג אַייֶער אֶפְּשַׁייְדִין זִיךְ אַייגֶער פּוּן אַנְדֶערֶן. דָּאם זָעלְבִּיגֶע אִיז בִּיי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִים דִי יְוִדִּין, נָאט הָאט נָעמַאכְט פַּאר דִי יְוִדִּין אַיזִים טוֹב זֵיבֶּען מָאג סוּכוֹת אֶלֶע יְוִדִּין זָעגֶען גִיוֶוען צוּ זַאמֶען אִין יְרוּשָׁלַיִם הָאט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נָעהָאט זַייֶגֶע אֶלֶע קִינְדֶער צוּ זַאמֶען, אֶלֶע הָאבִּין גִיגֶעסִין

וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנָיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לָעִשָּׂרוֹן לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים כְּמִשְׁפָּטָם לְשָׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לְשִׁבְעַת הַיָּמִים לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לָעִשָּׂרוֹן לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: וְשָׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ תַּעֲשׂוּ אֵת אֵלֶּה לְשִׁבְעַת הַיָּמִים לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' עַל עֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

משלי חכמים

וְעַל וַיֹּאמְרוּ נָאךְ בָּפְלִיבְּע טָעג בִּיז יוֹם הַכִּפּוּרִים, אוּג דָּער מָענְטש וַוייְנְט וַוייטֶער, אִיז דָּען מִיר מֻעְנְלִיךְ אַז אִין דִי עֶטְלִיבְּע טָעג נָאל אִיךְ קֶעגֶען אֶן וָאמֶען צוּ מָאכֶן מִצוֹת אוּג מַעֲשִׂים טוֹבִים יי בָּצָאהלִין וָואם אִיךְ בִּין שׁוּלְדִיג פּוּן אַנַאנְיָאהר, דְּרִיבְּער הָאט נָאט נִיטָאט אִין דָּעם צָעהְנְטִין מָאג אִין חֹדֶשׁ

תִּשְׁרֵי וְאֹלֶט אִיר פָּאסְטִין אוּג יָעדֶער זָאל מָאכֶן תְּשׁוּבָה וּוִי פִּיל נָאר עֶס אִיז אִים מֵיגְלִיךְ צוּ מָאכֶן. דָּאס אִיבֶּרִיגֶע וָועט זַייךְ לָאל גוֹמֵר עָלָיו. וָועט שׁוֹין נָאט עֶנְדִיגֶען טִים זַיין חֶסֶד עֶר וָאל צוּ יָעדֶערִין מַחֲל זַיין דִּיא עֲבֵירוֹת זַייגֶע אוּג הַתְּמָנְעֶן צוּ אֲנוּט יְהוֹר:

מצות השם

(סס) [סכח] (עסה קכה) לעבות מלאכת עבודה ביום סמיני עלרת שלמאר ביום הזמיני מקרא קדש יהיה לכם:
(סס) [סכט] (עסה קכו) נסקריב קרבן מוסף ביום סמיני עלרת שלמאר ולמקריבתם מסה לס עלרת היא:
(סס) [סל] (ילקו קלז) שלא לעשות מלאכה ע"ז ביום סמיני עלרת שלמאר כל מלאכת עבודה לא תעשו

אַךְ בֶּחָמִשָּׁה לט עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם
אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג
יְהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן:
מ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן

לט בְּרַם בְּחַמְשָׂא עַשְׂרָא יוֹמָא לְיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּמִכְנְשָׁכוֹן יַת עֲלַלְתָּא דְאַרְעָא תְּחַגּוּן יַת חַגָּא דַייָ שַׁבְעָא יוֹמִין בְּיוֹמָא קַדְמָאָה נְיָחָא וּבְיוֹמָא תְמִינָאָה נְיָחָא:
מ וְתִסְבּוּן לְכוֹן בְּיוֹמָא

ת"א המסאם עסר יום לחדם. כ"פ ז: כיום הכפורים שכתוב. פסחים פ: ולקחתם לכם ביום הכפורים. שם לח סוכה יח ב כע ג לג לד מא מג מגילה כ מכחים פז ס' הזהיר פ' נח עטין נחמד על ד' מינים בלולב שבחוים לרלות על המים וס' חלוה ופ' ויקרא:

בעל הטורים

רשב"ם

ובפיגחם: (לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי המעסר. כנגד ס"פ נפש דכתיבי בפרשה. וכנגד ס' אמות שיש

רש"י

בטל קרבנו: (לט)אך בחמשה עשר יום וגו' תחגו. קרבן שלמים להגיגה יכול תדחה את השבת ת"ל אך לא הוחיל ויש לה תשלומין כל שבעה: באספכם את תבואת הארץ. שיהא חלק שביעי בא בזמן שאספה מכלן שנעשו לעבר את השנים שהיו לין העבור פעמים שהוא בא בחמץ הקיץ או החורף: תחגו. שלמי הגיגה: שבעת ימים. (הגיגה י) אם לא הביא בזה יביא בזה יכול יהא מכוין כל ז' ת"ל והנותר מזבחו ביום ראשון ולא יותר ולמה נאמר שבעה

ענייני המועדים

פוד יום אחד, ולפי שלא יאמרו ישראל שבשיותם חוסה לחרן לא יחגוו חותם שבעת ימים כיון שאם לא חרן ולא חסיפת שוס חבואה ובני בשביו שספק זה אחר עוד ואנוחם לחוחו חג לה' שבעת ימים בשנה חקת עולם, כ"ל עכ"פ חחגוו שבעת ימים לדוחות בין בחרן בין בה"ל ולא יהי': באספכם את תבואת הארץ. כ"ש שבאחד השביעי חחגוו חותו, ומכן השנה נמס גם בגלות יחגוחו, בחמרו בשביות חשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דוחוחיכם, כ"ל בחי סיוות חם בחג זה ולא בחחת מהן חפסק מהן חפסק והיה חסיפת החבואות הוא בשלהם הסגה השביע והיה לזכרון השביות שבו ישבו בני ישראל בגלותם ממלרים ולכן בלחי שיחגוו כל שבעת הימים עכ"פ. ואחנם מה ענין בי בשביות הושבתי את בני ישראל בהוליאי חותם מחרן מלרים בחו עליו דעות להה"ל, מפס שאחו שהוח שביות ממש ושלין זה שאפשי שהיה מחוך הטובה, מפעט טוב יחד, שבשבי ישבו ישראל בשחיפה וחלקה שבר יחמלו בני שלא לחו עיניהם את יסועת ה' לבר גאלם וגאלם כרוב חסדיו שבדי שלא יכוח לבשם ויבשחו חסדיו יעשו זכר ושימן לזכות הטוב שבר קבלו ממנו ית', כשילחו מבחיהם ויבשו בשביות שבעת ימים כדרך חגי חסגי מחכחיו ומחוי שמדבר לחות ולזכלון כי כן ישבו בני ישראל בשחים ממלרים והלכו במדבר, ויש מי שאמר שבשביות היו ענני כבוד ועטן בשיש היולך לפניהם בעמוד ענן לנחותם בדרך ויומם בעמוד לא יסב, ובזה יכירו ויבינו השגחתו ספרטית על ישראל כחלתו.

דעת זקנים מבעלי התוספות

עניהם את נפשותיכם כו כי יום כפורים הוא: (לט) אך בחמשה עשר יום. לפי שגזי פסח לא כתיב שמחה לפי שעדיין לא נלקטה שום תבואה וגבי שבועי לא כתיב אלא שמחה שכבר נלקטה לפי שהקבוץ נלקטה לבל פירות החילן לא נלקטו לך בסכות שבכל נאסף לא תוך בתים וגם נאמרו בעומות ביום"כ כתיב ביה שלא שמחות ושמחתם דבסכ ושמחת בחגך ובמדבר לך שמח מדלא מתבואה ומדלא מעיבות החילן ומדלא מעמילא עומות וזה"ב ושיהיה לך אפח שלין לך להתעסק לך בשמחה: (מ) ולקחתם לכם. מלו"ל משלכם להוליא את השלול ואת הגזול שלא יהא סיגיוהו קטיגוהו. משל למלך שבלה שלוחו לגבות ביוב מגבת בלו, לאחר שגבה משלו סיוהו אחד קפחו ונטל את שלו ולל מה שביהו, לימים בולרך ביוהו אחד לדון לפני המלך ובא לבבור מי שילמד עליו זבות לפני המלך ואמלו אוחו הבבהו אמר לו מה אחה עושה בבחן אמר לו יש לי דין לפני המלך ואני מבקש לבבור מי שיהיר בפניו ית' חן לי מה שגזלת ממני ואני מחיר בפניך. אחזיר לו בלים לבד ונלך לו למחר בא לדון לפני המלך בחלו יש לך אדם שילמד עליך זבות אמר לו אני פלוני שילמד עלי זבות אמר לו מה זבות יש לך ללמד ע"ז אמר להם לבם אני אומר לבם מה עשה לי אחיהי זה בשלבתי לנבות מנבת המלך מעיר פלוני עמד עלי בדרך וקפחני ונטל בל אשר לי ואני בלים הלו הם מקלת בלים שאחזיל לי על מנת שילמד עליו זבות. אחמילו בבל ולמרו לו לא שעשה קטיגוהו (ואחרים בבם קטיגוהו קטיגוהו): ביום הבפורים. בלולב בחו יושבין ביום לחשון שהוא שני לחשרי שהוא יום הבפורים. וזה"ב לא ידענו עלי סיבר מלפני ה' כי בא לבפר עליכם ביום הזה ואין לך בפרה גדולה מזו שהיא מכפרת על כל מדבר ביבשראל ובאומות בעולם שבה"ב הן אומה

ליקוטים על התורה

נָאטְרוּנְקען אוּנ פָּרֵייליךְ גִיעוֹינען־קיין קְנָאה־קיין שָׂנְאָה. אוּנ וַוִי נָרִיים אִיז גִיעוֹינען דִי שִׂמְחָה פּוּן הֶקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וָוען עָר הָאט דָאם גִיוֹינען אוּנ אֲפִילוּ הַיינְט אִין גְלוּת יְעדֶער מָאל וָענָען אַלֶע יִידִין עֶקְסְטְרָא אִין שׁוּהל דָאוֹונָענען, אוּנ יִידִין הָאבְּען זִיךְ יוֹם טוֹב פָּארְגֶאמָעלְט אִין דִי סוּכּוֹת צוּ עֶסְן אִיז טְרִינְקְען, דָאס וַוייל אִיז גִיוֹינען צְווִישָׁען זֵיי שָׁלוֹם אוּנ שִׂמְחָה, דָאס הָאט גִיזָאגְט זָאל זַיין זָאךְ אֲמָאל יוֹם טוֹב מֵיקֶע קִינְדֶער זָאלֶין זִיךְ זָאךְ אֲמָאל פָּרֵייען, עֶם אִיז מִיר אַשְׁאד אַייער אֲפְּשַׁיידִין זִיךְ פּוּן מִיר אוּנ אַייער אֲפְּשַׁיידִין זִיךְ אַייער פּוּן אַנְדֶערִין, אִין דֶעם וָואכְּעדִיגְען פָּאל וָענָען שׁוֹין דָא וַוייניג מֶענְטְשֶׁן וָואס קוּמְען אִין שׁוּהל דָאוֹונָענען, אוּנ יְעדֶער אִיז שׁוֹין פַּארְנוּמְען מִיט זַיין הָאנְדֶיל אוּנ מִיט זַיין אַרְבֶּעט, נָאוּנ זָאךְ דֶעם יוֹם טוֹב פֶּסַח הָאט מֶען נִיט צוּ גִיעבְּען אֲמָאל, וַוייל בְּאלְד נָאכְדֶעם אִיז שְׁבוּעוֹת פּוּן שְׁבוּעוֹת אִיז נִיט וַוייט צוּ סוּכּוֹת, אֶפֶּער פּוּן סוּכּוֹת בִּיז פֶּסַח אִיז אַהֲאלְב יאהר דֶרְפֶּער הָאט גאס גִינְעבְּען נָאךְ אֲמָאל יוֹם טוֹב:

פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף
עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם
לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׃
מא וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיהוָה שִׁבְעַת
יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ׃
מב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־
הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת׃

קַדְמָאָה פֵּירֵי אִילָנָא
אֶתְרוֹגִין וְלוּלְבִין וַהֲדַסִּין
וַעֲרָבִין דְּנַחַל וְתֶחֱדוֹן
קֳדָם יְיָ אֱלָהְכוֹן שַׁבְעָא
יוֹמִין׃ מא וְתַחֲגוּן יָתֵיהּ
חַגָּא קֳדָם יְיָ שַׁבְעָא
יוֹמִין בְּשַׁתָּא קְיָם עָלַם
לְדָרֵיכוֹן בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה
תְּחַגּוֹן יָתֵיהּ׃ מב בְּמַטַּלְיָא
תֵּתְבוֹן שַׁבְעָא יוֹמִין כָּל
יַצִּיבָא בְּיִשְׂרָאֵל יֵתְבוּן

ת"א פרי עץ הדר. נראות כז סוכה לד לה: כפת תמרים. שם לה: לב לד מה: וענף עץ עבות. שם לב: וערבי נחל. שם לג מד: ושמחתם לפני ה' אלהיכם. שבת קלה: סנהדרין ה סוכה מג: ותגתם אתו חג לה'. סוכה מב ע"ב הגיגה ט י: במדבר סביבותיו תחגו אתו. הגיגה ט י: בסכת תשבו. סוכה ו ט כו כז כח לו לז קידושין לד סנהדרין ד זבחים לז ערכין ג. ס' הזוהר פ' בהעלותך ופ' בלהעלותך בישלח. סוכה כ כח זבחים לז:

בעל הטורים

לענף וכו' טבישה לכ"ג: (מ) פרי עץ הדר כפות תמרים. פרי עץ הדר בגימ' אתרוגים: ענף. חסר וי"ו כשכתיב שם דכיס שפוסלים בו ואלו הן יבש גזול שכתב עיר הנדחת נקטם נשמו וזל ע"ג: כפות תמרים. היינו לולב. לולב בגימ' תיים לכך יבש פסול. עץ חיים. היינו לולב שעולה במנין חיים. וכן הוצריכו תורה חיים: (מב) בסכות תשבו שבעת ימים. כנגד שבעת ענני כבוד וכנגד ז' רוחים שיטרפל ושבים בסכות זוכין לז' מופיע.

רש"ם

הזה. אע"פ שראש השנה ויום הכפורים באים לזכרון לכפרה אבל סוכות בא לשמחה ולהודאה על שמילא בהיהם כל טוב בימי אסיפה: עצרת. עצירת מניעת מלאכה: (מ) וענף עץ עבות. קרוין ה"א. כמו קדוש טהור. עמוק. גדול. כלומר ענף של עץ מעובה הרבה: (מב) כל האזרח. אפי' אותן שיש להם בתים. ישבו

שפתי חכמים

כו מוספין מועטין: ק וס"ת פלפל מרוב סוף שדר נס כן בחילנו מצוה לעשה ועשה עלו ופריו סוכה נאה. וי"ל דמ"מ לא יוצאין בו דאי שקלת חדש לא סוי כשיעורו ולא ניכר לקיחתו ואי שקלת כ' או ג' ולקחתם פרי כתיב פרי ס' במשמע ולא סגיאי: ר וס"ת שם כן היה לו לכתוב כף (נח"י). וי"ל דכפף היינו דד פתח וכף עגין הכתוב לכל לו כתיב כף לא משמע אלא עלה אחת: ש כ"ל ישראל מדכתיב מזהר בה"ג סידיעה לומר סמיומן שבאזרחים

דעת זקנים מבעלי התוספור

כיה מוכה ועשה של מעשים טובים. בחינן שבו גדל סעוב יש בו עשה ולא כיה וכנגדו בידיכה ושכל יודעין שזכיתם בדין. משל לבני ב"א שנכנסו לדון לפני התלך ולא היו יודעין הכבריות מי נקי אלא מי שהוא יוצא במקל נבן או תפוח בידו אז יודעין שהוא יצא זכאי מלפני המלך: פרי עץ הדר. לתכבוד מינים שלנו יש מהם בהם כו עשה וכיה כמו שתתרוע והוא כנגד הלדיקים שיש בהם

פירוש לתורת אלהים

אִיהַר וְאִלְט נֶעמָען צוּ אַיְיהְ אִין דֶעם עֶרְשְׁטֶן טָאג
פּוּן סְכּוֹת פְּרִי־עֵץ אַפְּרֵי וָאם וְיא וַואקְסְט אויף אבום
מֵיינְט מֶען אֶתְרוֹג הָדָר עֶר אִיז שַׁיין נְאך אַפְּירוּשׁ
אִיז הָדָר וואנוּנג כְּלוֹמַר עֶר וַואקְסְט פּוּן אֶר צוּ אֶר
אוּן פַאלְט נִיט אֲרַאפּ אום וְוִינְטֶער פּוּן בּוּם כַּפּוֹת
תְּמָרִים אוּן דִי בְלֶעטֶער פּוּן טַיטֶעל בֵּיימֶער מֵיינְט
מֶען אַלוּלָב עֲנַף אוּן דִי צְוַוייגִין וָאם וְעֶנְען גְּפָלְאכְטִין
אֲווֹי וויא שְׁטְרִיךְ מֵיינְט מֶען אֵיין חֻרְם וַעֲרְבֵי נַחַל אוּן
צְוַוייגִין וָאם זִי וואקְסִין בְּיא וואסֶער מֵיינְט מֶען
עֲרָבוֹת וּשְׂמַחְתֶּם אוּן אִיהַר וְאלְט זִיךְ פְרֵייֶען פַאר
אַייֶער גָאט שִׁבְעַת יָמִים זִיבֶען טָאג׃ (מא) וְחַגֹּתֶם אוּן
אִיר וְאלְט זַיי פַייֶער טָאגֶען פּוּן נָאטְס וָועגֶען שִׁבְעַת
יָמִים זִיבֶען טָאג אִין אִיר הָאם וְאל זַיין צוּ אַייְךְ חֻקַּת
עוֹלָם אַהוֹק אוּיף אֵייבִיג לְדוֹרוֹתֵיכֶם צוּ אַייֶער גְּבִירְט
בַּחוֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶעם זִיבְעטֶן חוֹדֶשׁ וְאלְט אִיהַר
פַייֶער טָאגִין דֶעם יוֹם טוֹב׃ (מב) בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ אִין
סְכּוֹת וְזאלְט אִיהַר זִיצֶן זִיבֶן טָאג כָּל הָאֶזְרָח אַלֶע
גִיבּאראֶנֶע

מצות השם

(מ) [סכך] (עשה קכז) ליטול לולב ואתרוג לאחד ושבי ימי חג בדי שיהא בידו ביום ראשון ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרי וענף עץ עבות וערבי נחל וגו׳:

(חומש ע"ט) ח"נ 18 15

מג לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת
הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי
אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: מד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מוֹעֲדֵי
יְהוָה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ שביעי
כד א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב צַו
אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת
זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
ג מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד
יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר

בְּמַטְלַיָּא: מג בְּדִיל
דְּיַדְּעוּן דָּרֵיכוֹן אֲרֵי
בְּמַטַּלַּת עֲנָנִין אוֹתֵיבַת
יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאַפְּקוּתִי
יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
אֲנָא יְיָ אֱלָהָכוֹן: מד וּמַלֵּיל
מֹשֶׁה יַת סִדַּר מוֹעֲדָיָא
דְּיְיָ וְאַלְפִינוּן לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל: כד א וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:
ב פַּקֵּיד יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְיִסְבּוּן לָךְ מְשַׁח זַיְתָא
דַּכְיָא כְּתִישָׁא לְאַנְהָרָא
לְאַדְלָקָא בּוּצִינְיָא:
תְּדִירָא: ג מִבָּרָא
לְפָרוּכְתָּא דְּסַהֲדוּתָא
בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא יְסַדַּר

ת"א למען ידעו דורותיכם. עירובין נ סוכה ג זבחים לז: כי בסכות הושבתי. סוכה יז: ויזכר משה את מועדי ס'. ר"ס כד מגילה לג לב נדרים עה בכורות קי מנחות מג: מעריב עד בקר. זבחים יג מנחות פט:

רש"ם

בסכות: (מג) למען ידעו דורותיכם פשוטו כדברי האומרים במסכת סוכה סוכה מטיב. וזה טעמו של דבר חג הסוכות תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך באספך את תבואת הארץ. בתיכם מלאים כל טוב דגן תירוש ויצהר. למען תזכרו כי בסוכות הושבתי את בני ישראל במדבר ארבעים שנה בלא יישוב ובלא נחלה ומהוך כך תתנו הודאה לפני שנתן לכם נחלה ובתים מלאים כל טוב ואל תאמרו בלבבכם כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה. וכסדר הזה נמצא בפרשת עקב תשמעון. וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' אלהיך זה ארבעים שנה וגו' ויאכילך את המן וגו'. ולמה אני מצוה לך לעשות זאת. כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ הטובה ואכלת ושבעת ורם לבבך ושכחת את ה' וגו' ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. ולכך יוצאים מבתים מלאים כל טוב בזמן אסיפה וישבין בסוכות לזכרון שלא היה להם נחלה במדבר ולא בתים לשבת. ומפני הטעם הזה קבע הקב"ה את חג הסוכות בזמן אסיפת גורן ויקב לבלתי רום לבבו על בתיהם מלאים כל טוב פן יאמרו ידינו עשה לנו את החיל הזה: (ב) ויקחו אליך שמן זית זך.

בעל הטורים

ופלו כן. עין. עצן. טוגס. סמ. לסכה. כבוד הסבינה. וסבת לויתן. ופוס עיכב סלמה בתחלת סחוקף שסה סיו עושים בקוף נח סיס עיכב סלמה סיו נגמה שעושים לוחה נגל: (מג) למען ידעו דורותיכם כי בסכות הושבתי. תנן על ב"ף דסכות דעד כ' אמה מדם יוצד ביוהב כגל סוכה: (ב) ויקחו אליך שמן זית. סמך שמן זית לסוכה. לומר שנומרים שהגל כל שעוסק ימי חגוכה כדרך שנומרים שומו כל שמונת ימי סתג: להעלות נר. ופמ"ש כתיב נרות וסיינו בב"ס שבגיל ס' מדליק נר אחד ומוסיף וסולך: (ג) מחוץ לפרכת העדות. וכן בוחתה תלוה שבה על הערות. ושמו שמלמנו חז"ל שנר שנתרבו הוא עדות שבסיגה ביהבחל: מחוץ

שפתי חכמים

דסיינו יהבחל ופ"ב ג"ל ביהבחל שלא לכבות את הנרות ביהבחל. **הושבתי**. (סוכה יז) ענני כבוד: (ב) צו את בני ישראל. זו פרשת מלות הנרות ופ' ואתה תלוה לא נאמרה שלא על סדר מלאכת המשכן לפרש לוהך המזרה וכן מנחם ואתה סיקף לנוות את בני ישראל על כך: שמן זית זך. ג שמיעה יוצאין מן הזית הרחשון קרוי זך וכן מפורשין במנחות (דף כו) וכת"כ: תמיד. מלילה לליל כמו עולת תמיד שמיעה שלא ליום: (ג) לפרכת העדת. שלפני הארון שהוא קרוי עדות (שבת כב, ת"כ). ורבותינו דרשו

רש"י

בישראל. (ת"כ) לרבות את הגרים: (מג) כי בסכות הושבתי. (סוכה יז) ענני כבוד: (כ) צו את בני ישראל. זו פרשת מלות הנרות ופ' ואתה תלוה לא נאמרה שלא על סדר מלאכת המשכן לפרש לוהך המזרה וכן מנחם ואתה סיקף לנוות את בני ישראל על כך: שמן זית זך. ג שמיעה יוצאין מן הזית הרחשון קרוי זך וכן מפורשין במנחות (דף כו) וכת"כ: תמיד. מלילה לליל כמו עולת תמיד שמיעה שלא ליום: (ג) לפרכת העדת. שלפני הארון שהוא קרוי עדות (שבת כב, ת"כ). ורבותינו דרשו

פירוש לתורת אלהים

נִיבְאַרְעָע יוּדִין זָשְׁבִי זָאלְין וַיצָעַן אִין סְכּוֹת: (מג) לְמַעַן
דָּרוּם הַיים אִיךְ אַיִיךְ וַיצָעַן אִין סְכּוֹת יֶדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם
אַיִיעֶרָע דוֹרוֹת זָאלְין וִוִיסָּעַן כִּי בַסְּכּוֹת אָז אִיךְ הָאב
נָמַאכְט וַיצָעַן דִי יוּדִין אִין סְכּוֹת בְּהוֹצִיאִי וָעַן אִיךְ
הָאב וַיי אוּיסְגְצוֹגְן פּוּן דָעם לַאנְד מִצְרַיִם דַאמָאלְס
הָאב אִיךְ יַיי אֱרוּם גֶרִינְגִילְט טִיט וָואלְקֶנְגִם אֲנִי יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם: (מד) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אוּן אִיךְ הָאב יוּדִין: (א) וַיְדַבֵּר יְיָ:
וְוֶקְחוּ אֵלֶיךָ אוּן וַיי זָאלְין גָעבְּעִין צוּ דִיר שֶׁמֶן זַיִת בּוּמֵיל
פּוּן אוֹיילְבִּירְט לוּטֶערְן בּוּימֵיל כָּתִית צוּ שְׁטוּיסְן
כְּלוּטֶר מַעַן זָאל דִיא אוֹיילְבִּירְטָעַן שְׁטוּיסְן דָעֶר

שמות השם

(מג) [שכה] (עשה קכה) ויסב בסוכה שבעת ימים כימי החג שמשמר בסכת תשבו שבעת ימים ס.
בסוכות תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים וְדָאם אִיז אַמְצוֹת עֲשֵׂה נָעוּם וָאל נָרוּם מָעַן בּוּז עֲסֵה אִין סוּכָּה תֵּרְוֶעֶקֶן אִין סוּכָּה שֶׁלְאָפְן אִיז
וַיצָעַן אִין סוּכָּה וַיצָעַן עָעֶנ וְדִי מָצָה פּוּן סוּכָּה אִיז וַיי עֶר

לְפָנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם: י עַל הַמְנֹרָה הַטְּהֹרָה
יַעֲרֹךְ אֶת־הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: פ
יא וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ אֹתָהּ
שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
יִהְיֶה הַחַלָּה הָאֶחָת: יב וְשַׂמְתָּ אוֹתָם
שְׁתַּיִם מַעֲרֹכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל
הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה: יג וְנָתַתָּ
עַל־הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה

לפני יהוה תמיד חקת עולם
לדרתיכם: על המנרה הטהרה
יערך את־הנרות לפני יהוה תמיד: פ
ולקחת סלת ואפית אתה
שתים עשרה חלות שני עשרנים
יהיה החלה האחת: ושמת אותם
שתים מערכות שש המערכת על
השלחן הטהר לפני יהוה: ונתת
על־המערכת לבנה זכה והיתה

ת״א על המנורה. מנחות כח: ולקחת סלת. מנחות סו לח: שני עשרונים. מנחות לד לה: ושמת אותם. מנחות לד לה: על השלחן. מגיהה כה מנחות כט ל: ונתת על. סוטה לז מנחות סב לו לח.

בעל הטורים

לפרכת. הפסוק מתחיל במ״ם ומסיים במ״ם שהשיכל היה מרכז מ׳ תמם (וכן הפרכת היה מדתה מ״ם): יעריך אותו מהרן. ואותה תעוה תניח מהרן וכנו. לפי שאהר אמתו נדב ואביהוא שהקריבו להיכל לא היה מהרן נכניו ליכנס לבדם אלא היה נכנס ממשה ומ״מ היה פורש בשעת ההטרה: (ה) ומפיק קולי. כגי׳ כמין תבה פרולה וגי׳ ספיקא דוקדא. כלחם הפנים כ״ד עשרוני׳

רש״י

עד גר מערבי שהוא עתיד לבא בחי עונש שהשכינה שורה בישראל! שמותן כה שמן במדת חברותיה וממקם היה מתחיל וכה ת היה מסיים: יערך אתו אהרן מערב עד בקר. (ת״כ) יערוך אותו עריכה הראויה למדת כל הלילו ושיערו חכמים חלי לוג לכל גר וגר והן כדאי לף ללילי תקופת טבת ומלה זו הוקבעה להם: (ד) המנורה הטהרה. שהיא זהב טהור. ד״ח על טהרה של מנורה שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר: (ו) שש חלות. שם חלות המערכת א׳ התחת: השלחן הטהר. של זהב טהור. ד״ח על טהרו של שלחן ב שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל ג גבי השלחן (מנחות לו, ת״כ): (ז) ונתת על המערכת. על כל אחת מאתי המערכות היו שני כזיכי

בעל הטורים

פרשה זו נשנית לפי שהמנורה נוכח השלחן להאיר אל השלחן שעליו לחם הפנים שמפורש כאן שכל זה מתיקון השלחן והמנורה. השמן להאיר. והפת לערוך:

שפתי חכמים

ת ר״ל כתחלה בערב כשהדליק את הנרות הדליק הנר מערבי כתחלה כשבא להטיב את הנרות בשחרית היה מטיב כולן ומדיין כי מערבי דולק וסופיק שפתילות הדלוקות לאחן ומטיב אבל לא זה לא היה מטיב עד שיערב ונוגע בו שמן כמו בשאר נרות. כן פרש״י בפרק בתרא דמס מדליקין: א ואותו מקום קלר ולריך לסוסים חלות אחר מלא שם לסודיע מלו ו׳ מם הן וסוסיף מלא שם לסודיע זו׳ חלות שאחרות הן היו על שמערכה השניה: ב ופי׳ שהרו גבו ובל׳ ישמעאל קורין כנג שסוד בפי״ם בפויים הקנה בלשונן ד״ט, הכמ״ם: ג כלומר שהיו למעלה על השלחן ולחם שפניה מוסף עליהם ויהו הן כל לחם ולחם כמו שמוסיף בפ׳ תכומה כדי שלא יבאו משם שעליונים על התחתונים ויתבטלו אבל על השלחן לא היה קנה להלחם שהתחתון שוכב על השלחן:

פירוש לתורת אלהים

בומיל זאל זיין למאור צום לייכטין לחעלות ער אן וצו
צינדען די ליכט פון דער מנורה תמיד אלע נעבט:
(ג) מחוץ אוסן ווייניג פון דעם פרוכת וואם העננט
חמידות פאר דעם ארון פון די לוחות באהל מועד אין
דעם אהל מועד זאל אהרן אן ריכטען די מנורה
אוג אר זאל אזוי פיל בומיל ארויס גיסען אין די
ערליך פון דער מנורה עם זאל ברענען מערב פון
נאכט ביז פריא לפני יי פאר נאט תמיד אלע נאכט
דאם זאל זיין צו אייך חקת עולם אחוק אויף אייביג
לדורותיכם צו אייערש דור דורות: (ד) על המנורה אויף

מצות השם

טהרה. דאם איז אאנדעדייטקען וועגן די יורין וענען ארויס געמאכט
(חומש ע״ט) ח״ג

לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה׃
ח בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ
לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּרִית עוֹלָם׃ ט וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ
קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק־
עוֹלָם׃ ס י וַיֵּצֵא בֶּן־אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית
וְהוּא בֶּן־אִישׁ מִצְרִי בְּתוֹךְ בְּנֵי

אונקלוס

וּתְהֵי לְלַחֵם לְאַדְכָּרָא
קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ׃ ח בְּיוֹמָא
דְשַׁבַּתָּא בְּיוֹמָא דְשַׁבַּתָּא
יְסַדְרִינֵיהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא
מִן קֳדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
קְיָם עָלָם׃ ט וּתְהֵי לְאַהֲרֹן
וְלִבְנוֹהִי וְיֵיכְלוּנֵיהּ
בַּאֲתַר קַדִּישׁ אֲרֵי קֹדֶשׁ
קוּדְשִׁין הוּא לֵיהּ
מִקּוּרְבָּנַיָּא דַיְיָ קְיָם עָלָם׃
י וּנְפַק בַּר אִתְּתָא בַּת
יִשְׂרָאֵל וְהוּא בַּר גְּבַר
מִצְרָאֵי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ת"א ביום השבת. יומא מ כב: בני ישראל. מנחות כא: והיתה לאהרן. יומא יז בתרא קמג סנהדרין כא ע"ז י: חק עולם. מנחות עו:

בעל הטורים

זהו י"ב חלות כנגד י"ב מזלות שמוזלין חלילה בכ"ד שעות בכ"ד שעות ביום והם שש המערכת כנגד ששת ימי בראשית שבהם נברא העולם שבשכר מתקיים בזכות ישראל: (י) ויצא בן אשה ישראלית. סמך מקלל לביום השבת. לומר שהמקלל ומקושש היו בזמן אחד ולומר

שפתי חכמים

ד פי' דילפינן מג"ש כתיב הכא מערכת וכתיב גבי לחם הפנים מערכת מה מערכת האמורה גבי לחם הפנים שתים אף כאן היה בזיכין שני בזיכי לבונה כלומר על כל מערכה היה נותן לבונה ולא על הלחם היו הבזיכים אלא אצל המערכה כדי שלא יבלעו הלחם מפני כובדן של בזיכין ופירוש על המערכה אצל המערכה וסמוך לו כמו והסכות על הארון את הפרוכת: ה לפי שדרשינן סמיכות ולעיל כתיב חק עולם ויצא וגו' כלומר מעולמו יצא: ו ל' הרא"ם מהכא משמע דמעשה המקלל בשנה שניה היה שהרי לחם הפנים לא היה אלא לאחר שהוקם המשכן וכן מעשה הדגלים לא היה אלא עד שנה שניה כדכתיב בפ' במדבר וקשה דהא פרש"י ויניחהו במשמר ולא הניחו המקושש עמו וכו' והמקושש בשנה ראשונה היה כדפרש"י וימצאו איש מקושש עליה בגנותן של ישראל שכ' מדבר שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה בא זה והללם וכו' א"כ מעשה דמקלל ג"כ בשנה ראשונה היה. ותירץ אע"פ שמעשה לחם הפנים לא היה אלא בשנה שניה מ"מ אפשר שלוי לחם הפנים היה בשנה ראשונה ובשעת הלווי כששמע אותו רשע מיד ליגלג. וע"ש: ז לפי שפרש"י לעיל ויצא מחוייב עמד וגידף קשה היאך תליא זה בזה אלא כך פירושו כשאמר לו באותות לבית אבותם כתיב אמר להן מי היה אבי אמרו לו מצרי היה אמר להו איזה מצרי אמרו לו אותו מצרי שהרגו משה בשם המפורש

רש"י

לבונה מלא ד קומץ לכל אחד: והיתה. הלבונה הזאת ללחם לאזכרה. שאין מן הלחם לגבוה כלום אלא הלבונה נקטרת כשמסלקין אותו בכל שבת ושבת והיא לזכרון ללחם שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהוא אזכרה למנחה: (ט) והיתה. המנחה הזאת שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה היא: ואכלהו. מוסב על הלחם שהוא לשון זכר: (י) ויצא בן אשה ישראלית. (ת"כ) מהיכן יצא רבי לוי אומר מעולמו ה יצא רבי ברכיה אומר מפרשה שלמעלה יצא לגלג ואמר ביום השבת יערכנו ו דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה. ומתניתא אמרה מבית דינו של משה יצא מחוייב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמר להם מבני דן אני אמרו לו (במדבר ב) איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב נכ ס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד וגדף: בן איש מצרי. הוא המצרי ז שהרגו משה: בתוך בני ישראל. מלמד

דעת זקנים מבעלי התוספות

נעשים אגודה. וכ"ל שלכך אנו אומרים בר"ה ויעשו כולם אגודה אחת, ד"א הלולב דומה לשדרה ההדס דומה לעין הערבה דומה לשפתים האתרוג דומה ללב ואין לך אבר אחד גדול מהלב ושקולין הן כנגד כל הגוף. וזהו שאמר דוד כל עצמותי תאמרנה ה' מי

פירוש לתורת אלהים

ער איז פון ריין נאלד פאר גאט זעקס חלות איינע אויף די אנדערע זענען גילעגין אויף איין עק טיש און די אנדערע זעקס חלות איינע אויף די אנדערע זענען גילעגין אויף דעם אנדערן עק טיש: (ז) וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת און דוא זאלסט געבין אויף דעם אן רעכטונג אויף יעדערע זעקס חלות לְבוֹנָה זַכָּה לויטערין וויירך בְּשָׂמִים וְהָיְתָה און דער וויירך זאל זיין לַלֶּחֶם צום ברויט לְאַזְכָּרָה צו אדערמאנונג אִשֶּׁה לַיְיָ אקרבן צו גאט: (ח) בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אום שַׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ זאל ער דאס ברויט אן רעכטען לִפְנֵי יְיָ פאר גאט תָּמִיד פון איין שַׁבָּת צום אנדערען כלומר אום שַׁבָּת זאל ער אראפ נעמען דאס ברויט וואס עס איז געלעגען פון פריער וואך און זאל לייגען אריין דאס פרישע ברויט דאס זאל זיין מֵאֵת פון די יודין בְּרִית עוֹלָם אברית אויף אייביג: (ט) וְהָיְתָה און דיא מִנְחָה די אלע ברויט זאלין זיין לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו צו אהרן אונ צו זיינע קינדער וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ און זייא זאלין איהם עסין אויף איין הייליג ארט כִּי ווארום קֹדֶשׁ קָדָשִׁים גאנץ הייליג הוּא לוֹ איז די מִנְחָה צו איהם מֵאִשֵּׁי יְיָ פון דיא קרבנות פון גאט חָק עוֹלָם דאס זאל זיין אמצוה אויף אייביג: (י) וַיֵּצֵא און עס איז ארויס גגאנגען דער זון פון איין אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא און ער איז אזון פון אמִצְרִי אידישע אִשָּׁה ה' זון געהאט אזון פון א מִצְרִי און ער איז געגאנגען צווישען די

וְאִתְנְצִיאוּ בְּמַשְׁרְיָתָא בַּר אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל וְגַבְרָא בַּר יִשְׂרָאֵל : יא וּפְרַשׁ בַּר אִתְּתָא בַּת יִשְׂרָאֵל יַת שְׁמָא וְאַרְגִּיז וְאַיְתִיאוּ יָתֵיהּ לְוָת מֹשֶׁה וְשׁוּם אִמֵּיהּ שְׁלוֹמִית בַּת דִּבְרִי לְשִׁבְטָא דָּן : יב וְאַפְרוּהִי בְּבֵית מַטְרָא עַד דְּיִתְפְּרַשׁ לְהוֹן עַל גְּזֵירַת מֵימְרָא דַיְיָ :

ישְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי : יא וַיִּקֹּב בֶּן־הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת־הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל־מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת־דִּבְרִי לְמַטֵּה־דָן : יב וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל־פִּי יְהוָה : פ

ת"א ויקב שם הפס. סנהדרין ע:

בעל הטורים

שמתגלגל שבת בכופר בעיקר : ויגלו . כ' . ויגנו במחנה . ויגלו שניהם כאחד . רמז למ"ד שילמ חייב מביא דיגו של משה על שבלה ליעט לחלו במחנה דן . וזהו ויגלו כאחד על עסקי אחד : (יא) ויקוב . ד' במס' מתני ליסמי . ויקוב שוב הפס . ויקוב ויקלל ושמעי הלך בללע הפס . דלהי ושיגו לחיות בסנהדרין ואימת דכרזיה מברז מגמד שבחים לעות עשה : ויקלל . ד' במס' . ויקוב ויקלל ושמעי הלך בללע הפס פלוך ויקלל ויקלל שבלשתי את דוד ויקלל את יומו כתיב דחיתקש קללת נשיא לקללת הפס כדכתיב פלוסים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאור ע"כ נהלג שמעי ושבלשתי לא מיות שלא רלה לקלל דכדאי ולא קלל רק את יומו ע"כ ויוסף ה' לעיוב שמגמר: (יב) ויניחוהו. כ' במס' הכא ויניחוהו במשמר ויניחוהו מחון לעיר גבי לוט ויניחוהו מחון לעיר למה ויניחוהו במשמר

רש"י

ח שנתנייר: וינצו במחנה . על עסקי המקנה : ואיש הישראלי. זה שכובדו שמיחה בו ט מטע שהלו : (יא) ויקב . כתרגומו ופרים (סנהדרין פז) שנקב שם המיוחד ובלף והוא שם המפורש שמטע מסיני : ושם אמו שלומית בת דברי . שבחן של ישראל שפרשמה הכתוב לזו לומר שהיא לבדה היתה זונה: שלמית. לשון פעפוע שלם עלך שלם עלך שלם עליכון מפעפעת בדברים שונלת בשלום הכל: בת דברי. דברנית היתה מדברת עם כל אדם לפיכך קלקלה: למטה דן . מגיד שהרשע גורש גנאי לו גנאי לשבטו כיוצא בו (שמות לח) שהליחב בן אחיסמך למטה דן שהם לאביו שהם לשבטו: (יב) ויניחהו. לבדו ולא הניחו מקושש עמו שנאיהם היו בפרק לחמל ויודעים היו י שהמקושש במיתה (סנהדרין עה) שנאמר (במות לח) מחלליה מות יומת לחל

דעת זקנים מבעלי התוספות

כמיך . שים לשבח להקב"ה בשם ובלב ובעין ובשדרה שהוא כל סגוף שלהי בשדרה: (י) והוא בן איש מלרי. הוא גרם לו שבבך שם השם שדרכן של מלריים לבזות את השם כמו שאמר פרעה לא ידעתי את ה' : ויגלו במחנה. אמר לו תביאו לבין המלרי משם שרגו אמר לו אמר לו בשם המפורש כדפרישין מיד ויקב את השם ויקלל : (יא) ויקב . הוא גרם לו שהריבה לדאמרי' בפ"ק דסנהדרין השוא שהוא אמר שמא משבט דן קא אתי : (יב) לפרוש להם על פי ה'. לפרוש משמע לשום הכל שלא היו יודעין אם היה חייב סקילה אם"ו דמקלל אביו ואמו דכתיב בהו תניו ואמו קלל אביו כו' או שמא אינו דין שיהא נהוג

כאיתא ב"ד כדי שלא יהא לו כפרה לפי שעשה גדול כדאמרי' גבי מעביר בנו ובתו בשם היה כי יהן מזרעו ולבן מזרעו ולא כל זרעו מכלן שהרי המעביר כל זרעו שהוא פשוט לפי פשוט ממש קשה דמ"ל מיהו חוטא נשכר שלא ר"ל פושרין שהוא ממיתה ב"ד כדי שלא יהא יכפר בכך לכך כולהו לומר לפרוש להם על פי ה'. שכל המקושש שידעו בודאי שהוא חייב מיתה שנאמר מחלליה מות יומת אך לא ידעו בהיזו מיתה הוא נסרג שם בחנק משום דכל מיתה שהתורה בתוכה שהיה שלא חנק או דיליפינן קלוד מע"ז לכך לא נאמר בו לפרוש שלא כי לא פירש מה יעשה לו . וקשה לאן ולשם לכדי יכולה דאמר שהיו נהנו עד שיוציאוהו

שפתי חכמים

מיד עמד וגידף: חוש"ת ושם כפ' שמות כתיב ויכל כי אין מיש ובכל"י עתיד לגלות ממנו מיש עוב. וי"ל לכך נקט רש"י עתיד לגלות כ"ל דבאותו זמן כבר גולה היה זה שבל שלם' ל אין מיש עתיד לגלות ממנו שהוא טוב והוא דאמר שתגייר והא בכרי שבא על בת ישראל הולד כשר ומה לריך להתגייר , תירן הכמב"ן שנהגם לבניס מילה ופבילה והבלאת דמיס בשעת מתן תורה והוא דבר באותו בתוך בני ישראל . וסתום' תירלו קודם מתן תורה כי' הולד גדול שתגייר לדעתו : ט ר"ל שלא שניתו ליעט שהלו שם: י זה

רש"י

מיכך . שים לשבח להקב"ה בשם ובלב ובעין ובשדרה שהוא כל סגוף שלהי בשדרה: (י) והוא בן איש מלרי. הוא גרם לו שבבך שם השם שדרכן של מלריים לבזות את השם כמו שאמר פרעה לא ידעתי את ה' : ויגלו במחנה. אמר לו תביאו לבין המלרי משם שרגו אמר לו אמר לו בשם המפורש כדפרישין מיד ויקב את השם ויקלל : (יא) ויקב . הוא גרם לו שהריבה לדאמרי' בפ"ק דסנהדרין השוא שהוא אמר שמא משבט דן קא אתי : (יב) לפרוש להם על פי ה'. לפרוש משמע לשום הכל שלא היו יודעין אם היה חייב סקילה אם"ו דמקלל אביו ואמו דכתיב בהו תניו ואמו קלל אביו כו' או שמא אינו דין שיהא נהוג

לִיקוּטִים עַל הַתּוֹרָה

וְהוּא בֶּן אִישׁ מִצְרִי וגו'. דַּעַר מַדְרָש תַּנְחוּמָא וָאֶנֶט פּוּן רַבִּי לֵוִ"ם וָועֶנֶן דָּעֶר בֶּן אִישׁ מִצְרִי אִיז גָּעוָוען אֲבָּעֶר אִיז שׁוֹטְרִים , דִּי שׁוֹטְרִים זָענֶען מְצָרִים זָענֶען גִּיוָוען נוֹגְשִׂים אוּן שׁוֹטְרִים , יָעֶדעֶר שׁוֹטֵר הָאט בָּעהָאט צוּ שַׁאפֶן אוֹיף צֶערְטֶר גִּיוָוען יִדְיִן , יָעֶדעֶר שׁוֹטֵר הָאט אַבְטוּנְג צוּ גֶעבֶּן אוֹיף זַיי מֶען זָאל נוּט אַרְבֶּעטֶן . דִּי נוֹגְשִׂים זָענֶען גִּיוָוען מְצָרִים, יָעֶדעֶר נוֹגֵשׂ הָאט אַבְטוּנְג גִּיגֶעבֶּן אוֹיף צֶעהֶן שׁוֹטְרִים , אֲבָּאל הָאט דָּעֶר וועֶגֶן גִּיזֶעהֶן דִּי שְׁלוֹמִית בַּת דִּבְרִי דָּאס וַוייב פּוּן שׁוֹטֵר אִיז זִיא אִים גִּיפֶעלֶן , אוֹיף מָאדְנֶען נַאכְּט פָּרִיה פָּאר מָאנ אִיז גֶעקוֹמֶן דָּעֶר נוֹגֵשׂ אוּן הָאט אוֹיפְגֶיוועקְט דָּעם שׁוֹטֵר זָאל יֵין צוּ זַאמֶען גָּעמֶען זַיי צֶעהֶן יִדְיִן צוּ דֶּי אַרְבֶּעט , וַוי דָּעֶר שׁוֹטֵר אִיז אַוועק גִּיגַאנְגֶען פּוּן שׁוֹטֵר אִיז אֵין גִּיגַאנְגֶען אִים קֵין שׁוּם גִּיגֶעבֶּן אוּן הָאט זִיא אִים גִּיפֶעלֶן , אוֹיף מָאדְנֶען נַאכְּט פָּרִיה פָּאר מָאנ אִיז גֶעקוֹמֶן דָּעֶר נוֹגֵשׂ אוּן הָאט גִּיזֶעהֶן דָּעֶר וועֶגֶן וָואס אִיצְט גֶעפִּינְט דָּעם נָאמֶן פּוּן נָאם

טז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃
יד הוֹצֵא אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל־הַשֹּׁמְעִים אֶת־
יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל־
הָעֵדָה׃ טו וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר
לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְקַלֵּל אֱלֹהָיו
וְנָשָׂא חֶטְאוֹ׃ טז וְנֹקֵב שֵׁם־יְהוָה מוֹת
יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ־בוֹ כָּל־הָעֵדָה כַּגֵּר

טז ומַלֵּיל יְיָ עִם משֶׁה
לְמֵימָר׃ יד אַפֵּיק יַת
דְּאַרְגִּיז לְמִבְּרָא
לְמַשְׁרְיָתָא וְיִסְמְכוּן כָּל
דְּשָׁמְעוּ יַת יְדֵיהוֹן עַל
רֵישֵׁיהּ וְיִרְגְּמוּן יָתֵיהּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא׃ טו וְעִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל לְמֵימָר
גְּבַר גְּבַר אֲרֵי יְרַגֵּיז
קֳדָם אֱלָהֵיהּ וְיִקְבֵּל
חוֹבֵיהּ׃ טז וּדְיִפְרַשׁ שְׁמָא
דַייָ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל
מְרַגָּם יִרְגְּמוּן בֵּיהּ כָּל
כְּנִשְׁתָּא כְּגִיּוֹרָא כְּיִצִיבָא

ת"א הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל. סנה מד מג: ולגמו סוטה כג סנהדרין מה: סיפ כי יקלל סנהדרין נו: סנהדרין נח: מגיפה יא קידושין ל סנהדרין נז שבועות לה: ונשא חטאו. שבועות לה: ונוקב שם. סנהדרין נו שבועות נז:

רש"ם

(טו) איש איש כי יקלל אלהיו. סתם בבינוני בלא פירוש שם המובהק. ומפרש השם המובהק יתברך שמו, ואחר כך מקללו: (טז) מות יומת. לפי פשוטו יש לפרש כן: כשיני. ועוד כאשר לוקה ס' את משה ואמיך ליה כאשר ציוני. לומר כאשר לוקה זה למשה כשיני שקל יפקל או יהא יורה כן יעשה לו:

בעל הטורים

כדי לשמעו: (טז) ונקבו שם. ואמיך ליה ואים כי יכה. רמז לשם שממנו יכה יוסי שם יוסי. ד"ן בנקבו שם ואמיך ואים כי יכה לומר כל שסופר לזעו של יחברך כאלו סופר לזעו של בוראו. סמך מקלל לפרשת כאשר כשיני לומר שהמקלל קלל הפה שעשה

שפתי חכמים

טעם הוא מדלגיל למה לא סיימום כיחד ומפרש לפי שיודעין שזה בזיתה שכל מקלל לא היו יודעין סופו בזיתה ושמא לא יהיה בזיתה ולעצר זה שסבר סופו ויוצבין יחד יחזיקו: כ ופ"ת כיון שהיו יודעין שהמחלל שבת בזיתה למה לא דמוהו בתקף דהפה כל שהם בזיתה הוא תקף. י"ל שסבירין שהמקלל שבת כאלו עובד ע"ז וכופר בהקב"ה ליון שהין מתמין שהקב"ה בכתה הקב"ה בזעשה בהשיות הין מתמין שהקב"ה בכתה הטילם ובאלילו מתמין בע"ז ושמא כמו בע"ז שהקילוה כך מחלל שבת שהקילוה מי שמא תקף לכך היו מסופקים: ל י"מ הין אלו נעבדין לפי שהעדים לריכים להעיד כמו שהמעו מפי המגדף אבל הין ל' רבי' משמע ולא פורש להם כ כאילו היתה כמו (במדבר טו) כי לא פורש מה יעשה לו. אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם שלא היו יודעים שם חייב מיתה שם לאו: (יד) השמעים. אלו העדים: כל. להניח את הדיינים: את ידיהם. אומרים לו דמך בראשך ואין אנו נעשים במיתתך ל שתהא גרמת לך: כל העדה. (ת"כ) במעמד כל העדה (מכאן) שעלולו של אדם כמותו: (טו) ונשא חטאו. ככרת כאשר התרתה: (טז) ונקב שם. אלו חייב עד שיפרש את השם

ולא המקלל בכאילו: ונקב. ל' קללה כמו (במדבר כג) מה

דעת זקנים מבעלי התוספות

כאי זו מיתה נהרג ת"ל לין נתחייבו אלו ואמת אתהו בהן בכל ד' מיתות ב"ד והחיבו עלמן למיתות כולן ואילו קשיה נמ"ד התחלת ספק לא אמר התחלה שהרי בכל מיתה ומיתה קשיא לה התחלת ספק ודוחק הוא שיהא הפה כל כך עדים שהתרו להם מכלם ביחד ואמת אפשר לשיות כן מדכתיב כאן יסמכו השמעין ולא כתיב העדים וכן במקושש לכתיב ויהיו בני ישראל במדבר וימלאו מים מקושש משמע שהכה היו שם. ועי' ל' הכתיב היו ום"ל הכתיב לין לריך התראה. הן להכה ויכה עוד: (יד) וסמכו כל

פירוש לתורת אלהים

עַם וְאֶל וֶועֶרְעַן בַּאשַׁייר דוּרְךְ דָעם צִיווּי פּוּן נָאט יוּדִין וְאֶלֶהִים בֶּענְטְשׁ וָואס אויב עָם קוּמְט אִים מִיתָה: (טו) וַיְדַבֵּר: (יד) הוֹצֵא צִיה אויס דָעם וָואס הָאט גִישְׁאלְטִין אויסֶער דָער מַחֲנֶה וְזִינְד בְּלוֹמֶר אוֹ מָען הָאט אִיהם נִיט מוֹרָה גִיוֶועזן וְסָמְכוּ אוּנ וָאלְין אַן לָעהֲנָען אַלֶע וָואס הָאבִין גֶהֶערְט וויא עֶר הָאט גִישְׁאלְטִין דָאס זֶעלְבִין דִיא עֵדוּת אֶת יְדֵיהֶם זַייעֶר הֶענְט אויף זַיין קָאפּ זַייא וָאנִין צוּ הָאט אִיהם מַתָּרָה גִיוֶועזן מוּת יוּמַת וָאל עֶר נְטַייט אִים מִיר וֶועלָען נִיט גִישְׁטְרָאפְט וֶועֶרְעַן אויף דָעם וָואס דוּא וֶועֶרְסְט גֶהֶרְגִית דָען דוּא הָאסְט דִיר אַלֶיין גוֹרֶם גִיוֶועזן וְרָגְמוּ אוּנ אַלֶע יוּדִין וָאלְין אִיהם אִיהם הַרְגֶען כִּפּוּר סַייא אַנֶר סַייא אַיין אַלֶע בְּעוֶואפְנִין מִיט שְׁטֵייגֶער: (טז) אֶל בְּנֵי אוּנ צוּ דִיא

(חומש ע"ט) ח"ן

בְּפָרְשׁוּתַיְהּ שְׁמָא דְּיְיָ וְיִתְקְטֵיל: יז וּגְבַר אֲרֵי
יְקְטוֹל כָּל נַפְשָׁא דַּאֲנָשָׁא וְיִתְקְטֵיל:
יח וְדִיקְטוֹל נַפְשׁ בְּעִירָא יְשַׁלְּמִינַהּ נַפְשָׁא חֶלַף
נַפְשָׁא: יט וּגְבַר אֲרֵי
יִתֵּן מוּמָא בְּחַבְרֵיהּ כְּמָא
דַּעֲבַד כֵּן יִתְעֲבֵד לֵיהּ:
כ תִּבְרָא חֶלַף תִּבְרָא
עַיְנָא חֶלַף עַיְנָא שִׁנָּא
חֶלַף שִׁנָּא כְּמָה דִיהַב
מוּמָא בַּאֲנָשָׁא כֵּן יִתְיְהַב
לֵיהּ: כא וְדִיקְטוֹל בְּעִירָא
יְשַׁלְּמִינַהּ וְדִיקְטוֹל אֲנָשָׁא
יִתְקְטֵיל: כב דִּינָא חַד
יְהֵא לְכוֹן כְּגִיּוֹרָיָא
כְּיַצִּיבָא יְהֵי אֲרֵי אֲנָא
יְיָ אֱלָהֲכוֹן: כג וּמַלֵּיל

בְּפָרְשׁוּתַיְהּ שְׁמָא וְיִתְקְטֵיל: יז וְאִישׁ כִּי־יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת: יז
כִּי יַכֶּה כָּל־נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת:
יח וּמַכֵּה נֶפֶשׁ־בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ
תַּחַת נָפֶשׁ: יט וְאִישׁ כִּי־יִתֵּן מוּם
בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ:
כ שֶׁבֶר תַּחַת שֶׁבֶר עַיִן תַּחַת עַיִן
שֵׁן תַּחַת שֵׁן כַּאֲשֶׁר יִתֵּן מוּם בָּאָדָם
כֵּן יִנָּתֵן בּוֹ: כא מפטיר וּמַכֵּה בְהֵמָה
יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת: כב מִשְׁפַּט
אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כג וַיְדַבֵּר

ת"א כגר כאזרח. סנהדרין נו: בנקבו שם שבועות ל: ותים כי יכה. קמץ פג סנהדרין עט נדה מד: ומכה נפש בהמה. ירושלמי בק בתובות לה ניזל ח ב"ק יב פג: נפש תחת נפש. שם פד: ותים כי יתן מום. בתובות לה ב"ק כו ג פג פד: כאשר עשה כן יעשה לו. בתובות לה קמץ פד: עין תחת עין. בתובות לב קמץ שם: כשבר יתן מום כאשר עשה כן יעשה לו. בתובות לב קמץ פד: ומכה בהמה. בתובות ס לח כה פג קמץ שם סנהדרין פד: ומכה אדם יומת, שם: משפט אחד. ירושלמי קכב בתובות ג קמץ עד סנהדרין יג כח לב:

רשב"ם (יח) ומכה נפש בהמה. ממיתה לגמרי:

רש"י

לקב: (יז) ואיש כי יכה. לפי שנאמר (שמות כא) מכה איש ומת. יכול לא יהא נהרג את הבהמה ומה ת"ל מכה בהמה. לפי שנפש אדם חמורה וקטן מיני ת"ל כל נפש אדם: (כ) כן ינתן בו. פירשו רבותינו שחייבו בתורת מום ממש אלא תשלומי ממון מ"מ שמין לו אותו כעבד לכך כתיב בו ל' נתינה דבר הנתון מיד ליד: (כא) ומכה בהמה ישלמנה. למעלה דבר בהווה בהמה ובאן דבר ג בעושה בה תבורה: ומכה אדם יומת. אפי' לא הרגו אלא עשה בו תבורה ס אלא נאמר כאן נפש ובמכה אביו ואמו דבר הכ' וכן להקיזו למכה בהמה מה מכה בהמה מחייב אף מכה אביו ואמו מחייב פרט למכה לאחר מיתה לפי שמינו שהמקללו לאחר מיתה חייב הולך לומר במכה שפטור ומה בהמה בחללה שהם אין הכלה אין תשלומין אף מכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם תבורה:

(כב) אני ה' אלהיכם. אלהי כלכם בשם שאני מייחד שמי

שפתי חכמים

כן: מ פי' כמה הי' שוה בלא מום וכמה שוה עם המום ומצלם שפחת: ג דמל"ק מה יצלמנה מה חסרון שפחת בם מיצלמנה: ס פי' כיון דלא כתיב הכא נפש ס"מ דכתיבא בלא מיתה מייבי ואי בשדם אחר מייבי והא כתיב ומכה אדם ומת אחר רחמנא ולא כתיבא בלבד אחר"כ במכה אביו ואמו מייבי וכו':

פירוש לתורת אלהים

נָאט יוּפּת זָאל עֶר וָועֶרְן גֶטַייט: (יז) וְאִישׁ אוֹג וָועֶן
הָאט דָעם אַנְדֶערְן אוּיס גְיבְראכְן אַיין הָאנְט
אַמְענְטְשׁ וָועט הָארְגִינְגְן אַמְענְטְשׁן אֶפְּילוּ עֶר
וָועט הָארְגִינְגְן אַקְינְד מוּת יוּפּת זָאל עֶר וָועְרְן
גְטַייט: (יח) וּמַכֵּה אוֹג וָועֶן אַייְנֶער וָועט הָרְגִינְגְן
אַבְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה זָאל עֶר בְּצָאלְן פַּאר אִיר נֶפֶשׁ אֲנֶפֶשׁ
פַּאר אֲנֶפֶשׁ וְויפִּיל זִיא אִיז וָועְרְט גְיוָועְן: (יט) וְאִישׁ
אוֹג וָועֶן אַייְנֶער וָועט מַאכְן אֶפְּעֶלְער אִין זַיין חֲבֶר
כַּאֲשֶׁר עָשָׂה אַזוֹי וְויִ עֶר הָאט גְיטָאן כֵּן יֵעָשֶׂה אַזוֹי זָאל
גְיטָאן וָועְרְן צוּ אִים רש"י שְׁרִייבְּט דָער פָּסוּק מַיינְט
נִיט מֶען זָאל דָעם אַנְדֶערְן אוֹיךְ מַאכְן אַזוֹי
אֶפְּעֶלְער נָאר עֶר זָאל אִים בְּצָאלְן גֶעלְט אַזוֹי וְויא
עֶר שְׁטַייט אִין פְּרָשַׁת מִשְׁפָּטִים: (כ) שֶׁבֶר וָועֶן אַייְנֶער

(חומש ע"ט) ת"ג 19 5

מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת־
הַמְקַלֵּל אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ
אֹתוֹ אֶבֶן וּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ פ פ

משֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאַפִּיקוּ יָת דְּאַרְגִּיז
לְמִבְּרָא לְמִשְׁרֵי תְּא
וּרְגָמוּ יָתֵיהּ אַבְנָא וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל עֲבָדוּ כְּמָא דִי
פַקֵּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה: פ פ פ

ת"א ויוציאו ית. סנהדרין מב מג: ויגמו יתו. שם מג: וכני ישראל עבדו. שם:

דש"י

ממי עליכם כך ממי מיחדו על הגריס: (כג) ובני ישראל עשו. כל המצוה האמורה בפקילה במקום אחר להיות רגומה ותלויה: חסלת פרשת אמור

פירוש לתורת אלהים

אַגָּדָה הָאט דָעם דִּין אַזוי ווִיא אַנְיִקָאעֶרְעֶר אל מחוץ אויסער דער מַחֲנֶה ווֶירְגְמוּ אוֹן ווֶיא הָאבְּיוּ
יוד כְּי אֲנִי יְיָ (עיין רש"י): (כג) וַיְדַבֵּר משֶׁה אוֹן משֶׁה הָאט איהם פאר שְׁטַיינְט מיט אַשְׁטַיין וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹן דִי
גֶיעֶט דִי נַאנְצֶע פָּרָשָׁה צוּ דִי יוּדִין וַיּוֹצִיאוּ אוֹן ווֶיא יוּדִין הָאבְּן גֶיטָאהָן בְּאַשֶׁר צִוָּה אַזוי ווִיא נָאט הָאט
הָאבְּן אַרוים גֶעפִירְט דעם וָואם הָאט גִישַׁאלְטְעז גִיבָּאטֶן צוּ משֶׁה:

הפטרת אמור (יחזקאל מד)

משלי יחזקאל

א וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בִּתְעוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי הֵמָּה
יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֵנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב
וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: ב הֵמָּה יָבֹאוּ אֶל־מִקְדָּשִׁי
וְהֵמָּה יִקְרְבוּ אֶל־שֻׁלְחָנִי לְשָׁרְתֵנִי וְשָׁמְרוּ אֶת־
מִשְׁמַרְתִּי: ג וְהָיָה בְּבוֹאָם אֶל־שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית
בִּגְדֵי פִשְׁתִּים יִלְבָּשׁוּ וְלֹא־יַעֲלֶה עֲלֵיהֶם צֶמֶר
בְּשָׁרְתָם בְּשַׁעֲרֵי הֶחָצֵר הַפְּנִימִית וָבָיְתָה: ד פְּאֵרֵי
פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־רֹאשָׁם וּמִכְנְסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל־
מָתְנֵיהֶם לֹא יַחְגְּרוּ בַיָּזַע: ה וּבְצֵאתָם אֶל־הֶחָצֵר

וְהַכָּהֲנִים הַלְוָיֵא בְּנֵי צָדוֹק וגו'. דִי
מְצוֹת אוֹן דִי בֶּיבְּרוֹת
וָואם מִיעֶנְטֶשְׁן מוּהְטֶן, עֶרְשְׁטֶנֶנְס
וַיערְן זַיי גִיעֶרְעכוֹנְט נָאךְ דֶם מֶענְטֶשְׁ
עם איז נים גְלַיְיךְ אַיין מֶענְטֶשׁ צוּם
אַנְדֶערְן, דֶהַיינוּ צְוַויי טֶענְטֶשְׁן
הָאבְּן גִיטָּעבְּן גְלַיְיךְ צֶדֶקָה, רַאוּךְ
הָאם גִיטָּעבְּן אַרַבּל אוּיךְ צֶדֶקָה אוֹ
שְׁמָעוֹן הָאם גִיטָּעבְּן אַרַבּל אוּיךְ
צֶדֶקָה, רַאוּבֵן אַיז גִיוְוען אֶנְבִּיר וָואם
אַרַבּל אַיז בֵּי אִים נִיט טַייעֶר, אוּב
שְׁמָעוֹן אַיז גִיוְוען אָרֶם, וָום אַרַבּל
אַיז בֵּי אִים זַייעֶר טַייעֶר פּוּן דֶעסְטְ
וָועגְן דִי מִצְוָה צֶדֶקָה אַיז אֶבֶּער
בֵּי אִים טַייעֶרעֶר וַוי עֶר אַלַיין הָאם
עֶר אֶפְּגִישְׁפָּארְט אַרוּבֵּל פּוּן זַיין
הוֹצָאָה אוֹן הָאם גִיטָּעבְּן אוּיךְ צֶדֶקָה

קֶען מֶען דָען זָאגְן אַז הַקבָּ"ה וָועט בֶּאהַלְטְן שֵׂכַר צוּ בֵּייעֶר גְלַיְיךְ. נֶעווִיס קוּמְט צוּ שְׁמָעוֹן אַנְרֶעמֶערֶר שֵׂכַר פַּאר זַיין רוּבֵּל צְדָקָה וַוי עֶס קוּמְט צוּ רָאוּבֵן. דָאם זָעלְבִּיגֶע אַיז בֵּיי עֲבֵירוֹת, לְמָשָׁל אַייגֶער אַיז אַרַיין גֶענוּמֶען צוּ אַמְלָדָּ חָם עֶר גִיזוּנְדְהַ וַוי דָער מֶלֶךְ לֶערְנְט מִים צְוַויי קִינְדֶער אַיין גְמָרָא, אוֹן בֵּייעֶר קִינְדֶער וַוייסְן נִים דִי גְמָרָא. דָאם דָער מֶלֶךְ אַיין קִינְד
גִישְׁלָאגְן אוֹן דֶעם אַנְדֶערְן קִינְד הָט עֶר נִים גִישְׁלָאגְן, דָאם דָר מֶענְטְש גִיזוּנְדְהַ אִיךְ זָעה דִיא בֵּייעֶר קִינְדֶער זָענֶען

פירוש ע"ט

(א) וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אוֹן דִי כֹּהֲנִים וָואם וֶועגְן פּוּן כַּאדִינֶען מִיךְ רֶשְׁפִּירְ אוֹן וַיי וָאלְיְן הִיטָּעְן מַיין הִיטוּנְג:
שֶׁבֶט לֵוִי בְּנֵי צָדוֹק דִי קִינְדֶער פּוּן צָדוֹק
כְּהֵן גָּדוֹל אֲשֶׁר וָואם וַיי הָאבְּן גִיהִיטְן דָאם הִיטוּנְג
פּוּן מַיין בִּיהְמ"ק בְּתְעוֹת אֲפִילּוּ וָועגְן דִי יוּדִין הָאבְּן זִיךְ
אֶפְּ גִיקֶערְט פּוּן מִיר פּוּן דֶעסְטְוועגְן הָאבְּן דִי
כֹּהֲנִים גִיהִיטָּעְן מַיין בִּיהְמ"ק דְרוֹם הַמָּה וָאלְיְן וַיי
גְנָגֶהָנֶעְן צוּ מִיר צוּ בַּאדִינֶען מִיךְ וְעָמְדוּ אוֹן וַיי
וָאלְיְן שְׁטַיין פַּאר מִיר מַקְרִיב וַיין דֶעם חֵלֶב אוֹן
דֶעם בְּלוּט פּוּן דִי קָרְבָּנוֹת נְאוּם יְיָ דָאם וָאנְט נָאט:
(ב) הֵמָּה יָבֹאוּ וַיי וָאלְיְן קוּמֶען צוּ מַיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
הֵמָּה אוֹן וַיי וָאלְיְן גְנָגֶהָנֶעְן צוּ מַיין טִישׁ לְשָׁרְתֵנִי צוּ

(חומש ע"ט) ח"ג 6 19

הַחֵיצוֹנָה אֶל־הֶחָצֵר הַחִיצוֹנָה אֶל־הָעָם יְפַשְּׁטוּ
אֶת־בִּגְדֵיהֶם אֲשֶׁר־הֵמָּה מְשָׁרְתִם בָּם וְהִנִּיחוּ
אוֹתָם בְּלִשְׁכֹת הַקֹּדֶשׁ וְלָבְשׁוּ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְלֹא־
יְקַדְּשׁוּ אֶת־הָעָם בְּבִגְדֵיהֶם: יט וְרָאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ
וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ כָּסֹם יְכַסְּמוּ אֶת־רָאשֵׁיהֶם:
כ וְיַיִן לֹא־יִשְׁתּוּ כָּל־כֹּהֵן בְּבוֹאָם אֶל־הֶחָצֵר
הַפְּנִימִית: כא וְאַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה לֹא־יִקְחוּ לָהֶם לְנָשִׁים
כִּי אִם־בְּתוּלֹת מִזֶּרַע בֵּית יִשְׂרָאֵל וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר־
תִּהְיֶה אַלְמָנָה מִכֹּהֵן יִקָּחוּ: כב וְאֶת־עַמִּי יוֹרוּ בֵּין
קֹדֶשׁ לְחֹל וּבֵין־טָמֵא לְטָהוֹר יוֹדִיעוּם: כג וְעַל־רִיב
הֵמָּה יַעַמְדוּ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטַי יִשְׁפְּטֻהוּ וְאֶת־תּוֹרֹתַי
וְאֶת־חֻקֹּתַי בְּכָל־מוֹעֲדַי יִשְׁמֹרוּ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי יְקַדֵּשׁוּ:
כד וְאֶל־מֵת אָדָם לֹא יָבוֹא לְטַמְּאָה כִּי אִם־לְאָב
וּלְאֵם וּלְבֵן וְלִבַּת לְאָח וּלְאָחוֹת אֲשֶׁר־לֹא־הָיְתָה
לְאִישׁ יִטַּמָּאוּ: כה וְאַחֲרֵי טָהֳרָתוֹ שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ־

ס למשפט קרי ס׳ישפטהו קר

זְלַייְבְּע יָאחֶרְן, אוּן לָעְרָנְען בַּייְדֶע
אֵיין נֶמֶרְא, אוּן בַּייְדֶע נַכְלַייְךְ וַוייסְען
נִיט דִי נְמָרָא, פַּאר וָואס שְׁלָאנְקְסְטוּ
אַיינֶם יוּא אוּן דָעמְצוּלְיבְּ סוּהְסְטוּ
נָאר נִיט. הָאט דָער מַלְמֵד גִיוָואנְט,
עָם אִיז מַאקִי זָוְנֶת דִי יָאחֶרְן פּוּן
דִי קִינְדֶער עָנְען נְלַייְךְ אוּן בַּייְדֶע
לָעְרְנְען אֵיין נְמָרָא אוּן בַּייְדֶע וַוייסְען
נִיט דִי נְמָרָא נָאר דִי סִבָּה פַּר וָואס
זַיי וַוייסְען נִיט נְמָרָא אִיז נִיט נְלַייְךְ
צַייְגֶער וַוייס נִיט דִי נְמָרָא וַויְיל אִיךְ
נְמָרָא אִיז צוּ שְׁוֶוער פַּאר זַיין שֵׂכֶל
זַיין אִיךְ שׁוּלְדִיג אִיךְ הָאב מִיט אִים
נִיט נֶעדַארְפְט לָעְרְנְען אַזוֹי וַוערְע
נְמָרָא, דֶרְיבֶּער וַויל אִיךְ אִים נִיט
שְׁלָאנְגְען. עָם קוּמְט אִים נִיט מֶען
זָאל אִים שְׁלָאנְגְען אוּן דָאס שְׁלָאנְגְען
וָועט נִיט הָעלְפְען אֲבֶּער דָר אַנְדֶערְ
הָאס אַנוּמֶען שֵׂכֶל אוּן קֶען פַּרְשְׁטֵיין
דִי נְמָרָא נָאר עֶר וַויל נִיט לָעְרְנְען,
אִים קוּמְט מֶען זָאל אִים שְׁלָאנְגְען אוּן
דָאס שְׁלָאנְגְען וָועט הָעלְפְען עָר וָועט
צוּ בַּייְגְען דָעם שֵׂכֶל נַייעֶם צוּ דִי
נְמָרָא וָועט עָר וַוייסְען דִי נְמָרָא,
וַויל דָאס אִיז וַוי זַיין שֵׂכֶל, דָאס
זָעלְבִּיגֶע זָענְען דָא בַּיי יְהוּדִין אוּיךְ,
עָם קוּמְט אִים נִיט מֶען זָאל אִים שְׁלָאנְגְען אוּן דָאס שְׁלָאנְגְען
וָועט נִיט הָעלְפְען אֲבֶּער דָר אַנְדֶערְ
הָאס אַנוּמֶען שֵׂכֶל אוּן קֶען פַּרְשְׁטֵיין
דִי נְמָרָא נָאר עֶר וַויל נִיט לָעְרְנְען,
אִים קוּמְט מֶען זָאל אִים שְׁלָאנְגְען אוּן
דָאס שְׁלָאנְגְען וָועט הָעלְפְען עָר וָועט
צוּ בַּייְגְען דָעם שֵׂכֶל נַייעֶם צוּ דִי
נְמָרָא וָועט עָר וַוייסְען דִי נְמָרָא,
וַויל דָאס אִיז וַוי זַיין שֵׂכֶל, דָאס
זָעלְבִּיגֶע זָענְען דָא בַּיי יְהוּדִין אוּיךְ,

פירוש ע״ט

אז זַיי וְיעלְן אַרוֹם נַיין אֶל הֶחָצֵר צוּם אוֹסְן וַוייְנִיגְסְטֶן
וָועט נָאר זַיין אַ אַלְמָנָה אָבֶּער נִיט אַ חֲלוּצָה מִכֹּהֵן
יְקָחוּ דִי פְּרָאסְטֶע כֹּהֲנִים מֶענְנֶין זַיי נֶעמֶען פַּאר אַוַוייב:
(ט) וְאֶת עַמִּי אוּן מַיין פָּאלְק וָאלְען זַיי לֶעְרְנֶען זַיי זָאלְן
קֶרְבָּנוֹת וְחִנּוּחוֹ אוּן זָאלְן זַיי לֶייגְען אִין דֶער הֵיילִיגֶער
מַאכְּען אַצַווישֶׁען שַׁייד בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל צְוִוישֶׁען קוֹדֶשׁ
אוּן צְוִוישֶׁען חוֹל יובֵּן אוּן צְוִוישֶׁען טָמֵא אוּן טָהוֹר
יִדִּיעוּם זָאלְן דִי כֹּהֲנִים זַיי מוֹדִיעַ זַיין: (י) וְעַל־רִיב אוּן
וָועֶן מֶענְטְשֶׁן פּוּן דִי יִידִין וָועלְן נִיט אֶן רִיכְטֶן מִיט
זַיי זוֹךְ שְׁטֶעלְן פַּאר דִי כֹּהֲנִים צוּם מִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּטַי
מִיט מַיין מִשְׁפָּט כְּלוֹמַר מִיט דֶעם דִין תּוֹרָה זָאלְן
דִי כֹּהֲנִים דֶעם דִין מִשְׁפָּטֶן וְאֶת תּוֹרֹתַי אוּן מִיט מַיין
תּוֹרָה אוּן מַיין גֶזֶעץ זָאלְן זַיי מִשְׁפָּטֶן בְּכָל אוּן אַלֶע
מַיינֶע יָמִים טוֹבִים יִשְׁמְרוּ זָאלְן זַיי הַיטֶען וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי
אוּן מַיינֶע שַׁבָּתִים יְקַדֵּשׁוּ זָאלְן זַיי הַיילִיגֶען: (יא) וְאֶל
מֵת אוּן צוּ אַיין מֵת לֹא יָבֹא זָאלְ עֶר נִיט קוּמֶען כְּיִיטְמֵא
זַיין זוֹךְ אִין אִים כִּי אִם לְאָב נָאר צוּ אַטָאטֶער אוּן
אִמוּטֶער וּלְבֵן אוּן צוּ אַזוֹן אוּן צוּ אַטָאכְטֶער אוּן צוּ
אַבְרוּדֶער אוּן צוּ אַשְׁוֶועסְטֶער אֲשֶׁר וָואס זִי אִיז נָאךְ
נִיט נְיוָועֶן צוּ אֲמַאן יַסַּמָּאוּ מֶענְען זוֹךְ דִי כֹּהֲנִים מְטַמֵּא
זַיין: (יב) וְאַחֲרֵי אוּן נָאךְ דֶעם אַז עֶר שַׁייד זוֹךְ אַף פּוּן
דֶעם מֵת אוּן וַויל זוֹךְ שׁוּין בַּייְנִיגֶען שִׁבְעַת יָמִים יִסְפְּרוּ זָאל

לוֹ: יג וּבְיוֹם בֹּאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ אֶל־הֶחָצֵר הַפְּנִימִית
לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ יַקְרִיב חַטָּאתוֹ נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה:
יוֹהֵיתָה לָהֶם לְנַחֲלָה אֲנִי נַחֲלָתָם וַאֲחֻזָּה לֹא־תִתְּנוּ
לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל אֲנִי אֲחֻזָּתָם: טו הַמִּנְחָה וְהַחַטָּאת
וְהָאָשָׁם הֵמָּה יֹאכֵלוּם וְכָל־חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָהֶם יִהְיֶה:
טז וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כֹל וְכָל־תְּרוּמַת כֹּל מִכֹּל
תְּרוּמֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִיסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ
לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל־בֵּיתֶךָ: יז כָּל־נְבֵלָה וּטְרֵפָה
מִן־הָעוֹף וּמִן־הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים:

יעדער זאך וועיידער זיי טוהען, די פענעמען דארפען נישט ארויסגעפֿירט ווערין אז זיי טוהען נים אבצוגה אוז צו זיי וועט העלפען רך שטארק אוז אזוי ווי זיי פירען זיך מים זיערע מצות אוז אפֿהיסוב פון עבירות אזוי וועט מען זיי נעבין זייער שבר, אבער די מענטשין וום זענען פון דער נאטור זייער הייס אוז נעשוועבט אוז זיי היטען זיך פון צו זינדיגען אוז אפילו ווען זיי זהען אנדערע מענטשין וואס זענען נים אזוי הייס ווי זיי זינדיגען אויך אוז די מענטשין, אז אזעלכע מענטשין זינדיגן נים קומט זיי פיל שבר דרייבער זאגט ער פסוק והכהנים הלוים בני צדוק די כהנים וואס זענען שפּב לוי וזאס זענען איבער געאיילטע מענטשין וויא ער זעקב אבינו זאגט אויף דעם שבט לוי ארור אפּם כי עז ועברתם כי קשתה, זייער בעס איז זייער שטארק אוז שווער צו דער מלאכים האבין די יודין אויך בעזונדיגט, בתעות בני ישראל מעלי פון דעסטוועגין ושמרו את משמרתי האבין די כהנים געהיט מיינע תורה אוז מצות דרייבער הבמה יקרבו אלי לשרתני וגו':

פירוש ע"ט

מָעַן אִים צַיילִין זִיבִּין טָאג: (יג) וּבְיוֹם אוּן אִין דָעם
טָאג וָואם עֶר הַייבְּט אָן זִיךְ מְחַנֵּךְ צוּ זַיין צוּם
הַיילִיקְייט אֶל הֶחָצֵר צוּם אוֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת צוּ בַּארִינְגען
אִין הַיילִיגְקייט מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת יַקְרִיב וָאלְט עֶר
מַקְרִיב זַיין זִין חַטָּאת מִיינְט מָעַן פַּייְנְט מָעל עֲשִׂירִית
הָאֵיפָה אַצֶענְטִיל פּוּן אַמָּאם וָואם זִיא וָוערְט
גִירוּפְּין אֵיפָה נאוּם יְיָ וָאגְט נָאט: (יד) וְהָיְתָה אוּן דִי
כְּהוּנָה וָאל צוּ זַיי זַיין צוּ אֲנַחֲלָה אֲנִי נַחֲלָתָם אִיךְ בִּין
זַיי עֶר נַחֲלָה כְּלוֹמַר וָואם מַיינְט קָרְבָּנוֹת
הָאב אִיךְ זַיי גִיבְּען וַאחֻזָּה אוּן אַיין אַרְב לֹא תִתְּנוּ
וָאלְט אִיר זַיי נִיט גֶעבְּען צְווִישֶׁען דִי יוּדִין וָוארוּם
אֲנִי אֲחֻזָּתָם אִיךְ בִּין זַיי עֶר אַרְב אַמְנָחָה אוּן אַחַטָּאת
אוּן אַ אָשָׁם: (טו) הֵמָּה יֹאכְלוּם וָאלִין דָאם דִי כֹּהֲנִים
עֶסְן וְכָל אוּן אַלֶע הֶקְדֵּשׁ פּוּן זִיךְ מְחַנֵּךְ צוּ זַיין צוּם
צוּא וַייא: (טז) וְרֵאשִׁית אוּן אַלֶע עֶרְשְׁטֶע תְּבוּאוֹת
וָואם וָוערְט פָּרַיעֶר צַייטִיג וְכָל תְּרוּמַת כֹּל אוּן אַלֶע
תְּרוּמוֹת פּוּן אַלֶע תְּבוּאוֹת לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וָאל זַיין צוּ דִי
כֹּהֲנִים וְרֵאשִׁית דָאם עֶרְשְׁטֶע פּוּן טַייג מַיינְט מָעַן
חַלָּה וָאלְט אִיר גֶעבְּען צוּם כֹּהֵן אוּן דָאם וָועט דִיר
גוֹרֵם זַיין לְהָנִיחַ בְּרָכָה צוּ מַאכְּין רוּעֶן אַבְּרָכָה צוּ דַיין
הוּיז: (יז) כָּל נְבֵלָה וּטְרֵפָה אַלֶע נְבֵלוֹת אוּן טְרֵפוֹת מִן
הָעוֹף סַיי פּוּן עוֹפוֹת אוּן סַיי פּוּן בְּהֵמוֹת לֹא יֹאכְלוּ
הַכֹּהֲנִים וָאלִין נִיט עֶסְן פּוּן כֹּהֲנִים אוּן יִשְׂרָאֵלִים טָאר
אוֹיךְ נִיט עֶסְן נְבֵלוֹת אוּן טְרֵפוֹת:

עניני מוסר לפרשת בהר

נִידַבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי וגו' הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָאט
גִיטָאכְּן צְווִיי וָאכְּן, אֵיין וָאךְ אִיז וָואם עֶר
הָאט בַּשָׁאפְּין דִי וָועלְט אוּן אַלֶץ וָואם אוֹיף אִיהר
אִיז דָא, אוּן הָאט אָנְגֶענֶעמְייט שִׁפְּיוּ אוּן אַלֶע
בְּרֶעֶרְפֶענִיש פַּאר אַלֶע בַּשָׁעפֶענִיש וָואם עֶר הָאט
בַּשָׁאפְּין, דָאם צְווִייטֶע אִיז דִיא תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת
וָואם עֶר הָאט גִיגֶעבְּען צוּ דִיא יוּדִין בְּזוּנֶדֶער. פּוּן
וָועגְן וַייעֶרְע נְשָׁמוֹת, דִיא נְשָׁמוֹת וַייעֶרְע וָאלִין
זוֹכֶה זַיין צוּ עוֹלָם הַבָּא, דָעם יוּד וָאו גוּט זַיין אוֹיף
דָא וָועלְט אוּן אוֹיף יָענֶע וָועלְט, דְרַייבֶּער הָאט
הקב"ה גִיבָּאטְין דִי יוּדִין צְווִייא מִצְוֹת, אֵיין מִצְוָה
אִיז שְׁמָטָה דִי אַנְדֶערֶע מִצְוָה אִיז יוֹבֵל, דִי מִצְוָה
שְׁמָטָה קוּמְט דֶערמַאנְען דָעם מָענְטְש אַז נָאט הָאט
בַּשָׁאפְּין דִי וָועלְט אִין וָועקֶס טָעג אוּן דָעם זִיבֶּעטְין
טָאג הָאט עֶר גֶערוּהְט, דְרַייבֶּער וָאל דֶער מָענְטְש
אַקֶערִין אוּן זַייעֶן פְּעלְדֶער אוּן אוֹיסשְׁנַיידִין
דִי שְׁלֶעכְּטֶע צְווִיינְען פּוּן זַייעֶן בּוּימֶער, וָועקֶס וָאהר
אִיין וָאהר נָאךְ דָעם אַנְדֶערְען, אוּן דָעם זִיבֶּעטִי
וָאהר וָאל עֶר נִיט אַקֶערִין אוּן נִיט זַייעֶן אוּן נִיט
אוֹיסשְׁנַיידִין דִי שְׁלֶעכְּטֶע צְווִיינְען פּוּן דִי בּוּימֶער,

(חומש ע"ט)

דָּער יְאהר וָועט גְּערופֿין וָועלן שַׁבת, דיא מִצְוה יובל קומט דָּערמאָנען דָּעם מָענְטש די תורה וָואם נָאט האט גיגעבן צו די יודן, אזוי וויא די יודין האבן אפֿגעציילט פון ערשטן מאל פסח ניין אוג עָרצִיג טָעג (נָאם איז זיבן אוג זיבן) אוג דָּעם פופצִיגסטָען טָאג האט נָאט גיגעבן די תורה, אזוי האט הקב"ה גיבאטן מען זאל צייליז זיבן שמטות נאם איז ניין אוג צְוַאנציג יאהר אוג דָּער פופצִיגסטָער יאהר זאל יין היילִיג, אוג אזוי וויא עם איז גיהערט אשטימָט פון אשופר וועלן נאט גיגעבן די תורה, אזוי זאל גיהערט וועלן אשטימָט פון אשופר דָּעם פופצִיגסטָען יאהר, אוג אזוי וויא בייא די תורה גענבן שטייט בְּמשוך היובל, וועלן מען וָועט בלאזן מיט דָּעם יובל ודאם מייִנט מען שופר) אזוי איז דָּער פופצִיגסטָער יאהר ערופֿין ניוָוארין יובל, ניימל מען האט אין איהם גיבלאזן מיט אשופר, אוג אזוי וויא עם איז גיוועזן דָּעם פופצִיגסטָען טאג וָאם נָאט גיגעבן די תורה, וענען די יודין פרַיי ניוָוארין פון יצר הרע, אזוי זאלן די יודין פרַיי מאכן דָּעם יאהר יעקר פֿעלדער נים ציין דָּעם פופצִיגסטָען יאהר פופצִיגסטָען טאג גיוָוארין פרַיי פון מלאך המות אזוי זאלן אלע יודין דָּעם פופצִיגסטָען יאהר פרַייא מאכן דיא פֿעלדער אוג הייזער וָואם זיי זענען דָּעם פופצִיגסטָען טאג גיוָוארין פרַיי פון דער גלות, אוג אזוי זאלן די יודין וענען דָּעם פופצִיגסטָען טאג פרַיי גיוָוארין פון דיא גלות, אזוי זאלן אלע יודין דָּעם יאהר קנעכט, אוג דריבער האט נָאט גיבאטן דָּאם מען זאל זיין יום כפור, צו זייזין אזוי וויא עס איז דָּעם טאג יום כפור איז נָאט מוחל די יודין ציערע עבירות, אוג עָר שיקט זיי ארוים פרַיי פון אלע שלעכטס, אזוי זאלן די יודין מוחל זין זיערע קנעכט אוג זיערע חובות אוג זאלן זיי ארוים שיקן פרַיי פון זיך. נאך אמוסר קומט די תורה אונז צו לערנן מיט דָּעם דין פון שמטה אוג יובל, אז דָּאם טיערסטע זאך זין בייא דָּעם מענטש דיא צייט, דיא יאהרין וואם דָּער מענטש לעבט אין זיי אויף דָּער וועלט, דָּאם איז די טיערסטע פון אלע זאכן, אז אמענטש פארלירט נעלט היוט ער צו האפֿין ער וועט פארדינען וועט ער נאך אמאהל האבן נעלט, אבער יעדער שעה וואם גייט אנועק פון דָּעם מענטשינם לעבן דָּאם איז שוין פארלארן אויף אייביג, וויא איוב האט גיזאגט דָּער נעכטין וועט שוין קיין קאהל צוריק קומען, אוג וויל די ציים איז אזוי אטיינדע זאך, דריבער וועט דָּער מענטש זיך אפֿשיידן פון דָּער וועלט, דיא מצוה יובל קומט דָּערמאנען דָּעם מענטש די תורה וואם נָאט גיגעבן צו די יודין, אזוי וויא די יודין האבן אפֿגעציילט פון ערשטן מאל פסח ניין אוג עָרצִיג טָעג (נָאם איז זיבן אוג זיבן) אוג דָּעם פופצִיגסטָען טָאג האט נָאט גיגעבן די תורה, אזוי האט הקב"ה גיבאטן מען זאל צייליז זיבן שמטות נאם איז ניין אוג צְוַאנציג יאהר אוג דָּער פופצִיגסטָער יאהר, אזוי איז דָּער פופצִיגסטָער יאהר ערופֿין ניוָוארין יובל, ניימל מען האט אין איהם גיבלאזן מיט אשופר, אוג אזוי וויא עם איז גיוועזן דָּעם פופצִיגסטָען טאג וָאם נָאט גיגעבן די תורה, וענען די יודין פרַיי ניוָוארין פון יצר הרע, אזוי זאלן די יודין פרַיי מאכן דָּעם יאהר יעקר פֿעלדער נים ציין דָּעם פופצִיגסטָען יאהר פופצִיגסטָען טאג גיוָוארין פרַיי פון מלאך המות אזוי זאלן אלע יודין דָּעם פופצִיגסטָען יאהר פרַייא מאכן דיא פֿעלדער אוג הייזער וָואם זיי זענען דָּעם פופצִיגסטָען טאג גיוָוארין פרַיי פון דער גלות, אזוי זאלן די יודין וענען דָּעם פופצִיגסטָען טאג פרַיי גיוָוארין פון יצר הרע, אזוי זאלן אלע יודין דָּעם יאהר קנעכט, אוג דריבער האט נָאט גיבאטן דָּאם מען זאל זיין יום כפור, צו זייזין אזוי וויא עס איז דָּעם טאג יום כפור איז נָאט מוחל די יודין ציערע עבירות, אוג עָר שיקט זיי ארוים פרַיי פון אלע שלעכטס, אזוי זאלן די יודין מוחל זין זיערע קנעכט אוג זיערע חובות אוג זאלן זיי ארוים שיקן פרַיי פון זיך. נאך אמוסר קומט די תורה אונז צו לערנן מיט דָּעם דין פון שמטה אוג יובל, אז דָּאם טיערסטע זאך זין בייא דָּעם מענטש דיא צייט, דיא יאהרין וואם דָּער מענטש לעבט אין זיי אויף דָּער וועלט, דָּאם איז דָּאם טיערסטע פון אלע זאכן, אז אמענטש פארלירט נעלט היוט ער צו האפֿין ער וועט פארדינען וועט ער נאך אמאהל האבן נעלט, אבער יעדער שעה וואם גייט אנועק פון דָּעם מענטשינם לעבן דָּאם איז שוין פארלארן אויף אייביג, וויא איוב

כה א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר
סִינַי לֵאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם

כה א ומַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
בְּטוּרָא דְסִינַי
לְמֵימָר׃ ב מַלֵּיל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲרֵי
תֵיעֲלוֹן לְאַרְעָא דִי אֲנָא

רש"ס

(א) בהר סיני. קודם שהוקם אהל מועד:

שפתי חכמים

א וס"ת מנ"ל נכס"י דכולם נתמרו בכללותיהן ודקדוקיהן מסיני ולפי מכח יסוד לפון של כס"ם יש לעמוד שכללותיהן ודקדוקיהן נתמרו כה"ס מ"ש אמת כה לתמד על אמתה עתמה ולא על שאר מלות וגם היא גופה תקשה לך מנלן דלמת כאן סיני אחת דלה תימת כאחל מועד דכתיב בריאת דפרשת ויקרא אכולהו פרשיות שאחר פרשת ויקרא קאי מ"ה כתיב כאן כה"ס. וי"ל דלכך פי' רש"י וכ"ל שכך פירושה לפי שלא מלינו שמיעת קרקעות שנשמע בערבות מואב אלא בזה אחד למדנו שכללותיהן ופרטותיהן כולן נתמרו מסיני וכך הל' ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה מסיני היו כולן כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב:

בעל הטורים

(ה) כהר סיני. סמך מקלל לכהר סיני. לפי שכשיני שמעו לא

רש"י

(ה) בהר סיני. מה ענין שמיטה אלא הר סיני והלא כל המלות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרה כללותיה (ופרטותיה) ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו א כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. כך שנוים בת"כ. וכ"ל שכך פירושה לפי שלא מלינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב אלא בזה למדנו שכללותיהן ופרטותיה כולן נאמרו מסיני וכך הל' ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה מסיני היו כולן כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב:

ענייני שמטה ויובל

(ב) כי תבואו אל הארץ וגו'. כתב הרמב"ן ז"ל וגו'.

דרך כל. הנה המפרשים הראשונים רלוי שיתוסו על הכלל זמנם יוסר מהכלל כל הנכפים והמצוות שיש להם שיעור שנות שמדם ושיש הוא הדרך אשר יולך בו האדם להשיג שלמותו, וכמו שהזכיר במשנה יפה שעה אחת בתשובה ומעשה טוב מזעד בעולם הזה. ולפיות ימי האדם ושנות חייו מעט מזעד בערך השלמות הזיקנה, לכן רלוי שלא יחבר האדם את זמנו, כי היוה קלר והמלחמה מרובה, ולכן אמר רבי חניא סוי מעשו עשרה ועסוק בתורה, וכדי שיסיח זה האדם תמיד לנגד עיניו רחתם החכמה המלהית להעירו במלותיו על קולר ימיו ומספר שנותיו. ומפני זה נכתב בתורה שכרה היולר ית' את עולמו במספר שבעת ימים כדי שהחי יהן לו נדו שיש שביתיו הם שבעים שנה ושלה יוליף לוסף לניך לכל הנעשים נכחריס במעשה בוכלה וזה היוה השביעי יוהו ויעמוד בעולם הנשמות, ולזכר זה ג"כ הלו שביעיות נכות בתורה שיש החוסה וכשמיטת עומלת הנדה וכבית השילה ועבדית השילה ושומלת השת ויש המלוחים לכהני כ', וסיו

ליקוטים על התורה

כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וגו'. צוּ פַּארְשֶׁטֵיין דָעם פְּשַׁטָה פּוּן שְׁמִטָּה
וְיעלין מִיר זָעהָן דָער פִּירוּנג אין דָער וועלט אִיז בַּיי דִיא
נְרוֹיסְע שָׁרִים וּאם הָאבְּן פִּיל פֶעלְדָער אוּנ דערפָּר, גִיט עֶר צוּ
יָעדָער פּוּיעָר אֶשְׁמִיבְּלַע אַגְאנְצְן אֶשְׁמִיקוּל פֶעלְד דָאם זָאל זַיין
פּוּן זַיינֶעמְוענְגִן אוּנ פָּאר דָעם אַרְבֶּעם עֶר פַּר דָעם שְׁרָה אין
דִי פֶעלְדָר וָאם גִיהָערְן צוּם שְׁרָה אוּנ אַנְדֶערע וָאם דֶער שְׁרָה דאדף, דֶער פּוּיעָר וויִיס אַז דִי שְׁמִיבְּלַע וָאם עֶר
וואהנְט אין איר אוּנ דִי שְׁמִיקוּל פֶעלְד מִיט דֶעם נָאכְּטְן זָעגְן גִיט זַיינֶע זַיי זָעגְן אִים נָאר גִיעֶבְּן גִיווָארְן צוּי לַאנְג וויא עֶר
אַרְבֶּעם פָּאר דָעם שְׁרָה אֲבָער אַז עֶר וָועם גִיט וועלין אַרְבֶּעם פָּאר דָעם שְׁרָה דֶער שְׁרָה וועם אִים אֶפְּשָׁאפְּן. וָועם
עֶר בַּיי אִים דָאם אַלְץ אוֹנְעק נֶעמְען אוּנ וָועם נֶעבְּן צוּ אַיין אַנְדֶערְן וָאם וָועם אִים בְּרִינְגְן. דָאם וויִיס נָאר דָער פּוּיעָר
אַלַיין וָאם צוּ אִים אִיז דָאם אַלְץ גִיקְבְּעבְּן גִיווָארְן וויִיס עֶר אויף וועלכְן בֶּעדִינְגוּנג מָען דָאם אִים דָאם גִיקְבְּעבְּן אֲבָער אַז דָער
פּוּיעָר וָועם וואהְנען אין דֶם שְׁמִיבְּלַע מִיט דֶעם נָאכְּטְן מִיט דֶעם שְׁמִיקוּל פֶעלְד לַאנְג יָאהְרְן אוּנ בַּיי אִים וועלין גִיבְּאהְרְן
וָעְרְן קִינְדָער אוּנ אֵיינְקְלָאך אוּנ דָער פּוּיעָר וָועם שוין זַיין אויף דֶער וָועלְט וועלין דִי קִינְדָער זָאגְן דִי שְׁמִיבְּלַע מִיט
דֶעם נָאכְּטְן מִיט דִי שְׁמִיקוּל פֶעלְד הָאבְּן מִיר גְעֶעְרשְׁת פּוּן אוּנזֶער פָּאטֶער דָאם גִיהָער גִיט צוּם שְׁרָה, אוּנ מִיר דַארְפְּן
נָאר גִיט אַרְבֶּעמְען פָּאר דֶעם שְׁרָה, אוּנ וָאם מִיר הָאבְּן גִיוֹהָאן אוּנזֶער פָּאטֶער הָאם גְעאַרְבֶּעם פָּאר דָעם שְׁרָה, נָעווִיס
הָאם דֶער שְׁרָה אִים גִיצָאהְלְט פָּאר דִי אַרְבֶּעם, דָאם צוּ פֶּעֶר־זָארְגְן טוּהְט דֶער שְׁרָה אַוִי עֶר לָאזְט וויִצָען יָעדָער פּוּיעָר
אויף זַיין אֶרְט דֶערִי יָאהר נָאךְ דִי דָרִי יָאהר פָּאהְשְׁט עֶר זַיי. דֶער פּוּיעָר גֶייט אויף אִין אַנְדֶער אֶרְט, אוּנ דָער פּוּיעָר פּוּן
יָעְנֶעם אֶרְט קוּמְט אויף דָעם אֶרְט אֲנְדֶער דָער שְׁרָה נָאכְּט צוּם פּוּיעָר אִיין יָאהר נָאל עֶר דִי פֶּעלְד נָאר גִיט וויִיטָען אוּנ נָאל אַרוּיס
צִיהָען פּוּן זַיין שְׁמִיבְּלַע אוּנ דָער שְׁרָה גִיט אִים אוּואהנוּנג אוּנ עֶסְן בַּיי זִיךְ. אַוִי מוּהְט דֶער שְׁרָה אֲלֶע דְרִיי יָאהר, אוּיב
דִי קִינְדָער פּוּן דֶם פּוּיעָר וָועלין אַבְּאהל פָֿרְענְגִן זַיי עֶר פָּאטֶער פָּאר וואהנוּנג מִיט דִי וואהנוּנג מִיט דִי פֶעלְד אֲלֶע דְרִיי
יָאהר אַדָער אִין מָאהל אִין דְרַיי יָאהר לָאזְט מָען דִי פֶעלְד מִיט דֶעם שְׁמִיבְּלַע נָאר לִיידִיג, וָועם זַיי דָער פּוּיעָר וָאנְדְן
אַז דִי שְׁמִיבְּלַע מִיט דִי פֶעלְד אִיז גִיט זַיינֶע דָאם גִיהָער צוּם שְׁרָה, דָער שְׁרָה הָאם אִים גִיבְּעבְּן דִי שְׁמִיבְּלַע מִיט דִיא
פֶעלְד אויף אַזוי לַאנְג וִוי עֶר וָועם אַרְבֶּעמְען פּוּן זַיינֶעם וָועלְן אוּנ וָועלְן צוּ גֶעדִינְקְן אַז דָאם אלץ אִיז גִיט זַיינֶע דְרִיבְּער

שְׁמִטְתָּא קֳדָם יְיָ׃ ג שֵׁית שְׁנִין תִּזְרַע חַקְלָךְ וְשֵׁית שְׁנִין תְּכַסַּח כַּרְמָךְ וְתִכְנוֹשׁ יַת עֲלַלְתָּהּ׃ ד וּבְשַׁתָּא שְׁבִיעָאָה נַיְחָ שְׁמִטְתָּא יְהֵי לְאַרְעָא שְׁמִטְתָּא קֳדָם יְיָ חַקְלָךְ לָא תִזְרַע וְכַרְמָךְ לָא תְכַסַּח׃ ה יַת בַּתָּא דְחַצָּדָךְ לָא תַחֲצַד וְיַת

ת"א שם שנים . נדמיס שם : ובשנה השביעית. כ"ס ת מ"ק ג: שדך לא תזרע . כ"ס ע מ"ק ג מכות ח :

בעל הטורים

תשא וזכדעזע כל העולם וזה שמע ולא נזכר. ועוד כדאיתא יבקדושין שם בן מכבא חותיות מכמים מוסרים לותו לתלמידיהם פעם אחת בשבוע לכך סמך לו שמטה : עיבי

רש"י

(ב) שבת לה'. נשם ה' כשם שנאמר ב בשבת בראשית : (ד) יהיה לארץ. לשדות ג ולכרמים: לא תזמור. שקוצין ד זמורותיה ותרגומו לא תכסח ה ודומה לו (ישעיה לג) קוצים כסוחים (תהלים פ) שרופה באש כסוחה: (ה) את ספיח קציריך. תפילו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר היא קרוי' ספיח: לא תקצור. להיות

רשב"ם

(ב) ושבתה. לשון ביטול : (ג) ואספת. שלא תפקיר :

שפתי חכמים

כעניותיהן ודקדוקיהן. והכי פירוש אף לכל התורה כולה : ב ויה"ת סיפך תלוי זה בזה. וי"ל לפי שפעמים היו שדה מורע את שדהו כלומר מפני טובתו כדי שתהא הארץ שמנה . לכן פרש"י כשם שנה' בשבת בהשבתים לו' שתהא כיוון שבא לכ' והטעם משום שהקב"ה שבת ביום ז' לפי כאן הטעם שהזכיר לו' לעשות שמעשה בששת הבשביעית להזכיר שהקב"ה שבת ביום השביעי ולא כח כל' להזכיר שלא יהרגו האדמה לגמ' בשביל שם ולא יהא כוחו בשביל טובתו: ג דלמ"ל ה' היה לו' לכתוב אף לאסור אף לעשות גומת כאן. לכן פרש"י לשדות ולכרמים והוכחתו מדכתיב שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור משמע דוקא שדות וכרמים אסור אבל גומת מותר , ושם דלמ פרש"י זה לעיל גבי ושבתה הארץ. י"ל דה"ק מג"ל למעוטי אף תפיכת הקרקע אסור אבל הכא כתיב בהדיא שדך וכרם : ד ושם דלמ פרש"י זה לעיל גבי ושם שש שנים תזמור וכרמך . י"ל דלעיל ה"ק לא תזמול כ' כעיטיה הוא כלו' שלא יסע זמוריות להיות כרם אבל הכא כתיב וכרמך לא תזמור דכתיב כרמך כריבה ב"א שהוא כרם נטוע ככר וה"ק אפי' לא תזמור אלא ע"כ אי' כ' כריפות הוא : ה ושם דלמ אי' לתרגומו . י"ל שאף

ענייני שמטה ויובל

גם ימי מג הפסח שבעה וימי פסירת העומר שבעה שבועות תמימות , וימי מג הסכות שבעה כלם לזכור ימי עמוזיהו כשם שבעים שנה . כאן מפני זה עלמו יום ים כמלות השמטה וכמלות היובל , שהיתה השמטה עם שנים שעבוד את האדמה , וכשנה השביעית שבת שבתון להעיר ולרמוז ימי שמוזיהו שבעים שנה . ומשנים שנה תמכי חילוות היא חיים זה ע ו בתלן , ולכן יזכר

ליקוטים על התורה

וַיִּשְׁתַּעְבְּדוּהוּ אֲדֹנָי לְיִדִיד גִּילָאוֹן אֵיזֶן בָּאהַל אֵין דְּבָרוֹ יָאר . בֵּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵיט דִי יִידִין אִיז אוֹיךְ אוֹז. צוּ נָאם נִיהָר דִי נַאנְצֶע וֶועלְט אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִיז זַיינֶע עֶר הָאט זִיא נִיגֶעבִּין צוּ דִי יוּדִין אוֹיךְ דָעם תֵּנַאי זַיי וְאִלֶן אִים דִינֶען וְוִי עם שְׁמַיים אֵין פָּסוּק וְיִתֵּן לָהֶם אַרְצוֹת גּוֹיִם בַּעֲבוּר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרוֹתָיו יְנַצְּרוּ , נָאם הָאט נִיגֶעבִּין צוּ דִי יִידִין דִי לֶעצְטֶר פּוּן דִי פָּעלְקֶר נָאר פּוּן וֶועלְט דָעם זַיֶיא וָאלֶן הַיּוֹם זַיין הוֹדָה אוּן מְצִית דָעם תֵּנַאי הָאבִּין נָאר בָּעוּואסְט דִי יוּדִין וָואס זִינֶען אַריין גֶע־ קוּמֶען אֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וָואס מִיט זַיי הָאט מֹשֶׁה נָעמַאכְט דָעם תֵּנַאי , אֲבָעֶר אַז יוּדִין וֶועלֶן זַיין אַלֶאנְג צַיים אֵין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוּן זַיי וֶועלֶן הָאבִּין קִינְדֶער אוּן אֵיינִיקֶבְּאר, אוּן דִי פָּאטֶערס וֶועלֶן שׁוֹין נִיט זַיין אוֹיף דָעם וֶועלְט וֶועלֶן דִי קִינְדֶער וַאנְג דָאם אֶלֶף הָאבִּין מִיר בֶּעֶרֶשְׁת פּוּן אוּנְזֶערָע עֶלְטֶערִן, דָאם אֶלֶף

מצות השם

(ד) [שכו] (ויקו קלח) שלא לעבוד את האדמה בשנה השביעית שנאמ' וכשנה השביעית וגו' שדך לא תזרע :

(שם) [שכז] (ויקו קלט) שלא לעבוד עובדי גם בשלוות בשנה השביעית שנאמ' ולכרמך לא תזמור :

נְזִירֶךָ לֹא תִבְצֹר וְשֶׁנֶת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ׃ וְהָיְתָה שַׁבַּת הָאָרֶץ לָכֶם

עִנְבֵי שַׁבָּקֵךְ לָא תִקְטוֹף שְׁנַת שְׁמִטְתָּא יְהֵי לְאַרְעָא׃ וּתְהֵי שְׁמִטַּת

ת"א נכס. כ"ק ק׃

בעל הטורים

(ה) עניבי. כ' במסורה. דין. ומידך ענביו ענבי ריש. סמ"ק תבזור בשביעית יהיו ענבי ריש שבעון שביעית נטו יפרשו

שפתי חכמים

רש"י

הוא ל' מקרא קוצים כסומים. וכן מינו כפ' ויגע חום פי' רש"י חמום והוא כתרגומו זלמה לה פי' כתרגומו חלה משום שלף הוא ל' משמה שממתים כו': ו דק"ל קשיכך ל"ל לה הל"ל חלה את ספיח לה תקלוב. וט"ז פי' לשיטת מחזיק כו'. ח"ב דק"ל ומיך כתב לה תקלוב ולא כתיב ומיתה לכם לאכלה וגו' ס"ת דמיבר ומין סכנה שיאכל מן הספח כשהוא חלה קשיכה. ועוז"פ לשיטת מחזיק וכו': ז כרמ"ם פירש בחזרה לשיטה הקמינו ספפי' כספיחים שממו מעצמם חינו רשאי לקלוב מהם חלה מן הספקר וכ"פ עניבי שנטיו חלה זמירה ומחיכה והוזרה הפניה היא שפפי' הענבים שספקים בכרמים ב"ש מהם לו ספפי' עבר ומהם וזרע וחזר וספקיה מותרים בחכילה ויכול לקלוב מהם גם הוא לפי' מן הענייה וה"ם בזרעים ב"ש מהם לו ספפי' עבר וחזר וזרע ומהם וספקיה מותרים בחכילה ויכול גם הוא לקלוב מהם כפ' מן הענייה סקולים: ח ור"ת הכי גם לעיל פי' רש"י לה כתיב הכא זה ומיתה לכם לאכלה דמשמע מותר בחנמה ובחכילה. ע"ל דגם לעיל סוכסתו מלמן שמח לה כתיב הכא זה ומיתה לכם לאכלה כייחי חומר לה תקלוב ספפי' בחכילה ובחנמה חסור: ם שמות סוף ל' רבות כלומר

עניני שמטה ויובל

שבוטיהו ויזמיר כרמו ויאסוף תבואתו, ממיש בשנה השביעית שהוא רמז לשבת השנים המתחדשים מימיו אין לחוי שיעבוד עוד כי הוא סם בגבול היעודות לו בקבר, ולכך שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה', כי לו תדבק הקללה עם בוראה ותעזוב העסקים בשמיים, שהם כי כן טעם מלות השמטה הוא שיזכור המדם כעם ימי חיין, ולפי שהתחלית בזה הוא להשבת שלמותו אמר שיהיה שבת שהארץ לכם לאכלה שיאכלו ויזונו ממנו שלריך לעשות, אלא לכך יהיה זה לשרידים אשר ה' קורא, כי גם לעבדים ולשמחות, כי מלבד שיהיה עיקר המלות שבירית הארץ ותקבולות שתולין מעלמה שהם השביעית יהי' הפקר להם ולבהמות לאכול. והם זהו שרמז שבר תרומת שמלות שלין ושבן יהיה שחרי מות האדם שנכסיו וכל אשר לו יהיו לאשר לו מעל הם ולא גדלה. ומשום מלות היובל סיה ג"כ מזה הטעם עלמו כי כמו שבשני השמטות כמו בשספר שבע שנים כן סיה היובל משבע שמטות ויהיה לרמוז ולהעיר שלין כל ימי האדם ושמותיו שיהיה בעבודת האדמה ומלאכתה, כי הנה ימי חילדות לא יוכל האדם לעבוד עבודה ולא ג"כ ימי הישישות שבל ימי השמל והעבודה הם על הכוח שהים שהם, ובהגיע האדם להם שהם שהים שהים שהם מיומיו, כ"ל עבר שנים הראשונות מילדות ושחשים שהם ימי הפסק לטוב שיעזוב אדם הדברים הגשמים והתאות החמריות ויקדש עלמו ויתבונן בקדושה ובטהרה, ולכעוז לזה אמר ושפרת לך שבעת שבוע שנים שבע שנים שבע פעמים שיפסה ויעשוב עלמו שיתי מלאכתו ושנות עמלו ושפקיו הם על הכוח מ"ש שהם, ושהבינהו להם כ"ל שחרי ילדותו ישעבד השופר בחדש השביעי כי הוא הכר בגבול הבשרים שהם. וכיוש הכפור שיהיה מכופר

פירוש לתורת אלהים

וְאָהַר נָאר רוּא הָאסָט דִיא תְּבוּאָה פּוּן דֶעם פֶּעלְד טָרוּיבִין נִיזֶךְ פּוּן דַיין אֶפּ שַׁיידוּנְג, אַלָע יָאהר

וְעָשִׂיתֶן דָאם וְעָקסָטָע יָאהר אִיז אַרוּים גִיפַאלִין הָאסְטוּ אֶפְּעָשַׁיידְ אַלָע מָעוְנטְשִׁין פּוּן דַייְנָע וַיין

וְקֵרְעֶר פּוּן דִיא וַאנְגָען אוֹיף דִי עֶרד אוּנ הָאבְּין טָרוּיבִין אוּנ נִיט גִילָאוּט נֶעמָען דַייְנָע

זֵיךְ אַלַיין אִין גֶעוָוארְצִילְט אוּנ פּוּן זַיי אִיז אַרוּים וַיְנִינְטָרוּיבִין אֶבְּער דֶעם זַיבֶּעטֶן יָאהר מִוזְט אַלָע

וְעָנוֹאקְסְן דֶעם זִיבֶּעטֶן יָאהר דִיא תְּבוּאָה וַיְנִינְטָרוּיבִין וָואם וַואקְסְן דֶעם זִיבֶּעטֶן יָאהר

וָאלְסְטוּ נִיט נֶעמָען אִין נַאנְגָען פַאר זִיךְ נָאר מַפְּקִיר זַיין אוּנ רוּא אַלַיין נֶעמְסְט אוֹיף פּוּן הֶפֶקר

בִיסְלַאכְוַוייז וִוי פִיל רוּא דַארְפְסְט, נָאר עָם וָאל שַׁנַּת שַׁבָּתוֹן יִהְיֶה לָאָרֶץ שַׁבָּת לַיהוָה אוּנ רִיא וַויין

זַיין הֶפֶקר צוּ אִיטְלִיכֶע וְאת עִנְבֵי אוּנ רִיא וַויין דֶער עֶרד׃ (ו) וְהָיְתָה אוּנ עָם וַאל זַיין דָאם רוּהוּנְג

מצות השם

(ה) [שכח] (ולפי כ) שלא לקוצר מס שסמיחה הארץ מעלמה בשנה השביעית כמו שבקלר בכל שנה בשבועה ויקיום שנה' את ספיח קציר לא תקוצר׃

(ם) [שכח] (ולפי רח) שלא ללקט מה שיעמדו המיולנות מן הפירות בשנה השביעית כמו שבאסוף פירותיהן בכל שנה שנאמר ואת ענבי נזיריך לא תבצור׃

אַרְעָא לְכוֹן לְמֵיכַל לָךְ
וּלְעַבְדָּךְ וּלְאַמְתָּךְ
וְלַאגִירָךְ וּלְתוֹתָבָךְ
דְּיָרִין עִמָּךְ:
וְלִבְעִירָךְ וּלְחַיְתָא דִּי
בְאַרְעָךְ תְּהֵא כָּל
עֲלָלְתָהּ לְמֵיכַל: ח וְתִמְנֵי
לָךְ שָׁבַע שְׁמְטִין דְּשְׁנִין
ח וְסָפַרְתְּ לָךְ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים

לָאֲכְלָה לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ
וְלִשְׂכִירְךָ וּלְתוֹשָׁבְךָ הַגָּרִים עִמָּךְ:
וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה אֲשֶׁר בְּאַרְצֶךָ
תִּהְיֶה כָּל־תְּבוּאָתָהּ לֶאֱכֹל: ס
ח וְסָפַרְתָּ לְךָ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים

ת"א נ"מ. פסחים נ"ב סוכה מ"ט
קמ"ל קנ"ו ס"ז כ"ב מנחות ע"ד כ"ו:ובכמהן. פסחים נ"ב תענית ו' ז': תמיד. קמ"ל כ"ח נ"ה ס"ו:

רש"י

(ו) והשמור: לך ולעבדך ולאמתך. (ת"כ) לפי שנא' (שמות כג) ושלשו תזבחו אמר יכול יהיו מסורים בחכילה לעזירים כ"ת ל"ך ולעבדך ולאמתך הרי כעלים ועבדים ושפחות מסורים כאן: ולשכירך ולתושבך. (ת"כ) לפי ל הנכרים: (ז) ולבהמתך ולחיה. פס"ד מוכלת כהמה לא כ"ם ם אמזוטיה עליך מה ת"ל ולבהמתך מקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה מוכלת מן השדה לבהמתך מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה נ לבהמתך מן הבית: (ח) שבתת שנים. שמטות שנים ם יכול יעשה שבע שנים רצופות שמטה ויעשה יובל לחריסה ת"ל שבע שנים שבע פעמים

שפתי חכמים

מה שהוא רצוי לכל אדם נאכל ממנו דהיינו הפקר לחם מוכל: ס' מן פסיקות של שביעית שמשמר לעלמו מלהפקירן לכל מדכתי' ולבהמתך ולחיה מכאן ולא כתיב ולחיה תבואות שבת לחולן וגו' אלא שבת ל' שבוע. ופשוט דלעניל כתיב לא תבלוט ופרש"י לפותח פיתך בזוג חלא מן הפקר. י"ל דלעיל מיירי אלא בעכבים והכא כולל כל יוצאים מן הכלל. ל"ל סיפא נוסף מהכא נפקא דאי לאו סתי קרא ס"ל לא תבלוט כלל כדפירשתי לעיל: כ שם דכתי' ולחיה מכאן לכם לאכלה וקמכרמא נמי לדידיה ס"ל דוקא שם הוא ג"כ שני מדכתיב ולבהמתך מקיש אמתך מ"ש כתיב לך ולעבדך וגו' פירוש שעבד לשם הוא מוכלו. ומ"ח למה כתיב כאן לעבדך ולאמתך לפי שיש לו לכתוב רק לך שהרי עניים ככר כתיב דכתיב ואכלו אביוני עמך. ו"ל דכאן מדבר קודם ביובל שיש עדיין תבואה בשדה שאין כאשר לא זרע ליתן על השדה מאכל וכן לעודיש שכולן מוכלין מן השדה ואם מדבר לאחר ביובל שכשע"ב לזרוע ליתן על השדה ולהכי כתיב ואכלו אביוני עמך שכל שכולן לזרוען ואינן לזרוען ליתן על שבתו: ל (נח"י) דקי משמר נומר ישראל וכביר סיינו קנין סנים ותוכב ואינו שמקרקע דשם כאר כתיב ועבדך ולאמתך שהם עכשיו וקל משמע לן שלף ע"ם שבקרקע קודם שם"ם מוכרים פסיקות נלכלים: ם (נח"י) וס"ם מאחר שכונת הפסוק לפתיל פסיקות ומקו' לעכו"ם ולבהמות ולחיה מע"ם שהן קודם ג"כ יותר ים שכתיב לכהמה שעלוה בחכילתה שהיא כרשותך ומזוטותיה עליך משמ"ל ולבהמתך ולפסוקי ממה שהקשה ס"ם: ס"ם: ג כלומר מה שמפסח מפיקות שביעית לבהמתך נרוץ אחה לכעכרם מן השדה ולריך מן השדה ולריך לכל מה שמפסח מן פסיקות של שביעית לניה: ס"ו דשמשה נקלפה שהם כדכתיב ס"ו מכלה סהרן לח שכחוסיה וכן ת"ם שבע שמיטין

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) וספרת לך. לכפורה משמע דמלוה אחת למשמיטין דמלוה למיטמי יובל ומכוחי כמו בפסיקת העומר ומי קשיח כוכס דכתיב וספרה סיס לה לכרך כמו בפסיקת העומר. ו"ל שמע מינה שמיטת ומיובל ונמלמת בכתב לנטלה:

עניני שמטה ויובל

כשנים כמו שכתב לכל שבת הימים, וזהו שאמר שיהיה שבת סהרן לכם לאכלה, כ"ל ממה שחשבות סהרן כשמטה סהי' שכת מכילתם כל השב כשנים לך ולעבדך ולאמתך וגו'. ולפה לריך שכתב ושמטה שיון כתיב זה, כי בשבת כתיב ויבכן מלשים שם יום שכשיעי כמה בכרו כמן שנים בע"ם יוכר פי שנים שני שמיטין לאחד וכן בשמטה בשנה השביעית שהיא ע"ם שמטה כתיב ושמח את התבואה לשנה השביעית, ובשבת לא היה המן יוכר משום קדושתו כמו שאמר כב' ויקדש לותו קדשתו כמו שאמר כב' ויהיו מוכלים מהמן שיכר בע"ם. כן בשנה שמשמה לא היו זוכרים ומוכלים ולא היה שם מכיש שנאכה סהרן לא מוכלים ממה שנאכה סהרן מעשה שמיטין שהכונה שנה השביעית.

פירוש לתורת אלהים

פּוּן דֶּעֶר עֶרד לָכֶם צוּ אַיִיךְ לֶאֱכְטֶ צוּ עֶסְן אִיטְלִיכֶר
טָעג זַיי נָעמֶען זִיךְ צוּ עֶסְן דוּא וָאלְכֶט נִיט זַיין
אוֹיךְ דִיא הֲבוּאָה אוּנ אוֹיךְ דִיא וויינְטְרַי־בִין אַבְעל
הַבִּיָה נָאר דָאם וָאל זַיין לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתֶךָ צוּ דִיר
אוּנ צוּ דַיין זִיךְ־נֶענֶעכְט מוּיר וְלִשְׂכִירְךָ אוּנ
צוּ דַיין גֵּרוֹשְׁנֶענֶעם אוּנ צוּ דַיין אֶלְט גֶּעוֹרְדֶענֶעם וָום זַיי
וּאֲנָן טִים דִיר וְאֶלְיין זַיי אַלֶע זַיין גְּלַייךְ צוּ דִי פֵּירוֹת:
וּם וְלִבְהֶמְתְּךָ אוּנ צוּ דַיינֶע בְּהֵמוֹת אוּנ צוּ כָּל חַיָּה
וָאם אִיט אִין דַיין לַאנְד תִּהְיֶה וָאל זַיין דִי הְבוּאָה
צוּ עֶסְן: (ח) וְסָפַרְתָּ לְךָ אוּנ דוּא וָאלְכֶט צַיילֶען צוּ
דִיר שֶׁבַע שַׁבְּתוֹת שָׁנִים וְיֶעֶן שִׁבְעָה אַהרִין שֶׁבַע
זִיבֶען

בֵּיאוּר זַיי גִּיט דֶּיעֶן נָאם חָאם זַיי נָאם אַרוֹיס גֶּעבְּרַיבֶען פּוּן דָעם לַאנְד צוּ וויִיזֶן אַז דִי לַאנְד אִיט וַיינֶען. חִים דִיא כְּיֵיד
נוּעלֶן מִיר פָּרְשַׁטֵיין דָעם פָּסוּק וְשָׁבְתָם אִישׁ אֶל אֲחוּזָתוֹ וגו':

שֶׁבַע שָׁנִים שֶׁבַע פְּעָמִים וְהָיוּ לְךָ
יְמֵי שֶׁבַע שַׁבְּתֹת הַשָּׁנִים תֵּשַׁע
וְאַרְבָּעִים שָׁנָה: ט וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר
תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר
לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ
שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם: י וְקִדַּשְׁתֶּם

שְׁבַע שְׁנִין שְׁבַע זִמְנִין
וִיהוֹן לָךְ יוֹמֵי שְׁבַע
שְׁמִיטַן דְּשִׁנִּין אַרְבְּעִין
וּתְשַׁע שְׁנִין: ט וְתַעֲבַר
שׁוֹפַר יַבָּא בְּיַרְחָא
שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא
בְּיוֹמָא דְכִפּוּרַיָּא תַּעֲבְרוּן
שׁוֹפָרָא בְּכָל אַרְעֲכוֹן:
יוּתְקַדְּשׁוּן יַת שְׁנַת חַמְשִׁין

ת"א שבע שנים. עקדה שבע נמ:
והעברת. שבת לו ב"ס כז:
תרועה. ספר הזוהר פרשת תמוז:

כמדם הסביני. סם לג: ביום הכפורים. שבת קלח ב"ס ק ל לב ערכין כח: וקדשתם את. ב"ס ו ח כד נדרים כח סנהדרין י:

בעל הטורים

(ט) כחדש השביעי. מסר יו"ד כלומר שבשבע נמלות: תעביר

סופר בכל. ב"ת שבת. לומר דוקא תקיעת יובל שהוא שבע ב"ד דוחה רש"י

שפתי חכמים

דשנין והוכחתו הוא מדכתיב שבע שנים שבע פעמים דמשמע דקמי שנים ולא משבועות שנים דומיא דשבע שבתות תמימות תסיימה את"ס שבע שבועות שלמין: ל פי' ולרוח הקרן הכי וכיו לך מ"ם שנים אז ושבעתם שובך וגו' ותקרא יובל: פ ופ"ח וכי ליכי הכי לשודיע מכין. ותי' הכא"ס דמנכי הכי כך הוא בכמה מקומות. וג"כ לפי שהוא היובל עולה לכאן ולכאן כלו' שהוא שנת היובל וגו מתחילין לספור השמטה תחר היובל ס"ב הייתי לומר נם שנת השמטה עולה לכאן ולכאן ופ"ב לא יהיה חשבון השנים רק מ"נ לכך פרש"י מ"ט. ועי"ל דכתיב שבע שבתות השנים ופ"ב כתיב והעברת שופר וגו' בשעור נתדם ביה"ב וס"ב הייתי לומר מ"ט שנים כליה ביה"ב וס"ב יהיה י' יתיש יתכיש. לכן פי' רש"י מ"ט: צ לפ העברת ביה: ק כלומר ולא בשעור לתדם שבו

משלי חכמים

וְסָפַרְתָּ לָךְ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים וגו'. וְאֶלָּמָא אֶפְצַיילִין זִיבְּנִין שְׁמִטּוֹת יַאהֲדִין וְיִבְּנִין מָאהַל צוּ וְיִבְּנִין יָאהַר צוּ וַאֲמָן וָועט יַין נַיין אוּ פְּעָרצִיג יָאהַר, דָּער פּוּפְּצִינְקְמַטָּר יָאהַר וָועט נַיין יובל. דָּעם רֶעכְנוּנְג וָואס דִּי הוֹרָה טַיילְט אַיין דִּי יַאהְרִין אִין קְלֵיינֶע אָפְּטֵיילוּנְגֶען קְעֶנֶען מִיר פַֿארְשְׁטֵיין עַל פִּי מָשָׁל פַֿארֵיבֶּער מֶענְטְש הָאט גְּיָוואלְט מַאכִּין אַהֲאנְדֶיל, עֶר הָאט אָבֶּער נִיט גְּעוואסְט וויא אָזוֹי פִֿיל יָאהְרִין צוּ הָאנְדֶילְט. הָאט עֶר זִיךְ בְּקֶנְעֶנְט מִיט אַיין אַלְטֶן סוֹחֵר וָואס עֶר הָאט אֶמְאהל גְּעהַנְדֶילְט נָאר הַיינְט אִיז עֶר אָרֶעם גְּיוָוארִין, דָּער רַייכֶער הָאט גִּיוואגְט צוּ אַלְטֶן סוֹחֵר אִיךְ גִּיב דִּיר גֶּעלְט וויִ פִֿיל דוּ וַאלְסְט צוּם הָאנְדֶיל דָּער אַלְטֶער הָאט גְּעדוּנְגֶען אֶקֶרְאם אוּן גְּעקוּיפְּט סְחוֹרָה אוּן עֶען הָאט גִּיעפִּינְט אַנְדִּירִסִּין הָאנְדֶיל. זַיינֶע שְׁכִירוּת אִיז גְּיוָוען וַויינִיג עֶמְלִיכֶע פְֿרָאצֶענְט פּוּן פַֿארְקוֹיפּוּנְג נָאר דָּער נָאמֶען אִיז גְּיוָוען דָּער אַלְטֶער אִיז אַשׁוֹתָּף מִיט דֶּעם נְבִיר אִין הָאנְדֶיל, אֲמָאהל אִיז גְּעוַענְגֶען דֶּעם אַלְטִינְם וַויִיב אִין נָאס, הָאט וִיא גְּיטְרָאכְּטְן דֶּעם גְּבִירְס וַויִיב הָאט וִיא גְּיוָאהְן וִוי דֶּעם גְּבִירְס וַויִיב גַּייט רַיִיךְ נֶעקְלֵיידְט מִיט צִירוּנְג אִיז זִי נֶעקוֹמֶען אֲהֵיים אוּן הָט גְּיוָאגְט צוּם מַאן נָאר נָאל אִיר אִיךְ מַאכֶּן אַוֹלְכֶע קְלֵיידֶר וִוי דֶּעם גְּבִירְס וַויִיב גַּייט אוּן נָאל אִיר קוֹיפֶן אַזְעלְכֶע צִירוּנְג, נָאס דָּעד מַאן צוּ אִיר וִוי קוֹמְסְטוּ אַזְעלְכֶעם צוּ פֶֿערְלַאנְגֶען אִיךְ בִּין דָּאךְ אֶאֶרֶם בַּאן, הָאס דָּאס וַויִיב גְּיוָאגְט צוּם אַלְטֶן נָאל דֶּעם גְּבִיר עָר נָאל דִּיר אַרַיים נֶעבֶּן אִיר הָאב אִיךְ דֶּען אַרַיין נֶעלַיינְט נֶעלְט צוּם קָרָאם וָואס אִיךְ נָאל מִיר אֶלֶץ קוֹיפֶן אוּן מַאכֶּן. דָּער אַלְטֶער הַייבְט אָן צוּ לַאכֶּן פּוּן אִיר הָאב אִיךְ דֶּען אַרַיין נֶעלַיינְט נֶעלְט צוּם קָרָאם וָואס אִיךְ נָאל מִיר הַייסְן אַרַיים נֶעבֶּן צוּרִיק, אִיךְ הָאב נָאר מֶען נֶעמַלְיבְּט רוּבֶל אָנוָאךְ פַֿאר מַיין אַרְבֵּעט וָואךְ אִין קָרָאם. דָּאס וויִיב

פירוש לתורת אלהים

זִיבֶּען מָאהל זִיבֶּען יָאהר יָהִיו לָךְ יָמֵי וָועט זַיין צוּ דִּיר דִּי טֶעג פּוּן זִיבֶּען שְׁמִיטּוֹת יָאהְרִין הַשַּׁע נִיין אוּנ פְֿעָרצִיג יָאהר אוּן דָּאס פּוּפְּצִינְקְמַטָּע יָאהר וָועְרְט גֶּעְרופֶן יוֹבֵל: (ט) וְהַעֲבַרְתָּ אוּן דוּא זָאלְסְט אוּיס רופֶן אֶרֶע אוּיס שְׁרַייבֶּן אִין דֶּעם פּוּפְּצִינְקְמַטָּען יָאהר שׁוֹפַר מִיט אַשׁוֹפָּר תְּרוּעָה אַשַׁאלוּנְג בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אִין דֶּעם זִיבֶּעטֶן חוֹדֶשׁ דָּאס אִיז תִּשְׁרִי בֶּעְשׂוֹר לַחוֹדֶשׁ אִין דֶּעם צֶעהְטֶן טָאג אִין חוֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אוּם יוֹם כִּפּוּר תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר זָאלְט אִיר אוּיס רופֶן אוּנ בְּלָאזֶן מִיט אַשׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם אִין אַלֶע אַייעֶרע לֶענֶדֶער: (י) וְקִדַּשְׁתֶּם אוּנ אִיהר זָאלְט

היליגען

וְסָפַרְתָּ לָךְ וגו'. וְדָאס אִיז אֲמִצְעִית עֲשָׂהוּ דָּער בֵּית דִּין פּוּן איין אוּנ זִיבְּצִיג בַּיינִים הָאבֶּן גֶּעדֶארְפְּט צַיילֶן דִּי יָאהְרִין פּוּן שְׁמִטָּה אוּנ פּוּן יוֹבֵל זָאלֶן וִוי מִיר צַיילֶן פְֿסִילִים: וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה וגו'. וְדָאס אִיז אֲמִצְעִית עֲשָׂהוּ יום כִּפּוּר פּוּן יוֹבֵל זָאל מֶען בְּלָאזֶן שׁוֹפָר וָאוּ דִּי אִיבְּעֶרְשְׁטֶע אַלֶע דִּינְגִּים נָואס שַׁפִּיים אִין דִּי פָֿרְשָׁה:

(ט) כחדש השביעי. מסר יו"ד כלומר שבשבע נמלות: תעביר

שפתי חכמים

דשנין והוכחתו הוא מדכתיב שבע שנים שבע פעמים דמשמע דקמי שנים ולא משבועות שנים דומיא דשבע שבתות תמימות תסיימה את"ס שבע שבועות שלמין: ל פי' ולרוח הקרן הכי וכיו לך מ"ם שנים אז ושבעתם שובך וגו' ותקרא יובל: פ ופ"ח וכי ליכי הכי לשודיע מכין. ותי' הכא"ס דמנכי הכי כך הוא בכמה מקומות. וג"כ לפי שהוא היובל עולה לכאן ולכאן כלו' שהוא שנת היובל וגו מתחילין לספור השמטה תחר היובל ס"ב הייתי לומר נם שנת השמטה עולה לכאן ולכאן ופ"ב לא יהיה חשבון השנים רק מ"נ לכך פרש"י מ"ט. ועי"ל דכתיב שבע שבתות השנים ופ"ב כתיב והעברת שופר וגו' בשעור נתדם ביה"ב וס"ב הייתי לומר מ"ט שנים כליה ביה"ב וס"ב יהיה י' יתיש יתכיש. לכן פי' רש"י מ"ט: צ לפ העברת ביה: ק כלומר ולא בשעור לתדם שבו

משלי חכמים

וְסָפַרְתָּ לָךְ שֶׁבַע שַׁבְּתֹת שָׁנִים וגו'. וְאֶלָּמָא אֶפְצַיילִין זִיבְּנִין שְׁמִטּוֹת יַאהֲדִין וְיִבְּנִין מָאהַל צוּ וְיִבְּנִין יָאהַר צוּ וַאֲמָן וָועט יַין נַיין אוּ פְֿעָרצִיג יָאהַר, דָּער פּוּפְּצִינְקְמַטָּר יָאהַר וָועט נַיין יובל. דָּעם רֶעכְנוּנְג וָואס דִּי הוֹרָה טַיילְט אַיין דִּי יַאהְרִין אִין קְלֵיינֶע אָפְּטֵיילוּנְגֶען קְעֶנֶען מִיר פַֿארְשְׁטֵיין עַל פִּי מָשָׁל פַֿארֵיבֶּער מֶענְטְש הָאט גְּיוָואלְט מַאכִּין אַהֲאנְדֶיל, עֶר הָאט אָבֶּער נִיט גְּעוואסְט וויא אָזוֹי פִֿיל יָאהְרִין סוֹחֵר וָואס עֶר הָאט אֶמְאהל גְּעהַנְדֶילְט. הָאט עֶר זִיךְ בְּקֶנְעֶנְט מִיט אַיין אַלְטֶן סוֹחֵר וָואס עֶר הָאט גְּיוָואגְט צוּ אַלְטֶן סוֹחֵר אִיךְ גִּיב דִּיר גֶּעלְט וויִ פִֿיל דוּ וַאלְסְט צוּם הָאנְדֶיל דָּער אַלְטֶער הָאט גְּעדוּנְגֶען אֶקֶרְאם אוּן גְּעקוּיפְּט סְחוֹרָה אוּן עֶען הָאט גִּיעפִּינְט אַנְדִּירִסִּין הָאנְדֶיל. זַיינֶע שְׁכִירוּת אִיז גְּיוָוען וַויינִיג עֶמְלִיכֶע פְֿרָאצֶענְט פּוּן פַֿארְקוֹיפּוּנְג נָאר דָּער נָאמֶען אִיז גְּיוָוען דָּער אַלְטֶער אִיז אַשׁוֹתָּף מִיט דֶּעם נְבִיר אִין הָאנְדֶיל, אֲמָאהל אִיז גְּעוַענְגֶען דֶּעם אַלְטִינְם וַויִיב אִין נָאס, הָאט וִיא גְּיטְרָאכְּטְן דֶּעם גְּבִירְס וַויִיב הָאט וִיא גְּיוָאהְן וִוי דֶּעם גְּבִירְס וַויִיב גַּייט רַיִיךְ נֶעקְלֵיידְט מִיט צִירוּנְג אִיז זִי נֶעקוֹמֶען אֲהֵיים אוּן הָט גְּיוָאגְט צוּם מַאן נָאר נָאל אִיר אִיךְ מַאכֶּן אַוֹלְכֶע קְלֵיידֶר וִוי דֶּעם גְּבִירְס וַויִיב גַּייט אוּן נָאל אִיר קוֹיפֶן אַזְעלְכֶע צִירוּנְג, נָאס דָּעד מַאן צוּ אִיר וִוי קוֹמְסְטוּ אַזְעלְכֶעם צוּ פֶֿערְלַאנְגֶען אִיךְ בִּין דָּאךְ אֶאֶרֶם בַּאן, הָאס דָּאס וַויִיב גְּיוָאגְט צוּם אַלְטֶן נָאל דֶּעם גְּבִיר עָר נָאל דִּיר אַרַיים נֶעבֶּן אִיר הָאב אִיךְ דֶּען אַרַיין נֶעלַיינְט נֶעלְט צוּם קָרָאם וָואס אִיךְ נָאל מִיר הַייסְן אַרַיים נֶעבֶּן צוּרִיק, אִיךְ הָאב נָאר מֶען נֶעמַלְיבְּט רוּבֶל אָנוָאךְ פַֿאר מַיין אַרְבֵּעט וָואךְ אִין קָרָאם. דָּאס וַויִיב

מצות השם

(ח) [סלז] (עשה קכו) למייב הכ"ד הגדול של סנהדרין להיות מויסים שנה שנה מהמשמים שנה ושנה שנוע של שנים עד שנת סיובל כמו שנאמר מונין ימי ספירת העומר שנה, ופסוק לך שבע שבתות שנים שבע כוים שבע פעמים:

(ט) [סלח] (עשה קכ) לתקוע בשופר בי' בתשרי בשנת המשמים כ :: והעברת תשופר בחדוש החדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגו':

שְׁנִין וְתִכְרוּן חֲרוּתָא בְּאַרְעָא לְכָל יַתְבָהָא יוֹבֵלָא הִיא תְּהֵא לְכוֹן וְתָתוּבוּן גְּבַר לְאַחֲסָנָתֵיהּ וּגְבַר לְזַרְעִיתֵיהּ תְּתוּבוּן׃

ת״א וקרֹאתם דרור. כ״ס ט קידושין לח: מרבין נב: ובכתפ סיס. קידושין טו:

בעל הטורים

בכח: (י) דרור. עולה כמנין ת״ו. רמז כמנין דרור שנים היו דרוסים בפרן משבעה שנים:

אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקָרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל־יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ׃

רש״י

וקראתם דרור. לעבדים בין גרעץ בין שלח כלו לו שם שנים משמכר ת״ר יהודה מהו לשון דרור כתדייר בי דיירא ד וכו׳ שדר כל״מ שהוא רועה ורועו ברשות אחרים: יובל הוא. שהוא זמן מובדלת משאר שנים שניקידת שם לה לבדה ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר: ושבתם איש אל אחוזתו. שהשדות שהוזרות לבעליהן: ואיש אל משפחתו תשובו. לרבות את הגרעץ:

מוסף הסבל הסומך ומוליך שהוזכר בכל מקומות. מדייר ל׳ דיירא לשון בכל מדויר בשני ווי״ן וכ״י פי׳ שם כתדייר בי דיירא פי׳ שהוא בבתיהם וגיור בכל מ׳ ב שיהיה: ש ולפ״ז מקרא מסורס הוא ולריכין לומר ושבתם אחוזתו אל תיש ולמה הוצרך לומר שהשדות מוזהין לחזרה בכמוכן מושבתם תיש וגו׳: ת פי׳ שהגיע שפגע בו יובל קודם שם לגיעתו. וע״ת ושלח בכל כתי וקראתם דרור ופי׳ כש״י לעבדים בין גרעץ וכו׳ ולמה כתיב ושים אל משפחתו. ו״ל דמה שפי׳ כ״י על משפחתו לעבדים בין גרעץ כו׳ שוה ליה מיים אל משפחתו תשובו כי זהו עיקר הפסוק, ולפיים לדברי שהרי פי׳ כ״י כוונתו שהשדות שהוזכרו לעיל עד שיובל והקנה אז תיבו אחוזתו אל משפחתו תשובו ולא מבואר לקרא דוקראתם דרור אלא ש״מ דזה עיקר. ופי׳ ל דפי׳ לו כתיב אחוזה וקראתם דרור לבד ס״ל שיכול שיהא מיובל שיבו לו בין שבל מוכר עלמו לו לכך נאמר ושים אל משפחתו תשובו אל לפיסך:

רש״י

(י) ושבתם איש לירושתו. כמו שמפורש לפנינו שהמוכר שדה חוזר לו בתחנם ביובל: ואיש אל משפחתו. עבד עברי חוזר חפשי ביובל:

שפתי חכמים

וקראתם דרור. לעבדים בין גרעץ בין שלח כלו לו שם שנים משמכר ת״ר יהודה מהו לשון דרור כמדייר בי דיירא ד וכו׳ שדר כל״מ שהוא רועה ורועו ברשות אחרים: יובל הוא. שהוא זמן מובדלת משאר שנים שניקידת שם לה לבדה ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר: ושבתם איש אל אחוזתו. שהשדות שהוזרות לבעליהן: ואיש אל משפחתו תשובו. לרבות את הגרעץ:

מוסף הסבל הסומך ומוליך שהוזכר בכל מקומות. מדייר ל׳ דיירא לשון בכל מדויר בשני ווי״ן וכ״י פי׳ שם כתדייר בי דיירא פי׳ שהוא בבתיהם וגיור בכל מ׳ ב שיהיה: ש ולפ״ז מקרא מסורס הוא ולריכין לומר ושבתם אחוזתו אל תיש ולמה הוצרך לומר שהשדות שהוזכרו לעיל עד שיובל והקנה אז תיבו אחוזתו אל משפחתו תשובו ולא מבואר לקרא דוקראתם דרור אלא ש״מ דזה עיקר. ופי׳ ל דפי׳ לו כתיב אחוזה וקראתם דרור לבד ס״ל שיכול שיהא מיובל שיבו לו בין שבל מוכר עלמו לו לכך נאמר ושים אל משפחתו תשובו אל לפיסך:

פירוש לתורת אלהים

הַיִילִיגְן דָאם פּוּפְצִינְסְטָע יָאר אִין דָעם אָן הַייב יָאהר וָאל בַּיִת דִין וָאגִין מִקְדֹּשֶׁת הַשָּׁנָה דָאם יָאהר וָאל יַיִן הַיִילִיג וִקְרֹאתֶם אוּג איהר וָאלְט רוּפִין פָּרַיי צוּ אַלֶע קֶנַעכְט יַיי וָאלִין אַרוֹים גַיין פָּרַיי יֹבֵל הוּא דָאם יָאהר וָאל צוּ אַיידְ יַיִן יוֹבֵל וְשַׁבְתֶּם אוּג איהר וָאלְט צוּרִיק קֶרְעִרְן אִישׁ אֶל אֲחוּזָתוֹ אִיטְלִיכֶר מֶענְטְש צוּ יַיִן נַחֲלָה וָוען אַיינֶער פַּר קוֹיפְט דָעם אַנֶדֶערִן אַנַחֲלָה וָאל דִי נַחֲלָה אוּם יוֹבֵל צוּרִיק קֶרְעִרְן צוּם מוֹבֶר וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ אִיטְלִיכֶער מֶענְטְש וָאל צוּרִיק קֶרְעִרְן צוּ יַיִן מִשְׁפָּחָה דָאם מֵיינְט מֶען אִיהר וָאלְט אַרוֹים לָאזִין פָּרַייא דִיא קֶנֶעכְט׃

דִי תּוֹרָה אִיז אִירֶע דִי מִצְוֹת זָענֶען אִירֶע זִיא קוּמְט מִיט אִירֶע סְחוֹרָה אוּג מִצְוֹת אִין הַיְמֶעל אִין אַייבִיגְקֵיט נַן עֶדֶן דָער יֵצֶר הָרַע וָאגְט צוּם גוּף פַּאר וָואס וָאלְסְטוּ נִיט נֶעמֶן נֶעמְט עוֹלָם הַבָּא עָם דִי עוֹלָם הַזֶּה, קוּמְט דִי תּוֹרָה אוּג מַאכְט אַרֶעבֶּענוּג, דָער יֵצֶר הָרַע וָאל אוֹיךְ וָערִן דָעם רֶעכֶענוּג אוּג וַוייזְט אַ דָער גוּף הָם גִים אַחֶלֶק אִין דִי תּוֹרָה אוּג מִצְוֹת, עֶר אִיז נָאר אֶמֶשֶׁרֶת בַּיי דִי נְשָׁמָה, עֶר וָאל אַרֶבֶּעטִין אִין אִיר גִישֶׁעפְט, וְאִין דִי תּוֹרָה אוּג מִצְוֹת דְרֵייבֶּער דָאם מֵינֶען אֶפְּגֶעטֵיילְט פַּר אִיר זִי וָאל הָאבִין פִּעלְדֶער אוּג וַויינְגֶערטֶנֶער עֶסְן צוּם זָאט זַיין אוּג מָען צַיילְט אִיר אֶפְּ עֶסֶלְבֶּע צֶעהנְדֶלִינְג יָאהרִן, נָאכְדֶעם אַז דִי נְשָׁמָה דָאם שׁוִין אַיינְגֶעאַנְדֶעלְט תּוֹרָה אוּג מִצְוֹת וַוי פִיל זִי הָט גֶעדַארְפְּט עָמְט וִיא אִיהֶרָ סְחוֹרָה אוּג גַייט אִין הַיְמֶעל, אוּג דָער גוּף בְּלַייבְּט אֲרֶעם אַשְׁטִיק עֵרֶד וַוי עֶר אִיז גִיוֶוען צוּ דָאם טוֹיט אִים דִי פֶּערְמֶעגְנִיגְעם פּוּן דִי וֶועלְט דֶרֶיבֶּער וָאגְט דִי תּוֹרָה דִי וָאלְסְט דִיר צַיילֶן וַיבֶּען שְׁמִיטוֹת פּוּן דִי שְׁמִטּוֹת וָועם וָערִן אַיוֹבֵל ׃ דָער יוֹבֵל אִיז שׁוִין אַצַייבִּין אוֹיף דָעם שְׁמַארְבִּין וַוִיי עָם שְׁפַּייט אִין דִי לְקוּטִים׃

משלי חכמים

הָאט גִיזָאגְט עֶס אִיז לַיְיגֶען וָואס דוּ זָאגְסְט דוּ בִּיזְט וִיא אַשׁוּתָּף נָאר דוּ זוֶולְסְט מִיר נִיט קוֹיפֶן וַויֵיל דוּ הָאסְט מִיךְ פַּייגְט , הָאט דָער מַאן צוּ אִיר גִיזָאגְט קוּם מָארְגֶן אִין קָרָאם וָועל אִיךְ בִּיידִין מִיט דֶעם נְבִיר, מָארְגֶן אִיז דָאס וַוייב בֶּעקוּמֶען אִין קָרָאם זָאגְט דָער אַלֶטֶער צוּם נְבִיר אִיךְ וֵויל מַאכֶן אַרַעבֶּענוּג , זָאגְט דָער נְבִיר פַּאר וָואס אִיז דָאס הַייגְט אַרַעבֶּענוּג, הָאט דָער אַלְטֶער גִיזָאגְט אִיךְ וֵויל מֵיין וַוייב זָאל הֶערִן דָעם רֶע־ בֶּענוּג , וְוען זִיא וִוייסֶן אַז אִיךְ בִּין קֵין שׁוּתָּף אִין קָרָאם . דָער נִמְשָׁל אִיז הָקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָאט גִיזוֹאלְט אַרַאפּ שִׁיקֶן דִי נְשָׁמָה אוֹיף דָער וָועלְט זִיא זָאל דָא הָאנְדֶלֶען תּוֹרָה אוּג מִצְוֹת אוּג מַעֲשִׂים טוֹבִים, דִיא נְשָׁמָה אַלַיין קֶען דָאךְ אוֹיף דָער וָועלְט נָאר נִיט טָאהן , אִיז גִיוֹואהְרִן אִשׁוּתָּפוּת דִי נְשָׁמָה מִיט דָעם גוּף דָער פַּארְדִינְסְט פּוּן דֶעם גִישֶׁעפְט נֶעמֶן נִים בֵּייכֶע נְלַייךְ, דָער פַּארְדִינְסְט פּוּן דָער נְשָׁמָה אִיז אוֹיךְ אִייבִּיג

מצות השם

(י) [שכ] (עשה קלח) לקדש שנת החמשים וכיוצא עבודת בסדשה והשקל מה שתלמוד כמו בשנת השמטה שנאמר וקדשתם את שנת החמשים וגו׳ ודאם אין אמצות עשה ניים אל היילינען דעם פופציגסטען יאהר נוים אלא ניים וו׳ אין שמטה׃

יא יוֹבֵל הִוא שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה
תִּהְיֶה לָכֶם לֹא תִזְרָעוּ וְלֹא תִקְצְרוּ
אֶת־סְפִיחֶיהָ וְלֹא תִבְצְרוּ אֶת־
נְזִרֶיהָ : יב כִּי יוֹבֵל הִוא קֹדֶשׁ
תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹּאכְלוּ
אֶת־תְּבוּאָתָהּ : יג בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל

יא יובלא היא שנת חמשין שנין תהי לכון לא תזרעון ולא תחצדון ית גבתהא ולא תקטפון ית אבקהא : יב ארי יובלא היא קודשא תהי לכון מן חקלא תיכלון ית עללתהא : יג בשתא

ת"א כי יובל הוא . סוכה מ ב"ב ס ע"ז נד : ט קידושין לח ע"ז נד : בכורים כו כג. סוכה כ מ קידושין כ בכורות נג ערכין ל:

רש"י

(יא) נזריה , גידולי ענבים שנשרו לא תבצרו , זכן בפיהם בתבואה : (יב) מן השדה תאכלו , ולא מן הנאסף אל הבית שאסור לאוספו :

בעל הטורים

(יא) נזריה. כ'. דין . ומיהו תמצוי ספיחים עפר מכן ומיהו דמיהם בתוספתא כבכורים פוטר מהם כמו ומותר נמלי . ומיהו דכתיב מכנים אתכם מיהו תמצוי ספיחים עפר מכן אפי' מן יש לה נמי מכנים אתכם ומה מן הגת על אדמה שתה מיהו יגדול

שפתי חכמים

יא כלומר כ"מ דכתיב לומר קודם כמו כיו"ט ושבת מוסיפין ממול על הקודם יכול ביובל כ"ל כתיב וקדשתם ס"ה ס"כ מוסיפין מכאן שלמחר היובל ליובל. לכך נאמר יובל היא שבת החמשים דוקא שבת זו ולא יותר וס"ל להוסיף מכאן שלאחריה : ב ומ"ת למה מפרש רש"י כשם שבת' כו' נמי לא תצלול את נזיריך יותר מבבי לא תזכור ולא תקלוט . ו"ל דלכך פרש"י כשם כו' לפי שב' ביובל לא תצלול את נזיריך שתה ותיכף למחר דלמא שתר פירות ולא עבדים ולכך פרש"י כשם כו' כלו' דשתי שמטה ואינה יובל שוין בכל דבר: ג פי' מי פרקינהו לפירות שביעית או ביובל דחמיס שני דמיס ונעשו קדש: ד כמו קדש שפדאו שהדמים שהפסיד במקומו והוא יוצא למולין אף פירות שביעית כו ת"ל מפיס תפיסי קדושה כמו קדש שפדאו דחמיס שהפסיד

פירוש לתורת אלהים

(יא) יובל היא דאם פוקציונסטא יאהר ואל ויין צוא וזייך יובל לא תזרעו איהר ואלט ניט זייען ולא תקצרו אוג איהר ואלט ניט שניידין די תבואה ואם ווען וואקסן פון זיך אליין דעם יובל יאהר איר ואלט ניי נעמען פאר זיך אליין, נאר ויי ואלין זיין הפקר צו אלע מענטשין בהמות אוג חיות אוו ֿעם איז גיוועזן אין דעם יאהר שמטה ולא תבצרו דיא טרויבין ואם וואקסן דעם יובל יאהר ואלט איר ניט נעמען פאר זיך אליין אוג ואלט ניט אפשניידין מענטשין פון ניי, נאר זיי ואלין זיין פאר אלע מענטשין גלייך אוג בהמות אוג חיות : (יב) כי יובל היא ואמרום דאם יאהר איז יובל קודש תהיה לכם עם

(יג) בשנת היובל הזאת אין דעם דאזענען יאהר יובל תשובו ואל איטליכער מענטש צוריק גיין צו זיין

מצות השם

(יא) [סנג] (נאו רכ) סנג לעבוד את סאדמה ואת סחיות סנת שבת היובל שנת' יובל היא שנת שמחשבים שנה שהיה לכם לא תזרעו :
(שם) [סנד] (נאו רג) סנג לנקט וללקוט כפיחי תבואות שנת היובל כמו בשאר השנים שנת' ולא תקצרו את ספיחיו :
(שם) [סנה] (נאו רד) סנג לנקון פירות סחילנות בשנת היובל כמו בשאר השנים שנת' ולא תבצרו את נזיריך :

יב כי יובל היא וגו' לא תזרעו ואם איז אמצות לא תעשה מען ואל

(חומש ע"ט) 16 19 ח"ג

דְּיוֹבְלָא הִדָּא תִּתּוֹבוּן גְּבַר לְאַחְסָנָתֵיהּ: (יג) בִּשְׁנַת יוֹבְלָא הָדָא תְּתוּבוּן גְּבַר לְאַחְסָנָתֵיהּ: (יד) וַאֲרֵי תְזַבְּנוּן זְבִינִין לְחַבְרָךְ אוֹ תְזַבְּנוּן מִיַּד חַבְרָךְ לָא תּוֹנְנוּן גְּבַר יָת אָחוּהִי: (טו) בְּמִנְיַן שְׁנַיָּא בָּתַר יוֹבְלָא תְּזַבְּנוּן מִן חַבְרָךְ בְּמִנְיַן שְׁנֵי עֲלַלְתָּא יְזַבְּנָן לָךְ: (טז) וְכוּ׳ תְּמַכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו: (יז) בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי־תְבוּאֹת יִמְכָּר־לָךְ:

הָאוֹת תָּשֻׁבוּ אִישׁ אֶל־אֲחֻזָּתוֹ:

ת״א וכי תמכרו . סוכה מ ע״ב כל כהן בכורות כ: לו מלישע מז ע״ב בכורות יג: לא תונו איש את עמיתו . מלישע מז ע״ב בכורות יג: במספר בנים . גיטין מח מלישע קי עירכין יד יח כט ל גג פדה מז:

בעל הטורים

(יג) איש אל אחוזתו. וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו׳ לפי שהיובל מחזיר את הקרקעות נקנין עם הפירות שהם להם לאחריות. עוד סמך לו הוגו לשון לאחוז שהוא לשון קרקע יש מוסיף עוד כדי דמיו: (יד) קנה. ג׳ דלת. ואחרי גבי דוד נא כי קנה תקנה בכסף מלא. כי קנו תקנה מאוחר בעמיתך בשביל שהקנה לחבירו הוא קנה מיד עכו״ם ולא מיד עכו״ם ממש״כ קנה דוד הגיון מאבונה שיין בלשון שיכולתו: אל תונו איש את אחיו. וסמיך ליה במספר שנים ובמשקל הוון הוא תונאה:

רש״י

שהם כלה לחזור מן המכר אחת לארבעים ותשעה שנה כמה שנאמר בסביעית ה׳ כך נאמר ביובל: (יג) תשובו איש אל אחוזתו. והרי כבר נאמר ובכתם איש אל אחוזתו אלא לרבות הממכר שהרי כאן ונאלה מחוברת ולהלן ביובל: (יד) וכי תמברו וגו׳. לפי שכתבו כמשמעו ישוד ים דרשו מענין כשאתה מוכר מכור ליזרעאל חברך ת״ל וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור ומענין שאם אחת לקנות קנה מיזרעאל חברך ת״ל או קנה מיד עמיתך: אל תונו. זו הונאת ממון: (טו) במספר שנים אחר היובל תקנה. זהו פשוטו ליישב המקרא על הונאתו אבל בתוספתא כתב להזכיר כשתמכור או תקנה קרקע דע כמה שנים ים עד היובל ולפי השנים חותכות הדמים שהיה רוצה לעשות ימכור הממכר ויקנה הקונה שהרי סיפו להזהירה לו בשנת היובל ואם ים שנים מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים הרי נתנה לוקח ואם ים שנים מרובות ולכל ממנה תבואות הרבה הרי נתנה מוכר לפיכך צריך לקנותה לפי הזמן וזהו שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד הלוקח תמכור לו ור״ל מכאן שהמוכר שדהו סימו רשאי לגאול בחזרה שתי שנים ט שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום ומפילו יש שלש תבואות כיוצא בהן שתתן אותן שתי שנים כנון שמכרה לו בקמותיה. ושני סימו יוצא מפשוטו כלו׳ מספר שני׳ של תבואו׳ ולא של שדפון ומיעוט שנים שנים:

שפתי חכמים

ז׳ וה״ה לגזה מפ׳ דר״י בכסף דכתי׳ לעיל עפי מנהג. וי״ל דהיינו טוה לפיכוכו שפי׳ כלפי לחיים מן שדה אחת לארך לפשל מן שדים. ועיין לסקמיות מע״ב דגמא שע״ם שכנה לחיים מן שדה אחת לארך לפשל מן שדים ומן שדה אחת לארך לפשל מן שדים ומן שדה אחת תחלבי פיכוכו שנה אחת תניח מן שדה ביומי שנה אחת תחלבי ולא מה אחת חלבת מעמו שדים דו״ל מי אחת מוכה כשם שנה כשעשה כך נה׳ כיוצא וכשמעה כתיב ולבהמתך ולחיים וכתיב״י חס חיה מולכת בהמה לא כ״ם ועתקן כלפי לחיים מן שדה כלפי שתחלבי מן שדים וה״ם גבי יובל נמי לכך כתי״ב כשם שנאמר כו׳: ו כלומר ולפ תאמר כיון דכתי יובל מוכח מלו לא יפיק שדה לחלבי ביובל: ז כש׳ קדושים פירשתי: ח פירוש פשוטו וכו׳ פירוש קרא דמספר שנים לפי מה שפירש לחלבי לפי כוח השנים וכו׳ ולפיל דבק עם לא תונו ולפ על פי שפשוט הרמשון ממכר השנים שעברו מחר ביובל תמיכת השנים שלכאורה עד היובל שפשוט שתחלון מפני שמחמיר זה מזה כי הקונה ומוכר ליום מרגיש לגלע על השנים שנשתיירו עד היובל וכפי מספרם יפיע חשבון לכן פרש״י משנים פשוטים על מספר השנים שנשתיירו. רש״ם: ט משום דקשה לפי לפרש ביומא שפשוט הרמשון דבוק למחרון:

פירוש לתורת אלהים

נַחֲלָה רש״י שֶׁרַבִּים דְּרוֹם שְׁטַיִט נָאךְ אַמָּאהל אַז זָאלְטוּ קוּיפֶן פּוּן דַיין חַבֶר בְּמִסְפַּר אִין דֶעם צָאל יוֹבֵל זָאלִין צוּרִיק קֶעהְרֶן דִי פֶעלְדֶער צוּם מוּבֶר מִיר פּוּן דִי יָארֶן פּוּן תְּבוּאוֹת זָאל עֶר פַּאר קוּיפֶן צוּ זָאלִין רֶעכְט מוּזֶען אֶפּ לֶעהְרֶנֶן וָוען אַיינֶער הָאט פֶּאר דִיר וָוען אַיינֶער קוּיפְט בִּיי זַיין חֲבֵר אַפֶּעלְד קוּיפְט קוּיפְט אַפֶּעלְד אוּנ זַיין זוּן הָאט דִי פֶּעלְד גֶעלֶיזְט עֶר דָאךְ נָאר דִיא תְּבוּאָה וָואט וָועט נָאקְסִין אִין זָאל דֶם פֶּעלְד אַרוּיס גַיין אוּם יוֹבֵל פּוּן דֶעם זוּן פֶּעלְד בִּיז יוֹבֵל וָוארוּם אוּט יוֹבֵל גִייט דֶאם צוּם פָּאטֶער: (יד) וְכִי תִמְכְּרוּ אוּנ אַז אִיהר וָועט עֶפֶּעם פֶּאר קוּיפֶן אַל תּוֹנוּ אַלְטֶ אִיר נִיט נֶאהֶען אִיינֶער דֶעם אַנֶדֶערֶן: (טו) בְּמִסְפַּר אִין דֶעם צָאל פּוּן דִי יָארֶן וָואס עֶס זִיי דָא נָאךְ יוֹבֵל תִּקְנֶה

נוצות השבט

(יד) [שלו] (עבס קלב) לדון בדין מקח ומכר כמ׳ וכי תמכרו ממכר לעמיתך וגו׳ כִּי תִמְכְּרוּ מֶמְכָּר וגו׳ והאם אין מַמְצוֹת עֲשֵׂה בֵּית דִּין וְאֵלֶּה מִשְׁפָּטִים דִּי דִינִים וגו׳ וְנִמְצָא עֲשֵׂה דוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה אַל תונו איש וגו׳ וְאֵם אֵין מַמְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה זאל גיס אֵרִין דֶעם אֲנֶדֶערֶן אין האנדיל:

אונקלוס

טז לְפִי ׀ רֹב הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ
וּלְפִי מְעֹט הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ
כִּי מִסְפַּר תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ׃
יז וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ
וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם׃ יח וַעֲשִׂיתֶם אֶת־חֻקֹּתַי
וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם

טז לְפוּם סְגִיאוּת שְׁנַיָּא
תַּסְגֵּי זְבִינוּתְהִי וּלְפוּם
זְעֵרוּת שְׁנַיָּא תְּזֵעֵיר
זְבִינוּתְהִי אֲרֵי מִנְיַן עִדָּנַיָּא
הוּא מְזַבֵּן לָךְ׃ יז וְלָא
תוֹנוּן גְּבַר יָת חֲבֵרֵיהּ
וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲרֵי אֲנָא
יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ יח וְתַעְבְּדוּן
יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי תִּטְּרוּן
וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְתֵיתְבוּן

תא לְפִי רוֹב סְגֻלּוֹת. עֵרְכִין כט:
וְלֹא תוֹנוּ מִים אֶת עֲמִיתוֹ.
מְלִיעָה נָם נט: וְיִרְאַת מֵאֱלֹהֶיךָ.
סה נח:

רשב"ם

(טז) **כי מספר תבואת.** שער היובל הוא מוכר ולא גוף הקרקע:

נסם פוטיה: (יח) **ועשיתם.** בעת בא"י ס"ת שכתבן שכ"ת בחבורן עד שיגמור כל הספר:

בעל הטורים

(יז) **ויראת מאלהיך.** ס"ת שתוך לומר לך שמוכר עד שיוכל לגאלו: כאן ה' אלהיכם. וסמיך ליה ועשיתם את חקותי יעשה המצות

שפתי חכמים

• משום דתרבה ותמעיט מקנתו משמע שיכשה ויתעיט קניותיו ול"ז כונס הכ' מכ"ש פי' תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ותמעיט מקנתו ב'קנה זול ומה תמכר תרבה מקנתו תמכרנה ביוקר ולא נקט תרבה דתמיה כמו שנקט תמעיט דתמיה כדי שלא נתקשה אפי' יתרבה ותמעיט דתיקן יוכר מכדי שוויו שכל מתמכרנה ביוקר

רש"י

(טז) **תרבה מקנתו.** תמכרנה ביוקר: **תמעיט מקנתו.** תמעיט ד' כדמיה: (יז) **ולא תונו איש את עמיתו.** (ת"כ) כאן הזהיר על הונאת דברים שלא יקניט איש את חבירו ולא יבהילנו עליה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והכתיב אל יונך וה"ת מי יודע שם נתכוונתי לרעה לכך נאמר כן וירא

מלהיך היודע מחשבות הוא יודע. כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא אלהים שהמחשבה בלבו נאמר כן וירא

פירוש לתורת אלהים

(טז) לְפִי רוֹב נָאוֵ דָּעֵם פִּילֶגְייט פּוּן דִיא וָאהֶרְן כְּלוֹמֶר אַז עֶם אִיז נָאךְ דָא פִיל וָאהֶר בִּיז יוֹבֵל וָעט דֶער קוֹיפֶער הָאבִּין פִיל תְּבוּאָה תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וָאלְסָטוּ מֶערִין זַיִן פַאר קוֹיפוּנְג כְּלוֹמַר וָאלְסָטוּ אִיהם פַאר קוֹיפֶען טָהַיְיעֶר וּלְפִי אוּנ נָאךְ דָעם וְוִינְצִיגְקֵייט פּוּן דִיא וָאהֶרְן דָהַיינוּ עִם אִיז וְוִינִיג וָאהֶרְן צוּם יוֹבֵל תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ וָאלְסָטוּ וְוִינְצִיגֶען זַיִן קוֹיפוּנְג וָאלְסָטוּ אִים פַאר קוֹיפֶען וְוָעלְוָועלֶער כִּי מִסְפַּר וָוארוּם דֶער פַארְקוֹיפֶער פַאר קוֹיפְט דִיר נָאר דִי צָאל פוּן תְּבוּאוֹת וָואם עִם וָועט וָואקְסִין אִין פֶעלְד בִּיז יוֹבֵל וָוארוּם דָאם פֶעלְד וָועט דָאךְ אוּם יוֹבֵל צוּרִיק קוּמֶען צוּ אִיהם׃ יז וְלֹא תוֹנוּ אוּנ אִיהר וָאלְט נִיט נָארֶען מִיט רֵייד אַיִין מֶענְטְש דָעם אַנֶדֶערִין וְיִרְאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אוּנ דוּא וָאלְסְט דִיךְ פָארְכְטֶען פַאר דִיין נָאט כִּי אֲנִי יְיָ וָוארוּם אִיךְ בִּין נָאט אַייֶער נָאט׃ יח וַעֲשִׂיתֶם אוּנ אִיהר וָאלְט טָאן מַיין גֵּיזֵעץ וְאֶת מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ אוּנ מַיינֶע דִינְסְן וָאלְט אִיהר הַיְטֶען וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אוּנ אִיהר וָאלְט וַיִא

עָסְן דָעם זִיבֶּעטֶן וָאהר, דָאמָאלְס וָועל אִיךְ גֶעבֶּן דִי בְּרָכָה אִין פֶעלְד, דָעם וָעקְסֶען וָאהר וָאל וָואקְסִין אַווי פִיל עָס וָאל גֶעטוּ נַיין אִיךְ דְרֵיי וָאהר וָועט אִיר זָעהן דִי בְּרָכָה אִיר וָועט אֲפָער הָאבֶּן אַרְבֶּעם אִין אִייו יאהר אזוי פיל ווי אין דריי יאהר:

לקוטים על התורה

וַעֲשִׂיתֶם אֶת חֻקֹּתַי וגו' וְנָתְנָה הָאָרֶץ וגו' וְכִי תֹאמְרוּ וגו'.
אִיז דָאךְ אַקְשָׁיָא אוּנ אוֹיב זַיי וָועלֶען נִיט וָאנֶען וָואס וָועלֶען מִיר עָסֶן דָעם זִיבֶּעטֶן וָאהר וָועם נָאם נִיט גֶעבֶּן דִי בְּרָכָה. דָער תֵּירוּץ אִיז בְּרָכוֹת וָועֶנֶען דָא צְווַיְיעֶרלַיי, עָס אִיז דָא אַבְרָכָה וָואס עָס וָואקְסֶם פִיל אִין פֶעלְד אִיז דָאם אַבְרָכָה דָער מְעֹנְטֵשׁ זָעהְט שׁוֹין דִי בְּרָכָה, עָס אִיז אֲבָּער דָא אַפֶּעלְער אַז עָס אִיז דָא פִיל תְּבוּאָה אִיז דָא פִיל אַרְבֶּעם פּוּן שַׁנַיידִין בִּיז עָס וָועט זַיין טֶעהל. עָס אִיז דָא נָאךְ עֶרְלֶיי בְּרָכָה, אִין פֶעלְד וָואקְסֶם וַיי אַלֶע וָאהל וַיינִיג, נָאר דִי בְּרָכָה אִיז אִין עֶסֶן, מֵעֶן עָסֶם אַביסוֹל אוּנ מֶען וָועֶרֶם וָאס, אַפֶּעלְער אִיז מֶען וָאהר נִיט דִי בְּרָכָה, אַמָּאלְס אִיז בַּיי דִי בְּרָכָה אִיז נִיטָא פִיל אַרְבֶּעם. דָאם הָאם וָאס נִיטְמֶען צוּ דִי יוֹדִין וַעֲשִׂיתֶם אֶת חֻקֹּתַי, אוֹיב אִיר וָועט הַיְטֶען דִי תּוֹרָה אוּנ מִצְוֹת אוּנ אִיר וָועט נִיט פָּרֶענֶען וָאס וָועם מֶען עָסֶן דָעם זִיבֶּעטֶן וָאהר, וַויֵיל אִיר וָועט אַייךְ פַארְזִיכֶערֶן אוֹיךְ וָאס גְעווִיס וָועט אַייךְ וָאס שַׁפֵּיזִין דָעם זִיבֶּעטֶן וָאהר אוֹיךְ, וָועט אִיר זִיצֶען אִין לַאנְד רוּהִיג אוּנ דִי עֶרד וָועם נָעבֶּן דִי וָעלְבֶּינְג פְּרוּכט וָואס זִיא גִיט אַלֶע וָאהר, וָועם אִיר דָעם וָאהר נִיט קָאבֶּן מֶער אַרְבֶּעם וַוי אַלֶע וָאהר, נָאר וַאבֶּלְהֶם לָשׂוֹבַע. וּוִי פִיל אִיר וָועם עֶסֶן וָועם נָענוּג זַיין אוּנ אִיר וָועם וָאם וָועֶרֶן. אָבֶּער אַז אִיר וָועט פָרֶענֶען וָאס וָועלֶען מֶיר עָסֶן דָעם זִיבֶּעטֶן וָאהר וַויֵיל מֶען וָועם אִין אִים נִיט זַיישֶן, גְלוֹיבֶּם אִיר דָאךְ שׁוֹין נִיט צוּ וָאס אַז עֶרְקֶען אַייךְ שַׁפֵּיזִין דָעם זִיבֶּעטֶן וָאהר נָאר אִיר וַוילְט שׁוֹין עֶהֶן וָואס אִיר וָועט

מצות השם

(יז) [בלא] (לאו כו) שלא לסומם דכתיב שנאמר ולא תונו וגו' וכאן איז אמצות לא תעשה אין נעשה זאל נים ואחריו דם אחיך דבר אחר ועוד אמר לא תונו איש את עמיתו: סים פם עמיתו:

עַל אַרְעָא לִרְחֵצָן׃ יט וְתִתֶּן אַרְעָא אִבָּהָא וְתֵכְלוּן לְמִשְׂבַּע וְתִיתְבוּן לִרְוָחָצָן עֲלָהּ׃ כ וְאֵרֵי תֵּמְרוּן מָה נֵיכוֹל בְּשַׁתָּא שְׁבִיעָתָא הָא לָא זָרַעְנָא וְלָא נָכְנוֹשׁ יַת עֲלֲלָתָנָא׃ כא וַאֲפַקֵּיד יַת בִּרְכָתִי לְכוֹן בְּשַׁתָּא שְׁתִיתָאָה וְתַעְבַּד יַת עֲלֲלָתָא לְתַלָּת שְׁנִין׃

ת"א כן לא נזרע . ספסיס לא : ועשתם את התבואה . כ"ס יג נגליס סא :

אֹתָם וְיָשַׁבְתֶּם עַל־הָאָרֶץ לָבֶטַח׃ יט וְנָתְנָה הָאָרֶץ פִּרְיָהּ שלישי שני כהן מהכרין וַאֲכַלְתֶּם לָשֹׂבַע וִישַׁבְתֶּם לָבֶטַח עָלֶיהָ׃ כ וְכִי תֹאמְרוּ מַה־ נֹּאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסֹף אֶת־תְּבוּאָתֵנוּ׃ כא וְצִוִּיתִי אֶת־בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וְעָשְׂתָה אֶת־ הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים׃

רש"ם

הקרקע: (כא) לשלש השנים. לפי השטר. זריעת ששית תפרנס ששית ושביעית ושמינית יזרעו ויאכלו מתבואת ששית עד תחלת תשיעית שיתפרנסו מהתבואה הנזרעה בשמינית׃ גאולה

רש"י

מלהיך: (יח) וישבתם על הארץ לבטח. שכעון שמטה יסראל כ גוליס שנאמר (ויקרא כו)וז תרצה הארץ את שבתותיה והרצת את שבתותיה וע' שנה של גלות כנגד ע' שמטות שנהגלו היו: (יט) ונתנה הארץ וגו'. וישבתם לבטח עליה. שלא תדאגו משנת בלורת: ואכלתם לשבע. לא כתוב המעיט ל תהא כו ברכה: (כ) ולא נאסף. לא מ הכית: את תבואתנו. כגון יין זפירות הגילן וספיחין נ הנאים מאליהם: (כא) לשלש השנים. למקלת השנה מניסן ועד ר"ה ולשביעית ולשמינית שיזרעו בשמינית במרחשון ויקלרו בניסן: עם תבואתיהו שלש ודמי כן פירושו ולא נאסף את תבואתיהו כגון יין ופירות ופספיס שנאים לניכים זניעה:

שפתי חכמים

מינו משמע יותר מכדי שויו שלש שנויו כג. רש"ס: כ ופירוש ועכשיו את תקויתי וגו' דהתמלת הקרקע מיירי בחקות ומשפטים של שמטה דמל"כ מה ענין זה לכאן: ל כ"ל ולפי"ז כתיב ונתנה הארץ את פריה וממילא משמיען דאוכל לשובע ושמח כתיב ואכלתם לשובע לכך פרש"י בחוך כו'. ושם דמשמע רש"י לפרש שחלה מלא ויאכלתם לבטח אע' שחר מלא ואכלתם לשובע. משום דרש"י פי' לעיל מיניה ויאכלתם על שלחן לבטח משום עון שמטה ישראל גולין וכו' וק"ל ולמה כתב עוד ויאכלתם לבטח עליה. ומתרץ שלא תדאגו משנת בלורת וכדי להודיע הספרם שכין ויאכלתם על וגו' וכין ויאכלתם לבטח. רש"ס: מ והוא מלשון כיסה לא הכית שאין לשון נופל ולא נאסף כאדם אל הגדיש והוא מל' קיבון אל מקום אחד פ"ר מה תועלת בזה אם היה נאסף כאדם בגדיש ולא היה נאסף לכיש: נ מדכתיב הן לא נזרע ממילא דלא נאסף התבואה ולמה כתיב ולא נאסף התבואה לכיש זכיש:

דעת זקנים מבעלי התוספות

(כ) וכי תאמרו. פירש מפי קשיא ומלא מה שלקטו בשנה הששית היה לאכול בשביעית. שלא כדאי המקרא וס"ק וכי תאמרו בשנה השביעית מה נאכל מכאן ואילך:

פירוש לתורת אלהים

פון דָּעם פָּעלְד אֶת תְּבוּאָתֵנוּ אונְזֶערֶע תְּבוּאות׃ (כא) וָאנְ אִיךְ אייךְ וְצִוִּיתִי אִיךְ נָאט וָועל גֶעבִּיטֶען מַיין בְּרָכָה לָכֶם צוּ אייךְ בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית אין דָּער תְּבוּאָה וָאם וָועט נואקְסען אין גֶעקְסטֶן יָאהר וְעָשְׂתָה דָאם גֶעקְסָטָע יָאהר נואקְסען תְּבוּאָה אויף דְרַייא יָאהר, אויף דֶעם גֶעקְסטֶן יָאהר אונ אויף דֶעם זִיבֶּעטֶען יָאהר אונ אויף דֶעם אַכְטֶען יאר בִּיז מַען וָועט שְׁנַיידֶן די נִיעֶע תְּבוּאָה׃

כב וְזָרַעְתֶּם אֶת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וַאֲכַלְתֶּם מִן־הַתְּבוּאָה יָשָׁן עַד ׀ הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא תְּבוּאָתָהּ תֹּאכְלוּ יָשָׁן׃ כג וְהָאָרֶץ לֹא תִמָּכֵר לִצְמִתֻת כִּי־לִי הָאָרֶץ כִּי־גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי׃ כד וּבְכֹל אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם גְּאֻלָּה תִּתְּנוּ לָאָרֶץ׃

כב וְתִזְרְעוּן יָת שַׁתָּא תְּמִינָאָה וְתֵיכְלוּן מִן עֲלַלְתָּא עַתִּיקָא עַד שַׁתָּא תְּשִׁיעָתָא עַד מֵיתֵל עֲלַלְתָּה תֵּיכְלוּן עַתִּיקָא׃ כג וְאַרְעָא לָא תִזְדַּבַּן לַחֲלוּטִין אֲרֵי דִּי לִי אַרְעָא אֲרֵי דַיָּרִין וְתוֹתְבִין אַתּוּן קֳדָמָי׃ כד וּבְכָל אֲחֻסַּנְתְּכוֹן פּוּרְקָנָא

ת"א וזרעתם את השנה השמינית. ל"ק שנה שמינית ותשיעית יקן. בפרק לא: עד בוא תבואתה. שנה שתאכלו מן התבואה ישן. מגיעה

עט סנהדרין קו ערכין עו: כי לי הארץ. ויקרא מז: ובכל ארץ אחוזתכם גאולה. קידושין כח:

רשב"ם

(כד) גאולה תתנו לארץ. אם ירצה המוכר לפדותה לפני היובל׃

חפצי חכמים

מצות שנה זו מוליכים מן התבואה עד תג הסכות ולעיל פרש"י בשנים הסמוכים קצת הסכות מעיון עד ר"ה וכשביעית וכשמיטת ביעור בשמרתן ויקלול כעיון. מצות שני מולכין מיד ויקשה מהדדי. וי"ל לעיל כתיב וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע ונא נאסף תבואתנו ואני צויתי את ברכתי ועשה את התבואה השנים כעין שבפרק"י ביאורו בשמיטין ויקלול כעיון אבל כאן אמת לא היו מולכין עד סוף ט' כמוש"ל ואפ"ל דלעולם ונו' עד שנה התשיעי' לתוספ' קמ"ל לא מצינו נשנה שנים שמיטין על שבוע אחד ניסן של שמיטת אלא שני שמיטות ביחיד אלא השנה השביעית יפסיק לכם היינו בתחלתו ממש כמו בכל שנה ושנה מולכין מן היישן עד תג הסכות של שנה שלאחר שמיטה וכו'. כרמ"ם: ע כלומר אמר לא יכשלנה הטוקף תחת ידו מלהתחיל בזריעת שמינית בשמיטות: פ ומה הלא נקט רש"י כאן דבקיוב בזרע שנה שני מפני כי אין שנה נכנסת נאמר לא יכשלנה כלומר ידו מלהתחיל לעשות מפני שבני סלקו אלא מפני שבשנה שהיא לו לומר לו מפני שבשמרן הוא בלי ולכן אל תרע עיניך כה פ שיהא בלך: צ שנה ב"ל שנה לגבות נפשה אף בקיוסים לפני סני דמלוה ובכל ב"ל נקט הכא משום שנה. כרמ"ם:

ליקוטים על התורה

כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם עִמָּדִי . אֶלָּא כְּשֶׁנִּמְשַׁלְתֶּם קוֹנֵיכֶם אוֹתָן דִּי נִיבְלֵם עֲרָלִים , אוֹתָן דִּי נִיעְבֹּד מְנַשֵּׁשׁ קוֹנֵיכֶם אוֹתָן דִּי נִיבְלֵם אוֹתָן אַקְרָצַת בְּנֵי אָדָם אֵין אָר אוֹתָן דִּי נִיעְבֹּד וְנִי אַפְרְעִמְדָר , אָר אֵין קְרִין בָּאהֵל דָא עִם נִיעְזֵן , אוֹתָן בְּנֵי אַזְנָק פּוּן אִיר אוֹתָן פְּרִיעְנְהֵם אִים שִׁין נִיעְם , אָבֶער דִּי נִשְׁמָה אִין הִיסֶעל אֵין נִיס אַפְרְעִמְדָר וְי אֵין פּוּן הִיסֶעל אוֹתָן בְּנֵיכֶם אֵיבִיג אִין הִיסֶעל , דְּרִיבֶּער וָאכֶם בְּנֵי גֵּרִים אוֹתָן דִּי נִיבְלֵם וָאנֶם אִיר גֵּרִים , וָאנֶם תּוֹשָׁבִים עֲמָדִי , אָבֶער נִיס מִיר אִין הִיסֶעל וָאנֶם אִיר בַּיְעְסֶעֶסֶן פּוּן אָנֶם׃

דִּיא עֶרֶד כְּלוֹמֶר דִּיא פֶּעלֶדער וָאדֶרְן נִיט פַּארְקוֹפְט וָוערְן אוֹיף אֵיבִיג נָאר נִיא וָאלֶן צוּרִיק גַּיין יוֹבֵל צוּם בַּעַל הַבַּיִת כִּי לִי הָאָרֶץ וָוארוּם צוּא מִיר גִּיהָער דִּיא עֶרֶד דְּרוּם וָאל דִּיר נִיט בַּאנְג וָאהֶן וָואם דוּא טָארְפְט דִּיא פֶּעלֶדער נִיט פַּאר קוֹיפֶען אוֹיף אֵיבִיג כִּי וָוארוּם גֵּרִים אוֹיף אֵיבִיג אִין פַּרְעמְדָע לִיט וְתוֹשָׁבִים אוּנ אלט גִּינֶעסֶעֶן אַפְּ עִמָּדִי וֶענְט אִיר טִיט טִיר׃ (כד) וּבְכֹל אוּנ אַלֶע שְׁטֶאקֶר עֶרֶד וָום אִיר וָועט הָאבֶן

בעל הטורים

(כג) כי גרים ותושבים אתם עמדי. וסמיך ליה ובכל ארץ אחוזתכם. לומר שבכל מקום שבאו עכשיו אתם׃

רש"י

(כג) עד השנה התשיעית. עד מג הסכות של תשיעית בהיות עת בה תבואתה של שמינית לתוהכנית בכל ימות הקיץ היו בעדם בגרעות יכתשו הוא את התפוח לבית הסם ופעמים שהיתה מריקה לעבות לתרבע עגום בשנת השמטה השביעית שהן בעלין מעבודת קרקע אתי עגום לעופות השביעית ויוכיל ומקרא זה נלמד בשאר השמטות כולן׃ (כג) והארץ לא תמכר. (ת"כ) ליתן לאו על חזרת שדות לבעליהם ע כיוצא בלו יכול הלוקח קונצה: לצמתת. לפסיקה למכירה פסיקה עולמית: כי לי הארץ. (ת"כ) הל תרע עיניך כה פ שיהא בלך: (כד) ובכל ארץ אחיזתכם. (ת"כ) לרבות כיתים צ ושבד עברי ולפי פשוטו סמוך לפרשה שלאחריו שהמוכר תחזיר לו רבוי לגאלה לאחר

(חיכוש ע"ט) [ח"נ]

שנות השם

(כג) [בגט] (ויקי כה) שנה לאכזר שדם בתרן יבשבל לגמיום שנה והכרן לא תמכר לגמיום׃

(כד) [בגט] (שבא קנ) לשיב בכנה שיכל לבעלים שרשמוים כל מבר בכם קרקע יכיום שנה בסף וכל מתיך שנפחנה ובכל ארץ אחזתכם גאולה תתנו וגו׃

תְּהֵנוּן לְאַרְעָא: כה אֲרֵי רביעי כה
יִתְמַסְכֵּן אֲחוּךְ וְיִזְבַּן
מֵאֲחֳסָנָתֵיהּ וְיֵיתֵי
פָּרִיקֵיהּ דְּקָרִיב לֵיהּ
וְיִפְרוֹק יָת זְבִינֵי אֲחוּהִי:
כו וּגְבַר אֲרֵי לָא יְהֵי לֵיהּ
פָּרִיק וְתַדְבִּיק יְדֵיהּ
וְיַשְׁכַּח כְּמִסַּת פּוּרְקָנֵיהּ:
כז וְיַחֲשֵׁב יָת שְׁנֵי זְבִינוֹהִי

ת"א כי ימוך אחיך. סם כ עדיין ל: ונמכר מאחוזתו. קידושין ע: ונגאל אחד. סם כה: ואחיו כי לא ימים לו גואל. עדיין כה: והשיב את שני ממכרו. עדיין כה: והשיב את העודף. סם:

כִּי־יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָכַר
מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבָא גֹאֲלוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו
וְגָאַל אֵת מִמְכַּר אָחִיו: כי וְאִישׁ
כִּי לֹא יִהְיֶה־לּוֹ גֹאֵל
וְהִשִּׂגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ:
כי וְחִשַּׁב אֶת־שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ וְהֵשִׁיב

רש"י

(כז) והשיב את העודף. מן השנים עד היובל שלא אכל עדיין מהעודף המעריף תדע על שנים שאכל כבר: שפתי חכמים

שהי סניס ק מו הוא מו קרובו ומין הלוקח יכול לעכב:
(כה) כי ימוך אחיך ומכר. (ת"כ) מלמד שאין מדם רשאי לשכור שדה מהמת דוחק עוני: מאחוזתו. ולא כולה ומד ד"ח ר סיקייר שדה לעלמו: וגאל את ממכר אחיו.
(ת"כ) ומין הלוקח ש יכול לעכב: (כו) ואיש כי לא יהיה לו גואל. (קידושין בסת"כ) וכי ים לך מדם ביברהל
שאין לו ת גומלים תלת גואל ביוכל לגאול א ממכרו:
(כז) וחשב את שני ממכרו. כמה סניס היו עד היובל כך וכך וכמה מכרתיה לך בכך וכך היית יכול להחזירה ביובל נמלמת קונה מספר התבואות כפי הזמן של כל שנה
ושנה ושהה שלש סניס לו מרבע הוא את המיהן מן המקבון
נגאול תלת ע"כ הה קמ"ל שאין הלוקח יכול לעכב: ת כלו' וכי יש לך ביברהל גואל ומין לו גומלים מזכו יעקב:
א כלומר שהם עניים. כתב הרמ"ם בפי' בקידושין שמו תלת זה סים לו ואינו יולה שהרבותים ביזו. ומלשון הגיון ל"א לשים דהתי
קרא דגאל את ממכר לשון הקנאה שהם קרובים ת"ל ואים כי לא יהיה לו גואל וכי יש
לך אדם ביברהל שאין לו גומלים תלת זה שהם לו ואינו יולה ליקח שדותיו ביזו. ואם היה לדבריו לפי' שאין לו גואל שיוכל
לגאול שאין לו שנים יד היה לומר מן המקבה הוא הקרוב ואת ממכר אחיו יגאל. ת מפני שהוא קרוב ואחיו: ואם אין לו גואל שאין לו גואל סים יד לגאול ות"כ לפי פי' הרמ"ם ויכול הוא
קמיירי כמו שפי' הרמ"ם ויכול פי' כמ"ד חוכה ואף כי הכא פעמים כי הכי מ"ד ופעמי' כי הכי מ"ל
ת"ש פעמים סיתניה זמ"ו: ויגאל בד' מקומות אחד במקח ס' כי הרמ"ם סוכר כמ"ד חוכה ונעיל נמי בחוכה
לריכי ולא בהרמ"ם. ות"ת מה מתוקן הוא וכי יש לך אדם ביברהל שאין לו גואל בהוה עביד ביוכל לגאול ממכרו. ו"ל דהכי פירושו
אין לו גואל הקרוב ביוכל לגאול ממכרו לפי שהמוכר מוטלת על הקרוב לו ביותר ואיתו קרוב אינו עשוי כ"כ ביוכל לגאול ממכרו:

רשב"ם

(כה) כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו. על פשטם מתוקן בפרשת בהר"ם וכן מלינו בימי ירמיה שמכרו יבמל לעכו"ם בהעירים בדפרש"י וכן מלינו בימי ירמיה שמכרו יבמל לעכו"ם
לפי שהלנו בהעירים שמ' ויגל את השדות ונו' ובתיב עד כלות מכרו ומתן את שבתותיה. ובת ויהי זה הרמ"ם שנת' שמר לו מלכים

פירוש לתורת אלהים

נְאוּמָה וְאַלְמָ אִיהַר גְּעִבִּין צַיִן אוּם לַיִיוּוּנְג אוּיב וְוָעט אֲלַיִן קֶעֶנְען אוּם לַיִיזִין זַיִן פֶּעֶרד:
אִיהַר וְוָעט זַיִא קוּיפִּין וְאַלְמ אִיהַר וַיִא צוּרוּק (כז) וְחַשֵּׁב וְאַל עֶר רֶעכְענְען אֶת שְׁנֵי מִמְכָּרוֹ דִי וָאהְרִין
גְּעבִּין צוּם פַּאר קוּיפֶּער אוּם יוּבֵל: (כה) וְכִי יָמוּךְ פּוּן זַיִן בְּרוּדֶער וְוָעט פַּאר קוֹפֶּען פּוּן
אֲחִיךָ וּמָכַר מֵאֲחֻזָּתוֹ אוּן עֶר וָעט פַּאר קוֹפֶּען פּוּן זַיְינֶע פֶּעלְדֶער וּבָא גֹּאֲלוֹ
זַיִן אַרְב מֵיינְט מֶען פּוּן זַיְינֶע פֶּעלְדֶער וּבָא גֹּאֲלוֹ זְאַל קוֹמֶען זַיִן אוּם לֵיזְען וּאם אִיז נָאהֶנְט צוּ
אִיהם וְנָאַל אוּן עֶר זְאַל אוּיס לֵיזִין דִיא פֶּעלְדֶער וְאֶת מִמְכַּר אָחִיו אִיהְר פַּאר אִיז
וָאם זַיִן בְּרֵיינְד הָאט פַּאר קוֹפְט: (כו) וְאִישׁ אוּן
כִּי לֹא יִהְיֶה לּוֹ גֹּאֵל וְהִשִּׂגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ: עֶר הָאט קֵינֶן קְרוֹב וָאם זְאל
קוֹמֶען אוּם לֵיזִין דִיא פֶּעלְדֶער דַהֵיינוּ דִיא
קְרוֹבִים זְעֶנְען עֲנִיִּים וְהִשִּׂגָה יָדוֹ אוּן עֶם וָעט
וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ אוּן עֶר

(חומש ע"ט) ח"ג

אֶת־הָעֹדֵף לָאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר־לוֹ וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ כח וְאִם לֹא־מָצְאָה
יָדוֹ דֵּי הָשִׁיב לוֹ וְהָיָה מִמְכָּרוֹ בְּיַד הַקֹּנֶה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְיָצָא
בַּיֹּבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ׃ חמישי שלישי כשהן מתוכרין
כט וְאִישׁ כִּי־יִמְכֹּר בֵּית־מוֹשַׁב עִיר
חוֹמָה וְהָיְתָה גְאֻלָּתוֹ עַד־תֹּם שְׁנַת
מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ׃ ל וְאִם
לֹא־יִגָּאֵל עַד־מְלֹאת לוֹ שָׁנָה

ויתיב ית מותרא לגבר די זבן לה ויתוב לאחסנתיה׃ כח ואם לא אשתכחת ידיה כמסת דיתיב ליה והוי זבינוהי בידא דיזבון תיתעד שתא דיובלא ויפוק ביובלא ויתוב לאחסנתיה׃ כט וגבר ארי יזבן בית מותב קרתא מקף שור ויהי פורקניה עד משלם ליה שתא דזבינוהי עידן בעידנוהי פורקניה׃ ל ואם לא יתפרק עד משלם ליה

לאחוזתו. פס יד: ופיס כי ימכר. מגילה ג קידושין כ מכילתין לג: עד תס שנת. פס יח נדה מז: יעיש פסיס. כתובות נג קידושין כ: תד מגילה לו בכא. מכילתין לח:

בעל הטורים

(כח) מצאה. כ' במסורה. ותס לג מצאה ידו. ולידר נס לפור מצאה בית ודכור קן לה. פי' תס לג מצאה ידו שמיגו יכול לגאול

רש"י

וטוען את האחר וזהו: והשיב את הערף. כדמי המקח על התכילה שאכל ויתנם ללוקח: לאיש אשר מכר לו. המוכר הזה ב שכא לגאלה: (כח) די השיב לו. (מכרין ל) מכאן ג גוזל לחלין: עד שנת היובל. (ת"כ) בלח יכנס לתוך תוחה שנה כלוס ד שהיובל משמט בתחלתו: (כט) בית מושב עיר חומה. (ת"כ) בית שנאמר כאן ונאמר להלן מה מיטות יהוצע בן עון: והיתה גאולתו. לפי שנאמר כשדה שיכול לגאלה מפני שניס ויולך לו זמן מירלה וכתוך ג' שניס הרחשונים חיגו יכול לגאלה הוצרך לפרש כאן שהוא חלוף שתי רלה לגאול כשנה רחשונה גוחלה ולאחר מכאן חיגו גוחלה: והיתה

שפתי חכמים

ב פי' לג סלוקח שהשתין שמכר לבני שנה היה וקבל מיכר דמ"ר נשלח דמוכר שדה שמוחזקו בפשטים יפסיד דכשמ קנה לוקח לשנון כשנה ומכר כשתיים: ג דתכ"ר דו ר"ל חלה לומר שתם מלחה ידו כדי שלילת כל שכדה סוף גוחל ותם לחו לחזר ד בעכרון (דף ל) פרש"י בין כשמכרו בל שכח שנת היובל ובקה שביעית ויהיה בשנת תרויהו משמטים עכ"ל: ה פי' שבחתלה סוקפה ומת"כ

רעת זקנים מבעלי התוספות

(כט) ואיכ כי ימכור בית מושב עיר חומה. היה זה מקב"ה שנה' כי בחר ה' בליון לוה למושב לו: והיתה גאולתו ה' יום מלחתם כלומר בעל ולהלן כמו יום נעמי שמכר מיכר עד תוס שנת שמכרו. שנה' לפי שלחת נכנס בשניה שנה שפקוד

פירוש לתורת אלהים

אִיהִם פָּאר קוּיפְט זָשָׁב לַאֲחוּזָתוֹ אוּן ער זָאל זִיךְ (כח) וְאִישׁ אוּן וֶוען פָּאר זָאךְ קוּיפְען
אוּם קֶערִין צוּ זַיין גַּחֲלָה: (כח) וְאִם לֹא אוּן אז עָם בַּיִת מוֹשַׁב אֲהוִיז אִין אַזוֹי אַשְׁטָאט וָואם אַרוּם איר
וֶועט נִיט גְּרֵייכִין זַיין הָאנְט דֵי הָשִׁיב לוֹ אִיהִם צוּרִיק אִיז דָא אַמוֹיהָער וְהָיְתָה גְאוּלָתוֹ זָאל זַיין דָאם אוּם
צוּ גָעבִין, ער וֶועט נִיט הָאבִין צוּ גֶעבִין דֶעם לַייזוּנְג־גֶלד תּוֹם בִּיז עָם וֶועט זִיךְ אוּים לָאוּין אַיהָער
לוֹקְט דָאם זִיבֶּעריגְע גָעלְט וְהָיָה מִמְכָּרוֹ זָאל זַיין פּוּן זַיין דָאם אוּם דָאם פָּאר קוּיפְט בִּיד הַקֹּנֶה
פָּעלְד וָואם ער הָאט פָּאר קוּיפְט בִּיד הַקֹּנֶה אוֹתוֹ אִיז דָער וָואם הָאט אִיהם גֶעקוּיפְט עַד
שְׁנַת הַיּוֹבֵל בִּיז דֶעם זָאהר יוֹבֵל וְיָצָא בַּיּוֹבֵל וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ פָּעלְד זָאל אַרוּים דָאם
קוּיפְען גִּיין יוֹבֵל צוּם מוֹכֵר וְשָׁב לַאֲחוּזָתוֹ אוּן דָער מוֹכֵר זָאל זִיךְ אוּם קֶערִין צוּ זַיין פָּעלְד:

מצות השם

(כט) [כמעז (עשה קנד) זיכיה פדיון לקרקעות שנמכרים תוך רומת שנתיים עד תום שנה לכד ולאחר שנה יקנים לעולם וגם יש ליכול שנאמר ואיש כי ימכור בית מושב וגו':

בַּיִת מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָאם אִיז אַמְצוֹת עֲשֵׂה אַז אַיינֶער
פָּאר קוּיפְט עֲשֵׂה אֲשֶׁמְאט וָואם אַרוּם אִיר אִיז דָא אַ

שַׁתָּא שַׁל מְתָא וְיִקּוּם בֵּיתָא דִי בַקָּרְתָּא דִי לֵיהּ שׁוּרָא לַחֲלוּטִין לִדְזַבֵּן אֲשֶׁר־לֹא חֻמָּה לִצְמִיתֻת לַקֹּנֶה יְהֵיהּ לְדָרוֹהִי לָא יִפּוֹק בְּיוֹבְלָא: (לא) וּבָתֵּי דִי לֵית לְהוֹן שׁוּר מַקַּף סְחוֹר סְחוֹר עַל הַכָּל אַרְעָא יִתְחַשְׁבוּן פּוּרְקָנָא יְהֵי לֵיהּ וּבְיוֹבְלָא יִפְקוּן: (לב) וְקִרְוֵי לְוָאֵי בָּתֵּי קִרְוֵי אֲחֻסַּנְתְּהוֹן פּוּרְקָן עָלַם הַלְוִיִּם בָּתֵּי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת

תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּעִיר אֲשֶׁר־לֹא חֻמָּה לִצְמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: (לא) וּבָתֵּי חַצֵרִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה־לּוֹ וּבַיֹּבֵל יֵצֵא: (לב) וְעָרֵי הַלְוִיִּם בָּתֵּי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלַּת

ת"א תמימה . סס : וקם הבית אשר בעיר . קמל כך ערכין לא .

מסר לא חומה. מגילה ג שבועות יז ערכין לג : לקוחה אחוי . סס לא : לא יצא ביובל . סס כט : ובתי החצרים . סס לג : על שדה הארץ סדה התרן יחשב . קידושין כח ערכין ד : גאולה תהיה לו. קידושין כ ערכין ד :

שפתי חכמים

רש"י

גאלתו . ו שב בית : ימים. ימי שנה שלמה קרויים ימים וכן (בראשית כד) ותשב הנערה אתנו ימים : (ג) וקם הבית וגו' לצמיתת . יש מכחו של מוכר ושומד ז בכהו של קונה : (אשר לא חמה . לו קרינן אמרו רז"ל (ע"פ אחין לו טכסיו הוחיל ויהיה לו קודם לכן . ושיר נקבה היה גהולרך לכתוב לה חלה מתוך שלריך לכתוב לה בפנים תקנו לו במסורת זה נופל על זה) : לא יצא ביבל . אמר רב ספרא מס פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא : (לא) ובתי החצרים . כתרגומו פלחין עיירות פתוחות מחין חומה ויש הרבה בספר יהושע (יהושע יג) העריס והלריסה (בראשית כה) בחלריסה ובטירות' : על שדה הארץ יחשב . הרי הן כשדות הנגחלים עד היובל ויוללין ביובל לבעלים מס לא נגחלו : גאולה תהיה לו . (ת"כ) מיד

מס ירלה . וזה יפה כחו מכה שדות שהשדות אין נגחלות עד שתי שנים : וביובל יצא . ח נהנס : (לב) וערי הלוים . מרבעים ושמה עיר שנתנו להם : גאלת עולם . גואל מיד לפני שתי שנים מס מכרו שדה משדותיהם התנות להם בחלפים אמה שביעות הערים או מס מכרו בית בעיר חומה גואלין לשנה ואיזו חלוט לשוף שנה :

פירוש לתורת אלהים

אַנאַנְיָ וְאהר פּוּן דֶעם פַּאר קוֹיפֶּען וְקם הַבַּיִת זְאל בְּלַייבֶּן שְׁטֶיין דָאס הוּיז וָואס ער אִיז אִין דִיא שְׁטָאט וָואס עס אִיז אַרום אִיהר אמוֹיהר לַצְמִיתוּת אוֹיף אֵייבִּיג לַקוֹנֶה אוֹתוֹ צוּ דֶעם וָואס הָאט עס גֶעקוֹיפְט לְדוֹרוֹתָיו צוּ זַיין גֶעבּוּרט לֹא יֵצֵא בַּיוֹבֵל עם זְאל ניט אַרוים גַיין צוּם מוֹבָר אום יוֹבֵל רש"י שַׁרַייבְּט אֲפִילוּ וָוען יוֹבֵל אִיז אִין מִיטֶּען עֶרְשְׁטֶין וָאהר גַייט עם אוֹיךְ ניט אַרוים : (לא) וּבָתֵּי הַחַצֵרִים אוּן דִיא הַייזֶער וָואס זַיי אֶפֶּענֶע אִין דִיא שְׁטֶעט אֲשֶׁר אֵין לָהֶם וָואס צוּ דִיא שְׁטֶעט אִיז נָאטָא אמוֹיער אַרום עַל שְׂדֵה זְאל דָאם זַיין גֶעהֶעריגְט אַזוי וויא דִיא פֶּעלְדֶער כְּלוּמָר עם הָאט דֶעם דַיין אַזוי וויא אַייגֶער פַּאר קוֹיפְט גְּאוּלָה מֶעג עֶר אוים לֵייזִין בַּיז יוֹבֵל יִבּוֹבֵל יֵצֵא אוּן אַז מֶען לֵייזְט וַיי ניט אוים גַיין אום יוֹבֵל אַרוים צוּ דִיא בַּעַלִים אֶן גֶעהַלְט : (לב) וְעָרֵי הַלְוִיִּם אוּן דִיא שְׁטֶעט פּוּן דִיא לְוִיִּם בָּתֵּי דִיא הַייזֶער עָרֵי אֲחֻזָּתָם פּוּן דִיא שְׁטֶעט פּוּן זַייעֶר אֶרב גְאוּלַת עוֹלָם אַיין

ליקוטים על התורה

וּבָתֵּי הַחַצֵרִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חוֹמָה וגו'. דָער אַבְּרַבְּנֶאל זָאגְט בַּיי וַי זָענֶען גִיווען פַארצַייטִיגֶע צָרְעֶלִי הַיינֶער , אַיין הוּיז אִין שְׁטָאט אוּן אַרום דִי שְׁטָאט אִיז גִיווען אֲפֶּאהָער , דָם אִיז גִיווען צוּם וואהנֶען אוּן דָארט אִיז גִיווען זַיין וַייב אוּן קִינְדֶר אוּן זַיין נַאנְצֶע פַּרְמֶעגֶן , נָאךְ אַשְׁטוּב אַז וּוי אַנִיצֶעלְט אִיז גִיווען אוֹיסֶער דִי שְׁטָאט וָואס יָעדֶער הָאט נִיסְאכְט נָעבֶּען זַיין פֶּעלְד עֶר זָאל דָארְט זַיין דָם נַאנְצֶן זוֹמֶער צוּ הִיטֶען דִי תְּבוּאָה פּוּן זַיין פֶּעלְד , זָאגְט דִי תּוֹרָה אִז עֶר הָאט פַּארְקוֹיפְט דִי שְׁטוּב וָואס נָעבֶּען פֶּעלְד , הָאט דָאס דֶעם דִין וּוִי דִי פֶּעלְד , נָאר אז אַייגְנֶער קוֹיפְט אֲפֶּעלְד וַויל עֶר מוּז אַרְבֶּעטֶן אִין אִיר אַקֶערִין וַיין דְרַייבֶּער קֶען מֶען זִי ניט אוֹיסְלַייזִין פּוּן אִים בַּיי נָאךְ צַווַיי יָאהר דָער קוֹיפֶּער זָאל עֶפֶּעם הָאבֶּן פַּאר זַיין אַרְבֶּעט אֲבֶּער בַּיי אַשְׁטוּב הָאט דָער קוֹיפֶּער קֶען אַרְבֶּעט נָעהָאט דְרַייבֶּר קֶען מֶען בְּאלְד אוֹיסְלַייזִין פּוּן זַיין הָאנְט . אֲבֶּער דִי שְׁטוּב וָואס אִין שְׁטָאט וָואס הָאט אַמָאהָער אַרום , וַויל אַמָענְטש קֶען ניט זַיין אָן אַזוי אַשְׁטוּב , נָעווִיס אִין אַיָאהָר הָאט זִיךְ דָער פַּארְקוֹיפֶּער שוין אֲנְגֶענֶעהְמֶיט אַיין אַנְדֶער שְׁטוּב צוּם וואהנֶען , דְרַייבֶּער נָאךְ דֶעם יָאהָר בְּלַייבְּט שוין דִי שְׁטוּב בַּיי דֶעם וָואס הָאט זַיי גֶעקוֹיפְט :

עוֹלָם תִּהְיֶה לַלְוִיִּם׃ לג וַאֲשֶׁר יִגְאַל
מִן־הַלְוִיִּם וְיָצָא מִמְכַּר־בַּיִת וְעִיר
אֲחֻזָּתוֹ בַּיֹּבֵל כִּי בָתֵּי עָרֵי הַלְוִיִּם
הֵוא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃
לד וּשְׂדֵה מִגְרַשׁ עָרֵיהֶם לֹא יִמָּכֵר
כִּי־אֲחֻזַּת עוֹלָם הוּא לָהֶם׃ ס לה וְכִי־

תְּהֵי לַלָּוָאֵי׃ לג וְדִי יִפְרוֹק
מִן לֵוָאֵי וְיִפְקוֹן וְזַבְנֵי
בֵּיתָא וְקִרְוֵי אֲחֻסְנַתְהוֹן
בְּיוֹבְלָא אֲרֵי בָּתֵּי קִרְוֵי
לֵוָאֵי הֵיא אֲחֻסְנַתְהוֹן
בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ לד וְחַקְל
רוּחַ קִרְוֵיהוֹן לָא יִזְדַּבַּן
אֲרֵי אֲחֻסְנַת עָלַם הוּא
לְהוֹן׃ לה וַאֲרֵי יִתְמַכַּן

ת״א גאולת עולם לגויים . סם גנ: ומכר יגאל מן הלויים . סם: כי בתי ערי
יהלם ממכר בית . סם: כי בתי ערי

בעל הטורים

ובדה מגרש עריהם . סם: כי אחוזת עולם . סם כה לד: וכי ימוך אחיך . קידושין כ מגילה עח קיד ערכין ל:

רש״י

(לג)ואשר יגאל מן הלויים. וכי יקנה בית הוי עיר מהם: ויצא ביובל . אותו ממכר של בית הוי של עיר יוסיב ללוי במכרו ולא יהי' חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל וגאולו זו ל' מכירה . ד״ח לפי שנאמר גאולת עולם תהיים ללויים בן יכול לא דבר הכתוב אלא כלוקח מישראל שקנה בית בערי הלויים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת״ל ואשר יגאל מן הלויים לה הגיאל מיד לוי גואל גאולת עולם : ויצא ממכר בית . הרי זו מעיה אחרת י וכן לא גאלה יוצאה ביובל וישוב ואחוזתו לפסוק זכה כבית של ישראל : כי בתי ערי הלויים הוא אחוזתם . לא היה להם נחלת שדות וכרמים אלא עריס לשבת ומגרשיהם לפיכך הם למקום שדות ויש להם גאולה כשדות כ כדי שלא יופקעו נחלותיהם מהם: (לד) ושדה מגרש עריהם לא ימכר . מכר גזכר שאם חקדים בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזכר תוכם יוצאה ובהגיעו ליובל כמו שנאמר ביעקב (ויקרא כו) ואם מכר

דאחוזת עולם הוא להם שלא יעכור מכר עולם כדאיתיה בת״כ לא נעקרו ת״ל כי אחוזת עולם ולא הפיסת ממ״ש גאולת עולם תהיים ללויים ס״נ דס״ל דהכתו קראי דלעיל מבתים ועריס ובדה מגרש יון שכן הוא בנמר גם יפרכו לא יעכור שלא יוכל לעכור מכר גזכר אם לא יעכור מכר עולם ס״ו: שאין להם יכול

פירוש לתורת אדתים

אַייבִיג אוים לַייוִוגג זָאל זַיין צוּ דִיא לְוִים זַייא (לד) וּשְׂדֵה
מֶגְרַשׁ אֲיבִיג אוֹים לַייוִין זַייעֶרע הַיוֶעֶר׃ (לה) וַאֲשֶׁר
אוֹג נְעִין אַייגֶער וְוֶעט קוּיפֶן אַיין הוּיז אָדֶער
אַשְׁטָאט פּוּן דִיא לְוִים וְיָצָא זָאל אַרוֹים גַיין דָאם
פַּאר קוֹיפְטָע הוּיז וֶיר אֶחִיזָתוֹ אוֹג דִיא שְׁטָאט פּוּן
זַיין אַרְב וְואם עֶר דָאט זִיא פַּאר קוֹיפְט זָאל דָאם
אַרוֹים גַיין צוֹים לֶוִי בַּיוֹבֵל כִּי בָתֵּי וָואנוֹם
דִיא הַייזֶער אוֹג דִיא שְׁטָעט פּוּן דִיא לְוִים הִיא
אֲחוּזָתָם דָא . ״י זַייעֶר אַרְב צְווִישֶׁען דִיא קִינְדֶער
יִשְׂרָאֵל בְּרוּדֶר וַייא דָאבִין דָאן פָּעלְדֶער גָאר
שְׁטָעט דְרום וְעגֶען דִיא שְׁטָעט בַּייא וַייא אַזוי
וַייא דִיא פָּעלְדֶער דְרום הָאבִיז דִיא הַייוֶער דָעם
מִקְדָּשׁ גַיין אַחֲוַת עוֹלָם וָואנוֹם עֶם אִיז צוּ וַייא

מצות
חשם

(לד) [בשמב] (ולו רח) שלח לשנות מגרשי עדי הלוים ושדותיהם כשהמוכר ושדה מגרש עריהם לא ימכר:

(חומש ע״ט) ח׳ ג 20 8

שפתי חכמים

(לג) ואשר יגאל מן הלויים. כמו שנא' גאולת עולם תהי' ללויים, והואיל"צ לגאול. ואין לו במה לגאול: ויצא ממכר בית וגו' בלומר תשוב לו בחנם: (לד) ושדה מגרש,

אָחִיךָ וְתִמְכוֹר יָדֵיהּ עִמָּךְ
וְתִתְקַף בֵּיהּ דַּיָּר וְתוֹתַב
וְיֶחֱי עִמָּךְ: לו לָא תִסַּב
מִנֵּיהּ חִבּוּלְיָא וְרִבְיָתָא
וְתִדְחַל מִן אֱלָהָךְ וְיֶחֱי
אָחִיךָ עִמָּךְ: לז יָת כַּסְפָּךְ
לָא תִתֵּן לֵיהּ בְּחִבּוּלְיָא
וּבְרִבְיָתָא לָא תִתֵּן
ת"א לֹא תִקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית.

יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהֶחֱזַקְתָּ
בּוֹ גֵּר וְתוֹשָׁב וְחַי עִמָּךְ: לו אַל־תִּקַּח
מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ
וְחַי אָחִיךָ עִמָּךְ: לז אֶת־כַּסְפְּךָ לֹא־
תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמַרְבִּית לֹא־תִתֵּן

קדוסין כ ב"ק קיב מציעא עח ערכין ל: ויקרא מלכים ומי מחוץ עמך. מציעא עח תמורה ו נדרים סב: עם כספך לא תתן בנשך. מציעא ס:

בעל הטורים

מבחר: (לה) ומי מחוך עמך. וכמוך ליה לא תקח מאתו נשך ותרבית. רמז בכל המקום בקבית חומו מי וכו"ו בנשך נתן בית לא יתיב: (לה) נשך. בגימ' זה נחש. לפיכך נקרא נתן הנחש מתרפה בקבית ונחש עפר למחו. כן סלוקח רבית לא יחיה.

שפתי חכמים

לה בסדה מגרש וכו' וכ"ל. וכ"ל דהכי קאי שיוף מקרא דכי מחוזק עולם כלומר אלו לא נאמר כי מחוזק עולם ס"ד לא יאמר דכתיב בסדה מגרש פי' לא יוכל לאחזור אלו סדה מגרש שלו וקרא דגאולת עולם מיירי בבתים ובבתים ולא בסדה מגרש אבל הסמוך דכתיב כי מחוזק עולם קאי לסם ס"ד יכולי' מחוזק מבתים ועבים מה בתים יכולין למכור אף סדה מגרש יכולין למכור דומיא דבתים אלא יאמר ממכר עולם וס"ל כיון דילפינן דדין ס' לסם לבתים ועבים וסדה מגרש ס"ל לעבדינהו קרא ולכתבינהו גבי סדרי אלא ע"כ לא יאמר למכר לגזוד סוף דתלתא. ומזה יתוכן נמי הקושיות הבאות בסמוך סדה"ס של מחניתא דת"כ: מ פי' אבל לא גר תושב דוקא ומשום דומיא מה הגר מצוה דבריאה לקרות בתיב וכי יעוך אחיך ותמוך ולמ אחיך סוף כיון שהוא הינכל נאמר אף שאקיים ז' מצות בני נח ומיהו עובד

משלי חכמים

וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וגו', אוֹיב דַּיָּן בְּרוּדָּעֶר וָעט אַרעם ווערן אוּ זַיִן הָאבְּט וָעט אַיינְגָעבּוּיגִין וְוערין מִיט דִיר, דָּעֶר מָדְרָשׁ וָאבְּט דָּאם אִיז וָואס דָּעֶר פְּסוּק זָאבְּט אַשְׁרֵי בַּיְשָׁבִיל אֵל דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ ה', דָּעֶר מָדְרָשׁ זָאבְּט אוּנְז דָּעם פֶּשֶׁט פּוּן פָּסוּק, וְוָארוּם דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט גִּיזָאבְּט וואהל דָּעם פְּעַנְטֶשׁ וָאס עֶר בְּעֶרְעכְּנִט מִיט חֶכְבָּה וְוָעגִין דָּעם אָרעם מַאן וִוי אַזוֹי עֶר זָאל אִים הֶעלְפֶּן, אוּ זָעגִן בְּעֶרְעכְּנִט עֶר דָּם אָרעם מַאן, בְּיוֹם רָעָה, זָעגִן עֶר אַלַיין הָאט אוֹיךְ אַשָּׁלְעכְּטֶן מָאס וְוִיגִן אִים אִין אוֹיךְ דִי צַיִיט שֶׁלָּעכְּט פּוּן דֶּעסְטְוועגִין בָּעֶר דְעכְּנִט עֶר דָּעם אָרעם בַּאן אִין זָאךְ עֶרְגֶּעֶר, דְּרִיבֶּר יְמַלְּטֵהוּ ה'. וְוָעט אִים נָאט רָעטֶן, דָּא זָאבְּט אוֹיךְ דִי תּוֹרָה אַזוֹי כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ. וָעגִן דַּיָּן בְּרוּדֶּעֶר וָעט אָרעם וְוערִין וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ, אוּ זַיִן כֹּחַ וָעט אַיינְגָעבּוּיגִין וְוערִין מִיט דִיר צוּ זָאמֶען, דִּי וָעסְט אוֹיךְ אָרעם וְוערִין מִיט אִים צוּ זָאמֶען נָאר נִיט אַזוֹי אָרעם וִוי עֶר אִיז, וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ, זָאלְסְט אִים שְׁטַארְקֶן אוּ זָאלְסְט אִים הֶעלְפֶּן לְכַשֶּׁל אָרעם מַאן וָואס דִי אֲרֶעבְּקייט הָט אִים שְׁטַארְק צוּ גֶעדְרִיקְט אוּ עֶר אִיז גִּיוואכְּסֶן, אַ־אַ־אהל אִיז עֶר גֶּעמֶאכְּטְן אִין וָועג הָאט עֶר גִּיזֶהֶן וִוי סִיחֲרִים פָּארְן מִיט הַחֲרָה, עֶר הָאט אָבֶּער פָּערְשְׁטַאנֶען אַז פּוּן דִי סְחוֹרָה אִיז נִיט אֲפֶּציאַהלְט גִּיוואכְּסֶן בֵּיידִי גָּרעֶסֶן, אִיז עֶר גֶּעמֶאכְּטְן צוּ דִי סוֹחֲרִים אוּ הָאט גִּיזָאבְּט צוּ זַיי הָאט רַחֲמָנוּת אויף מִיר אוּ גִיט מִיר אַנדָּבָה, עֶטְלִיכֶע פּוּן דִי סִיחֲרִים זֶענֶן גִּיוֶוען קְלֵיבֶּער אוּ הָאבֶּן גִּיזֶהֶן וִוי דֶּער אָרעם מַאן קְנַקֵּט שְׁטַארְק אויף דִי סְחוֹרָה, הָאבֶּן זַיי פַּארְשְׁטַאנֶען אַז עֶר וָועט זַיי מַכְּרִין אויב מֵעֶר אוּ הָאבֶּן גִּיזָאבְּט צוּ זַיי הָאבְּט רַחֲמָנוּת אויף מִיר אוּ גִיט מִיר אַנדָּבָה, אוּ זַיי הָאבֶּן גִּיזָאבְּט אַז אִיז עֶר גֶּעמֶאכְּטְן אוּ אִיז עֶר גֶּעמֶאכְּטְן אִין וָועג אַזוֹי כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ, אוּ זַיִן כֹּחַ וָעט אַיינְגָעבּוּיגִין וְוערִין מִיט דִיר צוּ זָאמֶען, דִּי וָעסְט אוֹיךְ אָרעם וְוערִין מִיט אִים צוּ זָאמֶען נָאר נִיט אַזוֹי אָרעם וִוי עֶר אִיז, וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ, זָאלְסְט אִים שְׁטַארְקֶן אוּ זָאלְסְט אִים הֶעלְפֶּן לְכַשֶּׁל אָרעם מַאן וָואס דִי אֲרֶעבְּקייט הָט אִים שְׁטַארְק צוּ גֶעדְרִיקְט אוּ עֶר אִיז גִּיוואכְּסֶן, אַ־אַ־אהל אִיז עֶר גֶּעמֶאכְּטְן אִין וָועג הָאט עֶר גִּיזֶהֶן וִוי סִיחֲרִים פָּארְן מִיט הַחֲרָה, עֶר הָאט אָבֶּער פָּערְשְׁטַאנֶען אַז פּוּן דִי סְחוֹרָה אִיז נִיט אֲפֶּציאַהלְט גִּיוואכְּסֶן בֵּיידִי גָּרעֶסֶן, אִיז עֶר גֶּעמֶאכְּטְן צוּ דִי סוֹחֲרִים אוּ הָאט גִּיזָאבְּט צוּ זַיי הָאט רַחֲמָנוּת אויף מִיר אוּ גִיט מִיר אַנדָּבָה, עֶטְלִיכֶע פּוּן דִי סִיחֲרִים זֶענֶן גִּיוֶוען קְלֵיבֶּער אוּ הָאבֶּן גִּיזֶהֶן וִוי דֶּער אָרעם מַאן קְנַקֵּט שְׁטַארְק אויף דִי סְחוֹרָה, הָאבֶּן זַיי פַּארְשְׁטַאנֶען אַז עֶר וָועט זַיי מַכְּרִין אויב מֵעֶר אוּ הָאבֶּן גִּיזָאבְּט צוּ זַיי הָאבְּט רַחֲמָנוּת אויף מִיר אוּ גִיט מִיר אַנדָּבָה, עֶר הָאט אָבֶּער פָּערְשְׁטַאנֶען אַז אִיז עֶר גֶּעמֶאכְּטְן אִין וָועג אַזוֹי כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ, אוּ זַיִן כֹּחַ וָעט אַיינְגָעבּוּיגִין וְוערִין מִיט דִיר צוּ זָאמֶען, דִּי וָעסְט אוֹיךְ אָרעם וְוערִין מִיט אִים צוּ זָאמֶען נָאר נִיט אַזוֹי אָרעם וִוי עֶר אִיז, וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ, זָאלְסְט אִים שְׁטַארְק

אני

וָעט אִים נִיט גָּעבֶּן. הָאבֶּן זַיי גִּיגֶעבֶּן אַנטְפָּ נְדָבָה אוּ עֶר הָאט זַיי גֶּעמַאכְּט אוּ אִיז עַנְעק גֶּעמַאכְּט אוּ זַיי וִוינְעק

מצות השם

(לה) [בגמ'] (ויקרא רבה) שלח לסלוקי בדבית שנה' את כספך לא תתן לו בנשך וגו' ושאר מי שאינה לוז תעשה אלו בנשך ואל נשך בארבעה עשר ב"מ ע"ב ויקרא כו בחר

(לה) תתן לו בנשך:

אֲבֹלֶךְ׃ ס לח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־
הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת
לָכֶם אֶת־אֶרֶץ כְּנַעַן לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים׃ ס ששי רביעי כאהו מחוברין לט וְכִי־
יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר־לָךְ לֹא־
תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד׃ מ כְּשָׂכִיר

מֵיכָלָךְ׃ לח אֲנָא יְיָ
אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית יַתְכוֹן
מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְמִיתַּן
לְכוֹן יַת אַרְעָא דְכְנָעַן
לְמֶהֱוֵי לְכוֹן לֵאלָהָא׃
לט וַאֲרֵי יְתַמְסְכֵּן אֲחוּךְ
עִמָּךְ וְיִזְדַּבֵּן לָךְ לָא
תְפַלַּח בֵּיהּ פּוּלְחַן עַבְדִין׃
מ כַּאֲגִירָא כְּתוֹתָבָא יְהֵי

ת״א לתת לכם. כתובים קו: וכי
ימוך אחיך עמך. קילוסין כ
עליעג עם עלכין ל:

רש״ם

כמפורש באלה מסעי: (לט) עברת עבר, לרדותו בפרך

כשכיר יומו. רמז למה שמתרו חכמים פועל מזון אפי׳ כחלי סיום. פי׳ כשכיר יהיה עמך עד סיומו ואפי׳ סיומו אם ירצה

בעל הטורים

ד״ם שדומה רבית לנתם שנותך כנתם. רבית עולה תרי״ב שכקול כנגד תרי״ב מלות: (מ) כשכיר. כ׳. דין. ומיד עד יובל

רש״י

זו התולה מעותיו בנכרי כדי להלוותם לישראל ברבית הרי זה דבר המכור נגזו של חדש ומחשבתו לכך הוקרך לומר וירשת מאלהיך: (לח) אשר הוצאתי וגו׳. והכהתני בין בכור לבחירו בכור לף אני יודע ונפרע מן המלוה משות לישראל ברבית ואומר על נכרי הס. ד״ם אשר הוצאתי אתכם מארץ ד״מ ע״מ שתקבלו עליכם מצותי לפילו הן בכדות עליכם: לתת לכם את ארץ כנען. בשכר שתקבלו מצותי: להיות לכם לאלהים. (ת״כ) שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים וכל היוצא ממנה כעובד ע״ז: (לט) עבודת עבד. עבודה של גסי׳ היה עיכר כה כעבד שלא יוכל כליו אחריו לבית המרחץ ולא יגעול לו מעצלו: (מ) כשכיר כתושב. עבודת קרקע ומלאכת חומות

דעת זקנים מבעלי התוספות

אתכם: (לח) נתת לכם את ארץ. כדאמרינן בשלהי פ׳ כתובות לעולם יהיו מדם בארץ ישראל ולפי׳ בעיל בכותם עכו״ם ושל

יהיו בח״ל ולפי׳ בעיל שכותם ישראל שכל הדר בח״ל דומה כמי שאין לו אלוה שנאי׳ לתיות לכם לאלהים. וכן דוד הוא אומר כי

משלי חכמים

אַוועקגעפֿארין. נאָבדעם יענן גיפֿאָרען נאָך סוחרים מיט טרפֿה סחורה, איז ער אויך נעגאנגען צו ייי מען זאל אים געבין אַ נדבה, האבין ייי א״ב גיגעבין אפֿאר גרעשין האט ער ניט גיוואלט נעמען, ער האט גיזאגט עם איז אשאנדע פֿאר מיר איך זאל נעמען אפֿאר גרעשין האבין ייי גיעלאכט פון אים אוג האבין אים אוועק גיעאגט פון זיך מיט שטעקינס. ער איז גענאנגען אוג האט נעמסרת אין פאליצייע אוג מען האט צו גענומען פון ייי די סחורה אוג ז׳ האט מען אריין גיזעצט אין גיפֿענקענעס, נאבדעם האבין ייי אים גיבעטין אוג האבין אים גיוואלט נעבין אגרוסע נדבה. ער זאל ייי ארויס נעמען פון גיפֿענקענעס, האט ער גיענפֿערט איצט איז דאס שוין ניט אין מיין האנד איצט גיהער דאס צו פאליצייע, דער נמשל איז יעדער מענטש נייט אויך דער וועלט מיט טרפֿה סחורה, ער איז פול מיט עבירות, אוג זאגט אים באלד אראנענטלידע נדבה אוג דער ארעם מאן נייט אים באלד אראנענטלידע נדבה אוג דער ארעם מאן זאל אים ניט היסטן עם זאל דער קאנט ווערין עבד אז ער איז בייא דיר אקנעבט דאס היסט ער זאל אים ניט היסטן נאך מראנין דיא בלים אין מרחץ אריין אוג זאל אים ניט היסטן ער זאל אים אן טאן אוג צו ביגדין דיא שיך: (מ) כשכיר נאר ער זאל ניין אזוי ווי אנעדונגענער ארער

פירוש לתורת אלהים

(לח) אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין נָאט אַייער נָאט אֲשֶׁר וָואס אִיךְ הָאב אַייךְ אַרוים גֶעצוגין פון דָעם לַאנד מִצְרַיִם אויף דֶעם תְּנַאי אִיהר זָאלְט מְקַבֵּל זַיין מַייַנ מִצְוֹת לָתֵת צו גֶעבִין אַייךְ דָאס לאנד כְּנַעַן פַּאר דֶעם שְׁבר לִהְיוֹת לָכֶם אִיךְ זָאל צו אַייךְ זַיין אֱנָאט׃
(לט) וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ אוג ווען עִם וָועט פַּאר אַרוּמט וָועַרִין בֵּיין בְּרוּדֶער עִמָּךְ מִיט דִיר וְנִמְכַּר לָךְ אוג עֶר וָועט פַּאר קויפֶט וָועַרִין צו דִיר פַּאר אַקְנֶעכְט לֹא תַעֲבוד בו וְאלְסטוּ מִיט אִיהם ניט אַרְבֶּעטִין עֲבוֹדַת אַווי אַיין אַרְבֶּעט עִם זָאל דֶער קָאנט וָועַרִין עָבֵד אז עֶר איז בייא דִיר אַקְנֶעכְט דָאס הַיסְטֶ עֶר זָאל אִיהם ניט הַיסְטֶן נָאךְ מְרָאנין דִיא בְּלִים אִין מְרְחָץ אַרַיין אוג זָאל אִיהם ניט הַיסְטֶן עֶר זָאל אִיהם אָן טָאן אוג צו בִּיגְדִין דִיא שִׁיךְ: (מ) כְּשָׂכִיר

מצות השם

(לח) [ממד] (לא׳ כי) אלף לעבוד בעבד עברי בעבודה מיט כח כזיוו ושינוי גדול ובסכעה שנאמר לא תעביד בו עבודת עבד.

לא תַעֲבוד בו עֲבוֹדַת עָבֶד וְדָאס אִיז אֲמִצְוֹת לֹא תַעֲשׂוּן כָּל
זָאל ניט אַרְבֶּעטִין מִיט אִיידִישֶׁען קְנֶעכְט אַווי אַיין אַרְבֶּעט
וָואס פַּארשְׁטֶעט אִים אָדֶער עִם פַּייניגְט אִים אוג ניט מִיט אַוו
אַיין אַרְבֶּעט וָואס עֶר מוז וָועַרִין שַׁפֿאַרְק אוּנְטֶערְקֶענִיג גַ׳

(חומש ע״ט) ח״נ 10 20

עִמָּךְ עַד שַׁתָּא דְיוֹבְלָא יִפְלַח עִמָּךְ׃ מא וְיִפּוֹק מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנוֹהִי עִמֵּיהּ וְיִתוּב לְזַרְעִיתֵיהּ וּלְאַחְסָנַת אֲבָהָתוֹהִי יְתוּב׃ מב אֲרֵי עַבְדַי אִינוּן דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לָא יִזְדַּבְּנוּן זְבִין עַבְדִין׃ מג לָא תִפְלַח בֵּיהּ בְּקַשְׁיוּ וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ׃ מד וְעַבְדָךְ וְאַמְתָךְ דִּי

תִּתְעַשָּׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ׃ מא וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֻזַּת אֲבֹתָיו יָשׁוּב׃ מב כִּי־עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד׃ מג לֹא־

תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ׃ מד וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ־לָךְ

ת"א עד שנת סיובל יעבוד עמך . קידושין כ : ויצא מעמך הוא ובניו עמו . קידושין כב : ושב אל אחוזת אבותיו . שם עו כל מליעע עם מכות יג : לא ימכרו ממכרת עבד . סיהד' פו עקדם שעד ס :

רש"י

כאחר שכירים התנהג בו : עד שנת היובל . אם פגע בו יובל לפני שם שנים ג היובל מוציאו : (מא) הוא ובניו עמו . אמר ר"ש אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכחן שרבו חייב במזונות בניו : ואל אחוזת אבותיו . אל כבוד חכותיו ם ואין לזלזל בכך : אחוזת . חזקת : (מב) כי עבדי הם . (ת"כ) שטרי קודם : לא ימכרו ממכרת עבד . בהכרזה כאן הם עבד למכור ולא יעמידנו על מכן הלקח : (מג) לא תרדה בו בפרך . מלמה שלא לעורך כדי לענותו אל תאמר לו החס לי את הכוס הזה והוח היוו לריך עדיר תחת הגפן עד שחזיא שמא תאמר הין מכיר בדבר אם לעורך אם לאו ואומר הני לו שהוא לעורך הרי הדבר הזה מסור בלבב לכך נאמר וירחת : (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך . ת"ת ח"כ כמה אתעתם בעבדי הינו מובל בו' חומות הינו נוחל . שהרי הזהרתני (לכריס

שפתי חכמים

ע"ח : נ פי' ד' קרקי כתיבי חד עד שנת היובל יעבוד עמך ואוקימוה במוכר עלמו שפגע בו יובל קודם שם וכב אל מלפחתו במכלוקו ב"ד שפגע בו יובל קודם שם : והוא אל משפחתו תשובו בנכלס שפגע בו יובל קודם שם בלליעתו : ם ולא לחזוק קרקעותיו דא"כ לחזוק חכותיו דכתיב בקרא למ"ל . ועוד הא נאו דמוכר לחזוק קרקייכי אלא בכבוד חכותיו הוא בלומר בלא יזלזלו אותו שהוא

פירוש לתורת אלהים

וויא אַיין אַלְט גִיוֶעסָענְער עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל בַּיו יוֹבֵל וָאל עֶר אַרְבֶּעטִין בַייא דִיר בְּלוֹמֶר אז יובל איז פַאר וָעקְס וָאהר וָאל עֶר אַרוים גַיין פְרַייא׃ (מא) וְיָצָא מֵעִמָּךְ אוּא עֶר וָאל אַרוים גַיין פּוּן דִיר הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ עֶר אוּן זַיינֶע קִינְדֶער מִיט אִיהם וְשָׁב אוּן עֶר וָאל זִיך אוּם קֶערִין צוּ זַיין מִשְׁפָּחָה וְאל אֲחֻזַּת אוּן צוּ דָעם כָּבוד פּוּן זַיינֶע עֶלטֶערִן וָאל עֶר זִיך אוּם קֶערִן אוּן טָאן אִיהם נִיט מְבַזֶּה זַיין דֶער מִיט וָואם עֶר אִיז גִיוֶוען אַקְנֶעכְט׃ (מב) כִּי עֲבָדַי הֵם וָוארום זַייא זֶענֶען מַיינֶע קְנֶעכְט אֲשֶׁר וָואם אִיךְ הָאב זַייא אַרוים גֶעצויגֶען פּוּן דָעם לַאנְד מִצְרַיִם לֹא יִמָּכְרוּ זַייא וָאלִין נִיט פַאר קוּפְט וָוערִין מִמְכֶּרֶת עָבֶד אַ פַאר קוֹיפּוּנג פּוּן אַקְנֶעכְט כְּלוֹמֶר טָאן וָאל נִיט אוּם רוּפִין עֶם אִיז דָא אַקְנֶעכְט צוּ פַאר קוֹיפֶען׃ (מג) לֹא תִרְדֶּה בוֹ וָאלְסְט נִיט מַכְנִיעַ אִיהם נִיט מִיט וָואם אִיז גִיוֶוען אַקְנֶעכְט׃ (מב) כִּי עֲבָדַי הֵם וָוארום זַייא זֶענֶען קְנֶעכְט אֲשֶׁר וָואם אִיךְ הָאב זַייא אַרוים גֶעצויגֶען פּוּן דָעם לַאנְד מִצְרַיִם לֹא יִמָּכְרוּ זַייא וָאלִין נִיט פַאר קוֹיפּוּנג מִמְכֶּרֶת עָבֶד אַ פַאר קוֹיפּוּנג פּוּן אַקְנֶעכְט כְּלוֹמֶר טָאן וָאל נִיט אוּם רוּפִין עֶם אִיז דָא אַקְנֶעכְט צוּ פַאר קוֹיפֶען׃ (מג) לֹא תִרְדֶּה בוֹ וָאלְסְט נִיט מַכְנִיעַ אִיהם נִיט מִיט אִים אַוויא אַיין אַרְבֶּעט וָואם דוּא כְּרַארְפְסְט נִיט דַהַיינוּ דוּ וָועסְט אִים הַיסִין גְרַאבִין אוּנְטֶער אַנוַיין שְׁטָאק אַדֶער נָאך אַוויא אַנְדֶערְפְסְט עֶם נָאר נִיט נָאר דוּא וַוילְסְט אִיהם פַיינִיגֶען טָארְסְטוּ נִיט אוּן טָאטֶער וָועסְטוּ וָועלִין זָאגִין וָועט וָואם וויסֶען אוֹיב אִיךְ בְּדַארְף דָאם נִיט וְיִרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ דוּא וָאלְסְט דִיך פָארְכטֶען פַאר דִיין גָאט וָוארום נָאט וויים דִיין מַחְשָׁבָה׃ (מד) וַעֲבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ אוּן דַיין דִינְסְט אֲשֶׁר יִהְיוּ לָךְ וָואם וָועלִין זַיין צוּ דִיר מֵאֵת פּוּן דְרַיא

משלי חכמים

דַאמְאלְס דַארְף שׁוּין דֶער קְרַאנְקער אַנְרוּיסֶען זְכוּת עֶר וָאל גְעזוּנְט וָועדִין, דַרְיבְּער זָאגְט דִי תּוֹרָה כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ וּמָטָה יָדוֹ, בְּאלְד וִוי דַיין בְּרוּדֶער וָועט נָאר אָרעם וָועדִין, וְהֶחֱזַקְתָּ בּוֹ, וְאלְסְטוּ אִים בַּאלְד שְׁטַארְקִין וָאגְט דֶער בְּדָרָךְ הַבָּלָךְ הָאם אוֹיךְ אַווי גִיזָאגְט, אַשְׁרֵי מַשְׂכִּיל אֶל דָל, וואהל דָעם עָנְטְש וָואס בְּעטְראכְט מִיט חָכְמָה דָאס גִיבְּט דִין דָעם אָרעם מַאן, בְּיום רָעָה יְמַלְּטֵהוּ ה' עֶטְן עָם דֶארְף הַם וָשָׁלוֹם אוֹיךְ דָעם עָנְטְש קוּמְט אַשְׁלָעכְטֶר קָאנ וָועט אִים נָאם דָעסְטֶן׃

מצות השם

(מג) [בְּפָרֶךְ] (ולא ריש) בלא למכור עבד עברי כדבר שמוכרין הכהניה על מנת שלא בכלוע ודבר בכוד בכפ' לא יעבדו עמהם עבד :

לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עָבֶד וְהָאם אִיז אֲמָצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה מֶען וָאל נִיט בַּארְקוֹיפְט מֶען קְנֶעכְט נָאר מֶען וָאל אִים פַּרְקוֹיפְט מֶען אַיידִישׁ קְנֶעכְט אוֹיף דֶעם קְנֶעכְט בַּארְק

מֵאֵת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתֵיכֶם מֵהֶם
תִּקְנוּ עֶבֶד וְאָמָה׃ מה וְגַם מִבְּנֵי
הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם
תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם
אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם
לַאֲחֻזָּה׃ מו וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם
אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם
תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ
בְּאָחִיו לֹא־תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ׃ ס
שביעי מז וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ

אונקלוס

יְהוֹן לָךְ מִן עַמְמַיָּא דִּי
בְסַחֲרָנֵיכוֹן מִנְּהוֹן תִּקְנוֹן
עַבְדִין וְאַמְהָן׃ מה וְאַף
מִבְּנֵי תּוֹתְבֵיָא עַרְלָיָא
דְּדָיְרִין עִמְּכוֹן מִנְּהוֹן
תִּקְנוֹן וּמִזַּרְעִיתְהוֹן דִּי
עִמְּכוֹן דִּי אִתֵּילִדוּ
בְּאַרְעֲכוֹן וְיִהוֹן לְכוֹן
לַאֲחֻסָנָא׃ מו וְתַחְסְנוּן
יָתְהוֹן לִבְנֵיכוֹן בַּתְרֵיכוֹן
לֵירוּתַת אֲחֻסָנָא לְעָלַם
בְּהוֹן תִּפְלְחוּן וּבְאַחֵיכוֹן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר בַּאֲחוּהִי
לָא תִפְלַח בֵּיהּ בְּקַשְׁיוּ׃
מז וְאֲרֵי תַדְבֵּיק יַד עַרְל
וְתוֹתָב עִמָּךְ וְיִתְמַסְכֵּן

ת"א וגם מבני . יבמות מז מח סוטה ג גיטין ל קידושין סו :

מאת הגוים . יבמות עח סוטה כ : והתנחלתם . מגילה כג כתובות מג נזיר כה גיטין לח קידושין מז מח : לעבד להתם . כתובות יג : לעולם בפה תעבדו . כתובות מז סוטה ג גיטין לח קידושין לה נדה מז : וכי תשיג . קידושין יד :

בעל הטורים

יהזור : (מה) כולידו . כ' במס' . דין . ולילך אבר כולידו פיוס בקונטרס פירוש"ל בגיטין מוכיח מהכן שלוח ליתן לגרים קלק

שפתי חכמים

עבד : ע ופ"ת נמה לילך רש"י לפרש תוקנו . וי"ל שם לא פירש כן מיהו חומר שם היו להם עבדים הנמכרים לשם תוקנו עבדים תקנו מהם . לכך פרש"י תוקנו תקנו ללומר שם עלמם תקנו . ועי"ל לכן פרש"י תוקנו כ"ל לתחנות על פיוס מותר לקנות כ"פ בעובדים לקנות לכל מי שרי על שם למשמעו קייתו לומר שי' מן התחנות מיהר לקנות שפיוס אבל שתחנות עלמן הסכורין לקנות לעבדים כ"פ שם תוקנו תוקנו לשפי' שתחנות עלמן מיהר לקנות כמו שפיוס . ופ"ת ונמה לא פרש"י זה לעיל נבי שהם תקנו עבד ושמה . וי"ל דלעיל לא לילך רש"י לפרש מידי נפי שהם' נופלים שפיוס יכולך מהם עקנו עבד ושמה אבל כאן בלא פיוס בפסוק מידי אחרים ולא ידעינן שפיוס קלי שהם תקנו דלמא קלי שבחנות וס"פ שהם תקנו שמות לכך לילך רש"י נפרש שהם תקנו . ופ"ת מל"ל נרש"י נפרש תוקנו תקנו דיוצאת שהם כשבחנות סוף ולא תוקנו . וי"ל דלעיל נפרשת שמות כתוב ותעלה שהן תוקנו ונפרש"י שהם עוכרת שפי' תוקנו תוקנו עהם ס"ע דפירוסו שם תוקנו שהם ס"ע דפירוסו שם שהם

צירוש לתורת אלהים

פֶּעלקער וואם וֶעגען ארום אייך ניט פון די זיבען
אומות ווֶלכֶע תקנו פון זיי זאלט איהר קויפֶען קנעכט
אונ דינסטין : (מה) וגם מבני אונ פון דיא קינדֶער
פון דיא אדֶר גיוועסענע וואם וואהנען מיט אייך
מיינט פֶען דיא אנדֶערע אומות וואם זיא
וואהנען ארום אייער לאנד וֶלכֶע תקנו פון זיי זאלט
איהר קויפֶען קנעכט ופמשפחתם אונ פון זיינֶר
בישפֶרֶה וואס וענען מיט זייך אשר הולידו בארצכם
אונ זיא זאלען אייך צו אייגֶן ווערֶן : (מו) והתנחלתם
אותם לבניכם אחריכם לרשת אחזה לעולם בהם
תעבדו ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו
בפרך : ס וכי תשיג יד גר ותושב עמך

מצות השם

(מו) [בעבד] (עבד קנה) לעבוד בעבד כעבד לעולם שנאמר לעולם בהם תעבדו :
(מה) [ובמו] (ילק ריש) שלח להעביד עבד עברי בדבר שאין לו ערך כי אם שלח לו תרדה כו בפרך :

אֲחוּךָ עִמֵּיהּ וְיִזְדַּבַּן לַעֲרַל
תּוֹתָב עִמָּךְ אוֹ לְאַרְמַאי
מִזַּרְעִית גִּיּוֹרָא: מח בָּתַר
דְּזִדַּבַּן פּוּרְקָנָא תְּהֵי לֵיהּ
חַד מֵאֲחוֹהִי יִפְרְקִנְיֵהּ:
מט אוֹ אַחֲבוּהִי אוֹ בַר
אֲחֲבוּהִי יִפְרְקִנְיֵהּ אוֹ
מִקְרֵב בְּשָׂרֵיהּ
מִזַּרְעִיתֵיהּ יִפְרְקִנְיֵהּ אוֹ
דְּתַדְבֵּק יְדֵיהּ וְיִתְפְּרֵק:
נ וְיֵחֲשֵׁב עִם זַבָּנֵיהּ
מִשְּׁתָא דְּאִזְדַּבַּן לֵיהּ עַד
שַׁתָּא דְּיוֹבְלָא וִיהֵי כְּסַף
זְבִינוֹהִי בְּמִנְיַן שְׁנַיָּא

ת"א גבר תושב עמך או לעקר . סם ק"ק קוג עלכין ג : מחד מאחיו . קידושין כח : או דדו או בן דדו יגאלנו . יבמות נד קידושין טז : ממשפחתו יגאלנו . יבמות נד קידושין כח : ומשב עם קונו . שם יז קמא קוג :

בעל הטורים

ומיד ומתמלטת את המכר . וכו׳ שהמוכר תכסים דעבד מיתקף לקרקעות לקנות בכסף ובשטר ובחזקה: (מט) בן דדו. מסר ו"ו מיותיה בן דוד : (נא) עם שיב רבות כבשים . רבות בגימ׳ יובל

רש"י

עמך. מי גרס לו מיעטיר דכוותו עמך: ומך אחיך עמו . מי גרס לו שימוך דכוותו עמו ע"י שלמד ממעשיו: משפחת גר. זה עכו"ם כשהוא לומד לעקר זה הנמכר לע"ז עמהם להיות לה שם ולא לאלוהות אלא לחטוב עצים ולשאוב מים : (מח) גאולה תהיה לו . מיד אל תניחהו שיטמע פן יעד שנת היובל שהרי כל עמו לא קנאו אלא לשובדו עד היובל שהרי ביובל יצא כמו שנאמר למטה ויצא כשנת היובל ובנכרי שתחת יד הכותב מדבר צ ושעב"ל לא תצא עליו בעקיפין מפני חולי הסם אלא כשיכא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המניע ככל שנה ושנה יכנה לו הנכרי מן דמיו שם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקצתו בעשרים מנה נמלא שקנה הנכרי עבודת שנה במנה ושם שנה זה אצלו ה' שנים וכן ליגאל יכנה לו חמשה מניס ויתן לו העבד ע"ו מניס

רשב"ם

כעבד בנעון : (מז) אי לעקר . שנעקר מיזה המלכיות רחוק מארצכם לא תושב ולא גר וכא גיו ואזיה :

שפתי חכמים

מותם : פ עלשהי בשם העיון מצאתי תכנים עתיק. ובעיון הנדול מלאתי ומפרשו מאמתי' הכנוס מן תומעיק כי כל הסמם תרגו' יכולנתי טמיטת שמשה ילמד לומר שלא תעיחנו עד שיסח טעון

דעת זקנים מבעלי התוספות

גרסוני סיוט ויו' : (מז) וכי תשיג יד גר . גר זה מלכות מדי. סחוק . זו מלכות יון : מחתוך . זו מלכות אדום : (מח) אחד מאחיו יגאלנו . ל"ל דמיינו הקב"ה בנכי ושנת גאולה בתה : אחד מאחיו יגאלנו . ל"ל דמיינו הקב"ה שבידו ומגאל : (נ) ומשב עם קונו . זה עשו בקונו בעוה"ז :

פירוש לתורת אלהים

גֵּרְיכִין יַד דִּיא הַאנְט פּוּן אַזוֹי אַגֵר וָאם עֶר אִיז גִיוָוארִין גְאוּלָה וָאל זַיין צוּ אִיהם אַיין אוֹים לַייז נֶגְ
אַיין אֶלְט נַיְעסֶעֶנֶר (עיין רש"י) וְמָךְ אָחִיךָ אוּנ דַיין מָען וָאל אִיהם נִיט לָאזִין דִינֶען בַּיז יוֹבֵל אֶחָד
בְּרִידֶער וֶועט פַּאר אַרוּמְט וֶוערִין וַיילֶעֶר הַאט אַיינֶער פּוּן זַייֶנֶע וָאלִין אִיהם אוֹים לַייזִין:
זִיךְ בָּעהֶעפְט עמו מִיט אִיהם אוּנ הַאט זִיךְ אָפּ (מט) אוֹ דוֹדוֹ אֶדֶער זַיין בְּעטֶער אוֹ בֶּן דוֹדוֹ אֶדֶער זַיין
גֶעלֶעזִינְט פּוּן זַייֶנֶע מַעֲשִׂים וְנִמְכַּר וֶועט דַיין בְּרִידֶער פַּאר קוֹיפְט וֶוערִין צוּם גֵּר תּוֹשָׁב אוֹ לְעֵקֶר
אֶדֶער עֶר וֶועט פַּאר קוֹיפְט וֶוערִין צוּ בְּרִינְגִין דִיא אֶדֶער עֶם וֶועט גֶרַיכִין זַיין הַאנְט עֶר וֶועט אַלַיין
עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים מִשְׁפַּחַת גֵּר אֶדֶער עֶר וֶועט פַּאר קוֹיפְט וֶוערִין צוּ דֶער מִשְׁפָּחָה אוּ דִיא (נא) אַחֲרֵי בַאלְד נָאך דֶעם אַן עֶר אִיז פַּאר קוֹיפְט
מִשְׁנַת פּוּן דֶעם יָאהר וָואם עֶר אִיז פַּאר קוֹיפְט

מצות השם

לָעִיפֶם תַּעֲבוֹדוּ וְאֶת אֲחֵיכֶם אִיז אִבְּיצוֹת עֲשֵׂה דער בַּעַל הַבַּיִת ואל נַיט אַרוּיס לָאזִין קֶרְיִי זַיין בְּנַעֲנִישֶׁען קְנַעֲכְט נָאר עֶר וְאִי
דִינֶען אַזוֹי נַאְך נוֹי עֶר וֶועט לָעבִּין :

שָׁכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ׃ נא אִם־עוֹד עַמּוֹ׃
רַבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ
מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ׃ נב וְאִם־מְעַט נִשְׁאַר
בַּשָּׁנִים עַד־שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב־לוֹ
כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת־גְּאֻלָּתוֹ׃
נג כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ
לֹא־יִרְדֶּנּוּ בְּפָרֶךְ לְעֵינֶיךָ׃ נד וְאִם־לֹא
יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא

כְּיוֹמֵי אֲגִירָא יֶהֵי עִמֵּיהּ׃
נא אִם עוֹד סְגִיאוּת
בִּשְׁנַיָּא לְפוּמְהֶן יָתִיב
פִּרְקָנֵיהּ מִכְּסַף זְבִינוּתְהִי׃
נב וְאִם זְעִיר אִשְׁתְּאַר
בִּשְׁנַיָּא עַד שַׁתָּא דְיוֹבְלָא
וְיִחְשֹׁב לֵיהּ כְּפוּם שְׁנוֹהִי
יָתִיב יַת פִּרְקָנֵיהּ׃
נג כַּאֲגִיר שְׁנָא בְּשְׁנָא יֶהֵי
עִמֵּיהּ לָא יִפְלַח בֵּיהּ
בְּקַשְׁיוּ לְעֵינָךְ׃ נד וְאִם לָא
יִתְפְּרַק בְּאִלֵּין וְיִפּוֹק
בְּשַׁתָּא דְיוֹבְלָא הוּא

ת״א כימי שכיר . קידושין כ עכרין ל׃ אם עוד רבות בשנים . קידושין ל עכרין ל׃ ומה מעט נשאר בשנים . קידושין ח עכרין ל׃ ומה מעט נשאר בשנים עד שנת היובל . שם׃ מקנתו . קידושין ח׃ מכסף מקנתו . קידושין שם עכרין ל׃ ויחשב לו כפי שניו . קידושין ח עכרין ל׃ כפי שניו . קידושין שם עכרין ל׃ ושם לא יגאל כאלה .

בעל הטורים

בגיר עון כסף : (נב) שניו . ג׳ . דין . ומיד וכך שיעור שניו . מספר שניו ולא יחסר . פי׳ כפי שניו דין הם כפי רבית הקרוב כך שיעור שניו ימי שניו לו מועטים כדבריו מספר הנשארו מועטים . כך שיעור ימי שניו לו מועטים כדבריו מספר הנשארו מועטים .

שפתי חכמים

כיון ע״ג : צ מכאן אומר כן דמי בע״ג שמיום תחת ידו מה שחת יכול לעשות לו עד שימאס כל׳ עליו ולא בשעת היובל וגו׳ : קו״ח והיאך מי יודע הם כוונתו לדרשתו בפרך שכרי לעיל פי׳ כשי׳ לא תרדה בו בפרך מלמכה בלא לעיל וזה שיעור יכול לידע שמא סוף לעיכוך . וע״ק מה שפרש״י לעיל ס״ת כמי שמתעם כו׳ . ועמי קשה ליה לכתי״ וכמי כל מה שסוף לעיכוך לו מוכר לה בשתעם בעבד עברי . וי״ל דמה שפרש״י לעיל לא תרדה בו בפרך מלמכה בלא לעיכוך כדי לעשותו ס״ת שלא תאמר לו מחר לי כום זה ות״ל

רש״י

וזהו והיה כסף ממכרו במספר שניו : (נ) כימי שכיר יהיה עמו . חשבון המגיע לכל שנה ושנה יחשוב כאלו נשכר עמו כל שנה כמוהו ויכנה לו : (נא) אם עוד רבות בשנים . עד היובל : לפיהן . הכל כמ״ש : (נג) לא ירדנו בפרך לעיניך . כלומר ק ואתה רואה : (נד) ואם לא יגאל באלה . בחלה הוא ונגאל ואימו ונגאל בשם : הוא

עת זקנים מבעלי התוספות

כימי שכיר יהיה עמו . שיעור לו שכירותו כד״ת מלכי תכשיט ואיש מנחם ישיבו וגו׳ : (נג) לא ירדנו בפרך . שמוסכין בפרך ס״ת שלא יאמר לו מחר לי יגאל בחלה . (נד) ואם לא יגאל בחלה . שלא לפסיעה כד״ת תכשיט יותר מדאי : שלא יקיימו המלות מ״מ לא פיסקא

פירוש לתורת אלהים

גָּעוֹאַרִין צוּ אִיהֶם עַד בִּיז דָּעם יָאהר פּוּן יוֹבֵל יְהֶיה
הוּנְדֶערְט גִילְדֶען אוּנ דָאם אִיבֶּערִיגֶע וָאל ער
אוּנ עם וָאל זַיין דָאם גֶעלְט פּוּן זַיין פַּאר קוֹיפּוּנְג
בְּמִסְפַּר אִין דֶער צָאהל פּוּן דִיא יָאהרִין וָואם עם
אִיז בִּיז יוֹבֵל כִּימֵי אֲגִיר יִהְיֶה עִמּוֹ
גָּעגֶעם וָאל ער זַיין מִיט אִיהם ער וָאל זִיךְ מִיט
אִיהם דֶערגֶען גְלַיךְ וִוי ער הָאט בַּאדִינְגֶען
מִיט אִיהם אוֹיף אִיטְלִיכֶען יָאהר הָאט ער
הָאט גֶעקוֹיפְט דִיא אַרְבֶּעט פּוּן אִיטְלִיכֶען יָאהר
בַּאזוּנְדֶער פַּאר הוּנְדֶערְט גִילְדֶען אוּנ הַיְנְט אַז
ער וויל זִיךְ אוּיס לֵייזֶען וָאל ער זִיךְ מִיט אִיהם
בְּרֶעכְענֶען וויא פִיל יָאהר ער אִיז בֵּייא אִיהם
גִינְוֶען אוּנ וָאל רֶעכְענֶען פַּאר אִיטְלִיכֶען יָאהר
בצות השם (נג) [שמה] (נלמ״ו ריג) שלא לפרוס בכעני הסוכן בכסף ישראל לפרוס שלא כשעודת פרך שנאמר
לא ירדנו בפרך לעיניך ודאם אין אמצות לא תעשה אויב א
יוד אין פַּארקוֹיפְט גִינְוֶארִין פַּאר אַקְנֶעכְט צוּ אַנוֹ דַארְפִין

יוֹדִין אַבְּסוּנְג נֶעבִּין דֶר גוֹי וָאל נִיט שְׁוֶער אַרְבֶּעטִין מִיט דָם יוֹדִי

וּבְנוֹהִי עִמְּיהּ׃ נה אֲרֵי דִּילִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַבְדִּין עַבְדַי אִינוּן דְּאַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃ א לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן טַעֲוָן וְצֶלֶם וְקָמָא לָא תְקִימוּן לְכוֹן וְאֶבֶן סְגִידָא לָא תִתְּנוּן

וּבְנָיו עִמּוֹ׃ נה כִּי־לִי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ כו א לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא־תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ

מפטיר נה כי לי בני ישראל עבדים. סמ כג קמץ קיז מליעז י׳:

בעל הטורים

ובניו עמו. הגכרי סייב כמזוזות כניו: (נה) כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודש: אני ה׳ אלהיכם. כל המשעבדין מלמטה כתלו משעבדן מלמעלה: (ו) לא תעשו לכם אלילים. (ת״כ) כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות ר׳ לף חני כמותו הואיל ורבי שובד ע״ז לף חני כמותו הואיל ורבי מחלל שבת לף חני כמותו לכך נאמרו מקרואות הללו ולף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר כתחלה הזהיר על השביעית ולף חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר (מה כתיב כיה אי קנה מיד וגו׳. ד״א הנקנה מיד ליד) לף חזר כו סוף מוכר לחזותו לף חזר כו סוף מוכר לת כיוצא לף חזר כו סוף לוה ברבית כל אלו המחרוצות קשות מן המשעבוד לף חזר כו סוף מוכר את עצמו לף חזר כו לף דיו ליסרמל אלא לפילו לנכרי: ואבן משכית. ל׳ כסוי

רש״י

ובניו עמו. הגכרי סייב כמזוזות כניו: (נה) כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודש: אני ה׳ אלהיכם. כל המשעבדין מלמטה כתלו משעבדן מלמעלה: (ו) לא תעשו לכם אלילים. (ת״כ) כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות ר׳ לף חני כמותו הואיל ורבי שובד ע״ז לף חני כמותו הואיל ורבי מחלל שבת לף חני כמותו לכך נאמרו מקרואות הללו ולף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר כתחלה הזהיר על השביעית ולף חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטליו לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר (מה כתיב כיה אי קנה מיד וגו׳. ד״א הנקנה מיד ליד) לף חזר כו סוף מוכר לחזותו לף חזר כו סוף מוכר לת כיוצא לף חזר כו סוף לוה ברבית כל אלו המחרוצות קשות מן המשעבוד לף חזר כו סוף מוכר את עצמו לף חזר כו לף דיו ליסרמל אלא לפילו לנכרי: ואבן משכית. ל׳ כסוי

רשב״ם

(א) משכית. כן שמה כמו מרבית בן רבה. ואיני מוצא לו חבר כי אם חברו עברו משכיות לבב, ל׳ ראיית

שפתי חכמים

כו לו עדוב תחת הגפן זו עד שתמת אפי׳ הוא לזוכך שמת לף יכא לעולם ת״כ מיהוכן כלל מה שפרש״י ות״ת ת״כ כמי שמשמע שהכי אפי׳ מלמלה שהוא לזוכך לחסור להשתמש כדפרש״י. וגם מתיכן מה שפרש״י ואתה רואה נפי שאתה יכול לגלות אם לומר עשה לי מלמלה זו עד שתמת אפי׳ הוא לזוכך ביהודי הואיל ומתר בך שתמת: ר ות״ת כשלמת ע״ת ושכח כתיכי הכא כפרשה אלא ג״ע לא הוזכר בקרא אלא רש״י ג״ע. וי״ל לף אלא הזכר בקרא ג״ע כמזו ג ל״ל ע״ע כיון שהזכיר ע״ת דשמע מאליה אני שדיך וגו׳ אבל שאני ניחות מכווים דכוי כנגד דכוי גם ס לף כנגד לת יהיה לך לסיומי ג״ע. ל״ג ע״ד שמתרו לף עדיי יסרמל ע״ת אלא כדי לסחיכה בעבדות והם הזכירו שכת

דעת זקנים מבעלי התוספות

כנגות אלא ויש כשנת כיוס שימשיך הקב״ה כיוכל יזיקה כשופר כדכתיב וכיום ההוא יתקע כשופר גדול וכמו החיובדים וגו׳: סוף וכיני עמו. הקב״ה וכני יסרמל עמו שנמשך יכב וקבלך ישוב לף נמשך אלא ושב: (נה) כי לי בני ישראל עבדים. ולף עבדי הם: אני ה׳ אלהיכם. וכתיב עוד לף

תעשו לכם אלילים ומה שייך זה לכאן אלא לומר אפי שמת

פירוש להורת אלהים

לְעֵינֶיךָ פָּאר דַיינֶע אוּיגִין דוּ וָאלְסְט וָעהן׃ (נד) וְאִם אוֹג אַז עֶר וָועט נִיט אוֹים גִילַיינְט וָערִין מִיט דִי דָאזִינֶע וָאם פְרַיינֶר אִיז גִישְׁטַאנְען דָאם אִיז נַיינֶע פְרַיינְד קֶעגְען אִים נִיט אוֹים לַיינְען אוֹג עֶר אַלַיין קֶען זִיךְ אוֹיךְ נִיט אוֹים לַיינְען וַיצָא וָאל עֶר אַרוֹים בַּיין אִין דָעם יָאהר פּוּן יוֹבֵל הִיא וּבְנָיו עִמּוֹ עֶר אוֹג זַיינֶע קִינְדֶער מִיט אֵירֶם רש״י שַׁרַיבְּט נָאר מִיט יוֹבֵל אָדֶער מִיט אוֹים לַיינְען נַיט עֶר אַרוֹים פְרַיינֶע פּוּן דֶעם עוֹבֵד כּוֹכָבִים אֶבֶּער נִיט מִיט וָעקְס יָאר׃ (נה) כִּי לִי וָוארוּם צוּ מִיר וָעגְען דִי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל קֶגְעבְּט עֲבָדַי הֵם זַיינֶע וָעגְען מַיינֶע קֶגְעבְּט אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם וָאם אִיךְ הָאב זַיינֶע אַרוֹים גִיצוֹיגִין פּוּן דֶעם לְאֶנד מִצְרַיִם אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם אִיךְ בִּין אַיינֶע נָאט׃ (א) לֹא תַעֲשׂוּ אֵיר וָאלְט צוּ אַיִךְ נִיט מַאבִּין קֵיין אָפ

מצות השם

(ו) [סמך] (נמו כיד) שנה נעשה מכן מוכרת להשתחוה עליה אפי׳ סיה זה לא יתכן שנאמר ומכן מכירת לא תתנו כמלכם להשתחוה עליה:

וְאֶבֶן מַשְׂכִּית וגו׳ ונראה אין אַמְצִית לא תַּעֲשֶׂה) כֶּתֶן וְאֶל זִיךְ נִיט אַיינְבַּייגִין צוּ נָאם אוֹיךְ אַשְׁטַיין

(חומש ע״ט) ח״ג

בְּאַרְעֲכוֹן לְמַסְגַּד עֲלוֹהִי
אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן:
ג יָת יוֹמָא שְׁבִיעָא דִּי לֵיהּ
תְּהוֹן דַּחֲלִין אֲנָא יְיָ: פ פ פ

בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ג אֶת־שַׁבְּתֹתַי
תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה: פ פ פ

רש"ם

לבבו, אף באן אבן ריאה שיש לו בה צלמים וציורים להסתכל בהן:

בעל הטורים

סקב"ה: (ג) את שבתותי תשמורו. סמך ענ"ה שכקול שבת כנגד ע"ם וסמוך לו את מקדשי תיכלו בתון כנגד פ"ע דומה שבת: את שבתותי תשמורו. סכי שבתך בשירים תחר שבתת. בשוכ את יום שבתם סכי בשירה לפניו. בעריך בשירה בין מגפניו בין מלאכיו ושיח תיספת שמוכ על הקדש:

שפתי חכמים

סעבד לשכבת זכור תיינו עייז: ש"ת מגלן לרש"י שסשתחוה בפיסוע ידים וכגלים. וי"ל דלעיל פכ' ויבב כתיב להשתחות לך תפיס תלמ ס"ת דהשתחוה בפיסוע ידים וכגלים היא: ת"ה מ"ל לרש"י דלעיל לא תשים אבן משכית להשתחות עליה ובאן מבכית לא תתנו בתלמים להשתחות עליהם משמע בתלמים שרוב תורם תוכל בעזרה גם תשכח תורם:

רש"י

כמו (תהלים נג) ושכותי כפי שמכסין הקרקע כרוקח תכניס: להשתחות עליה. לפילו לשמים נפי שהשתחוה בפיסוע ידים וכגלים היא יש ושכח תורה לעשות כן תוך ת מן המקדם: (ג) אני ה'. נתתי לשלם שכר:

חסלת פרשת בהר

דעת זקנים מבעלי התוספות

לגורם ומשכית ל' שכיח שהשא שכתוב תוך שיש לעיגם שף מורם מקדם תשמיטו ומקדשי תיראו. פתקם מקדם נשמיטת שבת לומר לך מה שעיגם שפך כשורשיו תסור לעיגם כו:

ליקוטים על התורה

פּוּן דֶּעסְטְוֶועגֶן וֶועט אֶר דִּיגְען וְעקְט וָאחר, וֶויל בַּייְדֶע וָעגֶן מיינֶע קִנְדֶער. אִין דִּי וְעקְט וָאחר וָוילְען בַּייְדֶע מִיךְ דִּיגְען, דָּאס בַּעל הַבַּיִת וָועט הִיטְען שַׁבָּת דָּאר קִנְדֶער וָועט הִיטְען שַׁבָּת אוּן אַזוֹי אַלֶע מִצְוֹת, אָבֶּער אַז אֶר הָאט זִיךְ פַּארקוִיפְט צוּ אַנְדֶערְע, וָועט זַיין פַּארְקַויפְט, אַזוֹי וִוי דֶער גוּי דִּינְט מִיךְ נִיט וָועט זַיין קִנְדֶער יוּד מִיךְ אוֹיךְ נִיט דִּינְען, אוּן אִיר בָּארְט דָּאךְ נִיט אַכְּטְען אַיוּד אַל דִּיגְען צוּ עֲבוֹדָה זָרָה, דְּרִיבֶּער מוּז מֶען אִים בַּאלְד אוֹיסְלִיזְען:

אֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ וגו', דָּאט הָאט גִיזָאגְט אִיר זָאלְט הִיטְען שַׁבָּתִים אוּן אִיר זָאלְט מוֹרָא הָאבְּען פַּאר מֵיין מִקְדָּש. דִּי גְמָרָא זָאגְט וְשִׁבַּת וּמִקְדָּשׁ אֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז חֲרוּב גְיוָארְען וְוייל מֶען הָאט בְּחַלָּל שַׁבָּת גִיוָועז, דְּרִיבֶּער הָאט דָּאס גִיזָאגְט צוּ דִי יוּדְען אִיר זָאלְט הִיטְען מֵיינֶע שַׁבָּתִים וְוייל אִיר בָּארְפְט מוֹרָא הָאבְּען פַּאר מֵיין מִקְדָּש אִיר זָאלְט נִיט זָאגְען אִיךְ בִּין חָרוּב וְיִרְגֶען:

שְׁטֶרְעקְען דִּי הֶעְנְט נִיט דְּרִיא פִּים אֲפִילוּ צוּא נָאט טָארְט אִיר נִיט וָאיְרְען דִּי תּוֹרָה דָּאט דָּאס גִיאַמָּרְת צוּ מָאהְן אַזוֹי נָאר אִין בהמ"ק מָעג מֶען זִיךְ בּוּקְען צוּ נָאט ב"ה כִּי אֲנִי ה' וָואהְרוּם אִיךְ בִּין אֶייְעֶר נָאט אִיךְ הֵיים אַייךְ נִיט: (ב) אֶת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אוּם פַּאר מֵיין בִּיהמ"ק זָאלְט אִיהר מוֹרָא הָאבְּען זָאלְט נִיט אַרְיין גִיין אִין בהמ"ק בְּקַלּוּת רֹאשׁ אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין נָאט אִיךְ בִּין בַּגְלֵייבְט צוּ צָאלְן שְׂכַר צוּ דֶעם וָואס פָּאלְגְט מִיךְ:

הפטרת בהר (ירמיהו לב)

ליקוטי נביאים

א וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ב הִנֵּה חֲנַמְאֵל בֶּן־שַׁלֻּם דֹּדְךָ בָּא אֵלֶיךָ לֵאמֹר קְנֵה לְךָ אֶת־

קְנֵה לְךָ אֶת שָׂדִי אֲשֶׁר בָּעֲנָתוֹת ◂
וְדֶעֶר יַלְקוּט וְאָנְט (ירמיה כ)
פְּתִיחָנִי ה' וְאֶפָּת. יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא הָיָה

פירוש עברי טייטש

(א) וַיֹּאמֶר יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא הָאט גִיזָאגְט הָיָה עָם אִיז גִיוָוארְן צוּא מִיר דִּי בַּייְד פּוּן נָאט אוּן דָּאט מִיר אַזוֹי גִיזָאגְט: (ב) הִנֵּה דָּאר זוֹהֶן פּוּן שָׁלוֹם דּוֹדְךָ דַיין פֶּעטֶער בָּא אֵלֶיךָ וָועט קוּמֶען צוּ דִיר לֵאמֹר אוּן עָר וָועט דִיר זָאגְן קְנֵה קוֹיף מֵיין פֶּעלְד אֲשֶׁר־ וָואס אִיז אִין דֶעָר שְׁטָאט עֲנָתוֹת וָואס אִין דֶעם

שַׁדַּי אֲשֶׁר בְּעֵנָתוֹת כִּי לְךָ מִשְׁפַּט הַנָּאלָה לְקָנוֹת:
ג וַיָּבֹא אֲלַי חַנְמָאֵל בֶּן־דֹּדִי כִּדְבַר יְהוָה אֶל־חֲצַר
הַמַּטָּרָה וַיֹּאמֶר אֲלַי קְנֵה־נָא אֶת־שָׂדִי אֲשֶׁר־בַּעֲנָתוֹת
אֲשֶׁר | בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִין כִּי־לְךָ מִשְׁפַּט הִירֻשָּׁה וּלְךָ
הַנָּאלָה קְנֵה־לָךְ וָאֵדַע כִּי דְבַר־יְהוָה הוּא: ד וָאֶקְנֶה
אֶת־הַשָּׂדֶה מֵאֵת חַנְמָאֵל בֶּן־דֹּדִי אֲשֶׁר בַּעֲנָתוֹת
וָאֶשְׁקְלָה־לוֹ אֶת־הַכֶּסֶף שִׁבְעָה שְׁקָלִים וַעֲשָׂרָה
הַכָּסֶף: ה וָאֶכְתֹּב בַּסֵּפֶר וָאֲחַתֹּם וָאָעֵד עֵדִים וָאֶשְׁקֹל
הַכֶּסֶף בְּמֹאזְנָיִם: ו וָאֶקַּח אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה
אֶת־הֶחָתוּם הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְאֶת־הַגָּלוּי:
ז וָאֶתֵּן אֶת־הַסֵּפֶר הַמִּקְנָה אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה בֶּן־
מַחְסֵיָה לְעֵינֵי חֲנַמְאֵל דֹּדִי וּלְעֵינֵי הָעֵדִים הַכֹּתְבִים
בְּסֵפֶר הַמִּקְנָה לְעֵינֵי כָּל־הַיְהוּדִים הַיֹּשְׁבִים בְּחֲצַר
הַמַּטָּרָה: ח וָאֲצַוֶּה אֶת־בָּרוּךְ לְעֵינֵיהֶם לֵאמֹר: ט כֹּה־
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לָקוֹחַ אֶת־
הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה אֵת סֵפֶר הַמִּקְנָה הַזֶּה וְאֵת
הֶחָתוּם וְאֵת סֵפֶר הַגָּלוּי הַזֶּה וּנְתַתָּם בִּכְלִי־
חֶרֶשׂ לְמַעַן יַעַמְדוּ יָמִים רַבִּים: י כִּי כֹה

פירוש ע"ט

אָנָּךְ פּוּן בִּנְיָמִין כִּי וָוארום צוּ דִיר אִיז דָּעָר דִּין פּוּן
אַיִם לַייזִין וָוען אִיךְ וָואל פַֿארקויפֿין צוּ אַנאַנדָּערִין
אוּן מַכְּל שָׁכֵן אַז אִיךְ וָוִיל דִיר פַֿארקויפֿין לְקָנוֹת
דַּארְפְֿסְטוּ גָּעווִיס קויפֿין אַזוֹי וָועט דִיר חֲנַמְאֵל
וָאנְגִין, וָאנְט יְרֻמָּהוּ: (ג) וַיָּבֹא אוּן עָם אִיז אַזוֹי גִיווֶען
עָם אִיז גְּקוּמֶען צוּ מִיר חֲנַמְאֵל מַיין פֶֿעטֶערְס זוֹהְן
כְּדַבַּר יְיָ אַזוֹי וויא דִי רֵייד פּוּן וָאט אֶל חָצֵר צוּ דָעם
הויף וואו אִיךְ בִּין גִיווֶען וָעפֿאנְגֶען וַיֹּאמֶר אוּן הָאט
וָואנְט צוּ מִיר קְנֵה אֶת שָׂדִי קויף מַיין פֶֿעלְד וָואס עָם
אִיז אִין דָּעָר שְׁטָאט עֲנָתוֹת כִּי וָוארום צוּ דִיר אִיז
דָּעָר דִּין פּוּן יְרוּשָׁה וּלְךָ הַנְּאוּלָה אוּן צוּ דִיר אִיז דָּאס
אוֹיִם לַייזוּנְג אוּן הַייְנְט קְנֵה לָךְ קויף דִיר דִי פֶֿעלְד
וָאֲדַע הָאב אִיךְ גִיווואוּסְט אַז עָם אִיז דָּעָר וָוִילֶען פּוּן
גאט אִיךְ וָאל קויפֿין דָּאס פֶֿעלְד: (ד) וָאֶקְנֶה הָאב
אִיךְ גִיקויפְט דָּאס פֶֿעלְד מֵאֵת פּוּן חֲנַמְאֵל מַיין
פֶֿעטֶערְס זוֹהְן וָואס שְׁטָאט עֲנָתוֹת וָאֶשְׁקְלָה
אוּן אִיךְ הָאב אִיהְם אֶפּ גִיוואוֹגְן דָּעם וִילְבֶּער דָּאס
שֶׁבַע שִׁבְעָה שְׁקָלִים וַעֲשָׂרָה וּבָעֶטְן טָאלֶר:
(ה) וָאֶכְתֹּב אוּן אִיךְ הָאב דָּאס קוֹפּוּנְג גֶּעשְׁרִיבִּין אִין
אַסֵּפֶר מִיינְט מֶעַן אַשְׁטַר מִכְרָה וְאַפֿאַרקויף צֶעטִיל]
וָאֲחַתֹּם אוּן הָאב גְּלָאזְט חַתֶּמֶנְן וָאֲעֵד עֵדִים אוּן הָאב
מִיר בַּאצַייְגְט עֲדוּת וָאֶשְׁקֹל אוּן הָאב דָּאס וִילְבֶּער
וָואגֶען מִיט אַיין וָואג שָׁאל: (ו) וָאֶקַּח אוּן אִיךְ הָאב

גִינוֹמֶען דָּעם שְׁטַר מִכִּירָה אֶת הֶחָתוּם וָואס עֶר אִיז
גַּחְתָּמִית הַמְּצֻוָּה אַזוֹי וויא עָם אִיז גִיבאטֶן פּוּן וָאט
אוּן וויא עָם אִיז אַנְגֶיעֶנְג פּוּן מָלֶךְ כְּלוֹמַר אַזוֹי וויא
דָּעָר דִּין אִיז וָאֶת הַגָּלוּי אוּן דָּאס וָואס עָם אִיז גִיזֶעהֶן
גִינְוָארִין מֵיינְט מֶעַן עֶר הָאט גְּרוּפֶֿען דִי עֵדוּת צוּם
בֵּית דִּין אוּן דָּאס בֵּית דִּין הָאט מְקַיֵּם גִיזֶעהֶן וַייעֶרֶע
חֲתִימוֹת: (ז) וָאֶתֵּן אוּן אִיךְ הָאב גִיגֶעבֶּן דָּעם שְׁטַר
מִכִּירָה צוּ בָּרוּךְ דָּעָר זוֹהְן פּוּן נֵרִיָּה יֶעֶר זוֹהְן פּוּן
מַחְסֵיָה לְעֵינֵי פַֿאר דִי אוֹיגִין פּוּן מַיין פֶֿעטֶערְס חֲנַמְאֵל
לְעֵינֵי אוּן פַֿאר דִי עֵדוּת וּוגֶ֫ן זַייעֶר
עֵדוּת אִיז גֶעשְׁרִיבִּין אִין שְׁטַר מִכִּירָה וּלְעֵינֵי אוּן פַֿאר
דִי אוֹיגִין פּוּן אַלֶע יְהוּדִים וָואס גֶיזֶעסִין אִין
חָצֵר הַמַּטָּרָה: (ח) וָאֲצַוֶּה אוּן אִיךְ הָאב דָּאס גִיבאטֶן צוּ
בָּרוּךְ פַֿאר זַייעֶרֶע אוֹיגִין אוּן הָאב אִים אַזוֹי גְּאָגְט:
(ט) כֹּה אָמַר אַזוֹי הָאט גִיזָאגְט גָאט דָּא עֶר הֶערְשְׁט
אִיבֶּער אַלֶע הֶערְשָׁאפְֿט אֱלֹהֵי דָּעָר גָאט פּוּן דִיא
יִשְׂרָאֵל לָקוֹחַ עָם דִיא דָאזִיגֶע גְעשְׁרִיבֶּענֶע בְּרִיף אֶת
סֵפֶר אוּן דָּעם שְׁטַר מִכִּירָה וָאֶת הֶחָתוּם אוּן דָּעם
גַּחְתָּמְתֶּן בְּרִיף וָאֶת סֵפֶר הַגָּלוּי אוּן דָּעם גִיזֶעהֶנֶעם סֵפֶר
כְּלוֹמַר דִי פְּסָקִים פּוּן דָּעם בֵּית דִּין וּנְתַתָּם אוּן דוּא
וָאלְסְט זַיי לֶעבֶּן אִין אֶרְדִינֶע כֵּלִי חֶמֶן פּוּן וָועגִין
יַעַמְדוּ זַיי וָאלִין שְׁטֵיין פִֿיל טָעג כְּלוֹמַר כְּדֵי עָם זָאל
קָאנֶען דָּארְטִין לִיגֶען אַלֶאנְגֶע צַייט אוּן עָם זָאל

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד
יֶקְנוּ בָתִּים וְשָׂדוֹת וּכְרָמִים בָּאָרֶץ הַזֹּאת׃
יא וְאַתְּפַלֵּל אֶל־יְהוָה אַחֲרֵי תִתִּי אֶת־סֵפֶר הַמִּקְנָה
אֶל־בָּרוּךְ בֶּן־נֵרִיָּה לֵאמֹר׃ יב אָהָהּ אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה
אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל
וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה לֹא־יִפָּלֵא מִמְּךָ כָּל־דָּבָר׃ יג עֹשֶׂה
חֶסֶד לַאֲלָפִים וּמְשַׁלֵּם עֲוֹן אָבוֹת אֶל־חֵיק בְּנֵיהֶם
אַחֲרֵיהֶם הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃
יד גְּדֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה אֲשֶׁר־עֵינֶיךָ פְּקֻחוֹת
עַל־כָּל־דַּרְכֵי בְּנֵי אָדָם לָתֵת לְאִישׁ כְּדְרָכָיו
וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו׃ טו אֲשֶׁר שַׂמְתָּ אֹתוֹת וּמוֹפְתִים
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד־־־הַיּוֹם הַזֶּה וּבְיִשְׂרָאֵל
וּבָאָדָם וַתַּעֲשֶׂה־־־לְךָ שֵׁם כַּיּוֹם הַזֶּה׃
טז וַתּוֹצֵא אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֹתוֹת
וּבְמוֹפְתִים וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָא
גָּדוֹל׃ יז וַתִּתֶּן לָהֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ
לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ יח וַיָּבֹאוּ
וַיִּרְשׁוּ אֹתָהּ וְלֹא־שָׁמְעוּ בְקוֹלֶךָ וּבְתוֹרָתְךָ לֹא־הָלָכוּ

צוּרִיךְ אֵין יְרוּשָׁלַיִם, הָאוֹמֵר נְעוֹיָהּ פּוּן וַיייטֵן עָם גייט אֲרוֹיךְ. פּוּן דָּעם אָרְט וָואוֹ דָאס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁמַיים הָאט עָר בְּנ־
סְבָאכְט אִיךְ הָאבֶּן שׁוֹין דִי יוּדִין גיכָאהן תְּשׁוּבָה אוּן יָענֶען מַקְרִיב קָרְבָּנוֹת אוּן רַייכֶּערְן קְטוֹרֶת, אִיךְ עָר אֲרוֹ־

פירוש ע"ט

גִּיט פַּאר פּוּילְט וְוָערְן׃ (י) כִּי כֹה אָמַר וָואס אוֹיךְ אַלֶּע וָועגְן פּוּן דִיא מָענְטשֶׁן לְתַת לְאִישׁ
הָאט גִיוואגְט נָאט וָואס עָר הָערְשְׁט אִיבֶּער אַלֶּע כִּדְרָכָיו כְּדֶרֶךְ צוּ גֶעבֶּן צוּ אִיטְלִיכְען מֶענְטשֶׁן אַזוֹי וִוי זַייגֶע
הֶערְשאפְט אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דָּער נָאט פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל עוֹד וָועגְן וְכִפְרִי מַעֲלָלָיו אוּן אַזוֹי וִוי דִי פְּרוּכְט פּוּן זַייגֶע
יֶקְנוּ מֶען וָועט נָאךְ קוֹיפֶן הַייזֶער אוּן פֶעלְדֶער אוּן מַעֲשִׂים עָר בַּאצָאלְט אִיטְלִיכְען נָאךְ זַייגֶע מַעֲשִׂים
נוּיין גֶעלְטֶער בָּאָרֶץ אִין דֶעם רַאוּיגְן לַאנְד. וְאִבְּט נָאהְ׃ (טז) אֲשֶׁר שַׂמְתָּ דוּ הָאסְט גִיטָאן אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
יִרְמְיָה׃ (יא) וָאֶתְפַּלֵּל הָאב אִיךְ גִיבָּעטָען צוּ נָאט אַחֲרֵי צַייכֶן אוּן וָואוּנְדֶער אִין מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה בְּיִי דֶעם
נָאךְ דֶעם אַז אִיךְ הָאב גִיגֶעבֶּן דֶעם שְׁטָר מְכִירָה אוּן אִין דִי יִשְׂרָאֵל הָאסְטוּ
צוּ בָּרוּךְ דֶער זוֹהְן נֵרִיָּה אוּן הָאב אַזוֹי גִיוואגְט׃ גִיטָאן וָואוּנְדֶער אוּן מֶענְטשֶׁן אִין אִיטְלִיכְען מָענְטשֶׁן
(יב) אָהָהּ וַוִי אִיז מִיר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה נוּן אַתָּה עָשִׂיתָ דוּ וּבְכֹחֲךָ בַּאשאפֶן דֶעם הִימֶל אוּן דִי עֶרד
הָאסְט בַּאשאפֶן דֶעם הִימֶל אוּן דִי עֶרְד וּבִזְרֹעֲךָ הַנְּטוּיָה אוּן מִיט דַיין גְרוֹיסְן כֹּחַ
מִיט דַיין אוֹיסְגֶעשְׁטְרֶעקְטֶן אָרְעם לֹא יִפָּלֵא פּוּן דִיר אִיז גִיט אוֹיס גִישְׁטְרֶעקְטֶן אָרְעם לא יִפָּלֵא פּוּן דִיר אִיז גִיט
פַּאר הוֹילְן קֵיין זַאךְ׃ (יג) עֹשֶׂה דֶער דָא טוּט חֶסֶד אוּן צָאלְט שְׁכַר פּוּן דֶעם צַדִּיק צוּ וַיינֶע קִינְדֶער
בֵּיי צָוויי טוֹיזֶנְט דוֹרוֹת וּמְשַׁלֵּם אוּן בַּאצָאלְט דִי זִינְד פּוּן דִי עֲטְלִיכֶע אֶל חֵיק צוּ וַיינֶע קִינְדֶער אַחֲרֵיהֶם אַז
לַאנְד אֲשֶׁר וָואס דוּ הָאסְט גִישְׁוָוארִין צוּ וַיי דֶאס דָאזִיגֶע וַיי גִיזָאגְט אִיז דֶער גְרוֹיסֶער קֵיסֶר אוּן גִיוואלְטִיגֶער
עֶלְטֶערִין לָהֶת צוּ נֶעבֶּן וַיי אַלֶּאנְד וָואס עָם רַיינְט מִילְךְ פּוּן דִי בְּהֵמוֹת אוּן שָׁאף אוּן עָם רַיינְט הָאנִיק
פּוּן דִי טַייטֶלַען׃ (יח) גְּדוֹל הָעֵצָה עָם אִיז גְרוֹיס דִיינֶע עֲצוֹת וְרַב הָעֲלִילָה אוּן וָועגְן פִּיל דִיינֶע וָועגְ אֲשֶׁר עֵינֶיךָ
אִין דֶעם לַאנְד אוּן הָאבֶּן עָם גִירֶשְׁט וְלֹא שָׁמְעוּ בְקוֹלֶךָ אוּן גַיְיסְטֶער וְלֹא בְּקִיחוֹת וואס דִיינֶע אוֹיגֶן וָועגְן אִפֶּן עַל כָּל דַּרְכֵי בְּנֵי

אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתָה לָהֶם לַעֲשׂוֹת לֹא עָשׂוּ וַתִּקְרָא
אֹתָם אֶת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת: ט הִנֵּה הַסְּלֻלוֹת בָּאוּ
הָעִיר לְלָכְדָהּ וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד הַכַּשְׂדִּים הַנִּלְחָמִים
עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַחֶרֶב וְהָרָעָב וְהַדֶּבֶר וְאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
הָיָה וְהִנְּךָ רֹאֶה: י וְאַתָּה אָמַרְתָּ אֵלַי אֲדֹנָי יֱהוִה קְנֵה־
לְךָ הַשָּׂדֶה בַּכֶּסֶף וְהָעֵד עֵדִים וְהָעִיר נִתְּנָה בְּיַד
הַכַּשְׂדִּים: כא וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יִרְמְיָהוּ לֵאמֹר:
כב הִנֵּה אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר הֲמִמֵּנִי יִפָּלֵא כָּל־
דָּבָר:

ענאנגען אויף דיא קאהר פּן
ירושלים אונ האט גיתעקן ווירא דער
בית המקדש ברענט אתּ איז צוא
ערופן אויף שטיקער האט ער
ניאנאם פר הקב"ה פתיחתי ה' ואפּת
פאם דיא האסט מיך איבער גירעט
איך זאל ניין אין ענתות קויפּן דיא
פעלד, אונ איך בין איבער גירעט
ערוארין, איך האב דיא פעלד נע־
קויפּם צוא ואם טויג מיר אפּעלד
אין ארץ ישראל אז אלע יודין ווערין
אראטריבּן פון ארץ ישראל, אונ
ער האט ירמיהו הנביא ניאנאט פר
דעם הקב"ה דו האסט מיך אויבערגירעט
איך זאל ארויס ניין פון ירושלים
אונ דער ווייל האסט מיר ניאנאט
דעם בית המקדש, ווארום אזוי לאנג ווא ירושלים אין ניגולאזם דער בית המקדש
זאל פאר ברענט ווערין:

פירוש ע"ט

ובתורתך אונ אין דיין תורה ועגען זי ניט גינאנגען
את כל אלין ווס האסט גיבאטין צוא טאן לא עשו
האבן זי ניט גיטאן ותקרא פאר געלט והעד
אתם את כל עדות באציוג עדות והעיר נתנה אונ די שטאט איז
דאך שוין גלייך ווי גינגעבין גינוארין אין די הענט
פון די כשדים אויף ואם טויג מיר דאם פעלד:
(יט) הנה הסוללות די מענטשין ואם מאכין די ואלין
ארום די קאהר פון שטאט ועגען גיקומען אין דער
שטאט ירושלים צו באצווינגען ויא והעיר נתנה
אונ די שטאט איז גלייך ווי ויא איז גינגעבין גינוארן
אין דיא הענט פון דיא כשדים ואם זייא האלטין
מלחמה אויף איהר מפני החרב פון דער שווערד פון
דעם שונא אונ הונגער אונ מארד ואם עס איז אין
שטאט אשר דברת אונ ואם דו גאט האסט גירעט
היה איז שוין גנוארין והנך רואה אונ דו ועהסט דאך
אלין: (כ) ואתה אונ דו האסט מיר ניאגט יי גאט דער

ענ"ני מוסר לפרשת בחקתי

אם בחקתי תלכו תו"ה הקב"ה האט ניאגט צו די יודין
אויב איהר ועט ניין מיט מיינע חקים. ואורום
דערפאר מענטשן קען ניט זיין אייביג בהעפט צו גאט
מיט זיינע אלע מצות אונ איהר ואלט זייא ניטאן,
דרי בער ווען איך גבען דעם רענגן אין דער ציים
אונ בער בוים ועט גבען זיינע פרוכטין אין דער
ציים אונ איהר ועט האבין די אלזאהוה ואם
אמענטש דארף האבין, נאך אפשט קענען מיר
זאגין אין די פסוקים, ווייל מיר ווייסין עם ועגען
דא צוויי זאבין ואם שטארבן דעם מענטש פון צו
ריגען נאט די ארעמקייט אונ וייכקייט, אז אייגער
איז ארעם קען ער ניט ריגען נאט, ארער אייגער
איז בייך קענער אויך ניט ריגען נאט וויא שלמח
המלך האט גזאגט פאר נאט ארעמקייט אונ רייכ־
קייט זאלסטו מיר ניט גבין. ווארום אז איך ועל
זין ארעם ועל איך האב גענבן אונ אז מען ועט מיך
חושד זין איך האב גענבט, ווייל איך ועל מיך
ווייטען צו ועררין אנגב ועל איך שווערין בייא

(חומש ע"ט) 21 ח"ג

נדעם נאמען פון נאט אז איך האב ניט געננבת, ווען איך האבן צוזייא עבירות, איין עבֿירה פון ענבה, אוג אעבירה פון פאלש שוועדין, אוג אז איך ווען זיין נאט מיט רייבקייט האב איך מנרא טאמער ווען איך האבן נרויסקייט אין הארצן אוג ווען ליינענען אין נאט, משה רבינו האט אויך אזוי גיזאגט צו די יודן שבתך בשתך ובזיתך ואשוש אלהי עשתה דו ביזט פעט גיוואדין אוג נראב גיוואדין אוג ביזט באדעקט גיוואדין מיט פעטם האסטו פארלאזין דעם נאט ווען האט דיך באשאפן, נאך האט משה רבינו גיזאגט צו די יודן דיינע אקסן אוג דיינע שעפסין ווילן גימערט ווערין, אוג דיין זילבער אוג גולד גימערט ווערין, ווען דיין הארץ דערהייבט ווערין ווען עסטו פארגעסן אין גאט, דריבער זאגט אונז די תורה צוויי זאכן ערשטינם האט הקב"ה גיזאגט צו דיא יודין אויב איהר ווען פרייער היטען דיא חקים אוג די מצות אוג איהר ווען זי מקנים זיין, איידער איהר ווען רייך ווערין, נאכדעם אז איהר ווען ניט מאכין זיערע ווייבקייט איך ניט מאכין זיערע ווייבקייט אוג ווען דיא תנא זאגט כל המקיים את התורה מעוני דער מענטש ווען טוהט אלין ואס גאט האט גיכאטין אין דיא תורה, אפילו ען ער איז ארעם, אפילו ער איז ארעם פון דעסטוועגין זייט ער אלע טאג אין שוהל דאוונען אוג זייט אלע טאג אין בית המדרש לערנען, אוג טוהט מצות מעהר ווי איין כח איז סופו בלקיימה מעשה ווען זיין דער סוף אפילו ער ווען רייך ווערין ווען ער אוך מקנים זיין די תורה אוג מצות ווייל די הייליגקייט פון די תורה אוג איז שוין אין איהם איינגעוואר צילט ווען שוין אזוי בלייבין אוף אייביג) אוג אפילו איך ווייל זייך נעבין דענין אין דער צייט אוג איהר ווען האבין

ונעל איך האבין צוזייא עבירות, איין עבֿירה פון ענבה, אוג אעבירה פון פאלש שוועדין, אוג אז איך ווען זיין נאט מיט רייבקייט האב איך מנרא טאמער ווען איך האבן נרויסקייט אין הארצן אוג ווען ליינענען אין נאט, משה רבינו האט אויך אזוי גיזאגט צו די יודן שבתך בשתך ובזיתך ואשוש אלהי עשתה דו ביזט פעט גיוואדין אוג נראב גיוואדין אוג ביזט באדעקט גיוואדין מיט פעטם האסטו פארלאזין דעם נאט ווען האט דיך באשאפן, נאך האט משה רבינו גיזאגט צו די יודן דיינע אקסן אוג דיינע שעפסין ווילן גימערט ווערין, אוג דיין זילבער אוג גולד גימערט ווערין, ווען דיין הארץ דערהייבט ווערין ווען עסטו פארגעסן אין גאט, דריבער זאגט אונז די תורה צוויי זאכן ערשטינם האט הקב"ה גיזאגט צו דיא יודין אויב איהר ווען פרייער היטען דיא חקים אוג די מצות אוג איהר ווען זי מקנים זיין, איידער איהר ווען רייך ווערין, נאכדעם אז איהר ווען ניט מאכין זיערע ווייבקייט איך ניט מאכין זיערע ווייבקייט אוג ווען דיא תנא זאגט כל המקיים את התורה מעוני דער מענטש ווען טוהט אלין ואס גאט האט גיכאטין אין דיא תורה, אפילו ען ער איז ארעם, אפילו ער איז ארעם פון דעסטוועגין זייט ער אלע טאג אין שוהל דאוונען אוג זייט אלע טאג אין בית המדרש לערנען, אוג טוהט מצות מעהר ווי איין כח איז סופו בלקיימה מעשה ווען זיין דער סוף אפילו ער ווען רייך ווערין ווען ער אוך מקנים זיין די תורה אוג מצות ווייל די הייליגקייט פון די תורה אוג איז שוין אין איהם איינגעוואר צילט ווען שוין אזוי בלייבין אוף אייביג) אוג אפילו איך ווייל זייך נעבין דענין אין דער צייט אוג איהר ווען האבין

פיל תבואות אוג פרוכטין אוג זיין אוג איהר ווען האבין פרייד פון אלעקער פון דעסטוועגין, אוג איהר ווען נישט אין שטאנד צו זיין אוג ווען איר זיין אזוי הייליג אז איך ווען זיין גוטם אוג איך זאל זיא ירשן, דאס גוטם אוג איך זאל זיא נעבין פאר דעם ווען איהר ווען היטען די תורה אוג מצות, ווען איהר ווען ניט זיין נאדר זילבער ברילאנטין, איהר זאלט זיין סוחרים, עס ווען נאר זיין איהר ווען ארבעטין דיא ערד ווען איהר האבין נענוג עסין אוג טרינקען, ווען איר זיין רוהיג מענטשין מען זאן זארג, ווען איהר קענען לערנען תורה אוג מקיים זיין די מצות ואס נאט האט ניבאטין, אוג ווייל די הצלה פון מענטשין ענען נאך צוויא זאבין אויסער פרנסה, דאס איז מען זאל לעבין אוג האבין קינדער, דריבער האט הקב"ה דאס אויך צוגיזאגט צו נעבין, ווענין קינדער האבין האט הקב"ה ניזאגט צו די יודין איך ווען אייך פרוכטבאר מאכין, איהר ווען אלע האבין קינדער, אוג איך ווען אייך מערין, ערדער פון אייך ווען האבין פיל קינדער, אוג ווענין לאנג לעבין האט נאט גזאגט מיין נשמה ואם איך האב אין אייך אריין גיגעבין ווען אייך ניט פארמיאוסין זיא ווען ניט אוועק ניין פון אייך, נאך האט הקב"ה ניזאגט צו די יודין איך ווען ניין צוויישען אייך, מיין רוהונג ווען אייביג ניין צוויישען אייך אוג איך ווייל ניין אייגער נאט אוג איהר ווען ניין מיין פאלק, אזוי ויא איך בין ניטען איגער נאט ווען איך האב אייך ארוים גענומען פון מצרים איגער שוועדע ארבעט, ואם איהר ווענט נענאנגין איינגעבוינין פון די משא ואם איהר האט ניטאנגין אוג הייבט ניט איהר אויפגישטעלט גלייך ויא פריע פענטשין אוג רייע:

ויקרא בו בחקתי — אונקלוס

להמשיך מת"ת דז"א יהוה נפש י יה יהו יהוה. רוח יוד האואו הא. נשמה יהוה חיה יחידה ן הטילוי יו"ד אל שם ב"ן שבעשיה בניקוד חולם:

ג אם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי — ג אם בקימי תהכון ית

ת"א סם בחקתי תלכו. קידושין סם בתרא סם ע"ז ס:

בעל הטורים

(ג) סם בחקתי תלכו. בגימטריא מעלים דבכי תוכיח. סתם סם בחקתי לבדה וע"ק לו' בספרים סם כגל העלות וספוקים.

שפתי חכמים

א ס"ג בפסוק שומר ופעמים שומר סרי קיום המצות שמור וכו' וע"כ פי' וסם בקקותי תלכו בעשיתם סתם ואת מצותי תשמרו בעשיתם על מנת לעשות ולקיים: ב מדכתיב תלכו ולא כתיב

ליקוטים על התורה

אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו וגו'. הקים ומנין אלעלכ כמצות ואם מענטשין ווייסין ניט צו ואוא גאם האם האם גיבאטין אוג פענטשין פארשטיין ניט סיט דעם

(ג) אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצות כמשמעו תומר ואת מצותי תשמרו א הרי קיום המצות שמור הא מה תלי מקיים סם בחקתי תלכו שתהיו עמלים ב תורה:

פירוש לתורת אלהים

(ג) אם בחקתי תלכו אויב איהר ווען ניין מיין גענטין איהר ווען לערנען מיין תורה

פְּקוּדַי תִּטְּרוּן וַתַּעְבְּדוּן יָתְהוֹן: ד וְאֶתֵּן מְטַרֵיכוֹן בְּעִידָנְהוֹן וְתִתֵּן אַרְעָא עֲלַלְתָּהּ וְאִילָן חַקְלָא יִתֵּן

תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: י וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וְנָתְנָה הָאָרֶץ

ת"א ומתני גשמיכם בעתם. תעניח נכ:

בעל השורים

כיון כיהלכה וכתיב ילפת ה' היא תולדו מם תמלאו את תולדותי מלמד שתולדותיהם יפפה ה' לך את תולדו: ועשיתם תומם. תותירו, תמת כ"ל שתעסקו בתורה דכתיב בם עשיה שכל טוב לכל עושיהם. ועשה פסוקים מתם בחקתי (כ"ל מן ומתני) עד ותולך

רש"י

ואת מצותי תשמרו. הוו עמלים בחורה ע"מ לשמור **ג ולקיים** כמו שנאמר (דברים ה) ולמדתם אותם ושמרתם

שכר התורה והמצוה

(ג) אם בחקתי תלכו זאת מלותי תשמרו ועשיתם אומם וגו'. כיכתם ס' כמנה אחד, רק טוב ומוסיף תמיד ילפת על ילמתו, ומשרי תמיני דלך סהולכים בחוכת ס', וכמו כן בלמוד התורה יוסיף בכל יום תכמה על תכמתו, ולא תסיה התורה תלוי כלימוצמת ישנה שמיו סופנה, שלא בכל יום תסי' תדשה בעיניו, ומחמת שיש לפני כתדה ד' דכיים נילך בהם. תחד עיני גופו כמסבר וקנין לאסוף הון ולהתעשר בהם, ד' עיני נפשו ונשמתו לאסוף הון עבור נשמתו בחורה ומלות ומע"ט, ע"כ תמרה תורה שילך התדה עם התקים, וד' התקתי הוא לשון עם, כל מקום שילך התדה אף לעניל גופו למסבר יקנין ומלכה ילך עם התקים שתקק לו הש"ת, דהיינו שיהא ויתן בשמוע, ולא יוכה את תבלו בשום עניו הוגשה, וכלל ע"פ התורה והמלות שלוה ס' לשתעשה

בעלי התורים

ג וְלִקַּיִם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ה) וְלָמַדְתֶּם אוֹתָם וְשָׁמַרְתֶּם

שכר התורה והמצוה

(ג) אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם אוֹתָם וגו'. כְּלוֹמַר אִם תִּהְיוּ עֲמֵלִים בְּתוֹרָה לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹתַי, וְכֵן כְּשֶׁתִּלְמְדוּ אוֹתָהּ לְאֲחֵרִים, וְכֵן כְּשֶׁתְּלַמְּדוּ אֶת בָּנֵיכֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יא) וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם, שֶׁתְּהֵא שִׂיחָה בְּפִיהֶם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, בְּשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ, וְלֹא תְּהֵא הַתּוֹרָה חֲדָשָׁה בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם שֶׁנִּתְּנָה, אֶלָּא תְּהֵא מְיֻשֶּׁנֶת בְּפִיךָ, כְּלוֹמַר אַל תִּשְׁכַּח אֶת הַתּוֹרָה מִלִּבְּךָ, וְאַל תְּהֵא מִתְעַצֵּל בָּהּ כְּשֶׁאַתָּה לוֹמֵד אוֹתָהּ, שֶׁכָּל הַמִּתְעַצֵּל בַּתּוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה מִתְעַצֵּל בָּהּ לֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ו) הִתְעַצֵּל בְּמִצְוֹת ה' וְגוֹ'. וְהוּא מְשֻׁמָּע שֶׁיִּתְעַסְּקוּ בְּתוֹרָה כָּל שֶׁתְּעַסְּקוּ בְּתוֹרָה דְּכְתִיב כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְכֵתִיב יִלְפַּת ה' הִיא תּוֹלְדוֹ אֶם תְּמַלְּאוּ אֶת תּוֹלְדוֹתַי מְלַמֵּד שֶׁתּוֹלְדוֹתֵיהֶם יִפְפֶּה ה' לְךָ אֶת תּוֹלְדוֹ: וַעֲשִׂיתֶם תּוֹתָם. תּוֹתִירוּ, תַּמֵּת כ"ל שֶׁתִּתְעַסְּקוּ בְּתוֹרָה דְּכְתִיב כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְכֵתִיב יִלְפַּת ה' הִיא תּוֹלְדוֹ אֶם תְּמַלְּאוּ אֶת תּוֹלְדוֹתַי מְלַמֵּד שֶׁתּוֹלְדוֹתֵיהֶם יִפְפֶּה ה' לְךָ אֶת תּוֹלְדוֹ: וַעֲשִׂיתֶם תּוֹתָם. תּוֹתִירוּ, תַּמֵּת כ"ל שֶׁתִּתְעַסְּקוּ בְּתוֹרָה דְּכְתִיב כִּי הִיא חַיֶּיךָ וְכֵתִיב יִלְפַּת ה' הִיא תּוֹלְדוֹ אֶם תְּמַלְּאוּ אֶת תּוֹלְדוֹתַי מְלַמֵּד שֶׁתּוֹלְדוֹתֵיהֶם יִפְפֶּה ה' לְךָ אֶת תּוֹלְדוֹ: וַעֲשִׂיתֶם תּוֹתָם. תּוֹתִירוּ,

רש"י

ואת מצותי תשמרו. הוו עמלים בחורה ע"מ לשמור **ג ולקיים** כמו שנאמר (דברים ה) ולמדתם אותם ושמרתם

שפתי חכמים

(ג) תלמדו מלא נלמדך שלכלו תחר מדלכ תכמים: ג תלוסו כזה דהם תמרי כן כתיב ותתני נשמיכם וגו'. והוה משמע שיעסקו בתורה

פירוש לתורת אלהים

זֹאת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ אוֹנ אִיהַר וְיָעַט לְעֲרָעַן אוֹיף
דָּעם הֲנֵאי אֵז אִיהַר זָאלְט הַיסְען מַיינָע מִצְוֹת
וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם אוֹנ אִיהַר זָאלְט וַיִיא טָאהן כְּלוֹמַר
תַּקַיֶּם צוּ זַיין מַיינָע מִצְוֹת: (ד) וְנָתַתִּי וָועל אִיךְ
גָּעבֶּן גִשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם אַיינֶע רֶעגֶן אִין זַייֶער צַייט
וְאוֹם מַעְנְטְשֶׁן גַיינֶען נִיט, רש"י שֶׁרַייבְּט דָאם מַיינְט
מָען פְּרַייטָאג צוּ נָאכְט וְנָתְנָה אוֹנ דִיא עֶרד וָועט

דָּער מֶענְטְש וְהִם אִיז גְּזוּוּאנְט צוּ טְרָוּגען אַשְׁוָועֶרע מַשָּׂא, אִיז אִים נָאכְדֶעם גְּרֵינג צוּ טְרָאגען אַנְדֶערְנְפָּ מַשָּׂא, דְּרִיבֶּער וָאנְט דִי הוֹרָה אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, אוּיב אִיר וִילט גַיין מַיינֶע מִצְוֹת וְואם הַיסְען חֻקִים, וְאֶת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם, וְועט אִיךְ גְּדֶינֶג זַיין אִיהַר זָאלְט הַיסְען מַיינֶע מִצְוֹת וְואם דָּער שָׁכָר פַּאר־שְׁטַייט זַייא אוּיךְ, אוֹנ אִיר וְועט זַייא טָאהן. נָאר פַּאר וָאם שֶׁטַיִים דִּי חֻקִים דָּער וָאהר גַיין וַיילְ יָעדֶער מֶענְטְש אִיז בַּשָּׁאפֶען גְּוָואהרְען אַקְיגְד אֵן פַּאר־שְׁטַאנְד אוֹנ אֵן קְלֵיין אוֹנ גְּאכְדֶעם זַייא עֶר אִיז שׁוֹין גְעקוּמֶען אוֹיף דָּעם וְועלְט, הַייבְּט אֵן דָּעם גְּוּף צוּ וַואקְסֶן אוֹנ דָּעם כֹּחַ שֶׁפַּארְקְט זַיךְ אוֹנ דָּעם שֶׁכָּל פַּארְגְרֶעסֶרְט זַיךְ, אוֹנ אֲזוֹי גַייט דָּער מֶענְטְש פּוֹן מַאג צוּ מַאג אַלֶע מָאהל גְּרֶעסֶער אוֹנ פַּאר־שְׁטַאנְדִיגֶער אוֹנ שְׁטַארְקֶער. אוֹנ אַז דָּ֫ עֶענְטְש לְעְרוּנְט תּוֹרָה אִז אוֹיךְ אַזוֹי, אִין אֲנְהַייב וַויים עֶר נָאר דָּעם פְּשַׁט פּוּן דִיא תּוֹרָה אוֹנ וָואם מֶער עֶר פַּאטֶערְם זַיךְ אִין דִיא תּוֹרָה פַּארְגְרֶעסֶרְט זַיךְ דָּער שֶׁכָּל בִּיז עֶר זָאל וַויסֶן אֲפִילוּ דִיא סוֹדוֹת פּוּן דִיא תּוֹרָה, אוֹנ אַזוֹי אִיז בַּייא דָּעם מֶענְטְש דִיא אֱמוּנָה אִין הָקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וָואם מֶהר עֶר גְּלוֹיבְּט אִין גְּאם פַּארְשְׁטַארְקְט זַיךְ דִיא אֱמוּנָה, עֶר גְּלוֹיבְּט מִיט אֱמֶת אַז אֶלֶף וָואם זָאגְט דַארְף מֶען אוֹנ מֶען דַארְף נָאר נִיט קְלֶערֶן דָּאם וָועלֶן גְּעוִוּרְפֶּן עֶר גְּלוֹיבְּט אִין דִיא חֻקִים פּוּן הָקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וַיַילְ יָעדֶער מֶענְטְש גַיט אַכְט אוֹיף זַיין הַאנְדְלוּנְג כְּדֵי וִוּיסֶן אוֹ עֶר הַאנְדְלְט נָאךְ דֶעם וָואס דִי תּוֹרָה לֶערְנְט אוֹנ וָואס נִיט, וַיַילְ דָּאם אִיז צוּ גְּוִוּאנְט שֶׁכָּר אוֹיף דִי תּוֹרָה, וַויל דָּאם קֶען מֶען נִיט פַּארְשְׁטֵיין גְּעבֶּן דֶעם מֶענְטְש וָואם דָּאם אִיז, אַזוֹי וִוי מֶען קֶען נִיט צוּ פַּארְשְׁטֵיין גְּעבֶּן דִי קְאלְטֶערְן רִיט גָּרֶן גָּעל בָּלָאה צוּ דֶעם מֶענְטְש וָואם אִיז גְּבָּארֶן בְּלִינְד, וַויל עֶר הָאט דִי קְאלְטֶערְן קִין מַאהל גְּזֶעהֶן, פַּאר וַיֶּענֶע אוֹיגֶן אִיז אֲייבִּיג אֵיין קְאלְטֶער נָאר שְׁוַוארְץ. אוֹז דָּער מֶענְטְש וַויל עֶר הָט עוֹלָם הַבָּא קִין מַאהל גְּזֶעהֶן אוֹנ עֶר הָאט קִין קְאנְס פַּאר וָואס עֶר זָאל וִוּיסֶן פּוּן דֶעם עוֹלָם הַבָּא, דְּרִיבֶּער קֶען מֶען נִיט גְּאנְץ דוּ וָועסְט הָאבֶּן עוֹלָם הַבָּא אֵז עֶר וִוייס נִיט וָואם עֶר וָועט אִים נִיט גְּאנְץ. דְּרִיבֶּער הָאט דִי תּוֹרָה נָאר גְּיָואגְט שֶׁכָּר פּוּן דִי וָועלְט: וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וגו', נָאט זָאגְט צוּ דִי יִידֶן וָואס וָועלֶן הַיסְען צוּ טָאהן תּוֹרָה אוֹנ מִצְוֹת, אִיךְ וִויל גְּעבֶּן אַייעֶר רֶעגֶן אוֹנ גְּיעֶט אַייעֶר בְּרוּיט אוֹנ אִיר וָועט זִיצֶן אִין זִיכֶער לַאנְד. וָואהרוּם עֶם זָעגְן דָּא צְוַויי עֶרְלֵיי מֶענְטְשֶׁן

משלי חכמים

אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ וגו'. מְיַשְּׁרִים פָּרָשִׁים וָואם וָועט אִים גְּעבֶּן שֶׁטַיִים דָּער שָׁכָר אִין עֶלְיף דָּעם שֶׁכָּר וָואם מֶען וָועט גְּעבֶּן שֶׁטַיִים דָּער שָׁכָר אִין עֶלְיף זָאגְט אוֹיב אִיר וָועט גַיין אִין מַיינֶע חֻקִים אוֹנ אִיר וָועט פְּסוּקִים. אוֹנ אַז דִי תּוֹרָה זָאגְט אוֹיב מֶען וָועט גִים הַיסְען צוּ הַיסְען מַיינֶע מִצְוֹת אוֹנ אִיר וָועט זַיי טָאהן אוֹנ דִי תּוֹרָה זָאגְט טָאהן דִי מִצְוֹת, אוֹנ מֶען וָועט נִישְׁטְרָאפְט וְוערֶן שְׁטַייט גִ־

יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ: ה וְהִשִּׂיג לָכֶם דַּיִשׁ אֶת־בָּצִיר וּבָצִיר יַשִּׂיג אֶת־זָרַע וַאֲכַלְתֶּם לַחְמְכֶם לָשֹׂבַע וְיִשַּׁבְתֶּם לָבֶטַח בְּאַרְצְכֶם: שני

אִבְיהּ: ה וְעָרַע לְכוֹן דְּיָשָׁא לְקֻטְפָא וּקְטָפָא יְעָרַע לְאַפּוּקֵי כַּר זָרְעָא וְתֵיכְלוּן לַחְמְכוֹן לְמִשְׂבָּע וְתֵיתְבוּן לָרוּחָן: ו וְאָתֵן

בעל הטורים

מתכם קומעיות. כנגד עשרה בכורות שבירתן לך וכנגד עשרת הדברות: (ה) בשובע. ד' במספר. בטח. וחידך (בפ' בהר). וחידך בשבתו על סיר הבשר בתלונו לחם לשובע. וחידך לדם

שפתי חכמים

ע"מ שיקבלו שכר והלא אמרו רז"ל אין תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס ל"פ ע"מ לקיים רו'כמו שנ' ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם דמשמע שיעשו בלב שעשוים הם לעשות כל המצוה כה: ד ופ"ת מנ"ל לרמז' דלמא כעשה סי' שעה שלריכים שתם לגמרים. ויל"ל מדכתי' גמרים ולא כתיב גמר אלא גמרים משמע שגם שלכם ר"ל שעה שלריכין לו ופ"ל כעשה ל"ל אלא ללמדך כשעה שתין כו': ה כדתמרינן (פסחים קי"ב) משום דכעשה קלי מלעיל דכתיב כסוף פרשה כשר את שבחותי תשמרו ודכתיבן סמיכות: ו מדכתיב ואת עשה דשה דשה משמע מילות שגדלין כשדה שתין דרכן לעשות פרי דשיעו מיד ברק: ז פי' ק"ל דלתין זה מלכל בכלה שם יתעכב הדים עד שעון לגליר: ח מדכתיב בתחלה והשיג לכם דיש ופ"

שכר התורה והמצוה

דין תדם למחברו. ואת מלותי תשמרו אלו המלות שבין תדם למקום ישמור לעשות חוסק בכתוב כאחד שבכתב ובעל פה:

ובתב תפלה יתקב כי עיניי בני תדם מתחלקים לכמה סוגים, ולתמיתם, כמו עיניי תכילה ובתים בתשר יתכל תדם את הרחוי לו ימלא חייס וכתשר יתכל בשר בזמן הרחוי ומקום הרחוי ושיעור הרחוי לו יעבד לו ויהיים בניא חולם דשן ושמן, ובשותו תנא: מן התחלים שם בכמות שם בניכות יתבד בעלמו חולי לו שיעות, וכן המו"מ שם יעסוק במו"מ בפי ערכו ואיכותו וכפי הזמן הרחוי לזה יהיות וילליך, ושם יתבה תק אחד יפסד מה שבידו. ומחלה תקה מבל על כל עניני עוה"ז, ממה שתתה קם מזה עלמו אתק נופל בהשתות רק דבר אחד מן התנתים הנתותים, כאמרם ז"ל

ליקוטים על התורה

וָאם וָערין גֶעשְׁפַּייזט אויף דָער וָעלְט. אַייגָער גַייט אַרוס בָּעסֶער נָבוט, אוג פון דָעם אין זַיין פַּרְנָסָה, דָאם בְּרוּיט וָאם דָער מֶענְטש עָסְט אין גיט זַייגָן נָאר בָּרָעמָדָע אוג אַז אַבְּעל הַבַּיִת הָאט רַחֲמָנוֹת גֶעהָאט אויף אַאֲרָעם מַאן אוג הָאט אים גַיגֶעבְּען אֶקְלַיין שְׁטֵיבְּלָע בַּיי אים אין הויף צו וואהנען וְמָמוֹן, וּבְשׁוּתוֹ תנא: מן התחלים שם בכמות שם בניכות יתבד בעלמו חולי לו שיעות, וכן המו"מ שם יעסוק במו"מ בפי ערכו ואיכותו וכפי הזמן הרחוי לזה יהיות וילליך, ושם יתבה תק אחד יפסד מה שבידו. ומחלה תקה מבל על כל עניני עוה"ז, ממה שתתה קם מזה עלמו אתק נופל בהשתות רק דבר אחד מן התנתים הנתותים, כאמרם ז"ל

פירוש לתורת אלהים

גֶעבֶּען אִיהר פְּרוּכְט וְעֵץ הַשָּׂדֶה אוג אֶפִילוּ דִיא לַיידִינֶע בַּייטֶער וָאם זַיי וואקסן אין פֶּעלֶר יֵשׁ פְּרִי וְהַשִּׂיג וַאקסן פֵּירות: (ה) וְהַשִּׂיג אוג עֶם וָועט גָּרַייכִין צוּ אַייךְ דָאם דָּרֶשֶׁעֶן אֶת בְּצִיר דָעם שְׁנִיט בְּלוֹמֶר אִיהר וָועט הָאבֶּן אַוויא פִּיל תְּבוּאָה צוּ דֶּרֶשֶׁעֶן אַז דָם דֶּרֶשֶׁעֶן וָועט גִידוּעֶרִין בִּיז עֶם וָועט צַייט זַיין צוּ שְׁנַיידִין דִי וַויינְטְרוּבִין וּבְצִיר אוג דָער שְׁנִיט פּוּן דִיא וַויינְטְרוּבִין יַשִּׂיג וָועט גְּרַייכִין בִּיז בָּעֶן וָועט בְּרַאדְּרֶען זַיי עֶן לַחְמְכֶם לָשׂוֹבַע אוג אִיר וָועט עֶסֶן אַייעֶר בְּרוּיט בְּטָח וָועטַיי אִיר שׁוֹין וָאם זַיין וַישַׁבְתֶּם אוג אִיהר וָועט

משלי חכמים

דָעכטִגֶם דָער שְׁטָרָאף מֶע' וִיל אין דְרַייסִיג פְּסוּקִים, דָעם עֶנְדְּן וָועלֶן מִיר זֶהן עַל פִּי וָאֵל, אֲנִבְיר הָאט אֲמָאהל גֶעהָאט אַ גְּרוֹיסֶן וַויינְגָּארְטֶן אַשְׁיֶיבֶּעם. עֶר הָאט גֶעדִינְגֶען אַרְבֶּעטֶער, וַיי וָאלֶן אַרְבֶּעטֶן אין דָעם וַויינְגָּארְטֶן אוג זָאלֶן אים הִיסֶען פּוּן עֶנְדְּעם, דָער נָבִיר הָאט זַיין זוהן אויף אַבֶּטוּנג גֶעשִׁיקְט צוּ דִי אַרְבֶּעטֶער עֶר זָאל אַבְּטוּנג גֶעבֶּען אויף זַיי אוג זָאל אַבְּטוּנג גֶעבֶּען אויף דָעם וַויינְגָּארְטֶן עֶם אין גֶעקוּמֶען, עֶם אין גֶעקוּמֶען

שַׁלְוָא בְּאַרְעָא וְתִשְׁרוֹן וְנָתַתִּי שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וּשְׁכַבְתֶּם
וְלֵית דְּמָנִיד וַאֲבַטֵּל וְאֵין מַחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה
חַיְתָא בִּישְׁתָּא מִן אַרְעָא וּדְקִטְלִין מִן־הָאָרֶץ וְחֶרֶב לֹא־תַעֲבֹר
בְּאַרְעֲכוֹן: וּתְרַדְפוּן בְּאַרְצְכֶם: וְרָדְפוּ אֶת־
יַת בְּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן

תי"א ונתתי שלום בארץ. סם: וחרב לא תעבר. סם:

בעל הטורים

ספיו מוכל קימעה: (ו) שלום. מוחיות נשמו שמשו שלום: וסשבתם מיס רעה בגימ' גלו ד' מלכיות בכל מדי יון מלוס: רש"י

מתכרך במעיו: (ו) **ונתתי שלום.** שמח תאמרו הרי מאכל הרי משתה אם אין שלום אין כלום ת"ל אחר כל זאת **ונתתי שלום בארץ.** מכאן שהשלום שקול ט כנגד הכל. **וכה"ח** (ישעיה מה) עושה שלום וכורא י את הכל: **וחרב לא תעבור בארצכם.** (ת"כ) אין צריך לומר שלא יכאו

שכר התורה והמצוה

כל מלוס יש לס מקיס ולישים בחיוחו עבייחם וזמן עשייחם, וסכוחם וסמשכם בשלוחה שלים, כמו שפלין שם יסקוד בלמוד פלכוחים וכל פרטיס ודקדוקיס לכל מקניס נדעת מיכות עשייחם וזמן סכחמה וסמשכם פלשויס שלים יסכוך בעלמו סקניס, וכשכוחו חק מחקי סמלוס שם כמעשה וחס בכוחם שלא לשמה וכלומה חק סמשיס יש ממנה סכיפך, ולפעמים יזדמן שאר שם יגנוב ויפעלס משמוד חק סרחוי לל שלוס שחפשך בידו שמלוס לעכירה, כמאמר (לעיל כ) ויסי סיום ויבואו בני פלונים לפתילה פל ס' וכן גם פשטן בכוחם, כ"ל בחוך עדת המזכיריס זכות פעושים מלוס כח גם פשטן בחוכה ולומר שלא לא מלוס היה רק עבירה גדולה, וכמאמר (קהלת ג) במקום שלרק שמה שכשע. כלומר גם כמעשי המלות מקוחק מלק רע כיים כה סיוחים כרכה, ומעחה דע כי פסניס מן דרך ס' יסיו על שני דלניס, יש יסיס מוכך שת ידיו לבלתי עשות שום מלוס מן המלוח ויש מן פסניס שאר שמלוח יעשה שאר בלוי יסיס נלוז בשנגוחיהס, סיינו יסנה שת מקס ומשפשס בשיניוס וחילופיס, וחפחונן מעחה כי הקב"ה כמעשה ידיהס יחן לפס ויעניס לוחס ג"כ בעוניניס מחלניפיס,

פירוש לתורת אלהים

זִיעָן וְיָקָר אִין אַיֶּיר לַאנְד: (ו) וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ פַאר שְׁטֶערִין אַשְׁלָעכְטָע חַיָּה פּוּן דָעם לַאנְד:
וָעוֹל נָעבִּין שָׁלוֹם בָּאָרֶץ פְּרִיד אִין דָעם לַאנְד וְשָׁכַבְתֶּם וְחֶרֶב אוּנ אַשָּׁוָוערְד דָאס מֵיינְט מָען אַחֵיל פּוּן רֵיא
אוּנ אִיהר נָעט רוּהָען וְאִין מַחֲרִיד אוּנְעס וָעוֹל אֲמוֹרִים וָעט נִיט דוּרְךְ גַיין אִין אַיֶּיר לַאנְד:
נִיט זִיין־קֵיין דָער שֶׁרֶעקְער וְהִשְׁבַּתִּי אוּנ אִיךְ וָעוֹל (ז) וּרְדַפְתֶּם אֶת אֹיְבֵיכֶם אוּנ אִיהר וָעט יָאגָען

משלי חכמים

דִיין אַיינְעמְע זָאךְ הָאסְטוּ נִיט אַכְטוּנְג גִיגעבִּין אוּנ וָועגִין אַזוֹי אַנַאדֶערְשְׁטֵיינִיס צוּ זָהֶן הָאסְטוּ אַוֶועךְ גָעלָאזִין דִיין אַיינְעמְעם נָאךְטִיין, וָזה נָאר דָם שָׁאדִין וָואס דִי נַנְבִים הָאבִין דִיר גְמַאכְט. דָער נְמַשָּׁל אִיז בָּקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָאט גִישְׁיינְקט צוּ דִי יִידִין דִי תּוֹרָה, אוּנ דָער עִיקָר תּוֹרָה אִיז גְנִיגעבִּין גְוִוארִין פּוּן אוּנְזֶר טוֹבָה וָועגִין, מִיר זָאלִין דוּרְךְ דִי תּוֹרָה אוּנ כְּצוֹת קוּמָען צוּ עוֹלָם הַבָּא, אוּנ וִוי דָער תַּנָּא זָאגְט אִיין שָׁעָה פְּערְגְנוּגְן פּוּן עוֹלָם הַבָּא אִיז טִיינֶערְער וִוי דָאס נַאנְצֶע פְּעִרְטֶל פּוּן דִיא וָועלְט, הַיינְט אַז מִיר הַיסְען צוּ מָקְיִם זִיין דִי תּוֹרָה הַיסְען מִיר אוּנְזֶער תּוֹרָה פַּאר אוּנְזֶער פְּערְגְנִיגְן קוּמְט זוּגִוּ אַיינְעְך טַלִיךְ נָאר קֵיין שֵׂכָר אוֹיף דִי וָועלְט. נָאר נָאט הָאט אוּגְז צוּ גִיזָאגְט אַבִּיסוֹל שֵׂכָר אוֹיף דִי וָועלְט נִיט, זָאלִין הָאבִין צוּם עָסְן. אָבְער אַז דָער יֵצֶר הָרָע אִיז גֶעקוּמְט מִיט זַיינֶע פָּערְד גָענַנְעמְעם אוּנְז זַיינֶען אוּנ מִיר הָאבִין פַּארְלָאזִין דִי תּוֹרָה אוּנ מִיר זָענֶען גֶעגַאנְגְען דַי פְּערְגְנִיגְנְגְען פּוּן יֵצֶר הָרָע, דָער יָעוֹל הָאבִין מִיר גֶעמַאכְט שְׁאדִין פִּיל פְּערְגְנִיגְן פּוּן עוֹלָם הַבָּא: זָענֶען מִיר מַאקִי וָועלְט בָּען זָאל גוּט גִישְׁטַרָאפְט נָועלְן,

אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לְחָרֶב׃
ח וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה
מִכֶּם רִבָּבָה יִרְדֹּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם
לִפְנֵיכֶם לְחָרֶב׃ ט וּפָנִיתִי אֲלֵיכֶם
וְהִפְרֵיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם

וְיִפְּלוּן קֳדָמֵיכוֹן לְחַרְבָּא׃
ח וְיִרְדְּפוּן מִנְּכוֹן חַמְשָׁא
לְמְאָה וּמְאָה מִנְּכוֹן
לְרִבְוָתָא יִרְקוֹן וְיִפְּלוּן
בְּעַלֵּי דְבָבַיכוֹן קֳדָמֵיכוֹן
לְחַרְבָּא׃ ט וְאֶתְפְּנֵי
בְּמֵימְרִי לְאֵיטָבָא לְכוֹן
וְאַפֵּישׁ יַתְכוֹן וַאֲסַגֵּי

בעל הטורים

(ח) ורדפו מכם חמשה. בגימ' מנשים שבכם: רבבה. ל' לחותנו לא סיו נלפני רבבה. רבבה כלשון הבדה. ונניס יניסו רבבה. רבב' ירדפו. שהתפללו עליה שיהיו זרעה מתותם שנשמר בשם רבבה כלשון וכבשה ירדפו: (ט) ופניתי אליכם. פני ת"ו את"ו פנים

שפתי חכמים

במקרא כן אלא כתיב עושה שלום ובוכה רע אך פיוס מצוה ליפעל מעליא כדאמר בכבכות: כ דק"ל דסל"ל וחלב לא יבא בתלבוש ועוד הא כתיב ויבשתם לבטח ואמתי שלום אלא אין ל"ל אלא יבא חלב למאמתם אלא אפי'כו': ל מדלא כתי' והפליתים לפניכם כתיב לו ואכיתם קות' כהלב מיבעי לי' אלא ביפלו חיל כחל' דעשו. רש"ס. מ"כ כי דרך הכורתים כשמניח קותם כתרב מניח מותם מתמוהים: ומס נופלים על פניהם וה"ל למס כתיב אלא לחרב דעשו: ס מדלא כתיב ורדפו ה' מכם מאה כמו שכתוב אח"כ ומאה מכם רבבה אלא לכך ניחם וכו' לו' לך דאפי מכם אין מיכוחו כמשמעו אלא מכם ל' אך כמו ומך אחיך עמו דהייט עני ומסס עני הוא חלש: ג ואלא צייך ה' מאות חיל לרבבה לפי השבון ה' אנשים למאה. ומלאתי בשם מהר"ל יעקב מלובלי"ם שהוא מפרש הפסוק ורדפו מכם חמשה מאה ומאה פעמים חמשה חיל ירדפו רבבה. מלאתי: ם כתב הרמ"ם ויש לתמוה דח"כ בעבור דהיה מיכה יכולה אחד אלף ומאים יניסו לרבבה לו לו' ומאים יניסו אני אלפים. בספר תמרי טועה מקשה קושיא זו, ותירץ בשם ר"ם דהכא רודפים והורגים קאמר מדכתיב ונפלו אויביכם לפניכם לחרב ולכך לא יכולה ליהרוג כ"א חמשה מאה אבל אחד לא יכולה להרוג כ"א רודפה. ול"נ לכל רודפה הוא להרוג ולא כן בשם ניסס ולכן נבו ע"ס דאחד יכולה ויכהו אלף ה"ס אע"ג דמאים יהרגו ב' אלפים ולא יותר וכן ג' ג' אלפים וכן בעוזא ולא כן כי יכולה כדפרש"י וכי כך הוא החשבון כו' אבל בעניו ניסס יכול להיות מאים יניסו עשרת אלפים איש ואפשר מאני אלפים מיכולה יניסו כלים מסס כמו יותן ונוסף עליו (ועיין בתוס' דסוטה דו' ב): ע דקאמר לקמ"ו ל"ל למכתב ב' פעמים ונפלו אויביכם הם לעיל ג"כ כתיב ונפלו אויביכם אלא עבדו לו בתמוה מין מאחד שעבד לו בתמוה ככשו הפוטלים ליפול שכבן ומכאן שמסס גס הפוטל הסוח אחד לו המלך בני אלף לב כי אלו עבו עמי מלכתי מועטת ואני נותן לסס שכר מועט אבל אתה חשבון כך יש לי עמך. כך הקב"ה. לעבו"ס משלם שכרם בחייהם. וכבכה ליכולה פוסה מכל עסקיו שנשכרם שכרם מלא ולריך פלפי לעבות עמסם חשבון לפרוע כל הזכיות. (נמ"י): צ ות"ת דלמעת וספריתי והרביתי מהניחו קלי אפרים ודניה כמו בכ"ע כתיב פרים ורבים כהדדי. וי"ל מדלא כתיב וספריתי והרביתי מתכם כו' דמשמע דשני עניניס

דעת זקנים מבעלי התוספות

(ח) ורדפו מכם חמשה מאה ומאה וגו'. תימה שהרי השבון זה אינו דמתמה למה סיו אלף כרודף עשרים ומאה לרבבה סוף סוף אחד רודף מאה. וי"ל דמפלת לבור עדיפה. אי נמי ה"ק ומאה מכם כלומר מאה מניניס על מחנה רבבה ירדופו דהכי נמי אחד לעשרים. ומיהו קושו השבון דס' מחניו דכתיב מיכה ירדוף אחד אלף ומניס יניסו רבבה הוי אחד רודף ממחנה אלפים. ועוד קשיא מהתם דהא ממניין מדה טובה מרובה ממדת הפוטענות. ולכאורה התם ר"ל אחד מן המומות ירדוף אלף מיבעלמא ומניס רבבה והכא נבי טובה לא קאמר אלף אחד מיבעלמא ירדוף עשרים.

משלי חכמים

וָאֹרוּם דָּער מֶענְטש וָואס קען נִיט הִיטן זַיין מוֹבֶה אִיז עֶר עֶרְגֶער פּוּן אַבְהֵמָה׃

(ח) וְרָדְפוּ אוֹן וָועלֶן נָאנְען מִכֶּם פּוּן דִּיא שֶׁראֶפְסְטֶע פּוּן אֵייךְ חֲמִשָּׁה מַאָה אוֹן הוּנְדֶערְט פּוּן אַיינֶע יְמֵאָה אוֹן הוּנְדֶערְט פּוּן אַיינֶע נָאנְען הוּנְדֶערְט פּוּן אַיינֶע רִבָּבָה פּוּן אֵייךְ וָועלֶן נָאנְען צֶעהֶן טוֹיזֶענְד פּוּן אַיינֶע וְנָפְלוּ אוֹן אַיינֶע פַּיינְד אֹיְבֵיכֶם פָּאר אֵייךְ לְחֶרֶב צוּא דֶער שַׁיינֶערְד׃ (ט) וּפָנִיתִי אוֹן אִיךְ וָועל מִיךְ קֶערֶן צוּא אֵייךְ צוּ בֶּאצַאלֶן אַיינֶע שְׁכַר וְהִפְרֵיתִי אוֹן צִיךְ

רש"י

למלחמה תלמ לפילו לעבור כ דרך תרנכם ממדינה למדינה: (ז) לפניכם לחרב. (ת"כ) אים בחרב ל רעהו: (ח) ורדפו מכם. (ת"כ) מן החלשים שבכם מ ולא מן הגבורי' שנאמר: חמשה מאה ומאה מכם רבבה. (ת"כ) וכי כך הוה החשבון נ והלא לא היה לריך לומר אלא מאה מכם אני אלפים ירדופו (יש מדקדקים בלשון רש"י שהוא כמו כפל ותריכות וכי כך הוה החשבון והלא לא היה ל"ל. וכמו כן מדקדקים כל גדולי המפרשים וחסוכיהם כל' רש"י בפרשת בהרחנית לא היה לריך להתחיל ומה טעם פתח אנ"כ כפל וע"ם כיוצא וכאן נרחה לפרש למורי הגאון המופלג מוהר"ר משה חריף נר"ו שמלת רבבה סובל ב' פירושים פי' ח' עשרת אלפים וע"ו מקשה רש"י וכי כך הוה החשבון ופי' כ' רבבה מספר מרובה על שם ריבוי וזה הפי' שולל רש"י בתוספתו והלא לא היה ל"ל וכו' (וזוק) אלא היינו דומה מועטין העושין את המלות כלים מסס כמו יותן ועושה עליו (ועיין בתוס' דסוטה דו"ב): ו דקאמר לקמ"ו ל"ל למכתב ב' פעמים ונפלו איביכם הם לעיל ג"כ כתיב ונפלו איביכם אלא עבדו לו בתמוה מין מאחד שעבד לו בתמוה ככשו הפוטלים ליפול שכבן ומכאן שמסס גס הפוטל הסוח אחד לו המלך בני אלף לב כי אלו עבו עמי מלכתי מועטת ואני נותן לסס שכר מועט אבל אתה חשבון כך יש לי עמך. כך הקב"ה. לעבו"ס משלם שכרם בחייהם. וכבכה ליכולה פוסה מכל עסקיו שנשכרם שכרם מלא ולריך פלפי לעבות עמסם חשבון לפרוע כל הזכיות. (נמ"י): צ ות"ת דלמעת וספריתי והרביתי מתכם כו' דמשמע דשני עניניס

פירוש לתורת אלהים

אַייֶערֶע פַיינְט וָנְפְלוּ לִפְנֵיכֶם אוּנ זַייא וֶוערְן פַאר אַייךְ לֶחֶרֶב צוּא אַשְׁוָועֶרְד (עיין רש"י):

וַהֲקִימֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם׃
שלישי חמישי כשהן מחוברין י
וַאֲכַלְתֶּם יָשָׁן
נוֹשָׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חָדָשׁ תּוֹצִיאוּ׃
יא וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־
תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃ יב וְהִתְהַלַּכְתִּי
בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים
וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי לְעָם׃
יג אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי

יַתְכוֹן וְאָקִים יַת קְיָמִי
עִמְּכוֹן׃ י וְתֵיכְלוֹן
עַתִּיקָא דְּעַתִּיקָא וְעַתִּיקָא
מִן קֳדָם חַדְתָּא תְּפַנּוֹן׃
יא וְאֶתֵּן מַשְׁכְּנִי בֵּינֵיכוֹן
וְלָא יְרַחֵק מֵימְרִי יַתְכוֹן׃
יב וַאֲשְׁרֵי שְׁכִנְתִּי בֵּינֵיכוֹן
וְאֶהֱוֵי לְכוֹן לֶאֱלָהָא
וְאַתּוּן תְּהוֹן קֳדָמַי לְעַם׃
יג אֲנָא יְיָ אֱלָהְכוֹן דִּי
אַפֵּקִית יַתְכוֹן מֵאַרְעָא

ת״א ומכלתם ישן. כתרגום לג׃
ונתתי משכני. עיכוזין ב
שבועות עז׃

בעל הטורים

שמעד סכיח יסו׳ פני׳ אם כדכתיב והיו עיני ולבי שם כל הימים אבל לאחר שגלו אמר פנים דודך׃ (יא) ונתתי משכני. מנין אתה אומר אל משכני׳ עמד בית שני. ומעיך ליט ומכלתם ישן. שהזכות בית המקדש נא שמוע׃ (יב) והתהלכתי. ד׳ במסו׳. והתהלכתי בתוככם. והתהלכתי בתמתך. בזכות והתהלכתי עד קומעיות כל המלפ״ע בית״ם מון מסמ״ך יף׳ וכן כויתן לך מסר סמ״ך יף׳. כי מין שנן ולא אף וקלף וגף ומ״ף בכרכות אלו׃

רש״י

ק זקופה׃ והקימותי את בריתי אתכם. (ת״כ) ברית חדשה לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית חדשה אלא תופר אמר (ירמיה לא) וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית וגו׳: (י) ואכלתם ישן נושן. (ת״כ) הפירו׳ יהיו משתמרין ועוכיסר להתייחן ויהא יין הנושן על אלם שנים יפה לאכול אשל מפתקד׃ וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הגרנות מלאות חדש ש והאוצרות מלאות ישן ואריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר ת לאת החדש לתוכן׃ (יא) ונתתי משכני. בכם כל נעילה ל׳ פלוגתא דבר הכלוא בדבר כמו (ש״ב ח) כי אם נגעל מנן גבורים לא קבל המשיחה שומעחין מנן על עור בחלב מבואל כדי להחליק מעליו מכת חן או חנית אלא יקוב העור׃ והתהלכתי בתוככם. לשון ממכם נגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים מפני יכול (יג) אני ה׳ אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי

רש״ב״ם

(י) וישן מפני חדש תוציאו. מהגרנות למכור כדכתיב תוציא את כל מעשר תבואתך ונתת ללוי וגו׳:

שפתי חכמים

סם (מהרש״ו): קהרש״ם פי׳ מכיון שפריס ודאי מתרכין אלא ודאי אל׳ שתרכדות סוא דמיומו קומם זקופה: ר קל׳ לכם״י מם כרכם יש כזו שתאכלו ישן כו׳: ש ל״ל ומין דהכי אל חדש נפיות נשאר בגורן אלא מדקתא שם נשאר בגורן אלכך לכיכים לאתאי מאולות: ת אבל לא נקט כש״י משורקין כיון לתיכוד דש״כ מם כרכם יש כה. ועוד איך יאכלו ישן נושן ום״ש נמי ישן סוא יותר טוב מן החדש אלא על כרחך לומר לסוליאו מן המוכר ומיון במקום אחר בבית שמאוכר שומר החדש אלא תרקב ומיון ריקב ריון שעכשיו עליו שכנס מין נה לשתאלקל: א אבל מיומו משכן כשמעמו דשתרן יבשאל לא סיש לכם המשכן אלא דוקא כמדבר:

פירוש לתורת אלהים

וָעֵל אַיִךְ פְּרוּכְטְבַּאר מַאכִּין וַהֲרַבֵּיתִי אוּנ אַיִךְ וָעֵל פּוּן דִּיא אוּצְרוֹת כְּרִי מָעַן וָאל אַרַיין לַיְיגֶען דִּיא אַיִךְ מָעֲרִין וַהֲקִימוֹתִי אוּנ אִיךְ וָעֵל בְּשָׁאטְטִיגֶען נַיְיֶע הְבוּאָה: (יא) וְנָתַתִּי אוּנ אִיךְ וָעֵל גָעבִּין מַיִן מִין רוּהוּנְג דָאם אִיז דָאם בִּיהמ״ק צְוִוישֶׁען אַיִךְ וְלֹא תְגַעַל אוּנ מַיִן וִוילֶען וָעט אַיִךְ נִיט פַּאר מִיאוּסָען: (יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי אוּנ אִיךְ וָעֵל גִיין צְוִוישֶׁען אַיִךְ רש״י שַׁרַייבְט דָאם מֵיינְט מָעַן אִיךְ וָעֵל מִיט אַיִךְ שְׁפַּאצִירֶען אִין גַן עֵדֶן וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים אוּנ אִיךְ וָעֵל זַיִן צוּא אַיִךְ אָנָאט וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לָעָם אוּנ אִיהר וָועט זַיִן צוּא מִיר אַפָּאלְק׃

ליקוטים על התורה

וְנָתַתִּי מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכְכֶם וגו׳. דָּעַר כְּלִי יָקָר וָאנְט נָאם הָאם אִיךְ שִׁין גִּיט רוּהֶען אִין אַיִךְ דְּרִיבְּער וָאנְ אִיךְ אַז אַיִךְ וָעֵל נַיְיאָגְט צוּ דִּי יִזְרָעֵל וָעֵל גָעבִּין מַיִן מִשְׁכָּן צְוִוישֶׁען אַיִךְ, אוּנ מַיִן שְׁכִינָה וָועט רוּהֶען אִין דָעם מִשְׁכָּן, אוּנ אִיז פּאלט גִיט מוֹרָא הָאבִּין נַיְיל אִיךְ וָעֵל רוּהֶען אִין מִשְׁכָּן וָעֵל

אֶתְכֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם מִהְיוֹת לָהֶם
עֲבָדִים וְאֶשְׁבֹּר מֹטֹת עֻלְּכֶם וָאוֹלֵךְ
אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוּת: פ יד וְאִם־לֹא
תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־
הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה: טו וְאִם־בְּחֻקֹּתַי
תִמְאָסוּ וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל

ת"א ומולך מתכם קוממיות. בתכח פס סנהדרין ק: ומס נפ תמאסו לי. מגילה לא: ומס בחקתי תמאסו. קידושין סט בתרא פס:

דְּמִצְרַיִם מִלְּמֶהֱוֵי לְהוֹן עַבְדִין וְתָבְרִית נִיר עֲמֵמַיָא מְנָכוֹן וְדַבְּרִית יַתְכוֹן בְּחֵירוּתָא: יד וְאִם לָא תְקַבְּלוֹן לְמֵימְרִי וְלָא תַעְבְּדוּן יַת כָּל פִּקּוּדַיָא הָאִלֵּין: טו וְאִם בְּקְיָמַי תְּקוֹצוּן וְאִם יַת דִּינַי תִּרְחַקוּן נַפְשְׁכוֹן בְּדִיל

רשב"ם

(יג) מטת עלכם. כדכתיב עשה לך מוסרות, היא הרצועה שקושרין בה העול של עץ הקרוי מוטות. לפי שמטה ומרכין את צואר השור: קוממיות, כשהוסר העול זוקף את ראשו:

בעל הטורים

(יג) קוממיות. כ' תגין על הקו"ף שעתידין לכיוון קומתן מפני

שפתי חכמים

ב פי' דק"ל למה סיפא הכ' לשיל כתיב שם בחקתי תלכו דסיינו שתהיו עמלים בתורה וסכא כתיב ואם לא תשמעו לי דסל"ל שם בחקתי לא תלכו כשלמא לפי מייכי נמי כשעדיין חכמים ס"ם דתלי כשהיעה שפירש שעדיין חכמים היו נקראת קבלה שהם קבלו מיה מני סיס: ג דק"ל כיון שלא למדו ודאי לא יודעין לעשות. ומתרץ דאין הכי נמי לחמר הפסוק כן טוב"ל ודאי למדו ולא עשו: ד דה"ל כ' דהא לעיל כתיב ולא תעשו דסיינו מוסם המלות שם כן ומס בחקתי תמאסו ל"ל שלא מוסם כשחכמים וכן סוף פיכוח ומס

שלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו. וכן בשמרוד (כרחשית י) גבור ציד לפני ה' שהכירו ומתכוין למרוד בו. וכן בחמני סדום (שם יג) רשעים וחטאים לה' מאד מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו: ולא תעשו. (ת"כ) משלא תלמדו לא תעשו ג הרי שתי שבירות: (טו) ואם בחקתי תמאסו. מוסם בחרים ד העוסים: משפטי תגעל נפשכם. שונא החכמים: לבלתי עשות. מונע את מהרים מעשות: את כל מצותי. כופר שלא נויתים

כשלי חכמים

וְגַם לֹא תִשְׁבְּעוּ לִי וגו'. גַּאם זָאגְט צוּ דִיא יוּדֶן אוּיב אִיר וְעָט נִיט הֶערֶן וָאם אִיךְ זָאג אֵין דֶעד תּוֹרָה, אוּג וַיילְ אִיר וָעָט נִיט הֶערֶן וָאם שְׁפַּיִיט אִין דִי תּוֹרָה, דֶרִיבֶּער וָעָט אִיר נִיט טָאהֶן דִי מִצְוֹת וָואם זְעַנֶען גָעשְׁרִיבֶּן אִין דִי תּוֹרָה אוּנד אַז אִיר וָעָט נִיט טָאהֶן דִי מִצְוֹת וָואם דֶעד שֵׂכֶל זָאגְט אוּיךְ מֶען זָאל זַייא טָאהֶן, וְוָעם אִיר דִי חֻקִּים וְדִי מִצְוֹת וָום דֶעד שֵׂכֶל פַֿארְשְׁטַייט זַיי נִיכְט גָעווִיס פַֿארְמֵיאוֹסֶען אוּג נִיט וָעלֶען טָאהֶן, אוּג מֵיינֶע מִשְׁפָּטִים וָעָט אִיר פַֿארְמֵיאוֹסֶען, וַיילְ אִיר וָעָט וָועלֶען צוּ שְׁטָעֶרֶן מֵיין פַֿארְבִּינְדוּנג וָואם אִיךְ הָאבּ מִיט אַייךְ גֶעמַאכְט. פּוּן וַאנֶען קֶען מֶען וויסֶען אַז עֶר מֵיינְט צוּ שְׁטָעֶרֶן דֶעם פַֿארְבִּינְדוּנג פּוּן וָאם מַאכְט מֵיינֶע עֶר נָאר פּוּן זַיין תּוֹרָה וָועגֶען, לְמָשָׁל עֶם זָעגֶען זִינְען צְווַיי שְׁבָנִים, אַייגֶער הָט גֶעהַאט אֲקָרְאם מִיט סַחֲרָר אוּג דֶער אַנְדֶערֶער הָאט גִיהַאט אַ וִינִין הָאנְדֶל, דֶער וִינִין הָענְדְלֶר הָאט פַֿייגְט גֶעהַאט דֶעם קֶרֶעמֶר, אוּג עֶר הָאט בַּיי אִים קִיין מַאהל נִיט גֶעקוֹיפְט. אוּג וַיילְ בַּייא אִים אִיז נִיטְעֶן אַרוֹיסֶער וִינִין הָאנְדֶל פְֿלֶעגֶען קוֹמֶען צוּ אִים רַייכֶע מֶענְשֶׁען, אוּג וָועלְכֶער מֶענְשׁ עֶם הָאט נִיטְוואלְט אַרַיין צוּ דֶעם קֶרֶעמֶער עֶפּעס קוֹיפֶען הָאט דֶער וִינִיגְהענְדְלֶר אִים נִיט גִילְאוּט אַרַיין גִיין, גָאר עֶר הָאט אִים גֶעוִוִיזְען אַיין אַנְדֶער קֶרֶאם וּוא עֶר זָאל קוֹיפֶען, דָאם פַֿלֶעגְט אֲבֶער דֶעם קֶרֶעמֶער נִיט הָאבֶּן וַיילְ דָאם לֵייזְוגְנֶען וַיינִיגְ אִיז גִיטְוֶען, אֲמָאהל אִיז אֲבֶער גֶעקוֹמֶען אַנְדֶערְס סוֹחֵר וָואם עֶר הָאט גֶעדַארְפְט פִּיל כְּרוּדָה, דָאם דֶער וַיינְהַנְדְלֶער אִים אֲנְגֶעוִוִיזְען אַקְרָאם וּוא עֶר זָאל קוֹיפֶען דִי סְחוֹרָה, אוּג דָאם אִים נִיט גִילְאזְען אַרַיין גַיין צוּ זַיין שֶׁבֶן דֶעם קֶרֶעמֶר, אֲמָאהל דָאם גִיטְראַפֶען דֶר וַיינְהַענְדְלֶר

פירוש לתורת אלהים

(יג) אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין אַיֶיגֶער נָאט אֲשֶׁר וָואם אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוּיס גֶעצוֹגֶען פּוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם מִהְיוֹת אִיהר זָאלְט נִיט זַיין לָהֶם צוּ זַייא עֲבָדִים קְנֶעכְט וָאשְׁבֹּר וָאם אִיךְ הָאבּ צוּ בְּרָאכֶן[מוֹטוֹת דִי שְׁטָאנְגֶען עֻלְּכֶם פּוּן אַייֶער נֶאךְ וָאוֹלֵךְ אוּג אִיךְ הָאבּ אַייךְ גֶעפִֿירְט קוֹמְמִיוּת אוֹיף גֶישְׁטֶעלְט נִיט אַייגֶענִיבּוּנְגִין [רש"י שְׁבִיבָּה הקב"ה האט אזוי גֶעוָואגְט אֲנִי יְיָ אִיךְ בִּין אַייֶער נָאט אִיךְ בִּין וָועֶרְט אַז אִיהר זָאלְט מִיר גְלוֹיבִּין אַז אִיךְ קֶאן טָאן דִיא אַלֶע זָאכֶן אוּג דִיא אַלֶע טוֹבוֹת וָואם פְֿרִיעֶר שְׁטַייט נָוארוּם אִיךְ הָאבּ אַייךְ אוּיס גֶעצוֹגֶען פּוּן מִצְרַיִם אוּג הָאבּ אַייךְ אוּיס גֶעצוֹגֶען פּוּן דֶעם] אוּג הָאבּ אַייךְ גֶעמַאהְנְט גְרוֹיסֶע נְסִים: (יד) וְאִם לֹא אוּג אַז אִיהר וָועט מִיךְ נִיט וָועלֶען צוּ הָערֶען צוּ לֶערְנֶען הוֹרָה אוּג מַחֲמַת אִיהר וָועט נִיט לֶערְנֶען וְלֹא תַעֲשׂוּ וָועט אִיהר נִיט טָאהֶן דִיא אַלֶע מִצְוֹת. הַיּוֹסֶט שׁוֹין צְווַייא עֲבֵירוֹת: (טו) וְאִם אוּג אוֹב בְּחֻקֹּתַי מִיינֶע תִּמְאָסוּ וָועט אִיהר פַֿאר טַייטֶען מֶיינֶע גְעזֶעצֶען וָואם זָענֶען מַקְנִים מֶיינֶע מִצְוֹת, אִיז שׁוֹין דִיא דְרִיטֶע וְאִם אוּג אוֹיב אֶת מִשְׁפָּטַי מֶיין גֶירֶכְט הִגְעַל וָועט פַֿאר אוּמְוַועְרְדִינֶען אַייגֶ־ זַייֶען דָאם הַיּוֹסֶט אִיהר

נפשכם לבלתי עשות את־כל־מצותי להפרכם את־בריתי: טז אף־אני אעשה־זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את־השחפת ואת־

דלא למעבד ית כל פקודי לאשניותכון ית קימי: טז אף אנא אעביד דא לכון ואסער עליכון בהולתא ית שחפתא וית

ת"א אף אני אעשה. שבת לב:

רש"י

לכך נא' את כל מצותי ולא נאמר את כל המצות: להפרכם את בריתי. כופר בעיקר הרי שבע עבירות הראשונה גוררת השניה. וכן עד השביעית. ואלו הן. לא למד. ולא עשה. מואס באחרים העושים. שונא את החכמים. מונע את האחרים. כופר במצות. כופר בעיקר: (טז) והפקדתי עליכם. וצויתי ה עליכם: שחפת. חולי שמשחף את הבשר דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו ומראית ו פניו זעופה:

שפתי חכמים

משפטי תגעל נפשכם וגו': ה דק"ל דוהפקדתי משמע ל' פקדון ומה פקדון שייך הכא. ל"פ שהוא ל' צווי: ו ר"ל מראית פניו של בשר שנפוח זעופה שאינו אדום כבשר כבשר של אדם בריא:

פירוש לתורת אלהים

וועט פיינט האבין דיא חכמים אונ דיא לומדים דאס איז דיא פיהרטע עבירה לבלתי צו ניט עשות טאהן כלומר איהר וועט מבטל זיין אנדערע פון צו טאהן מיינע מצות, דאס איז דיא פינפטע עבירה את כל מצותי אלע מיינע מצות כלומר איהר וועט לייקענען אונ וועט זאגין איך האב דיא מצות גאר ניט געבאטין דאס איז דיא זעקסטע עבירה להפרכם צוא פאר שטערין את בריתי מיין זיכערהייט דאס הייסט איהר וועט לייקענען אין גאט דאס איז דיא זיבעטע עבירה: (טז) זאגט הקב"ה אז איהר וועט אזויא טאהן אף אני וועל איך אייך אויך טאהן דאס דאזיגע וואס ווייטער שטייט אין פסוק והפקדתי אונ איך וועל אויף אייך בפעלען בהלה דאס דער שרעקעניש את השחפת

ליקוטים על התורה

והפקדתי עליכם בהלה וגו'. דער באר מים חיים זאגט אפילו ווען גאט האט געגעבין די קללות האט ער זיי גע־געבין מיט רחמנות, זיי זאלין קומען ביסלכווייז וואדום והפקדתי איז דרטייטש איך וועל מאכין פעלין די קללות וועלין געפעלט אונ געמינערט ווערין זיי וועלין ניט קומען אין גאנצין מיט איין מאהל, נאר ביסלאכווייז. ווי דער מדרש זאגט למשל איינער האט גיהאנט געלט ביי צוויי מענטשין, איינעם האט ער ליב גיהאט אונ איינעם האט ער פיינט געהאט, דעם מענטש וואס ער האט אים ליב געהאט האט ער פון אים אפגענומען דעם חוב ביסלאכווייז, אונ דער מענטש וואס ער האט אים פיינט געהאט האט ער פון איס אפגענומען דם חוב מיט איין מאהל אונ מען האט ביי אים צוגענומען אלץ וואס ער האט געהאט:

משלי חכמים

איז גיזעסין מיט דעם קרעמער אונ האבין גישמועסט ארום דם סוחר וואס ער איז געגאנגען קויפין סחורה ביי איין אנדערין קרעמר האט דער ווייןהענדלר גירעט אויף דעם סוחר שלעכטע רייד, ווי דער קרעמער האט גיהערט די רייד פון דעם וויינ־הענדלר איז ער שטארק בייז גיווארין אויף דעם ווייןהענדלר אונ האט אים גיזאגט ער זאל ניט אריין קומען צו אים אין שטוב דער ווייןהענדלר האט גיפרעגט ביי דעם קרעמר פאר וואס איז ער איצט מער בייז ווי ביז איצט איך האב דאך ביז איצט אויך ניט געקויפט ביי דיר וואס איך האב געדארפט. אונ איך האב פיל מענטשין אפגירעט זיי זאלין ביי דיר ניט קויפין אונ דו ביזט גאר ניט אזוי בייז גיווען, פאר וואס ביזטו איצט אזוי בייז גי־ווארן. האט דער קרעמר גיענטפערט צום ווייןהענדלר איך וועל דיר זאגין איך האב אלע מאהל געמיינט וואס. דו קויפסט ניט ביי מיר סחורה איז ווייל מיינע סחורה גיפעלט דיר ניט אדער דו בעקומסט סחורה וועלוועלר ווי ביי מיר אונ דריבר זאגסטו די מענטשין וואס קומען אריין צו דיר זיי זאלין ביי מיר ניט קויפין, ווייל דו ביזט זייערע גוטע פריינד ווילסטו זיי זאלין אויך קויפין גוטע סחורה אונ וואלוויל, אונ דריבער האסטו אפ גירעט דעם סוחר אויך ער זאל ביי מיר קיין סחורה קויפין, אבער איצט אז איך האב גיהערט פון דיר אז דו ביזט דעם סוחר אשונא, פאר וואס האסטו אים אפגירעט ער זאל ביי מיר קיין סחורה קויפין וואס וואלט דען דיך געהארט אז דיין שונא זאל קויפין שלעכטע סחורה דו האסט דאך אים פיינט נאר געווים מוזזיין אז דו ביזט מיר אגרעסערר שונא אונ דו ווילסט ניט איך זאל לייזין אונ פארדינען דריבער פאר טרייבסטו אלע סוחרים פון מיר, דריבער בין איך דיר אויך גיווארין אשונא אונ וועל דיר טאהן אלע שלעכטס וואס איך וועל נאר קענען. דער ילקוט זאגט אונז אויך דאס זעלביגע פאר וואס שטייט אין די תורה אויב איר וועט ניט הערין צו מיר איר וועט ניט טאהן אלע מצות איר וועט פארמיאוסין מיינע חקים, איר וועט פארמיאוסין מיינע משפטים דאמאלס וועט גאט שטראפין, פאר וואס שטראפט ניט גאט באלד ביי דעם אנהייב, ווען זיי ווילען ניט טאהן די מצות פון גאט, נאר אין אנהייב קען מען זאגין דער מענטש היט ניט די תורה ווייל ער זוכט זיין פער־געניגען פון די וועלט אונ פיל מצות זענען דא וואס זיי שטערין דעם מענטשינס פערגעניגען פון די וועלט, דריבער וויל ער ניט היטען די מצות פון גאט, דריבער קומט אים נאך ניט אזוי פיל קללות, וואס איז ער שולדיג דר יצר הרע רעט אים איין צו זינדיגען. אויף דעם זאגט די תורה ואם בחקותי תמאסו, אויב איר וועט פארמיאוס'ן מיינע חקים צו אנדערע מענטשין איר וועט זאגין צו אנדערע מענטשין מיינע חקים זענען מיאוס מען זאל זיי ניט טאהן אונ ניט נאר צו זיינע גוטע פריינד וועט ער זאגין מיינע חקים זענען מיאוס, נאר ואת משפטי תגעל נפשכם, אפילו ווען איר האט מיט איינעם אמשפט דו מאנסט ביי איינעם געלט זענען דאך די ביידע מענטשין שונאים איינער דעם אנדערין פון דעסטוועגין וועט איינער זאגין צום אנדערין מיינע משפטים זענען מיאוס איז דאך דאס שוין ניט וועגין דעם פערגעניגען פון זיך אונ ניט וועגין דעם פערגעניגען פון זיין חבר, דאס איז נאר להפרכם את בריתי ווייל איר ווילט שטערין מיין פארבינדונג וואס איך האב מיט אייך געמאכט. דריבער וועלין קומען די אלע קללות:

הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבַת נָפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֻהוּ אֹיְבֵיכֶם : וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שֹׂנְאֵיכֶם וְנַסְתֶּם וְאֵין־רֹדֵף אֶתְכֶם :

קַדַּחְתָּא מְחַשְּׁכָן עֵינִין וּמַפְּחָן נָפֶשׁ וְתִזְרְעוּן לְרֵיקָנוּ זַרְעֲכוֹן וַייְכְלוּנֵיהּ בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן : יז וְאֶתֵּן רוּגְזִי בְּכוֹן וְתִתְבְּרוֹן קֳדָם בַּעֲלֵי דְבָבֵיכוֹן וְיֵרְדוּן בְּכוֹן סַנָּאֵיכוֹן וּתְעָרְקוּן וְלֵית דָּרְדִיף יַתְכוֹן :

בעל הטורים

ויכלוהו את מוקו שמשי ומכלוהו מויביכם : (יז) וכדו. ד׳ ממס׳. וכדו כסס סוגסיסם. ומיקך וכדו כוגסיסם. מלו זכיסם וכדו כמוגסיסם. עכסיו שלח זכיסם וכדו כסס שוגסיסם :

שפתי חכמים

ז דק״ל דכתחלה אמר וזרעתם לריק וזרעכם דמשמע שלא ינמח יותר ממה שנמח ואח״כ אמר ואכלוהו מויביכם דמשמע שינמח : ה י״מ שהוא ל׳ ממס׳. ואכלוהו מויביכם. ואכלוהו במקום קדוש. ואכלוהו מויביכם. פי׳ שי שמחתי ואכלוהו במקום קדוש שמחמתו מלוני ויחמלו במקום קדוש ואחם לא עשיתם כן על כן ואכלוהו

ח דק״ל דכתחלה אמר וזרעתם לריק וזרעכם דמשמע שלא ינמח יותר ממה שנמח ואח״כ אמר ואכלוהו מויביכם דמשמע שינמח : ה י״מ שהוא ל׳ ממס׳. ואכלוהו מויביכם. ואכלוהו במקום קדוש. ואכלוהו מויביכם. פי׳ שי שמחתי ואכלוהו במקום קדוש שמחמתו מלוני ויחמלו במקום קדוש ואחם לא עשיתם כן על כן ואכלוהו

ט ק״ל דכתיב ה״ם ונמי ל׳ מנחים : ם ק״ל וכתיב עמם שנית ומשמחת : י ק״ל ומסיפין לכם תבואה כדי שיהא לכם להוכל בשלכין על עיניכם ישראל : כ ור״ת מ״ל לכם״י לשרש כך הוא כתיב ונגפתם לפני מויביכם משמע שיהיו מוכים מוחם בחרבם. וי״ל דהוכחה הש״י מדכתיב ונתתי פני בכם משמע שהוא מיחם כדי שמיה בהייני כלח שמח על מעשו קודם זמנו דכתיב כם׳ קדושים ומשני שי שם פני בחים שהוא ומשפחתו והכתיב מוכו משמע ל״מ שכתיב פני שהיה בכח וכתיב מהניו ונגפתם לפני מויביכם משמע מיחם כדי שהיה לחם בסיעה. ושחרן שם״ם שם דקחמר ונתתי פני בכם היינו שהחם המות מוכרח שחכם מעפיים שהוא כרח. והא דקחמר ונגפתם לפני מויביכם ה״פ וכעלי דבביכון מקיפין שחכם מבחון ר״ל עומדין מבחון ומחים במיחחן כמלח שחגרחו לפני מויביכם. ת״ל מדכתיב ונגפתם שהוא ל׳ מנפה שהוא מיחם בי״ם : ל דק״ל בכם ל״ל דהא כחיב ונגפתם שם״ל לדרשא שהי יכולנך לומר שהי מכם ובכם משום דהמדבר משמע שהכלוים יהיו מכם ובקרב משמע שיהיו בכם ת״ם כי׳ שכוויכו : ם דהא כחיב ונתתי פני בכם הוה שיהיו לוקין ת״ל שיהיו לוקין כדוף ת״ל שיהיו לוקין כדוף ומשני משום שאין בהם ק״ל לכדוף שהם דבכוין שם נמי לכדוף שהם שיהיו לוקין כדוף ת״ל שיהיו לוקין כדוף ומשני משום שאין בהם ק״ל לכדוף שהם דבכוין שם נמי לכדוף שהם שיהיו לוקין כדוף ת״ל שיהיו לוקין כדוף

רש״י

קדחת. חולי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו. כמו (דברים לב) כי אש קדחה באפי: מכלות עינים ומדיבת נפש. העיניים לופיות וכלות לרחות שיקל וירפא וסוף שלא ירפא וידלקו הנפשות של מנפחתו במותו. כל תלוה שהוא כאה ותולנת ממושכה קרויה כליון עיניים: וזרעתם לריק. תזרעו ולא תצמח ואם תצמח ז ואכלוהו מויביכם: (יז) ונתתי פני. פניתי אלי פונה אני מכל עסקי להרע לכם: ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו ישלטו בכם. תירגם ת״כ מפרשה זאת: אף אני אעשה זאת. תיני מדבר אלא כאן וכן אף אני אלך עמכם בקרי: והפקדתי עליכם. ביהיות המכות פוקדות אתכם מזו לזו עד שהרשעה פקודה אללכם לגיה אחרת ואשמכה לה: בהלה. מכה המבהלת את הברואות ואיזו זו מכת מוחן ח: את השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בארו עליו ת״ל שחפת שהוא נשחף או עתים שהוא נשחף אבל נוח ואינו מקדיח ת״ל ואת הקדחת מלמד שהוא מקדיח או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו שיחיה ת״ל מכלות עיניים או הוא היגו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה תלמוד לומר ומדיבות נפש: וזרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה מצמחת ומעתה מה מויביכם כאים ואוכלים

ומה תלמוד לומר ואכלוהו מויביכם הא כיצד זרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת שנה שניה מצמחת ט ואויבים כאים ומוציאים תבואה לימי המטר י ובאפיים מתים ברעב שלא לקטו תבואה מאתקד. דבר אחר וזרעתם לריק זרעכם כנגד הכניס והבנות הכתוב מדבר שאתה עמל בהם ומגדלן והנעה כח ומכלה אותם שנאמר (חיכה ב) אחר שפחתי וריציתי אויבי לכם: ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בעובה ופניתי אליכם כך נאמר כרעה ונתתי פני. משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה: ונגפתם לפני איביכם. (ת״כ) אינה המות הורג אתכם מבפנים כ ובעלי דבביכון מקיפין אתכם מבחון: ורדו בכם שונאיכם. (ת״כ) אתיו מעמיד שומרים שלא מכם וכבם ל שבשעה שאומות העולם ע״ז עומדים על ישראל אינם מבקשים שלא מה שבגלוי שנאמר (שופטים ו) ויהי אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק וכני קדם וגו׳ ויחנו עליהם ויאחיתו את יבול הארץ אבל בשעה שחעמיד עליכם מכם וכבם הם מחפשים אחר המצוות שלכם וכן הוא אומר (חיכה ג) ואחר אכלו אחר עמי ושורש מעליהם הפשיטו וגו׳ : ונסתם. מפני מי אומה : ואין רודף אתכם. מלמד ג כח :

פירוש לתורת אלהים

(יז) וְנָתַתִּי׳ אוֹנ דִיא הַיְן דָּאם גֶּעשְׁווֶילֶעבְּטֶם וְאֶת הַקַּדַּחַת אוֹנ דִיא הַיְן דָּאם גֶּעבֶּן פַּנִי מִיין צָארְן בָּהֶם אִיז אַזוֹי אַקֶּרְעֶנְק וָואם דֶער נַאנצֶער גוּף בְּרֶענְט אִין אַיהְ, רש״י שְׁרַייבְּט אַזוֹי אִיז אִיהְ דֶער פְּשַׁט וְנָתַתִּי פָּנַי מַבְּלוֹת פַאר לֶעַנדוּנְג עֵינַיִם דִיא אוּיגִין וְוֶעלְן קוּקְן אִיז טַיטְשְׁט אִיהְ וָועל גֶעבְּן מַיין צַייט אִיהְ וָועל אוֹנ הָאפְּן עֶר נָאל גֶעהֵילְט וָועְרְן אוֹנ דֶער כְּיהְ קֶערְן פּוּן דֶער אַלֶּע עֶסֶקִים אוֹנ וָועל מִיר גֶעמֶען סוֹף וָועט זַיין עֶר וָועט נִיט גֶעהֵילְט וָועְרְן אוֹנ אַצַייט צוּ שֶׁלֶעכְטֶם טָאהן אַיהְ וְנִגַּפְתֶּם אוֹנ אִיהר זַיין מְשַׁפָּחָה וָועלְן טְרוֹעְרִיג זַיין וַויל עֶר וָועט וָועט וָועְרְן גִימָארְד לִפְנֵי אוֹיבֵיכֶם פַאר אַיינֶע שִׁנְאֵיכֶם פַּיינְד וֶערְדוּ אוֹנ וַוייא וָועלְן גִינוֹעלְטִיגְן אִין אַיהְ שׁוֹנְאֵיכֶם אַיינֶע פַּיינְד וְנַסְתֶּם אוֹנ אִיהר וָועט אַנְטלוֹפֶן וַיין אוֹנ קֵיינֶער וָועט אַיהְ נִיט נָאך רוֹדֵף וָועלְן נָאר מַחֲמַת שֶׁרֶעק וָועט אִיהר אַנְטלוֹפֶן :

יח וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי
וְיָסַפְתִּי לְיַסְּרָה אֶתְכֶם שֶׁבַע עַל־
חַטֹּאתֵיכֶם: יט וְשָׁבַרְתִּי אֶת־גְּאוֹן
עֻזְּכֶם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל
וְאֶת־אַרְצְכֶם כַּנְּחשָׁה: כ וְתַם לָרִיק
כֹּחֲכֶם וְלֹא־תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת־

ת"א ושברתי את גאון עזכם . גיסין נ"ז :

יח) ואם עד אלה . ס"ת מדה שממדוד לכם מדה כנגד מדה :
יט) את גאון . כנ"מ זה המקדש : את גאון עזכם . כנ"מ זה
שבעתים . והחזיקו שבע נשים : (יט) ושברתי את גאון עזכם . כדכתיב
שבעת לחם היה לה . ובאגדה הוא בהמ"ק . כדכתיב
שפירשתי שכך מוכיח סוף המקרא ונתתי את שמיכם וגו' : (כ) כחכם . כי האדמה לא תוסף לתת את כחה

בעל הטורים

(יח) ואם עד אלה . ס"ת מדה שממדוד לכם מדה כנגד מדה :
(יט) את גאון . כנ"מ זה המקדש : את גאון עזכם . כנ"מ זה
שבעתים . והחזיקו שבע נשים : (יט) ושברתי את גאון עזכם . כדכתיב
שבעת לחם היה לה . ובאגדה הוא בהמ"ק . כדכתיב
שפירשתי שכך מוכיח סוף המקרא ונתתי את שמיכם וגו' : (כ) כחכם . כי האדמה לא תוסף לתת את כחה

רש"י

(יח) ואם עד אלה . ואם כעוד אלה לא תשמעו : ויספתי .
עוד יסורים ע"מהריס : שבע על חטאתיכם . (ת"כ)
שבע פורעניות פ"ע שבעה עבירות החמורות למעלה :
(יט) ושברתי את גאון עזכם . זה בהמ"ק וכן הוא אומר
(יחזקאל כד) הנני מחלל את מקדשי את גאון עזכם :
ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה .
זו קשה משה שאם הוא אומר (דברים כח) והיו שמיך
אשר על ראשך נחשת וגו' שיהיו השמים מזיעין כדרך
שהנחשת מזיעה והארץ אינה מזיעה כדרך שהברזל
מזיע והיא מאמרת פירושיה אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע ויהא חורב בעולם והארץ
תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיע' ויהא צ מחכלת פירותיה : (כ) ותם לריק כחכם . (ת"כ) הרי אדם אלא אחד

שפתי חכמים

ם דק"ל דיוסף על אלה משמע שקבע לכם זמן וכ"ק ואם עכר הזמן ועדיין לא תשמעו לי ויספתי ליסרכם וגו' וזה לא יתכן לומר שיקבע להם זמן לעכור על המצות לכך פי' דבר כמו בעוד דמל"כ ואם על אלה מבע"ל : ע לא שמוסיף עוד להכיא עליכם היסוריס הכתובים פעם אחת שהרי יסוריס שבאים אינן ממין הראשונ': ם דק"ל דהפסוק משמע שהקב"ה יפרע להם שבע פעמים על העבירות' וזה אינו דאין נפרע מאדם' יותר ממה שהתיבע בהגדה: צ כיוון

רש"ר

(יח) שבע על חטאתיכם . כלומר הרבה מכות על חטאתיכם . כמו שבע יפול צדיק וקם . ואור החמה יהיה שבעתים . והחזיקו שבע נשים : (יט) ושברתי את גאון עזכם . כדכתיב בשברי לכם מטה לחם . וכדכתיב גאון הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם . ולפי הפשט כמו שפירשתי שכך מוכיח סוף המקרא ונתתי את שמיכם וגו' : (כ) כחכם . כי האדמה לא תוסף לתת את כחה

פירוש לתורת אלהים

(יח) וְאִם אוּב אוֹיֵב עַד אֵלֶּה בֵּינִי דַיְיא דַאֲוִינָּע לֹא תִשְׁמְעוּ
וְוֶעט אִיהֶר נִיט הֶערֶן צוּא מִיר כְּלוֹמֶר אֲפִילוּ
אִיךְ וֶועל אוֹיךְ אַיין שִׁיקֶען דִיא אַלֶּע פּוּרְעָנְיוֹת
וָואם פְּרִיעֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען אוּן אִיהֶר וֶועט מִיךְ
פָּארְט נִיט וֶועלֶן פָאלְגֶן מָקִים זַיין מִיינֶע מִצְוֹת
וְיָסַפְתִּי וֶועל אִיךְ מֶערֶן לְיַסְּרָה צוּ שְׁטָרָאפֶן אֵייךְ
נָאךְ מִיט יְסוּרִים שֶׁבַע זִיבֶּען עַל חַטֹּאתֵיכֶם אוֹיף
אַיעֶרֶע זִינֶד כְּלוֹמֶר אַקְעגֶן דִיא זִיבֶּען עֲבֵירוֹת
וָואם פְּרִיעֶר אִיז גֶעשְׁטַאנֶען וֶועל אִיךְ אוֹיף אֵייךְ
בְּרֶענֶגֶן וִיבֶּען פּוּרְעָנְיוֹת אוּן דָאם וֶועֶנֶען זֵייא :
(יט) וְשָׁבַרְתִּי אִיךְ וֶועל צוּא בְּרֶעכֶן אֶת גְּאוֹן דָאם
הֶערְשָׁאפְט שִׁיזְכֶם פּוּן אַייעֶר שְׁטַארְקִייט דָאם אִיז
דָאם שְׁטַארְקִייט פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל דָאם אִיז פּוּרְעָנְיוֹת וָנָתַתִּי אוּן אִיךְ וֶועל גֶעבֶּען אוֹיף אַיין
אַוּוי אַ פּוּרְעָנְיוֹת אַז אַייעֶרע הִימֶלֶען וָועלֶן זַיין אַוּוי וִויא אַייזֶען , אַזוֹיא וִויא אַייזֶען גִיבֶּען נִיט
קֶיין פַייכְטֶעקִייט פּוּן זִיךְ . אַזוֹיא וֶועלֶן דִיא הִימֶלֶען קֶיין פַייכְטֶעקִייט גֶעבֶּען פּוּן זִיךְ אוּן רָעגֶען
וֶועט נִיט זַיין אוֹיף דֶער וֶועלְט דָאם אִיז דֶער אֲנֶדֶערֶער פּוּרְעָנְיוֹת וְאֶת אַרְצְכֶם אוּן אַייעֶרע עֶרד
וֶועט זַיין כַּנְּחשָׁה אַוּוי וִויא קוּפֶּער שְׁוִויצְט פּוּן זִיךְ וְעַלְבֶּערְט אַזוֹיא וֶועט דִי עֶרד שְׁוִויצֶען אוּן
מַחֲמַת דָעם וֶועלֶען אֲלֶע תְּבוּאוֹת וָואם אִין דֶער עֶרד פֶּאר פּוֹילְט וָועֶרֶן דָאם אִיז דָאם דְרִיטֶע
פּוּרְעָנְיוֹת : (כ) וְתַם אוּן עֶם וֶועט צוּא נֶיין לֶעֶרִיק צוּא לֶעהֶר כּוֹחֲכֶם אַייעֶר כֹּחַ אִיהֶר וֶועט זִיךְ מִידֶּען ,

ליקוטים על התורה

וְנָתַתִּי אֶת שְׁמֵיכֶם כַּבַּרְזֶל וְאֶת אַרְצְכֶם כַּנְּחוּשָׁה . אִיךְ וֶועל
גֶעבֶּען אַייעֶרע הִימֶלֶען וִוי אַייזֶען אוּן אַייעֶרע עֶרד וִוי
קוּפֶּער . אִין דִי תּוֹרָה וָואם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גֶיזָאגְט שְׁפַּיים
פַּאֲרָעקְערְט , דִי הִימֶלֶען וָועלֶן זַיין וִוי קוּפֶּער אוּן דִי עֶרד וָועט
זַיין וִוי אַייזֶען . עֶנְגֶפֶערְט דֶער כְּלִי יָקָר וַויֶיל אַלֶע מְפָרְשִׁים זָאגֶן
דִי תּוֹרָה פּוּן דִי סֶדֶרָה בְּחֻקֹּתַי אִיז גֶיזָאגְט גֶיוָוארֶן אוֹיף דִי
עֲבֵירוֹת וָואם דִי יִידֶן הָאבֶּן גֶיטָאהָן בֵּיי דֶעם חוּרְבַּן פּוּן עָרְשְׁטֶן
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ , דַאֲמָאלְס אִיז גֶיוֶוען וַיֶיעֶרע עֲבֵירוֹת צוּ נָאם ,
וַיֶיא הָאבֶּן גֶעדֶינְט עַבוֹדָה זָרָה דֶרֶיבֶּער וָועט דֶער הִימֶעל זַיין
הָאלְטֶער פּוּן דִי עֶרד וָואזְט אַייזֶען אִיז הָאלְטֶער וִוי קוּפֶּער ,
אוּן דִי תּוֹרָה וָואם מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גֶיזָאגְט אִין דִי סֶדֶרָה תַּבֹּא
אִיז גֶיזָאגְט גֶיוָוארֶן אוֹיף דִי עֲבֵירוֹת וָואם דִי יִידֶן הָאבֶּן גֶי־

יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פִּרְיוֹ׃
כא וְאִם־תֵּלְכוּ עִמִּי קֶרִי וְלֹא תֹאבוּ
לִשְׁמֹעַ לִי וְיָסַפְתִּי עֲלֵיכֶם מַכָּה שֶׁבַע

וְלָא תִתֵּן אַרְעָכוֹן יַת
עֲלָלְתָהּ וְאִילָנֵי אַרְעָא לָא
יִתֵּן אִבֵּיהוֹן׃ כא וְאִם
תְּהָכוֹן קֳדָמַי בְּקַשְׁיוּ
וְלָא תִבְעוֹן לְקַבָּלָא
לְמֵימְרִי וְאוֹסִיף לְאַיְתָאָה

רש"ם

לבם: (כא) ואם תלכו עמי קרי. מנחם פי' ל' מניעה מגזרת הוקר רגלך והבל הוא. כי הוקר מגזרת חטופי פ"א הפעל כמו הושב את אביך. מן אברם ישב. וקרי מן קרה. מגזרת אקרה כה. וזהו פירושו אם תלכו עמי במקרה ולא תדיר כאדם שאינו הולך תדיר אצל בוראו:

בעל הטורים

יבולה: (כא) כתצטריכים. בגימ' כן בשוגג וכן במזיד:

שפתי חכמים

סימן לחם הפירות נקקבין: ק וכם במלקט עצבים רעים מתוך הזרעים. כסח קיולל. עודר כופכר: ד פי' וחם לכיך כחכם תחל שמעל והטורח כו' שאז טוניו קטות. שפם פירש כחכם על ממוגם הבא מכח לא היה לכיך למימל דכבר כתיב ואתני שמיכם ככרזל וגו' ומסתמא וחם לכיך (ג"ח) גם אין לומר שיחיום כח גופם דמ"כ לא הל"ל לכיך אלא וחם כחכמה: ש דק"ל למה לי למכתב לרככם היה לו לכתוב ולא יתן המטר כמ"ש לעיל בכרכה ומגפה המגן יבולה אלא לכלכם משמע לף מה שאחה מביחים שם בשעת הזרע משלכם אפי' זה לא חוליח. ל"ג דייק מדכתיב יבולה לי מוכיל שהוא מבית. רש"י: ת דק"ל שכ"ל ושן לא יחן פריו אלא לכל קללות ויש כאן שבע פורעניות: (כא) ואם תלכו עמי קרי. לשון מניעה וכן (משלי כה) הוקר רגלך וכן יקר רוח (שם יז) וקרוב לשון זה לתרגומו של תוקלוס לשון קושי שמקשין לכם להמנע מהתקרב אלי: שבע כחטאתיכם. שבע פורעניות לחריס כמספר שבע

ליקוטים על התורה

פֿאהן ווען עם איז גיוועזן דער חורבן פון אנדערן בית המקדש דאמאלס האבין די יודין גיזוינדיגט איינער צום אנדערן וזענען די עבירות גיוועזן אונשטן אויף די ערד דריבער איז די ערד ניוועזן ווי אייזין און דער הימעל איז גיוועזן ווי קופער. איז די ערד גיוועזן הארטער ווי דער הימעל:

אוים שלאגן דאם איז דער פערטער פורענויות ולא תתן אונ אייער לאנד ווען ניט געבין איהר פרוכט [ר"י שרייבט עם ווען אפילו אזויא פיל ניט אויף קאקסן ווי פיל מען האט פאר זייעט] דאם איז דיא פינפטע פורענויות ועץ הארץ אונ דיא ביימער פון דער ערד לא יתן ווען ניט געבין פרי זיין פרוכט [ר"י שרייבט דאם ווערט גירעכינט פאר צוויא פורענויות אונ דאם נואכט לא יתן גייט ארויף אונ אראפ אונ אזויא איז דער פשט] ועץ אונ דער בוים פון דער ערד לא יתן ער ווען ניט געבין אפח אין דער פרי זיא נאל בלייבן דאם איז דיא צעקסטע אזא ויורער לא יתן פריי ער ווען ניט ווערין אונ ווען אראפ פאלין דאם איז דער זיבעטער פורענויות (כא) ואם תלכו תלכו אונ אז איהר ווען ניין מיט מיר הארט כלומר איהר מאכין אייער הארץ ולא תאבו אונ איהר ווען ניט ווילן לשמע לי צו הארין מיך ויספתי ווען איך מערין צוא שיקן אויף אייך ויבן מכות

פירוש לתורת אלהים

איהר ווען אקערין אונ זייען אונ נאך אנדערע זאבין ואם מען טוהט אין פעלד דיא חבואה ואל גראטין אונ עם וועט קומען דיא צייט פון שנים ווען קומען איין שטורעם האגיל אונ ווען זי

משלי חכמים

ואם תלכו עמי קרי וגו'. נאט האט גיזאגט צו די יודין אויב איר ווען עין מיט מיר טרעפענדיג ווען איך מיט אייך פאהן אויך עין מיט מיר טרעפענדיג, לכשל איינער האט נעהאט איין זוהן דער זוהן איז גיוועזן אנשטן אויף די ערד דריבער איז די ערד גיוועזן ווי אייזין און דער הימעל איז גיוועזן ווי קופער. איז די ערד גיוועזן הארטער ווי דער הימעל:

אוים שלאגן דאם איז דער פערטער פורענויות ולא תתן אונ אייער לאנד ווען ניט געבין פרי זיין פרוכט [ר"י שרייבט דאם ווערט גירעכינט פאר צוויא פורענויות אונ דאם נואכט לא יתן גייט ארויף אונ אראפ אונ אזויא איז דער פשט] ועץ אונ דער בוים פון דער ערד לא יתן ער ווען ניט געבין אפח אין דער פרי זיא נאל בלייבן דאם איז דיא צעקסטע אזא ויורער לא יתן פריי ער ווען ניט ווערין אונ ווען אראפ פאלין דאם איז דער זיבעטער פורענויות (כא) ואם תלכו תלכו אונ אז איהר ווען ניין מיט מיר הארט כלומר איהר מאכין אייער הארץ ולא תאבו אונ איהר ווען ניט ווילן לשמע לי צו הארין מיך ויספתי ווען איך מערין צוא שיקן אויף אייך ויבן מכות

משלי חכמים

ואם תלכו עמי קרי וגו'. נאט האט גיזאגט צו די יודין אויב איר ווען עין מיט מיר טרעפענדיג ווען איך מיט אייך פאהן

פאהן ווען עם איז גיוועזן דער חורבן פון אנדערן בית המקדש דאמאלס האבין די יודין גיזוינדיגט איינער צום אנדערן וזענען די עבירות גיוועזן אונשטן אויף די ערד דריבער איז די ערד גיוועזן ווי אייזין און דער הימעל איז גיוועזן ווי קופער. איז די ערד גיוועזן הארטער ווי דער הימעל:

אוים שלאגן דאם איז דער פערטער פורענויות ולא תתן אונ אייער לאנד ווען ניט געבין פרוכט [ר"י שרייבט דאם ווערט גירעכינט פאר צוויא פורענויות אונ דאם נואכט לא יתן גייט ארויף אונ אראפ אונ אזויא איז דער פשט] ועץ אונ דער בוים פון דער ערד לא יתן ער ווען ניט געבין אפח אין דער פרי זיא נאל בלייבן דאם איז דיא צעקסטע אזא ויורער לא יתן פריי ער ווען ניט ווערין אונ ווען אראפ פאלין דאם איז דער זיבעטער פורענויות (כא) ואם תלכו תלכו אונ אז איהר ווען ניין מיט מיר הארט כלומר איהר מאכין אייער הארץ ולא תאבו אונ איהר ווען ניט ווילן לשמע לי צו הארין מיך ויספתי ווען איך מערין צוא שיקן אויף אייך ויבן מכות

עֲלֵיכוֹן מְחָא שְׁבַע
כְּחוֹבֵיכוֹן: כג וְאִנְדֵּי בְּכוֹן
יַת חַיַּת בָּרָא וְתַתְכֵּיל
יַתְכוֹן וְתִשֵּׁיצֵי יַת
בְּעִירְכוֹן וְתַזְעֵיר יַתְכוֹן
וְיִצְדְּנִין אוֹרְחָתְכוֹן: כג וְאִם
בְּאִלֵּין לָאִתְרַדּוֹן לְמֵימְרִי
וְתֵהָכוֹן קֳדָמַי בְּקִשְׁיוּ:
כד וְאַהֲךְ אַף אֲנָא עִמְּכוֹן
בְּקִשְׁיוּ וְאַלְקֵי יַתְכוֹן אַף
אֲנָא שְׁבַע עַל חוֹבֵיכוֹן:
כה וְאַיְתֵי עֲלֵיכוֹן דְּקָטְלִין
בְּחַרְבָּא וְיִתְפְּרְעוּן מִנְכוֹן

ת"א והשלחתי. שבח גז: ופס כתוס לא תוסיפו לי. פס סנהדרין כב: עליכם מחא. פס:

כְּחַטֹּאתֵיכֶם: כב וְהִשְׁלַחְתִּי בָּכֶם
אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם
וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה
אֶתְכֶם וְנֶשַׁמּוּ דַּרְכֵיכֶם: כג וְאִם־בְּאֵלֶּה
לֹא תִוָּסְרוּ לִי וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי קֶרִי:
כד וְהָלַכְתִּי אַף־אֲנִי עִמָּכֶם בְּקֶרִי
וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שֶׁבַע עַל־
חַטֹּאתֵיכֶם: כה וְהֵבֵאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב
נֹקֶמֶת נְקַם־בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם אֶל־

בעל הטורים

(כה) נקס. כ' במס'. נקס ברית. נקס מחת מצחי עיני גבי

רש"י

כחטאתיכם: (כד) והשלחתי. לשון א גירוי: ושכלה אתכם. מין לי חלה היה מסכלת שדרכה בכך כהמה שחין ורכה בכך מניין ת"ל (דברים לג) וזן בהמות חלב ב כס הרי שתים ומין שתהא מניחה בגזיתה ת"ל (שם) עם חמת וזחלי עפר. מה חלו נוסכין וממיתין אף חלו נוסכין וממיתין ככר היו שנים ג כה"ג חמור נוסך וממית ערוד נוסך וממית: ושכלה אתכם. חלו ד הקטטים: והכריתה את בהמתכם. מכאוב: והמעיטה אתכם. ה מצפנים: ונשמו דרכיכם. שבילים גדולים ושבילים קטנים הרי שבע פורעניות. זן כהמה. וזן היה. חמת זוחלי עפר. ושכלה. והכריתה. והמעיט'. ונשמו:(כג) לא תוסרו לי. לשוב ו חלי: (כה) נקם ברית. היא נקם שהיו בברית ז כדרך שהר נקמות וזהו סמוי עיניו ח של לקדוקיו. ל"ח נקם ברית נקמת ברית חסר ט עכרתם. כל הכאת חרב שכמקרא היא מלחמת י היולות חויכים: ונאספתם. מן החוץ אל תוך

רש"ם

(כה) נקם ברית. שעברתם. כמו שכתוב למעלה להפרכם

שפתי חכמים

סמכן נמה ליה: א דמין סייף ל' שלימות אלא כבר דעת: ב וכמן כתיב ג"כ והשלחתי בכם וגו' נג"ם: ג כס"י מביא זה שאל תקשה ליה ותהמה היאך מלינו שבהמה ממיתה בגזיזתה והיה מעשה דכבר היו כו': ד כ"ל כשמתים כניו של אדם כשהם קטנים נקרא משכל כמו שמלינו בכיקרא שאחרה נמה משכל גם שניכם יום אחד וכשהוא זמן היו קטנים (ול"ע): ה והא דשינה רש"י כל' ונקט מצפנים גבי כ"מ. י"ל דק"ל לא אמ לא כתיב והכריתה בהמתכם ואחכה אלא מעשה דבהמה שהיתה מכחון בעדה יכריתו אותה מכל ול אבל אדם שהוא בחוץ בפנים בתוך העיר מ"ם לא יכריתו כולם אלא יחמיעו אותם: ו ולפיכן לא תוסיפו לי אין מיושב בפשוט דוקאי לא יהיו לנקבל היסורים. לכך פירש שאם בלא אלה יסוריים לא תהיו לשוב אלי: ז כ"ל והבאתי עליכם חרב נקמת ברית משמע לוחו חרב שכתוב בברית דסיינו תוכה. אבל יש עוד נקם שהיו בברית והוא סימה כו': ח סימה עיניו לוחו כתוב בתורה ס"ג ס"ם עוכרת נקם ברית שהוא שבועה בשבע לדקיוהו ועבר על השבועה וסימה את עיני נדקיוהו וכי' בשאר נקמות ללימד שם עבדו על ד"ת כגון גזל ועריות ג"כ דומה לזה: ט ס"ל התיכר ' דק"ל לשון שפכר בחרב יכה אותם מעלמו. והא דלא פרש"י זה לעיל גבי ואתכ לא תעבור

משלי חכמים

בֶּעבִּין וְעוֹלְבָא מְלָאכָה עִם טָרְעִפְט אִים אֲמָאהל גִּיט עֶר דִּיר
אַנְרֵיגְנִיט אַרְבָּעט אֲמָאהל אַשְׁוּוערְע אַרְבָּעט. וְדָער נְמְשַׁל אִיז
נָאם הָאם גִיוֶעהן יודין וְעָנֶען דִי קְלֵינְסְטֶע פָּאלְק פּוּן אַלֶּע פָּעלְ־
קֶער הָאם נָאם גִינֶענבין צוּ זַיִיא אַשְׁיינְע אוּן אַנְרֵינְגְע אַרְבָּעט

עֲרִיכֶם וְשִׁכַּחְתִּי דֶּבֶר בְּתוֹכְכֶם
וְנִתַּתֶּם בְּיַד־אוֹיֵב: כו בְּשָׁבְרִי לָכֶם
מַטֵּה־לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחְמְכֶם
בְּתַנּוּר אֶחָד וְהֵשִׁיבוּ לַחְמְכֶם
בַּמִּשְׁקָל וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבָּעוּ: ס

ת"א כבסרי לכם. סבעת נג: ומפו סבעי. פסחים לג:

פוּרְעָנוּתָא עַל דַּעֲבַרְתּוּן
עַל פִּתְגָמַי אוֹרַיְתָא
וְתִתְפַּנְשׁוּן לְקֳרָוֵיכוֹן
וְאַגְרֵי מוֹתָנָא בֵּינֵיכוֹן
וְתִתְמַסְרוּן בִּידָאדָמְנָאדִי:
כו בְּדָאִתְבַּר לְכוֹן סָעִיד
מֵיכְלָא וַיַּפְיָן עֲשַׂר נְשִׁין
לַחְמְכוֹן בְּתַנּוּרָא חַד
וְיִתְיְבָן לַחְמְכוֹן בְּמַתְקָלָא
וְתֵיכְלוּן וְלָא תִשְׂבְּעוּן

רש"ם

את בריתי: (כו) עשר נשים. כלומר הרבה. כמו זה עשר פעמים תכלימוני: בתנור אחד. כי אשה אחת לא תוכל למלא את התנור פת: והשיבו לחמכם במשקל. כי במשקל הביאוהו לתנור ובמשקל השיבוהו להאכילו לבעלים ובמשקל ובצמצום לחם צר ומים לחץ. כדכתיב בן אדם הנני שובר מטה לחם בירושלים ויאכלו לחם במשקל ובדאגה ומים במשורה. אף כאן כתיב בשברי לכם מטה לחם יאפה ויאכל במשקל: ואכלתם ולא תשבעו. כי במשקל ובצמצום יאכלוהו. וגם יש לומר שאותו לחם אף על פי שאוכל ממנו הרבה

בעל הטורים

שמשון כדתי' בסוסה שמצרו פלגתיס על שבועתם וזה הוא נקב בירית דכריתו שבוע' דכתיב כל שבועה שעברו ממך ונקמם נקם ע"כ:

שפתי חכמים

כמרכם י"ל משום דכתיב לעיל ונתתי שנים דמנת שנים הוא סיפך המלחמות דכתיב תמי שנים וכי מדכר המם למלחמ' כודמי קמי מחיל המלחמה שכל הכח לא נזכר שום מויב אלא כדכתיב והכתתי עליכם מכה מ"ם פי' דמלת מכה יוכה על היל המויבים: כ דמל"כ מה ענין הדבר אלל ונתתם ביד מויב. ונע"פ שעשו כל דעות לא היו מניחים את המת לפי שהאהין מיוה יכולה לשבוד שמשכיח מיד שם מניעים אותו: ל סולקך לפרס מלת בשברי שהכוד מפני שמלת בשברי פי' בשעת שברי והמכוון שם שיכוד ולא בשעת שיכוד: מ (ג"ם) דמ"ם לומר מהמת הסכין לחם דשם כבר כתיב בשברי לכם וגו': ג דמל"כ יהיו שמנה לך הוא שהכה דכתיב בירית דקדש ופי' ע"י שהכה דהייגו מילות המויבים שהם נתונים ביד המויבים על ידי הדבר:

בתוך המעים בלחם הרי שבע פורעניות חרב מצור דבר שבר מעה לחם תוסר עשים את נפולה מהרה במעים ונתתם חיה מן המנין ג שחית החרב: בתוכיכם

פירוש לתורת אלהים

נוֹקֵם יַיִן פַּאר דָּעם וָואם אִיהר הָאט עוֹבר גִיוֶועֶן
צוּ אַייִךְ שַׁבָּה לָהֶם דָּאם אוּנְטָעֶר לָעהנוּנג פִּין שְׁפַּייז
אוּף דָּעם וָואם אִיהר הָאט מִיט מִיר פִּורֶת בְּרִית
אוּן דָּאם אִיז הָאלְב הִונְגָעֶר וְאָפוּ אוּן זַייא וָועלֶן
גִיוֶועֶן וֶוֶאסֶפֶּם אוּן אִיהר וָועט זִיךְ אַיִין וַאמָלָען
בְּאקֶן עָצֶהן וַוייבָּער אַייֶער בְּרוֹיט אִין אַיִין אוֹיבֶן
אִין אַייֶער שְׁטָעט מַחֲמַת דִיא שְׁטָעט וָועלֶן זַיִין
מַחֲמַת וַוייניג הָאלְץ וְהֵשִׁיבוּ אוּן זַייא וָועלֶן וִוידֶער
פּוּן אוֹיסִינְוַוייניג אַרוּם בַּאלָעגֶערְט פּוּן דָּעם
קֶערֶן לַחְמְכֶם אַייֶער בְּרוֹיט וָועט גָעוִוינְט
שׁוּנָא וְשִׁלַּחְתִּי אוּן אִיךְ וָועל שִׁיקֶען אַיִין מְאוֹרד
כְּלוֹמַר מַחֲמַת דָּאם בְּרוֹיט וָועט זַיִין פּוּן פוֹילֶע
צָווִישֶׁען אַייךְ אוּן מָען טָאר נִיט לָאזִין אִיבֶּער
תְּבוּאָה וָועט דָּאם אִין אוֹיבֶן צוּ פָאלֶען וָועלֶן
גָּעְבְּטִיגָען אַמַת אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּן אִיהר וָועט
אוּף שְׁטֶעקֶער וָועט מָען זִיךְ מִוזִין צוּ טַייל֫ען
אַרוֹיס פִּילֶען דָּעם מַת פּוּן דָּעֶר שְׁטָאט אִיהם
מִיט אַוָואג וַאבְלַתֶּם אוּן אִיהר וָועט עָסִין וְלֹא תִשְׂבָּעוּ
מְקַבֵּר צוּ זַיִין וְנִתַּתֶּם אוּן דוּרְךְ דָּעם וָועט אִיהר
אוּן אִיהר וָועט נִיט וַאט זַיִין וָואהרֶם עָם וָועט זַיִין
אִיבֶּער גִיגָעבֶן וָועלֶן בַּיִד אוֹיבֶ אִין דִיא הֶעֶנְט
אַקְלָלָה אִין אַייֶער גִידָּערִים אֶפִּילוּ אִיהר וָועט
פּוּן דָּעם פַּייִנד: (כו) בְּשָׁבְרִי אִיךְ וָועל צוּ בְּרֶעכֶן
עָסִין וָועט אִיהר פָּארְט הוּנְגָעֶרִיג זַיִין דָּאם וָועֶנֶן

משלי חכמים

צִיר מֶרֶעפֶּענְדִיג, אוֹיב אִיר זוֹכְט צוּ טָאהֶן וָואהֶר וָואם אַייךְ זַיי וָועט
מֶרֶעפֶּען אַף אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּכֶם בְּקֶרִי. וָועל אִיךְ גַיִין מִיט אַייךְ
אוֹיךְ מֶרֶעפֶּענְדִיג וָועלְכֶע צָרוֹת עָם וָועט אַייךְ מֶרֶעפֶּען וָאל אַייךְ
מֶרֶעפֶּען בִּיז אִיר וָועם צוּרִיק קֶערֶן צוּ נָאם אוּן צוּ זַיִין תּוֹרָה:

כג וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשָּׁמְעוּ לִי
וַהֲלַכְתֶּם עִמִּי בְּקֶרִי׃ כח וְהָלַכְתִּי
עִמָּכֶם בַּחֲמַת־קֶרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם
אַף־אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטֹּאתֵיכֶם׃
כט וַאֲכַלְתֶּם בְּשַׂר בְּנֵיכֶם וּבְשַׂר
בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכֵלוּ׃ ל וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
בָּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמָּנֵיכֶם
וְנָתַתִּי אֶת־פִּגְרֵיכֶם עַל־פִּגְרֵי
גִלּוּלֵיכֶם וְגָעֲלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם׃
לא וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָּה

כג ואם בדא לא תקבלון למימרי ותהכון קדמי בקשיו׃ כח ואיהך עמכון בתקוף רגז וארדי יתכון אף אנא שבע על חוביכון׃ כט ותכלון בישר בניכון ובישר בנתיכון תכלון׃ ל ואשיצי ית במתכון ואקצץ ית חנינסניכון ואתן ית פגריכון על פגרי טעותכון ורחק מימרי יתכון׃ לא ואתן ית קרוויכון חרבא ואצדי

ת"א כמשמ קרי. ס' סזוסר פרשת תרומה: ונתתי את פגריכם. סנהדרין סג סד:

רשב"ם

לא ישביע מסעוד האדם כי מארה תמצא בו׃
(כח) ויסרתי. מן ייסר איש את בנו ואמר ויסרתי. זכן ויסרו אותו. כן מן ישב ואמר וישבו טירותיהם בך ביחזקאל׃

(ל) על פגרי גלוליכם. כי בבית במותיכם תהרגו. כדכתיב בירמיה כי אם גיא ההרגה וקברו בתופת מאין

רש"י

(ל) במתיכם. מנדלים וכירניות: חמניכם. מין ע"ז שמעמידין על הגגות וע"ם שמעמידין כחמה קרוין חמנים: ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב היו ומוציאים ירחתם מהיקס ם ומפקיס אותס וכרסו נפקעת ומופל עליה: וגעלה נפשי אתכם. (ת"כ) זה סילוק שכינה: (לא) ונתתי את עריכם חרבה. יכול מלמד כשהוא אומר והשמותי אני את הארץ הרי מלמד שמור הוא ריק מקייס

שפתי חכמים

ס"ם ריש"י רולה לפרש סילוק נס מס שכתב בקרא ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם דמשמע בשמע מתים סס נופלין על ע"ז שלסס:

פירוש לתורת אלהים

דיא וְיָבֵן פּוּרְעָנִיוֹת [עיין רש"י]: (כז) וְאִם אוּן אוּיִב בְּזֹאת מִיט דָעם דָאזִיגֶן, אֶפִילוּ אִיךְ וֶועל אוּיף דֶער זוּכְט אַייךְ שְׁקֶען דיא וְיָבֵן פּוּרְעָנִיוֹת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וֶועט אִיר מִיךְ פָארְט נִיט צוּ הָערֶן וַהֲלַכְתֶּם אוּן אִיר וֶועט נַיין מִיט מִיר מִיט הַארְטְקֶייט: (כח) וְהָלַכְתִּי וֶועל אִיךְ נַיין מִיט אַייךְ מִיט אַצָארְן פּוּן הַארְט־קֶייט וֶיִסַּרְתִּי אוּן אִיךְ וֶועל אַייךְ שְׁטָרָאפִין שֶׁבַע זִיבֶן פּוּרְעָנִיוֹת עַל חַטֹּאתֵיכֶם אוּיף אַיינֶערְלֵי וִיבֶן וִינְד: (כט) דָאם אָרְשָׁטֶע אִיז וַאֲכַלְתֶּם מַחֲמַת הוּנְגֶער וֶועט אִיר עֶסְן דָם פְלֵייש פּוּן אַיינֶערְלֵי זֵיהֶן וּבְשַׂר בְּנוֹתֵיכֶם אוּן דָאם פְלֵייש פּוּן אַיינֶערְלֵי טָעכְטֶער וֶועט אִיר עֶסְן: (ל) דָאם אַנדֶערְע וְהִשְׁמַדְתִּי אוּן אִיךְ וֶועל פָאר טִילְגֶען אֶת בָּמוֹתֵיכֶם אַיינֶערְלֵי דָאם מַיינֶט מֶען דיא הוּיכְע מָאהֲרִין אוּן הוֹיכְע בְּנִינֶגִים אוּן דוּרְךְ דָעם וְהִכְרַתִּי וֶועל אִיךְ פָאר שְׁנַיידֶן אֶת חַמָּנֵיכֶם אַיינֶערְלֵי גֶעצִין בִּילְדֶער וָואם אִיהר שְׁטֶעלְט וַיִּיא אוֹיף דִיא דָעכֶער אוּן וַוייל זִי שְׁטֶיגֶען אוֹיף דֶער זוּנן וֶועלְכֶע זִי גֶערוּפִין חַמָּנִים דָאם אִיז טַיטְש זוּנֶען בִּילְדֶער, דָאם דְרִיטְע אִיז וְנָתַתִּי אוּן אִיךְ וֶועל אַייךְ גֶעבֶּן אַייגֶער קֶערְפֶּער עַל פִּגְרֵי אוֹיף דִיא קֶערְפֶּער פּוּן אַייגֶער אוֹמְוֶועְרְדִיקֶייט, רש"י שֶׁרַייבְּט זַייא וֶועלֶן גֶעשְׁוָואלֶן וֶועֶרֶן פַאר הוּנְגֶער אוּן וֶועלֶן אֲרוֹיס צִיהֶען דִי צוּרוֹת עו"ג פּוּן זַייגֶער שׁוּיס אוּן וֶועלֶן זַיי קוּשֶׁען זַיי וֶועלֶן מַיינֶען דִי צוּרוֹת עו"ג וֶועט זַיי עָפֶּעס הֶעלְפֶּן דָער וַויל וֶועט זַייגֶער בּוּךְ צוּ שְׁפָּרוּנְגֶען וֶועֶרֶן אוּן וֶועלֶן פַאלֶן אוֹיף דִי צוּרוֹת עו"ג טוֹיטֶערְהַייט, דָאם פֶּעֶרְטֶע אִיז וְנֶעֱלָה נָאט וָאנְט מַיין וִילֶען וֶועט אַייךְ פַאר אוֹמְוֶועְרְדִיגֶען דָאם הַייסְט אִיךְ וֶועל אֲפּ טָאהן פּוּן אַייךְ מַיין שְׁכִינָה: (לא) דָם פִּינְפְטֶע אִיז וְנָתַתִּי אוּן אִיךְ וֶועל גֶעבֶּן אַייגֶער שְׁטֶעט צוּ

וַהֲשִׁמּוֹתִי אֶת־מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אָרִיחַ בְּרֵיחַ נִיחֹחֲכֶם׃ לכ וַהֲשִׁמֹּתִי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עֲלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ׃ לג וְאֶתְכֶם אָזָרֶה בַגּוֹיִם וַהֲרִיקֹתִי אַחֲרֵיכֶם חָרֶב וְהָיְתָה אַרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָה׃ לד אָז תִּרְצֶה

וית מקדשיכון ולא אקבל ברעוא קורבנכון׃ לכ ואצדי אנא ית ארעא ויצדון עלה בעלי דבביכון דיתבין בה׃ לג ויתכון אבדר בין עממיא ואגרי בתריכון דקטלין בחרבא ותהי ארעכון צדיא וקריכון יהון חרבא׃ לד בכן

ת"א והשמותי את. שבח סס מגילס כח: ואתכם אזכה. שבח סס: מז תרגום סמרגן. סס עקדס שער סס:

רשב"ם

מקום: (לב) ושממו עליה אויביכם. כשבאים לשבת בה כדכתיב בל עובר עליה ישום וישרוק על מבוותיה:

ומיד והריקותי לכם ברכה עד בלי די. מי אמרתי והריקותי לכם ברכה עד בלי די. ופתם לא לקיים מלותי. על כן

בעל הטורים

(לב) ושממו אזכם. הוי"ן עקימה. לומר לך שגתתי לכם מקן ז' עממין לקיים פתרונו שנאמר ושממו עליה אויביכם הישבים בה. ופתם לא לקיים מלותי. על כן

שפתי חכמים

ד"ק"ל למה לא מנה לוקח בכלל הפורענויות ויהיו שמונה. לכן פי' זו מדה טובה כו'. ולפי להקשות למה לא מנה בכלל הפורענויות ופתכם אזכה וגו' שבות יותר קשה. ו"ל מפתר שהפסיק במדה טובה לא תשיב בכלל הפורענויות לעיל וק"ל ודלא כהרמ"ם שפי' זו מדה טובה קשטה דמלתא קמתר. מ"ל מינו כ"ל שם לא יהיה מדה טובה מלא פורענויות מ"כ יהיה שמונה מ"כ תקשה לך ופתכם אזכה בגויים שהיא מדת פורענויות יהא יהיו שמונה מלא ע"כ כ"ל שמין בכל מקום שבאה מספר שבעה פורענויות שמוסיף עוד פורענויות מחלים נוספים על הבעבר. עכ"ל: פ כלומר מה שכתוב בקרא ושממו עליה אויביכם מלא יוכלו לגזור בפלכם מחמת שממון: צ' לפי' ריק לא נופל מחרב מלא מגדן כ"ל תיק סתרב: ק ולכך כתיב והריקותי: ר כ"ל לוחן מיס: ש כ' הרמ"ס מין פי' תפיים כעם סמקום

רש"י

מקיים הרבה מעוכר וכב: והשמותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם מן הגדודיות שיורות של ישראל שהיו מתקדשות ומועדות לכח שם. הרי שבע פורענויות. לכילת בשר בניס ובנות. והשמדת במות הרי שתים. כריתת חמנים מין כאן פורענות אלא ע"י השמדת הכירניות יפלו החמנים שברחבי הגנות ויכרתו. ונתתי את פגריכם וגו' הרי שלש. שלוק שניה מרבע. תרבן עריס. ממון מקדש מן הגדודיות. ולא תריח קרבנות. הרי שבע: (לג) והשמותי אני את הארץ. זו מדה טובה ע לישראל שלא ימלאו החויבים כאת רוח בחרטם פ שתהא שוממה מיושביה: (לג) ואתכם אזרה בגוים. זו מדה קשה שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין ויחרטם גזרו שבמזרח כלפה הזורה שעורים בגפה ואין אחת מהן דבוקה באחרת: והריקתי. כשבולף החרב מתרוקן הגדן צ ומדלגו חרב הנשמעת לחריכם מיה הוזרת מהר ק כלפה שמריק את המים ואין ר כופן לחזור: והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לבוא לתוכה ומתוך כך עריכם יהיו חרבה גרוות לכם חרבות שבשעה שחלה גולה מכיתי ומכרתו ומעירו וסופו לחזור כאלו אין כרמו וכיתו חרבים כך שנויה בת"כ:

(לד) אז תרצה. תפיים את כעם המקום ש שבעם על

שמעותיה

פירוש לתורת אלהים

וַיִּסַּט, דָּאִם וַעֲקַסְתָּא אִיז וַהֲשִׁמּוֹתִי אוּנ אִיךְ וְוִעל אַיִן אַרְט וַעֲקַסְתָּא אִיז מִיט דָּעם אַנְדֶערִן פָּאר וויסְטָען אַיֶער בִּיהמ"ק דָּאם זִיבָּעטָא אִיז אוּנ טְרַייסְטָען זִיךְ, אָבֶּער דִּיא יִשְׂרָאֵל וָועלִין ח"ו וְלֹא אָרִיחַ אוּנ אִיךְ וְוִעל נִיט שְׁמֶעקֶן בְּרֵיחַ אִין צוּ שְׁפָּרייט וָועלִין אַזוֹי וִוי דִי פְלָעגְוע וָועלְט צוּ גִּישְׁמַאק נִיחוֹחֲכֶם פּוּן אַיֶערָע קָרְבָּנוֹת׃ (לב) וַהֲשִׁמּוֹתִי שְׁפָּרייט וָועלִין מָען וַיֶעט דִי תְּבוּאָה אוּ אַיֶער אוּנ אִיךְ וְוִעל פָּאר וויסְטָען דָּאם וַיֶעט וְוִערִן אוֹיבֶּערְט אַיֶערָע פַיינְד מִיט דָּעם אַנְדֶערִן וָועלִין זִיךְ נִיט קָאנָען וָעהן וַיַּיז וָועלִין פָּאר וויסְטָען וָועט וַיֶער לַייבּ וְוִיבּ וְוִערִן וַהֲרִיקֹתִי אוּנ אִיךְ וְוִעל אוֹיס לַייגִּין נָאךְ אַיִיךְ דִי שְׁוֶוערְד אַרוֹים צוּ שְׁלָעפִּין פּוּן דָּער שַׁייד אוּנ דִי שַׁייד וָועט בְּלַייבִּין לַייִדיג וְהָיְתָה אוּנ אַיֶער לַאנְד וָועט זַיין וויסְט וְעֶרִיבְּט אוּנ אַיֶערָע שְׁטֶעט וָועלִין זַיין וויסְט׃ (לד) אָז בַּאמָאלְם תִּרְצֶה וָועט בַּאווִילִיגָען דָּאם לַאנְד אִיהרָע שַׁמִּיטוֹת בְּלוּמֶר זִיא וָועט שְׁטַיגָען דָּעם בַּעַם פּוּן הקב"ה וָואס עֶר הָאט גִּיצֶערְנְט אוֹיף דָּעם וָואס דִי יִשְׂרָאֵל הָאבִּין גִּיט

תַּרְעֵי אַרְעָא יַת שְׁמִטָתָהּ כָּל יוֹמִין דִּי צְדָיאַת וְאַתּוּן בְּאַרְעָא בְּעָלֵי דְּבֵיכוֹן בְּכֵן תַּשְׁמֵט אַרְעָא וְתַרְעֵי יַת שְׁמִטָתָהּ׃ לה כָּל יוֹמִין דִּי צְדָיאַת תַּשְׁמַט יַת דְּלָא שְׁמָטַת בְּשִׁמְטַתְכוֹן כַּד הֲוֵיתוּן יַתְבִין עֲלָהּ׃ לו וּדְיִשְׁתָּאַרוּן בְּכוֹן וְאָעִיל תַּבְרָא בְּלִבְּהוֹן בְּאַרְעָתְא דְּסַנְאֵיהוֹן וְיִרְדּוֹף יַתְהוֹן קַל טַרְפָּא דָּשְׁקִיף וְיַעֲרְקוּן כְּמֵעְרוֹק מִן קֳדָם דַּקְטִלִין בְּחַרְבָּא

הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְתֹּתֶיהָ כָּל יְמֵי הָשַׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אָז תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְרָצְתָה אֶת־ שַׁבְתֹּתֶיהָ׃ לה כָּל־יְמֵי הָשַׁמָּה תִּשְׁבַּת אֵת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָה בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם בְּשִׁבְתְּכֶם עָלֶיהָ׃ לו וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם וְהֵבֵאתִי מֹרֶךְ בִּלְבָבָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיהֶם וְרָדַף אֹתָם קוֹל עָלֶה נִדָּף וְנָסוּ מְנֻסַת־

רש״י

(לה) כל ימי השמה תשבות. כל שבעים שנה של גלות בבל. פירשו רבותינו כנגד שנים שהיה לה לשבות ולא שבתה. תשבות מלאפום באתנחתא. אבל בלא אתנחתא. אז תשבת הארץ פתח. וכן ויומת ויגע באתנחתא כולם מלאפום. ויומת. הים ראה ויגס: (לו) מרך בלבבם. אינו ל׳ רך הלבב. ואל הרך לבי.

שמותיה. והרצת. למלך תת שבתותיה: כל ימי השמה. ל׳ העשות (ומ״ס דגש במקום כפל ממש): (לה) את אשר לא שבתה. שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע׳ שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהשביעו ישראל בתרעם לפני המקום ארבע מאות ושלשים שנה שלם מאות ותשעים היו שני עונש מצטברים לאחר עד שגלו עשרת השבטים ובני יהודה השניים לפניו מ׳ שנה מצטברות עשרת השבטים על הרכות ירובלים הוא שנאמר (יחזקאל ד) ואתה שכב על צדך השמאלי׳ וגו׳ וכלית את חלה וגו׳ וזכרת על צדך הימנית ארבעים יום ת ונשאת את עון בית יהודה. וכנותה זו נאמרה ליחזקאל כשנה החמישית לגלות המלך יהויכין ועוד עשו שם שנים עד גלות לדקיהו הרי ארבעים ושש וק״ת שנות מנשה חמשים ושתים היו א מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה וכל שנות רשעו מעריס ושתים כמו שאמרו בתגדת חלק ושל אמון שתים וחצי עשרה ליהויקים וכשגדם לנדקיהו לא וחצוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם והם שש עשרה למאה י״ד שמיטין וכ׳ יובלות הרי לארבע מאות שנה שמים וארבע לשלשים ושש שנה חמש שמיטות. הרי שבעים חסר אחת ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים (כ״ה ואותו יובל שגלו שלש שנה נגמר בעונש נחשב להם) ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים ב וכן הוא אומר (דה״ב לו) עד לרצתה הארץ את שבתותיה וגו׳ למלאות שבעים שנה: (לו) והבאתי מרך. פחד ורך לבב. מ״ס של מרך יסוד

שפתי חכמים

שמקום שמלא תרגם כי מלא תרגם הוא פועל יוצא ושפיר ושפיר כשם שהמקום הוא פועל יוצא לשיטתו פי׳ שהרי תרגם את כשעסו של מקום שלא פי׳ תפיים כשם שהמקום הוא פילוגו של ושרגם את שבתותיה דכשיפ כשיפא דקרא ופי׳ מלא תרגם היא תתפיים ופילוגו אז תתפיים שהרי מן שבתותיה ומפני שתרגם תתפיים שהרי הוא כדי שתחזור ותפיים את המקום כ׳ כש״ז ל״ל מתחלה התרגים הוא ותמר תפיים את כשם המקום. והרמיה ע״ז שפיר גמי והרגם פי׳ למלך פי׳ שהסב מלא למלך ובני מלא תרגם שהרי לא שפיר מסירם מלא למלך לומר תפיים למלך מבעשו. שלא ע״כ ל״ל דלעיל לא פי׳ רק שכוונה ושמר תפיים את כשם המקום. (ג״ח) פי׳ מלא תרגם של פיים שהם קרובים בעין ושמר תפיים כשם המקום שהן לשפרש שתפיים השמיטות שהן שייך לשפיים שהכך עכרו עליהם שלא יפייסו כשם המקום שהשם על השמיטות. שלכך והרגם את שבתותיה שהוא ל׳ שפעיל שלא כתב ותרגם שבתותיה כמו שהשם שהקרא פילוגו והרגם למלך שבתותיה שהוא פועל יוצא לשיטתי שהשהרן תפיים השמיטות למלך: ת מ׳ יום מכמו על מ׳ שהם שהיו יהודה תחת גלות י׳ השבעים: א כלומר ומעשה נולד מיד כשגלו י׳ שב״ים ושמותיו היו כ״ם שהם לבד מה שהשביעו לפניו ו״כ כימי מעשה שהשביעו לפניו כ״ם שהם לבד מה שהשביעו לפניו בשהיה שהוא מלכים. ומתרגם דעשה תשובה כו׳: ב שע״ם שלא עכבו רק על ס״ע שמיטות ויו״לות מ״ש היו כגלות ע׳ שהם שלשים דשם שלש המתין הקב״ה עד שעבדו ע׳ שמיטות לדקה

פירוש לתורת אלהים

וְאַהֲלָטַן דִּי דִינִים פּוּן שְׁמִיטוֹת כָּל יְמֵי הָשַׁמָּה אַלָע זִיא רוֹעֶן אֶת אֲשֶׁר דָּאם וָואם זִיא הָאט נִיט נִירוּהט אִיהרָע טָעג וָואם זִיא וָועט זַיין פַּאר וויסְט וְאתֶּם אֵין אַיְיעֶרָע שְׁמִיטוֹת בְּשִׁבְּתְּכֶם עָלֶיהָ וֶוען אִיהר הָאט אוּן אִיהר וָועט זַיין אִין דֶעם לַאנְד פּוּן אַיְיעֶר גִיוואהנְט אִין אִיהר כְּלוּמָר וִוי פִּיל שְׁמִיטוֹת זַיִיא פַּייְנְט אוּ תִּשְׁבַּת דַּאמָאלְטַן וָועט דָּאם לַאנְד רוּהֶען וְהִרְצַת אוּן זִיא וָועט בַּאוַוילְיגֶען אוּן וָועט אִיבֶּער בָּעטַן צוּ הקב״ה וָואם עֶר הָאט גִיצֶערִינְט פּוּן אֵין אַיְיעֶרָע שְׁמִיטוֹת וִוי־פִּיל מ״מ סִיו כגלות ע׳ שנה זַיין וויסְט אוּן דָּאם לַאנְד וָועט זַיין גָלוּת אוּן דָּאם לַאנְד וָועט זַיין רוּהֶען אִיבֶּער קֵיינֶער וָועט נִיט הָאבֶּן צוּ אַרְבֶּעטֶן אִין פֶּעלְד וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם אוּן נִדִי וָואם וָועלְן [עיין רש״י]: (לו) וְאָעִיל תַּבְרָא בְּלִבְּהוֹן בְּאַרְעָתְא דְּסַנְאֵיהוֹן זַיִיא וָועט זַיין וויסְט תְּשֻׁבוֹת וָועט מֵעג וָואם זִיא וָועט זַיין וויסְט תְּשֻׁבוֹת וָועט

חָרֶב וְנָפָלוּ וְאֵין רֹדֵף׃ לי וְכָשְׁלוּ אִישׁ־
בְּאָחִיו כְּמִפְנֵי־חָרֶב וְרֹדֵף אֵין וְלֹא־
תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם׃
לח וַאֲבַדְתֶּם בַּגּוֹיִם וַאֲכָלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ
אֹיְבֵיכֶם׃ לט וְהַנִּשְׁאָרִים בָּכֶם
יִמַּקּוּ בַּעֲוֹנָם בְּאַרְצֹת אֹיְבֵיכֶם וְאַף
בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אִתָּם יִמָּקּוּ׃ מ וְהִתְוַדּוּ

וְיִפְּלוּן וְלֵית דָּרְדִּיף׃
לי וְיִתְקְלוּן גְּבַר בַּאֲחוֹהִי
כְּמֶקְדָּם דְּקָטְלִין בְּחַרְבָּא
וְדָרְדִּיף לֵית וְלָא תְהֵי
לְכוֹן סְיָעְדָא קֳדָם בַּעֲלֵי
דְּבָבֵיכוֹן׃ לח וְתֵיבְדוּן
בֵּינֵי עַמְמַיָּא וְתִנְמַר
יַתְכוֹן אֲרַע בַּעֲלֵי
דְּבָבֵיכוֹן׃ לט וּדְיִשְׁתָּאֲרוּן
בְּכוֹן יִתְמְסוּן בְּחוֹבֵיהוֹן
בַּאֲרָעָתָא בַּעֲלֵי דְּבָבֵיכוֹן
וְאַף בְּחוֹבֵי אֲבָהָתְהוֹן
בְּשַׁיָּא דַּאֲחִידִין בִּידֵיהוֹן
עִמְּהוֹן יִתְמְסוּן׃ מ וְיוֹדוּ

תי"א וכשלו איש באחיו. סנהדרין כו שבת לג שבועות כ: ומכדתם. מכות כ. ושעמם פסחים. שם: ולפ בעונות מכותם שם. סנהדרי כז:

בעל הטורים

גב"ג

כי הם"ם של מרך עיקר שהרי הניגון במ"ם. במו אוהל אוכל בכסף. וקראת לשבת עינג. ואין לו חבר כ"א בתלמוד בשחיטת חולין נתמרך באלו טרפות: (לט) ימקו. מן

וידוד מן. ו' פעמים כתיב כפרשה עין ועונש

והניקותי מהניכם מרב: (לז) וכולף ג' כמ"ס. וכשלו איש באחיו כמפני חרב וכולף מין. ומיד כולו מוסב שיחד וכולף שלמעלה. ומיד מאויבי רועה רוח וכולף קדים. כשניל שפס כולף שלמעלה וכולף קדים על כן וכשלו איש כמפני חרב וכשלו נגו שפס

פעמים

שפתי חכמים

פשפ נפס: כמלו מאר וכפו כמעוסת חרב לא מעוסת חרב שהרי כתיב מקריו ומין כולף: ד כי פי' נדף נדפף ומין שכלה הנדפף מיניה קיל כך כשידפף שלל עלה אחר נס מין שעלה נדפף מעלמו רק ע"י הכוח. לכן המניך הכה בכלאות והכיה התרנגול דשריף שפיוצאו הכלה לא שפי' נדף דשריף הנדף ל' דמיפס סוא לך ענין דמיפס תחתדם שהכלה והתרנגול פי' הכוזב ולא השלה כדרך שהתרנגול שהוא שומר השעה בשדה מקומות ושקדים נזה פי' וכפו מעוסת חרב. כמעוסת חרב לא מעוסת חרב מרב כדי סיפוק עניו הפי' של קול עלה נדף דהא מת שפס נפים לא מפני שהשייב הוכ לומס מלפני הורגים שיהא בלבבם פחד וכל שעה שכורים שחדם רודפם (ת"כ) ומדרשו יכשלו איש באחיו זה נכשל בעונו של זה ה שכל ישראל ערבין זה לזה: (לה) ואבדתם בגוים. כשתהיו פזורים תהיו מכודים זה מזה: ואכלה

אתכם. אלו המתים נגלוה: (לט) בעונות אבותם אתם. (ת"כ) כשעונות אבותיהם אתם. כשמוזיס מעשה אבותיהם

ז כילוסם: ימקו. ל' המסס כמו ימכו וכמוהו (זכריה יד)

תמקנה

פירוש לתורת אלהים

בְּרַיְיבֶן צְוויִשְׁעֶן אַיְיךְ וֶהֱבאתי וֶועֶ איך בְּרַיְינְגֶען
אַיין פַּחַד בְּלִבָּם אִין וַיְיטֶער בָּאַרְצוֹת אוֹיְבֵיהֶם
אִין דָּעם לַאנְד פּוּן וַיְיטֶרֶע פַּיינְט וְרֹדֵף אוֹתָם אוֹנ
עֶם וֶועט וַיי נָאךְ יָאגֶן אַיין קוֹל קוֹל עָלֶה נִדָּף נָאךְ־אַפְּעֶר־
דַיינֶע בְּלַאט בְּלוֹטֶר אַז דִי בְּלָעטֶער פּוּן דִי בַּיימֶער
וֶועלֶן בֶּלַאפֶּן אַיינֶם אִין דֶעם אַנְדֶערֶן מְכֻשְׁלִים
דָעם וויינְט וֶועלֶן וַיי זִיךְ שֶׁרֶעקֶן אוֹנ וֶועלֶן
בַּיינֶען קֶען נָאכְט זַיי וָכשְׁלוּ אוֹנ וַיי וֶועלֶן אַנְטְלִיפְּט יִפֹּלוּ
מִבְּלִי חֶרֶב גְּלַייךְ וִוי אַיינֶער אַנְטְלִיפְּט וְיֵאוֹם מֵעַן
נָאכְּט אִיהם מִיט אַשְׁוֶועְרְד צוּ הַרְגֶען וְנָפְלוּ אוֹנ זַיי
וֶועלֶן פַּאלֶן פַּאר שְׁלַאפְקַויט וְאֵין רוֹדֵף אוֹנ קַיינֶער
וֶועט וַיי גִיט יָאגֶן׃ (לו) וְכָשְׁלוּ אוֹנ וַיי וֶועלֶן
גֶעשְׁטרוֹיכְלְט וֶועלֶן אַיינֶער אִין דֶעם אַנְדֶערֶן
מַחֲמַת דָּעם אַיילוֹנג פּוּן אַנְטְלוֹיפִין כְּמִפְּנֵי חֶרֶב נְלַייךְ

(תוטש ע"ט) ח"ג

אֵת חוֹבֵיהוֹן וַיָת חוֹבֵי
אֲבָהָתְהוֹן בְּשִׁקְרֵיהוֹן
דְּשָׁקְרוּן בְּמֵימְרִי וְאַף דִּי
הָלִיכוּ קֳדָמַי בְּקְשִׁיו׃
מא אַף אֲנָא אֵיהָךְ עִמְּהוֹן
בְּקְשִׁיו וְאָעִיל יָתְהוֹן
בְּאַרַע בַּעֲלֵי דָבְבֵיהוֹן אוֹ
בְּבֵן יִתְכַּר לִבְּהוֹן טַפְּשָׁא
וּבְכֵן יִרְעוֹן יָת חוֹבֵיהוֹן׃
מב וּדְכִירְנָא יָת קְיָמִי דְעִם

אֶת־עֲוֹנָם וְאֶת־עֲוֹן אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם
אֲשֶׁר מָעֲלוּ־בִי וְאַף אֲשֶׁר־הָלְכוּ עִמִּי
בְּקֶרִי׃ מא אַף־אֲנִי אֵלֵךְ עִמָּם בְּקֶרִי
וְהֵבֵאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם אוֹ־
אָז יִכָּנַע לְבָבָם הֶעָרֵל וְאָז יִרְצוּ אֶת־
עֲוֹנָם׃ מב וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקוֹב

ת"א וזכרתי את בריתי יעקב. ספר הזוהר פרשת ויקרא: ה"ט

בער חטורים

ספרים ג' ע"י סמכתיב וג' ע"י כ': (מכ) וזכרתי את בריתי

רש"י

תמקנה בחוריהן (תהלי' לה) נמקו חבורותיהן: (מא) והבאתי אתם. (ת"כ) יכול בעצמי תביאם ח זו מדה טובה לישראל שלא יהיו חומרים הזוהל וגליונו בין החומות ע"ת נעשה כמעשיהם אני הוא מביאם שלא מעמיד אני את נכיחי ומחזירן לתחת כנפי שכי' (יחזקאל כ) והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני וגו' אם לא ביד חזקה וגו': או אז יכנע. כמו (שמות כג) לו נודע כי שור נגח הוא ט אם מז יכנע. ל' אחר הולי שמא מז יכנע לבבם וגו': ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונותיהם: (מב) וזכרתי

בברית אם מז מעלמא יכנע לבבם העכל ומז יתודו את עונם ויתכפרו ביסוריהם ואם יעשו כן מז וזכרתי את בריתי וגו' ויסיס פי' הו מז יכנע כמו פי' הו נודע כי שור נגח הוא לפי אם שפרש"י לעיל. וכזה יתורגם כמו שלי ל' שמח של רש"י. ודו"ק: ' דק"ל מי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(מא) הו מז יכנע נבבם העכל. כעוז תירגל שבם שהוא שביעי כמניז

פירוש לתורת אלהים

עֲלֵיהֶם מִזְּמָן וַיְיָ לְיֵרִין דִּיא וְיִנְדְּ פּוּן וַיְיֶעֱרָע
עֲלֵיהֶם׃ (מ) וְהִתְוַדּוּ אוּנ וַיְיָ וֶועלֶין בְּקַעֲנָען וַיְיֶעֱרָע
זַיְנְדְּ וְאֶת עֲוֹן אֲבוֹתָם אוּנ דִי זַיְנְדְּ פּוּן וַיְיֶעֱרָע עֲלֵיהֶם
בְּמַעֲלָם אִין זַיְיֶעֱר פֶּעֶלְשׁוּנְג אֲשֶׁר מָעֲלוּ בִּי וְאַף וַיְיא
הָאבֶּן גִיפֶּעלְשֶׁט אִין מִיר וְאַף אֲשֶׁר הָלְכוּ אוּנ אוֹיף
דֶּעם וָאם וַיְיזֶ זֶועֶגֶן גֶעגֶאנְגֶען מִיט מִיר צוּ דֶעֶר
צֶיעֶרֶע׃ (מא) וְאָנְט נָאט ב"ה אַז דִיא יִשְׂרָאֵל
וֶועלֶין נִיט מַכְנִים זַיין מִיינֶע מִצְוֹת אַף אֲנִי אֵלֵךְ
וֶועל אִיהְ אוֹיךְ גַיין מִיט וַיְי מִיט צָארִין וְהֵבֵאתִי אוּנ
אִיהְ אֲלֵיהֶן וֶועל וַיְי בְּרֵיינְגֶען אִין דֶעם לַאנְד פּוּן
וַיְיֶעֱרָע פַיינְד, רש"י שְׁרֵייבְט דָאם אִיז גוּטָע
מִדָּה צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל וַיְי וֶאלֶין נִיט וְאנֶין אַז מִיר
זֶועֶגֶן שׁוּין יוֹא פַאר טְרֵיבֶען זֶועֶנוֹארִין צוּוִישֶׁין דִי
עוֹ"ג וֶועלֶין מִיר טָאהֶן אזוֹי וַיְי וַיְיֶעֱרָע מַעֲשִׂים
וְאָנְט נָאט ב"ה אִיהְ וֶועל וַיְי נִיט לָאוֶין נָאר אִיהְ
וֶועל אוֹיף שְׁטֶעלֶין מַיינֶע נְבִיאִים אוּנ וַיְי וֶועלֶין
וַיְי אוּנְטֶערִין אוּנְטֶער מַיינֶע פְלִיגֶעל אוּ טָאמֶער
אִי דַאמָאלְס אַז וַיְי וֶועלֶין הָאבֶּן דִי צָרוֹת וָואם
פְּרֶיעֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען יְבַנֶּא וֶועט וֶועֶרִין אוּנְטֶער
טָענִיג לְבָבָם הֶעָרֵל וַיְיֶעֱר פַּאר שְׁטַאפְּט הָאָרֶץ וְאָז
יִרְצוּ אוּנ דַאמָאלְס וֶועלֶין וַיְי בְּווִילִינְגֶען נַיְיֶעֱרָע

(הוסיף ע"ס) ת"ב 23 6

רשב"ם

נמקו חבורותיו. כמו מן נסע יסעו: (מב) וזכרתי וגו',

שפתי חכמים

יומתו מוות על כנים וגו'. ל"פ כשאומזין כו': ח פי' מדכתיב והבאתי אתכם ולא כתיב וולוכתי אתכם כמו ויליך ס' אתכם ואת מלככם וגו' אלא ס"מ למדכם שיבואים אחת כנפיו בפיהם כאלו חויביהם: ט כ' הרמ"ם לא הבינתי כוונת הכתוב כלל. זש יהיה המיזון ממנו אחרי שבאים אחת כנפי השכינה לא יכנע לבבם העכל אבל אם לא יכנע לבבם לא יבואים אחת כנפי השכינה וזש שיפר מן המדרש שבשיה אם לא בחמה שפוכה תמליך עליכם ס"ב ממליך אני מלכותי עליכם אבל היה לו לפרש אם לא שמעתם שפיזוסו אז אני מביאים אחת כנפי השכינה בע"כ או לא יכנע לבבם מעלמא ולא תלטרך להביאם אני אחת כנפי השכינה בע"כ עכ"ל וקשה מזה דאמר רש"י כפ' משפטים מפרש אם לא היה אם אלא נודע וכו'. וכ"ל הרמ"ם אם לא לא תלטרך למליך עליכם בעל כרחם אם אז מעלמא יכנע לבבם העכל ואז יתודו את עונם ויתכפרו ביסוריהם ואם יעשו כן אז וזכרתי את בריתי וגו' ויסיס פי' הו אז יכנע כמו פי' הו נודע כי שור נגח הוא לפי אם שפרש"י לעיל. וכזה יתורגם כמו שלי ל' שמח של רש"י. ודו"ק: ' דק"ל מי

וְאַף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־ בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר׃

יַעֲקֹב וְאַף יָת קְיָמִי דְעִם יִצְחָק וְאַף יָת קְיָמִי דְעִם אַבְרָהָם אֶנָא דְכִיר וְאַרְעָא אֶנָא דְכִיר ׃

בעל הטורים

יעקב. כילחק לא כתיב כיה זכיכה לפי שאפרו לבור ומוכה לפני הקב"ה. סאכיה מנויין למפרע מומר הקב"ה מכי זוכר מפיך כאהכה ומוכה ומשמשם היהם עד למעלה עד בן יעקב בן יצחק בן מבכרם. בכולם כתיב חף חזן מיעקב שהיה מעטו שנשא ולא יצא ממנו פסולת. וזכרתי הפסוק מתחיל בזכיכה ומסיים בזכיכה שלעולם יהיה זכות אבות. מבכרם נקרא עבדי. כדכתיב זכור לעבדיך וסמיך ליה למבכרם. וכן כיעקב כתיב יעקב עבדי, משה"כ כילחק. לפי שמבכרם ויעקב קיימו המלות בין בארץ בין כחוצה לארץ*). משה"כ כילחק. מבכרם ויעקב הוזכרו לשם לומכות ויצחק לא הוזכר בשום מקום בכאן. לפי שלא לומר לעשו הוא מלא שם עוכם. ומתרגם דיכלו קאי על היסוריס שהם יכפרו על עוכם: כ לא ידעתי טעם לה' מקומות כי היה מספיק זה במקום אחד. ושמא היה זה בשלש כבש כה' מומבי תורה כמו שהכתב

שפתי חכמים *) וכ"ע הלא יעקב נקרא שתי פעמים רש"י

את בריתי יעקוב. בחמשה מקומות נכתב מלא וחליהו חסר בחמשה מקומות יעקב בשל שות מבמו של חליהו ערבון כ שיכות ויבשר גאולת בניו: וזכרתי את בריתי יעקוב.

למה נמנו מחורנית כלומר כדאי היה יעקב להקרא לכך ואם לאו כדאי הרי יצחק עמו ואם לאו כדאי הרי אברהם עמו

ליקוטים על התורה

זַיִיא הָאבֶּן גֶעזַיגְדִיגְט אוּג עֶר וֶועט זַיִיא נָאךְ דֶער מַאנֶען זְכוּת אָבוֹת אויךְ (רי"ס) :

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וגו'. מְפָרְשִׁים פְּרָעגִין פַּאר וָואס

דֶערווֶוגְט מען גִים דִי אָבוֹת כְּסֵדֶר אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב.

נָאט הָאט גֶיזָאגְט צוּ דִיא יוּדִין נָאכְדֶעם וויא אִיר וֶועט שָׁאהִן תְּשׁוּבָה וֶועלְן אִיךְ הֶעלְפִין פּוּן אַלֶע אַיֶיעֶרע צָרוֹת, דִי צָרוֹת וָואס דִי יוּדִין הָאבִין גֶיהַאט אִין גָלוּת וֶענֶען גֶיוִוען פִּיר עֶרְלֶי וַאכְיִן, דָאס עֶרשְׁטֶע אִיז גֶיוִוען וָואס מֶען הָאט בַּייא זַיִיא זוּ גֶענוּמֶען זַייעֶר נָעלְט אויךְ דָעם הָאט נָאט גֶיזָאגְט אִיךְ וֶועל נָעדֶיינֶקֶען מֶיין פַארְבִּינְדוּנְג וָואס אִיךְ הָאב גֶעהַאט מִיט יַעֲקֹב אַזוי וִוי אִיךְ הָאב גֶירֶעמֶעט־יַעֲקֹב פּוּן לָבָן וָואס לָבָן הָט גֶיוָואלְט זוּ נֶעמֶען פּוּן יַעֲקֹב זַיין פַארְמֶעגֶן, אִיז גֶיוָואכְרֶן פַארְקֶערְט, יַעֲקֹב אִיז אַרוֹים נֶעגַאנְגֶען פּוּן לָבָן מִיט אַגְרוֹים פַארְמֶעגֶן. אַזוי וֶועל אִיךְ דִיךְ הֶעלְפִין דוּ וָאלְסְט אַרוֹים גַיין פּוּן גָלוּת מִיט גְרוֹים פַארְמֶעגֶן. דָאס צְוַויישְׁטֶע אִיז וָואס זַיי הָאבִין מְצַיֶּר גֶיוִוען אוּג גֶעמַאכְט דִי יוּדִין מִיט שָׁוְועֶרע אַרְבֶּעט אויף דֶעם הָאט נָאט גֶיזָאגְט אִיךְ וֶועל נִידֶיינֶקֶען מֶיין פֶּערְבִּינְדוּנְג וָואס אִיךְ הָאב גֶהַאט מִיט יִצְחָק, וָואס עֶר הָאט אִיבֶּערְגִינֶעבִּין זַיין גוּף נֶעשָׁאכְפִין זוּ וֶועלְן אויף דֶעם מִזְבֵּחַ, אוּג אִיךְ הָאב גֶירֶעמֶעט זַיין גוּף, אַזוי וֶועל אִיךְ אַיֶיעֶרע גוּפִים אויךְ רֶעמֶעמְבִּין פּוּן אַיֶיעֶרע פֶּיינְד. דָאס דְרִיטֶע אִיז וָואס דִי יוּדִין וֶועלְן פַארְשָׁטֶעמְט פּוּן דִי פֶּעלְקֶער מִיט אַלֶע עֶרְלֶי פַארְשָׁעמוּנְג. אויף דֶעם הָאט נָאט גֶיזָאגְט אִיךְ וֶועל נִידֶיינֶקֶען מֶיין פַארְבִּינְדוּנְג וָואס אִיךְ הָאב

פירוש לתורת אלהים

זִינְד בְּלוֹטֶר רֵיא יְסוּרִים וָואס זַיִיא וֶועלְן הָאבֶּן וֶועלְן זַיי מְכַפֶּר זַיין אויךְ זַייעֶרע זִינְד: (מב) וְזָכַרְתִּי אוּג אִיךְ נָאט וֶועל גִידֶענֶקֶען דָאס וֶיכֶּר וָואס אוּג אִיךְ הָאב גִימַאכְט מִיט יַעֲקֹב וְאַף אוּג אויךְ דָאס גִימַאכְט מִיט אִיךְ הָאב גִימַאכְט מִיט יִצְחָק וְאַף אוּג אויךְ דָאס גִימַאכְט מִיט אַבְרָהָם אֶזְכּוֹר וֶועל אִיךְ גִידֶענֶקֶן רש"י שרייבט עֶם הָאט גֶעדַארְפְט שְׁטַיין אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב פַּאר וָואס שְׁטַייט יַעֲקֹב יִצְחָק אַבְרָהָם נַאר אַזוי הָאט נָאט גִיזָאגְט אֲפִילוּ יַעֲקֹב אִיז גָאר לֶיעְטֶער פּוּן רֵיא אָבוֹת אִיז זַיין זְכוּת אַלֶיין גִינוּג אִיךְ זֶאל גִידֶענֶקֶן רֵיא יִשָּׂרְאֵל זוּ אוּם לַייֶען אוּג אַז עֶם אִיז נִט גֶענוּג גָאר זְכוּת פּוּן יַעֲקֹב אִיז גָאךְ נָאךְ דָא גָאר זְכוּת פּוּן יִצְחָק מִיט אִיהם אוּג אַז גָאר זְכוּת פּוּן יַעֲקֹב מִיט יִצְחָק אִיז אויךְ נָאךְ נִט גִינוּג אִיז נָאךְ נָאךְ דָא גָאר זְכוּת פּוּן אַבְרָהָם הָאָרֶץ אֶזְכּוֹר אוּג דָאס לַאנְד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וֶועל אִיךְ

משלי חכמים

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וגו'. לְמָשָׁל מֶען הָט אֲמַאהל גֶעהַאפְט צַוויי גַנָבִים אוּג מֶען הָאט זַיי אֵיינְגֶיזֶעצְט אִין גֶעפַיי־ כְקְנִים וִוי זַיי זִינֶען גֶעקוּמֶען פַּאר דֶעם שׁוֹפֵט צוּם מִשְׁפָּט הָאט עֶר זַייא גֶיפְרֶעגְט וֶוער זַיי זִינֶען פּוּן וֶועלְכָע שְׁפָאט זַיי זִינֶען פּוּן וֶועלְכָע מִשְׁפָּחָה זַיי זִינֶען הָאט אֵיינֶער גֶיזָאגְט אִיךְ בִּין פּוּן דִי שְׁפָאט אוּג אַזוי אִיז אִיז כַּיין נָאמֶען אוּג אַזוי אִיז מַיין פָאטֶערס נָאמֶען, דֶער שׁוֹפֵט גֶיזָאגְט אִיךְ וֶויס שׁוֹין וֶוער דוּ בִּיזְט דַיין פָאטֶער אִז אויךְ דָא אֲמַאהל גֶיזֶעכֶן פַּאר אַנֶענֶבָה, עֶר אִז אַנֶענֶב אוּג זַיין פָאטֶער אִז גֶיזָאגְט אַנֶענֶב אוּג זַיין זַיידֶע אוּג גֶיזָאגְט אַנֶענֶב, נָאכְדֶעם הָאט מֶען גֶיפְרֶעגְט דֶעם אַנֶענֶב וָואס עֶר אִז הָאט עֶר גִיזָאגְט מַיין פָאטֶער אִז גֶיזָאגְט אַרָן וָואס עֶר אִז הָאט דֶער שׁוֹפֵט גֶיזָאגְט אִיךְ בִּין דִי שְׁפָאט, הָאט פָאטֶער יַעֲקֹב אוּג אַייעֶר יִיעֶרע יִצְחָק אוּג אַייעֶר אַבְרָהָם וָואס אַלֶע עֶלְטֶערן זִינֶען גֶיוֶוען אַרָן דֶער שׁוֹפֵט גֶיזָאגְט אַלֶע עֶלְטֶערן זִינֶען גֶיוֶוען אַרָן דֶער שׁוֹפֵט גֶיזָאגְט מַמָּא גִינוּן דֶרֶבֶּער מוּזָם איר שַׁפָּארְן גִישְׁפָּארְפְט וָועלְן ז

מו וְהָאָרֶץ תֵּעָזֵב מֵהֶם וְתֵרֶץ אֶת־ שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשָּׁמְהּ מֵהֶם וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ

מז וְיָת אַרְעָא תִּתְרְחֵשׁ מִנְּהוֹן וְתִרְעֵי יָת שְׁמָטָתָהָא בְּדִצְדִּיאַת מִנְּהוֹן וְאִינוּן יְרַעוּן יָת חוֹבֵיהוֹן לָוְטִין ת"א ותכין לת שבתותיה. עקדה סעד לח: יען וביען. שבת לג:

בעל הטורים

נביר לומיך לעשותו לשם ליעקב: (מג) והארץ תעזב מהם. זיי"ן עקומה עז' סניס נתעיים כמ"י גפרים ומנ"ם. מתחלת התוכחה

רש"י

סהות כדאי. ולמה לה נאמרה זכירה ביהתן חלה נאפרו של ר"ש"י

יא־ח נרחה לפני לכור ומוכח על המזכח: (מג) יען וביען.

פירוש לתורת אלהים

אויף גיידענקען: (מג) והארץ אוך דאס לאנד ווערט ווערען פאר לאזען פון זייא ותרץ אוך זיא ווערט בַּוויליגען את שבתותיה בהשמה מהם אז זיא ווערט זיין וויסט פון זיי והם אוך זייא דיא ישראל ירצו וועלין באווילגען זייערע זינד כלומר דורך די יסורים ואם זייא וועלין האבן פאר מיאוסת מייַ נידעכט ואת חוקותי אוך דאס מיאוסת מייַ נידעכט ואת משפטי מאסו וועט זיי מכפר זיין זייערע עונות אוך פאר ואם וועלין זייא ליידין דיא צרות ואם פריהער איז גישטאנען זיי וביען דרום וויל במשפטי מאסו זייא וביען בביזשפטי מאסו וגו'. דער תרגום שרייבט לוטין זיין וביען בביזשפטי מאסו וגו'. דער תרגום שרייבט לוטין חלף ברגאן אייתי עליכון גאם האס גיבדיגנגם אוך די יודין קללות פאר די ברכות איז דאך אקשיא די ברכות זענען גיווען ברכות אין זייער צייט, אוג די קללות זענען גיווען קללות

משלי חכמים

והארץ תעזב מהם וגו'. וקשה גם זאת וגו'. למשל אמלך האם נעהאם בי זיך אין שטוב אשפילער ואם דער מלך גיזאגט צום שפילער איך האב דיר קיין שלעכטם גימאהן מיט מיין שטראף נאר גוטס, דער שפילער האם מלך האם זיך נעווינדערט איוך די רייד פון מלך, אוג האם גיפרעגט ווי אזוי איז דער שטראף גיווען מיין כ"ב. האם דער מלך צו אים גיזאגט ווען איך ואלט דאס אלץ בי דיר נים צו ענומען ואלט דאס אלץ נעבליבען אין ווייז האנדיל זיינע חברים ואלטין ביים דיר אלאנגע ציים געשיקרת ביז דער ווינטענדלער ואלט דאס בייא דיר צוא נענומען פאר זיין ווין אוג דוא ואלסט גיבליבען נאקעט אוג בארוועס, אויך מארגין ואלסט מיר נעהאם גיזען ווערין פאר מיר אן די קליידער ואלסט נעמוזט אנטלויפין, ואלט מען דיך גמשפט ווי אייגער ואם אנטלויפם פון מלך ואלט דיין משפט גיווען ווער שלעכט. אבער אז איך האב בי דיר אלץ צו ענומען האב איך דאס אלץ אנגענומען אפ צו רעכען פאר דיינע זינד, אז דו האסט נאר גיזאגט דו ווסט שוין נוט זיין האסט שוין דאס דייניג צוריק, אוג ביזט שוין דער זעלבינער ואם דו ביזט גיווען האב איך דיר נים גיטאהן אמלה. דער נמשל איז די יודין האבין גיזונדינג. אוג דער בית המקדש איז חרוב גיוואהרן ווענין זיינדע ואם נאם גיזען אויב די יודין ווילן נייטער בלייבין אין ארץ ישראל ווילן זיי אזוי פיל זינדיגן אז זיי ווילן דערמרינקען ווייטע נשמות בין עם ווערט נאר קיין הילף זיין צו זיי דרייבע האם נאם גיזאגט והארץ תעזב מהם די לאנד ווערט אלץ ווי פרישר ווערין פון זיי, זיי ווילן פון דיא פאדלאזין ווערין ווילן ווייא האבין די צרות ואם עם שמיים דא גיירעכטיגם אין די תוכחה ווילין זיי פאהן תשובה דאמאלם ווען איך זיי נים פארמיאוסין אין די פרישעדע לענדר בין איך ווען זיי אויסלייזין פון דארטין אוג ווען זיי צוריק נעמען אין ארץ ישראל אוג איך באהען דעם בית המקדש:

(חומש ע"ט)

וְאֶת־חֻקֹּתַי נְפָשָׁם׃ מד וְאַף־ גַּם־זֹאת בִּהְיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם
לֹא־מְאַסְתִּים וְלֹא־גְעַלְתִּים לְכַלֹּתָם
לְהָפֵר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה׃
אֱלֹהֵיהֶם׃ מה וְזָכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית
רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי־אֹתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת
לָהֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְהוָה׃ מו אֵלֶּה

ת"א געלם נפשם . בחקת עמ : ואף גם זאת . ספר סוזסר ס' סמזינו : לא מאסתים ולא געלתים . מגילה יג :

חֻקַּת בִּרְכָן אִתַּי עֲלֵיהוֹן
בְּדִיל דְּכַדִּינִי קָצוּ וְיָת
קְיָמַי רְחֵקַת נַפְשְׁהוֹן׃
מד וְאַף בְּרַם בְּדָא
בְּמֶהֱוֵיהוֹן בְּאַרַע בַּעֲלֵי
דְּבָבֵיהוֹן לָא אַרְטְשִׁינוּן
וְלָא אַרְחֵקִינוּן
לְשֵׁיצָיוּתְהוֹן לְאַשָּׁנָאָה
קְיָמִי עִמְּהוֹן אֲרֵי אֲנָא יְיָ
אֱלָהְהוֹן׃ מה וּדְכִירְנָא
לְהוֹן קְיָם קַדְמָאֵי דִּי
אַפֵּקִית יַתְהוֹן מֵאַרְעָא
דְּמִצְרַיִם לְעֵינֵי עַמְמַיָּא
לְמֶהֱוֵי לְהוֹן לֵאלָהָא אֲנָא
יְיָ׃ מו אִלֵּין קְיָמַיָּא וְדִינַיָּא

רשב"ם

מן רצה כמו ויבן מן בנה : (מה) ברית ראשונים . אשר

בעל הטורים

עד געלם נפשם ס"ן תיבות כנגד ס"ן סנים שחטאו בעגל שכתוב. וכהלן לא כתוב כאן סאם . לפי שאמרו מן לאם חלק כאלהי

שפתי חכמים

ירבעם ס"פ בפסוק אחד כנגד ס' חיסרי יתיר כתב : ל כי פי' יען כ"מ היה גומל והוסיף מלת אחר כי בזולת התוס' לא תתקבל מלת יען וכיון עם כמשפטי מאסו והיה כאלו אמר יען אחר

אחר אתם : (מה) ברית ראשונים .

ליקוטים על התורה

אין זַיְיעֶר צַייט פַּאר יָאס זָאגט דָאר תַּרגוּם דִי קְלָלוֹת זָענען גְיוּוען פַּאר דִי בְּרָכוֹת . נָאר דָאס וָועלען מִיר פַּארְשְׁטֵיין מִיט אַדַּרְבָּה־ציילונג , אַמָאהל הָאט גִיטְרָאפְּען אַמָּלֵךְ הָאט גִיזָאגְט צוּ אַנְדֶרֶיסְן מְעהֶלֶר עֶר זָאל אוֹיסְמָאהלִין זַיין צוּרָה אוֹיף אַפְּטָרָעט אוּן עֶר הָאט אִים צוּ גִיזָאגְט צוּ גֶעבְּן פִּיל גֶעלְט אַז דָר פְּאטָרָעט וָועט גוּט זַיין , דָאר קְנֶעכְט פּוּן מָלֵךְ הָאט גֶעוָואלְט מֵעַן זָאל זַיין צוּרָה אִיךְ אָפְּמָאהלִין הָאט עֶר גִיזָאגְט צוּם מָעהלֶר אִיךְ וִויל דוּ זָאלְסְט מַיין צוּרָה אוֹיךְ אָפְּמָאהלִין נָאר אִיךְ קֶען דָאךְ נִיט בָּצָאהלִין אוֹיז פִּיל וִוי דָער מֶלֶךְ צָאהלְט דִיר , וִויל אִיךְ דוּ זָאלְסְט מַאכִּין מַיין פָּאטָרָעט פַּאר וָועלְוֶועלֶר. דָר מָעהלֶר הָאט גֶעמַאכְט דִיא בִּיידֶע פָּאטָרָעטֶן , דָער מֶלֶךְ הָאט אִים רַייךְ בָּצָאהלְט אוּן דָער קְנֶעכְט הָאט אִים וִוייניג בָּצָאהלְט , בִּיידֶע הָאבֶּן זִיךְ גֶעפְּרֵייט מִיט וַיְיעֶרע פָּטְרָעטֶן. דָרְנָוייל הָט גִימְרָאפְּען אַייגֶער אִין אַרַיין נָעקוֹמֶען צוּם מֶלֶךְ אוּן הָאט גִיזָאכְּן דָעם פָּאטָרָעט אוּן אִיר־גֶער אִין אַרַיין נָעקוֹמֶען צוּם קְנֶעכְט אוּן הָאט אוֹיךְ צוּ בָּזָאכְּן דָעם פָּאטָרָעט פַּיין אִים גִינוֹמֶען בַּיידֶע כָּעס־ פְּשִׁין צוּם מִשְׁפָּט , דָער וָואס הָאט צוּ בְּזָאכְּן דָעם פָּאטָרָעט פּוּן מֶלֶךְ הָאט מַיין אִים גֶעמִשְׁפָּט מֵעַן זָאל אִים בְּעִשְׁטָרָאפְּען צוּ זֵיצֶן אַיהָר אִין גֶעפֵיינְקְנִיס אוּן זָאל בָּצָאהלִין טוֹיזֶענְד רוּבֶל , אוּן דָער וָואס הָאט צוּ בְּזָאכְּן דָעם פָּאטָרָעט פּוּן קְנֶעכְט הָאט מֵעַן אִים גֶעמִשְׁפָּט עֶר זָאל בָּצָאהלִין הוּנְדֶרְט רוּבֶל , הָאט מֵעַן גֶעפָּרָעגְט דָאס אִיז אֲצוּרָה אוּן דָאס וָואס צָאהלְט מֵעַן פַּאר דִי צוּרָה נָאר הוּנְדֶרְט רוּבֶל אוּן פַּאר דִי צוּרָה אֲצָאהלְט כֵּיצַן טוֹיזֶענְד רוּבֶל אוּן אַיהָר דָאס אִיז אֲצוּרָה , פַּאר וָואס אֲצָאהלְט מֵעַן פַּאר דִי צוּרָה נָאר הוּנְדֶרְט רוּבֶל אוּן פַּאר דִי צוּרָה אֲצָאהלְט כֵּיצַן טוֹיזֶענְד רוּבֶל אוּן אַיהָר דָאס אִיז אֲצוּרָה . נָאר דָר הֵיצֶר אִיז אוּ כֵּיצַן פַּארְשְׁטֵיט דָעם מֶלֶךְ דַאדְרָה מֵעַן זַיצֶן אִין גֶעפֵיינְקְנִיס אֲבָער אוּ מֵעַן פַּרְשְׁטֵיט דָם קְנֶעכְט פּוּן מֵעַן זָאל זַיצֶן אִין גֶעפֵיינְקְנִיס דָר פָּטְרָעט פּוּן מֶלֶךְ הָאט גֶעקוֹמֶט טוֹיזֶענְד רוּבֶל דַאדְרָה מֵעַן בָּצָאהלִין טוֹיזֶענְד רוּבֶל . אֲבָער דָר פָּטְרָעט פּוּן קְנֶעכְט הָט נָאר גֶעקוֹמֶט חוּנְדֶרְט רוּבֶל . דַאדְרָה מֵעַן בָּצָאהלִין נָאר הוּנְדֶרְט רוּבֶל . דְרֵיבְּעֵר זָאגְט דִי תּוֹרָה דוּ וַיְיסְט פַּאר וָואס , וַיְיל זַיי הָאבֶּן פַּארְדִיאוֹסְט מַיינֶע כְּשָׁפִים מֵאסוֹ , וַיְיל וּבְיַן בְּמִשְׁפְּטֵי מֵאסוּ , וַיְיל זַיי הָאבֶּן פַּארְדִיאוֹסְט מַיינֶע כְּשָׁפִים וָאגְט דָר

רש"י

גומל וכגמול תאר ל כמשפטי מאסו: (מד) ואף גם זאת. ואם תפילו תני טובה עמהם זאת הפורענות תאר תמרתי בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולכלותם ולהפר בריתי אתם כי אני יהוה׃ אל תכעיס׃ והתורת

פירוש לתורת אלהים

מַיינֶע נִיעֶעץ נֶעֶלֶה נַפְשָׁם הָאבֶּן זַיי פַּאר מִיאוֹסְט׃
(מד) וָאגְט נָאט ב"ה וְאַף גַּם זֹאת אוּן אֲפִילוּ אַז אִיךְ
וֶועל שׁוֹן זַייא שְׁטָרָאפְּען מִיט דִי אַלֶע פּוּרְעָנְיוּת
וָואס פְּרִיעֶר אִיז גִישְׁטַאנֶען וָאג אִיךְ זַיי צוּ בְּהֵיטֶם
אַז זַייא וָועלֶן זַיין אִין דֶעם לַאנְד פּוּן זַייעֶרע
פַיינְט לֹא מְאַסְתִּים וֶועל אִיךְ זַייא נִיט פַּאר מִיאוֹסְן
וְלֹא גְעַלְתִּים אוּן אִיךְ וֶועל זַיי נִיט פַּאר אוּמְווּעֲרְדִיגְן
לְכַלֹּתָם צוּ פַּאר לֶעְנֶדְן זַייא לְהָפֵר צוּ שְׁטֶעֲרְן מַיין
זִיכֶערְהַייט וָואס אִיךְ הָאב גִימַאכְט מִיט זַיי כִּי אֲנִי
יְיָ וָואוּרוּם אִיךְ בִּין זַייעֶר נָאט ז (מה) וְזָכַרְתִּי אוּן אִיךְ
וֶועל גֶעדֶענְקֶען צוּ זַיי דָאס זִיכֶערְהַייט וָואס אִיךְ
הָאב גִימַאכְט מִיט דִי עֶרְשְׁטֶע דָאס מַיינְט מֶען
דִי שְׁבָטִים אֲשֶׁר וָואס אִיךְ הָאב זַיי אוֹיס גִיצוּוּינְגְן
פּוּן דֶעם לַאנְד מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם פַּאר דִי אוּיְגְן
פּוּן דִיא פֶּעלְקֶער אוּן דְרוּם הָאב אִיךְ זַייא אוֹיס
גֶעצוּוּינְגְן לִהְיֹת צוּ זַיין צוּ זַייא אֲנָאט אֲנִי יְיָ וָואוּרוּם
אִיךְ בִּין נָאט׃ (מו) אֵלֶּה הַחֻקִּים דָאס וָועֶנְען דִיא

וְאוֹרַיְתָא דִּי יְהַב יְיָ בֵּין
מֵימְרֵיהּ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּטוּרָא דְסִינַי בִּידָא
דְמֹשֶׁה: כז א וּמַלֵּיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר: ב מַלֵּיל
עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר
לְהוֹן גְּבַר אֲרֵי יַפְרֵישׁ נְדַר
בְּפוּרְקַן נַפְשָׁתָא קֳדָם יְיָ:
ג וְיְהֵי פּוּרְקָנֵיהּ דִּדְכוּרָא
מִבַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וְעַד בַּר
שְׁתִּין שְׁנִין וְיְהֵי פּוּרְקָנֵיהּ
חַמְשִׁין סְלְעִין דְּכַסַף

הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר
נָתַן יְהוָה בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר
סִינַי בְּיַד־מֹשֶׁה: פ רביעי ששי כשהן מחוברין

כז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יַפְלִא נֶדֶר בְּעֶרְכְּךָ
נְפָשֹׁת לַיהוָה: ג וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים
שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל

ת"א דכר מן בני יסגיל. מזיר כמ ערכין ה: מים כי יפלא מזיר כמ תמורה ב ג: כי יפלא. מגיהה י: כי יפלא נדר. מזיר סב כתובות נמ: בערכך נפשת. ערכין ב כ: ובית ערכך. נדה כח: זכור. שבת קלו כתובות מב:

בעל הטורים

סלע יגעים: (ג) בפ' ערכין יש כ' שקלים וג' שקלים וכ' שקלים וי' שקלים וה' שקלים וג' שקלים וט"ו שקלים וי' שקלים בין זכר לנקבה שהוא סך הכל קמ"ג שקלים נכפר על מ"ע קלות שבהם ס"כ ול"ח שבמ"ש תורה

בשמטות ויובלות מדבר ושליחות עבדים וחזרת קרקעות לכך נאמר כאן התוכחות של עבירות השמטות בהר סיני הכל בפעם אחת: (ב) כי יפליא. יבדיל כמו ל' מפרש שהנודר צריך לפרש באיזה ענין הוא נודר וכמה הוא נודר: (ג) ערכך. שוני הכמי"ן כשול הוא. כמו שתאמר מאדום אדמומית מן לבן לבנונית.

רשב"ם

למעגם הוצאתי אותם: (מו) בהר סיני ביד משה. שכן התחילה פ' שמטה וידבר ה' אל משה בהר סיני. וגם גמר התוכחות האלה בשביל השמטה הם. כדכתיב כל ימי השמה תשבות. כי כל מצות של פרשת בהר סיני

שפתי חכמים

(מו) והתורת. אחת בכתב ואחת בעל פה מגיד שכולם נתנו למשה בסיני: (כ) כי יפלא. יפרש כפיו: בערכך נפשות. ליתן ערך נפשו לומר ערך זכר נפשו תלויה כו מ"ע: (ג) והיה ערכך וגו'. אין ערך זה ל' דמיס נ אלא בין שהוא יוקר בין שהוא זול כפי מה שהערך הקצוב עליו בפרשה: ערכך. כמו ערד וכפל הכפי"ו לא ידעתי

פירוש לתורת אלהים

נֵיעֵץ וְהַמִּשְׁפָּטִים אוּן דִּי גְּעֶרִיכְט וְהַתּוֹרוֹת אוּן דִּיא
לֶעֶרנוּנְג, רש"י שְׁרַייבְט דְּרוּם שְׁטֶייט הוֹרוֹת דָּאם
מֵיינְט תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב אוּן תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה
אֲשֶׁר נָתַן יְיָ וָואם נָאט הָאט גֶּעגֶבּן בֵּינוֹ צְווִישֶׁען
אִיהם אוּן צְווִישֶׁען דִּי קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל אוֹיף דֶּעם
בְּאֶרְג סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה דוּרְךְ דִּיא הֶענְט פּוֹן מֹשֶׁה:
(א) וַיְדַבֵּר אוּן נָאט הָאט גֶּירֶעט צוּ מֹשֶׁה אַזוֹי צוּ
זָאגֶן: דַּבֵּר רֶייד צוּ דִּיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אוּן
זָאלְסְט צוּ זֵיי זָאגֶן אִישׁ אֶמֶענְטְשׁ וָום וָועט אֲרוֹיס
בֵּיידֶן אַנֶּדֶר בְּלוֹמֶר דוּא וָועְסְט אַנֶּדֶר טָאן בְּעֶרְכְּךָ

ליקוטים על התורה

תַּרְגוּם לָזֹאת חֻקַּת בְּרָכָאן דִּי קְלָלוֹת זֶענֶען פַּר דִּי בְּרָכוֹת וְוֵיל דִּיבָּעֶר זֶענֶען נָרוּיס אַז מֶען אִיז מְקַיֵּם דִּי מִצְוֹת, דִּי בְּרָכוֹת זֶענֶען זֶיעֶר נָרוּיס אַז מֶען אִיז מְקַיֵּם דִּי מִצְוֹת,

ואם

מצות השם

(כ) [סמ"ג עשה קיו] נדון נדון ערכי מדם שמא ערכי עלי או ערך עלוי שלריך שיתן לכהן כפי ערך הפנים לזכר ונקבה כמו שבא בכתוב ולפי ענין המעריך שנא' מים כי יפליא נדר לערכך נפשו' לה' וגו':

איש כי יפליא נדר וגו'. ואם איז אמצות עשה אז איינער זאגט איך גיב אויף מיר איך זאל גיבן גלעם פאר יענעם ווענען וויל די תורה הט יענעם גישאצט מוז ער בצאהלין ווי עם שטייט אין דר תורה:

בְּכֶסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ׃ ו וְאִם־נְקֵבָה
הִוא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל׃
ז וְאִם מִבֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן־
עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
עֶשְׂרִים שְׁקָלִים וְלַנְּקֵבָה עֲשֶׂרֶת
שְׁקָלִים׃ ח וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־
חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר
חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ
שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף׃ ט וְאִם מִבֶּן־
שִׁשִּׁים שָׁנָה וָמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה
עֶרְכְּךָ חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלַנְּקֵבָה
עֲשָׂרָה שְׁקָלִים׃ י וְאִם־מָךְ הוּא

תא"א ופס נקבה. שבח קלו כהורות
מכ עלכין ד נדה ס כח: ופס
מכן חמש. עלכין יח: ופס מכן
חדש. שם: ופס מכן שבוע שבח.
שם כ: ומעלה. בחכתי קכא כהורות
מט: ופס מך הוא מערכך. תמניע
מניעה יא מליעה קיד עלכיו ו כד

רש"י

מחיוה ס ג' הוא: (ה) ואם מבן חמש שנים. לא שיהא
הגודר קטן שתין בדכרי קטן כלום אלא גדול שחמר ערך
קטן הזה שהוא בן חמש שנים ועלי: ואם מבן ששים שנה
וגו'. כשמגיע לימי הזקנה התשה קרוכה להחשב כחים.
לפיכך החים פוחת כהזדקנו יותר מעלים ערכו והחשה
היא פוחתת אלא שלים בערכה דחמרי לימי שבח בכיחת
ע פחת בכיחת שבחת בכיחת פ פימת בכיחת וסימנא עבח
בכיחת: (ח) ואם מך הוא. שתין ידו מעגת ליתו הערך

שפתי חכמים

כקדש זה לימו כן אלא נפי שגיו בכתוב בפרשה כו': ס כ' הרש"י
פימת והלא בת"כ מייתי לה ובערכין (דף ד') שגו בהדיא שהוא
כ"ף שבעני דבעינן בערכך ערך כל גופו הוא ולימו ולימו נותן עליך
לימכיו יכול שאני מוכיח אבל בהמה שאינה מוקיח כו ת"כ ונפשות אלמא
פי' בערכך ערך כל גיפך הוא ולא ערך מקלתו ותמר ולא ערך
לימכיו ע"ב. ולא ידעתי מפ' קביא לו על רש"י ז"ל דרש"י ז"ל כ'
על שאר ערכך דכתיב בפרשה שתין ביין בו כלל פי' רז"ל ות"ל
מדחד לדרשא כתב הכתוב ערכך אנב וה מע"פ שתין סיין בו
הדרם רז"ל כ"ל דרש"י דוקא לפרש כן: ע מל' מפת יקוים הוא
כלומר שהוא רע בעית: פ מלוך טוב ומטמוני מסתרים תרגום

לִיקוּטִים על התורה

וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ וגו'. אויב דער מענש וואס הט גיזאגט
מיין שאצונג זאל זיין אויף מיר איך זאל געבין ווי פיל
די תורה האט מיך געשאצט, איין ער אראם פון דיין שאצונג
האט דאך געארפט שטיין אויב ער איז ארם פון זיין שאצונג
פאר וואס שטייט פון דיין שאצונג נאר די תורה האט גיזאגט
אויב דער מענש ויעט זיך ועולין הייליגן צוי ויא אייגער
זאגט אויף אבהמה ויא זאל זיין אקרבן, נאכדעם טאהשם טען
אויס די בהמה אויף גאלט, אוג די גאלט ווערט הייליג, פון
דעסטוועגין אבי׳סוד הייליגקייט איז גבלויבן אויף די בהמה
אויך, בייי דעם מענש איז אויך צוי, אז ער זאגט איך זאל
גאבין מיין שאצונג צום בית המקדש קומט אויף אים אהייליג־
קייט, דאס איז נאר אז ער איז מקיים דעם נדר, אוג ער גיט
דאס גאלט אויף דעם בית המקדש ווי די תורה האט אים גא־

זאל זיין דער ערך פון אזכר חמשה פינף זילבערנע
שקלים דריי זילבערנע שקלים: (ז) ואם מבן ששים אוג אז ער איז אלט פון ועכצ׳ג יאהר אוג ווייבער אם
זכר אויב ער איז אזכר והיה ערך זאל זיין דער ערך חמשה עשר פופצעהן שקלים ולנקבה אוג צו אנקבה
איז דער ערך עשרה צעהן שקלים: (ח) ואם מך הוא אוג אז דער ואם איז מנדר אוג פאר מאגט

אונקלוס

בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא׃ ו וְאִם
נוּקְבְתָא הִיא וְיַהֲי
פּוּרְסָנֵהּ תְּלָתָא סְלְעִין׃
ז וְאִם מִבַּר חֲמֵשׁ שְׁנִין
וְעַד בַּר עַשְׂרִין שְׁנִין וְיַהֲי
פּוּרְסָנֵיהּ דְּדְכוּרָא עַשְׂרִין
סְלְעִין וּלְנוּקְבְתָא עֲשַׂר
סְלְעִין׃ ח וְאִם מִבַּר יַרְחָא
וְעַד בַּר חֲמֵשׁ שְׁנִין וְיַהֲי
פּוּרְסָנֵיהּ דְּדְכוּרָא חֲמֵשׁ
סְלְעִין דְּכַסְפָּא וּלְנוּקְבְתָא
פּוּרְסָנֵהּ תְּלַת סְלְעִין
דְּכַסְפָּא׃ ט וְאִם מִבַּר שְׁתִּין
שְׁנִין וּלְעֵילָּא אִם דְּכוּרָא
וְיַהֲי פּוּרְסָנֵיהּ חֲמֵשׁ עַשְׂרֵי
סְלְעִין וּלְנוּקְבְתָא עֲשַׂר
סְלְעִין׃ י וְאִם מְסַכֵּן הוּא

מִפּוּרְסָנֵיהּ וְיִקְמִינֵיהּ קֳדָם כָּהֲנָא וְיִפְרוֹס יָתֵיהּ כָּהֲנָא עַל מִימַר דִּי תַדְבֵּק יַד נַדְרָא יִפְרְסִנֵּהּ כָּהֲנָא׃ ו וְאִם בְּעִירָא דִּי יְקָרְבוּן מִנַּהּ קוּרְבָּנָא קֳדָם יְיָ כֹּל דִּי יִתֵּן מִנַּהּ קֳדָם יְיָ יְהֵי קוּדְשָׁא׃ ז לָא יַחֲלִיפִנֵּיהּ וְלָא יַעֲבֵרֶנָּהּ טַב בְּבִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטַב וְאִם חֲלָפָא

מַעֲרֶכְךָ וְהָעֲמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן׃ וְהָעֲרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ ס ט וְאִם־בְּהֵמָה אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיהוָה כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹּדֶשׁ׃ י לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ וְלֹא־יָמִיר אֹתוֹ טוֹב בְּרַע אוֹ־רַע בְּטוֹב וְאִם־הָמֵר יָמִיר בְּהֵמָה

ת"א והעמידו לפני הכהן. עכ"ן ד: והעריך אתו הכהן. סם: מג"ז יד סנוכל. סם ז: ומם כהמה מסר יקריבו. תמורה לא: קרבן. סם יג יח: כל מסר יתן ממנו. חולין סם עכ"ן ד תמורה יג: לא יחליפנו ולא ימיר. מלינע מז חולין ג בכורות יד תמורה ג ג ס ע יג: ומם המר ימיר. זבחים ז מנחות לא עכ"ן כ תמורה ב ה: כהמה בכהמה. סם ע יח:

רש"ם (ט) כל אשר יתן ממנו לה'. אם הקדישו סתם, יהיה קודש קרבן

שפתי חכמים

וסימא דמצמרן: צ מסע"כ כערך מדם דכשיגיו דכר שנסנו תלוים בו דכתיב בים בפסוק מכל כאן כתיב כל מסר יתן ממנו לכלול כל מים בסוק מקדיש בעכם בקדש: ק כלומר שלא יתן מס שפיו של בקדש בכע"מ של הקדש. וה"ת מ"ל לכם"י דלמא כמצמעו שנמכר בחוסס. וי"ל שמליו במקום מחר גבי קדשים דכתיב רע וכתיב טוב גבים ס"מ דכל רע שנאמר בקדשים מום טוח דכתיב וכי

רש"י

הזה: והעמידו. לנערך לפני הכהן ויעריכנו לפי הסנת ידו של מעריך [נערך]: ע"פ אשר תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו ויפחית לו כדי שיהיו מעט כר וכסת וכלי תומנות שם היה ממר מפחית לו חמורו: (ט) כל אשר יתן ממנו. ממר רבנלה של זו שולה דכריו קיימין צ ותמכר לצרכי עולה ודמיה חולין הוץ מדמי לותו המכר: (י) טוב ברע. תס כבעל מום ק: או רע בטוב. (ת"כ) כל שכן טוב בטוב

פירוש לתורת אלהים

נִיט צוּ גֶעבִּין דֶעם עֶרֶךְ וָאם אִין אֵיר פַּרְשָׁה שְׁטַייט וְהֶעֱמִידוֹ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְאל טָעֶן שְׁטֶעלִין דֶעם אֲרוּם מַאן פַּאר דֶעם כֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אוֹתוֹ הַכֹּהֵן אוּן דֶער כֹּהֵן וָאל אִים אֶפּ שָׁאצִין עַל פִּי נָאךְ דֶעם אֲשֶׁר תַּשִּׂיג וְאם טוט גְרֵייכֶען דִי הַאנְט פּוּן דֶעם וְאם טוט אַנֶדֶר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן וָאל אִיהם דֶער כֹּהֵן שָׁאצִין. רש"י שֶׁרִייבֶּט עֶר וָאל אִיהם לָאזִין כְּדֵי חַיָּיו אַבֶּעט מִיט בֶּעט גְוואנְט אוּן אַבַּעל מְלָאכָה וָאל עֶר אִיהם לָאזִין דָאם גְצַייג אוּן אַבַּעל עֲגָלָה וָאל עֶר אִיהם לָאזִין דֶעם אַייזִיל אֶדֶר דֶעם פֶּערֶד אוּן וָואגִין אוּן דָאם אִיבֶּערְגֶעבְּן וָאל עֶר צוּ נֶעמֶען אוֹיךְ הַקְדֵּשׁ פַּאר זַיין נֶדֶר: (ט) וְאִם בְּהֵמָה אוּן וֶועלְכֶע אִיז מַקְרִישׁ אַוּוי אִז בְּהֵמָה וָאום מֶען מֶעג פּוּן אִיר מַקְרִיב צוּא גָאט כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן וָאום עֶר אִיז מְגַדֵּר עֶר וָאל דֶער פּוּן נֶעבְּן צוּ גָאט כְּלוּמַר אַז עֶר וָאנְט דִיא פִּים פּוּן דִיא בְּהֵמָה וָאל זַיין אַעוֹלָה אֶדֶר עֶר אִיז מְגַדֵּר אַיין אַנֶדֶר אבר וָאל מֶען פַּארקוֹיפְּן דִי בְּהֵמָה צוּא אַזוי אַמֶענְטְש וָואם דַאךְ אַעוֹלָה אוּן מֶען וָאל אַראפּ נֶעמֶען פּוּן דֶעם נֶעלְט אַזוי פִּיל וִויפִּיל דָאם אַבֶּר וָואם עֶר הָאט מְגַדֵּר גְיוֶוען אִיז וְוועְרט אוּן וָאל דָאם נֶעבְּן אוֹיךְ הַקְדֵּשׁ אוּן פַּאר דָאם אִיבֶּערְגֶעבְּן נֶעלְט מֶעג מֶען קוֹיפְּן וָואם מֶען וויל: (י) לֹא יַחֲלִיפֶנּוּ עֶר וָאל נִיט פַּאר בַּייטְן וְלֹא יָמִיר אוּן פַּאר טָאר נִיט עֶנְדֶערְען אוּן נִיט אוֹיס צִיהֶן אַבְּהֵמָה פּוּן הַקְדֵּשׁ אוּן נִיט אוֹיס בַּייטְן אוֹיךְ אַבְּהֵמָה פּוּן חוּלִין טוֹב אַגוּטֶע בְּהֵמָה פּוּן הַקְדֵּשׁ דָהֵינוּ זִיא הָאט קַיין

ליקוטים על התורה

שָׁאצְט, קוּמְט אוֹיךְ אִים אַהַיילִיגְקִיים וָאנְט דִי תּוֹרָה וְאִם מָךְ הוּא, אוֹיב עֶר אִיז אָרעם עֶר הָאט־קַיין גֶעלְט צוּ בֶּצָאהלִין דֶם נֶדֶר אִיז דָאךְ דִי־קְשָׁיָא אַז עֶר הָאט בֶּעווּאסְט עֶר אִיז אָרעם. פַּאר וָאום הָאט עֶר גִיטָאהן דֶעם נֶדֶר. נֶאר בֶּעווִיס אִיז נִיווּעךְ וָאן עֶר הָאט גִיטָאהן דֶעם נֶדֶר הָאט עֶר בֶּעמֶאכט צוּ בֶּצָאהלִין נֶאר נָאכְדֶעם אִיז עֶר אָרעם גֶעוְואָרֶן. וָאנְט דִי תּוֹרָה דוּ זַייסְט פַּאר וָאום דוּ בִּיזְט אָרעם נִיווּאָרֶן, מֵעֶרְכְּךָ, פּוּן דֶיין שָׁאצִינג נוּיִיל דוּ הָאסְט דִיךְ גִישָׁאצְט אוּן דוּ בִּיזְט נִיט וְוועְרט צוּ דִי הַיילִיגְקִיים דְּרִיבֶּער בִּיזְט אָרעם נִיווּאָרֶן דוּ זָאלְסְט דֶעם נֶדֶר נִיט קֶענֶען בֶּצָאהלִין דֶארְף דֶער מֶענְטְש פָּאהן תְּשׁוּבָה פַּאר נָאם עֶר וָאל הַיילִיג וְוועְרֶן וְוועם אִים נָאם הֶעלְפֶן עֶר וָאל קֶענֶן בֶּצָאהלִין זַיין נֶדֶר:

(י) [שנת] (נאו לטו) שנת להמיר הקדשים שהקדיש למזבח בכהמות מהמות שנת' לת יחליפנו ולא ימיר מותו וגו'.

מצות השם

לֹא־יַחֲלִיפֶנּוּ וגו' נָדאם אִיז אַמֶצוֹת לֹא תַּעֲשׂוּ אוֹיב עֶר הָאט נָיְואָנְט אוֹיךְ אַבְּהֵמָה זִיא וָאל זַיין אַקָּרְבָּן, פָּאר עֶר נִיט אוּמְטַאהשַׁיין דִי בְּהֵמָה גוֹיךְ אַיין אַנְדֶערֶע:

(חומש ט"מ) ח"נ 22 11

בִּבְהֵמָה וְהָיָה־הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה־ יַתְלִיף בְּעִירָא בִּבְעִירָא וְיִהֵי הוּא וְחֵילוּפֵהּ יְהֵי
קֹדֶשׁ׃ כז וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה קוּדְשָׁא׃ כז וְאִם כָּל בְּעִירָא מָסָאבָא דִי לָא
אֲשֶׁר לֹא־יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן יְקָרְבוּן מִנַּהּ קוּרְבָּנָא
לַיהוָה וְהֶעֱמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי קֳדָם יְיָ וְיָקִים יָת בְּעִירָא
הַכֹּהֵן׃ כח וְהֶעֱרִיךְ הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין כַּהֲנָא יָתַהּ בֵּין טַב וּבֵין

ת"א וכיס סוף ותמורתו. וסס כל בהמה טמאה. מנחות עם ב' כוכות לז תמורה יז לב ג: ויעריך הכהן מוסב. ב' כוכות יד:

רשב"ם

קרבן ולא בדק הבית: (יא) ואם כל בהמה טמאה. של קדש שהוקדשה לקרבן ונעשה בעלת מום:

והעמיד את הבהמה לפני הכהן. וביא בדמיה קרבן ואם

שפתי חכמים

יהיה בו מום פסח לו עזר כל מום רט: ר ור"ת מתי כ"ב סוף זה דלמא דוקא רט שתימו של הקדש ליתן בהקדש הטוב תחת הפגום כדמיסק טוסיס לה מכמע מום בב"מ תמור. ועיד נמי דיתן בהקדש לכתוב בלל לו רט בשוב סח כ"ב סוף דסח דתפי' טוב בכא תמור.

ועוד נמי מפרש רש"י כ"ם טוב בשוב מרע בשוב מטוב בכא סיב לו לפרש. וי"ל דס"ד דוקא רט בשוב מכיס סיפא דקתני ואם אמר ימיר וגו' וכיס סוף ותמורתו יהיה קדש ממשמע דניעבד יכיו בניסס קדש לכך מיצטריך לו רט בשוב לרבותא דאפי' בשמיתו רט מילין בשוב קדשם ס"ח לא תל עליו קדושם כלל קמ"ל קרא דאם אמר אפי' יהיה קדשם דאם אתמוייהו קני ושמתו היין בתמי' בעל מום בתם הוי בעל מום קודם מכ"ם אם בתם דסוף קדם היין דבניסס טוביס. ומ"ל נמי נקט בכ"ו רט בכא י"ל דסיס תמניין דוקא אם ימיר בשוב דאיעטא קדושתה דטוב ליתול על תמורתו אבל אי סוף ימיר בכא ס"ם דלא אליטא קדושם דטבל מום לתיתול קמ"ל דסח כתיב נמי שוב בכא ודו"ק: ש דסיכתיב רט"י מסיק הפרשה דכתיב בם יהם בכהמה בסמשם ובם ס"ל לי' לקח באמצר כ"בהמה טמאה משם ויקני בכסף דכתן כמו בפרשי' בם יה"כ ב"מ דכתן מצדר בכא"מ. רמ"ם. ס"ל מדכתיב תחר לא יקריבו ממנה קרבן לה' יתיכף הוה דפשיטא דאין מקריבים טמאים לה' הלה נלמד שבשב"מ הוה מצדר. כ"ל:

יקוטים על התורה

וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ. עֵר מִיט זַיִן אוּמְטָאהשׁוּנְג.

וְיעלְן זַיִן הַיילִיג. פּוּן דֶעם פָּסוּק קֶעגֶען מִיר לֶערְנֶען

אַמוֹאָר, וְוארוּם עֶר זָאגְט מֶענְטש אִיז בַּאשַׁאפֶן גִיוְוארְן פּוּן צְוַוייי

זַאכֶן פּוּן אַנְוִוישְׁמָה. וְוִוס דָּר גוּף וְוִויל. וְוִויל גִים דִי נְשָׁמָה,

אוּן וְוָאס דִי נְשָׁמָה וְוִויל, וְוִויל גִים דֶער גוּף, דֶער גוּף וְוִויל גוּט

עָסְן אוּן גוּט שְׁלָאפֶן אֲבֶּער עֶרְלִיי פַּרְשִׁידֶענֶע דִאוְוִונְגֶען לֶערְנֶען

בֶּעִידֶע זְכָרָה אוּן נָאך מְצוֹת טָאהן צְדָקָה גֶעבֶּן, אֲבֶּער גוּט

עָסְן אוּן שְׁלָאפֶן קְלֵיידוּנְג אוּן נָאך אַנְדֶערֶע פַארְנִיי־

גֶענְגֶען וְוִויל גִים דִי נְשָׁמָה, אִיז דֶער מֶענְטש וְוִויל קֶען עֶר צִיהֶען

דִי נְשָׁמָה צוּם גוּף עֶר שְׁרֵאכְט מִיט דִי נְשָׁמָה וְוִי אַזוֹי עֶר זָאל

בֶּעזֶען אוּן גֶעזֶלְשַׁן אוּן וְוִי אַזוֹי עֶר זָאל טָאהן עֲבֵירוֹת אוּן עֶר הָט

אוֹיסְגֶעטָאהשׁט דִי נְשָׁמָה אוּן דָאס אִיז מֶסַּמֵּא גִיווֹעזֶן וְוִי דֶעם

גוּף. אוּן אוֹיב עֶר וְוִיל קֶען עֶר צִיהֶען דֶעם גוּף צוּ דִי נְשָׁמָה,

דֶער גוּף זָאל לֶערְנֶען תּוֹרָה אוּן טָאהן מִצְוֹת אוּן עֶר הָאט אוּם

גִיטָאהשׁט דֶם גוּף עֶר זָאל הֶיילִיג וְוערְן וְוִי דִי נְשָׁמָה דֶרְיבֶּער

זָאגְט דִי תּוֹרָה וְהָיָה הוּא וּתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ, דֶער כֶּיעֶנְטש

זָאל עֶרְאִין אַז עֶר מִיט זַיין אוּמְטָאהשׁוּנְג נָאלִין וְוערְן הֶיילִיג:

גִיקְרִיגְען אֲמוּם וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה וְאל מֶען שְׁטֶעלִין דִי בְּהֵמָה בֶּאר דֶעם כֹּהֵן:

פירוש לתורת אלהים

פַּעֲלֶעך טָאר מֶען גִיט פַּאר בַּייטָען בֶּרֶ אוּיף
אַבְּהֵמָה פּוּן חוּלִין וָואס אִיז שֶׁלֶעכְט דְהַיינוּ וָואס
וִיא הָאט אַפֶּעלֶער אוֹ אֶרֶער רַ אַבְּהֵמָה פּוּן
הַקֶּדֶשׁ וָואס וִיא אִיז שֶׁלֶעכְט בְּשוֹב אוּיף אַבְּהֵמָה פּוּן
חוּלִין וָואס וִיא אִיז גוּט אִיז שׁוּין נָעווֹיס אֲז מֶען
טָאר נִיט פַּאר בַּייטִין אַגוּטָע בְּהֵמָה פּוּן הַקֶּדֶשׁ אוּיף
אַגוּטָע בְּהֵמָה פּוּן חוּלִין אֶרֶער אַשֶׁלֶעכְטָע בְּהֵמָה
פּוּן הַקֶּדֶשׁ אוּיף אַשֶׁלֶעכְטָע בְּהֵמָה פּוּן חוּלִין וְאם
הָבֶּר אוּנ אַז עֶר וִועט יָא פַּאר בַּייטִין אַבְּהֵמָה פּוּן
הַקֶּדֶשׁ אוּיף אַבְּהֵמָה פּוּן חוּלִין וְהָיָה זָאל זַיין הוּא דִי
בְּהֵמָה פּוּן הַקֶּדֶשׁ וְתמוּרָתוֹ אוּנ זַיין פַּאר בַּייטוּנְג יִהְיֶה
קוֹדֶשׁ זָאלִין זַייא בַּיידֶע זַיין הֵיילִיג: (יא) וְאם אוּנ
אַבְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לא וָואם מֶען טָאר נִיט מַקְרִיב
זַיין פּוּן אִיהר אַקָרְבָּן צוּ גָאט. רש"י זָאגְט דָאם
שְׁמוּעָתָם פּוּן אַבְּהֵמָה פּוּן הַקֶּדֶשׁ וָואס וִיא הָאט

מצות השם

(סה) [סגג] (עשה קלז) להיות תמורת הקרבן קדוש כקרבן עצמו שנא' וכיס סוף ותמורתו יהיה קדש:

(יח — יכ) [סגנ] (עשה קלח) לדון כדרן תרכי כהמה שהקדישה וגמל כה מוס סכי ו נמלכה ומפדית ע"ם כמן שנאמר והעמיד את הבהמה לפני הכהן וגו':

חוא ותמורתו יהיה קדש ודאם אין אמצות עשהו אויב ער הָאט
די בְּהֵמָה וואס אין אַקָרְבָּן אומְטָאהשׁט אויף זַיין אַנְדֶערֶר
בְּהֵמָה וועלְן בַּיידֶע בָּהֵמוֹת הֵיילִיג:

בִּישׁ כְּפוּרְסַן כַּהֲנָא כֵּן
יְהֵי: יג וְאִם מְפָרֵק
יְפָרְקִנַּהּ וְיוֹסֵף חוּמְשָׁהּ
עַל פּוּרְסָנֵיהּ: יד וּגְבַר
אֲרֵי יַקְדֵּישׁ יַת בֵּיתֵיהּ
קוּדְשָׁא קֳדָמַי וַיְפָרְסִינֵיהּ
כַּהֲנָא בֵּין טַב וּבֵין בִּישׁ
כְּמָא דְיִפְרוֹס יָתֵיהּ כַּהֲנָא
כֵּן יְקוּם: טו וְאִם דְּאַקְדֵּישׁ
יְפָרוֹק יַת בֵּיתֵיהּ וְיוֹסִיף
חוֹמֶשׁ כְּסַף פּוּרְסָנֵיהּ
עֲלוֹהִי וְיֵהֵי לֵיהּ: טז וְאִם
מֵחֲקַל אַחֲסָנָתֵיהּ יַקְדֵּישׁ
גְּבַר קֳדָם יְיָ וְיֵהֵי פּוּרְסָנֵיהּ
לְפוּם זַרְעֵיהּ בֵּית זְרַע

ת״א כערכך הכהן כן יהיה. ערכין יט: ואיש כי יקדיש את ביתו קדש. קמץ סת סט ע״ז כג חולין קלט ערכין כה תמורה ט כט: ואם מקדיש. ערכין נד תמורה ט: ואם מגדל מיזופין כף ערכין יד כה:

רשב״ם

זאם מכר הגזבר לאיש אחר. לא יוכל בעלה לפדותה עוד אלא מתחלקת לכהנים ביובל. לכהנים של אותו שפתי חכמים

ת דק״ל דכתחלה כתיב כערכך הכהן כן יקום ולמ״ל כתיב ואם גאל יגאלנה יסף חיה על ערכך. ומכאן דכהן כמדמן מחר הכא לקנות וכהן כבעלים הכיולים לפדות: א פירוש לפי זרעו לפי כמות הזרע ביובל. לזכות בה דהיינו לפי גודלה לא לפי טוב אלא אם סיפה גדולה ביובל לזכות בה תומר בעוכרים מע״ם אסיפה זיבוכים

(יג) הערכך הכהן כן יהיה. לאחר כל מדם הכא ת לקנותה מיד הקדש: (יג) ואם גאל יגאלנה. כבעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש (ת״כ) וכן במקדיש בית וכן במקדיש את השדה וכן בפדיון מעשר שני הבעלים מוסיפין חומש ולא אחר כל מדם: (טז) והיה ערכך לפי זרעו. לא כפי טוויה א אחת שדה עוכה ואחת שדה רעה פדיון

פירוש לתורת אלהים

דֶּעֶר כֹּהֵן וְאִי שֶׁאצִין בֶּעֶרְכְּךָ הַכֹּהֵן אַזוי וִוי דֶּעֶר
כֹּהֵן וָועט וִיא שֶׁאצִין בֶּן יְהֶיה אַזוי וְאל יַיִן אוּג אז
אֵיגֶענֶר וָועט וִיא וָועלִין קוּיפִין מוּז עֶר גֶעבִּין דָאם
גֶעלְט וויפִיל דֶּעֶר כֹּהֵן הָאט וִיא גִישַׁאצְט: (יג) וְאִם
אוּג אוֹיב גְאל יְגַאלֶנָּה עֶר וָועט וִיא אוּים לַיְיזִין כְּלוֹמַר
דֶּעֶר מֶעֶנְטֶש אַלַיין וָואם עֶר הָאט זִי מַקְדִישׁ גִיוָועזִן
וָועט עֶר אַלַיין וִיא וָועלִין אוּים לַיְיזִין וְיֹסֶף חֲמִישִׁיתוֹ
וְאל עֶר גֶעבִּין אַפִּינְפְּט חֵלֶק מֶעֶר אוּיף דֶּעם שֶׁאצוּנְג:
(יד) וְאִישׁ כִּי יַקְדִּישׁ אוּג אַמֶעְנְטֶש וָואם וָועט מַקְדִישׁ
זַיִן זַיִן הוּיז דַהֵיינוּ עֶר וָועט וְאגִן מִיז שְׁטוּבּ וְאל
זַיִן הַייליג צוּ נָאט וְהֶעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן וְאל דֶּאם דֶּעֶר כֹּהֵן
שֶׁאצִין בֵּין טוּב בֵּין רָע סַיי עֶר וָועט דָאם שֶׁאצִין גוּט

מצות השם

(יד) [שנה] (עשה קנט) נתון בערכי תיכף שהקדישו הבעלים וכולים לפדותה מיד שהקדש שלהן להעריכם הכהן ונותן לו כפי ערכך שימאר ושוה חומש נוסף על מה שהעריך שנאמר ואיש כי יקדיש את ביתו קדש ושמיכו וגו׳:

(טז) [שנה] (עשה קנ) נתון בדין בערכי שדות שהקדישו הבעלים וכולים לפדותה נרין שיתן בערך הקלוב לשדה שהקדיש ואם מכרה למחותו יקדים לוי לה׳ וכולים עליכך לפי זרעו:

(יז) כִּי יַקְדִּישׁ אֶת בֵּיתוֹ וְהָאם אִיז אֲמֶצוּת עֶשֶׂה אוּיב אֵיינֶער
הָאם נִיזָאגְט אוּיף זַיִן שְׁטוּבּ וִיא וְאל זַיִן הַייליג צוּ נָאם

(חומש ע״ט) ח״ב 22 13

חֲמֵר שְׁעֹרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף׃
יז אִם־מִשְּׁנַת הַיֹּבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ
כְּעֶרְכְּךָ יָקוּם׃ יח וְאִם־אַחַר הַיֹּבֵל
יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֶת־
הַכֶּסֶף עַל־פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד
שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ׃ יט וְאִם־
גָּאֹל יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ
אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו
וְקָם לוֹ׃ כ וְאִם־לֹא יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה
וְאִם־מָכֹר אֶת־הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר

כור שעורין בחמשין סלעין דכסף׃ יז אם
משתא דיובלא יקדיש
חקליה כפורסניה יקום׃
יחואם בתר יובלא יקדיש
חקליה ויחשיב ליה כהנא
ית כסף על פום שניא
דאשתארו עד שת א
ד יובלא ויתמנע
מפורסניה׃ יט ואם
מפרק יפרוק ית חקלא
דאקדיש יתיה ויוסיף
חומש כסף פורסניה
עלוהי ויקום ליה׃ כ ואם
לא יפרוק ית חקלא ואם
זבין ית חקלא לגבר

ת"א לם מעבת סיובל . ערכין כד : לם למכר סיובל . סם : זרע

ממר . קידושין פו בתרא קג ערכין ס ז יד כה : ותקבב לו הכהן . ערכין יד כה : ונגרע מערכך . שבת פז . ערכין כה : ויסף חמשית . בכורות מו שבת קכח מילואים לה פסחים לה קידושין ס יח כד מגילה נד בכורות יח יב ערכין ג : ולם לה יגאל לם הסדש . ערכין כה כו : ולם מכר לם הסדש . סם כו ל : יגאל עיד . סם :

שפתי חכמים

נותן ערך הכ' בפרשה : ב ופי' יהיה במקום יקום מפני שכופף הכ' על הכתיבה לה על שיקום ביד מי שהוא עומד ומלת יקום לה תסביל עניין כתיבה פי' מלת יקום יהיה מפני שזאת המלה תסביל כיוצא בקיומו לו כיוצא בסיעור סיהן שהוא מענין נתינה: ג פי' מה שאמר הכ' ותחשב לו הכהן וגו' ומיהו נותן כל הממשים שקל לאו דוקא כשיהי' הקדש מאותר משבת סיובל גם אם יהי' שהקדש מיד שבת סיובל תלה שהגואל לה בה לגאול תלה אחר כמה שנים משהקדים וכתיב בתר האחד וה"ה למי שבא אחר שהקדים כמה שנים : ד כלומר הכתוב לכל שלש . ופונדיון ל' פרוטה לטו' על יד על יד : ה שהוקן שנים שהקדש ביד שהקדש לפיכך מונין לו מהוקן שנים שהרי אם שלריך הגואל ליתן לו יתן לו תלה כפי מנין שנותיו שהקדש עד שנת היובל שהגואל שהוקן לו כפי מנין שנים שהקדש עד שנת הפדיון שהיו לו כפי מנין

יתן : (יח) ואם אחר היובל יקדיש . וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתהה כיד גזבר ג וכן זה לגאלה אחר היובל : וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות . כפי חשבון כילד הרי קנה דמיה של תרכעים ואתה נותן חמשים שקל הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על כולן והשקל תרכעים וחמשה פונדיון הרי סלע ופונדיון לשנה תלה שחסר פונדיון אחד לכולן ואמרו רבותינו שאותו פונדיון קלבון ד לפרוטרוט והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל : ונגרע מערכך . מין השנים שמשנת היובל ה עד שנת הפדיון : (יט) ואם גאל יגאל . המקדיש חוזר ומוסיף חומש על הקלבה הזאת: (כ) ואם לא יגאל את השדה . המקדיש : ואם מכר . ו הנזבר : את

פירוש לתורת אלהים

אזוי אשטיקעל פֿעלד ואם מען קאן דרויף זייען
חומר שעורים איין מאם ערשטען בחמשים שקל בסף איז
דאם שאצונג פון דעם פֿעלד פופציג זילבערנע
שקלים אוג אז מען קאן דרויף מער זייען פון דער
מאם איז דאם שאצונג אויף לפי ערך : (יז) היינט
איז דער פסוק מפורש אם משנת אז ער האט מקדיש
גיוועזן דאם פֿעלד אין ערשטען נאך יובל אוג
אנאנדערע מענטש ווייל דאם אוים לייזין כערכך אזוי
וי דיין שאצונג קום ואל בלייבין שטיין בלוזמר ער
ואל נעבין פופציג שקלים : (יח) ואם אחר אוג אז ער

(חומש ע"ט) ח"ג

אוֹתָן לֹא יִתְפָּרֵק עוֹד׃
כא וְיִהְיֶה הַקֶּלַע בְּמַפְקִיעָהּ
בְּיוֹבֵל קֹדֶשׁ שָׁדֶה כָּרֶם יְ
כַּחֲרֶם חֶרְמָא לְכַהֲנָא
תְּהֵי אַחֲסָנָתֵיהּ׃ כב וְאִם
יַת חֲקַל זְבִינוּהִי דְּלָא
מֵחֲקַל אַחֲסָנָתֵיהּ יַקְדֵּשׁ
קֳדָם יְ׃ כג וַיְחַשֵּׁב לֵיהּ
כַּהֲנָא יַת נְסִיב פּוּרְסָנֵיהּ
עַד שַׁתָּא דְיוֹבְלָא וְיִתֵּן
יַת פּוּרְסָנֵיהּ בְּיוֹמָא הַהוּא

לֹא־יִגָּאֵל עוֹד׃ כא וְהָיָה הַשָּׂדֶה
בְּצֵאתוֹ בַיֹּבֵל קֹדֶשׁ לַיהוָה כִּשְׂדֵה
הַחֵרֶם לַכֹּהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ׃ ששי כב וְאִם
אֶת־שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשְׂדֵה
אֲחֻזָּתוֹ יַקְדִּישׁ לַיהוָה׃ כג וְחִשַּׁב־
לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מְכֻסַּת הָעֲרִכְךָ עַד
שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֲרִכְךָ בַּיּוֹם

ת"א וסיס הסדם בלאתו. סס יד כס
לג: ביובל קדם. סס כס:
כסדם סחרם לכהן סיסה. סנסדרין סס ערכין כט לד: לכהן סיסים מחזתו. כ"ק קע ערכין כה כח: ומס לת סדם מקנתו.
גיטין מח בתרא עב ערכין כו כז: ומחזב לו הכהן. סס יד: לת מכסת. סס: ונתן לת הערכך. סולין קלח:

רשב"ם משמר: (כא) תהיה אחוזתו. של מקדיש:

רש"י

השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד ז המקדיש:
(כא) והיה השדה בצאתו ביובל. מיד הלוקחו מן
הגזבר ח כלרך שאר שדות היולאות מיד לוקחיהם ביובל:
קודש לה'. לפ שיוסב להקדש בדק הבית ליד הגזבר חלף כשדה החרם הנתון ט לכהנים שנ' (במדבר יח) כל חרם
בישראל לך יהיה לף זו תתחלק לכהנים כל אותו משמר שיוס הכפורים כל יובל פוגע בו: (כב) ואם את שדה
מקנתו וגו'. הילוך ים בין שדה מקנה לשדה אחוזה שכשדה מקנה לגאול בין שתיהן יכול להקדישה
חלף עד היובל שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו וכשוב לבעלים לפיכך אם כח לגאלה יגאל כדמים הללו הקלוסים
לשדה אחוזה. ומה ' יגאל ויזכירנה גזכר. לאחר זו אם לף יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאחר קנהו מאתו אותו
שהקדישה ופן תאמר לאחר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו וזהו הגזכר לכך הולרך לומר לאחר זו אחוזת האחרן מירושת

שפתי חכמים

שסוף סמוכר ולף המקדים הגזכר למעלה: ז פי' ביובל: ח פי'
ולף מיד שהקדש כי לף מלינו בשום מקום שלוש שיעלה השדה ביובל
מיד שהקדש ולרך לומר וסיס השדה כלאתו כו': ם מפני שקדוש

דעת זקנים מבעלי התוספות

למנין ס"ז יכנע לשדה: (כא) וסיס השדה כלאתו ביובל. מיסף
שדה לומר לשדה שיולאה לכהנים ביובל דכתיב בו בל אחד מבניו
לכהנים וכרי סיס תחת ידו ומנין שיכול כרי סיס כשלו כדמסיק
התס בעכרין בשל אחרים שני זוכה בשלו לף כ"ם ת"ל לכהן תסיס
אחוזתו ולף שתחלק לכהנים שבל כיון דשדה גזכר כל' זכר לי סוי

פירוש לתורת אלהים

הָאט דָאס מַקְרִישׁ גִיוֶוען וִיסְּ זָאל עֶר בָּעבִּין אוֹיף
דָּעם שַׁאצוּנג אֲפִּינְפָּעל גֶעלְד מָעך וָקָם לוֹ אוּנ דָאס
פֶּעלְד זָאל בְּלַייבִּין שְׁטַיין צוּ אִים: (כ) וְאִם לֹא יִגָּאֵל
אוּנ אַז דָער אַיינֶעגָער מֶענְטְש נָואם הָאט מַקְדִּישׁ
גִיוֶוען דָאס פֶּעלְד וָועט דָאס נִיט אוּים לַייזִין וְאִם מְכַר
אוּנ דָער נַבָּאי פוּן הֶקְדֵּשׁ הָאט פַּאר קוֹיפְט דָאס
פֶּעלְד לְאִישׁ אַחֵר צוּ אַנאנְדֶערִין מֶענְטְשִׁין לֹא יִגָּאֵל עוֹד
קָען שוּין דָער אַיינֶעגָער בַּעל הַבַּיִת נִיט אוּים לַייזִין:
(כא) וְהָיָה אוּנ דָאס פֶּעלְד וָועט אַז דָאס גַיין אוּם
יוֹבֵל פוּן דֶעם פְֿרֶעמְדִין מֶענְטְשִׁין וָואם הָאט דָאס
גִיקוֹיפְט בַּיי דֶעם נַבָּאי זָאל דָאס זַיין קוֹדֶשׁ לַיי הַיילִיג
צוּ נָאט כִּשְׂדֵה אֲחוּזּוֹ וִוי דָאס פֶּעלְד פוּן חֵרֶם בְּלוֹמֶר
אַז אַיינֶער זָאנְט דָאס פֶּעלְד זָאל זַיין חֵרֶם גִיהֶער
דָם פֶּעלְד צוּ דִי כֹּהֲנִים אַזוֹי גִיהֶער דָאס פֶּעלְד אוֹיך
צוּ דִי כֹּהֲנִים לַכֹּהֵן תִּהְיֶה דָאס פֶּעלְד זָאל זַיין צוּ דִי
כֹּהֲנִים אוֹיף אַייבִּיג: (כב) וְאִם אוּנ אוֹיב אֶת שְׂדֵה זַיין

אזוי

הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה׃ כי בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל
יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לַאֲשֶׁר קָנָהוּ מֵאִתּוֹ
לַאֲשֶׁר־לוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ׃ כה וְכָל־
עֶרְכְּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים
גֵּרָה יִהְיֶה הַשָּׁקֶל׃ כו אַךְ־בְּכוֹר
אֲשֶׁר יִבָּכֵר לַיהוָה בִּבְהֵמָה לֹא־
יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה
לַיהוָה הוּא׃ כז וְאִם בַּבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה
וּפָדָה בְעֶרְכֶּךָ וְיָסַף חֲמִשְׁתּוֹ עָלָיו

קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ׃ כי בְּשַׁתָּא
דְּיוֹבֵלָא יְתוּב חַקְלָא
לְדַזַּבְנֵיהּ מִנֵּיהּ לְדִי לֵיהּ
אַחֲסָנַת אַרְעָא׃ כה וְכָל
פּוּרְסָנֵיהּ יְהֵי בְּסִלְעִי
קוּדְשָׁא עֶשְׂרִין מָעִין יְהֵי
סְלָעָא׃ כו בְּרַם בּוּכְרָא דִּי
יִתְפְּרַשׁ קֳדָם יְיָ בִּבְעִירָא
לָא יַקְדִּישׁ גְּבַר יָתֵיהּ אִם
תּוֹר אוֹ אִמַּר דְּיָיָ הוּא׃
כז וְאִם בִּבְעִירָא מְסָאֲבָא
וְיִפְרוֹק בְּפוּרְסָנֵיהּ וְיוֹסֶף
חוּמְשֵׁיהּ עֲלוֹהִי וְאִם לָא

ת"א כשנת היובל ישוב השדה . עכ"ז כו : וכל ערכך יהיה בשקל הקדש . כתוס' מ"ב ב"ב קכ"ז ב : אך בכור וגו' עכ"ז ב"ב קכ"ז ב :

נפ יקדיש . עכ"ז נע תמוה כה : אם שור אם שה . זבחים פח : ואם בבהמה הטמאה מנחות קא :

רשב"ם

(כד) לאשר קנהו מאתו. שהקונה אותו לא היה יכול להקדישו אלא הפירות שיש לו בו עד היובל : (כו) לא יקדיש איש אותו, לקרבן אחר כי הוא עצמו קדוש כבר לקרבן בכור : (כז) ואם בבהמה הטמאה . ממש יקדיש אדם. באותה יש פדיון, ובבהמה טמאה (ממש) [דלעיל] פירשו חכמים שלמים

שפתי חכמים

נפ' נפ' על הקדם בדק הבית ונפ לכהנים מזר יפדים כשדה אחוזה עכ"ז : ד"ק"ל דהספוק מקמע דכל עכך נפ יפדה פחות משקל ואם עירו דשם מסדרין לו לפי מה שיש ויפחות לו כדי חייו כדלעיל: כ דסלע מרבע דינרין ודינר שם מעה נמלא כ"ד מעות נפלגי: ל שהרי אין הכבור נוטל בבהמה טמאה אלא בהמור בלבד:

כסף דינר עשרים ב וחרבע מעות נסלע: (כז) לא יקדיש איש אתו. לפי קרבן אחר לפי שחינו שלו : (כז) ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך ל וחמור אין זה שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה והוא מתנה לכהן ואינו להקדם אלא הכתוב מוסב על ההקדם שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה ובאן דבר במקדים בהמה טמאה לבדק הבית: ופדה בערכך כפי

רש"י

חכות וזהו בעלים הרחשונים שמכרוהו למקדים: (כה) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים י יהיה בשקל הקדש: עשרים גרה. עשרים מעות כך היו מתחלה ולאחר מכאן הוסיפו שתות ואמרו רבותינו שם מעה

פירוש להורת אלהים

אזוי ווי ווייטער שטייט: (כד) בשנת היובל אין דעם
יאהר פון יובל ישוב השדה ואל זיך דאם פעלד אום
קעמען לאשר צו דעם מענטשען וואס האט דאם
פעלד בייא איהם גיקויפט לאשר לו צו דעם וואס
דאם פעלד איז צו איהם אירושה: (כה) וכל ערכך אוב
זולל דיינע שאצונג וואס שטייט מען ואל גבען
שקלים ואל זיך בשקל הקודש מיט אשקל פון
הקדש וואורום דער שקל איז גרעסער
פון אפראסטין שקל עשרים גרה דער שקל ואל זיין
צוואנציג הלבינג דאס איז אזוי המטבע: (כו) אך
נייערט בכור דיא ערשטע קאלב וואס דיא בהמה
לא יגאל אונ אויב די בעלים ווילען די בהמה ניט
אוים ליזין ונמכר ואל זיא פאר קויפט ווערין צו
אפרעמדין פאר אזוי פיל גלד ווי פיל דער כהן

מצות השם

(כו) [פנ] (נפו רבו) שלח לשנות הקרבנות דשיינו שלח יעשה שכבור שילה ולח שלמים חשם חו חשבר חטאת שנאמר לך בכור יבוכר לה' כשאתה לח יקדיש אים אותו :

אך בכור אשר יבוכר לה' וגו' ודאם איז אמצות לא תעשה מיון מאר ניט ערדערין אקרבן אויב אייגער האט ניזאגט אויף

יִתְפְּרַקְוִיזַדְבִּנְבְּפִירְסָנֵיהּ׃
כח בְּרַם כָּל חֲרָמָא דִי
יַחֲרִים גְּבַר קֳדָם יְיָ מִכָּל
דִי לֵיהּ מֵאֱנָשָׁא וּבְעִירָא
וּמֵחַקַל אֲחֳסָנַתֵּיהּ לָא
יִזְדַּבֵּן וְלָא יִתְפְּרַק כָּל
חֲרָמָא קֻדָּשׁ קוּדְשִׁין הוּא
קֳדָם יְיָ׃ כט כָּל חֲרָמָא דִי
יִתְחָרֵם מִן אֱנָשָׁא לָא
יִתְפְּרַק אִתְקְטָלָא

וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכֶּךָ׃ כח אַךְ
כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרִם אִישׁ לַיהוָה
מִכֹּל־אֲשֶׁר־לוֹ מֵאָדָם וּבְהֵמָה
וּמִשְּׂדֵה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִגָּאֵל
כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים הוּא
לַיהוָה׃ שביעי כט כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יַחֲרֵם
מִן־הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת׃

ת"א ואם לא יגאל. בכורות יג׃
אך כל חרם. ערכין כח׃
מכל אשר לו. שם: ובבמ. שם: לא
ימכר. ולא יגאל. זבחים ט בכורות
יג תמורה ה׃ ולא יגאל. מגיעה מז בכורות לא לב תמורה ה׃ כל חרם קדש קדשים הוא. סנהדרין פה בכורות לד ערכין כח
כט תמורה לב׃ כל חרם אשר יחרם. בכורות לו לט עלכין ו׃ נה׳ הוא. קידושין מג׃

בעל הטורים

פירוש שהם הכל ק"ז ולכך סמך ערכין לקללות: (כח) יחרם. ג׳. כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה. זוהי לחלבים יחרם. יחרם כל רכושו. לומר מה מיבדי מיתות לא נפקול ממונא ונפטרים

מה שיעריכה הכהן: ואם לא יגאל. ע"י נעלים (ת"כ): ונמכר בערכך. לחברים: (כח) אך כל חרם וגו׳. (ת"כ) נחלקו רבותינו בדבר. י"מ שהם חרמים להקדש מ ומה הני מקיים (במדבר יח) כל חרם בישראל לך יהיה בהרמי כהנים שפירש וחמר הרי זה חרם לכהן ויש שחמרו שהם חרמים לכהנים: לא ימכר ולא יגאל. אלא יתנו לכהן. לדברי האומר שהם חרמים לכהנים מפרש זה בשהם חרמים והאומר שהם חרמים לבדק הבית מפרש מקרא זה בחרמי כהנים שהכל מודים שחרמי כהנים חין להם פדיון עד שיכוחו ליד כהן נ ומרמי נכוח ס נפדים: כל חרם קדש קדשים הוא. האומר שהם חרמים לבדק הבית מביח רחיה והאומר שהם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה׳ ללמד שחרמי כהנים חלוים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ונותן לכהן כמו שנאמר במס׳ ערכין שם נדר נותן ע דמיהן ושם נדבה נותן פ את טובתה: מאדם. (ערכין כח) כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו

הכנעניים: (כט) כל חרם אשר יחרם וגו׳. (ת"כ) היוצא

פירוש לתורת אלהים

הָאט זִי גִישָׁאצְט אוּן דָּר פֶּרְעְמֶדֶר דַארְף גִיט גֶעבִּן
אַפִּינְפְּטִל מֶעהָר׃ (כח) אַךְ נִייֶעְרְט כָּל חֶרֶם אַלֶע
זָאכִן וָואם אִיז וִויסְט אִישׁ יַחֲרִים וָואם אַמֶענְטְש
וָועט פַאר וִויסְטֶען פּוּן נָאסְט וָועגֶן כְּלוּמֶר עֶר וָועט
זָאגֶן דִי זָאךְ וָאל זַיין חֶרֶם כָּל אֲשֶׁר לוֹ אַלֶע זָאכֶן
וָואם וָועגֶן זַייֶנֶע מֶענְטְש וּבְהֵמָה אוֹיס גְלַייזְט וָועֶרֶן גֶמֵיט.
רש"י שֶׁרַייבְט דָאם שְׁמוּעָה פּוּן אַזוֹי אַמֶענְטְשֶׁן וָואם
דָאם בֵּית דִּין הָאט גִיפְּסְקִית מֶען זָאל אִיהם הֶרְגֶען
אוּן אַיינֶעֶר זָאגְט וִויפִיל עֶר אִיז וָועֶרט נֶעם אִיךְ
אוֹיךְ מִיר אִיךְ וָאל גֶעבֶּן צוּ הֶקְדֵּשׁ דַארְף עֶר נֶאר

מצות השם

גִיזָאגְט צוּ וָועמֶען דָאם זָאל זַיין חֶרֶם וָאל דָאם נֶעמִשְׁפָּט וָועֶרֶן
וָויא עם שְׁמַיִים אִין דִי פָּרָשָׁה׃

לֹא יִמָּכֵר וְדָאם אִיז אֲמִצוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה אֶלָּא פֶּעלְדֶער אֲדֶער
הַיְינֶער אֲדֶער מְטַלְטָלִין וְדָאם אִיז אֲנֶעלְכֶע שְׁטוּב זַאכֶען
וָואם מֶען טְרָאגְט דָאם פּוּן אַיין אָרְט צוּם אַנְדֶערֶן אָרְט; וָואם
דֶער בַּעַל הַבַּיִת הָאט גִיזָאגְט אוֹיךְ זִיי עֶם וָאל זַיין חֶרֶם, טְאר
מֶען דָאם נִיט פַּארְקִיפֶּן נֶאר מֶען מוּז דָאם גֶעבֶּן צוּ דִי כֹּהֲנִים
וָואם טוּהֶען דִי נֶאךְ דִי עֲבוֹדָה אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ׃

ל וְכָל־מַעְשַׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ יְתִקְטֵל : ל וְכָל מַעְשְׂרָא
מִפְּרֵי הָעֵץ לַיהוָה הוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה: דְּאַרְעָא מִזַּרְעָא דְּאַרְעָא
לא וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעְשְׂרֹו מִפֵּירֵי אִילָנָא דְיֵי הוּא
חֲמִשִׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו : קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ: לא וְאִם
מִפְרַק יִפְרוֹק גְּבַר
מִמַּעְשְׂרֵיהּ חוּמְשֵׁיהּ יוֹסֵף
עֲלוֹהִי : לב וְכָל מַעְשַׂר
תּוֹרִין וְעָאן כֹּל דִּי יַעֲבֹר

ה"א וכל מעשר סמרן מוצע סמרן. סס: מוצע הסרן מפרי הען. קמץ סס: ומס נגאל יגאל סיס. קירושין כ קמץ סס זכחים ו ברכות ל: סיס ממעשרו. קירושין כד קמץ סס מציעא נג: וכל מעשר בקר וגאן. בכורות נג כד: כל שבר יעבר. זכחים ע לז מכות ג בכורות כח מח נז נס תמורה כט מעילה יג:

רש"ם

שלמים בבעלי מומים כמו שפירשתי דין אין לו פדיון: (ל) מעשר הארץ. מעשר שני: סליק סדר ויקרא

שפתי חכמים

רש"י

היוצא ליהרג צ ואמר אחד ערכו עלי לא אמר כלום: מות יומת. הרי הולך למות לפיכך לא יפדה אין לו דמים ולא ערך: (ל) וכל מעשר הארץ. במעשר שני ק הכתוב מדבר: מזרע הארץ. ר דגן: מפרי העץ. תירוש ויצהר: לה' הוא. קנאו הכתוב ומשולחנו הוא לך לפלות ולאכול ש בירושלים כמו שנאמר (דברים ד) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך וגו': (לא) ממעשרו. ולא ממעשר אחרינו הפודה מעשר של אחרינו אין מוסיף חומש ואם היה גאולתו כדי להתירו באכילה בכל מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלים כמ"ש ונתת בכסף וגו': (לב) תחת

דעת זקנים מבעלי התוספות

לא יפדה הוא ליה למכתב יפדה ממונו: (ל) מזרע הארץ. לדגים הוא ומחנים וגבינה. מכאן היה הכא בכור"ם מהרן מה מקדשים העולה על מזי דמריון מקדשים חלתו קמח היכא מלא וגזל הוא ליה למכתב הוא דכתיב עריסותיכם ומקדשין ס"ב מעמי

פירוש לתורת אלהים

גִּיט גָּעבִין וָוארוּם מֶען פִּירְט דָאךְ אִיהם צוּם הַרְגֶּנֶן
אִיז עֶר נָאר נִיט וָוערְט: (ל) וְכָל אוּג אִיטְלִיכֶם מַעֲשֵׂר
וָואם מֶען גִּיט פּוּן דִי זַאבִין וָואם וָואקְסְן פּוּן דֶער
עֶרְד מִזֶּרַע סַיי אֶוועלְכָע זַאבִין וָואם וָוערְט
נַוייעְט אִין דֶער עֶרְד דְּהַיְינוּ קָארִין אֶדֶר אַנְדֶערֶע
חֲמִשִׁיתוֹ זָאל עֶר גָּעבִּן אַפֵּינְפְּטִיל מֶעהֶר וויפִ"ל עָם
אִיז וָוערְט: (לב) וְכָל מַעֲשֵׂר אוּג אִיטְלִיכֶם מַעֲשֵׂר פּוּן
רִינְדֶר אוּג פּוּן שָׁאף כָּל אֲשֶׁר אַלְץ וָואם נִיט אוּנְטֶער
מצות השם

(סס) [סמך] (נאו כיח) סלק יגאלו סדום וקדקעות ומעלעלים סמוחמים שפין לסס פדיון סלק נתנים לכסיס שנאמר ולא יגאל כל מכס:

(לא) [סמך] (עסס קמך) לעשר כל הבסמות הטיבות סמס בקר וגאן ושזיס סגולדים עשריהן כבל סגס וסנס ולהביא המעשר לירושלים ולאכלו סס מחר בקרבת סחלב ודבש המזהר סגל, וכל מעשר בקר וגאן כל מבר יעבור תחת סשבט ועשיתי יסי' קדש לס':

וְלֹא יִגָּאֵל וגו' נָאם אִין אֶמְצוֹת לֹא תֵּעָשֶׂה אוֹיב אַיינֶער הָאט
יְיוֹצֵאט אוֹיף זַיינֶע פֶּעלְדֶער אֲדֶער הַיינֶער אֲדֶער מַטְלָטְלִין
(חומש ע"ט) ח"ג

תַּחוֹת חוּטְרָא עַשִּׂירָאָה יְהֵי קוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ׃ לג לָא יְבַקַּר בֵּין טַב לְבִישׁ וְלָא יַחֲלְפִינֵיהּ וְאִם חַלָּפָא יַחְלֹפִי הִיא וִיהֵי הוּא וְחַלּוּפֵיהּ יְהֵא קוּדְשָׁא לָא יִתְפְּרַק׃ לד אִלֵּין פִּקּוּדַיָּא דִי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוּרָא דְסִינָי׃

חזק

ת"א תחת . בכורות יג נד נו : מעשרי . מלישע ז זבחים ט מזון ל בכורות נד נה נט: יחיה קדש. בכורו' נב : לא יבקר בין טוב ולע . סם יד נו נג תמורה יג : והיה סוח והמורתו יהיה קדש. בכורות לג : לא יגאל . קמץ יג בכורות לב : מלה המלות . שבת קד יומא כ תמורה ג : אל בני ישראל. עקלים מ"ב פרק י"ב :

סכום פסוקי דספר ויקרא שמנה מאות ושמנים ושבעה נקף סימן. וחלוי והגגע בבשר הזב. ופרשיותיו עשרה בא גד סימן. וסדריו כ"ג ובתורתו יהגה יומם ולילה סימן. ופרקיו כ"ז ואהיה עמך ואכרכך סימן. מנין הפתוחות שתים וחמשים והסתומות ששה וארבעים הכל שמנה ותשעים פרשיות. דודי צח וחדוש סימן:

בעל הטורים

מיתות דבפרשיסס מני למיכר לה יפלה : (לד) אלה המלות . מלות במלוי מ"ם לד"י וי"ו תי"ו . עולם תרי"ב. וסוף כנ"מ תלמידי סכמים . על סם סכם לד יהם מליכ :

רש"י

השבט. כשבח לעשרן מוליחן בפתח זה אחר זה והעשירי מכה בשבט לכושה בסקרה להיות ניכר שהוא מעשר כן עושה לעלוים ועגליס ת של כל שנה ושנה : יהיה קדש. נקרב למזבח דמו וחמוריו והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נתנה עם שאר מתנות כהונה ולא מליט שיהא בשרו ניתן לכהנים : (לג) לא יבקר וגו'. לפי שנאמר (שם יב) וכל מבחר נדריכם יכול יהא כורר ומוליא את הטיפה ת"ל לא יבקר בין טוב לרע בין בעל מום חלה עליו הקדושה ולא מיקריב בעל מום חלה יאכל בתורת מעשר ואסור ליגז זליעבד : חסלת ספר ויקרא

דעת זקנים מבעלי התוספות

מעשר נמעשר נוי מתרומה גדולה כשהקדי' יבקש מעשרותיו כביכלין כדמסיק במס' בילה מעשר מן המעשר מאתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מכלל דשם מעשר חל עליו שפיר כשהקדימו בשבלין. תימה לכא דפריך מי הכי הפי' שהקדימו בבכי מי קיים ויכולין אנו לומר דלא מלטריך קרא דמעשר מן המעשר למפשט נוי מתרומה גדולה חלה היכא דהקדים בבכי דאז חל עליו מעשר חל כי הקדימו בבלין דאין שם מעשר חל עליו דבשיב

מעשר דגנך לא מילטריך קרא. והדרא קושיא לדוכתא דאמאי לימא גזל כיד סלוי . אבל י"ל דלמסקנא ניחא דאמבי הפי לידען ושפי לא מיפשר מיתן לי' בשלמא בשאר גדולה כשהקדימו בבכי לא יכול לומר כן ד"ל את מעשר . והמדין יכין : (לד) אשר צוה ס' את משה . כדאי הפלוים לשלחו אל בני ישראל כדי שיכתבו להם בזכות בני ישראל נגענה בו :

פירוש לתורת אלהים

דָּעַר רוּט הֲשִׂירִי דָּאם צֶעהָנְטָע וָאל יַיִן הַיילִיג צוּ גָאט . ר"ש שְׁרַייבְט וָוען מֶען הָאט בַּראַרְפְּט מַעשֵׂר דָּעַר מִיט נִיט אַרְבֶּעטָען וְלֹא יִמֵּרְנוּ אוּן מֶען טָאר גָּעבְּן אַלֶע יָאהְר פּוּן דִּיא יוּנְגֶע בְּהֵמוֹת הָאט מֶען דָּאם נִיט פַּאר בַּייטִין וְאִם הָמֵר אוּן אֲעָר וָועט דָּאם יָא פַּאר בַּייטִין וְהָיָה וָאל זַיין דִי בְּהֵמָה פּוּן מַעשֵׂר זַיי אַרַיין גָּלָאזט אִין אֶשְׁטָאל מֶען הָאט זַיי אַרוֹיס גָּלָאזט אַייְנְצִיג וָוַיי אוּן מֶען הָאט גְּצַיילְט אוּן אַז אוּן דִי בְּהֵמָה וָואם עֶר הָאט דָּרוֹיף פַּארבַּייטָען יִהְיֶה קוֹדֶשׁ זָאלְען זַיי בַּיידֶע זַיין הַיילִיג לֹא יִגָּאֵל מֶען טָאר דָּאם נִיט אוֹיס לַיזִין: (לד) אֵלֶּה הַמִּצוֹת דָּאם צֶעהָנְטָע דִי מִצוֹת אֲשֶׁר צִוָּה וָואם גָאט הָאט גִיבָּאטְען צוּ מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֶר זָאל זָאגְן צוּ דִי קִינְדֶער פּוּן יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי דִי מִצוֹת וָעלְכֶע גִיהָאלְטְען וָוערְן אוֹיף דֶעם בַּארג סִינָי :

מצות השם

(לג) [כסם] (ולא כיכ) סכה יכוכר מעשר כשהם כשום לד מלה יפכניסס כעליו או מי שיכלו הס עכ"פ כיכושיסס שכאמר לא יגאל וגו' ודאם איז אמצות לא תעשה די פלייש פּוּן דִּיא עַמְעֹשׂ־הָע בְּהֵמוֹת קאר ניט פַּארקויפְט ווערְן , נאר עס פּוּן עֶטֶן דָּעַר בַּעל הַבַּיִת , אוּן ווען דָּעַר בַּעל הַבַּיִת וויל

שֶׁיְּהֶנְקְטְן פּוּן דִי פְּלַייש מָעג עֶר , נאר עס זאל גֶיגֶעבְּטְן ווערְן אִין יְרוּשָׁלַיִם :

א יְהוָה עֻזִּי וּמְעוּזִּי וּמְנוֹסִי בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ
מֵאַפְסֵי־אָרֶץ וְיֹאמְרוּ אַךְ־שֶׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל
וְאֵין־בָּם מוֹעִיל: ב הֲיַעֲשֶׂה־לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהֵמָּה
לֹא אֱלֹהִים: ג לָכֵן הִנְנִי מוֹדִיעָם בַּפַּעַם הַזֹּאת
אוֹדִיעֵם אֶת־יָדִי וְאֶת־גְּבוּרָתִי וְיָדְעוּ כִּי־שְׁמִי
יְהוָה: ד חַטַּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל בְּצִפֹּרֶן
שָׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל־לוּחַ לִבָּם וּלְקַרְנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם:
ה כְּזִכֹּר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחוֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם עַל־עֵץ רַעֲנָן
עַל גִּבְעוֹת הַגִּבְעוֹת: ו הָרַרִי בַּשָּׂדֶה חֵילֵךְ כָּל־
אוֹצְרוֹתַיִךְ לָבַז אֶתֵּן בָּמֹתַיִךְ בְּחַטָּאת בְּכָל־גְּבוּלָיִךְ:
ז וְשָׁמַטְתְּ וּבְךָ מִנַּחֲלָתֵךְ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךְ
אֶת־אֹיְבַיִךְ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתְּ כִּי־אֵשׁ קְדַחְתֶּם
בְּאַפִּי עַד־עוֹלָם תּוּקָד: ח כֹּה | אָמַר יְהוָה אָרוּר
הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם וְשָׂם בָּשָׂר זְרֹעוֹ וּמִן־יְהוָה
יָסוּר לִבּוֹ: ט וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבוֹא
טוֹב וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלֵחָה וְלֹא תֵשֵׁב:

אָרוּר הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בָּאָדָם וגו׳ בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה וגו׳ דָּבָר נָבִיא יִרְמְיָהוּ וְאָמַר אֲשֶׁר־ פְּלוֹנִי וְעַד זַיִן דָּעַר מֶעְנְטְשׁ וְאַז וְעַד זִיךְ פַאַרְזִיכְעָרִין אוֹיף אַבְּיוּ אוּן נִיבְּעָנְטְשְׁט וְעַד זַיִן דָּר מֶעְנְטְשׁ וְאַז וְעַד זִיךְ פַאַרְזִיכָּרִן אוֹיף נָאט. דַאַרְפִּין מִיר וִיסֶּען פַאר וָאַז דָאט יִרְמְיָהוּ גִיזָאגְט בִּיט דָעם וָאַרְט יְבֹרָךְ, עֶר וְעַט זִיךְ פַאר־ זִיכֶערִן, עֶר דָאט דָאךְ גֶעדַארְפְּט זָאגִן הַבְטָחָה, עֶר פַאַרְזִיכֶערְט זִיךְ, פַאַרְפְּלוּכְט אִיז דָעָר מֶעְנְטְשׁ וָאט פַאַרְזִיכֶערְט זִיךְ אוֹיף אַבְּיוּ אוּן גִיבְּעָנְטְשְׁט אִיז דָעָר מֶעְנְטְשׁ וָאט פַאַרְזִיכֶערְט זִיךְ אוֹיף נָאט, נָאר לַכְּשֶׁל צְוַוייִ קִינְדֶער הָאבִּין אַבְּיוּ גִילֶערְנְט אִין אַיין חֻדַּר דִיא לִיבֶּ־ שַׁאפְט פּוּן דִיא צְוַוייִ קִינְדֶער אִיז זַייעֶר גְּרוֹיס גִיוָוען, אוּן וָאט זַיא זָאגִן אַלֶע־עוֹלָם גִיוָוארִן אִיז דִיא לִיבֶּשַׁאפְט פַאַרְשַׁאַרְקֶערְט אוּן פַאַרְגֶעסֶערְט גִיוָוארִן, עֶס אִיז גָעקוּמֶען דִיא צַייט פּוּן יַייעֶרע חֲתוּנוֹת, הָאבִּין זַייא זִיךְ גֶעבּוּזְט צוּ שַׁיידִין, זַייל דֶער הָאם חֲתוּנָה גֶעהָאט פּוּן דִיא שְׁאפְט אוּן דֶער

הָאט חֲתוּנָה גֶעהָאט פּוּן זַיין אַנְדֶער שְׁאפְט, עֶס אִיז אַרַיִין גֶעגַאנְגֶען אַצַייט יָאחְרִן אוּן דִי צְוַוייִ גוּטֶע פְרַייִנְד הָאבִּין זִיךְ נִיט גִיוָוען בֵּייאַנְדֶער זְעהְן, אִין אָנְהַייב זְעהְן בֵּייאַנְדֶער גִיוָוען גִיוֶוען, נָאר אַבָּאהַל הָאט אַיינֶער אָנְגֶעהוֹיבִּין אַראפּ צוּ גִייט פּוּן פארמְעגִין אוּן

פירוש ע״ט

(א) וַיִּרְמְיָהוּ הַנָּבִיא וָאוָט צוּ נָאט יְיָ עֻזִּי נָאט דוּ: בִּיסְט מַיִן שְׁטַארְקַייט וּמָעוּזִּי אוּן מַיִן פָּעְסְטִיקַייט וּמְנוֹסִי אוּן מַיִן אוֹיף מִיר אַצָרָה לוּיף אִיךְ נָאר צוּ דִיר אֵלֶיךָ דָּעָר סוֹף וָועט זַיִן אַז צוּ דִיר וָועלִן קוּמֶען פּוּן עֶקְ וָועלְט וַייאִרִי אוּן וָועלִן זָאגִן אַךְ נָאר שֶׁקֶר פַאלְשׁ־ קַייט הָאבִּין אוּנְז נַמאכְט יַרְשֶׁנְען אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערִין הֶבֶל נִיצְן וַאלִין דִינֶען כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת אִיז דָאם נָאר פַאלְש הֶבֶל נַארִישְׁקַייט וְאִין בָּם אוּן עֶס אִיז אִין אִיא (ב) הֲיַעֲשֶׂה־לּוֹ אָדָם אוּן עֶס אִיז אִין אַמֶענְטְש קַיין הִילְף דָא: וְהֵמָּה אוּן זַייא וָועלְן אִיז דָעָן וַיין אַמֶענְטְש וְאַל מַאכִּין אַ נָאט יְהִבָּה אוּן זַייא וָועלְן קִיין נָאט: (ג) לָכֵן דְּרוּם וָאוָט נָאט הִנְנִי מוֹדִיעָם אִיךְ וָועל זַייא מאכִּין וויסֶען מַיִן הָאנְט אוּן מַיִן גְּבוּרָה וְיֵדְעוּ אוּן זַייא וָועלִן וויסֶען אַז מַיִן נָאמֶען אִיז יְיָ אִיךְ בִּין אֵיין הָאר אוּן אֵיין גִיוָועלְטִיגֶער אוּן מָען מוּז מְקַיֵּים זַיִן מַיִן גְּזֵירָה: (ד) חַטַּאת דִי זִינְד פּוּן יְהוּדָה אִי אַיין גְּנָאבִּין כִּיט אַ אַיינֶערְנֶע פֶּעדֶער מָען קָאן עָס נִיט גְרִינְג אוֹיס מָעקִן בְּצִפֹּרֶן מִיט דֶעם נָאגִיל פּוּן דֶעם וָועלְטְמֶיל שָׁמִיר אִיז דִיא זִינְד גִיגְנָאבִּין אוֹיף דֶעם טָאבִּיל פּוּן זַייֶער הַארְצִין וּלְקַרְנוֹת אוּן אוֹיף דִי וויִנְקֶלְען פּוּן אַייֶערֶע מִזְבְּחוֹת: (ה) כְּזִכֹּר אַזוֹי וָויא זַייא גֶדֶנְקְען אוּן זַייֶערֶע קִינְדֶער מִזְבְּחוֹתָם אַזוֹי גֶדֶנְקְען זַייא זַייֶערֶע פַאלְשָׁע מִזְבְּחוֹת וַאֲשֵׁרֵיהֶם אוּן

(חומש ע״ט) ח״ג 23 4 גוטער

יז בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטַחוֹ׃
יח וְהָיָה כְּעֵץ ׀ שָׁתוּל עַל־מַיִם וְעַל־יוּבַל יְשַׁלַּח
שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹא חֹם וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן
וּבִשְׁנַת בַּצֹּרֶת לֹא יִדְאָג וְלֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת
פֶּרִי׃ יט עָקֹב הַלֵּב מִכֹּל וְאָנֻשׁ הוּא מִי יְדָעֶנּוּ׃
כ אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בֹּחֵן כְּלָיוֹת וְלָתֵת לְאִישׁ
כִּדְרָכוֹ כִּפְרִי מַעֲלָלָיו׃ כא קֹרֵא דָגַר וְלֹא יָלַד עֹשֶׂה
עֹשֶׁר וְלֹא בְמִשְׁפָּט בַּחֲצִי יָמָיו יַעַזְבֶנּוּ וּבְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה
נָבָל׃ כב כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ׃
כג מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל־עֹזְבֶיךָ יֵבֹשׁוּ סוּרֵי בָאָרֶץ

°ירמה קרי °כדרכיו קרי °ימיו קרי °וסורי קרי

אין אַרְיוּ גְּיוּוארין, אוּן דָאס־קיין
עֵיגֶ עִקְסְט זַיין שְׁפָּאנְד צוּא
פַּאר בְּעִסְעֶרן, אִין דִי צַייט דָאס עָר
זִיכְערְט אוֹ זַיין חֲבֶר אִיז אַנְרוּיִסְעֶר
נָבִיר, אִיז בַּיי אִים גָעבְלִיבְּען אַעֲצָה
עָר נָעמְט פָּאר צוּ זַיין חֲבֶר טָאמָער
נָעמְט עָר אִים שְׁטָיצָען, גִיכְעט אוּן
נִיטָאהן, עָר אִיז גָעקוּמֶען צוּא זַיין
חֲבֶר, נַייא הָאבֶּן זִיךְ דָערקענְט,
דִי שִׁמְחָה אִיז נִייעֶר גְרוֹיס גְּיוּוען,
בַּיי נַייא, דָערְוַייל הָאט דָער גְּבִיר
נִיפְרָעגְט בַּיי זַיין פְרַייִנְד וְוִי עָס גַייט
מִיט אִים, הָאט עָר אִים דָערְצַיילְט
וְוִיא שְׁלֶעכְט אִים אִיז, הָאט דָער
גְּבִיר אִים גִיגְעבְּען פִּינְף הוּנְדֶרְט רוּבֶל
מִיט פַּרַייליךְ פָּנִים אוּן הָאט אִים
גָעוּוּאוּנְשֶׁען דָאס גְּלֶעלְט וָאל בַּייא אִים
הָאבֶּן הַצָּלָחָה, נַי הָאבֶּן זִיךְ גָעזְעצְט

גוּטֶער רָעגְען וָשְׁבֹן אוּן עָ״ר רוֹעֶט אִין דַאדְקֵייט אִין
פָּאדְשָׁט דָאס הָארְץ פּוּן אִיטְלִיכְען מֶעְנְטְשֶׁן בּוּיט
דָער מְדָבָּר צַיִן גִיזַאלְצִין לַאנְד עָם קָאן דָארְטִין
קֵיין תְּבוּאָה וֹאקְסֶן. אַזוֹי אוּיךְ דָער מֶעְנְטְש וָואס
הָאט אַבְטָחוֹן אוּיף אַמֶּעְנְטְשִׁין וָועט עָר אוּיךְ קֵיין
קֵיום הָאבֶּן: (ט) בָּרוּךְ אֲבֶער גִיבֶּענְשְׁט אִיז דָער
מֶעְנְטְש וָואס עָר פַּאר זִיכֶערְט זִיךְ אוּיף גָאט וָועט
גָאט זַיין זִיכֶערוּנְג: (יא) וְהָיָה אוּן עָר וָועט זַיין
בָּעֶץ שָׁתוּל וְוִיא אֲבוֹים וָואס אִיז גִיפְלַאנְצְט בַּייא
וָואסֶער אוּן בַּייא בָּעךְ פַּאר שְׁפָּרַייט עָר זַייגְ
וָוארְצֶלִין וְלֹא יִרְאֶה אוּן דָער בוֹים וָועט נִיט וָעהֶן אַז
דָיא הִיץ קוּמְט וְהָיָה אוּן זַייגְ בְּלֶעטֶער וָועט זַיין
צְווַייג הָאפְּטִיג אוּן אִין אַ הוּנְגֶער יָאר וָועט עָר נִיט
זָארְגִין אוּן עָר וָועט נִיט אוֹיפְהָערִין צוּ וָואקְסֶן
פֵּירוֹת. אַזוֹי דָער מֶעְנְטְש וָואס עָר פַּאר זִיכֶערְט זִיךְ
אִין גָאט וָועט אוֹיךְ זַיין אַזוֹ. וָאגְט וַייטֶער גָאט צוּ
דִי יִשְׂרָאֵל: (יב) עָקֹב עָם אִיז פּוּל דָאס הָארְץ פּוּן
דָעם מֶעְנְטְשֶׁן מִיט פֶאלְשְׁקִייט מִכֹּל פּוּן אַלֶּעם
בַּייזֶען וָאנְט אוּן קְרַאנְק אוּן וָואס אִיז זַיין קְרַאנְק־
הַייט וָואס עָ״ר זָאגְט כִּי יְדָעְנִי וָועֶר וַוייסְט דָאס בְּלוֹמֶר
עָר זָאגְט נָאט וַוייסְט נָאר נִיט אַז אוֹיךְ טוּא אַעֲבֵירָה
אַבֶּער נָאט וָאגְט: (יג) מְקוֵה יִשְׂרָאֵל דָאס הָאפְּנוּנְג פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל יֶע אִיז
מַיינָע שְׁטַראף רַייד בָּאֶרֶץ וועלִיזְוַי גִישְׂרִיבֶּען וָועֶרן

(הושׁ ע״ט) ת״ג

יְבָתְּחוּ כִּי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוָה: יִרְפָּאֵנִי
יְהוָה וְאֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנִי וְאִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתִי אָתָּה:

אַבְּער בַּיי דיא פַארזיכערונג אויף
נאם איז פאַרקערט דאם ערשטע
מאהל נאם ס ניים ארין
בַּיי דעם מענטש אין הארץ

פאַרזיכערונג אויף נאט , ענפערם אים נאט נאר ניט , נייל הקב"ה פרובט אויב זיין פארזיכערונג איז מיט אמת אוג אויב
ער טעט נים חרטה האבן פון דיא פארזיכערונג אויף נאט , ווארום דער מענטש איז דאך פריי צו טאהן ווייל ,
נאר נאם מאהל ווייטער עס שפארקט זיך אין אים דער פארזיכערונג אויף נאט דער נענטערם זיך נאט צו אים אוג העלפט אים
אלע מאהל אביסול אפער , ווי עס שטייט אין פסוק רוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת , נאם איז נאנט צו אלע
נאם רופין אים , אבער נאר צו די נאם רופין אים מיט אמת , דריבער זאגט ירמיהו ברוך הגבר אשר יבטח בה' וגיבענטש
ווערט זיין דער מענטש ווען ווערט זיך פארזיכערין אויף נאט אפילו אין אנהייב פארזיכערונג אויף נאט זעהסטער קין ברכה,
אבער ווען מען ערשט זיך פארזיכערין אויף נאט ווערט אלץ ווען מער ברכה בין עס ווערט אויף אידם
מקוים ווערין דער פסוק אשרי כל חוסי בו וואהל צו די מענטשין ווען בעשיצין זיך אויף נאט :

פירוש עברי טייטש

זייא וואלין זיין אין דיא קבֿרים פון דער ערד כי עזבו גיהיילט ווערין הושיעני העלף מיר ואושעה ווען איך
ווארום זיי האבין פאר לאזט דעם קוואל פון קוו־ גיהאלפֿען ווערין כי תהלתי ווארום רוא ביסט מין
לעדינג וואסער דאם הייסט את יי זיי האבין פאר לויבונג איך לויב דיך או רו העלפֿסט מיר תמיד
לאזט נאט: (יז) רפאני הייל מיך נאט ואראפא ווען איך

ברכת הפטרה קודם קריאת הפטרה יורד

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

אומרים ההפטרה יחיד אומרים זה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק:

נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ. וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ. עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת:

עַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

וַיֹּאמֶר־לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וְנִפָּקַדְתָּ כִּי יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ׃ וְשִׁלַּשְׁתָּ תֵּרֵד מְאֹד וּבָאתָ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וְיָשַׁבְתָּ אֵצֶל הָאֶבֶן הָאָזֶל׃ וַאֲנִי
שְׁלֹשֶׁת הַחִצִּים צִדָּה אוֹרֶה לְשַׁלַּח־לִי לְמַטָּרָה׃ וְהִנֵּה אֶשְׁלַח אֶת־הַנַּעַר לֵךְ מְצָא אֶת־
הַחִצִּים אִם־אָמֹר אֹמַר לַנַּעַר הִנֵּה הַחִצִּים ׀ מִמְּךָ וְהֵנָּה קָחֶנּוּ ׀ וּבָאָה כִּי־שָׁלוֹם לְךָ וְאֵין
דָּבָר חַי־יְהוָה׃ וְאִם־כֹּה אֹמַר לָעֶלֶם הַנַּעַר הַחִצִּים מִמְּךָ וָהָלְאָה לָךְ כִּי שִׁלְּחֲךָ יְהוָה׃
וְהַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד־עוֹלָם׃ וַיִּסָּתֵר דָּוִד בַּשָּׂדֶה
וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־אֶל ק' הַלֶּחֶם לֶאֱכוֹל׃ וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל־מוֹשָׁבוֹ כְּפַעַם ׀
בְּפַעַם אֶל־מוֹשַׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר מִצַּד שָׁאוּל וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד׃ וְלֹא־
דִבֶּר שָׁאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אָמַר מִקְרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא טָהוֹר׃
וַיְהִי מִמָּחֳרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ לָמָּה לֹא־
בָא בֶן־יִשַׁי גַּם־תְּמוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלָּחֶם׃ וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאֹל נִשְׁאַל דָּוִד
מֵעִמָּדִי עַד־בֵּית לָחֶם׃ וַיֹּאמֶר שַׁלְּחֵנִי נָא כִּי זֶבַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בָּעִיר וְהוּא צִוָּה־לִי אָחִי
וְעַתָּה אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אִמָּלְטָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־אֶחָי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ׃ וַיִּחַר־אַף שָׁאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן־נַעֲוַת הַמַּרְדּוּת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בְחֹר
אַתָּה לְבֶן־יִשַׁי לְבָשְׁתְּךָ וּלְבֹשֶׁת עֶרְוַת אִמֶּךָ׃ כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשַׁי חַי עַל־
הָאֲדָמָה לֹא תִכּוֹן אַתָּה וּמַלְכוּתֶךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת הוּא׃ וַיַּעַן
יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוּמַת מֶה עָשָׂה׃ וַיִּטֹּל שָׁאוּל אֶת־הַחֲנִית
עָלָיו לְהַכֹּתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן כִּי־כְלָה הִיא מֵעִם אָבִיו לְהָמִית אֶת־דָּוִד׃ וַיָּקָם יְהוֹנָתָן
מֵעִם הַשֻּׁלְחָן בְּחֲרִי־אַף וְלֹא־אָכַל בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לֶחֶם כִּי נֶעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלְמוֹ
אָבִיו׃ וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנַעַר קָטֹן עִמּוֹ׃ וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רָץ
מְצָא־נָא אֶת־הַחִצִּים אֲשֶׁר אֲנֹכִי מוֹרֶה הַנַּעַר רָץ וְהוּא יָרֶה הַחִצִּי לְהַעְבִּרוֹ׃ וַיָּבֹא
הַנַּעַר עַד־מְקוֹם הַחִצִּי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הַחִצִּי
מִמְּךָ וָהָלְאָה׃ וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנַּעַר מְהֵרָה חוּשָׁה אַל־תַּעֲמֹד וַיְלַקֵּט נַעַר יְהוֹנָתָן
אֶת־הַחִצִּי החצים ק' וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו׃ וְהַנַּעַר לֹא־יָדַע מְאוּמָה אַךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־
הַדָּבָר׃ וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כֵּלָיו אֶל־הַנַּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הָבִיא הָעִיר׃ הַנַּעַר
בָּא וְדָוִד קָם מֵאֵצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפָּיו אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־
רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל׃ וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה ׀ בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעִי וּבֵין זַרְעֶךָ
עַד־עוֹלָם׃

קריאה למפטיר לשבת ראש חודש

כשחל יום ל' בחודש מלילין שני ספרים ברגשון קורין שבעה גברי כשרות השבוע ומלי קדיש . וכשפר שני קורין שלשה ז ?

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן
וְנִסְכּוֹ׃ עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ׃ פ א וּבְרֹאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם
תַּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם׃
ג וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד׃ ד וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ ה וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִישִׁת הַהִין לָאַיִל
וּרְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת עֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה׃ ו וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלַת הַתָּמִיד תֵּעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ׃

הפטרת שבת וראש חודש

הפטרת שבת וראש חדש בישעיה סימן ס"ו

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי־זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה
מָקוֹם מְנוּחָתִי: וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשְׂתָה וַיִּהְיוּ כָל־אֵלֶּה נְאֻם־יְהוָה וְאֶל־זֶה אַבִּיט
אֶל־עָנִי וּנְכֵה־רוּחַ וְחָרֵד עַל־דְּבָרִי: שֹׁחֵט הַשּׁוֹר מַכֵּה־אִישׁ זוֹבֵחַ הַשֶּׂה עֹרֵף כֶּלֶב מַעֲלֵה
מִנְחָה דַּם־חֲזִיר מַזְכִּיר לְבֹנָה מְבָרֵךְ אָוֶן גַּם־הֵמָּה בָּחֲרוּ בִדְרָכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נַפְשָׁם
חָפֵצָה: גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלֻלֵיהֶם וּמְגוּרֹתָם אָבִיא לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה
דִּבַּרְתִּי וְלֹא שָׁמֵעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבַאֲשֶׁר לֹא־חָפַצְתִּי בָּחָרוּ: שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה
הַחֲרֵדִים אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שֹׂנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאֶה
בְשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יֵבֹשׁוּ: קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מֵהֵיכָל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאֹיְבָיו:
בְּטֶרֶם תָּחִיל יָלְדָה בְּטֶרֶם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ וְהִמְלִיטָה זָכָר: מִי־שָׁמַע כָּזֹאת מִי רָאָה
כָּאֵלֶּה הֲיוּחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יוּלַד גּוֹי פַּעַם אֶחָת כִּי־חָלָה גַּם־יָלְדָה צִיּוֹן אֶת־
בָּנֶיהָ: הַאֲנִי אַשְׁבִּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעָצַרְתִּי אָמַר אֱלֹהָיִךְ:
שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ כָּל־אֹהֲבֶיהָ שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ:
לְמַעַן תֵּינְקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשֹּׁד תַּנְחֻמֶיהָ לְמַעַן תָּמְצוּ וְהִתְעַנַּגְתֶּם מִזִּיו כְּבוֹדָהּ: כִּי־כֹה
אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹטֶה־אֵלֶיהָ כְּנָהָר שָׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כָּבוֹד גּוֹיִם וִינַקְתֶּם עַל־צַד
תִּנָּשֵׂאוּ וְעַל־בִּרְכַּיִם תְּשָׁעֲשָׁעוּ: כְּאִישׁ אֲשֶׁר אִמּוֹ תְנַחֲמֶנּוּ כֵּן אֲנֹכִי אֲנַחֲמְכֶם וּבִירוּשָׁלַם
תְּנֻחָמוּ: וּרְאִיתֶם וְשָׂשׂ לִבְּכֶם וַעֲצְמוֹתֵיכֶם כַּדֶּשֶׁא תִּפְרַחְנָה וְנוֹדְעָה יַד־יְהוָה אֶת־
עֲבָדָיו וְזָעַם אֶת־אֹיְבָיו: כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכַסּוּפָה מַרְכְּבֹתָיו לְהָשִׁיב בְּחֵמָה
אַפּוֹ וְגַעֲרָתוֹ בְּלַהֲבֵי־אֵשׁ: כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וְרַבּוּ חַלְלֵי יְהוָה:
הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטַּהֲרִים אֶל־הַגַּנּוֹת אַחַר אַחַד בְּתוֹךְ אֹכְלֵי בְשַׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעַכְבָּר
יַחְדָּו יִסָּפּוּ נְאֻם־יְהוָה: וְאָנֹכִי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְּשֹׁנוֹת
וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: וְשַׂמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלֵיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ
פּוּל וְלוּד מֹשְׁכֵי קֶשֶׁת תּוּבַל וְיָוָן הָאִיִּים הָרְחֹקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בַּגּוֹיִם: וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | מִכָּל־הַגּוֹיִם | מִנְחָה
לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבָרֶכֶב וּבַצָּבִים וּבַפְּרָדִים וּבִכְרָכוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה
כַּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בִּכְלִי טָהוֹר בֵּית יְהוָה: וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים
לַלְוִיִּם אָמַר יְהוָה: כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
עֹמְדִים לְפָנַי נְאֻם־יְהוָה כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם: וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת
בְּשַׁבַּתּוֹ יָבוֹא כָל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנַי אָמַר יְהוָה: וְיָצְאוּ וְרָאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים
הַפֹּשְׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דֵרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

מנהג ספרדים אם חל ר"ח ביום ש"ק וביום א' להוסיף פסוק ראשון ואחרון של הפטרת סוף חודש

קריאה לפרשת זכור

כשכתב לעצמו מוליכין אני ספריס כרשעון קורין שבעה גברי כפרשה הפטרה וקדיש לעילא וכשפר אני קורא המפטיר פרשה זו:

זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: אֲשֶׁר קָרְךָ בַּדֶּרֶךְ וַיְזַנֵּב
בְּךָ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִים אַחֲרֶיךָ וְאַתָּה עָיֵף וְיָגֵעַ וְלֹא יָרֵא אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהָנִיחַ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ | לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ
תִּמְחֶה אֶת־זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא תִשְׁכָּח

הפטרה לפרשת זכור בשמואל א' סי' ט"ו

כשהספרדים

וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל אֹתִי שָׁלַח יְהוָה לִמְשָׁחֲךָ לְמֶלֶךְ עַל־עַמּוֹ עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה
שְׁמַע לְקוֹל דִּבְרֵי יְהוָה:

כאן מתחילין האשכנזים

כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פָּקַדְתִּי אֵת אֲשֶׁר־עָשָׂה עֲמָלֵק לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בַּדֶּרֶךְ
בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרָיִם: עַתָּה לֵךְ וְהִכִּיתָה אֶת־עֲמָלֵק וְהַחֲרַמְתֶּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא
תַחְמֹל עָלָיו וְהֲמִתָּה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעוֹלֵל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֶׂה מִגָּמָל וְעַד־
חֲמוֹר: וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מָאתַיִם אֶלֶף רַגְלִי וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אֶת־
אִישׁ יְהוּדָה: וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד־עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־הַקֵּינִי לְכוּ סֻרוּ
רְדוּ מִתּוֹךְ עֲמָלֵקִי פֶּן־אַסִּפְךָ עִמּוֹ וְאַתָּה עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלוֹתָם
מִמִּצְרָיִם וַיָּסַר קֵינִי מִתּוֹךְ עֲמָלֵק: וַיַּךְ שָׁאוּל אֶת־עֲמָלֵק מֵחֲוִילָה בּוֹאֲךָ שׁוּר אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי מִצְרָיִם: וַיִּתְפֹּשׂ אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ־עֲמָלֵק חַי וְאֶת־כָּל־הָעָם הֶחֱרִים לְפִי־חָרֶב:
וַיַּחְמֹל שָׁאוּל וְהָעָם עַל־אֲגַג וְעַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל־הַכָּרִים וְעַל־כָּל־
הַטּוֹב וְלֹא אָבוּ הַחֲרִימָם וְכָל־הַמְּלָאכָה נְמִבְזָה וְנָמֵס אֹתָהּ הֶחֱרִימוּ: וַיְהִי דְּבַר יְהוָה אֶל־
שְׁמוּאֵל לֵאמֹר: נִחַמְתִּי כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שָׁאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרַי לֹא
הֵקִים וַיִּחַר לִשְׁמוּאֵל וַיִּזְעַק אֶל־יְהוָה כָּל־הַלָּיְלָה: וַיַּשְׁכֵּם שְׁמוּאֵל לִקְרַאת שָׁאוּל בַּבֹּקֶר וַיֻּגַּד
לִשְׁמוּאֵל לֵאמֹר בָּא־שָׁאוּל הַכַּרְמֶלָה וְהִנֵּה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסֹּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל:
וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׁאוּל בָּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הֲקִימֹתִי אֶת־דְּבַר יְהוָה:
וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וּמָה קוֹל־הַצֹּאן הַזֶּה בְּאָזְנָי וְקוֹל הַבָּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ: וַיֹּאמֶר
שָׁאוּל מֵעַמְלֵקִי הֱבִיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מֵיטַב הַצֹּאן וְהַבָּקָר לְמַעַן זְבֹחַ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיֶּתֶר הֶחֱרַמְנוּ: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל הֶרֶף וְאַגִּידָה לְךָ אֵת אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלָּיְלָה וַיֹּאמְרוֹ ויאמר קרי לוֹ דַּבֵּר: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קָטֹן אַתָּה
בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אָתָּה וַיִּמְשָׁחֲךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁלָחֲךָ יְהוָה
בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לֵךְ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחַטָּאִים אֶת־עֲמָלֵק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד־כַּלּוֹתָם אֹתָם:
וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל
אֶל־שָׁאוּל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וָאֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר־שְׁלָחַנִי יְהוָה וָאָבִיא אֶת־אֲגַג
מֶלֶךְ עֲמָלֵק וְאֶת־עֲמָלֵק הֶחֱרַמְתִּי: וַיִּקַּח הָעָם מֵהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֵאשִׁית הַחֵרֶם לִזְבֹּחַ
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּגִּלְגָּל: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲחֵפֶץ לַיהוָה בְּעֹלוֹת וּזְבָחִים כִּשְׁמֹעַ בְּקוֹל
יְהוָה הִנֵּה שְׁמֹעַ מִזֶּבַח טוֹב לְהַקְשִׁיב מֵחֶלֶב אֵילִים: כִּי חַטַּאת־קֶסֶם מָרִי וְאָוֶן וּתְרָפִים
הַפְצַר יַעַן מָאַסְתָּ אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ מִמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חָטָאתִי
כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת־הָעָם וָאֶשְׁמַע בְּקוֹלָם: וְעַתָּה שָׂא
נָא אֶת־חַטָּאתִי וְשׁוּב עִמִּי וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שָׁאוּל לֹא אָשׁוּב
עִמָּךְ כִּי מָאַסְתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאָסְךָ יְהוָה מִהְיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: וַיִּסֹּב שְׁמוּאֵל
לָלֶכֶת וַיַּחֲזֵק בִּכְנַף־מְעִילוֹ וַיִּקָּרַע: וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קָרַע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוּת יִשְׂרָאֵל
מֵעָלֶיךָ הַיּוֹם וּנְתָנָהּ לְרֵעֲךָ הַטּוֹב מִמֶּךָּ: וְגַם נֵצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יְשַׁקֵּר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא
אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם: וַיֹּאמֶר חָטָאתִי עַתָּה כַּבְּדֵנִי נָא נֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי וְנֶגֶד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמִּי
וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: וַיָּשָׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שָׁאוּל וַיִּשְׁתְּחוּ שָׁאוּל לַיהוָה: וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אֲגַג מֶלֶךְ עֲמָלֵק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אֲגַג מַעֲדַנֹּת וַיֹּאמֶר אֲגַג אָכֵן סָר מַר־
הַמָּוֶת: וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר שִׁכְּלָה נָשִׁים חַרְבֶּךָ כֵּן־תִּשְׁכַּל מִנָּשִׁים אִמֶּךָ וַיְשַׁסַּף שְׁמוּאֵל
אֶת־אֲגַג לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל: וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הָרָמָתָה וְשָׁאוּל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שָׁאוּל:

כשכתב שקודם שכתב סמוכות מחדש סמוך (ומפ מל כ"ח ניסן כשכתב לא כשכתב שמחקינהו על סמך) מועילין בני כשכתב כרבעון קודין
ז' נגכרי כם, השכוע וקדים ל-ילפ ובפסר שני קודם כשפטיר פרשם ו :

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר׃ זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
דַּבֵּר | אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר
לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל׃ וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט
אֹתָהּ לְפָנָיו׃ וְלָקַח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדָּמָהּ
שֶׁבַע פְּעָמִים׃ וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֹרָהּ וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פִּרְשָׁהּ
יִשְׂרֹף׃ וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל־תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה׃
וְכִבֶּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעָרֶב׃
וְהַשֹּׂרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב׃ וְאִישׁ | אִישׁ
טָהוֹר אֶת אֲפַר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הִוא׃ וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת־אֲפַר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־
הָעָרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם׃ הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם
וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים׃ הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא
יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר׃ כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־
יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא־
זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ׃ זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־
הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃ וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פָּתִיל
עָלָיו טָמֵא הוּא׃ וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ בְעֶצֶם אָדָם
אוֹ בְקֶבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים׃ וְלָקְחוּ לַטְּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם
חַיִּים אֶל־כֶּלִי׃ וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־
הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בָּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקֶּבֶר׃ וְהִזָּה הַטָּהֹר
עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
בַּמַּיִם וְטָהַר בָּעָרֶב׃ וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל
כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא׃ וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם
וּמַזֵּה מֵי־הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ
הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד־הָעָרֶב׃

הפטרת פרשת פרה יחזקאל סי' לו

וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר׃ בֶּן־אָדָם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אַדְמָתָם וַיְטַמְּאוּ אוֹתָהּ
בְּדַרְכָּם וּבְעֲלִילוֹתָם כְּטֻמְאַת הַנִּדָּה הָיְתָה דַרְכָּם לְפָנָי׃ וָאֶשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־
הַדָּם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבְגִלּוּלֵיהֶם טִמְּאוּהָ׃ וָאָפִיץ אֹתָם בַּגּוֹיִם וַיִּזָּרוּ בָּאֲרָצוֹת
כִּדְרָכָם וְכַעֲלִילוֹתָם שְׁפַטְתִּים׃ וַיָּבוֹא אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁם וַיְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי
בֶּאֱמֹר לָהֶם עַם־יְהוָה אֵלֶּה וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ׃ וָאֶחְמֹל עַל־שֵׁם קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלְּלָהוּ בֵּית
יִשְׂרָאֵל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה׃ לָכֵן אֱמֹר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם
אֲנִי עֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קָדְשִׁי אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם׃ וְקִדַּשְׁתִּי
אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְחֻלָּל בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר חִלַּלְתֶּם בְּתוֹכָם וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה בְּהִקָּדְשִׁי בָכֶם לְעֵינֵיכֶם׃ וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכֹּל הָאֲרָצוֹת
וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם אֶל־אַדְמַתְכֶם׃ וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם
וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם׃ וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וַהֲסִרֹתִי
אֶת־לֵב הָאֶבֶן מִבְּשַׂרְכֶם וְנָתַתִּי לָכֶם לֵב בָּשָׂר׃ וְאֶת־רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֶת
אֲשֶׁר־בְּחֻקַּי תֵּלֵכוּ וּמִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם׃ וִישַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לַאֲבֹתֵיכֶם

הפטרה לפרשת פרה

וְהָיִיתֶם לִי לָעָם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לָכֶם לֵאלֹהִים: וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וְקָרָאתִי אֶל־
הַדָּגָן וְהִרְבֵּיתִי אֹתוֹ וְלֹא־אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב: וְהִרְבֵּיתִי אֶת־פְּרִי הָעֵץ וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרְפַּת רָעָב בַּגּוֹיִם: וּזְכַרְתֶּם אֶת־דַּרְכֵיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר
לֹא־טוֹבִים וְנִקְטֹתֶם בְּפְנֵיכֶם עַל עֲוֹנֹתֵיכֶם וְעַל תּוֹעֲבֹתֵיכֶם: לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עֹשֶׂה נְאֻם
אֲדֹנָי יְהוִה יוֹדַע לָכֶם בּוֹשׁוּ וְהִכָּלְמוּ מִדַּרְכֵיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בְּיוֹם
טַהֲרִי אֶתְכֶם מִכֹּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הֶעָרִים וְנִבְנוּ הֶחֳרבוֹת: וְהָאֶרֶץ הַנְּשַׁמָּה תֵּעָבֵד
תַּחַת אֲשֶׁר הָיְתָה שְׁמָמָה לְעֵינֵי כָּל־עוֹבֵר: וְאָמְרוּ הָאֶרֶץ הַלָּזוּ הַנְּשַׁמָּה הָיְתָה כְּגַן־עֵדֶן
וְהֶעָרִים הֶחֳרבוֹת וְהַנְּשַׁמּוֹת וְהַהֲרִסוֹת בְּצוּרוֹת יָשָׁבוּ: וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשָּׁאֲרוּ
סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי I אֲנִי יְהוָה בָּנִיתִי הַנֶּהֱרָסוֹת נָטַעְתִּי הַנְּשַׁמָּה אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי:

כאן מסיימין הספרדים

כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְ־הוִה עוֹד זֹאת אִדָּרֵשׁ לְבֵית־יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם אַרְבֶּה אֹתָם כַּצֹּאן
אָדָם: כְּצֹאן קָדְשִׁים כְּצֹאן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ כֵּן תִּהְיֶינָה הֶעָרִים הֶחֳרבוֹת מְלֵאוֹת
לפי דעת ספ"ס נ"ל לעיניהם צֹאן אָדָם וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה:

כשחל ר"ח ניסן מוליכין שני ספרים כהלכתן קורין שבעה נכרי כא' הכשוב וקדים נעילת וכספר שני קורא הכשביר כפי כמ"ש בסימן תכט סעיף ב'. ואם חל ר"ח ניסן מוצאי שבת קורין שבעה נכרי כא' הכשוב ואם יחתר קדים וכספר שני קורא הכשביר וכיוצא בהכא עד ונסך וקדים נעילת וכספר שלישי קורא הכשביר כא' ממרא ומפטירין הפטרת פ' ממרא

הפטרת פרשת החדש ליחזקאל סימן מה

כאן מתחילין האשכנזים כָּל הָעָם הָאָרֶץ יִהְיוּ אֶל־הַתְּרוּמָה הַזֹּאת לַנָּשִׂיא בְּיִשְׂרָאֵל: וְעַל־
הַנָּשִׂיא יִהְיֶה הָעוֹלוֹת וְהַמִּנְחָה וְהַנֶּסֶךְ בַּחַגִּים וּבֶחָדָשִׁים וּבְשַׁבָּתוֹת
בְּכָל־מוֹעֲדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הוּא יַעֲשֶׂה אֶת־הַחַטָּאת וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת־הָעוֹלָה וְאֶת־
הַשְּׁלָמִים לְכַפֵּר בְּעַד בֵּית־יִשְׂרָאֵל:

כאן מתחילין הספרדים כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר־בֶּן־בָּקָר תָּמִים
וְחִטֵּאתָ אֶת־הַמִּקְדָּשׁ: וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הַחַטָּאת וְנָתַן אֶל־מְזוּזַת
הַבַּיִת וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעֲזָרָה לַמִּזְבֵּחַ וְעַל־מְזוּזַת שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית: וְכֵן תַּעֲשֶׂה
בַּשְּׁבִעָה בַּחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שְׁגָגָה וּמִפֶּתִי וְכִפַּרְתֶּם אֶת־הַבָּיִת: בָּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם הַפָּסַח חַג שָׁבֻעוֹת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל: וְעָשָׂה הַנָּשִׂיא בַּיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ
וּבְעַד כָּל־עַם הָאָרֶץ פַּר חַטָּאת: וְשִׁבְעַת יְמֵי־הַחַג יַעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה שִׁבְעַת פָּרִים
וְשִׁבְעַת אֵילִים תְּמִימִם לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים וְחַטָּאת שְׂעִיר עִזִּים לַיּוֹם: וּמִנְחָה אֵיפָה לַפָּר
וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: בַּשְּׁבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בֶּחָג יַעֲשֶׂה כָאֵלֶּה
שִׁבְעַת הַיָּמִים בַּחַטָּאת כָּעֹלָה וְכַמִּנְחָה וְכַשָּׁמֶן: כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה שַׁעַר הֶחָצֵר הַפְּנִימִית
הַפֹּנֶה קָדִים יִהְיֶה סָגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת יִפָּתֵחַ וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ יִפָּתֵחַ: וּבָא
הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר מִחוּץ וְעָמַד עַל־מְזוּזַת הַשַּׁעַר וְעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־עוֹלָתוֹ וְאֶת־
שְׁלָמָיו וְהִשְׁתַּחֲוָה עַל־מִפְתַּן הַשַּׁעַר וְיָצָא וְהַשַּׁעַר לֹא־יִסָּגֵר עַד־הָעָרֶב: וְהִשְׁתַּחֲוּוּ עַם־
הָאָרֶץ פֶּתַח הַשַּׁעַר הַהוּא בַּשַּׁבָּתוֹת וּבֶחֳדָשִׁים לִפְנֵי יְהוָה: וְהָעֹלָה אֲשֶׁר־יַקְרֵב הַנָּשִׂיא
לַיהוָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שִׁשָּׁה כְבָשִׂים תְּמִימִם וְאַיִל תְּמִים: וּמִנְחָה אֵיפָה לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים מִנְחָה
כַּתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פַּר בֶּן־בָּקָר תְּמִימִם וְשִׁשָּׁה כְבָשִׂים וְאַיִל תְּמִימִם
יִהְיוּ: וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכְּבָשִׂים כַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה:
וּבְבוֹא הַנָּשִׂיא דֶּרֶךְ אוּלָם הַשַּׁעַר יָבוֹא וּבְדַרְכּוֹ יֵצֵא: וּבְבוֹא עַם־הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה
בְּמוֹעֲדִים הַבָּא דֶּרֶךְ שַׁעַר צָפוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת יֵצֵא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב וְהַבָּא דֶּרֶךְ־שַׁעַר נֶגֶב יֵצֵא
דֶּרֶךְ־שַׁעַר צְפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דֶּרֶךְ הַשַּׁעַר אֲשֶׁר־בָּא בּוֹ כִּי נֹכַח יֵצֵאוּ: וְהַנָּשִׂיא בְּתוֹכָם
בְּבוֹאָם יָבוֹא וּבְצֵאתָם יֵצֵאוּ: וּבַחַגִּים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל
וְלַכְּבָשִׂים מַתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: וְכִי־יַעֲשֶׂה הַנָּשִׂיא נְדָבָה עוֹלָה אוֹ־שְׁלָמִים נְדָבָה

הפטרת פרשת החדש

וַיהוָה וּפָתַח לוֹ אֶת־הַשַּׁעַר הַפְּנִה קָדִים וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־שְׁלָמָיו כַּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְיָצָא וְסָגַר אֶת־הַשַּׁעַר אַחֲרֵי צֵאתוֹ: וְכֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תְּמִימִם תַּעֲשֶׂה עוֹלָה לַיהוָה
בְּיוֹם בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: וּמִנְחָה תַּעֲשֶׂה עָלָיו בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר שִׁשִּׁית הָאֵיפָה וְשֶׁמֶן
שְׁלִישִׁית הַהִין לָרַךְ אֶת־הַסֹּלֶת מִנְחָה לַיהוָה חֻקּוֹת עוֹלָם תָּמִיד: וַעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּבֶשׂ וְאֶת־
הַמִּנְחָה וְאֶת־הַשֶּׁמֶן בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר עוֹלַת תָּמִיד: ס״ יוצא קרי ס״ יעשו קרי

כאן מסיימין הספרדים

כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה כִּי־יִתֵּן הַנָּשִׂיא מַתָּנָה לְאִישׁ מִבָּנָיו נַחֲלָתוֹ הִיא לִבְנָיו תִּהְיֶה אֲחֻזָּתָם
הִיא בְּנַחֲלָה: וְכִי־יִתֵּן מַתָּנָה מִנַּחֲלָתוֹ לְאֶחָד מֵעֲבָדָיו וְהָיְתָה לּוֹ עַד־שְׁנַת הַדְּרוֹר וְשָׁבַת
לַנָּשִׂיא אַךְ נַחֲלָתוֹ בָּנָיו לָהֶם תִּהְיֶה: וְלֹא־יִקַּח הַנָּשִׂיא מִנַּחֲלַת הָעָם לְהוֹנֹתָם מֵאֲחֻזָּתָם
מֵאֲחֻזָּתוֹ יַנְחִיל אֶת־בָּנָיו לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יָפֻצוּ עַמִּי אִישׁ מֵאֲחֻזָּתוֹ:

מנהג ספרדים אם חל ר״ח ניסן ביום א׳ ליתר אחר הפטרת החודש פסוק ראשון ואחרון של הפטרת מחר חודש. וגם חל ר״ח ב שבת אומרים פסוק ראשון ואחרון של הפטרת שבת ור״ח:

הפטרת שבת הגדול

בתרי עשר במלאכי סי׳ ג׳

משך כ״ע אין מפטירין ועירבה מלא כחתל ערב פסח כשבת. אבל בכמה מקומות מפטירין אותה בכל שבת הגדול רק כחתל ערב פסח כשבת אין מפטירין אותה. וכ״כ דעת הגר״א:

וְעָרְבָה לַיהוָה מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: וְקָרַבְתִּי אֲלֵיכֶם
לַמִּשְׁפָּט וְהָיִיתִי | עֵד מְמַהֵר בַּמְכַשְּׁפִים וּבַמְנָאֲפִים וּבַנִּשְׁבָּעִים לַשָּׁקֶר וּבְעֹשְׁקֵי
שְׂכַר־שָׂכִיר אַלְמָנָה וְיָתוֹם וּמַטֵּי־גֵר וְלֹא יְרֵאוּנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: כִּי אֲנִי יְהוָה לֹא
שָׁנִיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כְלִיתֶם: לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סַרְתֶּם מֵחֻקַּי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ
אֵלַי וְאָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה נָשׁוּב: הֲיִקְבַּע אָדָם אֱלֹהִים כִּי
אַתֶּם קֹבְעִים אֹתִי וַאֲמַרְתֶּם בַּמֶּה קְבַעֲנוּךָ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה: בְּמְאֵרָה אַתֶּם נָאָרִים
וְאֹתִי אַתֶּם קֹבְעִים הַגּוֹי כֻּלּוֹ: הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצָר וִיהִי טֶרֶף בְּבֵיתִי
וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקֹתִי
לָכֶם בְּרָכָה עַד־בְּלִי־דָי: וְגָעַרְתִּי לָכֶם בָּאֹכֵל וְלֹא־יַשְׁחֵת לָכֶם אֶת־פְּרִי הָאֲדָמָה וְלֹא־
תְשַׁכֵּל לָכֶם הַגֶּפֶן בַּשָּׂדֶה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: וְאִשְּׁרוּ אֶתְכֶם כָּל־הַגּוֹיִם כִּי־תִהְיוּ אַתֶּם
אֶרֶץ חֵפֶץ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: חָזְקוּ עָלַי דִּבְרֵיכֶם אָמַר יְהוָה וַאֲמַרְתֶּם מַה־נִּדְבַּרְנוּ
עָלֶיךָ: אֲמַרְתֶּם שָׁוְא עֲבֹד אֱלֹהִים וּמַה־בֶּצַע כִּי שָׁמַרְנוּ מִשְׁמַרְתּוֹ וְכִי הָלַכְנוּ קֹדְרָנִית
מִפְּנֵי יְהוָה צְבָאוֹת: וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מְאַשְּׁרִים זֵדִים גַּם־נִבְנוּ עֹשֵׂי רִשְׁעָה גַּם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים
וַיִּמָּלְטוּ: אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְהוָה וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן
לְפָנָיו לִירֵאֵי יְהוָה וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לַיּוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
סְגֻלָּה וְחָמַלְתִּי עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר יַחְמֹל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֹבֵד אֹתוֹ: וְשַׁבְתֶּם וּרְאִיתֶם בֵּין
צַדִּיק לָרָשָׁע בֵּין עֹבֵד אֱלֹהִים לַאֲשֶׁר לֹא עֲבָדוֹ: כִּי הִנֵּה הַיּוֹם בָּא בֹּעֵר כַּתַּנּוּר וְהִיוּ
כָל־זֵדִים וְכָל־עֹשֵׂה רִשְׁעָה קַשׁ וְלִהַט אֹתָם הַיּוֹם הַבָּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־
יַעֲזֹב לָהֶם שֹׁרֶשׁ וְעָנָף: וְזָרְחָה לָכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צְדָקָה וּמַרְפֵּא בִּכְנָפֶיהָ וִיצָאתֶם
וּפִשְׁתֶּם כְּעֶגְלֵי מַרְבֵּק: וַעֲסוֹתֶם רְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ אֵפֶר תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלֵיכֶם בְּיוֹם
אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: זִכְרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֹתוֹ
בְחֹרֵב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים: הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי
בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: וְהֵשִׁיב לֵב־אָבוֹת עַל־בָּנִים וְלֵב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם
פֶּן־אָבוֹא וְהִכֵּיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם:

הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יהוה הגדול והנורא.

שיר השירים א

א א שִׁ֣יר הַשִּׁירִ֔ים אֲשֶׁ֖ר לִשְׁלֹמֹ֑ה : ב יִשָּׁקֵ֕נִי מִנְּשִׁיקׁ֖וֹת פִּ֑יהוּ כִּֽי־טֹב֥וֹת דֹּדֶ֖יךָ מִיָּֽיִן :
ג לְרֵ֣יחַ שְׁמָנֶ֗יךָ טוֹבִ֔ים שֶׁ֥מֶן תּוּרַ֖ק שְׁמֶ֑ךָ עַל־כֵּ֥ן עֲלָמ֖וֹת אֲהֵבֽוּךָ :

תו"א שיר השירים סנהדרין קא' יומא פ"ג ספר הזוהר פ' תרומה : ישקני . פאה פ"ז לה ספר הזוהר פ' נח ופ' תרומה ופ' לחכי מות : כי טובים דודיך יין . פאה פ"ז כט לה : לריח שמניך . שם : ש"ש רבתי

רש"י

(א) **שיר השירים אשר לשלמה** . שנו רבותינו כל שלמה (דק"ל למה לא מייחסו אחר לחביו כמו בשאלי וקהלת) החמורים בשיר השירים קדם מלך שהשלום שלו . שיר שהוא על כל השירים א אחר נאמר להקב"ה אחת שדתו ועמו כנסת ישראל אמר רבי עקיבא לא היה בעולם כדאי כיום שניתן בו שיר השירים לישראל שכל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים אמר ר' אלעזר בן עזריה למה הדבר דומה למלך שנעל פתח הטיס ונתנה לנחתום אמר לו הוצא לי כך וכך סולת כך וכך סוכין כך וכך מורסן וסלית לי מתוכה גלוסקיא אחת מטופה ומעולל כך כל הכתובים קדש ושיר השירים קדש קדשים שכולו ירא שמים וקבול עול מלכותו : (ב) **ישקני מנשיקות פיהו** . זה השיר חומרת כפיה בגליתה ובחלמותה מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מצו ב לפי שיש מקומות שמוקדן על גב היד ועל הכתף לך אני מתחוה ומוקדת להיותו נוהג עמי כמנהג הרחשון כחתן על כלה ג פה אל פה : **כי טובים** . לי דודיך מכל משתה יין ד ומכל עונג ובני זה . ולשון עברי הוא להיות כל סעודת עונג ומשתה זה . **את על שם היין כעין שנאמר** (אסתר ז) אל בית משתה היין (יחזקאל כד) בשיר לא ישתו יין (שם) והיה כעור וכבל אחליל ותוף ויין משתיהם זהו ביאור משמעו . ונאמר דומנת אלו על שם שנתן להם תורתו ובכר עמהם פניס אל פניס ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשוע ומובחרים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד עתידיה ומסתר פעולותיה ומהליס פניו לקייס דבריו וזהו ישקני מנשיקות פיהו : (ג) **לריח שמניך טובים** . שם ה טוב נקרא על שם שמן טוב : **לריח שמניך טובים** . שהריחו כהם חפצי ו ארץ אחר שמעו שמעך הטוב בשאותך מורחות כמלרים :

מצודת דוד

(א) **שיר השירים** . לפי שכלשה אחר שירים הרבה כמו שכתוב ויהי שירו משלש ופלף (מ"ח ה) לכן אמר בפתיחת הספר זה שהוא שיר הידוע יספר בו את כל תוקף קנוב הכבש העזה ודבוק החמתי שכין הלב יתבדך וכין עמו בית ישראל . ואמת כאשר מן החכמה הנמלצת וחזקה שכין החוסק וחשוקתו אשר נאמר יתבדך ונשוטה בהסתרה זו מזו ויצפו עת הוא דבוק התמידי (ועם כי שתי כאשר דומה לו המשל בכל חלקי פלטי הענייט אין נכך כלום . כי כן המה דברי המשל שים בו דברים נוספים ליפותו להיות מקובל על כלב לרדת תחבי טבון) : (ב) **ישקני** . עתה החל לספר משפלגת הנשונעין שהיה אחר הפרד החשוק אחת משתקתו והלך לו ומה הנשע בחוסן ניחוש (ועם כי לא פורש בשקרא שאפרד החשוק ממנה ועזבה אף לא פורש מי הוא המדבר כל דבר מהדברים הלא כן המה דברי לחות מלוכת השיחים המעוניים אשר יקראו ויכתבו הדברים הוא הם מוכיחים על עלמם מי הוא שאדבר ומי הוא המדבר ומה היה הסיבה לכל הדברים האמרים וזה הדרך הולכת וסובבת גם השלה הזאת עד תומה) ואמר זה שלו החשוק המו שיתה גם אשתוקקה אליו ותשוקת אל נכה מי יתן ויתקני עוד החשוק הטוב מעין הנשיקות החביבות אשר נשקני בפיו ביותי קדם (ועם כי למעלה מנשיקות פיהו, נומר פיהו לתוספת ביאור כי כן דרך הבשים המתוכות תאהבת עלומים מכרכות תמיד מלות ומספות לפי גדול הנעונין וזה יאמר להן לעמות מליצה) : **כי טובים דודיך יין** . מרוב אהבתה לו שותק בנפשה כלו עומד למולה ואינו מסמר הפה מחתום אל הנשיקות אחלה כי דודים שהבלית לי מלו סיו טובים ממשתה היין ולכך אחמוד אליהם . והנמשל הוא לומר הפה נכסף ישראל בפיהם כנולה שהבת ה' בסרחה לה בעת הוליחה מאלים ועת עמידתה מול הר סיני לקבלת ורה והשלחת השכינה שהיתה עליהם מלו ולכה תחתום וכן אחל פניו להוסיף עוד עליה שכינתו לבאר לה סוד עתני התורה ומסתרי לפועתיו : (ג) **לריח שמניך טובים** . בעבור ריח הבשמים הטובים שאתה סך בהרך מפה ועל כל תאמיד להריק בכל עת את הבשמן על בשרך עד כי נקרא ריחו שמך שמן תורק לפי מדרגת הדקת הבשמן בעבור

שפתי חכמים

א **דקשה** לרש"י מהו שיר השירים הל"ל שיר אשר לשלמה לכ"ש שיר וכו' . ותל"ב קל"ל כמה הוא מעולה על כל השירים לזה מייתי הב"ע וכו' שכל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים כך היה הגירסא במדרש וכספרים מדוייקים של רש"י ולפ"ז נכסיון שכל הכתובים אע"פ שאפ"נ דאמרת ידיש בתיב שכל הכתובים קודש אפ שיש מהן מעלת אלו דכתי ר"ע שבכל הכתובים קודש ושיר השירים קודש ר"ש דלכתי ר"ע ול"ש כן עזריה אפ היה שכל השירים קודש ושיכיהו הכי הוה שכל השירים קודש ושיר השירים קדש קדשים משמע מדאיכא שיש אלא היש העולה כלאי כיוס שניתן בו שיר השירים שהוא מעולה משירות הכתובי' בתוכה כשירת היש ושירת האזינו ודומיהם לפ"ז היו שירות התוכה מעולים משיר השירים היש היש שאתנו בו שירות התוכה מעולה ויתר כלאי מיום שניתן בו שיר השירים וזה לא יתכן בעיני ר"ת כן עזריה ואמר ללא תמלינו שיר זה קודש קדשים אלא על שיר שלמה דוקא שנאמר עליו ויהי שירו חמשה ואלפה והוי נלנו לאמר שכל שירי שלמה קודש ושיר השירים קודש קדשים וזה כוכח בשאל למלך שהמלך הוא משל למלך מלכי המלכים הקב"ה שנתן רוח לשלמה עבדו לכתב ולספוך הלובל הוא השיר הזה משל השירים ולכן שיים בדבריו בשאל כך כל הכתובים קודש דהיינו כל השירים שעשה שלמה שקראים הכתובים בספר שבדי שלמה: ב דק"ל מנשיקות פ"ז הוא מיותר לגמרי . ל"פ מנשיקות פיהו כמו שנאמר מפה אל פה שהכוונה הנשיקות המוזגלות אלנו מפה ותל"ב קשה מה הפרש יש בין פותן נשיקות לשאר נשיקות זה כתב לפי שיש מקומות וכו' אך אני מתחוה שהוא כהיות מוכן שאני בשאל בהרחמן פה אל פה : ג והשפתים פיכפו שכהיתי רש"י תלד שלח אמר יפק לי רק שיקני כמו שפי' הלב"ע ז"ל כי כל נשיקה שניתנה פה אל פה בלה עם לשון ד"ל כמו ויפק יעקב לרחל נשק ושקה לי וכו' וכיוצ ע"כ אמר ישקני לרמוז שהשיקה בפיו : ד דק"ל מאחר שרלה להפליג הל"ל מכל תענוגי העולם . ל"פ מכל משתה יין ומכל וכו' ותל"ב ק"ל ואיך נכלל משתה ושוגג כיין . ל"פ ומלין שבחי הוא להיות וכו' : ה דק"ל שהה בא לבכחו בתענוגי עלמותיו ומהו בתענוגי טובים . ל"פ שם טוב וכו' : ו דק"ל מהו לריח שמניך הל"ל שמניך

מצודת ציון

(א) **שיר השירים** . ר"ל שיר המעולה והמובחר שבכל השירים וכן ושבולי בשלי עדיים (יחזקאל ט"ז) ור"ל היפה והמובחר שבשדיים : (ב) **דודיך** . עניו שהבה ואהבה כמו נהוה דודים (משלי ז') : (ג) **לריח** . בעבור ריח טעם שתא ריך נמלס (שם לח) : **סורק** .

פירוש ע"ט

(א) שִׁיר אַיִן גַּאנְג הַשִּׁירִים אִיבְּעֶר אַלֶע גַּאנְגְּעַן
אַנגֶעהָר גַּאנְג אִיז קוּרְץ אוּנ דָר אִיז קוּרְץ

קול יעקב

(א) שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לִשְׁלֹמֹה) דָאס אִיז אַיִן גַּאנְג אִיבֶּר אַלֶע
גַּאנְגְּעַן וָוָם שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָאט גֶּמַאכְט :

קָרְשִׁים אַנגֶעהָר גַּאנְג הָט גְּזוּנְגְּעַן אַבְּיא אוּנ דָאס גַּאנְג הָט גְּזוּנְגְּעַן אַבְּיא בֶּן נְבִיא אַיִן מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ
אַיִן חָכָם בֶּן חָכָם אֲשֶׁר דָאס הָאט גְּזוּנְגְּעַן שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ לִשְׁלֹמֹה צוּם קִינִיג הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דָעָר
דָא הַיִּסְט שְׁלֹמֹה דָאס הָעָר שָׁלוֹם פוּן דָר נַאטְעָר וָועלְט אִיז זַיִן : (ב) אַזוֹ זָאגְן דִּי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יִשַּׁקְנִי וָועָר
וָואלְט דָם עָר זָאל מִיךְ קִישְׁן דָעָר קִינִיג פוּן דָעָר וָועלְט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִנְּשִׁיקוֹת פוּן קִישְׁן פִּיהוּ זַיִן
מוּל וויִ אַייגָר קוּשְׁט דָעם אַנדֶערְעָן אִין מוּל . אוּנ עָר זָאל מִיט מִיר וויֶדֶר רַיידְן פָּנִים אֶל פָּנִים אַזוֹ וויִ
אָר הָט מִיט מִיר גֶּרֶעט בְּשָׁעַת מַתַּן תּוֹרָה כִּי וואוּרוּם טוֹבִים זַיִיא זָאגְן צוּ מִיר בָּעֶטֶר דִּיךְ דִּין קְרַיינְד שֶׁאפְּט
פוּן מַתַּן תּוֹרָה אַיידָר פוּן גוּטֶן טַיִין : (ג) לְרֵיחַ דָעָר נִישְׁמַאק שִׁמְנֶיךָ דַיינָע אַיילָן טוֹבִים דִי רֵא זָאגְן גוּט

ד מְשָׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה הֱבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ נַזְכִּירָה דֹדֶיךָ מֵיַּיִן
הו"א מזכני . תגיגב טי עקידה שער מ' :

שפתי חכמים

טובים . לכ"ם שהריחו כשם שפסי אתן וכו' : ו דק"ל תורק ל"ל כ"ל שמן שנתך . לכ"ם נקרא שמך להיות וכו' : ח דק"ל לשון רבים. לכ"ם לכ"ם כתולות לפי שהדיבור וכו': י דק"ל ממ"ש פס יכולו ת"ל ליעשך ופס כוכבת ליעשך ת"כ לא יכולו . לכ"ם פני שמעתי וכו' ומפי מלכתי מחניך נכולה ת"ל למשכני : כ שכל הפרשה מספרת מה שמרה בהלמות ה"כ הביאני המלך חדריו הוא מה שהיה בכר וה"כ משו וגו' וע"י כן (שם) כי ה' חלהיכה הוא חלהיכם בשמים וגו' : עלמות . כתולות ט לפי שהדיבור דימהו לכתור שמהוכתו מחבכתו ולפי הדומת העלמות הן החומות : (ד) משבני אחריך נרוצה . פני שמעתי משלוחיך רמז שמרת למשכני ואני שמרתי י אחריך נרוצה להיות לך לשם : הביאני המלך חדריו . וגם היום הזה כ עודנה לי גילה ושמחה אשר נלכתיה בך : נזכירה דודיך . גם היום כחלמות חיות תמיד חזכיר דודיך הרחשונים מכל משתה טוב ושמחה : מישרים אהבוך . אהבה עזה אהבתה מיסור כלי עקיבה ורכסים [ל' פסוק (ישעיה מ) והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה] . אשר אהבוך אני וחכותי בחותן היסים זהו פשוטו לפי ענינו . ולפי דומתו הם מזכירים לפניו חסד נעורים אהבת כלולות לכתם אחריו במדבר ארץ ציה ועלמות וגם לזה לא עשו להם והחמינו כו וכשלומו ולא אמרו היפך גלא למדבר לא מקום זרע ומזונות והלכו אחריו והוא הכיאם לתוך חדרי היקף ענינו בזו עודם היום גליס ושמחים בו אף לפי פניים ונרתם ומשתעשעים בתורה וגם מזכירים דודיו מיין ומיסור אהבתם אותו :

מצודת ציון

עין הזלה ושפיכה וכן על הארץ יריקו (קהלת י"ס) : עלמות . בתולות כמו והיה העלמה (בראשית כ"ד) : (ד) נרוצה . עין מסירת שכיבה וכן נכשלון רכים לימיד להפלתם וכן ונכתב לך גם את זאת (שם כ"ט) : שכיחני . שבר במקום עתיד וכמוהו רכים במקבץ :

מצודת דוד

כל מלה שהבו מוסך כל הבעולות כולן . וכשמעל הוא לומר בשעור גודל הנפשים ומהביאם אשר שפלאת מאז נשפרשם שמך אף כן הסלומות : (ד) משכני . עשך אחרי מלך משיכה מועטת ואני אחריך במשיכות רב : שכיחני המלך חדריו . וזכה אמת אחזק שחניך בעיני כמלך תניח אותי על חדריך ושם אגיל ואשמח בך ואזכיר דודיים כי רמז ישועה ומיכה ואז אמהר לשוב אליך בכל לב ועי"ז שכיחני על

קול יעקב

(ד) (מְשָׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה) דִּי יִתֵּן וָאֶזֶן צוּ נָאט צִיה מִיךְ צוּא
צוּ דִיר וָועֶלֶן מִיר נָאךְ דִיר לוֹפֶן דָר פָּסוּק אִיז נִיט צוּ פַּר שְׁפָּיִין
וָוארום (מְשָׁכֵנִי) אִיז דִיא מַי־טֶשׁ צִיה מִיךְ צוּ דִיר אִיז מְשַׁמֵּע
כְּיֵן וַויל נִיט אוּנ מֵען דָארְף צוּ צוּ צִיהֶען אוּנ דִי וָועֶרְטֶר אֲחֲרֶיךָ
נָרוּצָה אִיז פַּייטֶשׁ מִיר וָועֶלֶן נָאךְ דִיר לוֹפֶן אִיז מְשַׁמֵּע מִיר
וָועֶלֶן אַלַיין לוֹפֶן מֵען דָארְף אוּנְז נִיט צוּ צִיהֶען נָאר מִיר וָועֶלֶן
נָעבֶן צוּ פַּר שְׁפָּיִין דָעם פָּסוּק מִיט אַמָּשָׁל עָם אִיז בַּיי אַיינֶעם
נָשְׁמָארְבֶּן דָם וַוייב הָט עָר נְנוּמֶן דָם אַנְדֶערֶי וַוייב אוּנ עָר הָט
נְהַאט אַיין אַרְיכֶּן זוּן פּוּן דָעם עָרְשְׁטֶן וַוייב אוּנ דָם אַנְדֶרֶע וַוייב
הָט דָעם מַאן נִיט גְלָאזְט עָר זָאל דָעם זוּן אוּנְטֶר הָעלְפֶן מִיט
זַיין גְלֶזְט הָט דֶר מַאן זַיךְ אַיין עֶצֶה נְהַאלְטֶן מִיט מֶענְשֶׁן וִוי
אַזוֹ עָר זָאל קֶאן הָאבֶן דִי מֶענְשֶׁן אִים אַיין עֶצֶה גֶעבֶן עָר זָאל
דָעם זוּן גֶעבֶן אַוֶועקְסֶל אַז עָר אִיז דָעם זוּן שׁוֹידֶריג גְבְלִיבֶן פּוּן
דָעם נְדָן אַפְאךְ גְעלְד וָועט שׁוּן דָם וַוייב נִיט קֶענֶען רֶעדֶען וִיא
זָאל אִים נִיט לָאזֶן בֶּצָאלֶן דָאם וָועקְסֶל וָוארום וִיא וַויסְט אַז
אַוועקְסֶל מוּז מֶען בֶּצָאלֶן נָאר פּוּן דֶעסְט וָועֶגֶן הָט דָם אוֹךְ נִיט
גְהָאלְפֶן וָוארום וּוּן דָעֶר זוּן אִיז נְקוּמֶן צוּ אִיר אִין שְׁטוּב אֲרֵיין
הָט וִיא אִים אֲרוֹם גְטְרִיבֶן פּוּן דֶר שְׁטוּב מִיט דֶעם וָועקְסֶל וִיא
דָאס נִיזָאגט אַז עָר מָאגט אוֹם זוֹסְט גֶעלְט עָם אִיז אֶפָּאלְש
וָועקְסֶל . אִין דֶעם זוּן אִיז שׁוּן נְמָאם גְוָארֶן צוּ קוּמֶען צוּ אִיר
בַּחֶסֶת וִיא הָט אִים גְטְרוּבֶן פּוּן דֶר שְׁטוּב מִיט דֶעם וָועקְסֶל וִיא
בֶּאסֶר בֶּגְנוּגְט פָּרֶענְט אִים דֶר פָּאסֶר פַּר וָוארְט מָאנְסְט מִיךְ נִיט
מִיט דֶעם וָועקְסֶל דָעם חוֹב וָוס עָם קוּמְט דִיר פּוּן מִיר עֶנְפֶּרֶם
אִים דֶר זוּן וָוס קֶען אִיךְ טוּן אַז דִיין וַוייב קְרִיגְט אוֹךְ מִיר אוּנ
טְרַייבְט מִיךְ וָאנְט דֶר פָּאסֶר אִיךְ וָועל דִיר אֵיין עֵצָה נֶעבֶן דוּ
וָאלְט מִיךְ צוּם רָב וָועל אִיךְ דִיר שׁוּן מוּזֶען בֶּצָאלֶן אוּנ וִיא וָועט
שׁוּן נָאר נִיט קֶענֶען וָאנְן וָאנְט דֶר זוּן אִיז דָם דִיין דֶר וִישׁ אַז
אַזוֹן וָאל לָאזֶן דָעם פָּאסֶר וָוס וָועלֶן מֶענְשֶׁן וָאנֶן . עֶנְפֶּרֶם אִים
דֶר פָּאסֶר שׁוֹטֶה דָאס דָארְפְסְטוּ נָאר טוּן קֶענֶען מַיין וַוייב דְרוּם
מוּזְטוּ שׁוֹיקֶן אַשְׁמַשׁ מִיךְ רוּפֶן צוּם רָב בְּדִי וִיא זָאל מַיינֶן אַז דוּ
צַייטְסְט מִיךְ אִיךְ זָאל דִיר צָאלֶן אָבֶּר אַז אִיךְ וָועל נָאר אַרוֹם נַיין
פּוּן דֶר שְׁטוּב וָועל אִיךְ שׁוּן נָאךְ דִיר לוֹפֶן מִיט מַיין נוֹפֶן וויליז אִיךְ זָאל דִיר צָאלֶן קֶען עָם נִיט דָארְפֶן נִיטְשׁוֹ וָוארום אִיךְ

פירוש ע"ט

דָם אִיז דִיין שֵׁם טוֹב דָעֶר אִיז נְגַייךְ צוּ שָׁמֶן טוֹב
דָם דָא הָאבֶן גִישְׁמָעקְט דִי הָעֶרֶן פּוּן לַאנְד אֲשֶׁר
דָם שְׁמִי נִי הָאבֶן גִיהָערְט שְׁמֶךָ דִיין הָערוּנְג הַטּוֹב
דָעם גוּטֶן בַּעֲשׂוֹתֶךָ נוֹרָאוֹת אִין דִיין טָאן פַאכְטִיקְייט
בְּמַצָּרִים אִין לַאנְד מִצְרַיִם שֶׁמֶן נְלַייךְ אַז אַיין אַייל
תּוּרַק אַז עָם וָועֶרְט אוֹם נְלָעֶרְט פּוּן אַיין כְּלֵי צוּא
דָעֶר אַנְדָערְע שְׁמָעקְט עָם וַויט אַזוֹ אִיז שֶׁמֶן דִיין
נֶאמֶן וָועֶרְט וַויט דֶר קָענְט צְווִישֶׁן אוֹמוֹת עַל כֵּן
דְרוּם אַזוֹ עֲלָמוֹת דִי יוּנְגֶע פְּרוֹעֶן דָם זָענֶן דִי אוֹמוֹת
הָעוֹלָם הֶם דֶר מַאן זַיךְ אַיין עֵצָה נְהַאלְטֶן מִיט מֶענְשֶׁן וִוי
אַזוֹ עָר זָאל קֶאן הָאבֶן דִי מֶענְשֶׁן אִים אַיין עֵצָה גֶעבֶן עָר זָאל
דָעם זוּן גֶעבֶן אַוועקְסֶל אַז עָר אִיז דָעם זוּן שׁוֹידֶריג גְבְלִיבֶן פּוּן
דָעם נְדָן אַפְאךְ גְעלְד וָועט שׁוּן דָם וַוייב נִיט קֶענֶען רֶעדֶען וִיא
זָאל אִים נִיט לָאזֶן בֶּצָאלֶן דָאם וָועקְסֶל וָוארום וִיא וַויסְט אַז
אַוועקְסֶל מוּז מֶען בֶּצָאלֶן נָאר פּוּן דֶעסְט וָועֶגֶן הָט דָם אוֹךְ נִיט
גְהָאלְפֶן וָוארום וּוּן דָעֶר זוּן אִיז נְקוּמֶן צוּ אִיר אִין שְׁטוּב אֲרֵיין
הָט וִיא אִים אֲרוֹם גְטְרִיבֶן פּוּן דֶר שְׁטוּב מִיט דֶעם וָועקְסֶל וִיא
דָאס נִיזָאגט אַז עָר מָאגט אוֹם זוֹסְט גֶעלְט עָם אִיז אֶפָּאלְש
וָועקְסֶל . אִין דֶעם זוּן אִיז שׁוּן נְמָאם גְוָארֶן צוּ קוּמֶען צוּ אִיר
בַּחֶסֶת וִיא הָט אִים גְטְרוּבֶן פּוּן דֶר שְׁטוּב אֲמָאל הָט אִים דֶער
בֶּאסֶר בֶּגְנוּגְט פָּרֶענְט אִים דֶר פָּאסֶר פַּר וָוארְט מָאנְסְט מִיךְ נִיט
מִיט דֶעם וָועקְסֶל דָעם חוֹב וָוס עָם קוּמְט דִיר פּוּן מִיר עֶנְפֶּרֶם
אִים דֶר זוּן וָוס קֶען אִיךְ טוּן אַז דִיין וַוייב קְרִיגְט אוֹךְ מִיר אוּנ
טְרַייבְט מִיךְ וָאנְט דֶר פָּאסֶר אִיךְ וָועל דִיר אֵיין עֵצָה נֶעבֶן דוּ
וָאלְט מִיךְ צוּם רָב וָועל אִיךְ דִיר שׁוּן מוּזֶען בֶּצָאלֶן אוּנ וִיא וָועט
שׁוּן נָאר נִיט קֶענֶען וָאנְן וָאנְט דֶר זוּן אִיז דָם דִיין דֶר וִישׁ אַז
אַזוֹן וָאל לָאזֶן דָעם פָּאסֶר וָוס וָועלֶן מֶענְשֶׁן וָאנֶן . עֶנְפֶּרֶם אִים
דֶר פָּאסֶר שׁוֹטֶה דָאס דָארְפְסְטוּ נָאר טוּן קֶענֶען מַיין וַוייב דְרוּם
מוּזְטוּ שׁוֹיקֶן אַשְׁמַשׁ מִיךְ רוּפֶן צוּם רָב בְּדִי וִיא זָאל מַיינֶן אַז דוּ
צַייטְסְט מִיךְ אִיךְ זָאל דִיר צָאלֶן אָבֶּר אַז אִיךְ וָועל נָאר אַרוֹם נַיין

כַּיְשָׁרִים אֲהֵבוּךָ: ה שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם כְּאָהֳלֵי קֵדָר כִּירִיעוֹת שְׁלֹמֹה:
ו אַל־תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת. שֶׁשְּׁזָפַתְנִי הַשָּׁמֶשׁ בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ־בִי שָׂמֻנִי נֹטֵרָה אֶת־

תו"א בחורה. פ' כזכור פ' תחני תות ופ' דכריס: שלחי שחרחרת. ספר כזכור פ' כזכרים: בני חפי. פ' כזכור פ' ויחי:

רש"י

(ה) שחורה אני ונאוה וגו'. יתס רעיותי על לקל בעיניכס ל לף סס עוכני ליסי מפני שחרות שבי כי שחורה ליני על ידי שזיפת השמש ונלוס ליני כיחיתך לכרים נלים. סס ליי שחורה כלסלי קדר המחזירים מפני הנשמים שהס פרוסים תמיד במלכרות קלה ליני להתכסם להיות כיריעות שלמה. דונמח היא זו לומרת כנסת ישרחל ללומות שחורה ליני כמעשי ונלה ליני כמעשה לכותי ולף כמעשי ים מהס לילים סס ים כי עון הטעל ים כי כיגדו זכות קבלת התורה. וקורח לשומות בנות ירושלים על סס שהיו עתידה ליעשות מטרפולין לכולן מ כמו שנכת יחזקאל (יחזקאל טו) ונתתי לתהן לך לבנות כמו (יהושע טו) עקרון וכנותיה: (ו) אל תראוני. לל תסתכלו כי לבזיון [כמו (שמואל ב ו) כי ראו בחרון ה']: שאני שחרחרת. לפי שהיו שחרותי וכיעורי ממעי למי מלא ע"י זיפת השמש שלותו שחרות נוח להתלבן כשיעמוד בגלל: בני אמי נחרו בי. הס בני מלריס נ שגדלתי בהס ועלו עמי בערב רב הס נחרו כי כהסתתם ופתויס על שלמוני. נוטרה את הכרמים. ומס שזפתני

שפתי חכמים

נעילה ונשמתה משמע שתה. ז"פ ונס היום הזה וכו': ל כווכ כ"ש לפכם דכל הכתוב הזה הוא דכר והסוכו לס שחוכה לינה נלוס לס כלסלי קדר לינה כיריעות שלמה. לכ"פ שלינה כמוצה לחך מ פי' לס על עיניהם לס כלא"ו מפרשולין כל' יון עיר כ"פ כעניך ס"ל שפיר טוב שפיה לפס וכס הכתוב ומה שלינה כמו עקרון וכניותיה לצי שגם היא היתה מעלרת על מלכים כלחיתה כפ"ק דמגלה עקרון תעקר זו קיסרי שהיה מפרשולין על מלכים: נ דק"ל לכ"ש כשלמת לפי פשוטו מהשמעו מכל לפי הדוגמת שלמרה כנסת ישרחל על תלוני שלי שלחכותם כעון הטגל לו שלי עשיהם מסו כי שמי נחרו כי. לכ"פ סס כני מלרים וכו' כלומר לפי הדוגמת

מצודת דוד

לית המקדם ומגיל תשמח ישועתך ומזכיר לסודות לך על הנפלאות ועל התשועות: מיסרים מסבבך. כ"ל לא יסיס לי לבזון מה שאני נודמה כ"כ לתר שהסבבך כי אין זה מלד החטא לבד אלא גס היה גס מפלת המעלה ויוסר הגמלא כך לי תוכיחי מיסרים מסבוך בעבור שהעלה ויוסיר והגמצל הוא שלמרה כ"י התהבה הסיא מוחזקת בידי מלחותי מהני היוסר וסס העמידו תוחי על התמה: (ה) שחורה אני. חזקה סניס כלפי הטעירות בעוה גילה ותלמר לפן לתן בעוה יכוכלים על התחבוק עזה לותי בעבור שבחרות הגמלא עתה כי לף שהיו בעיניו ופס כי יש כי שחרות בתהני קדר ספרוסים למתר השמש וכתרים מתחזרת לציעה הגשם סנה עותה תני להתלבן לציות כיריעות שלמה שהיה בתהלית הלבניות ולכן לף נמלאתני. והגמצל הוא שלמרה כ"י לל תול לחומות לל תתהבו לס שהגמלא כי בעבור שפגע הגמלא כי בעבור זה שלמרה תני בעיניו בעבור הזהות הגמלא כי ולכתר תשוב עליו יכפר עון פגתי ולבלע יבינו: (ו) לל תראוני. לל תסתכלו כי לרך בזיון על שהני בתהלית שבחרות כי לף נולדה כי ממני תני כי בתקרה כתה כי שהשם עלי ועל ידי זה נולדה כי שבחרות ותוהה תני כ"ס להסתלבן בקל בסור התקרה בשהשתול בגל: בני אמי נחרו בי. כ"ל לל תתהבו שהני יגלית בודהת בשדה לל תול שהשם ובניתי לף שהגה רגלי כי לף כן הוא תלף תני שהני נתבשפו ומשהשת לת לניהם לעין השמש ותני תעולם לף שהשם שלי ועל הוכוגלתי לעמוד בשמש ולזה סוהשתני ביותר. וכשגמל הוא שלמרה כ"י לל תבזו לותי על שעבדתי עבו לשנלי שזהב

מצודת ציון

מיסרים. מל' יסר וכלוי: (ה) וכלוה. מל' נהה ויופי כמו נלוה וכיכולים (לק' ו'): כיריעות. עיין ילון: (ו) תראוני. עניכו הססתכלות דרך בזיון וכן לרלוה דך (יהזקאל כ"ח): שחרחרת. מל' שחרות כהכפל כעי"ן והלמ"ד ויוכה על כוב שהחרות וכן יקרקך לו מדמדם (ויקרא י"ג): שזפתני. עיין לעיל והכעה כמו שזפתו עין (פיוב כ"ח): נחרו. מל' חרון לף ותמה: נוטרה. עיין שמירה

קול יעקב

וויי דאך אליין אוך דיר נעבען נעלם נאר נויי דאם נוייב לאזם מיך נים. דער נמשל איז אונזר נשמה איז נטבן נונאדן פון דעם תיכל פון אינסר דעם כסא הכבוד איז דאך דיא נשמה הייליג אוג ויא גלוסם תמיד צוא דינן נאם נאר דעם יצר הרע נאזם אונז צוא זיך מאך אונסר נים דרום בשטן מיר פון נאם (משכני) צי אונז צו דאס אונסר נים דרום בשטן רעם יצר הרע ער נאל אונז נים קענן פר האלטן פון צו דינן דיך (אחריך נרוצה) ווילן מיר שון אליין לויפן נאך דיר מיר זאלן דיך דינן ווארום דר נשמה נלוסט דיך זאל דיך דינן נאר דר יצר הרע לאזם נים: (הביאני) המלך חדריו נעזלה ונשמחה בך) דר מלך דם מיך נבראכט אין ניינע קאמרן דאם פייגט טען נאם דאס מיך נבראכט אין ניין בית המקדש פרייט מיר דיך נאט עם איז אדמיון אז אפראסט מענטש נים דיר נאט עושט דיך נים באריסטן עום דר פראסט מענטש דם דיך ליב נאר ועושט דיך באריסטן מיט דר מתנה ווארן דם עום אפראסט מענטש דם דיך ליב איז נים קיין חשובות אבר אז דו ועושט ניין חשוב בייא דעם מלך אוג דר מלך ועט דיר שענקין אמתנה אפילו דיא מתנה איז נים קיין שיינע פון דעסם ועענן ועושט דיך באריסטן מיט עום דר מלך דם דיך ליב אוג ניסט ביי אים חשוב איז מתנה איז בייא אים נים חשוב נאר עם איז ביי דיר חשוב עום דר מלך דם דיך ליב אוג ועושט דיך נאר באריסטן ווייל דר מלך דם דיר ניגענן אמתנה דם ואנם דר פסוק (הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך) נאט האס מיך ניבראכט אין בית המקדש

אריין ועל איך מיך קרייען מיט דיר נאם אליין אבר נים מיט דיא פייערי זאכן עם פעפונם זיך אין בית המקדש די שמחת פון די זאכן איז בייא מיר נאר נים חשוב אקענן דר שמחה ואס איך האב פון דיר ווארום דר עיקר פרייא איך מיך מיט דיר נ (ו) (אל תראוני שאני שחרחורת בני אמי נחרו בי) דיא יונקן ואכן דיא היידן איר זאלט נים מך נים אן זעהן ואס איך בין שווארץ פון דר איך האב נמאכט דאס ענל איך בין נים שולדיג ווארום דם ערב רב וענן די מצריים עם זענן קיים

הַכְּרָמִים כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי: ז הַגִּידָה לִּי שֶׁאֲהֵבָה נַפְשִׁי אֵיכָה תִרְעֶה אֵיכָה תַּרְבִּיץ

הוֹשׁ׳ב כג׳יד ט׳. פסי כ׳ושר ס׳ ויקרא ו׳ס׳ נלק׳:

שפתי חכמים

סס כמ מלכים וכו׳: ס כווגם רש״י דכל׳ כרמי לא נסרתי מכו מלי. לכן פי׳ שהיה שלי מלכותי: ע כווחו כזה למה קורא המלכות כלי׳ כרמים לזה כתב מלינו פרכיסים כו׳ וכ״כ המלבן שוסב וז״ל שמוני עשרה עבודת שרים ומזלות כמו ונתתי לה מם כרמיה ומתרגמינן

רש״י

השמש והזמרתי כלומר נתנוני עבודת כוכבים מהרים וכרמי שהיה שלי ם מלכותי לא נטרתי. מלינו פרנסים נקרלים במקרא כלשון כרמים ע שנאמר (הושע כ) ונתתי לה מת כרמיה משם ומתרגמינן ולמני לה מת פרנסהת

וכן (חיוב כד) לא יפנה דרך כרמים: (ז) הגידה לי שאהבה נפשי. משמיו רוח הקדש חוזר ומדמה אותה לעולם המכוכה על הרועה חומרת ככמת ישראל לפניו כאשה לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה עולמך כיון שומכים הללו אמר הם בתוכם ואיכה תרביצים בלהריס בגלות הזה שהיה עת צרה להם בלהריס שהיה עת צרה לעולם

מצודת ציון

ומו סיעוד לעולם (ירמיה ג׳): (ז) איכה. הוא כמו אנה וכן איכה

כפ׳ו תמלא ממריס על המשוק ותמאר מלוי מתה המשוק שמשמי מוסכם מוסכם בתוך כגידה לי אנה תרעה איכה תרביצה בעת מלמריס (כי

מצודת דוד

ימיי מלכי ישראל כ לא מלכי נעשתה מלא ע״י הכרכתת המלכים ומחה הייתי להפרש מסם כסור המכריחים: (ז) הגידה לי כו׳.

קול יעקב

כִּיר אֲרוֹס נַגְאַנְגַן פּוּן מְצָרִים יַיִ הָאבֶּן מִיךְ אָן נָרְעָם אִיךְ וָאל
מַאכֶן דָם עֶגֶל עָם אִיז אַמְשָׁל אַיינֶער הָאם נֶהָאם בַּיי זִיךְ אִין
נָוועלְב אַמְשָׁרַת אוּן דָר שָׁכֵן הָאם אִיבֶּר נִירְעָם דָעם מְשָׁרַת עָר
וָאל נַאנְבִינֶן בַּיי דָעם בַּעַל הַבַּיִת סְחוֹרָה פּוּן דָר קְלֵייד אוּן וָאל
אִים נֶעבֶּן דָר מְשָׁרַת הָם אוּז נָפָאן אוּן הָם גְּנַנְבִיתְּ אוּן הָם פַּר
קוֹפְט דָעם שָׁכֵן נָאךְ דָעם אִיז דָר בַּעַל הַבַּיִת נָוואר גָּווארָן הָאם
עָר זִיךְ נָפאכְט נָלַיִיךְ וִוי עָר וִוייסְט נִיט אַז דָער שָׁכֵן הָאם דָעם
מְשָׁרַת אָן נִירְעָם אוּז דָר בַּעַל הַבַּיִת הָט דָעם מְשָׁרַת נִלאדְנִין צוּ
דָעם רַב אוּן הָם גְּוועזָן אֲצַעכְּ וִוי פִיל סְחוֹרָה עָם פָּעהָלְם אִים
פּוּן דָעם גְּנַלְבּ הָאם דָר רַב נְפַקְּדְּ אַז דָר מְשָׁרַת וָאל בְּצאלִין
פַּר סְחוֹרָה וִוי פִיל זִיא אִיז וְוועְרָם הָם דָר בַּעַל הַבַּיִת נַיְיקְט רוּפְן
דָעם שָׁכֵן אוּן הָאם אִים נִבעָטָן עָר וָאל שאצן וָוארוס עָר אִיז
אַנְרוֹסָר מְבַיִן אוּן קָען שָׁאצָן הָם דָר שָׁכֵן נְשָׁאצְט דִי סְחוֹרָה צְווִיי
כָּאל אַוּ פִיל וִוי פִיל עָם אִיז וְוועְרָם כְּדֵי עָר וָאל זַיין חֶשׁוּב בַּיי
דָעם סוֹחֵר וַיי״ל עָר אִיז זַיין שָׁכֵן אוּן דָר רַב הָם נַמָּאכְט דָעם
חֶשׁבּוֹן וִוי פִיל דִי סוּמָא בַּמְּרָעָם פּוּן דָעם שׁאצוּנְג אוּן דָר שָׁכֵן
הָט זִיךְ אַלַיִין אוּנְטָר נַחֲתָתָּ אוּנְטָר דָעם חֶשׁבּוֹן נָאךְ דָעם אִיז
נַנַאנְנִן דָער בַּעַל הַבַּיִת אוּן הָם נָמָאנְט דָעם שָׁכֵן פַּר דָר נַאנְצֶר
נְנֵיכָה עָר הָם נִיצוֹנְם דוּא הָאסֶם דָעם מְשָׁרַת אָן נִירְעָם עָר וָאל
נַאכְּנִן אוּן בַּיי דִיר אִיז נְנֵלְגִּין אֲלֵי נְנֵיבוֹת. אִיז אֲרוֹס דָר פְּקֵם דִין אוּ דָר שָׁכֵן וָאל בַּצאלְן פַּאר דִי נְנֵיבוֹת וָעֲדְלִיג עָ הָם אַלַיִין
נְשָׁאצְט. הָם עָר זִיךְ עַיינֶער נְשָׁעמְט וִיס עָר הָאם זִיךְ אַלַיִין שָׁלָעכְּט נָפָאן דָר סְחוֹרָה צְווִיי כָּאל אַוּ פִיל
וִוי פִיל עָם הָט דִי וְוועְרָם. דָר נְמָשָׁל אִיז. אַז מְשִׁיחַ וָעָם קוּמָן וָעָט נָאט אַיין זָאכְלֶן דִי הַיידָן עָר וָאל זַיי שְׁטְרָאפְן פַּר וָס זַיי
הָאבָן דִי יִידִין שָׁלָעכְּט נָפָאן אִין גָּלוּת אִין וָעָם עָר זַיי פְּרָעמָן וָואס פַּר אַיין שְׁטְרָאף קוּמְט דִי יִידָן וָס זַיי הָאבָן אָפְּנָעמָן מִיר נְזוּנְדִינְם
וָאנְן בְּוועדִי דִי הַיידָן וָאנְן אוֹף דִיא יִידָן אַנְרוֹסְט שְׁטְרָאף נָאךְ דָעם וָעָם נָאט פַּר קָעָרָן דָעם דִין אוּנ וָעָם צוּ זַיי וָאנְן דִי שְׁטְרָאף
וָס אִיר הָאם נָנָאנְם אוֹף דִיא יִידָן דָארְפְּ אַלַיִין מִיט דָעָר שְׁטְרָאף נָאךְ דָעם וָעָם נָאט פַּר קָעָרָן דָעם דִין אוּנ וָעָם צוּ זַיי וָאנְן דִי שְׁטְרָאף
וָאלָן וִינְדִינְן דְּרוֹם אִיז דִי שְׁטְרָאף אוֹף זַייךְ אוּנ דִיא יִידָן וָעָנְן בַּיינְן. דָאס הָם שְׁלוֹמֹה נְוואנְט אִין שִׁיר הַשִּׁירִים דִיא יִידָן וָאנְן
צוּ רִיא בַּיידָן (אַל תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת) אִיר וָאלְט כְּזָ נִיט אִן זָנ שְׁוַארְץ פּוּן דִי עֲבֵירוֹת (בְּנֵי אִמִּי נִחֲרוּ בִי) דִי
קִינְדֶר פּוּן מִיין מוּטֶר דָם וָעָנְן דָם עָרָב רַב וָוָס אִיךְ בִּין וִוי מְצָרִים אוֹף נְצוּנְן מַוָארָן אַז וִוי אַקִינְד בַּיי אַמוּטֶר זַייא הָאבָן
מִיךְ אָן נָרְעָם אִיךְ וָאל וּוִנְדִינְנִן בִּין אִיךְ נִיט שׁוֹלְדִיג. דְּרוֹם דָארְפְּ אִיר נִיט מִיר בַּייא נָאט עָר וָאל מִיךְ
שְׁטְרָאפְן וָוארוּם נָאט וָעָם דִי שְׁטְרָאף פַּאר קָעָרָן אוֹף זַייךְ וַיי״ל דוּרְךְ אִיךְ הָאב נְוונְדִינְם: (ז) הַגִּידָה לִי שֶׁאֲהֵבָה נַפְשִׁי)

עָם אִי אַיין שָׁלֵם מֶען הָם בַּיי אַיין עוֹשֶׂר צוּ נְנוּטְן יַיין בָּן יָחִיד אוּן מֶען הָאט אִים אַיין נְנֵזָצט אִין דָר תְּפִיסָה אוּנ מֶען הָם אִים
דָארְפְּ אִן נָפָאן נְרוֹסָע יִסוּרִים הָאט דָר זוּן נְשָׁיקְט צוּ דָעם פָאטֶער אוּנ הָם זִיךְ פַּר אִים נְיקְלָאכְט וָאס עָר זִיצְט אִין דָער
הֲפִיסָה אוּנ מֶען פּוּם אִים אָן נְרוֹסָע יִסוּרִים הָאט דָר זוּן נְשָׁיקְט פּוּן דָעם פָאטֶער עָר וָאל אִים שִׁיקְן עָמָן וָואנְט אוּנ נְמַאכְט צוּא דָער
קְוועקְן זִיךְ דָאס נָפָש. הָם דָר זוּן נְהָאפְט דָר פָאטֶער וָאל אִים שׁוּקְן טוּט מַאכָלִים בְּעִקָּר וִויא עָר פְּלֶעגְט עָסְן אִין דָער חַיִים בַּיי
דָעם פָאטֶער הָם נִיט אוּז נָפָאן עָר הָט אִים נְשִׁיקְט פְּרוּקְן בְּרוּם מִיט אַבוּסָל וָאסֶער אִיז דָעם זוּן נְוונְען אַנְרוֹס וִואוּנְדָז אוּנ שׁוּקְט
נָאךְ אֲכָאל צוּ דָעם פָאטֶער אוּנ בָּפָלְם אִים אוּז לִיבֶּר פָאטֶער דוּא בִּיסְט מִיר אוֹךְ נְווארָן אַשׁוּנָא. עָנְפָערְם אִים דָר פָאטֶער מַיין
קִינְד עָם אִיז נִיט אַוּוי וִויא דוּ מֵיינְסְט וָוארוּם אַז דוּ בִּיסְט נְוואן בַּיי מִיר בַּיי דָעם נְוואן בַּיי דָעם מִיט הָאב אִיךְ דִיר נְנָעָם דִי בָּעסְטוּ מַאכָלִים
וַיי״ל אִיךְ בִּין נְוואן פַּר וְעכְרָם אַז נָאר דוּא וְועסְט דָם עָסְן אוּנ־קִין אֲנְדָרָה וְועָם בַּייא דִיר נִיט אוֹף עָסְן אִבֶּר אַצוּנְד אֲפִילוּ אִיךְ
וָאל דִיר שִׁיקְן פִּישׁ אוּנ פְּלֵייש אוּנ אַלֶרְלֵי מַאכָלִים וָעָם זִיךְ דָם דָארְפְּן קוּמְן דִיךְ שְׁלוּחִים דִי יוֹם זְענְען אִיבֶּר דִיר מְטוֹנִים
זַיי וְאלְן דִיךְ שְׁטְרָאפְן וְועלְן זַיי בְּוועדִי דָאס אוֹף עָסְן אוּנ צוּ דִיר וְועם אָן קוּמְן נָאר מְרוּקְן בְּרוּם מִיט וְואסֶר נָאךְ וָוס וָאל אִיךְ
אָן וָעשְׁן דִיינֶע שׁוּאיִנְם וִויא מִיט מְרוּקְן בְּרוּם אוּנ דָם קוּמְט מִיט אוּנ נְרוֹס מִיט אוּנ יִסוּרִים. דָאס הָאט עָר נְוואכְט אִין שִׁיר

הַרְבִּין בַּצְּהָרַיִם שַׁלְמָה אֶהְיֶה כְּעֹטִיָּה עַל עֶדְרֵי חֲבֵרֶיךָ: ח אִם־לֹא תֵּדְעִי לָךְ הַיָּפָה
בַּנָּשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעִקְבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת־גְּדִיֹתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים: ט לְסֻסָתִי בְּרִכְבֵי

תר"א שם לח מדפי. שבת לג כתובות סו:

רש"י

שלמה אהיה כעטיה. ותי"ת מה ליכפת לך פ חין זה כצוחך שהיה כחבילה עוטה על שפה בוכיה על נחלי: על עדרי חבריך. חלל עדרי שלר הרועים שהם רועים חלח כמותך כלומר כין גדולי האומות המשולים על ילהיה מחריש ויש להם מלכים וטרוס מנהיגים חותם: (ח) אם לא תדעי לך. ש היה תשובת הרועה אם לח תדעי לך להיכן תלכי לרעות עמך ותמך חת היפה בנשים שהלל הרועה מלהנהיג חותם: צאי לך בעקבי הצאן. הסתלקי בפסיעות דרך שהלכו הצחן והעקבים ניכרים מרחני"ק בלע"ז וכן הרכה במקרח (תהלים עז) ועקבותיך לח נודעו (ירמיה יג) נחמכו עקבין (ברחשית מט) והוח יגוד עקב ישוב על עקביו והוחותו הדרך לכי: ורעי חת גדיותיך על משכנות הרועים. כין משכנות שלר הרועים שלח תלמד חם לח תדעי לך כנסייתי ועדתי היפה בנשים שקבלו תורתי ושמרו משמרתי ומלותי ולכי כדרכיהם ולף כשכר זחת תדעי גדיותיך חלל שרי האומות וכן חמר ירמיה (ירמיה לח) הליכי לך ליושים שיתי לכך למסילה וגו': (ט) לסוסתי ברכבי פרעה דמיתיך רעיתי. ל"ל ש כמו למ"ד (שם י) לקול תתו המון מים וכמו למ"ד לריה שמיך לקבולת סוסים הרבה שהספתי מ:גותי לנקרתך ברכבי פרעה להושיע כמ"ש (תהלים קכה ג) דרכת כים סוסיך סוסים הרבה שם דמיתיך רעיתי שתקתיך מלעקתך שי (שמות יד) ואתם תהריטון זחת רחיתי כספרי חגגה. ל"ח דמיתיך רעיתי שם הרחיתי לכל ערעיתי חת. לסוסתי.

שפתי חכמים

פרקסחת טל"ל: ט סוסיך ומ"ת וכו' כי בזולת זה לח יתקבר סוף סכור לרחש שסוף כי סוף פסוק סוח על עדרי הכריך וזה לימו שכתב ומחיזת טעם לחכתב שכתחיל כה הגידה לי שתכתב וגו' לק שטעו לפי שכודו שיסיח להם מלכים וכריב מה שתין כן כלחש. על כן פוסיף

מצודת דוד

סוח (מ"ב ו'): תרכין. ענין שכריכה לוחם: כלהכרים. מל' נוסר ותוכיח וכוח חלי סיוס: כלמה. חשר לחה הכי"ן הוח במקום חשר: כעטיה. ענין הפרחה ושמיפה כמו ותעט חל השלג (ש"ב ט"ו): (ח) כעקבי. כ"ל כמדרך עקבות הרגל וכן ועקבותיך לח נודעו (תהלים עז): ורעי. מל' מרעה: גדיותיך. מל' גדי עזים: על. ממעל: משכנות. מל' משכן: (ט) לסוסתי. נקבת הסוס תקרח סוסים כמשר תקרח נקבת החמור חמורה והיו"ד מוספת ובעבור הוספת הי' נוספה הה"ח ולפי"ו להסמיכה לח היו"ד וקו מלחתי משפט (ישעיה ז') שבעבור הוספת היו"ד נוספה הה"ח ולפי"ו ותמר בלשון נקבה לפי דרך המלך והכתיכים היה לקחור כמו שכתכתם סוסיות נקבות כי כסוסים זכרים יקבה על הרכב לעולם לוכת לחת לכל יכולו: ברעה. כל מלכי מלרים קרוחים כשם פרעה: דמיתיך. מל' דמיון ומשל: רעיתי.

מצודת ציון

סוח (מ"ב ו'): תרכין. ענין שכריכה לוחם: כלהכרים. מל' נוסר ותוכיח וכוח חלי סיוס: כלמה. חשר לחה הכי"ן הוח במקום חשר: כעטיה. ענין הפרחה ושמיפה כמו ותעט חל השלג (ש"ב ט"ו): (ח) כעקבי. כ"ל כמדרך עקבות הרגל וכן ועקבותיך לח נודעו (תהלים עז): ורעי. מל' מרעה: גדיותיך. מל' גדי עזים: על. ממעל: משכנות. מל' משכן: (ט) לסוסתי. נקבת הסוס תקרח סוסים כמשר תקרח נקבת החמור חמורה והיו"ד מוספת ובעבור הוספת הי' נוספה הה"ח ולפי"ו ותמר בלשון נקבה לפי דרך המלך והכתיכים היה לקחור כמו שכתכתם סוסיות נקבות כי כסוסים זכרים יקבה על הרכב לעולם לוכת לחת לכל יכולו: ברעה. כל מלכי מלרים קרוחים כשם פרעה: דמיתיך. מל' דמיון ומשל: רעיתי.

פירוש ע"ט

שָׁאף אֵיכָה וְוִיא תַּרְבִּיץ דוּ מַאכְסָט הָנְעָרְן דִּיין פָאלְק
בְּצָהֳרַיִם אִין מִיטָן טָאג אוּב דוּ וָועסְט וָועלְן זָאגְן
וָום גַיִיט דִיךְ אִן עָם אִיז אָבֶר נִיט דַיין כָּבוֹד שְׁלָמָה
וָוארום אֶהְיֶה אִיךְ בִּין כְּעִטִיָּה אֵז אִיין אוּם גְוַוייעְנְדִיגְע
עַל בֵּיי עֲדֵרִי פַּאטָיכָּר חֲבֵרֶיךָ דַיינֶע גְנָעלָן רִיא דָא
פִּיטָערְן אוּך שָׁאף אַזוֹ וְוִי דוּ: (ח) דָא עָנְטפָּעְרְט
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צוּ דִי בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִם אוּב לָא
נִיט תֵּדְעִי וְוַייסְט לְךָ צוּא דִיר הַיָּפָה רִיא שַׁיינְע בַּנָּשִׁים
צְוַוישְׁן דִי וְוַייבֶּר דָם וְענָן דִי אוּמוֹת וְוִי דוּ וָאלְטְט
דַיינֶע קִינְדֶּר וְוַייזְן אַז זַיי וָאלְן נִיט וָועְרְן פַּר וָאלְן
צְאִי לַיי אוּם לְךָ צוּא דִיר בְּעִקְבֵי אִין רִיא טְרִיט הַצּאן דִי
שָׁאף דָם וְענָן דִי אָבוֹת דִי דָא הָאבְּן מְקַבֵּל גְוָוען
דִי תּוֹרָה אוּנ זַיי אִין אִיר וָועג אוּנ טוּא אוֹךְ וְוִיא
זַיי הָאבְּן גְטָאן אַזוֹ וָועסְטוּ זוֹכָה זַיין יִרְאֵי וָועסְטוּ וַוייזְן צִיקְלָךְ דָם וְענָן דַיינֶע קִינְדֶּר
עַל בֵּיי מִשְׁכְּנוֹת רוֹאוּנְג הִירְטִים דִי אַנְדֶּרֶע פַּאכְטָעְר דָאם וְענָן דִי אוּמוֹת: (ט) לְסוּסָתִי צוּ מַיין
פִּיל פָּעְרְד בִּרְכְבֵי אִין דִי רַייט וָועְגָן פִּרְעה הָט אִיךְ נָאךְ גִיאָגְט בִּיי דָעם יַם סוּף
אָזוֹ הָאב אִיךְ אַיין גְנָאכְלְט מַיינֶע מַלְאָכִים צוּ הָעלְפָן דִיר. אוֹ דָער פָּסוּק גַיִיט דְכַתְּ בַּיָּם סוּסֶיךָ רוּא הָאסְט
גְטָאכְט טָרָעְגָן אִין יַם כּוֹף דַיינִי פָּעְרְד. דָא שְׁכַייעְן יִשְׂרָאֵל צוּ נָאט אוֹ דָער פָּסוּק גַיִיט יַיצְקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶל ה' וַיי הָאבְּן גְשְׁרִיעְן דִי קִינְדֶּר יִשְׂרָאֵל צוּ נָאט דְמִיתִּיךְ אִיךְ הָאב גְטָאכְט דְאַרְטָעְן שְׁטַייְגְן דִיךְ
עֲדָתִי מִיין גְנָעלָן יִשְׂרָאֵל. אוֹ דָער פָּסוּק גַיִיט ה' יִלְחֲם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִישׁוּן נָאט וָועט שְׁטַרַייטָן פּוּן אַייעְרְט

פָּרְעֹה דִּמִּיתִיךְ רַעְיָתִי: י נָאווּ לְחָיַיִךְ בַּתֹּרִים צַוָּארֵךְ בַּחֲרוּזִים: יא תּוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה
לָךְ עִם נְקֻדּוֹת הַכָּסֶף: יב עַד־שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ: יג צְרוֹר הַמֹּר | דּוֹדִי
לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין: יד אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי:

תו"א עד שהמלך במסבו. שנתן את ניטוף נרדו ריחו. פ' כשהיה פוסק פ' כרתיים ופ' תחרי פום ופ' פקודי: צרור הפר דודי לי. שנתן שם שנתנו שם תשבול הכופר דודי לי. שנתן-שם:

שפתי חכמים

ומ"ח וכו': צ כוונת רש"י שאמר שם הרמיתי לכל כי רמיתי לא וכנגד הרמיתי כי שם קשתיך וזולת זה אינך מצא שכתוב נאוו לחייך כאשר לעיל מיניה: ק' דק"ל מה נעשה. לכ"ם נמלכו תחי ויהי דיני וכו': ר פי' כשם שיש הפרש בין כסף לזהב כך יש שנתן ממון יש מבניה מלכים לא שבניה מלכים יש כסף ויש זהב אלא שבניה יש גדולה מבניה מלכים שהפרש זהב מכסף וכ"כ הר"י: ש בשקלת

רש"י

והב נעשה לך. ממלכנו תחי ויהי דיני ק לפני כח פרעה שתמיתנו וחזק את לבו לרדוף אחריך עם כל שנת גזרותיו כדי שנעשה לך תורי קטועי הזהב: עם נקודת הכסף. שהיה כיהך כסף שהולכת ממלרים שגדולה היתה בניה יש מבניה מלרים נקדות. כלי כסף מנוקדים ומצוירים בהברכורות וגוונים: (יב) עד שהמלך במסבו. מביכה כנסת ישראל ואומרת כל זה אמת טובה גמלתני ואני גמלחיך רעה כי בעוד המלך על השלחן מסבת חופתו: נרדי נתן ריחו. חילוף להכתים בעוד שהשכינה בסיני קלקלתי בעגל ועתה הבה כתב הכתוב נתן ריחו ולא כתב הכתים או הסריח לפי שדבר הכתוב בלשון ש נקיה. (עיין כרש"י במסכת שבת פרק ר"ע דהשעם לשון כתיב הכתים או הסריח מצוה היכה תכן לפירוש התוס' שם שפי' וה"ק מ"ם נתן ולא עוד והו מצוה היכה. תכן מה שלא כתב הכתים או הסריח זהו בלשון הכי מצוה לעתן ריח טוב מן הרשעים שמצדת כך הקב"ה נתרצה ליעראל על מעשה העגל ומלא להם כפרה על עונם ואחר התנדבו למשכן ויכפר על זהב המעגל: בין שדי ילין. חף על פי שמעלתי בו אחר לעכון שם: בין שדי. בין שני כדי התרון: (יד) אשכל הכפר. יש כוונם שנמנו כופר כמו (שיר ד) כפרים עם נרדים ונשוו כעין אשכלות: בכרמי עין גדי. שם מקום ושם הוא מגוי ורמיתי בתגדה שאותן כרמים

מצודת ציון

מכרמי: (י) נאוו. מל' נאה ויופי: לחייך. שם הלסתות אצל העינים וכן בשבט יכו על הלחי (מיכה ד): בתורים. שם הסביבים המסודרים בתוכר כאה ושמוכה יפה וקבוע לו בתוך הפנה המעלה (ד"ס ת' י"ו) וכ"ל בתוכר ובקובע הפנה המעלה: בחרוזים. שם הכנים טיבות ומרגליות נקובות מסובבות בתוכ וכדרכ"ל מחרוזות של דגים (ב"מ כ"ה): (יא) נעשה. בעתיד דכך היתיר נדבר בלשון כיום לתפארת: (יב) עד. בעוד וכן עד היותי על מדותי (יומא ד'): במסבו. לכבו שיה לנסב ולהסבון על המטות בסעת הסבילה: נרדי. מין כושם: (יג) לוכר. עיין לקוד כאו לוכר כספו (בלחמות מ"ב): המור. מין כושם: דודי. מסודי: שדי. שם דדי הנשים: יתן. עיין התמדה כמו לרך ילין כה (ישעיה ג'): באשכול. כן יקרא הענבים והאגוזים תלויים כו וכן באשכול ענבים (במדבר י"ג): בכופר. מין כושם כשכמי שוא מוסגל לנקדכים בעני מילוות וכן כרם זית (שופטים ט') ומתחום שתלין בין שדי להתענג בך. והנשמל שוא לומר שנה הסודות שנמלת עלי נשרו על מעבי וכן מתחום שתבשה שכיתך בקרבי: (יד) אשכל. שם כושם בעיני לאשכול בכופר הגדל בכלמי עין גדי המכושה בגבולים וריחו נודף למרחוק. והנשמל שוא לומר

מצודת דוד

כמוכתרים שבשם: (י) נאוו. נאוי לחייך בתורים. לחייך נאים והגומים לקבלם מתוכיים ומלוכך שהם והעין לקבלו בתוכיו מרגליות ואבני יקר. והנשמל שוא לומר לחייה את והגומה להכשים לך טובה מרובה: (יא) תורי זהב נעשה לך. וכמו שהתוים את לקלוסים כן מעשה לך קטועים מתוכי זהב וכסף נקודות נקודות מלכף הוא תכשיט מעולה ביותר. והנשמל שוא לומר כמו בשם לאוי. דודי נעשה לי כמי שים לו צרור המור בחיקו ואמר לו הרי לך צרור זה שיהן ריח טוב מן הרשעון שמצדת כך הקב"ה נתרצה ליעראל על מעשה העגל ומלא להם כפרה על עונם ואמר התנדבו למשכן ויכפר על זהב המעגל: בין שדי ילין. חף על פי שמעלתי בו אחר לעכון שם: בין שדי. בין שני כדי התרון: (יד) אשכל הכפר. יש כוונם שנמנו כופר כמו (שיר ד) כפרים עם נרדים ונשוו כעין אשכלות: בכרמי עין גדי. שם מקום ושם הוא מגוי ורמיתי בתגדה שאותן כרמים

קו"ח יעקב

נָאוּוּ לְחָיַיִךְ אִיר דְּךָ שׁוּן אֶן וְעָפֶן סִיס אֲלֶעֶם נוּפֶן: (יד) אֶשְׁכּוֹל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי) דַּרְשִׁינְתִּ דִּיא בְּטָרָא אוּג מְסָכְתָּ שַׁבָּת (דף פ"ח) אוּז דָּעם פָּסוּק דֶּר וָוס אַלְדוּנְג אִיז דוּרְךְ אִים זָאל סִיר סוּהֶל זַיין אוֹף דֶּר וּוּגֶד סוֹן דָּעם גֶּדִי דֶּם פַּייגֶם סָעֶן דָּם עֶנֶל וָוס אִיךְ הָאבּ אַיין גְּזָאמְטְלֶם צוּ גְּלוֹסְעָן צוּ מַאכֶן דָּם עֶנֶל פַּר אַיין נָאם אַיזוּב וָועלֶן סִיר פַּר שְׁפַּיין עָם דִּי יוּדֶן הָאבֶן קַאלְט גְּמַאכְט

פירוש ע"ט

נוֹעֲנֶן אוּג אִיר וְוֶעט שְׁנוֹיגֶן: (י) נָאוּוּ יַי נְעָנֶן שַׁיִן לְחָיֶיךָ דַיין קְרֶיבאקֶען אוּג דַיין הַאלְז בַּחֲרוּזִים טִיט שְׁנוּרְלֶךְ פָּעֶרְיל פּוּן בִּיזֶת הַיִם: (יא) אִיךְ הָאבּ מִיךְ בְּאַרְטֶען אֶן צוּ רַייצֶן אוּג שְׁטַארְקֶן דָּאס הָאֶרְץ פּוּן פַּרְעה נאךְ יָאנֶן דִּיךְ מִיט גָּאר דִי בָּעסְטֶע אוֹצָרוֹת דֶּעסְטְ וועלְט תּוֹרֵי צַייכֶן זָהָב: פּוּן גָּאלְד נַעֲשֶׂה לְךָ טִיר

וועלֶן מַאכֶן צוּ דִיר עִם טִיט דִי נְקוּדוֹת הַכֶּסֶף גַּפְּנֶטֶעלְטֶי כֶּלִים פּוּן זִילְבֶּר דָּאס דוּא הָאסְט גִיהַאט פּוּן בִּיזֶת מִצְרַיִם דָּעֶן בִּיזֶת הַיָּם אִיז גְּרֶעסֶר גְּוֶועזֶן אוּג בָּעסֶר אוֹ בִּיזֶת מִצְרַיִם: (יב) אוֹז עֶנְטְפֶּערְט כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל צוּ הקב"ה וויֶדֶר דוּ הָאסְט אוּנְז פַּאר נָאלְטֶן פִּיל גוּטֶס אוּג סִיר הָאבֶן דִּיר כַּאר נָאלְטֶן בִּיזֶן שַׁי נָאךְ שֶׁהַמֶּלֶךְ דָּם דָּר קִינְג פּוּן דָּעֶר וָועלְט הקב"ה בְּמִסְבּוֹ אִין זַיין חוּפָּה דָּאס אִיז מִכָּאן תּוֹרָה נִדְרֵי מַיין גְּוועזֶן נָתַן הָט נִגְעבֶן רֵיחוֹ זַיין גֵּישְׁמַאךְ דָּאס אִיךְ הָאבּ גְּמַאכְט דָּם עֶגֶל: (יג) צְרוֹר אַיין בִּינְטֶל הַמֹּר דָּם גְּוועזֶן תֵּירֵי מַיין פְּרַייְנְד הקב"ה יְ צוּ מִיר הקב"ה אִיז צוּ מִיר גְּלַייךְ וויא דָּר הָט אַיין גוּטֶן פְּרַייְנְט אוּג גִיט אִיר בִּינְטֶל גְּוועזֶן בַּאר לִירֶם עָר עָם גִיט עָר אִים אַיין בָּעסֶרֶם אַווי אוֹךְ הַקָּדוֹשׁ ב"ה הָט מְכַפֶּר גְּוועזֶן מַעֲשֶׂה עֶגֶל אוּג וָאגְט זַיִט מְנַדֶּר וָהָב צוּ דָעם מִשְׁכָּן דָּם וָאל מְכַפֶּר זַיִן אוֹף דָּעם נֶגֶל אוּג וָאגְט זַיִט מְנַדֶּר וָהָב צוּ דָעם מִשְׁכָּן דָּם וָאל מְכַפֶּר זַיִן אוֹף דָּעם בַּיִן צְוווישֶׁן שְׁדֵי מַייְנֶע בְּרִיסְט דָּאס אִיז דִּיא (שְׁנֵי בְּנֵי אֶרֶז) דִי צְוויי שְׁטַאנְגֶען פּוּן דָּעם אֶרֶז הַקָּדוֹשׁ בַּיִן מִיט דִי שְׁבִינָה אִיבֶּר נֶעבְּטִינְן: (יד) אֶשְׁכּוֹל אַיין הַעֶנֶגֶל הַכֹּפֶר דָּאס קַאפֶּר גְּוועזֶן דָּאס דָּא וואקְסְט אִיר בִּיזֶת כָּיִיךְ כָּאל אַיין אַי"ר אוֹךְ דוּדִי מַיין פְּרַייְנְט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִי צוּ מִיר עֶר הָאט מִיר

ט֛ו הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים׃ ט֛ז הִנְּךָ יָפֶה דוֹדִי אַף נָעִים אַף־עַרְשֵׂנוּ
רַעֲנָנָה׃ י֛ז קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים רָהִיטֵנוּ כתיב ברותים בְּרוֹתִים׃ ב א֛ אֲנִי חֲבַצֶּלֶת
הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֲמָקִים׃

רנ"א קורות בתינו ארזים רהיטנו ברותים. יופי לה: תני מכללת הסברין. פ' כוזכר פ' תמור ופ' שמיני:

רש"י

עוסק פירות מרכבה לו המשה פעמים בשנה ודוגמת היא לכמה כפרות ומחילות שמהל להן הקב"ה על כמה נסיונו שנסהו במדבר: (טו) הנך יפה רעיתי. תני רייתי בוסה בקלקולי והוא מחזקני בדברי רצויים לומר (במדבר יד) סלחתי כדבריך והרי את יפה ויפה כי עיניך יונים כלו' כלה שעיניה כעורי' כל נופה לריך בדיקה ושעיניה נאים יש נופה לריך בדיקה והדוגמת זו היא מחלתי לך על עוגך והרי את יפה בעשה והנך יפה בשמע יפה במעשה תכות יפה במשכין: כי עיניך יונים. לדיקים יש כך שדבקו כי כיונה זו שכשמרת את בן זוגה היא מניחתו ביזדווג לאחר. כך (שמות לב) ויוספו ללוין כל בני לוי ולא עשו בענל ושוד הנך יפה במלחמת המשכן שנאמר (שם לט) והנה עשו אותה וגו' ויכרך אותם משה הרי שקלסם על כך: (טז) הנך יפה דודי אף נעים. לא היופי שלו אלא שלך אתה הוא היפה: אף נעים. שעברת על פשעי והשרית שכינתך בתוכנו והוא קיום של ירידת התם (ויקרא ט) וירד כל העם וירוצו: אף ערשנו רעננה. ט"י נשיתותיך ת הנה רעננה ערשנו בבתינו ובבתיותינו שהם כולם נקבעים בעניך: (שם ח) ותקהל העדה וגו' המשכן קרוי משה שנאמר הנה משתו שלשלמה וכן המקדש קרוי משה שנאמר ביותם (ד"ה ב כה) כהדר המטות אשר בנית ה' על שהם פריון א ורכיון של ישראל: (יז) קורות בתינו ארזים. שהם המשכן הוא זה: רהיטנו. לא ידעתי אם לשון קרשים או לשון כריחים לך ידעתי שלף כלשון משנה שנינו רהיטי ביתו של אדם הן מעידים בו: (ב) חבצלת. היא שושנה: שושנת העמקים. היא משושנת ההריס שפריס ניכה לפי שדבר הכתוב בג' עקים קך ולא כתב הכאים אלו הסריס ואי לא: ת"י מדאמר לף עשים לף ערשינו דענגה משמע שהנעימות גורם לשף ערשינו דענגה דשל"ב משתמיל בשבתו וסיים שעבשינו לענגה: א בשיר השיריס רבה לף ערשינו דענגה מה משה זו־היה חלש לפניהם וכיון שכן עד שלא נכנס בית המקדש כל הקהל כך, מרכב רבות משנכנס בית המקדש שלו וכן דשל"ב מעבה ועד שמעשיהם שפיס רבות שיירות היו והיו מוליאות כפליס כיולאי מלריס:

מצודת דוד

כרכה שלמות עשים עמדי כשמעים עד שפסי מרן: (טו) הנך יפה רעיתי. כשלו המשכן יהלה דבכו לקלסף ולומר הנך יפה ועיניך כעיני היונים היפות מאוד וממשיכות אהבה. והשתא הוא לומר הנה מעשיך טובים והגונים וממשיכים אהבתי אליך: (טז) הנך יפה דודי. כלומר המשובח ובעל המעלות בקלסו ולומר הנך יפה במעלה ואף הוא על מסד משוך עליך להיות נעים ומחובב: אף ערשנו רעננה. אף המטה שהכנת מהו לשכוב בה להתענג בה הוא היפה כאלה יפה כעין רענן. והשתא הוא לומר הטוב בגמלת עלי מאז היה על לך המוכתר בהסד רב ומקום שכבך בקרבי מאז על הכפורת היתה המוכה ביותר: קורות בתינו ארזים. הבית שבכנת לנו מאז לכוח בו הנה הקורות היו עלי ארזים והכעין שבעליות הבית מחדר לחדר כעשה לנו להתהלך בו היה מעלי כלוחים הנמשכים למלמה העין. והשתא הוא לומר הנה הס"מ כולו שהכנת מאז לשבתך היה כעין ובלה ומשופר: ב (א) אני אבללת השרון. עתה תשלח למביה ומשבחת בשבחה להתחבב על המשוק וכה תאמר דומה אני אל שוכך פגדל

מצודת ציון

ט"ו): עין גדי. שם מקום בא"י: (טו) הנך. הנה את כמו הנך סרה (בלחשית ט"ז): (טז) נעים. מהוכ ומביב כמו נעמי נעמתם (יחזקאל י"ג): טרשנו. כן יקרא המטה כמו טרש יהודי (תהלים קי"ב): רעננה. ענין לחות וטריכות כמו רעננים (שם ל"ב): (יז) קורות. כן יקרא בעל העב וכן ונקחה משם שים קורא תחת (מ"ב ו'): רהיטנו. הם הכניעים שבעליית הבתים אשר בהם יבנו וירוטו מהדר לחדר וכן מלך אסור בהבתים (לקמן ז) כי התגוזם של ויכן הוא והבת ובלבון הזה יקרא גם שקתות המים כמ"ש ותמלאנה את הרהטים (שמות ב') וזה ע"ש מעולת המים שבהן: כרותים. כמו בכוסים בפ"ן והוא שם לילן סרק חסוך:

ב (א) חבצלת הוא סוגד המרחיב: השרון. הוא מקום שמן ושבן כמו וסיס השרון כערכב (ישעיה לג): שושנת.

פירוש ע"ט

פַּאר נָעבִּין פִּיל מָאל מַיינֶע עֲבִירוֹת דָאם קָאנְפִּיר
גְוִוירְן וָואקְסְט בְּכָרְמֵי אִין דִיא וַיין נָעְרְטָנֶר עַיִן גָדִי
פּוּן עַיִן גָדִי: (טו) אַווי זָאגְט כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִיךְ בִּין
וָוארָעָן פַּאר שָׁעמְט מִיט מַיינֶע בַּיינֶע מַעֲשִׂים אוּנ
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שְׁטַארְק מִיךְ בְּדִבְרֵי רָצוּיִם אוּנ
וָאגְט סְלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ אוּנ וָאגְט רַנָּךְ יָפָה נוּן דוּ בִּיסְט
שַׁיין רַעְיָתִי מַיין גְוַעלִין יִשְׂרָאֵל הִנְּךָ יָפָה נוּן דוּ בִּיסְט
שַׁיין מִיט נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע מִיט מַעֲשֶׂה אָבוֹת אוּנ מִיט
דַיינֶע מַעֲשִׂים מִיט מְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן עֵינֶיךָ דַיינֶע אוֹנְן
דָם וָעגִין דִי צַדִּיקִים רִי וָעגִין צָווִישְׁן דִיר יוֹנִים וָעגִין
גְלַייךְ אַוו וִוי טוּבָן וִוי אַז אַיין טוֹב זִיא בַּאהַעפְט
זִיךְ צוּ קַיין אַנְדֶרֶע נִיט נִייעֶרְט צוּ אִיר פָּאר אַוו
אוֹךְ בְּאהַעפְטָן זִיךְ דִיא יִשְׂרָאֵל אִין נָאט: (טז) אַוו זָאגְט כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וִוירָד דִי שׁוֹנְהַייט אִיז דִיין אוּנ
גִיט מַיין הִנְּךָ יָפָה נוּן דוּ בִּיסְט שַׁיין דוֹדִי מַיין פְרַיינְט אַף אוֹךְ נָעִים זִיס דִיא הָאסְט פַּר נָעבֶן מַיינֶע זִינְד אוּנ
הָאסְט לָאזְן רוּעֶן דִיין שְׁכִינָה צְווִישְׁן אוּנְז אַז דָער פְּסוּק נַייט וַירָא כָּל הָעָם וַירָנוּ נַייא הָאבֶן גִיזָעהֶן נָאר
דָם פָאלְק וִוי דִי שְׁכִינָה הָט גְרֶעטְ דָא הָאבִין נַיי גְזוּנְגֶן אַף אוֹךְ עַרְשֵׂנוּ אוּנְזֶר שְׁפָאן בְּעט דָאס אִיז דָם
מִשְׁכָּן רַעֲנָנָה אִיז צְווַיִיג הָאסְטִיג מִיט אוּנְזֶרֶע זִין אוּנ טָעכְטֶר: (יז) קוֹרוֹת דִיא בָּאלְקֶן בָּתֵּינוּ אוּנְזֶר הוּז
דָם אִיז דָם מִשְׁכָּן צֵדִים טָעגֶן בּוּמֶר רָהִיטֵנוּ אוּנְזֶרֶע בְּרָעטֶר בְּרוֹתִים בּוּקְקֶן בּוּמֶר:

ב (א) אֲנִי אִיךְ בִּין חֲבַצֶּלֶת אַז אַיין רוֹז הַשָּׁרוֹן דָעם פְּלוּן שׁוֹשַׁנַּת אַיין רוֹז הָעֲמָקִים פּוּן דִיא טִיפְּע מָאל׃

ב כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעְיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת: ג כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמַּדְתִּי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי: ד הֱבִיאַנִי אֶל־בֵּית הַיַּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי

תו"א כשושנה בין החוחים. עקידה שער מה ספר הזוהר פ' תולדות ופ' בראשית: כתפוח בעצי היער. שבת פח עקידה וזוהר שם עקידה מ"ג פח ז כן דודי בין הבנים. ספר הזוהר פ' אחרי מות ופ' לך לך ופ' תשפטים ופ' פקודי: ודגלו עלי אהבה שבת סג.

רש"י

לפי שמרטבת תמיד שאין כח החמה שולט בה: (ב) כשושנה בין החוחים. שמנקבין אותה ותמיד היא עומדת בנויה ואדמימותה כן רעיתי בין הבנות מפתות אותה לרדוף אחריהם לזנות כמותם אחרי אלהים אחרים והיא עומדת באמונתה: (ג) כתפוח. אילן של תפוחים בשהוא בין אילני סרק הוא חביב מן כולן שפריו טוב בטעם ובריח: כן דודי בין הבנים. בין הבחורים הדוגמא כך הקב"ה מכל האלהים נבחר לפיכך בצלו חמדתי וישבתי. ומדרש אגדה התפוח הזה הכל בורחים הימנו לפי שאין לו צל כך ברחו כל האומות מעל הקב"ה במתן תורה אבל אני בצלו חמדתי וישבתי: (ד) אל בית היין. אהל מועד שם ניתנו פרטיה ובאוריה של תורה: ודגלו עלי

מצודת ציון

שם למה שמריח ונקראת כן על כי היא לעולם בעלה שהם עלין: (ב) החוחים. מין קוצים כמו חוח עלה ביד שכור (משלי כ"ו): (ג) לחכי. החיך הוא מה שממעל להלשון: (ד) הביאני. עבר במקום עתיד: ודגלו. מלשון דגל שמרימין בלגא:

מצודת דוד

במקום דשן ושמן היפה מאד ואל השושנה הגדלה בעמקים שעומדת בלחותה והוא בת בשת עלין ולא תשתנה כי כן גם אני עומדת תמיד ביופיי מבלי השתנות. והנמשל הוא שאומרת כ"י בכל עת אני עומדת רטובה במעש"ט וידי אוחזות במצות ורגלי עמדה במישור בדרך התם לא אסור ממנה: (ב) כשושנה בין החוחים. בשלו הפסוק ישלח דבריו לומר לה הן אמת דומה אתה לשושנה ועוד אוסיף על שבחך לומר שדומה אתה מוי הבנות כולן אל השושנה שעומדת בין החוחים עד שאי אפשר למי לקרב אליה למשמש בה לשחת תארה וכמו כן גם אתה עם רוב היופי שבך שהיא סיבה להלהיב לב אנשים לרדוף אחר אהבתך עם כל זה לא תעזוב את מי לקרוב אליך. והנמשל הוא לומר אף שכל העו"ג מפתים אותך ללכת בדרכיהם להתחבר עמהם לא תאבה ולא תשמע אליהם: (ג) כתפוח בעצי היער. עתה תשלם המרים לקלם את החסוק ותאמר דומה אתה בעיני בין שאר הבחורים לאילן תפוח בין אילני סרק אשר ביער שאף שכל אילן התפוח הוא המעט מכל כל אילני סרק עם כל זה טוב הוא מכולם כי עושה פרי ולכן חמדתי בצלו וישבתי תחתיו עם כי היא המעט מכולם כי פריו היה מתוק לחכי מה שלא נמצא באילני סרק וכאלו תאמר עם כי מול שאר הבחורים מלאת מעט מן ההון עם כל זה חמדתי לשבת בצלך כי פרי חכמתך יערב לחכי וטוב לחסות בצל החכמה מבצל הכסף. והנמשל הוא לומר שאמרה כנסת ישראל אף שהנאת העבירה וע"ג ממהרת לבא בעולם הזה בכל האילן שהנאה בא ממנה מיד כאשר ישב אים תחתיו עם כל זה משכתי ידי מן העבירה ומע"ג ודבקתי בך כי פרי הגמול בעולם הבא ערבה עלי ביותר עם כי היא מתאחרת לבא: (ד) הביאני אל בית היין. כאלו למולו מדברת לאמר מתאווה אני שתביא אותי אל בית היין להתענג כי במקום רואים לפרסם חיבתך אלי: ודגלו עלי אהבה. הרמת דגלו עלי להראות לכל שאני לו וסר למשמעתו זה תחשב לי הראות אהבה והבה יתירה. והנמשל הוא לומר

קול יעקב

גקומן צו זיין חבר אין שטוב אריין אונ אין שטוב איז געשטאנען איין קאסטן פול מיט טייערי כלים גלעזערנע אונ עס איז נאך גווען א קאסטען כלים מיט טייערן בומל אונ דר מענטש הט זיך פר טשעפיט מיט דעם קאפטן אן דעם קאסטן אונ הט זיך צו רוסן דעם קאפטן אונ הט אום גווארפן דעם קאסטן מיט די כלים אונ עס איז צו בראכן גווארן די גלעזערנע כלים מיט דיא כלים פון בומל אונ דר בומל איז אוס געגאסן גווארן אונ דער שאדן האט באטראפן זייער פיל געלט האט דער בעל הבית געשלעפט דעם מענטשן צום רב אונ הט אים גמאנט ער זאל אים בצאלן פר דעם שאדן הט דר מענטש געטענית צו דעם בעל הבית דו בוסט אליין שולדיג אין דעם שאדן ווס איך האב גמאכט. ווייל דו האסט געשטעלט דעם קאסטן אין מוטן שטוב ווי מענטשן גייען. הט דר רב גפסקית אז דר מענטש הט רעכט ער דארף ניט צאלן פאר דעם שאדן נאך דעם טענית דער מענטש אז איך בין ניט שולדיג אין דעם שאדן דארף זיך דר בעל הבית מיר בצאלן פר מיין קאפטן ווס איך האב צו ריסן אין דעם קאסטן. דר נמשל איז. אז די יודן זעהן אז גאט מאכט זיך אליין שולדיג ווס די יודן האבן גזונדיגט ווייל ער האט בשאפן דעם יצר הרע דרום זענין זיי פטור פון צו געשטראפט ווערן ווארן זיי האבן קענן אים גזונדיגט בעטן זיי שון גאט אונ זאגן ער דארף זיי מתקן זיין דעם פגם ווס זייא האבן פוגם גווען אין זייערי אייגנע נפשות ווייל דר פגם פון די נפשות איז אויך גקומן דורך דעם יצר הרע פונקט ווי דר מענטש ווס האט אום גווארפן דעם קאסטן האט גטענית אזוי טענין די יודן אויך. אונ אזוי דרשית די גמרא דעם פסוק פון שיר השירים: (אשכול) מאכט איש כל. דר מענטש ווס עס איז אלדוגג דורך אים דס מיינט מען די יודן זאגן אונזערי זונד איז דורך גאט ווייל ער האט בשאפען דעם יצר הרע. הכופר) זאל אונז מכפר זיין (עין גדי) די זונד פון דעם עגל ווס די זונד הט אונז פוגם גווען אונזערע נפשות. אחוץ וואס גאט הט מיר מוחל גווען ער זאל מיך ניט שטראפן וואס איך האב קענן אים גזינדיגט דר פגם פון אונזרי נפשות איז אבער נאך גבליבן דרום ווילן מיר ער זאל אונז מתקן זיין דעם פגם פון אינזרי נפשות: (ד) (הביאני אל בית היין) די יודן זאגן גאט הט מיך גבראכט אין דעם תייז פון יין זאגט דער מדרש (יין) בגרעפט

פירוש ע"ט

(ב) כשושנה אז איין רוז די דא שטייט בין צווישן החוחים די דערנר די דא ווערט פון זיי גישטאכין אונ זיא בלייבט דאך שיין אונ רוט כן אזו איז אויך רעיתי מיין גזעלן ישראל בין צווישן הבנות די טעכטר אונ זיי בלייבן ביי איר גלובן: (ג) כתפוח אז איין עפיל בום בעצי צווישן די בומר היער פון וואלד ווי איין עפיל בוים איז גליבטר אין וואלד ווי וואלד בומר כן אזו אויך דודי מיין פריינט אונזר גאט דער בעסטר גאט פון אלע געטר בין צווישן הבנים די אנדערע געטר דרום אויך בצלו אין זיין שאטן חמדתי איך האב גיגלוסט וישבתי אונ איך בין גזעסן אדר ווי אז איין עפיל בוים אין וואלד הט ווייניג שאטן אזו לופט איטלעכר דר פון אוועק כן אזו איך אויך דודי מיין פריינט דר הער גאט בין צווישן הבנים עמון ומואב אונ כנען זיי זענין גלאפין אלע נאר אוועק אונ וואלטן ניט מקבל זיין די תורה אבר איך בצלו אין זיין שאטן חמדתי האב איך גגלוסט וישבתי אונ בין גזעסין ופריו אונ זיין פרוכט דס איז זיין תורה ומצות מתוק איז זיס לחיכי צו מיין גומן: (ד) הביאני ער האט מיך גבראכט הקדוש ברוך הוא אל בית היין צום ווייך הויז דס איז דער אוהל מועד צוא לערנין מיך די פרושים אונ דיא דקדוקים פון דר תורה ודגלו אונ זיין פאר זאמלן דס ער הט מיך גזאמילט צוא זיך עלי אויף מיר אהבה איז אצונדערט נאך

אַהֲבָה: ה סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת רַפְּדוּנִי בַּתַּפּוּחִים כִּי־חוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: ו שְׂמֹאלוֹ תַּחַת
לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: ז הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְאַיְלוֹת
הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ | וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ: ח קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא

תו"א מפסוקי בשישים משושי שומר ס' שניני. כיצה כח: פשכונתי קיח: קול דודי פוא מה בא. רמב הפוא יח:

רש"י

אהבה. וקניתי שנעלי תלוי מהכה היה עלי שודעי זיכרת מהכתו. ודגלו תמר"ויט בלע"ז: (ה) סמכוני. שתה כמדת התולים כתפיהן עכיים או כתפיהן סלת נקיה: רפדוני. רפדו רפידתי סביבותי בתפוחים לריח טוב כדרך המולים כי חולה אני למהכתו כי נמחתי לו פה בגלותי רפידה לשון מצע הוא כמו (חיוב מא) ירפד חרוז עלי טיט: (ו) שמאלו תחת לראשי. כמדבר: וימינו תחבקני. דרך ג' ימים נוסע לתור להם מנוחה וכמקום המנוחה מוריד להם מן ושליו כל זה אני זוכרת עתה בגלותי וחולה להכתו: (ז) השבעתי אתכם. שתם החומות: בצבאות או באילות. שתהיו הפקר ומהכל כלביים אילים: אם תעירו ואם תעוררו את האהבה. שביני לדודי לשנותה ולהחליפה ולבקש ממני להתפתות לתריב: עד שתחפץ. כשל עוד שהיא תקועה בלבו והוא הפן בי.

מצודת דוד

סמכוני. לשון להשרות כי שביקתך לעין כל העו"ג לפרסם פדבר שתני לו לעם סיה תביבה עלי מאד: (ה) סמכוני בתפוחים. מלוי הגעגועין שכאו לה ממרו לבני ביתה שקריבו אני בגעגוי היין להשיב נפשי שהיו מעתי בתפוחים שמעלים ריח טוב להשיב אותי כי חולה אני על כי כלתה נפשי להשיג השגוב הזה. וכשאכל הוא שתאמר כ"י לתמכים ולזקים ממנו כרכי הכוללות וחזקו ידי הרכות לעשות אותי בהחזק השביעי למקומה כי כלתה נפשי לה: (ו) שמאלו תחת לראשי. כי מתחת אני להיות דבוקה כי כמוהו להשיג שמאלו תחת ראשי ותיכה. והשמאל היא כי מאחר כי כן מוב תאבתי להשיגה כי שביעתו כמוהו: (ז) השבעתי. חזרה פיוס ליבי העליות ואומר להן מתן בניה יהושלים השבעתי שתיכה להיות דומות לצבאות או לאילות שדה להיות להפקר ולשחוט כמוהן כדי שלא יעוררו את האהבה עד שתהיה שתאבה ושפעה בה מלי שמעמה כ"ל כל עוד שלא באה שתאבה שעלמה לו שתאבתו אותי בעיניו לעורר שתאבה שלינן והשמעת שכל אחר שתאוה שתאבה בה יהיה לשלו ידבן להמתים אותי בעיניו ולעורר שתאבה שליכה ושן לורך זו שלי שתאוה. וכשאכל היא לומר כשלו כ"י השביעה הם שכיכות". ושתאמר שתר כל עוד שלא באה שבא שלי שתכתה שתקום כ"ה שעלמה שלא דת להמתים אותי בעיניו ולעורר שליכה שתאוה להשכיל שתכתה עלי עד עולם וכל שלא שתחתה יבשה וכשומרת שכל שתאר כו': (ח) קול דודי. וכשה שתר שתאוה שתכתה שתקומה וכשלו קול לעדי דודי וכשה כשלו בא מיש שתר וכשלו שלא לומר בלא שתאוה וכשאכל היא שתאמר כ"י קול דודי הנה זה בא. לפני הקן כשלגא על הגרים

מצודת ציון

(ה) בתפוחים. שם הפעיטים ישימו בשם פיין כמו תפוחי מגכים (הושע ג'): רפדוני. עיין שלעת השעה כמו לשדעי ילוני (שיר י"ז): (ו) תחבקני. עיין שכוב שזוב בגוף: (ז) השבעתי מלשון שבועה: בלבאות. נקראת שכבאים: באילות השדה: תעירו תעוררו. שלי כל עוד שלא באה שבא שתכתה שתאוה לשון העיון: (ח) הנה זה. שלשון שהוא יוכה על שתיכות העיון וכן וכשה זה שלשון מוגע בו (מ"ש י"ב):

פירוש ע"ט

גִּילְיָבֶט: (ה) סַמְּכוּנִי אִינְמֶר לְעֶהְנֶט מִיךְ בָּאֲשִׁישׁוֹת
מִיט בֶּעכֶר וויין אָדֶר כִּיט זָעמֶל מִעל בַּתַּפּוּחִים מִיט
עָפֶּל כִּי וָואהרוּם חוֹלַת אַיין קְרַענק אַהֲבָה פּוּן לָבְשַׁאפְט
זָועגן אָנִי בִּין אִיךְ גִּיט אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: (ו) שְׂמֹאלוֹ
זיין לִינקע האנט תַּחַת הִינֶטֶר לְראשִׁי צוּ מיין קאפּ אִין
דֶּר מֶרכֶּר וִימִינוֹ אוּן זיין רעכטע האנט תְּחַבְּקֵנִי תַּהֲבְקֵנִי נִיא
טאָ אַרוּם האלטן מִיךְ דָּם אִיז דֶּר עָנָן הַכָּבוֹד דֶּר
דָּא גייט פּר דִּי יִשְׂרָאֵל דָּרֵיי טָאג רייזן אוּם וְעָקָן צוּא
זיי אַיין כָּקוֹם מְנוּחָה אוּן אֹו נִי וָואהרן אִין מָקוֹם
מְנוּחָה הָט עֶר נִי גָּגעבֶּן מִן וּשְׁלָיו: (ז) אוּ הָאט
גָּואהנט כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל צוּ דִּי אוּמוֹת פּוּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
הִשְׁבַּעְתִּי אִיךְ טוּא בְּשְׁוּוערן אֶתְכֶם אַיִךְ דִּי דָּא וָואהנן
גִּיהָלִיכֶן בְּנוֹת צוּ דִּי דָּערפָר יְרוּשָׁלַיִם דָּם אִיר וָאלְט
זיין בִּצְבָאוֹת גָּלַיִךְ אוֹ דִּי הִירְשֶׁן אוֹ אֶרֶר בְּאַיָּלוֹת גָּלַיִךְ
אוֹ דִּיא אִינְגָן הַשָּׂדֶה פּוּן דָּעם פֶּעלְד אִם אוּב תָּעִירוּ
אִיר וָועט מִאכָּן אִיין פִּיינְט שְׁאפְט וָאם אוּן אוּב
תְּעוֹרְרוּ אִיר וָועט מאכָּ קְרִיג צְווִישֶׁן מִיר אוּן הָקָדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא אֶת הָאַהֲבָה דִּיא לִיבְשַׁאפְט עַד דָּער וויל
זָאגט כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אִיךְ הָאב מִיךְ מְיֻאשׁ גָּוואן צוּ זיין כִּיר הוּנְגֶּרֶט יָאר אִין גָּלוּת מִיצְּרִים אָבֶר אִיךְ
עֶר זִיל דָּאם שְׁטָיִם יְדִי כִּיין כִּיר הוּנְגֶּרֶט הָקָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַנֵּה נוּן זֶה דָּער דָּאוִינָר בָּא עֶר אִיז גְּקוֹמֶן פָּאר

צייט

קול יעקב

וּוּבָּצִיג דָּם מֵיינֶם מֶען דִּי וִיבְּצִיג אוּכוֹת פּוּן דָּעם נָאנְצֶן לִיבְשַׁאפְט
וָום נָאם הָט לִיב נַהָאם פְּרִיעֶר דִּי הַיידֶן אוֹךְ הָם עֶר נָאר אוּנוּ
יוּגֶן לִיב נהָאם כְּדֵי מִיר וָאלֶן יַרְשֶׁינֶן וַיידֶר חֶלֶק לִיבְשַׁאפְט אוֹךְ
אוֹף אוּנְזֶר לִיבְשַׁאפְט וָום מִיר הָאבֶּן מְקַבֵּל נָוּוֶן דִּי תּוֹרָה הָאם
עֶר אוּנְז לִיב אִיז נָאם בְּכִינוּן אַרוּם גַּנַאנֶן מִיט דָּר תּוֹרָה צוּ אַלֵּי
זִיבְצִיג אוּכוֹת יְאֶלֶן מְקַבֵּל זיין דִּי תּוֹרָה וָואהרן עֶר הָם נוּיסְם
אִי יְאֶי וָועלֶן גִּיט וָועלֶן מְקַבֵּל זיין דִּיא תּוֹרָה וָועט עֶר אוּנְז לִיב
הָאבֶּן אַמְשָׁל לִיבְשַׁאפְט דָּם לִיבְשַׁאפְט וָום עֶר הָאם פְּרַיעֶר לִיב
נהָאם דִּי הַיידֶן הָם עֶר אוּנוּ לִיב עָם אִיז אַמְשָׁל אַיין שֶׁר אִיז
גְּקוֹמֶן אִין אַיין דָּאךְ אַרַיין אוּן אִין דָּעם דָּאךְ אִיז נָועסֶן אַיידֶר
וָום הָם קוֹפֶּם בְּרָאנפֶן אוּן דָּר יוּד הָם נוּשׁא חַן נְדֶשׁ בִּי
דָּעם שֶׁר הָם דָּר שֶׁר דָּעם יוּד נַייעֶר לִיב נְהָאם אִיז דָּר שֶׁר בִּי
דָּעם יוּד אַיין גְּשַׁאפֶּנֶן אַצַייט מִיט וַיינָע פְּעֶרד מִיט דִּי קָרֶעכְט
כְּדֵי דָּר יוּד וָאל אֶן אִים שֶׁר דִּינֶן פִּיל גֶּעלְד וָועלְכִי זָאךְ עָר הָם
בִּי דָּעם יוּדֶן נְקוֹפֶט הָם עֶר אִים גְּצאלְט צַוויי כָּאל אֶזוּ פִּיל וויא
פִּיל עָם הָם דִּי וָועלְט אוּז דָּר שֶׁר הָם נְקוֹפֶט בִּי דִּי פּוּיעֶרן פּוּן
דָּעם דָּאךְ הַייא אוּז הָאבֶּר פּוּן דִּי פָּעֶרד וָועגֶן אוּז הָם נִי אוּךְ
נְצאלְט מִיין וִוי פִּיל עָם הָם דִּי וָועלְט אֶרְגֶּנְט אִים דָּר יוּד צוּ וָום
מָאכְּפֶט דִּי דָּרִיךְ נִי פּוּיעֶרן אוֹמְוִיסְט נִי הָאבֶּן זִיךְ בִּייא דִּיר נִים
נוּשׁא חַן עָוועִין עָנְפֶּרם אִים דָּר שֶׁר וָאלְכֶּם וויסֶן אוּ וָום אִיךְ

מִדְּלֵג עַל־הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת׃ ט דּוֹמֶה דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים הִנֵּה־
זֶה עוֹמֵד אַחַר כָּתְלֵנוּ מַשְׁגִּיחַ מִן־הַחַלֹּנוֹת מֵצִיץ מִן־הַחֲרַכִּים׃ י עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי
קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ׃ יא כִּי־הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ׃

הו"א דומה דודי לצבי . זוהר ע' נחקוטי : מצניע מן התלונות. פקיעה שבר שבור ע' פקודי :

שפתי חכמים

ב דק"ל דכתחלה אמר קול דודי וגו' עד מהירות הקל ואח"כ אמר הנה זה עומד כו' . לכ"פ סבירא ליה כלומר הפסוק הזה מפרש לופן הקול המזכר וסבת המהירות כלומו אמר מה שאמרתי קול דודי הנה זה כך היה סבורה שיהי ליצב עגוזה כו' כמה הודיע שסיס עומד ומעין כו' ואז קול דודי הנה זה בא ועכה דודי בקול רם ואמר לי קומי יגו' : ג דק"ל הלא נא מלינו באמר ויבא הלא רק למשה לכ"פ לי על ידי משה : ד דק"ל היכן אמר זה . לכ"פ פעלה אחכם וגו' :

רש"י

ומקפץ בגבעות : (ט) דומה דודי לצבי . בקלות מרוצתו שמהיר לבא כלצי ובעופר החילי . עופר חיל בחור : הנה זה עומד וגו' סבורה הייתי ליצב עגוזה עוד ימים רבים ב והנה הוא הודיע שהוא עומד ומעין מן חלונות השמים את העשוי לי בעל' (שמות ג) ראה ראיתי את עני עמי וגו' :

(י) ענה . לשון ענייה ול' נעימת קול רם וזה בעין אל לכולם (דברים כז) ועמו הלויס . ע"י ג משה :

קומי לך . (שמות ג) תעלה אתכם ד מעני מצרים : (יא) הנה הסתיו עבר . אין עכשיו טורח בדרך . סתיו

מצודת ציון

מדלג מקפץ . סמיסה עין רקוד ומהירות הסליכה והכשל במלות קומות יוכה על מכרכי המהירות : (ט) דומה . מלשון דמיון : לעופר . כן יקרא ילד שחיל וכן יקרא ילד הלבי כמ"ש בשני עפרים תחומי לבנה (נ"ך ד') : משגיח . ענין הבטה בהתבוננות רב : מציץ . מל' נץ והוא גלוי הפרכת כ"ל מנגלה עלמו לפי ת נלאה ומקפץ : החרכים . תרגום של חלון חרכא : (י) ענה . ענין הרמת קול כמו ועמו הלויס כו' קול רם (דברים כ"ז) : (יא) הסתיו . זמן סחוף כי וקין וחוף (בראשית מ') ת"ח וקיטא וסתוא : חלף.

מצודת דוד

מוכנת מהרה וזשוב מסבת המקום כ"ה אלי : (ט) דומה דודי . בקלות מרוצתו דומה הוא לאלי מה לאלי לעופר החיוס בכח הקלי העתין ובאלו הוא עומד ככר אחר כותל בתינו ומשגיח כי דרך החלונות ומגלה עלמו אלי דרך החרכים . והמשל הוא לומר מוכן הוא להביט שלימותו כלומי ואמר לי קומי ממקומך להתחתך את רעיתי יפתי ולבואתך לכי אתלי . והמשל הוא לומר אלא היום בחרו כי עוד הייתי במלרים כלא בלומי להוליאני מקושי השעבוד : (יא) כי הנה הסתיו עבר . כי

כבר עבר החורף וחלף זמן הגשם ואין טורח להולכי תורה. והמשל הוא שאמר הנה כבר נשלם ימי השעבוד וזמן עבודת פרך :

קול יעקב

בְּאַף יְיָ רַייְךְ אִיז כְּדֵי עָם נָאל דִיר גוּט זַיִן וְוָארֶן אִיךְ וַויִים אַז אַין נָאנְצֶן דָם נְעלְד וְוָעט בַּיי דִיר בְּלַייבֶּן וְוָארֶן יַייא וָעלֶן זִיךְ בְּוודָאי שִׁכְּרֶן אוּז וְוִי דָר שְׁפַייגֶר אִיז פּוּן פּוֹלֶרָן מאַך אִיךְ יַיי אוֹךְ רַייךְ כְּדֵי יַיגֶר גָּלָם וְאל בְּלַייבֶּן בַּיי דִיר . דָר נְפָשׁל אִיז נָאט הָם בְּשַׁאפֶּן דִי וְעלְם נָאר פּוּן דִי יוּדֶן וְעֶנֶן אוּז הָם יַיי צוּ נַפַּיילֶם אַיִן לִיבְשַׁאפְט אוּז וְוִי עָם נְהָער צוּ יַיי אוּז הָם צוּ דִיא הַיידֶן אוֹךְ צוּ נַפַּיילֶם אַחֶלֶק אִיז דִי מִצְוֹת עָר הָם יַיי אֶן גְּוָאנְט גְּוָאלֶט יַיי וָאלֶן הַאלְטֶן וְיבֶּן מִצְוֹת אוּז דוּרְךְ דִי מִצְוֹת הָם עָר יַייא צוּ נַפַּיילֶם אַחֶלֶק לִיבְשַׁאפְט אוּז דִי כְּוָנָה פּוּן נָאם אִיז גְּוֶעזֶן כְּדֵי אַז עָם וָועט קוּמֶן דִי צַיים וָום עָר וָועט בַּארֶפֶן נְעבֶּן דִיא תּוֹרָה אוּז דִי הַיידֶן וָועלֶן נִיט מְקַבֵּל זַיין אוּז עָר הָם פְּרִייעָר גָּוואָרְפֶּן אוּז דִי זִיבֶּן מִצְוֹת וָום זִי זֶענֶן פְּרִייעָר אֶן גְּוָאנְט גְּוָארֶן וָועלֶן יַיי אוֹךְ נִיט מְקַיֵם זַיין וָועלֶן שוֹן דִי יוּדֶן מְבַיילָא צוּ נֶעמֶן פּוּן דִי הַיידֶן זַיי עָרְע מִצְוֹת פִּים זַייער לִיבְשַׁאפְט וָום נָאם הָם יַיי צוּ נַפַּיילֶם וָועלֶן שוֹן דִי יוּדֶן הָאבֶּן אֶמֶפִּיל לִיבְשַׁאפְט זַייער אַיינֶן לִיבְשַׁאפְט וָום נָאם הָם יַיי לִיב אוּז דָם נָאנְצֶן לִיבְשַׁאפְט פּוּן דִי הַיידֶן וָום נָאם הָם יַיי לִיב נַהָאם . דָאם דְּרִוקְט אִז יֶען מַיינְט וָאם הָם יַיי לִיב אוּז זִיבְּצִיג הַיידֶן אוּז פּוּן דֶעם נָאנְצֶן לִיבְשַׁאפְט וָום נָאם הָם לִיב נַהָאם אִיז פְּרִייעָר דִי הַיידֶן אִיךְ אִיז נָאר כְּדֵי עָר זָאל אוּנְז לִיב הָאבֶּן : נָאךְ אַפְשֶׁל אַיינֶר הָם נַהָאם אַפְאךְ קִינְדֶר אוּז פּוּן דִי אַלֶי קִינְדֶר אִיז אִים מַיין נִיט נְבַלִיבֶּן נָאר עִסְלְעכָע הָם עָר אִיסְלָבֶּן נִשְׁעֶנְקְט אַשְׁטוּב מִים אַיין פְּעלְד אוּז אַחֶרְע דֶעם אִיז גְּוֶעזֶן מִנְהָג אַז אַמָאל אִין נָאר הָאבֶּן נְדֶארְפְט אַלֶי קִינְדֶר קוּמֶן צוּ אִים אַהֵיים אוּז הָם זַיי נְמָאכְט אַסְעזֶרֶה אוּז הָם זִיךְ מִים זַיי מְשַׁמֵּחַ נְעזֶן אוּז הָם אִיסְלָכֶן נְנֶעבֶּן אַמַתָּה אַמָאל הָם עָר נְשִׁיקְט נָאךְ זַיי זַיי זָאלֶן קוּמֶן אִין דֶעם מָאנ וָום עָם אִיז נְוֶעזֶן אֶפּ נְוֶעמֶט אַז וִוי דָר אַיינְגַּאנְג מִנְהָג אִיז נְוֶעזֶן וְעֶנֶן זַיי נִיט נְקוּמֶן אַלֶי מִים אַמָאל נָאר אַיינְגַּאנְג . הָם דָר פָּאמֶר פָּאר אִיבֶּל נְהָאם וָום זַיי זֶענֶן נִיט נְקוּמֶן אַלֶי מִים אַמָאל פְּרָעזֶן אִים דִי קִינְדֶר וּוָאם נְוויזֶנְקְט אַז מִיר קוּמֶן אֶלֶי מִים אַמָאל אוֹדֶר וָום וְעֶרְקְט אֶן אוּ מִיר קוּמֶן אַיינְצִיג וַויִים . וָום אִיז דָר חִילוּק עֶנְקְרָם דָר פָּאמֶר אִיר זָאלְט וַויסֶן קִינְדֶר אַז אִיךְ הָאב אַיִיךְ לִיב מַחֲמַת צְווַיי זָאכֶן אַמָאל וַויִיל אֶפָּאר הָאט לִיב זַיין קִינְד אוּז מַחֲמַת דֶעם לִיבְשַׁאפְט הָאט אִיךְ אַיִיךְ אִיסְלָכֶן נֶשֶׁעֶנְקְט אַיין שְׁטוּב מִים אַיין פְּעלְד עָם אִיז אֶבֶּער בַּייא מִיר פַּר הָאנְדֶן נָאךְ אֶלֶי בִּיבְשַׁאפְט וָום אִיךְ הָאב אַיִיךְ לִיב וַויִיל אִיר זֶענְט נָאךְ אִין שְׁטוּב אַלֶי מִיר חֲשׁוּב דְּרוּם נָאר אַבֶּיסֶל וְעֶנְט אִיר בַּיי מִיר חֲשׁוּב דְּרוּם נָאר אַבֶּיסֶל וְעֶנְט אִיר בַּיי מִיר חֲשׁוּב דְּרוּם רִיךְ אִיךְ אַיִיךְ אִין שְׁטוּב אַלֶי מִים אַמָאל אִין נָאר אִיר מִיר אִין שְׁטוּב אַלֶי מִים אַיִיךְ מְשַׁמֵּחַ נַיין נָאר אַז אִיר קוּמֶט אַלֶי מִים אַמָאל אוּז אִיךְ וָעֶנְט אַז אִיךְ הָאב נִים קִין גְּלִיבְּט אוּז דָם לִיבְשַׁאפְט קֶען בַּייא מִיר נִים זַיין נָאר אַז אִיר קוּמֶט אַלֶי מִים אַמָאל אוּז אִיךְ וָעֶנְט אַז אִיךְ הָאב נִים קִין

פירוש ע"ט

צַייט מְדַלֵּג גְּלַייךְ אַז אַיינֶר שְׁפְּרִינְגְט עַל אֵיבֶּר הֶהָרִים דִי בְּעֶרְג מְקַפֵּץ גְּלַייךְ אַז אַיינֶר הַיפְט עַל אֵיבֶּר הַגְּבָעוֹת דִיא הוֹךְ : (ט) דוֹמֶה עָר אִיז גְּלַייךְ דוֹדִי מַיין פְּרַייעֶנְד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְצְבִי אוּ אַיין הִירְש צוּ אַיילֶן דִי גְּאוֹלֶה פּוּן מִצְרַיִם אוּן בָּבֶל אוּ אָדֶר לְעֹפֶר צוּ אַיין יוּנְגֶן רָאיִים דִיא אוּנְז הָאט נוּן זֶה דָר רָאזְנֶר שְׁטֵיט שְׁטַיין אַחַר כָּתְלֵנוּ אוּנְטֶר אוּנְזֶר וָואנְט מַשְׁגִּיחַ מִן הַחַלּוֹנוֹת עָר לוּגְט פּוּן דִי בֶּענְצֶער פּוּן הֵימֶל מֵצִיץ מִן הַחֲרַכִּים עָר לוּגְט פּוּן דִי שְׁפַאלְטֶן צוּ וָועהֶן וָום כָּעֶן הָט מִיר נְטָאן אִין מִצְרַיִם אוּ דָר פְּסוּק נֶייט רָאיתִי אֶת בְּנֵי עַמִּי בְּמִצְרַיִם אִיךְ הָאב גְּוֶועהֶן דֶעם פַּיין וָואם מֶען טוּט מִיין פָאלְק אִין מִצְרַיִם : (י) עָנָה עָר שְׁרַייעְט דּוֹדִי מַיין פְּרַייעֶנְד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דּוֹךְ מֹשֶׁה וְאָמַר אוּנְז הָט גְּוֶנְאנְט לִי צוּ מִיר דּוֹךְ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן קוּמִי שְׁטַייא אוֹף לְךָ פּוּן דַיינְט וְועלְט צוּא אֲנְטְלַייעֶן כְּלֵי כַּסֶף וּכְלֵי זָהָב וּשְׂמָלוֹת רַבּוֹת מִיין גַיְיעלֶן יָפָתִי מִיין שַׁיינָע וּלְכִי לָךְ אוּנְז נִיי דִיר : (יא) כִּי דָעֶן הִנֵּה הַסְּתָיו דָר וִוינְטֶר עָבַר אִיז אִיבֶּר גְּפָארֶן דָאס זָענֶן דִיא הוּנְדֶרְט יָאר פּוּן מִצְרַיִם הָאב אִיךְ גִידְעכְטְ מְשַׁנּוֹלֶךְ יְצַחֵק הַשֵּׁם דָעֶר רָעכְטֶן הָאב אִיךְ אִיבֶּר גְּפָארֶן דָאס וָועלֶן הָלַךְ וֹ אִיז אַוְועק גְּנַאנְגֶן דָאס וְעֶנֶן וְעֶקֶם אוּנְז אַכְצִיג יָאר פּוּן עֲבוֹדַת פָּרֶךְ דִיא הָאבֶּן

יב הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ: יג הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּיהָ וְהַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ קוּמִי לָכִי לד ק׳ רַעְיָתִי יָפָתִי וּלְכִי־לָךְ: יד יוֹנָתִי

תו״א הנצנים נראו בארץ . תעניח כ״ה זוהר פ׳ בראשית דף ו׳ וירא דף ו׳ ויקרא : בתחלה תנשמ פניכ. נדה מז : יונתי בתגרי הסלע . עקדים סג פב עטר פ׳ לך לך תחלי מוש דף ז׳ וירא דף ׳ תמוד :

רש״י

חורף תרנוס חורף סתוה : (יב) הנצנים נראו בארץ . קרבו ימי החמה שהתילנות מוציאין פרחים והולכי דרכים מתעגנים לרחותם : עת הזמיר הגיע . שהשופות נותנין זמר וקול ערב להולכי דרכים : וקול התור . כשמשמעו תורים וכני יונה דרך העופות להיות מצוררים ומצטפים בימי ניכן : התאנה חנטה פגיה . כשמשמעו : והגפנים סמדר . כשעופל הפרח והעכיש מוכדל׳ זה מזה ונכרים כל עיקבה לעלמה קרויה סמדר . כל העין הזה ה לפי פשוטו לשון חבת פתוי שבחור מרגה את חרוסתו לילך אחריו כן משה לי דודי : ענה דודי . על ידי משה : ואמר לי . על ידי אהרן : קומי לך . זרזי ו עלמך (שמות יח) ויעשלו חים מאת רעהו : כי הנה הסתיו עבר.

שפתי חכמים

ה לפי משה שפתי משה ל׳ עניית קול כם ומשו השעייה אמר לי ע״י משה שבח עת לגאולתי כדאמר מעלה אחכם ואחכה כך פירש לפי מדרש רבותינו ז״ל בשיר השירים רבה דבשה היינו עניית היינו אחיכם ואחכה לומה לי נקך דרשו עוה דודי ע״י משה ואמר לי ע״י אהרן : ו דק״ל הכ״ל כך לכי לך משו קומי לך ולכי לך . לכ״פ זכרי עלמך ולכי וכ״ה בשה״ש רבה. אך ק׳ למה לא פ׳ זה לעיל אחר שפתי משה דודי לי פ׳׳ל מיד ד״א משה ע״י משה וכו׳ . ו״ל דאין כוונת רש״י לפרש עוה דודי וגו׳ . אך משה שפירש כן עשה לי דודי הולך להביא שיר השירים רבה אם שפירש על העין הזה אתחיל העין מלמה דכתיב מעגה דודי וגו׳ עד יונתי בחגוי וגו׳ וכתב העין מזה סוף ועד סוף כפי מה שהוא בשיר השירים רבה ולולי שהולך להביא שיר השירים רבה על פסוקי דהכא הספתי עבר וכו׳ לא היה מביא אותו על פסוק עוה דודי רק מאחר שהולך להביאו על סוף העין לכך כתב כאן בגד זה כל העין מתחלה ועד סוף : ז פתייר הגדול משמש ברבות זה

מצורת דוד

(יב) הנצנים כי׳ . כבר נראים פ״מ החיון והגיע עת הזמיר שהשופות מצפצפים ומשוררים קול ערב ובלולמו נשמע קול התורים ודרך הולכי דרכים להתעגן בלילה . והמשכל הוא שהעצם במדבר בעמוד הם ועגן ואמר׳ שירה על היום על שבעבו המלריים : (יג) התאנה כו׳ . פילוי התאנה חנטו פירותיהם ודרך התאנה להתעגן בלחותן ושמשמל מן הגפנים נתנו ריח טוב בשפי הולכי הדרך וכל הוא עגין פתוי עם שהדרך לפתות בהם לילך בדרך : קומי לך . כ״ל הולכי וכ״כ התעגן בדרך נכן קומי לך כו׳ . והמשכל הוא שבחלילת המן התעגן נעטות כו כל בעטמים והגיח לה השליו ולא חסלה דבר (יד) יונתי בחגוי הסלע . זה נאמר על אותה שעה שדרך פרעה מחריפה והשיגם חיים על היס ואין מקום לנוס לפניהם מפני היס ולא להשות מפני חיות רעות למה היו דומין כאותה שעה שכורחת מפני הגן וכנשה לנקיקי הסלעים והיה הגחש

מצורת ציון

עבר כמו וחלף ביהודה (ישעיה ח׳) : (יב) הנצנים . עניין פרח כמו עלתה עלה (בראשית מ׳) : הזמיר . מל׳ זמר ושיר : התור . הוא סם עוף : (יג) חנטה . יגיעת הפירות והבאותן קודם גמר בישוון תקרא חנטה ובדרז״ל לוקין שחנטו פירותיו (כ״ם ע״ו) : פגיה . הם החלמים שלא בשלו כל לרכן ובדרז״ל פגם שאמנה (שבת קל״ג) : סמדר . הם העגבים הקדים העיבים אחר שנפל הפרח וכן פתח הסמדר (לקמן ז׳) : קך . כ״ל להלחך :

פירוש ע״ט

דַּךְ אֵן נְהוּבִין פּוּן גְּבָארֶן מִרָם : (יב) הַנִּצָּנִים רָיא שֶׁבָּראוּנְג נִרְיוּ אֵיוּ וְוָארֶן גִּיעֶהֶן בְּאֶרֶץ אִין לַאנְד דָם אִיוּ מֹשֶׁה וַאֲהֲרֹן וָעגִין אֶן גְּבְרַיִיט פַּר אַיִיךְ צוּ אַלַע בְּאֶרֶעְפְּנִיש עֵת דִי צַיִיט הַזָּמִיר אִיר וָאלְט וְיגָן שִׁירָה אוּפָן יַם הָט גִּיגְרַייכְט הַתּוֹר דִי צַיִיט דָם אִיר וָאלְט אוּם מְצָרִים וּן נִשְׁמַע אִיוּ וָוארֶן גִּיהֶעְרְט בְּאַרְצֵנוּ אִין אוּנְזֶר לַאנְד : (יג) הַתְּאֵנָה דָר פֵּיגֶן בּוּים חָנְטָה וְיא שְׁפְּראצְט פַּגֶּיהָ אִירָע פֵּיגֶן דָאס וָעגִין רָיא פּוּשְׁטִי יִשְׂרָאֵל דִי וָעגִין גְּשְׁטָאלְטִין יְמֵי אֲבֵילָה וַהַגְּפָנִים אוּנְז דִי וָעגִין שְׁטָאק סְמָדָר אוּם צַייטִיגְע רָיא אִיבְרִיגְע הָאבֶן תְּשׁוּבָה נָטְאן נָתְנוּ הָאבֶן גְּנָעבֶן רֵיחַ נִישְׁמַאק אוּנְז הָאבֶן נָטְאן מַעֲשִׂים טוֹבִים קוּמִי שֶׁתֵּיא אוֹף לְךָ צוּ דִיר אוּנְז נִיא כְּנֶסֶת עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת רַעְיָתִי כֵּיוִן גְּוֶעלִין יָפָתִי מֵיוִן שַׁיִינְע וּלְכִי אוּנְז נִיא לְךָ צוּ דִיר : (יד) אוּ פְּרָעה הָט נָאךְ גְּיָאגְט דִי יִשְׂרָאֵל בִּיי דֶעם יַם נֶעמֶן גְּלַייךְ גְּוָארֶן יוֹנָתִי אַוּ וִוי אִיין טוּב דִי רָא בְּלִיעְט פָּאר אַיִין שְׁפָּארְבָּער אוּנְז קוּמְט בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע דֶעם הַמְדְרֵגָה אִין פָּאר

שִׁיר הַשִּׁירִים ב

בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע בְּסֵתֶר הַמַּדְרֵגָה הַרְאִינִי אֶת־מַרְאַיִךְ הַשְׁמִיעֵנִי אֶת־קוֹלֵךְ כִּי־קוֹלֵךְ עָרֵב וּמַרְאַיִךְ יהיר י נָאוֶה : טו אֶחֲזוּ־לָנוּ שֻׁעָלִים שֻׁעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וּכְרָמֵינוּ

תרו"א כי קולך ערב . ברכות כה נדה לח: תחזו לנו שעלים . סוטה יב :

שפתי חכמים

עמה כשמה שמעד כה תמר ס' כתלות הלילה : ח דק"ל קודם זה דכר אם שחיטת להם על היס ויעקבו כני ישראל על ה' ואיך חזר ואמר מה שעשו לו המצריים . לכ"ם דקחי מלעיל ויעקבו כני ישראל על ה' שמעו הקב"ה את קולם וכו' זהו שהזהו לנו בשועלים וכו' שם המצריים ואת"כ ק"ל מהו שועלים קטנים וכי קטנים היה שוטף ועל הגדולים לזה פירש קטנים עם הגדולים שתף הקטנים וכו' ומ"ם שועלים קטנים סוף כך נתפיחם שעם נעשם הקטנים ולפי זה יהיה פירוש שכשוב מחזו לנו שועלים וכולן גדולים והקטנים ילמד כך שמשוב עלמו למה עשם הקטנים ושתף שועלים קטנים מחבלים את הכרמים וכו' פירוש

ר"ש"י

נוסף כה תכנס נפנים הרי הנחם תנח לחון הרי הנן אמר לה הקב"ה הרחיני את מרחיך את כשרון פעולתך למי את פונה בעת צרה : השמיעני את קולך . (שמות יד) ויעקבו כני ישראל אל ה' : בחגוי . נעקיפי והוא ל' שבר ודומה לו (תהלים קז) יהוגו ויוטו (ישעי' יט) והיתה לחמת יהודה למצרים לחגת וכשהן רבים קורא להן חגוי וכן קלה קלוי וכן (שמואל ב י) ויכרות את מדוייהם : מדרגה . תיקלו"ז כלע"ז כשוטין מרין סביכות המנדלים ומופכים

העפר למעלה להגביה התל סביב עושין תותו מדרגות מדרגות זו למעלה מזו : בסתר המדרגה. פעמים בים בהן חורי' וכוכבים שם ערבים ועופות : (טו) אחזו לנו שעלים . שמע הקב"ה את קולם ח זה את היס ועשם זהו שאמ' לנו השועלים הללו הקטנים עם הגדולים שתף הקטנים היו מחבלים את הכרמים כעוד כרמינו שמדר שהעבדים דקיס כשהיתה את ישראל יולדת ועד והיתה עומנתו והיו המצרים נכנסים לבתיהם ומחפשין את הזכרים והתינוק טמון והוא כן שמה תו כן שמתים והן מכיחין תינוקות מבית מלרי ותינוק ישראל עומה ממקום הטמון שם והיו תופסין ומשליכין תותו ליאור ולמה קרא תות' שועלי' מה השועל הזה מכיע לפנות לתחוריו לכרות תף מלרים מכיחי' לתחוריהם שנ' (שמות יד) ותוסה מפני כני ישראל : שעלים קטנים . כתיב חסר וי"ו על שם שהיה נפרע מהם כמים

מצורת ציון

(יד) כ"גוי . עין בקוע וחרין כמו בוכיי בחגוי סלע (עובדיה ג'): המדרגה . עין מעלות כמו ובפנו המדרגות (יחזקאל ל"ח) : עכ . עין מחיקות ועשיות כמו ועכשה לה' מגפת (מלאכי ג') : גלוס . שם ויפה : (טו) שעלים . שם חיה מה: מחבלים . משחיתים כמו

כשסתתה ויפיותיו להיות נפרדים זו מזו לכל התקרב : שעלים קטנים מחבלים כרמים . זהו תפרש פירוש מהשפשר עשות פירוש כין כהסוקים ותאמר הלא אף שעלים קטנים יכולים הם להשחית את הכרמים כעוד שכתוב כי לא עת תאהבים וכאלו תאמר לפי שעליין לא הוזקק להשכה כי היתה בתחלתה לכן מלאו ידי הפשים להם שעבודים כשעלים נעשות פירוש . והשפשר הוא לומר שהם הפרכ כג והשפשוף שפר עלה עמי הם פתוני לעשות את הטעל ויכ"ו לי כי אז עדיין לא נפרסה בלבי תמונת המקום ב"ם ומלאו יד לעשות פירוש

קול יעקב

פָּאטר מיט דִי קִינדֶר עֶר הָט וַיי לִיב אוּ וַיי וַאטלִין זִיךְ צַיין צוּ אִים אִין אַיינֶם : נָאךְ אַיין מַאטֶר אוֹף דֶם פָּסוּק (וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה) דֶר בְּדֶרֶשׁ דַרְשִׁיתְ דֶם וְוארט וְדִגְלוֹ (וְדִלּוּגוּ עָלַי אַהֲבָה) פָּאלוֹ דֶר פְּרָאסְטֶר טֶעכְטְ לֶעריֶנט אִין דֶעם תּוֹרָה נְהִיפֶּם עֶר לֶעריֶנט מִיט אַיין טָעוּת אִיז דָם אוֹךְ קְשׁוּב בֵּיי נָאט גְלַייךְ וִוי דֶר וֶוס לֶעריֶנט וִוי גְּהָער צוּ זַיין וָוארוּם דִי תּוֹרָה וְוערְט נְדַרְשִׁיתְ מִיט אַלֶי אוֹפְּנִים אֶפְּלוּ מִים טָעוּתִין אִיז אוֹךְ גוּט . עם אִיז אַכְּשׁל אֲרוֹפֶּא שִׁיקְט רָצְשְׁפֶּטִין צוּ אִיין חוֹלֶה אִין אִיין אַנְדֶערֶר שְׁפָּאט אֲרַיין אוּ אִים בּוּדֶרְט וִוי אוּ עֶר נָאל זִיךְ נוֹהָג זַיין מִים דִי דָצְשְׁפֶּטִין אִיז דֶר חוֹלֶה נָאךְ נִיט פַּר זְעכְּרְט עֶר נָאל נְהַיילְט וְוערְן וָוארוּם מָאטֶר וְועט עֶר פַּר נָעמֶן אוּ וְועט זִיךְ נִיט אֶפּ הִימֶן פּוּן דִי צַאכְלִים וָואס עֶר פַּר נָעמֶן אִים שָׁאטֶן אוּ דִיא קְרַענְק קֶען נָאךְ נֶרעסֶר וְוערְן וָוארוּם דֶר רוֹפֶא אִיז דָאךְ נִיט דָא בֵּיי אִים עֶר נָאל אִים פַּר דְעכְטֶן וָוס עֶר הָט קָאלְט צַאכְט אֲבֶר אוּ דֶר רוֹפֶא אִיז אִין נְלֵערְנְטֶער אוּ עֶר וְועט דֶעם חוֹלֶה מָאכֶן אֲוֶועלְכֶע רָצְשְׁפֶּטֶן אוּ עֶר וְועט טָעכֶן אֶפְּלוּ אֲוֶועלְכֶע מָאכְלִים וָוס עֶם קֶען אִים שָׁאטֶן פּוּן דָעסְט וְוענֶן וְועט עֶר נְהַיילְט וְוערְן אִיז בּוּדֶרְט דֶר חוֹלֶה מֵיין כַּר זְעכְּרְט עֶר נָאל נְהַיילְט וְוערְן חָאטְשֶׁי דֶר רוֹפֶא אִיז נִיט דָא בֵּיי אִים עֶר נָאל נְהַיילְט וְוערְן דָאךְ דֶר חוֹלֶה נָאךְ וָוארְן דִי מִיכְּט אֶפְּלוּ עֶר נָאל נְהַיילְט וְוערְן וָוענֶן עֶר נִיט אוֹיף דֶר וֶועלְט אִיז נִיט קֵין מִיכְּט וָוענֶן עֶר נָאל נְהַיילְט וְוערְן חָאטְשֶׁי דִי מִיכְּט אִיז שוֹין דֶר חוֹלֶה פַּר זְעכְּרְט אִין דֶעם בֵּיכֶּר וְוערְן דִי מִיכְּט אַלֶי אוֹפְּנִים . אֶפְּלוּ עֶר נָאל נַהַיילְט וְוערְן חָאטְשֶׁי דִי תּוֹרָה וְוערְט אוֹט נָאךְ וְוערְן . דֶר נִמְשָׁל אִיז דִי תּוֹרָה וְוערְט נְדַרְשִׁיתְ מִיט אַלֶי אוֹפְּנִים . אֶפְּלוּ דֶר וֶוס לֶעריֶנט אוּ לֶעריֶנט דִיא תּוֹרָה מִיט אַיין טָעוּת אִיז דָם בֵּיי נָאט אוֹי אֶן נְנוּטָן נְלֵייךְ וִוי דֶר וֶוס לֶעריֶנט וִוי נְהָער זוּ זַיין . דָאט וָאט דֶער מְדָרֵשׁ דִיא תּוֹרָה מִיט אַיין טָעוּת אִיז דָם וֶוס לֶעריֶנט דִי תּוֹרָה נְהִיפֶּם מִיט אַיין טָעוּת אִיז דָם אוֹךְ בַּייא נָאט בָּרוּךְ הוּא נְלֵייכְט וָוארוּם אַלֶי קְעָנֶען וּוכָה זַיין אִין דֶער הֵיילִיגֶע תּוֹרָה . אִיז דִיא תּוֹרָה פּוּנְקְט וִויא דֶר רָצְשְׁפֶּט וָואס נָאר צוּ דָם כֵּיכֶּר קֶען טָען נְהַיילְט וְוערְן :

פירוש ע"ט

בָּארָנְגִיש דִי שְׁטָאפֶּל אוּנ דֶרְזֶען אִיז אַיין שְׁלָאנְג וִויל זִיא אַרַיין בַּייסְט דִיא שְׁלָאנְג אִין דְרוּקְן אִיז דָער שְׁפָּארְבָּער אוּ וָואךְן אוֹךְ דִיא יִשְׂרָאֵל פַּאר זַיי וָואר דָם אִים אוּנ הִינטֶר זַיי וָואךְן דִי מִצְרִים אֶן דִי נִיכְּן וָואךְן חַיות רָעות . דָא וָאט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צוּא יִשְׂרָאֵל הָרְאִינִי אֶת מַרְאַיִךְ טוּא מִיר נִויזְען דַיין אַן נְיוֹכְט צוּ וָועכְּן דוּ קֶערְסְט זִיךְ אִין אַיין אֶת עֶרֶה הַשְׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלֵךְ דָאט מִיךְ אֶערְן דַיין שְׁטִים פּוּן דָער תְּפִלָּה וִוי אִין פְּסוּק שֶׁטַייט (וַיִּצְעֲקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה') . כִּי קוֹלֵךְ וגו' וָוארוּם דַיין קוֹל אִיז זִיס אוּנ דַיין נְשָׁטָאלְט אִיז שַׁיין : (טו) אֶחֲזוּ לָנוּ שׁוּעָלִים וָאט נָאט בַּאנְרַייפְּט צוּ אוּנְז דִי פִּיקְס דָם וָועכְּן דִי מְצָרִים דִי זָועכְּן נְווען נְלַייךְ צוּ פּוּקְסִין וִוי אִין פּוּקְס לוּגְט הִונְטֶר זִיךְ צוּ אַנְטְלוֹיפֶן אוּ הָאבְּן זַיי נְוואט (אַנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל) . שׁוּעָלִים קְטַנִּים מְחַבְּלִים פִּיקְס דָם וָועכְּן דִי קְלֵיינֶע קִינְדֶר פּוּן מְצָרִים וַיי פָּאר דָאךְבֶּן כְּרָמִים דֶר וַויין נָעכְּרְטֶן וּכְרָמֵנוּ סְמָדֶר אוּנ אוּנְזֶר וַויין נָאכְּטֶן אִיז נָאךְ שְׁפָּרְטֶן אוּנְז דָרוּם הָט נָאט דִי מְצָרִים פַּר פְּלֵייְט אִין יַם סוּף :

דודי

צוּ דָם כֵּיכֶּר קֶען טָען נְהַיילְט וְוערְן :

סְמָרֶר׃ מ דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃ יז עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים סֹב דְּמֵה־לְךָ דוֹדִי לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל־הַרֵי בָתֶר׃ ג א עַל־מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ ב אָקוּמָה נָּא וַאֲסוֹבְבָה בָעִיר בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחֹבוֹת אֲבַקְשָׁה אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי בִּקַּשְׁתִּיו וְלֹא מְצָאתִיו׃ ג מְצָאוּנִי

תו"א עד שיפוח היום . ספר הזוהר פ' וירא וע' מזריע : על הרי כתר : אוהר פ' ויו"ח . על משכבי :

רש"י

שנמדדו כשעלו על מקום : (טז) דודי לי ואני לו . הוא כל נרכיו תבע ממני ולא זוה אלא לי עבו פסח קדשו בכורות עבו משכן הקריבו עולות ולא תבע מאומה מהרת : ואני לו . כל נרכי תבעתי ממנו ולא מאלהים אהרי׳ : הרועה . את לאנו כשושנים במרעה טוב ונוח ויפה : (יז) עד שיפוח היום . מוסב למקרא של מעלה היימו דודי לי ואני לו עד זמן שנרס טהעון ושופחני השמש י כחוש היום ונבר השרב: ונסו הצללים . חטאנו כעגל כ חזאנו כתרגלים . ונסו הצללים . זכיות המגינות עליבו פרקתי עולו : סוב דמה לך דודי . גרמתי לו להסתלק מעלי על הרים המופלגים ממני: בתר. ל' חלוק' והפלג' : (א) על משכבי בלילות. ל בגר לי שיהבתי תפילה כל שלשים ושמנה שנה שהיו ישראל נזופים : בקשתיו ולא מצאתיו . (שמות לג) כי לא תעלה בקרבך (דברים ח) כי תוגי בקרבכם :

(ב) אקומה נא וגו' אבקשה . (שמות לג) ויהל משה (שם לב) תעלה על ה' : (ג) מצאוני השמרים . משה

שפתי חכמים

שלח הקטנים וכו' : פ דק"ל לאזן עד מורה על מרחק זמני מ מקומיי לזה פירש משה למקרא שלמעלה היימו דודי לי ואני לו עד זמן וכו' דהיינו מרחק הזמני : י פירושו על מלת היום הוא משרש דהיינו מלת שיפוח היום די כמה שפירש שנפחתי השמש ומשה הפרוך לומר כחוש היום . אלא עכ"ל מלת היום הוא דקמשמש : כ פירש משרש כס"י ונסו הצללים דהם מחר כך משרש כס"ם ונסו הצללים ומה שכתוב ונסו הצללים דברי רש"י הוא ופירושים דדכריו הוא ונשפחני השמש כחוש היום ונבר השרב ונסו הצללים . דקשה לרש"י מיך יתפעל ניפת הצללים משניפת השמש לכן פירש ונבר השרב ומתוך כך ונסו הצללים . ומחר כך פירש שיזה עין גורם שניפת השמש וכתב הרשלמו כפעל ונ' ומחר כך שפירש פירושו על שיפוח היום אז חזר ופירש דשריו על ונסו הצללים . דקשה לרש"י למה לי ונסו הצללים פרי המעשה הוא גורם שניפת השמש וזהו כמו שפירש היום ומה כן מהו ונסו הצללים לכך פירש זכיות וכו' ומה כן תרי מילי ניהו שיפוח היום מורה על המעשה ומה שם יש מעשה דילמה היו להם זכיות כנגדם לזה מורה ונסו הצללים דלא היו להם זכיות ומתיעוב זכיות לבד ג"כ היינו די דזילמא מה שלא היו להם זכיות משפחר דגם חטא ועון לא היו להם לזה אמר הכתוב דפירש להם חטא ועון ושפרקו עול מלות המגינות . ל קשה לרש"י מהו

מצודת דוד

ביי וכן המקום כ"ה מבך מרבעים שהם שבשתי במדבר : (טז) דודי לי . עכ"ז לא נפסקה ההבה מכל וכל שבל דודי היה מיוחד לי ולא נעלמי כו להסוק כמו וכן מני היית מיוחדת לו ולא געל בי להסוק בתחרת : כרועה בשושנים . כ"ל לא בלך להבק מיק ובכיח שבל הלך לבעות עלמו ולטייל בין השושנים עד יבבור הוצם ובלות חלוי . והמשל הוא לומר שעל"ז לא בחרתי בחל וכך והמקום כ"ה לא בחר בעם מחר שבל הבבה שביאתו על משה ואהרן ועל שבעים זקני העם הנמשלים בשושנים בריח מעביהם וביופי בשרון מעלניהם : (יז) עד שיפוח היום . ותו מיד חזרתי ופיוסתי לומו ונסלחתי ממנו לומר עד שהם שיהם השמש נפוח מן השרן לרדת לבקוע ועד יבוסו הצללים הוא עת ערב שאז יטהו צללי הדברים להיות מתארכים ומשבים למרחוק ועד שלא יהבוה העת הזה פנה דודי ודמה עלמיה הבל"ב לבוה דומה לנזל או לצופר הפלים הרלים על הרי בתר המלוקים ומופלגים שלו מהלו כי שם היו מלויים . ויתכן בהמתוז שעמדו שם הוא מ"ש ויולבו כל הבתרון (ב"ב כ') ר"ל הם לחי הקפתו ממנו לשוב לני קודם הערב להתעטף בהתכיס . והמשל הוא לומר מיד הלך משה לפייס את המקום כ"ם לשוב ולהתפלות אלי חי"ם קל מסכ :

ג (א) על משכבי בלילות . עודם מספרת מה שעשה בחולה הלבתי על מקום רפידת משכבי בלילות ושם בקשתי את החביב שאהבה נפשי בקשתיו ולא מלאתיו כי בחולה הלבתי אחריו ולא מלאתיו אלא בחוץ . (ב) אקומה נא . מז"ל שהיה משה אומר לפני הקב"ה רבונו של עולם אם חטאו ישראל לפניך בעגל אין אתה מוחל להם ומוחק אותם מספר החיים אמור להם שאני מוחק אותם מספרי שכתבתי בו : (ג) מצאוני השומרים . שהיו שומרים את העיר בלילות ושאלתי אותם אם ראיתם את שאהבה נפשי ולא הודיעוני כלום :

מצודת ציון

ובכל עול (ישעיה י) : (יז) שיפוח . מל' הפחה ונשיבה : היום . יקרא השמש כמו לרוח היום (בראשית ג') וזהו לפי שבעוד השמש על הארץ הוא יום : ונסו . מל' ניסה ובריחה : הצללים . מל' לט : סב . מלשון סביב : דמה . מלשון דמיון : לצופר . הוא יליל הפיל : בתר . עיין תלוק בתרים והפלוג כמו ויבתר פוחם בתוך (שם ט"ו) :

ג (ב) בשוקים וברחובות . כפל המלה בשמות נרדפים וכן שומרים

הַמְשָׁרְתִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר אֹתָהּ נַפְשִׁי רָאִיתֶם: ד כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי מֵהֶם
עַד שֶׁמָּצָאתִי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי אֲחַזְתִּיו וְלֹא אַרְפֶּנּוּ עַד־שֶׁהֲבֵיאתִיו ק׳ אֶל־
בֵּית אִמִּי וְאֶל־חֶדֶר הוֹרָתִי: ה הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת
הַשָּׂדֶה אִם־תָּעִירוּ | וְאִם־תְּעוֹרְרוּ אֶת־הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ: ו מִי זֹאת עֹלָה

תו"א כסוכנים נסיר. שכר פ' לך לך: מי זאת עולה. שכר פ' בהעלותך ופ' וישלח:

שפתי חכמים

פל מבכי בלילות בקשתיו ולא ימצאנו על מבכי מוח יבקש. לכן פי׳ בלילה לי וכו׳ כלומר על מבכי מבל הוא ביאורם בתפילה: מ דק״ל ממעט דזהו הדבירם שבמלו הסומרים שם עלה בקשתם שממנו שם שבתוב נפשי בקשתי ומה לוימם נפקא מיניה שם לזה לכ״ם מה מלאתם בפיו לכומר שם מחל לי הו לזה: נ מה במבתב רש״י פירושו שם ולא פירש כמו בפירש לעיל. י״ל דכוותם פ״ל דבבל מקום פיהם שבתובה לפי הענין דלעיל מיירי בדבקים בהבתה כמו שהמר ודגלו מני מהבה ממר השבעתי מתבם שם תעירו ושם תעוררו שם בהבתה שביני לדודי לבמותה ולהקניפה בלומר בלא תבא ותהליפו בהבתה בהוכרת שבר הבתה בבא דבקו עלי ופה מבבר בהבתה שים ליבתלו על הק״ם בלומר בתוזתיו ולא מרפנו על בן פירש בהבעתי שתהם שם תעירו ושם תעוררו בבר דודי ממני וכו׳ לעוזבו לבוא מחזיקו בי שם בתוזתיו ולא מעזבו ובן פירש לעיל זוהו חפן בי. ופי׳ שהברקים לעשות הדרך מיבור וכי׳ הענן והעשן עולין ורוחין לותן הקומות ומתמיהות על גדולתי ולומרות מי זאת בלומר

מצודת ציון

עפר (דניאל י״ב): (ד) כמעט. בתוך בל״ף למתמת סדבר וכן מברס ביוס (בראשית כ״ב): תרפנו. מלשון רפיון: סוכתי. מלשון סיון ול״ל שמי שהבתה שומי והוא בשל ענין במ״ם: (ה) תעירו תעוררו. שהבתה בא לומר בתבר בלתו לותי שבומרים שהבתים והבמבל הוא לומר בתבר בלתו לותי שבומרים שהבתים שבבתים בי בי שייבר בוזבה על בי והנה אין ולא מלאו בבוזה בפיהם שבלתי פיהם בתוך פיהם: (ד) כמעט שעברתי מהם. בבל בזמן מעט היה שבעברתי בהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי והבתר לא רפיתי לו עד שהבאתיו אל בית אמי עד שהבתתיו בל בית אמי לבבת בם עמדי בחומבה שהבתה. והמשבל הוא לומר מיד שבבאו אצל המתוגים בהם אמתו בבית שהבתים עמד יוסבי ושבחיהו בית הילדן בבוא את בהם והמקום ב״ה נלחם בחומות ובהתי על ס״ת המוזבות לי מאבותי והיו לתן קדושה ומוזבת לעבוד בם את ס׳: (ה) השבעתי בם. בבבלים תחלת שהבתה שבבתה לפחות לותה בבבת מהניו וכל שבעשה לו תוזבה גדולה בתמיה לומר בילוי וכן היה אמתו שבתה תבוב שהבתה ומקומה ומכן שבעתי התבה בהיות הפקר בלבחות בו בם תמתיהו לותי לעורר לעיבר שהבתה בעוד שלא בתה בהי הבוזה בשלמה בי בקובה היה בלבוד בתו שבבה שלא לתהדים עם שהבל וב״ם ל״מעשה: (ו) מי זאת עולה. עודה שבבתה ושבתתה בשדה הלא בתה שבי׳ בם מתו וכה תהמר על בעשות היועתן מי היה זאת שעשתה מן שמדבר ומרוב זהבה היתה בדמית בתוך בתו תימרות עשן שבר עפה למרוק וביתה שעוב היה עוף בלתו היתה מקושרת בעוב ובלובה ומכל בשמים שהתוקים שמעויים שלל הרוכל שעשיס היה ערב

קול יעקב

(ו) וְמִי זֹאת עֹלָה מִן הַמִּדְבָּר כְּתִמְרוֹת עָשָׁן (אִנְּמָא דֶּרֶךְ מְדָרָשׁ דִּ
הַיְינוּ פָּרָשָׁה וְעֵדָר אִיהוּ דָּם פְּאִלְּקָא וְיוֹם אֲלֵי מַעֲשִׂים וַיְיעָרֵי וַיְיעָן
אוֹף הִים פַּיְיעָר אוֹג וַיְדָעֲרָן אַרְאָם הִים פַּיְיעָר עֲנִטְפָּרְם נְאָם וַיְי
הָאבּ זִיךְ אוֹף וְוַעֲמָן סוֹמָךְ צוּ וַיְין (כְּקִיבְּרָת סוֹר וּלְבִינָה) דָּם הִיינֶם
פָּקָן אַבְרָהָם יִצְחָק אוֹג יַעֲקֹב אַצוּגְד וַיְעָלָן הִיר בָּעֵבָן צוּ פַּר שֶׁיֵּין
דִּי זָאךְ הִיר וְוַעֲלָן פְּרַיְיעָר קְלָעָרָן אִין דָּעם עֶבֶן פּוּן פָּרָנְסָה פּוּן דִּי
בְּעִנְטְשֶׁן אִיז פַּר הָאנְדֶן צְוַוייִם הִינֶם אֲמֶן וָאם אִיז זִיךְ כְּפָרֶנֶם
הִים דָּעם מְסָחֵר וְוָם הָם אִין קְלֵיינֶם עֶר פַּר קוֹפֶם סְחוֹרוֹת אֲדָעֶר
מַשְׁקָאוֹת אוֹג פַּר דִּינֶם אוֹג דֶּר אֲנְדֶּרֶר מִין אִיז וָם פְּאַרְן הִים
דִּי שִׁיקֶן אוֹף דִּי יַמִּים אוֹג בְּרֶנְגֶן סְחוֹרוֹת פּוּן וַיְיטֶע לְעִנְדֶר דֶּר
חִילוּק אִיז צְוַוייִשֶׁן דִּי צְוַוייִ פְּרָנְסוֹת דֶּר דָּאוְיעֶר וְוִם הָם זִיין פְּרָנְסָה
אִין שֶׁאם אִיז שָׁוֵיעֶר עֶר וָאל וָעֶרְן אַיין עֹשֶׁר פִּילוֹזוֹפְיֶע פּוּן זִיין

סחורה

אִים בַּאנְרִיפֶן וְלֹא מַרְפֵּנוּ אוֹג אִיךְ הָאבּ אִים נִיט גְלָאוּט עַד שֶׁהֲבֵאתִיו בֵּיתָ דָּאם אִיךְ הָאבּ גְבְּרַאכְט אִים אֶל בֵּית
אִמִּי צוּם הוּז מִיין מוּטֶר וְאֶל חֶדֶר הוֹרָתִי אוֹג צוּם קַאמֶער מִין טָרָאגֶן דֶם מְשָׁכֵּן שִׁילָה: (ה) דְּרוּם אוֹךְ
הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם אִיךְ טוּא בְּאשְׁוּוערֶן אַיִךְ בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם דִּיא דָּעְרְפֶּר פּוּן יְרוּשָׁלַיִם דָּאם וָעֶנְן דִּיא אוֹמוֹת אִין
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דִּיא רָא וָאֶרֶן גְלֵייךְ בִּימֵי דָוִד קֶעֶנְן יִשְׂרָאֵל וְוִי דִּיא דָּעְרְפֶּר קֶעֶנְן יְרוּשָׁלַיִם. אִיר וָאלְט
זִיין בְּצְבָאוֹת גְלֵייךְ וְוִי דִּי הֵירְשֶׁן אוֹ אָדֶר בְּאֵילוֹת וְוִי דִּי אִינֶן הַשָּׂדֶה פּוּן דָּעם פָּעלְד אִם תָּעִירוּ אוֹב אִיר
וָועט פַּיינְטֶן וְאִם תְּעוֹרְרוּ אוֹג אוֹב אִיר וָועט כַּאטֶן קְרִינֶן אֶת הָאַהֲבָה דָּם לִיבְשָׁאפְט עַד שֶׁתֶּחְפָּץ בְּיוֹ עֶם אִין
וָאךְ בְּאוִילְגְט צוּ מִיר דָּם לִיבְשָׁאפְט פּוּן הקב״ה: (ו) אַזוֹ וָאנְט בְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אַז אִיךְ בִּין גְנָאנְגֶן אִין דֶּר
מִדְבָּר אִין גְנָאנְגֶן דֶּר עַמּוּד עָנָן אוֹג דֶּר עַמּוּד אֵשׁ פַּר מִיר אוֹג דֶּר שְׁלָאנְט דִּיא נְחָשִׁים וַעֲקְרַבִּים אוֹג
פַּר בְּרֶענְט דִּי דֶּערְדֶר צוּ מַאכֶן דֶעם וָועג גְלֵייךְ אוֹג דֶּר וָואלְקֶען אִיז דֶּער גְנָאנְגֶען אִין דֶּער הֵיךְ. דָּאם
הָאבֶן גְזָאגְט דִּיא אוֹמוֹת וואוּנְדֶּערְן זִיךְ אוֹף מִיינֶער גְדוּלָּה אוֹג וָאנֶן מִי זֹאת עֹלָה וְוֶער אִיז דִּיא דָּאוְיעֶר

הַמְדַבֵּר כְּתִימָרוֹת עָשָׁן מְקֻטֶּרֶת מֹר וּלְבוֹנָה מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל׃ ז הִנֵּה מִטָּתוֹ
שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל׃ ח כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה

תו"א הגה מטתו שלשלמה. ירמות קט נעלין קפ סנהדרין ו כ שבועות לה זוהר פרשת תחיי תוס׳ : כלם תחזי חרב מלמדי . סנהדרין ז :

רש"י

כמה גדולה היא זאת השולה מן המדבר וגו׳ : כתימרות עשן . גבוה וזקוף כתמר : מקטרת מור . על סם ענן הקטורת שהי׳ מתמר מעל מזבח הפנימי : רוכל . בסם המוכר כל מיני בשמים : אבקת . על סם שכותשין אותו זשוחקין הרק כאבק : (ז) הנה מטתו שלשלמה . לכל מועד והחרים ס שהיו נושאין במדבר : ששים גבורים סביב לה . ששים רבוא סביב לה : מגבורי ישראל . מיוחסי הגבה שבכל לבד הפחותים מבן עשרים והיתירים על בני ששים : (ח) מלמדי מלחמה . מלחמתה של תורה וכן הכהנים המוכנים לותה החזים סביבות המשכן מלומדי

שפתי חכמים

כמה גדולה היא זאת השולה מן המדבר וגו׳ : כתימרות עשן . גבוה וזקוף כתמר : מקטרת מור . על סם ענן הקטורת שהי׳ מתמר מעל מזבח הפנימי : רוכל . בסם המוכר כל מיני בשמים : אבקת . על סם שכותשין אותו זשוחקין הרק כאבק : (ז) הנה מטתו שלשלמה . לכל מועד והחרים ס שהיו נושאין במדבר : ששים גבורים סביב לה . ששים רבוא סביב לה : מגבורי ישראל . מיוחסי הגבה שבכל לבד הפחותים מבן עשרים והיתירים על בני ששים : (ח) מלמדי מלחמה . מלחמתה של תורה וכן הכהנים המוכנים לותה החזים סביבות המשכן מלומדי

סיכם בעוד שהסכימו חפץ עלי: ס דק"ל קודם זה לומר מה שהיה במדבר היך יסמוך לזה הלא מעתו . לכ"פ דגם זה מספר מה שהיה במדבר ופירוש הלא מעתו לזה מעתו שהוא מועד וכו' ומהול מועד נקרא מעתו כדפירש לעיל וכאלו לומר הלא מעתו שהוא המשכן של תוך שהשלום

מצודת דוד

ומעולה וכלומרת הלא מי היא העולה ועולה מחרבה . והמשל הוא לומר הלא מי עליהי מן המדבר בעמודי עשן ועמי המשכן ומזבח שהקטירו עליו הקטורת מ הרבה מיני בושם : (ז) הנה מטתו שלשלמה . לפי מרבים שהכתה על החשוק היה גדול בעיניה עד שהיתה מוהי בשם מלך שלמה שהיה גדול והמולכלה שבכל בני אדם וכה תאמרה על הפעולות שהם כ"ב הייתי אמן שהיה ויקרא בעיני החשוק עד כי מפחדו לילה יחשבו ס׳ מי מן המלה שהם הכין לי עשה במיטה מעולה וסבב שהם שהשה ששים גבורים מגבורי ישראל שהמשל על השמיר' לבלתי תת שיהם לעיניהם . והמשל הוא לומר שהם כבה"מ היו ששים לחום גבורים והם כ"ד משמרות כהונה וכ"ד משמרות לויה ושתים עשרה מחלקות שבמשל בן הוא במדבר וכולם היו לדיקים וזריזים ונבונים בהכנתם יכלים : (ח) כלם אחוזי חרב . כל הגבורים המומחים היו מחזיקים החרב בידם לשמח מול שודדי לילה והיו מוכנים

מצודת ציון

מל׳ התטוררת : (ו) כתימרות . מלשון תלון תמר וכ"ל עמוד עשן שהוא כתלון תמר וכן ותימרות עשן (יואל ג) : מקטרת . הקטרת . הבשמים שהכיים לקטר קטרת בלשון מקטר : מור וכוכוש . שמות מיני בושם : מחקת . כ"ל בשמים המחוקים דק דק כשחק וכן יקקו עפר הדק כמו יכסך מחקם (יחזקאל כ"ו) : רוכל . כן יקרא סוחר שהוא כמו הלכפיס והרכלים (נחמיה ג') : (ח) מלמדי . ענין הכנה כמו ויולמד נטריה טרף (יחזקאל י"ט) :

פירוש ע"ט

דֵּי דָא אוֹף נַיִּיט מִן הַמִּדְבָּר פּוּן דֶּר מִדְבָּר כְּתִימָרוֹת וַוִי
אַיין רוֹךְ וָואם אִיז הוֹךְ וַוִי אַ־יִיטְל בּוּם מִקְטֶרֶת מוֹר
וּלְבוֹנָה וָואר גְּדַעמַפְט גְּוּוירְץ אוּן וַויירָךְ דָם אִיז דֶּר
עָנָן הַקְּטוֹרֶת מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל פּוּן שְׁטוּב אַפְּטֵיקֶר׃
(ז) הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה וגו׳. נוּן זַיין בֶּעט כְּבִיכוֹל דָם אִיז
דֶּר מִלָּה פּוּן דֶּר וָועלְט הקב"ה דָם אִיז דָּער אוֹהל
מוֹעֵד אוּן דֶּר אָרוֹן וָואם דִּיא יִשְׂרָאֵל הָאבֶן גְּמַראַכְט
אִין דֶּר מִדְבָּר וְעָנִין וְעַכְצִיג גִּבּוֹרִים אַרוּם זוֹ אִיר פּוּן
דִּי שִׁבְאַרְצְק יִשְׂרָאֵל דָם וְעָנִין דִּי שִׁשִּׁים רְבוֹא פּוּן
דִּי יִשְׂרָאֵל׃ (ח) כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה דִּי אַלְע
זַיי הַאלְטֶן דִּי שְׁווֹערְד גְּלְעֶרינְט דִּי שְׁטֶרַייט פּוּן נֵד
תּוֹרָה אוּן דִּי כֹּהֲנִים וָואם רִינְגְלְעֶן אַרוּם דָם מִשְׁכָּן
וְעָנִין גְּלְעֶרינְט דָעם סֵדֶר פּוּן דֶּר עֲבוֹדָה אִישׁ חַרְבּוֹ
עַל יְרֵיכוֹ אִיטְלִיכְער מַאן זַיין שְׁווֹערְד אוֹף זַיין זַייט
דָם מַיינְט דָּער פְּסוּק וָום זַיי מַאכְן זִיךְ סִימָנִים אוּן
מְכוֹרָת צוּ דֶּר תּוֹרָה מְפַחֵד פּוּן וְעָנָן פָּארְכְט וָום זַיי
הָאבָן מוֹרָא זַיי וָאלְן נִיט פַּאר נָעמָן דִּי תּוֹרָה בַּלַּילוֹת
אִין גָּלוּת כְּבָל וָום אִיז גְּלַייךְ גָּווען צוּא דִּיא נָעכְט ז

הָאבָן מְקַבֵּל גְּווען דִּי וְעקָה הוּגְדָּרָם מִים דְּרַייצִן מְצוֹת זַיי הָאבָן נָאר גְּנָאכְט נָעשָׂה וּנְשָׁכַע וְעָנִין זַיי שׁוֹן גְּרוֹס גְּיָארְן אוּן נָאם הָם
זַיי״א שׁוֹן נָפָאן נִסִּים אִין מְצָרַיִם אוּן בַּיי דָעם יַם אַלְיָן וְוָעלָן מְקַבֵּל זַיין אוּן נָאךְ דָעם הָם זַיי״א נָאם גְּנָעבָן
בֵּן אוּן בְּפָרָם אַז זַיי הָאבָן שׁוֹן מְקַבֵּל גְּווען דִּי תּוֹרָה וְעָנִין זַיי בְּוַדַּאי גְּרוֹס גְּוָארְן אָבָר אַז זַיי וְעָלָן אֶפְּילוּ עוֹבֵר זַיין אוֹף דָעָר
קָלָעְנְסְטֶר מְצָוָה הָאבָן זַיי אֲגְרוֹסָן עוֹנֶש וָוארוּם דָעָר אַייבֶּרְשְׁטֶר אִיז מְדַקְדֵּק מִים דִּי צַדִּיקִים אֶפְּילוּ בְּחוּט הַשַּׁעֲרָה קְרִיגְן זַיי הָאבָן
דִּיךְ דִּי מִצְוֹת גְּרוֹסֵי עוֹנֶשׁ אוּם אַז דִּי הַיִּירְן הָאבָן גְּוָאכְט נָאךְ וָום שִׁפְּראךְ דִּיךְ דִּי מִצְוֹת אַז זַיי וְעָלָן זַיי
בִּיט בְּקְרִיגְט זַיין הָאבָן זַיי גְּקְרִיגְט אוֹף דִּי יִירָן אוּן הָאבָן גְּנָאכְט נָאךְ וָום הָאבָן דִּי יִירָן אוֹף זִיךְ גְּנוּמֶן אַז אֲגְרוֹסָן מַשָּׂא וּמַתָּן זַיי
קְרִיגְן דוֹךְ אָרוּם וְעָרָן דָם וְאכְט דָר מִדְרָשׁ דִּי הַיִּירְן וְאכְן וְוָער אִיז דִּי דָאוּיעָג וָום זַיי״ערִי מַעֲשִׂים גַּיְיעָן אַרוֹף מִים פַּייעָר אוּן גִּידְרָן
אָרָאם מִים פַּייעָר דָם מַיינְט דָעם טָעג זַיי זְאכְן גָּרִיגְ זַיי זְאכְן גָּרִיגְ זַיי הָאבָן אֲגְרוֹסָן זְעָנִין זַיי אֲבָר גְּרִיגְ זַיי וְאלְן אָרָאם
גִּידְרָן; דִּיךְ דִּי מִצְוֹת נָאךְ וָום הָאבָן זַיי אוֹף זִיךְ גְּנוּמֶן אַז פִּיל מִצְוֹת זְעָנִין דוֹךְ אִין אֲגְרוֹסֶר סַכָּנָה עֲנָשָׁרָם זַיי נָאם אִיר וְאלְם
זִיךְ נִיט פַּר וואוּנְדֶרְן אוֹף דִּי יִירָן וָאם זַיי״א הָאבָן אוֹף זִיךְ מְקַבֵּל גְּווען דָעם גְּרוֹסָן מַשָּׂא וּמַתָּן זַיי הָאבִין אוֹף וְעָנְטָן זִיךְ סוֹמֶךְ צוּ
זַיין זַיי הָאבָן אַפְּאכְט אַיין עִשָּׂרָה עָלְפָּרָן זָעָנִין עֶשְׂרִים זַיי זְכָנִין דִּי קִינְדֶּר פּוּן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אוּן אוֹ זַיי מַאכְט
גְּווען אוֹ זַיי זִינְן הָאבָן נִיְיגְרִיגְם אוּן הָאבָן נַפָּאכְם דָאם עֶגֶל אוּן אוֹ זַיי הָאבָן נִיְיגְרִיגְם מִים דִּי מַכּוֹת זְעָנִין זַיי אָרוּם גְּוָארְן
זַיי זִיךְ פַּר וואוּנְדֶרְן אוֹף דִּי יִירָן וָאם זַיי״ערְע צוּ וַיי״ערְע עָלְפָּרָן אוּן הָאבָן זַיי אוֹף זַיי בְּשׁוּצְט זַיי הָאבָן גְּבָעטָן זַיי הָאבָן גְּוָאכְט נָאם אוּן הָאבָן גְּוָאכְט זְכוֹר לְאַבְרָהָם

שיר השירים ג

אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן ׃
עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף רְפִידָתוֹ זָהָב מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן תּוֹכוֹ רָצוּף אַהֲבָה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלָ͏ִם ׃
צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בָּעֲטָרָה שֶׁעִטְּרָה־לּוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ

תרא לחריון עשה לו למלך שלמה . בחנית יד אחר ע' פרופא : רפידתו זהב . בגיליס ' : מחיצה . פתיחים כו שוכר ע' פתיחים

שבתי חכמים

מצודת ציון

על ירכו. על לד: (ט) אפריון . כוס שמשתין בה כלשון וכדרז"ל כוסיכה בפסחין (סוטה י"ב) וכן קרלו רז"ל למשה עוסיה ואמרו ע"ש בפרין ובדין עליה (כתובות י') : כלכתו . עם יער בלע"ז : (י) רפידתו . ענין מלשה כמו רפודני בתפוחים (שיר ב') : מרכבו . בלע"ז כריכה : ארגמן . עם לבע חמוד : רצוף . ענין גחלת עם ובידו רלפס (ישעיה ו) . ודרך המקרא לכנות ספינת החכמה בשם הכותל ומשכלב . וכן בפסים לבסי עם שלבתם יפ (לקמן מ') : (יא) בעטרה שנתה : תחנתו על חתן :

מצודת דוד

במלחמה לדעת תכסיסיה ותחבולותיו : עוז תרכו על ירכו . כ"ש מסה היתה תרכו מלומדת לו על ירכיו להיות נכון למחוז כיד פס פפול בחרב המחוזה בכפו ותחבולות המלחמה היתה מן הפחד בפלגי כוליות מהפוחדים והנבוכים . ומשמל הוא לומר כל התכוח הפלגה היו מוכנים במלחמת היה"ר ועמדו על מלחמתם לעשות גדרים להשתמר מפחדי היה"ר ומוסן מחבולותיו ועוזם עזרתו על כי פחדו מן יוכלו בלבת פחדיו ויהיה מעותד לנוס מוכן כמלבת פלגיה : (ט) אפריון . עשה מלו מחשך להסתפל עשה ס וכה מלבת הכח האפריון עשה מעלי הלבנון מן המובחר בעיר . ומשמל הוא על כיון המקדש שהיה כיון נפלא ומפואר : (י) מעודיו . הם העולים בתלבנת מלבות האפריון ועל הלבושות בשמשל נפש יפלו הוליון סביב האפריון . ומשמל הוא על עמודי יכין ובועז שהיו תמודות בלפף : רפידתו . המלבות שעל האפריון היו מפפילי זהב מעשה רוקם . ומשמל הוא על מקום מבלן הבריות שעל כפורת הזהב : מרכבו . זהו פיוון התלוי ובוכב על הלבושות שמעמיד לעמוד . ומשמל הוא על פרוכת שתת המחילה המבדלת בין הקדש לקדש הקדשים : תוכו . בתוך האפריון שוכב נחלת על תהבה הנלחמת שלל בשמות ועל התשוק ושל שתת שהם תבלת תוכו בלב כל העבודות כולן ומ"ש על כן בלעות (לעיל ג') . ומשמל הוא לומר בתוך המקדש היתה הבריות הבריות הנלחמה ובשוגים בשיני כל התומות : (יא) לציון ולירושלים . עתה מתפללת בשני הבעורות ובשילוי תומרת על שבאו לשתות בתך בת מפלת התשק ועם כי אין שני בתלי לו כי לציון מבתיכן ולבנה לציון הבעורה שעטרה לו שמו ביום שנתפתח

סדר עבודתם: איש חרבו. כלי זיינו הן מסורת וסימנים שמעמידים על ידם את הגירסא והמסרה שלא תבוא : **מפחד בלילות.** פן ישכחוה ויבואו עליה' צרות וכן הוא אומר (תהלים כ') נשקו בר פן יאנף והתכדו דרך : (י) **אפריון עשה לו.** זה אהל מועד שנקבע במשכן שילה עשה לו אפריון חופת כתר לכבוד : (י) **רפידתו.** משכבו ומשבנו על הכפרת שהוא זהב : **מרכבו ארגמן.** זה הפרכת שהי' תלוי ורוכב על כלובסות מעמוד לעמוד :

רש"י

תוכו רצוף. סדור בראשית מהבה חרון וכפרת וכרובים ולוחות : **מבנות ירושלם.** מן ישראל ירחים ולמעלה להקב"ה : (יא) **בנות ציון.** כנים שמלויינין לו בתילה ובתפילין ובציצית : **בעטרה שעטרה לו אמו.** אהל מועד בהוא מעוטר בגוונין תכלת וארגמן ותולעת שני.למר רבי נחוניא שאל רבי שמעון בן יוהאי את רבי אלעזר ברבי יוסי ח"ו שמעת מאביך מהו בעטרה שעטרה לו אמו אמר לו משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה חובבה ביותר לא זו מחבבה על שקרקפ בתי שכ' (תהלים מה) שמעי בת וראי לא זו מחבבה על שקרקפ אחותי ע שנאמר פתחי לי אחותי רעיתי לא זו מחבבה על שקרקפ אמי שנאמר (ישעיה נא) הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי החזינו ולאמי כתיב אמר רבי שמעון בן יוהאי ונשקו על רקפו וכו' : **ביום חתונתו.** יום מתן תורה שעטרוהו להם למלך ונקבו שם : **ביום**

קול יעקב

(ט) אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ אַיִן חוּפָּה דָם אִיז דָּר אוֹהֶל מוֹעֵד פּוּן מִשְׁכָּן שִׁילֹה הָט עֶר גְמַאכְט צוּ אִים דָּר קְנִיגִ שְׁלֹמֹה דָם אִיז הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן : (י) עַמּוּדָיו פּוּן הָאלְץ דֶעם וָואלָד וָום הַיימְט לָבָנוֹן : (י) עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף זַיינֶע זַיילֶן הָט עֶר גְמַאכְט פּוּן זִילְבֶּר דֶיהָלְט וְהֵם מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן זַיין בָּעט נָאלְד דָם אִיז דֶעֶר בַּפּוֹרֶת הוּט זַיין רַייט וְואנְן פִּירְפִּיל וְואלְ דָם אִיז דָּר פָּרוֹכֶת הוּט רָצוּף אַהֲבָה אֵינְווַיינִיג גְפַלַאכְטֶרְט מִיט לִיבְשַׁאפְט דָאם אִיז דָּר אָרוֹן אוּן כְּפוֹרֶת אוּן כְּרוּבִים מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַ͏ִם פּוּן דִי טָעכְטֶר דָם זָענֶן דִי יִשְׂרָאֵל וָום זַיי זָענֶן יָראִים וּשְׁלֵמִים צוּא הקב"ה : (יא) צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן גַייט אוֹם אוּן זָאהְט דִי מַעֲכְטֶר וָואם זָענֶן גְצַייכְנְט מִיט תְּפִילִּין מִיט צִיצִית בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה דָאם אִיז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּעֲטָרָה אִין דָּר קְרוֹן שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ וָום וְיא הָאט נָקְרַייגְט צוּ אִים זַיין מוּטֶער דָאם זָענֶן דִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דִיא דָא הָאבֶן נָאמְט אַיין אוֹהֶל מוֹעֵד דָּר וָואר נָקְרַייגְט מִיט אִילְרְלַיי בָּארְבְּן

פירוש ע"ט

(ט) אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ אַיִן חוּפָּה דָם אִיז דָּר אוֹהֶל מוֹעֵד פּוּן מִשְׁכָּן שִׁילֹה הָט עֶר גְמַאכְט צוּ אִים דָּר קְנִיגִ שְׁלֹמֹה דָם אִיז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מֵעֲצֵי הַלְּבָנוֹן : (י) עַמּוּדָיו פּוּן הָאלְץ דֶעם וָואלָד וָום הַיימְט לָבָנוֹן : (י) עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף זַיינֶע זַיילֶן הָט עֶר גְמַאכְט פּוּן זִילְבֶּר דֶיהָלְט וְהֵם מֶרְכָּבוֹ אַרְגָּמָן זַיין בָּעט נָאלְד דָם אִיז דֶעֶר בַּפּוֹרֶת הוּט זַיין רַייט וְואנְן פִּירְפִּיל וְואלְ דָם אִיז דָּר פָּרוֹכֶת הוּט רָצוּף אַהֲבָה אֵינְווַיינִיג גְפַלַאכְטֶרְט מִיט לִיבְשַׁאפְט דָאם אִיז דָּר אָרוֹן אוּן כְּפוֹרֶת אוּן כְּרוּבִים מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַ͏ִם פּוּן דִי טָעכְטֶר דָם זָענֶן דִי יִשְׂרָאֵל וָום זַיי זָענֶן יָראִים וּשְׁלֵמִים צוּא הקב"ה : (יא) צְאֶינָה וּרְאֶינָה בְּנוֹת צִיּוֹן גַייט אוֹם אוּן זָאהְט דִי מַעֲכְטֶר וָואם זָענֶן גְצַייכְנְט מִיט תְּפִילִּין מִיט צִיצִית בַּמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה דָאם אִיז הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּעֲטָרָה אִין דָּר קְרוֹן שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ וָום וְיא הָאט נָקְרַייגְט צוּ אִים זַיין מוּטֶער דָאם זָענֶן דִי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דִיא דָא הָאבֶן נָאמְט אַיין אוֹהֶל מוֹעֵד דָּר וָואר נָקְרַייגְט מִיט אִילְרְלַיי בָּארְבְּן

וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ׃ ד א הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי הִנָּךְ יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד׃ ב שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הַקְּצוּבוֹת שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה

רש"י

שמחת לבו. זה שמיני למלואים שנתחנך בו המשכן במדבר: (א) הנך יפה רעיתי. קילסן ורצן וערבו פ עליו קרבנותיהם: עד שיפוח היום. שחטאו לפני בימי חפני ופינחס: עיניך יונים. גווניך ומראיתך ודוגמתך כיונה צ הזאת הדבקה בבן זוגה וכששוחטין אותה אינה מפרכסת אלא פושטת צוארה כך אתה נתת שכם לסבול עולי ומוראי: מבעד לצמתך שערך כעדר העזים. הקילוס הזה דוגמת קילוס חנה ק הנתהבת להתן מכפנים לקישורייך שערך נאה ומבהיק כצוהר ולבנונית כשער עזים לבנות היורדות מן ההרים ושערן מבהיק מרחוק והדוגמא שדימה כנסת ישראל לכך זו היא מכפנים למחנותיך ומשכנותיך אף הרקים שביך חביבין עלי כיעקב ובניו שגלשו לרדת מהר הגלעד כשהשיגם לבן שם. ד"א כאותן שנכבאו על מדין בעבר הירדן שהיא בארץ גלעד ולשון זה במדרש שיר השירים: מבעד. הוא לשון מכפנים שרוב בעד שבמקרא דבר המסיך ומגין נגד דבר אחר כמו (איוב ט) ובעד כוכבים יחתום (יונה ב) הארץ בריחיה בעדי (איוב כה) הבעד ערפל ומבעד הוא הדבר שהוא מכפנים לאותו בעד לכך הוא אומר מבעד: צמתך. לשון דבר המצמצם השער שלא יפריח לצאת וזו היא השבכה והקישורים ולא יתכן לפ' צמתך לשון צומת שתהא התי"ו מוסרת בתיבה שא"כ היה לה להיות דגושה כשהיא נסמכת לה"א לפעול בה פעולת נקבה הו לוי"ו לפעול בו פעולת זכר כמו תי"ו של שבת כשהוא נותנה לנקבה היא מודגשת כמו חגה חדשה ושבתה וכן לזכר עולת שבת בשבתו ותי"ו של צמתך שהיא רפה על כרחינו באה בתקום ה"א ויהא שם הקיטור צמה וכשהוא סמוך לתתו לזכר או לנקבה תהפך הה"א לתי"ו רפה כגון שפחה תהפך לומר בפחתו שפחתה. וכן אמה אמתו אמתה. ערוה ערותו ערותה. וכן זה צמה צמתו צמתה צמתי צמתך: שגלשו. שנקרחו גבה מתורגם גלוש כשהבהמות יורדות מן ההר נמלא ההר נקרח וממורט מהם: (ב) שניך כעדר הקצובות וגו'. אף קילוס זה בלשון נוי אשה: שניך. דקות ולבנות

שפתי חכמים

יתירה חיבבה עד שהגדילה להיות היא במעלה יתירה מתנו כמעלת האם על הבן: פ כל זה דברי רש"י הוא אבל אינו מרשם הפסוק ועשה פירושיו עליו דאין כאן מקומו ולקמן בפסוק עצמו מפרשו כי שם ביתו: צ כלומר אין עיניך פה לשון עינים ממש אלא לשון מראית כמו עין יעקב כעין הבדולח ולכן פירש גם בכאן וכששוחטין וכו' כי אתה נתת שכם לסבול וכו' ולא פירש כן לעיל דלעיל מיירי שכבר קבלו לסבול עול תורה ולא מיירי רק בהצדיקים הדבקים בו אבל כאן מיירי בשעת מתן תורה שנתנו שכם לסבול יותר מכל האומות כיונה זו כששוחטים אותה וכו': ק רש"י מפרש תחלה ענין הכתוב בכלל ואחר

מצודת דוד

עמדי ואז היה יום שמחת לבו כי הרבה לצמות על שנפלתי בגורלו וכאומרת הנה מזה תקחו ראיה שאני חוגגת לו כי לולא זאת לא העטירה לו אמו עטרה ביום שמחת חתונתו. והנמשל הוא לומר אתם האומות אל תחשבו שמה שבחר בי ה' הוא בעבור אהבת האבות לבד עם כי אינני חוגגת לו מפאת עצמי כי הביטו וראו שביום מתן תורה הייתי לו לעטרה ולאוצר חביב כמ"ש והייתם לי סגולה כו' ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות י"ט) ונאמר ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מ"ט) וכ"ז חוזר למעלה לומר הואיל וכן הוא בודאי תמהר לשוב האהבה למקומה ולכן השבעתי אתכם כו':

ד (א) הנך יפה רעיתי. כאשר היה נשמע אל המשוק שהיא מתעטעת באהבתו אליו והפלגת בטחונה בו שלח אמריו לקלסה וכה אמר הנך יפה כו' ר"ל יפה היית מאז עודך רעיתי ויושבת עמדי ועדיין את עומדת ביופיך ולא נפרדה היופי ממך מכל וכל בעבור הצער שעזבתיך. והנמשל הוא לאחדים עם המבל ויאמר על כשרון המעשים: עיניך יונים. מראה עיניך היה מאז כמראה עיני יונים והנה נסתרות מכפנים להמסך ובזה היו ממשיכות אהבה וחשק יותר מאלו היו גלויות מבלי מסוה והנמשל הוא על החכמים שהם עיני העדה להורותם הדרך אשר ילכו בה אשר היו נחמדים כיונים ולנועים במעשיהם להסתירם מבני אדם: שערך כעדר העזים. שער ראשך הי' מאז שרוק ומבהיק כשער עדר העזים אשר נמרטו ונשרקו בענפי הקוצים ברדתם ממקום מרעיתם מהר גלעד וכאלו נסרקו במסרק. והנמשל הוא על סנהדרים שהיו בה המגדלים פרע שער ראשם כעדר העזים כי שהם שרוקות ושערותם ארוכות ותלויות כלפי מטה: (ב) שניך כעדר הקצובות. שניך היו דומות זו לזו בגובה ובעובי ולבנות היו במראה כמו עדר הדומות א לזו כאלו נחתכו כאחת וכשהם עולים מן

מצודת ציון

ד (א) הנך. הנה את: יונים. כיונים: מבעד. בפנים כי בעד ענינו דבר המפסיק כמו הארץ בריחיה בעדי (יונה ב') ומבעד הוא הדבר שהוא מפנים לאותו בעד המפסיק: לצמתך. הוא המסוה המכסה את הפנים כמו גלי צמתך (ישעיה מז) והוא יריעה דקה מאד ומראית הפנים נראה דרך בה: שגלשו. ענין מריטת השער כי גבח הוא (ויקרא י"ג) ת"א גלוש הוא: (ב) הקצובות. ענין חתיך

פירוש ע"ט

תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ אין חֲתוּנָה טאג דאס איז מַתַּן תּוֹרָה האבען זיי גקריינט הקב"ה איבער זיך פאר איין מֶלֶךְ פון דר וועלט וּבְיוֹם שִׂמְחַת לִבּוֹ אין פרייד זיין הארץ דס איז שְׁמִינִי לְמִלּוּאִים׃ (א) הִנָּךְ אזו זאגט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צו די כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי דוא בִּיסט שיין מיין געזעלין עֵינַיִךְ דיין גלייבעניש יוֹנִים אזו ווי טויבען די דא באהעפט זיך אין איר פאר און ווען מען שעכט זיא שטרעקט זיא אוס איר האלז און צאפילט ניט. אזו אוך שטרעקסטו אוס דיין אקסיל צוא ליידען מיין יאך און מיין פארכט מִבַּעַד פון אינווייניג לְצַמָּתֵךְ צו דיינע קניפלעך שַׂעְרֵךְ דיינע האר זענין קלאר און שיין און ווייס כְּעֵדֶר אזו וויא איין שטאדע הָעִזִּים דיא ציגן שֶׁגָּלְשׁוּ וואס זיי זענין ווארן אפ גיפליקט מֵהַר פון בארג גִּלְעָד זענין מיר גליבט ווי יַעֲקֹב מיט זיינע קינדר די דא האבען גנידערט פון בארג גלעד אז לבן הט זיי נאך גיאגט׃ (ב) שִׁנַּיִךְ דיינע ציין זענען

קול יעקב

מים אזעלכי גמעלן וואס עס איז ניט פאר האנדן אויף דר גאנצר וועלט און וואס נאך פאר נייעס קענין מיר דיר מאלן ענפערט זייא דר מלך איר זאלט מיר בויען איין הויז און איר זאלט דאס מאלן פון אונוויינג און פון דרויסן עס זאל זיך אום ווייזן גלייך עס וויל איין פאלן און עס זאל זיך אום ווייזן גלייך אז דר דאך איז צו בראכן און עס רעגינט אריין און די ווענט גלייך ווי זיי זענען מיט לעכער און אין שטוב זאל זיך אום ווייזן וויא עס שטייען צו בראכנע כלים און עס זאל זיך אום ווייזן וויא אין שטוב שטייט איין ארומער מענטש פר צארגט און דס ווייב מיט די קינדר שטיין נאקיט אין בארוויס הכלל אלי בעלי מלאכות זענען ארום גגאנגן אויף דר שטאט זוכען מאטר ווילן זיי געפינן פונקט אזו איין ארומע שטוב זיי זאלן קענען נאך מאלן אזו איין שטוב אבר זיי האבן ניט געפונען ווייל אין דר גאנצר שטאט איז גבויעט גוטע הייזר זענן זיי גגאנגן ביז אין עק שטאט האבן זיי דר זעהן דעם ארומנס שטיבל אז דס איז אקארט ווי דר מלך הט זיי גהייסן מאכן האבן זיי דעם ארומאן גגעבן פיל געלד פר דעם שטיבל און האבן דעם ארומאן צו גנומן פר איין מיינסטער

שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכְלָה אֵין בָּהֶם: ג כְּחוּט הַשָּׁנִי שִׂפְתוֹתַיִךְ וּמִדְבָּרֵךְ נָאוֶה כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: ד כְּמִגְדַּל דָּוִיד צַוָּארֵךְ בָּנוּי לְתַלְפִּיוֹת אֶלֶף הַמָּגֵן תָּלוּי

תו"א כפלח הרמון רקתך. נרתק נט עירובין יט מגיגה כז פסחים לו: כמגדל דוד נוחרך. נרתוק לה זוהר פ' ויגש:

שפתי חכמים

וכיוצא בזה פיקס המלות: ר כלומר קלי על מה שפי' דקות ונכונות: ש פירושו על הסדורות כלומר סדורות על סדרן כסדר עדר וכו' ודיוקו של רש"י הוא שהעדר דייק מן שעלו מן הרחיצה וכסדר דייק מן כעדר הקצובות. ל"פ וסדר העדר הרחילים הכתובות מאחר שלמן כתיב לתוכות-לשכת הקצובות קדייק: ת מדקיוד בחיל"ק תחת סת"ם ובקמ"ץ תחת הבי"ת ט"ס כתב ממזרת הנדבים כי' שסס ג"כ

כלומר תמימות חיטרי"ם בלע"ז: ושבלה. שום שכול ומום אין בהם ונאמר הדומה הזו על שם גבורי ישראל הכתרתים ותוכלים תוכיחם בתוכיחם שכיותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן הערוות שלא יתלכלו בעבירה ומ' קילוס זה של פנים עשר חלף חיים שבאמו על מדין בקלב ומנין שלא נחשד אחד מהם על הערוות שנ' (במדבר לא) ולא נפקד ממנו איש ואף על הרהור הלב הכתיבו כפרתן ואף של הגזל לא נחשדו שהעיד עליהם הכתוב (שם) ויקחו את כל הבזה ויכיאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' ולא הכרית אחד מהן פרה אחת או חמור אחד: (ג) כחוט השני שפתותיך. נאות להכניעה ולשמור הכטחתם כמו שעשו המרגלים לרחב הזונה שאמרו לה (יהושע ב) את תקית חוט השני וגו' ושמרו הכטחתה: ומדברך. דבורך והרי ת הוא מגזרת (יחזקאל לג) הנדברים בך אצל הקירות (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' פרלרי"ז בלע"ז: רקתך. היא גובה הפנים שקורין פומילי"ם בלע"ז אצל העינים וכלשון גמרא קורין אותו רומני דאפי ודומין לפלח אחי רמון מכאן שהוא אדום וסגלגל הרי קילוס כמו אשה והדומנת פירכו רבותינו ריקנים שבין מלחים מצות כרמון: מבעד לצמתך. מבפנים לקיסוריך: (ד) כמגדל דוד צוארך. קומה זקופה נוי באשה והדומנת כמגדל דוד הוא מעולת ציון שהוא מקום חוזק ושופל ומבצר כך הוא נותרך זו לשכת הגזית שהיתה חזקן ומבצרן של ישראל ואותו המגדל כנוי לתלפיות כנוי להיות הכל מסתכלין בו ללמוד נורותיו ונוי מלחמת תכניתו והוא מגזרת (חיוב לה) מלפנו מכהמות מרץ והתי"ו כתלפיות כמו תי"ו שכתרמית וכתכנית: אלף

מצודת ציון

וכיוצא כמו מדם אחת ונקבי אחד (מ"ו ו'): מתאימות. מלשון תאומים: ושכלה. כ"ל מסכלין ופנם ומאר בלשון שכלה מלשון הוסיפל בקע"ח הכשבל מחיים רעה:(ג) כחוט השני. פתיל לבוש אדום כמו ושני תולעת (במדבר י"ט) ומ' דבר. דבורך: נאוה. יפה ויפה: כפלח. ענין בקוע כמו כפלח תחתים (יואל מ"ג): רקתך. הוא גובה הפנים שאצל העין מזה ומזה ויקרא כן על מיצוע ובקות הכשר אשר בפנים וכן ותפקע את יריכה בלשון בקעו (שופטים ז): (ד) לתלפיות. ענין

מצודת דוד

הכתוב: שכלם. מתמימות: מום אין בהם: כחוט השני. פתיל לבוש אדום כמו ושני תולעת (במדבר י"ט): ומדברך. דבורך: נאוה. יפה ויפה: כפלח. ענין בקוע כמו כפלח תחתים (יואל מ"ג): רקתך. הוא גובה הפנים שאצל העין מזה ומזה ויקרא כן על מיצוע ובקות הכשר אשר בפנים וכן ותפקע את יריכה בלשון בקעו (שופטים ז): (ד) לתלפיות. ענין

רש"י

וסדורות על סדורן כלומר ר וסדר עדר הרחלים ש הכתובות מאחר הלחן בקלב ומנין מסרות לרוחה תכס והנון ליזהר כלומר שעוסין חותן לכלי מילת ומסמרין חותן מעת לעת לחתן שלא יתלכלך הלמר ורוחצין חותם מיום לל יום: שכלם מתאימות. לשון מתום (תהלים לח) אין מתום בכתבי

כלומר תמימות חיטרי"ם בלע"ז: ושבלה. שום שכול ומום אין בהם ונאמר הדומנת הזו על שם גבורי ישראל הכתרתים ותוכלים תוכיחם בתוכיחם שכיותם והרי הם מתרחקין מן הגזל של ישראל ומן הערוות שלא יתלכלו בעבירה ומ' קילוס זה של פנים עשר חלף חיים שבאמו על מדין בקלב ומנין שלא נחשד אחד מהם על הערוות שנ' (במדבר לא) ולא נפקד ממנו איש ואף על הרהור הלב הכתיבו כפרתן ואף של הגזל לא נחשדו שהעיד עליהם הכתוב (שם) ויקחו את כל הבזה ויכיאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' ולא הכרית אחד מהן פרה אחת או חמור אחד: (ג) כחוט השני שפתותיך. נאות להכניעה ולשמור הכטחתם כמו שעשו המרגלים לרחב הזונה שאמרו לה (יהושע ב) את תקית חוט השני וגו' ושמרו הכטחתה: ומדברך. דבורך והרי ת הוא מגזרת (יחזקאל לג) הנדברים בך אצל הקירות (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' פרלרי"ז בלע"ז: רקתך. היא גובה הפנים שקורין פומילי"ם בלע"ז אצל העינים וכלשון גמרא קורין אותו רומני דאפי ודומין לפלח אחי רמון מכאן שהוא אדום וסגלגל הרי קילוס כמו אשה והדומנת פירכו רבותינו ריקנים שבין מלחים מצות כרמון: מבעד לצמתך. מבפנים לקיסוריך: (ד) כמגדל דוד צוארך. קומה זקופה נוי באשה והדומנת כמגדל דוד הוא מעולת ציון שהוא מקום חוזק ושופל ומבצר כך הוא נותרך זו לשכת הגזית שהיתה חזקן ומבצרן של ישראל ואותו המגדל כנוי לתלפיות כנוי להיות הכל מסתכלין בו ללמוד נורותיו ונוי מלחמת תכניתו והוא מגזרת (חיוב לה) מלפנו מכהמות מרץ והתי"ו כתלפיות כמו תי"ו שכתרמית וכתכנית: אלף

קו"ח יעקב

עֶר זְאַי יַי נִייַן וִי אַוּ עָם רִיבְט אַרַיין אִין דָעם שְׁטִיבֶּל וְעֶן עָם נְיִיט אַרַעֶנְן אוּנ וְוִי אַוּ עָם אִיז אִין שְׁטוּב אַז עָם אִיז אַיין פְּרָאסָם הַכֹּלָל יַי הָאבֶּן דָעם אִרזַמַן רַייךְ גַמַאכְט. דָער נְמָשָׁל: אִיז נָאט אִיז דָר טָלָךְ פוּן דָר נַאצָר וְעוֶלְט אוּנ אֶלָע הִימְלָן מִיט וָום אוֹף דָעם הִיכֶּל וָענְן מְקַבֵּל כָּח פוּן נָאט מִיט שִׁמְחָה אוּנ דָם גָּפָּש פוּן דָעם מֶענְשָׁן זִיצְט נָעבֶּךְ אוֹף דָר וְעוֶלְט אִין דָר גִיבָּער אוּנ נָאט הָט רַחֲמָנוּת אוֹף דָעם מֶענְשָׁן וְוִיל עֶר אִים מִיט עֶפּ"ם מְוַכֶּה זַיין הָאט עֶר אוּנְז גִיהַייסָן סַאכָן אַיין מִשְׁכָּן פוּן אוֶעלְכָע מִינִים וָום עָם אִיז אוֹף דָעם הִיכֶּל נִיט פֶּר הָאנְדן נָאר אוֹף דָער עֶרד הַיינְט עֶר הָט גַהַייסָן סַאכָן פוּן נָאלָד אוּנ זִילבֶּר וָום דָאם אִיז בִּיי דָעם מֶענְשָׁן מִיינֶער חָאטְשׁ אוֹף דָעם הִיכֶּל אִיז דָאם נָאר נִיט חֲשׁוּב נָאר עַיילְ דָם אִיז חֲשׁוּב בִּיי דִי מֶענְשָׁן דְרוּם הָט עֶר גַהַייסָן סַאכָן פוּן דִי מִינִים כְּדֵי מִיר זָאלָן זַיין בִּיי אִים גְלִיבְּט אוּנ בִּיי דִי מַלְאָכִים פּוּנְקְט וִוי דָער מֶלֶךְ הָט זִיךְ גַהַייסָן סַאכָן אֲהוּז וִוי דָעם אַרטַאכְּסַאס שְׁטִיבֶּל כְּדֵי עֶר זָאל רַייךְ וְוערְן דָם פְּרָעגְט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ (אַפִּירְיוֹן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה) אַחוּפָּה הָט זִיךְ גַהַייסָן סַאכָן דָר מֶלֶךְ וָום דָר נַאנְצֶר וְעוֶלְט אִיז זַיין דָם מִיינְט כְּעִן נָאט הָט גַהַייסָן סַאכָן אַפְשָׁכָן פַּר וָום הָט עֶר זִיךְ גַהַייסָן סַאכָן דָם מִשְׁכָּן פוּן נָאלָד אוּנ זִילבֶּר וָום דָם אִיז בִּיי אִים נָאר נִיט חֲשׁוּב עֶנְפֶּרם עֶר נִייטֶר (תוכו רצוף אהבה) בְּבְנוֹת יְרוּשָׁלָיִם) כְּדֵי אִין מִשְׁכָּן זָאל זַיין דָם לִיבְשַׁאפְט פוּן דִי

יִידֶן נָאט זָאל זַיִן הָאבֶּן דִיא יִידֶן דְרוּם הָאט עֶר גַהַייסָן פוּן אַוֶעלְכֶע מִינִים סַאכָן וָאם עָם אִיז בַּייא אוּנ חֲשׁוּב:

פירוש ע"ש

שַׁיִן אוּנ נַויִם אוּנ שְׁטַיִינֶען בְּסַדֶר וִויא אַיִן שְׁמָאדֶע הַקְצוּבוֹת דִי דָא וָוערְן גְצַיילְט אוּנ אִיבֶּר גַיעֶנְטְפֶּרְט צוּ אַיִן קְלִינֶען בַּאכְטוּךְ שָׁעלוּ וָום זַיִ זָענְן אוֹף גְנַאנְגן מִן הָרְחִצָה פוּן דָעם וָועשְׁנִם שְׁפּוּלֶן דָאם אֶלָע מְתָאִימוֹת זַיִ זָענְן נָאנְץ וְשַׁכְלָה אוּנ אַיִן פַּר נָארְפּוּנְג אִיז נִיט בָּהֶם אִין זַיִ דָם זָענְן דִי גְבוֹרִים פוּן יִשְׂרָאֵל וָום זַיִ זָענְן זַיִךְ מְרַחִיק פוּן גֶוַלְד אוּנ זְנוּת: (ג) כְּחוּט וִוי אַיִן פָּארִים הַשָּׁנִי דָער רוֹטֶר אַוּ זָענְן שַׁיִן שִׂפְתוֹתַיִךְ דַיינְע לָעפְצָן וּמִדְבָּרֵךְ אוּנ דַיינְע נָאוֶה זַיִ וָוארִין שַׁיִן צוּ הָאלְטָן דַיִן וְיכֶּערוּנְג דָם זָענְן דִי מְכַנָּעִים דִי דָא הָאבֶּן נָאנְט צוּא רָחֵב אֶת תִּקְוַת חוּם הַשָּׁנִי וגו' אוּנ הָאבֶּן אִיר וָוארְט נָהאלְטָן כְּפִלַּח וִוי אַיִן הָאלְבָּר הָרִמּוֹן דָער מִיל גָרוּם רַמּוֹנִים דַיִן שְׁלָעף מִבַּעַד פוּן אִינְוַוייניג לְצַמָּתֵךְ צוּ דַיינְע קְנִיפָּלֶךְ: (ד) כְּמִגְדַּל וִוי אַיִן טוּרֶם פוּן דָוִד צַוָּארֵךְ דַיִן הָאלְז דָאם אִיז דָא לִשְׁכַּת הַגָּזִית דִי זָענְן דִי שְׁטָארְקע פוּן דִיא יִשְׂרָאֵל אוּנ דָער טוּרֶם בְּנוּי לְתַלְפִּיוֹת עֶר אִיז שַׁיִן גִיבּוּט צוּא

עָלָיו כָּל שִׁלְטֵי הַגִּבֹּרִים׃ ה שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים׃
ו עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים אֵלֵךְ לִי אֶל־הַר הַמֹּר וְאֶל־גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה׃
ז כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אֵין בָּךְ׃ ח אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה אִתִּי מִלְּבָנוֹן תָּבוֹאִי תָּשׁוּרִי

תו"א כולך יפה דעיקר ומום אין בך. ירמוז על קידושין עד סנהדרין לו: אתי מלבנון. זוהר פ' אמור:

רש"י

המגן הלוי עליו. כך מנהג הסריס לתלות מגינים ושלטים בכותלי המגדלים: שלטי. תפסות שותלין בהם הנים כמו (ירמיה נא) הכרו החנים מלאו השלטים ודומה לו (שבת הגזית שמשם הורמה יוצאה שהתורה מגן לישראל. ויש לומר חלף המגן כמו מגן החלף על שם (ד"ה ח עז) דבר אוה לאלף דור: כל שלטי הגבורים. מגינו שהתלמידים נקראים על שם חנים ושלטים בעין שנ' (תהלים קכו) כחני כיד גבור כן בני הנעורים תפרי הגבר תבר מלא את תפסו מהם: (ה) שני שדיך. המניקות לותך זה משה ואהרן: כשני עפרים תאומי צביה. דרך נביא להיות יולדת תמומים כך שניהם שוים שקולים זה כזה. דבר אחר שני שדיך על שם הלוחות שתוני בימי מכוונות כמדה אחת ואמשה דברות על זו ואמשה על זו מכוונין דבר כנגד דבר. תניא כנגד לו תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב"ה. לו יהיה לך כנגד לו תגלה שהזונה תאר עבודת כוכבים דרך משה המכוסה תחת יריעה תקח את זרים. לו תשה כנגד לו תגנוב שהגונב סופו ליעבד לעקר. זכור כנגד לו תענה שהמהלל את השבת מעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית. כבד כנגד לו תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שחייבו חכמיו. הרועים. את נאמן בשומרים ומדריכים אותם בדרך טובה ויפרה: (ו) עד שיפוח היום. עד שתתפשט החמה: ונסו הצללים. הוא עדב והוא היום אני מגיע עליך: היום. הוא השמש א וכן (בראשית ג) לרוח היום וכן (מלאכי ג) כי הנה היום בא בוער כתנור ומשיפוח היום הלך לי. כהר המוריה בבית עולמים כב"ר. כלומר משתעלה הוא לפני לחלל את קדשי ולגזל ממחתי בימי הפני ופגחם לשחלק מעליכם ותשוב משכן הזה ואשכח לי כהר המוריה בבית עולמים. ושם כולך יפה ומום אין בך ואחרים שם כל קרבנותיך: (ח) אתי מלבנון כלה. כשתגלו מלבנון

ה אתי תגלו כי אתי תגלה עמכם: אתי מלבנון תבואי. וכשתשובו מן הגולה אתי תשובו עמכם ולא כל ימי הגולה

שפתי חכמים

כזה היקוד: א"א שלא פירש זה לעיל גבי עד שיפוח היום משום דלעיל מייתי בגודל הצל אשר יצרכל אשר ע"כ פירש שם שנרש העון ומשפחתי שמשם כתוס היום וגבר שמשב כי' ח"ש היום כפשוטו להורות על תגבורת השמש כמו כתוס היום גבי שכחם לבן דייק רש"י וכתב ומשפחתי שמשם פתום היום מצל שלא היה כל כך גדול אחוש שיצרכל לך בתפני ופנחם אחרים שלא סילק בביתו משם נשמרי כמו שתם לך שלך לו למקום אחר שם כן קשה מסו ד' הוס שמוסב על תגבורת

מצורת דוד

שמגן כי הוא הדרך לתלות המגינים על כתלי המגדל להיות להדר בלבבי וכ"ם מגן וכובע תלו בה שמה נתו הדרך (יחזקאל כ"ז): כל שלטי הגבורים. כזה יפרש אמרינו שם שאמר שלף שמגן אחז שמפר מכוונה וכבוונה הוא לומר כל שלטי הגבורים שלכי המלחמה שלף שלף לבד ותלו יבשו כזה שם שהשוקה לומר בלומרה זקוף ומיושר כמגדל וכרכה מיני עדי ותלי כתם היו תלוים על לומרה לקשטה בו יפיפיה. והמשל הוא על כת"ם בהיה תהו מזקן ומבוגר של ישראל שלאחר זה שהוא מיזק שלדם והיה עומד על פי גבוה ותלול ומשם יצא הרואים לכל ישראל וכיה בעוי בהשיכחה שבעניי' ומלופה זאב בפחותי מקלעות בכוכי' ומכתים ופטורי לילים כמו בכתוב במ"ש:

(ה) שני שדיך. דדיך היו שוים זה עם זה כשני ילדי לבי שמולדו תאומים שהם בשווי גמיר וכשהם רועים בין השושנים שהם מחמדים ביותר על הענין הכתוב וכן נתמדו היו שדיך. וכמשמעו הוא על המנך וכן"ג שהיו מניקים לותם מהו ומשפיעים לה טובה המנך במחמתו וכ"ש בעבור שהיו שוים בגדולה ומשכימים ומעמימים זה לזה כרועים שותים על התותם בשני עפרים כי': (ו) עד שיפוח היום כלומר לכן בעבור הכבוד והיופי הנמלא בך מזו ביתר שהם סותלי על כ"ש כי היים תקן' ועד העת שיהי' השמש בשות מן שתרן לגדת בשקוע ועד שיהי' הלילים הוא עת ערב שהוא יומו גלוי הדברים לפיות מתחלפי' ומשכני' במחוק ועד לא תבוא העת שהיה הלך לו הר שבגדל שם בושם המיוחל שהל גבעה שגדילה שם לבונה ושמה תהיה הליכה. והמשל הוא ג' בעבור הכרון המעשה והבשה הנמלא בך מזו הנעשה להשרות שכיתי בשה"ש שהוא שמקטירין שממני הקטרת והבשם מוב וטבוחה: (ז) כולך יפה רעיתי. מעודך בעיני כל הלקי גופך יפה ולא נמלא בך שום מום. והנמשל הוא לומר שהם כ"י מזו כוכבים וכשים ולא נמלא בהי כ"ל מעשה שאת שעומדת עתה בגלבעון משם תבוסי אתי אל הר שמור כו' ושם נתעלפה בתפיסת

מצורת ציון

סולמה ולמוד כמו מלפנו מבהמות מרן (שיר ג'ם) וכתי"ו שבתלפיות הוא כמו תי"ו שבתמרים ובתניות: בלשני. הוא המגן וכן תת שלטי כוהב (דה"ב י"ח): (ה) שדיך. שם דדי השמה: עפרים. עפרים.בן יקרא ילדי הלבים והשלוה: (ו) סיפוח. מל' השפה ושביבה: היום.השמש: ונסו. מלשון ויסה ויברחו: הצללים. מל' לוֹ: סמיר הבשוב. שמוש מיני בוסס: (ח) מלבנון. שם יער: כלה. הקרא בן על כי תו היא כלולה בכל מיני יופי ושפר: תשורי. עיין לעלה והלוך כמו בשמורו

פירוש ע"ט

לָעֶרְנוּנְג דֶם אִיטְלְיֶבֶר וְאוֹ דֶם שַׁיינְע וְוערְק דֶר פּוּן דֶר טָאג אוּן זַיי וַענִן אַנטְלאפְן דִי שָׁאטֶן דֶם וַענִן
אֶפּ לְעֶרְנֶען אֶלֶּה טוּוינְט פּאנְצֶרְען הָעַנְט אוֹף אִים דִי זְכִיוֹת דִי דָא בַּאשִׁיצִין וְוִיא אַיין שָׁאטֶן דֶם וָאר
אוּן אוֹך אִיו לְשָׁכַת הַגָּזִית דָאם פּוּן דָארְטען גַייט אִין צִייט פּוּן חָפְנִי וּפִנְחָס הָאבְּן זַיי פַּאר שְׁוּוּעבְט
אוּם דִי תּוֹרָה דִי אִיו אַיין פַּאנְצֶר צוּ דִי יִשְׂרָאֵל דִי מַיינְע קְרָבָנוֹת. אוּן דֶם וְעלְכִינְע מָאל אֱלֶה וְוִיעל
הָעַנְט זָאלְן גְּנעבְּן יְוערְן נָאךְ טוּוינְט דוֹרוֹת כִּי שִׁבְּתִּי אִיךְ אַוועק נַיין פּוּן דֶעם מִשְׁכָּן צוּם בָּארג פּוּן גְיוּוירְץ
הַגִּבּוֹרִים אַלֶּע דִי פּוּטֶר בַּאם דִי שָׁאטֶרְקֶע דֶם וַענִן דֶם אִיו דָר הַר הַמּוֹרִיָּה וְאֶל גִּבְעַת אוּן צוּ דִי הַיִיךְ
דִי הַלְּמִידִים וָואם וַענִן גְלַייךְ צוּ פַּיילִין אִין פּוּטֶר נְוִירְךָ דֶם אִיז דָא בֵּית עוֹלָמִים: (ז) אוּן דָארְטֶן
פָּאם: (ה) שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים דַיינְע צְוִוייִ צְוִוילִינְגֶען בְּרִיסְטֶן
דִי דָא זַיי וַיינְען דִיךְ דֶם אִיז מֹשֶׁה אוּן אַהֲרֹן וְוִי צְוִוייִ
יוֹנְעָ הַיְרְשִׁין תְּאוֹמֵי צְבִיָּה הָרוֹעִים בַּשּׁוֹשַׁנִּים וְוִי צְוִוילִינְגֶען
פּוּן אַיין הַיְרְשׁ אָזוֹ אוּך אַיינְע אָזוֹ גוּט וְוִי דֶר אַנְדֶרֶר
דִי פִּיטֶערְן וַייעְרְע שָׁאף אִין רוּזִן אוּם פִּירְן זַיי אִין
דָעְכְטֶן וְוערְע: (ו) וְוִי לַאנְג הָט גְוערְט דִי לִיבְּשָׁאפְט
שֶׁיִּפּוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצְּלָלִים בָּיו דֶם זַיךְ הָט דֶר הִיצְט פּוּן דָעְנְסְטָאל אָז אִיר וָועְט פַּר מְרִיבִי וְוערְן פּוּן

מֵרֹאשׁ אֲמָנָה מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן מִמְעֹנוֹת אֲרָיוֹת מֵהָרְרֵי נְמֵרִים: ט לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַד ק׳ מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד עָנָק מִצַּוְּרֹנָיִךְ: י מַה־יָּפוּ דֹדַיִךְ אֲחֹתִי כַּלָּה מַה־טֹּבוּ דֹדַיִךְ מִיַּיִן וְרֵיחַ שְׁמָנַיִךְ מִכָּל־בְּשָׂמִים: יא נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה דְּבַשׁ וְחָלָב תַּחַת לְשׁוֹנֵךְ וְרֵיחַ שַׂלְמֹתַיִךְ כְּרֵיחַ לְבָנוֹן: יב גַּן | נָעוּל אֲחֹתִי כַּלָּה גַּל | נָעוּל

תרא נעמתי תחומי כלה . סבא פת : דבש וחלב תחת לשונך . תניא יג : גן נעול אחתי כלה . יומא טב פקידה שפר ז :

שפתי חכמים

סכמם ותגבורת סחטה . ל״ם לפ שמלת היום בפ״ח היזיעה פה סוף כמוס היום דגבי מכרתם מלת היום הוא המשמש ומציע רתי׳ מהפסוקים שכל מקום שנקראת המשמש היום מאכל נשעל ה״ל להוסיף מלת היום מהשומרי כך נלמה לפי עומה הפסוקים . אבל מלאתי בספרים מדויקים שלה כתיב בהן עומה זה הנה כך היה העומה עם עד שיפוף היום עד שהתפללו התמה וכמו הלעגים הוא עם שכב והוה היום פי מלילך ומה עריכם עני ומשיפות היום אלך לי כלומר מעמתעמו אז לפני כו׳ וגירסת

רש״י

כצרתך לי לר ועל כן כתב לתי מלבנון תבואי . כשתגלו מלבנון זה לתי תבואי ולא כתב לתי ללבנון תבואי לומר משעת יגיאתכם מכאן עד שעת כיאתכם כאן לתי עמכם כלל אחר תגלו ותבואו : תשורי מראש אמנה . בקבלי את נדחיך תסתכלי ותתבונני מה שכר פעולתך מרחבית החמורה בהאמנת כי לכתך אחרי במדבר ומסעותיך וחניותיך

על פי וביאתך לרחם שניר והרמון שהיו מעוטות תרעות סיחון ועוג . ל״ח מרחם אמנה הר הוא בגבול לפונה על ארץ ישראל ושמו אמנה וללבון משנה טורי אמנון והר ההר שנאמר בו (במדבר לד) מן היס הגדול תתאו לכם הר ההר וכשהגליות נקבעות ומניעות שם הס נופים משם ורוחין גבול ח״י ואומרה על ח״י ומתחים ואומרים הודיה לכך נ׳ תשורי מרחם אמנה : (ט) לבבתני . משכת את לבי אליך : באחת מעיניך . הרבה דוגמות טובות שבניך לולא היתה ביך אחת מהן הייתי מחבבך ביותר וכל שכן כשהן ובן באחד ענק מצורונך ובאחד ענק קישוטין הם תכשיטי מלוה בישראל מלויין בהם . ל״ח באחד ענק באחד מאבזריך הוא אחד היה מיופה וזה הכרחם הנקרא ענק האחד הגדול בשנקים : (י) מה יפו דודיך . כל מקום שהרעית לי שם הבא יפה הוא בעיני נגלל שילה נוב וגבעון וכית עולמים הוא ביסד הבכלי מנוחה ואחר ויעודים ומהר ויעודים מקום שתעוועד שם שכינה ביישראל : וריח שמניך . שם טוב : (יא) נפת . מתוק : תטפנה שפתותיך . ותעמי תורה : וריח שלבושיך . הנוסות הטובות בשלמותיך ניכלת תכלת בגדי כהונה מיסור שעטנז : (יב) גן נעול . על שם לניעות בנות ישראל אחין פרוצות בעריות : גל נעול . יש לפרשו לשון מעין כמו (יהושע טו) גולות עליות ויש לפרשו לשון שבר והיא

מצודת ציון

מחזה רגלי (תיוב כ״ג) : ממעה שניר והרמון . שמות הרים : ממעונות. מקום דוב כמו ס׳ מעון לתה היית (תהלים ל׳) : (ט) לבבתני . מלבון לב : ענק . כן יקרא עדי בלוזה כמו ועניקים לגרגרותיך (משלי ג׳) : (י) מה יפו . מלת מה יוכה על הפלגת הדבר כמו מה רב טובך (תהלים ל״ו) : דודיך . מהבתך ואהבתך : (יא) נופת . מעין יזלה יהמתיק כמו ונופת צופים (שם י״ט) ותמתק מלת נופים והוא מלשון מעמני אל״ף בהזלת חלות הדבק : תטפנה . תרשפנה . שכר טיפין : שלמותיך . כגדיך : (יב) נעול . סגור וכן ונעל דלתם (מ״ב יג) : מקשטני לך בעבור תכרתם תניך בסיס עין בעולם לפרסם מלהותי בין בני אדם בהיותי בדרך אבר ובעבור תכא עבדי תמכיכך עמי בכיות . וביאתו באחד ענק בן הלומר בסות ענק אחד בעבי והקשוט המיוחד בשמדבירים בך וקוראים בגרון בלבד בדבכי ס׳ ובלשון מלוהי : (י) מה יפו דודיך . מה מאוד היו יפים הרעות מיבתך בלי את מחותי כלה מה מאוד היו טיבים יותר ממשתה היין וריח שמניך מכל בשמים . ומלת מה יכוה על הפלגת הדבר כמו מה רב טובך (תהלים ל״א) : נפת תטופנה . תמרי שפתיך ממוקים וערבים כמלו מציפים הזלת לופים . וכלולו תחת לשונך דבש וחלב ויהי ריח שמלותיך כריח הלבנון . ומלת שמניך הוא על עסק כמו בשמן התוכה : וריח שלמותיך . הריח שיוצא משלמותיך הן המוגמל הוא בריח יער הלבנון הכמלא בו הרבה עצים וסמעים המעלים ריח טוב . והמשל הוא על הפעות התלויות בבגדים כמלות ניחת ותיכול שעטנז : (יב) גן נעול . עתה חוזר לשבחה בדבר הלעיטות וכה יאמר הרי את גן נעול שעטון אין יכול לבוא בו כ״ל בעל הגן כי כ״כ לו שעזב את מי לעבת אחרי : גל נעול . את נעול כמעין הנעול כי לא הערבה מי דך לקרקע ולבסוף שכחוני והרי את נעול : מעין חתום . נשל הדבר בפ״ם . והמשל הוא על הסרחקה מן עודני בוכבים ומזלות : (יג) שלחיך . שם מעשיך הסגועים ומשיכת הלעיטות

פירוש ע״ט

לְבָנוֹן . תְּבוֹאִי בְיוֹ אִיר וְיָעט קוּמָן נָאךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְעַנְיָן זִיי שַׁיין דַיינָע פְּרַיינְט שֹׁאפְּט וִום דִי בַּוַיינְט נוֹעל אִיךְ אֶלְץ זַיין מִיט אַיךְ תְּשׁוּרִי מֵרֹאשׁ אֲמָנָה וְיָעטְטוּ מִיר אֲחוֹתִי כַּלָּה מַיין שְׁוועסְטֶר כַּלָּה מַה טוֹבוּ וִוי נָאר לוֹגן וִום פַּאר אַיין שְׁכַר פְּעוּלָה וְיָעטְטוּ הָאבְּן פּוּן זַייא וְעַנְיָן גוּט דוֹדַיִךְ מֵיין לִיבְשׁאפְּט דָאם אִיז אֵן הַייב גְלוֹבוּנְג וִום דוּ הָאסְט נִיגְלוֹבְט אִין מִיר וִום דוּ בִּיסְט מִיר נָאךְ נָאנְגן אִין דָר מִדְבָּר מֵרֹאשׁ שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן פּוּן שְׁפִּיץ וִום דוּ בִּיסְט נְקוֹמֶן צוּ דִיא בְּעֶרְג שְׂנִיר וְחֶרְמוֹן וִום דָאם אִיז נָווֹען מִמְעוֹנוֹת פּוּן וואנונג דִי לַייבְן פּוּן דִי בְּעֶרְג דִיא לָעְמְפֶּרְטֶן דָאם וְעַנְיָן קִיחוֹן וְעוֹג : (ט) לִבַּבְתִּנִי הָאסְט גִיהַארְצְט מִיךְ בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ מִיט אַיינֶם פּוּן דַיינָע גוּטֶע גְלַייכְנִישׁ וְעַנְיָן דוּ וואלְסְט נָאר אַיין כְּדָה טוֹבָה הָאבְּן וואלְט אִיךְ דִיךְ לִיבּ גְהַאט מִכָּל שִׁכּן פּוּן אַלָע מִדּוֹת תְּכֶלֶת בְּגָדֵי כְּהוּנָּה אִיסוּר שַׁעַטְנֵז פְּרֵיה לְבָנוֹן וִוי דָם גְשְׁמַאק דָר וואלְד וִום הַייסְט לְבָנוֹן : (יב) גַּן נָעוּל אֵין נָאךְטָן פּוּן שְׁלָאסְנֶר אִיז מֵיין שְׁוועסְטֶר דִיא דוֹדַיִךְ וִויא נָאר דַיין צִירוּנְג פּוּן מְצוּדָה : (י) מַה יָּפוּ

מַעְיַן חָתוּם: יג שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס רִמּוֹנִים עִם פְּרִי מְגָדִים כְּפָרִים עִם־נְרָדִים: יד נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם קָנֶה וְקִנָּמוֹן עִם כָּל־עֲצֵי לְבוֹנָה מֹר וַאֲהָלוֹת עִם כָּל־רָאשֵׁי בְשָׂמִים:
טו מַעְיַן גַּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנֹזְלִים מִן־לְבָנוֹן: טז עוּרִי צָפוֹן וּבוֹאִי תֵימָן הָפִיחִי
גַּנִּי יִזְּלוּ בְשָׂמָיו יָבֹא דוֹדִי לְגַנּוֹ וְיֹאכַל פְּרִי מִגְדָּנָיו: ה א בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כַלָּה אָרִיתִי

הו"א שלחיך פרדס. נייר ג בתרגו' סח נרד יט פרידס סם: מעין גנים כתר מים חיים. עזכר פ' תולדות וז' בלק: עורי צפון ובואי תימן. זכחים קמ עזכר פ' ויקרא: כתתי לגני לחותי כלה. עזכר פ' כרחשים וס' ויקרא וס', פיזחם:

רש"י

ל' חרמי כתלמוד טרוקו גלי: (יג) שלחיך. ארץ יכסה קרויה כית השלחין ולריך להשקותה תמיד ושלה כית הכעל ב יפה הימנה וכלן קולם היכם שלחיך הרי הן מלחין כל טוב כפרדס רמונים וזה על שם קטנים שביזראל מרעיבי' מעשים טובים כפרדס רמונים: כפרים עם נרדים. מיני בשמים הם: (טו) מעין גנים. כל זה מוסב על שלחיך ומקלסן כמעין המשקה לותן והדומה על שם מעלות טובה שכנות ישראל טובלות: ונזלים מן לבנון. ממקום נקיות כלין עכירת טיט: (טו) עורי צפון ובואי תימן. אחר שערב עלי ריחך ומיו מבכותיך אני מלוה את הרוחות לפון ותימן להפיח בגנך לגלות ריחך הטוב למרחוק והדומה על שם שהגליות מתקבלות ומכל הגויים מביאים אותם מאחה לירושלים וכימי הכנין יהיו ישראל נקבצי' שם למועדים ולרגלים ויזראל מביאין יבא דודי לגנו שם אתה שם הכל שם: (א) באתי לגני. כימי חמוכת הכית: אריתי. לקוחתי והוא ל' מסל' כמלא לורה וסלו ג ואף לשון מקרא (תהלי' פ) ואלוה כל עוברי דרך ונאמר על שם הקטורת שהקטירו קטורת יחיד הנשיאים על מוכח החיצון ונתקבלה והוא דבר שחיצו נהג לדורות ועל כן נאמר אכלתי יערי עם דבשי יש דבש שהוא גדל בקנים כעין שבף' (שמואל ח יד) ביערת הדבש ויערת היא לשון קנה כמו (שמות ב) ותשם בסוף ובויתיה ביערת ומוללין הדבש ואכלין העץ ואני מרוב חיבה אכלתי יערי עם דבשי אכלתי הקנה עם הדבש את שחיצו רחוי עם

שפתי חכמים

נכוסה היא מכמה טעמים דוק ותמלא: ב ופן לשון מכמה הוא כרים חוקק כמכים ופיכוסו שדה שהיא בעומק ומלוקחת ס"ל להשקותה וס' בגמרא עין בעולה: ג ופי' שם הלוקט פעמים מן המעמ

מצודת דוד

פוכמחי כך ביהיו שלחיך פרדס רמונים כ"ל פרי פעוך המפעפעים ומשלחים ממך יהיו מלאי חכמות כלשון המלמד לפ גרגרים עם פרי מגדים גם יהיו כני מדות טובות כפרי מבוחר ומעולה כהרכה מיני שכר בטעם וביופי וכדומה: כפרים עם נרדים. פרטים במיחד בפעמים נמרחוק כריח כפרים עם נרדים שכהרכבה היחה מעלה ריח טוב וריף למלחוק. והמשל הוא למחדים עם המשל: (יד) נרד וכרכם. כ"ל פרטים שכהם יהיה מוסיף וחוזר להתפעל תמיכתך כך כריח נרד כו' עם כל מין עני לכוחה מוב והמלות עם כל מיני בשמים שכהרכבה גדולה כוחה אין למעלה ממנ' כדבר העלוה ריח טוב ועוכ עד למרחוק. והמשל הוא למחדים עם המשל: (טו) מעין גנים. כ"ל כדין הוא שיהיו שלשימות פרדם רמונים כו' כי המעין משקה את הגנים הוא כהר של מים חיים מוקף מחילות ולא מגולה ולשיכה כו מהך ושפכוכיות וגם המים הסם מזלים ומובעים מהר הלכנון ולכן המה מלוקים ביותר ולזה מהרלוי שיהיו השלימות הנ"ל כיות פרדם ביעורים כו' כ"ל כדין הוא שיהיו כהיך מלאים חכמות ומדות טובות לפי שהם הוא להוליד תולדות כחלה. והמשל הוא לומר לפי שהקום מהלכים כ"י היא מאהכ ומתנות כשרים ולדיקים כחוייים כתולדות להתדמות אל הקכוד: (טז) עורי צפון. כשכר כמעט לחזון החסוקה מדכית שקולים מה שהחסוך מקנכם מהכה היה שהפוני שתעוררי לנשב ותהא הוא תימן ובוחי הנה והפיחי אל גני למען יזלו ויהיו בשמיו אל הקרך ומהן ולמערכ' הרים הכר יסים מדף למקומך יכוא דודי הים קל מהר אל הגן שכהכתי לו לעייל בו ושם יהלל שפילות המחוסים הכר ומתני לו למען יתעיר נשמה עמדי. והמשל הוא כלו חתמר כ"י עם כל אלה כי המעלה הן בעיניו יהיו גם הוא מהר שיכוא בנים המקום לשכתו ויקבל שם קרכנותי כרלון.

ה (ב) באתי לגני. המקוק אלה דכרו וכא אמר הן הקשה ומחכר לכא אל הגן שהכתה לי ולאלקט המור עם שהר מיני

פירוש ע"ט

בֵּלָה דָם וַעֲנִין דִּי בְּנוֹת יְשָׂרָאֵל וָאם וַעֲנִין צְנוּעוֹת פּוּן דָּרוֹם הָפִיחִי גַּנִּי אוֹג טוּא בָּלָאוֹן אִין מַיִן נָאַרְטָן
כַּעֲרוֹת נַי נָשׁוּל אַיִן קְנוֹאל אָרְ טוֹעַר פַאר שָׁלָאסָן דָּר גִּשְׁמַאק נָאל וַוייט גַּיִן וַיא וָאלָן רִינָן זַייגָע
מַעַן אִין קְנוֹאל בְּרוּנֶן־תּוּם פַּר חַתָּקְתָּ: (יג) שְׁלָחַיִךְ גִּיוּוירְץ דָּאם אִי בִּימִי הַמְּשִׁיחַ וָועט נָאט דִּיא בְּנֵי
דַּיינָע פָּעלְדָר וַעֲנִין אוֹז גוּט גְּלַיִיךְ וַוִיא פַּרְדֵּס אַיִן יִשְׂרָאֵל אַיִן וָאכְלָן אוֹג אֹז דָם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָועט
בּוּם גְּאַרְטָן רִמּוֹנִים פּוּן מִיל גְּרוּטָן דָּאם וַעֲנִין דִּיא שְׁטַיִין וָועלָן זִיךְ דִּי יִשְׂרָאֵל צוּ אֲנַאנְד וָאכְלָן אֶלָע
פְּרוּמע פּוּן יִשְׂרָאֵל וַיי וַעֲנִין פִּיל מִיט כִּיצּוֹת וַוי אַיִן רָגָלִים. עַנְטְפֶּרן דִּי יִשְׂרָאֵל וָבא הוֹדִי עֶר וָאל קוּמָן
כִּיל גְּרוּם עִם פְּרִי מִגְדִּים מִיט וַיסִי פְּרוּכְט כְּפָרִים קַאנְפֶּר מַיִן פְּרַייגְט צוּ זַיִן נָאַרְטָן אוֹז עֶר וָאל עָסָן דִּי פֵּירוֹת
עִם מִיט נְרָדִים נְוויירְץ: (יד) נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם גְּוויירְץ אוֹג פּוּן דִּרוֹם הָפִיחִי גַּנִּי אוֹז צִיטְרוֹיגְן עִם כָּל מִיט אֶלָע
וַאפְּרִין רָעְרִין גְּוויירְץ אוֹג צִיטְרוֹיגְן עִם כָּל מִיט אֶלָע הָאלְץ וַיירָךְ גְּוויירְץ אוֹג נַעֲנְלָךְ עִם כָּל מִיט אֶלָע
עָלְטָט גְּוויירְץ: (טו) מַעַן גַּנִּים אַיִן קְנוֹאל פּוּן נָאַרְטָן אַיִן בְּרוּנֶן קְנוֹעלְדִינָג וַואסֶר דָם וַעֲנִין דִּי מְקוֹמוֹת
וָום בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וַעֲנִין זִיךְ טוֹבל וְנוֹזְלִים אוֹג וַיי רִינָן פּוּן דָם וָואלְד פּוּן אַיִן מְקוֹם נְקִיוֹת: (טז) עוּרִי צָפוֹן
דָּר וָועְק זִיךְ דָּר וַוינְט פּוּן צָפוֹן אוֹג קוּם דָּר וַוינְט

מצודת ציון

גל. מעין כמו גולות מים (יהושע טו) חתום. מעין סגיכה כמו כי חתום הוא (יחזקאל כ"ט) (יג) שלחיך. כן יקראו הפרדסים מהפרפעים ויולאים כמו שלחותיה תשלח (שם עז) פרדס. כן יקרא גן מעני מהלל וכן גנות ופרדסים (קהלת ב) : מגדים. כן יקרא דבר מהוכח ומעולה כמו ומגדנות נתן לאחיהם (בראשית כ"ד) : כפרים נרדים. מיני בושם : (יד) נרד וכרכם כו'. כולם שמות מיני בושם הם : רהבי. ענין מיעוד ומוהכח כמו ולהבים שמים (עמוס ו) : (טו) חיים. מובעים כמו על מים חיים (ויקרא יד) ונוזלים. מלשון הזלה ונטיפה : (טז) עורי. מלשון התעוררות : הפיחי. שפחי ובויחי :

ה (ב) באתי. שבר במקום עתיד וכן הריתי מהלתי שתיתי : אריתי. עניין לקיטה כמו ואהרוס כל עוברי דרך (תהלים פ') : יערי. כן יקראו הקנים שגדל בהם הדבש וכן ביערת הדבש (ש"ב

שיר השירים ה

כֻּתֳּנְתִּי עָם־פָּשַׁטְתִּי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה רָחַצְתִּי אֶת־רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם: ד דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן־הַחֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו: ה קַמְתִּי אֲנִי לִפְתֹּחַ לְדוֹדִי וְיָדַי נָטְפוּ־מֹר וְאֻצְבְּעֹתַי מֹר עֹבֵר עַל כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל: ו פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי: ז מָצְאוּנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר הִכּוּנִי פְצָעוּנִי נָשְׂאוּ אֶת־רְדִידִי מֵעָלַי שֹׁמְרֵי הַחֹמוֹת: ח הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם אִם־תִּמְצְאוּ דוֹדִי מַה־תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי: ט מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד הַיָּפָה בַּנָּשִׁים מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ: י דוֹדִי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל מֵרְבָבָה: יא רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב: יב עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל־אֲפִיקֵי מָיִם רֹחֲצוֹת בֶּחָלָב יֹשְׁבוֹת עַל־מִלֵּאת: יג לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מֹר עֹבֵר: יד יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ מֵעָיו עֶשֶׁת שֵׁן מְעֻלָּפֶת סַפִּירִים: טו שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל־אַדְנֵי־פָז מַרְאֵהוּ כַּלְּבָנוֹן בָּחוּר כָּאֲרָזִים: טז חִכּוֹ מַמְתַקִּים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם: א אָנָה הָלַךְ דוֹדֵךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: ב דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם לִרְעוֹת בַּגַּנִּים וְלִלְקֹט שׁוֹשַׁנִּים: ג אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: ד יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי כְּתִרְצָה נָאוָה כִּירוּשָׁלִָם אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת: ה הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִבוּנִי שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מֵהַר גִּלְעָד: ו שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן־הַרְּחָצָה שֶׁכֻּלָּם מַתְאִימוֹת וְשַׁכּוּל אֵין בָּהֶם: ז כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ: ח שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּלַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר: ט אַחַת הִיא יוֹנָתִי תַּמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִלַגְשִׁים וַיְהַלְלוּהָ: י מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ־שָׁחַר יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת: יא אֶל־גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הָנֵצוּ הָרִמֹּנִים: יב לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי מַרְכְּבוֹת עַמִּי נָדִיב: יג שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי שׁוּבִי וְנֶחֱזֶה־בָּךְ מַה־תֶּחֱזוּ בַּשּׁוּלַמִּית כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם: א מַה־יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת־נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן: ב שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר אַל־יֶחְסַר הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: ג שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאוֹמֵי צְבִיָּה: ד צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל־שַׁעַר בַּת־רַבִּים אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן צֹפֶה פְּנֵי דַמָּשֶׂק: ה רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כָּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים: ו מַה־יָּפִית וּמַה־נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים: ז זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ לְאַשְׁכֹּלוֹת: ח אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר אֹחֲזָה בְּסַנְסִנֶּיהָ וְיִהְיוּ נָא שָׁדַיִךְ כְּאַשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים: ט וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הַהֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים: י אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ: יא לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים: יב נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם־פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת־דֹּדַי לָךְ: יג הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל־פְּתָחֵינוּ כָּל־מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם־יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ: א מִי־זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל־דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ שָׁמָּה יָלְדָתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה חָבְלָה יְלָדַתְךָ: ב שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל־לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל־זְרוֹעֶךָ כִּי־עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל רִשְׁפֶּיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה: ג מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת־הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם־יִתֵּן אִישׁ אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ: ד אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַאֲחוֹתֵנוּ בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר־בָּהּ: ה אִם־חוֹמָה הִיא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם־דֶּלֶת הִיא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ אָרֶז: ו אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאָה שָׁלוֹם: ז כֶּרֶם הָיָה לִשְׁלֹמֹה בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת־הַכֶּרֶם לַנֹּטְרִים אִישׁ יָבִא בְּפִרְיוֹ אֶלֶף כָּסֶף: ח כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי אֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת־פִּרְיוֹ: ט הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִנִי: י בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים:

שפתי חכמים

פין קילר בתבונה: ד ומחר כך מפרש דברי הפסיקתא למה דומה לדי על הקב"ה ומאר כי הקב"ה נקרא לוך לבבי ולעיניו מה הוא עד מפרש על למאהבי כו': ה פירוש שראשי רמוז לאבותיהם שמתאוים: ו תף על פי שבבר פירש שהיו מלא רוזנות ורוח והוא פירושו על פי שעב"ם נמלא על הקלי על רבוי שהיה רצוי לאבותיהם ס"ב ע"כ פירושו שעבדו עני מעבוני בטל ונמל"מ תמר לפם שמעשי תפיהם עבדו עליו בטל. תלף עב"ל שמתוך בך ונפם מבשיו הוא מגלה נקה ולולון: ז שהבי כל זה דבבי פוכחה והזהרם ע"י עגיהים הוא ומ"ב פ"ב ע"י עבדיו הבגיהים נמאר לפם זה מה ורגדמת: ולבבי ער. הקב"ה שהוא זור לבבי וחלקי ער לשמרני ולהטיב לי: קול דודי דופק. מבשרה שביתו על הגביהים ומזהיר על ידיהם השבם וללוח: פתחי לי. לל תגרמני לי שתסלק מעליך: שראשי נמלא טל. ל' מדם שבא בלילה דופק על פתח להוכיח תומר כן בשביל היבתך בתתי בלילה בעת הטל לו הגשם והדומעת שרחשי נמלא טל בתני רצון ונפת רוח מהרהם תביך ה שערבו עלי מעשיו בשלו ונגיי בח תליך עטון ברבו' ומילים שבר מעשים טובים שם תבוכו: חלי: קווצותי רסיסי לילה. תף בידי הרבה קבוצות מיני פורעות ליפרע משוזבי וממנאי. טל הוא לשון נתת: רסיסי לילה. גשמי לילה שהן טורח ושיפות. רסיסי תרגוב של רביבי' (דברים לג) וכרביבים עלי עשב וכרסיסי מלקוש. קווצות הן דבוקי שערות הראש המדובקים יחד בקורין בלוי"ש"ם ולפי שתחת המקרה בלחת על ומטר תחז בל' רחש וקווצות שדרך על ומטר להחזז בשער וקווצות. ויש לפרש טל ורסיסי לילה שניהם לעזבה שכר מצות קלות הנוהות בטל ושכר מצות ממורות הקשות בעורה רסיסי לילה: (ג) פשטתי את כתנתי.

מצודת ציון

ד) וכבדו. עין השיתים יותר מבדי המדה: דודים. לחובים: (ג) טל. מל' טעבה וחלקה: דופק. עין השבלה בעת על הדלת ממו מתדפקים על הדלת (שופטים י"ט) תמתי. מלשון תמימות והוא הפוך המעבה: קוצותי. הוא שער הראש התלוי למעלה וכן קוצותיו תלתלים התמול לעשה: רסיסי. עין זלוף ונטיפה וכן לכרם שם הסגולה (יחזקאל מ"ו): (ג) פשטתי. עין הסרת המלבוש:

מצודת דוד

ד"ה: וכבדו. עין השיתים יותר מבדי המדה: דודים. לחובים: (ג) טל. מל' טעבה וחלקה: דופק. עין השבלה בעת על הדלת ממו מתדפקים על הדלת (שופטים י"ט) תמתי. מלשון תמימות והוא הפוך המעבה: קוצותי. הוא שער הראש התלוי למעלה וכן קוצותיו תלתלים התמול לעשה: רסיסי. עין זלוף ונטיפה וכן לכרם שם הסגולה (יחזקאל מ"ו): (ג) פשטתי. עין הסרת המלבוש:

וכבשם בני אפרן יפלו מאותר אפי: (ד) אני ישיבה. שתה חזקה השוקה בהבלים מעבדים עם הטעבות בי בשבה לאזן השתוקה שעם מעבים והשלגת השקה שלח ממריו לקלקל בתומבו בך יפה רעיתי בו' (לעיל ד) וכל העניו וסיו השבם מהשבות שיהיו אל הנ"ל בשבת עמה והוא הסיב בכן יהוה השסיק בעניו זה השפור ושהם שבם לשכר עם סיה הסיבה אשר השקוה עפיד מעמה ס"ב השבם בן בזמן ואמרה בשבר שלפתי לעיל ועדיין היה לבי עד כי לא נשתקעתי שניהם בשעתי קול דודי מוקם על הדלת וכה אמר פתחי לי הדלת אם אחותי רעיתי השדוקה בי ליוסה בבן זוגה השמימה בשהבשה אלי: שרחשו נמלא טל. כי שער ראשי נמלא מן הטל שיהיו עני והקוצות נתמלאו עזלוף הגשמים שירדו בלילה ובאומר מבהי פתחי כי מליה אלי בעומדי חולה בעבור הגיהם הטל והמשם שירדו עני. והמשכל הוא לומר כשבר יבבתי בגולה בבבל סייתי מוקם מן הגאולה אבל השבינה שבי בדיוקל והבירוני היו מגלים עליה ובבר את הקן הגאמר בפי יבמיה והבה השקום ב"ה בעיר רוח בוכם לשבתם השבי לנתנו לא יהיה עוד בתו בין הגוים לומר עם ס' מלה ור"ת יעלו מבלי יכילת להשמידם בתלהו: (ג) פשטתי את כתנתי. ואני השבתה לו הגם בשר פשטתי את כתנתי בדבר השובניה לינן ואין אלבשנה שמה ופ"ל ס"ב פשטתי את כתנתי כי יש לי פוכח בזה וכבר בתלתי את רגלי עד לא עיתיי על השבבב ופ"ל ס"ב השעשה לנבה בתנן נפשות

קול יעקב

(ג) (פָּשַׁטְתִּי אֶת כָּתְנָתִי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם) אִיךְ הָאַב פּוּן כִּיר שׁוּן אָפּ נְצוּנְן מִיין הָעִמְדָּל מִי אַוּ וָעֲל אִיךְ דָם אָן קְלֵייְדֶן אִיךְ הָאַב מִיר אָפּ גְּוַואשֶׁן מִיינֶע

פירוש ע"ט

דִּי נְשָׁמִים הָאבֶן כִּיקְטִיר קְטוֹרֶת נְוועזִין אוֹף דָעם מְקוֹם הַחִיצוֹן וָום מָען דַארְף נִיט אוֹז צוּ מַאן אִיךְ הָאב אָן גְּנוּמֶן דִּיא שְׁעִירֵי חַטָּאת וָום דִּי נְשָׁמִים

קול יעקב

(ג) (פָּשַׁטְתִּי אֶת כָּתְנָתִי אֵיכָכָה אֶלְבָּשֶׁנָּה רָחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֵם) אִיךְ הָאב פּוּן כִּיר שׁוּן אָפּ נְצוּנְן מִיין הָעִמְדָּל מִי אַוּ וָעֲל אִיךְ דָם אָן קְלֵייְדֶן אִיךְ הָאב מִיר אָפּ גְּוַואשֶׁן מִיינֶע

פירוש ע"ט

דִּי נְשָׁמִים הָאבֶן כִּיקְטִיר קְטוֹרֶת נְוועזִין אוֹף דָעם מְקוֹם הַחִיצוֹן וָום מָען דַארְף נִיט אוֹז צוּ מַאן אִיךְ הָאב אָן גְּנוּמֶן דִּיא שְׁעִירֵי חַטָּאת וָום דִּי נְשָׁמִים

הָאבֶן מִקְרִיב נְוועזִין פַּר אֵיין נְדָבָה דָם מָען דַארְף נִיט צוּא מַאן שְׁתִּיתִי אִיךְ הָאב גְּטְרוּנְקֶן מֵיי מִיין נִיין דָם זָענֶן דִּי נָקְבִים שֶׁ חֲלֵבִי מִיט מִילְךְ וַיֵיא וּואנֶן זִיכֶר אוֹז קְלֶעֶר וּוי מִילְךְ אִבְּלִי רֵעִים עָמְטֶ נְוועזֶן דָאס אִיז אַהֲרֹן מִיט זַיינֶע קִינְדֶר אִין אוֹהֶל מוֹעֵד אוֹז אַלֶע כֹּהֲנִים אִין בֵּית עוֹלָמִים שְׁתוּ אוֹז טוּט מְרִינְקֶן אִיר פְּרַיינְט דָם זָענֶן דִּי יִשְׂרָאֵל וָואס זַיי עָסֶן דִּי שְׁלָמִים וָואס זַיי הָאבֶן מְקְרִיב נְוועזֶן לַחֲנוּכַּת הַמִּזְבֵּחַ: (ב) אֲזוֹ וָאנְט פְּנָמַת יִשְׂרָאֵל אַז אִיךְ בִּין גְּוועסֶן אִין בֵּית רָאשׁוֹן אֲנִי צוּא בָאוָאכֶן שָׁלָאפֶן אוֹז וויל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִיט דִינֶן אָבֶר וְלִבִּי עֵר אוֹז מִיין הָאֶרֶץ וָואר אוֹז לָאוּט רוֹעֵן זַיין שְׁבִינָה אִיךְ דִי נְבִיאִים מִיךְ קוֹל שָׂמִים פּוּן מִיין פְּרַיינְט דּוֹפֵק עָר וָואר אָן קְלָאפֶן אוֹז לָאוּט רוֹעֵן זַיין שְׁבִינָה אִיךְ דִי נְבִיאִים אוֹז אִיז מִיר מְזוֹהִיר דּוֹרְךְ וַיֵיא אוֹז וָאנְט פְּתְחִי לִי עֶפֶן צוּ מִיר אוֹז טוּא הְשׁוּבָה אֲחוֹתִי מִיין שְׁוועסְטֶר רַעְיָתִי מִיין נָעֶלֶן אוֹז וַיֵיא נִיט גּוֹרֶם אִיךְ וָאל פּוּן דִּיר אוֹיְעֵר יוֹנָתִי מִיין טוּב הַמְתִּי מַיין נָאנְצֶע שְׁרֵאשִׁי דָעֶן מִיין קָאפּ אִיז דָר פִּילְט טוּא דָם אִיז אַבְרָהָם עָר וָואר דָר עֲרֶשְׁתִּי פּוּן אֶלַע דִי גְּלוּבֶּר עָר הָט נָמָאן מַעֲשִׂים טוֹבִים וָום זַיי וָוארֶן זִים וָוי טוּא דְרוּם הָאב אִיךְ פִּיל בְּרָכוֹת אוֹז שֶׁבַר טוֹב צוּ בְאָוואלֶן דִּיר אַז דוּא וָועסְט הְשׁוּבָה טָאן קוֹצֹתַי מַיינֶע הָאר זָענֶן פּוּל מְרָאפֶן רַיגֶן פּוּן דָר נאכְט דָם זָענֶן פִּיל הוּפֶן פּוּן דִּיר עֲנִיוּת צוּ שְׁמָאפֶן דִּי עָם מִיךְ פַּר לָאזֶן: (ג) אֲזוֹ וָאנְט דִּי יִשְׂרָאֵל צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פֶּ"שְׁתִּי אִיךְ

דָּחַצְתִּי אֶת־רַגְלַי אֵיכָכָה אֲמַנְּפֵם: ד דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מִן־הַחֹר וּמֵעַי הָמוּ עָלָיו:
ה קַמְתִּי אֲנִי לְפַתֵּחַ לְדוֹדִי וְיָדַי נָטְפוּ־מֹר וְאֶצְבְּעֹתַי מֹר עֹבֵר עַל כַּפּוֹת הַמַּנְעוּל:
ו פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ

תו"א פתחתי אני לדודי שוכר פ' כתוינו: נפשי יצאה כדברו. שכתם את:

רש"י

כלומר כבר למדתי לעצמי דרכים לחרים לח חוכל לעשות לילך עוד בענין שנאמר (ירמיה מד) ומאז חדלנו לקטר למלכת השמים וגו' שהיו הדרכים הללה יגרים בעיניהם ולכן פשטתי את כתנתי רחלתי את רגלי לטון תשובת המ' המנחפת שהיתה רוצה לפתוח לבעלה הדלת. ולפי שפתח הכ' כל' אני ישנה קול דודי דופק סיום כל' תשובה המופלת על ל' דופק על הדלת בעת מבכב המשובה בלילות: (ד) דודי שלח ידו מן החור. שמלך הדלת ורחיתי ידו ונהפכו עלי המון מעי לעשות להחכתו ולפתוח לו: (ה) קמתי אני לפתוח לדודי וידי נטפו מור. כלומר בלב שלם ונפש חפילה כמקשטת עלמה להתהבב על חיבה בריה טוב: מור עבר. ריח עובר ומתפשט לכל לד: (ו) ודודי חמק עבר. נסתר ונכסה ממני כמו שיר ו) חמוקי ירכיך סתרי ירכיך ע"ם שהיתך בסתר (ירמיה לח) עד מתי תתחמקין תסתרי ותתכסי מהחת תושה שמעלת בי: נפשי יצאה בדברו. שחמר לח הבח לל ביתך כי מתחילה לח מבית לפתוח: בקשתיהו וגו'. מיצאני השמרים הסבבים בעיר. ותופסין וגכיות התלכים בלילות: הבוני פצעוני. תכלו בי תכורה. כל פצע ל' מכת כלי זיין הוח ובכרזורי"ח בלע"ז: רדידי. עדיי המרוחד והמרוקע עלי וכן כל הענין לשון מסת נעורים המתאוננת על בעל נעוריה ומבקשתו. וזו היח הדוגמח: דודי שלח ידו מן החור. כשמרתי

מצודת דוד

הדלת. והמשל הוח לומר כמה מתעלמתי לעלות לירושלים לפי שכבר נתיבתני בכבל ובימים שהיתי עדיין בעיר ולח רליתי לטרוח בעלותי לדרך: (ד) דודי שלח ידו מן החור. לח"ו כוסיט החזיק עם ידו מן החור שלל הדלת וכיוונה היה למען תרחה ידו ותגעגע עליו ולל לה בספרידו ממנה: ועבשי המו עליו. כלומר לחיתי ידו בסבלומה מן החור לטרטרתי בעבורו ובכמרו לחמי. והמשל הוח לומר שהמקום ב"ה שלח דבלו ע"י תני ובלריה לנכהות לה בבח הבן ועי"ז נתעוללה לגמות הבים עם"ם ובהנבי תני בניהה ובלריה כו' בחרן קמו זרובבל כו' ובלרו למבוח בית מלהם כו' (עזרח ה'): (ה) קמתי אני. לז קמתי ממטתי לפתוח לדודי לח הדלת ובבדי להתהבב עליו בהבשמתי לסיום ליתי בודף ובעבור מבלים הבוסם היו המור טיבר וויבך על ידי המעגול המוחזים לח הדלת לסגרה. והמשל הוח לומר הן עשקתי בבנין בעשם חפילה והגלחתי בה במ"ם ובבי יהודית בנין ומגלתן (סם ו'): (ו) פתחתי. כלפר פתחתי לו הדלת לז שכב עלמו ובבר משם: נפשי יצאה בדבריו. ש בשפוש ממנה דבר קשות נלמר לח תשוב שוב לנוך ולמרה בשתוי בשעה שדבריו הלם כמעט יצאה נפשי מהספנת הגעגועין: בקשתיהו. הם"ז בקשתי לותו ומפשתי מחריו

קול יעקב

פֵּים וִוי אַז וְוען אִיךְ זֵי אֵין־רְעִבְּטֶן מִיר קֶענֶן וְוִירְט זַיִן דָּעם פָּבְּוּךְ אוֹף אוּנְז יוּדְוִם כִּיר זָענֶן אֵין גְּלוּת וְוִיא אַוּז קֶען דָּאךְ קְלָאגֶן אוֹף דִּיא מַיילֶנְע סַעג וְוִם פּוּן רֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּיז נָאךְ יוֹם כִּפּוּר וָוִם אִין דִּי סָעג זָענֶן דִּי יִדֵּן שֶׁיין פִּים יִיעֲרִי מַעֲשִׂים זֵי זָענֶן פֵּיל פִּים יְרֵאָה אוּז אִיכְלֶיכָער דִינְט נָאט פִּיט זַיִן נָאנְצֶען כֹּחַ. עֶם אִיז אַכְשָׁל אַנְדוֹסֶר עוֹשֶׂר אִיז אָרוֹם גוּיְאַרְן אוּז הָם זִיךְ גִּיט גְּקֶענְט גִּפּוּנֶן זַיִן פָּרָנְטָה הָם עֶר זִיךְ גְּמִיזְט שְׁטֶעלֶן בֵּי אַיִן בַּעל עֲגָלָה פַּר אַכְשָׁרָה בַּייא דִי פָּעֶרְד אִיז עֶר נִפְּאַרְן פִּים דָּעם בַּעל עֲגָלָה וּוּאוּ אַהֵן עֶר אִיז נִפָּאַרְן אוּז אֲנַאנְצֶע וְוָאךְ אִיז עֶר גְּנַאנְגֶן אִין גִילַאסְטֶע קֲלֵיידֶר אוּז דִי פִּים פִּיט בְּלָאסֶע אוּז אַז עֶם אִיז גְּקוֹמֶן שַׁבָּת הָם עֶר זִיךְ אֶפּ גְּוַאשֶׁן דִי הָעֶנְט פִּים דִיא פִּים אוּז הָם גְּשׁוּן דִי גְּלַאסִיטֶע קֲלֵיידֶר אוּז הָם אַן גְּנֶאן דִי שַׁיינֶע קֲלֵיידֶר וָוִם עֶם אִיז אִיבֶּר גְּבְלִיבֶּן פּוּן דֶּר צַיִים וָואס עֶר אִיז נִוּוֹעַ אַיִן עוֹשֶׂר אוּז שַׁבָּת זוּ נָאכְט הָם עֶר דִי שַׁיינֶע קֲלֵיידֶר אוֹם נְפָּאן אוּז הָם נָאךְ אַכְּאל אַן נְפָּאן דִיא גְּלַאסֶעטֶע קֲלֵיידֶר אַכְּאל הָם אִים בַּיגְעִינִים אַכְּעִנְטֶש וָוִם עֶר הָם אִים גְּקֶענְט פּוּן פְּרֶעֶר אַז עֶר אִיז נִוּוֹעַ אַיִן עוֹשֶׂר הָאט דֶּער כְּעִנְטֶש אִים נִיעֶר בַּזוּפְצֶט אוּז הָם אִים נִוּאכְט בְּרוּדֶר לֶעב אַז אִיךְ זָגֶה דִיךְ אִין דִי מַלְבּוּשִׁים וָוִם דוּ נִייסְט אוּז וִוי אַוּז דוּ בִּיסְט אַרוּם אִיז מִיר נִיעֶר וִויי. עֶנְטְּרַט עֶר אִים וְאלְכֶע וַוִיסֶען מִיין סַיעֶרֶר פְּרַעֶינְד אַז דִי מַלְבּוּשִׁים וָוִם אִיךְ נִייא אִים דֶּר אַרְבִּים וָואס אִיךְ בִּין מוּ הָאט אִיךְ פּוּן דָּעם שׁוּן נָאר קֵין סְפִירִים גִּיט וָאהוּם אִיךְ בִּין שׁוּן פִּיט דִי וַאכֶן נְוּואכְט נְוּוֹאלְט אִיךְ הָם דִיא נִיבֶּה נִיט נְוּואלְט כְּבַשׁל נִיין פּוּן חוּרְבָּן יְרוּשָׁלַיִם גִּפְּשִׁי מִיין

פיר ש ע"ט

הָאב אָפּ נְצוּגֶן מַיין הָעכְּר אֲיכָּה וְוִיא אֶבְּשָׁנֶה אִיךְ וָאל וְוִידֶר אָן קֲלֵיידֶן צוּ עֲפָּעֶן דִיר דָּחַצְתִּי אֶת רַגְלַי אִיךְ הָאב גְּוואשֶׁן מַיינֶע פִּים אֲיכָּה אֲנַמְּפֵם וְוִיא וָאל אִיךְ אַיין רִיבְּטֶן זַיי דִיר אוֹף צוּ עֲפָּעֶן דָּאם אִיז אִיךְ בִּין שׁוֹן גְּוואנְט צוּ בֵּיינֶע גְּוואנְדַיִיט וְוִיא קֶען אִיךְ תְּשׁוּבָה מָאן: (ד) דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ מַיין פַּרַיינְט הקב"ה עֶר הָט גְּשִׁטֶעלְט זַיין הָאנְט מִן הַחֹר אוֹף אַז אִיךְ הָאב זַיין הָאנְט דָעם לָאךְ לֶעבֶן דִי טִיר אוּז אַז אִיךְ הָאב זַיין הָאנְט דָר זָעהֶן יִפֵּי אוּז מַיינֶע נֶרְעֶרִים זַיִיא טוֹעֶן בְּרוּמֶן בַּייא מַיר אוֹף אִים צוּא זַיינֶע לִיבְשָׁאפְט אוּז אִים אוֹף צוּ מַאכֶן דָם אִיז יוֹם הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא הָאט גְּשִׁטֶעלְט דִי יְשָׁרְאֵל אִין אֶחָז צַייטֶן וְוִם דָא קוּמְט אוֹף אִים דֶּר כֹּלֶךְ אֶרֶם אוּז פָּקַח בֶּן רְמַלְיָהוּ אוּז עֶר הָאט דָעֶר שְׁלָאכֶן פִּיל טוּוִינְט פּוּן יְשָׁרְאֵל אִין אַיין מָאן: (ה) קַמְתִּי אֲנִי אִיךְ בִּין אוֹף גְּשְׁטַאנֶן לְפַתֵּחַ צוּ עֲפָּעֶן לְדוֹדִי צוּ מַיין פְּרַיינְט הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא אוּז הָאב הָשׁוּבָה גְּטָאן אִין דִי טָעג פּוּן הֶזְקָנָה וְיָדַי אוּז בֵּיינֶע הָעכְּט זַיי טְרֶיפֶן גְּוווֹרְץ אוּז לָעֶרֶן זַיין עַם תּוֹרָה דָאם אִין נַאנְץ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַואר קַיין עַם אִיךְ הָאב אִים אַרוּם גְּוואנְדֶערְט אוּז הָם אִים גְּלֶערְנְט פּוּן פְּרִינְצִיפִּים אוּז אָבֶּן טוֹט עֶר גְּרוּיס תְּשׁוּבָה וְאִיךְ הָאב מֵיינֶע פִּינֶגֶר גְּוווֹרְץ וָואס טוּט אִיכֶּר בָּאריִן אוּז שְׁטֶעקְט אוֹף אַלֶע נַיטֶן עַל אוֹף בְּלֶעֶר שְׁלָאכ: (ו) פָּתַחְתִּי אִיךְ הָאב גְּעֶפְּנְט צוּא מַיין פְּרַיינְט אִיךְ הָאב תְּשׁוּבָה גְּטָאן וְדוֹדִי אוּז מַיין פְּרַיינְט הַקְּדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא עֶר הָט זִיךְ פָּאר קָאךְ עֶר אִיז אַוּעֶק גְּאָאן אוּז הָט דִיא נִיבֶּה נִיט גְּוואלְט בְּבַשׁל נִיין פּוּן חוּרְבָּן יְרוּשָׁלַיִם גִּפְּשִׁי מִיין

קָרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי׃ ז מְצָאֻנִי הַשֹּׁמְרִים הַסֹּבְבִים בָּעִיר הִכּוּנִי פְצָעוּנִי נָשְׂאוּ אֶת־רְדִידִי
מֵעָלַי שֹׁמְרֵי הַחֹמוֹת׃ ח הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם אִם־תִּמְצְאוּ אֶת־דּוֹדִי מַה־
תּוֹ״א שם ממלוא לק דודי . שובר פ׳ ויתי :

רש״י

רחצתי את רגלי ולא אפתח לך ולא אטנף מן ע״ז שבחרתי בה : שלח ידו . והרמה נקמתו כימי מהז והכיה עליו קיל מלך ארם (ד״ה ב כח) ויכו בו ויסב ממנו שביה גדולה וגו׳ ויהרוג פקח בן רמליהו ביהודה מאה ועשרים אלף ביום אחד : ומעי המו עליו . בת׳ חזקיהו בנו ושב בכל לבבו לדרוש להקב״ה וכל דורו שלמים לה קס דור כישראל כמותם כמו שמפורש בחלק בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ מנבת ועד מגוכיא ולא מצאו איש שאינו מלומד בהלכות עומאה וטהרה וזהו וידי נטפו מור וגו׳ לף יחשיבהו אומר בו (מלכים ב׳ כב) וכמוהו לא היה לפניו מלך כי רחה פורעניות שבאה על מנשה ועל אמון לקיים שלח ידו מן החור ומעי המו עליו : פתחתי אני דודי ודודי חמק עבר . לא כיטל נזירתו שנת׳ בחזקיהו (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך וגו׳ ומכניך אשר תוליד ילו לניחל הנניה מישחל ועוריה ולף ביחזקיהו על ידי חולדה הנביאה (ירמיה יח) הנני מביא רעה על המקו׳ הזה ועל יושביו וגו׳ ואל׳ (מלכים ב כב) וכמוהו לא היה לפניו מלך וגו׳ לף לא שב ה׳ מהרון לפי הגדול אשר הרה ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה ויאמר ה׳ גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירותי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת : נפשי יצאה בדברו . יצאה ממני כדברו דבר זה : בקשתיהו ולא מצאתיהו . יאס תאמר והלא ירמיה עומד ומתנבא בימי יהויקים ומקריבו שוכו ילו ומשובה לניכם לא לבטל את הגזירה אלא להקל הפורענות ולהכין מלכותם כשוכם מן הגולה לניוטעם מתין נתיבה ולכשובם מתין הורם : (ז) מצאוני השומרים . נכוכדנאצר והיילותיו : הסובבים בעיר . לניקוש נקמתו של מקום : נשאו את רדידי . בית המקדש : שומרי החומות . אף מלאכי הבזרת שהיו שומרים הומותיה כענין שנת׳ (ישעיה כב) על הומותיך ירוכלים וגו׳ הם הניתו בו את האור כענין שנאמר (ויקה ז) ממרום שלח אש וגו׳ : (ח) השבעתי אתכם . החומות תנבו נכוכדנאצר שרשיתם בתניות מישחל ועזריה מוסרי׳ עלמם לכבשן האש ואת דניאל לגוב אריות על עסקי התפלה ואת דורו של מרדכי כימי המן : אם תמצאו את דודי . לעתיד לבא ליום הדין כיכוקים מכם להעיד עלי כענין שנאמר (ישעיה מג) יתנו עדיהם וילדקו : מה תגידו לו . שתעידו עלי שבשביל

מצודת ציון

(ז) מצאוני . היו מכם המוליכה בם וכן פצע תחת פצע (שמות כ״ח): כשלו . לקחו וכן וכחים וכשלו (מיכה ב׳) : רדידי . הוא שם תכשיט

סיימי על החזקת הכתובה ולא עלתה בידו : (ז) מלאוני השומרים . בעת שכבתי בעיר נקפו החומות ולקחו מעלי את רדידי כלומר את חיזוק החומות שהיו מסיכים עלי כאשר נגדעתי בלילה כשהרים ירמיהו ידיו בתפלה כשהיה עמלק מנצח ומפסיקין בגדיו כשהרים שלוש ידיו בתפלה כשהיו מתפללים בעולם והנה ממני כמה בלל דוד ודוד ומתוכו יוסף מלוני שממוני הלילוני כלי ריק : (ח) השבעתי כו׳. כלומר לספר שמתם על הנעשות מבעוד מי יתתן שם תמלאו את דודי הכה זאת היה מה שתגידו לו אמר מי חולה . מביא הנעשות לו אמר מי חלי בעבור הכלות שבכו ופלעו כי השומרים כי הלעל הזה כאין מיל בשר כפרקתו ממני והו חלי . והמשל הזה כאלו יאמרו משבעת אתם בשביל להעיד עליה בעתיד בפני המקום ב״ה לומר שכל התלאות שבאתני בשבילו קבלתי בתשא ובלבד כי חלי ודאגתי היה על המעשה שבידיכם

קול יעקב

נאמט אז איך בר מאן כיך אז באלה ווער איך דארף אוס טון די שיינע קלייד׳ר ואס איך האב אן נמאן ערב שבת אוג איך בין ריין אף נוואשן אוג עס דאכט זיך מיר אז איך בין אין דעם גראד ווס פריער אוג באלד ווער איך די קלייד׳ר דארף אוס מאן אוג אן מאן דיא נלאסטע קלייד׳ר אוג ווער זייטיגער ציין שמירן אין בלאסע איז מיר בעסר דם טוט איידר דם לעבן . דר נמשל איז אז מיר זענין גווען אין ארץ ישראל האבן מיר גדינט גאט מים קדושה אוג מים שמחה אוג אצינד אז מיר זענין פר כדיבן גוואהן אן נלות איז ניט דא בי די מענטשן קיין ירדה אוג קיין אמת אוג מיר זענין אין גשמירם מים עבירות אוג אז עס קומט דיא היילינע טנע וואשען מיר זיך אף פון דעם אין גישמירקטיים אוג מיר טון זיך אן די שיינע קלייד׳ר דם ביינט מען מיר לערנן תורה אוג טונן בצות אוג מעשים טובים אוג אז עס קומט יום כפור פר נאכט עס איז שון נאהינט צו דר ציים ווס איטליכר זאל זיך אום קערן צו זיין נאר שקיים ניט ס׳ הם דם נאנצע יאר נמאן אוג די תורה מים די מצות ווען ער ווייסר פר לאזן אוז שרייט דיא נשמה מיט אביסר נשרייא (פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה) איך האב שון אוס נמאן פון מיר דם פר שבירסט העמדל אין די היילינע טנע ווי אזו ווערט איך נאר ים כפור נאך אנאל אן טון דם פר שבירסטי העמדל (רחצתי את רגלי איככה אטנפם) איך האב מיר שון אף נוואשן מיינע פים פון דער צוקה זיין די עבירות ווי אזו ווערט איך ריין נאך יום כפור נאך אנאל אין שמירן אין דער צוקה :

ואלט איר ואנען צו אים שחולי אהבה אני או איין קראנקע אוג ליידענדע פון ווענין ליבשאפט בין

תַּגִּידוּ לוֹ שֶׁחוֹלַת אַהֲבָה אָנִי : ס מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד הַיָּפָה בַּנָּשִׁים מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד
שֶׁכָּכָה הִשְׁבַּעְתָּנוּ : י דּוֹדִי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל מֵרְבָבָה : יא רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו
תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב : יב עֵינָיו כְּיוֹנִים עַל־אֲפִיקֵי מָיִם רְחֻצוֹת בֶּחָלָב יְשְׁבוֹת עַל־

תרא דגול מרכב תגיגה טז : קוצותיו תלתלים . פרוכין כה תגיגה יד תוליו סנ :

רש"י

להכתו חליתי כיסורי' קשים כיוכיס יכא נכוכדנאצר ויעיד יכא חליפו ונופר וכל נכיחי החומות ויעידו עלי שקיימתי את התורה : (ט) מה דודך מדוד . כך היו שואלין החומות את ישראל מה מלהיכם מכל המלהים שכך אתם נשבעים ונלהים עליו : שבכה השבעתנו . להעיד לו על תכתך : (י) דודי צח . לכן כמו (תיכה ד) נחו מחלב : ואדום . תסרם תחלה כל העין לפי פשוטו כקילום גוי בחור כשהוא לבן ופניו תדמויות : דגול מרבבה . נדגל בחייולות הרבה רבים מחייליתיו . רכבות הרבה קריין רכבה אנת' (יחוקאל יז) רכבה כלשון השדה נתתיך : (יא) ראשו . מכהיב בכתם פז . כתם הוא לשון סגולת מלכים שמוצרין בכית גנזיהם וכן (תיכה ד) יפגו הכתם

מצודת דוד

שבשיכם כי לכך אתת שים מגעתי ותיחלתי : (ט) מה דודך . כלומר כשבוכות תשיכות הלוכם מה זה תתרבק בו ומגיעתם עליו את היפה בין הנשים וכי במה נתכבד הוא יותר מאשר שדודים : שבכה השבעתנו . אשר כך שבעתנו להגיד בתתה תוכם לתכתנו ובלתי תשבעתנו : דגול מרבבה . שהוא יותר גדול שבריותת שזה יוכה אחין מי להעריך תליו תמרי גם מה שם הטובות שבאשים בו שהיום בזולתו . ושבשביל הוא כלתו שנ"ג משיכות תותה לומר תמרי גם במה הוא נתכבד מכל ש"י מעלה של העי"ג שלא כולם משפיעים טובה לתבריהם ו"ש הומיל והוא יודע שהתחברי עמו ונסיה לעם תחד ותרי גם את תמת ממשלת הבר המובל בנו : (י) דודי לח ואדום . כלומר משיכה הן אין להעריך שאר שדודים אול דודי כי דודי הוא לח הלבון משורב במראה אדמדמות שהמאר לעין . והשביעתם הוא לו' שהם המקום ב"ם שיעול שרחיתים ושדין כי נאות הלבון יוכה על הרחיתים והמודם על שדין במפורסם וכלומר שהם בידו הכל הרחיתים ושדין הכל שרי מעלה לא ייסיפו ולא יגעו מעלתם כי אינם הלא שלוחי המקום ב"ה : דגול מרבבה . יש לו דגלים מקבולת רבבות . והשביעתם הוא לומר רבים שם מלאכיו עושי דברו כמ"ש אף הלא מלאכיו יקומון (דניאל ז') ולא הן שרי מעלה : (יא) ראשו כתם פז . כלומרם אין להניח בדעתכם שעשת זהב כי הרחם עלמו יפה ונאציל עול בכתף פז . והשביעתם הוא לומר אין לספר מוכם גדלו כי הוא עדומם על כל ברכה ותהלה : קוצותיו תלתלים . שערותיו הנם מסולסלים ועל כי יתחשבו בהסלולם שעתים ונכנסים ופשתים יוצאים בין הנה נכנסים תלים תלים והנה שחורות כעורב וזה דבר טוב . והשביעתם הוא לומר שהשלוחות הנשפעות מאת המקום ב"ה יתפשטו בתחבולותיהן והנה לשומות ותחוכות מעין הנדם ואין להשיגם וכח הכתוב כעורב כי דבר שחור הוא חשוך על פעין : (יב) עיניו כיונים . עיניו יפה כשבעת עיני יוצים ומבוטים למיות שם למעוכם ושיש הנשמ שהם מאוד : רחוצות בחלב . עודן עיניו הנה נאות ונקיות מבלי מלוא בהן כוסם מדמיות נחלו בן כוחות תמיד בתוכ : יושבות על מלאת . קכוצות הנה כנומא שהן לפי מדת הגומא למלאתו פיון כולבות ופיון שוקעות ושיש דבר טוב . והשביעתם הוא לומר שהוא משניח בהנשת ההנשם והשנתם הרע שמעניק בהנשים כי נוכן שהוא יודע על הרחמים והשנתם עלמה שיש על דרך המיולוס עם כי על הכל יפניח ע"ע על מחשבת רעם שיהו מבניה כה נעמוק עליה כמ"ש פון שם רחיתי בנלבי נפ יפנים ס"ו) : (תפלים

פירוש ע"ט

אֵיךְ : (ט) אַז פָּרָעגַן דִי אוּמוֹת הָעוֹלָם צוּ דִי יִשְׂרָאֵל
מַה וָאם אִיז בָּעבֶר דִיין פְרַיינְט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
הַיפֶּה בַּנָּשִׁים דִי שַׁיינְע צְווִישָׁן דִי וַיְיבֶּר מַה חִבֵּב וָום
אִיז בָּעבֶר דַיין פְרַיינְט הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדוּד פּוּן
אַנְדֶערְע פְרַיינְט שֶׁנֶּכְבָּה דָם אַז דוּ טוֹכְט
בְּאִישְׁטוּעֶרְן מִיר וָאלָן דִיר עֵדוּת וָאנָן אַז דוּ הַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא לִיב הָאסְט : (י) אַז עָנְטפָּערְן דִי יִשְׂרָאֵל
חַדִּי צַח מַיין פְרַיינְט אִיז קָלָאר אוּנ וויים דָם אִיז עֶר
הָט זֵיךְ כַאווַיין אוֹף דָעם בָּארְג סִינַי אוּנ אַז אוֹךְ
וַיְין עֶר וַיצְט לְמִשְׁפָּט וָאדוֹם אוּנ אִיז רוֹט וָוען עֶר
וָועט זֵיךְ נוֹקֵם וַיין דָעמָאל בָּאגִירְט פּוּן פִּיל
כְּאל צָעהָן טוּוִינְט מַלְאָכִים : (יא) ראשו זַיין קָאפּ דָם
אִיז דָּר אֶן הַיִּבְּן פּוּן נַיינְע רַייד דָם וָאר אַז קָלָאר
בְּתָם פּז וַוי אַיין זַאמְלוּנְג פּוּן גִּין נָאלְד דָם אִיז אֲנְכִי
וַי אֲלֵהֶיךָ קְוֻצּוֹתָיו הַיְתַּלִּים וַיינְע בֵּיא הָאר גְּקְרַיינְט
דָם אִיז אוֹף אִיטְלִיכֶן פִּינְטְלָע אִין דָּר תּוֹרָה וָעגִין
תַּלְיֵי תְּלִים הַנְּכוֹת . שְׁחוֹרוֹת כָּעוֹרֵב וָעגִין שְׁוַארְץ וַוי

טלאת

מִלֵּאת׃ יג לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מֹר
עֹבֵר׃ יד יָדָיו גְּלִילֵי זָהָב מְמֻלָּאִים בַּתַּרְשִׁישׁ מֵעָיו עֶשֶׁת שֵׁן מְעֻלֶּפֶת סַפִּירִים׃
טו שׁוֹקָיו עַמּוּדֵי שֵׁשׁ מְיֻסָּדִים עַל־אַדְנֵי־פָז כָּרְאֹתוֹ כַּלְּבָנוֹן בָּחוּר כָּאֲרָזִים׃ טז חִכּוֹ

תו״א לחיו כערוגת הבשם . שנח פת עיטכין כד : שפתותיו שוסנים . שבת פח שפתים קיז : מרוחו כלבנון בחור כחרזים . סנהדרין ק :

שפתי חכמים

תשובה אחי לא היתה כיון על כ״פ כמובן מן הכתוב : ח פי׳ אשר שם בו שלא תתן לקיים כערוגת הבושם אשר שם בו שלא דמו סלחיים רק לערוגת לחיו כערוגת הבושם אשר שם בו שלא דמו סלחיים רק לעבורה

(יד) גלילי זהב . כלופפי זהב : ממולאים בתרשיש . כל לבון מוסב אלמן יקרה בזהב קרוי מלאת : עשת . ל׳ (ירמיה ה כח) במו עשתו קבון עב קרוי עשת משמתי״ה בלע״ז : שן . מעלמות פיל: מעולפת ספירים . מקושטת ומתוקנת בספירים לשון ותתעלף דמתרגמינן ואיתקנת : (טו) שוקיו . כעמודי שם המיוסדים על אדני פז : עמודי שש . עמודי שים וחברו במגלת אסתר (אסתר ח) על גלילי כסף ועמודי שם . ומרחמה נבוה כארזי הלבנון : בחור כארזים . נבחר בין הבניס כאחד בין בחור עליס : (טז) חכו ממתקים . לשרוי ערבים : זה דודי . זה לשות דודי וזה לשות רעי ועל כל אלה תליתי לאהבתו . והדוגמא כלפי הקב״ה כך היה : דודי צחי . ולכן להלבין עונותי . לח ולכן כשנראה בסיני נראה כזקן מורה הוראות וכן בשבתו למשפט (דניאל ז) לבושיה כתלג חור ושער ריסיה כעמר נקי : ואדום . ליפרע משונאיו כעניין שנאמר (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושיך : דגול מרבבה . הרבה חיילות מקיפין אותו :

שפתי רש״י

תלן : (יג) לחיו כערוגת הבשם . אשר שם בחותם ערוגות ח גידולי מרקחים : מגדלות מרקחים . מגדלות על מרקחים גידולי בשמים שמפעמים אותם מעשה רוקח :

(יד) גלילי זהב . כלופפי זהב : ממולאים בתרשיש . עשת . ל׳ (ירמיה ה כח) במו עשתו קבון עב קרוי עשת משמתי״ה בלע״ז : שן . מעלמות פיל: מעולפת ספירים . מקושטת ומתוקנת בספירים לשון ותתעלף דמתרגמינן ואיתקנת : (טו) שוקיו . כעמודי שם המיוסדים על אדני פז : עמודי שש . עמודי שים וחברו במגלת אסתר (אסתר ח) על גלילי כסף ועמודי שם . ומרחמה נבוה כארזי הלבנון : בחור כארזים . נבחר בין הבניס כאחד בין בחור עליס : (טז) חכו ממתקים . לשרוי ערבים : זה דודי . זה לשות דודי וזה לשות רעי ועל כל אלה תליתי לאהבתו . והדוגמא כלפי הקב״ה כך היה : דודי צחי . ולכן להלבין עונותי . לח ולכן כשנראה בסיני נראה כזקן מורה הוראות וכן בשבתו למשפט (דניאל ז) לבושיה כתלג חור ושער ריסיה כעמר נקי : ואדום . ליפרע משונאיו כעניין שנאמר (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושיך : דגול מרבבה . הרבה חיילות מקיפין אותו :

מצודת ציון

לחיו (יג) ערוגת . הוא המקום מהחת לעין : כערוגת . הוא חלס הנהרים כמו מערוגת מעשה (יחזקאל יז) : מגדלות . גידולי : מרקחים . כן יקראו הממתקים המעורבים בשמורים לזמן מלובה וכן בקה מרקחת (שמות ל) : שוסנים . שם עשב הריחני : עובר . ל״ע מהפשם : (יד) גלילי . חומני המרכבה כמו על גלילי כסף (אסתר ח): ממולאים . שם אבן קר : מעיו . על הבטן יאמר שבו המעשי: עשת. עניין בהירות וזהות וכן בזהב עבות (יחזקאל כז) : שן . הוא שן הפיל: מעולפת . ענין עטוף ובכוי כמו ותתעלף (בראשית לח) : (טו) שוקיו . היה פרק שמפרקי הרגל : שם . אבן טוב : מיוסדים . על יסוד : אדני . הוא סדבר שהעמוד תקוע בו וכן אדני כסף (שמות כו) : פז . הוא המיוחר שבזהבים . (טז) חכו . הוא מה שנמתק הלבון והוא מלי

כבשן סרידות יתדמו במרחיקן בזהותם מיפי הזהב ל״ל נקיות הזהב ועשה כי לפני הבושתו הן כלי הבשמים ודכן להיות מעוכבות ממולאות בתרשיש . וכפה יובבים אבני תרשיש לפי מדות הגוונות לא כולבן ולא שוקעין ואל הבשמים יאמר שהם נקיים וחלקים כאבני תרשיש והוא כמדה הראויה לא קלוחות ולא חלוחות . ואמאל הוא על גלגלי הבשמים מעשה הלבנות המקום ב״ם שנאמר כי מלאה שמיך מעשה הגבושיתיך (תהלים ח) שהשם בהיים ויקיים כזהב וממולאים כיוצאי חור : מעיו עשת שן . כעיני יך ויהיה מזכוכ שן הפיל בבשת מעשה בספירים וקבושים כה שהו טופל זוהר הספירים על השן ומהפיק ביותר ואמאל הוא לומר עם כי הבשמים שמים לפ׳ הוא תפ לשמור בו על הבשמת שהוא שמיני ועשים כמו המעים שבתוך הגוף ומשם כאה שהיה ל״ל לשלות וזהות השן והבשמים הספיר : (טו) שוקיו עמודי שם . רגליו נאים בלבן ויהיבר בעמודי חבן שים והשה מיוסדים על אדני פז שם בפות הרגלים שהשם נקיות בזהב פז עם כי מדרכם להיות מלוכלכות בשפר ההרן . ואמאל הוא על העולם שבשל קדוש בעלי המקום ב״ם בעל׳ והחרן הדום רגלי (ישעיה ס״ו) שהוא חזק בעמודי אבני שים ואדני יסוד כדור שהרי שמעמידו במקומו לבל יתקדב לפחה מן הפלות דומה הוא על ספו ויאמר על בקודה הממלעת מכדור שהרי שהוא מעמדת על הכדור במקומו שאבר מקום שיסוד ובכן בא הרמז שבפו כי הבקודה הזאת הוא כמעט קט כמו שפו שמעמד יבד לעולם בע״ם כז״ל : מראהו כי. מדמה קומתו הוא בשר שבנון והוא נבחר כאשר בחורים כחרזים מכל עבי היער . ואמאל הוא לומר אל ב״ד גדול ורם מכל אל ב״ד שבמקום ב״ם אשר מכולם ומן להעטיך לותם הנה מעודים כי עשוים בהשכל

(יג) שפתותיו שושנים . שבת פח עיטכין כד : שפתותיו שוסנים . שבת פח שפתים קיז : מרוחו כלבנון בחור כחרזים . סנהדרין ק :

פירוש ע״ט

פֵּלֵאת דָּר פִּילוּנְג דִּי דָּא וְעָנִין מְיֵישֵׁב דִּיא רַייד פוּן
דָּר תּוֹרָה׃ (יג) לְחָיָו זַיְינֶע קִין בַּאקֶן כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם
וַוי אֵין בַּייט גְּוִוירֶץ דָּם עָר חָט גֵּירֶעט דִּי דְּבָרוֹת
אוֹף דָּעם הַר סִינַי אוּנ הָאט זַייא גְּוִוינֶן אֵין שֵׁין
לִיבְלֵךְ פָּנִים מִגְדְּלוֹת גְּוַואקְסֶן מֶרְקָחִים גְּוִוירֶץ נוּטְפוֹת
דִּי דָּא מָרִיסֶן מִיד עוֹבֵר גְּוִוירֶץ וְוִם טוּט אִיבֶּר פָּארֶן
דָּם וְעָנִין דִּי רַייד וְוִם עָר הָאט גֵּירֶעט אִין אוֹהֶל
מוֹעֵד דִּי וְעָנִין אַייגֶט לְרִיצוּי וּלְכַפָּרָה וּלְרֵיחַ טוֹב
דָּם אִיז תּוֹרַת חַטָּאת וְאָשָׁם וּמִנְחָה וְעוֹלָה וּשְׁלָמִים׃
(יד) יָדָיו זַיְינֶע הָעֶנְט דָּם וָענִין דִּי לוֹחוֹת וְוִם וָענִין
גְּיוּוערְקְט זַיְינֶע הָעֶנְט גְּלִילֵי זָהָב רֶעדֶר גָּאלְד דָּאם
וָענִין דִּי דִּבְרוֹת דִּי דְּרִינֶן נְוִארוֹם נִי וָענִין בָּעֶטֶר
פוּן נָאלְד מְמֻלָּאִים נִי וָענִין גְּיפִילְט מִיט וָאכְצוּנְג דָּם
וָענִין דִּיא תְּרִי״ג מִצְוֹת אִיז נִבְלָל אִין דִּיא עֲשֶׂרֶת
הַדְּבָרוֹת מֵעֵי זַיְינֶע גֶּידֶערֶם דָּם אִיז תּוֹרַת כֹּהֲנִים
וָיֶם אִיז אִין מִיטֶן פוּן דִּי חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תּוֹרָה אוּ

מְמַתְּקִים וְכֻלּוֹ מַחֲמַדִּים זֶה דוֹדִי וְזֶה רֵעִי בְּנוֹת יְרוּשָׁלָ‍ִם: ו א אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים אָנָה פָּנָה דוֹדֵךְ וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ: ב דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ לַעֲרוּגוֹת הַבֹּשֶׂם

רש"י

ראשו כתם פז. תחלת דבריו הבהיקו ככתם פז וכן הוא אומר (תהלים קיט) פתח דבריך יאיר פתח מגבי ה' תלהיב הרשם תהלה שמספת מלוכה יש לו עליהם ואחר כך גזר עליהם נזרותיו: קוצותיו תלתלים. על כל קוץ וקוץ תלוי תיליס של הלכות: שחורות כעורב. על שם שהיו' כתובה לפניו שהיא שחורה על גבי שם לבנה. ד"ח קוצותיו תלתלים כשהיא על היס גרסה כשחור נלחם בגבורה: עיניו כיונים על אפיקי מים. כיונים שעיניהם לופות אל תרוכותיהם כך עיניו על נתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מוללי התורה המשולים למים: רוחצות בחלב. כשהן לופות במשפע מכררות דין לומתו להלדיק לדיק לתת לו כלדקתו ולהרשיע רשע לתת לו כרשעתו: וישבות על מלאת. על מלאת של עולם מלוטטות כל החרן לופות טופים ועושים. ד"ח תלמידי חכמים שהקב"ה נותנם עיניהם להאיר לעולם כשם שהעיניים מאירים לאדם כיונים הנודדים משוך לשוכך לבקש אכלם כך הם הולכים ממדרשו של פלוני אכם לבית המדרש של פלוני אכם לבקש טעמי תורה: על אפיקי מים. על נתי מדרשות שהם מולאי מים של תורה: רוחצות בחלב. לפי שהקרון עיניהם והעין לשון נקבה היא אמר רוחצות לשון נקבה הם מלחלחים עלמן בחלב של תורה ומלבושים פתריה וסתומותיה: ישבות על מלאת. מיקבים לשריס על חופיהם. ד"ח עיניו עיניו פרשיות של תורה והלכות ומלויות כיונים שהם נאים בהליכתן. על אפיקי מים בנתי מדרשות רוחלות בחלב מלוחלות בחלב כמו שפירשתי: לחיו. לשרות הר סיני שהרלה להם פניס מסגירות ושוחקות: שפתותיו שושנים. לשורים שנדבר בהלל מועד שהם לריאין ולכפרה ולריח טוב תורת העולה ומנחה ואולה ושלמים: ידיו. הלוחות שנתן מימינו ומעשה ידיו המה: גלילי זהב. אלו הדברות שהבן נאמר הנחמדים מזהב ומפז רב. ג"ר יהושע בן נחמיה מעשה נסים היו של ספיריון היו והיו נגללין. ד"ח על שם שמגלגלות טובה לעולם: ממלאים בתרשיש. שכלל בעשרת הדברות תרי"ג מלות: מעיו עשת שן. זה תורת כהנים שניתן בהלמע המשה חומשים כמעיים הללו שהם נתונים בהלמע הגוף: עשת שן מעולפת ספירים. גרסת הלקח כעשת שן והיא סלורה דקדוקים רבים גזירות שוות וכיון שכ וקלים וחמורים: מיוסרים על אדני פז. ג"ר אלעזר הקפר העמוד הזה יש לו כותרת למעלה וכשים למטן ג"ר שמואל בר נחמן פרשיות שבתורה יש להם כותרת למעלה וכשים למטן וסמוכות לפניהם ולאחריהם כגון פרשיות של שביעית ויובל (ויקרא כה) וכי תמכרו ממכר להודיעך כמה קשה שבירת שביעית בדקיתה בהסכת ב"מ וערכין וכגון (במדבר כז) יפקד ה' איש על העדה לו את קרבני להמי עד שאתה מפקדני על בני פקוד אותם עלי וכן כתיב לכך נאמר שוקיו עמודי שש מיוסדים וגו': מראהו כלבנון. המסתכל ומתבונן בדבריו מוצא בהם פרחים ולובים כיוצא זה בשלבב כך דברי תורה ההוגה בהם תמיד מחדש בהם טעמים: בחור. נבחר כחרזים ט הנבחרים לבנין ולחוזק ולגובה: חכו ממתקים. דבריו ערבים (ויקרא יט) ושרש לעפש לא תהנו בעשרכם אני ה' הנאמן לשלם שכר יש חיך מתוק מזה. על תאכלו בעלמיכם ותקבלו שכר. וכשוב רשע מרשעתו (יחזקאל יד) ועשה משפט ולדקה עליהם היה יהיה עוזות נחשבו לו לזכות יש חיך מתוק מזה: (ז) אנה הלך דודך. מלטים ומקנטרים התומות את ישרחל אנה הלך דודך למה הניח לותך עזובה חלמנה: אנה פנה דודך. כשחזר והשרה רוחו על כורס ונתן רשות לבנות הבית והתחילו לבנות בתו ואמרו להם אנה פנה דודך שם חוזר הוא לליך נבקשנו עמך כשנין שנאמר (עזרא ד) וישמעו צרי יהודה ובנימין כי בני הנולה בונים היכל וגו' וינצו על זרובבל וגו' נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהיכם וגו' וכוותם לאלהיכם נבקש נא כדי להשביחם מן המלחמה. והם מציקים: (כ) דודי ירד לגנו. גוה לגו לרשות היכלו ויהיה שם עמנו: לערוגות

שפתי חכמים

סבוסם גם למגדלות מכקהים ומגדלות מכקמים קמי על ערוגת הבשם: ם לפסוקי מל' גם בחור גם בתולה דמ"ב הוא מיך יהדמם בהמתוק

מצודת דוד

כב. והמשל הוא לומר דברי התורה האמונים מפיו הנה מסמיים הדבור: ממתקים מל' מתוק: ו (ז) אנה. להיכן כמו אנה אלך מפני ליקים ומוקים יסרים וכל מעשיו בהסכד וכחמה: ז זה דודי כו'. הנה מי שים כו הנה השבחים זה דודי וכעי וכחומות בשיות כן מיך לא משתוקק אליו וכי יש מי להעריך אליו. והמשל הוא לומר דמו ש בכל אנה כו הוא מלכי וכאלו תאמר עתה שפעי נא אם עני דומה לו ומה זה תאמרו לעזדי ולהתהנב עמכם להיות תמים ממשלת הנשי של מעלה כיוצא של בשר ודם הלא כלם כמוהם כאין למול אלהי:

ו (ז) אנה הלך דודך. כשאני שמעי הנשרות העניות כי נעמו תאמרו לה אם היפה בנשים אם לא מלאת אם דודך בעיר תאמרי אם לא כן הלך ולהיכן פנה ר"ל אנה הלכו ולכן אבקשנו במקום שהוא שם אולי אמלאנו אם אם מתפללת בלבה נפשה שלא יהיה נמלא ולא יכוונו בתפלתך. והמשל הוא לאלו יתמהו שתומות אם הדבר כן הוא שאתה מספר בשבחו כמה תשיב אותו אליך וכמה יתכלה ועשוה לך על ההספד להספיק כיוצא בשבילו אליך ולא נוסיף להאריך עוד מהאחיו: (כ) דודי ירד לגנו. כלאו משיבה לומר הרבו ללכת בגנים

פירוש ע"ט

זֶיכְקְרִיט דָאס אִיז דָעָר גְּבָאט אִין דָעָר תּוֹרָה דָעָר פְּרִיינְט הַיפֶּה דָאס דוּא בִּיסְט דָאךְ דִיא בְּעסְטָע בַּנְּשִׁים אוּנְטֶר דִי נוֹיבָר אוּג אִיךְ וָועל לָאזִין אִין גָּאטְן לוֹן אוּג וָועֶן דָר רָשָׁע אִים דָר פַּר בָּצאלְן אַיין גוּטְן אִים דִי עֲבִירוֹת גְּרָעבְּנִיט וָועט תְּשׁוּבָה טָאן וָועֶן וָועֶן דָעָם וָועֶלְן בּוֹעֶן דָאס בַּיִת שֶׁנִי צוּ מְצוֹת אַז אִיז דָאךְ קִין זִיסָעֶרע וָואֶרט אִין עוֹלָם דָא וָאנְגן דִיא אוּמוֹת הָעוֹלָם אֲנָה וואוּ הִין פָּנָה עָר וִוי דָם יְכֻלּוּ אוּג גָאר כַּחֲפָדִים גְּלוֹסְטִיקְייט זָה דוֹדִי דָר הָט זִיךְ אוּועק גָּעָרְט דוּךְ דִיין פְּרִיינְט אוּג אַז עָר וָועט וִוירָר צוּ דִיר קוּמֶן וּנְבַקְשֶׁנּוּ עִמָּךְ אוּג כִּיר וָועלְן בַּאגַאנְד בּוֹעֶן אָבֶר אִיר כְּוָונָה וואָר צוּ פַּר שְׁטָעֶרְן נִי פוּן דָעם בְּגָן: (ב) אַז עָנְטפָּרן דִי יִשְׂרָאֵל וִוירָר דוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ מִיין פְּרִיינְט עָר הָאט נִינִיגָעֶרְט צוּ זִיךְ

רְעוֹת בַּגַּנִּים וְלֶקֶט שׁוֹשַׁנִּים: ג אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרוֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: ד יָפָה אַתְּ
רַעְיָתִי כְּתִרְצָה נָאוָה כִּירוּשָׁלִָם אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת: ה הָסֵבִּי עֵינַיִךְ מִנֶּגְדִּי שֶׁהֵם הִרְהִיבֻנִי
שַׂעְרֵךְ כְּעֵדֶר הָעִזִּים שֶׁגָּלְשׁוּ מִן־הַגִּלְעָד: ו שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים שֶׁעָלוּ מִן־הָרַחְצָה

תו"א כבני מעיין מנגדי . זוהר פ' קדושים : שערך כעדר כ בנים . ברזוט נפ :

שפתי חכמים

בפרדס . לכ"פ נכתב : י ק"נ סבי כבר סמך נעבודת הבשם דסיוט בית המקדש ומ"מ נהעות בנים . לכ"פ ועוד יבד לרעות בו : ד בקיצור בלשון ממך כעדר הקלוסות וכמן בקילים זה בזיוה וכתב בעדר הרחלים ומה שכתב סיג בלחלים סתם בכללות כעדר הקלוסות

בתורתו ללקוט זכיותיהן ולכתבם בספר זכרון לפניו כענין שנא' מלאכי ג) חז נדברו יראי ה' וגו' ומה שאתם אומרים לבקש עמנו ולבעות עמנו תני לדודי ולא אתם לו ולא תבנו עמנו כענין שנאמר (שיר ח) לא לכם ולנו לבעות בית אלהינו ואומר ולכם הן הלק ולדקה וזכרון בירושלים : (ג) הרועה בשושנים . הרועה את נאות במרעה טוב וטוב : (ד) יפה את רעיתי כתרצה . והקדוש ברוך הוא אמר יפה את רעיתי כשאת רצויה לי כך הוא נדרש בספרי: נאוה. את עתה כאשר ברחמיה בירושלים : איומה כנדגלות . היולי מלאכים אימתך תטיל עליהם שלא להזמח ולהשביתכם מן המלאכה כמו שנאמר בעזרא : (ה) הסבי עיניך מנגדי . כאחור שאחרוסתו הביאה ועריכה עליו ועיניה נאות ואומר לה הסבי עיניך מנגדי כי ברחוני מותך כבי משתגה עלי ורוחי נפה כי ואיני יכול להתאפק : הרהיבני . הגיסו לבי כמו (תהלים ל) והכזם שמל ואון (ישעיה ל) רהב הם אומרי"ר כלע"ז והדוגמא כך הוא אמר הקב"ה כשהקדש זה לי אפשר להסיב לכם חרון ובפורת וכרובים שהם הרהיבוני בכנת רחמין להרחוקכם הבה יתירה עד שמעלתם בי:שערך כעדר העזים.בקטנים וזכיה ודקיה שבכם יש שכם הרבה:(ו) שניך. קטינים וגבורים שביך כולם נשוכה : כעדר הרחלים . הרחב הוזות ב כולה קדושה ממרה לתכלת כשרה לקרבן קרניה לשופרות

שפתי חכמים — רש"י

הבשם . מקום מקטר הקטרת : לרעות בגנים . ושוד ירד לרעות נאותו ו בגנים חסר נפולו שם אותם שלח עלו מן הגולה מבדה שכינתו עליהם בכתי כנסיות וכתי מדרשות : וללקוט שושנים . שומע ומקביל נדברים

מצודת ציון

מרוחך (תהלים קלט): (ב) לרעות . מל' תרעה : (ד) כתרצה . שם עיר מלוכה כמלכי ישראל : נאוה . נפה ויפה : איומה . מלשון אימה ופחד : כנדגלות . מל' דגל וכ"ל מחנות בעלי דגל : (ה) הסבי . מל' סבוב וכהזרה : הרהיבוני . ענין התזקות כמו הרהיבני בנפשי

מצודת דוד

בו . כ"ל כמו שכל תבוקתי היא על דודי כן תבוקתו אלי וכמו זה שכתוב בשושנים לרעות ולקוט שושנים . וכמשל הוא לומר שהוא בהתי לה בהרתי כאל נכד כן הוא לא עזבני מכל וכל לבחור בעובדי גלולים רק עסק התורה והתפלה וכמוהם אלו לבביו לי עוסק בתורה : (ד) יפה את רעיתי כתרצה . כאשר בשעה אל ההבוק נועם בבנים והפלגת תבוקתה אליו אלא אמרים לקלסה וכה אמר יפה את רעיתי כעיר תרצה ויפה כירושלם עיר יפה מאד בעניים נפלאים (ועד אלו בנים שומרון היתה עיר מלוכה למלכי ישראל) : נאוה כירושלים . שהיתה נאה מאד בהפלגת הסדור והתכנית : איומה כנדגלות . לפי ענין תחילת ומשלתך בם מפני פחד עליה כמו שהיו דגלים ממחנות רבות המטילים אימה על רואיהם . והמשל הוא לומר עם כי את נאוה ויפה עכ"ז יפה את בעשים כעונים וכמדות יבות וכל הסימנים לפיכך הבנים להבחיתך עד התכניס כאלו היית המין עם כל מלומדי מלחמה : (ה) הסבי עיניך מנגדי . גם זה מדברי ההבוק יגאל אמרו לומר לה כדרך הזה שחזרו לי עיניך שהם מוסיכים מנגד שני כי מאז שהבטתם בי חזקו ואמלו שני לגבור למרוץ כמרוץ . והמשל הוא כאלו יאמר להסכימים עיני העדר שיבטו גם עתה ויסתלבו כהוכח ויעסקו בי כי הוא בם מוסיכים כח תמו בשעלים של מעלה וגם עתה יפחדו כזה הל המקום כ"ם והאומר עם כי אתה גבוה והן עסק התורה מוסבת כח כ"ם כאשר בעבר בפ"י מ"א מוסיכים סם : שערך כעדר העזים . שער לחלך סרוח ומתפיק בשער עדר העזים שכר נאדרו ונפרקו בנעמי מקוים בגדר ממקום מרעית' מסר הגלעד וכלאו נפרקו כמנדלים פרע שער לחלך העזים כו' שהם מכוקות ובעומם מכוקות ומלוחות בלפי מעם וכאומר עם כי הן קדקן גבוה נסבים כאלפא יפי מהן מ"א מכיאים הם לפני : (ו) שניך כעדר

פירוש ע"ט

נְאַרְתָּן עֶר הָט אוּנְז נְהַיְתָן בוֹעֶן זִין הַיכָל אוּג וַויל בִּיכְט נוּוְעֶן צוּם עֶרְשְׁטֶן אִין יְרוּשָׁלַיִם אַיסְּה רוּ בִּיסְט
בִּי אוּנְז זִין לַעֲרוּגוֹת צוּ רִי בַּיישֶׁן הַבּישֶׁם דֶם נְוויקְן דֶם פְּאַרְכְּטִיג כַּנְּדָלוֹת וַוִי רִיא שְׁאַרְן כַּלָּאבִים אוּז וָעֶל
אִיז דֶם אֶרְט וּוּם מֶען אִיז מְקַטֵּיר קְטוֹרֶת אוּג אִיז אִיהְ נָעבֶן דִיין פָּארְכְט אוּף רִי אוּמוֹת זַיי וְאֶלֶן אַיְיךְ
אוּךְ גִינְאנְגֶן לְרְעִית בְּגַנִּים צוּ פִּיטֶערְן נַיינְע שְׁאָף אִין נִיט מְבַטֵּל זַיין פּוּן אַיְיעֶר בּוֹעֶן דֶם בִּית הַמִּקְדָּשׁ:
רִי גָּרְנֶר דֶם זָעֶן רִי יִשְׂרָאֵל וּם וְעֶן פַּר שְׁפְּרֵייט (ה) הָסֵבִּי עֵינַיִךְ קֶעֶר אַוועק נַיינְע אוֹעֶן מִנֶּגְדִּי פּוּן
אוּג זָעֶנְן גִיט נְקוּמְעֶן אִין בִּית שֶׁנִי לְאוֹט גָּר זִין קֶעֶנְן מִיר דֶם אִיהְ וָאל גִיט אִין זָעֶהֶן אוּג וָאל דִיךְ
שְׁכִינָה רוֹעֶן אוֹף וַיי אִין דִיא בָּתֵּי כְּנֵסִיוֹת וּבָתֵּי לִיבּ הָאבֶן דָעֶן אִיהְ וָועל דִיר אִין דָעֶם מְקֻדָּשׁ גִיט
מִדְרָשׁוֹת וְלִלְקוֹט שׁוֹשַׁנִּים אוּג צוּ קְלוּבֶן רוּזִין צוּ פָּאר נָעמֶן אִיבֶּע רֶייד וּוּם נִיא רֶיידֶן אִין וָיִד הוֹרָה אוּג
הֶרְהִיבֻנִי דָעֶן וַוִיידֶר דָעֶם אֶרוֹן כַּפּוֹרֶת וּכְרוּבִים וָאוּרוּם שֶׁהֵם נָעמֶן אִיבֶּע רֶייד וּוּם נִיא רֶיידֶן אִין וָיִד הוֹרָה אוּג
אוֹף צוּא שְׁרַייבֶּן אִיבֶּע מִצְוֹת אִין סֵפֶר זִכְרוֹנוֹת: וּם אִיהְ הָאב אֵיין גְּרוּם לִיבְשַׁאפְט גְּוועֶן רוּהְ דָעֶם
(ג) אֲנִי לְדוֹדִי אִיהְ צוּ מִין פְּרַיינְט אָבֶּר אִיר הָט קֵיין הָט אִיר אֶן גִיפָּעלְשְׁט שַׁפְּרֶךְ בָּעֶרֶר דַיינְע הָאר
חֶלֶק אֶן אִים אוּג זָאל נִיט בּוֹעֶן דֶם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דֶם זָעֶנְן דִי קְלַיינְע רִי אוֹנְטֶר דִיר זָעֶנְן מִיר לִיבּ
דּוֹדִי לִי אוּג מִין פְּרַיינְט צוּ מִיר הָרוֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים וַוִי אַהֵירְט שָׁאף שְׁנַלְשׁוּ פּוּן הַגִּלְעָד רִיא דָא הָאבֶּען
דָא פִּיטֶערְט דִי יִשְׂרָאֵל אִין רוּזִין: (ד) אוּ בְּאַרִיכְט אַרָאף גְּנִיטֶערְט פּוּן דֶם בְּאַרְג גִּלְעָד דֶם אִיז נַעֲלֵב
הקב"ה רִיא יִשְׂרָאֵל וּועֶנְן דֶעם אוּג זָאל יָפָה שַׁיין מִיט נַיינֶע קִינְדֶר: (ו) שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים דַיינְע צַיין
אַיְיה נַעֲוֶה רוּ בִּיסְט אוּ שַׁיין פִּירוּשָׁיִם אוּ וַוי רוּא דָם זָעֶנְן קְצִיצִים אוּג גְּבוּרִים רִיר וְעֶנְן
נוּי אִין שְׁבַאדְע שָׁאף וַוי אַשָּׁאף רִי אִיז נָאר הַייל

שִׁבְעִים מַתְאִימוֹת וְשִׁבָּלָה אַיִן בָּהֶם: ז כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ מִבַּעַד לְצַמָּתֵךְ:
ח שִׁשִּׁים הַמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמֹנִים פִּילַגְשִׁים וַעֲלָמוֹת אַיִן מִסְפָּר: ט אַחַת הִיא יוֹנָתִי
תַּמָּתִי אַחַת הִיא לְאִמָּהּ בָּרָה הִיא לְיוֹלַדְתָּהּ רָאוּהָ בָנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילַגְשִׁים
וַיְהַלְלוּהָ: י מִי־זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ־שָׁחַר יָפָה כַלְּבָנָה בָּרָה כַּחַמָּה אֲיֻמָּה כַּנִּדְגָּלוֹת:

תרא לחם היא יונתי. פקידה אצר כלי: מי זאת הנשקפה. שוכר פ' תרומה וצ' ויצא:

רש"י

שוקיה להליכות מעיה לכיורות עורה לתוף תלכלכעים כמגלו לכלבים שתין מהם לקדושה כלום: (ח) ששים המה מלכות. תרבהם ויולאי יריכיו בני קטורה שם עשרה. ישמעאל ובניו י"ב. יקטן ובניו ג'. בני יעקב שנים עשר. בני עשו ט"ו (כדברי הימים) הרי שנים. וח"ת נלח מהם תמנע שהיה חמה לתרהם מן המנין: ושמנים פילגשים. נח ובניו עד תרהם כל תולדות יולאי התיבה שמנים תמלאס וכשם שהמלכות שהם נמי המלך יתירות בגדולה על הפלגשים כך היו תרהם ויולאי יריכיו חשובים גדולים ויתרים בהסיבות על הכל כתיב תרלה הגר בת מלכים היתה תמנע בת שלטונים היתה ועשית פילגש לעשו ותומר (כרחשית יל)

מצודת דוד

פלגשים. שהן המה לבנות במלוכה ומשודדות כמו עדר הרחלים כשהם שלשים מן הרחלה שמתשיקים בלובן לח: שכולם מתלימות. מוכה של שפעים לומר שהר כל השנים שוות בתלימים ואין בהם שכולה כ"ל לא נתסר לחד מהם ולא נפגם ולא נשחה תרלחו. ושמעאל הוא לל שוטרי העדה הממונים להכניס ולהלחים לת החיצים במשפט שהם נקיים מן השוחק בעדר השולה מן הרחלה המוקיים מן הלכלוך ויהיו שלו נאמנו וכולם קדושים מיקים מגזל ולא ימלא כמי מהם נדיוד שוחק: (ז) כפלח הרמון רקתך. נוכח שיך מזה ומזה הוא שגלגל ותדיס ומעורב בלובן כמרלה תחיכה. שנקשעת מן הרמון והנה נשתירים מכשים להמשיך וכזה ממשיכים מהשה ותשך יוהר מאלו היו גלויים מבלי משוך. וכשמשל היא על שפטיר העדה שהם פני הדור שהמה ממולחים לה נרגנים יהמה מתשיריי בהמה נלבוחה ושיהם מתפחים נפני תכנים ולקומר עם כי בגובה יתמנו השיפטים כישראל ע"פ תוקי המשפלה ע"ז לא ימלא מי יעיב לבו לגבת להיות מן השופטים שם לא ימלא בו כל פגם (ולא זכר שהם השפחים מה שזכר למעלה כי הם המרמזים על הכתיבים והיכר בגולם ובכבוד זה לא זכר גם שהם הדבוק כי הוא מרמז על הנויים השומדים עם. הדוקן לדבר בשיר ובגולה. אין דוכן ואין שיר וכן לא זכר שהם כלולר כי הוא מרמז על הם"ג והוא תרב וכן לא זכר שהם השדים כי הם מרמזים על המלך וכה"ג ובגולה אין מלך ואין כה"ג):(ח) ששים המה מלכות. יתכן שכאשר המנין שלמה שהיו שבע מלות שרות היו כאן ששים. ומופלגות ביופי ובמדות תמודות וכן פילגשיו היו כאן ע' שהן מופלגות ביופי בו' כאלו התשיק יכלה דברו לומר שהם שבעי המלך השרות יש ששים מופלגות ביופי ובמדות תמודות וכן פילגשיו יש שמונים חוללים יש הרבה מן הנערות שהן מופלגות ביופי בו'. והשתל הוא נומר כי היה תמהו שזכרו לא שם כן נח נהלך תה"כ לששים ושיהם יוחם ששם מלכות להיותם מזכו שם הנאהב מהמקום ב"ה והמכוכר מפי נח תכיו ושכחו של יפת תחיו ושכחו של כנען תחיו תה"כ לשמונים ושיהם יוחם ששם פילגשים להיותם מזכו יפת שלא היה נאהב לשמקום ב"ה כמו שם שהיה שוטה לפניו כמו חם ושכחו של שם שהיה נחלק תה"כ לעמנים הן משפר ושיהם ששם עלמות לבד להיותם מזכו הכתוב מהמקום ב"ה והמקולל מפי נח תכיו: (ט) אחת היא. שבל לשיהי שהדוקה כי היוה בכן יוחד ואין לשיהם תלי ושכחו של כי היא אחת ויחידה לשהם ושהם כה כל בנשמתה לפלם מעגל דרכיה לשיהיה בכל עוז ושיה ברה ולהה לשבוד לשהדה כי הכשדה לשלחה ושמרקה כתיעוקי כשפים. וה"ת שכל הוא נומר שהם כ"ש שיה המיוחדת בשבל השמים כי מקור מחלבת היו קודם שה שהבות והשתוות והם שהשיהו בלהה שהבה ה': (ט) כוכבים ושגמון כשהכוכבים מעשיר ושכשלגת שיופי היו שהשכות ושמשי ושכבם:(י) מי זאת הנשקפה כו' שהם כללו סודו בעלמן שהיו עניהם על כלן. ושהשכל הוא על תכמי השיעות שכלן שהפלגים שם ישראל ושודי ושכבם:(י) מי זאת הנשקפה כו'

פירוש ע"ט

דִּיא וְואַ צוּ הָכְלָה איר כְּלַיִישׁ צוּ אַקְרָבָן אִירָע קִינְדֶּר פּוּן אַבְרָהָם עַלְמוֹת אוּנ דִּי יוּנְג פְרוֹנֶץ
הַעֲרֶנֶר צוּ שׁוּפְרוֹת אִירָע שַׁיינְקֶל צוּ פַיינֶן אִירָע דָם וְעָנְין אַנְדֶרֶי מִשְׁפָּחוֹת אַיִן בְּיפֶּר אַן צָאל: (ט) אַחַת
נִידֶערֶם כּאכְט מַעַן שְׁטֶרוּנְם צוּ פִידֶלֶן אִיר הוּט צוּ אַיינְע פּוּן אַלָּע נָאר הָאב אִיךְ אוּם נִיקְלִיבֶּן וְיא
אֲפוּק צוּ וִינְגֶן מִיט זַיי שִׂירָה שָׁעלוֹ סִן הֶרְחָצָה וְואם מוּיִן טוֹיב מִיין נַאנְצֶע אַחַת הִיא אַיינְע אִין וְיא צוּ אִיר
זַיי וְעָנְין אוֹף גַּנַאנְגֶן פּוּן דִּי וְואשׁוּנְג שָׁכוּלִים וגו' אֲלָע מוּטֶר דָם אִיז דִּי נַאנְצֶע כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל דִּי הַאלְטִין
נַאנְצֶע אוּנ אַיין פַּר וְואַרְפוּנְג אִין בָּהֶם אִין נִיט אִין זַיי: אֲלָע אַיין דַיינָה. וְוִי וואול דָם וַיי הָאבֶן מַחֲלוֹקוֹת
(ז) כְּפֶלַח וְוִי אַיין הַאלְבֶּר הָרִמּוֹן מִיל נָרוּם רַקָּתֵךְ דַיין אִין בַּיִת הַבְּרָשׁ אִיז אִיטְלִיכֶן וְיין דִּיאָה דִּי תּוֹרָה
שָׁלָעף מִבַּעַד לַצַּמָּתֵךְ פּוּן אִינֶן וַוייגֶנ צוּ דַייגִי קְנִיפְלֶךְ: רָעכְט צוּ פַּאר שְׁטַיין וְיא אִין קְלָאר אֶן אַיין פְּסוּל
(ה) שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וָעכְצִיג וְעָנְין דִּי קִינִיגֶם דָאם לְיוּדָהּ צוּ אִיר גְּווֹיגֶרֶן דָם אִיז יַעֲקֹב עֶר הָט הַקְּדוֹשׁ
אִי אַבְרָהָם מִיט זַייגֶר קִינְדֶּר. דִּי בְּנֵי קְטוּרָה וְעָנְין ב"ה נִידֶערֶם מִיט וַייגֶר קִינְדֶּר וְעָנְין
ג וְעוֹין וָעכְצֶען יִשְׁמָעֵאל מִיט וַייגֶר קִינְדֶּר וְעָנְין דְרַייגֶעהָן. יִצְחָק מִיט וַייגֶר קִינְדֶּר וְעָנְין דְרַיי אוּנ
דִּי קִינְדֶּר פּוּן יַעֲקֹב וְעָנְין צְוֹועלְף אוּנ דִּיא קִינְדֶּר זַיי לוּבֶן וִיא מַלְכוֹת דִּי קִינְגִין וּפִילַגְשִׁים אוּנ דִּי קָעפְּס
פּוּן עֲשָׂו וְעָנְין יַעֲקֹב דָאם מִיט וַייגֶר קִינְדֶּר אוּנ וַוייבֶּר דָאם אִיז גַּם מִיט וַייגֶר קִינְדֶּר אוּנ
קָעפְּס וַוייבֶּר דָאם אִיז גַּם מִיט וַייגֶר קִינְדֶּר אוּנ

מצודת ציון

פז. (תהלים קלח) יגמלנו. עין מרימת הסער: (ו) מתלימות. מלבון תמוכות: ושכלה. כ"ל חסרון ופגם ומחר בלשון הבאה (ז) כפלח. עין בקוע כמו כפלח תהתים (חיוב מג): רקתך. גוכה הפנים עמ"ש סעין מזה ומזה וכן ותתקע תח היהו (שופטים ד) : מבעד. מבפנים: לצמתך. היה המסוה המכסה הפנים וכן גלי למתך (ישעיה מז) : (ח) ועלמות. עגבות . וכן עלמות תסכון (לעיל ל) : (ט) כרה. מל' ברור וכן: ויפטרוה. עין סלול ושכח כמו תסרי תמיר (תהלים ס) : (י) הנשקפה. עין רלה: ושכחה כמו בעד החלון הנקפה (שופטים ה) : אמה. כוכב הבהר :

א אֶל־גִּנַּת אֱגוֹז יָרַדְתִּי לִרְאוֹת בְּאִבֵּי הַנָּחַל לִרְאוֹת הֲפָרְחָה הַגֶּפֶן הֵנֵצוּ הָרִמֹּנִים׃
ב לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי מַרְכְּבוֹת עַמִּי נָדִיב׃ ז א שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית שׁוּבִי

תו א אל גנת אגוז. מצינו יח׳ שובי שובי השולמית. בפרשה סו׳

ר״ש״י

תרגום: כמו שהר. הולך ומחיר מעט מעט כך היו ישראל נכנסין בתהלה זו ויכבוש פתח יהודה ולח מלך וכיו מושיבים לפרס ולין ואחר כך נלכוד כית המטולחי ועשכו מלכים: איומה כנדגלות. חיומה כנכורים כגדגלות של מלכים, כלו׳ הקב״ה מקלס לת כנסת ישראל ויפה לת רעיתי כתרלה וכל הענין ע״כ: (יח) אל גנת אגוז ירדתי. שוד זה מדכרי הכיח כתחי לל מקיש כני זה לגלין: לראות כאבי ונחל. מה לתלוחית מעכיס מחכה כך: הפרחה הגפן. לם תפריחו לפני ת״ח וסופרים ומוניס: הנצו הרמונים. מקיימי מלית מלחי וכיות למה נמשלו ישראל לתנוג מה תנוג זה לתה רוחה חותו כולו טן ולין ניכר לה כתוכו פושטו ומלחו מלח מנורות מנורות לל חוכלים כך ישראל נמוטין ומעוותנין כמעכיהם ולין תלמידים שכהן נכרים ולין מתפלרים להכריח על שכהן כדקתו לתה מוטל חותו מלח הכמה ושוד כמה מדרשות לדכר מה תנוג זה כופל כעוט ולין מה שכתוכו נמשם לף ישראל גוליו לכיו

מצודת ציון

פיומה. מל׳ פיומה ושמח: כמדגלות. מל׳ דגל של מחנות עם: (יח) כאבי נחל. כלשהי שלחל כמו עודנו כאבו (תיוב ח): הפרחה. מל׳ פרח: הנצו. סוף הכנת הפרי כשפקעת טופל כמו ויולא פרח ויולן לין (במדבר יו״ז). (יט) שמתני. מל׳ פיומה ושמים: עמי. פיו״ר יפיולה כמו שובבי שוב (דכריס נג) וכלשון כמוהו: נדיב. עניו כדרכה כי דרך הכבר לגדל ולחת מתן:

ז (ה) השולמית. מל׳ שלם: ומחזה. ענין רחיה ומכנה.

רוב חכיכותה ומעלתה מעלת פיומה על ריומים כמו דגלים ממחנות לכיח כמ״ש ומלחתם לכם כפיומה עד לתלית פלה פיומה הגדול עד לתלית: (יח) אל גנת אגוז ירדתי. גם זה מדכרי הכתוב שהמשיך כשכיל דתי ממנו גם הלכתי לחכוך חיק נכריה מכל נעלוני סיה עליה ונוסיף לכיל נעלוני סיה עליו ולקכל רוח עני הלוגות ולהלות נעלוחיה הנדיגים כשכיל לגמול ולהכיה לה כדרך הענין לה גדלו לגי הכתוב לה כתרתי עם מחר מכל עליו לפי שכתי נכיות ושכתי מדכרים מדכרים לקכל כלגון עסק חדושי הלוגות וכיון שהשכיח: (יט) לא ידעתי. חזרה שהשכיח לפתחון ולומר שגם זה לא שמתי נכי לדעת ונשהר ככוהר שהשיב לו הדעת ויהי שפתיה מדכרות לפשעון עליו נדיבי עם ר״ל לפיום עשועדת ונקנעת לליהם כדרך פיוכנת כדודה ונלעזיהם. ושמכל סיה לומר נוסף לה שמי עמו נלכל שיהי יחד כלהכר עוד ס׳ ושפתי עכתה לפיום עשועדת כנוכה: נלגלה מנכלל כיולו יחד כלהכר עוד ס׳ ושפתי עכתה לפיום עשועדת כנוכה:

ז (ה) שובי שובי השולמית. כלהכר נשנוג לל שהשוב על שגה מפנה שכבודו שגה הלגיהם לפלר לה לת השלימה כמעלות ומדות טנוגים שובי שובי לפיום עמי כמהו ולכל הנלות יורה על פחזק וחזרה: ונחזה כך. שני ושבי כיפ נפשל

מצודת ציון

פיומה. מל׳ פיומה ושמח: כמדגלות. מל׳ דגל של מחנות עם: (יח) כאבי נחל. כלשהי שלחל כמו עודנו כאבו (תיוב ח): הפרחה. מל׳ פרח: הנצו. סוף הכנת הפרי כשפקעת טופל כמו ויולא פרח ויולן לין (במדבר יו״ז). (יט) שמתני. מל׳ פיומה ושמים: עמי. פיו״ר יפיולה כמו שובבי שוב (דכריס נג) וכלשון כמוהו: נדיב. עניו כדרכה כי דרך הכבר לגדל ולחת מתן:

ז (ה) השולמית. מל׳ שלם: ומחזה. ענין רחיה ומכנה.

מצודת דוד

כל׳ סזה יוסה על ענין שכח ומשיכות וכן מי מלל לאכרכם (כראשית כ״ו) ומוסב לעשנה לל כן סיה פקלוסה שקלוסה שכחת ומשיכת ושלנבי׳ וכן שמרו רלו מי היה וכמה נדולה ומשוכ היה זאת שכב מתחלה סיתה נשקפה ונראה כזוהר כוכב השחר ונאמ״ר נתעלתה עד שנעשית יפה כלנבה ומ״ש הוסיפה עוד ביופי עד שנעשית כלה כתפם לל כזהר שהר הנשים שנתקשטו יפיין כשהן מזדקנים. ושמכל הוה נותן כמה נדונה שהשיה סיום שכבל פעם מוסיפת על עלמה ביופיה וגדלים לעשות מכשכל למכשכל שתוכה: פיומה כנדגלות. לפי רוב חכיכותה ומעלתה מעלת פיומה על ריומים כמו דגלים ממחנות לכיח כמ״ש ומלחתם לכם כפיומה עד לתלית פלה פיומה הגדול עד ריומים. וכמכל הוה לומר כל הלוגות פיום חפלים לכשכיתה עד לתלית פלה פיומה הגדול עד ריומים: (יח) אל גנת אגוז ירדתי. גם זה מדכרי הכתוב שהמשיך כשכיל דתי ממנו גם הלכתי לחכוך חיק נכריה מכל נעלוני סיה עליה ונוסיף לכיל נעלוני סיה עליו ולקכל רוח עני הלוגות ולהלות נעלוחיה הנדיגים כשכיל לגמול ולהכיה לה כדרך הענין לה גדלו לגי הכתוב לה כתרתי עם מחר מכל עליו לפי שכתי נכיות ושכתי מדכרים מדכרים לקכל כלגון עסק חדושי הלוגות וכיון שהשכיח: (יט) לא ידעתי. חזרה שהשכיח לפתחון ולומר שגם זה לא שמתי נכי לדעת ונשהר ככוהר שהשיב לו הדעת ויהי שפתיה מדכרות לפשעון עליו נדיבי עם ר״ל לפיום עשועדת ונקנעת לליהם כדרך פיוכנת כדודה ונלעזיהם. ושמכל סיה לומר נוסף לה שמי עמו נלכל שיהי יחד כלהכר עוד ס׳ ושפתי עכתה לפיום עשועדת כנוכה:

ז (ה) שובי שובי השולמית. כלהכר נשנוג לל שהשוב על שגה מפנה שכבודו שגה הלגיהם לפלר לה לת השלימה כמעלות ומדות טנוגים שובי שובי לפיום עמי כמהו ולכל הנלות יורה על פחזק וחזרה: ונחזה כך. שני ושבי כיפ נפשל

פירוש

אונו פון אן הוב פֿאַלן דם אין דם בית המקדש
דם אין העבר פון אלע לעבדר ויא אין כמו שחר ווי
דר מאלן שעלרן דר באניט צו לייכטן ביכלעך
ווייס אוג מער אוז ואלן די ישראל אין בית שני
אוג דר נאך די חשמונאים פה בקנה שין ויו ריא
לבנה בדה כהפה קלאר ווי די זון אויפה פארבטיג
ואלן אירע גבירים בנדלות ווי קינדן מיט באנדן
אוג שארן: (יא) אוז ואט הקב״ה אל גנת צים נארטן
אונו נים דם אין די כנסת ישראל ריא ענין גליך
צו איין נים ווי איין נים פון אוכן לייניג אין האלץ
אוג אילוייניג אין דם עכן אוז אוך ועגן אונטר
ישראל צנועים תלמידי חכמים ריא ענין כלא
חבמה אוג טעז ועהט עם ניט אן אין יי אוג ברינן
ניט דר מיט ירדתי לראות אין האב ניניידערט אין
בית שני צו ועהן באבי הנחל אין ריא פרוכט דעם
אפר דם אין איך ווען אוא האטט מעשים
בוכים אן דיר לראות צו ועהן הפרחה הגפן אוב ויא
בלויט דר ווין [illegible] ווייסרים אוג צדיקים

שׁוּבִי וְנַחֲזֶה־בָּךְ מַה־תֶּחֱזוּ בַּשּׁוּלַמִּית כִּמְחֹלַת הַמַּחֲנָיִם: ה מַה־יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים
בַּת־נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן: ו שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר אַל־יֶחְסַר
הַמָּזֶג בִּטְנֵךְ עֲרֵמַת חִטִּים סוּגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים: ז שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים תְּאֹמֵי צְבִיָּה:

תו"א פב יפו מעניך . פוכח מט תעיניה ג : תפ"ק יריכיך . סוכה פח בוסר מסכר . כורכה מח סנהדרין יד פקידם שבר (ה):

רש"י

שפתי חכמים

חמק יכולים לפסוק לי שתהא סוחה לגדולתי לפי לגדולת דגלי מחולות מחנות המדבר: (ב) מה יפו פעמיך בנעלים. הס תומרי לה חסלי לחו שתדבקו בנו בכבוד וי והכיבות ברחיבו כך ל כשוכך כיפיך: מה יפו פעמיך. כשליית הרגלים כת גלילים: חמוקי ירכיך כמו הלאים. קבוצת עדיי והב קרויה חלי כתם חלחל"י בלשון ערבי. ורבותינו דרשו על נקבי השיתין של נסכים שנשבו משבת ימי בראשית עגולים כמו ירך. כמו הלאים לשון חפירה כמו הוליית הכור: מעשה ידי אמן. ילדי הקב"ה במסכת סוכה אמן קומן. קילוסו של הקב"ה ישראל מקלסין אותו מלמעלה למטה מתחילין מראשו כתם פז וירדין וכאין עד שוקיו עמודי שם לפי שהן כאין לרצותו לחריד שכינתו מן העליונים לתחתונים והוא מוצה קילוסם מלמטה למעלה מה יפו פעמיך הס הרגלים ומוצה והילך עד ראשך עליך ככרמל עד שהוא כת למוכה מלא: (ג) שררך אגן הסהר. עטורך כתגן של מים שהעבור כמו נקב עגול מוצלו והקילוסים הזה אינו מעניין גוי אלא מכני שים וכלשון ערבי קרוי סהר על שם שהעבור כמו נקב עגול מוצלו כתגן עגול והקילוסים הזה אינו מעניין גוי אלא מכני שים העליון לפי שהעליון דומה מקלסה וזה ריעותיה מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגוצה לת להתחבר עמנו והדומנת על שם לשכת הגזית היושבת בעבור הארץ: אל יחסר המזג. לא יכלה משם מסקה רוצה לומר לא יכלה ולא יפסוק משם שום דברי הורמה: בשגר ערמת חטים. שהכל מ מריכין לה: סוגה בשושנים. גדורה ומסויגת בגבר שומנים די לה בגבר קל ומין אחד מהם סורק בו לוכסם הרי חתן נכנס לחופה לבו מנעגעת לחופה ולחיכת חתונו כת ליזקק לה לחמרה לו שיפת דם כחרבל רחיתי הרי הופך פניו לגד אחר ולא נכנו ונהם ולא עקרב עוקלו. הרי שהוא שבר כדרך רמה בכורות ברחמים התחנים משם ידו ליטול חומריה לו אל בעליה הס גם הוא מוכך ידו משני הגול הרי סוגה בשושנים: (ד) שני שדיך. שתי הלוחות. כשני עפרים. שתי מלך ובכן גדול:

מצודת דוד

ונכים כך להשלים חסלך בכל חסר חשלמי: מה תחזו. כלילו מיסב בדבור לשמעי ניחו לומר להם דעו מהי הדבר חשר תחזו בה לשלמות חשוקחה להשמיע להם בשמחה מרוכה כשמחת רקוד מחולות של מחנות רבות. והשמלל הוא כלשון המקום כ"ה חומר לה חוכי מהגולם של מרלך ומהי בחשלעות מלחכי חעולה נעליה חסלך בהחזקת כף"ת ולחוק המחמות של שביעה ולוות וישראל בשבר היה חשו: (ג) מה יפו פעמיך בנעלים. עוד זה מדברי המשוק מבעיחה לומר לת כת נדיב חה חמד יחייסו רגליך בשבם בתוך הנעלים המשוקים בהם לפי חדחם לת יעדשו ולת יחסרו. והשמלל הוא לו' חת כ"י מגזל חברים חם חמוד חתיסי בשוקך לחלוך וחבות לבם"ת בריגלים נ' פעמיים בשביל חמוקי ירכיך. הקשה יכיך יפו בעולם בעגול החכניסים שהשם מעשה ידי חמן. והשמלל הוא לומר בשבל בחיסו בריגל לניחם בריגל חיסים יפו פעמיך בעגול כחגן שעגול כדמות סירוק: על יחסר סהגוז. לפי שהעבור הוא נקוב רב פלחות השבדי חמזון חת הגוף לכן חמר שלא יחסר כו פלחות וסרי הוא כחגן הזה שלא יחסר בו יין מזוג. והשמלל הוא על השמשה המשבבת ושהה שלא תיפסק בשום זמן ולא שלמנו בשבר כי דרך בו בת הזנה הולך בחעי חמן: בטנך ערמת חטים. בטנך ערמת חטים. סוד. והשמלל הוא לומר פרי בטנך יחרבו בגדעוני ערמת חטים וכולם יסו בגדעוני והגועים לבל יבלו בדבר חיסול: (ד) שני שדיך. דרך יחד זה עם זה ובעם יסיו כשני ילדי לניס תמוחים שהחם שבאו גשור והשמלל הוא על בחלך וכן"ת

מצודת ציון

בחמולם. פנין דיקוד של שבחם כמו לחול בחמחילות (שופטים כה): בחמחנים. מל' מחנה: (ב) פעמיך. כן יקראו הרגלים וכן פעמי דלים (ישעיה כו): בנעלים. מלשון מנעול: חמוקי. ענין סבוב וסיקוף כמי חמוק עבר (נשיל ה): יכיכך. מל' יכך והוא מלשון הרגש: חלאים. ענין חכניות ומלי כסף (משלי כה): חמן. כן יקראו בחומלג בחלאים: (ג) שרכך. הוא השכור כמו ומאו בשכיל בשמו (פיוב מ): חמן. מזוג וכן יושם בחמנות (שמות כד): השפר מרגוש של יחם הוא פוסקת: חמגה. עניינו יין המעורב בשים וזה פ"ן יהוא בדבר"ל: ערמת. חמוחת שבניס וכן שלוח כמו ערמים (בראשית ג): סוגה. מל' סיג וגדר ובמשנה נמוחת סיג לפורס

ה צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן עֵינַיִךְ בְּרֵכוֹת בְּחֶשְׁבּוֹן עַל־שַׁעַר בַּת־רַבִּים אַפֵּךְ כְּמִגְדַּל הַלְּבָנוֹן
צוֹפֶה פְּנֵי דַמֶּשֶׂק: ו רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל וְדַלַּת רֹאשֵׁךְ כְּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אָסוּר בָּרְהָטִים:
ז מַה־יָּפִית וּמַה־נָּעַמְתְּ אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים: ח זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר וְשָׁדַיִךְ

תו"א רחצך עליך ככרמל. זוהר פ' נרחצים: ודלת רחצך פקידה שער ו': פס' יזים ופס' נפצם. פקידה פנ"ע לו:

שפתי חכמים

ג וק' מפ' סיכה כשפיטו הכתם פניט בכלל. וי"ל מדכתיב הכתם פניטם משמע כל שמשע בלרן הכתם לבד מן פניט ומיתם כשוף

רש"י

(ה) צוארך. היכל והמוכח שהם זקופים וגבוהים ולשבת הגזית גם הוא שם עשויה לחוזק ולמנן כמגדל השן: עיניך. כבריכות מאגר מחשבון המוכחות מים. כך פיניך על שער בת רבים חכמיך כשהם יושבים בשערי ירושלים העיר בת רבת עם ועסוקים בחשבון תקופות ומזלות חכמתם וביניהם לעיני העמים מוכחות כבריכות מים. ושוד ים לפרש בריכות בחשבון כמו יוניים. ולשון מגדה הוא הלוקח יוני שובך מפריח בריכה רחבותה קוכיר"ם בלע"ז: אפך כמגדל הלבנון. חיני יכול לפרשו לו מוסב לא לפניו פשט ולא לעניין דוגמא כי מה קילוס גוי ים בהוטס גדול וזקוף כמגדל ואומר אני חפך לשון פניט וזה שהוא אומר לשון יהיד ואינו אומר חפיך שעל המלא הוא מדבר שהוא עיקר הכרת פניט כעניין שנאמר (ישעיה נ) הכרת פניהם ענתה בם ג ותדע שהרי מקלסם והולך מלמעלה למעלה עיניך בריכות בחשבון וחתריהם המלא וכן התומות מקלסות (יהזקאל ג) מלאך חזק לעומת מלה כל הכתיב להרעותך ולפיתותך: כמגדל הלבנון צופה פני דמשק. רחיתי כמדרש זה בית יער הלבנון שעשה שלמה שהעומד עליו צופה ומוזה כמה בתים יש בדמשק. דבר אחר פניך לנופות פני דמשק מנפות לכל שערי ירושלים עד דמשק שעתידה להרחיב עד דמשק: (ו) ראשך עליך כברמל. הלו תיזלין שברחש שנאמר בהן (דברים כח) ורחו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וירחו ממך הרי היא מוזקן ומורחן כשלא הרים ישראל הוא רחם ההרים: ודלת ראשך. קליעת שערות נזיריך נאה כמלות כקליעת תרגמן: דלת ראשך. על שם שהקליעה מוזלת על גובה הרחש: מלך אסור ברהטים: מלך אשור בהלים שנא" (במדבר ו) נזר אלהיו על רחטו: רהטים. קורל"ן בלע"ז כן קורין לתלתלי החזורות מקוזרין בהן החנורות. ו"ת מלך אסור ברהטים הקב"ה נקבר בהכנה במלות וכריולות שהתם רלים לפניו: (ז) מה יפית ומה נעמת. מחר שפרט קילוס כל אבר וחבר כלל כל דבר מה יפית כולך ומה נעמת ליבלך כך מהכנה ההוגנת להתענג בה: (ח) זאת קומתך דמתה

מצודת ציון

(ס"ס ס"ג): (ד) מפריס. כן יקראו ילדי הלבן והוא ל: (ה) כמגדל. הן כפיל: ברכות. מקום גבוי כמו בריכות ושכיל ושם מתקבלים המים וכן המגלת בכרכה (מ' כ' י"ח): פנך. מוזמך: לופה. ענין הבטה ולהלים: (ו) ודלת. קוינקא דבר לכתלם כדבר ויורד למעלה וכדומ"ל כדלה מליה מה שנאמר (לוכיה יט) וכן ודלו דליותיו (ירמיה יח): בהרגמן. מין צבע מדומה: לפוד. ענין קלירה: בהרטים. הבגדים שעל העליות מתדר לתדר וכן הרטינו ברהטים (לעיל ו):(ז) מה יפית. בלע שהוא בוכחה על הפנימה בענין וכן מה לך טויך (הפלים לח): נעמת. ענין מתכה כמו תף נעים (לעיל ו): (ח) קומתך. מל' קו"מ

מבלי עקימות כמגדל העומד כיוצר שלבנון שכוחם מגדלו ואותו המגדל לו' בתי כיוצר כך. והמבאל הוא על הפומס מבר יפיס כיוצר בפס שהוא תוהר פני הדוב כתוהס הוא שהוא תוהר בפרוף יוסף מיבר בלי עקימות כמגדל הזה: (ו) ראשך עליך כלרמל. לתבך מבר עליך יעמוד מזקף ויפיס בעגול כפר הכרמל. והמבאל הוא על הבתים היא הבתים מבר עליך יפה כפר הכרמל. ודלת ראשך. קולות השער שהולכת על ראשך יפיס בפרילי מבגמן. והמבאל הוא על הגבישים הבפתים מהמקים כ"ם בפע הגבולה בם יבאיהו מם פיסים לתתמוה וכן יקום בלעם מבגמן בהגפה נתתוק וגם תפור כ"ת בקוביו כך: מלך מפור ברהטים. כ"ם הפיס כתמדם לעין שהם מלך יפיס הפגו בפרוים קבוק בענין שבפרוים קבים מתדר לתדר בהגפה נתתהלך בו בתבגו כי בם יבאיו עינו מערלים פניך בדהוק מתפלך מתדר לתדר והמבאל הוא לוגר מבר בתקום כ"ם יפיס מן בתלך בבניו בם"ת כי עוד לא תפור מבם בניתי: (ז) מה יפית. מה מלך תפיס יפה ונעימה ובתתבה תפיס עם בתענוג כי בעודך נפבדת ממך בתהבה היה פניס על בתלכון בעבור דוד בשבועתו שבל בשתבאי מעדי תפיס בתהבה פניס על בתענוג. והמבאל הוא נוגר בשתפוכי מן הגולה יפיס בתתה לפני תתקום כ"ם שבר בם בן בשתיה בגולה: (ח) זאת קומתך. זאת הבי מלתה קומתך תדמה לתילן תמר הזקוף מבלי עקימות. והמבאל הוא על בל הקומה בתפיס בכללם יפיס: ודדיך. דדיך יהיו תלוים בפני מעה בתבלטום מן התילן. והמבאל הוא על שניך וכן"ת

פירוש ע"ט

עֲנָבִים וְרֵיחַ אַפֵּךְ כַּתַּפּוּחִים: (ט) וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הַהֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים:
אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ: (י) לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים: (יא) נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים
נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת דֹּדַי אֵלֶיךָ: (יב) הַדּוּדָאִים
נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ: (יג) מִי יִתֶּנְךָ אָח לִי יוֹנֵק
שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא יָבוּזוּ לִי: (יד) אֶנְהָגְךָ אָבִיא אֹתְךָ בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי
אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמֹּנִי: (טו) שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: (טז) הִשְׁבַּעְתִּי
אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם אִם תָּעִירוּ וְאִם תְּעֹרְרוּ אֶת הָאַהֲבָה עַד שֶׁתֶּחְפָּץ: (יז) מִי זֹאת עֹלָה
מִן הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרַרְתִּיךָ שָׁמָּה יָלְדָתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה חָבְלָה יֹלַדְתֶּךָ:
(יח) שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל לִבֶּךָ כַּחוֹתָם עַל זְרוֹעֶךָ כִּי עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵי
אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָה: (יט) מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ אִם יִתֵּן אִישׁ
אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בָּאַהֲבָה בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ: (כ) אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה וְשָׁדַיִם אֵין לָהּ מַה נַּעֲשֶׂה לַאֲחוֹתֵנוּ
בַּיּוֹם שֶׁיְּדֻבַּר בָּהּ: (כא) אִם חוֹמָה הִוא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם דֶּלֶת הִוא נָצוּר עָלֶיהָ לוּחַ
אֶרֶז: (כב) אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאָה שָׁלוֹם: (כג) כֶּרֶם הָיָה לִשְׁלֹמֹה
בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת הַכֶּרֶם בְּיַד נֹטְרִים אִישׁ יָבִא בְּפִרְיוֹ אֶלֶף כָּסֶף: (כד) כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי אֶלֶף
לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ: (כה) הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִנִי:
(כו) בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים:

מצודת דוד

כמיתקים ומשפיטים סיבות המלך במלחמתו וכה"ג בעבודתו ותתי סיבות בגדולה ויסיו מסכימים ומתאימים זה לזה בריעים הסובים: (ה) לוחלך כמגדל סבן. בלומר שלך יפיס זקוף ומיוסר ובתלים בלבון כתו מגדל מבן הפיל. והמבאל הוא על בה"מ שהוא חזק ומבלבן על יבתבאל בלומר הוא שהוא חוזק בתלם בעיעוד על בה בגוף מלון ויפיס בעי בתבאל בתכניט שבבניט מעם יבא מחילת בתלבת תרגמן: סמון: עיניך בבכות בחשבון. עיניך תהייה זבות ובבירות כמו בבלבות שבעיר מבבון סלל הבער שבאו בת רבים. והמבאל הוא על בתבאים שהם עיני בעבה לבהוחם הדרך אבר יבלו בה שהתם יהיו בבכות מים בתבריט בת הגוים: אפך. תומתך יפיס ביוסר ומבלן

פירוש ע"ט

אַלְפֵי הַיֹּעֵר אֵין דָּמֶשֶׂק: (ו) רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ דַּיִן כָּרְמֶל
אוֹתָהּ דִּיר דָּם וְעָנָן דַּיִּינָא הָאלֵּו דָּאם אֵיו
דִּיר אַיִן שְׁטַאדְטְיִיס בְּכַרְמֶל וְוִי דֶּעֶר בָּארְג כַּרְמֶל
וְדַלַּת אוּן דָּם הוֹבָע נִיבְּלֶעבְּעֶן רֹאשֵׁךְ דַּיִּינָע וֹאר פּוּן
דַּיִן קָאפּ דָּם אִיז אֲזוֹ שַׁיִין כְּאַרְגָּמָן וְוִי פֵּירְפִּיל וָואלְ
דָּם וְעָנָן דִּי הָאר פּוּן דַּיִּינָע נָזִירִים אָסוּר בָּרְהָטִים עֶר
אִיז אֵן גְּבוּנְדֶן אֵין דִּי נִיקְרַיְיזֶלְטָע הָאר פּוּן דָּעם נָזִיר
אוּן אִין לוֹפְּט דָּם אִיר לוֹפְּט צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא טָאן
נִיעָע מַצּוֹת: (ז) מַה יָּפִית וְוִי נָאר דוּ בִּיסְט שַׁיִין אוּן
וְוִיא נָאר דוּא בִּיסְט זִים אַהֲבָה מִיט אַיִן דָּעבָּר
לִיבְשָׁאפְט צוּ הַקב"ה בְּתַעֲנוּגִים דָּם זִיךְ מָאן דָּר מִיט
כְּפַנְק נַיִן מִיט וְעָנְקְטִיקְיִיט: (ח) זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּאם
דָּאוּנְע דַּיִן הוּךְ דָּמְתָה וְיָא אִיז גְּלֵיךְ לְהָמֶר צוּ אַיִן

לָאֲשֻׁכְּלוֹת: ט אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר אֹחֲזָה בְּסַנְסִנֶּיהָ וְיִהְיוּ־נָא שָׁדַיִךְ כְּאֶשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן
וְרֵיחַ אַפֵּךְ כְּתַפּוּחִים: י וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים׃
יא אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ: יב לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים׃

הוֹא חִמְתְּחִי לְעֵלֵי בְּמֵאר. סם נג: וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב. יְכוּמוֹת זוֹ סַנְהֶדְרִין׃ כְּנוּרוֹת לְכ זוֹכֵר ס׳ שֶׁפְּתֵי: תְּנִי לְדוֹדִי. עוֹכֵר ס׳ לְךְ לְךְ: נֵלְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה פִּירוּשִׁין כח׃

רש"י

לתמר. רְאִיתִי גּוּי קוֹמָתְךָ דְּמְיוֹן גְּבוּכְדְּנֶצַּר שֶׁכָּל הָאוֹמוֹת הָיוּ כּוֹרְעוֹ וּנוֹפְלוֹת לִפְנֵי הַצֶּלֶם וְאַתָּה עוֹמֵדֶת בְּקוֹמָה זְקוּפָה כְּתָמָר הַזֶּה: **ושדיך לאשכלות.** דְּנִיאֵל חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה שֶׁהָיוּ לְךָ כְּשָׁדַיִם לְיֹנֵק וּלְלָמוֹד אֶת הַכֹּל שֶׁהָיָה כְּיַרְאָתְכֶם. כָּךְ הָיָה הַשְּׁפִיעוּ לְהַנִּיק וּלְלַמּוֹד אֶת הַכֹּל שֶׁהָיָה כְּיַרְאָתְכֶם. עַד כָּאן קִלְסְתָּן הָאוֹמוֹת: **מכאן ואילך דברי כנסת ישראל אל הקב"ה.** מִכָּאן וְאִילָךְ דִּבְרֵי כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל אֶל מַעְלָה בְּכָל שֶׁהִתְעַלָּה וְהִתְקַדֵּם עַל יְדֵיכֶם בְּהִתְנוֹסֵס שֶׁהִקְדִּימוּ אֶת שְׁמִי כֵּן הָאוֹמוֹת: **אחזה בסנסניו.** וְאֹחֲזֵהוּ בְּסַנְסִנָּיו. סַנְסִנִּים עֲנָפִי׃

ויהיו נא שדיך. וְעַתָּה הַחֲמִי אֶת דִּבְרֵי עַצְמֵךְ תַּתְּפְּתִי לְחִבֵּי הָאוֹמוֹת וְיִהְיוּ הַטּוֹבִים וְהַחֲכָמִים שֶׁבָּךְ עוֹמְדִים כְּאוֹמוֹתַיִךְ לְהֵיטִיב דְּבָרִים לְמַפְּתִים אוֹתָם שֶׁלְּמְדוּ מֵהֶם הַקְּטַנִּים שֶׁבָּכֶם: (י) **וחכך כיין הטוב.** הַזְהִירִי אֹתִי שֶׁיִּהְיוּ כְּיֵין הַטּוֹב: **הולך לדודי למישרים.** זְהִירָה אֹתִי לְהֵיטִיב לָהֶם כְּשֶׁאֶעֱמוֹד בְּאֻמּוֹתַי שֶׁיְּהֵא חִבֵּי הוֹלֵךְ לִפְנֵי דּוֹדִי לְהַטּוֹת מֵיטִיב שֶׁהוּא מִן הַלֵּב וְלֹא כְּרִמָּיָה וְעָקְמָה: **כיין הטוב.** שֶׁהוּא זוֹכֵר שִׁפְתֵי יְשֵׁנִים עַ"פ אֲכוֹתִי בְּקֶבֶר יִשְׁמְחוּ כִּי יִזּוֹכוּ עַל הַלֵּב. זוֹכֵר מְרַחֲמִים פְּרוּמִי"ר בְּלַע"ז דִּיבּוּר וְכֵן הִיא הַתְּזוּכָה תְּנִי לְדוֹדִי וְגַם הוּא מִתְּשׁוּקָתוֹ לִי: (יב) **לכה דודי נצא השדה.** דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּעִירוּבִין מְמָרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל פ רְמוּנוֹ עַל עוֹלָם אֶל תְּנִינֵי נִיחוֹכֵי כְּרָכִים שֶׁהֵם כְּהֵם גֵּזֶל וַעֲרָיוֹת אֲלֵי כְּיוֹכֵי פְּרוֹזוֹת שֶׁהֵם כְּעֵלֵי חוֹמוֹת וְשׁוֹסְקִין בְּתוֹרָה מִתּוֹךְ הֶדְחַק: **נלינה**

שפתי חכמים

יְכוּמוֹת זוֹ סַנְהֶדְרִין וכ"כ הַתּוֹס' סם: ס דק"ל מִסּוֹ סוֹלֵךְ לְדוֹדִי כו'. לכ"ם זְהִירִי מִלֵּי כו' שֶׁיִּהְיֶה מִכִּי סוֹלֵךְ לִפְנֵי דּוֹדִי: ע בִּירוּשָׁלְמִי דְּסַקְלִיס וְכִמְדַמֶּה מְזִיז דּוֹכֵר שִׁפְתֵי יְשֵׁנִים כְּהַהִין דְּסַתָּם תָּמֵר עֲתִיק קָף עַל נֵב דְּהוּא שְׁתֵי לִיט שְׁפַתָּא וְכִיתָם בְּפוּמֵיהּ לְלוֹמֵר שֶׁהַמֵּתִים דּוֹכְרִים בְּקֶבֶר מַה שֶׁבַּחַיִּים אוֹמְרִים דֶּבֶר טוֹב בְּעֵה"ז: ם כָּךְ הָיָה הַנּוּסָחָא בְּפ' עוֹשֵׂה פֶּסֶק עַל תַּדְיְנֵי דְּיוֹסֵי כְּתוֹבָה מִתּוֹךְ הֶדְחַק וְעַתָּה הוּא בְּסִפְרֵי כ"י וְהַלָּךְ ת"ם בְּיוֹסֵי כְּתוֹבָה מִתּוֹךְ הֶדְחַק וְעַתָּה הוּא בְּסִפְרֵי כ"י וְהַכִּי גַּרְסִי בְּסִפְרֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל סְתוּם הֵם יוֹסֵי כְּסִפְרֵי דְּמַסְפֵּק נְגִיעָה בְּכִסְפְרֵי קְדוֹשִׁים וְהַכִּי פַּ"ק דְּזוֹם נְגִיעָה בְּכִסְפְרֵי לֵב תַּקְנֵי בְּכִסְפְרֵי לֵב בְּסוּפְרֵי. לֵב כ"כ סוֹ לְכַאֵב הַנְּפָתִי וְסִכֵּם"י כְּגוֹמֵר יוֹסֵי כְּרִבִּים שׁוֹקִים וְיָשׁוּב גְּדוֹל וְגַל כּוֹלְלִים וְסוֹחֲרִים מְלוּיִם בְּהֵם לְפִיכָךְ גַּל וַעֲרָיוֹת מְלוּיִם בְּהֵם.

מצודת דוד

כשיקיס מוכן להסכים לך טובה הנה יסכימו טובה מרובה כמשכלות נאמן המסכימים יין רב: (ט) **ממתי תעמה בתמר.** כ"ל מסד עם עניין סמיכה ועוף ואין לו דומה: נפ. עתה: (י) **וחכך.** הוא מה שמעצה הלשון והוא מלשי הדבור: **לדודי.** כמו לדודים ואפלה המ"ם כמו על דברי מוזי (דה"ב לג) ומשפטו מוזים וכיוצא בו. **ומשכבו מוזים וכיוצא.** **שפתי ישן.** כמו ישנים. **ענין שיחה ודבור** כמו ודבק עם (יחזקאל לז) ישנים. **מלשון סיגה:** (ה) **תשוקתו.** ענין תאוה וחפץ כמו ותשק נפשו תשוקתו (בראשית ד): (יב) **נצא.** הוא ענין זרוי: **נלינה.** מל' לינה: **בכפרים.** כן יקראו המקומות הקטנות כמו בערים ובכפרים (דה"ב

מצודת ציון

ונהנות: דמתה. **מלשון דמיון והשוואה:** **למשכלות.** כן יקרא הענף והגדולים תעניס בו וכן משכול הכופר (נשיל ו): (ע) **בסנסניו.** ענין סניף ועוף ואין לו דומה: נפ. עתה: (י) **וחכך.** הוא מה שמעצה הלשון והוא מלשי הדבור: **לדודי.** כמו לדודים ואפלה המ"ם כמו על דברי מוזי (דה"ב לג) ומשפטו מוזים וכיוצא בו. **ומשכבו מוזים וכיוצא.** **שפתי ישן.** כמו ישנים. **ענין שיחה ודבור** כמו ודבק עם (יחזקאל לז) ישנים. **מלשון סיגה:** (ה) **תשוקתו.** ענין תאוה וחפץ כמו ותשק נפשו תשוקתו (בראשית ד): (יב) **נצא.** הוא ענין זרוי: **נלינה.** מל' לינה: **בכפרים.** כן יקראו המקומות הקטנות כמו בערים ובכפרים (דה"ב

פירוש ע"ט

כִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם־פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת־דֹּדַי
לָךְ׃ יד הַדּוּדָאִים נָתְנוּ־רֵיחַ וְעַל־פְּתָחֵינוּ כָּל־מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם־יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ׃
ח מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי אֶמְצָאֲךָ בַחוּץ אֶשָּׁקְךָ גַּם לֹא־יָבֻזוּ לִי׃ ב אֶנְהָגְךָ

תו״: נשכימה לכרמים. שם: הדודאים נתנו ריח. עירובין סא. זוהר פ׳ ויחי: מי יתנך כאח לי. זוהר פ׳ וישב:

שפתי חכמים

בכדם כני דלגי מוכדי אדתה: צ ק"ל למאי נפקא מיניה אם לענין זה שאמר אמצאך אשקך ולא ימשיך לה מזה בזיון כמו שישק לאיש נכרי א"כ הוא הל"ל מי יתנך אחות לי שתנשק לאחיו ואין לה בזיון ועוד הפרה נאה לי משמע שמבקשת ממנו ענין אחר. לכ"פ שתבא לנחמני כו' ואח"כ ק"ל אם עיקר הבקשה היא שתבא לנחמני א"כ מהו אומרו אמצאך בחוץ אשקך. לכ"פ אמצא נביאיך כו' מדברים בשמך כאלו

רש"י

בכפרים. נלינה בכופרים בא ואראך בני עשו שהשפעת להם טובה וכופרים בך: (יג) נשכימה לכרמים. אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות: נראה אם פרחה הגפן. אלו בעלי מקרא: פתח הסמדר. כשהפרח נופל והענבים ניכרים הוא פתוח הסמדר ולהם דימה בעלי משנה שהם קרובים ליהנות מהם בהוראת התורה: הנצו הרמונים. כשהם גמורים והנץ שסביבותיהן נופל. הגלו נופל גלו ולהם דימה בעלי תלמוד שהן בחכמה גמורה וראויין להורות: שם אתן את דודי. שם אראך את כבודי וגודל שבח בני ובנותי: (יד) הדודאים נתנו ריח. דודאי התאנים הטובות והרעות כענין שנאמר (ירמיה כד) הראני ה' והנה שני דודאי תאנים וגו' הדוד הא' תאנים טובות וגו' והדוד הב' תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה אלו פושעי ישראל עכשיו שניהם נתנו ריח כולם מבקשים פניך: ועל פתחינו כל מגדים. יש בידינו שכר מצות הרבה: חדשים גם ישנים. שחדשו סופרים עם הישנים שכתבת עלי: צפנתי לך. לשמך ולעבודתך צפנתי בלבי. ד"א צפנתי להראותך שקיימתים: (א) מי יתנך כאח לי. שתבוא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו שגמלוהו רעה ונא' בו (בראשית נ) וינחם אותם: אמצאך בחוץ אשקך. אמצא נביאיך מדברים בשמך ואחבקם ואנשקם גם ידעתי כי לא יבוזו לי כי כדאי היא אהבתך שתהא ההולכת סובבת לחזר אחריה:

מצודת ציון

(יג) נשכימה. מל' השכמה: הסמדר. הם הענבים הדקים הניכרים אחר שנפלה הפרח וזהו פתח הסמדר: הנצו. הוא חנטת הפרי: דודי. ענין אהבה וחבה: (יד) הדודאים. הם עשב כדמות אדם זכר ונקבה וכן וימצא דודאים בשדה (בראשית ל'): מגדים. כן יקראו פירות מבושלים וכן פרי מגדים (לעיל ד): ישנים. ענין זקנים: צפנתי. ענין הטמנה והסתרה כמו יצפנו דעת (משלי י):
ח (א) שדי אמי. דדי אמי: בחוץ. בשוק: אשקך. מלשון נשיקה וחבוק.
מל' כיון: (ב) אנהגך. מלשון הנהגה והוליכה: אשקך.

מצודת דוד

במשכב אחריהן עם כי הנה מיוחדים ומחוכמים כאנשי כרכים ועיירות גדולות ביה בכם ממי ללמוד כי חכמיהם רבו למעלה אשר לא ימצא כן בעלי השדה והכפרים: (יג) נשכימה לכרמים. בעות שהכרמים סמוכים לה נבוא בהשכמה אל הכרמים עד שלא תזרח השמש בתוקף חומו: נראה. שם נתעסק לראות אם כבר פרחה הגפן אם פתח כו': שם. בכרמים אראה לך אהבתי אליך אחר שיהיה לנו הרחבת הלב ממשמוע ראיית פרחי הגפן כו'. והנמשל הוא כאלו כ"י אומרת לך שם לבתי כנסיות ומדרשות ונראה אם התלמידים והחכמים הפריחו חכמה המורה ומשמ"ש ושם אראה גודל שבחי ואהבה לך: (יד) הדודאים. הכל ראוים שקרוב הדבר שפרחה הגפן כו' כי הנה עשבי הדודאים כבר הפריחו ומעלים ריח טוב ועל פתחינו כבר יש כל מיני מגדים גם החדש ומן הישן כל אשתקד אשר קניתים וצפנתים לתת לך והכלי אומרת והנה הרשים אלו מול אלו והיתי בהם מגדים מן החדש וא"כ קרוב הדבר שפרחה הגפן כו' וכהגלך שמה נמלא קורת רוח והרחבת הלב ואראה לך שם תוקף אהבתי אליך. והנמשל הוא כאלו תאמר כ"י הלא אף עמי הארץ שבהם שמשה רק בצורת אדם כדמות עשבי הדודאים עכ"ז גם הם נתנו ריח בעסק המצות ויש א"כ בהם הרבה זכיות ממה שעשו מחדש ומה שעשו מזמן רב וכולם צפוים שמה בעבור כבוד שמך לא לפסיר ואם לא עשו עמי הארץ עם הם עוד זכיות אשר תגלא בין החכמים והתלמידים:
ח (א) מי יתנך כאח לי. גם זה מדברי החשוקה הבלה אמרים לומר אל החשוק הן אהביה לנשק אותך בשוק לפעמים אבל כיון אני הן אהיה לבוז ומי יתן אותך כתסים גמולי כאח קטן שעדיין יונק שדי אמי שאין בושה לאחותו לנשקו בשוקים כי אם כן הייתי גמולי הייתי מנשק אותך כאשר מצאתיך בשוק והייתי א"כ ממלאה תאותי וגם לא היה מי מבזה אותי. והנמשל הוא לומר מי יתן ויסירו הסבות המונעים אותי מעבודה תמימה כי אם כן היה הייתי אז עוסקת בתורה ובמצות בכל מקומות מושבותי: (ב) אנהגך. הייתי מוליכך להביאך אל בית אמי למען תלמד אותי שמה באשר התרגלת לך לנסיעת רלוך ובם הייתי משקה אותך מיין המעורב בבשמים ומהמיץ הנכתש מן רמוני. והנמשל הוא נוגע עוד הייתי חוקר לדעת מצפוני המצות ועומק משהריה והייתי עושה אותם בתכלית מן השלימות ועולם הדקדוק

פירוש ע"ט

פֿריינט מיר וועלן אום גיין אין פֿעלד דאס זענין
ישראל די דא וואנען אין אפֿיגע קליינע שטעט
אונ פֿאר דינן איר קאסטן מיט ווערקן אונ לערנן
תורה מתוך הדחק נאך זיי זאלסטו מיך משפטין
אונ נים נאך די דא וואנען אין גרוסע שטעט נָלִינָה
מיר וועלן נעכטיגן אין דערפֿר: (יג) נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים
מיר וועלן זיך פֿעדערן צו די ווייַן גערטנר דס זענין
די בתי כנסיות ובתי מדרשות נִרְאֶה מיר וועלן זעהן
אויב פָּרְחָה זיא הם נבליעם דער ווייַן שטאק דאס
זענין די בעלי מקרא פִּתַּח הַסְּמָדַר עס איז גיעפֿינט דר
הארבונג דס זענין די בעלי משנה הֵנֵצוּ אוב זייא
האבן גישפראצט די מיל גרומן דס זענין די בעלי
תלמוד שָׁם אֶתֵּן וגו' דארטען וועל איך געבין מיין
פֿריינט שאפֿט צו דיר: (יד) הַדּוּדָאִים די קערב מיט
גוטע פֿייגן דס זענין די צדיקים אונ מיט בייזע פֿייגן
דאס זענין די פושעי ישראל נָתְנוּ רֵיחַ זייא געבן

אצונדרט שיין גישמאק אונ פֿארשטן דיך אלע
גאר וְעַל פְּתָחֵינוּ אונ אויף אונזר טיר כָּל מְגָדִים אלרליי
זיס אופֿס דס איז שכר פֿון פֿיל מצות חֲדָשִׁים דיא
נייע מצות וואס די חכמים האבן מדרש גוועזן מיט
די אלטע מצות וואס דו האסט אן גשריבן דּוֹדִי מיין
פֿריינט צָפַנְתִּי איך האב פֿר בארגן צו ווייזן לָךְ צו
דיר אז איך האב זיי מקיים גוועזן:
(א) מִי יִתֶּנְךָ ווער זאל געבן דיך דס דו זאלסט מיך
טרייסטן כְּאָח לִי ווי איין ברודר צו מיר דס
איז ווי יוסף טרייסטט זיינע ברידר ווען גליך זייא
האבן אים בייז גטאן יוֹנֵק שְׁדֵי אִמִּי ער זייגט דיא
בריסט פֿון מיין מוטר אֶמְצָאֲךָ איך זאל גיפֿינן דיינע
נביאים די דא ריידן פֿון דיינט וועגן בַחוּץ אויף דר
גאס אֶשָּׁקְךָ וואלט איך דיך גקושט פֿון ריין ליבשאפֿט
ווען גַּם לֹא יָבֻזוּ אוך ווייס איך זיי וואלטן נים פֿר
שעמט לִי מיר: (ב) אֶנְהָגְךָ איך וועל פֿירן דיך איך

אֲבִיאֲךָ אֶל־בֵּית אִמִּי תְּלַמְּדֵנִי אַשְׁקְךָ מִיַּיִן הָרֶקַח מֵעֲסִיס רִמֹּנִי: ג שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי
וְיְמִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: ד הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלִָם מַה־תָּעִירוּ | וּמַה־תְּעֹרְרוּ אֶת־
הָאַהֲבָה עַד־שֶׁתֶּחְפָּץ: ה מִי זֹאת עֹלָה מִן־הַמִּדְבָּר מִתְרַפֶּקֶת עַל־דּוֹדָהּ תַּחַת הַתַּפּוּחַ
עוֹרַרְתִּיךָ שָּׁמָּה חִבְּלָתְךָ אִמֶּךָ שָׁמָּה חִבְּלָה יְלָדָתְךָ: ו שִׂימֵנִי כַחוֹתָם עַל־לִבֶּךָ כַּחוֹתָם
עַל־זְרוֹעֶךָ כִּי־עַזָּה כַמָּוֶת אַהֲבָה קָשָׁה כִשְׁאוֹל קִנְאָה רְשָׁפֶיהָ רִשְׁפֵּי אֵשׁ שַׁלְהֶבֶתְיָהּ:

תו"א חשקך מיין הרקח. כזכות נט שמלו תחת לחצי. זוהר פ' בלעם: תחת התפוח עוררתיך. טוטא יח: שימני כחותם על לבך. פסיקתא ד זוטא פ' ויתי אשר פ' פסיקתא פוף דכרי הסכת ופ' פנחס: סלה חדא

רש"י

(ג) אל בית אמי. כית המקדש: תלמדני. כלשון הוראה כמו ולמדו את בני ישראל: אשקך מיין הרקח. יין מתוק: מעסים. יין מתוק: (ג) שמאלו תחת ראשי וגו': (ד) השבעתי אתכם. עכשיו ככנסת ישראל מסכנת דכורה כלפי העכו"ם לף על פי שהני קוכלת את תלוגות דודי מחזיק בידי והוא לי למשען כגלותי לפיכך השבעתי אתכם: מה תעירו ומה תעוררו. כי לא יועיל לכם: (ה) מי זאת. הקב"ה וכנית דינו מוסרים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא חטובה זאת שנתעלתה מן המדבר ככל מתנות טובות שם נתעלתה כמתן תורה תלוכה שכיוה וגדלית הכתה לכל ועוכרה כגלותה: מתרפקת על דודה. מתהכרת על דודה מודה שהיא סכרתו ודכוקה בו. רפק כלשון ערכי רפקתה הכורס:

מצודת דוד

(ג) אל בית אמי. כמו כית המקדש: תלמדני. כלשון הוראה כמו ולמדו את בני ישראל: אשקך מיין הרקח. יין מתוק: מעסים. יין מתוק: (ג) שמאלו תחת ראשי וגו': (ד) השבעתי אתכם. עכשיו ככנסת ישראל מסכנת דכורה כלפי העכו"ם לף על פי שהני קוכלת את תלוגות דודי מחזיק בידי והוא לי למשען כגלותי לפיכך השבעתי אתכם: מה תעירו ומה תעוררו. כי לא יועיל לכם: (ה) מי זאת. הקב"ה וכנית דינו מוסרים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא חטובה זאת שנתעלתה מן המדבר ככל מתנות טובות שם נתעלתה כמתן תורה תלוכה שכיוה וגדלית הכתה לכל ועוכרה כגלותה: מתרפקת על דודה. מתהכרת על דודה מודה שהיא סכרתו ודכוקה בו. רפק כלשון ערכי רפקתה הכורס:

מצודת ציון

(ג) אל בית אמי. כמו כית המקדש: תלמדני. כלשון הוראה כמו ולמדו את בני ישראל: אשקך מיין הרקח. יין מתוק: מעסים. יין מתוק: (ג) שמאלו תחת ראשי וגו': (ד) השבעתי אתכם. עכשיו ככנסת ישראל מסכנת דכורה כלפי העכו"ם לף על פי שהני קוכלת את תלוגות דודי מחזיק בידי והוא לי למשען כגלותי לפיכך השבעתי אתכם: מה תעירו ומה תעוררו. כי לא יועיל לכם: (ה) מי זאת. הקב"ה וכנית דינו מוסרים על כנסת ישראל מי זאת כמה היא חטובה זאת שנתעלתה מן המדבר ככל מתנות טובות שם נתעלתה כמתן תורה תלוכה שכיוה וגדלית הכתה לכל ועוכרה כגלותה: מתרפקת על דודה. מתהכרת על דודה מודה שהיא סכרתו ודכוקה בו. רפק כלשון ערכי רפקתה הכורס:

פירוש ע"ט

אֵיךְ נָעַל בְּרֵעָנָן דֵיךְ אֶל צוּ בַּיִת הוּוּ אִמִּי מַיִן מוּטֶר
דָם אִיו דָם בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ תְּלַמְּדֵנִי דוּא וְאַקְטֶט לָעֲרָעָן
אִיו דָאטָן וָואטָן גְּלוּבְט מִיט אַלָע מַתָּנוֹת טוֹבוֹת
מִיט בַּיטַן הוֹרָה מִיט דְּבוּק שְׁכִינָה אוּג נָעַן וָיא אִיו
נָעַל אָן טְרֵינְקָעָן דִיךְ מַיִן נָבְכִים אוּג פוּן
וִיסְקַייט מַיינָע כֵּיל גְּרוֹטָן:(ג) שְׂמֹאלוֹ זַיין לִינְקָע הָאנְט
תַּחַת אִינְטֶר רֹאשִׁי צוּ מַיִן קָאפּ וִימִינוֹ אוּג זַיין רֶעכְטָע
וְאִנְט תְּחַבְּקֵנִי וָיא טוּט הָאלְטִין מִיךְ: (ד) הִשְׁבַּעְתִּי
אִיךְ טוּא בֶּאשְׁווֹעְרָעָן אֶיךְ בְּנוֹת יְרוּשָׁלִַם אֶיעֶר
אוּמוֹת אִין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מָה וָואם תְּעִירוּ אוּג וִוילְט
מָאכָן אַיין פַּיינְט שָׁאפְט וּמָה תְּעוֹרְרוּ אוּג וָואם אִיר
וִילְט מָאכָן אַיין קְדוֹשׁ טִיר אוּג הקב"ה אֶת
וְיוֹהֲבָה דִי לִיבְשָׁאפְט דָעָן עָם וָועט אֶיךְ נִיט הָעלְפָן
דִי דָא אִיו וָואטָן גְּווּוּנָן צוּ דִיר דָם אִיו דָר הַר סִינַי
אִיו וִיא גְּווָארָן צוּ דִיר אַיין מוֹטֶר דְּרוּם טוּא סִיךְ י
(ד) בְּחוּתָם נוּ אַיין וִינְיל אוֹף אֶרְשׁ דִין אֶרְוּם נִי וָואר

י מים רבים לא יוכלו לכבות את־האהבה ונהרות לא ישטפוה אם־יתן איש את־כל־הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו: ח אחות לנו קטנה ושדים אין לה מה־נעשה לאחותנו

בע"א מים רבים לא יוכלו לכבות. סוטה כא זוהר פ' תרומה ופ' מצורע ופ' פינחס: אם יתן איש את כל הון ביתו. שם. פסחים פג פ' לו: בוז יבוזו לו. שם אחות לנו קטנה ושדים. פסחים פו קידושין מט: מה נעשה לאחותנו. שבת פ' יתרו:

שפתי חכמים

פסק אותך: ק דק"ל דכתיב אם יתן איש את כל הון ביתו ולא כתב מירות מה יתן. לכ"פ כדי להעיר הכתוב כלומר שהכתב הזוכרם לא לריך הכתוב לפרש: ר כתב וכית דינו מדאמר אחות לנו לשון רבים: ש בס' אלו מגלחין:

רש"י

רשפים של אש חזקה הבאה מכח שלהבת של גיהנם שפם הזקף הגדול הנקוד על רשפי שלמדנו על תיבת אש שהיא דבוקה לשלהבת יה לומר אש של שלהבת יה: (ז) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. של שכינה בלשון רשפים שפל עליהם לי לא יכבו: מים רבים. האומות עכו"ם: ונהרות. שריהם ומלכיהם: לא ישטפוה. על ידי תוקף אימה ואף על ידי פתוי והסתה: אם יתן איש את כל הון ביתו. כדי להמיר ק אהבתך: בוז יבוזו לו. כל אלה הקב"ה ר ובית דינו מעידים שכך כנסת ישראל מתרפקת על דודה: (ח) עתה אחות לנו. בתחתונים שהיא מתאחה מתחברת ומתאוה להיות עמנו והיא קטנה ומקטנת את עצמה מכל האומות כענין שנאמר לא מרובכם וגו' שהם מקטינים עצמם. אחות. ל' איחוי אלו קרעים ש שאין מתאחין: ושדים אין לה. כענין שנאמר בגלות מצרים (יחזקאל טז) שדים נכונו בהגיע עת הגאול' אבל זו שדים אין לה עדיין לא הגיע עתה לעת דודים: מה נעשה לאחותנו ביום שידבר בה. כשהעכו"ם מתלחשים עליה להכחידה כענין שנאמר (תהלים פג) לכו ונכחידם מגוי:

מצודת ציון

(ו): שלהבת יה. שלהבת הוא ענין להב כמו תיבת שלהבת (איוב ...) ור"ל להבת אש גדולה כי כן דרך המקרא כשרוצה להגדיל דבר מה סומכו למלת השם וכן הרן מאפליה (ירמיה ב) ורבים כמוהו: (ז) לכבות. מלשון כבוי: ישטפוה. ענין גריפה ע"י חוזק הרדיפה כן תשטף ספיחיה (איוב יד): הון. ענין עושר וכן הון יקר (משלי ...): בוז יבוזו. מלשון בזיון: (ח) כה. ר"ל בעניננו: (ט) נבנה.

מצודת דוד

הגאול' ואלו תאמר בזה אם תסיר את האהבה נספרד עוד ממנו מאוד יקשה עלי הקנאה בראותי הנעבדות בנות גילי יושבים הפה בעליכן ומתענגות ואני אהיה בדודה וגלמודה. והנמשל הוא לומר אם עוד אהב בגולה יקשה עלי הקנאה בראותי כל האומות יושבים בשלום בטח ובאין יאני אהיה גולה וסורה: רשפיה רשפי אש שלהבתיה. גחלת האהבה היא כרשפי אש וכשלהבת גדולה ר"ל אהבתי אליך שמורה לעולם כחמימות הגחלת המתקיימת זמן מרובה וגם היא תוקד כלהבת אש גדולה השורף בחזקה. והנמשל הוא לאחדים עם המשל: (ז) מים רבים. יפי בהמשיל את האהבה כאש לכן אמר מים רבים כי' לשון הנופל בכבוי האש ור"ל לא יועיל בזה הסתה ופתוי לבטל את האהבה ואם מי יתן כל הון ביתו בעבור האהבה להסיר אותה בפנאה הנה כל בני עולם יבוזו אותו וילעגו עליו על בלה השכיל לדעת בא"א לבטל אהבה עזה זאת בהון דבר ומוסף למעלה לומר בראוי שלא תסיר עוד אהבתך ממני הואיל וגם אהבתי אליך חזק' מאד. והנמשל הוא להאחדים עם המשל: (ח) אחות לנו קטנה. וכו' שמעה השפוקה אשר לב הפסוק טוב עליה והפך לשבח עמה שנחה המריה אל הפסוק וכה תאמר הנה יש לנו קרובה אחת קטנה בקומה אין לה שדים להניק בנים ועת' הפלך והודיענו מה נעשה עמה בעת שידובר בה להנשא לאיש וכאומרת הלא אין מי ימלא פיה הנשא בהכל ...סותה והעדר השדים. והנמשל הוא לומר אחר הבטחת הגאולה בבוא הזמן יאמרו בני יהודה הנה אחינו בני עשרת השבטים קטנים המה במעשה המצות כי עוד היו בהגלם הדיחום מלכיהם מאחרי ה' ואף כי בגולה וגם לא נמלא עמהם בעלי חכמה ומדע כדרך שהיו עמי ... השני אנשי כנה"ג ומהם נביאים ולא מצאו א"כ מי ... אותם מהלך חכמת התורה וא"כ במה יזכו גם המה אל הגאולה

קול יעקב

(מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה) פיל וואסרן וועלן נים פר לעשן דם ליבשאפט פון גאט וואס גאט האט ליב דיא יודן (אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו) אפילו דר מענטש וועט געבן אין גאנצן זיין פר מעגין פר דעם ליבשאפט פון גאט אז גאט זאל אים ליב האבן וועט אים גאט מבזה זיין דר מדרש זאגט אז משיח וועט קומן וועלן די הײדן זאגן צו גאט מיר גיבן אין גאנצן אונזר געלד פר דר תורה. וועט די גאט ענטפרן אפילו איר וועט געבן אין גאנצן אייער געלט פר דר תורה. איז די תורה אייך איין בושה אבר מייני קינדר די ידן האבן מיר גמאכט איין משכן. אצונד מיר זאלן דעם מדרש פר שטיין וועלין מיר אויף דעם זאגן איין משל איינר האט גזוכט א דירה אויף צו זיצן האט ער זיך אויס גקליבן פון צוויי דירות איין דירה. מילא אז דו ווילסט וויסן די דעה פון דעם מענטשן פר וואס די דירה האט ער זיך אויס גקליבן צו זיצן און די אנדערע דירה האט ער נים גוואלט אוב מחמת די דירה וואס ער האט אויס גקליבן איז שענער פון דר אנדערר דירה אדר מחמת דר בעל הבית פון דער דירה איז ערליכער פון דעם בעל הבית פון דר אנדרר דירה אז דו ווילסט וויסן דיא דעה פון דעם מענטשן קענסטו וויסן אז דר אנדרר בעל הבית וועט דעם מענטשן זאגן איך וועל דיר מיין שטוב אויך מאכן שיין עס וועט נאך זיין שענער פון דר שטוב אונ דר מענטש וועט אים ענפרן ער וויל נים אזו קענסטו דו שון בוודאי פר שטיין אז איבר דעם האט ער זיך אויס גקליבן די דירה ווייל דר בעל הבית איז ערליכער פון יענעם בעל הבית מילא האט זיך דר בעל הבית פון דר אנדרר דירה אליין אויף גדעקט זיין שאנד מיט דעם וואס ער האט גזאגט אז ער וועט זיין דירה שענער מאכן ווארום ער זאל גווען שוויגן וואלט מען נים גיינט אז איבר דעם האט דר מענטש אויס גקליבן די דירה ווייל די שטוב איז בעסר נים מחמת דעם בעל הבית אבר אצונד אז ער האט גוואלט זיין שטוב מאכן שענר אונ דר מענטש האט פארט נים גוואלט האט ער אליין זיך אויף גדעקט זיין שאנד אז ער איז נים קיין ערליכר מאן אצונד קענן מיר פר שטיין די כייד פון דעם מדרש חאטשי גאט האט זיך אויס גקליבן ער זאל רוען צווישן די יודן אונ האט פאר קיפט דיא פיס...

פירוש ע"ט

עזה זיא איז שטארק כמות ווי דער טוט אהבה דיא ליבשאפט דס איך זאל פון דיינט וועגן ווערן דר שלאגן קשה זי איז הארט ווי איין גרוב דס רעכנונג אירע קולן זענין קולען פון פייער דאס איז דאס גיהנם: (ז) מים רבים פיל וואסר לא יוכלו זיי קענן נים פר לעשן את האהבה די ליבשאפט ונהרות אונ דיא בעך דס זענין דיא אומות ארום ארץ ישראל זייא קענין נים פר פלייצן זיי מיט גוואלד אונ מיט גוטס ווערטער אויך נים אם אוב ער וואלט געבן איין מענטש אלע דס גוטס פר דר ליבשאפט צו פאר ווערקסלן זיא בוז פר שעמען יבוזו זיי מאכן פאר שעמן צוא אים: (ח) אזו זאגט הקדוש ברוך הוא צו די מלאכים אחות איין שוועסטר איין בהעפטן די זיך באהעפט אן מיר לנו צוא אונז אונטן אויף דר ערד דס איז די כנסת ישראל זיא מאכט זיך קליין מער ווי אלע אומות ושדים אונ בריסט דאס איז די צייט פון דר גאולה איז נים צו איר מה וגו'

בְּיוֹם שֶׁיְּדֻבַּר־בָּהּ׃ ט אִם־חוֹמָה הִיא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף וְאִם־דֶּלֶת הִיא נָצוּר עָלֶיהָ
לוּחַ אָרֶז׃ י אֲנִי חוֹמָה וְשָׁדַי כַּמִּגְדָּלוֹת אָז הָיִיתִי בְעֵינָיו כְּמוֹצְאַת שָׁלוֹם׃ יא כֶּרֶם הָיָה
לִשְׁלֹמֹה בְּבַעַל הָמוֹן נָתַן אֶת־הַכֶּרֶם לַנֹּטְרִים אִישׁ יָבִא בְפִרְיוֹ אֶלֶף כָּסֶף׃

הג"א אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף . יומא ט פ"ק דברין כד : תני חומה ובדי . פסחים פז כתיב זאת : תני הייתי בעיניו . פסחים פז כתובות קיא יומא ע' כתובים :

רש"י

(ט) אם חומה היא . אם תהיה בחמונתה וכירתתה להיות כנגדם כחומת כחוטת שלא יכנסו לתוכה רוצה לומר שלא תתחתן עם והם לא יבואו בה ולא תתפתה להם : נבנה עליה טירת כסף . נהיה לה לעיר מבצר ולכתר ולגוי ונכנה לה תת עיר הקדש וכית הכחיר' : ואם דלת היא . הסוכבת על לירה וכהקיש עליה היא נפתחת לף היא עם תפתח להם להיות הם כחיס בה והיא בהם : נצור עליה לוח ארז . נשיס כדלתה נסרים של ען הנרקיכים והתולעת נוררתן וחוכלתן . וכנסת ישרחל חומרת : (י) אני חומה . חזקה כאהכת דודי : ושדי כמגדלות . חלו כתי כנסיות וכתי מדרשות המעיקים חת ישרחל כדכרי תורה : אז . כימרי זאת : הייתי בעיניו כמוצאת שלום . ככלה הנמלחת בלימה ת ומולחת שלום בכית בעלה : (יא) כרם היה לשלמה . זו כנסת ישרחל שנחי' (ישעיה ה) כי כרם ה' לכחות כית ישרחל : בבעל המון . כירושלים שהיה רכת עם והמון רב : בעל . לשון מיסור כמו (יהושע יג) מבעל גד כבקעת הלבנון : נתן את הכרם לנטרים . מסרה ליד מדוגים קציס ככל מדי יון ומדוס כמדרש שיר השירי' מלחתי מקלת שמך על נוטריס הללו שהם המלכיות : איש יבא בפריו . כל מה שיכלו לגבות מהן גולגליות ומרגוליות

מצודת דוד

(ט) אם חומה היא . כאלו החסוק שולח לאמריו לומר עליהו אם היא חזקה כמגדל וחסותיה ככניין חומה ולא שככה מי שבקשי אתה לפתוח ולשבור כמו"ש אל תכנס בכלילה מלמון כפף לפתחב בה ימידי מבלי בעל ומתענג לפתוח בלמון כפף הם לא תתענג בפתח תחת בעל : ואם דלת היא . אם לא שמרה כחולה והיא כדלת שנפתח מזי נעמ' כשכילה מפסר בניו חזק ומשומר מנשמי מלו לבל יוכל מי לקרוב אליה ואתה כדודה ושומרה . והנמשל הוא כאלו החסוק כ"ש מעיד אם היו כחומה ולא עזבו לשכנם כיניהם מעובדי גלולים לדבקה בהם אלו היו כדלת ונכנסו ביניהם יבאו עוד כמשל הגולה : (י) אני חומה . עניתה החסוקה ושלחה אמריה לומר אלו כחומה כי שמרתי מקום כתולי ולא נכנס מי שרי שהם גדולים כמגדלות המעוכרים תחות הגופפים מ"מ אני שמרתי אם עניני ונאלו חומות הוחל וכן לפוי ש"כ אני לשכת כחומה ושדי הקרוכה עמדי . והנמשל הוא כאלו היא יהודה תשיב לומר הלא אני דבקתי בעובדי גלולים ויש כי בעלי חכמה ומדע להניא אלוי לשוב מהנולה ונכנין כה"מ ובעכורי יהוה גם שהם למלכם ויזכו לבנין בה"מ : אז היתי כו' . היתה מבחתה לפני הקכרות ואמרה אז כשדברתי עדכרים הללו הייתי בעיניו יקרה ומכובדת כדבר המייקרין למחזיק מחר השלום ומולחת אותו כי האוב בעיניו אם שהייתי מחזיק מחר שלום הקרוכה . והנמשל הוא לאחדים אם שאמרו (יח) כלם היה לשלמה . עתה חזקה החסוקה לספר ולומר הנה כעבור שהייתי מחזיק מחר שלום הקרוכה יקרה דכרי בעיניו לקלם את כל מאמרי כי החסוק הזה סיקר בעיני כמלך בלשה היה לו כרם כאיכור שמלויים בם הפון עם רב ועל כי חשם מגנשם מכרו לשומרים המולפים בזה שהר זה כחוכם יכיח לעלמו הלא כסף ולזה כעבור הזמנו יכיח בעבור חלקו כפרי הכרם בשכר השמירה ושפר כסף יהיה להחסוק בעל הכרם . והנמשל הוא על עדת ישרחל המכוונים בכם כלם אע"פ כי כלם ס' לאלות בית ישרחל (ישעיה ה') ואותם שהר לשומרים הם מלכי ישרחל שנאלרי בהם שהר זה וכ"ש משל לזמנו כל עשרת השבטים וכל הפזורים בתוך שהם עשרה שמות משם

שפתי חכמים

ת כמולשת שלום ככלה כמלשת בלימה . כם' סמדיר וכשפחים שכך השפה :

מצודת ציון

מלשון כנין : עליה . כשכוכה : טירת . היכל ומלמון וכן תהי טירתם כשמה (תהלים פח) : נלוח . מלשון מלוח ימשלר : לוח . שהר כמו שם כל לחותים (יחזקאל כז) : (י) כמגדלות . מלשון מגדל : כמוצאת . מלשון מלוחים : (יח) דשלה . כמיסור וכן בעל גד (יהושע יג) : המון . פנין עם רב :

קול יעקב

מים ייער משקן קענן מיר נים ווינן צו אונזער שוועסטר ביום אין דעם טאג וום ווערט ווערן גרעט פון איר : (ט) אם אוב חומה איין מויער ווען זי ווערט שטארק בלייבן אין דר אמונה אוג ווערט זיין ווי איין מויער נבנה ווערן מיר בויען פון ירעם טיילן שטאט ירושלים בסף פון זילבר דם איז די הייליגע שטאט אוג דם בית המקדש וואם אוב דלת איין מויר די גרונג עפינט זיך אוז ווערט זי זיך לאזן איבר רייזן בצור ווערן מיר ארום באלעגרן ארום איר ליב דר בערעטר ירו פון טענען האלץ דם רא פולט אוג דר ווארים עסט דם אוף : (י) אני חומה אוג עמטפערט די קנסת ישראל ודר איך בין שטארק אין די ליבשאפט פון הקדוש ברוך הוא ווי איין מויער ושדי טייג ברוסט כמגדלות ויא דיא בוערעם דאם ווענין בפי קנסיות ובתי מדרשות די רא מאכן זיינן די ישראל דבקי תורה אז דענסטמאל אז איך האב גטאן אוז רייזן היימי בין דענסטמאל איך ווינ אין ווינ אונן במוצאת ווי איין פרומע כלה דיא רא נפינט ביא איר מיין קריר : (יא) כרם שמאם ווי אלי סיחרים פון דער ווילם קיקן אין דער דיסום ואל זיך שטעלען דיסום ואל דר נאם אוג ואל שלמה רוקן ווינלם ער ווייל ווען שון דר קנעקט פר שטיין ווילכר עם

שיר השירים ז

כ כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת־פִּרְיוֹ: ג הַיּוֹשֶׁבֶת

תרגום כרמי שלי לפני לך שלמה . שכופום לה : פיוסבת בגנים חבריה . שבת סג בתרת עם ז

רש"י

ומנפרות הכל נבומהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני . ליום הדין יביאם הקב"ה כמספרו ויאמר כרמי תע"פ שמסרתיו בידכם שלי הוא ולפני כח כל מה שהטפתי לכם את פריו ולא נהנה ממני מה שנכויתם מהם . והם תומרים: האלף לך שלמה . חלק הכסף שנכוינו מהם הכל נחזיר לך: ומאתים לנוטרים את פריו . ועוד נוסיף הרבה משלנו ונתן להם לרחשיהם וחכמיהם כענין שנאמר (ירמיה

פענוח ציון

(יב) לנוטרים. פיון שמיירה כמו נוטרה את הכרמים (לעיל ח): (יג) היושבת. כה"ל הקריאה כמו הדור אתם רתו (ירמיה כ):

מצודת דוד

(יב) כרמי שלי לפני. ובלתי תמרי לומר כרמי שלי יהיה לפני כ"ל תני תבימה עליו עין לשמרו: הלוף לך כסף שלמה כל שומר כומנו יהיה לך כי לאת תקחם: ומאתים כו'. כלומרת לא כלבד הלוף תקח אבל הרבית לתת יותר מהראוי כי לף המאתים כסף שהות הראוי לתת לשומרים הנה אתה שמור לתי תקח גם את זאת ולא תוליה כלום על שכר השמירה. והשמל הוא לומר כעת הגאולה העתידה תבקש מלכות יהודה שכל עדת כני ישראל תהי' תחת ממשלת' ויהיו ח"כ עשרת השבטים לה' ולתמיין בו לח כמו שהיו מלו שמלוכיה הדיחוה מלחתי כ' גם המאתים המרמזים על שני השבטים יהודה ובנימין גם הם יהיו לאחרי ה' ולים לתיו יעזורו: (יג) היושבת בגנים. אתה מספרת ולומרת כ"ב ישרה דברי כעיניו עד שלמר לי לתת

קול יעקב

יב כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת־פִּרְיוֹ: ג הַיּוֹשֶׁבֶת

כרמי שלי לפני הלוף לך שלמה . שכופום לה : פיוסבת בגנים חבריה . שבת סג בתרת עם ז

רש"י

ומנפרות הכל נבומהם להביא לתוך ביתם: (יב) כרמי שלי לפני . ליום הדין יביאם הקב"ה כמספרו ויאמר כרמי תע"פ שמסרתיו בידכם שלי הוא ולפני כח כל מה שהטפתי לכם את פריו ולא נהנה ממני מה שנכויתם מהם . והם תומרים: האלף לך שלמה . חלק הכסף שנכוינו מהם הכל נחזיר לך: ומאתים לנוטרים את פריו . ועוד נוסיף הרבה משלנו ונתן להם לרחשיהם וחכמיהם כענין שנאמר (ירמיה

פענוח ציון

(יב) לנוטרים. פיון שמיירה כמו נוטרה את הכרמים (לעיל ח): (יג) היושבת. כה"ל הקריאה כמו הדור אתם רתו (ירמיה כ):

מצודת דוד

(יב) כרמי שלי לפני. ובלתי תמרי לומר כרמי שלי יהיה לפני כ"ל תני תבימה עליו עין לשמרו: הלוף לך כסף שלמה כל שומר כומנו יהיה לך כי לאת תקחם: ומאתים כו'. כלומרת לא כלבד הלוף תקח אבל הרבית לתת יותר מהראוי כי לף המאתים כסף שהות הראוי לתת לשומרים הנה אתה שמור לתי תקח גם את זאת ולא תוליה כלום על שכר השמירה. והשמל הוא לומר כעת הגאולה העתידה תבקש מלכות יהודה שכל עדת כני ישראל תהי' תחת ממשלת' ויהיו ח"כ עשרת השבטים לה' ולתמיין בו לח כמו שהיו מלו שמלוכיה הדיחוה מלחתי כ' גם המאתים המרמזים על שני השבטים יהודה ובנימין גם הם יהיו לאחרי ה' ולים לתיו יעזורו: (יג) היושבת בגנים. אתה מספרת ולומרת כ"ב ישרה דברי כעיניו עד שלמר לי לתת

קול יעקב

יג בְּאֻבָּת אַחֲכֶם וְעֹלְכֶר עָם עָוְעָם נְעִבָּן פַּר דָּעָם דִּימוּם וְוִי פִּיל

אין ניין נארמן דם איז בנשת ישראל היה ער איז

גוועון לשלמה צום קינג המקדוש הוא וון ער

איז המבין אוף טייערי דימוטן דער קנעכט האס אזו נעמאן אוג איז

נקומן אין דר נרוסר שטאם איריין ום אלי סוחרים קומן האנדלן

אוג דם זיך נשטעלט אוף דר נאס אוג הם אוס נרויס וועלכר

סוחר עם וויל קומן אמייערן דימעם זאל קומן צו אים אזו ווי דר

קנעכט הם דם אוס נרויס נעגעבן צו קומן סוחרים צו קוף דעם דימם

איז נעווען איינר אנדרסר עושר ום האס ניואלם קומן דעם

דימעם נאר ער איז נעווען איין פראסטי מענש ער איז נים נעווען

קיין מבין אוף קיין שום ואך נאר איין מהנה איז נעווען ער הם

נעזהן היל פיל אנדרע סוחרים ניבן פר אדימעם הם ער מיסוף

נעווען ראנדיך אוג הם נקומט אוג אז די סוחרים זענן

נקומן צו דעם קנעכט פון דעם פלך צו זהן דעם דימום ום

ער הם אוס נרוף אז ער הם צו פר קופן איז דר עושר ום איז

נים קיין מבין אוף נקומן אוג האס זיך נשטעלט צוויישן דיא

סוחרים הערן וון פיל יי ווילן נעבן פאר דעם דימום ועם ער מוסיף יין אזו ווייא ער פלענם תמיד טאן הכלל דיא סוחרים

האבן נידונגן אוג ער הם אלי באל מוסיף נעווען אוג האס נראד נמראפן מים דעם מוסיף ווי פיל דר דימום איז ערשט

נים מיין אוג נים ווייניגר הם זיך דר קנעכט פאר וואונדרם אוג הם נשווינן ער זאל ווילן אוב נאס הם אים בנלוקט יין ווענ ער

זאל האבן אזו איין מענטש ווס איז ראוי צו יין ביי דעם פלך פר איין בבין ווארום דר קנעכט הם פאר שטאנן אן דעם פנים

פון דעם מענטש אז ער איז נים קיין מבין האס זיך דר קנעכט נמראכט איך ועל שוויינן ביז ער ועט בצאלן דאס נעלר פאר

דעם דימום מאטר ועל איך ביי דעם נעלט צאלן קענן דר קלערן דעם אטת אוב ער איז אמבין אוב נים . דער סוף איז

גוועון דר עושר הם זיך אליין אוס נגעבן אז ער איז נים קיין מבין ווארום אז ער הם נדארפט צאלן דם נעלר נאנוט ער צו דעם

קנעכט אוב דו ווילסט ועל איך דיר נעבן אנדרי דימוטן ואס איך האב שון לאנג נקופט פאר דעם נעלר ואס איך דארף דיר

נעבן פר דעם דימום יענע דימוטן ועגן אוך נוטע . פון די רייד הם שון אימלבר גזהן אז ער איז נים קיין מבין ווארום ווייניג

דימוטן ועגן ועווען נעלוירענע שפייר מען הם ים אמאל אף נגארט אוג מען האס אים פר קופט נעלוירענע שפייר אוף דעם

אורם פון דימוטן אז דר קנעכט הם נהערם ווא דער מענטש הם אים נוואנט ואנט דר קנעכט צו אים אצוגר האב איך מים

דיר נאר נים איך האב נפייגם איך ועל דיר ברענגן צו דעם פלך אוג ער ועט דיך רייך מאכן ועל איך ארוס פון דיר נאר

רייד אז דו ביסט נים ראוי צו ניין בייא דעם פלך . דר נמשל איז נאס הם זיך אוס נקלידן די יונן צו נעבן ווי די תורה ווייל ווי

ועגן אמבין אוף דעם סייערקיים פון דער תורה דר סיגן איז אז דיא יודן ועגן טבינים ווארום ווי לאזען אויסק אלע תענוגים פון

עולם הזה אוג נוסטן נאר צו דער תורה אבר די היידן נלוסטן נאר צו תענוגי עולם הזה אוג ווי די יודן ועגן החשוב

ביי נאט ועגן דר תורה אבר נים מחבת ווי פר שפייר די תורה ווילן ווי דיא תורה ווי ועגן נאר קיין מבינים נים נאר ווייל ווי

ועהן דם חשובקיים פון די יודן ועגן דר תורה . דאס ואגם דר בדרש . או משיח ועם קומן ועלן דיא היידן ואגן צו נאט מיר

ניבן אין נאנצן אויגר נעלר פר דר תורה ווארום ווי ועלן ועהן דאס חשובקיים פון די יודן ועם ווי נאט ענדרן אפילו איר ועם

נעבן אין נאנצן מייער נעלם פאר דער תורה איז אביזה ווארום אז איר נים עולם הזה פר דר תורה איז דאך אסיקן אז

איר ועגט קיין מבינים אוף דער תורה ווארום איר ווילם פר ביטן קיין מבינים פר אין סייערע נאך איז אביזה ווא איר

האס זיך אליין אוס נגעבן אז איר זגט קיין מבינים אוף דער תורה : נאך אסשל אוף דאס ים דר מדרש ואגם אז דיא היידן

ועלן ועהן דם בית המקדש ום די יודן האבן נבוזט אוג ועלן ועהן ואס הם ליב די יודן ווי נאט הם ליב דר מדרש ואגם אז דיא היידן

המקדש אוג האבן ליב די תורה ועלן די היידן אין ואלן אוך מאבן אין בית המקדש בדי די שכינה נאל

ביי ואי אין בית המקדש אוך רוען ועט ואי נאט ענבן אין נאנצן אפילו איר ועם נעבן אין נאנצן אייער נאכט אוף אין בית המקדש

ועלן ועהן דם בית המקדש ום די יודן האבן נבוזט אוג ועלן ועהן ואס הם ליב די יודן ווי נאט הם ליב דר מדרש ואגם אז דיא היידן

בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעֵנִי׃ יד בְּרַח־דּוֹדִי וּדְמֵה־לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים׃

תו"א ברח דודי ודמה לך לצבי . שבת פט ב

סכום פסוקי ספר שיר השירים מאה ושבעה עשר וסימנו וחכך כיין הטוב הולך לדודי . ופרקיו שמונת והרמז נגילה ונשמחה בו . וחציו נרד וכרכום ׃

רש"י

חומר לכנסת ישראל את הגפונה כגולה רועה בגניס של חבירים ויושבת בכתי ככניות ובכתי מדרשות : חברים מקשיבים לקולך . מלאכי השרת מכיריך כני אלהיס דומתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בכתי ככניות : השמיעני . ותח"כ יקדישו הס שמ' (ישוב לת) כרן יחד

מצודת דוד

פיושבת בגניס מקו' ימלאו הס המכיכים בעלי ככתי כמו' כמוני הנה הס מקשיבים לקול עלתך ובקומר פן גם הס ישבו בזוקם ולא יהיה ת"כ השמיעני לי את קולך ואשמע אני ואקהו את ה' מלכיהס (ישוע נ') אבל הזהבי לכשמוע קולך לי בבד ולא הכהה עוד על אלהיס חבירים : (יד) ברח דודי . ומי מאכיו לו הס יש לחשוס בזה מהר ללכת מן הגניס ודמה עלמך בקלות הצבי הרוכה לגבי כו' ובוא על הרי בשמיס ואני אזכה לחמיך ואת בבד ואת בדבך דבריכו ולא ימלא מי הס מקשיב אליו . והמשל הוא לומר כאלו היא יהודה מציב דבר לומר ת"כ מהר והשרה את שכיתתך בכה"ע מקום יקריכו הס להשרות הס יהיה סיכה להשרים מעומתך ויולמתך :

מצודת ציון

מקשיבים . עיין שמיעה והאזנה : (יד) ברח . עיין מהירות ההליכה : ודמה . מלשון דמיון : לצבי . ע יקבא ילד האיל :

פירוש ע"ט

פּוֹן אִים הָט אַוּועק גְנוּמֶן : (יד) אַוו וָאנָן דִי יִשְׂרָאֶל בְּרַה אַנְטָלוֹף וִדְמֵה אוּנ זַיי גְלַיִיךְ לָךְ צוּ דִיר לְצִבִי צוּ אַיין הִירְש אוֹ אָרָר לְעוֹפֶר צוּ אַיין יוּנְגֶן הָאַילִים דִיא אִינְגֶן אוּנ וָאלְטֶן לְאוֹנְען דִיין שְׁכִינָה רוֹעֶן־עֵל אוֹף חֲדֵי דִי בְּעֶרְג בְּשָׂמִים פּוֹן גִיווּירְץ דָאס אִיז דָער הַר הַמּוֹרָיָה . וָאלְטֶט בּוֹעֶן דָעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּתְחִלָּה בְּיָמֵינוּ ׃

דָעם סוּנְדֶר עֶר וָאל אִים גֶעבֶּן פַּר דָעם גֶעלְד אָזוֹ אַשְׁיין בַּייטְעלִי וִוי דָעם חֲבֶרְם אוּנ זִיךְ הָאסְט נִיט פִּיין־קִין גֶעלְד וַיייל עֶר אִיז אַיין אַרוּמְאנְג . עָנְפָּערְם אִים דָר סוֹחֵר דוּ שׁוֹמֶה אוֹ דוּ הָאסְט נִיט־קִיין גֶעלְד וַיייל דוּ בִיסְט אֵיי־יְמָאנְם יוּנְגֶעל וָוס טוּג דִיר נָאר אָזוֹ בַּייטְלִי וָוס וָועסְטוּ אַרַיין לַיייגֶן אִין בַּייטְעלִי אוֹ דוּ הָאסְט נִיט קִיין גֶעלְד . דָר נְמְשָׁל אִיז דִיא הַיידֶן וִיילֶן בּוֹעֶן אוֹ אַיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ פּוֹן נָאם וָועגֶן אוֹ וִוי אוּנְז בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דָם נִשְׁמָאלְט זַיי וָועהֶן אֲבֶר נִים וִוי אַזוֹ אוּנְטְוויינִיג אִיז וַיייל צוּ דָעם וָועגֶן זַיי נָאר בִּיזוּנְד וָוס וָועלֶן וַייא אַרַיין בְּרָעגֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹ זַיי הָאבֶן נִיט־קִיין תּוֹרָת אוּנ קִיין יִרְאָה אוּנ קִיין מַעֲשִׂים טוֹבִים הָאבֶן וַייא דָאךְ נִיט וָוס אַרַיין צוּ בְּרָעגֶן אִין בַּיִת הַמִּקְדָּשׁ . דָם הָט שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ נְוואוּסְט (אם יִבֶּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה בּוּז יָבוּזוּ לוֹ) אַז זַיי וָועלֶן נָאנְצֶען וַייעֶר פַּאר חָעגֶן צוּ מָאכֶן אוֹף אַזוֹ אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וָוס וָועט זַיין שַׁיין וָאלֶן אַרַיין בְּרָעגֶן אוּנְטְוויינִיג . אוּנ קִיין תּוֹרָה אוּנ קִיי . אָה הָאבֶן זַיי אוֹךְ נִיט אַרַיי צוּ בְּרָעגֶן וָועט דָאךְ זַיי זַיין אֲבוֹשָׁה ׃

קול יעקב

עוּשָׂרָם אַקְוִינְד אוּנ אַייגֶר אִיז גְוועזֶן אַיין אַרוּמְאנְם קִינְד אָמֵא אִיז נְקוּבָה דָעם עוּשָׂרָם קִינְד אִין חָבֶר אַרַיין אוּנ הָט נְבָרְאבְּם אַשַׁיין בַּייטְעלִי הָאבֶן דִיא אִיבְּערִיגִי קִינְדֶר אִים מְקַנֵּא גְוועזֶן אוֹף דָעם בַּייטְעלִי וָוארוּם עָם אִיז גְוועזֶן וַייעֶר אַשַׁיין בַּייטְעלִי . מַיילָא אִיטְלִיכֶם יוּנְגֶל הָם זִיךְ אוֹךְ נְקוּפְט אָזוֹ אַבַּייטְלִי אוּנ דָעם אֲרוּמְנָם יוּנְגֶל הָם אוֹךְ וַייעֶר גְוואלְט קוּפֶן אָזוֹ אַשַׁיין בַּייטְעלִי נָאר עֶר הָם נִיט נָהָאסְט אָזוֹ פִּיל גֶעלְד וִוי פִּיל דָם בַּייטְעלִי בָּאשֶׁרְפְט . אִיז עֶר גְנָאנְגֶן אִין קְלַייט אַרַיין צוּ דָעם סוֹחֵר אוּנ הָאסְט אִים גְנָעבֶּן וִוי פִּיל גֶעלְד עֶר הָם נָהָאסְט אוּנ הָם וַייעֶר שָׁאבֶּרְק גְנָעבֶּן

תפלה אחר שיר השיריר

תפלה זו יאמר אחר שיר השירים בכוונה גדולה

רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁבִּזְכוּת שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר קָרִיתִי וְלִמַּדְתִּי שֶׁהוּא קוֹדֶשׁ קָדָשִׁים בִּזְכוּת פְּסוּקָיו וּבִזְכוּת תֵּיבוֹתָיו וּבִזְכוּת אוֹתִיּוֹתָיו וּבִזְכוּת נְקוּדוֹתָיו וּבִזְכוּת טַעֲמָיו וּבִזְכוּת שְׁמוּתָיו וְצִירוּפָיו וּרְמָזָיו וְסוֹדוֹתָיו הַקְּדוֹשִׁים וְהַטְּהוֹרִים וְהַנּוֹרָאִים הַיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ שֶׁתִּהְיֶה שָׁעָה זוּ שָׁעַת רַחֲמִים שָׁעַת הַקְשָׁבָה שָׁעַת הַאֲזָנָה וְנִקְרָאֲךָ וְתַעֲנֵנוּ נַעֲתִיר לְךָ וְהָעָתֵר לָנוּ שֶׁיִּהְיֶה עוֹלֶה לְפָנֶיךָ קְרִיאַת וְלִימוּד שִׁיר הַשִּׁירִים כְּאִלּוּ הִשְׁגַּנּוּ כָּל הַסּוֹדוֹת הַנִּפְלָאוֹת וְהַנּוֹרָאִים אֲשֶׁר הֵם חֲתוּמִים בּוֹ בְּכָל תְּנָאָיו וְנִזְכֶּה לַמָּקוֹם שֶׁהַנְּשָׁמוֹת נֶחְצָבוֹת מִשָּׁם וּכְאִלּוּ עָשִׂינוּ כָּל מַה שֶּׁמּוּטָל עָלֵינוּ לְהַשִּׂיג בֵּין בְּנִגְלוּל זֶה בֵּין בְּנִגְלוּל אַחֵר

וְלִהְיוֹת מִן הָעוֹלִים וְהַזּוֹכִים לְעוֹלָם הַבָּא עִם שְׁאָר צַדִּיקִים וַחֲסִידִים וּמַלֵּא כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבִּי לְטוֹבָה וְתִהְיֶה עִם לְבָבֵנוּ וְאִמְרֵי פִינוּ בֵּאֵת מַחְשְׁבוֹתֵינוּ וְעִם יְדֵינוּ בְּעֵת מַעֲבָדֵינוּ וְתִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה וְהַרְוָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ וּמַעֲפָר תְּקוֹמֵם וּמַאַשְׁפּוֹת נִלּוֹתֵינוּ תְּרוֹמְמֵנוּ וְתָשִׁיב שְׁכִינָתְךָ לְעִיר קָדְשֶׁךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן :

כללים בדברי רש"י ז"ל

שמורה בכל טוב וערוכה

לקוחים מדברי המפרשים . זה אומר ככה . וזה אומר ככה :

(א) כל מקום שפירש רש"י כתרגומו . הנה הוא סותר את העברי . פי' שאין הפשט כמו העברי :

(ב) ואונקלוס תרגם לו לימו סותר התרגום הלז מפרש דעתו של אונקלוס :

(ג) המתרגם . בכל מקום שהוא . לו סותר התרגום שהוא טעות :

(ד) ותרגומו . לו מביא רש"י ראיה לפירושו שכן הוא :

(ה) וכשהוא כותב התרגום . כגון דחילו לו כיולא בו ולימו לומר כתרגומו לו תרגום . לו לימו קבע על העברי הלז רומה לייסב ולפרש לשון התרגום . כגון אחלתי' הוא מפרש שהוא לשון הולחה :

(ו) וכשהוא לומר ואונקלוס תרגם בפנים אחרים . לו לשון המקרא גופל על לשון התרגום אך שמאריך בלשון :

(ז) וכשהוא כותב העברי וגם התרגום . כגון כבד תרגום יקיר ולא לתייקר לו הוא מפרש ... יולא שלא תטעה אחר העברי לומר שהוא לווי הלא גם דבר כמו כי כבד ממך הדבר . גם כשהוא לשון תרגום מן העברי לפי לשון התרגום יש לומר כגון ופרינו בלרן וניפוש בארמית ופרש מכר ומתרגום מספנו לאבד . לו נקבה שבהן . תרגום פרס לנרך ... לו נאמר שאין שם :

אלו שבעות הטעמים

פַּשְׁטָא מְנַח זַרְקָא מְנַח סְגוֹל מְנַח | מְנַח רְבִיעַ
מַהְפַּךְ פַּשְׁטָא זָקֵף קָטֹן זָקֵף־גָּדוֹל מֻרְכָּא טִפְחָא
מְנַח אַתְנַחְתָּא פָּזֵר תְּלִישָׁא־קְטַנָּה תְּלִישָׁא־
גְּדוֹלָה קַדְמָא וְאַזְלָא אַזְלָא־גֵּרֵשׁ גָּרְשַׁיִם דַּרְגָּא
תְּבִיר יְתִיב פְּסִיק | סוֹף־פָּסוּק : שַׁלְשֶׁלֶת קַרְנֵי
פָּרָה מֻרְכָּא־כְּפוּלָה יְרַח־בֶּן־יוֹמוֹ ׃

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם ,

החזן מתחיל ברוך אתה ער ומושיע ומגן

מְכוּד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים . וּמְלֻמָּד בַּעַת מְבִינִים .
אַפְתָּחָה פִּי בְּשִׁיר וְרָנָּנִים . לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל פְּנֵי
שׁוֹכֵן מְעוֹנִים :

אַזְכִּיר סֶלָה זִכְרוֹן מַעֲשִׂים . בֵּימִים
הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים . בָּחוֹן נָח מִבֵּין
עֲבָסִים . דַּרְאוֹנוֹ לְהַזְכִּיר לְרֶקֶב כְּעֻסִּים :
הַחוֹתֵם הַיַּיִן מְגַלֶּגֶל וְדַרְדַּר . וּמְדוֹר לְדוֹר
גִּלְגֵּל וְדוֹרְדַר . זֶכֶר עֲוֹן אֲבוֹתָיו הוּקְדַּר .
חַטַּאת אִמּוֹ בְּלִי לְהַעֲדַר : טָרַף אַף וַיַּשְׁחֵת
רַחַם . יְחוּמָתוֹ מְקֻלּוֹט בְּהֶרְיוֹן יַחַם .
כְּהוּפְקַד לְשָׁלִישׁוֹ חֵטְא נוֹחַם . לְבַט
לְהִלָּחֵם בְּלוֹחֲמֵי לָחֶם : מַהֲלַךְ אַרְבַּע
מֵאוֹת פַּרְסָה . נָע וָנָד מִכְמוֹרֶת לְפָרְסָה .
סָע מִשָּׁעִיר וְהִכְמִין פְּרוּסָה . עֵינַיִם וְנֵגַע
מְבוּשָׁיו לְסָרְסָה : פּוֹעֵל שְׁטִיחַת בְּכוֹרָה
לַעֲפוֹר . צְמִיתוּת צֹאן קָדָשִׁים לְמִכּוֹר .
קָלוֹנוֹ הוּחֲרַט בְּעֵט לְזִכּוֹר . רֵאשִׁית גּוֹיִם
לְנֶגַע בְּזִכּוֹר : שַׁדַּי זְכֹר רַיְלָה חוֹלֵק .
שׁוֹרֵשׁ וְעָנָף בַּחֲלַקְלַק לְהַחֲלַק : חֵן תְּמוֹר כִּי
חָשְׁלָיו הִמְלִיךְ . תָּבַע לְהַזְכִּיר מַעֲשׂ עֲמָלֵק :
לְאַחֲרוֹנָה יִסְעוּ שֵׁבֶט שָׁלַט . כִּי הֵעָנֵן
מַטֶּה פָּלַט : חֵן לְעֵת יִמָּחֶה לֹא יִמְלָט .
יְנוֹנָן עַם נָגוֹן וּמוּפְלָט : כְּרוּךְ אַתָּה יי מגן אברהם :

אתה גבור ער להחיות מתים :

תְּמִימִים בְּעוֹרֵם בְּסִין רְפוּדִים . שְׁבוּץ עֲרֵי
עֲרָיִים אְפוּדִים . רָצוּ שְׁלוּל מַתָּן לַפִּידִים . קְפָצוּ
יָדִים רָפוֹת בִּרְפִידִים : צוֹרֵר אַסְּךְ כָּל אֲסַפְסוּף .
פּוֹשֵׁעַ סְבִיבוֹת מַחֲנֶם אְסוּף . עֲלוֹת פְּעָמֵימוֹ
מְצוּדוֹת סוּף . סֵבֶר לְקַמְּטָם כְּקַנֶּה וְסוּף : נוֹדֵד
נִיעַף שָׁרַשׁ פְּעָמִים . מְחַוֵּר בְּנֵיעִי חֲמִשָּׁה עֲמָמִים .
לִין הָבָה וּפְתִי הֶעָמִים . כּוֹלֵל לְהִתְיַחֵם נְדִיבֵי
עַמִּים : יְהַר לִין וְהֶעָמִיר מִסְלָה . טִפּוּס בְּחוּרֵי
בְּזָמָה כְּלָה . חֲמוּקֵי יְרֵכִי כֶם לְפָסְלָה . זֶרַע
לְהַרְבִּיעַ וּלְהַתְעִיב סְגוּלָה : וְיִשְׁטוֹם שְׁטִיחַת
יְשִׁישׁוּ הַמְחוּבָּא . הֶחֵל לָבָא כְּרֹאשׁ בְּמַחֲבָא .
דָּגַר שְׁנִית בְּחֹרֶב לְהוּבָה . נָשׂ בִּשְׁלִישִׁי בְּעֵלִיל
בְּחוּבָה : בְּמִשְׁלוֹ שִׁשְׁכֵי בְּאוּם מוּשָׁלִים . בְּפֶרֶק
עָמַר מְסוּר נְשׁוּלִים : חֵן אָמְרוּ לָכוּ וְנַכְחִיד
נְכָשָׁלִים . אֲזַ כַּיָּאוֹ זַנַּב כָּל הַנֶּחְשָׁלִים : שׁוֹנְאֵיךְ
הָם יִלְקְשׁוּ בְשֶׁת . כְּמוֹ בְצַלְעֵי שָׁמְחוּ בִיבֶשֶׁת :
חֵן בְּעֲטוּתְךָ עֶשְׂרֶת עֲדֵי תַּכְשִׁית . לְהַגְשִׁים
תָּחִי לְצוֹלַעַת תַּחְכְּשִׁית : בְּרוּךְ אַתָּה יי מחיה המתים :

אֲצִילֵי כְּרַעֵי נֶכֶד שֵׂעִיר . תּוֹקְדוֹת אֵשָׁה בְּנֵי
שַׂעִיר . בְּקַשָּׁם אְצוּ אִשֵּׁי לְהַבְעִיר . שְׁאוּנָם חֲרֵשׁוּ
כְּשֵׁדֵה עִיר : גּוּי גָּדוֹל שֶׁלֹּא הוֹבָרְתָּ . רְשִׁיוֹנוֹתֵיךְ
לָמָּה אִוּ זָבַרְתָּ . דְּגָלִים בְּלֹא הוֹן מָבַרְתָּ ,
קְדוֹשִׁים בְּוֹנָה וּבִנְיַן הִמְפַּרְתָּ : הִזְכַּר לַאֲדוֹמִים
נְוֵה נְאָרוּ . צָרִים אֲשֶׁר חוֹמוֹת עֵרְעָרוּ . וְעֵר
הַיְסוֹד עָרוּ עָרוּ . פִּימוּ רַבְּרוּ בְּגֵאוּת וּפְעָרוּ : זָת
אֵין לְפָנֶיךָ שִׁבְחָה . עֶבְרָתָם נָצַח מִלְּשִׁפְחָה .
חֵלֶף לֹא יָדְעוּ עֲשׂוֹת נְכוּחָה . סִפְּרָם חָתוּם לְיוֹם
תּוֹכָחָה : טַעַם חוֹק בְּרַת מוּכָח . נִזְכַּר כִּי לֹא
תִשְׁבָּח : חֵן יוֹם בֹּא עִמָּם לְהִתְעוֹפֵף . מְבָאן צְוֹתָ
לְעַמְּךָ לֹא תִשָּׁפֵּח :

נָקֹשׁ לֵץ לְחֶרֶף צְבָאוֹת . הַחֲתִימִי בְּרִית בְּצָבָא
וְאוֹת . וְהוּפְקַד מִדָּה בְּמִדָּה לְתוֹצָאוֹת : חֵן נַעַת
כִּי לְעֵת הַמְּצִיאוֹת . הוּא יִפְקֹד בְּשֵׁם יְיָ צְבָאוֹת :

יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ :

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל אֵל נָא :

אֵל נָא בְּלָשׁוֹן אֲשֶׁר הוֹכַרְתָּ לְיוֹכְרֵיךָ זָכוֹר .
בּוֹ בְּלָשׁוֹן הַזְכִּירוּהָ נָא אַתָּה זָכוֹר . וְאִם הַמָּת
כְּאָדָם עָבְרוּ בְּרִית מִלְּזְכּוֹר . אַתָּה אֵל וְלֹא אִישׁ
לָמָּה לֹא תִזְכּוֹר . בְּוֹאת יָדַעְתִּי כִּי יֶשׁ לְךָ לְזָכּוֹר .
אֲבָל תָּשׁוּחַ נַפְשִׁי עַד זָכוֹר תִּזְכּוֹר . וּמַה כֹּחִי כִּי
אֲיַחֵל לְקֵץ זָכוֹר . וּמַה קִצִּי כִּי אֵאָרִיךְ נַפְשִׁי עַד
שֶׁתִּזְכּוֹר . אִם לֹא לְמַעֲנִי תִּזְכּוֹר . לְמַעַנְךָ וּלְפִסְגַּן
יְרוּשָׁלַיִם זָכוֹר . חוֹק כִּי לֹא תִשָּׁכַח עֲדוּת זָכוֹר .
וְאוֹמַר אִם אֶשְׁכָּחֵךְ עַתָּה לָהּ זָכוֹר . וְתִפְקוֹד וְתִזְכּוֹר .
כְּאֵב צָר לַעֲפוֹר . פִּיהוּ לְכַפּוֹר . לָנוּעַ כְּשִׁכּוֹר . וְעוֹד
כָּל תְּמַכּוֹר . נְקוּבֵי בֶן בְּכוֹר : חֵן נְכוּרֵי בְלָהָךְ זָכוֹר .
וּפְאֵרָךְ אָזְכּוֹר . וַאֲרַצֵּךְ לְזָכּוֹר . בְּפָרָשַׁת זָכוֹר :

חַי וְקַיָּם נוֹרָא וּמָרוֹם וְקָדוֹשׁ :

אָץ קוֹצֵץ . בֶּן קוֹצֵץ . קְצוּצֵי לְקַצֵּץ .
בְּדִבּוּר מְפוֹצֵץ . רְצוּצֵי לְרַצֵּץ . לֵץ בְּבוּא
לְזוֹצֵץ . פֶּלֶץ וְנִתְלוֹצֵץ . בְּעֵץ מְחַצְּצִים
לְחַצֵּץ . בְּנֵץ עַל צְפוֹר לְנַצֵּץ : עֵב בְּקַע
מֵרֹאשׁ . יְחִידִים מָנוּ נְרוּשׁ . חֵל נֵיקֵךְ
וַיִּפְרוֹשׁ . וַיָּשֹׁב עַל נַבֵּי חָרוּשׁ . וְמַן
וְהוּנְקַב לְרֹאשׁ . רֵאשִׁית גּוֹיִם לְרַע
לְדָרוּשׁ . חֵיוֹת לְכָל בּוֹגְדִים רֹאשׁ . וְצִפָּשׁ
תְּלוֹת בְּמִבְחַר בְּרוּשׁ . רֶץ וְהִקְרָה בַּדֶּרֶךְ .
עֵיפֵי טָרְחוּת דָּרֶךְ . וּפֵץ לֹא זוֹ הַדֶּרֶךְ .

תְּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דָּרֶךְ: כְּנָחָשׁ עֲלֵי דַרְכְּךָ. שָׁלַח יָד בְּחַמּוּקֵי יָרֵךְ. וְעַל כָּל רֹאשׁ דַּרְכְּךָ. זָנַב כָּל עוֹבְרֵי דַרְכְּךָ: יָעַף וָעֵף וְחָשׁ. וּמַחוֹר פִּתֵּן רְחָשׁ. וְנוֹדַע כִּי הוּחַשׁ. מְשׁוֹרֵשׁ נָחָשׁ: רָנַשׁ וְנָחָשׁ. וְעֵת לַדָּתוֹ נִחַשׁ. וּבְכִשָּׁפָיו הוּכְחַשׁ. וּבְחֶלֶשׁ נֶחְלַשׁ וְלֹא חָשׁ: בְּכִשָּׁפָיו הָלַלוּ. וּבְקִסָּמָיו הָלְלוּ. יוֹם הֶעֱמִיד וְוָלְלוּ. שֶׁמֶשׁ הִדָּמִים וְוָלְלוּ. יָנַע וְלֹא הוֹנַח לוֹ. וְלַחֲרָפוֹת נֶחְלוּ. עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ הוֹחִילוּ. לְהִמָּחוֹת הוּא וְכָל חֵילוֹ: קָט וְשֵׁן חָרַק. וְנֶאֱצוֹת שָׁרַק. זְמוֹרָה בְּאַפּוֹ הָרַק. וְהִרְבּוּ הִבְרַק. לַמִּילָה פָּרַק. וּכְלַפֵּי מַעְלָה זָרַק. וּלְשֵׁם שָׁמַיִם תּוֹרַק. בְּעַוּוֹת יְרוֹק יָרַק: יָהּ אֲשֶׁכּוֹל הַכּוֹפֶר. צוֹ אֵל מְשׁוּל עוֹפֶר. זְכָרוֹן מְשֻׁלֵּי אֵפֶר. כְּתוֹב זֹאת וְזָכְרוֹן בַּסֵּפֶר: חִין רוֹשֶׁם בְּזֶה סֵפֶר. בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים וּבַכְּתוּבִים לְהַחֲפֵר. לְהִמָּחוֹת מִסֵּפֶר. וְלֹא יִכָּתֵב עִם כָּל הַכְּתוּב לְחַיִּים בַּסֵּפֶר:

אֵל נָא לָעוֹלָם תִּעְרֹץ. וְלָעוֹלָם תְּקַדֵּשׁ. וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים תְּמַלֵּךְ וְתִתְנַשֵּׂא. הָאֵל נָא לְךָ נוֹרָא כָּרוֹם וְנָקְדוֹשׁ. כִּי אַתָּה הוּא מַלְכֵּי הַמְלָכִים. מֹלְכוּתוֹ נָצַח. נוֹרְאוֹתָיו שִׂיחוּ. סִפְרוּ עֹזּוֹ. פְּאֵרוּהוּ צַלְּאוּ. קַדְּשׁוּהוּ רוֹמְמוּהוּ. רוֹן שִׁיר וְשֶׁבַח הוֹקֵף תְּהִלּוֹת תְּפָאַרְתּוֹ:

וּבְכֵן זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמָלֵק:

חזן וקהל וּמַחֵ֣ה שְׁמ֔וֹ וְזִכְרוֹ. וְנַמֵּ֥ת זְכוּרוֹ מִֽלְּהַזְכִּ֖ירוֹ. בְּזִכְרוֹן קָדוֹשׁ:

חזן וקהל יַ֣עַן אֲשֶׁ֤ר לֹא זָכַר. וְנֶחְשַׁ֥ב כַּנֵּכָ֖ר. מִלְּהַזְכִּ֑יר בְּזִכְרוֹן קָדוֹשׁ:

זְכוֹר אִישׁ אֲשֶׁר הִגְּוִיעַ אָב לְלֹא עִתּוֹ. בְּרִצּוֹחַ וְנָנוֹב וְנָאוּף בְּעֶתּוֹ. נָבַע חָמֵשׁ שָׁנִים מִמַּחְיָתוֹ: זָכוֹר בּוֹזֶה עַל נְטִילוֹת חָסֵר. נִגַּע אַח עֵשׂ לְזַקְנוֹ חָסֵר. רוֹמֶה לָמֶם מַרְעֵהוּ חָסֵר: זְכוֹר גִּלָּה עֶרְוַת מְצוֹאַת שָׂרָה. דָּם שִׁפְּךָ בְּבוֹאוֹ מִן הַשָּׂרָה. הַפֵּךְ לַב אַךְ שָׁח בַּשָּׂרָה: זָכוֹר דָּחוּי בְּאֵזֶן הָעֶרְלָה. הַבּוֹזֶה בְּכוֹרָה בְּכוּס הַתַּרְעֵלָה. וּפָרַק מָנוֹ עוֹל וּשְׁפַךְ לוֹ עֶרְלָה: זָכוֹר הַפַּכְפַּךְ דַּרְכּוֹ אִישׁ וָוֵר. וְהִכָּה מְאוֹר אַב בְּעָשֵׂן עֲבוֹדַת זָר. וַסַּם בְּלַב הַיּוֹת לְאָחִיךָ: זָכוֹר וְנִתְעוֹלֵל לָרֵעַ בְּאָשָׁה. וָוֵן לָבוֹ הִשִּׁיאוֹ בְּאִשָּׁה. חַתּוּ גְּבוּרָיו הַיּוֹת כְּלֵב אִשָּׁה: זָכוֹר זֶרַע מְרֵעִים נִתְעָב וְנֶאֱלָח. חֵלֶק לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלוֹמַר הָאַח. מָמְנוּ גָּאִים פֶּתַח לְהַבְלֵי אָח: זָכוֹר חָנַט כְּנוּ עָמְלֵקִי. טָם כִּילֵק לְאַבֵּר חֶלְקִי. יָרוֹעַ כַּבִּירִים לְעֵין כֹּל לְזוֹקְקִי: זָכוֹר טֶפֶשׁ מֵהַעֲרִימָה. יָרַד וְכִהֵת עִמִּי עַד חָרְמָה. כְּמוֹ בֵן חֵיב לְהַחֲרִימָה: זָכוֹר יוֹשֵׁב נֶגֶב בְּלִי עוֹל כַּעֲרָד. כְּסוּת וְלִשּׁוֹן שָׂנְאָה הָיוֹת מְלֵאָה עָרֹד. לְשִׁבּוֹת שְׁבִי מֶרֶד וְחֹרֶד: זָכוֹר כְּסִיל שׁוֹנֵת בְּאוֹנָלָתוֹ. לְתַעֲרוֹבֶת מִדְיָן בְּעָלוֹתוֹ. מֵהֵר יְרֻשַּׁת וְגָלָה נִבְלוּתוֹ: זָכוֹר לְקַעֲקֵעַ בִּיצָתוֹ מְשׁוֹרֵשׁ. מִלַּעֲוֹב לוֹ עָנָף וְגַם שֹׁרֶשׁ. נָעֲנַשׁ קִישִׁי כִּי הִשְׁאִיר לוֹ שֹׁרֶשׁ: זָכוֹר מַעֲשֶׂה אֲגָג מַעֲדָנוֹת. נָשִׁים כְּשִׁבְלָה חָרְבוּ לְעֲנוֹת. סוֹרֵם שְׁאֵרוֹ לְשִׁסּוּף יַעֲנוֹת: זָכוֹר נָגִיד לְחָמְלוֹ הַסְּפָיִם. רָב מְלוּכָה מִבֵּין נְסִיכִים. עוֹלֵל הַנּוֹתָר עָמֹר לְשִׁפִּים: זָכוֹר סְבֵב צְקְלַג נָגֵב. עֲמָלֵק יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב. פְּגֹרוֹ טוֹב רוֹאִי כְּנַשֵּׁף בָּעוֹגֵב: זָכוֹר עָרִיץ בְּעַמּוֹנִים נַחְבָּא. פְּרוּץ בְּרַמֵּי עֵין גָּדִי כְּהוּבָא. צוֹרְבוֹ אִישׁ בְּאָחִיו בְּחֶרֶב לְהוּבָה: זָכוֹר קְלִיטִים אֲשֶׁר בְּאַף הַטָּעִיר. צָבְאֵי בְלָכְתָּם אֶל הַר שָׂעִיר. קְנֹא לְנָקוֹם עֲרוֹת שָׂעִיר: זָכוֹר צֵג בְּפֶרֶק לְהַסְגִּיר שְׁרִידִי. קָם בְּרֹאשׁ דְּרָכִים לְסָעוֹר אֶת רוֹנִי. רָכַף וּמָכַר בְּיָדָם פְּרוּדִי רְפוּדִי: זָכוֹר קָפַץ לְשַׁעַר הַשָּׁמַיִם. רָעַשׁ וְשָׁאַג מִי לִי בִּשְׁמַיִם. שָׁלַט וַיִּגְרַשׁ עַד לַשָּׁמַיִם: זָכוֹר רָד אַל חָנַף לְהַחֲנִיף מִטְלָטֶת. שִׁמְשֵׁי אֲשֶׁר שִׁכְּשׁוּ מְאַכֶּשֶׁת וְהוֹלֶכֶת. תַּיָּה הַלְשִׁין לְנִפּוּתָהּ מִקְלָאכֶת: זָכוֹר שָׁקַל אַלְפִּים עֲשָׂרָה. שְׁלֵימִים כְּאֵה הֲחָנִיט לְסַבְּרָה. שֵׁעֵר מֵהֶם עֲשָׂרָה לְשֵׁרָרָה: זָכוֹר תָּבַע לְהָפֵר חֲמִשִּׁים. תְּמִימָה קָצַב לְכָלוֹת חֲמִשִּׁים. בַּכְּלִית שִׁבְעִים נָתְלָה עַל חֲמִשִּׁים: יש וכו׳

וּבְכֵן וֵלֵךְ תַּעֲלֶה קְדוּשָׁה כִּי אַתָּה קָדוֹשׁ יְשַׁדַּאי וּכוּשִׁיץ:

אֱלֹהִים אַל דָּמִי לְךָ. פֶּקוֹל מַיִם רַבִּים נִשְׁמַע קוֹלֶךָ. מַשְׁמִיעַ וּמַצְוֶה לְעַמְּךָ בְּקִנְיַן פֶּעֱלֶךָ: זָכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ. אֲשֶׁר קָרְךָ וְנִהֲשִׁילְךָ. וְהָיָה בְּהָנִים יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָךְ. הַמְּחָה וְזִכְרוֹ מִבָּל נְבוּלֶךָ. וְהֵם יָשִׁיבוּ וְיֹאמְרוּ לָךְ. וּמְשָׁלָךְ עוֹד יִתְּנוּ לָךְ אָנָא הָקֵם אֶת רְבַר מְיוּלֶךָ. עַד שֶׁאַתָּה מָצוּנוּ הַזְּכֹר לָךְ. אַתָּה זְכוֹר אֵת אֲשֶׁר עָשׂוּ לָךְ: זְכוֹר יְיָ אֶת יוֹם זְבוּלֶךָ. הַמִּתְנָאִים וְנוֹאֲמִים פֶּה מַה לָּךְ. הַשּׁוֹלְחִים וְמוֹרוֹת בְּאַף לְחַלְּלֶךָ: זְכוֹר כְּסָא כְּבוֹד גָּדְלֶךָ. אֲשֶׁר כִּנְרוּ וְנֶאֱצוּ לְמוּלֶךָ. וְשָׁלְחוּ בְּאֵשׁ הֵיכָלֶךָ. וְנִשְׁיכוּ כָּל גְּבוּלֶךָ. וְשָׁרְדוּ וְנִתְקוּ יְרִיעוֹת אָהֳלֶךָ. אֲשֶׁר צוֹיְתָ לֹא יִבְאוּ בְּקָהָל לָךְ. אָכְרוּ לְכוּ וְנַכְחִידֵם מִגּוֹי בְּנֻלֶּךָ. וְלֹא יִזָּכֵר שֵׁם הִלּוּלֶךָ. עָלֶיךָ יַעֲוֹב הֵילֶלֶךָ.

וַיְהִי מַאֲשֶׁר עָשׂוּ לָנוּ עָשׂ לָךְ . אוֹתָנוּ בַּמִּדְבָּר גִּלְּחָמוּ . וְאוֹתָךְ בְּיִשּׁוּב נִתְלַחֲמוּ . אוֹתָנוּ הוֹצִ לְמִלְחָמָה הָמוּ . וְאוֹתָךְ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה נָחֲמוּ . אוֹתָנוּ פְּלִיטֵי עָנָן נָמְחוּ . וְאוֹתָךְ פְּצוּרַת עָנָן נָמְחוּ . אוֹתָנוּ לַחֲשׁוּלֵי עֵב רָמוּ . וְאוֹתָךְ עֲלוֹת עַל בָּמֶתֵי עֵב רָמְחוּ . אוֹתָנוּ חוֹץ לְמַחְיֵצָה קָמוּ . וְאוֹתָךְ לְפָנִי וְלִפְנִים קִדְּמוּ . אוֹתָנוּ בְּרַחוּק מָקוֹם אִשְּׁטוּ . וְאוֹתָךְ בְּקֶרֶב מְקוֹמָךְ שִׁמְּמוּ . אוֹתָנוּ חוֹץ מִישִׁיבָתֵנוּ רָמוּ . וְאוֹתָךְ בְּמָכוֹן שִׁבְתְּךָ דָּמוּ . אוֹתָנוּ אוֹת בְּרִית מִשָּׁאֵר הֵרִימוּ . וְאוֹתָךְ עֲשֶׂרֶת אֲבִירֵי בְרִית הֶחֱרִימוּ : אוֹתָנוּ בְּהַנָּחַת יְדֵי עָנְיוּ הָרְמוּ . וְאוֹתָךְ הֲלוֹת יָד לְמוֹלָךְ הֵרִימוּ : אוֹתָנוּ נָתְעָצוּ וְסוֹד הֶעֱרִימוּ . וְאוֹתָךְ כְּרוּבֵי סוֹדְךָ לַחֲרָפוֹת הֶגְרִימוּ : וְאַתָּה יְיָ לְעוֹלָם תֵּשֵׁב . וְהוּא נִגְרָךְ בְּמַטָּה יוֹשֵׁב . תְּפוּשׁ מֻרְבָּר וְכָל הַיָּשׁוּב . אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד בִּלְבָב מְחַשֵּׁב . אִם לֹא עַתָּה תָּקוּם וְתַקְשִׁיב . בְּשִׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה קִימוֹת נֶקְמוֹת לְחַשֵּׁב . בְּפַחַד וָפַחַת וָפַח לְפָקוֹד עַל הַיּוֹשֵׁב . וְאִם אֵין בְּגַר תַּחְשֵׁב . וְכָל הַמּוֹנָה וְסוֹפֵר וְחוֹשֵׁב . קֵץ הַפְּלָאוֹת לְהָבִין וּלְחַשֵּׁב . נִשְׂתָּה גְּבוּרָתוֹ מִמְּחַשֵּׁב . וְלֹא יִקְצָא מַעֲנֶה לְחָשֵׁב . וְיַחְשֶׁה דּוֹמִיָּה מְהֻקְשָׁב . וּבְאֻמּוּנָה סְקָלָיו יְיַשֵּׁב . וְזֹאת עַל לְבּוֹ יָשֵׁב . וְיֹאמַר עַד יַשְׁקִיף וְיֵרָא וְיַקְשֵׁב : וְנַחְשַׁבְתִּי כְּעֵד זוֹמֵם . כָּל הַיּוֹם מְדַמֵּם . וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד וּמִשְׁתּוֹמֵם . וְאַתָּה יְיָ עַד מָתַי רוֹאֶה וְדוֹמֵם . זְכוֹר בַּיִת מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם . וְכָל עוֹבֵר עָלָיו מַשְׁתּוֹמֵם . כָּתַי תִּתְנַשֵּׂא וְתִתְרוֹמֵם . וְזָכַר אַמַּר פִּיךְ קוֹמֵם . בְּשָׁלֹשׁ עִתּוֹת עֲטָלֵק לְהָמֵם . בְּשֶׁלֶשׁ מִיתוֹת וְכֻרֵם לְהַדְּמֵם . בְּשִׁלְשֶׁת יְמֵי אֲפֵלָה גַּנְּהֵם לְהַעֲבֵם . בְּשִׁבְעָה יְמֵי עֶבְרָה לְהַרְשִׁימֵם . בַּעֲשָׂרָה מִינֵי פִּרְעָנִיּוֹת לְהַאֲשִׁימֵם : וּכְמוֹ מֵעֲשָׂרָה דְּבָרִים עִבְּדוּ עִם מַעֲנוֹת . וּמִשְּׁבַע מְצוֹת הַמִּיּוֹשָׁנוֹת . כֵּן בְּעֶשֶׂר וְשָׁבַע יִשְׁבְּרוּ לַעֲנוֹת . וּבַת קוֹל הִצָּא מְעוֹנוֹת . וְתִפּוֹצֵץ בְּכָל הַמַּחֲנוֹת . וְזִרּוֹן דְּבָרִים לְהַגִּיד וְלַעֲנוֹת . אֵל תִּזְכְּרוּ רִאשׁוֹנוֹת . בִּינוּ נָא יְשׁוּעוֹת אַחֲרוֹנוֹת . וְהַזְכִּירוּ זֵכֶר רְנָנוֹת . עֲקֵלַק בָּא וְעוֹת מַחֲנוֹת . וְהֵקַר אֶתְכֶם בְּפָנֵי בָנוֹת . וַיָּצָא לוֹ שֵׁם בְּכָל הַמְּדִינוֹת . רְאוּ עַתָּה זֹאת לַתָּנוֹת . אֵיךְ יִסְתַּר בְּחַתָּף בְּכָל פְּנוֹת . וּיְצָא הַמָּרוֹם אֲשֶׁר בְּשָׁעוֹת . אֲשֶׁר הוּסְמַךְ עֲלֵיהֶם בְּמַשְׁעֲנוֹת . יַפְקוֹד עֲלֵיהֶם אֶת הָעֲוֹנוֹת . לְרוֹב יָמִים לְהַמְתִּנוֹת .

לַחֲשׁוֹב עֲלֵיהֶם חִשְׁבּוֹנוֹת . לְהַפִּילָם לְרִיפַת דַּרְאוֹנוֹת . וַהֲכוֹן לְאֻמִּים וְכָל הַלְּשׁוֹנוֹת . עַל עִוֶּר וְעִוֵּר יְשִׁיאוּ קִינוֹת . וְכָשֵׁל עִוֶּר וְנָפַל עִוֵּר מְקוֹנְנוֹת : וְיֵדַע כָּל פָּעוּל כִּי לֹא שָׂבַחְתָּ . וְיֵבֵן כָּל יָצוּר כִּי שָׁכַם שָׂפַחְתָּ . וְשָׁעִיר וְשָׂרְיו אַז וַכַּחְתָּ . וַעֲמָלֵק וְטַפְסְרָיו הוֹבַחְתָּ . וְאַתָּם בַּמִּשְׁפָּט נִתְעַכַּחְתֶּם . וְיוֹזְרוּ עִם אֲשֶׁר יָבַרְתָּ . כִּי לְטוֹבָה אוֹתָם יָבַרְתָּ . וּבְזִרּוֹן טוֹב אֶתְכֶם נִזְכַּרְתָּ : חֵן וְהַמְזִכִּירִים אֶת יְיָ . יֹאמְרוּ תָּמִיד יִגְדַּל יְיָ . וְיֹאמְרוּ נֹאוֶה יְיָ . כֵּן יֹאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵךְ יְיָ . וְהָעוֹטְרִים בְּבֵית יְיָ . וְהַבּוֹטְחִים בַּיְיָ . וְהַשְׁתּוֹלִים בְּבֵית יְיָ . יָחֵזוּ בְּנוֹעַם יְיָ . וְיָגִידוּ כִּי אֵין קָדוֹשׁ כַּיְיָ . כִּי אֵל רָחוּם יְיָ . אַשְׁרֵי כָּל יְרֵא יְיָ . טוֹב לְהוֹדוֹת לַיְיָ . טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְיָ . רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ . קוֹל אוֹמְרִים הוֹדוּ אֶת יְיָ . כִּי הֵם נֶרַע בָּרַךְ יְיָ . זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ . אֵל גָּדוֹל יְיָ . בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ . שׁוּשׁ אָשִׁישׁ בַּיְיָ : ע"כ וְאִם כָּל הַמִּיעָדִים יִהְיוּ בְּטֵלִים . יְמֵי הַפּוּרִים לֹא נִבְטָלִים . וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִנְּטָלִים . וְיִזְכְּרוּ לָעַד נְאוּלִים . לְשָׁשׁוֹן וּלְשִׂמְחַת גִּילִים . מִפְּעָלוֹת אֱלֹהִים מְנֻלִּים . וְעָוֹוּ נוֹרָאוֹתָיו מְגֻדִּילִים . וְשָׁרִים קְחוּלִים . בְּעֶשְׂרֵת מֵינֵי עֶשׂוֹר מְכֻלְסָלִים . בְּכִנּוֹרוֹת וּבְנֵבָלִים . בְּעֶשְׂרֵת מֵינֵי הַלֵּל מְהֻלָּלִים . בְּעֶשְׂרֵת מֵינֵי שִׁמְחָה צוֹהֲלִים . וְשִׂרְפֵי הַקּוֹדֶשׁ הַמַּעֲלִים . פְּתַלְמִיד לָרֹב יִהְיוּ לָכוֹ שׁוֹאֲלִים . מַה פָּעַל אֵל אֵלִים : כִּי אֵלֶּה יִהְיוּ מִבְּפָנִים . וְאֵלֶּה מִלְּפָנֵיהֶם מִפָּנִים . וְאֵלֶּה חוּצָה לָמוֹ פּוֹנִים . וְאֵלֶּה לְפָנִי וְלִפְנִים בְּצַל שְׁדֵי מִתְלוֹנָנִים . וּבַחֲמִשָּׁה קוֹלוֹת הַצְּפוּנִים . קוֹל רָנָה וִישׁוּעָה מְצֻפְּיָנִים . בְּאֹהֲלֵי צַדִּיקִים צְפוּנִים . הַהוֹגִים בְּיִקְרָה מְפֻנְיָנִים . וְקִדְּמוּ שָׁרִים אַחַר נוֹגְנִים . לָדַעַת אַיֵּךְ הֵם מְנֻגָּנִים . בְּנֵאוֹת אַפִּיקֵי מְגִנִּים . בְּצִלָּם הָיוּת גְּנוּנִים . וּבְאַבְרָהָם מִתְגּוֹנְנִים . וְעַל חוֹמוֹתָם מִתְמַנִּים . לְשׁוֹעֲרִים וְלַשּׁוֹמְרִים מְמוּנִים . כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה מְזֻמָּנִים . לְהַזְכִּיר קְדֻשַּׁת נוֹצֵר אֲמוּנִים . לְהַעֲרִיץ זְכִירַת גּוֹי שׁוֹמֵר אֱמוּנִים . וּבְשֵׁם יְשָׁרֵאל מִתְבַּנִּים . וּבְשָׁלוֹשׁ קְדֻשָּׁה לָקָדוֹשׁ מִתְבַּנִּים . שְׁתַּיִם רֹאשׁ בָּנִים מַשְׂכִּילִים . וְאַחַת בְּרֹאשׁ מַלְכָּם מִתְקַנִּים . וּבְשֶׁלְשְׁתָּם הָיוּת נְכוֹנִים . כְּבָא שָׁלֵם וְשָׁם שָׁלֵם מְכִינִים . וּבְשָׁלוֹשׁ קְדוּשָׁה עֲנוֹת פָּאוּ מְבִינִים . קְרוֹא זֶה אֶל זֶה מְכַוְּנִים . וּבָכְנוּי שֵׁם קָדוֹשׁ קוֹרְאִים וּמְכַוְּנִים :

הַשּׁוֹנֵא בוי"ט . ק"ם ומוליפין כ' ס"ת בס' קורין בספר בסביס וכ' זכור בפוף כי מצ ומפטירין בשמוצ כה ממר ס' נמצא ב

החזן מתחיל ברוך אתה וכו׳. עד ומושיע ומגן
מִסּוּר חֲבָטִים וּנְבוּגִים. וּמְלֻמָּד בַּעַת מְיֻנִים.
אֲפָתְחָה פִּי בְּשִׁיר וְרָנָּנִים. לְהוֹדוֹת וּלְסַלֵּל פְּנֵי
שׁוֹכֵן מְעוֹנִים:

אֲצוֹלַת אוֹטֶן בְּצֵרוּף זְקוּקָה. בְּנִבְכֵיהָ
זֹאת בַּלָּט פְּקוּקָה. גְּלוּמָה עֲלוּמָה
וְנִקּוּקָה. דְּבוּרָה עַל אוֹפֶן חֲקוּקָה.
הַמְסֻתָּרָה וְהַמְעוּקָה. וְדְשׁוּנָה דְּשׁוּן
לְמִשְׁמֶר חֻקָּה. זַךְ שִׁבְעָתַיִם מְזֻקָּקָה. חוֹק
טָהוֹר מְטֻמָּא מְחֻקָּה. טְבוּעָה בְּלֹא
רָחוֹקָה. וְהִיא רְחוֹקָה. יְחוּסָה אֲטוּרָה
וּדְחוּקָה: חִין כְּרֻאֵת חֲמוּקָה. בָּהּ מְחֻקָּה.
לְטַהֲרַת חֲשׁוּקָה. נֶחְקָקָה וְאֹת חֻקָּה:
מְקוֹמָהּ וְגֹלָּה. מֻעֲמֶקֶת יְדֻלָּה. לְעֵת יִגָּלֶה.
גְּנוּנָיו יַעֲרֶה: כרוך אתה יי מגן אברהם

אתה גבור עד להחיות מתים:

מְעֻרָה חֻקָּה גָּיר. מְנַבְנְנִין אִמְרָה גְּיֹר.
נֶאֱמָן לָאֻמָּה נֹתְאוֹר. נִצַּח עֲדִי בֶן בְּנוֹרָה נָיר.
כְּלוּל צְפוּיָה הַלֵּץ אֹיֵר. כְּקֶר בְּאֵבִיהָ וְנֶחְשַׁב
לְמוֹ יָר. עֲרֶךְ בָּהּ חוֹק לְעֵם מְפֻיָּר. עֲבוּר
כִּלְפֻּפֵי עֵקֶשׁ כְּמִין וָיֶר פְּאֵר בְּקִרְיָהּ כְּאֵגֶר
כֶּשֶׁר. פְּעֻלָּתָהּ בָּהֶגֶן בַּעֲרֵי כֶּשֶׁר: חִין צְפוּנָה
לְטָהֳרַת עַם אַל עֵר. צְנֵה צוּר לְצִיר. צוּר
צְרוּרָה לְאַלְעָר:

עוֹלָם וּמְלֹאוֹ שֶׁלְּךָ. חֲפַצְתָּ לְהַצְדִּיק קְהָלְךָ:
חִין עַל כֵּן אוֹחִיל לָךְ. לְהַגְשִׁים תַּתִּי אֲטוּמַי
פְּאֵלָךְ: ברוך אתה יי מחיה המתים:

קְפָאוֹן חוֹק אֶלֶפֶת הַנֶּקֶר. לוּטָה בְּאוֹר יָקָר.
חָשׁוּף לְעֵם מִיקָר. לַעֲמוֹד עַל עָקָר: רָעְבִים
לְפַעֲנַח רָתְיָהּ. פְּעֻנַּח מְדוּתֶיהָ. צְמֵאִים גְּמוּת
חִידוֹתֶיהָ. נָלָה לָהֶם עֲרוּתֶיהָ: שָׁמֵץ רָגָלִים
טָהֵר. מְצֻרָף וּמְטֻהָר. הָרֵב לְכַבֵּס תְּמַהֵר.
מְעוּוִים אוֹתָם לְטַהֵר: תִּקְרָא כֹהֵן. בְּטֻמְאָה
בָּאוּב מִתְּבַהֵן: חִין טְהוֹרִים זָרוֹק כְּמָבַהֵן. תְּמוּר
דַּם מִקַּח אֶלְעָר הַכֹּהֵן:

יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר
וָדוֹר הַלְלוּיָהּ:

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת
יִשְׂרָאֵל אַל נָא:

אָמַרְתִּי אֶחְבָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה. שֹׁחַ אִיתִיאֵל
עֲדֵי זֹאת חֻקָּה. בִּלְא נִפְלָאת הִיא וְלֹא רְחוֹקָה.
זֹאת פְּלִיאָה הִיא וּנְרוּצָקָה. מְלֹפָנֶיהָ מִשְׁפָּט
וְחוֹקָה. וּמֵאֲחֶרֶיהָ תּוֹרָה וְחוֹקָה. כְּחָרוּת חֲקוּקָה.
זְבוּחַ כַּב מְחוֹקָה. טְרוּק תְּלוּנָה וּמְיֻאוּל
(הלוי)

עֲמוּקָה. מִדְּרֵי אַרְקָא. מְסֻלָּתָה חֲמוּקָה: בְּנֵן
אֵין לַעֲמוֹד בְּכוּרָה. וְאֵין לְהַגִּיעַ יְסוֹדָהּ. וְאֵין
לַחֲקוֹר חוֹקָהּ. וְאֵין לְהַחֲזִישׁ חֻקָּה. וְאֵין לְיַדֵּעַ
עֲרֻפָּה. וְאֵין לְהָבִין דַּרְפָּה. אֱלֹהִים הָבִין דַּרְכָּהּ:

חַי וְקַיָּם נוֹרָא וּמָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

נְוִצְרָה וּמְפֹרָשָׁה. עֲצוּרָה וְלֹא מְפֹרָשָׁה:
וְאֹת חֻקַּת הַפָּרָשָׁה. בְּכָל שָׁנָה מִתְפָּרְשָׁה: לְבַעֲלֵי
אֲסוּפוֹת. חִדּוּתֶיהָ חֲשׁוּפוֹת. וְלִבְלִי צְרוּרוֹת
כְּסוּפוֹת. רְקִדּוּקֶיהָ סְפוּת: עֲרוּכָה וּשְׁטוּרָה.
קְצוּבָה וּגְמוּרָה. דְּרוּשָׁה וַאֲמוּרָה. בְּקֶלֶת
וַחֲמוּרָה: וְזֹאת לֶעָנְיוֹ בְּפָנֵינִי כְּעוֹנְיוֹ. וְהִנֵּיהּ
עֵינָיו. בְּפוּץ מַעְיָנָיו: רָעֵר בְּהִסְפִּית כַּעַם תְּהִלַּת
מִשְׁנָתָהּ. פָּרָה פֹּת שְׁתַּיִם עֶגְלָה בַּת שְׁנָתָהּ: בְּצַר
צִיר הַתֵּן בְּקֶשֶׁב שְׁמוּעָתָהּ. נָא כָּנִי יַקְרָה מוֹרָה
הֲלָכָה לְשַׁעֲתָהּ: יְרֵעוּ בָהּ הֲיָכוֹת וְשִׁנּוּן
הֲלָכוֹת. אֲלֵה הַנֶּעֱרָכוֹת. וְאֵלֶּה הַמִּתְהַלְּכוֹת.
רְאֵנָתָהּ אֵיךְ לְחַוּוֹת דָּמָהּ אֵיזֶה לְהַוּוֹת. בְּאוֹתָהּ
יְלֵהֲבוּוֹת. לְחַוּוֹת לָמִי וְאֵת: בְּרִבּוּר אֲמוֹר אֶל
הַכֹּהֲנִים שְׁנָה עִוֵּן פָּנָיו. שֵׁב וַיַּרְוֵךְ וְאֵת
לְפָנָיו. וְרָאֹר עֵינָיו: יַעַן כְּנָאֱמַר לוֹ וְלָקַחְוּ לַמָּא.
פַּלְצוּת בַּעֲתַתְּוּ וְשָׁח מִי יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא: קוּשְׁיָא
אִמְרֵי פָּרָה. כָּל טָהוֹר מְטַמֵּא. וְאֵיךְ הִיא תַּעֲבִיר
רוּחַ הַטּוּמְאָה: לוּ הֲגִיר אֶל חוּקָה חַקְתִּי. וּמָה
הֵינַע לַיְדִיד. עֲמוּקָה מְשָׁאוּל מָה תִּדַע: יְבֹא
אַפֵּר פָּרָה. לְהַלְבִּין טִנּוּף בֶּן פָּרָה הָיוֹת כְּפָרָה.
לְסוֹרְרָה כְּפָרָה: חִין רוּמְזוּ בְּוִיקָחוּ אֲלֵיךָ פָּרָה.
הֱיוֹת פָּרָתוֹ מְהֻמֶּדֶת שֶׁכָּל הַפָּרוֹת כָּלוֹת
וְשָׁלַךְ לָעַד עוֹמֶדֶת:

אֵל נָא לְעוֹלָם הַעֲרֵץ. וְלָעוֹלָם הִקָּדֵשׁ.
וְלָעוֹלְמֵי עוֹלָמִים תְּמֻלּוֹךְ וְתִתְנַשֵּׂא הָאֵל מֶלֶךְ
נוֹרָא מָרוֹם וְקָדוֹשׁ. כִּי אַתָּה הוּא בָּרָא מַלְכֵי
הַמְּלָכִים. מַלְכוּתוֹ נָצַח. נוֹרְאוֹתָיו שִׁיחוּ. סַפְּרוּ
עָזּוּ. פְּאֵרוּהוּ צְבָאָיו. קַדְּשׁוּהוּ רוֹמְמוּהוּ. רִנּוּ
שִׁירוּ וְשַׁבְּחוּ תְּהִלּוֹת תְּפַאַרְתּוֹ

חזן וקהל

לְטַהֵר טְמֵאִים. לְטַמֵּא טְהוֹרִים. בְּאוֹמֶר קָדוֹשׁ:

אִמְּרָה סְנוּנָה וּצְרוּפָה. בְּדוּלָה בְּרָתָה
מַעֲרוּפָה. גְּדֵלָה כְּרַעֲנָן לְתַרוּפָה: דְּרוּשָׁה
בְּזִקּוּק שִׁבְעָה מִשִּׁבְעָה. הָיוֹת טְבִילוֹת
וְכִבּוּסִים שִׁבְעָה. וּפָרוֹת וְכֹהֲנִים טְהוֹרִים
וּטְמֵאִים שִׁבְעָה: וְקָנֵי נְוִית הְמִימִים
מְמוּם. חֲבוּאֶיהָ יְבַקְּרוּ לְכָל הָיוֹת בָּהּ
מוּם. טְהוֹרָה תִּהְיֶה לְאַרְעַת כְּמִמְּשׁ:
יַעֲשֶׂה כֹּהֵן כְּבֶשׂ פָּרָה. כְּפָה מוֹל

אוֹתָם בְּחוֹד תַּאֲוָרָה . לְהוֹצִיא בָּהּ
הַטִּיטָה חֵטְא תַּמָּה מְפִיקָה : מְעַנְּיָן
אֹתוֹ יְצִיאוּ לְהַר הַמִּשְׁחָה . נָחַץ מְבוּל
שַׁנִּית עֲבוּר כּוֹרֵה שׁוּחָה . סְדַר מַעֲרֶכֶת
וְלֹא שָׁחָה : עָמַד מִקֶּדֶם וּפָנָיו לְמַעֲרָב .
פָּרָה שְׁחֹט וְדָם לֹא עָרַב . צֵת בָּהּ חֲרִיוֹת
וּמוֹקְדָה הַרַב : קֶם מוּל שַׁעַר אִיתוֹן וְדָם
שֶׁבַע זָיָה . רַעֲנָן אֶרֶז וַאֲזוֹב וְשָׁנִי יְחֻזֶּה .
שְׁמַע לְכֹל עֵץ אֶרֶז זֶה וַאֲזוֹב זֶה : תִּרְגָּלָה
וְחִקָּקָה לִשְׁלִשָּׁה חֻקִּים . כָּל מִשְׁמָרוֹת
מָנָה מְחֻלָּקִים . תְּכוּנָה לְמִשְׁמֶרֶת עַד
נְקוּבִים יָקִים :

לְטַהֵר טְמֵאִים . לְמַמָּא טְהוֹרִים
כְּאָמֹר קָדוֹשׁ :

וּבְכֵן וְלֹא תַעֲלֶה קְדוּשָׁה כִּי אַתָּה קָדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעַ :

אֵין לְשׁוֹחֵחַ עוֹצֶם נִפְלְאוֹתֶיךָ . אֵין לְהָגִיד
תַּכֶּר דַּתוֹתֶיךָ . אֵין לְהָבִין תּוֹקֶף מַעֲלוֹתֶיךָ .
אֵין לְפַעֲנֵחַ עוֹמֶק פְּלָאוֹתֶיךָ . אֵין לַעֲמוֹד עַל סֵפֶק
מְדוֹתֶיךָ . אֵין לַחֲקוֹר סוֹד חִידוֹתֶיךָ . וְאֵין לְהַשְׂכִּיל
כָּל תְּהִלּוֹתֶיךָ . אֵין לְגָלוֹת סוֹד עֲדוֹתֶיךָ :
הַמְּפוֹרָשׁוֹת סְתוּמוֹת . הַגְּלוּיוֹת עֲלוּמוֹת . הַמְכוּאָרוֹת
חֲתוּמוֹת . הַמְשֻׁנָּנוֹת עֲצוּמוֹת . הַחֲסֻכּוֹת רְשׁוּמוֹת .
הַחֲבֻרוֹת מְיֻתָּרוֹת . הַאֲסוּרוֹת עֲקָרוֹת .
הַשְׁתְּחוֹרוֹת צְחוֹרוֹת . הַחֲשׁוּפוֹת אֲטוּרוֹת .
הַפְּרוּשׁוֹת אֲצוּרוֹת . הַבְּלוּלוֹת עֲצוּרוֹת . הַקַּלּוֹת
חֲמוּרוֹת . מוֹצִיא מְלוֹת יְקָרוֹת . כַּיּוֹצֵר מַאֲכוּרוֹת
מְהֻרוֹת . נוֹתֵן מַמְאוֹת טְהוֹרוֹת : מִן הַחֵלֶב
שׁוּמַן הַלֵּב . מִן הַדָּם טְחוֹל הַדָּם . וּמִבָּשָׂר בָּחֵלֶב
פְּחֵל הַחֵלֶב . מְפַלְּאֵי בְנָדִים הַכֹּלֶת בְּסָדִין
מַאֲשֶׂת אָח יְבוּם הָאָח . מַאֲשֶׂה אִישׁ יֶפֶת תֹּאַר
לְאִישׁ . מְטוּמְאַת נִדָּה טָהוֹרָת בְּתוּלֵי אִשָּׁה :
מַהֲתַר אָסוּר . וּמֵאָסוּר הַתֵּר . מְמַמֵּא טָהוֹר .
וּמְטַהֵר טָמֵא : בְּהֶרֶת כְּסוּעַ הַמַּמָּא . פְּרָחָה
בְּכֻלּוֹ עוֹד בַּל תְּטַמֵּא : וּמַה בְּבֵית אֵינוֹ מַמָּא .
יָצָא מִמֶּנּוּ אוֹתוֹ מְמַמֵּא : שְׂעָר יוֹם כִּפּוּר
מְכַפֵּר עַל כָּל מַמָּא . וְכָל מַעֲסִיקָיו בְּגָדִים מְמַמֵּא :
פָּרָה אֲדֻמָּה עוֹשֶׂיהָ מְפַקֵּחַ . וְהִיא עֲשׂוּיָה
לְטַהֵר כָּל מְמֵאָה . וַאֲפָרָה נַעֲשֶׂה אֵב הַטֻּמְאָה .
וְהִיא מְטַהֶרֶת אָבִי אָבוֹת הַטֻּמְאָה : בְּבֵן
אֵין לְהָבִין סוֹד הַתּוֹרָה . וְלֹא נָקוּט אַמְרֶיהָ .
וְלֹא צָרוּף גְּזֵרוֹתֶיךָ . בְּבֵן אֵין לְהַסִּיר וְלֹא לְהַתְּמִיר .
אֵין לְהַרְבֵּר וְלֹא לְהַחְסִיר . אֵין לְיֵדַע וְלֹא לְבַעַ .
עֲבוּקָה מְשֻׁאוֹל טָה הַדַּע . נָעוּ מַיְנְקוֹתֶיהָ לֹא

הַרַע : וּ כְּאֵרָה וְוּ כְּנַעֲרָה . וּ בְּאַסִּיקָה וְוּ
בְּחַסִּיקָה . וּ בְּנַשִּׁיקָה וְוּ בְּקִשּׁוּקָה . וּ בְּכַרִּישָׁה
וְוּ בְּהַפְּרִישָׁה . וּ בְּרִרִישָׁה וְוּ בְּהַרְרִישָׁה : וְכָל
אִמָּרָה הַחְקוּק בָּהּ חֻקָּה . אֵין לְהַרְהֵר וְיוֹמֵר עַל
טָה נַחְקְקָה . שִׁפַּר נְהָגָה בְּנִשִּׁיקָה : וְכֻלָּם נְכוּחִים
לְמֵבִין . וְכָל הַמַּשְׂכִּיל יָבִין . חוּץ מִמַּשְׁמְעֵי
פָּרָה שֶׁאֵין לְהָבִין . וְכָל הָעָם כָּל יָדַע מְבִין .
חֲפָצֶיהָ אֵין לְהָבִין : וּבְשָׁמוֹת הָעוֹדָה הִיא נְקוּבָה .
לְכָל קְרֵבֶן שֶׁו לֹא שָׁוָה . שֶׁהֵם וְכָרִיב וְהִיא
נְקֵבָה . לְמַהַר שְׁמָצַת עָנָל תּוֹעֵבָה . הֵם הַמְּרוּ
כָּבוֹד רָבָן פָּרָה . וְקָרְרוּ בוֹ כְּפָרָה . הָבוֹא אִמּוֹ
אֲשֶׁר הִיא פָּרָה . וְהָהֵיָה לָעֵם כְּפָרָה : הֵם הָאֲרִימוּ
בוֹ פָּנִים . וְאַדְמוּ עָצֵם מִפָּנִים . הָבֹא אִמּוֹ
אֲשֶׁר הִיא אַדֻּמַּת פָּנִים . וּבָהּ צֹח וְאָדוֹם יִשָּׂא
פָּנִים : הֵם חֲרָטוּהוּ הָיוֹת צֹג כְּתָמִים . וּבוֹ חוֹנְכוּ
מַהֲיוֹת תְּמִימִים . הָבֹא אִמּוֹ תְּמִימַת תְּמִימִים .
וְכָהּ יִטַּהֵר תֹּמֶה הַצּוֹר תְּמִים : הֵם שָׁחֲטוּ לְפָסֵל
כָּל כּוּם . וְנֶעֱנְשׁוּ בוֹ הָיוֹת בָּעֲלֵי מוּם . הָבֹא אִמּוֹ
אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם . לְהַרְיֵם דְּמֵי יָקָר וְאֵין כָּהּ
מוּם : הֵם וָקְמוּ בְּעֶנֶל לְמָעוֹל . וַיִּזָּקְחוּ לוֹ וַיִּפְרְקוּ
עוֹל . הָבֹא אִמּוֹ אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עוֹל . וְתִתֵּן
עַל שְׁרֶמֶם כְּעוֹל : הֵם נִקְהֲלוּ עֲבוּרוֹ אֶל כֹּהֵן .
וְאוֹתָם בְּהַקְטִיר אִישׁ יְכֹהֵן . הָבֹא אִמּוֹ וְתִתֵּן
לְכֹהֵן . וְיִכַּפֵּר בָּהּ עֲוֹן כֹּהֵן : וּכְמוֹ בָּאֵשׁ נִשְׂרַף . כֵּן
בָּאֵשׁ הִשָּׂרֵף . וּכְמוֹ מִיחֵן וְהוּדַק עַד עָכַר . כֵּן
הוּדַק וְהָעֲשָׂה עָפָר : וּכְמוֹ הוֹשִׁיךְ עֲפָרוֹ אֶל הַמַּיִם .
כֵּן הוּשְׁלַךְ אֵפְרָהּ אֶל הַמַּיִם : וּכְמוֹ נִלְוּ שִׁלְשֶׁת
אַלְפֵי יִשְׂר . כֵּן נִלְוּ בָהּ שְׁלֹשֶׁת מִינֵי כֹּשֶׁר : וּכְמוֹ
מִנַּף עִם טָהוֹר . כֵּן הִקְמִיא בְּנֵנַע כָּל טָהוֹר : וּכְמוֹ
טָהֵר עִם בּוֹ נִטְבָּא . כֵּן הִטַּהֵר אִישׁ אֲשֶׁר נִטְבָּא :
וּכְמוֹ פּוּר פָּשְׁעוֹ לְכָל דּוֹר שְׁמוּר לְחַטָּאת . כֵּן הָהִי
לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי חַטָּאת : לְהָרִים דָּמִים . לְכַבֵּס
כְּתָמִים . לְנַקּוֹת מְנוּפִים . לְהַרְהִיץ צוֹאִים . לְהַלְבִּין
חֲטָאִים . לְטַהֵר טְמֵאִים . לְקַדֵּשׁ קְדוֹשִׁים . לְהַצְדִּיק
עֲמוּסִים . בְּעֵץ אֶרֶז לַעֲנָפִים כְּאֶרֶז . בְּאֵזוֹב
לְנִקְבִיִּים כְּאֵזוֹב . בְּשָׁנִי לְשִׁפְתוֹתֶיהָ כְּשָׁנִי .
בְּתוֹלַעַת לְאֵל הִירְאֵי תוֹלַעַת . לְכָל יְהִי אֵת
מְחֻנָּאָה כְּיֶאֱרֶז . שָׁוִים לֹא יִמְךָ כְּאֵזוֹב וְיִשְׁבַּ
כְּתוֹלַעַת . לֹא יִטַּהֵר בְּאֵזוֹב וּבְשָׁנִי תּוֹלַעַת : וְאִם
לֹא יִשְׁפּוֹךְ לֵב כַּמַּיִם . לֹא יִטַּהֵר בְּזָרִיקַת מַיִם :
וּמַה יְחֻנָּאָה חָצִיר יָבֵשׁ . נוֹכַח אֵשׁ אוֹכְלָה גַּשׁ :
וּמַה יְשׁוּעַ צִיץ גֵּאָה . נוֹכַח אֵל נֵאָה גֵּאָה . וְהוּא
רוֹכֵב שְׁחָקִים בְּגֵאָוָה . גֵּאָה עַל גֵּאִים . מְהֻנָּשֵׂא
עַל נְשָׂאִים . וּמְהֻגָּאָה כְּאֶרֶז עַל מְהֻגָּאִים . וְעָנָו
כְּאֵזוֹב עַל גַּדְּגָאִים . וְעֵר בְּעוֹלְמוֹ הַגָּשֵׂה בְּיֵ
גֵּאִים . שׁוֹר בְּקֶרְמָה . אַרְיֵה בְּרֶבֶץ . נָשֶׂר
בְּנַשְׁקָפִים . אֶרֶז בְּגֵאִים . וְרֶם בְּכֻלָּם : וּכְמוֹ

טְהָנָאָה עַל כָּלָם. לָכֵשׁ נָאוּת מְכֻלָּם: מְדֻקָּם
בְּכֶסֶם שְׁבִיבֵי אֵשׁ. אַרְגָּעָה כָּכֶם מַעֲלָה. וְאַחַר
בְּכֶסֶם מְטָה. כִּי כֶם מַעֲלָה מְכֻוָּן בְּנֶגֶד כֹּס מַטָּה.
וְכָל אֲשֶׁר יֵשׁ בְּמַעֲלָה יֵשׁ בְּמַטָּה. כְּמָא מוּל
כְּמָא. הַיְכָל מוּל הַיְכָל. מִקְדָּשׁ מוּל מִקְדָּשׁ.
זְבוּל מוּל זְבוּל. מִזְבַּח מוּל מִזְבַּח. בָּנִים מוּל
בָּנִים. עֲבָדִים מוּל עֲבָדִים. מַלְאָכִים מוּל
מַלְאָכִים. מְשָׁרְתִים מוּל מְשָׁרְתִים. צְבָאוֹת מוּל
צְבָאוֹת. כְּרוּבִים מוּל כְּרוּבִים. אֲלָפִים מוּל
אֲלָפִים. רְבָבוֹת מוּל רְבָבוֹת. קְדוֹשִׁים מוּל
קְדוֹשִׁים. מַחֲנוֹת מוּל מַחֲנוֹת. מַעֲרִיצִים מוּל
מַעֲרִיצִים. מַקְדִּישִׁים מוּל מַקְדִּישִׁים. וּקְדוּשָׁה
לְקָדוֹשׁ מְשַׁלְּשִׁים: (ואומרים קדושה

ומוסיפין כ' פסוקי תורות בסדר הפסוק וכל קורץ למפטיר כפ' מקץ עד פעמים עד סערכ"ם)

יוצר לפרשת החודש

החזן מתחיל כרוך אתה עד ומושיע ומגן

מְסוּד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים. וּמְלֻמָּד דַּעַת
מְבִינִים. אֶפְתְּחָה פִּי בְּשִׁיר וְרָנָנִים. לְהוֹדוֹת
וּלְהַלֵּל כְּנִי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים

אָתִית עֵת דּוֹדִים כְּנָעָה. בְּאַחַת וְעָשֵׂר
בְּיוֹט נוּגָעָה. גִּישַׁת צָקוֹן מַכֵּפֵל כְּפָגְעָה.
דַּלַּג פַּעַם וְזֹאת רַגְעָה: הַשָּׁנִים עוֹפֶר
מַחֲרֵךְ אֲרֻבּוֹת. וְחִתֵּל אֶרֶךְ בְּתַבֶּם
הַתְּעָרוּבוֹת. זְמַן קָפַץ עֶשׂוֹת רַבּוֹת.
חֲדָשִׁים וְגַם יְשָׁנִים לְהַרְבּוֹת: טַם וַיֵּדַע
וְתֵדַן שָׁנָה. יָקַץ כְּיִשַּׁן וְעֵר כְּמִשָּׁנָה:
חיז כְּסַף וְדַפֵּק בְּפִתְחֵי יְשָׁנָה. לְהַפְשָׁה
בְּרֹאשׁוֹן לְחֳדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

לִי עוֹד תְּנוּנוֹן. בְּפָסוֹחַ וְגָנוֹן:
חיז בְּגוֹנְנֵךְ לְבָנוֹן. בְּמִנְנַת יָנוֹן:

ברוך אתה יי מגן אברהם: אתה גבור עד להחיות מתים:

מְרִמֵי עוֹל עֲגָלָה לְהַלְאוֹת. מְכֹאֵב
הַנַּתְ לְהַרְאוֹת אוֹת. נָאקָה הֲחִישָׁה קֵץ
הַפְּלָאוֹת. נֶחְצוּ לְמָאתַיִם וְעֶשֶׂר אַרְבַּע
מֵאוֹת: שָׂה הַמְסֻבָּךְ לְעֵקֶד צוּר. סִים
וְכָרוּ בְּפֶקֶד נָצוּר. עֲמוּסִים כְּאַתְיוּ לְעֵת
בְּצוּר. עֲדִימוּ לְשֵׁי יְהֵא עָצוּר: פֶּלֶא
עֲשׂוֹת נֶגֶד אָבוֹת. פֵּץ מְבֻעְשׂוֹר לְאַבְרוֹ
בְּעָבוֹת: חיז צְלִיחַת יַרְדֵּן בּוֹ לְהַרְוֹת.
צְבִית שֶׂה לְבֵית אָבוֹת:

קָהּ עוֹד נַקְשִׁיבָה. מִמַּעֲנֵי הַיְשׁוּעָה
הֲשָׁאָבָה: חיז שְׁטוֹן יָשָׂךְ לָנוּ הֲשִׁיבָה.
וּבְרֵאתִית נָשֹׁם נַהֲשָׁבָה:

כרוך אתה יי מחיה המתים:

קִיחַת עַלִּית עֵקֶד. הִיא נִצְבָה

בְּפֶקֶד. תְּוִיכַת בִּתְרֵי שֶׂקֶד. רִשְׁפֵי לוּד
לְיַקֵּד: רַחַשׁ יְשָׁנִים כְּעֶרֶב. דַּם תְּבוּסָה
כְּעֵרֶב. קֵץ חֹשׁ וְקֶרֶב. לְעוֹרֵר בְּתַנִּין
קֶרֶב: שֶׁמַע מִכְסַת פְּסָחִים. אֲשֶׁר כָּסוּ
פְּסוּחִים. הִיא צַמְתָּה כַּסְלוּחִים. לְהַצִּיתָם
כְּקוֹצִים יְסוּחִים: תְּרָפִים כְּדֵי לַמַּעַט.
מְנוּיֵי מִתֵּי מְעַט: חיז הוֹרֶךְ הַדְּרַת מֶלֶךְ
מִלְּהִבָּעֵט. הָרִשַּׁם לְהַמָּנוֹת בְּוֹאם יִמָּעֵט:

הַחוֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם לְעִטּוּר. בְּכֶם
אֲכוּפֵי הַר מוֹר. וְאִתָּם אַל יִגְמוֹר.
עֲשֶׂשֶׁת אוֹתוֹת בּוֹ לְשַׁמֵּר. דּוֹרֵשׁ זֶה
חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ. לְאוֹת וּלְטוֹפֵת קָדְשׁוֹ:
חיז יְדִידֵי עַם קְדוֹשׁוֹ. הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ
וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ:

הֲדוֹם מְנַר נְזִיד עֲדֶשׁ. כְּהַיּוֹם הַזֶּה
יְחָדֵשׁ בַּגֶּדֶשׁ: חיז וְנוֹבִיל שֵׁי בַּקֶּדֶשׁ.
בְּרֹאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחוֹדֶשׁ:

יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר
וָדוֹר הַלְלוּיָהּ:

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת
יִשְׂרָאֵל אַל נָא:

רַבּוֹת עָיִית וְהָשַׁבְתָּ וְסָפַרְתָּ.
מִפַּעֲלוֹתֶיךָ פְּעוֹל בְּסַהַר סָפַרְתָּ. לְאוֹתוֹת
וּלְכַיָּדִים חָכְלוּ שַׁעֲרָתְ. לְתִקּוּפוֹת
וּמַחֲזוֹרוֹת קְצוֹ צָפַרְתָּ. לְאַלְפַּיִם וְאַרְבַּע
מֵאוֹת וְאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה זְמַנּוֹ בַּאַרְתָּ.
וּבְתֵשַׁע מֵאוֹת עִבּוּרִים עָדִיו עִבַּרְתָּ.
וְהַיּוֹם הוֹדֵיתָ לְגַם אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ. לָכֵן

עַל כָּל חֳדָשׁ חָדָשׁוֹ הִגְבַּרְתָּ . סִפְּרוּ
בְּקֶרֶת . קִצְּבוּ חֲקֶרֶת . נִזְלוּ הַקֶּרֶת .
פְּלָאוֹ סְקֶרֶת . מוֹעֲדוֹ יִקְרֶת . וּבוֹ
יִקָּרֵת וְנִתְיַקָּרֵת :

חַי וְקַיָּם נוֹרָא וּמָרוֹם וְקָדוֹשׁ :

אֲבִי כָּל חִוָּה . חָל בּוֹ בְּמַחֲזֶה .
כְּנֶאֱמַר לוֹ חֲזֵה . תַּבְנִית הַחֹדֶשׁ הַזֶּה :
לְחֻכִּין קָצַב מוֹלַדְתּוֹ . מַתְחִלָּתוֹ וְאֶרֶךְ
מְלֵאתוֹ . עַד תַּכְלִיתוֹ : עִמְּתוֹ לְהַרְאוֹתוֹ .
וְלֹא הִכִּיר מַרְאֵהוּ . עַד בְּאֶצְבַּע
הֶרְאֵהוּ . אָז בֵּן וְרָאֵהוּ : זוֹהַר לְיָשְׁעוֹת
שֵׁשׁ . תָּאֲרוֹ לְהִתְאַשֵּׁשׁ . פָּחוֹת מִשֵּׁשׁ .
כָּל עַיִן יַעֲשֵׁשׁ : רוֹאָיו יָבֵקֶר . עֲדָיו
לְחַבֵּר . מַאֲמִירָיו לְיַבֵּר . מְמִירָיו לְעַקֵּר :
בְּמָדֵד לוֹ שָׁעַר . עָבְיוֹ אַיִךְ לְשַׁעֵר . עַד
שְׁטִיפַת שָׁעַר . יְקַבְּלוּ יוֹשְׁבֵי שָׁעַר :
יְדָעוֹ תְּבוּנָה . לְחַוּוֹת לְאוֹם נְכוֹנָה .
לְהוֹרוֹת לִיוֹדְעֵי בִינָה . עֲרֹךְ לְבָנָה :
רַגְלִים לְיַשֵּׁב . זְמַנִּים לְחַשֵּׁב . בְּעִבּוּר
אַיִךְ לְיַשֵּׁב . וְסוֹד מַה לְהַקְשֵׁב : בְּפִנְיָו
צְנִי אַפַּי קוֹדֶשׁ . לְהָעִיד עֲדוּת חוֹדֶשׁ .
וְאֶל נִתְעַטֵּף בְּקוֹדֶשׁ . כְּמַקְדִּישֵׁי חוֹדֶשׁ :
יְהִי בְּדָקָם לְעֵינוֹ . וַעֲדוּתָם דְּקַדֵּק בְּכַחֲנוֹ .
וְהַכֹּל צְוָחוּ בְּמָעוֹנוֹ . מְקֻדָּשׁ הַחוֹדֶשׁ
בְּזִמְנוֹ : קֵץ מוֹלַדְתּוֹ חָל לְהַקָּצוֹת . בְּיוֹם
רְבִיעִי בְּחֻצוֹת . וָעֵד שְׁלֹשִׁים מְרוּצוֹת .
לֹא נִבַּר בְּחוּצוֹת : לְאָה צִיר וּפָחַד .
וְתֵר מֵעֵת לְעֵת סְפוֹר אֶחָד . וְצוּר פֵּץ לוֹ
וְיַחַד . מֵעֶרֶב וְעַד עֶרֶב מְנוֹת אֶחָד :
יְלֵדוֹת חֶרֶם וְסַהַר בּוֹ בְיוֹם חֻשְׁבּוֹן
מְצוּ . וּבְתַחֹלַת בְּרִיָּתָם בְּחַלּוֹן אֶחָד
נִמְצְאוּ : חזק רַעִים כְּנִתַּן לְמוֹ מְסוֹרֶת
אִמְצוּ . לְחַשֵּׁב לְעַבֵּר וּלְקַדֵּשׁ סְפוֹרוֹת
בְּמָצוּ : אל נא וכו' המצא לעיל בס' שקלים

חזן וקהל רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם .
לְפָסוֹחַ עֲלֵיכֶם . לְהִתְקַדֵּשׁ
בְּתוֹכְכֶם . קָדוֹשׁ :

חזן וקהל לָכֶם הוּא רִאשׁוֹן .
נְצוּרֵי כְּאִישׁוֹן . לְהַעֲרִיז לְאַל
אַהֲרוֹן וְרִאשׁוֹן . קָדוֹשׁ :

אֲרוֹן מִקְדָּם תִּכְנוּ רֹאשׁ . בִּינוּ לֹא נָל בְּסֵפֶר
תּוֹלְדוֹת רֹאשׁ . נָלְהוּ תִּחְיָה לָכֶם לְדוֹרוֹת : דּוֹרֵשׁ
לְהַיְשׁוֹת בּוֹ נִיהּ וְאִישׁוֹן . הִפְלָא מִכָּל עַם
וָלָשׁוֹן . וְלֹא הִטְבַּר לְאָדָם הֵרֹאשׁוֹן : זְמַן עֲרָנָה
בּוֹ בְשָׂרָה . חָנוּט לְקִצּוֹ עָקוּד לְמוֹטָרָה . טַבָּחָ
בְּכֵן בּוֹ בְשָׂרוּ בְשׂוֹרָה : יָרַח אֲשֶׁר לֹא פִּגֵּחַ
רָאשׁוֹנִים . כְּמוֹס לְצָפוֹן חֳדָשִׁים וְגַם יָשָׁנִים .
לְרֹאשׁ הַשָּׁם לְאַרְבָּעָה רָאשֵׁי שָׁנִים : מוֹנֵדִים
מִימִין לִנְרָגָלִים . נוֹעֲדִים בּוֹ עֵינֵימוֹ צָרֵי
רוֹגָלִים . סָפוּר הוּא לְמַלְכִים וְלִרְגָלִים : עִבּוּר
מְעֻבָּרִים לְשָׁמְרוֹ בְּמוֹעֲדוֹ . פְּרַח וְאָבִיב תְּקוּפַת
כָּם לְוַעֲדוֹ . צִיוּן שְׁלָשְׁתָּם יְצָרְפוּ לְכַעֲדוֹ : קְדֵשׁ
בְּרֹאשׁוֹ וּשְׁלִישׁוֹ חָצְיוֹ וְרִבּוֹ לְשָׁמוֹר . וּקְדַשׁ לָקַחַת
לְחָגֵג לָקָצוֹר וְלָנָמוֹר . רֶשֶׁם בְּכָל דּוֹר . שָׁמוּר
הוּא לְרוֹכֵב עַל חֲטוֹר : חזק שְׁמִירַת שְׁלִישׁוֹ בְּיָרְנָן
עֲבֹדָה . שַׁלְהֶבֶת חָצְיוֹ שְׁאוֹן פּוּל הַשְׁמִינָה .
הְשִׁיעַת קְצִירוֹ יְמִינִי הֲעֲבִידָה : יכם וכו'

וּבְכֵן וּלְךָ נַעֲלֶה קָדֵשָׁה . כִּי אַתָּה קָרוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעַ :

הוּא נִקְרָא רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . וְנֶאֱמוּ נִקְרָא
רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . וּמוֹעֲדוֹ נִקְרָא רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן .
וְאוּוִיו נִקְרָא רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . וְנוֹרָלָיו נִקְרָאוּ רֹאשׁ
וְרִאשׁוֹן . וְאוֹתָם נִקְרָא רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . וְאֹתָם
נִקְרָא רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . וְגִיאָלָם נִקְרָא רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן .
הִנֵּה הָעֵת יָבֹא בְּרֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . בְּקֵץ אֲשֶׁר הוּא
רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . לַעֲבוֹר בְּרֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . לְכוֹנֵן
נָכוֹן בְּרֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . וְאֶתְהוּ נוֹצֵר בְּרִיחַ רֹאשׁ
וְרִאשׁוֹן . לְקַעֲקֵעַ שְׁרִידֵי עֲמָלֵק רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן .
לְעוֹרֵר צוֹרְרִים הַחֲזוּבִים בְּרֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . לְפָעוֹל
חֲדָשׁוֹת בְּרֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . לְרָצוֹת חֲדוּשׁ הְשׁוּרַת
רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן . לְהוֹבִיל בּוֹ שִׁי לְרֹאשׁ וְרִאשׁוֹן :
וְעוֹד כָּל יִזְכְּרוּ רִאשׁוֹנִים . כִּי יְחַדְּשׁוּ חֳדָשִׁים
וְגַם יָשָׁנִים . פְּלָאִים מִפְּלָאִים מְשֻׁנִּים . וְיָקִיצוּ
כָּל יְשֵׁנִים . מְהֻלָּלִים וּמְשׁוֹרְרִים שִׁירִים מְשִׁירִים
מְשֻׁנָּנִים : וְלֹא יֹאמְרוּ עוֹד אֲשֶׁר הַעֲלַת
בְּנִבְיָא . כִּי אִם חַי יְיָ אֲשֶׁר הֶעֱלָה וַאֲשֶׁר הֵבִיא .
וְאוֹ אֵל יִשְׂגַּב כְּלָבִיא . לְעָרוֹךְ קְרָבִי .
חֳדָשׁוֹת לְהָבִיא . בְּיַד אִישׁ נְבִיא . מְשֻׁבָּט לְךָ .
לְהָשִׁיב לְרָבִי . לְחַדֵּשׁ קְרָבִי : וְיַצְהִיחַ צֶמַח
נְקוּב שִׁבְעָה . וְאֹתוֹ יְהוּ רוֹעִים שִׁבְעָה
וְיִחְדְּשׁוּ לְאוֹם דְּרָרִים שִׁבְעָה . וְיִתְפְּסָה מֵהֶם
שִׁבְעִים שִׁבְיָה : וְיָשׁוּב וְנַעֲלֶה לְעַם קְדוֹשִׁים .
אֲשֶׁר עִמּוֹ יְהוּ מְקֻדָּשִׁים . וְלֹא לְעֶרְבִי צֹאן
קְדֵשִׁים . עַד קֵץ שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים . עַד בֹּא רֹאשׁ

רָאשֵׁי חֳדָשִׁים . וְאָז יַרְאֶה לַעֲדַת קְדוֹשִׁים .
הַנִּשְׂאָרִים מֵעוֹל קְדֻשִׁים . וַיַּרְאֶה לָמוֹ אוֹתוֹת
חֲדָשִׁים . לְחַדֵּשׁ שָׁמַיִם חֲדָשִׁים . לְקִדּוּשׁ קוֹדֶשׁ
קְדָשִׁים . לְפִתּוֹחַ דֶּלֶת לְקְדוֹשִׁים . בְּשַׂבְּתוֹת
וּבְחֳדָשִׁים : וְאָז יְצִוָּה חֲדוּשׁ עֲבוֹדַת חוֹדֶשׁ . מַה
לְהַעֲלוֹת בְּרֹאשׁ כָּל חוֹדֶשׁ . בַּעֲבוֹדַת רִאשׁוֹן כָּל
חוֹדֶשׁ . הִיא תַּקְרִים תְּחִלָּה לְכָל חוֹדֶשׁ . כִּי
כְמוֹ הָיָה רֹאשׁ לְכָל הֹדֶשׁ . כֵּן יִהְיֶה רֹאשׁ
לְכָל חוֹדֶשׁ : וְתַעֲשֶׂה בּוֹ חֲדָשָׁה . לְבָרֹאת אֶרֶץ
חֲדָשָׁה . לְהַנְחֵן בָּעֶה חֲדָשָׁה . לִבְרוֹת בְּרִיָּה
חֲדָשָׁה . לְהַבְרִאוֹת בְּרִיָּה חֲדָשָׁה . לְהִתְחַדֵּשׁ רוּחַ
חֲדָשָׁה . לְהוֹבִיל בּוֹ שִׁי מִנְחָה חֲדָשָׁה : וְחַדָּה
וְלָבָנָה תְּחַדֵּשׁ . וְאוֹרָם שִׁבְעָתַיִם יְחֻדַּשׁ . שִׁבְעִים
כְּשָׁנָה יִתְחַדֵּשׁ . וַיַּצְמַח שִׁכְיָתוֹ בְּתוֹךְ שַׁעַר
הֶחָדָשׁ . וְיִקְבָּא לוֹ שֵׁם חָדָשׁ . כְּשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם
הִתְקַדֵּשׁ . וְנָתַן לָעָם לֵב חָדָשׁ . לְשׁוֹבֵר בְּפִיהֶם
שִׁיר הֶחָדָשׁ . שִׁיר מִפְּאֹר וּמְחֻדָּשׁ . עַל כָּל שִׁיר
מְהֻלָּל וּמְקֻדָּשׁ . כִּי שִׁירֵי אֵלִים . אֲשֶׁר שִׁיר
וְתִשְׁבָּחוֹת מְהֻלָּלִים . לְפָנַי שִׁיר זֶה לֹא חָלִים :
וְצוּחַ טָלִים . אֲשֶׁר קוֹל הַמּוֹנָה צוֹהֲלִים .
לְפָנַי שִׁיר זֶה לֹא מְטֻלָּלִים : וְרֹן נְגִנִּים .
אֲשֶׁר אִם הוּרְשׁוּ כָּל גּוֹלָלִים . לְפָנַי שִׁיר זֶה
לֹא כוֹלָלִים : וַאֲמֵת כְּרוּבִים . אֲשֶׁר הֵם חַיּוֹת
כְּמוֹ רוֹכְבִים . לְפָנַי שִׁיר זֶה לֹא מְרֻכָּבִים .
וְהַדְרַת אוֹפַנִּים . אֲשֶׁר הֵם מְרֻכָּבֵי קָנִיב . לְפָנַי
שִׁיר זֶה לֹא סוֹפָנִים : וַהֲמוֹן גְּדוּדִים . אֲשֶׁר הֵם
הוֹד אֵל מְנִידִים . לְפָנַי שִׁיר זֶה לֹא נְאֻנָּדִים :
וְכוֹד עֵירִין . אֲשֶׁר כְּעֵין כָּלָל בּוֹעֲרִים . לְפָנַי
שִׁיר זֶה לֹא מְבֻעָרִים : וְרֹנֵשׁ קְדוֹשִׁין . אֲשֶׁר
כְּבָקָרִים מְתֻחָרְשִׁים . לְפָנַי שִׁיר זֶה לֹא
מְקֻדָּשִׁים : וְנֹהֵם שְׁנָאנִים . אֲשֶׁר כְּעֵטָם לֹא
כְּשָׁנִים . לְפָנַי שִׁיר זֶה לֹא מְשֻׁנָּנִים : וּפְחַד
שְׂרָפִים . אֲשֶׁר בְּרֹנַע כָּל שׁוֹרְפִים . לְפָנַי שִׁיר
זֶה לֹא רוֹפְפִים : כִּי כָל מַחֲנוֹת מְשָׁרְתִים
קְדוֹשִׁים . מְשֻׁרְתָיו יְהוּ מַקְדִּישִׁים : וְגַם הַמּוֹן
צְבָא מַלְאָכִים . מְנַעֲיטִים יְהוּ מְמַלִּיכִים :
וּמְרוּצוֹת חַיִל וְזִקִּים . כֻּלָּם יְהוּ מְסֻלָּסִים . וְיוּ
מִשְׁלַחַת בְּרָקִים . פְּנֵיהֶם יְהוּ מְבֻדָּשִׁים . חְוּצוֹת
לְמוֹ הוּמִים . מִתְעַלְּסִים בָּאֲהָבִים . וְצוּ מְחִיצָתָם
לֹא בָאִיב . בְּאִשׁ נִלְהָבִים . וּבְנַחֲלָתָם נְכוֹנִים
וּבְבָאֳרָם הֵם נֶאֱלָמִים : וְעֵת כִּי יַתְחִילוּ יְחִישׁוּ .
וְעֵת כִּי יַתְבִּילוּ יָחִילוּ . וְעֵת כִּי יִנְמְרוּ יַעֲרִיצוּ .
וְעֵת כִּי יָחִישׁוּ יַקְדִּישׁוּ . וְעֵת כִּי יִשְׁתּוֹקוּ
יַשְׁלִשׁוּ . קְדֻשָּׁה מְשֻׁלֶּשֶׁת : קדושה

שליחי צ' ס"ת נאחד קורין בסדר כיום וכשנים קורין למפטיר בספרם בח המודם הזם עד תגלגו מלוח ומפטירין בם ספר ס"ת
כמזקפל ס"ם ופס סוס בסם מודם מוליחין נ' ס"ם קורין בסליס בסל בסם מודם וכשלישים קורין למפטיר בספרם [illegible]

מוסף לפרשת החודש

החזן מתחיל ברוך אתה עד ומושיע ומגן

רִאשׁוֹן . אֲמַצְתָּ לְפֶרַח שׁוֹשַׁנִּים .
אֲמוּץ לְעוֹרֵר מַרְדֵּם יְשֵׁנִים . בְּזָכְרֵךְ
בְּרִית רִאשׁוֹנִים . בְּצִפּוֹן חֲדָשִׁים וְגַם
יְשָׁנִים . גְּלוֹתוֹ בְּדַת שְׁנוּנִים . גָּזַר רֹאשׁ
לְאַרְבָּעָה רָאשֵׁי שָׁנִים : חזן אַרְבָּעָה רָאשֵׁי
שָׁנִים בְּמַחֲזֶה . בְּאַרְתָּ זֶה מְזֶה לַחֲוֹזֶה .
כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד נֶחֱזֶה . לְנוֹגְנֵמוֹ
בְּמָנֵן בַּחוֹדֶשׁ הַזֶּה : ברוך אתה יי מגן אברהם :

אתה גבור עד להחיות מתים :

לְצִיּוֹן . דְּרוֹר חִשַּׁקְתָּ בּוֹ קְפוֹת . דָּבָר
אוֹר יְקָרוֹת לְקִפּוֹת . הַחוֹדֶשׁ אֲשֶׁר
יְשׁוּעוֹת בּוֹ מַקִּיפוֹת . הַחוֹסִים בּוֹ
בְּתָקִיכוֹת . וּמֵנוּ מַתְחִילוֹת וְתוֹקְפוֹת .
וְעֵד רֹאשׁ לְאַרְבַּע תְּקוּפוֹת : חזן אַרְבַּע
תְּקוּפוֹת כְּשָׁוֶה . תְּחַדֵּשׁ אוֹרָם
בְּבִרְאשׁוֹנָה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד
הָיִישׁ נָא . הַחֲיֵנוּ בְּנָשֶׁם בְּרֹאשׁוֹן
לְהָקְדֵּשׁ הַשָּׁנָה : ברוך אתה יי מחיה המתים :

קדושה . לדור והור עד וקדוש אתה :

הִנֵּה . זֶה בָּא לְפָרָקִים . זְמוֹן לְגָאוֹל
רְצוּצִים מַאֲרָקִים . הַחוֹדֶשׁ אֲשֶׁר רְכוּבִים
בּוֹ מְרִיקִים . הַשָּׁרַת מַיִם לְמַלֹּאת רָקִים .
טִיעוֹת לְרָווֹת וְרָקִים . טָלְאִים בּוֹ
לְהָקִים . בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים : חזן אַרְבָּעָה
פְּרָקִים כְּבַמַּחֲזֶה . בַּאַרְתָּ זֶה מְזֶה לַחֲוֹזֶה .
כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד נֶחֱזֶה . וְנַעֲרִיצְךָ
קָדוֹשׁ בַּחוֹדֶשׁ הַזֶּה: ברוך אתה יי האל הקדוש :

תכנת שבת עד מקדשי שמך : (ובשר"ת אתה יצרה ס
להם קבעת) .

הֵנָּם . יָמִים הַמְבוֹרָכִים . יְרֵחַ
וּמַלְכּוּשׁ בְּאֹבֶם פּוֹרְכִים . כֹּחַ תַּת
בַּאֲבִיבִים רַבִּים . כְּרֶטֶל לְהַקְרִיא אָבִיב
פְּרוּכִים . לְשַׁנֵּן מִפְעָלוֹת מַצִּיץ מַחֲרִכִים .
לְפָנָיו קוֹרְאִים עָנִין אַרְבָּעָה עֲרָכִים :

ארבעה

ח אַרְבָּעָה עֲרָכִים אֲשַׁנֶּנָּה . סְפוֹר מסות פְּרָחַי שׁוֹשַׁנָּה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוד חִישׁ נָא . עַנְגֵנוּ בְּנוֹפֶשׁ בָּרִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה : ברוך אתה יי מקדש השבת

(ובשר"ח מקדש השבת וישראל וראשי חדשים) : רצה עד לציון ברחמים :

וְלִירוּשָׁלַיִם . מוֹכֶת הוּחַק בּוֹ כַּסּוֹת . מַעַיִן כָּל חַי לְהִתְכַּסּוֹת . נָקְמוֹת אֲשֶׁר כִּלַּב מְכָסּוֹת . נִתְּכְנוּ בְּמוֹעֵד וְהָיוֹת מְכוּסּוֹת . שָׂה לְבֵית אָבוֹת מָנוֹת בְּמִכְסוֹת . סַבּוֹת עָלָיו עָסִים אַרְבַּע כּוֹסוֹת : ר אַרְבַּע כּוֹסוֹת כְּבִמְחָזֶה . בַּאֲרַתָּ זֶה כֻּלָּה לַחוֹזֶה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד נָחָזֶה . רְצֵנוּ כְּשִׁי בַּחוֹדֶשׁ הַזֶּה : ברוך אתה יי המהויר שכינתו לציון : מורים עד ועזרתנו סלה:

מִבְשָׂר . עַם זְכִיוֹת . עֲצוּרִים לְהַעֲלוֹת מָצוּל דָּגִיוֹת . פְּדוּיִם חֲוֵה בְּמַשְׂכִּיוֹת . פְּצוּחַ שִׁירִים תְּמוּר בְּכִיוֹת . צְבָאוֹת כָּל חֶמְדַּת שְׂכִיוֹת . צָאֲנָן יַצִּיעַ לְרוֹשְׁשׁ אַרְבַּע מַלְכִיוֹת : חין אַרְבַּע מַלְכִיוֹת נְדוֹשׁ נָא . בְּמַדּוֹתָךְ פְּעָלָתָם כְּבָרִאשׁוֹנָה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד חִישׁ נָא . וְתַיְטִיב לָנוּ בְּטוּבְךָ בָּרִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה : ברוך אתה יי הטוב שמך ולך נאה להודות : אלהינו. שים שלום עד וכל שעה בשלומך :

אֶתָּן . קוֹל כְּשׁוֹרְרוּ רָאשִׁים . קְרֹא בְנָרוֹן בְּגֵיא הַחֲרָשִׁים . רָאשֵׁי תַנִּינִים אֲשֶׁר עַל נַבֵּי חוֹרְשִׁים . רָאוֹתָם בְּוֵה חוֹדֵשׁ מְגוֹרָשִׁים . שֹׁר הָדָשׁ וְהֻוָּה מְדֻרָשִׁים . תִּרְגַּנָה שִׁפְתֵי בְּשׁוּרֵי אַרְבָּעָה חֲרָשִׁים : חין אַרְבָּעָה חֲרָשִׁים כְּבַמַּחֲזֶה . בַּאֲרַתָּ זֶה מְזֶה לַחוֹזֶה . כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד נָחֻזֶּה . בָּרְכֵנוּ בַּשָּׁלוֹם בַּחוֹדֶשׁ הַזֶּה : בא"י המברך את עמו ישראל בשלום : ק"ש . א"כ . עלינו . ק"ש :

יוצר לשבת הגדול

החזן מתחיל ברוך אדיה עד ומושיע ומגן

מְסוּר חֲכָמִים וּגְבוּנִים . וּמְלֻמָּד דַּעַת מְבִינִים . אֶפְתְּחָה פִּי בְּשִׁיר וְרִנָּנִים . לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים :

אֱלֹהִים בְּצַעֲדְךָ הַכּוֹת פַּתְרוֹס . בְּתַקְתָּ חֵילָם מִבְצְרֵיהֶם לַהֲרוֹס . נָאַלְתָּ עַמְּךָ בְּנֶבֶל קַתְרוֹס . דָּרַרְתָּם וְהִבְרַרְתָּם כְּסוֹלֶת לָרוֹס : הִנַּרְתָּ לְנֵיא הַכּוֹן פִּיבֶסֶת . וְנָקְתָה לָאָרֶץ בִּטְרִיָּה נַחְפֶּסֶת . זְנוּחָה זְרָחָה בְּדָם מִתְבּוֹסֶסֶת . חֻלְצָה וְנִגְהָצָה בְּרַהִיצָה וְתִכְבּוֹסֶת : טֶרֶם מָרוּר מְמֻעָנִים יִשְׁבֹּת . יְשׁוּעָה צָמְחָה לְנִצּוֹרֵי כְבָבֹת : חין כִּסַּרְתָּ כְּלִיל לְנֶפֶשׁ מְשִׁיבַת . לְשֶׁעְבַּר קַדְמָתְךָ כִּתַּן שַׁבָּת :

סָלָה אֲרוֹמְמְךָ מוֹשִׁיעַ וְשׁוֹכֵן . מוֹצִיאֵי לַחֲפְשִׁי טְבִיחַ מַעֲלִיכֵן : חין סַבּוֹתָה לְרֹאשִׁי לְהַשְׁאִיר פָּלִיט . נָגוֹן וְהַצֵּל כְּפוֹחַ וְהַמְלִיט : ברוך אתה יי מגן אברהם : אתה גבור עד להחיות מת ס :

מְמַקֵּר אָסִיר בְּצֵאת לְחוֹפֶשׁ . נִתְנוֹסֵס גַּם כְּבִבְיַת רָפֶשׁ . סָנַךְ גַּם חוֹק מְרֻנּוּעַ וְנוֹפֵשׁ . עֲרֹךְ קְהִלָּה לְעִשְׂבַת נָפֶשׁ : פְּרוּשׁוּ וְטַהֲרוּ צוּיֹתַי

בְּמָרָה . צְחָצוּחַ רָתוּ לָהֶבֶן וּלְגָמָרָה . קְבִיעַת קִרְשָׁתוֹ בְּזִבְיָרָה וּשְׁמִירָה . רוֹן לְהָפִיק בְּתִירָה וְזִמְרָה : שְׁבָטִים נְדוּלִים עֲשׂוּיִם בְּצוֹאן . שִׁפְרָתָ אֹהֶל בַּל יִצְעָן : חין תְּעוּבִים פָּכוּ בְּאַף לְהַכְנִיעָן . תְּקִפָּה חֲרָדָה בָּאֱדוֹם וּכְנַעַן :

לְבַךְ וַעֲנִיךְ לְהַיְלָלְךָ הִשּׁוּבַב . רָשָׁן וְשָׁמֵז לְעַמְּךָ יְנוּבַב : חין תְּכוֹנֵן אֶלְמְךָ מִזְבַּח וְסוּבַב . לְהַגִּישִׁים תַּחֲי יְשָׁעִים דּוּבַב : ברוך אתה יי מחיה הכתים :

יְשָׁעִי וְכִבּוּדִי מִשְׁנַבִּי וּמְנוּסִי . וְנָצַב לָרִיב עַל אוֹנְסִי . סוֹכְבִי בְּאֶבְרָתוֹ יֵי נִסִּי . פּוֹרֵעַ וְגוֹבֶה דִּין קַנְסִי : בְּהִלּוּ נֵרוֹ עָלַי רֹאשִׁי . רָכַב עַל עֵב קַל מַעֲנוּי לְגִישִׁי . שְׁחַת מִבְצָר מְחַלִּישִׁי וְחוֹרְשִׁי . מָלוֹן קְצוּ נְחָנִי דוֹרְשִׁי : וּמָעוֹן קָדְשׁוֹ חָבַשׁ כְּאָבִי . אָדוֹן מַמְצִינִי הַיְשׁוּעָה הַשְׁאִיבִי חין לְמַדְנִי לָנוּחַ בְּשַׁבַּת מַהֲדְאִיבִי . לְהַאֲכִיבִי נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִי :

יִמְלוֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ :

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל אַל נָא :

בְּרֹם חָמַד נָטַע שַׁעֲשׁוּעִים . בְּלוּסָה וּכְסֻכְסֶכֶת שַׁנִּי רָשָׁעִים . וְנִגְלִיתָ לְהַלָּצָה מִבֵּין פּוֹשְׁעִיכ

נַחַל אֲלָפִים רְבָבוֹת תְּשָׁעִים . וּבְצָרָק נַפְקֵד לְמֵשַׁע וְתִשְׁעִים . הוֹעֲמְדָה כִּשָּׁא פְּרָדִים תִּשְׁעִים . פְּנִיךָ לְפָנֶיךָ מְלָכִים וְשִׁשִּׁים . שְׁלֹחָה צֵירֶיהָ וְצָלוּ מוֹשִׁיעִים . וּלְחָנְקָה נְטָלָה שִׁבְעָה כִּשְׁבָעִים . שָׁעְשׁוּר נְכָסִים לִבְנוֹת קְבוּעִים . וּבִישִׁימוֹן דָּרַךְ הָלְכוּ אַרְבָּעִים . מַעֲדַנֵּי מַלָּךְ אוֹכְלִים וְשִׁבְעִים . קִרְשָׁתוֹ תְּתָנִים וְגַן מְבִיעִים :

חַי וְקַיָּם נוֹרָא וּמְרוֹם וְקָדוֹשׁ :

יְרַחֵף לְהַצִּיל עַמֶּךָ . לְהוֹדִיעַ אַחַ נוֹעַמֶךָ . לְמַשּׁוֹאוֹת תָּרִים פְּעָמֶיךָ . לְהַבְנִיעַ רוֹדִים בְּזַעֲמֶךָ : וּכְהָמֵם הָמוֹן שׁוֹדְדִים . כְּלוּ שָׂרִים וּנְדוּדִים . וְהִנְגַּע עַת דּוֹרִים . צָמְחָה וְשׁוּעָה לְיִדִידִים : כּוֹד בְּיָצָא בְּהַנְוָתָה . צֵאת עֲשׂוּמִים לְרַוָּתָה . נָחֲצוּ צִירִים לְשִׁבְוָתָה . שְׁנֵי תְאֹמֵי צְבִיָּה : פְּרוֹס כְּיָרָה שֶׁל מָלֵךְ . אַרְעֵהוּ לְשַׁר פְּלֵךְ . כָּל הַבָּא לְמַלֵּךְ . אֶשְׁכָּר לְפָנָיו מְהַלֵּךְ : בְּשַׁעַר בַּת פְּלוּם . נִצָּבִים כִּלְאֵבִי שְׁלוּם . נִסְתַּבְּלוּ קוֹטְבֵי מְלוּחַ . בְּאֵין קוֹטֵן וְקָלוּחַ : רַהַב לַבָּב נְגַהּ . לְלַוְיוֹנָיו קָפַץ וּמְנָהּ . וְכֻלָּם הָבָא בְּמְנָהּ . וְאֵלֶה לְבַד בְּאַחֲרוֹנָה : שְׁאֵל פְּתַן חֵרֵשׁ . מִי נִדְרָשׁ וְהִדּוֹרֵשׁ . הֻשִׁיבוּהוּ נָפַךְ כִּישְׁרֵשׁ . בְּלָה נָרֵשׁ וְנָרֵשׁ : מָרַד וַד בְּעִקּוֹלוֹ . מַה לִּי וּלְקוֹלוֹ . וְלֹא הֵרְצִנִי בְּשִׁקְלוֹ . כְּנִשְׁעָן עַל כִּקְלוֹ : וְאִוֶּה צָפָה בְּאֵלִּים . הֵישׁ יְדֵיו גְּלִילִים . זְנוּ עָלָיו בְּפִלִּילִים . אֵין פְּנוּת בַּחֲלָלִים : אֲוִיל מוּכָן לַעֲבֵרוֹת . מַה לְּכֹהֵן בְּקִבְרוֹת . הָלֹא בְּהֶכֶל הַדְּבֵרוֹת . נוֹדַע בַּעַל גְּבוּרוֹת : לוּבַשׁ צֶדֶק נָאוֹר . לְהָשִׁיב נְמוּל לְאֵבְיוֹר . הָפַךְ דֶּרֶךְ אִישׁ וָרַע . עָטָלוּ בְרוּשׁוֹ חָרַע : חִין חָנָטַל בָּרַד וְרִשָּׁפִים . זְלָעַף בְּעֵלֵי בְשָׁפִים . קָרְסוּ בָרְעוּ כְשׁוּפִים . עָפַר אֶרֶץ שׁוֹאֲפִים : אל נא וכו׳

יוֹצְאֵי חֲפָזוֹן . סְפָקֵם מָזוֹן . יְשַׂבַּע וְלֹא לְרָזוֹן . קָדוֹשׁ :

אֲמָנָה גְּדוֹלָה הָיְתָה בָּעָם . בְּלִי לְהַרְהֵוֹן זֹאת הַפָּעַם . גּוֹעַ לוֹמַר מַה נִּטְעַם . יוצאי : דֶּרֶךְ שְׁלֹשָׁה נִלְכָּה בַּמִּדְבָּר . הֵגִיד מַאן מְנַהֵיג וְדַבָּר . וְלֹא כְּחַד מִנְּהֶם דָּבָר . יוצאי : זְרִיזִים חָשׁוּ לְהַקְדִּישׁ קְרוּאָיו . חָסוּ בְּמִסְתָּרִיף כָּל בְּרוּאָיו . טוֹב אֵין מֵהֶסּוֹר לְיִרְאָיו . יוצאי : יָחִיד שִׁמְּרָה לְמַדָּה שְׁרוּעָה . כְּלוּלוֹתֶיהָ אָזְפוּר חֶסֶד לְפָרְעָה . לָכֵתָּה אַחֲרֵי בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה . יוצאי : מְקוֹם צִפְעוֹנִים נָחָשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב . נָסְעוּ קְדוֹשִׁים לְשָׁמָּם וְשָׁרָב . שָׁב וְעוֹלֵל וּמְקַנֵּא רָב . יוצאי : עֲרָרִים הִשְׁפִּילוּ מֵרָע לְהַחֲפִיקֵם . פִּצַּח מִשְׁאֲרוֹת נָשְׂאוּ בְּהַשְׁפִּיקֵם . צְרוּרוֹת בְּשִׁמְלוֹתָם עַל שִׁכְמָם . יוצאי : קְטוּף הָעֵטָה בְּחֶרְדָּה קְמוּצָה . רְצוּפָה בְּרֹאשֵׁיהֶם שֶׁלֹּא חָמְצָה . שָׁמֶשׁ שְׁפָתָהּ וְאָכְלוּהָ

מְצָה . יוצאי : הָפְנִי שִׁשִּׁים וְאַחַת כְּמִשְׁפָּחָיו . פָּעֲמוֹ וְאֶרְחוּ בְּשִׁיוּר סְמָנָיו . עַד לָחֵם מִשְׁנִים הַמְּטָר . יוצאי :

וּבְכֵן וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה :

אָז רוֹב נִסִּים הִפְלֵאתָ בַּלַּיְלָה . רֹאשׁ אַשְׁמוּרֹת זֶה הַלַּיְלָה . גַּר צֶדֶק נִצַּחְתּוֹ כְּנֶחֱלַק לוֹ לַיְלָה . ויהי בחצי הלילה : דַּנְתָּ מְלָךְ גְּרַר בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה . הִפְחַדְתָּ אֲרַמִּי בְּאֶמֶשׁ לַיְלָה . וַיְשַׂר שָׂרָה עַל מַלְאָךְ וַיּוּכַל לוֹ לַיְלָה . ויהי בחצי הלילה : זֶרַע בְּכוֹרֵי פַּתְרוֹס מָחַצְתָּ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה . חֵילָם לֹא מָצְאוּ בְּקוּמָם בַּלַּיְלָה . טִיסַת נְגִיד הֲרַשְׁתָּ סְלִיתָ בְּכוֹכְבֵי לַיְלָה . ויהי בחצי הלילה : יָעֵץ מְחָרֵף לָנוּפַף אִוֵּי הוֹבַשְׁתָּ פְּגָרָיו בַּלַּיְלָה . כָּרַע בֵּל וּמֻצָּבוֹ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה . לְאֵישׁ חֲמוּדוֹת נִגְלָה רָז חָזוּת לַיְלָה . ויהי בחצי הלילה : מְשַׁהֵבֶר בְּכֵלֵי קוֹדֶשׁ נֶהֱרַג בּוֹ בַּלַּיְלָה . נוֹשַׁע מִבּוֹר אֲרָיוֹת פּוֹתֵר בְּעִתּוֹתֵי לַיְלָה . שְׁנָאָה נָטַר אֲגָגִי וְכָתַב סְפָרִים בַּלַּיְלָה . ויהי בחצי הלילה : עוֹרַרְתָּ נִצָּחֲךָ יָיָ כְּנֶגֶד שְׁנַת לַיְלָה . פּוֹרָה תִּדְרוֹךְ לְשׁוֹמֵר מַה מִּלַּיְלָה . צָרַח כַּשּׁוֹמֵר וְשָׁח אָתָא בוֹקֶר וְגַם לַיְלָה . ויהי בחצי הלילה : קָרֵב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה . רָם הוֹדַע כִּי לְךָ הַיּוֹם אַף לְךָ הַלַּיְלָה שׁוֹמְרִים הַפְקֵד לְעִירְךָ כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה הָאֵר כְּאוֹר יוֹם חֶשְׁכַת לַיְלָה . ויהי בחצי הלילה :

וּבְכֵן כָּל מַחֲמַצְתָּ לֹא תַאֲכֵלוּ :

אָבָא בְחִיל לְהִתְיַצְּבָה . בְּמַעֲמַד פְּנֵי הַבָּה . נַשְׁתִּי לְרוֹמֵם וְלִשְׁגֹּבָה . מַרְשׁוּת רָגוּל מֻרְכָּבָה : הָלוּל קוֹנִי אַקְשִׁיבָה . וּבְחַקֵּר דָּתוֹ אֶתְיַשְּׁבָה . וְאֵת לָדַעַת אַחֲשְׁבָה מַטְעַם הַבְּמֵי יְשִׁיבָה : טוֹעַן עוֹלֵב אַבְּלִיבָה . יְהֵבִי עָלָיו אַשְׁלִיכָה . בְּרֹשׁ לְפָנָיו אֶתְהַלְּכָה . לְפָתוֹחַ בְּדָבָר הֲלָכָה : כְּלַת פִּי גְּרוּשָׁה . נוֹצֵר חֶסֶד אַקְרִישָׁה . כַּלָּל בְּדֵאָה חֲדָשָׁה . מַרְשׁוּת עֵרָה הַקְּדוֹשָׁה : פְּנֵי יְשָׁרִים דּוֹבֵר . צְחָצוּחַ אֲמָרִים אֲגַבֵּר . קַדְמָתִי לְטוֹל בְּסֶכֶר . רָשׁוּת מֻכָּר וְחָבֵר : שַׁבַּי חִילִי הָאֲמַץ . הַעֲרִיךְ קֶט וְקוֹטֶן . לְבָאֵר בְּלִי שְׁמָץ . הַלְכוֹת בְּעוּר חָמֵץ .

אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל בָּשָׂר . חוֹק לְעַמּוֹ טָהֵר . וְהַזְהִירֵם בִּכְתָב מוּסָר . לְבָרוֹק חָמֵץ אוֹר לְאַרְבָּעָה עָשָׂר : בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין בְּשׁוּקָא . אוֹר הַנֵּר יָפָה לְבְדִיקָה . אֵין בּוֹרְקִין לֹא לְאוֹר הַחַמָּה וְלֹא לְאוֹר הַלְּבָנָה וְלֹא לְאוֹר הָאֲבוּקָה . וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל בְּעוּר חָמֵץ בְּחָקָה : נֵר מִצְוָתִי תּוֹרָה אוֹר דְּבָרָא . וּמֵיר צָרִיךְ לְבָטֵל הַשְׁאָר בְּאִמִּירָה . וַיְמָא הָבִי כָּל חֲמִירָא דְּאִבָּא בְּהָדָא דִּירָה . דְּלָא הֲמָתֵיהּ וּדְלָא בְּעִרְתֵּיהּ לְבָטֵל וְלָהֲוֵי כְּעַפְרָא : דְּאִי מְשַׁהְכַת לְאַחַר אוֹתָהּ שָׁעָה . אֵינוֹ חָנָב כָּבֵל יַרְאֶה וּבְכֵל יִמְצֵא

לְפִשְׁעַת זְהִרוּצָה זַחַר בְּרִיקָתוּ לָאֲבוֹל חָמֵץ
לְשָׁבָעָה. מַה שֶׁמְּשַׁיֵּר נַיְחָנוּ בְּצִנְעָה: הֵיכָא דְּבָרַק
בְּחוֹרֵי בֵּיתָא. וְהֵיכָא אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ רְמִשְׁתָּא.
דְּחַדָּא מִנַּיְהוּ פַּחֲתָא. לְבָרוֹק מַרִישָׁא שְׁתָּא חוּלָּדָה
לְקַחְתָּה. וְכֵן הֶנוּ רַבָּנָן בְּפִרְקִין. דְּחוֹרֵי בֵּיתָא
וְגִרְקִין. עִלָּאֵי וְתַתָּאֵי אִינָן נִבְדָּקִין. וְאִטְצְעִים
זְקוּקִין: וְהָרוּ נַג הַיְצִיעַ וְנַג מִגְדָּלִין. וְרֶפֶת בָּקָר
וּמִתְבֶּן וְלוּלִין. וְאוֹצָרוֹת יַיִן וְשֶׁמֶן הַנָּעוּלִין. לְבָרוֹק
חָמֵץ בְּלֵי עוֹלִין: חוֹר שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבִירוֹ. זֶה וָזֶה בּוֹדֵק
עַד שֶׁמַּגִּיעַ וּמְכַטֵּל שְׁאָרוֹ. וְכֵן בֵּין יְהוּדִי וְאַרְמַאי
חַיָּב לְבָעֵרוֹ. בְּלֵימוֹ מִכָּל שֶׁכֵּן יֵאָמֵר הָאַרְמַאי
כְּשֶׁפּוֹ וְחָבְרוֹ: טָעֲנוּ הַמְפָרֵשׁ וְהֵיוֹצֵא בָּשְׁנָא.
וְאֵין דַּעְתּוֹ קוֹדֶם פֶּסַח לְחָזְרָה. תּוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם
בְּעֵי לְבָעֵר חֲמִירָא. לְפָנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם אֵין זָקוּק
לְבָעֵרָה: יִשְׂרָאֵל דְּחָמֵץ אִתְפְּקַד לֵיהּ. וַלֵּיתֵיהּ
לְמָרֵיהּ לְמִשְׁקְלֵיהּ. נִטְרֵיהּ עַד אַרְבַּע דְּחָוֵי לְאַכְלֵיהּ.
שְׁלִים אַרְבַּע וְלָא אָתָא לְנִכְרֵי מִיבְּעֵי לֵיהּ:
כְּשֶׁנִּפְלָה מַפּוֹלֶת עַל חָמֵץ בְּעִרְבֵי פְּסָחִים. וְכָלֵב
אֵין יָכוֹל לְחַפֵּשׂ אַחֲרָיו בְּטוּחִים. הֲרֵי הוּא כְּמִבְעָר
עֲרָאִים פְּקָחִים. וְכַמָּה חֲפִישַׁת הַכָּלֵב שְׁלֹשָׁה
טְפָחִים: לְמִדּוֹ בֵּי מִלְּחֵי וּבֵי קִירֵי נְקוּבִים. וּבֵי
הַטְּרִים וְצִיבִים. לִבְרוֹק אוֹתָם חֲבָבִים. וְחָצֵר פְּטוּרָה
מִכָּל הָעוּרְבִים: מוֹצֵא חָמֵץ בְּפֶסַח בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ.
כּוֹפֶה עָלָיו כְּלֵי בְּלֵי רִאשׁוֹנִי. וְאִם שֶׁל הֶקְדֵּשׁ הוּא
שָׁם צָרִיךְ לְכַסּוֹתוֹ. לְפִי שֶׁבְּרֵלִין מְאוֹתוֹ: נָפַל וּפִתְּלֵי
וְיוֹרֶה. רִאשְׁתַּבַּשׁ בָּהוּ חָמֵץ חֲמִירָא. צָרִיךְ
לְנַעֲלִינְהוּ וַיְתִים בְּנוֹ רִבָּא וְעִירָא. וּלְרִבָּא לִיעֲבַד
גַּרְנָפָא וּלְרַחְמֵיהּ בְּנוּרָא: סַפְּנֵי דְּאִשְׁתַּמַּשׁ בָּהוּ
חֲמִירָא לַאֲרוּחֵי. אִם אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן חֲדָשִׁים הֵם
מִשְׁבָּחִין. וְאִי לָא מַגְעִילִין בְּרוֹתְחִין. וּבִכְלֵי רִאשׁוֹן
הֵם מִצְטָרְכִין. וְעַד פְּרוּר מִגְעִילִין בְּרוֹתְחִין: עִנְּדוּ
אֲגָנֵי וְקַנְצֵעֵי דְּקוּנְיָא וּפַחֲרָא. אַף עַל גַּב דְּמִפְלֵיט
לְהוּ שַׁפִּיר לְאִשְׁתַּמּוּשֵׁי בְּהוּ אֲסִירָא. וְאַף עַל גַּב
דְּרוּחֵין וְאִבָּא לְמִיכַּר דְּשַׁלִּיט בְּהוּ אֲוִירָא. אֲפִילּוּ
הָכִי קַיְמָא אִסּוּרָא: פְּחַר קְדֵרוֹת אֵין צָרִיךְ לְפַלְּחָא.
אֲבָל כִּשְׁהֵי לֵיהּ עַד בָּעֵר פְּסָחָא. וּקְעָרוֹת מִתְּרוֹת
כִּי שְׁקִיל מִדּוֹרָא עֲלֵיהוּ לְאַנָּחָא. וּבוּרְמֵי דְּגָלְלָא
שָׁרֵיָן בְּהֲרָחָה: צָעֵי דְּמִשְׁהֵי בְּהוּ חֲמִירָא בְּשִׁאַר
יוֹמֵי. כְּבֵית שַׁאר שְׁחִמּוּצוֹ קְשֶׁה דָּמֵי. וְאִי אִקְרָאֵי
אוֹתִיבֵיהּ וְלָא אִשְׁתַּמּוּשֵׁי בְּהוּ עַמְיָה. לְאִשְׁתַּמּוּשֵׁי בְּהוּ
שַׁפִּיר דָּמֵי: קְטוֹף בֵּינַיִם וְשָׁטַן עֲבִידִין. כִּלְמֵילַשׁ
בְּהוּ לֵילֵי קְמַאי קִפְּדִין. וַאֲמַתַּן דְּלָא מְבִילֵן
מְבִילִין. דְּלָא לְמֵילַשׁ בְּהוּ הוּא הַדִּין: דְּקִיקֵי
מְצוֹת עִישִׁין יֵכֶר לְעָגוּן. וְלִשְׁטַן צָרִיךְ לְשַׁמְּרָן
מֵחְמִיץ בְּהָגוּן. וְחֵרֶס שׁוֹטֶה וְקַטָּן אֵין לָשִׁין דְּלָמָא
שָׁנוּ אַף עַל גַּב דְּאַפְיֵהּ יִשְׂרָאֵל בֵּר דַּעַת לָא
נָהֲנוּ: שֶׁט שֶׁאֵין לָשִׁין בְּכֵת אַחַת לְמַעְלָה

(ח"ג)

מֵחֲמִשָּׁה דְּבָרִים קֶמַח וְכֵן לַחְלָה. וְכֵן בֵּיצִים כְּמִנְיַן
לַחְלָה. וְהָעוֹמֵר מוּתָּר לָהּ. וְהָאִשָּׁה לֹא תָלוּשׁ אֶלָּא
בְּמַיִם שֶׁלָּנוּ הַלַּיְלָה: תְּמִימִים שֶׁנּוּ בְּמִשְׁנַת
הַמַּהֲלָלָה. מַי נִשְׁמִישׁוֹ שֶׁל נָחְתּוֹם יִשָּׁפְכוּ מִבְּנֵי
שְׁמַחְמִיצִין סָלָה. וְאִמְרִינַן שָׁרֵי לְהוּ בְּמָקוֹם מְדָרָן
דְּלָא לַיְתֵי בְּהוּ לְיַדֵּי תַּקָּלָה. תַּמּוּ הַלָּכוֹת בִּיעוּר
וְהַגָּעָלָה: יַיִן כִּי יִתְאַדֵּם. לְמַצָּנָה הוּא מְקַדֵּם.
לְצֵאת בּוֹ חוֹבַת יְדֵי אָדָם. אִם אֵין קַנְדִּישׁוֹן וּמְכֻשָּׁל
נָאָדָם: וְאַרְבַּע כּוֹסוֹת הַלָּלוּ. צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּהֶן
כְּדֵי רְבִיעִית בְּלֵי יָקֵלּוּ. אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים
אֲלוּ בְּאֵלּוּ. וּמְסַלְּקִין לְתִינוֹקוֹת קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִין כְּדֵי
שֶׁיִּשְׁאֲלוּ: סְחוֹ שֶׁהַנָּשִׁים צְרִיכוֹת לְאֻמְצָה. בְּכָל
מִילֵּי דְּפִסְחָא בְּלֵי שְׁמָצָה. אַף עַל גַּב דְּמִצְוֹת עֲשֵׂה
שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא בָּהֶם לֹא נִמְצָא. שֶׁכָּל שֶׁנִּשְׁנוּ בְּכָל
תֹּאכַל חָמֵץ יָשְׁנוּ בְּקוּם אֱכוֹל מַצָּה: פְּרִישׁוּ בְּשָׁפָה
גְּדִיבָה. מַצָּה וְיַיִן צָרִיךְ הֶסְבָּה. מְרוֹר אֵין בּוֹ כֵּן
חוֹבָה. וּמְבָעֵי לֵיהּ לְכַסְבּוּסֵי טוּבָא: הֶסֵבָּת יַיִן
הֶסְבָּה אֵינָהּ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמָּא יְקַדֵּים קְנַת
לוּשׁוֹ וְיָבֹא לִידֵי סַפֵּנָה: פְּרִקְדָן לָא מִן חֶשְׁבָּנָא.
וְאִשָּׁה אֵינָהּ צְרִיכָה וְאִם חֲשׁוּבָה הִיא נְדוֹנָהּ: קַבֵּי
אָב מֵסֵב הַבֵּן בְּדִיצָּה. הַלָּמִיד בִּפְנֵי רַבּוֹ אֵינוֹ
רָאוּי לְפָרְצָה. אֲבָל בִּשּׁוּלְיָא דְּנַגְרֵי צָרִיךְ לְהַסֵּב
בְּמִרוּצָה. וְהַשְּׁכֵחַ שֶׁאָכַל מִצָּה מִשּׁוּם שֶׁהוּא מֵסֵב
נָצָא: טָעֲנוּ לַחֲטוֹף מַצָּה בְּלֵילֵי פְּסָחִים. כְּדֵי שֶׁלֹּא
יִישְׁנוּ הַפְּרָחִים. וְחַיָּבִין בָּרָגֶל לָהֲיוֹת שְׁכֵחִים.
בְּמִקְדָּשׁ בָּבָשָׂר וְהַשְּׁתָּא בֵּין רַקָּחִים: נָשִׁים חַיָּבוֹת
לְשַׁמּוֹחַ וּלְהַרְנִין. בְּכָבָל בְּבִגְדֵי צְבָעוֹנִים. הָאָרֶץ
יִשְׂרָאֵל בִּבְגְדֵי פִּשְׁתָּן הַמְלֻבָּנִים. וְהָאֲנָשִׁים בְּיַיִן
מִתְעַדְּנִין: בְּעֶרֶב הַפֶּסַח סָמוּךְ לְמִנְחָה רִאשׁוֹנָה.
לֹא יֹאכַל אָדָם עַד הָאִישׁוֹן. וּבְבֵאוֹ מְבִית רְחָשׁוֹן.
מְזוֹנָן לוֹ כּוֹם רִאשׁוֹן: רִאשׁוֹן מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן. וְאַחַר
כָּךְ קִדּוּשׁ וְזֶמֶן וְאֵינוֹ אוֹמֵר נָא עֲדַיִן. שֶׁצָּרִיךְ לְאָכְזְרוּ
בָּאֲגָדָה וְרָאוּי לְכוֹפְלוֹ אַיִן. וְשָׁתֵי וּמְשֵׁי יָדֵיהּ וְאֵינוֹ
מְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם: שָׁקַל נַרְגִּילָא אוֹ כַּרְכָּא
אוֹ כוֹסְבָרְתָּא אוֹ חָמָא. וְיָטְבוֹל בַּחֲרוֹסֶת וְיָבָרֵךְ
בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה. וְכַד אָבִיל יָחֵצָה אֶת מַשְׁ"ץ
מִצּוֹת וְאֵין בְּרָכָה עָמָהּ. מְחֵצָה בְּקַעֲרָה וּמֵחֵצָה
בְּשֻׁלְחָן לְהָשִׁימָהּ: מוּשָׁךְ מֵהַקַּעֲרָה שְׁנֵי הַבְּשִׁילֵי
דְּאִנּוּן בִּישְׂרָא וְכַוְּרָא צְלִילֵי. אִי נַמִי גַּרְכָּא
וּבְשׁוּלֵי. וּמַגְבִּיהַּ קַעֲרָה וְלֵיקָא הָא לַחְמָא עַנְיָא
כְּלֵיהּ: וּמוֹזְגִין לוֹ כּוֹס שֵׁנִי מֵאַרְבַּעַת הָאֵל. וְאֵין
הַבֵּן מַאֲבִיו שׁוֹאֵל. מָה נִשְׁתַּנָּה מִלֵּילוֹת זֶה לַיְלָה.
וְגוֹמֵר הָאֲגָדָה עַד נָאֵל יִשְׂרָאֵל: אַחַר דְּשָׁתֵי
מְשֵׁי יָדֵיהּ. וּמְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם לְחוֹדֵיהּ.
וְשָׁרֵי הַמּוֹצִיא עַל הַשְּׁלִשָׁה דְּעָנֵי תַּרְתֵּי דִּיסֵי.
וְלָא אָבִיל מִנַּיְהוּ אֲכַתֵּי יָדֵי: לוֹקֵחַ פְּרוּסָה וּמְבָרֵךְ
לְאָכוֹל מַצָּה בְּמֶלֶא. וּבְהֵנִי דְּהַהִיא דְּהַמּוֹצִיא

אוֹכֵל וְכוֹלֶל . וּמְבָרֵךְ בַּחֲוֶרֶת בָּאֲבוֹל מָרוֹר וְטוֹבֵל
וּבוֹלֵל . וְהָדָר אָכִיל מַצָּה וּמָרוֹר בְּלָא בְּרָכָה
וְכוּרְכָן בְּבַת אַחַת כְּהִלֵּל : חָלִיף לְבַשָּׂה כְּתַי
וְעָבִיר כִּי הַאי גַּוְנָא עַד הָכָא . וְאַחַר כָּךְ עוֹשִׂים
סְעוּדָתָן כָּל צָרְכָּהּ . וּכְזַיִת מַצָּה בָּאַחֲרוֹנָה
צְרִיכִין לֶאֱכָלָהּ . וְנוֹטְלִין וְלֹא מְבָרְכִין שְׁתַּיִם
אַחֲרוֹנִים חוֹבָה וְאֵין טָעוּנִין בְּרָכָה : זוֹכֵר בִּשְׁלִישִׁי
כְּרֹבַּת מָזוֹנוֹ . וְלִשְׁאָר הַבָּתִּים תַּחֲלָה וְטוֹעֵם הַפּוֹס
עַד מִשָּׁלוֹ אֵינוֹ . וּבְרָבְיעִי הַלֵּל מִצְרֵי לְתַנּוֹ . כָּל
יְמֵעוּם כְּלוּם בְּאִישׁוּנוֹ : קְמָעָא לְשָׁהוֹת כַּיִּם יְכַנֵּם.
אִם חוֹלָה הוּא אוֹ אִסְטֶנֶס . וּבְעֵי לְמִשְׁתֵּי חַמְרָא
מְשׁוּם אֶנֶס . לוֹמַר בְּחַמִישִׁי הַלֵּל הַגָּדוֹל יְשַׁתֵּנֶס :

חֶסֶל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ . כָּבָל מִשְׁפָּטוֹ
וְחֻקָּתוֹ . כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ . כֵּן נִזְכֶּה
לַעֲשׂוֹתוֹ : זֶה שׁוֹכֵן מְעוֹנָה . קוֹמֵם קָהָל עֲדַת מִי
מָנָה . בְּקָרוֹב נָהֵל נִטְעֵי כַנָּה . פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה :

וּבֵן לְךָ תַּעֲלֶה קְדוֹשָׁה כִּי אַתָּה קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעַ :

אֵין עָרוֹךְ אֵלֶיךָ לְהַגִּיד וְלִדַבֵּר . חֵקֶר פְּלָאֶי
נִסֶּיךָ לְהָבִין וּלְסַבֵּר . מַה יָּקָר חַסְדְּךָ מִבֵּין
מִצְעֲדֵי נָבָר . מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ נוֹתֵן
הַעֲצוּמוֹת וְעוֹז לְהִתְגַּבֵּר . וּבְנֵי אָדָם בְּצִלְּךָ
יֶחֱסְיוּן אֹרַח הָאֲבִיר.הֵרִיתָ הָגוּי וְהַגְדַּלְתָּ הַשְׂמָחָה
לִבְנֵי עֵבֶר . בְּמִשּׁוּל רָשָׁע עַל עָם דַּל לִישׁוּעָתֶךָ
סוֹבֵר . וְנִתְאַוַּרְתָּ כַּחֲנִינוֹתֶיךָ מְפֻזָּר וּמְפוּרָד לְכַנֵּס
וּלְחַבֵּר . וְעוֹרַרְתָּ אַהֲבַת יְשָׁנֵי חֶבְרוֹן שׁוֹבְנֵי קֶבֶר .
וְנִדְנַדְתָּ רִינֵי קְנָסוֹת וַחֲבָלוֹת עַל חוֹבְרֵי חֶבֶר .
וְהִבְנַעְתָּם בְּדַם וְצִפַּרְדְּעִים וְכִנִּים וְעָרוֹב וְדֶבֶר .
וְשִׁבַּרְתָּ רָאשֵׁי הַנִּין עַל רֵיב לֹא לוֹ מִהֵעָבֵר . כִּי
לְפָנֶיךָ כְּשָׁלוֹן גּוֹבַהּ וְגָאוֹן לְפָנֶיךָ שָׁבָר . וּמַה יָּעוֹז
צִיץ הַשָּׂדֶה וְיָמִיו כְּצֵל עוֹבֵר . לְנָבוֹהַּ עַל גָּבוֹהַּ
עָפָךְ הָרִים וּמִשְׁבָּר . וְהוּא בַּעַל גְּמָלוּת אֵלֶיךָ
הַמִּשְׁפָּט מְיֻשָּׁרִים דּוֹבֵר . וּמִצְמִיחַ יְשׁוּעָה לְקָוָיו
וְעָמִים תַּחְתֵּיהֶם יִדְבַּר : וְעָלֵינוּ הִפְלִיא חַסְדָּיו
וְנָשָׂא גַּם . וְגָמַל גְּמָלָתָנוּ מִכָּל בַּעֲלֵי אוֹנָם .
וְהִבְנִיעָם בְּצַעַם וְצָרָה בְּחוֹרֵי אָוֶן וְהָגָם . וּמִלּוּשׁ
בְּצִיר עַד חִמְצָתוֹ דָּגָם בְּאוֹנִים לְהָקִגָם . וְאָוֵר
חֲלָצָיו חָזַק וְאַמֵּץ לְהִשְׁתַּגָּם . בְּקֶרֶב יְעֵרִים
וְגֵנֶד נוֹזְלִים בְּגָם . וּבָאָרֶץ לֹא זָרְעָה אוֹתָם כְּלָכֶל
וּפְרָגִים . לָכֵן לָנוּ לְהוֹדוֹת עַל כָּל נֵס וְגֵם : לָמָּה
פֶּסַח בָּא מִן הַצֹּאן . שֶׁפֶּסַח וְחָסַל עַל קְרוּאֵי צֹאן .
וּרְוֹעָה מְקַבֵּץ טְלָאִים מִשָּׁם וְגֹאֲלָם מִבַּעֲלֵי לָצוֹן :
וְלָמָּה לְקִיחָתוֹ קוֹדֶם לְשְׁחִיטָתוֹ יָמִים אַרְבָּעָה . וְנֵהֶן
לְטוּלִים וְעֲרֵלִים נִפְסָל בְּהֵיא הַשָּׁעָה . כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ
בְּנֵיהֶם מְצוּיוֹת לְהִשְׁתַּעְשָׁעָה . שֶׁפִּבֵּר בָּא עַת
דּוֹדִים וְזֵמֶן שְׁבוּעָה . וְהָיוּ מְתֻבּוֹסָסִים בְּשָׁנֵי דָמִים
שֶׁהֵצָמִים יְשׁוּעָה : וְלָמָּה נִתְּנַת רֹאשׁוֹ עַל הַמִּשְׁקוֹף
וּשְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת . שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ כְּזִבְחוֹת בְּמָקוֹם רוֹאִים
אוֹתָם לַחָּתוּת . זֶבַח שָׁלֹשׁ כְּזִבְחוֹת שֶׁל אַב הַמַּטְּ
נִרְמָזוֹת . שֶׁבְּדָן וּבֵית אַל וַאֲלוֹן מוֹרֶה נֶהֱרָזוֹת : וְלָמָּה
אֲבִילַת חָמֵץ לְשֵׁשׁ שָׁעוֹת . זֶבַח לְחַפָּזוֹן שְׁבִינָה
לְהַעֲבִיר גְּזֵרוֹת רָעוֹת . מְדֻלָּג עַל הַדְּרִים מְקֻפָּץ עַל
הַנְּעָוֹת : וְלָמָּה אֲבִילַת מַצָּה לְחָם עוֹנִי . שֶׁלֹּא
הִסְפִּיק בָּצֵק לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנֶּאֱלַם מֵעוֹנִי : וְלָמָּה
בְּמָרוֹר שֶׁהֵמְתִּיקוּ רַךְ וְסוֹפוֹ קָשֶׁה . שֶׁנִּמְרְרוּ תְּלָלָה
בְּפֶה רַךְ וְלִבְסוֹף בְּעוֹל קָשֶׁה : וְלָמָּה טְבִילוֹ
בְּחַרוֹסֶת . זֶבַח לְטִיט שֶׁאָשָׁה וּבַעֲלָה דוֹרֶסֶת : וְלָמָּה
תַּבְלִין בְּתוֹכוֹ מְגֻבָּלִין כְּמוֹ מַלְבֵּן . זֶבַח לְגִפּוּץ עַם
לְקוֹשֵׁשׁ קַשׁ לַתֶּבֶן : וְלָמָּה שְׁנֵי מִינֵי בָשָׂר בְּצֵד עוּגָה.
אֶחָד זֶבַח לְפֶסַח וְאֶחָד זֶבַח חֲגִיגָה : וְלָמָּה מְנִיחִין
קְעָרָה קוֹדֶם וְמַנָּה . כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה תִּינוֹק וְיִשְׁאַל מַה
נִּשְׁתַּנָּה : וְלָמָּה שְׁאֵר יְרָקוֹת בְּאֵין תַּחְלָה . לְפִטּוּר
חֲבֵרַת שֶׁל מִצְוָה בְּרָכָה רְאִיָה לָהּ . וְשֶׁאֵין לוֹמַר שְׁתֵּי
בְּרָכוֹת בְּאַחַת שֶׁתִּהְיֶה אוֹ אֲבִילָה . וְאִי אָפְשָׁר לֶאֱכוֹל
וְלִשְׁתּוֹת כְּאַחַת בְּשִׁבְעָה בְּרָכוֹ מִלְּא . וְכֵן בִּשְׁתֵּי
מְצוֹת פּוֹטְרִין מַהֲלָה לְחַלָּה . עַל כִּי אֵין לָשָׁנוֹת
בִּשְׁתֵּי בְּרָכוֹת . מְבָרֵךְ עַל זוֹ וְעַל זוֹ וְאֵינוֹ אוֹכֵל עַד
שֶׁיְּגַמוֹר שְׁתֵּי בְּרָכוֹת : וְלָמָּה אַרְבַּע פּוֹסוֹת מְצֻיָּנוֹת
בְּזֹה הַלַּיְלָה . זֶבַח לְאַרְבַּע גְּאֻלּוֹת שֶׁנִּתְבַּשְּׂרוּ בָהֶם
עַם סְגֻלָּה . יְצִיאָה וְהַצָּלָה לְקִיחָה וּגְאֻלָּה .
וּלְהוֹדוֹת בָּהֶם וְלַהֵּן בָּם הַהֻלָּה . לְחוֹבַט אַרְבַּע
פּוֹסוֹת שֶׁל יְפִיפִיָּה עֻגָלָה . וּבְדֵי לְשַׁבֵּר אִמּוֹת עָמְמוּת
מְשֻׁקָּצוֹת בְּגִעְילָה . בְּאַרְבַּע פּוֹסוֹת הַכְּתוּבִים בָּם
שֶׁהֵם פּוֹס הַהַרְעָלָה . וּכְנֶגְדָּם לְהַשְׁקוֹתֵנוּ אַרְבַּע
פּוֹסוֹת שֶׁל הַמְּלָה : וְלָמָּה מְכַבִּין בְּמִטָּה כְּבוּדַּת
וּבְלוּלָה . זֶבַח לְחֵרוּת וְרִבּוּי עֲנִיֵּי כָבוֹד בַּחֲתוּלָה .
שֶׁבֵּן דַּרְכָּךְ בְּנֵי מְלָכִים לְנַהוֹג כָּבוֹד וּלְהַלְכָּלָה .
שֶׁעִטַּרְנוּ קְדוּשַׁ עֶשֶׂר מְלוּכָה וְתִהְלָה . וּבֵרַר
לְהוֹדִיעַ עִם מַרְעִיתוֹ לִהְיוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה . כִּי
לֵאלֹהִים מָגֵנֵי אֶרֶץ מְאֹד נַעֲלָה : נַעֲלָה בְּקָדְשָׁתוֹ
מְרוֹם וְקָדוֹשׁ . כִּי אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים הוּא בְּכָל מִינֵי
קְדֻשָּׁה . דָּרְפוּ בְּקְדֻשָּׁה וְהָלוּכוּ בְּקְדֻשָּׁה . דִּבּוּרוֹ
בְּקְדֻשָּׁה יְשִׁיבָתוֹ בְּקְדֻשָּׁה . חֲשִׁיפַת זְרוֹעוֹ בְּקְדֻשָּׁה
נָאֶה וְאַדִּיר בְּקְדֻשָּׁה : הוּא קָדוֹשׁ וְעִמּוֹ קָדוֹשׁ .
וְכָל מְשָׁרְתָיו קְדוֹשִׁים . אֵין כְּקְדֻשָּׁתוֹ וְאֵין דּוֹמֶה לוֹ .
יִקְדֹּשׁ בְּקְרוֹבָיו . וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו . וְנֶעֱרָץ
בְּסוֹד קְדוֹשִׁים . נִשְׂגָּב בְּרְבָבוֹת אֲרָאלִים . אֵילֵי
קֹדֶשׁ מְשׁוֹרְרִים וּמְהֻלָּלִים . בְּשִׁיר קוֹדֶשׁ עֵירִין
וְקַדִּישִׁין . רוֹעֲשִׁים וּרְעֵישִׁים בְּקוֹדֶשׁ הַקְּדֻשִּׁים :
עֲתִים חֲשִׁים וְעֲתִים מְטַלְּלִים . וְלַבְּקָרִים מִתְחַדְּשִׁים .
מַקִּיפִים כֻּם הַמַּרְכָּבָה וּקְדֻשַּׁת הַשֵּׁם מְפָרְשִׁים .
וְשָׁלוּשׁ קְדֻשָּׁה לָקָדוֹשׁ נְנוֹרָא מְקֻדָּשִׁים : נכתוב ואב

מוֹרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ סֶלָה חַי וְקַיָּם שֶׁהַנַּחְתִּי תְּפִלִּין
נִשְׁקַתְּי בְּרֵ ה . רַבָּה אֲכִיעֲנָתֶךָ :

קודם לכיסת הטלית קטן יאמר זה :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת צִיצִת :

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתְּהֵא חִשּׁוּבָה
מִצְוַת צִיצִת לְפָנֶיךָ כְּאִלּוּ קִיַּ ִיתָ בְּכָל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ
וְכַוָּנוֹתֶיהָ וּתְרי״ג מִצְוֹת הַתְּלוּיִם בָּהּ אָמֵן סֶלָה :

כשיכוסה טליתו מטליתו גדול יאמר ברכי

בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ יְיָ אֱלֹהַי גָּדַלְתָּ מְאֹד הוֹד וְהָדָר לָבָשְׁתָּ :
שִׁמְלָה אוֹר כַּשַּׂלְמָה נוֹטֶה שָׁמַיִם כַּיְרִיעָה :

קודם שיעטף בטלית גדול יאמר זה :

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ
לְיַחֵד שֵׁם יה בויה בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל . הִנְנִי
מִתְעַטֵּף גּוּפִי בְּצִיצִית כָּךְ תִּתְעַטֵּף נִשְׁמָתִי ורמ״ח אֵ״בְרֵי וש״ס
גִּידֵי בְּאוֹר הַצִּיצִית הָעוֹלֶה תִּרְי״ג בְּשֵׁם שֶׁאֲנִי מִתְכַּסֶּה בְּטַלִּית
בָּעוֹלָם הַזֶּה אֲזֹכֶה לְחַלּוֹקָא דְּרַבָּנָן וּלְטַלִּית נָאֶה לֶעָתִיד הַבָּא
כֵּן עֲנָן . וְעַל יְדֵי מִצְוַת צִיצִית הִנָּצֵל נַפְשִׁי רוּחִי וְנִשְׁמָתִי
וְחֵלְקִי מִן הַחִיצוֹנִים וְהַקְּלִפּוֹת . יִפְרֹשׂ כְּנָפָיו עָלֵיהֶם וְיַצִּילֵם
מִכָּשׁוֹל יָעִיר קִנּוֹ עַל גּוֹזָלָיו יְרַחֵף . וִיהִי חֲשׁוּבָה מִצְוַת צִיצִית
לְפָנֶיךָ בָּרוּךְ הוּא כְּאִלּוּ קִיַּמְתִּיהָ בְּכָל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ
וְכַוָּנוֹתֶיהָ וּתְרי״ג מִצְוֹת הַתְּלוּיִם בָּהּ . אָמֵן סֶלָה :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית :

וישכב כשגמר לעטף ויאמר פה יקר

מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן :
יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם : כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים
בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר : מְשׁוֹךְ חַסְדְּךָ לְיוֹדְעֶיךָ וְצִדְקָתְךָ
לְיִשְׁרֵי לֵב : קודם קשם תפילין יאמר זה :

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ
לְיַחֵד שֵׁם יה בויה בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל . הִנְנִי
מְקַיֵּם מִצְוַת תְּפִלִּין לְקַיֵּם מִצְוַת בּוֹרְאִי צִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין
בַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ וְקִשַּׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ
הֵם אַרְבַּע פָּרָשִׁיוֹת אֵלּוּ . שְׁמַע . וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ . קַדֵּשׁ . וְהָיָה
כִּי יְבִיאֲךָ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יִחוּדוֹ וְאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּעוֹלָם וְשֶׁנִּזְכּוֹר
שָׁם וְנִפְלְאוֹת שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ כְּתִיבָתָן מְסֻמָּרִים וַאֲשֶׁר לוֹ הַכֹּחַ
וְהַמֶּמְשָׁלָה בְּעֶלְיוֹנִים וְכִתְיבָתָן לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כִּרְצוֹנוֹ וְצִוָּנוּ
לְהָנִיחַ עַל הַיָּד לְזִכָּרוֹן זְרוֹעַ הַנְּטוּיָה וְקָשׁוּיָא עֻגָּד הַלֵּב לְשִׁעְבּוּד
נֶפֶשׁ תְּמוּרָה וְסִכְלוּת לְבָנוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְעַל רֹאשׁ
עֶגֶר הַמּוֹחַ שֶׁהִנְשָׁמָה שְׁבְּמוֹחִי עִם שְׁאָר הַגּוּפִי וְכוֹלְ יְ כֻלָּם יִהְיוּ
לְשִׁעְבּוּדִים לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ . וְשָׁמַעְתָּ בִּכְתִיבַת תְּפִלִּין יִתְחַשֵּׁךְ

עַל לְהִיוֹת לִי תַּיִּים אֲרוּכִים וְשָׁנִים וְשָׁמַעְתָּ קוֹלִי וְהַחֲשִׁבוּת קְדוּשׁוֹת
עָלַי תְּהֵרוֹר חֶפְצִי תָּמִין בְּכָל וְשֶׁלֹּא יַחְשְׁבוּ וְלֹא יַחְזְרוּ בְּנֵי עֵשָׂו
תָּהֵי וְיִנְיַתֵּנִי לַעֲבוֹד אֶת יְיָ כְּאֶחָד עִם לְבָבֵנוּ : וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתְּהֵא חְשׁוּבָה מִצְוַת הַנַּחַת תְּפִלִּין
לְפָנֶיךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּאִלּוּ קִיַּמְתִּיהָ בְּכָל פְּרָטֶיהָ וְדִקְדּוּקֶיהָ
וְכַוָּנוֹתֶיהָ וּתְרי״ג מִצְוֹת הַתְּלוּיִם בָּהּ אָמֵן סֶלָה :

וישכב כשגמר לעטף יאמר זה :

מַה יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן :
יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם : כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים
בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה אוֹר : מְשׁוֹךְ חַסְדְּךָ לְיוֹדְעֶיךָ וְצִדְקָתְךָ
לְיִשְׁרֵי לֵב : קודם קשם תפילין יאמר זה :

לְשֵׁם יִחוּד קֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ
לְיַחֵד שֵׁם יה בויה בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל . הִנְנִי
מְקַיֵּם מִצְוַת תְּפִלִּין לְקַיֵּם מִצְוַת בּוֹרְאִי צִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין
בַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ וְקִשַּׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטוֹטָפוֹת בֵּין עֵינֶיךָ
הֵם אַרְבַּע פָּרָשִׁיוֹת אֵלּוּ . שְׁמַע . וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ . קַדֵּשׁ . וְהָיָה
כִּי יְבִיאֲךָ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יִחוּדוֹ וְאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ בְּעוֹלָם וְשֶׁנִּזְכּוֹר
שָׁם וְנִפְלְאוֹת שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ כְּתִיבָתָן מְסֻמָּרִים וַאֲשֶׁר לוֹ הַכֹּחַ
וְהַמֶּמְשָׁלָה בְּעֶלְיוֹנִים וְכִתְיבָתָן לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כִּרְצוֹנוֹ וְצִוָּנוּ
לְהָנִיחַ עַל הַיָּד לְזִכָּרוֹן זְרוֹעַ הַנְּטוּיָה וְקָשׁוּיָא עֻגָּד הַלֵּב לְשִׁעְבּוּד
נֶפֶשׁ תְּמוּרָה וְסִכְלוּת לְבָנוֹ לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְעַל רֹאשׁ
עֶגֶר הַמּוֹחַ שֶׁהִנְשָׁמָה שְׁבְּמוֹחִי עִם שְׁאָר הַגּוּפִי וְכוֹלְ יְ כֻלָּם יִהְיוּ
לְשִׁעְבּוּדִים לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ . וְשָׁמַעְתָּ בִּכְתִיבַת תְּפִלִּין יִתְחַשֵּׁךְ

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין :

ויאמר תפילה של ראש ויכרך :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת הְּפִלִּין :

וחיבק יאמר זה :

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד :
וּמְחַכְּמְתְּךָ אֵל עֶלְיוֹן רִ״צִיאֵל עֲלֵי וּמִבִּינָתְךָ תְּבִינֵנִי .
וְתַחְמְדֵךְ הַ״גְּרִיאֵל עָלַי וּבְגְבוּרָתְךָ תַּצְנִית אוֹיְבַי וְקָמַי : וְשִׁמְךָ
הַטּוֹב תָּרִיק עַל שְׁבָעָה קְנֵי הַמְּנוֹרָה לְהַשְׁפִּיעַ טוּבָה לְקְרִיוֹקִיקִי
פּוֹתַחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן :

סמ״ך כוכר סגם כריכות על סמלכם סמלמים ואמר :

וְאַרְשַׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם . וְאַרְשַׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט
וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים . וְאַרְשַׂתִּיךְ לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעְתְּ אֶת יְיָ :

ויאמר פרשה ז :

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר : קַדֶּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא : וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם
זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק
יַד הוֹצִיא יְיָ אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ : הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים
בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב : וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְיָ אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ אֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ וְעָבַדְתָּ אֶת הָעֲבֹדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה : שִׁבְעַת
יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַיְיָ : מַצּוֹת יֵאָכֵל אֶת שִׁבְעַת
הַיָּמִים וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חָמֵץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלֶךָ :
וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי
מִמִּצְרָיִם : וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה
תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצִיאֲךָ יְיָ מִמִּצְרָיִם : וְשָׁמַרְתָּ אֶת
הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה : וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ יְיָ אֶל אֶרֶץ
הַכְּנַעֲנִי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְךָ וְלַאֲבֹתֶיךָ וְנָתְנָהּ לָךְ : וְהַעֲבַרְתָּ כָל פֶּטֶר
רֶחֶם לַיְיָ וְכָל פֶּטֶר שֶׁגֶר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכָרִים לַיְיָ : וְכָל
פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה שֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם
בְּבָנֶיךָ תִּפְדֶּה : וְהָיָה כִּי יִשְׁאָלְךָ בִּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֹּאת וְאָמַרְתָּ
אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים : וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה
פַרְעֹה לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהֲרֹג יְיָ כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם עַד
בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַיְיָ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזְּכָרִים וְכָל בְּכוֹר
בָּנַי אֶפְדֶּה : וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי
בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְיָ מִמִּצְרָיִם :

תפלה קודם התפלה

סמכר סמסד סמפוכסם סים סלהי מ״ם אליסלך א״ל :

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתִּשְׁמַע קוֹל
שַׁוְעָתִי וְתַאֲזִין וְתַאֲוִין לְקוֹל תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִיו
שֶׁתִּבְיֵן לִבָּנוּ וְתָכוֹן מַחְשְׁבוֹתֵינוּ וְתִשְׁנֵר תְּפִלָּתֵנוּ בְּפִינוּ
בְּקוֹל שׂוֹשָׂה וְרוֹחַ נִשְׁבָּרָה . וְאַתָּה אֵל רַחוּם בְּרַחֲמֶיךָ רַבִּים וְהַסְתִּירְךָ תְּרַחֵם וְתִסְלַח וְתְכַפֵּר לָנוּ וּלְכָל עַמְּךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל פֶּה שֶׁחָטָאנוּ וְהִעְוִינוּ וְהִרְשָׁעְנוּ וּפְשַׁעְנוּ
לְפָנֶיךָ . כִּי נַגְלֵי וְיוֹדֵעַ לְפָנֶיךָ כִּי לֹא בְּמֹרֶד וּבְמֶעַל חָלִילָה וְחָלִילָה פְּרִיט אֶת מִיךְ וְדִבְרֵי תּוֹרָתְךָ וּמִצְוֹתֶיךָ כִּי אִם פְּרוֹעַ
הַיֵּצֶר בְּקִרְבֵּנוּ תָּמִיד לֹא יָנוּחַ וְלֹא יִשְׁקֹט עַד אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵינוּ אֶל תְּאוֹת הַשֵּׁפֶל הַזֶּה וְאֶל הַכְּלִי וְסִבְלוֹל אֶת מַחְשְׁבוֹתֵינוּ
הַטְּהוֹרוֹת אֲשֶׁר בְּשָׁעָה שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹמְדִים לְהִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ וְלִבְקֹשׁ עַל נַפְשֵׁנוּ אוֹתָהּ מְבַלְבֵּל אֶת מַחְשְׁבוֹתֵינוּ הַטְּהוֹרוֹת וְאֵין

מה טובו אהליך יעקב משכנותיך
ישראל : ואני ברוב . חסדך אבוא
ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך:
יי אהבתי מעון ביתך ומקום משכן כבודך:
ואני אשתחוה ואכרעה אברכה לפני
עושי : ואני תפלתי לך יי עת רצון אלהים
ברב חסדך ענני באמת ישעך:

כשנכנס לבית הכנסת יאמר זה

אדון עולם אשר מלך
בטרם כל יציר נברא :
לעת נעשה בחפצו כל . אזי מלך שמו נקרא :
ואחרי הכלות הכל . לבדו ימלוך נורא : והוא היה .
והוא הוה . והוא יהיה בתפארה : והוא אחד ואין
שני . להמשיל לו להחביריה : בלי ראשית בלי
תכלית . ולו העוז והמשרה : והוא אלי וחי גואל
וצור חבלי בעת צרה : והוא נסי ומנוס לי . מנת
כוסי ביום אקרא : בידו אפקיד רוחי . בעת אישן
ואעירה : ועם רוחי גויתי . יי לי ולא אירא :

אני יכולים לעשות בעדנו כי נחרש שכיחנו עיניהנו עד בושה וכשל
כח הסבל מריב הצדות ותשובות ישרות ואזכן לבן אחוה אל
רחים ותנון עשות עמנו כמו שהבטחתנו על ידי נאמן בייתך
אמרות את אשר אחון ורחמתני את אשר ארחם ותשרו חיל את
על זי שאיתו הנון ואינו בראי כי יון דרכך להיטיב לדעים
ולטובים כי נלוי וידוע לפניך אפקתנו וצערנו ושיחנו על אשר
אין אנו יכולים לקרב עצמנו לעבודתך ולדבק לבנו בך באמת
ובחפים אהה על נפשנו אשי עליו מאד אבינו שבשמים. ואתה
תחיינו נא ורחמיך וחסדיך הגדולים והמרוכים עזינו לגרש
והכניע את יצרנו הרע מקרבנו ותעזר בו שיסור וילך מאחנו
ולא יסית אותנו להריחנו מעבודתיך חלילה ואל יגלה בלבנו
שום מחשבת רשת חן בחסדך חן בחלחה הלילה בפרט בעת
שאנחנו עומדים בתפלה לפניך או בשעה שאנחנו לימודים בתורתך
ובשעה שאנחנו עסקים בפתוחיך תהא מחשבתנו זכה צלולה
וברורה וחוקה באמת ובלבב שלם כרצונך הטוב עמנו. ותחזר
לבבנו ולבב כל ישראל עבך ליחדך בשמות ובאהבה לעבוך
עבודה הישרה המקובלת לפני כסא כבודך והקדש אותנו
בלבבנו תמיד בלי הפסק . ותהא אמונתך קשורה בלבנו כיתר
שלא תמוש . ותעביר מעלינו כל המסכים המבדילים בינינו
לבינך אבינו שבשמים . ותצילנו מכל המכשולות ומשיות אל
תעכב ואל תמשוך ואל תכליסנו תהא עם פינו בעת תפלתנו
יעם ידינו בעת שנעבדו תם לבנו בעת מחשבותינו תהבר
אבינו שבשמים אל סלא רחמים עייהר את לבבנו וכחשבותינו
הדבורנו ומעשינו וכל תנועותינו והרגשותינו הידועות לנו וישינו
ידועות לנו העלות והנסתרות שיהא הכל ביחוד אליך באמת
ברחמים כלי שיח מחשבת פשל תלילה ושחר לבנו וקרשנו חרת
עליו סים פחדיך ושחרנו באהבתך ובחפלתך ותפץ שחבתך
ויראתך בלבנו תמיד כלי הפסק בכל עת תכול ופן ובכל מקום
פלבתנו ובשכבנו ובקומנו תבאר תמיד רוח קדשך בקרבנו
ונשפון תמיד בך ובגדולתך ובאהבתך וביראתך ובחורתך
שנכתב ושנעל פה העלה הנסתר ובמצותיך לירח שפך הנבור
הנורא השפורנו פן הפנויות ותצאות ופן תכנס ותקדמנו
העצבות תרכילות ישאר פחד רשת ומכל דבר המפסיד
עבודתך הקדושה והטהורה שלפני תשפיל רוח קדושך
עליו שנתיה דבקים בך תמיד שתזקק תמיד אליך יותר ויותר.
ממדריגה למדרגה תעלנו עד שנוכה לבא לפעלת אביהינו הקדושים
אברהם יצחק ויעקב אנשים יעמוד לנו שתשמע בקול תפלתנו
שנהיה תמיד נעים בעת שנתפלל אליך עלינו או על שום אחד
מעמך ישראל על יחיד או על רבים ותשמח ותתאחר בנו ונעשות
פרי לפעלה . ישורש למטה ואל תוכור לנו המאחינו וכפרע
חטאת נעורינו כמאמר דוד המלך ע"ה המאות נעורי ופשעי
אל תזכור . והרחיק עונותינו ופשעינו לזכות והקפיע עלינו
בעולם התשובה תמיד הרחור לשוב אליך בלב שלם ולחקן את
אשר פגמנו בשמחתיך הקדושים והם ורים ותצילנו מקטגא איש
מרורו ולא תפלה קנאת אחרם על לבנו ולא קנאתנו על אחרים .
ואדרבה תן בלבנו שנראה כל אחד את חברינו בדרך הישר והרצוי
ושנדבר כל אחד את חברו בדרך הישר והרצוי לפניך ושנה
תפלה שים שנאת סאוד על חבירו חלילה ותחוק ואחבתך באהבתה אליך כאשר נלוי וידוע לפניך שיהא הכל נתת רוח אחד
את סיקר כוונתינו ואם אין לנו שכל לכוין את לבבנו אליך את תלמדנו אשר נרע באמת כחת רצונך הטוב ולא כל
פתחנניים אנחנו לפניך אל סלא רחמים שתקבל את תפלתנו ברחמים וברצון ואמן כן יהי רצון :

יָדִיד נֶפֶשׁ אָב הָרַחֲמָן מְשׁוֹךְ עַבְדְּךָ אֶל רְצוֹנֶךָ יָרוּץ עַבְדְּךָ כְּמוֹ אַיָּל יִשְׁתַּחֲוֶה אֶל מוּל הֲדָרֶךָ יַעֲרֹב לוֹ יְדִידוּתֶךָ מִנְּפֶת צוּף וְכָל טָעַם :

תִּזְרַח נָא וְיָפִיעַ הָעוֹלָם נַפְשִׁי תוֹלַת אַהֲבָתֶךָ אָנָּא אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ בְּהַרְאוֹת יָקָר עֻזֶּךָ וְתִתְגַּלֶּה וְתִתְחַזֵּק עָלֶיהָ אֲהָבְתְּךָ אָז תִּתְאַפֵּק וְלֹא תִתְאַפֵּק עוֹד :

יָחִישׁ נָא רַחֲמֶיךָ וְחוּסָה נָא עַל בֵּן אֲהוּבְךָ כִּי זֶה כַּמָּה נִכְסוֹף נִכְסַפְתִּי לִרְאוֹת בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ . אָז תִּתְאַפֵּק לִי וְחוּסָה נָא וְאַל תִּתְעַלָּם :

הָגֵל נָא יְפִרוֹם חֲבִיבֵי גְּלִי אֶת קֶסֶת שָׁלוֹמֶךָ . תָּאִיר אֶרֶץ כְּבוֹדֶךָ . נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בָּךְ . כִּי מְהֵרָה אֱהָב כִּי בָא מוֹעֵד :

וְהָיָה כִּימֵי עוֹלָם :

יִגְדַּל אֱלֹהִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח. נִמְצָא וְאֵין עֵת אֵל
קְצִיאוֹתָיו: אֶחָד וְאֵין יָחִיד כְּיִחוּדוֹ. נֶעְלָם וְגַם אֵין
סוֹף לְאַחְדוּתוֹ: אֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גּוּף. לֹא
נַעֲרוֹךְ אֵלָיו קְדֻשָּׁתוֹ: קַדְמוֹן לְכָל דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא.
רִאשׁוֹן וְאֵין רֵאשִׁית לָרֵאשִׁיתוֹ: הִנּוֹ אָדוֹן עוֹלָם. לְכָל
נוֹצָר יוֹרֶה גְּדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ: שֶׁפַע נְבוּאָתוֹ נָתַנּוּ
אֶל אַנְשֵׁי סְגֻלָּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ: לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה
עוֹד. נָבִיא וּמַבִּיט אֶת תְּמוּנָתוֹ: תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן
לְעַמּוֹ אֵל. עַל יַד נְבִיאוֹ נֶאֱמַן בֵּיתוֹ: לֹא יַחֲלִיף
הָאֵל וְלֹא יָמִיר דָּתוֹ. לְעוֹלָמִים לְזוּלָתוֹ: צוֹפֶה וְיוֹדֵעַ
סְתָרֵינוּ. מַבִּיט לְסוֹף דָּבָר בְּקַדְמָתוֹ: גּוֹמֵל לְאִישׁ
חֶסֶד כְּמִפְעָלוֹ. נוֹתֵן לָרָשָׁע רָע כְּרִשְׁעָתוֹ: יִשְׁלַח
לְקֵץ הַיָּמִין מְשִׁיחֵנוּ. לִפְדּוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתוֹ:
מֵתִים יְחַיֶּה אֵל בְּרוֹב הַבְּדוֹ בָּרוּךְ עֲדֵי עַד
שֵׁם תְּהִלָּתוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר
אֶת הָאָדָם בְּחָכְמָה וּבָרָא בוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים
חֲלוּלִים גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ שֶׁאִם יִפָּתֵחַ
אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסָּתֵם אֶחָד מֵהֶם אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם
וְלַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ אֲפִילוּ שָׁעָה אֶחָת: בָּרוּךְ אַתָּה
יְיָ רוֹפֵא כָל בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲסוֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֶב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ
וּבְפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ
(תאצאי צאצאינו) וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ
יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לִשְׁמָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה
יְיָ הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר
בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר
כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ
וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר הַפֵּאָה וְהַבִּכּוּרִים
וְהָרָאָיוֹן וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְהַלְמוּד תּוֹרָה. אֵלּוּ
דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן
קַיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא: וְאֵלּוּ הֵן כִּבּוּד אָב וָאֵם
וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שַׁחֲרִית
וְעַרְבִית וְהַכְנָסַת אוֹרְחִים וּבִקּוּר חוֹלִים וְהַכְנָסַת
כַּלָּה וּלְוָיַת הַמֵּת וְעִיּוּן תְּפִלָּה וַהֲבָאַת שָׁלוֹם בֵּין
אָדָם לַחֲבֵרוֹ וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּם:

אֱלֹהַי נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה הִיא
אַתָּה בְרָאתָהּ אַתָּה יְצַרְתָּהּ אַתָּה נְפַחְתָּהּ

בִּי וְאַתָּה מְשַׁמְּרָהּ בְּקִרְבִּי. וְאַתָּה עָתִיד
לְטָלְהּ מִמֶּנִּי וּלְהַחֲזִירָהּ בִּי לֶעָתִיד לָבֹא:
כָּל זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדֶה אֲנִי
לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי רִבּוֹן כָּל
הַמַּעֲשִׂים אֲדוֹן כָּל הַנְּשָׁמוֹת: בָּרוּךְ אַתָּה
יְיָ הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לְפְגָרִים מֵתִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן
לַשֶּׂכְוִי בִינָה לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה:
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי:
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עֶבֶד:
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹקֵחַ עִוְרִים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַתִּיר אֲסוּרִים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹקֵף כְּפוּפִים:
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם רוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמָּיִם:
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה לִי כָּל צָרְכִּי:
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר הָכִין מִצְעֲדֵי גָבֶר:
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה:
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה:
בָּא"י אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּעֲבִיר
שֵׁנָה מֵעֵינַי וְתְנוּמָה מֵעַפְעַפָּי:

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי
שֶׁתַּרְגִּילֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ וְדַבְּקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְאַל תְּבִיאֵנוּ
לֹא לִידֵי חֵטְא וְלֹא לִידֵי עֲבֵרָה וְעָוֹן וְלֹא לִידֵי נִסָּיוֹן
וְלֹא לִידֵי בִזָּיוֹן וְאַל תַּשְׁלֵט בָּנוּ יֵצֶר הָרָע וְהַרְחִיקֵנוּ
מֵאָדָם רָע וּמֵחָבֵר רָע וְדַבְּקֵנוּ בְּיֵצֶר הַטּוֹב וּבְמַעֲשִׂים
טוֹבִים וְכוֹף אֶת יִצְרֵנוּ לְהִשְׁתַּעְבֵּד לָךְ וּתְנֵנוּ הַיּוֹם
וּבְכָל יוֹם לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל
רוֹאֵינוּ וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ
הַגּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי
שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם מֵעַזּוּת פָּנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים.
מֵאָדָם רָע. וּמֵחָבֵר רָע. וּמִשָּׁכֵן רָע. וּמִפֶּגַע רָע.
וּמִשָּׂטָן הַמַּשְׁחִית מִדִּין קָשֶׁה וּמִבַּעַל דִּין קָשֶׁה. בֵּין
שֶׁהוּא בֶּן בְּרִית וּבֵין שֶׁאֵינוֹ בֶּן בְּרִית:

אלהינו ואלהי אבותינו זכרנו בזכרון טוב לפניך ופקדנו בפקודת ישועה ורחמים כשמי שפי קדם וזכר לנו אהבת הקדמונים אברהם יצחק וישראל עבדיך את הברית ואת החסד ואת השבועה שנשבעת לאברהם אבינו בהר המריה ואת העקידה שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח ככתוב בתורתך:

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר
אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ
אֲשֶׁר אָהַבְתָּ אֶת יִצְחָק וְלֶךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה
עַל אַחַד הֶהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ
אֶת חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיְבַקַּע עֲצֵי
עֹלָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרָחֹק: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם
אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד כֹּה

וְנִשְׁתַּחֲוֶה

וְהִשְׁתַּחֲוֶה וְנוֹדֶה לְפָנָיו: וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֲצֵי הָעוֹלָה וַיָּשֶׂם עַל יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמַּאֲכֶלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְּנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיָּבֹאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיָּשֶׂם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים: וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכֶלֶת לִשְׁחֹט אֶת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אֵלָיו מַלְאַךְ יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר אַל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנַּעַר וְאֶל תַּעַשׂ לוֹ כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי יְרֵא אֱלֹהִים אָתָּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אַיִל אַחַר נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ בְּקַרְנָיו וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאַיִל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְיָ יִרְאֶה אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יְיָ יֵרָאֶה: וַיִּקְרָא מַלְאַךְ יְיָ אֶל אַבְרָהָם שֵׁנִית מִן הַשָּׁמָיִם: וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם יְיָ כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת בִּנְךָ אֶת יְחִידֶךָ: כִּי בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְהַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחוֹל אֲשֶׁר עַל שְׂפַת הַיָּם וְיִרַשׁ זַרְעֲךָ אֵת שַׁעַר אֹיְבָיו: וְהִתְבָּרְכוּ בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי: וַיָּשָׁב אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו וַיָּקֻמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל בְּאֵר שָׁבַע: וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בִּבְאֵר שָׁבַע:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכָּבַשׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ אֶת רַחֲמָיו סִבַּן יְחִידוֹ וְרָצָה לִשְׁחֹט אוֹתוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם כֵּן יִכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעַסְךָ מֵעָלֵינוּ וְיִגְּלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מִדּוֹתֶיךָ וְתִכְבֹּשׁ אֶתְנוּ לִפְנִים מִשּׁוּרַת דִּינֶךָ וְתִתְנַהֵג עִמָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּמִדַּת הַחֶסֶד וּבְמִדַּת הָרַחֲמִים וּבְטוּב הַגָּדוֹל יָשׁוּב הָרוֹן אַפְּךָ מֵעַמְּךָ מֵעִירֶךָ בְּאַרְצֶךָ וּמִנַּחֲלָתֶךָ. וְקַיֵּם לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת הַדָּבָר שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ כָּאָמוּר וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר:

וְלֹעֻמָּם יְהֵא אָדָם יָרֵא שָׁמַיִם בְּסֵתֶר וּבְגָלוּי וּמוֹדֶה עַל הָאֱמֶת וְדוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבּוֹ וְיַשְׁפֵּם וְיאַבֵּד

רִבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים לֹא עַל צִדְקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ. כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים. מָה אֲנַחְנוּ מָה חַיֵּינוּ מָה חַסְדֵּנוּ מָה צִדְקוֹתֵינוּ מָה יְשׁוּעָתֵנוּ מָה כֹּחֵנוּ מָה גְּבוּרָתֵנוּ: מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הֲלֹא כָּל הַגִּבּוֹרִים כְּאַיִן לְפָנֶיךָ וְאַנְשֵׁי הַשֵּׁם כְּלֹא הָיוּ וַחֲכָמִים כִּבְלִי דָעַת וּנְבוֹנִים כִּבְלִי הַשְׂכֵּל כִּי רוֹב מַעֲשֵׂיהֶם תֹּהוּ וִימֵי חַיֵּיהֶם הֶבֶל לְפָנֶיךָ וּמוֹתַר הָאָדָם אֵין כִּי הַכֹּל הָבֶל:

אֲבָל אֲנַחְנוּ עַמְּךָ בְּנֵי בְרִיתֶךָ בְּנֵי אַבְרָהָם אֹהֲבְךָ שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לוֹ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה. וְרַע יִצְחָק יְחִידוֹ שֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ עֲדַת יַעֲקֹב בְּנָךְ בְּכוֹרֶךָ שֶׁבָּאֲהַבָתְךָ שְׁאָהַבְתָּ אוֹתוֹ וּמִשִּׂמְחָתְךָ שֶׁשָּׂמַחְתָּ בּוֹ. קָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וְיֵשׁוּרוּן:

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְשַׁבֵּחֲךָ וּלְפָאֶרְךָ וּלְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ וְלָתֵת שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לְשִׁמְךָ. אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וּמַה נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ וּמַה יָּפָה יְרֻשָּׁתֵנוּ: אַשְׁרֵינוּ שֶׁאֲנַחְנוּ מַשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים עֶרֶב וָבֹקֶר וְאוֹמְרִים פַּעֲמַיִם בְּכָל יוֹם:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וקורין פרשה ראשונה על פרשה

אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם אַתָּה

הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם אַתָּה הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַתָּה הוּא לָעוֹלָם הַבָּא קָדֵשׁ אֶת שִׁמְךָ עַל מְקַדִּישֵׁי שִׁמֶךָ וְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בְּעוֹלָמֶךָ וּבִישׁוּעָתְךָ תָּרִים וְתַגְבִּיהַּ קַרְנָנוּ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְקַדֵּשׁ שִׁמוֹ בָּרַבִּים:

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבְכָל שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָעֶלְיוֹנִים אַתָּה אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין אֱלֹהִים: קָבַץ קָוֶיךָ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: יַבִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל בָּאֵי עוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכָל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ. אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם. וּמִי בְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ בָּעֶלְיוֹנִים אוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים שֶׁיֹּאמַר לְךָ מַה תַּעֲשֶׂה אֲבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם עֲשֵׂה עִמָּנוּ חֶסֶד בַּעֲבוּר שִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ וְנָקֵם לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִכָּל שֶׁבָּתוּב בָּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבְעֵת קַבְּצִי אֶתְכֶם כִּי אֶתֵּן אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכֹל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוּתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם אָמַר יְיָ:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַן נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם: וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם: בְּבֹאָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיְיָ: וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ וְהָיְתָה זֹאת לָהֶם חָק עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרוֹתָם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתִּרְחַם עָלֵינוּ וְתִמְחוֹל לָנוּ עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ וְתִכְפֹּר לָנוּ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִסְלַח לָנוּ עַל כָּל פְּשָׁעֵינוּ וְשִׁבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ קָרְבַּן הַתָּמִיד שֶׁיְּכַפֵּר בַּעֲדֵנוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם אֶת קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְיָ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד: אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: עֹלַת תָּמִיד הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיְיָ: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיְיָ: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים בְּזֹמֶן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם. כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יַד מֹשֶׁה נְבִיאֶךָ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ: וְשָׂחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: וְנֶאֱבַד בְּהִיטִיבוֹ אֶת הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְיָ לְדֹרֹתֵיכֶם:

שְׁנֵי בְנֵי רְבָנָן פְּסוּם הַקְּטֹרֶת בְּיֵצֶר. שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְשִׁבְעִים
בְּגִים הָיוּ בָהּ. שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים מָנִים כְּנֶגֶד יְמוֹת הַחַמָּה.
בְּגִים לְכָל יוֹם פְּרָס בְּשַׁחֲרִית וּפְרָס בֵּין הָעַרְבַּיִם. וּשְׁלֹשָׁה מָנִים
יְתֵרִים שֶׁמֵּהֶם מְכַנִּים כֹּהֵן גָּדוֹל מְלֹא חָפְנָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.
וְהַחִזְיוֹן לְמַרְאֵה עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְשׁוֹחֲקָן עַד שֶׁתֵּהָא דַקָּה
שֶׁתֵּהָא דַקָּה מִן הַדַּקָּה. וְאַחַד עֶשֶׂר סַמָּנִים הָיוּ בָהּ. וְאֵלּוּ הֵן
הַצֳרִי וְהַצִּפּוֹרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה.
מוֹר וּקְצִיעָה שִׁבּוֹלֶת נֵרְד וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר
מָנֶה. הַקּוֹשְׁטָ שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה. בּוֹרִית
נִרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יַיִן קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקִבֵּן תַּלְתָּא
וְאִם לֹא מָצָא יַיִן קַפְרִיסִין מֵבִיא חֶמֶר חִוָּרָן עַתִּיק. כָּלָח מְדוֹמִית
דּוּבְּא הָקֵב בְּמָלֵא עָשָׂן כְּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר אַף
צִפֹּת הַיַּרְדֵּן כְּל שֶׁהוּא וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסַּר אַחַת
מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצֳרִי אֵינוֹ צָלֹא שָׁרָף
הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה לָמָּה הִיא בָּאָה כְּדֵי
לְיַפּוֹת בָּהּ אֶת הַצְּפוֹרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יַיִן קַפְרִיסִין לָמָּה
הוּא בָּא כְּדֵי לְשָׁרוֹת בּוֹ אֶת הַצְּפוֹרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה וְהָלֹא
מִי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מִי רַגְלַיִם בַּמִּקְדָּשׁ
מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

תַּנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר בְּשִׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר הָדֵק הֵיטֵב הֵיטֵב
הָדֵק מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל יָפֶה לַבְּשָׂמִים פִּסְחָה לַחֲצָאִין כְּשֵׁרָה לִשְׁלִישׁ
וְלִרְבִיעַ לֹא שָׁמַעְנוּ: אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה הַכְּלָל אִם בְּמַדָּה
כָּשְׁרָה לַחֲצָאִין וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

תַּנְיָא בַּר קַפָּרָא אוֹמֵר אַחַת לְשִׁשִּׁים אוֹ לְשִׁבְעִים שָׁנָה
הָיְתָה בָּאָה שֶׁל שִׁירַיִם לַחֲצָאִין: וְעוֹד תָּנֵי בַּר קַפָּרָא אִלּוּ
הָיָה נוֹתֵן בָּהּ קוֹרְטוֹב שֶׁל דְּבַשׁ. אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמוֹד מִפְּנֵי
רֵיחָהּ: וַחֲמָה אֵין מַעֲרִבִין בָּהּ דְּבַשׁ. מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה אִמְרָה
כִּי כָל שְׂאוֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיי:

נ״ח יֵי צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: נ״ט יֵי
צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: ס׳ יֵי הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם
קָרְאֵנוּ: אַתָּה סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצָּרֵנִי רָנֵי פַלָּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה: וְעָרְבָה
לַיי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:

אֲמַיי הָיָה מְסַדֵּר סֵדֶר הַמַּעֲרָכָה מַשְׁמָא רִבְמָרָא וַאֲלַבָּא
דַּאֲבָּא שָׁאוּל. מַעֲרָכָה גְּדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל
קְטוֹרֶת. וּמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִדּוּר שְׁנֵי
גְּזָרֵי עֵצִים וְסִדּוּר שְׁנֵי גְּזָרֵי עֵצִים קוֹדֵם לְדִשּׁוּן מִזְבַּח הַפְּנִימִי
וְדִשּׁוּן מִזְבַּח הַפְּנִימִי קוֹדֵם לְהַטְבַּת חָמֵשׁ נֵרוֹת וְהַטְבַּת חָמֵשׁ
נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לְדַם הַתָּמִיד וְדַם הַתָּמִיד קוֹדֵם לְהַטְבַּת שְׁתֵּי
נֵרוֹת וְהַטְבַּת שְׁתֵּי נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לִקְטוֹרֶת וּקְטוֹרֶת קוֹדֶמֶת
לְאֵבָרִים וְאֵבָרִים לְמִנְחָה וּמִנְחָה לַחֲבִתִּין וַחֲבִתִּין לְנִסְכִּין
וְנִסְכִּין לְכוּסְפִּין וּכוּסְפִּין לְבָזִיכִין וּבָזִיכִין קוֹדְמִין לְתָמִיד
שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם שֶׁנֶּאֱכָר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ
חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים עָלֶיהָ הַשְּׁלֵם כָּל הַקְּרְבָּנוֹת כֻּלָּם:

אָנָא בְּכֹחַ גְּדֻלַּת יְמִינְךָ תַּתִּיר צְרוּרָה:	אב״ג יח״ץ
קַבֵּל רִנַּת עַמְּךָ שַׂגְּבֵנוּ טַהֲרֵנוּ נוֹרָא:	קר״ע שט״ן
נָא נְגֹר דּוֹרְשֵׁי יִחוּדְךָ כְּבָבַת שָׁמְרֵם:	נג״ד יכ״ש
בָּרְכֵם טַהֲרֵם רַחֲמֵם צִדְקָתְךָ תָּמִיד גָּמְלֵם:	בט״ר צת״ג
חָסִין קָדוֹשׁ בְּרוֹב טוּבְךָ נַהֵל עֲדָתֶךָ:	חק״ב מנ״ע
יָחִיד נֶאֱה לְעַמְּךָ פְּנֵה זוֹכְרֵי קְדֻשָּׁתֶךָ:	יג״ל פז״ק
שַׁוְּעָתֵנוּ קַבֵּל וּשְׁמַע צַעֲקָתֵנוּ יוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת:	שק״ו צי״ת

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

נכתם וכו״ט סין סימנים זה:

רבון העולמים אתה צויתנו להקריב קרבן התמיד במועדו ולהיות כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם ועתה בעונותינו חרב בית המקדש ובטל התמיד ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו ולא ישראל במעמדו ואתה אמרת ונשלמה פרים שפתינו. לכן יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיהא שיח שפתותינו חשוב ומקובל ופרוצה לפניך כאלו הקרבנו קרבן התמיד בזמנו ועמדנו על מכונו:

לשבת וביום הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עוֹלַת שַׁבָּת
בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עוֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

לר״ח וּבְרֹאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עוֹלָה לַיי פָּרִים בְּנֵי בָקָר
שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁה
עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים
סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לָאַיִל הָאֶחָד: וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן סֹלֶת
מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשָּׁמֶן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד עוֹלָה רֵיחַ נִיחוֹחַ אִשֶּׁה לַיי:
וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וּשְׁלִשִׁת הַהִין לָאַיִל וּרְבִיעִת
הַהִין לַכֶּבֶשׂ יַיִן זֹאת עוֹלַת חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: וּשְׂעִיר
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיי עַל עוֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ:

צִוָּה מִקוֹמָן שֶׁל זְבָחִים. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן
בַּצָּפוֹן פֶּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתָן בְּצָפוֹן
וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל
בֵּין הַבַּדִּים וְעַל הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב סְתָנַת
אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד
מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִצּוֹן אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב:
פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן
וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל
הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבַּח הַזָּהָב סְתָנַת אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת.
שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ
הַחִיצוֹן אִם לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב. אֵלּוּ וַאֲלוּ נִשְׂרָפִין
בְּבֵית הַדֶּשֶׁן: חַטַּאת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד אֵלּוּ הֵן חַטַּאת
הַצִּבּוּר שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת שְׁחִיטָתָן
בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן
אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת. כֵּיצַד עָלָה בְּקֶרֶשׁ
וּפָנָה לַכֶּבֶשׁ וּבָא לוֹ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית. מִזְרָחִית
צְפוֹנִית. צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. שְׁיָרֵי
הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִי. וְנֶאֱכָלִין לְפָנִים
מִן הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה
עַד חֲצוֹת:

הָעוֹלָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָהּ בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָהּ בִּכְלִי
שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָהּ טָעוּן אַרְבַּע מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וְשִׁבְעָה הַקָּשֶׁה
וְנִתּוּחָהּ וְכָלִיל לְאֵשִׁים:

וְבָחֵי שְׁלָמֵי צִבּוּר וַאֲשָׁמוֹת. אֵלּוּ הֵן אֲשָׁמוֹת. אֲשָׁם
גְּזֵלוֹת. אֲשָׁם מְעִילוֹת. אֲשָׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה. אֲשָׁם נָזִיר.
אֲשָׁם מְצוֹרָע. אֲשָׁם תָּלוּי. שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן
בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע.
וְנֶאֱכָלִין לְפָנִים מִן הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם
וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת:

הַתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה
וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר לְכָל
אָדָם בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת: הַבּוּכְרִים כֵּיצַד כֵּיוָצֵא בָהֶם
אֶלָּא שֶׁהַבּוּכְרִים נֶאֱכָלִין לְכֹהֲנִים לְנַשֵּׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם:

שְׁלָמִים קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה. וְדָמָן
טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר לְכָל אָדָם
בְּכָל מַאֲכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד: הַבּוּכְרִים כֵּיוָצֵא בָהֶם
אֶלָּא שֶׁהַבּוּכְרִים נֶאֱכָלִין לְכֹהֲנִים לְנַשֵּׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם:

הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן בְּכָל מָקוֹם
בָּעֲזָרָה וְדָמָן טָעוּן מַתָּנָה אַחַת. וּבַלְבַד שֶׁיִּתֵּן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד: שְׁנֵי
בַאֲכִילָתָן הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים וְהַמַּעֲשֵׂר לְכָל אָדָם. וְנֶאֱכָלִין
בְּכָל הָעִיר בְּכָל מַאֲכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד: הַפֶּסַח אֵינוֹ
נֶאֱכָל אֶלָּא בַלַּיְלָה וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד חֲצוֹת וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא
לִמְנוּיָו וְאֵינוֹ נֶאֱכָל צָלִי אֶלָּא כָּלִי:

נִפְלְאוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. פֶּתַח וְחוֹתֵם. וּמְגִדָּה שָׁוְא. מְכַוְּנִין אֶת הַפָּתוּחַ אֶחָד. וְכִמְנַיִן אֶת מִשְׁנֵי בְּתוּבִים. מִכָּל וָפֶן. וּמִכָּרֵב וּכְלָל. כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל אֵי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּפִי הַפְּרָט: כְּכָל שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְרָט. וּמְפֹרָט שֶׁהוּא צָרִיךְ לְכַלֵּל: כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא מִן הַכְּלָל לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד עַל עַצְמוֹ יָצָא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכְּלָל כֻּלּוֹ יָצָא: כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לְטַעוֹן טַעַן אֶחָד שֶׁהוּא כְּעִנְיָנוֹ יָצָא. וְלֹא לְהַחֲזִיר. כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לְטַעוֹן טַעַן אֶחָד שֶׁלֹּא כְּעִנְיָנוֹ יָצָא לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר: כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לְדוֹן בְּדָבָר הֶחָדָשׁ אִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לִכְלָלוֹ עַד שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ הַכָּתוּב לִכְלָלוֹ בְּפֵרוּשׁ: דָּבָר הַלָּמֵד מֵעִנְיָנוֹ. וְדָבָר הַלָּמֵד מִסּוֹפוֹ: וְכֵן שְׁנֵי כְתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה עַד שֶׁיָּבוֹא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְיַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:

קדיש דרבנן

מִזְמוֹר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד: אֲרוֹמִמְךָ יְיָ כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׂמַּחְתָּ אֹיְבַי לִי: יְיָ אֱלֹהָי שִׁוַּעְתִּי אֵלֶיךָ וַתִּרְפָּאֵנִי: יְיָ הֶעֱלִיתָ מִן שְׁאוֹל נַפְשִׁי חִיִּיתָנִי מִיָּרְדִי בוֹר: זַמְּרוּ לַיְיָ חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ: כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה: וַאֲנִי אָמַרְתִּי בְשַׁלְוִי בַּל אֶמּוֹט לְעוֹלָם: יְיָ בִּרְצוֹנְךָ הָעֱמַדְתָּה לְהָרְרִי עֹז הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל: אֵלֶיךָ יְיָ אֶקְרָא וְאֶל אֲדֹנָי אֶתְחַנָּן: מַה בֶּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל שָׁחַת הֲיוֹדְךָ עָפָר הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ: שְׁמַע יְיָ וְחָנֵּנִי יְיָ הֱיֵה עוֹזֵר לִי: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם יְיָ אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ:

הריני מוכן את פי להודות ולהלל ולשבח את בוראי לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה על ידי ההוא סתימו ונעלם בשם כל ישראל:

בָּרוּךְ שְׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ עֹשֶׂה בְרֵאשִׁית. בָּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה. בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם. בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ. בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת. בָּרוּךְ מְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לִירֵאָיו. בָּרוּךְ חַי לָעַד וְקַיָּם לָנֶצַח. בָּרוּךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל. בָּרוּךְ שְׁמוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הָאֵל הָאָב הָרַחֲמָן הַמְהֻלָּל בְּפִי עַמּוֹ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר בִּלְשׁוֹן חֲסִידָיו וַעֲבָדָיו. וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדְּךָ נְהַלֶּלְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבָחוֹת וּבְזִמְרוֹת נְגַדֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וְנַזְכִּיר שִׁמְךָ וְנַמְלִיכְךָ מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ. יָחִיד חֵי הָעוֹלָמִים. מֶלֶךְ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר עֲדֵי עַד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

הוֹדוּ לַיְיָ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ לוֹ שִׂיחוּ בְכָל נִפְלְאוֹתָיו: הִתְהַלְלוּ בְשֵׁם קָדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יְיָ וְעוֹ בַּקְּשׁוּ תָמִיד: זִכְרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מוֹפְתָיו וּמִשְׁפְּטֵי פִיהוּ: זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: זִכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק: וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶרֶץ כְּנַעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם: בִּהְיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר כִּמְעָט וְגָרִים בָּהּ: וַיִּתְהַלְּכוּ מִגּוֹי אֶל גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל עַם אַחֵר: לֹא הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעָשְׁקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: אַל תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי וְלִנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ: שִׁירוּ לַיְיָ כָּל הָאָרֶץ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם

אֶל יוֹם יְשׁוּעָתוֹ: סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו: כִּי גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים: כִּי כָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים. (כאן צריך להפסיק) וַיְיָ שָׁמַיִם עָשָׂה: הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקוֹמוֹ: הָבוּ לַיְיָ מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיְיָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיְיָ כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְפָנָיו הִשְׁתַּחֲווּ לַיְיָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ: חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל הָאָרֶץ אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בגוים בַּגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ: יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ יַעֲלֹז הַשָּׂדֶה וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ: אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיָּעַר כָּל הָעֵצִים כִּי בָא לִשְׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ: הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ: בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל הָעָם אָמֵן וְהַלֵּל לַיְיָ: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדוֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: אַתָּה יְיָ לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנִי: זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה: הָנֵּנוּ עוֹד לְאֱלֹהִים עַל יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים: נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נֹתֵן עֹז וְתַעֲצֻמוֹת לָעָם בָּרוּךְ אֱלֹהִים: אַל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הָנָּשֵׂא שׁוֹפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל עַל גֵּאִים: לְיְיָ הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶלָה: יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בּוֹטֵחַ בָּךְ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: הוֹשִׁיעָה אֶת עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת נַחֲלָתֶךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד הָעוֹלָם: נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה לַיְיָ עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא: כִּי בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ: יְהִי חַסְדְּךָ יְיָ עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: הַרְאֵנוּ יְיָ חַסְדֶּךָ וְיֶשְׁעֲךָ תִּתֶּן לָנוּ: קוֹמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ: אֱלֹהֵי יְיָ אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת מְצָרִים הָרְחֵב פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: וַאֲנִי בְּחַסְדְּךָ בָטַחְתִּי יָגֵל לִבִּי בִּישׁוּעָתֶךָ אָשִׁירָה לַיְיָ כִּי גָמַל עָלָי:

פ"ו מזמור לתודה לא נכתב יו"ד ולא כת"ף ולא כקו"ף ג"פ ולא כשי"ן כפי שכתוב כאן פעמים אלו:

מִזְמוֹר לְתוֹדָה הָרִיעוּ לַיְיָ כָּל הָאָרֶץ: עִבְדוּ אֶת יְיָ בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה: דְּעוּ כִּי יְיָ הוּא אֱלֹהִים הוּא עָשָׂנוּ וְלוֹ אֲנַחְנוּ עַמּוֹ וְצֹאן מַרְעִיתוֹ: בֹּאוּ שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה חֲצֵרוֹתָיו בִּתְהִלָּה הוֹדוּ לוֹ בָּרְכוּ שְׁמוֹ: כִּי טוֹב יְיָ לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וְעַד דֹּר וָדֹר אֱמוּנָתוֹ:

כאמור מתמילין כאן יהי כבוד:

מזמורים מג מזמרים בשבת וכו"ע וכפוסקים רכט:

לַמְנַצֵּחַ מִכְתָּם לְדָוִד: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ: יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אוֹמֶר וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה דָּעַת: אֵין אוֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם: בְּכָל הָאָרֶץ יָצָא קַוָּם. וּבִקְצֵה תֵבֵל מִלֵּיהֶם לַשֶּׁמֶשׁ שָׂם אֹהֶל בָּהֶם: וְהוּא כְּחָתָן יוֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ יָשִׂישׂ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹרַח: מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם

מוֹצָאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל קְצוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מֵחַמָּתוֹ׃
תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה
מַחְכִּימַת פֶּתִי׃ פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יְיָ
בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם׃ יִרְאַת יְיָ טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד
מִשְׁפְּטֵי יְיָ אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו׃ הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפָּז
רָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנוֹפֶת צוּפִים׃ גַּם עַבְדְּךָ נִזְהָר
בָּהֶם בְּשָׁמְרָם עֵקֶב רָב׃ שְׁגִיאוֹת מִי יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת
נַקֵּנִי׃ גַּם מִזֵּדִים חֲשׂךְ עַבְדֶּךָ אַל יִמְשְׁלוּ בִּי אָז
אֵיתָם וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע רָב׃ יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי
וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי׃

לְדָוִד בָּשַׁנְתּוֹ אֶת טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲכִימֶלֶךְ וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלַךְ׃
אֲבָרְכָה אֶת יְיָ בְּכָל עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי׃ בַּיְיָ תִּתְהַלֵּל
נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ׃ גַּדְּלוּ לַיְיָ אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ
יַחְדָּו׃ דָּרַשְׁתִּי אֶת יְיָ וְעָנָנִי וּמִכָּל מְגוּרוֹתַי הִצִּילָנִי׃ הִבִּיטוּ
אֵלָיו וְנִהָרוּ וּפְנֵיהֶם אַל יֶחְפָּרוּ׃ זֶה עָנִי קָרָא וַיְיָ שָׁמֵעַ וּמִכָּל
צָרוֹתָיו הוֹשִׁיעוֹ׃ חוֹנֶה מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם׃ טַעֲמוּ
וּרְאוּ כִּי טוֹב יְיָ אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה בּוֹ׃ יִרְאוּ אֶת יְיָ קְדֹשָׁיו
כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו׃ כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ וְדוֹרְשֵׁי יְיָ לֹא
יַחְסְרוּ כָל טוֹב׃ לְכוּ בָנִים שִׁמְעוּ לִי יִרְאַת יְיָ אֲלַמֶּדְכֶם׃ מִי
הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב׃ נְצֹר לְשׁוֹנְךָ
מֵרָע וּשְׂפָתֶיךָ מִדַּבֵּר מִרְמָה׃ סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ
שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ׃ עֵינֵי יְיָ אֶל צַדִּיקִים וְאָזְנָיו אֶל שַׁוְּעָתָם׃ פְּנֵי יְיָ
בְּעֹשֵׂי רָע לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זִכְרָם׃ צָעֲקוּ וַיְיָ שָׁמֵעַ וּמִכָּל צָרוֹתָם
הִצִּילָם׃ קָרוֹב יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב וְאֶת דַּכְּאֵי רוּחַ יוֹשִׁיעַ׃ רַבּוֹת
רָעוֹת צַדִּיק וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ יְיָ׃ שׁוֹמֵר כָּל עַצְמוֹתָיו אַחַת
מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה׃ תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה וְשֹׂנְאֵי צַדִּיק יֶאְשָׁמוּ׃
פּוֹדֶה יְיָ נֶפֶשׁ עֲבָדָיו וְלֹא יֶאְשְׁמוּ כָּל הַחוֹסִים בּוֹ׃

תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲדֹנָי אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ בְּדוֹר
וָדוֹר׃ בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וַתְּחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם
אַתָּה אֵל׃ תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם׃ כִּי
אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה׃
זְרַמְתָּם שְׁנָה יִהְיוּ בַּבֹּקֶר כֶּחָצִיר יַחֲלֹף׃ בַּבֹּקֶר יָצִיץ וְחָלָף לָעֶרֶב
יְמוֹלַל וְיָבֵשׁ׃ כִּי כָלִינוּ בְאַפֶּךָ וּבַחֲמָתְךָ נִבְהָלְנוּ׃ שַׁתָּה עֲוֹנֹתֵינוּ
לְנֶגְדֶּךָ עֲלֻמֵנוּ לְמאוֹר פָּנֶיךָ׃ כִּי כָל יָמֵינוּ פָּנוּ בְעֶבְרָתֶךָ כִּלִּינוּ
שָׁנֵינוּ כְּמוֹ הֶגֶה׃ יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרוֹת
שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָם עָמָל וָאֱוֶן כִּי גָז חִישׁ וַנָּעֻפָה׃ מִי יוֹדֵעַ
עוֹ אַפֶּךָ וּכְיִרְאָתְךָ עֶבְרָתֶךָ׃ לִמְנוֹת יָמֵינוּ כֵּן הוֹדַע וְנָבִא לְבַב
חָכְמָה׃ שׁוּבָה יְיָ עַד מָתָי וְהִנָּחֵם עַל עֲבָדֶיךָ׃ שַׂבְּעֵנוּ בַבֹּקֶר
חַסְדֶּךָ וּנְרַנְּנָה וְנִשְׂמְחָה בְכָל יָמֵינוּ׃ שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ
שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה׃ יֵרָאֶה אֶל עֲבָדֶיךָ פָּעֳלֶךָ וַהֲדָרְךָ עַל בְּנֵיהֶם׃
וִיהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ
וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ׃

יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן׃ אֹמַר לַיְיָ מַחְסִי
וּמְצוּדָתִי אֱלֹהַי אֶבְטַח בּוֹ׃ כִּי הוּא יַצִּילְךָ מִפַּח יָקוּשׁ מִדֶּבֶר
הַוּוֹת׃ בְּאֶבְרָתוֹ יָסֹךְ לָךְ וְתַחַת כְּנָפָיו תֶּחְסֶה צִנָּה וְסֹחֵרָה
אֲמִתּוֹ׃ לֹא תִירָא מִפַּחַד לָיְלָה מֵחֵץ יָעוּף יוֹמָם׃ מִדֶּבֶר בָּאֹפֶל
יַהֲלוֹךְ מִקֶּטֶב יָשׁוּד צָהֳרָיִם׃ יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וּרְבָבָה מִימִינֶךָ
אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ׃ רַק בְּעֵינֶיךָ תַבִּיט וְשִׁלֻּמַת רְשָׁעִים תִּרְאֶה׃
כִּי אַתָּה יְיָ מַחְסִי עֶלְיוֹן שַׂמְתָּ מְעוֹנֶךָ׃ לֹא תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה
וְנֶגַע לֹא יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ׃ כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל
דְּרָכֶיךָ׃ עַל כַּפַּיִם יִשָּׂאוּנְךָ פֶּן תִּגֹּף בָּאֶבֶן רַגְלֶךָ׃ עַל שַׁחַל
וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ תִּרְמֹס כְּפִיר וְתַנִּין׃ כִּי בִי חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵהוּ
אֲשַׂגְּבֵהוּ כִּי יָדַע שְׁמִי׃ יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֵהוּ עִמּוֹ אָנֹכִי
בְצָרָה אֲחַלְּצֵהוּ וַאֲכַבְּדֵהוּ׃ אֹרֶךְ יָמִים אַשְׂבִּיעֵהוּ וְאַרְאֵהוּ
בִּישׁוּעָתִי׃ אורך

הַלְלוּיָהּ הַלְלִי אֶת שֵׁם יְיָ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ׃ שֶׁעוֹמְדִים
בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ׃ הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב יְיָ זַמְּרוּ

יְיָ כְּלָךְ נְאוֹת לְבָשׁ לָבַשׁ יְיָ שׁוּז הָאָזַר אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: נְכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יְיָ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְיָ: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה קֹדֶשׁ יְיָ לְאֹרֶךְ יָמִים:

יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדֹר וָדֹר: יְיָ בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַכֹּל מָשָׁלָה: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ: יְיָ מֶלֶךְ יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יְיָ מַלְכוּתֵהּ עוֹלָם וְעֶד וְיֹאבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ: יְיָ הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים: רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ וַעֲצַת יְיָ הִיא תָקוּם: עֲצַת יְיָ לְעוֹלָם תַּעֲמוֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר: כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד: כִּי בָחַר יְיָ בְּצִיּוֹן אִוָּה לְמוֹשָׁב לוֹ: כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל סְגֻלָּתוֹ: כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְיָ עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: יְיָ הוֹשִׁיעָה כְּלָךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאוֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר רַב טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל חָסֶד: טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְיָ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר: סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְיָ בְּכָל דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְיָ לְכָל קוֹרָאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאוּהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְיָ אֶת כָּל אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ: אֲהַלְלָה יְיָ בְּחַיָּי אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי: אַל תִּבְטְחוּ בִנְדִיבִים בְּבֶן אָדָם שֶׁאֵין לוֹ תְּשׁוּעָה: תֵּצֵא רוּחוֹ יָשׁוּב לְאַדְמָתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ עֶשְׁתֹּנֹתָיו: אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׂבְרוֹ עַל יְיָ אֱלֹהָיו: עֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם הַשֹּׁמֵר אֱמֶת לְעוֹלָם: עֹשֶׂה מִשְׁפָּט לָעֲשׁוּקִים נוֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים יְיָ מַתִּיר אֲסוּרִים: יְיָ פֹּקֵחַ עִוְרִים יְיָ זוֹקֵף כְּפוּפִים יְיָ אֹהֵב צַדִּיקִים: יְיָ שֹׁמֵר אֶת גֵּרִים יָתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים יְעַוֵּת: יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ כִּי טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי נָעִים נָאוָה תְהִלָּה: בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם יְיָ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס: הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם: מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים לְכֻלָּם שֵׁמוֹת יִקְרָא: גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב כֹּחַ לִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר: מְעוֹדֵד עֲנָוִים יְיָ מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עָדֵי אָרֶץ: עֱנוּ לַייָ בְּתוֹדָה זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְּכִנּוֹר: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בַּעֲבִים הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר הַמַּצְמִיחַ הָרִים חָצִיר: נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ לִבְנֵי עוֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ: לֹא בִגְבוּרַת הַסּוּס יֶחְפָּץ לֹא בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה: רוֹצֶה יְיָ אֶת יְרֵאָיו אֶת הַיְחַלִּים לְחַסְדּוֹ: שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלַיִם אֶת יְיָ הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן: כִּי חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרָיִךְ בֵּרַךְ בָּנַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ: הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ: הַשֹּׁלֵחַ אִמְרָתוֹ אָרֶץ עַד מְהֵרָה יָרוּץ דְּבָרוֹ: הַנּוֹתֵן שֶׁלֶג כַּצָּמֶר כְּאֵפֶר יְפַזֵּר: מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ כְפִתִּים לִפְנֵי קָרָתוֹ מִי יַעֲמֹד: יְשַׁלַּח דְּבָרוֹ וְיַמְסֵם יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְלוּ מָיִם: מַגִּיד

דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל נּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת יְיָ מִן הַשָּׁמַיִם הַלְלוּהוּ בַּמְּרוֹמִים: הַלְלוּהוּ כָּל מַלְאָכָיו הַלְלוּהוּ כָּל צְבָאָיו: הַלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר: הַלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל הַשָּׁמָיִם: יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ: וַיַּעֲמִידֵם לָעַד לָעוֹלָם חָק נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר: הַלְלוּ אֶת יְיָ מִן הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל תְּהוֹמוֹת: אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִטּוֹר רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ: הֶהָרִים וְכָל גְּבָעוֹת עֵץ פְּרִי וְכָל אֲרָזִים: הַחַיָּה וְכָל בְּהֵמָה רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף: מַלְכֵי אֶרֶץ וְכָל לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל שִׁפְטֵי אָרֶץ: בַּחוּרִים וְגַם בְּתוּלוֹת זְקֵנִים עִם נְעָרִים: יְהַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוֹ עַל אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרוֹבוֹ הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ שִׁירוּ לַייָ שִׁיר חָדָשׁ תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים: יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם: יְהַלְלוּ שְׁמוֹ בְמָחוֹל בְּתֹף וְכִנּוֹר יְזַמְּרוּ לוֹ: כִּי רוֹצֶה יְיָ בְּעַמּוֹ יְפָאֵר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה: יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם: רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם: לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בַּגּוֹיִם תּוֹכֵחוֹת בַּלְאֻמִּים: לֶאְסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקִּים וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בָרְזֶל: לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב הָדָר הוּא לְכָל חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ: הַלְלוּהוּ בִּגְבוּרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר: הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמָחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעֻגָב: הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ:

בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שׁוֹכֵן יְרוּשָׁלַיִם הַלְלוּיָהּ: בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ: וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן:

וַיְבָרֶךְ דָּוִד אֶת יְיָ לְעֵינֵי כָּל הַקָּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִיד בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ מְסוּלָּם לְעוֹלָם וָעֶד: לְךָ יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: וְהָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכֹל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ: אַתָּה הוּא יְיָ לְבַדֶּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר עָלֶיהָ יַמִּים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים: אַתָּה הוּא יְיָ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים וְשַׂמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם וּמָצָאתָ אֶת לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ:

וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוּסִי וְהַגִּרְגָּשִׁי לָתֵת לְזַרְעוֹ וַתָּקֶם אֶת דְּבָרֶיךָ כִּי צַדִּיק אָתָּה: וַתֵּרֶא אֶת עֳנִי אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם וְאֶת זַעֲקָתָם שָׁמַעְתָּ עַל יַם סוּף: וַתִּתֵּן אֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּפַרְעֹה וּבְכָל עֲבָדָיו וּבְכָל עַם אַרְצוֹ: כִּי יָדַעְתָּ כִּי הֵזִידוּ עֲלֵיהֶם וַתַּעַשׂ לְךָ שֵׁם כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וְהַיָּם בָּקַעְתָּ לִפְנֵיהֶם וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה: וְאֶת רוֹדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ בִּמְצוֹלוֹת כְּמוֹ אֶבֶן בְּמַיִם עַזִּים:

וַיּוֹשַׁע יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם: וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּייָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

וְזֹאת לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ יֵשׁ גְּבוּרוֹת לְיָדָם לְהַגִּיד גְּדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ לָתֵת לְעַמּוֹ נְחָלָה וְתִפְאֶרֶת לְשִׁמְעוֹ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים׃

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ׃ מוֹרִיד הַטַּל׃ מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה׃ וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים׃

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ׃

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לֶאֱנוֹשׁ בִּינָה חָנֵּנוּ מֵאִתְּךָ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ חוֹנֵן הַדָּעַת׃

הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה׃

סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשָׁעְנוּ כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אָתָּה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ׃

רְאֵה בְעָנְיֵנוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ וּגְאָלֵנוּ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי גּוֹאֵל חָזָק אָתָּה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל׃

רְפָאֵנוּ יְיָ וְנֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתֵנוּ אָתָּה וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל מַכּוֹתֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃

בָּרֵךְ עָלֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת כָּל מִינֵי תְבוּאָתָהּ לְטוֹבָה וְתֵן בְּרָכָה עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וּבָרֵךְ שְׁנָתֵנוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים׃

תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ וְשָׂא נֵס לְקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃

הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבַתְּחִלָּה וְהָסֵר מִמֶּנּוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה וּמְלֹךְ עָלֵינוּ אַתָּה יְיָ לְבַדְּךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים וְצַדְּקֵנוּ בַּמִּשְׁפָּט׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט׃

וְלַמַּלְשִׁינִים אַל תְּהִי תִקְוָה וְכָל הָרִשְׁעָה כְּרֶגַע תֹּאבֵד וְכָל אוֹיְבֶיךָ מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ וְהַזֵּדִים מְהֵרָה תְעַקֵּר וְתָשְׁבֵר וְתַכְנִיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים׃

עַל הַצַּדִּיקִים וְעַל הַחֲסִידִים וְעַל זִקְנֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל פְּלֵיטַת סוֹפְרֵיהֶם וְעַל גֵּרֵי הַצֶּדֶק וְעָלֵינוּ יֶהֱמוּ רַחֲמֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכָל הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בֶּאֱמֶת וְשִׂים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם וְלֹא נֵבוֹשׁ כִּי בְךָ בָטָחְנוּ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מִשְׁעָן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים׃

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וְתִשְׁכֹּן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם׃

אֶת צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ מְהֵרָה תַצְמִיחַ וְקַרְנוֹ תָּרוּם בִּישׁוּעָתֶךָ כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה׃

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה וּמִלְּפָנֶיךָ מַלְכֵּנוּ רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ׃ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה׃

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ׃

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן׃

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר׃ נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם׃ הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ׃

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד׃ וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת׃

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ׃ בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם׃ וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם׃

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי׃ עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן׃

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי׃ עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן׃

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ׃ וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת׃ וְעָרְבָה לַיְיָ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת׃

עֲלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם וְגוֹרָלֵנוּ כְּכָל הֲמוֹנָם׃ וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא׃

שֶׁהוּא נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ וּמוֹשַׁב יְקָרוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד אֲמֶת מַלְכֵּנוּ אֶפֶס זוּלָתוֹ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד׃

עַל כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ׃ יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי לְךָ תִכְרַע כָּל בֶּרֶךְ תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן׃ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יְקָר יִתֵּנוּ׃ וְיִקַּבְּלוּ כֻלָּם אֶת עֹל מַלְכוּתֶךָ וְתִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד׃ כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלֹךְ בְּכָבוֹד כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד׃ וְנֶאֱמַר וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד׃

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד׃

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׃

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ׃ וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ׃ וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃ וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ׃ וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם׃ וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ׃ וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ׃ הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם׃ וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נוֹתֵן לָכֶם׃ וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם׃ וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃ וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃

לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ׃

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת׃

וְהָיָה

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְאָהוּב וְחָבִיב וְנֶחְמָד וְנָעִים וְנוֹרָא וְאַדִּיר וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ צוּר יַעֲקֹב מָגֵן יִשְׁעֵנוּ לְדוֹר וָדוֹר הוּא קַיָּם וּשְׁמוֹ קַיָּם וְכִסְאוֹ נָכוֹן וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת: וּדְבָרָיו חַיִּים וְקַיָּמִים וְאֶמְנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים. עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל בָּנִים וְעַל דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

עַל הָרִאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים דָּבָר טוֹב וְקַיָּם לָעוֹלָם וָעֶד אֱמֶת וֶאֱמוּנָה חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר. אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ. גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֵל אֲבוֹתֵינוּ. יוֹצְרֵנוּ צוּר יִשְׁעֵנוּ. פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ. אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם מָגֵן יְמוֹשִׁיעַ לְבָנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל דּוֹר וָדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶיךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד אַפְסֵי אָרֶץ: אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל לִבּוֹ: אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם: אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ: כָּל בְּכוֹרֵיהֶם הָרָגְתָּ וּבְכוֹרְךָ גָּאָלְתָּ וְיַם סוּף בָּקָעְתָּ וְזֵדִים מִבַּעְתָּ וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר: עַל זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֵל. וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם: רָם וְנִשָּׂא גָּדוֹל וְנוֹרָא מַשְׁפִּיל גֵּאִים וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפוֹדֶה עֲנָוִים וְעוֹזֵר דַּלִּים וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו: תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא וּמְבוֹרָךְ. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם:

מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי כָּמוֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְּהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא:

שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְּחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ עַל שְׂפַת הַיָּם יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ. יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

צוּר יִשְׂרָאֵל קוּמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּפְדֵה כִנְאֻמֶךָ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל: גְּאָלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

(בעשי"ת) כִּי שָׁם יְיָ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:

(בעשי"ת) זָכְרֵנוּ לְחַיִּים מֶלֶךְ חָפֵץ בַּחַיִּים וְכָתְבֵנוּ בְּסֵפֶר הַחַיִּים לְמַעַנְךָ אֱלֹהִים חַיִּים:

פָּלֵךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

(משוב) כַּשִּׁיב רוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם:

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָּךְ: מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה:

(בעשי"ת) מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים: וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

כמנהג הספרדים מוסיפים זה

נְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם: כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר: קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ: בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ: וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר: יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ:

(בעשי"ת לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל (בעשי"ת הַמֶּלֶךְ) הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ: (בעשי"ת הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ)

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לֶאֱנוֹשׁ בִּינָה.

כמו"ם ובמו"ש פיוטים זה:

וַתָּחֹן מֵאִתָּךְ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ חוֹנֵן הַדָּעַת:

הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ. וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה:

סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ מְחַל לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשָׁעְנוּ. כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ:

רְאֵה נָא בְעָנְיֵנוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ וּגְאָלֵנוּ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי גּוֹאֵל חָזָק אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

כמנהג הספרדים כאן עונים

רְפָאֵנוּ יְיָ וְנֵרָפֵא. הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתֵנוּ אָתָּה וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל מַכּוֹתֵינוּ: כִּי אֵל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרֵךְ עָלֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת כָּל מִינֵי תְבוּאָתָהּ לְטוֹבָה וְתֵן (בחורף טַל וּמָטָר) בְּרָכָה עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה. וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבָהּ. וּבָרֵךְ שְׁנָתֵנוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ וְשָׂא נֵס לְקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבַתְּחִלָּה. וְהָסֵר מִמֶּנּוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה וּמְלוֹךְ עָלֵינוּ אַתָּה יְיָ לְבַדְּךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים וְצַדְּקֵנוּ בַּמִּשְׁפָּט: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

(בעשי"ת הַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט)

וְלַמַּלְשִׁינִים אַל תְּהִי תִקְוָה. וְכָל הָרִשְׁעָה כְּרֶגַע תֹּאבֵד. וְכָל אוֹיְבֶיךָ מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ. וְהַזֵּדִים מְהֵרָה תְעַקֵּר וְתְשַׁבֵּר וּתְמַגֵּר וּתְבַלֵּם וְתַשְׁפִּילֵם וְתַכְנִיעֵם בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים:

עַל הַצַּדִּיקִים וְעַל הַחֲסִידִים וְעַל זִקְנֵי (שארית) עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל פְּלֵיטַת (בית) סוֹפְרֵיהֶם וְעַל גֵּרֵי הַצֶּדֶק וְעָלֵינוּ יֶהֱמוּ רַחֲמֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְתֵן שָׂכָר טוֹב וְקָבֵל הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בֶּאֱמֶת וְשִׂים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם וּלְעוֹלָם לֹא נֵבוֹשׁ כִּי בְךָ בָּטָחְנוּ וְעַל חַסְדְּךָ הַגָּדוֹל וְהָאֱמֶת נִשָּׁעָנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מִשְׁעָן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וְתִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם וְכִסֵּא דָוִד עָבְדְּךָ מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם: לע"ב בנטה נהם

נַחֵם יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת אֲבֵלֵי צִיּוֹן וְאֶת אֲבֵלֵי יְרוּשָׁלָיִם. וְאֶת הָעִיר הָאֲבֵלָה וְהַחֲרֵבָה וְהַבְּזוּיָה וְהַשּׁוֹכֶכֶת. הָאֲבֵלָה מִבְּלִי בָנֶיהָ וְהַחֲרֵבָה מִמְּעוֹנוֹתֶיהָ. וְהַבְּזוּיָה כִּכְבוֹדָהּ. וְהַשּׁוֹכֶכֶת בְּיַיִן יוֹשֵׁב. וְהִיא יוֹשֶׁבֶת וְרֹאשָׁהּ חָפוּי כְּאִשָּׁה עֲקָרָה שֹׂא יָדָהּ. וַיְכַסּוּהָ לְעֵינוֹת וַיְרַשְּׁיוּהָ עוֹבְדֵי כוֹכָבִים. וַיְטִילוּ אֶת עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְחֶרֶב וַיַּהֲרְגוּ בְּרוּחַ חַסְדֵי עֶלְיוֹן. עַל כֵּן צִיּוֹן כְּמוֹ תִּבְכֶּה וִירוּשָׁלַיִם תִּתֵּן קוֹלָהּ. לְבִי עַל חֲלָלֵיהֶם. מֵעַי מֵעַי עַל חֲלָלֵיהֶם. כִּי אַתָּה יְיָ בְּאֵשׁ הִצַּתָּה וּבָאֵשׁ אַתָּה עָתִיד לִבְנוֹתָהּ. כָּאָמוּר וַאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נְאֻם יְיָ חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכָבוֹד אֶהְיֶה בְתוֹכָהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְנַחֵם צִיּוֹן וּבוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם:

אֶת צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ מְהֵרָה תַצְמִיחַ. וְקַרְנוֹ תָּרוּם בִּישׁוּעָתֶךָ כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים אֶת תְּפִלָּתֵנוּ. כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה. וּמִלְּפָנֶיךָ מַלְכֵּנוּ רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ:

כפ"ל לומדים זה

עֲנֵנוּ יְיָ עֲנֵנוּ בְּיוֹם צוֹם תַּעֲנִיתֵנוּ כִּי בְצָרָה גְדוֹלָה אֲנָחְנוּ. אַל תֵּפֶן אֶל רִשְׁעֵנוּ וְאַל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ וְאַל תִּתְעַלַּם מִתְּחִנָּתֵנוּ הֱיֵה נָא קָרוֹב לְשַׁוְּעָתֵנוּ. יְהִי נָא חַסְדְּךָ לְנַחֲמֵנוּ טֶרֶם נִקְרָא אֲלֶיךָ עֲנֵנוּ. כְּדֹבֶר שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה טֶרֶם יִקְרָאוּ וַאֲנִי אֶעֱנֶה עוֹד הֵם מְדַבְּרִים וַאֲנִי אֶשְׁמָע: כִּי אַתָּה יְיָ הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה פּוֹדֶה וּמַצִּיל בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה:

ליחיד כי אתה וכו': וסק"ל מסיים כאן גומל לנוסח

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה:

קודם כי אתה סומך יחודה נכנעתי וכשנגיע לג ויאמר:

אנא יי חטאתי עויתי ופשעתי לפניך והרע בעיניך עשיתי: רבוני ר' עולם עשה למען שמך הגדול ותכפר לי על כל עוונותי והכאי ופשעי שהכאתיך ושגיתי ושפשעתי לפניך מנעורי ועד היום הזה ותמלא כל השאות שנמנית בשמך הגדול:

תפלה של כפנכה:

אתה הוא יי האלהים הזן ומפרנס וכלכל מקרני ראמים ד' ביני כנים הטריפני לחם חוקי המציא לי ולכל בני ביתי מזוניתי קודם שאצטרך להם בנחת ולא בצער בהתר ולא באסור לחיים ולשלום משבע ברכה והצלחה. ומשבע בריכה עליונה כדי שאוכל לעשות רצונך ולעבוד בתורתך ולקיים מצותיך ואל תצריכני לידי מתנת בשר ודם ויקיים בי מקרא שכתוב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון:

כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ:

כפ"ל ובמוסיים זה

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ וְזִכְרוֹן כָּל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה. לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים. לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם

(ראש חודש)	(פסח)	(סוכות)
רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה:	חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה:	חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה:

הַזִּכָּרוֹן הַזֶּה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְטוֹבָה וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

כורעים דרבנן

מודים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצַר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ וְתָקִים שֶׁתַּחֲיֵנוּ וּתְקַבְּצֵנוּ וְתַאֲסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

מודים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:

כחניכה וכפוריס לומניס זה

עַל הַנִּסִּים וְעַל הַפֻּרְקָן וְעַל הַגְּבוּרוֹת וְעַל הַתְּשׁוּעוֹת וְעַל הַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה:

(חנוכה בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול חשמונאי וכניו כְּשֶׁעָמְדָה מַלְכוּת יָוָן הָרְשָׁעָה עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁכִּיחָם תּוֹרָתָךְ וּלְהַעֲבִירָם מֵחֻקֵּי רְצוֹנֶךָ. וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עָמַדְתָּ לָהֶם בְּעֵת צָרָתָם. רַבְתָּ אֶת רִיבָם. דַּנְתָּ אֶת דִּינָם. נָקַמְתָּ אֶת נִקְמָתָם. מָסַרְתָּ גִבּוֹרִים בְּיַד חַלָּשִׁים. וְרַבִּים בְּיַד מְעַטִּים. וּטְמֵאִים בְּיַד טְהוֹרִים. וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים. וְזֵדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תּוֹרָתֶךָ. וּלְךָ עָשִׂיתָ שֵׁם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמֶךָ וּלְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל עָשִׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה וּפֻרְקָן כְּהַיּוֹם הַזֶּה וְאַחַר כֵּן בָּאוּ בָנֶיךָ לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וּפִנּוּ אֶת הֵיכָלֶךָ וְטִהֲרוּ אֶת מִקְדָּשֶׁךָ וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ וְקָבְעוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה אֵלּוּ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

לפורים בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה כְּשָׁעָמַד עֲלֵיהֶם הָמָן הָרָע בִּקֵּשׁ לְהַשְׁמִיד לַהֲרוֹג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים מִנַּעַר וְעַד זָקֵן טַף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד בִּשְׁלשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנֵים עָשָׂר הוּא חֹדֶשׁ אֲדָר וּשְׁלָלָם לָבוז: וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים הֵפַרְתָּ אֶת עֲצָתוֹ וְקִלְקַלְתָּ אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ וַהֲשֵׁבוֹתָ לוֹ גְמוּלוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְתָלוּ אותו וְאֶת בָּנָיו עַל הָעֵץ:

עַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

נפ"ת וכתוב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל בְּנֵי בְרִיתֶךָ:

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

נס"ן או"א ברכנו בברכה המשולשת בתורה חתיכה ע"י משה עבדך האמורה מיבי אהרן ובניו כהנים עם קדושך כאמור: יברכך יי וישמרך: יאר יי פניו אליך ויחנך: ישא יי פניו אליך וישם לך שלום:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר

שים שלום טובה וברכה חן וחסד ורחמים עלינו ועל כל ישראל עמך. ברכנו אבינו כלנו כאחד באור פניך. כי באור פניך נתת לנו יי אלהינו תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלום וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך: בעשי״ת ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

בעשי״ת בספר חיים ברכה ושלום ופרנסה טובה נזכר ונכתב לפניך אנחנו וכל עמך בית ישראל לחיים טובים ולשלום: ברוך אתה יי עושה השלום:

למנחה ולמעריב שלום רב על ישראל עמך תשים לעולם כי אתה הוא מלך אדון לכל השלום וטוב בעיניך לברך את עמך ישראל בכל עת ובכל שעה בשלומך: בעשי״ת ברוך אתה יי המברך את עמו ישראל בשלום:

אלהי. נצור לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבתם. עשה למען שמך. עשה למען ימינך. עשה למען קדשתך. עשה למען תורתך. למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך וענני: יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי: עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך: ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות: וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות:

לתענית צבור ולעשרת ימי התשובה

אבינו מלכנו חטאנו לפניך:
אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה:
אבינו מלכנו עשה עמנו למען שמך:
אבינו מלכנו ברך (בעשי״ת חדש) עלינו שנה טובה:
אבינו מלכנו בטל מעלינו כל גזרות קשות:
אבינו מלכנו בטל מחשבות שונאינו:
אבינו מלכנו הפר עצת אויבינו:
אבינו מלכנו כלה כל צר ומשטין מעלינו:
אבינו מלכנו סתום פיות משטינינו ומקטריגינו:
א״מ כלה דבר וחרב ורעב ושבי ומשחית ועון מבני בריתך:
אבינו מלכנו מנע מגפה מנחלתך:
אבינו מלכנו סלח ומחל לכל עונותינו:
אבינו מלכנו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך:
אבינו מלכנו מחוק ברחמיך הרבים כל שטרי חובותינו:
אבינו מלכנו החזירנו בתשובה שלמה לפניך:
אבינו מלכנו שלח רפואה שלמה לחולי עמך:
אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו:
אבינו מלכנו זכרנו בזכרון טוב לפניך:

לתעניות צבור	לעשי״ת כתבנו ולנעילה חתמנו:
א״מ זכרנו לחיים טובים:	א״מ כתבנו בספר חיים טובים:
אבינו מלכנו זכרנו לגאולה וישועה:	אבינו מלכנו כתבנו בספר גאולה וישועה:
אבינו מלכנו זכרנו לפרנסה וכלכלה:	אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שתתן לי ולבני ביתי ולכל הסמוכים על שולחני היום ובכל יום ויום מזונותי בכבוד בזכות שמך הגדול (דיקרנוסא) הממונה על הפרנסה:

אבינו מלכנו זכרנו לזכיות:	א״מ כתבנו בספר זכיות:
אבינו מלכנו זכרנו לסליחה ומחילה:	אבינו מלכנו כתבנו בספר סליחה ומחילה:

אבינו מלכנו הצמח לנו ישועה בקרוב:
אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך:
אבינו מלכנו הרם קרן משיחך:
אבינו מלכנו מלא ידינו מברכותיך:
אבינו מלכנו מלא אסמינו שבע:
אבינו מלכנו שמע קולנו חוס ורחם עלינו:
אבינו מלכנו קבל ברחמים וברצון את תפלתנו:
אבינו מלכנו פתח שערי שמים לתפלתנו:

אבינו מלכנו זכור כי עפר אנחנו:
אבינו מלכנו נא אל תשיבנו ריקם מלפניך:
א״מ תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך:
אבינו מלכנו חמול עלינו ועל עוללינו וטפנו:
אבינו מלכנו עשה למען הרוגים על שם קדשך:
אבינו מלכנו עשה למען טבוחים על יחודך:
אבינו מלכנו עשה למען באי באש ובמים על קדוש שמך:
אבינו מלכנו נקום נקמת דם עבדיך השפוך:
אבינו מלכנו עשה למענך אם לא למעננו:
אבינו מלכנו עשה למענך והושיענו:
אבינו מלכנו עשה למען רחמיך הרבים:
א״מ עשה למען שמך הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו:

אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו:

לשני וחמישי

והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו: אתה יי לא תכלא רחמיך ממנו חסדך ואמתך תמיד יצרונו: הושיענו יי אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: אם עונות תשמר יה אדני מי יעמוד: כי עמך הסליחה למען תורא: לא כחטאינו תעשה לנו ולא כעונותינו תגמול עלינו: אם עונינו ענו בנו יי עשה למען שמך: זכור רחמיך יי וחסדיך כי מעולם המה: יעננו יי ביום צרה ישגבנו שם אלהי יעקב: יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו: אבינו מלכנו חננו ועננו כי אין בנו מעשים צדקה עשה עמנו למען שמך: אדונינו אלהינו שמע קול תחנונינו וזכר לנו את ברית אבותינו והושיענו למען שמך: ועתה אדני אלהינו אשר הוצאת את עמך מארץ מצרים ביד חזקה ותעש לך שם כיום הזה חטאנו רשענו: אדני ככל צדקתיך ישב נא אפך וחמתך מעירך ירושלים הר קדשך: כי בחטאינו ובעונות אבותינו ירושלים ועמך לחרפה לכל סביבותינו: ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני:

הטה אלהי אזנך ושמע פקח עיניך וראה שוממותינו והעיר אשר נקרא שמך עליה כי לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים: אדני שמעה אדני סלחה אדני הקשיבה ועשה אל תאחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך: אבינו האב הרחמן הראנו אות לטובה וקבץ נפוצותינו מארבע כנפות הארץ יכירו וידעו כל הגוים כי אתה יי אלהינו ועתה יי אבינו אתה אנחנו החומר ואתה יוצרנו ומעשה ידך כלנו: הושיענו למען שמך צורנו מלכנו וגואלנו: חוסה יי על עמך ואל תתן נחלתך לחרפה למשל בם גוים למה יאמרו בעמים איה אלהיהם: ידענו כי חטאנו ואין מי יעמוד בעדנו. שמך הגדול יעמד לנו בעת צרה: ידענו כי אין בנו מעשים צדקה עשה עמנו למען שמך: כרחם אב על בנים כן תרחם יי עלינו והושיענו למען שמך: חמול על עמך רחם על נחלתך חוסה נא כרוב רחמיך חננו ועננו כי לך יי הצדקה עושה נפלאות בכל עת:

הבט נא רחם נא על עמך מהרה למען שמך ברחמיך הרבים. יי אלהינו חוס ורחם והושיעה

צֹאן מַרְעִיתֶךָ וְאַל יִמְשֹׁל בָּנוּ קַצְף כִּי לְךָ עֵינֵינוּ תְלוּיוֹת הוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: רַחֵם עָלֵינוּ לְכַעַן פָּרִיתָה. הַבִּיטָה וַעֲנֵנוּ בְּעֵת צָרָה כִּי לְךָ יְיָ הַיְשׁוּעָה. כֵּךְ תִּתְחַלֵּנוּ אֱלוֹהַּ סְלִיחוֹת אֲנָא סְלַח נָא אַל טוב וְסַלָּח כִּי אַל כָּלֵךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

אָנָא מָלֵךְ חַנּוּן וְרַחוּם זְכוֹר וְהַבֵּט לַבְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים וְהַרְאֵה לְפָנֶיךָ עֲקֵדַת יָחִיד לְמַעַן יִשְׂרָאֵל: רְאֵינוּ מַלְכֵּנוּ רָעֵנוּ וַעֲנֵנוּ כִּי שִׁבְתְּךָ נִקְרָא עָלֵינוּ עֲשֵׂה נִפְלָאוֹת בְּכָל עֵת: עֲשֵׂה עִמָּנוּ כְּרַחֲמֶךָ חַנּוּן וְרַחוּם הַבִּיטָה וַעֲנֵנוּ בְּעֵת צָרָה כִּי לְךָ יְיָ הַיְשׁוּעָה: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ מְחֹל־נוּ אַל תַּעַשׂ עִמָּנוּ כְּרוֹעַ מַעֲלָלֵינוּ. זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וְחַסְדֶּיךָ וּרְרוֹב טוּבְךָ הוֹשִׁיעֵנוּ וְחָמֹל עָלֵינוּ כִּי אֵין לָנוּ אֱלוֹהַּ אַחֵר מִבַּלְעָדֶיךָ צִוִּיתָנוּ. וְהָגֵן הַצִּילֵנוּ כִּי לְךָ קִוִּינוּ וְאַל תַּכְלִימֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהָאֵר פָּנֶיךָ בָּנוּ. וּזְכָר לָנוּ אֶת בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: רָאֵה בְצָרוֹתֵינוּ וּשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל פֶּה:

עַל רַחֲמִים וְחַנּוּן רַחֵם עָלֵינוּ וְעַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ כִּי אֵין כָּמוֹךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אָנָא שִׂא נָא פְּשָׁעֵינוּ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ צוּרֵנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ אַל תַּעֲלֵם נָקִם הַחְסִין בַּחֹם חָסִיד וְטוּב עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ כִּי אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל כֵּךְ אַפֵּיִם וּמָלֵא רַחֲמִים עֲשֵׂה עִכָּנוּ כְּרוֹב רַחֲמֶיךָ וְחַסְדֶּיךָ לְמַעַן שְׁמֶךָ: שְׁמַע מְלֵכֵנוּ תְּפִלָּתֵנוּ וּמְיַחֵד צִוִּינוּ הַצִּילֵנוּ. שְׁמַע מַלְכֵּנוּ תְּפִלָּתֵנוּ וּכְלָל צָרָה וְגוֹן הַצִּילֵנוּ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אַתָּה וְשִׁמְךָ עָלֵינוּ נִקְרָא. אַל תַּנִּיחֵנוּ: אַל תַּבִּישֵׁנוּ אָבִינוּ וְאַל תְּפַשֵּׁט בּוֹרְאֵנוּ וְאַל תִּשְׁכָּחֵנוּ יוֹצְרֵנוּ כִּי אַל עֵרֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

אֵין כָּמוֹךָ חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֵין כָּמוֹךָ אַל אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת הוֹשִׁיעֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים כְּרֹב וְשִׂרְעֵנוּ הַצִּילֵנוּ. זְכוֹר לַעֲבָדֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב אַל תֵּפֶן אֶל קְשִׁי־עָרְפֵּנוּ וְאֶל רִשְׁעֵנוּ וְאֶל חַטָּאתֵנוּ: שׁוּב בְּחָרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּךָ: וְהַסֵּר מִמֶּנּוּ מַכַּת הַמָּוֶת כִּי רַחוּם אָתָּה כִּי בֶן רַחֲמֶיךָ עֲשֵׂה חֶסֶד עִמָּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר: חוּסָה יְיָ עַל עַמֶּךָ וְהַצִּילֵנוּ מִזַּעְמֶךָ. וְהַסֵּר מִכֶּנּוּ כִּיַּת הַכַּנָּפָה וּגְזֵרָה קָשָׁה כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ יִשְׂרָאֵל: לְךָ אֲדֹנָי הַצְּדָקָה וְלָנוּ בֹּשֶׁת הַפָּנִים מַה נֹּאמַר מַה נְּדַבֵּר וּמַה נִּצְטַדָּק נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחֲקֹרָה וְנָשׁוּבָה אֵלֶיךָ כִּי יָמִינְךָ פְּשׂוּטָה לְקַבֵּל שָׁבִים: אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא. אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָּא: אָנָּא יְיָ עֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: לְךָ יְיָ חִכִּינוּ לְךָ יְיָ נְקַוֵּינוּ אַל תִּבְחָשׁ וּתְעַנֵּנוּ כִּי נָגְשׁוּ גוֹיִם אֲבָדָה הַקְּוֻתָם כָּל בָּרָךְ וְכָל כּוֹכָה לְךָ לְבַד תִּשְׁתַּחֲוֶה:

הַפּוֹתֵחַ יָד בְּתִשׁוּבָה לְקַבֵּל פּוֹשְׁעִים וְהַטְּאִים נִכְהָלָה נַפְשֵׁנוּ מֵרוֹב עֲצָבוֹנֵנוּ אַל תְּשָׁכְּחֵנוּ נֶצַח. קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי חָסִינוּ בָךְ: אָבִינוּ כַלְכְּלֵנוּ אִם אֵין בָּנוּ צְדָקָה וַעֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקוֹת וְקַיְּמֵנוּ אֶת בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ וַעֲרוֹכֵנוּ בְּכָל יוֹם יְיָ אֶחָד: הַבִּיטָה בְעָנְיֵנוּ כִּי רַבּוּ מְכְאוֹבֵינוּ וְצָרוֹת לְבָבֵנוּ: חוּסָה יְיָ עָלֵינוּ בְּאֶרֶץ שִׁבְיָנוּ. וְאַל תְּשִׁפּוֹךְ חֲרוֹנְךָ עָלֵינוּ כִּי אַתָּה עַמְּךָ בְּנֵי בְרִיתֶךָ: אַל הַבִּיטָה לַיֵּצֶר הָרַע בְּבוֹדֵנוּ בְּגוֹיִם וְשַׁקְּצוּנוּ קְטוֹרֶת הַנָּדָה. עַד מָתַי עִוֶּה בְּשָׁכְבִי וְתִפְקֹד אַרְעִיתֶךָ עֵיר צֶדֶק. עוֹרֵךְ נִבְזִיתֶךָ וְקִנְאָתְךָ עַל אוֹיְבֶיךָ הֵם יִכָּשְׁלוּ וְתִשְׁבֹּר מְגִבּוֹרֵיהֶם. וְאַל יִכָּשְׁלוּ לְפָנֶיךָ תְּלָאוֹתֵינוּ: כְּהַר יְדִידוּנוּ רַחֲמֶיךָ בְּיוֹם צָרָתֵנוּ וְאִם לֹא לְמַעֲנֵנוּ לְמַעַן אֵל תַּשְׁחִית עֵבֶר שְׁאֵרִיתֵנוּ. וְחוֹן אוֹם הַמְיַחֲדִים שִׁמְךָ אֶחָד בְּכָל יוֹם תָּמִיד בְּאַהֲבָה. וְאוֹקִירִים שֵׁמֶת יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל גָּד צַר לִי מְאֹד נִפְלָה נָא בְיַד יְיָ כִּי רַבִּים רַחֲמָיו וּבְיַד אָדָם אַל אֶפֹּלָה:

רַחוּם וְחַנּוּן חָטָאתִי לָפָנֶיךָ יְיָ מָלֵא רַחֲמִים רַחֵם עָלַי וְקַבֵּל תַּחֲנוּנָי: יְיָ אַל בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וְאַל בַּחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי: חָנֵּנִי יְיָ כִּי אָמְלַל אֲנִי רְפָאֵנִי יְיָ כִּי נִבְהֲלוּ עֲצָמָי: וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד וְאַתָּה יְיָ עַד מָתָי: שׁוּבָה יְיָ חַלְּצָה נַפְשִׁי הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חַסְדֶּךָ: כִּי אֵין בַּמָּוֶת זִכְרֶךָ בִּשְׁאוֹל מִי יוֹדֶה לָךְ: יָגַעְתִּי בְאַנְחָתִי אַשְׂחֶה בְכָל לַיְלָה מִטָּתִי בְּדִמְעָתִי אַרְשִׂי אַמְסֶה: עָשְׁשָׁה מִכַּעַס עֵינִי עָתְקָה בְּכָל צוֹרְרָי: סוּרוּ מִמֶּנִּי כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן כִּי שָׁמַע יְיָ קוֹל בִּכְיִי: שָׁמַע יְיָ תְּחִנָּתִי יְיָ תְּפִלָּתִי יִקָּח: יֵבשׁוּ וְיִבָּהֲלוּ כָּל אֹיְבַי יָשׁוּבוּ יֵבשׁוּ רָגַע:

כשיפרים והוא רחום יפרים יפ.

יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שׁוּב מֵחֲרוֹן אַפֶּךָ וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּךָ:

מֵרֹב דּוֹד אֶל נָא צַר לִי מְאֹד נִפְלָה נָא בְיַד יְיָ כִּי רַבִּים רַחֲמָיו וּבְיַד אָדָם אַל אֶפֹּלָה:

רַחוּם וְחַנּוּן חָטָאתִי לָפָנֶיךָ יְיָ מָלֵא רַחֲמִים רַחֵם עָלַי וְקַבֵּל תַּחֲנוּנָי: יְיָ אַל בְּאַפְּךָ תוֹכִיחֵנִי וְאַל בַּחֲמָתְךָ תְיַסְּרֵנִי: חָנֵּנִי יְיָ כִּי אָמְלַל אֲנִי רְפָאֵנִי יְיָ כִּי נִבְהֲלוּ עֲצָמָי: וְנַפְשִׁי נִבְהֲלָה מְאֹד וְאַתָּה יְיָ עַד מָתָי: שׁוּבָה יְיָ חַלְּצָה נַפְשִׁי הוֹשִׁיעֵנִי לְמַעַן חַסְדֶּךָ: כִּי אֵין בַּמָּוֶת זִכְרֶךָ בִּשְׁאוֹל מִי יוֹדֶה לָךְ: יָגַעְתִּי בְאַנְחָתִי אַשְׂחֶה בְכָל לַיְלָה מִטָּתִי בְּדִמְעָתִי אַרְשִׂי אַמְסֶה: עָשְׁשָׁה מִכַּעַס עֵינִי עָתְקָה בְּכָל צוֹרְרָי: סוּרוּ מִמֶּנִּי כָּל פּוֹעֲלֵי אָוֶן כִּי שָׁמַע יְיָ קוֹל בִּכְיִי: שָׁמַע יְיָ תְּחִנָּתִי יְיָ תְּפִלָּתִי יִקָּח: יֵבשׁוּ וְיִבָּהֲלוּ כָּל אֹיְבַי יָשׁוּבוּ יֵבשׁוּ רָגַע:

הַבֵּט מִשָּׁמַיִם וּרְאֵה וְהָבֵן מְעוֹנָתָם כִּי הָיִינוּ לַעַג וָקֶלֶס בַּגּוֹיִם. נֶחְשַׁבְנוּ כַּצֹּאן לַטֶּבַח יוּבָל. לַהֲרוֹג וּלְאַבֵּד וּלְכַלֹּתָה וּלְחָרְפָה: וּבְכָל זֹאת שִׁמְךָ לֹא שָׁכָחְנוּ נָא אַל תִּשְׁכָּחֵנוּ: ס

עֲרֹם אוֹמְרִים אֵין תּוֹחֶלֶת וְאֵין תְּקוָה. חוֹן אוֹם לְשִׁמְךָ מְקַוִּים טָהוֹר יְשׁוּעָתֵנוּ קָרְבָה: נַעֲנֵנוּ וְלֹא הוֹנַת לָנוּ. לְמַעַנְךָ יְקֻבַּשׁ אֶת בַּעֲבָדֶיךָ כַּעֲנֵנוּ:

אָנָּא שׁוּב מֵחֲרוֹנֶךָ וְרַחֵם סְגֻלָּה אֲשֶׁר בָּחָרְתָּ: ס

הוֹשִׁיעָה יְיָ עֲלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ. וְאַל תְּהַנֵּנוּ בִּידֵי אַכְזָרִים. לְמָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם. לְכַעֲנֶךָ עֲשֵׂה נִקְמַת חֶסֶד וְאַל תְּאַחֵר:

אָנָּא שׁוּב מֵחֲרוֹנֶךָ וְרַחֵם סְגֻלָּה אֲשֶׁר בָּחָרְתָּ: ס

קוֹלֵנוּ תַּשְׁמִיעַ וְתַחֲנוּן. וְאַל תַּשְׁמִיעֵנוּ בְּרֹב אוֹבְיִים לְחָכוֹת אֶת שִׁבְטֵי. זְכוֹר אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ. כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם. וְעַתָּה נִשְׁאַרְנוּ מְעַט בְּהַרְבֵּה:

וּבְכָל זֹאת שִׁמְךָ לֹא שָׁכָחְנוּ נָא אַל תִּשְׁכָּחֵנוּ: ס

עָזְרֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שִׁמְךָ וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ:

כשיפרים שמע ישראל והוא רחום שמחילין שופר ישראל ו

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. שְׁמוֹר שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל. וְאַל יֹאבַד יִשְׂרָאֵל הָאוֹמְרִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל:

שׁוֹמֵר נוֹי אֶחָד. שְׁמוֹר שְׁאֵרִית עַם אֶחָד. וְאַל יֹאבַד נוֹי אֶחָד הַמְיַחֲדִים שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

שׁוֹבֵר נוֹי קָדוֹשׁ. שְׁמוֹר שְׁאֵרִית עַם קְדוֹשׁ. וְאַל יֹאבַד נוֹי קָדוֹשׁ. הַמְשַׁלְּשִׁים בְּשָׁלוֹשׁ קְדֻשׁוֹת לְקָדוֹשׁ:

פּוֹתֵחַ בְּרַחֲמִים וּכְתָפַיִם בְּתַחֲנוּנִים הַתְרַצֵּה וְהִתְפַּיֵּס לְרוֹב עֲנִי כִּי אֵין עוֹזֵר:

אָבִינוּ כַלְכְּלֵנוּ וַעֲנֵנוּ כִּי אֵין בָּנוּ מַעֲשִׂים עֲשֵׂה עִמָּנוּ צְדָקָה וָחֶסֶד וְהוֹשִׁיעֵנוּ:

וַאֲנַחְנוּ לֹא נֵדַע מַה נַּעֲשֶׂה כִּי עָלֶיךָ עֵינֵינוּ: זְכוֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וְחַסְדֶּיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה: יְהִי חַסְדְּךָ יְיָ עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: אַל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנוֹת רִאשׁוֹנִים כַּהַר יְקַדְּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דַלּוֹנוּ מְאֹד: חָנֵּנוּ יְיָ חָנֵּנוּ כִּי רַב שָׂבַעְנוּ בּוּז: בְּרוֹנוֹ רַחֵם תִּזְכּוֹר: כִּי הוּא יָדַע יִצְרֵנוּ זְכוֹר כִּי עָפָר אֲנָחְנוּ: עָזְרֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ עַל דְּבַר כְּבוֹד שְׁמֶךָ וְהַצִּילֵנוּ וְכַפֵּר עַל חַטֹּאתֵינוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ: ח"ק

כשיפרים ובמעמדי מוסיפים זה ולעיל נותר בעמידה:

מ"א אֵל אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת אֵל תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנּוּ הוֹשִׁיעָה יְיָ עַל שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְהַצִּילֵנוּ מִכָּל רָע הָמָאנוּ לְךָ אָדוֹן סְלַח נָא כְּרוֹב רַחֲמֶיךָ אַל:

כשפותחין הארון לקרות בתורה אומרים זה :

ויהי בנסע הארן ויאמר משה קומה יי ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך : כי מציון תצא תורה ודבר יי מירושלים : ברוך שנתן תורה לעמו ישראל בקדושתו :

בריך שמיה דמרא עלמא . בריך כתרך ואתרך יהא רעותך עם עמך ישראל לעלם ופורקן ימינך אחזי לעמך בבית מקדשך . ולאמטויי לנא מטוב נהורך ולקבל צלותנא ברחמין . יהא רעוא קדמך דתוריך לן חיין בטיבותא ולהוי אנא פקידא בגו צדיקיא למרחם עלי ולמנטר יתי וית כל די לי ודי לעמך ישראל . אנת הוא זן לכולא ומפרנס לכולא : אנת הוא שליט על כלא . אנת הוא דשליט על מלכיא ומלכותא דילך היא . אנא עבדא דקודשא בריך הוא דסגידנא קמיה ומקמיה דיקר אורייתיה בכל עידן ועידן . לא על אנש רחיצנא ולא על בר אלהין סמיכנא . אלא באלהא דשמיא . דהוא אלהא קשוט ואורייתיה קשוט . ונביאוהי קשוט ומסגי למעבד טבון וקשוט . ביה אנא רחיץ . ולשמיה קדישא יקירא אנא אימר תושבחן . יהא רעוא קדמך דתפתח לבאי באורייתא ותשלים משאלין דלבאי . ולבא דכל עמך ישראל . לטב ולחיין ולשלם :

כשמוציאין הס"ת מתחיל הש"ץ כאן :

שמע ישראל יי אלהינו יי אחד :

אחד אלהינו גדול אדונינו קדוש שמו :

בחול גדלו ליי אתי ונרוממה שמו יחדו :

קהל לך יי הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש : רוממו יי אלהינו והשתחוו להדום רגליו קדוש הוא : רוממו אלהינו והשתחוו להר קדשו כי קדוש יי אלהינו :

בשבת ויום טוב אומרים זה :

על הכל יתגדל ויתקדש וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא שמו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא : בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא : כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל בית ישראל : צור העולמים אדון כל הבריות אלוה כל הנפשות : היושב במרחבי מרום השוכן בשמי שמי קדם : קדושתו על החיות וקדושתו על כסא הכבוד : ובכן יתקדש שמך בנו יי אלהינו לעיני כל חי : ונאמר לפניו שיר חדש ככתוב : שירו לאלהים זמרו שמו סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו : ונראהו עין בעין בשובו אל נוהו ככתוב : כי עין בעין יראו בשוב יי ציון : ונאמר ונגלה כבוד יי וראו כל בשר יחדו כי פי יי דבר :

אב הרחמים הוא ירחם עם עמוסים ויזכור ברית איתנים ויציל נפשותינו מן השעות הרעות ויגער ביצר הרע מן הנשואים ויחון אותנו לפליטת עולמים . וימלא משאלותינו במדה טובה ישועה ורחמים :

כשמגביהין הספר תורה אומרים זה :

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל על פי יי ביד משה :

יהללו את שם יי כי נשגב שמו לבדו :

קהל הודו על ארץ ושמים : וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו לבני ישראל עם קרובו הללויה :

אומרים בשבת מזמור לדוד , ובחול ור"ח ויו"ט ובשבת במנחה לדוד מזמור .

כשמכניסין הס"ת להיכל אומרים זה :

ובנחה יאמר שובה יי רבבות אלפי ישראל : קומה יי למנוחתך אתה וארון עוזך : כהניך ילבשו צדק וחסידיך ירננו : בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך : כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו : עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר : דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום : השיבנו יי אליך ונשובה חדש ימינו כקדם : אשרי וכו'

למנצח מזמור לדוד : יענך יי ביום צרה ישגבך שם

אלהי יעקב : ישלח עזרך מקדש ומציון יסעדך : יזכור כל מנחותיך ועולתך ידשנה סלה : יתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא : נרננה בישועתך ובשם אלהינו נדגול ימלא יי כל משאלותיך : עתה ידעתי כי הושיע יי משיחו יעננו משמי קדשו בגבורות ישע ימינו : אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם יי אלהינו נזכיר : המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד : יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו :

ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם יי : ואני זאת בריתי אותם אמר יי רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יי מעתה ועד עולם :

ואתה קדוש יושב תהלות ישראל : וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יי צבאות מלא כל הארץ כבודו : ומקבלין דין מן דין ואמרין קדיש בשמי מרומא עלאה בית שכינתיה קדיש על ארעא עובד גבורתיה קדיש לעלם ולעלמי עלמיא יי צבאות מליא כל ארעא זיו יקריה : ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד יי ממקומו : ונטלתני רוחא ושמעית בתרי קל זיע סגיא דמשבחין ואמרין בריך יקרא דיי מאתר בית שכינתיה : יי ימלוך לעולם ועד : יי מלכותיה קאם לעלם ולעלמי עלמיא : יי אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והכן לבבם אליך : והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו : כי אתה אדני טוב וסלח ורב חסד לכל קוראיך : צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת : תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם : ברוך אדני יום יום יעמס לנו האל ישועתנו סלה : יי צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה : יי צבאות אשרי אדם בוטח בך : יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו : ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו והבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה : יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שנשמור חקיך בעולם הזה ונזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה לשני ימות המשיח ולחיי העולם הבא : למען יזמרך כבוד ולא ידום יי אלהי לעולם אודך : ברוך הגבר אשר יבטח ביי והיה יי מבטחו : בטחו ביי עדי עד כי ביה יי צור עולמים : ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשיך יי : יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר :

יתגדל ויתקדש שמה רבא . בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה . בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן : יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא : יתברך וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתעלה ויתהלל שמה דקודשא בריך הוא . לעילא (בעשי"ת ולעילא מכל) מן כל ברכתא ושירתא תשבחתא ונחמתא דאמירן בעלמא ואמרו אמן :

קהל קבל ברחמים וברצון את תפלתנו :

מְחַכְּלִ֥ל צְלוֹתְהֶ֗ן וְעִבְדָתְהֶן֮ דְּכָל֒ בֵּ֣ית יִשְׂרָאֵ֣ל קֳדָ֔ם אֲבוּהֶן
דְּבִשְׁמַיָּ֑א וְאָמְרִ֣ין אָמֵ֔ן כְּמִ֥י כָמֹ֖כָה בָּאֵלִ֑ים יְיָ֣ מַלְכוּתֵ֔הּ תְּקִ֥ים
וְתִתְנְטַ֖ר עַמֵּ֥הּ בֵּית֙ יִשְׂרָאֵ֔ל קֳדָ֖ם פֻּרְקָנֵ֣הּ וְאַפְרָעֵ֑הּ עֲבִ֤יד
יְיָ֙ עִמְּהֹ֔ון וְאַתְּ֥ון עִמֵּ֖הּ וְחַיִּ֣ים בַּיְנֵ֑ינוּ וְעַל֙ כָּל֙
יִשְׂרָאֵ֔ל וְאִמְר֥וּ אָמֵֽן׃ קְד֣וּ עֲנָנֵ֔י יְיָ֖ עִם֙ עַמֵּ֣הּ יִשְׂרָאֵ֑ל
עֲשָׂ֤ה שָׁלוֹם֙ בְּרוֹמָ֔יו הוּא֙ יַעֲשֶׂ֣ה שָׁל֔וֹם עָלֵ֖ינוּ וְעַל֙ כָּל֙
יִשְׂרָאֵ֔ל וְאִמְר֥וּ אָמֵֽן׃

עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ֙ לַאֲדוֹן֙ הַכֹּל֙ לָתֵ֣ת גְּדֻלָּ֔ה לְיוֹצֵ֥ר בְּרֵאשִׁ֖ית
שֶׁלֹּ֣א עָשָׂ֔נוּ כְּגוֹיֵ֥י הָאֲרָצ֖וֹת וְלֹ֣א שָׂ֑מָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת֙ הָאֲדָמָ֔ה
שֶׁלֹּ֥א שָׂ֖ם חֶלְקֵ֣נוּ כָּהֶ֑ם וְגוֹרָלֵ֖נוּ כְּכָל־הֲמוֹנָֽם׃ וַאֲנַ֨חְנוּ כּוֹרְעִ֜ים
וּמִשְׁתַּחֲוִ֗ים וּמוֹדִ֤ים לִפְנֵי֙ מֶ֣לֶךְ מַלְכֵ֣י הַמְּלָכִ֔ים הַקָּדֹ֖ושׁ בָּרוּ֣ךְ
הוּא׃ שֶׁהוּא֙ נוֹטֶ֣ה שָׁמַ֔יִם וְיוֹסֵ֖ד אָ֑רֶץ וּמוֹשַׁ֤ב יְקָרוֹ֙ בַּשָּׁמַ֔יִם
מִמַּ֖עַל׃ וּשְׁכִינַ֣ת עֻזּ֔וֹ בְּגָבְהֵ֖י מְרוֹמִֽים׃ הוּא֙ אֱלֹהֵ֣ינוּ אֵ֣ין עֽוֹד׃
אֱמֶ֥ת מַלְכֵּ֖נוּ אֶ֣פֶס זוּלָתֹ֑ו כַּכָּת֣וּב בְּתוֹרָתֹ֗ו׃ וְיָדַעְתָּ֣ הַיּ֔וֹם

שיר של יום

ליום ראשון

{ היום יום ראשון בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש׃

לְדָוִ֗ד מִזְמ֥וֹר לַיְיָ֗ הָאָ֥רֶץ וּמְלֹאָ֑הּ תֵּבֵ֥ל וְיֹשְׁבֵ֖י בָּֽהּ׃ כִּי־הוּא֮
עַל־יַמִּ֪ים יְסָדָ֫הּ וְעַל־נְהָר֥וֹת יְכוֹנְנֶֽהָ׃ מִי־יַעֲלֶ֥ה בְהַר־יְיָ֑ וּמִי־יָקוּם
בִּמְקֹ֖ום קָדְשֹֽׁו׃ נְקִ֣י כַ֭פַּיִם וּבַר־לֵ֑בָב אֲשֶׁ֥ר לֹֽא־נָשָׂ֥א לַשָּׁ֗וְא נַפְשִׁ֑י
וְלֹ֖א נִשְׁבַּ֣ע לְמִרְמָֽה׃ יִשָּׂ֤א בְרָכָ֨ה מֵאֵ֪ת יְיָ֡ וּצְדָקָ֥ה מֵאֱלֹהֵ֖י יִשְׁעֹֽו׃
זֶ֤ה דּ֣וֹר דֹּרְשָׁ֑ו מְבַקְשֵׁ֖י פָּנֶ֣יךָ יַעֲקֹ֣ב סֶֽלָה׃ שְׂא֤וּ שְׁעָרִ֨ים רָאשֵׁיכֶ֪ם
וְהִנָּשְׂא֥וּ פִתְחֵי־עֹ֑ולָם וְיָבֹ֖א מֶ֣לֶךְ הַכָּבֹֽוד׃ מִי־זֶ֥ה מֶֽלֶךְ־הַכָּבֹ֑וד יְיָ֥
עִזּ֖וּז וְגִבּ֣וֹר יְיָ֣ גִּבּ֣וֹר מִלְחָמָֽה׃ שְׂא֤וּ שְׁעָרִ֨ים רָאשֵׁיכֶ֪ם וְהִנָּשְׂא֥וּ
פִתְחֵי־עֹ֑ולָם וְיָבֹ֖א מֶ֣לֶךְ הַכָּבֹֽוד׃ מִי־הוּא֮ זֶ֤ה מֶ֣לֶךְ הַכָּבֹ֗וד יְיָ֥ צְבָאֹ֑ות הוּא֖
מֶ֣לֶךְ הַכָּבֹ֣וד סֶֽלָה׃

ליום שני

{ היום יום שני בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש׃

שִׁ֤יר מִזְמֹ֨ור לִבְנֵי־קֹ֪רַח׃ גָּד֣וֹל יְיָ֣ וּמְהֻלָּ֣ל מְאֹ֑ד בְּעִ֖יר
אֱלֹהֵ֣ינוּ הַר־קָדְשֹֽׁו׃ יְפֵ֣ה נֹ֭וף מְשׂ֣וֹשׂ כָּל־הָאָ֑רֶץ הַ֥ר צִ֝יֹּ֗ון יַרְכְּתֵי־צָפֹ֥ון
קִרְיַת֮ מֶ֪לֶךְ רָֽב׃ אֱלֹהִ֤ים בְּאַרְמְנֹתֶ֨יהָ נוֹדַ֪ע לְמִשְׂגָּ֡ב׃ כִּי֩
הִנֵּ֨ה הַמְּלָכִ֜ים נֹועֲד֗וּ עָבְר֥וּ יַחְדָּֽו׃ הֵ֭מָּה רָא֣וּ כֵ֑ן תָּמְהֹ֥ו נִבְהֲלוּ
נָחְפָּ֥זוּ׃ רְעָדָ֥ה אֲחָזָ֗תַם שָׁ֥ם חִיל֮ כַּיֹּולֵדָֽה׃ בְּר֭וּחַ קָדִ֣ים תְּשַׁבֵּ֑ר
אֳנִיֹּ֖ות תַּרְשִֽׁישׁ׃ כַּאֲשֶׁ֤ר שָׁמַ֨עְנוּ כֵ֪ן רָאִ֡ינוּ בְּעִיר־יְיָ֣ צְבָאֹ֑ות בְּעִ֖יר
אֱלֹהֵ֣ינוּ אֱלֹהִ֣ים יְכוֹנְנֶ֔הָ עַד־עֹולָ֖ם סֶֽלָה׃ דָּמִ֣ינוּ אֱלֹהִ֣ים חַסְדֶּ֑ךָ
בְּקֶ֖רֶב הֵיכָלֶֽךָ׃ כְּשִׁמְךָ֤ אֱלֹהִ֨ים כֵּ֪ן תְּהִלָּתְךָ֡ עַל־קַצְוֵי־אֶ֫רֶץ צֶ֥דֶק
מָלְאָ֥ה יְמִינֶֽךָ׃ יִשְׂמַ֣ח הַר־צִ֭יֹּון תָּגֵ֣לְנָה בְנ֣וֹת יְהוּדָ֑ה לְמַ֥עַן מִ֝שְׁפָּטֶֽיךָ׃
כְּסֹ֣בּוּ צִ֣יֹּון וְהַקִּיפוּהָ֑ סִפְרוּ־מִגְדָּלֶֽיהָ׃ שִׁ֭יתוּ לִבְּכֶ֣ם

לְחֵ֤יל פְּסֹ֨קוּ אַרְמְנוֹתֶ֪יהָ לְמַ֡עַן תְּסַפְּרוּ֮ לְדֹ֪ור אַחֲרֹ֫ון׃ כִּי֩ זֶ֨ה אֱלֹהִ֜ים אֱלֹהֵ֣ינוּ עֹולָ֗ם וָעֶד֮ הוּא֒ יְנַהֲגֵ֣נוּ עַל־מֻֽות׃

ליום שלישי

{ היום יום שלישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש׃

מִזְמֹ֥ור לְאָסָ֗ף אֱלֹהִ֤ים נִצָּ֨ב בַּעֲדַ֪ת אֵ֡ל בְּקֶ֣רֶב אֱלֹהִ֣ים יִשְׁפֹּֽט׃
עַד־מָתַ֤י תִּשְׁפְּטוּ־עֹ֨ול֪ וּפְנֵ֣י רְשָׁעִ֣ים תִּשְׂא֣וּ סֶֽלָה׃ שִׁפְט֣וּ דַ֭ל וְיָת֑וֹם
עָנִ֥י וָרָ֝֗שׁ הַצְדִּֽיקוּ׃ פַּלְּט֣וּ דַ֭ל וְאֶבְיֹ֑ון מִיַּ֥ד רְשָׁעִ֝֗ים הַצִּֽילוּ׃ לֹ֤א יָדְע֨וּ
וְלֹ֪א יָבִ֡ינוּ בַּחֲשֵׁכָ֥ה יִתְהַלָּ֑כוּ יִ֝מֹּ֗וטוּ כָּל־מֹסְדֵ֥י אָֽרֶץ׃ אֲנִ֣י אָ֭מַרְתִּי
אֱלֹהִ֣ים אַתֶּ֑ם וּבְנֵ֖י עֶלְיֹ֣ון כֻּלְּכֶֽם׃ אָכֵ֗ן כְּאָדָ֥ם תְּמוּתֻ֑ון וּכְאַחַ֥ד
הַשָּׂרִ֖ים תִּפֹּֽולוּ׃ קוּמָ֣ה אֱלֹהִ֣ים שָׁפְטָ֣ה הָאָ֑רֶץ כִּ֤י אַתָּ֖ה תִּנְחַ֣ל
בְּכָל־הַגֹּויִֽם׃

ליום רביעי

{ היום יום רביעי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש׃

אֵ֤ל נְקָמֹ֨ות יְיָ֡ אֵ֤ל נְקָמֹ֨ות הֹופִ֬יעַ׃ הִנָּשֵׂ֣א שֹׁפֵ֣ט הָאָ֑רֶץ
הָשֵׁ֖ב גְּמ֣וּל עַל־גֵּאִֽים׃ עַד־מָתַ֤י רְשָׁעִ֨ים יְיָ֡ עַד־מָתַ֤י רְשָׁעִ֨ים יַעְלֹזֽוּ׃ יַבִּ֣יעוּ
יְדַבְּר֣וּ עָתָ֑ק יִ֝תְאַמְּר֗וּ כָּל־פֹּעֲלֵ֥י אָֽוֶן׃ עַמְּךָ֤ יְיָ֨ יְדַכְּא֪וּ וְנַחֲלָתְךָ֡ יְעַנּֽוּ׃
יַהַרְג֣וּ אַלְמָנָ֣ה וְגֵ֭ר וְיָתֹומִ֣ים יְרַצֵּֽחוּ׃ וַיֹּ֥אמְרוּ֮ לֹֽא־יִרְאֶ֪ה יָ֡הּ וְלֹ֥א יָבִ֗ין
וְיאֹמְר֥וּ לֹא־יִרְאֶ֥ה יָ֝֗הּ וְלֹא־יָבִ֥ין אֱלֹהֵ֥י יַעֲקֹֽב׃ בִּינ֤וּ בֹ֨ורִ֪ים בָּעָ֡ם
וּכְסִילִ֥ים מָתַ֗י תַּשְׂכִּֽילוּ׃ הֲנֹטַ֣ע אֹ֭זֶן הֲלֹ֣א יִשְׁמָ֑ע אִם־יֹצֵ֖ר עַ֣יִן
הֲלֹ֣א יַבִּֽיט׃ הַיֹּסֵ֣ר גֹּויִ֣ם הֲלֹ֣א יוֹכִ֑יחַ הַ֝מְלַמֵּ֗ד אָדָ֥ם דָּֽעַת׃ יְיָ֣ יֹ֭דֵעַ
מַחְשְׁבֹ֣ות אָדָ֑ם כִּ֖י הֵמָּ֣ה הָֽבֶל׃ אַשְׁרֵ֤י הַגֶּ֨בֶר אֲשֶׁר־תְּיַסְּרֶ֪נּוּ יָ֡הּ
וּמִתֹּורָתְךָ֥ תְלַמְּדֶֽנּוּ׃ לְהַשְׁקִ֣יט לֹ֭ו מִימֵ֣י רָ֑ע עַד־יִכָּרֶ֖ה לָרָ֣שָׁע שָֽׁחַת׃
כִּֽי־לֹ֤א יִטֹּ֨שׁ יְיָ֪ עַמֹּ֡ו וְנַחֲלָתֹ֥ו לֹא־יַעֲזֹֽב׃ כִּי־עַד־צֶ֭דֶק יָשׁ֣וּב
מִשְׁפָּ֑ט וְאַחֲרָ֥יו כָּל־יִשְׁרֵי־לֵֽב׃ מִֽי־יָ֭קוּם לִ֣י עִם־מְרֵעִ֑ים מִֽי־יִתְיַצֵּ֖ב לִ֣י עִם־פֹּעֲלֵ֣י אָֽוֶן׃
לוּלֵ֤י יְיָ֨ עֶזְרָתָ֪ה לִּ֡י כִּמְעַט־שָׁכְנָ֖ה דוּמָּ֣ה נַפְשִֽׁי׃ אִם־אָמַ֗רְתִּי מָ֭טָה רַגְלִ֣י חַסְדְּךָ֣ יְיָ֣ יִסְעָדֵֽנִי׃ בְּרֹ֤ב שַׂרְעַפַּ֨י בְּקִרְבִּ֪י תַּנְחֻמֶ֡יךָ יְשַׁעְשְׁע֖וּ נַפְשִֽׁי׃ הֲיִחְבָּרְךָ֥ כִּסֵּא֮ הַוֹּ֪ת יֹצֵ֫ר עָ֥מָל עָ֑ל
עַל־נֶ֥פֶשׁ צַדִּ֗יק יָגֹ֫ודּוּ וְדָ֣ם נָקִ֣י יַרְשִֽׁיעוּ׃ וַיְהִי־יְיָ֣ לִ֣י לְמִשְׂגָּ֑ב וֵאלֹהַ֥י לְצ֖וּר מַחְסִֽי׃ וַיָּ֣שֶׁב עֲלֵיהֶ֣ם אֶת־אוֹנָ֗ם וּבְרָעָתָ֥ם
יַצְמִיתֵ֑ם יַצְמִיתֵ֖ם יְיָ֣ אֱלֹהֵֽינוּ׃

ליום חמישי

{ היום יום חמישי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש׃

לַמְנַצֵּ֥חַ עַל־הַגִּתִּ֑ית לְאָסָֽף׃ הַרְנִ֣ינוּ לֵאלֹהִ֣ים עוּזֵּ֑נוּ הָרִ֥יעוּ
לֵ֝אלֹהֵ֗י יַעֲקֹֽב׃ שְׂא֣וּ זִ֭מְרָה וּתְנ֣וּ תֹ֑ף כִּ֥ינֹ֥ור נָ֝עִ֗ים עִם־נָֽבֶל׃ תִּקְע֣וּ
בַחֹ֣דֶשׁ שֹׁופָ֑ר בַּכֶּ֥סֶה לְיֹ֖ום חַגֵּֽנוּ׃ כִּי־חֹ֣ק לְיִשְׂרָאֵ֣ל הוּא֮ מִשְׁפַּ֪ט
לֵאלֹהֵ֥י יַעֲקֹֽב׃ עֵדוּת֮ בִּיה֪וֹסֵ֫ף שָׂמֹ֥ו בְּצֵאתֹ֑ו עַל־אֶ֥רֶץ מִצְרַ֗יִם שְׂפַ֣ת
לֹֽא־יָדַ֥עְתִּי אֶשְׁמָֽע׃ הֲסִירֹ֣ותִי מִסֵּ֣בֶל שִׁכְמֹ֑ו כַּפָּ֖יו מִדֹּ֣ודוּ תַעֲבֹֽרְנָה׃
בַּצָּרָ֥ה קָרָ֗את וָאֲחַלְּצֶ֑ךָּ אֶעֱנְךָ֥ בְסֵ֖תֶר רַ֣עַם אֲבֹחֲנְךָ֣ עַל־מֵ֣י מְרִיבָ֔ה סֶֽלָה׃
שְׁמַ֣ע עַמִּ֣י וְאָעִ֣ידָה בָּ֑ךְ יִ֝שְׂרָאֵ֗ל אִם־תִּשְׁמַ֥ע לִֽי׃ לֹֽא־יִהְיֶ֣ה בְךָ֣ אֵ֣ל זָ֑ר
וְלֹ֥א תִשְׁתַּחֲוֶ֖ה לְאֵ֣ל נֵכָֽר׃ אָנֹכִ֣י יְיָ֣ אֱלֹהֶ֣יךָ הַמַּעַלְךָ֣ מֵאֶ֣רֶץ מִצְרָ֑יִם הַרְחֶב־פִּ֝֗יךָ וַאֲמַלְאֵֽהוּ׃ וְלֹא־שָׁמַ֣ע עַמִּ֣י לְקֹלִ֑י וְיִשְׂרָאֵ֥ל לֹֽא־אָבָ֥ה לִֽי׃ וָאֲשַׁלְּחֵ֥הוּ בִשְׁרִירֻ֖ת לִבָּ֑ם יֵ֝לְכ֗וּ בְּמֹעֲצֹותֵיהֶֽם׃ לוּ־עַמִּ֣י שֹׁמֵ֣עַ לִ֑י יִשְׂרָאֵ֥ל בִּדְרָכַ֖י יְהַלֵּֽכוּ׃ כִּמְעַ֤ט אֹויְבֵיהֶ֨ם אַכְנִ֪יעַ וְעַל־צָרֵיהֶ֥ם אָשִׁ֗יב יָדִֽי׃ מְשַׂנְאֵ֣י יְיָ֣ יְכַחֲשׁ֣וּ לֹ֑ו וְיִהְיֶ֖ה עִתָּ֣ם לְעֹולָֽם׃ וַיַּאֲכִלֵ֥הוּ מֵחֶ֥לֶב חִטָּ֑ה וּ֝מִצּ֗וּר דְּבַ֣שׁ אַשְׂבִּיעֶֽךָ׃

ליום ששי

{ היום יום ששי בשבת שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש׃

יְיָ֣ מָלָ֣ךְ גֵּא֣וּת לָבֵ֑שׁ לָבֵ֥שׁ יְיָ֥ עֹ֝֗ז הִתְאַזָּ֥ר אַף־תִּכֹּ֥ון תֵּ֝בֵ֗ל בַּל־תִּמֹּֽוט׃

ליום השבת

{ היום יום שבת קודש שבו היו הלוים אומרים בבית המקדש׃

מִזְמֹ֥ור שִׁ֗יר לְי֫וֹם הַשַּׁבָּֽת׃ טֹ֤וב לְהֹדֹ֨ות לַיְיָ֪ וּלְזַמֵּ֣ר לְשִׁמְךָ֣ עֶלְיֹֽון׃

בן ר"ת תנוּל עד תחר שמיני פרשת נקבי וכערב לומרים זה המזמור׃

לְדָוִ֗ד יְיָ֣ אוֹרִ֣י וְיִשְׁעִ֣י מִמִּ֣י אִירָ֑א יְיָ֥ מָעֹ֥וז חַ֝יַּ֗י מִמִּ֥י אֶפְחָֽד׃ בְּקָרֹ֤ב
עָלַ֨י מְרֵעִ֪ים לֶֽאֱכֹ֡ל אֶת־בְּשָׂרִ֗י צָרַ֣י וְאֹיְבַ֣י לִ֑י הֵ֖מָּה כָּשְׁל֣וּ וְנָפָֽלוּ׃
אִם־תַּחֲנֶ֣ה עָלַ֣י מַחֲנֶ֑ה לֹֽא־יִירָ֥א לִ֝בִּ֗י אִם־תָּק֣וּם עָלַ֣י מִלְחָמָ֑ה בְּזֹ֥את אֲנִ֖י בֹּטֵֽחַ׃
אַחַ֤ת שָׁאַ֨לְתִּי֪ מֵאֵ֡ת יְיָ֤ אֹתָ֨הּ אֲבַקֵּ֬שׁ׃ שִׁבְתִּ֤י בְבֵית־יְיָ֨ כָּל־יְמֵ֪י חַיַּ֡י לַחֲזֹ֤ות בְּנֹעַם־יְיָ֨ וּלְבַקֵּ֖ר בְּהֵיכָלֹֽו׃
כִּ֤י יַצְפְּנֵ֨נִי֪ בְּסֻכֹּ֡ו בְּי֤וֹם רָעָ֨ה יַסְתִּירֵ֪נִי֙ בְּסֵ֣תֶר אָהֳלֹ֔ו בְּצ֥וּר יְרוֹמְמֵֽנִי׃
וְעַתָּ֤ה יָרוּם־רֹאשִׁ֨י֪ עַל־אֹיְבַ֡י סְבִיבֹתַ֗י וְאֶזְבְּחָ֣ה בְאָהֳלֹ֣ו זִבְחֵי־תְרוּעָ֑ה אָשִׁ֖ירָה וַאֲזַמְּרָ֣ה לַיְיָֽ׃ שְׁמַע־יְיָ֣ קֹ֭ולִי אֶקְרָ֑א וְחָנֵּ֖נִי וַעֲנֵֽנִי׃
לְךָ֤ אָמַ֨ר לִבִּ֪י בַקְּשׁ֣וּ פָנָ֑י אֶת־פָּנֶ֖יךָ יְיָ֣ אֲבַקֵּֽשׁ׃ אַל־תַּסְתֵּ֣ר פָּנֶ֣יךָ מִמֶּ֑נִּי אַל־תַּ֥ט בְּאַ֝֗ף עַבְדֶּ֑ךָ עֶזְרָתִ֥י הָיִ֗יתָ אַל־תִּטְּשֵׁ֥נִי וְאַל־תַּעַזְבֵ֑נִי
אֱלֹהֵ֖י יִשְׁעִֽי׃ כִּי־אָבִ֣י וְאִמִּ֣י עֲזָבֻ֑נִי וַיְיָ֥ יַ֝אַסְפֵֽנִי׃ הֹורֵ֣נִי יְיָ֣ דַּרְכֶּ֑ךָ וּנְחֵ֥נִי בְּאֹ֝֗רַח מִישֹׁ֥ור לְמַ֥עַן שֹׁרְרָֽי׃
אַל־תִּתְּנֵ֥נִי בְּנֶֽפֶשׁ צָרָ֑י כִּֽי־קָ֥מוּ בִ֝֗י עֵדֵי־שֶׁ֥קֶר וִיפֵ֥חַ חָמָֽס׃ לֹ֤ולֵא הֶאֱמַ֨נְתִּי֪ לִרְאֹ֡ות בְּטוּב־יְיָ֤ בְּאֶ֖רֶץ חַיִּֽים׃
קַוֵּ֣ה אֶל־יְיָ֑ חֲזַ֥ק וְיַאֲמֵ֥ץ לִבֶּ֑ךָ וְ֝קַוֵּ֗ה אֶל־יְיָֽ׃

שש זכירות

זכירות ראשונה מפרשיות

לְמַ֤עַן תִּזְכֹּר֙ אֶת־יֹ֣ום צֵאתְךָ֔ מֵאֶ֖רֶץ מִצְרַ֑יִם כֹּ֖ל יְמֵ֣י חַיֶּֽיךָ׃ יְמֵ֣י
כִּֽי־יָמִֽים׃

זכירות שניה מפרשיות שמיני

זָכֹ֣ור אֶת־אֲשֶׁ֣ר עָשָׂ֣ה לְךָ֣ עֲמָלֵ֑ק בַּדֶּ֖רֶךְ בְּצֵאתְכֶ֥ם מִמִּצְרָֽיִם׃ אֲשֶׁ֣ר קָרְךָ֣
בַּדָּ֑רֶךְ וַיְזַנֵּ֣ב בְּךָ֣ כָּל־הַנֶּחֱשָׁלִ֣ים אַחֲרֶ֗יךָ וְאַתָּ֥ה עָיֵ֖ף וְיָגֵ֑עַ וְלֹ֥א יָרֵ֖א
מֵאֱלֹהִֽים׃

וְנִגְבַּהּ בְּךָ כָּל הַנֶּחֱשָׂלִים אַהֲרֶיךָ וְאַתָּה עֵיף וְנִגַּע וְלֹא יָרֵא
אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהָגִיעַ יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְךָ בְּכָל אֹיְבֶיךָ מִסָּבִיב
בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה תְּמַחֶה אֶת
זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכָּח: וַיֹּאמֶר שְׁמוֹ וַיִּקְרָא
וְגַם כִּסֵּא מִלְחֶמֶת: וְזָכוֹר מעשה הענל אֵת אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם כַּדֶּרֶךְ
בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם: וזכירת מרים
וזכירת יום השבת זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

שלשה עשר עקרים

(א) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ הוּא
מַנְהִיג וּבוֹרֵא לְכָל הַבְּרוּאִים וְהוּא לְבַדּוֹ עָשָׂה וְעוֹשֶׂה וְיַעֲשֶׂה
לְכָל הַמַּעֲשִׂים:

(ב) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ
הוּא יָחִיד וְאֵין יְחִידוּת כָּמוֹהוּ בְּשׁוּם פָּנִים וְהוּא לְבַדּוֹ אֱלֹהֵינוּ
הָיָה הוֹוֶה וְיִהְיֶה:

(ג) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ אֵינוֹ
גּוּף וְלֹא יַשִּׂיגֵהוּ מַשִּׂיגֵי הַגּוּף וְאֵין לוֹ שׁוּם דִּמְיוֹן כְּלָל:

(ד) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ
הוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן:

(ה) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לוֹ
לְבַדּוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל וְאֵין לְזוּלָתוֹ רָאוּי לְהִתְפַּלֵּל:

(ו) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁכָּל דִּבְרֵי נְבִיאִים אֱמֶת:

(ז) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁנְּבוּאַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו
הַשָּׁלוֹם הָיְתָה אֱמֶתִּית וְשֶׁהוּא הָיָה אָב לַנְּבִיאִים לְקוֹדְמָיו
לְפָנָיו וְלַבָּאִים אַחֲרָיו:

(ח) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הַמְצוּיָת
עַתָּה בְּיָדֵינוּ הִיא הַנִּתְּנָה לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם:

(ט) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁזֹּאת הַתּוֹרָה לֹא תְהֵא
מְחֻלֶּפֶת וְלֹא תְּהֵא תּוֹרָה אַחֶרֶת מֵאֵת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ:

(י) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ יוֹדֵעַ
כָּל מַעֲשֵׂי בְנֵי אָדָם וְכָל מַחְשְׁבוֹתָם שֶׁנֶּאֱמַר הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם
הַמֵּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם:

(יא) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ גּוֹמֵל
טוֹב לְמִי שֶׁיִּשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְעוֹנֵשׁ לְמִי שֶׁעֲבַר עַל מִצְוֹתָיו:

(יב) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ וְאַף עַל
פִּי שֶׁיִּתְמַהְמֵהַּ עִם כָּל זֶה אֲחַכֶּה לוֹ בְּכָל יוֹם שֶׁיָּבוֹא:

(יג) אֲנִי מַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁתִּהְיֶה תְּחִיַּת הַמֵּתִים
בְּעֵת שֶׁתַּעֲלֶה רְצוֹן מֵאֵת הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְיִתְעַלֶּה זִכְרוֹ
לָעַד וּלְנֵצַח נְצָחִים:

לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְיָ. קִוִּיתִי יְיָ לִישׁוּעָתֶךָ. יְיָ לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי:
לְפִירָקָךְ סַבְּרִית יְיָ. סַבְּרִית יְיָ לְפִירְקָנָךְ. יְיָ לְפִירְקָנָךְ סַבְּרִית:

סדר קבלת שבת

לְכוּ נְרַנְּנָה לַיְיָ נָרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ:
נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ
לוֹ: כִּי אֵל גָּדוֹל יְיָ וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל
אֱלֹהִים: אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֶחְקְרֵי אָרֶץ וְתוֹעֲפוֹת
הָרִים לוֹ: אֲשֶׁר לוֹ הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת
יָדָיו יָצָרוּ: בּוֹאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נְבָרְכָה
לִפְנֵי יְיָ עוֹשֵׂנוּ: כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ עַם
מַרְעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ:
אַל תַּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כִּמְרִיבָה כְּיוֹם מַסָּה
בַּמִּדְבָּר: אֲשֶׁר נִסּוּנִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּחָנוּנִי
גַּם רָאוּ פָעֳלִי: אַרְבָּעִים שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר
וָאֹמַר עַם תֹּעֵי לֵבָב הֵם וְהֵם לֹא יָדְעוּ
דְרָכָי: אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי אִם יְבוֹאוּן
אֶל מְנוּחָתִי:

שִׁירוּ לַיְיָ שִׁיר חָדָשׁ שִׁירוּ לַיְיָ כָּל הָאָרֶץ:
שִׁירוּ לַיְיָ בָּרְכוּ שְׁמוֹ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם לְיוֹם יְשׁוּעָתוֹ:
סַפְּרוּ בַגּוֹיִם כְּבוֹדוֹ בְּכָל הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו: כִּי
גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד נוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים:
כִּי כָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיְיָ שָׁמַיִם עָשָׂה: הוֹד
וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ: הָבוּ לַיְיָ
מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיְיָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיְיָ כְּבוֹד
שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְחַצְרוֹתָיו: הִשְׁתַּחֲווּ לַיְיָ
בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ חִילוּ מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ: אִמְרוּ בַגּוֹיִם
יְיָ מָלָךְ אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט יָדִין עַמִּים בְּמֵישָׁרִים:
יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ:
יַעֲלוֹז שָׂדַי וְכֹל אֲשֶׁר בּוֹ אָז יְרַנְּנוּ כָּל עֲצֵי יָעַר: לִפְנֵי

יְיָ כִּי בָא כִּי בָא לִשְׁפּוֹט הָאָרֶץ יִשְׁפּוֹט תֵּבֵל בְּצֶדֶק
וְעַמִּים בֶּאֱמוּנָתוֹ:
יְיָ מָלָךְ תָּגֵל הָאָרֶץ יִשְׂמְחוּ אִיִּים רַבִּים: עָנָן
וַעֲרָפֶל סְבִיבָיו צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאוֹ: אֵשׁ לְפָנָיו
תֵּלֵךְ וּתְלַהֵט סָבִיב צָרָיו: הֵאִירוּ בְרָקָיו תֵּבֵל רָאֲתָה
וַתָּחֶל הָאָרֶץ: הָרִים כַּדּוֹנַג נָמַסּוּ מִלִּפְנֵי יְיָ מִלִּפְנֵי
אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ: הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ וְרָאוּ כָל הָעַמִּים
כְּבוֹדוֹ: יֵבֹשׁוּ כָּל עוֹבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים בָּאֱלִילִים
הִשְׁתַּחֲווּ לוֹ כָּל אֱלֹהִים: שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה
בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ יְיָ: כִּי אַתָּה יְיָ עֶלְיוֹן עַל
כָּל הָאָרֶץ מְאֹד נַעֲלֵיתָ עַל כָּל אֱלֹהִים: אֹהֲבֵי יְיָ שִׂנְאוּ
רָע שֹׁמֵר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יַצִּילֵם: אוֹר
זָרֻעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי לֵב שִׂמְחָה: שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ
וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ:

מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיְיָ שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה הוֹשִׁיעָה
לוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ: הוֹדִיעַ יְיָ יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי הַגּוֹיִם גִּלָּה צִדְקָתוֹ
זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָל אַפְסֵי אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת
אֱלֹהֵינוּ: תְּרִיעוּ לַיְיָ כָּל הָאָרֶץ פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ וְזַמֵּרוּ: זַמְּרוּ לַיְיָ
בְּכִנּוֹר בְּכִנּוֹר וְקוֹל זִמְרָה: בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ יְיָ: יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ: נְהָרוֹת יִמְחֲאוּ
כָף יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ: לִפְנֵי יְיָ כִּי בָא לִשְׁפּוֹט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט
תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים בְּמֵישָׁרִים:

יְיָ מָלָךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים יוֹשֵׁב כְּרוּבִים תָּנוּט הָאָרֶץ:
יְיָ בְּצִיּוֹן גָּדוֹל וְרָם הוּא עַל כָּל הָעַמִּים: יוֹדוּ שִׁמְךָ
גָּדוֹל וְנוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: וְעוֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב אַתָּה
כּוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ:
רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדוֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא:
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקוֹרְאֵי שְׁמוֹ קוֹרְאִים
אֶל יְיָ וְהוּא יַעֲנֵם: בְּעַמּוּד עָנָן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם שָׁמְרוּ
עֵדְוֹתָיו וְחֹק נָתַן לָמוֹ: יְיָ אֱלֹהֵינוּ אַתָּה עָנִיתָם אֵל

נֹעַם הָיֶה לָהֶם וְנוֹקֵם עַל עֲלִילוֹתָם : רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ :

מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַיְיָ בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַיְיָ כָּבוֹד וָעֹז : הָבוּ לַיְיָ כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיְיָ בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ : קוֹל יְיָ עַל הַמָּיִם אֵל הַכָּבוֹד הִרְעִים יְיָ עַל מַיִם רַבִּים : קוֹל יְיָ בַּכֹּחַ קוֹל יְיָ בֶּהָדָר : קוֹל יְיָ שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְיָ אֶת אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן : וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיֹון כְּמוֹ בֶן רְאֵמִים : קוֹל יְיָ חוֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ : קוֹל יְיָ יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְיָ מִדְבַּר קָדֵשׁ : קוֹל יְיָ יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אוֹמֵר כָּבוֹד : יְיָ לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְיָ מֶלֶךְ לְעוֹלָם : יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם : ואפרים אגא בכה

לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה . פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָה : לכה

שָׁמוֹר וְזָכוֹר בְּדִבּוּר אֶחָד . הִשְׁמִיעָנוּ אֵל הַמְיֻחָד . יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד . לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת וְלִתְהִלָּה : לכה

לִקְרַאת שַׁבָּת לְכוּ וְנֵלְכָה . כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה . מֵרֹאשׁ מִקֶּדֶם נְסוּכָה . סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה : לכה

מִקְדַּשׁ מֶלֶךְ עִיר מְלוּכָה . קוּמִי צְאִי מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה . רַב לָךְ שֶׁבֶת בָּעֵמֶק הַבָּכָא . וְהוּא יַחֲמוֹל עָלַיִךְ חֶמְלָה : לכה

הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי . לִבְשִׁי בִּגְדֵי תִפְאַרְתֵּךְ עַמִּי . עַל יַד בֶּן יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי . קָרְבָה אֶל נַפְשִׁי גְּאָלָהּ : לכה

תְּעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי . כִּי בָא אוֹרֵךְ קוּמִי אוֹרִי . עוּרִי עוּרִי שִׁיר דַּבֵּרִי . כְּבוֹד יְיָ עָלַיִךְ נִגְלָה : לכה

לֹא תֵבוֹשִׁי וְלֹא תִכָּלְמִי . מַה תִּשְׁתּוֹחֲחִי וּמַה תֶּהֱמִי . בָּךְ יֶחֱסוּ עֲנִיֵּי עַמִּי . וְנִבְנְתָה עִיר עַל תִּלָּהּ : לכה

וְהָיוּ לִמְשִׁסָּה שֹׁאסָיִךְ . וְרָחֲקוּ כָּל מְבַלְּעָיִךְ . יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ . כִּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה : לכה

מִין וְשִׁמְאל תִּפְרוֹצִי . וְאֶת יְיָ תַּעֲרִיצִי . עַל יַד אִישׁ בֶּן פַּרְצִי . וְנִשְׂמְחָה וְנָגִילָה : לכה

בּוֹאִי בְשָׁלוֹם עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ . גַּם בְּשִׂמְחָה וּבְצָהֳלָה . תּוֹךְ אֱמוּנֵי עַם סְגֻלָּה . בּוֹאִי כַלָּה בּוֹאִי כַלָּה : לכה

מזמור שיר ליום השבת וכו' . קי"ב :

תפלת ערבית

קדש מבלעדי עברית יתפר יום :

לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בא לתפלל תפלת ערבית

שיזכו יעקב אבינו מלוי חשלום לתקן שיהא בסקיר עליון ויהי נועם וכו' : ח"ק

נחול ותוא רחום וכפר עון ולא יעחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו : יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו ‏ קדיש יתקבל כנ"ל

הוֹן בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ :

קִיּוּם בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד :

בָּרוּךְ נִמְצָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים בְּחָכְמָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֶּה עִתִּים וּמַחֲלִיף אֶת הַזְּמַנִּים וּמְסַדֵּר אֶת הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בָּרָקִיעַ כִּרְצוֹנוֹ . בּוֹרֵא יוֹם וָלָיְלָה גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אוֹר . וּמַעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לַיְלָה וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ : אֵל חַי וְקַיָּם תָּמִיד יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים :

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אָהָבְתָּ . תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לִמַּדְתָּ . עַל כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשָׁכְבֵנוּ וּבְקוּמֵנוּ נָשִׂיחַ בְּחֻקֶּיךָ וְנִשְׂמַח בְּדִבְרֵי תוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד . כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאוֹרֶךְ יָמֵינוּ . וּבָהֶם נֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה : וְאַהֲבָתְךָ אַל תָּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל :

קריאת שמע תפלה נחזיק אחריה וף פ'

אֱמֶת וֶאֱמוּנָה כָּל זֹאת וְקַיָּם עָלֵינוּ כִּי הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זוּלָתוֹ וַאֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים מַלְכֵּנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל הָעָרִיצִים הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ . הָעֹשֶׂה גְּדוֹלוֹת עַד אֵין חֵקֶר וְנִפְלָאוֹת עַד אֵין מִסְפָּר . הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא נָתַן לַמּוֹט רַגְלֵנוּ . הַמְרַכִּיבֵנוּ עַל בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל כָּל מְשַׂנְאֵינוּ . הָעֹשֶׂה לָנוּ נְקָמָה בְּפַרְעֹה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאַדְמַת בְּנֵי חָם . הַמַּכֶּה בְעֶבְרָתוֹ כָּל בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם וַיּוֹצִא אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵרוּת עוֹלָם . הַמַּעֲבִיר בָּנָיו בֵּין גִּזְרֵי יַם סוּף אֶת רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת שׂוֹנְאֵיהֶם בְּתְהוֹמוֹת טָבַע וְרָאוּ בָנָיו גְּבוּרָתוֹ שִׁבְּחוּ וְהוֹדוּ לִשְׁמוֹ : וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם :

מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי כָּמוֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא : מַלְכוּתְךָ רָאוּ בָנֶיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה זֶה אֵלִי עָנוּ וְאָמְרוּ : יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד : וְנֶאֱמַר כִּי פָדָה יְיָ אֶת יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל :

הַשְׁכִּיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵּנוּ לְחַיִּים . וּפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ . וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ . וְהָגֵן בַּעֲדֵנוּ . וְהָסֵר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב

וְנָגֵן . וְהַחֵר שְׁמֵן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ . וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ . כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אָתָּה. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה . וּשְׁמוֹר צֵאתֵנוּ וּבוֹאֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם : וּפְרוֹשׂ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל לָעַד :

לשוי"ם וּפְרוֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹרֵשׂ סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלָיִם :

לשבת וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדוֹרוֹתָם בְּרִית עוֹלָם : בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעוֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ : ח"ק

לשבת בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן : בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ : בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ: וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת כָּל הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן: יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו : יְהִי שֵׁם יְיָ מְבוֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם : כִּי לֹא יִטֹּשׁ יְיָ אֶת עַמּוֹ בַּעֲבוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְיָ לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לוֹ לְעַם סְגֻלָּה כָּל הַיּוֹם וַיִּבָּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים : וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד : יְהִי חַסְדְּךָ יְיָ עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ : הוֹשִׁיעֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ : כָּל גּוֹיִם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ יָבוֹאוּ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפָנֶיךָ אֲדֹנָי וְיכַבְּדוּ לִשְׁמֶךָ : כִּי גָדוֹל אַתָּה וְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת אַתָּה אֱלֹהִים לְבַדֶּךָ : וְאֲנַחְנוּ עַמְּךָ וְתֹאן כַּרְעִיתֶךָ נוֹדֶה לְךָ לְעוֹלָם לְדוֹר וָדוֹר נְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ : בָּרוּךְ יְיָ בַּיּוֹם . בָּרוּךְ יְיָ בַּלָּיְלָה . בָּרוּךְ יְיָ בְּשָׁכְבֵנוּ . בָּרוּךְ יְיָ בְּקוּמֵנוּ . כִּי בְיָדְךָ נַפְשׁוֹת הַחַיִּים וְהַמֵּתִים . אֲשֶׁר בְּיָדוֹ נֶפֶשׁ כָּל חַי וְרוּחַ כָּל בְּשַׂר אִישׁ : בְּיָדְךָ אַפְקִיד רוּחִי פָּדִיתָה אוֹתִי יְיָ אֵל אֱמֶת : אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם יַחֵד שִׁמְךָ וְקַיֵּם בִּלְבָבוֹתֵינוּ תָּמִיד וּמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד :

יִרְאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׂמַח לִבֵּנוּ וְתָגֵל נַפְשֵׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ בֶּאֱמֶת בֶּאֱמוֹר לְצִיּוֹן מָלַךְ אֱלֹהָיִךְ : יְיָ כְּלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד : כִּי הַמְּלוּכָה שֶׁלְּךָ הִיא וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלוֹךְ בְּכָבוֹד כִּי אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמֶּלֶךְ בְּכָבוֹדוֹ תָּמִיד יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לָעַד וְעַל כָּל כֵּן : ח"ק ש"ל שם ומנהג נפ"ג

תפלת ערבית לשבת

מתפללין שבו"ע מד' האל הקדוש מצוה ורף ואז

אַתָּה קִדַּשְׁתָּ אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשִׁמְךָ . תַּכְלִית מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ . וּבֵרַכְתּוֹ מִכָּל הַיָּמִים . וְקִדַּשְׁתּוֹ מִכָּל הַזְּמַנִּים . וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ :

וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם : וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה : וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה : וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת :

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ . וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת . וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ .

וְיָנוּחוּ בָהּ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת :

רצה וסורים וכו' ספנ"א בפלם אחרים כתוב פס"ק ובקבל תופרים ויכלו :

לש"ן בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ :

יחיד מתחיל מָגֵן אָבוֹת בִּדְבָרוֹ מְחַיֵּה מֵתִים בְּמַאֲמָרוֹ הָאֵל (כש"ת הַמֶּלֶךְ) הַקָּדוֹשׁ שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ הַמֲנִיחַ לְעַמּוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת קָדְשׁוֹ כִּי בָם רָצָה לָהֶנִיחַ לָהֶם לְפָנָיו נַעֲבוֹד בְּיִרְאָה וָפַחַד וְנוֹדֶה לִשְׁמוֹ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעְיַן הַבְּרָכוֹת . אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וּמְבָרֵךְ שְׁבִיעִי מֵנִיחַ בִּקְדוּשָׁה לְעַם מְרוּשָׁנֵי עוֹנֶג זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית : אלהינו וכו'. ק"ש

ת"ק בסת מרליקין כיו"ט אחר כפר שבת . וכזכם תוס"ת . וכן"ב וח"ת אחר כזכם ת"ת :

נֶסֶה מַרְלִיקִין וּבְסֶה אֵין מַדְלִיקִין . אֵין מַדְלִיקִין לֹא בְּלֶכֶשׁ וְלֹא בְּתִיתָן וְלֹא בְּכֶלֶךְ . וְלֹא בְּזֵיתַת הָאִיזֵן . וְלֹא בְּפִתִּילַת הַסַּרְבָּךְ . וְלֹא בִּירוֹקָה שֶׁל פְּנֵי הַמַּיִם : לֹא בְּזֶפֶת . וְלֹא בְּשַׁעֲוָה . וְלֹא בְּשֶׁמֶן קִיק . וְלֹא בְּאַלְיָה . וְלֹא בְּאַלְיָה . וְלֹא בְּחֵלֶב ; נִתַּם הַכַּד אוֹמֵר מַדְלִיקִין בְּחֵלֶב מִבְשָׁל . וְחַכָּמִים אוֹסְרִים אֶחָד מְבֻשָּׁל וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְבֻשָּׁל אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ : (ב) אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרֵפָה בְּיוֹם טוֹב . רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר אֵין מַדְלִיקִין בְּאוֹתָן שֶׁמֶן שֶׁמְּבַעֲרִין בְּכָל הַשָּׁנִים בְּשֶׁמֶן שֶׁמְּשַׁמְּשִׁין בְּשֶׁמֶן אֲנוּנוֹת בְּשֶׁמֶן דָּגִים בְּשֶׁמֶן פִּקְעוֹת בְּעִכְּבָן וּבְגַמְּבָם . רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת נִקְבָּר : (ג) כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ אֶלָּא פִּשְׁתָּן . וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוֹ מִטַּמֵּא מִשְׁכָּבוֹ אֶלָּא פִּשְׁתָּן פִּתִּילַת הַנֵּר שֶׁקִּפְּלָהּ וְלֹא הִבְהִבָה . רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְכוּאֶת הִיא וְאֵין מַדְלִיקִין בָּהּ . רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר מְהוּרָה הִיא וּמַדְלִיקִין בָּהּ : (ד) לֹא יִקּוֹב אָדָם שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה וְיִסְלְאֶנָּה שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה עַל פִּי הַנֵּר . בְּשֶׁכְּבָר שְׁתָאָהּ מִבִּפְנִים . מַאֲסִיכוּ הִיא שֶׁל [illegible] . וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר . אֲבָל אִם חִבְּרָהּ הַיּוֹצֵר מִתְּחִלָּה כּוֹתֵר [illegible] שֶׁהִיא כְּלִי אֶחָד : לֹא יִסְלָא אָדָם קְעָרַת שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּת בְּצַד הַנֵּר וְרֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּתוֹכָהּ בְּשֶׁכְּבָר שְׁתָאָהּ שׁוֹאֵבֶת . וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר : (ה) הַכַּכָּבָה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְיָרֵא מִפְּנֵי גוֹיִם מִפְּנֵי לִסְטִים מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה אוֹ מִשְּׁבִיל הַחוֹלֶה שֶׁיִּישַׁן פָּטוּר . כָּתַם עַל הַנֵּר כָּתַם עַל הַשֶּׁמֶן כָּתַם עַל הַפְּתִילָה חַיָּב . רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר בְּכֻלָּן חוּץ מִן הַפְּתִילָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֶּתַח : (ו) עַל שֵׁשׁ שַׁבָּתוֹת בַּשָּׁנָה כְּתוּתִין גִּשְׁמֵי נְדָבָה . עַל שְׁמוֹנֶה וְהִירוֹת בְּנִיסָן בְּתִשְׁעָה בְּתַחֲרֻבֶּת הַנֵּר : (ז) שְׁלֹשָׁה דְבָרִים צָרִיךְ אָדָם לוֹמַר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה . עַשַּׂרְתֶּם עִרְבוּ הַדְלִיקוּ אֶת הַנֵּר . סְפֵק חֲשֵׁכָה סְפֵק אֵינָהּ חֲשֵׁכָה אֵין מְבָרְכִין אֶת הַנֵּרוֹת . וְאֵין מַדְלִיקִין אֶת הַכֵּלִים . וְאֵין מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת . אֲבָל אֵין מְכַבִּין אֶת הַחֵבִין . וְסוֹכְכִין . וְסוֹתְרִין אֶת הַסֻּכָּה .

חניא אמר רבי חנינא חייב אדם להשכים ולערב בבתי כנסיות שמא ישכח ויצא : אבר רב יוסף הלכתא רבתא לשבתא :

אבר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בנין להם רי"ו ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך : שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול : יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך : למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך : למען בית יי אלהינו אבקשה טוב לך : יי עוז לעמו יתן יי יברך את עמו בשלום :

פרש ונגן . ג"ן קיומ . פנינ . ק"י . תגן פוש .

שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן
מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: נ"ס
בּוֹאֲכֶם לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן
מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: נ"ס
בָּרְכוּנִי לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן
מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: נ"ס
צֵאתְכֶם לְשָׁלוֹם מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם מַלְאֲכֵי עֶלְיוֹן
מִמֶּלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: נ"ס
כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ לִשְׁמָרְךָ בְּכָל דְּרָכֶיךָ:
יְיָ יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: אַתָּה אֲדֹנָי לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנּוּ חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנִי: כִּי אָפְפוּנִי רָעוֹת עַד אֵין מִסְפָּר הִשִּׂיגוּנִי עֲוֹנוֹתַי וְלֹא יָכֹלְתִּי לִרְאוֹת עָצְמוּ מִשַּׂעֲרוֹת רֹאשִׁי וְלִבִּי עֲזָבָנִי: יֹאבוּ לְפָנַי וְיִכָּלְמוּ חֹשְׁבֵי רָעָתִי יִסֹּגוּ אָחוֹר וְיִכָּלְמוּ הָאֹמְרִים לִי הֶאָח הֶאָח: יָשִׂישׂוּ וְיִשְׂמְחוּ בְּךָ כָּל מְבַקְשֶׁיךָ וְיֹאמְרוּ תָמִיד יִגְדַּל יְיָ אֹהֲבֵי תְשׁוּעָתֶךָ: וַאֲנִי עָנִי וְאֶבְיוֹן יְיָ יַחֲשָׁב לִי עֶזְרָתִי וּמְפַלְטִי אָתָּה אֱלֹהַי אַל תְּאַחַר: אֲדֹנָי אֲדוֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם: מִפִּי עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים יִסַּדְתָּ עֹז לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם: כִּי אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂי אֶצְבְּעוֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה: מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ: וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ: תַּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ כֹּל שַׂמְתָּה תַּחַת רַגְלָיו: צֹאן וּבָקָר כֻּלָּם וְגַם בַּהֲמוֹת שָׂדָי: צִפּוֹר שָׁמַיִם וְדָגֵי הַיָּם עֹבֵר אָרְחוֹת יַמִּים: יְיָ אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ:

הקיני שבת

וביה זה יום השבת לקדשו. ר' יצחק פתח ויסף כיוצ וירבך אלהים את יום השביעי. וכתיב בתן שבת יום לה וכו' השביעי שבת לא יהיה בו. וכיון דלא שב בית מושבו מה ברכתא אשתכח ביה אלא הכי תני כל הרוכן דעילא ותתא ביומא שביעאה תירין ותנא אפאי לא אשתכח ביה ביומא שביעאה משום דהאי יומא מברכין מניה כל שית יומין עילאין וכל חד וחד יהיב כוונא לתתא כל חד ביומוי מההיו ברכת דמברכין ביומא שביעאה בגין כך נאין דאיהו בדרגא דמהימנותא בעי לסדרא פתיחא כל ליא דשבתא בגין דיתברך פתוריה כל איגון שתא יומין דהא בההיא זמנא אזדמן נהמין לאתברכא כל שתא יומין דשבתא וברכתא לא אשתכח בפתוריה דקניא ועל דא בעי לסדרא פתיחא בליל שבתא בגרמא ובזמנא. רבי יצחק אמר אפילו ביומא דשבתא נמי. רבי יהודה אמר בעי לאתענגא בהאי יומא ולמיכל תלת סעודתי בשבתא בגין דישתכח ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכין מהאי יומא. רבי אבא אמר לאודמנא ברכתא באינון יומין דלעילא דמתברכין מהאי יומא. ותאי יומא סליא רשיעא דזיעי אנפין כמלא דנחית מתיקא קדישא מיומאדכילא ואשוי לחקלא התפיחין קדישין תלת זמנין מכל שבתא בגין דיתברכון כלהו נהרא ע"ר בעי בר נש לאתענגא תלת זמנין אלין דהא בהא תליא ברכתא דלעילא בעתיקא קדישא ובזוא ובחקלא דתפוחין ובעי בר נש לאתענגא בהו ולמחדי בהו ובאין דגרע סעודתא מניהו אתוי פיוסותא לעילא ועגשיה דההיא ב"נ כאלו בגיני כך בעי לסדרא פתוריה תלת זמנין בכל שבתא ולא ישתכח פתוריה ריקניא ותשרי ברכתא עליה כל שאר יומין דשבתא ובתאי בלת אחוי ולית מהימנותא לעילא: ר' שמעון אמר האי מאן דאשלים תלת סעודתי בשבתא קלא נפיק ומכריז עליה את תתענג על תלת סעודתא תרא לקבל עתיקא קדישא רכל קדישין דהתפיחין קדישין והאכלתך נחלת יעקב אביך דא היא שליכו דאשתלים בזוהר אנפין ולק"ל לאתענגא סעודתי ובמאי דאיהו מהימנותא שליכתא בכל תר וחד מניהו כשום דכנין וחנין כשום דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אידכר תרתי זמנין דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי ר' אבא כד הוה יתיב בסעודתא דשבתא הוי חדי בכל תר ותר ואמר דא איהו סעודתא קדישא דעתיקא קדישא אתמשכא רכלהו אתרא הוה אסר דא היא סעודתא דקב"ה וכן בכלהו סב דתי (והוי חדי בכל חדוחר) כד הוה אשלים סב דהיה אסר אשלים סעודתי דכהימנותא. ר"ש הוה אמר חכי אתקינו סעודתא דמהימנותא אתקינו סעודתיה דמלכא. וכד הוה יתיב חזו סכרוני עליה אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך. א"ר אלעזר לאבוי אלין סעודתי היך מתתקנן אמר ליה ליליא דשבתא כתיב והרכבתיך על במתי ארץ. בית בלילא מתברכא מסוניהא וכיהו חקל התפוחין ומתברכא פתוריה דב"נ ונשמתא אתת מסת והתיא ליליא חדיה דכשרון ואתי ובעי בר נש לסתדי בחדוותא ולשבל כסעודתא דמהימנותא

צֵאתְכֶם לְשָׁלוֹם וְהַמְבוֹר נַרְגוֹר וְתָנָה לַנְּגִינָה:
עִוֵּר וְנָבֵר לְבוּשָׁה וְהַשֶּׁבֶר לַיָּם צָרִיךְ: פִּיךְ מָהֲתָה
בְּהַבָּהָה וְתִרְתַּת נָכָר עַל לָמוֹנָה: צוֹנָה הַיְּכוֹת
בֵּיצָה וְלֶחֶם עֲיָטוֹת לֹא הוֹבַל: קְמוּ בָנֶיהָ וַיְאַשְּׁרוּהָ
בַּעְלָהּ וַיְהַלְלָהּ: רַבּוֹת בָּנוֹת עָשׂוּ חַיִל וְאַתְּ עָלִית עַל
כֻּלָּנָה: שֶׁקֶר הֵבֶן וְהֶבֶל הַיּוֹפִי אִשָּׁה יִרְאַת יְיָ
הִיא תִתְהַלָּל: תְּנוּ לָהּ מִפְּרִי יָדֶיהָ וְיהַלְלוּהָ
בַּשְּׁעָרִים מַעֲשֶׂיהָ:

כתיב מניין לנשמה יתירה זק

אָתְקִינוּ סְעוּדְתָא דְמַלְכָּא שְׁלִימְתָא חֲדוּתָא
דְכֹלָּא קַדִּישָׁא. אִתְקִינוּ סְעוּדְתָא דְמַטְרוֹנִיתָא דְהִיא
סְעוּדְתָא דְתִקּוּן הַפּוּחִין קַדִּישִׁין וְעֵיר אַנְפִּין וְנַהֲמִיתָא
קַדִּישָׁא אַתְיָן לְכַאֲדָא בְּרָכָה:

חכו כשיר שבו של ר' יצחק לשיר מקדמו אלהים ז

א שִׁיר בְּשֻׂחָנִין. לְמְנַצֵּל נו
מִזְמוֹר. יִבְּרֶכְךָ אֱלֹהִים
דְּאִינוּן קַדִּישִׁין:

נ וְנִתֵּן לָהּ הַשְּׁתָא.
פִּתְחִין. דְּבְתִקּל הַפּוּחִין
דְּנַהֲרָא עַל כִּישִׁין:

מִנְחָה וּמַעֲרִבָא • וּבִיעַתְהוֹן
כֻּלָּה • בְּשׁוּתָּן עֲלָא •
וּבְרִין וְלִבְוּשִׁין :
חֲבִיב לָהּ בַּעֲלָהּ • וּבִיסְדָּא
דִּילָהּ • דְּעָבִיד גְּחָא לָהּ •
הָוָא בְּחַיִּשׁ כְּחַיִּשׁ :
וְחִין אַף עַקְתִּין • בְּפִילִין
וּשְׁבָרִיתָ • בְּרַם אֲפִּין מְרַפְּיָן •
וְרִיחִין עִם נְפָשִׁין :
דּוֹ בְּנֵי חַיֵּי • וְעַל חָדָא
פְּרָקֵי • דְּהוּרְיָא לָהּ וְקָשֵׁי •
וּבְרַאֲוֵי נְפָשִׁין :
רֵיבִי שׁוֹשְׁבִינִין • בְּבִירוּ
הָקִיפִין • לְאַפָּקָא נִינִין •
וְנִינִין עִם רַחֲשִׁין :
בְּעִבֵּד נִשְׁמָתִין • וְיוּחִין
חַדְתִּין • בְּתַרְתִּין וּבְתַלְתִּין •
וּבְתִלְתָּא שַׁבְּשִׁין :
אִסְתִּירִין שַׁבְּתִין לָהּ • וּבְלָא
דַּלְגִּילָא • דְּיַתְּבָר כּוֹנָא •
בְּרֵישׁ קְרִישִׁין :
וַיְהִי הָעֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר :

יוֹם הַשִּׁשִּׁי וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם :
וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה :
וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה :
וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת :

על היין פְּרִי גֶּפֶן וְכַנֵּנוּ וְרִבּוֹתַי :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ וְשַׁבָּת קָדְשׁוֹ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כִּי הוּא יוֹם תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים וְשַׁבָּת קָדְשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחַלְתָּנוּ : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת :

זמירות ליל שבת

כָּל מְקַדֵּשׁ שְׁבִיעִי כְּרָאוּי לוֹ • כָּל שׁוֹמֵר שַׁבָּת
כָּדָה מַחֲלֹקוֹ • שָׁכְרוֹ הַרְבֵּה מְאֹד עַל פִּי פָּעֳלוֹ •
אִישׁ עַל מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל דִּגְלוֹ : אוֹהֲבֵי יְיָ הַמְחַכִּים
לְנָגֵן אֲרִיאֵל • קְיוֹם הַשַּׁבָּת שִׁשּׁוּ וְשִׂמְחוּ בְּמַקְבְּלֵי

שֹׁמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי • גַּם שְׁנוּ עֲדֵיכֶם קֹדֶשׁ וְיִשְׂרוּ לָכֶם •
כְּיוֹם נַחֲלָאֵל • גַּם שְׁנוּ עֲדֵיכֶם קֹדֶשׁ וְיִשְׂרוּ לָכֶם •
כְּיוֹם יְיָ לְיִשְׂרָאֵל • נָתַן כְּיוֹמָהּ לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל : דּוֹרֵשׁ
יְיָ וְרָצָה אֶת עֲבָדָיו • הַמְאַחֲרִים לְצֵאת מִן הַשַּׁבָּת
וְהַמַּשְׁכִּימִים לְבֹא • שְׁמָחִים לְעָתָּרוֹ וְלִקְרַב אֲרוּבוֹ • זֹאת
הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ : וְזָרוּ הוֹרֹת מִשְׁתֵּ
בְּמִצְוֹת שַׁבָּת גְּרוּסָה • חֲרוּתָה לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פְּכֻלָּת
כֵּן בְּרֵאשִׁית מְשֻׁבָּחָה • מְהוּלִים יְרוּשׁוּהָ וְקַדְּשׁוּהָ
כְּמַאֲמַר כִּי אֹתִי עָנַּגְתָּ וְכָל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
כְּלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה : יוֹם קָדוֹשׁ הוּא מִבְּאוֹ וְצֵד
צַאתוֹ • כָּל נֶרֶע יַעֲקֹב וְכִבְרוּהוּ כְּדָבָר הַמֻּלָּךְ וְדָתוֹ
לְיוֹם בּוֹ וְלִשְׁבּוֹחַ בְּתַעֲנוּג אָבוֹל וְשָׁתוֹ • כָּל עֲדַת
יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ : מְנוּחָה מְכֻבָּדָה לְיוֹרְעֶיךָ אֵל קָנֵא
וְנִיקָם • נוֹטְרֵי לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי זָכוֹר וְשָׁמוֹר לְהַקְהִם •
שַׁקְמָחִם כְּיוֹנִים שְׁלֹם בְּאוֹד פְּנֵיהֶם הַבְּהִנְקִם • וְרוֹנֵן
מְרַשְׁן בְּיוֹתֵהּ וְנַהֵל גְּרֵיהּ הַשְׁקֵם : עָוֹר לְשׁוֹבְבִים
בַּשְּׁבִיעִי בְּתֵישׁ וְנִכְנָד עוֹלְמִים • פּוֹקְדִים בּוֹ
פְּקֻיעָה קְצֵה כּוֹעֲרִים בּוֹ לְבָרֵהּ שָׁלֵשׁ פְּעָמִים •
צְרָקָם הַצְּהִיר קְאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים • יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל
אַהֲבַת תָּמִים • יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַשִּׁיעֵנוּ עוֹלָמִים :

קְרִיאָה וְשִׁמְחָה אוֹר לַיְּהוּדִים . יוֹם שַׁבָּתוֹן יוֹם מַחֲמַדִּים
שִׁיבְעָה וּשְׁבוּעִים הֵמָּה בִּמְנוּדִים . כִּי יְשִׁשָּׁה כֹּל בְּרוּאִים וְנוֹתְרִים
שִׁבְעֵי שִׁבְעִים אֶרֶץ וְנִבְרָאִים . כָּל צְבָא מָרוֹם גְּבוֹהִים וְרָמִים . תֵּנֵי
וְאָדָם וְחַיַּת רְצוּיִם . כִּי בְיָה יְיָ צוּר עוֹלָמִים : הוּא אֲשֶׁר דִּבֵּר לְעַם
סְגֻלָּתוֹ שָׁמוֹר לְקַדֵּשׁ כְּבִיאַ יְצֵד צַאתוֹ . שֶׁבֶת קֹדֶשׁ יוֹם מַחֲמַדְתּוֹ .
כִּי בוֹ שָׁבַת אֵל מִכָּל מְלַאכְתּוֹ : בְּמִצְוַת שַׁבָּת אֵל יְהַלֵּלְךָ . קוּם מְרֻם
עָלֵי חֵיל וְעַמְּךָ . נִשְׁבַּעְתָּ בָּל תֵּי וְגַם בְּעֵרֶיךָ . אֲבוֹל בִּשְׂמְחָה כִּי
בְרֹב רָצְךָ : בְּסַעֲדָתָם לְהֶם וְקִדּוּשׁ רַבָּה . בְּרוֹב בְּשָׂמִים וְרֵיחַ נִדְבָּתָ
וְכוּלָּם כָּרַב טוּב הִסְפַּקְתָּנוּ בְּ . בְּרֵאשִׁית נִיאַל לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא

הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים :
הָרַחֲמָן הוּא יְזַכֵּנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא :
מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם :
הָרַחֲמָן הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן :
עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן :
יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם :

קידוש ליל שבת

לשם יחד קדשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו
תריני סוכן ומוסכן לקיים מצות עשה לקדש על היין כדכתיב
זכור ושמור זכירה על חיין :

בלחש וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר :

יוֹם הַשִּׁשִּׁי וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם :
וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה :
וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה :
וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת :

על היין סַבְרִי מָרָנָן וְרַבָּנָן וְרַבּוֹתַי :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן :

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ וְשַׁבָּת קָדְשׁוֹ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחִילָנוּ זִכָּרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כִּי הוּא יוֹם תְּחִלָּה לְמִקְרָאֵי קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים וְשַׁבָּת קָדְשְׁךָ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הִנְחַלְתָּנוּ : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת :

נִשְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְרוּחַ כָּל בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וּמְרַחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה. אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלוֹהַּ כָּל בְּרִיּוֹת. אֲדוֹן כָּל הַתּוֹלָדוֹת. הַמְהֻלָּל בְּרֹב הַתִּשְׁבָּחוֹת. הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד. וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים: וַיְיָ לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן. הַמְעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים. וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים. וְהַמַּתִּיר אֲסוּרִים וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים. לְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים. אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם. וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו. וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ. וְיָדֵינוּ פְרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמַיִם. וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וּלְבָרֵךְ אֶת שְׁמֶךָ עַל אַחַת מֵאֶלֶף אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ. מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. בְּרָעָב זַנְתָּנוּ. וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ. מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ. וּמִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ. וּמֵחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים דִּלִּיתָנוּ. עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ וְאַל תִּטְּשֵׁנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לָנֶצַח. עַל כֵּן אֲבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּינוּ. וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ. כִּי כָל פֶּה לְךָ יוֹדֶה. וְכָל לָשׁוֹן לְךָ תִשָּׁבַע. וְכָל בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע. וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל לְבָבוֹת יִירָאוּךָ. וְכָל קֶרֶב וְכִלְיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ. כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יְיָ מִי כָמוֹךָ. מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגּוֹזְלוֹ. מִי יִדְמֶה לָךְ וּמִי יִשְׁוֶה לָךְ וּמִי יַעֲרֹךְ לָךְ. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: נְהַלֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וּנְבָרֵךְ אֶת שֵׁם קָדְשֶׁךָ כָּאֲמוּר. לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת יְיָ וְכָל קְרָבַי אֶת שֵׁם קָדְשׁוֹ:

הָאֵל בְּתַעֲצוּמוֹת עֻזֶּךָ. הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ. הַגִּבּוֹר לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ: הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא:

שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכָתוּב רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה: בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְהַלָּל וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ. וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמָם. וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדָּשׁ:

וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יִתְפָּאֵר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל הַיְצוּרִים. לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַנֵּס עַל כָּל דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאֶה יְיָ אֱלֹהֵינוּ

וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה מֶלֶךְ אֵל חֵי הָעוֹלָמִים: ה"ק

הֵן בָּרְכוּ אֶת יְיָ הַמְבֹרָךְ:

קוּ"ח בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל:

הַכֹּל יוֹדוּךָ וְהַכֹּל יְשַׁבְּחוּךָ. וְהַכֹּל יֹאמְרוּ אֵין קָדוֹשׁ כַּיְיָ: הַכֹּל יְרוֹמְמוּךָ סֶלָה יוֹצֵר הַכֹּל. הָאֵל הַמְפֻאָר בְּכָל יוֹם בְּלֵילוֹת שַׁעֲרֵי מִזְרָח פּוֹתֵחַ. וּבְעֵקֶב מַלּוֹנֵי רָקִיעַ. כּוֹצִיא חַמָּה מִמְּקוֹמָהּ וְלָבָנָה מִמְּכוֹן שְׁבָתָהּ. וּמֵאִיר לָעוֹלָם כְּדִי וְלִיוְדָעָיו. שֶׁבָּרָא בְּמִדַּת הָרַחֲמִים: בְּשִׁיר לְעֻזָּא וְדָרִים עָלָיִךְ בְּרַחֲמִים. וּבְשִׁבּוּחוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: הַמַּלְךָ הָרוֹמֵם לְבַדּוֹ: מֵאָז. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר מִימוֹת עוֹלָם: וֵאלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מְשֻׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵין כָּעֵרְכֶךָ וְאֵין זוּלָתֶךָ אֶפֶס בְּלָתֶךָ וּמִי חוֹכֵם כָּךְ: אֵין כָּעֵרְכֶךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאֵין וּלְתֶךָ מַלְכֵּנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. אֶפֶס בִּלְתֶּךָ גּוֹאֲלֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. וְאֵין דּוֹמֶה לָךְ מוֹשִׁיעֵנוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים:

אַל אָדוֹן עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים. בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ בְּפִי כָּל נְשָׁמָה. גָּדְלוֹ וְטוּבוֹ כָּלְא עוֹלָם. דַּעַת וּבִינָה סוֹבְבִים אוֹתוֹ: הַמִּתְנָאֶה עַל חַיּוֹת הַקּוֹדֶשׁ. וְנֶהְדָּר בַּכָּבוֹד עַל הַמֶּרְכָּבָה. וְכוּת וּמִישׁוֹר לְפָנָיו כְּמָאוֹ. חֶסֶד וְרַחֲמִים לִפְנֵי כְבוֹדוֹ: טוֹבִים מְאוֹרוֹת שֶׁבָּרָא אֱלֹהֵינוּ. יָצָרָם בְּדַעַת בִּבִינָה וּבְהַשְׂכֵּל. כֹּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם. לִהְיוֹת מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תֵּבֵל: כְּלֵאִים וְיוֹ וּמְפֻקִּים נוֹגַהּ. נָאֶה וְיָם בְּכָל הָעוֹלָם. שַׂמְחִים בְּצֵאתָם וְשָׂשִׂים בְּבוֹאָם. עוֹשִׂים בְּאֵימָה רְצוֹן קוֹנָם: פְּאֵר וְכָבוֹד נוֹתְנִים לְשִׁמּוֹ. צָהֳלָה וְרִנָּה לְזִכְרֵ מַלְכוּתוֹ. קָרָא לַשֶּׁמֶשׁ וַיִּזְרַח אוֹר. רָאָה וְהִתְקִין צוּרַת הַלְּבָנָה: שָׂבַח נוֹתְנִים לוֹ כָּל צְבָא מָרוֹם: תִּפְאֶרֶת וּגְדֻלָּה. שְׂרָפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקּוֹדֶשׁ:

לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל הַמַּעֲשִׂים. בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי הִתְעַלֶּת וַיֵּשֶׁב עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ. תִּפְאֶרֶת עָטָה לְיוֹם הַמְנוּחָה עוֹנֶג קָרָא לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וְזֶה שֶׁבַח שֵׁם יוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁשָּׁבַת אֵל מִכָּל מַלְאַכְתּוֹ וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּישְׁבַּתּ וְאוֹכֵר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת טוֹב לְהוֹדוֹת לַיְיָ. לְפִיכָךְ וְפָאֲרוּ וַיִּקְרְאוּ לָאֵל כָּל יְצוּרָיו: שֶׁבַח נֶקֶר וּגְדֻלָּה יִתְּנוּ לְאֵל מָלֵךְ יוֹצֵר כֹּל. הַמְנַחֵל מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת קוֹדֶשׁ: שֵׁמָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִתְקַדַּשׁ וְזִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ יִתְפָּאַר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת: תִּתְבָּרַךְ מוֹשִׁיעֵנוּ עַל שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְעַל מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶלָה:

תחברך עד שסו"פ ממש נמשלו על חול:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה ♦

(נשמת כל חי) וְנִשְׁמֹר חַיִּים בְּךָ חָפֵץ בַּחַיִּים וְקָרְבֵנוּ לְמַחֲנֵה חַיִּים
חַיִּים אֱלֹהִים חַיִּים :
כֻּלָּךְ עוֹר וּבוּשֶׁת וְכֻלָּנוּ : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹרֵא אֲבִרֵהֶם :

(יוצר אור) אוֹר לְעוֹלָם אֲהַבְתָּ מְאוֹר מָאִיר אַתָּה . רַב לְהוֹשִׁיעַ :
כְּחוֹשֵׁךְ כְּבִיר וְרָחוּץ וּמוֹרִיד הַגְּשָׁמִים :

כָּל כָּל הַיִּים בְּאֶחָד מְחַיֶּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים . סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים . וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר . מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה :

(מי כמוך) מִי כָמוֹךָ אַב הָרַחֲמִים זוֹכֵר יְצוּרָיו לְחַיִּים בְּרַחֲמִים :

(ונאמן) וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת כֻּלָּם בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים :
(חתום כל יוצר לשבת זה בקדושה)

וְקָדַשְׁתָּ אֶת שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמְּקַדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם : כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר : קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ : וּמִן אָז בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל אַדִּיר וְחָזָק מַשְׁמִיעִים קוֹל נִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ : מִן מְקוֹמְךָ מַלְכֵּנוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלֹךְ עָלֵינוּ כִּי מְחַכִּים אֲנַחְנוּ לָךְ מָתַי תִּמְלֹךְ בְּצִיּוֹן בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד תִּשְׁכּוֹן : תִּתְגַּדַּל וְתִתְקַדַּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ לְדוֹר וְדוֹר וְלָנֶצַח נְצָחִים : וְעֵינֵינוּ תִּרְאֶינָה מַלְכוּתֶךָ כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּשִׁירֵי עֻזֶּךָ עַל יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ : יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדוֹר וָדוֹר הַלְלוּיָהּ :

לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד . כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל (נעמ"ה הַמֶּלֶךְ) הַקָּדוֹשׁ :

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ : (נעמ"ה הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ)

יִשְׂמַח מֹשֶׁה בְּמַתְּנַת חֶלְקוֹ . כִּי עֶבֶד נֶאֱמָן קָרָאתָ לוֹ . בְּקִיל תִּפְאֶרֶת בְּרֹאשׁוֹ נָתַתָּ (לו) . בְּעָמְדוֹ לְפָנֶיךָ עַל הַר סִינַי . וּשְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ . וְכָתוּב בָּהֶם שְׁמִירַת שַׁבָּת . וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ :

וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדוֹרוֹתָם בְּרִית עוֹלָם : בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעוֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ :

וְלֹא נְתַתּוֹ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת וְלֹא הִנְחַלְתּוֹ מַלְכֵּנוּ לְעוֹבְדֵי פְסִילִים וְגַם בִּמְנוּחָתוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עֲרֵלִים כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נְתַתּוֹ בְּאַהֲבָה לְזֶרַע יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם בָּחָרְתָּ עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי . כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית :

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ . וְיָנוּחוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ :
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת :

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ :

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן :

כורעים דרכנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְּךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת :

מרים אירנו לָךְ עָלֵינוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל עֵת . עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם . הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַכָּתְנָם כִּי לֹא תַמּוּ חֲסָדֶיךָ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ :

כתריכ סומכים כאן על הנסים :

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד :

(נעמ"ה וכתוב) וְכָתוּב לְחַיִּים טוֹבִים כָּל בְּנֵי בְרִיתֶךָ :

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת . הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת :

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם . וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה בְּשָׁלוֹמֶךָ : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם :

(נעמ"ה בְּסֵפֶר) בְּסֵפֶר חַיִּים בְּרָכָה וְשָׁלוֹם וּפַרְנָסָה טוֹבָה נִזָּכֵר וְנִכָּתֵב לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם . בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ עוֹשֶׂה הַשָּׁלוֹם : אלהי נצור ק"ש

אֵין כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים אֲדֹנָי וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ : מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר : יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד : יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם : אַב הָרַחֲמִים הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם : כִּי בְךָ לְבַד בָּטָחְנוּ מֶלֶךְ אֵל רָם וְנִשָּׂא אֲדוֹן עוֹלָמִים :

מוציאין ס"ת ואומרים חצי קדיש . ברוך שאמר . פסוקי דזמרה

מי שברך לעולה (אחורי)

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת (פב"פ) בְּעבור שֶׁעָלָה לְתוֹרָה לְכָבוֹד הַמָּקוֹם וְלִכְבוֹד הַשַּׁבָּת וּבִשְׂכַר זֶה הַקב"ה יִשְׁמְרֵהוּ וְיוֹצִיאֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה. וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָיו עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֶחָיו וְנֹאמַר אָמֵן :

מי שברך (אחורי)

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת (פב"פ) וְאֶת בֶּן הַיּוֹלֶדֶת (וְאֶת הַיּוֹלֶדֶת הַנּוֹלָדָה) לה במזל טוב (ויקרא שנה בישראל סב"פ) בְּעבור שֶׁבַּעֲלַת נֶדֶר לְצַדְּקָה בִּשְׂכַר זֶה יִגְדְּלוּ (יִנָּדְלוּ) (לזכר לתורה ו) לְחֻפָּה וְלִמַּעֲשִׂים טוֹבִים וְנֹאמַר אָמֵן :

מי שברך (אחורי)

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה הוּא יְרַפֵּא אֶת הַחוֹלֶה (החולנית) (פב"פ) בְּעבור (בפב"פ) נֶדֶר מִתְּנָה בְּעבוּרוֹ (בְּעבוּרָהּ) בִּשְׂכַר זֶה הַקב"ה יִסְלַח רַחֲמִים עָלָיו (עָלֶיהָ) לְהַחֲלִיטוֹ (לְהַחֲלִיטָהּ) וּלְרַפְאוֹתוֹ (לְרַפְאוֹתָהּ) וּלְהַחֲזִיקוֹ (וּלְהַחֲזִיקָהּ) וּלְהַחֲיוֹתוֹ (וּלְהַחֲיוֹתָהּ) וְיִשְׁלַח לוֹ (לָהּ) מְהֵרָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם לְתוֹךְ שְׁאָר חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל (לְכָכָה לְכָל אֵבְרֵיהוּ וְשַׁ"ךְ נִידָּה) בְּתוֹךְ שְׁאָר חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאַת הַגּוּף . שֶׁבַּת הִיא סְלִיחָה וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבוֹא הַשְׁתָּא בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְנֹאמַר אָמֵן :

יָקוּם פּוּרְקָן מִן שְׁמַיָּא חָנָא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסַיְעָתָא דִשְׁמַיָּא וּבְרִיוּת גּוּפָא וְנַהֲוֹרָא כְּוָתֵיהּ . וְעָנָא חָנָא וְקַיָּמָא וְעָנָא דִי לָא יִכְּסוֹף וְדִי לָא יִבְטוֹל מִפִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא : לְיִשְׂרָאֵל וְרַבָּנָן הַבּוֹרְכָא קַדִּישְׁתָּא . דִי בְאַרְעָא דִישְׂרָאֵל וְדִי בבב"ל

בָּרְכֵי. רַבִּישַׁי כְּלִי וְרַבִּישַׁי נַרְוִין יְרַבִּישַׁי מְתִיבְתָּא דְּרָבָנֵי דְּבָבֶל. וְכָל תַּלְמִידֵיהוֹן וְכָל הַלָּמְדֵי תַלְמִידֵיהוֹן וְכָל כְּאֵן דְּעָסְקִין רְאוֹרַיְתָא. מִלְּבָא דְּעִלְּמָא יְהֵא בְּרִיךְ יַתְהוֹן: יְהֵא שְׁלָמָא יְהֵא יוֹסְנָא יְהֵא יְסוֹפָא יְהֵא אַרְכָּא לְשַׁנַיְהוֹן. וְיִתְפְּרְקוּן וְיִשְׁתֵּזְבוּן מִן כָּל עָקָא וּמִן כָּל מַרְעִין בִּישִׁין. מִרָּן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא פְּסַיְדְכוֹן כָּל יוֹמִין וְעִדָּן. וְנֹאמַר אָמֵן:

כשמגביהין לא מניח לא יאמר יקום פורקן וכו' אלא מי שברך:

וְקוּם פָּרְקַן כֵּן שְׁכִינָא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסִיעֲתָא דִּשְׁמַיָּא וּבְרִיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעֲלָיָא. עֲרָא תָּיָא וְקַיְמָא. עֲרָא דִּי לָא יִפְסוֹק וְדִי לָא יִכְהֵל מִפִּתְגָמֵי אוֹרַיְתָא: כָּל קְהָלָא קַדִּישָׁא הָדֵין בְּרִכְיָא עִם וְאַבְיָא טָאבָא וְנִיצָּא. סַלְקָא דְּעָלְמָא יְהֵא בְּרִיךְ יַרְכוֹן יְפִישׁ מַיְכוֹן וְיִסְגֵּא יוֹמַיכוֹן וְיִתֵּן אַרְכָּא לִשְׁנַיכוֹן. וְיִתְפְּרְקוּן וְהִשְׁתֵּזְבוּן מִן כָּל עָקָא וּכְל כַּרְעִין בִּישִׁין. מִרָּן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא פְּסַיְדְכוֹן כָּל יוֹמִין וְעִדָּן. וְנֹאמַר אָמֵן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. הוּא יְבָרֵךְ אֶת כָּל הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה עִם כָּל קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ. הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם. וּמִי שֶׁכִּיְּחָדִים בָּתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וְהַתְּפִלָּה. וּמִי שֶׁבָּאִים בְּתוֹכָם לְהִתְפַּלֵּל. וּמִי שֶׁנּוֹתְנִים נֵר לְמָאוֹר וְיַיִן לְקִדּוּשׁ וְלַהֲבְדָּלָה וְחַלָּה וּצְדָקָה לָעֲנִיִּים. וְכָל מִי שֶׁעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי צִבּוּר בֶּאֱמוּנָה. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְשַׁלֵּם שְׂכָרָם וְיָסִיר מֵהֶם כָּל מַחֲלָה וְיֵרָפֵא לְכָל גּוּפָם וְיִסְלַח לְכָל עֲוֹנָם. וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם וְנֹאמַר אָמֵן:

כשמגביהין לא יאמר אלא מי שברך:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּחַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. וְתִתֶּן לָנוּ חַיִּים אֲרוּכִים. חַיִּים שֶׁל שָׁלוֹם. חַיִּים שֶׁל טוֹבָה. חַיִּים שֶׁל בְּרָכָה. חַיִּים שֶׁל פַּרְנָסָה. חַיִּים שֶׁל חִלּוּץ עֲצָמוֹת. חַיִּים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם יִרְאַת שָׁמַיִם וְיִרְאַת חֵטְא. חַיִּים שֶׁאֵין בָּהֶם בּוּשָׁה וְכְלִימָה. חַיִּים שֶׁל עֹשֶׁר וְכָבוֹד. חַיִּים שֶׁתְּהֵא בָּנוּ אַהֲבַת תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם. חַיִּים שֶׁיְּמַלֵּא כָּל מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה אָמֵן סֶלָה:

מִי שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ. וְגָאַל אוֹתָם מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת. הוּא יִגְאַל אוֹתָנוּ בְּקָרוֹב. וְיַקְבֵּץ נִדָּחֵינוּ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. חֲבֵרִים כָּל יִשְׂרָאֵל וְנֹאמַר אָמֵן:

ראש חודש (פלוני) ביום (פלוני) הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה

וְיַחְדָּשֵׁהוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עָלֵינוּ וְעַל כָּל עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. לִישׁוּעָה וְלִנֶחָמָה. וְנֹאמַר אָמֵן:

אל מלא רחמים שיכין בשמיים חבורא מנוחת נכונה בצל כנפי השכינה ובמעלות קדושים וטהורים כזוהר הרקיע מזהירים את נשמת (פלוני) שהלך לעולמו (לנקבה שהלכה לעולמה) בעבור שנדבו צדקה בעד זכות נשמתו (נשמתה) לכן בעל הרחמים יסתירהו (יסתירה) בסתר כנפיו לעולמים ויצרור בצרור החיים את נשמתו (נשמתה) ה' הוא נחלתו (נחלתה) ינוח (ותנוח) בשלום על משכבו (משכבה) ונאמר אמן:

כשמגביהין בתורה ר"ח ויום טוב ותעניה ושניה וכיום תשיעי כשחל להיות ביום ראשון מלא מין תומרים אב הרחמים . וכיוצא בשניה תומרים לא כשמגביהין בתורה:

אֵב הָרַחֲמִים שׁוֹכֵן מְרוֹמִים בְּרַחֲמָיו רַבִּיצִּים. הוּא יִפְקֹד בְּרַחֲמִים הַחֲסִידִים וְהַיְשָׁרִים וְהַתְּמִימִים. קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁסָּחֲרוּ נַפְשָׁם עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם. הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִים בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ. מִנְּשָׁרִים קַלּוּ וּמֵאֲרָיוֹת גָּבְרוּ. לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם וְחֵפֶץ צוּרָם: וְיַזְכֵּם אֱלֹהֵינוּ לִטְעֹם כּוֹס שֶׁאֵר צַדִּיקֵי עוֹלָם. וְיִנָּקוֹם (לְעֵינֵינוּ) נְקַמַת דַּם עֲבָדָיו הַשָּׁפוּךְ: כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים הָרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם עֲבָדָיו יִקּוֹם. וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ: וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים כָּתוּב לֵאמֹר וְנִקֵּיתִי דָמָם לֹא נִקֵּיתִי וְיְיָ שׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן: וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמַר לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם יִוָּדַע בַּגּוֹיִם לְעֵינֵינוּ נְקַמַת דַּם עֲבָדֶיךָ הַשָּׁפוּךְ: וְאוֹמַר כִּי דוֹרֵשׁ דָּמִים אוֹתָם זָכָר לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עֲנִיִּים: וְאוֹמַר יָדִין בַּגּוֹיִם כָּלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה: כְּנַחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ: אַשְׁרֵי וכו':

כשמגביהין כה"ג יתפוס כף ימין:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מֹשֶׁה אַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה הוּא יְבָרֵךְ אֶת כָּל שִׁיקְבֹּל עָלָיו לְהִתְעַנּוֹת תַּעֲנִית שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי וְשֵׁנִי בְּשֵׁכֶר זֶה הַקב"ה יִשְׁתַּרְשֵׁהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה וּמִכָּל נֶגַע וּמַחֲלָה וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָיו וְיִקְבֹּל תְּפִלָּתָם וַיְאַחֵן שַׁוְעָתָם עִם כָּל יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם וְנֹאמַר אָמֵן:

כשיש ברית מילה בבית הכנסת כיום ובנוהג יאמר הש"ץ.

תפלת כוסף לשבת

כשמגיעין שם"ע עד האל הקדוש אומרים לעיל. ואח"כ מתחילין לחזן

הַכְנָסָתְ שִׂבַּת רָצִיתָ קָרְבְּנוֹתֶיהָ צִוִּיתָ פְּרוּשָׁתָ עִם סִדְרֵי נְסָכֶיהָ. כְּעֻנְגֵיהָ לְעוֹלָם כָּבוֹד יַהֲלוּ. טוּעֲמֵיהָ חַיִּים זָבוּ. וְגַם הָאוֹהֲבִים רָבֶיהָ גָּדְלָת בָּחָרוּ. אָז מִסִּינַי נִצְטַוּוּ עָלֶיהָ. וְהִצְנַעְנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְהַקְרִיב בָּהּ קָרְבַּן מוּסַף שִׂבַּת קָרְאוּ: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֵנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלֵנוּ: וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ הַתְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם. וְאֶת כּוֹסָךְ יוֹם הַשִּׂבַּת הַזֹּאת נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּת עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ. עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְּבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִים וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשָׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עוֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג. עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ. וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ. זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִּמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת. וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ. וְיָנוּחוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת: רצה ומורים וכו'.

כשאומרים הש"ץ מוסיף זה

נַעֲרִיצְךָ וְנַקְדִּישְׁךָ כְּסוֹד שִׂיחַ שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ הַמַּקְדִּישִׁים

שְׁכַח בַּשָּׁרֶשׁ. בַּתּוֹב עַל יַד בַּשְׁאֵרִי וְאַתְּ יָה אַל יַעְבֹר:
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: בְּמִדְבַּר
כָּלָא עוֹלָם. מַשְׁרְתָיו שׁוֹאֲלִים זֶה לָזֶה אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ
לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ: בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ: מִמְּקוֹמוֹ
הוּא יָפֵן בְּרַחֲמִים וְיָחֹן עַם הַמְיַחֲדִים שְׁמוֹ עֶרֶב עֲרֹךְ כָּל
יוֹם תָּכִין מַעֲרָכָה אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא מַלְכֵּנוּ הוּא
מוֹשִׁיעֵנוּ וְהוּא יַשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמָיו שֵׁנִית לְעֵינֵי כָּל חַי
לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ
כָּתוּב לֵאמֹר: יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

כ״ק מורנו כשלמה פר המכריז את עשו ישראל בשלום. כ״ק

קוּמָה אֵל יְיָ חִזְקָ וְיֵאוֹץ לְבָךְ וּקְיָת אֵל יְיָ: אֵין קָדוֹשׁ כַּיְיָ
כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ: כִּי מִי אֱלוֹהַּ מִבַּלְעֲדֵי יְיָ
וּמִי צוּר זוּלָתֵי אֱלֹהֵינוּ:

אֵין כֵּאלֹהֵינוּ. אֵין כַּאדוֹנֵינוּ. אֵין כְּמַלְכֵּנוּ. אֵין
כְּמוֹשִׁיעֵנוּ: מִי כֵאלֹהֵינוּ. מִי כַאדוֹנֵינוּ. מִי כְמַלְכֵּנוּ.
מִי כְמוֹשִׁיעֵנוּ: נוֹדֶה לֵאלֹהֵינוּ. נוֹדֶה לַאדוֹנֵינוּ.
נוֹדֶה לְמַלְכֵּנוּ. נוֹדֶה לְמוֹשִׁיעֵנוּ: בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ. בָּרוּךְ
אֲדוֹנֵינוּ. בָּרוּךְ מַלְכֵּנוּ. בָּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא
אֱלֹהֵינוּ. אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ. אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ.
אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ
לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים:

פְּטוּם הַקְּטֹרֶת הַצָּרִי וְהַצִּפּוֹרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה כּשְׁקֶל
שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. כּוֹר וְקִצְיָה שְׁבִילִת נֶרֶד וְכַרְכֹּם מִשְׁקָל
שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה. הַקּוּשְׁט שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָת
שְׁלֹשָׁה וְנִקְמוֹן תִּשְׁעָה. מוֹרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין
פָּאִין הִלְכָּה וְקִבִּין תְּלָתָא וְאִם לֹא מָצָא יֵין קַפְרִיסִין יָבִיא חֲמַר
חִוָּרִין עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רוֹבַע הַקַּב בְּעִלָּה עֲשָׂן כָּל שֶׁהוּא.
רַבִּי נָתָן הַבַּבְלִי אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַתַּרְתָּן כָּל שֶׁהוּא וְאִם נָתַן בָּהּ
דְּבַשׁ פְּסָלָהּ וְאִם חִסַּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף
הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף כּוֹרִית כַּרְשִׁינָה לָמָּה הִיא בָּאָה כְּדֵי
לְיַפּוֹת בָּהּ אֶת הַצִּפּוֹרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יֵין קַפְרִיסִין לָמָּה
הוּא בָּא כְּדֵי לְשָׁמְרוֹת בּוֹ אֶת הַצִּפּוֹרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה וְאִלּוּ
פִּי רַבָּנִים יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁיַּיִן כַּפְרִיסִין מְיַפֶּה בְּמַקְדָּשׁ
מְפֻגָּל הַכָּבוּד:

הַשִּׁיר שֶׁהַלְוִיִּם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן
הָיוּ אוֹמְרִים לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיוֹשְׁבֵי בָהּ: בַּשֵּׁנִי הָיוּ
אוֹמְרִים גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר קָדְשׁוֹ:
בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים
יִשְׁפּוֹט: בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים אֵל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ:
בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים הָרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב:
בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עוֹז הִתְאַזָּר אַף
תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט: בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם
הַשַּׁבָּת: מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא לְיוֹם שֶׁכּוּלוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה
לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

הִנֵּה דְּבֵי אֵלִיָּהוּ כָּל הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת בְּכָל יוֹם מוּבְטָח
לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ אַל תִּקְרֵי
הֲלִיכוֹת אֶלָּא הֲלָכוֹת:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים
שָׁלוֹם בָּעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: אַל
תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ: שָׁלוֹם רָב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ
מִכְשׁוֹל: יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי
אֲדַבְּרָה נָא שָׁלוֹם בָּךְ: לְמַעַן בֵּית יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ:
יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם:

הגדל ויתקדש עד ראשית בעלמא ואמרו אמן:

עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי
תַלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא דִּי בְאַתְרָא הָדֵין
דִּי הֲלָךְ אֲמַר [illegible]

וְרַחֲמֵי מִן אֲרַעֲיכוֹן וּמִשְׁמַיָּא וְתִתְּנוּן חֵן וְחֶסֶד וְרַחֲמִים
בְּעֵינֵי מַלְכָּא וְגַבְרוֹהִי וְעֵינֵי כָּל מִן קֳדָמֵיהּ וְתִתְּנוּן לָנָא
וְלִכְלָא וְנִתְקַבֵּל מִן אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאָמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא וְכוּ
והוציאם פליט. קדיש יתבם. שיר של יום

שיר הכבוד

פיוטין סלוין

הֵן אֲנִיִּים וְיְרוּחוֹת וְיָרִים אֲשֶׁרְנוּ. כִּי אֵלֶיךָ נַפְשִׁי תַּעֲרוֹג:
קוֹל בַּעֲצֵי חֲבֵרָה בְּכָל עֵבֶר. לְמַעַן כָּל רָז סוֹדֶךָ:
ח׳ כִּבְיַ בַּיְיָ בְּכִסְאֲךָ. תּוֹשִׁיעָה רְבִי אֵל דּוֹדֶךָ:
ק׳ עַל בֵּן אֲבַכֶּה בְּךָ נַכְבְּדוֹת. וְשִׁשּׁ אֶכְבֹּד בְּשִׁירֵי יְדִידוֹת:
ח׳ אֲבַיְרָה בְּכוּדְךָ וְלֹא רְאִיתִיךָ. אֲבַכֶּה אֲכִנָּה וְלֹא וְבַעְתִּיךָ:
ק׳ בְּיַד נְבִיאֶיךָ בְּכוּד בְּעֶבְדֶּךָ. דְּבִיתָ בְּהַר בְּבוּד הוֹדֶךָ:
ח׳ גְּבִילֹתֶיךָ וּבְכוּרָתֶךָ. כְּנוּ לְהִתְאַחֵד פְּעוּלָתֶךָ:
ק׳ דְּמוּ אַתָּה וְלֹא כְּפִי יְשֻׁךָ. נַעֲשׂוּךָ לְפִי מַעֲשֶׂיךָ:
ח׳ הִמְשִׁילוּךָ בְּרוֹב חִזְיוֹנוֹת. הִנֵּה אֶחָד בְּכָל הַמְיוֹנוֹת:
ק׳ וַהֲוֵה בָךְ וְקָרָה וּבַחֲרוֹת. וְעֵשֶׂר רֹאשֶׁךָ בְּשֵׁיבָה וְשַׁחֲרוּת:
ח׳ וְקָנָה בְּיוֹם דִּין וּבַחֲרוּת בְּיוֹם קְרָב. בְּאִישׁ כִּלְחָמוֹת יְרִיב לוֹ רָב:
ק׳ חָבַשׁ כּוֹבַע יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ. תִּשְׁעָה לוֹ יְמִינוֹ זְרוֹעַ קָדְשׁוֹ:
ח׳ כָּלְלוֹ אוֹרוֹת רֹאשׁוֹ נִכְלָא. קְוֻצּוֹתָיו רְכִיסֵי לַיְלָה:
ק׳ יְהַפֵּאַר בִּי כִּי חָפֵץ בִּיהוֹאָה יְהָיָה לִי לְבַדְּךָ צְבִי:
ה׳ פְּתֶם טָהוֹר פֶּה רְכוּת רֹאשׁוֹ. וְחַק עַל כִּפַּת רֹאשׁוֹ:
שֵׁם קָדְשׁוֹ:
ק׳ חֵן וְלִכְבוֹד צְבִי תִּפְאֶרֶת. אִמְתִּי לוֹ עִפְרַת נִזְרַת:
ה׳ מְחֻלָּפִית רֹאשׁוֹ כַּבְּצִיר תְּלָתַיִם קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחוֹרוֹת:
ק׳ עוֹדָה הַנְּדֶךְ צְבִי תְּאֻרָתוֹ. נִגְלָה נָא רֹאשׁ שְׁתָרָתוֹ:
ה׳ סְגֻלָּתוֹ תְּהִי בְיָדוֹ עֲטֶרֶת. וְצִנְיָף מְלוּכָה צְבִי תַּאֲרָתוֹ:
ק׳ עֲטוּפִים נִשְׁאָם עֲטֶרֶת עִנְדָּם. כַּאֲשֶׁר יָקְרוּ בְּעֵינָיו כְּבָדָם:
ה׳ פְּזִיזוּ עָלַי וּפְאֵרִי עָלָיו. וְקָרוֹב אֵלַי בְּקָרְאִי אֵלָיו:
ק׳ צַח וְאָדוֹם לְבָבוֹשׁוֹ אָדוֹם. פְּזָרָה בְדָרְכּוֹ בִּבְאוֹ מֵאֲדוֹם:
ח׳ קְשֻׁר תְּפִלִּין הֲרָאֵה לָעֵינָיו. תְּכוּנַת יְיָ הִבִּיטָה עֵינָיו:
ק׳ רוֹצֵת בְּעַמּוֹ עֲנָיִים יְפָאֵר. יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת בָּם לְהִתְפָּאֵר:
ח׳ רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת קוֹנָא מֵרֹאשׁ. דּוֹר וָדוֹר עַם
דּוֹרְשֶׁךָ דְּרוֹשׁ:
ק׳ שִׁית חָמוֹן שִׁיבִי נָא עָלֶיךָ. וְרִנָּתִי תִּקְרַב אֵלֶיךָ:
ח׳ תְּהִלָּתִי תִּהְיֶה לְרֹאשְׁךָ עֲטֶרֶת. וְתִפְלָּתִי הִכּוֹן קְטֹרֶת:
ק׳ תִּיקַר שִׁירַת רָשׁ נְעָרֶיךָ. בְּשִׁיר יְשֹׁר עַל אֲרָכֶךָ:
ח׳ בֵּרַכְתִּי תַּעֲלֶה לְרֹאשׁ מְשַׁבִּיר. מְחוֹלֵל וּמוֹלִיד צַדִּיק בְּנָבִיר:
ק׳ וּבִבַרְכָתִי תִּנְעַנַּע לִי רֹאשׁ. וְאוֹתָהּ קַח לְךָ בְּכִסְמֵי רֹאשׁ:
ח׳ עֲרַב נָא שִׂיחִי עָלֶיךָ. כִּי נַפְשִׁי תַּעֲרוֹג אֵלֶיךָ:
לְךָ יְיָ הַגְּדוּלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל
בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: מִי יְמַלֵּל
גְּבוּרוֹת יְיָ יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ:

סדר תקוני שבת

כספעודת שלמים יאמר זה הפיוט מסוזסר סמסוגל לנשמה. סמדסך
מכוסד סמדוס ז׳:

ביומא דשבתא בסעודתא תנינא כתיב אז תתענג על ה׳. ודאי דהכיא שעתא אתגליא עתיקא קדישא וכלהו עלמין בחדוותא ושליטו וחדוותא דעתיקא עבדינן סעודתא דיליה היא ודאי. בסעודתא תליתאה דשבתא כתיב והאכלת את נחלת יעקב אביך דא היא סעודתא דזעיר אנפין דהוי בשליטותא וכולהו שיהא יומין מההוא שליטו מתברכין ובני בר נש למהוי בסעודתיה ולאשלמא אלין סעודתא דאינון סעודתא מה כתיב שליטתא דזרעא קדישא דישראל די מתיסנותא דא דלהון ולא דעמין עוע״ג ובגין כך אסר ביני ובין בני ישראל. תא חזי בסעודתי אלין אשתמודעין ישראל דאינון בני מלכא דאינון מהיכלא דמלכא. דאינון בני מהיסנותא (עלאין). ובגין דפגם חד סעודתא מניהו אחזי פניסותא לעילא ואחזי גרמי דלאו מבני מלכא עלאה הוא. דלאו מבני היכלא דמלכא הוא. דלאו מזרעא קדישא דישראל הוא. ויהבין עליה תוספא דתיסין דינא דניחנם יכו׳. ותא חזי בכולהו שאר זמנין ותנין בני בר נש למהוי בלהודי ולבהדי למסכני ואי הוא חדי בלהודוי ולא יהיב למסכני עונשין סני דהוא בלהודוי חדי ולא יהיב חדי לאחרא עליה כתיב ודויתי פרש על פניכם פרש חגיכם. ואי איהי בשבתא הדי אף על גב דלא יהיב לאחרא לא יהבין עליה עונשין

כשאר זמנין והגין דכתיב פרש חגיכם פרש חגיכם קאמר ולא פרש שבתכם וכתיב חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ואלו שבת לא קאמר. ובגין כך כתיב ביני ובין בני ישראל ומשום דכל מהימנותא אשתכח בשבתא יהביי ליה לבר נש נשמתא אחרא נשמתא עילאה נשמתא דכל שלימו בה כדוגמא דעלמא דאתי. ובג"כ אקרי שבת מהו שבת שמא דקודשא בריך הוא שמא דאיהו שלים מכל סטרוי: אמר רבי יוסי ודאי כך הוא ווי ליה לבר נש דלא אשלים חדותא דמלכא קדישא ומאן חדוותא דיליה אילין תלת סעודתי מהימנותא. סעודתא דאברהם יצחק ויעקב כלילן בהו. וכלהו חדו על חדו מהימנותא שלימותא מכל סטרוי. תאנא בהדין יומא מתעטרין אבהן וכל בנין ינקין מה דלא הוה כן בכל שאר חגין וזמנין. בהדין יומא חיביא דגיהנם נייחין בהדין יומא כל דינין אתכפיין ולא מתערין בעלמא בהדין יומא אורייתא מתעטרא בעטרין שלימין בהדין יומא חדותא ותפנוקא אשתמע במאתן וחמשין עלמין. ביל"ו:

והה"כ יאמר זה:

אתקינו סעודתא דמהימנותא: שלימתא חדותא דמלכא קדישא: אתקינו סעודתא דמלכא. דא היא סעודתא דעתיקא קדישא וחקל תפוחין קדישין וזעיר אנפין אתין לסעדא בהדיה:

פיוט להאר"י ז"ל:

אסדר לסעודתא. בצפרא דשבתא. ואזמין בה השתא. עתיקא קדישא:

נהוריה ישרי בה. בקדושא רבא. ובחמרא טבא. דביה תחדי נפשא:

ישדר לן שופריה. ונחזי ביקריה. ויחזי לן סתריה. דאתאמר בלחישא:

יגלה לן טעמי. דבתריסר נהמי. דאינון את בשמיה. כפילא וקלישא:

צרורא דלעילא. דביה חיי כלא. ויתרבי חילא. ותסק עד רישא:

חדו מצדי חקלא. בדבור ובקלא. ומללו מלא. מתיקא כדובשא:

קדם רבון עלמין. במלין סתימין. תגלון פתגמין. ותימרון חידושא:

לעטר פתורא. ברזא יקירא. עמיקא וטמירא. ולאו מלתא אושא:

ואלין מליא. יהון לרקיעא. ותמן מאן שריא. הלא ההוא שמשא:

רבי יתיר יסגי. לעלא מן דרגיה. ויסב בת זוגיה. דהות פרישא:

זה הזמר סימנו חיים יצחק

חי יי וברוך צורי. ביי תתהלל נפשי. כי יי יאיר נרי. בהלו נרו עלי ראשי:

יי רועי לא אחסר. על מי מנוחות ינהלני. נותן לחם לכל בשר. לחם חקי הטריפני:

יהי רצון מלפניך. אתה אלהי קדושי. תערוך לפני שלחנך. תדשן בשמן ראשי:

ם י יתן מנוחתי. לפני אדון השלום. והיתה שלמה מטתי. החיים והשלום:

ישלח מלאכו לפני. ללותי לויה. בכוס ישועות אשא פני. מנת כוסי רויה:

צמאה נפשי אל יי. ימלא שובע אסמי. אל ההרים אשא עיני. כהלל ולא כשמאי:

חדנת ימים ושנות עולמים עורה כבודי עורה. ועל ראשי יהיו המים. נר מצוה ואור תורה:

קומה יי למנוחתי. אתה וארון עזך. קח נא אל את ברכתי. והחזק מגן תורך:

מזמור לדוד יי רועי לא אחסר: בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני: נפשי ישובב ינחני במעגלי צדק למען שמו: גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך המה ינחמני: תערוך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רויה: אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבתי בבית יי לארך ימים:

אם תשיב משבת רגליך עשות חפציך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יי מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר: אז תתענג על יי והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי יי דבר:

ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם: ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש:

זכור את יום השבת לקדשו: ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך: ויום השביעי שבת ליי אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך: כי ששת ימים עשה יי את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם וינח ביום השביעי:

על כן ברך יי את יום השבת ויקדשהו:

על היין סברי מרנן ורבנן ורבותי:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן:

זמירות ליום השבת

ברוך אדני יום יום. יעמס לנו ישע ופדיום. ובשמו נגיל כל היום. ובישועתו נרים ראש עליון. כי הוא מעוז לדל ומחסה לאביון: שבטי יה לישראל עדות. בצרתם לו צר בסבלות ובעבדות. בלבנת הספיר הראה עוז ידידות. ונגלה להעלותם מעומק בור ודות. כי עם יי החסד והרבה עמו פדות: מה יקר חסדו בצלו לגוננמו. בגלות בבלה שלח למענמו. להוריד בריחים נמנה בינימו. ויתנם לרחמים לפני שוביהם. כי לא יטוש יי את עמו. בעבור הגדול שמו: עילם שת כסאו להציל ידידיו. להעביר משם מעוני מורדיו. מעבור בשלח פדה את עבדיו. קרן לעמו ירים תהלה לכל חסידיו. כי אם הוגה ורחם כרחמיו וכרוב חסדיו: וצפיר העזים הגדיל עצומיו. וגם חזות ארבע עלו למרומיו. ובלבם דמו להשחית את רחומיו. על ידי כהניו מגר מתקוממיו. חסדי יי כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו: נסגרתי לאדום ביד רעי מדני. שבכל יום ויום ממלאים כרסם מעדני. עזרתו עמי לסמוך את אדני. ולא נטשתני כל ימי עדני. כי לא יזנח לעולם אדני: בבואו מאדום חמוץ בגדים. זבח לו בבצרה וטבח לו בבוגדים. ויז נצחם מלבושיו להאדים. בכחו הגדול יבצור רוח נגידים. הגה ברוחו הקשה ביום קדים: ראותו כי כן אדומי העוצר. יחשוב לו בבצרה תקלוט כבצר. ומלאך כאדם בתוכה ינצר. ומזיד כשוגג במקלט יעצר. אהבו את יי כל חסידיו אמונים נוצר: יצוה צור חסדיו קהלותיו לקבץ. מארבע רוחות עדיו להקבץ. ובהר מרום הרים אותנו להרבץ. ואתנו ישוב נדחים קובץ. ישיב לא נאמר כי אם ושב וקבץ: ברוך הוא אלהינו אשר טוב גמלנו. כרחמיו וכרוב חסדיו הגדיל לנו. אלה וכאלה יוסף עמנו. להגדיל שמו הגדול הגבור והנורא שנקרא עלינו: ברוך הוא אלהינו שבראנו לכבודו. להללו ולשבחו ולספר הודו. מכל אום גבר עלינו חסדו. לכן בכל לב ובכל נפש ובכל מאודו. נמליכו ונייחדו: שהשלום שלו ישים עלינו ברכה ושלום. משמאל ומימין על ישראל שלום. הרחמן הוא יברך את עמו בשלום. ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים

רחורה

בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת עַל יִשְׂרָאֵל שָׁלוֹם . יוֹעֵץ עַל גְּבוּר אֲבִי עַד שַׂר שָׁלוֹם :

בָּרוּךְ אֵל עֶלְיוֹן . אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה . לְנַפְשֵׁנוּ פְּרִיּוֹם סְעָדַת נַאֲנָחָה . וְהוּא יְרַחֵם לְצִיּוֹן עִיר הַגְּדָחָה . עַד אֲנָה תּוּגִיוֹן נַפְשׁ נַאֲנָחָה : הַשּׁוֹמֵר שַׁבָּת הַבֵּן עִם הַבַּת . לְאֵל בָּרִי כְּסִנְחָה עַל מַחֲבַת : רוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת כְּיָהּ עוֹלָמִים . אֶת עַמּוֹ לְשָׁבוֹת אֵזֹן בְּגַיְאִים . בְּמַאֲכָלֵי מַרְבַּת בְּמֵינֵי מַטְעַמִּים . בְּמַלְבּוּשֵׁי כָבוֹד וְגַם מִשְׁפָּחָה : הַשּׁוֹמֵר וְאֹשְׁרֵי כָּל חוֹכָה וְתַשְׁלוּמֵי כָּפֶל . מַאַת סוֹכָה שֹׁכֵן בָּעֲפֶל . נַחֲלָה לוֹ יְוָנָה בָּהּ וּבְשָׂפֶל . נַחֲלָה וּמְנוּחָה כַּשָּׂכָם לוֹ יְרֻחָה : הַשּׁוֹמֵר כָּל שׁוֹעֵר שַׁבָּת בַּדַּת מַחֲלוֹ הֵן הַכֹּשֵׁר חַבַּת קוֹדֶשׁ נוֹרְלוֹ . וְאִם יָצָא חוּבַת הַיּוֹם אַשְׁרֵי לוֹ . אֵל אֵדוֹן מְהוֹלְלוֹ . מְנוּחָה הִיא שְׁלֵיוָחָה : הַשּׁוֹמֵר חֻמַּדַּת הַיָּמִים קָרְאוֹ אֵלִי צוּר . וְאַשְׁרֵי לְחַמְּיכִים אִם יִהְיֶה נָצוּר . בָּקָר הַיּוֹמִים עַל רֹאשָׁם יָצוּר . צוּר הָעוֹלָמִים רוּחוֹ בָּם נָחָה : הַשּׁוֹמֵר זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ . קַרְנוֹ כִּי נִבְהָה עֵר עַל רֹאשׁוֹ . עֹנֶג וְגַם שִׂמְחָה . בָּהֶם לְמִשְׁחָה : עַל כֵּן יִתֵּן הָאָדָם לְנַפְשׁוֹ . הַשּׁוֹמֵר קוֹדֶשׁ הִיא לָכֶם שַׁבָּת הַמְּלִיכָה . אֶל תּוֹךְ בַּתֵּיכֶם לְהָנִיחַ בְּרָכָה . בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם לֹא תַעֲשׂוּ מְלָאכָה . בְּעֵינָם וּבְנוֹתֵיכֶם עֲבָד וְגַם שִׁפְחָה : הַשּׁוֹמֵר

יוֹם זֶה מְכֻבָּד מִכָּל יָמִים . כִּי בוֹ שָׁבַת צוּר עוֹלָמִים . שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלַאכְתֶּךָ . וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי לֵאלֹהֶיךָ . שַׁבָּת לֹא תַעֲשֶׂה בוֹ מְלָאכָה . כִּי כִּי עֲשָׂה שֵׁשֶׁת יָמִים : יוֹם זֶה רִאשׁוֹן הוּא לְמִקְרָאֵי קוֹדֶשׁ . יוֹם שַׁבָּתוֹן יוֹם שַׁבָּת קוֹדֶשׁ . עַל כֵּן כָּל אִישׁ בְּיֵינוֹ יְקַדֵּשׁ . עַל שְׁתֵּי לֶחֶם יִבְצְעוּ תְּמִימִים : יוֹם זֶה אֲכוֹל מַשְׁתֶּנִים שִׁתָּה מְמַתְּקִים . כִּי אֵל יִתֵּן לְכָל בּוֹ דְּבֵקִים . בְּגֶד לְלָבוּשׁ לֶחֶם חֻקִּים . בָּשָׂר וְדָגִים וְכָל מַטְעַמִּים : יוֹם זֶה לֹא הֶחְסַר כֹּל בּוֹ וְאִבַּלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ . וּבֵרַכְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ . כִּי בְרָכָךְ מִכָּל הָעַמִּים : יוֹם זֶה הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹדוֹ . וְגַם הָאָרֶץ כְּלֹאָה חַסְדּוֹ . רְאוּ כִּי כָל אֲלֶה עָשְׂתָה יָדוֹ . כִּי הוּא הַצּוּר פָּעֳלוֹ תְמִים : יוֹם זֶה

יוֹם שַׁבָּתוֹן אֵין לְשָׂטוֹחַ וְקִרְבֵי כְּרֵיסֵי הַנִּיחַ : יוֹנָה כְּצָאָה בוֹ פְּטוֹחַ . וְשָׁם יְנוּחוּ יְגִיעֵי כֹחַ : הַיּוֹם נִקְבָּץ לִבְנֵי אֲסוּגִים . וְהַ . ם יִשְׂמְרוּ אֲכוּת וּבְנִים . חָקוּק בִּשְׁנֵי לוּחוֹת אֲבָנִים . בְּרוּב אוֹנִים וְאֵמִץ כֹּחַ : יוֹנָה וּבָאוּ כֻלָּם בִּבְרִית יַחַד . נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע אָמְרוּ כְּאֶחָד . וּפִתְחוּ וְנָגוּ יְיָ אֶחָד . בָּרוּךְ הַנּוֹתֵן נֶקֶב כֹּחַ : יוֹנָה דְּבַר קָדְשׁוֹ בְּהַר סִינַי . יוֹם הַשְּׁבִיעִי זָכוֹר וְשָׁמוֹר . וְכָל פִּקּוּדָיו יַחַד לְמַעַן תִּשְׁמוֹר . חֻקִּים וְאֵפֶס כֹּחַ : יוֹנָה הָעָם אֲשֶׁר נָע כְּצֹאן תָּעָה . יִזְכּוֹר לְפָקְדוֹ בְּרִית וּשְׁבוּעָה . לְכָל יַעֲבֹר עַם מִקְרָה רָעָה . כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ עַל מֵי נֹחַ : יוֹנָה

כִּי אִשְׁמְרָה שַׁבָּת אֵל יִשְׁמְרֵנִי . אוֹת הִיא לְעוֹלְמֵי עַד בֵּינוֹ וּבֵינִי : אָסוּר קְצוֹא חֻפֵּץ עֲשׂוֹת דְּרָכִים . גַּם מְלַכֵּבֵּר בּוֹ דִּבְרֵי צְרָכִים . דִּבְרֵי תְחוֹרָה אַף דִּבְרֵי מְלָכִים . אֲהֻבָה בְּהוֹרַת אֵל וְתִתְכַּסֵּנִי : אוֹת הִיא בּוֹ אֲמָצָא תָמִיד נוֹשֵׁק לְנַפְשִׁי . הִנֵּה זֶרַע רִאשׁוֹן נָתַן קְרוֹשִׁי . מוֹסִפִּים תֹּאת לְחֶם מִשְׁנֶה בַּשִּׁשִּׁי . וְלֶקֶט כָּל שִׁשִּׁי יְכָפִּיל מִזְנִי : אוֹת הִיא רֶשֶׁם בְּרִית הָאֵל חוֹק אֵי סָנְגוֹן . בּוֹ לַצְרוֹךְ לְחֶם פָּנִים לְפָנָיו . עַל כֵּן לְהִתְעַנּוֹת בּוֹ אֵל כִּי נִבּוֹנָיו אָסוּר . לְבַד מִיּוֹם כִּפּוּר עֲוֹנִי : אוֹת הִיא הוּא יוֹם מְכֻבָּד הוּא יוֹם תַּעֲנוּגִים . לֶחֶם וְיַיִן טוֹב בְּשַׂר וְדָגִים . הַמְתַאֲבְלִים בּוֹ אָחוֹר נִסּוֹגִים . כִּי יוֹם שִׂמְחוֹת הוּא וְתִשְׂמְחֵנִי : אוֹת הִיא מַחַל מְלָאכָה בּוֹ סוּמוֹ לְהַכְרִית . עַל כֵּן אֲצַנֵּם בּוֹ לְבִי בְּכוּרִית . וְאֶתְפַּלְלָה אֶל אֵל עֶרְבִית וְשַׁחֲרִית . מִשְׁפָּחָה וְגַם מְנוּחָה הוּא יַעֲנֵנִי : אוֹת הִיא

שָׁמְרוּ שַׁבְּתוֹתַי לְמַעַן תִּינָקֵט וְשַׁבְּתֹתָם . סִוְּוּ בִּרְכוֹתַי אֶל בַּקְעֵיתֶם כִּי בְּיָתֶם . וְלוּ אֵלַי בְּנֵי . נַעֲשֶׂה כִּבְתֵּי שָׁם רְחוֹבוֹת לִי :

בָּעֲטֶל קְרָאוּ דְרוֹר וְנָתַתִּי אֶת בִּרְכָתִי . נְשֵׂאָה אֶל אֲהוּבָה לְצִרְחָ לְגָאוֹת עַל יוֹם שִׁבְתִּי . בְּרֵי שֵׁשׁ עִם שָׁנִי . וְהִתְבּוֹנְנוּ מִיַּנְקֵנִי שַׁבָּת הַיּוֹם לִי : וְלוּ בַּהֲדִי אֶת הַכְּנָה לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר וְחִשְׁבוּ עִם הַקְּנָה לְשַׁלֵּם אֹכֶל וְהוֹתֵר . בְּבַחַר בִּי אֶמְנֵנִי . שַׁבָּת מִשְׁפָּחָה . שַׁבָּת הַיּוֹם לִי : וְלוּ הָגָה יוֹם גְּאוּלָה יוֹם שַׁבָּתוֹן אִם תִּשְׁמְרוּ . וְהָיִיתֶם לִי סְגֻלָּה לִינוּ וְאַחַר תַּעֲבוֹרוּ . וְאוֹ תִּחְיֶה נַפְשִׁי . וְתִגְדַּלְנִי צִדְקִי . שַׁבָּת הַיּוֹם לִי : וְלוּ הַזַּךְ קְרָאתִי אֵל אֱלֹהִים עֲלֵיוֹן . וְהָשֵׁב אֶת נִיצְחִי בְּשִׂמְחָה וּבְרִנָּיוֹן . וְשִׁירוּ שָׁם רָנִּי . לְוִי וְכֹהֲנַי . אָז תִּתְעַנֵּג עַל יְיָ . שַׁבָּת הַיּוֹם לִי : וְלוּ

דְּרוֹר יִקְרָא לָכֶן עַם בַּת . וְיִנְצְרֻכֶם כְּמוֹ בָבַת . נְעִים שִׁבְתָּכֶם וְלֹא יָשְׁבַת . שְׁבוּ וְנוּחוּ בְּיוֹם שַׁבָּת : דְּרוֹשׁ נָוִי וְאוּלָמִי . וְאוֹת יָשִׁישׁ עֲשֵׂה עִמִּי . נָטַע שׂוֹרֵק בְּתוֹךְ כַּרְמִי . שְׁעֵה שַׁוְעַת בְּנֵי עַמִּי : דְּרוֹךְ פּוּרָה בְּתוֹךְ בְּצָרָה . וְגַם בָּבֶל אֲשֶׁר נִבְהָה . נְתוּץ צְרִי בְּאַף וַעֲבָרָה . שְׁמַע קוֹלִי בְּיוֹם אֶקְרָא : אֱלֹהִים תֵּן בְּיִרְבָּר הַר . הֲדֵם שָׁבָה בְּרוֹשׁ הְדַהַר . וְלַמְּוַהִיר וְלַנְּוַהַר . שְׁלוֹמִים תֵּן כְּמֵי נָהָר : הַדְּרוֹךְ קָמַי אֵל קַנֵּא . כְּמוֹג לֵב וּבְיָגְנָה . וַעֲרֵחִיהָ פֶּה וּנְטַלְאָה . לְשׁוֹנִי לְךָ רָנָה : דְּעֵה חָכְמָה לְנַפְשֶׁךָ . וְהִיא כֶּתֶר לְרֹאשֶׁךָ . נְצוֹר מִצְוֹת קְדוֹשֶׁךָ . שְׁמוֹר שַׁבָּת קָדְשֶׁךָ :

שַׁבָּת הַיּוֹם לַיְיָ . בְּאֹד צַהֲלוּ בְרֹנִי . וְגַם הַרְבּוּ מַעֲדַנֵּי . אוֹתוֹ לְשָׁמוֹר בְּמִצְוֹת יְיָ : שַׁבָּת הַיּוֹם לִי : מַעֲבִיר דֶּרֶךְ וּגְבוּלִים . מַעֲשׂוֹת הַיּוֹם בְּעֲלִים . לְאָכוֹל וְלִשְׁתּוֹת בְּהִלּוּלִים . זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ . שַׁבָּת הַיּוֹם לִי : וְאִם תִּשְׁכְּרֵנִי יָהּ יִנְצְרֵךְ בְּנִבְכַּת . אַתָּה וּבָךְ וְגַם הַבַּת . וְקָרָאתָ עוֹנֶג לַשַּׁבָּת . אָז תִּתְעַנַּג עַל יְיָ . שַׁבָּת הַיּוֹם לִי : אָכוֹל מַשְׁתִּים וּשְׂתֵה מְמַתְּקִים . וּמַטְעַמִּים הַרְבֵּה מִינִים . אֲנוּגֵי פְּרָךְ וְתַרְגּוּמִים . וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְיָ : שַׁבָּת הַיּוֹם לִי : לְעֵרוּךְ בִּשּׂוּלְחָן לֶחֶם חֲמוּדוֹת . לַעֲשׂוֹת הַיּוֹם שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת . וּבֵרַכְתָּ אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד לְבָרֵךְ וּלְהוֹדוֹת . שָׁקְדוּ וְשִׁמְרוּ נַעֲשֶׂה בָנִי . שַׁבָּת הַיּוֹם לִי :

קודם נכתב"ע אל כל פסוקים שכם יטול ידיו כמים וחתרגום ויאמר ג יְהִי אַסְמֵי אָנָא . לְנַבֵּי חַד כָּוָא . לְסַפְרָא תּוֹרַיְנָא דְּלֵית בָּהּ שָׁוֵאת אֲוֶון בְּתוֹלָתָא . בְּכָוָא דְּבַרְכָתָא . לְעֵלַת עֲלָמָא . עַמֵּי אַרְעָא קַיְּשׁוּ

מנחה לשבת

תפארים אשרי ובא לציון . ח"כ . ותא"כ תפארים יפ ג

נַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ :

ומוליזין פ"פ וקורין ג' גברי ומתענין שפ"פ עד האל הקדוש ג

אַתָּה אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד . וּמִי כְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ . תִּפְאֶרֶת גְּדֻלָּה . וַעֲטֶרֶת יְשׁוּעָה יוֹם מְנוּחָה וּקְדֻשָּׁה לַעֲמְךָ נָתָתָּ : אַבְרָהָם יָגֵל . יִצְחָק יְרַנֵּן . יַעֲקֹב וּבָנָיו יָנוּחוּ בוֹ . מְנוּחַת אַהֲבָה וּנְדָבָה . מְנוּחָה אֱמֶת וֶאֱמוּנָה . מְנוּחַת שָׁלוֹם וְשַׁלְוָה וְהַעֲקֵט וְנַחַת . מְנוּחָה שְׁלֵמָה שֶׁאַתָּה רוֹצֶה בָּהּ : יִפְּדוּ בָנֶיךָ וְיֵדְעוּ כִּי מֵאִתְּךָ הִיא מְנוּחָתָם . וְעַל מְנוּחָתָם יַקְדִּישׁוּ אֶת שְׁמֶךָ :

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִּמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ . וְיָנוּחוּ בָם יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ : בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת : רצה וסורים וכו'

תפארים ג"ל נכתב כאשכנז ואם חל ביום אחילו פיום של לא כיו תפארים שמשמ מ"פ ג"ל תכל נכתב כאן שכתב תפארים תף שת"ת אחמנן כאן .

יִתְּנְךָ צוּר לְעוֹלָם וְהוֹרָךְ אֶמֶת ג

וְצִדְקָתְךָ אֱלֹהִים עַד מָרוֹם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ גְּדוֹלוֹת אֱלֹהִים מִי כָמוֹךָ: צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ יְיָ: קי"ח. עליון. ס"ת.

מנחם בתחלים עד שבו לגדול תומרים ברכי נפשי ובקון פרקי אבות:

הקיני שבת לסעודה שלישית

מאמר מרדכי מסוגל לנכסים מבכור כי"ד זז.

תא חזי בכל שתא יומי דשבתא כד מטא שעתא דצלותא דמנחה דינא תקיפא שלטא וכל דינין מתערין אבל ביומא דשבתא כד מטא עידן צלותא דמנחה רעיא דרעוין אשתכח ועתיקא קדישא גליא רצין דיליה וכל דינין מתכפיין ומשתכח רעותא וחדו בכלא ובהאי רצון אסתלק משה נביאה מהימנא קדישא מעלמא בנין למנדע דלא בדינא אתמסר והיה שעתא ברצון דעתיקא קדישא נפיק נשמתיה ואתמסר ביה בנ"ב ולא ידע איש את קבורתו כתיב. מה עתיקא קדישא מטמר מכל מסירין ולא ידעין עלאין ותתאין אוף הכי האי נשמתא דאסתר בהאי רצון דאתגליא בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא כתיב לא ידע איש קבורתו והוא מטמר בכל מטירין דעלמא דינא שלטא ביה זכאה חולקיה דמשה. תאנא בהאי יומא דאורייתא מתעטרא ביה מתעטרא בכלא בכל אינון פקודין בכל אינון גוונין ועונשין בשבעין ענפין דנהורא דזהרין מכל סטרא וסטרא. מאן חמי ענפין דנפקין מכל ענפא וענפא חמשא קיימין בנו אילנא. כלהו ענפין בהו אחידן. כאן חמי אינון תרעין דמתתחין בכל סטרא וסטרא. כלהון מזדהרין ונהרין בההוא נהורא דנפיק ולא פסק קל ברוזא נפיק אתערו קדישי עליונין אתערו עמא קדישא דאתבחר לעילא ותתא אתערו חדוותא לקדמות באריכין אתערו בחדוותא שליטתא אודבנו בתלת חדוין דתלת אבהן אודבנו לקדמות מחיכנותא חדוה דכל חדוותא. זכאה חולקיכון ישראל קדישין בעלמא דין ובעלמא דאתי דא היא דרחים להון מכל עמין ע"נ ועל דא כתיב ביני ובין בני ישראל. אמר רבי יהודה ודאי כתיב זכור את יום השבת לקדשו. וכתיב קדושים תהיו כי קדוש אני יי. וכתיב וקראת לשבת ענג לקדוש יי מכבד תאנא בהאי יומא כל נשמתין דצדיקיא מתעדני בתפוקי ע"ש ביומא קדישא סתימא דכל סתימין ורוחא דא מענגא דתהא עתיקא פתשכין בכולא עלמין ולקבא ונחתא ומתשבחא לכלהו בני קדישין לכיתהו נשורי דאירייתא ונייחין בנייחא שלים ומתנשי מכולהו כל רוגזין כל דינין וכל פולחנין קשין. הת"ד ביום הניח יי לך מעצבך ורגזך וכן העבודה הקשה, ובגין כן שקולה שבתא לקבל אורייתא וכל דנסיר שבתא כאלו נסיר אורייתא כולא. וכתיב אשרי אנוש יעשה זאת וגו'. אשתמע דנסיר שבתא כאן ואתן: ונמ"כ יומר זס

אַתָּקִינוּ סְעוּדְתָא דְמַהֵימְנוּתָא. שַׁלִּימְתָא חֲדְוָתָא דְמַלְכָּא קַדִּישָׁא: אַתָּקִינוּ סְעוּדְתָא דְמַלְכָּא. דָּא הִיא סְעוּדְתָא דְעִיר אַנְפִּין. וְאִתְיְהִיבַת קַדִּישָׁא וְתַקִּיל הַפּוֹחִין קַדִּישִׁין אִתְּעַר בְּהַדָּה:

גְּנִי הַבָּא דְכִסּוּפִין. לְמֶחֱזֵי וְלָא נְפִלִין. וְלָא נָאִמִין הַנֵּי וְיָו הָעֵיר אַנְפִּין: פְּלִגִּין דַּחֲצִיפִין:

חֹן הָבָא. בְּהַאי תִּקְנָא. דְּבִיהּ יוֹתִין. הָא אַוְתִין. עַתִּיק יוֹמִין. וְכַנָּתָה עֲדֵי יְהוֹן חַלְפִין: סְלָקָא בְּגִלּוּפִין:

כִּי נַחֲלָה. בְּהַאי נַעֲוָא. בְּגִנּוּ דִּילֵיהּ. דְּנַצִּי לֵיהּ. לְבַסְלָא בְּכָל קְלִיפִין: ךָ שׁ דִּילֵיהּ.

עֵירִין וְכָל גַּרְפִין:

חֲדוּ הַשְׁתָּא. בְּהַאי שַׁעֲתָא. בְּגוֹנְקְבֵיהוֹן. וְשַׁנֵּי לוֹן. וְיַסְפְּרוּן בְּנֵי בְּצִין: רְבִיבָה הַעֲוָא וְגִית וַצְפִין:

אֲנִי הַשְׁתָּא. בְּמִנְחָתָא. בְּחַדְוָתָא דְעֵיר אַנְפִּין: רְחִיצִי יְ חֲוִי מֵילִי. דְּלֵית דִּינִין וְתַקִּיפִין:

מזמור לדוד ה' רועי וכו' (כתהלים כג)

וַיְאמֶר מֹשֶׁה אֲכָרֵהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הוּא לַיְיָ הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה: רְאוּ כִּי יְיָ נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל כֵּן הוּא נוֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לֶחֶם יוֹמָיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי: וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָה מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתָי: ראו כי יי נתן לכם השבת על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו ביום השביעי: וישבתו העם ביום השביעי: ויאמר יי אל משה עד אנה מאנתם לשמר מצותי ותורותי:

וקודם כתפילה יאמר זס:

הִנֵּה אָנֹכִי בָּא לָכֶם מִצְוַת עֲשׂוּדָה שְׁלִישִׁית עַל שֶׁבַע נְקִיִּים יַעֲקֹב אַב שֶׁל הֶמוֹן שִׁבְעִים נֶפֶשׁ בּוֹכוּתוֹ נִנְצַל מִמַּלְאָכוֹת גּוֹי וּבְגוּד וְיָקוּם בָּנוּ מְקֹרָא שֶׁכָּתוּב וַיַּאֲכִלֵהוּ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ. נַחֲלָה בְּלִי מְצָרִים. וּבְכֵן בְּכֹחַ סְגֻלַּת שֵׁשׁ שְׁעוּדוֹת אֲלוּ יִתְקַיְּמוּ בְּעֵינֵינוּ בְּעֲשׂוּדוֹת רָבְשׁוּת וּמַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת: ויהי נועם וכו'

ויאציל מעודתו ותמ"ך יומר ומיומים. ומיכה הרמנו ום זמר יקר מספר שערי ציון וכהנ:

אַל מְסַמְּתֵר בְּשַׁפְרִיר חֲבִיוֹן. הַשַּׁבָּת הַנֶּעֱלָם כִּיפָּל רַעְיוֹן. עֶלֶת הֶעֱלוֹת מְכֻתָּר בְּכֶתֶר עֶלְיוֹן. כֶּתֶר יִתְּנוּ לָךְ יְיָ:

בְּרֵאשִׁית תִּירָתֵךְ הַקְּדוּמָה. רְשׁוּמָה חֲכָמָתֵךְ הַסְּתוּמָה. מֵאַיִן תִּמָּצֵא וְהִיא נֶעֱלָמָה. רֵאשִׁית חָכְמָה יִרְאַת יְיָ:

רְחוּבוֹת הַנָּהָר נַחֲלֵי אֱמוּנָה. מַיִם עֲמוּקִים יִדְלֵם אִישׁ תְּבוּנָה. הוֹצֵאתֵיהּ חֲמֻשִּׁים שַׁעֲרֵי בִינָה. אֱמוּנִים נוֹצֵר יְיָ:

הָאֵל הַגָּדוֹל עֵינֵי כָל נֶגְדֵּךְ. רַב חֶסֶד נָדוֹז עַל הַשָּׁמַיִם חַסְדֵּךְ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם זְכוֹר לְעַבְדֶּיךָ. חַסְדֵי יְיָ אַזְכִּיר תְּהִלּוֹת יְיָ:

מָרוֹם נֶאְדָּר בְּכֹחַ וּגְבוּרָה. מוֹצִיא אוֹרָה מַאֲצִיל הָמְזוֹרָה. פְּחַד יִצְחָק מִשְׁפָּטֵינוּ הֵאִירָה. אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם יְיָ:

מִי אֵל כָּמוֹךָ עוֹשֵׂה גְּדוֹלוֹת. אֲבִיר יַעֲקֹב נוֹרָא הַתְּהִלּוֹת. תַּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת. כִּי שׁוֹמֵעַ אֶל אֶבְיוֹנִים יְיָ:

יָהּ זְכוּת אָבוֹת נְגַן עָלֵינוּ. נְצַח יִשְׂרָאֵל מְצָרוֹתֵינוּ גְּאָלֵנוּ. וּמִבּוֹר נְלוּת רָחֲצֵנוּ וְהִטְהֲרֵנוּ. לְנַצֵּחַ עַל מְלֶאכֶת בֵּית יְיָ:

מִימִין וּמִשְּׂמֹאל יְנִיקֹת הַגְּבִיאִים. נְצַח וְהוֹד מֵהֶם נִמְצָאִים. יָכִין וּבוֹעַז בְּשֵׁם נִקְרָאִים. וְכָל בָּנֶיךָ לִמּוּדֵי יְיָ:

יְסוֹד צַדִּיק בִּשְׁבָעָה נֶעֱלָם. אוֹת בְּרִית הוּא לְעוֹלָם. מִצַּיֵּן הַבְּרָכָה צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם. צַדִּיק אַתָּה יְיָ:

נָא הָקֵם מַלְכוּת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה. בְּעֶטְרָה שֶׁעִטְּרָה לוֹ אִמּוֹ. בְּנֶכֶת יִשְׂרָאֵל פְּלֵה קְרוֹאָה בְּנוֹעֲמֶהּ. עֶטֶרֶת תִּפְאֶרֶת בְּיָד יְיָ:

חָזָק מְיַחֵד בְּאֶחָד עָשָׂר כְּפִירוֹת. וּמְפָרִיד אַלּוּפִים לֹא יֵרָאֶה כְּאוּרוֹת. סַפֵּיר גְּוִיָּתָם יַחַד מְאִירוֹת. הַקֵּבֶל רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְיָ:

למוצאי שבת

וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירוֹשׁ: יַעַבְדוּךָ עַמִּים וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ לְאֻמִּים הֱוֵה גְּבִיר לְאַחֶיךָ וְיִשְׁתַּחֲווּ לְךָ בְּנֵי אִמֶּךָ אֲרֻרֶיךָ אָרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ: וְאַל יְבֵי יִבְרַךְ אֹתְךָ וְיִקְרָךְ

חַיִּת בִּרְכַת שָׁבַיִם וָרֶחֶם׃ בִּרְכַת אָבִיךָ גָּבְרוּ עַל
בִּרְכַת הוֹרַי עַד תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם תִּהְיֶיןָ לְרֹאשׁ
יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו׃ וַאֲבָרֶכְךָ וּבֵרַכְךָ וְהָרְבָּךְ
וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ
וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֶיךָ לָתֵת לָךְ׃ בָּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל
הָעַמִּים לֹא יִהְיֶה בְךָ עָקָר וְעַקָּרָה וּבִבְהֶמְתֶּךָ׃ וְהִסִיר
יְיָ מִמְּךָ כָּל חֳלִי וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ
לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל שׂנְאֶיךָ׃

הַטְרֵאךְ אַתִּי מִכָּל רָע יְבָרֵךְ אֶת הַנְּעָרִים
וְיִקָּרֵא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבוֹתַי אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיִדְגּוּ
לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ׃ יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הָרְבָּה אֶתְכֶם וְהִנְּכֶם
הַיּוֹם כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב׃ יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם
יוֹסֵף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים וִיבָרֵךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר
דִּבֶּר לָכֶם׃

בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה׃ בָּרוּךְ
אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ׃ בָּרוּךְ טַאֲךָ
וּמְשָׁאַרְתֶּךָ׃ בָּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתְךָ וּפְרִי
בְהֶמְתֶּךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ׃ יִצּוּ יְיָ אִתְּךָ
אֶת הַבְּרָכָה בְּאֶסְמֶיךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶיךָ וּבֵרַכְךָ
בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נוֹתֵן לָךְ׃ יְקִמְךָ יְיָ לְךָ אֶת
אֲרוֹ הַטּוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ
וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה
לֹא תִלְוֶה׃ כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ
וְהַעֲבַטְתָּ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבוֹט וּמָשַׁלְתָּ
בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשֹׁלוּ׃ אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי
כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ
וְיִכָּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ׃

מָחֳיָתִי כָּעֵב פְּעֻיֶּיךָ וְכָעָנָן חֲזֹאתֶיךָ שׁוּבָה
אֵלַי כִּי נְאַלְתִּיךָ׃ כִּנּוּ שָׁמַיִם כִּי עָשָׂה יְיָ הָרִיעוּ
תַּחְתִּיּוֹת אֶרֶץ פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל עֵץ בּוֹ כִּי
גָאַל יְיָ יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאָר׃ גְּאָלָנוּ יְיָ צְבָאוֹת
שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃

יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּיְיָ תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים לֹא תֵבֹשׁוּ
וְלֹא תִכָּלְמוּ עַד עוֹלְמֵי עַד׃ וַאֲכַלְתֶּם אָכוֹל וְשָׂבוֹעַ
וְהִלַּלְתֶּם אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם
לְהַפְלִיא וְלֹא יֵבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם׃ וִידַעְתֶּם כִּי בְקֶרֶב
יִשְׂרָאֵל אֲנִי וַאֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְאֵין עוֹד וְלֹא יֵבֹשׁוּ
עַמִּי לְעוֹלָם׃ כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ וּבְשָׁלוֹם תּוּבָלוּן
הֶהָרִים וְהַגְּבָעוֹת יִפְצְחוּ לִפְנֵיכֶם רִנָּה וְכָל עֲצֵי
הַשָּׂדֶה יִמְחֲאוּ כָף׃ הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא
אֶפְחָד כִּי עֻזִּי וְזִמְרָת יָהּ יְיָ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה׃ וּשְׁאַבְתֶּם
מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה׃ וַאֲמַרְתֶּם בַּיּוֹם הַהוּא
הוֹדוּ לַיְיָ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילוֹתָיו
הַזְכִּירוּ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ׃ זַמְּרוּ יְיָ כִּי גֵאוּת עָשָׂה
מְיֻדַּעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ׃ צַהֲלִי וְר�ָנִּי יוֹשֶׁבֶת צִיּוֹן
כִּי גָדוֹל בְּקִרְבֵּךְ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל׃ וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא
הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יְיָ קִוִּינוּ לוֹ
[illegible]

בַּיִת יַעֲקֹב לְכוּ וְנֵלְכָה בְּאוֹר יְיָ׃ וְהָיָה אֱמוּנַת
עִתֶּיךָ חוֹסֶן יְשׁוּעוֹת חָכְמַת וָדַעַת יִרְאַת יְיָ הִיא
אוֹצָרוֹ׃ וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל וַיְיָ עִמּוֹ׃ פְּדָה
בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי׃ וַיֹּאמֶר
הָעָם אֶל שָׁאוּל הֲיוֹנָתָן יָמוּת אֲשֶׁר עָשָׂה הַיְשׁוּעָה
הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל חָלִילָה חַי יְיָ אִם יִפֹּל
מִשַּׂעֲרַת רֹאשׁוֹ אַרְצָה כִּי עִם אֱלֹהִים עָשָׂה הַיּוֹם הַזֶּה
וַיִּפְדּוּ הָעָם אֶת יוֹנָתָן וְלֹא מֵת׃ וּפְדוּיֵי יְיָ יְשׁוּבוּן
וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה
יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה׃ הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי
לְמָחוֹל לִי פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה׃ וְלֹא אֶבְחַר
יְיָ אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ׃ יְיָ אֱלֹהַי שִׁוַּעְתִּי אֵלֶיךָ וַתִּרְפָּאֵנִי׃
יְיָ הֶעֱלִיתָ מִן שְׁאוֹל נַפְשִׁי חִיִּיתַנִי מִיָּרְדִי בּוֹר׃
זַמְּרוּ לַיְיָ חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ׃ כִּי רֶגַע
בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה׃
וַאֲנִי אָמַרְתִּי בְשַׁלְוִי בַּל אֶמּוֹט לְעוֹלָם׃ יְיָ בִּרְצוֹנְךָ
הָעֱמַדְתָּה לְהָרֵי עֹז הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל׃
אֵלֶיךָ יְיָ אֶקְרָא וְאֶל אֲדֹנָי אֶתְחַנָּן׃ מַה בֶּצַע בְּדָמִי
בְּרִדְתִּי אֶל שָׁחַת הֲיוֹדְךָ עָפָר הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ׃ שְׁמַע
יְיָ וְחָנֵּנִי יְיָ הֱיֵה עֹזֵר לִי׃ הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי
פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה׃ לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד
וְלֹא יִדֹּם יְיָ אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ׃

בּוֹרֵא נִיב שְׂפָתָיִם שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב
אָמַר יְיָ וּרְפָאתִיו׃ וְרוּחַ לְבָשָׁה אֶת עֲמָשַׂי רֹאשׁ
הַשָּׁלִישִׁים לְךָ דָוִד וְעִמְּךָ בֶּן יִשַׁי שָׁלוֹם . שָׁלוֹם לְךָ
וְשָׁלוֹם לְעוֹזְרֶךָ כִּי עֶזְרְךָ אֱלֹהֶיךָ וַיְקַבְּלֵם דָּוִד וַיִּתְּנֵם
בְּרָאשֵׁי הַגְּדוּד׃ וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לְחַי וְאַתָּה שָׁלוֹם
וּבֵיתְךָ שָׁלוֹם וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם׃ יְיָ עֹז לְעַמּוֹ
יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם׃

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְּדוּלָּתוֹ
שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שָׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנָוָתָנוּתוֹ.
דָּבָר זֶה כָּתוּב בַּתּוֹרָה . וְשָׁנוּי בַּנְּבִיאִים .
וּמְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים׃

כָּתוּב בַּתּוֹרָה כִּי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים
וַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר
לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד׃ וּכְתִיב בַּתּוֹרָה עֹשֶׂה
מִשְׁפַּט יָתוֹם וְאַלְמָנָה וְאוֹהֵב גֵּר לָתֵת לוֹ לֶחֶם
וְשִׂמְלָה׃ שָׁנוּי בַּנְּבִיאִים דִּכְתִיב כִּי כֹה אָמַר רָם
וְנִשָּׂא שֹׁכֵן עַד וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ מָרוֹם וְקָדוֹשׁ אֶשְׁכּוֹן וְאֶת
דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחֲיוֹת לֵב
נִדְכָּאִים׃ מְשֻׁלָּשׁ בַּכְּתוּבִים דִּכְתִיב שִׁירוּ לֵאלֹהִים
זַמְּרוּ שְׁמוֹ סוֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעָלְזוּ
לְפָנָיו׃ וּכְתִיב בַּתּוֹרָה אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן אַלְמָנוֹת
אֱלֹהִים בִּמְעוֹן קָדְשׁוֹ׃ יְהִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ׃ וְאַתֶּם
הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם׃ כִּי נִחַם יְיָ
צִיּוֹן נִחַם כָּל חָרְבוֹתֶיהָ וַיָּשֶׂם מִדְבָּרָהּ כְּעֵדֶן וְעַרְבָתָהּ
כְּגַן יְיָ שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה׃ יְיָ
חַיִּים וְמַעַן צַדִּיקוֹ נָכוֹן וְיַצִּיבוּ וְיַגִּידוּ כָּל יְמֵי
חַיָּיהֶם׃ וְרָאוּ עֵינֵים לְבָנֶיךָ שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל׃

עֵלִינוּ . קְדִישׁ יָתוֹם׃

סֵדֶר הַבְּדָלָה

הִנֵּה אֵל יְשׁוּעָתִי אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחָד . כִּי עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ

מָדַי דִּי דִּבַּרְתָּ : וְשִׁאֲרֵהֶם שָׂם בָּשָׂרָם כִּמְצֻיַּנְיָ הַיְשׁוּעָה:
לַיְיָ הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶלָה : יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בּוֹטֵחַ בָּךְ : יְיָ
הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ : לַיְהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה
וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר . כֵּן תִּהְיֶה לָנוּ . כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא : סמכ ומ׳

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן :
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מִינֵי בְשָׂמִים:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ
לְחֹל בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי
לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל:

הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל. חַטָּאתֵינוּ הוּא יָחוֹל וְרַעְיָנוּ וְכַסְפֵּנוּ יַרְבֶּה כַּחוֹל. וְכַכּוֹכָבִים בַּלַּיְלָה : יוֹם פְּגֹה כְּצֵל הוֹלֵךְ . אֶקְרָא לְאֵל עֲלֵי גוֹמֵר . אֲבַר שׁוֹעֵר אֶהָא בּוֹקֵר וְגַם לַיְלָה : צַדְּקָתְךָ כְּהַר הָבוּר . עַל חַיַּאי עֲבוּר הַעֲבוּר . בְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבוֹר . וְאַשְׁכּוּרָה בְלֵילָה : חֶלְקָה עוֹנַת מִנְחָתִי . מִי יִתֵּן מְנוּחָתִי . נַעֲתִי בְאַנְחָתִי . אֶשְׁחָה כָּכָל לַיְלָה : קוֹדִי כָּל יוֹנֵשׁל . פְּתַח לִי שַׁעַר הַמְנוּטָל . שְׂרָאשַׁי נִכְלָא כָּל . קְצוֹתַי רְסֵיסֵי לַיְלָה : הַעֲבַר נוֹרָא וְאֵיוּם . אֲשֻׁעַ הִנֵּה בְּדִיּוֹם . בְּנֶשֶׁף בְּעֶרֶב יוֹם . בְּאִישׁוֹן לַיְלָה : קָרְאֶהָיךָ יָהּ הוֹשִׁיעֵנִי . אוֹרַח חַיִּים הוֹדִיעֵנִי . כְּדַלּוֹת הִכְרַעְנִי. כְּיוֹם נֶעֱד לַיְלָה : טַהֵר טִנּוּף בְּעֶשְׁיִי . פֶּן יֹאמְרוּ מֶכַּעְשִׂי . אֵיזֶה נָא אֱלֹהַּ עוֹשִׂי . הִנּוֹתַן זְמִירוֹת בַּלַּיְלָה : נִחֲנוּ בְּיָדְךָ כַּחוֹמֶר . כְּלַח נָא עַל קַו וְחוֹמֶר . יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אוֹמֶר . וְלַיְלָה לְלַיְלָה . הַמַּבְדִּיל . ׳ ׳

זמירות למוצאי שבת

בְּמוֹצָאֵי יוֹם מְנוּחָה . הַמְצֵא לְעַקְּוֵי וָדָה . שָׁלַח הַשְׁבֵּי לְאֶמְנָה . וְגַם גְּוַן וַאֲנָחָה : וְאַתָּה קָדוֹשׁ צוּרִי . לְקַבֵּץ עַם מְפֻזָּרִי . טֵרַד גּוֹי אַבְּדָרִי . אֲשֶׁר כָּרָה לִי שׁוּחָה : עֵת דּוֹדִים הְעֹדֵר אַל . לְנִיקֵי עַם אֲשֶׁר שׁוֹאַל . רְאוֹת מוּבָךְ בְּבֹא גֹאַל . לְשֵׁה כְּיוֹנָה גִּדְרָחָה . קְרָא יֵשַׁע לְעַם נִדְבָּה . אֵל דָּגוּל כַּרְבָּבָה . יְהִי הַשָּׁבוּעַ הַבָּא . לִישׁוּעָה וְלִרְוָחָה : בְּת צִיּוֹן הַשְׁכּוּלָה . אֲשֶׁר הִיא הַיּוֹם עֲטוּלָה . כִּרְבָה הִהְיָה בְּעוֹלָה . כְּאֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה : כַּעֲנוֹת אֲנִי יְוּבוּן . וּפְדוּיֵי יְיָ עוֹד יְשׁוּבוּן . וּמִי יָשַׁע יְשָׁאֲבוּן . וְהָצָה נִשְׁבָּחָה : נִמְהַ עַמְּךָ כְּאֵב רַבְּתָן . יְצַפְצְפוּ עַם לֹא אִלְּמָן . דְּבַר יְיָ אֲשֶׁר נֶאֱמָן . בְּהַקִּימְךָ הַבְּטָחָה : וְדִידִים פְּלֵיטֵי חָרֶב . נְנִינָם יְקֻהוּ בְּקֶרֶב . כְּלִי צְוָחָה וּכְלִי פֶּרֶץ . אֵין יוֹצֵאת וְאֵין צְוָחָה : יְהִי הָהוֹרֵשׁ הֹוָה . כְּנְבוּאַת אֲבִי חִוָּה . וַיָּשֶׂם בְּבֵית יְהֹוָה . קוֹל שָׁשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה : חָנֵּק יְמֹלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ . אֲמֵץ עֲשֵׂה בְקָשָׁתֵנוּ . וְהוּא יִשְׁלַח בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ . בְּרָכָה וְהַצְלָחָה : בְּמוֹצָאֵי יוֹם נִילָה . שְׁנֵה נוֹרָא עֲלֵילָה . שְׁלַח הַשְׁבִּי לְעַם סְגֻלָּה . רַנַּח שָׁשׂוֹן וְנַהֲמָה : קוֹל זְהָלָה וְרָנָה. אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָא . אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא :

נַחֵשׁ שְׁשׂוֹנִי אֵל עָנִי וְהָבִיא . אֶת אֵלְיָהוּ הַנָּבִיא . אֶמֶץ וְתוֹךְ רַפְיוֹן יָדִי . בָּרֵךְ מַלְאָבַתִּי וְקַל בַּעֲבָדִי . גּוֹאֲלִי זְכוֹר עָנְיִי וּמְרוּדִי . דְּבָרְךָ הַטּוֹב דְּקֹם לְעוּדִי . הָרֵן וְשָׁלַח וְשַׂמַּח לְבָבִי . אֶת אֵלְיָהוּ הַנָּבִיא : וָעֵד וְהָכֵן לִי סִפּוּקִי . וְזַמֵּן מָזוֹנִי וְקִיתֵּן חִקִּי. טֶלֶא מִיל גּוֹיִם הִישׁ לְהָנִיקִי . מִיכָּה תְּשַׁבֵּב עוֹלָלַי וְיוֹנְקִי . בְּא מִשִּׁיחִי לְעִיר סוּשָׁבִי . אֶת אֵלְיָהוּ הַנָּבִיא : כּוֹנֵן לְעַם וּז צֻרִי צוּר לַמְבוּשׁ . לְהֵם לַאֲבוּשׁ וּבְגַד לְלִבּוּשׁ . מְשַׁנְאַי יִהְיֶה נָא וְנָבוּשׁ . נְוֵה הַר שְׂעִיר בְּקָרוֹב תִּקְבּוּשׁ . שְׁשׂוֹנִי יַגְדֵּל בְּרָאוֹת סְבִיבַי . אֶת אֵלְיָהוּ הַנָּבִיא : עַמּוֹן וּמוֹאָב סְהֵרָה הַכָּלָה. פְּרוֹשׁ כַּפֶּיךָ בְּרַחוּב תְּבָלָה . צִיּוֹן תִּכְלָא בְּעַם אֵלָה . קְרֵאת מָלֵא רָב אֵין נֶעֱלָה . שְׁבֹן תִּשְׁכֹּן בְּתוֹךְ עַם צָבִי . אֶת אֵלְיָהוּ הַנָּבִיא :

אֵלִי חִישׁ נוֹאֲלִי . עֶבְדְּךָ יְשַׁבְּחִילִי . כְּבֵשֶׁר טוּב אֵלִי . אֶת אֵלְיָהוּ הַנָּבִיא : נָאוּו עַל הֶהָרִים . שְׁלוּחֵי יוֹצֵר הָרִים . וְרַגְלֵי הַמְבַשְּׂרִים . בְּאֶמְצַע שׁוּבִי שׁוּבִי . אֵלִיָּהוּ חָבִי כְּמִצְעַט רָגַע . כָּל כַּהֲלָה וְכָל נָגַע . אֵיבִיךְ אָפְגַע . יוֹם נָקֹם בְּלִבִּי . אֵלִי : מַלְאָךְ עֲבָא לָךְ . יָפָה אֵיךְ כְּלָךְ . וְרַעֲיָתִי לְמוּלָךְ . גִּלְעָדִי הַתִּשְׁבִּי . אֵלִי : נוֹפֶת תִּטּוֹפְנָה . שִׂבְתִּי בְנֵי יוֹנָה . בִּי בָא עֵת לְחָנְנָהּ . צִיּוֹן נַחֲלַת צְבִי אֵלִי :

אֵשׁ חָכִיד הָיָה . כְּלִי כְיוֹן וּמַחְיָה : בְּבֵיתוֹ עוֹסֵק מַלְבּוּשׁ וְאֵין בְּגָד לִלְבּוּשׁ . גּוֹנֵן בַּחֲשׁוּקָת אִשָּׁה . וְיֵם בְּבָנִים חֲמִשָּׁה : דְּבָרָה לוֹ הָאִשָּׁה . יוֹתֵר אֵין לִי תִּיאֲשָׁה : הַמַּכְלִי לֶחֶם לֶאֱכוֹל . בְּעֵרוֹם וּבְחוֹבֵר כֹּל : וְתוֹרָה מָצְאַתְ כִּי נַעֲשֵׂק . מַה נֹאכַל מַעֲשֵׂה : נְהִיר כְּבַר נָשׁוּק . הֲלֹא הַצֵּא לְשׁוּק : חָנוּן וְרַחוּם בְּכָרוֹטָיו . אוּלַי יְנַחֲמֵנוּ בְרַחֲמָיו : טוֹב לְקָנְיָן חָכְמָה . רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה : יַעֲצֹק בְּדַעַת וּבְחָכְמָה . עֲצָתֵךְ בְּלִי לְהַכְפִּימָה : כְּצֵאתִי לְבֵית וְלִכְלָמָה . מְכֻלֵּי כְּסוּת וְשִׂלְמָה : לְאֵין בְּיָדִי לְפוּרְטָה . אֶפְּלוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה : קְהֵרָה וְשַׁאֲלָה מִיְּשֵׁנִים . מַלְבּוּשִׁים נָאִים מְתוּקָנִים : נִלְבַּשׁ וְהִשְׁלִיךְ וְהָבוֹ . עַל יְיָ אֲשֶׁר אֲהֵבוֹ : קְהוֹ יְלָדָיו בְּפִלּוֹלְ . אֵל יָשׁוּב רֵק נִכְלָם : עֲבֵר בַּשּׁוּק בְּכָרָתוֹ . וְהֵא אֵלְיָהוּ הַנָּבִיא לְקָרָאתוֹ: פֵּץ לוֹ הַמַּכְשִׁיר . בְּאֶמֶת הַיּוֹם תִּהְיֶשֶׁר : צוֹנִי בְּכָל קִבּוּדֵךְ . כִּי הִנְנִי עַכְדֵּךְ : קְרֵא לְטִי בְּדִבְרֵהוּ . קְנוּת עֶבֶד אֵין בְּמוֹתוֹ : רְחַשׁ אֵיךְ יֵשָׁנֶה דִינוֹ . עֶבֶד לְמַכּוֹר אֵת אֲדוֹנוֹ : שֵׁת לוֹ חֻכָּתוֹ בְּקִרְבּוֹ . וְהַחֲזֵיק בּוֹ כְּמוֹ כָבוֹ : תַּנֵּר קְנָאוֹ כְּאֻכָּבִים . כְּשִׁמְשׁוֹנָה מְאוֹת אֲלָף וְהוּבִים : הְבָעוֹ מַה כְּלֹאתָךְ . אִם בְּבִנְיָן חָכְמָתָךְ : תַּבְלִית טִרְקְלִין וּפַלְטְרִין . הֲבִי אַתָּה בֶּן חוֹרִין : יוֹם רִאשׁוֹן בְּמַטְעֲלִים . פְּעַל עִם פּוֹעֲלִים : שׁוּעַ בְּחַצִּי הַלַּיְלָה . עֲנִנִי נוֹרָא עֲלֵילָה : נַעֲתִי וְנִכְרַתִּי לְהַעֲבִידִי . לְכְבוֹדְךָ וְלֹא לְכָבוֹדִי : בּוֹרֵא עוֹלָם בְּקֶנְיָן . הַשָּׁלֵם זֶה הַמְּנְיָן : רַחֲמֶיךָ יִכְמְרוּ בַּחֲנִינָתִי . כִּי לְטוֹבָה פָּנִיתִי : מַלְאָכִי רַחֲמִים מְמֻעָנָתִי . אָז לְחַלּוֹ לְבָנוֹתִי : נְבוֹ בְנֵי הַמְּלוּכָה . וְהַשְׁלֵם כָּל הַמְּלֵאכָה : רֵץ הַכּוֹתֵר בְּרֹאוֹתִי . כִּי נִגְנְרָה מַלְאָבָתוֹ : כְּלוּלַת מִגְדָּלִים נָאִים . לְפִי עֹנֶךְ הַבָּנִים : יְנַבֵּר לְךָ עֲתָה . אָתְמוֹל אֲשֶׁר נִבְרַתְּ חֻפְשָׁנִי בְּנִדְאִי וּבְרוּר . פְּנִמְתָּ לְעֹנֶךְ שְׁרוּר : וְזִקְנוּ בָאֶמֶת . וּפְרַח לוֹ אִישׁ קָאֶמֶת :

אֲשֶׁר יְיָ לְיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . לֹא הַנְּחִים אֵין כְּיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
בָּחַר יְיָ בְּיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . מִי כָּמָהּ עֲשֵׂה יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
גָּאַל יְיָ אֶת יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . נָשְׁבַּע יְיָ לְיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
דָּרַךְ כּוֹכָב מִיַּעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . כַּלָּה נָא לְיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . עַתָּה הָשֵׁב שְׁבוּת יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
וָיָרָךְ קְדֵשֶׁךָ יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . פָּדָה יְיָ אֶת יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
זָכַר וְאַת לְיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . צִוָּה יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
חָדְוַת יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . קוֹל קוֹל יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
טוֹבִי אָהֳלֶיךָ יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . רָנּוּ וְשִׂמְחִי לְיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
יִרְוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . שָׁם יְיָ אֶת שְׁבִית יַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :
כִּי לֹא עָשָׂה כְיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ לְיַעֲקֹב . תִּתֶּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב . אַתָּה יְיָ :

אֱלֹהֵי הַנְּבִיא אֲלֵהוּ הַתִּשְׁבִּי אֵלְיָהוּ הַגִּלְעָדִי בִּמְהֵרָה בְיָמֵנוּ אֲלֵינוּ עִם מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד : אִישׁ אֲשֶׁר קִנָּא לְשֵׁם הָאֵל . אִישׁ בְּשֵׂר שָׁלוֹם עַל יַד יְקוּתִיאֵל . אִישׁ נָשׂא וְנִכְפַּר עַל בְּנֵי יְהוּדָאֵי . אֵלֵיהוּ : אִישׁ דּוּרוֹת שָׁנִים עָשָׂר רָאוּ עֵינָיו . אִישׁ הִנְקְרָא בְּעֵל שֵׂעָר בְּמָתְנָיו . אִישׁ וְאִזֹּר עוֹר אֵזוֹר בְּחָלָצָיו . אֵלֵיהוּ : אִישׁ נָצַח עַל עוֹבְדֵי הַבָּנִים . אִישׁ חָשׁ וְנִשְׁבַּע כְּחַיּוֹת יְקָבֵי קְדוֹשִׁים . אִישׁ טַל וְקֶטֶר עֵצֶר שְׁיֵשׁ שָׁנִים . אֵלֵיהוּ : אִישׁ עָנָה לְמַקְנִיא לְנַפְשׁוֹ נֶחֱתָּ . אִישׁ פִּלְּלוּתוֹ הָעוֹרְכִים וְלֹא בָּזְתָה לוֹ שֶׁבֶת . אִישׁ קִנְאָה נִרְבְּרוּ כַּר וְעֶבְרָת . אֵלֵיהוּ : אִישׁ מוֹעֲדָיו הַקְשִׁיבוּ רַחֲמִים . אִישׁ נִזְעָנָה בְּאֵשׁ מִשְׁכְּנֵי נְבוּהִים . אִישׁ סְחוּ אַחֲרָיו יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים . אֵלֵיהוּ : אִישׁ עָתִיד לְהִשְׁתַּלֵּם מִשְׁנֵי כְרָבוֹת . אִישׁ פָּקִיר עַל כָּל בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת . אִישׁ צִיר נֶאֱמָן לְהָשִׁיב לֵב בָּנִים עַל אָבוֹת . אֵלֵיהוּ : אִישׁ קָרֵא קָנֵא קִנֵּאתִי לַיְיָ בְּחָאֲרָה . אִישׁ רָכַב עַל סוּסֵי אֵשׁ כְּמַעֲרָכָה . אִישׁ שֶׁלֹּא עָשָׂם כְּעַם כִּיתֵּת וְקִבּוּרָה . אֵלֵיהוּ : אִישׁ תִּשְׁבִּי מִשְׁבֵי אֲרִיוֹת . תְּכַשְּׁרוּ בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת . תִּשְׁתַּחֲוִי לְגִנִּים עַל אָבוֹת . בְּמוֹעֲדֵי שְׁתוֹת . אֵלֵיהוּ : אִישׁ הִשְׁבִּי עַל שְׁמוֹ נִקְרָא . תְּלִינֵנִי עַל יְרוּ בְּתוֹרָה . תְּשַׁטְּעֵנוּ מִשְׁפֵּי בְּשׂוֹרָה טוֹבָה בְּמַהֲרָה . תְּזִיעֵנוּ כְּאֵשֶׁלֶת לְאוֹרָה . אֵלֵיהוּ : אַשְׁרֵי מִי שֶׁרָאָה פָּנָיו בְּחַיָּיו . אַשְׁרֵי מִי שֶׁכָּנוּ לוֹ שָׁלוֹם בְּחַיָּיו . אַשְׁרֵי מִי שֶׁהָיָה לוֹ שָׁלוֹם . יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַּשָּׁלוֹם : אֵלֵיהוּ

נכתוב הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום יי הגדול והנורא לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם :

כי אשמים כרא אלהים את השמים ואת הארץ ויי נצאות עמנו פשוט לנו אלהי יעקב סלה :

רבון כל העולמים אב הרחמים והסליחות בסבון טיב וכמזל טוב התל עלינו את ששת ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום חשיכים ככל חפא ופשע ומנקים ככל עון ואשמה ורשע וכהדבקים בתלמוד תורה ובכשרים טובים וחננו דעה בינה והשכל מאתך והשביענו מהם ששון וישמחה ואל תצלה קנא זעם על לב אדם ולא קנאת אדם תצלה על לבנו . סלכנו אלהינו ראב הרחמן שים ברכה ורוה והצלחה בכל מעשה ידינו כדיית על עסך בית ישראל עצה טובה וסבשבה טובה אבוי ברכו גדלו וקיבוץ ק ם עצה כדבר שנאמר יסן לך כדבנך יכל עצתך יפ לא . ונאמר יתנך אבר ויקם לך יכל כדיך גפת איר : ובל תיועץ עלינו ועל כל עסך בית ישראל עצה טובה וסבשבה טובה ואיזה טוב תופר עצתו כדבר שנאמר יי הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים . ונאמר עצו עצה ותפר דברו דבר ולא יקום כי עכנו אל : ופתח לנו יי אלהינו אב הרחמים אדון הסליחות בבוה השבת ובכל שבות שערי אורה שערי אדך יבים ושנים שערי אריכת אפים שערי ברכה שערי בינה שערי גילה שערי גדולה שערי גאולה שערי גבורה שערי דיצה שערי דעה שערי תור שערי הדר שערי הצלחה שערי הרוחה שערי ועד סוב שערי זריזות שערי זכרה שערי זכיות שערי ויו שערי ויו ותורה שערי זהר חכמה שערי זהר בינה שערי זהר דעת שערי תריה שערי הכלה שערי חן והסד שערי חיים טובים שערי חכמה שערי טובה שערי טיהר שערי ישועה שערי ישר שערי כפרה שערי כלכלה שערי כבוד שערי לבוד שערי טוון שערי מנ ות שערי ם זולת שערי מרע שערי נחמה שערי נקיות שערי סליחה שערי סיעתא דשמיא שערי עזרה שערי פרות שערי פרנסה טובה שערי צדקה שערי צהלת שערי קדיטה שערי קובביות שערי רחמים שערי רצון שערי רפואה שלימה שערי שלים שערי שמחת שערי שמיעת טובות שערי שלוה שערי תורה שערי תלי[illegible] שערי תשועה כרחמיך תשועת צדיקים מיי פתוח בעת צרה : ויעזרם יי ויפלטם יפלטם פרשעים ויושיעם כי חסיו[illegible] : ונאמר חשף יי את זרוע קדשו לעיני כל הגוים וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו ונאמר קול צופיך נשאו קול יחדו ירננו כי עין בעין יראו בשוב יי ציון : ונקים לנו יי אלהינו מקרא שכתוב בית נאמן על הבתים רגלי מכשר משביע שלום מכשר טוב משמיע ישועה אומר לציון מלך אלהיך : ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן . אמן סלה :

סדר הלל

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרוֹא אֶת הַהַלֵּל :

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ : יְהִי שֵׁם יְיָ מְבוֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם : מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ : רָם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ : מִי כַיְיָ אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת : הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ : מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן : לְהוֹשִׁיבִי עִם נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ : מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ :

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז : הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו : הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר : הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן : מַה לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר : הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן : מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַ יַעֲקֹב : הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם מָיִם הַלָּטִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם :

נכתוב ונחתום ספר תולדות :

לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל חַסְדְּךָ עַל אֲמִתֶּךָ : לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה נָא אֱלֹהֵיהֶם : וֵאלֹהֵינוּ בַּשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה : עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם : פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ : אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן : יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם : כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר בֹּטֵחַ בָּהֶם : יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיְיָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא : בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַּיְיָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא : יִרְאֵי יְיָ בִּטְחוּ בַיְיָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא : יְיָ זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אַהֲרֹן : יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְיָ הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדוֹלִים : יוֹסֵף יְיָ עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם : בְּרוּכִים אַתֶּם לַיְיָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ : הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם : לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ וְלֹא כָּל יוֹרְדֵי דוּמָה : וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם הַלְלוּיָהּ :

נכתוב ונחתום ספר תולדות :

אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע יְיָ אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי : כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא : אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא : וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא אָנָּה יְיָ מַלְּטָה נַפְשִׁי : חַנּוּן יְיָ וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם : שֹׁמֵר פְּתָאיִם יְיָ דַּלוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ : שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי יְיָ גָּמַל עָלָיְכִי : כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת עֵינִי מִן דִּמְעָה אֶת רַגְלִי מִדֶּחִי : אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים : הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד : אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל הָאָדָם כֹּזֵב : מַה אָשִׁיב לַיְיָ כָּל תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי : כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא : נְדָרַי לַיְיָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה נָּא לְכָל עַמּוֹ : יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו : אָנָּה יְיָ כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי : לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא : נְדָרַי לַיְיָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה נָּא לְכָל עַמּוֹ : בְּחַצְרוֹת בֵּית יְיָ בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ :

הַלְלוּ אֶת יְיָ כָּל גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל הָאֻמִּים: כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת יְיָ לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הוֹדוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בֵּית אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ: יְיָ לִי לֹא אִירָא מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְיָ לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטוֹחַ בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּייָ מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: כָּל גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: סַבּוּנִי גַם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: סַבּוּנִי כִדְבוֹרִים דּוֹעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילֵם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַייָ עֲזָרָנִי: עֻזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל: לֹא אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ: יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צֶדֶק אָבֹא בָם אודֶה יָהּ: זֶה הַשַּׁעַר לַייָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: אודְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה: אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה: אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בו: זה

אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָא: אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָא:
אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא: אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ: בָּרוּךְ אֵל וְיָ וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ חַג בַּעֲבוֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אֵל אֵלִי אַתָּה וְאודֶךָ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָ: אודוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הודוּ לַייָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: יְהַלְלוּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ כָּל מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יודוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ. כִּי לְךָ טוֹב לְהודוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

מוֹכִיחַ לְרֹאשׁ חוֹדֶשׁ

מנהגי"ן ספרי"ם סדר הלל הקדוש מנהג כנף חסד

רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְעַמְּךָ נָתָתָּ. זְמַן כַּפָּרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם. בְּהִיוֹתָם מִקְרִיבִים לְפָנֶיךָ וְטַחֵי רָצוֹן תְּקַדֵּרִי מְאֵת לְכַפֵּר בְּעַדָם. וְנִרְאוֹן לְכֻלָּם הָיוּ. תְּשׁוּעַת נַפְשָׁם כְּיוֹד שׁוֹנָא. כְּזִבְחֵי חֹדֶשׁ בְּצִיּוֹן תִּכּוֹן. וְתוֹלַת רֹאשׁ חֹדֶשׁ נַעֲלָה עָלָיו. וּשְׁעִירֵי עִזִּים נַעֲשָׂה כָרָצוֹן. וּבַעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִשְׂמַח וְנָגִילָה. וְשִׁירֵי דָוִד עַבְדְּךָ נִשְׁמַע) וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדְּךָ נִשְׂמַח) מַגִּשְׁמִים בְּעִירְךָ הָאֲמוּרִים לְפָנֵי מִזְבַּחְךָ אַהֲבַת עוֹלָם תָּבִיא לָהֶם וּבְרִית אָבוֹת לַבָּנִים תְּזַכּוֹר: (וְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּעֲלֶנָּה לְרֹאשׁ חֳדָשִׁים בְּשָׁלוֹם וְתִקָּבֵל בְּרָצוֹן וְיִשָּׁמַע בְּקוֹלֵנוּ וְיִפָּקֵד בְּקוֹלֵנוּ) וְהַבִיאֵנוּ בְּשָׁלוֹם לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בְּגִבוּלֵנוּ: וְהַבִיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם: וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ הְמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם. וְאֶת מוּסַף יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִים וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשָׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עוֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: (עַל מְרַבַּן שַׁבָּת וְרַבָּנָן בְּיוֹם הַזֶּה נַקְרִיב:)

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עוֹלָה לַייָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנָיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִים: וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כְּמִדְבָּר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ יַיִן בְּנִסְכּוֹ וְשָׂעִיר לְכַפֵּר וּשְׁנֵי תְמִידִים כְּהִלְכָתָם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה. לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה. לִישׁוּעָה וְלִנֶחָמָה. לְפַרְנָסָה וּלְכַלְכָּלָה. לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם. לִמְחִילַת חֵטְא וְלִסְלִיחַת עָוֹן. (נשמת השירי וּלְכַפָּרַת פָּשַׁע). וְיִהִי הַחֹדֶשׁ הַזֶּה טוֹב וְקֵץ לְכָל צָרוֹתֵינוּ תְּחִלָּה וְרֹאשׁ לִפְרִיוֹן נַפְשֵׁנוּ. כִּי בְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בָּחַרְתָּ מִכָּל הָאֻמּוֹת וְחִקֵּי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים לָהֶם קָבָעְתָּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים:

רצה ושורים וכו' ספנ"ח כנף ואו פסח נתן

כּוֹסֵף לְשַׁבָּת רֹאשׁ חוֹדֶשׁ

מנהגי"ן ספרי"ם סדר הלל הקדוש מנהג כנף חסד

אַתָּה יָצַרְתָּ עוֹלָמְךָ מִקֶּדֶם כְּלִית כָּל אֲבָתָתֶךָ בַּיּוֹם הַשִּׁבִיעִי (בָּחַרְתָּ בָּנוּ מִכָּל עָם) אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ. וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל הַלְּשׁוֹנוֹת וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְקַרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ: וַתִּתֶּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וְרָאשֵׁי חֳדָשִׁים לְכַפָּרָה. וְלִפְקֻדָּה שֶׁתֶּן אָנוּ לְפָנֶיךָ אֲנַחְנוּ וַאֲבוֹתֵינוּ חָרְבָּה עִירֵנוּ וְשָׁמֵם בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְגָלָה יָקְרֵנוּ וְנָטַל כְּבוֹד מִבֵּית חַיֵּינוּ וְאֵין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִין לְהַקְרִיב קָרְבָּן וְלֹא כֹהֵן שֶׁיְכַפֵּר בַּעֲרֵנוּ) לַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירְךָ בְּבֵית הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁשָּׁלְחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁהַעֲלֵנוּ בְּשִׂמְחָה לְאַרְצֵנוּ וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלֵנוּ וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ הְתָמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם: וְאֶת מוּסַף יוֹם הַשַּׁבָּת (הַמְנוּחָה) הַזֶּה וְיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה. נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִים וּשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשָׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עוֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: (עַל מְרַבַּן שַׁבָּת וְרַבָּנָן בְּיוֹם הַזֶּה נַקְרִיב:)

וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁיכֶם תַּקְרִיבוּ עוֹלָה לַייָ פָּרִים בְּנֵי בָקָר שְׁנָיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִים: וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כְּמִדְבָּר שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרוֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לָאַיִל וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ יַיִן בְּנִסְכּוֹ וְשָׂעִיר לְכַפֵּר וּשְׁנֵי תְמִידִים כְּהִלְכָתָם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ חַדֵּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ

לוח המולדות עם הקביעות וראשי חדשים משנת תרפ"ז עד שנת תרצ"ח.

הלוח הזה יחשב על שעות הזייגער ולא על שעות המעל"ע, ולמשל אם נכתב ו' בבוקר 18. 17. 7. הפירוש הוא כך: שהמולד יהיה ביום ו' בבוקר 18 מינוט עם 17 חלקים על זייגער 7. היינו קודם חצות. וכן אם נכתב בלילה ג"כ הפירוש על שעות הזייגער מהלילה. וכן כולם:

תרפ"ז (החי"א)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי ג' אח"צ	42	6	1	ה
חשון אור ליום ה'	26	7	2	ו
כסלו ו' אח"צ	10	8	3	א
טבת מוש"ק	54	9	3	ב
שבט ב' אח"צ	38	10	4	ג
אדר א' ד' בוקר	22	11	5	ד
אדר ב' תחלת ליל ו'	6	12	6	ו
ניסן ש"ק בבוקר	50	13	6	א
אייר תחלת ליל ב'	34	14	7	ב
סיון ג' בוקר	18	15	8	ד
תמוז תחלת ליל ה'	2	16	9	ה
אב ו' בבוקר	46	17	9	ז
אלול מיצאי ש"ק	30	—	10	א

תרפ"ח (נכ"ה)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי יום ב' ק"ח	15	1	11	ג
חשון אור ליום ד'	59	2	11	ד
כסלו יום ה' ק"ח	43	3	12	ו
טבת ליל ש"ק	27	4	1	ז
שבט א' אח"צ	11	5	2	ב
אדר אור ליום ג'	55	6	2	ג
ניסן ד' אח"צ	39	7	3	ה
אייר אור ליום ו'	23	8	4	ו
סיון ש"ק אח"צ	7	9	5	א
תמוז ב' בבוקר	51	10	5	ב
אב ג' לעת ערב	35	11	6	ד
אלול ה' בבוקר	19	12	7	ה

תרפ"ט (וש"ה)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי תחלת ליל ש"ק	3	13	8	ז
חשון יום א' בוקר	47	14	8	א
כסלו אור ליום ג'	31	15	9	ג
טבת יום ד' בוקר	15	16	10	ד
שבט אור ליום ו'	59	17	10	ו
אדר א' ש"ק קו"ח	44		11	ז
אדר ב' אור ליום ב'	28	1	12	ב
ניסן יום ג' אח"צ	12	2	1	ד
אייר אור ליום ה'	56	3	1	ה
סיון יום ו' אח"צ	40	4	2	ו
תמוז ליל מוצש"ק	24	5	3	א
אב יום ב' אח"צ	8	6	4	ב
אלול אור ליום ד'	52	7	4	ד

תר"צ (וח"א)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי ה' לעת ערב	36	8	5	ז
חשון ש"ק בבוקר	20	9	6	א
כסלו תחלת ליל ב'	4	10	7	ב
טבת ג' בבוקר	48	11	7	ד
שבט אור ליום ה'	32	12	8	ה
אדר ו' בבוקר	16	13	9	ו
ניסן ליל מוצש"ק	—	14	10	א
אייר ב' בבוקר	44	15	10	ב
סיון אור ליום ד'	28	16	11	ד
תמוז יום ה' קו"ח	12	17	12	ה
אב ליל ש"ק	57	—	12	ז
אלול יום א' קו"ח	41	1	1	א

תרצ"א (נכ"ה)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי אור ליום ג'	25	2	2	ג
חשון יום ד' אח"צ	9	3	3	ד
כסלו אור ליום ו'	53	4	3	ו
טבת תחלת ליל מוצ"ש	37	5	4	ז
שבט יום ב' בבוקר	21	9	5	ב
אדר תחלת ליל ד'	5	7	6	ג
ניסן יום ח' בבוקר	49	8	6	ה
אייר תחלת ליל ש"ק	33	9	7	ו
סיון יום א' בבוקר	17	10	8	א
תמוז תחלת ליל ג'	1	11	9	ב
אב יום ד' בבוקר	45	12	9	ד
אלול אור ליום ו'	29	13	10	ה

תרצ"ב (וש"ה)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי ש"ק קודם חצות	13	14	11	ז
חשון אור ליום ב'	57	15	11	א
כסלו יום ג' קו"ח	41	16	12	ב
טבת אור ליום ה'	25	17	1	ה
שבט יום ו' אח"צ	10	—	2	ו
אדר א' ליל מוצש"ק	51	1	2	א
אדר ב' יום ב' אח"צ	38	2	3	ג
ניסן יום ד' בוקר	22	3	4	ד
אייר יום ה' לעת ערב	8	4	5	ו
סיון ש"ק בבוקר	50	5	5	א
תמוז יום ב' לע"ע	34	6	6	ב
אב יום ג' בבוקר	18	7	7	ד
אלול תחלת ליל ה'	2	8	8	ה

תרצ"ג (וש"ג)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי יום ו' בבוקר	46	8	9	ז
חשון ליל מוצש"ק	30	9	10	א
כסלו יום ב' בבוקר	14	11	11	ב
טבת אור ליום ד'	58	10	1	ד
שבט יום ה' קו"ח	42	11	13	ה
אדר ליל ש"ק	26	12	14	ו
ניסן יום א' אח"צ	10	15	1	א
אייר אור ליום ג'	54	16	1	ב
סיון יום ד' אח"צ	38	17	2	ד
תמוז אור ליום ו'	23	—	3	ו
אב שבת אחר חצות	7	1	4	ז
אלול יום ב' בבוקר	51	2	4	ב

תרצ"ד (הכ"ו)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי יום ג' לע"ע	35	3	5	ה
חשון יום ה' בוקר	19	4	6	ו
כסלו תחלת ליל ש"ק	3	5	7	ז
טבת יום א' בוקר	47	6	7	א
שבט אור ליום ג'	31	7	8	ב
אדר יום ד' בוקר	15	8	9	ד
ניסן אור ליום ו'	59	9	9	ו
אייר ש"ק בבוקר	43	10	10	ז
סיון אור ליום ב'	27	11	11	ב
תמוז יום ג' קו"ח	11	12	12	ד
אב אור ליום ה'	55	12	13	ה
אלול יום ו' אח"צ	39	1	14	ו

תרצ"ה (בח"ה)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי ליל מוצש"ק	23	15	2	ב
חשון יום ב' לע"ע	7	16	3	ד
כסלו אור ליום ד'	51	17	3	ה
טבת יום ה' לע"ע	36	—	4	ו
שבט שבת בבוקר	20	1	5	ז
אדר א' תחלת ליל ב'	4	2	6	א
אדר ב' יום ג' בוקר	48	3	6	ג
ניסן יום א' אח"צ	32	4	7	ה
אייר אור ליום ג'	16	5	8	ו
סיון יום ד' אח"צ	0	6	8	ב
תמוז אור ליום ו'	43	6	9	ד
אב שבת אחר חצות	27	7	10	ז
אלול יום ב' בבוקר	11	8	10	ב

תרצ"ו (וש"ג)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי ליל ש"ק	56	10	11	ז
חשון יום א' קו"ח	40	11	12	א
כסלו אור ליום ג'	24	12	1	ג
טבת יום ד' אח"צ	8	13	2	ה
שבט אור ליום ו'	52	14	2	ז
אדר ש"ק אחר חצות	36	15	3	ב
ניסן אור ליום ב'	20	16	4	ד
אייר יום ג' לעת ערב	4	17	5	ה
סיון יום ה' בבוקר	49	—	5	ו
תמוז יום ו' לע"ע	33	1	6	ז
אב יום א' בבוקר	17	2	7	ב
אלול תחלת ליל ג'	1	3	8	ד

תרצ"ז (הכ"ו)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי יום ד' בוקר	45	4	8	ה
חשון אור ליום ו'	29	5	9	ו
כסלו שבת בוקר	13	6	10	א
טבת אור ליום ג'	57	7	10	ב
שבט יום ג' בוקר	41	8	11	ד
אדר אור ליום ה'	25	9	12	ה
ניסן יום ו' אח"צ	9	10	1	ז
אייר ליל מוצש"ק	53	11	1	א
סיון יום ב' אח"צ	37	12	2	ב
תמוז אור ליום ד'	21	13	3	ד
אב יום ה' אח"צ	5	14	4	ו
אלול ליל ש"ק	49	15	4	ז

תרצ"ח (כש"ו)	מינוט	חלקים	שעה	יום
תשרי יום א' לע"ע	33	16	5	ב
חשון יום ג' בוקר	17	17	6	ד
כסלו אור ליום ה'	2	—	7	ה
טבת יום ו' בוקר	46	1	7	ז
שבט ליל מוצש"ק	30	2	8	ב
אדר א' יום ב' בוקר	14	3	9	ד
אדר ב' אור ליום ד'	58	4	9	ה
ניסן יום ה' בוקר	42	5	10	ו
אייר ליל ש"ק	26	6	11	א
סיון יום א' קו"ח	10	7	12	ג
תמוז יום ג' לע"ע	54	8	1	ה
אב יום ד' אח"צ	38	9	1	ו
אלול אור ליום ו'	22	10	2	א